Universidad de Deusto
Biblioteca

SURIUS

DE VITIS SANCTORUM

5

SEPTEMBR. ET OCTOBRIS

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS, QVArum permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, nunc recèns optima fide collectis per F. LAVRENTIVM SVRIVM CARTHVSIANVM,

FACULTAD DE TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

TOMVS QVINTVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

SEPTEMBRIS ET OCTOBRIS.

BIBLIOTHECÆ DOMINICENSIS ... 1145

COLONIAE AGRIPPINAE,

Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M.D.LXXIIII.

Cum gratia & priuilegio PII v. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maiestatis in decennium.

Es dela Compª de Jesus de Palª q̃ de su libreria. diole el sr don franco de Reynoso abbad de Vsillos. Mayo. 1592. ora pro eo. de su libreria

Universidad de Deusto
Biblioteca

PIVS PAPA V.
DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, ſalutem & Apoſtolicã benedictionem. Librũ, ſanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atque ad nos miſſum, libentiſſimè accepimus: qui quidem eo gratior etiam nobis fuit, quòd opus in ſe continet à nobis ſemper deſideratum, & ad refellenda hęreticorum in eaſdem ſanctorum Patrum hiſtorias maledicta, aptiſſimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, ſed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo conceſſa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam in primis ei tribuendam eſſe memento, à quo accepiſti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis ſtudioſis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiuſmodi opere proſequendo, & de Eccleſia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè deſiſtas, ſecurus, te à Redemptore noſtro laborum tuorum centuplum eſſe fructum percepturum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs noſtri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS

PIVS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO CALENIO TYPOGRAPHO COLONIENSI.

DILECTE fili Salutem & Apoſtolicam benedictionẽ. Cùm tu, ſicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorũ hiſtorijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos ſeu libros dilecti filij Petri Caniſij presbyteri ſeu religioſi Societatis IESV, de doctrina ſiue Inſtitutione Chriſtiana inſcriptos, vnà cum certis Annotationibus, nõdùm impreſſos, tua impenſa imprimi facere deſideres: Nos tibi, quem in excudẽdis huiuſmodi Tomis ſeu libris graues impenſas ſubire neceſſè eſt, nè ex beneficio omnibus Chriſti fidelibus collato detrimentum aliquod ſentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipublicæ Chriſtianæ perutili propoſito confouere volentes, & à quibuſuis Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, alijſq; Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibèt innodatus exiſtis, ad effectum præſentium duntaxàt conſequendum, harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes: Motu proprio non ad tuam vel alicuius pro te nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia & mera deliberatione noſtris tibi Tomos ſeu libros præfatos per te vel alium ſeu alios imprimendi, & impreſſos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apoſtolica authoritate per præſentes concedimus: Necnon omnibus & ſingulis impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiam conſtitutis, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub Excommunicationis ſententiæ, necnon interris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatæ ſubiectis, ſub amiſſionis Tomorum ſeu librorum huiuſmodi ac mille ducatorum auri de Camera, pro vna Cameræ Apoſtolicæ, & altera medietatibus tibi, tuiſque hæredibus & ſucceſſoribus irremiſſibiliter loco damnorum applicandorum pœnis, per alios abſque tuî & hæredum vel ſucceſſorum tuorum expreſſo mandato aut licentia habita excudentes, ſeu imprimentes, aut vendentes, toties quotiès id fecerint, eo ipſo incurrendis, nè eoſdem tomos ſeu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impreſſione computandum, in quibuſuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, ſeu magna, vel alia quacunque forma alicubì imprimere, neque per alios impreſſos vendere abſque expreſſa tuî vel hæredum & ſucceſſorum præfatorum licentia vel conſenſu audeant vel præſumant, & ità per quoſcunque iudices & commiſſarios quauis authoritate fungentes, ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid ſecùs ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu ſimili ſub interdicti Eccleſiaſtici & ingreſſus eccleſiarum Venerabilibus Fratribus noſtris Colonienſ. & quorunuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs ſeu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac ſub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Poteſtatibus, & alijs quibuſuis iudicibus quibuſcunque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & ſucceſſorum tuorum, vel alicuius

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRIVILEGIVM APOSTOLICVM.

eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant authoritate nostra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosque hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impressores, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contraueniße eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurriße declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opùs fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscunque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: non autem per clausulas generales idem importãtes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruãda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permãsuris, hac vice duntaxàt specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, libraryis, & mercatoribus præfatis vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenã & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

ILLV

ILLVSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. ALBERTO COMITI PALATINO RHENI, ET VTRIVSQVE BAVARIAE DVCI, DOMINO SVO CLEMENTISSIMO, S. P. D.

AMPRIDEM ego accepi ab hominibus fide dignis Illustrissimam Celsitudinem tuam, Princeps celeberrime, summoperè delectari historijs Sãctorum, quas hactenùs edidi, idque adeò, vt quibusdam doctis viris eas Germanicè, & quidem accuratè conuertendi negocium dederit, quô etiam ad Germanos illiteratos earum fructus vberior possit peruenire. Satis hac re declarat I.C.T. admirari se & suspicere atq; etiam singulari studio & amore complecti in Sanctis DEI charismata & dona Spiritussancti, multifarias virtutes, vitæ sanctitatem, mirabilem abstinentiam, propè incredibiles vigilias, precãdi indefessam assiduitatẽ, corporis durissimas castigationes & afflictiones, insignia miracula, multaque id genus alia, quæ in illorũ historijs passim occurrunt. Hoc ipso autem, id est, dum ea in Sanctis amat & veneratur I.C.T. eorum se efficit participem: quodque in seipsa fortassis non habet, in illis ità obtinet, vt eorum fructum quendam etiam in se deriuari ambigere non debeat: quemadmodùm in humano corpore etsi non eadem insunt membris omnibus, at tamen quicquid est in singulis, eorum vtilitas quædã in omnia redundat, quæ quidem communis illius vitæ & vigoris, quæ ab anima in totum corpus diffunduntur, expertia nõ sint. Ità sanè in magno illo & mystico corpore Christi, quod est Ecclesia Catholica, cuius membra sunt omnes boni & pij, quotquot à mundi exordio fuêre, sunt & erunt vsq; ad supremum illum diem, quo Christus venturus est ad iudicãdos viuos & mortuos, tametsi magna est diuersitas membrorum, id est, hominum ad eius corporis societatẽ pertinentium, dum tamen inter se mutua charitate cohærent, nec se ab illo corpore separari patiuntur, aut sponte sua separant, non possunt non gaudere participatione quadam illorum bonorum, quæ in totius eius corporis membra à Christi spiritu, vndè totum corpus illud viuit, dimanant ac proficiscũtur. Vndè fit, vt quicquid in ijs omnibus ineſt dignitatis, præstantiæ, felicitatis, vigoris, virtutis, pulchritudinis & ornamenti, eo sic singula gaudeant & gratulentur, tanquàm si ipsis insit. Sciunt enim ad totius corporis pertinere gloriã, splendorem & felicitatem, quicquid vspiàm in vllo membro dignitatis & honestatis ineſt. Quæ res sanè felicissimos efficit omnes illos, qui in eo toti sunt, diligenterq; in eam curam & cogitationem incumbunt, vt per veram fidẽ, firmam spem & indiuiduam charitatem, semper maneãt in Christi corpore mystico, quod est Ecclesia Dei viui, quę est columna & firmamẽtum veritatis: sicut ediuersò non possunt non esse infelicissimi, & omni prorsùs vitali succo viuificantis gratiæ destituti, qui ab hac Ecclesia per schismata & hæreses se segregant. Vt enim illi, qui in Christo manent, omnibus illis bonis fruuntur, quæ Christus vniuerso suo corpori & eius singulis membris hactenùs impertijt, & momentis omnibus incredibili benignitate impertit: ità qui exeunt ab Ecclesia, (quod non est aliud, quàm à Christo deficere) nihil in se vitalis vitæ habẽt, 1. Tim. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed dæmonum ludibrijs expositi, miris modis ab illis occæcantur, & in varios pertrahũtur errores, plerunq; ità absurdos, vt etiã ab amẽtissimis & omni mentis luce priuatis meritò respuendi sint. Est igitur, q̃ in Domino gratulemur illustrissimæ Celsi. T. Princeps sereniſſime, eam hãc à benigniſſimo Christi spiritu habere gratiã, vt delectetur historijs Sanctorum, hoc est, vt delectetur illis donis & charismatîs, illis virtutum & miraculorũ splẽdoribus, quibus Sanctos ornauit Christus, Sanctorũ omniũ caput. Nõ enim facilè ijs delectaretur, nisi esset eius corporis membrũ, cuius illi quoq; membra sunt. Est´ne autem in hac vita quicquã perindè optandũ homini Christiano, q̃ vt sit in corpore Christi, id est, vt in huius mundi horrendis diluuijs, quibus pereũt quotquot ab eo corpore præcisi sunt, semper in arca, q̃ fuit vnicæ Ecclesiæ typus, permaneat, non periturus sanè aquis diluuij, si in ea se ità vt par est, continuerit: periturus, si extra illã putet vllam sibi salutis spem relictam? Hæc enim Ecclesia, vt iam antè diximus, Christi corpus mysticum est, viuitq́ue de spiritu eius. Cuius spiritus gratia & operatione fit, vt omnes fideles suaui animorũ consensione inter se in vnius eiusdemq́; fidei confessionẽ conspirẽt, vt idẽ sapiant, idẽ dicant omnes, quod tam ardenter à credentibus expetit beatus Apostolus, & non sint in eis schismata. Qua in re, vt in alijs multis, Christiano homini magno studio complectẽdis, nobis p̃clarè admodũ prælucent Sancti illi, quorũ Vitas euulgamus. Ij enim omnes, tametsi & locis & tẽporibus non pauci ex ijs longissimè fuêre separati, non nisi vnius sunt labij, quòd ad fidei vnitatem attinet. atq; in ea fide omnes diligentissimam bonis exercendis operibus, vitijs profligandis, virtutibus confectandis nauârunt operam: vt nemo iam ambigere possit, hãc esse viam, qua sit eundũ ad Christũ, ipso Christo huius viæ duce, quẽ sancti omnes inuicta animi virtute secuti sunt, sublata in humeros cruce libẽtib⁹ animis. Nõ erãt illi tales, quales sunt hodiè queruloſi, vt Iudas Apostolus loquitur, & murmuratores, atq; secundũ sua desideria ambulantes, qui sanctæ matris Ecclesiæ p̃cepta & instituta, q̃ tamen bonis filijs facilia videntur, tanq̃ iugum ferreum à se abijciunt, miseramq́; plebem abijcere docent: quibus confessio peccatorũ, quã tamen Christus ipse instituit, vbi ait, Quæcunq; alligaueritis super terrã, erunt ligata & in cælo: & quęcunq; solueritis super terrã, erunt soluta & in cælo: quędam carnificina est: qui delectum ciborum magno & sapientissimo iudicio indictum, statas ferias, aliaq́; id genus apud vulgus odiosè traducunt: quasi verò in eam libertatẽ à Christo vindicati simus, vt iam nobis licere debeat, quicquid libet, & Christus eo nomine passus sit tam multa acerba & indigna, vt nos genio indulgere debeamus, cùm tamen Apostolus Petrus clarissimis testetur verbis, Christũ passum esse pro nobis, & reliquisse nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Id quod sancti oẽs ardẽtissimo amore fecerunt, parumq́; eis visum est, si cõmunibus Ecclesię ieiunijs & alijs quibusdã institutis contenti essent: imò verò longè his plura & veteri homini molestiora sibi ipsi indixêre, et quicquid carni blandiri posset, vltrò repudiârũt: quicquid crucifigẽdæ cum vitijs & concupiscẽtijs carni accommodũ videri, cupidè cõplexi sunt. Feruebant enim spiritu, q̃ nullus est in istis carnalibus & animalibus pseudoeuangelistis: & præ amore parũ sibi facere videbantur, etiam cùm facerẽt maxima: cùm ediuersò carnales & animales semper quiritentur, ieiunia & corporis castigationes, quas tamen Ecclesia summa moderatione indixit, tanq̃ pestem quandã & hypocri-

Gen. 7.

1. Cor. 1. Phil. 2.

Matt. 18.

2. Pet. 2.

sin fugiant, non ob aliud sanè, quàm q̃ nullus in eis spiritus est, nullus Christi amor. Et libenter quidẽ hanc carnis libertatem amplectũtur homines, sed apud nos pondus nullum habere debet, quicquid à Christi & Sanctorum eius doctrina & exemplis discrepat. Pessima illa libertas est, quæ carni militat: vera autem illa libertas est, cùm animus, excusso durissimo peccati iugo, Christo seruit in iustitia & sanctitate. Hoc autẽ fieri non potest, nisi bellum indicatur vitijs & prauis cupiditatibus, & diligens adhibeatur conatus virtutibus obtinendis, ad quod nos pauciſſimis verbis hortatur Propheta, cùm dicit, Declina à malo, & fac bonũ: quibus verbis summatim ferè cõprehenditur vniuersa doctrina Christiana. Et nè posset quis vllã vel impossibilitatis, vel nimiæ difficultatis p̃texere caluã excusationẽ, relicta sunt nobis clarissima exempla multorum sanctissimorum vtriusq; sexûs hominũ, in quibus multi reges & principes, multæ tenerrimę & nobilissimę matronę & virgines, multi senes, pueri, nobiles, opulenti & fortunatissimi homines fuêre, omnes quidem vnius religionis & fidei, omnes domestici Dei, intra vnũ Ecclesię Catholicę ouile sese cõtinentes, idem omninò sentientes, quod nos hodiè sentimus, qui à p̃digiosis de sub scamno, hoc est, ab ipsis tartari tenebris p̃ducti pseudoeuãgelij buccinatoribus Papistæ vocamur: planè & vita & factis & dictis & modis oñibus eam doctrinã execrãtes, quã isti imperitæ cõcioni pro puro Dei verbo obtrudunt. A quorũ dulcissima societate absit vt nos auocent viles apostatæ & desertores Catholicæ ecclesiæ, qui suis teterrimis mẽdacijs dementãt & fascinant rudẽ plebeculã, libertatẽ illi p̃mittentes, cùm sint ipsi serui corruptionis. Quod quidẽ etiã tua illustrissima Celsitudo cùm haud obscurè pro sua eximia prudentia intelligat, nõ vult eos pati in ditionibus suis, illi doctrinę cõstantissimè adhęrens, quam accepit à Maioribus suis spectatissimis Bauarię principibus, qui in ea fide cum summa laude p̃manserunt, quã Bauaria accepit à Corbiniano primo Frisingẽsi, & Emmerammo vel Heimerãmo Ratisponẽsi Episcopo & martyre, qui sunt ditionis tuæ clarissima lumina, quorũ vitas, sicut & Vuolfgangi ęquè Ratisponensis antistitis, in hoc Tomo V. tua illustriss. Cels. inueniet: vt mihi sanè opportunissima vel hoc nomine videatur oblata occasio Tomũ hunc T. I. C. dedicãdi, q̃ tot egregij ditionis eius episcopi illo cõprehendantur. Quorũ vitã non dubito q̃n I. C. T. libentissimè lectura sit, si fortè hactenùs ignorauit. Sunt enim grauiter à certis authoribus cõscriptę, nisi q̃ Vuolfgangi historiã qui scripsit, nomen suũ suppressit: quanquã verisimile est, id librariorũ incuria accidisse, qui p̃fationem nõ adscripserint. Sunt aũt & alię p̃multę in hoc Tomo Sanctorũ historię, quas scio I. C. T. fore gratissimas. Equidẽ quicquid in hoc conficiendo Tomo operę & studij posui, sub I. C. T. nomine in lucẽ prodire voluĩ, vt hocipso apud oñes testatũ efficerẽ, me nõ esse immemorẽ singularis & beneuolẽtiæ & benignitatis, qua me hactenùs p̃secuta est I. C. T. pro cuius salute & diuturna incolumitate & me & pios omnes æquum est feruenter deprecari præpotentem Deum. Oro autem maiorẽ in modum, vt I. C. T. hos qualescunq; labores meos & solita humanitate complecti, & authoritate aduersùs maleuolos obtrectatores tueri velit. Christus Iesus Deus & Dominus noster, Sanctorũ omniũ caput & gloria, I. C. T. Ecclesię suæ, hac temporũ labe multis modis afflictæ & laboranti, diù conseruare dignetur. Ex Carthusia Colonienſi 19. Martij, Anno 1574.

Pſal. 36.

I. C. T. obsequentiſs. clientulus
F. Laurentius Surius Carthusianus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PIO ET CANDIDO
LECTORI S.

Lib.8.ca.6. *Vòd plùs moueant, fortiusq; ad Christianam pietatem exti-*
mulent exempla quàm verba, pleniusq; sit opere docere, vt
inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur
tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorũ vtri-
usque sexûs hominum Vitas describendas sibi sumpserunt,
& cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmise-
runt. Nouimus ex D. Augustini Confessionibus, quantum
illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi An-
tonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euc-
nerit. Nostri instituti primus author & patriarcha Domu-
nicus, Patrum exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritalis & religiosæ
perfectionẽ peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmo-
di lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absque ingenti fructu. Quòd si verò
his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus
1. Mach. 2. *Syrach à cap. 44. vsq; ad quinquagesimumprimum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm*
Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla cõmemorat, eaq; nobis oboculos spe-
ctanda & imitanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita esset
abiturus, filios suos nulla re alia magis, quàm recitandis Patrum gestis, ad agendum for-
titer pro Deo eiusq; sanctissimis legibus, exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testa-
Hcb.11. *mento D. Paulus prolixus est in præcedẽtium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent*
huius generis permulta alia adduci: sed res per se adeò illustris & perspicua est, vt super-
uacaneum videri possit, illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum
non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Su-
rij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus
& egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesau-
rum Catholicæ Ecclesiæ hominibus contulit: quàm spectabilis viri D. Gerui-
ni Licentiati vtriusq; Iuris, diligentiam & sedulitatem, tum in ponen-
da sua in MS. exẽplaribus conquirendis opera, tum in excuden-
do opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaq; his fruere,
Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non
solùm detrimentum nullum aut perniciem, sed
ingentes potiùs & vberrimos tibi sit
fructus allatura. Vale.

F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum
Dominicanorum intrà Coloniam Prior
& Apostolicus Inquisitor.

INDEX

INDEX GENERALIS VI-
TARVM IN TOMO HOC QVINTO COMPRAEHENSARVM.
SEPTEMBER.

I. Septembris.	De S. Lupo Senonensi episcopo.	folio 1.
II.	De S. Iusto Lugdunensi episcopo.	6.
III.	De S. Aigulpho & socijs martyribus.	8.
	De S. Seraphia virgine & martyre.	14.
	De S. Remaclo episcopo.	17.
IIII.	De S. Moyse propheta	39.
	De S. Marcello martyre.	86.
V.	De SS. Eudoxio, Romulo, Zenone & Macario martyribus.	88.
	De S. Victorino episcopo & martyre.	91.
	De S. Bertino abbate.	93.
VI.	De S. Eleutherio.	95.
VII.	De S. Sozonte martyre.	96.
	De S. Euortio Aurelianensi episcopo.	98.
	De S. Stephano Diensi episcopo.	103.
VIII.	De Natiuitate genitricis Dei Mariæ.	108.
	De S. Adriano & socijs martyribus.	123.
	De S. Corbiniano Frisingensi episcopo.	131.
IX.	De SS. Dorotheo & Gorgonio ac socijs martyribus.	144.
	De S. Seueriano martyre.	146.
	De S. Audomaro Morinensi episcopo.	150.
X.	De SS. Nemesiano, Felice, Lucio, Litteo, Poliano, Victore, Iadere, Datiuo &c. episcopis & martyribus.	156.
	De SS. Menodora, Metrodora, & Nymphodora virginibus & martyribus.	158.
	De S. Saluio Albiensi episcopo.	163.
	De S. Theodardo episcopo & martyre.	164.
	De S. Nicolao Tollentino.	170.
XI.	De S. Theodora Alexandrina	176.
	De S. Patiente Lugdunensi episcopo.	184.
XII.	De S. Guidone confessore.	186.
	De S. Autonomo martyre.	189.
XIII.	De S. Cornelio Centurione.	191.
	De S. Maurilio Andegauensi episcopo.	196.
	De S. Amato abbate.	203.
	De S. Amato Senonensi episcopo.	207.
XIIII.	De Exaltatione S. Crucis.	209.
	De S. Cornelio Papa & martyre.	219.
	De S. Cypriano episcopo & martyre.	221.
XV.	De S. Niceta martyre.	231.
	De S. Aichadro abbate.	239.
XVI.	De S. Euphemia virgine & martyre.	233.
	De SS. Lucia & Geminiano martyribus.	256.
	De S. Editha virgine.	257.
XVII.	De S. Lãberto Tũgreñ Episcop. et martyre.	260.
	De S. Hildegarde abbatissa.	271.
XVIII.	De S. Ferreolo Tribuno & martyre.	295.
	De S. Satyro confessore.	296.

XIX. De SS. Trophimo, Sabbatio, & Dorymedonte, martyribus. 307.
De S. Theodoro Cantuariensi episcopo. 312.
XXI. De S. Matthæo Apostolo & Euangelista. 320.
XXII. De S. Mauricio & socijs martyribus. 325.
De S. Phoca martyre. 332.
De S. Iohanne abbate. 334.
De S. Heimerammo Ratisponẽsi episcopo. 335.
De S. Lutrude virgine. 345.
XXIII. De S. Tecla virgine. 346.
De S. Constantio mansionario ecclesiæ S. Stephani. 347.
XXIIII. De S. Gerardo episcopo & martyre. 349.
XXVI. De SS. Cypriano & Iustina martyribus. 351.
XXVII. De SS. Cosma & Damiano. 360.
De S. Callistrato & socijs martyribus. 369.
De S. Elzeario Comite confessore. 374.
XXVIII. De S. Charitone confessore. 390.
De S. Lioba abbatissa. 396.
De S. Vuenceslao martyre. 406.
XXIX. De S. Michaele Archangelo. 407.
De S. Quiriaco anachoreta. 426.
XXX. De S. Gregorio martyre Armeniæ. 433.
De S. Hieronymo Ecclesiæ Doctore. 448.
De S. Honorio episcopo. 470.

OCTOBER.

I. De S. Anania martyre. 472.
De S. Nicetio Treuirensi episcopo. 474.
De S. Bauone confessore. 478.
De S. Remigio Rhemorum episcopo. 489.
II. De S. Leodegario episcopo & martyre. 491.
De S. Thoma Herefordiensi episcopo. 499.
III. De SS. Euualdis martyribus. 500.
IIII. De S. Gerardo abbate Bronensi. 502.
De S. Petronio Bononiensi episcopo. 520.
De S. Francisco confessore. 522.
V. De S. Charitine virgine & martyre. 582.
De S. Meinulpho Diacono & confessore. 584.
VI. De S. Brunone Carthusianorũ patriarcha. 588.
VII. De SS. Sergio & Baccho martyribus. 607.
De S. Ositha virgine & martyre. 616.
VIII. De S. Demetrio martyre. 619.
De S. Pelagia pœnitente. 623.
IX. De S. Dionysio Areopagita, & socijs martyribus. 628.
De S. Gisleno confessore. 662.
X. De SS. Eulampio & Eulampia martyribus. 667.
De S. Gereone, & socijs martyribus. 671.
De S. Cerbonio Populoniensi episcopo. 674.
De S. Paulino Eboracensi episcopo. 675.
De S. Iohanne Canonico regulari. 684.
XI. De S. Gummaro confessore. 695.
De S. Brunone Coloniensi episcopo. 701.
De S. Iacobo Alemanno Dominicano. 722.
XII. De SS. Taracho, Probo & Andronico, martyribus. 691.
De S. Vuilfrido Eboracensi episcopo. 729.
XIII. De S. Venantio abbate. 734.
De S. Colmanno martyre. 736.
De septem Franciscanis martyribus. 737.
XIIII. De S. Fortunato Tudertino episcopo. 738.
De S. Burchario Herbipolensi episcopo. 741.
De S. Donatiano Rhemensi episcopo. 759.
De S. Dominico Loricato eremita. 762.
XV. De S. Osuualdo Vuigornensi episcopo. 768.
De S. Heduuige Ducissa Poloniæ. 773.
XVI. De S. Eliphio martyre. 797.
De S. Gallo abbate & confessore. 807.
De S. Lullo Moguntino episcopo. 840.
De S. Berchardo abbate & martyre. 841.
XVII. De S. Deogratias Carthaginensi episcopo, & Martiniano, Saturiano, Maxima, Valeriano, Armogaste, Mascula & Saturo cõfessoribus. 804.
De S. Andrea in Crisi martyre. 842.
XVIII. De S. Luca Euangelista. 847.
De S. Iusto siue Iustino martyre. 855.
XIX. De SS. Ptolemæo & Lucio martyribus. 858.
De S. Varo & socijs martyribus. 859.
De S. Aquilino Ebroicensi episcopo. 864.
De S. Ethbino abbate. 871.
XX. De S. Artemio martyre. 873.
XXI. De S. Hilarione abbate. 888.
De S. Malcho monacho captiuo. 899.
De S. Vrsula & sociabus martyribus. 902.
XXII. De S. Abercio Hierapolitano episcopo. 910.
XXIII. De S. Seuerino Colonensi episcopo. 920.
XXIIII. De S. Felice Africano episcopo. 927.
De S. Euergislo Colonensi episcopo. 928.
De S. Maglorio Dolensi episcopo. 931.
De S. Aretha & socijs martyribus. 934.
De S. Senoch Abbate. 946.
XXV. De SS. Chrysantho & Daria martyribus. 948.
De SS. Marciano et Martyrio martyribus. 955.
De S. Miniate milite & martyre. 956.
De SS. Crispino et Crispiniano martyrib. 959.
XXVI. De SS. Rogatiano & Felicissimo, alijsq; martyribus. 961.
XXVIII. De S. Anastasia virgine & martyre. 962.
De S. Ferrutio martyre. 967.
De S. Farone Meldensi episcopo. 972.
XXIX. De S. Narcisso Hierosolymitano episcopo. 975.
XXX. De S. Marcello Centurione & martyre. 976.
De SS. Zenobio & Zenobia martyribus. 977.
XXXI. De S. Epimacho martyre. 980.
De S. Quintino martyre. 982.
De S. Vuolfgãgo Ratisponensi episcopo. 991.
De S. Noitburge virgine. 1006.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX COPIOSVS IN QVINTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM,

qui recèns ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menses Septembrem & Octobrem complectitur.

Restituantur in ipso exemplari suis locis numeri sequentes hi:
291. 463. 511. 635. 656. 905. 961. 969. 972.

Abbas Clarevallis Bernardus 273.b
abbas Godefridus 271.b
abbas Hilduinus passionem S. Dionysij descripsit 17.b
abbas Hildumus monasterij S. Dionysij 634.a
abbatiarum omnium Flandriæ cura S. Gerardo demandatur 517.a
abbatis munus recusat S. Gerardus 513.b
abbo Floriacensis egregius monachus 770.a
abel propter sacrificium gloriam cõsecutus 426.b
S. Abercij episcopi Hierapolitani vita 910.a miracula 912.
S. Abercius æqualis apostolis vocatur 919. a
abercius S. Abercio in episcopatu succedens 920.a
abortiuos edit fœtus mulier 174. b
abrahæ obedientia 413.b 414.a
abraham gentium parens propter fidem 426.b
absolutionem, à Priore, peccatorum cupit S. Nicolaus moriturus 175.b
absolutio peccatorum cuius effectus 13.b
abstinẽtię exempla 172.a b 179.a 180.b 202.b. 427.b 499.b 946.b
Adam quid significet 110.b
adelbero Treuirensis Archiepiscopus 273.a
B. Adelinus appáret S. Remaclo 21.a
admonitiones abiectorum haud aspernandæ 35.a
adolescentia lubrica 449.b pudoris periculo obnoxia 104.a
adolphus Eboracensis Archiepiscopus 772.b
adoptatur Moyses à filia Pharaonis 40.b
S. Adriani martyrium 123.a
adrianus abbas Episcopatum recusat 314.a
adrianus à martyribus confirmatur, supplicium aditurus 127.a
adrianus verberatur, & viscera effunduntur 128.a
adroaldum nobilem conuertit S. Audomarus 152.
aduersis atque prosperis minimè mouẽdum 283.b
adulterium vt punitum 343.a
adulterium vt abominatus S. Lambertus 269.b
Aegarum in mari Ionico insulæ descriptio, qualiumq; ea martyrum patria 977.b
ægarum seu Ciliciæ episcopus qualis fuerit Zenobius 978.a
S. Aegidius eximius D. Francisci socius 529.b.
ægroti sanctorum meritis restituti 760.b
ægrotus nuncupat votum & reualescit 827.b
ægroti cur diuersis locis curentur per sanctorum merita 835.a
ægrotorum cura quanta B. Heduuigæ Ducissæ Poloniæ 789.
ægyptus quid Epimacho martyri debeat 980.b
ægyptij multi ad Syriæ ciuitates deducuntur 83.b submerguntur in mari 84.a spoliati 50.b. puniti tenebris densissimis 49. b ab imbribus immunes 79.b inprimis Mathesi student 41.a quid terræ tribuant 79.b
ægyptiorũ plagæ decem 47.a primogeniti omnes necantur 50.a
ægyptios vexant ranæ 47.b
ægyptijs bos sacratissimus 77.a
ægypti fertilitas 39.b
ægyptus cur hyemem non habeat 48.b
ægyptum coacti Iudæi relinquunt 50.a
æneum serpentem cur in altum extulit Moyses 214.a Crucis figura 214.a
æterno Episcopo Ebroicensi succedit S. Aquilinus 868.b
ætherea atque sphęrica corpora nostra in resurrectione excitanda esse Origenistę affirmant 430.a
in Aethiopia prędicat S. Matthęus & baptizat 321.a
Afflictio afflicto haud addenda 38.a
afflictiones temporales alijs nocere, alijs verò prodesse 36.a
Agapetus Papa 711.b
agaunum oppidum 673. a
agilbertus Parisiensis Episcopus 279.a
agilulphus Longobardorum rex 812.b
aglaidas Scholasticus Iustinã impuro amore prosequitur 352.b vim ei adferre tentans, repellitur 353.a
aglethrudis filia S. Bauonis 479.b
agonothetæ duo 361.a
agrum ad templi extructionem oblatum gratis vetuit ac cipere Dionysius 652.b
Aicharius Episcopus Nouiomensis 150.b
S. aichadri vita 240. a
B. aichadro apparuit B. Ansoaldus & Philibertus 245.a
aistulphus Archiepiscopus 405.a
aistulphus Longobardorum rex premit ecclesiam 658.a
Albanus abbas sancti Martini Coloniæ Agrippinæ 797.b.
alboinus Episcopus 840.b
aldegundis cœnobium Malbodiense extruit, & in eo Christo seruit 666.a
aleæ vsus interdicitur 381.a
alexandri Halesij de S. Bonauentura iudicium 522.b
alexandri commentarios vertit D. Hieronymus 449.b.
alimenta vt medicamenta sumenda 781.a
alleluia cantari quandò cœptum 457.b
alphonsus secundus Siciliæ rex, sepulcrum S. Dominici Bononiæ inuisit 725.b
altaria in honorem sanctorum erecta 425.b
altare à S. Dionysio p visum iubetur extrui 634.b
altare tabernaculi Moysis 72.b & seq.
altare & reliqua ad sacrificandum necessaria, consecranda 76.a
altaris linteo abutentis pœna diuina 32.a
altaris consecratio in honorem B. Petri & Pauli diuinitùs mandatur 658.b
altimannia 808.a

altimillarienſe cœnobium 841.b
Amandus Burdegalensis episcopus 925.a
amandus dux tumultûs Gallici 672.b
S. Amati abbatis vita 203.b obitum prædicit 206.a appáret fratribus 206.b
S. Amati Episcopi Senonensis vita 207.a
ambitiones seculi spernit B. Cyprianus 221.b
amicitia vera quæsit 674.b
amicorum omnia communia 51.a
amgydali mysterium 78.b 79.a b
amoris mutui argumentum 208.b erga Deum efficacia 234.b
Anac Parthus transfugam se simulãs, regem Armeniæ occidit 434.b perit cum suis ibid.
anachoretarum vitam descripsit D. Hieronymus 1.a
anacletus Græcus, Pontifex Maximus 660.b
S. Ananiæ Apostoli martyrium 472.a
S. Ananias B. Paulum conuertit 472.b
anastasiæ duæ 962.b
S. Anastasiæ martyrium 962.b
anastasius Imp. cur pietatem simulârit 190.b
anastasius Romanus passionem B. Dionysij Latinè conuertit 661.a eius epistola aduersùs eos qui asserunt, B. Dionysium Parisiorũ primum Episcopum, non esse Areopagitam ibid.
anathemate plexus sacrilegus 37.a
anatholius & Olympius fratres atque sacerdotes 427.a
S. Andreæ, qui est in Crisi, vita ac martyrium 842.a
SS. Andreæ, Lucæ & Timothei reliquiæ 850.b 876.a
B. Andreæ Apostoli festum, à S. Syluiano obseruatum 195.a
andernacum 288.b
S. Andronici martyrium 690. b
angelus conceptionem B. Mariæ annunciat 109.b sacrificanti adest eiq; ministrat 772.a S. Philiberti prædicit obitum 255.a orantem aduersùs Diaboli iniurias confirmat 725.b appáret S. Maglorio 934.a oranti coram imagine Crucifixi appáret in humana effigie 105.a columbæ specie appárens, mandat templum extrui 697.b visus à Balaam ariolo 61.a consolatur S. Aichadrum 254.b appárens sanctis, eos confirmans 610.b 616.a 620.b Corbiniano appárens, furtum indicat 132.a
angelus vnicuique à Deo datus 407. b
angeli in iustitia nostra lætantur 413.a iniquè verò agentes deplorant, ibid.
in Angelis habitat Deus 113.b
angelos curam hominum gerere 407.b
angeli non essentia, sed dignitate, differunt 413.b
angeli cur creati 407.b
angelos vt honorat B. Franciscus 548.b
angelorum singularis erga nos beneuolentia 217.a eorum numerus inæstimabilis visus à B. Carpo 649.b
angelorum chori 411. a
angelos in cælis cantantes (Sanctus) audit B. Venantius 735.a
angelicæ cantiones auditæ 4.b 175.a
angelicæ salutationis mysteria 114.a
angelica suffragia 19.a
angli à B. Gregorio papa conuersi 741.a iterùm conuertuntur 313.a b
anglorum Orientalium reges vndè Vulfingæ appellantur 682.a
angli quandò & cui Archipræsuli primo manus dedêre 314.b quandò cantandi modum Ecclesiæ didicerint 315.a
anglorum reges de constituendo Archiepiscopo piè consultant 313.a
anima S. Bauonis appáret S. Gertrudi 487.b
anima Deum sitiés, priùs timore, pòst amore compungitur 96.a
animarum saluti nihil præferendum 549.a
animi Deum amantis pietas, vera est victima 73.a
animi elatio turpe vitium 394.b
animi cura, priusquàm corpus reficiatur, habenda 894.a
animi forma 75.b
animi candoris exemplum 180.a
animi motus, bonorum malorumq; causa 41.b
animorum affectiones natura liberæ 42.b
anianus Episcopus Aurelianensis 102. b
animalia fera mansuescunt 311. b
animalium interitus, futuram hominum perniciem designat 50.a
animalibus abiectioribus cur potiùs Deus castiget 48.a
B. Anna prolem per votum impetrat 109.a
anna, quid significet 109. b
S. Anno Colonensium Archiepiscopus, & eiusdem literę de translatione SS. Euualdorum martyrum 501.b
annonæ caritas quî per quem leuata 1000. b
ansgisus Trecassinus Episcopus 714. a
ansoaldus Pictauorum Episcopus 244.b
anthelmus Prior primariæ Carthusię, post Episcopus Bellicensis 104.b
de Antichristo atque extremis temporibus S. Elzearius cum sponsa sua confert 387.b
antiochena ecclesia tempore Arrianismi tres simul sustinet Episcopos 453. b
antiochiæ templa Christianorum præside Apostata clausa 877.a
antiocheni Apollinis natalem colunt 307.b
antiochus dux crudelissimus 609.b
antiochus Episcopus Lugdunensis, successor Iusti 7. b
antipapæ & Episcopi schismatici 489.a
S. Antonij domicilium 895.a
S. Antonij obitum diuinitùs discit beatus Hilarion 894.b
antoninus Episcopus 661.a
antonini duo, tempore Dionysij Areopagitæ 660.a
antoninus ad vitam reuocatur 660.b
antuerpia à Normannis succensa 701.a
Apellianus Idolorum sacerdos & Sophista insignis 233.a
apollinarius Laodicenus 454.b
apollinis Daphnæi imago qualis fuerit 884.a
apollinis natalem colunt Antiocheni 307. b
apollinis nomẽ Soli, Dianę, Lunę attribuunt ethnici 881. b
apostata Ebroinus monachus 243.b
apostata monachus sæpè frustrà aufugere conatur 834.b
apostatis nihil tribuendum, si detrahant Catholicis 220.b
apostoli adsunt migrãti à corpore sanctissimæ virgini 629.b
apostoli duodecim præfigurati 113.b
apostolorum historiæ à quibusdam deprauatæ 639. b
SS. Apostolorum templum Coloniæ 721.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

apostolorum traditiones obseruandæ 313.a
apostolos cur vocauerit Christus 320.b
apostolus totius Galliæ S. Dionysius 639.a
apostolus Petrus repræhensibilis iudicatus à B. Paulo 661.b
Aqua benedicta dæmonũ insultus impediri 248.b ædes conspergendæ 248.b eius vis 288. a 740.b 422.a 248.b
aqua qua abluerat se B. Franciscus, pestem abigit 561.b
aqua cælitùs manans, curat morbos 426.a
aqua reliquijs lauandis adhibita, cæcos, surdos, claudos, & quocunquè morbo impeditos, sanat 772.b 797.a 587.b
aqua è silice excitatur 56.b 544.a
aqua in vinum mutata, mediãte Crucis signo 78.b 537.b in oleum mutata 347.b
aquæ mutantur in sanguinem 46.a 47.b
aquæ miranda in oleum mutatio 975.b
aquam è petra excitat S. Chariton 394.a
aquæ quantum tribuant Aegyptij 47.b
super aquas ambulat S. Charitine 582.b
S. aquilini episcopi Ebroicensis vita 864. b mors 870.b
aquisgrani, Caroli regis palatium 377.a
aquitania 923.b
ex aquitania B. Seuerini episcopi reliquiæ Coloniam transferuntur 927.a
aquitaniæ situs & magnitudo 19.b
Ara B. virginis à Gerardo episcopo extructa 349.a
arbitri officium 302.a
arbitrium ánimi liberum 693.b
arbona castrum 811.a
arbor præcisa, precibus restituitur suo loco 697.b
arboris bonæ, fructus boni 103.b
arca Noë 69.b cum seq.
arcadius prodit sanctum Aigulphum 11.a
archiepiscopus Romę ordinatur Theodorus monachus insignis 314.a
arderna sylua 616.a
arduenna sylua 23.b
aredius abbas, discipulus S. Nicetij 474.b
arelatensis ciuitas 651.b
areopagus locus Athenis 628.b
S. Arethæ & sociorum martyrium 934. b constantia 937.a
S. Arethę prophetia 940.b
aribon episcopus IIII. Frisingensis 131.a
aries cur immolatus 76.a
arista Diaconissa ecclesiæ Antiochenæ colligit reliquias S. Artemij 887.b
aristarchus Græcorum Chronographus 636.b
aristotelem, denique philosophos, omnesque poëtas perlégit D. Hieronymus 449.b
arma aduersùs vitia 394.b contra dæmonem quæ 282.a b
armeni ad Christum conuersi 444.b
armogastis confessoris præclara confessio 806.b
arnoldus Moguntinus archipręsul 275.a
arnulphus Imperator 587.a
arnulphus Flandriæ Comes 515.b
arnulphus Metensium episcopus 164.b
arostanes filius S. Gregorij episcopi & martyris, visit sanctè 447.a
ab arrianis euersæ ecclesię, à B. Petronio instauratur 521.b
arrij impia hæresis 873.b
arriano dogmate ecclesię pax turbatur 955 b
arrianorum inuidia 804. b impius conatus 806.a
hæresis tempore B. Seuerini episcopi Colonienſis 921.b
arrogantia viro sancto imponit 947.a
arrogantia quàm execrabile vitium 412.b
arsacides Parthorum Imperator 432.b
artabanes rex coniugi regine visionem communicans, à pedissequa proditur 432.b vxorem interfici iubens, à proprio seruo oppugnatur 433.a b in bello pire mauult, quàm seruo cedere ibid.b ab Artasira telo peremptus ibidèm
artaducta mulier regis secreta vt reuelauit 432.b
arthasiras Persa confligit cum Parthis 433.a 434.b
artemius martyr 801.b
S. Artemij martyrium 873.a
artemius fit Dux Aegypti 876. a tyrannum reprehendit 880.a atque ridet 886.a iubente tyranno malè mulctatur 880. b & atrocissimis cruciatibus subijcitur 883.b 886.b
Asinus ad tibiam 98.a
asperitas vitæ quanta in B. Heduuige 779.b
aspides quàm noxiæ 48.b
asser, S. Galli precibus diuinitùs fit longior 821.b idem dentium doloribus medetur 822.a
assyrij à Gregorio martyre multi conuersi 446.a
Athanarichus Christianorum persecutor 231.b
athanasius Troadensium episcopus 195.b
athanasius impius quidam Deum tentans, seipsum exurit 358.b
athenę metropolis 639. a Mineruę sacratæ 643. a omnium ciuitatum primę in cõdendis legibus 643.a situs amœnissimus, & mira omnium rerum copia 643.b
athenarum laus & descriptio 643. a ad Christum conuersio 645.b
athenæ quinque regionibus distinctæ 643.b
athenis primò simulacrorum cultus inuentus 643.a
Auaritia detestabilis 362. b omnium malorum radix 304.a
S. Audomari episcopi Morinensis vita, patria & parentes 150.a
S. Audomarus conuertit Taruanenses 151.a Ebroini instinctu innoxium Philibertum Abbatem in carcerem conijcit 244. b
audubaldi regis ad fidem conuersio 677.a
aues B. Francisco obediunt 545.a 556.b
augiensis in Germania cœnobij commendatio, & num schola fuerit 991.b
augusta Veromanduorum, à quo martyre nomen aliud etiam hodiè obtineat 987.
augustinus quantum Hieronymo detulerit 465.b
B. Augustini sermo de B. Cypriano 229.b
aulici. fomites erroris suis principibus 955.b
aulici viri sancti 19.b
S. Aureliæ dedicatum oratorium 811.b
aurelianus Imperator quo tempore factus 713.b
aureliani Imperatoris crudelitas 390.b
auri præstantia 113.a
austriæ regnum 27.b
autbertus episcopus Cameracensis 664. a eiusdem mors 666.a
S. autonomi martyrium 189.a
authoritas sedis Apostolicæ 651.b
Axona flumen 960.a

Babylæ episcopi Antiochiæ constantia & martyrium 884.b
S. Bacchi mors. 612.a
baculus sancti Petri Coloniæ Agrippinæ, & à quo eò perlatus 713.a
baduradus secundus Episcopus Paderbornensis 584.b
bagaudarum tumultus 326.a
baiocensis ciuitas, patria sancti Aquilini episcopi 866.b
balaã ariolus insignis 60.b posteà propheta 61.a b
balaam ariolus videt angelum 61.a
baldricus episcopus Traiectensis 703.a
balduinus Ferreus Flandriæ Marchio 759. a 760.a
baptismatis fons consecratur 293.a
baptismi immersio terna, præfigurata per vasis ternam demissionem è cælo 192.a
baptismi innocentiam beatus Satyrus obseruat 303.b
baptismo initiantur multi gentiles & Iudęi 392.b 393.b
baptizatur S. Geminianus 256.b item Adroaldus à S. Audomaro, ecclesiæq; omnia bona contribuit 152.a
baptizati nomen mutatum 132.b
baptizatorum septem millia propter miraculum factum sub sacrificio Missæ 102.a
baptizantur permulti in flumine 681. b cum sequen. b.
baptizat S. Petrus Apostolus Cornelium Centurionem 192.a Cornelius verò Demetrium cum multis 193.b cum seq.
barbatus Pontifex deorum gentilium 193.b
barbatus cur Dux Henricus dictus 776.b
barbatus prima literarum elementa feliciter addiscit 506.b
basileę multi christiani religionis causa in aquis demergi iubentur 855.b
basiliscum precibus necat sanctus Iohannes Abbas 334.b
bauari adhuc neophyti 336.a
S. Bauonis confessoris vita 478.a
S. Bauo fit Clericus, & tondetur 481.b
Beda suam de Dionysio sententiam corrigit 638.b
beduinus Anglorum Episcopus 617.a
belli causa 63.b
belli tumultus Britanniæ sedati ab episcopo Cantuariensi 319.b
bello futurus idoneus, quibus se exercere debeat 44.b
bellum inteſtinum Gotthorum 231.a
bellum voluntarium gerentes pro Dei honore, pmio afficit Moyses 78.a 85.b
bellua immanis sancti viri præcepto páret 814.a
benè dicere, & malè viuere, est suo se ense iugulare 865.a
benedicendi cibum mos antiquus 139.b
S. Benedicti institutum 27.a
benedictio Apostolica 658.b
benedictione episcopali infirma curatur 108. a 135.a b
benedictio S. Pontificis 137.b 595.b 596.a 664.b
benedictio signo Crucis facta à sancto Lamberto 263.b
benedicto vino hausto sanatur infirmus 94.a
beneficio in ingratum collato nihil faciliùs marcescere 610.a
beneuentanus Grammaticus 448.b
benignitatis erga miseros exemplum 222.b
benignitas S. Patientis episcopi 184.a
S. Bercharij abbatis & martyris vita 841.a mors à proprio monacho illata 841.b
berengarius Comes 503.a
D. Bernardus Abbas Claręuallis 273.b Cantica canticorum expositit 104.b
bernardus primus ordinis socius D. Frãcisci 529.b
S. Bertini Abbatis vita 93.a mors 94.a
bertinus Abbas Sithiensis 153.a
S. Bertini monasterium 517.b
bertholus Marchio Morauiæ, & comes Tyrolensis, pater Heduuigis Ducissæ Poloniæ 773.b
bertoldus Aquileiensis Patriarcha 774.a
bertranda Carmara Carpentoractensis 380. b
bertuualdus Archiepiscopus 733.a
bernuuelphus successor Megingaudi episcopi Herbipolensis 756.b 758.a
bestiæ affectus seu reuerentia in Diuam virginem 546.b
bestia fera S. Theodoram comitata 179. b
bestijs obiecta sancta Euphemia martyr 238.b
bestijs obiecti, immunes redduntur 694.a
Biblia Græcè conuertuntur 67.b
biblia à 70. interpretibus conuersa in insula Pharo 68.a
bibliothecam insignem cur secum in solitudinem tulerit D. Hieronymus 452.a
bingense oppidum & monasterium 274.b
biso Paderbornensis episcopus 587.a
biturigum 734.a
Blandimenta iudicum contemnenda 160.b
blandimiense monasterium à quo fundatum Gandaui 517.a
blasphemia in Deum, immanis culpa 80.a
blasphemus lapidibus obruitur 80.a
blasphemus in D. Francisci, diuinitùs punitur 569.a 579.b
Bobium monasterium sancti Columbani 821.b
bona Deo dicata vsurpantes, puniuntur 259.b
bona fortuitò contingentia delectabiliora 54.b
bona iniquè parta, in pauperes, non in ecclesias, distribuuntur 677.a
bona quæ quibus non vsurpanda 996.b
S. Bonauentura Cardinalis & episcopus Albanensis scripsit vitam B. Francisci 522.b
S. Bonauenturæ laus 522.b
S. Bonauenturam à morte seruat S. Franciscus 523.b
S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus prædicat CHRISTVM Germanis 399. b 743.a 840.a
S. Bonifacius episcopus Moguntinensis 972.a
S. Bonifacij corpus Fuldam translatum, honorificè sepelitur 404.a
bonifacij Pontificis literæ ad Eduinum regem Anglorum 676.b eiusdem ad Edelburgam Eduini vxorem 678.a
bonorum & malorum hominum discrimen 869.a
bonorum vita conscientiæ testimonio contenta 706.b
bonosus D. Hieronymo in studijs comes 449.b
bonosus nobilis adolescens fit eremita 451.b
bos à Iudæis adoratur 77.a
bos Aegyptijs sacratissimus 77.a
botri prægrandes in terra sancta 50.a
Brabantia Brachbantus dicta 663.a
brachijs in modum crucis extensis diutissimè oratur 765.b
briconius cędem euadit 12.b
bridlingtonense monasterium 684.b
brigantinus vel Potamicus lacus 898.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Britanniæ olim tempora felicissima 315.a
britones infensi Anglis 684.a
bronienſem eccleſiam dotat S.Gerardus 504.b
bronij oratorium à Pipino conditum 503.b
bronienſis Abbatiæ priuilegium 518.b
bronij, amotis Clericis, monachi introducuntur 513.a
B.Brunonis Archiepiſcopi Colonienſis vita 701.b
B.Bruno archiepiſcopus qui in literis excelluerit 704.a
B.Bruno in Epiſcopum Coloniẽſem eligitur 705.b reformat Clerum Colonienſem 719.b conſtruit monaſterium S. Pantaleonis Coloniæ 721.b eiuſdem epiſcopi laus 512.a
B.Brunonis Archiepiſcopi innumeræ res præclarę geſtæ 701.b
S.Brunonis corpus vbi conditum 722.a
S.Brunonis ordinis Carthuſiani iuſtitutoris vita 588.a
S.Bruno Pariſijs ſtudet 588.a Oratio eius ad ſocios de vita corrigenda 590.b eius laus 593.b cum ſequen. maximè verò numero 599. cum ſeq. mors 598.o
bruta animalia à S.Coſma curata 363.b 367.a
bruta animantia quandò hominum imperio pareant 663.b
brunuuilerenſis Abbatis epiſtola ad S. Hildegardem 290.b 292.a
Budicenſe monaſterium extruitur 586.a
S.Burchardi epiſcopi primi Herbipolenſis vita 741. a
buoſo vel Boſo Conſtantienſis epiſcopus ſacrum B.Galli corpus ſepulcro ab hoſtibus extractum reponit 826.a
S. Burchardi virtutes & dotes 747. b mors 755.b
Byzantium, mutato nomine in Conſtantinopolim, regia fit ciuitas 874.a

Caeca à natiuitate, ante altare S. Galli illuminatur 837. b
cæcus SS.meritis reſtitutus 760.b
cæremoniæ tabernaculi Moyſis, & quid ſignificent 72. a b & ſeq.
cęremoniarum eccleſię cura D.Hieronymo 457.b
calices æi ſacrificijs deputati 818.a
caligis S.Galli indutus ægrotus, ſanatur 824.a
calix D.Hieronymi Romæ reſeruatur 457.b
S.Calliſtrati & ſociorum martyrium 369.a
camelus loquitur 363.b 367.a
camelus à dæmone exagitatus, curatur 893.a
campana cõuocandi Clericos ad perſoluendas matutinas laudes, mos antiquus 4.b
campanæ tinnitus miraculosè amiſſus, reſtituitur 4.a
campanarum vſus antiquiſſimus 658.a
campanæ ſonum edunt ad ſanctorum reliquias, impulſæ cælesti vi 35.a
campanę ſonus ſeptimo milliari auditus 4.a
cancer morbus curatur 587.b 772.a
canceroſa quî per martyrem Zenobium curata 978.b
candela cælitùs ardet 839.a
canones ſacros vt obſeruârit ſanctus Theodardus 269.a
canones decem SS.Patrum Synodi Britanniæ 316.a eorundem violatores vt puniti 317.a
canonum iura eccleſiaſticaq; callet S.Lioba 400.b
canonicæ horæ à S.Nicolao Tollentino perſolutæ 173.a
canonicas horas vt perſoluerit S.Franciſcus 552.b
canonicarum ſecularium ordo inſtituitur 585.b
canonicus fit S. Nicolaus Tollentinus 171. a poſt amplectitur inſtitutum Auguſtinianorũ b eod.
canonizatio B. Franciſci 566. a item S. Brunonis 606.a
cantandi mos eccleſiæ, Anglis traditus 315.a
cantãdi modum monachi Britanniæ diſcunt. 319.a
cantio, Salue regina miſericordiæ, cantari diuinitùs iubetur ad euitandum periculum 575.a
ex capillis ſuſpenſio grauiſſimũ ſupplicium 670.a
capilli raſi, diuinitùs reſtituuntur 582.b
capitulum generale ordinis Franciſci ab ipſo Franciſco coactum 534.a
capraria inſula multos habet monachos 12.a
capſur Maurorum rex 805.b
captiuos redimit Deogratias epiſcopus 804.a.
caput amputatum ſibi, proprijs manibus geſtat S. Eliphius 803.b.
caput B.Iuſtini amputatum, loquitur 858.a
carceratus martyr quis, quomodò Petri inſtàr liberatus 985.a
carceratos inuiſit B. Heduuigis Poloniæ Ducissa 789.b
in carcerem iniectus Cornelius centurio, ab Angelo liberatur 193.a b
carduella rex Britonum 683.b
carmen tumultuarium de S.Patiente 185.b
carnifices impij vt puniti 340.b
carnifices corpora martyrum in ignem conijcientes, diuinitùs puniuntur 129.b
carnificum piorum exempla vide 338.b 340.b
carnibus veſci non vult S. Nicolaus Tollentinus, ægrotus licèt, ac medico ſuadente 172.b
carnis abſtinentia ſexta feria 136.b 137.a
carnium vſum ſibi interdicit adoleſcens 103.b
carnes reſpuens infirmus, ſanatur à Chriſto 173.a
carnibus perpetuò abſtinet S.Heduuigis 779.b
carnes ex obedientia ſumptæ ab infirmo 173.a
carnis petulantia quibus medijs refrenanda 171.b
caroli Calui encomion 661.a
caroli Magni laus 404.a
caroli Martelli regis Francorum deuotio erga S. Dionyſium 634.b
carolus II. Ieruſalem & Siciliæ rex 375.b
carolus tertius quo tempore vixerit 33.b
carpophorus presbyter ſacras literas S. Chryſantho interpretatur 949.b
carpualdus Anglorum rex 682.a
carthuſia Confluentina, cuius ſanctæ virginis potiatur reliquijs 1007.b
carthuſianæ vitæ inſtituendæ occaſio 588.b
carthuſiæ deſcriptio 591.b
carthuſiæ eremus à S. Brunone & ſocijs inhabitatur 592.b
carthuſiani ordinis B.Bruno primus author 588.a tribus diebus hebdomadæ ſolo pane, aqua & ſale victitant 105.a
carthuſianorum ordo præ cæteris ſuum decorem retinet 593. b exercitia 592. b primorum vita 593.a
carthuſianorum ordo ab Vrbano ſecundo Papa, primò approbatur 595 b
carthuſianorum inſtitutum 104.b 105.a
carthuſiæ Portarum Prior Bernardus 104.b
carthuſiæ Prior Lauduinus primus poſt Brunonẽ 589.b
carthuſia Colonienſis 605.b Calabriæ amplectitur inſtitutum Ciſtertienſe 605.a
carthuſiani cuiuſdam mirabilis abſtinentia & deuotio 105.a
S.caſsij martyrium 673.a
caſſinenſe monaſterium 9.b
caſtitas propria virtute ſeruari nequit 950.a
caſtitas matrimonialis eximia S.Theodoræ 176.b
caſtitatis conſeruandæ cauſa in aquam congelatã ſe mergit D.Franciſcus 535.b
caſtitatis amor 535.b 536.a
caſtitatis coniugalis exemplum 376.b
caſtitatis exemplum 499.b
caſtitas vitæ quibus conſeruetur medijs 171.b
caſtorina D.Hieronymi matertera 448.a
caſtra quomodò à Moyſe ordinata 60.a
catalogo ſanctorum Gregorius IX. Pontifex S. Franciſcum aſcribit 566.a
catechizatus Sigebertus rex à ſancto Amando 165.a
catena S.Amatus conſtringit corpus 208.b
catenis ac nexibus qualibus martyr Quintinus circundatus 987.
catenulis ferreis vltrò caſtigat ſe ſanctus Elzearius 382.a
catholicæ eccleſiæ imago 443.a
catholica & Apoſtolica eccleſia Romana 312.a
catholicorum mores in Anglorum eccleſijs quandò primùm inuecti 315.a
catholicorum in Anglia conſenſus 318.a
catholicorum perſecutio ſęua per Conſtantinum Copronymum 843.a
catholicorum perſecutio ſub Conſtantio 955.b
catholici ſoli in Oriente Athanaſius & Paulinus tempore Arrianorum & Eunomianorũ 460.b
catullæ pietas in reliquias martyrum 633.b
Celerinus Prætor Rom. 952.b 954.b
cera furto ablata & ad offerendum in templo præparata, in lapidem vertitur 828.a 838.a
cera reliquijs ſanctorum offerri iubetur 758.b
cerei accenſi ad funus Cornelij centurionis 194. b
cerei accenſi non deficiunt 824.b
cereos duos martyri offerens, poſt conſumptionẽ reualeſcit 510.b
cereus offertur ad reliquias ſancti Meinulphi 587.b
cereolum accendens ſancto, viſum recipit 31.a
S.Cerbonij epiſcopi Populonienſis breuis hiſtoria 674.b
Chalcedonenſe conciliũ contra Eutychem & Neſtorium 318.b
chaldęi aſtrologi 432.b
charitas operando ſe exerit 967.a
charitatis vis 483.b
charitas quid efficiat 922. a
charitatis feruor quantus in beato Franciſco 548.a
charitatis fraternæ exemplum 297.b
charitatis officia erga proximos 173. b
S.Charitines virginis & martyris vita 582.a
S.Charitonis confeſſoris vita 390.a
cherubin paradiſi cuſtos 412. b
chichenſis eccleſia 618.a
chilbertus de Clara Glouerniæ comes, eccleſiæ iura violans, punitur 500 a
childericus rex, & eius mors 28.a
childerici Francorum regis amor erga S. Lambertum 263.a
childericus rex eligitur 492.a
chilleni Scoti miraculum 973.b
chlamyde Demetrij multa miracula perpetrantur 623.b

cholerici, ad iram natura procliues 687.a
chorda, qua cingebatur S.Franciſcus, multos curat 559.b 575.b
choſroës rex Perſarum, eiusq; votum 615.a b
chriſti charitas erga humanum genus 969.b
chriſto dedicatam, homini nubere non poſſe 805.a
chriſti affectus erga peccatores 623.b 631.b 650.a in nos charitas 320.b 378.a liberalitas quanta in ſuî cultores futura ſit 624.b
chriſtũ, vt beatus Paulus, imitari non omnes poſſunt 298.a vt ſequi deceat 217.a
chriſtus appâret ſancto Abercio 915. b 918.b 919.b
chriſtus appâret S. Bauoni in crucis ſpecie 486.b item S.Franciſco 526.a morienti S.Nicolao Tolentino appâret 176.a
chriſtus cur ſemetipſum potiùs, quàm aliud genus animalis, obtulerit 117.b verus homo nobis cõſubſtantialis 110.b 111.a quomodò ſit cum beata Maria 113.b
chriſtum in vtero quandiù geſſerit beata Maria 109.b
chriſtum annunciât Gallis S.Dionyſius 630.a
chriſtus rex & ſacerdos 325.a cur pro oĩbus mortuus 292.a
chriſti præſepe & incunabula in Bethleem adorat D.Hieronymus 455.b
chriſtus leproſi ſpecie tentat fideles ſeruos ſuos 872.a
chriſtum perpetuò in ore habet Demetrius 619.b
chriſtum ſine dolore peperit B. Maria 109.b
chriſtum editum per latus Mariæ, fabulam eſſe 110.a
chriſti vocabulum multis commune 111.b
chriſtiani Angli Ethniciſmum amplexi, pòſt rurſùs ad fidem reuertuntur 313.a b
chriſtianus Chriſtianum etiam mortis propoſito diſcrimine prodere apud barbaros non debet 857.b
chriſtiani cur cum paganis matrimonium contrahere non debeant 675.b
chriſtianorum ſancta vita in magno precio apud Ethnicos 144.b
chriſtiani veri qui ſint 654.a
chriſtianorum militum XI. millia in Armeniâ relegata 88.a
chriſtianorum afflictio magna 936.a perſecutio ſęua 233.a
chriſtianorum perſecutio ſęua tempore Diocletiani 145.a 153.a item ſub Maximiano 123.a b
chriſtiani à Iuliano Hieroſolymis expulſi 885.b
chriſtiani capti, inediam 8. dierum paſſi 859.b
chriſtianiſſimus apud Homeritas inſtauratur 945.b
chromatius Aquileienſis epiſcopus 451.b
chryſanthus & Daria ſub Numeriano Imper. paſſi 954.b
SS. Chryſanthi & Dariæ martyrium conſcripſerunt Varinus & Armenius 955.a
SS.Chryſanthi & Dariæ hiſtoria 948.b
Cibi benedictio 139.b
cibi qui maximè hominibus neceſſarij 81.b
ſine cibo puella integro anno viuit 344.b
cibum pluit quotidiè quadraginta annis 84.b
cibus diuinitus augetur 549.b
cicada B.Franciſco morem gerit 547.a
ciceronem legit D.Hieronymus 452. a 453.a
cilicio corpus affligit S.Editha 257.b
cilicij vſus apud Carthuſianos 104.b
cilicij vſus 381.b 627.a 527. b 782.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

cilicino stratu vsus S.Aichadrus abbas 250.b
cilicino sacco vsus S.Lambertus 266.a
cineris aspersio, pœnitentiæ symbolum 355.a
cithara pulsatur diuinitùs B. Francisco ægrotanti 537.b
ciuilis vitæ ratio in quibus versetur 43.b
ciuitates quæ felices censendæ 65.b
S.Claræ conuersio vndè initium habuerit 533.a
clauatis calceis induitur S.Sozon 97.b
claui diuinitùs B. Francisco impressi, in pedibus excrescunt 563.a
clauos crucis Christi defodiunt Iudæi, item lanceam & titulum 210.b
claudius tribunus 952.b cum militibus suis credit in Christum 953.b
clematius consularis crebris visionibus admonitus, SS. vndecim millium virginum ecclesiam Coloniæ Agrippinæ restituit 908.b
clemens cum sua authoritate ablegat B. Dionysiũ in Gallias 651.b
clementis de B.Dionysio testimonium 651.b
clementi sedes põtificia concredita à B.Petro 629.b
cleopatræ matronæ è Palæstina, eximia pietas 862.b & sequen.
cleri negligentia quantũ mali Reip. adferat 166.a
pro clericis malis Monachi substituuntur 514.a
clericorum peccatum prudenter impeditur 4.b
in clerum liberalitas S. Heduuigis Ducissæ Poloniæ 790.a
clericus tondetur S.Bauo 481.b
clericorum incontinentia coacto concilio generali Angliæ coërcetur 770.a
clerici ob dignam in se reprehensionem D. Hieronymi famæ detrahunt 458.b
clodoueus rex 867.a
clotarius rex & Childericus fratres regnant 28.a mors, cuius monarchia ad Childericũ deuoluta est 28.a
clotarij regis potentia 19.b
clotarium regem excommunicat S. Nicetius episcopus 476.a
clotarius rex Francorum pacis studiosus 164.a
clotarius Theodorici Burgũdiæ regis successor 2.b
clotarius & Dagobertus reges propagant Christianismum 19.b
Cœnobijs quibusque sua quæ vel finenda, vel restituenda 997.
coëuntes illegitimè, interfecti 63.a
cogitationum malarum ocium sentina 536.b
cogitationes malæ à Deo nos separant 113.b
coifi Pontifex idolorum 680.b. & seq.
S.colmanni Scoti martyrium 736.a
colmannus episcopus Scotiæ Euangelium varijs in locis disseminat 315.b
coloniæ Agrippinæ encomium 714.b
coloniæ Agrippinæ baculus S.Petri & catena 713.a SS.Apostolorum templum 721.b ecclesia S.Gereonis ab Helena condita 673.b
colonienſis Carthusia 605.b
colonienſes canonici D.Andreæ 716.a
colonienſis plebis constantia 705.b pietas 711.b
colonienſis clerus reformatur & instituitur 719.b
coloniẽſium pia consuetudo in visitandis B. Seuerini reliquijs 927.c
colonienſis diœcesis à Nortmannis deuastata, B.Seuerini ecclesiam incolumem sibi miraculosè seruat 927.a
colonienſis diœcesis per triennium siccitate afflicta, miraculosè liberatur 926.a
coloniam martyres aliquot translati ab Episcopis 713.a
colonienſium studium erga humanda sanctarum virginum corpora 906.b
colonienſis primus episcopus S.Maternus 673.b
colonienſis ecclesiæ fides inuiolata 674.a
coloniæ martyriũ subit S.Gereon cum socijs 673.a
columba è cælo descendens, futuri monasterij locũ designat 841.b
S.Columba virgo & martyr 2.a
S.Columbanus 809.a eius eximia sanctitas & obiurgatio in regem Theodoricum de vitando cõcubinatu 810.a
cometa tribus mensibus appárens 729.a
cometa appárens tãquàm columna flammea 317.b
comœdias & tragœdias vt legerit Bruno 704.b
completorij preces à Monachis persolutæ 37.b
compunctionis genera multa 96.a
coënredus Merciorum rex fit monachus 730.b
concilium in Britannia habitum 316.a 317.a
concilium ad Anglorum fidem examinandam habitum 318.b generale Angliæ contra incontinentes clericos 770.a Claromontense 596.a Martini Papæ cur institutum 319.a Rhemense vniuersale 273.a Romanum sub Zacharia Pontifice 745. b. episcopale conuocatur 495.a
concilia V. generalia, & eorundem patres 318.b
concilij Niceni primi doctrinam sustinuit Theophilus Gotthorum episcopus 231.a
concilium. vidè etiam synodus
concionatur quotidiè S.Matthæus 322.a
concionatorum vita 544.b
concionatores quinam plangendi ibidèm b
confessione & pœnitentia conscientiæ expiandæ 249.b item earundem vis 247.b
confessio etiam de cogitationibus habita 134. a & in eadem manûs impositio 139.a
confessio sacramentalis 28.b
confessionem sacramentalem ordinandus clericus præteriens, punitur diuinitùs 37.b
non confitentis pœna 577.a
confessionis tria genera 720.a
confessio regum vtilis ad subditorum pietatem promouendam 444.b
confessio S.Trophimi insignis 307.b
confirmationis sacramentalis vis quanta 974.
coniugij amor sæpè noxius 433.b
coniugium illegitimum reprehenditur ab episcopo 139.a
coniugum continentia laudatur 774.b votum de perpetua conseruanda continentia 867.b 775.a singulare vitæ exemplum 868.a
coniuratio subditorum aduersùs Moysen 78. 85.b
conradus Cirnensium Dux 778.b
conscientiæ scrupulus, valetudinis conseruandæ causa B.Heduuigi inijcitur 782.b
conscientia syncera magnum solatium 2.b
cõsensus in necem S.Heimerãmi, vt punitus 341.a
consecratio sacrarum virginum 345.b
constantię præclarum exemplum 964.b
consilia saniora haudquaquàm respuenda 777.a
constantia animi, proximi incitamentum ad virtutem 12.b
constantia egregia in S.Anania 473.a martyris Gregorij 436.b
constantia mira virginum 14.a 16.a 158.b
constantia insignis Christianorum 123.b 126.b 127.b

con-

constantiæ exempla 97.a 87.b 139.a 146.b & seq. 228.a 308.b 370.a b 373.a 592.a 611.b 612.b 617.b 620.a 632.b 680.a 844.b
constantij laus 850.b qui posteà tamen arrianizat ibidèm.
constantis Constantini Magni filij imperio, cedit Occidens 874.b occiditur ibid.
constantini Copronyni edictum de sacris imaginibus non honorandis 843.a
constantinus Constantij & Helenæ filius, cur Magnus appellatus 873.b
constantinus Magnus Romanorum Imperator insignis 190.a 447.b cur occiderit fratres suos 882.b aduersùs Iulianũ apostatã defẽdit 882.a b
constantini Magni decreta de extruendis & restaurandis templis Christianorum 873.b liberalitas in templi extructionem 100.b
constantius & Cõstantinus eius filius Imperatores 673.b
constantius Imperator baptizatur, & moritur 870.b
constantius Imp. arrianizat 955.b
constantij Mantionarij ecclesiæ sancti Stephani, vita 347.b
constantinopolim ab hæresi Arrianorum repurgat Gregorius Nazanzenus 455.b
constantinopolitana sede Paulus ab Arrianis pulsus 955.b eidem Macedonium præficere volunt ibidèm.
constantinopolitanus Patriarcha Tharasius 639.a
constantinopolitanum concilium primum contra Macedonium quandò celebratum 455.b aduersùs Macedonium & Eudoxium 318.b contra Theodorum & Theodoretum & Ibæ epistolas 318.b
consuetudinis vis 29.a 766.a
contemnendæ res caducæ 222.b
contemptus sui 538.a b 541.a 687.b
continentiæ exemplum 221.b 361.b 304.b
continentiæ vouendæ modus 385.b
contumeliam modestissimè ferentis exemplum 687.a
S.Corbiniani episcopi Frisingensis I. vita 131.a
cordium arcana nouit B. Franciscus 555.a b cum sequen.
S.Cordula sola ex vndecim millibus virginũ relicta, perimitur 909.b
S.Cornelius Papa moriturus, omnia ecclesiæ bona Stephano Archidiacono tradit 219.b
S.Cornelij Papæ & martyris historia 219.a immane supplicium 219.b
cornelius Centurio ad pedes beati Petri prolapsus 182.a
S.Cornelij centurionis res gestæ 191.a
cornelij centurionis effigies in tẽplo depicta 195.b
cornelius episcopus Italiæ 189 b
corpus exanime B. Francisci, futuræ gloriæ speciem præ se ferre 565.a
corpus exanime S. Galli, loco moueri diuinitùs prohibetur 823.b ad SS.corpora excubię 907.b
corpus in aquis seruatur triduo incolume 583.b
corpus B.Hilarionis mortuum, post decem menses integrum & odoribus fragrans conspicitur 898.b
corpus præ nimio contemplationis studio in aëra sustollitur 785.b
corporis pulchritudo 75.b
corpus suum, fratrem asinum compellat B. Franciscus 536.b
corpus sancti viri ex contactu hominẽ curat 726.a
S.corporum translatio 751.b 759.a
SS.Cosmæ & Damiani Anargyrorum encomion 360.a miracula 363.b 364.a 365.a
cosmæ & Damiani & fratrum eorum martyrium 368.a festum Romæ celebre 368.b
cosmas & Damianus per visum languẽtibus appárent 368.b
Creaturas quantumlibèt abiectas, fratres vel sorores B.Franciscus appellat 545.b
in creaturis Deum contemplans, exultat D. Franciscus 548.b
crispini & Crispiniani martyrium 959. sutrinam exercuerunt ibid.
cretæ laus 842.b
crocodilus sæuit in homines atque bestias, pòst miraculosè perit 179.a
S.Crucem adorãtes, quid attendere debeant 214.b
crucifixus Christus gentibus stultitia 608.b
crucis Christi varia nomina 211. b 214.b virtus 197.a 196.b 292.a 537.a b 620.b encomia 209.a b 210.a b 211.a b
crucis sanctæ vis 957.b
crucem Christi gestat regina Persarum 615.b S. Editha vbiquè præfert 257.a
in cruce Christi omne B. Francisci studium 566.b
crucifixus Christus vt cogitandus 216.b
crucis figura conspecta quid præstet 209.a
crucifixi imago loquitur 777.b
S.Crucis exaltationis festum celebre 209.a 213.a Romę celebrari Heraclius Imperator edicit 164.b
de sanctæ Crucis exaltatione sermo B. Petri Damiani 215. b
S.Crucis exaltatio, quomodò præfigurata 214.a b
S.Crucis imper. Heraclius recuperator 19.b
S.Crucis inuentionis celebritas 101.b
S.Crucem Iudæi confodiunt 210.b
S.Crucis inuentrix S.Helena 213.a b
crucis in modum stipulas humi iacentes genibus flexis adorat, suoq; loco reponit B. Heduuigis 787.a
crucis signo S. Euphemia se prœmunit 237.a 235.a
cruce muniũt se martyres 358. a B. Frãciscus 526.b moriturus episcopus 141.a S. Eulampius 667.b 668.b frons consignatur 24.b 258.a frons & cor 621.a
crucis signo S.Michael mira operatur 424.a
crucis signo fœminæ sanantur 175.b cæca restituitur 792.b capiti impresso, equus sanatur 739.b dæmon pellitur 476. b 726. a 769. a à dæmonum incursu locus vindicatur 23.b ægrotus restituitur 554.b 558.b cum sequent. 699.a feræ mitescunt 654.b cum sequen. fluctus compescit S. Nicetius 477. a hostes profligantur 231. a b pellitur tempestas 107. b 198. b sanatur dæmoniacus 475.b
S.Crucis mystica interpretatio 216.b
crucis signum dæmonibus intolerandum 354.a
crucis signum in cælo appáret 800.a item Constantino appáret 882.b inter cornua cerui 585.b
crucibus tribus depictis, mare tumidum in semetipsum relabitur 897.a
crucis signi vsus in fronte atque pectore, & eiusdem miraculum 134. a b
crucis thesaurus Christus 212.b
crucis vexilla supplicationis tẽpore circũlata 155.a
crucis vexillo elato cũ Litanijs, sacræ virgines monasterium circumeunt 402.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

crudelitatis insigne exemplum 308.b
crux à columba cælitùs emissa,in caput Geminiani consignatur 256.b
crux Christi adoranda 212.b recepta à Persis 164.b potentia & brachium dicta 214.b morienti S. Nicolao Tollentino proposita 175.b
crux,Dei passio & trophæum 209.b ecclesiæ ornamentum 213.b
S.crux in veteri testamento præfigurata 212.a
S.crux per vniuersum orbem exaltata 211.a
crux propria vt ferenda 217.a b
S.crux quadrifariàm quatuor mundi climata cõprehendit 216.a
crux splendidissima Hierosolymis appáret 874.b
crux terræ infixa ab episcopo 195.a credentibus ,proposita 211.a
S.Cunibertus episcopus Colonienfis, tutor Sigeberti regis Francorum 269.a
curatus filum argenteũ offerre iussus 761.b
cusaro Armeniæ rex, & frater Artabanis vt vexârit Persas 433.b
custodes S.Qu intinum custodientes, quo miraculo conuersi 985.
Cyniphes qualia animalia 48.a b vexant Aegyptios ibidèm.
cynomyia animalis genus quale 50.a punit Aegyptios ibidèm.
B.Cypriani Episcopi Carthaginensis vita & martyrium 221.a
S.Cypriani vita & martyrium 351.a
cyprianus magus & Philosophus 353.a eius libri magici comburuntur, mutaturq; repentè 355.a
cyprianus baptizatus,sacris initiatur 355.b
cyprianus exulat 356.b atrociter punitur 357.b
SS.Cypriani & Iustinæ martyrum reliquiæ Romam transferuntur 359.b
B.Cypriani doctoris & martyris de rebaptizatione reiecta sententia 661.b
cyrillus martyr 966.a

Daemon impotenter iactat facinora sua 353.b mali author 10.a Angeli forma appáret 769.b vasculo includitur 4.b cur pios magis infestet 249.a quæ reformidet 24.b sublimiora studia vt impedire studeat 249.a grauioribus delictis cur magis abblã diatur 249. a quibus armis impetitur 24.b sub honesti specie homines tentat 899.b verberibus petit S.Nicolaum Tollentinum 173.a fœminam se simulat 354.b puellam se simulãs,decipit B.Victorinum 92.a quòd malus sit,id nõ ex natura, sed ex sua voluntate prouenit 411.b si non voluptate, saltem vana gloria hominem vincere studet 177.b quomodò in hominem intret 290.a etiam iumenta & res alias occupare & perdere solitus 893.a
æmonis inuidia erga SS. cultum 509.b infestationes 551.b imbecillitas irridetur 892.a artes 391. artes mille nocendi,etiam per muscas 24.b terriculamenta 812.a tentatio 282.a & sequen.595.b 626.b festum qui celebrãrint 189.b vexatio, virtutis incitamentum 24.b 204.a fanum diuinitùs concrematum 196.a insidiæ variæ ad impediendum sanctum matrimonium 176.b cũ seq. aperta cũ monacho conflictatio 725.b fallacia 536.a 542.a inuidia in homines 412.b 320.a officium & insultatio procax 248.a b imperium in bonos 540.b 413.a adspectu horrendo expurgati morientes 252.a insidiæ 92.a insidijs vt resistẽdum 249.a b malignitas 915.a procacitas 918.a
dæmones eijciendi mirabile consilium 291.b signo Crucis fugati 197.a 201.b in tentando homine astutia 37.b quàm sint terribiles,coacti se populo ostendere quem deceperant 107.a cur patribus visibiles aliquandò apparuerint, nobis non item 687.b
dæmonum diuersa genera 291.a b superbissimorum imbecillitas 357.b legio ab hoste pellitur 891.b ludibria 889.b varia malignitas aduersùs martyres 842.a
dagobertus Francorum rex 150.b benedictionem à Monacho accipit 663.b cui multa largitur 664. regnũ Austrasiæ transfert in filium Sigebertum 269. a à purgatorij pœnis per sanctos ereptus 634.a
dalphinus Lugdunensis episcopus 731.a
damnatio ad metalla 156.b
damnatum esse quid sit 590.a
daniæ rex per visum iubetur S.Vuenceslao templum extruere 407.a
dani populantur agros 617.b profligati 35.a
danorum feritas 617.b potestas 703.a in Galliam excursus,Arduennæ syluæ depopulatio 35.a
daphne Antiochiæ suburbanum describitur 883.b
daria. vide Chrysanthus.
daria Mineruę virgo ad S.Chrysanthũ ad eius animum tẽtandũ, à patre missa 450.b ab ipso ad fidem conuersa 952.
dauid propheta,rex & mysterij parens 426.b
Decbertus rex 684.a
decij persecutio 956.b
decreta sanctorum Patrum obseruanda 316.a
decumbentem inuisunt angeli 690.a
dedicatio templi 664.b
defunctus se damnatum clamat 589.a
pro defunctis sacrificium Missæ per visionem declaratur 171.b
pro defunctis oratio 815.Missarum celebratio 821.a 823.b
defunctis officia persoluit S.Maurilius 202.b
defunctis quantùm prosint viuorum preces 397.b
deierationes calumniosæ quas diuinitùs meritæ pœnas 975.976.
deipara vt sit B. virgo, & cur non dicatur Christipara 110.b 111.ab
S.Demetrij martyris certamen 619.a patria,genus, pueritia,virilis ætas 619.a b eiusdem mors 622.a
demetrius Præfectus, philosophus insignis 194.b & Christianorum persecutor eod.
demophilus Athenienfis, monachus & minister S. Dionysij 639.b
deogratias episcopi Carthaginensis vita 804.a
deonotus Britanniæ rex,pater S.Vrsulæ 902.a 909.b
deorum nomina quemadmodùm philosophi interpretentur 451.b
de dijs gentilium disputatio,eorum flagitia proponens 451.
desinianus episcopus Aurelianensis 98.b
desponsationis lex 109.a
desponsatio B.virginis,custodia virginitatis 109.b
detrahere seruis Dei,turpe est 220.b
deuotionis antiquæ exemplum 154.b
deuotionis feruor quantùm possit 781.b quantus in B.Heduuige 783.b & seqq.
deus Abraham,Deus Isaac, Deus Iacob,quid 45.b
deus rebus creatis inest quatuor modis 113.a quõ sit in impijs ibid. cur homo factus 110.b 371.b facilis ad ignoscendum 24.b hominum causa singulis

gula suppeditat 426.b
ne Deus quidem à calumnijs liber 640.a
dei opera p sanctos manifestari 345.a iudiciũ admirabile 339.b inexplicabilis laus 82.b essentia oĩm suprema 411.a maiestas quãta 276.a benignitas in errãtes 649.a,quidètia 411.a infinita bonitas 411.a permissu, non voluntate,perire malos 18.b potestas duplex:effectrix & moderatrix 72.b natiuitas 298.a
dei nomen tetragrammaton 73.b
dei manus effugere nemo potest 589.b
deo nil impossibile 35.a
deum timere magis quàm homines,decet 554.a
deum operari in sanctis 734.a
in Deo personæ tres & vna substantia 260.b
deorum ethnicorum responsa de Christo 882. b
Dij gentium quales 632.b & eorũ cultores 677.b
diabolus quem vicerat, ab eodem victus est 969.b
diaconus,indè Archidiaconus creatur S.Leodegarius 492.a
diaconum ordinat S. Autonomus Corneliũ 189.b
diaconus ordinatur S. Senoch ab Euphronio Episcopo 946.b
diaconi constituti à S.Matthæo 322.a
diaconus ordinatur S. Euergislus à B. Seuerino Episcopo 929.b
diaconus fit Iustus 6.b
dialecticæ officium quod 260.b
dialogus martyris centurionis cũ præside lepidissimus 977.
dicul monachus Scotus 729.b
dido Episcopus dat pœnas suæ in S. Leodegarium crudelitatis 495.a
didymi laus 462.b
dies septima mundi natalis 80.b
diffidentia punita 58.b
dignitas B.Mariæ virginis 110.b 113.b
dignitates recusat S.Editha 257. b in suis fratribus non admittit B.Franciscus 539.b
dignitates sibi arrogantes,viui absorbentur 86.a
diocletiani & Maximiani persecutione martyres 959.a
diocletiani persecutio 963.
diocletiani persecutione præses Probus 963.a
diocletiani & Maximiani crudelitas 189.b 369.a b 671.b
S. Dionysij Areopagitę & sociorũ eius martyrium 628.a patria & parentes b passionis,altera descriptio 642. b
dionysius in Aegyptum studij causa proficiscitur 644.a Philosophus quãtus:itẽ quãta eius authoritas apud Athenienses 644.b Athenienſiũ fit episcop. 629.b 638.b cur Areopagita & Theosophus appellatus 644.a cur etiam Macarius 650.b qua occasione ad Christũ cõuersus 648.b multis locis Christũ p̃dicat 650.b cũ socijs cur virgis cæsus,& obtusis securibus decollatus sit 640.a laudat Deũ in pœnis 654.b cũ socijs Rustico & Eleutherio capite punitur 633.a caput suum iam amputatum,ad alium locum defert 633.a b 656.a
S.Dionysij epistola ad Demophilum monachum 630.b eiusdem epistola ad Apollophanem 637.a meritis xix. miracula vna nocte fiunt 637.a
dionysij testimonium de Christo in Cruce pendente 644.a
dionysij Areopagitæ opera à Michaele Imp. missa Ludouico Pio 637.a
S.Dionysij opera edita 645.b cum seqq.Latinè versa 635.a
S. Dionysij Areopagitæ beneficia in Ludouicum Pium 635.a
S.Dionysium Athenienſium fuisse episcopum aduersùs quosdam disputatur, & defenditur 638.a cum seq. eũdem & in Gallijs fuisse demonstratur 639.a & num. 640.a
dionysius Corinthiorum episcopus 638.b
dionysij Corinthiorum episcopi, de Dionysio Areopagita testimonium 638.a b
disciplina scoparum ictibus exercetur 763.a 783.a
discretio virtutum auriga 537.a 780.a
S.Disibodi templum 275.a
disputatio S.Pauli cum Dionysio Areopag. 644.b
diuitiæ veræ,nihil possidere 394.b
Docere haud omnibus datum 298.a
docendi genus optimũ, exemplis doctrinam confirmare 165.b 335.b
docto & erudito homini viuere, esse cogitare 28.b
doctores licèt quandoquè errores suis scriptis admiscuerint, remunerationis tamen dono minimè à Deo priuari 661.b
dodo cur insidiatus S. Lamberto' episcopo 267.b cum seqq.viscera ,ppria putrefacta euomit 270.b
dolor præsens præteritæ voluptatis memoriam tollit 54.a
dolores temporarij fortiter perferendi 948.b
dolor vniuersalis haud perpetuus esse potest 297.b
dominicæ diei prophanatio 106.b
dominico die laborantis pœna 329.b 792.b
S.Dominici Loricati vita 762.a
domitianus secundam in Christianos persequutionem exercet 653.a
S. Donatiani Rhemensis episcopi corpus Brugas transfertur 759.a
S. Donatiani basilica Brugis conditur 759.b
donatus,S.Hieronymi præceptor 448.b
donum S. Gallo offerendum, ab incendio miraculosè seruatum 827.b
S.Dorothei & sodalium virtutes eximiæ 145.b
dorothei honos amplissimus 144. a
S.Dorymedontis martyrium 307.a
dorymedon Senator pijssimus 310.a
Draco Moysis absorbet serpentes Magorum 47.a
draconum genus mirabile 897.a
dracontius episcopus confessor 895.a
Dunaan Hebræus obsidet Nagran odio Christianæ religionis 935.b perit cum exercitu 945.a b
S.Dunstanus Archiepiscopus Cantuarienſis 770.b
S. Dunstanus obitum S. Edithæ prænunciat 258.a
ducis seu principis officium 51.b 57.b
ducis filia, repudiatis nuptijs regis, sacrum velamen rege assentiente accipit 819.a

Ebo Rhemensis Archiepiscopus 759.a
eboris præstantia 113.a
ebrietatis incommoda 77.a
ebroinus efficitur monachus 429.b multis se sceleribus obstringit à Theodorico restitutus 493.b cur S.Leodegariũ persecutus sit 243.b iussu eius S. Leodegarius capitur & luminibus orbatur 494.a mors eiusdẽ Ebroini 496.b
Ecca Anglorum Episcopus 617.a
ecclesia in bello rosas,in pace habet lilia 956.b
ecclesia Christi corpus 323.b
ecclesiæ persecutio magna à Gallo & Rioldo fratribus 267.a cum seqq.
ecclesiarum Dei persecutiones horrendæ 390.a
ecclesiæ nocet securitas aliquandò 166.a
ecclesiæ vniuersalis columnæ quæ 323.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesiã premit Longobardorũ Aistulphus 658.a
ecclesiæ statum labefactum restituere, quàm incolumem conseruare, laudabilius 922.a
ecclesiæ Herbipolẽsi quid S. Bonifacius largitus sit 745.b qd S. Burchardus eiusdẽ Episcopus 750.a
ecclesijs pastores quales præfecerit B. Bruno Episcopus 717.b
ecclesijs multa largitur Guntrannus rex 330.a
ecclesias condit S. Lambertus in Taxandria 267.a
ecclesia floribus & arborũ ramis à S. Guidone conspersa 186.b
ecclesia Gandaui in honorẽ B. Petri Apostoli consecrata 480.b
ecclesia S. Simetrij 35.a
ecclesiã Lugduni extruit S. Patiẽs Episcopus 185.a
ad Ecclesiam confugit homicida 6.b
ecclesias penè totius orbis perlustrat S. Guido annis septem 187.a
ecclesiastica bona per vim aut furto inuadẽtes vel subtrahentes, diuinitùs puniuntur 831.b
ecclesiastica iura violantis pœna 500.a
ecclesiastes quid 112.b
ecclesiasticam historiam se scripturum promittit S. Hieronymus 899.a
ecgebertus rex Anglorum 312.a
eclipsis solis horribilis, Christo in cruce pendente 648.a
ecstasim orans patitur 785.a
Edicto Moysis páret populus Leuiticus 77.b
edictum Imp. ad deturbanda templa 145.a item, vt Episcopi in carceres conijcerentur, eod.
edictum impium Traiani Imp. 88.a Aureliani Imperatoris 390.b
edictum impium manu auellens vir illustris, martyr efficitur 145.a
S. Editha virginis vita 257.a
S. Editha Abbatissæ munus recusat 257.b
S. Editha apparuit matri 30. die ab obitu 258.b
edilredus Merciorum rex ecclesias & monasteria deuastat 317.b
ediluuach rex Saxonum in Anglia 729.b
edouardi regis cædes 258.a
eduinus rex deliberat cum suis de complectendo Christianismo 680.b tandèm credit 681.a occiditur à paganis b & seq.
eduini regis potẽtia 675.b structę eidẽ insidię 676.a
Egiluuardus Herbipolensis Episcopus 758.a
ego sum, qui sum, NOMEN DEI 45.b
Eigil Abbas 405.a
Elebertus Babenbergẽsis Episcopus, frater B. Heduuigis Ducissæ Poloniæ 774.a
electorum probatio 290.b
eleemosynarũ largus distributor S. Remigius Episcopus 490.a
elementorum vsus quos fructus pariat 76.b
elfricus Abbas priùs, pòst Cantuariensis Archiepiscopus 770.a
eleemosyna quid sit aut signet 1000.
elementa Moysi párent 52.
eleusamitę Saraceni conuertuntur 893.b
S. Eleutherij vita 95.a
elesbaan rex Aethiopum Christianus 934.b
eligius Nouiomensis Episcopus 164.b sub Dagoberto multa condit monasteria, eod.
S. Eligij encomion 20.a
eliphius martyr Coloniam per Episcopũ Brunonem transfertur 713.a
S. Eliphij martyris vita 797.b corpus vbi asseruetur 797.b
elizabeth Turingiæ Lantgrauiæ corpus, Marpurgi quiescit 774.a
S. Elzearij Comitis Ariani, vita 374.a laus 384.a mors & miracula 389.b
Emanuel quid significet 109.b
Enoch cur honoratus 426.b
Ephesina prima Synodus 521.a
ephesinum concilium contra Nestorium 318.b
epimachus quomodò ex eremita martyr euaserit 980.981. &c.
epimachus martyr quantoperè Christo in pœnis conformari optârit, 982. & quî demùm consummatus 982.
epimachi martyris patria, educatio aut conuersatio 980.
epimachi martyris virtus, ardor & constantia 981.
S. Epiphanius Salaminę Cypri Episcopus 888.a
episcopum Athenensem creat B. Paulus S. Dionysium Areopagitam 645.b
episcopus, colũba diuinitùs missa, designatur 99.b
episcopus creatur S. Gerardus 348.b itẽ Corbinianus à Gregorio Papa 133.b eligitur Cyprianus adhuc neophytus 222.b cõfirmatur Diensis Stephan⁹ Carthusianus 106.a illegitimè creatus vt reprehenditur ab Episcopo Cantuariensi 315.b
episcopus extra Ecclesiã ordinatus, apphanus 220.a
episcopus Ephesiorũ Timotheus, Dionysij Areopagitæ condiscipulus 645.b
episcopus ignotus inter monachos humilimè viuit 7.b
episcopus S. Lãbertus sede sua pulsus ad monasteriũ Stabulẽse fugit 27.a item alius pulsus, restituitur 718.b Vuilfridus cur à sede pulsus 317.b
episcopus, manûs impositione multos sanat 102.a
episcopus, martyris cultũ impedire cupiẽs, diuinitùs punitur 510.a item res monasterij iniustè sibi vendicans, punitur 831.b sancti sepulcrum conculcans punitur 5.b
episcopus, se viuente, successorẽ sibi substituit 21.b 840.a item alius viuenti subrogatur 754.b & alium sibi subrogat S. Dionysius 651.a
episcopus Remaclus monasticã vitã suscipit 25.a b
episcopi electio legitima 220.a p sortẽ 102.b in arbitrium pcessoris collata 754.b nimia seueritas in monachos, punitur 831.b episcopi officium 106.b ordinatio à tribus archiepiscopis 106.b
episcopi electio, Dei, non hominum, est 98.b
episcopi sola nominis fama quãtùm effecerit 711.a
successor futur⁹ diuinitùs designatur 1.b singulare humilitatis exemplũ 593.b 624.b 702.b verè piè viuẽtis exemplũ 712.a b verè de se humiliter sentientis oratio 624.b
episcopi viuentis sedem præripiens, punitur 3.a
ad Episcopi pedes rex se abijcit 3.b
ob episcopi electionẽ triduanũ ieiuniũ indicit 98.b
episcopo ab exilio reuocato reuerentia quanta exhibita 3.b
episcopo verbera minantis diuina vltio 916.a
episcopo viuenti, num liceat alium subrogare 25.b
episcopis derogare quantum malum 739.b
episcopis non iniuria rerum secularium administrationem committi 710.a
episcopum perdere volentes, malè periêre 141.a
episcopum vt rex veneretur 137.a
episcoporum quorundam de ambitu & auaritia notatio 996.
episcopalis benedictio 22. eam exoptat S. Gerardus 506.a
episcopatu abdicato fit monach⁹ S. Remaclus 165.b

episcopatus clàm ab Episcopo derelictus 7.a
ab episcopatu vt pulsus S. Lambertus 263.a
episcopatũ oblatũ recusantes 817.b 820.a & b item recusat Adrianus Abbas 314.a Stephanus Carthusian⁹ 106.a B. Cyprian⁹ 222.b S. Corbinian⁹ 137.b
episcopatum inuitus suscipit S. Cornelius 220.a S. Lambertus 262.ab S, Remaclus 20.a S. Maurilius 198.b cum seqq.
epistola S. Cypriani exulis ad episcopos & martyres 156.a S. Dionysij ad Demophilũ Monachum 630.b eiusdẽ ad Apollophanẽ 637.a itẽ ad Iohannem euangelistam 650.a
epistola Hincmari Rhemensis Archiepiscopi de S. Dionysio Areopagita 659.a D. Ignatij ad Romanos 694.a Lodouici Imp. de rebus & scriptis S. Dionysij 634.a Notgeri episcopi Leodiensis ad Vuerinfridum Abbatem 17.a
epitaphium S. Theodori Episcopi Cantuariensis 320.a item S. Amati 206.a
epularum incommoda 201.a
Equi indomiti sacrũ viri corpus ad sepulturæ locum magno miraculo deferunt 824.b
equus ob recuperandam sanitatem vouetur 827.b
Erconbert Cantuariorum rex 313.b
eremitica vita quæ 593.b
eremitæ insignes, S. Iohannes Baptista, Moyses, Elias, Elisæus & Abraham 26.b
eremitæ qui quàm piè & fructuosè eremum reliquerint 980.981.
eremi vtilitas & fructus 596.b
eremum petit S. Victorinus 92.a inhabitat S. Bauo confessor 482.a
eremum intrans D. Hieronymus, quãtas tentationes perpessus sit 452.b 453.a b idem Hieron. eremo eijcitur ab hæreticis 454.a
Esau primogeniti ius repetit 59.a
S. Ethbini Abbatis vita 871.b miracula 872.b mors 873.a
etheluuoldus Vuintonensis Episcopus 770.a
Euagrius D. Hieronymũ in solitudine inuisit 451.b
eugenius martyr 959.a
SS. Euualdorũ martyriũ 500.b corpora à Pipino Frãcorũ Duce honorificè Coloniæ Agrippinæ sepeliuntur 501.b eorundem translatio 501.b
euangelium Iohannis, Canones monasticos omnes excellere 688.a
euangelium Matthæus vt exorsus 321.b
euãgeliũ prim⁹ scripsit S. Matthęus Hebraicè 322.b
euangelij prædicandi causa S. Dionysius ad Gallos transit 630.a
euangelistæ vt per animalium figuras distinguantur 324.b
euangelistarum eadem authoritas 324.a
euangelistarum ordo quis in scribendo 324.b
euanthia vxor Demetrij cum filio obruitur 192.b intercessione Cornelij liberatur 194.a
eucharistia à moriẽte expetitur 572.a sumit 667.a
à decũbente Episcopo percepta 270.b 29.b sumpta à Childerico rege Frãcorũ 493.a à pecude honoratur 546.b Satyrũ liberat ex naufragio 302.b
eucharistia viaticum 29.b
erga Eucharistiam ingẽs amor & studium D. Francisci 548.b
eucharistiam sumptura, vt se comparârit, B. Heduuigis 786.b
eucharius Episcopus & martyr 798.a
eucherij epistola ad Sylumũ Episcopum 325..b
eucratius pictor diuinitùs cur punitus 195.b
S. eudoxij martyrium 88.a & eiusdem vxoris martyrij desiderium 91.a
euercharus Leodiensis Episcopus 714.a
S. Euergislus Colonensis episcopus curatur in ecclesia S. Gereonis ex puluere 647.a eiusdem corpus Coloniam transfertur 713.b
S. Euergisli episcopi Colonensis historia 928.b 929.b
eugenius & Macarius martyres à Iuliano tormentis affecti, in exilium relegãtur, cædunturq; capite 879.a 880.a
eugenius presbyter institutor S. Lutrudis 345.b
SS. Eulampij & Eulampiæ martyrium 667.a
eulampij patria, genus & pietas 667.a
eulampia soror S. Eulampij 669.a
S. Euortij Episcopi Aurelianensis vita 98.b miracula 102.a
B. Euphemiã torquẽtes, visione ad Deum cõuersi, aliqui verò igne absorpti 236.a eiusdem martyrium 233.b
europę pars maxima quandò ad Christum conuersa 335.a
eusebius S. Hieronymi pater 448.a
eustachius Abbas 150.b 205.a 841.a obitus 822.a
eustorgius vir insignis 427.a
eutholmij Comitis epistola ad Claudium Imperatorem 358.b
eutychetis hæresis vt perturbârit Ecclesiam 318.a
euxenianus Poplion 913.a
Excõmunicat S. Nicetius Clotarium regem 476.a
excubiæ ad reliquias S. Galli 828.b
exemplorum vis quanta 549.a
exequiarum vsus antiquus in Ecclesia 469.b
exercitia D. Francisci in locis desertis, 551.b
exhæredatio stupri causa 337.b
exiliũ æquo animo ferũt sancti 3.a voluntarium ab episcopo susceptũ 7.a pijs patria dulcissima 224.b
ex marito fit Episcopus S. Aquilinus 866.b
exploratores locorum missi à Moyse 57.b
exulat S. Amatus episcop. 207.b B. Cyprianus 156.a
exul S. Lambertus vbi vixerit 264.a
euphrata pseudoepiscopus Colonensis deponitur 921.a
exuperij militis oratio præclara, &c. 328.a
Ezras scripturæ sacræ instaurator 636.a

Facta prouocare ad imitationem 28.b
falco vt amicitiæ fœdere B. Frãcisco iungitur 547.b
familiæ pia reformatio & institutio 380.b 381.b
familia vt tractanda 696.a
faræ virginis monita quò fratrẽ persuaserint 973.
S. Faronis vita 972.b
faronis episcopi miracula qualia, & quanta in episcopatu longæuitas 974.
faustus Buronicanus Episcopus 806.a
Febricitans benedicto pane sanatur 771.a
febrim quartanam curat S. Maurilio 197.b
felix Bononiæ Episcopus 521.a
felix episcopus multos Anglos conuertit 682.b
felicis vtriusque, episcoporum martyrium 156.a
S. Felicis episcopi Africani martyrium 927.b
feria sexta carnibus vesci recusantibus, grandis piscis diuinitùs offertur 136.a b 137.a
SS. ferias celebrare quid sit 866.a
S. Ferreoli martyrium 295.a
ferri cãdẽtis ardorẽ nullũ sentit B. Frãcisc⁹ 537.a
ferrum quod quomodò natârit 841.b
festa quæ vndè qui celebrata, aut celebrari iussa 145.a 349.a 553.a 560.b 605.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

B.Francisci non obseruantis,pœna 576.a 578.b & seq. S.Lamberti vt olim celebratum 260.a eiusdem officium à quo compositum 260.a
festo die laborans, punitur diuinitùs 200.b
festi Paschæ prophanatores diuinitùs puniuntur 94.b
festis diebus martyrũ memoriam celebrare quid conferat 968.a
Fides dictis præstanda 302.a
fides incorrupta, iustitiæ soror 28.b
fides quæ tenenda 532.a
fidei examen in Britannia habitum 319.a confessio præclara 91.b
filius accusat matrem S.Luciam 256.a arbiter inter parentes 240.b 242.b
filius magni cuiusdam principes, hortatu Angeli Eremitam agit 923.a
filios pater, vt Deo inseruiant, monasterio offert 761.a
fiscilcense cœnobium 599.a
Flagellatur S.Dionysius cũ socijs Rustico & Eleutherio 654.b affatur ibid.
flandria à Nortmannis & Danis tertiò deuastatur 759.
florentia martyrum sanguine tincta 956.b
S.Florentij & aliorum martyrium 673.a
Fœmina in diuinis scripturis exercitata 13.a
fœmina deceptu facilis 438.b res grauis 433.b
fœminæ cuiusdam virilis animus declaratus 125.a item eximia pietas erga maritum 126.a b 128.b
fœminarum virtutes admirabiles 937.b colloquium quàm sit periculosum 625.b adspectus & colloquia vitanda 536.a
fœminarum virilis constantia 962.a 970.b
folcmarus Archiepiscopus 701.b
fons è loco martyrij erumpit 501.b
formicarum mira industria 901.a
formido iusta 223.b
fornax ardens supplicij genus 670.a
fornicationis crimen S.Theodoræ falsò impositũ 180.b
fortitudo martyris eximia 309.a
fortitudo insignis martyris Gregorij Armeniæ 435.b 436.b
fortitudinis exemplum 147.b
fortis & constantis animi exemplum 550.b
S.Fortunati Tudertini Episcopi vita 738.b
fossense cœnobium à Folliano fundatum 165.a
Franci Galliam subiugant 808.b Britanniam vastant 872.b
francia Germaniæ 892.b
francorum regnũ à suo exordio semper inuictum 19.b
francisci Maronis Theologi laus 387.b
B.Francisci vita 522.b eximia laus 523.a b 564.b cõuersatio in habitu seculari 524.b mors 564.b
D.Francisci habitus vndè causam sumpserit 529.a ordo in quo loco cœperit 528.b
S.Frãcisci vita omnis Cruci Christi dedicata 581.b
B.Francisci mergit se sæpè in aquam congelatam 535.b durissimè castigat corpus suum 534.a multos prædicatione conuertit 533.a tria templa restaurat 528.b prophetico dono claret 553.b à Saracenis capitur & malè tractatur 550.a mittit suos fratres vt prædicent 530.a cuidam apparens, sanat eum moribundum 572.a
B.Frãcisci meritis, mortis periculo multi liberantur 570.b cum seqq. item vinculis & carceribus 574.a b & seqq. cæci etiam illuminãtur 576.a b & intercessione eius à diuersis infirmitatibus multi liberantur 577.b
B.Francisco, Christus appáret, imprimunturq; ei quinque vulnera 560.b ei vndè scripturarum cognitio 553.b
franciscani cur Minores dicti 539.b
franciscanorum septem martyrium 737.a
francorum reges Pharamundus, Clodio, Morouæus 971.a
fratricidæ pœna 335.a
fratris defuncti vxorem ducẽs Grimoaldus, reprehenditur 139.a b
fredericus Moguntinus Archiepiscopus 717.b
freni contactus, mulierem mortis periculo liberat 559.b
frumentum diuinitùs præbetur S.Elzeario 383.a augetur diuinitùs 689.b
Fuldense monasterium 404.b à S.Bonifacio extructum 403.b
fulgurum aut fulminum terribilis vis 1003.a
funus cereis & cantu honoratur 194.b
furi pauperi quomodò per quem patrocinatum 1000.b
furtum ab Angelo propalatum 132.a diuinitùs punitum 137.b 138.a indicatur diuinitùs 835.b cælesti vindicta plectitur 836.a 833.a
furti exemplum laudabile 657.a
S.Fuscianus martyr 151.a
fustibus cæsi SS.martyres. 156.b

GAbriel Archãgelus & B.Iohãnes Euangelista, B.Mariæ custodes constituti 114.a
S.Gabrielis apparitiones 419.a
gaiana insignis sanctimonialis, à duabus durè cruciata virginibus 440.b
S.Gairinus frater Leodegarij lapidibus opprimitur 494.b
galenus medicus 366.a
galilæi qui Iuliano Apostatæ 799.a
gallia à barbaris vastatur 450.b
gallia in Missa morem Romanum sequi quandò cœperit 637.b
galliæ tumultus contra Romanũ Imperium 672.a
galliarum vastationes 971.a
gallis Christum annunciat S.Dionysius 630.a
S.Galli Abbatis & confessoris vita 807.b miracula 821.b 824.a b
S.Galli cœnobiũ monastico instituto accommodatur 829.a
gallus à Constantio Cæsar constituitur 871.a infoelescit ibidem, interficitur eodem num.b
gandauenses Landoaldus ad Christum conuertit 486.b
garsenda Alphanti, nobilis & pia matrona 374.b 379.a audit Christum sibi loquentem ibid.
gaudentij Episcopi Constantiensis obitus 815.b
gazenses idololatræ 891.b à Iuliano Apostata impetrant copiam perdendi S.Hilarionem 896.a
S.Geminiani martyrium 256.a
Gemma cælitùs lapsa in calicem consecrantis 4.a
genealogias mulierum contexere in sacris literis & apud Hebræos insolitum 109.a
genealogia B.Virginis 109.a
à generatione Moysés & Matthæus Euãgelista scribendi initium sumunt 323.a
gentilium Imperatorum erga Christianos humanitas 144.a
genu flexionis locus 919.b

S.Gerardus episcopus prophetizat 350.b
S.Gerardi Abbatis vita 502.a
S.Gerardi Episcopi Canadiensis historia 348.b
S.Gereon cum socijs martyrium Coloniæ subit 673.a
S.Gereonis collegium olim monasterium Coloniæ 673.b
S.Gereonis ecclesiam Coloniæ cõdit Helena Constantini mater 673.b
germania niue plerunq; hyeme abundat 340.b per quos ad Christum adducta 757.b
germanis Christum prædicat S.Bonifacius 399.b
germaniam monachi conuertunt 744.b
gertrudis Abbatissa filia S.Heduuigis Ducissæ Poloniæ 775.b
Gigantes 58.a
gislebertus Lotaringiæ Dux 511.a eius erga S.Gisleni monasterium liberalitas 515.a
S.Gislenus appáret Duci Gisleberto 512.b item S.Gerardo 514.b
S.Gisleni oratorium 513.a
S.Gisleni monachi instituti B.Basilij vita 662.a
Gloria mundi vana 609.a detestanda 393.a
GLORIA PATRI, Romæ quandò sub finem psalmorum cantari cœptum 457.b
gloriæ contemptus 688.b
gloriam, fugientem sequi 593.a
Godefridi Ducis Lotaringiæ laus 719.a
gonterus Bronensis Abbas 502.a
gorgonij celebris fama 144.a
gotthi Danubij accolæ 231.a vastant agros Romanorum 435.a
gotthorum Dux à Tiridate vt victus 435.a
Gradus sex, ad cælum tendentes 113.b
grandis, Galliæ ciuitas 801.a
grando punit Aegyptios 49.a quibus gratificemur libentiùs, quibus non 918.b
gratiam Dei omnibus patére 377.b
gratiam duplicem sibi donari Moysés à Deo exoptat 43.b
gratitudinis virtus 303.a
græca lingua vberrima 68.a
S.Gregorius Armenię martyr, à Tiridate rege cruciatur mirè 435.b
gregorius martyr Coloniam ab Episcopo Brunone transfertur 713.a
S.Gregorij magnę Armenię vita et martyriũ 432.b
gregorius Nazanzenus Episcopus D.Hieronymi præceptor 455.b 456.a 469.b
gregorius septimus Pontifex Maximus, sub quo vixit B.Bruno 588.a
gregorius IX.Põtifex anteà Hostiensis dictus 539.b catalogo SS.B.Franciscum asscribit 566.a
gregorius Turonensis episcopus 639.b iudicium de eiusdem historijs ibidem.
grimoaldus filius Ducis Theodonis 135.b
Guatinense monasterium à quo extructum 761.a
S.Guidonis confessoris vita 186.a
gummar dux Longobardorum 675.b
S.Gummari confessoris vita 695.a eius miracula 697.b & seq. mors 700.a
guntrannus rex multa largitur ecclesijs 330.a
gutta sanguinis ex carnibus Epimachi martyris in aerem sparsis, quid miri fecerit 982.

HAbitus vilis in S.Heduuige 776.b D.Francisci vndè initium habeat, 529.a
hadamarus Abbas Fuldensis 711.b
hadriani discipuli S.Hilarionis, furtum & pœna 896.a
haroldus Danorũ rex, cum multis Danis in Christum credit 718.b
hatumarius primus Episcopus Paderbornensis 584.a
Hebdomadarum inedia 453.a
hebraicam linguam in eremo addiscit D.Hieronymus 452.b
hebręorum dux Moyses 51.b
S.Heduuigis inter sanctos à Clemente Pontifice refertur 797.a
S.Heduuigis Ducissæ Poloniæ vita 773.a
S.Heimerammi Episcopi Ratisponensis vita 335.a
S.Heimeramnus Episcopus sine lingua loquitur 339.
helba insula 675.a
helena Constantini mater 673.b condit ecclesiam sancti Gereonis Coloniæ Agrip. ibidem. Crucem Domini inuenit 213.a b
helendrudæ sanctitas 908.a
helendrudæ appáret sancta Cordula 907.b
heliodorus D.Hieronymo in studijs comes 449.b D.Hieronymi condiscipulus 449.b
henricus Dux Barbatus cur ità dictus 776.b
henricus frater Othonis Imperatoris, Dux Bauariæ & Marchio 707.a
Henricus Moguntinus Archipræsul 275.a
henricus rex, Othonis Ducis Saxonum filius quo pacto admirandam lanceam Constantini Magni obtinuerit 511.b
henricus Roberti Archiepiscopi Treuirensis successor 717.b
henricus Silesiæ & Poloniæ Dux 774.a eius filius aduersùs Tartaros pugnans occumbit, 774.b
henricus Treuirensis Archiepiscopus 717.b
heraclius Imp. victis Persis, Crucem Christi recipit, diemq; exaltationis sanctæ Crucis celebrare iubet 164.b Crucis recuperator 19.b
herbipolensis Diœcesis limites constituuntur à S.Bonifacio 747.b episcopatus summo Pontifici propositus, 745.b impetratur confirmatúrve 746.a Ecclesiæ prim. Episcopus S.Burchardus 746.a episcopatus quo tẽpore institutus 747.b
de Herbipoli prophetia sancti Bonifacij 747.a
herbipolensium Episcoporum catalogus 758.a
herbipolensium affectus & studium erga veram religionem 746.b 749.b
herbis victitat senex in deserto 393.b
herculis templum à Gregorio martyre euersum 445.b
hæredem Aichadrus sibi Christum cõstituit 242.a
in hęreditatũ successione mares cur pferantur 82.b
de hęreditatum successione lex à Moyse lata 83.a
heresfeldense cœnobium à quo extructum 840.b
hęresis difficilè reprimi potest 430.b
hęresis Eutychetis Ecclesias perturbat Anglicanas 318.a
hęreseos macula difficilè eradicatur 465.a
in hęresis suspicionem trahitur D.Hieronymus 465.a
hęretici sancto Hieronymo insidiantur 453.b vt D.Hieronymum ad se alliciant, Romanam Ecclesiam se profiteri fingunt 453.b mendacijs D.Hieronymum aspergẽtes, eum quoquè eremo ejciunt 454.a
hęreticorum mores & artificia q̃ fraudulẽta 430.a
hęreticos Photinianos cõuertit S.Patiens Episcopus 184.a
hęreticos pręfectos monachi à se repellunt 430.b
hercules vt perierit 451.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hiberniæ descriptio 808.b
hierapolitæ viperam pro deo colunt 421.b
D. Hieronymus sub Constantio filio Constantini natus 448.a gratulatur sibi & mundus ipsum odit 459.b Romæ baptizatus 450.a
S. Hieronymi Stridonensis Ecclesiæ doctoris vita 448.a Eremitica vita qualis 453.a liber de Synodis, Treuiris ab ipso describitur 450.b reliquiæ vnà cũ præsepio Christi Bethlehem Romam transferuntur 469.b
hieronymi vox quid significet 448.a
hierosolymitana peregrinatio 520.b
hierusalem successia, Crux Christi absportatur à Persis 164.b
S. Hilarionis Abbatis vita 888. miracula 890.a mors 898.b
S. Hildegardis Abbatissæ vita 271.b visiones 277.a miracula 287.b mors 294.b
hildericus Episcopus 659.b
hilduinus abbas passionem S. Dionysij scripsit 17.b eiusdem epistola respõsoria ad Ludouicum Pium Imperatorem 635.b eiusdem altera epistola ad Catholicos 641.a
hincmarus Rhemensis Archiepiscopus 659.a eiusdem epistola de S. Dionysio Areopag. ibid.
hippocrates medicus 366.a
hirundinibus indictum, & obseruatum ab ijsdem, silentium 557.b & seq.
historiæ Apostolorum deprauatæ aliquandò 639.b quomodò à Gregorio Turonẽsi Episcopo scriptæ sint 639.b
historiarum sacrarum vtilitas 8.a
in historia scribenda curiositas vitatur 671.a
historiographis vt fides adhibenda 474.a
Homo proponit, Deus autem disponit 657.b vmbra & pulvis 29.b hominis causa singula creata 378.a excellentia 609.a
hominem Deus cur castiget 284.a
hominum futuram perniciem animalium interitus designat 50.a innumera frequentia ad reliquias 509.a ordines quot 418.b
homines ad quid creati 217.b
honestum per se, haud eget commendatione 44.b
honesta silere non minùs peccatum, quàm impia detegere 189.a
honores molestiam adferre 388.b
honorius Archiepiscopus Cantiæ 731.a 682.b & seq.b
S. Honorij Dorouernensis Episcopi vita 470.a
honorij Papæ epistola ad Honorium Archiepiscopum 470.a literæ ad Eduinum regem 683.a
horariæ preces B. Mariæ virginis, à Concilio instituuntur 596.a & legendæ diuinitùs proponuntur 595.b
horarum Canonicarum vsus 179.a 180.b
hospitalitas insignis Cosmæ & Damiani 366.a
hospitalitatis exemplum 401.a meritum 577.a
hostes in fugam coacti precibus 2.b
hostem occidens, etiam lacessitus, non omninò culpa vacat 64.a
hostia viua, martyrum mors 157.a
hostiæ eleuatio sub sacrificio Missæ 101.b effectus 73.a
S. Hubertus S. Lamberti successor 271.a
hucbertus Princeps 141.a
hugo Carthusianus & Lincolniensis Episcopus 106.a
S. Hugo Gratianopolitanus Episcopus 595.b 595.b
hugo Lugdunensis Archiepiscopus 595.b
humanitatis raræ exemplum in pauperes 791.a b 777.b 790.b item in miseros 382.b
humbertus Herbipolensis Episcopus 758.a
humiliantis oratio nubes penetrat 381.a
humilitas eximia B. Francisci & obedientia 538.a absque obedientia qualis 744.a ex contumelia illata maximè cernitur 348.a omnium virtutum custos & decor 538.a humilitas singularis episcopi 107.a
humilitatis exẽpla 137.a 174.b 222.b 388.b 349.b 401.a 528.a 538.b 539.a 540.b 593.b 686.b 696.b 776.a b
humilitatis vis 541.a
humilitatem Christus suis commendat 539.b
hungari quàm reuerenter DEI matrem coluerint 349.a
hungari egregiè domantur 716.b vastant Gallias 710.b
hunni diuinitùs territi, discedunt Colonia 906.b Gallias, Germaniam & Italiam vastant 905.b 925.b sanctarum vndecim millia virginum trucidant 905.b
hunnorum sæuitia 466.b
hunnis euangelizat S. Gregorius 446.a
Hymni ad funus Cornelij Cent. decantati 194.b nocturni à B. Carpo celebrati 649.b
hymnos haberi solitum apud morientes 194.b virgo in igne canit 236.a
hypostasis quid 453.b

Iacob & Heli, vterini fratres 109.a
Iacob liberatus per Michaëlem Archangelum 414.a
B. Iacobi Alemanni Dominicani vita 722.b mors 727.a
Iconomachorum argumenta vt confutata 844.b
Idida quid significet 112.b
idola adorare recusat S. Cornelius Episcopus 219.b
idolorum sacerdos Apellianus 233.a
idolis victimas immolari iubẽt Imperatores 145.a
idolis vt sacrificent, sanctis demandatur 14.b 16.a
idololatræ occidi iubentur cur à Moyse 77.b 85.b
idololatriam blanditijs & muneribus suadere conatur præses 391.b
Ieiunium à puero strictè obseruatum 241.a xv. dierũ in carcere passus S. Artemius 883.b xxx. dierum Armeniæ regi iniunctum 446.a xl. dierum Moysis 70.b quadraginta dierum ob honorem SS. Angelorũ 548.b item ob honorem B. Petri & Pauli 548.b lx. dierum populo vniuerso cur indictum 442.a triduanum ad expianda peccata Religiosis indictum 252.b 253.a triduanum ægrotãti Comiti indicitur 516.b triduanum indicitur ob episcopi electionẽ 98.b triduanum pro Synodo peragenda 142.b triduanum sancti sibi indicunt 204.b
ieiunium ad vesperas protrahi solitum 73.b obseruatum etiam à carceratis 11.b
ieiunium infantis sextis ferijs 103.a regis Teridatis insigne 447.b quatriduanum 253.a
ieiunium promittens, à præsenti periculo liberatur 577.a
ieiunij effectus 780.b laus 67.a
ieiunij & orationis efficacia 393.a vis 201.a
ieiunio triduano se afficit S. Gallus 815.b
ieiuniorum insignium exempla 548.b
iesus nominis vis 889.a
S. Ilherus 761.a

Imago crucifixi loquitur 526.b D. Virginis, ægrotos curat 787.a
imaginis iniuriam, in ipsum quem designat, redundare 844.b
imaginem Christi & sanctæ Mariæ pinxit D. Lucas Euangelista 849.b
ex imagine S. Michaelis vnguentum emanat 417.b
imagines quæ venerandæ, & quæ non 843.a
imaginum vsus in Ecclesia antiquissimus 195.b cultus 786.b veneratio 526.b
imaginum veneratores dirè cruciantur 843.b
imagines sacras in Ecclesia effingi curat S. Petronius 521.b
in imaginibus id spectandum quod referunt 451.a
imberbes cur difficilè admiserit in monasterium S. Euthymius 427.a
ab imbribus immunes Aegyptij 79.b
immina sacra virgo, neptis Gosberti ducis 750.b moritur 751.a
imperator perfectissimus, quibus instructus esse debeat 66.a 79.a
imperatores vt olim ad bella se parârint 716.b
impp. Archadius, Honorius, Theodosius iunior 971.a
improborum conatus diuinitùs retardantur 12.a pœna, bonorum gratia suspensa 12.a
Integritatis exemplum 386.b
incredulis grauis & periculosa defectio 86.a
indi, in Oriente Persis finitimi 432.b
indulgentia plenaria D. Hieronymi sepulcrum adeuntibus concessa 469.b
infans, nuncupato à parentibus voto, reuiuiscit 727.b
infantulus à matre recẽter editus, in stagnum projicitur 401.b
infantis mira benignitas erga pauperes 375.a
infantuli in belli conflictione præseruati 434.b
inferorum pœnæ 590.a
ingeniorum præclarorum industria 41.a
ingratitudo vitium immane 302.b
iniquitas improborum supplicium 37.a
injuria sanctis viris illata, diuinitùs punitur 815.b
iniuriam præstat accipere, quàm facere 28.b
iniurias Christi & pœnas cogitando, æquanimiter sustinet aduersa S. Elzearius 384.a
innocentia & puritas præclara S. Satyri 299.b
innocẽtia vim passa, iustam expetit vindictam 13.b
innocentiæ solus triumphus, nõ peccare, cùm possis 28.b
innocentius III. Pontifex Regulam D. Francisci approbat 531.b
inobedientia vt punita 206.a 587.a 275.a
inobediẽtiæ pœna vt Presbytero ab Heimerammo Episcopo prædicta 339.a
inobedientiæ periculum quantum 271.b 293.b 524.b
inobedientis adolescentis pœna 151.b
inobedientem diabolus conferctum habet 556.a
infidiæ quãtę Theodoræ infructæ 179.a b & seqq.
structæ sanctis 10.b
instituto pia subditorum 23.a
interpretes 70. Biblia vertunt 68.a
inuidi, & maleuolentia Religiosorum 179.b mali quantum pariat 240.a
inuidiæ effectus 29.a
inuocatio sanctorum 133.a
de S. Iohanne Abbate 334.b
S. Iohannis Abbatis ætas grandis 335.a
Iohannes Abbas hæresum inquisitor 319.b
Iohannes Baptista martyr 8.b
Iohannis Baptistæ solennitas 592.b
S. Iohannis Canonici regularis vita 684.b miracula 688.b & seq.b eiusdem mors 690.a
Iohannes Constantiensis Episcopus 820.b
S. Iohannes conuertit Ephesios 421.b
Iohannis Damasceni sermo de B. Maria virgine 108.b 110.b
B. Iohãnes Euangelista in Patmum insulam Euangelij causa relegatus 650.a
S. Iohannem Euãgelistam, diuinitatis mysteria euidentiùs præ cæteris cognouisse 688.a
Iohannes Iulianus Franciscanus 374.b
Iohannes de S. Paulo Cardinalis & Episcopus Sabinensis, Regulam D. Frãcisci approbandam censet 531.a
Iob patientiæ imago 426.b
Ioseph temperantiæ imago 426.b
Iouis flagitia 451.b
Ioui & Apollini sacrificare recusat Cornelius 182.b
Iræ principum sedandæ mirum ac singulare exemplum 973.
irreuerentia sacro loco exhibita, punitur 738.a
Isaac monachus interpres Antonij 895.a
isauria quorum martyrum parens 978.
israel quid significet 413.b
israel Scotus Episcopus 704.b
Ithamar Episcopus Rhosensis, B. Paulini successor 684.b
Iudæi Aegyptum coacti relinquunt 50.a Aegyptiorum illecebris seducti 77.a cur Moysi obmurmurent 53.a 54.a 55.a Deum negantes, idolis impiè adhærent 800.b
iudæorum templum sibi instaurantium conatus dissipantur 800.a
iudæos fouet Iulianus Apostata odio Christi 799.b
iudex impius diuinitùs cum suis punitur 161.b
iudicium euidens inter bonos & malos diuinitùs declaratum 51.a
iudicij diuini seueritas 589.b
iulianus Apostata 798.a qui etiam transgressor appellatus & cur 874.a à quo seductus 883.a cur initiò minùs sæuierit 798.b fassos deos prædicat, Iudæos contra Christianos instituit 799.b simulator & admodùm Christianis infestus 798.b
iuliani Apostatæ pertinacia 886.b in Christianos inuidia 918.b
iuliani, auunculi Iuliani Apostatæ, impietas 799.a
iulianus, Cæsar creatur 875.b arripit Imperatoris nomen viuente Constantio 876.a solus imperat 876.b
iuliani Imp. decretum de Idolorum cultu restaurando 877.a
iuramannus Episcopus Apostatas Anglos reducit ad fidem 313.b
iuramenta quæ qualibus pœnis iuenda 975. 976.
iurare per solem, Apostatæ Iuliano familiare 883.a
ius Pontificium & Ciuile callet sanctus Leodegarius 492.a
S. Iustinæ vita & martyrium 351.a
iustiniani Imperatoris studium erga sacras reliquias 851.a
B. Iustinus præcisum sibi caput manibus apprehendit, alloquitur 857.b & seq.a
iustitia immobilis 65.a
iustitiæ officium 304.a summaque 304.b species 304.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiæ zelus egregius S.Nicetij 476.a in B.Elzearium 384.b
iustus Archiepiscopus 676.a
S.Iustus Episcopus facinus alienum cur sibi imputet 6.b
S.Iusti siue Iustini, nouem annorum pueri, martyrium 855.b
iuuenis immorigeri pœna 151.b
iuuentinus martyr 801.b
iuuentutis insigne exemplum 103.b 131.b

KIlianus martyr 745.b
S. Kiliani reliquiæ & sociorum in montem transferuntur 751.b

LAbores qui fugit, bona fugit 786.
labores etiam duros, cõtentione fieri tolerabiles 29.a
lacus terribilis in vrbe Artaxat 437.b
S.Ladislaus Hungariæ rex 351.a
lætitię etiam lachrymæ insunt 298.a
S. Lamberti Episcopi Tungrensis vita & martyrium 260.a corpus Traiecti ad Mosam in templo B.Petri sepultum 268.b 270.a
S.Lambertum interficientes, acriter puniti 270.b
S.Lambertus sede sua pulsus, ad monasterium Stabulense fugit 27.a
lampas ad sepulcrum sancti, diuinitùs accenditur 154.a
lampadum in templis ardentium vsus antiquissimus 347.b
in lampade declaratum miraculum 834.b 837.a
lampadibus vsta S.Metrodora 100.b item martyris latera exuruntur 310.a
landoaldus præceptor S.Lamberti 261.b
landoaldi laus 269.a
landoaldus Traiectẽsem Episcopatum administrat 480.b
lantbertus princeps, vt in Heimerammum Episcopum insultârit 338.a
lantbertus in exilio decedit, & omnis posteritas eius perit 341.a
lapidibus acutis quis martyrum quí cæsus 982.
larandus quos martyres exercuerit 978.
larcia, nobilis matrona Parisiẽsis, in Christum credit 657.b interficitur, ibid.
lasciuia punitur diuinitùs 14.b
lasciuiam minimè decere principem 386.a
latronum spelunca in D E I templum conuersa 392.b
lauduinus, primus post Brunonem Prior Carthusiæ 589.b
laura Suca 428.a
S.Laurentius 956.b
lausanensis ciuitas 288.a
Lebes bulliens ad torquendum martyres adornatur 669.b fit & frigidus 670.a
lectio assidua S.Liobæ Abbatissæ 400.b
lectionis sacræ vtilitas 28.b
lector in ecclesia 7.a Corinthiorũ Ecclesia S.Quiriacus 426.b
legatorum libertas 60.a 972.
legata relicta ecclesiæ à rege Sigeberto 27.b
legentes Deus alloquitur 452.a
legionem dæmonum à fœmina expellit S. Fortunatus 739.a
leonis vocabulum, mysticè quid aut quàm diuersa notet 991.
lex carnis, à Christo haud recusata 297.a
lex de Coniugatis 109.a
lex de Desponsationibus 109.a
lex de hæreditatum successione à Moyse lata 83.a
legis inuiolabilis authoritas 305.b proprium quid 66.a 76.a & cur scitu regi necessaria ibidèm.
lege naturæ filijs parentum bona deferri, non contrà 83.a
leges à Moyse latæ 67.a Chaldaica lingua conscriptæ primò 67.b & earum authoritas quanta 66.b & seq.
legislator Moyses 59.a 79.a & cur dicatur 65.b & seq.
legislatoris officium 66.a
legia flumen Belgiæ 480.a
leodij encomion 271.a
leodiẽsium episcoporum res gestæ à Notgero episcopo descriptæ 17.b
S. Leodegarij Episcopi Augustodunensis vita & martyrium 491.b
S.Leodegarius à quo interfectus 243.b
leontius præfectus Illyrici, S.Demetrij meritis liberatur à morbo 622.b
leo pedes S.Teclæ lingit 347.a
leprosi curantur 202.a
leprosi horridi deosculati sanantur 382.b
leprosis officiosissimè seruit beatus Franciscus 528.a
leprosis oscula humilitatis causa exhibita 525.b 526.a 528.a
leprosorum curandorum eximia virtus D. Francisci 578.b
leuca apud Gallos quid 27.b
leuci qui dicti 798.a
leuitica tribus assciscitur ad sacrorum ministerium 77.a
Liberi cur parentes proprio nomine non compellent 80.b
liberi vt à parentibus instituendi 297.b
liberorum pia educatio 722.b
liberalitatis exempla 2.a 201.b 558.a in Christi templa 526.a 528.b 615.a b item Teridatis regis in Christi templa 446.a Episcopi cuiusdam tempore famis 184.b in leprosos 526.a 789.b in monachos 27.b in monasteria 789.a item Terebonis 428.a & cuiusdam ducis in monasteria 515.a in pauperes 221.b 304.b 382.b 545.b item beati Francisci in pauperes 524.b 525.b 526.a b
libertatis æstimatio 50.b
liberũ hominis arbitrium 116.b 217.a 251.a 390.a 412.b 693.b
libido & ira vitiorum nutrimenta 304.a
libido vt punita 441.a
libido fera quædam immanis 950.a
libidinis fructus 269.b
libidinis effectus 63.a b
libidinis ardorem qua arte Diuus Franciscus restinguat 536.a item beatus Hilarion puer 889.a
librorum conseruandorum studium 703.b
licentia omnes deteriores 144.b
licinius exercitatissimus miles 435.a
limagus fluuius 810.b
in lingua hominis vita ac mors 536.b
S.Liobæ virginis & Abbatissæ vita 396.

lisbius Parisiensis vir nobilissimus 652.a accusatur ab vxore 634.b trucidatur ibid.
litaniarũ vsus 38.b 99.b pro defunctis 397.b 402.b in recipiendis reliquijs 143.a
literarum profectus maximus in puero 241.a
literis addiscendis pietatem adiunxit S.Hieronymus 449.a
literatorum cum illiteratis collatio 695.a
literati, desides ad benè agendum, carpuntur 695.a
Locus genuflexionis quis 919.b
loca sacra orandi causa frequentare solitus S.Seuerinus 922.b
locustæ Aegyptios vexant 49.a
lodouicus Imperator, Caroli Magni filius 585.b
longobardi perturbant Italiam 164.a omnia depopulantur 675.a monasterium Cassinense deuastant 9.b
loresham monasterium 705.b
lorica ferrea ad carnem induitur sanctus Dominicus 763.b
lotaringiæ B.Bruno præst 718.b
lotarius Imperator 33.b
S.Lucæ Euangelistæ vita 847.a scripta, ibid. mors 850.a
S.Lucas medicus insignis 848.a credit, omnia relinquens, ibid b fit comes D. Pauli 849.a item Episcopus 849.b à B.Paulo apostolo quid dicerit 852.a vituli cur imaginem prætendat 854.b
ad sancti Lucæ reliquias miraculum 850.b
de S.Luca Euangelista sermo beati Petri Damiani 851.a
lucas quid Latinè significet 863.b
lucianus martyr 959.a
S.Luciæ martyrium 256.a
S.Lucia à filio proprio accusatur 257.b illæsa manet in feruenti plumbo 256.b
lucianus presbyter ad prædicandum euangelium à sancto Dionysio ablegatur 630.a
lucifer ob superbiam factus est tenebræ 411.b ante creationem primi hominis cecidit 412.a
S.Lucij martyrium 859.a
lucilla Antonini Imperatoris filia, à dæmone obsessa 915.b per Abercium Episcopum sanatur 918.a
luctus ex propinquorum obitu 82.a
ludolphus Othonis Imperatoris filius, aduersùs patrem conspirat 707.b Bonnam venit 717.a
lugdunum Galliarum vrbs 103.b
lugduni persecutio in Christianos 86.b
lugdunenses tumultuantes, in concordiam redeunt 714.a
lugdunensiũ pietas erga sacrũ Episcopi corpus 8.a
lugdunensis ecclesiæ mirabilis structura 185.a
lugentes Iudæi Pascha celebrare prohibentur 81.b
luitrigus Herbipolensis episcopus 758.a
lullus S. Bonifacij successor, S.Ferrutij reliquias transfert 972.a ecclesias, monasteria extruit ibidèm.
S. Lulli archiepiscopi Moguntini vita 840. Obitus, & corporis incorruptio 840.b Miracula ibidèm.
luminarium in templis vsus quàm sit antiquus, non recens 975.
lupambulus Latinè quid sibi velit, aut sonet Germanicè 991.
luporum varia, bona etiam, in scripturis acceptio 991.
lutetia, vide Parisios 652.a
S.Lutrudis virginis sanctimonialis vita 345.b à quo ipsa consecrata ibid.
lux instàr circuli cœlitùs descendit in S.Leodegarium 495.b
luxouium monasterium 150.a
luxouiensis cœnobij initia 810.a
Lyssiæ Ducis crudelitas 146.a b

MAblina à Simana matrona 379.b
B.Macarij martyrium 88.a præclara fidei confessio 91.b
magica arte sanctum matrimonium violatur 177.a
magicam episcopus execratur 140.b 141.b
magicis artibus diuina virtus attributa 237.a
S.maglorius leprosum comitem sanat 933.a Samsonis episcopi est successor 931.b
S.maglorij episcopi Dolensis vita 931.a
magna sine paruis perfici nequeunt 44.b
magnentius tyrannus 801.a
magni martyris reliquiæ vbi reseruentur 753.a
mago presbyter & monachus 396.a
malbodiense cœnobium à quo extructum 665.b
malchi monachi captiui vita 899.a
in maledicentes Deo, lata lex à Moyse 80.a
malgarius Comes monachus eremita 664.b
mali occasio vitanda 590.b
mali semper infestant bonos 969.
mali vt puniantur, orat Moyses 43.b
malmundarium monasterium, & cur sic appellatum 24.a
malorum exorientium in terris & in aquis causa 290.b
per malos Deum etiam bona operari 36.a
malorum odium approbat Deus 43.b
manna pluit de cælo 55.b
per manus impositionem, oratione præmissa, obsessa à dæmone liberatur 817.b
marcellina soror S.Ambrosij 299.a
B.Marcellus post beatum Petrum xxviij Pontifex 672.a
marcelli Tingitani martyris lepidus cum iudice dialogus 976.
marcelli Tingitani ex centurione martyris, quantus erga Iesum affectus 976.
marcellus & Valerianus, ruptis diuinitùs carceribus, aufugiunt 87.a
S.Marcellini martyrium 86.b
marciani & Martyrij martyrium 955.
S.Marcus & Lucas, B. Petri & Pauli relatione edocti 324.a
marci Antonini & Lucij Veri Impp. de Sacrificiorum oblatione decretum 910.a
mares, reseruatis fœminis, interfici iubet Pharaon 40.a
beata Maria appáret Philippo Franciscano 380.a cur gratia plena dicatur 121.a Domina omnium creaturarum 109.b 110.a ex virtute spiritûs sancti concepit filium Dei 109.b virgo ante & post partum 110.a non nudum hominem, sed & Deum genuit 110.b cum seq. patrona Carthusianorum 596.b
B.Mariæ virginis desponsatio, custodia virginitatis 109.b genealogia & cur ab euangelistis omissa, item laus 108.b immensa dignitas 119.b inuocatio 402.b intercessione mortuus reuiuiscit 586.a locus natiuitatis & parentes 107.a b natalis dies celebris in ecclesia Dei 115.b natiuitas cur necessaria fuerit 115.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Mariæ partum, miracula omnia antecellere 766.b
B. Mariam Stephanus rex piè veneratur 350.a vt Hungari coluerint 349.a
in D. Mariam affectus singularis B. Francisci 548.b
pietas erga sacras reliquias 232.a
B. Mariæ Magdalenæ festum 385.
maria Psaltria eremita admirabilis 431.b
marmor insigne fractum, vndè quì mirè instauratum. 974.
marsitas iuuenis ad quindecim frumenti modios portandos valet plurimùm 891.a
martinus inuisit Agaunenses martyres 330.b
S. Martini obitum diuinitùs discit sanctus Seuerinus 922.b
S. martiniani martyrium 804.b
marcionis hæresis 919.a
martyr appáret militi in somnis 190.b
martyr ab Angelo confirmatus 958.b
martyris corpus incorruptum per multos annos 191.a supplicia immania 435.b 436.a b cum seq.
martyri bestiæ feræ vt auxilientur 237.a Christus appárens, eum confirmat 883.a
in martyrem plumbum liquefactum infusum 437.b
martyrem vox è cælo confirmat 887.b
martyres affecti supplicijs, lætantur 234.b Christi bonus odor 715.a
martyres duo è Tungrensium episcopis 169.b
martyres egregiè instruuntur 961.
martyres immanes cruciatus fortiter perferunt 958. 959.b
martyres quæ cur in hoc mundo despiciant 981.
martyres martyrij desiderio ipsos Præsides prouocant 964.b
martyres etiam, licèt non ob fidem Christi 8.b
martyres fidei bellatores 642.b ecclesiæ exemplo sunt 643.a neruis boum cæsi 880.b patroni nostri 674.b sine linguis loquuntur 12.a suaspontè se morti offerentes, defenduntur 407.a varijs supplicíorum generibus affecti 307.b 308.a b 309.a b 310 ab 311.a b
martyres promiscui sexûs & ætatis 157.b
martyres examinans Adrianus, ab ijsdem conuertitur 124.b 126.b & seqq.
martyrum aliquot martyrium 156.a & seq. capsæ solenniter translatæ 444.a constantia 667.b & sequen. constantia nunc blanditijs, nunc tormentis tentata 88. a b 89.b 97. b 123. a corpora igni iecta, diuinitùs præseruantur 129.b horrendum supplicium 693. b memorabile ad præsidem responsum 860.a patrocinia 444.a vide etiam, Sanctorum.
SS. Martyrũ exemplis multi accenduntur 671.b vincula exosculatur S. Natalia 125.b vultus cęditur loris 234.b
martyrum constantia blanditijs primùm, deindè tormentis tentata 964.
martyrũ certamina prædicare, esse prędonia Christo dicere 982.
martyrum immania tormenta 965.
SS. martyribus gloria non eadem omnibus tributa 332.a pro passione varia præmia designantur 332.a quid addiderit animum 948.b.
martyriũ in profligãdis vitijs & sectãdis virtutibus 361.a non sola sanguinis effusione, sed etiam cõtemptu corporis subiri 6.a varijs modis obiri 6.a
ad martyrium præclara admonitio 157.a b
martyrium quid 693.b
martyrium non sola facit sanguinis effusio 97.b
martyrium ecclesiæ in pace 968.b
ad martyrium exhortatio 963.b
martyrium sitit beatus Dionysius 651.a 652.a
martyrium trium virginum 178.a
martyrij desiderio vt afficitur B. Franciscus 549.a cum sequen.
martyrio digni mores qui 156.b
martis festum celebre apud Chalcedonenses 233.a eiusdem templum ibid.
martius mensis Dystros à Græcis dictus 145.a à Moyse cur primus positus 81.b
masculini confessoris constantia 807.a
massagetæ populi 432.b
S. Massus, tertius à B. Dionysio, Parisiorum episcopus 657.b
mater accusata à filio 256.a
S. Maternus Colonienſis primus Episcopus 673.b
mathematicæ facultati maximè student Aegyptij 41.a
matricularij canonici qui 513.a
matrimonium causa procreandæ sobolis assumptum 480.b sanctum magica arte violatum 177.a vt à diabolo infestatum 176.b & seq.
matrimonij finis non voluptas, sed liberorum procreatio 344.a
matrimonio Christianum cur minùs pagano iungere liceat 675. b
matrimonio iuncti, continentiam vouent 385.b
matrimonij violatum vt doleat S. Theodora 177. a b 178.b & seqq.
matronæ ad melioris vitæ propositum conuersæ à D. Hieronymo 458.b
S. Matthæus & Iohannes euangelistę à Deo euangelium didicerunt 324.a
S. Matthæus miarculis coruscat 322.a Publicanorum princeps subitò conuertitur 320.a
S. Matthæi Apostoli & Euangelistæ commemoratio 320.a obitus 322.a
de sancto Matthæo Apostolo sermo B. Petri Damiani 322.a
matrimonium simulantes sancti Chrysanthus & Daria virginitatem seruant 952.b
matutinum crepusculum quàm studiosè obseruauerit B. Bruno 704.b
matutinæ laudes à monachis persolutæ 4.b
matutinæ preces 267.b laudes 140.a
mauri 350. religionis causa occiduntur 673.b
S. Mauricij insignis oratio ad socios suos 327.b
S. Mauricius cum socijs religionis causa cæditur 328. b
S. Mauilius inuitus Andegauensem episcopatum suscipit 198. edit varia miracula 199.a cum sequen.
mauricius Londonienſis episcopus 618.a
S. maurilij episcopi Andegauensis vita 196.a
B. Mauricij & sociorum eius martyrium 325.b
sanctę Maximæ martyrium seu confessio 804. & sequen.
maximianus Cæsar aptus bellis, & pronus ad vitia 306.b strangulatus perit 329.b
maximianus Ciliciæ præses 96.b
maximianus Romanorum Imp. 158.b
maximiani imperatoris Tyranni crudelitas 607.a 619.a sæuitia in militem 327.b & seqq.
maximi Præsidis superstitio & crudelitas 691.a

maxi-

maximinensis apud Treuiros cœnobij commendatio 996.
maximus martyr 801.a
Mechlinia à Nortmannis deuastatur 701.a
medegisilus monachus 3.a
medentur omnibus gratis Cosmas & Damianus 362.b 366.a
medici excellentis exemplar ac specimen insigne 977.
medicus temerarius diuinitùs punitur 418.b
medmedung eremus prope Gandauum 482.b
medos multos conuertit sanctus Gregorius 446.a
megingaudus secundus Herbipolensiũ Episcopus professione monachus 754.b moritur 757.a
S. memulphus baptizatur 584.a
memulphi Diaconi vita 584.a mors 586.a
melchisedech sacerdos Deo acceptus 426.b
meldum Galliæ ciuitas 732.b 733.a
meldensis episcopus Faro 972.b
meldẽsium episcopus post S. Dionysium decimus nonus, quis 973.
melodiæ cælestes auditæ 140.a 929.b ad tumulum S. Lamberti auditæ 268.b
mendacium turpe vitium 244.a b
mendicando obtinetur, quod pecunia non potuit 543.b
S. Menodoræ virginis martyrium 158.a
mercaturæ studet S. Guido 186.b quę periculo plerunquè obnoxia 187.a
mercurius describitur 451.b
mercurius Trismegistus cur ità dictus, & quis fuerit 878.a b
mercurium deum Galli habent 651.b
meretrix vt baptizanda 626.a
meretricis se emendantis insigne exemplum 625.b & seq.
SS. meritis ægroti restituuntur 769.b
merouingi Francorum reges vndè dicti 747.b
methodius episcopus Constantinopolitanus 661.b scripsit historiam B. Dionysij 662.a
metis vrbs dolo inuaditur 710.b
S. Michael Angelorum omnium & ecclesiæ princeps 413. b maximus patronus noster 409. b princeps supercælestis ordinis 410.b primum inter Angelos locum obtinet 408.a quæ beneficia hominibus præstet 409.b summè venerandus 407.b suprema lampas diuinitatis 408.b vt sit à nobis inuocandus 420.b desertores spiritus è cælo eijcit 412. b appáret episcopo Sipontino 425.b
michael quid significet 408.b
S. Michaelis auxilio tres pueri in fornace ardenti præseruantur 416. b encomium 407.a festum & templum 409. b 410.b miracula 410.a 421. a inuocatio 410.b patrocinium 411.a
milites multi martyrium constanti animo amplexi 327.a b 328.b ob fidei professionem membratim conscinduntur 373.b
militis singulare integritatis exemplum 723. a
militum magna constantia 373.a mos prædandi tempore belli 723.a pietatis zelus & constantia 88.a 89.b
militiam Christi à suî ipsius victoria sumere initium 525.b
mineruæ simulacrum Athenis 454.b
S. Miniatis martyrium 956.b
ministerium quotidiè offerendum iubet Michael Archangelus 412.b
ministros cur sui ordinis prælatos vocent Francisci 539.b
miraculum insigne 418.b 422.b 441.b 518.b 886.b per Crucem confectum 151.b sub sacrificio Missæ 101.b
miracula à quibus exigenda 921.b ad sanctorum sepulcra 5.a b 405.a 496.b & sequen. 735.b 747.a 752.a 760.a b & sequen. 725.a 827.a S. Bauonis 488.a S. Bertini 94.b sancti Cornelij centurionis 194.b sancti Guidonis 188.b sancti Nicetij Episcopi 477.b 478.a Vuonedulphi 187.b
miracula in sancti Quintini inuentione qualia 990.
miracula sancti Demetrij 622.b cum sequen. beati Francisci 528.a 541.a 544.a 558.b cum seq. 561.b 566.b Moysis 46.b sancti Remacli 30.a b cum sequen. sanctæ Theodoræ 179.a b 182.a
miraculum contemnentes, diuinitùs puniuntur 47.a
miracula non temerè alijs aperienda 552.a per sanctos Deum operari 402.a 403. b quarè fiant 604.b
miracula spiritalia 921.b
miracula Christiana magiæ tribuunt ethnici 953.a 957.b 958.b
miraculorum commemoratio quid conferat 839.b
miraculis coruscat corpus sancti Corbiniani 141.a b & seqq.
miraculis quãtis inuentio sancti Quintini in aquas proiecti illustrata 989.
miraculosæ curationes ad martyrum sepulcra 955.a
misericordię opera S. Anastasia diligenter exercet 962.b
missa celebrari solet in Synodis 142.a frequenter ab episcopo celebrata 106.b quandò in Gallia more Romano celebrari cœpta est 637. b sacrificium Dominicæ passionis 646.a
missæ celebratio à beato Carpo habita 649. a 630.b
missæ sacrificium 157.a
missæ sacrificium incruentum 190.b 445.b ad lectum infirmi quotidiè celebratum 389.a eiulatu spiritus, pro defunctorũ animabus exigitur 171.b
missæ sacrificium mortis tempore offert S. Audomarus 153.b
missam audire familia cogitur quotidiè 380.b
missam celebrat sanctus Euortius 101.b
missam in carcere celebrat beatus Dionysius 655.a sanctus Gerardus episcopus & martyr 350. b quotidiè solenniter persoluit sanctus Heimerammus episcopus 339.b
missam celebrat sanctus Hieronymus 457.b quotidiè celebrat sanctus Nicolaus Tollentinus 171. b celebrat flens, sanctus Thomas Episcopus 499.b
missam celebrare episcopo per visionem iubet sanctus Michael Archangelus 425.a b 426.a celebranti Dionysio Christus cum multitudine Angelorum appáret 655.a
sub Missa cæca mulier videt Christi & corpus adorat 576.b
missarum solennia à beato Francisco tractantur 553. a propter excommunicatos suspenduntur 475.b
missas quàm auidè audiat B. Heduuigis 785.b quotidiè celebrant SS. Euualdi 501.a

mis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

missales libri antiquissimi 637.b
modus in omnibus adhibendus 28.b
modiuenna Abbatissa 616.a
moguntia ab Imperatore Othone obsidetur 706.b
moguntiacum ciuitas capta atque subuersa 450.b
Mogunt. epis. Bonifacius, Lullus 972.a Richolfus, Haistolfus, Rabanus, ibid.
monachisinus à puero susceptus 348.b
monachus fit Audomarus cum patre 150.b S. Nicetius 474.b
monachus irreligiosus lepra percutitur 36.a irreuerenter in templo versans, diuinitùs punitur 36.a b negligens erga sacras reliquias, per visionem castigatur 508.b pecuniosus, planè leprosus est 516.b
monachus Romaricus vir illustris 205.b
monachi boni exemplum 822.a humilitas præclara 724.a præclara obedientia 724.b & seq.a
monachi vnius peruersitas quantum pariat mali 10.b
monachum sanctum de belli euentu consulit rex Aethiopum 944.a
monachi apostatæ puniti 834.b facti reges 730. b 733.a
monachi qui cur summè optandi & honorandi 996. in Hibernia manuum labore viuentes 315.b multi in Capraria insula 12.a multi sub S. Remaclo fiunt 26.b nongenti in cœnobio Gimesiensi 250.a sunt tempore S. Dionysij 630.b
monachi pseudi Arcadius & Columbus 10.a
monachorũ æstimatio quãta apud Sigebertum regem 23.b contentiones vt dissipatæ 315.b
monachorum, etsi separatim viuentium, vita quarè maximè commendanda 592.b
monachorum omnia communia 507.b varia exercitia 178.a victus panis, sal & aqua 393.a victus præscribitur à S. Charitone 393.a
monachis etiam sanctis carnis stimulos immittit dæmon 353.b euitanda ijs maximè scurrilitas 475.a non immeritò decerni ecclesiastica officia 757.b propinquorum consilia subindè obesse 172.a
de monachis Gregorij & Bonifacij SS. Pontificum decretum 757.b
monachos Britanniæ Iohannes Abbas cantandi modum edocuit 319.a
erga monachos regis Sigeberti liberalitas 27.b
monachos nouitios probandi consuetudo vetus 9.a
monasterium Auganense 205. a Bingense 274.b Bischoffsheim 400.a extruendũ diuinitùs reuelatur 591.b Fossense fundat 165.a Loresham 705.a Luxouium 150. a 205.a 493.b Martianense 208. b Niridianum 314. a S. Petri in Britannia 319. a Rothomagense 244.a Sithiense conditur 153.a
monasterium Stabulense, & eius nominis etymologia 24.a Stabulense incendio conflagrat 34.a Trebnicense 775.b 788.b
monasterium optatissimus salutis portus 662.a
monasterium vulgò, vetus templum dictum, constituitur 151.b
monasterij res diripit Mummulus 11.b bona vsurpans diuinitùs punitur 30.a stabula succendens diuinitùs punitur 832.b
monasterio præter alia mille personarum expensæ conferuntur 788.b prouentus largissimi conferuntur 788.b
monasterio, iniuria affecta, pellitur S. Theodora 180.b
à monasterio virginum viri arcentur 397.a
monasterium condit Ansoaldus episcopus 244.b S. Maurilio 197.b Romæ Stephanus Pontifex 659.a
monasterium, virili sumpto habitu, S. Theodora ingreditur 177.b
in monasterium S. Galli homines pij multa conferunt 829.a
monasteriorũ in Syria primus fũdator S. Hilarion 890.a 18. curã gerit S. Gerardus 518.a opes vnde creuerũt 830.b defensores eorũ cur potiùs ecclesiastici constituendi 275.a Stabulensis & Malmundariensis primi Abbates qui 29.b
monasteria cum consensu episcopi erigenda 242.b extruens rex, episcopos consulit 23.b multa extruit Colmannus episcopus 315.b duodecim condit Sigebertus rex 165.a S. Remaclus 21.b
erga monasteria liberalitas 28.a
monasteria quid conferant 400.a
monasterijs prædia collata pietatis ergò 10.a
à monasterijs virorum prohibentur fœminæ 35.a
monasticæ vitæ singulare exemplum 685.b 687.a
monasticam vitã Aethiopum rex amplexus 946.a nobiles virgines suscipiunt 273.b
monasticum institutum ac regula etiam à carceratis obseruatur 11.b
monasticæ res an episcopis tanquàm proprię vsurpandæ 996.
ad monasterium Blidenstadt reliquiæ S. Ferrutij translatæ 972.a
moniales 500. in vno monasterio 398.a
monialium ordo S. Iohannis Baptistæ 603.b
mores deprauati quàm pernicioſi 144. b qui ad martyrium prouehunt 156.b
moriẽs S. Elzearius, Eucharistiã & extremam vnctionem sumit 389 b & sanctus Nicolaus à fratribus sibi remitti cupit 175.b sacramentis vtitur ecclesiæ ibid.
morientis adhortatio pia 203.a
morientis monachi admonitio erga fratres 28.b
morienti crux proponitur 175.b
morienti episcopo Ecclesiæ sacramenta exhibita 107.b 108.a
mors Christi, nostrum solatium 297.a
mors forti viro fœda, immatura sapienti, misera prouidenti accidere nullo modo potest 28.b
mors piorum, vsum non perdit, sed solùm mutat 297.b vitam, non naturam, adimit 305.b
mors vltima linea rerum 29.b
mortis imago somnus 306.a
mortis præparatio insignis 2:9.b 253.a
mortem dolet Marcellina sancti Satyri germani 306.b nihil reformidat sanctus Elzearius 388.a se euasisse dolẽt quidam Religiosi 253.b sibi exoptantes, à sancto Aichadro repræhensi 253.b
mortuus iam sepeliendus, ad Noitburgis iam sepeliendæ ferretrum suscitatus 1007.
mortuus sanctus Saluius reuiuiscit 162. b alius, vt confiteatur, reuiuiscit 569.a
mortuum excitat precibus sanctus Bauo 483.a sanctus Eleutherius 95.a sanctus Maglorius 954 sanctus Maurilius 197.b sanctus Petronius 522.a
mortui, B. Francisci meritis & intercessione ad vitã redeunt 569.a cum sequen.
morrui spectaculum horrendum 588.b
mortui vt deflendi 298.b
mortuos deflere cur minùs deceat 305.a b
moyses cur rex, legislator, sacerdos & propheta dicatur 65. b & sequen. familiariter cum Deo agit 77.a infans exponitur, & cur 40. a vxorem ducit filiam sacerdotis 44.b
moysis corpus cur absconditum 414.b fuga in Arabiã 43.b patria, genus 39.b & successus præclari in literis 41.a item adolescentia 41. b
moysis & S. Matthæi euangelistæ collatio 322.b
moysis nomen cur minùs celebre 39.b
Mulier flagrat desiderio martyrij 91.a
mulier octogenaria lactis copiam è corpore suo diuinitùs exprimit ad lactandum puerum 580.b
mulieris iniquæ mens iniqua 139.b 140.b
mulieris obiurgantis præfidẽ audacia summa 14. a parturientis votum 240. b
mulieris peruersæ consilium execrabile 177.a
mulieris pietas erga maritum 126.a b 128.a b pius zelus 289.b
mulieris pię exemplum 126.a
mulieres, assumpto virili habitu, martyres visitãt 128.b 129.a
mulierum constantia insignis 256.a 587.a 669.b fallacia 62.a b genealogias contexere apud Hebręos insolitum 109.a
mulierum atque puerorum conuersatio pijs adolescentibus vitanda 171.a forma quantùm mali sæpè conciliet 438.b
mummolus Abbas Floriacensis 9.a
mummolus diripit res monasterij 11.b
mundus quo die creatus 56.a
mundi contemptus 923.b 118.a b 134.b 376. a 525.b 527.b 742.b
mundi tenebræ densissimæ atque laquei varij 158.b
ad mundum contemnendum institutio pia 665.a
munerum oblatorum contemptus 550.b
munera quę quibus non fungenda 996.

NAbucho donosor adorat Deum victus miraculo 416.b
narcissi Hierosolymitani episcopi historiola, ætas quãta, & peregrinatio 975. 976.
S. Nataliæ facinus 128.b admonitiones præclaræ 126.b
natha fluuius 273.b
nationum diuersarum diuersæ leges & mores 67.b
natupha discipulus S. Quiriaci 428.b
naufragant miraculosè sine vento & remige sancti 152.b
nautarum patronus S. Phocas, & eorundem lex de S. Phoca 334.a
natura duplex hominis 284.a
natura nil agit frustrà 48.b quibus contenta 29.a
naturę & meritorum finis diuersus 304.b
Neapolitani diuina virtute in fugam compulsi 425.b
S. Nemesiani martyrium 156.a
neocorus Christum patientem vidit 369.a
neronis Imperatoris sæuitia & impietas 651.a
neruis boum durissimè cæditur B. Andreas martyr 845.a item S. Chariton 391.b
nestorij impietas 937.a
nestorij hæretici commentum 111.a hæresis 520.b
nestoris martyrium 622.a
nestoris congressus cum Lyæo barbaro 621.b
neta fluuius 637.a 698.a
Niceas subdiaconus Aquileiæ, D. Hieronymi amicus 451.b
niceni concilij patres 318.b
niceni concilium aduersùs Arrium 318.b

S. Nicetæ martyrium 231.a
S. Nicetij Treuirorum episcopi vita 474.a
nicetas philosophus 360.a
S. Nicetius ab ipso ortùs tempore clericus designatur 474.b
S. Nicolai Tollentini vita & ortus 170.a
S. Nicolaus appáret matrimonio iunctis 170.a
S. Niuardus Rhemorum episcopus 841.a
Nobiles apud Arabes gregum armentorumq; curam gerunt 43.b
nobiles virgines monasticam vitam suscipiunt 273.b
noë condit arcam 69.b & ex ea egreditur 70.a
noë propter iustitiam præseruatus 426.b
noitburgis virgo defuncta, qbus miraculis à Deo honorabilis reddita 1007.
nominis impositio mysterium 6.b
nomina bestiarum quæ quid sibi velint mysticè 991.
non abstinentem à cibis vetitis dæmon occupat 834.a
non videri, sed esse, studet Moyses 43.b
nonnus episcopus 624.a
nonnus Origenista multos euertit 430.a
Nordam Humbrorum gens in Anglia 675.b in fide à sancto Paulino instituitur ibidem, & 681. b 668.a
neruis crudis cæditur Seuerianus martyr 546.b
nortmanni Belgium populantur 701.a
nothus blasphemus 79.b lapidibus obruitur 80.a
nouatus hæreticus 219.a
Numerianus Imperator Christianorum templum à S. Babyla ingredi prohibetur 884.b
numerus quinarius quid mysticè significet 71.b
numerus quinquagenarius sacratissimus 71.b
numerianus Imperator sæuit in Christianos 953.b
numerianus Imp. Polenium S. Chrysanthi patrem honoribus auget 949.a
S. Nymphodoræ virginis martyrium 158.a

OBedientia Abrahæ 413.b 414.a
obedientia Moysis erga Deum 45. b 46.a
obedientia insignis S. Theodoræ miraculo confirmata 179.b
obedientia S. Matthæi prompta 321.a
obedientia magni meriti 795.a
obedientia illustri miraculo probatur 841.a
obedientiæ fructus 275.a 276.b 539.a
obediendum Deo magis quàm hominibus 2.b
obediens verè quis sit 539.a
obitus Cornelio Centurioni reuelatur 194.a
oblationes in pauperes collatæ 131.b
obsessus à dæmone, per contactum sepulcri Diui Francisci liberatur 578.a
obsessos CC. sanat S. Hilarion 897.b
obsidione vrbs liberatur miraculosè 614.b
obtrectatorum impietas quanta 545.a
obtrectationes contemnendæ 2.a
obtrectationis vitium quàm detestabile 545.a
obtrectatores multos patitur Romæ D. Hieronymus 459.a
Occidentis maxima pars ad Christum quandò cõuersa 335.a
ocium malarum cogitationum sentina 536.b
ociosum fratrem muscam compellat S. Franciscus 536.b
ocium summoperè vitandum 536.b malarum cogitationum sentina 526.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

oculorum lumine, vt petierat à Deo, orbatus Aquilinus episcopus 870.a
odonis Cantuariensis episcopi laus 768.b
odor suauissimus è tumulis SS. erumpens 749.b mirificus 797.a suauissimus ex ore defunctæ matronæ 797.a
Offa rex fit monachus 730.b
officia diuina S. Nicolaus Tollentinus diligentissimè soluit 173.a
officium horarum B. Virginis, vt à S. Gerardo Episcopo persolutum 349.a
sub officijs diuinis mutuis colloquijs abstinendū, nisi rationabilis causa concurrat 785.b
Olei benedicti vis 895.b
olei ad luminandum in templis vsus, quàm sit celebris ac vetus 975.
oleum ex saxo fluit 504.a manat de sepulcro Bercharij 842.a
oleo in figuram Crucis S. Michael Archangelus caput Marciani inungit 418.a benedicto manus læsa sanatur 948.a lampadis è templo, restituitur periculosè laborans 837.b
Onagri obediunt S. Antonio 995.b
Operum bonorum merces beatitudo 29.b
operum bonorum merita 157.a
operibus bonis pascitur Christus 119.a
Oraculorum diuinorum modi quatuor per interrogationem & responsionem 79.b
oraculum Moysis 53.b
oraculo sibi significari Moysen rogat Deū, vtrùm lugentes ad sacrificandum sint admittendi 82.a admonetur Moyses 77.b
orandi mos pro mortuis antiquissimus 137.a
orandi modus leuatis manibus 57.a
orando & legendo quid consequamur 452.a
orantem interturbans, punitur 552.a
orans, cælesti lumine perfunditur 725.b
orans, mentis excessum patitur 377.a
orans Cornelius, genu versùs Orientem flectit 192. b 193.a
orantes, cum Deo agimus, similesq; Angelis efficimur 556.b cælesti luce perfunduntur 784.b
orantes, cum Deo loqui 452.a cur non semper exaudiat Deus 305.a
orare suos fratres docet B. Franciscus 532.a
orat instanter persecutionis tempore S. Lambertus 267.b
orat B. Petrus Apostolus 191.b
oratio insignis Euphemiæ dum martyrium subiret 237.a S. Brunonis de meliori vita instituenda ad socios suos 590.b S. Corbiniani ad tumulum S. Valentini 138.b
oratio egregia morientis ad fratres 394.b
oratio versùs Orientem 267.a
oratio pro defunctis 765.b 770.b 725.a
orationis cum fletu, virtus maxima 306.b
oratio ad tumulos martyrum 101.a
oratio præcipuè expetenda religiosis 551.a
oratio nocturna 131.b 132.a 134.b
oratio funebris S. Ambrosij de S. Satyro 296.b
oratio sine intermissione B. Francisci 551.a
oratio ante somnum 376.b
oratio pro proximis habita 265.a
oratio, qua B. Maria inuocatur 114.b
oratio stratum rigat 298.a
oratione basiliscum necat sanctus Iohannes Abbas 334.b
& crucis signo ferę mitescunt 654.b cum seq.
orationi, an potius concionibus, vacandum sit, latè discutitur, diuinitusq; magis concionibus adhibendum esse significatur 556.b
oratione fons impetratur 140.a
orationes assiduè habitæ 173.a b
orationibus martyrum ignis sopitus 368.b
orationis virtute captiui liberantur 197.b
orationis cōmunis vis, & quàm grata sit Deo 95.b
orationis Dominicæ laus 725.b
orationis maximus hostis Sathan 173.b
orationis virtus 2.b 3.b 100.a 131.b 140.a 47.b 172.a 107.b 552.a 544.a 586.a 617.a 689.a b 697.b 726.a 733.a 741.a
orationis vtilitas 551.a
oratorium S. Trudonis 22.b
ordines sacros indignè suscipientes, diuinitùs puniti 37.b
ordinis fratrum de pœnitentia, initium 533.a
origenistarum hæreticorum error 429.b 490.a
orthanes filius S. Gregorij 447.b
orthuuini sæua crudelitas 825.b
S. Osithæ virginis & martyris vita 616.a parentes ibidem : eiusdem mors & miracula 617.b cum sequen.
Os kętillus Eboracensis Archiepiscopus 769.b
ostentatio improbitatem comitem habet 628.b
S. Ostuualdi Vuigornienſis Episcopi vita 768.b
osuui Anglorum rex 312.a b
Ota Theodonis filia vt violata 337.a
Othmarus Abbas 829.b in carcere decedit 831.a
otho Imperator Coloniam venit 717.a
othonis Magni Imperat. encomion 512.a victoria de fratre 512.a laus 703.b & seq.
otho secundus vngitur rex 719.a
othoni Imperatori secundo quid cur debeat Ratisponа 995.
Ouium vocabulo mysticè quàm diuersa notentur 991.
ouium pastor Moyses 44.b
Oxoniensis schola 685.a

Paderbornēsis episcopatus à quo & quandò institutus & confirmatus sit 584.a
pagani sacra celebrantes, diuinitus puniuntur 261.a
palæstina innumera habet monasteria 893.a
palla ex parte exusta, miraculosè restituitur 826.b
palliorum episcopis transmittendorum vsus apud Romanos pontifices 683.a b 711.b
palma arborum præstantissima 54.b
palmarum dies 427.b
palmas victorias ve martyrum, in Christum redūdare 982.
Pāmachius D. Hieronymi in studijs comes 449.b
S. Pantaleonis martyris reliquiæ, Coloniam deferuntur 711.b 713.a
S. Pantaleonis Abbatis primi nomen, Christianus 712.a
Pantoleonis Djaconi encomium in B. Michaelem 407.a eiusdem narratio miraculorū B. Michaelis 410.a
papolenus monachus præficitur cœnobio Malmūdariensi 27.a
paralyticus, surdus & mutus, cælesti visione sanatur 830.b
parentem contemnere, Deum offendere est 707.b
parentum solicitudo in prolem 240.a
parisiensibus annunciat euangelium S. Dionysius 630.a

parisiorum encomion & descriptio 652.a
parthorum amplissimum Imperium 432.b
partus felices mulieri propheticè prædicit S. Nicolaus 174.b
pascha quandò celebrandum 470.b
pascha Chaldaica vox, Latinè transitus 81.b quo tempore celebretur ibid.
pascha celebrare prohibentur lugentes Iudæi 81.b
paschæ obseruatio à Scotis violata 471.b diem violantis pœna 200.b
paschatis die Missa celebratur 12.b
passio B. Cypriani 228.a
passionis dilationem sibi dari cur petat B. Cyprianus 225.b
pastoribus quandò liceat à suis recedere 189.a
pastoris absentia quantum sæpè noceat populo 77.a
pastoris boni officium 748.a optima disciplina 162.b vigilantia ad præseruandas puellas 228.b 230.a
pastorum malorum vita detegitur 869.b
Patientia humilitatis comes & amica 778.b miseriarum portus 28.b
patientiæ exempla 98. a 263. b 338. b 383. b 778.b
sancti Patientis episcopi Lugdunensis encomion 184.a
patroclus martyr Coloniam per episcopum Brunonem transfertur 713.a 714.b
S. Patrocli corpus Colonia Susatum transfertur 714.b
pauimento nudo, lecti vice, vtitur sanctus Aquilinus 869.b
S. Paulini episcopi Eboracensis, & pòst Rhofensis vita & actus 675.b mors 684.b
paulinianus S. Hieronymi frater 448.b
S. Pauli Apostoli prædicatio Athenis habita 628.b & seq. eiusdem disputatio cum Dionysio Areopagita 644.b
S. Paulus Dionysium Areopagitam Episcopum Athienſem creat 645. b cæcum illuminat 645.a
pauper quis 29.a
in paupere quid contemplandum 545.b
paupertas euangelica 91.b
paupertas virtutum regina 541.b
paupertas spontanea à S. Bauone assumpta 481.a
paupertatis encomion 533.b
paupertatis studium 529 a 533.a admirabile D. Frāciſci 541.b 542. b 543.a votum quanti fecerit B. Franciſcus 542.a
paupertatis susceptæ exemplo Saracenus in summam paupertatem rapitur 533.b
pauperum patrocinium suscipit sanctus Elzearius 386.b pedes lauat & osculatur S. Heduuigis Ducissa Poloniæ 777.b
Peccando factus est homo miser ex beato 609.b
peccantibus dies crastinus incertus 590.a
Peccata minima etiam euitanda 246. b populi seuerè coërcet S. Nicetius 475. b dolet Moyses 77.b
peccata, etiamsi manifesta, à priuatis tamen non punienda 81.a
peccati remedia 912.b
pro peccatis populi oratio Moysis 77.b
peccatores cōuertere, plus est quàm mortuum excitare 921.b
peccatorum expiationes quæ 395.a
in peccatum relabentis pœna 554.b
peccatum alienum pietatis ergò in se suscipit B. Iustus 6.b à se non commissum S. Theodora sibi passa est imputari 180.a b
pecunia malè collecta, in pauperes & Eremitas distribuitur 392.b
pecuniæ contemptus 918.b
pecuniæ accipitres qui sint 304.a incommodum 50.b contemptus 527.a
pecuniarum contemptus mirabilis 204.b
pedibus nudis etiam in ipsis hybernis frigoribus incedit B. Heduuigis 781.a b
pelagia resipiscit 625.b
S. Pelagiæ vita 623.b mors 628.a
pelagia sortum quale 623.a
pelagiana hæresis in Scotia 471.a
pellex execrabilis 270.a b
pelusius mons, cuius martyris incolatu insignis 980.a
pentecosten summa cum gloria Coloniæ agit Otho Imperator 719.b
perfectio euangelica grauiter defenditur 531.a
perfectorum vita 26.a
peregrinatio ad sanctorum reliquias 170.a b 179.a Hierosolymitana 627.a
peregrinationes habitæ à S. Guidone 187.a b
peregrinationis perpetuæ studium amplexus beatus Burchardus 742.b
peregrinationes religionis ergò, antiquas esse, non hesternas 976.
periurij vltio diuina 154.a b
periurus diuinitùs punitur 833.b
persecutio horrenda in Christianos 223.b in Aegypto 859.b Lugduni 86.b Diocletiani 145.a
persecutio in Christianos ad decem annos extenditur 672.a b
persecutiones aduersùm Christianos, diabolo authore, concitatæ 970.a
persecutiones quæ cui quàm sint vtiles 983. ecclesiam persecutionibus crescere, non minui 983.
persica regio vt à Teridate populata 438.a
persæ cæsi à Parthis atque diu diuexati 433.b
persis Euangelium prædicat Gregorius martyr 446.a
à Persis Heraclius Imperator Crucem Christi recipit 164.b
pestilentia mirè sæuit 224.b
pestilentiam, animalium interitus antecedere solet 50.a
pestis immanis per orationes & reliquias pellitur 773.a meritis S. Remacli pellitur 34.a
petenti non ignoscens, diuinitùs punitur 760.b
B. Petri Apostoli laus 191.b eiusdem baculus Coloniam à quo perlatus 713.a Petrus Apostolus Cornelium & gentes ad Euangelium admittere iussus 191.b Lyddæ sanat paralyticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat 191.b Romā venit 457.b Romæ sub Nerone occiditur vnà cum D. Paulo 651.a
petrus Curtius Brugarum primus episcopus 759.b
B. Petri martyris horrendi cruciatus 145.b
B. Petri Damiani sermones de Natiuitate B. Mariæ virginis 112.a 115.a 119.b
S. Petronij Bononiensis episcopi laus 520.a
Phagedæna quàm sit incurabilis, qui tamen per quem curata 978.
pharao crudelis Israeliticos persequens, à mari absumitur 83.b 84.a
pharaonis crudelitas 40.a 42.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

pharamundus Traiectẽsem Episcopatum vt inuaserit 263.b ecclesiæ sacramenta temerat ibid.
pharus insula propter trãslata biblia celebris 68.b
philiberti abbatis virtus & sanctitas 243.b
S.Philibertus munera impij pręsulis spernit 244.a
S.Philippus crucifigitur 421.b
philippus à Rhegio, nobilis & Franciscanus 380.a
Philostorgius episcopus Sceptæorum 195.b
philo episcopus confessor 895.a
philosophi cuiusdam conuersio 283.b
philosophandi mos Iudæorum 81.a
philosophia vera ex tribus contexta 80.b
philosophia summa, est mundi contemptus 753.a
philosophiæ studiosus Moyses 43.b
S.Phocas nautarum patronus insignis 334.a
S.Phocam martyrem Romani, tanquam Apostolos Petrum & Paulum colunt 333.b
S.Phocæ martyris historia, eiusdem venerãda ędes & sacra capsa 332.a b
photiniani hæretici à S.Patiente conuersi 184.a
phrygella illustris matrona, impetrato oculorum lumine, dimidium bonorum in pauperes confert 913.b
Pictauiẽsis vrbis Aquitaniæ vbertas summa 240.a
pietas feruens aliquandò fletum excitat 298.a
bonorum caput 609.a
pietas S.Lãberti erga præceptorem 261.b pueri atque eximia seruitus in ecclesia 185.a vndè metienda 667.b
pietatis affectus quantus in B.Francisco 544.b encomion 51.a 304.a exemplum erga Deum 21.b vis 546.a b 547.a b 548.a
pietatem literis coniungit D.Hieronymus 449.b
pij vt in hac vita se gerant 650.b
pios alijs se accommodare, non singulares esse, debere 552.a
pigros frustrà Deum implorare 28.b
piligrmo Patauiensi episcopo cur quid debeat Ratispona 995.b
pinnosa virgo eximia & vna inter vndecim sanctarum millia virginum 904.a
pipini liberalitas in monasteria 28.a
pipini Francorum regis pietas erga S.Lambertum 265.b 269.a tutor Sigeberti regis 269.a
pipinus maior Domũs, Alemanniã deuastat 826.b
pipinus Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pater, creatur Francorum rex 749.b vngitur in regem Francorum 634.b
pisces ex aq̃ spõtè, psilientis casus mirabilis 664.b
Plagæ decem Aegypti 47.a
pluit triginta diebus & noctibus 141.b
pluuiæ insigne miraculum 675.a xl. dierum 342.a
Pœninę alpes 808.a
pœnæ inferorum 590.a
pœnis durissimis affecti martyres 123.b 124.a b 126.a b 127.a b
pœnitentia confessis iniuncta 139.a grauis voluntariè assumpta 92.b centum annorum miro modo considerata 763.b iter cælestе 117.b
pœnitentiam nulla ætas excludit 591.a
pœnitentiæ agendæ tempus collatum, haud transeundum 29.a
pœnitentiæ exemplum 139.a vis 548.a
pœnitentis animi exemplum 377.a
polycarpus Smyrnæorum episcopus 637.a
Pontificia sedes post S Cornelium quandiù vacârit 219.b
pontificis authoritas quanta 594.b
pontificis pedibus se prosternendi mos 137.a
pontius Diaconus S. Cypriani 221.a
populonienſis episcopatus 674.b
porphyrij Isagogas légit D.Hieronymus 449.b
portenta quæ Moysi obuenerunt 46.a
potileuienſe cœnobium 604.a
Precandi horam nonam vt diligenter obseruet S. Abercius episcopus 914.a 916.a
in Præceptorem pietas S.Lamberti 261.b
precibus ignis sopitus 3.b 100.a
precibus suis impetrat Abercius fontes aquarum calidarum 915.a pluuiam S. Hilarion 895.b
præda hostium Deo consecratur 59.b 64.b
præfecturam monasterij recusat S.Iohannes Canonicus regularis 685.b
presbyter Cornelius ab Autonomo ordinatus 189.
presbyteros constituit S.Matthæus 322.a ordinat S.Lambertus in Texandria 267.a
pręsciacus collis idolorum 197.a
primitiarum loco vrbes ab hoste captæ, Deo offeruntur 59.b 60.a
primitiæ omnium fructuum Deo offeruntur 59.b
primogeniti Aegyptiorum omnes necantur 50.a
primogeniti ius Esau repetit 59.a
primogenitus quis 110.a
princeps legitimus, pater subditorum 82.b
principis clementia, cum iustitia coniuncta esse debet 384.b
principis boni exemplum 140.a
priuatus martyr Coloniam ab Episcopo Brunone transfertur 713.a
S.Probi martyrium 690.b
probus Romanorum Imp. 307.b
processio miraculo illustrata 195.b
processiones priuatę, à B.Gerardo Episcopo habitæ 349.a
procopia castimonialis 104.b
promissis & minis tentati martyres, non deficiunt 737.b
propheta præstantissimus cur Moyses 76.ab
prophetarũ pessimorũ vaticinia aliquãdò bona 56.a
prophetia S. Nicetij 476.a
prophetiæ dono claruit S.Nicolaus 174.b 175.a
proditoribus ignoscit S.Elzearius 384.a
prouidentiæ diuinæ admirabile exemplum 200.a infinitum pelagus 411.a
prudentiæ definitio 302.b
prudentis officium 302.b
prudentij poętę laus 703.b
psalmi nocturnales decantati 195.a
psalteria xij. cõtinenter S.Dominicus absoluit, virgis interim se cædens 765.a nouem intra xxiiij. horarum spatium absoluuntur, adhibita interim scoparum disciplina 764.b
psalterium extensis brachijs totum absoluitur à virginibus sacris 401.b
pseudo Christiani hæretici 443.a
SS.Ptolemæi & Lucij martyrium 858.b
ptolemæi Philadelphi regis encomion 67.b biblia Græcè conuerti curat ibd.
publius Athenienſium episcopus, & martyr 638.b
pudicitia nunquàm captiua 902.a
pudicitiam non minùs verbis quàm corpore declarare decet 303.b
pudicitiæ studium quantum in B. Vrsula, & cæteris virginibus 904.b seruandæ causa mortem sibi inferre tentat Malchus 900.b insigne exemplum 819.a

pudi-

pudica coniunx ab adultero accusatur 858.b
puella per integrum annum abstinet cibo 344.b in puteum lapsa, diuinitùs præseruatur 155.b
in Processione Crucis vexillum circunfertur 155.b
puellam se fimulat diabolus 92.a
puellæ lasciuia diuinitùs vlta 141.b
puellas custodiri mandat sanctus Cyprianus 228.b 230.a
puer cæcus quî & vndè per sacramentum confirmationis etiam corporaliter illuminatus 974.
puer quinquennis cum matre spontè subit martyrium 942.b
pueri ab Herode cæsi reliquiæ Bronij asseruantur 508.a pietas 499.a
pueri virtutes 240.a abstinentia insignis, & studiũ virtutis 929.a 422.b
puritiæ insignis exemplum 131.b
puerorum trium fratrum martyrium 884.b
puerorum constantia 962.a
pupillæ oculorum ad torquẽdum martyrem prę-scinduntur 670.a
purgatorij pœna 397.b
è Purgatorio anima defuncti oratione eripitur 771.a
putta Roffensis episcopus 315.b
Pythagoras sectæ Italicæ author 878.b
pytauiota vrbs Noricorum 875.b

Qvalitates corporeæ è quibus constent 47.b
quadragesimæ antiquitas 947.a vide etiam ieiunium.
quadragesimæ obseruatio cur instituta 350.a
quadratus Athenienſium episcopus 638.b
quanto quis maior, tanto submissior erit 122.a
Quinarius numerus quid mysticè significet 71.b
quintilianum legit D.Hieronymus 452.b
S.Quintinus martyr 151.a 959.a
quintinus martyr cuiàs, miraculaq; eius qualia 983.
quintinus quì dũ flagellaretur, Deo gratias eg erit, consolatusq; ab eo sit 984.
quintinus per Angelum ex carcere liberatus, Christum publicè annunciat 985.
quintinus martyr qualibus & quàm diuersis excruciatus pœnis 986.
quintinus martyr cui oppido suum ac nouum indiderit nomen 987.
quintini martyris corpus, postquàm annis lv. submersum fuit, qui inuentum 988.
quintinus quomodò postmodùm per Eligiũ episcopum inuentus 990.
quintini ex carcere ad iudicem ducti præclarum responsum & professio 984.
quintini corpus submersum, quibus miraculis ex aqua emerserit 989.
S.Quiriacus xviij. annos natus, Hierosolymam, pficiscitur 427.a hęreticos Origenistas oppugnat 429.a per visionẽ agnouit hæresim Origenistarũ 430.a iram nullo pacto admittit 428.b
S.Quiriaci ætas grandis admodùm 431.b
S.Quiriaci Anachoretæ vita 426.b
S.Quiriacum Petrus episcopus Corinthiorum ecclesiæ lectorem constituit 426.b

Rabanus abbas 396.b
radulphus Rhemensis ecclesiæ episcopus 596.b
ranæ innumeræ vexant Aegyptios 47.b
ratherus Veronenſis episcopus à sua sede eiectus, Leodienſis fit episcopus 718.a
ratio humanæ naturæ imitatrix & veritatis studiosissima esse debet 74.b
rationes duæ in homine 74.b
rationi naturæ duplex virtus attributa 74.b
ratisponæ amœnus situs 336.b
ratispona quid quibus ob suum debeat Vuolfgangum 995.
Redualdus rex vt Christum & dæmones colit 682.a
reges futuri cur olim greges pascebant 44.b populorum pastores cur dicti ibid.
reges monasticam vitam amplexi 730.a 733.a
regis religiosi præclarum exemplum 819.b officium 66.a eximia humilitas 3.b
regna terræ, imperij Dei pars despectissima 83.a
regum deuotio erga sanctos 634.a b
regula D.Francisci 530.b eiusdẽ ap,pbatio 531.b cõpendiosior redditur 534.b eadẽ cõfirmatur ibid.
religionis exordium, vndè sumendum 542.a
religiosorum cum fœmina colloquium quale 536.b
religiosos vt execratur B. Franciscus malè viuentes 545.a
reliquiarum cultus antiquissimus 657.a b
reliquiarum conseruandarum studium 829. b 862.b
reliquiarum cultus 540.a 862.b 101.b 129.b 188.b 195.a b 28.a 443.b 605.b 614.b 618.a 694.b 761.a
reliquiarum sacrarum abusus 513.a veneratio 149. a 168.a 126.b 130.a translatio 129.b
reliquiarum virtute sanantur ægroti 575.a 577.b
ad reliquias innumera hominum frequentia 509.a
reliquias S.Remacli cælitùs defendit lux 34.a
reliquias sacras temerè attingens, punitur diuinitus 232. b
ad reliquias sanctorum miracula edita 13.b vide etiam miracula, sepulcra, & tumulus
reliquias vt veneretur B.Ambrosius 299.a
reliquias sacras martyrum visitantes, etiam martyrio affecti 440.b
reliquias sanctas vt afferret, Romam it S.Lutrudis 345.b
in reliquias martyrum Catullæ pietas 633.b
reliquias in consecrationibus templorum adhiberi solitũ 232.b S.benedicti Aigilulphus in Gallias transfert 9.b
erga SS.reliquias priscorum studium 497. a 509.a & deuotio olim 313.a
ob reliquias indomiti equi mitescunt 824.b
ad reliquias sanctorum miraculum 961.a
reliquias sanctorum pia deuotione populus prosequitur 960.b 966.b
in reliquijs transferendis miraculum 966.b
reliquiæ sacræ, thesaurus incorruptus 887.b
reliquiæ S.Gummari vi vllâ aut arte loco moueri nequeunt 700.b
reliquiæ sanctorum diuinitùs ab ignis iniuria asseruantur 694.b
reliquiæ S. Osithæ translatæ 618.a à martyre reuelantur 190.b S. Babylæ dæmones alioquì respondere solitos, silentio premunt 884.a
reliquiæ cum thesauro clàm à præfecto monasterij ablatæ 428.a
reliquiæ sacri sanguinis 327.b
ex reliquijs S.Thomę episcopi sanguis multus emanat 500.a
in reliquijs sanctorum colligendis studium quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum 712.b b & seq.a 809.b
reliquijs solenniter obuiàm proceditur 498.b tẽpestas pellitur 330.b
reliquijs sanctorum quid tribuat sanctus Martinus 331.b
S.Remigij Rhemorum Episcopi vita 489.b
res secundæ vt plerosque inflent 41.b
res eadem eodem in loco alios punit, alios verò immunes relinquit 50.a
rerum omnium vicissitudo 42.b
responsio humilis auertit iram 629.a
responsum præclarum martyris ad Præsidem 89.b
rex lex animata 66.a
rex qualis esse debeat 940.b
Rhemense concilium vniuersale 273.a vide etiam Synodus
in Rhenum proiecta SS. Euualdorum corpora 501.a
Rictiouarus impius se in ignem præcipitat 960.b
ripsime sanctimonialis virgo, ne oscula quidem regis admittit 439.b
ritiouarus seu Rictiouarus, qualis quorum tyrannorum præfectus 983.
S.Roberti collis seu mons 273.b
robertus rex 385.a
robertus Cantuariensis Archiepiscopus 499.b
rogatianus presbyter & Felicissimus à Cypriano laudati 962.b
Rom.Pontifex Stephanus martyrium Chrysanthi & Dariæ conscribi mandauit 955.a
rogationum dies celebrati deuotè 155.a prophanãs punitur diuinitùs 38.b
roma deuastatur 466.a à Vandalis capitur 804.a
romana Catholica & Apostolica ecclesia 312.a
romanę ecclesię authoritas 303.a primatus 745.a
romani Pontificis authoritas 732.b
romani vt punierint nobiles aduersùs Senatum quicquam tentantes 640.b
romanorum Pontifex de extruenda Basilica vt cõsulatur 425.b
romanum Pontificem in negocio fidei consulit D. Hieronymus 454.a
romanum Imperium in tres partes à Constantini Magni filijs diuisum 874.a
ad Romanos D.Ignatij epistola 694.a
romæ operam literis dedit D.Hieronymus 448.b
S.Romuli martyrium 88.a
romulus Præfectus aulæ Traiani 88.b capite plectitur, ibid.
Ruba solitudo 427.b
rubus quid 44.b ardet, nec comburitur 45.a
ruffinus martyr 959.a
S.Rumoldi encomium 699.b eiusdẽ colloquium cum S.Gummaro, ibid.
rurales presbyteri quomodò per Vuolfgangum explorati 1000.
rusticus & Eleutherius socij in diuinis officijs S. Dionysio 629.b cum quo vnà capiuntur 653.b

SAbatij martyrium 307.a
sabbati feriæ cur institutę 80.b 56.a
sabbati sancti ieiunium 95.b obseruatio 67.a
B.Sabæ patris Lauræ 429.b
sabæi quandò conuersi ad Christum 953.a
sacco inclusus & in mare missus S. Callistratus, à delphinis duobus ad litus incolumis defertur 370.b
saccus vestis 422.b
sacerdos Hierarcha 646.a
sacerdos malè viuens, diuinitùs admonetur 289.a
sacerdotali habitu mundus vniuersus exprimitur 75.a
sacerdotem contemnentis pœna 579.a
sacerdotes à quibus abstinere debeant 70.b decet castitas 37.b
sacerdotes veteris testamenti sacra facturi, cur pedes manusq; priùs abluerint 75.b constituẽdos consensu totius populi monent oracula 75.b
sacerdotio nullum bonum præstantius 70.b
sacerdotio initiatur B.Cyprianus 222.a
sacerdotis munus 2.b
sacerdotium Moysis 70.a Aaronis & filiorum 75.b
sacerdotum virginitas 363.a castitas 76.b reuerentia 526.b 786.b 532.a dignitas 648.b
sacerdotum necessitati & inopiæ iuccurritur 526.
sacerdotum principis vestes 73.a b
sacra loca vtà sanctis frequententur 4.b
sacram scripturam è Græca lingua in Gotthicam vertit Vrphilus 231.b
sacrarum historiarum notitia quid conferat 636.a 641.a
sacræ res non temerandæ 32.a
sacramenta infirmo impartita, sanitati restituitur 428.b
in sacramento Eucharistiæ Christum nobiscum esse familiarem 378.b
sacramentis ecclesię moriens S.Burchardus se munit 755.b item alius 107.b 108.a
sacri loci violatores diuinitùs puniuntur 826.b
sacrificantis feruor eximius 686.a
sacrificare dijs iussi Christiani 88.a 89.a
sacrificia veteris legis 117.a
sacrificij tempus tremendum 705.a
sacrificio in festo Paschatis qui abstinere debeant 82.a
sacrificiorum & precum vis 172.a
sacrificium incruentum offert D. Hieronymus 457.b
sacrificium igne cælitùs lapso absumitur 76.b
sacrificium pro viuis & defunctis 871.b
sacrilegi diuinitùs puniũtur 826. a item reges duo 701.a
sacrilegij pœna 618.a
sacrilegus punitur diuinitùs 32.b 37.a b diuinitùs cruciatur, atque rursùs curatur 155.a anathemate plexus 37.a
sacris initiatur S.Trudo 22.a
sacris ministrantium ordo discretus 78.a
sacro loco irreuerentia exhibita, punitur 738.b
sacrorũ ministri in sacerdotes cõsurgunt 78.a 85.b
sæuitia grauis in Christianos 86.b vide etiam, persecutiones.
sagitta mirabiliter reuersa in eũ qui iecerat 425.a
sal benedicitur 402.b
salomon quid 112.b
salomonis tria nomina Christo applicantur 112.b
S.Saluij episcopi vita 162.a
salutationis Angelicæ vsus 379.b
samso Dolensis Episcopus 871.b
S.samso fit episcopus 931.a
sancti cur aliquandò relictis proprijs ecclesijs, ad alias transierint 26.a b
sancti seruatores vocati 367.a curant hominem in quem serpens intrauerat ibid.b
sancti quid nos doceant 920.b suos in terra visitãt. apparent luculenti, vt sunt in cælis 35.b
sancti vt miracula edant 632.b

sancti exacerbati nostris maleficijs, nos accusant 37.a hominibus facilè adesse possunt 364.a cur laudandi 502.b cur Tyrannis principibus aliquandò militârint 672.a
sancti cur in veneratione habendi 780.b
sancti ad passionem imperterriti festinant 226.b
sanctimoniales ob contrahendas nuptias fugiunt 438.b virgines stupri causa miserè diffamatæ 401.b famæ diuinitùs restituuntur 402.a
sanctimoniales labore manuum victum acquirentes 438.b vt Deum laudent 206.a
sanctimonialis, ad tuendam virginitatem, exempla sanctorum sibi proponit 439.b
sanctimonialis immodica seueritas taxatur 397.b
sanctimonialium consecratio 345.b
sanctinus primò Cantuariẽsis, indè Meldensis Episcopus 660.a
sanctitas vt celata à virgine 257.b
sanctorum res gestę, exemplo Raphaelis Archãgeli & D.Hieronymi, commemorantur 1.a idq; piam & vtile esse 421.a & cur annotentur 271.b
sanctorum corpora solemniter sepulta 142.b
sanctorum vitis falsi quid affingere, quantum malum 762.a
sanctorũ adhuc in terris versantiũ inuocatio, periculo quosdã liberat 689.a vitas vberiorẽ audientibus prębere fructum, q̃ miracula 766.b corporũ translatio 29.b inuocatio 129.b 133.a 601.a b intercessio 170.a cultꝰ 634.a 635.a 547.b 548.b suffragia 37.a & quandò valeant 32.b 858.a 833.b patrocinia 19.a 908.a 917.a 836.b
ad Sanctorũ limina infirmi curantur 30.a b 31.a b 34.b 35.a sepulcra miracula 5.a b corpora populi reuerentia 8.a
sanctorũ loca frequentãtur deuotionis ergò 606.a diabolum cruciant 292.b festa diligentiùs colere, ardẽtioris & syncerioris erga Deum amoris indicium est 921.b
in Sanctorum cultum possessiones oblatæ 22.a impedientium diuina vltio 510.a
sanctorum cõstantia blanditijs & promissionibus tentatur 391.b vide martyrum 233.b animę ab Angelis in cęlũ reportatæ 427.b corpora trãslata 13.a
sanctorũ cultus redundat in gloriam Christi 659.a meritis eduntur miracula 657.b 658.b multi curantur 727.b exempla quid conferant 866.a
sanctorum corpora vbi latitent, diuinitùs reuelatur 771.a virtute & pientia vincti soluuntur 3.b
sanctorum limina Romæ visitauit bis S. Adelheidis 780.b
sanctorum oratio etsi persecutores ęterna pœna liberet, temporariam tamen prorsùs non auertit 13.b inuocatione sanata varia morborum genera 38.a b 39.a
sanctorum vitæ accuratè inuestigandæ 734.a
sanctorum res gestas celare, impium 189.a
ob Sanctorum merita varia beneficia . cõcessa 245.a
sanctorum pro nobis intercessio 968.a quid præstet 970.b
sanctorum inuocationis exemplum 966.b 972.b
sanctis honor habitus redundat in Christũ 967.b
sanctos non ignorare res nostras 864.a 367.b 581.a
sanctos inuocãtes, exaudiuntur 615.a b 616.a 618.a 657.b 523.b 567.b & seq. 568.a 570.a 571.a b 572.b 573.b 575.a b 833.b 838.b
sanctos pro nobis intercedere 501.b
sanctum irridentes puniuntur 188.b
sanguis Christi in quatuor partibus crucis cur coprosè defluxerit 216.a
sapiens, ciuis mundi 52.a ne sui quidem ipsius dominus 52.a
sapientia mundi, stultitia apud Deum 479.a
sapientis officium 64.b vita, commentatio mortis 28.b
saraceni cuiusdam erga fratres B. Francisci humanitas 533.b
in sartaginem accensam missi martyres præseruantur 358.a
saturnus filios deuorauit 451.a
saturi confessoris præclara virtus 807.a
S.Saturiani martyrium 804.b
S. Satyri nocturna apparitio 306.a mors q̃ grauis plebi fuerit 297.a b 300.b
S.Satyrus vt mortem euaserit 296.b
saxones quibus olim paruerint 501.a in Anglia ad fidem conuertuntur 729.b
Scalda flumen Belgiæ 480.a
scelera noua, nouis legibus coërcenda 80.a
sceleratè viuentium pœnæ 69.b
schismaticorum fides qualis 303.a
scholæ in Armenia iussu Gregorij martyris constituuntur 446.a
schonersheim monasteriũ 404.a vide monasteria.
scortum insigne Pelagia 623.a
scoti peregrinationi admodùm dediti 839.a
scripturæ sacræ interpretem S. Chrysanthus perquirit 949.b
in scripturam sacram S. Chrysanthus incidẽs, prophanas literas tanquàm tenebras respuit 949.a
scripturam sacram diuinitùs, nullo adiutus interprete, intelligit B.Franciscus 553.b
scutica se mirè flagellat S.Dominicus 766.a
Seditio inter monasteria vt exorta 428.a
S.Senoch Abbatis vita 946.b
sensus custodiẽdi 536.a exteriores, interioris mentis ministri 716.
sensuum caput mens 71.b
seon rex cum suis à Moyse cæditur 60.a
sepeliendi mos cum cereis & lampadibus 487.b
sepeliri Episcopos sacris vestibus indutos 141.b
SS. sepulcra visitantium exempla 725.b
è sepulcris sanctorum mira odoris suauitas 32.b
è sepulcro odor suauissimus erumpit 587.a
sepulcro lapis impositꝰ instàr crucis dissipat 587.a
sepulcrum S. Heimerammi auro atque argento à principibus exornatum 342.b
sepulcrum sancti nõ reuerentes, diuinitùs puniuntur 188.b sancti conculcantis, pœna 5.b
sepulturę locus cęlitùs lumine perfunditur 830.a
sepulturæ solennitas 5.a 236.b
seraphia virgo Sabinam conuertit 14.a
seraphin Angelorum chorus 412.b
SS.Sergij & Bacchi martyrium 607.a patria 607.a
serpentes ob præsentiam S. Galli solitudinẽ relinquũt 815.a Magorũ absorbet Moysis draco 47.a
serui venditi pœnitentiam agit S.Bauo 483.b
sesmarus fluuius 22.a
S.Seueriani martyrium & virtutes 146.a & seq. obitus 924.a miracula post obitum ibid.
seuerianus Alexandrię præfectus tẽpla dedicat 190.b
S. Seuerini Episcopi Colonienſis translatio 925.b
de B.Seuerino Colonienſi Episcopo historicus sermo 920.b
S.Seuerinus fit Episcopus Colonienſis 921.a
S. Seuerinus & Victorinus fratres vendũt res suas, & pauperibus erogant 91.b
seuerus Sulpitius D.Hieronymum inuisit 465.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN TOMVM QVINTVM SEQVENTEM

sextis ferijs infans abstinet ab vberibus 103.a
Siberti regis encomium 682.a
sidonius Episcopus Constantiensis,monasterij bona sibi vendicans iniustè, punitur 831.a b
sigeberti regis encomion 166.b in monachos liberalitas 27.b tutores qui 269.a
sigebertus rex multa condit cœnobia 23.a b
signacula B. Francisco diuinitùs impressa, testes plurimos habent 562.a 565.b 567.b cum seq.
silentium immodicum reprehenditur 555.b diuturnum à monachis obseruatum 762.b Euangelicum 536.b
simplices & indocti spiritussancti eruditione illustres 556.b
simplicitas quid 303.b
simplicitas S.Satyri magna 301.b
simonis & Iudæ Apostolorum festiuitas 767.a
simulacra culta à Scepsis 192.a 194.b dæmonũ terræmotu euersa 193.a euersa à Christianis 189.b
simulacrorum cultor auarus 362.a
sipontina vrbs vbi sita 424.b
sisinnius præfectus Domitiani exequitur demandatam sibi Christianorum persequutionem 653.a
sithin monasterium 94.a
S.Sixtus Pont. martyrio coronatus 956.b
Sobrietatis exemplum 304.a
sodalitium malum quantùm noceat 708.a
solitariam vitam expetentes præclarè fouet B.Bruno Episcopus 715.b
solitudinem relinquens, ad habitandum in ciuitatem se confert Eulampius 667.a
solitudinis quærendæ ratio laudabilis 590.b commoda 590.b
somno adempto,legendi sensus adimitur 400.b
sorte electus Episcopus 102.b
S.Sozontis martyrium 96.b
Species rerum facilè ex animo diffluunt 58.a
spectaculũ horrendum,& quod Carthusianis vitæ instituendæ occasionem præbuit 588.b
speculorum vsus tempore Moysis 75.b
spiritualibus studijs quædã admiscenda leuamenta 596.b
spiritualis vitæ initium,mundi contemptus 525.b
spiritualium incapax homo animalis 35.b
spiritussancti processio ex patre & filio 318.b
spurius Moyses 79.b
S.Stanislaus Episcopus & martyr 794.a
stabulense monasteriũ incendio cõflagratum 34.a
statua Saluatoris antiquissima 885.b
stella ad tumulum S. Nicolai quotannis visa 174.b
stephani primò Carthusiani,indè Episcopi Diensis, vita 103.a
stephanus Carthusianus Viennæ à tribus Archiepiscopis creatur Episcopus 106.b
stephanus Pontifex Romæ condit monasterium S. Dionysij 659.a
S.Stephanus rex Pannoniam ad Christum conuertit 350.a
stephanus Tungrensis Episcopus 506.a
stridon patria D. Hieronymi, à Gothis euertitur 448.b
studium seu affectio inquirendi martyrũ reliquias olim quanta 989.
stylus simplex,curioso cur præferendus 524.a
Subditi principum mores imitantur 52.b
subditi mali quandò deferendi 25.b
subditorum obedientia & submissio 28.b
subditus vt prælato subest 539.a
subulci visio 832.b vide visio.
in successione parẽtum, filij naturæ lege admittuntur,non contrà 83.a
successionis causa,circa hæreditatẽ Moysi proponitur 82.b
successus,psperi etiam sapientũ animos fatigãt 29.a
S.Suuithuni Episcopi,fratris verò Burchardi Episcopi Herbipolensis,historia breuis 742.a
sulthani edictum crudele in Christianos 550.a
superbia execrãda 946.b pnicioſa monacho 687.b malorũ oĩm origo,inobedientiã,plẽ habẽs 541.a
superbiæ malum quantum 29.a
supplicij genera in sanctos horrenda 87.b 236.b 146.b 147.a b 148.a b 234.a b 235.a b 886.b
susceptor in baptismo 2.b 141.a
suspensus, incolumis præseruatus 134.b
susatum Saxoniæ locus 714.b
S.Syluani martyris ecclesia 872.b
syluano Episcopo Troadis, appáret in somno S. Cornelius centurio 194.b
S.Sylueſtri mons Soracti 425.b
syluinus Abbas 734.b
symmachus pater S.Satyri 301.a
synodicæ literæ Angliæ Episcoporum 318.a
synodis quæ præcedant solennia 142.b
synodus de translatione reliquiarũ habita 142.b
synodus, vide concilium

TAbernaculum Moyses ædificat 71.a eiusdem tabernaculi figura ibid.
tabernacula Dei quæ 360.a
SS.Tarachi, Probi & Andronici martyrium 690.b
tartarorum in Silesiam impetus 793.b
taruanenses à S.Audomaro conuersi 151.a
tauracum monasterium 871.
Tecla virgo matrimoniũ recusans,accusata à matre 346.b 347.a igni & feris expolita, immunis præseruatur 346.b
S.Teclæ virginis historia 346.b
tello Curiensis Episcopus 831.b
temeritas diuinitùs vlta 36.b
tempestas horrida,oratione sedata 402.b
templa in honorẽ SS.extructa 698.b 673.b 614.a 616.a 623.a b 633.b 657.b 672.a 580.a magno studio cõdit atq; exornat S.Patiẽs episcop^s 184.a
templa adire ad ingressum exterarum nationum mos Christianorum est 99.a
templa depingi iubet episcopus 195.b diuersis floribus & arborũ comis adumbrata 457.b multa condit S. Gerardus Episcopus, eaq; dotalitijs muneribus exornat 349.a
templa quid sint 81.a
templa & monasteria B.Bruno condit 715.a in Armenia condita à Gregorio martyre 446.a
templi supplicatio habita 195.b restauratio ex collatione plebis 100.a cõsecratio 863.a 22.b 24.b dedicatio 101.b ministrorum apud Hebræos duplex ordo 85.b
in templi extructionem pecuniam confert Constantinus Imp. 100.b
in templis extruendis, magnates primùm manus apponere solent 242.b
templis reliquijsq; sanctorũ summa reuerentia habenda 36.a
templis attributi redditus à Constantino & Constantio, Idolorum cultui à Iuliano accommodantur 877.a
templo B. Mariæ virginis Frisingæ quid dederit Dux Grimoaldus 139.b
templum S.Mariæ extructum à S.Maurilio 201.a
templum S. Phocæ magnificum, præclara ibidèm miracula 333.b Iudæorum extruentium conatus dissipantur 885.b
templum B.Virginis extruit in Sithiu S.Audomarus 152.b
templum extruit S.Maurilius Episcopus 196.a
templum à S.Lamberto extructum 270.b
templum Iouis terræmotu dirutum 256.a ab idolis purgatum,diuino cultui solenniter cõsecratur 812.a
templum extruentes,thesaurum inueniunt 100.b extrui mandat Angelus, specie columbæ appárens 797.b
templum,vide etiam ecclesia
templum extruendum & consecrandum per visionem declaratur 663.a 697.b & seq.b
templum S.Nicetæ 232.b
temporis fuga 29.b
tempus vt à B.Francisco distribuitur 560.a
tenebris densissimis interdiù puniti Aegyptij 49.b
tentantur maximè diaboli insidijs, citra reprehensionem viuere cupientes 176.b
tentatio, Dei auxilio superatur 950.
tentationes ad pietatem contendentibus ingerit Satanas 963.a
tentatio diaboli promouet atq; cõfirmat sæpè 24.b
tentationum saluberrima remedia 255.b
terebon Agarenus ab Euthymio baptizatus 428.a
teridates diuinitùs punitur, proprias arrodit carnes, atque in porcum mutatur 441.a dijs Ioui, Dianę & Herculi belli victoriam asscribit 438.a
terræmotus totius orbis post mortẽ Iuliani 897.a
terræmotu horribili simulacra dæmonum euersa 193.a
terræ quid tribuant Aegyptij 79.b
tertullianum vocat Cyprianus magistrum 450.b
testamentum facere cur recusârit S.Satyrus 304.b
testamentum condit Episcopus Bruno 720.a
testamentum nouum legi in ecclesia solitum,corrigit D.Hieronymus 458.a
tetta soror regis Britanniæ,Abbatissa 397.a 400.a
Tharasius Patriarcha Constantinopolitanus 639.a
thebæi martyres 671.a
SS.Thebæorum corpora vt reuelata 319.b
thebęorum legio validissima 326.a militum fidei constantia insignis 327.a
theoctistus indignè martyrum cædem ferens, trucidatur 359.b
S.Theodardi Episcopi Traiectensis & martyris vita 164.a
theodardus Episcopus Traiectensis 165.b
theodebertus Austrasiorum rex 972.b
theodo Bauariæ Dux 336.a eiusdem liberalitas in Sacerdotes 135.a
S.Theodora apud monachos in virili habitu viuit ignota 178.a b pòst agnoscitur 183.a
S.Theodorę Alexandrinæ vita 176.b
theodori Archiepiscopi Cantuarien sis vita 312.a
theodorici duo Abbates 271.b
theophilus Episcopus Gotthorum Cõcilio primo Niceno interfuit 231.a
theotocos quid 111.b
S. Thomæ Herefordensis in Anglia Episcopi vita 499.a mors & miracula 500.a
thronus Christi,& eiusdẽ mystica explicatio 112.b 113.a b 114.a
thuribuli in templis vsus 615.b
thymiama perpetuum in ecclesia 349.a
Tietdo Cameracensis Episcopus 513.a
ad Tile portum appellit S.Vrsula cum suis 905.a
timor amore prior 96.a
timotheus Ephesiorum Episcopus,Dionysij Areopagitæ condiscipulus 645.b
tintinnabuli miraculum 587.b
tiridatis facinus egregium,fitq; Armeniæ rex 435.
Tolosa vrbs meritis S.Exuperij cõseruatur 450.b
totilæ Gotthorũ regis crudele facinus 674.b
Traditiones Apostolorum obseruandæ 313.a
traiani Imperatoris impietas 88.a
traiectensium Episcopus S.Lambertus 262.a
translatio corporis B.Francisci 566.a 577.b
trebnicense monasteriũ cõstruitur 775.b & 788.b
de Trinitate visio admiranda 378.a
triptolemus ob spicas repertas celebris apud Græcos 184.b
S.Trophimi martyrium 307.a
Tucholtum monasterium 759.b
tufa vexilli genus apud Romanos 683.a
tumuli puluere S. Galli oleo mixto ægrotus curatur 837.b
è tumulo S.Patrocli suauissimus odor erũpit 714.b
tumultus ob reliquiarũ præsentiam sedatus 761.a
tungrensis ecclesiæ possessiones ab improbis occupatæ 166.a
è Tungrensium Episcopis duo martyres 169.b
turensis eremus 596.b & seq.
turicinus lacus 810.b

VAlerius martyr 959.a
S. Valeriani Episcopi Abensis exilium 806.a
S.Vari & sociorum martyrium 859.b
vas æneum siue labrum è speculis 75.a
vas vacuum diuinitùs aqua impletur 573.a
vaticinium Moysis 83.b 84.b
Vbera S.Anastasiæ excisa 965.b
Velum sanctimonialium 345.b
velo virginitatis insignitur S.Daria 952.b religiosæ fœminæ imponitur ab Episcopo 663.b
velum exustum,precibus restituitur 586.a
S.Venantij Abbatis vita 734.a
venantius Lunensis Episcopus 675.a
venerem colunt Saraceni 893.b
verborum prolationi cautela adhibenda 767.b
verbum Dei,manibus prędicari 593.a
verecundiæ laus 303.b
veritas quò magis exagitatur,eo magis splendescit 659.b
veritatis vis 861.b
verubus aut fudibus qualibus quis martyr transfixus 987.
vespertinæ preces à monachis persolutæ 38.b
vestes in sepulcro ad longissimum tempus incorruptæ conseruatæ 584.b
vestium sacerdotaliũ tactu cęcus illuminatus 201.a
vestium mollities quibus cõueniat 535.b mollitie ad tentandum magis armari dæmonem 535.b
vestium asperitate delectatur B.Fraciscus 535.b
vestibulum tabernaculi Moysis 72.b
vetus Templũ cœnobiũ,à quibus extructum 152.b
vexatio dat intellectum 32.b 525.a
Via vitiorum inuia 75.b
victima vera quæ 73.a
victimæ pro quibus,& cur immolentur 75.a 77.a
victor Curiensium comes 829.a punitur diuinitùs, cùm sacras reliquias auferre conatur 830.a
victor Episcopus Vticensis 804.a
victor & Sosthenes conuersi exemplo B.Euphemiæ 236.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

S.Victorini Episcopi vrbis Aminterninæ & martyris, vita 91.b
S.Victoricus martyr 151.a
victorinus professor Rhetorices Romæ 449.a quí falsò Hieronymi præceptor cognominatur ibidèm.
S.Victoris & sociorum martyrium 673.a
victoris veterani cuiusdam militis egregia confessio 329.a idem capite truncatur ibidèm.
vidua S. Lucia annis xxxvj. 256.a
vigiliarum vsus defunctorum antiquus 588.b
vinum augetur diuinitùs 93.b item frumentum 689.b
vinum optimum cur ad consecrádum sumere deceat 349.b
vino diuinitùs vasa redundant 498.a
virga Aaronis fructus profert 78.b Moysis mare fecat 53.b mutatur in serpentem 45.b 47.a & contrà 47.a b
virgæ aridæ repentè virescunt 700.a
virgo S.Elzearius cum coniuge permanet 375.b
virgo violanda lasciuis adolescentibus tradita, præseruatur diuinitùs 14.b
D.Virgini reuerentia à pecude exhibetur 546.b è corpore migranti adsunt Apostoli 629.b
B. Virginis imago, consumpto S. Heduuigis corpore, incorrupta inuenitur 797.a
virgines clarent miraculis 158.b pulchrę hominum consuetudines pietatis ergò, deuitant 158.b in virgines superbas & dissolutas excursus 121.a b
virginum verecundia 82.b
virginitas duplex 450.a perfecta quæsit 121.b
virginitas thesaurus incomparabilis 375.b virtutibus carens, inanis 121.b
virginitatis præstantia & virtus 347.b hostis diabolus 402.a præclarum exemplum 379.b
virtus, vitium fugere est 28.b præmium suijpsius 37.a
virtutis proposita præmia in cęlis 356.b
virtus in infirmitate perficitur 271.a 281.b 282.b ignauos respuit 29.a
virtus paucorũ, multorũ obscuratur ignauia 58.b
virtutis encomion 52.b
virtus eximia S.Cornelij 220.b
virtutes S.Amati 205.a S.Bauonis 481.b S.Corbiniani 133.b S.Dorothei & sodalium 145.b S. Edithæ virginis insignes 257.b S.Remacli 20. ab 27.a S.Satyri 300.a eiusdem fidelis administratio domûs B.Ambrosij fratris 299.b
virtutum Catalogus Lamberti 266.a
virtutum cognatio quæ 304.a
virtutes omnes habere, qui vnam habet 66.a
virtutes quibus insint 78.b
visbius oculatus testis martyrij sancti Dionysij 637. eiusdem scriptum de Dionysio Areopagita ibidèm.
visio quæsit vera 586.b
visio admiranda 275.b 162.b 163.b terribilis 13.b S.Aichadri 250.b S.Liobæ 398.b S.Nataliæ 130.b S.Nicolai Tollentini 174.a Vurachildis 700.b
visio S.Petro quid significârit 191.b
visionis celatæ pœna 279.b item pœna dissimulatæ 586.b & seq.a
visionis S.Cypriani interpretatio 225.b 230.a
visiones S.Hildegardis in tenera ætate 272.a Religiosorum fratrum expositæ 252.b nocturnæ Confessarijs aperiuntur 376.b 379.b
visione Angelica S.Trudo confirmatur 21.b monasterio ædificando locus assignatur 585.a templum S. Heimerammi visitare vt iussus senex 344.a
visitatio spiritûs non prætereunda 551.a
visus, sensuum princeps 49.b
vita duplex, actiua & cõtemplatiua, & quàm vtraque sit necessaria 698.b
vita secularis pia, monasticæ præfertur 381.b
vitæ incertus exitus 589.b asperitas immoderata vitanda 536.b
vitam haud recusare licet 254.a & bonam, bonum finem sequi oportet 249.b
vitam hãc præsentem cur martyres despiciant 981.
vitis, seu ramus ex vite, quale fuerit olim militare gestamen 977.
vitrum, seu poculum vitreum fractum, quí vndè miraculosè redintegratum 973.
viuere quemlibet rectè, si institutioni pareat 28.b
vitaliani Papæ literæ ad Osuui regem 312.b
vitulus cur immolatus 76.a
vituli cultores interficiuntur 77.b
S.Vitus Patronus Pragensis 406.b
Vlceribus Aegyptij torquentur 49.b
vlma Germaniæ ciuitas 722.b
vnctionem extremam morituris velutì arma esse aduersùs diabolum 794.b
vnctione extrema vsus S.Elzearius 389.b
vngulis ferreis Christi martyr discerpitur 861.a 982.
Voces virorum & mulierum coniunctæ, cur suauissimum edant sonum 84.a
voluntas malorum hominum inconstans 83.b
voluntatis abrenunciatio, hęreditatis veræ recuperatio 217.b
voluntatis renunciatio duos habet hostes 217.a
voluptas fera quędam improba 950.a
voluptatum contemptus 41.b
vota Moyses persoluit 57.a
votum Chosrois regis Persarum 615.a b Coniugis in seruanda continentia 867.a & b
votum continentiæ coniugum 385.b S.Trudonis quale 21.b
votum parturientis 240.b
voto nuncupato, ægrotus incolumis redditur 826.b
vota non persoluentium pœna 31.a
votifragus castigatur 828.a punitur diuinitùs 618.b
voti sanctis nuncupati efficacia 728.b
voti vsus 575.a b cum seq.a 577.b 578.a 579.a
voto nuncupato, steriles prolem impetrât 170.a b 179.a captiuus liberatur 574.a
per votum surdus & mutus simul restituuntur 577.b
vouendæ continentiæ modus 385.b
vouendo mulier sanatur 578.a item alij, ibid.b 579.a mulier vitæ restitutionem filio impetrat 570.a item alius, ibidèm.
vouent nautæ, & mox exaudiuntur 573.a
Vrbani secundi Pontificis commendatio 594.a
vrbes ab hoste captæ, primitiarum loco offeruntur Deo 59.b 60.a
vrphilus inuênit figuras literarum, & sonos Gothicæ voci conuenientes 231.b
vrsa mandato hominis páret 663.b
S.Vrsula Coloniam, Basileam & Romam cum suis venit 905.a b in vxorẽ à filio regis petitur 902.a impetrat ille, certis tamẽ nuptiarũ cõditionibus 903.b sagitta transuerberata, occumbit 906.a

S.Vrsulæ virginis & vndecim millium virginum martyrium 902.a parentes, indoles, formę pulchritudo 902.b visiones 903.b 905.a
vrsus immanis mãsuescit, lambitq; pedes Episcopi 675.a
vrsum sylvestrem compellit Corbinianus ferre sarcinam 135.b
Vulfrudis mater Edithæ, monialis facta 257.a
vulneratur cælitùs de B. Francisci stigmatibus dubitans 568.b
vurachildis visio 700.b
Vxor accusat virum 654.b
vxorem defuncti fratris, ducit Grimoaldus 138.b
vxorem ducere senex religiosus impellitur, & cælebs perseuerat 344.a
vxorem nè ducat, & domum & parentes fugit S. Malchus 899.b

WAldetrudis monasticam vitã amplectitur 665.b
vualbertus, quotus Meldensium post S.Dionysium episcopus 973.
vualefridus Strabo Abbas Augiensis 807.b
vualtbertus Comes 93.a hausto vino benedicto sanatur 94.a
vuarinus & Ruadhardus Comites, Ecclesiarũ bona per vim occupare conantur 830.b
S. Vuenceslai Boëmorum Ducis & martyris historia 406.a
vuestphalia à Carolo Magno bello subacta 584.a
vuestphalorum primores baptizantur 584.a
Vuicfridus archiepiscopus Colonienſis 705.b
vuigfridus Episcopus 719.b cur à sede sua pulsus 317.b
S.vuilfridi Episcopi Eboracensis historia 729.a
vuilhelmus Archiepiscopus Moguntinus 717.b
vuillibaldus Eistetensis Episcopus 756.b
vuillebrordus cum socijs Euangelij causa in Frisiam mittitur 500.b
vuillimarus presbyter S. Columbanũ cum socijs suis humaniter excipit 811.a
vuinebaudus Abbas 3.a
B.Vuinualocus pro viuis & defunctis sacrificiũ offert 871.b Christum sub forma leprosi curare nititur 872.a
vuolfgangus quo studio & industria monasterijs coliaphis subuenerit 997.
vuolfgangi vocabulum quid sonet 991.
vuolfgangi episcopi Ratisp. patria & parentela 991. eius adhuc adolescentis acrimonia & dexteritas 992. adhuc monachi qualis ad conuertendos sua prædicatione infideles zelus 994. miracula aliquot insignia 1002. 1003. agon & mors 1003. 1004. zelus in res diuinas, & apophthegma 996. affectus erga res monasticas, & conciones eius ad populum quales 998. ad Ratisponeñ episcopatum promotio 995. eius ad tumbam qui vndè curati 1005.
vuolfgerus Herbipolensis Episcopus 758.a

XAnthis S. Victor cum socijs cæditur 673.a
xanthense oppidum vndè sic appellatum 673.a
Xenodochium à S. Editha institutum 258.b
Xisti Pontificis martyrium 226.a

ZAcharias Romanus Pontifex 745.a
Zecas & Carenas nuncium expedientes, vt à rege Artabano excepti 433.a
zelus fidei insignis in puero 375.a
zenobius martyr cuiâs, & quàm insignis fuerit medicus 977.
zenobij & Zenobiæ martyrum in tormentis constantia 979.
zeno Roman. Imp. 176.a 190.b
S.Zenonis martyrium 88.a prædictum ab Eudoxio 90.b
Zosimus & Iohannes discipuli Cyrilli 429.b

ALPHABETICVS ORDO TOMI HVIVS SVRIANI DE SANCTIS quinti, nomenclatura mensium, SEPTEMBER & OCTOBER, appellati.

a, b, c, d, e. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vu, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sss, Ttt, Vuu, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo, Pppp. Singulæque connexiones sunt aut signant terniones seu trifolia, exceptis bifolijs quatuor, videlicet, a, b, c, d.

SEPTEM

Universidad de Deusto
Biblioteca

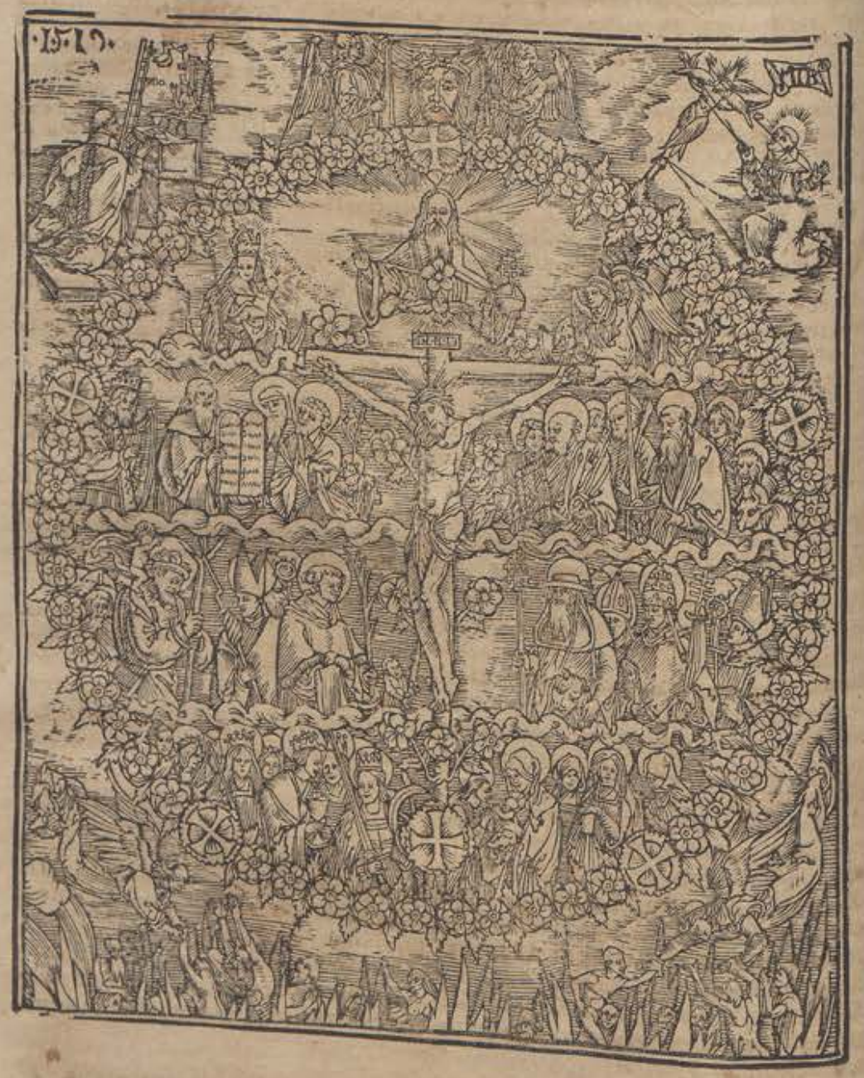

SEPTEMBER.

VITA S. LVPI SENONENSIS EPISCOPI, MVTATO STYLO EX PERVETVSTO MS. CODICE PER F. LAVR. SVRIVM DESCRIPTA. AVTHORIS NOMEN *non extat, sed est fide digna.*

Septẽbris j. Tob. 12.

SANCTORVM res præclarè gestas literis commendare, Raphaël Archangelus nos docet, dicens ad Tobiã: Sacramentum regis abscondere, bonum est: opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificũ est. Prouocat etiam nos ad hoc lucerna mũdi Hieronymus exemplo suo: qui præter interpretationem noui & veteris Testamenti, vitas anachoretarum Pauli, Hilariõis, Malchi & aliorum, florentissimo exaratas stylo, ad posteritatis notitiã trãsmisit. Etsi autem humanis encomijs nõ indigent sancti, quos Christi præsentia illustrat, & aula paradisi Angelicaque societas obtinet: at fidei tamẽ propagantur incrementa, cũ Christus per fideles seruos suos magna populis miracula declarâsse docetur. E quibus etiam est Lupus beatissimus, cuius vitam commemorare instituimus: qui inclytis parentibus & quadam ex parte genus suũ ad reges referentibus ortus est in territorio Aurelianensi, ad Ligerim flumen sito. Pater eius Betto, mater Austregildis dicta est, cui ab auunculo Aigę cognomentum accessit.

Hieronymus, lucerna mundi.

S. Lupi genus.

Parentes.

Cumque ex diuina reuelatione cognouissent, quòd proles ex ipsis nascitura, quandoquè in dignum Deo pontificem euaderet, mox editum in hanc lucem paruulũ, mater lactis alimonia enutriuit. Cunarum autem exacto tempore, studijs literarũ admouendum curârunt: vbi tum breui in illo lampas cælestis gratiæ adeò se declarauit, vt omnes suos condiscipulos anteiret, & tum splendore sapientiæ, tum facundiæ vbertate longè superaret. Erant verò matri eius fratres duo, Austrenus & Aunarius, venerãdi antistites, ille Aurelianensis, hic Antisiodorensis, qui etiam virtutum signis clarus extitit. Ij cernentes puerum Lupum sacræ religioni addictum, & erga Christi iussa exequenda studiosum, in Clerum eum cooptârunt. Itaque ætate increscente cœpit diuina officia accuratè persoluere, ore mellifluo sacras cantiones depromere, multa abstinentia rebellem carnem edomare, assiduis precibus sanctorum martyrũ sepulcra frequẽtare, afflictorum dolere inopia, sectari hospitalitatem, charitate feruere, in eleemosynas incumbere, mundum aspernari, ac toto pectore ad cælestem illum paradisum aspirare.

Quidam, haud scio, quàm benè, volunt hos ipsius S. Lupi fuisse fratres.

Crescente interim fama sanctitatis illius, & longè lateque peruagãte, boni omnes magno eius amore afficiebantur. Mox igitur, vt Arthemius Senonum Episcopus desijt esse in humanis, Clerus & populus eius vrbis egit apud regem, vt S. Lupus ei successor institueretur. Ità ergò nutu diuino in ea sede collocatus, virtutibus egregiè polleret, & miraculis coruscare visus est. Quamobrèm omnes agebant gratias clementissimo Deo, quòd Senones talem accepissent antistitem, virtutibus insignem, Clero populoque charum, iustitia conspicuum, virginitate venerabilem, ieiunijs deditum, eleemosynis largum, vigiliarum patientissimum, doctrina sancta copiosum, denique corpore quidem degentem in terris, sed iam meritis inter Angelos versantem.

S. Lupus creatur Senonũ Episcopus.

Virtutes eius.

Accidit autem nocte quadam, vt peruigil in precibus staret ad limina basilicæ beati Aniani. Fores enim diligẽtia custodum templi firmiter obserarę, cum ab ingressu ar-

A cebant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cebant. Prostratus igitur in ipso limine, pias Domini aures pulsat precibus attentissimis: & ecce derepentè cælitùs amotis repagulis, patescunt valuæ. custodes excitati, vident intrantem sanctum virum vultu roseo, oculis claritate superna radiantibus.

Cùm ecclesiæ prædia in Aurelianorum territorio perlustraret, (Erat enim magna illi erga Sanctorum titulos dilectio, præcipuè verò S. Columbæ, quæ duplicē à Christo obtinuit coronam, virginitatis & martyrij) animi sui benevolentiā non solùm in amicos, sed in ipsos etiam hostes egregiè declarabat: & quia Apostolus verissimè dixit, Omnes, qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patiuntur: quoscunque comperisset inuidentia stimulante obtrectationis feroces dentes in ipsum acuēre & defigere, illis singulari quadam humanitate consulere volens, optima quæque fercula & pocula illis curabat apponi, vilioribus sibi retentis, vt se pacis studiosum ostēderet, Christi Saluatoris iussis obtemperans, præcipientis discipulis suis, vt inimicos diligerent.

2. Tim. 3.
Benignitas eius in obtrectatores.
Matt. 5.

Inuitârat quandoquè permultos ad cōuiuium: sed cùm vinum omne in vsus pauperum distribuisset, non nisi vnus vini modius supererat. Inter bibēdum igitur, quòd frequentes essent conuiuę, didicit ex pincerna vinum exhaustum. Tum ille multa fiducia fretus, ait coram omnibus: Credo equidē, quòd Dominus meus Iesus Christus, qui nos in sancto Euangelio iubet considerare volatilia cæli, quòd neque serant, neq; congregent in horrea, & tamē pascantur à Deo, vt nostram possimus complere charitatem, citiùs nos consolabitur. Vix ea locutus erat, cùm eccè nuncius à matre eius adest, dicens ei ad ciuitatis portas adesse viginti plaustra, quæ quingentos vini modios aduehant, à matre ipsius missos. Itaque fide confirmatus, non sine lachrymis & animi compunctione hortatur conuiuas, vt discant benè sperare in Domino: simulq; iubet vinum recumbentibus inferri.

Matt. 6.

Per id tempus Theodoricus rex cum Brunichilde auia, Burgundię regnum administrabat. Ex eius aula venit ad sanctum Episcopum Fulcarius vir illustris & Aurelianorum Comes, ea causa beato viro præcipuè addictus, quòd pater eius Betto ipsum è sacro fonte suscepisset: indicauitque illi, quòd in palatio audisset quosdam de illo finistrè loquentes, tanquàm qui ancillam Dei Verosiam, antecessoris eius Arthemij filiam, immoderatiùs amare videretur. Cui vir sanctus aduersùm illa obtrectationum tela, Euangelici sermonis scutum opposuit, commemorans illam sententiam Saluatoris: Beati critis, cùm maledixerint vobis homines, & dixerint omne malū aduersùm vos, mentiētes. Gaudete & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in cęlis: moxq; inspectante Comite illo, eandem Christi ancillam deosculans: Nihil, inquit, nocēt homini dicta aliorum, quem propria non maculat conscientia. Ego verò, qui regis æterni amore istam ex animo diligo, terrenum principem ea causa mihi haudquaquàm pluris formidandum. Cùm enim vir sanctus non ignoraret Christi eam virginem Domini feruenter amare, mente castissima corā oculis Dei diligebat eam. Nec voluit propterea hominibus placere, cui summoperè curæ erat, vt intrinsecùs Domino placeret, sciens ab Apostolo dictum: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Nec poterat pudore affici aut erubescere, quem inuiolatæ conscientiæ testis defendebat.

Matt. 5.
Contemnit hominum obtrectationes.
Galat. 1.

Mortuo autem Theodorico principe, rex Clotarius in Burgundiam veniens, hostili manu armatum Blidebodem ducem misit in Senones. Illo ergò tela atrociter in oppidum vibrante, sanctus Episcopus in Domino fidēs, ad protomartyris Stephani ædem se contulit: cumque ad conuocandum populum signum ecclesiæ tangeret, viribus hostes destituti, tantoque sunt terrore correpti, vt nullam sibi salutis spem superesse putarent, nisi fuga sibi consulerent. Ità vir sanctissimus, dum instàr Moysi ad cælum tollit manus, hostes profligat. Tua sunt hæc opera, Domine Iesu, cuius in sanctis omnibus est prædicanda virtus & potentia, qui in te sperantes, absque clypeo & hasta seruas clementia tua. Postquàm verò Clotarius Burgundiæ regnum obtinuit, Farulphum virum multa seculi dignitate pollentem, ob regia negocia curanda eò ablegauit. Is à regis latere digressus, eius iussa quamprimùm executurus, vbi prope Senones venit, multa animi indignatione cœpit permoueri, quòd sanctus antistes ei cum muneribus obuiàm non procederet. Deindè intrà vrbem susceptus, toruo vultu beatum virum intuebatur: sed audiuit ab eo: Oportet semper obedire magis Deo, quàm hominibus. Sacerdotis est, plebem regere, & principes seculi diuina præcepta docere.

Precibus fugat hostes.
Exod. 17.
Act. 5.
Principes sacerdotibus defetre debent.

Itaque

Itaque par est, illos ad eum potiùs accedere. Farulphus ira & furore percitus, multa ad regem de sancto viro falsa retulit, adiutus etiam operā hominis nequissimi Medegisili, qui in S. Remigij suburbio monasterium tenens, sancti Episcopi locum occupare conabatur. Ijs ergò nefarijs viris regias aures incantātibus, Clotarius rex commotus, beatum antistitem iubet exulare Vinemagi, qui est Neustriæ pagus. Traditus autem est Duci pagano Bosoni Landegisilo, qui eum relegauit in villam Andesaginam ad flumen Auciam, vbi erant templa prophana, quę à decurionibus colebantur.

Vir sanctus cogitur exulare.

Ad eum locum vbi peruenit vir Dei, fruebatur in ea peregrinatione solatijs patriarcharum, eorum exempla commemorans, specialiter sancti Ioseph, cuius manus in cophino seruiērunt. Gaudebat igitur in Domino, sentiens se à Deo missum ad populum incredulum rectè instituendum. Cùm enim cęcum quendam illic illuminâsset, superbum illum, quem diximus, Ducem sanctæ Crucis signo subdidit, vndisque salutaribus expiauit: permultos quoquè è Francorum exercitu, qui etiamnùm gentilissimi erroribus tenebantur, sacro baptismo illuminauit.

Pſal. 80.
Multos cō uertit.

Interea temporis, diuina dextera id agente, ciues Senonenses zelo Dei permoti, dolentes impia crudelitate sibi ablatum pastorem suum, in basilica S. Remigij supradictum Medegisilum, Iudę sectatorem in magistri proditiōe, acerba morte afficerunt. Atque ità infelix ille, pœnitēdi nullo spatio relicto, ad inferos demigrauit. Ea tempestate in Tricassina ciuitate florebat sanctus Vuinebaudus, in basilica antiqui præsulis Lupi, apud eandem vrbem quiescentis, Abbatis fungens ministerio sanctitate mirabili. Porrò Senonicæ ecclesiæ Archidiaconus Ragnegisilus, populi precibus, immò verò Christi amore incitatus, à sancto Vuinibaudo precibus contendit, vt à rege Clotario peteret, sancto Lupo ab exilio reuocari vt liceret, adque sedem reuerti suam, nè plebs pastore orbata, luporum faucibus exposita videretur. Fecit Vuinibaudus, vt rogatus erat: rex eius precibus flectitur, mutat odium in benevolentiam, mittit à latere suo virum Dei Vuinebaudum, qui sanctum Episcopum reducat. Vbi in mutuos venēre conspectus Lupus & Vuinebaudus, præ gaudio pariter fleuerunt. Vuinebaudus doluit ea sancti antistitis calamitate, eumque dolorem inter mutua colloquia testabatur: audiuit verò rursùs ab eo illud ex Apostolo: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis: itemq; illud: Qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patientur.

S. Vuinebaudus.
Rom. 8.
2. Tim. 3.

Deindè simul se dant itineri, & beatus Vuinebaudus sanctissimum præsulem lętus regis obtutibus repræsentat. Lętatur rex, & proceres omnes gratulantur tanti antistitis præsentia: contemplatusque eum rex, pietate flexus, ad pedes eius humi prosternitur, veniamque ab illo deprecatur. Cernens verò eum afflictum, corpus eius macie confectum, caput intonsum, barbamque minimè rasam ob cumulandum abstinentiæ rigorem: tremens & ciulans rex, cum multo gemitu eius miseriæ se reum fatetur, & sancti viri delatoribus dira imprecatur: iubetque eum honorificè tractari, comamque & barbam tonderi. Postquàm autem suus ei decor redditus est, eius Clerum voluit rex conuiuio interesse. Ibi tum, Christo agente, repentina cōuersione cernere erat regem ex persecutore factum ministrum beati viri, & suis manibus ei cibum porrigentem, qui anteà illi penuriam attulerat. Rursùs verò petens sui facinoris veniam, à sancto Episcopo leuatur è puluere, multaque ei offert munera, ecclesiæ vsibus profutura: atque ità demùm iubet eum ad suam vrbem se recipere. Quanuis autem beatus vir Senones se conferret, at tamen Andesaginam, eius exilij locum, CHRISTVS ob eius merita, virtutum gratia crebrò illustrauit: ità vt etiam illo iam paradisum obtinente, etiamnùm virtus diuina illic operetur.

Reſtituitur ecclesiæ suę S. Lupus.
Rex ad pedes eius se abiicit &c.

Porrò autem inclyti sacerdotes Lupus & Vuinebaudus, regi & proceribus eius valedicentes, sanctitatis inter se coniuncti nexibus, Lutetiam pertranseunt: & eccè multa reorum turba vinculis constricta, aut carceribus inclusa, eorum virtute soluitur, eisque obuiàm progreditur.

Vincti soluuntur dimittūtur.

At postquàm ad sua redijt beatus antistes, in castro Mileduno opportuna se illi mansio obtulit: sed repentè horreum, vsque ad summum plenum, immanis flamma corripuit, nec potuit quisquam vllum tanto malo afferre remedium. Tum vir Dei in orationem prosternitur, fulmen in flammas illas vibrari cernitur, mox sopitur in-

Ignem precibus pellit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cendium,horreum nihil accipit detrimenti, Christus in pontifice laudatur, sacerdotis meritum agnoscitur. Obuiàm deindè beatis viris Lupo & Vuinebaudo plebs Senonica egreditur cum hymnis & canticis, permultis præ gaudio flentibus, & in suas ædes sanctus Episcopus introducitur.

Erat vir beatus in familiari colloquio iucundus, in obiurgatione seuerus, ad exhortandum efficax, prudens & moderatus in omnibus. Condolebat mœrenti, fouebat inopem, confirmabat iustum, inuisebat ægrotum, subleuabat miserum, denique nullum ab opere Dei vacuum sibi tempus abire sinebat. Quodam Dominico die in * Obordone prædio Eucharistiæ mysterium illo consecrante, coram sacerdotibus & Leuitis gemma cælitùs labebatur in calicem inter manus illius, corporis & sanguinis Domini commixtionem celebrantis. Quæ gemma radio micante pulcherrima, diù apud Senones conseruata, rege iubente, inter reliqua sanctorum pignora in eius palatio reposita est. Appáret hinc, quàm Christus eum charum habuerit, inter cuius manus præclarissimum edidit miraculum.

*Bardone

Gemma cælitùs labitur in eius calicem.

Clotarius rex vbi comperit signum vel campanam S. Stephani sonum edere gratissimum, iussit eam Parisios transferri, vt eius tinnitu sæpiùs oblectaretur. Displicuit ea res beato Episcopo. Itaque mox vt ablata est à Senonibus, omnem soni gratiam amisit. Id rex intelligens, ocyùs iubet suo illam loco restitui. Vbi autem ad pontem * Syriacum ventum est, redijt illi pristinus sonus, & ob sancti viri merita septimo milliario auditus est. Illicò vir beatus in vrbe residēs, se dat itineri, progrediensq; in occursum eius cum psallentium choris, quam dolens amiserat, cum gaudio excipit, gratias agens Deo.

Nota de cāpana.

Nocte quadam cùm vir sanctus vigilans psalleret, antiquus hostis adfuit, multaque eum siti afflixit. Iubet ergò ministro aquam frigidam adferre, & inimici dolos sentiens, signatum puluinar suum strictìm applicat ad os vasculi, & dæmonem includit. Is verò tota nocte, donèc sol radiās clara se lampade terris infudit, varijs vlulans vocibus, quis esset, ostendit: & qui tentare venerat, confusus abscessit.

Dæmonem pudefacit.

Habebat à Deo vir sanctus, vt esset vigiliarum patientissimus. Itaque ex more, vno comite contentus, basilicas visitabat, & penè singulis noctibus, non solùm intrà vrbis muros, sed etiam extra ciuitatem vicina sanctorum adibat loca. Id verò ea animi alacritate & strenuitate faciebat, vt ea hora, qua Clero incumbebat matutina peragere solennia, ipse suis manibus signum vel campanam ecclesiæ pulsaret. Cùm autem quadam nocte à basilica sancti Remigij ad domum ecclesiæ tenderet, duos inter se Clericos corrixantes audiuit, idque ea causa, quòd cum fœminis rem habere constituissent. Etsi autem præsens adesset, ea tamen hora ostendere se illis noluit, nè ipso absente, ad conceptum facinus redirent. Consultius autem ei visum est, vt sanctis precibus eorum casum subleuaret. Festinus igitur abit ad Ecclesiam, fundit pro eis breuiter preces: mox sancti Stephani signum manu tangit, quo Clerus ad matutinas laudes celebrandas conuocetur. Rem dicimus admiratione dignam: simulatquè signum eorum aures attigit, omnis ille fœnæ libidinis ardor extinctus est. Properant cum alijs ad ecclesiam, debita persoluunt officia: expleta psalmodia, ab eo reprehensi, veniam petunt, rectioris vitæ propositum concipiunt. Ità virtus diuina per beati viri patientiam iam ruituros seruauit à fouea inimici.

Vide, vt tātus vir sacra inuisat loca

Vir nobilis Herlefridus ad Ciciocum villam inuitauit beatum antistitem, vt cum ipso pranderet Dominico die. Ille verò oblato sacrificio, cùm ad vicum abiret, equo insidens, audito cæli quodam fragore vel sonitu, diù fixus vno in loco substitit. Interìm cælo intentus, inter Angelicos choros decantari audit orationem Dominicam. Meritò enim illi patebant arcana cęlorum, cuius mens perpetuò cælestibus affixa erat. Tum verò sufficere ille sibi putans, quòd in Christi præsentia laudes supernas audiuisset, noluit cœpto pergere itinere.

Audit Angelicas cātiones.

Sedente illo aliquādò in vrbe Senonica ad prandium, per spiritum sanctum cognouit virum Dei Vuinebaudum in ecclesiam S. Stephani ingressum. Surgit ergò à mensa, relicto prandio, alacer ei pergit obuiàm, quem nemo ei aduenientē nuncia. uerat, eum inter ecclesiam beatissimæ Marię & S. Stephani euntē, absoluta oratione pacis osculo excipit, & ad suum prandium secùm abducit. Multa alia ab eo perpetrata sunt,

ta sunt, dum viueret, quæ nimìs longum sit singulatìm enarrare. Multos curauit languidos, cæcis lumen restituit, surdis auditum.

Tandèm sentiens adesse tempus dissolutionis suæ, in prædio Briennonensi aduersa correptus valetudine, sacerdotibus ad se accitis, sanctis eos sermonibus exhortatur, cunctisque qui aderant lachrymas fundentibus, sanctum Domino spiritum reddit. Mox adest virtus diuina, & ad demonstrandam pontificis gloriam, suauissimos excitat odores, qui ab illius corpore haud secùs fundebantur, quàm si multis esset aromatibus conditum. Indè corpus impositum feretro, diuinis canticis cingitur, sequitur plangentium magna caterua, &, vt ipse iusserat, in stillicidio basilicæ ad pedes S. Columbę traditur sepulturæ. Non enim ausi erant secùs, atquè ille iusserat, facere. Ibi verò manus Domini virtutum signa cumulatè edidit.

Eius felix obitus.

Mulier quædam triginta annorum cæcitate mulctata, cùm eò aduenisset, detersa caligine, ex fide abscessit videns. Contracta recepit membrorum vsum & incolumitatem. Betzela mulier nobilis, integra hebdomada neque comedens, neque dormiens, nimio dentium dolore eam mirè diseruciante, ex puluere sepulcri eius, sputo permixto, locum doloris perunxit, & ilicò se sensit liberatam. Lector eius ecclesiæ, à medicis desperatus, quòd morbi importunitate, vexatus, septem diebus nihil alimonię sumpsisset: ingrabato allatus ad sancti sepulcrum, vtì cum fide aduenerat, ità medicinam ex puluere percepit. Mulier quædam in somnis, diabolo eam instigante, multos sibi ipsi colaphos infringebat, direque se verberabat: ea statìm vt adspexit sanctum sepulcrū, turpissimum hostem euomuit.

Miracula ad tumulū eius.

Improbus quidam Episcopus, beati viri sepulcrum proteruè cōculcans, mox contractis neruis, caduco morbo se sensit grauissimè torqueri. Petit igitur humiliter à sancto remedium, & impetrat: ostenditque in eo virtus diuina geminam potentiam, tum vindictæ, tum veniæ.

Pœna Episcopi, eius sepulcrum conculcantis.

Mulier quędam à primo ortu tota paralysi dissoluta, à parentibus apportatur ad beati antistitis monumentum, & simulatquè illud conspicatur, membra inculta vigent, & dissoluta solidantur. Repentè igitur sanata per Dominum, suis pedibus repetit domum suam. Sacerdos quidam ad S. Vuinebaudi sepulcrum seruiens, è scala ruens, & per eius gradus asperos admodùm contritus, ad beati Lupi monumentum adductus est, & sanitati restitutus. Multa alia illic miracula ex fide petentibus Christi benignitate exhibentur.

O verè inclytum sacerdotem, qui in corpore degens, Christo accuratè seruiuit: & nunc in cælum receptus, & requie fruens in aula semper vernantis paradisi, ob duplicata talenta ingressus est in gaudium Domini sui, & Angelicis iunctus carminibus, victor ex hoste triumphat: sociatusque martyrum purpuratis agminibus, & à Domino coronatus, regnat in gloria, expectans diem Domini sanctamque resurrectionem, suscitandus ab Agno, id est, Domino nostro Iesu Christo: qui coronis laudibusque afficit sanctos suos, & instàr radiantis crystalli, splendore admirabili odoreque incomparabili beatissimi confessoris sui Lupi triumphos muneratur: Cui est honor & gloria cum patre & spiritu paracleto in Trinitate perfecta & vnitate perenni, in cuncta secula seculorum, Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEPTEMBER.

VITA S. IVSTI LVGDVNENSIS EPISCOPI, VT HABETVR IN ANTIQVIS MS. EXEMPLARIBUS, *quibus vetustissima Martyrologia adstipulantur.*

Stylum hincindè modicè elimauimus.

Septẽbris 2.

ITAM beati Iusti Lugdunensis Episcopi cogimur adiurati vel breuiter exponere: qui Lugdunensis quondàm vrbis sacerdos, nunc eius apud Christum patronus est. Cuius cùm mecùm reputo inexpugnabilem in operibus fidem, præcipuum in victu rigorem & parsimoniam, diuturnã in solitudine habitationem, eò sanè adducor, vt incunctanter affirmare non dubitẽ, eum, licèt pro Christo martyrium non obierit, tamen complêsse martyriũ. Nõ enim martyrium perficit sola sanguinis effusio, nec sola confert fidei palmam illa exustio flammarum, aut funesta manus carnificum: nec occasu duntaxàt & internecione, sed contemptu quoquè corporis venitur ad coronam: & (quod citra vllam beatorum martyrum, qui in persecutiõibus sunt defuncti, iniuriam dictum volumus) carnem afflixisse, de mundo triumphâsse, diabolũ protriuisse, martyrium est. Vt enim hæc ipsa rerum comparatione altrinsecùs inter se conferamus, martyr vincit subitum tortoris ignem: beatissimus Iustus edomuit flammas quotidianas: Martyr breuem suscipit cum persecutore conflictum: beatus Iustus longum habuit aduersùs vitia carnis certamẽ. Martyr in strenua & virili coluctatione, Iustus in diabolica infestatione conseruauit patientiã. Martyr pro Christo patitur, quia pati desiderat: voluit verò etiam beatus Iustus pati. Martyr abnegans idola, verum Deum confitetur: Iustus vt præclariùs Christum confiteretur, seipsum abnegauit sibi. Postremò, martyris certamen omne mors illata consummat: beati verò Iusti auctum est certamen, dum mors negatur. Audi Apostolum dicẽtem: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Martyrium obitur multis modis.

Galat. 6.

Ac primùm quidem, vt de nomine beati antistitis pauca dicamus, vsitatum est in sacris literis, vt ipsa nominum impositio siue enunciatio, quædam sit annunciatio futurorum. Ità ergò & Iusti nostri subsequentis vitæ gratiam iam indè ab incunabulis impositum nomen expressit, dum instinctu diuino præ se ferens id, quod futurum erat, proprium accipit vocabulum à testimonio meritorum. Vndè etiam factum arbitror, vt ille sanctus adolescens tam virtutis, quàm itineris eius particeps futurus, nomen Viatoris acciperet. Porrò Iustus, Viennensis primùm Diaconus, postèà verò Lugdunensis ecclesiæ antistes consecratus est. Quam ille ecclesiam tanta puritate, integritate, modestia, pietate, patientia per multos rexit annos, tanta quoq; pauperum cura, tanta diuinorum mandatorum obseruatione, vt etiam magnificos & præstantes Domini sacerdotes omni virtutum gratia anteiret.

Viator, minister & discipulus S. Iusti.

S. Iust⁹ Epiſcop⁹ Lugdunenſ.

Sed cùm ità intentus functioni suæ & plebis profectui, illi ecclesiæ præsideret, ad eum expellendum frementis diaboli exarsit inuidia. Nam cùm in ea vrbe quidam subitò mentis furore correptus, in publicum se proripiens, obuios ignarosq; confodisset, ac pro atrocitate rei excitato tumultu, hinc atque indè premeretur ab infesta multitudine, cõdem, quo in scelere vsus erat, telo se defendens, in ecclesiam, nonnihil iam sibi restitutus, confugit: obseratisque sacratarum ædium valuis, diù reuerentia loci insanientis populi furorem à se amouit. Sed cùm seditio increscens, iam etiam templo Domini ignes minaretur, beatus Iustus Episcopus, necessitate cõpulsus, accepta à quodam viro primario sacramenti fide, quòd nihil homini illi periculi intentarent, sed tantisper duntaxàt in custodia asseruarent, donèc populo esset satisfactum, reum extra ecclesiæ claustra dimisit. Eum verò turba, quæ in tumultu nihil alicuius pensi habet, pedibus colligatum trahens, vltimo mortis supplicio affecit. Tum ille vir DEI, sanctitate memorabilis, admissum facinus adscribit sibi, alienum crimen sibi imputat, tam seuerus vltor culpæ, vt putabat, suæ, quàm pius dissimulator alienæ. Cùm enim fraus sæuientis diaboli, suo sceleri populi furentis administram manum adhibuisset, totum illud facinus beatissimus antistes in se re-

retorsit, omnes alios absoluens, sibi vni non ignoscens. Sed quid mirũ, si iustus in primordio sermonis, accusator est suî? O quàm venerabilis est sanctitatis & pietatis confessio. Cùm impudentia in alios soleat culpam conferre suam, hic vir beatus alienum crimen ceu proprium confitetur. Peccauit incondita plebs, & quidem Satanæ instinctu peccauit: Iustus aũt quid fecit? Confidebat ille in Domino, & dicebatur animæ eius, Transmigra in montem sicut passer. Tetenderat antiquus ille peccator arcũ nequitiæ suæ, vt sagittaret in occultis immaculatum arte calliditatis suæ: sed quia manus Domini auxiliabatur ei, nihil profecit inimicus in eo. Prou. 18. Psal. 10.

Nam Iustus ille, qui fuerat magnus sacerdotio, factus est maior voluntario exilio. Officio enim sacerdotali se statuit abdicare, & loca peregrina animo latitandi expetere. Reuersus igitur ex quadam Italiæ Synodo, ad quam fuerat euocatus, quod vix sine lachrymis commemorari potest, non Lugdunum venit, nè totius plebis amore obstrictus, liberam non haberet discedendi facultatem: sed apud Torrontem residens, si qui amici ad valedicendum ipsi eò excurrere vellent, sustinuit. Multis verò lachrymantium turbis eò accurrentibus, veritus nè multitudine oppressus retineretur, clàm solus & præter omnem expectationem recessit: nec quisquam ei se adiunxit comitem, præter vnum Viatorẽ, cuius suprà mentio facta est, egregię sanè indolis puerum, qũi tum in ecclesia Lectoris munere fungebatur. Is solus, inquam, beatissimi senis latére cupientis vestigijs inhæsit, & iam Arelate & Massiliæ agenti, nauemque conscendere volenti non sine admiratione se ei obtulit. Illo ergò in peregrinationis solatium recepto, eremũ sitiens, in Aegyptum nauigauit, soli ac vni illi adhærens, qui est spes omnium finium terræ, & in mari longè. Et cùm à facie furoris satanici instàr Eliæ, Iezabelis minas fugientis, se subducere vellet, in deserta secessit, Aegyptijs illi alimoniam suppeditantibus: immò, vt planiùs dicam, coruis illi, vt Eliæ escas ministrãtibus. Quotiès enim per manus peccatorum sanctis victus affertur, totiès suos Dominus coruorum opera pascit, quorum sanè atrum colorem iniqui non immeritò à suis vitijs induunt. Vir sanctus clàm deserit episcopatũ, & fugit in Aegyptum. Psal. 64. 3. Reg. 19. 3. Reg. 17.

Postquàm autem Episcopus, & nomine & meritis Iustus, eò peruénit, inter sanctos illos eremitas degens, diù se celauit, vt tum nomine, tum dignitate suppressa, summæ humilitatis opus exercere posset, non iam Clericis duntaxàt, sed etiam monachis & laicis se inferiorẽ exhibens. Cumque non breui tempore ità tectus latuisset, accidit aliquandò, vt in præcipuo monachorum sanctorum conuentu à quodam fratre, qui ex hac prouincia eò tum peregrinus aduenerat, agnosceretur: isque ad eius genua prouolutus, cunctis stupentibus, & quid id rei esset sciscitantibus, sanctum Episcopum Iustum, illum esse confiteretur. Quod vbì cognitum est ab illis, omnes tantæ humilitatis virum admirantes, culpantesque ignorantiæ suæ temeritatem, quòd pontifici sese quanuis nescij præposuissent, superiorem erga illum negligentiam recenti honoris exhibitione compensârunt. Horum itaque vitæ particeps Iustus noster, noctes atque dies precibus & ieiunijs transigens, in conspectu Domini perpetuus erat pro suis Lugdunensibus deprecator. Nam tametsi corpore ab illis aberat, at precibus aderat: neque illos reliquisse censendus est, ad quos suas preces referebat. Expetierat lachrymis opportuna loca, vt soli Deo vacans, quę pro illis peteret, efficaciùs impetraret. Agnoscitur à monachis.

Eo autem tempore, quo sanctus Episcopus in eremo morabatur, sanctus Antiochus, tunc presbyter Lugdunensis, pio incitatus officio, ad visendum præsulem suum peregrè proficisci deliberabat, vir sanè vitæ seueritate præcipuus, & qui non immeritò posteà in ea sede beato Iusto successerit. Cùm igitur tanti præsulis desiderio terras ac maria transmitteret, beatus Iustus aduentum eius adeò prænunciâsse fertur, vt etiam, quibus diebus quæ loca adiret, exprimeret, ità dicens: Charissimus Antiochus noster hodiè illic moratur. Immòverò illum ipsum diem, quo venturus esset ad eum, indicauit. Porrò cùm annis aliquot in eremo Angelis proximam egisset vitam, & tantorum laborum dignus adesset finis, regna cælorum scandenti, & in extremis agenti, flens & animo consternatus dixit Viator: Cui me Domine relinquis? Beatus Iustus respondit: Nè turberis fili, tanquàm solatio destitutus. non ità diù pòst tu me sequéris. Quam eius prædictionem, à diuina reuelatione manantem, veram fuisse sanctissimi iuuenis obitus declarauit. Antiochus Iusti successor. S. Iusti obitus. Itemq; Viatoris.

Hoc sanè loco silentio premere nolim Lugdunensium ciuium erga sanctissimum antistitem suum, studium & amorem, vt qui ob absportandum sacrum eius corpusculum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota studium Lugdunensium erga eius sacrum corpus.

in Aegyptum vsque profecti sint, atque illic penè inaccessas præ ardoribus scrutati solitudines, ab ipso solis occasu in Orienti vicina loca profecti, totum ferè orbem pietatis suæ testem effecêre: quantumque se abdiderat atque remouerat verecundissimi senis fuga, tantùm se illorum præclara studia intenderunt eius reducendi causa. Nouerunt enim discesserat ab eis aliquo illorum contemptu, sed compunctione animi, ob eam, quam suprà diximus, culpam suscepta. Et certè ostenderunt Lugdunenses se tam præclaro non indignos antistite, cùm gratiæ eius magnitudinem officij gloria æquiparârunt: cùm egregij sacerdotis & sancti senis ossa reuerenda fidelissima plebs à longinquis regionibus cum multa alacritate & religione reduxit, & cum lachrymis præ gaudio fusis ea exceperunt: dederuntque operam, vt qui spiritu cum ipsis erat, esset & corpore, in honorem Domini nostri Iesu Christi: cui est potestas & gloria cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM S. AIGVLPHI ABBATIS LIRINENSIS ET SOCIORVM EIVS. HABETVR *in MS. exemplaribus, sed F. Laurent. Surius, mutato stylo, reddidit aliquanto succinctius. Est historia lectu digna.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Sacrarum historiarum vtilitas.

INuictissimorum Christi militum præclara certamina, quibus è diabolo & mundo triumphârunt, literarum monimentis ad futurorum notitiam transmittere, nemo dubitat esse officij haud vulgaris. Talibus enim & rudimenta tyronum Christi, fideique initia roborantur: qui verò iam progressi sunt in pietatis studijs, spei fiducia animantur, & perfecti charitatis suauitate perfunduntur. His Christi athletæ, nè succumbât, quasi oleo quodam perunguntur, & si sint delassati, ceu medicamento quodam pristinę illorum instaurantur vires. Tum verò per hæc illecti & inuitati, sanctorum societati, quos iam tenet beatitudinis sinus, nobis adhuc præclusus, crebrò adiungimur & intersumus: quippe quos nobis charos efficiunt, non tam externa corporum lineamenta, quàm ornamenta & prærogatiuæ meritorum. Ex horum collegio nos vnius Aigulphi vitam & agonem scripto comprehendimus, eius charitate nos impellente, cuius amore ille sic & vixit, & passus est. Erunt autem fortasis, qui nobis obijciant, nos hîc ceu martyrem proponere & prædicare, quem tamen ob fidem Christi nemo iugulârit: antiquitùs fuisse martyres, hodiè non item. Sed de his non debet idem esse iudicium, quod de vinis, quæ quo sunt antiquiora, eò præstantiora. Etsi enim Aigulphum nostrum persecutor ob Christi nomen non interfecit, non fit tamen indè consequens, non posse eum martyrem dici: nisi quis forsan etiam beatissimum Christi baptistam Iohannem martyrij gloria spoliare velit: quem vtiquè impius rex non propter Christum occidit, sed quòd eius libidini aduersaretur, & veritatem, quæ Deus est, constanter ei proponeret.

VITA.

Septembris 5.

Pagum & castrũ, pro vrbe dicere videtur author.

VIdemus hoc & apud veteres & modernos scriptores ità vsu comparatum, vt cuius res gestas scribere instituant, eius priùs & genus & patriam explicent. Quem morem nos haudquaq; respuentes, beati Aigulphi patriam & parentes indicabimus. Blesense castrum ad montis cuiusdam latus situm est, quem Liger fluuius præterfluit, eo loco sanè piscosus inprimis, & magnam illi adferens vini atq; frumenti, cæterarumq; rerum, homini nutriendo necessariarum, fertilitatem. Huius pagi & castri incolas fuisse beati Aigulphi parentes, certissima relatione didicimus, non quidem superbo stemmate valdè insignes, nec opibus affluentes, sed tanta prole beatos. Poterat enim

enim & de Aigulpho dici: Infirma mundi & contemptibilia, & ea quæ non sunt, elegit Deus. Vt verò pueritiæ annos exegerit, difficilè possit enarrari: putà, quàm sedulò ecclesiæ limina triuerit, sacerdotibus officiosè seruierit, vigilijs operam dederit, pauperes pro viribus adiuuerit, totumque se quotidiè Deo hostiam sanctam & placentem in ara sui pectoris immolârit. 1. Cor. 1.

Aigulphi sancta puritia.

Postquàm autem ad adolescentię annos pertigit, cœpit ei molesta & inuisa esse vita secularis, immò & habitus ipse. Versabat igitur animo, quonam pacto ruptis seculi nexibus, in Christi suaues compedes suos posset pedes inijcere. Cumq; hęc multa apud se maturitate deliberaret, Mummoli Abbatis Floriacensis fama celebris ad eum perlata est: moxque ad eum profectus, animi sui æstum ei aperit: rogat obnixè, velit ipsum in eorum numerum, quos in schola Christi instituebat, admittere. Audiens id beatus Mummolus, cùm priùs laudatissimo disciplinæ regularis more eum probâsset, in sanctæ sodalitatis suæ contubernium tanquàm benè idoneum admisit. Tum ille, sancti spiritûs gratia in eo operante, re ipsa cœpit ostendere animal se mundũ esse. Magna in eo renitebat nouæ cuiusdam innocentiæ puritas, magna in proprij corporis membra authoritas & potestas, inuicta aduersùm dæmones fortitudo, simplicitas columbina, mentis & corporis mundissima castitas. Nouerat in lege Mosaica illud animal mundum censeri, quod vngulam finderet, & ruminaret. Studebat igitur obtinere discretionem boni & mali, & eorum, quæ sunt hominis interioris: ruminabatque & meditabatur assiduè in lege Domini, non immemor etiam illius sententiæ Saluatoris: Oportet semper orare, & non deficere: itemque eius in Psalmo: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Deniquè omniuaria virtutum gratia instructus videbatur, eiusque tuendæ & conseruandæ gratia, quod de beato viro scribitur, meditabatur die ac nocte in lege Domini: in cuius sanè exercitatione vsque adeò profecit, vt non solùm eius prouinciæ hominibus, sed etiam exteris doctrina eius admirationi esset. Fit monachus Floriacensis. Deut. 14. Luc. 18. Psal. 33. Psal. 1.

Voluit autem Deus, quàm ei gratus esset, euidenter demonstrare. Iampridèm vir sanctissimus & toto orbe celebrandus Benedictus, in Casinensi cœnobio vita functus & sepultus erat: & vt ipse prædixerat, diù posteà à Longobardis illud cœnobium in solitudinem est redactum. Volens autem Deus sacras beatissimi Benedicti reliquias eo, quo par erat, honore affici, & Gallias earum aduentu consolari, per visum præcepit beato Mummolo Abbati, vt Aigulphum Casinum mittat, sanctissimi Benedicti ossa indè deportaturum. Facit ità Abbas, & Aigulphus, diuina ope fretus admirabiliter, Casinum peruenit: quod quærebat, nullo negocio reperit, & ad patrem Mummolum lætissimus adducit. Extat hac de re libellus conscriptus. Hinc verò, licèt nihil ille tale curaret, magna apud regẽ & aulicos sanctitatis opinio beato Aigulpho comparata fuit. Cumque ea fama increbresceret, & dignus videretur, qui super candelabrum poneretur, monachi Lirinenses eò adueniunt, spiritalem patrem sibi dari postulantes. Nam tametsi illud Lirinense monasterium multa floruit antiquitùs celebritate, ità vt eius magisterio permulta sint instituta cœnobia: at tamen ea tempestate, malo dæmone discordiam illic excitante, res eius miserè vacillabant. Vbi autem ad regem & proceres illorum monachorum est relata petitio, rexque suos consuleret, quid faciendum putarent, vna omnium vox fuit, beatum Aigulphum vel maximè idoneum, qui Lirinensibus fratribus Abbas daretur, qui sine dubio & collapsa erigere, & neglecta in antiquum statum reuocare posset. Aigulphus S. Benedicti reliquias adducit in Gallias.

Itaque beatus Aigulphus, licèt multùm obluctans, coràm adducitur, Lirinensis cœnobij cura ei demandatur, lætante rege & proceribus eius, quòd talem suo gregi pastorem Dominus adhiberet. Etsi verò sanctus vir longè magis silentio delectaretur & quiete, tamen sciens illud Apostoli, omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse debere, æquo animo patitur illud sibi onus imponi, & ad fratres Lirinenses proficiscitur: qui sanè, quòd eum fama iam nôssent, amanter eum excepêre. Deindè sæpè eos hortatur vitia profligare, virtutes colere, oculos interiores repurgare, quòd mundissimus Deus non nisi mundo corde possit videri: iram atque odium extirpare, libidinem non solùm à corpore, sed etiam ab ipsis cogitationibus prorsùs arcere. non enim posse habitare spiritũ sanctum in pectore spurcitiei dedito, immò verò procùl ab illo recedere: mundum & omnia, quæ mundi sunt, ab animo penitùs Fit Abbas Lirinensis. Rom. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

penitùs excludere: nihil in corde, vbi est Dei sedes & domicilium, nisì quod ille velit, id est, Dei & proximi amorem integerrimum retinere. Si quis enim, inquit, aliò velit conferre amorem suum, non effugiet illam Prophetæ sententiam: Perdidisti omnes, qui fornicãtur abs te. His & id genus alijs sermonibus tanquàm peritus medicus non solùm præsentibus medebatur malis, sed etiã futuris occurrere nitebatur. Aderat autem Dominus eius conatibus, tantamque eius verbis vim & efficaciã præstitit, vt non modò præsentes cum cupidè audirent, sed illi etiam, qui à monasterio recesserant, magno cum desiderio redirent. Excipiebantur tum à sancto viro, quotquot se aut monachos esse, aut fieri velle declararent. Porrò multi seculares sua prædia donabant beato viro, pro spiritalibus, quæ illis seminabat, sua carnalia refundentes.

Pſal. 72.

Sed his mirè torquebatur ille tortuosus serpẽs, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Videbat & tabescebat, excludi se ab illis, quos dudùm sibi habuerat obsequentes. Itaque ad suas veterator artes sese conuertit, explorat, num quis inter illos sit suarum partium, num quis lupus inter agnos delitescat, ceu inter Apostolos Iudas. Et ecce reperit illic duos, egregios suæ nequitiæ administros, Arcadium & Colũbum, quorum opera serebat inter fratres discordiæ pestifera semina, totusque in id incumbebat, vt beatus Aigulphus è monasterio extruderetur: vt pastore sublato, liberiùs posset sequire in oues. Celabant aũt diù Arcadius & Colũbus consilia sua, atq; interìm quos poterant, clàm ad suas partes adiungebant. Tandèm verò, cùm iã & numero confiderent, & sui pectoris rabiem diutiùs celare non possent, instàr flammę diù pressæ, subitò erumpunt, & ægrè quidem à sancti viri & eorum, qui illi adhærebant, cęde manus abstinent. Id vbì animaduertunt illi, quibus periculum creabatur, ad ecclesiam S. Iohannis confugiunt, Deo sua corpora & animas cõmendantes. At beatus Aigulphus, pro singulari mansuetudine & patientia sua, accedit ad eos, & blandissimis verbis eos volens emollire, Quid est, inquit, charissimi fratres, quòd ità in patrem & fratres vestros incurritis, omnis humanitatis oblíti? An nescitis Satanam ob superbiam & discordiæ studia è cælis deturbatum? Facessant ergò simultates, & audiamus eum, qui dicit in Euangelio: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quòd si propter me hęc fiunt, dico vobis Ionæ verbis: Tollite me, & mittite in mare. Satius enim mihi est, à vobis corpore separari, quàm vestra dissensione apud vos discruciari.

Sap. 2.

Arcadius & Columbus pseudomonachi persequuntur S. Aigulphum.

Matth. 11. Ion. 1.

Hac ille oratione visus quidem est ad tempus illorũ turbulentos animi motus compressisse, & sedâsse furorem, adeò vt culpam suã faterentur, & satisfactionem offerrent: sed hoc dolo tegebant neqtiam suã. Interìm toto anno in latebris pectorum illorũ sub ea simplicitatis simulatione serpens antiquus delitescebat, nec potuit quanuis crebris sancti viri adhortationibus indè extrahi, illis perpetuò machinantibus, vt quod animo conceperant, id ad effectum perducerent. Et iam per multorum ora isthuc volitabat, & ad regias vsque aures peruénit, ità vt non parùm formidarent eius conspirationis authores, nè regis seueritas in ipsos animaduerteret. Itaque egérunt inter se, vt alter iungeret: alter verò, id est, Columbus intrà monasterium residens, eos qui à sancto viro desciuerant, in susceptа perfidia confirmarer, & si quos posset alios, ad se adduceret. At verò sanctus Aigulphus semper doctrinæ insistebat, proponens eis illud ex sacris literis, Dominus vnanimes habitare facit in domo: atque indè concludẽs, eos, qui vnanimitatis hostes sint, alienos esse ab habitatione domûs Dei, & in partes Satanæ concessisse. Quamobrèm, inquit, charitatis inter nos vinculis connectamur, nec vllis scissionibus disiungamur.

Pſal. 67.

Illo hæc dicente, & hunc in modum sese gerente, Arcadius redit ad monasterium, fictis verbis & simulata humilitate pollicetur se correcturum perperàm hactenùs admissa, oratque sibi licere degere in monasterio. At vir Dei pestilentem hominis animum sentiens, fratribus annitentibus, non modò non annuit petenti, sed etiam è cœnobio illum expulit. Id ille ferre non sustinens, ad quendam se confert * Nuceriæ ciuitatis principem, Mummolum nomine: hortatur eum, vt se ad monasterium conferat, multas illic pecunias reperturus. Ille cupiditatis flamma incensus, incunctanter capesit iter, venitq; ad virũ Dei Aigulphũ: qui, quòd sæpè cum illo de rebus animæ salutaribus colloqui consueuisset, nihil veritus, cum lauto cõuiuio excipit, tametsi ex Audoeno Episcopo iam cognouerat insidias, quæ ipsi parabantur. Mummolo igitur

igitur cum conspirationis socijs prandente, subitò Arcadius instàr Iudæ turbis stipatus aduolat, beatum virum compræhendi, ligari, fustibus cædi iubet. Id cùm fieret, vir sanctus Dominicam passionem commemorans, omnia tranquillo animo perferebat, decens Dominum Iesum non sua, sed nostra causa etiam maiora perpessum: multaque cum fiducia cantabat: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Ità ergò laceratus, & vinctus atque ludibrio habitus est, donèc sol occumberet. Tum verò ministri satanæ eos, quos sancto viro familiariùs adhæsisse nouerant, extra monasterij claustra educunt ad eum, tanquàm pariter cum illo audiendos, immò verò cum illo perimendos. Nolebat enim Dominus solum pastorem pati, sed cum illo vnà gregem quoquè illius passus est interfici. Et illi quidem sancti viri, spiritûs sancti virtute firmati, tanquàm confestim ensibus iugulos daturi, inuicèm vltimum sibi vale dicunt: ruentesque in mutuos amplexus, Domino se commendant, cum ingenti fiducia dicentes: Propter te, Domine, morte afficimur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis. Atque his & id genus alijs verbis tum noctis tenebras, tum suas solabantur ærumnas, seque vicissìm confirmabant, nè quis infirmior animo frangeretur, illud ex Apostolo referentes: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Interìm præ mœrore, vt se habet humanæ naturæ imbecillitas, & vincti, & custodes, arctiori somno corripiuntur. Vnus verò è custodibus misericordia permotus, tectum carceris aperit, eosque ad fugam capessendam hortatur. At sanctus Aigulphus gratias quidem agit eius humanitati, sed minimè paret consilio, ità dicens: Siue viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur: cuius prouidentiæ cùm semèl nos permiserimus, eius voluntati haudquaquàm reluctabimur. Fiat de nobis, quod vult ille.

S. Aigulphꝰ captus verberatur.

Pſal. 115.

Pſal. 43.

Rom. 8.

Rom. 14.

His dictis, Arcadius totius mali huius caput, aduenit, blandis verbis sanctorum dolores lenire volens. At vnus ex illis, Trucharius nomine, iusto dolore commotus, quod suggerebat animus, in faciem ei obijcit: Doleo, inquit, te imitatione filium esse satanæ, qui cùm in exitium omnes impellat, etiam consolator vult videri. Doleo te fratrem esse Iudæ proditoris, qui instàr illius pro ficto osculo sermones profers, blanditijs quidem mellitos, sed succis venenatis refertos. Sed perfricta frons, cum animi crudelitate coniuncta, obiurgatione non retunditur, sed importunè perstat in sententia, se consolatorem simulans. Vtque magis etiam fidem faceret, se non fecisse, quæ fecerat, ad horam tertiam sanctis viris cibos & pocula offert, & tanquàm illorum dolores miserans, hortatur vt se reficiant. At illi licèt extrinsecùs angerentur, non tamen propositi & regularis consuetudinis obliuiscuntur: respondent sibi fas non esse venire contra regularia instituta, quæ hoc tempore iuberent in horam vsque nonam ieiunia produci. Itaque amotis escis, ad canonicam horam dilata refectio est. Quæ cùm aduenisset, pariter orant pro Arcadio, & sic ab eo oblatum capiunt cibum.

Arcadij simulatio.

Nolũt sancti viri flata frangere ieiunia.

Porrò Mummolus, quem diximus, simulans se illis, quæ fiebant, offensum, à monasterio iam recessérat: sed tertia die rediens, instantissimè à singulis cœpit pecunias extorquere. Respondent illi, nunquàm sibi sub Aigulpho licuisse habere aliquid proprij, ne ipsa quidem propria vti voluntate: sed esse ipsis omnia communia. Cernens ille ab spe se excidisse sua, aliò se vertit: & cùm priuatim nihil posset obtinere à singulis, ad publica se transfert, nec quicquam omninò reliqui facit ex omnibus, quæ erant in monasterio, quæ cupiditas hortaretur vt raperet.

Mũmolus diripit res monasterij.

Postquàm autem discessit, beatus Aigulphus & cæteri pro voluntate Arcadij & Columbi custodiebantur in ergastulo, vbì ad decem dies eorum corpora conficiebantur: sed scripturę sacrę sententijs se consolabantur, quòd per multas tribulationes oporteat nos introire in regnum Dei. Deindè diaboli satellites Arcadius & Columbus eos naui imponunt, & cum illis mari se credunt. Iam verò certissimè comperientes sancti viri se neci destinatos, mutuò sese cohortabantur, nè quis vel amore præsentis vitæ, vel timore mortis, hostibus cederet. Proponebant sibi æterna supplicia impiorum, & sempiternam felicitatem iustorũ, constanter vsq; ad mortem Domino fidẽ conseruantiũ. Atq; his & alijs consimilibus cõmuniebant sese athletę Christi aduersùs Satanę insidias & eius furiosos administros. Vbì autem nauis in altum processit, existunt venti contrarij,

Act. 14.

coguntq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota, vt diuinitùs reclamantur conatus improborum.

coguntque nauim aliò tendere, quàm vellent homines maligni. Atque hunc in modum, quod dictu quoquè mirum sit, addies quadraginta iactabantur in mari, toto illo freto oberrantes, ità vt nec ipsi litus attingere, nec nauis mergi posset: credo equidem, satis indicante Deo, quid impij illi mererentur. Sed nè pro meritis paterentur sontes, insontes impedimento erant, vt ipsa quoquè elementa propemodùm clamare viderentur: Par erat, furciferos istos repentinis absorberi fluctibus, nî mixti illis essent, qui id non merentur.

Videns igitur Columbus mare sibi negare exitum, simulque metuens, si terram apprehendant, & sanctorum innocentiam, & suam crudelitatem patefactum iri, illorum linguas iubet precidi. Sed illi præcisis linguis non minùs, quàm integris psallunt, Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. At miser Columbus nihil tãto motus miraculo, instàr Pharaonis obdurescit, præcipitque linguas eorum radicitùs excindi. Nihil efficis, nihil proficis sæua crudelitas. Edunt verba sancti sine linguis perfectissimè. Audiens id Columbus, addit scelus sceleri, & eorum oculos iubet effodi, illis interim nihil à laudibus Dei cessantibus. Orbati luminibus corporis, interioris hominis oculos, quibus Deus videtur, sanos habentes, fidenter cantabant: Ad te Domine leuauimus oculos nostros, qui habitas in cælis. Atqui immanitas Columbi & Arcadij nec sic reprimitur. Iubent eos nudari vestibus suis, & alijs fordidis atque vilissimis indui: non attendẽtes miseri, qui Christum indutus sit, eum externo, licèt sordido, habitu minimè deturpari. Cùm sic autem per multos dies iactati essent, tandèm ad insulam Caprariam in die Cœnæ Dominicæ appellunt, in qua erat ingens numerus monachorum, qui eos humanissimè, & vt par erat monachos à monachis, exceperunt: & cùm didicissent, quas essent maris molestias perpessi, quibus poterant modis, eos recreârunt. In ipso autem sacratissimo Paschatis die, sub Missæ sacrificio infelicissimus & mortalium omnium flagitiosissimus Columbus, Diaconi functus est ministerio, & cùm ad id loci ventum esset, quo corporis & sanguinis Christi sacramenta percepturi, inuicem se osculantur, ille impurus non dubitauit tam crudeliter à se mulctatis oscula præbere. At beatus Aigulphus & eius socij cum summa exultatione Deo gratias agebant, quòd tam benignè à fratribus eius loci haberentur.

Sanctorum linguæ prę. ciduntur.

Sine linguis loquuntur.

Oculis orbantur. Psal. 122.

Expleta solennitate Paschali, Columbus Ephesum proficiscitur, homo seculi secularibus negocijs operam daturus: iubetque Aigulphum & socios eius suũ in monasterio illo reditum opperiri. Eo absente, tantam beato Aigulpho Dominus verbi gratiam contulit, vt auditores & expleret abundè, & tamen ad audiendum auidos & alacres dimitteret. Qui enim gratiam ei dederat, vt sine lingua posset loqui, etiam addidit gratiam, vt gratiùs audiretur. Reuersus autem Columbus ab Epheso, sanctos viros à monasterio abstractos, rursùs naui imponit: & cùm sustulissent à portu, & aliquousquè progressi essent, obuiam habuêre nauim, ab Africa venientem, cui sanctos martyres imposuerunt, mandâruntque satellitibus suis, vt ad insulam *Amatunam, quæ est inter Corsicam & Sardiniam, venientes, sanctos iugularent. Vbi eò peruentum est, carnifices parant se ad cædem, sancti orant, paulispèr vt precari ipsis liceat: post preces, quibus Domino animas suas prolixè commendârunt, surgunt, & cum omni fidutia & alacritate inter verba orationis & Domini laudes capite cæsi, spiritum reddunt tertio Nonas Septembris. Appáret sanè, malignissimum dæmonem id molitum esse, vt sancti viri sic interimerentur, vt eorum esset ignota passio, nec haberent homines è propinquo exẽpla, quibus ad patientiæ capessendas coronas animarentur. Ingens enim ad virtutem incitamentum est, sodalium & proximorum cognoscere inuictam animi constantiam: pudetque apparére degeneres, dum cernitur paris conditionis homo per labores & certamina ad cælestia præmia contendisse. Inuidebat etiam hominibus nequissimus serpens beneficia, ab eorum reliquijs diuinitùs profectura. Sed quàm verè de illo dicatur, Draco iste, quem formâsti ad illudendum ei, hîc licuit animaduerti.

Capite cæduntur.

Psal. 103.

Cùm enim truces illi carnifices in sanctorum nece occuparentur, vnus ex sanctis illis, Briconius nomine, scapham nactus, indè se subducit. Eum sanè in id diuinitùs reseruatum credimus, nè sanctorum perpessio occulta manerer. Eius enim relatu & modus perpessionis eorum in notitiam fidelium peruénit, & corpora ad nostram consolationem

Briconius euadit cædem.

tionem reuelata sunt, atque ad fines nostros reducta. Fas autem est credere, non eum priuari fraterna gloria, quem non timor à martyrio retraxit, sed Deus ob tantam vtilitatem seruauit. Vbi autem Briconius ad monasterium redijt, iam beato Aigulpho substitutum reperit virum venerandæ vitæ Rigomirum, cui nuncius tam atrocis cædis, itemque fratribus magnum attulit luctum & mœrorem. Sed licèt carni condolerent, at spiritibus congratulabantur, non ambigentes eos, positis luteis tabernaculis, in domum æternam non manufactam, & in ciuitatem illam, cuius rex & conditor est Deus, ingressos. Simul autem eius rei certiorem faciunt Abbatissam Angarisimam, quæ in vicino monasterio præerat sanctimonialibus, à viro sancto, ab ineunte ætate tam in scripturis diuinis, quàm disciplina monastica, benè institutam. Itaque communi consilio & ope naues parant, mittuntque homines, qui sanctorum corpora aduehant ad monasterium. Abeunt illi secundo vento, perueniuntque ad locum, in quo martyrum præclaræ iacebant exuuiæ, hominum quidem custodia destitutæ, sed diuinitùs conseruatæ. Alacriter igitur & reuerenter eas in naues important, properèque ad suos redire contendunt. Iam verò ad Lirinense monasterium accedentibus, & sacra corpora cò inferre volentibus occurrit ea, quam diximus, Abbatissa obnixè orans, vt corpus beati viri & magistri sui liceat intrà suum monasterium sepelire. Sed cùm incomparabili eius apud se retinendi desiderio flagrarent fratres, extitit inter Abbatissam & illos amicabilis quædam contentio, quam tamen charitas facilè diremit. Tandèm enim id effectum est, vt Abbatissa contenta esset capite & brachio dextro sancti viri, & reliquum corpus cum aliorum fratrum reliquijs monachi intrà suum monasterium sepulturæ mandarent.

Heb. 11.

Sanctorum corpora reducuntur ad monasteria Lirinen.

Nec verò sanctæ Abbatissæ deuotio caruit fructu suo. Erat enim in monasterio eius soror quædam, cuius oculos palpebræ compresserant, & omni videndi facultate priuârant. Ea plena fide cum alijs ad sacras reliquias tota nocte in precibus & laudibus diuinis perseuerans, manè sentit redditam sibi lucem, iucundoque animo videt orbem solis radijs illustratum. Quo miraculo omnium cernentium ità exhilarata sunt pectora, vt iam non dolerent se corpore amisisse patrem, quem per miracula adeò sibi præsentem esse comperirent. Nec modò deuotis sibi & diuina per ipsum beneficia poscentibus pater beatus aderat, sed ipsi etiam persecutori suo opem tulit. Columbus enim, author cædis eius, cùm ea nocte, quæ diem martyrij eius sequitur, in lectulo se quietis causa reposuisset, mox ei adstitit vir Dei, cur immeritum se tantis affecisset malis, & innoxiorum sanguinem fudisset, cum obiurgatione inquisiuit: atq; ijs dictis, guttam fusi sanguinis tulit, eaque in pectore & dorso eius circulum pinxit. Tum miser ille tremebundus corruit ad pedes eius, rogauitque inuictam & solitam mansuetudinem & pietatem eius, ne ipsum tanto sceleri obnoxium, diuino iudicio seruaret. Eius precibus flexus vir beatus, alterum expunxit circulum, alterum abolere noluit, dicens id fieri non posse, donèc apud Clodoueum regem & Ebroinum maiorem domûs, publicumque Francorum iudicium, ei remedium afferretur. quod etiam factum est. Nam iussu regis quæsitus & comprehensus, in vincula coniectus est, lataque in eum sententia, diris pœnis affectus, & tandèm interfectus est. Possumus autem haud obscurè per sanguinẽ martyrum fusum intelligere, innocentiam, vim passam, iustam expetere vltionem: Effigiem circuli sanguine expressam, ineuitabilem diuini iudicij animaduersionem: Geminum circulum pectoris & dorsi, præsens & futurum supplicium: Alterius circuli abolitionem, æternæ pœnæ remissionem, sancti viri precibus ei impetratam: Alterius permãsionem, necem temporariam, qua affectus est. Etsi enim sancti impetrant persecutoribus suis, nè æternùm puniantur: at nolunt tamen prorsùs impune abire, quod vel in Deum, vel in proximos sceleratè admisêre. Peccauit Dauid sanctus rex, atque à propheta eo nomine reprehensus, Peccaui, inquit, Domino: moxque audire meruit: Dominus transtulit peccatum tuum. & tamen quot ille modis postea propter illud peccatum afflictus & vexatus sit, nôrunt, qui sacras literas non ignorant. Hoc eò facit, vt nos quoquè, tametsi per sacerdotes simus à peccatis absoluti, haudquaquàm pœnas nos euasuros sentiamus, nisi ità vt par est, Deo & hominibus, qui à nobis læsi sint, satisfaciamus. Deus enim ait de seruis suis: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Immò verò etiam honore afficiamus eos, in quibus per fidem & bonorum operum exercitia Christum habitare cognoscimus, vt quandoq; audiamus ex eo: Venite benedicti patris mei: cum quo & spiritu sancto regnum & imperium obtinet sempiternum, Amen.

Columbus dat pœnas atrocitatis suæ.

2. Reg. 12.

Zach. 2.

Matth. 25.

Visio terribilis Colũbo offertur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MARTYRIVM S. SERAPHIAE VIRGINIS, EX VETVSTO MS. CODICE, PER F. LAVRENT. SVRIum, mutato hincindè stylo descriptum. Consentiunt antiquiss. Martyrologia.

Septembris 3. licèt passa sit 29. Iulij.

Seraphia Sabinam conuertit.

VM terribilis persecutionis dies Christianis innotuisset, multi etiam per orbem terrarum pro CHRISTO exderentur, sancta virgo Seraphia apud oppidum Vindinense in domo illustrissimæ Sabinæ morabatur, cùm esset ciuis Antiochena. Effecit autem hortationibus suis, vt Sabina crederet in Dominum IESVM, crescereturque in fide & sancta conuersatione. Misit autem ad eam Beryllus Præses, qui sanctam Dei virginem Seraphiam raperent ad ipsius tribunal. Sed cùm ei se comitem adiunxisset S. Sabina, Præses eam reueritus, dimisit virum illa etiam S. Seraphiam. Primò quidem, nè à militibus raperetur Seraphia, impedire conata fuit Sabina, sed paulò pòst ait ad eam Seraphia: Domina mater, patere me abire cum istis: tu tantùm ora Deum, & confide Domino IESV CHRISTO. Credo enim, licèt indigna & peccatrix sim, præstiturum mihi Dominum IESVM, vt efficiar ancilla ipsius. Cùm ergò sic domum reuertissent, post triduum Præses trans pontem iubet apparari tribunal supra arcum Albini, vbi solebant iudicia exerceri: præcipitque officio, vt Seraphia adducatur. Eam igitur rapiunt officiales, & pedibus suis sequitur illam S. Sabina. Sed cùm cerneret se illam eripere non posse, exclamans ait ad Præsidem: Canis rabide Asiatice, noli in tuam perniciem sanctam Dei virginem & Dominam tuam iniurijs afficere. Propè est enim CHRISTVS Deus noster, qui te & Imperatores tuos afficiet pœnis sempiternis propter maleficia tam multa, quæ excogitâstis in eos, qui seruiunt Deo viuo. His dictis, abijt lachrymans in domum suam.

Sabina præsidem obiurgat.

Tum verò Præses ait ad Seraphiam: Sacrifica dijs immortalibus, quibus sacrificant domini Imperatores. S. Seraphia dixit: Ego timeo & colo omnipotentem Deum, qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Quos tu verò adorare me iubes, ij non sunt dij, sed dæmones, quos mihi adorare non licet, cùm sim Christiana. Præses ait: Accede igitur, & sacrifica CHRISTO tuo. Seraphia respondit: Ego illi quotidiè offero sacrificia, adorans illum & deprecans die ac nocte. Præses ait: Vbi est templum CHRISTI tui, & quodnam illi offers sacrificium? Seraphia dixit: Hoc est illud sacrificium, vt meipsam mundam illi exhibeam studio castitatis, vt per eius misericordiam alios ad eam professionem adducam. Præses ait: Hoccine ergò est templum & sacrificium CHRISTI tui? Illa respondit: Nihil est præstabilius, quàm verum nôsse Deum, & piè viuendo illi seruire. Præses dixit: Tuipsa igitur, vt ais, templum es Dei tui. Seraphia respondit: Si eius freta auxilio mundam me conseruauero, illius vtiquè templum ego sum, cùm dicat scriptura: Vos estis templum Dei viui, & spiritus Dei habitat in vobis. Præses ait: Si ergò violata fueris, desines esse templum Dei tui? Seraphia respondit: Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. At Præses id non intelligens, iussit eam duobus lasciuis Aegyptijs iuuenibus tradi, vt ea tota nocte abuterentur. Accipiunt ergò illam impuri iuuenes, abducuntque in cubiculum valdè obscurum. Illa verò in cubiculo stans, sic orabat Dominum: Te inuoco Domine IESV CHRISTE, qui es verus custos & conseruator: te inuoco Domine IESV CHRISTE, qui es lumen & gaudium sempiternum, qui sanctos Apostolos tuos in custodia detentos, clausis ianuis visitâsti & corroborâsti: adesto mihi, obsecro, & miserere peregrinæ ancillæ tuæ Seraphiæ, & libera me ab impuro desiderio iuuenum istorum. Obscurentur, quæso, oculi eorum, vt non possint attingere ancillam tuam in te confidentem, nec contaminent corpus meum, tua consecratione consignatum. Pudefiat eorum impudentia, nec me sinas coinquinari: sed potiùs iubeas me venire ad te. Adsis autem Sabinæ ancillæ tuæ,

Constantia S. Seraphiæ.

1. Cor. 3.

Ibidèm.

tuæ, confirmes eam tua virtute bone Iesu, nè gaudeat de illa teterrimus hostis diabolus: multa enim sustinuit mea causa propter nomen sanctum tuum. Domine Iesu Christe, exaudi me, qui es benedictus & glorioſus & superlaudabilis cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Ecce autem iuuenibus illis, sub primam noctis horam contra propositum sanctæ virginis ad eam accedentibus, subitò magnus factus est sonus & terribilis terræmotus, ità vt toto oppido sentiretur: caduntque iuuenes illi penè examines in terram, membris omnibus dissolutis. Cernens autem virgo castissima diuinum adesse auxilium, extensis manibus Domino gratias agit, noctem illam in precibus exigens. Summo manè adsunt missi à Præside, qui scisciterentur ex iuuenibus, num suam explcuerint libidinem. At illi ingressi, conspiciunt sanctam virginem orantem, iuuenes verò prostratos humi ceu mortuos, quibus nullæ suppeterent vires vel exurgendi, vel etiam loquendi, solis oculis apertis. Fit igitur magnus hominum concursus, & Præses, vt audiuit, iubet parari tribunal, & coram se sisti ancillam Dei, cui ità dixit: Quid est, Seraphia? Satisne factum est desiderio tuo, an adhuc ferues libidine? S. Seraphia respondet: Tu quidem pro peruersitate mentis tuæ, quam occupat diabolus, irridens hæc loqueris: ego verò eos, quos tu dicis, iuuenes nec sensi, nec apud me fuisse scio. Præses ait: Itáne hac illi nocte apud te non fuêre? Seraphia respondit: Mecùm ille fuit, cuius ego sum, & qui me sibi vendicat. Præses dixit: Quisnam est ille? Seraphia respondit: Custos & conseruator meus Dominus Iesus Christus. Præses ait: Quid adeò per multa vagaris? Dic mihi, quibus maleficis artibus iuuenes eneruâsti. Seraphia dixit: Nobis Christianis fas non est artes magicas exercere. Quos autem vos per maleficia vestra interficitis, eos noster & omnium Dominus Christus IESVS inuocatus vitæ restituit. Præses ait: Si ergò CHRISTVS tuus maleficas artes omnes superat, inuoca illum, vt his iuuenibus pristinas reddat vires: ex quibus tum discere poterimus, quid tota nocte egerint apud te. Ego verò certissimè sic sentio, idcircò quibusdam malis artibus te illos dementâsse, nè tuam turpitudinem proderent. Seraphia dixit: Deus, cuius ego ancilla sum, omnipotens est, nec quicquam ei est impossibile. Præses ait: Fac igitur, vt iuuenes ad se redeant, & loquantur. Seraphia dixit: Tu quidem suspicaris magam me esse: sed ego artem magicam ignoro: preces autem offero Deo meo, propter quas non mihi soli præstat quod peto, sed etiam omnibus toto corde eum inuocantibus. Præses ait: Vt vt visum tibi erit, facito: tantùm da operam, vt loquantur iuuenes: & ità cernemus integritatem tuam. Seraphia respondit: Iam tibi dixi, artium maleficarum me imperitam esse: orare autem me Deum, vt annuat. Præses dixit: Abi igitur ad locum, vbi sunt iuuenes, & precare pro illis Deum tuum. Seraphia respondit: Ne alij vel miraculo fraudentur, vel malè sentiant, vt tu, nihil attinet eò me accedere. Tu potiùs iubeto eos huc perferri.

Lasciui iuuenes diuinitus puniuntur.

Iussit ergò Præses adduci iuuenes ad tribunal, qui sic erant constituti, àc si nunquàm habuissent linguas, neque pedes, neque manus: adeò erant membris omnibus dissoluti. Cunctis verò admirantibus, Præses ait: Seraphia, precare nunc Deum tuum pro horum salute. Tum illa in cælum extensis manibus, ità dixit: Domine Deus omnipotens, qui fecisti cælum & terrã, mare & oĩa, quæ in eis sunt: qui per sanctos Apostolos tuos mortuos excitâsti, leprosos mundâsti, mutis loquelam reformâsti, & surdis auditum: exaudi me ancillam tuam in te confidentem, nec dissimules propter hunc infelicem & incredulum: sed sana iuuenes istos sub horum omnium id expectantiũ conspectu, vt erubescat amens iste, qui insania pércitus, vexat in te credentes. Accelera Domine, vt cognoscant isti, quia tu es Deus solus, qui facis mirabilia, & non est alius præter te. His dictis, accessit & tetigit iuuenes, aitque ad illos: In nomine Domini nostri Iesu Christi surgite in pedes vestros. illi repentè exilientes, constiterunt & locuti sunt. Populo id non immeritò admirante, Præses dixit: Vidistis non potuisse eam explere artem magicam, nisi eos manibus attrectaret? deindè ad iuuenes ait: Quonam pacto hæc fœmina & mentis & membrorum officio vos priuauit? Illi responderunt: Domine Præses, nos, vt eramus iussi à celsitudine tua, simulatquè ad eam ingressi sumus, iuuenis quidam aduénit, præstanti cor-

Preces S. Seraphiæ.

Sanat iuuenes pessimè mulctatos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris forma, & instàr solis totus radians, isque inter puellam hanc & nos se interposuit medium: nos verò præ nimio eius splendore tremor & caligo & defectio apprehendit, atque ex eo tempore vsque in præsens mentis compotes non fuimus. Nóueris igitur, eam aut magam esse, aut DEVM eius reuerà magnum esse. Præses ad Seraphiam ait: Dic mihi Seraphia, quibus artibus isthuc effeceris, & quamprimùm te dimittam. Seraphia respondit: Ego malas artes odi: immò Christiani omnes, quam eis officient. Præses dixit: Vel nunc cognoscam, si qua sit vis incantamentorum tuorum: si non sacrificaueris, caput tuum auferam. Seraphia respondit: Fac vt lubet, ego dæmonibus non sacrifico, nec facio voluntatem patris tui satanæ: quia Christiana sum.

Contemnit minas Præsidis.

Iussit ergò Præses duas ei ardentes lampades admoueri: sed mox extinctæ sunt, & qui eas applicabant, cecidére supini in terram. Sancta verò Seraphia, sublatis ad cœlum oculis: Domine IESV CHRISTE, inquit, erubescant & conturbentur omnes inimici mei: auertantur retrorsùm, & confundantur valdè velociter. Præses dixit: Sacrifica dijs, nè moriaris. Seraphia respondit: Ego verò ea causa non sacrifico dæmonibus verùm Christo meo, nè moriar. Præses dixit: Audi malefica & biothanata præceptum Imperatorij, & sacrificans dijs immortalibus, libera te à supplicijs & interitu. Seraphia respondit: Biothanati & malefici vos estis, qui negatis DEVM viuum & verum, & dæmonia adoratis, cum ipsis pariter perituri. Ego autem DEO immortali meipsam offero sacrificium, si tamen me dignatur suscipere, etsi peccatricem, at certè Christianam. Tum Præses iussit eam fustibus cædi. Quod cùm fieret, subitò extitit ingens terræmotus, & fragmentum quoddam è fuste, quo cædebatur sancta virgo, insilijt in dextrum Præsidis oculum, & triduò pòst eius lumine orbatus est. Tum ille furore correptus, hanc in eam tulit sententiam: Seraphiam non solùm præcepta Imperialia contemnentem, verumetiam in tantis deprehensam maleficijs, gladio percuti iubemus. Atque ità capite cæsa est trans arcum Faustini, iuxta aream Vindiciani, quarto Calendas Augusti. Porrò illustrissima Sabina colligens sanctæ virginis reliquias, pro more venerabiles celebrauit exequias, & vt thesaurum sempiternum vel preciosam margaritam reposuit in monumento suo, quod ipsa sibi magno studio parauerat.

Lampades ei admotæ extinguuntur.

Pſal. 69.

Cæditur fustibus.

Capite punitur.

VITA

VITA S. REMACLI EPISCOPI TRAIECTENSIS, (QVI EPISCOPATVS POSTEA LEODIVM translatus est) authore Notgero Leodiensi Episcopo, viro sanè doctissimo: cuius tamen difficilem & duriusculum stylum in gratiam lectoris ferè mutauit Frater Laurentius Surius: dempta epistola ad Abbatem Vuerinfridum, in qua nihil mutatum est. Claruit Notgerus anno salutis 850.

NOTGERI EPISCOPI LEODIENSIS AD VVERINfridum Abbatem Epistola nuncupatoria.

NOtgerus, quem, etsì indignum sanctæ Mariæ sanctique Lumberti mancipium, prædicant tamen Episcopum: Vuerinfrido venerabili in Christo patri & consacerdoti, salutis æternæ subsidium. Omnis antiquitas, vt ait Oratorum maximus, quo propiùs aberat ab ortu & diuina progenie, hoc meliùs ea fortasse, quæ erant vera, cernebat. Verùm, Angelo Danieli narrante, nouimus, quia pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia: In antiquis vtique vigente ratione, veritatis indagatrice, & perspicacia futurorum: in modernis verò fide credulitatis quamprimùm pollente, cum plurima scientia præteritorum. Illis diuturnitas vitæ vetustatis obducens callum, cognitionem præstitit omnium rerum: nobis contrà, quos calidus sanguis, quos rerum inscitia versat, vtinàm nõ auolet ob breuem vitã & curam solicitudinum, antiquorũ memorare inuenta virorum. Vixêre fortes ante Agamemnona multi: sed omnes illachrymabiles ignotique, vrgentur longa nocte, carent quia vate sacro. Hæc, vt credo, perpendens Abbatum reuerendissime, & quia necesse est, quanto iuniores, tanto esse perspicaciores: obtulisti libellum de vita tam nostri, quàm vestri specialis patroni, domini scilicet Remacli, conquestus propter incuriam tamen prædecessorum vestrorum breuiùs, quàm vt res expostularet, pro magnitudine gestorum eius esse * eruditam. Simulque visus es, vt nè dicam precari, sed potiùs exhortari, vt eam non modò exemplari, verùm aliquanto lepidiùs mandarem poliri: tum quòd gestorum illius aliundè sumptorum suppetat copia: tum quòd temporum, quorum diuersitas nunc maximè scitu opùs est, ex chartulario vestro non desit notitia. Sed ad hæc dum te cum tuis omnium artium præsulem esse constaret, illudque Pierium animo occurreret, In syluam nè ligna feras: &, In mare quid pisces, quid aquas in flumina mittis? suspensam intereà librare silentia mentem cœperant, cùm eccè memoriam offendebat, quia vires, quas imperitia denegat, charitas ministrat, & quia incepto tantùm opùs est, cætera res expediet. Igitur adorsus sum, & vt verbis cuiusdam sapientis vtar, & ex illo, quantum res poscit, aceruo tollam, exhortatione tua, quæ & præsentis honestate propositi, & futuræ ætatis vtilitate coniuncta est, nihil antiquius existimaui, & nè authoritatem diffugere viderer, ei muneri libentiùs acquieui. Præsumenti enim authoritas datur, cùm credit præstari posse, quod petitur: & parére scire, æqualis est gloria cum imperante.

Dan. 12.

* edità for.

Fecerant hoc idem iamdudùm ætate venerabiles viri Hilduinus Abbas in passione S. Dionysij: Hincmarus Archiepiscopus in vita S. Remigij: & alij quamplurimi in non paucorum compilandis gestis sanctorum: quibus authoribus obtinere possumus optimis, quod in omnibus causis & solet & debet valere plurimùm. Nam nunquàm ità quisquam benè subducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui. Et nè hic labor, qui te adhortante susceptus est, inferaciter fiat, non eius modò cuius meminimus, sancti scilicet Remacli: verùm cæterorũ nostræ Sedis Pontificum tempora & gesta, quæ vndecunquè potuêre corradi, ad nostra vsque tempora colegi,

Terent. in Adelph.

Notgerus scripsit res

Universidad de Deusto
Biblioteca

gestas Episcoporum Leodien.

legi,& cuius potissimùm anhelabas desiderio, vitam indè exceptam votis tuis porrexi. Longè quidem mea sententia ab oratoris primi excellentia me ratus differre, qui plurima paucis absoluere,pauca plurimis protelare,vel magna extenuare, maxima è minimis efficere,lata angustè,angusta latè,vulgata decenter,decentia intellectualiter, noua vsitatè,vsitata nouè,& id genus plurima valeat delibare.Cui & à poëta præcipitur: Aut famam sequere,aut sibi conuenientia finge.Nec vt scholares posito themate, quibus verbis vti potuit,qui iniuriam passus est: vel ille, qui intulit, aliquid finximus friuolum: immò nec creperum.Quòd etsi eloquentissimum quendam dicentem, Quòd si hæc, inquit,vterque non dixit,tamen in voto habuit,& in actu ostendit, sectari contenderem, nullius vtiquè iudicium extimescerem.verùm hæc aliâs.Missi,inquam, charitati tuæ munus,quod minùs quidem efficientiæ securitate, maximè autem susceptum est amicitiæ præsumptione.Magnas etenim in difficillimi operis cursu vires,amicitiæ contemplatio supplet,& placere cupiëtibus multa sæpè rerum copia suppeditat.Vndè licèt verear, nè, dum imperato muneri par esse nequeam, deficientis culpa in adhortantis cedat iniuriam: tamen cùm tuam specto beneuolentiam,fit omne pronum & facile, & (vt ità dicã) voluntarium,quod in tuæ iucunditatis impëditur præscriptum.Hoc autem munere impenso,solicitum te reddere cupio: quia si quid operum tuorum quandoquè expostulauero,iniurius mihi fueris, si negabis. Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti. Sed non arroganter magna,quippe tuis meritis & nostris votis imparia.Quapropter oblatrantis morsus timeo inuidiæ,quia in difficili re facilè solet liuor præiudicium importare.Deniquè non omnes eadem mirantur,amantque. Ergò non isthic obliquo oculo mea famina quisquam limet,non odio obscuro morsuq; venenet.Sed tu pater beatissime,mei laboris tuæque adhortationis assertor,caueas securum me peractum reddat officium,cùm tibi pudor amici digniùs possit conuenire,si displicet.Vale.

Quòd nec vota pati,nec fingere somnia possunt,
Gaudens semper habe:gaudent præ nomine molles
Auriculæ: tibi me virtus tua fecit amicum. Iterùm vale.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Rom. 9.

Luc.11.

Mnipotens Dominus,qui diues est in misericordia, cuius natura bonitas,cuius voluntas potentia,cuius opus misericordia est,sustinuit vasa iræ, apta in interitum, in multa patientia:Tandèm verò,sicut à reatu primæ præuaricationis nullum liberum reperit,ità liberandis omnibus venit, diuitias bonitatis & longanimitatis omnibus prærogauit, voluntatis omnipotentiam in ingratos & eius gratiæ respectu indignos,efficacissimè exercuit,quandò opus saluatricis misericordiæ,vt reparari posset, clementissimè antè procurauit.Forti illi armato arma,in quibus confidebat,abstulit: vasa,quæ possidebat,distribuit: vt,sicut priùs propter peccata,iræ vasa, ità per eius gratiam fierent vasa misericordiæ.Vt enim non est credendum,ad salutem aliquem pertingere,nisi DEO inuitante: sic nec inuitatum quidem operari salutem suam, nisi DEO auxiliante: nullum voluntate DEI perire, sed permissu, pro arbitrij electione: nè facultatis libertas & ingenuitas semèl homini attributa, ad seruilem quandam necessitatem redigatur.Ità ergò initium salutis nostræ Deo miserante habemus.Vt autem salutiferæ inspirationi acquiescamus, nostri est arbitrij. Porrò vt adipiscamur id,quod monitioni diuinæ acquiescentes appetimus,diuini est muneris. Vt labamur,nostræ est potestatis & ignauiæ. Vt non labamur salutis munere adepto, nostræ quidem quodam modo est solicitudinis,sed omni modo adiutorij cœlestis. Atque ei spei fortissimè innitentes,beatos esse reipsa comperimus:qui cùm Christum in carne tanta effi-

efficientem non viderint, audita constanter credere non dubitârunt: è quibus etiam multos feciſſe opera, quæ ille fecit,& iuxta eius promissionem maiora quoquè fecisse, non solùm vicini confitentur, sed illi etiam prædicant, qui sunt vltra Sauromatas, & glaciale attingunt mare, & insulas habitant Fortunatas. Libenter igitur tanto bono subditi simus, delectetque tanto seruire Domino : qui non modò fautor & adiutor est eorum, qui proficiunt: sed etiam remedia prouidet lapsis : dum & Angelica nobis præstat suffragia non deesse, & Sanctorum confert patrocinia, quos pro nostris culpis intercessores implorare non dubitemus. Quos licèt passìm diuersis largitus sit prouincijs, generatim & communiter honorandos : at tamen singulis quibusque locis speciales quosdam attribuit, etiam specialiter amplectendos & propensiùs exorandos. E quibus nobis beatum Remaclum adhibuit : cuius vt suffragijs plurimùm innitimur, ità eius vitam & gesta pro captu virium narrare aggredimur.

Ioan.14.

Nota de Sanctorum patrocinijs.

VITAE HISTORIA.

Septemb.3.

FRANCORVM regnũ ab ipso suo exordio semper inuictum, tum vel maximè præ cæteris ei vicinis regnis florere visum est, cùm iugo Dominicæ fidei colla supposuit, & quod priùs adorârat, exussit : quod exusserat, adorauit. Ingens autem accepit incremẽtum, & sub eo firmum Ecclesia DEI statum, cùm Clotarius rex legitima successione quartus, trium regnorũ factus est monarcha, & cum principatûs sui annum agebat quadragesimum,quem Heraclius sanctæ Crucis recuperator Imperij decimumquartum. Is Clotarius nullum ex vicinis regibus passus est suæ ditioni arma inferre, sed omnes Hispaniæ, Galliæ & Germaniæ reges & populos suis habenis studuit coërcere. Porrò inclytum filium suum Dagobertum Austrasianis præfecit, eique etiam Germaniæ ditiones voluit esse subiectas. Eorum temporibus felicissimis vsqueadeò Christianismus excreuit, vt penè nulla hodiè aut rara intrà limites regni ipsorum ecclesia inueniatur, quę non alicuius eius tempestatis sancti patrocinijs illustretur. Atque vt innumeros prætermittamus, Eligius & Audoënus viri sancti, palatij ministerijs fungebantur, beatus Arnulphus & Romaricus regijs consilijs adhibebãtur,sanctus Amandus & beatissimus Remaclus, sanctusque Goar Aquitaniam ortu suo illustrabant. Eam Aquitaniam quidam volunt ferè tertiam esse Galliarum partem, & ab obliquis Ligeris aquis, qui maxima ex parte eam alluit,ac penè in orbem circundat,ità nuncupatam. A Circio habet Oceanum,qui Aquitanicus sinus dicitur: ab occasu Hispanias : à septentrione & oriente Lugdunensem prouinciam : ab Euro & meridie Narbonensem. Riuulis & fluminibus piscosis, solo fœcundissimo,pascuis pecorum vberrimis,vinetis nectareis, nemoribus copiosis, magna fructuum abundantia celebris, auri,argenti,aliorumque metallorum ferax, vectigalium prouentu opulenta,sed præ alijs prouincijs voluptatum omnium luxuriæ dedita, deniquè viris fortibus, bellicosis & ferocibus instructa. Habet ea, præter castra & loca munita, vrbes quatuordecim prægrandes, easque populosas & celeberrimas : è quibus duę sunt metropoles, vna Burdegalensis, magnis semper viris conspicua : altera Bituricensis, cuius tum Archiepiscopus fuit sanctus Austregisilus, & beatus Sulpitius Archidiaconus, Austregisili in episcopatu successor. In quorum parœcia per id tempus Remaclus in hanc lucem editus est,patre Albutio, Matrima matre : qui ambo pro seculi dignitate, & opibus & generis nobilitate pollebant. Testantur id magnæ possessiones eius, tam nostræ ecclesiæ, quàm vestro monasterio, siue ab ipso, siue à Maioribus eius, vel etiam à regia sublimitate donatæ : quemadmodùm doceri potest ex literis, quæ etiamnùm in vtriusque ecclesiæ archiuis asseruantur.

Clotarius & Dagobertus reges propagant Christianismũ.

Aquitaniæ situs & magnitudo.

S.Remacli patria & parentes.

Educatus verò est bonæ indolis puer Remaclus sub beato Sulpitio,in cuius hono-

Instituitur à S.Sulpitio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem constat ab eodem sancto viro posteà permultas in nostra diœcesi ecclesias dicatas.

Commendatur S. Eligio.

Vbi autem adoleuit, & prout ea ferebat ætas, totius integritatis & probitatis fructus protulit, beato Eligio commendatus est, viro inter eius ætatis homines meritorum gratia facilè primo. Is verò in Solenniacensi monasterio, quod ipse in suo fundo construebat, cum sacris monasticæ disciplinæ institutionibus exactè imbuit. Intantùm autem pius adolescens eius monitis obtemperauit, vt, Diuina in eo gratia exuberante, omnibus in eo monasterio CHRISTO militantibus, religiosæ conuersationis de se exempla præberet. Erat in vigilijs assiduus, in precibus pernox, in abstinentia precipuus, in vniuersa morum integritate præclarus. Cernens id beatus Eligius, cui traditus erat à parentibus, eius profectui animi quadam alacritate congratulans, curam gregis sibi commissi in eum transtulit, suas ei vices demandans, eumque sibi substituens. Compellebatur enim redire ad palatium regis, & suam ei operam nauare.

Præficitur monasterio.

Posteà verò longè lateque sparsa est fama sanctitatis vitæ eius, & ad ipsos etiam aulę proceres peruénit. Itaque, diuina id agente prouidentia, non potuit lucerna, diuinæ gratiæ accensa ignibus, sub propriæ considerationis modio latére : sed vt desides in fidei proposito ab ea lumen acciperent, candelabro imposita est. In aula regis promulgatur, tantum virum regis præsentiæ deesse non debere, vt eius prudentia regni negocia disponantur, cuius tam illustria meritorum insignia cernerentur. Euocatur ergò, vt par erat, honorificè, atq; in regis palatium introducitur, magno deincèps, vt rei posteuentus docuit, omnibus solatio futurus.

Cogitur in regis aula versari.

Per idem fermè tempus beatus Iohannes Tungrensium vel Traiectensium ecclesiam feliciter gubernans, hominem exuit. Porrò inclytus rex Dagobertus, qui patri Clotario in monarchia successit, beatum Amandum, qui ad prædicãdum, vt tum moris erat, factus fuerat Episcopus, ad se accersiërat : & quia cum iniuria eum expulerat, ab illo ob quædam facinora reprehensus, nitebatur arctiùs illum deuincire sibi per Sigeberti filij sui baptismum, atque in Traiectensi eum cathedra collocare. Et ille quidem vir sanctus per triennium vicos & castra perlustrans, verbum vitæ disseminauit: sed nihil se proficere cernens, immò verò etiam ipsos sacerdotes & Leuitas sibi insultare animaduertens, puluerem pedum, quemadmodùm Dominus iubet, in illos excussit, atque ad loca alia, vt priùs fecerat, sese prædicandi causa contulit. Incompertum verò est, quanto tempore plebs Traiectensis tum sine pastore permanserit, donèc Sigebertum pater regem Austrasianis dedit, & in Mediomatricum vrbe sedem habere voluit. Ei verò Traiectenses ex communi sacerdotum electione, magnatũ multa frequentia, & omnium ordinum postulatione, eiusmodi preces offerunt, neminem ipsis, nisi beatum Remaclum, Episcopum præfici debere: qui sit & DEO & hominibus charus, nulli eius ætatis sanctitate secundus, Angelicis spiritibus gratus, cunctis mortalibus suspiciendus & reuerendus. Eius se multa expertos beneficia, crebrò & apud regem & proceres multùm ipsis eius profuisse suffragia commemorãt. Nec eius obscuram esse prudentiam, qui non rarò regijs consilijs adhibitus sit. Suppetere ei scientiam scripturarum, vndè possit & vetera & noua proferre. Deniquè nihil ei earum rerum deesse, quibus Apostolus Episcopum instructum esse velit. Ijs sermonibus rex comitèr & propenso animi fauore assentiens, eorumque studijs obsecundans, statuit præstare, quod rogabatur. Accersit igitur ad se beatum Remaclum, & ea de re cum eo confert sermonem: & certè dici vix queat, quanta orationis suauitate ad ei persuadendum vsus sit, quamque illi modis omnibus vir sanctus obluctatus sit. At rex sacerdotum & procerum fretus consilio, ab intentione sua non destitit. Tandèm vir Dei veritus, nè diuinę resisteret voluntati, inuitus quidem septimus & vicesimus Tungrensi vel Traiectensi ecclesię antistes datur: vt verbi diuini semina, quæ hactenùs apud se celauerat, pluribus impertiret.

S Amãdus fit Episcopus Traiectensis.

Lucæ 9.

1.Tim.3.

Traiectensem sedem inuitus obtinet S. Remaclus.

Qua verò religione, qua integritate illud munus executus sit, nos explicare nequimus, cùm mox in ipso ordinationis eius initio tantam ei verbi gratiam Christus largitus sit, vt omnes promptissimos sese ad obtemperandum exhiberent, nemo esset, qui non ex animo eum diligeret : vnusquisque ad eius se doctrinam cõformare pro viribus niteretur. Nulla in eius moribus arrogantia, sed totum illum sibi sancta humilitas vendicabat. Superbi eum reuerebantur, vt superiorem: humiles amplectebantur, vt fratrem.

Catalogus virtutũ eius.

Erga

Erga omnes communi erat animi beneuolentia & amore. In terris degens corpore, habitu & moribus cælestem se declarabat. Adspectu Angelicus, incessu compositus, actione sanctus, integerrimus corpore, solertissimus animo, in opere circunspectus, ingenio excellens, magnus consilio, fide Catholicus, spe patientissimus, charitate diffusus. Cuius apud DEVM meriti esset, facta eius testabantur. Mira in eo cernebatur morum suauitas & facilitas, atque inter diuites & pauperes ea nouerat moderatione se gerere, vt pauperes eum suæ sortis, locupletes verò sui ordinis arbitrarentur. Non ille personas potentum, sed morum elegãtiam pensitabat, tanto quenq; propensiùs honorans, quanto eum didicisset sanctiùs viuere. Quod ore dicebat & adstruebat, nunquàm actione vel opere destruxit : sed factis ostendit, quid voce doceri oporteret. Quod ei diuina gratia contulit, id in posteros deriuauit. Vndè illud consecutum est, vt non eius modò gesta nobis hodieque proficiant : sed etiam discipulorum eius, & qui ab eo fideliter educati sunt : quorum actus & opera nobis exemplo sunt, & ad imitandum nos inuitant.

Multorum ille cœnobiorum & fundator & rector fuit, in quibus vsque in hunc diem CHRISTO seruientium agmina increscunt. Discipulorum complurium pater fuit & institutor : quorum vt ille Christo lucratus est animas, sic & ipsi, & eorum successores, multorum animas ad Christum adduxêre : quorum sanè merita in illum redundant. In ijs fuit beatus Theodardus, ab eo proculdubiò disciplinis ecclesiasticis informatus, quippè quem sibi successorem designârit : qui ad extremum martyr abscessit è vita. Itemque sanctus Lambertus, qui itidèm sua tempestate martyrem egregium se exhibuit. Beatus quoquè Adelinus, in Aquitania natus, & peregrinationis eius, vt fertur, comes : qui ei quandoquè in loco secreto digna DEO studia & opera exercenti per visum apparuit, vultu venustus, capillis reuerendus, statura reliqua præstantissimus, futuræque conuersationis & perpetuæ quietis locum, fontemque humanis visibus opportunum indicauit. Quæ res hodieque omnibus minimè obscura est, quandò in eodem loco corpore quiescit, & spiritu præsens, innumera illic quotidiè credẽtibus beneficia præstare non cessat.

Multa cœnobia condit.

Theodardus eius successor.

Item S. Lambertus &c.

Porrò autem in sancti Trudonis electione non difficulter potest animaduerti, qua intentione sanctus vir caulis & custodię Dominici gregis inuigilauerit, quàm ei nõ defuerit prophetiæ spiritus, quàm deniquè in illo CHRISTI amore flagrante, cupiditates omnes extinctæ fuerint. Pastorali ille solicitudine parochiam suam pro more visitabat, & quos poterat, è luporum faucibus extrahebat, summoque pastori lucrifacere conabatur. Bonis adminiculo erat, vt fierent meliores : desides atque torpentes, vt ad meliorem se frugem reciperent, hortabatur. Interea sanctus Trudo etiamnùm puer, primos iam virtutis fructus proferebat. Cumque is superbi sanguinis multa generositate polleret, maior tamen ei diuini amoris & virtutum ardor atque studium inerat, adeò vt quandoquè voto se obligaret, si CHRISTO opitulante sacras dicisset literas, se in fundo suo ecclesiam exædificaturum, illic Domino perpetuò seruiturum, & quos posset, ad DEI cultum & ministerium sibi socios aggregaturum. Atque eo flagrans desiderio, nocturna visione afficitur, & Angelica consolatione hunc in modum confirmatur : Nóueris frater, inquit Angelus, ea vota, quæ CHRISTO puer nuncupâsti, illi esse grata, precesque illum admisisse tuas : nec dubites, quin quod præueniens tibi adspirauit, etiam adiuuando sit prosecuturus, & affectum perducturus in effectum. Ille, inquam, sapientia sua imbuet cor tuum, & erudiet te præceptis suis, & legem suam inscribet pectori tuo. Porrò autem etiam ad Ecclesiasticæ dignitatis munia euehéris, multosque CHRISTO & Ecclesiæ eius filios tuis verbis & exemplis generabis. Atque vt de his certior efficiaris, beatum Remaclum adíto, qui non procùl hinc abest. Illi Deus reuelauit, quid tibi faciendum sit. Ille diriget eò gressus tuos, quò tu tantoperè adspiras.

S. Trudonis pietas.

Visio.

Surgit ocyùs beatus Trudo, nihil de Angelica visione hæsitans, eoque, quò iussus fuerat, ire contendit. Sanctus Remaclus tum occupatus erat pascendis & curandis ouibus suis, & cùm propiùs beatus Trudo accederet, ille diuina reuelatione edoctus, Surgite, inquit, properè, & viro Dei, qui nos inuisere venit, obuiàm itote: reuerenter illũ excipite, & cũ honore ad me introducite. En propè est: occurrite illi celeriter.

Faciunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Trudo venit ad S. Remaclum.

Faciunt illi, vt erant iussi, & sanctum Trudonem ad beatum Remaclum, domi cum suis manentem, adducunt. Cernens illum pius pater, surgit, & præ gaudio flens, in eius oscula ruit: volentem ad ipsius pedes se abijcere, retinet, moxque erigit, & ab intimo pectore gratias agens Deo: Sit tibi, inquit, Iesu bone per spiritum sanctum cum æterno patre visitator animarum, gloria, laus & iubilatio, qui voluisti nos hac die consolari aduentu huius famuli tui, in quo tu habitas. addiditque: Et tu fili mi, sis benedictus à Domino, qui te dignatus est mittere ad nos, & desiderium animi tui occulta inspiratione nobis significare. Scito igitur deincèps te mihi charitatis iure filium fore, meque semper tibi patris spiritalis officia præstiturum. Mihi enim seruo suo reuelauit Dominus, quid pro animæ tuæ salute faciendum tibi sit, & ex me disces, quemadmodùm possis compos effici voti tui. Cognoui, Domino me docente, in pueritia te vouisse, si tibi sacrarum cognitio literarum quandoquè obtingeret, ecclesiam in fundo tuo te cõstructurum, atque illic Domino, dum vixeris, famulaturum. Isthuc autem hoc ordine te nóueris completurum. Sancto protomartyri Stephano apud vrbem Metensem tuas possessiones offeres, & ab eius loci habitatoribus scripta diuina doceberis. Id vbi consecutus fueris, ad me redibis, & ecclesiam quo voles loco, vt es pollicitus, ædificabis.

S. Remaclus futura prædicit.

Deindè cùm ei benè precatus esset, dedit ei literas suas ad Metensis vrbis Episcopum, qui eum, vt diuinitùs ipsi reuelatum erat, institueret ac erudiret. Præerat tum Metensi ecclesiæ Clodulphus, beati Arnulphi, vt carne filius, ità virtutum meritis in Pontificatu successor dignissimus. Is humanissimè beatum Trudonem excipiens, non solùm eius ipsius causa, sed etiam propter sancti Remacli egregiam commẽdationem, causis aduentûs eius cognitis, sacris cum literis & diuina lege erudiendum curauit, & quas obtulit sancto Stephano possessiones, suscepit. Multis verò annis illic moras trahentem benè habuit, diligenterque instructum & sacerdotio initiatum, sancto patri Remaclo remisit. Is percontans ex eo, quid Dominus ipsi præstitisset, & num prospero itinere vltrò citroque vius esset, vbi comperit eum in sacris literis benè eruditum, immensas DEO gratias agit, ità dicens: Laus tibi pater, Domine cæli & terræ, quòd complere dignatus es ea, quæ mihi de tuo famulo reuelâras, eumque ad me, tuis præceptis tuæque legis eruditione instructum & ornatum, incolumem reuocâsti. Permisit autem beato Trudoni, in sua diœcesi prædicare verbum DEI, Missas in quibus vellet ecclesijs celebrare, deniquè oratorium, vt promiserat, in proprio fundo extruere. Permansit igitur aliquandiù apud eum, viuens sanctissimè, ac tandèm Episcopali percepta benedictiõe, natale reuisit solum, & quod iampridèm animo cõceperat, reipsa effecit, oratorium extruens in prædio suo, vbi multos DEO seruituros collegit, atque ad extremum à beato Remaclo eius oratorij consecrationem & petijt, & impetrauit: In quo etiam post multiuarios huius vitæ labores tumulatus est, & permulta illic perpetrans miracula, vsque in hodiernum diem commoda illic efficit habitacula monachorum.

Clodulphus Metens Episcopus.

S Trudo aliquandiù degit apud S. Remaclũ.

Libet hîc paucis considerare, quàm in beato Remaclo, vt diximus, cupiditatum omnium ignis consopitus fuerit, quàm ille omnium nostræ ætatis sacerdotum merita excesserit, omnes nostri temporis Episcopos suî comparatione damnârit: quibus si fortè is casus offerretur, qui beatissimo viro oblatus fuit, secùs proculdubiò facturi videntur: non solùm non hortaturi homines pios, vt facultates suas non suæ, sed alteri ecclesiæ donent: sed etiam, si qui vltrò id facere velint, eos dehortaturi potiùs, atque vt sibi eas largiantur, persuasuri, non sine fraude aliorum, quod pace eorum dixerim. Quod sanè quanto in nobis est culpandum magis, tanto meritum beati Remacli, id planè recusantis, maiori est laude & prædicatione efferendum. Et hæc quidem de sancto Trudone aliquanto fusiùs commemorare voluimus, vt etiam prophetiæ donum beato Remaclo non defuisse ostenderemus. Cùm enim Trudo ab ipso primùm recederet, Metim petiturus, propter viliorem habitum eius, domestici beati Remacli illum contemnentes, molestè ferebant, quòd hominem tam malè vestitum, apud se collegisset Episcopus. Id verò ille ex diuina reuelatione cognoscens, seuerissimè eos obiurgauit: sed cùm eos pœniteret id fecisse, in gratiam illos recepit, admonens vt deincèps cautiores essent. Sed de his aliâs.

Quàm

Optimè fit. os instituit S. Remaclus

Quàm verò post hæc sanctè & religiosè beatus Remaclus vixerit, quis satis cõmemorare queat? Quis eius erga cõmissum ipsi gregẽ solicitudinẽ explicet? Monebat oẽs, vt à blandientis mundi lenocinijs sibi cauerent, à curis mundi huius se subducerent, fraternæ paci & cõcordiæ studerẽt, viã mandatorũ Dei inoffenso pede tererẽt, mundũ & eius cupiditates fastidirent, & ceu fœni florem breui exarescentem promptis animis calcarent, cælestia mente & actione consectarentur & appeterent. Cumq; in his versaretur, maiori cœpit ardere desiderio liberiùs vacandi Deo, vt posset, quàm suauis sit Dominus, gustare. Optabat verò aliquam sibi rationem ostendi, qua faciliùs id obtineret. Per id tempus Sigebertus rex loca diuino cultui mancipanda, in quibus non erant locis, cum ingenti animi deuotione condebat: condita vel à se, vel superiorum temporum regibus, benignissima largitate & opibus sustentabat, atque nè debitus Deo cultus illic negligeretur, tam beati Remacli, quàm cæterorum sacerdotum vigilantia curabat.

Sigebertus rex multa condit cœnobia.

In eo loco, quem Casæcongidunum vocant, ad Sesmarum fluuium, idem rex procerum consilio in honorem Apostolorum Petri & Pauli atque Iohannis cœnobium condidit, quòd aptus videretur is locus monachorum habitationi & instituto: idque sua liberalitate ditauit, egregios Dei seruos in illud adduxit, quorum beatum Remaclum voluit esse prouisorem, atq; etiam magistrum & institutorem, vt ex eo discerent conueniẽter sanctorum patrum traditioni viuere. Extat hodieq; locus orationis, eius opera in rupe excisus, in quo etiamnùm malè habentibus præstantur beneficia curationum. Illic enim vir sanctissimus Deo sese hostiam, ieiunijs & vigilijs maceratam, aliquandiù obtulerat, & Christo familiariùs coniunctus, diuinæ contemplationi se dediderat, atq; salutaris doctrinę pluuijs subditorum pectora irrigârat. At eius tandèm loci pertęsum, incertum quam ob causam, nisi quòd fama sparsit, locum illum multas persensisse molestias à potentioribus, qui circuncircà morabantur. cumq; nõ haberet rex in propinquo, vndè posset is locus dilatari, beatum virum accessisse regem, eique dixisse: Celsitudinem tuam, inclyte princeps, admonendam censui, quòd cùm multa passìm tua munificentia, DEI & sanctorum eius cultui dicata sint monasteria, sola Arduenna, in arduis sita montibus, nulla adhuc cœnobia obtinet. Iubeat igitur serenitas tua etiam illic nonnulla ædificari: aderit volenti ex DEI benignitate facultas, & nostræ sedis vicinitas non deerit. Nec verò difficile erit ea augere & instruere rebus necessarijs, cùm loca omnia illi adiacentia, tuæ ditioni subesse dubium non sit. Ad hæc ità rex respondit: Tuum est, pater beatissime, nobis hac in re consilium dare: nostrum erit, tuo consilio accommodare consensum, & maturè illud exequi. Tu igitur huius rei curam suscipe, & in opus incumbe: nos loca opportuna, quæ tu elegeris, & impensas tibi non negabimus. Deindè conuocauit rex fideles viros, sanctum Cunibertum Episcopum, Atetlanum, Theodefridum & Gislochardum Episcopos: oprimates quoquè suos Grimoaldum maiorem domûs, Folcoaldum, Bobonem: itémque domesticos suos Clodulphum, Ansigisilum & Berselanum: ijsque dixit: Ex voluntate DEI, & vestro cæterorumque nobis fidelium consensu, duo statuimus condere monasteria intrà fines Arduennæ, in quibus degant viri religiosi, monasticæ vitæ cultores, qui pro nostra & successorum nostrorum incolumitate, & totius regni stabilitate & tranquillitate, atq; eorum, qui curis regni distinentur, conseruatione, Deum omnipotentem deprecentur. Eius verò rei procuratorem & hortatorem Remaclum Episcopũ, ipsi operi præesse volumus.

Cunibertus Coloniẽsis Episcopus.

Vide quid olim dæmonachis etiã reges senserint.

Itaque regia authoritate & necessarijs comitibus munitus sanctus Episcopus, Arduennam syluam, paludibus & montibus impeditam, perit: Vuarchinnam riuulum accedit: inuenit illic certa indicia, loca illa quondàm idololatriæ fuisse mancipata. erant illic lapides, Dianæ & id genus portentosis nominibus inscripti, vel effigies eorum habentes: fontes etiam, hominum quidẽ vsibus apti, sed gentilissimi erroribus polluti, atq; ob id etiamnùm dęmonũ infestatiõi obnoxij. Igitur adhibita adiuratiõe per Christi nomẽ, & S. Crucis signo expresso, locũ illũ à dęmonum incursatiõe vindicauit

& ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& expiauit, moxque aqua ab ipso suo meatu guttatim dilapsa euanuit. Videns autem vir sanctus locum illum tum piscosis aquis, tum pascuis vberrimis commodam prębere habitationem, prolixè super fontem precatus, eum benedixit, lapidi signum Crucis insculpsit, plumbū in foramina infundens. Et eccè subitò erumpunt aquæ largissimæ, quę vsque in pręsens dictis nostris fidem faciunt eas cernentibus. Et quia locum illum à malorum spirituum infestatione mūdauerat, Malmundarium, quasi à malo mundatum, placuit eum appellare. Extruxit autem illic oratoriū, itemque habitacula in vsus seruorum Dei, auxitque ea, quæ ad Dei cultum spectarent.

Malmundarium cur sic appellatū, eiusq; origo.

Sed cùm is locus in Agrippinensi parochia situs esset, cœnobium suscepit cōstruendum, quod suę diœcesis limitibus contineretur. Procedens igitur indè quasi ad duo milliaria versùs occidētem, Callam riuulum, qui parochijs conterminus est, transijt, & ad Amblauam fluuium in cuiusdam montis confinio substitit: atque ibi aliquandiù commoratus, multa de se sanctæ conuersationis exempla dedit, quemadmodùm possunt, qui volunt, nôsse ab incolis id referentibus. Etsi autem locus ille multos haberet fontes, tamen quòd angustus esset, nec officinis necessarijs sufficeret, ad Orientem reflectit gressus, parumperque procedens, videt locum spatiosiorem, futuroq; operi accommodatiorem. Ibi ergò labori cœpit instare attentiùs, aderatq; illi, vt in talibus solet, diuina virtus, qua factum est, vt voluntatem effectus sequeretur. Porrò quòd ferè eò vndiquè ceu ad stabulum vel potùs, vel pastùs causa confluerent, antiquitùs ille locus Stabulaus dictus fuit. Quod nomen vir sanctus minimè censuit immutādum, sed & dici & esse voluit stabulum fidelium animarum, eò tanquàm ad ęternæ vitæ pascua deinceps properaturarum. Porrò fratribus, quos illic vir Dei ad pręsens congregauerat, non paruum sæpè terrorem attulit strepitus ferarum, eò cateruatim accurrentium: ità vt cum horrore quodam ad beatum Remaclum illi operi insistentem confugerent, quidque sibi aduersùm eas diaboli machinas præsidij capiendum esset, inquirerent. Quos ille benignè consolans & confirmans: Credite, inquit, in Domino filioli fideliter: eius mandata sectamini inuiolabiliter: mentem à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, seruate liberam: animas vestras castificantes, Domino puram impendite seruitutem: sine intermissione orate: vespere, manè & meridie psallite: lectioni sępissimè vacate: frontes vestras Crucis communite signo, eius virtutem vestris imprimite animis: & confestim insidię & machinamenta tetri hostis in nihilum redigētur, & ferarum, per quas putat se ad vos oppugnandos inuenisse aditum, horror omnis faceſſet. His enim modis etiam ante nos infestabat Aegypti, Thebaidis & Nitrię eremos incolentes, quorum vtinàm nos vel qualescunque possimus inueniri sectatores. Habet ille mille nocendi artes, nec desunt ei innumerę fallendi vię. Sed nos non ignoramus dolos & fraudes eius, qui etiam per muscas quandoquè nos impugnat. Nos verò Christi serui, quo illius incursatione crebriùs premimur, eo magìs assurgimus, fortiter illi resistentes. Expertus satanas, pertimescit initia rectè viuere instituētium, vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, patientiam, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, & præcipuè purum erga Christum amorem. Quamobrèm vt leo in spelūca insidiatur ab occulto, vos vt à proposito deterreat. His & eius generis alijs verbis eorum animos ad Dei cultum promptiores effecit, & aduersùm tentationes omnes confirmauit.

Stabulense monasteriū conditur, & eius nominis etymologia.

Diabolus q̄ reformidet.

Posteà institutis operum præfectis, quid agerent, exposuit, atque ità Tungros vel Traiectum se recipiens, ad pastoralis officij curas animum intendit. Non multo pòst rex ea didicit constructa monasteria, & immensas omnipotenti Deo gratias egit: & quia ecclesiæ recèns ędificatę, Episcopali benedictione indigebant, beatū Remaclum accersiens, tam eam, quę erat Colonienſis paroeciæ, annuente venerabili Cuniberto Episcopo, quàm illam, quæ nostræ diœcesis est, ab eo voluit solenniter consecrari: vt cuius dispositione & ingenti studio conditæ erant, eius etiam opera pontificali benedictione afficerentur. Nec verò ad has res vir sanctus vllas moras attulit: qui sanè & regi, & proceribus adeò charus erat, tantęque apud eos existimationis, vt nihil, quod magni esset momenti, absque eius consilio fieret. Atque ea causa, Missarum peractis solennijs, vtrunque monasterium Grimoaldus maior domūs, illius tradidit solertię & industriæ gubernandum: simul indicās ei, si qua essent monachis necessaria, ea regem suppeditaturum, vbi per ipsum de ijs certior esset factus. Ità

Ità nimirùm sanctus sacerdos remotioris vitæ sectandę & captandę solitudinis, vtì semper optârat, Deo annuente, occasionem adeptus est: & licèt summa cum difficultate, impetrauit tamen tandèm à rege, vt alius ipsi successor daretur, ipse verò diù expetitam posset eremum adire, vbì remotus à curis secularibus, liberiùs rebus diuinis & cælestibus inhiaret. Proposuit regi & optimatibus S. Theodardum, cuius erat vita probata, orauitque vt is suas expleret vices, & sibi subrogaretur antistes. Tum verò, dici vix queat, quantus ob eius recessum luctus extiterit, quàm mœstos & afflictos reliquerit, quibus vitę semina prębuerat: cùm viderent illi se tali patre, tantoque doctore orbari. Omnis ætas, vterque sexus dolorem animi testabatur lachrymis, & eum abeuntem deducentes, magnis vocibus dicebant: Heu miseros nos, quidnam acturi sumus, qui tanto pastore destituimur? Vndè nobis suppetet consolatio illo amisso, qui miseriarum nostrarum fuit præcipuum leuamentum? Quis porrò nobis medebitur, quandò ille nos deserit, qui doloribus nostris pręcipuè nouit facere medicinam? Quæ nobis salutis spes reliqua est, tanti patris prętentia cariturís?

S. Remaclus monasticam sectaturus vitam, Theodardum sibi pertit substituit.

Eorum verò lachrymis & querimonijs permotus vir Dei, his ferè verbis eos consolabatur: Nolite, quęso, filioli animi mei propositum vestris lamentis retardare. Habetis Deum pastorem & patrem intrà vos, qui benignissimè consolabitur vos in rebus duris & aduersis. Nè quid autem etiam extrinsecùs desideretis, prouidimus vobis filium nostrum Theodardum, in omnibus probatum, qui diligentissimè saluti vestrę inuigilabit, & tritici mensuram vobis summa fide dispensabit. Cuius prudentiam cùm vobis nō dubitē sufficere, cupio optatę me dare solitudini, & in prętentia illius maiestatis omnia contemplantis habitare mecùm. Ad hæc respondérunt, qui inter eos erant prudentiores: Vide etiam atque etiam, pater beatissime, quid agas: attende, qua nos ignominia afficias. Gregem, quem semel pascendum susceperas, vt habent sanctorum Patrum statuta, nisì infirmitate cogente, & nisì sponte tua id facias, relinquere tibi nō licet. Nam dum Episcopus viuit, quem ab officio suo valetudinis imbecillitas, non crimen, reuocat, alium illi subrogari, nisì ipse priùs recusęt, & petitionem scripto probet, nulla ratio permittit. Etiam mente captò, si ægritudo suam habeat per interualla remissionem, non debet alius substitui, nisì ipse annuat. Quòd si nunquàm fit mentis compos, persona fidelis ac probatæ vitę eligēda est, quę, dum ille vixerit, vices eius impleat, & defuncto tandèm succedat. Hanc patrum viam si quis tenere nolit, is & vxorem dimissam mœchari facit, & ei, qui sic dimissam duxerit, adulterij notam inuret. Hac igitur ratione vide pater sanctissime, quantùm grauetur iudicium tuum, quídve nostra fama accipiat detrimenti. Crimen tibi nullum intenditur, ob quod, si cōuictus fis, deponaris. Morbus te non premit, cuius causa tanquàm repudium exhibens, à tuo ministerio suspendaris. Itaque petitionem tuam, qua cupis tibi functionem hanc abrogari, licèt scripto confirmes, reijcimus: alium, qui tuas gerat vices, prorsùs non admittimus: tantum abest, vt alium tibi viuēti succedere patiamur. Parer tu nobis datus es legitima successione: nos non adulterini, sed legitimi filij & dici & esse percupimus.

Episcopo viuēti num licēat aliū subrogare.

Aduertisti iam, vbi pręgrauetur iudicium tuum: accipe, quę sumus, vndè existimationi nostræ ignominiæ nota inuratur. Vt nos rectè atque ordine deseras, nullę tibi causæ suppetunt: Primùm, quòd minimè sumus adulterini, vt iurè nos relinquas. In Catholicæ matris gremio à te sumus excepti: nunquàm credulas aures peruersò dogmati adhibuimus. Et si fortasis etiam ea in parte peccâssemus, tu nobis mederi debueras. Deindè vt aliò te conferas, nulla te nostra persecutio compellit. Quòd si verò Dominus permittit fugere, dum sęuit persecutor, certè infirmorum, nec satis perfectorum est ea consolatio. Multi sancti patienter tolerârunt malorum improbitatem, & sua patientia illos curârunt. Postremò tum fugiendi, nō ęquo animo ferendi sunt mali, cùm nulli adsunt boni, quibus prodesse queas. Sed heu miseros nos, qui dum tua hominis perfectissimi prętentia destituimur, in eam infamię suspicionem vocamur, te non modò studiorum nostrorum pertęsum esse, sed etiam prauis actionibus nostris expelli, tuo tanti viri recessu haud obscurè significante, nullum apud nos bonum superesse. Nihil iam reliquum est, nisi vt calumnientur obtrectatores, augurentur malédici, successores tuos nō modò eijciendos, sed etiam morte afficiendos, quandò & tu te à nobis subducis, & beatus Amandus, decessor tuus, puluerem pedum in nos excutiēs, à nobis recessit. Verùm Deus omnipotēs, facilis ad ignoscēdum, cùm obiurgauit Prophetam ob ederam subitò

Matth. 10.

Mali subditi quandò deserendi.

Ionæ 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

areſcentem malè contentum,ſatìs declarauit ſe longè ęgriùs laturum,ſi pereat creatura ipſius,ſeque mâlle pœnitentiam peccatorum,quàm mortem. Ezech. 18.

His verbis commotus vir Dei, tacitus apud ſe cogitans aliquandiù, tandèm in hęc verba prorupit: Nolite fratres mei,id genus verbis me perſtringere. Equidem non moleſtè fero deplorare vos apud me diſpendia veſtra: ſed ferre non poſſum, quòd tanquàm iniuria affecti,mecùm expoſtulare vultis. Non ego vos adulterinos haberi volo, & quòd ea cauſa diſceſſerim à vobis: nec tam malè ſentio de vobis, vt exiſtimem me nullum apud vos fructum poſſe proferre, atque idcircò aliò me transferam,vbì fructus maior ſpes affulgeat.Sed neque mihi id tribuo,perfectum me eſſe:tantum abeſt,vt perfectiſſimus videri velim.Nec meo iudicio perfectorum eſt,à cœptis non diſcedere, & ſe extendere in anteriora: actuoſæ vitæ cum Martha inſiſtere, ad contemplatiuam verò cum Maria feruenter non adſpirare: & ſi ſe offerat occaſio, actuoſæ vitæ potiùs renunciare, quàm contemplationi non cupidiſſimè incumbere. Domino me adiuuante, vos mihi commiſſos,vt potui,gubernaui:vt labor meus in vobis fructuoſus eſſet,magna inſtantia rogaui. Nec me tædio afficiunt ſtudia veſtra, nec offendit prauitas, quæ nulla eſt,actionum veſtrarum. Hoc vnum ſupereſt,vt talentum, quod in vobis gaudeo cumulatum,aliò conferam, magìs magisque cumulandum, vt veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat. Fecerunt hoc ante nos etiam ſancti homines, quorum vtinàm nos vel extrema merita æquare poſſimus: è quibus pleriq; maioris vtilitatis cauſa, ad alias eccleſias ſe transferri paſſi ſunt: nonnulli ſpe vberioris meriti vltrò commigrârunt. Poſtea verò, ſi ſe ſentirent vel parùm proficere, vel ſuam operam non admodùm neceſſariam, ſeſe ſubduxêre, & ad maiores labores ſuſcipiendos obtulêre: quippe qui vt fortiſſimi pugiles Chriſti intrà quietis clauſtra teneri nollent, ſed in apertum certaminis campum vltrò proſilirent: nõ deſertores pugnę ſpiritalis effecti, nec inſtàr mercenariorum ad luporum conſpectum fugientes, ſed fortiter congreſſuri, eò ſpontè ſeſe ingerentes, vbì aut rarior eſſet aduersùs hoſtes certantium numerus, aut ipſi hoſtes acriùs & propiùs imminerent.Nec tamẽ ego,filioli, horum mihi virtutem arrogo: non me illorum meritis parem temerè aſſeuéro. Quòd ſi verò ſucceſſoris nomen ferre non poteſtis, ſit ſanè cooperator meus.Neque me putetis vobis abſentem fore, qui tametsi ad alios inſtituendos proficiſcor, non tamen extra hanc diœceſim exceſſurus ſum. Non longè à vobis abero: ſi quis caſus euenerit,licebit conſilij cauſa ad me accedere: vbì & pro peccatis veſtris interceſſorem,& omnium, quæ vobis neceſſaria ſint, quęque vos angant, tanto ſolicitiùs memorem habebitis, quanto ero à curis popularibus remotior, & propterea ad diuina contemplanda expeditior & ſtudioſior. Olim Moyſes in monte ſtabat, Exod. 17. & Iſraële cum Amalechitis pugnante,non armis,ſed precibus certabat, efficiebatque, vt tanto eſſet in conflictu Iſraëliticus populus ſuperior,quãto ipſe Deo in oratione propinquior,& à ſtrepitu pręliantium remotior. Et mihi,chariſſimi, deliberatum eſt illic diuinę contemplationi attentiùs inhęrere,vbì me ſeculares tumultus minimè interturbent. Ad hanc rem me incitat beatus Iohannes Baptiſta, qui etiam in tenera ætate mâluit inter feras degere,& earum cibo veſci, quàm apud ſuos manere ciues, nè vel ocioſo ſermone ſe contaminaret. Habeo etiam ad hanc vitam egregium ducem Moyſem, cui optatius fuit in vaſta eremo diuinis frui colloquijs, quàm Aegyptiorum opibus & delicijs eneruari. Elias quoquè & Eliſeus, cęteriquę Prophetę, ſtudio contemplationis inſignes,etiam reges domuerunt.Abraham,omnium pater credẽtium fide effectus,huc me inuitat,cuius iam anteà ſecutus exemplum, contempto natali ſolo, res facultatesq; omnes abieci.Deniquè ipſius Domini Saluatoris exemplo prouocor,qui cum teterrimo hoſte cõflicturus,ſolitarius ad eremum abſceſſit. Cuius miſericordia & benignitate vtinàm fiat, vt & ego illíc improbi hoſtis fraudes proterere, de illic inſtituendis lucra cumulare,& veſtrę ſaluti meis precibus aliqd vtilitatis adferre queam. Ità B.Remaclus dolores ſuorum leniuit,& querimonias ſedauit,ac deindè ſuo perrexit itinere.

Infignes eremitæ,S. Iohannes Baptiſta, Moyſes, Elias, Eliſeus, Abraham.

Matth. 4.

Poſtquàm autem ea res innotuit, tum propè,tum procùl degentibus religioſis viris,quorũ Deus animos permouit, cœperunt vndiquè ad eum ceu apes ad alueuaria confluêre,nõnulli ſe omnipotentis Dei ſeruituti addicere,& leui Saluatoris iugo colla ſupponere: quidam liberos ſuos liberalibus, immò verò monaſticis imbuendos diſciplinis, atque illic Chriſto perpetìm ſeruituros offerre: multi de ſuis facultatibus & redditibus, ſanctis neceſſaria miniſtrare. Inter quos etiam dominus & pater Papolenus ad eum inuiſendi quidem cauſa venit,ſed eius inhęrere magiſterio,quàm domum redire, mâluit. Suſceptus eſt à B.Remaclo officioſiſſimè,& vixit apud eum ſine offenſione:quiq; inſtruendus eò venerat,complures ſuis exemplis ad virtutis ſtudium incitauit. Cernẽs id beatus Remaclus,ſecumq; cogitans ea cauſa miſſum eum fortaſsis à Domino,rogauit eũ, nè ab ipſo diſcederet:tum prętereà ob fratres in diſciplina continẽdos,Malmundarienſi cœnobio,cuius monachi S.Benedicti inſtituto viuebant, ſalua in omnibus authoritate ſua,eum pręfecit.Atque indè Stabulaus reuerſus, ad maiora virtutum opera ſe accinxit,ſuisq; exemplis permultos ad ſuî imitationem pertraxit.

Papolenus pręficitur cœnobio Malmundarienſi.

Quis apud illum triſtitiam non mutauit in gaudium? Quis iram animi tranquillitate & pace non depulit? Quis orbitatis luctum,ad eius conſpectum non cohibuit? Quis nõ paupertate preſſus, eius ſermonibus ità ſubleuatus eſt, vt & diuitum opes deſpiceret, & ſua inopia lętaretur? Quis laborum onere pręgrauatus, eius non eſt adhortatione erectus? Quis adoleſcens ſæuientis libidinis igne ſuccenſus, non confeſtim ad eius admonitionem ſaluberrimam, pudicitiæ cultor extitit? Curabat vexatos à dæmonio: illicitis cogitationibus æſtuantes, ab opere malo retrahebat, docens eas ad petram Chriſtum allidere. Nouerat quo quiſque laboraret morbo,& ex vitæ meritis ſingulos exiſtimans, pro ratione morborum,adhibebat reprehenſiones. Intereà creſcebat illic diuini amoris ſtudium & ardor,monaſticæque diſciplinę rigor inflexibilis. Quàm verò in cęteris eius monaſterij officinis omnis fuerit peccandi interdicta facultas, teſtis eſt vel ſolus dormitorij locus. Teſtis eſt & ſanctus Lambertus,qui è ſua pulſus ſede,eò potiſſimùm confugit,quòd non eſſet neſcius, illic vel maximè ſanctę religionis vigere cultum. Teſtis quoquè eſt Crux lapidea, ad quam ob ſtrepitum labentis calcei, quo fratrum quies fuit interrupta, ire iuſſus nocte media, vſque in crepuſculum ſub illa ſtetit, pſalmodiæque & precibus vacans,atque frigus contemnens, & niues calcans, ſanctitatis ſuę certa indicia dedit.Sed de his aliâs.

S.Lambertus cõfugit ad Stabulenſe monaſterium.

Porrò autem creſcente religione,creuêre etiam eccleſię illius prouentus. Vbì enim rex Sigebertus eum audiuit fratrum feruorem erga Chriſti cultum,beatum Remaclum euocans,pręter ea,quę priùs dederat,& vir illuſtriſſimus Grimoaldus obtinuerat, vndè etiam hactenùs fratres vixerant,ex cõſenſu fidelium ſuorum, tam Epiſcoporum, quàm procerum ſuprà dictorum, in honorem Dei & cultum ſanctorũ Petri & Pauli Apoſtolorum & beati Martini,quibus ea loca dicata erant, permiſit beato Remaclo, vt in vſus ſeruorum DEI, quô deincèps quietiùs viuerent, & abſque vicinorum impreſſione ſoli Deo liberiùs vacarẽt, per vtriuſque monaſterij circuitum duodecim leucę deſignarentur,intrà quarum limites quicquid haberetur, ab ſolis vtriuſque cœnobij colonis excoleretur. Dicitur autem leuca apud Gallos, ſpatium mille quingentorum paſſuum,id eſt, duodecim ſtadiorum. Eam donationem teſtamento confirmatam, & annuli regij impreſſione conſignatam,ſanctus vir libenter accepit,& reuerenter conſeruauit. Deindè anno decimoquarto regni ſui idem rex teſtamento legauit beato Remaclo quędam in Aquitania,putà telonium in portu Vetraria ad fluuios Taunacum & Ittam: itemque portum Sellis,& Vogatium ad flumẽ Ligerim,cum omnibus ad eum attinẽtibus. Quod quidem teſtatur ſcriptum,eius manu ſubſignatum: Sancta,inquit,ac venerabilia monaſteria, Stabulaus ſiue Malmundarium cognominata, vbì vir venerabilis Remaclus Epiſcopus & Abba, Chriſto auſpice,pręeſſe videtur, quę vir illuſtris Grimoaldus maior domûs in honore ſancti Petri,ac ſancti Pauli,vel ſancti Martini, ſeu cęterorum ſanctorum ſuo opere in vaſta eremi Ardennenſis conſtruxit, quemadmodùm nos loca ipſa ad ipſa monaſteria ædificanda pro noſtra pręceptione ex foreſte noſtra conceſſimus: quę licet gratia Chriſti ſint ditata, mundanam tamen ſubſtantiam cernuntur parumpèr habere. Ideò diuina inſpiratione cõmoniti, decreuimus aliquãtulùm de fiſco noſtro ad ipſa monaſteria reſpicere & cõſolari: & cętera,quę in eodem ſcripto (author vocat pręceptum) ſequuntur. Denique ex fiſcis,quę monaſterijs illis adiacent,decimas illi dedit, quas etiamnùm ea monaſteria obtinent.

Sigeberti regis liberalitas.

Leuca Gallis quid ſit.

In hoc ſcripto nihil de ſtylo mutatum eſt.

Poſthęc rex ille,cùm Auſtraſię regnum pręclarè rexiſſet,diem clauſit extremũ. Porrò Grimoaldus maior domûs,ſiue prętectus palatij,vel, vt alij volũt, magiſter equitũ, ſub prętextu munerum accipiendorũ, à Clodoueo fratre Sigeberti Pariſios euocatus, illic retẽtus eſt,qp filium domini ſui Sigeberti, quem in ſuam fidẽ ſuſceperat,vt eum patri in regno ſubſtitueret,Clericum effeciſſet ſiue totondiſſet,ſuum filium regem volens conſti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stituere. Clodoueo quoquè defuncto, Clotarius filius eius in Occidente, frater Clotarij Childericus in Austrasia regnârunt. Hunc ergò beatus Remaclus adijt, & quod patruus ipsi donâsset, vt confirmaret, petijt. Rex libens annuit, & vt vir Dei petiërat, eius successorem Theodardum & Odonem domesticum, iussit eiusdem mensurę solum remeriri: cuius partem dimidiam sibi rex seruauit, reliquam vsibus seruorum Dei testamẽro addixit & confirmauit. Quod quidem virum Dei prudenter admodûm fecisse constat, vt si fortassìs successores eius aliquandò minùs possent, minori negocio, quod minus esset, sine inuidia & infestatione vicinorum, liberiùs sibi vendicarent. Obijt verò etiam Clotarius rex, & ad Childericum monarchia deuoluta est. At ille posteà propter morum insolentiam interfectus, fratrem Theodoricum habuit in occiduis regni partibus successorem, cui magister equitum fuit Ebroinus. Horum tyrannidem auersati Austrasiani, Pipino principi studebant & parebant. Is vbi didicit, in suprà dictis monasterijs cultũ religionis augeri, duas ex fiscis suis villas in vsus mensę seruorũ Dei, vnam in Hasbanio, alteram in Arduenna, pro Dei & S. Remacli amore, attribuit. Sub horum tempore ferunt eum Romam profectum, sancti Petri aliorumq; sanctorũ suffragia imploraturum, atq; illic tandiù in preces & ieiunia incubuisse, donèc diuina & Angelica cõsolatione fretus, quandam reliquiarũ eiusdem beatissimi Apostoli partem meruit obtinere: quę quidem apud nos auro gemmisq; ornatę, pręcipuo cum honore asseruantur. Quod licèt quibusdam fortassè incredibile videatur, nos, qui incomparabilem illum veneramur thesaurũ, multa in earum pręsentia diuinitùs vidimus beneficia pręstari: quę poterit, qui volet, in libro virtutum siue miraculorum eius, lectitare.

Pipinꝰ duas villas largitur monasterijs S. Remacli.

Iam verò senior beatus Remaclus, sed moribus tamẽ, quàm annis maturior, diem vocationis suæ sentiens imminere, tempusq; aduentare, quo compẽsaret honor in cælis, quod labor triuisset in terris, subditos suos ad se accersit, & tum ipsius obitu, tũ sua desolatione mœrentes, ità consolatus est: Eccè patres sanctissimi, eccè fratres charissimi, quos habeo affixos intimis visceribus meis, pars dimidia animę meę: ego viam vniuersę carnis ingredior, nec ad vos deincèps rediturus sum. Vestra itaq;, quos desero, solitudo me habet solicitũ, non mea abitio, qui Deo me cõsolante confirmor. Non me terret cõditio cõmunis mortalium oĩm, quandò etiam tota sapientis vita, quædã debet esse mors cõmentatio. Non potest fœda mors accidere viro forti, nõ immatura sapiẽti, nõ misera eam prouidẽti. Vestra me teneritudo, quos adhuc expediret solidioribus informari disciplinis, nõ parùm mouet: vobis prorsùs timeo, nè, si lupi rapaces incurrãt, nemo sit, qui eos repellat. Equidẽ hęc monasteria Deo & sanctis eius dicaui, vestrisq; vsibus accõmodaui, vestra in hoc vsus opera forti & fideli. Quid aũt in posterum euenturum sit, incompertũ est mihi. Videtis sanè, quo loco res nostrę sint, & q̃ sit hic mundus in maligno positus. Si quid igitur potest apud vos oratio mea, curate, obsecro, nè ab ea integritate, quam in vobis efficerẽ voluĩ, vllo vnq̃ errore abducamini: sed sitis semper in Christo cõiuncti & vnanimes, quemadmodùm & patrum traditiõe, & scripturarũ sanctarũ lectione, & mea solicita adhortatione accepistis. Ex vestris manibus nunq̃ deponatur sacra lectio, sed in ea sit vobis iugis meditatio. Vt enim ager, quanuis fertilis, sine cultura nõ poteſt esse fructuosus: ità nec sine doctrina animus. Nõstis illud, docto & erudito homini viuere, esse cogitare. Orationi frequenter incumbite: pro culpis humana fragilitate admissis, Deum deprecamini: nec solùm precemini, nè alias deincèps admittatis, sed etiam accuratè, nè id fiat, inuigiletis. Si quis enim socordię & ignauiæ se dedat, frustrà ille Deum implorauerit. Vobis virtus sit, vitium fugere: & sapientia prima, stultitia caruisse. Pudor, iustitiaq; soror incorrupta fides, nudaq; veritas, vestris in cordibus sibi domicilium vendicent, vt qui facta vestra conspiciunt, ad imitationem prouocentur. Veram peccatorum confessionem faciatis Deo & prælatis vestris: tentationum impressiones in ipso primo aditu detegatis. Stultorũ enim præposterus pudor, dum celat vlcera, illis maiores submministrat vires. Obedientiam maioribus exhibete, eorũ institutionibus animos accommodate. Tum enim quisq; rectè viuit, si curat id esse, quod audit. Ab omnibus, quæ ira optimis quoq; temperantiam quandã adhibete. Est enim modus in rebus, sunt certi denique fines, quos vltra citraq; neqt cõsistere rectũ: & metiri se quisq; suo pede, suoq; modulo debet. Nemo alteri iniurius sit: accipere enim, q̃ facere, præstat, iniuriam. Patientiam, quæ miseriarum portus est, amplectimini. nemo enim adeò barbarus est, vt nõ possit mi-

Vita sapiẽtis, commentatio mortis.

Sacræ lectionis vtilitas.

Pudor, Fides, Veritas.

Peccatorũ confessio.

Obedictia.

Temperantia siue Modus.

Patientia.

miteſcere, modò culturę patientem commodet aurem. A nullo labore, qui sit à prefectis vestris vobis impositus, absterreamini: quia omnes etiam duri labores, contentione fiũt tolerabiles, & vsus siue cõsuetudo laborũ, etiã dolores facit magis patibiles. Segnitiem prorsùs fugite. nõ enim ignauas mẽtes facilè comitatur virtus. Superbiã vel maximè respuite, vt vera possitis libertate potiri. Non enim ille liber censendus est, cuius animum superbia occupat. Castitatẽ sectamini: omnis nanq; ponderatio, vt ait scriptura diuina, non est digna continẽtis animæ. Prosperi successus, qui etiam sapientũ animos fatigant, non vos delectent. nam qui plùs nimio delectatur rebus secundis, in diuersas mutatis quatietur. Ante omnia pacem & concordiam seruandam admoneo, vt sicut in duobus estis monasterijs congregati, ità gemina in vobis feruеat dilectio, Dei & proximi: cumq; sit vnus vobis pastor prefectus, nullo vnquàm scandalo aut schisinate vos diuidi patiamini. Non vos ossa consumẽs vastet inuidia. nanq; inuidus alterius rebus macrescit opimis, & inuidia Siculi non inuenêre tyranni maius tormẽtum. Si minores fortassè adsint facultates, nolite conqueri. Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus: & ipsa nos natura quotidiè admonet, quàm paucis, quàm vilibus, quàm paruis egeat. Non opibus mentes hominum curęq; leuantur.

Castitas. Eccli. 26.

Cõcordia.

Hęc sunt, charissimi, quorum vos admonitos voluĩ, tanquàm vltimum vale vobis dicens, iam iamq; è vita abiturus. Vos curate, vt tãto arctiùs vestris inhęreant pectoribus, quãto maiorem ex meo recessu molestiam capitis. Quæ si apud vos fructum aliquem effecerint, maximo me gaudio afficietis. Simul aũt cogitetis, vos quoq; morituros, & ità tempus pœnitẽtię agẽdæ collatum, nè, queso, inaniter labi patiamini. Veniet, veniet ille dies, cùm frustrà desiderabitis vel vnius horæ vsuram. Dum ergò tempus est, operamini bonum ad oẽs. Labuntur enim anni fugaces, dicq; truditur dies. Iam mortalia non speranda monet annus, & album quæ rapit hora diem. Mors vltima linea rerum est. Perpetuus nulli datur vsus, & hæres hęredem alterius velut vnda superuenit vndam. Puluis & vmbra sumus: omnes vna manet mors, & calcanda semèl via leti. In bonis aũt operibus & rectè factis si hinc decesserimus, beati erimus, vnà cum corporibus etiam omni cupiditate & æmulatione absoluti.

His suauissimis, ijsq; extremis sermonibus mœrorem illorum leniuit. Deindè modica correptus febre, cùm se sacrosancti corporis & sanguinis Domini viatico cõfirmâsset, inter charissimorũ filiorum manus animã reddidit creatori, post diuturnã Christo exhibitam seruitutem. Verus Israëlita, egressus ex Aegypto, spoliato vicino, aucta talenta reportauit. Corpus eius honorificè curatũ, cum multa psalmorum & hymnorum melodia in beati Martini oratorio, quod ipse extruxerat, humatũ est: vbi etiam aliquãdiù iacuit, miraculis interìm testatum efficiẽs, se apud Dominum viuere. Successit illi dominus Papolenus, vir Apostolicus, cuius suprà fecimus mentionem: Papoleno Sigolinus, beati patris iudicio æquè approbatus: Sigolino Goduinus, annis & morum maturitate grandæuus, qui sancti viri corpus transtulit, & in ecclesia beati Petri reposuit, lectumq; illius auro & argento ornãdum curauit. Vbi pereius merita multa vsq; in pręsens Dominus miraculorum signa efficit, quæ illic conscripta habentur in laudem & gloriam præpotentis Dei, qui est benedictus in secula, Amen.

Felix beati viri obitus.

Primi Abbates Stabulenses & Malmundienſes.

LIBER PRIMVS DE MIRACVLIS BEATI REMACLI, *eodem Notgero authore: sed ob lectoris vitandum tædium, multa F. Laurentius Surius in compendium redegit.*

PROLOGVS AVTHORIS.

POST glorioſissimi agonis omnibus seculis laudabilem triumphũ, quo depositò carnali indumẽto, immarcescibilem glorię idem nactus est coronam, ad comprobandum quanti meriti, quantæq; sanctitatis beatus vir iste fuerit, noluit pius Dominus occultum manere, quod apud illum non latebat: sed fieret hominibus quoquè clarũ, quanta gloria ille polleat in cęlis, cui tanta miracula, quę nostris adspectibus cõcessa sunt videre, pręstat agere in terris. Non enim audemus silere, quæ nouimus, nè quasi desides & tardi ad opera Christi enarranda vel miranda, dijudicemur. Nec alia, nisi ea, quę relatu veracium hominum didicimus, vel ipsi oculis perspeximus, dicere volumus, nè culpa mendacij arguamur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De contracto sanato. Cap. 1.

EO tempore, quo ecclesię nostrę altare construebatur, adfuit illic Ioseph quidam adeò contractus, vt in genua presso capite, nō posset cælum suspicere, nec tamen caput vno in loco diù retinere. Id mali tum sibi accidisse referebat, cùm in agro vicini sui gramina ipsius equus iniustè carperet. Tum enim fulgure percussum, sensisse se tantam adustionem, vt mox deposito capite contraheretur. Quadam autem Dominicæ nocte, fratribus diuinum officium persoluentibus, ille in pauimentum templi proruens, magnis clamoribus complet templum, adeò vt præ horrore illi, qui vigilijs illis intererant, fugerent, & in altaris locum irreuerenter irrumperent. Monachi verò suo more matutinos hymnos sublimiter depromentes, abeunt ad hominē clamātem, videntque eum integerrimæ sanitati restitutum. Percontantur, quî id factum sit: ille respondet vidisse se ceu faculam ardentem à lecto beatissimi Remacli vibratam, ipsum subitò irradiare, & malum omne à corpore depellere. Ibi tum cernere mirum erat, quicquid fulguris ignis adusserat, simul atquè abstersum esset, non solùm simile esse carni reliquæ, sed candidius etiam atque vegetius. Monachi solennes laudes offerunt Deo & sancto patrono. Seruantur autem lignea instrumenta, quibus tum ille, tum alij, qui illic sanantur, vsi fuêre, & ad templi fores suspenduntur, vt sint monimēta virtutum Christi, & ea videntes, enarrent magnalia eius.

Cap. 2. Vincula cuiusdam rumpūtur.

Alius quidam ferro vinctus, vbi cancellos attigit, mox sentit dirumpi vincula, seque liberatum. Mirantur omnes, qui aderant: & ille gratias agens Deo, domum lætus reuertitur.

Cap. 3. Cæca videt.

Cæca quædam, cùm diù luminibus orbata fuisset, per visum nocte admonetur, vt aquam è sancti viri fonte haustam bibat, eaque oculos abluat. Páret illa, & repentè fit sana.

Cap. 4.

Amulgerus quidā tēpore messis Dominico die, nō dans honorē Deo, plaustra onusta cum sua cōiuge domum adducebat. Et eccè festuca eius oculo infixa, luscum reddit hominem: atque ex eo dolore, etiam alterius oculi lumen amittit. Tandèm de misericordia Dei cōcepta fiducia, alterius ductu permulta obit sanctorum loca, eorum suffragia implorans. Interìm quadam nocte audit, si velit effici incolumis, vt ad memoriam beatissimi confessoris Remacli properet. Lætus surgit è lecto, multisque peragratis locis, tandèm sabbato venit eò, quò iussus erat. Nocte sequēti fratribus vespertinos hymnos cōcinētibus, ille clamoribus implet ecclesiam. Fratres sentiētes virtutem adesse diuinam,

Item cęc.

magna vocum contentione laudant Deū. Absolutis precibus, veniunt ad hominē iam clarè videntem, audiuntque ex eo, à mausoleo beati viri instàr radiorum solis lucernam coruscantem, omne ipsius caput concussisse, lumenque ipsi redisse.

Cap. 5.

Non diù post res gesta innotuit Ludouico inuictissimo principi & proceribus eius. Perductusque ad eum cæcus, narrauit ei ordine rem omnem. Imperator immensas Deo gratias agens, multumque exultans, ipsius temporibus tanta fieri miracula, lumina cæco diuinitùs restituta deosculatus est.

Cap. 6.

In eo loco, quem rincolę Deruum vocant, Abbas noster, qui per id tempus vtriq; loco præerat, summoperè connitebatur, vt regularis augeretur cultus. nam hactenùs instàr Canonicorū illic vixerāt. Itaque è nobis seniores fratres ibi cōmorari voluit, qui hortarentur eos ad regularis siue monasticæ vitæ studium. Iam aduentabat festus dies pijssimi doctoris nostri Remacli, & illi à nostris de eius rebus gestis edocti, statuunt noctem illam vigilijs celebrem ducere. Eccè aūt opportunè adest quidā membris omnibus cōtractus, cuius plantæ semori adiunctæ visebātur. Is ait, diuinitùs sibi dictum, monachos beati Remacli illic adfuturos, & ea nocte vigilias celebraturos, seque illic sanatum iri. Permissum est illi in templo permanere: porrò simul atquè omnes quieti se dederunt,

Contractus sanatur.

ille repentinis clamoribus cōrum quietem interturbat. Surgunt ergò, & ad celebrandū diuinum noctis officium properant. Eo absoluto, accedunt hominem, eumq; saltuum cōspiciunt. Laudatur magnis vocibus Deus, q̄ etiam ipsis procùl degētibus sancti memoria nō desit. Deindè percontantur ex eo, quo pacto curatus sit: respondet, vidisse se pontificem, vultu Angelico & splendida specie, in templū ingredientē, ipsiq; manum porrigentem: moxque membra omnia suis locis & officijs restituta.

Cap. 7.

Rodlindis fœmina, ab ipso ortu prorsùs muta, peruigil erat in templo, cùm apud nos dies festus sanctissimi Remacli ageretur. Vbi fratres omnes ad nocturnum cum multa deuotione, magno studio & contentis vocibus persoluendum officium con-

conuenêre, vt Dominus illorum confirmaret fidem & actus pios, illa misera, quam immundus spiritus à natiuitate adeò mutam reddiderat, vt nec verbum posset eloqui, subitò tam perfectè sanata est, nobis id coràm cernentibus, vt nullus nostrùm rectiùs verba formare posset. Muta loquitur.

Homo quidam improbus ausus fuit beati viri terram sibi vendicare. Admonetur à nostris blandis verbis, non decere illum, vt per vim vsurpet res tanti patris. Ille nihil cunctatus, cum suæ partis defensoribus venit ad locum illum: adducit falsos testes, qui sanctè iurare non dubitant, eam terram eius ditionis potiùs esse, quàm ecclesiæ nostræ. Ille verò etiam hunc in modum sibijpsi imprecatur: Ità mihi adsit in afflictis rebus meis sancti huius meritum, & sic in capite & barba mea pili maneant, quemadmodùm ego rectè assecuéro terram hanc me iure obtinere. Eadem nocte acerba premitur corporis valetudine, vnguesq; & pili eius à capite & barba prorsùs auelluntur. Territus tam dira omnipotentis Dei castigatione, non solùm quod abstulerat reddit, sed duplo plus etiam addit de suo. at tamen quoàd vixit, nec capillos, nec barbam recuperauit. Cap. 8. Vitio diuina in vsur. pantē bona monasterij.

Alius quidam arietem vouerat sancto viro, iamque eum ducebat ad eius ecclesiam. Vbi autem in monasterij conspectum venit, tentante eum satana, mutat sententiam, mactatoq; ariete, ea nocte egregiè epulatur, totamque pecudem cum suis deuorat. Sed non dormitat cælestis vindicta. Nam misero illi os & vultus ferè ad aures retorquentur, talique deformitate affectus, clamat se voti reum: sicque discedens, non priùs eo vitio caruit, quàm vita. Cap. 9. Item in vitifragum.

Ermenrada ad tres menses cæca, in somnis monetur, vt votum aliquod nuncupet beato Remaclo, nec dubitet se lumen recuperaturam. Illa rebus pauper, fide integra, cùm nihil haberet aliud, cereolum iubet ad sepulcrum beati viri accendi, donèc consumptus sit. Ardet cereus, illoque absumpto, lux reddita est mulieri. Cap. 10. Cæca illuminatur.

Ante hoc biennium Lungulfus quidam rogatus à coniuge sua grauissimè decumbē- Cap. 11.
te, vt fibulas argenteas ad beatissimi antistitis locum deferret, & pro animæ ipsius salute precaretur: promisit se facturum, quod peteret: sed post eius obitum promissi immemor, diuino timore & amore posthabito, argentum in suos conuertit vsus. Eam temeritatem non ferens occultorum cognitor Deus, perfidum illum sex mensium cæcitate damnauit. Scisciantibus cognatis, vndè illi tam repentina accidisset cæcitas, confessius est ob argentum fraude retentum, eam sibi euenisse. Hortantur ergò eum, vt præstet, quod vxori promiserat. Páret ille, & properè ad monasterium abiens, faretur culpam suam, & coniugis iussa exequitur. Deindè nocte tota orans ad sepulcrū beati viri, sub auroram sentit lumen sibi restitutum. Punitur fraus cuiusdam.

Nupèr quidam ex familia nostra Gotherus, dæmonum vexatione per somnium surdus effectus, per visum iussus est adire limina sacra beati Remacli. Ille dubius animi, tamen cœpit proficisci, adferens certam farris mensuram, quam monasterio debebat. Cumque non longè abesset à monasterio, bos illius vel ob nimiam lassitudinem, vel ob aliam aliquam molestiam, immotus subsistit. Ea causa afflictus homo, mansit illic ea nocte. Post noctis medium in somnis videt senem quendam ad se venientem sanè splendidum, virgamque manu gestantem, caputque & aures ipsius ea cædentem, & indè abeuntem. Itaque expergefactus, comperit se rectè valere, ac paulò pòst etiam bouem, penè moribundum, iam prorsùs restitutum. Cap. 12. Surdus auditi.

Eiusdem familiæ Theodradus terram aratro proscindens, hora sexta vidit senem sub clerici forma ad se venientem, rogātemque, vt ipsum ad monasterium perduceret, summoperè illuc ire cupientem. Negat ille se posse cœptū opus intermittere. Sepiùs ità roganti ille semper negat assensum. Nocte aduentante, cùm se sopori dedisset, rursùs eādē forma senex ei appáret, idem orans, quod iā crebrò anteà. Illo prorsùs renuente, percussit eū manu in faciem, eumq; ictum mox surditas secuta est. Post dies paucos abit humiliter ad sacratissimum sancti viri tumulū, & pernox orat apud eum. Et eccè, sicut ipse nobis narrare solebat, cernit lucem ab altari procedere, eundemque senem lucernam manu tenentem, signū Crucis ipsi imprimere, moxq; membra affecta sanare. Cap. 13. Item alius.

In villa pagi Fulminensis, quam Marram vocant, quæque in ecclesiæ monasterij nostri dotem cessit, nupèr indigenæ oratorium condere instituerunt. Habuit ea structura celerem progressum, erat enim lignea. Deindè rogant antistitem, vt cōsecret ædē, cùm priùs è monasterio reliquias S. Remacli, vt eius nomini templum dicaretur, petijssent & Cap. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accepissent,quas etiam Episcopus reuerenter opportuno loco reposuit. Expletis autem vigilijs & cæteris dedicationi congruentibus,vbì ventum est ad altare tegẽdum,Grimuara matrona venerabilis, linteum offert antistiti, quo altare operiretur, idque sub testificatione,nè vnquàm nisì lotionis causa indè amoueretur:cuius lotionis ministerium sibi relictum voluit,credens sibi profuturum,si quid officij præstitisset sancto confessori. Non diù pòst sanctimonialis, quæ illic se seruituram deuouerat, oblita propositi sui, ea palla vel linteo ab altari sublato caput tegit, & abit,diabolico instinctui satisfacturа. Sed confestìm adest vltio.nanque domum reuersa,dæmone eam exagitante, aquam calidam parat,eaque caput abluens,prædicto linteo se tergit. Eodem momento adeò capilli omnes à capite defluunt,vt nec vestigium eorum vllum appareret.Ità quæ alienum sibi præter fas velamen vsurpârat,naturale capitis tegumentum perdidit. Huc accessit totius capitis pruritus,& magna pediculorum vis. Tandèm à fratribus monasterij oratum est pro illa,facinus suum agnoscẽte & accusante,& capilli renati sunt. Potest hoc discì exemplo,res sacras minimè temerandas. Huius verò rei tot sunt testes, quot eius prædij tum fuêre habitatores.

Vide vltionẽ cælestẽ in abutentẽ altaris linteo.

Cap 15. Visum est aliquandò fratribus,quædam circa venerabile beati viri sepulcrum emendari oportere. Aduocantur artifices,indicant illi,quid fieri debeat: deindè ad certum diẽ adsunt cum rastris & malleis,humum sepulcri effodiunt, foribus obseratis: in fodiendo magnam sentiunt difficultatem ob soli tenacitatem. Vbi autem superior terra nõnihil amota fuit,tanta ex sepulcro manauit odoris suauitas,àc si aromata omnia illic crearentur. Terrentur artifices,fugamque capessiunt. At templi custos, diuinam intelligens adesse virtutem,confirmat eos,dicens certò indè liquere,adesse præsentem beatum virum,ipsorumque labori fauere. Pergunt igitur,vt cœperant,fodere:porrò odor ille foràs celatum volebant.

Mira odoris suauitas è sepulcro S. Remacli.

Cap.16. Calcus villa monasterij nostri,ad Mosam sita est, in qua,ob piscandi commoditatem, monachus,de cuius fide & conuersatione nihil dubitaretur,constitui solebat, vt captos pisces certo tempore in monasterium inferret. Fuit hoc muneris quandoquè demandatum Leutfrido grandæuo fratri: qui diuina benedictione fretus, vtplurimùm magnam pisciũ copiam in monasterium adducebat. Interim adest festus beati Remacli dies. Leur. nullum piscandi genus omittitur,nec tamen quicquam capitur. Tum senex ille contriniens ad monasterium,pateat contemptui. Vincit tandèm amor, & naui conscensa,abit ad cœnobium. Inter nauigandum autem ità secùm tacitus cogitat: Placétne tibi beate confessor,vt ex tam multo labore nullum mecùm ad fratres fructum apportem? Quod facinus meum, ob quod omnis piscandi industria elusa est? Mallem equidem in his perire aquis,quàm vt fratres ex me vllum capiant detrimentum. Hæc illo intrà se dicente, subitò ex aquis in nauim irruentibus magnus piscis exilit : quem vnus è nautis adjs rem totam exponit. Prudẽti deindè consilio decretum est,vt singulis fratribus singulę fragia, si ipsi eius seruitio non deessent.

Piscis magno miraculo fratribus præbetur.

Cap.17. In pagi Mosaliacensis prędio Maranco quidam hydropisi vexatus,atque omni medicorum opera nihil adiutus,nocte in somnis admonitus fuit,vt ad tumulum beati Remacli preces fundat. Ille mox indicat cognatis visionẽ,petit summoperè eò se adduci, pmittitq; se quandã vineę partem sancto daturũ, si salus amissa redeat. Párent amici,& cũ ceteris ducunt hominẽ ad locũ optatũ:adeunt tumulũ reuerenter,incendunt cereos, orãt diutissimè,& morbo se sentit homo liberatum. Vineã,vti pollicitus erat,tradit monasterio,& redit ad sua. Sed paulopòst iam securus de salute corporis,dolet se vineam beato Remaclo dedisse,nec dubitat eam rursùs vendicare sibi,& vinum ex ea collectum, in sua cella condere. Sed eccè redit ad miserũ hydrops pristinus,adeoq; eũ exagitat,vt vitæ spem omnem abijceret. Dat igitur vexatio intellectũ auditui,& sacerdoti atque cognatis exponens temeritatem suam,ducitur ab eis infelix vnà cum vino illo ad tumulum beati viri,multũ trepidãtibus illis,nè etiã ipsi eius sceleris pœnas luerent. Rogãtur indè fratres monasterij,vt orẽt p illo,iubent eũ fratres ad Ecclesię fores expectare sancti cõfessoris virtutem,orantesque pro eo nocte illa,manè videt hominem sanatum. Huius rei testes sunt plurimi.

Hydropici curatur.

Cælestis vindicta in sacrilegũ.

Quidam à matris vtero surdus & mutus,à parentibus commendatus est homini, qui eum ad sanctorum memorias circunduceret. Iam multum temporis illi confecerant diuersis adeundis locis,cùm tandèm ad nostrum monasterium perueniunt. Excepti à nobis,in xenodochio addies octo humanitatis studio sustentãtur. Dominico autem die, q tum erat ante Christi natiuitatem octauus, pulsabantur signa ad preces vespertinas, & populo ad Ecclesiam confluente, miser ille excitatur,& licèt, quid ageretur, nescius esset,tamen intrat cum cæteris in templum,& in quendam se abdit angulum. Nobis diuinum officium reuerenter exequentibus,vbì ventum est ad Antiphonam, O sapientia,ille humì collabitur,sanguineque ex auribus & gutture manante,instàr furiosi vociferatur,non vulgum duntaxàt,sed nos etiam rei adhuc ignaros perturbans. Laudibus Dei absolutis,imus ad eum, totum pauimentum cruore infectum, & miserum propè exanimem conspicimus. Tum verò agnita patroni nostri virtute, à terra eleuatum & aqua lotum,ad sacrum tumulum perferendum curamus:cunctisque pulsatis signis, Te Deum laudamus,concinimus. Indè ille sumpto cibo,adeò confirmatus est viribus,vt ad quoduis opus nemo illo promptior esset. Porrò instàr infantis didicit formare verba, non aliud proferre valens,quàm quod antè ab alio pronunciatum esset. Vndè satis constat,eum hactenùs nec audiuisse,nec locutum esse. Vbì ea res adregem allata est,cùm apud nos esset,iussit eum ad se adduci,sibique prandenti assistere:adeoque in eo venera-tus est sancti Remacli virtutẽ,vt hominis illius & os,& oculos, & aures exoscularetur.

Surdus & mutus restituitur.

Quodam tempore annonam ad nos aduehentibus quibusdam è famulis nostris, pro consuetudine certa illis in poculo quodam potus mensura apponebatur. Vbi ad vltimũ ventum est,cernens ille abesse ministrum,qui potum offerebat,poculum in suam sarcinam conijcit,secùm ablaturus. Itaq; iungit quatuor boum paria ad plaustrum suum, cupiens cum socijs abire domum. Eccè autem loco illi plaustrum adeò affigitur,boucsque tãto rigore constringuntur,vt prorsùs moueri non possent. Rogant socij, quid ipsi acciderit; fatetur furtum suum,& summo cum dolore reddit poculum. Mox abscedunt boues gressu liberrimo. Poculum illud siue vasculum pòst diligentiùs seruatum est, donèc huius rei fama allata est ad Airicum Abbatem * Indæ monasterij: qui magnis precibus id á nobis impetratum,in beati Remacli memoriã,auro includi & catenis argenteis ad sanctissimi Hermetis martyris monumentum suspendi iussit. Eius enim præclari martyris sacras reliquias per Lotarium Imperatorem à Romanæ Ecclesiæ partibus impetrârat,& summo honore prosequebatur. Cùm autem cognouisset nostra incuria penè in obliuionem abijsse beati Remacli miracula,obiurgauit nos,quòd ea in scripta nõ essent redacta,dicens cum aliorum iniuria id fieri,quos ea laterent. Me verò precibus & authoritate sua eò adegit,vt ea conscriberem. Ità ego obedientia fretus, feci vt potui. Lector dabit veniam imperitiæ,si minùs cultus sermo videbitur. Pauca autem volui annotare ex pluribus,nè nimietas dictis fidem abroget.

Pœna furis.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BIBLIA

LIBER II. DE CERTISSIMIS MIRACVLIS S. REMACLI EPIscopi, quæ F. Laurentius Surius itidèm ob vitandã prolixitatem contraxit.

Cap.1. Carolo tertio Imperatore, Anno salutis octingentesimo octogesimo tertio, inuisa gens Danorum,magna instructa classe,in Gallias de improuisò irrupit, ijsque peruagatis, cædibus, incendijs & direptione omnia vastauit. Indè transmisso Mosæ flumine, Arduennam syluam mirè populantur,euertunt villas,incendunt oppida,regias arces & monasteria destruunt. Ventum est etiam ad nostrum cœnobium, cuius situm clàm nocturnũ explorantes,ità nos includere constituunt,vt nemo possit euadere. Sed diuino nutu & patroni nostri meritis eorum consilia nobis quidam fuga elapsus patefecit. Nos metu perculsi, sublatis beati Remacli reliquijs,licèt serò, fugæ nos mandamus. Nocte intempesta montem ascendimus,& illic respirandi causa subsistimus. Tum verò immẽsum lumen igneæ columnæ effigie videmus descẽdere in loculũ,sacra ossa retinentem. Lux illa longè fuit lunari splẽdore illustrior. Erat tum frigus ingẽs:at nos ità suaui quodam calore afficiebamur,vt vernum tempus agi videretur. Interim nos inuicèm respectan-

Dani Gallias populantur.

Lux cælitùs descendit in

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacras B. Remacli reliquias.

ctantes, stamus attoniti, nihil loquentes, & tantæ rei finem expectantes: cùm post vnius fermè horæ spatium lux illa cælos repetijt. Nos ergò ire pergimus, atque ità illęsi à patrono illo nostro in tam præsenti hostilis persecutionis periculo conseruati sumus, vt nullus ferè barbarorum ense iugulatus sit.

Cap. 2.

At durante illa procella, coacti sumus aliò commigrare. Itaque in villa beati Remacli, quam Bouiniacum vocant, vbì tum ab hostibus nonnulla quies dari videbatur, cum sacro eius corpore consedimus, donèc ab Imperatore profligatis barbaris, patriæ nostræ pacem redditam didicimus. Interìm in villa illa precibus sancti patroni nostri, semper omnia nobis abundè subministrabantur. Pace autem reddita, iam nihil morati, domum

Stabulense monasteriũ concrematum.

contendebamus: & eccè perfertur ad nos tristissimus nũcius, totum monasterium nostrum voracibus flammis absumptum. Ea res nos valdè consternauit: tandèm visum est adire prædiolum Calcum, quod penè solum in ea vastatione nobis relictum erat. Sed illic tãta grassabatur lues, vt humandis vix superstites sufficerent cadaueribus, & quod dictu quoquè fœdum est, plerunquè duo vel tres in vno sepulcro conderentur. Ea res fratrum animos in diuersa rapuit, alijs dicentibus exilium tam præsenti exitio anteferendum: alijs contrà asserentibus, nullum mortem euasurum, qui ea peste ex Dei voluntate sit periturus: fidendum virtuti beati confessoris, & incunctanter ad locum destinatum eundum: quorum sententia obtinuit, itumque est & breuì peruentum ad prędiolum. Mi-

Pestis depelitur.

ra dicturus sum, sed fidem adhibeat, qui credit nihil impossibile Deo. Ad introitum nostrum omnis illa pestis, sancti Remacli meritis adeò extincta est, vt qui ea nõdùm laborãssent, nihil ab ea mali paterentur: ex ijs autem, qui correpti ea erant, permulti sanarentur, cùm hactenùs quisquis eam sensisset, certam sibi mortem impendére non dubitaret. In eodem loco erat puella paralytica, quam ab incunte ætate morbus lecto perpetuò affixerat. Ea nullo prorsùs cibo, nisi lacte duntaxàt & paucis fructibus, vtebat, solius aquę & dulcis potionis, quam rustici braciam vocant, & in primis vindemijs recentis musti potu contenta. Iam viginti & duobus ferè annis ità victitârat. Nobis verò indè recedentibus ad monasterium nostrum, cuius iam quædã tecta à nostris instaurata erant, illa mã-

Paralytica reualescit.

sit paralytica: sed paulò pòst monetur quidam per visum, vt dicat matri puellę, vt eam benè lotam apportet ad tumulum S. Remacli. Ille se illusum putans, negligit iussa. Iterùm iterumque admonitus, tandèm facit, vt erat iussus. Mater verò puellæ eum confinxisse hęc existimans, nihil se mouet. Tandèm puella ipsa per visum iubetur ocyùs petere oratorium S. Remacli. Illa mox multo clamore matrem excitat, dumque eius opera conatur è lecto surgere, ilicò sanam se comperit, suisq; pedibus intrat ecclesiam, gratias actura. Mater autem accensis cereis, signa pulsat, plebs concurrit, ingens omnes occupat stupor & gaudium. Deus laudatur & benedicitur ab omnibus: Benedictus es, inquiunt, Do-

Psal. 145. & 146.

mine, & benedicta opera tua, qui erigis elisos, & sanas contritos: qui mirabiliter sanctos glorificas tuos, mirabiliùs ipse eorum virtute glorificaris: Qui viuis & regnas trinus & vnus in secula seculorum. Eodem die puella citra vllam nauseam panem, carnes, vinũ & quicquid ei appositum esset, edit & bibit, & suis pedibus, licèt paululùm nutante gressu, ambulabat quocunquè vellet. Viuit illa vsque in pręsentem diem.

Cap. 3.

Alio tempore rursùs barbaris illis incursantibus, è monasterio egressi, sumpto nobiscum omnium laborum solatio beati Remacli corpusculo, ad Castrum Lonniam profecti sumus. Eò mulier mente capta, totoque colligata corpore, adducta est. Mirè illa

Insana redit ad sanitatem.

conuicijs, morsibus, ictibus quos poterat, vexabat. Orantibus autem pro illa, qui eam adduxerant, ad fores ædis, in qua beati pontificis corpus repositum erat, post triduum ferè perfectè curata est.

Cap. 4.

Per idem tempus à Caprę montis castello, quò nos vt conferremus, Nortmãnica rabies compulerat, ad monasterium propter imminentẽ patroni nostri solennitatẽ redire properabamus. V bì paululùm extra pagũ Solomanniam peruenissimus, multa nos hominum turba prosequente, cerei, qui ante loculum, quo beati Remacli corpus asseruabatur, fe-

Cerei diuinitùs accensi.

rebãtur, paulò antè ventorũ extincti, rursùs accensi sunt diuinitùs. Nolebat id credere agrestis turba, sed nunq; extinctos cereos affirmabat. Nos rei indignitate cõmoti, cereos extingui iubemus, beatoque Remaclo supplices preces offerimus. Mox adest manus præpotentis Dei, & cęlitùs lapso lumine, denuò cerei accenduntur. Adeò verò lux illa totum illustrabat locum, vt nemo posset ambigere cælestem eam esse. Tum omnes pariter prorumpimus in laudes Dei, mittuntur nũcij ad ecclesiam, qui nobis interìm psal-

lentibus

lentibus pulsent signa: & eccè totum oratorium vident illi Diuinis completum splendoribus, qui nobis abeuntibus pariter disparuêre.

Mulier paupercula non ità pridèm miserè contracta, ire non poterat. Monetur per visum petere sepulcrum beatissimi Remacli. Pijs quibusdam eam adiuuantibus, venit ad monasterium vehiculo: & quia non facilè apud nos, nisì certa ex causa, fœminæ admittuntur, ante fores cœnobij deponitur: rogat custodes, vt liceat ipsi in basilicam veni-

Cap. 5.

re. Tandèm monasterij Præfectis annuentibus, manibus reptans venit in templum, prosternit se coram tumulo, diuinam imploratura clementiam. Exacto ferè triduo, nobis publicè Missam celebrantibus, pijssimi confessoris sedulis pulsata precibus adest virtus. Erigit se mulier, & primùm innitens baculo, ingredi tentat: paulò pòst integram est sanitatem adepta.

Contracta erigitur.

Fiscus Ledernaus nostro monasterio addictus est. In eo ecclesia est, sancti Simetrij & aliorum virtutibus illustris. Digressi nos à castello Longia, quod æquè nostræ ditionis est, ad eum fiscum diuertimus. Habebamus apud nos preciosum corpus patroni nostri, quod in S. Simetrij ecclesia ea nocte voluimus conseruari. Vigilabat tum illic frater quidam, isque ante gallorum cantum vidit è cælo lucem descendere, & per fenestras templi penetrans, feretro, quo sacrum corpus vehebatur, incumbere: simulque tenebras dispelli omnes, feretrum commoueri, campanas cælesti vi impulsas sonum edere. Fratres & vicini expergiscuntur, re insolita obstupescunt, & licèt molestum esset prę-

Cap. 6.

Nota rem miram.

ter morem surgere, at tamen surgunt ad nocturnas persoluendas preces. Vbì ad ecclesiam ventum est, & compertum quid accidisset, animaduertunt sancto corpori non deesse Diuina officia atque ministeria. Itaq; laudibus celebrant Christum, qui tam mirabilis est in sanctis suis. Frater autem ille, qui hæc viderat, prę nimio timore, penè extra sese fuit. Quod idcircò illi accidisse suspicor, quòd fortassis vitiorum suorum formis & imagini-

Psal. 67.

bus reuerberaretur. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritûs Dei. Cùm ergò interdùm humana mens supra se ducitur ad aliquid videndum, necesse est, vt vas fictile, corpus, inquam, ferre tantum pondus non sustinens, infirmetur. Possumus autem nos ex hac visione colligere, quòd ea nocte coniunctis inter se S. Simetrij & beati Remacli reliquijs, etiam spiritu se reuelare voluerint. Sancti enim cùm suos in terris ciues inuisunt, luculenti apparent, vt sunt in cælis. Ait enim S. Gregorius: Debent ea, quę ministrant, ad eius similitudinem tendere, cui ministrant: vt quę inuisibili seruiunt, esse in-

1. Cor. 2.

uisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum?

Longobardus quidam filiam habuit, cuius plantæ cum suris, ità corpori superiori adhærescebant, vt penitùs ingredi non valeret. Itaq; ducebant eam ad multa sanctorum patrocinijs celebria loca, etiam in exteras regiones, sed nihil impetrabat. Nec tamen abijcere spem voluit, sed audiens apud nos magna diuinitùs præstari beneficia, de sancti patroni nostri benignitate concepta fidutia, venit ad nos, & filiolam suam cum cunis po

Cap. 7.

suit in templo. Quodam autem Dominico die puella vagitu suo adeò molesta fuit sub Missæ sacrificio, vt extra templũ eã efferre oporteret. Latebat tunc nos & etiam patrẽ eius, quid diuina in ea virtus operaretur. Pater ergò ducit eam ad hospitium, & cùm nihil de vagitu remitteret, ille quadam molestia affectus, volẽs certiùs nôsse, quid haberet, pannos, quibus inuoluta erat, dissoluit, eosque videns sanguinolẽtos, palpat loca ea, quæ

Contracta in fantula sanatur.

diximus, sentitq; eius membra redintegrari, iam tibijs prorsùs extensis. Laudat ergò omnipotentem Deum, & patronum nostrum sanctum Remaclum. Idem nos facimus, postquàm ab eo didicimus, quid actum esset.

Cap. 8.

Erat apud nos monachus, ecclesiæ nostrę custos: qui cùm carnis abominãdis vitijs esset addictus, non dubitabat id officij exercere: & licèt sese non corrigeret, tã impudẽter & obstinato animo apud sanctorum pignora & Deo sacratas aras versãbatur impurus. Nõ attẽdebat, qd accidisset filijs Eli sacerdotis, qd filijs Aaronis, ignẽ alienũ offerẽtibus: vndè tã facilè animaduertere potuisset, si illæ veteres cęremonię neglectę, tã diris supplicijs addixêre eos, quos diximꝰ, sobriè & iustè ac religiosè & salubri cũ terrore Chri-

1. Reg. 4. Leuit. 10.

sti sacramentis inseruiendũ. Voluit aũt sanctus patronus noster eũ à detestãdis facinoris agũtur, cælesti beneficio agnoscũt. Appáret igitur rustico cuidã, mœstus ei exponit monachi temeritatẽ, iubet eũ accedere, & suis verbis eũ deterrere. Tũ quoq; monet, vt

Sancti nõ-runt res hominum.

iubea-

Universidad de Deusto
Biblioteca

iubeatur monachos perscrutari conscientiam suam, vt hac ratione ad se reuersus, corrigat sese, nè diuinitùs puniatur. Rusticus facit, quod erat imperatum, venit admonachum, ducit eum seorsùm, humì coram illo se abijcit, orat, vt quod reuelatione didicit, secùm perpendere velit. At ille postquàm audiuit rustici sermones, non se erigit contra se, non in seipsum descendit, sed instar fanatici verborum fulminibus verberat miserum, ait phantasmatibus ipsum delusum, præ nimia miseria incidisse in insaniam. Rusticus abscedit, & miser monachus contempto illo, tanquàm indigno, cui aliquid diuinitùs reueletur, pergit more suo licentia effrenata. Non cogitat sæpè abiectos & viles homines etiam ad potentes mitti, nec despici ab eis contemplatione illius, à quo

Num. 22. 1. Reg. 19. Ioan. 11. missi sunt. Non venit ei in mentem, olim prophetâsse Balaam pessimũ, prophetâsse Saulem tum, cùm sanctum Dauid persequeretur, denique etiam Caipham acerrimũ Christi hostem, futura prædixisse: vndè colligere debebat, spiritum Domini & animas iustorum non per bonos tantùm, sed etiam per malos efficere, quæ multorum salùti prosint. Dum ergò non vult agere pœnitentiam, totum corpus eius lepra sibi vendicat, &

Percutitur lepra monachus irreligiosus. prurigo, vndè tantus exhalabat fœtor, vt etiam amicis toto animo subuenire ei cupientibus, intolerabilis redderetur. Ducitur ergò in domicilium quoddam extra cœnobium, & illic res necessarię affatim ei suppeditantur. Sed fœtor incredibilis omnem fratrum accessum ab eo excludit, cogiturque is, qui cibum ei apportabat, escas in scamno apud ostium deponere, & velocissimè abire, quòd fœtor tolerari nullo pacto posset. Ea miseria diù vehementer afflictus, è vita abijt, nec cuiquam adhuc compertum est, num

Ierem. 37 pœna illa temporaria, peccati castigatio fuerit, vel initium sempiternæ. Scimus ex scripturis, duplici contritione conteri peccatores, & temporales afflictiones prodesse alijs, alijs obesse. Ex hoc verò, & id genus alijs miraculis discimus, quàm grauc sibi iudicium paret, qui vitæ integritate & castimonia posthabita, non ea, qua par est, in Deo dicatis oratorijs reuerentia versatur.

Cap. 9. In fisco, quem Brattin vocant, cuiusdam Domini seruus familiam ecclesiæ nostræ multis vexabat modis, nec ab ea amentia & importunitate vllius admonitione poterat reuocari. Interim aduentante celebritate patroni nostri, in ipsis eius ferijs, prò more multi vtriusque sexûs & diuersorum ordinum homines, pia deuotione confluunt: adest etiam seruus nequam, quem diximus, nihil etiamnùm correctus, sed in sua malitia perseuerans: intrat in templum, cum alijs beneficia petiturus ab eo, quem in eius familia lędebat. Sed breuì apparuit, quàm perniciosa sit temeraria confidentia & incauta securi-

Homo temerarius diuinitùs castigatur. tas. Cùm enim inter alios staret intrepidus, repentè corruit, amentia corripitur, & membra eius miserandum in modum coram omni populo contrahuntur. Tum nos accersiti, cum Odilone Abbate nostro eò accedimus, & postquàm multorum relatu, qualis fuisset, comperimus, citra vllam ambiguitatem diuinitùs eum castigatum animaduertimus, præsertim cùm non ignoraremus plerisque alijs id genus temeratoribus similia accidisse. At tamen curamus eum ad caput sancti Remacli deportari: vt, num sit malum immedicabile, quamprimùm experiremur. Cumque illi condonâssemus, quod in nos sceleratè admiserat, & pro eo precati essemus, indè recessimus. Post paucas horas custos ecclesiæ alacer ad nos aduolat, hominem sanatum indicat. Nos eo nuncio nõ mediocriter exhilarati, celeriter ad eum redimus. Videns autem Abbas eum tam præsenti Dei virtute obstupefactum, confestim in pedes erigit illum. Sentiens verò quodam adhuc languore teneri eum, quærit num sibi velit potum porrigi. Illo annuente, deponitur ca-

Curatur in vtroq; homine. lix beati cõfessoris, qui supra altare pẽdebat, & vino repletus ei offertur. Eo hausto, & vires recepit, & quod est pstantius, mores mutauit. Multi eius subita castigatione pmoti, ad meliorẽ se frugẽ recepère, & à beati viri domesticis vexãdis, aut contumeliosè exagitandis, sibi deinceps temperârunt. Eius autem domini seruus noluit posthàc eius vti ministerio, sed ad altare beati confessoris eum obtulit, monasterio perpetuò seruiturum.

Cap. 10. Collegit quandoquè Abbas argentum, quo volebat cuiusdam aræ tabulam ingentem pro decore domùs Dei vestiri. Redigitur argentum in laminas, laminæ inaurantur, exculpuntur, & effinguntur vario opere in ijs imagines, custodiquè seruandæ traduntur, is alia re impeditus: ponit eas super reuerendum altare beatissimæ virginis, paulò post tutiori loco repositurus. Erat tum in monasterio nostro clericus quidã sanè officiosus, nobisque haud vulgariter charus. Cernens ille laminas tam malè asseruatas, cupiditate inflammatus, vnam ex eis aufert. Vbi animaduersum est deesse laminam, fit quidem diligens

gens inquisitio, sed nihil certi deprehenditur. Tandèm anathemate percellitur, qui id sacrilegium perpetrâsset: multumque sudatur, vt possit ad rem certam peruenìri. Ille ma

Sacrilegi terribilis castigatio. net in scelere obstinatus, nec adducitur vlla re, vt prodat crimen suum. Sed vltio diuina prodit sacrilegum. Arreptus enim à dæmone, passim ab illo raptatur: atque interìm crebriùs repetíto clamore, testatur se laminam subduxisse. Cùm sic autem diù à nequam spiritu exagitatus, viribus corporis destitueretur, in lecto reponitur, & ex ipso languore, mira Dei dispensatione, in terrorem aliorum ad horam fit rursùs compos mentis, & suum facinus confitetur, ità dicens ad amicos & cognatos, qui lectum eius circunsistentes, eum consolabantur: Meritò tam seuerum vltorem experior sanctum Remaclum, quandoquidem ex eius ædę argentum miser, iamdiù anathemate plexus, abstuli. Multa mihi in eius monasterio præstita erant beneficia, quæ me facilè, nè id facerem, retrahere potuissent. Sed quia pro illis omnibus etiam tantum maleficium reddere volui, verbera verberibus cumulaui, atque in animæ & corporis me summum conieci discrimen. His dictis, iterùm mente captus, furere perrexit, & posteà sine fructu pœnitentiæ in ea furia excessit è vita. Hæc quisquis legit, caueat, nè simili se scelere obstringat. Perpendat animo, quo in cœno iniquitas volutetur, quæ virtutis & probitatis lux sit: vt virtus ipsa præmium quoddam sit suî studiosorum, & iniquitas improborum supplicium. Quid verò clerici huius horrendum iudicium, aliud nobis innuit, nisì vt sanctos locum hunc incolentes reuereamur? Sicut enim illi ante Dominum assistentes, pro culpis nostris benignè intercedunt: ità interdùm, nostris maleficijs exacerbati, nos accusant.

Nota.

Cap. 11. Fuit apud nos alius quidam clericus, à puero educatus, monasterio nostro ad multa vtilis & accommodus. Is in nostro contubernio viuebat nobiscùm familiariter, & nobis erat impensè charus. Contigit interìm Comitissam quandam venerabilem pro salute sua non parui precij fibulam auream ad cœnobium nostrum (ità enim vouerat) mittere. Indè malignus dæmon, qui diligenter hominum animos explorat, in quæ vitia propliniores sint, occasione arrepta, clerici huius mentem pertentat. Ille verò nequissimam suggestionem non grauitatis consilio, nec virtutis constantia respuens, oculos ad fibulam adijcit, camque clàm suffuratur. Nõ diù pòst Abbas noster Rauengerus dum quosdam è nobis ad sacros ordines vult promoueri, ad Episcopum nos mittit, adiuncto nobis etiam clerico, de quo nunc agimus. Erat tum Quadragesima. Etsì autem ille tanti sacrilegij sibi esset conscius, nulla tñ id neq; confessione, neque pœnitentia expiauit, sed confidenter nobiscùm proficiscens, Diaconus ordinatus est, non attendens, quod scriptum

Esa. 52. est: Mundamini, qui fertis vasa Domini: cùm vtiquè eos, qui corporis & sanguinis Dominici vasis tractandis adhibentur, mundos & probatis moribus esse oporteat. Absoluto deindè sacrificio & precibus vespertinis, nos ad hospitium imus, eousquè producta

Item alterius sacrile gi horrẽda pœna. ieiunia soluturi. Ibi inter edendum ille confrater noster cadit, frendet dentibus, mirè ac miserè se collidit, nosque admirabiliter obstupefactos, cogit laboranti sibi adesse. Mox à mensa surgimus, permulta remedia summa beneuolẽtia adhibemus: sed frustrà omnia, diuino iudicio in eum ius sibi diabolo vendicante. Tota nocte diseruciamur animis, & valdè afflictamur. Tandèm benignus Deus, nolens apud exteros tam fœdum casum notescere ad ignominiam, profligato dæmone, præstitit vt nobiscùm incolumis redi-

1. Reg. 16. ret. Et integra tum hebdomada nullam sensit maligni illius infestationem: qua Dei benignitate ille abusus, noluit facinus suum confiteri: eaque incuria hostem reddidit valẽtiorem. Nam cùm Completorij preces Dominico die persolueremus, acriùs à dæmone arripitur, nec iam succurrebat nobis, quo pacto ei opitularemur, quòd incerti essemus, num satanæ vexatio illa esset. At tamen præ fraterna commiseratione noctibus vicissìm apud eum vigilabamus, visusque est nobis crebriùs quàm olim Saul, exagitari. Interìm brachium dextrum quo rapuerat aurum, penitùs exarescit: Nobis dubitãtibus, an casu id acciderit, vel diuina animaduersione, Abbas noster rem altiùs perpendens, nequaquàm censuit casui tribuendum, sed hominem dixit diaboli laqueis constrictum teneri. Mouebat eum, quòd statim à sacris acceptis ordinibus diuinitùs punitus esset, & vndè animæ remedium capiendum erat, id ei versum esset in perniciem. Nouerat scriptum, gra

Iohan. 12. & 13 uiùs eum condemnari, qui indignus suscipit, quod nõ meretur. Sicut ergò in Iudam merè percipientem corpus Domini satanas intrauit, quem constat furem fuisse: ità colligebat Abbas etiam hunc fortasìs aliquo sacrilegio contaminatum, quòd ea ferè hora atrociùs cruciaretur à dæmone, qua fuisset sacris initiatus: hortabaturq; fratres, vt cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

se illa vexatio remitteret,cautè ab eo expiscarẽtur,num quid eius conscientiã grauet. Fratres Abbatis iussa capessunt,clanculò ex eo sciscitantur,si quid habeat,quod animũ angat.Ille ad voces eorum modò rubore,modò pallore suffunditur: tandemque licèt pudibundus,suam culpam & agnoscit & purè confitetur,orans vt apud Abbatem pro ipso velint intercedere.Fratres referunt omnia ad Abbatem,Abbas iustitiam misericordia temperat,nec vult addere afflictionem afflicto: prohibet etiam,nè eius crimen in publicum proferatur:indicit fratribus,vt pro illo iciunijs & precibus & Missarum celebrationi incumbant. Quid multa? Reualescit frater,restituitur brachiũ,dæmon ab eo prorsùs eliminatur:nosterque mœror multiplex,multa consolatione permutatur.

Cap.12. Est hodieque apud nos frater quidam faber ferrarius.Is cùm in itinere duos comites suos ex leui causa ad summam contentionem ex largioribus poculis peruenisse cerneret,ità vt iam ad arma prosilirent,non sine ingenti periculo se medium interponit,cupiens eos inter se conciliare. Tum alter ex eis,omisso aduersario suo, in hunc furibundus incurrit,multisque eum vulneribus conficit,vt penè exanimis videretur.Ea re nos valdè commoti, maximè quòd fida eius opera sæpè vsi essemus, statim medicos ei adhibemus.Curantur facilè vulnera omnia,dempto illo,quod in brachij iunctura illatũ erat, in quo curando chirurgi errauit industria. Et tamen egit ille, vt extrinsecùs vulnus sanatum videretur,cùm intùs maneret morbus.Accipit ergò pactam mercedem, & tanquàm suo officio probè perfunctus,abscedit.Fabrum rursùs inuadit dolor, nihil potest illo brachio exercere operis,immò nec manum ad os ducere.Vbi nihil proficit humana medicina,ad huius loci sanctos confugit.Accidit verò,vt tum nos cuiusdam afflictionis causa cum crucibus & sanctorum reliquijs Malmundarium pereremus,sanctorum eius loci merita imploraturi,multa nos hominum, vt moris est, turba comitante, in quibus & faber ille fuit,qui etiam iter nostrum anteuertit. Cumque procùl nos aduentantes cerneret,oculis in cælum sublatis,& genibus flexis,rogat Deum,vt per sanctorum illorum merita sibi opituletur.Ità orans, subitò quasì mentis quendam stuporem patitur, moxque se in pedes erigere volens, nutante vestigio, in cubitum relabitur, sicque brachij illa pars,quæ perniciosè suo loco mota erat, indè resiliens, in pristinum statum reuocatur,& homo totus sit sanus,vsque in præsens nobis vtiliter seruiens.

Vide quid præstet sanctorum inuocatio.

Cap.13. In villa proxima,nobis cernentibus,paruulus quidam fuit manibus ab ipsa natiuitate planè contractis.Dolebant summoperè parẽtes, & eorum vicem miserabantur vicini,hortabanturque eos, vt cum paruulo eant ad nostrum monasterium, nec dubitent se non frustrà id facturos:quòd ob illustrandum sanctum suum,permulta illic Deus miracula operetur.Non surdus auditor pueri pater,facit quod admonent.Erat tum solennitas natiuitatis beati Iohannis,vidimusque eum offerentem munus ad altare sancti patroni nostri. Iam enim preces Vespertinas absolueramus, & propter nimiam populi aduentantis impressionem,mansimus in choro. Interìm audimus puerum clamitãtem, miramur insolitum vulgi strepitum, cupimus scire quid rei sit, subitoque puer ad nos affertur iam planè curatus.Laudamus omnes vno ore Christum, confessorem eius prædicamus,ad cuius sepulcrum id genus quotidianis consolationibus recreamur.

Contractus puer restituitur.

Cap.14. Inter magnam malè habentium turbam,qui ad nos confluebant, venit cæcus quidam,qui iam multa sanctorum loca adierat frustrà, Domino eius curationem differẽte, vt sancti nostri merita magìs innotescerent.Sub ipsis autem Missarum solennijs in nostram ecclesiam introductus, apud altare nobis cernentibus se prosternit, atque posteà eleuatus,perspicuè videt,Deumque in sancto eius,ità vt par erat,mirificè laudat & prædicat,nos quoquè compellens exultare in Domino, & gratias agere.

Cæcus lumẽ recipit.

Cap.15. Villa Vuademias nobis subiecta est,nec à monasterio nostro longè abest. In ea rusticus quidam adhuc superstes degit,qui primo Rogationum die,cùm deberet diuino cultui vacare,contra fas abijt ad syluam,& ligna cecidit in vsus domûs suæ. Galliarum ecclesiæ ex præscripto beati Mamerti Episcopi Viennensis,triduo illo litanias concelebrant,iciunijs se macerant, pio affectu à mundi illecebris abstinent, animarum potiùs quàm corporum alimoniæ studeant. Ea consuetudo hodieque perseuérans ob multas auertendas clades,non debet ob friuolas quasdam occasiones violari.

Dies Rogationum.

Vltio cælestis. Sed id rusticus negligens,dicìq; sanctificationis reuerentiã non exhibens,diuinã sensit vltionem.Fascem enim lignorum humeris impositum domum absportat,baculo se sustentans: dumque onus deponit,manus curuatis digitis adhæret baculo, nec ab vllo potuit

tuit amoueri. Aduocantur vicini, mirantur omnes: rogant,vt quid egerit, exponat. Ille non dissimulat,fatetur peccatum suum:orat,vt baculum oblongum ex vtraque parte amputent,nè eius onere prægrauetur. Deindè admonitus ab illis,sedulò inuisit diuersa sanctorum templa,diù noctuque eorum suffragia implorans. Ità accidit, vt veniret etiam ad nos,qui tam insolita perspecta vltione,putabamus hominem aut periurij,aut sacrilegij dare pœnas.Cùm autem secretò eum examinaremns,negauit se vnquàm vel sacrilegum,vel periurum fuisse.Et nobis sanè visus est vera dicere. Iussimus autem,vt apud aram sancti Remacli se prosterneret.Posteà verò nobis Missam solenniter celebrãtibus, cùm euangelium legeretur, ille vociferatur,& surgit à pauimento. Tum verò nobis & permultis alijs adspectantibus,lignum è manu eius elabitur: rursusque ille tanquàm mentis stuporem patiens,quod nobis maximæ admirationi fuit, humì collabitur,suisque clamoribus efficit,vt Euangelium audire non possemus. Nec diù pòst sanatus est.Nos verò lignum illud iussimus suspendi ad fores monasterij nostri.

Pauca alia miracula omisimus,nè fastidiosi lectores habeant vndè conquerantur.

S. MOYSIS VITA, A PHILONE HEBRAEO TRIBVS LIBRIS CONSCRIPTA, PETRO FRANCISCO ZINO VERONENSI INTERPRETE. EXTAT IN EIUS OPERIBUS GRÆCÈ SCRIPTIS.

LIBER I.

4. Septẽbris

MOsis apud Iudæos legislatoris,vt quidam volunt,vel,vt alij censent,sacrarum legum interpretis, viri in rebus omnibus summi, atque hominis planè perfecti absolutique vitam, nè ignoretur ab ijs, qui eius cognitione sunt digni, scribere constituimus.Nam legum quidem, quas reliquit, gloria per vniuersum orbem peruagata, ad extremos vsq; terrarum fines peruénit: Ipse autem quinam verè fuerit, haud ità multis est notum. Etenim qui ciuitatibus leges condiderunt,propter inuidiam fortassè, & quòd ipse non paucis in rebus ab institutis ipsorum dissentiret,noluerunt, vt inter eos, qui apud Græcos celebres erãt, numeraretur. Quorum plerique, quam ex literarum studijs adepti erant facultatem,monumentis tum carmine,tum soluta oratione conscriptis dedecorârunt, peruulgatas comœdiæ Sybariticæque nequitiæ turpitudines componentes. Quos exercere ingenia in virorum præstantium vitis explicandis oportebat, vt nec præclarum quicquam,quod illustrari posset,silentio prætermissum,obliuione deleretur:nec ipsi,potioribus omissis argumentis,cognitione indigna prætulisse viderentur, cùm accuratè scelera ad flagitiosorum hominum gloriam promulgarẽt.At ego, neglecta istorum inuidia,quæ de hoc viro vel ex sacris libris, quos ipse tanquàm admiranda sapientiæ suæ reliquit monumenta,vel ex gentis senioribus didici,memoriæ tradam.Semper enim auditis lecta coniunxi atque contexui:Quo factum est,vt diligentiùs, quàm cæteri,quæ ad vitam eius pertinent,videar persecutus.Exordiar antem, vndè principium ducendum est necessariò.

Nomẽ Mosis cur minùs celebre apud exteros.

Mosis genus & patria.

Mosis genere quidem Hebræus fuit,sed in Aegypto genitus, & educatus. Illuc enim maiores eius,cùm Babylon & loca finitima diuturna fame premerentur,victûs quærendi gratia vniuersi commigrauerant.Ea quippe regio campestris & plana, & cùm rerum omnium,quibus indiget humana vita,tum frumenti potissimùm feracissima.Nam huius flumen vigente æstate,quo tempore non torrentes solùm,sed perennes fluuij minuuntur, exundat, atque agros fœcundos reddit: qui cùm imbre non egeant, magnam omnium fructuum copiam quotannis afferunt, nisi propter redundantem incolarum

Aegypti fertilitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

impietatem iratus DEVS eos intercipiat. Parentes sui ordinis optimos habuit, qui licèt tribules essent, concordiæ tamen vinculo magis, quàm generis necessitudine, deuincti erant. Septima ætate fuit hic post illum primum, qui cùm esset aduena, totius Iudæorum gentis dux extitit. Regia autem educatione nutritus est ob hanc causam:

Pharaonis crudelitas.

Aegypti rex cùm huiusce gentis hominum multitudo vehementer crescceret, veritus nè aduenæ numero indigenas superantes, validiore manu cum illis de imperio contenderent, robur ipsorum tollere nefarijs consilijs machinabatur. Permittens igitur, vt fœminas, quæ nascerentur, suscipi atque educari liceret, (siquidem fœmineum genus, propter naturæ imbecillitatem, ineptum est ad bellum gerendum,) iussit vt interficerentur mares, nè per ciuitates propagarentur & crescerent. Nam virorum propugnaculum haud facilè capi euertiq; potest. Natus itaq; puer, augustiorem, q̃ pro priuato homine, indolem præ se tulit. Quarè parentes, quoàd fieri potuit, edicta Tyranni negligentes, cìclàm domi tribus mensibus nutriêrunt. Verùm, quoniam in regnis non desunt, qui illa etiam, quæ in penetralibus gerũtur, diligenter explorent, vt noui semper aliquid ad Regem afferant, veriti, nè, dum vnius saluti conantur consulere, vnà cum illo perirent, lachrymantes filium propter fluminis ripam exposuerunt, gementesque recesserunt, miserantes tum vicem suam, qui proprijs manibus filium cogerentur occidere, tum inquissimum ipsius interitum. Deindè tanquàm in alieno negocio se, vt maioris calamitatis authores, incusabant. Cur enim eum (aiebant) non simul àc in lucem est editus, exposuimus? Quandoquidem qui non peruenit eò, vt mansuetioris victûs particeps esset, eum multi ne hominem quidem existimant. Nos autem superuacaneam adhibentes curam, tres menses illum enutriuimus, atque ità vberiorem tum nobis molestiam, tum ipsi acerbitatem exhibuimus: quippe qui ad ea, quæ iucunda molestáve sunt, diutiùs toleranda iam idoneus, acerbiore malorum sensu perimitur. Ac illi quidem futuri euentûs ignari, miserabili dolore affecti discesserunt: Soror autem infantis expositi, fraterna affectione ducta, paulo longiùs, quid euenturum esset, obseruabat. Quæ mihi videntur omninò prouidentia DEI, cui puer curæ erat, accidisse.

Moses infans exponitur.

Filia Pharaonis cur Mosen adoptârit.

Regionis Rex charam & vnicam habebat filiam. Hæc, vt fertur, cùm iam diù nupta esset, nunquàm conceperat, quarè prolis præsertìm masculæ, quæ opulentam paternæ felicitatis ac principatûs hereditatem caperet, erat admodùm cupida, nè deficiente iobole, ad alienos peruenire. Quamobrèm eo die quammaximè tristis atque solicita, licèt domi manere, nec porta pedem efferre solita esset, tamen curarum onere fatigata, se cum ancillulis ad flumen contulit: cumque balneo vsura esset, in arecto denissimo puerum conspicata, vt ad se afferretur, imperauit: cumque à vertice ad pedes vsque contemplans, pulchram habitudinem & formam commendauit: cumque lachrymantem cerneret, non aliter, àc si proprius fuisset filius, materna affectione miserata est. Sciens autem illum esse filium Hebræorum, Regis edictum metuentium, quomodò tolli educarique posset, consulebat. Neque enim tutum existimabat, eum statìm in regiam ferri. Adhuc igitur ambigenti, soror pueri, quæ tanquàm è specula dubitationem ipsius conijciebat, accurrit, & rogat, an eum à mulieribus Hebræis lactari velit: illaque annuente, suam & infantis matrem tanquàm alienam, adduxit, quô promptiùs libentique animo occasionem arriperet, seque illum mercede nutrituram polliceretur.

Moses à sua matre nutritur.

DEO sic prouidente, vt prima alimenta puer germana perciperet. Tum ipsum verè Mosem appellârunt, quòd ex aqua sublatus esset. Aquam enim Aegyptij Mos vocant.

Cùm autem maiora continenter incrementa, quàm pro ratione temporis, acciperet, citiùs à mamma depulsus est, & à matre eademque nutrice, cùm nõ egeret amplius lacte, redditus ei, quæ ipsum lactandum tradiderat. Erat autem generosa liberalique forma præditus. Itaque videns eum perfectiorem, quàm ætas pateretur, ex ipsoque adspectu magis, quàm anteà diligens & charum habens, adoptat sibi, cùm priùs artificio tumoris ventris simulâsset, quô verus, non autem supposititius, esse putaretur. Omnia autem quæ Deus vult, quanuis difficilima sint, facilia reddit. Regio igitur cultu atque institutis educatus, non vt planè puer rebus ridiculis & leuibus oblectabatur, licèt ij, quorum fi-

Filia Pharaonis simulat se matrẽ Mosis.

del & curæ commissus erat, permitterent, vt animum relaxaret, & nihil ei triste aut seuerum ostenderent: sed pudorem ac grauitatem præ se ferens, ijs audiendis & spectandis vacabat, quæ animo erant profutura.

Moses mirè proficit in literis.

Iam præceptores vndiquè conuenerant, partìm è locis propinquis, Aegyptiq; præfecturis sponte sua, partìm è Græcia magnis præmijs accersiti: quorum ille facultates haud ità longo tempore, ingenij præstantia doctrinam & præcepta ipsorum anteuertens, adeò superauit, vt reminisci, non discere, videretur. Quin etiam, quæ cognitu difficilima erant, ipsemet excogitabat. præclara enim ingenia per se multa noua reperiunt. Ac quemadmodùm athletarum magistros solicitudine liberant ea corpora, quæ rectè valent, & omnibus partibus benè compacta, & agilia sunt, quippè quæ nihil aut parùm eis curæ præbeant: atque itèm agricolas felices generosæque arbores, quæ sponte sua meliores fiunt: sic egregius animus præripiens, quæ dicuntur, per se ipse potiùs, quàm Doctorum opera, iuuatur. Arrepto nanque aliquo scientiæ principio, tanquàm equus, vt aiunt, per campum excurrit. Numerandi igitur dimetiendiq́ue rationem, orationisque numeros, concentum & modos, vniuersamque musicam, quæ vel instrumentorum vsu, vel vocibus continetur, & philosophiam, quæ per comparationes & coniecturas in literis, quas sacras vocant, ostenditur, ex commendatione animalium, quibus diuinos honores tribuunt, & quæ artibus ac doctrinis his leuioribus compræhenduntur, ex Aegyptiorum sermonibus didicit. Graeci autem aliam disciplinarum seriem tradiderunt. At illi, qui è locis finitimis venerant, tum Assyrias literas, tum Chaldaicam de rebus cęlestibus scientiam docuerunt. Hanc tamen ab Aegyptijs etiam accepit. Mathematicæ enim facultatis inprimis studiosi sunt. Diligenter igitur ab vtrisque didicit, & in quibus inter se vel conuenirent, vel discrepa-

Aegyptij inprimis student mathesi.

rent. Sine contentione autem lites & controuersias præteriens, veritatem inquirebat. Natura enim ipsius nihil falsi poterat admittere: cui vitio sunt affines, quicunque pro partibus pugnant, & propositi, qualecunque fuerit, defensores, vtrùm probabile sit, nécne, nihil explorantes: similes patronis operam suam mercede vendentibus, qui nihil curant, an causæ, quas susciplunt, iustæ sint.

Mosis summa tempe. rantia in adolescentia.

Cùm autem è pueritiæ terminis excederet, prudentior euadebat: nec, vt quidam solent, adolescentiæ cupiditatibus indulgebat: licèt innumerabilibus illecebris accenderetur ex occasionibus, quas regna cumulatè suppeditant: sed ipsas continentia ac temperantia, tanquàm quibusdam habenis coërcens, earum impetum cohibebat. Nam reliquas ægritudines animi, quæ ad iram mœrorémve commouent, natura mitigans & leniens moderabatur. Quòd si quicquam animus tantummodò perculsus & afflictus esset, rationis castigatio grauiorem adhibebat animaduersionem. Ac primos omninò animi motus atque impetus, vt ferocem & indomitum equum obseruabat, veritus, nè rationem, quæ aurigæ munere fungi debet, præcurrentes omnia perturbarent. Sunt enim bonorum malorumque causæ: bonorum quidem, cùm párent rationis imperio: malorum autem, cùm contumaces sunt, nec ei volunt obtemperare. Quibus ex rebus fiebat, vt & qui cum illo versabantur, & reliqui omnes, meritò noui spectaculi admiratione affecti, dubitarent, vtrùm illustris illa, quæ corpus eius incolebat, mens diuina esset, an humana, an ex vtroque composita. Animaduertebant enim aliarum non esse similem, sed eminere, & ad magnificentius quiddam extolli. Ventri enim, præter necessarium tributum, quod natura præscripserat, nihil impertibat. Voluptatum autem, quæ sub ventre sunt,

Contemptu voluptatũ.

ne meminerat quidem, nisì quandiù liberis operam daret. Parsimoniæ verò præcipuè studiosus erat. A molli enim delicataque viuendi ratione, vt si quis alius, abhorrebat: quippè qui animo tantùm viuere cupiebat, non corpore. Philosophiæ præcepta ex quotidianis actionibus ostendebat, sic loquens, vt sentiebat: ità se gerens, vt ad orationis virtęque concentum dictis facta congruerent, vt qualis sermo, talis vita: & qualis vita, talis sermo reperirentur: vicissimque sibi, tanquàm in instrumento musico concinentes, responderent.

Res secundæ vt plerosq; infient.

Iam cùm multi, si prosper aliquis fortunę flatus eos paulispèr prouexerit, inflati magnos spiritus tollant, & humiliores despiciant, eosque quisquilias, sordes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

incommoda, inutilia terræ pondera, & alijs id genus nominibus appellent, non aliter, ac si commutabilem ipsi fortunæ conditionem apud se in tuto stabilique loco conclusam obsignatamque contineant, cùm ne postridiè quidem eodem fortassè futuri sint statu, (Quid enim fortuna mutabilius, quæ humana cuncta sursùm deorsùm versans, vno eodemque die sæpè excelso loco positum deprimit, abiectumque sublimem tollit?) Hæc isti cùm semper fieri videant, planeque intelligant, domesticos tamen atque amicos contemnunt, legesque, secundùm quas geniti educatique sunt, violant, & mores atque instituta patria, quæ meritò reprehendi non possunt, mouent atque dissoluunt, rerumque præsentium studio, nullius veterum memoriam retinent.

Moses hæres regni Aegyptij.

Ille verò felicitatis humanæ fastigium assecutus, cùm tanti Regis nepos, auitique regni sic, vt nullus vnquàm filius magis, hæres omnium spe existimaretur, atque adeò Rex iuuenis vocaretur: disciplinam tamen, in qua natus erat, à Maioribus traditam studiosè coluit, eorum, qui se adoptauerant, bona, licèt temporibus splendidiora essent, aliena tamen adulterinaque putans, eorum verò, à quibus fuerat procreatus, quanuis exiguum ad tempus obscuriora forent, propria tamen germanaq; iudicans, tanquàm incorruptus quidam iudex, vtrorunq;, hos amore beneuolentiaque promptè prosequebatur, illos vt de se benè meritos, grata voluntate remunerabat: idque perpetuò præstitisset, nisi nouum & nefarium à Rege scelus, in ea regione patratum adspexisset.

Hospites enim, erant Iudæi. (Nam maiores, vndè genus ducebant, vt anteà diximus, ex Babylone atque alijs regnis penuria victûs in Aegyptum demigrauerant, & supplices quodammodò ad Regis fidem indigenarumque misericordiam, tanquàm ad sacrum asylum confugerant. Hospites enim apud eos, à quibus suscipiuntur, meo quidem iudicio supplices sunt. Nec supplices solùm erant & amici, sed incolæ iam ad parem cum vrbanis honorem adspirantes, ac propè ciues, ab ipsis indigenis parùm differebant) Hos, qui proprijs sedibus relictis, in Aegyptum tanquàm in alteram patriam concesserant, regionis princeps non secùs, àc si eos aut bello cepisset, aut emisset à dominis, quorum in ædibus vernæ nati essent, seruiture opprimebat: eosque vt mancipia tractabat, qui non solùm liberi erant, sed hospites, & supplices, & incolæ, & Deum liberis, hospitibus, supplicibus, familiaribus præsidentem, taliumque facinorum inspectorem ac vindicem nihil veritus aut reformidans.

Pharaonis in hospites Iudæos sęuitia.

Ad hæc eos nouis quotidiè laboribus premens, maiora, quàm sustineri possent, onera imponebat. Ea si quis propter imbecillitatem detrectaret, ferrum præstò erat. Operibus homines immitissimos ac sæuissimos, neminique ignoscentes præfecerat, qui ex ipsa re operum exactores appellabantur. Lutum alij conflandis lateribus conficiebant: alij paleas vndiquè comportabant: Laterum enim vincula, sunt paleæ: alij domos, muros, vrbes extruebant: alij excindebant lapides, materiam ipsi die noctuque, nullis succedentibus, exportantes. Nulla dabatur quies, adeò, vt ne somnum quidem capere liceret. Omnia & opificum & ministrorum munera obire cogebantur. Itaque breui priùs animi concidebant, tum corpora defatigabantur atque ità tanquàm pestilenti lue correpti, alij post alios interibant. Hos insepultos extra fines abijciebant, & tam miserabiliter defunctis propinquos aut amicos non solùm puluerem inijcere, sed ne illachrymare quidem permittebant: vt animi etiam affectionibus, quas propè rerum omnium solas natura liberas esse voluit, seruitutem intolerabili grauioris necessitatis onere affligentes impij minitarentur.

Moses consolatur Iudæos afflictos.

Hæc ille ferens iniquo animo, vehementerque dolens, cùm nec iniurios vlcisci, nec læsis opitulari posset, oratione, quantùm poterat, adiuuabat, præfectos monens, vt moderatè se gererent, & mandatorum acerbitatem mitigarent atque remitterent: operarios autem cohortans, vt præsentem fortunam fortiter ferrent, seque viros præstarent: nec, si corpora fatigarentur, animis deficerent, sed post aduersam, prosperam expectarent. Rerum enim, quæ in mundo sint, omnium esse vicissitudinem. Cæli perturbationem in serenitatem conuerti: ventorum violentiam, in placidum aëris statum: turbulentam maris tempestatem, in quietam tranquillitatem: res

res itèm humanas sic agi, atque eo magis, quo sunt mutabiliores. Hisce rationibus se grauissimos eorum morbos vt bonus medicus lenire, ac leuiores reddere existimabat. At illi paulispèr mitigati, rursùm irruebant, & ex respirandi interuallo nouum aliquod omninò & grauius malum afferebant. Erant enim ex præfectis quidam planè implacabiles, atque ità rabidi, vt à venenatis carnemque vorantibus bestijs crudelitate nihil differrent, ferę sub humana figura, quæ corporis formam ad mansuetudinis speciem venandi decipiendique causa gestabant, ferro adamanteque duriores. Horum vnum immanissimum, cùm admonitionibus non mitior, sed asperior fieret, iussaque tanta diligentia ac manuum celeritate facientes, vt ne spatium quidem haberent respirandi, ad necem vsque contumeliosè flagris cęderet, de medio sustulit: æquum esse iudicans, vt qui pernicie atque interitu hominum pascebatur, ipse perderetur ac interiret.

Præfecti operũ crudelissimi.

Ex ijs vnum occidit Moses.

Hoc audito, Rex indignatus est, & grauiter tulit: non quòd vnus iustè, an iniustè necatus occidisset, sed quòd è filia natus, à se dissentiens, non eosdem, quos ipse, inimicos atque amicos iudicaret: sed odisset, quos ipse diligeret: diligeret, quibus ipse infensus esset, in cosque se mitem misericordemque præberet, quos summo ipse odio prosequeretur ac sempiterno. Hanc magistratus semèl occasionem nacti, cùm scirent adolescentem scelerum ipsorum esse memorem, eaque opportunè vindicaturum suspicarentur, innumerabiles hincindè calumnias in apertas aui aures intulerunt, vt etiam amittendi regni timorem inijcerent. Id molietur, dicebant. nihil enim humile sapit, semper aliquid machinatur, ante tempus affectat regnum. Quosdam blanditijs allicit, alios deterret minis, alios necat indicta causa: quos tibi charissimos animaduertit, aspernatur. Quid iam cunctaris? an expectas, vt cogitata perficiat? Magni momenti est apud eos, qui insidias struunt, eorum cunctatio, qui petuntur insidijs.

Magistratus inflammant animum Pharaonis in Mosen.

Moses fugit in Arabiam.

Istorum criminationibus in Arabiam finitimam secessit: vbi tutò commoratus, DEVM obsecrans, vt miseros è difficilimis incommodis liberaret: eos autem, à quibus nihil in ipsis discruciandis omittebatur, meritis supplicijs afficeret, sibique duplicatam hanc gratiam concederet, vt vtrunque posset intueri. Hoc eius bonorum studium, & malorum odium diligens DEVS, ipsius audijt vota, nec eorum, quę illic patrabantur, in longum, vt ipsum decebat, iudicium distulit. Interìm se in stadio virtutis Moses exercebat, ciuilique ratione magistra, optima vitæ genera, quæ tum in contemplatione, tum in actione versantur, cum laude colens vrebatur: & philosophiæ decreta versans, studioseque animo reperens, ità memoriæ commendabat, vt nunquàm obliuisceretur: eaque statìm factis exprimens, laudem inueniebat apud omnes. Quanquàm non videri, sed esse laudabilis studebat. Sibi enim tanquàm signum proposuerat rectam naturæ rationem ac legem, quæ sola virtutum est & principium & fons. Aliàs ergò implacabilem inexpiabilemque Regis iram fugiens, ac tum primùm in alienam regionem profectus, incolarum mores ignorans, nec planè sciens, quibus rebus delectarentur, aut à quibus abhorrerent, etsi quietam & vulgo incognitam vitam agens, latére potiùs voluisset, quàm in publicum sese conferre: eos tamen, qui potentia atque opibus plurimùm possent, officiorum assiduitate rationibus suis studuisset adiungere, vndè subsidium & opem expectaret, si qui vim aduenientes sibi conarentur inferre. Ille verò diuersam à communi sententia viam ingrediebatur, saniora animi consilia sequens, nec supplantari se, aut decipi patiebatur. Quamobrèm maiores nonnunquàm viribus animos tollebat, iustitiam satis per se firmam atque expetendam existimans: eaque incitatus, imbecillioribus vltrò ferebat auxilium. Quæ autem eo etiam tempore gesserit, dicam. Licèt enim parua videri queant, non à parua tamen sapientia profecta sunt.

Studet non videri, sed esse laudabilis.

Apud Arabes mos est, vt armenta gregesque pascant, non viri solùm, sed fœminæ: nec pueri tantùm, sed virgines: non modò obscuris, sed illustribus ortę parentibus. Septem igitur puellę sacerdotis filię gregem duxerant ad quendam fontem, vnasque funibus vinctas vna ab alia, quo labor in singulas ex æquo dispertiretur, ordine excipientes, alacriter admodùm canales in propinquo sitos implebant. Accedentes autem alij

Apud Arabes pascũt greges etiã illustres virgines & pueri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pastores, contempta virginum imbecillitate, eas vnà cum grege conabantur expellere, gregesque suos ad paratum potum adducentes, alieni percipiebant laboris fructum. Quod intuens Moses, qui non procùl aberat, sed propè stans, morem & institutum illud attentè considerabat: Ab iniuria, inquit, non temperabitis? Auaritiæne vestræ suffragari solitudinem existimatis? Nónne erubescitis, quia brachia & vlnas inertes alitis? Vos setæ profundæ, ac ventres estis, non homines. Illæ quidem virgines animos viriles gerunt, quæ nihil eorum, quæ agenda sunt, negligunt: Vos autem iuuenes delicijs muliebribus vacatis. Facessite hinc, atque illis cedite, quæ priores aduenerunt. Vosne, quos æquius erat illis aquæ copiam haurire, hausturam ab eis, vultis intercipere? At per cælum iustitiæ oculum, ea, quæ vel in maximis geruntur solitudinibus, perspicientem, non auferetis. Me nanque prębuit adiutorem, qui istud non expectem, sed illis iniuria affectis opem feram cum magna manu, quam auaros adspicere nefas est. Sentietis autem eam ex occulto vos vulnerantem, nisi sententiam mutatis.

Defendit puellas à pastoũ importunitate.

Hæc illo dicente, veriti, nè vaticinaretur, & oracula funderet, (siquidem numine afflatus, & in prophetæ speciem mutatus videbatur) ab incepto desistunt, ac parent, & virginum gregem, suis posthabitis, priorem ad canales ducunt. Illæ verò vehementer lætæ, domum reuerterunt, & quæ præter spem acciderant, sic enarrárunt, vt magno hospitis desiderio patrem affecerint. Reprehendebat autem eas, quòd ingratæ fuissent: Cur, inquiens, eum dimisistis, quem oportebat statim adducere, & resistentem obsecrare? Ecquid inhumanitatis in me deprehendistis? Nullos vobis ampliùs iniuriam facturos speratis? Defensorum præsidio necessè est beneficiorum immemores indigere. Verùm, quandò peccatum adhuc corrigi potest, recurrite festinantes, & hominem, cui gratia debetur, aduocate, vt hospitio susceptum remuneremus. Properant virgines, & eum non procùl à fonte reperiunt: mandatumque patris exponentes, persuadent, vt domum veniat. Cuius adspectum ille statim, & paulò post sapientiam admiratus, (egregia enim ingenia perspicua sunt, nec ad ea cognoscenda longum tempus est necessarium) ei filiarum pulcherrimam in matrimonium dat, ex vnico officio in illo esse conijciens omnium virtutum decus. Honestum enim per se amabile est, nec alterius eget commendatione, sed proprijs insignibus splendet.

Ducit vxorem filiã sacerdotis.

Post nuptias autem acceptos pascebat greges, atque ità ad gerendum imperium erudiebatur. Præfuturus enim mansuetissimo hominum gregi, pastorali cura ad regnum administrandum antè instituitur & exercetur, vt illi, qui natura bellicosi sunt, venatorijs artibus. In his enim exercituum duces futuri præmeditantur, quæ sint agenda, exercitationisque materiam ex animalibus ratione vacantibus sumunt: vt prædiscant, quæ vtroque imperij tempore, tum belli, tum pacis, præstare oporteat. Nam agrestium inter venandum insectatio, est hostium persequendorum institutio. Cicurum autem cura & gubernatio, est regia subditis imperandi disciplina. Quamobrem non contumeliæ, sed insignis honoris causa, populorum pastores Reges appellantur: mihique non ex vulgi opinione, sed ex sententia eorum, qui rem ad veritatem explorant, (rideat, qui velit) solus ille videtur Rex perfectus futurus, qui scientię pastoralis peritus, in deterioribus animalibus didicerit, quę pertinẽt ad pręstantiora. Magna enim perfici nequeunt ante parua.

Reges cur vocẽtur pastores.

Cùm igitur pastorum, qui tunc erant, optimus euasisset, idoneusque ad ea ministranda, quæ pecori sunt vtilia: quoniam nullum laborem refugiebat, sponteque sua libens & præsens munere suo cum lætitia synceraque fide fungebatur: sic greges auxit, vt illi iam reliqui pastores inuiderent, cùm gregibus suis nihil simile viderent contingere, quibuscum satis præclarè agebatur, si in eodem statu permanerent: at illius greges, nisi quotidiè augerentur, videbantur imminui propter magna incrementa, quæ susciperе consueuerant, tum pulchritudinis ex magnitudine & pinguedine, tum multitudinis ex fœcunditate & salubritate. Ducebat autem greges in locum irriguum & herbosum, vbi magna pabuli copia suppetebat. Profectus igitur in quoddam nemus, spectaculum vidit admirabile. Rubus (est autem rubus planta quædam spinosa atque humilis) repentè, cùm nullus ignem intulisset, multa tanquàm ex aliquo fonte manante flamma, totus à radice ad summum

Moses egregius ouium pastor.

Rubus quid sit.

mum circunfusus exardebat, & manebat tamen incolumis, nec comburebatur, perindè quasi res esset, quę lædi non posset, nec pabulum ignis ipse foret, sed igne nutriretur. In medio autem flammę cernebatur forma omnium pulcherrima, quę nullius similitudinem præferebat, imago planè diuina ac singularis, lux clariorem igne splendorem emittens, quam coniecisset quispiam esse effigiem DEI. Vocetur autem Angelus, quoniam adspectu magnifico futura denunciabat, silentio propè clariùs, quàm voce. Rubus etenim ardens significabat eos, qui afficiebantur iniuria: ignis verò vrens, illos, qui iniuriam inferebant. Quòd autem ardens non combureretur, indicium erat, iniuria affectos, ab inferentibus non deletum iri: sed horum quidem vim atque impetum, inanem ac vanum fore, illis autem insidias non obfuturas. Nam Angelus ipse prouidentiam DEI, res graues & formidolosas præter omnium spem in lenes ac placidas commutantis, indicabat. Sed imaginem hanc diligentiùs expendamus.

Rubus ardet, nec cõburitur.

Rubus, planta, vt dictum est, maximè imbecillis, sed aculeis tamen ità munita, vt solo tactu vulneret, ab igne, qui exurendi vim habet, non consumebatur: sed contrà potiùs seruabatur ab eo, talisque manens, qualis erat antè, quàm incenderetur, ac nihil prorsùs abijciens, lucem acquirebat. Quibus omnibus ea describitur consolatio, qua tunc in calamitate constitutos sustentabat, hanc tantummodò vocem non edens: Nolite animos despondere. Imbecillitas vestra vis est, quæ feriet & vulnerabit innumerabiles: ab illis, qui vos euertere cupiunt, muniemini potiùs, quàm adolebimini: mala vobis obesse non poterunt. Quinetiam cùm quis vos penitùs oppressos existimabit, tum gloriam vestram maximè illustratam adspiciet. Ignis rursùm, qui corrumpendi vim habet, crudeles arguit, ac monet, nè proprijs viribus elati, confidant: sed robur imbelle reddi-

Exponit, qd rubus ardẽs significãt.

tum atque sublatum conspicientes, resipiscant. Vis enim in flamma comburendi, vt ligNum accenditur: Quod autem in ligno naturam habet vt comburatur, perspicuè tanquàm ignis accendit.

Hoc mirifico portento velut euidentissima admonitione Mosi futura præmonstrat Deus, & oraculis incipit adhortari, vt populi curam defensionemque suscipiat: quippè qui non solùm libertatis eius minister, sed etiam demigrationis ex eo loco dux haud ità multò pòst sit futurus: polliceturque, se in omnibus præstò futurum. Afflictorum enim & intolerabiles iam diù contumelias tolerantium, nullo homine nec subleuante, nec miserante, Ego, inquit, misertus sum. Etenim, cùm & priuatim singuli, & vniuersi vno consensu precantes & supplices ad me confugerint, à me decet auxilium expectare. Sum autem natura mitis, & veris supplicibus misericors. Ad regionis Regem proficiscere, nihil omninò reformidans. Prior enim, à quo insidiarum metu aufugeras, defunctus est: qui autem nunc rerum potitur, nihil succenset tibi. Seniores ergò, qui sunt in populo, tecùm adducens, dic, eum oraculo à me euocatum esse, vt ex patrio more atque instituto, trium dierum itinere indè progressus sacrificet.

Moses autem non ignorans, sibi nec suos, nec alios fidem habituros: Si me, inquit, interrogauerint, ecquod sit nomen illius, qui miserit me, ego autem id expedire nequiuero, nónne videbor eos decipere? Primùm, inquit, illis respondeto, me esse illum, qui est: vt cùm intellexerint discrimen, quod est inter Esse atque Non esse, simul etiam discant, nullum reperiri nomen, quod propriè cõgruat mihi, cui soli adest ipsum Esse. Quòd si ingenij imbecillitate percipere non valebunt, & requirent, quomodò appeller, dicito, Me non solùm esse Deum, sed trium virtute insignium virorum Deum, nempè DEVM Abraham, & DEVM Isaac, & DEVM Iacob. Quorum primus sapientiæ, quæ doctrina traditur: alter illius, quæ natura percipitur: tertius eius, quæ exercitatione comparatur, exemplar est. Quòd si nondùm crediderint, tribus portentis, quæ nemo priùs nec adspexit, nec audiuit, edocti cedent. Portenta autem illa erant eiusmodi:

Ego sum, qui sum, nomen Dei.

Abraham, Isaac, Iacob.

Virgam, quam habebat, iubet in solum proijcere. Quæ confestim animata, repebat, ac inter serpentes excellens, ingentis magnitudinis draco fit absolutissimus, à quo celeriter recedens Moses, seque præ timore vertens in fugam, reuocatur, iussuque DEI fidutiam & animum subministrantis, cauda draconem apprehendit. At ille, qui adhuc conuoluebatur, ad tactum stetit, & in longitudinem

Virga mutatur in serpentem.

sese

Universidad de Deusto
Biblioteca

sese concinnè componens, statim in ipsam virgam reuersus est. Vtraque profectò commutatio admiratione digna: vtra verò mirabilior fuerit, iudicari non potest, cùm animi cogitatio ad vtranque pariter obstupescat. Ac portentum quidem hoc, primum fuit.

Manus repentè mutatur.

Alterum autem haud multò pòst subsecutum est. Præcipit, vt manum condat in sinu, eamque proferat paulò pòst. Quo iussa faciente, manus è vestigio niue candidior appáret. Rursùm autem eam in sinu condenti, rursumque proferenti, in suum se colorem conuertit, & formam propriam recipit. Hæc solus à solo docebatur, vt domesticus apud præceptorem, secùm habens portentorum instrumenta manum & virgam, quibus instructus erat. Tertium porrò, non minorem habitum admirationem, nec edi, nec prędoceri necessè fuit. In Aegypto enim illud oportuit inchoari. Erat autem tale: Quantum, inquit, aquæ ex flumine haustum, in terram fuderis, sanguis nigerrimus euadet: sic autem nec colore solùm, verùm natura & vi commutabitur. Hoc sanè credibile videbatur non modò propter dicentis, qui non mentitur, authoritatem: sed etiam propter illa, quæ tum in manu, tum in virga mirabiliter iam fuerant demonstrata.

Quanuis igitur crederet Moses, munus tamen recusabat, se tenuitate vocis, & linguæ tarditate, atque orationis inopia laborare dicens, præsertim ex quo D E V M loquentem audiuerat. Hominis enim in dicendo facultatem cum veritate compatrans, infantiam existimabat. Præterea cùm ad homines superbos ac tumidos modestus & verecundus ipse mitteretur, onus id grauius esse ducebat, quàm vt ei sustinendo par esse posset. Precabatur igitur, vt alium eligeret, qui ad singula mandata perficienda foret idoneus. At ille pudorem ac modestiam eius commendans: Si ignoras, inquit, quis homini os tribuerit, & linguam arteriamque, atque omnia humanæ vocis instrumenta fabricatus sit, is ego sum. Quamobrèm nihil metuas. Ad nutum enim meum cuncta reddentur concinna, & mutabuntur in melius: nec quicquam impediet, quo minùs verborum fluxus, atque orationis copia, tanquàm ex puro fonte, facilis lenisque decurrat. Quòd si opùs erit interprete, os fratris tibi subseruiet: vt ille quidem, quæ ex te audierit, multitudini nunciet: tu autem illi, quæ à me acceperis.

Moses redit in Aegyptũ.

His auditis, quoniam perpetuò contradicere, nec tutum erat, nec periculo vacabat, discedens, in Aegyptum cum vxore & liberis proficiscitur, occurrentique sibi in itinere fratri exponit responsa D E I, seque vt sequatur, persuadet. Huic autem animus ad parendum ex diuino consilio sic affectus fuerat, vt nihil hæsitans ea collaudaret, promptusque sequeretur. Cùm igitur vna sententia atque vno animo in Aegyptum peruenissent, maioribus natu ex populo secretum in locum coactis, oracula nunciant & declarant, D E V M misericordia commotum, velle saluti ipsorum consulere, cosque indè ad meliora loca transferre. Ad ea autem Moses illis se ducem profitetur. His ità constitutis, Regem non verentur conuenire, vt populum sacrificaturum extra fines dimittat. Oportere enim se à maioribus instituta facere sacrificia, non comte. At ille, qui iamindè ab ipsis incunabulis maiorum superbia suum animum inquinauerat, nec vllum D E V M præter eos, qui cernerentur, esse censebat, renuit: contumelioseque respondens, Ecquis est, inquit, iste, cui me parére necesse sit? Ignoro nouum istum, quem dicitis, Dominum. Nec populum, per celebritatis & sacrificiorum simulationem à me deficere cogitantem, dimittam. Tum, vt erat difficilis, iracundus & inexorabilis, iubet Prefectos operum castigari, quòd remissionem ociumque cõcederent. Solutem quidem veniant ijs, qui necessarijs laboribus sunt occupati: sed illis, qui in voluptate ociosique versantur.

Loquitur regi de dimittendo populo.

Duriùs premuntur Hebræi.

Grauioribus ergò, quàm antè, calamitatibus oppressi, cùm & Mosis nuncijs vt deceptoribus, succenserent, & partim clàm, partim apertè maledicta conijcerent, atq; impietatem eorum accusarent, quòd viderentur Deum mendacem constituere: præstare

Miracula edit Moses.

incipit Moses portenta, quę didicerat, existimans eos, qui illa conspexissent, abiecta incredulitate, in qua versabantur, fidem ijs, quę dicerentur, habituros. Demonstrata autem portenta sunt, diligenter tum Rege, tum magistratibus Aegyptiorum spectantibus.

tibus. Etenim cùm omnes in regiam confluxissent, Mosis frater arreptam virgam admodùm manifestè concutiens, in solum proijcit, eaque draco protinùs efficitur. At illi, qui circùm spectabant & admirabantur, præ metu recedentes aufugiebant. Sapientes autem & magi, qui aderant: Quid, inquiunt, admiramini? nec nos talium rerum ignari sumus: sed earum effectricem artem callemus. Tum proiectis, quam quisque tenebat, virgis, serpentes totidem apparuerunt, qui circa primum illum vnum obuoluebantur. Ille verò cùm diù oberrâsset, se sublimem excitat, dilatat pectora, fauces aperit, attractuque spiritûs atque impetu vehementissimo cunctos tanquàm piscium iactum vndique colligit, collectosque deuorat & absorbet, atq; in pristinam virgę naturam redit.

Mosis draco absorbet serpentes magorum.

Iam magnifico victi spectaculo magorum animi, coarguebantur suspicari, hęc non esse hominum figmenta, nec artes ad fallendum excogitatas: sed diuina virtute fieri, cui omnia factu facilia sunt. Verùm cùm perspicuo rerum euentu sic cogerentur confiteri, nec tamen minùs audacter in sua inhumanitate atque impietate, tanquàm in maximo aliquo bono perstarent, nec iniusta seruitute oppressos miserarentur, nec quæ verbis mandabantur, efficerent: cùm voluntatem suam D E V S portentis & signis clariùs iam, quàm per oracula, declarâsset, grauioribus remedijs vti necesse fuit, & plagis, quibus solis stulti, qui oratione doceri non possunt, emendantur. Decem autem regioni illatę sunt plagæ, vt qui absolutè peccauerant, absoluto item afficerentur pœnarum numero. Quæ quidem animaduersio inusitata fuit ac noua. Totius enim orbis elementa, quibus ipse mundus compactus & perfectus est, iudicante Deo, ad impiorum regionem euertendam atque vastandam incumbunt: vt eius imperij potestas ostendatur, qui, quę salubriter ad rerum omnium procreationem fecit, eadem, quando vult, ad impiorum conuertit interitum.

Decẽ plagę Aegypti.

Sic autem supplicia diuidit, vt terna ex crassioribus elementis, terra & aqua, vndè corporeæ etiam qualitates confectæ sunt, Mosis fratri permittat: Terna rursùs ex purioribus, animorumque semina continentibus, Mosi tantùm assignet. Vnum vtrique commune septimum tribuat. Terna reliqua, ad eum numerum conficiendum, reseruet sibi.

Aquæ quãtũ tribuant Aegyptij.

Iam aquę supplicia primùm aggreditur, vt quam Aegyptij rerum omnium ortûs principium existimant, ideoq; summo in honore ac precio habent, in ea primò puniantur, admirationemque atque admonitionem percipiant. Cùm igitur diuino mandato Mosis frater fluuium virga percussisset, ille dictum ac factum ab Aethiopia vsque ad mare in sanguinem vertitur, paludesque simul & fossæ, & fontes, & putei, quicquid deniquè in Aegypto ex aqua constabat, naturam sanguinis subit. Quamobrèm penuria potûs obstructis puteis, qui apud ripas erant, alios effodiebant: sed incisæ venę non aliter, quàm in sanguinis missione, torrentium more fluenta sanguinis iaculabantur, cùm nulla aquę lucidę eliceretur stilla. Interibant igitur omnia piscium genera, cùm id, quod viram eis suppeditabat, exitium & perniciem afferret. Itaque frequenti corruptorum corporum multitudine passìm cuncta fœtebant, magnusque hominum numerus siti moriebatur. Iacebant in triuijs cadauerum cumuli, cùm propinqui non possent in sepulcra defunctos inferre. Septem enim dies calamitas sæuijt, donèc & Mosem Aegyptij, & Deum Moses obsecrauit, vt pereuntium misereretur. Is autem natura benignus ac mitis, sanguinem in dulcem aquam conuertit, fluminique pristina pura ac salubria fluenta reddidit. At illi paulispèr recreati, ad eandem sęuitiam & iniquitatem reuerterunt, non aliter, quàm si aut iustitia penitùs ex hominibus sublata esset, aut qui vno supplicio affecti essent, nõ solerẽt iterùm verberari. Quapropter, vt puerorum insipientium mos est, vapulando didicerunt non esse contumaces. Pœna enim, quę ponè sequens, & cunctantium inhęrens vestigijs tardior est, ad flagitia properantes accurrens consequitur & apprehendit.

Aquæ mutantur in sanguinem.

Pisces moriuntur.

Iremq; homines.

Frater igitur Mosis iterùm iussus est virgam super riuos, & stagna, & paludes extendere, ad eiusque extensionem tanta ranarum exilijt multitudo, vt non solùm fora, & quę sub dio sunt loca: sed villas, & domos, & templa, & quicquid deniquè priuatum ac publicum erat, complerent: Tanquàm si genus vnum bestiarum aquatilium natura in aduersariorũ regionẽ quasi coloniam deducere cogitâsset. terra enim aduersatur aquæ. Quamobrèm cùm nec domo egredi possent, (quoniam angiportus obsidebãtur,)

Ranæ existunt innumeræ.

nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec domi manere, (quia iam ad summa vsque fastigia intima quæque erant occupata) in maximis molestijs & salutis desperatione versabantur. Quarè rursùs ad eosdem confugiunt, pollicente Rege, se permissurum, vt exeant Hebræi. Precibus igitur eorum placato Deo atque annuente, ranæ partìm in fluuium recesserunt, partìm interiêrunt statim, earumque cumuli erant in triuijs, quos augebant, alias ex ædibus efferentes. Quarè fœtor intolerabilis proficiscebatur ex cadaueribus earum, quæ etiam dum essent viuæ, magnam sensibus molestiam afferebant.

Cæterùm cùm à supplicio parumpèr respirâssent, quemadmodùm in certaminibus athletæ colligunt vires, vt fortiùs pugnent, malorum, quæ antè perpessi fuerant, obliti, ad solitam malitiam reuersi sunt. Deus autem omissis pœnis, quas inferebat ex aquis, eas, quas illaturus erat ex terra, aggressus est, adhibito eodem punitore, à quo, vt iubebatur, virga percussum solum effudit cyniphum copiam, quę diffusa velutì nebula, vniuersam Aegyptum occupauit. Hoc autem animal licèt minimum sit, est tamen molestissimum. Neque enim summam tantummodò cutem lædit, & vellicans incitat, quòd molestè acerbeq; pruriat: sed in nares & aures penitùs ingreditur, & in oculorum etiam pupillas inuolat, nisì custodias. Quæ verò aduersùs impetum eius possit esse custodia, præsertìm si Deus puniat?

Cyniphes vexant Aegyptios.

Quærat fortasse quispiam, cur tam abiectis animalibus regionem vastari, cùm vrsis, leonibus, pardis, & alijs eiusdem generis feris indomitis & immanibus, quę humana carne vescuntur, vtì potuerit, aut certè Aegyptijs aspidibus, quarum morsus sine mora necare solent. Hic igitur illud primùm, si verè nescit, discat, regionis incolas Deum admonere potiùs, quàm interimere, voluisse. Nam si eos funditùs perdere decreuisset, nō animalium opera ad eam rem vsus esset, sed supplicijs solitis, fame & pestilentia. Deinde documẽtum illud percipiat, quod in omnem vitam necessarium est: homines cùm bellum gerunt, sibi validissimum quodque præsidium exquirere, quod imbecillitatem suam admirabilem reddat. Deum verò, qui summa & maxima potentia est, si ad irroganda supplicia velit quibusdam tanquàm instrumentis vti, non fortissima & amplissima, quorum ipse robur minimè curat, sed tenuia paruaque deligere, quibus inexpugnabiles & inuictas opes euertens, sceleratos puniat atque vlciscatur. Id quod tunc etiam egit. Quid enim Cyniphe vilius aut abiectius? Quo tamen tota Aegyptus exclamare & cõfiteri coacta est, id esse digitum Dei. Nam Dei manum ne vniuersa quidem terra, quàm longè lateque patet, immò verò ne totus quidem orbis sustinere queat. Atque hęc quidem per fratrem Mosis supplicia fuerunt illata. Quæ autem ipse, & ex qbus naturæ partibus irrogârit, deincèps considerabimus.

Cur Deus Aegyptios abiectis animantibus castigânt.

Aer igitur & cælum, purissimæ partes vniuersi, aquæ & terræ in Aegypto, cuius arbiter constitutus erat Moses, castiganda succedunt. Cœpit autem priùs aërem permouere. Aegyptus enim sola præter morem regionum, quæ ad Austrum vergunt, vnà ex anni tempestatibus hyemalem non suscipit, ob eam fortasse causam, quòd, vt ferunt, à cingulo, qui semper ardore torretur, non procùl abest: vndè calor continuò fluit, & omnia, quæ sunt in circuitu, calefacit: aut fortè, quia cùm ad æstiuas solis conuersiones flumen augeatur, omnes nebulas attrahit atque consumit. Aestatis enim principio incipit crescere, & desinit ad eius finem. Quo tempore contra ora Nili Etesiæ perflant, à quibus prohibitus in mare, quod ea ventorum vi intumescit, ingentesque fluctus tanquàm muros opponit, defluere, intùs voluitur: cumque & vndæ occurrant ipsi sursùm à fontibus decurrenti, &, cùm per ostia egredi debeat, propter impedimenta reuertenti, nec vtrinquè coërcentibus ripis dilatari queant, vt par est, tollitur in sublime. Ac fortè hyemem in Aegypto fieri superuacaneum esset. Flumen enim stagnans idem commodum affert, quod ex imbrium copia solet proficiscì, vt annui fructus prouenìãt. Natura autem nihil frustrà molitur: quod eueniret, si pluuiam terræ non egenti suppediaret: & multiplici variaque operum scientia delectatur, quippe quæ vniuersi concentum ex contrarijs effecerit. Itaque pluuiæ commoda tum sursùm è cælo, tum deorsùm ex fontibus fluminibusque subministrat.

Aegyptus hyemem non habet.

Cùm igitur Aegyptus ità constituta sit, & hybernis temporibus ver agat, atque illæ duntaxàt partes, quæ mari proximæ sunt, tenuibus guttis pinguescant: quæ verò supra Memphim Aegypti Regiam sunt positæ, nunquàm omninò niue conspersæ fuerint, repentè sic immutatus est aër, vt quæ difficilima hyemis tempora solent afferre, cuncta

cuncta simul ingruerint, imbrium copia, grauis ac multa grandinis vis, ventorum inter se decertantium & collidentium impetus, quo nubes effringebantur, fulgura tonitruaque sibi vicissìm respondentia, perpetua fulmina, quæ spectaculum maximè formidandum prębebant. per grandinem enim, quę pugnacem naturam obtinet, cursitantia, nec eam liquefaciebant, nec ab ipsa restinguebantur, sed oberrando, grandinem conseruabant. Quorum omnium cùm immensa copia, tum insolentia, in summam desperationem habitatores adducebat. Suspicabantur enim, id quod res erat, ea, quæ contingebant, immitti ab ira diuina, quę noua & post hominum memoriam inaudita ratione ad arborum fructuumque interitum & exitium aërem immutaret. Simul etiam non pauca animalia partìm frigore, partìm grandinis ad lapidum similitudinem ingruẽtis pondere obruta, quędam ab igne vel combusta, vel semiusta, vulnerum à fulminibus illatorum notas, ad inspectantium monitionem pręferebant.

Imbres, grãdo, venti, fulgura, tonitrua puniunt Aegyptios.

Verùm cùm calamitas paululùm cessâsset, Pharaoque rursùm eiusque familiares superbè se gererent, iubente DEO, Moses in aërem virgam tollit: statimque ventus violentissimus Auster exortus est, totamque diem ac noctem perflans, vehementiùs intendebatur: qui cùm magno per se detrimento esset, (exiccat enim, caput lædit, aures obtundit, molestiasque & dolores affert, pręsertim in Aegypto ad Australes partes expositа, per quas cùm versentur stellæ, quæ lucem ferunt, fit, vt excitato solis ardore, ipsæ quoquè simul excitentur) tum innumerabilem locustarum multitudinem importauit: quę quidem animalia difficilia, plantisque perniciosa, fluminis instàr à fulminibus grandineque relictas arbores obliguriêrunt, vt nullum in tanta regione germen cerneretur. Tum demùm magistratus, grauiore domesticorum incommodorum solicitudine commoti, ad Regem accedunt: &, Quousquè, inquiunt, exitum hominibus differs? An nondùm ex ijs, quæ contigerunt, Aegyptum perditam & vastatam intelligis? Quibus ille, quò videretur indulgere, cuncta, si calamitas auferretur, pollicebatur. Quarè precante Mose, ventus exortus è mari, locustas disiecit ac dissipauit. Quo tamen facto cùm Rex de populo dimittendo nihil leniùs consuleret, eccè tibi malum, quod pręteritа mala magnitudine superabat.

Locustę vastant Aegyptum.

Repentè cùm dies clarus eluceret, offunduntur tenebræ solito obscuriores, vel quòd sol ipse deficeret, vel quòd nubes continuæ & densissimæ, inter se coactę coniunctæque, radios eius interciperent, vt dies à nocte nihil discreparet: quę tamen nox longissima, trium dierum totidemque noctium spatium exæquaret. Tunc quidem, aiunt, Aegyptios in lectulis proiectos, non ausos esse consurgere: aut si qua naturę necessitas coëgisset, parietibus, aut alij cuipiam adnitentes rei, velutì cęcos vix potuisse progredi. Nam vtilis ignis splendor aut vi tempestatis extinctus erat, aut tenebrarum densitate vincebatur. Quamobrèm maximè necessarius videndi sensus, aliorumque sensuum princeps, defecerat: cumque homines videre non possent, nec reliquis sensibus vti poterant, qui tanquàm mortuo duce erant profligati. Nec enim loqui, nec audire, nec cibum capere quisquam valebat: sed omni sensuum carentes vsu, calamitateque correpti, silentio & inedia cuncti vitam produxerunt, quoàd misertus eorum Moses, orauit DEVM: qui pro tenebris lucem, & pro nocte diem clarum serenumque reddidit.

Tenebræ densissimę.

Visus sensuum princeps.

His plagis Aegyptios à Mose solo afflictos dicunt fuisse, grandine ac fulminibus, locustis & tenebris, quæ nullam lucis speciem reliquerunt. Vnam autem intulit simul cum fratre, quam statìm explicabo. DEI iussu manibus è camino cinerem sumunt, eumque Moses in aërem spargit. Tum ex improuiso pului sublatus, hominibus atque animalibus ratione carentibus inhęrens, totam ipsorum cutim & pellem molestè ac turpiter exulcerat, corporaque confestim efflorescentibus purulentis papulis scatebant, quas occultè intùs accensas coniecisset aliquis ebullire. Quapropter doloribus & molestijs ex vlceribus illis affecti excruciatique, non minùs animis, quàm corporibus laborabant. Vnum enim à vertice ad calcem perpetuum vlcus vidisses, cùm sparsæ pustulæ in vnam & eandem formam coalescerent: donèc legislatoris precibus, quas pro laborãtibus fudit, morbo sublcuati sunt. Hęc animaduersio conuenienter vtrique commissa fuit, fratri quidem propter pulueren, qui sublatus adhęserat: quoniam ipse eorum, quæ ex terra contingebant, procurationem sortitus fuerat: Mosi verò propter aërem, ad affligendos incolas commutatum: quia plagarum, quę ex aëre & cęlo fiebant, ipse erat

Vlcera in corporibus Aegyptiorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

miniſter. Reliqua tria ſupplicia ſponte ſua, neutro adminiſtrante, contigerunt, quę ſingulatim pro viribus exponam.

Cynomyia affligit Aegyptios.

Primum autem ex his fuit ab animali, omnium, quæ natura tulerit, audaciſſimo cynomyia. ſic enim aptè ſapientes, à quibus nomina rebus impoſita ſunt, illud appellârunt, ex duobus impudentiſſimis animalibus vocabulum componentes, muſca nimirùm & cane, altero ex ferarum, altero ex volucrum genere. volitat enim muſca, curſitat canis ſine timore, & quanuis repellantur, pertinaciſſimè contẽdunt, donèc ſeſe hic carne, illa ſanguine ſaturauerit. Cynomyia autẽ, ſeu muſca canina, audaciam ab vtroque mutuata eſt. Eſt enim mordax & inſidioſum animal. Nam è longinquo tanquàm ſagitta ſtridens cũ ſtrepitu irruit, & magno cum impetu ſuperueniẽs ſeſe applicat. Tunc autem diuinitùs immiſſa, grauius damnum inferebat, cùm non ſolùm à natura inſtructa, ſed etiam à diuina prouidentia, quę ferocitatem illius ad incolarum cruciatum excitauerat, armata, conduplicatis viribus vteretur.

Cynomyia deſcribitur.

Animalia moriuntur.

Poſt muſcam caninam, ſecutum eſt alterum ſine opera humana ſupplicium, nempe animalium internecio. Siquidem ouium caprarumque greges, & omnia iumẽtorum armentorumque genera vno die, tanquàm vna ſententia paſsim occiderunt. Qua quidem ſignificatione interitus hominum, qui paulò pòſt erat futurus, portendebatur, id quod in peſtilentia fieri conſueuit. Antequàm enim lues ac morbi peſtilentes in homines ſæuiant, improuiſi brutorum interitus àccidũt. Decimum poſteà, poſtremumq; atque omnium, quę præceſſerant, grauiſſimum iudicium fuit cædes Aegyptiorum, non omnium quidem, (neque enim regionem penitùs euertere, & in ſolitudinem redigere decreuerat Deus, ſed admonere) nec vniuſcuiuſq; ætatis virorum & fœminarum. Nam reliquos permittens viuere, ſolos primogenitos morte mulctauit, initium faciens à natu maximo filiorum Regis, finem autem in filio obſcuriſſimæ mulierculæ, quę molebat in piſtrino.

Item Aegyptij primogeniti.

Etenim circa mediam noctem, qui primùm patres & matres appellauerant, quique viciſsim ab eis filij vocati fuerant, cùm integra ac firma valetudine eſſent, omnes cuiuſcunque ætatis, nulla id exigente cauſa, improuisò vitam amiſerunt: nullamque domũ calamitatis expertem fuiſſe dicunt. Cùm autem diluceſceret, videntes ſinguli præter expectationem defunctos chariſſimos filios, quibuscum ad veſperam vſque ſimul eundem capientes cibum, ad eandem mẽſam diſcubuerant, omnia luctu compleuerunt. Ex quo factum eſt, vt in cõmuni calamitate ſimul omnibus vna voce exclamãtibus, quàm longè lateq; regio habitabatur, vnica lamentatio reſonaret. Ac quandiù ſinguli in ſuis ędibus conſtiterunt, vicinorũ malum ignorantes, ſuam tantummodò vicem lugebant: cùm verò egreſſi, cognoſcerent idem cęteris accidiſſe, duplici mœrore ſunt affecti: ad priuatum enim & leuiorem publicus & grauior accedebat, quo ſpes etiam conſolationis auferebatur. Nam quis alium conſolaretur, qui egeret ipſe conſolatione?

Iudęi cogũtur exire ex Aegypto.

Cùm igitur præſentia, quod in eiuſmodi rebus fieri ſolet, grauiorum initium eſſe dubitarent, viuentibusque metuerent, ad regiam lachrymantes concurrerunt, ſciſſiſq; veſtibus contra Regem vociferabantur, quòd ipſe malorum omnium author extitiſſet. Nam ſi cùm primùm Moſes, aiebant, eum conuénit, exire populum permiſiſſet, nihil eorum omninò, quę pertulimus, experti eſſemus. Cęterùm Rege ſolita peruicacia cõcedente, vt importunę contentionis præmia celeriter caperent: Hebręos, alium alius, omni ſtudio cohortabantur, vt ex omni regione confeſtim recederent. in eorum enim vnius diei, immò verò vnius horę mora, damnum incredibile formidabant. At illi expulſi vexatique, nobilitatis ſuę cogitationem ſuſceperunt. Itaque facinus aggreſſi ſunt, liberis hominibus, & qui non eſſent immemores eorum, quę iniuſtè pertulerant, dignum. Ingentem enim prędam tum ſibi, tum iumentis impoſitam, exportârunt: non auaritia ducti, nec, vt iniquior aliquis diceret, quòd aliena vllo modo concupiſcerent, ſed primùm quidem, vt neceſſariam totius temporis, quo ſeruierant, mercedem ferrent: deindè, vt quas ſeruitute oppreſſi iniurias acceperant, non pari, ſed leuiori, ratione vlciſcerentur. Quid enim ſimile habet pecunię detrimentum & iactura libertatis, pro qua non facultates ſolùm, ſed vitam ipſam profundere ſapientes non dubitant? Vtranque igitur ob cauſam rectè fecerunt, vel vt in pace mercedem reciperent, quam diù abinuitis extorquere non potuerant: vel vt in bello res hoſtium auferrent, atque vterentur iure Victorum. Nam illi quidem iniquo dominatu hoſpites & ſupplices, vt

Cur Aegyptios ſpoliârint.

antè diximus, in ſeruitute tanquàm mancipia detinuerant: ipſi verò, data occaſione, dupliciterque ſibi in apparatu bellico, iuſtitia opem atque auxilium ferente, ſe vindicârunt.

Iudęi non ſenſere Aegypti plagas.

Tot plagis atque ſupplicijs Aegyptus caſtigata & commonita fuit: quorum nullum attigit Hebræos, licèt in eiſdem vrbibus, & vicis, & ædibus verſarentur, inſectantibus eos terra, aqua, aëre, igne, partibus naturæ, quę vitari non poteſt. Quod profectò fuit maximè admirandum, vt eædem res ijſdem in locis & temporibus alios euerterent, alios conſeruarent. Fluuius in ſanguinem vertebatur, ſed non Hebręis. Cùm enim ipſi volebant haurire, aquam potui idoneam præbebat. Ranę, quę de flumine exilientes, plateas, ſtabula, domos implebant, à ſolis Hebręorum ædibus recedebant, tanquàm dijudicare ſcirẽt, quos punire, quos non, oporteret. Cyniphes, muſca canina, locuſta, quę fruges, & fructus, & beſtias, & homines magnis afficiebant detrimentis, ad Hebręos non accedebant. Imbrium, grandinis, fulminum perpetui impetus ad Hebręos non approquabant. Vlcera, quę grauiſſimas afferebant moleſtias, Hebręi ne in ſomnis quidem patiebantur. Cùm denſiſſimę reliquis tenebrę eſſent circunfuſæ, his in luce pura verſantibus, dies ſplendebat. Sublatis Aegyptiorum primogenitis, Hebræis nullus interijt: & meritò quidem, quandò nec cæterorum animantium interitus vllum perdidit gregem Hebræorum. Quamobrèm ſi cui fortè contingebat intereſſe ijs, quæ gerebantur, is, opinor, Hebræos nihil aliud, quàm malorum, quæ alij perferebant, exiſtimabat eſſe ſpectatores. Ex quo religionem ac pietatem, qua nulla diſciplina pulchrior eſt aut vtilior, edocebantur. Nunquàm enim tam euidens iudicium in bonos & malos factum eſt, vt, quemadmodùm eo tempore, perniciem malis, bonis ſalutem afferret.

Sexcenta millia Hebræorũ fortium.

Sexcenta hominum millia, qui ætate firma viriliq́ue erant, & eo ampliùs emigrârunt. Reliqua ſenum, puerorum, fœminarumque multitudo haud facilè numerari poſſet. Acceſſit aduenarum ſeruorumque colluuies, quæ tanquàm adulterina turba germanam ſequebatur. Erant autem hi ex mulieribus Aegyptijs geniti, & ſi qui peregrini admiratione & ſtudio diuini cultùs tenebantur, & qui frequentium ſuppliciorum multitudine & magnitudine reſipuerant, ad melioremque frugem ſeſe receperant. Quorum omnium dux & imperator communi conſenſu Moſes delectus eſt, non eorum more, qui principatus armis & fraudibus, & equitum ac peditum copijs, & claſſibus per vim ſibi vendicant: ſed virtute, probitate & beneuolentia in omnes, quam perpetuò conſeruauit, & nutu DEI, qui virtuti honeſtatiq́ue fauens, meritum ei munus honoremq; tribuit. Etenim cùm Aegypti dominatum ſceleribus, quę in ea regione committebantur, offenſus, reliquiſſet, quòd eius, qui tunc regnabat, nepos eſſet, multamque ſalutem, animi nobilitate & magnitudine, naturaliq́ue vitiorum adductus odio, dixiſſet ſpei, quę proponebatur: viſum eſt ei, qui cuncta moderatur & regit, eum remunerare, Regemq; conſtituere gentis, tum hominũ numero, tum virtute præſtantioris, quam ſibi ex omnibus gentibus electurus erat, quę pro genere humano preces aſſiduè funderet, calamitates auerteret, res ſecundas ac proſperas impetraret.

Dux Hebræorum Moſes.

Adeptus autem imperium, non in eam curam incubuit, vt plerique ſolent, vt familiam ſuam locupletaret, aut filios (habebat enim duos) ad potentiæ atq; opum amplitudinem proueheret, vt eos & viuens imperij participes faceret, & decedens relinqueret ſucceſſores. Omnibus enim in rebus & paruis & magnis, candido ſynceroque animo ſe gerens, naturalem in filios propenſionem beneuolentiamque vincebat, & tanquàm bonus iudex incorrupta ratione vtebatur. Nam finem illum maximè neceſſarium ſibi propoſuerat, vt de ſubditis benè mereretur, omniaq; tum facta tum dicta ad eorum vtilitatem referret, nec vllam omitteret occaſionem, qua communibus commodis conſuleret. Hic poſt hominum memoriam ſolus inter principes fuit, qui nec aurum, nec argentum cumulauit, nec exegit tributa, nec domos, nec prædia, nec greges, armentáve, aut ſeruos domeſticos, aut precioſam ſupellectilem, aut facultates vllas poſſedit, cùm tamen poſſet omnibus copijs abundare. Puſilli enim & egentis animi exiſtimabat, caducas iſtas diuitias admirari. Quamobrèm eas vt obſcuras & cęcas aſpernabatur: illuſtrium verò ac cernentium naturę diuitiarum, vt ſi quis alius, ſtudioſiſſimus erat & cupidiſſimus. In veſtitu & victu, & reliquo cultu nihil magnificẽtius aut arrogãtius oſtentabat, ſed priuati hominis frugalitatem ſimplicitatemque ſequebatur. In ijs autem, in

Exemplum boni principis.

Nota ſingulatem Moſis principatum.

Veſtitus & victus eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quibus decebat principem antecellere, magnificentiam verè regiam prę se ferebat. Cuiusmodi sunt, quæ continentiam, prudentiam, fortitudinem, modestiam, solertiam, laborem, tolerantiam, voluptatum despicientiam, iustitiam, cohortationem ad optima, reprehēsiones legitimas, tum in malos animaduersiones & supplicia, tum in bonos laudes & præmia requirunt.

Nuncium igitur auaritiæ, & superbis apud homines diuitijs remittenti, maximas perfectissimasque diuitias largitus est DEVS, parem nimirùm potestatem & imperium in vniuersam terram, & mare, & flumina, & quæcunque ex alijs elementis concreta sunt. Nam cùm vellet eum ditionis suę participem declarare, totum orbem vt hęredi congruentem possessionem commisit. Quamobrèm elementa singulam vim, quam habebant, commutantia, ei tanquàm domino parebant, & mandatis eius obtemperabant. Quod fortè mirandum non est. Etenim, si omnia, vt in prouerbio est, amicorum communia sunt: propheta autem Dei amicus fuit, consentaneum est, vt rerum eius, quantùm opùs erat, particeps esset. Deus enim nullius egens, omnia possidet. Vir autem sapiens nullius rei, ne sui quidem ipsius dominus est: diuinis tamen muneribus, quòad fieri potest, vtitur, sed nūquàm iure suo. Mundi enim ciuis est. Qua de causa nulli vni asscribi debet orbis ciuitati. Siquidem non alicuius partis, sed vniuersi orbis hęreditatem obtinet. Quinetiam, quod maius est, ipso Deo rerum omnium parente authoreque fruitur, eodem effectus etiam dignus nomine. Nam totius gētis appellatus est Deus & Rex, & in eam nebulam, in qua erat Deus, ingressus esse dicitur, hoc est, in rerum vniuersitatis exemplar, quod corporis expers, oculis videri cerniquè nō potest. Quæ autem perspiciuntur, natura caduca & mortalia esse cōsiderans, se vitamque suam, veluti pulchrè depictam tabulam, in medium afferens, præclarum ac diuinum opus omnibus ad imitandum tanquàm exemplum proposuit. Beati autem, quicunque similitudinem eius in animis suis expresserunt, aut exprimere studuerunt. Ferat igitur mens perfectam virtutis imaginem: aut si non habet, firmo saltem ac certo illius obtinendæ teneatur desiderio. Iam illud fieri quis ignorat, vt subditi obscurique homines principes & illustres viros imitentur, & ad ea, quibus eos viderint delectari, omnem suam curam studiaque conuertant? Ex quo fit, vt si princeps mollissimam viuendi rationem amplexus, coperit voluptatibus indulgere, populus, etsi nulla necessitas vrgeat, ventris & eorum, quæ sub ventre sunt, cupiditatibus vniuersus inuoluatur, nisi qui naturæ animo non inimico, sed benuolo & propitio prędi ti sint. Sin grauius aut durius vitæ genus secutus fuerit, etiam illi, qui sunt delicatiores, vel metu, vel pudore ad illud se accommodant, & temperantiam complectuntur, vt videantur esse similium sectatores. Nunquàm enim deteriores meliorum instituta, ne insanientes quidem, improbabunt. Fortè etiam, quia legislator erat futurus, multò antè factus est ipse lex animata, rationisque compos, diuina prouidentia, quæ ipsum nec opinantem legislatorem constituit.

Elemēta ei pārent.

Principem fere imitātur subiecti.

Posteaquàm igitur ità Deo decernente atque annuente, totius populi consensu ac studio delatum susceperit imperiū, coloniam deduxit in Phœniciam, & Syriam, quæ Cœle dicitur, & Palęstinam, quę tunc Chananęorum dicebatur, cuius fines trium dierum itinere ab Aegypto distabant. Ducebat autem eos non breuiore itinere, vel quòd verebatur, nè si habitatores occurrerēt, metuentes, nè suis è sedibus expellerentur, contracta arma ferrent, rursùm eadem via ab hostibus nouis ad veteres in Aegyprum redirent, atque ità derisui ac ludibrio forent, & prioribus grauiora acerbioraque paterentur: vel vt experiretur, quomodò per longam solitudinem ducti se gererent, imperioque obtemperarent, cùm non abundè suppeterent, sed paulatìm deficerent res necessariæ. Diuertens igitur à recto itinere, & viam obliquam nactus, ad mare rubrum vsque tendere cōstituens, cœpit proficisci. Aiunt autem rem admirandam, nec post hominum memoriam priùs auditam contigisse. Nubes enim, ad ingentis columnę similitudinem conformata, die quidem Solis splendorem, nocte autem flammam ignis emittēs, populum antecedebat, nè aberrarent in via, sed sine vllo errore sequerentur itineris ducem. Erat aūt fortasse ex principibus magni Regis Angelus aliquis, qui nullis corporeis oculis conspicuus, in ea nube latitans viam prędemonstrabat.

Moses cur non rectà perduxerit populū in Palęstinam.

Columna nubis.

At Aegypti Rex, cùm vidisset eos itinere deuio, per loca aspera, deserta, incultaque proficisci, errore ipsorum lætabatur, existimans conclusos esse, nec exitum reperire. Post

Pòst autem illos dimisisse pœnituit. Itaque conatus est insequi, sperans se vel timore multitudinem reducturum, redacturumque iterùm in seruitutem, vel, vt à se prorsùs desciscentem, deleturum. Coacto igitur omni equitatu, & funditoribus ac sagittarijs, leuique armatura, attribuensque sexcentos falcibus instructos currus ijs, qui in magistratu erant, vt in exercitu cum dignitate militarent, egressus est: omnemque celeritatem adhibuit, vt ex improuiso imprudentes opprimeret. Nam & malum, quod præter spem accidit, grauius est, quàm id, quod expectatur: & quæ negligenter custodiuntur, faciliùs inuadi possunt, quàm ea, quæ cum solicitudine seruantur. Sic animatus ille persequebatur, existimans eos à se cum clamore statìm circunuentum iri. Ipsi verò castris in litore positis cibum erant capturi, cùm primùm ingentem tot hominum iumentorumque properè aduentantium strepitum audire, tum pro castris effusi, quinam accederent, circunspicere & auscultare, paulopostintueri sublimem hostium globum, & aciem instructam ad prælium. Quamobrèm repentino terrore consternati, cùm nec ad repugnandum essent idonei propter exiguam armorum copiam, (quippe qui non ad bellum, sed in coloniam deducebantur) nec saluti possent fuga consulere, quòd à tergo pelagus esset, à fronte hostis instaret, ab vtroque latere profunda atque inuia solitudo protenderetur, malorum magnitudine conturbati, inopesque consilij, Ducem, quod in ciusmodi calamitatibus fieri solet, incusabant: Quoniam in Aegypto (dicebant) non erant sepulcra, quibus mortui contegeremur, ideò nos adduxisti, vt contrucidatos in hac solitudine sepelires? Nónne quæuis seruitus morte leuior est? Libertatis spe tanquàm esca captos, in grauissimum vitæ discrimen induxisti. Nostram simplicitatem, an Aegyptiorum acerbitatem & odium ignoras? Nónne malorum, quę vitari non possunt, magnitudinem cernis? Quid agendum est? pugnabimus' ne cum armatis inermes? an capiemus fugam, vndiquè tanquàm retibus circuncluſi ab hostibus immanissimis, vastis solitudinibus, pelago, quod nauigari non potest? atque etiamsì posset, quę nauium nobis ad traijciendum copia?

Murmurat populus cōtra Moysen.

Hęc ille audiens, tum ipsis ignoscebat, tum oraculorum recordabatur. Itaque mentem orationemque diuidens, eodem tempore mente quidem secretò DEVM orabat, vt calamitatem auerteret, quæ humano consilio vitari non posset: oratione verò vociferantes confirmabat & consolabatur, Nolite, inquiens, animos despondere. Non eodem modo, quo homines, vlciscitur DEVS. Cur verisimilibus & probabilibus tantùm rationibus confiditis? nullo opùs est apparatu. Deus enim adiutor est, cuius proprium est, è summis difficultatibus exitum facilimum exhibere: cui, quæ superant vires humanas, perquàm facilia sunt. Hæc adhuc sibi ipse constans prosequebatur: paululùm autem sermonem intermittens, numine afflatur, & solito spiritu plenus, oraculum edit eiusmodi: Quem cernitis instructum exercitum, nunquàm ampliùs videbitis contra vos arma ferre. funditùs enim cóncidet vniuersus, & submersus ità delebitur, vt nullę eius in terra conspiciantur reliquiæ: idque fiet non longo temporis spatio, sed nocte proxima. Sic ille vaticinabatur, cùm Nothus statìm occidente Sole vehementissimus flare cœpit, eiusque impetu pelagus, quod turgere consueuerat, recedebat, & quo magis compellebatur ad litora, eo magis tanquàm in voraginem & chrybdim aliquam subtrahebatur. Densæ prętereà atræque nubes totum cælum obtegebant, & nox erat obscurissima ad perterrefaciendos hostes, qui insequebantur. Moses autem ità iussus, mare virga percussit, atque illud in duas partes diuisum est: quarum altera in sublime sublata, & instàr muri compacta, firmaque quieuit & constitit: Altera cohibita ac refrenata, quasi habenis quibusdam, quę non cernerentur, coërcebatur. Medium verò spatium, vbi facta erat confractio, exiccatum, latam amplamque viam prębuit. Quod Moses intuens & admirans, lętabatur.

Moses cos cōsolatur.

Mare rubrū diuiditur.

Gaudio igitur plenus, cohortabatur suos, vt mouerent castra. Quod quidem cùm essent facturi, signum admirabilius ostensum est. Nubes enim, quę dux anteà pręcesserat, post extremum multitudinis agmen concessit, vt inter vtrunque exercitum interiecta, oppugnatos tanquàm auriga dirigens, saluos incolumesque præmitteret: oppugnantes autem atque irruentes, propelleret & arceret. Quibus rebus exterriti Aegyptij, tumultu cuncta perturbare, ordines prę timore confundere, sese mutuò implicare, & fugam incassùm quærere. Hebræi enim summo diluculo per siccam semitam cum mulieribus & liberis adhuc infantibus traiecerunt: Illos verò dissectæ pelagi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aegyptij in mari pereunt.

partes, vtrinquè reuertentes ac recurrentes, in mari, quod Boreę flatibus ęstuans, fluctus maximos excitabat, vnà cum curribus & equis sic inuoluerunt ac demerserunt, vt qui repentinæ calamitatis nuncium in Aegyptum ferret,nullus relictus fuerit.Magnum hoc opus admirantes Hebręi,prętер spem victoriam incruentam reportârunt. Sed cùm improuisum hostium interitum momento temporis conspexissent,duobus choris,vno virorum,altero fœminarum,in litore constitutis,Deo gratias agentes, laudes ipsius decantârunt, cùm Moses viris,& soror eius fœminis prœesset. Fuerunt enim hi chororum duces.

Motis autem castris, aliquantulùm à mari progressi sunt, nihil ampliùs terrores aduersariorum formidantes. Verùm cùm tribus diebus potu caruissent, rursùm in mœrore propter sitim versabantur. Itaque perindè quasi nullum antè beneficium accepissent, cœperunt iterùm conqueri.Semper enim præsentium malorum dolor, prętеritæ bonorum voluptatis memoriam tollit. Conspectis autem fontibus, læti ad hauriendam aquam accurrerunt. Verùm ignorantes eas esse amaras, cùm degustâssent, re inopinata offensi fractique, & corporibus & animis conciderunt, non tam suam, quàm filiorum dolentes vicem, quos potum flagirantes intueri non poterant.Quidam etiam eorum petulantiores, nec ità benè in religione confirmati, prętерita calumniabantur,tanquàm accidissent, non vt beneficio, sed grauioribus afficerentur calamitatibus: Satiùs fuisser, dicebant, manibus hostium non semèl, sed tèr occídi, quàm fame interimi. Celeritas enim discessûs è vita sine molestia, apud eos, qui sapiunt, idem est, àc si non occideres.Ea verè mors est,cùm mori sine diuturno dolore non pores. Nihil enim in morte formidolosum est, sed in eo, cùm tibi ad ipsam accedere videare. Sic illis conquerentibus, Moses ad D E V M supplex redit: oratque vt cùm sciat animalium omnium, sed hominum inprimìs, imbecillitatem ex alimento pendére, corporaque necessariò difficilium dominarum famis & sitis imperio seruire, afflictis ignoscat,& omnium inopiæ non longo temporis spatio,sed diuino præsentique munere medeatur. Naturalem enim mortalium negligentiam remedij celeritatem postulare. At ille benigna potentia sua anteuertens, vigiles supplicantis oculos aperuit, lignumque demonstrauit,ac iussit,vt illud in fontes conijceret. quo quidem, vt iussum erat, conecto,siue à natura haberet eam vim, sed incognitam: siue tum primùm ad illũ vsum eam accepisset,aquæ adeò dulces,& ad potandum idoneæ è fontibus effluxerũt,vt nunquàm amarę fuisse viderẽtur.nullam enim ad pristini saporis amari indicium guttam stillámve retinuerunt.

Rursùs murmurat Iudęi.

Aquæ amaræ dulcescunt.

Extinguentes igitur sitim duplici cum voluptate, (magìs enim delectant bona, quę prętер spem eueniunt) repletos etiam vtres, tanquàm è conuiuio atque hilari epulo absportauerunt, ebrij non ebrietate illa, quę vino excitatur, sed qua prægustatas aquas à pietatis prefecto imperatoreque suo sumentes affecti fuerant. Secundis castris in Elem peruenerunt, locum irriguum ac nemorosum, vbì duodecim fontes defluebant, iuxta quos erant tenerę palmarum plantæ, numero septuaginta pulcherrimæ. Quæ mentis aciem intendentibus bona, quę ad gentem pertinebant, argumentis signisque perspicuis demonstrabant.Gentis enim sunt tribus duodecim, quarum singulæ religiosi fontis, perennes pietatis aquas, atque honestas perpetuasque actiones suppeditantis,rationem obtinent. Generis autem septuaginta propagatores, palmę arborum prestantissimę iurè comparantur, quę & adspectu pulcherrima est, & fructuosissima. Habet autem vitalem vim, non, quemadmodùm reliquæ arbores, in radicibus defossam, sed sursùm insitam, & cordis instàr in medio ramorum, à quibus tanquàm verè dux vndiquè stipatur,constitutam.Talem & mens eorum,qui pietatem gustârunt,naturam habet.Superiora suspicere versareque didicit,cęlestia contemplatur, diuinorumq; pulchritudinem inuestigans, humana contemnit & pro nihilo ducit: hęc ludicra adumbrataq; bona,illa solida veraq; iudicat.

Palma, arborũ prestantissima.

Verùm non multò pòst,deficiente annona,fame laborabant,tanquàm à necessitatibus inter se mutuò succedentibus oppugnarentur. Graues enim molestæque dominæ, fames & sitis, dispertitis affligendi muneribus vicissìm irruebant. Quapropter accidit,vt cùm altera leuati essent, altera eos adoriretur. Quod quidem erat afflictis maximè intolerabile. Etenim cùm paulò antè siti liberati viderentur, in malas famis infidias inciderunt. Non solùm autem pręsenti penuria, sed rerum necessariarum in futurum

turum desperatione premebantur. Mœrebant enim vehementer, cùm profundam illam & vastam & infrugiferam solitudinem cernerẽt,in qua nihil aliud erat,nisì aut asperæ præruptæq; rupes, aut salsa planities,aut montes lapidosi,aut arenæ ꝓfundę in summam tendentes altitudinem: nullus fluuius,nullus torrens,nullus fons:non herba ,non arbor vlla,vel domestica,vel sylvestris,nullum animal nec volatile, nec terrenum, nisì quæ ad perniciem hominum venenata serpunt, vt angues & scorpiones. Tum Aegypti fertilitatem vbertatemque in memoriam reuocantes, & rerum omnium copiam, quæ illic erat,cum præsenti omnium inopia comparantes,ęgrè ferebant, atque inter se talia obloquebantur: Qui libertatis spe adducti iter susceepimus, ne viuendi quidem liberam habemus potestatem. Qui promissis imperatoris eramus beati,factis omnium sumus hominum infelicissimi.Ecquis erit istius tam longæ immensæque viæ finis?Omnibus,qui vel mari,vel terra iter suscipiunt,terminus aliquis propositus est: alijs mercatus & portus, alijs oppidum aut regio aliqua: nobis autem inuia solitudo,itineris difficultas,acerbaque desperatio.Progredientibus enim tanquàm apertum & profundum, ad nauigandumque difficilimum pelagus ostenditur,atque in dies singulos dilatatur.Extulit inflauitque nos oratione magnifica, & aures nostras impleuit inani spe, qui ne vctui quidem necessaria subministrat.Deducendæ colonię nomine tantam decepit multitudinem:ex celebri cultaque regione,in desertam incultamque duxit,hinc ad inferos, quæ vitę via vltima est,præmissurus.

Rursùs murmurat populus.

Eiusmodi contumelijs affectus,non tam criminibus in se collatis,quàm mentis eorum imperitia mouebatur. Innumerabilibus enim rebus admirandis, inusitatisque edocti, nulla debebant ampliùs ratione probabili,aut verisimili commoueri: sed illi fidem habere,quem nulla in re mendacem tot euidentissimis argumentis cognouissent. Verùm cùm ei veniret in mentem inopiæ & famis, quo nullum hominibus maius est malum,ignoscebat: pręsertìm cùm sciret multitudinem esse natura inconstantem, & rebus pręsentibus,quę pręteritarum obliuionem inijciunt,ad quas desperatio quoquè futurarum accederet,commoueri. Cùm igitur omnes in maximis angustijs versarentur,& extremam calamitatem,quam imminere, & iamiamque adesse putabant, expectarent,D E V S vel naturali clementia & amore,quo prosequitur homines, adductus, vel vt quem constituerat ducem,honoraret,& magis adhuc instituret,vt in rebus certis & incertis religionem pietatemque retineret,miseratus est,& eam repulit calamitatem.Noua autem beneficia excogitauit,vt clarioribus iam testimonijs erubescerent,nõ patienter ferre,si quid ex eorum sententia non continuò succederet,ęquoq; & constãti animo meliora in posterum sperarent.

Deus pluit manna è cælo.

Quid igitur accidit? Postridiè exoriente aurora,magna roris copia circa vniuersum exercitum apparuit, quam tacitè pluuiam insolitam & commutatam demisserat D E V S. Etenim nec aqua, nec grando, nec nix, nec glacies erat, quæ hybernis tempestatibus, nubium mutationibus fiunt: sed minutissimum quoddam, vt milij granum, & candidissimum: quo passìm decidente, cumuli ante tentoria coacti erant, spectaculum incredibile: quod admirati,Ducem interrogabant,quænam esset ea pluuia,nulli hominum anteà visa, & quam ob causam decidisset. Ille verò spiritu concitatus, diuinoque afflatus numine, vaticinans ità respondebat : Mortalibus terra profunda proposita est,quam findunt in sulcos, arant, & serunt, & reliqua agricturæ opera faciunt, vt fructus ad vsus necessarios ferant : D E O autem non vna mundi pars, sed mundus vniuersus subiectus est, & eius partes illi, ad quencunque velit vsum, inseruiunt. Quapropter nunc ei placuit , vt aquę loco nutrimentum aër præberet. Quandoquidem & terra sæpè pluuiam attulit. Nam quod in Aegypto est flumen, cùm singulis annis excrescens atque exundans, agros oblímat & lætificat: quid aliud est, quàm pluuia deorsùm veniens ? Hoc per se quidem erat admirabile, sed alijs rationibus factum est admirabilius. Afferentes enim, alius alibi, vasa complebant, & iumentis aut humeris absportabant, eo consilio, vt in longum tempus sibi necessaria conderent, quæ tamen condi seruarique non poterant. D E V S enim noua quotidiè munera volebat elargiri. Itaque cumulabant illi quidem cum voluptate, quæ præsenti vsui ac necessitati satìs essent: sed nihil eorum, quæ in posterum diem relinquebantur, integrum reperiebant. Commutata enim ac fœtida scatebant eiusmodi animalibus, qualia ex putri corruptio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sabbati feriæ.

ne generari solent: Quamobrèm illis abiectis, alios inueniebant paratos cibos, qui cum rore quotidiè defluebant. Eximium verò sacrę diei septimę munus erat. Etenim quoniam ea die nihil fieri licebat, sed iussum erat, vt ab omnibus tam paruis, quàm magnis operibus abstineretur, quia tunc nefas erat cibos colligere, eos pridiè duplicabat D E V S, iubebatque colligi, quantum duorum dierum spatio satìs esset futurum. Collecti autem, integri remanebant, ac nihil omninò, vt antè, corrumpebatur.

Quo die cõditus sit mundus.

Dicam autem, quod hoc erit etiam admirabilius: Annis quadraginta (quo quidem longo temporis interuallo peregrinati sunt) commeatus, quo diximus ordine, suppeditauit non secùs, àc si ab aliquo annonæ præfecto dimensus vnicuique distribueretur. Prætereà diem optatissimum didicerunt, qui dies mundo natalis fuit, in quo rerum vniuersitas absoluta est: quem cùm ex patribus & maioribus exquisiuissent, nec vnquàm intellexissent, vix tandèm potuerunt percipere, non oraculis solùm edocti, sed argumento perspicuo. Nam cùm id, quod cæteris diebus supererat, vt dictum est, corrumperetur, quod die septimum diem antecedente defluebat, non modò manebat integrum, sed etiam altero tanto plus erat. Vsus autem ipsius erat huiusmodi: Summo manè delapsum colligebant, molebantque, aut terebant. Deindè cocto vescebantur, vt suaui & ex melle confecto cibo. Nec verò dapibus exquisitis indigebant. Quandoquidem haud ità multò pòst ijs etiam, quæ delicatiori vitę conueniunt, abundârunt, non aliter, quàm si in celebri copiosaque regione versarẽtur. Volebat enim Deus, vt in ea solitudine abundè cuncta supperterent. Quamobrèm cùm

Coturnices aduolãt in castra Iudæorum.

adueſperasceret, coturnices è mari conuolantes, præ multitudine totis castris tenebras offundebant, volatuque proximè se demittebant, vt facilè comprehenderentur. Captas igitur, vt cuique placebat, cõdientes, carne suauissima vescebantur, seque in conuiuijs oblectabant obsonio necessario. Atque his quidem copijs nunquàm deficientibus abũdabant.

Cæterùm grauis aquæ penuria eos rursùm inuasit. Quarè cùm de salute iam desperarent, Moses sumpta sacra illa virga, qua signa in Aegypto præstiterat, diuino impulsu duram silicem percutit. At ipsa siue opportunè, cùm priùs fons subesset, incisa vena: siue tum primùm obscuris cauernis in eam statìm aqua confluxerit, abundeque emanârit, torrentis instàr aquas effudit: vt non præsenti tantùm siti mederetur, verùm etiam diù copiosum tot hominum millibus potum præberet. Nam vt antè ex fontibus, qui cùm amari essent, diuina prouidentia dulces effecti sunt, omnia vasa repleuerunt. Hæc autem si quis non credit, is D E V M nec nouit, nec quæsiuit vnquàm. Hæc enim quæ mirabilia videntur & rationem exuperantia, ludum es-

Eximia Dei opera, quæ tamẽ pauci aduertũt.

se D E O protinùs intelligeret, certoque cognosceret, si ad ea, quæ verè magna ac studio digna sunt, oculos conuertisset, cæli ortum, errantium inerrantiumque stellarum choreas, lucis splendorem diurnum à sole, nocturnum à luna proficiscentem, terrę firmitatem in medio mundi loco constitutę, eminentes continentis insularumque moles, innumerabilia animalium & plantarum genera, marium ęstus, fluminum atque torrentium impetus, perẽnium fluẽta fontium, quorum alij frigidas, alij calidas effundunt aquas, annuas distinctasque temporum varietates, & alia tam multa pulcherrima, vt non modò singulatim omnia recensenti, sed absolutiorem aliquam mundi partem explicanti tempus sit defuturum, licèt ei vita omnium longissima contigerit. Nos autem hæc verè admiranda, quoniam in promptu sunt, negligimus: quæ verò non nisi rarò fiunt, rerum nouarum studio peregrinis opinionibus augentes admiramur.

Multum iam teterrimę vię confecerant, cùm termini quidam & habitatę regionis suburbia apparuerunt. Hęc à Phœnicibus incoluntur. Illuc igitur contendebant, sperantes se vitam quietam tranquillamque traducturos: quę quidem spes eos fefellit. Nam Rex, qui illic rerum potiebatur, veritus vastationem, euocata è ciuitatibus iuuentute illis occurrit, eo quidem potissimùm consilio, vt à finibus suis ipsos arceret: sin conarentur vim inferre, copijs vlcisceretur, & nullo labore profligaret, vt homines tunc primùm bellum gerentes, & itinere penuriaque victûs & potûs fatigatos, quibus ipse singulis esset instructissimus. Moses autem cùm hostium exercitum è speculatoribus haud procùl esse didicisset, delectis ijs, qui vigebant ętate, ijsque lotue, vno ex legatis, duce

duce constituto, ad maius ipse auxilium festinauit. Solitis enim purgationibus adspersus, celeriter in proximum collem conscendens, D E O supplicabat, vt subsidium, vires, victoriamque largiretur Hebræis, quos grauioribus è bellis, alijsque difficultatibus liberâsset, cùm ab eis non solùm impendentes ab hominibus calamitates auerteret, verùm etiã quas elemẽtorum immutatio nouas in Aegypto, quasq; acerbissima in itinere sitis & fames afferebant. Iam manus erant conserturi, cùm admirabilis quædam affectio manibus eius accidit. Vicissìm enim fiebant modò leuissimæ, modò grauissimæ. Quandò igitur leues in sublime tollebãtur, confirmabãtur milites sui, strenueq; se gerentes, superiores erant. Quandò autem graues deorsùm ferebantur, vincebant aduersarij. Quo quidem signo demonstrabat Deus, horũ hæreditatem esse terram, atq; infimas partes: Illorum autem, sacratissimas ætheris sedes: & quemadmodùm in mundo terræ cęlum præstat & antecellit, sic Hebræorum gentem aduersarijs suis fore superiorem. Quandiù igitur manus veluti lances nunc leues, nunc graues fuerunt, tandiù anceps quoq; certamen fuit. At vbì repentè sine pondere digitis tanquàm pennis vtentes, atque vt animalia, quæ naturalibus alis instructa in aëre versantur, excelsæ sublimesq; perstiterunt, nullus hostium resistere potuit. Quamobrèm Hebręi, contrà quàm æquum esse videbatur, nulli parcentes ætati, (iustas enim repetebant pœnas) omnibus occisione occisis, victoriam sunt assecuti. Tunc & Moses extructa ara, quam ab euentu Dei Refugium appellauit, victimas immolauit, gratias egit, votaq; persoluit.

Iudæi modò vincunt, modò vincuntur ab hostibus.

Post hanc pugnam censuit regionem, in quam populum deducebat, lustrari oportere. Alter autem annus instabat, ex quo iter fuscęperant. Nè igitur locorum ignaros, vt fieri solet, intulisse bellum pœniteret, voluit ea priùs explorare, vt illis perspectis & cognitis possent, quid sibi faciendum esset, iudicare. Quarè duodecim probatissimos viros singulos ex singulis tribubus legatos eligit, vt nulla pars plus, minúsve ferens præstaret, omnesque ex prefectis suis, si vera vellent referre, quæ ad incolas pertinerent, ex æquo possent intelligere. Hos ergò delectos sic allocutus est: Certaminum & periculorum, quæ ad hanc vsq; diem subiuimus atque pertulimus, præmia proposita sunt, loca à nobis occupanda, sorteque diuidenda: qua quidem spe maximam hanc hominum multitudinem, quam in colonias deducimus, falli nequaquàm velim. Est autem locorum & hominum, & rerum cognitio maximè vtilis, contraque multùm obest ignoratio. Quamobrèm vos elegimus, vt opera vestra hæc perspecta & cognita haberemus. Tot hominum millium vos oculi auresque estis ad ea, quæ necessariò perspicienda discendaque nobis existimamus: Quæ verò scire cupimus, tria sunt. Primum, quanta sit habitantium multitudo & robur. Deindè situs oppidorum, naturáne aut manu munita sint, an contrà. Postremò, qualis sit ipsa regio, agrine pingues & fœcundi, & ad omnia frugum fructuumq; genera ferenda apti: an exiles, maligni, & minimè fructuosi: Vt incolentium numero & robori pares copias instruamus: Munitis autem oppidis expugnandis machinas comparemus. Nam & quod ad regionem ipsam pertinet, scire necesse est, vtrùm placeat, annè. Pro sterili eñ vltrò se periculis offerre, dementis est. Cæterùm arma, machinæ & omnis nostra vis, in ea sola re sita sunt, vt Deo credamus, & spem in eo nostram collocemus. Hoc enim muniti præsidio, nihilerit tam formidandum, cui succumbamus. Hoc viribus, robore, audacia, scientia, multitudine præstantes, inuictosque, longo interuallo superabimus. Hoc nobis in vasta solitudine rerum omnium, quibus ciuitates abundant, copiam subministrauit. Tempus autem ad regionis vim cognoscendam est admodùm opportunum. Ver enim appetit: quo tempore quę sata sunt, fruges fundunt, arboresque gignere incipiunt. Nec alienum erit, ad æstatem vsque summam illic manere, vt fructus tanquàm felicis regionis indicia perferatis.

Mittuntur duodecim exploratores.

His acceptis mandatis, ad speculandum profecti sunt, vniuersa multitudine decente, verentque, nè capti perirent, duoque indè grauissima incommoda sequerentur, nempe cædes virorum, qui erant singularum tribuum lumina: & ignoratio rerum, quæ ad insidiantes hostes pertinerent, quarum vtilis foret cognitio. Accipiunt igitur itineris exploratores & duces, cosque sequuntur, & veniunt ad loca propinqua: conscensoque monte altissimo, obeuntes regionem circunlustrant. Erat planities magna, hordei ac tritici ferax, & herbosa. Montes vitibus & alijs plantis consiti: tota verò syluis nemoribusq; conferta, & aquis tum ex fluminibus, tum ex fontibus quibus distinguebatur, exuberans: vt omnes montium partes, à radicibus ad summos vertices, opacis

Exploratores circumlustrant regionem.

essent

Universidad de Deusto
Biblioteca

essent arboribus contextæ, sed colles inprimis,& quæ natura erant demissiora.Ad hæc cernebãt oppida duplici ratione, tum locorum opportunitate, tum operibus,communita.Incolas autem considerantes, animaduertebant esse multitudine innumerabiles, statura proceros, gigantes, aut ad gigantum magnitudinem proximè accedentes, & corporum non minùs robore,quàm mole,præstantes. His cognitis, vt certiora possent referre,diutiùs morati sunt.Species enim rerum facilè ex animo defluunt, & tempore vix infiguntur & conseruantur.Prætereà cupiebant fructus non tum primùm editos,sed planè iam maturos,& qui non facilè corrumperentur, vniuersæ multitudini ostendendos absportare.Inprimis autem vitis fructum admirati sunt. prægrandes enim erant racemi,&,quod quidem spectaculum est incredibile,malleolos ac palmites magnitudine superabant.V num igitur decerpserunt,ingentique fuste medium suspendentes,ità gestárunt,vt eum vtrinquè bini sustinerent,&,quoniam pondus erat grauissimum,sibi vicissim recentes prioribus fessis succederent.De rebus autem necessarijs dissentiebant, multæque inter eos fuerunt pugnæ,& in itinere, antequàm reuerterentur, leuiores tamen,nè si formidinem præ se ferrent,& alia alij nunciarent,seditionem in populo commouerent:grauiores autem,posteaquàm reuersi sunt. Alij enim vrbium munitiones,& singularum frequentiam commemorantes,& verbis amplificantes omnia,timorem audientibus injiciebant.Alij singula extenuantes cohortabantur, nè dubitarent ad occupandas sedes proficisci:extemplò enim victores fore,nec vllam vrbem tot copiarum repentè irruentium impetum posse sustinere, quin tanta mole oppressa cadat. Addebant autem auditorum animis,vt ipsi affecti erãt,vel metum,si ignaui: vel audaciam & spem, si fortes & strenui. Sed hi quinque partibus pauciores erant timidis & aufugientibus:illi contrà quinque partibus plures generosis atque magnanimis.

Prægrãdes botri in terra sancta.

Paucorum virtus multorũ obscuratur ignauia.

Verùm paucorum virtus,multorum obscuratur ignauia. Quod tunc etiam ferunt accidisse.Etenim cùm duo tantùm optima proponerent,decem autem contrà sentirẽt, hi tanto superiores extiterunt,vt in sententiam suam adduxerint multitudinem vniuersam,eamque sibi à duobus illis abalienatam adiunxerint.De regione verò ipsa, eadem omnes retulerunt,campestris,montosæque pulchritudinem explicãtes. Quid nobis, exclamârunt, aliena prosunt bona, tam strenua præsertim defensa manu, vt auferri non possint? factoque in duos impetu,eos propemodùm lapidibus obruerunt, anteponentes aurium voluptatem vtilitati,veritatique mendacium.Quibus rebus imperator indignabatur, simulque metuebat, nè calamitatem aliquam immitteret Deus in eos, qui adeò timidè diuinis responsis diffiderent.Quod & factum est.Ex speculatoribus enim decem ignaui cum illis omnibus, qui ex multitudine spem abiecerant, pestilenti morbo sublati sunt, & illi duo tãtùm seruati,qui vt ad occupandas sedes audacter accederent, adhortabantur.Hoc enim fidei,quam oraculis habuerant, singulare præmium acceperunt,vt vnà cum reliquis non interierint.Hæc fuit causa,vt in eam terram,in quam deducebantur,tam serò peruenirent.Etenim cùm altero anno post discessum ex Aegypto possent Syriæ ciuitatum hæreditatem inter se diuidere,omissa compendiaria, quæ rectà illuc ducebat,via,difficilia & longa & deuia itinera, alia post alia reperientes, immensisque tum animorum,tum corporum laboribus necessarias impietatis luentes pœnas, octoque & triginta annos præter id tempus ætatis, quod antè quisque transegerat,sursùm deorsùm oberrantes, vastasque solitudines dimetientes, vix quadragesimo tandèm anno ad ipsius regionis fines, ad quos priùs etiam venerant, appropinquárunt.

Vltio diuina in explo ratores & populum.

Habitabant hîc & alij populi, quibuscum sanguine coniuncti erant, quos item bello persequi in animo habebant,& eorum sedes occupare, nisi sic armis abstinerent, vt neutriparti ferrent auxilium:tunc enim ab eis temperaturos.Hebræus enim populus, & qui loca illa finitima incolebant,ab eisdem Maioribus ducebant genus. Fratres duo fuerant eodem patre,eadem matre,eodemque partu geniti.quorum familiæ, cùm filijs ac nepotibus plurimis abundarent, sic auctæ sunt, vt magnum vtraque populum celebremque perfecerit. Sed altera sibi domicilium illis in locis constituit, altera fame compulsa,vt antè dictum est, in Aegyptum concessit, & longo post tempore reuersa est.At quanuis diù seiuncta fuisset, beneuolentiam tamen in consanguineos, licèt nec mores, nec instituta patria retinuissent,sed planè viuendi rationem peruertissent,conseruabat.Quamobrèm æquum esse censebat,vt in homines natura mansuetos

Esau & Iacob ex Isaac & Rebecca.

necessitudinis gratia leniorem se commodioremque præberet. Illi verò moribus,sermone,consilijs,factisque inimicis & hostilibus omnia amicitiæ iura violantes, paternas inimicitias persequebantur. Author enim generis ipsorum,cùm ius primogeniti fratri vendidisset,paulopòst è pactione recedens, id vndè cesserat, repetebat, eique mortem, nisi redderet,minabatur.Veteres has inimicitiæ causas,tot iam transactis seculis,gens altera renouabat.

Esau repetit ius primogeniti.

Cæterùm Hebræorum Imperator Moses, cùm posset eos statim opprimere atque delere,propter generis,quam antè diximus,necessitudinem noluit.Postulabat tantummodò,vt sibi per eorum regionem liceret iter facere,amicè se transiturum promittens, non vastaturum agros,pecora non abacturum, non acturum prædam: aquam, & si quid aliud opùs esset, empturum precio. At illi pacificis consilijs aduersari, minari bellum, si agros ingrederentur, aut tantùm attingerent: & post acerba responsa,ad vltionem iam & arma spectare. Quibus ipse è loco, vndè exaudiri poterat: Iustas,inquit, ô viri,succensendi causas habemus, qui cùm in istos beneuolentiæ atque humanitatis signa prætulerimus, tam à nobis alienos & feros eorum animos experti sumus. Verùm licèt illi sint digni, qui crudelitatis dent pœnas, non tamen ob propinquitatem conuenit, vt nos eas persequamur. Sed hac itèm in re nos bonos ab improbis differre declaremus,dum consideramus,non solùm puniendine sint, verumetiam vtrùm à nobis puniri debeant. Tunc indè diuertens,per aliam viam populum duxit. Sciebat enim, ab illis omnia regionis itinera præsidijs intercluſa teneri, non quòd vllam iniuriam accepissent,sed quòd breuiore via se progredi nollent: quo quidem argumento clarissimo dolorem indicabant,quo propter populi libertatem afficiebantur, lætitiamque, quam capiebant,dum is in Aegypto acerba detineretur oppressus seruitute. Nam qui dolent rebus secundis propinquorum,eorum aduersis, licèt id fateri nolint, gaudeant necesse est. Eis autem, vt amicis atque idem consulentibus,quæ sibi aduersa iucundaque contigerant,aperuerant: ignorantes eos vltrò tantum maleuolentię atque odij concepisse, vt molestiam ex commodis suis, voluptatem autem ex incommodis essent accepturi. Patefacta verò eorum maleuolentia, ab imperatore suo phibiti sunt manus cum illis conserere. Qua quidem re duo pulcherrima præstitit, prudentiam & humanitatem. Prudentiæ fuit, prouidere, nè quid inferretur detrimenti: in consanguineos autem non sæuire, humanitatis. Illorum igitur oppida transgressus est.

Moses non sinit populũ bellũ inferre Idumæis.

At Rex quidam regionis finitimæ,quę * Chanane appellatur,cùm ex speculatoribus accepisset, exercitum haud procùl iter facientem abesse, existimans illum passim vagari, nulloque negocio,si à se priùs inuaderetur,oppressum iri,cum benè instructa domesticorum iuuenum manu excurrens quos primùm offendit, vt ad incundum prælium imparatos, in fugam vertit & cepit: prosperoque successu inflatus, progrediebatur, sperans se omnes in potestatem suam redacturum. Ipsi verò præcedentium iactura minimè fracti,sed magis quàm anteà confirmati,cupientesque partes eorum explere, acri animo festinantes, sese mutuò cohortabantur, nè labori succumberent: Excitemur,aiebant: nunc regionem inuadamus: fine metu cum audaci præsidio manus conseramus: Initijs extrema sæpè iudicantur. Cùm'simus in eorum finibus, incolas perterrefaciamus: interceptisque fructibus, rerum necessariarum penuriam, quam ex solitudine attulimus,inferamus.His verbis concitati,Regis vrbes, earumque ciues, primitias deuouerunt Deo: qui votis annuens, Hebræis animos & vires addidit, vt hostiũ exercitum profligarent. Quo superato,vota persoluerunt,nihil in proprios vsus ex prędа conuertentes,sed oppida & ciues & opes dicantes Deo. Ab ipso autem euentu,totũ regnũ anathema vocauerunt. Quemadmodùm enim homines pij ex fructibus annuis, quos ex prædijs suis colligunt,primitias offerunt:sic populus vniuersus magnę regionis, in quam commigrabat,magnam partem,nempe regnum primò captum,veluti colonię primitias consecrauit.Neque enim fas esse ducebat, aut terram diuidere, aut ciuitates incolere priùs,quàm primitias nuncuparent.

Is est rex Arad,vt habes Nũ.21.

Paulopòst autem vberrimum fontem inuenerunt, qui vniuerso populo potum abundè præbuit.Erat autem in puteo fons, & in ipsius regionis finibus*. Quarè,quasi merum ex eo,non aquam,hausissent,recreati sunt, & præ lætitia & gaudio choros circa puteum statuentes,Deo sedium largitori coloniæque Principi,nouum canticum celebrârunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

brârunt,egeruntque gratias,quòd ex solitudine primùm in locum celebrem atque habitatum,quem possessuri essent,egressi,reperissent aquarum copiam:nec sine aliquo monumento & testimonio fontem sibi transeundum existimârunt. Etenim non priuatorum,sed regum manibus excisus fuerat: qui sibi honori cupiebāt esse,non solùm quòd fontem inuenissent,verumetiam quòd puteum extruxissent:id, quod ex operis impensa conijci poterat.erat enim planè regium,authoresque principes & magnificos indicabat.Lætus igitur Moses rebus, quę perpetuò prosperè succedebant, hoc ordine castra mouit, vt iuuenum robore in primum extremumque agmen distributo, senes,& mulieres,& pueros in medio collocaret,vt eorum præsidio,seu antè,seu retrò manus hostium inuaderet,vtrinquè tuti forent.

Puteus, regum opera extructus.

Paucis autem pòst diebus, cùm in Amorrhæorum regionem ingressus esset, legatos ad Regem,qui Seon vocabatur,misit,idem ei suadens, quod consanguineo antè suaserat.Quibus ille non solùm contumeliosè respondit,sed,nisi obstitisset ius gentium, illos occidisset.Coactis igitur omnibus copijs processit, sperans se prælio superiorem fore: quo tamen inito,facilè sensit, sibi non cum imparatis aut inexercitatis certamen esse, sed cum pugnatoribus bello prorsùs inuictis,qui pauloantè multa præclaraque facinora edidissent,tum viribus,tum scientia,tum virtute præstantes:quibus eos,qui sibi obstitissent, superantes,ex præda nihil attigissent,sed prima belli præmia Deo consecrâssent.Et tunc igitur instructi,fortiter occurrerunt,cùm consilijs suis apparatibusq; confisi, tum inexpugnabili iustitię præsidio confirmati.quo se clariores & prōptiores in pugna præstiterunt.Id ex eo facilè intelligi potuit,quòd altero prælio non opùs fuit. Primo enim & solo cuncti aduersarij fusi,fugati,penitusque deleti sunt. Ciuitates autem vno eodemque tempore vacuę, plenæque apparuerunt: Vacuæ veteribus incolis, victoribus plenæ.Villæ itidèm & agri,antiquis spoliati dominis & colonis,viros omnibus partibus meliores acceperunt.

Seon rex cū suis cędi-tur.

Hoc bellum cùm omnibus Asię gentibus,tum præcipuè finitimis,quòd damna celeriùs expectabant,magnum terrorem iniecit. Vnus autem è vicinis regibus Balaces nomine,qui amplam frequentemque Orientis partem, antequàm manus cōsereret, obtinebat, quum armis occurrendum illis non censeret,quòd vastationem ex aperto bello metueret,ad auguria & vaticinia confugiēdum existimauit,sperans se inuictam Hebræorum potentiam execrationibus quibusdam euersurum.Ariolus quidam ea tempestate celeberrimus erat in Mesopotamia, qui omnes quidem diuinādi artes callebat,sed in augurandi facultate potissimùm probatus,& mirabilis putabatur, quòd multis & sæpè res incredibiles & magnas ostendisset.Alijs vigente æstate pluuias,alijs in media hyeme calores ardoresque prædixerat:alijs in vbertate inopiam, aut contrà in penuria & fame copiam & abundantiam:quibusdam exundationes,exiccationésve fluminum, & pestilētium curationes morborum,aliaque id genus innumerabilia: quæ singula cùm ità prænunciaret,vt edere oracula videretur, longiùs in dies fama peruagante, magnam erat gloriam assecutus.Ad hunc ex socijs quosdam misit, ad se vti veniret, rogans: muneribusque partim missis,partim promissis, causam, quamobrèm accersiretur, explicauit. Ille verò,vt qui non generoso constantique animo esset,& plerunquè astutè se gereret, tanq̄ ex pbatis prophetis genus duceret,ac sine diuinis respōsis nihil omninò facere cōsueuisset, recusauit,asserens se à diuino numine prohiberi. Quamobrèm ad regem, infecta re,qui missi fuerant,reuersi sunt.Alij rursùs eandem ob causam probatiores nuncij deliguntur,qui & pecuniæ plus afferant,& maiora polliceantur munera.Et præsentium quæstu,& futurorum spe captus, & accersentium veritus dignitatem, causa iterùm in numen,falsò tamen,collata,cessit:reiectoque in diem posterum abitu,visa sibi in quiete narrauit:quibus manifestò perterritus,manere ampliùs non posset,sed cogeretur nuncios sequi.

Ariolus celeberrimus Balaam.

Iam igitur iter ingressus,perspicuo portento commonetur in via, causam, propter quam proficisceretur,turpem & iniquam esse. Iumentum enim, quo fortè insidens recta vehebatur ipse,repentè primùm consistere: deindè,tāquàm vi ab aliquo repelleretur, aut phiberetur,procūbere:rursumq; dextrorsùm ac sinistrorsùm ferri, atq; huc & illuc oberrans,nō posse quiescere,quasi vino ebrium debaccharetur:adeoq; verbera negligere,dum vapularet,vt insidentem propè deijceret,vicissimque læderet. Erant in propinquo sepes & dumi,quibus iumento se collidente, domini afflicti oppressique genua,& suræ,

suræ,& pedes dilacerabantur:Erat autem,vt verisimile est,diuina aliqua species, cuius irruentis præsentiam dudùm animal extimescebat.Eam homo,quo suam insciriam ac stuporem agnosceret,non videbat,vincebaturq; ab animali rationis experti is, qui se nō modò mundum,sed mundi opificem cernere iactitabat. At aliquandò tandèm Angelum conspicatus non quòd tali spectaculo dignus esset, sed vt se nullius precij esse cognosceret,supplex ad preces confugit, sibique non spontè, sed per imprudentiam peccanti,vt ignosceret,orauit. Verùm cùm redire tunc oporteret, rogauit angelum,domum nè sibi reuertendum esset.Ipse verò simulatiōe perspecta,indignatus, (Quid enim percontatione opùs erat in re adeò per se manifesta,vt verborum testimonio non indigeret? nisì fortè maior auribus,quàm oculis,aut dictis,quàm factis fides haberi debet) Perge,inquit,quò cupis ire. nihil enim proficies.Ego enim præter sententiam tuam dicenda suggeram,& vocis instrumenta,quà æquum & vtile erit,conuertam. Ego te imprudente,singula vaticinabor ex ore tuo.

Angelū videt Balaā.

Rex autem, cùm audiuisset eum appropinquare, ei satellitibus stipatus obuiàm processit: in ipsoque congressu primùm,vt fit,amanter salutauit, benigneque complexus est: tum subaccusauit tarditatem,& quòd nō venisset animo promptiore. Post hoc lautissimum precijsis dapibus celebratur conuiuium, & omnia, quæ hospitibus honorificè accipiendis parari solent,ambitione regia magnificentiùs & cumulatiùs instruuntur.Postridiè autem benè manè Balaces vatem adduxit, vbì dæmonis cuiusdam simulacrum erat, quod incolæ adorabāt.Hinc pars exercitùs Hebræorum despiciebatur, & tanquàm è specula ostendebatur mago.Quam ille intuitus,Tu,inquit,ô Rex,septem aras ædifica,& ad earum singulas immola singulos vitulos, & singulos arietes : ego autem secedens,exquiram à Deo,quæ dicenda sunt.Digressus igitur,numine statim afflatur,diuino aduenìente spiritu,qui ex animo eius omnem ariolandi artem expulit. Neq; enim simul inesse possunt sacratissimum numen,& præstigiæ magicæ.Deindè reuersus, & victimas cernens,atque ardentes aras,velut interpres alterius suggerentis,hęc edidit oracula:

Balaces accipit Balaā regio conuiuio.

Balaā magus.

Ex Mesopotamia Balaces accersiuit me,vt longo confecto itinere, diris execrationibus Hebræos deuouerem ac perderem.Ego verò quomodò execrabor eos, qui Deo non sunt execrabiles? Ipsos equidem oculis despiciam ex altis montibus, cogitationeq; comprehendam: populo tamen obesse non potero, qui habitabit ab aliorum populorum numero seperatus, non locorum & regionis hæreditate & portione attributa, sed præstantium gentium proprietate, quæ patrijs institutis & viuendi ratione cum alijs nō commiscentur. Quis accuratè primam eorum generis originem inuenit? Corpora quidem illorum ex humano semine coaluerunt: animi verò diuinitùs conflati sunt. Itaque Deo sunt affines. E vita corporea decedat animus meus,vt iustorum animorum numero asscribatur,quales horum sunt animi.Hæc audiens Balaces,angebatur. Fine autem facto,dolorem ferre non valens:Cùm ad execrandos hostes,inquit, aduocatus sis, illis fausta precari non erubescis? Te mihi amicum existimans,profectò deceptus sum,nescius te cum hostibus occultè coniunctum esse.Id quod res ipsa declarat. Idcircò differens aduentum tuum,quòd ad illorum auxilium animus tuus propensus erat:à me autem & à meis,alienus. Perspicuis enim (vt vetus habet prouerbium) significantur obscura.At ille,qui non ampliùs à numine detinebatur: Iniustissimum,respondit,in me crimen conijcitur.falsò enim accusor,quippe qui, nisi Deo suggerēte, nihil loquor. Quod neque ego nunc primùm dixi,neque tu audiuisti:sed & anteà,cùm nuncios misisti, quibus eadem respondi.

Prophetia Balaam.

Cùm igitur Rex opinaretur,aut vatem fallere,aut Deum mutari,& locorum mutationibus mentis constantiam verti,in alterum locum ipsum adduxit,eique ex præcelso montis fastigio partem quandam exercitùs aduersariorum demonstrauit, constructisque rursùm septem aris, factisque, vt anteà, totidem sacrificijs,illum ad agenda auguria,faustaque responsa accipienda dimisit.Qui, vt solus fuit,extemplò correptus numine,& tanquàm amota ratione nihil intelligens,ea,quæ subijciebantur,protulit,varicinans ad hunc modum:Surge rex,& hæc arrectis auribus accipe:Deus, quēadmodùm homines,falli non potest:neque vt filij hominum,immutatur, aut non præstat, quæ semèl locutus est.Nihil omninò loquetur,quod non ratum ac firmum futurum sit.Verba enim ipsius,sunt opera.Ad benedicendum ego, non ad maledicendum, adductus sum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nullus erit Hebræis labor, nulla molestia. Deum enim suum habent propugnatorem, qui calamitatum Aegypti confracto discussoque impetu, tot hominum millia, vt hominem vnum, eduxit: auguria negligunt, omnemque spernunt diuinandi facultatem, vno mundi principe ac duce confisi. Populum vt leonis catulum exurgẽtem, vt leonem exultantem adspicio. Saturabitur feris, & vulneratorum sanguinem bibet: expletusque somno non opprimetur, sed præconiũ canet. Periniquo ferens animo rex, quòd sibi cõtrà, quàm sperabat, vaticinia cederent, Et dira, inquit, ô vir, & fausta precari omittas. Satiùs est enim silere, quàm iniucũda loqui. Cùm hæc dixisset, tanquàm eorũ, quæ dixerat, oblítus ob mentis inconstantiam, in alium locum abduxit vatem: ex eoque vti partem Hebræorum exercitûs detestaretur, adhortabatur. At ille suasore deterior, cùm illata ei mina vera defensione refelleret, quòd nihil proprium diceret, sed ab altero subiecta, correptus & afflatus numine interpretaretur, ideoque Regem non ampliùs sequi, sed dorMalignitas Balaam. mum reuerti deberet: alacriùs quàm ille, qui accersierat, antecurrit, tum quòd ingentiũ malorum metu premebatur, tum quòd licèt lingua execrationes explicare non posset, cogitatione tamen cupiebat execrari.

Conscendens igitur in montem prioribus sublimiorem, celeriter iubet idem sacrificium instaurari: constructisq; rursùm septem aris, quatuordecim victimas mactari, bínis ad singulas vitulis & arietibus immolatis. Ipse verò non iam, vt erat solitus, ad responsa & auguria confugit, sed artem ipsam vituperans, quòd tempore, vt lex abrogata, exoleuisset, hebetiorque facta non posset certa conijcere: nec considerãs propositum Regis, à quo mercede conductus fuerat, à Dei consilio discrepare, ad solitudinem oculos cõuertit, videtq; Hebræorum castra per tribus disposita. Tunc non vt exercitûs, sed ciuitatis multitudinem & ordinem admiratus, afflatusque, talia locutus est: Dicit homo, qui vera cernit, qui mentis oculis non dormientibus manifestum Dei visum in quiete perspexit. Quam pulchræ sunt domus tuæ, exercitus Hebræorũ: tentoria tua sicut valles vmbrosæ, sicut viridaria ꝑpter flumen, sicut cedri iuxta aquas. Egredietur olim vir è vobis, & multis gentibus imperabit, eiusq; regnum in dies magis propagabitur, atque extolletur in sublime. Hic populus ab Aegypto discedẽs, Deum semper habuit itineris ducem, qui in vno cornu multitudinẽ duxit. Multas hostium gentes comedet, earumq; pinguedine ad medullas vsque percipiet. Sagittis perdet aduersarios, requiescet dormiens vt leo, vt leonis catulus securè admodùm, ac neminem timens, sed alijs timorem inijciens. Infelix quicunq; commotum excitauerit. Qui fausta precantur tibi, faustis precationibus digni sunt: qui detestantur autem, sunt detestabiles.

His vehementer indignatus Rex, Ad execrãdos, inquit, hostes accersitus, benè illis rem iam precaris? Fuge hinc quàm citissimè, nè, quoniam ira præceps est perturbatio, cogar in te nouum aliquod exemplum edere. Quanta pecunia, quantis muneribus, quãta gloria teipsum, homo stultissime ac mente capte, spoliauisti? peregrè reuertéris, nec aliud domum, nisi magnam ignominiam & dedecus afferes. Ars enim ista, qua priùs aliquid esse videbaris, irridebitur & contemnetur. Tum ille: Quæ, inquit, hactenùs cõtigerunt omnia, responsa sunt & oracula: Quæ autem dicentur, ea ipsa coniectura prænunciabo. Et dextera regis apprehensa, solus cum solo consultabat, quibus rationibus hostiũ exercitus adduci posset, vt nefario & maximo scelere admisso læderetur. Quid tu, inquiet aliquis, ex te respondes, & ea consulis, quæ sunt oraculis contraria? nisi fortè cõsilia tua maiorem vim habent, quàm diuina responsa? Sed agè præclaras istius admonitiones, quæ certam eorum, qui semper victores sunt, stragem moliuntur, perpendamus.

Nequissimũ scelesti Balaã cõsilium. Cùm sciret Hebræos nullo pacto, nisi violarent leges, offendi posse, per magnum libidinis & incontinentiæ flagitium ad maius impietatis scelus, voluptatis esca proposita, allicere studuit. Sunt in his locis, inquit, ô Rex, fœminæ forma omnium præstantissimæ. Homines autem nulla re faciliùs, quàm fœminarum pulchritudine, capiũtur. Quamobrèm si permiseris, vt formosissimæ quæstum faciant, pudicitiamque publicè prostituant, iuuentutem aduersariorum inescabunt. Ipsis tamen cauendum erit, nè statim cuilibet corporis sui copiam faciat, vrbanitas enim cupiditates quasi titillans, magis amores accendet atque inflammabit. At illi cupiditatibus elati, audebunt omnia & facere & pati. Amatori autem sic affecto aliqua earum, quæ ad hanc venationem instructæ fuerint, Non licet, inquiet, mea frui consuetudine priùs, quàm relictis patrijs institutis, ad nostra transeas, & ea colas, quæ ego. Quod abs te factum esse planè perspiciam, si libationum &

& sacrificiorum particeps esse voluëris, quæ nos imaginibus, & statuis, & reliquis simulacris facimus. Ipse verò multis nimirùm retibus circundatus, pulchritudine, blandis illecebris ac suasionibus, nihil repugnabit: sed deuicta ratione, miser faciet imperata, & cupiditatis seruus asscribetur. Ità cõsulebat ariolus: Rex autem ea, quæ dicebantur, minimè absurda iudicãs, abrogata lege de adulterijs, atque illis, quibus incesta & stupra interdicebantur, ità sublatis, vt si nunquàm fuissent scriptæ, edixit, vt mulieribus liceret cum quibuslibet habere consuetudinem.

Impunitate concessa, multitudinem adolescentium allexerunt, eorumque animos ptiùs decipientes, ad impietatem compulerunt, donèc principis sacerdotum filius, rei grauissimæ indignitate permotus, quòd eodem tempore & corpora & animos traderẽt in seruitutem, corpora quidem voluptatibus, animos autem impietate corrumpentes, præclarum adolescens & nobili ac probo viro dignum facinus confecit. conspicatus enim quendam è genere ad scortum ingredientem, nec oculos præ pudore defigentem humi, nec operam dantem, vt lateret multitudinem, nec, vt fieri solet, ingressum occultantem, quinetiam impudenter audacterque turpitudinem ostendentem, ac re fœdissima tanquàm honesta gloriantem, valdè concitatus, iustaque ira plenus accurrit: amatoremque ac meretricem in lectulo adhuc iacentes ambos confodit, & genitales partes ampurauit, quòd nefandæ rei operam dabant. Hoc exemplum intuentes quidam eorũ, qui continentię pietatisque studio tenebantur, iubente Mose, imitati sunt, & omnibus, qui simulacris immolauerant, propinquis atque amicis omnium ætatum contrucidatis, sumptoque supplicio populum expiârunt, seruantes eos, qui manifesta defensione religionem & innocentiam suam ostendebant: damnatorum autem ignoscentes nemini, nec eorum crimina misericordia prætereuntes, eosque puros existimantes, qui suis illos manibus interfecissent. Ex quo fiebat, vt nullum daretur effugium, cùm ea res afferret ipsis interfectoribus verissimam laudem. Occisa fuisse ferunt vno die quatuor & viginti hominum millia. Atque ità sublatnm est scelus, quod exercitum coinquinauerat.

Populus fornicatur cũ fœminis ethnicis.

Phinees interficit duos pariter cõcũbentes

24000. cæsa vno die.

Peracta iam expiatione, quærebat Moses dignis præmijs afficere sacerdotum principis filium, qui primus ad vlciscendum aggressus fuerat: sed oraculo Deus anteuertit, & largitus est pacem munus amplissimum, quod mortalium nullus præbere potest, & omnem sacerdotij dignitatem dedit ipsi & posteris eius hæreditariam. Cùm autem intestini mali nihil amplius reliquum esset, omnibus, qui transfugæ aut proditores videbantur, interfectis, Mosi visum est tempus opportunũ, vt Balacę bellum indiceret, homini, qui plurima detrimenta tum inferre conatus esset, tum etiam intulisset. conatus quidẽ erat inferre per Ariolum, cuius execrationibus Hebræorum potentiam deletum iri sperabat: intulerat autem per incontinentiam & impudicitiam fœminarum, quæ rem secùm habentium corpora libidinibus, animos autem impietate corruperãt. Omnibus tamẽ copijs gerendum bellum non censuit. Videbat enim nimiam multitudinem sibi ipsi esse impedimento. Prætereà vtile iudicabat, sociorum relinqui subsidium, quod fessis opitularetur. Duodecim igitur fortissimorum iuuenum millia (tot enim sunt tribus, ex singulis mille) delegit, Phineesque, qui iam militaris audacię specimẽ dederat, ducem constituit. Hos armis instructos dimittens, sic allocutus est:

Oratio Mosis ad eos, quos mittebat contra Madianitas.

Non de imperio præsens certamen est, neq; vt opes alienas adipiscamini, quæ vel solę, vel præcipuæ solẽt esse bellorũ causæ: sed pro religione & pietate estis pugnaturi, à quibus consanguineos & amicos vestros auerterunt aduersarij, atque ità interitûs eorum authores extiterunt. Absurdum igitur esset, vos qui domesticos à legibus recedentes interfecistis, ab hostibus, qui grauiùs peccauerunt, temperare: sustulisseque illos, qui peccare discebant, & eis ignoscere, qui se ad peccandum impulsores & magistros præbuerunt, & malorum omnium, quæ ab illis admissa perlataque sunt, fuerunt authores. His cohortationibus confirmati, & quicquid roboris in animis suis ingenitum erat excitantes, tanquàm explorata victoria, ad bellum inuicti contenderunt. Conferentesque manus, tanto superiores & virtute & viribus extiterunt, vt cunctis aduersarijs cæsis, ipsi omnes incolumes, ne vno quidem suorum vulnerato, nedùm occiso, redierint. Quamobrèm si quis rem ignorans, eos redeuntes adspexisset, non ex acie, aut prælio, sed ex spectaculo, aut belli simulacro redire arbitratus esset. Solent enim eiusmodi in pace ludi celebrari, vt exercitationis gratia inter amicos vera geri prælia videantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vrbes igitur aut euertentes, aut incendentes ità deleuerunt, vt nullum earum vestigium relictum sit, quo illic vnquàm fuisse cognosci possent. Ex incredibili captiuorum numero tam viros, quàm fœminas occidendas iudicauerunt: Viros, quòd struxissent insidias, prioresque lacessissent: Fœminas, quòd Hebræorum iuuentutem prestigijs corrupissent, eorumque nequitiæ, & impietatis, & mortis causam attulissent. Pueris & virginibus, ætatis habita ratione, pepercerunt. Grandem admodùm prædam tum ex regijs, tum ex priuatis ædibus, tum ex villis, (neq; enim in agris, quàm in vrbibus, minor erat) omnesque hostium diuitias in castra comportârunt.

Cùm Moses & Ducem & milites collaudâsset, tum quòd strenuè se fortiterque gessissent, tum quòd proprijs commodis consulentes, in rem suam non studuissent prædam conuertere, sed in medium contulissent, vt ij quoquè, qui in castris mansissent, eius participes fierent: iussit eos extra castra dies aliquot commorari, expiarique à cæde per magnum sacerdotem. Licèt enim hostes legitimè occidantur, is tamen, qui interficit hominem, quanuis & iure, & se defendens, & lacessitus id faciat, tamen propter summam & communem hominum inter se coniunctionem, non videtur penitùs innoxius. Quapropter interfectores expiatione ab ea culpa, cuius videbātur affines, existimauit indigere. Posteà verò ità diuisit prædam, vt illis, qui bellum confecerant, partem dimidiam tribueret: (erant autem numero pauci) alteram illis, qui in castris manserant. Aequum enim putabat, vt etiam ipsi essent vtilitatis participes, qui, si minùs corporibus, animis certè pugnâssent. Milites enim, qui in præsidijs manent, non virtute aut certandi cupiditate, sed tempore tantùm & sorte vincuntur.

Nota.

Prædæ ex Madianitis captæ distributio.

Cùm igitur illi pauci, qui pericula subierant, plus accepissent, plures autem, qui in castris manserant, minus: visum est necessarium, vt totius prædæ primitiæ dicarentur. Obtulerunt autem quinquagesimam partem, qui permanserant in castris: illi verò, qui bellum gesserant, quingentesimam. Atque horum quidem primitiæ, magno sacerdoti sunt attributæ: priorum autem, ministris, qui Leuitæ appellantur. At tribuni & centuriones, manipulorumque & reliquorum ordinum ductores, pro sua sociorumque salute, præclareque parta victoria, sponte sua singulares primitias obtulerunt, & quę quisque ornamenta aurea, vasaque preciosa in prędа reperit. Quæ ex auro constabant, Moses accepit, collaudataque offerentium religione, reposuit in sacro tabernaculo, vt piæ gratæque ipsorum voluntatis monumentum essent. Egregia fuit hæc primitiarum distributio: primitias eorum, qui virtutis dimidium, nempe promptum animum ostenderant, non autem facta, sacerdotibus assignauit: Illorum autem, qui & corporibus & animis se periculis obiecerant, perfectam fortitudinem exhibētes, sacerdotum antistiti, magno sacerdoti: præfectorum verò munera, vt à ducibus & principibus profecta, omnium duci & principi Deo. Omnes isti deuicti sunt aduersarij priùs, quàm Iordanem regionis fluuium traiecissent ad incolas felicis fœcundæque terræ, in qua planities erat, frumenti pabulique pro pecoribus feracissima.

Hanc regionem cùm adspexissent duæ tribus, id est, sexta exercitûs pars, quæ pecudibus abundabant, rogârunt Mosem, vt sibi permitteret illic hæreditatis partem capere iam pridèm constitutam. Loca enim illa esse gregibus & armentis aptissima, quippe quæ & irrigua essent, & herbæ copiam sponte ferrent. At ille, putans eorum postulata eò spectare, vt vel partem suam pręmiaque ante tempus accipientes, honore præstarent, vel bellorum, quæ instabant, laborem subterfugerent, cùm plures adhuc Reges immanerent, qui intrà fluminis regionem incolebant, valdè indignatus atque ægrè ferens: Vos igitur, inquit, hìc turpiter ocioſi inertesque consedebitis, dum propinquos & amicos vestros reliqui hostes diuexabunt, vobisque solis vt optimè meritis præmia tribuentur, alij verò prælia, labores, molestias, summaque pericula sustinebunt? minimè æquum est, vt vos pace, pacisque commodis perfruamini, cæteri verò in bello & innumerabilibus ærumnis versentur. Nec conuenit, vt totum pro partibus, sed contrà potiùs, vt partes pro toto hæreditatem exquirant. Omnes vos estis æquales, eodem genere, ijsdem orti parentibus: vna domus, ijdem mores, eædem leges, & alia innumerabilia, quorum vos singula deuinciunt, & ad beneuolentiam compellunt. Cur igitur, cùm in rebus maximis maximeque necessarijs pares sitis, in diuisionibus non eritis pares, sed tanquàm principes subditos, aut domini seruos contemnetis? Oportebat vos quidem alienis verberibus erudiri: Sapientis est enim, non expectare dum ad se damna perueniant. Nunc autem cùm domestica exempla habeatis, patres nimirùm, qui regionem hanc speculati sunt, calamitatesque tum ipsorum, tum aliorum omnium, qui simul cum illis desipuerant, cùm, duobus exceptis, omnes interierint, ideoque cauere debeatis, nè in vllo simili timore deprehendamini: eos, ô stulti, tanquàm non faciliùs capiendi sitis, æmulamini, atque illorum, qui se viros fortes ac strenuos præstare decreuerunt, alacritatem frangitis, animosque promptos dissoluitis? Atquì ad peccandum properantes, ad supplicia simul festinabitis. Iustitia enim vix moueri solet: at cùm semèl mouetur, sic accelerat, vt fugientes facilè consequatur. Quandò, cunctis hostibus deletis, nullum ampliùs bellum inimicebit, socij autem ità se gesserint, vt nec ordines, nec exercitum deseruisse, nec quicquam aliud, vt ignaui aut victi, fecisse reprehendi possint: sed animis corporibusque à principio belli ad exitum vsque permanserint, & regio vacua erit ijs, à quibus obtinebatur, tum distribuentur munera, tunc virtutis præmia tribubus ex æquo diuidentur.

Moses obiurgat eos, qui volunt sibi tradi regionem cis Iordanem.

Admonitionem hanc illi, vt à patre admodùm beneuolo proficiscentem, tanquàm ingenui filij, æquis animis pertulerunt. Sciebant enim illum non efferri imperij potestate, sed omnium curam & rationem habere, iustitiæque & æquitatis amantem esse, nec ignauiam insectari, vt ignominia quēquam afficeret, sed vt ij, qui meliores fieri possent, excitati resipiscerent, & ad bonam frugem sese reciperent. Itaq; sic ei responderunt: Tu quidem meritò indignaris, si nos tales existimas, qui socios deserētes, velimus ante tempus vacatione donari. Verùm haud ità res habet, Nibil enim cum virtute coniunctum adeò laboriosum est, vt id formidemus. Virtutum autem opus existimamus, & tibi tali imperatori parére, & in laboribus subeundis nemini cedere, probarique in omnibus futuris bellis, donèc res felicem exitum consequantur. Omnibus, vt anteà, armis instructi, traijciemus Iordanem, nec vlli militum manendi occasionem dabimus. Filij tantùm infantes, & filiæ, & vxores, & greges armentaque, si permiseris, relinquentur. Instruemus autem filijs & vxoribus domos, & pecoribus stabula, nè, si in locis non communitis sine præsidio maneant, ex incursionibus patiantur aliquid aduersi. Ipse verò benigno vultu humanaque oratione: Vobis, inquit, vera dicentibus certa manebunt præmia, quæ postulâstis. Relinquite igitur, vt dixistis, fœminas, & pueros, & pecudes: vos autem in agmine cum reliquis iter facite, sic instructi, vt statim, si opùs fuerit, prælium ineatis. Vbi autem omnes hostes victi deletique fuerint, & parta pace victores regionem diuident, vos item ad domesticos vestros reuertemini, vt conuenientibus bonis & parte, quam elegistis, perfruamini.

Moses assentit, vt habeant duæ tribus id, quod petebant.

Hæc cùm dixisset ac pollicitus esset, lætitia gaudioque pleni, domesticos suos & pecora in locis tutis & inexpugnabilibus, quorum plurima communita erant opera & manu, reliquerūt: Ipsi verò sumptis armis, alacriùs, quàm reliqui socij, excurrebant, tanquàm aut soli, aut in primis bellum essent gesturi. Nam qui munus aliquod priùs accepit, ad ferendum auxilium promptior est: se enim non dare, sed reddere beneficium putat: quod quidem officium est necessarium. Hactenùs, quæ in imperio gesta sint à Mose, commemorauimus: quæ autem idem in administrando sacerdotio, quæque in ferendis legibus gesserit, quas item, vt imperio maximè congruētes, facultates obtinuerit, deinceps exponemus.

LIBER II.

SVperiore libro Mosis ortum, educationem, disciplinam & imperium, quod non modò sine reprehensione, sed magna cum laude administrauit, explicauimus. Præterea quæ vel in Ægypto, vel in itineribus, vel in rubro mari, vel in solitudine omnem dicendi vim superantia gesserit, quosque labores præclarè sustinuerit, & quomodò militum parti sedes assignârit, persecuti sumus. Nunc autem, quæ ordine sequuntur, adiungemus.

Ciuitates quæ sint felices censeā dæ.

Minimè aberrant, qui tum demùm ciuitates felices asserunt, cùm aut Reges philosophantur, aut philosophi regnant. Constat autem, Mosem non modò regia & philosophica facultate, sed etiam tribus alijs, quarum vna in legibus constituendis, altera in administrando sacerdotio, postrema in prophetia vaticinioque versatur, præstitisse, de quibus mihi nunc necessariò dicendum existimaui. Etenim cùm ipsi putem omnia congruere, quòd diuina prouidētia fuerit & rex, & legislator, & sacerdos, & propheta, declarandum est, cur hæc illi omnia conueniant.

Moses rex, legislator, sacerdos, propheta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regis est præcipere, quæ recta sunt, prohibere contraria. Legis autem proprium est, vt quæ agenda, fugiendáve sint, præscribat. Ex quo fit, vt & Rex lex animata, & lex Rex iustus esse videatur. Regi porrò & legislatori non humana solùm, verumetiam Diuina contemplanda sunt. Nam sine Diuina prouidentia nec Regum, nec populorum res benè gubernantur. Quamobrèm illi & primò opùs est sacerdotio, vt perfectis sacrificiis absolutaque diuini cultûs scientia, tam sibi, quàm subditis, tum malorum depulsiõem, tum largitionem bonorum impetret à Deo, qui propitius est, & votis ac precibus annuit. Quomodò enim quæ rogantur, non tribuat ille, qui natura benignus est, & eos, à quibus verè syncereque colitur, præcipuè amat? Cæterùm quoniam ipsi & Regi, & legislatori, & sacerdoti plurima vel humana vel Diuina sunt incognita: (quanuis eũ tot tantisque dotibus excellat, genitus tamen, moriturusque est) idcircò prophetiæ quoque tenet facultatem, vt quæ ratione humana non potest assequi, diuina consequatur. Etenim quæ mens non capit, prophetia compræhendit. Eximia verò, valdeque concinna est harum quatuor facultatum coniunctio. Inter se enim copulatę connexeque, chorum conficiunt, mutuaque sibi vicissim commoda subministrantes, virgines Gratias imitantur, quæ immutabili naturę lege sciungi nequeunt. De quibus meritò dici potest id, quod de virtutibus dicitur, omnes habere, qui vnam habeat. Primùm autem de legum constituendarum potestate dicendum est.

Nota.

Virtutes oẽs habet, qui vnam habet.

Non ignoramus eum, qui sit optimus legislator futurus, perfectis & absolutis virtutibus omnibus vti oportere. Verùm quemadmodùm in familijs, licèt alij genere coniunctissimi sint, alij non ità coniuncti, omnes tamen inter se cognati sunt: Sic etiam in virtutibus, cùm alijs rebus aliæ magis minúsve cohæreant, legum ferendarum facultati tanquàm sorores, & summa necessitudine deinctę sunt hæ quatuor: Humanitas, Iustitia, Honestatis amor, & Improbitatis odium. His enim excitatur, quicunque tenetur legum condendarum studio, cùm & humanitas doceat, vt quæ sentit Reip. profutura, in medium afferat: & iustitia, vt æquabilitatem colat, tribuatque præmia cuique pro dignitate: & honestatis amor, vt quæ natura honesta sunt, complectatur, & ad vsum omnium, qui digni sunt, patefaciat, abundeque præbeat: & odium improbitatis, vt eos, qui virtutẽ despiciunt, negligat, & tanquàm communes generis humani hostes insectetur. Horum, quæ dicta sunt, si quis vnum aliquod habet, magnus est: qui verò simul omnia est consecutus, ille nimirùm admirandus.

Humanitas. Iustitia. Amor honestatis. Odium improbitatis.

Huc autem Moses solus videtur peruenisse, vt virtutes, quas diximus, in rebus à se gestis & cõstitutis expresserit. Quod quidem perspicuum est illis, qui sacros libros perlegerunt: quos ille, nisi talis fuisset, nunquàm conscripsisset dictante Deo, nec tradidisset ijs, qui digni sunt vti, rem pulcherrimam, & eorum, quæ in animo sunt, exempla illustria continentem, quorum effigies & imago sunt leges, quæ commemoratas virtutes apertissimè declarant. Quòd autem ipse legislatorum, qui post hominum memoriam vel apud Græcos, vel apud Barbaros extiterunt, fuerit omnium optimus, illud est argumentum clarissimum, quòd si quis aliorum leges consideret, inueniet eas vel bello, vel seruitute, vel alijs de causis, quæ fortunæ vicissitudine inuehuntur, commutatas. Nimiæ etiam sæpenumerò deliciæ, & abundantia, & copię leges euerterunt, cùm fortunam valdè secundam multi ferre non possent, sed satietate petulantes contumeliosóque fierent: quod quidem vitium legi contrarium est. Mosis autem leges, ex quo scriptæ sunt, ad hunc vsque diem, firmę, ratæ, stabiles, tanquàm signo naturæ ipsius obsignatæ permanserunt, & in posterum, spes est, permansuras seculis omnibus immortales, quoàd sol, luna, vniuersumque cælum erit, atque orbis terrarum. Gens quidem ipsa quum tam multis rerum & prosperis & aduersis cõmutationibus vsa sit, nihil vnquàm omninò ab earum præscripto recessit, cùm omnes grauitatem ipsarum colerent, & obseruarẽt. Quas igitur nec fames, nec pestis, nec bellum, nec Reges, nec tyranni, nec animi, aut corporis, aut perturbationum, aut vitiorum impetus, aut aliæ, quæ vel à D E O, vel ab homine proueniunt, calamitates dissoluere potuerunt, nónne eę maximè expetendæ sint, præstantioresque iudicandæ, quàm vlla oratione dici queant?

Verùm ne id quidem admirandum, ac per se verè magnum putandum est, quòd omni tempore firmæ ratęque manserint. Id potiùs admiratione dignum videri potest, quòd non Iudęi solùm, verùm etiam alij propè omnes, inprimisque illi, apud quos virtus in maiore precio est, eas excoluerunt & cõmendârunt. Hæc enim est illarum pręcipua laus, cuius nullæ aliæ leges participes sunt. Atque hoc quidem ex eo colligi potest, quòd nulla, vt ità dicam, nec Græcorum, nec Barbarorum ciuitas est, quę alterius ciuitatis leges obseruet & instituta: immò verò quę sua ipsius perpetuò tueatur, ac non ea pro temporum & rerum varietate commutet. Athenienses Lacedęmoniorum mores institutaque despiciunt, Lacedęmonij rursùs Athenienśium. Idem à Barbaris fit. Neque enim Aegyptij Scytharum obseruant, nec Scythæ Aegyptiorũ, nec (vt breuiter omnia complectar) qui Asiam incolunt, eorum, qui Europam, aut contrà: sed omnes, quæ sunt ab oriente ad occidentem solem, regiones, gentes, ciuitates, à peregrinis legibus abhorrent, seq; legum suarum authoritatem & existimationem, si reliquas despexerint, aucturos putant. Nostræ verò haud ità se habent: sed Barbaros, Græcos, in continenti, in insulis habitantes, omnes deniquè gentes ad ortum, occasum ve, Europam, Asiam, totumque ad extremos vsq; terminos orbem terrarum incolentes, ad se alliciunt atque conuertunt.

Diuersæ leges & mores apud diuersas nationes.

Quis enim sacram illam diem septimam nõ colit, requiem & ocium sibi suisq; non liberis solùm, sed seruis ac iumentis etiam tribuens? Hæc enim vacatio, & tanquàm inducia, ad omne etiam animalium genus perueniunt, quę ad hominis vsum genita sunt, vt ei tanquàm naturali domino seruiant: immò verò pertingũt etiam ad omnia arborũ plantarumque genera. Etenim nec germen, nec ramum, nec folium licet excindere, aut fructũ vllum decerpere. Sed ea die nemine edictum publicum violãte, rebus omnibus indulgetur, ac permittitur quodammodò libertate frui. Quis ieiunium (sic enim dicitur) non admiratur ac suscipit, illud præsertim, quod statis anni temporibus agitur grauiori seueriorique ratione, quàm ij, qui celebrantur singulis mensibus, festi dies? In his enim & multum merum, & mensæ magnificæ, & omnes deniquè ad edendum bibendumque suppetunt copię: quibus auctæ insatiabiles ventris voluptates, excitãt etiam cupiditates, quæ sub ventre sunt. In illo autem nec cibum, nec potum afferri licet. Quarè cùm nullæ corporeæ perturbationes, quales ex inguuie proueniũt, puras mentes impediant, ità celebrant festos dies, vt conuenientibus votis & precibus plácent parentem vniuersi, veterumque veniam peccatorum, & variam bonorum recentium copiam postulent. Quòd autem sacrum legum harum decus non modò apud Iudęos, sed apud alios omnes fuerit admiratiõi, cùm ex ijs, quę dicta sunt, tum ex ijs, quę dicturi sumus, perspicuum est.

Septimi dies ab omnibus colitur.

Ieiunium omnes mirantur: sed hæretici illud explodunt.

Principiò leges hæ Chaldaica lingua conscriptę sunt, in eaque sola tandiù permanserunt, quoàd retexerunt alijs hominibus pulchritudinem suam: quæ simul atque animaduersa est, earumque gloria longè lateque percrebruit, (licèt enim egregiæ res propter inuidiam paulispèr premantur, obscuræque iaceant, opportuno tamen tempore propter naturæ beneuolentiam emergunt ac splendent) quidam indignam rem existimantes, quòd apud dimidiam hominum, eorumq; Barbarorum partem vigerent leges, earumq; Greci semper expertes forẽt, ad eas Grecè interpretandas animos appulerũt. Quam quidem prouinciam, quoniam magna erat, & ad communem vtilitatem spectabat, nõ homines priuati, nec principes, quorum magnus est numerus: sed Reges, atque adeò Regum probatissimus cepit. Ptolemęus hic fuit, cognomento Philadelphus, tertius ordine inter eos, qui ab Alexandro Aegyptum acceperunt: virtutibus autem & imperio non sui temporis solùm, sed omnium, qui antè fuerãt, præstantissimus. Cuius gloria nunc etiam post tot secula celebris est. Ea nanq; magnificentię exempla monumentaq; per ciuitates ac regiones reliquit, vt in prouerbij consuetudinem venerit, vt egregia opera magniq; apparatus, ab illo appellentur Adelphæi. Familia quidem Ptolemęorum regnis alijs antecelluit: inter Ptolemęos autem præstitit Philadelphus. Tam multa enim ipse præclarè gessit, quot vix à reliquis omnibus gesta sunt: fuitq; quodammodò Regum caput, quę pars in animali obtinet principatum.

Ptolemæus Philadelphus regũ præstantiss. simus.

Hic igitur talis ac tantus Rex, legum nostrarum cupiditate ac desiderio incensus, sibi faciendum putauit, vt eas ex Chaldaica in Grecam linguam vertendas curaret. Itaque statim ad Iudęę sacerdotem ac Regem, (vnus enim tunc, atque idem erat) legatos misit, consilium aperiens suum, & rogans, vt optimos viros eligeret, qui leges interpretarentur. At ille meritò lætus, existimansque non sine diuina prouidentia Regem id tam vehementer expetere, despicit quinam apud se Hebræi sint probatissimi, qui patriæ disciplinæ Græcam adiunxerint, eosque libenter mittit. Cùm igitur ad

Is curat Biblia Græcè conuerti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hospitium venissent inuitati, vrbano sapientiq; orationis conuiuio ipsi vicissim hospitem acceperunt. Rex enim non vsitatas, sed nouas quæstiones proponens, singulorum sapientiam explorabat. At illi rectè sciteque, cùm tempus pluribus verbis vti non permitteret, eas breuiter dissoluebant. Probati autem, confestim pulchro legationis munere fungi cœperunt. Porrò secùm ipsi considerantes, quantum negocium esset, diuinitùs datas leges ità religiosè interpretari, vt nihil adimas, nihil addas, nihil immutes: sed germanam ipsarum formam & figuram conserues, purissimum regionis locum extra ciuitatem inuestigabant. Quæ enim mœnibus includebantur loca, vt diuersis animantibus plena, propter morbos & obitus, & valentiũ actiones haud ità sanctas, suspecta erant. Obiecta est Alexandriæ Pharus insula, cuius dorsum subligatum ad ciuitatem versùs protenditur, mariq; non admodùm profundo, sed ferè vadoso, decliue alluitur. Hunc ex omnibus locis finitimis iudicauerunt aptissimum, in quo tranquillè quiescerent, & animis vacuis in leges solas incumberent.

In Pharo insula 70. Interpretes vertunt Biblia.

Hîc igitur manserunt, sumptisque libris sacris, vnà cum ipsis sustulerunt manus in cælum, Deo supplicantes, ne se à proposito signo aberrare permitteret. Votis eorum annuit Deus, vt plurimis, atque adeò vniuersis hominibus prodesset, qui ad rectam vitæ institutionem sapientissimis ac pulcherrimis præceptis essent vsuri. In secreto igitur loco considentes, nullo præsente, præter terram & aquam & aërem & cælum, quorum procreationem primùm erant demonstraturi, (Legum enim principium mundi fabricam complectitur:) tanquàm numine afflati, non aliud alij diuinârunt, sed easdem voces, eademq; omnes verba, non aliter, ac si interpres occultè singulis illa suggessisset, protulerunt. Quis autem nescit, omnem linguam, & Græcam inprimis, vocabulis abundare, & fieri posse, vt eandem sententiam idem interpres sæpenumerò aliter atque aliter varijs dicendi rationibus describat atque explicet? Quod tamen in his tradunt non accidisse, sed in idem ità collata fuisse propria cum proprijs nominibus, Græca cum Chaldaicis, vt verba rebus explicatis maximè congruerent. Quemadmodùm enim, quæ de Geometria & Dialectica conscripta sunt, variam interpretationem non suscipiunt, sed vt à principio composita fuerunt, manent incommutabilia: sic hi verba rebus quadrantia inuenerunt, quę res quamsignificatissimè essent explicatura. Cuius rei certissimum argumentum est, quòd si quis Chaldęus linguam Græcam teneat, aut Græcus Chaldaicam, & vtranque scripturam in manus sumat, & Chaldaicè scriptam, & Græcè versam, tanquàm sorores, immò verò vt vnam eandemque in rebus ac vocibus, admiratur & colit: nec eos interpretes vocat, sed prophetas & vates, quibus contigerit vera germanaq; oratione cum purissimo Mosis spiritu conuenire. Idcircò nunc etiam mos est, vt singulis annis in insula Pharo celebrentur festi dies, eoq; non Iudęi solùm, sed alij quamplurimi nauigent, vt & locum ipsum honorent, in quo primùm eluxit interpretatio: & Deo propter vetus beneficium, cuius memoria semper est recens, gratias agant. Post preces autem & gratiarum actiones, alij quidem in litore figentes tabernacula, alij in arena litoris accubantes, sub dio cum domesticis & amicis conuiuia celebrant, eoque tempore regijs apparatibus litus esse magnificẽtius arbitrantur. Ex quo tam priuati, quàm principes, se legum studiosos certatim ostendunt, licèt cum ipsa gente longo iam tempore haud præclarè agatur. Quòd si rebus non ità prosperè succedentibus, nullo modo leges sunt obscuratæ, quantam, si ad splẽdidiorem fortunam aliqua detur occasio, accessionem futuram credimus? Equidem leges proprias omnes relicturos, multamque salutem patrijs institutis dicturos, seque ad has solas excolendas conuersuros arbitror. Gentis enim felicitate leges effulgentes, alias, vt sol exoriens stellas, obscurarent. Ac magna quidem ex ijs, quæ dicta sunt, legislatoris laus appáret: sed multo maior est illa, quam sacri complectuntur libri: ad quos iam sermonem cõuertimus, vt scriptoris virtutem demonstremus.

Miro modo transferunt Biblia.

Horum igitur alij quidem res gestas continent, alij præcepta atque interdicta, de quibus posteà dicemus, cùm ordine præcedentia priùs explicauerimus. Qui complectuntur historiam, partim mundi creationem persequuntur, partim hominum genera & origines. atque hic quidem tum de supplicijs impiorum, tum de iustorum tractatur præmijs. Quam autem ob causam hinc scribendi principium duxerit, & posteriore loco præcepta interdictaque collocârit, dicendum est. Neque enim, vt historicus aliquis, studuit rerum priscarum memoriam literis consignatam posteris relinquere, vt

Libri scripturæ diuinæ quid tradant.

eorum animos inutili delectatione oblectaret: sed iamindè ab ipso procreati mundi principio exorsus, vt duo declararet inprimis necessaria, nempe eundem esse parẽtem, effectoremque mundi, ac veritatis legislatorem, & eum, qui legibus vsurus esset, ex naturæ vniuersique ordine sic vitam instituturum, vt ex verborum cum factis, factorumq; cum verbis conuenientia, concentus & harmonia proueniret. Aliorum igitur legislatorum quidam statim, quæ facienda vitandáve essent, præcipientes, pœnas constituerũt in eos, qui à præscripto suo recessissent: quidam verò, qui meliores videntur, non indè sumpserunt initium, sed ciuitatem priùs oratione construxerunt & exædificârunt, tum aptissimam ei viuendi rationem, latis legibus, accommodârunt. Moses autem & priorum institutum hominibus, non vt liberis, sed seruis imperandi sine vlla cohortatione, putans ad tyrannos dominosque spectare: & posteriorum quanuis accuratum, non tamen absolutum, nec omnibus suffragijs comprobandum: vtrisque se rectiùs & præclariùs gessit. Nam in præceptis interdictisque magis monet & adhortatur, quàm iubet, dum & in principijs, & in conclusionibus plurima & maximè necessaria studet exponere, vt persuadeat potiùs, quàm cogat. Et scriptiõis initio ciuitatem manufactam constituere, rem nimis abiectam atque humilem existimans, nec legum dignitati conuenire, quarum magnitudinem pulchritudinemque acutissima mentis acie præstantiorem ac diuiniorem esse cernebat, quàm vt ijs præfinitus aliquis in terra locus congueret: magnæ ciuitatis fabricam enarrauit, existimãs, leges similimam mundi administrationis imaginem continere.

Si quis igitur singulatim præceptorum vim & potentiam volet expendere, inueniet eam mundi concentum imitari, & sempiternæ naturæ rationi congruere. Quamobrèm qui digni sunt, affluunt bonorum copijs, quæ vel ad valetudinem, vel ad opes, vel ad gloriam, & reliqua spectant externa commoda. At qui virtute neglecta, nec vlla impellente necessitate, sed sponte fraude, iniustitia & reliquis vitijs se obstringũt, pro magna vtilitate in maximum detrimentum incurrunt. Eos enim non vt hominum, sed vniuersi cæli terræque hostes supplicijs affici dicunt, non ijs, quę sunt in vsu, sed nouis & inusitatis, quę à iustitia sceleris inimica, Deoque proximè assidente irrogãtur, aqua & igne, elementorum efficacissimis sic eos inuadentibus, vt temporum conuersionibus partim eluuione demersi pereant, partim combustione deleantur. Nam & ciuitates in planitie sitas inflata & tumescentia maria, fluuijque & torrentes obruerunt, & in montibus exædificatas imbrium die nocteque perpetuò ingruentium impetus euerterunt. Posteà verò cùm ex ijs, qui relicti fuerãt, genus hominum auctum propagatumq; numero fuisset, nec maiorum calamitate commoniri posteri resipiscerent, sed intemperantiæ dediti, flagitiosa eorum instituta imitarentur, eos DEVS igne perdere constituit. Tunc igitur, vt indicãt sacra volumina, fulmina è cælo demissa, impios & ciuitates eorũ combusserunt. Cuius quidem calamitatis certa nunc etiam in Syria demonstrantur indicia, ruinæ, & cinis, & sulphur, & fumus, & obscura flamma, tanquàm ardentis ignis. Ac eodem quidem tempore & nefarij homines pœnis, quas diximus, affecti sunt, & boni meritæ virtutis præmia acceperunt. Etenim cùm fulminis incendio tota regio cum incolis deflagraret, vnus vir aduena solus diuina prouidentia conseruatus, qui incolarum flagitia vitauerat, licèt incolumitatis causa colere soleant aduenæ ciuium instituta. Ab illis enim sine periculo abhorrere non possunt. Tali autem munere ille dignus est habitus, non propter naturę perfectionem, vt qui ad sapientię fastigium peruenisset: sed ob id solùm, quòd populo, qui mollissimam vitam complexus, voluptates ac libidines omnes delicijs, tanquàm sulphure materiaque flammis adiecta, incendebat, non consenserat. Cæterùm magnę eluuionis tempore, cùm propemodùm omne genus hominum abolitum videretur, familiam vnam ab omni malo immunem fuisse, proditum est: quoniam ipsius familię natu maximus & princeps, nullo se voluntario crimine obstrinxerat. Modum autem quo saluti consuluit, & sacri libri commemorãt, & ego propter rei magnitudinem dignum puto, qui literarum monumentis commendetur.

Pœnæ eorum, qui scelerate viuunt.

Gene. 19.

Lot euadit pœnas Pentapolis.

Gene. 7.

Hic igitur idoneus iudicatus, qui non modò communis calamitatis expers esset, verumetiam alterius hominum prolis origo atque principium foret, diuinis mandatis, quibus oracula declarabantur, ligneum ędificium fabricatus est, cuius longitudo erat trecentorum cubitorum, latitudo quinquaginta, triginta autem altitudo. Continua intùs cubicula inferiora superioraq;, triplicia quadrupliciaq; construxit, & cõparatis cibarijs,

Noë dicit.

Arca fabricatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

barijs, ex omni genere animantium tam terrestrium, quàm volatilium, marem ac fœminam intulit, vt semina venturis seculis instaurandis conseruaret. Sciebat enim Deum natura benignum esse. Etsi animalia singula corrumperentur, genera tamen incorrupta mansura, tum propter similitudinem cum Deo, tum quia nihil eorum, quæ consilio nata essent, solutum vnquàm fuisset. Omnes igitur animantes parebant ei, & quæ anteà immanes feræque fuerant, cicures fiebant, illumq; vt pastorem gregisque principem mansuefactæ sequebantur. Si quis autem post omnium ingressum, plenum illud domicilium adspiciens, terræ totius æmulum appellauisset, neutiquàm aberrâsset. Gestabat enim animalium genera, quorum numerum infinitum vniuersa terra iam tulerat, rursumque erat latura. Quæ autem ille coniecerat, non multo pòst tempore euenerunt. Nam & affectio leuabatur, & eluuionis corruptio in dies singulos imminuebatur, cùm & imbres cohiberentur, & quę per vniuersam terram refusa fuerat aqua, partìm solis ardore consumeretur, partim in alueos & valles, & alias terrę cauitates rediret. Omnis enim natura, tanquàm Deo iubente, quasì æs alienum, vt erat opùs, suscipiebat: mare, & fontes, & flumina. Fluenta enim ad sua quæq; loca reuertebantur. Verùm post eorum, quæ sunt infra lunam, expurgationem, abluta renouataque terra, atque in eum statum, in quo erat initiò, quàdò cum vniuerso creata fuit, restituta, ex ligneo ædificio ipse cum vxore, & liberis, & ipsorum coniugibus, totaq; familia egreditur, & gregatim quæcunq; simul ingressa fuerant animalium genera, ad suî similia gignenda procreandaq; exeunt.

Noe egre. ditur ex arca.

Hæc sunt bonorum virorum præmia ac beneficia, quibus non solùm ipsi cum suis maxima pericula, quæ ex elementorum renouatione cunctis vbiquè creabantur, declinantes, salutem sunt assecuti: verumetiam noui generis duces, alteriusque circuitus principes extiterunt, relicti tanquàm semina optimi animalium generis hominum. Homo enim eorum, quæ versantur in terra, semèl principatum obtinuit, estq; Dei potestatis imitator, imago conspicua & genita illius naturæ, quę non cernitur, & est sempiterna.

LIBER III.

DVabus vitæ Mosis partibus, quarum altera pertinet ad regnum, ad legum sanctionem altera, iam absolutis, tertiam, quæ ad sacerdotium spectat, adiungemus.

Hic igitur, quod amplissimum est, sacerdotumq; principi maximè necessarium, pietatem ac religionem inprimis coluit. Felici erat ingenio præditus, quod tanquàm bonum agrum philosophia susceptum, præceptis ac disciplinis suis excoluit, & longè felicius reddidit, nec priùs dimisit, quàm perfectos virtutis fructus tum verbis, tum factis gigneret. Quamobrèm cum paucis alijs Dei amantissimus, Deoque charissimus fuit. Cælesti enim amore inflammatus, mundi Principem singulariter honorauit, & ab eo ipse honoratus est. Honor autem ille sapienti conuenit, vt id, quod verè est, colat. Sacerdotium verò tradidit cultum Dei. Hoc munere, quo nullum maius bonum reperitur, donatus est, & oraculis edoctus singula, quæ ad sacrificia sacraque ministeria pertinent.

Nota, quibus abstinere debeãt sacerdotes.

Verùm oportebat priùs, vt animum corpusque lustraret, seque nullis perturbationibus obnoxium redderet, sed ab omnibus illis affectionibus vacuum & purum, qbus obstricta est natura mortalis, vt cibo & potu, & cum fœminis consuetudine. Quanquàm hanc quidem iampridèm neglexerat, & ferè ex quo primùm diuinare vaticinarique cœpit. æquum enim censebat, vt se ad diuina responsa semper paratum exhiberet. Cibum verò & potum ad quadraginta continuos dies spreuit, meliores nimirùm ex contemplationibus escas habens: quibus sursùm afflatus è cęlo, mentem primùm meliorem reddidit: deindè etiam corpus, quod per animum & robore & valetudine sic confirmauit, vt intuentibus posteà incredibile videretur. Etenim cùm in montem illius regionis altissimum sacratissimumque, qui tam inuius erat, vt superari vix posset, ascendisset mandato DEI, secumque nihil victui necessarium attulisset, & quadraginta dies, vt dictum

Exod. 19.

est, ibì mansisset, adspectu pulchrior multo descendit, quàm erat, cùm ascenderet. Itaque conspicientes eum, obstupescebant & admirabantur, nec diutiùs in illum poterant aciem oculorum intendere, quoniam tanquàm fulgenti solis splendore pręstringebatur.

Dum autem adhuc sursùm commoraretur, in omnibus ad munus pontificium pertinentibus erudiebatur, ac primùm in ijs, quę ordine prima erant, queque ad templum & apparatum eius spectabant. Templum enim in ea regione, in quam commigrabant, quamque iam ceperant, ędificari oportebat in loco purissimo, & precioſis lapidibus exornari, magnosque circùm muros extrui, & complures sacerdotibus domos, qui sanè locus sacra ciuitas appellaretur. Verùm cùm adhuc in solitudine vagarentur, nec firmas constituissent sedes, templum, quod gestaretur, extruxit: vt in itineribus & castris victimas immolarent, & nihil, quod ad sacrificia pertineret, prętermitterent, nec vllius rei expertes essent, quę in ciuitatibus habitantes prestarent. Tabernaculum igitur opus sacratissimum, cuius formam in monte per diuina responsa Moses didicerat, ædificare visum est, cùm eorum corporum, quæ fabricanda erant, species incorporeas contemplaretur, quas velutì depicta exemplaria, & formas mente conceptas oportebat imitari in ijs operibus fabricandis, quæ sensibus percipi possent. Decebat enim, vt verè sacerdotum principi apparatus templi committeretur, quô multò antè apta conuenientiaque muneribus publicis sacrificia faceret. Quamobrèm exempli species in animo Prophetæ sine vlla materia spectabili occultè descripta insculptaque fuit. Opus autem ad exemplar effectum est, cùm opifex in apta materia singula effingeret. Atque apparatus quidem erat eiusmodi:

Tabernaculũ Mosis ædificat.

Octo & quadraginta columnæ ex cedro non putrescente, magnis è plantis excisæ, profundo auro obuoluebantur, earumque singulis bases argenteæ binæ, & caput argenteum aptabatur. Quadraginta igitur in longitudinem ità dispositæ erat artifex, vt vtrinquè viginti essent: in medio autem nullum relictum erat spatium, sed perpetua serie cõiunctæ ità cohęrebant, vt muri speciem prębęrent. Intrinsecùs autem reliquas octo, sex quidem in medio loco, duas autem vtrinquè in angulis, vnam dextrorsùm, alteram sinistrorsùm. Ad introitum verò quatuor alias ijs, quæ ex aduerso positæ erant, similes, nisi quòd pro duabus basibus vnam habebant, post quas extrinsecùs aliæ quinque, solis basibus differentes: erant enim ex ære. Quapropter omnes tabernaculi columnæ pręter duas illas, quæ non videbantur, erant quinque & quinquaginta perspicuæ, ab vnitate vsque ad decadem, perfectionis numerum absoluentes. Si quis autem velit illas quinque seiungere, quæ sub dio collocatæ erant in atrio, quod vestibulum vocauit, relinquentur quinquaginta: quo quidem numero sacratissimo continetur vis trianguli orthogonij, qui rerum omnium ortûs principium est. Expletur autem ex columnis, quæ intùs erant, quadraginta quidem in vtroque latere ità dispositis, vt vtrinquè viginti essent, sex autem in medio pręter illas, quæ iuxta angulos occultabantur, & quatuor ex aduerso, super quibus velum expandebatur. Cur autem quinque cum quinquaginta coniungam & separem, declarabo.

Figura Tabernaculi.

Numerus quinquagenarius sacratissimus.

Quinarius numerus, est numerus sensuum, qui sanè sensus partìm ad externa respiciunt, partìm ad mentem, cuius ministri sunt, naturæ lege reflectuntur. Quamobrèm & regionem mediam quinque illis tribuit, quæ tum intrò spectant, tum ad tabernaculi penetralia versæ sunt: & significant ea, quæ animo percipiuntur, quemadmodùm ex ijs, quæ sub dio sunt, & contra vestibulum, sensibus obnoxia declarantur. Quocircà & basibus differunt. Sunt enim æneæ. Sensuum autem, qui in nobis sunt, caput & princeps est mens. Extrema verò, & tanquàm bases, sunt ea, quæ sensibus comprehenduntur: & idcircò hæc æri dicuntur similia, mens autem auro. Porrò mensura columnarum hęc est: Decem cubitorum longitudo, quinque autem cum dimidio latitudo, vt tabernaculum omnibus partibus æquale videatur. Pulcherrimis verò & varijs telis ex hyacintho, & coccino, & purpura, & byſſo contextis ipsum ornauit. Decem enim cortinas (sic eas vocat in sacra scriptura) ex hisce, quæ modò diximus, generibus confecit. Harum singulis longitudò erat octo & viginti cubitorum, latitudo ad quatuor cubitos extendebatur, vt & denarium haberent numerum, quo perfectio continetur, & quaternarium, quo denarius ipse conficitur, & octonarium, ac vicenarium perfectum, suis partibus æqualem, & quadragenarium maximè vitalem, quo in naturę officina formari hominem tradũt. Octo autem & viginti cubiti cortinarum ità distribuuntur, vt decem fastigium tegant, (tanta enim est tabernaculi latitudo) reliqui latera: nouem vtrinquè ità columnas operiant, vt vnius cubiti spatio distent à solo, nè pulchra sacraq; textura laceretur. Quadraginta verò connumerantur ex decem cortinarum latitudine. Quorum triginta recipit longitudo, (tanta enim est & tabernaculo) nouem posterior pars: reliquum id, quod est iuxta vestibulum, vt totius operimenti vin-

Numerus quinarius.

Sensuũ caput, mens.

Exod. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vinculum sit. In vestibulo autem velum: sunt autem vela cortinæ quodammodò, non solùm quia fastigium & parietes tegunt, verumetiam quia ex eisdem generibus, nempe hyacintho, purpura, coccino & byssò, velum, & id, quod operimẽtum dicitur, contexta sunt: hoc quidem intùs ad quatuor columnas, vt adytum tegat: illud autem foris iuxta quinque, vt nullus eorum, qui non sunt initiati, ex specula possit sancta conspicere. Porrò materiam, quam optimam iudicauit, ex innumerabilib⁹ delegit, numero parem elementis, ex quibus constat vniuersum, id est, terra, aqua, aëre & igne, rationeque singulis

Byssus. Purpura. Hyacinth⁹. Coccinum.

respondentem. Byssus enim respondet terræ: purpura aquæ: hyacinthus aëri, quippe quæ natura niger est: coccinum igni, quoniam vtrũque puniceum. Oportebat enim, vt qui mundi parenti ac principi templum fabricabant, carum rerum similes caperent, quibus ipse mundum construxerat.

Hac igitur ratione tabernaculum, vt sacrum templum, ædificatum est. In eius autem ambitu delubrum extructum erat longitudinis centum cubitorum, latitudinis quinquaginta, quod columnas habebat sexaginta, æquo quinque cubitorum interuallo distantes inter se, atque ità collocatas, vt per longitudinem quadraginta essent, per latitudinem viginti, vtrinquè nimirùm dimidia pars. Earum materia intrinsecùs erat è cedro, extrinsecùs autem ex argento. Omnium bases æneæ, altitudo æqualis quinq; cubitorum. Visum enim est aptum artifici, toto dimidio contrahere altitudinem atrij, vt duplo sublimius tabernaculum videretur. Tenues autem cortinę columnis per longitudinem & latitudinem cohærebant, velis similes, vt nullus profanus introiret. At situs erat eiusmodi: In medio tabernaculum longum triginta cubitis, latum decem cum profunditate columnarum. Ab atrio autem tribus partibus, æquis interuallis distabat, hoc est, ab vtroq; latere, & à parte posteriore: interuallum autem erat viginti cubitorum. Cõtra vestibulum verò maius erat interuallum, id est, quinquaginta cubitorũ, & meritò quidem propter ingredientium multitudinem. Atque ità centum explebantur, cùm vigintì posterioris partis, & triginta tabernaculi, cum his ingressuum quinquaginta coniungerentur. Vestibula enim tabernaculi medium veluti terminum obtinebant, cùm quinquageni vtrinquè essent tam ab Oriente, vbi erant introitus, quàm ab Occidente, vbi longitudo tabernaculi, & posterior ambitus.

Vestibulũ pulcherrimum.

Sed aliud pulcherrimum maximumq; vestibulum erat exædificatum in principio ingressùs ad atrium per quatuor columnas, in quibus velum varium extendebatur, eodem pacto, ex eademque materia confectum, qua illa, quę in atrio erant, constabant. Simul etiam aderant sacra vasa, arca, lucernæ, mensa, thuribulum, altare. Atque altare quidem

Altare.

Arca.

ædificabatur sub dio, è regione ingressùs tabernaculi, tanto distans interuallo, quanto sacerdotibus opùs erat ad facienda quotidiana sacrificia. Arca verò in loco abdito, quò adiri nõ poterat, intrà vela, magnificè intùs & foris inaurata, cui quoddam veluti operculum imponebatur, quod in sacris libris dicitur propitiatorium. Huius longitudo latitudoque indicatur, sed nulla profunditas ad geometricę superficiei similitudinem: quod quidem naturali nota significat propitiam Dei potestatem: morali autem, propitiam rursùs Dei mentem, quę opinionem elatam ac tumidam modestię amore deprimere, sciẽtiaq; expurgare dignatur. Sed arca est legum receptaculum. in hac enim reponuntur oracula. Cæterùm operculum illud, quod propitiatorium appellatur, est basis

Exod. 25. Propitiatorium.

Cherubim.

duorum alituum, qui patria quidem lingua dicuntur Cherubin, Græcè autem cognitio & scientia multa vocarentur. Hos autem, quoniam ex aduerso sese vicissìm contuentur, quidam vtriusque hemisphærij, tum illius, quod est sub terra, tum eius quod est supra terram, dicunt esse notas. volucre enim est vniuersum cęlum. Ego verò dicerem significari duas antiquissimas & maximas Dei potestates, effectricem, & moderatricem. Quarum altera, effectrice nimirùm, qua constituit, & perfecit, & ornauit Vniuersum, appellatur Deus: moderatrice verò, qua res factas perpetua iustitia gubernat, & regit, & tuetur, Dominus vocatur. Solus enim ipse, qui verè est, sine mendacio & effector est: quandoquidem ab eo res omnes habent, vt sint: & natura Rex, quoniam rebus procreatis nullus procreatore iustiùs imperat.

Antetemplum.

Thuribulũ.

Iam in eo spatio, quod inter quatuor & quinque columnas intercedebat, & Antetemplum vocari potest, duobusque velis vno intrinsecùs, altero extrinsecùs tegebatur, tria reliqua ex vasis, quę antè diximus, ità collocabantur, vt thuribulum locum medium obtineret: Significaret autẽ terram, & aquam, & quas gratias agere debeamus pro ijs, quę in

in vtraque genita sunt. Mediam enim mundi regionem hęc duo elementa sortita sunt. Candelabrum autem ad Austrum, per quod indicatur lucentium stellarum motus. sol enim, & luna, & reliquę multùm à septentrione distantes, australes conuersiones conficiunt. Quarè sex radij ex medio ducti candelabro, septenarium numerum reddunt. super omnibus autem lumina & lucernę sunt septem, quę septem illas stellas, à naturalibus Errantes nuncupatas, indicant. Sol enim in medio constitutus, quartum locum tenet, & tam superioribus, quàm inferioribus lucem affert, ęque accommodatum, vt musicum, planeq; diuinum instrumentum. Mensa verò ad septentrionem locatur, vbi panis & sal. Boreas enim indè flat, qui ventorum omnium maximè ad gignendum conducit: & quoniam è cælo & terra fruges prouenium. Siquidem & cælum demittit pluuias, & terra pluuiarum irrigationibus semina fœcunda reddit. Cæli autem & terræ adsunt, vt dictum est, notæ: Cæli quidem, candelabrum: terræ verò, vndè fiunt exhalationes, thuribulum, quod ex re ipsa Græcè dicitur thymiamaterium. Altare itidèm, quod sub dio est, à Græcis ideò thysiasterium vocatur, quòd seruet & custodiat sacrificia, quę consumuntur. Significat autem non membra aut partes hostiarum, quę igne confici consueuerunt: sed propositum & voluntatem offerentis, cuius hostiæ, si ingratus iniustusq; sit, inuisæ sunt, & sacrificia execrabilia, & preces detestabiles, quę prorsùs abolẽtur. Etenim quandò videntur fieri, non peccatorum solutionem ac veniam impetrant, sed memoriam renouant: sin pius & iustus, sacrificium firmum atque integrum manet, etiamsi carnes consumantur: immò verò licèt nullam adducat victimam. Nam vera victima, est animi Deum amantis pietas, cuius gratissima affectio immortalitate donatur, monumentisq; notata apud Deũ, cum sole, & luna, atq; vniuerso mundo permanet ad omnem æternitatem.

Candelabrum.

Mensa.

Vera victima.

Vestimenta deincèps pulcherrimam maximeq; variam texturam habentia, confecit artifex ei, qui futurus erat princeps sacerdotum. Erãt autem duplicia, nempe tunica, & quod superhumerale appellatur. Tunicæ forma simplicior erat, quippe quę tota ex hyacintho constabat, prętet infimas atque extremas oras, quę mális Punicis aureis, & tinnabulis, & textura florida distinguebantur. Superhumerale verò, præclarissimum opus & artificiosissimum, perfectissima scientia fiebat ex generibus commemoratis, hyacintho, & purpura, & byssò, & coccino, auroque intertexto. Laminæ enim in tenuissimos velutì crines diuidebantur, & cum reliquis filis contexebantur. Humeris autem summis precioſi lapides aptabantur, smaragdi duo lucidissimi, quibus duodecim præfectorum tribuum nomina, sena singulis, erant insculpta. Et super pectus alij lapides pretioſi, coloribus differẽtes, sigillisq; similes, & terni in ordines quatuor distributi, quibus id, quod Rationale dicitur, exornabatur. Rationale autem quadrangulum duplex efficiebatur, tanquàm basis, vt duarum virtutum Declarationis & Veritatis imagines gererent. Totum verò duabus catenulis aureis superhumerali suspendebatur, nè decideret. At lamina aurea, in coronæ speciem efficta, quatuor nominis sculpturas continebat: quod quidem nomẽ nec audire, nec legere cuiquam omninò in sanctis licebat, nisi qui aures & linguam expurgatas habebat. Tetragrammaton, hoc est, literis quatuor comprehensum, illud appellat Theologus, vt fortasse sint primorum numerorum notę, vnitatis, binarij, ternarij, & quaternarij. In quaternario enim omnia continẽtur, punctum, & linea, & superficies, & corpus, quę sunt rerum omnium mensuræ: & qui sunt in musica concentus optimi, tum per quatuor in sesquitertia proportione, tum per quinque in sesquialtera, tum per omnia in duplo, tum per omnia in quadruplo. Verùm & alias habet virtutes innumerabiles quaternarium, quarum plurimas in libro de numeris persecuti sumus. Cętèrùm mitra erat sub ipso, nè lamina caput attingeret. Cidaris item parata est, quã Reges in Oriente pro diademate gestare soliti sunt. Talis erat amictus summi Pontificis. Quid autem & totus, & singulæ partes significent, silentio prętereundum non est. Totus igitur, est imago & effigies mundi: partes, singularum mundi partium similitudinem præferunt.

Vestes principis sacerdotum.

Tunica.

Superhumerale.

Lamina aurea.

Nomẽ Dei tetragrammaton.

Quaternarij virtutes.

Mitra. Cidaris.

Exordiendum autem est à tunica: quæ quidem vestis tota hyacinthina, aërem refert. Natura enim niger est aër, qualis est quodãmodò & ipsa tunica. Aer ab ipsa, quæ post lunam est, regione ad terræ terminos vsque passim diffunditur. Quapropter & tunica à pectore ad pedes vsque per totum corpus diffusa est. Quòd autem in eius fimbrijs sunt flores, & mála Punica, & crepitacula: Flores quidem indicant terram, ex qua florent, &

Quid significet Tunica.

Flores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mála Punica. Crepitacula. pullulant omnia. Mála Punica, propter humorem designant aquam. Crepitacula verò, vtriusque concentum & harmoniam. Etenim nec terra sine aqua, nec aqua sine terræ materia ad gignendum est idonea : sed vtriusque coniunctio atque concretio est necessaria. Quinetiam locus ipse, testis est huiusce rei locupletissimus. Quemadmodùm enim in extremis oris tunicæ sunt mála Punica, & flores, & tintinnabula: sic etiam aqua & terra, quarum notas illa præferunt, infimam in mundo regionem sortitæ sunt, vniuersique harmoniæ congruētes, certis temporum conuersionibus & conuenientibus tempestatibus, vires ostendunt suas. Trium igitur elemētorum, ex quibus & in quibus omnia mortalia caducaque genera consistunt, aëris, aquæ, terræ significationem habere tunicam cum illis, quę ex ipsa suspensa pendent, demonstrauimus. Quemadmodùm enim vna est tunica, sic & dicta elementa vnius generis sunt : quandoquidem omnia luna inferiora, mutationibus & inuersionibus sunt obnoxia. Et quemadmodùm ex tunica pendent mála Punica & flores, sic ex aëre quodammodò pendet aqua & terra. Harum enim vehiculum est aër.

Superhumerale. Duo smaragdi. Superhumerale verò cælum indicare, probabilibus vtentes coniecturis declarabimus. Primùm quidem duo rotundi lapides ex smaragdo, significant, vt quidam putant, inter stellas diei noctisque principes solem & lunam : vel, vt quis ad veritatem propius accedens diceret, duo hemisphęria, quæ, vt ipsi lapides, & æqualia inter se sunt, tam illud quod infra terram est, quàm illud, quod est supra terram: & neutrum illorum, vt luna, minuitur aut augetur. Hoc etiam vsus ipse confirmat. Cęli nanq; species smaragdo videtur similis. Necessariò autem in vtroque lapide sena insculpuntur nomina : quoniam & vtrunque hemisphęrium in duas partes signiferum secans, sena recipit signa. Prętereà duodecim lapides pectori appositi, coloribus inter se dissimiles, & quadrifariàm in ternos distributi, quid aliud significāt, quàm signiferi circulum: qui quatuor in partes, terna signa singulas continentes, diuisus, quatuor anni tempora conficit, ver, æstatem, autumnum, & hyemem? quatuor cōuersiones, quarum vniuscuiusq; terminus terna signa agnoscit, solis motu ex certa & fixa, vereq; diuina ratione numerorum? Quamobrèm Rationale. li etiam aptantur, quod conuenienti nomine vocatur Rationale. præfinita enim cōstantique ratione conuersiones & anni horę consistunt, &, quod maximè mirandum est, opportuna commutatione statum suum indicant sempiternum. Benè etiam ac pręclarè quadrat, quòd duodecim lapides coloribus inter se discrepāt, nec vnus alteri similis est, quandò singula quoquè in signifero proprium quendam tum in aëre, terra, aqua, ipsorumque affectionibus, tum in omnibus animalium plantarumque generibus colorem efficiunt. Nec ab re duplex est Rationale. Duplex enim est ratio, tum in vniuerso, tum in hominis natura. In vniuerso qdem altera incorporearum exemplariumq; formarum, ex quibus mundus intelligibilis compactus est, altera visibilium, quę illarum imagines ac similitudines sunt, & ex quibus mūdus hic sensibilis est confectus. In homine verò vna quidem intima, ex qua tanquàm ex fonte altera fluens emanat. atq; illa quidem in regione sua consistens, principatum obtinet: hęc autem emittitur, & ad enūciandum, linguam & os, & reliqua omnia proposita habet vocis instrumenta.

Duę in homine rationes.

Figuram Rationali quadrangularem adiunxit artifex, scitè admodùm innuens, & naturæ & hominis rationem quacunq; incedere, nec vsquàm concuti aut dimoueri. Quocirca duas etiam illi virtutes tribuit, Declarationem, & Veritatem. Nam & naturæ ratio vera est, & cuncta declarat: & illius imitatrix humana ratio atque oratio, meritò debet ab omni mēdacio prorsùs abhorrere, ac veritatis esse studiosissima, & inuidia nihil obtegere, aut obscurare, quorum declaratio prodesse discentibus queat. Duabus item rationibus, quę in nobis singulis sunt, ei nimirùm, quę per orationem effertur, & illi, quę intrinsecùs manet, duas virtutes proprias, priori quidem in eloquendo, declarationem, alteri autem in cogitando, veritatem, adsignauit. Oportet enim, vt nihil falsi cogitatio suscipiat, & interpretatio nihil impediat, quo minùs omnia diligētissimè declarentur. Rationis autem honesta pręclaraq; grauiter explicantis nulla vtilitas est, nisi facta consequantur orationi consentanea. Quamobrèm Humerali suspendit Rationale, nè laberetur: absurdum esse iudicās, si verba à factis seiuncta essent. Humerum enim, actionis effectionisque notam constituit. Quæ igitur per sacrum amictū significantur, hæc sunt.

Humerali cur adiunctum Rationale.

Cidaris. Cidarim verò loco diadematis imponit, indicans, Deo sacrificantem, quandiù quidem

dem sacrificat, cunctis præstare : nec solùm priuatis hominibus, verumetiam Regibus. Verùm aurea lamina supraponitur, in qua literæ quatuor incisæ sunt, quibus eum, Qui est, indicari tradunt, quoniam fieri nequeat, vt sine Dei inuocatione quicquam consistat. Ab eius enim bonitate, propitiaq; potentia rerum omnium harmonia dependet. Sic exornatus sacerdotum princeps ad sacrificandum accedit, vt quandò supplicaturus, & hostias immolaturus ingreditur, simul cum ipsò ingrediatur mūdus vniuersus, cuius partium singularū similitudines secum affert: aëris qdem, tunicam : aquę verò, málum Punicum: terrę, florem: ignis, coccinum: cæli, superhumerale: duorū hemisphæriorum, duos in summis humeris smaragdos, senas sculpturas singulos continentes : signiferi, duodecim lapides ordinibus quatuor, singulis ternos comprehensos : rationis, vniuersum complectentis & gubernantis, Rationale. Necessarium enim erat, vt qui mundi parenti sacrificaret, ad peccatorum veniam, affluentemque rerum omnium abundantiam & copiam impetrandam, aduocatum virtute perfectissimum filium adhiberet. Illud etiam fortasse pręmonetur minister Dei, vt, si mundi opifice non potest, mūdo saltem pro viribus continēter dignum se prębeat. Etenim cùm eius imaginem induat, debet etiam animo statim illius exemplum gestare, & in mundi naturam quodammodò ex hominis natura sese conuertere, atq; ità, si fas est dicere, (cur autem nefas sit, de veritate dissentem non mentiri?) *exiguus mundus euadere.

Aurea lamina.

Mūdus vniuersus exprimitur habitu sacerdotali.

*or. exiguum mundū

Extra vestibula, iuxta introitus erat vas æneum, quod artifex non ex rudi materia, vt fieri solet, conflauerat, sed ex vasis ad alium vsum accuratè cōfectis, quę studiosè promptęq; obtulerant mulieres, de pietate cum viris contendentes. Honestum enim religionis certamen cùm illis suscipere cogitauerant, &, quoàd fieri poterat, operam dare, nè in eo ab ipsis vincerentur. Specula igitur, quibus ad se comendas & ornandas vti erant solitæ, nullius mandato, sed sponte sua, & continētiæ, castęque colendi matrimonij studio, (quippe quę honestissimas animi pulchritudinis primitias sacrauerant) obtulerūt. Hęc artifex cùm accepisset, conflanda existimauit, & nihil ex ijs conficiendum, nisi labrum, quo sacerdotes, in sacrum templum ad constituta sacrificia facienda ingressuri, pedibus & manibus abluendis vterentur: eoque signo commoniti, animi innocentiam præstarent, vitamq; purè honestis officijs & actionibus instituerent, nec per asperam, vel, vt veriùs dicam, inuiam vitiorum, sed planam & publicam virtutis viam incederent. Memi- Inuia vitiorum via.
nerit, inquit, qui abluēdus est, specula huiusce vasis materiam fuisse, vt ipse quoq; mentem, atq; animum suum tanquàm in speculo contempletur, & si qua macula ex perturbatione rationi contraria apparuerit, quòd aut voluptate prętер naturam inflatus efferatur, aut contrà dolore contractus deprimatur, aut metu à recta via declinans aberret, aut cupiditate ad ea, quæ non habet, appetenda incitetur & compellatur, eam abstergat ac deleat, veramq; & germanam acquirat pulchritudinem. Corporis enim pulchritudo, Pulchritudo corporis.
quę in apta membrorum compositione, & coloris quadam suauitate consistit, exiguum Animi.
ad tempus floret: At animi forma, quę in opinionum harmonia, virtutumq; concentu sita est, non marcescit longitudine temporis : sed assiduè renouatur ac viget, refulgetq; ornata colore veritatis, & consensu factorum cum dictis, dictorumq; cum factis, & consiliorum cum vtrisque.

Verùm ei, qui exempla sacri tabernaculi didicerat, docueratq; eos, qui mentis acie & naturæ bonitate prædi ti valebant perspicere perfectionem operum, quę templi constructi decori conuenientia fieri oportebat, sacerdotes idonei cooptandi, eruidiendique erant, quonam modo victimas adduci, atque immolari conueniret. Itaque fratrem ex omnibus optimum iudicauit, qui sacerdotum princeps crearetur, & filios eius sacerdotes constituit. Nec generis necessitudine adductus est, vt eis munus illud tribueret, sed religione & pietate, quibus illos insignes intuebatur. Id eo argumento perspicuè confirmari potest, quòd neutrum filiorum suorum (duos enim habebat) ei muneri præfecit, vtrunque necessariò cooptaturus, si quicquam in ea re propinquitati tribuisset. Constituit aūt illos ex consensu totius populi, vt monebant oracula, inusitata ac noua quadam ratione, & digna quę monumentis literarum commendetur.

Aarō & filij eius fiūt sacerdotes.

Lauat eos primùm aqua fontis purissima & viua. Deindè sacra omnia induit vestimenta, fratri quidem tunicam & superhumerale, tanquàm thoracem, opus maximè varium, & simulacrum Vniuersi. Fratris autem filijs amictus lineos, & cingulos, & femi-
nalia. Cingulos quidem, vt amictuum defluentium constrictis sinibus, expediti prom- Cinguli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Feminalia. ptique essent ad sacra ministranda. Feminalia verò, vt nullæ corporis partes, quæ hon-
ste latent, aperirentur assendentibus illis super altare, aut descendentibus, sedulo quæ
omnia, & cum celeritate peragentibus. Quod nisi propter incertos euentus, & assidu-
am in sacrificijs velocitatem, prouisum esset, eas denudâssent, nec munditiam rebus sa-
Vnguntur altare, labrum &c. cris conuenientem seruare potuissent. Verùm cùm eos induisset vestimentis, vnguen-
tum odoratissimum vnguentarij arte confectum sumēs, ea primùm, quę sub dio erant,
altare & labrum, adspersit septiès. Deindè tabernaculum, & singula vasa, arcam, & cæ-
Itē Aaron. labrum, & thuribulum, & mensam, & libationis pocula, & phialas, & quęcunque sacri-
ficijs sunt necessaria, aut vtilia. Postremò fratrem adduxit, & oleo multo vnxit caput ei-
us. His sanctè confectis, vitulum & duos arietes adduci iubet. Vitulum quidem, vt im-
molaret pro venia peccatorum, ea re significans, nihil procreatum esse tam bonum, ea
non vel ex eo, quòd genitum est, propensio ad peccandum insita sit: ideoque precibus
& sacrificijs Deum illi placandum esse, nè ad vlciscendum concitetur. Arietum verò
vnum in holocaustum, ad agendas gratias pro rerum omnium gubernatione, cuius
Ex elemē-tis quos fructus ca-piamus. dem habitationem & cibum: ex aqua potum, ablutionem, & nauigationem: ex aere re-
spirationem, & sensuum vsus, (omniū enim instrumētum est aër) & annua tempora: Ex
igne vel quo vtimur, coquendi, calefaciendiq; commoditates: vel cęlesti splendorem, vi-
Leuit. 8. dendiq; ea, quę cerni possunt, facultatem. Alterum autem ad perfectionem castę expia-
gationis eorum, qui sacrabantur, quem propriè consecrationis arietem appellauit. Ea
nanq; cęremonię consecrandis sacerdotibus & ministris Dei conuenientes fieri debe-
bant. Huius sanguinem partim fudit in altaris circuitu, partim excepit phiala, eoque
tres corporis partes initiandis sacerdotibus vnxit, summam aurem, summam manum,
& summum pedem: dextra tamen hęc singula, vt indicaret, initiatum & verbis, & factis,
& tota vita purum esse oportere. Auris enim verba, manus facta, pes totius vitæ progres-
sum significat. Nam quòd extremę dextræq; partes inunguntur, in his singulis cumu-
lum & incrementum declarat. Dextrum enim & summum, felicitatis & finis sunt nomi-
quò festinare & actiones omnes dirigere necessarium est, & quemadmodùm in iaculan-
do signum, sic vitę propositum finem intueri.

Ibidem. Cùm igitur puro vnius victimæ, quę consecratio appellata est, sanguine tres, quas
diximus, sacerdotibus partes iam vnxisset, rursùm ex eo, quod erat apud altare sumens,
& ex omnibus constabat, & ex immmolatis, & ex dicto vnguento, quod fecerant vn-
guentarij, miscensq; oleum sanguini mixturæ, sacerdotibus & vestimentis ipsorum in-
sperfit, volens eos nō solùm foris, & sub dio, verùm etiam in adytis esse participes sā-
ctitatis. Siquidem & intùs erant sacrificaturi. omnia autem intùs oleo illita fuerant. Sed
post priores victimas cùm alię fuissent oblatæ, tum à sacerdotibus pro se, tum à senatu
pro vniuersa multitudine, Moses in tabernaculum ingreditur, & fratrem secùm addu-
cit. Octaua erat, extremaq; consecrationis dies. Septem enim prioribus diebus sacrifi-
cans, etiam fratris filios initiauerat. Ingressus igitur, vt bonus interpres, docilem domes-
ticum erudiebat, qua ratione sacerdotum principem intùs sacrificare oporteret. Dein-
dè egressi ambo, extēsis manibus ante caput, pura piaq; mēte preces populo cōcipien-
tes effundunt. Illis autem adhuc precantibus, res accidit maximè admirabilis. Ex adytis
Ignis cæli-tus lapsus absumit sacrificiū. enim siue particula purissimi ætheris, siue repentina flamma, aëre naturali elemētorum
mutatione in ignem conuerso, statim exilit, celerique impetu fertur ad altare, & quæ
super ipso erant, cuncta consumit, vt nihil sine diuino consilio, quemadmodùm puto,
fieri constaret. Munus enim eximium par erat sanctis tribui, cuius quidem non homi-
nes ministri essent, sed purissimus naturæ ignis: nec ignis, qui apud nos in vsu est, vtpo-
tè cædibus innumerabilibus inquinatus, altare contingeret. Attingit enim non so-
lùm animalia rationis expertia, dum ad iniquam miseri ventris expletionem assūntur,
aut elixantur: verumetiam homines, qui per insidias interimuntur, non tres, aut qua-
tuor, sed frequentes cœtus. Nam & magnæ iam classes coniectis iaculis ardentibus
combustę sunt, & totæ ciuitates deflagrauerunt: quæ funditùs euersæ, in cineremque
redactæ, ità deletæ sunt, vt ne vestigium quidem earum vllum relictum sit. Hac ego
de causa communem hunc nostrum ignem, vt contaminatum, à sacratissimo altari fu-
isse reiectum arbitror, æthereumque ignem è cælo pluisse, vt à sanctis prophana, & hu-
mana à diuinis distinguerentur. Decebat enim, vt sacrificijs incorruptior natura

ignis

ignis tribueretur, quàm illa, quæ vitæ vsui & commodis seruit.

Verùm cùm multæ quotidiè victimæ necessariò, præsertìm diebus festis & celebri-
bus, immolarentur, & priuatìm pro singulis, & publicè pro vniuersis, vt innumerabiles
& variæ in maximo populo religionique dedito causæ contingunt, maiore sacerdotum
numero rebus sacris administrandis opùs erat. Itaque noua insolitaque ratione dele-
Tribus Le. uitica assci-scitur ad sacrorū mi-nisterium. ctus est institutus. Moses enim vnam ex duodecim tribubus, quam optimam censuit,
cooptauit, egregio & pio illius facinori tribuens id munus. Facinus autem fuit eiusmo-
di: Cùm Moses in montem propinquum assendisset, multosque dies priuatìm ver-
saretur cum Deo, illi qui natura instabiles erant, nacti ex absentia ipsius occasionem, &
tanquàm nullus adesset princeps, soluti ac liberi ad impietatem animos conuerterunt,
oblitique pietatis erga DEVM, imitati sunt Aegyptiorum figmenta. Aureum enim
Bos Aegyptijs sacratissimus, adoratur à Iudæis. taurum fabricârunt, simulacrum animalis, quod in ea regione sacratissimum putaba-
tur: & hostias impias immolârunt, & choros execrabiles constituerunt, cantusque ceci-
nerunt, nihil à lamentationibus differētes: meroque obruti, & duplici tum ex vino, tum
ex insipientia ebrietate correpti sunt, atque integras noctes in lasciuis saltationibus
consumentes, nullaque rerum futurarum solicitudine affecti, in perniciosis voluptati-
bus versabantur. Iustitia enim in insidijs posita, se non intuentes cernebat, & quibus di-
gni supplicijs essent, considerabat. Sed cùm frequentes cœtus celebrantium clamores
assidui tam longè progrederentur, vt ad montis vsque verticem strepitus perueniret,
perculsus Moses, quidnam ageret, hæsitabat. Etenim, vt Dei simul & hominum studio-
sus, nec institutū cum Deo sermonem volebat omittere, (familiariter enim solus cum
solo loquebatur) nec multitudinem negligere, quæ imperio destituta, se flagitijs ob-
stringebat. Tumultum enim agnoscebat, quippe qui ex incerta confusaq; voce obscu-
ras & incognitas alijs animorum affectiones conijcere poterat, atq; intelligere pertur-
bationem illam ex vinolentia proficisci, cùm satietas ex intemperantia orta esset, & ex
satietate contumelia.

Cùm igitur vtrinquè traheretur, & modò huc, modò illuc inclinaret, & dubius in
ancipiti penderet, oraculum audit eiusmodi: Vade celeriter, & hinc discede. Populus
ad iniquitatem festinauit. Manufactum, taurique formam habentem, & à se confla-
tum deum, non Deum, adorant & colunt, omnium, quæ viderunt & audiuerunt, ad re-
ligionem pertinentium oblíti. Commotus ergò, coactusque credere ijs, quæ videban-
tur incredibilia, vt internuncius & conciliator, non protinùs discessit, sed priùs pro po-
pulo supplex orauit DEVM, vt peccatis eius ignosceret. Placato autem Deo, gau-
dens simul & dolens reuertebatur. Gaudebat enim, quòd ille propitius esset: dolebat
autem & angebatur propter populi iniquitatem. In castrorum autem medio constitu-
tus, repentinamque multitudinis defectionem admiratus, quę tantam pietatem tanto
mendacio commutâsset, cùm videret morbum non omnes inuasisse, sed quosdam esse
sanos, & ab illo alienissimos, velletque cognoscere, qui perditi desperatique essent, &
quos admissi facinoris pœniteret, edictum proponit, quo tanquàm Lydio lapide men-
tes omnium explorarentur, vtrùm à pietate starent, an contra. Si quis, inquit, Domini
est, ad me veniat. Breue quidem edictum, sed magna illius vis. Significabat enim: Si quis
nec manufacta, nec procreata, deos putat, sed vnum esse rerum omnium Deum, ad me
accedat. Cùm igitur alij, Aegyptiaca superbia tumidi, imperium detrectarent, edi-
ctumque negligerent, alij fortasse supplicij metu non auderent accedere, veriti Mosis
animaduersionem, aut impetum multitudinis, quę secùm non consentientes semper
oppugnat, ex omnibus tribubus vna illa, quæ dicitur Leui, promptum paratumque in-
Tribus Le. ui percutit vituli cul-tores. citati animi ad pietatem studium pedum celeritate declarans, tanquàm signo dato, ac-
currit. Hanc intuitus Moses: Vtrùm corporibus solùm, inquit, an mentibus etiam
fitis concitati, id statim res ipsa comprobabit. Vnusquisque vestrùm educto gladio
eos, qui milliès morte digna commiserunt, quique relicto DEO vero, falsos sibi con-
finxerunt, rebusque caducis & procreatis immortalis & ingeniti nomen attribuerūt,
licèt propinqui amicíve sint, interficiat, & solam bonorum virorum pietatem, amici-
tiam ac propinquitatem existimet. At illi cohortationem alacritate superantes, quip-
pè qui abalienatis animis erant, ex quo viderant ipsos à legibus defecisse, ad * tria millia
eorum, quos paulò antè charissimos habebant, promiscuè trucidârunt. Iacentibus au-
tem in medio foro cadaueribus, multitudo qdem misericordia commouebatur, sed prę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentes interficientium animos, ardentesque adhuc & ira plenos conspiciens, metu reliquit. Moses verò illorũ virtute collaudata, præmium illis dignum & perpetuum tribuit. Decebat enim, vt qui pro Dei honore bellum suscepérant volũtarium, sacerdotij munus ad eum excolendum obtinerent.

Discreti ordines sacris ministrantium.

Cęterùm quia non vnus erat sacratorum ordo, sed alijs quidem mandatum fuerat, vt supplicationibus & hostijs, cæterisque præessent sacrificijs, & vsque ad adyta accederent: alijs verò, quos ministros quidam appellant, nihil eiusmodi, sed vt templum rantummodò, & quę in templo erant, die noctuq; curarent & custodirent, quę multis plerunq; multorum malorum causa esse solet, inter eos exorta est de principatu contentio. Ministri enim in sacerdotes consurgentes, munus eorum sibi vendicare conabantur, idque, quoniam præstabant numero, facilè successurum sperabant. Ac, nè videretur rerum nouarum studio commoti, spontè rem ipsam tentare, sibi duodecim tribuum antiquissimam adiungunt, quam plerique è vulgo sequebãtur, vt principatũs dignitatem assequi possent. Coniurationem illam cõtra se fieri Moses nõ ignorabat. Fratrem enim, oraculis adductus, sacerdotum principem creauerat. Obijciebatur autem, quòd emeritus oracula, eum propter sanguinis coniunctionem & fraternam beneuolentiam cooptâsset. Quamobrèm dolens fidem suam tot argumentis approbatam, in dubium vocari, præsertim in rebus, quæ ad diuinum honorem spectarent, in quibus solis, etsi in alijs solitus esset mentiri, vera dicere oportuisset, (veritas enim Dei ministra est) sibi faciendum non putauit, vt cooptationem à se ritè factam fuisse comprobaret. videbat etiam vix fieri posse, vt de sententia, in qua obstinatè perstabant, oratione deducerentur. sed ad Deum supplex confugit atque orauit, vt manifestis indicijs declararet, nihil à se in eo cooptando fraudis admissum esse.

Ille duodecim virgas pro numero tribuum sumi iubet, & aliorum, qui principes tribuum erant, nomina vndecim virgis inscribi, vni verò fratris sacerdotum̃que principis nomen, easque in templum vsq; ad adyta inferri. Quod ille cùm fecisset, euentum expectabat. Postridiè autem oraculo admonitus, adstante vniuerso populo, ingreditur, & virgas profert, alias quidem tales omninò, quales illatæ fuerant: eam verò, in qua nomen fratris inscriptum erat, mirabiliter immutatam. Etenim, vt fœcunda planta, tota recèns germinauerat, & onusta erat fructuum copia. Fructus autem erant amygdalo, quæ diuersam à reliquis fructibus naturam habent. In plerisque enim, vt vua, olea, & málo, differunt semina ab eo quod comeditur. Nam quod comeditur, foris est: semen autem intùs continetur. Amygdali verò & semen, & quod editur, idem est, cùm vnam vtrunque formam sortitum sit, vt vnum locum intimum duplici putamine, tanquam vallo, communitum, altero quidem profundo, altero autem nihil à ligno differente. Quo perfecta virtus indicatur. Quemadmodùm enim in amygdalo idem est principium & finis: principium enim est semen, finis autem fructus: sic etiam in virtutibus fit, vt singulæ sint & principium, & finis: principium, quia non ex alia facultate, sed ex ipsis proficiscuntur: finis, quoniam ad ipsas vita cõuenienter naturæ instituta contendit. Ac vna quidem causa hęc est, qua tamen altera significantior traditur.

Virga Aaronis admirabiliter fructus protulit.

Amygdali putamen exterius, amarum est: quod autem interius, vt ligneum circunijcitur, austerum ac durum. At fructus in vtroque conclusus non facilè eruitur. His animum, qui in virtutis studio se exercet, significat, eumque sic ad ipsam virtutem existimat incitandum. Labores enim priùs subeundi sunt necessariò. Amarus autem, & resistens, atque asper est labor, qui bonum parit. Quarè desidiæ atque inertiæ non est incumbẽdum. Nam qui labores fugit, bona fugit. Qui autem forti strenuoq; animo aspera & difficilia subit ac sustinet, ad beatitũdinem properat. Virtus enim cum mollibus, qui quotidianis & immensis delicijs animo & corpore effœminati corrumpũtur, non cõmoratur: sed ab ijs malè accepta vexataque, consurgit, vt ad principem rationem rectam confugiat. Quòd si vera dicenda sunt, augustissimus prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis & iustitiæ chorus ad studiosos currit, quiq; asperam ac duram vitæ rationem colunt, & continentiam ac tolerantiam amplectuntur cum frugalitate, & rerum paucarum desiderio. His enim regina omnium, quæ in nobis sunt, ratio valetudinem integram acquirit, & robur suum ac vires auget, grauemque corporis impetum & oppugnationem repellit, cui opitulatur & fauet ebrietas, edacitas, libido,

Qui labores fugit, bona fugit.

Virtus non est in delicijs.

Virtutes quibus instruit.

libido, aliæque inexplebiles cupiditates, quæ solertiæ inimicam obesitatem pariunt. Porrò quòd amygdalus arborum, verno tempore germinantium, prima florere, fructum prouentũs nuncia, postremaque folijs destitui, atque annuam prosperæ senectutis viriditatem longissimè producere conseruareque dicitur, vtrunque tribum̃ sacratissimam indicat, quæ vniuersi hominum generis prima, atque vltima florebit, quandiù quidem videbitur Deo, vernis conuersionibus vitam nostram similẽ reddere, sublato pernicioso pestilentique malorum fonte auaritia.

Imperator perfectissimus quibus instructus esse debeat.

Quoniam igitur perfectissimo imperatori diximus adesse quatuor oportere, regnum, condendarum legum facultatem, sacerdotium, & prophetiam: vt legibus quidem, quæ agenda fugiendáve sint, præscribat: sacerdotio autem non humana solùm, sed diuina etiam exequatur: prophetia verò prouideat, quæ humana ratione comprehendi non possunt: & tribus partibus explicatis, Mosem optimum fuisse tum Regem, tum legislatorem, tum sacerdotem, ostendimus: reliquum est, vt præstantissimum etiam prophetam fuisse demonstremus. Etsi non ignoro, esse diuina responsa & oracula, quæcunque in sacris libris continentur: dicam tamen ea, quæ magis propria sunt: si priùs illud exposuero, omnia diuina oracula vel ex Dei persona dici, interprete diuino prophetã: vel per interrogationem & responsionem pronunciari, vel ex persona Mosis efferri, à seipso vaticinantis. Prima igitur omninò sunt diuinarum virtutum indicia misericordię beneficentięque: quibus cùm omnes homines, tum præcipuè populũ suũ cultorem, ad virtutem & honestatem inuitat, atque érudit, viamque ad benè beateque viuendum ducentem, struit. Quæ autem secundo loco posita sunt, permixtam & communem vim habent. Interrogat enim propheta, de quibus dubitat: Deus autem respondet, ac docet. Vltima tribuuntur legislatori, cui Deus elargitur diuinandi potestatem, qua futura prænunciat. Prima prętereamus: maiora enim sunt, quàm vt ab vllo homine laudari possint, eorumque commendationem vix cælum ipsum, & terra, atque omnes naturæ partes capiũt. Quanquàm dicuntur etiam quasi per interpretem. Interpretatio verò & prophetia differunt. De secundis autem statim dicam, & illis adiungam tertium genus, quo loquentis animus afflatus appáret, eoque potissimùm & propriè nominatur propheta. Verùm, vt promissa persoluamus, sic exordiendum est:

Quatuor modi diuinorũ oraculorũ per interrogationẽ & responsionem.

Quatuor sunt modi per interrogationem & responsionem oraculis assignati, qui mixtam habent potestatem. Nam & propheta afflatus interrogat, & pater vaticinatur, verba responsaque suggerens. Primum autem, quod non Mosem solum, omnium, qui vnquàm fuerint, sanctissimum virum, sed quenuis aliquo modo pietatis studiosum commouisset atque iritâsset, fuit homo quidam spurius, ex parentibus dissimilibus genitus, patre quidem Aegyptio, matre verò Iudæa: sed maternę gentis neglectis moribus atque institutis, ad patris impietatem declinauit. Aegyptij ferè populorum omnium soli, cælo terram anteponunt. Etenim cùm hanc diuinis honoribus dignam putent, illi nullum eximium munus tribuunt, tanquàm oporteat regijs præcelsisque sedibus abiectissimas atque infimas anteferre. In mundo enim cælum est regia: terra verò sordidum & humile domicilium. Hæc per se considerata, non videtur aspernanda: at si cum æthere comparetur, tantùm ab eo differt, quantùm à luce tenebræ, nox à die, caducæ res ab ęternis, à diuinis mortales.

Aegyptij quid terræ tribuant.

Cùm igitur Aegyptus, non, quemadmodùm reliquæ regiones, imbribus irrigetur, sed fluminis exundationibus quotannis oblimetur ac fœcunda reddatur, fingunt Aegyptij diuinum esse Nilum, cælique æmulum, & de regione sua gloriantur. Nothus ergò ille cuidam ex genere sacro peritoque indignatus, atque irę impotens, & falsæ religionis Aegyptiacæ studio concitatus, à terra in cælum impietatem contorsit, impioque & nefario atque inquinato animo & lingua, & omni vocis instrumento grauissima maledicta coniecit in eum, cuius laudes non ab omnibus celebrari fas est, sed ab optimis tantùm viris, qui initiati sint & expurgati. Incredibilem istius furorem & audaciam admiratus, & generoso quodam animi impetu concitatus Moses, manibus suis hominem suspendere cupiebat: sed veritus est, nè leuius de ipso supplicium sumeretur.

Quanquàm quod tantæ impietati par supplicium ab homine possit excogitari? Etenim si qui Deum non colit, is nec parẽtes, nec patriã, nec de se benè meritos colit: qui nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

modò non colit, sed audet eum incusare, quonam is vel immanissimo scelere non obstringetur? Sed incusare leuius est, quàm execrari. Vbi verò lingua petulans, & os effrenatum, cogitationibus impijs inseruiunt, nouum omninò ac nefarium facinus admittitur. Execratur quis aliquem deum, vocát ne alium deum ad execrationem confirmandam, an eundem deum contra semetipsum? Procùl absint prophanæ atque impiæ cogitationes. Abluere expiareque oportet infelicem animum, qui voce illa coinquinatus est, cæco aurium sensu ministro adhibito. Nec lingua detestabile maledictum proferentis impedita fuit, nec aures eorum, qui erant audituri, occlusæ sunt: ità fortè iustitia prouidente, quæ nec excellentia bona, nec mala insignia celari permittit, vt virtus & vitium clarè pateant, meritaque illi præmia, huic supplicia tribuantur.

Blasphemia in Deũ quàm sit immanis culpa.

Idcircò Moses illum in carcerem trudi, & vinculis adstringi iubet: Deum autem obsecrat, vt sensuum necessitatibus ignoscat, quibus qui de impio peregrinoque quæstionem habet, vt detestabile atque execrandum scelus deprehendat, videre cogitur, quæ adspicere nefas est, & intelligere, quę audire non licet. Tũ lapidibus obrui sceleratũ imperauit, vt conuenienti nimirùm supplicio afficeretur, qui cor durum lapideumque gestabat, puniretur que ab omnibus, qui ex illa gente erant, quos rem grauiter tulisse, & inferendæ cędis cupidos animaduertebat. Solum autem eiusmodi supplicium poterat à tot hominum millibus irrogari.

Blasphemę lapidibus opprimii.

Homine impio pestiferoque, sublato, lex noua, quæ nunquàm præscripta fuerat, lata est. Noua enim scelera, nouis legibus reprimenda cohibendaque sunt. Itaque statim huiusce modi edictum proponitur: Quicunque maledixerit Deo, peccati reus esto. At quicunque nomen Domini nominauerit, morte mulctetur. O vir sapientissime, qui solus synceram & solidam sapientiam assecutus es, grauius existimâsti esse nominare, quàm maledicere, vt in eum, qui grauissimè peccâsset, lenior esses ac mitior: illum verò, qui se leuiori peccato obstrinxisset, summo supplicio mortis afficeres? An edictum hoc non principem illum authorem rerum omnium DEVM significat, sed falsos gentium deos, à pictoribus statuarijsque confectos? statuis enim, & imaginibus, & eiusmodi simulacris plenus est orbis terrarum: à maledictis etiam in hos, abstinere necessarium est, nè quis familiarium Mosis assuescat omninò DEI nomen negligere. Est enim augustissimum, maximeque venerandum. Si quis autem in hominum deorumque Dominum non dico maledicta congesserit, sed ausus fuerit temerè nomen ipsius appellare, capite plectatur. Neque enim filij, quibus parentum honor curæ est, nomina propria eorum, à quibus procreati sunt, licèt mortales sint, vsurpant: sed sua in eos pietate, illa reticẽtes, naturę vocabulis patres & matres appellãt, quibus vocibus maxima illorum in se beneficia statim declarant. Ad hoc vsque tempus impunè licuerit, sanctissimum ac diuinum nomen impetu linguę in sermonibus protulisse.

Leuit. 24.

Post rerum omnium conditoris honorem, in sacra die septima obseruanda se graviter gessit propheta. Nam eximium decus ipsius in cælo atque vniuerso orbe descriptum & obsignatum, acutioribus mentis oculis intuebatur. Reperiebat enim eam primùm sine matre genitam, non à fœmina, sed à patre solo sine semine procreatam, & sine partu editam. Deindè videbat, eam non modò pulcherrimam, & sine matre, sed semper virginem: nec ex matre susceptam, nec matrem esse, nec ex corruptione, nec corruptum iri. Postremò diligenter considerans, animaduertebat esse mundi natalem diem, celebrarique & à cælo, & à terra, gaudentibus & lætantibus absolutissimo illius concentu. His de causis Moses, omnibus in rebus magnus, æquum esse censuit, vt sacræ Reipub. adscripti ciues, naturæ sequerentur instituta, & cum animi voluptate diem septimam celebrantes, abstinerent ab omni opere & negocio, quod vel ad quæstum, vel ad parandum victum pertineret: factisq; inducijs, & laboribus ac solicitudinibus intermissis, vacarent, non, vt quidam, iocis & ludis, aut mimorum saltatorumque spectaculis, quibus digladiantes immoriuntur, qui theatri studiosi sunt, mentemque natura regnam, principibus sensuum visui & auditui seruam efficiunt: sed philosophiæ, non quam Rhetores sophistæque traduut, dum dicendi viuendique præcepta nõ aliter, àc res, quæ in foro venales sunt, vendunt, & philosophia contra philosophiam (ô tempora, ô mores) perpetuò abuti non erubescunt: sed veræ philosophiæ, quę ex tribus in vnum redactis, & ad benè beateq; viuendũ ducentibus contexta est, cõsilijs, verbis, & factis. Edictũ hoc quidam

Septima dies, mundi natalis.

Sabbati feriæ cur institutæ.

Vera philosophia ex tribus contexta.

quidam aspernatus, cùm etiam oracula illa personarent, quæ sine propheta Deus ipse de sacra die septima, voce (quod in primis admirandum est) adspectabili, & oculos magis, quàm aures excitante, protulerat, ad colligẽda ligna per media castra egressus est, cùm omnes videret in tabernaculis quiescentes. Sed in ipso crimine deprehensus est: latére enim non potuit. Etenim cùm extra castra in solitudinem progressi quidam essent, vt in loco purissimo & tranquillissimo precarentur, ligna gestantem conspicati, indignatiq;, ipsum interfecissent, nisi impetum iræ cohibuissent, nè viderentur, cùm priuati homines essent, in aliquem, præsertim indicta causa, priùs, quàm ipsi magistratus, animaduertere, licèt peccatum esset manifestum, néve illius, qui diem sacram violauerat, cæde quanuis iustissima se inquinarent.

Templa qd sint.

Compræhensum igitur adducunt ad principem, cui sacerdotes assidebant, & vniuersus populus ad audiendum adstabat. Mos enim erat, & quotiès dabatur occasio, & præcipuè septima quaque die, vt antè diximus, ità philosophari, vt Princeps quidem ipse disseereret, & facienda dicendaque præciperet: populus autem audiendo proficeret, moribusque & vita melior euaderet. Patrium hoc philosophandi institutum nunc etiam retinent Iudæi, vt tempus illud in rerum naturæ scientia contemplatione que consumant. Quid enim aliud sunt templa per ciuitates constructa, nisi gymnasia prudentiæ, fortitudinis, temperantiæ, iustitiæ, pietatis, sanctitatis, omniumque virtutum, quibus diuina afque humana rectè administrantur? Tunc igitur scelestus ille in carcerem truditur. Hæsitãs autem Moses, quonam pacto puniendus esset, (sciebat enim mortem esse commeritum, sed dubitabat, quod mortis genus conueniret) mentis arcano ad arcanum tribunal accedit, & rogat eum, qui antequàm audiat, intelligit omnia, quidnam decernendum fit. Ostendit ille & morte mulctandum hominem, & lapidatione id fieri debere: quandoquidem & is, quemadmodùm prior, animum in surdum lapidem conuertisset, eo perpetrato, quo reliqua ferè omnia inuehuntur, quibus propter dici septimæ celebritatem est interdictum. Quid ità? Quia artes non solùm sordidæ, sed aliæ quoquè, atque inprimis illæ, quæ sunt quæstuosę, quæque ad victum parandum pertinent, aut per ignẽ, aut non sine igne tractantur. Quarè diebus septimis ignem accendi sæpiùs vetat, quòd eo nulla sit potior causa, aut opus antiquius: atque illo quiescente verisimile sit, etiam reliqua singulatìm conquiescere. Ligna porrò sunt ignis materia. Quamobrèm qui ligna colligit, & qui ignem accendit, fraterna & affinia peccata committunt. Prior autem dupliciter peccat, quoniam & fert, cùm indicta sit quies: & ea fert, quæ sunt ignis artium authoris materia.

Num. 15.

Exod. 37.

Quæ igitur commemorauimus, impiorum supplicium complectentia, per interrogationem & responsionem sanciuntur. Sunt autem alia duo non eiusdem generis, sed diuersa: quorum vnum ad hæreditatis successionem pertinet, alterum ad sacrificium, quod præter tempus videtur fieri, de quo priùs dicendum est. Aequinoctij verni principium Moses in anno constituendo primum mensem ponit, non tempori magis, vt quidam, quàm naturæ in homines beneficijs primas tribuens. Tunc enim & fata fruges victui necessarias edunt, & pubescentes arbores concipiunt fructus, qui secundum sortiti locum, sero geniti dicuntur. Semper enim, quæ natura non sunt valdè necessaria, posteriora sunt ijs, quæ magis necessaria sunt. Vehementer autem necessarium est triticum, & hordeum, & omnia ciborum genera, sine quibus vita traduci non possit. Oleum autem, & vinum, & arborum fructus non sunt necessarij: quandò sine his ad longi ssimam vsque senectutem, & multorum annorum spatium, homines viuunt. Ad quartum decimum igitur huius mensis diem, cùm luna suum orbem implente, futurum est plenilunium, Transitus, quod Chaldaica lingua Pascha dicitur, publica solẽnisque celebritas agitur, in qua priuati non adducunt hostias ad altare, vt eas immolent sacerdotes: sed legis mandato populus vniuersus sacrificat, cùm suam vnusquisque victimam adducat atque immolet. Populus igitur gaudebat & lętabatur, cùm singuli sacerdotij munere fungerentur. Sed quidam ob recentem propinquorum obitum in luctu & squalore versabantur, duplicique mœrore affecti erant, quòd & domesticorum desiderio torquebantur, & sacrificij lætitia atque honore se priuatos videbant: quia luctu, quo impediebantur, nondùm absoluto, expurgari & expiari non poterant. Hi mœrore tristitiaq; pleni, ad principem accesserunt: & quę sibi acciderant, enarrârunt, hoc est, recentem domesticorum obitum & luctum, in quo versantes necessariò, Transitús celebritatis, & sacrifi-

Martium mẽsem cur Moses primum posuerit.

Pascha.

Num. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacrificij non potuissent esse participes. Deindè rogabant, nè patereturse deteriore esse conditione,quàm cæteros,néve calamitatem,quæ sibi ex propinquorum obitu contigisset, in criminis loco numerari, & pro misericordia supplicium afferre permitteret. Arbitrari enim se grauiora, quàm ipsos defunctos,pati. Nam illis nullum esse sensum calamitatum: se verò viuentes visum iri,mortem sensu minimè carentem appetisse.

Hæc audiens ille,nec orationem eorum absurdam,& excusationem, quòd anteà nõ sacrificâssent,legitimam & commiseratione dignam esse cognoscebat, animo tamen ancipiti & tanquàm in trutina pendenti, quòd altera ex parte misericordia & iustitia premeret: ex altera,lex Transitûs celebritatis, qua primi mensis quartadecima dies ad
Ibidem. sacrificandum prescribebatur,vrgeret:dubitans,vtrùm negaret,an concederet,quod postulabant,obsecrat Deum,vt iudicet,atque oraculo sententiam ferat. Audiens ergò respondit,non solùm ad ea,quæ contigerant,sed quæ in posterum erãt euentura, si qui vel eisdem,vel alijs etiam causis impediti, simul cum ipso populo sacrificare non possent. Quæ verò fuerint ipsa responsa,declarandum est. Naturalis,inquit,luctus in propinquorum obitu necessarius est,nec adscribendus est crimini. Quandiù igitur luctus erit in mora,à sacris muris arceto,quos non solùm à voluntaria, verùm etiam ab omni labe, quæ præter sententiam euenerit,expiare oportet. At vbi dies luctûs expleti fuerint, ad parem sacrificiorum honorem admittantur,nè defunctorum numerum viuentes augeant. Eant igitur posteriores quartadecima die mensis secundi, eodemque modo atque eádem lege,qua priores,sacrificent. Idem etiam concedatur illis, qui non luctu, sed longa peregrinatione prohibiti,simul cum vniuerso populo sacra facere nõ potuerunt. Qui enim peregrinantur,aut alijs in locis habitant, non peccant, vt æquo & pari honore priuari debeant,præsertim cùm vna regio totam gentem non capiat præ multitudine,& multis in locis coloniæ fuerint constitutæ.

Hactenùs de illis,qui legitimas ob causas impediti, cùm Transitûs sacrificia vnà cum populo celebrare nequiuerint,licèt serò,necessariò tamen studuerunt officio prætermisso satisfacere. Nunc extremum illud, quod ad hæreditatum successionem spectat,aggredior: est autem mixtum hoc qnoquè, & ex interrogatione responsioneque
Num.27. constat.Erat quidam nomine Salphaat,vir probus & ex tribu minimè obscura. Hic filium nullum,filias quinque genuerat: quæ post obitum patris dubitantes, se bonis paternis spoliatum iri,quòd hæreditas ad mares tantummodò perueniret,verecundè, quem-
Filiæ Salphaad verecundè proponũt Mosi causam suam. admodùm virgines decet,non vt diuitias venarentur, sed vt patris nomen & dignitatem conseruarent,ad Principem accedunt: &,Pater, inquiunt, noster defunctus est,qui in nulla fuit illarum seditionum,in quibus contigit innumerabiles interire. Vitam priuatam & quietam egit: nisi fortè crimini vertendum est illi, quòd filium marem nullum procreârit. Nos certè ab illo genitæ sumus: quæ tametsi parente videmur orbate,patrem tamen reuerà te,Princeps,habebimus. Princeps enim legitimus, subditis suis
Princeps subditorũ parens. coniunctior est pater,quàm illeipse,qui genuit.

Virginum ille prudentiam,& pietatem earum erga patrem admiratus, se tamen à respondendo sustinuit,quoniam cogitabat hæreditates à viris adeundas,quippè qui militiæ & bellorum,quæ gessissent,præmium essent accepturi. Naturam autem,quæ mulieribus eiusmodi certaminum immunitatem dedisset, eorundem itèm præmia non elargiri. Quamobrèm cùm mens eius dubia & anceps, meritò diuersas in partes distraheretur, quæstionem ipsam ad D E V M retulit, quem solum controuersias non falsis nec errantibus iudicijs distinguere,& pro veritate iustitiaque dirimere nõ ignorabat. Ipse verò rerum omnium effector,mundique pater,qui terram,& cælum,& aquam, & aërem,atque omnia ex his concreta continet & moderatur, qui deorum & hominum Dominus est, virginibus orbis respondere non recusauit. Respondens autem, plus,quàm à iudice postularetur,tribuit ipse benignus & clemens, qui beneficentia protestatéque sua cuncta prorsùs impleuit. Virgines enim collaudauit. (ô Domine, quis
Num.27. laudes efferet tuas? quo ore, qua lingua,quo vocis instrumento,qua animi parte præstantissima? Astrorúm ne chorus eas pro dignitate celebrabit? cælúm ne vniuersum vocem emittens, tuarum virtutum partem vllam poterit explicare?) Rectè, inquit, locutæ sunt filiæ Salphaat. Hæc laus testimonio D E I comprobata, quanta sit, quis non videt?

Ade-

Adeste nunc, homines superbi, qui rebus secundis elati, supra naturam ceruicem tollitis,& supercilium contrahitis,apud quos fœminarum viduitas risus est, misericordia malum,& quod miserabilius est,pupillorum solitudo deluditur. Videte eos,qui humiles calamitosíque iudicantur,non negligi aut despici à Deo,cuius imperij pars despectissima,sunt omnia regna orbis terrarũ. Totus enim ambitus terræ, operum ipsius infimum est: & necessariò tandem resipiscite. Attamen cùm postulata virginum laudâsset, nec sine munere dimisit,nec parem cum viris propugnatoribus honorem habuit. His enim hæreditates, vt laboribus eorum digna præmia tribuit: illis verò non præmium, sed gratiam & benignitatem impertiuit. Quod ex ipsius verbis intelligitur apertissimè, cùm dicit,donum & munus,non autem merces & præmium. Hæc enim accipientium, illa sunt largientium propria. Omnia regna terræ, pars despectissima iuri Dei.

Cæterùm cùm ad ea,quæ rogauerant virgines,respondisset,communem de hæreditatum successione legem tulit,filios primùm vocans ad hæreditatem. Quòd si filij desint, filias: quibus ait hæreditatem adiungi, vt ornamentum extrinsecùs, non vt propriam possessionem. Quod enim adiungitur,cum eo,quod ornatur,nullam habet necessitudinis coniunctionem, sed ab illo seiunctum & alienum est. Tertio loco post filias,fratres vocat. Patruos ordine quartos constituit. Ex quo significat, parentes quoquè filiorum hæredes esse. Stultum enim esset,existimare eum,qui filij fratris hæreditatem tribuit fratri patris propter necessitudinem, quam habet ille cum patre, à successione patrem ipsum excludere. Verùm quoniam naturæ lege filij parentibus succedunt, non contrà, quod infaustum erat,reticuit,nè pater & mater ex acerbo liberorum obitu viderentur non consolabilem dolorem percipere: tacitè autem ipsos vocauit,dum patruos vocat, vt vtrunque complecteretur, nè vel contra decus fieret, vel bona ad aliorum manus peruenirent. Quinto loco vocat eos, qui genere proximi sunt, quorum primis semper hæreditatem adiudicat. Hæc de oraculis,quæ mixta sunt,necessariò percurrimus: nunc ea,quæ per prophetam afflatum edita sunt, explicabimus. Sic enim me facturum promisi. Lex de hæreditatum successione.

Idem Mosi diuini afflatûs,& populo felicitatis initium fuit. Etenim cùm plurima hominum millia ex Aegypto ad Syriæ ciuitates in coloniam deduceret, iamque & viri & fœminæ, inuia longaque solitudine superata,ad mare, quod rubrum appellant,peruenissent,in magnis difficultatibus versabantur, cùm nec traijcere possent ob nauium inopiam,nec per eandem viam regredi,tutum existimarent. Grauius ad hæc malum afflictis addebatur. Nam Aegyptiorum Rex egressus, cum non contemnenda equitum & peditum manu properè sequebatur,vt exitum,quem manifestis oraculis adductus concesserat,vlciscereturus. Inconstans enim improborum hominũ voluntas,tanquàm in trutina collocata, paruo occasionum momento in contraria declinat. Inter hostes igitur & mare conclusi,de salute sua ità desperabant,vt alij satiùs esse ducerent,manibus hostium interfici,alij mortem obire voluntariam mâllent,quàm hostibus ludibrio esse. itaque se in mare deijcere cogitabãt, & oneribus quibusdam comportatis in litore considebãt, vt simul àc hostes appropinquantes adspexissent,desilientes celeriùs in profundum demergerentur. Sic igitur difficultate necessitatis exterriti, torquebantur. Sed prophetæ cernens,præ stupore populum vniuersum,vt piscium iactum congregatum,non amplius apud se consistens,sed numine correptus,vaticinatur in hunc modum: Inconstans malorum hominum voluntas. Exod.14.

Timor quidem necessarius, & terror propinquus,atque ingens periculum est. Ex aduerso enim immensum pelagus,nulla ad fugiendum via,nulla nauium copia: à tergo insidiæ, & hostium acies celerrimè persequentium. Quonàm te vertas? quò te subducas? omnia vndiquè repentè irruunt: terra, mare, homines, elementa naturæ. Vos tamen confidite,nec animos despondete, nec deterremini, sed inuictum à D E O auxilium expectate: spontè iam aderit: ex occulto,quemadmodùm sæpiùs experti estis,pro vobis pugnabit. Cerno manum, quæ vobis opitulatura est, aduersariorũ ceruicibus laqueos inijcientem. Detrahit eos in mare: instàr plumbi collabuntur in profundum. Vos quidem illos viuentes animaduertitis: ego verò iam mortuos perspicio. Hæc ille spem omnem superantia vaticinabatur: Ipsi verò re ipsa vaticinij veritatem experti sunt. Nam quæ fabulis videbantur magis incredibilia,diuina potentia contigerunt. Maris confractio,vtriusque sectionis disiunctio, vndarum per totum profundum ad partem fractam confirmatio,vt magnificæ viæ sectio esset pro muro validissimo.

His

Universidad de Deusto
Biblioteca

His enim congelatis, ſublime patebat iter multitudini, tutò per mare, non ſecùs ac per ſiccam ſemitam & ſolum lapideum, incedenti. Arena enim exiccata, in naturam ſolidam coaluerat, cùm hoſtes velociſſimè perſequentes, ad proprium exitium feſtinarent. Extremum agmen, tanquàm auriga, nubes dirigebat, in qua diuina quædam erat facies, ignis ſplendorem emittens. Pelagi fluctus, qui compreſſi ſeiunctiq́ue fuerant, refluebãt, partibus non ampliùs exiccatis, ſed colliqueſcentibus: ex quo repentina exundatio, & hoſtium interitus, quos muri iam congelati corruentes, & maris æſtus, in ipſam viam tanquàm in vallem delati, obruerunt.

Aegyptij ſubmergũtur in mari.

Erant indicium exitij cadauera ſupernatantia, quæ maris ſuperficiem conſtrauerãt, & vehemens procella, quæ aceruatim illa in aduerſum litus eiecit. Spectaculum neceſſarium populo conſeruato, qui non modò periculum euaſerat, ſed etiam videbat aduerſarios, non humana, ſed diuina vi grauiùs punitos, quàm vlla ratione dici queat. Quamobrèm Dei laudes, à quo tantum beneficium acceperãt, iurè celebrantes, ei gratias egerunt. Moſes enim populo in duos choros diſtributo, vni, qui ex viris conſtabat, ipſe dux erat: alteri autem, qui ex mulieribus, ſororem præfecit, vt patrem & tanti beneficij authorem collaudarent, mutuis harmonijs concinentes, cùm & animi, & voces ipſæ conuenirent: animi, quoniam ad eandem gratiarum actionem tendebant: voces, quoniam ex grauiſſimo & acutiſſimo ſono conſtabant. Virorum enim vox grauis, fœminarum acuta. Quapropter ſi rectè componantur, ſuauiſſimus ex illis & iucundiſſimus cantus efficitur. Tot autem hominum millia rebus incredibilibus & admirãdis, quas commemorauimus, adducta ſunt, vt idem ſentirent atque concinerent. Lętabatur enim Moſes, & perſpecto multitudinis gaudio, voluptatem cohibere non poterat. Itaque canticum inchoauit, chori autem audita retinebant. Hoc eſt principium & exordiũ propheticæ Moſis, per afflatum numinis editę.

Exod. 15.

Deindè vaticinatus eſt de primo & maximè neceſſario cibo, quem terra non edidit, ſterilis nimirùm & infœcunda: ſed cælum demiſit, nõ ſemèl, ſed annis quadraginta quotidiè ſummo manè, fructum æthereum, minutiſſimo rori perſimilem. Hunc Moſes inuitus colligi iubet, & Deum obteſtatus, ait, Eos, qui diuinam benignitatem in rebus ſuperantibus experti eſſent, ipſi Deo credere oportere. Quarè cibaria hæc, inquit, nè cõdantur, aut reponantur. Nullam eorum partem in craſtinum diem quiſpiam conſeruet. His auditis, quidam in religione non ità confirmati, exiſtimantes fortaſsè ea non eſſe oracula, ſed principis monita, relinquunt aliquid in poſterum diem: quod quidem corruptum, fœtore primùm impleuit totum exercitum: deindè in vermes, qui ex corruptione naſcunt, cõuerſum eſt. Quæ perſpiciens Moſes, incredulis meritò ſuccẽſuit. Quis enim nõ ſuccẽſeret hominibus imperitiſſimis, qui cùm tot tantaq́; vidiſſent facilè cõfecta eſſe diuina prouidentia, quę nulla ratione quiſquã fieri poſſe exiſtimaret, non ſolùm dubitarent, ſed omninò nõ crederẽt? At ipſe pater duobus euidẽtiſſimis ſignis, pphetæ vaticinium cõprobauit. Quorum vnũ ſtatim oſtendit, cùm id, quod condiderant, corrũperetur, fœteret, & in vermes animalia abiectiſſima conuerteretur. Alterum autem poſtridiè demonſtrauit. Semper enim, quod ſupererat, poſteaquàm neceſſarium abſportauerat multitudo, ſolis radijs liquefiebat, & liquefactum conſumebatur. Secundum haud ità multò pòſt vaticinans oraculum edit de ſacra die ſeptima: quæ quidem dies, quam prærogatiuam haberet, non ſolùm ex quo mundus conditus eſt, verũetiam antequàm conderetur, homines ignorabant, ob eam fortaſsè cauſam, quòd propter continuas euentiones, quæ tum ex aqua, tum ex igne contigerant, non potuiſſent à maioribus ſuis accipere monumenta rerum, quæ certa temporum ſerie atque ordine eſſent conſecutæ. Arcanum id Moſes vaticinans aperuit oraculo, quod ſigno perſpicuo rem teſtabatur. Signum illud fuit eiuſmodi:

Exod. 16.

Prioribus diebus ex aëre minor copia defluebat: ſexta autem die, duplo maior. Ac prioribus quidem diebus ſi quid ſeruabatur, ità liquefiebat, vt in humorem omninò redigeretur. Tunc autem nullam commutationem accipiens, in eodem ſtatu permanebat. Hæc admiratus Moſes, non magìs coniecit, quàm, diuino numine afflatus, vaticinatus eſt ſeptimam diem. Quanquàm eiuſmodi coniecturæ prophetiæ propinquæ ſunt. Neq; enim mens tam rectè rem ipſam attingeret, nisì diuinus ſpiritus eam perduceret ad veritatem. Res autem admirabilis apparebat non ſolùm ex eo, quòd cibus duplicabatur, aut quòd præter morem integer permanebat: verumetiam ex eo, quòd ſexta die vtrunque contin-

Sexto die bidui anno. nam pluit.

contingebat, quam quidem diem ſacratiſſimus ſeptimæ diei numerus ſequebatur. Quæ ſi quis expendiſſet, reperiſſet eodem ordine cæleſtem cibum ſuppeditari, quo mundus ipſe fuiſſet genitus. Primo enim ex ſex diebus & mundus condi, & cibus ille dimitti cœpit. Eſt autem appoſita & congruens ſimilitudo. Nam vt abſolutiſſimum mundi opus ex nihilo fecit, ſic in ſolitudine copiam præbuit, elementis ex præſenti vſu commutatis, vt aër pro terra ſine vllo labore aut moleſtia cibos abundè ſubminiſtraret illis, qui eos ſibi perocium parare non poterant. Tum edidit tertium oraculum inprimis admirabile: Exod. 16.
Septima, inquiens, die ſolitum cibum aër non exhibebit, nec quicquam vel exiguum in terram ex more deferetur. Id quod res ipſa comprobauit. Pridiè enim hęc pronunciauerat, cùm Hebræorum quidam, vt conſueuerant, ad colligendum profecti ſunt, ſed ſpe ſua falſi, & re infecta rediêrunt, ſe, qui non credidiſſent, accuſantes, vatemq́ue & diuinũ, & qui ſolus obſcura incertaq́ue perſpiceret, appellãtes prophetam. Hæc ſunt, que numine afflatus de cęleſti cibo vaticinatus eſt.

Alia neceſſaria, licèt admonitionibus magìs, quàm oraculis ſimilia videantur, ordine proſequamur. ex quibus & illud eſt, quod aduersùs eos, qui inſtituta patria violauerant, geſſit, de quo & anteà diximus, cùm taurum aureum ad ſuperbię Aegyptiacę imitationem fabricati, choros conſtituerunt, & aras ædificârunt, & victimas immolârunt, Dei veritatem oblîti, & Maiorum nobilitatem, quę religione ſanctitateq́ue creuerat, abolentes. Quamobrèm Moſes incredibili affectus dolore, primùm quòd populus vniuerſus, qui ſemper anteà omnium acutiſſimè perſpexerat, cęcus euaſiſſet: deindè quòd falſum & commentitium ſimulacrum potuiſſet extinguere veritatis lucem, quam nec ſol ipſe deficiens, nec totus aſtrorum chorus obſcurarer. fulget enim proprio ſuo diuino & incorporeo ſplendore, cui hæc, quæ ſenſibus percipiuntur, comparata, idem eſſe videantur, àc ſi cum die nox comparetur. Et facie igitur, & mente commutata, Moſes, quasì ipſe non eſſet, diuino furore correptus: Si quis, inquit, errore nõ eſt deceptus, nec externo flagitio religionem violauit, me ſequatur. Cùm autem vna tribus non minùs animo, quàm corpore ad eum acceſſiſſet, quæ pridèm contra nefarios & impios incitata, ducem & imperatorem cupiebat inuenire, qui iuſtum vlciſcendi tempus rationemq́ue præſcriberet, eamq́ue Moſes indignatam & gemẽtem, animoq́ue promptam & paratam adſpexiſſet, magis adhuc inflammatus, V nuſquiſque veſtrûm, inquit, ſtricto gladio per medium exercitum ruat: nec alienos ſolùm, ſed amicos & ſanguine coniunctiſſimos paſsim interficiat, & facinus hoc pro veritate diuinoq́ue honore ſuſceptum, pro quibus pugnare & decertare leuiſſimus eſt labor, ſanctiſſimũ putet. At illi cum clamore * tria hominũ millia ſtatim interficiunt, inprimisq́ue illos, qui fuerant impietatis authores. Nec ſolùm defenſi ſunt, quòd ſcelus nõ attigiſſent: ſed etiam optimorũ ac generoſiſſimorũ numero adſcripti, munus rebus à ſe geſtis dignum, nempe ſacerdotium, acceperunt. Aequum enim erat, eos religionis cuſtodes efficere, qui pro religione pugnãtes, ſe fortiſſimè geſſerant. Ibidẽm.

Habeo dicere oraculum adhuc admirabilius, de quo priùs etiam verba feci, cùm loquerer de propheterę ſacerdotij principatu, quod, cùm ab ipſo item numine afflato pronunciatum fuiſſet, non longo pòſt tempore, ſed confeſtim euentu confirmatum fuit. Eorum, qui templi res tuentur & curant, duo ſunt ordines: V nus ſacerdotum, qui præſtantior eſt: alter miniſtrorum, qui eſt inferior. Erant autem eo tempore tres ſacerdotes: miniſtrorum verò multa millia. Hi, quòd numero multitudineq́ue præſtarent, clati ſacerdotum paucitatem aſpernabantur, eaq́ue re ſe duplici peccato obſtringebant. Nam & dignitate ſuperiores deprimebant, & extollebant inferiores, vt ſi ſubditi inuaderent principes, ob confuſionem ordinis populo chariſſimi. Tum facta conſpiratione, contra prophetam vociferabantur, quòd cognatione propinquitateq́ue adductus, fratri, fratriſq́ue filijs ſacerdotium tribuiſſet, & eorum cooptationem ementitus eſſet, tanq́ diuina prouidentia non eſſet conſtituta, vt ipſe loquebatur. Hæc ille periniquo animo ferens, magnoq́ue dolore affectus, licèt mitiſſimus eſſet & manſuetiſſimus, tamen ob ſceleratorũ odium iuſtiſſima ira ſic ſe exarſit, vt ſupplicauerit Deo, vt ipſorum ſacrificium auerteret: non quòd impiorum ſacrificia iuſtiſſimus iudex eſſet ſuſcepturus, ſed quòd etiam Deum amantis animus, quantùm ad ſe attinet, non tacet, ſed ſolicitus eſt, nè impijs res proſperè cedãt, ſed eos ſemper ſua fruſtretur ſpes. Adhuc igitur ardẽs, legitimaq́; indignatione accẽſus, numine afflaſ, & in prophetã cõuerſus, vaticinatur ad hũc modũ:

Miniſtrorũ tẽpli apud Hebræos duplex ordo. Num. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Grauis & periculosa defectio est incredulis, quos solos non verba, sed facta erudiunt. Isti vapulantes, me non esse ementitum intelligent, quandò discentes intelligere noluerunt. Exitus ipsorum è vita, planum hoc faciet. Nam si morte solita naturali peribunt, ego sum ementitus oracula: sin noua atque insolita morte auferentur, me vera dixisse constabit. Profundissimam terrę dehiscentis voraginem cerno, frequentesque cognationes pereuntes, & familias, quæ sibi dignitatis successionem arrogant, detractas & absorptas, viuosque homines in tartara descendentes. Vbi tacuit, terra motu concussa dehiscit, in ea potissimùm parte, in qua impiorum erant tabernacula, quæ protinùs è medio sublata sunt. Partes enim terrę, quę secesserant, re perfecta, quamobrèm disiunctæ fuerant, rursùs coniunctæ sunt. Ducentos autem & quinquaginta defectionis authores fulmina immissa statim omnes sustulerunt, nulla parte cadauerum relicta, quæ posset adfici sepultura. Insignis hęc & celebris suppliciorum successio, & magnitudo, ppheteę religionem declarauit, comprobante Deo veritatem ipsius, qua in pronunciandis oraculis vtebatur. Nec illud consideratione indignum est, quòd terra & cęlū, pcipuę mūdi partes, supplicia sceleratis intulerūt. Scelus em̄ ipsorum in terra radices egerat, & in sublime efferebatur, vt ad cęlū vsque conscenderet. Quamobrèm ab vtroque elemēto sic vindicatum est, vt terra quidem patefacta atq; dehiscens, eos, vt grauia sibi tunc pondera, corriperet atque absorberet: cælum autem nouo ignis imbre demisso, nefarios combureret, in nihilumque redigeret. Idē verò, & absorptis à terra, & à fulmine deletis, exitus fuit. Neutri enim vllum vestigium reliquerunt. Illi enim terra obruti sunt, hiatu ad exequendum solum concludente: Hi fulminum igne deleti penitùs, atque consumpti.

Non tum migrauit Moses in cælū, sed cū Christo migraturus erat. Deut. 33.

Cæterùm cùm hinc in cælum esset migraturus, relictaque vita mortali, immortalitate adepturus, euocatus à patre, qui ipsum à se ex duobus, corpore nimirùm animoq; compactum, in naturam vnam redacturus erat, totumque prorsùs in mentem, vt solem, lucidissimam translaturus, tūc afflatus numine, non iam in vniuersum toti populo vaticinari videbatur, sed vnicuique tribui singulatim, quæ tum ipsis, tum posteris erant cuētura. Quæ partim iam contigerunt, partim expectantur. Quapropter ex ijs, quæ facta sunt, futurorum fides confirmatur. Eos enim, qui & paterno, & materno præsertim genere, & consilijs, & vitæ institutis, & alijs rebus innumerabilibus differebant, ità deuinxit & conciliauit, vt tanquàm vnius hæreditatis diuisio, rationibus oraculisque conueniens inueniretur. Admiranda quidem sunt hæc, sed admirabilius multo extremum illud sacrarum literarum, quod totius legislationis est, velutì caput in animali. Iam enim sese colligens, & tanquàm è carceribus cursum dirigēs, in cælum euolaturus, numine afflatur, & de se, viuens adhuc, vaticinatur vtì defuncto, quòd mortuus esset, cùm nondùm esset mortuus, quòd sepultus nullo presente, non mortalibus nimirùm manibus, sed immortalibus potestatibus, quòd non in Maiorum sepulcro conditus, nempè monumentum præstantius consecutus, à nullo mortalium perspectum: quòd integrum mēsem populus ipsum lachrymans defleuerit, proprium communemque luctum ostendens ob perpetuam eius tum in singulos, tum in vniuersos beneuolentiam & studium. Mosis & Regis, & legislatoris, & sacerdotum principis, & prophetæ talem fuisse tum vitam, tum obitum, sacrarū literarum monumenta commemorant.

MARTYRIVM S. MARCELLI, QVI APVD CABILONEM PRO CHRISTO PEREMPTVS EST.

Habetur in antiquis MS. codicibus, & vetustißima Martyrologia cōsentiunt. Stylum paßim nonnihil correximus.

4. Septembris.

CVm sub Antonino Imperatore per omnes prouincias & ciuitates aduersùm Christianos impiæ persecutionis edicta penderent, ea prouinciarum præfecti & iudices non tam obtemperandi studio, quàm veræ religionis odio, tanta contentione exequi videbantur, vt vbiuis locorū vltra humanam crudelitatem, in Christianorum sanguinem belluina quadam immanitate sæuirent. Per id tempus Lugduni vehementer persecutionis feruebat rabies, vt cùm ex populi sęuiētis arbitrio vterque sexus & omnis ætas atque conditio raperetur ad pœnam, quinquaginta viri sacræ religionis cultui dediti,

Sęuitia in Christianos.

diti, diuersis suppliciorum generibus excruciandi, iussu præsidis in ergastulis detinerentur. E quibus primarij fuēre beatissimi Marcellus & Valerianus, qui patefacto diuinitùs carcere, vt habet doctrina Euangelica, ad aliam ciuitatem clàm aufugerunt. Quod quidem diuina prouidentia ità factum nemo ambigit, vt ad illa loca properarent, vbì erant pro Christo passuri: & gentiles ab illis ad Dominum conuertendi, exemplis martyrij eorum corroborarentur. Porrò cùm sic persecutionis turbinem declinarent, non mente, sed flumine: non fide, sed itinere separati sunt. Valerianus enim Augustudunum petijt, Marcellus Sequanæ territorium: vt vtriusque ripæ accolas ad verum Dei cultum diuinis sermonibus conuerterent: vt non solùm proprij sanguinis effusione, sed etiam multorum ad Christianam religionem traductione, de diabolo triumpharent. Matt. 10.

Cumque sanctus Marcellus latendi studio viam occulti itineris confieeret, Dominus noster Iesus Christus cōfessorem suum diutiùs latére passus non est. Quidam enim Lationus abimprouisò eum hospitio accepit, qui statuam Martis equestrem, Mercurij etiam & Mineruæ simulacra, ex quodam metallo fabrefacta, in ipso vestibulo collocata, peculiari cultu prosequebatur. Cuius prophanæ superstitionis errorem cùm sanctus Dei non sine multo animi dolore vidisset, admonet hospitem, vt ab hac miserabili superstitione discedat: asserens, saxa sensu carentia nō posse cuiquam opitulari, sed illos aut brutis pecudibus comparandos, aut non multùm à saxis distare, qui deos crederent, quos humana manus ad dæmonum similitudinem effinxisset. Ea obiurgatio tantam apud Lationum vim habuisse fertur, vt breui tempore tota eius domus, contempto errore, ad fidem Christi conuersa sit. Cùm autem non irrito labore aliquandiù illic Marcellus hæsisset, audit feruere locis omnibus persecutionis procellam. Itaque relicta vrbe Cabilonensi, Argentomagensis aggeris vicum petit, vbì in Priscum Præsidem, solenni epularū apparatu, profana sacrificia numinibus suis immolantem incurrit, & ab illo hospitalitatis studio ad conuiuium inuitatur. Sed sanctus Dei martyr ab illis epulis abhorrens, conuiuas obiurgandos potiùs censuit, quàm vitandos. Ea verò repræhensione vt Christianum se esse declarauit, omnium ea sententia fuit, nouis eum supplicijs excruciādum, & ad arboris ramos naturā diffusos, toto corpore duris restibus alligandum, atque ità vi adductis ramis, & posteà laxatis, membris omnibus discerpendum. Sed sancto martyre fidei constantia in confessionis suæ proposito fortissimè perdurāte, cruento persecutori nequissimę crudelitatis consilio illud atrocius visum est, vt sub populi conspectu diuersis pœnarum generibus conficeretur. Iubet itaq; eum ad Saturni statuam duci, quę Araris ripæ imminebat, & ad Solis simulacrum, quod ab alia fluminis parte colebatur: quibus si nolit sacrificium offerre, gladio caput eius amputari. At fides martyris, cælesti virtute confirmata, frangi non potuit: sic verò quotiès esset interrogatus, respondit: Quisquis Deum viuum totis animi viribus & perfecta cordis fide complexus est, insensibilibus idolis nunquàm sacrificabit: quæ cùm sint ex ęre & saxis confecta, nefas planè est, animam cælitùs datam, vitæ suæ authore neglecto, ea colere: quod quidem diabolus in humani generis certissimam perniciem hortatur. Se verò nunquàm eò adductum iri, vt tam prophanis sacrificijs contaminetur, vtpotè qui Christo quotidiè hostiam synceram offerat: potiùs verò præcedentium sociorum exempla secuturum, cum quibus se speret æternæ beatitudinis præmia adepturum. Cernens igitur Præses eum nec minas, nec supplicia reformidantem, furentis iracundiæ stimulis incitatus, inaudito crudelitatis genere defodi eū cingulo tenùs & rectum stare iubet: vt sepultura viuo esset ad pœnam, quæ vita functis impenditur ad requiem.

Marcellus hospitem suū reprehendit, & ad Christū conuertit.

Inuicta S. Marcelli cō stantia.

Nota insolens immanis supplicij genus.

Atque in hunc modum inuictus Dei martyr, secundo à Cabilone milliario, viuēs in Christo, sepelitur, & in tertium diem in Dei amore & laudibus perseuerans, impollutū Domino reddit spiritum, sancti corporis exuuias nobis ad patrocinium derelinquens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM EVDOXII, ROMVLI, ZENONIS ET MACARII,

authore Simeone Metaphraste.

5. Septēbris.

Raiano impio Imperatore in execrandum errorem simulacrorum magnum quidem studium conferente, valdè autem & atrociter spirante aduersùs pios: & alij sacrificare dæmonibus, & ante omnes cogebantur milites. Literæ enim Imperatoriæ mittebantur in omnes partes, vrgentes ad impietatem, & Christianos cogentes vel sacrificare, vel varijs subijci supplicijs. Quæ quidem postquàm venerunt ad exercitum, qui erat in Oriente, illi quidem eo tempore ea comparantes, quę ad bellum pertinebant, continuisque & grauibus se exercentes militiæ meditationibus, alioqui autem religionem amplectentes, nihil curabant literas illas Imperatorias. Qui, cùm magna pugna eis esset exorta, præclaram aduersùs inimicos obtinent victoriam. Hoc fuit relatum ad Imperatorem Traianum. Ille autem propterea, quòd sua edicta despexerant, ne communis quidem omnium boni, nempè victoriæ, vllam ducit rationem: sed eos, qui Imperatorias conterunt constitutiones, (erant autem numero vndecim millia) relegat in Armeniæ Meliten am, & loca, quę circa eam sita sunt. Reliquus verò exercitus erat in metu propter eorum relegationem, nè dolore affecti, molirentur res nouas, & eis aliquid mali afferrent, vt qui nec Christianissimi, neque propter Christum susceptæ relegationis fuissent eis socij. Verùm illi nihil tale fecerunt, aut cogitârunt: sed vt qui erant discipuli eius, qui est verè mitis, fuerunt etiam imitatores mansuetudinis & lenitatis magistri, & placidè ferebat exilium, & minimè ægrè ferebant contumeliam.

XI. millia Christiano rum militū relegantur in Armeniam.

Romulus autem, aulæ Imperatoriæ tunc Prępositus apud Traianum imperatorem, neque ei, neque ciuitati omninò dicebat expedire ea, quæ facta fuerant. Ille autem, cùm oporteret Romulo agere gratias, vt qui benevolè esset in eum affectus, stultè & ingratè se gerens, cum potiùs maledictis insectabatur, & ei irascebatur, & tanquàm crimen obijciebat, pietatem. Romulus verò verba illius ne tantillùm quidem curans, gloriabatur potiùs contumelijs propter Christum susceptis: & ardentissimo eius zelo in animo accensus, liberè quidem & effusè illius deos probris insectatur: Christum autem apertè cōfitetur, & pietatem audacter profitetur. Magis itaque iritatus Traianus, iubet eum extendi, & virgis cædi. Romulus autem magno & forti animo plagas accipiens: Nunc scias me maximo affici beneficio, exclamabat ad Traianum. Corpus enim, quod hoc rubro mihi sanguine circunfluit, abluit sordes, quas contraxi ex nidore simulacrorum: & induitur anima munda tunica incorruptionis. Non tulit hæc Traianus, sed maiori irā pércitus, ei celerem comparat liberationem, & breue efficit martyrium: & decernit, vt caput Romuli amputetur. Atque ille quidem lubenter ensem adspexit propter Christum, & iucundissimè subijt stadium martyrij.

Romuli Prefecti Palatij egregia virtus.

Plectitur capite.

Cùm multum autem intercessisset temporis, Diocletianus quidem sanguine intellecto & tyrannide inuadit imperium: contendit autem eos, qui præcesserant, Tyrannos crudelitate superare & impietate, & ostendere illorum sæuitiam fuisse humanitatē. Vtpotè etiam ad eos, qui illius parebant Imperio, edicta veniebant frequentia, vt omnes vel cum eo communionem impietatis susciperent, vel mors esset eis pœna inobedientiæ. Christiani itaque propter sęuam & immanem illius iram, alij quidem malebant cum feris habitare in solitudinibus, quàm simul cum hominibus: Alij autem montes, & spelunc as, & quæcunque celare poterant, subeuntes, studebant, quoàd eius fieri poterat, vel ipsum Solem latére. Eo tempore defertur quidā vir pius, & planè indignus, qui lateret. Ei nomen erat Eudoxius, aut Marianus: erat enim vtrunque ei nomen proprium. Adignitate autem primiceriatûs expulsus propter amorem Christi, descenderat ad inferiorem Comitum dignitatem: quam quidem etiamsi non fuisset consecutus, satis tamen habuisset eum solum sequi, quem desiderabat. Defertur autem ad eum, qui tunc erat Prę ses Melitenę. Qui cùm de eo singula intellexisset, qui ipsum adducturi essent, emittit protinùs. Hoc autem cùm non latuisset Eudoxium, viliori veste indutus, nè esset manifestum

Diocletiani immanitas.

Eudoxius primò Primicerius, indè Comes.

festum quisnam esset, se ostendit ijs, qui missi fuerant. Cùm eum ergò conuenissent, & nondùm eum illum esse putâssent, vbinàm versaretur Comes Eudoxius, eum rogârunt. Ille autem: Si meum tectum subire voluëritis, eis dixit benignissimè, & à labore itineris vos parùm recreare, mensæque & salis mecùm esse participes, ego ostēdam vobis eum, quem quæritis.

Cùm ergò parâsset conuiuium, eos excipit liberaliter. Illis autem mensa satis exhilaratis, & promissum indè exigentibus, & rogantibus, vt eum ostenderet, quem quærebant, ille cōtinuò eum, qui erat intùs, aperit Eudoxium, dicens: Ego sum, quem queritis. Hoc gladio vehementiùs illorum percutit animum. Et respondentes, dixerunt: Non te prodemus, qui nos accepisti conuiuio, neque pro hospitalitate tam malè referemus gratiam. Sed hoc ad nostram sufficiet excusationem, quòd cùm in quærendo multùm laborauerimus, non potuimus tamen inuenire Eudoxium. Illi quidem pro hospitio has Eudoxio retulêre gratias: ille autem, qui & sciebat latére, cùm opùs esset, & rursùs nō latére, quādò huius rei esset tempus, (diuina enim quæ aderat gratia, & docebat athletam, iussit vt eos sequeretur) cùm vxorem vocâsset Basilissam, aut si velis Mandanem: nam ea quoquè duplici nomine vocabatur: ei mandat, quæ spectant ad familiam. Et cùm omnia eius curæ commisisset, hoc quoquè postremum & germanū ei dat mandatum, nè eius defleat decessum, neque propter mortem eius lamentetur: sed lampadibus & alia lætitia potiùs illum diem honoret. Statìm ergò suam quidem cognationem despicit Eudoxius: obliuiscitur autem propter Christum sui amoris in filios, validi & inuitabilis vinculi parētibus. Vt enim illum lucrifaciat, omnia damnum existimat & stercora, & vadit ad Præsidem.

Ei vicissìm reddit salutem, dicens: Tu quoquè salue, Præses. Præses autem rursùs: Tuam inquit, accersiuimus claritatē, vt iussis párens Imperatoris, & dijs, vt par est, offeras sacrificū, & maximè patri omnium deorū magno Ioui, & Phœbo Apollini, & charę virgini Dianę. Martyr aūt: Mihi vnū est, inquit, sacrificium, sacrificium veri Dei, qui hoc produxit vniuersum: & ei sacrificabo sacrificiū laudis, qui est Deus in Trinitate personarū: vitæ aūt suppeditator, & veræ salutis dispensator. Quos autem deos nominas, ligna eos video & lapides, nihil differentes penitùs à quauis alia inanima materia. Ad hæc ille non valens intueri, (Quomodò enim, qui dormiebat oppressus profunda crapula impietatis?) Ego, inquit, te, inquit, sum hortatus, vt exequereris iussa Imperatoris, & dijs faceres ea, quæ solent fieri: Sed tu, vt video, & deos despicis, & Imperatorem, vt qui, quos ille quidem colit deos, tam impudenter probris affeceris & contumelijs: nouam autem præter hanc introducas religionem, & vt eam suscipiant, (vt ad meas aures peruenit) multis persuadeas. Hæc dicebat Præses, multis militibus circunsistētibus. Quos ille interìm toruè & ferociter intuitus: Quicunque ex vobis, inquit, iussa regia non sequimini, vos militaribus tunicis exuentes, cognoscite esse nudos ab insignibus dignitatis. Cur hoc autem dicebat ille improbus? Vt si qui propter militiæ societatem benè vellent Eudoxio, & essent in eádem, in qua ipse, sententia, erubescerent ipsi soli deficientes in tanta multitudine. existimabat enim eos omninò esse paucos: & simul quidem volēs pudore afficere Eudoxium, qui sic videretur sentire diuersa à toto exercitu: & si solum eum inuenisset, de eo faceret quod vellet. Sed qui apprehendit sapientes in astutia eorum, id, quod excogitârat, conuertit in eius caput. Nondùm enim totam absoluerat orationem, & egregius ille Eudoxius (Tunc enim erat indutus insigni magistratûs) zona statìm ablata, eam proijcit in faciem Præsidis. Hoc autem visum est alijs adhortatio & zelus: & totus, qui circunstabat, numerus, qui erant mille, centum & quatuor, bono exemplo protinùs vtentes Eudoxio, ij quoquè proiecerunt zonas in faciem illius.

Eius præclara vox.

Iob. 5. 1. Cor. 3.

1104. milites abijciūt zonas militares.

Dubitans autem Præses de multitudine, rem defert ad Diocletianum. Ille autem authores quidem tantæ audaciæ iubet grauissimis affici supplicijs: sententiam autem de alijs ferendam, relinqui senatui. Hanc cùm ille accepisset potestatem ab Imperatoris amentia, generosum Eudoxium sistendum curans pro suo tribunali: Stultas, inquit, quæstiones, & linguæ mittens contradictiones, tua sponte dijs sacrifica. Nam alioqui, vt id inuitus facias, omninò coget acerbitas suppliciorum. Et statim enumerauit vincula, & plagas, & carcerem, & ignem, & quæcunque vel solo auditu sunt grauissima. Caligâstis vos quoquè, sat scio, hæc audientes, & anxij estis de narratione eorum, quæ deincèps se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quuntur, num ſcilicet ea oratio conturbârit athletam. Sed eſtote bono animo. Maiorem enim ei flammam accendit pro pietate,quòd putaret ſe ſic longè præclariorem eſſe conſecuturum coronam victoriæ. Ei itaque dicit martyr : Ludis, Præſes. Hæc ego exiſtimo puerorum terriculamenta,adſpiciens ad eas, quæ ſunt illinc remunerationes, Virile Eudoxij pect. & pendens à ſola munifica dextera mei Agonothetæ Chriſti. Nam me terret ille ignis, qui ſopiri non poteſt,& ſtridor dentium, & quæcunque alia acerbiſſima ſunt parata ijs, qui Deum aſpernantur,& ei non obediunt. Hæc autem tua, ſunt mihi planè ludus: & ignis,quem mihi minaris,eſt vel ipſa aqua frigidior. Enſis autem me afficiet beneficio: me enim mittet ad ea, quæ deſidero : & pro hoc quidem Sole, qui occidit, & citò abſconditur,reddet mihi Luciferum illum,qui nunquàm occidit, & ſuauem radium emittit & ineffabilem: & pro hac mundana, & quæ paulò pòſt non erit,viſione, ea quæ ſunt firma ac ſtabilia, & perpetuò permanent: deos autem exiſtimare, lignum & lapidem, & aurum,& argentum, quod manus formauit,& ars polijt,oculosque & manus, & reliqua membra eis inſculpſit,quomodò non eſt magnæ amentiæ?

Excipiens autem Præſes: Videtur, inquit, tanta mea lenitas & manſuetudo tead tantam adducere ſtultitiam & audaciam. Sed tuam quidem in nos contumeliam, quod ad nos quidem attinet, tolerabimus : ipſos autem deos, & Imperatorem pati à te contumelia affici,planè eſt ſtultum,& non multùm abeſt ab amentia. Deindè martyr: Im- S. Eudoxius cædit. mò verò,inquit,ſunt hæc grata ijs,qui ſapiunt,& non ſunt emotæ mentis. Hoc maiori furore concitat Præſidem: & ſtatim iubet athletã extenſum, à quatuor hoĩbus recentibus loris verberari crudeliter. Cùm autem iamdiù cæſus,incorpoream oſtenderet philoſophiam in mortali corpore,& ſe primùm turpiter irriſum vidiſſet Tyrannus,martyrem quidem relaxauit à plagis,conijcit verò in carcerem. Cùm autem aliquot dies moratus fuiſſet in carcere,rursùs eum iubet ſiſti, &, Num te, inquit Præſes, aliqua ſubijt pœnitentia, & reſipuiſti ab illa rabie & inſania? Ille autem generoſus: Nondùm,inquit, vt video,intellexiſti res noſtras : ſed benè ſcio,fore vt intelligas,& eas,licèt tardè,diſcas, quandò magis fueris periclitatus,& me acerbioribus ſubieceris ſupplicijs.Hanc non fe- Atrociſſimè cruciat. rẽs Præſes irriſionẽ, ſed longè acriore percitus inſania, ferreis globis conterit cerui- & eius emouet articulos,quod quidem eſt omnibus mortibus acerbius.Adhibita eſt ergò hęc noua & inſolita athletæ machinatio.Ille autem ſtabat tanquàm turris,quæ non poteſt expugnari,ne tantillùm quidem labefactatus illius inſultibus.Præſes itaque cùm non ferret ſe tam turpiter ab eo ſuperari,eum morte condemnat.Satis enim ducebat,ſi vel ſic ab eo liberaretur.

Cùm eum ergò accepiſſet multitudo lictorum, poſtquàm peruenerunt ad locum ſupplicij, martyr manus & oculos ſimul tollens ad cælos : Domine Deus, inquit, qui Abelis ſuſcepiſti ſacrificium,Abrahæ oblationes : eorum,qui fuerunt à ſeculo, martyrii & iuſtorum ſanguinem,longoſque labores,& admirabilem tolerantiam:tu quoq; nunc Gen.4.& 15 benignis oculis meum vide ſacrificium, & nè deſpicias Domine hunc paucum propter te effundendum ſanguinem,qui feruentiſſimo animo tibi ſacrificatur.Eccè enim,vt videſ, animam propter te hodiè depono.Deindè rursùs adijciens : Conſequantur,inquit, Nota has ſancti preces. benigne Domine, à te auxilium,qui propter me tuum ſanctum nomen inuocant. Memento hæreditatis tuę, quam acquiſijſti, & nè eis deficiat, Domine, tua miſericordia. Hæc cùm Deo dixiſſet,illinc conuerſus videt coniugem : & cùm quæ ei priùs iuſſerat, reuocâſſet in memoriam,& fidem ab ea accepiſſet ſe omnia rectè executuram, hoc poſtremò ei mandat,vt ei foſſam fodiat in loco,qui dicitur Amimna, & in eo corpus eius ſepeliat.

Cùm autem eum non parua circunſiſteret multitudo, videt quendam in medio ſtantem,nomine Zenonem,ei valdè amicum & familiarem,illius mortem plangentem.Cui ille,ô chare Zeno,tu quidem,inquit, ſat ſcio, noſtram fles ſeparationẽ : ſed De- Prędicit Zenonis martyrium. us,cui ego ſeruio,& in quem confido,non nos à nobis inuicèm ſeiunget,quos vehemẽs amicitia,& ardens in ipſum amor coniũxit:ſed perindè ac in vna ſcapha,nos vitam trãſmittemus. His Zeno corde accenſus & inflammatus,ſumpſit audaciam,& continuò omnibus videntibus & audientibus, ſe ſtatim eſſe martyrem eſt proteſtatus. Interim autem dum ſic clamabat liberè, eum comprehendentes lictores, vt eis iuſſerat Tyran- Zeno decollatur. nus,caput illi adimunt. Itaque Eudoxij prædictio tam citò effectum eſt ſortita, & ipſe amicum Zenonem ſtatim videt conſummatum martyrio. Cùm ſic amico prouidiſſet, quo-

quoniam eum quoquè vox quędam eueſtigiò vocabat: ipſe verò tanquàm conuiuium quoddam mortem poſcebat,beato ſuo capite enſi dato,moritur poſt amicum.Eius aũt coniunx non ſolùm corpore, ſed etiam animo, cùm vidiſſet maritum propter Chriſtum interfectum,neque eum neglexit,neque illiberale aut effœminatum aliquid eſt locuta: ſed quamprimùm accurrens, in lanæ quidem vellere ſuſcipit athletæ ſanguinem: hoc enim ei mandârat maritus. Cùm autem ſuſtuliſſet corpus, id honorificè ſepelit, vbi iuſſa fuerat,nec alia quidem illius mandata negligens,non quòd eum amiſiſſet,ſed quòd non vnà cum eo exceſſiſſet,reputans viduitatem. Itèm Eudoxius.

Vndè etiam ad Tyrannum accerſita, ſtatim à ſeipſa accedens, irridebat illius deos, & habebat ludibrio, ne ipſum quidem dimittens immunem à contumelia, qui eos ſuſtineret honorare. Sed tu quidem, inquit Tyrannus, hæc facis volens à me interfici, & ſtudens venire ad maritum : vt aliquod nomen aſſequaris apud hos impios Galilæos: Ego autem nequaquàm tibi mortem afferam, etsi ſis digna pluribus mortibus: nè exiſtimes fore,vt id à me aſſequaris.Illa autem : Cor meum,inquit, videt meus Dominus, & mentem accipit ante facta. Non ergò fruſtrata ſum coronis, quòd à te non fuerim interfecta: ſed quòd prompto animi ſtudio meipſam ſacrificaui, ero cũ marito particeps eorundem præmiorum, & paribus fruar remunerationibus. Eam,cùm hæc dixiſſet,expellit è tribunali. Eius vxor flagrat deſiderio martyrij.

Nondùm autem tranſiërant ſeptem dies, cùm glorioſus martyr Eudoxius in ſomnis appárens coniugi, iubet vt mittat ad prætorium Macarium, ſuum familiarem & amicum. Ea autem cùm renunciâſſet Macario viſionem, ille quamprimùm venit in prætorium. Et cùm ſatellites, quiſnam eſſet, cognouiſſent, eum ſtatim comprehendunt, & ducunt ad Præſidem. Ille autem ſtatim eum interrogauit, quænam eius eſſet religio,& quod genus. Is verò: Sum, reſpondit,Chriſtianus: deos autem gentium, & profundam eorum deceptionem, iam olim didici contemnere, cùm me hoc admirandus docuiſſet Eudoxius. Hinc fit, vt ego contendam meipſum ſacrificare hoſtiam vero D E O, per quod potero citò ad Dominum meum peruenire Eudoxium. Præſes autem poſtquàm nomen audiuit Eudoxij, & hunc cognouit eſſe illius diſcipulum,ille mirandum in modum animi dubius,(ſciebat enim ſe nihil ampliùs effecturum in diſcipulo, quàm feciſſet in magiſtro.) Huic quoquè, inquit, infelici Macario ſceleratum caput enſe quamprimùm amputetur. Lictores autem protinùs fecerunt, quæ iuſſi fuerant. Sicque Macarius fit re vera Macarius, quod eſt beatus. Et hi generoſi viri tale trophæum erexerunt aduersùs communem hoſtem naturæ, in ipſo Chriſto D E O, & patre principij experte, & ſancto & bono ſpiritu: Quoniam eum decet gloria & potentia, honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Macarij ſ. clara confeſſio. Cædes.

VITA SANCTI VICTORINI EPISCOPI VRBIS AMINTERNINAE ET MARTYRIS, *ex Martyrologio Adonis Epiſcopi Treuirenſis.*

IN ſuburbano Romæ natale beati Victorini martyris. Fuerunt autem duo fratres, Victorinus & Seuerinus. Hi poſt vtriuſque parentis obitum ſe inuicèm pædagogantes,pari cuſtodia ſe mutuis obſequijs æmulantes, germanitatis vinculo probabiles, Deo ſeipſos,hoſtiam viuam obtulerunt. Cumq; intantùm excreuiſſent,vt ſua omnia perfectionis intuitu relinquerent, & vendentes res ſuas, cenſum earum pauperibus erogâſſent, Deo expeditiùs ſeruituri, nudi facultatibus omnibus remanſerunt. Alter itaque ſeruiens alteri, mutua vice & æmula charitate ſeruiebat. Imperium, libertas. Nihil deerat illis, cùm nihil haberent. Septẽbris 5. Victorinus & Seuerinus fratres. Venduntres ſuas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Victorinus perit cremum.

Igitur Victorinus spirans altiùs, & idipsum, quòd sibi parebant, imperfectum computans, nec satìs sibi factum, si alteri liceret in altero, aut alter alteri seruitium exhiberet: eremum ingreditur, seditque in specu excelsæ rupis, quam subterfluentis aquæ geminum sinuârat abruptum, vni tantùm hospitium viro, vt sedens somnum caperet: vel si reciperet alterum, stans oraret. Texerat ostiolum vimine: assiduus in lectione & oratione manebat. Cernit interìm inuidus omnis boni, profectum viri, & ferre non valens, simulat se puellam, & ante fores viri gementia verba ingeminat: Heu, inquit, me miseram, syluis, errore, & tenebris vagam. Locus non agnoscitur, iter quæritur. Quisquis es loci huius incola, cælum vndiquè & syluæ famam virtutum tuarum, opusq; ferent: eripe me à frendentibus apris, eripe à sæuientibus lupis, & à rictibus vrsorum. Quòd victura sum, tuum erit: si moriar, tuum. Satis superq; sufficiat operiri limine tuo. Non longum quæro habitaculum: vnius tantùm noctis hospes ero.

Vide insidias diaboli.

Reserat Victorinus cellam, & hostem, dum miseretur, secùm includit. Vix horæ spatium interceſſerat, dum inter molimina & assiduum corporis motum, protenso pede tetigit hominem Dei, & velut compungens vulnere, noxio calore succendit. Addit igniculum dulcedo sermonis: vrget facinus solitudo. Quid moror? Facit casum columna arboris, alta radice quę diù fundata steterat. Furtiuus amor scelus perficit. Exclamat iam victor Victorini diabolus: Quid agis, inquit, vir perfectissime, cui etiam frater grauis fuit? Iam iungeris alteri, qui recessisti à tuo? Quid agis, qui nouum dogma syluis constituens, suadebas scopulis castitatem? Hæc iactans, ex oculis decepti velut fumus euanuit. At is, qui ceciderat, velut exanguis iacuit. In se autem aliquandò reuersus, syluas deseruit, ad fratrem Seuerinum repedauit: pudore diù vocem supprimens, tandèm causam facti exposuit, ipse pœnam sibi statuens.

Ruit vir sanctus, dũ non cauet periculum.

Findens nanque arborem, manusque per fissuram inserens, præduratam cuneis & pessulo cicatricem arboris claudit. Sed mox Seuerinus factum pœnamque fratris Episcopo suo nunciat. Ille veniens, primùm eum soluere tentat: sed vt repugnantem vidit, orat, benedicit, consolatur, discedit. Vir autem Domini, qui se grauissima pœnitentia damnauerat, Dominica tantùm die modicum panis & aquæ coactus à fratre percipiebat: qui etiam se simili cibo & ieiunio macerabat. Igitur in huiusmodi constrictione triennium voluitur: cumque iam omnes penè mouisset eius in Christo imitanda humilitas, Episcopus ciuitatis rediens, vix agere potuit, vt sese à pœna, qua ille memor tremendi iudicij se damnauerat, absumptis penè carnibus, permitteret resolui.

Agit egregiam pœnitentiam.

Vide indiam.

Quantæ autem sanctitatis posteà fuerit, quamque potens in miraculis, non facilè lingua alicuius explicabit. Electus deindè ab vniuerso populo, * Aminterninæ vrbis sacerdotium adipiscitur. Indè postmodùm sub Imperatore Nerua, cum alijs Dei seruis Eutyche & Marone, ab Aureliano iudice primò relegatus in sexagesimo milliario ab Vrbe via Salaria: Deindè apud eum locum, qui Cotilias appellatur, vbì putentes aquæ manant & sulphureæ, in ipsis capite deorsùm per horas tres suspensum teneri, ab impio iudice iussum est. Quod cùm per triduum pro Christi nomine passus fuisset, gloriosè coronatus, migrauit ad Dominum. Cumque vna die, iussu Aureliani, corpus eius inhumatum iacuisset, venerunt Aminternenses populi Christiani, & rapientes, in suum territorium transtulerunt, & honorifica sepultura condiderunt Nonis Septembris.

*Aminternìnæ

Creatur Episcopus.

Dirè cruciatur.

Decedit.

VITA

VITA SANCTI BERTINI ABBATIS, EX 93
QVODAM EGREGIO MS. CODICE,

paulò latiniori & preßiori ſtylo per Fratrem Laurentium Surium deſcripta. Sunt, qui putent à Folchardo Bertinienſi conſcriptam.

SANCTVS Abbas Bertinus post beati Audomari obitum multos in Dei seruitute durauit annos, cœtumque monachorum ipsi à Domino creditum, diligens pastor multa animi solicitudine sub districto sacrę regulę iugo conseruabat, sciens scriptum esse, cui plus commissum sit, plus etiam ab illo exigendum. Proponebat illis quotidiè Dominica & Apostolica præcepta, ijsque in seuera viuẽdi ratione proficientibus, religiosis actibus suis præclara de se prębebat exempla, conuenienter illi sententiæ Saluatoris: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est: nè, quemadmodùm Apostolus ait, alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur. Cernens autem benignissimus bonorum opetum compensator Deus, indefessam militis sui aduersùs diaboli tentationes pugnam & certamen, tum etiam erga gregem ipsi commendatum curam egregiam, admirandis eum signis & virtutibus illustrauit, è quibus nos pauca duntaxàt annotabimus.

Septẽbris 5.

Lucæ 12.

Matth. 5.

1. Cor. 9.

Fuit quidam spectabilis Comes Vualtbertus, cuius vxor Rogentrudis dicebatur. Horum vtrique à sacris confessionibus erat beatus Bertinus, immò verò etiam compater, vt vocant, ex laudabili Christianorum more, quo inter se fraterni amoris fœdera quædam ineunt. Vtrique vir D E I sæpè prædicabat verbum D E I: qua causa vir pius Vualtbertus crebrò ad eum ventitabat, vt ex eo Diuina præceptà cognosceret, & post corporis & sanguinis Dominici communionem, sacri oris eius benedictione potiretur. Quodam autem die veniens ad ecclesiam, in qua beatus Audomarus quiescit, cùm preces absoluisset, quadam re necessaria vrgente, ad beatum Bertinum non accessit, sed incautus domum abijt. Id vbì animaduertit viri Dei discipulus Dodo, ait ad eum: Equidem valdè, venerabilis pater, admiror, quid sit, quòd tuus in Christo fidelis amicus Vualtbertus ad beati Audomari basilicam venit, & tamen te insalutato, absque benedictione tua recessit. Beatus Bertinus plenus prophetico spiritu, respondit: Fili, crede mihi, priusquàm ille domum redeat, quò nunc magna contentione festinat, multùm dolebit se sine nostra benedictione reuertisse. Et eccè eodem die, cùm iam Sol occubuisset, nuncius velox à Vualtberto venit ad hominem Dei, eiusque vestigijs aduolutus, tremula voce ait: Dominus Vualtbertus singularis amicus tuus, mi domine, cum ipsa iam ferè morte colluctans, obnixè rogat, vt pro se Deum depreceris, quò possit tam præsens discrimen euadere. Cùm enim hodiè à basilica sancti Audomari properè abscederet, in medio itinere subitò ex equo collabens, in petrosam humum décidit, multisque quassatis membris, & femore penitùs confracto, se confestim purat moriturum, nisì precibus tuis, quod fore sperat, diuinitùs liberetur. Agnoscit autem idcircò in hoc se coniectum discrimẽ, quòd callidi hostis machinatione ob rem necessariam hinc, non munitus benedictione tua, abierit. Cuius etiam delicti veniam petit, oratque vt potum, tuo ore & manibus benedictum & consignatum, ad eum mittere nè graueris.

Comes Vualtbertus, magnus S. Bertini amicus.

Summum Vualtberti periculum.

His auditis, venerabilis senex commotus tam acerbo casu amici, pręcipit Dodoni discipulo, vt vinum in sacrario repositum proferat, laborãti Vualtberto ocyùs mittendum. Ille verò respondit: Mensis totus, vt reor, pater beatissime, iam interceſſit, ex quo in eo vasculo vix parùm vini relictum est. At vir beatus, fide perfectus & charitate feruens, ait ad eum: Abi fili mi ad vasculum illud: credo enim Deũ, cui nihil impossibile est, qui adest adiutor in opportunitatibus, & ꝑpè est omnibus inuocantibus eũ, nostro tam malè affecto amico salutarem indè potũ prębiturum. Páret Dodo, & veniens in sacrarium, cernit vas plenum optimo vino, & eius odore admirabili totam domum sentit completam.

Pſalm. 9. Pſal. 144.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam. Eo nuncio accepto, sanctus Christi confessor immensas agit gratias omnipotenti Deo, dicitque ad ministrum Vualtberti Comitis: Ex hoc vino perfer celeriter ad herum tuum. Ille nihil moratus, eádem nocte lætissimus redit ad dominum suum: narrat ei quid gestum sit, vinumque illi bibendum offert. Posteaquàm ille bibit è vino sacrato, eádem hora sanatur, & mirificè laudans Deũ authorem salutis suæ, bonam possessionum suarum partem Deo & beato Bertino largitur: vt qui pro Christi amore patriam parentesque reliquerat, posset etiam in hoc seculo centuplum recepisse videri.

Vualbertus hausto vino benedicto sanat.

At postquàm vir sanctissimus totum vitæ suę tempus in Dei timore exegit, perfectus in operibus bonis & plenus spiritu sancto, Nonis Septembris migrauit ad Dominum, & cum multo monachorum luctu sepultus est in monasterio Sithin, quod ipse construxerat in honorem beatissimæ matris Dei & sancti Petri principis Apostolorum. Ad eius tumulum orantibus quotidiè præstantur à Domino immensa beneficia. Sed hîc Lectorem admonitum volumus, permulta eius miracula, quæ, cùm adhuc esset in corpore, perpetrauit, antecessorum nostrorum negligentia non esse scripto comprehensa: & quanuis ex ijs nonnulla ex illustribus viris, qui hodieque supersunt, discere possemus, at tamen ea reticere mâlumus, quàm res dubias proferre. Non enim ille eget incertis testimonijs, cùm eum Dominus præclaris operibus continenter illustret: è quibus vnum adscribemus, quod nos ab illis accepimus, qui se vidisse testati sunt.

S. Bertini obitus.

Tres industrij piscatores apud monasterium beati Mauricij martyris, cuius erant serui, Dominicæ resurrectionis nocte in Rhodanum, conscensa naui, retia iactârũt. Tunc verò non vti consueuerant, sed ingentem piscium multitudinem ceperunt, ità vt pluribus annis neque tam magnos, neque tam multos pisces illic se cepisse faterentur. Læti ergò, nauim appellunt eo loco, quo soliti erant, sed ex ea exire non possunt. Duo enim ex ipsis manuum & pedum officio priuati, toto corpore contriti erant. Tertius verò & claudus & surdus effectus est: diuina in eos vltione animaduertente, quòd Dominicæ resurrectionis noctem violâssent. Porrò is, qui & audiendi, & gradiendi vim omnem perdiderat, duobus se sustentans scipionibus, & aliorum etiam opera adiutus, sanctorum loca visitat, & apud venerabilia seruorum Dei sepulcra diuinam implorat misericordiam, vt eorum præclaris meritis possit amissam recuperare sanitatem. Cùm iam autem multa peragrâsset loca, venit etiam ad beati Bertini monasterium Sithin, vbi corpus eius quiescit: & fratribus eius loci nocte Dominicæ resurrectionis in ecclesia vigilias celebrantibus, ille acerrimo correptus morbo, à socijs precandi causa in ecclesiam introducitur: atque illic cum multis lachrymis salutem à Domino per beati Bertini merita petens, cùm sacrosanctum Euangelium recitaretur, videt apud se quędam ardere lumina, & ità sensim morbo recedente, subitò se curatum sentit coram fratribus. Post synaxim autem gratias immensas agens Deo & sancto Bertino, lętus indè digressus est.

Nota cælestem vltionem in prophanatores sacratissimæ noctis.

Curatur surdus & claudus.

Sunt complures alij apud beati viri sepulcrum restituti, quemadmodùm restantur vsque in præsens pendentia ad ecclesiæ aditum diuersorum morborum instrumenta vel symbola: sed cùm Maiores nostri, quod diximus, non annotârint ea miracula, nos certam de illis historiam texere non possumus. Ex his verò indicijs perspicuum fit nobis, quàm magna & ineffabilis sit in regis æterni conspectu Sanctorum gloria. Illorum enim animæ inter innumeras cælestium spirituum fulgent cateruas: illorum veneranda corpora inter homines quiescentia, ab Angelis visitantur, & admirandis signis & virtutibus in multorum populorum notitiam se inferentes, magno honore afficiuntur. Omnia prætereunt. Gloria Sanctorum manet in Christo sine fine, Amen.

De hoc beato viro inueniet Lector nonnulla in Vita S. Audomari Episcopi, quæ habetur infrà 9. Septembris.

VITA

VITA ELEVTHERII SERVI DEI, PER D. GREGORIVM PAPAM SCRIPTA,

Lib. 3. Dialogorum, Cap. 33.

Leutherius pater monasterij beati Euangelistæ Marci, quod in Spoletanę vrbis pomœrijs situm est, diù mecùm est in hac vrbe in meo monasterio conuersatus, ibique defunctus est. Quem sui discipuli referebãt plorando mortuum suscitâsse. Vir autem tãtę simplicitatis erat & compunctionis, vt dubium non esset, quòd illę lachrymę ex ea humili simplicią; mente editę, apud omnipotentem Deum multa obtinere potuissent. Huius ergò aliquod miraculum narrabo, quod inquisitus mihi simpliciter & ipse fatebatur.

Septębris 6.

Eleutherius mortuũ excitat.

Quadam nanq; die dũ iter carperet, facto vespere cùm ad secedendum locus deesset, in monasterium virginum deuenit: in quo quidam puer paruulus erat, quem malignus spiritus omni nocte vexare consueuerat. Sed sanctimoniales fœminæ vt virum Dei susceperũt, eum rogauerunt, dicentes: Tecùm, pater, hac nocte puer iste maneat. Quem ipse benignè suscepit, secumq; cum nocte eadem iacere permisit. Facto autem manè, cœperunt sanctimoniales fœminæ eundem patrem vigilanter inquirere, si quid ei puer, quem dederant, nocte eadem fecisset. Qui miratus cur ità requirerent, respondit, Nihil. Tunc illę eiusdem pueri innocuerunt causam, & quòd malignus spiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerunt, summoperè postulantes, vt hũc secùm ad monasterium tolleret, quia iam vexationem illius videre ipsæ nõ possent. Consensit senex: puerum ad monasterium duxit. Qui cùm multo tempore in monasterio fuisset, atque ad hunc antiquus hostis accedere minimè præsumpsisset, eiusdem senis animus de salute pueri immoderatiùs per lætitiam tactus est. Nam coràm positis fratribus dixit: Fratres, diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur: at verò vbi ad seruos Dei ventum est, ad hunc puerum accedere non præsumpsit. Postquàm vocem emisit, hora eadem ac momento idem puer coram cunctis fratribus, diabolo se inuadente, vexatus est. Quo viso, senex se protinùs in lamentum dedit. Quem diu lugentem diù fratres consolari voluissent, respondit, dicens: Credite mihi, quia in nullius vestrùm ore hodiè panis ingreditur, nisi puer iste à dęmonio fuerit ereptus. Tunc se in orationem cum cunctis fratribus strauit, & eousquè oratum est, quousq; puer à vexatione sanaretur. Qui tam perfectè sanatus est, vt ad hunc malignus spiritus accedendi ausum vlteriùs non haberet.

Vide vim Orationis communis, & q̃ grata sit Deo.

Petrus. Credo, quòd ei elatio parua surrepserat: sed eius discipulos omnipotens Deus facti illius esse voluit adiutores.

Gregorius. Ità est. Nam qa pondus miraculi solus portare non potuit, diuisit hoc cum fratribus, & portauit.

Huius viri oratio quantę virtutis esset, in memetipso expertus sum. Nam cùm quodam tempore in monasterio positus, incisionem vitalium paterer, crebrisque angustijs per horarum momenta ad exitum propinquarem, quam medici molestiam Græco eloquio syncopin vocant: & nisi me frequenter fratres cibo reficerent, vitalis mihi spiritus funditùs intercidi videretur, Paschalis superuenit dies. Et cùm sacratissimo sabbato, in quo omnes & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non possem, cœpi plùs mœrore, quàm infirmitate, deficere. Sed tristis animus consilium citiùs inuenit, vt eundem virum Dei secretò in oratorium ducerem, eumque peterem, quatenùs mihi, vt die illo virtus ad ieiunandum daretur, suis apud omnipotentem Dominum precibus obtineret. quod & factum est. Nam mox vt oratorium ingressi sumus, humiliter sese cum lachrymis in orationem dedit, & post paululùm completa oratione exijt, & ad vocem benedictionis illius, virtutem tantam meus stomachus accepit, vt mihi funditùs à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cœpi mirari quis essem, quis fuerim: quia & cùm ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineram, recognoscebam. Cumque in dispositione monasterij mens occupata fuisset, obliuiscebar funditus ægritudinis meæ. Si verò (vt prædixi) rediret ægritudo ad memoriam, cùm tam fortem

Nota de ieiunio sabbati sancti.

Precũ sancti viri mira virtus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fortem me esse sentirem, mirabar si non comedissem. Qui ad vesperam veniens, tantæ me fortitudinis inuéni, vt si voluissem, ieiunium vsq; ad diem alterum transferre potuissem. Sicque factum est, vt in me probarem ea etiam de illo vera esse, quibus ipse minimè interfuissem.

Petrus. Quia eundem virum magnæ compunctionis fuisse dixisti, ipsam lachrymarum vim largiùs addiscere cupio. Vndè quęso, vt quot sunt genera compunctionis, mihi edisseras.

Multa cõpunctionis genera. Thren.3.

Gregorius. In multas species compunctio diuiditur, quandò singulæ quęque à pœnitentibus culpæ planguntur. vndè ex voce quoquè pœnitentium Hieremias ait: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Principaliter verò compunctionis genera duo sunt: quia Deum sitiens anima priùs timore compungitur, pòst amore. Priùs enim sese in lachrymis afficit: quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum animus inflammatur: & qui priùs flebat, nè duceretur ad supplicium: postmodùm amarissimè flere incipit, quia differtur à regno. Contemplatur etenim mens, qui sint illi Angelorum chori, quę ipsa societas beatorum spirituum, quę maiestas æternę visionis Dei: & ampliùs plangit, quia à bonis perennibus deest, quàm fleuit priùs, cùm mala æterna metuebat. Sicque fit, vt perfecta compunctio formidinis, tradat animum compunctioni dilectionis.

Iudic. 15.

Quod benè in sacra veracique historia figurata narratione describitur, quę ait, quòd Axa filia Caleph sedens super asinum suspirauit. Cui dixit pater suus: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionem: terram Australem & arentem dedisti mihi: iunge & irriguam. Deditq; ei pater suus irriguum superius, & irriguum inferius. Axa quippe super asinum sedet, cùm irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quæ suspirans, à patre terram irriguam petit: quia à creatore nostro cum magno gemitu quęrenda est lachrymarum gratia. Sunt nanque nonnulli, qui iam in dono perceperunt liberè pro iustitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lachrymarum non habent. Hi nimirùm terram Australem & arentem habent, sed adhuc irrigua indigent: quia in bonis operibus positi, in quibus magni atque feruentes sunt, oportet nimirùm vt aut timore supplicij, aut amore regni cælestis mala etiam, quæ anteà perpetrauerunt, deplorent. Sed quia (vt dixi) duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius, & irriguum inferius. Irriguum quippe superius accipit anima, cùm sese in lachrymis cælestis regni desiderio affligit. Irriguum verò inferius accipit, cùm inferni supplicia flendo pertimescit. Et qdem priùs inferius, ac pòst irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate præeminet: necesse fuit, vt priùs irriguum superius, & pòst irriguum inferius commemorari debuisset.

Irriguũ superius & inferiꝰ mystícè.

Petrus. Placet, quod dicis.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS SOZONTIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

7. Septẽbris.

Sozon, pastor ouium.

VM Maximianus esset Præses Ciliciæ, & impietatem augere & extollere, conuenienter edicto Imperatorum, magno studio contenderet, venisset autem in ipsam quoquè Ciliciæ Pompeiopolim, & aureum, quod illic colebatur, simulacrum splendido sacrificio & alio studio honoraret, & sic ostentaret suam falsam religionem: quidam adolescens, patriam habens Lycaoniam, & ab ortu quidem Tarasius, in diuino autem baptismo Sozon denominatus, cum priore vita amisso quoquè nomine, cùm esset pastor ouium, fit etiam nihilominùs pastor hominum. Nam in quibus locis degebat in pastione, illic omnes excipiebat conuiuio verbi pietatis, & introducebat in Dei mandram. Hic vir cùm esset moribus quidem hilaris & mitis, in lege autem Domini haberet

beret voluntatem, & in ea noctes & dies meditaretur, ea ratione nec prophetica frustratur beatitudine.

Cùm autem fuisset aliquandò Sozon in quodam loco, qui habebat fontem, & fonte herbaque, quæ nata erat iuxta fontem, gregem pasceret, eum valdè opportunus & suauis somnus inuasit, & diuina quædam ad eum accedit visio. Visio autem eum magis cõfirmat, & ei animum addit ad pietatem. Deindè etiam reuelat gratiam, quę ad locum erat desupèr deuolatura. Erit enim, inquit, hic præsens locus multis vtilis, & apud ipsum salutem inuenient, & glorificabunt Trinitatem. Cùm illinc autem surrexisset egregius ille pastor, venit Pompeiopolim, & cùm in ea quidem vidisset florere impietatem, contemptas autem esse res Christianorum, & summè neglectas, non potuit id ferre placidè: sed cor illius repentè inuasit impetus, & cùm venisset ad templum, in quo stabat aurea statua, confringit manum eius dexteram: & cùm eam vendidisset, succurrit multis, qui illic erant, egentibus. Non latuit hoc ædituos: sed propterea quòd nescirent quis fecisset, multi statim compræhendebantur miseri, qui nihil tale fecerant, & accusabantur sacrilegij, reputati maleficorum omnium sceleratissimi, vt qui suffurati essent dei imaginem. Nemo autem eis opem ferebat: sed qui erãt priùs amici, eos auersabantur: & custodes carceris (ità enim existimabant se dijs esse gratificaturos) grauiter affligebant eos, qui capti fuerant.

Visio eius.

Vaticiniũ.

Egregius zelus.

Generosus autem Sozon liberè volens profiteri pietatem, & eos liberare, qui nihil sciebant ex ijs, quæ facta fuerant: seipsum defert, veniens ad ædituos, & dicens se eum esse, qui maleficium admisit in imaginem. Postquàm autem hoc dixit, abductus protinùs fuit ad Maximianum. Ipse verò in alto sedẽs tribunali, cùm eum curâsset sistendum, & cum quanto potuit fastu apparuisset, primùm quidem nomen, deindè religionem, & postremò patriam, quę eum tulisset, rogauit. Ille autem: Patria quidem mihi est Lycaonia: ea enim me tulit: Parentes verò ab ortu mihi nomen imposuerunt, Tarasius: Sozontem autem in diuino me vocârunt baptismate. Sum enim Christianus, Christum solum verum Deum adorans, qui creauit cęlum & terram. Cuiusnam autem rei vsus, inquit Maximianus, te huc adduxit? Pręsum, inquit Sozon, gregi ouium: & quę mihi loca florida, & aqua abundantia, & ad pascendum herbida anni tempora ostenderunt, ad ea ago oues. Deindè, Quomodò autem, inquit Maximianus, eò processisti audaciæ, vt dei dextram absturleris?

Magna animi fortitudo.

Excipiens verò Sozon: Quòd non audacis quidem cœpti sit, quod factum est, neque id peccato debeat imputari, tuus quoquè, vt mihi quidem videtur, deus testatur. Neque enim ægrè fert, nec tanquàm iniuria affectus, asperè quicquam loquitur. Quòd si vox quoquè ei aliqua adesset, videtur mihi potiùs vos esse accusaturus, & apertè reprehensurus, quòd relicto omnium opifice, inanimam suspiciatis materiam, & eam Deum esse existimetis, vos in benefactorem ostendentes ingratos & immemores. Sed si vis, inquit Pręses, non solùm cõsequi veniam, sed aliquam etiam remunerationem, missis his nugis, serua teipsum Sozon, & accedens dijs sacrifica. Et quomodò, inquit, non essem vel ipso vestro deo minùs sensu prędituς, si eum statuerem colere, qui nec si ei aliquid fiat, se potest defendere, neque vocem aliquam emittere, neq; vocare eos, qui sint opem laturi, neque, quod est omnium miserrimũ, qualia patiatur, protestari? Est itaque in tua potestate, qui hęc colis, deos quotidiè fingere, & alios rursùs refingere, cùm in arte manuum ponas deorum fabricationem.

Irridet cõmentitium Deum.

Maximianus, cùm his ei efferbuisset animus, tradit martyrẽ grauibus & acerbis cruciatibus. Et primùm quidem ferreis eum laniat vnguibus. Quoniam autem Sozon, etsi tormentum quidem ad ipsa vsque ossa peruadebat, Dei tamẽ inuocans auxilium, ità ferebat leuiter, vt videretur habere corpus ex ferro compositum: conuertitur rursùs ad alia Maximianus, & calceis acutis clauis confixis induit athletam: & cum ipsis eum cogit ambulare. Ille aũt currebat, tanquàm super rosas incedens: & videns riuos sanguinis descendentes ex pedibus, videbatur suauibus rebus circunfluere: Tyranniq; & eorũ, qui circunstabant, irrisiones ducebat esse laudationem: & ea re magis gloriabatur athleta, quàm ille chlamyde dignitatis. Deindè eum illudens Maximianus: Tibia, inquit, cane Sozon, crãs magna procedente dea: & per illam ipsam iuro, quòd ab omni examinatione & cruciatu statim liberaberis. Martyr aũt: Tu me, inquit, irridẽs hęc loqueris, ea maligno dęmone in nos tibi suggerẽte. Ego aũt & priùs quidem tibia in agro rectè cecini,

Immanissimè lania-tur.

Clauatis calceis in-duitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

congregans & reuocans meas oues: & nunc quoq; cano Domino meo canticum nouum, eius salutare omnibus annuncians. Tua autem dea fuerit omninò, vt est in prouerbio, asinus ad tibiam, vt quæ sit planè inanima, & nullo sensu prædita.

Horrendis afficitur pœnis.

His Maximianus magis in eum iritatur, & prioribus vehementiores ei plagas imponit: vt sic quidem ei mouerētur articuli, & dissoluerētur compages, & intestina, tanquam aqua, diffluerent. Deindè cùm ignem etiam accēdisset, si quod reliquum esset membrorum id quoq; se minabatur combusturum, vt nec qdem omnium communem assequerentur sepulturam. Sic ergò se parabat Maximianus, & sic faciebat: & martyri quidem carnes plagis laniabantur, & interna aperiebantur viscera: Ille aũt tanquàm in herbido prato versans, & vernos flores decerpens, erat affectus, & lętus Deo reddit animam.

Mira patientia.

Cùm autem iam flamma in altum esset sublata, terribile & horrendum tonitru resonans, multumque imbrem & grandinem simul deijciens, lictores quidem depulit & dispersit: Amici autem martyrum, & maximè ij, qui erant diligentiores, securè colligebant martyris reliquias. Interim autem cùm nox quoquè aduenisset, non fuit retardatum illorum promptum & alacre studium. Neque enim erat nox ampliùs: sed lux clarissima protinùs illucescens, ea reddebat manifesta, quæ non oportebat latére, & præbat vt ea facilè tollerentur, & colligerentur à pijs. Quæ quidem omnia sanctè collecta septimo Septembris, pręclaram & magnificam assecuta sunt sepulturam. Lux enim illa etiam vsque ad ipsum venit sepulcrum, & permansit in sepultura reliquiarum. Deinde reuersa est nox ad suam naturam: & vbiquè fuit Sozon prędicatus victor pręclarus: ad gloriam Dei patris, & Domini nostri IESV Christi: Quem decet honor, gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI EVORTII EPISCOPI AVRELIANENSIS, EX PERVETVSTO MS. CODICE, MVtato passim stylo, per F. Laur. Surium descripta. Adstipulantur antiquiss. Martyrologia.

7. Septēbris. Desinianus Episcopus Aurelianensis.

POsteaquàm vir beatissimus Desinianus Aurelianensis antistes, ministerium ipsi diuinitùs demandatum strenuè absoluit, & pro humanæ conditionis necessitate è vita abcessit, ob eligendum successorem in vrbe illa dissensiones enatæ sunt: ità vt non solùm vulgus ignotum studijs in contraria scinderetur, sed proceres quoquè, & authoritate ac potestate prędi ti. Indè verò id consecutum est, vt non ad Dei voluntatem & instinctum, sed pro affectu domo à diuersis partibus eligerentur: quorum ambitione multo tempore adeò tumultuatum est in populo, vt etiam sanguis fusus sit, & horror vbiquè & luctus & plurima mortis imago cerneretur. Cumque eæ cædes & seditiones Constantinum Imperatorem latére non possent, ille subditis populis consulere volens, Porphyrium quendam Præfectum, qui eos tumultus comprimeret, eò misit. Is cognitis rebus omnibus, sapienti consilio Episcopos Galliarum ad illud DEI negocium pertractandum sibi adsciuit. Episcopi accersiti, in vrbem Aurelianensem adueniunt, & comperta populi discordia, aiunt, Episcopi electionem non hominum esse, sed Dei. Deindè communi omnium sententia indicunt triduanum vniuersæ plebi ieiunium, non quæ sua sunt quærentes, sed quæ DEI: scire cupientes, quem velit Dominus habere eius loci Episcopum: quod etiam certis quibusdam signis sibi declarari precabantur.

Triduanũ ieiuniũ indicitur ob Episcopi electionẽ.

Cùm sic ergò triduo illo omnes in ecclesia conuenirent, precibusque & ieiuniis vacarent pueri, senes, viri, fœminæ, sexus vterque & omnis ætas, DEVS, qui & Imperatoris & Episcoporum permouerat animos, vas electum perseuerantis gratiæ suæ ad illos misit Euortium, qui captiuorum perquirendorum causa ab vrbe Roma egressus, altero

altero indicti ieiunij die Aureliam venit habitu non valdè superbo. Cumque more Christianorum, eorum præsertim, qui in Clero numerantur, Dominum in ecclesia orâsset, egressus substitit, paululùm circunspectans, num quis ipsum hospitio recipere dignaretur. Vidēs id ecclesię ostiarius, ait ad eum: Dic, quęso te, serue Dei, quonam honore prędi tus sis, vndè veneris, & quò iter intendas. Respondit Euortius Subdiaconus: Equidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Clericus sum, & has prouincias peragro, cupiens peruenire ad eos, quos mihi hostis vi abstulit. Ostiarius ait: Si velis illorum edicere nomina, fortasis poteris ex nobis de ijs certior fieri. Euortius Subdiaconus respondit: Quos ego requiro, fratres mei sunt: & alter quidem Eumorphius, alter verò Cassius appellatur. Ostiarius dixit: Veni, oro, in cellulam meam, & mane apud me hodiè: cràs proficiscéris. Ingresso illo in tugurium ostiarij, pro religiosa consuetudine mox ostiarius parat aquam, lauat eius pedes & tergit, & eo humanitatis officio persoluto, simul tenui victu reficiuntur. Altera luce Euortius valedicit ostiario, & abscedit. At ostiarius, Domino eum permouente, clamat post tergum eius: Amice Dei, reuertere ad me: est, quod tibi indicatum velim. Redit Euortius, & ostiarius ad eum: Nostine, inquit, quid his diebus in hac vrbe gestum sit? Illo se id scire negante, pergit ostiarius: Beatissimus Desinianus Episcopus noster ante hoc biennium defunctus est. Ciues autem nostri suis affectibus indulgentes, non minimas excitârunt turbas, in quibus etiam cædes perpetratę sunt: resque ad Imperatoris aures peruénit, qui mox à suo latere misit virum, qui turbas compescat, & antistitem Deo gratum instituendum curet. Aiunt eum Vrbis esse Præfectum. Is verò sola authoritate sua minimè contentus, Episcopos ad se acciuit, qui prudenti consilio per preces & ieiunia constituerunt de instituendo successore Desiniani, Domini explorare voluntatem. Et eccè hodiè tertius est dies, ex quo litanias celebrant. Itaque sustine parumpèr, mi frater. forsitan indicabit Deus voluntatem suam. Ità enim poteris tu rem tantam, quocunquè peruenеris, explicare. Beatissimus Euortius respondit: Benè tu quidem admones, sed mihi interim moræ injiciuntur. At tamen vt fiat quod vis, ad ecclesiam eamus.

Nota morē Christianorum.

Vbi eò ventum est, Euortius tanquàm ignotus stat iuxta ostiarium. Paulò pòst iubent Episcopi obserari fores, & ipsi humi prostrati, cum multo gemitu & lachrymis rogant Deum, vt indicet, quem velit ordinari Episcopum. Coniungebat verò etiam suos gemitus populus vniuersus, iurgiorum finem petens à Domino, & expectans quid dicturi essent Episcopi. Illis ergò sic orantibus & plangentibus, columba diuinitùs missa, per fenestram mirabili splendore radiat: atq; in ecclesiam inuolans, cum alarum strepitu totam ferè ædem peruagatur, tanquàm inuestigans quippiam. Cernens autem beatum Euortium ianuæ inhærentem, in eius capite residet. Ille verò manibus eam abigit. Eo signo valdè permotus populus, tanto instantiùs orabat Dominum, vt illum spiritum mitteret, qui in columbæ specie in Christum baptizatum descendit. Columba autem, vt se suo functam ministerio ostēderet, per ostium, quo ingressa erat, rursùs auolauit. Tum verò perstrepens populus, lætitia effertur: Episcopi verò & Ordines omnes accuratè perquirunt, quisnam ille sit, in cuius capite columba sederit. Ibi rursùs quædam extitit & sermonum & hominum discrepantia, alijs dicentibus, ostiarium esse: alijs verò, non ostiarium, sed eius similem quendam. Iterùm ergò ad preces redeunt sacerdotes, rogantque Dominum, vt iubeat redire denuò columbam. Non spernit Deus illorum preces: columba redit, per omnem ferè ecclesiam circunuolitat, & tandèm in caput beati Euortij aduolat. Ille rei nouitate perterritus, rursùs eam repellit, eaque repulsa, exit è templo. Exoritur populi strepitus, iubēt Episcopi hominem, in quo tantum miraculum visum esset, ad se accedere, rogant ab eo, quibus ex locis eò venerit, aut quò proficisci velit. Respondet ille, quemadmodùm iam antè responderat ostiario. Illi igitur se exauditos à Domino sentientes, gratias ei agunt, quòd ex ea Vrbe ad ipsos pastorem miserit, ex qua priscis temporibus religionis propagandæ causa pijssimos prædicatores misisset.

Columba in capite S. Euortij re. sidet, sed ab eo repelli. tur. Matth. 3.

Rursùs ei capiti insidet columba.

Deindè præcipiunt beatissimo Euortio, vt cum ipsis ad orationem se submittat, & in altare caput immittat: orantque Dominum, vt tertio miraculo ostendere velit, num ille sit, quem elegit ad ecclesiam illam tuendam ac fouendam. Nondùm finierant preces, & eccè columba plausu ingenti alas concutiens, ad locum, in quo priùs vir Dei steterat, se confert, & cum non inueniens, tanquàm inquirēs vbi sit, coram omnibus circunuo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

litat. Erant tum ibi non pauci Episcopi, qui dicerent acciri debere etiam eos, quorum electio ecclesiam illam vulnerâsset, vt viderent, num illis præsentibus ad Euortium columba se reciperet. Acciti sunt igitur, & cùm starent cum Euortio inter Episcopos, columba circunuolitans, sensim ferebatur in sublime, tandemque se submittens, in vnius Euortij capite requieuit. Tum omnes acclamârunt, dignum illum esse sacerdotio, quem ipse Dominus eligeret. Episcopi autem silentium indicentes, vota cuiusq; gradûs & ordinis inquirunt, omnibusq; in Euortium sua suffragia conferentibus, pro illius ciuitatis more eunt cũcti ad beatissimi Marci basilicam, & Euortius Leuita ordinatur. Indè ducitur ad ciuitatem cum hymnis & canticis spiritualibus. Denique sacerdos ab Episcopus cælis gratulantibus consecratur.

Tertiò in eius capite quieuit columba.

Ordinatur sacerdos & Episcopus.

Porrò Deus, qui tot signis eum sacerdotio dignum declarârat, maiora per eum cœpit operari in populo, curare morbos, & varijs pressos calamitatibus, infinitis afficere beneficijs. Sed ijs sanitatum & virtutum signis prætermissis, quæ per eum ille efficiebat spiritus, cui soli cognita sunt, illa referamus, quæ vniuerso penè mundo innotuerunt. Post anniuersarium ordinationis eius diem, casu quodam tota vrbs Aurelianensis flammis correpta est. Id conspicati ciues omnes, currunt ad beatissimum Episcopum, clamant voce magna: Vir Dei, vir Dei, succurre vrbi cum ignibus colluctanti. Episcopus id audiens, properat ad ecclesiam, prosternit se in preces, & dicit: Domine Deus Israël, qui tres sanctos pueros tuos in fornace ardenti illæsos seruâsti: tu hanc ciuitatem his sæuientium flammarum globis eripere digneris. Necdùm ille compleuerat preces, & incendium omne sopitum est. Erat tum angusta adhuc ecclesia, in qua cum populo Dominum deprecabatur. Ait ergò ad illos: Eccè Dominus liberauit nos pro sua misericordia à voracibus flammis. Spontè ergò vos vestra conferte pecunias, vt ecclesiæ huius spatia augeantur. Omnes vno animo respondent: Fiat voluntas Dei. egrediuntur templo, pro suarum modulo facultatum præparârunt sese ad structuram illam promouendam. Vbi autem aduénit dies, qui erat operi indictus, pro quarundam prouinciarum consuetudine beatus Episcopus arrepto sarculo, & signo Crucis edito, fodere cœpit. Iam penè ad tres pedes foderat, & eccè cernit ollam clausam atque bituminatam. Dei prouidentia illi structuræ absoluendæ seruatam. Aperta olla, videt multos numos, Neronis pulcherrimum signum impressum habentes. Gratias agit Deo, vocato Archidiaconum suum, dicit ei: Accipe frater thesaurum hunc, & perfer ad Imperatorem. Non enim decet nos, qui populo præfecti sumus, eum celare. Archidiaconus illius capessens, Romam proficiscitur. Postquàm eò peruénit, petit ad Imperatorem introduci. Imperator iubet eum quamprimùm ad se accedere, quæritque ex eo, quæ causa eò venerit. Archidiaconus primò literas ei offert sui sacerdotis, deindè thesaurum, simulq; commemorat, quæ sint Aureliæ gesta, & vt thesaurus ille eo loco repertus sit, quæ construendæ ecclesiæ designatus erat. Mox per regiones ista Romanis annũciantur, gratias illi agunt omnium bonorum largitori Deo, precesq; offerunt ei, qui adest omnibus in se sperantibus.

Precibus extinguitur vrbis incẽdium.

Inuenit multam pecuniam.

Imperator Constantinus mittit pecuniam, qua ecclesia extruatur Aureliæ.

Altera die Imperator iubet adesse Mansuetum Archidiaconũ, qui thesaurum attulerat, airq; ei: Quicquid huc attulisti, refer ad sacerdotem tuum, & cum bona pace abito. Sed dic mihi, obsecro, quot cubitorum erit ecclesia, quam condere instituistis? Ille respondet: Nos ea in re tantum præstabimus, quantum ferent paupertas ecclesiæ nostræ & ciuium facultates. Nouerit autem maiestas tua, eius loci habitatores penè omnes pauperes esse. Tum Imperator accito ad se Anatolio Præfecto, dicit: Restitue huic Archidiacono, quicquid huc apportauit. Dei enim præparatio est, nõ Imperij nostri. Volumus autem his duplo maiorem adiungi pecuniam, quæ fabricandæ ecclesiæ sufficiat. Ipsam verò ecclesiam iubemus in longum extendi ad cubitos centum septuaginta septem: in latum, ad quadraginta duos, & ad Crucis figuram, eam exædificari. Ea autem causa tam amplam eam esse volumus, quòd in dies Christiana religio propagatur, vt ad Dei habitaculum frequens fiat concursus populorum. Volumus etiam, vt tria in ea sint altaria, quibus illud, quod amplissimum videbitur, sanctissimæ Crucis lignum habeat, per quod mundo vniuerso salus parta est. Porrò ad ipsius ecclesiæ ministerium offerimus sanctos auri purissimi septem, & calices eiusdem metalli septem: in quibus dum diuinum peragitur ministerium, nostri quoquè memoria habeatur. Tum quoquè omnibus, qui fuerint eius territorij, remitti volumus censum facultatum suarum trienniò, vt possint eum

sacerdotibus & nobiscùm Deum continuis placare precibus, & ad structuræ complementum de rebus suis impertiri. Postremò illud etiam nostræ serenitati placet, vt sex habeat arcus, tres à dextris, totidemque à sinistris: quorum inter se coniunctione, vna existat ecclesia. His ità ab Imperatore demandatis, & pecunia numerata, summaque eius sacris literis comprehensa, Archidiaconus cum ingenti lętitia domum abijt.

Libet his etiam illud adiungere, beatissimum Euortium fratres suos, quos quærere instituerat, post annos quadraginta inuenisse. Nam Deo instigante, Suessionẽsis Episcopus quandoquè ad tumulos beatissimorum martyrum Crispini & Crispiniani orandi causa profectus est: cumque se in preces prostrauisset, audit voces eiuscemodi: Testes Christi & amici, præstate nobis ante diem obitùs nostri fratrem nostrum Euortium subdiaconum non solùm cernere, sed etiam amplecti. Iterùm autem eædem voces repetuntur, & Episcopus sublatis oculis, videt viros religioso habitu indutos, & sacros tumulos ambientes. Vocat igitur illos ad se, & qui sint percontatur. Respondent ciues Romanos se esse: tres fuisse fratres: ipsos duos in prædam cessisse hostibus, tertium fratrem mansisse in Vrbe. Eius videndi summo se desiderio teneri. Agere autem se iam in seruitio religiosæ viduæ Iubianæ. Hæc autem omnia lachrymabundi Episcopo referebant, ità vt ipse quoq; fleret perindè, acsi eádem captiuitate premeretur. Scripsit autem hęc per Leonem Archidiaconum suum. Ità ergò casu quodam beatus Euortius didicit ex his literis de captiuis fratribus suis: atq; vno die diuinitùs illi præstitum est, vt gemino quodam gaudio afficeretur, quandò & Mansuetus Archidiaconus eas, quas dixi-mus, Imperatoris literas, & Leo æquè Archidiaconus, de inuentis eius fratribus nuncium apportârunt. Illud verò gaudium mox ad omnes diffunditur, fitque publicum, quod fuerat singulare. Concurrunt Aurelianenses omnes ad Episcopum suum, cupiunt videre quæ Imperator miserit, & cognoscere de captiuis Episcopi fratribus. Mittitur ilicò precium redemptionis, extrahuntur è iugo seruituris, pristina libertate donati. Quis verò fuit ille dies, quo post annos quadraginta fratres illi sibi sunt repræsentati? quę illę lachrymæ, ab immenso animi gaudio expressæ, cùm in mutuos venêre complexus?

Orare ad tumulos martyrum.

S. Euortius recipit captiuos fratres suos.

Porrò autem ædificata ecclesia est pro principis Constantini deuotione, opusque illud tanta celeritate confectum est, vt euolutis annis tribus, quinto Nonas Maias eius dedicatio acta sit, eo ipso scilicet die, quo ligni Crucis inuenti certis partibus habetur celebritas generalis. Post dedicationem autem missi sunt in loca diuersa, qui saeras reliquias afferrent: alij Hierosolymam pro sancta Cruce, alij Romam pro beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli & sanctorum martyrum reliquijs adducendis. Omnes autem voto potiti suo, Aureliam reuersi sunt, gratias agentes Deo. At verò beatus Euortius, conuocatis Episcopis, cum tremore & exultatione eas reliquias in ecclesiam intulit: cumque offerendi sacrificij hora veniisset, quo peracto solent condi reliquiæ, inuitati Episcopi deprecantur sanctum Euortium, vt ipse in primo altari sacrificium faciat tum senectutis, tum ordinationis causa. Diù autem illo recusante, & tandèm illorum voluntati cedente, eccè ipsa hora confractionis panis cælestis, cùm ex more sacerdotali hostiam eleuatis manibus tertiò DEO benedicendam offerret, tanquàm nubes splendida apparuit super caput eius, & manus porrectis digitis tertiò oblatam benedicens. Ritè autem peracto sacrificio, dixit vir sanctus ad eos, qui aderant, incipiens ab Episcopis vsq; ad extremum è plebe: Dicite, quæso, beatissimi fratres, num quod miraculum sub sacrificio videritis. Illis negantibus, subdiaconus Baudilius, cuius tum erant ministerij vices, Vidi ego, inquit, sed præ timore vix ausus sum eloqui. Videbatur mihi, te eleuante hostiam, manus de nube, quæ operuerat caput tuum, tertiò benedicere DEO oblatam. Episcopus ait: Beatus es, frater charissime, cui tanta sunt mysteria ostensa. E populo quoquè duo reperti sunt, tantæ visionis participes: Eleusinus pœnitens, & Procopia castimonialis: quibus Episcopus dixit: Beatis etiam vos: quia non caro & sanguis hęc reuelauit vobis, sed DEVS, qui in cælis est. His verò compertis, omnis ecclesia clamauit: Gratias tibi agimus Domine Deus noster, qui abscondisti hęc à sapientibus & prudentibus, & reuelâsti ea parvulis, quorum Angeli te semper vident in cælis sedentem: & fecisti nobiscùm mirabilia, sicut locutus es per os sanctorum tuorum prophetarum, qui à seculo sunt. Hac benedictione completa, reliquias sacratissimæ Crucis, in laudibus Domini tripudiantes, in altari medio collocârunt: in dextera parte, propter reditum fratrum, syncerę venerationis

Celebritas inuentionis S. Crucis.

Procopia castimonialis.

Matt. 18. Lucæ 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cultu, Crispini & Crispiniani martyrum: à sinistris verò beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum. Visionis autem supradictæ miraculum longè lateque diffusum est, & eius odore pagani illecti, ad DEI gratiam percipiendam aduolabant, ità vt intrà tri- 7000 baptizantur. duum septem ferè millia baptismum perceperint. Non debet autem mouere lectorem, quòd vir sanctissimus de miraculo viso inquirere voluit. Non enim ille hoc arrogantia fecit, neque suam, sed Christi gloriam spectans.

Ecclesiæ structura omni absoluta, & sacris reliquijs depositis, populus ad beatum Episcopum pro suis vtilitatibus confluebat: alij Dei gratiam adipisci cupientes, alij contagijs nequissimis carere cupientes. Atque ità quotidianis horis vel momentis, Christi gloria per eum de sanitatis beneficijs splendescente, reuertebantur suo potiti optatę sa- Multa effi. eit miracula S. Euortius. lutis desiderio. Surdis auditum, cæcis visum, mutis loquendi officium, claudis gressum, paralyticis curationem membrorum, deniquè omnibus omnia, per os & impositionem manus Episcopi, septiformis spiritus largiebatur. Cumque id genus multa ille perperàsset, & omne penè genus hominum gratias ageret Deo, quòd tantum ecclesię suæ præfecisset sacerdotem, *vicesimus ordinationis eius elapsus est annus: quos annos omnes in charitate, sanctitate & puritate mentis in eo populo exegerat. Quodam autem die diluculò ad concinendos in ecclesia psalmos consurgens, statuit apud se fratribus indicare diem obitus sui, quem ipsi Dominus reuelârat. Completis igitur matutinis mysterijs, in secretarium est ingressus, & cõuocans vniuersam fraternitatem, quosdam etiam ex laicis, exposuit sibi diuinitùs factam reuelationem, aitque se Dominica die migraturum à corpore. Deindè subiecit: Precor vos, vt exhortationem meam sereno animo accipiatis. Vereor enim, & perpetua me habet solicitudo, nè rursùs, me defuncto, dissensio existat de substituendo successore. Scitis autem vos, quæ in hac vrbe ante meum aduentum gesta sint. Itaque nè similia fiant in populo Christiano, suadeo vobis, vt post decessum meum, fratrem & compresbyterum atque Abbatem Anianum, cuius vita per multa experimenta vobis notissima est, vobis Episcopum deligatis: idque, si fieri potest, me necdùm sepulto, nè dilatio fomes sit altercationum.

Mihi prorsùs mendũ esse videtur in hoc annorum numero.

Prædicit obitũ suũ.

Per id tempus in ciuitate Aurelianensi magna erat nobilium copia tam in Clero, quàm in populo: & dum plerique suis vel propinquis vel amicis cuperent gratificari, sicut præsaga mens Episcopi prędixerat, iterùm dissensionis semina ob eligendum antistitem pullulârunt. Cumque hæc inter presbyteros natalium splendore inflatos, & eos eodem morbo laborantes agerentur, ad beatissimi Episcopi Euortij aures quidam pertulerunt. Rursùs igitur conuocat eos, quos suprà diximus, aitque ad illos peramanter: Charissimi & vnanimes fratres, vosque excellentissimi filij, iampridèm antè perspiciens ego, quid euenturũ esset, admonui vos de Aniano eligendo. Neq; id feci humano erga illum ductus affectu, sed Dei timore perurgente. Si qui igitur prœceptis, imò verò admonitionibus meis parére nolint, aliud quippiam patientissimè cogitemus, vndè possit omnibus satisfieri. Tres, vt audio, sunt, propter quos noui tumultus in populo extitêre. Sed cùm fas non sit tres vnius vrbis esse Episcopos, consulamus hac de re Dominum, nocte hac vnanimiter congregati, & in hymnis ac lectionibus vigilantes: tribusque chartulis horum trium nomina inscribamus, & eæ maneant in altari tota nocte: peractisque crâs legitimo tempore Missis, puerulum innocentem adducamus, qui eas chartulas ex intimo altari extrahat: & si nec id sufficiat, proponatur Psalterium & Euangelia: & si tria hęc inter se consentiant, ille, quem designarint, ordinetur Episcopus. Placuit cunctis sermo prudentiæ eius: celebrantur vigiliæ, Missæ peraguntur, innocens puer adducitur, per quem Dei voluntas monstretur: is ad trahendas chartulas dexteram extendens, vnam digitis comprehensam profert, & tanquàm prophetans, exclamat: Anianus, Anianus, Anianus, solus dignus est huius vrbis Episcopatu. Completum ibi est, quod Psalmus habet: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Aperitur deindè Psalterium, & statim offert se versus illi- Psalm. 8. Psal. 64. Beatus quem elegisti & assumpsisti Domine: inhabitabit in tabernaculo tuo. Deniq; in Euãgelijs hic textus occurrit: Tu es Petrus, & super hãc petrã ædificabo Ecclesiã meam. Matth. 16.

His ergò euidentissimis admoniti documentis, beatum Anianum designant Episcopum, aiuntq; ad S. Euortium: Nobis semper cõpertum est, dicta beatitudinis tuę diuinis prœceptis esse planè cõsentanea. Tum vir beatissimus de diuina dispositione lętus, cunctis valefaciens, & successorem suum Clero ac plebi cõmendans, domum hilari vultu

se recepit. Indè correptus febribus, die illo, qui diuinitùs ei indicatus fuerat, corpus terræ, animam cælo reddidit. Obijt septimo Idus Septembris, spiritali eius doctrina in mundo florente atque vigente. Quo autem tempore Aurelianensis Episcopus creatus est, beatus Syluester præsul Apostolicæ Sedis fuit. Post obitum sepultus est in conspectu ciuium suorum à Tetradio viro præfectorio in agro ipsius ad Orientem sito. Condidit verò idem Tetradius super sepulcrum eius cellulam exiguam, non paupertate, sed necessitate, quòd gentiles per omnem Galliam grassarentur, nec cuiquam libera esset viuendi facultas. In eo autem sepulturæ eius loco diuersa fiunt, eaque creberrima, miracula, operante Iesu Christo Dei filio, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen. Migrat à corpore sanctus Episcopus.

VITA STEPHANI PRIMO CARTHVSIANI, INDE EPISCOPI DIENSIS. EAM VITAM

cùm rhythmicè quidam scripsisset, & idcircò obscurè, alius prosa reddidit, cuius nomen me latet. Est autem historia lectu digna. Stylum vbi visum est, nonnihil expoliuit Frater Laurentius Surius.

VGduni, quę est Galliarum vrbs prœclara & celebris, Stephanus ortus est. Cuius Pater domin' de Castellione, & sanguinis & religionis nobilitate fuit insignis, quemadmodùm & vxor eius. Itaque tales & tam boni parentes, talem nobis filium procreârunt. Solet enim arbor bona suauiores proferre fructus. Porrò ab ipsis incunabulis signis quibusdam ostensum est, qualis quandoquè Dei seruus esset futurus: quę non absurdum fuerit paucis annotare. Priùs enim cœpit cum Christo crucifigi, quàm quicquam posset eloqui. Etsì autem fortassis incredibile videatur, tamen constat eum adhuc infantem, cùm nutricis lacte aleretur, sextis ferijs prorsùs eam alimoniam recusâsse, ijsque diebus ieiunum permãsisse. Quod vbì parentes & noti didicêre, & suis quoquè oculis conspexêre, manum Domini iam in eo operari cernentes, quod olim de beatissimo Domini Baptista dictum fuit, cogebantur etiam ipsi dicere: Quid putas puer iste erit? Indè verò abstractus ab vberibus, in ipsa pueritia à parentibus perdiscendis literis est admotus. Ibi beatus puer & gratia plenus, & ingenio pollens naturali, in scholis non solùm supra ætatem prę coętaneis suis magnos habebat in studijs progressus, verumetiam mirum in modum docilem, modestum, humilem & amabilem omnibus se exhibens, vitę futurę perfectionem quasi naturaliter inchoare videbatur. Bibebat quotidiè aquas sapientiæ salutaris, & in dies seipso fiebat prudentior. Annis puer, moribus senex & moratus, omnis lasciuię puerilis ignarus. In ipsa autem morum disciplina & virtutum profectu, docẽte eum & imbuente sua vnctione Spiritu sancto, etiam eos omnes, à quibus docebatur, excelluit.

7. Septembris.

Patria Stephani.

Parentes nobiles.

Sextis feriis infans abstinet ab vberibus.

Luc. 1.

Mirè proficit in literis & pietate.

Postquàm verò à pueritia migrauit ad adolescentiam, manifestiùs apparére cœpit, quid esset in eo, & gratia Dei in illo vacua non videri. Cùm enim re ipsa comperiret, religiosus & nobilis adolescens, in maligno & quodam vitiorum prœcipitio mundum hunc positum esse: illud quoquè Apostoli perpenderet, Escam ventri, & ventrem escæ, Deum autem & hunc & hanc destructurum: prorsùs sibi esu carnium voluit esse interdictum. Stupebant omnes, raram admirabantur virtutem, eoque magìs, quo illa minùs esset inter seculares, prœcipuè nobiles & diuites, vsitata. Videre tum licebat multorum cordium reuelari cogitationes. Alij enim, ijque sanum sapientes, adolescentis abstinentiam & animi constantiam suspiciebant. Plerique, quę carnis sunt, sapientes,

1. Cor. 6.

Abstinet à carnibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thren.3. ab animi leuitate illud inſtitutum proficiſci ſuſpicabantur. Verùm ille ſine conſilio nihil agebat. Conſultorem habebat prophetam, ità dicentem: Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcẽtia ſua. Quod enim multis prohdolor accidere ſolet in illa feruescente ætate, vt mentem blandæ ſuggeſtionis vento pulſante, pudoris naufragium faciant: id ille pauidus anteuertit, iampridèm caſtitatis amore medullitùs concepto, vt pectus virtutibus munitum, nulla turpi cogitatione contaminaretur. Addebat verò virtutes virtutibus, & continenter turrim ædificabat, cuius in ipſis cunis iam fundamenta collocauerat. Creſcebant virtutum frutices, quos in eius pectore Chriſti gratia plantauerat, & fructus ferebant in vitam ſempiternam. Ieiunabat propenſiùs & orabat, & quãtùm licebat, in miſericordiæ opera & officia incũbebat. Interim verò tametſi benè viuẽdi formam in ſeipſo oſtenderet, non tamen ſeipſum oſtentabat. Morum grauitas etiam in ipſo vultu relucebat: animi ſummiſſionem & modeſtiam inceſſu & habitu fatebatur.

Iam verò contemplationis deſiderio & amore flagrabat, quippè qui ſemper bonis meliora, potioribus optima adijcere conaretur. Quasi obitèr iam guſtauerat, quoniam ſuauis eſt Dominus, & totis animi medullis vni Deo vacare cupiebat: vt ſuauitatem illam non iam delibaret, ſed pleno mentis gutture hauriret. Adoleſcentia igitur in iuuen-
1. Reg. 17. tutem abeunte, Dauidis inſtàr cum tartareo Golia ſingulare certamen inire cupiens, locumque ei certamini opportunum inquirẽs, priùs tentare cœpit, poſſet ne Saulis, id eſt, mundanæ nobilitatis, armis indutus incedere. Cernens autẽ ea arma magis oneri ſibi eſſe, quàm adiumento, (Non enim eorum habebat vſum aut conſuetudinem) & locum &
Ibidèm. arma mutauit. Animaduertens ſe iam annos natum ſex & viginti, animoque & corpore virilem, cum Dauide quinque lapides è torrente in ſua pera repoſuit, id eſt, ſtigmata Do-
Gal. 6. mini Ieſu cum Apoſtolo in corde & corpore tulit, baculumque paſtoralem, id eſt, moderationem ſiue diſcretionem, qua & vitia coërceret, & ſeipſum prudenter regeret, fundamque manu tenẽs, id eſt, ſcripta diuina rẽ & opere exequi volens, ad palæſtrę campum properauit. Audiens autem Carthuſiam Portarum huic certamini apram, (Iam ciplerique alij eo in loco Goliam ſtrauerant) eò ſe contulit, exploraturus num verus ad ipſum rumor allatus eſſet. Comperit autem famam re ipſa inferiorem, mirificeque exhilaratus, maiores animo vires concepit. Inter cæteros enim didicit ibi duos fuiſſe athletas fortiſſimos, eoſdemque eius loci Priores ſiue Præfectos, qui de Golia illuſtribus auctis victorijs, ſempiternæ felicitatis ampliſſima præmia reportâſſent. Ex ijs alter fuit Bernardus, cuius hortatu beatus Bernardus Abbas Clarauallenſis expoſuit Cantica canticorum: quique poſt ſuum obitum in ea Carthuſia ſepultus, multis claruit miraculis: Alter verò non imparis meriti ſanctus fuit Anthelmus, qui primò primariæ Carthuſiæ Prior cùm fuiſſet, indè factus eſt Portarum Carthuſiæ Prior: poſteà verò Epiſcopus Bellicenſis: cuius vitæ ſanctitatem multa & viuentis & defuncti miracula teſtantur. Atque horum duorum præcipuè exemplis animatus Stephanus, nõ difficilem ſibi de antiquo hoſte diabolo victoriam pollicebatur. Aperit igitur eius loci Priori & fratribus propoſitum ſuum: magna inſtantia orat ab ipſis recipi in monachum & ſeruum omnium propter Deum. Illi verò propenſis animis aſſentiuntur, & pacis oſculo, vt habet eius inſtituti conſuetudo, peramanter acceptum, hortantur vt ſi quas habeat cum aliquo controuerſias, priùs eas expediat, de rebus ſuis conſtituat & ordinet, certumque expromat diem, ad quem rurſùs adeſſe velit, & monaſticum habitum induere. Sed cui ille quicquam deberet vel obnoxius eſſet, qui ſine querelis ſemper vixerat? Breuem igitur præfigit terminum, vt interim veſtes & alia neceſſaria præparentur.

Bernardus Prior Carthuſianus.

Anthelmus Prior primariæ Carthuſiæ.

Induit Stephanus monaſticũ Carthuſianorũ habitum.

Deindè tempore illo euoluto, adeſt pugil fortiſſimus, cominùs cum hoſte rerertimo præliaturus: ſtatimque habitum monaſticum induens, cum ingenti feruore id vitæ genus auſpicatur: ità vt breui eius inſtituti regularibus diſciplinis & exercitijs inſtructus, de ſeipſo cunctis viuendi ſpecimen præberet. Nam tametsì complures illic inuenit miræ ſanctitatis & pœnitentiæ viros: at tamen breui per multa ſanctitatis opera ſeipſum exhibuit religionis exemplum: ſeque totum offerens D E O in holocauſtum, ſtudebat mundo emori, vt Chriſtus in ipſo viueret. Domabat corpus ſuum vigilijs, ieiunijs, flagellis, & pro more Carthuſiani inſtituti, veſte cilicina, potuque aquæ & pane arido. Nihil de monaſticæ diſciplinæ auſteritate omittebat, quàm communis Regula vel Maiorum exempla admitterent. Cùm enim ſingulis hebdomadibus ex Ca-

Affligit corpus ſuum

Canonis ſui præſcripto Carthuſiani tribus diebus ſolo pane, aqua & ſale victitent, ille præ cæteris Ordinis inſtituta cum vſura quadam exequi cupiens, pro maiori temporis parte ad menſam ſuam vix quicquam præter panem & aquam admiſit. Et panis quidem ab vna parte ponebatur, ab altera codex: dumque viciſsìm ad ea oculi diſtraherentur, vtrique homini alimonia præbebatur. Aderat verò etiam ſcutella cum aqua, quæ potum & ſalſilaginẽ miniſtraret. Eiuſmodi epulis ſeruus Dei contentus, vix quicquam vnquàm præterea menſæ ſuæ inferebat. Eius abſtinentia.

Porrò erga venerabile altaris ſacramentum tanta ei deuotio & attentio inerat, vt totus lachrymis madens, cum ipſo Chriſto ad crucem affixus videretur. Sanè omnis eius vita, ingens quoddam miraculum fuit. Propriam voluntatem modis omnibus ſtuduit proterere, ocium animæ inimicum & exitioſum vitare, orationi, meditationi, contemplationi, ſacrorum pſalmorum perſcrutationi diu noctuque vacare, labori manuario & corporalibus exercitijs horis ab Ordine ſtatutis incumbere: deniquè nullum omninò prætermittere tempus, quo non vt bonus agricola in Dominico agro laboraret. Indè verò in dies augebatur eius amor & feruor erga D E V M, opinioque ſanctitatis eius inter fratres, & celebre nomen intùs & foris, ſed ità tamen, vt fama eſſet veritate & re ipſa minor. Omnes Stephanum Chriſti militem prædicabant, omnes laudibus efferebant, omnes de eo loquebantur, omnes eum ſuſpiciebant & admirabantur. Et vt de interiori eius homine taceamus, cuius pulchritudinem, puritatem, conſtantiam, & fortitudinem ſatis indicabant mores & vita: ſemper exteriorem hominem tanta modeſtia, tamque decenter componebat, vt nil prorsùs in eo appareret, quod poſſet intuentium animos offendere. Quis verò nisi coram D E O & Angelis eum crederet conuerſarì? Et vt dictis fidem conciliemus, vnum è multis non admirandum duntaxàt, ſed etiam imitandum commemoremus. Nam omnia eius præclarè & ſanctè geſta, numerari vix queant. Orabat quandoquè coram Crucifixi imagine, & contemplationi inhærebat: & eccè ſubitò Angelus Domini in humana effigie, qua ſolet à ſanctis hominibus conſpici, aſſiſtit ei, operibus & ſtudijs eius delectatus. Teſtes eius rei ſunt, qui ſuis oculis vidêre, homines profectò religioſi valdè & fide digniſſimi, qui Deo diſponente, vt teſtimonium perhiberent de homine, caſu eò aduenerant. Eſt autem veriſimile, crebrò illi eiuſmodi obtigiſſe: ſed celabat talia accuratè, nè humanæ laudis aura ſubreperet. Magna eius deuotio erga Euchariſtiam.

Cùm iam verò multis annis vixiſſet ſolitarius in cella, & hoſtem tartareum egregiè debellâſſet, dignus & idoneus viſus eſt, qui alijs regendis præficeretur. Nam defuncto vel abſoluto Carthuſiæ illius paſtore, ab omnibus, licèt inuitus & repugnans, electus eſt in Præfectum eius cœnobij. Qua verò prudentia & ſtrenuitate, quàm ſolicitè & zelosè atque ad monaſtici canonis normam, illam Dei domum gubernârit, vitia extirpando, virtutes ſerendo, non facilè quis poſſit explicare. Non enim verbis tantùm, ſed etiam exemplis pugnando cum hoſte importuniſſimo, non immeritò dux populi Iſraëlitici videbatur effectus. Haud ſecùs enim, àc propriam ſalutem, ſuorum in omnibus profectum & pacem ſitiebat & procurabat. Ab ipſius doctrina & magiſterio cunctis eius loci habitatoribus perfectæ religionis exempla promebantur, ità vt omnes indè ſanas inſtitutiones & piæ deuotionis incitamenta haurirent. Qua re factum eſt, vt repentè, non ſolùm per eam regionem, tam ſancti paſtoris ſuauis odor ſpargeretur, ſed eius etiam limites excederet. Nec verò ſubditis duntaxàt ſuis, ſed & multis alijs prodeſſe conatus eſt. Aduentantibus enim hoſpitibus, animarum ſalutem expetentibus, quorum erat ad illam domum frequens concurſus, cibum vitæ porrigebat: vndè non pauci eius monitis ad viam ſalutis reducti ſunt. Præficitur Carthuſiæ Portarum.

Interim D E V S volens lucernam tantam ſuper candelabrum poni, ad altiora cum prouehi curauit, vt luceret omnibus, qui erant in Eccleſia D E I. Accidit tum, vt eccleſia Dienſis ſuo paſtore deſtitueretur, & collegium eius eccleſiæ de ſucceſſore tractaret. Erant varia Canonicorum vota, & nunc hunc, nunc illum, pro ſuo quiſque iudicio, ſtatuunt eligendum. Quidam inter eos moderatiores, ſed ij pauci, in magnum illum Carthuſianum Stephanum ſua ſuffragia conferunt, commendant mirificè eius ſanctitatem, prudentiam ſiue diſcretionem, affabilitatem, religionem. Quid multis? Omnes illis aſſentiunt, omnes lætantur, etiam illi, qui propenſiores erant erga alios eligendos. Quem igitur ex omni æternitate Deus ad hoc munus elegerat, illum etiã homines eligunt tẽpore diuinitùs præſtituto. Sed q̃ nõ ignorarẽt, ſine multa vi cum ab eremo auelli Eligitur in Epiſcopum Dienſem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auelli non posse,ad summum Pontificem pro obtinenda confirmatione properant, ipso interim in sua Carthusia latitante, & quid de ipso alij machinarentur, prorsùs ignorante. Vbi autem Romanus Pontifex audiuit quem elegissent, impensè lætatur: ait eos tali pastore beatos fore, atque eius eligendi consilium à DEO manâsse. Iam enim sanctitas vitæ eius apud omnes erat peruulgata, & ad ipsius quoquè Pontificis aures peruenisse videtur. Mox igitur electio à Pontifice authoritate Apostolica confirmatur, & Stephano præcipitur atque mandatur, vt ecclesiæ Diensis, cui, Domino disponente, esset destinatus, regimen nulla occasione susciperе cunctetur. Aduolant cum ijs mandatis Canonici Diensis, ostendunt Stephano literas Apostolicæ confirmationis: eum totius ecclesiæ Diensis nomine rogant, vt electioni assentiatur. Ille, perlectis Pontificis literis, & verbis Canonicorum auditis, sic eos compellat: Miror viros sapientes in hominem idiotam & incultum eremi cultorem, rerum politicarum vel secularium prorsùs imperitum, tanti oneris sarcinam conijcere voluisse. Cessate, quęso, cessate. neque enim hac in re poteritis vnquàm voto potiri. Illis ediuersò instantibus, rogantibus ac postulantibus, vt suo assensu ipsos consoletur, tandèm verbis beati Hugonis, quondàm monachi Carthusiani & Lincolnensis Episcopi, sic eos fertur allocutus: (Is em̃ beatus Hugo iam ferè biennio antè decesserat è vita, multis miraculorum signis coruscās) Certum habetote, non esse in meo situm arbitrio, vt fiat id quod vultis. Nouistis me esse monachum, & alterius voluntati subiectum, nempe Prioris Carthusiæ, cui ad mortem vsque obediendi mihi incumbat necessitas. Tum verò ratio non admittit, vt domûs huius cura abiecta, alteram ecclesiam suscipiam gubernandam.

Recusat Episcopatum.

Carthusiā primariam intellige.

Hoc illi responso accepto, cùm viderent se nihil apud illum posse proficere, alijs literis Pontificis impetratis, quibus mandabatur Priori Carthusiæ, vt eum compelleret obedire, Carthusiam adeunt. Id vbi beatus Stephanus resciuit, cernēs nullam sibi tanti oneris euadendi viam superesse, fugæ præsidium captat. Assidua enim contemplatione Deo inhærens, nullo modo ferre poterat à tantis animi delicijs se auocari. Postq̃ autem literæ Pontificis domino Iacelino Priori Carthusiæ sunt oblatæ, ille mox vt vir prudētissimus & magnæ virtutis, Pontificis mandatum exequi studuit. Quæsitus igitur Stephanus & repertus, à Priori Iacelino precibus & præcepto cogitur electioni consentire. Deductus verò à Canonicis illis cum multo gaudio & honore Viennam, illic à tribus Archiepiscopis solenniter est consecratus anno gratiæ millesimo ducentesimo octauo. Redditus indè sponsæ suæ ecclesiæ Diensi, & cum multa celebritate & exultatione in Episcopi cathedra collocatus, monastica instituta, morum grauitatem, virtutis constantiam, aliaque suæ religionis exercitia non solùm non omisit, sed etiam aliquid ad ea adijcere studuit. Solus autem DEVS, qui ei præstitit, & ipse, qui accepit, compertum habent, quàm ab eo tempore præuentus sit in benedictionibus dulcedinis diuinæ, quàm sit gratia electionis repletus, quantùm inebriatus ab vbertate domûs Dei.

Diuinũ officiũ cũ Canonicis suis persoluit.

Ab ipso autem Episcopi ministerio susceptо, diuinum officium non in sacello suo, vel loco secreto, sed in summa æde cum Canonicis suis deuotissimè persoluebat: & quotidiè ferè salutarem Deo hostiam offerēs, multa deuotione affectus, magnos lachrymarum imbres fundebat. Mirabantur omnes hominem contra humanæ consuetudinis vsum, ex humili monasterio repentè ad summa prouectum, plùs humilitate quàm dignitate, plùs religione quàm dominatione creuisse. Ille verò nihil tale de se sentiens vel cogitans, ad cordis sui custodiam & melioris propositi constantiam tuendam, hoc semper apud se tacitus versabat: Stephane, Stephane, ad quid venisti? Vide & accuratè perpende, quam sis de tam illustris sponsæ coniunctione DEO rationem redditurus, & eo, quo par est, honore, studio, labore & diligentia illam nō fueris amplexatus. Et quemadmodùm de Domino Saluatore legitur, quòd cœperit facere & docere: à primo die illius desponsationis suæ, illa in seipso agere curauit, quæ erat alios docturus. Cùm autem iam concionando, exhortādo, visitando cœpisset exercere munus suum, & totius populi cum multo zelo studere saluti, inuénit gentem illam miseram, & execrabili consuetudine cæcam, non honorare diem Dominicum: immò verò contra DEI præceptum diabolo illum dedicare, quòd illo solo die exercerentur nundinæ, tabernæ, choreę, ludi, luxus, & pernicioſa spectacula. Quamobrèm ad populum concionatus, blandis & mellitis verbis, apertissimisque rationibus ostendit eis peccati illius enormitatem, diuinæque maiestatis offensionem & contemptum. Sed gens belluina & cæca, non so-

Act. 7.

Prophanatio Dominicæ dici.

lùm non admisit sermones eius, sed etiam per cõtemptum eos audire recusauit. Dolens autem seruus Dei tam proteruos illos ad corrigendos mores, ad ritus impios tam planè barbaros, tam erga religionem Christianam insolentes, tam vita prophanos, acriùs instituit opportunè, importunè prædicationi incumbere, si fortasis possent resipiscere à diaboli laqueis, à quo captiui tenebantur. At surdas illorum aures sermo diuinus minimè penetrabat. Tum verò magno animi dolore concepto, Apostolicum virum referens, & sui Apostolatûs signa euidenter ostendens, præcepit dæmonibus, qui ad ea, quæ dixerat, facinora illos incitabant, & quorum voluntati parebant, vt sine vlla cuiusquam læsione palàm se eis visendos exhiberent. Mox párent illi dæmones, quem homines pernicaces audire nolebant. Videre tum licebat, horrendum & terribile spectaculum, dęmones procéra & immani statura, nigerrimos, cornutos, fœtorem & flammas spirātes, ad viri imperium apparére cunctis, rursumque recedere, nec quenquam lædere posse. Cœpit ergò occæcata gens aperire oculos, vitam & mores corrigere. Sed quid mirum, si tam mira effecit vir admirabilis? immò verò non ipse, sed Deus in illo? Alioquì Tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia.

Cogit dæmones sibi visibiles exhibere populo, quem deceperāt.

Psal. 76.

Ad Portarum Carthusiam, vndè assumptus fuerat, pro spiritali recreatione crebrò se conferebat, & instàr aliorum degebat in cella solus, orationi & contemplationi attentissimè vacans. Nihil ibi de Episcopi maiestate præ se tulit, sed humilem monachum subiectione exhibuit. Vestibus & lectuli operimentis non alijs, quàm cæteri, vtebatur, cilicio semper nudum corpus atterente. Denique solo pontificis annulo excepto, ab aliorum consuetudine in nullo discrepabat. Sępiùs etiam inuisebat loca religiosa ipsi familiaria, conuocatisq; fratribus, mellifluis sermonibus eos exhortabatur & instituebat, ab eisque recedens, illorum precibus humiliter se commendabat.

Vide humilitatem.

Quàm erga peccatores humanus, benignus, & misericors fuerit, vno exemplo, cæteris prætermissis, satis sit declarâsse. Quidam ex subditis eius ægrotans, diabolo illum possidente, vultu, voce, alijsque signis se desperare significans, & peccata sua confiteri renuens, à nemine voluit audire verbum DEI. Vbi id cognouit vir Dei, dolens miseri hominis vicem, ad eum accedit, hortatur ad faciendam cõfessionem, Dei misericordiam & clementiam pollicetur: sed, diabolo tenaciùs pectus illud occupante, emollire eum non potest. Videns igitur alijs vtendum armis, ad solitas preces cum lachrymis se conuertit. Et eccè ęger homo dæmone purgatus, ad virum Dei se vertens, peccata sua integrè confitetur, absolutionem impetrat, expetit sacrosanctam Eucharistiam & Extremam vnctionem: & vtráque percepta, mox spiritum exhalat. O oliuam fructiferam in domo Dei. O oleum iucunditatis, vngēs & lucens: quandò & orationis vi expulit diabolum, & suauitate beneficij vnxit infirmum, eique mox moriturо salubriter confitēdi & communicandi obtinuit facultatem.

Hoīem desperantē reuocat ad salutem.

Alium quendam ægrotum, diuturno morbo oppressum, manûs suæ contactu statim integrę restituit sanitati.

Aegrum sanat.

Orta quandoquè immani grandinis tempestate, ità vt regio illa in presens discrimen conijci videretur, signum Crucis contra illam edidit: & confestim reddita est tranquillitas. Quædam mulier diœcesis eius ob sua, vt videtur, maleficia à diabolo prędata, subitò expirauit. Eius rei peruenit rumor ad virum Dei, qui tum non longè indè aberat. Is miseratus casum tam acerbum infaustæ mulieris, venit ad locum, vbi iacebat exanimis. Assistunt multi, narrant repentinum fœminæ interitum, condolent omnes, petunt ab illo suffragium. Ille verò summa pietate commotus, magnam fundit lachrymarum vim: orat pro ea Dominum, implorat eius misericordiam. Posteà illa velut à graui somno euigilans, surgit: narrat Christi erga se misericordiam ob merita viri Dei, sibique restituta, exiliens & exultans, laudat Deum. Id populus conspicatus, stupore & ecstasi repletur.

Signo Crucis pellit tępestatem.

Excitat mortuam.

Nec minor eius fuit erga viuos, quàm defunctos, misericordia. Quis enim in inopes, miseros, afflictos, calamitosos homines tam benignum se exhibuit? Exemplo sancti Iob, foris non mansit peregrinus: ostium eius cum liberali manu patuit indigentibus. Prætер victum enim moderatum, quo ipse cum suis sustentabatur, omnia in pauperes erogabat. Eodem tempore, quo excessit è vita, pacem populo suo conciliauit à quibusdam eius aduersarijs, qui multis modis cum affligebant.

Iob. 31.

Immi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imminente autem vitæ huius termino, quo Dominus eum à labore ad requiem perducturus erat, in morbum incidit, & extrema gaudij Dienſis eccleſiæ luctus occupauit. Videres tum eccleſiæ ſuæ filios curſitantes cum multis & religioſis & popularibus, humanitatis ſtudio ei ſua officia exhibentes, ſui quiſque profectûs gratiam promereri cupientes, circa frequens miniſterium ſolicitos, pharmaca comparantes & fomenta: ſed ſeruo Dei nihil horum curæ erat: quippe qui ſciret adeſſe migrationis tempus. Vrgentibus autem eccleſiæ ſuæ filijs, vt teſtamentum faceret, Non eſt, inquit, neceſsè, cùm omnia ſint ſponſæ meæ, quam gubernandam ſuſcepi. Benedictionem & conſilium petentibus non negabat: de mutua charitate & concordia omnes pariter admonebat. Potrò quædam ægrota mulier, quæ nulla medicorum arte poterat curari, vt audiuit virum Dei decumbere, pro recuperanda ſalute, eius benedictionem ſummoperè expetijt. Tandèm ad illum intromiſſa, benedicitur, & ſana recedit. Ità ille vir ſanctus, cuius memoria in benedictione eſt, dum corporis aduerſa valetudine contabeſcit, alijs ſanitatem impetrat.

Sanat benedictione ſua ægrotam.

Videns autem adeſſe ſupremum vitę diem, confitetur peccata ſua, petit Eccleſiaſtica ſibi porrigi ſacramenta, cunctisque ritè atque ordine confectis, inter verba orationis migrat ad Dominum Septembris die ſeptimo, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo tertiodecimo, ætatis ſuæ quinquageſimooctauo, Epiſcopatûs ſexto. Conditus eſt in eccleſia beatiſſimæ Mariæ ſponſæ ſuę, quemadmodùm ipſe iuſſerat: regnante Dño noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt cum patre & ſpiritu ſancto eadem laus, honor, virtus & poteſtas in infinita ſecula, Amen.

Feliciter abit è corpore.

Poſtquàm autem ex huius vitæ tenebris ad illam lucem profectus eſt ſempiternam, Dominus multis miraculorum ſignis illum voluit illuſtrare. Poſtridiè enim eius diei, quo ſanctiſſimum corpus eius humatum eſt, cùm beatiſſimæ Mariæ virginis natiuitas in eccleſia ſolenniter celebraretur, filia Lamberti hominis Dienſis, quæ ad tres menſes luminibus orbata fuerat, ad ſepulcrum eius adducta, mox viſum recepit. Eodem die filia Martini cuiuſdam, quæ diuturnis vexata febribus, vnius lateris ſanitatem amiſerat, ab amicis ad idem apportata ſepulcrum, poſt fuſas preces & febribus liberata eſt, & latera obtinuit priſtinas vires: receſſitque pedibus ſuis gaudens, quæ paulò antè aliorum manibus cum dolore apportata fuerat.

Miracula poſt obitũ eius.

(Obitèr hìc nouerit Lector, ſi liber fortaſsè ſuus non ità habuerit, ſuperiùs aliquanto legendum ſibi, Pagina 1.lin. 10. charitati Ibid.lin.42. inuitante Ibid.lin.47. id, Pag.19.lin.xix cùm Ibid.lin.xx. cum ibi lin. 38. memoribus)

DE SANCTAE VIRGINIS DEIPARAE GENEALOGIA, DE'QVE EIVS LAVDIBVS ET *commendatione, Sermo beati Ioannis Damaſceni, ex 4. lib. de Orthodoxa fide, cap 15.*

Septẽbris 8.

DE ſancta & ſuperlaudabili ſemper Virgine & Deipara Maria, in prætactis mediocriter tractauimus, & quod maximè opportunum viſum eſt, repræſentauimus, quòd propriè Deipara & eſt, & nominatur: nunc reliqua compleamus. Ipſa enim ante ſecula præcognitiuo Dei cõſilio prædeſtinata eſt, & diuerſis ſimilitudinibus & oraculis prophetarum per Spiritum ſanctum figurata & prædicata, in prædeſtinato tempore ex Dauidica radice pullulauit, propter factas ad ipſum promiſſiones. Iurauit enim, inquit, Dñs Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et rurſùs: Semèl iurauì in ſancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternum manebit. & thronus eius vt ſol in conſpectu meo, & vt luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis. Et Eſaias: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Enimuerò quòd Ioſeph ex Dauidica tribu deſcenderit, Matthæus & Lucas ſacratiſſimi Euangeliſtæ dilucidè monſtrârunt. Sed Matthæus quidem ex Dauid per Salomonem deduxit Ioſeph, Lucas autem per Natha-

Pſal.131.

Pſal.88.

Eſa.11.

Matt.1. Luc.3.

Sa-

Sanctæ verò virginis generationem ambo ſiluerunt. Decet autem ſcire, nõ fuiſſe morem Hebræis, neque diuinæ ſcripturæ, genealogias texere mulierum. Nam lex fuit, tribum non deſponſare ex alia tribu. Atqui Ioſeph ex Dauidica deſcendit tribu, & iuſtus erat. Hoc enim de ipſo diuinum teſtatur Euangeliũ. Non igitur præter legem, ſanctam virginem ad deſponſationem duxiſſet, nisi ex eius ſceptro deſcendiſſet. Cùm igitur oſtenderit Euangeliſta deſcenſum Ioſeph, ſatisfactum eſſe putandum eſt.

Num. 36.

Matt. 1.

Prætereà id nequaquàm latére par eſt, quòd lex erat, viro moriente ſine prole, fratrem eius, defuncti coniugem ſibi nuptijs copulare, & ſuſcitare ſemen fratri. Quod igitur partu edebatur, ſecundùm naturam, ſecundi, id eſt, illius, qui genuit, erat: ſecũdùm verò legem, eius, qui obierat diem. Ex ſerie igitur Nathan filij Dauid, Leui genuit Melchi & Panthera. Panther genuit Barpanthera, ſic ab eo denominatum. Hic Barpanther genuit Ioachim, Ioachim verò genuit ſanctam Deiparam. Ex ſerie Salomonis filij Dauid, Matthan duxit vxorem, ex qua genuit Iacob. Mortuo autem Matthan, Melchi, qui erat ex tribu Nathan, filius Leui, frater verò Pantheris, nupſit vxori Matthan, matri quidem Iacob, & genuit ex ea Heli. Erãt igitur fratres vterini Iacob & Heli, Iacob quidem ex tribu Salomonis, Heli verò ex tribu Nathan. Defuncto autem Heli ex tribu Nathan ſine liberis, accepit Iacob frater eius ex tribu Salomonis, vxorem eius, & ſuſcitauit ſemen fratri ſuo, & genuit Ioſeph. Ioſeph igitur natura quidẽ eſt filius Iacob ex deſcenſu à Salomone: ſecundùm verò legem, filius Heli ex Nathan. Ioachim ergò venerandam & dignam laude Annam in matrimonium duxit: ſed quemadmodùm vetus Anna ſterilis facta, pervotum & repromiſſionem habuit Samuelem, hunc in modum & hæc per ſupplicationem & repromiſſionem à Deo, Deiparam profert: vt & in hoc nulla illuſtrium & glorioſarum poſterior habeatur.

Deut. 25.

1. Reg. 1.

Parit ergò gratia (Anna enim hoc interpretatur) Dominam, quod profectò indicat Mariæ nomen. Nam reuerà Domina facta eſt omnium creaturarum, cùm conditoris omnium effecta eſt mater. Editur partu in domo ouilis Ioachim, & adducitur in templum. Deindè in domo Domini plantata, & impinguata ſpiritu, velutì oliua fructifera, omnis virtutis habitaculum facta eſt, ab omni ſeculari vita & carnali cõcupiſcentia procùl mentem ſequeſtrans, & ſic virginem animam cum corpore conſeruans, vt decebat eam, quæ in ſinu Deum ſuſceptura eſſet. Sanctus enim exiſtens, in ſanctis requieſcit. Sic igitur ſanctificationem omnem exercet, & templum ſanctum & admirabile altiſſimi Dei dignè demonſtratur. Quia ergò obſeruabat virgines noſtræ ſalutis inimicus, propter Eſaiæ prædictionem, dicentis: Eccè virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod eſt, interpretatum, Nobiſcum Deus: vt deciperet eum, qui ſemper in ſapientia gloriatur, ipſe qui depræhendit ſapientes in aſtutia eorum: in deſponſatione puella Ioſeph à ſacerdotibus traditur, vt nouus liber literas ſcienti. Nam deſponſatio, cuſtodia Virginis erat, & virgines obſeruantis depulſio.

S. Maria, omniũ creaturarum Domina.

Eſa. 7. Matt. 1.

Iob 5.

Quandò autem venit plenitudo temporis, miſſus eſt Angelus Domini ad ipſam, annuncians Domini conceptionem: & ſic concepit filium Dei, conſubſtantialem Patris virtutem, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id eſt, ex congreſſu & ſemine, ſed ex Patris bona voluntate, & cooperatione ſpiritûs ſancti, ſuppeditauit creatori creari, & plaſmatori plaſmari, & filio Dei & Deo incarnari, & humanari ex puris & illibatis carnibus eius & ſanguinibus, primæ matris abſoluens debitũ. Nam quemadmodùm illa ſine commixtione ex Adam plaſmata eſt: ſic iſta nouũ Adam lege partûs in vtero tulit, quem peperit ſuper natiuitatis naturam. Natus eſt enim ex muliere ſine patre, & ex patre ſine matre. Et quoniam ex muliere, lege partûs: quoniam ſine patre, ſuper naturam eſt natiuitatis. Et quoniam cõſueto in tempore (nam nouem menſes complens, & decimum attingens naſcitur) illud fit lege partûs: quòd autem ſine dolore matris, ſupra legem partûs eſt. Cuius enim voluptas non præceſſit, neque parientis dolor ſubſecutus eſt, ſecundùm Prophetam, dicentem: Priuſquàm dolorem partûs ſenſerit, peperit. Et rurſùs: Priuſquàm adueniret tempus dolorum partûs, effugit, & peperit maſculum.

Luc.1.

Eſa.66.

Natus eſt igitur ex ea filius Dei, & Deus incarnatus, non Deifer homo, ſed Deus incarnatus: non vt propheta actione vnctus, ſed totius vngentis præſentia: vt homo quidem fiat, quod vngit, & Deus quod vngitur, non tranſmutatione naturæ, ſed vnione ſecundùm hypoſtaſim. Idem enim erat vngens, & qui vngebatur, vt Deus vngẽs ſeipſum

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt hominem. Quomodò igitur non est Deipara, quæ Deum incarnatum ex se genuit? Sic propriè & verè Dei genitrix, & Domina, quæ omnium creaturarum dominatrix ancilla & mater omnium conditoris effecta est. Quemadmodùm verò qui concepta est, Virginem concipientem seruauit: sic & natus, ipsius virginitatem seruauit illæsam: solus transiuit per eam, & clausam seruauit ipsam. Per auditū quidem concepta, sed natiuitas per consuetum parientium egressum, tametsi nonnulli fabulantur, per latus diuinæ matris ipsum editum fuisse. Non enim impossibile illi erat per clausam portam transire, & illius non lædere signacula. Manet igitur & post partum virgo, & semper virgo. Nullo modo enim vsque ad mortem, viri admisit cōtactum, etsi scriptum est: Et non cognouit eam, donèc peperit filium suum primogenitum.

Ezech. 44.

Matth. 1.

Sciendum autem, quòd primogenitus est, qui primus genitus est, 'etsi etiam vnigenitus fuerit. Hoc enim primogenitum, primùm natum esse ostendit, non omninò autem commanifestat & aliorum generationem. Hoc autem vocabulum, Donèc, determinati temporis præfinitionem significat, non autem nunciat quod posteà. Dicit enim Dominus: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi: non quòd post seculi consummationē separandus sit. nam ait diuinus Apostolus: Et sic semper cū Domino erimus, post communem resurrectionem intelligens. Quomodò enim quæ genuit Deum, & ex consequentium experientia miraculum agnouit, viri consortium admisit? Absit hoc. Non modestæ cogitationis est talia cogitare, nè dicam agere. Sed quæ beata, & super naturam donorum digna effecta, dolores partûs, quos effugit pariendo, in tempore passionis sustinuit, ex materna compassione viscerum, lacerum reparans. Et quem Deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficū interfectum videns, tanquàm gladio, cogitationibus discerpitur. Et hoc est: Tuam ipsius animam pertransibit gladius: quemadmodùm illi prædixerat Dei expectator Simeon, Dominū gestans in vlnis. Sed commutat tristitiam gaudium resurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiuum prædicans.

Matth. 28. 1. Thes. 4.

Luc. 2.

DE SANCTA VIRGINE MARIA DEI GENITRICE SERMO BEATI IOHANNIS DAMASCENI, *ex lib. 3. de Orthodoxa fide, cap. 12.*

Immensa S. Mariæ dignitas.

DEiparam, Dei genitricem, Deíque parentem & propriè & verè, sanctam virginem celebramus. Nam vt verus Deus est, qui ex ipsa natus est: ità vera Dei genitrix verum Deum ex ipsa incarnatum genuit. Deum enim dicimus ex ipsa natum esse, non vt diuinitate principium Verbi, aut Verbum esset, ex ea accipiente: sed vt ipso Dei verbo ante secula sine initio ex Patre genito, & sine initio & iterum piternè existente cum Patre & Spiritu sancto, in nouissimis temporibus propter nostram salutem in vtero eius inhabitante, & ex ipsa incommutabiliter incarnato & genito. Non enim hominem nudum genuit sancta virgo, sed Deum verum: non nudum, sed incarnatum: non ex carne, sed lo corpus traducentem, & vt per canalem per ipsam transeuntem, sed consubstantialem nobis carnem susci pientem, in seipso sustētatam. Si enim cælitùs corpus acceptum est, & non ex ea natura, quæ secundùm nos, sumptum est, quæ vtilitas humanationis? Humanatio enim Dei verbi propter hoc facta est, vt ipsa, quæ peccauit, & cecidit, & corrupta est, natura vinceret eum, qui seduxerat, tyrannum: & sic à corruptione liberaretur, quemadmodùm diuinus inquit Apostolus: Quoniam per hominem mors, & per hominem resurrectio ex mortuis. Si primum verum, & secundum: siquidem dicit. Primus Adam ex terra terrenus, secundus Dominus ex cælo. Non corpus dicit ex cælo, sed ostendit, quòd non nudus homo est. Ecce enim & Adam ipsum nominauit, & Dominum, & vtrunque simul significauit. Adam enim interpretatur terrigena. Terrigena autem insinuat, quòd hominis natura ex terra plasmata est: Dominus verò, diuinæ substantiæ est insinuatiuum.

Cur Deus homo factus. 1. Cor. 15.

Ibidèm.

Rursùs

Rursùs autem inquit Apostolus: Misit Deus filium suum vnigenitum, natum ex muliere. Non dixit, Per mulierem, sed, Ex muliere. Significauit igitur diuinus Apostolus, quòd ipse est vnigenitus filius Dei, & Deus, qui ex Virgine natus est homo. Et ipse qui ex virgine natus est, filius Dei & Deus est. Natus quidem corporaliter, secundùm quod homo factus est, non in præplasmato homine inhabitans, quēadmodùm in Prophetis: sed ipse substantialiter & veraciter factus homo, id est, in sua hypostasi animatam carnem anima rationali & intellectuali sustentans, & ipse factus est illi hypostatùs. Hoc enim designat, Natum ex muliere. Quomodò enim ipsum Dei verbum sub lege factum est, si non homo nobis cōsubstantialis factum est? Vndè iure optimo & proprio veritate, Deiparam incontaminatam nominamus Mariam. Hoc enim nomen omne dispensationis mysterium commendat. Nam si Deipara est quæ genuit, reuerà Deus est qui ex ipsa genitus est, reuerà etiam & homo. Quomodò enim ex muliere genitus, natusque Deus est, ante secula hypostasim habens, nisi homo factus est? Si autē ipse, qui ex muliere natus est, Deus est: vnus profectò est & qui ex Deo Patre natus est secundùm diuinam & sine initio substantiam, & qui in nouissimis temporibus ex Virgine natus est, secundùm initium habentem & temporalem substantiam, id est, humanam. Hoc autem vnam hypostasim, & duas naturas, & duas natiuitates Domini nostri Iesu Christi significat.

Galat. 4.

Christiparam autem nequaquàm dicimus sanctam Virginem, quia ad renuendum vocabulum Theotocos, id est, Deiparæ, & Dei genitricis, sceleſtus & odibilis & cum Iudæis sapiens Nestorius id adinuenit, vt vas contumeliæ in contumeliam solius verè honoratæ super omnem creaturam, tametsi ipse cum patre suo diabolo disrumpatur. Nam & Dauid Rex, Christus dicitur, & Aaron princeps sacerdotum. Vngebatur enim & regnum, & sacerdotium. Et omnis Deifer homo, Christus, id est, vnctus dici potest, sed non natura Deus. Vndè & Deo odibilis Nestorius, natum ex Virgine, Deiferum dicere anhelauit. Nobis autem absit, Deiferum ipsum aut dicere, aut cogitare, sed Deum incarnatum. Ipsum enim Verbum caro factum est, conceptum ex Virgine, præueniens quidem ipsam carnē & in assumptione Deus, & ipsa iam ab ipso Deificata, quasi tribus simul factis vnà cum deductione eius ad esse, assumptione, existentia, & Deificatione eius à Verbo. Et sic intelligenda & dicenda Deipara Virgo, non solùm propter naturā Verbi, sed etiam propter Deificationē humanæ carnis. Quorum simul conceptio, & existentia miro operata sunt modo: conceptio quidē Verbi, carnis autem in ipso Verbo existentia, ipsa Dei matre ineffabiliter suppeditante plasmationem plasmatori, & humanationē Deo factori vniuersi, & Deificanti quod assumpsit, saluāte vnione ea, quæ vnita sunt, talia qualia vniebantur. Non quidem diuinum dico solùm, sed & id, quod humanum Christi, & quod super nos, & quod secundùm nos. Neque enim factum prius secundùm nos, posterius factum supra nos: sed semper ex præcipua hypostasi ambo substitêre, propterea quòd ex ipso conceptionis articulo in ipso Verbo existentiam habuit. Quod igitur humanum est, secundùm propriam naturam tale est: Dei vero & diuinum, ineffabiliter & super naturam. Prætereà & carnis animatæ proprietates gessit, illas autem susce pit, dispensationis motus naturalis ratione, ordine secundùm veritatem naturaliter obseruato.

Nestorij commentum.

S. Maria vt sit Deipara.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEPTEMBER.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO PRIMVS DE NATIVITATE BEATISSIMAE VIRGINIS Mariæ: vt habetur in Tomis Aloysij.

8. Septembris.

DE gaudijs properamus ad gaudia, & feruentem ſtylum glorioſa materia facit feruentiorem. De Virgine venimus ad Virginem, & de Maria ad Mariam recurrimus. Bonum eſt nos hîc eſſe, melius immorari, optimum permanere. Felices Angelici ſpiritus, qui beatæ Virginis habent præſentiam. Nos interìm memoriam abundantiæ ſuauitatis ſuæ eructamus. Illi præſentiã, nos memoriam. Si ſic dulcis eſt memoria, quid eſt præſentia? Et illi quidem abundantiori rore diuinitatis infuſi, genitum, & genitricem viſione mirabili contuentur, Regis & Reginæ gloria cumulati. Nos verò, quos carcerariç mortalitatis ęrumna contorquet, memoria paſcimur, ſcripturis releuamur: & quod illi vident, nos legimus. Vtinàm veniat, qui nos in lucem reponat, dies, vbi non legere liceat, ſed videre. Interìm conſolemur nos ſuauitate memoriæ, donec dulcedine præſentiæ ſatiemur. Hodiè nata eſt illa, per quam omnes renaſcimur, cuius

Pſal. 44. ſpeciem concupiuit omnipotens, & in qua Deus poſuit thronum ſuum. Ipſa eſt thronus ille mirabilis, de quo in Regnorum hiſtoria legitur in hæc verba: Fecit Rex Salo-

3. Reg. 10. mon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimìs. Per ſex gradus aſcendebatur ad eum. Rotũdus erat in poſterioribus. Duodecim leunculi ſtabant ſuper gradus, reſpicientes ad thronum. Porrò duæ manus tenebant hinc & indè ſedile. Duo leones ſtabant iuxta brachiola. Non eſt factum ſimile opus in vniuerſis regnis. Sed iam verba propoſita producamus in lucem, & aquam eliciamus de petra, ipſa loquente in nobis, de qua loqui vobis proponimus.

Salomonis in ſcripturis tria nomina Chriſto applicãtur.

Fecit, inquit ſcriptura, Salomon Rex thronum de ebore grandem. Tribus nominibus in ſcripturis Salomonem vocatum legimus, & vbiquè regio nomine titulatum, videlicet Salomonem, Eccleſiaſten, Ididam. Filius Regis, immò & Rex: nec ſolùm filius Dei, ſed etiam Deus: Salomon, id eſt, pacificus, eſt nobis in hoc exilio: Eccleſiaſtes, id eſt, concionator, erit in iudicio: Idida, id eſt, glorioſus, erit in regno: in exilio amabilis, in iudicio terribilis, in regno admirabilis. In exilio pius, in iudicio iuſtus, in regno glorioſus. Vide autem, ſi non vbiquè Rex. In exilio rector morum, in iudicio diſcretor meritorum, in regno præmiorum diſtributor: ſimulque conſidera, quia non Eccleſiaſtes, non Idida, ſed Salomon tam glorioſum opus facere prænotatur. Auerte oculos rapos ab illius terreni Regis delicijs: qui licèt fuerit ſapientia ſingularis, ſublimis gloria, rebus affluens, pace ſecurus, non tamen tale opus facere potuerit, quale factum non ſit in vniuerſis regnis. Nunquìd ſacræ ſcriptor hiſtoriæ omnia opera mundi, & gloriam eorum intuitu diligenti proſpexerat, vt hoc ſtatìm tota deliberatione, non vni, ſed omnibus anteferret? Inania ſunt hæc, ſi non recurramus ad intimos cæleſtis diſciplinæ receſſus, ſi non deuiemus à via literatoriæ qualitatis. Salomon noſter non ſolùm ſapiens, ſed

Ephe. 2. & ſapientia Patris: non ſolùm pacificus, ſed & pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, fecit thronum, vterum videlicet intemeratæ Virginis, in quo ſedit illa maieſtas, quę mundum concutit orbem. Hanc ſeſſionem Filij & probauit, & cognouit Pater, ipſo dicente:

Thronus Chriſti. Pſal. 138. Tu cognouiſti ſeſſionem meam: &, Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi: &, Thronus

Pſal. 88. iſte ſicut Sol in conſpectu tuo. Sedes, inquit ſcriptura, ſuper thronũ, qui iudicas equitatem. Quid enim iuſtius, quàm vilem & transfugam ſeruum, & conſerui ſui ſedulum

Pſal. 9. deceptorem, perpetuis ignibus aſſignare, & illum, quem ſefellerat, ſuo reſignare principio? Ait ille alter filius Virginis: Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite Deo

Apoc. 5. noſtro omnes ſancti eius. Et ex hoc throno laus Angelorum prorumpit, & hominum: quia dum hic reſtituitur, & ille refarcitur, vtrique gratiarum debent deuotionem. Nõ

Apoc. 21. ſti quidnam dicat, qui ſedet in throno? Eccè, inquit, noua facio omnia. Felix thronus, in quo ſedet dominator Dominus, in quo, & per quem non ſolùm omnes, ſed omnia renouantur. Parco verbis, quia quoſdam veſtrûm ſentio præuolare, & currentis ſtylo

prę-

prę uenire pauperiem. Meritò ergò tale opus non eloquenti, non glorioſo, ſed pacifico ſcribitur aſſignatum: quia venit Ieſus inſtaurare & quę in cęlis, & quę in terris, pacemque & concordiam inter homines & Angelos, mediante Virgine, reformare.

De ebore, inquit. Quid eſt, quòd aurum, & argentum, & lapides precioſi, & omnis deniquè precioſioris materiæ prætermittitur gloria? Sola eboris ſubſtantia capax eſt tantæ compoſitionis, & fabricatur in ea, quod omnibus operibus præferatur. Ebur enim & mirabili candore relucet, & multa prę minet fortitudine, frigidioriſque naturæ ſortitur auſpicium. Et quid candidius illa virginitate, quæ ſingularis adſpectũs ſui gratia ſupercæleſtem curiam allicit ad videndum? Quid fortius illa fortitudine, per quam Domini fortitudo vaſa diripuit fortioris? Quid frigidius illa ſubſtantia, quam obumbrauit virtus Altiſſimi, & ab æſtu peccati defendit ſuperuenientis ſpiritũs plenitudo? Ex hoc ebore (nisì fallor) fiunt illę domus eburneæ, de quibus dicit Pſalmiſta: Myr- Pſal. 44.
rha, & gutta, & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis.

Sequitur, Grandem. Quid grandius virgine Maria, quæ magnitudinem ſummæ Diuinitatis intrà ſui ventris concluſit arcanum? Attende Seraphin, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & videbis quicquid maius eſt, minus Virgine, ſolumque opificem opus iſtud ſupergredi.

Et veſtiuit eum auro fuluo nimìs. Aurum omnibus metallis precioſius, intellige Diuinitatem Dei, omni præminentem mundo, omnia gubernantem. Hac veſtita eſt, immò ſuperueſtita mater Altiſſimi, totamque Virginem tota illa indiuiſibilis natura largiori gratia ſuperfudit. Quid eſt autem, quòd dicit, Fuluo nimìs? Hîc aliquid requirendum reliquit nobis Spiritus ille multiplex: & vtinàm poſſim explicare quod ſentio. Quatuor modis ineſt Deus omnibus creaturis. Primo modo eſſentialiter tam bonis, quàm malis, nihilque intercludit Deitatis eſſentiam, per quam eſſe omnia acceperunt. Indè eſt, quòd nuſquàm, & in omni loco eſſe legitur, cùm omnibus præſentialiter aſſiſtat, & à nullo comprehendatur. Habẽt etiam & mali Dei præſentiam, ſed non gaudent, cùm inanimata quęlibet hoc poſſint priuilegio gloriari. Secundo modo ineſt bonis operatione: agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei: nec ociosè creati ſunt inter creaturas, ſicut & mali, qui elegerunt areſcere, vt ſempiternis ignibus alimenta miniſtrent. Ineſt & pleriſque bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes ſuorum efficit ſecretorum. Quarto modo ineſt vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini identitate, quia idem eſt, quod illa. Hîc taceat & contremiſcat omnis creatura, & vix audeat adſpicere tantę dignitatis & dignationis immenſitatem. Dominus tecum, inquit Archangelus. Habitat in Angelis Deus, ſed nõ cum Angelis: quia cum illis eiuſdem non eſt eſſentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturę habet identitatem. Hoc eſt ergò aurum fuluum nimis, quo thronus eſt veſtitus: quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus eſt, vt meliori non poſſet.

4. modis Deus rebus creatis ineſt

Nota hanc immenſam S. Mariæ dignitatẽ.

Sequitur: Per ſex gradus aſcendebatur ad eum. Elige meditari quę ſancta ſunt: quia peruerſę cogitationes ſeparant à Deo: & primum gradum aſcendiſti. Inſueſce linguam tuam benè loqui, & ſubſiliſti ad ſecundum. Iuſtè, quod iuſtum eſt, operare, & tertium aſcendere meruiſti. Doce iniquos vias Domini, & conſolare omnes lugentes, & ad quarti ſublimitatem raptatus es. Relinque mundum, & ea, quę in mundo ſunt, & ad quinti cacumen euolâſti. Teneat te perſeuerantia in motu, perſeuerantiam non relinquas, & ſextum gradum viriliter attigiſti. Ex hoc ſubſilire licet in cęlum, & ad illam gloriam adſpirare, in qua Regina glorioſior Angelicam reuerberat dignitatem.

Sap. 1. Sex gradus, quibus cælũ ſcanditur.

Sequitur: Rotundus erat in poſterioribus. Poſteriora Virginis, Aſſumptionẽ eius intellige, in qua finem vitę mortalis accepit, quæ vitam reddidit orbi. Et nota cum quanto ſacramento tranſitum Virginis ſcriptura comparet rotunditati. In rotũdo nec principium, nec finem poteris inuenire. Ità & gloria, quę eam de hoc mundo tranſeuntem excepit, principium ignorat, neſcit finem: de qua nil aliud poſſumus dicere, niſi quia glorioſa dicta ſunt de te, gloria Dei. Sequitur: Duodecim leunculi ſtabant ſuper gradus. Duodecim leunculi, duodecim Apoſtoli ſunt, qui prefixis gradibus validiùs inſiſtentes, Reginam cæli non ſine maximo ſtupore demirantur, & dicunt: Quæ eſt iſta, quę aſcendit ſicut aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Porrò duę manus, quę tenebant hinc & indè ſedile, acti-

Pſal. 86.

Cant. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uam & contemplatiuam vitam ſignificant, quę matrem Virginem propenſiori diligentia ambiêrunt, adeò vt nec actio contemplationem minueret, & contemplatio non deſereret actionem. Recordare, quia non erat ei locus in diuerſorio, quomodò filium ſuum proprijs vberibus lactauerit, & omnes deniquè vagientis paruuli ſuſtinuerit actiones: & tunc intelliges, quia plurimùm miniſtrauit. Conſidera quia ipſa eſt, quæ in contemplatiuæ dignitatis ſuperuecta dulcedinem, in ipſius Dei ſubſtantiam lucidiores infixit obtutus. Lęua, inquit, eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Luc. 2.

Cant. 2.

Duo leones ſtabant iuxta brachiola. Duo leones ſunt Gabriel Archangelus, & Iohannes Euangeliſta: quorum alter dexterę Virginis, alter ſiniſtrę cuſtos deputatus eſt. Gabriel enim mentem, Iohannes carnem peruigili ſolicitudine ſeruauerunt. Qui benè leones dicuntur propter rugitum altiſonę vocis: duo enim verba nunciauerunt orbi terrę, qualia nec dicta ſunt, nec dicentur, & in quorum comparatione omnia mundi beant apparére. Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum: ait Archangelus. Audis ne in hoc verbo incarnationem Dei, redemptionem hominum, renouationem mundi? In principio erat Verbum, dixit Euangeliſta. Animaduertis hîc Verbi diuinitatẽ, Eccleſiæ fidem, hęreticorum ſilentium, locum quietis, ſecretum ſolitudinis, luminis arcanum, habitaculum pacis? Ob hanc fortaſsis cauſam vocauit Iacobum & Iohannẽ Boanerges, id eſt, filios tonitrui.

Luc. 1.

Iohan. 1.

Mar. 3.

Non eſt factum ſimile opus in vniuerſis regnis. Nihil verius, nihil ſublimius, nihil dulcius miſeræ mortalitati, & mortali miſeriæ. Nã etsì multa magna facta ſunt in cæturis mundi, nihil tamen tam excellens, tam magnificum fecerunt opera digitorũ Dei. Virgo Dei genitrix, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur. Súbueni Domina, clamantibus ad te iugiter. Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intuemur te. Tu benedicta, & ſuperbenedicta, reuertere primò per naturam. Nunquid quia ità Deificata, ideò noſtræ humanitatis oblita es? Nequaquàm, Domina. Scis in quo diſcrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantùm delinquant ſerui tui: non enim contigit tantæ miſericordiæ, tantam miſeriam obliuiſci: quia etsì ſubtrahit gloria, reuocat natura: non enim ità memoraris iuſtitiæ Dei ſolius, vt miſericordiam non habeas, neque ità es impaſſibilis, vt ſis incompaſſibilis. Naturam noſtram habes, non aliam, & iuſtum eſt, vt de rore tantæ pietatis diffuſiùs infundamur. Reuertere ſecundò per potentiam. Fecit in te magna, qui potens eſt, & data eſt tibi omnis poteſtas in cęlo & in terra. Quid tibi negabitur, cui negatum non eſt, Theophilum de ipſis perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum illud, quod in te factum eſt, proprio charactere denegantem, de luto fœcis & miſerię ſubleuâſti. Nil tibi impoſſibile, cui possibile eſt deſperatos in ſpem beatitudinis releuare. Quomodò enim illa poteſtas tuæ potentię poterit obuiare, quæ de carne tua carnis ſuſcepit originem? Accedis enim ante illud aureum humanę reconciliationis altare, non ſolùm rogans, ſed imperans: Domina, non ancilla. Moueat te natura, potentia moueat: quia quanto potentior, tanto miſericordior eſſe debebis: poteſtati enim cedit ad gloriã, iniurias vlciſci nolle, cùm poſſit. Reuertere tertiò per amorem. Scio, Domina, quia benigniſſima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te, & per te, filius tuus & Deus tuus ſumma dilectione dilexit. Quis ſcit, quoties refrigeras iram Iudicis, cùm iuſtitiæ virtus à præſentia Deitatis egreditur? Reuertere quartò per ſingularitatem. In manibus tuis ſunt theſauri miſerationum Domini, & ſola electa es, cui gratia tanta conceditur. Abſit vt ceſſet manus tua, cùm occaſionem quęras ſaluandi miſeros, & miſericordiam effundendi: neque enim tua gloria minuitur, ſed augetur, cùm pœnitentes ad veniã, iuſtificati ad gloriam aſſumuntur. Reuertere ergò Sunamitis, id eſt, deſpecta, cuius animã pertranſiuit gladius, quæ fabri vxor appellata fuiſti. Ad quid? Vt intueamur te. Summa gloria eſt, poſt Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari. Audi nos: nam & Filius nihil negans honorat te: Qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

De hoc vide de Tomo i. Februarij 4. die.

Luc. 2.

Rom. 9.

EIVSDEM

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO

SECVNDVS IN NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMÆ VIRGINIS: VT HABETUR IN TOMIS ALOYSII.

NAtiuitas beatiſſimæ & intemeratæ genitricis Dei, fratres chariſſimi, meritò præcipuum & ſingulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ ſalutis exordium. Sicut enim omnipotens Deus ineffabili prouidentiæ ſuæ intuitu, antequàm homo fieret, hominem periturum diabolica machinatione præuidit: ſic etiam redemptionis humanæ conſilium ante ſecula in immenſæ pietatis ſuæ viſceribus habuit. Et non ſolùm qualiter redimeret, modum & ordinem in profundiſſima ſapientiæ ſuæ ratione conſtituit: verumetiam, quandò redimeret, certũ temporis articulum prefiniuit. Sicut ergò impoſſibile erat, vt humani generis redemptio fieret, niſi Dei filius de Virgine naſceretur: ità etiam neceſſarium fuerat, vt Virgo, ex qua Verbum caro fieret, naſceretur. Oportebat quippe priùs ædificari domum, in quam deſcendens cæleſtis Rex habere dignaretur hoſpitium, illam videlicet, de qua per Salomonem dicitur: Sapientia ædificauit ſibi domum, excídit columnas ſeptem. Septem itaque Virginalis hæc domus ſuffulta columnis extitit: quia venerabilis mater Domini ſeptem Spiritûs ſancti donis, id eſt, ſapientiæ & intellectûs, conſilij & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, atque timoris Dei dotata fuit. Quàm vtiquè æterna ſapientia, quæ attingit à fine víque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, talem conſtruxit, quæ dignificaretur illum ſuſcipere, & de intemeratæ carnis ſuæ viſceribus procreare. Neceſsè erat priùs erigi thalamum, qui venientem ad nuptias ſanctæ Eccleſiæ ſuſciperet ſponſum. Cui Dauid exultans in ſpiritu epithalamium canit, dicens: Tanquàm ſponſus Dominus procedens de thalamo ſuo.

Septembris 8.

Pro. 9.

Sap. 8.

Pſal. 18.

Meritò ergò hodiè profuſis gaudijs totus vbique terrarũ orbis exultat, meritò vniuerſa ſancta Eccleſia, naſcente ſponſi ſui genitrice, (vt ità prę gaudio dixerim) feſcennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis viſceribus in Domino delectemur, in qua dum redemptoris noſtri recolimus matrem, reliquarum feſtiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis ſolennitatibus eſt antiquior tempore, nequaquàm eſſe debet inferior dignitate. Nam ſi Salomon cum Iſraëlitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tam copioſum & magnificum ſacrificium ſolenniter celebrauit, quale quantumcúque gaudium beatæ Mariæ natiuitas populo Chriſtiano debet afferre, in cuius vterũ, velut reuerà ſacratiſſimũ templũ, Deus ipſe deſcendens, & humanam naturam ex ea ſuſcipere, & cum hominibus dignatus eſt viſibiliter habitare? Licèt enim & in illud Salomonis templum Deus deſcendiſſe credendus ſit, in hoc tamen rationabili ſanctuario, hoc eſt, in beatiſſimæ Virginis vtero, multo mirabilius, multoque feliciùs dignatus eſt manere pro nobis, in quo Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. De illo quippe, antiquo videlicet templo, ſcriptum eſt: Factum eſt cùm exîſſent ſacerdotes de ſanctuario, impleuit nebula domum Domini, & non poterant ſacerdotes ſtare propter nebulam. Impleuerat enim gloria Domini domum Domini. Quæ omnia (ſicut egregius Prędicator dixit) in figura contingebant illis. Gloria quippe Domini intelligitur Chriſtus, cuius fide repletus eſt mundus. De qua gloria, cùm pro obdurato Iudęo deprecaretur Dominum Moyſes, vt pareceret populo peccatori, reſpondit Dominus: Propitius ero illi. Veruntamen viuo ego, & vinuit nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra. Et Pſalmiſta: Implebitur, inquit, gloria eius omnis terra. Quòd autem nebula impleuit domum Dei, & non poterant ſacerdotes miniſtrare propter nebulam, hęc ſententia ſuperbos Iudęorum pontifices ac doctores inſinuat, qui dum incarnationis Chriſti ſacramenta inueſtigare deſpiciunt, debitum fidei ſuę miniſterium per erroris nebulam perdunt. Ità enim eorum mentes infidelitatis calígo repleuit, vt proprijs exigentibus meritis, non agnoſcant debitum credulitatis. Ad illud ergò templum Dominus in nebula deſcendit, vt cæcam Iudaicæ infidelitatis caliginem deſignaret: in hoc (ſicut ſcriptum

Ibidem.

1. Cor. 10.

Num. 14.

Pſal. 71.

Nota quanto ſtudio Eccleſia Dei colat natalem diem S. Mariæ.

3. Reg. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.18. est) in Sole posuit tabernaculum suum, vt sedentes in tenebris & vmbra mortis illuminaret. Illi denique templo Deus omnipotens gloriam quidem sui aduentûs contulit, sed nihil ex eo in sua natura susceptit: in beatissimæ autem Virginis vterum non solùm dignatus est descendere, sed ex eo etiam perfectâ sibi substantiam nostræ mortalitatis vnire. Quanto igitur nostri tẽplimaior est dignitas, tãto glorioſior debet esse solẽnitas.

Quis isthuc hæreticis persuadeat?

Sed quo pacto eius solennitatẽ dignè celebrare valet infirmitas hominũ, quæ gaudium parere meruit Angelorũ? Qualiter eã laudare poterit mortale hominis transitorij verbũ, quæ illud de se protulit Verbum, quod manet in æternũ? Quæ lingua in eius laude inuenitur idonea, quæ illũ genuit, cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuslibet martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutis eius insignia ad redemptoris gloriã prædicamus, etiãsi ad cogitandum tardior sensus impediat, vel ad loquendũ balbutiens lingua nõ suppetat, verborum tamen copiã ipsius rei materia subministrat. Cũ verò genitricis Dei laudes scribere volumus, quia noua & inaudita sunt, quæ tractanda suscipimus, nulla inuenimus verba, quibus ad hæc dignè exprimenda sufficere valeamus. Tollit enim facultatem sermonis materia singularis. Quæ enim lingua explicare sufficiat, vel quę ratio humana nõ obstupescat, cũ cogitare cœperit, quia creator oritur ex creatura, factor fit ex factura? Quòd in Virginea puellę matrice cõcipitur, qui vastissima totius mũdi amplitudine nõ tenetur? Quòd iacet intra materna viscera paruulus, qui cũ coęterno Patre rerũ omniũ iura gubernat immensus? O beata vbera, quę dũ tenue lac puerilibus labris infundũt, Angelorũ cibũ & hominũ pascũt. Exiguũ exprimũt liquorẽ, & mũdi reficiũt creatorẽ. Qui suæ virtutis imperio mariũ procellas mitigat, qui fluminibus indeficientẽ aquarũ impetũ subministrat, qui aridam terram innumeris vbiq; fontibus irrigat, raras de virgineo pectore guttas lactis expectat. Manat liquor ex vberibus Virginis, & in carnem vertitur Saluatoris.

Hîc, dilectissimi fratres, hîc, rogo, perpendite, quàm debitores sumus huic beatissimę Dei genitrici, quantasq; illi post Dominum de nostra salute gratias agere debemus. Illud siquidem corpus Christi, quod beatissima Virgo genuit, quod in gremio fouit, quod fascijs cinxit, quod materna cura nutriuit: illud, inquam, absq; vlla dubietate, nõ aliud, nũc de sacro altari percipimus, & eius sanguinẽ in sacramentũ nostræ redẽptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc sancta Ecclesia docet. Nullus ergò humanus sermo in laude eius inuenitur idoneus, de qua Mediator Dei & hominum cognoscitur incarnatus. Impar est illi omne humanæ linguę præconium, quę de intemeratæ carnis suę viscęribus cibũ nobis protulit animarum, illum videlicet, qui de semetipso perhibet, dicens: Ego sum panis viuus, qui de cęlo descendi: si quis ex hoc pane manducauerit, viuet in ęternum. Per cibum nanque à paradisi sumus amœnitate deiecti, per cibũ quoq; ad paradisi gaudia reparati. Cibũ comedit Eua, per quem nos æterni ieiunij fame mulctauit: cibum Maria edidit, qui nobis cælestis conuiuij aditum patefecit.

Nota hæc de veritate corporis Christi in Eucharistia.

Iohan. 6.

Hîc etiã, obsecro dilectissimi fratres, hîc lineã nostrę redẽptionis attendite, & q̃ circa nos diuinæ pietatis viscera fuerint intẽta, cordis aure pensate. Fecit Deus hominẽ, vt ita dixerim, mortaliter immortalem, videlicet vt si custodire vellet præceptũ obedientiæ, in æternũ viueret: si verò cõtemneret, mortis mox imperio subiaceret. Quid plura? Peccauit homo, diabolo suadẽte, & tota humani generis arbor venenata est in radice. Cecidit infelix pater per gulam, & eius progenies rea facta est per naturam, dicente Apostolo: Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri. Factus est itaque Adam fermentum, & vniuersam corrupit multitudinem filiorum: quia dum ille pestifero serpentis vitiatur afflatu, tota in illo humani generis massa corrumpitur. Vndè mediante iam nouę gratiæ splendore, per egregium nobis Prædicatorem dicitur: Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. Sed pius & misericors Deus noluit omnimodò perire creaturam suam, quam formauerat ad imaginem & similitudinem suam. Ex omni itaque multitudine nationum vnum sibi elegit, Israëliticum videlicet populum, cui & legem dedit, & sacrificia sibi diuersorum animalium offerre præcepit. Sed lex illa, vt homo per eam perfectè saluaretur, nequaquàm erat idonea. Sicut enim per Paulum dicitur, Nihil ad perfectum adduxit lex. Quia enim rudis adhuc ille populus, superbus & rigidus erat, ad portandum perfectæ legis iugum ceruicem cordis humiliare non poterat. De quo nimirùm populo ad Moysem Dominus dicit: Cerno, quòd populus iste duræ ceruicis sit. Danda ergò illi fuerat huiusmodi lex, quæ nec omninò à diuinis obsequijs

Gen. 3.

Ephe. 2.

1. Cor. 5.

Heb. 7.

Exod. 32.

quijs liberum ire permitteret, nec, tamen præcipiendo summa & grauia, deterreret. Sacrificia autem, quæ tunc offerebantur, ad emundationem carnis aliquatenùs prodesse poterant: ad conferendum verò animabus salutem, sufficere non valebant, dicente Apostolo: Si enim sanguis taurorum, aut vitulorum, aut cinis vitulæ adspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum se obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientias nostras ad seruiendum Deo viuenti? Cùm enim ad emundationem carnis sacrificia illa prodesse denunciat, purgationem animabus cõferre nequaquàm potuisse designat. Neque enim irrationalis creatura ad sanctificandam rationalẽ esse poterat valida. Sed nec ipsi sacerdotes sanctificare populũ poterant: quia & ipsi pro suis reatibus offerre hostias indigebant. Neq; delictis obnoxij delictorũ valebant vincula soluere, vel peccatores peccatorem iustificare. Necesse ergò erat, vt talis sacerdos inueniretur, qui dũ in alijs peccatorum sordes ablueret, ipse in se abluendum aliquid non sentiret: & dũ alieni reatûs contagia tergeret, in semetipso aliquam lepræ maculam non haberet. Sed huiusmodi homo in humano genere inueniri non poterat: quia vnusquisque cũ Propheta hunc versiculũ veraciter decãtabat: Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in delictis peperit me mater mea: & sicut per Apostolũ dicitur, Omnes peccauerũt, & egent gloria Dei.

Heb. 9.

Psal. 50.

Rom. 3.

Obsecro, dilectissimi fratres mei, hanc vestræ, immò nostræ salutis historiam diligenter attendite, & humanæ restaurationis ordinem etiam in vestris cordibus ordinate. Corda vigilent, oculi nõ dormitent. Cùm igitur huiusmodi homo in humano genere inueniri non posset, nè in peccato suo periret homo, creator hominum de beatissima Virgine carnẽ sumens, sine peccato factus est homo, sine peccato cõceptus in Virginis vtero, sine peccato est cõuersatus in mũdo. Eià, fratres, intẽdite. Intẽdite, inquam, & ineffabile redẽptionis nostrę mysteriũ vigilãter audite. Ecce iã sacerdos, fratres, nulla ipse habẽs peccata: & idcircò dignus & potẽs, vt sacrificiũ offerens, aliena mũdaret peccata. Ille videlicet, cui per Prophetã dicitur: Tu es sacerdos in ęternũ secũdùm ordinem Melchisedech. Sed, sicut per Paulum dicitur, necesse est sacerdotẽ aliquid habere, quod offerat. Veruntamen (sicut superiùs dictum est) impossibile erat, vt brutorum carnes animalium sanctificarent animas hominum, & irrationalis hostia ratione vtentium sufficeret abolere peccata. Vndè ex persona Filij ad Patrem per Psalmistam dicitur: Sacrificium & oblationem noluisti: Holocausta etiam pro delicto non postulâsti. tunc dixi: Ecce venio. Oportebat ergò, vt rationalis hostia fieret, quę creaturam rationabilem expiaret. Sed peccator aliquis homo, sicut indignus erat vt sacrificiũ offerret, sic etiam nihilominùs, vt ipse sacrificiũ fieret. Quid ergò sacerdos noster faceret? Quò se verteret? Quod redemptionis nostrę consiliũ inueniret? Vndè Mediator Dei & hominũ placationis hostiã sumeret, qua pacem inter Deum & hominẽ reformaret? Omnis quippe terrena creatura, si rationalis erat, peccati virus de primi parentis radice contraxerat: si irrationalis, rationalem iustificare nõ poterat. Quid ergo faceret Mediator pacis, & pax ipsa? Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem macerię soluens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos cõderet in semetipso in vnũ nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliaret ambos in vno corpore Deo per Crucẽ, interficiens inimicitias in semetipso, & veniens euangelizauit pacẽ his, qui longè, & pacẽ his, qui propè. Quid, inquã, faceret? Considerate, fratres mei, diligenter, considerate ineffabilis viscera pietatis, perpendite immensum & inæstimabile pondus diuinæ charitatis. Quia enim in rebus inueniri non poterat precium nostrę redemptionis, redẽptor noster semetipsum obtulit patri pro nobis hostiam in odorem suauitatis. Sic ipse factus est sacerdos & sacrificium: ipse redemptor & precium. Vndè rectè per Paulũ dicitur: Talis enim decebat, vt nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus, qui non habet quotidie necessitatem, quemadmodùm sacerdotes, priùs pro suis delictis hostias offerre, deindè pro populo. Hoc enim fecit semel se offerendo Dominus noster Iesus Christus.

Psal. 109. Heb. 8.

Psal. 39.

Ephe. 2.

Heb. 7.

Auditis itaq; nunc, dilectissimi, breuiter reparationis nostræ mirabile sacramentum, audite etiam salutis nostrę opportunũ valdè consilium. Tradidit semetipsum pro nobis Christus ad mortem: mortificemus & nos pro eius amore omnem in nobis terrenę cõcupiscẽtiæ voluptatẽ. Quòd enim subire Crucis patibulũ voluit, viã nobis, qua redire valeamus ad patriam, strauit: vt qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus

Iter ad cælũ per pœnitentiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos adstringendo surgamus: & quod deiecerat elatio superbiæ, erigat dilectio
1.Pet.2. humilis vitæ. Vndè & Pastor Ecclesiæ clamat, dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Et Paulus: Imitatores, inquit, Dei
Ephe 5. estote, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

Degustemus ergò nunc, dilectissimi, cum Christo temporalem momentaneę mortis amaritudinem, vt ad ęternam postmodùm resurrectionis eius mereamur peruenire dulcedinem. Quod enim fecit pro nobis, hoc etiam fieri quęrit à nobis, testante Prophe-
Psal.115. ta, qui dicit: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Pro nostra etenim redemptione non aurum dedit, non argentum appendit, non pecuniam numerauit: sed semetipsum tradidit, precio-
1.Pet.1. sum sui corporis sanguinem fudit, propriam pro nobis animam posuit. Vndè & Petrus ait: Non corruptibilibus argento & auro redempti estis de vana vestra conuersatione paternę traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Christi.

Expedit ergò, vt redemptori suo semetipsum offerat, quicunque ad eius consortium peruenire festinat. Illius vestigia imitetur in via, qui cum eo gaudere anhelat in patria. Illum sibi ducem faciat in itinere, qui ei particeps esse desiderat in peruentione.
Rom.8. Si enim compatimur, & conglorificabimur: si commorimur, & conuiuemus. Et iterum
Rom.6. idem dicit Apostolus: Si complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Nemo se, fratres mei, inaniter seducat: nemo se vanę spei securitate decipiat. Non enim possumus hîc gaudere de seculo, & illic regnare cum Christo. Eccè intemerata & gloriosa Virgo Maria, cuius hodiè splẽdidissima natiuitate vniuersa per orbem sancta illustratur Ecclesia, in lege prefigurata, in Patriarchar̃ & Prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo singulari honorificentię priuilegio salutata, thronus Dei, solium Diuinitatis, palatium Regis ęterni, gazophylacium thesauri, quo sumus de cruenti prędonis seruitio comparati, nobis proponitur in exemplum.

Hęc tam singularis, tam incomparabilis Virgo, si non sequeretur humilitatem Christi, nunquàm pertingeret ad celsitudinem Christi: si iuncta mandata contemneret, ad promissa prędicta nullatenùs peruenire. Nam dum, prędicante eo, quędam mulier extolleret vocem de turba, dicens: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quę sux-
Luc.11. isti: respondit: Quinimmò, beati qui audiunt verbũ Dei, & custodiunt illud. Alibi etiam
Matth.12. cùm quidam sibi propinquos secundùm carnem adesse nunciaret, dicens: Eccè mater tua & fratres tui foris stant, quęrentes te: respondit: Quę est mater mea, & qui sunt fratres mei? & extendens manus in discipulos suos, dixit: Eccè mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cęlis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Notate, fratres, notate dignitatem vestram, si adimplentes legem Dei, frangitis voluntatem vestram. Eccè beata & venerabilis Virgo Maria, secundùm carnem quidem mater Christi fuit, frater non fuit, soror non fuit. Nam quicunque aliquid horum secundùm carnalis iura propinquitatis extiterit, aliud sibi esse omninò non valebit, vt nimirùm si mater fuerit, frater, vel soror esse nõ possit: si verò frater extiterit, mater non sit. Nos autem hęc simul omnia Christo per spiritum sumus, si voluntatẽ Chri-
Iohan.3. sti, quę illi semper cum patre communis est, adimplere satagimus. Sed quod natũ est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est: quia Deus spiritus est. Ex illa ergò parte, qua redẽptor noster Deus est, propinqui sibi tam multipliciter sumus, quàm illi beata Virgo, ex qua nasci dignatus est, secundùm carnem esse non potuit. Proprium & singulare fuit illi beatissimę Virgini, Christum in vtero concipere: commune verò & vniuersale est omnibus electis, in cordis eum deuotione portare. Felix illa, & tantùm beata fœmina, quę illum nouem mensibus gestauit in ventre. Felices etiã nos, si illũ assiduè portare studeamus in mente. Mirabile quidẽ fuit, Christum concipi in vtero carnis: sed non est inferius, si deferatur in ergastulo pectoris. Vndè & per Iohannẽ re-
Apoc.3. statur, dicens: Ego sto ad ostium, & pulso: si quis aperuerit mihi, intrabo ad illũ, & cœnabo cum illo, & ipse mecùm. Notandum verò, quia priùs se cœnaturũ narrat: deindè cœnam daturum, grata vice pronunciat: quia cuius nunc bonis operibus pascimur, cum

eo simul postmodùm in æterni conuiuij dapibus epulatur. Hîc etiam, dilectissimi, considerandum est, quanta sit dignitas nostra, quantaque nobis sit proportio cum Maria. Concepit Maria Christum in matrice carnis: deferimus & nos in visceribus mentis. Reficiebat Maria Christum, cùm teneris labris lac exprimeret vberum: reficimus & nos varijs bonorum delicijs operum. Christus bonis hominũ operibus pascitur.

Libet autem nunc, dilectissimi, pro ædificatione nostra in regula diuinæ iustitiæ parumper radios mentis infigere, & qualiter omnipotens Deus electos suos deprimi temporaliter sinat, quos extollere in æternum decreuerit, indagare. Vt enim nunc de cæteris sileam, hæc eadem beatissima Virgo, cuius hodiernam natiuitatem debitis veneramur obsequijs, ante constitutionem mundi in consilio æternæ sapientiæ electa & prælecta, licèt de regali fuerit stirpe progenita, nulla tamen humanæ dignitatis altitudine floruit, nullis rerum temporalium diuitijs abundauit. Præsepium quippe parturientis indicat, quia diuersorium, in quo pareret, non habebat. Solent autem homines nascentibus pueris futuri successùs læta promittere, & ex eorum auspicijs prospera matribus nunciare. Beata verò Maria, cùm filium ad templum deferret, & hunc Simeon in
Luc. 2. vlnis acciperet, audiuit: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: àc si apertè dice-
Ibidem. ter: Dum filius tuus senserit passionem Crucis in corpore, te etiam transfiget gladius compassionis in mente.

Studeamus & nos, dilectissimi, seculi huius blandimenta despicere, rerum terrenarum affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, Crucem Christi assiduè in mente portare: quatenùs dum nunc gladio Mariæ transfigimur, cum ipsa postmodùm de æternæ felicitatis dulcedine satiemur. Quod ipse præstare dignetur, qui ex Patre ante secula genitus, ex ipsa nasci dignatus est in fine seculorum, Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO TERTIVS DE NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ: VT HABETVR IN TOMIS ALOYSII.

Nitium sancti Euangelij secundùm Matthæum: Septembris 8. Matth. 1.
Liber generationis IESV Christi, filij Dauid, filij Abraham. Et reliqua.

Homilia lectionis eiusdem.

Audistis, fratres charissimi, Dominicæ incarnationis ineffabile sacramentum. Audistis in genealogia beatissimæ genitricis Dei, reparationis humanæ mysterium. Audistis, quia creator Angelorum dignatus est propagari de stirpe mortaliũ. Audistis, quia proauos habere est dignatus in terris, qui fons & origo omnium rerum iura gubernat in cælis. Ait enim beatus Euangelista: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham.

Desiderantur nonnulla.

Hinc, fratres, hinc, rogo, perpendite, quibus laudibus digna sit beata & gloriosa Virgo Maria, quæ illum nobis de castissimis suis visceribus genuit, qui nos de tã profundo gutture auidissimi draconis eripuit. Ad eius nanque efferenda præconia nõ rhetoricorum diserta facundia, non dialecticorũ subtilia argumenta, nõ acutissima philosophorũ apta reperiuntur ingenia. Et quid mirũ, si hæc ineffabilis Virgo in suis laudibus modum humanæ vocis exuperat, cùm & ipsam humani generis naturam, excellentium meritorum dignitate transcendat? Non deniquè excellentissimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apostolorũ senatus, nõ Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorũ, non quisquam sequentium patrum, huic beatissimæ Virgini poterit comparari. Quid enim sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratiæ charismate plena fuit? Sic nanque ab Angelo, dum salutaretur, audiuit: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quid, rogo, vitij in eius mente vel corpore vendicare sibi potuit locũ, quæ ad instar cæli, plenitudini totius Diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim, Nemo potest prodignitate laudare matrẽ De
Luc. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Coloſ. 2. enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum. Per hanc enim beatiſſimam virginem non ſolùm amiſſa olim vita hominibus redditur, ſed etiam beatitudo Angelicæ ſublimitatis augetur: quia dum homo ad ſuperna reducitur, illorum numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Hoc nempe Angelorum multitudo illa ſignauerat, quæ paſtoribus audientibus in redemptoris noſtri natiuitate clamabat: Gloria in excelſis &c. Cùm enim priùs dicitur, Gloriam eſſe Deo in excelſis: deindè additur, Et in terra, patenter oſtēditur, quia ineffabilis intemeratæ virginis partus, non ſolùm terris, ſed & ipſis nihilominùs generabat gaudium cælis. Hoc etiam illa beatorum puerorum indoles aſſerebat, qui veniente ad paſſionem Domino, concordi voce cantabant: Oſanna in excelſis: benedictus qui venit in nomine Domini.

Lucæ 2.

Matth. 12.

O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo & Mater dici poſſit, & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiſerat caſtitatis. Mirabatur partùs inſignia, quæ nulla nouerat viri contagia. Erat ſpes in partu, cùm non fuiſſet voluptas in coitu. Immenſum concepit, æternum genuit, genitum ante ſecula parturiuit, qui ſibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abſtulit natus: qui antequàm naſceretur, talem creauit eam, vt ipſe dignè naſci poſſet ex ea. De qua Propheta Dauid multò antè prædixerat: Mater Sion, dicet homo, & homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam Altiſſimus. Creatus eſt ex ea, quam creauit: portatus eſt manibus, quas formauit: ſuxit vbera, quæ repleuit. Puellæ confouebatur in gremio, quem vaſtiſſima cæli non recipit latitudo. Puerilibus faſcijs cingebatur, qui immenſitatem orbis terræ pugillo complectitur. Matris parebat arbitrio, qui omnium rerum iura ſuo gubernat imperio. Vagiebat in cunabulis, qui Angelorum gaudium eſt in cælis. Vilibus tegebatur crepundijs, qui electos ſuos ſtola induit immortalitatis. Imperabat illi puella, cui cuncta obtemperant & obediunt elementa. Sic nanque in Euangelio ſcriptum eſt: Quia venit cum parentibus Nazareth, & erat ſubditus illis. Meritò itaq; beata Maria dicitur Parens Parentis, fons fontis viui, origo principij: quia ille ex ea prodijt per materiam carnis, qui caput eſt & initium omnium rerum per eſſentiam Deitatis.

Pſal. 86.

Lucæ 2.

Ezech. 44. Hæc eſt porta illa, de qua Ezechiel teſtatur, dicens: Conuerti me ad viam portæ ſanctuarij exterioris, quæ reſpiciebat ad Orientem, & hæc erat clauſa: & dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides, clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſibit per eam, & ſemper erit clauſa. Verè ſemper clauſa, quia ſemper incorrupta. Incorrupta ante partum, incorrupta poſt partum: concipiens virum, neſciens virum, ſicut per Ieremiam dicitur: Faciet Dominus nouum ſuper terram, & eccè mulier circundabit virum. Gaudeamus itaque, dilectiſſimi, & exultemus in natiuitate Virginis Dei genitricis, quæ nouum mundo nunciauit gaudium, & totius extitit humanæ ſalutis exordium. Exultemus, inquam, & ſicut gaudere ſolemus in natiuitate Chriſti, ità etiam gaudeamus in natiuitate matris Chriſti.

Ieremi. 31.

Hodiè nata eſt Regina mundi, feneſtra cæli, ianua paradiſi, tabernaculum Dei, ſtella maris, ſcala cæleſtis, per quam ſupernus Rex humiliatus ad ima deſcendit, & homo, qui proſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſſcendit. Hodiè apparuit ſtella mundo, per quam Sol iuſtitiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſraël. Hodiè nata eſt ſplendidiſſima illa Virgo, ex qua proceſſit ſpecioſus forma præ filijs hominum, tanquàm ſponſus de thalamo ſuo. Hodiè prodijt ex vtero matris, quæ templum fieri meruit diuinitatis. Hodiè impleta eſt propheria illa, quam eximius prophetarum ille Eſaias, quaſi præco factus ad aduentum Reginæ mundi, magna voce clamabat, dicens: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſſcendet. Et benè hæc incomparabilis Virgo virga dicitur, quæ per intenſionem deſiderij ad ſuperna emicuit, non per ſiccitatem boni operis diſtortæ nodoſitatis vitium incurrit. De qua virga redemptor noſter, quaſi flos aſſcendit, qui martyribus & confeſſoribus ſuis totius orbis campos, velut roſis & lilijs decorauit. Singularis nanque flos ſanctæ Eccleſiæ ipſe eſt, ſicut de ſemetipſo in Canticis canticorum loquitur, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Hoc lilium non in montibus, ſed in conuallibus naſcitur: quia ſuperbis Deus reſiſtens, in humilium cordibus inuenitur.

Num. 24.

Eſa. 11.

Cant. 2.

Lilium

Lilium vocatur Chriſtus, lilium dicitur & mater Chriſti, ſicut in eodem Cantico ſubinfertur: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Sicut lilium inter ſpinas, ſic beatiſſima Virgo Maria enituit inter filias: quæ de ſpinoſa propagine Iudæorum nata, candeſcebat munditia virgineæ caſtitatis in corpore, flammeſcebat autem ardore regeminæ charitatis in mente, fragrabat paſsim odore boni operis, tendebat ad ſublimia intentione continua cordis. Ibidem.

Deeſt aliquid.

Aue, inquit Angelus, gratia plena, Dominus tecùm: benedicta tu in mulieribus. O dulce, ó admirabile nuncium. O nouum & inauditum Angelicæ ſalutationis obſequium. Plenam appellat gratia, quia ipſe in eam deſcendebat, per quem omni mundo collata eſt gratia. Dominus, inquit, tecùm: quia ille in te eſt, qui talem fecit te, vt & ipſe faceret ex te. Benedicta tu in mulieribus. Per mulierem infuſa eſt maledictio terræ, per mulierem redditur benedictio terræ. Per cuius manus potus mortis amaræ porrigitur, per eam quoquè dulcis vitæ poculum exhibetur. Largiſſimum benedictionis nouæ fluentum, rorum deterſit maledictionis antiquæ contagium. Sed quid ad hæc Maria? Nunquid delato ſibi cælitùs nuncio, in immoderatæ ſe lætitiæ riſum ſoluit? Nunquid in ſuperbię faſtum ceruicem mentis erexit? Nunquid nō, antequàm reſponderet, ipſum Angelicę ſalutationis pondus librata mentis lance penſauit? Ait enim Euangeliſta: Quę cùm audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio. Vbi ſunt illę, quę dicunt: Ego ſum virgo, Ego ſum virgo: ventoſę, contentioſę, ſuſpicioſę, delicioſę, veſte compoſitę, moribus diſſipatę? Ego ſum virgo. Neſcio enim virum, ignoro coniugium. O virgo, quàm felix eſſes, ſi quod habes in carne, ſeruares in mente, cuſtodires in actione. Quid enim prodeſt, ſolius carnis integritatem ſeruare, & malignorum ſpirituum ſtupris mentis interiora corrumpere? Quid iuuat virginem eſſe, & exigentibus actionum meritis, nequaquàm ad virginale præmium peruenire? Virgo carne, non animo, virginitatis præmio non potitur. Aliud enim eſt, tentationum fortiter illecebris contraire: aliud, eiſdem blandè irrepentibus, etſi non corpore, mente tamen eneruiter cedere.

Luc. 1.

Ibidem.

In virgines ſuperbas & diſſolutas.

Non ergò cuiquā ſufficit ad capeſſenda præmia ſolus pudor virgineus, niſi & alijs fuerit ditata virtutibus. Iohanni quippe in Apocalypſi per Angelum dicitur: Hi ſunt, qui cum mulieribus coinquinati non ſunt: ſequuntur Agnum, quocunquè ierit. Agnus enim noſter, ille videlicet, qui tollit peccata mundi, charitatem habuit: quia pro ſalute hominum proprium ſanguinem fudit. Gratia humilitatis emicuit: quia humiliauit ſemetipſum vſq; ad mortem, mortem autem Crucis. Patientiam ſeruauit, quia cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur. Mundanę dignitatis altitudinem ſpreuit: quia, ſicut per Iohannem dicitur, cùm vellent illum Regē conſtituere, montis latibulum petijt. Inimicos dilexit, pro quibus & in cruce poſitus exorauit, dicens: Pater, ignoſce illis, &c. Ille itaque Agnum, quocunquè ierit, ſequitur, qui non ſola virginitate eius veſtigia, ſed per omnes quoquè virtutum ſemitas, inquantùm pręualet, imitatur. Ille Agnum ſequitur in peruentionis requie, qui illum imitari ſtuduerit in itineris aduerſitate.

Apoc. 14. Iohan. 1.

Phil. 2. 1. Pet. 2. Iohan. 6.

Sed plerunquè conuerſatione coniugatorum, vita confunditur virginum, cùm illi vltra habitum aſſumunt opera, & iſti iuxta ordinem proprium non excitant corda. Vndè & per Prophetam dicitur: Erubeſce Sidon, ait mare. Quaſi enim per vocē maris ad verecundiam Sidon adducitur, quandò per comparationē vitę ſecularium, atque in hoc mundo fluctuantium, eius, qui munitus & quaſi ſtabilis cernitur, vita reprobatur. Sępè enim nonnulli ad Dominum poſt carnis peccata redeuntes, tanto ſe ardentiùs in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores de malis videntur. Et ſæpè quidam in carnis integritate perdurantes, dum minùs ſe reſpiciunt habere quod defleant, plenè ſibi ſufficere vitę ſuę innocentiam putant, atque ad feruorem ſpiritùs nullis ſe ardoris ſtimulis inflammant. Et fit plerunquè Deo gratior amore ardens vita poſt culpā, quàm ſecuritate torpens virginis innocentia. Vndè & voce Iudicis dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multùm. Et iterùm: Gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.

Eſa. 25.

Luc. 7. Luc. 15.

Illa ergò virginitas perfecta eſt, quę reliquis virtutibus cingitur, quę vera mentis hu-

Virginitas perfecta quæ ſit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis humilitate conditur, quæ non solùm illibatam se seruat in carne, sed etiam pudicam custodit in ore. Vndè & beata virgo Maria, audito Angelicæ legationis mysterio, solitum modesti silentij rigorem tenuit: & licèt ipsa intrà se discutere non posset, qualis esset illa salutatio, verbis tamen inquirere superfluum deputauit. Sed mox tacendo audire meruit, quod inquirere non præsumpsit. Ait enim Angelus ei: Nè timeas, Maria: Luc. 1. inuenisti enim gratiam apud Dominum. Eccè concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Quod Propheta multò antè venturũ prædixit, hoc præsens adesse cidit Esa. 7. verbis Angelus nunciauit. Dicit enim, vt præmissum est, Esaias: Eccè Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Illic Iesus, qui Saluator dicitur: hîc Emmanuel, qui, Nobiscùm Deus, interpretatur.

Qua lætitia, quo tripudio, fratres mei, Mariæ mens impleta esse potuerat, quando hæc prophetica & Angelica verba intrà se inuicèm conferebat? Maria enim, inquit Luc. 2. Euangelista, conseruabat omnia verba hęc, conferens in corde suo. In quanta se excelentia super humanum genus sublimari conspexerat, quæ se creatoris sui matrem fieri audiebat? Sed quæ tanto apud Deum fastigio crescere meruit, quanta se apud seipsam humilitatis deiectione substrauit? Ait enim: Eccè ancilla Domini: fiat mihi secùndùm verbum tuum. Dei mater ab Angelo dicebatur, & ipsa se ancillam Domini fatebatur. Et verè Mater simul & ancilla. Ancilla siquidem per communem conditionis humanæ naturam: Mater verò, per ineffabilem diuini muneris gratiam. Mater in eo, quòd genuit: ancilla in eo, quòd genita fuit. Nondùm Euangelium scriptum erat, & iam Euangelica præcepta seruabat. Præcepit enim Dominus: Quanto maior es, humilia te in omnibus. Quid enim maius matre Domini? Quid humilius ancilla Domini? Eccè ancilla Domini: fiat mihi secundùm verbum tuum.

Esa. 19. Aliquid desideratur.

Eccè, inquit Propheta, Dominus ascendit super nubem leuem. Sol quippe cùm nube tegitur, ab humanis visibus occultatur. Sic nimirùm, sic Saluator noster, sumpta ex Virgine se carne vestiuit, in qua diuinitas latens, humano intuitu videri non potuit. Quæ nubes idcircò leuis dicitur: quia beatissima Virgo nullo viri semine grauida, sola sancti Spiritus gratia fœcundatur. Quæ & dignitatem genitricis obtinuit, & virginalem pudicitiam non amisit. Quæ sine contaminatione concepit, & sine dolore filium procreauit. Non secutus est dolor partum, quia non præcessit libido conceptum. Dictum nanque fuerat Euę: In dolore paries filios. Quę sententia in alijs matribus viguit, in Gen. 3. Maria verò modum sui iuris amisit. In mulieribus fixa perstitit, in Virgine præualere non potuit. Quę enim Virgo permansit concipiendo, dolorem sentire non potuit parendo. Ille quippè, qui ex ea ineffabiliter prodijt, claustrum virginalis pudicitię non corrupit. Virginem deniquè veniens introiuit, virginem nihilominùs exiens dereliquit. Cant. 4. Hęc enim est hortus conclusus, fons signatus: quę & fructum fœcunditatis edidit, & virginitatis meritum non imminuit.

O mirabilis, ô singulariter nobilis caro beatissimę Virginis, in qua mulieribus natura mutatur, humana conditio non tenetur. Per coitum quidem est genita, sed nõ per efficaciam coitûs enixa. Edita communi nascentium iure, edidit singularis gratię nouitate. In humano deniquè genere ille nobilis dicitur, qui claris Maiorum titulis insignitur: Beata verò Maria, licèt de generosa sit patrum stirpe progenita, abillo tamen trahit excellentissimę nobilitatis genus, qui de illa est nouo nascendi genere procreatus, & per clarissimam sobolem, omnem humani stemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, sed incomparabiliter clarior generositate prolis. Filia siquidem Regum, sed mater Regis Regum.

Psal. 86. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Sed quicquid de teà mortali homine dicitur, celsitudinis tuæ meritis non æquatur. Quam enim excellens gratia super Angelos eluat, ad eius dignè efferenda præconia humana fragilitas non adspirat. Rogamus te, clementissima ipsius pietatis & misericordiæ Mater, vt qui tuæ laudis insignia frequentare gaudemus in terris, tuæ intercessionis auxilia habere mereamur in cælis: quatenùs sicut per te Dei filius dignatus est ad nostra descendere, ità & nos per te ad eius valeamus consortium peruenire, qui cum patre & spiritu sancto viuit & gloriatur per infinita secula seculorum, Amen.

ILLV.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTI ADRIANI ET ALIORVM XXIII. VT HABETVR IN ANTIQVIS MS. *codicibus, quibus vetustissima Martyrologia adstipulantur. Stylum passim nonnihil expoliuit F. Laur. Surius.*

IN diebus illis cùm tyrannus Maximianus ingrederetur Nicomediam, Christianos perditurus, misit persecutores per loca singula, vt interficerent in Christum credentes. Intrans autem vrbem, properè abijt ad templum, & procidens in faciem, adorauit deos suos, statimque eis iussit sacrificium offerri. Vbi id populus cognouit, festini offerebant alij tauros, alij vitulos, plerique oues & arietes, & hircos, & volatilia. Erat enim plena idolis ciuitas, adeoq; per omnes eius regiones sacrificabant, vt omnia sacrificiorum nidoribus complerentur. Aderant etiam præcones, qui voce magna clamarent, vt præstò essent omnes ad offerendas dijs suis hostias: si qui verò id contemnerent, ij tormentis excruciarentur. Quòd si quispiam Christianus reperiretur, ignibus combureretur. Quidam etiam designati sunt, qui omnem illam ciuitatem accuratè inquirerent, & si quos vel viros, vel fœminas in Christum credentes, deprehenderent, cautè eos ad iudicem perducerent: quibus etiam varia supplicia & flammas atrocissimas minabantur, si quẽ occultarent: porrò præmia à tyranno promittebantur, si eos proderent & indicarent. Tũ verò vicini vicinos, amici amicos, propinqui propinquos, partim præmijs illecti, partim pœnarum metu tradere cœperunt. Pœnæ enim terribiles constitutæ erant in eos, qui celâssent Christianos. Septembris 8. Sæua Christianorum persecutio.

Accedebant interim ij, qui Christianis inuestigandis præpositi erant, ad militiæ principem, dixeruntque ei: Quidam Christiani latitant in spelæo, quos nos nocturnis vigilijs psallentes audiuimus. Id vbi audiêrunt, qui erant in palatio, cum magna militum manu specũ vallârunt, compræhensosque eos, qui intùs erant, per omne corpus ferro vinctos adduxerunt in ciuitatem, in qua erat rex. Cùm autem procederet rex ad adorandos deos suos, & hostias immolandas, obtulerunt eos illi, atque dixerunt: Eccè, rex, omnem nos perlustrantes vrbem, inuenimus omnes cultores magnorum deorum, & iussis tuis obtemperantes. At hi soli reperti sunt tua iussa contemnentes, & deos tuos irridentes. Mox ille iubet stare currum, & Christianis propiùs accedentibus ait: Vndè estis? Respondent illi: Nos quidem hîc nati sumus, at religione Christiani sumus. Rex dicit ad eos: Non audîstis, quæ supplicia constituta sint in huius religionis cultores? Respondent illi: Audiuimus quidem, sed irrisimus tuam stultissimam iussionem, mentemque peruersam, & ipsum quoquè satanam, qui operatur in filios infidelitatis, quorum princeps tu es. Rex ait: Et audetis vos stulta dicere iussa nostra? Equidem, per deos magnos, tormentis acerbissimis conficiam corpora vestra. dixitque ad principes: Extendantur, & cædantur virgis: videamusq; num venturus sit Deus eorum, vt opituletur eis, & eripiat ex manibus meis. Adducti sunt ergo tres quæstionarij, qui eos crudis neruis cæderent. Martyres dixerunt: Adde his etiam alios tres impijssime hostis Dei. quo enim plùs auxeris tortores, tanto plures nobis adijcies coronas.

Christiani vincti offerantur Maximiano. Contẽnunt eius impia edicta. Ephe. 2. Cæduntur neruis.

Maximianus tyrannus dicit ad eos: Infelicissimi mortalium omnium, iam ego iubeo præcidi vobis ceruices, & vos coronas expectatis? Abiurate hanc vanam doctrinam vestram, nec frustrà perdatis vosipsos. Martyres respondent: Perdet te Deus, qui sine causa affligis seruos eius, nulli culpæ affines. Maximianus ait: Lapidibus rotũdis eorum contundite ora. Quæstionarij, arreptis lapidibus, eorum maxillas verberârũt. Martyres dicunt: Quia vidisti nos rectè agentes, idcircò sine misericordia nos iubes ità torqueri. Sed Angelus Domini percutiet te, & omnem impijssimam domum tuam. Præuaricator & inimice Dei, necdùm satiatus es pœnis nostris, quibus affecisti nos, nec exhorruisti tot horis nequissimè sæuire in nos? Sed certè maiora te manent supplicia, quàm sint nobis abs te illata. Neque cum animo tuo reputare voluisti, corpore circundatos nos esse, quemadmodùm & tu es: quanquàm corpus tuum pro tua volũtate prophanum

Maxillę lapidibus cõtundũtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

phanum est & impium. Acutissimi lapides tui non potuerunt conterere maxillas nostras. Agnosce, fili diaboli, & vide omnia sic se habere, vt loquimur. His auditis, Tyrannus immodico furore percitus, ait ad eos: Per magnos deos iuro, iussurum me, vt excindantur linguæ vestræ, vt ex vobis discant mortales omnes non contradicere dominis suis. Christi martyres dixerunt: Audi nequissime tyranne: Si tu eos, qui seculares dominos suos contemnunt, odio habes & subdis tormentis: qua tandem ratione cogis nos venire contra Dominum Deum nostrum, vt iam meritò patiamur ea, quæ tibi parata sunt, tormenta? Maximianus respondit: Quæ verò mihi sunt parata supplicia? Martyres dixerunt: Quæ præparauit Deus diabolo, & angelis eius, & vasis eius, quę estis vos impijssimi: id est, ignis inextinguibilis, & vermis immortalis, tormenta numquàm desitura, pœnæ sempiternæ, locus perditionis, exteriores tenebræ, vbi est fletus oculorum & stridor dentium, pluraque alia. Maximianus ait: Iam verò faciam excindi linguas vestras. Martyres dixerunt: Stulte, etiamsi organum præcidens, quo laudamus Deum, meliùs assecendent ad DEVM gemitus cordis nostri, meliusque ad Deum clamabit cor nostrum. Immò & sanguis noster, quem temerè effundis, habet os vocis ingentis, præ tuba clamantis ad Dominum, quòd iniustè hæc patimur.

Esa. 66. Matth. 8. 13. 21, 24. 25.

His verbis immaniter exacerbatus Maximianus, ait: Annotate singulorum responsa, ferroque per omne corpus constrictos, abducite in custodiam, & omni ex parte affligite eos, vt sicut opto, pœnis eos conficiam. Non enim solo gladio puniendi sunt, sed eorum exemplis omnem hanc regionem corrigi oportebit. Porrò Adrianus, qui erat primus in officio, videns eorum constantiam & vnanimitatem aduersùs tormenta, dixit ad eos: Adiuro vos per Deum vestrum, pro quo hæc patimini, vt dicatis mihi veritatem, & quæ sit remuneratio vel gloria, quam pro his cruciamentis expectatis. Videntur enim mihi magna quædam & admiranda esse, quæ expectatis. Sancti martyres dixerunt: Nec dici potest, nec os nostrum exprimere potest, nec aures capere ea, quæ nos recepturos speramus. Adrianus ait: Itáne nihil de his didicistis neque ex lege, neque ex prophetis, neque ex alijs scripturis? Sancti martyres responderunt: Nos ipsi prophetæ hæc perfectè cognouerunt. Homines enim erant, similiter Deum colentes, & quęcunque à spiritu sancto acceperunt, ea locuti sunt. De illa autem gloria sic scriptum est: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit Deus diligentibus se. Hęc vt audiuit Adrianus, statim exiliens, sterit in medio eorum, & dixit exceptoribus: Annotate etiam meam confessionem cum his sanctis athletis Dei. Sum enim & ego Christianus. Confestim exceptores hęc in palatio renunciant regi. Vbi autem eos vidit rex, suspicabatur aliquā accusationem scripsisse Adrianum aduersùs sanctos martyres, aitque: Legatur quamprimùm relatio, quam misit nobis charissimus noster Adrianus. Exceptores dixerunt: Non putet pietas tua illum accusare eos: sed ipse quoquè se Christianum profitetur. Rogauit autem nos, vt nomen eius in damnatorum numerum referremus.

Esa. 64. 1. Cor. 2.

Adrianus credit in Christum.

Id audiens Maximianus, iratus est valdè, iussitque eum celeriter ad se adduci. Postquàm autem aduénit, dixit ei: Insanis Adriane? Num & tu vis vitam tuam malè perdere? Adrianus respondit: Non insanio, rex, sed à multa insania reuersus sum ad sanam mentem. Maximianus dixit: Quid multa loqueris? Pete à me veniam, & dic tuo omnium conspectu, subrepsisse tibi, vt ità loquereris, & expunge quę dictâsti exceptoribus, vt nomen tuum cum damnatis annotarent. Adrianus respondit: Equidem ab incèps à Deo petam veniam malefactorum meorum, & superioris vitę errorum. Maximianus hęc audiens, furore inflammatus, iussit eum ferro vinctum pertrahi ad carcerem cum sanctis martyribus, certum prefigens diem, quo & illum & sanctos martyres audire vellet. Vnus verò è seruis Adriani properè domum abiens, nunciauit Natalię vxori eius, Adrianum dominum suum ferro vinctum, ductum in carcerem. Illa hoc audiens, scidit vestem suam, & eiulans ait ad seruum: Quid culpę admisit dominus meus, vt carceri traderetur? Respondit seruus: Quosdam vidi torqueri propter nomen eius, qui dicitur Christus, & illis nō acquiescentibus, vt sacrificarent dijs, aut regis præceptis obedirent, etiam ille dixit ad exceptores, vt scriberent ipsum cum eis, libentissimè cum illis moriturum. Natalia dixit: Scis´ne, qua causa illi pœnis affecti sint? Respondit seruus: Dixi iam tibi, ea causa eos excruciatos, quòd nollent sacrificare. Id audiens Natalia valdè

Ducitur cū alijs in custodiam.

exhilarata est, vestęque mutata, quam lacerauerat, celerrimè se contulit ad carcerem. Erat ipsa parentibus nata Christianis, & filia sanctorum: & anteà quidem non sese ausa fuerat declarare, quòd esset Christiana, propter persecutionis immanem acerbitatem. Cùm autem venisset in carcerem, prócidens ad pedes viri sui, osculabatur vincula eius, & ait: Beatus es mi domine Adriane: siquidem inuenisti opes, quas tibi non reliquerunt parētes tui. Sic verò benedicetur, qui timet Dominum. Verè, mi domine, congregâsti tibi diuitias in iuuentute tua, quas alioquì non inuenisses in senectute tua. Reuerà nunc securus pergis ad illud seculum, recondens tibi thesauros, quos inuenies necessitatis tempore: quibus tunc certè carebunt illi, qui nunc amplas possident facultates: & abundabūt, qui modò pauperes sunt: quandò non erit ampliùs fœnerandi tempus, nec mutuum accipiēdi: cùm iam nemo poterit liberare à supplicijs gehennæ, nec adiuuare aliquem: non pater filium, non filiam mater: nec opes frustrà coaceruatę suî possessorem: non seruus herum, non amicus amicus. Vnusquisque enim suum onus portabit. Tua verò omnia, mi domine, tecùm proficiscentur ad Christum, vt ab eo percipias promissa, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Itaque securus perge ad illum, nihil timens mala futura, vt accipias iustam à Domino mercedem. Iam enim superâsti ignem inextinguibilem & alia tormenta. Peto autem abs te, mi domine, vt permaneas in hac vocatione, qua vocatus es, nè pulchritudo tua te reuocet, neque affines, neque parentes, non diuitiæ, non possessiones, non pueri, non puellæ, nec quicquam omninò terrenum. Omnia enim hæc veterascunt & corrumpuntur. Ea sola nunc tuos versentur ob oculos, quæ sunt æterna, nec respicias ad ista caduca breuique peritura: non te dissoluant amicorum adulationes, nec tibi fidem suffurentur tuam sua blandiloquentia. Immò verò detestare illorum blandimenta: contemne impia & nefanda consilia. Ad eos solos attende, qui tecùm sunt, sanctos: eorum imitare constantiam, sectare patientiam. Nec te frangat furor tyranni, non varia tormentorum genera reformides: non te perturbet hic ignis, non flamma perterreat.

Vide fœminæ virilem animū.

Gal. 6.

Esa. 64. 1. Cor. 2.

Hæc cùm Natalia dixisset, obticuit. iam enim hora erat vespertina. Ait autem ad eam Adrianus: Abi nunc domum, soror mea, & cibo te refocilla. Vbi cognouero nos vocari ad quæstionem, mittam qui te vocet, vt cognoscas finem nostrum. Tum illa surgens à pedibus eius, omnes sanctos accedebat, & illorum vincula osculabatur. (Erant autem omnes vigintitres:) dicebatque eis: Rogo vos, serui Christi, confirmate hanc vestram. Hic est fructus tormentorum vestrorum: hi dolores vobis salutem parient sempiternam. Itaque & huius animam lucramini cum animabus vestris, vt Christum vobis debitorem efficiatis: sitisq; vos ei parentes loco illorum, quos secundùm carnem habuit impijssimos. Confirmate animum eius monitis sanctissimis, vt futura credēs, compleat agonem. His dictis, abiecit se ad pedes illorum, & adorauit vincula, quibus stringebantur, rursusque se contulit ad Adrianum, in interiori custodia manentē, & ad ligatum extensum, aitque ad eum: Vide, mi domine, nè te moueat elegans forma corporis tui, neque decor iuuentutis tuæ. Hęc enim omnia esca vermium sunt. Non tibi imponat aurum vel argentū, non vestes precioſæ, non possessiones, & id genus alia impedimenta. Nihil enim hæc proderunt in illo tremendo iudicij die, omnia enim hîc remanent. Nec quisquam ibi vel dabit munera pro anima sua, vel ea oblata recipiet. Sola animarū sanctarū munera suscipiet Deus. Hęc cū locuta esset, valedicens ei, abijt in domū suā.

Martyrum vincula osculatur S. Natalia.

Adorauit, pro, veneratus est.

Post dies aliquot audiens Adrianus ad tribunal se cum alijs vocatum iri, ait ad sanctos martyres: Si licet mihi cum bona venia vestra, domini mei, ibo domum, & adducam ancillam vestram, sororem meam, vt adsit agoni nostro. Promisi enim ei cum iuramento, quòd hora passionis nostræ ipsam accersirē. Sanctis martyribus assentientibus, dedit munera eis, qui custodiæ præerant, & abscessit, pro se fideiussores relinquens eosdem martyres. Cumque iam esset in itinere, vidit eum quidam è ciuibus, moxque præcucurrit ad Nataliam vxorem eius, dixitq; ei absolutum esse Adrianum, & iam aduenire. Illa id audiens, nolebat credere. Quis enim, inquit, potuit illum à vinculis absoluere? Mihi verò non contingat, vt absoluant eum, & separetur à sanctis. Hæc illa loquente, domesticus puer eius aduenies, dicit ei: Nóueris dominum meum dimissum: & ecce

Universidad de Deusto
Biblioteca

venit. Tum illa suspicata fugisse eum martyrium, incredibili affecta dolore est, & fleuit amarissimè. Cumque eum conspexisset, surgens proiecit è manibus, quæ tenebat, & clauso ostio, exclamauit: Facessat hinc procùl à me, qui defecit à Domino, & mentitus est Deo suo. Non mihi contingat loqui ori illi, quo Dominum suum abnegauit: nec audiam verba linguæ fallacis, quæ dolosè egit in conspectu Dei sui. vertensque se ad illum, ait: O sine Deo, mortalium omnium miserrime. Quis te coëgit aggredi opus, quod perficere nequires? Quis te separauit à sanctis illis? Quis te seduxit, vt recederes à conuentu pacis & quietis? Dic mihi, quæ te res in fugam compulit, necdùm inito certamine? Quid ità abiecisti arma, necdùm hoste conspecto? Quomodò vulneratus es, nulla adhuc missa sagitta? Mirabar ego, si ex gente, quæ est sine Deo, & è ciuitate impiorum quippiam boni Deo posset offerri. Et quinam fieri possit, vt ex gente homicida hostia munda Deo consecretur? Neque enim ex impurissimis, & qui delectantur fundendo sanguine, purum thymiama potuit offerri Deo. Quid igitur faciam infelicissima, quæ coniuncta sum huic ex impijs impio? Non mihi concessum est vnius horæ spatio, vt dicerer vxor martyris potiùs, quàm transgressoris. Breuis fuit exultatio mea, sed per secula durabit opprobrium meum. Ad horam lætata sum inter mulieres: at nunc cum ignominia versabor inter illas.

Pissima fœmina mirè dolet, dum putat maritum suũ à Christo defecisse.

Interim beatissimus Adrianus his eius sermonibus valdè delectabatur, immò & confirmabatur, ità vt ardentiùs cuperet implere, quod promiserat. Mirabatur autem ex eius fœminæ ore illa verba proficisci, quæ & iuuenis, & nupèr nupta esset. Nam intra menses tredecim illi fuerat coniuncta. Cernens autem eam immodicè cruciari & vehementer affligi, ait ad eam: Aperi mihi, domina mea Natalia. Non enim, vt tu putas, martyrium subterfugi: absit hoc ab animo meo: sed véni, vt mecùm esses, & præsens interesses certamini nostro, quemadmodùm promiseram tibi. Illa non credens, respondit: En vt me in fraudem vult impellere transgressor: en vt mentitur alter Iudas. Recede à me: alioquì meipsam interficiam, vt vel sic satieris. Sed cùm nollet aperire, dixit ad eam Adrianus: Aperi ocyùs. ego enim recedo, vltra te non visurus. Posteà verò lugebis, quòd non videris me ante decessum meum. Fideiusserunt pro me sancti martyres, & si ego inuentus non fuero à custodiæ præfectis, cum suis pariter & meas luent pœnas, nec ferre poterunt, cùm sint iam penè illati à tyranno supplicijs exanimati. Hæc audiens Natalia, statìm reserauit fores, & manu suò sibi prostrati sunt. Ait autem ad eam Adrianus: Beata es inter mulieres, quoniam tu sola cognouisti Deum, vt saluum faceres maritum tuum. Verè tu sola palàm apparuisti in terra amans virum tuum. Benedicta corona tua, quæ es fructus victoriæ, & martyrum consors, etiamsì non patiaris tormenta. Deindè assumpta illa, abijt. Interea eundum autem dixit ad eam: Dic, quæso, soror mea, quid constitueris de facultatibus tuis. Illa respondit: Noli, domine mi, noli meminisse eorum, quæ sunt mundi huius, sed animum tuum illiciant. Id solùm cogita, ad quod vocaris. Excidant ab animo tuo omnia mundi huius corruptioni obnoxia: ad ea sola videnda festines, quæ non deficiunt, quæ sunt reposita tibi & sanctis illis, cum quibus ambulas in via Domini.

Sanctissimę admonitiones Nataliæ.

Vbì ad carcerem ventum est, Natalia ancilla Dei properè se prostrauit ad pedes sanctorum, & adorauit vincula eorum. Videbat enim corpora eorum iam à supplicijs putrefacta, ità vt vermes ex eorum vulneribus exciderent: inclinansque se se, putredinem omnem abstergebat. Misit verò etiam puellas suas, quæ adferrent ei lintea eius & multa & valdè preciosa. Erat enim prima inter clarissimas fœminas, & tam suorum, quàm mariti sui parentum natalibus insignis. Allata autem à puellis linteа accipiens, exterſit suis manibus plagas sanctorum, alligabatque manus & pedes eorum, (Erant enim illorum dissoluti artus pondere vinculorum ferreorum) mansitque cum eis in carcere diebus septem, studiosè sanctorum martyrum vulnera curans. Vbì autem aduénit dies, illis audiendis præstitutus, Maximianus iussit eos coram se exhiberi. Mox aduolant ministri ad carcerem, iubentque eos exire. Cùmque non viderent eos pœnis dissolutos, instàr pecudum portant eos, ingredi non valentes. Omnes enim vigintitres vna erant constricti catena. Porrò Adrianus athleta Christi sequebatur eos, vinctis à tergo manibus. Cumque ad tribunal appropinquâssent, adesse is, qui negocijs præfectus erat, eos conspicatus, nunciauit Maximiano, adesse condemnatos illos. Tyrannus verò dixit: Subligaculis ad verenda præcincti, introducantur

Nota pœnas martyrum.

Item Nataliæ erga illos fedulitatem.

ducantur omnes pariter, vt suos inuicem videant cruciatus. Commentariensis dixit ad regem: Illi, qui priùs cruciati sunt, non possunt nunc ad quæstionem vocari: sed Adrianus introducatur, qui cùm sit etiamnùm recens, potest quæstionem omnem perferre. Aliorum autem putrefacta sunt corpora, ità vt costæ eorum appareant: & si rursùs quæstio inter illos exerceatur, mox animas reddent, nec durare poterùt ad supplicia eis præparata. Nos enim nolumus, vt quodam pœnarum compendio finem vitæ accipiant, tanquàm qui nihil peccârint. Sed habeant inducias quasdam paucorum dierum, & tum dignas dent facinorum suorum pœnas. Si ergò iubes, introducatur nunc Adrianus, qui ad omnem perferendam quæstionem adhuc satìs habet roboris. Maximianus dixit: Tectum subligaculo, introducite eum. Expoliant ergò eum vestibus, & ferentem suis manibus eculeum, eum sistunt coram tyranno. Eunti autem illi dixêre sancti martyres: Eccè Adriane, dignus effectus es, vt tollas crucem tuam, & sequaris Christum.

Martyres confirmant Adrianum euntem ad supplicia.

Vide ergò, nè frangaris timore, & abeas retrorsùm, mercesque tua euanescat, & thesaurum tuum diabolus suffuretur. Non te perterreant ea, quæ videntur, tormenta, sed contemplare animo ea, quę expectas: & fidenter accedens, pudore affice tyrannum. Non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Rom. 8.

Porrò Natalia dicebat ei: Vide, mi domine, vt in solo Deo defigas mentem tuam, nec cor tuum ad vllam rem expauescat aut trepidet, vbì videris tormenta tibi intentari. Labor exiguus est, sed manebit te laus sempiterna. Breuis est afflictio, sed quies erit perpetua. Ad breue tempus feres dolores, at paulò pòst cum Angelis exultabis. Quòd si terreno regi militans, propter exigua stipendia vapulabas: multo iam constantiori animo ferre debebis, quicquid tibi pœnarum illatum erit, propter regna cælorum. Item Natalia.

Vbì autem introductus fuit Adrianus, cùm eum vidisset tyrannus, ait ad eum: Adhuc permanes in insania, & vis malè exire ab hac vita? Adrianus respondit: Iam tibi dixi me ab amentia recessisse: & ideò paratus sum hanc vitam profundere. Maximianus ait: Non ergò sacrificas, nec adoras deos, sicut ego & cęteri omnes? Adrianus respondit: Cùm tu in errore verseris, curalios in errorem inducis, & tum teipsum perdis, tum omnem hunc populum, cui persuades, vt adoret eos, qui sine anima sunt, relinquantque Deum, qui fecit cęlum & terram, mare & omnia, quę in eis sunt? Maximianus dixit: Itáne exigui tibi videntur dij nostri, qui magni sunt? Adrianus respondit: Ego verò nec exiguos, nec magnos eos dico, cùm sint planè nihil. Audiens id tyrannus, iratus iubet eum lignis contundi. Vbì autem cognouit beatissima Natalia, quòd cœpissent eum cędere, continuò sanctis martyribus indicans, ait: Eccè dominus meus iam inchoauit martyrium. Illi verò sese prosternentes, pro eo Dominum deprecabantur. Tyrannus autem dixit adeos, qui illum cędebant: Dicite ei: Noli blasphemare deos. Adrianus ait: Si ego sic crucior, dum blasphemo eos, qui non sunt dij: quæ tibi ferenda erunt cruciamẽta, qui Deum viuum & verum blasphemas? Maximianus dixit: Hæc verba ab illis impostoribus didicisti. Adrianus ait: Cur tu illos impostores vocas, qui duces nobis sunt ad vitã æternam? Vos potiùs estis seductores, qui homines in perditionis laqueos inducitis.

Adrianus lignis tunditur.

Tum verò Maximianus furore pércitus, iubet eum à quatuor cædi lictoribus magnis fustibus: dicit autem ad eum Adrianus: Quanto tu mihi, tyranne, numerosiora adhibes supplicia, tanto mihi plures conficis coronas. Omnia verò, quæ aut tyrannus interrogâsset, aut Adrianus respondisset, beatissima Natalia sanctis martyribus renunciabat. Maximianus tyrannus dixit: Vel nunc confitere deos, & parce tibi atque iuuentuti tuæ. Quid ità temerè teipsum perdis? Iuro tibi per magnos deos, non sine commiseratione adspicere me pulchritudinem tuam. Adrianus respondit: Equidem parco mihiipsi, nè totus peream. Maximianus ait: Ergò confitere deos, vt tibi sint propitij, teque honoratum restituant in locum pristinum. Non enim comparandus es cum illis, qui tecùm vincti sunt. Tu enim benè nati & honesti viri filius es, & licèt iuuenis sis, tamen magnis honoribus dignus es.

Magnis fustibus cædi tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cæteri pauperes sunt, atque è rusticis & malesanis prognati. Adrianus respondit: Nôsse te patriam & genus atque auos meos non dubito. Verùm si scires benè illorum sanctorum genus, opes & patriam, quam expectant, quamprimùm abijceres te ad illorum pedes, rogaresque, vt pro te deprecarentur: quin & manibus tuis confringeres deos tuos. Ad has voces ira immensa inflammatus Maximianus, iubet à quatuor viris fortissimis eius ventrem verberari. Cumque videret effundi viscera eius, iussit parci illi. Erat enim beatus Adrianus iuuenis & corpore tener, annos natus plùs minùs viginti octo: dixitque ei sæuissimus tyrannus: Animaduertis, quantùm tibi parcam. Si ergò sola voce inuocâris deos, mox iubebo accersiri medicos, vt curent vulnera tua, & hodiè mecùm eris in palatio meo. Adrianus respondit: Tametsì tu mihi promittis & operam medicorum, & honores, & tuam in palatio familiaritatem, dicisque deos tuos se mihi propitios fore polliceri: at velim tamen, vt ipsi mihi dicant ore suo, quid mihi præstituri, quo me beneficio affecturi sint. Ità enim fiet, vt ego eis hostias offeram, eosque adorem, quemadmodùm tu vis. Maximianus ait: Non possunt isti loqui. Adrianus respondit: Quid ergò eis sacrificas, impijssime, qui loqui non possunt?

Eius venter verberatur, & viscera effunduntur.

Valdè commotus tyrannus, iussit eum cum cæteris sanctis ferro constrictum, mitti in carcerem, diem præfiniens, quo omnes simul ad tribunal producerentur. Itaque milites eos in custodiam abduxerunt: & alios quidem trahebant: alios verò, quos pœnæ dissoluerant, portabant. At Natalia beatissima solicitè confortabat Adrianum, & missa ad ceruicem eius manu, eumque palpans, ait: Beatus es, domine mi, quandoquidem sanctorum consortio dignus effectus es. Beatus es, lumen meum, qui pateris eius causa, qui pro te passus est. Proficiscere nunc dilectissime ad videndam gloriam eius. Qui enim communicauerit passioni eius, etiam gloriæ eius particeps erit. Deindè in carcere inclusi sunt. Porrò sancti martyres, qui cum eo vincti erant, accedentes ad eum, salutabant eum, ingenti lætitia perfusi. Qui autem humì iacebant, nec pedibus ingredi poterant, reptantes manibus, festinabant offerre ei osculum pacis. Beata autem Natalia extergebat sanguinem eius, & eo perungebat corpus suum. Cumque oscularentur eum sancti martyres, dicebant ei: Lætare in Domino, dilectissime: quoniã nomen tuũ inter perfectos Dei seruos annotatũ est. Adrianus respondit: Vos gaudete. vestra enim corona, est labor vester. Pro me verò potiùs orate, vt nihil aduersùm me possit diabolus. multùm enim iam corpore defeci. Sancti martyres dixerũt ad eum: Confide in Domino. non enim prævalebit aduersùm te satan. Procùl illum repellet patientia tua. Nos equidem timebamus tibi, cùm adhuc esses homo. At nunc, quandò naturam humanam excessisti, non poterit deinceps tibi prævalere inimicus. Nihil ergò formides. Christus enim est victoria tua. Interim Diaconissæ, & aliæ mulieres piæ & Deo notæ, permanebant in carcere, curantes vulnera sanctorum: & aliæ quidem medebantur vulneribus, aliæ verò suis stolis, quibus indutæ erant, abstergebant puttedinem à vulneribus: partiebanturque inter se sanctos, vt scirent singulæ, quibus suam operam & curam impenderent.

Reducitur in carcerẽ.

Religiosæ matronę solicitè curãt martyres.

Vt autem resciuit tyrannus multas etiam valdè honestas matronas ad eos confluere, magno dolore affectus, vetuit, nè cuiquam illarum pateret aditus in carcerem. Cernens hoc sancta Natalia, non licere fœminis ministrare eis, totondit capillos suos, & sumpto viri habitu, ingressa est in carcerem, & omnium vulnera fouebat sola. Et cùm erga omnes suum explêsset ministerium, veniebat ad Adrianum, sedensque ad pedes eius, ait ad eum: Obsecro te, mi domine, sis memor coniunctionis nostræ, & quomodò ego in hoc martyrio tibi adstiterim, teque in hoc agone confirmârim, hasque tibi coronas præparauerim. Deprecare igitur Dominum nostrum Iesum Christum, vt me tecum accipiat: vt quemadmodùm communicauimus in hac vita misera & plena peccatis, ità simul esse possimus in illa beatissima vita, quæ est omnis doloris expers. Oro te, mi domine, vt has primas preces offeras Deo. Scio enim præstiturum tibi Deum, quicquid ab eo petieris. Amat enim & gratum habet, si quid ab ipso petas. Nôsti peruersitatem ciuium vrbis huius, & regis impietatem: nè fortè quandoquè ab aliquo suggeratur tyranno illi, vt me homini impio coniungat, & polluatur ab eo torus tuus & sancta coniunctio nostra. Quæso, serua coniugem tuam, sicut ab Apostolo didicisti.

Vide S. Natalię facinus.

Dona mihi hanc meritedem continentiæ, vt permaneam tecùm, & discant ex me omnes mulieres obtemperare viris suis, comperta erga me cura & solicitudine tua. His dictis, surrexit, & prout cuiusque necessitas postulabat, singulis curam adhibebat martyribus. Proponebat eis simplices, eosque delicatos cibos. Erant enim intoleran-dis affecti doloribus, quòd vulnera iam inciperent redire ad sanitatem. Vbi autem aliæ fœminæ perceperunt Nataliam præcisis capillis in veste virili seruire martyribus, amputârunt etiam illæ sibi pilos capitis, & virili se habitu tegentes, ingressæ in carcerem, ministrábant sanctis. Fecerunt idem etiam seculares & honestę matronæ.

Alię matronæ imitantur Nataliã martyribus ministrantem.

Quod posteaquàm Maximianus comperit, tum etiam, quòd iam deficerent viribus martyres, iussit incudem adferri, & eorum pedibus supponi, & vecte ferreo manus ac tibias illorum confringi, ità dicens: Dabo operam, vt non instàr aliorum hominum communi morte finiant hanc vitam. Fecerunt lictores, vt erant iussi, vasaque & incudem cum vecte ferreo attulerunt in carcerem. Id vt vidit beata Natalia, occurrit eis, rogauitque vt ab Adriano inciperent, nè pœna atrocissima sanctis illata terreretur. Obtemperârunt ei carnifices, & cùm imposuissent Adriani tibiam super incudem, beata Natalia pedem eius apprehendens, extendit super incudem. Carnifices verò multa vicædentes, amputârunt pedes eius, & crura confregerunt. Porrò beata Natalia ait ad eum: Precor te, mi domine, serue Christi, dum adhuc in te hæret spiritus, extende etiam manum, vt amputent eam, vt sanctis martyribus similis efficiaris per omnia. Maiora enim illi tormenta perpessi sunt, quàm tu. Extendit ergò manum beatissimus Adrianus, & porrexit eam Nataliæ. Illa verò imposuit eam incudi, & carnifices amputârunt. Deindè amouent ab illo incudem, & mox spiritum reddidit.

Excedit è vita beatissimus Adrianus.

Ad alios porrò martyres euntes illi cum incude & vecte ferreo, crura eorum confregerunt, illis suos pedes extendentibus etiam ante aduentum carnificum, sicque dicentibus: Domine Iesu, accipe spiritum nostrum: & sub his verbis sanctas Domino animas reddidêre. Maximianus autem iussit corpora eorum flammis exuri, dicens, Nè fortè veniant Galilęi, & tollant ea. At beatissima Natalia abscondit manum sancti Adriani in sinu suo, nè ignibus absumeretur. Itaque carnifices ad tyranni voluntatem absportabant corpora martyrum, vt ea concremarent in fornace ardenti, quæ iam parata erat. Sequebatur autem eos beata Natalia, excipiens stillantem à martyrum corporibus sanguinem, atque eo suum corpus liniens. Sequebantur etiam aliæ mulieres religiosæ, & honesto loco natæ, martyrum sanguinem in linteamina & purpuram suscipientes: atque alię in sinu suo sanguinem illum abscondebant. Ipsas quoquè carnifices cum vestes, quæ sanctorum martyrum sanguine infusæ erant, clarissimę fœminæ multo auro & gemmis preciosisque ornamentis sibi comparârunt. Vbi ad fornacem ventum est, per eius os superius iactârunt carnifices corpora martyrum in ignem, fœminis illis cum lachrymis ità clamantibus: Mementote nostrî, domini, in requie vestra.

Item, alij martyres.

Nota hinc, quanti fecerit antiquitas reliquias sanctorũ.

Porrò Natalia, facto impetu cum magna voce, volebat seipsam conijcere in ignem. Sed cùm martyrum corpora in fornacem iniecta essent, repentè extitère tonitrua magna, & pluuiæ, & grandines, & fulgura, atque terræmotus, ità vt haud secùs atque in diluuio nataret ciuitas, & loca omnia aquis replerentur, ipsaque fornax vi imbrium & tempestatis extingueretur. Eam Dei iram terribilem cernentes carnifices, aufugerant: alij cadentes in facies suas, expirârunt. Qui autem illic aderant homines fideles, cum Natalia & alijs religiosis fœminis sanctorum martyrum rapuerunt reliquias, adeò prorsùs nihil ab igne lęsas, vt nec capilli quidem combusti essent.

At vero homo quidam religiosus loci illius, cum coniuge sua prócidens ad vestigia Natalię & fratrum, qui aderant, ità dicebat: Ecce nos apud vrbem hanc manebamus in loco secreto, abominantes eorum impietatem & sanguinis profusionem, quam in hac ciuitate exercuit impius rex. At nunc recessuri sumus Byzantium, odio habẽtes hęc loca nostra. Date igitur nobis corpora sanctorũ martyrũ, & ea imposita in nauiculam nobiscùm absportabimus, atq; apud nos recondemus, donèc moriatur hic impijssimus tyrānus. Tum verò huc ea transferemus, vt ab omnibus adorentur. Quod si ea hìc relicta fuerint, rex impius ea tollet, & rursùs cõcremabit, & inuenietmur nos

Adorare, pro venerari, frequens est in sacris historijs & patribus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos proditores eorum corporum, quæ Deus ab igne seruauit per tonitrua, terræmotus & tempestates. Placuit is sermo omnibus, & intulerunt corpora in nauim, quæ ea vexit Byzantium, flante vento in puppim.

Natalia autem mansit in domo sua, habens apud se manum beatissimi Adriani martyris: quam purpura obuolutam & myrrha perfusam, repositi ad caput lecti sui, nemine id sciente. Post dies aliquot tribunus ciuitatis venit ad palatium, orauitque regem, vt eam sibi coniugem acciperet. Erat enim Natalia opulenta valdè, & facilè prima etiam inter clarissimas fœminas, formaque corporis elegantissima. Misit autem ad eam tribunus honestas matronas, vt de coniugio eam solicitarent. Quibus beata Natalia respondit: Multùm ego lætor hoc nuncio. Quis enim mihi præstitisset, vt coniungeretur tali viro? Hoc vnum peto, vt dentur mihi tridui induciæ, vt interìm me præparem. non enim putâram me ab aliquo ad nuptias vocandam. Hæc illa dicebat quidem, sed animo fugam meditabatur, habitare volens apud corpora sanctorum martyrum: atque hac ratione fefellit mulieres, ad ipsam missas à tribuno. Illis ergò recedentibus, abijt in
Psal. 33. cubiculum suum, vbì erat manus sancti Adriani, prócidens in faciem suam, sic precata est cum lachrymis: Domine Deus noster, Deus afflictorum, qui iuxtà es ijs, qui tribulato sunt corde, respice me ancillam tuam, & nè sinas inquinari torum Adriani martyris tui. Rogo Domine, nè obliuiscaris eorum, quæ pro te passus est ille seruus tuus. Miserere Domine, miserere: nè sis immemor vinculorum eius, quæ pertulit propter sanctum nomen tuum. Misericors Domine, memineris amputatorum pedũ & præcisæ manùs eius, nec patiaris inania fieri tormenta eius & miserias, quas viderunt serui tui, qui excruciati sunt propter te. Adspice Domine, & libera me. Memor esto Domine famuli tui Adriani, & eripe me à consortio inimicorum tuorum, nè multiuarius hostis polluat torum Adriani serui tui. Tu Domine, qui liberâsti sanctos martyres tuos ab illo igne, libera me ab expectatione impij hominis.

Visio S. Nataliæ. Hæc cùm precata esset, præ multo mœrore obdormiuit, & eccè vnus è sanctis martyribus illis adstitit ei, dicens: Pax tibi Natalia, ancilla Christi. Confide: non te despexit Deus, neque nos oblíti sumus laborum, quos suscepisti propter nos. Mox autem vt peruénimus ad conspectum CHRISTI, rogauimus eum, vt citò venias ad nos. Beata Natalia respondit: Dic mihi sancte martyr, num vobiscùm coram Christo apparuit sanctus Adrianus dominus meus. Martyr ait: Immò verò ante nos ille peruenit ad Christum. Sed exurge iam, & conscensa naui, proficiscere ad locum, in quo sanabentur corpora nostra. Ibì enim visitabit te Deus, & perducet ad nos. Expergefacta Natalia, vbi ad se redijt, relictis omnibus suis, solam Adriani manum tulit secùm, & profecta est Byzantium. Conscensa autem naui, inuénit illic multos vtriusque sexûs, fugientes à conspectu tyranni. Postquàm autem tribunus de eius abitione cognouit, petijt à Maximiano militarem manum, & aliam ingressus nauim, persequebatur eam. Sed cùm iam ad mille stadia progressus esset, ventus contrarius compulit eum cum suis retrocedere. Quidam autem ex eis, mortui sunt & fluctibus obruti. Porrò nocte media nequam spiritus apparuit nauigantibus cum beata Natalia in naui quadam, inquiens: etiam epibatæ esse viderentur, dixitque eis tanquàm naucleri voce: Vndè veniris, aut quò ire pergitis? Illis respondentibus, se Nicomedia Byzantium proficisci, rursùs ait mendax ille: Erratis planè, in partem sinistram dirigite nauim. Hoc verò dicebat, vt eos in pelagus pertractos perderet. At illi persuasum habentes nautas eos esse orientales, aliorsùm pandebant vela, ituri, quò iussi erant. Confestim autem apparuit eis beatus Adrianus, magna voce dicens ad eos: Pergite, vt cœpistis, nec audiatis istum, qui vobis interitum afferre molitur. Repentè disparuit impostor ille spiritus. Exurgens autem Natalia, vt vidit antecedentem ipsos sanctum Adrianum, mirè exhilarata est. Ventus quoquè secundus existens, perduxit eos Byzantium antequàm diluceſceret. Egressi verò è naui, properè se contulerunt ad eas ædes, in quibus asseruabantur corpora sanctorum martyrum, qui pro Christi amore tormenta omnia perpessi erant.

Porrò beata Natalia manum sancti Adriani posuit super corpus eius, & flexis genibus orauit. Posteà surgens ab oratione, in interius cubiculum se recepit, & fratres sororesq; omnes salutans, rogauit, vt pro ipsa orarent. Illic enim multi fideles conuenerant, qui rogârunt eam, vt parumper quieti se daret. Valdè enim ex nauigatione defatigata erat.

Quiescen-

Quiescenti autem mox apparuit beatus Adrianus, dicens ei: Benè huc aduenisti in pace ancilla Christi & filia martyrum. Veni ad nos in requiem tuam. Veni, & percipe ea, quæ tibi debentur. Illa euigilans, visionem indicat fratribus: rursúmque obdormiens, reddit spiritum. Volentes autem eam excitare fideles, comperiunt vita functam. Surgentes igitur orant, ac deindè ponunt eam apud corpora sanctorum martyrum: & precibus post eam depositionem absolutis, domum illam obsignârunt, in qua multi vtriusque sexûs commorabantur, qui contemptis & repudiatis omnibus, quę sunt huius mundi, Domino seruiebant: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. S. Natalia in pace reddit spiritũ.

VITA S. CORBINIANI, PRIMI EPISCOPI FRISINGENSIS, EDITA AB ARIBONE, *quarto Frisingensi Episcopo.*

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

DVm cupimus ad ædificationem audientium, vitam beati Corbiniani stylo breuissimo explicare, virtutesque, quas per eum fecit Dominus: primò necesse est sancti spiritûs implorare suffragium, quatenùs eius adiuuante gratia, dignè possimus tanti viri Dei & vtiliter miracula enarrare.

HISTORIA.

VEnerandus igitur Dei famulus Corbinianus, ortus fuit ex regione Melitonẽsi, natus in vico, qui dicitur Castrus, ex patre Vualdekiso, & matre Corbiniana. Quo nõdùm nato, genitor eius languore correptus, rebus excessit humanis. Eo itaque post obitum patris nato, mater eius, genitoris sui nomine ex sacro cum fonte fecit ablutum appellari: at posteà illius amore compuncta, nomẽ eius mutauit, eumque vocauit Corbinianum. Qui dum bonæ indolis puer excreuisset, diuina inspiratione compunctus, sacræ religionis officium viriliter diligebat, cœpitque diuinæ scripturæ sagacissimus indagator existere, psalmodiam diligere, ieiuniũ amare, vigilijs & orationibus sanctis insistere, pauperes, quantùm potuit, recreare, hospitalitatem sectari, & in boni operis cultu studiosè persistere. Ad hoc quoquè diuino est perductus amore, vt omnem mundi concupiscentiam ab ipso iuuentutis relinqueret flore, & sanctæ continentiæ sanctæque castitatis solertissimus custos existeret. Porrò ad beati confessoris Christi Germani ecclesiam, in eodem castro constructam, deuotissimè se contulit, atque iuxta eam parium sibi construxit ergastulum, tantùm solitudine delectatus, vt nihil aliud posset videre, nisi tantùm ministros, qui sibi exterioris necessitatis solatium exhiberent. Quos quotidiè sacris studuit disciplinis instruere, vt suæ imitatores existerent vitæ. Multa quoquè cœpit ad illum credentium populique turba confluere, & sacra eius monita diligenter excipere. Quicquid autem ex oblatione fidelium suscepisset, excepto victu necessario, pauperibus erogabat. 8. Septembris. Caput 1. Patria & parentes S. Corbiniani. Virtutes pueri.

Vindemiarum quoquè tempore, cùm quidam ei vindemiarum primitias afferrent, ministri eius in cellario vas indè non modicum impleuerunt. Contigit autem cuiusdam noctis silentio, vt musto vehementer intumescente, magni feruoris vim vas sufferre nequiret, spinamque tam fortiter reijceret vt eius sonitus in cellula ad aures viri Dei peruenirent. Qui statim intelligens quod gestum fuerat, sese in orationẽ fixis in terra genibus proiecit, silentiũ suũ vt seruaret, ministris hoc indicare distulit, sic pernoctans in orando, vsquedùm matutinas Deo laudes persolueret. His peractis, ex more tintin- Cap. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tintinnabuli signo ministros conuocans, suspicionem, quam de vino habuit, eis indicauit. Tunc ergò frater, qui cellario præerat, nomine Ansericus, arrepta clauc festinè

Magno miraculo vinũ in vase conseruat. cellarium reserauit, & in introitu spinam pede inuénit, & in manus tulit, ad vas accessit: res mira apparuit, quia tam incolume mustum inuentum est, vt nec gutta quidem foràs exiret. Quod dum viro Dei nunciauit, omni cautela iussit silere miraculum.

Cap. 3. Quadam verò die fur quidam, instigante diabolo, mulam viri Dei foris reperiens abstulit, eamque ascendens, propinqui saltûs se immergebat latibulis. Ministri verò viri Dei, vespera appropinquante, mulam quærentes, inuenire non poterant, hucilluc quærendo discurrentes per latera montium, & ima conuallium, syluarumque latibula, necnon & ea loca perscrutantes, vbì priùs mula solita erat pasci, vsque dum eis nox ita tenebresceret, vt coacti vacuique domum reuerterentur, & damnum de mula viro Dei referrent. Ipse autem leniter consolatos dimisit, seque in oratione prostrauit: sicque orando permansit, vsque dum matutinarum solennijs debitas Deo laudes impleuit.

Visio Angelica. Ac deindè cùm ad refocillationem lassi corporis paululùm quiescceret, Angelus Domini in ipso matutinali crepusculo ei per visum apparuit, furemque cum mula aduenturum prædixit. Ille autem à somno excitatus, grates Deo retulit & laudes, atq; etiam beato Germano, in cuius ecclesiæ foribus tunc ipse manebat. Apertaque fenestra cellulæ, signo ex more tintinnabuli suos ad se conuocat ministros. Quibus adstantibus præcepit, vt venientem furem cum mula, minimè læderent. Sed hoc nequaquàm appetitæ vanæ gloriæ ministris prædixit, sed vt eorum mentis insaniam mitigaret, nè furore coacti, Dei virtutem in suam mutarent insaniam, aut vt rei sanguinis in eius persecutione non fierent. Vix verba præcipiendo compleuerat, & eccè ostium cellulæ, vbì vir sanctus

Prædicit futura.

Nota vim precũ eius. cum discipulis loquebatur, mula ingressa, super se sedentem obtulit furem rigidum, & quasi exanimem, dorso illius adhærentem perindè àc si ligatus super eam esset, ità vt illum vellet, descendere nequiuisset. Qui dum viri Dei iussione depositus, & humi esset prostratus, instàr ligni vel lapidis, amens & sine sensu iacebat. Cœpit autē eum vir Dei tam increpatione, quàm admonitione, à sua nequitia quasi à graui somno suscitare. Qui cùm ceu dormiens expergefactus esset, timorem dimisit animi, & confitendo atq; paciendo malum, quod viro Dei fecerat, professus est se ampliùs non peccaturum, etiamsi præ inopia periturus sit. Eo ergò sic prostrato iacente, & promittente vitæ mutatiõ, eum vir Dei de humo iussit surgere. Mox ille tam celeriter surrexit, quasi rigidus atque contractus minimè fuisset: & sic suæ miseriæ referebat historiam, quomodò in dorso mulæ pernoctâsset, tot montium summitates atque ima conuallium, syluarum atque veprium densitates perambulâsset, & quasi à mula vinctus fuisset. Quibus dictis fidem vulnerata facies conciliabat. Deniquè ab irrationali animali adductum se intellexit ad virum Dei fuisse professus est, & quòd intempestę noctis silentio viam euntem ad latẽdi reperire minimè potuisset. Sed quid mirum, quòd orationes iustorum, Deo largiente, valeant vincula reprobis inijcere, & à mentis eos reuocare industria, cùm tantam Deus electis suis præstet gratiam, vt cùm rerum necessitas expoſcit, mira quæque aliquandò ex precę faciant, aliquandò verò ex potestate, cũ Iohannes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri? Quia ergò filij Dei ex potestate fieri possunt, quid mirum, si signa facere ex potestate valent? Et quid mirum, si signa per orationes facere valent, cùm Dominus suis fidelibus promiserit, dicens: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & fient vobis? Orationis nanque virtute semper sunt signa ostensa, mirabilia demonstrata. Nam Moyses per orationem Pharaonem superbum regem in mare rubrum demersit, Aegyptios deleuit, & Dei populum liberauit. Iosue occidentem solem tandiù orando stare fecit, nèc hostes pugnando deleuit. Elias tribus annis cælum & mensibus sex ab imbre coercuit, & cùm voluit, orando pluuiam tribuit. Iste itaque vir sanctus oratione alligatum, vt à nequitia suæ animæ solueretur, & ad pœnitentiam reuerteretur: eique argenteos dedit, atque admonuit, vt nec coactus furtum faceret. Et ille accepto munere, lętus recessit.

Ità ferè Gregorius Papa lib. 2. Dialog. cap. 30.

Matc. 11.

Exod. 14.

Ioſ. 10.

3. Reg. 17. & 18.

Nota historiam mirabilem.

Cap. 4. Cœpit itaque longè lateque fama sanctitatis eius crescere, & fidelium ad eum, nobilium & ignobilium, vtriusque sexús turba confluere, æternæ vitæ ex ore illius verba libenter audire. Tantumque excellentia vitæ illius percrebuerat, vt ad summum

Pipinus ma Maiorem domûs Pipinum rumor sanctitatis eius perueniret. Is verò vnum ex charis-

mis sibi optimatibus ad viri Dei cellulam transmisit, seque humilimè eius precibus commendauit. Multique ad eum senes & nobiles concurrentes, vt pro ipsis oraret, rogabant. Alij autem sua ei munuscula orationis causâ mittebant. Tunc vir Dei crebris aduenientium colloquijs occupabatur, sed mens eius magno indè tædio affecta, magnis fletibus atque lamentis se abstrahere nitebatur: tactusque dolore cordis intrinsecùs, suspirijs & gemitibus crebris deplorabat, quòd tranquillitatem, quam quæsierat, & solitudinem, quam desiderauerat, se amisisse perspiceret, & paupertatẽ, quam amauerat, sibi deesse valdè pertimesceret, & adesse sibi diuitias, quas noluerat, orationis studium se vltra consuetudinem amittere, responsis aduenientium, & acceptione dantium, & dispensatione egentium occupatum. His verò tribulationibus fatigatus, quartumdecimum in sua cellula impleuerat annum. Tunc demùm iniens consilium, ad limina sacratissima beatorum Apostolorum Petri & Pauli orationis causa ire decreuit, & ibi se Apostolici viri doctrinæ & orationibus commendare, &, si fieri posset, impetrare ab eo sibi & suis qui cum eo venirent, in quodam angulo latitandi facultatem, vt ad sanctorum Apostolorum patrocinia posset secretiùs peruenire, & ibi sub sanctæ conuersationis regula liceret ipsi vitam ducere.

gisser equitum cũ veneratur.

Affligitur hominum fauoribus.

Cap. 5. It Romam. Mouit autem vir sanctus comitatum suum cum vniuersis supellectilibus, & incolumis cœptum perfecit iter. Oratione autem facta in confessione beatissimi Apostolorum principis Petri, ad beatæ memorię Gregorij Papę pedes se prostrauit, eique secretum animi sui diligentissimè explicauit, & quibus necessitatibus coactus, suum amisisset secretum, & quomodò tranquillum per humanos fauores perdidisset portum, & quibus rerum secularium tumultibus quasi nauis in medio mari iactaretur fluctibus, vt vix solitudinis marginem recolendo prospiceret. Et plùs etiam formidanda adiecit, quia temporalia à multis sibi concessa munera, sibi potiùs ad perditionis cumulum euenire posse timeret, quàm ad præsentis vitę solatia. Venerabilis autē Papa Gregorius audiens viri Dei verba, intellexit zelum animi eius, qualiter & quàm magnam in Dei opere haberet animi puritatem. Erat enim vir Dei valdè facundus, & humanitate præcipuus, conuersatione inter omnes præclarus, contra vitia ad iracundum facilis, velox ad ignoscendum conuersis, non piger in bona operatione, deditus orationi, studiosus psalmodiæ, præclarus in vigilijs, frequens in ieiunijs, largus in eleemosynis, ad omne bonum semper promptissimus, vir mitis atque modestus, nulli pietate secundus. Sed quid de eo dicendum est, quem omnibus benè volentibus, simulque indigentibus, omnis boni adiumentum, quantum potuit, fuisse non dubium est? Itaque vir Dei spiritu sancto repletus, vnicuique congruens erat sexui vel ætati, vt per sanctæ conuersationis studium posset vnicuique sanctarum exempla virtutum ostendere. Sed hæc beatissimus Papa Gregorius intuens, cœpit cum suis inire consilium, nè tanti luminis fulgor abscondetur sub modio, sed vt secundùm dicta veritatis, supra candelabrum posito illo, multi ab eo illuminarentur: cogitauitque, vt ex authoritate beati Petri Apostoli sacerdotalem ei honorem conferret. Itaque in viro Dei, quæ consultando tractauerat, opere perficiens, per singulos gradus ad summum vsque pontificalem eum promouexit honorem.

Catalogus virtutum eius.

Matth. 5.

Ordinatur à Papa Episcopus.

Vir itaque sanctus, quanuis coactus, tamen dono Dei & diuini muneris largitori consentiens, Psalmistæ non immemor, timens nè tali fraudaretur honore, dicentis, Quia noluit benedictionem, elongabitur ab eo: quanuis honorem fugiendo humilitatem continere voluisset, obeditionem tamen maiorem iudicauit, nè patrem resistendo contristaret, vel diuinæ voluntati contraire videretur. Coactus ergò, sacerdotalem susceptit benedictionem, accepto etiam pallio cum benedictione & adiutorio beati Petri Apostoli, vt vbique prædicationis officium exercere in toto orbe posset, & tanti pallij concessu potestatem haberet. Tanto autem accepto honore & priuilegio, in Galliam reuersus est: cœpitque diuinum largiter ex ore eius emanare verbum, & melliflua instàr vini fontis in aures audientium effundi prædicatio: atque per vniuersam Galliam verbum doctrinę illius in virorum ac mulierum sanctis creuit moribus, & tam in sacratarum virginum ac viduarum, quàm & monachorum & clericorum pectoribus diffusum est, ipse verò verbum Dei administrans, ceu prudens dispensator ecclesiæ Christi, vnicuique mensuram tritici hilari vultu largitus est.

Caput 6.

Pſal. 108.

Vſus antiquus pallij.

Prædicat in Gallijs.

Luc. 12.

Interea contigit, vt maior domûs in Gallia, qui erat Pipinus, virum Dei ad se ac-

Cap. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerſiret. Illo verò ad palatium proficiſcente, in via quidam reus ad damnationis vltimi ſuſpendium ducebatur propter latrocinium, nomine Adalbertus, manibus poſt tergum vinctis, & reſtis in collo illius pendebat. Et hi qui funem tenebant, iam eum trahere ad damnationem conabantur. Cœpit autem vir Dei totis viribus feſtinare, & ſubteſtificatione diuina alta voce clamare, vt eius expectarent aduẽtum. Cùm autem appropinquaret, ſtatìm ex equo proſiliens, ad reum ipſum cucurrit, & principes huius operis qui eſſent, omnibus modis inquiſiuit: eosque inueniens, cœpit humilimè poſtulare fixo in terram capite, vt ſibi reum donare dignarentur, vel pœnas differre, vſquedum ad Maiorẽ domûs citiſſimè peruenire poſſet. His minimè petitioni illius obtemperantibus, dicentibusque publicam ſe functionem nullo modo audere prætermittere, nè fortè illius punirentur pœna, qui tanta & talia commiſiſſet crimina, nè regales adiuuandamnationis exitium commouerentur aures: vir Dei reum admonere ſtuduit, aſſiſtentesque longiùs amouit, vt omnem ei putredinem & vulnus animæ ſuæ confeſſione pa-
Nota de cõfeſſione ſacramẽtali. riſſima aperiret, tam in factis, quàm in locutionibus atque cogitationibus praui: eumque arripiens, vt omnis malitiæ ſuæ pœnitentiam puriter ageret, admonere curauit. Ipſe autem reus promiſit ſe vitam & mores correcturum, ſeculum relicturum, admiſſa deploraturum, futura euitaturum. Tunc vir Dei ſigno Crucis æternæque ſaluti caput illius & pectus muniuit, lachrymabili vultu reuerſus, equũ aſcendens, ſub omni feſtinatione cœptum carpebat iter. Quod cùm eodem die perficere minimè poſſet, ſecundum diem ad perfectionem ipſius itineris complens, tandèm ad ſolis occaſum ad palatium peruẽnit, & ex caballo ocyùs deſcendens, ſummique ſe principis pedibus aduoluens, humilima prece popoſcit, vt qualitercunquè de ſuſpenſo illo actum ſit, corpus eius ſibi donare non dedignaretur: ſimul etiam quomodò miniſtros eius pro eo regâſſet, & ijs negantibus quanto indè cum mœrore abijſſet, pleniter expoſuit.

Cap. 8. His dictis, princeps præfatus compaſſus eſt, & eum, quem viuentem tantus pontifex à miniſtris obtinere nõ potuerat, quemque vltimo ſupplicio affectum nemo non mortuum crederet, Epiſcopo præcepit reddi. Nuncij vtrorunque directi, domini venerandi Pipini & beati Corbiniani Epiſcopi epiſtolam deferebant. Qua accepta, tandẽ
Suſpenſum in patibulo conſeruat incolumẽ. die tertia veſperaſcente (O inauditam & valdè incredibilem rem) ità viuens inuenitus eſt latro pendẽs in patibulo, vt eum venerabilis vir Corbinianus muniuerat ſigno Crucis ſanctiſſimo. Sed quid mirum, ſi ſanctus vir Dei, eius vitam à Domino impetrauit oratione & lachrymis ad gloriam Dei, vt nec corporis pondere collum eius diſſolueretur, nec reſtium compreſſio guttur eius ſuffocaret? Qui vtrùm fidelis vel infidelis fuerit, ignoratur. Quid mirum, ſi iſte vir Dei in virili ſexu exaudiebatur, quandò in fragili ſexu fœmineo beatam Chriſti virginem Scholaſticam, à Deo ità exauditam legimus, vt ea, quæ à ſanctiſſimo fratre Benedicto Abbate petijt & obtinere non potuit, diuina ei virtus poſcenti miniſtraret? Volens nanque ipſa virgo caſtiſſima, vt frater eius cum ea pernoctaret in oratione, quod ab eo minimè potuit obtinere, petijt à Domino, & tantam vim ventorum & imbrium impetrauit, vt ex eodem tecto, in quo loquendo conſederant, nullus omninò egredi valeret: & ità qui ibi rogatus noluit manere, manſit inuitus. Si ergò à tam fragili ſexu ſanctus vir Dei Benedictus orando potuit retineri, quid mirum, ſi beatus Corbinianus infideles, aut etiam fideles orando potuit ſaluare, qui ſe à diuino tramite nunquàm abſtrahebat? Sicque factum eſt, vt de pœnis depoſitus Adalbertus, non tantùm viuus, ſed etiam illæſus inuentus ſit, & ad palatium ab his, qui miſi ſi fuerant, deductus. Ad cuius intuitum quasi ad ingens ſpectaculum multitudo ninuita confluebat, & non modò incolumem, ſed etiam valentem contemplabantur, & à mortis habebatur inſigne. Tunc idem Adalbertus, quasi paſſer ereptus à laqueo pœnarum, habitum mutauit, & in ſanctæ conuerſationis vita ſub magiſterio viri Dei poſt multa temporum ſpatia finem viuendi fecit.

Cap. 9. Ex eo tempore vir Dei Corbinianus venerabatur ab omnibus: maximè verò à domeſticis fidei. At ille gloriam ſeculi pertimeſcere, honoris ambitionem expaueſcere,
Vir ſanctus fugit mundi applauſus. tranquillitatem ſecreti, quod perdiderat, multipliciter lamentari, diuitias ſibi locupletaras, haud ſecùs àc auari amiſſas, deflere. Ad priſtinum ergò redijt ergaſtulum in foribus beati Germani eccleſiæ, ibique ſub protectione eius proprium quæſiuit ſecretum, turbas hominum deuitauit, paucosque ſecùm clericos retentauit, quos admonendo & docendo deſerere non valebat. Quibus ſub operationis ſuæ cura victum ſuppeditauit,

peditauit, & verbi Dei ſemina quotidiè eorum pectoribus infudit. Ibique continuis ſeptem annis permanens, eò aduenientibus ſecumque commorantibus verbum Dei ſedulò miniſtrauit. Sed quanto ſecretiùs ſe in ima loca contulit, eo ampliùs fama eius ſanctiſſima altiùs eminebat in publicum, & quotidiè ſuperuenientium turbas ſuſtentare non valens, & quasì concuſſam cellulam, & conquaſſatam medij maris fluctibus nauiculam deflens, ad priſtinum ſe contulit orationis auxilium, iterumque Romam pergere diſponebat, & à tanti patris munimine abſolutionem percipere, & ſecreta monaſterij petere, atque alterius magiſterio ſe commendare pertractans, ſi eum ſummus Papa ſub patrocinio, vt priùs poſcebat, beati Petri militare ſub manuum ſuarum conceſſiſſet ſudore. Qui non iam publicum à Gallorum partibus arripiens callem, ſed ſecretiorem eligẽs viam, in Alemaniam peruenit, deindè in Germaniam: & ſic in Noricum veniens, ibì aliquandiù demoratus, verbi diuini ſeminauit doctrinam, & nonnullorum ſacra verba penetrabant, gratia Dei, corda in augmentum fidei Chriſti. In Norico prædicat verbũ Dei.
Quæ gens adhuc rudis erat, & nupèr ad Chriſtum conuerſa.

Caput 10. Theodo Bauariæ inſignis Dux. Eo nanque tempore erat ibì deuotiſſimus Theodo Dux, inſignis potentia, & virilis virtute, filijs ornatus, & nobilium virorum alacritate præcipuus. Cuius cùm longè lateque felix fama increuiſſet, prouinciam ipſam ſibi & liberis in quatuor partes diuiſit, charique ibi habebantur ſacerdotes, vt ſolet apud nouitios. Qui dum virum Dei Corbinianum aduenisse cognouit, ad ſe inuitauit, eumque humilima ſupplicatione flectere conabatur, vt ab ipſo honores ſibi debitos acciperet. Sed obtinere non potuit: quòd vir Dei mâllet paupertatem tranquillam ſectari, quàm diuitijs frui perituris. Itaque multa ei munera largitus Dux, permiſit abire. Illo autem relicto, in partes filij eius, nomine Grimoaldi, venit: qui eum honorificè recepit, & de tanti pontificis gratulabatur aduentu: nec tantùm ipſe, ſed etiam vniuerſa turba, quę erat in ditione eius. Grimoaldus filius Theodonis
Cùm autem guſtâſſet dulcedinem doctrinæ illius, cœpit multis blanditijs ei ſupplicare, & nimijs inſiſtere precibus, vt eum nequaquàm deſereret. pollicebatur enim eum comparticipem facere filiorum ſuorum. Sed vir Dei ad eius promiſſionem ab ſtatu ſuæ mentis minimè declinauit, ſed immobilis ad explendum iter arreptum permanſit, & ſe nequaquàm recedere ab huius tramitis perfectione profeſſus eſt. Idem verò Grimoaldus munera illi non modica largitus, fecit ei copiam abeundi, direxitque miniſtros, qui eum cum ſummo honore deducerent à finibus Noricenſibus vſque in Italię partes. Qui iuſſa complentes, ſub debito honore benedictionem petentes, reuerſi ſunt. Sed ſilenter, ignorante quidem viro Dei, iubente autem eodem principe, actoribus vel habitatoribus Alpium mandauerunt, tam Venuſticæ vallis, quàm alijs circunquaquè, vt ſi quandò eum reuerti in illas partes contingeret, eum à finibus Baioariorum nequaquàm paterentur abire, nisì adiam dictum principem perueniret.

In ipſo autẽ itinere Romã pergendo, cùm Breones peruenirent, iuxta ſyluam quandam in caſtris manebat. Sed dum cuſtodes equorũ incautè obdormirent, ità vt nullus vigilaret, vrſus è ſylua egrediẽs, ſagmarium viri Dei diſcerpens comedit. Manè autem facto, dum expergiſcebantur cuſtodes, inuenerunt eundem vrſum ſuper ipſum ſagmarium iacentem, & comedentẽ illum. Quod dum Anſericus prædictus viri Dei miniſter agnouit, beato Corbiniano dixit. At vir Dei patiẽter ferens, dixit eidẽ Anſerico: Tolle flagellũ iſtud, & vade ad eum, & fortiter illũ verbera, & caſtiga pro delicto ſuo, quo nobis nocuit. Quod dum ille agere formidaret, dixit ei vir Dei: Vade, & noli timere eum: ſed, vt dixi tibi, fac, ac poſteà mitte ſuper eum ſellam ſagmariam, & ſterne illum, & ſagma ſuper illum impone, & duc cum aljs caballis in viam noſtram. Ipſe verò Anſericus fecit, ſicut præceperat ei vir Dei. Porrò impoſitam ſibi ſagmam ipſe vrſus quasì domeſticus equus Romam vſque perduxit, ibique à viro Dei dimiſſus, abijt viam ſuam. Cap. 11. Vrſum cogit ferre ſarcinas Romam vſq.

Cùm autem ad Tridentinum caſtrum vir Dei peruenit, vbì tunc à Longobardorum rege comes nupèr erat poſitus, nomine Huſingus: is cùm viri Dei emiſſariũ valde decorum forma vidiſſet, emere concupiuit: Sed cùm vendere nollet, furto clàm tollere iuſſit. Cuius rei vindictam cæleſtem ad tempus narrationis & ordinẽ reſeruamus. Igitur vir Dei ſanctus Papiam veniens, à præcellentiſſimo Longobardorũ rege & Deo deuoto cum omni veneratione ſuſceptus eſt, & ſeptem ibì diebus propter ſacram prædicationem verbi Dei, quæ ex ore illius inundabat, retentus eſt. Eius ſe orationibus hu- Cap. 12. Honorificè accipitur à Longobard. dorũ rege.

Universidad de Deusto
Biblioteca

milimè idem rex commendauit, munera largitus non modica, & vale dicentem abire permisit, atque in eius comitatum cuiusdam ciuitatis præfectum ire iussit, & vsque ad portum amnis Padi deducere, & virum Dei cum omni comitatu suo diligenter trãsponere: & indè vsque ad Romanos fines alios cum eo pergere fecit, vt darentur ei pernam totius necessitatis solatia. Cùm autem peruenissent ad portum Padi fluminis, is, qui cum eo missus fuerat, videns elegantem equum viri Dei, animo hærens, emere eum cupiuit. Sed vir Dei minimè se daturum prædixit, summo Romanæ vrbis Pontifici decendum insinuans. Ille verò antiqui hostis peruicacia accensus, ad suæ damnationis cumulum, ad vltimum transeuntibus amnis portum reseruare suis silenter equum præcepit, Dei quoquè viro transposito, subitò se equo imponens, cursu velocissimo in vicinam syluam se immergens cum suis, huc illucque discurrens, simulabat latronem se quærere. Tunc demùm vacuus reuertens, raptorem se non nôsse testatus est. Viri quoquè Dei prouolutus vestigijs popoſcit, vt pro negligẽtia sua ad regales aures eum minimè accusaret. At vir sanctissimus patientiæ suæ custos, hilari vultu ei valefaciens, dimisit, diuinæ vindictæ non ignarus. Cuius rei finem diuino adiutorio ad posterum narrandi ordinem reseruamus. Nam vir sanctus tramite arrepto, cœptum carpebat iter.

A equo animo fecit fraudẽ cuiusdam.

Cap. 13.

Cùm autem quadam die ad Tusciæ partes peruenisset sexta feria ieiunij, in qua abstinere oportebat ab esu carnium, videntes hi, qui præerãt itineri, quòd hora gustandi tardiùs protrahebatur, & quòd caballi calorem toto diei spatio sub pondere mo quirent sustinere, dixerunt vt vel paululùm repausarent. His dictis, is, qui alimenta ad mensam pontificis ministrabat, dixit se ad esum Episcopi nihil præter carnem habere, quam eo die non comesturum Episcopum nouerat. Hoc eo dicente, vir Dei sursum adspiciens, vidit aquilam in aëris altitudine volantem, & ait: Ecce auis, per quam nobis Dominus misericordiæ suæ largitatẽ daturus est alimenta. His dictis, ab intuentium oculis longiùs aquila recessit, & de tanta altitudine oculorum acie piscem in maris fluctibus videns, submissis alis, arreptum ad litus perduxit. Illis ergò pergentibus, quidam cocus pontificis more itinerantium hoc videns, ad litus cucurrit, inuenit aquilam in piscis adhuc viui capite sedentem, piscemq; palpitantem. Qui cùm aduenisset, aquila piscem dimisit, & auolauit. At cocus arreptum piscem obtulit pontifici, & factũ aquilæ enarrauit. Magnitudo verò piscis tanta erat, vt non solùm pontifici sufficeret, sed etiam cunctis, qui apud illum comederunt. Res mira & valdè inaudita, excepto antiquo miraculo, quo Paulo & Antonio coruus ministrauit escam. Tanta enim diuinæ pietatis est largitas, vt nusquàm suos seruos permittat inopia confici, dicente Psalmista: quia Inquirentes Dominum non deficient omni bono. Magna autem erat eodem loco amœnitas, magnaque herbarum copia, & fons largus. Quid ergò ibi aliud datum intelligi, nisi quòd omnipotens Deus, qui suum dignatus est pascere seruum, subuectioni eius necessariam præbuit alimoniam? Sed nequaquàm aliud eius miraculum prædicendum esse videtur.

Nolenti sexta feria vesci carnibus, diuinitùs grandis piscis offertur.

Psal. 33.

Cap. 14.

Octauo nanque die ab eo, quem diximus, similiter sexta feria quidam ex conuiatoribus ad litus maris cucurrit. Est enim delectabilis callis iuxta mare euntibus vndarum molibus depressus. Is dum iret per litus, vidit secus litus natantem piscem non modicæ magnitudinis, quasi pedum vndecim. Quem dum deambulando intueretur, clamore valido auribus viri Dei indicauit. Itaque cuncti, relicto calle, ad litus quasi ad insigne spectaculum cursitabant. Vir autem Dei, cùm natantem conspexit, intrà semetipsum tacitè cogitans, nè fortassis sibi in esum, vt erat, à Deo transmissus esset, quendam suum ministrum, nomine Anserieum, cuius longè iam superiùs mentionem fecimus, ex nomine vocat, scienseum peritiam habere natandi. Ei præsenti exui indumentis, nihil diffidentiæ in animo habere, pugionem in manus sumere præcipit. Ipse verò verbis eius confisus, vestimentis exutus, imperterritus quasi per humum mare ingrediens, (erat enim viribus strenuus, alacer ingenio) in mare mersus, in interiora se contulit, sinistra manu pernatans, dexteram super vndas eleuans, ferro summis nitibus piscem tam fortiter percussit, vt ferrum sequeretur capulus. Piscè verò statim ad altiora maris se torquente, ipse summitatem tenens, ferrum secutus est. Cumque diù per mare natando piscis se fatigâsset, & nihilominùs persequendo eum percussor torqueret, ad litus eum conuertere nitebatur. His ità decertantibus, iam longiùs eductus fluctibus, ità vt vix iam litus adspiceret, confisus tamen verbis viri DEI, sumebat fiduciam. Quod dum piscatores quidam intuerentur, ex latere retia releuantes, his relictis, certatim ad periclitantis adnauigauerunt spectaculum. Qui dum vulneratum piscem intuerentur, totis viribus festinabant, atque ab æquore eum in nauim voluërunt attrahere. Sed dum idem viri Dei minister brachium in summitatem puppis immitteret, cœperunt piscatores pugnis & percussionibus reuerberare, vt ex tanta præda reuertere-tur vacuus ad litora. Sed cùm alacer pedem puppi immitteret, ad flagella intrepidus, viriliter se erigens, arrepto vnius ex manibus remo, cœpit percussores suos cædere. Qui ilicò timore perculsi per orationes viri Dei, illius pedibus se submittentes, nauim vsque ad litus traxerunt cum præda. Tunc vir Dei & qui cum eo erant, immensas Deo referebant laudes, locaque ad applicandum aptissima perspicientes, castra illic metati sunt. Cumque tantæ esset abundantiæ gratia, vt piscem eundem nequaquàm cunctus comitatus illius consumere posset, residua salientes, in vasa condiderunt. Refectis autem omnibus, hi qui aliena rapere conabantur, dignis sunt verberibus castigati, atq; à viro Dei admoniti, nè vlteriùs principis Apostolorum beati Petri peregrinis nocere vllo modo auderent. Duos etiam eis tresses dare præcipiens, nè de operatione diei vacui recederent, abire illos permisit.

Ingẽs piscis magno miraculo capitur sexta feria, qua nõ licebat carnibus vesci.

Cap. 15.

Ipse verò iter persequens, Romam vsque peruenit, & oratione facta ad vtraque beatorum apostolorum Petri & Pauli limina, ad summi pontificis beati Gregorij præsentiam veniens, ad eius se strauit vestigia. At ille surgere illi imperans, sedemq; iuxta se poni faciens, sedere præcepit. Qui cùm sedisset, non modica dona tanto Dei viro obtulit, & cuncta sibi de sua conuersatione diſplicentia enarrauit, quomodò videlicet & quibus quasi immensis fluctibus quatererur huius mundi honoribus, & quomodò ei nec murorum clausura tranquillitatem præstare potuissent, & quantũ huius mundi formidaret diuitias, quippe qui nec vnum vellet habere colonum. Secretum ergò petens, vt ei omnes perturbationes animi sui atque angustias liberè posset referre, lachrymis fusis, flebili voce deplorat, vt suum secretum impoſito honore perdiderit, in pristina petitione persistens, vt ad cœnobium ipsum ire permitteret, vel in quandam cellulam includeret, vel in aliqua secreta sylua ad operationem ipsi concederet agellum. His auditis, tantam humilitatem eius miratus est summus Papa: eoque à se dimisso, ad secreta necessaria synodum congregauit, & in eo conuentu ista recitauit. Quibus illi auditis, vna voce omnes eum reuerti debere proclamabant, multis testimonijs scripturarum id confirmantes. His ità dicentibus, virum Dei in medium venire iussit. Quorum verbis se victum considerans, vt iniunctum sibi à tanto patre officium nullo modo omitteret, & à lucro vacuus rediret ad aream, cum summo ibi aliquantùm temporis retentus honore, benedictione accepta, valefaciens omnibus, tristis recessit.

Dolet se nõ impetrãsse ab Episcopatu absolutionem.

Cap. 16.

Cumque reuertendo Papiam peruenisset, ad portã vrbis feretro impoſitum cuiusdã mortui corpus efferebatur, quem vniuersus sequebatur vrbis magistratus. Qui mox vt virum Dei conspexêre, subtiliter de persona eius atq; vocabulo sciscitabantur. Erat autem cadauer eius viri, qui caballum illius antèà rapere ausus fuerat. Eos autẽ omnes pauor ingens inuasit, quia ille desperatus à medicis, facinus suum non abscondit, sed publicè confessus est. Tunc quoquè vir sanctus cum omni humanitatis reuerentia à rege receptus, regalem deducebatur in aulam: quia nequaquàm principem latebant diuinæ virtutis miracula, quæ per viarum spatia ab eo & per eum fuerant gesta: & propterea miles Christi ampliorem ab omnibus recipiebat honorẽ, quanùs ille ea omnia libentissimè voluisset silentio premi. Sedente autem rege, & cum eo viro Dei, mulier ipsius tunc defuncti orbata viro & viduata, flebili vultu vestigijs viri Dei prouoluta est, adducẽs viri Dei caballum, à viro suo machinis diabolicis & nefandis raptum insidijs, forma & specie decorum quasi de obitu viri sui mortis reum: insuper ducentos solidos viro Dei obtulit, dicens virum suum eadem die percussum fuisse, qua illecebrosis machinis viam viri Dei impedire præsumpsit, & vt ab eadem percussione languor quotidie doloris fomitem ministrãsset, & vt iam à medicis desperatus sibi præcepisset, vt omni diligentia ipsum custodiret caballum, & viro Dei, si, Deo donante, eò reuersus esset, omninò redderet, & eius facinus illi confiteretur, & insuper debitæ impensionis ei aurum afferret, vt pro eius anima vir sanctissimus deprecari diuinam clementiam dignaretur. Quibus dictis, compassus eminẽtissimus rex, & dolore ac tremore compunctus,

Nota vltionem diuinã in eum, qui abstulit equum viri Dei.

Nota regis

Anserici magna fiducia de sanctitate beati viri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

erga eum reuerentiã.

ſtatìm ex throno proſiliens, genibus prouolutus eſt Epiſcopi, rogans nè hoc ſperneret, quod mulier obtulit, & inſuper ſuum reciperet, quod amiſit. Vir autem Dei, nè totam eminentiæ eius familiam contriſtaret, quam ob mortem tanti viri flentem conſpexit, & in magna eſſe deſperatione animæ illius, vniuerſis petentibus ad ſuſcipienda, quæ mulier obtulerat, tandèm coactus conſenſit: regem, vt ſurgeret, petijt, leniterque eum conſolari cœpit, eumque rogauit, nè aliam quis pro ipſo reatu vltionem reciperet, dicens, quia non vindicat Dominus bis in idipſum, ſuisque illum orationibus, vt valeret, adiuturum profeſſus eſt. Fide recepta ex viri Dei verbis, viduata mulier receſſit. Non longè pòſt pontifex, cum ſummo ibì detentus honore & reuerentia, nec modicis ditatus muneribus, à rege dimiſſus eſt, & rebus neceſſarijs abundè inſtructus, ad Tridentinos peruenit fines.

Nahum 1.

Cap. 17.

Cùm autem non longè à caſtro veniſſet in prata, quæ appellabantur Rumannina, quidam ex comitibus eius emiſſarium, quem ibì viro Dei fraudulento conſilio ipſius principis, qui tunc ibì erat, miniſtri abſtulerant, conſpiciens quoddam iumentum ſequentem, & multa macie deformem, ità vt vix cognoſceretur, viroque Dei indicare curauit. Qui eum ſe diſſimulans agnoſcere, ſuis omninò indè ſilere præcepit. Cùm aût vrbis portæ appropinquaret, eccè iam anteà dictus comes Huſingus ei obuiàm veniens, pedibus illius aduolutus, commiſſum à ſe facinus non abſcondit: ſed humiliter confitebatur damnum, quod ei fecerat ex caballo, & illecebroſę machinationis ſuæ. tum per ordinem confeſſus eſt, qualiter propter decoram nobilitatem eius ſuis iumentis ad propagationem eum immittere concupiuiſſet, & in poſterum reſeruare: aſſerens, quòd hoc facto, diuina conſecuta illum ſit vindicta, ità vt ferè quadraginta duo ex ipſis iumentis elephantino morbo perierint, excepto vno ſuperſtite, quod tunc ſequebatur.

Alia cæleſtis vltio ꝓpter equũ viro Dei ablatum.

Et cùm hæc confiteretur, duos, quos optimos habuit, caballos viro Dei obtulit, & inſuper ducentos ſolidos auri, humili voto depoſcens, vt vir Dei pro emundatione delicti in ipſum admiſſi accipere non ſperneret, & ſibi delictum remitteret. Quibus auditis vir Dei arriſit, & ob ſatisfactionem illius condonauit ei. Ille autem cum magno honore per miniſtros ſuos eum vſque ad fines Baioariorum deducendum curauit.

Caput 18.

Cùm autem Magienſe caſtrum intrâſſet, à cuſtodibus captus eſt, ſicut longè ſuperiùs diximus à Grimoaldo duce præceptum eſſe: nec vlteriùs cum abire ſinebant, nisi ad eorum principem ſe iturum promitteret. Ibique nolens & coactus tamdiù detentus eſt, vſquedum ab eis miſſus Grimoaldo hoc nũcians reuerteretur. Quæ vir Dei impedimenta viæ ſuæ diligenter pertractans, conſiderauit diuinæ virtutis gratia vacua non fuiſſe. Tunc enim ad beati Valentini confeſſoris CHRISTI ſepulcrum, ſitum in eodem caſtro, ſanctæ orationis cauſa ſe contulit. ſolicito animo vniuerſam monte nam regionem, vrbi illi confinem circuiuit, viditque terram fructiferam & ſyluoſam. Inuenit etiam inter duos riuulos locum ſecretum & purum abſque habitatoris tramite, qũi appellabatur vſitato nomine Camina. Intellexit ergò non ſine diuino nutu & voluntate ibi ſe eſſe detentum: conſideransque locum ſecretum, & ad ſanctæ religionis cultum valdè commodum, eum magno amauit affectu: cogitauitque ſibi ſecretum ibi hoſpitiolum conſtruere, ſi eum condigno poſſet precio comparare. Perquiuit ergò diligenter, cuius vel quorum is eſſet proprius, vt accedente opportunitate temporis, propter vicinitatem ſancti Valentini eccleſiæ, ſibi ad ſecretum hoſpitium eum vindicaret. Intereà illi, qui ad Grimoaldum ducem pro annunciando aduentu eius miſſi fuerant, reuertebantur, cum ſumma eum veneratione rogantes, vt ad eum venire non dedignaretur. Adiecerunt etiam, vt ſi ſponte venire nollet, datum ſibi eſſe præceptum, vt inuitum eum deducere deberent. Inrellexit vir Dei illorum inſidias, & in prædicto caſtro relictis ſarcinis ſuis, ad dictum principem mœſtus perrexit.

Orat ad ſepulcrum S. Valentini.

Cap. 19.

Cùm autem ad palatium prædicti principis peruenit, per quendam dilectum eius cubicularium eidem principi demandauit, nequaquàm ſe faciem illius videre velle, antequàm laſciuam coniugem à ſe expelleret, quam ſibi tunc copulauerat poſt obitum fratris ſui Theodoaldi, viduam. Quæ quidem ſecundùm huius carnis putredinem pulchra videbatur & decora, nomine Pilidrud, & genere præclara, ex Gallie partibus genitricem ſecuta, iſtas peruenerat in partes. Sed cùm Epiſcopi dictis conſentire nollent, ipſe in ſua perſeuerauit ſententia, eisque egregij prędicatoris Pauli ea verba demãdauit inter cætera, Quia neq; adulteri, neq; fornicatores regnũ Dei poſſi-

Grimoaldꝰ ducit vxorẽ defuncti fratris ſui.

1. Cor. 6.

debunt.

debũt. Illa aũt funeſtę Herodiadis ſequẽs exemplũ, de morte viri Dei cũ maleuolis quibuſdã tractare cœpit. At vir Dei pro tali crimine meminerat Iohãnẽ increpâſſe Herodẽ & Herodiadẽ, quã tulerat fratri ſuo viuenti vxorẽ, atq; ob hoc ab Herode interẽptũ eſſe: idcoq; nullatenùs in tantũ facinus ſe cõſentire prędixit, antè ſe eſſe potiùs moriturum. Sic ergò quadraginta diebus ab eorũ ſe ſubtraxit obtutibus, eosq; per ſuos iugiter admonere nõ deſtitit, vt tã execrabile cõiugiũ relinquerẽt: congruisq; tẽporibus, iã quidẽ ſi conuerterẽtur ad pœnitẽtiam, blãdis ſermonibus Dei regnũ promiſit: porrò ſi permanerẽt in malitia, terrorẽ magni iudicij Dei, æternũq; eis citò venturũ minabatur ſuppliciũ. Tandẽq; Dei omnipotẽtis cõſolãte clemẽtia, perduxit eos ad ꝓmiſſionẽ ſeparationis ſuę. Tunc vir ſanctus in Domini Chriſti Ieſu cõfiſus gratia, eos fecit ad ſuã venire pręſentiã. Qui veniẽtes, humi ſe ꝓſtrauerũt ãbo, & extẽſis ad pedes eius brachijs, ſe grauiter peccâſſe, ſe nimiũ reos eſſe confeſſi ſunt: & ità pura cõfeſſione ad pœnitẽtię cõſugerũt remedia. Quorũ capitibus vir Dei manus imponẽs, ſigno ęternę ſalutis eos munire curauit, ex humo eos erigẽs tam grauiter lapſis pœnitẽtiã deſignauit, viã eis ſalutis oſtẽdit, remediorũ ſolatia eleemoſynarũ largitate, ieiuniorũ & orationũ frequẽtia adiſciẽda mõſtrauit, & vt ampliùs peccare cauerẽt, ſolicitè ꝓmonuit. Sicq; domum ingreſſi, communiter ſumpſerunt cibum. Sicut autem à menſa principis vir Dei alimoniã corporis ſumpſit, ità illis alimoniam animarum, prædicando verbum Domini, miniſtrauit.

Matth. 14.

Videſancti viri zelum.

Eccè inſignę exemplum pœnitentiæ.

Tũc quoq; vir ſanctus locũ amœnũ in cõfinio Magienſi, cuius ſuperiùs mentionem fecimus, Grimoaldo principi à poſſeſſoribus iuſto precio emere ꝓſualit, vt haberet iuſto labore adeptũ, vndè animę ſuę remedium acqrere poſſet. Ei verò princeps libẽti animo obediuit, eoq; cum beato Corbiniano veniẽs, cõuocauit ad ſe poſſeſſores loci illius, qui vulgò adhuc dicitur Camina, inter duos riuulos Timonẽ & Finalẽ: & dato iuſto precio, emit à viris nobilibus tam agros, q̃ prata & vineas cum parte Alpiũ. Illi verò venditores cũ teſtimonijs & teſtibus hoc illi confirmauerũt, ſicut mos eſt, in ꝓprietatẽ. Quo facto, ex conſilio fideliũ & Deo deuotarũ perſonarũ tradidit hoc ipſum per manus beati Corbiniani Deo & ſanctę Dei genitrici Marię ad eccleſiã eius, ſitã in caſtro Friſingẽſi ſuper fluuium Iſaram, & coram teſtibus eidem perpetuo iure ſeruiturum firmauit. Tunc quoquè vir Domini Corbinianus habitaculum ſibi conſtruere illic feſtinauit: baſilicam ædificauit, & ſancti Valentini atque beati Zenonis in ea patrocinia collocauit, & in eorum dedicauit honorẽ, vineasq; ibi plantans pomiferis ornauit arboribus, & alimoniam pauperibus præparauit. Cœpitque fama ſanctitatis eius ſpargi latè per orbem, à cuius ore laus Dei iugiter emanabat.

Eccleſiæ S. Mariæ Friſingæ quid dederit dux Grimoaldus.

Fuitq; indè nõ lõgè manens quędã vidua, nomine Fauſta, cũ duabus filiabus, bonam habẽs ſubſtantiã. Quæ Fauſta diuidẽs cũ filiabus poſſeſſionem, portionẽ ſuã Grimoaldo principi eo pacto tradidit, vt vſq; dum illa viueret, eã tueretur & cuſtodiret, & poſt eius deceſſum eã ſibi haberet propriã in loco, qui dicitur Chories, cũ omnibus rebus eò pertinentibus. Poſt eius verò obitum beatus Corbinianus dedit Grimoaldo principi nonagentos auri ſolidos, quos ei dudũ Pipinus Maior domũs Francorũq; princeps, pro eleemoſyna largitus erat, & cõparauit hoc ipſum in Chories: & ambo pariter poſteà, beatus Corbinianus Epiſcopus & Grimoaldus princeps, tradiderũt Deo hoc & S. Marię ad ꝑdictã eccleſiã in caſtro Friſingas, vbi tũc beatus Corbinianus cathedrã tenuit pontificalẽ.

Cap. 21.

S. Corbinianus Epiſcopus Friſingenſis.

Quadã verò die vir Dei beatus Corbinianus cũ præfato principe recũbens ad prandiũ, appoſita mẽſa, ſalutifero crucis Chriſti ſigno cũ laude ſuppoſitã cõſignauit alimoniã. Prędictus verò princeps ex mẽſa dilecto ſibi cani panẽ per incuriã ꝓiecit. Quod vbi vir Dei cõſpexit, dextro pede tripodi calcẽ impegit, & mẽſam euertit, ità vt argẽtea vaſcula per pauimentum huc illucque ſpargerentur: & ex ſcamno proſiliens, aiebat eum tanta benedictione indignum, quam cani non veritus eſſet proijcere: domũque illius egreſſus, dixit ſe ab eius cura omninò ſe abſtrahere, & nequaquàm cum eo vlteriùs panem communem ſumere velle. Tum verò mulier de morte viri Dei cœpit tractare, inuidię facibus fuecenſa, eõ quòd à viri ſui illicito concubitu per verba eius ſeparata eſſet, inceſſanterque in aures viri ſui inuidiæ & odij fomitem ingeſſit contra virum Dei, dixitque in principis ignominiam hoc egiſſe Epiſcopum, ideoque mortis eſſe reum. At rem ipſam princeps idem diligenter perpendens, patientiæ ſeruans cuſtodiã, aditum claudi iuſſit, nè tantus à ſe vir DEI recederet ira permotus. Ipſeque cum primatibus ſuis palatium egreſſus, viri DEI prouolucbatur veſtigijs, ſatisfactionem ſpo-

Cap. 22.

Nota antiquum morem cibos appoſitos benedicendi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota, optimi principis exemplum.

pondit, magnisque precibus atque blanditijs, necnon & muneribus motum mitigauit Episcopum, & tandèm ægrè pacis osculum à beato promeruit Episcopo: & sic iterùm pariter communem sumpserunt cibum. Cœperunque viro Dei diuitiæ, quas non amabat, quotidiè accrescere, & loca augescere.

Cap. 23.

Cùm quadam die in Episcopio Frisingæ sederet, molestia corporis correptus, more solito in vicinum montem ad oratorium beati Stephani martyris venire nequiuit ad matutinas Deo persoluendas laudes. Clerum itaque excitans, illuc ire præcepit. Illisque ascendentibus, vox psallentium in ecclesia obuiàm illis venit: tantaque concordia modulaminis magis ac magis in aures audientium se intulit, quanto ad ecclesiam propinquiùs accedebant. Ex fenestris quoquè & tecto tanta vis clari luminis radiabat per latera eiusdem montis, vt claritatem diei superaret. Illis ergò festinantibus, & ecclesiæ ianuam ingressis, tantus claritatis fulgor euanuit: odor tamen incredibili suauitate ibi triduò permansit. Clerici quoquè nimio timore perterriti, & velut mortui corruerunt in terram, alij ante fores, alij limina ecclesiæ ingressi. Vbi tandèm vires recepêre, domum cucurrerunt, & omnia viro Dei indicârunt. His ille auditis, se illuc deferri præcipiens, ibi ad manendum domum sibi construi iussit exiguam.

Audiuntur melodiæ cælestes apud templum.

Cap. 24.

Cùm aût ministri de aquarum penuria propter altitudinẽ montis, quòd ibidèm quotidiè ferendo lassarentur, murmurare cœpissent, vir Dei quodam die diluculò consurgens, solus montis latera circumiens, in plaga meridiana ad orationem se humi prostrauit. Qua completa, baculum, quo sustentabatur, in terram defixit. Cumque paululum persodisset, tanta mox ex eadem fouea aquarũ emanauit abundantia, vt ad totius cellulæ ministeriũ sufficeret, insuper & vsque ad montis imã crepidinẽ defluueret, & eo viuente nunq̃ deesset. Cùm autem vir Dei obijsset, & eius corpus à nobis ablatum fuisset, per quadraginta annos sine aqua humus arida remansit. Eo à nobis iterùm adducto, priũnam abundantiam aquarum fons ipse ministrabat. Huic nostræ assertioni fons ipse intuentium oculis testimonium præbet. Sed ad historiæ narrationem redeamus.

Fontẽ precibus largissimum impetrat.

Nota rem miram.

Cap. 25.

Cùm quadam die vir sanctus vespertina hora ad ecclesiam beatæ Mariæ in castro Frisingensi ad persoluendas Deo laudes veniret, eccè quædam mulier rustica cum muneribus ei obuiàm perrexit, quæ de maleficij suspicione iam anteà viro Dei fuerat delata. Ibant cum ea onusti carnibus viri, & animal viuum secùm ducebant. Quod vir Dei cernens, subtiliter inquisiuit, quinam esset illius aduentus. Ad hæc mulier dolosa quandam in iuuentutis flore principis sobolem quibusdam illusionibus dæmonum asserebat fuisse commotam, secque suo carmine suisque artibus ad salutem perduxisse gloriabatur: & indè hæc xenia apportare. Quibus auditis, vir Dei vehementer expauit, & ex equo prosiliens, tanto commouebatur zelo, vt ipse eam proprijs non parceret manibus cædere, & cuncta, quæ cum ea portabantur, xenia ad portam ciuitatis, domum reuertens, pauperibus distribuens, perfidiam principis non cessaret deflere. Socia verò antiqui hostis, vt serpens in paradiso, sparsis crinibus, receptis viribus, cruentata facie, principis se offerebat obtutibus. Quam cùm ità flentem incesta vxor principis videret, diabolico instinctu furore incensa, vultu mutato, vim veneni, quam in corde ferebat, adspicientibus demonstrauit, vitã Episcopo auferre volens. Quod tamen viro indicare distulit: sed clàm ei insidias in suam perniciẽ pręparare, non distulit, cuidam secretario suo, nomine Nino, occultè præcipiens, vt cùm ab eadem villa recessisset Episcopus, collectis famulis, eum interimeret.

En quàm execratur artem magicam.

Cap. 26.

Cumq; ad aliam pergere vir Dei disponeret villã, quidã Deũ timens, per fratrẽ ipsius Episcopi beatæ memoriæ Erimbertum ei demandare curauit, quòd in eadem nocte nequissimo mulieris consilio occideretur, nisi se mutatione loci studiosè seruaret. His dictis fidem Episcopus adhibuit, & intempestæ noctis silentio occultè se ad aliam contulit villam. Indè sequente crepusculo eccè Ninus ille collectis famulis domũ viri Dei circuncinxit, & eũ diligentissimè inquirentes, vt interficerent: sed minimè reperiẽtes, cunctis ędificijs euersis, vacui & confusi reuersi sunt. Episcopus aũt, sumpto secũ clero, locũ reliquit, ad Magiẽse castrũ perrexit, per quendã ex suis principi demãdauit, quòd sub omni celeritate ipsa maligna mulier in foueã, quã ipsi parauerat, corrueret, & ipse citò vitam finiret. Eas insidias suæ cõiugis, vbi Grimoaldus cognouit, & abscessum viri Dei, misit & humiliter eum, vt rediret, rogauit. Ille aũt minimè assensit, sed Iezabelis pessimæ mulieris insidias oportere cauere dixit. Quę verò tales insidias fuerit secuta vindicta, silentio non est premendum.

Necem sibi structam euadit.

Filius

Filius eius, quem nefando carmine, vt diximus, machinis diaboli mulier incantauerat, rebus excessit humanis. Eoque mortuo, Grimoaldus ab insidiatoribus interfectus est. Prædictus verò Ninus, qui necem Episcopo afferre voluit, probrosa morte vitam finiuit. Cùm enim ventrem purgaret, lancea percussus interijt. Ad vltimum verò Piltrud Carolum in Gallias sequens, pro meritis suis ab eo repudiata, omnem honorem & gloriam perdidit, proprijsque exuta substantijs, nouissimè nihil nisi vnum asellum ad subuectionem possidens, in Italia vitam finiuit. Natiq; eius, qui ex illius prodierant vtero, cum multa tribulatione regno priuati, vitalem amiserunt flatum.

Cap. 27. Grimoaldi principis interitus.

Item aliorum, qui virum Dei perdere voluêre.

Hucbertus autem cùm regnare cœpisset, humanissimè & summo cum honore virum Dei ad se reuocauit, eumque tanto venerabatur studio, vt sanctis eius meritis dignum erat: atque etiam sacro fontis lauacro eum sibi sociauit.

Cap. 28. Hucbertus princeps.

Cumque exitus viri Dei appropinquaret, temporis obitûs sui non ignarus, fratrem suum Erimbertum in Italiam ad Longobardorum direxit principem, postulans firmitatem suæ possessionis iuxta Magias, quam sanctæ Mariæ tradiderat, nè indè auferretur, & vt suum corpusculum ad sepeliendum ibidèm recipi iuberet, quod illic beato Valentino commendauit viuus: In eo enim castro dominabantur ea tempestate Longobardi. Hoc igitur octauo ante obitum suum die mandare curauit, & horam egressionis suæ prædicens, alium ex discipulis suis ad Hucbertum principẽ direxit, suum obitum ei nunciaturum: poscens, vt cadauer illius deferri iuberet, vbi viuus promiserat.

Cap. 29.

Veniente autem iam exitûs sui die, balneum sibi præparari iussit, & ex more ablutus, Deo sacrificium obtulit, & viaticum proprijs manibus recepit. Missarum solennitate completa, domum ingressus, post perceptionem corporis & sanguinis Christi, vinum sibi adduci iussit, modicumque degustans, nihil doloris præ se ferens, signum crucis Christi capiti impressit, & Deo spiritum reddidit, atque à ministris in beatæ Dei genitricis Mariæ ecclesia traditus est sepulturæ.

Cap. 30. Nota, vt sub mortẽ se gesserit vir sanctus.

Felix eius obitus.

Sed tanta mox pluuia secuta est atque procella triginta diebus & noctibus, vt nec vna hora vnquàm cessaret. Vbi apertè mõstrabatur, quòd ibi requiẽ corporis sui habere nollet: sed in loco, vbi poposcerat viuus. Missi verò, à principe Hucberto, reuersi attulerunt mandatum, vt beatissimi viri corpus Magias apportaretur, sicut ipse viuus fieri disposuerat, vt ibi in ecclesia sancti Valentini sepeliretur.

Cap. 31.

Itaq; tricesimo obitûs sui die de humo eleuatus, tali repertus est forma, vt viuus esse à multis putaretur, & quasi rectè valẽs dormiret. Cõfluebat nãq; ibidẽ magna multitudo virorũ ac mulierũ, quasi ad ingens spectaculũ, q tãti põtificis lamẽtabantur decessum.

Cap. 32. Nota de eius corpore.

Cumq; corpus eius plaustro imponerẽt, in ea hominũ multitudine quędam puella, nomine Magata, nõ longè indè secretè cũ socia stabat. Cũq; ex illa socia inquireret, qd de Episcopo ageretur, nefandũ valdè ptulit sermonẽ, suę lasciuię atq; immũditię sociũ illũ fuisse. Quod ideò tã improuidè dixit, quòd sociã suã deludere vellet. At statim diuinę virtutis est vindicta secuta. Nã femur eius dextrum ità incuruatum est, vt vsq; ad pedes obrigesceret. Atque in ea claudicatione permansit, vsq; dũ vixit, & binis sustentabatur baculis, vnius pedis vtebatur gressiu, tametsi in luctu & pœnitentia & iugi confessione peccatorum suorum, atque sanctę orationis studio vitam multis duxisset annis.

Cap. 33.

Cap 34. Ex eius iãpridèm defuncto corpore manare calidus sanguis.

Pergentibus itaque illis, atq; deportantibus corpus Episcopi, cœpit de naribus eius emanare sanguis tã calidus, vt de corpore viuo solet effluere. Quẽ colligẽtes in vasculũ fictile, deportauerũt vsq; ad castra, vbi cũ sancto corpore vigilãdo illa nocte manserunt, & vas plenum ipsius sanguinis in eodem loco infoderunt in terram, & cooperuerunt.

Cap. 35.

Cũ aũt aduenissent in partes Vallenensiũ, cũ sancto corpore eius, quidã nobilis Romanus, nomine Dominicus, Veronensis ciuis, magnis vexabatur febribus. Is ad viri Dei corpus cũ venisset, de meritis sancti viri sanitatẽ se recipere posse cõsidens, subrer corpus eius se submisit altero quidẽ latere, surrexitq; pristinę sanitati restitutus tã valenter, vt in propriũ insiliens equũ, Dei omnipotentis virtutẽ & beati viri merita collaudans, domũ sanus reuerteretur. Ministri verò viri Dei cũ ad castrũ Magiense cũ eius corpore venissent, ab ipsa porta vrbis à custodibus Longobardorũ repulti sunt, dicentibus, quòd hoc nequaq̃ viri Dei corpus esset, sed machinari ipsos insidias, vt vrbẽ capere posset. His ità dicentibus, literæ Longobardorum regis à Papia cò peruenerũt, quæ tanti viri corpus præcipiebant cum summo honore recipi. Eo suscepto, vasculum aperuerunt, vt experimento discerent veritatem.

Cumque

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.36. Rursùs calidus fluit sanguis ex naribus diù defuncti.

Cumque pallium super corpus eius expansum, & sudarium, quod fuerat super caput eius, abstulissent, iterùm sanguis ex naribus viri Dei egrediebatur calidus, qui inter tot montium spatia fuerat adportatus, & pulchritudo faciei illius tali inueniebatur colore, vt priùs fuerat illo viuente. Tunc omnes vna voce magnificabant Deum in sanctis eius, & sanctum corpus eius in ecclesia sancti Valentini confessoris Christi, vt ipse disposuerat, sepulturæ tradiderunt.

Cap.37. Cerei diuinitùs ardẽtes.

Post sepulturam verò, tertia nocte media magni luminis cerei ardentes visi sunt in eadem ecclesia, ità vt diei vincerent fulgorem, & candorem superarent niuis: magnusque ibidem & optimus secutus est odor, qui illic permansit vsque ad matutinarum solennia.

Cap.38.

Quadam verò die puer paruulus in nocte ipsius viri Dei solennitatis secus muros ciuitatis incautè cucurrit, & pede lapso, in præcipitium décidit. Erat autem ibi tanta altitudinis spatium, vt intuentes magnus pauor inuaderet: atque ad ima montis ipsius, Passaris amnis magnis intumuerat fluctibus. Quis verò aliud de illo expectaret puero, nisi mortuum esse, & inter saxorum scopulos ingentes diruptum? Et quanuis ad ima montis peruenisset, nequaquàm fluuium euadere potuisset. Cùm autem irent ad cadauer quærendum, amne per pontem transgresso, contemplabantur puerum saxo cuidam inhærentem. Qui arreptis funibus, per saxorum ascendebant cauernas, vsque dum ad iacentem puerum peruenirent. Qui ob merita viri Dei non tantùm viuus, sed etiam illæsus repertus est: qui diuinæ largitatis munere, illi posteà episcopatui multis diebus præfuit.

Insigne miraculũ.

Cap.39.

Intereà verò, dum à Longobardorum gente corpus beati Valentini confessoris Christi de eodem castro ablatum fuisset, & in Tridentinam vrbem deportatum, ac posteà à venerando Thassilone Duce in Patauium ciuitatẽ, cum summo reuocatũ honore: cœpi ego Aribo, hæres licèt indignus, ipsius Frisingensis sedis Episcopus, cogitare, quid de tanti patris corpore agerem, qui sine debito honore & absque sancto illic iacebat officio: atque ea causa debitus ei honor præstari non poterat. Ad diuinum itaque me contuli consilium, atque cum coëpiscopis meis, & cæteris approbatis ecclesiasticis viris tractare cœpi, vt ad suam sedem, vbi Episcopus fuerat, ad gloriam Dei translatus, sibi debito afficeretur honore. Sanctorum autem virorum corroboratus consilio, generali synodo congregata, cogitationes vel consilium beatorum virorum in medium protuli, visum illis esse, vt sanctum corpus viri Dei ad suum locum reduceretur. Pariterque tractabamus, nè sanctus vir curæ nostræ sublatus, sine sancto officio, & nobis ob tantam absentiam sine lumine remaneret: & quòd beati Valentini corpus indè ductum fuisset, ob quem iste vir Dei suum corpus eò adduci voluerat. Inito ergò generali concilio, triduanum iciunium decreuimus per totam diœcesim illam celebrandũ, pluuiamodiamque sine intermissione ab omnibus generaliter agendam, atque per Missarum celebrationes quotidiè diuinam clementiam ab omnibus vnanimiter cum summa deuotione & humilitate inuocandam, vt per suam misericordiam alicui suam indè aliquo modo dignaretur Christus ostendere voluntatem: vtrùm ad pristinum locum deberet adduci, vel illic expectare vltimi & magni diei resurrectionem, nè improuisè contra diuinum veniremus cõsilium. Triduano deniquè peracto iciunio, antequàm abinuicèm corporali secederemus præsentia, septem viris ex nostris diuinæ largitatis gratia in somnis est reuelatum, sicut tractauimus, ità perfici debere, vt ad suum locum viri Dei corpus reduceretur. Omnesque ergò nos humilimè collaudauimus clementiam Dei, & vale dicentes, abinuicèm recessimus.

Nota priscam, erga sanctorum corpora deuotionem.

Ingens sonus diuinitùs excitatur in ecclesia.

Cap.40.

Tunc quoquè cum consilio omnium coëpiscoporum nostrorum, cæterorumque ecclesiasticorum, & ipsius venerandi principis Thassilonis, ad repetendum viri Dei corpus probos atque prudentes ecclesiasticos viros cum alijs direximus.

Cap.41.

Cumq; ad prædictam vrbem Magiensem venissent, & orationes suppliciter implêssent, die declinãte in vesperam, inito consilio, quosdam in ecclesia dimiserunt: alij verò ad percipiendam alimoniam domum ingressi sunt. Et eccè subitò in ecclesia sonus factus est magnus, ità vt validi tonitrui vim superare videretur, & vniuersam non solùm ecclesiam, sed etiam vrbem commoueret. Tanta verò diei fuerat serenitas, vt nubes minimè apparére videretur. Tantus ergò omnes, qui in ecclesia erant, timor inuasit, vt nimiùm perterriti, in terram corruerent, & quasi exanimes iacerent. At post paululùm viribus

viribus receptis, ostium ecclesiæ conati sunt egredi. Et eccè hi, qui erant in domo, obuiàm illis aduenerunt: & sic omnes cum ingenti pauore ecclesiam ingressi, cum omni reuerentia pernoctauerunt in vigilijs vsque in crastinum. Sed quid mirum, si tali sonitu vir Dei voluit ostendere, suam in reuocando ipsius corpore fieri voluntatem, quandò etiam Israëlitico populo ad mouenda castra conuocando, diuino iussu prolixiùs perstrepebat buccina? Num. 10.

Manè autem facto, magna cum supplicatione accedentes, & tumulum aperientes, inuenerunt sancti viri corpus tam pulchrum, eaque elegantia coloris, vt leniter dormiens putaretur. Eleuatusque de eodem loco cum omni gloria & honore, & feretro impositus, cum magna pedestrium virorum religiosorum adducebatur celeritate, ità vt equites vix eos sequi possent. Superatis autem transalpinis iugis, cùm ad portum Oeni fluminis cum tantis reliquijs viri religiosi peruenissent: magna turba clericorum & laicorum vtriusque sexús ibidèm obuiam sancto viri Dei corpori facta est, & cum multa litaniarum sedulitate illud excepit. Cap. 42. Res mira in sancti viri corpore diù humato.

Cumque indè in quendam opportunum campum venissent, & illic quiescerent, quidam vir manu arida à teneris annis, eò accessit, atque sub feretrum sacri corporis se submittens, de Dei misericordia & beati viri meritis confidens, eam manum ità retraxit sanam, vt erat altera. Cap. 43.

Eadem nocte quidam eò venit à dæmonio arreptus, tanta insania exagitatus, vt vix à fortissimis viris posset retineri, magnisque & perturbatis perstrepens vocibus, clamabat immaniter. Cumque à fidelibus viris subter feretrum corporis beati viri immissus esset, ità suffragante gratia Dei & intercessionibus sancti viri, immundus spiritus ex eo profligatus est, vt nunquàm deincèps illi nocere potuerit. Cap. 44. Dæmoniacus curatur.

Contigit autem, vt apportando sancto corpore ad eum venirent locum, vbi iam olim è Frisinga cum eodem corpore pergentes substiterant, & collectum eius sanguinem, vt suprà dictum est, in vase fictili, impositi illi tabula, defoderant. Ibi verò sanctæ crucis baiulus super ipsum vasculum imprudens & insciens crucem defixit, inuentusq; est sanguis viri Dei eo colore ac decore, acsi eodem die ex viuentis corpore effluxisset. Cap. 45. Ingens miraculum in sanguine viri Dei.

Itaque hymnos, laudes & grates Deo lætantibus animis omnes depromentes, & iterùm eundem illic sanguinem honorificè reponentes, cum multa festinatione ecclesiam ibi condiderunt: vbi innumera Dei omnipotentis clementia ad honorem & gloriam sancti nominis sui dignata est multarum sanitatum operari miracula, per merita & intercessiones beatissimi viri.

Indè autem moto sacro corpori omnis cœtus pontificum & ecclesiasticorum turba immensa, vnà cum Thassilone Principe obuiàm occurrentes, cum omni ecclesiastico obsequio, cum hymnis & canticis spiritalibus, cum multa omnium laude & prædicatione, in ecclesia sanctæ Mariæ, vbi primò fuerat humatus, ad honorem & gloriam nominis Christi, & ad totius spem Christianæ plebis, eius suffragia postulantis, est honorificè exaltatus. Atque per eius merita & preces magnas ibi virtutes diuina potentia quotidiè efficere dignatur, & multis in Deum verè credentibus & fideliter petentibus sanitates iugiter illic conferuntur: Præstante & miserante Domino Iesu Christo: qui cum Deo patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen. Cap. 46.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SS. DOROTHEO ET GORGONIO AC SO CIIS MARTYRIBVS, EX HISTORIAE ECCLESIAST. EVsebij Cæsareens. lib. 8. interprete Iohanne Christophorsono Angliæ Episcopo.

9. Septembris.

QVantum splendoris doctrina veræ pietatis in DEVM omnium rerum gubernatorem, mundo per Christum patefacta, apud omnes homines, Græcos simul ac Barbaros, ante istam persecutionis tempestatem, quæ nostra ingruit memoria, obtinuerit, & quàm liberè inter eos prædicata fuerit, maius quiddam est, quàm quod nos nostra indicendo tenuitate satis pro dignitate explicare possimus. Cuius rei argumento esse poterit singularis Imperatorum humanitas, qua nostros tam benignè exceperunt, quibus quidem tum prouinciarum præfecturas gratuitò impertiêrunt: tum propter incredibilem beneuolẽtiam, quam erga nostræ religionis professionem habebant, omni afflictatione & molestia, quam pro Dei amore homines Christiani solent perpeti, eos penitùs liberârunt. Quid de his attinet dicere, qui sunt in Imperatorum palatio magnam dignitatem adepti: deque ipsis Imperatoribus, qui domesticis suis pro sermone diuino propagando, & pia vitæ ratione degenda, ipsi velut inspectantes, copiam fecerunt liberè & ingenuè dicendi: atque adeò suis ipsorum vxoribus, liberis & seruis, quasi palam de mira fidei libertate gloriandi exultandique potestatem permiserunt? Quos certè chariores habuerunt, & magìs eximiè dilectos, quàm reliquorum seruorum turbam: vt Dorotheum illum, qui præter cæteros erga illos & beneuolentiam summam officiẽ, & fidem non minorem: ac propterea præ alijs, qui magistratus & præfecturas in imperio gerebant, amplissimum honoris gradum adeptus est: vt Gorgonium, qui non dissimili fama & celebritate enituit: vt alios non paucos, qui propter Dei verbum sunt parem cum illis dignitatem consecuti.

Ex cap. 1. Imperatorum gentilium erga Christianos humanitas.

Dorothei amplissimus honos.

Item Gorgonij.

Aut quid commemorem, qua humanitate, cultu & beneuolentia, non illa quidem vulgari & contemnenda, prouinciarum præfecti & rectores, ecclesiarum præsides & Episcopos, vt manifestò cernere licebat, amplexati fuerint? Aut quomodò quisquam conuentus illos, infinita hominum turba frequentatos, multitudines in singulis ciuitatibus coactas, illustres hominum in templis concursus, poterit oratione explicare? Vndè cùm in antiquis illis ædificijs non satis loci haberent, ampliores ecclesias in vniuersis vrbibus, fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, erexerunt. Et quandiù diuina ac cælestis Dei manus populum suum, vtpotè auxilium eius promerentem, obtexit, suoque muniuit præsidio: tandiù neque vlla hominum inuidia, quò minùs iste res vnà cum tempore in dies maiores progressiones facerent, incrementoque & magnitudine augescerent, omninò potuit obsistere: neque vesanus ille & perditus dæmon, vel suoipsius conatu eas in inuidiam rapere, vel hominum insidijs vlla ex parte impedire.

Nota, quo in precio apud ethnicos fuerit Christiani, cùm tanctè se gererent.

Verùm cùm nos præ nimia quadam licentia, in mollitiem delicatam & dissolutam segnitiem essemus prolapsi: cumque alij alijs inuidere, maledictis insectari, & propè nosipsi inter nos petulantibus linguis, tanquàm mutuis armis, oppugnare, & aliquandò verborum contumelias velut hastas vnus in alium intorquere, & præsides ecclesiarum alter alterius vires infringere, & populus in populum seditionem concitare occiperet: cumque ficta & adumbrata sanctitatis species, quæ oratione nequit expromi, & simulatio fronte occultata ad immensam quandam prauitatem serpsisset, diuina vltio, dum permagna adhuc Christianorum vbiquè versabatur frequentia, parciùs, aliquandò remissiùs & moderatiùs, vt solet, primò persecutione ex fratribus, qui militiam exercebant, inchoata, cœpit in nos animaduertere. Sed vbi, velutì sensibus orbati, & præstricti mente, nulla cura aut cogitatione incubuimus, vt diuinum Numen in nostrum censum, beneuolum & placatum efficeremus: sed tanquàm impij, nostras res à Deo nec curari, nec animaduerti arbitrati, alia vitia alijs aceruatim adiecimus: & pastores nostri, depulsa repudiataque pietatis regula, dissidio & contentione inter se exarserunt: quinetiam nullas alias res, præterquàm discordias, minas, æmulationem, inimicitias & odium, inter ipsos mutuò adaugere studuerunt: & animis ambitionis æstu incensis, tyrannorum more principatum obtinere laborârunt: tunc demùm, iuxta illam Ieremiæ sententiã, obscurauit in ira sua Dominus filiam Sion, & deiecit de cælo gloriam Israël: non recordatus est scabelli pedum eius in die iræ suæ: sed demersit Dominus omnem decorem Israël, & demolitus est omnes sepes eius, &c.

Item quid mores depraui effecerint.

Thren. 2.

Anno decimonono Imperij Diocletiani, mense Dystro, qui à Romanis Martius nominatur, cùm salutaris passionis Dominicæ festum iam proforibus esset, omnibus in locis per Imperatorias literas palàm edictum fuit, vt tum deturbarentur ecclesiæ, solóq; æquarentur: tum scripturæ absumerentur igni: tum qui honorem fuissent adepti, de gradu turpiter deponerentur: tũ priuati, si modò in professione Christiana perstarent, libertate penitùs priuarentur. Ac primum edictum contra eos editum, tale fuit. Non longo tempore pòst, alijs literis exeuntibus mandatum est, vt omnes ecclesiarum præsides vbiquè gentium primùm conijcerentur in vincula: deindè omnibus machinis adhibitis, idolis victimas immolare cogerentur.

Ex cap. 3.

Impium decretum Imperatorum contra Christianos.

Item aliud contra Episcopos.

Simul atquè edictum, contra ecclesias Christi editum, in Nicomedia propositum erat, vir quidam non obscurus & ignobilis, sed, vt hominum fert opinio, longè illustrissimus, incredibili amore erga Deum & ardenti fide incitatus, ocyùs prodit in medium, & illud in aperto & publico loco affixum, tanquàm profanum & maximè impium, manu auellens dilacerat: idque, cùm duo ex Imperatoribus in ciuitate adessent: quorum alter ætate præ cæteris prouecta, primum Imperij gradum, alter quartũ ab eo obtinuit. Atque iste primus martyrum, qui tum occubuerunt, ad hunc modum eximiè nobilitatus, taliaque cruciamenta perpessus, qualia erat verisimile eum, qui fuisset in ciusmodi facinore deprehensus, subiturum, tum constanti & virili animo, tum placato & tranquillo, ad extremum vsque spiritum constitit.

Ex cap. 5.

Ex omnibus, qui vnquàm vel apud Græcos, vel apud Barbaros propter animi magnitudinem illustres, & hominum sermone celebrati sunt, nullus cum diuinis & eximijs nostri temporis martyribus Dorotheo & suis sodalibus, Imperatorum ministris, comparari potest. Qui quidem cùm summum honorem apud dominos adepti fuissent, & amore essent apud illos liberis proprijs & ingenuis non inferiores, probra & afflictationes pro pietate corporibus impositas, noua & multiplicia mortis genera contra ipsos excogitata, splendidiores reuerà existimârunt diuitias, quàm gloriam, quàm delicias, quibus hominum vita soleat diffluere. Mortem igitur vnius ex illorum numero, qualis fuerit, commemorare placet, eamque lectoribus spectandã relinquere: vt indè, quæ reliquis etiam eius sodalibus contigerint, animaduerti possit. Quidã illorum in ciuitate suprà commemorata coram Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur. Qui cùm iussus idolis immolare, omninò recusaret, mandârunt nudum in sublime tolli, ac flagellis eousquè toto corpore dilaniari, quoàd supplicio euictus, etiam animo inuito, quod erat imperatum, præstaret. Sed vbì ista perpessus, constans & immutabilis persisteret, de reliquo ossibus eius iam carne denudatis, acetum sale permistum in corporis membra, cruciatu attenuata & propè contabefacta, infuderunt. Atque vt istos dolores protriuerat, & velutì pedibus conculcârat, indè craticula & ignis vnà in medium traditur, & reliquiæ eius corporis, tanquàm carnes ad comedendum paratæ, ignis incendio non raptim, vt breuì è vita decedens, omni dolore liberaretur, sed paulatim absumptæ fuerunt. Neque qui eum imposuerant in rogum, etiam pòst tot tamque grauia cruciamenta ei vllum respirandi locum dare in animo habebant, nisì priùs ipsorum impetus animam efflauit. Tale vnius regiorum famulorum martyrium extitit, appellatione sua (Petrus enim nominatus fuit) reuerà dignum. Cæterorum autem sociorum eius martyria, quæ non inferiora sunt, quò orationis terminemus modum, missa in præsentia faciemus. Tantùm autem exponemus, quo pacto Dorotheus & Gorgonius vnà, alijque non pauci ex Imperatoris familia, pòst varia certaminum genera, laqueo vita deposita, diuinæ victoriæ præmia reportârunt.

Ex cap. 6.

Eximia virtus S. Dorothei &c.

Horrendi cruciatus Petri martyris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS SEVERIANI, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte.*

9. Septembris.

Icinio impio imperante, Lyſſias, qui tunc erat Dux, properabat è Cæſarea venire Sebaſten. Eum enim vocabat tempus martyrum Chriſti: illorum, inquam, victoria inſignium Quadraginta. Poſtquàm autem illis ad finem peruénit martyrium, Seuerianus quoquè ad Ducem defertur. Fuit autem hic vir inſignis virtute. Nunciabatur verò, quòd hic Seuerianus non ſolùm Chriſtianam teneret religionem, & cultum gentium probris ac contumelijs aperтè afficeret: ſed etiam multos ex gentibus decipiens, ad ſuum Deum adduceret. Præterhæc etiam alias intentabāt ei criminationes, nempe quòd Quadraginta illorum, qui pauloantè viriliter decertauerant, & neque tormentorum experientiæ, neque bonorum promiſſis ceſſiſſent, ſed eundem ſtatum vſque ad mortem præ ſe tuliſſent, Seuerianus fuerit præcipua cauſa eorum tolerantiæ: & quòd cùm multas haberet facultates, nullum ſineret egere ex ijs, qui erant eiuſdem ſententiæ: Quinetiam eos, qui includebantur in cuſtodijs, propterea quòd mutârint religionem, non ſineret, propter rerum neceſſariarum indigentiam, meliorem ſuſcipere ſententiam: ſed affatim eis ſuppeditans, redderet impudentiores. Et hæc quidem inuidia, ex veritate ſumens occaſiones.

Seueriani præclara virtus.

Lyſſiæ Ducis crudelitas.

Quæ verò nunciabantur, Dux audijt, partìm quidem lætus, partìm autem adiratus protinùs incitatus. Nam lætabatur quidem, quòd mox eſſet puniturus, quod propter ſummam crudelitatem erat ei iucundiſſimum: Ira autem concitabatur, quòd intelligeret omninò eſſe aliquem, qui auderet deſpicere tantam eius inſaniam. Volebat enim vel ſola fama auditionis eos, qui Chriſtum adorabant, ipſum formidare, & in extremis latére penetralibus & latibulis. Nè autem temerè appellaretur Lyſſias, (Erat enim vehementi rabie pércitus aduersùs Chriſtianos) mittit quoſdam cum iuſſu terribili, qui Seuerianum mox arriperent, & ad ſe adducerent. Quid autem Chriſti miles? Ne expectauit quidem eos, qui miſſi fuerant: ſed eorum aduentum anticipans, acceſſit ad Ducem, & reputans eſſe tempus loquendi liberè: O Lyſſia, inquit, non ſufficit tibi ſolum perire, & in teipſum enſem impellere: ſed noſtras vis quoquè perdere animas, & eas tanquàm lucrum aliquod tuis præbere dæmonibus? Sed ſcias nunc te incidiſſe in viros fortes, & qui non ſunt puſilli & abiecti animi. Mihi enim (vt ait meus doctor Paulus) viuere eſt Chriſtus, & propter illum mori, lucrum eſt maximum.

Seueriani conſtantia.

Philip. 1.

His athleta amentiæ arcem ſtatìm labefactauit huius cacodæmonis, partìm quidem, quòd præter ſpem omnem, ne expectauit quidem vt vocaretur: partìm autem, quòd dum comparuit, incredibili vſus eſt audacia. Siluit itaque aliquantulùm, planè animi dubius & perplexus. Deindè eos, qui aderant, horribiliter intuens, & manu manu tyrem oſtendens: Crudis, inquit, neruis quamprimùm laceretur, vt ſciat, quidnam conciliet liberè loqui non in tempore. Atque ille quidem, dum ſic verberabatur, lætabatur tormentis, quæ ſuſtinebat propter Chriſtum, & illud Pſalmicum, tanquàm ſalutare remedium, afferens carmen, cantabat ad vulnera: Supra dorſum meum, dicens, fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem ſuam: & plagas ducebat eſſe incitamentum ad Chriſti dilectionem. Tyrannus autem cùm videret eos quidem eſſe ſcitos, qui flagris cædebant: martyrem verò eſſe vultu alacriorem luce ſpiritûs, iubet eum relaxari à verberibus. Deindè cùm traductus eſſet ad prætorium: Non es, inquit Dux, miles ignauus, quantùm poteſt intelligi ex prima experientia, ſed fortis & ſtrenuus, & qui potes audacter adire pericula. Potes autem ſcire ex præſentibus, quòd nullam lætitiam, neque proſperam aliquam fortunam tibi Chriſtus conciliet. Martyr autem animo magìs confirmatus, & vt qui rerũ aſperarum perpeſſione linguam magìs acuiſſet: Si oculis, inquit, animæ tuæ non eſſent hebetati tenebris impietatis, oſtendiſſem tibi, quàm multa bona mihi conciliâſſet id, quod mihi intuliſti ſupplicium. Nunc autem quid agam exco præ-

Cæditur neruis crudis.

Pſal. 128.

Egregiè reſpondet tyranno.

prælucens, & ſurdo canens? Si enim non ſic affectus eſſes, ô Iudex, intellexiſſes Chriſti gratiam & virtutem, quæ me cõfirmat. Num enim putas ſine ea tam facilè affectum in erga tormenta carnem & ſanguinem? Si ergò ſic ſentis, ſi ea, quæ ſunt præ pedibus, non potes intueri, quomodò non ſunt omnia tua ſurda, & cæca, & dijs tuis ſimilia?

Dux autem valdè ridens, etſi martyr nondùm ceſsâſſet dicere: Tantum abeſt, inquit, vt te rectè ſentire exiſtimem, & credam ijs, quę à te dicuntur, vt futuris tormentis ſim effecturus, vt modeſtior reddaris & ſapientior. Rursùs autem dicit martyr: Hæc verba te magnæ arguunt amentiæ: ſed quoniam confidis in tormentis, & credis fieri poſſe, vt his me perſuadeas, ego quidem ſum propè: manus autem lictorum non ſunt procùl. Liberè ergò loquar in neceſſitate ſpiritûs mei, &, vt ait diuinus Iob, aperiam os meum, quod amaritudine animæ coarctatur: & videbis me quauis ſtatua ſolidiorem, & patibili natura ſuperiorem. Apud Deum enim meum eſt virtus & potentia mea, & in ipſo eſt ſpes mea & auxilium. Cùm hæc verba accepiſſet Lyſſias: Es, inquit, audax concionator, & in nos fluens magna dicendi copia, & aduersùs deos glotians te iactitas. Tuám nementem fugit, te alloqui Præſidem, qui tuæ vitæ habet poteſtatem, cùm ſis vnus ex multis, & relatus ſis in numerum militum? Ille verò: Non ignoro, inquit, ſed in Chriſtum pietas, dat mihi tantam audaciam, & loquendi libertatem. Angor autem animo, quòd non ſit aliquis ſine affectione, ſimul & ſapienter iudicaturus. Fortè enim, ò Lyſſia, Dei omnium effectoris agnouiſſes virtutem, & deos falſos contempſiſſes. Sed cur ſtudium noſtrum nihili feciſti? In quonam autem ipſe tibi places, & præclarè de te ſentis? Es enim Præſes, & ex ſublimibus: non id negauerim: nihil tamen à noſtra differs communi natura. Nam tu quoquè es homo, in quem mors cadit & interitus. In nos autem abſolutam non habes poteſtatem, præterquàm in ſolum corpus. Ipſa autem me docent diuina eloquia, non timere eos, qui corpus occídunt, animam autem non poſſunt occídere: ſed illum potiùs extimeſcere, qui corpus & animam poteſt gehenna condemnare; quæ te accipiet, licèt nunc immodicè gloriantem, cum ipſis dijs tuis & dæmonibus in æternum puniendum.

Iob 7.

Matth. 10.

His magis ad iram concitatus Lyſſias, iubet martyrem trabi appenſum ferreis laniari vngulis. Poſtquàm autem martyr ſenſit tormentum grauius, (Quomodò enim eſſent coronæ, niſi exciperent labores & dolores?) Ieſu Chriſte, exclamauit, qui ſolus fabricator ſæculo mirabilia, qui ſuſpenſus fuiſti in Cruce, & ſic ſuperbum deiecíſti: qui in hoc diernum vſque diem magnifis & extolleris propter opera tua admirabilia: veni ad me ſeruandum: & brachium quidem peccatoris & maligni contere, meorum autem membrorum articulos diſſolutos colliga, & vni, ô bone: & concede mihi, vt poſſim perage re hoc certamen martyrij. Solue autem etiam eam, quæ tuo gregi imminet, caliginem. Vides quàm ſit in altum elata, & quemadmodùm omnia ferè compræhendit. Atque ſic quidem precabatur martyr ſuſpenſus. Tyrannus autem alios poſt alios mittebat lictores, grauiores ex hoc dolores machinans. Poſtquàm autem vidit ſanctum immutabili & conſtanti vultu ferentem ea, quæ intentabantur, animi dubius, iubet eum quidem relaxari à vinculis, conijci autem in carcerem. Martyr ergò dum abducebatur, & gloriabatur quodammodò plagis, per mediam clamabat ciuitatem: Qui athletarum Chriſti vis deris vulnera, eorum remunerationes cogitate & præmia. Neque enim mente comprehendi, neque verbis exprimi poſſunt bona, quæ Rex immortalis, & nunc dat ijs, qui pro ipſo pãtiuntur, & in cælis reſeruantur in poſterum. Quinetiam ipſum quoquè pro ipſo pati, eſt iucundum: propter ipſum autem mori, eſt iucundius. Eum autem multi ſequebantur, & maior affluebat turba, quæ ab eo docebatur ea, quæ ſunt ſalutaria, donèc aſcendit in cuſtodiam, & ipſam eſt ingreſſus.

Ferreis laniatur vngulis.

Magna animi fortitudo.

Ducitur in cuſtodiam.

Quintus dies præterierat, ex quo coniectus fuerat in cuſtodiam, & athletam rursùs curat adducendum Lyſſias: & impudenter ſe mitem eſſe ſimulans, ſic cum moliebatur traducere à pietate: &, Sciant omnes dij, dicebat, Seueriane, valdè miror, reputans quòd vir quidem adeò forma elegans, & quòd videri poteſt, fortis, & qui rerum tantam nactus es experientiã, aperta morte à ſuaui hac luce diſcedas. Laudo tuam ſtabilitatem & conſtantiam, ſi ea vtius eſſes aduersùs hoſtes. Cum ferro autem, igne, beſtijs & lapidibus decertare, eſt planè ſtultum, & nonnihil affine inſaniæ. An non vides ſi nihil aliud, robur quidem tuum eſſe fractum & diſſolutum: ipſum autem corpus iam diffluere & perire? His Lyſſias callidè conabatur eius eneruare conſtantiam. Ille autem: Nè conſideres, in-

Verſutia iudicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quit, carnes consumptas flagellis: quas si tu non consumpseris, at mors adueniens minimè omninò eis parcet. Sed est mihi libera animi voluntas, quam neque minæ terrebunt, neque tormentum attinget: contrà autem, eam magis omninò pro Christo confirmant, promptioremque efficiunt & alacriorem. Quocircà non solùm flagris cæde, suspende & lacera: sed etiam obrue lapidibus, & iace in ignem, & quicquid, quod vis & potes facere, in me nè cunctaris intentare. Nam tu eris citiùs defessus puniendo, quàm ego mihi parcam propter Christum. Quisnam autem te mihi grauior futurus sit inimicus, non possum perspicere: qui nō solùm eminùs iacularis, ac telum in corpus immittis: sed studes ipsam spoliare animam, & eam omninò nudare armis pietatis, & seruam abducere & captiuam.

Egregia martyris constantia.

Os lapidibus eius cōteritur.

Hæc cùm Dux audijsset, continuò personam & scenam abijcit, & rursùs erat Lysias cum solita crudelitate & immanitate, & iubet lapidibus conteri os martyris, & deindè etiam ei dictitari: Noli Christum crucifixum in lingua circunferre, neque illum commemorando esse molestus Ducis auribus. Sed strenuus athleta etiam decertans cum tali supplicio, tamen responsionem quoque adiecit: Miser, dicens, qui tuam animam semèl fecisti dæmonum habitaculum, meritò ne solo quidem auditu potes ferre Christi mei nomen. Adhæc rursùs Dux: Ego, ô Seueriane, existimās te factum esse moderatiorem tormentis præcedentibus, & sermonem impertij, & quæ opùs sunt, quod ad me quidem attinet, suasi. Quoniam autem ipse magis contendis vincere priora secundis, & quæ præcesserunt perpessiones, exuperatione delere posteriorum: vt aliquam referas gloriam à Christianis, qui æquè ac tu sunt stulti, te omninò docebo experientia, quòd te tuus Christus ne tantillùm quidem iuuerit. Tunc Seuerianus, qui

2. Cor. 4.

ipse quoquè, sicut diuinus Paulus, erat plenus diuino spiritu: Nos, inquit, non ea, quæ videntur, ò Iudex, sed ea etiam, quæ non videntur, consideramus. Veniet autem, qui liberat, & sanctus è cælo visitabit: & quæ à te in me intentantur supplicia, omnia efficiet inania, vt sunt re vera. Hæc cùm martyr respondisset, Dux conuersus ad circunstantes: Quoniam, inquit, Seuerianus præsentium malorum expectat remunerationes, interim pendeat sublimis in ligno: & huius latera vngulæ ferreæ consumant. Sint autem etiam circa eum satellites, vt vehementiùs lanietur, & nobis aliquas fortassè agat gratias, qui

Latera eius immaniter lacerantur.

sic etiam authores sumus plurium bonorum.

Hæc ille quidem dixit, velutì subsannans: multitudo autem lictorum statìm circunsistens, & eum sublimè tollens, latera lacerabat crudeliter. Ille autem: Vnam hanc, dicebat, plagam grauem existimo, quæ me à Christo disiungit. Sunt verò hę omnes mihi potiùs voluptati. Me enim ab ijs, quæ sunt in terra, separantes, soli Christo coniungunt. Interim autem Dux quidem dicebat: Dijs sacrifica, Seueriane, & liberare à supplicijs. Ille verò ipsius verba ne tantillùm quidem curans, neque eum aliqua dignans re-

Rom. 8.

sponsione, apud se tacitè loquebatur: Non sunt dignæ passiones huius temporis, quæ conferantur cum gloria reuelanda. Dux itaque martyris silentium, contemptum, sicut erat, arbitratus, grauiora in eum excogitabat: & cùm eum de ligno deposuisset, deduHorrēdum supplicium.

cit ad murum: cumque duos lapides maximos & grauissimos, vnum quidem collo, alterum autem alligâsset pedibus, & martyrem fune cinxisset, demittit è muro sublimè pendentem: vt lapidum pondere membris ei diuulsis, violenter abrumpat animam. Sed reuerà in te sperauit, Domine, & non est affectus pudore. Nam membrorum quidē forma à sua compage diuellebatur, & ossa nudabantur carnibus: Voluntas autem & liberum animi institutum erat omninò impatibile. Eum autem ex alto ludificans Lysias: Sustine, dicebat, Seueriane. fortassè enim sic apud Christum erit tibi maior merces. Martyr autem cùm iam deficeret, & extremum ageret spiritum: Si scires, Tyranne, dicebat, quænam pro his mihi concilies, ipse quoquè desiderares pati eadem: quid aliud hinc significans, quàm quòd maiora cupiebat propter Christum? Admirans itaque Lysias tantam eius tolerantiam & fortitudinem, & maximè quòd tam opportunè, etiamsì talibus esset malis implicatus, respondisset: Existimabam, ô Seueriane, inquit, te esse hominem rudem, & ignarum literarum, vt qui sis miles, & in bello te semper exercueris: sed, vt video, es facundus, & summa vi dicendi præditus. Ad hæc respondens sanctus: Deus, inquit, cui ego seruio, qui potest facere, vt omnia consistant, cùm sit omnipotens, si virum rudem acceperit, eum reddit sapientem: si mutum, tardæque & impeditioris linguę, eum efficit disertum & elegantem oratorem. Hęc dixit, & cùm manus

nus paululùm extendisset: Ago tibi, inquit, gratias Domine Deus, quòd me confirmâsti, & posuisti arcum æneum brachia mea, & eripuisti animam meam ab impia rhomphea, ab inimicis manùs tuæ, & ab ijs, qui insurgebant aduersùs me, extulisti me. Et nunc in atrijs tuis, Domine, in bonis domûs tuæ colloca me. Quoniā lætantibus omnibus habitatio est in te. Cùm has preces edidisset Domino, simul etiam ei reddit spiritum nona mensis Septembris.

Felicissimè reddit inuictum spiritum.

Sequenti autem die quidam ex pijs, quibus martyr viuus suam mandârat sepulturam, simul conuenientes, cùm martyricum illud corpus magnificè composuissent, & super id hymnos cecinissent, & quæcunque solent Christiani, peregissent, desiderantibus simul & colentibus manibus elatum, media nocte tulerunt in patriam martyris. Cùm autem venissent in quendam locum, illinc quidem patriæ significatur aduentus reliquiarum. Cogitabat verò vnusquisque eis ire obuiàm: & omnes siuul egressi sunt, neque fuit vllus, qui non venerit, non senex, non puer, non infirmus, non natura tardus: sed existimabat vnusquisque se præreplurum esse benedictionem, si modò priùs occurrisset reliquijs. Sic ergò omnibus alacriter festinantibus, mortui serui coniunx sola relicta fuerat, (Decesserat enim eo tempore quidam ex seruis martyris) erantq; vxori acerba omnia, mariti damnum, & eius, qui eam consolaretur, solitudo: & quòd nesciret quonam modo posset ire obuiàm martyri. Sola ergò intùs relicta, quoniam quæsijt, qui eam consolaretur, & non fuit, & qui simul doleret, & non inuenit: mortui coniugis corpore appositò, plangebat, gemebat, lamentabatur, mortuum perindè ac viuum alloquebatur, Surge, ô marite, surge, dicens, eamus obuiàm domino nostro, nè videamur soli pigri & desides, neque quispiam nos negligentiæ accuset in nostrum dominum. Sensim autem & tangebat tunicam, & lachrymas cum voce emittebat. Hæc postquàm breui tempore suggessit, & dixit coniugi, etiam corpus martyris mox erat aduenturum, repentè (ô miraculum) viuus cernitur, qui erat mortuus, & ijs abiectis, quæ erant ei imposita, cùm se protinùs cinxisset, ipse quoquè vadit obuiàm martyri. Quod insigne miraculum, & tulit athleræ testimonium de maiore eius fidutia ad Dominum, & ad maius desiderium accendit omnium animos. Non enim quod factum fuerat, erat eiusmodi, vt posset reijci, neque de eo poterat esse vlla dubitatio: sed quos decessus habuit spectatores, & qui curam gesserant funeris, fuerunt ij quoquè testes resurrectionis.

Nota priscorum reuerentiam erga sacras reliquias.

Mortuus quidam reuiuiscit.

Cùm longo autem tempore assedisset famulus sepulcro martyris, decimoquinto anno abillo tempore, & paulò plùs, ipse quoquè excessit è vita. Atque tūc quidem confiderantibus omnibus, qui ad hoc congregati fuerant, vbinàm ab eis martyricum corpus deponeretur, quoniam dubitationis non dabatur solutio, meliori & diuiniori prouidentiæ id statuendum reliquerunt, & coronam ex floribus contextam imponunt reliquijs. Protinùs autem tanquàm ab aliquo missa, desupèr aduolans aquila, accepit coronam, & sensim mouit pennas, & eas minùs pernices habuit ad volandum. Sed illam quidem statim sequebatur populus. Ipsa autem quodam modo eum ducebat, tantùm ante eos volans, vt non esset multùm remota ab oculis. Et cùm venisset ad propinquam syluam, & deinde coronam ex alto demisisset in pulchro loco montis, & volare cœpit celerius, & profecta est ad suam habitationem. Hoc illi conijcientes diuinam esse indicationem, cum voluptate & magno studio concurrentes, sacrum illud & diuinum corpus illic sanctè & diuinè deponunt. Quo in loco in hodiernum vsque diem sanctus illic frequentes operatur curationes, & multa miracula, cuilibet roganti benignè appārens, & eius curam gerens, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu, nunc & semper, & in

Nota de corona ex floribus.

Multa miracula ad eius sepulcrum.

secula seculorum,
Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. AVDOMARI EPISCOPI MORINENSIS. NOMEN AVTHORIS ANTIQVVS MS. CODEX non habet. Est grauiter scripta, sed stylum passim mutauit F. Lauren. Surius. Videtur ab eodem scripta esse, à quo etiam vita S. Bertini Abbatis edita est, nempè à Folchardo Bertiniensi.

9. Septembris. Cap. 1. Patria & parentes S. Audomari.

BEatus Audomarus antistes, ex nobilibus & secundùm seculi dignitatem inclytis, atque in fide catholica eruditis, ortus est parentibus haud ità procùl à Constantia, eo loco, qui Aurea Vallis nuncupatur. Pater eius Friulphus, inter suos clarus fuit: mater verò Domira est appellata. Ij verò religiosi parentes Audomarum puerum, pro Christianæ religionis ritu & consuetudine, diuina suffragante gratia, ab ipsis incunabulis, catholicis enutriêre disciplinis. Erat enim illis vnicus filius. Porrò Friulphus post obitum Domitę coniugis suæ, puero iam & ætate crescente, & gratia, suaui iugo Christi & leui sarcinę collũ supposuit, hortante ad id & corroborante eum filio Audomaro.

Cap. 2. Matth. 19. Ambo igitur, & Friulphus parens, & Audomarus egregię indolis puer, accuratè implent, quod Saluator ait: Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Atq; ità mundo mortui, Deo viuentes, à rebus caducis inopes, cælestibus locupletes, Deo subditi, maligni dæmonis hostes, ætate dispares, animo pares, ad Christi militum illud celeberrimum sese contulêre monasterium, quod Luxouium vocant, à sanctæ memoriæ beato Columbano Abbate, in Burgundionum regione in Christi honorem ædificatum.

Cap. 3. Deut. 32. Audomarus cum patre suo fit monachus. Præerat tum illius cœnobij sanctæ multitudini beatus Eustachius, cui vnanimiter sua religiosa ac pia indicârunt vota, accommodantes se illi diuinæ scripturæ sententiæ: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Cernens autem sanctus Abbas Eustachius eos diuino flagrare amore, atque in beati Audomari tum vultu, tum sermone cælestem gratiam animaduertens, salutare atque perfectum ex sacræ scripturæ sententijs eis consilium præbuit, modò vtrosque simul, modò seperatim singulos adhortans, vt sub disciplina monastica siue regulari, cum ipso in Dei seruitio perseuerarent. Ambo igitur diuino inflammati amore, spiritalis patris Eustachij consilium sequentes, sanctæ regulæ iugum mente deuota susceperunt. Indè verò beatus Eustachius immenso repletus gaudio, eos in sanctorum monachorum solidalitatem admisit.

Cap. 4. Luc. 12. Porrò Audomarus spiritali gratia plenus, ætate tener, fide robustus, monastici canonis rigorem complexus, in illo beato monachorum cœtu institutus, omnibus Dei seruis, Christo illic militantibus, diuina id efficiente gratia, charus & amabilis fuit. Erat enim mente & corpore castus, obedientia atque humilitate præcipuus, diuina scientia refertus, charitate & mansuetudine conspicuus, parsimonia seuerus, ieiunijs deditus & prolixis noctium vigilijs, animo commemorans illud ex Euangelio, Beati sunt serui illi, quos, cùm venerit, Dominus inuenerit vigilantes.

Cap. 5. Matth. 5. 5. Audomarus fit Episcopus. Interea fama eius longè lateque diffusa, vsque ad Dagoberti Francorum regis notitiam peruenit, non enim potest abscondi ciuitas supra montem posita. Multis indè labentibus annis, ab eodem rege & omni populo vocatus & electus, sancto Aichario Nouiomensi agente Episcopo, ad instituendum & gubernandum Taruanensis vrbis populum, cum multa animi humilitate Episcopi sedem & dignitatem suscepit. Tum verò diuini verbi semina in credentium pectora deijciens, animarum & eorum languores sanans, captiuos & vinctos redimens, viduarum ac inopum vel maximè curam gerens, plebem sibi à Domino commissam, ad æterna promerenda præmia incitabat.

Igitur

Cap. 6. Fuscianus & Victorici prædicant apud Morinenses.

Igitur plebs Taruanensis, licèt longè ante eius aduentum, à beatissimi martyris Dionysij socijs Fusciano & Victorico, verbum DEI accepisset eo tempore, quo egregius CHRISTI martyr Quintinus apud Ambianenses prædicabat: at multa tamen Taruanensium turba etiamnum idolorũ cultum consectabatur. Cùm enim Fuscianus & Victoricus à Taruanensibus profecti, in Ambianensi territorio martyrium obijssent, mox Taruanenses ad dæmonum cultum relapsi fuêre: nec ij duntaxàt, qui nomen Domini anteà recipere noluerant: sed illi etiam, qui à sanctis martyribus baptizati fuerãt, pari errore implicati, idola colebant.

Cap. 7. S. Audomarus conuertit Taruanenses.

Itaque CHRISTI antistes Audomarus in eam vrbem ingressus, salutifera scripturæ cælestis præcepta stolidis paganorum pectoribus instillabat, mentesque hordidis ignorantiæ tenebris occæcatas, illustri sermonis Euangelici lumine collustrauit, simulacra euersa igni tradidit, sacrilegum eorum cultum ab ea vrbe funditùs exturbauit, ac salutaribus baptismi vndis eius populum expiauit.

Cap. 8. Cùm autem die quodam in oppido, quod Bononiam (alij Boloniam) vocant, præsens adesset, post nocturnas vigilias more suo diluculò exurgens, ad ecclesiam se contulit, vt diuina animum contemplatione reficeret, lachrymisque & precibus vacaret. Postquàm autem sacrosancta Missarum celebrauit solennia, sub meridiem defessos artus in lectulo collocauit, aliquantæ quietis captandæ causa. Accessit autem quidam ad eum iuuenis ex adstantibus, petens copiam eundi ad litora mari propinqua, & ludo illic sese exercendi. Respondit autem ei vir sanctus ore prophetico: Non expediet tibi, fili mi, sine me quoquàm abire. Itaq; nulla tibi datur à me facultas exeundi, donèc me videris à somno surgere. Præuidit enim prouidus sui gregis custos, erranti iuueni quippiã mali euenturum. Dormiuit igitur iam lassus venerabilis senex: at iuuenis patroni sui iussa contemnens, vt solet iuuentus negligere præcepta maiorum, celeri cursu ad mare se proripit.

Cap. 9. Pœna immorigeri iuuenis. Cernens autem nauiculam ad litus consistentem, qua solebant incolæ paruum transmittere flumen, quod Elnam appellãt, stultè ac temerè, amore inepti ludi demens, in eam se recipit, volens in vicinis litoribus ludo operam dare. Eccè autem lustras ab altò exiſtit pelago, nauisque nimiùm tumescentibus quassata vndis, simulque & gubernatore destituta & remige, errabunda huc illucque vagatur. Talibus ergò ille miser implicatus periculis, tandèm acerbè deplorat sancti patris se monita cõtempsisse, & iam nec propriæ, nec alienæ regionis litora conspiciens, vltima mortis discrimina pertimescit. At verò diuina miseratio audiens illum merita sancti Audomari implorantem, nauim ad Saxonum regionem appulit. Sed metuens ille, nè fieret præda raperum, seque ob almi patris contemptum reum agnoscens, pectusque crebrò tundens, ad nauiculam ocyùs se recipit. Et eccè benignissima Domini misericordia, & beati Audomari meritis adiutus, prospero cursu pelagus emetitur, donèc ad eum recurrentorum, vndè illum valida venti vis extulerat, vbi Elna fluuiolus in mare euoluitur. Multùm proindè exhilaratus se in natiuo consistere solo, immensas Domino gratias agit, & ad oppidum properans, reperit sanctum præsulem eo loco, quo illum reliquerat. Toto ergò corpore prostratus, temerarios ausus suos illi confitetur, & vt misereandum in modum iactatus sit in pelago, atque ipsius meritis tandèm liberatus. Enim verò reprehendens vir sanctus, benignè respondit: Nónne ego prohibueram, fili, ne aliquò te conferres? Sed tu verba patris paruipendenda putâsti. At nunc quandò diuina misericordia è tantis periculis te extraxit, præcipio tibi, nè cuiquam illhuc reuelet, donèc ego superstes ero. Et siluit quidem adolescens, quandiù vir sanctus superfuit: sed postquàm ille cælos petijt, res sub modio absconsa, vbiquè celebris euasit.

Ingens miraculum.

Cap. 10. Effigiem Crucis iubet vir sanctus fieri.

Est aliud miraculum, quo Dominus voluit omnibus testatum efficere, quantis ornatus sit meritis antistes beatissimus Audomarus: Abiens quandoquè ad propinquia vbi visitanda loca diœcesis suæ, circa horam diei sextã sub patulę arboris regimine dedit se sopori haud procùl à villa, quę Iortiacus dicitur. Indè post breuẽ quietẽ surgens, iubet ex ligno fieri Crucis effigiem, eamq; sub eadẽ arbore defigi. Proxima nocte eo in loco refulsit lux immensa, quo factum est, vt ab eo tempore vsque in præsens lo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum illum ceu sacrum venerentur, & multi hodieque illic homines morbidi optata salute potiantur.

Cap. 11. Per idem tempus tres venerabiles viri, & in CHRISTO pia animorum conspiratione fundati, Mummolinus, Bertramnus & Bertinus ex territorio Constantiensi ad sanctum venêre Audomarum, cupientes cum beato præsule verbo vitæ perfrui, & pro sanctæ Trinitatis amore, contempto paterno solo & cunctis vitæ oblectamentis, nudi sanctę regulę institutum amplecti. Eos vir beatus, & in illis CHRISTVM cum multa animi exultatione & erga Deum gratiarum actione susceпit, DEVM laudans, quòd tales ipsi misisset adiutores, qui subditis ei populis æternæ salutis sacramenta declararent. Erant enim eruditione præclari, & in catholica fide benè maturi. Tum quoquè feruebat in illis charitas Christi, qui eos, quos visitat, omni virtute confirmat & munit.

Cap. 12. Adroaldū virum nobilem conuertit S. Audomarus. Cùm sic ergò præsul sanctissimus Morinensem ecclesiam gubernaret, & fœdissimum paganismum cælesti doctrina extirparet, Adroaldus quidam rebus locuples, stemmate mundanæ nobilitatis clarus, beato Audomaro in diuinis laborante triumphis, catholicæ fidei doctrinæ aures mentemque accommodat, planè detrectans ceruicem deincèps dæmonum inclinare simulacris. Eum vir sanctus baptismo expiauit, æternæ salutis immensas opes, & horrendas inferorum tenebras ei inculcans.

Cap. 13. Itaque Adroaldus admixtus iam turmis fidelium, ecclesiæ limen, quod antea valdè erat detestatus, religiosè frequentat, Christumque veneratur & adorat. Hinc amoris diuini studio, ad cælestes opes inhians, omnes facultates suas & villam Sithiu Christo & sancto Audomaro transcribit. O te præclarum Christi opibus Adroaldum, qui dum terrenis facultatibus te exhæredem fecisti, cælestis paradisi hæres es institutus. Natura quidem te veteri fructu priuauit, vt dum nulla tibi superesset in sobole posteritas, ipse Christus tuæ hęres fieret hæreditatis.

Cap. 14. Extruit tẽplum in Sithiu. Porrò sanctus Audomarus, dum extirpatis spinis & vepribus, mundat Christi messem, etiam horrea prępparare volens, egregium templum in Sithiu magnis sumptibus extruit in sanctissimæ Dei genitricis & perpetuæ virginis honorem, sanctorum patrocinijs illud muniens. At sancti illi diuinæ religionis cultores, Mūmolinus, Bertramnus & Bertinus, in Domino conspirantes, cœnobium condunt, quod Vetus Templum dicitur. Atque illic fraterna concordia Angelicam instituit monachorum vitam, & cęlestem adunauit in Christi laudibus sodalitatem.

Cap. 15. Sine remige & ventis nauigant sancti viri. Sed cùm animaduerterent locum illum monasticæ quieti minùs accommodum, explorare instituunt, habeántne vicina loca monasticæ disciplinæ situm opportunio-rem. Est verò illic stagnum, marinos æstus imitans, cùm flat Eurus vehementior. Eò se conferunt tres illi milites CHRISTI: nauim intrant sine remige, vt eò tendant, quò sit visum spiritui sancto. Excipit eos nauis in stagni gurgite, nullo neque remigio, neque remigis arte instructa, non ventorum acta flatibus, nullas neque merces, neque commeatum ferens, sed solos habens electos CHRISTI ministros, fidei feruore adeò communitos, vt nulla corporei victûs habita ratione, nequaquàm se in terram exituros affirmarent, donèc adspirante ipsis Spiritu sancto, tum demùm nauis ad litus diuina virtute & gubernatione ad eum pertingeret locum, quem Christus ipsis daturus esset, cùm ipsi psallendi ordine in Dauidico Psalterio ad cum versum peruenissent: Hæc requies mea in seculum seculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam. Quid multa? Nauicula errabundo radit iter tramite, eamque mira fidei vis regit per vndas. Sancti benè sperant, & confidunt DEO: orant, vigilant, cælo intenti psallunt.

Psal. 131.

Cap. 16. Vide miraculum. Cùm autem iam psalmodia recto ordine ad eum perduceretur versum, Hæc requies mea, ad litus nauicula mira celeritate appellitur, Angelico, vt credimus, ducta moderamine. Ità vno eodemque temporis puncto, quod est dictu admirabile, & versus psalmi & litus attingitur. Tum verò sancti viri hymnum Deo promentes, & gratias toto pectore agentes, ab hospita excipiuntur tellure.

Cap. 17. Exeuntes autem è cymba in terram, diuino ipsis munere datam, Angelicos ciues hospita terra miratur, sancto propediem monachorum cœtu ornanda. Illi verò magno

magno pectoris feruore sese accommodant ad extruendum illic monasterium. Congratulatur illis Apostolicus Christi antistes Audomarus, fauet eorum studijs, vrgetque conatus. Multi confluunt artifices, templum conditur ad *Agmonem fluujum. Necdum operi suprema erat imposita manus, & iam monastico structa apparatu, fortissima castra religiosorum virorum implet multitudo. Itaque sacerdos Domini Audomarus in his omnibus Dominum benedicens, Mummolinum illi cœnobio præficit. Is verò pastoris munus adeptus, cælestis doctrinæ semina discipulis depromit, dæmonum virus linguæ fulminibus profligat. *Agiñoum

Conditur monasteriū Sithiense.

Cap. 18. Mummolinus creatur Episcopus Nouiomeñ

Et iam Deo plenus, instàr cedri Libani, virtutum suarum longè lateque diffundit odorem suauissimum. Vndè factum est, Domino id agente, vt post decessum Aicharij, ipse illi in Nouiomensis ecclesiæ cathedra successerit: in quo pontificatu sex & viginti annis strenuè se gerens, iam vltima ætate, depositio fragilis carnis pondere, Angelicis ciuibus adiunctus est.

Cap. 19. S. Bertinus fit Abbas Sithiensis.

Porrò in Episcopum electo Mummolino, sanctus Audomarus pastoralem curam Sithienis monasterij beato Bertino demandauit: qui illo ministerio probè fungens, talem se omnibus exhibuit, vt à cunctis amari posset potiùs, quàm timeri. Itaq; in eius venerandi patris amorem conspirant illa Dei agmina, & magna concordia tam egregio duci adhęrent, quem in cunctis moribus suis serpentis prudentiam, cum columbæ simplicitate coniunctam, consectari viderent.

Cap. 20. S. Audomarus fit cæcus.

At ferax Euangelicæ vitis palmes sacer Audomarus, cùm iam eos virtutum ferret fructus, vt per eum lex vitæ omnem illam regionem sanctificaret, fides intemerata sceptrum sibi vendicaret, mortis iura abolerentur lauacri diluuio, cœpit corpore debilitari, & vt pia mens diuinis propinquior fieret, vtroque oculorum lumine orbatus est. Itaque prouidus ille speculator inter Christicolas versatur corpore cæcus, sed lucis præclara de se exempla prębet. Porrò autem mente perlustrans illam sempiternę lucis arcem, miratur Angelicos Ordines: paradisum quoquè illuminatis cordis oculis contemplans, nectarco ligni vitalis fructu se satiat. Felix sanè ea corporeæ lucis amissio, quę menti cęlestis luminis adfert copiam maiorē, quo Christus Iesus conspicitur, cęli alta referantur.

Cap. 21. Obitus S. Audomari.

Postquàm autem Morinensis siue Taruanensis cathedra triginta annorum spatio tanto esset potita præsule, columna illa Dei corporeis destituta viribus, acri cœpit febre pulsari, concuti, atque discruciari. Tandèm victa membra lecto affiguntur, sed mens inuicta pristinum conseruat fidei tenorem. Deniquè quinto Idus Septembris rumpit vincula corporis, cum Christo victura in secula seculorum.

Cap. 22. Sub mortẽ offert sacrificiū Missæ.

Sub mortem autem pastor Apostolicus ad limina matris ecclesię debilis prograditur, suscipiunt lugentia mœnia patrem. Deindè ad faciendum sacrificium beatus senex accedit, lachrymæ ab imo pectore erumpunt, offert DEO fragrantia precum illura, animo ad cęlestia suspensus, corpore humi prostratus. Posteà sacrosancta corporis & sanguinis CHRISTI accipiens sacramenta, pectus suum communit supremis illis epulis, & abiturę animę Diuinum prębet viaticum. Adstat ipse sacris altaribus hostia viua, sancta, Deo accepta, atque hunc in modum precatur: Agne Dei, per istas ęterni panis delicias, susçipe pro tua pietate vota supplicantis. Eccè ad te venio, relinquo eos, quos mihi commisisti: misérere figmenti tui: me iam cęlestis excipiat gratia, & tuos tua seruet miseratio: vt te in paterno solio regnantem videamus, nec vnquàm de membris tuis hostis triumphet.

Cap. 23. Ijs verò omnibus peractis, rursùm lecto excipitur, ęterni panis suauitate refecto. Et eccè cęlesti melodia euocatur anima è corpore, digna quæ diuinis consphibus prędicentur. In eius egressu quę illic fuerit odoris fragrantia, quis pro dignitate explicet? Vincebat ea aromata omnia, omnes balsami & thuris odores.

Cap. 24. Non latebant hęc beatum Bertinum: sed de ijs diuinitùs edoctus, absque mora venit ad ędes, in quibus iacebat funus, discipulorum caterua stipatus: tollitque illud corpus nulla vnquàm libidine pollutum, & absportat ad monasterium perpetuę Virginis & matris Domini, quod beatus Audomarus in Sithium primò condiderat, ipsique Bertino & omni ecclesię Sithiensi mandauerat, vt illic corpus suum humarent. quod & factum est.

Ità

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 25. Miracula ad eius sacrũ corpus.

Ità sanctus Pontifex, cælestia scandens regna, in sinibus Abrahæ requiescit: eius sacræ exuuiæ terreni corporis multis virtutibus coruscant. Lampas apud eius sepulcrum suspensa, cælitùs accensa est, & benedictio Christi oleum illi suppeditauit, quo longo arsit tempore. Aptè sanè ipsas signorum primitias dedicauit cæleste oleum, pacis symbolum vel luminis, vt beatus Audomarus ab his euocatus tenebris, lucidissimis Angelorum ordinibus credatur insertus. Ab eo enim tempore ex illo venerando beati antistitis loculo morborum omniũ multiuaria est curatio profecta, & quibuslibet corporum infirmitatibus sancti præsulis pietas medicatur.

Cap. 26.

Post eius felicem obitum casu quodam duo inter se conuenêre, alter simplici & aperto, alter vafro & versuto ingenio. Rogat fraudulentus simplicem, vt argenti solidum mutuò sibi det: iureiurando affirmat, se bona fide redditurum. Homo simplex pietate ductus, facit quod ille petit, cùm spopondisset ad certum diem se persoluturum. Iam dies aderat: commonefacit hominem, vt reddat debitum. Ille tanquàm prętericus fasque reddere iussus, quod non deberet, stomachatur: bonum virum toruis oculis intuetur, & multa comminiscens, ait se nescire quid velit: se ne teruncium quidem ab illo vnquàm accepisse.

Respondet alter: Eamus ergò ad venerandum Audomari patris sepulcrum, & si per eum nostræ regionis procuratorem, non dubitaueris iurare verum esse, quod nequiter fingis, immunis eris à solidi persolutione. Eunt pariter ad sacrum beati Audomari corpus, & cùm non longè abessent, dicit creditor debitori: Cur ipsum quiescentis patris turbabimus loculum? Deus iustus iudex vbiquè est, & solus implet omnia, nec virtus beati Audomari intrà sepulcrum inclusa est. Hoc ergò in loco, quo nunc sumus, illius sancti patris nomen testificare, & mihi erit satisfactum. Ille miser semper æstuantis auaritiæ cæcatus libidine, verso ad sacrum templum vultu, & ad cælum sublatis manibus, dum vult commotis labris periurio se obstringere, confestim corruit & ad extrema perducitur. Oculi crepantes suis mouentur locis, nerui membrorum omnium dissoluuntur, spiritus per immensos extortus cruciatus, tertio die excedit è corpore.

Vltio cælestis in peierare volentem.

Cap. 27. Vincti, diuinitùs soluitur.

Quidam ob perpetrata facinora proscriptus, & catena ad collum vinctus, manicisque ferreis constrictus, cùm iuxta beati Audomari fores traheretur, mox vinculis omnibus absolutus, celeri cursu solus ad eius sacrum tumulum se recipit, multum ibi lachrymarum imbrem fundens. Sanctus verò pontifex magistri sui vestigijs insistens, qui se dicit nolle mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat: clementissimum se illi exhibet, quem permulta flagitia damnabant. Ingens verò stupor obtinet tortores, captiuique vestigia sequentes, vident eum beati Audomari sepulcro inhærere: nec ausi vlteriùs torquere hominẽ, tam præsenti sancti antistitis virtute liberatũ faciunt ei copiam liberè, quò velit, recedendi.

Ezech. 18.

Cap. 28. Nota antiquam deuotionem.

Iam verò potentes seculi cateruatim ad limina tanti patris venerabundi aduolant, & quia inter primos in cælesti aula eum residere, & profusa benignitate prælargum illum non dubitant, sancta cum illo commercia instituunt: donant & offerunt Deo atque beato Audomaro pro maximis exigua, pro cælestibus terrena, vineas & agros plurimos pro semper vernantis paradisi campis & hortis amœnissimis. Eiusmodi sanctis desiderijs flagrantes & finitimi & longinqui, cum sibi pariter patronum conciliant. In quibus Franci non pauci, diuina gratia permoti, cùm tam pijs feruerent desiderijs, vineta sua in ius beati Audomari transfudêre, additis etiam agris & alijs rebus, & donationes suas dignis testimonijs confirmârunt.

Cap. 29.

Per id tempus, cùm iam vineæ maturos, eosque copiosos, ferrent botros, Hekkinus quidam in beati Audomari vineam ingressus, abstulit indè vuas non paucas: furtiuoque lætus onere, ad socios redijt pascendis pecoribus occupatos. Rogant illi, vt è spolijs nonnihil ipsis impertiatur. Mox annuit infelix: sed dum immissa in sinum dextra, quem sinistra pandebat, vult proferre botros, subitò eius brachia obrigescunt, vt moueri non possent, & os retrò contortum, omnem amittit loquendi facultatem. Id socij eius conspicati, miseratione quadam affecti, hominem diuinitùs percussum, mox ad herum eius adducunt, causamque omnem eius mali exponunt. Ille verò famuli vicem miseratus, toto animo cælestem ei studet conciliare medicinam.

Punitur sacrilegus.

dicinam. Itaque ferens secùm vini optimi certam mensuram, & munuscula, quæ tum ad manum erant, puerum percussum secùm ducit ad basilicam pagi, quem Gebuualdesdorp vocant, & illic munera sacræ aræ imponens, vnà cum puero totus humi prosternitur, tacitisque lachrymis & precibus Dominum & sanctum Audomarum interpellans, orat vt ægri membra sanentur. Ibi pius sacerdos adeò eius precibus annuit, vt mox incolumis surgeret tam malè mulctatus seruus. Cui herus congratulans, deuota mente nomen Christi benedicit, & annua ei vouet munera, quæ etiam quoàd superuixit, religiosè persoluit. Omnes verò eo miraculo adeò sunt perterrefacti, vt nullus deinceps ausus fuerit lædere patrem venerandum, & non modò non ingredi quisquam conatus sit in vineas eius septis munitas, sed ne gramina quidem agrorum eius contingere voluerit, nisi id fratres permisissent. Gloria tibi, Christe, qui sic percutis aduersos, & misereris respiscentium.

Diuinitùs curatur.

Cap. 30. Nota antiquã deuotionem in diebus Rogationum.

Eodem ferè tempore sub festum Dominicæ Ascensionis, cùm more recepto triduanæ fiunt Supplicationes siue Rogationes, & sacrosanctæ Crucis vexilla totius Ecclesiæ proles deuoto pectore sequitur, nudis pedibus incedens: vbi maxima populi multitudo decóra processione, peractis officijs, ad sanctam reuersa fuit ædem, in qua beatissimi Audomari sacra ossa quiescunt, quædam mulier cum filiabus duabus adfuit: è quibus minor natu, intolerabili sitis ardore vexata, cum lachrymis id indicat sorori, vt solet ætas puerilis. Illa verò dolens vicem eius, ducit eam ad puteum S. Audomari, qui in eius crypta est, altitudine pedum sexaginta. Sed cùm restis deesset, qua haurirent aquam, puella tandiù siti cruciata, hærebat ad os putei, seque genibus volutans, suaue ducebat vel vidisse diù concupitam aquam. Interim præceps ruit in puteum. Id cernens eius soror, magno clamore & eiulatu totum populi cœtum eò pertrahit. Inquirunt omnes, quæ tantarum sit causa lachrymarum. Respondet illa: Huc ego accessi cum sorore mea & matre. At soror siti æstuans, malecauta in medias labitur aquas, & nunc sitibunda mortem bibit sub aquis. Tractant inter se omnes, qua possint ratione cadauer extrahere è puteo, & mandare sepulturæ. Immittitur restis, eaque puer illigatur, qui è profundo educat puellam, & puteum à cadaueris futura putredine seruet, quem beati Audomari præclara virtus sanctificet. Sed cùm fons ille morbis omnibus salutarem adferret medicinam, nullis sordibus inquinari potuit. Deniquè inuenta est puella viua instàr anseris natare super aquas. Eam puer secùm attulit, capillis quidem eius prorsùs ab aqua intactis, sed limbis vestis nonnihìl madefactis. Tanto igitur miraculo conspecto, summam & sacrosanctam Trinitatem in beati Audomari meritis plebs vniuersa benedixit.

Insigni miraculo illęsa seruatur puella in puteũ lapsa

Cap. 31.

Hæc nos pauca ex innumeris sanctissimi Audomari miraculis & virtutibus conscripsimus, qui sanè eriam præcipuis sanctis æquiparandus viderur pietate, signis, virtutibus & meritis. Ad eius tumulum cunctis ritè venerandum omnis generis salutaris medicina exhibetur: cæcis lumen, surdis auditus, mutis loquendi facultas restituitur, nerui contracti laxantur, dæmones pelluntur, ad laudem & gloriam omnium Creatoris & Redemptoris Domini nostri Iesu Christi: cui est cum æterno patre & spiritu-sancto æqualis honor & eadem gloria per immortalia secula seculorum, Amen.

Miracula ad tumulũ S. Audomari.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEPTEMBER.

DE SANCTIS EPISCOPIS ET MAR' TYRIBVS, NEMESIANO, FELICE, LVCIO, ITEM *altero Felice, Litteo, Poliano, Victore, Iadere, Datiuo &c. Epistola 77. beati Cyprian Episcopi Carthaginensis: vel, vt alij habent, libri tertij Epistola 25.*

Cyprianus Nemesiano, Felici, Lucio, alteri Felici, Litteo, Poliano, Victori, Iaderi, Datiuo coëpiscopis: itèm compresbyteris & Diaconibus, & cæteris fratribus in metallo constitutis, Martyribus Dei patris omnipotentis, & Iesu Christi Domini & Dei conseruatoris nostri, æternam salutem.

10. Septembris.

S. Cyprianus exul, propter Christum.

GLoria quidem vestra poscebat, beatissimi ac dilectissimi fratres, vt ad conspectum atque ad complexum vestrum venire ipse deberem, nisì me quoquè ob confessionem nominis relegatum, præfiniti loci termini coërcerent. Sed quomodò possum, repræsento me vobis, & ad vos, etiamsì corpore & gressu venire non datur, dilectione tamen & spiritu venio, exprimens literis animum meum, quo in istis virtutibus & laudibus vestris lætus exulto, participem me computans vobis, etsì non passione corporis, consortio charitatis. An ego possim tacere, & vocem meam silentio premere, cùm de charissimis meis tam multa & gloriosa cognoscam, quibus vos diuina dignatio honorauit: vt ex vobis pars iam martyrij sui cõsummatione præcesserit, meritorum suorum coronam de Domino receptura: pars adhuc in carcerum claustris, siue in metallis & vinculis demoretur, exhibens per ipsas suppliciorum moras corroborandis fratribus & armandis maiora documenta: ad meritorum titulos ampliores tormentorum raritate proficiens, habitura tot mercedes in cælestibus præmijs, quot nunc dies numerantur in pœnis? Quæ quidem vobis, fortissimi ac beatissimi fratres, pro merito religionis ac fidei vestræ accidisse non miror, vt vos sic Dominus ad gloriarũ sublime fastigium clarificationis suæ honore prouexerit, qui semper in Ecclesia eius custodito fidei tenore viguistis, conseruantes firmiter Dominica mandata, in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, modestiam in humilitate, diligentiam in administratione, vigilantiam in adiuuandis laborantibus, misericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda veritate constantiam, in disciplinæ seueritate censuram.

Nota qui mores prouchant ad martyrij gloriam.

Ac nè aliquid ad exemplum bonorum factorum deesset in vobis, etiam nunc in confessione vocis & passione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces vos exhibendo virtutis: vt dum grex pastores suos sequitur, & quod fieri à præpositis cernit, imitatur, paribus obsequiorum meritis à Domino coronetur. Quòd autem fustibus cæsi priùs grauiter & afflicti, per eiusmodi pœnas initiâstis confessionis vestræ religiosa primordia, execranda nobis ista res non est. Neque enim ad fustes Christianum corpus expauit, cuius est spes omnis in ligno. Sacramentum salutis suæ Christi seruus agnouit: redemptus ligno ad vitam æternam, ligno prouectus est ad coronam. Quid verò mirum, si vasa aurea & argentea in metallum, id est, auri & argenti domicilium dati estis, nisì quòd nunc metallorum natura conuersa est, locaque, quæ aurum & argentum dare antè consueuerant, accipere cœperunt? Imposuerunt quoquè compedes pedibus vestris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligauerunt: quasì cum corpore ligetur & spiritus, aut aurum vestrum ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus, & fidem suam religiosa virtute testantibus, ornamenta sunt ista, non vincula: nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non à fabro, sed à Domino resoluuntur. O pedes feliciter vincti, qui itinere salutari ad paradisum diriguntur. O pedes in seculo ad præsens ligati, vt sint semper apud Dominum liberi. O pedes compedibus & transuersarijs interìm cunctabundi, sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri.

Sancti martyres fustibus cæsi.

2. Tim. 2. Damnati ad metalla.

Vincti cõ. pedibus.

Quantùm

Quantùm vult hìc vel inuida crudelitas, vel maligna, nexibus vos suis & vinculis teneat: citò à terris & pœnis istis ad cælorum regna venietis. Non fouetur in metallis lecto & culcitris corpus, sed refrigerio & solatio Christi fouetur. Humì iacent fessa laboribus viscera: sed pœna non est, cum Christo iacére. Squalent sine balneis membra, situ & sorde deformia: sed spiritaliter intùs abluitur, quod foris carnaliter sordidatur. Panis illic exiguus, at non in solo pane viuit homo, sed in sermone Dei. Vestis algentibus deest: sed qui Christum induit, & vestitus abundanter & cultus est. Semitonsi capitis capillus horrescit: sed cùm sit caput viri Christus, qualecunque illud caput deceat necesse est, quod ob Domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas, detestabilis & tetra gentilibus, quali splendore pensabitur? Secularis hæc & breuis pœna, quàm clari & æterni honoris mercede mutabitur, cùm secundùm beati Apostoli vocem, transformauerit Dominus corpus humilitatis nostræ, conformatum corpori claritatis suæ?

Deut. 8:

2. Cor. 11.

Philip. 3.

Sed nec in illo, fratres dilectissimi, aliqua potest aut religionis, aut fidei iactura sentiri, quòd illic nunc sacerdotibus Dei facultas non datur offerendi & celebrandi sacrificia diuina. Celebratis, immò offertis sacrificium Deo & preciosum pariter & gloriosum, & plurimùm vobis ad retributionem præmiorum cælestium profuturum, cùm scriptura diuina loquatur & dicat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Hoc vos sacrificium Deo offertis, hoc sacrificium sine intermissione die ac nocte celebratis, hostiæ facti Deo, & vosmetipsos sanctas atque immaculatas victimas exhibentes, sicut Apostolus adhortatur & dicit: Oro ergò vos fratres per misericordiam Dei, vt constituatis corpora vestra hostiam viuam, sanctam, placentem D E O: nec configuremini seculo huic, sed transformamini in renouatione sensûs, ad probandum quæ sit voluntas D E I bona, & placens, & perfecta. Hoc est enim, quod præcipuè Deo placeat: hoc est, in quo maioribus meritis ad promerendam voluntatem Dei, opera nostra prouenient: hoc est, quod solum Domino de beneficijs eius grandibus & salutaribus fidei ac deuotionis nostræ obsequia retribuant, prædicante in Psalmis & contestante Spiritusancto: Quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus, quæ tribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Preciosa in conspectu Domini mors iustorum eius. Quis non libenter & promptè calicem salutis accipiat? quis non appetat gaudibundus & lætus, in quo aliquid & ipse Domino suo retribuat? quis nõ preciosam in conspectu Domini mortem fortiter & constanter excipiat, placiturus eius oculis, qui nos in *congressione nominis sui desuper spectans, volentes comprobat, adiuuat dimicantes, vincentes coronat, retributione bonitatis ac pietatis paternæ remunerans in nobis, quicquid ipse præstitit, & honorans quod ipse perfecit? Ipsius enim esse, quòd vincimus, & quòd ad maximi certaminis palmam subacto aduersario peruenímus, declarat & docet Dominus, in euangelio suo dicens: Cùm autem vos tradiderint, nolite cogitare quomodò aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora qd loquamini. Nõ em̃ vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. & iterùm: Ponite in cordibus vestris non præmeditari excusare. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere aduersarij vestri. In quo quidem & credentium magna fiducia est, & culpa grauissima perfidorum, non credere ei, qui se opem suam daturum confitentibus pollicetur: nec nisi eundem timere, qui æternam pœnam negantibus comminatur.

Nota de Missæ sacrificio.

Pſal. 50.

Rom. 12.

Merita operum.

Pſal. 115.

Matt. 10.

Luc. 21.

Quæ vos omnia, fortissimi ac fidelissimi milites Christi, insinuâstis fratribus nostris, implentes factis, quod verbis antè docuistis, futuri maximi in regno cælorum, polliceute Domino & dicente: Qui fecerit, & sic docuerit, maximus vocabitur in regno cælorum. Denique exemplum vestrum secuta multiplex plebis portio, confessa est vobiscum pariter, & pariter coronata est: connexa vobis vinculo fortissimæ charitatis, & à præpositis suis nec carcere, nec metallo separata. Cuius numero nec virgines desunt, quibus ad sexagenarium fructum cẽtenus accessit, quasque ad cælestem coronam gloria geminata prouexit. In pueris quoquè virtus maior ætate, annos suos confessionis laude transcendit, vt martyrij gregem & sexus & ætas omnis ornaret. Qui nunc vobis, dilectissimi fratres, conscientiæ victricis vigor? quæ sublimitas animi? quæ in sensu exultantia? qui triumphus in pectore? vnumquemque vestrûm stare ad promissum Dei præmium? de iudicij die esse securum? ambulare in metallo, captiuo quidem corpore, sed corde regnante? scire Christum secùm esse præsentem, gaudentem tolerantia seruorum

Matt. 5.

Multi martyres promiscui sexûs & ætatis.

O

Universidad de Deusto
Biblioteca

uorum suorum, per vestigia & vias suas ad regna æterna gradientium? Expectatis quotidiè læti profectionis vestræ salutarem diem, & iam iamque de seculo recessuri, ad martyrum munera & domicilia diuina properatis: post has mundi tenebras visuri cum didissimam lucem, & accepturi maiorem passionibus omnibus & conflictationibus claritatem, Apostolo contestante & dicente: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis. Planè quia nunc vobis in precibus efficacior sermo est, & ad impetrandum quod in pressuris petitur, facilior oratio est: Petite impensiùs & rogate, vt confessionem omnium nostrûm dignatio diuina consummet, vt de istis tenebris & laqueis mundi nos quoquè vobiscùm integros & glorioſos Deus liberet: vt qui hîc charitatis & pacis vinculo copulati, contra hæreticorũ iniurias & pressuras gẽtilium simul stetimus, pariter in regnis cælestibus gaudeamus. Opto vos, beatissimi ac dilectissimi fratres, in Domino benè valere, & nostrî semper & vbiquè meminisse. Valete.

Rom. 8.

Tenebræ & laquei huius mundi

Nota.

MARTYRIVM SANCTARVM VIRGINVM, MENODORAE, METRODORAE, ET *Nymphodoræ, authore Simeone Metaphraste.*

10. Septembris.

EC mulieribus quidem, nec puellis clausum est stadium martyrij: sed & eæ mortem contemnunt, & decessum habent pro ludo: immò verò ipsum honorant & amplectuntur, ex eo pulchras sibi merces comparantes, nempè regnum cælorum. Propterea admirabilis quoquè trinitas martyrum, & virginum, Menodora, inquam, & Nymphodora & Metrodora, quæ verè erant dona virginitatis, prompto & alacri animo ad hoc venerunt, & cum voluptate mortem susceperunt fortissimè, non quæ ad inferos deducit, vt mors solet impiorum: sed ad æternos thalamos & sacros porticus, & ad ipsum iucundum sponsum Christum transmittit alacriter.

Sanctæ virgines Menodora, Nymphodora & Metrodora.

Atque modestè quidem & liberaliter fuerunt educatę in Bithynia, (ea enim tanquàm generoſos aliquot ramos has tulit virgines) & eas circunuolârunt gratiæ virginitatis: simul autem exortus est etiam flos in vultu, & rubor in genis. Nam & iucundissimum exhibebant spectaculum, & per speciem corporis animæ nobilitas sensìm in eis relucebat: & erant pulchrę citra curioſitatem. Paulatim autem eis excurrebat ætas, & amantes virginitatem, fugiebant hominum consuetudinem, & desiderabant solitudinem. Propter Christum ergò relicta, quæ eas tulerat, patria, veniunt in quendam tumulum non procùl à Pythijs thermis, & temperanter in eo viuebant, & in omni alia virtutis excitatione studioſæ erant & diligentes. Cùm autem procedente tempore admisissent omnem gratiam diuini spiritûs, bonis resplendebãt operibus & miraculis, & copia gratiarum erant reuerà ciuitas sita supra montem. Et ideò citò euadunt manifestæ, & multi ad eas confluebant: qui non solùm liberabantur à morbis & à malis spiritibus, sed fiebant etiam diuites luce animæ & salute. Hæc peruenerunt etiam ad aures Frontonis, cuius fidei commissa fuerat regionis illius administratio, Maximiano tenente Romanorum imperium: & continuò mittit Fronto suum assessorem cum multis ministris & satellitibus, iubens vt quæreret virgines.

Fugiunt hominũ cõsuetudinem.

Multis claret miraculis.

Cùm autem inuentæ fuissent: Vndenàm, dicebat iudex, tanta est vobis audacia, vt, mitto cætera, Deum colatis, quem neque ipse magnus Maximianus, neque nos honorantes in hodiernum vsque diem conspecti sumus? Nequaquàm autem perturbatæ, sed in eodem animæ statu manentes virgines: Nos, ô Iudex, dixerunt, non humano decreto Deum nôsse didicimus: sed eum vtiquè, qui semper est, & vniuersum intuetur, confitemur: qui etiam hunc continet ordinem vniuersorum, & potestate, nõ essentia, mente comprehenditur: qui munda vita delectatur, & virtute, & ijs qui sic ex virtute vitam agunt, suæ bonitatis gratia solet apparére: & sub quo reges imperant, & Tyranni tertâ sua obtinent ditione. Virgines hæc valdè constanter & concinnè respondentes Præsesin-

Constans earum confessio.

intuens, & modestiam valdè est admiratus, & responsorum sapiẽtiam. Diù itaque tacẽs, & hæc ducẽs pro miraculo, vix tandèm secundam intulit interrogationem, rogans quę nam essent earum nomina, & quæ patria. Illę autem: Primùm quidem, à Christo vocatæ sumus, dixerũt. Quòd si etiam nomen à baptismo impositum oporteat addere, vna quidem Menodora, altera autem Metrodora, deindè tertia Nymphodora, dicimur. Patria autem nobis est Bithynia. Ex eodem verò semine productæ sumus, & ab eadẽ matre fuimus educatę, & ab eisdem parentibus dilectę sumus, & eandem matrem, & eundem patrem appellauimus. Eandem quoquè vitę rationem secutæ sumus, & eandem adhuc tenemus sententiam.

Primùm callidè agit iudex.

Morum itaque & verborum liberalitatem ille silentio admiratus, curioſè admodùm & callidè vafer ille conatus est protinùs virgines seducere: Nè ergò, dicens, quæ dij ad concordiam bona dederunt, vos, ô charę puellæ, reddatis vana & inania: sed super hæc etiam alia ędificate, & mihi parentes, dijs quoq; communiter sacrificate, & tanquàm sorores in beneuolentia erga eos consentite protinùs, nec sustineat altera alteram sororẽ videre, turpissima, ô dij, & acerbissima patientem, & florem pulchritudinis probris & cõtumelijs miserabiliter affici. Hęc ergò, vt qui, quę oportet, dicam & vobis vtilia, à me accipite, & mihi parére, tanquàm patri, in vos paternam seruãti affectionem. Sic enim Imperatoris beneuolẽtiam assequémini, & gloriam, & vos excipiet affluentia & mare bonorum, & meritò felices semper existimabimini, & memoriæ mandabimini. Sin minùs, immane & crudele supplicium consumet pulchram vestram & teneram speciem. Ad hæc excipiens Menodora: At nobis, inquit, ô iudex, nec quæ tu promittis, videntur esse magna: nec quę tu rursùs minaris, possunt vllum terrorem incutere. Nam frui quidem diuitijs, & delicijs, & gloria, & alijs iucundis, quo maiorem habet ad tempus voluptatem, eo stabilius ac diuturnius illic habet supplicium. Supplicia autem, & huius, in quod cadit interitus, corporis afflictio, nos quidem hîc fortaſsè moleſtia afficiunt, & efficiunt, vt dolor aliquis sentiatur: lætitiam autem conciliabunt, quæ nunquàm est desitura. Nam malum quidem, quod à te infertur, est ad tempus: & bonum, quod confertur, prętĕrit: nostri autem Domini & id, quod affert moleſtiam, est ętĕrnum: & id quod lętitia afficit, semper manet. Sic & magis videbimur sorores, & sorores animis potiùs, quàm corporibus, si ſicut nos venter vnus peperit, ità etiam mors consummet pro pietate, & idem suscipiat thalamus. Sic non dissoluetur nobis amicitia, neq; à nobis inuicèm separabimur: sed perpetuam seruabimus nobis fraternitatem & coniunctionem, si ei, qui nos finxit sorores, exhibeamus etiam sororias voluntates. Sed te non negabimus, sponſe Christe, corã hominibus. Nec tu ergò nos neges coram patre nostro, qui est in cælis. Castiga itaque, ô Iudex, hunc tibi pulchrum florem corporis, & consume flagellis. Nullum enim ornamentum pulcherrimum, neque aurum, neque tegumentum vllum magnificum & varium, ità ornauerit corpus, vt tuæ plagæ, tua flagella, quæ nos iamdiù sitimus propter Christum, & quæ adhuc magis desideramus.

Addit minas.

Hæc non moderatè tulit iudex, sed omnem iram in hanc immisit virginem: & statim iubet, alijs duabus abductis, exutam Menodoram cędi à quatuor lictoribus, & sic exclamare prędonem: Deos cole: bonis verbis & laudibus prosequere Imperatorem: latas leges noli iniuria afficere. Illa autem, cùm duabus horis cędĕretur, nullum sensit dolorem. Nam propter insignem generoſitatem ne plagis quidem ingemiscebat. Vultûs autem rubor nihil omninò expalluit: toto enim oculo adspiciebat ad futura, spęq; suspensus & erectus erat eius animus. Stultus autem Iudex, qui hæc perspicere nõ poterat, (occæcatos enim habebat oculos animę) existimabat se propter tormenta molliorem habere martyrem, & ad ea, ad quę priùs, eam hortabatur, & iubebat rursùs sacrificare. Illa verò, Et quodnam, inquit, aliud, præter hoc, opus à me factum est? An nõ vides, quòd me totam Deo meo sacrificaui? Quęnam enim est meo sanguini vtilitas, dum descendo in interitum, si nõ eum priùs meo sponſo sacrificauero? Hæc cùm veluti quædam scintillæ accidiſſent in animum assessoris, eum magis accenderunt, & eius furorem vehementiùs inflammârunt, & armauerunt contra sacram illam animam. Et virgis ossa conterebãtur, & confrigebantur genę roſeę martyri, quæ non mouebatur omninò, nec cõsidebat. Erat enim omni ex parte alligata valido ac firmo Christi desiderio. Deindè spõsum aduentum significat. Et cùm magna voce clamâſſet, Domine Ieſu Christe, mea exultatio, meus amor, ad te spem meam cõfugio, accipe in pace meam animã: & ipſum emi-

Non sentit dolorem.

Menodora cæditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

O felicē sanctissimę virginis decessum.

emisit spiritum,& præclarè assendit ad sponsum, quem diligebat, pro ipso susceptis stigmatibus & vulnerum cicatricibus exornata,& quouis flore speciosiùs & iucundiùs variata.

Post quartum autem diem cùm apud se consultâsset assessor,nè ab alijs quoquè eius sororibus vinceretur, & animum versâsset in omnem partem, & mentis quodammodò intima explicâsset penetralia, Metrodoram quidem & Nymphodorā ducit ad tribunal. Eas autem ille quidem miser sub suū producit conspectū,& ponit ante pedes virginales pulchrum illud corpus sororis,quod non habebat amictum,non integumentum,torum tumidum & confectum vibicibus, apertaque flagrorum & plagarum vestigia ferens in omni membro,& quasi sentibus obsitum vulneribus,mirabile quoddam spectaculum, & nec ipsis quidem oculis credibile.Sic enim existimabat fore, vt eas obstupefaceret, & metum eis afferret,timentibus,nè eis tale aliquid cueniret.Sed illius quidem corpus sic fuit propositum,& omnes qui circunsistebant,animo perturbabantur,& manifestas effundebant lachrymas,& eo spectaculo mouebantur ad misericordiam, præter fœuam & immanem animam iudicis.Eum enim non misericordia, sed ira potiùs subibat & indignatio.Illę autem trahebantur quidem à proprijs visceribus ad lachrymandum: sed id eis nequaquàm permisit conscientia.Sciebant em & martyrem esse sororem,& ipsas quoq; hoc posteà futuras,& ad ipsam mox esse venturas per consummationem.Itaq; sic fuerūt affectæ,perindè ac si venissent ad thalamos sororis:erantque valdè lętę & plenę voluptate,vt quæ eam deducerent ad thalamos,in quos nō cadit interitus,& vt nec ipsæ ab ijs essent remotæ,properarent. Sed Iudex etiamsì tam forti & tam excelso fuissent animo ad consp ectum sororis,non desperauit tamen se eas esse persuasurum: sed (vt est in prouerbio) omnem mouit lapidem,partim quidem minis tormentorum tentans earum labefactare animum:partim autem bonorum promissis illicere: &,Si sacrificaueritis,inquit, scribam statim ad imperatorem.Ille autem pecunijs & opibus multis vos donabit, vos; viris genere & dignitate clarissimis coniunget matrimonio,& inuenietis spōsos dignos vestra pulchritudine.

Sorores eius victoria lætantur.

Et is quidem hæc:illæ autem,Quousquè, dicebant,non cessabis miser,non nostro sobeatę,nunc autem nos aggredi,tanquàm alienas,& quæ facilè possunt vinci? Si nos etgò credidisti esse sorores genere, hanc quoquè pro pietate constantiam, & nihil abiectum & illiberale,neque tali sorore,neque illa,ex qua tres rami orti sumus, radice indignum inuenturum existima.Sin autem vis scire,qualis sit nostra constantia,ex ea quę processit,accuratè intellige.Si enim ea,cùm nullum haberet exemplar propositum, tantam ostendit virtutem:quidnam fecerimus nos,tale exemplar,nempè sororem,adspicientes? An non vides,quemadmodùm illa vel iacens nos adhortatur, & cognationem reuocat in memoriam,& ad talem zelum nobis addit animum,seipsam præbēs pulchrum exemplar decertationis? A qua certò scias nos non esse discessuras, neque illius nobilitatem habituras contemptui.Non fallemus parentes,illius solius parentes esse persuadentes,si in periculum veniamus de pietate. Valeant diuitię,valeat gloria,& hęc,quæ sunt è terra, & rursùs in terram reuertuntur. Valeant proci,in quos cadit interitus. Habemus nos Christum nostrum sponsum,quem valdè amamus,& cui cùm dotem solùm dederimus,eam,quam pro ipso subimus, mortem, sacros immortales & æternos accipiemus thalamos,& præclarè apud ipsum regnabimus.

Contēnunt iudicis blādimenta.

Metrodora lāpadibus vritur.

Ex his intelligens Iudex se nihil quidem effecturum,feruenti tamen irę indulgens, secundam sororem scorsùm dat secundo loco torquendam.Et sublimè quidem in ligno pendet mulierum fortissima Metrodora, lampades autem ignis eam vrebant ex omni parte: & cùm spatio duarum horarum hoc graui premeretur supplicio,solùm suum clamabat amatorem,& eius inuocabat auxilium. Sed neque idolorum negligebat deceptionem,sed & eam subsannabat,&,id quod erat reuerà,turpē ostendebat & ridiculam. Deincęps autem generosam quidem illam virginē illinc deducit,ferreis verò vectibus subijcit,& vniuersum eius corpus premit & confringit.Illa autem defatigatam iam sentiēs naturam, sponsum dilectum alloquitur,vt quæ per mortem ei appropinquaret,& sibi pararat thalamum.Deindè animam suam credit manibus Angelorum,& tota ad ipsum excedit. Iniquus autem,ille iudex spem omnem abijciens,& non valens ferre summum dedecus,sibi tamen quandam relinquebat consolationem,nempè tertiam sororem. Et cùm pro-

Ferreis vectibus conteritur & abit ad spōsum suum.

producendam curâsset Nymphodoram, mansuetudinem & hilaritatem impudenter simulauit, & ei dixit: Mihi morem gere, ó pulchra adolescentula, quam ego plùs, quàm alias(deorum amicæ id sciunt gratiæ)& admiror propter pulchritudinem, & ætatis miśereor.Morem mihi gere,qui non minùs,quàm germanę filiæ tuo incendor amore; & accedēs(quidnam est hoc graue?)deos solùm adora,& statim maximam quidem tibi gratiam habebit Imperator:dabit autem pecunias & honores,& quod est longè maximum,apud ipsum fidutiam. Sin minùs,hei mihi,tu quoq; ipsa malè peribis : neq; hæc mors acerba tibi quicquam omninò proderit,quomodò nec tuis profuit sororibus.

Nymphodora iudicē pudefacit.

Cùm sic dixisset Iudex,postremò autem eam & prudentem & cęteris vocâsset sapientiorem,illa alia eius verba non magìs curās,quàm nugas,id autem solùm quòd eam vocabat prudentem, excipiens : Non te pudet,inquit,nec erubescis,nūc quidem nominare prudentem,nunc autem verum Deum relinquentem,iubere ad tuos accedere dęmones? Et quonam modo,inquit,extremæ non fuerit hoc insaniæ,& mentis planè emotæ,à communi Domino & vniuersorum opifice deficientem sequi manuum opera, quæ carent sensu & intelligentia,& ea colere,tanquàm deos?Quænam ex eis possim sperare,& quænam lucrifacere,dic mihi,& accipio.Ostende mihi,quid boni sis consecutus ex tua in illos spe,& parebo.Sed nihil potes dicere.Reuerà enim simulacra gentium, argentum & aurum,opera manuum hominum.Similes illis fiant,qui colunt ea. Et ideò nè parcas ea,quæ velis,facere.En tibi carnes paratæ pati propter Christum,& magis,quàm tu nos furire.Tunc ignorans scelestus, quid ageret, & quamnā spem apprænderet, (per oīa eā fuerat repulsus) hāc quoquè sublimem in ligno extollit,& ferreis eam discerpit vngulis.Sed illa ad hoc nullam neq; vocem,neq; gemitum emittebat:apertè autem ostendebat,se cum Deo colloqui. Et hoc docebant & labra, quæ mouebantur, & oculi,quos ad cęlum extollebat.Ille autem stolidus rursùs quoquè verbis eam est aggressus,non cidicebat:Me Domino meo sacrificaui,propter quem vel pati est voluptas,& mori lucrū. Illud autem iniusto iudici maiorem accendit furorem. Deindè autem eam quoquè ferreis contriuit & confregit vectibus.Sed huius quoquè omninò curam similiter gerebat Deus vt sororum,& efficiebat,vt immane vinceret supplicium,& aduersùs ipsam sortis sinu amatoris.

Ferreis vngulis discerpitur.

Vectibus ferreis cōteritur,& migrat in cęlos.

Impius autem iudex iræ vtens auxilio,etiam in ipsa mortua corpora bellum gerit: & cùm accendisset fornacem, eamque aluisset multa & apta materia, in ipsam iaculatur corpora martyrica.Deus autem amator animarum,nec corpora quidem neglexit: sed magna vis repentè erumpens tonitruum & fulgurum,pręuenit ignem fornacis,& ipsum iudicem, & quæ ei seruiebat,multitudinem in fauillam redigit & fuliginem. Et hoc inceperant prooemium gehennæ, quæ nunquàm desinit, qui erant illa sola reuerà digni. Vehemens autem repentè erumpens pluuia,extinguit fornacem: & cùm statim auidis manibus virginum corpora pij sustulissent, magnificeque ornâssent & composuissent, foderunt eis sepulcrū in loco earum consummationis:Deo hoc quoquè prouidente admirabiliter, vt quas vnus pepererat vterus, eis quoquè vnū daretur sepulcrum; & quarum animæ vnum & eundem sunt thalamum consecutæ, earum ne surdus quidem cinis separaretur: sed sorores in vita, sorores in cælis,sorores etiā in terra ostenderētur.Tempłuuij intùs effundens miracula.

Vltio diuina in impium iudicem.&c.

Innumera miracula ad sepulcrū harum martyrum.

Hęc audiant sorores,& vniuersæ mulieres,tā virgines,quàm quæ sunt coniunctæ matrimonio.Et illæ quidem sic se inuicèm diligant:hæ autem suam non condemnent naturam.Nam fœminis quoquè aperta est ianua martyrij.Omnes autem similiter & mortem & omnia contemnant,vt similia quoquè consequantur ab eius bonitate & benignitate. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria,honor & potentia,nunc & semper,& in secula seculorum, Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE S. SALVIO EPISCOPO, EX HISTORIAE FRANCORVM GREGORII TVRONEN. *Lib. 7. Cap. 1.*

10. Septembris.

S. Salulus fit monachus.

Icèt sit studium historiam prosequi, quam priorum librorum ordo reliquit: tamen priùs aliqua de beati Saluij Episcopi obitu exposcit loqui deuotio, qui hoc anno obijsse probatur. Hic diù, vt ipse referre erat solitus, in habitu seculari commoratus, cum iudicibus seculi mundiales causas est executus: nunquàm tamen se in his concupiscentijs obligans, quibus adolescentum animus solitus est implicari. Iam cùm diuini spiramenti odor interna viscerum attigisset, relicta seculari militia, monasterium expetiuit, intellexitque vir iamtunc diuinitati deditus, melius esse pauertatem cum Dei timore, quàm seculi prætereuntis lucra sectari. In quo monasterio diù sub regula à patribus institutus versatus est.

Indè Abbas.

Iam verò cùm in robore maiori tam intellectûs, quàm ætatis euectus esset, defuncto Abbate, qui huic monasterio præerat, alendi gregis susscipit officium: & qui se magìs fratribus publicum pro correctione reddere debuerat, fit assumpto honore remotior. ilicò nanque sibi secretiorem cellulã quærit. In priore verò, vt ipse asserebat, ampliùs quàm nouem vicibus, nimia exesus abstinentia, pellem corporis demutauit.

Degit in ciuitate.

Deniquè accepto honore, cùm solita parsimonia orationi & lectioni vacaret, illud plerunquè reuoluebat, melius sibi fieri, si esset inter monachos occultus, quàm accepto nomine Abbatis, in populis. Quid plura? Includitur valedicens fratribus, sibique ipsis vale dicentibus. In qua inclusione in omni abstinẽtia magìs, quàm priùs egerat, commoratur, studens pro charitatis obsequio, vt cùm quisque venisset extraneus, & orationẽ tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret, quæ multis infirmis plerunquè salutem integram detulerunt.

Abit è vita.

Quodam autem tempore, febre nimia exhaustus, anhelus iacebat in lectulo. Et eccè subitò magno lumine cellula clarificata contremuit. At ille extensis ad cælum manibus, cum gratiarũ actione spiritum exhalauit. Mixto igitur vlulatu monachi cum ipsius genitrice corpus defuncti extrahunt, aqua abluunt, vestimentis induunt, & feretro superponunt, atque in psallentio fletuque labentem exigunt noctem. Manè autem facto, funeris officio præparato, corpus moueri cœpit in feretro. Et eccè mális rubescẽtibus, vir

Reuiuiscit.

quasi de graui somno suscitatus excutitur, apertisq; oculis, & manibus eleuatis, ait: O Domine misericors, quid feci mihi, vt me in hunc tenebrosum mundanæ habitationis locum redire permitteres, cùm mihi melior esset in cælo tua misericordia, quàm iste mundi vita nequissima? Stupentibus autem suis & interrogantibus, quid fuerit tale prodigium, nihil eis respondit. Surgens autem de feretro, nihilque malè sentiens de incommodo, quo laborauerat, triduò absque cibi ac poculi perstitit alimento. Die autem tertio conuocatis monachis & matre, ait: Audite, ô dilectissimi, & intelligite, quia ni-

Eccle. 1.

hil est, quod cernitis in hoc mundo, sed iuxta id, quod Salomon propheta cecinit, omnia vanitas. Felix verò est ille, qui ea agere potest in seculo, vt gloriam Dei cernere mereatur in cælo. Et cùm hæc diceret, dubitare cœpit, vtrùm loqueretur ampliùs, an sileret. Quo tacente, coactus fratrum precibus, vt quid vidisset exponeret, ait:

Mirabilis eius visio.

Cùm me ante hos quatuor dies, contremiscente cellula, exanimem vidistis, apprehensus à duobus Angelis, in cælorum excelsa sublatus sum, ità vt non solùm hoc iqualidum seculum, verumetiam nubes, lunam, solem & sidera sub pedibus habere putarem. Deindè per portam luce ista clariorem, introductus sum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat quasi aurum argentumque renitens, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis: quam ità multitudo promiscui sexûs obtexerat, vt longitudo ac latitudo cateruæ prorsùs peruideri non posset. Cumque nobis via inter comprimentes ab his, qui præcedebant, Angelis pararetur, peruenimus ad locum, quem iam de longinquo contẽplabamur, eique superpendebat nubes omni luce lucidior, in qua nõ sol, non luna, non astrũ cerni poterat, sed super his omnibus quiddã naturali luce splendidius effulgebat. Et vox procedebat de nube, quasi vox aquarũ multarum. Ibi etiam me peccatorem humiliter salutabãt viri in veste sacerdotali, ac seculari, cosque mihi, qui præcedebant, enarrauerunt esse martyres, ac confessores, quos hìc summo excolimus famulatu.

Nota, Summo excolimus famulatu martyres &c.

Stans igitur in loco, in quo iussus sum, operuit me odor nimiæ suauitatis, ità vt ab hac suauitate refectus, nullum adhuc cibum potumq; desiderem. Et audiui vocem dicẽtem: Reuertatur hìc in seculum, quoniã necessarius est Ecclesijs nostris. Vox aũt solùm audiebatur: nam q loqueretur, penitùs cerni nõ poterat. Et ego prostratus super pauimentum, cum fletu dicebã: Eheu, Domine, cur mihi hęc ostendisti, si ab his frustrãdus eram? Eccè hodiè eijcis me à facie tua, vt reuertar ad seculũ fragile, & huc vltrà redire nõ valeam. Nè, quęso, Domine, auferas misericordiam tuam à me, sed deprecor, vt permittas me hìc habitare, nè illuc décidens peream. Et ait vox, quę loquebatur mihi: Vade in pace, ego enim sum custos tuus, donèc reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis, descendens cum fletu per portam, qua ingressus fueram, huc sum regressus.

Hęc eo loquente, stupentibus cunctis, qui aderant, cœpit iterùm sanctus Dei cum lachrymis dicere: Væ mihi, quia tale mysterium ausus sum reuelare. Eccè enim odor suauitatis, quam de loco sancto hauseram, & in quo per hoc triduum sine vllo cibo potuque sustentatus sum, recessit à me. Sed & lingua mea grauibus est operta vulneribus, & ità tumefacta, vt omne os meum videatur implere. Et scio, quia nõ fuit beneplacitum Domino Deo meo, vt hæc arcana vulgarentur. Sed tu nósti, Domine, quia in simplicitate cordis hęc feci, non in iactantia mentis. Sed quæso indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam. Et hęc dicens, siluit, & accepit cibum ac potum.

Ego verò hęc scribens, vereor nè alicui legenti sint incredibilia, iuxta id, quod Salustius historiam scribẽs ait, vbi de virtute atq; gloria bonorũ tractat: Quæ sibi quisq; facilia factu putat, æquo animo accipit: supra ea veluti ficta pro falsis ducit. Nam testor Deum omnipotentem, quia ab ipsius ore omnia, quę retuli, audita cognoui. Post multum verò tempus ipse vir beatus cellula sua extractus, ad Episcopatũ electus, & inuitus est ordinatus. In quo, vt opinor, decimum annum cùm ageret, inualescente apud Albigenses vrbem inguinario morbo, & maxima iam parte de populo illo defuncta, cùm iam panici de ciuibus remanerent, vir beatus tanquàm bonus pastor, nunquàm ab illis recedere voluit, sed semper hortabatur eos, qui relicti erant, orationi incumbere, ac vigilijs instanter insistere, & bona semper tam in operibus, quàm in cogitatione versare, dicẽs: Hęc agite, vt si vos Deus de hoc mũdo migrare voluërit, nõ in iudicium, sed in requiem introire possitis.

Nota bonã boni pastoris doctrinam.

Cùm aũt, vt credo, iam reuelante Domino, tempus suę vocationis agnosceret, ipse sibi sarcophagum composuit, corpus abluit, vestem induit, & sic intentum semper cælo beatum spiritum exhalauit. Fuit aũt magnę sanctitatis, minimæq; cupiditatis, aurũ nunquã habere volens. Quod si fortè coactus accepisset, protinùs pauperibus erogabat. Huius tempore cùm Mummolus patritius multos captiuos ab ea vrbe duxisset, prosecutus ille, eos redemit. Tantamq; ei Dominus gratiam cum populo illo tribuit, vt ipsi etiam, qui suæ captiuos duxerant, & de precio ei concederent, & iniquum minuerent. Sicque patriæ captiuos libertati pristinæ restaurauit. Multa alia de hoc viro bona audiui, sed dum ad historiæ cœptum reuerti cupio, plurima prætermitto.

Abit in cælos.

Ex eiusdem Historiæ lib. 5. cap. 50.

Etsi licèt de beati Saluij Episcopi collocutione superiùs memorare debueram: sed quia mentem excessit, esse sacrilegum non arbitror, si in posterum scribatur. Igitur cùm vale post synodum memoratam regi iam dicto, ad propria redire vellemus, nõ antè discedere placuit, nisi hũc virum libatis oculis linqueremus. Quem requisitum, in atrio Brinnacensis domûs reperi. Cui dixi, quòd iam eram ad propria redituris. Tunc remoti paululùm, dum hincindè sermocinaremur, ait mihi: Vidésne super hoc tectum, quæ ego suspicio? Cui ego: Video enim superregulum, quod nupèr rex porrigi præcepit. Et ille: Aliud, inquit, nõ adspicis? Cui ego: Nihil, inquam, aliud video. suspicabor autem aliquid ioculariter loqueretur: & adieci: Si tu aliquid magìs cernis, enarra. At ille attrahens suspiria, ait: Video ego euaginatum iræ diuinæ gladium, super domum hanc dependentem. Veruntamen non fefellit dictio sacerdotem. Nam post dies viginti, duo filij regis, quos superiùs mortuos scripsimus, obiêrunt.

Visio sancti viri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI THEODARDI EPISCOPI TRAIECTENSIS ET MARTYRIS, AVTORE, nî fallor, Sigeberto Gemblacensi. Is enim testatur se eius vitam vrbaniori stylo meliorâsse: sed codex MS. nomen eius non habebat.

10. Septembris.

BEATVS Theodardus natus in Gallia, clarebat pro nobili parentum prosapia, regni decus & Ecclesiæ gloria futurus. Eo tempore regnum Francorum regebat Chilperici filius Clotarius, nomine & fortitudine referēs auum suum Clotarium, filium * Ludouici, qui gentem Francorum, secùm à beato Remigio baptizatam, fecit adscribi ad æterni regis militiam. Igitur sub Clotario secūdo Theodardus à pueritia vsq; ad biuium adolescētiq; prouectus, contempsit latam viam, in qua multos vocatos, siniſtrorsùm euagari videbat: & elegit arctam viam, per quā pauci electi ad vitam dextrorsùm tendūt. Ex deuotione quippe parentum suorum mancipatus monasteriali disciplinæ, voluntariè portabat leue iugum Christi. Et quia iuxta vocem Dominicam, non poterat arbor bona fructus malos facere, ostendebat in flore crescentis ætatis, quàm suauem & quàm vberem fructum daret in tempore suo. Nempè gratia Dei, quę eum prę-uenerat, vt bona vellet: subsequebatur etiam, vt perficere posset. Sicut enim arridente tempore, bona aëris temperie, vberiùs terra fructificat: ità tempore regis Clotarij, arridente rerum tranquillitate, sancta Ecclesia in sanctis D E I vberiùs fructificabat, quos exteriùs nulla aut rara rerum procella inquietabat. Nam feruentibus bellis per totum penè orbem terrarum, Longobardis Italiam vexantibus, quam recenti tempore inuaserant: Asiam verò & Africam modò Persis, modò Saracenis incursantibus, solæ, quas Franci incolebant, Galliæ firma pace gaudebant, & cęteris gentibus pro salute pugnantibus, Franci pro gloria pugnabant.

* Is etiam Clodoueus dicitur.

S. Theodardus efficitur monachus. Matth. 7.

Longobardi vexant Italiam.

Sed hoc non tantùm humanæ virtuti, quantùm diuinæ pietati est adscribendum, quæ tunc temporis proceres regni & Ecclesiæ armauerat prudentia & fortitudine, sanctitate & sapientia, vt per eos longè lateque prosperaretur regnum & Ecclesia. Quos quanti fecerit D E V S, totus penè mundus sensit, in hoc maximè, quòd eo tempore Heraclius Imperator Romanorum, victis Persis, Crucem Christi, quam Persæ, incensa Hierusalem, absportatam, annos quindecim tenuerant, reuexit in Hierusalem, & diem Exaltationis eius celebrari edixit. Vt sciamus autem, qui fuerint illi, quorum exemplo vel instituto Theodardus meliora charismata æmulabatur, à paucis multos, à vicinis longinquos, à notis colligamus ignotos. In ijs pręminebat Arnulphus, ex Maiore domûs, Merensium Episcopus: Eligius, ex aurifice pòst Nouiomensis Episcopus: Iohannes, etiam Tungrensis ex laico in Episcopum eodem signo, quo primus Aaron, à Deo electus, dum huius quoquè virga, quam manu gestabat, in terram iussu Angeli defixa, reuiruit, fronduit, floruit, fructificauit. Tales Theodardus imitando, gemina scientia proficiebat: horum lateri adhærens, Palatinis principibus notus & charus erat.

Heraclius Imperator Crucē Christi recipit à Persis.

Num. 17.

Iam fama de nomine eius assenderat ad solium Dagoberti, post patrem Clotarium regnantis, & post famam veritas rei ad animum quoquè regis illum admittebat. Iamq; Deus, qui potens erat, vt in seruo suo Theodardo omnem gratiam abundare faceret, parabat causam, vt inter multi nominis viros, hunc quoquè multo nomine dignum faceret. Siquidem sub Dagoberto, pro feliciori temporis illius successu, multo plures accendebat gratia Spiritus sancti, vt pro lucrandis Deo animabus, operam darent in fundandis monasterijs. Primus horum occurrit nobis Landolinus: qui ex prædone in præconem fidei alteratus, Lobiense cœnobium fecit esse fundamentum suæ deuotionis. Aldegundis thalamum suę virginitatis sponso suo Christo in Malbodiensi cœnobio locauit. Soror eius Vualdetrudis, sexagesimum continentiæ fructum in monasterio Castrilocēsi seminauit, cuius spōsus Vincētius Dux, triumphato mūdo, vexillū Deo

Sub Dagoberto multa condūntur monasteria.

Deo in Alto monte erexit. Ecquid verò opùs est prædicare nobilitatem Gertrudis Niuellensis, cuius nominis gloria est diffusior, quàm tota Gallia? His cultoribus fidei Dominum messis rogantibus, vt in multam messem multos operarios mitteret, peregrinos operarios direxit à transmarinis partibus, Bertuinum, Ettonem, & alios, Foillanum cum fratribus suis Vltano & Furseo: ex quibus Foillanus Fossense cœnobium fundauit, & martyrio suo sacrauit.

Præuidit verò diuinæ dispensationis oculus, nè inter tot & tales viros dilecto suo Theodardo deesset locus, in quo & ipse, erecto fornice triumphali, victorias suas depingeret, & spolia de hostibus capta affigeret. Sigebertus post patrem suum Dagobertum regnans in * Austria, potentiam regalem honorificabat affectu diuinę religionis, vt probaret non esse ociosum, quod Deus de eo ostenderat, miraculum. Nam cùm sanctus Amandus catechizaret eum, vix quadraginta dies à natiuitate habentem, finita oratione, cùm nemo circunstantium responderet, Amen: aperuit Deus os eius, & cunctis audientibus, clara voce respondit, Amen. Hic Deum adoptans sibi rerum suarum hęredem, constituit monasteria: sed in fundando Stabulensi cœnobio impensiùs instabat, cooperante sibi Maiore domûs Grimoaldo in ædificando monasterio in loco, qui dicitur Malmundarium. Hi communicato consilio cum Remaclo Tungrensium Episcopo, & Cuniberto Colonienſi Episcopo, ad quorum diœceses loca illa appendebant, nullum magis Theodardo, idoneum inuenerunt, quem locis illis pręficerent, vt superponeret spirituale fundamentum in summo angulari lapide Christo Iesu.

* Austrasia

Sigebertus rex duodecim condit monasteria.

Theodardus fit Abbas.

Theodardus verò sciens, quòd onus, non honor, imponitur præesse nescienti, malebat esse, quàm vocari Abbas, vt omnia omnibus factus, oēs lucrifaceret. Postremò talem se exhibuit, vt à regno & ab Ecclesia meritò diceretur ei: Maior est sapientia tua, & maiora opera tua, quàm rumor, quem de te audiuimus. Remaclus interim pro regimine Tungrensis Episcopatûs paterna quidem solicitudine laborabat, sed hoc cum malè haberet, quòd malè sibi responderent prouentus fructuum. Vndè pertæsus laborum, recurrebat animo ad portum solitariæ vitæ, vndè à rege Dagoberto extractus, nauim ecclesiæ susceperat regendam. Itaque regem Sigebertum adit, & impossibilitatis suę causas prætendens, missionem sibi dari, & ecclesiæ canonica authoritate pastorem subsţi-tui petit. Res à palatio ad Ecclesiæ indicium defertur, Ecclesia palatio assentitur. Remaclus onere Episcopalis sarcinæ expeditus, & de naufragio mundi se enatâsse lætatus, portum Stabulensis cœnobij expetijt, & contemplationi vacans, habitauit secùm. De Episcopo subsţituendo in communefacta deliberatione, ad Theodardum recurritur, & ex omnibus solus placet, qui dignè omnibus præesse debeat. Quia enim, secundùm Apostolum, benè miniſtrauerat, bonum gradum sibi acquisiĕrat. Pari ergò consensu Ecclesiæ & palatij, & vnanimi applausu Cleri & populi Theodardus electus, & à Cuniberto Episcopo in Episcopum consecratus, præsedit ecclesiæ Traiectensi, vicesimus octauus à Materno, primo Tungrensium Episcopo. Et quoniam vt de virtute in virtutem ibat, ità de honore ad honorem promotus fuit, pro speculo proponebat sibi in animo Paulum Apostolum: qui qualis debeat esse Episcopus, viua adhuc voce eloquitur. Hoc magisterio, quia se omnibus conformabat, omnium in se affectus transferebat: & quantus omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus erat. Porrò etiam potens erat exhorari in doctrina sana, & contradicentes redarguere: quia quod docebat verbo, ostendebat exemplo. Præcepto enim & exemplo Domini I E S V, quia maior erat omnium, erat omnium seruus & minister: ante omnia indutus armaturam D E I, succinctus lumbos suos in veritate, indutus loricam iustitiæ, calceatus pedes in præparatione Euangelij pacis: galea salutis, & scuto fidei, & gladio spiritus, quod est verbum D E I, munitus, confortabatur in Domino, & in potentia virtutis eius, vt posset stare aduersùs insidias diaboli, & debellare spiritualia nequitiæ in cæle-stibus.

S. Remaclus abdicato Episcopatu, confert se ad Stabulensi monasterium. 1. Tim. 3.

Theodardus creatur Episcopus. 1. Tim. 3.

Optima docendi ratio. Lucæ 22. Ephes. 6.

Cumque vrgeret eum instantia sua quotidiana, solicitudo scilicet omnium ecclesiarum, nihil remissi patiebatur, nullum locum dabat desidiæ, sed nocte ac die salutem suam operabatur. Attendens etiam, quòd Deus per Ezechielem propheram comminatur pastoribus, qui semetipsos & non gregem Dei pascunt: pascebat gregem Dei secundum Deū, non turpis lucri gratia, sed voluntariè: non dominās in Clero, sed forma factus

Ezech. 34.

1. Petr. 5.

gre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gregis ex animo: vt cùm veniret princeps pastorum, perciperet immarcescibilem gloriæ coronam.

S. Lambertus institui-tur à Landoaldo.

Lambertus bonę indolis hoc tempore in bonam spem adolescebat, quem pater eius vir illustrissimus Aper commiserat viro Dei Landoaldo, Amandi Episcopi Archipresbytero: vt eius pueriles annos disciplina regulari & doctrina liberali imbueret. Pater gaudens filium rudimentis vtriusque scientiæ à Landoaldo ad votum suum esse initiatum, commisit eum etiam Theodardi magisterio: vt quo ampliùs de multorum hauriret scientia, eo ampliori proficeret gratia. Vt verò argentum tum fit melius, cùm ab aurifabro inauratur: ità Lambertus naturalis ingenij argento resplendens, dum ex addito Theodardi magisterio melioratur, quasi ex superposita auri materia ampliùs decoratur. Theodardus porrò in seipso expertus, quoniam diligentibus DEVM omnia cooperantur in bonum, gaudebat omnia sibi prosperè cedere, & laborem suum bonus prouentuum fructus alleuiabat. Cùm ergò multa per Dei gratiam & suam industriam restauraret, hęc cura eum remordebat acriùs, quòd possessiones ecclesiæ suę à domesticis hostibus & iniquis raptoribus direptas nouerat, & multo iam tempore ab ecclesiæ alienatas iure, in ius iniquorum cessisse. Hoc accidisse dolebat ex nota temporum, & Maiorum suorum negligentia. Ex nota temporum, quia securitas ex longo pacis odio contracta, multos à respectu diuini timoris auertebat, & ex rerum affluentia irrepserat bonorum morum negligentia, & cessantibus externis bellis, intestinis animorum bellis periclitabantur. Indè passim contra Ecclesiam Dei dominante iniustitia, quæ semper primos impetus erexit contra bonorum innocentiam, non opitulabatur Ecclesiæ Dei alicuius iustitia, nulla ei principum patrocinabatur potentia. Hic dolor non paruus Theodardo prę suli incumbebat, Traiectensem ecclesiam magna possessionum suarum quantitate esse mutilatam, & per triginta circiter annos, nullum pro Ecclesię Dei iure repugnâsse, vel saltem reclamâsse.

Item à Theodardo.

Rom. 8.

Possessiones Tęgrensi ecclesiæ ab improbis occupatę.

Amandus enim, cuius sanctitas paucis laudari non debet, pro eo quòd regem Sigebertum baptizauit, & de fonte suscepit, coactus est Dagoberti regis precibus, vt Iohanne Episcopo defuncto, Episcopatum Traiectensem susciperet. Sed irruentibus vndiquè in Ecclesiæ nauim tempestatum procellis, cogitans quod ait Apostolus, quia nemo militans DEO, implicat se negocijs secularibus: post triennium Episcopatu relicto, in portum optatę quietis se recepit. Cuius vices Landoaldus Archipresbyter eius, opportunè per nouem annos executus, pro Ecclesia stare nō potuit, quia nihil Pontificalis iuris habebat. Ea verò omnia raptoribus opportuna erant. De Remaclo, quòd non potuerat brachia tendere contra torrentem inundantium malorum, Theodardus suis oculis & auribus credebat. Ipse susceptо Dominicæ nauis gubernaculo, inconstantiæ notam timebat, si periculis impulsus, loco cederet. Nè ergò diutina iniustitiæ impunitas ampliùs inolesceret, accinxit se viriliter, & stans pro castris Ecclesię, clamare non cessabat: quasi tuba exaltans vocem suam, annunciabat populo scelera eorum, & raptoribus peccata eorum. Quasi aquila stans super domum DEI, acumine oculorum versutias iniquorum præuidebat, & vnguibus se defendebat. Et quia erat ei integritas vitæ, & verbum sanum & irreprehensibile, is, qui ex aduerso erat, reuerebatur eum, nihil habens mali de eo dicere. Tutabatur etiam eum contra omnes fauor Sigeberti regis, qui amator diuinę religionis, oculos habebat columbinę simplicitatis. Quo defuncto, regnum Austrasiæ, quod tenuerat, dedit frater Clodoueus filio suo Childerico. Tum verò omnis malitia & iniustitia in regno prę ualuit, & cōtra Ecclesiam grauis domesticę tempestatis turbo intonuit.

2. Tim. 2.

Sigeberti regis encomion.

Mortuo Sigeberto, impietas regnat.

Theodardus autem, quia mercenarius non erat, non fugit à facie luporum, sed pro ouibus suis constantiùs exaduersò stetit. Et quia pastor essentialiter bonus dixerat, Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis: nec in hoc surdus auditor fuit, paratus pro ouibus animam ponere. Sed ne quid inexpertum relinqueret, deliberat regem Childericum adire, & ante eum super iniurijs ecclesię illatis, legaliter expostulare, si fortè per censuram regalem ecclesia possessiones suas reciperet: atq; diuinitùs edoctus à mentis suę oraculo, imminere sibi tempus passionis, disposuit domui suæ, & omnibus vltimum vale dicens, ouesque suas illi commendans, qui sibi illas commendauit, duce mentis constantia, cum paucis iter arripuit.

Iohan. 15.

puit. Porrò filij Belial, qui prę duritia impœnitentis cordis thesaurizabant sibi iram, nullo modo potuerunt adduci ad aliquam resipiscendi viam. Qui scientes, quia in nullo sibi responderet iustitia, si de præsumptis rebus Ecclesiæ coram Palatinis ageretur controuersia, mala malis accumulant, & ex desperationis periculo de morte innocentis præsumebat viuus & efficax sermo Dei dicentis, Nolite timere eos, qui occidunt solùm corpus, iam diœcesis suæ terminos longè excesserat, & in pago, quem Alisatiam vulgò dicunt, bonis adhuc prouentibus gradum fixerat. Et eccè cuneus inimicorum Dei de insidijs emergens, arrectis lanceis, in necem innocentis proruit. Ille munitus tuto patientiæ clypeo, eos ad pacis bonum inuitare volebat. Sed quia non erant filij pacis, pax non inueniens in eis vbi requiesceret, ad amicum pacis reuersa est. Tum verò vt lupi agnum, impij circunstabant pium, illumque oculos ad cælum tollentem, & pro eis orantem exemplo IESV in Cruce pendentis, contumelijs afficiunt, humi prosternunt. Et quia nequit iram explere potestas, caput sancto oleo perunctum in frusta secant, corpus sanctum membratim dilaniant.

Matth. 10.

Luc 23.

S. Theodardus ab impijs crudeliter necatur.

Terra quidem sic data est in manus impiorum: spiritus autem ab omni terræ rudere excoctus per ignem passionis, & vt aurum in fornace probatus, redijt ad Dominum, qui fecit illum. Fides nimirùm, quæ protomartyri Stephano aperuit cælos, vt videret Iesum stantem ad auxiliandum sibi: hæc quoquè Theodardo martyri cælos aperuit, eumque ferentem stigmata IESV, in albo vitæ cum martyribus ascribi fecit. Deus, qui notauit incredulitatem Iudæorum, quandò dixit, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis: notat nostram quoquè incredulitatem, qui merita DEO placentium non æstimamus ex virtute operum, sed ex ostensione signorum. Signa enim non faciunt hominem beatum, sed cum beatæ vitæ ostendunt, & ex nouitate rerum nos ad veneiis interfectus, iacebat quasi vilis & despectus, & quasi percussus à Deo & humiliatus. Sed diuina pietas totum de eo scandalum hominibus abstulit, dum ad testimonium sanctitatis eius euidentia signa ostendit.

Iob 9.

Acto. 7.

Iohan. 4.

rationem sanctorum adducunt. Eccè Theodardus, qui fuit organum spiritussancti, ab impi

Puer è famulitio sancti præsulis, qui solus, cæteris in fugam versis, excubabat ad corpus exanime, dolens esse dissecta à se beati corporis membra, nitebatur vt ea quoquo modo vniret: & membrum quidem membro, aut partem parti coaptans, non habebat, vnde ea colligaret. nempè inimici iustitiæ, scelere perpetrato, omnes etiam sarcinas diripuerant. Quod igitur potuit puer, fecit, & quotquot membra vnire potuit, instituis suis colligabat. Sed cùm ei suæ non sufficerent instituæ, cœpit animo deficere: & anxia secùm reuoluens, ex consilio animi sui villam, quæ proxima erat, petijt, sperans DEI auxilium sibi non defuturum. nec spes eum fefellit. Nam inter eundum offendit mulierculam, in cura pascendarum ouium occupatam, & nendo diducentem de colo fila. Mulierem compellat, & sibi fila dari supplex postulat, & cur postulet, causam dicit, remque omnem ordine pandit. Audiens illa execrandi sceleris acerbitatem, primò horrescens stupuit. Deindè humanitatis affectu penè ad lachrymas adducta: Quod petis, inquit, ó puer, libens darem, sed est certa causa, vt denegem. Matri familiàs quippe, cui ancillor, diurnum pensum debeo: quod si fuerit minoratum, non impunè feram, nec damnum effugiam. Dixit, & tamen animi compassionem præponens timori, dedit voluntariè fila perenti. Compos voti puer, repedabat quantocyùs: & nè eum frustra laboris, maiorem voto consolationem accepit diuinitùs. Inuenit nanque duo luminaria, ad caput & pedes martyris altrinsecùs lucentia. Quis non miretur tua Christe magnalia? Quia Theodardus lux in Domino fuerat, & vt filius lucis ambulauerat, tu lux vera, omnem hominem illuminans, obsequium luminis per Angelicum ministerium procurâsti exequijs illius, quem de mundi tenebris ad veram æternamque lucem vocaueras.

Nota cædis eius crudelitatem.

Duo luminaria diuinitùs posita ad exanime corpus S. Theodardi.

Hoc miraculum maiori miraculo virtus diuina confirmat, vt citiùs & diffusiùs nomen & meritum martyris innotescat. Mulier, quæ pensum suum pro obsequio illius minorauit, vesperi reuocatis ad caulas ouibus, pensum diurnum dominæ reddidit. Quod quia minoratum sensit domina, fraudis ancillam arguens, caput illius graui ictu percussit. Sed Dei pietas ancillam fraudis excusat. Domina enim subita oculorum cæcitate percussa, exclamat cum ciulatu ad familiam, exclamabat & familia, suam miserando

Universidad de Deusto
Biblioteca

rando dominam. Res publicatur per familiam: fama rei totam villam facit attonitam. Ancilla coram cunctis causam cęcitatis illatę exponit,& vt culpa hęc fiat venialis,hortatur, vt pręsulem sibi reconciliet, vt lumen, quod offensa sibi abstulerat, impetrata à Deo venia restauret. Cogit dominam angustia, vt verbis ancillæ credula, consulat suæ miseriæ. Duce ancilla, venit domina ad locum, vbi iacebat corpus venerabile, quod ità videre disiectum, erat cunctis miserabile. Domina pro cæsa ancilla culpam fatetur, & vt mereatur impetrare veniam, votis & donis placat sancti martyris gratiam. Quandò verò fuit Deo difficile exaudire preces miserorum, fideliter ad se clamantium? Mulier, impetrata venia, gaudet rediuiuo lumine: & videns mẽbra sancti corporis suis filis colligata, agnoscit tandèm quantùm peccauerit, quæ ancillam innocentem, & martyri sancto deuotam, percusserit. Fletur ab omnibus præ lætitia, Deo laudes, Deo gratias clamantibus cunctis: crescit debita martyri reuerentia, fama volat per totam vicinitatem, discurrit longiùs per totam quoquè prouinciam. Quaquauersùm oculos flecteres, concurrentium turbas cerneres. Materfamiliâs, quæ causa & testis erat tanti miraculi, totam se reijciebat in gratiam sancti martyris, verbo & exemplo inuitans omnes ad obsequium celebrandi funeris. Docebat rerum vicissitudo dolere pro extraneo, ac insita homini naturæ pietas, eliciebat & lachrymas. Quis enim posset videre sine lachrymis, quòd etiam sepultura egeret vir tantæ quondàm apud seculum nobilitatis, tantę in Ecclesia dignitatis, tantę apud Deum sanctitatis?

Cæca mulier ad corpus S. Theodardi recipit visum.

Instatur ergò ab omnibus, vt decenter iusta sepulturæ expleantur. Isti vulnera mollibus pannis exiccant, isti vestes sanguine sancto infectas ad suî patrocinium reseruant, membra fatis defecta in gestatorio ponunt, & preciosa velamina superponunt. Materfamiliâs locum sepulturæ condicit, & iuxta suum condictum in loco, qui dicitur Nec, tumbam disponi facit. Leuato corporis loculo, nunc isti, nunc illi gaudent succedere vicissim oneri corporis ferendi. Alij verò prȩcedendo, planas vias baiulis ostendũt. Cum tanta omnis ordinis & ætatis & promiscui sexûs frequentia, cum tali humanitatis & deuotionis reuerentia celebrantur sancti martyris exequiæ, & corpus honorificè tumulatur. Iam lachrymas omnium & causa repressit, quòd gaudendum sibi esse credebant se tanti apud Deum haberi, quòd insperatò eis patronum tanti meriti misisset, qui sibi contra omnia aduersa præsidio vel remedio esset. Coëunt vndiquè infirmorum agmina, per merita noui martyris sperantium consequi à Deo morborum medicamina. Quot ibì pietatis opera, quot sanitatum beneficia, quàm frequentes cęcorum illuminationes, quot febricitantium curationes ibì prouenerint per Theodardi patrocinia, restantur multa paralyticorum & claudorum subsellia, & plurima rerum monumenta, quę pendent ibi ab incolis affixa: vt per hęc recenseat memoria posterorum, quanta ibì per nomen Theodardi claruerit gratia Dei. Fama longè lateque euagando, subintrat Vangionum vrbem, quæ nunc Vuormatia nuncupatur: & postquàm popularium aures & linguas multo impleuit susurrio, ad ipsum quoquè vrbis præsulem viam sibi fecit. Præsul excessu beati patris audito, post longa ab imo pectore ducta suspiria, diuersis sibi agitabatur. nanque tristabatur & lætabatur. Tristabatur propter perpetratum intrà suam diœcesim immane scelus: porrò lætabatur propter collatam cælitùs diœceseì suæ patrocinium noui martyris. Progressa vlteriùs fama, attigit vrbem Spiram, quam antiquitas Nemetum appellabat: nec subtraxit pedem ab vrbe Argentina, quam Strasburg nominat Teutonica lingua. Totam regionem, quam alluit Rhenus, perlabitur fama vẽto velociùs, nec celeriùs aut longiùs defluit vnda Rheni, quàm decurrit fama huius rei: nec citerioris ripæ spatio contenta vagari, Germanię terminos vtrinquè attigit.

Nota quæ fuerit priscorũ Christianorum erga sacras reliquias deuotio.

Innumera miracula ad tumulũ eius.

Vangionum præsul præ cunctis super hac re suspensus, inuitat ad se vicinarum vrbium præsules, conuocat totius prouinciæ primates & optimates: quid faciendum sibi sit super hoc verbo, quod Dominus fecit & ostendit eis, eorum consilio committit, liceat ne sibi corpus sancti prȩsulis amouere ab indigniori loco, & ad maiorem ecclesiam transportare. Facile est eò transferre consilium, vbi in vnum * transpirat voluntas omnium. A communi consilio vnum concipit assensum deuotio omnium, ad maiorem martyris gloriam corpus eius esse indè transferendum. Die ad hoc condicto ab omnibus cõcurritur, & numerus confluentis populi non erat certior numero stellarum cęli. Iam se accingebãt operi, iam tumulus sancti martyris debebat aptari. Sed nõ est ratio, non est consilium contra Dominum: quia natura rerum, militans pro Domino rerum,

Prou. 21.

rum, obsistit ipsi obsistentibus. Cęlum subitò inhorruit, & horrore suo terram tremefecit: prȩnunciant tempestatem prȩcurrẽtia ventorum murmura: prȩstringit oculos prȩsens fulgurum coruscatio: aures & animos omnium exterrent tonitrua solito grauiora: prorupit tam procellosa nimborum inundatio, vt si fuisset diutina, posset sufficere fatiendo diluuio. Tot rebus prȩsentem mortem intentantibus, diffugerunt omnes: desistunt ab incepto, quod de corde suo faciebant: super quo quia os Domini non interrogauerant, se contra Deum sensisse intellexerunt. Quis vnquàm consiliarius Dei fuit? Vt hoc quoquè miraculo longè lateque clarescceret Theodardi gloria, de longè & latè tot populorum millia in vnum contraxerat: vt dum omnes vnius merita prȩdicarent, per nomen eius benediceretur ab omnibus.

Non patitur Deus moueri loco corpus S. Theodardi.

Esa. 40. Rom. 11.

Traiectenses interìm certificati de nece sui antistitis, ostendebãt ex quantitate sui doloris, quo amore erga eum feruerent. Insidebat enim altiùs in corde cunctorsi pia eius paternitas: recurrebat ad eos magna patris pro ecclesiastica vtilitate sedulitas, pro qua vìq; ad sanguinem restiterat inimicis. Sua cuiq; causa aderat, pro qua de morte prȩsulis singulariter plangere habebat. At Lambertus, qui viuente Theodardo erat spes altera Traiectensis ecclesiæ, ex prouentu bonę indolis eò peruenerat, vt defuncto prȩsule suo, tota ecclesia in eum reclinata incumberet. Hic plùs omnibus mortem magistri deflebat: quia plùs omnibus magister eum amauerat. Sed post vulnus doloris inflictum cordi, assumens scutum constantiæ, totus ad hoc ferebatur, vt saltẽm corpus magistri reciperet. Longam viam celeri voluntatis volatu emẽsus, venit ad locum, vbì corpus defuncti patris peregrinabatur. Vbi postquàm soluit lachrymas, quas debebat filius patri, pandit incolis terrę causam sui aduentûs, & petit nè quis eorum suo desiderio contradicat de referendo corpore patris. Vno omnium ore contradicitur Lamberto. Conclamabant enim omnes, esse suum iure Theodardum, quem sibi pro patrono Deus vltrò miserit, quibus per eum tot miracula ostenderit, & magno rerum miraculo vetuerit, nè ab Episcopis prouincię corpus sanctum aliò transportaretur.

S. Lambertus proficiscitur, vt recipiat corpus S. Theodardi.

Non potest obtinere.

Ità Lambertus impos voti, Traiectum redit, vt cum Clero & populo ea de re agat. Clerus verò & populus totius pondus rei Lamberto imponit. Lambertus alia via vincere aggressus, multos sumptus & commeatus vię apparat, multum auri & argẽti & aliarum specierum congregat: & iactans spem in Domino, optatum locum repetit. Itaq; indigna pro tam celeri eius reditu susp̃si, excipiunt eum fauorabili affectu, & ex vultu & habitu eius attendentes, quę reuerentia deberetur ei, officiosè illi adhęrẽt. Lambertus verò eos pietatis affectu sibi conciliat, causamq; viæ eis ingeminãs, addit preces, vt corpus patris sui non vltrà sibi denegent: dicens absurdum esse, patrem filijs & Episcopum ciuibus denegari: sufficere eis, quòd terram eorum sanguine suo consecrauerit: non defuturum ipsis sancti patris patrocinium, quem tanti habuerint, vt honorificè tumularent. Iam rigor eorum flectebatur: quia vir Angelicus suo mellifluo ore eos mollierat. Quos vt ampliùs ad animum suum attraheret, aperto suæ largitatis sinu, singulos eorum honorat donis competentibus: nec ab inualida plebe manum suam retrahit: & senibus & pueris singulos, prægnantibus verò mulierculis geminos porrigit nummos. Tali affectu & industria victos, vt eos fecit esse suos, pro libitu suo vsus est eorum cordibus.

Denuò reuersus, impetrat sacrũ corpus.

Igitur illis iam non obsistentibus, sed ad omnia officiantibus, amabile patris corpus tulit, & cum hymnis & laudibus reuexit, & in villa publica Legia tumulauit cum honore, qualis decebat martyrem. Quis non videat hîc Dei dispensationem? Operabatur in Lamberto Dei prouidentia, quandò præordinauit decorari Legiam tumulo Theodardi. Quia enim Lamberto ibì designatus erat locus passionis, & ipsa Legia per Lambertum in vrbem ampliari, & Episcopalis sedis honore habebat exaltari, nolebat Deus longè à se disiungi tumulo, quos solos è numero Tungrensium Episcoporum sibi æquales per martyrij gloriam præuidebat, æquales fore etiam per meritorum gratiam. Prȩripuit tantummodò Theodardus Lamberto, nè primus in hac ecclesia esset martyr: prȩripuit Lambertus Theodardo, ne solus in hac ecclesia foret martyr. O te Legia felicem. Quorum pari decoraris martyrio, eorum pari ante Deum adiuuaris patrocinio. Nos Deum magnificemus per sanctorum suorum gloriam, vt sanctorum meritis illius impetremus gratiam: Qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Legia, hodiè Leodium.

E Tungrẽs Episcopis duo tãtùm martyres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI NICOLAI TOLLENTINI, ORDINIS FRATRVM EREMITARVM SANCTI Augustini, bona fide à quodam Augustiniano conscripta, tametsi MS. codex eius nomen non habet. Est relatus in Sanctos anno Christi 1446. Stylum, vbi visum fuit, non nihil expoliuimus.

Septembris 10. Cap. 1.

GLORIOSVS Deus in sanctis suis: qui cùm eos ad vitam eligit sempiternam, non modò finem aut medium, sed eorum etiam exordia sanctificare dignatur. Enimuerò beatum Nicolaum, venerandum patrem ex Ordine Eremitarum sancti Augustini, in castro sancti Angeli territorij Firmanæ ciuitatis, quæ est in Marchia Anconitana, procreatum, volens ad gloriam & honorem cælestis patriæ prouehere, Angelica visione sanctissimum ortum eius indicare & cohonestare dignatus est. Mater eius Anna, cùm iam multo tempore vixisset cum marito suo, & instar sterilis nullos pareret liberos, magno ardens desiderio prolis, sicut & vir eius, quemadmodùm Anna illa veteris

1. Reg. 1. Testamenti, Samuelis mater, in templum intrans, erga beatissimum Nicolaum Epi-

Votũ matris S. Nicolai Tolentini. scopum magna animi deuotione concepta, fecit largiter, & votum Domino nuncupauit, ità dicens: Domine IESV Christe, qui omnia potes, respice pietatis oculis ancillam tuam, & aufer à me sterilitatis opprobrium, præstaque mihi, vt filium concipiam, futurum seruum tuum, eumque pariam in laudem & gloriam nominis tui. Sed quia preces meæ paruæ sunt & exiles in conspectu maiestatis tuæ, sanctum Nicolaum antistitem tuum suppliciter deprecor, vt eius orationibus merear à te DEO omnipotente consolationem percipere. Polliceor enim, me celeberrimum eius tumulum adituram, vnà cum marito meo, seruo tuo. Deindè quiescente illa pariter cum viro suo

Visio parẽtum eius. in lecto, Angelus Domini apparuit eis, iussitque vt ad sanctum Nicolaum Barrensem properarent, cogniturí illic, quis ex eis propediem nasciturus esset. Mira sanè Dei dignatio. An forsan Samson hic, cuius matri dictũ est: Sterilis es, & absque liberis: sed con-

Iudic. 13. cipies & paries filium?

Cap. 2. Expergefacti igitur coniuges illi, & tanta visione valdè exhilarati, mox surgunt à lectulo, gratias agunt bonorum omnium largitori DEO. Nihil verò de Angelica promissione hæsitantes, cùm res & facultates suas commendâssent cognatis & amicis, sanctum iter arripiunt, habitumque peregrinorum & institutum suscipiunt. Vbi autem ad beati Nicolai Barrensem ecclesiam venerunt, piè & religiosè Christo & sancto Nicolao ità vt par erat, gratias agunt: oblatisque muneribus, peregrinationis labore fessi, ante altare beati Nicolai obdormiunt. Et eccè mox eis in pontificis habitu apparet

Alia corũ visio. sanctus Nicolaus, dicitque ad illos: Angelus, qui vobis nunciauit filium vobis nasciturum, dixit mihi, vt ad vos tanta peregrinatione fatigatos, in meam ecclesiam venirem, confirmaremque meis verbis edituros vos filium, qui Nicolai nomen sit habiturus, quippè qui me impetrante, nascetur. Erit autem ille Domino IESV Christo gratus & seruus charissimus, religiosamque & asperam ducet vitam, fungeturque sacerdotio, & Deo patri gratissimum sacrificium offeret. Eius vita sublimis, miraculorum signis erit illustris. Securi igitur & certi exauditas esse preces vestras, & vera Angelum vobis nunciâsse, domum abite. Surgunt à somno religiosi peregrini, indignosque se ea visione & filij nascituri benedictione censentes, gemunt lætabundi, & lætantur non absque mœrore. Non enim, inquiunt, digni nos sumus, Domine IESV, qui tanta gratia & consolatione gloriemur. Sed quia redire iubemur, nec est, qui tuæ possit resistere voluntati: dirige, quæsumus, gressus nostros in beneplacito tuo, & visita nos,

Nascitur S. Nicolaus. vt promisisti, in salutari tuo. Atque ità redeunt ad propria: vxor fit grauida, & demùm parit filium. Is pia solicitudine ducitur ad baptismum sacrosanctum, & Nicolaus à parentibus

rentibus appellatur. Crescit indè paruulus, & literarum studijs adhibetur. Mulierum & puerorum leuium non modò lasciuiam, sed etiam consortia vitans, religiosorum hominum exempla sectatur. Pauperes in domo paupere cupidissimè recipit, rebus diuinis libentissimè interest. Verbum DEI auscultat attentissimè, acsì iam matura ætate esset. Mirantur id homines castri sui, & quasì prophetico spiritu, inter se loquuntur: Si huic paruulo Dominus vitam donauerit, sanctus erit. In ecclesia adeò pium & deuotum animum suum erigebat in DEVM, vt etiam corporeis oculis Christum in iuuentute sua conspexisse credatur. In ipsa iuuentute cuiusdam nobilis Ecclesiæ, putà S. Saluatoris, Canonicus effectus est: sed quia rerum omnium mundanarum contemptum iam appetebat, secùm deliberabat, quod vitæ institutum complecteretur, in quo ad eam sanctitatem pertingeret, vt ipso mundus dignus non esset.

Vitat pueros & fœminas.

Videt Christum.

Fit Canonicus.

Intereà quidam frater Ordinis Eremitarum sancti Augustini monasterij, quod in memorato sancti Angeli castro erat, Prior creatus, verbo doctrinæ & vita ac moribus populo erat charus atque gratissimus. Is etiam in platea concionem habens ad populum, vbi maxima aderat multitudo hominum, inter cætera ait: Nolite diligere mundum, neque ea quę in mundo sunt. transit enim mundus, & concupiscentia eius. Quæ sententia adeò mentem iuuenis penetrauit, adeoque inflammauit, vt mox à concione fratrem illum obnixè rogaret, vellet ipsum in suam sodalitatem & Ordinem recipere, mundum iam deserere cupientem. Illo autem recusante eius precibus sine parentum consensu annuere, nè materia gaudij, doloris occasio fieret, parentes interrogantur, & eis filij voluntas explicatur. At illi ea filij voluntate lætantur, Deumque laudant, quòd in ipsorum filio promissa sua cumulatè compleret. Admittitur igitur à fratre illo, & tempore probationis cuoluto, obedientiæ, paupertatis & sanctissimæ castitatis vota solenniter edit, & inter professos admirabili sanctitate & feruore conuersatur. Intelligens verò standum esse promissis, nec fas esse vota non soluere, castitatemque seruari non posse, nisi corpus castigetur & in seruitutem redigatur: cœpit præ cæteris fratribus vitam agere seueram. Itaque ieiunijs, precibus, duris corporis castigationibus semper incumbens, omnem vitam suam inter mundi huius tentationes puram & castam exegit. Interrogatus autem, quinam posset carnis tentationibus & libidini resistere, nihil respondebat. Nouerat enim vir sanctus, hostem antiquum magna calliditate semper id agere, vt quem non possit voluptate vincere, vanę glorię laqueis impugnatum elidat.

Amplectitur Augustinianorũ institutum.

Duriter accipit corpus suum.

Cùm iam autem vita eius & scientia probata esset & explorata satis, sacerdotio initiatur, & ad Eremum Vallimauensem, quę est iuxta Pisas, à Prouinciali Priore transmittitur. Vbi eximia pietate & deuotione promptus & solicitus, manè quotidiè Missam celebrabat. Cùm verò nocte Dominicę proximè sequentis, quo die pro hebdomadario erat summum sacrificium oblaturus, in lectulo parumpèr obdormîsset, spiritus quidam voce magna & multo eiulatu vocat eum, ità dicens: Frater Nicolae, vir DEI, respice in me. Ille respiciens in eum, & quia viuentem nouerat, agnoscere eum fudens, sed non valens, ocyùs percontatur, quisnam sit. Respondit spiritus: Ego sum anima peregrini Auximensis, quem viuentem nouisti seruum tuum, cruciorque in hac flamma. DEVS enim non despiciens contritionem meam, non pœnis sempiternis, quas vt homo fragilis commerueram, sed locis Purgatorijs pro sua misericordia me addixit. Te igitur impensiùs oro, vt pro mortuis Missam celebres, vt eripiar ex his flammis. Vir beatus ait: Adiuuet te Saluator meus, cuius sanguine redemptus es. Ego enim, qui ad summum sacrificium solenniter faciendum hoc præsertim Dominico die, cuius officium mutare non licet, deputatus sum, Missam pro defunctis dicere non possum. Tum ille: Veni, inquit, venerande pater, & vide, num te deceat precibus tantæ simque miseræ multitudinis, à qua missus sum, assensum negare, meque miserum tam inhumaniter repellere. Duxit ergò eum ad alteram Eremi partem, paruamque illam apud Pisas planitiem ei ostendit. Et eccè videt promiscui sexûs, diuersæ ætatis, & ordinis immensam multitudinem, hunc in modum ipsum deprecantem: Miserere pater, miserere turbæ, tuum auxilium expectantis. Si enim pro nobis dignatus fueris Missas celebrare, maxima pars nostrúm ex his tormentis atrocissimis eripietur. Euigilans autem vir sanctus, magna cõmiseratione permotus, cum multis lachrymis pro illis omnibus Saluatorẽ omnium deprecabatur. Manè verò coram Priore loci illius prostratus reueren-

Cap. 3.

1. Iohan. 2.

Cap. 4. Fit sacerdos.

Visum vide.

Alia visio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter,vt iactantiam vitaret,non rem totam,vt viderat, sed illorum importunas preces exposuit, orans, vt ipsius bona venia liceret ei tota illa hebdomada pro mortuis Missas celebrare. Victus Prior importunis eius precibus, alium loco eius substituit. Ità ille tota hebdomada & sacrificium obtulit pro defunctis, & die ac nocte pro multitudine, quam viderat, cum lachrymis instantissimè Dominum rogauit. Itaque ea hebdomada transacta, rursùs illi appáret spiritus peregrini supradicti, & pro impetrata misericordia gratias agit, asserens bonam illius multitudinis partem, cum ipso diuina misericordia & ipsius sacrificijs precibusque ac lachrymis à pœnis acerbissimis liberatam, in cœlos feliciter euolâsse.O virum eximium,cuius sanctę vitę primordia atque initia meritorum,in electorum Dei liberationem cesserunt.

Magna vis sacrificiorũ & precum eius.

Cap. 5.

At verò tam prœclarę sanctitatis initijs hostis antiquus inuidens,vtì olim primum hominem per Euam,ità sanctum virum per eius cõsobrinum euertere conatus est. Erat is cõsobrinus cuiusdam monasterij Prœfectus siue Prior prope Firmanam vrbem, quod monasteriũ, Sancta Maria Iacobi, appellatur. Cùm ergò videret ille Prior sancti Nicolai consobrini sui paupertatem,nuditatem,vitę austeritatem,& egestatem,dolens eius vicem,ait ad eum: Cur tantam pateris miseriam?Consule iuuentuti tuæ, & huius monasterij bonis mecùm fruere.Cùm enim sanguine tibi coniunctus sim,non possum ferre iuuentutem tuam diutiùs tanta miseria affici. Intellexit vir sanctus sagittam diaboli, & in eius monasterij ecclesia ad deprecandum Dominũ totum se contulit, scutum aduersùs satanæ iacula corripiens.Porrò cœlestis agricola,cui non placet,vt qui semèl manum ad aratrum miserunt, ij respiciant retrò, illi flexis genibus & sursùm eleuatis manibus dicenti, Dirige Domine in conspectu tuo viam meam, mox præstò fuit. Vidit enim viginti iuuenes, ceu in duos distributos choros, vestibus albis, faciebus rutilantibus sibi assistere, atque vna voce ter clamare: Tollentini, Tollentini, Tollentini erit finis tuus. In ea vocatione, qua vocatus es, permaneas: in ea nanque erit salus tua. Intelligens ille spiritu, non homines eos esse, sed cœlestes spiritus, quemadmodùm diù posteà ipse fratribus humiliter indicauit, cognoscensque se illic, id est, Tollentini,moriturum, quantunlibèt eum deincèps consobrinus blandimentis alliceret, à vitæ suæ asperitate reuocaret, laxioris instituti complexum suaderet, non passus est animum suum vllis eius vel blanditijs,vel terriculamentis commoueri:sed satisfacturus diuinæ visioni,ilicò Tollentinum properauit.

Consobrinus ei mala consulit.

Cælitùs admonetur permanere in statu suo.

Cap. 6. Nota rarã eius abstinentiam.

Reuersus autem eò, mox in virum alium mirabiliter est immutatus. Triginta enim annis illic degens, nunquàm carnes, oua, pisces, nunquàm pinguia vel lactaria, nunquàm poma siue sanus siue ægrotus comedit. Cumque in morbum quandoquè incidisset, & ob eius debilitatem fratres de vita illius dubitarent, medicos vocarunt, quos ille vitare volebat, spem suam in summo medico Christo I E S V reponens. Aduenium medici, desperant vitam eius, hortantur vt carnibus vescatur. At ille consilio eorum prorsùs non assentiens, eos à se dimittit. Prior autem siue Prœfectus monasterij, cernens eius periculum, crebrò admonet eum, vt páreat medici consilio. Vir autem D E I respondet humiliter: Cur mihi, Pater, molestus esse pergis? Itáne nescius es, corpus hoc miserrimum ad semèl gustatam escæ suauitatem, pro captanda delectatione importunè rursùs anhelare? Parce ergò mihi. Præstat enim carni huic frenum inijcere, quàm ei laxare habenas, nè ruat in foueas peccatorum. Animaduertens Prior se beatum virum à sententia deducere non posse, Priorem generalem, qui tum illic aderat, accedit, exponit ei omnia: orat,vt sanctum virum præcepto adigat ad medicorum consilia sectanda. Prior generalis non dubitans imminere ei periculum, adit eum, multa illi exempla adhortationis causa proponit, tandèm etiam præcipit, vt carnes edat, ad medicorum consilia sese accommodans. Tum vir sanctus non audius venire contra obedientiam, & tamen carnes respuens, accersit Priorem, dicit se non posse non obedire Patri generali. Hoc est, inquit, quod promisi, hoc Saluatori meo, eius pijssimæ matri, & sancto Augustino me facturum recepi: hoc est, quod ad mortem vsque præstare appeto. Parantur itaque carnes, Prior & custos ægrotorum offerunt eas beato viro edendas. Ille verò inter conscientiam & obedientiæ votum ceu duo præla constitutus, diuersarum cogitationum prælijs exercetur. Tandèm post multam deliberationem,parua carnis sumpta particula,semèl tantùm gustauit,& dixit: Eccè feci,quod iussus sum.iam porrò gulę iritamenta mihi apponere nolite.Sic illo obtem-

Vix tãdem coactus,gustat modicè carnes.

temperante potioris & cœlestis medici consilio, Dominus Iesus Christus, tantam sui seruii videns constantiam,solitis escis,nulla pinguedine perfusis,absque vllis pharmacis celeriter morbum eius curauit. Nanque præter eam, quam diximus, abstinentiam, nisì morbus grauis obstaret, secunda, quarta, & sexta feria, & in honorem beatissimæ Virginis etiam sabbato, semèl tantùm reficiebatur, solo pane & aqua contentus. Sed quid me de eius ieiunijs attinet dicere, quandò etiam septimo ætatis suæ anno, tribus cuiusque hebdomadę diebus noluit cibum sumere,sanctum Nicolaum pontificem imitatus,qui quarta & sexta feria materna vbera recusabat?

Christus cũ sanat carnes respuentem.

Cap. 7.

Nec verò ieiunio duntaxàt & inedia, sed etiam verberibus & cruciamentis corpus suum redegit in seruitutem. Tunicas habebat asperas & consutas: corporisque delicias vitans,ferrea catenula carnem castigauit.In precibus verò vsqueadeò assiduus fuit, vtà Completorio ad gallicinium, & post nocturnam psalmodiam vsque manè: à Missa, nisì esset confessionibus audiendis occupatus, vsque ad Tertiam: à Nona, nisi obedientia aliò vocaret, vsque in vesperam, ijs perpetuò vacaret, prœter illas orationes, quas Canonicas vocant, in quibus semper primus inueniebatur. Orabat autem, non solùm in eo oratorij loco apud altare, vbì nunc humatus est: sed etiam in cellula sua, in qua duo erant saxa, in quorum altero curuabat genua, ad alterum extendebat brachia, nimio precandi labore delassata: quæ si lassà non essent, saxi frigidi contactu affligebantur. Eius verò religiosis precibus Tartareus dæmon inuidens, non solùm malignis suggestionibus & tentationibus,sed duris etiam verberibus & horribilibus formis, quibus ei apparebat, cum infestabat. Cùm enim aliquandò in oratorio ante id, quod diximus, altare feruenter precaretur, lampadem accensam teter spiritus non solùm extinxit,sed etiam humì depressam confregit: stansque super oratorij tectum, diuersarum belluarum fingebat voces, imbricesque omnes soluens, tectum euertere vidébatur. Sed vir sanctus ludibria eius intelligens, maiori animi contentione in preces incumbebat. Tum improbus ille cum furca & magno terrore ad orantem accedens, adeò eum cecidit, vt per multos dies vulnerum vestigia toto eius corpore cernerentur.

Precũ eius assiduitas.

Impedire cum conatur inuidus satan.

Cap. 8.

Consuẽnte illo aliquandò tunicam, malignus hostis partem quandam clàm abstulit: quam cùm vir sanctus vellet suo loco assuẽre,& non inueniret, diù fruſtrà quærens, tandèm ait: Ecquis, bone I E S V, ità mihi illudere potuit? Planè fecit hoc ille, qui nec nominari dignus est. Mox ad hæc sancti viri dicta satan respondit: Verum dicis, domine: sed ego rursùs illudam: at tamen quandò sic te non possum superare, alter tecùm agam. Vir sanctus ait: Quisnam es tu? Ille respondit: Ego sum belial, daemon ibi in stimulum carnis tuæ. Vir beatus dixit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Cumque nollet nocturnas preces suas omittere, clauso ostio oratorij,(Nam præuenerat fratrum vigilias) cogitauit ingredi in refectorium, vbì erat Crucifixi picta imago. Et eccè in ipso ostij limine ab illo belial tam est atrociter elisus,& in terram prostratus,vt vix spiritus in ipso remaneret. At tamen confirmat sese, & in nomine Crucifixi surgens, vult cœptum iter prosequi. Sed rursùs verberatur & prosternitur. Cogitur tandèm indè recedere,& inter eundum,ad quendam angulum direallidítur. Deo autem sic volente, auditur strepitus dæmonum, cum viro sancto conligentium, excitatique fratres accurrunt: elisum erigunt, & cùm pedibus consistere non posset, ad pauperculum cubile deportant. Vbì confortatus à Christo, protinùs surgit, & baculo se sustentans, solitas absoluit preces, & Christo Saluatori gratias & laudes agit.

Psal. 117.

Atrociter eum elidit improbus dæmon.

Cap. 9.

Quemadmodùm autem D E O per preces placere studuit, ità proximo gratificari operibus charitatis. Visitabat ægrotos, quibus adeò condolebat, vt quicquid habere posset earum rerum, quæ delectant, id eis largiretur: immò tanta erga eos animi benevolentia afficiebatur, quòd cùm sine scipione ingredi non posset propter verberi dæmonum, non tamen committere voluit, quin illos visitaret, & diuinis confirmaret eloquijs, quæ ceu electas quasdam sagittas in suo pectore circunferebat. Hospites fratres libenter excipiebat tanquàm Angelos D E I: mœstos exhilarabat, afflictos consolabatur, dissidentes conciliabat, laborantes refocillabat, pauperes fouebat, captiuis egregiè opitulabatur. Verba eius, quandoquidem à cordis charitate profici-

Officia charitatis erga proximos.

Verba eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scebantur, nihil ociosum, nihil superfluum, nihil ambitiosum respiebant: sed omnia ædificante pietate & honestate redundabant. Et quia tanta sanctitas latére non potuit, Gene.37. rationi consentaneum fuit, vt sanctissimi viri merita præclara aliquo singulari præsagio declararentur. Ille igitur, qui olim Ioseph patriarchæ in somnis solem & lunam & stellas vndecim ipsum adorantes ostenderat, etiam huic inclyto viro luculentum ostendit sidus, miraculorum & admirandæ sanctitatis eius documētum. Nam nocte quadam Visio beati viri. post longas preces in cella sua nonnihil obdormienti, in somnis apparuit sidus radiantissimum, idemque maximum, quod recta linea mouebatur, situ verò non longè à terra aberat. Videbatur autem ei ex Castro sancti Angeli, vndè ipse originem traxerat, proficisci, & rectà tendere Tollentinum ad altare, quod est à tergo Chori, (quod tum quidem vergebat ad monasterium, vbi ipse crebrò solebat manè sacrificare, & interdiù non rarò precibus immorari) atque illic consistere & permanere: Ad eius autem rei spectaculum diuersarum & linguarum & regionum homines confluere. Hoc signo sanè stupendo non ea duntaxàt, sed multis etiam alijs noctibus certior factus, magno stupore affectus est: cumque tantæ rei exitum auidiùs nósse percuperet, cuidam fratri bonæ existimationis & non contemnendæ eruditionis, familiari colloquio eam visionem explicauit. Ille verò sermone prophetico respondit, sidus illud eius sanctitatem significare, nec se ambigere, quin vbi illud gradum fixisset, illic corpus eius humatum iri. Ob multa autem miracula ibidèm perpetranda, aduenturos populos ex omnibus locis, qui tamen ipsum non nouerint, & sanitatis impetrandæ causai, ipsius tumulum admodùm Adoraturos, pro, veneraturos. reuerenter adoraturos. His auditis, vir beatus præ humilitate, quæ semper ei inerat, Vide sancti viri humilitatem. ità respondit: Facessat isthæc de me opinio, chare frater. ego enim semper inutilis seruus sum IESV Christi. Ipse verò Deus mihi reuelet huius visionis significationem, quam tu non es assecutus. Indè paucis exactis diebus, more solito ingrediente illo die in oratorium, stella quædam directo motu antecedebat eum vsque ad altare suprà dictum. Cumque id quotidiè fieret, spiritu intelligens stellam hanc illius, quam in somnis viderat, quandam esse effigiem vel repræsentationem: experiri voluit, num quæ frater memoratus dixerat, à vero minimè discreparent. Alio itaque die rursùs intrans in oratorium, stella, vt priùs, illum antecedebat: & cùm reuerentiam coram altari exhibuisset, & nonnihil precatus esset, per oratorium gradiebatur: sed tum stellam minimè videbat. Ad altare autem reuertens, mox eam illic cernebat apparentem. Multis igitur annis ante obitum suum certa eius rei veritate sæpiùs comperta, cùm iam ægrotaret, & mortem impēdére sentiret, fratribus amanter præcepit, vt eo in loco ipsum sepelirent, nec vllo vnquàm tempore indè remouerent. Et multis sanè annis continuis, ipso Stella cernebatur ad eius tumulum quotannis videtur. die obitús eius, quo homines innumeri è diuersis locis, ad reuerendum corpus eius obtinendæ sanitatis causa confluebant, non autem vel antè, vel posteà, stella illa visebatur: vt liquidò daretur intelligi, beatum Nicolaum nō modò in terris clarere miraculis, sed etiam in cęlis gloria frui sempiterna. Cap.10.

Luxit autem beatus vir in hac vita non solùm egregio sanctitatis splendore, sed etiam miraculorum illustribus signis. Bernardus quidam Tollentinus in quoddam oppidum transmarinum profectus, vxorem suam Margaretam reliquit grauidam, quæ ante eius reditum puerulum peperit incolumem & elegantem. Sed posteà idem ipse infans correptus morbo, excedit è vita, & ingenti matris dolore sepelitur. Ex eo dolore id incommodi contraxit mater, vt posteà non nisi abortiuos fœtus ederet. Eo vitio annos duodecim laborauit, cùm interìm sæpè esset grauida. Secùm autem cogitans frustrà se proles concipere, quas semper informes pareret, multùm doluit. Id vbi cognouit vir sanctus, illius calamitatem miserans, multis diebus pro ea Dominum deprecatus est: ac deindè tanquàm certus de futuris eius prolibus, ait ad illam: Confido Prophetice ꝓdicit fœminæ felices partus. in Domino, te posthàc nihil ciusmodi passuram. Propedièm enim nascetur tibi filia, habens animam à CHRISTO Domino creatam: & ego eiusdem Domini benignitati confidens, audeo tibi affirmare, te deincèps nunquàm vel filium vel filiam animæ expertem pariturām. Ex ijs beati viri verbis mulier consolatione accepta, expectat eius promissum.

Adueniente itaque partûs tempore, filiam parit viuam & incolumem: atque ità deincèps semper vitales fœtus enixa est, quemadmodùm vir sanctus prædixerat. Sentiens

eius autem fœmina virtute precum eius id impetratum esse, bonorum omnium largitori Deo & eius seruo Nicolao gratias egit pro viribus. Multa eius alia sunt miracula. Fœminam quandam, fluxum sanguinis patientem annis quinque, signo Crucis sanauit. Multa alia eius miracula. Paruulū cuiusdā mulieris filium in ignem lapsum, & ab adustione luminibus orbatum, eidem signo Crucis sanum restituit. Veridiana mulier adeò laborabat ex oculis, vt nihil videre posset. Adhibebantur medicorum fomenta varia: sed indè in tantùm excreuit dolor, vt & mente & mouendi facultate destitueretur. Super eius caput vir beatus Dominicam orationem dixit, & cruce eam consignauit, moxque sanata est. Quidam nostri instituti frater Iohannes de Monticulo, casu quodam ruptus, interdùm viscerum sue interaneorum descensum patiebatur. Accersiuit ille virum sanctū, indicauitque ei, quid sibi accidisset. Edito signo Crucis, vir beatus tangit rupturæ locum, & confestim interanea in suum se recipiunt locum, & frater se sentit curatum. Multa eius alia miracula, prolixitatis vitandæ causa, prętermittimus.

Non solùm autem pro laboris eius præmio quodam id ei præstitit præpotens Deus adhuc in corpore degenti, sed etiam ob maiorem futuræ gloriæ concipiendam spem, eam illi voluit reuelare. Nanque ante suum obitum mensibus sex qualiber nocte ante preces nocturnas, auribus suis cantiones audiuit Angelicas longè suauissimas, adeoque delectabiles, vt diceret: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Ex eo autem tempore vitæ suæ terminum aduentare cognoscens, prædixit suum à vita decessum. Cumq; Audiuit multo tempore Angelorū melodias. memorata dæmonis flagellatione semper claudus & debilis fuisset, etiam nunc maiori se sensit infirmitate grauatum: & sicut anteà scipione, ità nunc ipsius loci adminiculis se sustentare cogebatur. Eo autem sic ex morbo decumbente, multi ad eum inuisendum aduentabant. Inter quos etiam Blunda mulier venit, quæ annis quindecim grauissimo capitis dolore vexata, sæpè nec operari, nec audire vel videre potuit. Rogauit autem illum, vt manu sua caput ipsius attingere dignaretur. Tetigit ille, & Cruce consignauit, Signo Crucis sanat duas fœminas. atque repētè dolor omnis cessauit. Alia quædam fœmina ob mortem fratris sui Thomę, nostri instituti monachi, adeò se lachrymis cōfecerat, vt licèt oculos haberet, tamē sanguine concurrente, videre non posset: cumque medici operam negligeret, quædam visia in vtroque oculo nata sunt. Venit igitur ad beatum Nicolaum, alijs eam ducentibus, isque pietate commotus, misertus cæcitatis eius, etiam propter fratris Thomæ mortem, signo Crucis edito, tetigit eam, dicens: Dominus & DEVS meus IESVS Christus misereatur tristitiæ tuę, & tibi restituat sanitatem. His verbis mulier recreata, cella eius recessit, & in ecclesiam intrans, noua quadam luce videre sibi visa est illustrari oculos suos. Itaque sine duce domum reuersa est, laudans Deum & beatum Nicolaum.

Et quia bonarum mentium est, ibì culpam agnoscere, vbì culpa non est, mortem appropinquante, accitos ad se fratres ità allocutus est: Etsi nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum. Itaque si cuiquam ex vobis iniuriam irrogaui, parcite, quæso, erratis meis, vt & vobis à Domino remittantur peccata vestra. Te vero, pater Prior, obnixè rogo, vt quamprimùm legas mihi absolutionem omnium peccatorum meorum, & matris Ecclesiæ sacramenta mihi ministres, maximè autem corpus Saluatoris, vt tanto viatico munitus, non deficiam in via, ad patriam cælestem profecturus: & si ob demerita mea improbus belial hostis meus mihi occurrerit, possim fidenter dicere: Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos. Porrò circunstantibus hinc indè fratribus, & vnà cum illo orantibus, solenni absolutione peracta, cum profusissimis lachrymis corpus Dominicum sumpsit, ità dicens: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Cap.11. Sub mortē petit veniā à fratribus, licèt nihil sibi cōscius. Psal.117.

Post hæc ait ad Priorem siue monasterij Præfectum: Crucem argenteam, quam huius castri homines pij, me deprecante, suis pecunijs conficiendam curárunt, cui, me vidente, vera particula sanctissimæ Crucis CHRISTI imposita est, quæso, vt ante mortem hisce meis oculis inspiciendam offeratis, vt eius virtute, ceu baculo altissimæ potestatis fultus, Iordanem huius mundi liberè transmittere, & ad paradisi gaudia facilè peruenire queam. Eius petitioni Prior annuens, sanctam Crucem reuerenter apportari iubet. Quam vt vidit vir sanctus, vt potuit, in lectulo in gemma incumbens, & flens largiter, dixit: Salue Crux preciosa, quæ digna fuisti Cap.12. Cap.13. Vide quid iam moriturus tribuat S. Cruci.

Universidad de Deusto
Biblioteca

portare mũdi preciũ,quod in te quieuit,& ſedit,& paſſionis eſtu roſeum ſanguinẽ ſudauit,latroni miſericordiam implorãti pepercit,ſuam matrẽ virginem virgini diſcipulo cõmendauit, Deumque pro ſe crucifigentibus rogauit. Ille me per te defendat in hac hora ab hoſte maligno. Exoſculata deindè Cruce ſanctiſſima, ſeſe vt priùs repoſuit, & miniſtrum ſuũ vocans, Vide,inquit,nè ceſſes pronunciare in aures meas: Dirupiſti Domine vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis: vt ſi debilitatis viribus proprio ore quicquam enunciare non queam,mente ſaltem poſſim loqui cum Deo meo. Videntes interim fratres eum tardiùs mori, modò accedebant, modò recedebant ab eo. Illis verò recedentibus,vox exultantis audiebatur.Nec mirum ſanè,vocem illius,qui per ſpeculum Dominum videns,laudare eum conſueuerat, nunc maiori iucunditate eius laudes promere,quandò ille per ſpeciem eum videt.Cùm enim quærerent ex eo,quid gaudij ex viſione cepiſſet,attonitus reſpondit: Dominus meus Ieſus Chriſtus, ſuæ matri & noſtro patri Auguſtino innitens,dicit mihi: Eugè ſerue bone & fidelis,intra in gaudium Domini tui. Indè verò colligentes fratres iam ad extrema cum perductum, & mortem immi-
nere, ſolitis precibus Deum & ſanctos eius inuocant. Ille verò dicens, In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum: iunctis ſurſùm manibus, & oculis ad Crucem ipſi propoſitam ſublatis, iucũdo & hilari vultu animam efflauit, anno ſalutis milleſimo tricenteſimo ſexto, quarto Idus Septembris.

Pſal.115.

Moritur videt Chriſtum. Matth.25.

Migrat in cælum.

Cap.14.

Miracula poſt obitũ eius. Pſal.44. Exod.31.

Dominus autem ſicut in eius in hunc mundum ingreſſu, ac deincèps in vitæ progreſſu & exitu, ità multo etiam magis poſt deceſſum eius, illum mirificare dignatus eſt. Multa enim admiranda per eum ſigna effecit, quorum tanta eſt copia, vt referri omnia vix poſſint,opuſque ſit calamo ſcribæ illius velociter ſcribentis, qui virtutis ſuæ digito in monte tabulas lapideas exarauit.Nec eſt,quòd quiſquam procaciter aſſeuéret ea eſſe impoſſibilia, quæ Dominus pro ſua benignitate facere voluit. Vt minimũ, certè annis viginti,perpetuis diebus innumera miraculorum genera in fidelibus ſuis effecit is, qui facit mirabilia magna ſolus.

Martyrium SS. Proti & Hyacinthi quærat Lector die 25.Decembris,in S.Eugenię virginis & martyris hiſtoria.

VITA SANCTAE THEODORAE ALEXANDRINAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Eſt autem hæc Theodora diuerſa ab illa, cuius fit mentio 28. Aprilis.

11. Septembris.

Eno quidem Romanum iam tenebat imperium, Gregorius autem Prefecti gerebat magiſtratum in Alexandrina Aegypti ciuitate. Alexandria autem nullo ex omnibus alijs tantùm gloriabatur, quantùm Theodora,vt quæ eſſet eius mater, & quæ eam pepererat patria, & ramum edidiſſet tam pulchrum, & omnibus adeò ſcatentem gratijs. In ea enim ſuam mundanam habebat conuerſationem iſta verè veneranda,& ornata moribus,cum viro coniuncta legitimo matrimonio,ei quidem eum,qui maritis debetur,honorem tribuens: maximè autem ab eo dilecta, quòd eſſet caſtiſſima omnium,quæ erant in ciuitate, beneuoleque & fideliter in eum eſſet affecta,& purum ei ſeruaret amorem,& nullis turpibus immixtum deſiderijs. Quoniam verò ij, quibus placet viuere citra reprehenſionem, fieri non poteſt, vt non oppugnentur maligni inſidijs, grauis quoquè in eam ab ipſo excitatur tentatio. Ille enim tunc videns huius mariti moderationem, & huius ſanctæ inuidens honeſtati,adhibuit omne ſtudium & diligentiam, vt hanc reſcinderet coniunctionem.

Caſtitas eximia S. Theodoræ

Quendã itaq; iuuenẽ,pecunijs & opibus onuſtũ,quibus rerũ copia ſuppeditabat materiam

riam ad ſtimulum amoris,incitauit ad eam amandam propter florentem eius ſpeciem. Illa autem non nutum,nõ geſtum,nec quicquam tale omninò ſuſtinente,nullus non lapis ab eo mouebatur,vt ad effectum omninò deduceret id,quod deſiderabatur: adeò vt eius familiares & vicinas,ad hoc ei inſeruiẽtes,aſſiduè tranſmitteret,quicquid erat deſiderabile & blandiens cupiditati, ſe daturum pollicẽs. Illa autem his verbis & illecebris opponebat diem iudicij & timorem gehennæ: Quin etiam, Erubeſco,dicebat,vel ipſum ſolem habere teſtem talis flagitij. Quod quidem verbum cùm appræhendiſſet vna ex lenis,mali acceſſionem habens artẽ magicam, hoc ei propoſuit probabiliter:Sed hoc, inquiens, à te fiat poſt ſolis occaſum,& nullus erit,qui te cognoſcat: neque futurus eſt vllus omninò teſtis apud Deum,aut apud homines. Hæc audiuit, & fuit cor eius protinùs illectum & ſeductum. Erat enim mulier,quæ natura facilè capi poteſt & decipi, & maximè quòd futurum eſſet, vt factum Deum lateret, per fraudem audiuerat, & crediderat. Et ſic ad effectum deductum eſt malum eius conſilium.

Videt inſidias ſatanę.

Deteſtabilis mulier eã impellit in ruinam.

Poſtquàm autẽ re facta, quàm turpis & indecora res ſit peccatum, agnoſcit,acerbos habens ſtimulos,& valdè compuncta conſcientia, cruciari animo cœpit, & amara duci pœnitentia,dicens: Ex quali honore ad quantam tranſij ignominiam? Putruerũt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientię meæ:&, Conuerſa ſum in ærumnam, dum infixa eſt mihi ſpina. Hæc dicebat,& lachrymarum emittebat fontes callidos, ſic peccati abſtergens fœtorem & deformitatem. Coniunx autem ignorans cauſam eius triſtitiæ, omnia dicebat & faciebat,eam conſolans,& pro viribus eã conans recreare.Sed illa peccato,tanquàm quodam vlcere, interna depaſcente, & cogitationem non ſinente quieſcere, erat inconſolabilis,& nullam attẽdebat orationem,quæ eam recrearet.Propterea ſtatuit venire ad vnum ex ſacris monaſterijs,in quo piæ exercebantur fœminæ, & ſic aliqua ratione parare ſibi conſolationem.Cùm ergò abijſſet, & eius, quæ præerat,pedes apprehẽdiſſet,eam valdè rogabat & petebat,vt quamprimùm afferretur diuinum Euangelium.Cauſa autem erat,vt hinc certior fieret,an quod veſperè ei factum fuerat, cuaſſet euidens Dei oculis.Et quid,ait ei Præfecta,eſt Deo incognitum? Num enim (ſicut aut diuinus Dauid)qui plantauit aurem,non audit? aut qui finxit oculum,non conſiderat, cui vel ipſe primus & exilis cordis noſtri motus euadit manifeſtus? Sed ſi dolorem nolis habere intenſiorem,mihi expone quidnam ſit,quod tuum mordet animum: & fortaſsè nobis non deerit remedium.Illa autem recordatione eius,quod factum fuerat,commodam ad lachrymas, quod ab initio petierat, denuò petijt Chriſti Euangelium. Quod quidem cùm primùm euoluiſſet,ſimul atquè iniecit oculos,inuenit illud ſcriptum: Quod ſcripſi,ſcripſi.Et ſimul graui animi dolore ſauciata,& manibus ſuam pulſans faciem:Hei mihi miſerę,magna voce exclamauit: O errorem, ô audax facinus: violaui viri cubile. Hæc dicens,& cor quidem confuſione,ſolum autem replens lachrymis,& nec ad cælum quidem audens oculos attollere,ſed etiam ab hoc dicens ſe arceri,vt quę nefario ſuo flagitio ipſum etiam aërem polluerit, ſtatuit deincèps non ampliùs manere in mundo, & in ijs, quæ ſunt mundi, ſed ſapientiſſimis cogitatis ſupplantare eum, qui deceperat.

Pſal.93.

Ioan.19.

Redit ad ſe & valdè dolet. Pſal.37. Pſal.31.

Virili ſumpto habitu, petit virorum monaſterium.

Virili autem induta habitu, vt latéret eos, qui eam perſequerentur,(Sciebat enim fore,vt ipſa marito magnę eſſet curę, & eam non ceſſaret quærere) accedit ad virorum cœnobium,quod decem & octo milliaria diſtat Alexandria. Et cùm eſſet extra veſtibulum,rogabat,vt intrò admitteretur,& eſſet ex numero eorum, qui exercebantur. Illi autem dixerunt,ſe non priùs eam eſſe intromiſſuros,etsi vir ab eis exiſtimaretur eſſe,& nõ fœmina,niſi tota nocte illic maneret ſub dio, & tolerantiæ experimentum ſic pręberet fratribus. Illa autem lubenter accepit,quod dictum fuerat: idque cùm non ignoraret, quòd noctù multę beſtiæ ingrediebantur per locũ deſertum & admodùm agreſtem: ſed etiam deduxit ad opus id,quod imperatum fuerat: & ſic pernoctauit,manens ante veſtibulum. Quamobrem qui olim Danieli leoninam manſuefecit crudelitatem, ipſe quoq; facilis ad quantam virtutis altitudinem ſit ſancta peruentura, conſeruauit eam, nèà feras caperetur. Quod cùm monachi ipſa didiciſſent experientia, iudicârunt eſſe D E O gratum,vt cum eis verſaretur. Ea ergò lubenter admiſſa,Præfectus monaſterij eam ſeorsum allocutus,diligenter eam rogauit quiſnam eſſet,& quanam de cauſa veniſſet ad monaſterium. Num,inquit,fœnore grauatus,aut factæ cædis conuictus, aut cùm nõ haberes,vnde filios aleres,ſtatuiſti mundanum deponere habitum? Propter nullum horum,

Dan.6.

ô Pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ô pater, dixit Theodora: sed vt solus quietem agam à mundano tumultu, & mea defleam peccata. Quomodò autem, subiunxit magnus Præfectus, appellaris? Dixit autem illa generosa mulier: Est mihi nomen Theodorus. Ille autem: Nè existimes, inquit, ô frater Theodore, citra laborem tibi futuram eam, quæ est hîc, conuersationem: sed si velis revera subire iugũ obedientiæ, scias te inseruiturũ fratribus in omnibus, quæ sunt necessaria, non solùm in monasterio, vt qui sis curaturus plantas & olera, & ministraturus in aqua exportanda, & hortum irrigaturus: sed foris etiam seruiturus, & quãdò vsus exegerit, vt eas in ciuitatem, minimè recusaturus. Neque tamen hoc prætextu contemptui habebis labores exercitationis: sed oportet nihilo seciùs vacare ieiunio & orationi, & de more psallere, vespertinamque & matutinam glorificationem quotidiè peragere: prætereà autem nec horarum, quæ vocantur, vllam prætermittere: quinetiam ingenibus flectendis laborare, & sic corpus affligere propter insidias eorum, qui bellum gerunt. Atque beata quidem, cùm hæc omnia accepisset auribus, & ea esse putâsset, tãquàm aliquas animæ delicias, cum magno & alacri animi studio se ea esse facturam est pollicita. Et sic admittitur in eundem ordinem cum egregio illo choro monachorum.

Vide monachorũ exercitia, & horarũ, quas canonicas vocãt, vsũ.

Quoniam autem eius cum Deo pacta conuenta futura erant vera, & à mendacio aliena, valere iubens omnem carnis prudentiam, se statim exuit ad certamina, nullam moram, neque prætextum vllum afferens, quô minùs ministraret. Cùm ergò octo annos quotidiè perseueraret in irrigatione plantarum & olerum, quæ vsum præbebant ijs, qui erant in monasterio, molendique & pinsendi frumentum, & ad panem præparandi munus nihilo seciùs exequeretur, & coqueret olus, quo se alebant, qui corpus studebãt mortificare: nunq̃ tamen abfuit à synaxi, quę peragebatur in ecclesia: sed in ea quoquè pium suum ostendebat animum. Sed licèt ità degeret, & vitam elegisset tam laboriosam, præcedentis delicti cogitatio non sinebat eam omninò quiescere: sed nocte, quæ sequebatur hæc diurna ministeria, quandò & somno & mediocri oportebat quiete frui, pectus pulsans, & animam mouens ad lachrymas: Cõdona mihi peccatum, dicebat, Domine, quod perdidit decus meæ continentiæ. Cùm monachis autem aliquandò defecisset oleum, iubetur vt accipiat camelos, & veniès in ciuitatem, eis afferat oleum, quo sibi erat opùs. Cùm autem iam iter esset ingressa, accidit vt præter expectationem maritum adspiceret, diuina huic omninò opem ferente prouidentia. Nam cùm seipsum consolari non posset eius maritus, vt qui esset à tali coniuge separatus, & ea de causa absque intermissione effunderet lachrymas, & nec tempore quidem posset extinguere animi ægritudinem, perijt à Deo, qui nouerat telum, quod eius cor sauciabat, vt sibi manifestũ fieret, an Theodora statuerit alium virum sequi. Hoc enim suspicabatur, & propterea maior flamma cordis alebatur.

Inter monachos viuit ignota.

Magna eius pœnitẽtia.

Qui contritis ergò medetur animis, ad eum mittit Angelum, qui eius suspicionis depelleret molestiam: Si velis, inquiens, venire in eius conspectum, fac vt manè surgas, & vadas rectà ad martyrium Petri Apostoli, & attendas vultũ eius, qui tibi primò est occursurus, & te compellaturus: Sic enim fiet, vt nequaquàm fruſtreris eo, quod quæris. Audiuit ille, & fecit sicut iussus fuerat. Et conueniunt aduersis frontibus, & se inuicèm adspicientes. Sed vndenàm posset ille conijcere eam esse suam coniugem, cùm id, quod ei apparebat, videret esse virum, & virili veste indutum, maximè cùm vestis esset monastica, & iam ei emarcuisset species immodica afflictione & asperitate exercitationis? Illa autem cùm eum solùm vidisset, & ei indicaret vultus, qui sinam esset qui videbatur, (iam enim uabat illius figura indicia immutabilia) recordata est protinùs sui in eum amoris & peccati: &, Hei mihi, ô marite, flens & humili voce dixit, ad quantos me labores tradidi, dum mei in te delicti quæro medicinam, & studeo multis illud delere lachrymis? Et cùm ei fuisset propiùs, & ei, Salue, dixisset, quam primùm præterijt. Ille autem eam quoq; simili voce resalutauit. Præterijt autem velut oblitus eorum, quæ ei dixerat Angelus, vt qui figurę mutatione & vultûs dissimilitudine fuisset omninò deceptus.

Maritus ei obuiam veniens, eã nõ agnouit.

Multa itaque afflictus animi ægritudine, vt qui fruſtratus fuisset promissione: Cur me, Domine, despiciens, dicebat, non deduxisti ad finem ea quæ promissa fuerant? Sed rursùs accedens is, qui ei apparuerat: Non fuisti deceptus, dixit. Nam qui tibi pridiè occurrit monachus, & dixit tibi, Salue, isipse erat illa tua coniunx, quæ à te studiosè quæritur. Et sic quidem soluta fuit ei suspicio, quòd ea ad alterum virum nõ accessisset: quod quidem significabat amictus monasticarũ vestium. Ille tamẽ deincèps manebat dolore affectus & cruciatus propter priuationem coniugis. Beata autem Theodora amore Domini magis accensa, vt quæ iam gustârat eius suauitatem, & parata erat seipsam in maiora conijcere certamina, & semèl in die comedens, corpus castigabat: deindè adijciẽs laboribus, secũdo quoq; die cibũ sumebat: & sic paulatim aggrediens magis laboriosa, cùm peruenisset ad habitũ summę abstinẽtiæ, mouet monachos, qui cum ea exercebãtur, vt à Præfecto peterent ei permitti, vt cibum semèl tantùm sumeret in hebdomada. Scelcium id quoquè esset, vt volebat, consecuta, ad alteram adspexit petitionem, nempe vt corpus cõtineret cilicio, veluti vlcisens eam, quæ ipsam sauciârat, voluptatem. Nondùm enim nec post tam multa quidem certamina poterat eam capere obliuio illius plagę: sed semper pergebat adijciendo labores, ferire eum, qui percusserat, & ei maiorem inurere ignominiam ea, quam passa fuerat: fœmina eum, qui multos viros vicerat: & carnem gestans, eum fundens ac profligans, qui erat incorporeus.

Semel in hebdomada sumit cibũ, & vtitur cilicio.

Vt autem glorificaretur Deus, qui est magnus & copiosus in misericordia, & cognosceretur illius vita admirabilis, fit tale miraculum, dignum quod scribatur & mandetur memorię. Erat quidam lacus prope monasterium. In eo habitans crocodilus, in quencunque incidisset hominem vel bestiam, seu paruam seu magnam, eam protinùs exedebat. Ijs itaque, qui in ea regione habitabant, erat malum adeò terribile, vt ipse Præfectus ciuitatis (erat autem hic ille Gregorius, quem, quæ præcessit, significauit oratio) in eo loco statuerit milites ad arcendos eos, qui illàc transibant. Cùm ergò sciuisset Præfectus monasterij, qualis esset vita Theodoræ: & quòd propè conferri posset cum ipsis Angelis, & quòd non esset expers diuinæ gratiæ, eam accersiuit, & ei dixit: Fili Theodore, quòd vnam, & propera nobis aquam afferre ex hoc lacu. Illa autẽ ex Apostolico præcepto sciens esse parendum ijs, qui præsunt, impleuit quod iussa fuerat. Et multis iubentibus illam è loco excedere, si non mortem cuperet apertissimè, illa tamen freta fide in Deum, & peragens opus obedientiæ, quæ nouit vitam conciliare, non mortem, cùm effugisset omnes, qui arcebant, accedit ad lacum: & (O admirabilia tua opera, ô Domine) conspecta fuit vehi à bellua: & cùm aquam hausisset, & implêsset vas, quod erat in manibus, recta rursùs ab illa bellua, terrę redditur. Et sic illa quidem in terra conseruatur illæsa. Bellua autem, cùm sancta ipsam increpâsset, luit pœnas eorum, quę ad hoc vsque tempus admiserat, & eo in loco statim cernitur mortua. Euadit ergò res alijs quoq; misella, vtpotè quòd qui percepissent oculis, eam multorum auribus tradere voluerint: & propterea Deo omnes egérunt gratias.

Rom. 13. Heb. 13.

Insignis obedientiæ insigne miraculum.

Erat autem hîc quoquè inuidia factura, quę ei conueniunt, & eius sunt propria. Quidam enim ex monachis (Nemo enim est, qui non appetatur inimici insidijs) inuidentię stimulis icti, quòd viderent beatam venire ad summum virtutis, insciente Præfecto, eam mittunt in quoddam procùl remotum monasterium, tradentes ei epistolam, specie quidem, vt quę haberet aliquid, quod vrgeret, & postularet celeritatem: reuerà autem ità structę fuerant insidię, quoniam hoc noctù fiebat, vt deuoraretur à bestijs. Erat enim illa via deserta, & in qua solę alebantur ferę. Sed fruſtrà has insidias molitus est aduersarius: & fecùs euenit, quàm ipse machinabatur. Ad sanctam enim in via errantem accedit quędam bestia, sitique ei dux vię non fallax, donèc eam deduxit ad monasterium, ad quod fuerat missa: immò verò ne tunc quidem discessit. Cum ea enim ingressa, ipsa quoquè statim interijret cùm illa iuisset, vt pfecto redderet literas, ingressa est fera ad ianitorem: eumq; mox erat discerptura, nisi ille clamâsset: & cùm ex clamore conuersa beata cognouisset quisnam esset tumultus, offendit virum, qui iam exedebatur à bestia. Illa ergò statim, apprehenso eius gutture, ipsum liberat ab interitu. Oleo autem membra læsa inungens, & Christi nomen super ea cantans, eum quidem, sicut priùs, reddit sanum: efficit autem, vt bestia protinùs caderet, & disrumperetur.

Fratrũ quorundã erga eam maleuolentia.

Nota hic res admirãdas.

Hæc illa quidem volebat latére, & post reditum nihil aperiebat monachis: qui autem beneficium fuerant assecuti, statim ipsi id, quod factum fuerat, renunciant, dicentes: Precibus Theodori liberatus est homo à graui morte, & bestiæ gula nobis restituit eum, qui iam cœptus erat deuorari. Quorum verbis obstupefactus Præfectus monasterij, quisnam eum miserit, dubitans interrogabat. Postquàm autem omnes negâssent, beatam intuitus: Quis est, inquit, ô Theodore, qui, cùm esset manifestum periculum, ee intempesta nocte impulit, vt illuc proficiscereris? Mihi verò considera rectæ animæ dignientum. Sibi enim attribuens simplicitatem, & conseruans fratres tanq̃ nulli crimini

Universidad de Deusto
Biblioteca

Insignis animi candor in Theodora.

mini affines: Tunc, inqt, tam interni, quàm externi oculi erant mihi somno adeò grauati, vt non possim nominatim dicere eos, qui miserunt. Aegerrimè autem ferebat diabolus, videns ipsam quidem supplantatam, talibus victorijs à se dedecus repulisse: se autem vi esse superatum. Mittens ergò clanculùm insidiari, apertè ad eam accedens, minatus est se non cessaturum intentare tentationes, donèc effecerit, vt ipsa cadat, quæ habetur ab omnibus in admiratione. Dixit: & non siuit multùm intercedere temporis: sed cùm laboraret monasterium inopia frumenti, iubet præfectus beatæ, nè cunctetur: sed accipiens rursùs camelos, & vadens in ciuitatem, eis emat frumentum. Porrò autem hoc quoquè ei imperatum fuerat, quòd si ea non posset redire ante vesperam, diuersaretur in monasterio nono, & efficeret, vt cameli illic requiescerent. Reuertens ergò è ciuitate, quoniam iam solem videbat in occasu, venit ad nonum monasterium, sicut ei fuerat imperatum: & petijt sibi & camelis dari locum ad quiescendum. Quod cùm factum esset, ipsa requiescebat ad pedes camelorum.

Impudens puella hortatur eam ad turpitudinem.

Hinc ergò oritur belli in ipsam principium. Qui enim improbis factis delectatur dæmon, & aduersùs sanctos semper molitur excitare tentationes, in ipsam autem maiorem etiam ostentans rabiem, vt quę post venationem effugisset illius manus, non neglexit facere, quæ sunt sua: sed quandam adolescentulam, quæ tunc versabatur cum quibusdā monachis ratione cōsanguinitatis, incitat ad stimulū libidinis: quæ beatam illam ex ijs, quæ videbat, arbitrata esse virum, inuitabat vt secùm dormiret, depositò omni pudore & ex vultu, & ex animo. Postquàm autem vidit eam nō obedire, & malle in nudo solo dormire prope camelos, non valens illa extinguere latentem intùs ignem libidinis, dat se vni ex ijs, qui illic dormiebant, qui ipse quoquè erat viator, & in transitu diuersatus erat in monasterio. Cùm is ergò, qui fecerat iniquitatem, sub auroram recessisset è monasterio, & sancta reuersa esset in eum locum, vndè processerat, procedens tempus iam intumescentem ostendebat vterum virginis. Quę à cognatis interrogata, à quo hoc factum esset, dixit, Theodorum monachum octauidecimi monasterij cum ea coiuisse. Ijs, quæ dicta fuerant, statim credūt monachi. Nam qui beatæ minatus fuerat tentationes, docuit etiam puellam hoc dicere, & illos credere. Deindè cùm accessissent ad monasterium, vbi se exercebat illa beata, cum magna vociferatione & tumultu dicebāt: Theodorus, qui est apud vos monachus, non veritus est tantum admittere flagitiū. Rogata autem à Præfecto, an rem fecisset tam abominandam, ipsa dixit ei se non habere rem vllam, cuius iure teneretur. Atque illi quidem tunc reuersi sunt ad suum monasterium.

Nolentē infamat.

Postquàm autem infans iam editus fuit in lucem, eum tollentes, proijciunt in medium monasterium, in quo erat illa beata. Hoc autem erat insidiæ & artificium inimici, studentis ei inijcere animi ægritudinem, & eius impedire institutum. Sed frustrà rursùs à te, ô maligne, paratæ sunt insidiæ: immò verò non frustrà, sed eas in teipsum es machinatus, te feriente generosa muliere illisipsis telis, quibus te eam sperabas sauciaturum. Quid enim hinc consequitur? Infantis esse pater creditur Theodora: silentiò autem accipit eam, quæ ipsam condemnat, sententiam: & simul cum infante expellitur è monasterio. Ipsa itaque fit nutrix, & tanquàm pater, eum cogitur alere, lacte quidem ouium (neque enim poterat aliter) infantem nupèr natum nutriens: lanas autem petens etiam à pastoribus advsum vestis, eas puero contexit. Sed quisnam animus acceperit adeò grauem calumniam? Quænam autem manus non ægrè tulisset tam molestum ministerium? Spatio enim septem annorum afflicta fuit hæc beata. O Dei, qui cuncta intuimini, oculi, inani & falsa oppressa calumnia, & è monasterio iecta, nihil pusilli & abiecti animi aut fecit, aut est locuta: sed talis probri delegit ignominiam, vt quod turpe fecit volens, rursùs voluntario tegeret dedecore: & quos non latuit oculos priùs malum faciens, placaret rursùs, eos solos habens testes, cùm rei improbę sustineret calumniam. Quali autem viuendi ratione vtebatur cum alijs? Illi enim nutrimentum erant herbæ agrestes: potus autem erat aqua, quę è lacu vtcūquè ab ea hauriebatur, nisì mâlis dicere, eius lachrymę. Nullum enim erat tempus, quo eę non effluerent ex eius oculis, adeò vt Psalmus in ea impleretur: Et potum meum cum fletu miscebam. Sic ergò cùm corpus ei liquesceret, & negligeretur, erant quidem vngues prolixi, & quibusdam feris bestijs magìs congruentes: Pili autem densi & sordidi, & valdè similes saltibus. Vultus autem, propterea quòd nulla re intercedente, eum ferirent radij solis, iam tostus, Aethiopis instàr niger euaserat, & mutata erant supercilia intensa necessitate vigiliarum. Et tamen sic perseuerans, & cum malis, quæ intentabantur, sic luctans, & niuibus non aëris solùm, sed etiam tentationum vexata, ne tantillùm quidem sustinuit discedere à monasterio, sed sic permansit tugurio fixo in vestibulo, & lubenter in eo abijci (vt ait Propheta) sustinens.

Eius esca & potus.

Psal.101.

5 Theodora patitur sibi crimen imputari, quod non admiserat.

Vita durissima.

Psal.83.

Quid autem rursùs bonorum aduersarius? Num, cùm eam in tales iniecisset tentationes, illum cœpit eam inuadendi satietas, idque cùm vinceretur? Nequaquàm, sed præter ea, quæ præcesserant, hoc quoquè est machinatus. Eius enim mariti formam sumpsit, & in conspectum eius veniens, lachrymas emittebat ex oculis, & ijs verbis vtebatur, quibus vsus fuerit maritus ad charam suam accedens coniugem, eam dicens suū luminare, exultationem, voluptatem, lucem oculorum, solatium malorum: &, Agè, inquit, ô domina, siste mihi luctum tot annorum tua causa susceptum, promptoque & alacri animo domum reuertere. Cùm autem illa putaret re vera esse maritum, id dedit responsi, quod illum oportuisset audire, si id fuisset quod putabatur, & non visum, quod cernebatur: Ego, dicens, qui renunciaui vanis rebus huius mundi, non possum rursùs cum illis congredi. Quomodò autem tanta potero esse impudentia, vt tecùm habitem, cui sola fugæ causa fuit à me factum in te peccatū? Cùm autem illa eorum recordata, manus in cælum sustulisset, se totam ad preces conuertens, licebat illum videre fugientem, & nec valentem quidem ferrre speciem orationis. Et tūc cognouit sancta quisnam is esset, qui accesserat, & quàm essent multiplices eius in illam insidiæ, & quàm varia machinatio.

Aliæ hostis insidiæ.

Rursùs autem aliquandò omnes simul bestiæ, tam quæ habitant in mari, quàm quæ in terra, videbantur eam inuadere: reuerà autem non ità erat: sed erant spiritus malitiæ, qui formam illorum induerant. Post hæc autem homo apparens, iussus est ad sanctam accurrere, & eam deuorare. Illa verò, tanquàm armis, Dauidico vtēs cantico, postquàm solùm dixit: Circundantes circundederunt me, & nomine Domini vltus sum eos, visum statim euanuit. Objcit malignus aliam quoquè tentationem. Rursùs enim cernebatur ab ea ingens exercitus. Eius autem princeps cum magna multitudine superbè incedebat: quem quidem vt adoraret, iubebant eius ministri. Cùm ipsa autem dixisset, Deum solum esse adorandum, iussit princeps ei plagas infligi. Et iussùs ad effectum est deductus. Id enim declarabāt & plagæ, quę apparebant, & ipsa visa mortua ijs, qui adspexerāt. Fuerunt autem hi pastores, qui iuerunt in monasterium, & dixerunt, Theodorum esse mortuum, & oportere cum mandare sepulturæ. Sed beata illa, cùm media nocte ad se reuersa, sibi adscribebat causam, & id quod acciderat, dicebat esse sui delicti disciplinam. Cùm se ergò munijsset armis orationis, petijt inducias tentationum: O Deus meus, dicens. Domine vniuersi, oblitus mei peccati, libera me ab insultu inimici, qui tuo inuidet figmento. Cùm eam autem precantem vidissent, qui illic erant pastores, quæ ab eis paulò antè visa erat mortua, Deum quidem laudârunt, monachis autem, quòd reuixisset, annunciârunt.

Aliæ dęmonis præstigiæ.

Cęditur à dæmonibꝰ.

Statuit verò Præfectus monasterij infantem recipere, reputans quàm diuturna fuisset sanctę afflictio. Non enim eam parua afficiebat molestia errans puer per aspera loca solitudinis. Sed ne sic quidem destitit hostis eam inuadere, Deo sic pmittente, vtì ea sibi plures coronas contexeret. Ei enim rursùs visum est aurum humi proiectum. Aderat autem magna virorum multitudo, quę illud colligebat. Id verò non erat aliud, quàm vitio inanis. Nam vt eam solùm deciperet, & vt aurum amaret efficeret, id totum erat machinatus. Non multi dies præterierant, & ei rursùs visa est adesse seruorum multitudo, ei in manus tradentium obsonija variè condita, quę ei dixit: Qui tibi plagas imposuit, his te donat obsonijs. Quæ quidem in nihil, sicut erant, dissoluit, cùm se signâsset luce vultus Domini. Cùm ex his eam vidisset inuictam is, qui minatus erat se terram & mare esse deleturum, cumque ex bello, quod aduersùs eam gesserat, pudore esset affectus, statuit discedere.

Item alię præstigiæ.

Cùm autem septem anni præterijssent, monachi Laureæ noni monasterij, qui illati stupri eam accusauerant, eam esse mulierem ignorantes cum omnibus supplices petunt à Præfecto monasterij, vt in quo loco ea priùs se exercebat, eā rursùs admitteret, & referret in numerum cæterorum monachorum. Satis enim, aiebant, luit pœnas, qui tanto tempore fuit extra monasterium, & in ipso aditu totos septem annos trāsegit. Adijciebant autem, per diuinam quoquè apparitionem sibi factam esse fidem, quòd iam sit pec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Recipitur in monasterium.

peccatum remissum Theodoro. Quorum ille cedens precibus, relaxat Theodoram ab iniusta illa condemnatione, iubens eam decæterò manere in intima cella, & nunquàm progredi, neque vllum ei committi ministerium monasterij. Duo deindè anni præterierant, ex quo ea sic maiore exercebatur continentia, & intensioribus precibus. Deindè cùm orta esset siccitas, & cisternæ, quæ erant in cœnobio, ostenderent se ne minimum quidem habere aquę humorem: quoniam & ijs, quæ audiërat, & ijs quæ ipse viderat Præfectus monasterij, certior factus erat beatam esse consecutam donum miraculorum, eam accersit, & in cisternam iubet demittere amphoram, & haurire aquam. Illa autem, quę didicerat cedere verbis patris, nihil curiosè inquirens, nec differens, facit quod fuerat imperatum, & protinùs aqua plenam extulit amphoram. Qua ex re aliæ quoquè cisternę conspectæ sunt aqua plenæ.

Magnum miraculũ.

Cùm pauci autem dies præterijssent, ea tollens infantem in conspectu multorum, cùm iam esset vespera, & seipsam includens, cœpit eum adhortari non secùs, ac pater germanum filium. Hoc cùm resciuisset Præfectus monasterij, mittit quosdam ex fratribus accuratiùs audituros verba, quę diceret puero. Qui cùm aurẽ ostio admouissent, & mentem diligenter adhibuissent, audiebant ea, quæ dicebantur. Hęc autem erant, quæ puero præcipiebat, eum deosculans: Tempus vitæ meæ, fili mi charissime, iam spectat ad finem, & decæterò festino ire ad seculum, quod illic est. Ego autem te patri orphanorum, & Deo commendo, & domino huius nostri monasterij. Habebis autem monachos quoquè, qui in te seruabunt fratrum affectionem. Quid ergò? Quæres fortasse nobilitatem? Illa autem non aliundè tibi cognoscatur, quàm vndè vera appáret nobilitas. Nè adspexeris ad honorem hominum. Neque enim is eos, qui honorantur, potest beatos efficere. Sed neque ignoraueris, quòd eam, quę est in Domino, beatitudinem illi magis consequuntur, qui hominum ferunt probra & contumelias, & falsa, quæ in ipsos feruntur, testimonia. Si tenearis autem aliquo desiderio omninò assequendi honoris, ipse primùm dilige honorem exhibere. Somnum odio habe. Duram & asperam viuendi rationem amplectere. Renuncia mollibus vestimentis. Consuetas preces nunquàm neglexeris, neque horas, quæ sunt constitutę fratribus ad conueniendum, Matutini, inquam, Tertiæ, Sextæ, & Nonæ, & Vesperarum. Abstine ab alienis. Accusare fratres ne tibi quidem veniat in mentem. Interrogatus responde, respiciens in terram. Alterius casum nè irrideris. Luge, vt consolationem consequaris. Aliquos audiens malè viuentes, nè negligas pro eis precari. Ire ad eos, qui sunt infirmi, nè recuses. Et vt semèl dicam, omne malum declinans, vendica tibi virtutem. serui fratribus, tanquàm dominis, vt euadas Christi amicus, qui pro te serui formam induit. Assiduè precare, nè incidas in tentationem. Quòd si incideris, ei fortiter resiste: & rursùs precare, nè supereris. Si sic viuas, ô dilecte, non procùl aberit, qui tibi opem ferat, & qui bello appetito tibi sit protecturus dexteram. Cùm hæc suasisset puer, iucundè in Dei manus tradidit spiritum.

Optimè instituit puerum.

Vide hìc numeratas horas canonicas.

Felicissimè obdormit in Domino

Et puer quidem statìm lugebat, & plangebat, & vociferatione plena erat domuncula. Quæ audierant autem ij, qui ad hoc missi fuerãt, declarauerunt ei, qui miserat. Qui postquàm audiuit, ipse quoquè id, quod viderat in somnis, dixit suis monachis: Existimabam, inquiens, me videre duos viros, qui me in altum extollebant. Altitudo autem erat tanta, quanta conijci non poterat. A me autem visi sunt ordines Angelorum, & vox in meis auribus resonuit: Vide, dicens, qualia bona sunt parata sponsæ meæ Theodorę. Pręter hęc, mihi quoquè apparebat lectus, fidei Angeli creditus, & thalamus pulchritudine ineffabilis. Cùm autem significarem de lecto illo & thalamo doceri, & quænam esset illa, cui hæc parata essent, & de ijs rogarem eos, qui inducebant, statìm mihi apparuit chorea Prophetarum, Apostolorumque & martyrum cum alijs iustis. Chorea autem mediam habebat mulierem, gloria diuiniore ornatam, quæ & medium ingrediebatur thalamum, & mihi videbatur sedere in medio lecto. Qui eam autem abducebant, dicebant eam esse Abbatem Theodorum, cuius etiã confictum fuerat crimen stupri, & quæ sustinuit potiùs totos septem annos è monasterio ejecta affligi, & censeri esse pater filij, qui erat alterius, eumque suscipere alendum & educandum, quàm quęnam esset ipsa, significare, & simul à tanto liberari dedecore & afflictione: & ideò assecuta est, dicebant, eam, quam vides, lætitiam. Hæc cùm vidissem, me remisit somnus, & me conuerti ad mea deflenda peccata.

Visio Abbatis.

Hæc cùm narrâsset, peruenit statìm ad cellam sanctę, monachis quoquè eum sequentibus: & cùm pulsâsset ostium, excitauit puerum. Iam enim multo luctu eum oppresserat somnus. Surrexit ergò, & aperto ostio, eis dedit aditum. Illi autem ingressi sunt, & eam, quæ est verè viua, vident mortuam: & accedentes, in sacrum corpus distillárunt lachrymas. Porrò autem Præfecto visum est intempestiuum, innotescere miraculum, donèc eos accersijsset, qui accusationem in eam construxerant. Qui cùm venissent, ostensis aliquibus partibus sacri corporis: Videte, dixit eis, hoc spectaculum nouum & inauditum, qualis sexus quali esca tenebrarum conculcauit principem. Obstupuerũt omnes spectaculo: & metus quidem stuporem, metum autem lachrymæ sunt consecutę, dum reputabant, aduersùs quos labores decertare oporteat eos, qui sunt implicati corporis affectionibus.

Innotescit omnibus quòd fuerit mulier.

Quoniam autem nec maritum quidem oportebat omninò sancta frustrari, qui purum ac syncerum in eam amorem perpetuò conseruauerat, Angelus accedens ad Præfectum monasterij, iubet vt mitteret ad ciuitatem quendam ex monachis equitem, & iuberet ei, vt in equo suo collocet eum, qui primus ei occurrerit, & sic eum adducat quamcitissimè. Verumenimuerò eum quoquè diuina ad hoc quædam incitabat appetitio, & sua sponte veniebat ad monasterium. Cùm ergò ei factus esset obuiàm monachus, & rogâsset cur curreret, ille respondit: Cùm meam vxorem longo tempore non viderim, & eam nunc è vita excessisse resciuerim, vado eam extremò defleturus. Cùm eum ergò in equum sustulissent, duxit in monasterium, in quo iacebat diuinum illud tabernaculum. Ad quod cùm irruisset, sanctam vocabat nominatìm, acerbas simul fundens lachrymas, adeò vt omnes, qui erant congregati, (conuenerant enim multi ex ijs, qui habitabãt circuncircà, monachis) prouocaret ad lachrymas, & deduceret ad eorum vitæ recordationem. Itaque erant omnia, tam quæ videbantur, quàm quę audiebantur, conscientiæ refrigerátio, & reuerà animæ medicina.

Maritus eius venit ad eã.

Cùm luctus autem vix tandèm desijsset, psalmi & hymni statìm luctum sunt consecuti. Et sic iustis factis illi laborioso & sacrosancto corpori, id sinu terræ abscondunt, cuius spiritum sinus Abrahę, si intelligentia spectetur, exceperunt. Quidnam est hæc consecutum? Fit rerũ illius maritus eius successor: & cùm rebus omnibus huius munderenunciâsset, & seipsum retulisset in numerum monachorum, & captus esset amore quietis & silentij, cellam accipit Theodorę: & cùm bonam vitam, & ex virtute agendam elegisset, bono fine vitam claudit. Cùm ergò vidissent monachi eum sic vitam egisse, nihil alienum existimârunt, esse amborum vnum & idem sepulcrum: propterea communiter, & in eodem loco deposuerunt amborum reliquias. Porrò autem puer quoquè eos processit virtutis, vt etiam prefuerit illi monasterio, iusto eorum iudicio, qui vitam illius cognoscebant, & eum sibi prefici desiderauerant.

Fit monachus, & feliciter decedit.

Talis fuit finis laborum huius beatæ, & hæc est narratio eius præclarorum certaminum. Si ergò verum est, & verum quidem certè, quod dicit Paulus, Vnumquenq; accepturum propriam mercedem secundùm proprium laborem: quemadmodùm non est beata, & reuera Dei donum Theodora, quæ mercedem accipit tot laborum? Cuius intercessionibus concedatur, vt nos quoquè simus è numero eorum, qui salui fiunt, gratia & clementia Christi veri

1.Cor.3.

DEI nostri: cui gloria & potentia nunc, & in secula seculorum, Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. PATIENTIS LVGDVNENSIS EPI-SCOPI ENCOMION, AVTHORE SIDONIO *Aruernorum Episcopo. Lib. 2. Epist. vltima.*

11. Septembris.

Idonius domino papæ Patiēti, salutem. Aliquis aliquem, ego illum præcipuè puto suo viuere bono, qui viuit alieno: quique fidelium calamitates indigentiāque miseratus, facit in terris opera cælorum. Quorsùm istthæc, inquis? Te sententia quammaximè, papa beatissime, petit, cui non sufficit illis tantùm necessitatibus opem ferre, quas nóueris: quique vsque in extimos terminos Gallicarum charitatis indage porrecta, priùs soles indigentium respicere causas, quàm inspicere personas. Nullius obest tenuitati debilitatique, si te expetere non possit. Nam præuenis manibus illum, qui non valuerit ad te pedibus peruenire. Transit in alienas prouincias vigilantia tua, & in hoc curæ tuæ latitudo diffunditur, vt longè positorum consoletur angustias. Et hinc fuit, vt quia crebrò te non minùs absentum verecundia, quàm præsentum querimonia mouet, sæpè tersseris eorum lachrymas, quorum oculos non vidisti.

Patiētis benignitas prædicatur.

Omitto illa, quę quotidiè propter defectionem ciuium pauperatorum irrequietis tegeras excubijs, precibus, expensis. Omitto te tali semper temperamento, sic semper humanum, sic abstemium iudicari, vt constet indesinenter regem præsentem prandia tua, reginam laudare iciunia. Omitto te tanto cultu ecclesiam tibi creditam conuenustare, vt dubitet inspectio, meliúsne opera noua cōsurgant, an vetusta reparentur. Omitto per te plurimis locis basilicarum fundamenta consurgere, ornamenta duplicari: eumq; multa in statu fidei tuis dispositionibus augeantur, solum hæreticorum numerum minui, teque quodam venatu Apostolico feras Photinianorum mentes spiritalium prædicationum cassibus implicare, atque à tuo barbaros iam sequaces, quotiès conuincuntur verbo, non exire vestigio, donèc eos à profundo gurgite erroris felicissimus animarum piscator extraxeris. Et horum aliqua tamen cum reliquis forsan communicanda colligis: illud autem deberi tibi, vt iurisconsulti dicunt, præcipui titulo, nec tuus poterit pudor inficiàs: quòd post Gotthicam depopulationem, post segetes incendio absumptas, peculiari sumptu inopiæ communi per desolatas Gallias gratuita misisti: cùm tabescentibus fame populis nimiùm contulisses, si commercio fuisset species ista, non munerì. Vidimus angustas tuis frugibus vias: vidimus per Araris & Rhodani ripas nouum, quod vnus impleueras, horreum.

Studiō ergā condēda & ornāda tēpla.

Photiniani hæretici ab eo cōsueti.

Mira eius liberalitas famis tēpore.

Fabularum cedant figmenta gentilium, & ille quasì in cælum relatus pro reperta spicarum nouitate Triptolemus, quem Græcia sua cæmentarijs, pictoribus, significibusque illustris, sacrauit templis, formauit statuis, effigiauit imaginibus. Illum dubia fama conciliat, per rudes adhuc & Dodonigenas populos duabus vagum nauibus, quibus poētę deincèps formam draconum deputauerint, ignotam cōtulisse sementem. Tu, vt de mediterranea taceam largitate, victum ciuitatibus Tyrrheni maris crogaturus, granarijs potiùs tuis duo flumina, quàm duo nauigia, complēsti. Sed si fortè Achaicis Eleusinæ superstitionis exemplis, tanquàm minùs idoneis, religiosus laudatus ostenditur, Gen. 41. posita mystici intellectús reuerentia, venerabilis patriarchę Ioseph historialem diligentiam comparemus, qui contra sterilitatem, septem vberes annos insecuturam, facilè prouidit remedium, quod præuidit. Secundùm tamen sententiam, nihil, iudicio meo, minor est, qui in superueniente simili necessitate, non diuinat, & subuenit. Quapropter etsi ad integrum conijcere non possum, quantas tibi gratias Arelatenses, Rhegiēses, Aueniocus, Aurasionensis quoquè & Albensis, Valentinęque, necnon & Trecassinæ vrbis professor exoluat: quia difficile est eorum ex asse vota metiri, quibus nóueris alimoniam sine asse collatam: Aruerni tamen oppidi ego nomine vberes perquàm gratias ago: cui vt succurrere meditareris, non te communio prouinciæ, non proxima ciuitas, non opportunitas fluuij, non oblatio precum adduxit. Itaque ingentes per me referūt grates, quibus obtigit per anni tui abundantiam, ad suū sufficientiam peruenire. Igitur si mandati officij munia videor satìs implêsse, ex legato nuncius ero. Ilicèt scias volo, per omnem fertur Aquitaniam gloria tua: amaris, laudaris, desideraris, excoleris omnium pectoribus, omnium votis. Inter hæc temporum mala bonus sacerdos, bonus pastor, bonus es, quibus operęprecium fuit, fieri famem suo periculo, si aliter esse non poterat tua largitas experimento. Memor nostrí esse dignare domine papa.

Itèm de eodem beatissimo Patiente Episcopo, ex eiusdem Sidonij Libri 2. Epistola 10. ad Hesperium

Ecclesia nupèr extructa Lugduni est, quæ studio papæ Patientis ad summum cœpti operis accessit, viri sancti, strenui, seueri, misericordis, quique per vberem munificentiam in pauperes humanitatemque, non minora bonæ conscientiæ culmina leuet. Huius igitur ædis extimis, rogatu prefati antistitis, tumultuarium carmen inscripsi trochæis triplicibus, adhuc mihi, iamque tibi perfamiliaribus:

Lugduni sanctus Patiens miro operę cōsti. ecclesiam.

Quisquis pontificis patrisque nostri
Collaudas Patientis hîc laborem:
Voti compote supplicatione
Concessum experiére, quod rogabis.
Aedes celsa nitet, nec in sinistrum
Aut dextrum trahitur: sed arce frontis
Ortum prospicit æquinoctialem.
Intùs lux micat, atque bracteatum
Sol sic solicitatur ad lacunar,
Fuluo vt concolor erret in metallo.
Distinctum vario nitore marmor,
Percurrit cameram, solum, senestras:
Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta, saphiratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos.
Huic est porticus applicata triplex,
Fulmentis Aquitanicis superba.
Ad cuius specimen remotiora
Claudunt atria: porticusque sedem
Et campum medium procùl locatas
Vestit saxea sylua per columnas.
Hinc agger sonat, hinc Arar resultat,
Hinc sese pedes atque eques reflectit.
Stridentum hinc moderator essedorum,
Curuorum hinc chorus helciariorum,
Respondantibus alleluia ripis,
Ad Christum leuat amnicum celeusma.
Sic sic psallite nauta, vel viator.
Nanque iste est locus omnibus petendus,
Omnes quo via ducit ad salutem.

Tēpli frons ad ortū equinoctialem.

Triplex porticus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. GVIDONIS CONFESSORIS, ANDERLACI QVIESCENTIS, QVAE ETIam ante annos octoginta quinque typis excusa habetur, bona fide, vt apparet, conscripta. Stylum Frater Laurentius Surius passim nonnihil correxit.

12. Septembris. Humili loco natus S. Guido.

VIR venerabilis Guido in pago quodam Brabantensi tugurio rusticano & paupere domo natus & educatus est: atque in ipsis primæ ætatis initijs penuriam diuitias putabat, vt quantùm illa patiebatur ætas, è pusillo Christi grege esse totis viribus contenderet. Suffurabatur iamtum parentum oculis certas horas, quibus ecclesiã oraturus adiret, vel infirmis quicquid ex facultatibus suis habere poterat, impertiret. nec eum hilarem vlla vidit dies, qua non prius aut in preces incubuisset, aut eleemosynã præstitisset. Stupebat genitor, vicini admirabãtur, & diuinum aliquid iam omnes in eo venerabantur. Peruenit tandèm ad villulam Lakensem: vbi cùm ecclesiam in sanctissimæ matris Dei honorem consecratam didicisset, ad illum precaturus accessit. Retinuit autem illum apud se ea nocte presbyter, & manè abire volentem rogauit, vt in eius ecclesiæ seruitio maneret. Aduertebat enim in illo quandam venusti vultus grauitatem, verborum parcitatem, animi mãsuetudinem, & cor sine intermissione Deo semper intentum. Libenter autem vir sanctus presbyteri precibus annuit, quòd iam seipsum relinquere, & ad alterius voluntatem se confirmare deberet.

Pietas eius adhuc pueri

Seruit in ecclesia Lakẽsi, idq; accuratè sanè.

Dabat igitur sedulò operam, vt altare niteret, testudo nihil haberet sordium, pauimentum scopis repurgaretur, sacrarium mundum esset, & vasa luculenta: denique, vt è cæremonijs nihil prætermissum aut neglectum videretur. Si quis eum quæreret, in templo reperiebat. Diuersi generis floribus & arborum comis cancellos & thecas sanctorum vestiebat: vt quicquid in illa æde vel adspectu, vel dispositione placeret, eius laborem & studiũ testaretur. Inuidiam humilitate superare, nulli vnquàm obscœno sermoni locum dare, non contra euangelij doctrinam duas habere tunicas, potiusque ad alienas fores stipem emendicare, quàm se petentem sine elecmosyna dimittere studebat.

Luc. 9.

Corpus domat.

Corpus omne domabat & conficiebat ieiunijs, crebrò in ecclesia pernoctãbat, &, quod sanè difficilimum est, absque suæ animæ detrimẽto, omnibus placebat. Nunquam in ore eius risus, aut puerili leuitate effusus, aut muliebri petulantia fractus. Peccata quotidiana, & sine quibus vita præsens nullo modo ducitur, tãta lachrymarum vi diluere solebat, vt immanium scelerum reus videri posset.

Mercator quidam Bruxellensis ad eum veniens, officiosè, vt semper, ab eo acceptus est. Is cùm eius erga pauperes liberalitatem, & erga omnes benignitatem miraretur, primùm cœpit de vestimentorum eius vilitate conqueri: deindè quasi pia quadam commiseratione, nè quandoquè præstandis eleemosynis sumptus desint, formidare: interim tamen polliceri eiusmodi consilium sese ei præbiturum, quod si sequi velit, nunquàm defuturam piam eleemosynam, sed semper eius liberalem dexteram abundè habituram. Multis indè sermonibus persuadere ei conatur, vt mercaturam exerceat. Quid hîc ageret miles Christi? Consentit tandèm, & non sine omnium admiratione, repente nouum se mercatorem exhibet. Sed vt scriptum est, Comprehendam sapientes in astutia sua: hanc serui sui seculatem prudentiam Dominus mox castigauit, quantumque ipsi ea negociatio displiceret, euidenti signo ostendit. Nam in medio flumine, pleno vtroque litore, carina in sicco ponitur, præsensque periculum minatur. Cumque Guido contum subrigendæ naui aptaret, adeò eius manibus lignum adhæsit, vt nullo modo extorqueri posset. Ad se igitur reuersus, rem se iam intelligẽs, & ignobili mercaturæ animum se appulisse dolens, redijt ad ecclesiam, quam reliquerat, malè à se factorum culpam deploraturus. Nec verò vllam aut oculis à lachrymis, aut ori à precibus requiem dedit, donèc lignum illud, quod manibus inhærebat, in terram decidisse videret. Ità ergò, quandoquidem mercatura rarò aut nunquàm sine culpa exercetur, cùm ad eam beatus Guido instinctu mali dæmonis à quodam eius administro pertractus esset, non est passus Dominus eum illa coinquinari: sed vt ab illa animum reuocaret, & superioris vitæ tranquillitatem & quietem repeteret, pio correctionis flagello eum admonuit. Ille verò perindè ac si terrimum perpetrâsset scelus, & eo ipso omnes prioris vitæ labores perdidisset, maioribus ieiunijs, precibus, lachrymis operam dedit.

Decipitur à quodã mercatore, 1. Cor. 3.

Diuina castigatione reuocatur in viam.

Nec diù post, pro viribus ad iter rebus necessarijs comparatis, Romam profectus est, beatissimorum Apostolorum limina visitaturus, atque indè Hierosolymam, loca sacra aditurus: ac deincèps per septennium sanctorum ecclesias toto penè orbe inuisit. Cumque Deo duce Romam reuertisset, virum venerabilem Vuonedulphum, in pago Brabantensi Decanum, cum alijs itineris eius comitibus Hierosolymam petituris, inuenit: quos ille quidem agnouit iam olim notos, sed non est cognitus ab eis. At verò nominatim eos salutans, humaniter appellauit. Tandèm agnitum cum in terram prostrati adorant, & submissè admodùm his cum verbis deprecantur: Quandoquidem, pater sanctissime, te sola huc, vt credimus, D E I gratia adduxit, & adhuc peregrinationes suscipere, & multa pro Deo perpeti paratus es: obsecramus te, vt nobiscùm Hierosolymam proficiscaris. Itinera enim & idiomata harum gentium tu melius nõsti, quàm nos. Id ille audiens, vt erat pijssimus: Charissimi, inquit, fratres mei, nõ solùm vobiscùm ire Hierosolymam, sed & ipsam animam, si res postulet, vestra causa amittere paratus sum.

Romam, profiscitur. Inde Hierosolymam.

Ità eius sancti viri consortium adepti, post multos itinerum labores & fatigationes, randem Hierosolymam & ad alia sancta loca peruenium: ijsque pro voto circunquaque perlustratis, sani & incolumes ad patriam reuerti contendunt: cùm eccè, Deo illos vocante, qui eos in suo famulatu deuotissimos, vitæ huius sordibus ampliùs coinquinari noluit, primò Vuonedulphus, indè eius comites terræ corpora, sanctas cælo animas reddunt, beato Guidone eorum funera religiosè curante. Porrò dominus Vuonedulphus ante obitum leni affectus febre, sanctum Guidonem ad se vocat, se moriturum significat, sicque dicit: Ego, pater amantissime, D E O omnipotenti, qui spem nostram expleuit desideria nostra. Tibi verò pro humanitatis & misericordiæ officijs, quæ nobis præstitisti, in vita ille beata restituat. Ipse mihi indigno & infirmo seruo suo reuelare dignatus est, quòd iam adest tempus emigrationis meæ à corpore. Te verò in pagum Brabantensem atque eum locum, vbi Dominus vult quiescere ossa tua, nóueris reuersurum. Itaque valdè oro eam, quam habes à D E O, fidem & benignitatem tuam, vt amicis & cæteris reditum meum præstolantibus indices decessum meum, eis hunc meum annulum ostendens, nè dubitent vera esse, quæ dicis. Hæc & pleraque alia cùm dixisset, oculos & manus ad cælum dirigens, seque totum Domino commendans, in beatorum Angelorum, qui illic aderant, manus tradidit spiritum. Quanto autem honore illum Dominus in cælo extulisset, hominibus mox declarare dignatus est. Ad eius enim tumulum, beato Guidone & multis alijs cementibus, tres claudi & duo cæci curati sunt. Nanque adhuc viuens, præ multa animi pietate & commiseratione, pauperes & egenos innumeris affecerat beneficijs, quæ partim illi diuinitùs tum compensata fuêre. Vasa enim, quæ studio eleemosynarum exhauserat, rursùs inspici, & si quid fortè in eis remansisset, id pro D E I amore dari iubebat. Quod cùm fieret, plena reperta sunt. Eius quoquè famuli cùm in Aurumfio semina portarent, in eius agrum spargenda, diuina id agente prouidentia, agrum illum vberrimis segetibus refertum inuenerunt.

Vuonedulphi decani obitus.

Ad tumulũ Vuonedulphi miracula.

Rursùs it Hierosolymam.

Porrò beatus Guido eius viri Dei præcepta minimè sibi negligenda intelligens, cœpit in patriam redire: sed priusquàm ad locum diuinitùs ipsi destinatũ peruenire, multas molestias perpessus est à fame, siti, frigore & inedia. Tandèm labore & sanguinis fluxu penè confectus, Anderlacum venit: vbi cuiusdam pauperis hospitio vtens, multa de suo itinere commemorauit: simul exponens, quemadmodùm dominus Vuonedulphus cælo reddidisset animã, & quę in ei⁹ sepulturę die miracula cõtigissent. Cumq; ea res in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

notuisset vicedecano, sine mora is cum quibusdam è Clero, venit ad ædes illas, & cùm omnia accuratè inquisijsset, & annulum aureum beati Vuonedulphi agnouisset, gratias DEO cum lachrymis agens, ipsum hominem Dei Guidonem secùm domum abduxit, vsque ad obitum eius diligenter eius curam gerens. Sed Domino iam nolente vt huius seculi diuturnioribus ærumnis fatigaretur, primæ diei Dominicæ nocte ante corporis eius dissolutionem, cunctis, qui aderant, adspectantibus, lumen cælitùs fusum super DEI seruum in columbæ specie descendit, cuius splendore tota domus illustrata fuit: & cùm aliquandiù apud illum hæsisset, audita eiuscemodi vox est: Veniat dilectus noster ad percipiendam æternæ iucunditatis coronam: quia fidem seruauit. Mox aduolantes ij, qui in domo erant, Dei famulum in cælestem mansionem commigrâsse cernunt. Eius verò sacrum corpus illius loci Canonici honorificè tumulârunt, vbì vsque in præsens, diuina operante gratia, plurima per eum miracula fiunt.

Lumen instar columbæ cælitùs descendit in Guidonem.

Abit in cælos vir sanctus.

Multo indè tempore, eo in loco quiescente corpore beati viri, à nullo ea, qua par erat, reuerentia afficiebatur: quandò non solùm aliundè aduentantes, sed etiam loci eius incolæ, per medium illius sepulcrum ingrediebantur. Pecora quoque ad pastum euntia & indè redeuntia, in eius tumulo accumbebant: sed ex ijs quædam à dæmone correpta, tandiù vexabantur, donèc expirarent. Ea re permotus villæ dominus, duobus rusticis præcepit, vt beati viri sepulcrum sæpe communirent. At illi, malo dæmone agente, in risum concitati: Agè, inquiunt, senem istum iampridèm defunctum, nè forte à nobis effugiat, intrà sepem includamus, tanquàm ex eo aliquid emolumenti habituri. Vix verba ediderant, & viribus corporis cœpêre sensim destitui: conquerentesque se totum ferè diem inani opere consumpsisse, domum sunt regressi. Media autem nocte alter ex ijs cum magnis cruciatibus animam expirauit: alter quasi amens, vultum lacerabat suum, conuiciaque in beatum Guidonem à se iactata aduentantibus confitens, postridiè excessit è vita. Eorum interitus multis tum propè, tum procùl degentibus causa salutis fuit, cùm iam diù diuersis laborâssent morbis. Alij nanque in somnis admoniti, alij amicorum manibus, alij vehiculis adducti, cereos ad beati viri sepulcrum apportârunt, atque illic in preces non diuturnas humiliter incumbentes, optatam reportauêre salutem, domumque rediêrunt, laudantes Dominum.

Nota vltionem in irreuerentiam erga eius tumulum.

Item in petulantes rusticos.

Multa miracula.

Tum verò pro loco & tempore religiosi viri supra eius tumulum ædem condiderunt, donèc diuina præstante gratia, digna illi basilica extrueretur. Quod cùm postea factum esset, (Qui enim illic ad sancti viri tumulum sanabantur, munera apportabant) Clerus & populus, mandante Episcopo, triduanum celebrârunt ieiunium: atque ità ad sacrum sepulcrum accedentes, ossa beati viri è terra effoderunt, & cum magno tremore ad fontem ea abluentes, in media ecclesia in congruum loculum reposuerunt. Ad eam translationem multa è vicinis pagis confluxit turba, & quotquot vel febribus, vel alijs vexati morbis, ex aqua, qua sacra eius ossa abluta fuerant, gustârunt, mox incolumes effecti sunt. Elenata sunt postea ossa eius ab Odardo Episcopo in sancti Iohannis Baptistæ natiuitate. Et hæc quidem ad eius declaranda merita paucis commemorâsse satis sit. Obijt autem vir sanctus anno Christi millesimo centesimo duodecimo, quarto Idus Maij, vt habet historia vitæ eius: cùm Martyrologium testetur eum decessisse duodecimo Septembris die.

Nota reuerentiam erga eius sacra ossa.

MAR

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS AVTONOMI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

AEquè esse absurdum existimo, & loqui ea, quæ non oportet, & quę sunt pulchra & honesta, mădare silentio. Quantùm enim auditorum lædit animos is, qui narrat ea, quæ non sunt honesta: tantùm is, qui silentio præterit bonas actiones, priuat pios vtilitate, quam erăt ex eis percepturi. Ea de causa religiosissimam Autonomi vitam, quæ ad nos vsque peruenit, statuimus non tegere silentio: sed studuimus eam tradere pijs auribus. Etenim ad nos peruenerunt res martyris, partim quidem à quodam, qui eas scripsit ante nos: cuius fuit quidem bona mens, non adfuit autem ei lingua, quæ posset consequenter suam explicare sententiam: immò propter insciti am multa confundebat, & contegebat: partim autem à viris, qui in sacrum ordinem erant allecti in sacro templo martyris, & qui rerum ipsarum veritatem diligentiùs inquisiĕrant & collegerant.

12. Septembris.

Res gestas sanctorum qui tacent, multũ obsunt pijs.

Hic ergò diuinus Autonomus, strenuus athleta veritatis, ac Episcopali dignitate ornatus in Italia, postquàm tempore Diocletiani cognouit acre & vehemẽs bellum eruisse aduersùs Christi Ecclesiam, recordatus diuinorum eius mandatorum, per quæ iubet, vt qui expelluntur ex vna ciuitate, fugiant in aliam, (Nam qui manet quidem, præter id, quod non potest docere verbum, ipse quoquè peribit. Quòd si fuerit remotus ab ijs, qui persequuntur, poterit literis, aut etiam lingua conuenire quandoquè gregem Christi, eumque exhortari & confirmare ad pietatem: quinetiam eos, qui errant in tenebris impietatis, deducere ad lucem veritatis) relicta Italia, venit in Bithyniam: & diuturnum nutrum sequẽs, venit in locum quendam, cui nomen quidem erat Soreæ: situs est autem ad dexteram ei, qui nauigat in sinum Nicomediæ: & hospitio excipitur à quodam nomine Cornelio. Apud quem cùm longo tempore fuisset versatus, eum quidem perfecit doctrina: Dei autem oratoria æde ædificata, quæ dedicata est Michaeli principi, in ea ordinat Cornelium dignitate diaconatús: & cùm ei curam mandâsset fidelium, profecisset in Lycaoniam & Isauriam, desiderans ipse quoquè fieri præco pietatis. Deinde reuersus ad Cornelium, cùm à se deiectum semen inuenisset produxisse multiplicem fructum Dei cognitionis, eum prouehit ad gradũ presbyteratús. Postquàm autem cognouit Diocletianum venire Nicomediam, qui Christianorum quidem omne genus, & ætatem omnem studebat excindere, præcipuè autem & admodùm solicitè quærebat Autonomum, is enauigauit Mantinium, & Claudiopolim, (Sunt autem hę vrbes positæ in ponto Euxino) hìc quoquè seminare studens verbum pietatis. Postquàm verò, Deo adiuuante, ei processerunt omnia ex sententia, reuertitur ad Soreos, visitaturus Cornelium & eius Ecclesiam. Quam cùm rursùs inuenisset multiplicatam, Corneliũ quidem ad dignitatem prouehit Episcopalem, ipse autem regionem obit Asianorũ, erroris quidem spinas euellens radicitùs, pia autem semina diligenter deijciens. Diuina autem gratia imbribus Autonomi ostendente magnam segetem pietatis, redit rursùs ad Cornelium & eius gregem. Illinc venit Limnas. Est autem hic locus prope Soreos. Cuius habitatores cùm videret tenéri profundis tenebris ignorantiæ, eos quoquè ducit ad lucem agnitionis. Non multum tempus ab eo consumptum fuit ad eos in viam deducẽdos, qui conuertebantur. sed & breui operata est gratia in animos permultorum, & salutare baptisma requirentes, sacro gregi Christi accesserunt.

5. Autonomus Episcopus Italiæ.

Matth. 10.

Fugit in Bithyniam.

Multis locis prędicat Christum.

Cùm hæc ergò Dei benignitate, vt martyri erat in votis, effecta essent, accidit, vt qui rebabantur errore impietatis in dicto loco, in quodam dæmonis festo, quod ab eis celebrabatur, simulacris offerrent libamina, & ea facerẽt, quæ faciunt animæ furore pérplen. (Illo autem die peragebãtur cum maiori rabie) ad iustam iram incitantur, & se inuicem adhortati, inuadunt simulacra: & cùm omnia protinùs contriuissent, & in pulueren & cinerem redegissent, ostenderunt illis cultoribus imbecillitatem eorum, qui colebantur. Hoc gentiles tunc quidem stupore affecit & metu, qui lamentationis

Christiani euertunt simulacra dęmonum.

po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

potiùs esse tempus putabant, quàm vindictæ. Cùm autem obseruâssent diem, quo Dei seruus Autonomus mysticum celebrabat ministerium, lignoq; & ferro armâsset vnusquisque dexteram, repentè simul irruunt in oratorium, quod erat Soreis: & eos quidem vertunt & fundunt, qui ineiderant: armis autem, quæ habebant in manibus, sanctum interficiunt, ad ipsam sacram mẽsam fuso sanguine, quomodò priùs diuini Zachariæ, qui ad Deum magis clamabat, quàm Abelis sanguis iniustè fusus. Et ideò eorum quidem, qui interemerunt, in æternum testatur impietatem, eos igne pro cęde vlciscens, & non breui tempore dolorem prębens, sed æternum cruciatum: Martyri autem, quę non desinit, lætitiam, vitam perpetuam, & regnum Dei conciliat.

Autonomus occiditur. 2. Paral. 24.

Sed Pontificis quidem, & pręconis veritatis hunc glorioſum exitum habuit martyrium: sanctissimæ autem eius reliquię à quadam Maria, quæ Diaconatûs dignata fuerat charismate, cùm simul cum ijs, qui ex propinquis emporijs non solùm sibi vendicabant pietatem, sed etiam virtutem, illis pręclarè & sanctè iusta fecisset, mandatę sunt sepulturæ, honorificè in capsa depositæ. Procedente autem tempore, quandò Constantinus inprimis pius Imperator, sceptra Romana diuina potiùs manu, quàm exercitu & armis fretus, tenebat: Seuerianus quidam, Alexandriæ accepta rectione, cùm metu maris per viam, quę est circa sinum, iter faceret, venit quidem prope sacram capsam Autonomi, retinetur autem virtute, quę non cadebat sub adspectum: cùm muli quidem scuticis cęderentur, tantillùm autem non mouerentur, sed tanquàm lapides starent immobiles. Seueriano autem mirante id, quod factum fuerat, quidam vir pius & religiosus, & qui gratiam soluendi ænigmata à Deo acceperat, suam profert sententiam, mulorum statum hoc significare, oportere eum, qui vehitur, hic sistere, & excitare templum diuino martyri. Quòd autem recta esset admonitio, ostendemus euestigiò. Si enim, inquit ille, solùm operi annueris, videbis salientes protinùs, qui sunt immobiles. Et ille quidem annuit prompto & alacri animo: ingrediebantur autem muli maximo impetu. Protinùs verò Seuerianus iussit ædificari oratorium, & viam est ingressus. Cùm autem reuerteretur, templum dedicat, & efficit, vt posteris sit martyris perpetua memoria.

Nota rem miram.

Vide Missam appellari incruentum sacrificium.

Cùm non parùm autem temporis interim prętersluxisset, inuitaret autem memoria martyris, vt in diuino templo fieret incruentum sacrificium, accedit quidem ad sacrum is, qui tunc fungebatur munere sacerdotali, sacra mystica peracturus. Aqua autem ex tabulatis, quę iuxta assensum posita erant, effusa, arbitratus hoc fuisse factum ad contumeliam, sacrum quidem ministerium peragit illo die: deindè cùm illud diruisset oratorium, ædificat alterum in locis, quę sunt prope mare, nescіens quòd supra religiosam thecam martyris Seuerianus olim extruxit oratoriũ, quod ipse diruerat. Cùm sexaginta autem anni præterijssent vsq; ad tempus mortis Zenonis, qui fuit Imperator Romanorum, Iohannes quidam miles, qui erat in numero eorum, qui vocantur Excubitores, vt Imperatori aliqua in re deseruiret, versabatur in his locis circa Sorcos & Limnas. Et cùm corpus aliquandò exerceret, egressus est ad venationem: & cùm fuisset in eo loco, in quo martyricæ sepultæ fuerant reliquiæ, leporem arcu feriens, prædam sua manu occidit. Deindè cùm etiam alia venatus esset animalia, reuertitur, & in somnis videt martyrem ei præcipientem, vt in loco, in quo erat venatus leporem, tabernaculum figeret ad habitandum, & permaneret illic ei vicinus. Cùm is autem citò perfecisset id, quod iussus fuerat, post aliquot annos ei martyr appáret euidentiùs, & docet, quisnam sit, & quòd sub illius tabernaculo conditæ sunt sacrę suę reliquiæ. Miles verò non esse à periculo remotum arbitratus eorum, quæ sibi diuinitùs significata fuerant, silentium, hæc aperit Imperatori. Is autem erat Anastasius, qui nolebat quidem purè ac syncerè esse pius: pietatem autem sæpè simulans, captabat hominum beneuolentiam. Quam ob rem ab illo quidem constructur, quæ nunc est, ædes oratoria: dedicatur autem ab eo, qui post ipsum obtinet Imperium, pio, inquam, Iustino. Quæ nunc quoquè permanet, & in ea liberantur homines à multis malis. Atque hęc quidem sunt, quæ de magno narrantur Autonomo.

Sanct⁹ martyr reuelat reliquias suas.

Ego autem videns athletam etiam post mortem vincentem naturam, exurgo ad Deum glorificandum. Inijciens enim aliquandò oculos in sepulcrum martyris, adspexi sacras eius reliquias, quæ inuictæ manserant à mortis viribus. Quæ enim vniuersam animalis compositionem se trium dierum spatio gloriatur dissoluturam, iam ducentis annis nõ valuit pręclari illius viri vel pilũ corrũpere: Sed & coma capitis est densa & illæta, & for-

& formæ character consistit integer, pelle firma & intensa, ne amissis quidem pilis labri superioris. Est autem ei orbis quoquè apertus oculorum. Per quos intuẽti mihi videbatur, quòd legem tantùm mortis ipse reueritus, silentium simularet. Stat autem vniuersa quoquè figura eius corporis suam conseruans compagem, & nec eius capitis ruptum est aliquid, nec reliquarum corporis partium facta est vlla à se inuicèm disiunctio. Sic enim munificus Dominus scit vicissim glorificare eos, qui suis membris voluêrũt eum glorificare: Quoniam eum decet gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sancti martyris per annos plurimos incorruptum corpus.

RES GESTAE ET CONSVMMATIO SANCTI CORNELII CENTVRIONIS, EX SIMEONE *Metaphraste.*

POST salutarem Verbi in terram aduentum, Crucemq́ue & mortem pro nobis sua sponte ab eo susceptam, & in cęlos assensionem, vndè descenderat ad ædificãdum Dauidis tabernaculum (vt cum Prophetis dicam) quod ceciderat, vnus erat ex cohorte Italica Centurio Cornelius, ex ijs, qui ipsum quærebant, & faciebant, quæ illi placebant, & qui multa bona faciebat opera (etiam si nondùm diuina Christi gratia, neq; vocatiõe ad ipsum esset dignatus hic vir pius) vt qui Deum timeret ipse, & tota eius familia, & ijs, quæ habebat, impertiret egentes: rursusque Deum precaretur assiduè. Ad eum agentem Cæsareæ (vt circa nonam horam dici, & dixit ei: Corneli, orationes & eleemosynæ tuæ ascenderunt ad monimentum in Dei conspectum: & nunc mitte viros Ioppen, & accerse Simonem, qui appellatur Petrus. Is cùm venerit, loquetur tibi verba vitæ. Hæc cùm ille quidem mandasset, non ampliùs apparebat. Cornelius autem statim duobus vocatis famulis, & forti quodam ac pio milite, eis aperit, quæ viderat, & eos mittit Ioppen. Illic enim verari Petrum dixit Angelus apud quendã Simonem Coriarium. Petrus autem, qui oẽm terram & mare obibat prędicando, & veritatem vbiquè annunciabat (Erat enim reuerà positus in lucem gentium, & salutem multorum) ingressus ad sanctos, qui habitabant Lyddam, cùm quendam Aeneam, qui octo annis iacebat paralyticus, fecisset surgere, Ioppen autem veniisset, & in Tabitha, quæ vocatur Dorcas, fecisset magnum illud miraculum, hic degebat apud Coriarium. Sed nec eum quoquè dimisit Deus ignarum mysterij, quòd erat initiandus Cornelius: aut potiùs Cornelij iustitiã & preces nõ despexit. Sed quoniam ij, qui erant ex circuncisione, dissidebant abijs, qui habebant prępuitium: nẽ Petrus eos, qui missi erant à Cornelio, vt qui haberẽt præputium, incasùm reuitus remitteret, propterea quòd nefas sibi putaret congredi cum alienigena, aut ad eum accedere, cùm illi Cæsarea profecti, nõ procùl essent ab Ioppe, ostendit ei Deus Cornelij virtutem & agnitionem. Cùm itaque assc endisset in domunculam, vt, quæ hora sexta fiebant, preces redderet, se cibo reficere opùs habuit, & esurijt. Interim autem dum Cesareo parabatur conuiuium, videt cælum apertum, & vas quoddam, tanquàm magnũ linteum, quatuor initijs in terram demitti, & ad ipsum venire. Vas autem continebat bestias, tam omnes terrę quadrupedes, & reptiles, quàm volucres cęli. Voxque ex illo visa est ad eũ existere, dicens: Surge Petre, macta, & comede. Deindè cùm is dixisset, Nequaquam Domine: & deindè etiã causam adiecisset, (Nunquàm enim, inquit, comẽdi omne ĉ̃mune aut immundum) vox ei rursùs respondit, dicens: Quæ Deus mundauit, tu nè dixeris cõmunia. Cumque hoc ter factum esset, vas rursùs assumptum est in cęlum. Hoc autem significabat conuersionem Cornelij, & eorum, qui erãt cum ipso. Nam esuries quidem, qua laborabat Petrus, significabat illius in pietatẽ propositũ & studium: & ꝙ is nihil adeò esuriebat & desiderabat, atquè infideliũ agnitionẽ, & eis omninò dare verũ Dei cultũ & prędicationẽ Euangelij. Quadrupedes aũt & volucres, erãt signũ multitudinis eorũ, qui erãt cõuertẽdi cũ Cornelio. Vas aũt è cælo ter demissum, significabat ternã in ba-

Actor. 10.

Actor. 9.

Actor. 10.

Visio S. Petri Apostoli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

baptiſmo demerſionem. Mundatas autem eas eſſe à Deo, ſignificabat Cornelij iuſtitiam & miſericordiam cum vniuerſa domo: & quòd ij quoq; Deo accepti euaſerunt. Cogitante autem Petro, & non valente viſionem conijcere, qui miſſi fuerant à Cornelio, iam ad fores venerant. Et protinùs aduolans ſpiritus, & illorum aduentum ſignificat, & iubet Petrum eos conuenire minimè hęſitantem. Atq; ei quidem, cùm ad eos deſcendiſſet, quæ vidiſſet Cornelius, & quę ab Angelo audiuiſſet; omnia renunciant. Itaque diè ſequenti ſimul veniunt Cæſaream.

S. Petrus conuertit Cornelium & amicos eius.

Cùm eis aũt obuiàm proceſſiſſet Cornelius, & ꝓcidiſſet ad eius pedes, erigit eum Petrus, dicens: Ego quoq; ſum homo. Deindè cùm in eo ſeminâſſet verbum pietatis, & in animis eorum, qui conuenerant, poſtquàm vidit ſpiritũs gratiam ad eos aduolantem, & baptiſmum ꝓcipientem, eos deducit ad veritatem, & baptiſmo initiat. Cum diſperſis aũt ab Hieroſolymis Apoſtolis poſt dolorem acceptum propter Stephanum, ſimul aderat etiam Cornelius, & venit vſq; in Phœniciam, & Cyprum, & ipſam Antiochiam: & rursùs profectus eſt vnà cum Petro & Timotheo: & nec Epheſi quidem ab eis abfuit.

S. Cornelius venit Scepſim.

Cùm aũt accepiſſent Scepſæorum ciuitatem eſſe ſubiectam cultui ſimulacrorum, conſultabant quiſnam eò iret: & rem permiſerunt ſortibus. Cùm ſors aũt veniſſet ad Cornelium, ille quidem rectà vadit ad ciuitatem. Eius aũt Prꝫfectus erat quidam Demetrius, qui erat Philoſophus, & in Grꝫcis diſciplinis eruditus, horrendum ſpirans aduerſus piam fidem Chriſtianorum, & alios gẽtium colens deos, maximè aũt Apollinem & Iouem. Is cùm accepiſſet de aduentu Cornelij, eum ſtatìm accerſijt: & cur veniſſet, & vnde, & quodnam eſſet eius ſtudium, interrogauit. Ille autem: Sum qdem, inquit, ſeruus Dei viui. Véni aũt huc miſſus, vt te reuocem à ꝓfundiſſimis tenebris ignorantiæ, deducam; ad lucem veritatis, & purum radium agnitionis immittam in tuam animam. Horum ille ne pauca quidem intelligens, ira ilicò fuit repletus, ſæuęq; repentè loquitur & ferociter:

Sęuitia Demetrij ꝓfecti in cũ.

Alia te rogaui: tu aũt alia mihi reſpondes. Per deos oẽs, ſi non ſingula dicis ad propoſita, ſi nõ moderatè & diligẽter reſpondes, non parcam tuę ſenectuti, non ignoſcam tuę ætati, non reuerebor canitiem: Sed dic, & cui milites, & quanam de cauſa acceſſeris.

Cornelius autem: Si velis, inquit, ſcire quænam ſit mea militia: ſum qdem Centurio, & rursùs apertiùs euoluit & explicauit ea, quæ priùs dicta ſunt. Nam cùm, inquit, acceꝑiſſem, quòd ipſe, & vxor tua, & quicquid eſt in tua ditione, in magnum errorem incideritis, venio vos liberaturus à deceptione, & vos deducturus ad viam veritatis, & ſolo venienti Deo reconciliaturus, qui fecit cęlum & terram, & à quo producta ſunt, quæcunque ſunt in ipſis, & cuius nutu ducuntur. Ad hęc Demetrius: Video te, inquit, iam ſenio eſſe confectũ, & me tuî miſeret propter ætatẽ. Prolixas ergò nugas iubẽs valere, (paucis enim tecũ agam) accede, & dijs ſacrifica. Cùm ille aũt rogâſſet, quibuſnam dijs: Quibuſnam alijs, inquit Prꝫfectus, nisì Ioui & Apollini? Sin aũt recuſaueris, ſcias fore, vt grauibus ſupplicijs & tormẽtis tradaris: neque vllus, prꝫter eos, erit deus adeò potens, qui te ſit à meis ereꝑturus manibus. Ille autem: Poteſt, inquit, Deus meus me non ſolùm à malis cõſeruare illæſum, & efficere, vt ſim hominum iniurijs & inſultibus ſuperior: ſed eos etiam deſtruere, quos tu deos nominas, euertereꝙe & confringere illorum ſimulacra, eaꝙe in puluerem redigere & in cinerem, & te vana, quam de illis concepiſti, ſpe priuare, & per agnitionem ad ſe traducere. Hęc cùm reſpondiſſet Cornelius: Iam iurauì per omnes deos, inquit Demetrius, quòd nisì moderatè reſpondeas, & nisì dijs obtuleris ſacrificium, te grauia ſupplicia accipient & cruciatus: & nondùm mihi credis? Rursùs ergò dixit prꝫclarè Cornelius: Me rectè dicẽtem audi, ô Iudex: Dæmonibus, & ſurdis & inanimis ſimulacris ego nunquàm ſacrificauerim. Scriptum eſt enim: Dij, qui cęlum & terram non fecerunt, pereant. Et rursùs: Adorabis Dominum Deum tuum, & ei ſoli ſeruies. Ego igitur véni, vt det vobis quoquè Deus pœnitentiam ad agnitionem veritatis, & reſipiſcatis à diaboli laqueo ad illius voluntatem. Sin autem tibi videtur, eos, quos dicis deos, oſtende mihi.

Ierem. 10. Deut. 6.

Hoc cùm ille audiſſet, valdè lætatus eſt cum ijs, qui cum ipſo erant, & bona ſpe ſunt repleti, putãtes ſtulti, ſe mox eſſe viſuros Cornelium ſacrificantem. Eis itaque mox fuit apertum templum Iouis, vt qui putarent Cornelium ſtatìm eſſe deo ſacrificaturũ. Cùm itaque veniſſet in templum Cornelius, omnes illuc celeriter confluxerunt, non ſolùm Demetrius, & ij, qui eum aſſectabantur: ſed eius etiam coniunx Euanthia, & filius Demetrius. Nam ipſe quoquè ſic vocabatur. Cùm itaq; ad Orientem genuflexiſſet, dixit ea-

animo Cornelius: Deus, qui conturbas terram, & montes transfers in corda maris, qui tempore Danielis famuli tui Belum euertiſti, & draconẽ ſuſtuliſti, & ora obſtruxiſti leonibus, vt tuum ſeruares famulum: tu quoq; nũc euerte hęc ſimulacra, tam fuſilia, quàm ſculptilia: & agnitionem prꝫbe tuo populo, & ſciant tuum eſſe brachium cum potentia. Tu es noſtrę poteſtatis gloriatio. Cùm hęc eſſet precatus, egreditur è templo: ſimul aũt cum eo egreditur etiam Demetrius, & quęcunq; alia gentium conuenerat multitudo. Euanthia aũt & filius Demetrius adhuc manebãt intùs. Repentè verò maximo quidem terrꝫmotu Deus concutit ciuitatem: templum aũt mox deburbatum, ſimulacra cõfringit, & in cinerem cõminuit & in puluerem: Demetriumq; filium & matrem Euanthiam intùs intercipit. Cùm pater ergò Demetrius templi adſpexiſſet euerſionem, nondùm aũt accepiſſet vxorem & filium fuiſſe intùs interceptos, ducitur quidem in iudicium diuinus Cornelius, cogendus vtiquè dicere cauſam euerſionis. Ille autẽ lætus ingreditur, Deum alloquens, qui ei dabat vires, & magìs ſibi placens propter hoc miraculum incredibile, quàm propter thronum Demetrius, & propter illud excelſum & ſublime tribunal. Prꝫueniens aũt interrogationem: Vbì nunc ſunt, inquit, ô Demetri, magni tui dij? Ille autem continuò: Quibuſnam, inquit, magicis artibus & prꝫſtigijs templum euertiſti, & ſtatuas confregiſti? Sed te grauiſſimis, ſciant omnes dij, ſubijciam ſupplicijs. Et ſtatim conſultabat, quidnam agens, eum acerbiſſimo afficeret ſupplicio.

Ingens terrꝫmotus ſubruit templũ, & perdit dꝫmonum ſimulacra.

Cùm iam autem aduentâſſet veſpera, iubet ſanctum ligatis ſimul pedibus & manibus ſuſpendi in cuſtodia, & ità totã noctem manere ſuſpenſum. Hęc dixit: & ſtatìm ſanctus fuit coniectus in carcerem. Protinùs aũt venit properè quidam ex domeſticis, nomine Telephon, dicẽs: Domine, domina mea & filius tuus vnigena periêrunt, cùm terrꝫmotu concuſſum fuit templum. Demetrius aũt cùm primùm hoc audiuiſſet, ſcidit veſtem, & magno fuit luctu oppreſſus. Interìm aũt iuſſit ſuis puluerem quamprimùm exportare: Donèc meæ bonæ, inquit, & fidelis coniugis, & ſuauiſſimi vnigenæ filij oſſa inuenta, in meas manus portaueritis. Hęc ſimul eis dicebat, & cum voce effluebant lachrymæ, & grauiſſimè ingemiſcebat & lugebat, & deos ſuos accuſabat, quòd viuus ad hoc vſque tempus eſſet conſeruatus, vt audiret tam acerbum nuncium. Cùm ei aũt aſſediſſent primates ciuitatis, & partìm quidem ſimul lamentarentur, partìm aũt etiam conſolarentur, & quoâd eius fieri poſſet, dolorem ſtuderent extinguere, & iam ab eis eſſe mortuus Cornelius, eſſetq; perfectum monimentum, in quo ſepelienda erat coniunx cum filio, pontifex quidam deorum gentium, nomine Barbatus, cui commiſſa fuerat templi repurgatio, ꝓperè venit ad famulos Demetrij, (nõ enim permittrebatur ad eum accedere propter luctum) renuncians, ex aggere fuiſſe auditam vocem Euanthiæ & filij: vocem aũt hęc ſignificare: Magnus Deus Chriſtianorum, qui nos eripuit ex hoc periculo per famulum ſuum Cornelium, & nõ nos dedit omninò exitio. Feſtina ergò tu quoquè, Demetri, & virum hunc ſanctum educ è cuſtodia, & adora eum cum omnibus, qui ſunt in domo noſtra, & ijs, qui ſunt nobis propinqui: & roga ipſum, vt veniens in hoc habitaculum, nos ſeruet, & educat ex hoc aggere, & è profundo, nè pereamus penitùs: magna enim Dei hîc videmus miracula, & videmur audire Angelos clamantes: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.

Demetrij vxor & filius credũt in Chriſtũ.

Luc. 2.

Cùm hęc audiſſent miniſtri, currũt protinùs cum Barbato pontifice ad Demetrium, & ei ſingula diligenter renunciant. Ille autem, cùm accepiſſet eſſe adhuc ſuperſtitem vxorem & filium, cor plenum habuit lætitia: & cursìm veniens in cuſtodiam, offendit diuinum Cornelium ambulantem, & librum in manu tenentem, & ſic Deum laudantem, (Angelus enim ad cum accedens, ipſum ſoluerat à vinculis) & cum multitudine, quæ ſimul concurrerat, cadens ad eius pedes: Magnus eſt Deus, clamauit, Cornelij, qui meam coniugem Euanthiam & filium Demetrium liberauit à templi euerſione: & ſimul ſanctum orauit, dicens: Serue Dei altiſſimi, credimus in Crucifixum, quem tu prædicas, & ipſe, & omnes, qui ſunt mecùm, ſi véneris, & vxorem viuam, & filium illinc eduxeris. Ille autem: Accipite, inquit, priùs Chriſti ſignaculum, & tunc veniam vobiſcùm, & dabitur vobis cordis veſtri deſiderium. Protinùs itaque Demetrius cum omnibus, qui cum ipſo erant, cùm, Magnus eſt Deus Chriſtianorum, rursùs dixiſſent, baptiſmum ſuſcipiunt. Deindè cùm eos aſſumpſiſſet Cornelius, ſtetit ſuper habitaculum, & ad Orientem oculos tollens in cęlum, inquit: Domine Deus virtutũ, qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere: qui adſpectu tuo montes liquefacis, & viſitatione tua exiccas abyſ-

Etiam Demetrio creꝺit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sos: ipse es, Domine: ipse exaudi gemitum vinctorum,& educ è terra Euanthiam, & reuertas faciem tuam à filio eius: sed attende animæ eorum,& libera eos propter nomen tuum. Hęc cùm precatus esset Cornelius,& qui circunstabant, dixissent, Amen, cõtinuò terra diuisa, incolumem matrem emittit cum filio. Et ilicò clamârunt cum circunstantibus: Magnus es Deus Christianorum, qui nos à deceptione, & ab hac acerba morte liberâsti per tuum famulum Cornelium,& tuã potentiam & brachium nobis notum reddidisti. Simulque ducenti & septem Christo accesserunt.

Credût etiam 207.

Exhinc autem ad Cornelium sedentem in quodam loco, qui vocatur Stadium,& decentem eos, qui accedebant, Demetrius & Euanthia ventitabant cum filio. Sed & reliqui quoquè Gentiles, spinis incredulitatis à corde suo expurgatis, susceperût semen pietatis, & baptismo fuerunt obsignati. Atque ille quidem, postquàm Christo vniuersam obtulisset ciuitatem, & errorem expulisset, & verbum pietatis in ea seminâsset, effectus plenus dierum, feruẽtiùs vacabat orationi,& totus in ea versabatur, ad nihil ex ijs, quibus in præsenti vita studetur, suos attollens oculos. Deincèps autem ei quoquè suus reuelatur excessus, ad quẽ toto animę oculo spectabat,& erat paratus: & è superis vocem audit dicentem: Corneli, veni ad me: Eccè enim est tibi parata corona iustitiæ. Quid deindè? Cùm omnes, quos obtulerat, Christianos conuocâsset,& eos perfectiùs pietatem docuisset,& firmiter doctrinę adhęrere præcepisset,& se postremò totũ ad precandum collegisset, flectit genu,&, Domine Deus noster, inquit, qui me, vt fidem cõseruarem, dignatus,& vt certamen peragerem,& vincerem aduersarium, ago tibi gratias: sed tuos seruos è cęlo adspice,& eos suscipe è sancta tua altitudine,& eos tua confessione & nomine stabili & confirma, vt sine intermissione sanctissimum tuum nomẽ glorificent nunc & in secula seculorum. Et cùm omnes, Amen, cõtinuò acclamâssent, spiritum tribens ei, qui vocabat, tradidit.

S. Cornelius totus vacat precibus.

Excedit è vita.

Atque Demetrius quidem & Euanthia, cum filio & Christianis omnibus congregatis, & presbytero Eunomio, cùm magistri excessum, vt par erat, deplorâssent, & deinde cereos accendissent, & hymnos, qui dici solent in excessu, cecinissent, & quæcunque alia more Christiani faciunt, peregissent: apud ipsum euersum Iouis templum cum in nouo loculo deposuerunt, qui priùs à Demetrio fuerat constructus coniugi. Rubum autem maximum terra continuò edidit,& in orbem texit loculum, adeò vt nullus sciret deinceps, quòd intùs esset loculus, præter eos solos, qui cum Demetrio tunc inseruiêrant sepulturam. Qui quidem ad rubum quotidiè ventitantes, sacra canebant cantica, fusibusque & bono odore replebãt, qui super ipsum erat, aërem. Atque miracula quidem illinc frequenter scatebant, adeò vt multis videretur, qui nesciebant intùs iacére martyrem, nunc quoquè diuinũ aliquid rubus significare, sicut tempore Mosis priùs factum fuerat. Non multo pòst aũt è vita etiã excessit Demetrius, & multi ex ijs, qui à Cornelio fuerãt diuino initiati baptismo, ipsi quoquè partim è viuis decesserũt, partim aũt profecti sunt in alias regiones. Itaq; cuidam Syluano, viro pio, & q̃ virtutẽ amplectebatur, & qui erat Episcopus Troadis, cùm venisset aliquãdò in ciuitatẽ Scepsæorũ, diuinus in somnis apparens Cornelius: Longo, dixit, tempore hîc habito,& nullus me visitauit, præter eos solos, qui à me fuerunt baptizati. Cùm itaque interdiù hęc mente considerasset Episcopus,& quid sibi vellet somnium, non posset conijcere, nocte sequenti ad eum rursùs veniens sanctus: Ego sum, inquit, Cornelius Centurio: est autem mihi domus prope templum Iouis in rubo. Sed tu ædifica alterum oratorium prope locũ Demetrij serui Dei. Vocatur autem locus Pandochium: quo in loco sita sunt multa corpora sanctorum martyrum iam consummatorum.

Item de subfitibus.

Exod. 3.

Manèergò Episcopus quidem, propterea quòd in Pandochio essent omni ex parte infossa multa sepulcra, in animo habuit templum alibi ædificare: sed sanctus non permisit. Cùm ergò clerum, qui sub eo erat, congregâsset: Filij, inquit, mihi magnus reconditus est thesaurus: sed adeste, cũ tollamus. Hoc cùm illi audijssent, prompto & alacri animo omnes processerunt,& Episcopum lubenter sunt secuti. Cùm autem peruenissent ad rubum, statim dixerunt clerici Episcopo. Gratia quædam, dixerunt, huc aduolat diuina, ô Domine,& multos scimus huc cõfluxisse,& fuisse liberatos à morbis,& malis spiritibus, & assęripsisse rubo sanationem. Sed siue sit in rubo, seu sub rubo thesaurus quis cum, dixerunt, potuerit excindere,& eũ tollere, cùm fieri non possit, vt secetur propter magnitudinem, & alioquì nec sit attrectatu facilis, vt qui sit multis terribilis propter

Multa miracula ad tumulũ S. Cornelij.

miraculorum operationem? Cùm autem precatus esset Episcopus,& Crucem fixisset in terram, & manum rubo iniecissет, ipsas excídit radices. Animo itaque confirmati Clerici, opus continuò sunt aggressi: & conuellebatur rubus, tanquàm herba quædam mollis: neque erat ampliùs rubus, sed & capsa continuò apparebat,& adhuc valdè instabat Episcopus vrgens fossionem. Cùm autem iam aduẽtâssет vespera, precatus Episcopus rursùs iubet Clero nocturnã cantare Psalmodiam, hymnisque, lampadibus,& suffitibus honorabant capsam.

Crux figitur in terra.

Nota de hymnis, lãpadibus & suffitibꝰ ad capsam S. Cornelij.

Cùm verò sumptuum quoquè inopia ad ædificandum templum, solicitum & animo perplexum teneret Episcopum, eam quoquè soluit sanctus dubitationem: & cuidam ex diuitibus viro pio appárens, cui nomen erat Eugenius, mandat ei templi ædificationem,& describit ei ædificij figuram & magnitudinem. Manè ergò Eugenius veniens ad Episcopum, ei renunciat visionem,& operi statìm prǫficit ædificatores, cùm eis priùs describisset & significâsset templi altitudinem & longitudinem, & aditum altaris eis iussisset latitudine fieri capsæ æqualem: ei enim visum fuerat deponere capsam intrà aram. Postquàm autem templum fuit citò perfectum, hoc quoquè Deo faciente miraculum, in locum, q̃ dicitur Trigoni, venientes ędificatores, (Hìc enim Syluanus Episcopus peragebat festum beati Andreæ Apostoli) ei significant perfectum esse ædificium: &, Iam tempus est, aiunt, transferri capsam, priusquàm ingressui imponatur superliminare. Sic enim faciliùs introducetur. Continuò ergò Episcopus, cùm simul cum pio Eugenio sacrum sumpsisset Euangelium, fusis priùs precibus, simul & ter sanctum hymnum cœpit canere,& cum eo omnes simul concinebant: & egressi sunt supplicantes: Deindè etiam capsa, (ó magna tua, Domine, miracula) secuta est tanquàm animata, nemine omninò eam mouente, nec tangente. Et omnes quidem primò propter summam admirationem nec miraculo quidem, quod cernebant, volebant credere. Deindè quasi essent adducti in ecstasim, exclamauerunt: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, qui per famulum tuum Cornelium miracula tua & virtutes nobis aperuisti. Hinc factũ est, vt qui remanserant ex gentibus, crederent. Et rursùs in templum processit supplicatio, & capsa sequebatur. Postquàm autem venerunt in templum, illi quidem hinc & illinc consiliterunt, videntes quonàm esset capsa processura, & vbinàm statura. Illa autem per ipsos medios & obliquam portam veniens, quæ erat à dextera, stetit prope aram: cui omnibus adhibitis machinis, vt ea transferretur ad aram, illa manet immobilis vsque in hodiernum diem, miraculorum thesaurus non deficiens, ex quo percipitur magna spiritalis vtilitas & gratia. Cùm aũt Syluanus decessisset Episcopus, Troadensium quidem episcopatui Athanasius, Philostorgius autem Scepsæorum, præficiuntur. Postquàm verò pius quoquè ille Eugenius excessit è vita, quendam pictorem hortatur Philostorgius, vt & totum templum depingat, & Cornelij effigiem in eo diligenter exprimat, & quàm fieri posset accuratissimè ornet, nempè vt is etiam senex pingeretur, & illi ipsi omninò similis. Rogabat ergò sanctum Encratius, (hoc enim erat nomẽ pictori) vt ei suam reuelet speciem, quò eam aprè & accuratè depingeret: & simul ægrè ferebat mandatũ Episcopi, & quasdam non nimis honorificas voces emittebat in sanctum, animo ex omni parte perplexus, & valdè tristis, & propterea quòd nesciret illius speciem, & quòd non posset cõsequi characteres & figuras vultús. Cùm itaq; aliquãdò cecidisset è scalis, quas afficenderat, iacebat non spirans: & vermes alij quidem per os proreptabant, alij autem rursùs ingrediebantur. Visa sunt autem hæc esse fructus illorum verborum maledicorum, quæ dolore affectus pictor dixerat. Sed ipse es omninò, ó Corneli, qui Demetrio graviter in te priùs spiranti, vxorem & filium donâsti. Quapropter nõ sustinuisti, vt huic pictori ampliùs produceretur supplicium. Cùm enim die sequẽti ei apparuisset,& manum eius dexteram apprehendisset, eum surgere fecit, velut dormiẽtem: & hęc duo fecit maxima. Nam & intemperãtem eius linguam castigauit,& curauit dolorem ac ęgritudinem, quam acceperat, propterea quòd nesciret, quomodò pingeret: non in figura, imagine & similitudine, sed verè cum eo cõgressus,& forma quali esset ostendens. Quinetiam ipse pictor visus est rursùs sanus & saluus,& omninò liberatus à vermibus,& rursùs artem suam est aggressus. Hinc factum est, vt eum talem pingeret, qualem viderat, ipsam planè veritatem cum arte inijciens in picturam, Gratia & clementia Domini nostri IESV Christi, cum quo patri simul cum sancto spiritu, gloria, potentia, honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Nota rem miram.

Vltio cælestis in maledicum.

Eccè antiquũ vsum imaginũ in Ecclesia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI *MAVRILII EPISCOPI ANDEGAVENSIS, CVIVS AVTHOREM DVO MS. CODICES NON HABEBĀT: SED CÙM CONSTET EX TRITTHEMIO, FORTUNATUM EIUS BEATI VIRI VITAM SCRIPSISSE, & STYLUS CONSENTIAT, FORTUNATUM ESSE AUTHOREM, NON FACILÈ QUISQUAM NEGAUERIT.

*Maurilionis

13. Septembris. Cap. 1. Patria S. Maurilij.

MAurilius Mediolanensis oppidi indigena extitit, parentibus splēdidissimis, & ab ipsis penè cunabulis à beato Martino, qui illis temporibus Mediolani sibi monasterium collocauerat, sactis literis institutus est. Sed beato Martino Arrianorum perfidia de ciuitate illa expulso, sanctus Maurilius ibidèm demoratus est, quousquè à beato Ambrosio, ipsius ciuitatis Episcopo, officium Lectoris accepit. Interea patre eius, qui totam Hesperiam penè regebat, defuncto, secundùm præceptum Euangelicum, relicta matre, omniumque rerum suarum cupiditate habendi, sub *Iuliano tunc Cęsare Martinum, qui tunc Turonicam regebat metropolim, expetijt, & tandiù cum eodem moratus est, diuinis occupatus officijs, vsque dum cęteros ecclesiasticos gradus, gratamque sacerdotij inuitus, Martino cogente, susciperet. Adepto itaque sacerdotij honore, arctiorem, quàm inter monachos, ducere diligēs vitam, vt solus solum liberiùs Dominum sequi valeret, Martini admodùm doctrinis eruditus, & æquè benedictionibus roboratus, sese inuicèm osculantes & multùm flentes, ab eodem ipso nolente discessit, & Andegauorum aggressus est vrbem. Audiens autem haud longè ab ipsa super Ligerim fluuium in villa quadam fanum fore antiquissimum, diuersis idolorum cultura dedicatum, ibidèm aduenit. Videns autem, quòd humana virtute non posset euelli, ad Dominum mente conuersus, orabat, vt ipse fanum, vbi diuersis erroribus mentes fraudabantur humanæ, quod ipse non poterat, destrueret. Mox ergò diuinitùs ignis è cælo dimissus, quicquid simulacrorum & immunditiæ ibidèm reperit, sub momenti hora consumpsit. Eliminata igitur omni spurcitia, honorabilem Christi fundauit Ecclesiam, ipsamque postmodùm fore vicum instituit. Ibi bissenis degens annis, multis se ieiuniis & orationibus sedulè Domino mancipabat: vbi etiam virtutibus multis claruit.

Matth. 19. Est mēdum librarij. Legēdum fortassis, Valentiniano.

Fanum dæmonum diuinitùs cōcremātur.

Cap. 2.

Nam in prædio, quod Pontiacense vocatur, erat vir quidam, Saturnus nomine, ex vtero matris suæ ambas manus aridas habentem, in hanc vitam natura produxerat. Qui dum eleemosynis sustentatus, ad plenam peruenisset ætatem, quadam nocte per visum admonitus, audiuit vocem dicentem sibi: Vade ad virum Dei Maurilium, & deprecare ipsum, vt signum sanctæ Crucis super manus tuas faciat: & statim sanaberis. Expergefactus, cucurrit ad virum Dei: prouolutusque pedibus eius, totus infusus lachrymis, suppliciter deprecabatur, vt sibi manum imponeret, exponens illi visionem. Tunc beatus Maurilius tota die & tota nocte ieiunans, & in precibus solo prostratus perseuerans, pro ægroto fideliter precabatur. Manè autem sequenti Crucis signum super manus infirmi deposuit, & extemplò sanas reddidit.

Nota de signo S. Crucis.

Cap. 3.

Non multo pòst tempore, mulier quędam Nannetensis incola, malè à dęmonio vexabatur: quam toto corpore debilem, sed & cæcam, lumine priuato, reddidit. Quæ geminis vincta catenis, à fidelibus ad virum Dei deducta est. Altera verò die, vbi in eam sanctus sua lumina direxit, mox illam dęmonium deseruit. Tunc Crucis signo lumen reddidit, & quę catenis vincta, ad beati viri deducta fuerat ecclesiam, libera & incolumis repedauit ad propria.

Dæmoniaca cæca signo Crucis sanatur.

Cap. 4.

Sub ipso ferè tempore, dum quidam pastores in eadem regione dominorū suorum pecora pascerent & vigilarent, eorum vnus dum noctù pecora custodiret, morderur a vipera. Cuius virus se repentè per omnes pueri venas infudit, & totum hominem in rigorem conuertit. De quo cùm nihil aliud prestolaretur, nisi interitus, quia iam semiuiuus iacebat extensus: tunc cęteri pastores fide commoniti, presentiæ deferunt confessoris. Tunc sanctus oculos ad cælum erigens, vniuersa pueri membra signauit, & ipso

ipso vulnusculo, per quod viperæ virus influxerat, de propria saliua signum Crucis impressit. Statimq; ex omnibus corporis partibus reuocatū virus, cucurrit ad ipsum, per quem se immiserat, locum, & integrę sanitati redditus est puer.

Vide vim mirabilem signi Crucis.

Cap. 5.

Quædam Andegauensis territorij matrona, vinculo coniugali nexa, ex tempore suæ copulationis sterilis permanebat. Quæ dum pro adipiscenda prole Dominum deprecaretur assiduè, & nequaquàm votū suum obtinere valeret, ac procederet matura in annos desperationis *adepturę iam prolis, ad beatum virum se tota cōuertit, vt quod ipsa non merebatur, ille apud Dominum suis meritis obtineret. Et, si suis precibus filium sexni fœminę impetrare potuisset, ipsum se Domino oblaturam, ei perpetuò seruiturum, tota fide ac voto pollicebatur. Intuens autem vir beatus mulieris fidem ac lachrymas, Dominum pro ea deprecaturus accessit. Exaudiuitq; Dominus virum sanctum, & deprecanti fœminæ conceptum dedit & partum. Quem illa, sicut promiserat, Domino consecrauit habendum.

*for. * adipiscendæ

Sterilis parit.

Cap. 6.

Non longè à vico Calonnæ, quem vir beatus incolebat, erat quidam collis Præsciacus nomine, diuersis idolorum titulis decoratus. Maurilius verò dolens illam longiùs manere superstitionem, vbi diuersarum animarū credebat inesse perditionem: quadam die, adhibitis secùm paucis fidelibus viris, perrexit ad locum. Cumq; peruenisset ad idolum, vt illud euerteret, dęmonia, quæ ibi latebant, clamare cœperūt, dicentia: Quid nos & hic Maurili persequeris? In his regionibus nullus est locus, quo re euadere valeamus. Illico autem in aduersum signo sanctæ Crucis oppositō, dæmonia repentè, eleuato magno rugitu, non sine immenso fœtore fugerunt. Ille autem omnium idolorum simulacra coadunari præcepit, & ignibus ea concremans, in fauillam redegit. Deindè mundans diligentiùs locum, ibidèm honorabile monasterium statuit: quod ad gloriam Christi, & laudem nunc vsque permanet confessoris.

Fugantur dæmões signo Crucis.

Condit monasterium vir sanctus.

Cap. 7.

Monachus quidam, Clemens nomine, per tres iugiter annos quaternis febribus vrebatur. Atterebat enim nimiùm æstus cum frigore, & erat ei horror cibi, quoniam deficerat virtus stomachi. Cumq; tali dolore deficeret, iamq; de vita desperaret, amicorum monitu ad beatum virū se trāsferri præcepit. Qui vt eius præsentiam videre promeruit, eulogias salutis sibi dari ab eodem fideliter postulauit. Quas dum sanctus sanctificatas ex more porrigeret, languor vt fumus euanuit: moxque omni virtute roboratus, sanus ad propria remeauit.

Pellit quartanam febrem.

Cap. 8.

Proximis sanè exindè diebus, dum negociatores inter diuersas mercium copias, *scutos vtriusque sexūs iuuenes venales haberent, & cum eisdem ad Hispaniam tenderent, per Calonnę prędium iter agebant. Prætereuntibus aūt secus ædem beati viri, vnus eorum, qui venundandi ducebantur, magno prosiliens impetu, ecclesiam ingressus est: & prouolutus cum lachrymis pedibus confessoris, orabat, vt suis precibus aut precijs sese pro Dei amore redimeret, secumq; retineret, qui furtim de ppria captiuatus patria, vendendus duceretur in alienam. Cuius verbis & fletibus suum patrioticum recognoscēs, cōmotus pia mente sacerdos, sine mora pro captiuo ipsius domino supplicaturus egreditur. Sed cùm dominus ipsius summa obstinatione id fieri posse negaret, innuit subis, vt ipsum de ecclesia velociter extraherent. Cædentibus aūt ministris, vimq; facientibus, ac domini sui prędceptum exequentibus, immēsis captiuus clamare cœpit vocibus: Miserere & succurre seruę Dei, quem deuotus liberandus expetij. Sacerdos verò flexis solo paululùm genibus, eleuatisque in cælum manibus, inquit: Domine Deus omnipotens, qui in angustia constitutis, & de tua misericordia verè cōfidentibus succurris: subueni huic captiuo, pro quo te supplex exoro. Ad hanc vocem tanta vis febrium dominum ipsius arripuit, vt antequàm pœnitere succurreret, spiritum exhalaret. Tunc tanta formidine cęteri percelluntur, metuentes nè sese viuos terra absorberet, vt vnanimes expeterent sacerdotem, flebiliter expostulantes, quatenùs & sibi indulgentiam, & defuncto suis meritis acquireret vitam. Vir verò beatus nimiùm metuens, nè ipse occasio & causa illius esset perditionis, prostratus terræ, immensis singultibus inuocat Christum, vt defuncto redderet animam. Nec anteà surrexit à solo, donèc & defuncto vitam, & captiuo acquireret libertatem. Negociatores deniquè, vt retroacta presumptio indulgeretur, multis donarijs ipsum honorauerūt locum: quæ propè omnia beatus vir in vsus pauperum deputauit.

*for. * Italos

Precibus à Deo obtinet captiui missionem.

Excitat defunctum.

Cap. 9.

Nimirùm prætereà, vt necessitudo cogit humana, nauis Argo haud modica, merci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus referta per Ligerim vehebatur. Quæ contra Calonnam cùm assẽderet, subitò rubato cum flamine ponto, nauis in vertiginem rotabatur: frãgitur antenna, & nunc postra subrigitur eleuata in fluctus, nunc puppis deprimitur inter vndarum hiatus. Victi ergò nautæ, tantæque tempestatis timore perterriti, de præsenti iam desperantes salute, omnia nauis armamenta iecerunt in litus, solum præstolantes interitum. Tum repentè immensis vocibus clamare cœperunt, dicentes: Miserere vir Christi Maurili: succurre nostro naufragio. potes enim obtinere à Christo, qui vitam acquisisti defuncto. Ad quorum voces exurgens ab oratione Maurilius, festinè cucurrit ad litus, & eleuato in aduersum Crucis signo, imperat procellæ, nè sæuiret. Cedunt mox deposito rigore spiramina: tumescentes vndæ vertuntur in æquora, subsequiturq; serena tranquillitas, illæsiq; nautæ ad portum optatum feliciter peruenerunt.

Signo Crucis sedat tẽpestatem & multos à morte seruat. Cap. 10.

Erat familiare beato viro, vt nunc ecclesias, nunc infirmos tanquàm verbi Dei fidelissimus dispensator circumiret. Et nè vltra modum satigatus deficeret, habebat humilis sessor asellum, quo sæpiùs vtebatur. Quem nocturnis latro temporibus furari nõ metuit. Sed infelix, dum furatur asellum, arripitur à dæmonio, & sic deuians, per totam noctem illuditur vagabundus. Manè autem reddito, ante fores beati viri exsensis ipse adfuit cum asello, crimen, quod commiserat inuitus, confitetur. Deindè arreptus à dæmonio, fugere nititur, nè curetur. Sed vir beatus furiosum per exorcismi gratiam prius a dæmone liberauit, & pòst à crimine recepto asino, absoluit. Et quia necessitate cœperat furari, non vitio, tres insuper illi aureos dedit, ac dimisit.

Exsensis, pro, amẽte. Sanat dæmoniacũ. Cap. 11.

Matrona quędam nobilis, prædiues, senatorio ex genere oriunda, Amelia nomine, graui cœperat incommodo vrgeri. Quod cùm per duodecim annos pertulisset, omnes res suas in medicorum artes expenderet, nullum incolumitatis remedium assequi meruerat: & quanto curiosiùs totum artis suę ingeniũ in illam impẽndere studuissent, tanto semper deteriùs incõmodo grauabatur. Cùm aũt de eius sanitate desperãtes, parentes de solis sepulturę necessarijs admonerent, ait illa amicis: Ite, currite quantocyùs ad beatum virum Maurilium: & si obtinere potueritis, vt ab illo merear visitari, confido quòd per ipsum restituar sanitati. Tunc parẽtes ac amici perpete cursu pro fœmina beatum virum adiẽrunt, pijs precibus postulantes, vt ægrotam suam miseratione visitaret. Ille vbi hoc audiuit, reminiscens illud dicentis Domini: Infirmus fui, & visitâstis me: statim proficiscitur cum eisdem. Veniens autem in domum, more suo priùs prostrauit se ad orationem. Deindè benedicti olei liquore mulieris membra perunxit: quæ statim omnino incolumis surrexit.

Matth. 25. Oleo benedicto restituit à medicis desperatam. Cap. 12.

Intereà dum talibus beatus vir in vico Calonnæ floreret meritis & virtutibus, vrbs Andegaua proprio pastore viduatur. Tunc plebs vrbana & vniuersa nobilitas, collecta etiam vndiquè sacerdotibus, in vnum venêre consilium, conquirentes, quis eorum substitui deberet in pontificale ministerium. Sed reuerà aut nobilitatis ventoso fauore, aut pecunijs subrogati ad tanti culminis dignitatem, quidam alios præferebant: ideoque in vnum non valebant venire decretum, cô quòd scriptum est: Quod non est ex DEO consilium, non poterit vnquàm stabiliri, sed solui. Dum ergò hæc inuicèm voluerent, nec diffinire valerent, subitò sanctissimum Turonicæ sedis Archiepiscopum nunciatum adesse Martinum. Huius dum penè omnes sententiam pręstolarentur, ait: Viri fratres, audite & attendite consilium bonum. Qui à Deo vobis electus est pontifex, ipsum suscipite sacerdotem. Sanè Maurilius Calonnensis ecclesiæ presbyter, erit pontifex vester. Quod audientes, mirati sunt: sed quia Maurilij iam nouerant virtutes & merita, posposita iam priori ignorantia, statim pari mente ac voto in vnam venêre sententiam. Acceptoque domini Archiepiscopi præcepto, celerrimè dirigunt ad virum Dei: quem, ab Episcopi authoritate, de propria raptum ecclesia, Martini prẽsentiæ nolentem sistunt. Qui dum cum B. Martino ecclesiam ingrederetur, statim ad declaranda tanti sacerdotis merita, niueo candore columba diuinitùs elapsa, super caput ipsius descendit ac sedit. Quod videntes multi, vnanimes vna voce conclamauerunt, Maurilium Episcopatu dignissimum, non ab hominibus tantùm, sed ab omnipotente electum & demonstratum. Tunc Maurilius miraculo ac precibus victus, implẽs præceptũ, suscepit sacerdotiũ. Nam vt multi videre meruerunt, quotiès beatus Martinus ad sacram consecrandi sacerdotis benedictionem super caput eius extendisset manum, semper ei prefata aditum dabat columba. Sicq; B. Maurilio pontifice constituto, & B. Martino ad propriam sedem regresso, sanctus

Actor. 5. Inuitus rapit ad Andegauensem Episcopatum. Nota de eo testimoniũ

sanctus Martinus referre solitus erat, quòd ad benedicendum sanctum Mauriliũ pontificẽ in colũbæ specie non solùm spiritus sanctus, sed etiã adfuerit Angelorũ exercitus.

S. Martini, cum consecrantis. Cap. 13.

Ordinato itaque ad custodiam Christi ouium Maurilio pontifice, tanta in eo Domini gratia rutilabat, vt non minora per eum, quàm dudùm per Apostolos, signa & miracula fierent. Nam tantùm verbis dæmones effugabat, ægrotos sola oratione curabat, cæcis signo Crucis visum reddebat, paralyticos ad pristinam sanitatem medicante merito reuocabat. Sunt etiam eius plurima miracula alia: quæ licèt scripta non inueniantur, tamen quia vera sunt, deficere non possunt, sed multorum ore celebrantur. Talibus igitur vir Dei Apostolica simplicitate redimitus, cordisque puritate perlucidus, sine intermissione pro sibi commisso Christi grege, in vigilijs & orationibus atque ieiunijs totum se Domino mancipabat: vt antiquus hostis diabolus ecclesiam nullam ex sibi creditis ouibus tentando posset lædere, aut auferre.

Ingentia edit mira. cula.

Proximo autem post acceptam Episcopij dignitatem tempore, dum de basilica beati Petri egrederetur, vbi peruigil in oratione totam noctem insomnem duxerat, obuium habuit quendam cæcum, ex vtero matris suę carentem lumine. Quod cùm sibi à Domino tribui per merita beati Maurilij fideliter postularet, beatus antistes paulispèr erubuit: sed cùm super oculos ipsius signum sanctæ Crucis imprimeret, erumpẽte mox sanguine cum dolore, lumen habere promeruit. Tum homo ipse pro amore beati Maurilij, eidem beati Petri traditus basilicæ, quandiù in reliquum aduixit, fideliter seruiuit.

Cap. 14. Signo Crucis curat cęcum.

Sequenti die beato Maurilio Episcopo in eadem beati Petri basilica sanctã solennitatẽ celebrante, aduenit cùm moriente puero matrona, cui quondàm sterili eundem, vt nasceretur, ante Episcopatum apud Dominum suis meritis obtinuerat: postulans, vt filio suo, quem Domino habendum obtulerat, manuum suarum impositione spiritum sanctum daret, antequàm obiret. Sed remorante in sancta corporis & sanguinis Christi consecratione paululùm præsule, puer excessit. Expleto autem sanctæ solennitatis mysterio, & obitu pueri, qui absque chrismatis dono excesserat, percognito, totum id suæ desitudini deputauit, lachrymis multo tempore irremediabilibus suæ culpam lugẽs inobedientiæ. Cui cùm nec ista sufficerent, diù multumque quid ageret, secùm animo colluctante tandèm reperit, quòd inter conciues tantæ negligentiæ piaculum plenè expiari nequiret, nisi singularis elapsus, patriam ciuesque relinqueret. Tali igitur reperto consilio, occultè semetipsum exindè eripuit, ex sanctorum reliquijs, quibus ecclesia Andegauensis decorabatur, secùm claues deportans. Cùm autem peruenisset ad mare, diuina prouidentia qui manebat in litore, diem transitûs sui exarauit in lapide: sicque assecęsa puppi, inchoati itineris cœpit maturator existere. Cumque processisset in altum, & quarè claues reliquiarum secùm detulerit cogitaret, insidiãte humani generis inimico, vt dolorem sancto viro super dolorem imponeret, repentè claues de manibus elapsę submerguntur in æquore. Tunc cum lachrymis id fertur exclamâsse Maurilius, quod posthea probauit euentus: Nisi hasiterùm, inquit, claues videre meruero, patriam vrbemque nunquàm repetam, quã effugio. Transmisso igitur mari, quò, quis esset, abscondere potuisset, mutato habitu, vni regionis principum adhæsit, professus se hortulanum fore, quatenùs corpus proprio labore castigaret. Qui cùm tali proficeret ministerio, tantam copiam eius meritis Dominus oleribus dabat, vt omnibus, quibuscunque necessè fuerat, ex eisdem sufficienter ministraret, & tamen olera nũquàm deficerent. Vndè pluribus placebat, & benè ab omnibus amabatur.

Nota de sacramento Cõfirmationis omisso quãtùm dolet vir sanctus. Fit principis cuiusdã hortulanus tantus vir.

Intereà plebs Andegauorum, cęlitùs sibi quondàm cõmisso viduata pastore, non minimo pauore percellitur, crebrisq; visionibus minatur, psępè etiam admonetur, vti priũ pastorẽ circunquaq; perquirerent, & nisi Maurilius inuẽtus suæ redderetur ecclesię, vrbẽ Andegauã celeriùs fore subuertendam. Vndè eiusdem regionis tota nobilitas, sed & vulgaris immẽsitas, collatione facta, in vnũ venêre decretũ, eligẽtes è conciuibus quatuor diffusę virtutis & fidei viros. Quibus, qui necessarij ad tãti itineris erãt supplenda negocia, sumptibus ex voto collatis, præcipiunt, nè vnquàm reuerterentur, nisi prius proprium inuenissent patronum. Qui functi legatione, vrbes oppidaque & vicos omnes prætergunt, omniq; ferè Europa circumita, septimo randèm anno in partes Galliæ reuertentes, & minimè, quem quærebant, inuẽto, diuino ductu ad portum Occani maris, qui in Britannia manet minori, peruenerunt, quatenùs cis mare quem inuenire non poterant, trans mare quęrere niterentur. Præstolantes igitur nauem, cum qua

Minatur, passiuè. Cap. 16. Septẽ annis tota ferè Europa pergritur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cœptum explere valerent obsequium, dum residerent in litore, scriptum, quod suprà diximus, inuenerunt in silice: Hîc transijt Maurilius Andegauorum Episcopus. De tam euidenti igitur alacres effecti indicio, trans pontum abiêre securi. Cumque in medio tranquilli æquoris mari essent, eccè repentè emersus è gurgite piscis immanis, prosiliuit in nauim. De quo cùm Deo gratias retulissent, ipsumque piscem exenterare cœpissent, reliquiarum claues, quas Maurilius in mari perdiderat, in piscis iecore repererunt. Quas recognoscentes, nimiùm mirantes turbabantur attoniti, metuentes nè cùm ipsis Maurilius naufragium passus, hominem *exisset. Demissis igitur de naui ancoris, in hoc stantes, vt de mari reuerterentur, asserentibus nautis, Maurilium esse defunctum: singuli sequenti nocte vnum eundemque visum, Domino tribuente, viderunt, in quo dictum est eis: Nolite metuere, nec reuertamini de itinere: cœptum maturate negocium: proculdubiò diù quæsitum vestrum inuenietis desiderium. Manè autem reddito, quid singuli viderant, inuicèm referebant. Vndè admodùm roborati, iter, quod ceperant, auidiùs peragebant. Vndè factum est, vt Angelico ductu ad domum principis, cum quo Maurilius habitabat, recto itinere ducerentur. Ingressi autem, illicò vocari Maurilium, vt cum oleribus, quibus rex vti consueuerat, accurreret, audiêrunt. Oculorum autem aciem in partem, qua illum inclamari audiêrant, dirigunt: nec mora, cum oleribus accurrere Maurilium conspexerunt. Quem vt cognouissent, prostrati pedibus ipsius, cum magno fletu rogabant, vt propriè subueniret ecclesiæ atque ciuitati. Ad quorum fletum, cùm se negare non posset, obstupefactus, cum lachrymis repugnare cœpit obnixiùs, dicens: Voto memet ac iuramento constrinxi, nunquàm in patriam reuersurum, nisi claues videre mererer iterùm, quas amisi. Quas statim exhibêres, quicquid in mari viderant vel pertulerant, ex ordine referebant. Statim hæc fama peruolat, ipsumque solicitat regem. Mirantur cuncti, & quem vt hortulanum habuerant, nunc vt beatissimum præsulem venerantes adorant, multis eum muneribus honorare certantes. Tunc Maurilius tot precibus, vt regrederetur, & miraculis victus, dum solicitior cunctaretur, & vigilijs atque orationibus insomnem ducere sequentem disponeret noctem, tandèm fatigatus, paululùm obdormiens, vidit Angelum dicentem sibi: Surge Maurili, & populorum te requirentium exequere votum. Eccè enim tuis precibus & meritis tibi commissas seruauit Dominus oues, pro quibus rogâsti, & insuper reddidit tibi puerum, quem diutiùs plorans quæsisti. Quid multis? Manè reddito, concurrentibus vndiquè populis, cum magno honore ducitur ad nauem, & traductus, non minori gloria excipitur à patria propria. Taliterque propriam regressus ad vrbem, nimirùm expectantibus turbis, de Domini promissione securus, venit ad pueri tumulum. Quo rastris discooperto, inuocat diutissimè planctibus Christum. Tandèm autem expleta cum lachrymis oratione, vtrique consurgunt, Maurilius de oratione, & puer de morte. Quem septiformis spiritûs gratia consecratum, ex euentu vocauit Renatum: qui diuinis cultibus ilicò mancipatus, & à beato Maurilio diligenter eruditus, tantis promeruit florere virtutibus, vt post Maurilium pontificalem Andegauensis ecclesiæ cathedram posthumus sortiretur & hæres. Quod si quis fortassis æstimauerit fabulosum, Andegauam recurrat ad vrbem. Ibi enim inueniet preciosissimum confessorem Christi, Maurilium immensis virtutibus florentem, & nec minùs Renatum antistitem, successorem ipsius, miraculis coruscantem.

Vide rem stupendâ.

Tãdèm inuenitur vir beatus.

Nota hic, lector, diuinâ prouidentiam.

Eccè rẽ prodigiosè stupẽdam de puero tot annis mortuo

Cap. 17. Sanctissimo igitur sacerdotum Maurilio, propriæ sedi restituto, quid proximis adhuc exindè diebus contigerit, dicamus. Vir quidam auarus, instigatus cupiditate, arrepta securi, die Dominica auidus operator extiterat. Quem securis manubrio manibus inhærente, vltio statim diuina subsecuta est. Idem tamen cogentibus doloribus, post ménses quinque Maurilium expetens, suæ ordinem culpæ flebiliter confitebatur. Cuius cùm vir beatus pœnitudinem vidisset, commotus spiritu, dolere cœpit. Sed cùm sanctus Maurilius manubrium tetigisset securis, ilicò laxatis neruis & erectis digitis, omnique fugato dolore, manus integrè reformantur, & sospes cum gaudio est regressus.

Miraculũ.

Cap. 18. Fœna violãtis Paschę sacratissimũ diem. Alter quidam, Belgicus nomine, primo die Paschæ proprias segetes seruis propriis temerario iure mundare præceperat. Mancipia autem cùm reniti cœpissent ac dicere, contra authoritatẽ fore, vt tali die opera agerẽtur seruilia, dominus eorum, vt id ageret, inuitos coëgit. Sed cùm segetes ingressi, lolia & quæcunq; inutilia sarrire cœpissent, mox

mox Belgicus oculorũ cæcitate percussus, cœpta desererent, immensis vocibus clamabat inuitus. Cùm autem per tres annos in ea cæcitate permansisset, dum beatum Maurilium pro commissi sibi populi saluatione, vt Episcopis moris est, vicos ac villas circuîre audisset, cogentibus continuis doloribus, sedulus ac deuotus expetebat, vt ei vel vestimentum tangere sacerdotis concederetur, confidens per hoc se posse statim sanari. Quod cùm præparantibus amicis tangere meruisset, mox merito sacerdotis lumen amissum recipere meruit.

Cæcus recipit visum tactu vestis eius.

Cap. 19. In pago, cui nomen est Commonia, erat rupes quædam excelsa, diuersarum arborum generibus nemorosa, ad quam, nõ toto adhuc paganorum ritu discusso, stultorum turba conueniebat, sacrorum suorum solennia anniuersario ordine celebrare. Vbi per septem dies epulando & choros ducendo atque debacchãdo, solennia sua quasi iure debito persoluebant. Sed quod fieri in vino plerunquè & epulis solet, orta seditione, multi vulnerabantur, nonnulli etiã de more ibi iugulabantur. Et idipsum cùm accidisset, inuitabili fato fieri proclamabant. Quod vbi Maurilius comperit, nec mora cum religiosis quibusdam fratribus ad locum perrexit. Vbi cùm ieiunio & oratione vna nocte peruigilâsset, gallorum cantu tantus fœtor de loco surrexit, vt vix vir beatus ibidem habitare cum suis posset. Manè autem reddito, etiam qui superstitionem loci illius antea seruabant, intelligentes se diuina virtute perterritos, nè episcopo repugnarent, ipsi cum eodem omne nemus succidere & igni concremare festinabant. Ità autem per ignẽ mundato loco, ædificauit ibi statim in honore beatæ Mariæ genitricis Christi basilicam: & locus ille, qui antè rupes vel lucus Martis appellabatur, Castrum petræ nomen accepit.

Nota vim ieiunij & precũ eius.

Cap. 20. Accidit ijsdẽ diebus, vt beatus Maurilius inter quosdam discordes ob reformandam pacem Cenomannicam vocaretur ad vrbem. Quò cùm sine mora venisset, &, pace inter discordes restituta, regredi cœpisset, antequàm ad põtem Leugæ peruenisset, incolæ loci illius, vt benedictionibus præsulis firmari mererentur, eius aduentum deuotiùs præstolabantur. Inter quos parentes cuiusdam pueri filium suum nimia infirmitate ex tempore infantiæ grauatum, secus viam, per quam transitum Episcopi fore cognouerant, posuerunt, dicentes: Poterit, si volucrit, nostri infantuli obtinere salutem, qui mortuo puero vitam obtinuit etiam post sepulcrũ. Erat nanq; puer ille tam graui infirmitatis dolore constrictus, & omnium membrorum contractis neruis, quasi in circulum inuolutus, ità vt glomeris rotulam potiùs imitari cerneretur, quàm hominis formam. Aduciente autem Episcopo, inter benedictionis flagitationem cuncti cateruatim ad pedes eius ruentes, orabant, vt infirmi pueri pietatis studio misereretur. Coactus ergò precibus, prostrauit se statim in oratione cum lachrymis: nec anteà ab oratione surrexit, donec distortis tibijs, cœpissent se singula pueri membra distendere. Tunc surgens ab oratione, apprehensaque manu pueri, extemplò incolumem reddidit parentibus: sicque beatus Maurilius iter, quod ceperat, explicauit. Cùm autem ad portum Lidi fluminis peruenisset, nullam ibidẽm nauim reperit, sed omnes ex parte altera tenebantur. Nec etiam nauta parebat, qui nauigium adduceret. Qui dum præstolaretur, & nemo esset, qui transduceret, repentè omnes carinæ, diuina iussione semotæ à litore, ad obsequium præsulis in partem alteram deducuntur. Vndè cùm omnipotenti Deo gratias retulisset, ingressi naues, Deo solo gubernatore, ac absque humanorum nautarum adminiculo transiêrunt. Veruntamen nautis, qui accurrerant, quasi si illorũ labore transisset, naulum non expetitus dari præcepit.

Miserè contractus puer sanatur.

Nota ingẽs miraculũ.

Cap. 21. Villam quandam Geriacum nomine, ad alimenta capriuotum, viduarum, pupillorum, necnon subsidia Clericorum ac pauperum profuturam, vir beatus ex rebus ecclesiæ comparauerat. Quam dum quadam die, vt ibidẽm quiddam operis faceret, cum fratribus circumiret, repentè cornupeta vitula, instinctu dæmonis acta, cum ingenti mugitu ac toruis furibunda luminibus, in eum rotatim cum magno impetu accurrebat. Contra quam cùm beatus Episcopus signum Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in specie corui egrediens, euolauit, & subitò sicut fumus euanuit. Multi enim fidelium, qui comirabantur cum eo, oculis hæc corporeis videre meruerunt. Bucula verò gregi suo statim mitior se oue immiscuit, & deincèps neminem læsit.

Signo Crucis pellit de monem.

Cap. 22. Quadam die, cùm per Medianæ fluuium nauali subuectione in Ligeris alueo securè descẽderet Maurilius, ieiunio fatigatus & oratiõe, in nauis puppi paululùm obdormiẽrat:

Universidad de Deusto
Biblioteca

rat: cùm subitò, humani generis insidiante inimico, cœperunt gurgitis intumescere fluctus: ità vt cadentibus desupèr lymphis, submerginauis autumaretur in vndis. Tunc discipuli timore perterriti, excitauerunt eum, dicentes: Exurge quantocyùs, & succurre in supremę mortis naufragio constitutis. Expergefactus autem, illis clementiùs ait: Quid me quæritis? vos fratres satisfacere poteratis. Tunc accepta, quæ benedicti liquoris erat vasculum, ampulla, mox vt oleum cum oratione & signo Crucis in gurgitem respersit, illa sæuiens tempestatis procella, temperatis flatibus, extemplò cessauit. Læti ergò & incolumes peruenerunt ad portum.

Sacrato oleo & signo Crucis sedat tempestatem.

Cap. 23. Adolescens quidam catechumenus de numero ecclesiæ sibi commissæ, absente Maurilio, tam vehementem febrem incurrerat, vt antequàm sacri fontis baptismate regenerari potuisset, spiritum exhalaret. Nec mora, parentes ipsius non sine immensis lachrymis, dum locus funeri pararetur, eum ad ecclesiam detulerunt, cùm subitò beatus Maurilius adesse nunciatur. Qui comperto, quòd sine baptismatis remedio, vltimo fungeretur officio, ingemuit. Tunc sentiens per spiritum sibi adesse virtutem, egredi omnes cellulam, in qua corpus iacebat, præcepit. Vbi singularis cum puero remanēs, de more prostrauit se in oratione cum gemitu. Et rigans lachrymis solum, vix tantùm spatio vnius horæ intergresso, vidit defunctum paulatim omnibus membris commouere. Quem statim, vt de oratione surrexit, parentibus, qui pro foribus adstiterant, vinum & incolumem reddidit, ac sacro baptismate consecrauit. Duos deniquè leprosos, sub ipso tempore peruarijs vulneribus obsessos atque fœdatos, dum salutis remedium à beato postularent, illos, verbo tantùm medicante, sub momento curauit.

Vitę reddit puer mortuus.

Cap. 24. Peregrinus quidam dum hyemali tempore, pœnitentis habitum gerens, medicinam animæ suæ quærendo, vicos & vrbes plurimas circuiret, beatum Maurilium, cuius iam bonitatis famam audierat, quatenùs ab ipso verbum salutis audire potuisset, longius exul à patria, cum alijs peregrinis * itinerator auidus expetebat. Sed antequàm ad ipsum peruenire potuisset, repentina morte in via præuentus, occubuit mortuus. Vbi cùm peregrinorum aliqui, multique ex vicinis partibus ad peregrini obitum conuenissent, accidit vt electus Dei sacerdos, qui pro supplendis commissi sibi gregis necessitudinibus, infatigabiliter laborare certabat, à vico Saponaria reuertens, ad iusti & sancti peregrini hominis cadauer Maurilius aduenisset. Qui cùm debitum de more pro absolutione animæ funeris officium exoluisset, & populis sermonem de religione conferret, mirum dictu, subitò se palam omnibus defunctus erexit, & cum reliquis Deo gratias referens, quòd per beatum Maurilium Dominus eum resuscitauerit, euidēter omnibus patefecit. Quod videntes & audientes turbæ, in cælum voces laudum extulerunt.

Habitus pœnitētis. * iterator

Debitū funeris officiū pro animæ absolutiōe.

Mortuꝰ reuiuiscit.

Cap. 25. Vt autem finaliter dicatur, indicibilia Maurilij multa sunt opera, nec in eo quod diuina virtus operata est, sensus comprehendere potest humanus. Breuiter tamen aliquid de eius quotidiana conuersatione narremus ad ædificationem audientium. Sanctus ab exordio Episcopatûs sui vsque ad terminum vitę, vt canonicam adimpleret sententiam, semper victum pauperem & aquam breuem, ac supellectilem vilem habuit. Cum autem sanctæ Quadragesimæ dies aduenirent, per omne tempus afflictionis erat ei, vt dictum est, aridus & vespertinus die tertia cibus, aqua tepida, & modicum salis, ac panis hordeaceus. Pedem non proferebat his diebus in publico, cilicio semper interiùs rediens & cinere. Verūtamen robustus semper in corpore erat, faciesque eius vt rosa rubebat. Nam cùm ad senilem ætatem peruenisset, non caput, non dentes, non visum, non stomachum, non cætera membra dolebat, non viscerum cruciabatur doloribus, non sicca humus iacentia super se ipsius membra confregerat: sed totus semper sanus corpore, mente quoquè sanior, in vtrisque semper robustior apparebat. Nam bonum, quod Maurilius elegit, tenuit: nec dimisit, sed compleuit. Nihil erat illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius. Erat sermone silens, & silentio loquens. Erat neglecta illi mundities, & inculta vestis.

Sūma quædam vitæ sancti Maurilij.

Mira eius in summa abstinētia in columitas.

Cap. 26. Talibus ergò cùm ab ipsâ pueritiæ suę ętate floreret virtutibus, & appropinquare cerneret sui transitûs diem, haud longè ab Andegaua vrbe ad Septētrionalem eiusdem vrbis partem, duplicem sepulturæ suæ cryptam ædificari præcepit. Qua completa, quadam die Dominica, dum sanctæ solemnitatis officiū de more complēt esset, modica pulsatus infirmitate, conuocauit omnem clerum, commendans illis vltimam transitûs sui dilectionem, diligite castitatem, patientes estote ad omnes, & mementote semper precio sanguinis Christi vos omnes esse redemptos. Intereà etiam tantę conuenerūt ex vicinis vndiquè partibus visitationis studio populorum cateruæ, quantùm vrbs Andegaua recipere poterat, mœrentes & multùm flentes, cur tanto viduarentur patrono. Quos omnes patrum pijssimus deuotiùs in summo mortis articulo constitutus absoluens, & benedictionibus corroborans, septima incommoditatis die, vltimoque totius ætatis suæ anno nonagesimo, Episcopatûs tricesimo, pius pastor & doctor Maurilius, qualem de sacri fontis baptismate sumpsit, talem Idibus Septembris, coram multis adstantibus populis & psallentium choris, omnipotenti Deo animam reddidit.

Innocentē animam vir sanctissimus reddit Creatori.

Cùm autem sanctum eius corpusculum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex vtero matris cæci, vt sancti corpusculi loculum tangere potuerūt, lumen, quod nunquàm habuerant, ad declaranda antistitis merita, ilicò recipere meruerunt. Quidam etiam è ciuibus, paralysis distentus incommodo, per triginta annos tenebatur in lectulo. Qui cùm psallentium chorum deferentium Maurilium audisset, è lectulo statim exiliens quasi ceruus, nemine prohibente, beati Maurilij peruenit ad corpus: tactoque & osculato beati funeris feretro, pristinam recipere sanitatem meruit extemplò. In tanti igitur honoris gloria sepultus, quanti qualisque meriti apud Dominum fuerit, dum quotidianis virtutibus & miraculis eius exornat tumulum, Dominus ostendit omnibus post sepulcrum: Qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Cap. 27.

Duo cæci ad tactum loculi eius sanantur.

Itèm paralyticus.

VITA S. AMATI PRESBYTERI ET ABBATIS MONASTERII ROMARICI, PRIMVM

scripta à quodam eius, vt apparet, æquali. Nomen authoris MS. codex egregius non habebat, sed est historia fide digna. Stylum ferè mutauit Frater Laurentius Surius. Consentiunt vetustissima Martyrologia.

Emporibus Dagoberti regis, vt moribus egregius, ità & sanctitate, re & nomine Amatus extitit. Ortus est autem præclarę indolis puer in suburbio ciuitatis Gratianopolitanæ, ex parentibus, Romanæ stirpis nobilitate claris. Pater eius, Theodorus dictus est, vir Christianæ religioni addictissimus, & Deo deuotissimus. Promisit autem se filium Amatum monasterio traditurum. Itaque beati Mauricij liminibus, id est, Agaunēsi cœnobio, pius adolescēs munus Deo gratissimum oblatus est. Ibi initiò inter scholasticos imbutus, in bonis facilè primus habebatur. Sed cùm iam annos triginta, monasticis institutis & disciplinis perpetuò incumbens, totum se virtuti dedisset, maioris solitudinis secessum expetens, clàm è monasterio egressus est, & nō procùl ad cuiusdam excelsi montis rupem se cōtulit. Interìm ab Abbate & fratribus magno studio queritur, & tandem triduano exacto ieiunio, ægrè inuenitur. Latebat enim homines, sed præstò erat Deo. Repertum orant fratres, vt ad monasterium redeat, quòd Abbas & ceteri eius cauſa anxij & mœsti essent: rogant etiam, quid sibi ea secessio velit. Quibus ille incunctanter respondet: Sinite, fratres, finite me, obsecro, in hoc angusto loco lugere peccata mea, & redemptori meo sedulò inseruire. Cùm ergò non possent eum à sententia deducere, aiunt ad eum: Vel id saltem indicato nobis, quam tibi velis alimoniam huc adferri. Ille respondet: Panis & aqua post triduum prębeatur mihi, donèc Domino visum erit hoc me affici ieiunio. Lautiores alios cibos non appeto: & ipse panis quem dabitis, oro vt hordeaceus sit. Abeunt fratres, indicant Abbati repertum Amatum, & quid ex illo audierint. Mox ab Abbate designatur frater Berinus, qui officiosè illi ministret. Is accepto pane, vrceoque aqua pleno, pergit ad virum D E I, & cùm ea illi obtulisset, recedit.

15. Septembris. Cap. 1.

Patria & parentes S. Amati.

Fit monachus.

Petit locū desertum.

Victus eius.

Cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.2. Maligni dæmonis vexatio ei fit materia virtutis.

Cùm autem vir Dei orationi vacaret, tentator in corui specie adfuit, ablatoque pane, aquam effudit. Id vbi post orationem animaduertit Amatus, Gratias tibi, inquit, ago Domine Iesu Christe, qui me vis productiori ieiunio exerceri. Erit hoc mihi magno emolumento, quandoquidem nihil in hoc mundo geritur absque prouidentia tua. Non diù post angustam ei cellulam vel specum ædificârunt. Attifex autem mensuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei, aitque ad eum: Sequere me, vir Dei, ad locum, vbi ligna cæduntur, quæ mihi aliquanto breuiora esse videntur, quàm poscat structura. Vir sanctus respondet: Noli, fili, ità existimare: sed reuertere, rursusque metire. Sic autem firmus in fide. Reuertitur ille, & cùm dimensus esset, videt tantum nunc ad ligna accessisse vltra mensuram, quantum priùs deerat. Mox redit ad Amatum, narrat quid gestum sit. Tum ille: Sile, inquit, & nè reseces illud, quod excedit. Donum enim Dei est. Ego enim testis sum, me extra tectum vidisse eam lignorum accessionem & incrementum.

Miraculũ.

Cap.3. Ex petra elicit fontem aquarum.

Aliud miraculum per eũ Dominus patrauit. Cùm iam annum vnum aqua illi à ministro Berino allata fuisset ex vallium amnibus, ille fratrum penuriam miseratus, ait: Accedamus, fratres, ad hoc saxum, & oremus. potest enim Deus etiamnùm è petra aquam producere. Finitis precibus, surgunt à terra, & vir Dei baculo, quem manu gestabat, percutit petram, & mox erumpit aqua, perpetuò illic fluitãs. Iubet ergò vir Dei è plumbo illic aquarum receptaculũ fieri: quod quidẽ aqua redundans, & perpetim eam euomens, vidisse se testatur is, qui primus beati viri conscripsit vitam. Posteà verò in eádem rupe exiguum terræ spatium vir Dei inueniens, excisis virgultis, agellum effecit, tertiam modij partem capientem: atque illic hordeum serere solebat, iustum existimans, vt illo quisque labore victitet. Porrò infra cellulam etiam molam habuit, quam tum consuuit versare manu, cùm canenti ei & defatigato somnus obrepebat. Calceis eo in loco nunquàm vtebatur. Illud autem spatium, in quo molendi causa pedes extendere solebat, minutis ijsque peracutis lapillis plenum erat. Itaque hoc in more apud illum positum erat, vt carnis tentationes & corporis somnum labore molendi abigeret.

Iuctaſ eũ somno.

Cap.4. Mirabilis signi Crucis virtus.

Cùm aliquandò in agello, quem excolere solebat, nonnihil foderet, abexcelso montis rupe saxo immani ruente, vidit cellulæ suæ repentinum imminere excidium. Puto equidem satanæ astu & machinis id ità accidisse. Sed vir Dei, Crucis signum exprimens, In nomine Domini nostri IESV CHRISTI, inquit, præcipio tibi, nè vlteriùs descendas. Iam non longè à tecto mansiunculæ aberat saxum, monti figens gradum, monti inhæsit. Pendet verò etiamnùm à latere, montique adhærescens, nihil prorsùs lædit domicilium. Et crebrò sanè diabolus accedens cum satellitibus suis, minabatur se cellulam funditùs euersurum. At ille fortissimus Christi miles inconcusso & intrepido animo respondit: Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo.

Pſal.117.

Cap.5. Ecce quantùm abominatur vir sanctus pecuniam.

Loci illius Episcopus familiarissima ei charitate deinctus erat, & cum crebrò illi libenter adesset, sæpiusque inuiseret virum Dei, pro CHRISTI amore paupertatem sectantem, statuit quandam pecuniæ summam pro eius consolatione illi largiri, in eius arbitrio relinquens, an seruare sibi, vel pauperibus distribuere vellet. Ait autem illi vir beatus: Quæ tu mihi offers, optime antistes, ea illis tribuenda sunt, quos maior premit inopia. Ego verò spretis mundi huius impedimentis, sicut nudus egressus sum è terra, ità nudus reuertar in puluerem. Episcopus nihilo minùs instat importunè, vt munus oblatum non respuat: sed cùm cerneret inexorabilem, egredens clàm, pecuniam imposuit altariolo, in quo sacrificare consueuerat. Cùm autem nocte exacta ad sacra peragenda mysteria vir Dei hora legitima accederet, reperit nummos tanquàm hostis Tartarei insidias execrans, in profundam vallem magna vi abiecit, ità dicens: Dominus pars hereditatis meæ: ego his non indigeo.

Cap.6. Vestis eius. Cibus in Quadragesima.

Vestis ei erat ex veruecum pellibus. Porrò in Quadragesima, pro quotidiana refectione post vespertinas persolutas laudes, quinque nucum nucleis cum exiguo aquæ poculo, vilis quidem, sed DEO grata illius mensa instruebatur. Interdùm verò triduana, & sæpè etiam prolixiora sibijpsi ieiunia indicens, membris quidem fessus, sed sancti spiritûs gratia plenus, Christo perpetuum exhibebat famulatum. Ballearum fomentis bis randèm toto illic anno vtebatur, ante Saluatoris natalem diem, & eius sacram resurrectionem. Atq; hæc illi erat sui corporis cura. Pleraq; aũt ab eo tuncperpe-

perpetrata miracula, non satis comperta sunt.

Cap.7. Abbas Eustachius eũ secùm ducit Luxouium.

Per id tempus in Vosagi partibus vir egregius & religione celeberrimus Abbas Eustachius morabatur. Is quandoquè Italiam petiturus, venit ad Agaunense cœnobium, cœpitque inquirere, quisnam illic sanctitate cæteris antecellere videretur. Dictumq; est illi: Itáne ignotus tibi est sanctus vir Amatus, qui in hac celsissima rupe iam triennium ferè duram & asperam agit vitam? His auditis, per arctam & penè præcipitem ad eum tetendit semitam: inuentumque virum Dei tanta charitate complexus est, vt nullo pacto eum sibi deesse pateretur. Reuersus nanque ab Italia, eum Luxouium perduxit, asserens lucernam non sub modio, sed super candelabrum poni oportere, vt omnibus in domo Domini lumen suppeditet: eumque perfectius vitæ sectari genus, qui proprias sedes reliquerit. Vbi autem in eo monasterio beatus Amatus aliquandiù versatus fuit, omnibus charus & amabilis effectus est. Erat enim vultu serenus, facie hilaris, præclarus eloquio, cautus & constans consilio, compunctioni deditus, multa lachrymarum copia præditus, in secundis rebus moderatus, in aduersis iucundus & mansuetus, moribus spectabilis, sanctitate eximius, abstinentia haud vulgaris, charitate semper & vbiquè egregiè instructus. Deniquè bonis omnibus locuples, instàr præclari cuiusdam sideris lucebat in mundo.

Caput 8.

Contigit autem, vt ea tempestate missus à fratribus, quasdam Austrasianorum vrbes perlustraret. (multa enim concionandi gratia præditus erat.) Fuit tum vir nobilis in palatio, & in populo honoratus Romaricus, habitu quidẽ laicus, sed animo religiosus. Ad eius ædes nutu diuino sanctus Amatus diuertit. Eum intuens Romaricus, inprimis reuerenter & honorificè excepit. Cumque iam mensa apparata esset, inter epulas hortabatur eum, vt experienti & desideranti sibi verbum salutis proponeret. Mox ille, vt erat promptus & circunspectus in sermone, ità loquutus est: Cernis hunc discum argenteum? Quàm multos ille & antehàc habuit, & deinceps habiturus est seruos? Et tu ipse, velis nolis, nunc seruus illius es. siquidem seruandi eius causa eum possides. Et ille quidem nunc ex se edentibus æqualem nauat operam, sed à te, qui eum nunc seruas, de illo quandoquè ratio exigetur. Scriptum nanque est: Aurum & argentum vestrum ærugínauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit. & ipse Dominus ait: Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Hæc cùm S. Amatus dixisset, Romaricus ait ad eum: Obsecro sanctitatem tuam, vt aliquot diebus apud me maneas, dicasq; quid faciendum mihi sit. Quod enim iam olim anxius concupiui, Dei benignitate nunc completum iri gratulor. S. Amatus respondit: Cùm sis generis nobilitate sublimis, opibus pollens, magno ingenio præditus, demiror te ignorare illud, quod Dominus respondit scisciranti, quid faciendo vitam æternam possideret. Dictum est illi: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: quæ cùm ille à sua iuuentute se custodiuisse responderet, subiunxit Dominus: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Hæc vt audiuit vir Domini Romaricus, amore & desiderio Dei inflammatus, paucis euolutis diebus, spreuit diuitias, & quicquid hic mundus habet, & factus est monachus. Posteà verò ex instinctu diuino beatus Amatus vnà cum Romarico discipulo suo puellarum monasterium condidit. Interim contractus quidam, nullo pedum officio frui potuit: rogauit autem S. Amatum, vt pristinas vires sibi impetraret. Vir Dei ait ad eum: Habeto fidem, & Dominus dabit tibi id, quod petis. Paulò pòst ità ille se sibi sentit restitutũ, vt qui diù alienis esset manibus gestatus, iam suis pedibus graderetur.

Iacob. 5. Luc. 6. Matth. 19. Romaricus vir illustris fit monachus. Cõdit monasterium virginum.

In eo autem puellarum cœnobio quædam sanctimonialis absque senioris permissu ausa fuit pomum comedere. Et eccè mox à diabolo arrepta, miserè cœpit ab illo nequissimo spiritu discerpi: sed vir Dei eum profligauit. Et cùm sanata esset sanctimonialis, vir Dei ait ad omnes illas: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Ità ille vir sanctus, quod suis orationibus à Domino impetrârat, semper aliorum meritis tribuere solebat.

Cap 9. S. Amatus eijcit dæmonem. Iacob. 4.

In eodem cœnobio vir sanctus quandam elegit, quæ sororibus præesset. Ea Matheſidis dicebatur, quam cæteris imitandam proposuit, vt ab ea sanctitatis exempla experent. Sed ea post biennium excessit è vita. Vna autem è sororibus præcedente nocte per visum miræ molis stellam è monasterio vidit egredi, & cœlos penetrare. Ità ergò sancta illa anima ex hac luce migrauit ad Dominum.

Cap. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. 11.

Porrò sanctus Amatus semper deserti loci secretum appetens, in vastis Vosegi spatijs castrum reperit, vbi multas virgines collegit, easque in septem turmas distribuit, noctu diuque per vices sine intermissione psallere voluit, ità vt semper duodecim virgines in vnaquaque turma essent. Ipse verò in obliqua montis parte concauum excauans saxum, angustum illic sibi vni habitaculum construxit, vbi etiam lectulum habuit ipsius corpori accommodatum. Nec enim specus ampliùs aut longiùs porrigebat se. Superiùs autē immanis hærebat rupes, ex qua minister eius, tintinnabulo ad funem ligato, exiguam panis particulam & parùm aquæ in vasculo ei submittebat. Dominico verò diebus indè progrediens, fratribus vel sororibus scripturas sanctas proponebat. Erat sanè dandis consilijs humanissimus, & quorundam etiam cogitationes prodebat. Fratrem quendam furti arguens: Surge, inquit, & age pœnitentiam, memor illius sententiæ Apostolicæ: Qui furabatur, iam non furetur.

Nota de monasterio virginum, sine intermissione per vices Deum laudantium.

Ephe. 4. Cap. 12.

Die quodam sanctimonialibus examen apum excipere volentibus, vir Domino aderat: & duobus vasis in eum vsum apparatis, cùm illæ vellent apes in altero excipere, vir sanctus iussit, vt non in illo, sed in alio reciperent. At illæ dictis eius non parentes, in vas, quod elegerant, eas admiserunt. Apes autem intrà dies quinque nec inde euolare, nec è floribus mella colligere voluērunt. Tandèm sanctimoniales memores eorum, quæ dixerat vir sanctus, eum adeunt, & omnia exponunt. Tum ille: Abite, inquit, & immittite apes in vas à me designatum. Quod cùm illæ fecissent, mox apes ad parandà mella euolārunt, & magno illis fuēre emolumento.

Pœna inobedientiæ.

Cap. 13.

Ante annum vnum quibusdam fratribus obitum suum vir sanctus prædixit. Erat quidam frater familiariter ei charus, cui ità dixit: Si meministi, qua ego te charitate enutrierim, volo, vt quæ iussurus sum, cautè & secretò exequaris, certus iam propinquare illum diem, quo sum è vita decessurus. Socium autem tibi adhibeas Catholicum presbyterum nostrum, & cum illo eas in syluam hanc: collectoque cinere, è cinere culcitram mihi efficias, eamque cinere completam ponas in lectulo meo. agenda enim mihi est ob quædam errata mea pœnitentia. Respondit frater: Quinam fieri potest hoc modo, vt id toleres in corpore tuo, longa abstinentia & multis afflictionibus & macerationibus confecto? Sed tamen, vt iusserat, ità factum est, & post paucos dies coram fratribus culpas suas, quas se admisisse meminit, voce publica confessus est, in cilicio & cinere prostratus. Cùm igitur in ea esset pœnitentia, incommoda corporis affectus valetudine, perpetuo cruciabatur dolore. Sed ille sciēs tempus adesse, quo ipsius peccata purgarentur, in illis doloribus mirificè exultabat.

Prædicit obitū suum S. Amatus.

Vide mollē eius culcitram.

Cap. 14.

Iam annum in eo cilicio & cinere egerat, die ac nocte iugiter precibus vacans, cùm præ nimio membrorum cruciatu, cute & carnibus exesis, nuda ossa paterent. Interim ille nihilo minùs cum lachrymis semper Domino loquebatur. Cùm autem eum adesse sentiret, cuidam fratri ait: Affer epistolam Leonis Papæ, quam ille ad Flauianum scripsit, in qua catholicæ fidei plenissima ratio continetur. Allata epistola, & cùm illi legeretur, ità dixit: Sic credo, ô Trinitas ineffabilis: ità confiteor DEVS omnipotens: ità de te sentio, fili Dei Christe IESV: sic de te intelligo, spiritus sancte, æterne DEVS: atque ità vnum DEVM in Trinitate, trinumque in vnitate confiteor.

Cap. 15.

Cùm autem summa esset humilitate præditus, indignum se putauit, qui intra ecclesiæ sepra sepeliretur. Iussit igitur sibi fodi sepulcrum in ipso aditu basilicæ sanctæ Dei, & hoc epitaphium, quod ipse composuit, ei imponi: Omnis homo Dei, qui hunc locum sanctum ad orandum introieris, si merueris obtinere, quę postulas, pro anima Amati pœnitentis hîc sepulti, Domini misericordiam deprecari digneris: vt si quæ mea paruitas de meis peccatis obtinere non potuit tepidè pœnitendo, obtineat ex vestrorum tantorum charitas, sedulè Domini misericordiam deprecando.

Epitaphiū sancti viri, ab ipso cōpositum.

Cap. 16.

Interim verò congregati fratres & sorores, non sine multo luctu sustinebant excessum è vita, legentes Euangelia, psalmosque & hymnos apud lectulum eius decantantes. Sub his autem vocibus ille veniam ab omnibus petens, eisque valedicens, animam expirauit. Tum verò luctus omniū ortus est, quòd vir sanctus obijsset. Sepultus verò est eo loco, quo ipse iusserat: tertioq; die fratribus per visum appārēs, Nē contristemini, inquit, certi me absolutū à peccatis meis, & comiter acceptum à Domino meo, qui post dies non multos omnibus bonis abundare vos faciet. ijsq; dictis, disparuit.

Excedit è viuis.

Post

Cap. 17.

Posteà verò rex pro sua munificentia quamprimùm illis ducentos ferè aureos misit: cumque iam anni esset euolutus circulus, & propter eius solennitatem nocturnæ essent vigiliæ celebratæ, ijs expletis, denuò cuidam fratri reuelatum est, vt sacrum eius corpus ocyùs intrà beatissimæ matris Dei basilicam conderetur. Quod ità quoque celeriter factum est cum multa reuerentia: atque ad eum locum quotannis populorum cateruæ propter eius solennitatem properantes, per eius intercessionem speranti se salutis compotes fore: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Eius solennitas.

VITA S. AMATI EPISCOPI SENONENSIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, *sed grauiter conscripta. Stylum F. Laur. Surius mutauit in gratiam Lectoris.*

13. Septembris.

BEatus Amatus parentes habuit non modò Christianā religione initiatos, sed etiam pios, qui eum piè educârunt, & in tenera ætate literis erudiendum tradiderunt. In quibus ille perdiscendis coætaneos suos facilè excelluit, & quod præstantius multo est, cum doctrina pietatem coniungens, Christi mandatis sese accommodare, die ac nocte illi seruire, ab omni vitio & peccato immunem se seruare studuit. Ità verò constitutus, in Clerum allectus est: in quo ità se comparauit, vt vix quisquam illi similis inueniretur, qui conseruaret legem excelsi. Ex beato verò semper beatior effectus, tam merito sanctitatis, quàm maioris dignitatis accessione, singulis ecclesiæ gradibus susceptis: cùm nō esset nescius, quanto quis est honore præstantior, tanto erga Deum fementiorem esse debere, & sibijpsi magnam adhibebat cautionem, & alijs fiebat imitatione admirabilis.

S. Amatus puer multū proficit in pietate literata.

Fit clericus

Interea Senecio Senonensium Episcopo è vita subtracto, ab Episcopis & populis sanctus Amatus eligitur, & licèt inuitus, Senonensis episcopus constituitur. Ea igitur auctus Apostolica dignitate, populum sibi creditum sanæ doctrinæ pabulis reficiebat, benedictione cōfirmabat, puigili cura custodiebat, in omnibus seipsum exemplū operū bonorum præbens. Adeò verò dæmonibus erat terribilis & infestus, vt ad eū tērandum accedere formidarent. Hac tempestate Theodoricus Clodouei filius, & Dagoberti nepos, erga Francorum primores tyrannidem exercere conatur, ab ijsque captus & iurijs affectus, vi in monasterium detruditur, & Childericus frater ei subrogatur. Sed illo quoquè propter insolentiam à Francis interfecto, in regnum Theodoricus restituitur. Apud quem tum nimis credulum à maleuolis, qui semper solent inuidere bonis, accusatus est Amatus Episcopus. Ille mox inauditum iubet præter ius fasque abire in exilium. At pius pontifex oues suas Domino commendans, ad locum destinatum libentissimè proficiscitur, iussúque tyranni Peronam pagum Veromanduorum perductus, sub egregio Abbate Vltano in custodia permanet. Is Vltanus frater fuit Fursei & Foillani Episcoporum, qui ex Hybernia regio stemmate orti, in Franciam peregrini venerant. Sub illo venerabili Abbate beatus Amatus non breui temporis spatio permansit, patientissimè ferens diuturnum exilium, verbis gratiæ & alimoniæ subsidijs à beato Vltano confirmatus, illud Apostolicum commemorans: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: itemque illud Iacobi Apostoli: Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis.

Fit Senonensis Episcopus.

Relegatur in exilium.

Rom. 8.

Iacob. 1.

Per id tempus clara prosapia editus Maurentus, Adalbaldi & S. Rictrudis primogenitus, in aula regis insignis habebatur. Eum beatus Amandus Episcopus clericorum Abbatem instituit, & Diaconum ordinauit. Is itaque in fundo suo, qui Broilus dicitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maurontus extruit in Broilo monasterium.

in sancti Petri honorem monasterium construxit: atque Vltano Abbate viam vniuersæ carnis ingresso, rex Maurontum ad se vocat, iubetque, vt sanctum Amatum Episcopum, Peronæ exulantem, sine mora secùm abducat, & in suo monasterio custodiendum seruet. Facit Maurontus, vt erat iussus, Peronamque veniès, sanctum virum cum omni eius apparatu secùm ducit. Cùm autem in itinere Cameracum venissent, S. Amatus captiuus & exul solus precandi causa in beatissimæ virginis Mariæ ædem ingreditur, cucullum suum à collo deponit & vtranque manicam, atque ad solis radium nescius suspendit, tam præclaro signo Domino eius sanctitatem demonstrante. Non diù pòst venit ad templum etiam Maurontus, vidensque admirabile signum, obstupescit, atque ad sancti Episcopi vestigia collapsus, humiliter petit veniam, quòd talem ac tantum virum ausus esset custodiendum suscipere. At verò sanctus antistes comiter ei respondet: Non tibi acerbum aut triste videatur, frater, quòd tecùm huc ego pervenì, qui paratus sum, quocunque iusserit, & in carcerem, & in mortem ire. His dictis, in mutui amoris argumentum, in mutuos ruunt amplexus & oscula pacis. Quæ verò deincèps illis fuerit animorum communis lætitia, quis dicendo possit consequi? Vbi autem iter confecêre, haud procùl à Martianis, qui locus est ad Scarpam fluuium situs, aliquantisper in Hamatico cœnobio hæserunt. Ea enim duo cœnobia, Martianense & Hamaticum, opportuna sibi vicinitate coniuncta, sub vno canone & amica societate degebant: atque in eorum altero S. Gertrudis, beati Adalbaldi auia, cum sua pronepte & virgine Eusebia: in altero pari studio florebat Ionatus, sancti Amandi discipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus. In vtroq; autem grex erat plurimus, præclaris virtutum ornamentis illustris.

Nota miraculum.

Monasterium Martianêse & Hamaticum.

Eiusmodi ergò cœtibus adiunctus est beatus confessor Amatus, omnesque pariter vna animi intentio ad sublimis iustitiæ culmina euehebat. Cùm autem in beato antistite Amato totius perfectionis gratia reluceret, visum est tandèm bono dispensatori Mauronto, & eius sanctæ matri Rictrudi, Broilensi monasterio cum præficere, & fe & prædium suum per illum Domino offerre. Coactus igitur ab illis & toto monasterio vir Dei, cùm eis benè precatus esset, eò profectus est, totisque viribus illic Domino sanctè & religiosè inseruiens, subditis de se præbuit humilitatis exempla, tam verborum doctrina & institutione, quàm vitæ simplicis eximia puritate. Habebat verò iuxta templum cellulam, orationis causa illi extructam, vbi cælestibus inhians, tanquàm in quadam æternæ quietis specula, diuinorum contemplationi vacabat: & quia diù vitæ actiuæ laboribus insudârat, proximis suis pro viribus ministrans: iam contemplationi sic inhærebat, vt vni viuens Deo, mundo mortuus videretur. Tandèm vt iam emeritus miles labore omni absolueretur, à Domino vocatus, in pace quieuit. Fecerat autem adhuc viuens ferream catenam sanè immanem, eaque corpus suum constrinxerat. Hæc derepentè ab eius exanimi corpore soluta, multis attulit remedia sanitatis: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum.

S. Amatus suscipit curam Broilensis cœnobij.

Ferrea catena ad corpus eius.

ANDREAE

ANDREAE EPISCOPI CRETENSIS HIEROSOLYMITANI, DE PRECIOSAE ET VIVIFICÆ Crucis venerabili exaltatione. *Habetur in Simeone Metaphraste.*

Potest verò hæc oratio etiam legi in festo Inuentionis S. Crucis, ad quam etiam propriè pertinet.

Rucis festum celebramus, & illustratur totus Ecclesiæ cœtus. Crucis festum celebramus, & gaudij fulgoribus resplendet facies orbis terrę. Crucis festum celebramus, per quam expulsæ sunt tenebræ, & lux est introducta. Crucis festum celebramus, & simul cum Crucifixo extollimur, inferiùs terra relicta cum peccato, vt superna possideamus. Crux extollitur, & simul extollit humì iacentem humanitatem. Crux extollitur, & terrefit dæmonum elatio. Crux extollitur, & satanæ aduersa potentia décidens, cedit & contrahitur. Crux extollitur, & ciuitates festum diem agunt, & populi libant lætitiam. Crucis enim meminisse, est apertũ gaudij argumentum, & contractio tristitiæ. Vel Crucis autem cerni figuram, quantum est? Fit enim magnanimitatis cõciliatrix, & à timore liberatio ei, qui eam adspicit. Talis est magna illa Crucis possessio: & qui eam possidet, possidet thesaurum.

14. Septembris. S. Crucis festum antiquum in Ecclesia.

Crucis figura cõspecta quid præstet.

Auri fortasse putaris me dicere thesaurum, aut margaritarum, & Indiæ gemmarum longè pretiosissimarum? Ego autem id, quod est omnium bonorum optimum ac pulcherrimum, reque & nomine longè magnificentissimum, meritò thesaurum appellauerim, in quo, & per quem, & in quem vniuersa nostræ salutis summa reposita, fuit correcta, & in statum pristinum restituta. Si non fuisset crux, Christus non fuisset actus in crucem. Si non fuisset crux, non fuisset vita ligno affixa. Et si non fuisset affixa, non exstare salientes riui incorruptionis manâssent sanguine & aqua, quæ mundum expurgant, non fuisset ruptum peccati chirographum, nõ assecuti fuissemus libertatem, non ligni vitæ fructum percepissemus, non apertus fuisset paradisus, non versatilis rhomphæa cessisset è via Eden, non latro habitâsset paradisum. Et quid hæc dico? Si non esset crux, non fuisset Christus in terra. Si non fuisset Christus in terra, non fuisset virgo: & si non fuisset virgo, non fuisset Christi secunda generatio, non fuisset Deus in homine, non partus, non præsepe, non fasciæ, non octauo die circuncisio, non parentibus subiectio, non ætatis processus, non corporis incrementum, non apparitio, non baptismi participatio, non effectio miraculorum, non Iudas proditor, non Pilatus iudicans, non Iudæorum audacia clamans crucifigi innocentem. Si non esset Crux, mors non fuisset conculcata, non fuissent spoliati inferi, non morte affectus fuisset serpens acerbus. Propterea Crux res est magna & preciosa. Magna quidem, quòd multa bona per ipsam refecta fuerint, & eo plura, quòd Christi miracula & perpessiones aduersùs omnem tationem obtinent victoriam: Preciosa autem, quòd Dei passio & trophæum est Crux. Passio quidem, propter voluntariam in ea mortem eius, qui est impatibilis: Trophæum autem, propterea quòd per ipsam sauciatus fuerit diabolus, cum illa verò fuerit quoquè victa mors: contrita autem fuerint etiam claustra inferorum, & postremò fuerit Crux commune totius mundi salutare.

Crux, Dei passio & trophæum.

Crux, spes Christianorum, seruatrix desperatorum, portus eorum, qui tempestate iactantur, medica infirmorum, expultrix vitiorum, datrix sanitatis: eorum, qui morte affecti fuêre, vita: impietatis proscriptio, blasphemiæ obstructio. Crux, arma contra inimicos, sceptrum regni, diadema pulchritudinis, figura non scripta, virga potentiæ, fidei propugnaculum, baculus senectutis, dux cæcorum, lux eorum, qui sunt in tenebris, eruditrix insipientum, magistra infantium, peccati deletio, pœnitentiæ indicatio, vitæ conciliatrix, mortis solutio, interitûs alienatio, ignis extinctio, apud Deum fiducia, claritatis regni cælorum. Crux, custos in nocte, in die turris, in tenebris deductrix, reconciliatrix, refugium supplicibus, solatium amicis, patrona, tutatrix, adiutrix, in tentationibus opitulatrix, in periculis seruatrix, in necessitatibus auxiliatrix, in mari guberna-

Mira S. Crucis encomia.

Iohan. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trix, in ærumnis refrigeratio. Crux noctù seruat dormientes, simul vigilat cũ vigilantibus, vnà quiescit cum ijs, qui laborârunt. Crux, robur imbecillorum, requies laborantium, alimentum esurientium, vires iciunantium, aliptes athletarum, tegumentum nudorum, comes hospitum, castigatrix diuitum, pauperum procuratrix, protectrix viduarum, tutrix orphanorum. Crux, honor magistratuum, potentia Regum, belli ducum victoria, sacerdotum gloria, monachorum adiutrix, virginum cohabitatrix, signaculum castitatis, vinculum coniugij. Crux, custos ciuitatum, tutela domorum: quæ amicitiam coniungit, inimicos vlciscitur, resistit hostibus, gentes persequitur: quę est stimulus Barbarorum, pacis distributrix, charitatis administratrix, mundi reconciliatio, finium descriptio, cæli altitudo, terræ profunditas, creatæ naturæ coagmentatio: terræ, quæ appáret, longitudo: latitudo orbis terræ, &, vt paucis dicam, Crux, caput & summa Christi perpessionum: miraculorum, quę in nos facta fuêre, coronis. Hæc & Christi gloria vocatur, & Christi appellatur altitudo. Hæc & desiderabilis calix intelligitur, & pro nobis susceptarum perpessionum conclusio.

Crux, Christi gloria & altitudo.

Quòd autem sit Crux Christi gloria, audi eum dicentem: Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso, & continuò clarificabit ipsum. Et rursùs: Clarifica nomen tuum. Venit ergò vox de cælis, dicens: Et clarificaui, & iterùm clarificabo: illam innuens clarificationem, quę tunc facta est propter Crucem, elementorum, inquam, mutationem, & commiserationem, ac consensionem. Oportebat enim simul cum creatore per consensum res quoquè creatas affici. Quòd autem Christi quoquè altitudo sit Crux, audi quid ipse dicat: Quandò ego exaltatus fuero, tunc omnes ad me trahan. Quomodò etiam alibi dicit: Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ità oportet exaltari filium hominis. Quamobrèm? Vt omnis, qui credit, inquit, in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Vides Crucem esse Christi gloriam & fortitudinem? Vis scire, quòd vbi est altitudo, illic adest etiam gloria? Audi Dauid dicentem: Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Et Esaiam rursùs, tanquàm à facie CHRISTI: Nunc exurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc glorificabor.

Iohan. 13.
Iohan. 12.
Ibidẽm.
Iohan. 3.
Psal. 107.
Esa. 33.

Quoniam ergò gloria est altitudo, Crux autem hodiè in altum extollitur, Christus profectò glorificatur. Si enim Crux est gloria Domini, Christus ergò est altitudo Crucis. Crux ergò hodiè in altum extollitur, vt Christus glorificetur. Non in altum extollitur Christus, vt Crux glorificetur. Glorificatur Christus, vt nos secùm simul extollat. Crux ergò in altum extollitur, & piorum spiritum ac mentem simul extollit. Glorificatur Christus, & simul glorificat eos, qui ipsum glorificant. Crux in altum extollitur, & dæmonum detrahit supercilium. Glorificatur Christus, & eorum, qui propter peccata ceciderunt, delet ignominiam. Crux in altum extollitur, & cadunt simulacra. Glorificatur Christus, & ferítur diabolus. Crux in altum extollitur, non solùm quòd Christus fuit in altum elatus, sed quòd manifestus euasit tempore Imperatorum, qui crediderunt in Christum. Hoc autem non ità fecit, vt qui anteà simulatione & probabilitate quadam ad se multos attraxerunt, sed diuina & syncera virtute, ac veræ fidei solida & stabili firmitate.

Post quàm enim post mortem in cruce susceptam, vitæ & mortis Dominus post tres dies reuixit, inuidiæ stimulis puncti Iudęi, & timore affecti, nè quid ex rebus illis sacrosanctis, quæ fuerunt in illa veneranda & beata passione, seruatum, Iudęos quidem vlciscendi esset instrumentum, custodiendi autem eos, qui crederent in Christum, eadem foderunt in intimis terræ sinibus, illic deponentes in primis preciosum thesaurum, Crucem, inquam, & omnia, quę ad crucem pertinent, nempè clauos, & lanceam, & quem in Cruce Pilatus scripsit & affixit, titulum. Deindè cùm Deus tradidisset Christianis sceptra Imperatoria, & totum Romanum Imperium, ei tunc placuit per piam mulierem, mulierem regiam, & quę regios habebat spiritus, tunc filio imperante Christianis, sine labore, & diuino, vt ità dicam, instinctu sapientem reddere: quę partim quidem grauitate principali, partim autem nonnunquàm communibus blãditijs, regaliter autem omnia faceret, quę inflexibile Iudęorũ poterant cor flectere. Et citò quærenti Imperatrici communis apparuit thesaurus, Deo celeriter donum porrigẽte mulieri, hanc dico Domini Crucem, quæ in vniuerso mundo hodiè extollitur: cum qua etiam omnia, quibus

Iudæi defodiunt Cruces, clauos, lanceam & titulũ Crucis.

Crux in vniuerso mundo hodiè extollitur.

quibus beata illa, & toti mundo salutaris fuit passio dispensata, extolluntur. Propterea ergò hodiè diem festum celebramus: propterea frequentes conuenímus, quòd sanctum illud, quod olim latebat, hodiè euasit manifestum: quòd thesaurus, qui fuerat abscõsus, ex terræ metallis refulsit, sicut aurum: quòd id, quod erat in terra infossum, reuelatum est maximè insigne opus Imperij Christianorum: quòd cessauit procella dæmonum, cùm Crux euasisset manifesta: quòd qui aduersùs inimicos à Christo fabricatus fuerat gladius, è terra euasit manifestus: quòd suum ornamentum hodiè accepit Ecclesia: quòd quam illa perdiderat drachmam, regale inuenit imperium.

Hodiè extollitur.

Hæc est Crux Domini: signum Dominicum: arma salutaria: regia potentiæ: victoriæ trophæum: inter superna & inferna intermedium: eorum, qui firmiter credunt, vexillum: coronis Apostolica: specula prophetica: martyrum corona: eorum, qui Christum adorant, arrha. Ex quo enim Crux, Christus adoratur. Ex quo Crux, filius Dei est agnitus. Ex quo Crux, cum patre filium adoramus. Ex quo Crux, abolitæ sunt res ludæorum: extinctæ res gentilium: liberati sumus à sanguine, qui fundebatur in altaribus, cultum gustauimus incruentum. Ex quo Crux, liberati sumus à nidore dæmoniorum: participamus spiritalem bonum odorem vnguenti effusi. Ex quo Crux, euanuerunt fabulosæ deorum genealogiæ. Ex quo Crux, principio superius principium, quod processit ex principio, quod est expers principij, didicimus. Ex quo Crux, didicimus fidem in patrem, & filium, & spiritum sanctum: & inanium fabularum gentium excussimus perniciem. Ex quo Crux, typicorum signorum vmbras expulimus, & luci veritatis, quæ est in gratia, sumus reconciliati. Ex quo Crux, mors fuit habita contemptui, obstupefacti sunt dæmones: confracta sunt simulacra: conculcata fuerunt animalium sacrificia: euersa sunt idola: vbiquè ecclesiæ: altaria: psalmodiæ: stationes nocturnæ: theologiæ: baptismata: fidelium consensio: scripturarum agnitio: terræ contemptio: cæli acquisitio: Dei participatio. Quid opus est multa dicere? Ex quo Crux, versantur homines simul cum Angelis: & ipsum cælum patet ijs, qui sunt in terra: & Deus ab hominibus capitur, & cum eis congreditur ac coniungitur.

Sed ô Crux, Christi & nostra valdè preciosa gloriatio. O lignum insigne, in quo Christus est extensus: planta immortalitatis, ex qua Christus botrus nobis potum produxit viuificum. O Crux, per quam peccati ruptum fuit chirographum: & scriptus fuit contractus libertatis. O Crux, thesaure bonorum innumerabilium: paradisi conciliatrix: regni largitrix: peccatorum solutrix: rectè factorum datrix. Te Christus, in te crucifixus, effecit lignum immortalitatis. Te Christus, in te affixus, effecit scalas viæ, quæ ducit ad cælum. Te Christus, in te suspensus, benedictionis fecit conciliatricem. Te Christus, in te extensus, fecit relaxare vincula eorum, qui erant in catenis. In te Christus ipse ut pote in altum eleuatus, mundum quoquè vnà secùm extulit. In te Christus pro nobis in altum sublatus, in altum sublatum æneum serpẽtem publicè notauit. Non amplius mordens in via serpens obseruat calcaneum. Non amplius serpens æneus, si prospiciatur, facit cessare morsus mordentium serpentium. Non est amplius maledictus omnis, qui pendet in ligno. Quomodò, & quanam ratione? Cùm benedictus filius Dei Iesus maledictionem mutárit in benedictionem. Non est amplius Crux execranda, cùm maledictum Cruci fuerit affixum: & Christus maledictum abstulerit, & eius loco nobis indiderit benedictionem.

Num. 21.
Gen. 49.
Deut. 21.

Hæc Crux Domini omnia nobis bona introduxit. Hæc Crux Domini fuit multis appellata nominibus. Vocatur Crux virga rectitudinis, regni, virtutis, hęreditatis: Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: Virga rectitudinis, virga regni tui. Virgam virtutis emittet tibi Dominus ex Sion. Baculus: Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata fuit. Lignum vitæ: Lignum vitæ est omnibus susciptentibus eam: vt quæ in Domino firma ac stabilis. Lignum plantatum, dicit alicubi Dauid, secus decursus aquarum. Quos decursus? Quarumnam aquarum? Scripturarũ à Deo inspiratarum. Scabellum: Exaltate Dominũ Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius, quoniam est sanctũ. Locus: Ingrediemur in tabernacula eius: adorabimus in loco, vbi steterunt pedes tui Domine. Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem: Et requiem temporibus meis, donèc inuenero locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

Crucis Christi multa nomina.
Psal. 44.
Psal. 98.
Psal. 131.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hanc Crucē tacitè significans Iacob Patriarcha, vicissìm aliquandò manus impo-
Gen.48. nens nepotibus, symbolicè præsignificauit. Hanc idem præfigurans in fastigio virgæ Io-
seph adorauit. Crucis figuram obtinuit virga eiusdem Patriarchæ Iacob, quādò transijt
Gen.32. Iordanem. Dixit enim: In virga mea transij Iordanē. Et paulò antè Crucis signū Abra-
Gen.22. hæ ostendit id, quod erat figuratum in medio cornuum arietis, quandò eam hostiam,
quæ erat in figura posita ad indicandum Crucifixum, per ouem mysticè peregit. Crucis
figurā Isaac quoque impleuit, qui acceptis lignis sacrificij, patrem, qui properabat eum
sacrificare, alacriter sequebatur. Crucis potestatem habuit virga Mosis mutata in ser-
pentem, & transformans virgas Aegyptiorum: quæ has quidem scilicet deuorauit, illis
aūt fluuij fluentum effecit cruentum, nè biberent: & aliquandò quidē ranas ex aquis
proserpere, aliquandò autem locustas, & bruchos, & palpabiles tenebras, & quæcunq;
Aegyptiorum ostendūt calamitates. Crucis figuram obtinuit ipsa virga Mosis, quandò
mare rubrum dissecanti, murus ei & populo solidus ac firmus fuerunt aquæ. Crucis fi-
guram obtinuit columna ignis & nubis, quibus errantem Israëlē, qui fugiebat ex Aegy-
pto, deduxit Deus. Crucis figuram conseruabat ipse quoquè Moses, in monte manus in
Exod.17. altum extollens, quandò, oppugnante Iesu Amalec alienigenam, ille quidem sustenta-
batur ab Aarone & Hur: confirmatus autem & corroboratus Israël, euasit superior.
Crucis figuram obtinuit virga, quæ petram percussit in solitudine, & effecit, vt ipsa pa-
Num.17. reret fluuium. Quid verò virga, quæ produxit nuces, Crucem nō apertè describit? Quid
verò Esaias, qui serra lignea in duas partes diuiditur, non typum Crucis significabat?
Mitto dicere Aggæum fuisse in crucem actum: & Sisaram fuisse palo affixum: quæ
4.Reg.3. Crucem apertè præsignificant. Quinetiam Eliæ pellem ouillam dixerim ego Crucis
virtutem indicare, quandò, Iordanis fluento diuiso in duas partes, ingressus est ranquam
4.Reg.6. super terram aridam. Elisei autem vbinàm ponam miraculum, quandò, aquæ imposito
ligno, securis ex profundo fluuij ferrum sustulit, id, quod est graue, tollens eo, quod est
leue? Reuerà res magna est Crux, de qua & multis in locis fert scriptura testimonij, &
eorum, quæ in ea præfigurātur, quæque per ipsam quotidiè peraguntur, miraculorum
priùs describit indicia.

Crux ado-randa est. Est itaque Crux adoranda, quoniam per ipsam Dominum cognouimus. Crux est adoranda, quoniam in ipsa Dominum benedicimus. Crux est adoranda, quoniam cùm per ipsam amarum ligni inobedientiæ gustum euomuissemus, dulcedinem salutis gustauimus. Benedictum est lignum, per quod benedictæ sunt gentes. Benedictum est lignum, in quo Deus extensus fuit corporaliter. Quid est autem admirabilius, quàm Deum videre in Crucem actum, idque cum latronibus? Benedictum est lignum, per quod latro paradisum habitauit: & ligni gustus, amarum gustum expulit. Quid est admirabilius, quàm quòd quem clausit deceptus Adam, eum apertus latro cùm agnouisset? & à quo ille fuit exterminatus, hic vocatus, inscriptus fuit ciuis? O conuenientem mutationem. Egressus est fur, & in eius locum introductus est latro: ille quidem propter transgressionem, hic autem propter agnitionem. ille quidem seductus ab eo, qui supplantauit: hic autem simul crucifixus cum eo, qui creauit. Benedictum est lignum, ex quo qui comedit latro, dignus fuit habitus delicijs: ex quo Adam, qui non gustauit, mortem priùs cum vita commutauit, vt qui nimia temeritate attigisset lignum cognitionis. Verùm cùm huius fuisset particeps, sensit posteà dulcedinem, & accepit reuocationem. Benedictum est lignum, per quod Reges excitant trophęa, & Duces exercitus simul inferunt spolia: & Barbarorum bello capitur multitudo. Benedictum est lignum, per quod vires arcuum contritæ confringuntur, & clypei ab igne consumuntur. Benedictum est lignum, per quod brachium superbum inflectitur: & colla inimicorum submittuntur, & terga vertit Barbarus, & fugit Scytha nemine persequente.

Thesaurus Crucis, Christus. Psal.83. Hodiè ergò mihi vocem extollite, & cum scriptura Crucis thesauro acclamemus scripturæ eloquia. Thesaurum autem Crucis dico Christum filium Dei, ad quem magis decet nostra dirigi eloquia, dicendo: Omnes gentes, quas fecisti, venient, & adorabunt ante te, Domine, & glorificabunt nomen tuum: quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus. Moueamus hodiè, ó dilecti, labra ranquam lyram: assumamus psalterium & citharā: Psallamus Deo, psallamus sapiēter: cantemus quæ sunt glorioſæ exaltationis. Ostendamus in quot locis scripturę effertur exaltatio, vt

vt videamus, quomodò hinc possumus discere Crucis exaltationem, quæ est & magna & supermundana: & eius inuentionem non temerè celebrari in Dei ecclesijs, quæ sunt in vniuersa terra. In altum ergò è terra Crux manifesta extollitur. Quæ paulò antè propter inuidiam celabatur, in altum Crux extollitur. In altum Crux extollitur, non vt gloriam accipiat, (Quamnam enim maiorem consequi posset gloriam, cùm in ea Christus fuerit affixus?) sed vt Deus in ipsa glorificetur, & per ipsam prædicetur. Crux ergo in altum extollitur: vt cornu nostrum simul in ipsa illa erigat & extollat. Crux in altum extollitur, vt superbum deprimat, & humilem efficiat. Crux in altum extollitur, vt liget fortem, & per nos vasa eius diripiat. Crux in altum extollitur, vt ostendat inanem ludæorum inuidiam: nè lateat sepultus in terra vitæ thesaurus: vt nos margaritam accipiamus, quam qui in Crucem egerunt, vel inuiti manifestam reddiderunt.

Tota orbe celebratur festum S. Crucis.

Quoniam enim fieri non poterat, vt perpetuò lateret vitæ thesaurus, multifariàm autem multisque modis miseri examinati, & à sua ipsorum conuicti malitia, non potuerant perpetuo latére oculum, quem nihil latet: quid facit Deus, qui in ipsa, & per ipsam totius mundi salutem fecit in terræ medio? Imperatrici quidem, vt pauloantè diximus, ardens immisit desiderium: illis autem immittit timorem, totam eorum vitam conturbans. Qui postquàm viderunt fieri nō posse, quin perquireretur, ostendentes se sua sponte facere, quod faciebant inuiti, inprimis venerandum Domini signum manifestum reddiderunt. Illa autem, tanquàm ex aliquo alio processit firmamento, nempè terrę penetralibus, instàr Solis emittens radios Dominicos. Processit itaquè è terræ adytis signum Domini, per quod inferorum concussa latibula, absoluerunt animas, quæ illic detinebantur. Processit, tanquàm ex thalamo sponsus, ex terrenis, inquam, cubilibus Crux Domini: per quam Christo desponsa, quæ est ex gentibus Ecclesia, deposuit multiplicem gentium impietatem. Processit intelligibilis illa fidelium margarita, coronæ Christi tanquam lampas infixa, vt vniuersam faciat coruscare. Processit ornamentum Ecclesiæ Crux Christi, vniuersam terrenam creatam naturam decorans. Processit velut è custodia innocens, vt reos reuocaret: Et vinculis is, qui nec vinci, nec teneri potest, vt vinctos redderet facilè solubiles. Ex tenebrosis locis lucerna lucis, vt, ablata nocte ignorantię, luceret lux agnitionis. Meritò ergò Ecclesia gaudens, Cruce Domini suam ornat tunicam: & aperiens sponsi pulchritudinem, de huius diei facie gloriatur, eamque iactat & magnificacit. Meritò hic quoquè populus frequens hòdiè conuenit, vt & videat eam. In apertum enim prolata fuit, vt extolleretur. In altum autem tollitur, vt in apertum proferatur. Quænam ea? Quæ paulò antè quidem in loco abscondebatur, nunc autem vbique adoratur. Hunc diem festum hodiè celebramus. Hac de causa frequentes conuenimus. Hoc est caput, & summa festi præsentis. Hæc est mysterij declaratio.

Crux Christi ornamētum Ecclesiæ.

Pſal.72.

Inuentio S. Crucis.

Sed iam tempus est ipsius Crucis in altum elationem scripturæ confirmare testimonijs. Hoc enim sumus paulò antè polliciti. Nam præcurrens oratio prætermisit ea, quæ media erant. Cùm enim oporteret illud occultum & viuificum lignum, in apertum prolatum, & sublimè sublatum, tanquàm ciuitatem aliquam super montem posità, aut lucernam super candelabrū, toti mundo ostendi, ea de causa cùm primi primitùs Christiani prima regni sceptra susscepissent, cū triumpho totius simul Ecclesiæ veluti ex excelsa quadam specula, iusserunt eā in altū extolli, & ostendi toti cœtui. Et hoc est, quod nunc faciunt, qui clauum susscepére pontificium. In excelsum ecclesiæ locum conscendentes, & hanc gloriosissimam & vel maximè adorandā Crucem in altū extollentes, & sæpe sublimè extendentes, ostendunt populis, propemodùm clamantes: Eccè inuentus est, qui fuerat absconsus, salutis thesaurus. Eccè signaculum, in quo signati sumus. Eccè Crux, per quam cogniti fuimus Crucifixo. Eccè cornu, in quo inimicos nostros ventilabimus: in quo illæsi transimus laqueos inimici: quo freti, infantiū tela putamus plagas dæmonum. Eccè hodiè videmus oculis vitā ex aduerso pendentem. Audiamus ergò Prophetā dicentem: Extollite vocem in virtute: extollite: nè timete. Extollite Domini Deum nostrum: & adorate scabellum pedum eius, quoniam est sanctum. Rursùs cum Dauide modulemur: Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Exaltare qui iudicas terram. Exaltetur manus tua: nè obliuiscaris pauperū tuorum in fi-

Pſal.43. Eſa.40. Pſal.98. Pſal.107. Pſal.93.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in finem: sed in beneplacito tuo exaltetur cornu nostrum. Ingrediamur in ipsum scripturæ paradisum. Colligamus velutì flores tempori conuenientissimos. Accipiamus vię duces Prophetas, qui præsignificant Crucis exaltationem.

Num. 21. Sit autem primus Moses Dei seruus, & legislator, qui in altum æneum illum extulit serpentem: non vt glorificaretur, sed vt publicè notaretur: & vt cum æris rubigine vitij virus opponendo conferens, velutì in iudicio ostenderet mali conuenientiam. In altum ergò sublatus fuit serpens ille æneus: non vt qui esset præfiguratio aut figura
Exod. 17. Crucis: sed vt exemplar figuræ, aut figura sumpta tropicè. Extulit ipse quoquè Moses
Iosuę 10. aliquandò manus in figuram Christi Crucifixi & Crucis, quæ nunc in altum extollitur. Stet Sol in Gabaon, & Luna in valle Ailon, precatus est aliquandò Iesus, consumens Amalec: non vt solùm diem Crucis significaret, in quo tenebræ fuerunt diffusæ per totam terram: neque solùm vt Dei virtutis altitudinem, & aduersùs inimicos elatum brachium illo die probaret: sed etiam vt Crucis præsignificaret exaltationem: &
Gen. 22. ipsam Solis gloriæ assensum præfiguraret. Adducit etiam Abraham in figuram mysterij miraculi sacrificium: sed ex alto data voce statìm persuasus, arietem, qui adspectus
Dan. 3. fuit in planta Sabec, in excelso montis fastigio symbolicè sacrificauit, præfigurans crucis in altum elationem. In altum manus extulit Azarias cum suis, orans in igne fornacis Babyloniæ, & flammam ignis in altum elatam extinxit, manuum extensione Crucem in altum elatam significans. Extulit Ionas aliquandò vocem, manibus quoquè in altum sublatis: & ex alto statìm attraxit virtutem, illæsus è bellua euomitus. Extulit aliquandò præclara Iudith acinacem aduersùs caput Holofernis dormientis, Crucis præfigurans exaltationem: & effecit salutem Israëli. Extulit aliquandò Daniel vocem in lacu leonum ad altissimum, præfigurans Crucis exaltationem, quandò prandium ei attulit propheta Habacuc raptus momento temporis. Quid autem videtur
Ierem. 11. Hieremiæ cùm loqueretur ex persona eorum, qui Dominum occíderunt, dicentium: Venite, inijciamus lignum in panem ipsius, & deleamus è terra vitam eius? Quid
Esa. 53. autem Esaiæ sibi volunt ea, quæ dicit similiter, aliquandò quidem: Tanquàm ouis ductus est ad occisionem: & tanquàm agnus coram ipsum tondentibus obmutuit: & In humilitate eius sublatum est iudicium: quoniam tollitur è terra vita eius. Aliquandò autem, Et ipse tulit peccata multorum? Vbì, nisì in ligno Crucis: in quam cùm penem immisissent, non priùs dimiserunt, quàm in altum sustulissent ad testimonium videntium, & figuram propositæ exaltationis? Hoc autem quidnam esse diximus, nisì exaltationem Crucis, & ostensionem? Quomodò etiam ouis occisionem in Crucem sublatæ, quæ mundi peccata elisit. Quod ipsius quoquè Crucis apertè ostendit exaltationem.

Et satìs quidem fuerit hactenùs adduxisse scripturæ testimonia, quæ significant Crucis exaltationem: nè oratio multis afferat satietatem. Nos autem Christum in ea adorantes, consideremus eius virtutis magnitudinem: quæ peripsam in nos salutaPsal. 73. ria perfecta sunt miracula, sicut ait diuinissimus Dauid: DEVS autem Rex noster ante secula, operatus est salutem in medio terræ. Quòd autem in medio terræ positus fuerit Caluariæ locus, nemo dubitet. Oportebat enim tanquàm in plani exiculi descriptione, per mediam vniuersam terram infigi lignum salutare: vt velut quidam alius Sol lucens in cælo, tanquàm ex quodam Crucis firmamento, lumen nostros suos radios emitteret in Cruce óccidens, ijs, qui in terræ tumulis detinentur. Hæc Crux & lignum est adspectabile, & signum vocatur in scriptura multis in
Psal. 85. locis. Quid enim est, quod dicit Dauid: Fac mecùm signum in bonum: &, Signetur su-
Psal. 4. per nos lumen vultis tui, Domine: Et, Dedisti significationem timentibus te, vt fugePsal. 59. ant à facie arcus? Et quod ipse quoquè Dominus clamat in Euangelijs: Et tunc videMatth. 24. bunt signum filij Dei: Et ante hoc: Signum quærit hæc generatio, & signum non dabiMatth. 12. tur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ? Quod ipsum quoquè per Crucem ostenditur. Simeon autem Dei susceptor, quod dicit virgini benedicens, quandò infantili specie Do-
Luc. 2. minum suscepit, quid sibi vult: Hic positus est, inquiens, in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicetur? An non per signum Crucem vult apertè significare?

Quinetiam Crux vocatur potentia. Quid enim dicit Dauid.: Notam fecisti in
Psal. 73. populis potentiam tuam. Sed & brachium quoquè: Redemisti in brachio populum tu-

um. Quòd autem Christi virtus sit Crux, audi Paulum dicentem: Verbum crucis
1. Cor. 1. pereuntibus quidem est stultitia: nobis autem, qui salui fimus, Virtus Dei est. Porrò autem ipsum quoquè Christum audi dicentem Mosi: Indurans indurabo cor Pharaonis, vt in ipso ostendam omnem meam virtutem: Virtutem hìc significans, eam, quæ per virgam Mosis in figuram Crucis demonstrata fuit, multæ magnæque virtutis ostensionem: per quam ei ostendit miracula, quæ superant opinionem. Sic nos de Cruce intelligere & sentire didicimus. Sic fidelem Dei populum Crucem honorare & colere perpetuò adhortamur. Per eam in sagenam inductæ sunt gentes: & fides vbiquè fuit disseminata. Hac enim cùm discipuli, veluti aratro, humanam naturam coluissent, & vberem Ecclesiæ segetem ostendissent, eorum, qui in Christum crediderunt, magnam messem reportárunt. Hac confirmati, & huic procidentes martyres verberárunt eos, qui fericbant. Per ipsam Christus fuit agnitus: & fidelium Ecclesia scripturam perpetuò explicans, eundem inducit Christum Dei filium, & ipsum per se Deum, & ipsum per se Dominum, magna voce clamantem: Si quis vult post me venire, tollat Crucem suam, Luc. 9. & sequatur me. Per ipsam florent res Christianorum, & in omnem partem extenditur. Per ipsam regnum roboratur: Respublica stabilitur: cadunt inimici: supercilium Barbarorum deprimitur: Ismaël interficitur: dæmones fulmine feriuntur. Quoniam in ipsa & per ipsam nos saluos esse credimus: & in ipsa omnis, sicut scriptum est, caro Esa. 52. videbit salutare Dei nostri: & videbunt Iudæi, in quem confixerunt. Nos autem, qui in Zach. 12. eius lumine ambulauimus, cum ipso glorificabimur, & cum Deo regnabimus, circa Trinitatem cum Angelis choreas ducentes: Quæ adoratur in patre, & filio, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE EXALTATIONE SANCTAE CRVCIS: VT HABETVR *in Tomis Aloysij.*

DE Virga Iesse deuenímus ad virgam Crucis, & principium redemptionis fine concludimus. Ex illa Iesus Christus virgo virga virgine mirabiliter est generatus: in ista Martyr, martyrum caput, & martyrij forma turpiter est appensus. Illa virga directionis, virga regni tui: ait illud Psal. familiare Spiritûs sancti organum: quia nihil Virgine rectius, subtilius nihil. Audi & de alia: Virgam virtutis tuæ Psal. emittet Dominus ex Sion. Profectò Crux fuit virga virturis, in qua Dominus virtutum viriliter pugnauit, & vicit. Assumpsi mihi duas virgas: (ait Propheta) vnam vocaui decorem, & alteram funiculum. Virga pulchritudinis, vterus Virginis: (Pulchra, inquit, vt Luna) virga funiculi, lignum patibuli, disterminans vtraque regnum Dei & diaboli, imponens frenum malitiæ eius, latamque eius peruagationem validissima potestate coërcens. In hac confossum est latus innoxium, & ad horam crucifixus est innocens manibus, & mundo corde. Terribilis ille latro, cuius manus plenæ sunt sanguine, in hac item confossus est, & confectus. Sed Christus aliter, aliter ipse: Christus ad momentum, ille in æternum. Debellauit aëreas potestates, (ait Apostolus) & affixit eas Cruci Colos. 2. suæ. Ex altera parte crucifixus est Redemptor noster, ex alia summus ille prœuaricator, Rex Hai (vt narrat historia) suspensus est in gemino patibulo: ità rex mortis in Iosue 8. duplici patibulo suspenditur; quia dum Christum interficit, in ipsa Cruce crucifigitur, iuxta 70. quam inuenit.

Magnum sacramentum Crucis, nec est aliquid hoc sacramento sacratius. Respice Crucem stantem, & vide quàm recta cacuminatione de terris erigatur ad cęlum, & veritatem rei ipsa imagine protestetur. Nónne tibi videtur figura eius cęlum & terram sublimi continuatione coniungere? Hęc est firmissimum ac indissolubile

gluten,

14. Septembris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gluten, quo conglutinantur rationales creaturæ, vt ex vtrisque fiat illa ciuitas, cuius
Psal. 121. participatio eius in idipsum. Vide etiam quomodò quadrifaria ratione quatuor mundi
climata comprehendat, & omnem ad se pertrahat creaturam. Adstat Iesus in medio,
Psal. 129. quadrifaria sui corporis parte distentus, & expansis manibus, omnibus ad se ex omni
parte venientibus amplissimum misericordiæ sinum ostendit. Nam apud Dominum
misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Prorsùs copiosa, non stricta: quia largi-
ter vnda sanguinis de corpore Christi per quinque partes emanauit. Sufficeret ad re-
demptionem orbis vel vna pretiosissimi sanguinis gutta: sed data est copia, vt virtus
diligentis in beneficij redundatione clarescat. Sed nè fortè occurreret tibi, vt vbique
terrarum currens, Redemptorem tuum inuenire non posses, à quaque mundi parte
procedas, siue ab Oriente, siue ab Occidente, seu à Meridie, vel à Septentrione, paratus
est ipse suscipere venientem, & blanda confouere dulcedine. Sed attende, quid tibi ex-
primitur de corde altissimi. Venis ad hominem crucifixum: Crucifixus venias, aut cru-
Gal. 5. cifigendus. Qui enim Christi sunt, crucifixerunt carnem suam cum vitijs & concupi-
scentijs. Sic dignum Christo, necessarium tibi. Sed iam ascende mecùm ad Verbi huius
celsiora fastigia, & vide quidnam sit quod egreditur.

3. Reg. 17. Scriptum est in Regnorum historia, quia beata illa mater ait ad Eliam: En colli-
go duo ligna. Duo ligna, duo Crucis brachia sunt. In his duobus humanam & Angeli-
cam naturam intellige. Et illud quidem lignum, quod recta sublimitate tendit ad cælos,
superiorem accipe naturam, quæ stetit in rectitudine, & officiosissima deuotione vo-
luntati Dominantis adhæsit. Illud verò, quod transuersum est, humanam designat, quæ
transuersa, immò (vt veriùs dicamus) euersa, statûs sui perdidit æquitatem. Intuere cum
quanto sacramento iungantur. In vtroque ligno fit scissio, & ex occasione vulnerum
iunctior iunctura componitur. Supercælestes spiritus non mediocre vulnus accepe-
runt, cùm Deus in Angelis suis reperit prauitatem: nec contemnenda plaga, cùm eam
resarciri oporteat: quia non restituto sociali numero, numerositas cadens facta videtur
in vanum. Inferior verò natura à planta pedis vsq; ad verticem, ita venenifera fermen-
tatione infecta est, vt nesciat vndè veniat, aut quò vadat. V trorunque spirituum igitur
vtrisque vulneribus non mediocriter hiantibus, impressio facta est iuncturalis, qua
Christo coniungente ità est resarcita, vt nihil vulniferum videatur inesse. Christus enim
in vtrisque, & pro vtrisque confixus, vtrosque cauilla corporis sui validiùs nectit, &
corpus proprium iuncturis opponit, nè valeant resilire. Crux igitur iungit cælum &
terram: Christus in Cruce trahit omnia: leo rugiens ibi ligatur: Angelus confœde-
ratur & homo: totumque per eam reficitur, quicquid fecit manus altissimi.

Excede ergò paulisper sensus carnis, & irruentia corporearum phantasmata vo-
Christus crucifixus vt cogitandus. luptatum, & intuere diuinæ naturæ bonitatem, suauitatem, dignationem. Meditare po-
sitionem crucifixi corporis. Vide si aliquid est in eo, quod non peroret pro te apud Pa-
trem. Diuinum illud caput, multiplici spinarum densitate densatum, vsque ad cerebri
tenuitudinem confixum est, dum cõfigitur spina. Spinis peccatorum suorum, ait Do-
minus per Prophetam, circundedit me populus iste. Ad quid hoc? Nè doleret caput tu-
um, nè tua vulneraretur intentio. Caligauerunt in mortem oculi sui, & illa luminaria,
quæ illuminant orbem, ad horam extincta sunt. Nónne illis obtenebrantibus, tenebræ
factæ sunt per vniuersam terram, & illa duo magna luminaria cum illis luminaribus
submota sunt? Hoc autem totum factum est, vt auerterentur oculi tui, nè viderent va-
Esa. 6. nitatem: & si viderent, nõ adhærerent. Aures illę, quę in cęlis audiunt, Sanctus, Sanctus,
Sanctus, Dominus Deus Sabaoth: audiêrunt in terris: Dæmonium habet. &, Crucifi-
Iohan. 7. ge, crucifige eum. Vt quid istud? Nè aures tuæ obsurdescerent ad clamorem pauperis,
nè reciperent auditum vanum, nè detractionis virus apertis propitijsque auribus sitie-
perent. Speciosa illa facies specioſi forma præ filijs hominum, sputis illita est, afflicta co-
Matth. 26. laphis, addicta delusionibus: sic nanque scriptum est: Cœperunt conspuere in eum, &
percutere faciem eius, & illudere ei, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit? Quæ-
rè hoc? Vt facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te: Vul-
1. Reg. 1. tus eius non sunt ampliùs in diuersa mutati. Os illud, quod docet Angelos, homines in-
struit: quod dixit, & factum est: parumpèr obmutuit, vt veritatem & iudicium loqueretur os tuum, & confiteretur Dominum Deum suum. Manus illæ, quæ fundauerunt cæ-
los, extensæ sunt in Cruce, clauisque transuerberatæ durissimis, vt manus tuæ extendentur

rentur ad inopem, & dicere posses: Anima mea in manibus meis semper. Quod tenemus Psal. 118.
in manibus, non facilè obliuiscimur: sic & qui animam suam bonæ operationi impri-
mit, non tradit eam obliuioni. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & sci- Colos. 2.
entiæ Dei absconditi, lancea militari perfossum est: vt pectus tuum à prauis cogitationi-
bus mundaretur, mundatum sanctificaretur, conseruaretur sanctificatum. Pedes illi,
quorum scabellum adorare debemus, quia sanctum est, dura transfixione cõfixi sunt, nè Psal. 98.
pedes tui festinarent ad malum, sed currerent viam mandatorum Domini. Quid plura?
Foderunt eius manus, & pedes: & dinumerauerunt omnia ossa sua: pro te carnem &
animam suam posuit, vt corpus & spiritum tuum sibi vendicaret. Toto se totum te com-
parauit. Quid vltrà debuit facere, & non fecit? Absoluit vinctum, illuminauit cæcum:
quia Dominus soluit compeditos, Dominus illuminauit cæcos. Reduxit erroneum, Psal. 145.
reconciliauit reum, qui te portauit in humeris suis, qui pro te Patri proprio sangui-
ne satisfecit.

Attende ergò consilium Dei tui, non solùm cum Patre regnantis, sed & dulcissimi
amici tui in Cruce pendentis: nec enim falli potest, quia Sapientia est: nec fallere te
vult, pro quo ignominiosàm sustinet pœnam. Si quis, inquit, vult post me venire, abne- Luc. 9.
get semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Audi consilium, non præce-
ptum. Si enim præceptum esset, quicunque effectui non manciparent, cruciatus pos-
sent expectare perpetuos. Sed cùm dicit, Si quis vult, in nostra posuit voluntate, vtrùm
ex æquo cum eo currere festinemus. Grandis profectò labor, sed præmium incompara-
bile. Post me, inquit. Post eum eundum est, quia ipse est Veritas, nè decipiamur: per
eum, quia ipse est Via, nè aberremus: ad eum, quia ipse est Vita, nè moriamur. Ego sum, Iohan. 14.
ait, Via, Veritas, & Vita. Sequitur, Abneget semetipsum. Primus ille parens præfixis
obedientiæ legibus coarctatus, in campum malæ libertatis exiuit. Acceperat in præce-
pto, vt voluntatem Creatoris præponeret suæ: sed vsus, immò abusus propria voluntate, cùm habere se voluit, perdidit semetipsum. Depulsus ergò ab illa felici hæreditate,
exilium sortitus est pro patria, mortem pro vita, pro gloria ignominiam. Si vis ergò ad
tuam hæreditatem reuerti, tuam abnega voluntatem. In hac abnegatione duo solum-
modò sunt, aduersùs quæ pugnare, & expugnare oporteat, elatio in mente, voluptas in
corpore. Fuge regem, & regis exercitum, superbiam, & superbię prolem: & illum secu- Matth. 11.
tus, immò consecutus es, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Pre-
ciosa vestis, epulæ lautiores, & voluptas secretior longè sint à te, & carnes tuas timore
Domini confixisti. Abnegatio igitur voluntatis, hæreditatis est recuperatio.

Sequitur, Tollat crucem suam. Si non cecidisset Adam, & in illa sui statûs digni-
tate mansisset, esset tamen aliàs euocandus, & in ordinem promouendus Angelicum.
ob duplicem enim causam factus erat, & ad resarciendum numerum imminutum, & Homines cur creati.
ad illum implendum, qui deerat, si Angelus non cecidisset. Quia igitur per abre-
nunciationem propriæ voluntatis nobis hæreditas redditur, consequenter per crucis
portationem grata illa beatorum spirituum societas reparatur. Duo verò notabilia
sunt, quæ in hac crucis portatione nos habere oporteat, vt læsi non lædamus, &
benefactamus lædentibus. Magnum quidem, & vltra hominem est, asperitatem
verborum & verberum non solùm pati, sed & non reddere. Illud verò maius est,
& diuinum quiddam sapit, benefacere his, qui oderunt te. Magister noster & Do-
minus, Christus filius DEI, & lædentes patienter pertulit, & benefecit lædenti- Luc. 23.
bus, dicens: Pater, ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt. Considera beneficia
um: dum fel ori, claui manibus, lancea lateri apponerentur ab inimicis: os, & ma-
nus, & latus agebant pro inimicis. Vide ergò, si Angelicæ dignitati iustè hæc as-
figamus. Hæc enim duo, illorum proprietati sunt propria. Quotidiè illos ad nos
custodiam deputatos multipliciter offendimus, & offensam negligentia cumu- Nota Angelorum erga nos benevolentiam.
lamus. Ipsi autem, licèt à nobis frequenter iniurias patiantur, sustinent tamen, & com-
patiuntur peccantibus: nec minor illorum circa nos custodia, immò maior solicitu-
do, cùm boni custodis sit, infirmis magis, quàm sanis, operam exhibere.

Subiungitur: Et sequatur me. Cùm in sui abnegatione reuocetur hæreditas, & in
tollendo crucem dignitas Angelorum, in imitatione Christi summa nobis felicitas
reseruatur. Hic est virtutum consummatio, finis cursûs, principium præmiorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed in hac imitatione duo sunt adimplenda, videlicet, vt magistrorum subdaris imperijs,& perseuerantiam non amittas.Ità planè poteris sequi Christum, qui non venit facere voluntatem suam, sed eius, qui misit illum, & qui pro eadem voluntate non timuit ponere animam suam. Quo fructu,qua vtilitate,quo præmio? Vt vbi ego sum, inquit,illic sit & minister meus. Quanta dignitas esse cum Deo,beatis interesse spiritibus,& in illum cælestem conuentum perpetuò numerari?

Iohan. 5.

Iohan. 12.

Vide ergò,nè rursùs tibimetipsi crucifigas Filium Dei, ostentui habeas, rursùs fabricans crucem, in qua crucifigatur ille,qui resurgens ex mortuis,iam non moritur. Intuere,nè mortiferam crucem efficias, in qua facias Filium Dei amaris doloribus interire. Superbia superiùs, inferiùs luxuria, à dextris prosperatio iniquitatis,à sinistris aduersitatis desperatio, spinas,clauos, & lanceam filio Virginis repræsentant. Cùm enim eleuans te, & ambulans collo extento, caput altissimi spinarum multiplicitate contorques, & hìc à superioribus superari molestè fers,immò superiores potiùs superrare contendis, illi similis es, qui se similem Altissimo cogitauit. Scriptum est cum Deus superbis resistit,illis videlicet,qui cum eo ex æquo stare contendunt. Cùm ponis oculos tuos,vt non respicias cælum, & voluptuosis carnis tuæ motibus moueris & traheris,durioribus clauis tuis pedes omnipotentis transuerberans, ab inferiori inferni supplicium,dum momentanea voluptate voluntatem Dominantis excludis.Cùm prosperaris in iniquitate, & fœtidiori cursu rerum peccata peccatis accnmulans, clauum ponis in illius dextera, quem de suis bonis persequi non desistis. Cùm verò abundantiori tristitia absorberis, & tuam impietatem pietati Dei præponderas, sinistram eius transfigis,& conceptum furorem furore tuæ desperationis amplificas. Denique cùm præsumis defendere quod fecisti,lancearem ictum lateri Saluatoris intorques, nihilque grauiùs ingeris Crucifixo, quàm tueri quod odit: de hoc enim peccato scriptum est: Non miserearis omnibus,qui operantur iniquitatem. Vides iam,quanta differentia inter vtranque crucem perambulet. Relinque ergò crucem,quam tibi fabricasti,& gloriare in Cruce Domini Dei tui, qui est benedictus in secula, Amen.

1. Pet. 5.

Psal. 58.

EIVSDEM PARACTERICVM CARMEN DE IPSA SANCTA CRVCE.

Nica spes hominum, Crux,ô venerabile signum,
Omnibus esto salus, vnica spes hominum.
Baiula tu precij,quod mundi debita soluit, Vnica.
Quo meruit redimi, baiula tu precij.
Tartara victa tuis spolium cessêre triumphis:
Lugent vexillis tartara victa tuis.
Pandis & astra pijs, proprio quos stigmate signas: Vnica.
Das requiem fessis,pandis & astra pijs.
Chirographum vetiti pepigit quod cautio ligni,
Diluis & pomi chirographum vetiti.
Lux,honor,imperium,laus,gloria,doxa per æuum Vnica.
Sit tibi,trine Deus, lux,honor,imperium.

HISTO

HISTORIA BREVIS CORNELII ROMANI PONTIFICIS ET MARTYRIS SANCTISSIMI, EX *libro Pontificali Damasi Papæ.*

Ornelius natione Romanus, ex patre Castino, sedit annos tres in Episcopatu, & dies decem. Hic sub Cæsare *Decio martyrio coronatur. Sub huius Episcopatu Nouatus Nouatianum extra Ecclesiam ordinauit, & in Aphrica Nicostratum. Hoc facto,confessores qui se separauerant à Cornelio,cum Maximo presbytero, qui cum Mose fuit,ad Ecclesiam sunt reuersi,& facti sunt confessores fideles. Post hoc Cornelius Episcopus Centumcellas pulsus est, & ibi scriptam epistolam de sua confirmatione,missam à Cypriano (quam Cyprianus in carcere subscripsit, & dedit Celerino lectori) susscepit. Hic temporibus suis,rogatus à quadam matrona Lucina,corpora Apostolorum beatorum Petri & Pauli è Catacumbis leuauit noctù. Primùm quidem corpus beati Pauli beata Lucina posuit in prædio suo via Ostiensi,ad locum vbi decollatus est.Beati verò Petri corpus accepit beatus Cornelius Episcopus,& posuit iuxta locum, vbi crucifixus est, inter corpora sanctorum Episcoporum in templo Apollinis in Vaticano palatij Neroniani,in monte aureo,tertio Calendas Iulij.

14. Septembris.

*Alij vo. lunt sub Gallo & Volusiano.

Nouatus hæreticus.

Post hoc Cornelius ambulauit Centumcellas. Eodem tempore audiuit Decius, quòd epistolam accepisset à beato Cypriano Carthaginensi Episcopo. Qui misit Centumcellas,& adduxit beatũ Cornelium. Quem iussit sibi cum præfecto vrbis in Tellude noctù præsentari : cui ità dixit : Sic definisti, vt nec deos consideres, nec præcepta principum audias,nec nostras minas timeas,vt contra rempublicam literas accipias,& dirigas? Cornelius Episcopus respondit, dicens: Ego de corona Domini mei literas accepi & direxi,& non contra rempublicam,sed magìs per spirituale consilium ad animas redimendas.Tunc Decius iracundia plenus, iussit os beati Cornelij cum plumbatis cædi,& præcepit eum duci ante templum Martis, vt adoraret. Quod si non fecerit, dicens, capite truncetur. Post hoc, id est, tertio Nonas Martij, antequàm passus est, omnia bona Ecclesiæ tradidit Stephano Archidiacono. Hoc factum est. Qui cùm adrare nõ vellet,decollatus est in loco supradicto. Cuius corpus nocte collegit B. Lucina cum clericis, & sepeliuit in crypta iuxta cœmeterium Calixti in prædio suo via Appia, decimooctauo Calendas Octobris. Et cessauit Episcopatus dies *trigintaquinque.

S. Cornelius sistitur coram tyranno.

Os eius plũbatis cædi.

tur.

Capite punitur.

*66.

In vetusto quodam exemplari sic legitur:

Hic iam ante passionem suam omnia Ecclesiæ tradidit Stephano Archidiacono suo. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrium,& ordinauit presbyteros quatuor,diacones quatuor,Episcopos per diuersa loca numero septem. Epistolas atque decreta Episcopis & catholicis viris per diuersa loca direxit.

EX EPISTOLA BEATI CYPRIANI AD ANTONIANVM DE EODEM SANCTISSIMO PONtifice, *quæ est libri 4. Epistola 2.*

Enio iamnunc, frater charissime, ad personam Cornelij collegæ nostri, vt Cornelium nobiscùm veriùs nóueris, non de malignorum & detrahentium mendacio,sed de Domini Dei iudicio,qui Episcopum fecit, & coëpiscoporum testimonio, quorum numerus vniuersus per totum mundum concordi vnanimitate consensit. Nam (quod Cornelium nostrum charissimum Deo & Christo, & Ecclesiæ eius, itèm consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat) non iste ad Epi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota de officijs, id est, Ordinibus ecclesiasticis.

scopatum subitò peruenit, sed per omnia officia ecclesiastica promotus, & in diuinis administrationibus Dominum sæpè promeritus, ad sacerdotij sublime fastigium cunctis religionis gradibus assendit. Tũ deindè episcopatũ ipsum nec postulauit, nec voluit, nec vt cęteri, quos arrogantię & supbię suę tumor inflat, inuasit: sed gętus & modestus, & quales esse consueuerunt, qui ad hunc locum diuinitùs eliguntur, pro pudore virginalis conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditę verecundię, non vt quidam, vim fecit, vt episcopus fieret: sed ipse vim passus est, vt episcopatum coactus exciperet. Et factus est episcopus à plurimis collegis nostris, qui tunc in vrbe Roma aderant: qui ad nos literas honorificas, & laudabiles, & testimonio suę prędicationis illustres, de eius ordinatione miserunt.

S. Cornelius virgo.

Factus est autem Cornelius episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium testimonio, de plebis, quę tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio: cùm nemo ante se factus esset, cùm Fabiano locus, id est, cùm locus Petri & gradus cathedrę sacerdotalis vacaret. Quo occupato Dei voluntate, atque omnium nostrùm consensione firmato, quisquis iam episcopus fieri voluërit, foris fiat necesse est: nec habeat ecclesiasticam ordinationem, qui ecclesiæ non tenet vnitatem: quisquis ille fuerit, multùm de se licèt iactans, & sibi plurimũ vendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cùm post primum secundus esse non possit, quisquis post vnum, qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus est.

Vtinàm hæc attenderent nostri seculi nouatores.

Tum deindè post episcopatum non exambitum, nec extortum, sed de Dei, qui sacerdotes facit, voluntate susceptum, quanta in ipso suscepto episcopatu suo virtus? quantũ robur animi? qualis firmitas fidei? Quod nos simplici corde & pspicere penitus, & laudare debemus: sedisse intrepidũ Romę in sacerdotali cathedra eo tẽpore, cùm tyrãnus infestus Dei sacerdotibus, fanda atq; infanda cõminaretur, cũ multo patientiùs & tolerabiliùs audiret leuari aduersùs se ęmulũ principẽ, q̃ constitui Romę ęmulũ sacerdotem. Nónne hic, frater charissime, summo virtutis & fidei testimonio prędicẽdus est? nónne inter glorioso cõfessores & martyres deputãdus, qui tantũ temporis sedit, expectãs corporis sui carnifices, & tyrãni ferocietis vltores, qui Cornelium aduersùs edicta feralia resistẽtẽ, & minas, & cruciatus, & tormẽta fidei vigore calcantẽ, vel gladio interderent, vel cruci figerent, vel igne torrerẽt, vel quolibet inaudito genere pœnarũ vicera eius & mẽbra laniarẽt? Etiamsi maiestas Domini protegẽtis & bonitas sacerdotem quem fieri voluit, factũ quoquè protexit: tamen Cornelius, quantũ ad eius deuotionem pertinet & timorẽ, passus est quicquid pati potuit, & tyrannũ armis & bello postmodum victũ, prior sacerdotio suo vicit.

S. Cornelij eximia virtus & constantia.

Opus diaboli, seruis Dei obtrectare.

Quòd aũt quędã de illo inhonesta & maligna iactãtur, nolo mireris: cùm scias hoc esse opus semper diaboli, vt seruos Dei mendacio lacerent, & opinionibus falsis gloriosum nomen infamet: vt qui conscientię suę luce claret, alienis rumoribus sordidẽtur. Explorâsse aũt collegas nostros scias, & verissimè cognouisse, nulla illũ libelli, vt quidã iactãt, labe maculatũ esse: sed neq; cũ episcopis, qui sacrificauerũt, cõmunicationẽ sacrilegã miscuisse: sed eos demùm, quorũ causã audita, & innocentia cõprobata sit, cõiunxisse nobiscùm. Nã & de Trophimo, de quo tibi scribi desiderâsti, non ità res est, vt ad te pertulit rumor & mendaciũ malignorum. Nam sicut antecessores nostri sæpè fecerunt, colligendis fratribus nostris, charissimus frater noster Cornelius necessitati succubuit: & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeũte nunc ad ecclesiã Trophimo, & satisfaciẽte, & pœnitẽtia deprecatione errorẽ pristinũ confitente, & fraternitatẽ, quã nupèr abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione reuocãte, auditæ sunt eius preces, & in ecclesiã Domini non tã Trophimus, q̃ maximus fratrum numerus, qui cũ Trophimo fuerat, admissus est: qui omnes ad ecclesiã regressuri nõ essent, nisi cũ Trophimo comitãte venissent. Tractatu ergo habito cũ collegis plurimis habito, susceptus est Trophimus: pro quo satisfaciebat frater reditus, & restituta multorũ salus: sic tamẽ admissus est Trophimus, vt laicus communicet, non secundùm quod ad te malignorũ literæ pertulerunt, quasi locum sacerdotis vsurpet. Sed & quòd passim communicare sacrificatis Cornelius tibi nunciatus est, hoc etiã de apostatarũ fictis rumoribus nascitur. Neq; enim possunt laudare nos, qui reprehendunt: aut expectare debemus, vt placeamus illis, qui nobis displicentes, & contra ecclesiam rebelles, solicitandis de ecclesia fratribus violenter insistunt. Quarè & de Cornelio, & de nobis quæcunque iactantur, nec audias facilè, nec credas, frater charissime,

Nota lector, quid tribuendũ sis apostatis, dum catholicis detrahunt.

VITA ET MARTYRIVM BEATI CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS ET MARTYRIS

illustrissimi, authore Pontio eius Diacono.

CYprianus religiosus Antistes, ac testis Dei gloriosus, tamętsi multa conscripsit, per quæ memoria digni nominis superuiuat, etsi eloquentiæ eius ac Dei gratiæ larga fœcunditas ità se copia & vbertate sermonis extendit, vt vsque in finẽ mundi fortasse non taceat: tamen quia operibus eius ac meritis etiam hæc prærogatiua debetur, vt exemplum suum in literas dirigatur, placuit summatim pauca conscribere: non quòd aliquem gentilium lateat tanti viri vita, sed vt ad posteros quoquè nostros incomparabile & grande documentum in immortalem memoriam porrigatur. Certè durum erat, vt (cùm maiores nostri plebeijs & catechumenis martyrium consecutis, tantum honoris pro martyrij ipsius veneratione dederint, vt de passionibus eorum multa, aut, propè dixerim, penè cuncta conscripserint, vt ad nostram quoquè notitiam, qui rotundùm nati fuimus, peruenirent) Cypriani tanti sacerdotis & tanti martyris passio præteriretur: Qui & sine martyrio habuit, quæ doceret, & quæ dum vixit gesserit, non paterent: quæ quidem tanta atque tam magna & mira sunt, vt magnitudinis contemplatione deterrear, ac imparem me esse confitear ad proferendum dignè pro meritorum honore sermonem: nec posse sic prosequi facta tam grandia, vt quanta sunt, tanta videantur: nisi quòd numerositas gloriarum sibimetipsa sufficiens, alieno præconio non eget.

14. Septembris.

Historiæ martyrum conscriptæ.

Accedit ad cumulum, quòd & vos de eo multum, aut, si fieri potest, totum desideratis audire, cõcupiscentes ardore flagrãti vel facta eius cognoscere, etsi interìm viua verba tacuerunt. In qua parte si dixero vos opibus facundiæ defici, minùs dico: facundia enim ipsa deficit digna facultate, quæ desiderium vestrum pleno spiritu satiet: ità vtrinquè grauiter vrgemur: Ille nos virtutibus suis onerat, vos nos precibus fatigatis. Vndè igitur incipiam? Vndè exordium bonorum eius aggrediar, nisi à principio fidei, & natiuitate cælesti? Si quidem hominis Dei facta non debẽt aliundè numerari, nisi ex quo Deo natus est: Fuerint licèt studia, & bonæ artes deuotum pectus imbuerint: tamen illa prætereo: nondùm enim ad vtilitatem, nisi seculi, pertinebant. Postquàm & fabus eius interfui, si qua de antiquioribus comperi, dicam: Hanc tamen petens veniam, vt quicquid minùs dixero, (minùs enim dicam necesse est) ignorantiæ meæ potiùs, quàm illius gloriæ, derogetur.

En tibi præclarum cõtinentiæ exemplum, hæreticis valdè inuisum.

Inter igitur fidei suæ prima rudimenta, nihil aliud credidit Deo dignum, quàm si continentiam tueretur. Tunc enim posse idoneum fieri & pectus & sensum ad plenam veri capacitatem, si concupiscentiam carnis robusto atque integro sanctimoniæ * vigore calcaret. Quis vnquàm tanti miraculi meminit? Nondùm secunda natiuitas nouum hominem splendore toto diuinæ lucis oculauerat, & iam veteres ac pristinas tenebras sola lucis paratura vincebat. Deindè, quod maius est, cùm de lectione diuina, quædam iam, non pro conditione natiuitatis, sed pro fidei festinatione didicisset, statim rapuit, quod inuenit promerendo Domino profuturum. Distractis rebus suis ad indigentiam multorum pauperum sustentandam, tota prædia precio dispensans, duo bona simul iunxit, vt & ambitionem seculi sperneret, qua pernicioſius nihil est: & misericordiam, quam Deus etiam sacrificijs suis prætulit, quam nec ille, qui legis omnia mandata seruasse se dixerat, fecit, impleret: & præpropera velocitate pietatis, penè antè cœpit perfectus esse, quàm disceret. Quis, oro, de veteribus hoc fecit? Quis de antiquissimis in fide senibus, quorũ mentes & aures per plurimos annos diuina verba pulsauerant, tale aliquid impendit, quale adhuc rudis fidei homo, & cui nondùm forsitan crederetur, su-

* rigore.

Matth. 19.

Res suas elargitur pauperibus.

Osee 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pergressus vetustatis ætatem glorioſus & admirandis operibus perpetrauit? Nemo metit ſtatim, vt ſeuit: nemo vindemiam de nouellis ſcrobibus expreſſit: nemo adhuc vnquàm de nouiter plantatis arbuſculis matura poma quæſiuit. In illo omnia incredibilia
* meſsis. cucurrerunt. Præuénit, (ſi poteſt dici, res enim fidem non capit) præuénit, inquam * tritura ſementem, vindemia palmitem, poma radicem.

Aiunt Apoſtoli literæ, debere neophytos præteriri, nè ſtupore gentilitatis non-
1. Tim. 3. dùm fundatis ſenſibus adhærente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Ille fuit primus, & puto ſolus exemplo, plùs fide poſſe, quàm tempore promoueri. Sed & ſi in
Act. 8. Apoſtolorum Actibus Eunuchus ille deſcribitur, quia toto corde crediderat, à Philippo ſtatim tinctus, non conſimilis comparatio. Ille enim & Iudæus erat, & de templo Domini veniens, prophetam legebat Eſaiam, & ſperabat in Chriſto, etsi nondùm eum venisſe crediderat: Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cœpit fide, quanta pauci
S. Cyprianus fit ſacerdos. fortaſsè perfecerint. Mora deniquè circa gratiam Dei nulla, nulla dilatio. Parùm dixi; Preſbyterium & ſacerdotium ſtatim accepit. Quis enim non omnes honorum gradus crederet tali mente credenti?

Multa ſunt, quæ adhuc plebeius, multa quæ iam preſbyter fecit, multa quæ ad veterum exempla iuſtorum, imitatione conſimili proſequutus, promerendo Dominum totius religionis obſequio præſtitit. Nam & ſermo illi de hoc fuerat viſitatus, vt ſi quem prædicatum Dei laudatione legiſſet, ſuaderet inquiri, propter quæ facta Deo placuiſſet.
Iob. 1. Si Iob Dei teſtimonio glorioſus, dictus eſt verus Dei cultor, & cui in terris nemo compararetur, faciendum docebat ille, quicquid Iob antè feciſſet, vt dum & nos paria facimus, ſimile in nos Dei teſtimonium prouocemus. Contemptis ille diſpendijs rei familiaris, tantùm exercitata virtute profecit, vt nec temporalia damna ſentiret. Non ili-
Magnus cõtemptus rerum caducarum. lum penuria, non dolor fregit, non vxoris ſuadela deflexit, non propria corporis diræ pœna concuſſit: permanſit in ſuis ſedibus fixa virtus, & alijs radicibus fundata deuotio, nullo diaboli tentantis impetu ceſſit, quo minùs Dominum ſuum fide grata etiam
Mira charitas & benignitas erga miſeros. inter aduerſa benediceret. Domus eius patuit cuicunque venienti: nulla vidua reuentus eſt ſinu vacuo: nullus indigens lumine, non illo comite directus eſt: nullus debilis greſſu, non illo baiulo vectus eſt: nullus nudus auxilio, de potentioris manu non illo tutore protectus eſt. Hæc debent facere, dicebat, qui Deo placere deſiderant. Et ſic per bonorum omnium documenta decurrens, dum meliores ſemper imitatur, etiam ipſe ſe fecit imitandum.

Erat ſanè illi etiam de nobis contubernium viri iuſti & laudabilis memorię Cęcilij, & ętate tunc & honore preſbyteri, qui eum ad agnitionem verę diuinitatis à ſeculari errore correxerat. Hunc toto honore atque omni obſeruantia diligebat, obſequenti ve-
* coæqualis ſectę, ſed vt neratione ſuſcipiens, non iam vt amicum * animę coęqualem, ſed tanquàm nouę vitę parentem. Deniquè ille demulſus eius obſequijs, intantùm dilectionis immenſę mento prouocatus eſt, vt de ſeculo excedens, arceſſitione iam proxima, commendaret illi coniugem ac liberos ſuos, & quem fecerat de ſectę communione participem, poſtmodùm faceret pietatis hęredem.

Longum eſt ire per ſingula, cuncta eius facta oneroſum eſt enumerare. Ad probationem bonorum operum ſolum hoc arbitror ſatis eſſe, quòd iudicio Dei & plebis fauore, ad officium ſacerdotij & Epiſcopatûs gradum adhuc neophytus, &, vt putabatur,
Eligitur Epiſcopus adhuc neophytus. nouellus electus eſt: quanuis in primis fidei ſuę adhuc diebus, & rudi vitę ſpiritalis ętate, ſic generoſa indoles reluceret, vt, & ſi nondùm officij, ſpei tamen fulgore reſplendens, imminentis ſacerdotij totam fidutiam polliceretur.

Non prętereo etiam illud eximium, quemadmodùm cùm in dilectionem eius & honorem totus populus, adſpirante Domino, proſiliret, humiliter ille receſſit, antiquioribus cedens, & indignum ſe titulo tanti honoris exiſtimans, vt dignus magis fie-
Recuſat Epiſcopatum. ret: magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recuſat. Quo tunc ardore plebs æſtuans fluctuabat, ſpiritali deſiderio concupiſcens (vt exitus docuit) non tantùm Epiſcopum, ſed in eo, quem tunc latentem diuinitatis pręſagio taliter flagitabat, futurum etiam martyrem requirebat. Obſederat fores domûs copioſa fraternitas, & per omnes
Act. 9. aditus ſolicita charitas circuibat. Potuiſſet fortaſsè tunc illi Apoſtolicum illud euenire, quod voluit vt per feneſtram deponeretur, ſi cum Apoſtolo etiam ordinationis honore ſimi-

ſimilaret. Erat videre cæteros omnes ſuſpenſos, anxio ſpiritu expectare venturũ, cum gaudio nimio excipere venientem. Inuitus dico, ſed dicam neceſsè eſt: Quidam illi reſtiterunt, vt & vinceret: quibus tamen quanta lenitate, quàm patienter, quàm benęuolenter indulſit, quàm clementer ignouit, amiciſſimos eos poſtmodùm, & inter neceſſarios computans, mirantibus multis? Cui enim non poſſet eſſe miraculo, tam memoriæ mentis obliuio?

Exindè quemadmodùm ſe geſſerit, quis referre ſufficiat? quæ illi pietas, qui vigor miſericordiæ, quanta cenſura? Tantum ſanctitatis & gratiæ ex ore eius lucebat, vt confunderet mentes intuentium. Grauis vultus & lætus, nec ſęueritas triſtis, nec comitas nimia: ſed admixta vtrinquè temperies, vt eſſet ambigere, vereri plùs, an diligi meretur, nisi quod & vereri & diligi merebatur. Sed nec cultus fuit diſparà vultu: temperatus & ipſe de medio: non illum ſuperbia ſecularis inflauerat, nec tamen prorsùs affectata penuria ſordidârat: quia & hoc veſtitûs genus à iactantia minus non eſt, quàm oſtentata taliter ambitioſa frugalitas. Quid autem circa pauperes Epiſcopus faceret, quos catechumenus diligebat? Viderint pietatis Antiſtites, ſeu quos ad officium boni operis inſtruxit ipſius ordinis diſciplina, ſeu quos ſacramenti religio communis ad obſequium exhibẽdæ dilectionis arctauit. Cyprianum de ſuo talem accepit cathedra, non fecit. ſtatim deniquè pro talibus meritis etiam proſcriptionis gloriam conſecutus eſt. Nec enim aliud oportebat, quàm vt eum, qui intrà ſecretam conſcientiæ latebram, religionis & fidei toto honore florebat, etiam publicè celebrata gentilium fama titularet.

Sanctitas vitæ eius in Epiſcopatu

Veſtitus eius.

Propter opera bonitatis, proſcribitur.

Potuiſſet quidem tunc pro velocitate, qua ſemper omnia conſecutus eſt, etiã martyrij circa eũ debita corona properare, maximè cùm & ſuffragijs ſæpè repetítis ad leonem poſtularetur: nisi per omnes ordines gloriarum tranſeundum illi eſſet, & ſic ad ſummа veniendum: & nisi imminens ruina, ope tam fœcundi pectoris indigeret. Finge enim tunc illum martyrij dignatione tranſlatum. Quis emolumentum gratiæ per fidem proficientis oſtenderet? Quis virgines ad congruentem pudicitiæ diſciplinam & habitum ſanctimoniæ dignum, velut frenis quibuſdam lectionis Dominicæ coërceret? Quis doceret pœnitentiam lapſos, veritatem hæreticos, ſchiſmaticos vnitatem, filios Dei pacem, & Euangelicæ precis legem? Per quem gentiles blaſphemi, repercuſſis in ſe ipſis, quæ nobis ingerunt, vincerentur? A quo Chriſtiani mollioris affectûs circa amiſſionem ſuorum, aut (quod magis eſt) fidei paruioris, conſolarentur ſpe futurorũ? Vndè ſic miſericordiam, vndè patientiam diſceremus? Quis liuorem, de venenata inuidię malignitate venientẽ, dulcedine remedij ſalutaris inhiberet? Quis martyres tantos exhortatione diuini ſermonis erigeret? Quis deniquè tot confeſſores frontium notatorum, ſecunda inſcriptione ſignatos, & ad exemplum martyrij ſuperſtites reſeruatos, incentiuo tubæ cæleſtis animaret? Benè, benè tunc & verè ſpiritaliter contigit, quod vir tam neceſſarius, tam multis & tam bonis rebus à Martyrij conſummationе dilatus eſt. Vultis ſcire receſſum illum non fuiſſe formidinem? Vt nihil aliud excuſem, ipſe poſtmodùm paſſus eſt: quam paſſionem vtiquè ex morte vitaret, ſi & antè vitaſſet. Fuit verò formido illa, ſed iuſta formido, quæ Dominum timeret offendere: Formido, quę præceptis Dei mallet obſequi, quàm ſic coronari. Dicata enim in omnibus Deo mens, & fides diuinis admonitionibus mancipata, credidit ſe, nisi Domino latebram tunc iubenti paruiſſet, etiam in ipſa paſſione peccare.

Virginum habitus, ſanctimonia dignus.

Perſecutio acerba Chriſtianorum.

Puto deniquè etiam nunc aliqua de dilationis vtilitate differenda, tametsi iamdudum pauca perſtrinximus. Per hæc enim, quę videntur poſtmodùm ſubſecuta, ſequitur, vt probemus, receſſum illum non hominis puſillanimitate conceptum, ſed, ſicuti eſt, verè fuiſſe diuinum. Vaſtauerat Dei populum perſecutionis infeſtæ inſolens atque acerba graſſatio, & quia omnes decipere vna fraude non poterat artifex hoſtis, quacunque miles incautus prodiderat latus nudum, diſpari genere ſæuiendi ſingulos diuerſa ſtrage deiecerat: debebat eſſe, qui poſſet ſaucios homines, & varia expugnantis inimici arte iaculatos, adhibita medicinæ cæleſtis medela, pro qualitate vulneris, vel ſecare interim, vel fouere. Seruatus eſt vir, ingenij præter cætera etiam ſpiritaliter temperati, qui inter reſultantes collidentium ſchiſmatum fluctus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesiæ iter medium liberato limite gubernaret. Non hæc, oro, diuina consilia sunt? Hoc fieri sine Deo potuit? Viderint, qui putant posse fortuitù ista contingere. Ecclesia illis clara voce respondet, dicens: Ego sine Dei nutu necessarios reseruari non admitto. Percurramus tamen cætera, si videtur.

Sæua pestis grassatur.

Erupit postmodùm lues dira, & detestabilis morbi vastitas nimia, innumeros per diem populos à sua quenque sede abrupto impetu rapiens, continuatas per ordinem domos vulgi trementis inuasit. Horrere omnes, fugere, vitare contagium, exponere suos impiè, quasi cum illo peste morituro, etiam mortem ipsam aliquis posset excludere. Iacebant interìm tota ciuitate, non iam corpora, sed cadauera plurimorum, & misericordiam in se transeuntium, contemplatione sortis mutuæ flagitabant. Nemo respexit aliud, præterquàm lucra crudelia. Nemo simulis euentûs recordatione trepidauit. Nemo fecit alteri, quod sibi fieri voluit. Quid inter hæc egerit Christi & Dei Pontifex, qui pontifices mundi huius tanto plùs pietate, quanto religionis veritate præcesserat, scelus est præterire. Aggregatam primò in loco vno plebem de misericordiæ bonis instruit, docens diuinæ lectionis exemplis, quantùm ad promerendum Deum prosint officia pietatis: tunc deindè subiungit, non esse mirabile, si nostros tantùm debito charitatis obsequio foueremus: eum perfectum posse fieri, qui plùs aliquid publicano vel ethnico fecerit, qui malum bono vincens, & diuinæ clementiæ instàr exercens, inimicos quoquè dilexerit, qui pro persequentium se salute, sicuti Dominus monet & hortatur, orârit. Oriri facit Deus iugiter solem suum, & pluuias subindè nutriendis seminibus impertit, exhibens cuncta ista non suis tantùm, sed etiam alienis: Et qui se Dei filium profitetur, cur etiam non exemplum patris imitatur? Respondere nos decet natalibus nostris, & quos renatos per Deum constat, degeneres esse nō congruit, sed probare potiùs in sobole traducem boni patris, æmulatione bonitatis.

Egregiè erudit sanctus Episcopus plebem sub illa lue.

Matt. 5.

Multa alia, & quidem magna prætereo, quæ temperandi voluminis ratio non patitur prolixiore sermone replicari. De quibus hoc tantùm dixisse satìs est, quòd si illa gentiles pro nostris audire potuissent, forsitan statim credidissent. Quid Christiana plebs faceret, cui de fide nomen est? Distributa sunt ergò continuò pro qualitate hominum atque ordinum ministeria. Multi, qui angustia paupertatis beneficia sumptûs exhibere non poterant, plùs sumptibus exhibebant, compensantes proprio labore mercedem, diuitijs omnibus chariorem. Et quis non sub tanto doctore properaret inueniri in parte aliqua talis militiæ, per quam placeret & Deo patri, & iudici Christo, & tam bono interìm sacerdoti?

Efficacia sermonis eius.

Gal. 6.

Fiebat itaque exuberantium operum largitate, quod bonum est ad omnes, non ad solos domesticos fidei. Fiebat plus aliquid, quàm Tobiæ incomparabili pietate signatum est. Ignoscat ille, & ignoscat iterùm, & frequenter ignoscat, aut, vt verius dixerim, meritò concedat, tametsi ante Christū plurimùm licuit, plus aliquid licuisse post Christum, cuius temporibus plenitudo debetur. Necatos ille à rege & proiectos sui tantùm generis colligebat: ijs tam bonis & tam pijs actibus superuenit exilium. Hanc enim vicem semper repræsentat impietas, vt melioribus peiora restituat. Et (vt quid sacerdos Dei Proconsule interrogante, responderit taceam, sunt acta, quæ referant) excluditur interim è ciuitate ille, qui fecerat boni aliquid pro ciuitatis salute. Ille, qui laborauerat, nè viuentium oculi paterentur infernæ sedis horrorem: ille, inquam, qui excubis pietatis inuigilans, prò nefas, ingrata bonitate prouiderat, nè omnibus terram ciuitatis faciem relinquentibus, multos exules deserta respublica ac destituta patria sentiret. Sed viderit seculum, cui inter pœnas exilium computatur. Illis patria chara nimis, & totus affectus est in parentes: nos & parentes ipsos, si contra Dominum suaserint, abhorremus. Illis extra ciuitatem suam viuere grauis pœna est: Christiano, totus hic mundus, est vna domus. Vndè, licèt in abditum & abstrusum locum fuerit relegatus, admixtus Dei sui rebus, exilium non poterit computare. Adde quòd Deo integrè seruiens, etiam propria in ciuitate peregrinus est. Dum enim se à carnalibus desiderijs continentia sancti spiritûs abstinet, conuersationem prioris hominis exponens, etiam inter ciues suos, aut, propè dixerim, inter parentes ipsos, vitæ terrestris alienus est. Accedit, quòd etsi hæc talia, pœna possent videri, in huiusmodi tamen causis atque sententijs, quas ob approbandæ virtutis experimenta perperimur, nō est pœna, quia gloria est.

5. Cyprian exulat.

Exilium Christia. nus nō sentit.

est. Sed esto sanè nobis pœna exilium: illis vltimum crimen & pessimum nefas etiam ipsorum conscientia testis asscribat, qui possunt ignoscentibus irrogare, quod putant pœnam.

Nolo nunc describere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interìm transeo. Fingamus locum illum situ sordidum, squalidum visu, non salubres aquas habentem, non amœnitatem viroris, non vicinam litoris: sed rupes vastas syluarum, interque inhospitas fauces desertæ admodùm solitudinis, alia mundi parte summotum: Posset licèt talis locus habere nomē exilij, quò Cyprianus sacerdos Dei venerat, nónne si hominum ministeria deficerent, vel alites, vt Eliæ, vel vt Danieli Angeli ministrarēt? Abfit, vt credat aliquis cuilibet minimo, dūmodò in confessione nominis Christi constituto, aliquid defuturum. Tantum abest, vt Dei Pontifex ille, qui misericordiæ sem-per rebus institerat, horum omnium opibus indigeret.

3. Reg. 17. Dan. 14.

Iam nunc, quod secundo posueram loco, cum gratiarum actione repetamus, prouisum esse diuinitùs, etiam pro animo tanti viri, aptum & competentem locum, hospitium pro voluntate secretum, & quicquid apponi eis antè promissum est, qui regnum & iustitiam Dei quærunt. Atque vt omittam frequentiam visitantium fratrum, & ipsorum indè ciuium charitatem, quæ repræsentabat omnia, quibus videbatur esse fraudatus, admirabilem visitationem Dei non præteribo, qua antistitem suum sic in exilio esse voluit de secutura passione securum, vt imminentis martyrij pleniore fiducia nō exulem tantummodò Curubi, sed & martyrē possideret. Eo enim die, quo primùm in exilij loco mansimus, (nam & me inter domesticos comites dignatio charitatis eius delegerat exulem volūtarium: quod vtinàm & in passione licuisset) Apparuit mihi, inquit, nondùm somni quiete sopito, iuuenis vltra modum hominis enormis, qui cùm me quasi ad prætorium duceret, videbar mihi tribunali sedentis tum Proconsulis admoueri.

Matt. 6.

Visio S. Cypriani in exilio.

Is vt in me respexit, annotare statìm cœpit in tabula sententiam, quam non sciebam: nihil enim de me solita interrogatione quæsierat. Sedenim iuuenis, qui à tergo eius stabat, admodùm curiosus legit, quicquid fuerat annotatum: & quia verbis proferre non poterat, nutu declarante monstrauit, quid in literis tabulæ illius haberetur. Manu enim expansa & complanata ad spathę modum, ictum solitę animaduersionis imitatus, quod volebat intelligi, adinstàr liquidi sermonis expressit. Intellexi sententiam passionis futuram: rogare cœpi & petere continuò, vt dilatio mihi vel vnius diei prorogaretur, donec res meas legitima ordinatione disponerem. Et cùm preces frequenter iterâssem, rursùs in tabula nescio quid cœperat annotare: Sensi tamen de vultus serenitate, Iudicis mentem quasi iusta petitione commotam. Sed ille iuuenis, qui tamdiù de passionis iudicio gestu potiùs, quàm sermone, prodiderat, clandestino adhuc digitis, significare properauit. Ego quanuis non esset lecta sententia, etsi de identidem nutu concessam dilationem, quæ in crastinum petebatur, contortis pòst ingaudio dilationis acceptæ læto admodùm corde gauderem, metu tamen *impetratio-nis incertæ sic tremebam, vt reliquię formidinis cor exultans adhuc toto pectore pulsarent.

*interpretationis.

Quid hac reuelatione manifestius? quid hac dignatione felicius? Antè illi prædicta sunt omnia, quęcunque postmodùm subsecuta sunt. Nihil de Dei verbis imminutum, nihil de tam sancta promissione mutilatum. Singula deniquè secundùm quod ostensa sunt, recognoscite. Dilationem petit crastini, cùm de passionis sententia cogitaretur, posteà lanis, vt res suas die illo, quem impetrauerat, ordinaret. Hic dies vnus significabat annum, quo ille post visionem acturus in seculo fuerat. Nam vt manifestiùs dicam, eo die post exactum annum coronatus est, quo hoc illi ante annum fuerat ostensum. Diem autem Domini, etsi non annum in diuinis literis legimus, promissioni tamen futurorum debitum illud tempus accipimus. Vndè nihil interest, si sub diei significatione solus annus ostensus est: quia illud plenius debet esse, quod maius est. Quòd verò nutu potiùs, & non sermone, explanatum est, repręsentationi temporis seruabatur sermonis expressio. Solet enim tunc verbis quodcunque proferri, quotiès quicquid profertur, impletur. Nam & verè nemo cognouit, quarè hoc ei ostensum fuisset, nisi posteà quàm eodem die, quo viderat, coronatus est. Medio nihilominùs tempore imminens passio pro certo ab omnibus sciebatur: passionis tamen dies certus ab

Visionis eius interpretatio.

eisdem

Universidad de Deusto
Biblioteca

eisdem omnibus, quasi ignorantibus tacebatur. Sanè & in scripturis tale aliquid inue-
Luc.1. nio. Nam Zacharias sacerdos, promisso sibi per Angelum filio, quia non crediderat, ob-
mutuit: ità vt filij nomen scripturus potiùs, quàm relaturus, nutu tabulas postularet.
Meritò & hîc, vbi Dei nuncius passionem Antistitis imminentem nutu potiùs expres-
sit, & fidem admonuit & sacerdotem muniuit. Dilationis autem petendæ ratio, de or-
dinatione rerum, & de voluntatis dispositione veniebat. Quæ verò res illi, aut quæ vo-
luntas ordinanda, nisi ecclesiastici statûs? Suprema idcircò accepta dilatio est, vt quic-
quid circa pauperum fouendorum curam supremo iudicio disponendum fuerat, ordi-
naretur. Et puto propter nihil aliud, immò verò propter hoc tantùm, etiam indulgen-
tia ab ipsis, qui ciecerant, & qui occisuri erant, admissa est: vt præsens præsentes pau-
peres nouissimæ dispensationis extremis, & vt plenius dixerim, totis sumptibus rele-
uaret.

Xisti Pontificis martyrium. Ordinatis ergò tam piè rebus, & sic volûtate disposita proximabat dies crastinus. Iam de Xisto bono & pacifico sacerdote, ac propterea beatissimo martyre ab Vrbe nû-
cius venerat. Sperabatur iam iamque carnifex veniens, qui deuota sanctissimæ victimæ
colla percuteret: Et sic erant omnes dies illi quotidiana expectatione moriendi, vt co-
rona singulis posset asscribi. Conueniebant interim plures egregij & clarissimi ordinis
& sanguinis, sed & seculi nobilitate generosi, qui propter amicitiam eius antiquam se-
cessum subindè suaderent: & nè parùm esset nuda suadela, etiam loca, in quæ secede-
ret, offerebant. Ille verò iam mundum suspensa ad Deum mente neglexerat, nec sua-
delis blandientibus annuebat. Fecisset fortasse tunc etiam, quod à plurimis & fidelibus
petebatur, si diuino imperio iuberetur. Sed nec illa sublimis tanti viri gloria sine præco-
nio transeunda est, qua iam seculo tumescente, & de fidutia principum infestationem
nominis anhelante, ille seruos Dei, prout dabatur occasio, exhortationibus Dominicis
instruebat, & ad calcandas passiones huius temporis contemplatione superuenturæ cla-
ritatis animabat. Videlicet tanta illi fuit sacri cupído sermonis, vt optaret sic sibi passio-
nis vota contingere, vt dum de Deo loquitur, in ipso sermonis opere necaretur. Et hi
erant quotidiani actus destinati ad placentem Deo hostiam sacerdotis.

Cùm eccè Proconsulis iussu ad hortos eius, (ad hortos, inquam, quos inter initia
fidei suæ venditos, & Dei indulgentia restitutos, pro certo iterùm in vsus pauperum
vendidisset, nisi inuidiam de persecutione vitaret) cum militibus suis princeps repentè
subitauit, immò (vt veriùs dixerim) subitâsse se credidit. Vndè enim posset tanq̃ subitaū
Ad passio- improuiso impetu mens semper parata? Processit ergò iam certus expungi, quod dila-
nem vir san- fuerat retardatum. Processit animo sublimi & erecto, hilaritatem præferens vultu, &
ctissimus corde virtutem. Sed dilatus in crastinum, ad domum principis à prætorio reuertebatur,
imperterri- cùm subitò per Carthaginem totam sparsus rumor increbuit, perductum esse iam Ta-
tus profici- scium, quem præter celebrem glorioſa opinione notitiam, etiam de commemoratione
scitur. præclarissimi operis nemo non nouerat. Concurrebant vndique ueràm omnes ad spe-
ctaculum, nobis pro deuotione fidei gloriosum, gentilibus & dolendum. Receptũ eum
tamen & in domo principis constitutum, vna nocte continuit custodia delicata, ità vt
conuiuæ eius & chari in contubernio ex more fuerimus. Plebs interim tota solicita,
nè per noctem aliquid sine conscientia suî fieret, ante fores principis excubabat. Con-
cessit enim diuina tunc bonitas verè digno, vt Dei populus etiam in sacerdotis passio-
ne vigilaret.

Forsitan tamen quærat aliquis, quæ causa fuerit à prætorio reuertendi ad princi-
pem: & volunt hoc scilicet quidam de suo, tunc Proconsulem noluisse. Absit, vt in re-
bus diuinitùs gestis segnitiem siue fastidium Proconsulis conquerar. Absit, vt malâ hoc
intrà conscientiam religiosæ mentis admittam, vt de tam beatissimo martyre ructus
hominis indicaret. Sed crastinus dies ille, quem ante annum dignatio diuina prædixe-
rat, verè crastinus esse debebat.

Illuxit deniquè dies alius, ille signatus, ille promissus, ille diuinus, quem si Tyrannus
ipse differre voluisset, nunquàm prorsùs valeret, dies de conscientia futuri martyris ex-
tus, & discussis per totum mundi ambitum nubibus, claro sole radiaret. Egressus ea
domum principis, sed Christi & Dei princeps, & agminibus multitudinis mixtæ ex
omni parte vallatus est. Sic autem comitatui eius infinitus exercitus adhærebat, qua-
si ad expugnandam mortem manu facta veniretur. Eundi autem interfuit tra-

tus stadij. Benè verò, & quasi deindustriâ factum, vt & locum congruentis certaminis
præteriret, qui ad coronam iustitiæ consummato agone currebat. Sed vbi ad Prætori-
um ventum est, nondum procedente Proconsule, secretior locus datus est. Illic cùm
post iter longum nimio sudore madidatus sederet, (sedile autem erat fortuito linteo te-
ctum, vt & sub ictu passionis Episcopatûs honore frueretur) quidam ex tesserarijs,
quondàm Christianus, res suas obtulit, quasi vellet ille vestimentis suis humidis sicci-
oramutare: qui videlicet nihil aliud in rebus oblatis ambiebat, quàm vt proficiscentis
ad Deum martyris sudores iam sanguineos possideret. Cui ille respondit, & dixit: Me-
delas adhibemus querelis, quæ hodiè forsitan non erunt. Mirum si cõtempsit laborem
corpore, qui mortem mente contempserat? Quid plura? Subitò Proconsuli nunciatus
est. Producitur, admouetur, interrogatus de suo nomine, se esse respondit: Et hactenùs
verba. Legit itaque de tabula iam sententiam Iudex, quam nupèr in visione non lege-
rat, sententiam spiritalem non temerè dicendam, sententiam Episcopo tali & tali teste
condignam, sententiam gloriosam, in qua dictus est sectæ suæ signifer, & inimicus de-
orum, & qui suis futurus esset documento, & quòd sanguine eius inciperet disciplina
sanciri. Nihil hac sententia plenius, nihil verius. Omnia quippè, quæ dicta sunt, licèt à
gentili dicta, diuina sunt. Nec mirum vtiquè, cùm soleant de passione pontifices pro-
phetare. Signifer fuerat, qui de ferendo signo Christi docebat. Inimicus deorum, qui
idola destruenda mandabat. Documento autem suis fuit, qui multis pari genere secu-
turis, prior in prouincia martyrij primitias dedicauit. Sanciri etiam cœpit eius sangui-
ne disciplina. Sed martyrum, qui doctorem suum imitatione gloriæ consimilis æmulati,
ipsi quoquè disciplinam exempli sui proprio cruore sanxerunt. Et cùm exiret Prætorij
fores, ibat comes militum turba: & nè quid in passione deesset, centuriones & tribuni
latus texerant. Ipse autem locus in æquali est, vbi pati contigit, vt arboribus ex omni
parte densatis, sublime spectaculum præbeat: sed per enormitatem spatij longioris vi-
su denegato per confusam nimis turbam pressuram personæ facientes, in ramos arbo-
rum repserant, nè vel hoc illi negaretur, vt ad Zachæi similitudinem de arboribus vi-
deretur. Luc.19.

Plebs nume rosissima stipat ad mortem euntem.

Sed iam ligatis per manus suas oculis, moram carnificis vrgere tentabat, cuius
munus est ferrum: & labente dextera, gladium vix trementibus digitis circuibat, do-
nèc ad perpetrandam preciosi viri mortem clarificationis hora matura Centurionis
manum, concesso desupèr vigore firmatam, permissis tandèm viribus, expediret. O be-
atum Ecclesiæ populum, qui Episcopo suo tali & oculis pariter, & sensibus, & quod
est amplius, publicata voce compassus est: & sicut ipso tractante semper audierat, Deo
iudice, coronatus est. Quanuis enim non potuerit euenire, quod optabant vota cõmu-
nia, vt consortio paris gloriæ plebs tota pateretur: quicunq; sub Christi spectantis ocu-
lis, & sub auribus sacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum voti sui testem legati-
onis quodammodò literas ad Deum misit. Sic consummata passione perfectum est, vt
Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam sacerdotales coronas in
Africa primus imbueret: quia & talis esse post Apostolos prior cœperat. Ex quo enim
Carthagini Episcopatûs ordo numeratur, nunquàm aliquis, quanuis ex bonis sacer-
dotibus, ad passionem venisse memoratur: licèt semper Deo mancipata deuotio, dica-
tia hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam
Domino cõsummante, profecit, vt in ciuitate ipsa, in qua taliter vixerat, & in qua prior
fecerat multa preclara, prior etiam sacerdotij cælestis insignia glorioso cruore deco-
raret.

Plebs tota cupit cũ eo feriri.

S. Cyprianꝰ primꝰ mar-tyr in Car-thagineñ Episcopis.

Quid hoc loco faciam? Inter gaudium passionis, & remanendi dolorem, in partes
diuisus animus, & angustum nimis pectus, affectus duplices onerãt. Dolebo, quòd non
comes fuerim? sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo? sed dolco,
quòd comes non sim. Verum vobis tamen & simpliciter confitendum est, quod
& vos scitis, in hac me fuisse sententia. Multùm, ac nimis mul-
tùm de gloria eius exulto: plùs tamen doleo,
quòd remansi.

ITEM

Nota, quæ in sanctum virum sen-tentia latã cõtinuerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ITEM PASSIO EIVSDEM BEATISSIMI CYPRIANI, VT HABETVR IN VETVSTIS MS. *codicibus, ex qua citantur quædam ad verbum à B. Augustino.*

Constans responsum beatissimi martyris.

IMperatore Valeriano quartùm, & Gallieno tertiùm cõsulibus, tertio Calendarum Septembrium, Carthagine in secretario Paternus procõsul Cypriano Episcopo dixit: Sacratissimi Imperatores Valerianus & Gallienus literas ad me dare dignati sunt: quibus præceperunt eos, qui Romanam religionem non colunt, debere Romanas ceremonias recognoscere. Exquisiui ergò de nomine tuo. Quid mihi respondes? Cyprianus Episcopus dixit: Christianus sum, & Episcopus. Nullos alios deos nouì, nisi vnum & verum Deum, qui fecit cælum & terram, mare & quæ in eis sunt omnia. Huic Deo nos Christiani deseruimus: hunc deprecamur diebus ac noctibus, pro nobis, & omnibus hominibus, & pro incolumitate ipsorum Imperatorum. Paternus procõsul dixit: In hac ergò voluntate perseuéras? Cyprianus Episcopus respondit: Bona voluntas, quæ Deum nouit, immutari non potest. Paternus proconsul dixit: Poteris ergò secundùm præceptũ Valeriani & Gallieni, exul ad vrbem Curubitanam proficisci? Cyprianus Episcopus dixit: Proficiscor. Paternus proconsul dixit: Non solùm de Episcopis, verumetiam de presbyteris mihi scribere dignati sunt. Volo ergò scire ex te, quot sint presbyteri, qui in hac ciuitate consistunt. Cyprianus Episcopus respondit: Legibus vestris bene atque vtiliter censuistis, delatores nos non esse. Itaque detegi & deferri ì me non possunt: in ciuitatibus autem suis inuenientur. Paternus proconsul dixit: Ego hodiè in hoc loco exquiro. Cyprianus dixit: Cùm disciplina prohibeat, vt quis se vltrò non offerat, & tuæ quoquè censuræ hoc displiceat: nec offerre se ipsi possunt, sed à te exquisiti inuenientur. Paternus proconsul dixit: A me inuenientur. & adiecit: Præceperunt etiam, nè in aliquibus locis conciliabula fiant, nec cœmetria ingrediantur. & quis itaque hoc tam salubre præceptum non obseruauerit, capite plectetur. Cyprianus Episcopus respondit: Fac quod tibi præceptum est.

Deportatur in exilium.

Tunc Paternus proconsul iussit beatum Cyprianum Episcopum in exilium deportari. Cumque diù ibidèm moraretur, successit Aspasio Paterno proconsuli Galerius Maximus proconsul, qui sanctum Cyprianum Episcopum ab exilio reuocatum, sibi iussit præsentari. Cumque Cyprianus sanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto Aspasij Paterni tunc proconsulis datus fuerat, regressus esset, ex sacro præscripto in hortis suis manebat. Indè quotidiè sperabat veniri ad se, sicut illi ostensum fuerat. Et cùm illic demorarentur, repentè Idibus Septembris, Tusco & Basso consulibus, venerunt ad eum principes duo: vnus strator officij Galerij Maximi proconsulis, qui Aspasio Paterno successerat: & alius equistrator à custodijs eiusdem officij: qui & in curriculum eum leuauerunt, in medioque posuerunt, & sic perduxerunt: vbì idem Galerius Maximus proconsul bonæ valetudinis recuperandæ gratia secesserat. Et ità idem Galerius Maximus proconsul in aliam diem Cyprianum sibi reseruari præcepit. Et eo tempore beatus Cyprianus ductus ad principem, & stator rem eiusdem officij Galerij Maximi proconsulis, clarissimi viri, secessit, & in hospitium eius cum eo in vico, qui dicitur Saturni, inter Veneriam & Salariam mansit. Illuc vniuersus populus fratrum conuénit. Et cùm hoc sanctus Cyprianus comperisset, custodiis puellas præcepit: quoniam omnes in vico ante ianuam hospitij principis manerent. Et ità altera die, octauadecima Calendarum Octobrium, manè multa turba conuenit ad Sexti, secundùm præceptum Galerij Maximi proconsulis. Et ità idem Galerius Maximus proconsul eadem die Cyprianum sibi offerri præcepit, in atrio Saucialo residenti.

Reuocatus manet in hortis suis.

Vide in sancto Episcopo vigilantiam pastoris erga puellas seruãdas.

Cumque oblatus fuisset, Galerius Maximus proconsul Cypriano Episcopo dixit: Tu es Thascius Cyprianus? Cyprianus Episcopus respondit: Ego sum. Galerius Maximus proconsul dixit: Tu Papam te sacrilegæ mentis hominibus præbuisti? Cyprianus Episcopus respondit: Ego. Galerius Maximus procõsul dixit: Iusserunt te sacratissimi Imperatores cæremoniari. Cyprianus Episcopus dixit: Non facio. Galerius Maximus ait: Consule tibi. Cyprianus Episcopus respondit: Fac quod tibi præceptum est. in re tam iusta, nulla est consultatio. Galerius Maximus collocutus cum consilio, sentẽtiam vix ægrè dixit verbis huiusmodi: Diù sacrilega mente vixisti, & plurimos nefariæ tibi consputationis homines aggregâsti, & inimicum te dijs Romanis & sacris legibus constituisti, nec te pij & sacratissimi principes Valerianus & Gallienus Augusti, & Valerianus nobilissimus Cæsar ad * sectam cæremoniarum suarum reuocare potuerunt. Et ideò cùm sis nequissimorum criminum auctor & signifer deprehensus, eris ipse documẽto his, quos scelere tuo tecùm aggregâsti: sanguine tuo sancietur disciplina. Et his dictis, decretum ex tabella recitauit: Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet. Cyprianus Episcopus dixit: Deo gratias.

Sentẽtia in eum plata.

* cõsensum

Post hanc verò sententiam turba fratrum dicebat: Et nos cum ipso decollemur. Propter hoc tumultus fratrũ exortus est, & multa turba cum prosecuta est. Et ità idem Cyprianus in agrum Sexti perductus est, & ibì se lacerno birro expoliauit, & genu in terram flexit, & in orationem se Domino prostrauit. Et cùm se dalmatica expoliâsset, & diaconibus tradidisset, in linea stetit, & cœpit speculatorem sustinere. Cùm venisset autem speculator, iussit suis, vt eidem speculatori vigintiquinq; aureos darent. Linteamina verò & manualia à fratribus ante eum mittebantur. Posteà verò beatus Cyprianus manu sua oculos sibi texit. Qui cùm lacinias manuales ligare sibi non potuisset, Iulianus presbyter & Iulianus subdiaconus ei ligauerũt. & ità beatus Cyprianus passus est, eiusq; corpus propter gentilium curiositatem, in proximo positum est cum cereis & scholaribus, in areis Macrobij Candidi procuratoris, quæ sunt in via Mappalicnsi iuxta piscinas, cum voto & triumpho magno. Post paucos autem dies Galerius Maximus proconsul decessit. Passus est autẽ beatissimus Cyprianus martyr die octauadecima Calendarum Octobrium, sub Valeriano & Gallieno Imperatoribus: regnante verò Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

25. aureos iubet dari speculatori.

Nota corpus eius positũ cum cereis.

SERMO BEATI AVGVSTINI EPISCOPI DE S. CYPRIANO EPISCOPO ET MARTYRE. *Eius Sermonis meminit Possidius in Indiculo operum S. Augustini.*

SErmonem à nobis debitum auribus & cordibus vestris, exigit tam grata & religiosa solennitas, qua passionem beati martyris celebramus. Tristis proculdubiò tunc Ecclesia fuit, non damno cadentis, sed desiderio recedentis, semper cupiens videre præsentem tam bonum rectorem atque doctorem. Sed quos afflixerat solicitudo certaminis, consolata est corona victoris: & nunc non solùm sine vlla tristitia, verumetiam cum ingenti lætitia, cuncta, quæ tunc gesta sunt, legendo recolimus: dieque isto nobis gaudere concessum est, non timere. Neque enim formidamus terribiliter venientem, sed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque, vniuersam illam fidelissimi, & fortissimi, & glorioſissimi martyris passionem, cum exultatione recordari præteritam, quam tunc fratres sustinuére futuram. Primò igitur, quòd pro fide confessionis Christi, in exilium Curubin missus est, nõ sancto Cypriano aliquid nocitum, sed multùm illi prætitum ciuitati. Quò enim ipse mitteretur, vbì ille non esset, propter cuius testimonium mittebatur? Christus ergò, qui ait: Ecce ego vobiscùm sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, in omni loco membrum suum excipiebat, quocunquè furor inimici pellebat. O stulta infidelitas persequentis. Si quæris exilium, quò Christianus iubeatur ire, prius, si potes, inueni, vndè Christus cogatur exire. De patria sua in alienũ peregrinum.

Solennitas tam antiqua S. Cypriani.

Curubitanũ exilium.

Matt. 28.

Sed iam commemorare & considerare delectat post illud, quod Cyprianus nõ sentirat, sed inimicus parabat exilium, quid ex ordine passionis ipsius consecutũ sit. Cùm enim Cyprianus sanctus martyr, electus à Deo de ciuitate Curubitana, in qua exilio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Passio eius diuinitùs illi reuelata.

præcepto Aspasij Paterni proconsulis missus fuerat, regrederetur, in hortis suis manebat: & indè quotidiè sperabat veniri ad se, sicut ostensum erat illi. Quid iam fremeret persecutoris impetus aduersùs cor semper paratum, accedente etiam Domini reuelatione firmarum? Quandò enim desereret patientem, qui non est passus præoccupari nescientem? Iam ergò quòd ad eum passioni exhibendum duo missi sunt, qui eum etiam secùm in curriculum leuauerunt, in medioque posuerunt: & hoc diuinæ admonitionis

Esa. 53. fuit, vt gaudens recoleret, ad eius se corpus pertinere, qui inter iniquos reputatus est. Christus nanq; inter duos latrones ligno suspensus, ad exemplum patientiæ præbebatur: Cyprianus autem inter duos apparitores ad passionem curru portatus, Christi vestigia sequebatur. Quid illud, quòd cùm in alium diem dilatus, apud custodes esset, ac illuc se multitudo fratrum ac sororum congregans, pro foribus pernoctaret, custodiri

Exemplum boni pastoris. puellas præcepit, quanta intentione considerandum, quanta laude prædicãdum, quanto præconio commendandum est? Vicina corporis morte, non moriebatur in animo pastoris vigilantia pastoralis, & cura tuendi Dominici gregis vsque ad extremum vitæ huius diem mente sobria tenebatur: nec excutiebat ab animo diligentiam fidelissimi dispensatoris manus tam proxima cruenti carnificis. Ità se martyrem cogitabat futurum, vt esse non obliuisceretur Episcopum: magis curans, quam rationem pastorum

Iohan. 20. principi de commissis sibi ouibus redderet, quàm quid infideli proconsuli de fide propria responderet. Amabat quippe eum, qui Petro dixerat: Amas me? Pasce oues meas. Et pascebat oues eius, pro quibus sanguinem fundere, illum imitans, properabat. Custodiri puellas præcepit, sciens se non solùm habere simplicem Dominum, sed etiam versipellem aduersarium. Itaq; aduersùs leonem apertè frementem, in confessione virile pectus armabat: aduersùs insidiantem lupum gregis, sexum fœmineum muniebat.

Ità verè sibi consulit, qui Deum iudicẽ cogitat, apud quem causam gestæ huius vi-

2. Cor. 5. Optima præparatio ad mortẽ. tæ, atque ab illo sibi muneris iniuncti quisque dicturus est. Vbi omnis homo recipiat, ic ut testatur Apostolus, quæ per corpus gessit, siue in bonum, siue in malum. Ità sibi consulit, qui ex fide viuens, & satagens nè ab extremo præoccupetur die, extremum cotidie putat omnem diem, & sic Deo placitos mores perducit vsque ad extremum diem. Ità sibi beatus Cyprianus Episcopus misericordissimus, & martyr fidelissimus consulebat: & non sicut cum lingua subdola diaboli per os possessi à se impij iudicis monere videbatur, dicens: Consule tibi. Cùm enim eius immobilem mentem videret, quandò ei dixerunt, Iusserunt te principes cæremoniari: respondit que ille, Non facio: adiecit, & ait: Consule tibi. Ipsa est lingua subdola diaboli, etsi nõ huius, qui nesciebat quid loquebatur, diabolius tamen, qui per eum loquebatur. Loquebatur enim proconsul, non tam secundùm

Ephes. 5. principes homines, quorum iussa sibimet iniuncta iactabat: quàm secundùm principem potestatis aëris, de quo Apostolus dicit: Qui operatur in filios diffidentiæ. Quem per huius quoquè linguam operari Cyprianus nouerat, quod ipse non nouerat. Nouerat, inquam, Cyprianus, cùm à proconsule audiret, Consule tibi: quod caro & sanguis dicebat stolidè, hoc diabolum dicere subdolè: atq; intuebatur in vno corpore duos, illum oculis, illum fide. Nolebat eum iste mori, nolebat ille coronari. Proindè circa illum pacidus, circa illum cautus: huic apertè respondebat, illum occultè vincebat. Fac, inquit, quod tibi præceptum est. In re tam iusta nulla est consultatio. Consulit enim, qui consilium vel impertit, vel quærit. Sed proconsul non à Cypriano consilium accipere volebat, sed eum potiùs, vt à se acciperet, admonebat. At ille: In re, inquit, tam iusta, nulla est consultatio. Non adhuc consulo, quia non adhuc dubito. Abstulit enim mihi dubitationem ipsa iustitia. Iustus autem, vt securus moriatur in carne, certus viuit in fide. Præcesserant Cyprianum multi martyres, quos flagrantibus exhortationibus suis ad vincendum diabolum accenderat: & erat vtiquè iustum, vt quos veridicus loquendo præcesserat, patiendo intrepidus sequeretur. Ergò in re tam iusta, nulla est consultatio. Quid ad hæc dicamus, quid ad hęc exultemus tanta conceptione gaudiorum? In quid erumpat cor nostrum & os nostrum, nisi in ipsam venerabilis martyris vltimam vocem? Cùm

Deo gratias, dicit fortissimus martyr, dũ cædi capite iubetur. enim Galerius Maximus decretum ex libello recitásset, Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet: respondit ille, Deo gratias. Habentes igitur de re tanta memoriam præsentis loci, festiuitatem solennissimi diei, propositionem saluberrimi exempli, omnibus medullis nostris dicamus & nos, DEO GRATIAS.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS NICETAE, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

Victricia martyris Nicetę hodiè celebramus certamina, non quem princeps Apostolorum Petrus erudijt, & qui Pontificis Clementis fuit socius, & quem Commodus Tyrannus propter Christum illato consummauit martyrio. Non conuenimus, vt huius celebremus certamina: sed quem (Quod ad laudem quidem est præclarius & præstantius) regio tulit barbara. Sciũt omnes fluuium Istrum, magnitudine quidem inter fluuios clarum, quem lingua eius regionis appellat Danubium. Gotthos autem, qui illo tempore excesserant è patria, fluuius habebat accolas. Hic ergò admirãdus Nicetas, natus è Gotthicis seminibus, & primum honorem apud illos nactus, tam propter claritatem generis, quàm propter aliam animi & corporis indolem & dexteritatem, non erat vita Gothus, nec moribus, nec fide. Nam genus quidem vincebat ingenium: amor autem in Christum, barbaram opinionem: studium verò virtutis, intemperantiam Gotthicam & seritatem.

15. Septembris.

Gotthi Danubij accolæ.

Hic autem in adolescentia hauserat sacra fluenta doctrinæ Theophili. Quem quidem Theophilum, cùm eius fidei fuisset commissus Gotthorum Pontificatus, accepimus interfuisse primæ synodo Nicenæ, manuque & lingua apud omnes confirmâsse dogmata pietatis. Cùm autem non multum interceSSisset temporis, & in gente Gotthorum bella erupissent intestina, & essent diuisi in duas partes, & vni quidẽ præesset *Phritigernes, altera autem valdè terribili paréret Athanaricho, hic Athanarichus, susceptis maximis copijs expeditione aduersùs Phritigernem, qui erat quidem eiusdem generis, sed erat ab eo auulsus, victoria parta, erigit trophæum. Quamobrèm Phritigernes in rebus suis afflictis spectauit ad Romanam dexteram, & veniens transfuga, petiuit auxilium. Valens autem Christi inimicus, eo tempore tenebat sceptra Romana. Qui cùm iussisset ijs, qui erant in Thracia, militibus ferre opem exuli, Phritigernes, Thracio exercitu accepto, & eo, qui sibi remanserat, transmittit Istrum. Itaque ferentes diuinam Christi Crucem, præcedentem omnes suas copias, prælio confligunt cum aduersarijs, & eum, qui vicerat, facilè vincunt, & illius multitudo partim quidem cæditur, partim capitur, cùm Athanarichus turpissimè cum paucis suæ vitæ fuga cõsuluisset. Hæc fuit causa & occasio, cur multi ex ijs, qui præcesserunt, Gotthis, religionem amplexi sint Christianam.

Theophilus Gotthorũ Episcopus.

*Fridiger-nes.

Nota S. Crucis vim

*Vr philus autem fuit Theophili successor in munere Pontificali, qui cum eo quoquè synodo Nicenæ interfuerat eadem sentiens, & posteà confederat cum ijs, qui Constantinopoli in secunda sancta synodo fuerunt congregati. Hic cùm esset vir prudens & doctus, inuénit figuras literarum, & sonos Gothicæ voci conuenientes, & cùm in eis sacram nostram & diuinitùs inspiratam scripturã è Græca in linguam Gotthicam verterem, omni studio & diligentia effecit, vt eam discerent, qui erant suæ gentis. Quamobrem magnũ incrementum accipiebat pietas apud barbaros, & indiès proficiebat. Athanarichus autem cùm procedente tempore se à damno, quod acceperat, recreâsset, & in locum pristinum reuertisset, non peruénit tamen ad pietatem & veram religionem: sed multos quidem ex Christianis Gotthicis & Barbaris subijciebat supplicijs: magis autem mouebatur aduersùs generosum Nicetam, qui & generis claritate, & pietate superabat eos, qui erant sui generis. Gratiano autem pio & clementi Romanum ac paternum administrante Imperium, impius & cædem spirans Athanarichus, ipse per se aduersùs pios cædem parabat, & efficiebat, vt qui ei parebant, ipsum imitarentur. Isti ergò Dei hostes execrandi, cùm pietas martyris in dies prædicaretur, ægrè ferebant, minabantur, indignabantur, aggrediebantur eum de medio tollere. Quæ quidem Nicetas parùm curans, nihilominùs pergebat prædicare pietatem. Tandèm in iram apertam erumpentes, repentè martyrem inuadunt eo tempore, quo prædicabat, ipsumque rapiunt, & vi trahunt, & vrgent, vt fidem abiurer. Sed ille quidem nec verbis, nec factis de-

*Vlphilas

Athanarichus persequitur Christianos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sistens à pietate,& à libera Christi confessione,ludum & irrisionem esse ostendebat illorum inuasionem.Illi autem cùm contriuissent partes eius corporis,(ó insaniam) eum etiam in ignem inijciunt. Sed sic quoquè patiens sanctus, neq; lingua desistebat Deum hymnis celebrare,neque corde in eum credere. Quocircà ad finem vsq; immobilis seruans confessionem,cum multis alijs,qui erant eiusdem generis & fidei, dignus fuit habitus coronis martyricis, anima sua in manus Dei tradita.

S. Niceras in ignem mittitur.

Abit ad cælos.

Marianus autem quidam vir pius, Cilix genere,ex ciuitate,quæ illic est,ortus,nomine Mopsuestia, illo tempore versans in locis, quæ sunt circa Istrũ, propter fidei coniunctionem & morum similitudinem, quæ quidem magna ex parte inter se conuenirent, euaserat martyri familiaris & amicus,& degebat in eisdem ædibus.Hic postquàm ille finem accepisset martyricum, cõsiderabat,& multas apud se versabat cogitationes, quonam modo posset corpus amici accipere, maximè tali fine ornatũ. Cùm ergò sic consideraret, tandèm intempesta nocte propter merum Athanarici,(ipse enim nõ permittebat,vt acciperetur corpus martyris) accedens in eum locũ,in quo erant proiectæ sanctorum reliquiæ, quoniam ignorabat, quodnam esset, quod quærebatur, ab eo docetur,à quo Magi didicerunt illius adorationem. Virtus enim quædam cælestis & incorporea, stellæ forma susceptа, bonum præcedebat Marianum apertè & euidenter, neq; destitit hoc facere illa stella, quę apparebat, donèc ostendit id, quod desiderabatur. Id autem erat non reliquię aliquæ & pars, sed corpus integrum illius verè beatæ animæ. Quod quidem apparuit igne fuisse potentius, sicut etiam volebat eius appellatio, nisi quòd solùm quędam seruabat vestigia, neq; ea aperta, sed vt tantùm apparerent, id cum igne esse congressum. Hoc ergò sacrum corpus cùm thecæ imposuisset, martyricis, vt oportet,& sacris id honorans orationibus, transfert in suam patriam, & tunc ipsum domi suæ deponit.

Matt.2. Nota rem miram.

S. Niceтæ corp⁹ ignis non læsit.

Templum S. Nicetæ.

Sed quanuis illud ità se haberet,& maneret in domo priuata, publicas tamè effundebat curationes. Etenim cùm esset domus bonæ animæ,non satis habebat vnis ędibus sua circunscribere miracula : sed erat communes deliciæ Mopsuestanorum,immò verò eorum quoquè, qui aliundè ventitabant,vsus fructus, qui non consumebatur. Procedente autem tempore, templum quoquè excitatur martyri, & ipsum corpus suscipit venerandum, apertissima decętero conferens beneficia, & resistens omnibus morbis & vitijs. Illa tamen domus, quę athleram primò accepit hospitio, ditatur pollice sacro illius domûs,& hanc propriam gratiam amico Mariano dat ille egregius Nicetas, honorans amicitię leges & hospitalitatis. Quod quidem nulli alij sinit facere, in hoc quoquè amico gloriam tribuens.Etenim Auxentius,qui erat dictę ciuitatis Episcopus,cùm aggressus esset eius corporis aliquid diuidere & accipere, nihil quidem accepit eorum, quę volebat : eum autem non paruus inuasit metus,nec eiusmodi,vt non in apertũ prodiret, aut lateret, sed quo cius quoquè anima fuerit valdè agitata, & alios docuerit ista quę vidit, & terrore, quo est affectus, vt nemo deincèps manum audacem porrigeret. Quo neque vllam partem eius corporis, cùm esset præter ipsius sententiam,auelleret. Quonam modo autem metus hic acciderit, & quibusnã verbis prohibitus fuerit, nè aggrederetur, explicabimus.

Nota anti. quũ morẽ adhibendi reliquias in templorũ consecratione.

Excitauit hic quidem Pontifex, amicus martyrum, templum victoria insignibus martyribus, Taracho, Probo & Andronico, quod positũ est ante muros ciuitatis Mopsuestiæ. Cùm autem ipsorum sanctorũ ei deessent reliquię ad cõsecrationem templi ædificati, eas autem haberet vrbs illi propinqua, nomine Anabarza, ei promissa reliquiarum huius præclari Nicetæ, illorum martyrum accipit reliquias. Cùm itaque oporteret impleri id, quod promissum fuerat, & sepulcrum fuisset effossum, & sublatus esset lapis,qui fuerat impositus, protinus quidem confringitur marmor,nulla apparente causa : apparet autem mortuus, habens membra honestè composita, & corpus à priori corpore nihil differẽs. Cùm ergò eum oporteret accipere partem corporis, & illud tetigisset manus eius, qui sepulcrum effoderat, nihil quidem ea accipit, fit autem manus arida, metusque & tremor statim inuadit eum, qui id ausus fuerat. Deindè fit terræmotus, & crumpunt tonitrua, & frequentia micant fulgura, ijs, qui aderãt, afferentia metum intolerabilem. Quod quidem cùm sacrosanctus adspexisset Auxentius,(sanè enim intelligebat, quid Deus significaret) eius quidẽ, qui passus fuerat, manum audacem adducit ad reliquias, non vt rursùs aliquid accepturam, sed potiùs vt tacitè peritura veniam

Nota Lector.

veniam audaciæ,& consecuturam curationem. Est enim, dicebat, tibi, ô sancte, multo facilius,cùm sis bonus,& boni imitator,curare, quàm lædere : Et si illud vel nolens prębuisti,quomodò non hoc magìs dabis ex tui animi sententia?Curatur itaque affecta manus,& prædicat virtutem & bonitatem eius, qui curauerat. Deindè verò Pontifex, cùm sacrum eius sepulcrum honorâsset hymnis & glorificationibus, ei pristinã figuram restituit, nulla in re mutato,nisì quòd se habebat meliùs & honestiùs.

Sic glorificat Deus eos, qui ipsum glorificãt: sic magnificat eos, qui ipsum magnificant. Non vniuersum hîc donans : minimè: sed ex his futura prębens conijcienda. Namquę hîc dantur, etsì inter omnia sensilia sint præstantissima, auribus tamen significantur,& oculis compræhenduntur: Quæ autem illic sanctis manent,neque oculus vidit,neque auris audiuit, neque in cor hominis asscenderunt. Talia enim sunt, vt didicimus, quæ à Deo parata sunt ijs, qui ipsum diligunt. Quæ detur nobis omnibus cõsequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen. Esa.64. 1. Cor.2.

MARTYRIVM SANCTAE ET MAXIME BENEDICTAE MARTYRIS EVPHEMIAE,

authore Simeone Metaphraste.

Iocletiano tenente sceptra Romani Imperij, Prisco autem Asiæ Proconsule, aduersùs Christianos grauis ſpirabat persecutio,sæuaque & formidabilis.Erat autem Prisco assessor quidam Sophista, nomine Apellianus, fungens munere sacerdotij dei, qui apud eos falsò nominatur, Martis. Cùm ergò huius adulterini dei festum instaret anniuersarium, literæ & edicta per vniuersam venerũt Chalcedonem. In ea enim peragebantur sacrificia, nam ibi erat templum Martis, & insigne illius simulacrũ. Vocabãt autem edicta ciues ad festum,& eos, qui habitabant circa Chalcedonem. Minabantur verò mortem & supplicia ijs, ad quos erant ventura, si non persuaderentur, vt adorarent dæmones. Tubæque clarè sonantes & terribiliter, erant signum conueniendi ad templum. Quibuscunque ergò execranda quidẽ sacrificia & abominanda ciusmodi religio erat odio, econtrà autem firma erat sanctitas, & pietas, & fides in Christum, ij vitantes congressionem cum impijs & concilium vanitatis, per quasdam classes se in domibus includentes, aut in solitudinibus, vacabant precibus & orationibus, veroque & soli Deo cultum offerebant rationalem. Quorum vnus quoquè erat chorus, qui inprimis benedicta & clara martyre Euphemia decorabatur. 16. Septembris.

Festũ Martis apud Chalcedonem.

S. Euphemiæ parentes.

Euphemia, inquam, quæ conuenienter suo nomini vniuersum orbem terræ sua fama erat complexa. Quæ patrem quidem habebat quendã è senatu, & qui aliquot gesserat magistratus: erat autem ei nomen, Philophron:matrem verò valdè piam & honestam,quę vocabatur Theodorosia: quę etiam à Deo donũ data fuerat omnibus egentibus,illorum faciens omnia, quæ sua erant,& cuius erat in eos manus larga & munifica. Ex quibus orta Euphemia, apparuit germen radici conueniens, ramus annuens ad pietatem veramque religionem, & longè pinguissimus fructus misericordiæ. Cùm illud ergò dæmonum perageretur sacrificium, non negligendum, sed maximè curandũ duxit,ea significat Proconsuli. Protinùs autem compræhenditur cùm multa alia multitudo Christianorũ, tum ipse quoquè diuinus chorus, in quo erat præclara hæc virgo Euphemia, quæ & corporis pulchritudine, & virtutis specie, & ætatis flore, & generis claritate, inter eos lucebat velutì stella lucidissima. Ad quadraginta autem & nouem, congregatorũ erat ille sacer chorus. Qui cùm fuissent compræhensi, producti sunt in conspectum Proconsulis. Ille autem eos priùs inducens admonitione, conabatur abducere à pietate, bonis terræ volens eos demulcere, qui cupiebant cælestia : dicebat enim : Sacrificate magno deo Marti, vt eius beneuolentia, & ab Imperatoribus danda felicitate vos dignos efficiatis,& plurima consequamini munera & honores. Cui diuinus ille chorus,tanquàm vno animo & vno ore: Nos,dixerunt,ô Procõsul,Deũ verum Euphemiæ cum alijs compræhẽditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Constantia martyrum.

colere didicimus,cuius verbo ex ijs,quę non erant,constitutũ est vniuersum,cælum,& terra,& omnia,quæ sunt in eis: neq; vllum aliũ deum scimus, præter hunc, neque adorare (Absit, Rex CHRISTE) sustinebimus. Tua autem dona & honores, alios allicians, eosq;,qui sunt pusillanimi,& parua concupiscũt,deliniãt.Hęc enim à nobis parui fiunt, & vix vllam eorum ducimus rationem,cùm solùm amemus honorem, qui est in cælo, quem,vitam immortalem & regnum Dei vocamus. Sic quidem dixit ille glorioſus exercitus, qui habebat ducem benedictam Euphemiam.

Tyrannus autem ne sic quidem desperãs fore, vt eis persuaderet, sed sibi bonam de eis spem prębens,(admirabatur enim illos adspiciens,& videns illorum liberale ingenium, & generosos spiritus, neque volebat tam pulchrum & ornatũ cœtum pœna afficere) fecit rursùs periculum martyrum constantiæ, & pro viribus studuit eos à sua traducere sententia: Cùm videam,dicens,in vobis multam elucere intelligentiam,de vestra natione nondùm spem abijcio,sed scio fore,vt mihi credatis cõsulenti ea, quę sunt bona & vtilia, & non pro honore eligatis ignominiam, & pro delicijs & gloria dedecus, & videre tam pulchram iuuẽtutem & florem corporis, quæ sunt omnibus hominibus iucundissima,grauibus tormentis affici & laniari. Ad hæc rursùs liberè sancti: Nos, dixerunt,ô Proconsul,eadem rursùs dicimus,quòd maximum existimamus dedecus,si cæmentem & intelligentiã à Deo acceperimus,deos nominemus ea, quæ non sunt solùm muta & surda,sed etiam mente & sensu vacua.Quæ autem nobis inferes supplicia, tantũ abest vt ea existimemus terribilia, vt contrà magis timeamus,nè,si sint leuia & moderata, non possint esse satis accuratum testimonium Dei in nos virtutis & potentiæ. Sed nè prolixiori vtaris oratione, fac eius rei periculum: & tunc scies apertè, nos facilius laturos esse cruciatus,quàm tu sis intentaturus.

Ecce quid efficit magnus Christi amor.

Ad iram Tyrannum accendit hæc oratio, & statim tormentis subiecti fuere martyres. Tormenta aũt fuerunt nõ parua,neq; paruo tempore durârunt, sed ad nouemdiales dies fuere producta. Sciunt autẽ omninò, quicunq; rerum asperarum & tristium faciunt periculũ,quòd plagis corporis rursùs accedentes aliæ, cùm prior dolor nõdum emarcuerit,sed sit adhuc in ipso vigore,ijs,qui patiuntur,efficiunt grauem sensum & intolerabilẽ.Atque tribunal quidẽ martyres,qui cędebantur,producebat quotidiè,veluti in theatrum. Deindè post plagas eos quoquè excipiebãt carceres, alia afflictio accessio afflictioni,& dolorũ additamentũ.Tantum autem aberat,vt illi ea dolorem existimarent & molestiam,vt etiam gauderent dupliciter, & quòd propter Christum punirentur, & quòd propter rerum molestarum augmentum,bona quoquè quę erant in spe,accessionem acciperent. Cùm iam autẽ dies adesset vigesimus,à Tyranno rursùs viri accersuntur prędari, cum quibus glorioſa quoq; aderat Euphemia, veluti in medio stellarũ lumine toto orbe plena, pulchrè & iucundissimè resplendens. Quid ergò eis Tyrannus? Ea, inquit, experti, quę nunquàm putâstis fore vt experiremini, an aliquod salutare & vtile consilium ceperitis,dicite.Satius est enim,vt relicta hac vana & noua glorię cupiditate,& mittentes soli vestræ vitę malo vestro repugnare,quod omnes faciunt, id vos quoquè faciatis,& accedentes sacrificetis. Christi autem fortis exercitus simul cum benedicta Euphemia: Quousquè,dixerunt, ô Iudex, teipsum decipis, res aggrediens, quæ non possunt fieri? Putare enim posse te nos à nostra traducere sentẽtia, perindè est, ac si putes posse te trãsmouere stellas à sua statione vel motione, aut trãsferre aliquid ex his quæ sunt immobilia.Quamobrèm satius est,vt à tuo errore conuertaris,& verum Deum agnoscas,qui fuit tuæ salutis optimus dispensator.

Direè cruciantur martyres.

Cæduntur loris vultus martyrum.

Maiori ira pércitus Priscus,iubet crudis loris feriri vultus sanctorum, pro bonis eorum malis facta rependens stolidus.Illi autem hoc quoquè nouũ fortiter ferẽtes tormentum, euaserunt facie splendidiore, sanguine quidem è carne defluente, opificis autem gratia reddente pulchros & elegantes eos vultus,quos effinxerat.Cõtrà autem,qui flagellabant defessi, ceciderunt in terram semimortui. Sed alij quidem sancti iussu Iudicis rursùs conijciuntur in carcerem, donèc eos transmitteret ad Diocletianum,(sic enim cõstituerat Apellianus) benedicta autem ante tribunal eius stabat Euphemia: existimabat enim fore,vt sola sic facilè induceretur. Cùm itaq; curâsset, vt ea proximè sisteretur, vt se familiaritate magis insinuaret: Crede mihi, aiebat, tibi optimè consulenti. ô Euphemia, & accedens magno deo Marti sacrifica. nam sic quidem & liberaberis ab omnibus molestijs,citra laborẽ autẽ lucraberis,quæ sunt maximè optanda, nempè vt &

Lætantur in pœnis.

Iudex blanditur S. Euphemiæ.

diuitijs,& gloria potiaris,& agas deincèps vitam beatam & felicem.Christi autem martyr: Mulierem quidem videns, ô Iudex,inquit,putas posse facilè decipere: Videbis verò me non esse,vt existimas,mulierem tuis insidijs expositam. Confido enim in Christum, quòd adiutricem habens inuictam eius dexteram,tuas callidas superabo insidias. Postquàm ergo sic respõso victus fuit Tyrannus, & qui solo adspectu putabat se posse quod volebat efficere,ab vna contemnebatur fœmina,pudore quidem fuit affectus: pudor autem mouit iram. Res est enim eiusmodi supercilium,cui accessit potestas. Deindè perindè ac ea,quæ præcesserant,tormenta parua esset arbitratus,& quæ imponere non possent necessitatem, noua excogitauit: & iubet construi rotas inauditis quibusdam machinis,quæ carnes premere,& ab ossibus exprimere,& ipsa confringere possent violentissimè,& in eas sapientissimam injici Euphemiam.

Irridetur ab ea.

Figura diuinæ Crucis,valida arma Christianorum.

Horrendũ supplicium.

Postquàm autem ipsæ machinæ dicto citiùs fuerunt constructæ,& martyr in eas erat injicienda, validis continuò in se paratis armis, nempe diuina Crucis figura, ac ea signata, aut,vt meliùs dicam, munita, aduersùs rotas processit, nullam quidem vultu ostendens tristitiam,sed seuero & honesto vultu,Deumque benedicens,& apertè ostendens se ijs,quæ pro ipso patiebatur, admodùm gaudere. Quinetiam proferens aliquid generosum & valdè dignum eius candore: Tuæ rotæ,dicebat, ô Tyranne,& hæ imbecillæ tuæ machinationes,maius mihi accendunt Christi desiderium.Hæc audientes ministri,rotas versabant, quàm poterant fortissimè,grauiorem sensum doloris martyri afferentes. Quamobrèm eius quidem membra & partes confringebantur, & disrumpebantur,& diuellebanturomnes compages: mens autem non abscedebat à Christo:sed in cælum tollens oculos, vndè se sperauit habituram auxilium: Domine mi, clamabat, Iesu Christe, animæ meæ illuminatio, fons vitæ, qui das salutẽ eis, qui in te confidunt, adsis nunc mihi adiutor, & cognoscatur ab omnibus,quòd tu es Deus solus,certa spes eorum,qui in te habent fidutiam, & quòd non accedent mala, neque appropinquabit flagellum tabernaculo eorum,qui te altissimum suum posuerunt refugium.Sic quidem martyr est precata : Deus autem effectum reddidit, quod precabatur. Cælestis enim continuò aduenies virtus,momento temporis facit hæc omnia. Eam quidem soluit à rota: corpus autem curat à plagis adeò pulchrè,vt ne minimum quidem vulnerum vestigium in eo apparéret. Deindè etiam ministros iniquitatis specie terrens terribili, facit vt non operentur. Erotis verò egressa glorioſa certatrix, non solùm conspecta fuit integra & sana, sed etiam vultu alacris, (O admirabilem tuam,Christe,virturem) cùm alijs etiam patientibus, sæpè insit tristitia in vultu eorum,qui spectant,& sunt humaniores.

Pſal. 90.

Sed Aethiops non dealbatur,& lignum incuruum non dirigitur,& cancer rectè ingredi non docetur. Hæc Priscus sceleratus, & cuius nullo modo poterat curari vitium. Nam cùm diuinitùs factum esset tale signum,ille,vt qui esset suis dijs cæcior,nõ solùm nihil intellexit,sed minatus est etiam se esse viuam exusturum martyrem.Illa autem nequaquàm se reprimens : Ad tempus quidem est, inquit, O Tyranne, ignis, quem mihi nunc minaris:& citò quidem accenditur,citò etiam à volente extinguitur : neque ego tam pusilli & abiecti animi,vt hunc ignem formidem.Non,per sacra certamina eorum,qui se pro Christo strenuè & fortiter gesserunt,hoc quidem mihi vllum affert timorem : sed illum ignem extimesco,ille mihi vel solùm in mentem veniens ignis est terribilis,qui manet eos,qui Christum negant, vt qui æternam habeat operationem, & ne tantillum quidem desinentem. Iraque Tyrannus quidem ad effectum deducens ea, quæ minatus fuerat, inbet accendi fornacem , quæ valdè aleretur pice,sulfure,stuppa & sarmentis. Et alta quidem erat flamma quadraginta & quinque cubitos. In ignem autem injicienda martyr, induit arma trium puerorum, nempè preces: & contra ignem accendit ignem orationis,& oculos in cælum tollens: Deus,inquit,qui in excelsis habitas, & humilia intueris : qui Babylone tres pueros, propter tuam legem igni traditos, per sanctum Angelum tuum à malis illæsos conseruâsti, & eis rorem desuper immisisti, tu quoquè mihi tuæ ancillæ adsis adiutor,quæ pro tua,ô Christe,decerto gloria. Sic dixit: & cùm figura Crucis rursùs,tanquàm alijs armis,seipsam armâsset,stabat parata,expectans iussum Tyranni.

Pſal. 137. Dan. 3.

Cùm autem ille iussisset eam in ignem conijci , & eam manus essent lictorum cõpræhensuræ,Victor & Sosthenes,qui præerant ijs,qui ad hęc inseruiebãt,ad Priscum

Universidad de Deusto
Biblioteca

accedentes: Quòd ijs quidem, quæ imperas, prompto & alacri animo inseruiamus, aiunt, etsi multos habeamus testes, non alios, quàm tuos oculos producimus. Nunc autem non possumus tangere corpus huius virginis. Videmus enim viros stantes adspectu formidabiles, nos quidem toruè admodùm intuentes, & paratos virginem defendere, & eam efficere flamma superiorem. Quid enim aliud sibi vult, quòd ignem huc & illuc dispergũt? Postquàm autem hæc audiuit Priscus, eos quidem, vt qui iam à cultu deorum defecissent, mittit in carcerem: Cæsarem autem ac Varium (sic enim vocabantur) sufficit in eorum ministerium. Et illi quidem prompto & alacri animi studio egregiam virginem Euphemiam, cedente diuina virtute Angelorum, (neque enim poterant ipsi mutationem susc ipere ad pietatem) inijciunt in fornacem. Sed eos continuò arguebant res inanimæ, & puniebantur impij. Ignis enim repentè efferuescens, & in orbem circumfusus, quomodò priùs Babylone, vltus est eos, qui iniecerant: Glorioſa autem virgo, perindè acsi non ad supplicium, sed ad recreationem tradita esset & delicias, mansit quidem aliquandiù ab igne illæsa: securissimè autem mouebat labra ad hymnos diuinos, aura molli & roscida eam refrigerante.

Visio torquentium sanctam virginem.

Dan. 3.

Nota rem admirandã

Victor & Sosthenes conuertuntur.

Postquàm autem & flamma contabuit, & in Cæsarem & Varium diuinitùs immissum supplicium alios ministros procùl dispersit, egreditur martyr adeò integra & illæsa, vt ne in tunica quidem ignis vllum seruaret vestigium. Sed ipsam quidem rursùs vinctam tenebat custodia. Die autem sequenti educit Proconsul Victorem & Sosthenem, & iussit eos sacrificare dijs suis. Illi autem: Nos, aiebant, O Proconsul, magno priùs errore implicati, quomodò tu quoquè hucusquè, nunc tandèm bono Dei nutu resipiscentes, digni habiti sumus, qui veritatem agnosceremus per hanc virginem. Scias ergò nos neque dijs inanimis sacrificaturos, (Absit, vt simus adeò emotæ mentis) neque tuis esse cessuros edictis. Postquàm hæc dixissent, abducti sunt in stadium, & iussi sunt pugnare cum bestijs. Illi autem imperatum lubenter accipiebant, & exultabant, non solùm quòd existimarent esse satiùs decertare cum feris, quàm cum tam malis hominibus: sed etiam quòd per dentes ferarum erant illi confracturi maxillas bestiæ, quæ caret carne. Quod quidem cùm precati essent, audiêrunt de cælo vocem, quæ significabat fuisse auditam eorum orationem. Cùm ergò immissæ fuissent bestiæ in martyres, & in eos insilijssent, graui flagello incitatæ, nempè fame, & eos solùm momordissent, & bibissent sanguinem, (Oportebat enim ad effectum deduci illorum preces) abstinuerunt à corporibus, & ea nullo modo deuorârunt. Nam neque tunc negligens erat gratia, quæ priùs Danieli frenauit ora leonum: & sic breue pro Christo martyrium pertulerunt athletæ. De ipsis autem sacris corporibus curæ fuit ijs, qui ex propinquo erant paulò studiosiores, vt ea tollerent, psalmisque & hymnis mandarent sepulturæ.

Ingens miraculum.

Dan. 6.

Die autem sequenti pro iudiciario tribunali præsidens Tyrannus, gloriosam Euphemiam educit è carcere. Et erat quidem læta vultu, animo autem lætior. Submissè verò canebat accedens ad Iudicem hæc cantica Dauidica: In via testimoniorum tuorum delectata sum, tanquàm in omnibus diuitijs: In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar legis tuæ: & quæ deinceps consequuntur. Dicit ergò ei Tyrannus: Quousquè te adeò afflictam despicis, & deos quidem molestia afficis, & ipsum ad iram prouocas Imperatorem? Fac aliquid sapienter, & persuadere dijs offerre sacrificium. Illa autem: Suades, inquit, nobis ô Iudex, vt aliquid sapienter faciamus: & quidnam fecerit quispiam sapientiùs, quàm non persuaderi, vt lapides inanimos & surdos, deos existimet? quomodò contrà persuaderi, plenum est stultitia, & nec liberum quidem ab insania. His dictis ira percitus Tyrannus, ad nouum conuertitur supplicium. Lapides autem & ferrum tale tormentum instruxerunt. Illi quidem à tormentorum instrumentis suspensi per angulos, ferrum autem violentia lapidum susque deque affliduè attractum, sic lacerabant corpus virginis. Cùm autem sic cruciaretur virgo, nec muliebre aliquid præ se ferret aut illiberale, sed Deo etiam ageret gratias, propter quem hæc ferebat, defessæ quidem erant lictorum manus, machina trahentes lapides, rursùs verò lapides qui vi trahebantur, contriti erant, & in minuta fragmenta dissoluti. Martyr autem in his omninò cernebatur illæsa.

Psal. 118.

Atrox supplicium S. Euphemiæ.

Sed ne sic quidem Priscus iram remisit & supplicia, graue quidem esse arbitrans & ridiculum, si videretur superari à fœmina. Sed ignorabat stolidus, quòd non eò, quòd vim afferret, superior, sed eò, quòd non persuaderet, victus potiùs videretur. Iubet ergò in medio stadio effodi magnam cisternam, aqua autem impleri, & in eam inijci, quæcunque animantia carniuora alit mare. Deindè iussit ijs, qui aderant, vt martyrem quamprimùm adducerent, & in eam inijcerent, sic protinùs exedendam à bestijs. Postquàm ergò cognouit hoc beata, sua sponte adstans, exprobrabat Tyranno, quòd res aggrederetur adeò inefficaces aduersùs Christi seruos: & quòd videretur improbus, & haberetur ludibrio. Deindè cùm manus in cælum sustulisset, & oculos implêsset lachrymis: Lux mea, dixit, Iesu, mea gloriatio, mea vita, adiutor meæ imbecillitatis, qui in rebus dubijs facilem exitum inuenis: qui belluę quidem ventrem, Ionæ pulchrum fecisti thalamum: leonum autem ora, reuereri Danielem: tu me, Domine, valida & inuicta tua conserua dextera, vt sim quidem argumentum gloriæ ijs, qui tuam colunt potentiam: vultus autem impiorum, dedecore impleam & ignominia. Cùm sic precata esset, & se toto signâsset corpore, in aquam forti & generoso animo insiluit.

Iterùm aliud.

Ion. 2.

Dan. 6.

Toto corpore se crucè consignat.

Bestiæ autem protinùs quidem cum magno impetu accesserunt: postquàm verò fuerunt prope corpus martyris, cibi omninò sunt oblitæ, & functæ sunt munere satellitum: & martyrem excipientes, eam dorsis suis sustinebãt, perindè acsi eius curam gererent, nè quid ei graue eueniret in aquam descendenti.

Priscus autem apud se conijciens, quæ fiebant admirabiliter, erat quidem animi dubius, & admirabatur: cùm adspicere autem ad lucem veritatis, & intelligere quęnam esset eorum, quæ fiunt, virtus, non posset, vndenàm hoc esset, rogabat Apellianum. Eccè autem (Quid enim aliud existimâsset scelesta anima, & ad diuinam lucem planè cæca? enim ex ijs, qui martyrem trahebant, fortè ignorantes paratas insidias, & volentes, ea facientes, & factum reverà dignum ea, quæ omnia intuetur, prouidentia. Quidam insuper & ex ijs, qui martyrem tradebant, fortè ignorantes paratas insidias, & volentes, ea facientes, & factum reverà dignum ea, quæ omnia intuetur, prouidentia. Quidam postquàm illa sine lapsu transijt, eodem vti transitu: vt id totum, quod à diuino Dauide dictum est, esset prædictio eius, quod tunc factum est: nempe illos quidem fodisse foueam, & in eam fossam, quam fecerant, cecidisse: cùm repentè fracta esset, quæ in superficie diffecta erat terra, inciderunt in foueam: & cùm in illa acuta incidissent instrumenta, celeriter interièrunt. Sancta autem cecinit hymnos, quibus Deo agebat gratias: Quis loquetur, dicens, potentias Domini, auditas faciet omnes laudes tuas, Domine?

Diuina virtus tribuitur arribus magicis.

Pſal. 56.

Vide mirabile iudicium Dei.

Iohan. 8.

Pſal. 32.

Pſal. 105.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domine? Quoniam flagellatam ancillam tuam à flagris illæsam conseruâsti. Quoniam ab igne rapuisti. Quoniam à bestijs, & aqua, & rotis custodijsti: & à fossa conseruâsti. Et nunc, Domine misericors, libera animam meam è manu eius, qui à priscis temporibus est hostis naturæ. Peccata iuuentutis meæ, & ignorantias meas nè memineris: sed gutis tui sanguinis, quæ pro me fluxerũt, expurga sordes meæ carnis & spiritûs. Tu es enim purgatio, sanctificatio & illuminatio seruorum tuorum. Et illa quidem hęc est precata, & non fuit fraudata sua petitione.

Iudex sanctam virginem fraude nititur euertere.

Priscus autem rursùs aliam fossam martyri excogitat, quæ non afferebat interitum corporis, sed animæ, & circa fidem creabat periculum. Nam cùm eam accersisset, & iracundiam quidem & superbiam deposuisset: denso autem vellere lupum texisset, & maximam simulâsset lenitatem: Tu quidem, inquit, falsa es: nec est mirum: es enim fœmina: Sed nos quoquè in te præclaram virginem: quod vtinàm factum non esset, nimis fuimus petulantes. Quorum nobis dans veniam, sacrifica magno deo Marti: & te tantæ excipient diuitiæ, & tantum mare bonorum, vt omnium illorum oblita, honestè deincèps viuas & iucundè, vt talem decet virginem, tam pulchram, & tam claram genere. Reuerà autem benedicta Euphemia Tyrannum generosè & viriliter intuens: O vafra, inquit, anima, dolo plena & amaritudine: O mens dæmoniaca, humanam imitata speciem, nunquàm cessabis nugari, & frustrà scelerata inire consilia, & aduersùs Christi seruos laqueos tendere innumerabiles? Ego nunquàm sacrificabo dæmonibus & simulacris, maximè cùm me Dominus totiès defenderit, cùm tam multis operibus demonstrârit veritatem, cùm tam apertè & citra vllam controuersiam, vestram arrogantiam dedecore affecerim, & eorum, quæ colitis, arguerim imbecillitatem, atque aduersùs errorem tam præclaram adepta sim victoriam. Iudicarer ego tibi planè ridicula, vel potiùs digna lachrymis apud eos, qui rectè sentiunt, & timent Dominum. Ablata ergò scena, & agno, quem arte suscepisti, & simulata mansuetudine, ipsum solitum nobis Priscum ostende cum, quæ est ei grata, sæuitia & audacia: & quæ sunt tibi cordi facere: aut potiùs, quę magister & præceptor tuus tibi suggerit diabolus.

Egregiè ab ea contemnitur.

Cædituꝛ virgis atrocissimè.

Priscus propter hæc ira repletus (Breui enim deprehensa fuit simulatio, & fœtor exuit crocoron) iubet martyrem virgis verberari grauissimis. Cùm autem virgis caderet, plagas simul irrideret, & Tyrannum, is ad maiorem iram accensus, proponit quidem serras acutas, & ferreas sartagines: iubet autem serris quidem in duas partes secari corpus martyris, sartaginibus verò dissectas carnes valdè eliquari, vt vsque ad ipsa ossa dissoluerentur in cinerem. Cùm autem serræ adducerentur ad corpus virginale, penetrabat atque si adamantinam aliquam tangerent materiam, eis quidem obtundebatur acies, & secandi vi priuabantur: ignis autem extinguebatur, & martyr conseruabatur illæsa. Sed quid hæc ad animam, quę est sua sponte surda, & non potest vllam piam suscipere cogitationem? Etenim cùm hęc fierent, Priscus idem esse pergebat, & non cessabat aduersùs Deum bellum gerere. Nam lux quoquè, quę est amica omnibus, non est amica, sed inimica ęgris oculis. Quamobrèm rursùs producit in stadium benedictam Euphemiam, & iubet eam decertare cum bestijs. Illa autem, vt quę quòd non citiùs ad suum sponsum excederet, sed vincula corporis adhuc ferret, ęgrè ferens, manus simul & mentem, & oculos tollens ad Christum: Domine, inquit, omnis principatùs, ostendisti in me tuam inuictam potentiam, & dexteram inexpugnabilem: arguisti dęmonum imbecillitatem, tyrannorum amentiam: me tormentis & plagis effecisti fortiorem: nunc quoquè sicut eorum, qui præcesserunt, ędem suscepisti & sanguinem, meũ quoquè suscipe sacrificium in anima contrita tibi oblatum, & in spiritu humilitatis: & in tabernaculis sanctorum, & choris martyrum meam acceptam animam fac requiescere. Quoniam es benedictus in secula.

Obijcitur bestijs.

Reddit Christo purissimam animam.

Ea sic precante, in ipsam immittuntur quatuor leones, & tres vrsę. Quę dissìm & preces illius exauditas fuisse, & magnum à Deo factum in ea miraculum ostenderunt. Nam leones quidem & duę vrsæ, cautè simul & reuerenter ad eam accedentes, plantas eius pedum humanè deosculabantur: tertia verò ex vrsis, cùm partim quidem momordisset caruunculam, vulnus quidem nequaquàm fecit, fuit tamen occasio eius ad Deum decessûs sextodecimo Septembris. Vox autem è cęlis resonans, adhibitè vocabat Euphemiã ad diuina tabernacula: Accurre, dicens, ad datorẽ coronarum, quæ

quæ pulchrum certamen decertâsti, & iam cursum perfecisti, acceptura præmia tuorum certaminum. Voce adhuc resonante, magnus terræmotus conquassabat ciuitatem, & magìs, quàm vllas res creatas, corda eorũ, qui inhabitabant. Vndè etiam illius parentes opportunitatem nacti & potestatem, non flentes, sed lætantes, illud martyricum & preciosum corpus, non aliorum manibus, sed suis credentes, in loco quodam non procùl à ciuitate Chalcedone, honorificè simul & pie sepeliêrunt: pulchram accipientes mercedem eius educationis, quòd dicerentur patres talis filiæ, & darent Deo fructum, benedictione & oblatione quauis sacratiorem. Quoniam eum decet omnis honor, gloria & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Meminerit Lector, prælabitam de S. Euphemia historiam, interfestinandum sequenti erroneè antepositam. Postponi enim, haud anteponi, debuerat, cùm sequens hæc ad 15. Septembris diem, prælabita verò ad 16. mensis eiusdem pertineat.

VITA BEATISSIMI AICHADRI ABBATIS *GEMMETICENSIS, AVTHORE FVLBERTO. FVIT AVtembic Aichadrus post S. Philibertum Abbas, & nunc in Præpositura Hasprensi quiescit prope Valencenas in Hannonia, atque illic cum S. Hugone Archiepiscopo Rothomagensi dæmones ab obsessis expellit.

*Gimesiensis.

PROLOGVS AVTHORIS.

*Gemmeticensis.

Dominis suis, * Gimesiensis cœnobij scilicet fratribus sanctissimis, Fulbertus peccator salutem. Quòd in vita beati Aichadri manũ mittere totiès à vobis iussus, totiès distulisse accusor, si causam vobis libeat discutere, non irrationabiliter, vt mihi videtur, tanti oneris sarcinã subterfugisse reperiar. Nam, vt vera fatear, vitæ ipsius textum, casu mihi repertum, aliquandò percurri, quem per loca sanè verborum inanibus fluctuantem, & magìs, quàm vllas res creatas, corda eorũ, qui inhabitabant. Vndè etiam illius parentes opportunitatem nacti & potestatem, non flentes, sed lætantes, illud martyricum & preciosum corpus, non aliorum manibus, sed suis credentes, in loco quodam non procùl à ciuitate Chalcedone, honorificè simul & pie sepeliêrunt: pulchram accipientes mercedem eius educationis, quòd dicerentur patres talis filiæ, & darent Deo fructum, benedictione & oblatione quauis sacratiorem. Quoniam eum decet omnis honor, gloria & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Visio Authoris, cunctantiùs ad hanc scribendam historiam accedentis.

ris, vtrà dicant, impręgnatum offendi. Quas si iuxta mandatum vestrum demere voluissem, & locum vacantem sine additamento dimisissem, dum interrupta verborum series malè cohærentes efferret sententias, non castigatum, sed decurtatum potiùs, & totum inconueniens opus reliquissem. Nam vestimentum, quod sub seris ad solennem vsum seruatur, si fortè tineis demolientibus, aut quouis modo diruptum, hiantem scissuram effecerit, vlteriùs ad antiqui decoris speciem non valet reparari, nisi quis ex consimili materia & conformi opere pertusum hiatum subtili etiam arte ità repleuerit, vt nec commissuræ signum vllum in eo appareat, nèue intuitu oculi quis possit aduertere, quòd à pristina soliditate aliquid defuisset. Ego igitur tam subtilis ingenij peritiam in me vigere non sentiens, decreui aut ex toto omittere, aut ex toto, si fas esset, innouare. Sed istud superbum, illud arduum videbatur. Nam iussa vestra prætermittere, superbum erat: quod supra vires est attentare, temeritas, non ratio, fuerat. Verùm diù mihi super hoc hæsitanti, proxima nocte visa est quædam venerãda canitie superueniss-e persona, vna quidem manu virgam, altera codicem gestans. Virgam, qua puerorum errata corriguntur: codicem verò, hunc ipsum, vt mihi videbatur, quem casu mihi oblatum percurrisse me superiùs intuli. Cum his verò & alia, quæ ad vsum artis scriptoriæ quæri affolent. Intendere in eum iubeor. Ille motu indignantis, me in hunc modum coercuit: Vsquequò, inquit, serue piger, vsquequò ignauiter agis? Vsquequò inobediens eris? Sic minaci me fronte increpitans, codicem cum his, quæ tenebat, præter virgam, mihi iactare visus est, ità dicendo: Accipe, & nè vltrà dissimules: alioqui venio tibi, & non virgis, sed scorpionibus te vt ignauum & pigritantem cędam alumnum. Moxinterrumpente diluculo, stupore simul & horrore consternatus, à lecto dissilui, & ad opus iniunctum, (quid enim aliud facerem?) quamlibèt imparem me accinxi. Super quo lectorem, quisquis ille est, obsecro, vt si quid in eo absonũ, aut, quod ęstimo, rustico solo editum inuenerit, non obliquo zelo fatuũ damnet scriptoris ingeniũ, sed iubentis veneretur imperium. Nec delectetur pasci amara salsugine cauillationis exemplo eorũ, quibus familiaris est vsus, seu rectum, seu prauum quid ab homine audierint, infestis

illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota quid pariat mali inuidentia.

illud odijs impugnare. Nam cùm persona per inuidiam displicet, nec recta, quæ prolerit, placent. At contrà bonorum corda, quibus in odium non venit persona, sed culpa, sic praua dijudicant, vt recta, quæ dicuntur, assumant. Discernendis enim sententijs æquissimi arbitri residen, & sic malè prolata respuunt, vt tamen approbent, quę ex veritate dicta cognoscunt. Solet nanque inter spinarum multitudines de frugis semine spica succrescere. Cauta ergò manu operantis agendum est, vt dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenùs qui studet eradicare, quod pungit, nouerit seruare, quod reficit. Hanc ergò lector si mihi veniam præstet, incipiam.

VITA.

15 Septembris.

Vbertas soli Pictauiensis.

Parentes S. Aichadri.

NTer nobilissimas Aquitaniæ vrbes, Pictauis ciuitas caput attollit, quæ hinc murali ambitu circunsepta, hinc copijs militaribus suffulta, & suos fouet ciues interiùs, & hostiles procùl pellit incursus. Nam præter cæterorum gratiam elementorum, etiam soli vbertas & publicam famem repellit, & annuis successibus affluentis vitæ germina grata refundit. Felix hac rerum opulentia freta ciuitas, sed longè felicior patrocinijs sanctorum præmunita. Huius intrà mœnia miles quidam alto parentum sanguine ortus, prædiues opibus, inter concives suos, quod rarum esse constat, sine inuidia pollebat, nomine Anscharius. Huic erat vxor cognomento Ermentrudis claris & ipsa orta natalibus, quæ generosi sanguinis prosapiam egregia morum dignitate longè superabat. Cui circa pauperes & peregrinos officiosa sedulitas, multiplicem apud Deum & homines gratiam acquirebat. Eius Dominus operibus complacatus, filium illi dedit nomine Aichadrum. Qui sacro fonte innouatus, & intrà patrios lares enutritus, mox vt annos intellectuales attigit, superna illustratione præuentus, quætas immatura non dederat, multiplici decore virtutum clarus emicuit, sanctis studijs deditus, in quibus est animæ nobilitas, morum honestas, decus naturæ, laus disciplinæ.

Virtutibus poller adhuc paruulus.

De illo pater & mater vario inter se sermone conferebant, quo videlicet cultu, aut quo viuendi ordine se puer egregius gerere deberet: an in patrijs armis se ad militiam secularem accingeret, an sub clericali toga in sortem Domini computari deberet. Pro siquidem sub rege Clotario militando, crebris expeditionibus & armorum bellica cina perfractus, iam ab ingrato labore, si fas fuisset, quiescere præoptabat: sed ex decreto legis patriæ hoc vnum necessarium illi incumbebat, vt si terrena patrimonia incolumia cusse seruare maluisset, ipse resumptis armis ob defensionem patriæ ad bella procederet, aut ipse se vicariæ opis auxilio tueretur. Hac legis obseruatione præstrictus pater filium militaribus negocijs assuescere præmonebat, vt tali in tempore filius interim matas legiones militaturus, patrem supportaret annosum. Mater verò econtrà maconsilium longè alio inflectere nitebatur, protestata se pro filio votis insolubilibus obligatam. Nam eo tempore, quo ipsa partu imminente crebris doloribus quatiebatur, affirmabat, si saluo partu, cæli Dei adiutorio mortis periculum euasisset, affirmabat, quam, se quicquid peperisset, diuinis cultibus deuouisse. Hanc igitur sibi præstari à trito indulgentiam postulabat, nè retractata promissione voti ream efficeret, nève pro hac re aliquandò iudicio Dei periclitaretur. Verùm dum pater multa obstinationis votum mulieris improbaret, nec ipse à proposito suo emolliri potuisset, eccè ad demendam litem inter eos medius illis filius interuenit, dicens patri, nulla se rerum mortalium ambitione teneri, & ideò nulla inanis militię pompa delectari. Christi, inquit, pater, me militem esse decreui: me, nisi mors, à militia Christi nemo auellere præualebit. dum tamen, quo id implere valeam, me interìm à catholicis authoribus liceat addiscere. Videns pater filium immutabilis propositi tenere constantiam, noluit eum vltrà moleste: quin potiùs se & filium voluntati Dei attribuit, vt quò filium superna inspiratio cuocâsset, eò & libenter pater annueret.

Votũ matris eius parturientis.

Magnus cõtemptus mundi in Aichadro puero.

Erat eo tempore in finitima regione senior quidam, vitę honestę actibus decorus, in

in studijs liberalibus fundatus: qui quanto solerti erat fretus ingenio, tanto æqui & recti erat constantissimus defensor. Huic familiaris erat consuetudo, auditores suos de contemptu mundi, de beata vita succedentibus exemplis informare, seipsum alijs continentiæ ac sobrietatis speculum exhibere. Porrò de remotis ac vicinis partibus huic ad instruendum diuites & nobiles filios suos transmittebant, quia ipse eo loci, totius disciplinæ arcem tenebat: de quibus postmodùm Apostolici sacerdotes, venerabiles abbates, & animarum rectores in sancta Ecclesia claris emicuerunt exemplis. Quid plura? Huius egregia fama excitatus puer bonæ indolis, venerabilem virum adijt, expostulans ab eo intimæ conuersationis ipsius sibi locum non negari. At senior causam itineris, generis quoquè & rerum ex ordine seriem per contatus, puerum gratanter suscepit, summaque diligentia tractauit. Inprimìs diuinæ Psalmodiæ iussit puerum prægustare dulcedinem, quam mira celeritate addidicit. Nec mora, nouitius scholasticus infra breue tempus in omni genere sacræ disciplinæ adeò perfectus emicuit, vt cunctos non solùm præiret scientia, sed virtutum quoquè superexcelleret gratia, potens in ieiunijs, patientia fortis, humilitate fundatus, cæterarum etiam virtutum gratia decenter ornatus. Erat adhuc decem, vt videbatur, annorum.

Tradit se in disciplinam cuidã sancto viro.

Mirus eius profectus in literis & virtutibus.

Intereà subit cogitatio, vt quia confluentem turbam vitare non poterat, quæ secretum amantibus permolesta est, locum quemlibet desertum, quemlibet remotum quæreret, in quo à mundi turbine remotam vitam in arcem summæ contemplationis & quietis solidaret. Hæc illi cogitanti auditus est locus celeberrimus, cui nomen Anglionis, in quo monachorum non minima turba regularis vitæ disciplinam seruabat. Hunc ille valdè appetens, iam duodennis eò properare voluit, sumpta priùs à magistro licentia, & parentibus salutatis, qui eum summoperè ab ea intentione reuocare conabantur. Quibus cùm ille nulla ratione persuadere posset, vt paterentur ipsum Deo seruire, quod & mater & ipsemet quoquè Deo vouissent, illis inuitis ad locum memoratum absceffit. Quò cùm deuenisset, cum omni reuerentia à fratribus monasterij excipitur. Dehinc exploratis singulorum officijs, huius humilitate, illius obedientia, alius charitate, cæterorum quoquè digna conuersatione, à patre monasterij & fratribus venerandus adolescens expetijt, vt intrà sanctum eorum collegium aliquandiù ipsum licuisset commorari, & eorum exemplo sanctæ religionis habitu informari. Nec illud difficilè impetrauit, profitentibus cunctis, se communione eius delectari. Susceptus itaq; intrà caulas Dominici gregis agnus innocens, memoranda de se virtutum exempla cunctis exhibuit. Quis enim humilitatis, quis obedientiæ & patientiæ ipsius documenta valeat explicare? Ibi coma capitis deposita, iugũ Christi suaue suscepit. Nec Christus lucernã suam sub modio diù latére passus est: verũ cęci & claudi, & varia clade depressi, monitis Angelicis ad eũ ire iubentur. Nec mora: quocunq; genere morbi vexati tenebantur, celerem reportabant salutem. Quod ille factum à notitia hominum, si fas fuisset, occultare nitebatur: sed magnalia Christi per vicos & plateas vox publica personabat, quæ in aduentu Aichadri præsentem regionem à Deo visitatam esse asserebat. Nam eesti homines ex iussu viri Dei silere voluissent, tamen ex obsessis corporibus dæmones eiecti, fateri cogebantur. Mirantur senes, mirantur iuuenes tantam in eo virtutum gratiam subitò emicuisse. Mirantur ciues, mirantur agricolæ inauditam fertilitatis gratiam terris infusam.

Recipitur in monasterio quodam.

Tondetur coma capitis eius more monastico.

Morbidos omnes sanant.

Iam viginti annorum cursum venerandus expleuerat adolescens, cùm quadam die à fratribus obedientię onus impositum expleturus, longiùs à monasterio digrederetur, diuinę Psalmodię cursum ex more solus decantans: & eccè repentè vox illi cęlitùs emissa huiusmodi insonuit: Ibunt sancti de virtute in virtutem. Hinc ille circunspicens, dum loquentis personam nullam intuetur, vocis tamen dulcedine oblectatus, migrari cœpit qui solitarius incedebat, à quo vel ad quem vox hęc personuisset. Curiosè igitur per lustrans, dum neminem comparuisse videret, intellexit se cęlestis oraculi vocę portendi: vt per innocentię semitam gradiendo, de imis ad alta ad virtutum profectus vir Domini, intelligit præcedentis versûs finem sibi seruari, & consequenter adiecit: Videbitur Deus deorum in Sion. Huius rei signum nulli in vita sua mortali pandere voluit, nisi cuidã probatissimo seniori, & fidelis silentij viro, quem, vt & ipse celaret hoc, summo nisu obtestatus est. Sed quanuis quotidianis incrementis anteà in Christi famu-

Psal. 83. Audit vocem cæli. tùs lapsam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

latu profecisset, ex hoc tempore arctioribus ieiunijs & vigilijs carnem domare studebat: vt nulli dubium foret noua de cælo mandata susceptisse, quem sic repentè ab anterioris vitæ vsu immutatum videbant.

Intereà de sua parentumque salute solicitus, cœpit meditari, qualiter patris animum attetare valeret, vt de rebus hæreditarijs suis Ecclesiam Dei hæredem faceret, & in sumptus seruorum Dei partem aliquam transscriberet. Egressus igitur, patrem sic alloquitur: Tu quidem pater charissime, ante hos annos me hortabaris, vt relicto proposito, ad terrena & caduca patrimonia me cōferrem, nè alienus hęres in ius mihi debitū subintraret. Qua in re si tuo fractus imperio à Christi militia apostatâsse, & ad mortale seculum & carnale me conferrem matrimonium: obsecro te, quam tibi animæ beatitudinem exindè venturā præuideras, dum ex nobis filij & agnati progeniti, in coniunia, aut certè in vanam & pompaticam militiam effundentes, omne patrimonium deperderent? Quocunque verò anima tua pœnali ergastulo teneretur, nihil illi sanè curarent, dum illis in delicijs & voluptatibus iucundam sibi vitam agere licuisset. Proinde si patrimonium vestrum in ęterno testamento vultis adscribi, talem ego vobis quæro hæredem, per quem illud & nunquàm amittere, & semper habere possitis: per quem illud & temporaliter habere, & æternaliter valeatis possidere: Hęredem, inquam, qui vobis parer & mater sit, qui vos nec in hac vita deserat, & æternæ vos patriæ ciues efficiat. Si quæritis, quis iste tantus, vel quo parente editus: est reuerà diuini genitoris vnica proles, noui & æterni testamenti author potens, Ecclesię sponsus immortalis: quē si rerum caducarum vestrarum vultis habere consortem, nec mundana potestas, nec quæ cuncta subruit mors æmula, vobis eas adimere poterit. At si eas retinere vobis satiùs videtur, videte, nè, dum secure tenere eas confiditis, irrumpente mortis articulo cuncta penitus amittatis. Porrò vita breuis breuibus suppeditatis alimentis, nec quæ diù stare non potest, longę uis stipendijs eget. Reuocemus, si fas est, ab inferis illos diuites, illos potentes, tuos videlicet progenitores, quos nobilis sanguis, alta potentia regius cultus florentes inter suos conciues exhibebat: reuocemus, inquam, & quæramus, quæ illis apud inferos constat potentia, quæ dignitates, qui ornatus: illis, inquam, quorum corpora tabe & putredine consumpta, intrà sepulcra sua seruantur ad illum magni iudicij diem, quo recepturi sunt de benè gestis præmia, aut de malis supplicia æterna. Vos igitur si ea, quæ sanctis promittitur, beatitudo delectat, salutaris consilij viam arripite: & quæ immi amissuri estis, æternaliter seruare contendite. Ecce quæ mihi præstantiora ad vestrum æternam memoriam videntur, audistis: vos deliberate, quæ vobis animo potiùs consulere sententia. Verùm prænonitos vos esse volo, vt si meo acquiescitis consilio, nè differatis vsque ad exitum vestrum: quia non reputabitur in præmium, quod non potestis ferre vobiscùm.

Hortatur parentes, vt ecclesiam ædificent.

Parentes libenter eius consilium amplectuntur.

Ad hæc pater tale filio dedit responsum: Quis, ô fili charissime, quis nisi mente captus hoc consilium nō credat non ab homine, sed à Deo inspiratum? Licèt hucusque tua inuenta pro nihilo reputauerimus, iam nihil supereſt, in quo nostra tibi voluntas contraire debeat. Tu qui es monitor, tu etiam huius fueris operis ordinator, tu procurator adesto. Tu ergò in quocunque nostri patrimonij loco ecclesiam Deo instaurare volueris, nostrum erit ex proprijs sumptibus ędificare, & ex terris, & cęteris, quę in vsus famulorum Dei competere videntur, munifica largitate ditare. Tu nōsti haud procùl à nobis quendam hęreditarium nobis vicum * Quintianum, in quo monasterium in honorem sancti Petri fundatum, dominus Philibertus regulari disciplina communiuit: sed pro exigua rerū appendentium possibilitate, raro famulantiū numero coarctauit. Tu ergò vnum, quod vis, èduobus elige: aut eundem locum de rebus facultatum nostrarum ampliorare contende: aut tu alterum in honorem sanctę Marię in proprio territorio nostro ędificare nè differas: & nos illud terris & vineis, pratis & pascuis vberrimis amplificare promittimus. Nec mora, de promissione patris hilarescens, maturius explere ardebat, quod animo conceperat. Sed reputans, quòd inconsulto Episcopo illicitum foret sibi in qualibet diœcesi monasterium construere, Ansolaldum Pictauensem Episcopum impiger adijt, (nam in parochia sua prefatus ager erat) & super huiusmodi assensum ipsius gratanter impetrauit. Ipse Episcopus libens annuit, ipse primus operi manum appossuit, ipse perfectum oratorium in honore beatę Marię dedicauit, ipse collata donaria sub testamento scripta roborauit. Quam dedicationis diem solemnibus officijs peractam, nō sine diuinæ authoritatis nutu expletam, qui affuerant, cognouerunt. Nam dum peractis officijs venerandus Episcopus & beatus Aichadrus ad horam refectionis cum cæteris fratribus ad mensam discubuissent, lector aperto codice, primò sibi oblatum versum Dauidicum intulit: Hęc dies, quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea. Mox vir Apostolicus ex prophetali versu sumpta occasione, beatū Aichadrum intuens, iam prę gaudio silentium rupit, & spiritu exultante, Frater, inquit, charissime, nunquid audis, qualiter nos ad exultandum & lætandū diuina psalmodia prestringit? Credo etenim, nec vana fides, non fortuitù lectori prophetalem versum ad manum venisse, sed nutu ipsius, qui cuncta ordinat, factum esse constat, vt intelligeremus nos propheticō spiritu prēmoneri, vt qui ad supernam Hierusalem festinamus, præsentis ecclesiæ solennem diem exultantibus animis celebrare curemus. Dubium sanè nulli credenti esse potest, quin hodiè super hanc domum, quam licet indigni Deo dedicauimus, superne ciuitatis pateant ianuę, & ipse Dominus, licèt semper vota & preces fidelium libens suscipiat, hodie tamen cunctis se præsentiùs exorabilem præbeat. Vnde & nos, qui filij Ecclesiæ sumus, matris nostrę hunc diem festum ab anno in annum cultu celebriori renouare studeamus. Ità ordinatis omnibus, quæ loci & temporis opportunitas exigebat, abeunte pontifice, ipse dominus Aichadrus in loco resedit. In quo probatas personas sub regularis disciplinæ titulo constituit: ipse signifer diuinæ militiæ, ipse formula vitæ & speculum sobrietatis & iustitiæ, subiectis suis ad patriam cælestem verbo & exemplo ducatum præbebat intantùm, vt crescente religione, infra breue tempus loci illius famę celebrioris nomen obtineret.

Nota antiquorum studium erga condenda & ditanda monasteria.

Magna S. Philiberti virtus & sanctitas.

Hac tempestate venerandus Dei sacerdos & Abbas Philibertus, Gimesiensis cœnobij ecclesiam regebat, vir mirę abstinentiæ & doctrinæ, ac vitæ meritis decoratus: de quo liber vitæ editus, inter cætera, quæ ab eo gesta narrat miracula, patientiā & longanimitatē ipsius tantā enumerat, vt si ratio temporū & occasio carcerem, aut ignem, aut cerē gladium exhibuisset, hic certè tenebrosi carceris ergastulū non diffugisset, hic pœnalis incendij flammam, aut ferientis gladium intrepidus subiret. Enimuerò quantas ab impijs insidias, quantas à falsis fratribus vsque ad carcerem pertulit iniurias, cùm tamen nullis ad odium iniurijs, nullis ad vltionem molestijs victrix patientia vnquàm potuit incitari? Vigebat sanè in eo virtus authoritatis, qua reges & principes malè agentes libera fronte corripiebat, longè ab eorum distans consortio, quales nostro hoc tempore in Ecclesia Dei conspicimus, quod non sine dolore dicimus: quibus mos est prauorum principum mores aut omninò tacendo approbare, aut adulatoria arte demulcere. Vnde & ipse ab Ebroino, qui maior in aula regia, aduersùs Francorum principes furiali furore cōspirauerat, quique beatum Leodegarium, varijs pœnis cruciatum, fecit interfici, vndè ab eodem, inquā, Ebroino infestis odijs insectabatur, hac maximè causa, quòd eum ad monasterium, de quo pręuaricator exierat, redire monebat. Quod cùm ille minimè audiret, beatus Dei athleta eum à communione fidelium, velut reprobum & apostatam, extorrem fieri debere iudicabat. Nam is Ebroinus sub rege Clotario Maiordomus exiterat, & quia apud regem præ cunctis familiaris gratiæ locum obtinebat, multos Francorum nobiles sublatis exhęredauit patrimonijs, varijsq; perturbare non desinebat iniurijs. Verùm defuncto rege Clotario, cùm germanum ipsius Theodoricum in regnum fratris contra voluntatem Francorum substituere idem Ebroinus moliretur, Franci veteris iniurię memores, metuentes si eius dispositio pręualuisset, ipse in eos rediturę crudelitatis animo pernicioſiùs efferberet, perturbato ipsius consilio, Childericum sibi regem fecerunt.

Nota, cur Ebroinus S. Leodegarium persecutus sit.

Ebroinus fit monachus.

Exterrore consternatus Ebroinus, transfugio sibi consulere satagebat. Sed cùm effugium non reperiret consilium, postulat à rege, vt relictis omnibus, quę possederat, in monasterio sub regulari disciplina sibi viuere liceret. Rex autem alta mēte retractans dolosa ipsius, quibus aduersùs se Ebroinus machinatus fuerat, quò à regno Francorum exterrem faceret, vix ad hanc conditionē inflecti potuit, nisi beatus Leodegarius, quem rex idem suo consilio prefecerat, multa id prece obtinuisset. Ità Ebroinus in monasterio Latiniaco monachum professus cuasit. Sed non multò pòst audiens Childericum defunctum, & Theodoricū in regnū sublimatum, vt leo ruptis retibus elapsus, ità rupto proposito, e monasterio furibundus se exemit: dehinc regis amicitiā emeritus, in gradum priorē restituitur. O rerū miseranda conuersio, O dolenda libertatis noxię cōditio. Nam

Vilis apostata redit ad vomitum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic,de quo sermo est,Ebroinus videns ad arcē suę nequitiæ regis adspirare potentiā,se in omnem iram collegit aduersùs hos, quos contra se de regis electione olim contendisse meminerat,& maximè aduersùs sanctū virū Leodegariū. Hūc sanè feralibus odijs persequebatur,nulla ipsius alia causa offensus,nisi quòd apostasię ipsius secretò reprehendebat errorē,ac vt pater filiū de reditu blandè admonebat. Sed puersa mens nō poterat viri iusti correctionē sustinere: immò furiali spiritu accēsus,psequi monitorē ille nō destitit,donèc oculis effossis, lingua succisa,tandē Christi martyrē gladio interfecit.

Leodegarium occidit.

Porrò beatus Philibertus,cū pro causa monasterij ad palatiū properāsset, ibi pfatum Ebroinū cōspiciens,tētabat ferū animū blandis allocutionibus ad resipiscendi consilia inflectere,aut si id non procederet, vel exēplo beati Leodegarij felici vitā morte finire. Igitur vir Dei cùm ferā pestē à proposito malitiæ nequiret auertere,iā stimulis actoribus durū pectus cœpit pungere,& quędā de imminentibus animę supplicijs prædicere. Videns aūt callidus hostis in viro Dei tantā mentis constantiā, qua eum à se nullo modo posset auertere, arte quadā moliebatur,si fas fuisset, eū ab increpatione deflectere, offerens ei auri & argenti preciosa talenta cū ingentibus ornamentis. Quæ vir Dei altō consilio reprobās,dicebat nulli Christiano fas esse suis donis cōmunicare. Fremens ergò rabidus lupus, ad nocumētum viri iusti se animosiùs accinxit. Percontatus itaque, cuius dioecesanus esset,dū cōperisset ex Rothomagensis coloniæ monasterio esse, postquā frere cœpit argumēta, quibus virū Dei aut penitùs extinguere, aut cœnobiū ipsius Gimesiense funditùs posset euertere. Literas itaq; arte cōpositas B. Audoēno, qui tunc tēporis pontificalē cathedram regebat,transmisit,tanq̄ ex nomine Philiberti ad regem missas,qbus ipsum pontificē reum maiestatis incusarer, necnon auri & argenti pondus enorme thesauris regijs eū accumulāsse: per quod regis animū sibi conciliaret: vt sanctum pontificē à sede propria extorrem, perpetuo exilio damnaret, & se in locū ipsius subrogaret. Ad fidem igitur cōmenti huius faciendam, viros nequissimos subornabat, qui B. Audoēnum, licèt longè abhorrentē, tandèm,dum dolū nō pręuidet, importunis monitis ad credendū impellunt, adeò vt sanctū Abbatē carcerali ergastulo recluderet: vbi per aliquod tempus demoratus, anterioris patientię virtutē non amisit. Beatus verò pōtifex, mox vt accusationem ex inuidia confictā intellexit, & vndè inter Ebroinum & sanctū Philibertum causa odiorū emersérat, recognouit, pœnitentia ductus,virum innocentem nō sine honore de carcere eduxit, & monasterio suo decenter reclocauit. At vir Domini Philibertus, timens, nè pro vnius suî odio bestialis animus in totū gregem feritatis suę procellam intorqueret,dum iam terras & possessiones monasterij longè pro sitas assiduis incursionibus vastare non cessabat,decreuit longiùs à loco,quem regebat, abire, vbi eremiticam vitam agere potuisset : Sed valdè sibi videbatur indignum, gregē sibi commissum sine pastorali regimine reliquisse. Erat ei paulò antè de beato Aichadro fama* præconita,per alienos audita,per suos legatos certiùs exquisita : quòd apud Quinciacum Pictauensis coloniæ vicū,in sancta cōuersatione nulli inferior clarnisset. Hunc,si ità nutu Dei ꝓordinatū foret,suo in loco subrogare nitebatur: vt vel hinc tanto sancto viro reuerentiā ꝓfatus aduersarius exhiberet,& à loco suę tyrānidis inuidiā reberaret.Instabat ei & alia, sed ad id efficiendū causa opportuna. Siquidē memoratæ vrbis Episcopus, Ansoaldus nomine,in insula * Erio maris nūcupata,monasteriū cōstruxerat,quod de rebus suis hęreditarijs plenè ditauerat : in quo monasticā regulā instaurare præoptabat: & ea gratia multo ex tēpore B. Philibertū eò attrahere conabatur. Cōcurrentibus itaq; causis,hinc videlicet Ebroino psequente,hinc Episcopo postulāte,tertiò aūt pro beati Aichadri expeditione, B. Philibertus sumpta profectione, Pictauos vsque peruenit. Ibidèm de iniurijs Ebroini,& monasterij sui incōmodis,multa & vera cōquestus est, quæ vir Apostolicus Ansoaldus primo quidē ægro animo accepit, sed opportunū votis suis euentū gratulatus,viro Dei respōdit: Audisti pater amantissime,qualiter Dominus & magister noster cælestis discipulos suos,cū de mūdi eos persecutione fugarinet,dicebat: Cùm persecuti vos fuerint in vna ciuitate,fugite in aliā. Exigit ergò rapus, vt diabolo exercendę crudelitatis locum adimas, nè in gregē Dominicū crudelitatis procella effusiùs incūbat. Prouideat sanctitas tua de monasterio fratrem idoneū, qui oneris huius in se curā suscipiat, qui mores & studia magistri in cōdiscipulis rependere sobriè nōrit. Egò sanè non absq; Dei benigna ordinatione actū esse profiteor, quòd nostris impulsus partibus applicuisti, quē multo ex tempore videre optabā: vt de tua intitutione

S. Philibertus contemnit munera.

Vide insignē Ebroini fraudē.

Vide quid possint linguæ mendacia.

Matth.10.

Ansoaldus Pictauorū Episcopus condit monasterium.

tutione nostri monasterij, quod Erio maris in insula cōstruximus,patrē habere potuissemus.Nunc quia teipsum,grata tēporū occasio nobis condonauit,nè tu,quæso pater, diuinæ, vt vides, ordinationi contraire studeas: sed locū,quē tibi offerimus,regendum suscipe,vt & de cęteris negocijs,quę curę pastoralis solicitudine indigent administrari, te secūdū adiutorē habeā. Cui B. Philibertus: Prouidebit sibi,inqt,Dominus iuxta volūtatē suā loci ipsius moderatorē, nec diutiùs sine pastorali regimine lāguere patietur locū tibi dicatū: tu mihi tantùm causam, pro qua beatitudinis tuæ sedē appetij,nè patiaris (obsecro)mihi negare: Frater & dominus noster Aichadrus apud Quintianū vestrę dioceseos vicū,moderno ex tēpore monasteriū regit. Hūc si vestra paterna gratia ad regendū locū nostrū dare dignabitur,quanuis mihi onerosum sit huiusmodi regimē vltrà appetere,non tamen diffugiā subire,quodcunq; onus mihi imponitis. Alioquìn quodcunq; periculū mihi subeundū sit,locum mihi cōmissum nec metu mortis deserā. Hinc venerādus pręsul,velut alto vulnere saucius : O,inqt,pater charissime,quantū hoc vno verbo me turbatū reddidisti, quo dilectū nostrū & vniuersæ patrię necessariū ab hac ꝓuincia quęris remoueri. Qua in re si cōsensum adhibeo,quāta(putas)plebis in me maledicta cōgesserо? Nam vt de cęteris virtutibus ipsius sileā,testātur agricolæ,fatetur plebs vniuersa,ex quo B. ille frater habitationis suæ in hac dioecesi sedē delegit,morbus & tēpestas,fames & gladius,grādo & sterilitas,& noxia vis ꝓcellarū,ab hac regione ausugerit,quæ annis singulis pagū istū damnosa infusione populabātur. Omittenda tibi igitur est frater,hęc petitio : hoc à nobis potiùs tibi expetendū est, in quo mihi,non vniuersæ plebis,incōmodus fueris. Verūtamen sup his diuinę volūtatis experimentū capiamus,vt si Deo authore hęc ista sit ꝓmotio, nō intractabilē,sed beneuolū se nostris ꝓbeat conciliibus. Si aūt inexorabilē offendimus,sciamus nos aduersùs Dei voluntatē quęrere à loco suo mouere hominē. Nè tu itaque, frater mi,dissimulādi studio me talia cōfingere credas, ꝓperemus ad virū Dei, & scisciteмur voluntatē ipsius. Talia inter se his duobus patronis conferentibus: ꝓxima nocte beatū virū vox emissa prænouit,nè obstinatiùs aspernaretur mandata, quæ sibi ꝓximo manè delata forēt. Diuinitùs aūt ad regimē Gimetiensis cœnobij præordinatus extiterat. Mox subsequēter illi duo viri Dei, Episcopus Ansoaldus,& B. Philibertus,in somnis B. Aichadro apparuerūt: Episcopus virgā pastoralem, B. verò Philibertus regulā S. Benedicti porrigebat,ambo quasi ex vno ore dicētes: Surge frater,& officiū, quod tibi à Deo imponitur,obedienter suscipe. Accipe virgā,per quā subditorū errata corrigas,& ad rectum disciplinæ reducas. Librū etiam,vt tu primò quę in eo exarata sunt custodias, & in his tibi subiectos informare nè desistas. Manè aūt facto,vir Dei tacitus intrā se visionis vētilabat arcanū,cū equo in cursu fatigato legatos à ꝓfatis patribus missus, ante præsentiā ipsius aduenit,& reuerenter consalutato, nova adfuturos patres nūciauit. Animaduertens vir sanctus visionis suæ effectum non longiùs differendū,ait: Adiutoriū meū in manu tua Deus meus. Si tantioneris mihi infirmitate,cōplacito tibi fine expleatur. Nec mora,superuenientibus patribus tota loci ipsius congregatio cū Crucibus & textis Euāgelicis & solennis pompę ornatu obuiàm venit, & sic Benedicti,qui veniūt in nomine Domini. Paratis deniq; omnibus,quæ ius hospitalitatis exigit, dū eos vir Dei ad mensam vocaret,venerādus Episcopus cū B. Philiberto illū paulò ad remotiorē locum educunt,& aduētùs sui causam simul & petitionē exponunt: cū de verbis eorū interim tacitus ad modernā visionē animus ipsius recurrit,& colloquētibus ait: Si est,patres mei & domini,si est,inquā,hoc ex Deo consiliū,quis ego filio & prudētia sublimes ꝓtermisisse,& me vnū nouitiū,me,inquā,fatuū,nulla virtutum gratia pollentē, ad tanti regiminis onus delegisse. Tu,inquiunt,pater sancte, nè dixeris. Sed etsi ità foret,vt dicis,potens est ille,cuius nutu nos huc aduenisse cōfidimus,potens certe omnē gratiā tibi infundere,qui aridā terræ faciē fluētis cęlestibus inebriare,& fructum vberiorē de sterili humo producere valet. Quòd autem nobis obijcis,prætermisisse nos viros illustres,meritis & prudentia ornatos,& te nouitium & fatuum elegisse: superhis tibi verum respōnsum damus, quòd diù quæsitis & ꝓscrutatis omnibus,omnes in te vno cōspicimus,& singula singulis gratiarum dona dispertita,tibi multipliciter insita cognoscimus. Nè nos igitur diutiùs ꝓtrahas,né ve cæleste decretum euertere prę-sumas: sciens quia non hominibus, sed Deo contraisse videberis,si inconsolatos super

Nota Dei beneficia propter S. Aichadrū toti regioni collata.

Admodùm vilitèr de se sentit S. Aichadrus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

his nos à te remiseris. Hinc venerabilis heros: Nō equidem vobis cōtraire volo: immò Christo in vobis obedire gratāter exopto. Verū quod supereſt diei, nobiſcùm Deo authore peracturi eſtis, & manè facto, cōſiliū hoc fratribus noſtris reuelabitis: quia inconſultis *illicitū eſt nobis & illos deſerere, & ad alia loca demigrare. Quod & ipſi libenter annuunt. Et iam dies craſtina illuxerat: fit conuentus fratrum, panditur eis conſilium. Quis verbis explicare queat, quantus dolor, quanta ſuſpiria? Tanq̄ filij paterni funeris nuncium audiſſent, dolor internus nullo cōſolationis verbo leniri poterat, donèc gregis Dominici curam ſub regimine B. Philiberti conſtituit, & ſub eo, quem ipſi ex fratribus voluiſſent patrem habere, eligendi liberam donauit optionem. Ità, Deo inſpirante, vnanimes facti omnes, communi voto, quod quærebatur, aſſentiunt. Nec mora: Eligitur quidam venerabilis frater, Probus nomine & moribus, qui ab Epiſcopo conſecratus, à B. Aichadro inſtitutus, prefatum locum, quoàd vixit, ſtrenuè rexit. Data itaq; pace, & valedicentes fratribus, venerandus pontifex cum B. Philiberto ſanctū Dei Aichadrum in Neuſtriam prouinciam vſq; deducunt. Hinc Rothomagenſis ſedis pontifice, B. Audoēnū videlicet, adeunt, cui B. Aichadri & genus & nomen, immò vitæ ſanctitatem notificantes, ſumma prece depoſtulāt, vt quia per inuidiā Ebroini Gimeſienſe cœnobium ſine paſtore eſſe nouerat, hunc talē virū ipſe loci ipſius rectorē ſubſtitueret. Quod & dominus Archiepiſcopus libens annuit, ſimulq; deſcendens cū eis, virū Dei Aichadrū p̄fato monaſterio ſubrogauit. Nec poterat talis cōmutatio ſine gaudio eſſe, & dolore. Mœrent illi, quòd amittunt ſanctiſſimum patrem: gaudent iſti, quòd recipiūt conſolatorem piiſſimum. Subſtitutus ergò in loco memoratus pater Aichadrus, qualem ſe quantūq; in omni genere virtutū exhibuit, nō eſt præſentis negocij p̄ſingula explicare.

Iam dies aduenerat, quo fratres monaſterij ad opus obedientiæ cauſa neceſſaria promouebat. Beatus verò pater intrà ſepta oratorij contemplationis ſecretum agens tenebatur. Senſit per ſpiritum vir ſanctus, diaboli inſidias circa fratres intentari. Qui feſtinus ad locum properauit. Stabat in medio aggere annoſo robore arbor, tendens in aëra, ſub quam fratres collecti, ſaxum ingens à loco (quia ſerendis frugibus impedimento erat) certatim eruēre luctabantur. At verò diabolus, qui per interdictę arboris fructum homini mortē propinauit, ipſe fratres ſub ruina arboris cōprimere moliebatur. At pater eximius diabolum, * infanda ſecuri arborem incidentem, eminùs intuitus, voce & manu, qua poterat, innuebat fratribus, quantocyùs ſecedere. Stupebant fratres, patrem ſic curſu & clamore feſtinātem, ſed cauſam penitùs ignorabant. Ille triumphale ſignum Crucis à longè contra ferale monſtrum emittens, inimicum aufugere coēgit, & ſic ab inſtanti periculo ſeruos Dei liberauit. Vt autem ad fratres peruenit, cœperunt percontari, quid ſic exanimatus accurriſſet. Ille inquit: Parcat vobis, fratres, omnipotens Deus: Non videratis inimicum ex aduerſo ſtantem, & præſentem arborem ignea ſecuri concidentem, vt abſciſſam ſuper vos impingeret, quatenùs de ruina ſeruorum Dei, apud principem ſuum ſingularem palmam obtineret? Intuemini igitur in præſenti ſtipite cæſuræ letkiferum ſignum, quàm tenui diſcrimine, niſi Dei præueniſſet cuſtodia, omnes vos vnus penè interitus inuoluerat. Hinc fratres, circunciſi roboris monſtroſam ambuſtionem contuentes, ſtupore ſimul & timore confuſi, ſeipſos deſperabant, nec ſe viuere credunt, ſed ſomnium putant: Cernentes ingentem cæſuram ex ſe tetrum odorem emittere, velut igne ſulphureo peruſtam: poma verò, quæ paulò ante autumnali decore formoſa paruerant, à ſui decoris ſpecie in carboneam nigredinem conuerſa horruerant: quæ ſi quis manu attrectāſſet, in cinerem mox intolerabili cum fœtore ſoluebantur. Clamant fratres, funeream arborem ērui debere, nè vltrà per eam fraus diabolica mortalibus valeat inſultare. At pater ſobrius: Licèt, inquit, pars aduerſa in ea artis ſuę nequitiam attentare voluērit, ego potiùs hanc in memoriam noſtram & veſtram ſeruandam iudico, vſquequò vetuſtate conſumpta, aut ventorum impulſu victa ſuccumbat: vt ipſa nobis ſemper timorem incutiat, & cautos eſſe contra inſidias diaboli prēmoneat. Vnum ſupereſt dignum memoratu, quod ad incutiendam cunctis formidinem valdè vtile eſt: nè vanę ſecuritati dedici, dum in minimis peccare non timent, in magnis fidutialiùs offendant. Sanè pater eximius pro cauſis monaſterij agendis, per quoddam ſabbatum occupatus tenebatur, adeò vt nec puncto temporis ab inſtāti negocio poſſet ſe eximere. Immemor ergò ſuî, dū cęteri fratres ex conſuetudine nouitia agerēt, ipſe ſub horā nonā tardiùs agebat. Acciro itaq; tonſore,

for. * eis,

S. Aichadrus præficitur monaſterio Gimeſienſi.

Signo Crucis abigit dæmonem.

Cauenda etiam minima peccata.

tonſore, capillos capitis forcipe iuſſit ſibi æquari. Quod cùm ageretur, vidit humanæ ſalutis aduerſarium, q̄ promptus ſit ad nocēdum, quomodò de noſtris offenſionibus exultet. Et eccè diabolus intrà tenebroſum cellæ angulum ſe cōtinebat, nefandam cautionem in manibus tenens, & ſemper, vt attonſa coma deorsùm influebat, ipſe colligere, & in numerum capillaturā omnem redigere videbatur. Res tremenda, & ſolicitè penſanda. Vt ergò vir Dei viſu pererrante cellæ habitaculū cœpit attentiùs perluſtrare, iniquitatem mox faciem recognouit, malignum artificē mox cum indignatione interrogatur, dicens: Quid tu animarum prędo hoc noſtri habitaculi diuerſoriū inſidiaturus obſediſti? O nequiſſime, quod tibi prēmium theſaurizare confidis de ſeductione ſeruorum Dei, cui de propria nequitia conſtat ęterna perditio, & de ſubuerſione iuſtorū pœnalis creſcit cruciatus? Ad hęc verba viri Dei impurus miniſter reſpondit: Quid tu velut rerū ignaris requiris? Si neſcis, meū eſt officium, ſeruorū Dei habitacula reuiſere, & offenſas ſingulorū breuiario meo adnotare, & ſic principi noſtro referre, nè ad concilium ipſius reuertentem vacuū, ſupplicijs durioribus iubeat excruciari. Nam huius miniſterij ſors, mihi de te ſingularem hodiè palmā apud principem meum obtinebit, dum te Dominię noctis feſtiuum tempus illicito opere trāſgredi renuncio, qui te formā & ſpeculum religionis cæteris exhibere debueras, & gaudia feſtiua temerarius incuruas. O reum noſtro concilio Abbatem. O virū noſtris legibus obnoxiū. O paſtoris egregium exemplū, qui ſequaces ſuos in abruptū offenſionis pręcipitiū ipſe ſignifer immergit. Nôrūt principes noſtri, quę ſit noctis huius potentia, & monachi ſcire contemnunt. Nox hęc nobiſtrum captiuauit imperiū, & Chriſticolæ ipſius grāde reprobant ſacramentū. Sed quid ego à noxiali opere quęro hominē auertere, vt expiato errore reparetur ad veniam? Immò minimè à tonſione, minimè, inquam, ceſſa: vt de numero capillorum, noſtrę cautionis abacus accumuletur. Hic vir prudens, licèt fallacis, hoſtis tamen ſententiam haud aſpernatus ſuſtinuit, & mox opus imperfectū in medium remiſit. Dehinc nequitiæ miniſtro taliter reſpondit: Iurè tibi contigit, latro nequiſſime, q̄ dum ſeruos Dei culpis noxialibus irretire moliris, tibi potiùs pœnales cruciatus emercaris. Nam apud Dominum meum Ieſum Chriſtum veniale eſt, quodcūq; ſimplici mente à ſuis cultoribus agitur; dum videlicet in cauſis ſibi dicatis occupati, tardiùs mundandis corporibus curam impendimus. Igitur vndè tu palmam tibi paratam gloriaris, indè tibi pœnam prænuncio inferendam: quia quantumcunq; eſt genus hoc delinquendi, hîc hîc remitto non ſine damnoſa ſorte tui iudicij: quia mox vt confeſſus pœnitētiam egero, videbis fraudis tuę chirographum adeò elimatum, adeò eraſum, vt nec ferali mēte recolligere poſſis, quod cōmiſi. Sed ego vſquequò impuriſſimum monſtrū ſuſtineo? Arrepto itaq; baculo & triumphali ſigno Crucis, vir Dei in hoſtē curſu cum verbis huiuſmodi inuehitur: Exi hinc immunde ſpiritus, & ad latebras tuas redi quātocyùs, nec vltrà ſeruorum Dei habitacula infeſtare preſumas. Mox hoſtis improbus, imperioſa verba non ferens, ſe è cella proripuit, fœda poſt ſe veſtigia relinquens. Hinc vir Domini conuocatis fratribus rem ex ordine aperit, culpam fatetur, veniam poſcit. Ità omnibus in commune pro exceſſu patris Dominum orantibus, mira res, tonſura nulla, nec capilli inciſio vlla comparuit. Qua ex re indubitanter credimus, quia ſicut in capite viri Dei, tonſurę ſignū nuſquàm comparuit, ità iuxta verbum ipſius, de infideli charta character omnis euanuit.

Alio ſanè tempore fratres ad opus agendum ire neceſſaria cauſa monebat. Quibus nè hoſtis callidus inſidiaretur, pater venerabilis illos cueſtigiò ſubſequi deliberabat, & tanto ſtudioſiùs, quanto circa ſe & illos antiquum aduerſarium meminerat dimicāſſe. Aſſumptis itaque ſecùm duobus fratribus, vſque ad locum progreditur, ſeque locum laboris, non vt patrem, ſed vt cooperarium accinxit. Nec multò pòſt, dum paululum laboris ſupereſſe videretur, ipſis itidèm duobus aſſumptis, ad quoddam diuerticulum oraturus ſeceſſit. Iuber eos interìm aliquantulùm ſubſiſtere, denuncians, nè propiùs accedant, néve myſticis ſecretis ſeſe intermiſceant. Ipſe longiuſculè procedit, & incertum, quid diuinum ſolus tractabat. Ipſi tamen, quid acturus foret, curioſiùs contemplabantur. Et facta hora, dum genua flectere inciperet, chirothecas, quas manibus geſtabat, poſt tergum reiecit. Mira res. Cùm orbita ſolaris tota ſub nube vmbroſa tegeretur, repentè ſe è nube radius erumpens, tantùm ad obſequium miſſus, chirothecas excepit, & tandiù officioſus ſuſtinuit, quandiù vir ſanctus orationi incubuit. At fratres inſolita rei nouitate concuſſi, dum

Nota confeſſionis & pœnitentiæ vim.

Officium impuri dæmonis.

Vide impotentis dæmonis procacem inſultationē.

Chirotheca viri ſancti pendent in ſolis radio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter stuporem & admirationem hæsitarent, eccè tanto maius, quanto mortalibus insuetum miraculum subsequitur. Nam mox vt ab humo exurgens, manus & oculos in sublime erexit, desupèr emissa lucis eum mira circunsepsit coruscatio, cuius fulgureus ignis procùl stantibus fratribus tantum terrorem incussit, vt penè exanimati, in terram corruerent. Lux hæc tunc vnius horę spatio circumplexum virum iustum intrà se continebat, cùm præfati duo fratres nondùm exurgere à terra præsumentes, tamen recepta mente, intrà concauā lucis nubem quoddā subtile murmur auribus captabāt, sed colloquentium verba arcana discernere nequibant personarū: alternantes sonos intelligebant, sed verborum sensum nequaq̄ hauriebāt. Hęc alternatio ducta eousq; perstitit, donèc globus ipse igneus paulatìm se in tenuem aërem immiscens, hominem in apertum emisit. Hic vir Dei semèl, bis & tertiò flexus, postq̄ dulcia terrę oscula arctiùs impressit, & se à loco lachrymis perfusus amouit, inuenit, quas pauloantè abiecerat, chirotheças, radio subministrāte, pendentes in aëre. Quo ex facto gratias iterùm agens, eas suscepit, fratribus hęc omnia eminùs intuentibus: quibus planè hęcipsa occultare quęrebat, sed lucis author sub tenebris ignorantię lucernā suam visibus humanis noluit abscondere. Siquidem fratres ad locū, quo eos antè subsistere iusserat, reuisens, ex visionis magnitudine stupentes simul & admirantes offendit. Et dum causam illis patuisse intelligit, ad celandi argumentum cōuersus, illos summè obtestatur, nè hoc in vita sua ad publicum efferrent, exemplo summi magistri, qui transfigurationis suæ visionem discipulis, nè propalarent, interdixit. Nec illud silendum arbitror, q̄ diabolus semper illi conspicuus, circa cum artis suæ nequitiam efficaciter operari nequibat. Insultare quidem viro Dei multis argumentis laborabat, sed tentationis suę inania spicula cōfusus reportabat. Erat planè viro Dei familiaris consuetudo, cū fratres post labores diurnos corpora placido somno recrearēt, vt pastor solicitus supra gregem Dominicum vigilias insomnes duceret, & claustra monasterij & singula familiæ Dei habitacula pererrando munire, gestans secùm crucē Dominicā, & aquam exorcizatam ad effugandas importuni hostis insidias. Quadam itidèm nocte dum lustratis singulis, lassos artus lectulo paululùm recreandos dedisset, & remotis curis, placitā sibi dare quietem expectaret, sensit per spiritum circa fratres diabolū aliquid machinari. Fugiebat ab eo nimirū somnus, & curis mordacibus magis ac magis incitabatur, nè puncto horę in somnum oculi clauderentur. Stupet vir sanctus, & visu locum omnē, quo fratres quiescebāt, à summo vsq; deorsùm percurrebat: cùm interìm versùs meridianam plagam oculos intendens, vidit visu horribilis & deformis monstri imaginē, intrà latebrosum angulum se comprimērem. Considerat ergò attentiùs, quid latro impius machinetur. Nihil sanè fratribus metuebat, q̄ pars aduersa in eos aliquantulum prævaluisset, quos ipse recenti nocte collustratos, signoq; viuifico pręmunitos, Domino cōmendārat. Luctabatur hostis improbus fratres quiescētes adire, sed velut mirabili machina repulsus, infra circum, quem sancti viri pedes lustrauerant, se intromittere nequibat. Sed dum sibi sublata nocendi argumenta videret, cœpit eminùs torres iactare ambustos, vt saltem lucernā, quæ in medio triclinij seruis Dei lumen ministrabat, subruere, aut saltem extinguere posset. Quid plura? Tantas insidias hostis vir sanctus vltrà non ferens, arrepto ligno Dominico, in hostem cursu inuehitur, & de loco ad locum fugientem coarctabat. Cui cùm nec fugiendi pateret aditus, nec resistendi facultas vlla daretur, conspicatus est fenestrā, quam fortè prætergressus vir Domini, dum cętera munirer, signare haud meminit. Hanc, dum fugientē miles Christi calcatiùs insequitur, coactus hostis vitream cratem cōminuens transiliuit, & innocuas auras fœtore intolerabili cōmaculans, ad latebras notas effugit. Sono excitati quidā è fratribus, mirantur patrem talibus horis deambulantē, & anhelis pulsibus expirantem. Causam ergò signis interpretantibus se cupiunt edoceri. Quibus pater venerabilis notis itidem signis responsum reddit, in crastinum conuentum reseruari.

Die verò crastina fit ex more conuentus: postulant sibi fratres exponi conflictum nocturni certaminis. Quod dum seriatìm illis pater sanctus exponeret, cœperūt singuli animo contabescere, & tanquàm præsentem hostem intuerentur, perturbari. Quos vt vidit pater egregius deiectis animis, cœpit eos consolatorio huiusmodi sermone releuare: Rem istam, filioli, quę corda vestra noua formidine sauciauit, expedit vobis perutili mente retinere, nè vana securitate torpentes, hostis vos præoccupet improuisus. Sed neq; ex hoc deijci vos animo decet, si vobis aduersarius permolestus est, scientes quia

Lux mira cum cingit.

Audiuntur voces.

Matth. 17.

Semper vidit dæmonem.

Nota de Cruce & aqua benedicta.

Crux Domini premit diabolum.

quia sublimiora studia diabolus subtilioribus infestare non desinit insidijs. Carnalibus nanq; & huius mundi amatoribus, quos in pręsentis vitæ voluptuosa latitudine ambulantes comperit, quasi parcendo blanditur: quia nimirùm de his securus, ad spirituales se conuertit, & his acriùs instat more latronum, ad prædam festinantium: qui dum fugientem innocuam turbam insequuntur, quoscunq; cursu superant, hos transilientes à tergo relinquunt: in eos verò, quos præ oculis conspiciunt eminùs fugientes: in eos, iniquam, studio consequendi vires totas effundūt, & impetu maiore prosequuntur. Ve-rumtamen si reliquis captis, ex omni turba vnus euaserit, ex hoc vno inter eos sæpiùs magis querulosa fit recitatio, q̄ ex vniuersis captiuis exultatio. Hanc vos, fratres mei, præ oculis gestare figuram pręmoneo, nè vestrorum quemlibet scandalizet, si antiquus aduersarius contra seruos Dei sęuit inuidia aeriori, dum carnales quosque, quos iam suis mancipauit ditionibus, parcendo in delicijs fouet, nutrit atque demulcet: quos reuerà vana securitate torpentes, postmodùm ęterno igne cruciandos reseruat. Vos autē, qui contemptum mundum ex toto abdicantes, ad patriam festinatis, dum intrà mundi retia vos iterùm nequit implicare, infestis non desinit oppugnare conflictibus. Ipse à mundi exordio genus humanum infectatus, perdere molitur: sed tanto nunc instantiùs, quanto viciniùs mundi exitum agnoscit. Vos igitur non turbari, neq; dissoluta mente deijci, fratres mei, cōuenit, si habitacula nostra feralis minister insidiando circunuenit: quia, vt testis est vox Apostolica, aduersarius noster diabolus tanq̄ leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Erigite igitur animos, & virili mente cōtra hostem communē pugnate: nè languentibus dextris ad pugnam, insultet vobis paratam se ademisse coronā. Quantùm sanè mihi mortali homini visum est, hucusquè vitę pręsentis stadium sobriè & iustè viuendo, Deo authore, cucurristis: supereſt, vt cursus vestēr felici consummatione, id est, per quotidiana incrementa virtutū, optatum tendat ad brauium, nè militiæ diuinæ soluto proposito, honestum principiū turpis exitus obscuretur opprobrio. Nam rerum omnium consummatio maiorē quęrit laborem. Et quidem nauis ipsa, quādò adhuc vndas contrario cursu superat, si nautæ lassas ad modicum manus remiserint, mox retroacto cursu, nauis deflui amnis, inuitis nautis, sequitur vndam. Sed nec rapiro contigisse videmus, vt toto libera currat nauis mari, etsì non semper à puppi ventorū spirent flamina, gubernator tamen velorum sinus obliquat, & sine refragio scinditur freturn. Sed vbi ad portum venitur, opportuna aurarū temperies necessaria est, & angusto ingressus nauium coërcetur limite. Maioritaque periculi cura, vbi spes propinqua. ædificantibus quoq; plana exordia sunt fundamētorum, sed ardua celsorum opera fatiscunt. Et plerunquè in ipso claudendi operis fine, mercedis suę munere defraudator miserandus faber, aut culminis lapsu obrutus, aut instabili deceptus vestigio, vt ad inferiora décidat. De agricola quid dicam? Cui procinctus laborioſior messis, quàm segetis, & vindemię, quàm putationis: & adultis frugibus grauiora semper metuēda periculi. Nihil ergò nouum, si adhuc vos in ipso portu consummandi cursus periculū maner, quibus per angustam viam iter agendum instat ad patriam, in quam Imperator ille fortissimus militem suum recipere nescit, nisì victorē: non fugitiuum, sed constantem: non detidiosum, sed probatum. Apud ipsum nemo coronatur, nisì qui legitimè certauerit. Colluctatio nostra non est contra visibiles hostes, sed cōtra occultū aduersarium: qui dum corpora quolibet immunditię nęquo cōmaculat, lethali animā vulnere ab occulto fauciat: & frequenter corpore intacto, mentem interiùs vitiorū vulnifico spiculo necat. Summa igitur vigilantia vnicuique nostrūm obseruandum est, vt quia quātùm mors vicina manet, penitùs ignoramus, omnes in cōmune consciētias nostras confessionis & pœnitentię antidoto expiemus, & Dominū, vt importunū hostem, qui habitationē nostram circunuolat, à nobis auertat, exoremus, nè de huius Dominici gregis damno temerarius hostis insultet. Hac venerandi patris exhortatione peracta, videres omnes ad lamenta sese prosternere, in confessione flebili mentium occulta aperire, viliis corpora & arduis ieiunijs macerare.

Multa sunt huius viri & admiranda gesta, atque ad ædificationem posterorū vtilia: quę, dum miserę vanitatis vitabat iactantiā, nè ad hominū notitiā peruenirēt, perpetuo studuit commendare silentio. Quæ autem vel fama referēte, vel etiam virorum illustrium authore testimonio, ad nos vsque peruenēre, ne hæc quidem vniuersa stylo comprehendere possumus. Vcrùm vnum, vnum, inquam, stupendum quidem relatu, sed

memoria

1. Pet. 5.

2. Tim. 2.

Diabolus quibus magis infestus sit.

Item quibus blanditur.

Dāda semper opera, vt bona vita bono fine clauda-tur.

Confessione & pœnitentia cōscientię expiandæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

memoria dignum refero, ex quo vir iſte ſanctiſſimus, quantus apud ſummum iudicem ſit, indubitanter agnoſci poteſt, vel ad obtinenda quæcunque popoſcerit, ſeu ad exterminanda quęcunque vitauerit. Quadam die intrà cellulam, in qua familiare contemplationis ſecretum agere conſueuerat, ſolitarius reſidebat, vbi hæc ipſa, quę cum vrgebat ſine ceſſatione, cura ſuper grege Dominico, tunc quoquè animum ipſius cœpit vehementer agitare, quòd viribus exhauſtis veterana ętas ad regendam tantam Chriſti familiam, iam ſibi ſufficere non videbatur. Erat ſanè, ſicut textus vitæ beati Philiberti commemorat, qui in loco eodem præceſſerat, nongentorum monachorum. Quod ſanè nulli mirum videri poteſt. Nam patris huius egregia fama, & loci circunquaquè effuſa religio, de remotis terrę partibus homines velut apes ad mellea caſtra, conuerſionis amore ad hunc vnum locum attraxerat. Dum ergò ſupra vires vnius hominis ſibi negocium ineſſe conſiderat, hęret incertus animo, quam in partem pronior inclinare ſe debeat. Nam multi eum ea tempeſtate à labore deſiſtere, & tranquillam ſedem quietis ſuadebant eligere. Quod ille alto conſilio reſpuerat, dicens, illam boni operis victimam nequaquàm ante oculos interni iudicis placere, quam finis boni non approbat conſummatio: quod in lege caput & cauda lofferri iuſſa, prefigurât. Alij aût intolerabilem multitudinẽ, in breuiorẽ ſummã redigi hortabantur. Et hoc quoq; vehementer deuitabat, clamans huiuſmodi hortamentum de cælo nequaquàm inſpiratum, vt ſacræ familiæ numerus dirimendo minuatur, qui Angelici ordinis formã vel ipſa numeri ſimilitudine præ ſe ferre videbatur. Nam centenarius nouiès multiplicatus, quid aliud innuere videtur, niſi, vt ità dicam, illos ciuium ſupernorum nouem ordines, ad quorum ſocietatem ipſa numeri tetragona forma præſentem familiam inuitabat? Hac interna ſpeculatione animatus vir Domini, quanlibèt ſenio perfractus, aduerſùm ſe ſeipſum erigens, tanquàm coniurationem init, & de infirmitate virtutem, de imbecillitate conſtantiam exerit, nè ſacri collegij beata ſocietas, nisì Chriſto vocante, ſummè potentis numerum amittat. Nam & cùm aliquandò corporis incommodo tardaretur, paterni zelo amoris vincebat corporeæ moleſtiam paſſionis. In quo illud animaduertendum, quòd qui languentibus alijs potenter medelam præſtare conſueuerat, ſeipſum curare penitùs refugiebat: quia dum flagella Dei libens amplectebatur, gaudebat vberiùs de verbere Dei humiliari, quàm de virtutum potentia gloriari. O noſtra in hac parte infelicitas, quibus ſi magnum aliquid egiſſe contigerit, mox ad populares aures & publicas ſtationes efferri gratulamur, nihil tunc, quod egimus, arbitrantes, niſi à vulgi opinione nobis Apoſtolici meriti nomen acquiramus, illud cæcis oculis malè intuentes, quòd ſigna & prodigia etiam peccatores in nomine Domini facere videẽtur. Sed nos ad propoſitum redeamus.

Nongenti monachi in cœnobio Gimeſicẽ.

Leuit. 5.

Porrò vir Domini cùm per ſpiritum intellexiſſet vitę ſibi terminum imminere, timens nè grex Dominicus poſt mortem ſuam rursùs mundi illecebris irretiretur, petiit à Domino, vt hos corporeo vinculo abſolutos in pace ſuſciperet, aut ſi pro quibus ſuis inter mundana diſcrimina aliquantulùm eum laborare iuberet, ipſa quauis conſilij ſui prouida diſpenſatione, tanti oneris ſarcinam alleuiaret. Nec multo pòſt, ſole occidẽte, dies clauditur: illi ad reficienda ſomno corpora, in dormitorium ſe contulerunt. Quos pater venerabilis poſtquàm omnes conſignâſſet, & ipſe delectabili ſibi ſtratu cilicino accubuiſſet, rursùs curæ prioris ſtimulantes aculeos abijcere à ſe nequibat, donèc diuinę pſalmodię curſu arrepto, curas mordaces tali ventilabro abigere à ſe videbatur: etiam inter agendum oculos ad meridianam plagam intendens, vidit angelum miro adſpectu & habitu coruſcantẽ, virgam manu geſtantem: alterum verò ex aduerſo ſtantem tetterrimum, qui flammantibus oculis igneas emittebat ſcintillas, aliâs ſanè monſtrum horribile & deforme, quale ad puniendas animas reorum figmenta poëtica depingunt. Cui prior ille: Quid tu, inqt, immũda bellua ſeruorũ Dei habitacula inſidiat? ſubintrâſti? Nũquid tuũ eſſe aliquid hìc arbitratus aduenisti? Quid tibi & familię Dei? Nulla tibi licẽtia ad percutiẽdũ datur hìc aut poteſtas. Ille ecõtrà: Si, inquit, annales veteres & modernos inſpicis, quę fuit ab initio gẽs vlla ſortis noſtrę ditione adeò libera, vt in ea licẽter nobis operandi poteſtas vlla, deeſſet? Nã primi terrigenę, quid fraus noſtra valeret, experti ſunt. Sed vt plura ſilcam, nunquid non gens Hebræa denos ſeptiès annos captiuitatis deplorans, noſtræ dominationis ſenſit iniuriam? Enimuerò quis fuit dux, & rotius feralis conſilij architectus, quandò in atrio Caiphæ mors CHRISTI tractabatur: quis fuit, inquam,

Visio S. Aichadri.

Genes. 3.

Iohan. 11.

inquã, niſi ego? In his tam ſublimibus cauſis, quod meũ erat licuiſſe, nõ defuit: & nunc à loco iſto & familia, nè aliquid mihi liceat, ejciar? Non igitur ſanè hinc taliter abſcedam, vt non quouis modo imminentem tranſmigrationem ſtudeam perturbare. Ad hęc ſanctus Dei Angelus dixit: Quid tu nequiſſime Chriſtum hìc nominare præſumis? aut quid tu nefarium conſilium in mortem ipſius concitâſſe gloriaris? Nam mors Chriſti ſi ademit mundi imperium. Mors Chriſti, vita eſt credentium, ſed tibi & principi tuo æternale ſupplicium. Quòd verò in primis terrigenis nocendi accepiſti potentiam, inobedientia promeruit: qui conceſſa arbitrij libertate dum malè abuſi ſunt, extorres à paradiſi delicijs, & immortalitatis gloria nudati, indigebant Chriſti morte reparari. Tu in hac parte nihil tuum inuenies hìc, in quo fraudis tuæ nequitiam exercere Liberras arbitrij. riò liceat: quia in iſtis obedientia, in iſtis humilitas, in his charitas regnat: quæ talia, merentur vitæ pręmium, non exilium. Quòd autem de Hebręorum captiuitate ſuſurras, in illis pręuaricatio meruit exterminationem, exterminatio captiuitatem, captiuitas confuſionem. In his verò quia non prævaricatio, ſed legis CHRISTI obſeruantia: non offenſio, ſed obedientia: non inuidia, ſed charitas regnat: idcircò tranſmigratio, qua vocantur ad præmia, non erit illis ad confuſionem, ſed ad remunerationem: non ad Babylonem, ſed ad Hieruſalem cęleſtem: non ſub Chaldęorum rege, ſed ſub cælorum dominatore. Ad hęc inſidiator malignus ait: Ergò hinc ego inanis abibo? Reſpondit Angelus, dicens: Non ſic abiturus es. Habebis hìc miniſterium, illis quidem fructuoſum, ſed non tibi proficuum: illis ad expiationem, ſed tibi ad cõfuſionem. Adhęc ille: Nunquid ego his aut vllis Chriſticolis debitor ſum ad ſalutem? At ille: In hoc, inquit, iſtis debitor es, quia ſi quid in eis eſt, quod reſecari debeat, horrore viſionis tuæ purgabitur. Ille econtrà: Abeam, inquit, hinc inanis potiùs & deceptus, quàm ex viſione mei medicinale antidotum illis terror infundat. Hæc inter ſe illis altercantibus, reſtat ſingula vir Domini captans, terrore ſimul & gaudio concutiebatur. Cui propiùs Angelus Domini aſſiſtens, ait: Tu frater de his, quæ audiſti & vidiſti, nè terrearis: ſed potius conſtans eſto, & viriliter age quod cœpiſti: quia exaudita eſt deprecatio tua. Nam in proximo eſt horum fratrum vocatio: ſed & nomina eorum ſcripta ſunt in ordine eorum, qui ſequuntur agnum. Tu ergò primo diluculo conuocatis ad te omnibus Conſciẽtias per confeſſionẽ funditùs exhauriri iubentur ab Angelo fratres. eiſdem, vt internas mentium conſcientias per confeſſionem funditùs exhauriant, & quantũ ſupereſt diei, pœnitentiæ ſe arctiùs ſubmittant: dehinc ſumpto corporis & ſanguinis Dominici viatico, ſolicitè vocationis horam expectent, parati ad cœnam agni venire.

Hinc vir Dei: Qui ſunt hi, inquit, & quanti ex familia, qui vocantur? Et Angelus: Media pars horum, inquit, iam ad hanc expeditionem aſſcripta eſt, & hi ex nomine, quos hac virga deſignari mox conſiderabis. Tu diligenter animaduerte, & hos notatos in ſuberem mox eſſe paratos. Hinc vir Domini: Si, inquit, iſti vocantur ad regnum, quid ego exeo cum illis? Cur pater filijs conſocius non procedit? Ego igitur ſenex, & viribus exhauſtis impotens, quouſquè ad laborem & ęrumnoſam vitam poſt hos reſeruor? O ſi me ex luteo corpore iſto diſſolui expediat, & eſſe cum Chriſto. O ſi me cum his fratribus meis exire, & ad beatas ſedes patriæ cęleſtis venire donetur. Ad hæc illi Angelus: Venies quidem, venies, ſed non modò: Venies, ſed non iniuſſus, & niſi vocatus. Congreſſi tibi adhuc in vinea Domini laborare aliquãtulùm, & lucrari Deo animas, quæ ſatisfacias ad cultum diuinitatis applicuerunt. Quas cùm perfectè elimaras ad Conſilij horrea emiſeris, tu quoquè cum multiplici fructu in ſenectute bona plenus diebus congregabis ad Dominum. Et quę putas tunc erit tibi lętitia, cùm videris tibi obuiàm venire cum pſalmis hosipſos, quos antè pręmiſeris? Ibi erit tibi & illis communis de alterna beatitudine lętitia. Tu ergò nè moleſtè feras, ſi his ad prędia euntibus, tu interim ad laborem reſeruaris. Nec tibi labor ingratus eſſe debet, cui prędia maiora ſuccedent: maximè cùm alter nec coronam tuam ſubripiet, nec tibi tua prędia decreſcẽt: quippe cum pſalmis hosipſos, quos antè prędiſti, ſuorum portiùs vbi ſinguli horum propriam mercedem laborum accipient, tu cum ſingulis, & præter ſingulos remuneraberis. Hi enim ſunt fructus certaminis tui, hi manipuli, quos mitis ad aream Chriſti.

Ecce quæ dicta ſunt tibi, memoriter tene, & quæ nunc ago, diligenter intuere. Horum quos tactu virgæ huius attigero, hi ſunt, qui vocantur à Domino. Quos verò perſtantes intactos relinquo, hi reſeruantur ad tempus vocationis ſuæ. Hæc fatus, fratres placidę

Universidad de Deusto
Biblioteca

placidæ quietis somno affectos aggreditur,& coràm deambulans, alios tangebat, alios præteriens reseruabat. Quæ omnia vir Domini solicitè intuitus, horum, qui vocabantur, nomina memoriter in pectore recondebat. Vt autem deambulatione explera Angelum sanctum vir sanctus abire æstimauit, clamabat ad eum, dicens: Si nos hinc abiturus ità relinquis domine, quem familiæ tuæ custodem in his relinquis, aut quod ad officium exterminatorem hunc nobis residere maluisti? Cui Angelus: Nè verearis, inquit, à facie eius: nulla ei in hac Christi familia ad nocendum data est potestas, præter quòd animabus è corpore exituris visio illius expiabilem terrorem incutiet, vt si in eis aliquid est, quod resecari debeat, vel horrendæ illius visionis terrore expietur. Sed neque ego locum istum ex die, qua fundandi sumpsit exordium, deserui, nec desero. Ad hæc dicta continuò disparuit. Ille autem, qui procùl spectabat, spiritus horribilis, vt vidit sibi sublatam nocendi potentiam, tristis ab eo abscessit & confusus. At noctem illam vir Domini totam insomnem ducens, prima luce fratres in auditorium collegit. Quibus circunsedentibus, & de incerta causa quærentibus, pater affabilis cœpit ab eis scisciari, si quid nocte illa vidissent vel audissent. Cui respondentes alij, dicebant vidisse se tanquàm Paschali festo procedere ad ecclesiam, inæstimabilis altitudinis atce fundatam, gemmarum multicoloria varietate pulchrè distinctam. Alij referebant audisse fratres ad cœnã magni principis inuitatos, cum quibus & ipsi procedere optabant: sed is, qui illos vocauerat, dicebat istis, nè ad præsentem cœnam exire deberent iniussi: deberent potiùs modicum tempus sustinere, donèc militiæ suæ cursu peracto, & ipsi ex nomine vocarentur.

Dæmonis horridus adspectus purgat animas fratrũ morientiũ.

Visiones fratrum.

Hinc vir Domini paulò silentium tenens intrà se, tandèm altè suspirans, ait: Non sunt hæc, fratres mei, vana somnia, nec illusio phantastica: sed sunt certi mysterij documenta, quę vobis nouæ transmigrationis proprietatem propedièm prænunciant & futuram: vobis, inquam, quos de ærumnis huius seculi ad supernam Hierusalem Paschali transitu prædocent euehendos, vt ad cœnam illius magni principis & æternum conuiuium cum electis suis discumbere, & donis cælestibus vberiùs perfrui valeatis. Nè autem vos super hoc mysterio suspensos teneam, qui Paschalis lætitię festum acturi, ad montem procedere videbantur, hi sunt, quos præparari diuina vocatio iubet, vt de ergastulo carnis emigrantes, in superna cęli arce lętum Pascha cum ciuibus cęlestis Hierusalem concelebrent. Qui autem ex vobis residere ad tempus iussi sunt, nè ad instantem cœnam ire debeant, hi sunt, quos adhuc in hoc mortali corpore retineri iubet, donèc carnis tentamina pleniùs euincant, & contemplationis arcem compræhendant: & tandèm superatis hostibus, ad palmam cæli emigrabunt victoriosi. Quarè agite, fratres mei, & filij charissimi: vtcunquè pigra inertia hucusque vestrî immemores & somnolentos vos effecisset, nunc tamen hora est iam vos de somno surgere, & instantem vocationis vestræ exitum subsidijs auxiliaribus præmunire, nè quid in vobis pars aduersa inueniat, quo cursum vestrum præpedire, aut à beatæ regionis sede vos valeat auertere. Proindè acceleranda vobis sunt medicinalis pœnitentiæ remedia, & tanto instantiùs in lachrymis & confessione quęrenda, quanto inducijs prefinitis nulla superesedet spes residua. Prœoccupemus igitur faciem, quam offendimus, iudicis magni, vt sicut Niniuitarum veteres offensas triduana lamenta expiârunt, ità continuatis triduo ieiunijs errata nostra expiantes, nosipsos Domino in cinere & cilicio mactare festinemus: quatenùs animas ab omni corruptionis labe emundatas illi reddere valeamus. Iam fratres aliquantulùm turbati, (necdùm enim illis vir Dei visionẽ exposuerat) cœpere sciscitari ab eo, quid hę induciæ, quid portenderet totiès repetita vocatio. Quibus ille, nè vltrà manerent incerti, ex ordine cuncta, quę viderat, exponit. Tum verò videres homines, tanquàm alto vulnere sauciatos, in planctũ erumpere cum luctuosa huiusmodi querimonia: Quid audimus, dominator Domine, quid audimus? Hęccine nobis instat inaudita calamitas? Siccine nos rapit mors repentina? O rerum summe Deus, quid tuo sic iudicio prefinitum esse cõstat, vt ex vna familia tot repentè funera efferantur, & mater Ecclesia tot filijs orbata remaneat? Enimuerò si est hęc ira furoris, quę ferum nostrorũ exigat vindictam, aut certè magnę pietatis gratia, quę nos de ærumnis vitę mortalis ad requiem transferri iubeat. Nos quid sumus, Domine, qui te in causam vocare debeamus, aut quarè hoc facias, quærere habeamus? Sit, sit potiùs, Domine, libera tibi in omnibus, quæ agis, potentia: & si leniri non potest de

Vir sanctus exponit visiones fratrum.

Rom. 13.

Ionæ 3.

de nobis præfinita iudicij censura, nõ nobis, Domine, nõ nobis, sed nomini tuo da gloriã. Psal. 113.
Sit nobis fas vel sub ipsa mortis expectatione optare à te celerẽ peccatorũ indulgentiã, q potẽs es sub hora multi tẽporis reparare negligentiã, dum nimirùm pœnitẽtia apud te nõ tempore annorum pensatur aut mensiũ, sed profunditate luctũs & lachrymarum.

Fratres egrè se præparãt, ad mortem ipsis imminentem.

His dictis, quis, obsecro, tam saxeum pectus haberet, qui se à fletu & lachrymis continere potuisset, cùm videret famulos Christi in terram prosternere corpora nuda, virgis cædere, pugnis conscia pectora tundere, culpas voce lachrymabili damnare? Nec minùs erat videre proprios lectos, nè quid furtiuum inter paleas lateat, penitùs euertere, tanto adeò studio, vt si pilus cilicinus inueniatur, mox coram fratribus in medium proferatur. Sed neque hoc sibi impunitum transire optabat is, qui attulerat. Sic sancta illa Christi familia vniuersa in luctu & amaritudine persistens, superuenturum diem expectabat. Flebant isti, quòd fratres charissimos amittebant: illi, quòd ab istis separabantur: & tamen dolendi affectus istis & illis æqualis esse non poterat, dum illi vocantur ad præmia, isti ad laboriosam militiam retinentur. Sed quis dicere sufficiat, quanta se pœnitentiæ asperitate aliàs affecerint, cùm totum illud triduum, atque etiam quartum expectati sui obitũs diem absque vllo corporeo alimento transegerint? Etenim cui poterat delectare ciborum refocillatio vlla, vbi ad protelandum vitam cibi comestio nulla supereberat? Et iam quarti diei aurora illuxerat, & fratres vniuersi in monasterium cõuenerant, diuini sacramẽti percepturi viaticum. Qui vt Missam Dominicam & sacra mysteria expleuerunt, à beatissimo patre suo absolutionis sacrę pignus extremum acceperũt. Deinde sacramentis cælestibus communicati, pacem sibi osculantes dederunt, sicq; in capitulare sessorium se, subsequente patre, contulerunt. Ibi se suasque animas sibi inuicem commendauerunt. Cùm nihil superesset, nisì horam vocationis expectare, vir sanctus singulis adhibuit custodes, qui obeuntes attentiùs obseruarent, & exitũ eorũ diuinis psalmodijs præmunirent. O dignũ memoria spectaculũ. Etenim ante ipsum aĩæ exitũ videres facies singulorũ indicibili claritatis specie claresceré, vt nulli dubitãdum foret, in eis iam futuræ resurrectionis gloriã de mutatę carnis specie demõstrari. Iã hora diei tertia inclaruerat, & eccè pars vna, tanq̃ somno quietis resoluta, dulci quiit in pace. Sic autem sexta, pars altera manibus in cælum erectis, seipsam Dño cõmendauit. Simili modo hora diei nona pars tertia expirans, obdormiuit in Dño. Vespere aũt facto, subsequenter pars, quæ residua erat, facta oratione, spiritum reddidit. Nos sanè felicis huius transitus horas non ab re enumerare iure putabit, qui hos, de quibus loquimur, corpora Christi verè membra esse crediderit, qui caput suum sequentes, hora, qua Christus ad passionẽ ductus est, & qua Crucis sustinuit patibulum, & qua etiam spiritum emisit, eadem qua sanctum corpus eius sepulcro tumulatum est, ipsi quoquè terræ corpora, beatas Christo animas reddiderunt. Nec illud quæri opùs est, quantam obseruantiam circa exequias defunctorum hi, qui remanserant, exhibuerunt. Instauratur per octonos dies celeberrimo cultu sepultura sanctorum. O felix locus, ô tellus, ô ager precio sius, tot beatorum corporum thesauro ditissimus. Nescit appreciare humanum genus, quanta in te virtus, quàm salutaria mentis & corporis medicamenta in te lateãt, si fides exigat. Expletis aũt sacræ sepulturæ diebus, suggestum est beato Aichadro de quibusdã fratribus, qui se inconsolabili dolore afficiebãt, q̃ defunctis superuixissent. Quorũ alij mortem recepisse: alij longa carnis tentamina tolerâsse, carnem in vigilijs & ieiunijs prolixæ ætatis Christi militiam assumpsisse, & nec inter extremos consortes mercedem macerâsse, & tanto se tempore à regno differri cõdolebant. Quæ cùm pater venerandus audisset, iubet fratres coram se adduci, & moderata eos increpatione coërcuit in hunc modum: Stulta, inquit, hæc est, fratres, quam de vobis audio, querimonia, & vere ridenda, quæ dum vobis consulere quæritis, Deo contraire inueniamini: & vndè ad præmia festinatis, indè à præmijs longè efficiamini: quasì & nos quoquè, si esset ratio, non idem operaremur. Quis enim animam suam nolit ex isto corpore mortis, si liceat, absolui? sed non licet absoluere nisì ei, qui ligauit. Naturę vinculo anima coniuncta est corpori. Sed q̃s author naturæ, nisì omnipotẽs Deus? Et quis hoc animæ & corporis nostri Deo complacitũ contubernium interrumpere aut dissociare audeat? Non quia vosipsi propria manu vobis mortem inferre velitis, sed quia vnum quodammodò esse videtur, & vitę finem optare, & mortem sibi accelerare. Sed quis à Domino suo depositum sibi

Moriuntur fratres multi valdè feliciter vno die.

S. Aichadr⁹ repræhẽdit eos, qui se dolent non vnà cũ aliis euocatos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ob custodiam thesaurum, antequàm reposcatur, eijciat? Nónne is graui pulsâsse iniuria dominum suum condemnabitur? Dei possessio sumus, Deo seruitium debemus: quasi serui expectemus imperiũ: quasi fideles depositũ custodiamus. Nõ recusemus vitæ istius munus, quod dedit nobis: non refugiamus donum cęleste. Ab ipso accepimus, quod simus: ipsius quoq; debet esse, vt quàm diù velit, simus. Vtrunq; enim ingrati est, & citiùs discedere, quàm velit: & diutiùs viuere velle, quàm velit ipse, qui vitam donauit. Rectè qui animas corporibus infudit, non erit piger, non erit ad reperendum immemor, cùm Gen 12. repetere depositũ ei placuerit. Nunquid antè festinauit Abraham, quàm audiret, Exi de Num.27. terra tua, & de cognatione tua? Nunquid antè ascendit Moyses, quàm diceretur ei: Ascende in montẽ Abarim? Sed ascende, dictũ est: & ascendit, & mortuus est quasi bonus seruus, qui expectauerat Domini sui prœceptũ. Enimuerò quid interest, vnumquemque nostrũm sibi manus inferre, aut vitam ingratam velle superuentu mortis abrumpere? Deus omnipotens thesaurum, vt dixi, nobis optimum dedit, atque ineluctum in hoc vasc fictili & consignatum commisit nobis custodiendũ, quoàd ipsi placeat reposcere. Nostrum ne vtrunq; crimen est, & reijcere depositum, non reposcente eo, qui dedit, vel reposcenti negare? Si hominis depositum abijcere, infamię est: quanto magis, reijcere depositum Dei? Sed querelarum satis sit. Audio quosdam nostrũm, fratres assumptos nimis ęgrè ferre. Sancti sunt nostri apud Deũ intercessores. lisse, quibus & ego dico, infantilem hanc esse molestiam. Non enim amisistis fratres, sed prœmisistis intercessores. Diuitibus seculi mos est, quandò in hostem mouent, aut ad coriam regis processuri sunt, ante se viros industrios prœmittere, qui hospitales casas, & certeros, qui sunt necessarij, apparatus strenuè procurare festinent. Ità & vobis quãdoque egressuris, gratũ vobis esse debet, tales viros à seculo vos prœmisisse, qui interim & apud Luc.23. vos prœcesserunt: sed instanter elaborate, vt vel serò cum iunioribus assumin regnum reamini, scientes quia ante patres antiquos paradisum latro introiuit.

Postquàm his verbis fraterna pectora à concepto dolore compescuit, ipse mox de se sibi documentum exhibuit. Permultorum est genus hominum, qui minùs sibi ad consolendũ prouidi sunt, quàm alijs, & aliorum causam longè meliùs tractare nôrunt, quàm suam. Athic vir sanctus, postquàm fratres ad soluenda defunctis officia à se emisit, pio ad oratorium familiare secessit. Ibi de sic inaudito casu fratrum multæ & variæ cogitationes mentem commouêre, cùm sibi ad memoriam redit illa dudùm expetita oratio, quam pro fratribus ipsis tantoperè profuderat: super quibus petierat, vt aut de hac vita Valdè secũ Deo accusat vir sanctus. ęrumnosa ad regnum eos Deus propediem susciperet, aut quoquo modo tanti oneris sibi sarcinam alleuiaret. Tum verò audires hominem se reum vniuersorũ clamare, sed solum fraternę cladis & omnium interitûs authorem esse, hominẽ pestiferum, hominem morte dignum: non qui criminosorum aliorum simili morte plectendus sit, sed qui tantos filios Dei scelerata prece vitali luce priuauerit. Me miserum, inquit, vt quid contigit primę habitationis pauperem locum deseruisse, vt ditioris cœnobij sublimem thronum appeterem: quem dum nec sensu regere nôssem, nec ad regẽdum meliores locupręberem, is ego, qui subditis iter esse debuissem ad salutem, is, inquam, author exitij & Rom.9. dux ad mortẽ. Sed nì ex verbis tuis, quisquis es, Angele Dei, assumptos in gloriam mihi sem, optare mihi iurè poteram, vt pro innocente familia ego anathema fierem. In hoc saltem tu mihi conscius eris, quòd non, vt interitum eorum optarem, hæc mihi inerat Angelus eũ consolatur. causa orationis: sed nè sublato pastore, grex destitutus, rursùs cœnosa mundi vorargine irretiretur, optaui eos meliùs in patriã ęternę mansionis assumi. Cùm ergò tãta mentis amaritudine sese vir sanctus accusaret, eccè Angelus Domini adstitit illi, dicens: Quid Gen.22. est, famule Dei, q̃ sic in luctu & mentis amaritudine teipsum cruciare voluisti? Si Abraham vnicum filium suum Domino negare noluit, tu quis es, qui Deo seruos reperere reddere nolles? An tu iudicium Dei immutare tentabis, vt cùm ille vellet milites suos ad Exod.5.7. coronã vocare, tu ei resisteres, & velut ille quõdàm Pharao, aduersùs eum vesano militaret. furore? Sed esto, animas eorum à te requirendas arbitraris, pro eo quòd incõsiderata petitione, dum lapsum eorum metuebas, eos de mundo tolli prœoptâsti. Verùm super hac re nõ te habes cruciare. Nõ enim fuit zelus odij, sed paterni insigne amoris. Nã etsi tibi hoc, qualecunq; est, imputandum metuis, lętandũ tibi potiùs est, quòd illi assumpto

in gloriam, cùm Deo viuũt, & tu importabili oneris fasce leuatus, hos qui residui sunt, expeditiùs regere & obseruare valebis. Nam nè super his ambigua te cõfundat opinio, non erit ingratum Deo, si & hos, qui adhuc supersunt, ex hac laboriosa vita assumi in patriam poposceris. Veruntamen de eorum assumptione, Dei voluntatem habes expectare, quoàd ipsi placeat, & quo ordine iubeat hos de mundo transire, & cũ fratribus suis in regno quiescere. Tu verò quoniam felici consummatione militiæ sacræ cursum perEx. Indicat ei ab Angelo obitũ S. Philiberti. gisti, quod supereſt vitæ, dignis operibus & exemplis salutaribus impende, sciens quia in proximo est tempus vocationis & remunerationis tuę. Et hoc tibi signum: Hodie nóuerás tibi superuenire nunciũ de obitu fratris & coabbatis tui Philiberti, quem Dominus rebus humanis exemptum, felici transitu de hoc mundo vocauit in regnum.

Adhæc verba Angeli vir Domini Aichadrus, licèt charissimi viri obitu turbatus, tamen de gloria ipsius exhilaratus, ait: Grãtias tibi ago, Domine Iesu Christe, qui me seruum tuum per Angelum tuum consolari dignatus es, vt quem mœror & tristitia de occasu famulorum tuorum affecerat, audita eorum gloria, releuaret: insuper & glorioso transitu patris Philiberti supernus nuncius noua me exultatione recrearet. Postquàm verò instantem diem vocationis meę mihi innotescere voluisti, hunc precor, hunc obsecro Deus meus quãtocyùs accelera, & debilem senem corporis huius vinculis absolue, cui nihil est in terra, nisi te desiderare, te concupiscere, qui solus es vita mea, gloria mea, desideriũ meum, salus & beatitudo mea. Hos ergò, quibus me seruum tuum pẽsse voluisti, tuæ, pastor bone, custodiæ commendo: tu eos Domine ab immundis spiritibus, & ab omni turbinis inquietudine defende, nè pars aduersa nequitiæ suæ fraudem aliquã in eis exercere pręualeat. Ità satus, fratres ad se conuocari iussit, quos paterna exhortatione allocurus, ait: Aduertite, fratres, quæ dico. Transiturus ex hoc mundo ad patrem Dominus, dum electos sibi alumnos pẽceptis euangelicis informaret: Hæc, inquit, mando vobis, vt diligatis inuicèm, sicut dilexi vos. Et iterùm: In hoc cognoscent omnes, qa mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicèm. Ego igitur, non Dominus, sed Iohan.13. Ibidẽm. seruus seruorum eius, antequàm separer à vobis, exemplo cælestis magistri nostri hanc vobis semper habendam, hanc firmiter tenendam præ omnibus dilectionẽ instituo. Denunc vos præmunitos esse præmoneo, vt quia humani generis aduersarius locum istum, vt ipsi experimento didicistis, incursare non desistit, vos contra nequitiæ ipsius machinamenta summam appræhendite vigilantiam, per quam multiformes ipsius dolos vitare possitis. In hoc versutiæ ipsius considerandæ sunt vestigia, vt quem vitiorum oblectamine nõ potest subiugare, hunc falsa virtutum specie decipere contendat. Ad huius rei cauendas igitur insidias appræhendenda est vobis illa, qua electos suos Dominus armauerat, serpentina prudentia: vt dum vobis iactantiæ pedem iniecerit, intrà vosmetipsos Mat.10. cogitate, quia superbia de cælo angelos, & homines de paradiso deiecit. Si vobis inuidię Remedia aduersùs tẽtationes. virtus aut odij infundere tentauerit, mementote quia inuidia diaboli humano generi mortem infudit. Si vos ad iram prouocauerit, audite patrem vestrum dicentẽ: In patien- Luc.21. tia vestra possidebitis animas vestras. Si quem vestrũm de peccato in desperationis foueam mergere tentauerit, consideret quàm multos per pœnitentiam & emẽdationem Dominus à perditione liberauerit, dicens: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur Ezech.18. & viuat. Ipse est enim qui per prophetam ait: In quacunq; die conuersus peccator ingemuerit, saluus erit. Si vobis cupiditatis aut auaritiæ vitium obiecerit, memores estote illius in euangelio diuitis, & quæ sit illi in inferno causa supplicij. Si ventris ingluuiem Luc.16. promouerit, audite Euangelij diuinum mandatum: Attendite, nè grauentur corda ve- Luc.21. stra in crapula & ebrietate. Contra verbositatem tenete * Apostoli verbũ, dicentis, Quia Prou.10. in multiloquio peccatum non deerit. Si fornicationis aut alicuius luxuriæ immunditia vos polluere tentauerit, audite scripturam dicentem, quia neq; fornicarij regnum Dei 1.Cor.6. possidebunt. Tali itaque armatura Dei assuescite contra vitiorum acies bellare, sciẽtes quia non coronabitur, nisì qui legitimè certauerit. Hæc, filij mei charissimi, hęc obseco perui gili mente retinete, scientes quòd haud longo me tẽpore vobiscùm habebi- 2.Tim.4. tis. Eccè vos mihi testes estis, qualiter ab adolescentia mea inter vos conuersatus sum. Si qua vos in re aut verbo, aut prauę vitę exẽplo offendi, ignoscite mihi. Tali diuini verbi exhortatione fratres per septem dies prœmuniens, ædificare non destitit. Septimo vẽ die acutis febrium pulsibus sine intermissione cœpit vrgeri, atq; ità circunstantibus scribus ait: Iam non vos vltrà longo detineo sermone, fratres mei. Nam etsi hucusq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra vim morbi eluctatus, vobis silere doloris stimulos, intrà præcordia furentes, tenueram: iam quia dolor ad vitalia vsque prorumpit, dissimulare vltrà non valeo. Vnum hoc vobis, præq; omnibus vnum denuncio, nè odium inter vos ille author mali serere, & fraternam pacem rumpere præualeat. Ipsi scitis, quia odium hominē separat à Deo, à cælo dejcit, à paradiso excludit. Odium nec passione adimitur, nec martyrio expiatur, nec fuso sanguine emundatur. Quam pestem à vobis Deus omnipotens auertat. En ego colligor ad patres meos. vos corpus meum intrà sepulturam fratrum nostrorum recondite. Hæc locutus, collegit se in lectulum cilicio constratum, & eleuatis in cælum oculis, spiritum cælo reddidit, decimoseptimo Calendas Octobris: regnante Saluatore & Domino nostro Iesu Christo: Cui est honos & gloria per immortalia secula seculorum, Amen.

Gen. 49.

ILLVSTRE MARTYRIVM SS. LVCIAE ET GEMINIANI, AVTHORE ADONE TREVIRORVM *Archiepiscopo.*

16. Septēbri.

ROmæ natalis sanctorum Luciæ & Geminiani, Imperatore Diocletiano, iudicibus Abofrasio & Megalio. Manserat autem beata Lucia in viduitate annos xxxvj. Totius autem vitæ eius fuerunt anni septuagintaquinque.

A suo filio S. Lucia accusatur.

Quæ accusata à filio suo Euprepio, quòd Christiana esset, iussit eam Diocletianus Imperator sibi adduci, & dixit ei: Audio, quia reum illum Crucifixum confiteris, & deos nostros derides. Nunc ergò si parata es viuere, parati sunt dij omnipotentes, vt eis offeras thura, vt possint tibi esse propitij, & viuas. Sancta Lucia respondit: Nec sibi sunt propitij, nec cultoribus suis. nam mihi propitiabitur Dominus meus Iesus Christus, pro cuius amore parata sum

Eius fortis animus.

ignem, vincula, & quas volueris, pœnas sufferre. Audiens Diocletianus constantiam fidei eius, iussit eam trahi ad carcerem: vbi consolationem diuinam promeruit.

Fustibus cęditur.

Reducta autem iterùm ante Diocletianum sedentem pro tribunali, extensa est gloriosa fœmina, & fustibus diutissimè verberata. Et ecce terræmotus subitò factus est, & templum Iouis ità subrutum, vt nec lapis super lapidem ædificij remanserit. Diocletianus autem ollam æream adduci fecit, eamque pice & plumbo iussit impleri, & in circuitu signa aggregari, & succendi, sanctamque Luciam infra ollam demergi: vbi sancta Dei psallens, triduò vixit.

Illæsa manet in feruēti plumbo.

Mittens verò Diocletianus, qui renūciaret ei, si tota iam in cinere esset resoluta, is qui missus fuerat, intimauit rediens Imperatori, quòd absq; vlla læsione sana viueret. Tūc impius tanto miraculo nullo modo ad credendum Christo incitatus, iussit vt onerata ferro & plumbo, per ciuitatis plateas duceretur.

Peruenit autem ante domū hominis præpotentis, nomine Geminiani, in cuius domo dæmonum simulacra innumera erant. Dumq; sancta Lucia domum ipsam pertransisset, subitò columba alba velut nix descendit de cælo, & super caput Geminiani, tertiò figurans crucem, resedit. Geminianus respiciens, vidit sibi patére cælum, & statim arripiens

Geminianus cōuertitur.

cursum, peruenit ad locum, vbi iam sancta Dei torquebatur. Et prosternens se pedibus eius, cœpit narrare quod viderat, & baptismi lauacrum expetere. Reducta est igitur beata Lucia in carcerem.

Erat verò quidam sacerdos, Protasius nomine, cui nocte appárens Angelus Domini, monuit vt iret ad carcerem, & Geminianum, qui fontem salutis requirebat, baptizaret.

Baptizatur.

Qui cùm euigilásset, festinus abijt, & beatum virum aqua salutari lauit. Post diem tertium exhibita est sancta Lucia Diocletiano, & cum ipsa Geminianus, de quo iam Imperator audierat. Quos ille pœnis grauissimè afflictos, diuq; tortos, tradidit cuidā peruerlissimo iudici, vt quod deerat pœnarum, ipse suppleret.

Ditè crucia-tur cum S. Lucia.

Qui primò iussit ceruices eorum fustibus contundi. Et mox terræmotu facto, camera domus iudiciariæ cecidit, & iudicem impiū oppressit. Deindè S. martyres exhibiti sunt Abofrasio, sub quo & lxxv. martyriū impleuēre, q visis miraculis, quæ circa sanctos suos Dominus operabatur, crediderant. Hic iudex impijssimus post sanctorum horum martyrum

75. martyres.

necem, ob equum eius à diabolo incitatum, de lapideo ponte præcipitatus in fluuium est. Corpus eius posteà nullo loco repertum. Deindè beata Lucia, & sanctus Geminianus, à Megalio viro consulari arctati, post laudabilem victoriam martyrij gladio animadversi sunt xvj. Calendas Octobris. Quorum corpora rapuit quædam mulier Christiana, nomine Maxima, & vt decuit martyres, sepeliuit.

VITA S. EDITHAE VIRGINIS, REGIS ANGLORVM EDGARI FILIAE, GRAVITER SCRIPTA, *sed nonnihil hincindè mutato stylo per Fratrem Laurentium Surium.*

16. Septēbr.

BEata virgo Editha, filia fuit Edgari regis, & Vulftrudis regij ducis filiæ: quam quidem Vulftrudem rex sibi perpetuo regni consortio coniungere statuerat, sed illa à partu absoluta, deincèps continēter viuere, quàm illecebris seruire, maluit, Christi amore eam inuitante. Itaque monacharum habitū apud Vuilthoniā è manibus sancti Ethelvuoldi Episcopi accepit, exemplisque & virtutibus proficiens, virginibus mater spiritalis ptfecta est. Porrò beata Editha sub matris cura relicta, tandèm rege assentiente, in eodem monasterio monasticam vestem induit. Eam verò mater non auro, non monilibus, non multiuario ornatu, sed literarum ac virtutum splendore instruxit. Inter multa autem sanctorum hominum exempla, quæ tum in codicibus lectitabat, tum coràm intuebatur, aut auditione discebat, cognatorum præsertim & propinquorum suorum, vehementiùs accēdebatur virgineæ integritatis palma sanctissimæ amitæ suæ Edithę, quæ Edgari regis & patris eius germana soror erat, & in monasterio Pollelvuortēsi prouinciæ Vuervuici, meritorum signis, perindè vt ipsa Vuilthoniæ, clarebat.

Eius mater fit monialis.

Item Editha.

Eius virtutes.

Sororibus quidem Martham, Christo verò se Mariam exhibebat. Erga omnes officiosam se ministerijs impendendis præbebat: hospites omnes in Christi visceribus complectebatur, ità abstinentiæ dedita, acsi epulis interesset: ità ad epulas accedens, vt à fruendis galitatis studio non deflecteret. Terrenos fauores prorsùs deuitans, morbidis ac humana ope destitutis sese impendebat, liberisque regijs leprosos anteferebat: & quanto quisque videbatur morbis deformior, tanto illa propensiori animi commiseratione erga illum humanior & ad inseruiendum promptior erat. Rectè ea dici poterat cæcorum oculus, debilium adminiculum, indigentium vestis & alimonia, desolatorum omnium solatium.

Cilicio affligit corpus.

Cilicio asperrimo ad nudam carnem vtebatur, interìm nitidis vestibus extrinsecùs induta. Cumque beatus Ethelvuoldus quandoquè vidisset eam ornatiori habitu ingredientem, ait ad eam: Non his, filia mea, indumentis itur ad Christi thalamum, nec externo cultu corporis delectatur sponsus cælestis. Illa verò interni conscia habitatoris, ità respondit: Crede mihi, pater, nequaquàm deterior mens, D E O adspirante, sub hoc tegumine deget, quàm sub pelle caprina. Habeo Dominum meum, qui non tam vestem, quàm mentem attendit. Sensit ergò vir Dei in virgine gratiæ authoritatem, nec ausus fuit in ea contristare summum iudicem Deum. Lætabatur potiùs Dominum in sanctis suis omnia pro sua voluntate moderari, puramque mentem & in purpura & in sacco placere Deo.

Hęc sancta virgo dicit vt celet sanctitatē suā, cùm esset asperrimo cilicio induta.

Vbicunquè Editha ingrediebatur, Crux Christi illi comes aderat: Crucem in fronte, in pectore, in itinere, in omni opere suo præferebat. Cùm aliquandò escas suo more in diuo efferret, in sinu pauperis condendas, à latere puer accurrit eleemosynam petens. Porrexit ea cum solito Crucis signo: mox ille puer disparuit, ità vt prorsùs ab illa nō videretur. Quindecim annos natam pater eius rex Edgarus tribus monialium monasterijs, Vuintonienſi, Berckingenſi, & tertio cuidam Abbatissam præfecit: sed ea ab illa dono, in qua Deo seruire cœperat, auelli non potuit: effecit autem, vt singulis illis monasterijs spiritales matres tanquàm magis idoneæ præponerentur, mâlens matri subesse,

Nō vult esse Abbatissa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm alijs præesse: potiusq; timere matrẽ, quàm alijs imperare. Defuncto aũt patre Edgaro, & succedente ei filio Edouardo adhuc infantulo, in somnis vidit sancta oculum suum dextrum sibi excidisse. Idq; sororibus referens, simulq; exponens: Videre mihi, inquit, videor hanc visionem fratris mei Edouardi portendere casum. Nec diù pòst Edouardus, dum cupit inuisere fratrem suum Ethelredum, à filijs iniquitatis, vt in eius hisce ria videre licet, occisus est. Cumq; regni proceres virginem sanctam è monasterio extrahere, & in paterno solio, vtì plerisque nationibus fœminæ dominantur, collocare vellent, & tandèm etiam vim intentarent, adeò illa non assensit, vt faciliùs saxa in plũbum verti, quàm virgo Christi à suo proposito & Dei seruitio abduci posse videretur.

Edouardi regis cædes.

Respuit regnum.

Cùm autem in honorem beati Dionysij ecclesiam cõdidisset, & sanctũ Dunstannum ad eius dedicationem inuitâsset, vidit is sanctus pontifex sacram virginem crebrò pollicem dexterũ extendere, & eo signum Crucis pingere in frõte sua. Quo ille delectatus, apprehensa dextera manu virginis, dixit: Nunq̃ putresc at hic digitus. Paulò pòst inter Missarum solennia in lachrymas vir sanctissimus prorupit, rogantiq; Diacono suo cur fleret, suspirans, & ab imo pectore trahens vocem: Hæc, inquit, Deo dilecta anima, hæc gemma siderea, ad patriam sanctorũ ab illuuie terrena & hac ęrumnosa vita rapietur. Neque enim flagitiosus hic mundus tantæ lucis præsentia dignus est. Tertio & quadragesimo abhinc die occidet nobis hæc stella luculenta. Eccè autem tolluntur ex ergastulo nostro sanctorum lumina, & nos in tenebris & vmbra mortis sedemus. Nos pigros senes damnat ætas immatura, dum nobis dormitantibus, illa cælos penetrat.

S. Dunstanus prædicit S. Edithæ obitum.

Appropinquante verò hora, qua de mundo erat migratura ad Dominum, adest S. Dunstannus, & exhortationibus atq; precibus animam eius communiens, à corpore excedentem manibus Domini commendauit. Interìm soror quædam trepida, è S. Dionysij ecclesia, vbì sancta virgo obijt, ad monasterium currit, auditq; in choro tanquàm psallentium magnam frequentiam. Itaque hærenti ei occurrit quidam eleganti vultu & habitu insigni, aitq; ad eam: Noli huc propiùs accedere. Angeli enim sancti Godam puellam (Ità enim maiori gratia eam appellabat, quæ patria voce Bona cognominabatur) hinc secùm absportaturi sunt ad gaudia sempiterna, vt cum hac melodia cęlestis exercitus in aulam perpetuæ iucunditatis ingrediatur. Sicq; anno vicesimotertio ætatis suæ, decimosexto Calendas Octobris, migrauit ad Christum circa annum Domini nongentesimum octogesimumquartum: sepeliuitq; eam beatus Dunstannus in ecclesia S. Dionysij, quam ipsa extruxerat. Hunc autem locum præsaga mente virgo sancta crebrò inuiserat, dicens: Hic locus est requietis meæ: eumq; assiduo lachrymarum imbre irrigans. In ipso autem atrio monasterij xenodochium, in quo hodieq; tredecim pauperes reficiuntur, instituit.

Obitus eius.

Appáret matri suæ.

Porrò tricesimo ab obitu suo die apparuit virgo sancta matri suę Vulftrudi, formosa valdè & hilaris, atque lumine sicut vestimento amicta & splendida, dixitq; illi, se regi suo benè charam in gloria sempiterna: satanamq; ipsam coram illo accusâsse, sed sanctorum Apostolorum patrocinijs se contriuisse caput eius, & cruce Domini Iesu eum se prostrauisse, atque ex illo triumphâsse. Eodem tricesimo die nata est ex illustrissimis parentibus infantula, de qua ante eius obitum rogata beata Editha, vt eam è sacro fonte susciperet, respondit se susceptura, quemadmodùm Domino visum foret. Sed cùm ipsa priùs nata esset cælo, quàm puella mundo: allata est puella ad ecclesiam, & sancto Elphego Episcopo illam baptizante, & cereum ei offerente atque dicente, Accipe puella lampadem, cum qua introëas ad nuptias Domini: subitò quasi sancta Editha illam puellam tenente, palmulam tenerrimam porrigens, cereum susc epit ac tenuit. Mox verò sanctus Episcopus Elphegus intellexit admirandum hoc esse diuinę electionis præsagium, aitq; parentibus puellæ: Hanc infantulam soli Deo desponsandam nutrite, & post ablactationem monasterio eam tradite. Ea puella Brithgina appellata est, & apud Vulthoniam posteà Abbatissa effecta, in sanctitate vitam suam finiuit.

Insigne miraculum.

Post decessum sanctæ Edithæ tredecim elapsis annis, illa beata Dunstanno Archiepiscopo apparuit, dicens: Reminiscens Dominus miserationum suarum, assumpsit me, plaq; ineffabili bonitati illius, vt apud homines in salutem fidelium eius, honore afficiar, cùm ille me apud Angelicos ciues in cælis honorârit. Ito ergò Vuilthoniam, diuinaque iussa capessens, corpus meum è terra eleuato. Nè dubites, nec vllo te phantasmate deludi putes. hoc enim tibi veritatis erit signum, quòd præter officia membrorum, quibus in

Appáret S. Editha Dũstanno, iubetq; corpus suũ eleuari.

puellari ętate abusa sum, putà oculorum, manuum, pedum, reliquum corpus meum vsq; illibatum, ità & incorruptum inuenies. Libidinis enim & crapulæ expers semper fui. Pollicem quoq; dextræ manús, quo mihi assiduè sanctæ crucis signum impressi, illæsum videbis, vt appareat clementia Domini in parte seruata: & paterna castigatio, in parte absumpta. Dunstannus ergò cùm apud Sarum prope Vuilthoniam pernoctaret, per visum transfertur in ecclesiam Vuilthoniæ vsque ad tumulum sanctę virginis: & eccè videt Angelica claritate sanctum Dionysium altari assistere, & virginem Editham, luce & candore conspicuam, dilectum patronũ hisce compellare verbis: Scis pater, quid de me diuinæ gratiæ placeat. Tu ergò summi consilij interpres, & diuinę volũtatis legare, huic adiuenę, qua fide & authoritate ipsum huc inuitauerim, expone. S. Dionysius ait: Animaduerte frater, visionem, quam nupèr vidisti, veram esse de huius dilectæ dominæ declaratione. Digna est enim, quam terrigenæ venerentur, quæ inter cælicolas meruit coronari. Dignum est honore hoc corpus, hoc templum virginalis pudicitiæ, in quo amator virginitatis regnauit Dominus rex gloriæ. Eius etiam gratissima Christo sufragia, mortalibus sunt necessaria. Ità ergò tertio Nonas Nouembris corpus sanctum è terra leuatur, & omnia sic, vt prædictum erat, inueniuntur.

Visio S. Dunstãni.

Monachus quidam Glasconiæ, Edulphus nomine, collectam temerè in rugam à corpore sancto tunicam præscidit, simulq; sanctum corpus ferro percussit. Confestim sanguis indè copiosus, perindè vt solet ex vena incisa, prorupit, atque in vestes & pauimentum manauit. Territus frater temerarius, ferrum cum sacra rapina proijciens, in faciem ruit, admissum facinus lachrymis expiare cõtendit. Surgens indè, nullum prorsus cruorem vidit. Itemq; soror quædam, vt conata est de vitta sacri capitis partem abscindere, miro modo impedita est, vitali capite se attollente, & temerariam illam minaci indignatione deterrente.

Sanguis multus ex eius defunctæ corpore manat.

Clerici Pictorum in capsa circunferebant sanctum confessorem Iuuium, atque in sanctæ virginis cœnobio honorificè susc epti, in altari beatæ Edithæ sacras reliquias deposuerunt. Cumq; indè recedere vellent, tanto pondere reliquiæ illæ altari inhæsêre, vt nulla ratione possent amoueri. Plorant igitur aduenæ, eiulant, vestes scindunt, capillos vellicant. Tandèm re desperata, receptis duobus millibus solidorum à Vulstrude Abbatissa, in sua tristes abiêre.

S. Iuuius.

Canutus rex in sacra Pentecoste apud Vuilthoniam inter edẽdum crebrò cachinnum sustollens, nunquàm se crediturum aiebat, Editham filiam regis Edgari, sanctam esse, cuius pater libidini semper ac tyrannidi addictus fuisset. Contradixit autẽ illi Ednotho Archiepiscopus, qui tum aderat, statimque virginis tumulum aperuit. Illa verò cinerem conspersa, in contumelioso regem impetum facere visa est. Tum ille præ metu consternatus animo, humì ceu exanimis corruit. Tandèm autem respirans, lætus erubuit, fuæque temeritatis veniam poscens, sanctam virginem deincèps in multo honore habuit: ortaque quandoquè in mari tempestate, eam inuocauit, & serenitate reddita, ad portum optatum appulit. Aldredus quoquè Eboracensis Archiepiscopus, in mari Adriatico in magnum coniectus discrimen, sanctam virginem inuocauit, eaque mox visibiliter ei apparens, Ego sum, inquit, Editha. & quamprimùm tranquillitas restituta est.

Nota miraculum.

Vide quid patiantur vsurpatores rerum Deo dicatarum.

Vsurpauerat quidam terram sanctæ Edithæ, & morte obrutus, sine pœnitentia decesserat è vita. Paulò pòst autem surgens, dixit: Succurrite amici, subuenite omnes fideles Dei. Eccè sanctæ Edithæ indignatio intolerabilis, ab omni plaga cæli & terræ hanc infelicem animam excludit, suiq; iuris inuasorem nusquàm consistere permittit, & neque in hoc corpore durare, neque mori me sinit. Reddita autem terra, quam abstulerat, confestìm animam expirauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI LAMBERTI EPISCOPI TVN GRENSIS ET MARTYRIS, AVTHORE STEPHANO

Episcopo Leodiensi, qui claruit Anno salutis 910. Stylum nonnihil correxit, vbi visum fuit, F. Laurentius Surius.

PROLOGVS AVTHORIS AD HERMANNVM

Archiepiscopum Colonien sem: in quo non est stylus mutatus.

Tungrēses Episcopi, hodiè Leodienses dicuntur.

DOMINO patri Hermanno Archipræsuli Stephanus humilis Tungrorum Episcopus. Cùm quotidiè aliorū explorari concertetur actio, ac si quid repræhensibile infuerit, maculare nō differat probrosa intentio; detergenda penitùs diffinitur culpata contagio, per quam & blasphemantium iam cesset cachinnalis irrisio. Nam à quibusdam nobis agentibus festum sancti Lamberti, qui literaria videbantur sibimet scientia præditi, non minimùm sumus despectuosis risuum iniurijs lacessiti, quandoquidem priscorum haudquaquàm cato eloquio edita legebatur apud nos præfati patris vita & passio, atque nulla propria officiorum cantabatur modulatio. Abhinc sanè frequenti fratrum nostrorum precamine rogatus, sæpissimis vicibus extiti coactus omnia ea susc ipere innouanda proprij impensione sensus, notamque huius infamiæ à nobis propellendam omnibus. Illis verò super hoc multimodè argumentantibus, & agendum quamplurimorum similitudine stipulantibus : animum reuocans restiti, mente affixus, idque quod monerēt, an bonum foret, procera hæsitatione intrà memetipsum quæsiui. Eccè tandèm anguis syllogismicus per flexos globos latè sinuatus, linguisque trifidis squamea colla tumidus, lumina mei cordis infundendo mersus, huiusmodi dialecticæ nuncius mihi adstitit, fatus : Omne, inquit, bonum, vtile : & omne vtile, bonum. Vtile bonum, nullum malum: nullum malum, vtile bonum: nullum bonum, omne malum: omne malum, nullum bonum. Ergò creatorem in suis sanctis laude celebratum, celebranti creaturæ in suis studijs vtile bonum : quodque meliorando optimum, nullum probatur existendo malum. Econtrà, quod absit, (nam fors omnia versat) negligendo relictum amborum esse, nullum continet bonum. Tum equidem ei veraciùs credens, quæ vera à falsis iugi more solet esse secernens, aliquid monitæ vtilitatis consequi ea co malui gestiens, quàm muti tenacitate silentij, laboris fructu carere negligens. Hoc itaque deliberatiui generis consilium magis eligendo pertractans, inuoco non Dryades nymphas, nec clamito Naiades,

Dialectica docet vera à falsis secernere.

Carmina quæ prodant, versus & commata dedant.
Nec peto Mercurium lingua, sermone superbum,
Qui pennata * ferat citiùs discudere verba:
Sed verum Dominum, cunctorum supplico regem,
Omnia qui tribuit, nunquàm dispendia sentit.
Famine cuncta iubet, nil prorsùs iussa retardant.
Arce poli residet, terram pontumque gubernat.
Omnia sic penetrat, ceu pugno cuncta recludat.
Is pater & proles, necnon & spiritus almus:
Subsistens trinus, sed substans creditur vnus.
Personas numerat nam subsistentia ternas:
Esse tamen proprium numerat substantia nullum,
Det pedibus lucere meis, det lumina cordis.
Auxilium misero dignetur dédere vernæ.

In Deo tres subsistentię siue personæ, & vna substantia.

Enimuerò neque fastu superbiæ tumens, neque quenquam patrum contemptui habens : quinimmò prælibatæ vtilitati parére libens, stylo prępollentioris ingenij eandem acceleraui comens. Exindè musicæ artis ratione authentica, subnectuntur cum antiphonis responsoria noua, in quibus ordini lectionum respondet series tonorum, quatenùs sibi æquādo extendi queat numerus horum. Adhuc etiam animi nisu extat delectabile, in tanti patroni immorari laude:

Can-

Cantica quaproptèr, Musæ decompta lepôre,
Succinctim replicant, ac eius gesta renarrant.
Quæ omnia pater tuo sensui corrigenda commmitto,
Notitia veri, quo nunquàm fallere, nôsti:
Falsa sed exuris: prosternere cuncta moliris,
Quæ maiore fide debent, quàm sensus, haberi.
Quocircà in soliditate tui pectoris iam requiescat meæ vacillatio mentis, viritim defensa, si quidem meretur, pedo tuę pastoralitatis : sin autem, secretim castigata leni virgæ paternitatis.

VITAE HISTORIA.

ILLVSTRIS martyr Lambertus, æterno regi sacerdos charissimus, exinsigni prosapia in oppido Traiectensi ortus est. Porrò puerulus apud parentes Christianissimos degens, cùm iam esset bona indole, illam teneram ætatem, sacri baptismatis vnda expiatam, Christo Domino consecrauit, seque totum, quantùm quidem pro eius ætatis captu & nórat, & poterat, ad Diuinam studuit cōformare & accommodare voluntatem. Quam ob rem, diuina id agente gratia, cognati eius vna animi sententia statuerunt, vt quem ab ipsis primæ ætatis initijs vitæ sanctimonia commendaret, literis discendis adhiberetur, & scientiæ authoritas adminiculo ei esset ad attingendum summæ perfectionis apicem. Hoc itaque consilio atque hac deliberatione, diuina clementia eam moderante, puer forma conspicuus, ingenio mirè docilis, viris doctissimis traditur literis instituendus. Itaque ecclesiastica religione admodùm fit insignis, & cælestium mysteriorum feruenti amore medullitùs inflammatur : tantoque celeriùs liberalium artium fluenta epotauit, quanto ardentiùs totum sese in Dei amorem transfuderat. Nec cunctatére potuerunt etiam obscura quæque, quandoquidem ad discendum nulla intercedit mora, vbi doctor est spiritus sanctus.

Septembris 17. Cap. 1. De Traiecto ad Mosam dicit.

Adhibetur discendis literis.

Tandèm Diuinis literis eruditus, & monasticis disciplinis præclarè instructus, puer pius & bonus, apud se constituit ad paternam redire domum. Itaque reuertens ad se parens humanissimus comiter excipiens, animaduertit eum animi pietate & religione non mediocriter pueritiæ annos excedere. Lætabantur ambo : Lambertus honore patris, & pater filij sui Lamberti rectè factis. Porrò sanctus & strenuus puer totis viribus in id incumbens, vt posset in virum perfectum euadere, quemadmodùm Psalmographus ait, ibat quotidiè de virtute in virtutem, præparans sese ad illa quandoquè suscipienda & peragenda, quæ incommutabilis D E I prouidentia ex omni æternitate perillum fieri voluit. Etsi autem ætate esset iuuenis, at morum tamen gratum seculi magno animo calcabat : quicquid habere poterat, in pauperes erogabat, in cælo thesauros suos condens, vtillic eos possideret, cùm vita hac caduca feliciter absoluta, illa semper duratura feliciùs perfrueretur.

Cap. 2. Primo pœceptore vsus est S. Landoaldo.

Psalm. 83.

Per id tempus sanctus antistes Theodardus, C H R I S T I clarissimus martyr futurus, vir sacerdotali reuerentia plenus, & in conspectu D E I sacerdos meritò prædicandus, apud Traiectenses pontificiam obtinebat dignitatem. Ei memorabilis adolescens Lambertus, nobilitate eximius, corporis forma elegantissimus, in regia aula educandus traditus est, vt instàr lapidis precioſi multis modis expolitus, ad decorem & aptus fieret cælestibus capiendis ornamentis. Tum verò Lambertus, Christi columba, fellis expers, alumnus laudabilis, solerter se accommodauit magisterio pontificis Theodardi, venerans cum tanquàm dominum, diligens vt patrem charissimum, in omnibus illi morem gerens, vt decebat seruum D E I. Ex tanti enim patris conuictu & consuetudine augebatur propensiùs cælesti gratia, ditabatur

Cap. 3. Traditur S. Theodardo Episcopo.

locu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

locupletiùs sapientia, quotidiana meritorum accessione crescebat. Quod sanctus antistes tacitè contemplans, subtili indagatione perserutabatur, facileque conijciebat, qualis & quantus futurus esset. Atque ea causa omni animi beneuolentia & amore eum complectebatur, vtpotè futurum quandoquè gratissimum sibi successorem. At ille tanti sacerdotis amore fruens, & abillo præclarè diuinis literis imbutus, geminæ charitatis præceptum accuratè implebat, diligens tota mente Deum, & syncero amore proximos complectens sicut seipsum. Præsentia ducebat pro nihilo, quemadmodùm etiam puer se facturum promiserat, nec quicquam alicuius pensi habebat, nisi quatenùs saluti æternæ conduceret. Cælestibus verò animo inhiabat, seque illi holocaustum offerre gestiebat, qui ipsum singulari quodam suî desiderio affecerat, ità vt extra illum nihil appeteret.

Cap. 4. Vide vitã S. Theodardi suprà 10. Septembris.

Postquàm verò ab impijs interfectus, beatitudinis palmam Theodardus obtinuit, fidelis Traiectensis ecclesiæ populus, pio pastore orbatus, magno studio inquirere cœpit aliquem illi sanctitate parem, quem in eius locum subrogaret. Diù omnibus & accuratè perquisitis, Lamberto nullus sanctior repertus est. Eum igitur sanctimoniæ honore cumulatum, parsimoniæ illustrem ornamentis, sancti spiritus gratia operante, vniuersa Traiectensis plebs Episcopum elegit, & in magistri locum succedere voluit.

S. Lambertus recusat Episcopatum.

Regia quoquè celsitudo & palatij proceres, eius fama comperta, sine mora censuêre cum in cathedra pontificia collocandum. At vir pius & mansuetus, omni bonitate refertus, & in vera humilitate à Christo benè fundatus, tanta se functione indignum, multis modis docere conabatur. Grandis honor est, inquit, fratres mei, Episcopi ministerium, sed eius honoris graue est pondus. Ego verò me illo honore prorsùs indignum pronuncio, nec possùm suscipere, quod vultis. Non mihi vires supperunt, non adfuêre opera sanctitatis. Vitæ innocentis tramitem me minimè tenere agnosco, & ideirco Ecclesiasticæ rectitudinis gubernacula sumere reformido. Ad eiusmodi autem excusationum argumenta plebs Traiectensis respondit in hunc modum: Generis nobilitate polles, meritorum splendore conspicuus es, moribus ornaris, pietate excellis, nemo te est præstantior. itaque pastor noster eris. Deindè vulgi more frementes, & stirpitu populari in eum irruentes, simul omnes dixerunt: Lambertus ciuis noster, operum bonorum copia celebris, velit nolit, Episcopus noster erit. Sic est voluntas Dei: sic regni principes statuerunt. Illum omnis elegit Clerus, populus vniuersus acclamauit. Sed cùm vir humilimus necdùm totus his precibus assentiretur, acriùs commoti & diuino instinctu accensi, à maximo vsque ad minimum, vna voce omnes dixerunt: Non nos, Lamberte, diutiùs protrahas: sed pro certo nôris, te etiam inuitum fore Episcopum nostrum, & pastorem Traiectensium. Ità ergò omni Clero exclamante, & vtroque sexu vociferante, voces in cælum tollebantur, & Lamberti animus nonnihil de suo rigore remittebat. Tandèm assentit eorum precibus, & munus pontificium suscipit, nè veniße videatur contra obedientiam, quæ solet cæteras virtutes habere comites.

Coactus tandèm assentit electioni.

Cap. 5. Ità ergò Dei dextera exaltatus, & Episcoporum benedictione consecratus, beatus Lambertus Traiectensis ecclesiæ factus est Episcopus. Eum autem perpetuæ religionis apicè adeptus, pietatis studuit augere opera, pôtificia dignitate auctus. Mactabat quotidiè holocaustum Domino, non ex pecoribus, sed è suo ipsius corpore. Nec intermittebat Missarum solennia, salutiferæ passionis Christi memoriam celebrans, offerensq; D E O pro illis sacrificium, pro quibus se illi nouerat rationem redditurum. Erat hilari facie iucundus & hilaris, mente serenissimus, sermone suauissimus, conuersatione mitissimus, terrenis oblectamentis emortuus, diuitijs spiritalibus florens. In domo eius erat veritas & gloria: in operibus eius relucebat æquitas & iustitia. Continuis concionibus habendis intentus, eos, qui peccauerant, sermonibus veritatis coarguens. Desides obiurgabat multa adhibita in reprehendendo moderatione: virtutum studiosos & rectè agentes obsecrabat, paternas eis adhortationes adhibens. Multa erat in illo eleemosynarum largitas, multa miraculorum copia. Admonebat omnes doctrina salutari, exemplis informabat. Nec scribendo quisquam, nec dicendo satis explicare poterit, quæ bona vir fortis & strenuus verbis docuerit, rebus & factis executus sit.

Episcopus factus, viuit sanctissimè.

Cap. 6. Cùm autem nõ posset lucerna cælitùs candelabro imposita, latére sub modio, cæpit inter

inter suos haberi præcipuus. Interea longè lateque sanctitatis eius fama sese diffundente, ad notitiam quoquè Childerici regis peruênit, qui ea tempestate apud Francos regno potiebatur, Lambertum Traiectensis ecclesiæ Episcopum, in Christi famulatu & cultu neminem in terris parem habere. Indè adeò factum est, vt rex ille præcipuo eum honore & veneratione prosequeretur, & inter amicos illius primas Lambertus obtineret. Erat princeps amabilis in regni palatio: antistes Lambertus amabilis in regis consilio. Principis prouidentia procerum facta dirigebantur: antistitis prudentia ea tractabantur, quæ essent reipublicæ salutaria. Meritò prædicandus rex & eius exercitus, quòd tanti præsulis iussis parérent. Verumenimuerò

Est charus inprimis Childerico regi Francorum.

Quanuis multa Deo seruirent, crimine victo:
At tamen hortator scelerum, per corda malorum
Effudit virus, gaudens in peius abire
Omne genus hominum, cælos nè possit adire.

Eam ob rem commouit odia, excitauit iurgia, turbauit Ecclesiæ pacem, posuit firmamentum regni formidinem, rabie crudelitatis hominum pectora adeò incendit, vt iam non viderent cælum, nec recordarentur iudiciorum iustorum.

Cap. 7. Childericus rex interficitur.

Cùm ergò id genus multiplex virus per satanæ administros admodùm effusum esset, princeps regni Childericus rex inclytus occisus est: moxque inuidiæ pondus & hostile odium in Christi seruum Lambertum concitatum est: eaque inimicorum rabie magis magisque grassante, & inuidia diabuli nequiter exardescente, Lambertus eximius Christi sacerdos, honore & dignitate sua priuatur, è sede sua exturbatur sine causa, proh dolor, regia prosternitur celsitudo, impiorum iniquitas prævalet, sacerdotalis sanctitas ignominia afficitur, iustitia profligatur. Eheu cogor scriptis deprimere, rem tum reuerà gestam. Traiectensis ecclesiæ cathedram latro Pharamundus inuasit, curam & ministerium pontificium homo miserrimus ad mundi pompam, non ad vitæ sempiternæ obtinendam palmam, accommodauit. Vsurpauit præsulatum, dominio sibi vendicauit: latro animarum, Ecclesiæ publicus prædo effectus, temerauit sacramenta Dominici corporis, contaminauit fastigium Canonicæ integritatis & regulæ, violauit sanctuarium, prophanauit sacerdotium, confudit religionem, immutauit ordinem, æquitatem oppugnauit, à iustitia prorsùs abhorruit: noluit habere benedictionem, nec timuit sibi maledictionem asciscere. Nullum facinus execratus est, nullum flagitium in se non admisit. Verbis & factis satìs declarauit, qua animi intentione & consilio ecclesiæ regimen sibi vsurpâsset. Plura referre pudet ex ijs, quæ homo fallax & dolosus gessit.

S. Lambertus è sua sede pellitur.

Pharamundus eam occupat, homo flagitiosus.

Cap. 8. At Lambertus Christi athleta, moderatè ac placidè omnia ferens, sedem suam reliquit, curam ouium illi commendans, qui eas & baptismate abluerat, & sanguine redemerat. Cumque discederet vir mitissimus, tametsi conuicia in eum iactarentur, & iniurijs afficeretur, nunquàm ira commotus est. Porrò omnis populus eius abitum lugebat. Clerus totus lamentabatur, pariterque eum cum multo gemitu prosequentes, dicebant: Cui nos committis pastor vigilantissime? Cur nos deseris sacerdos sanctissime? Quid ità relinquis gregem tibi addictum, & supplicem Clerum? Quis iam nos ab hostis insidijs tuebitur? Quis orabit Deum pro nobis? Quis pestes depellet? Inuadent nos lupi rapaces, dilaniabunt hostes ferocissimi. Nemo erit, qui abigat: nemo, qui propiget. Tu stabilitas fortium, instaurator debilium, in aduersis propugnator, in prosperis decus: tu consolator pauperum, adiutor orphanorum, viduarum perfugium. Te planè comitabimur omnes: tecùm pariter moriemur vniuersi. Si superbi te despiciunt, filij Belial persequuntur: nos oues tuę, te & diligimus & veneramur. Fit cælo clamor fratrum, lachrymæque gementum. Tunc pater cuictus, lachrymis ità fatur aborsus: Pro re pauca loquar. Non pastor decrit vobis, non cura salutis. Vnum est, quod admiror, repetens iterumque monebo: O filij charissimi, & oues illius summi pastoris, timete Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Declinate à malo, & faciate bonum: vt adsit vobis fortissimus adiutor, qui est veracissimus in promissis: nec finat perire, quos redemit passione sua Christus Iesus Dominus noster, qui est benedictus in secula.

Clerus & populus multùm dolet eius abitu.

Pſalm. 2.

His dictis, sacras manus sustollens, & oculos ad cælum dirigens, benedixit Cleru & populo, Christi eos signo communiens: exosculatisque omnibus, cum paucis comi-

Cap. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exul degit sanctissimè in cœnobio Stabulensi.

comitibus profectus est ad monasterium Stabulense: vbi vir memorabilis, separatus à custodia Dominici gregis, cum senatoribus cæli intrà terrestris paradisi curiam versabatur. Degebat tum illic sub disciplina regulari monachorum cœtus, quorum conuersationem in cęlis esse, multarum virtutum documẽta prodebant. Inter quos etsi ille ordine extremus, at sanctitate primus fuit: vltimus numero, præcipuus pietatis ac deuotionis studio. Eum patres monasterij haud aliter atquè charissimum parẽtem colebant: fratres vniuersi ceu domino & patri reuerenter assurgebant: & quem Dominus Iesus sua gratia perfuderat, omnibus bonis charus & amabilis erat. Ille verò degẽs in eo monasterio, totis viribus Domino seruiebat, summoperè cupiẽs illi placere, cui se templum dedicauerat. Incumbebat in preces creberrimas, idq; tanto liberiùs, quanto à cura pastorali absolutior. Qua ille erga prælatos humilitate, qua erga omnes comitate & benignitate vsus sit, nemo neq; verbis exprimere, neq; scriptis comprehendere poterit. Frugalitatẽ verò & abstinentiam in eo prædicari quid attinet, quandò eam adeò sectatus est, vt ipsa corporis macies eum Domino testaretur in omnibus gratum & acceptum in odorem suauitatis?

Cap. 10.

Quid verò ad cumulum perfectionis eius, Dei omnipotentis benignitas ostendere voluerit, non est silentio premendum, sed succinctè commemorandum. Quadam nocte, simul illo cum fratribus quiescente in dormitorio, visum ei fuit clàm è lectulo surgere, vt attentiori animo posset diuturnis precibus vacare. Cùm autem alterum è calceis aperiret, alter è manibus lapsus & pauimentũ feriẽs, fratrum quietem interturbauit. Expergefactus igitur cœnobij pater, & huius arcani ignarus, Quisquis, inquit, ille est, cuius culpanda temeritate isthuc modò accidit, pro nostra consuetudine mox se conferat ad Crucem, & quod negligentia admisit, obedientia expiet. Mox B. Lambertus sacerdos patientissimus, spe firmissimus & lætissimus, Abbatis præcepto libẽter paruit, & ad Crucem tranquillo & prompto animo properauit: nec quicquam tulit secùm, quo aduersùs immane frigus se muniret, præter vnicum, quo indutus erat, cilicium. Et quidem nox illa erat gelidissima, & multa glacie ac niue asperrima. Sed ardebat in pectore beati viri flamma spiritûs sancti: quo fiebat, vt externi frigoris cruciatum contemneret. Cùm sic autem sub Cruce staret illa sacrosanctæ Trinitatis hostia, & sine intermissione Dominum Saluatorem deprecaretur, cælum, vt certò nobis persuademus, eius puritatis patuit precibus, & ad diuinæ maiestatis aures illæ penetrârunt: cumque illud Dauidicum mente psalleret, & ore depromeret: Quandò veniam & apparebo ante faciem Dei? actum est diuinitùs, vt gallorum cantus tempus solitum anteuerteret. Surrexerũ itaque fratres religiosi, vt more solenni vigilias agerent. Tandèm omni officio conuenienter expleto, omnes è templo egressi sunt, cupientes ignem struere, vt acerrimi frigoris iniuriam à se propulsarent. Eo structo, auidi ad eum omnes accurrũt, atque omni ex parte eum ambientes, sese calefaciunt. Interim Abbas cunctos circunspectans, videt beatum Lambertum non adesse. Quærit ex alijs, vbinàm sit sacerdos venerabilis. Respondent fratres, illum esse, qui iussus sit sub Crucem se recipere. Tum Abbas humanissimus multo stupore affectus, grauiter suspirat, imoque ducens à pectore vocem, ait: Heu me nimiùm infelicem, quę me dementia cepit, vt innocentem damnarem, & sacerdotem gelu horridissimum perpeti cogerem? Id planè facinus est execrabile.

Vide humilitatem tanti viri & insignẽ patientiam.

Psal. 41.

Cap. 11.

Sic dixit mœrens: deindè versus ad adstantes: Ite fratres, inquit, ite celeriter, rogate obnixè patrem nostrum, vt ad nos quamprimùm se recipiat. Mox illi properè abeuntes, inueniunt virum sanctissimum & mitissimum sacerdotem in frigore & nuditate Domino mirabiliter psallentem: Cor contritum & humiliatum Deus non spernis: sed benignè sacrificium nostræ seruitutis accipias, vt ædificentur muri Hierusalem ad tui nominis gloriam, quod est benedictum in secula. Cumq; cõstantissimus Domini confessor, gratũ spiritûs sancti sacrarium, ad ea, quæ in Psalterio sequuntur, animi sui intentionem dirigeret, fratres assistunt, omnium nomine veniam petunt, Abbatis iussu sic ei dicunt: Dulcissime pater, orat & obsecrat Abbas, vt ad fratres ocyùs accedas. Non recusat beatus antistes, sed cum eis properat ad domum, in qua fratres erant pellendi frigoris causã.

Psal. 50.

Abbas cum fratribus petunt veniam à sancto viro.

Postquàm autem domûs limina attigit, facies eius beatissima mirè resplenduit. Tum Abbas cum fratribus vniuersis ad eius vestigia aduolutus, Ignosce, inquit, pater venerabilis, ignosce fratribus tuis, nec imputes nobis, suppliciter rogatus à nobis, quod inscienter aduersùm te egimus. Miserere deprecantibus, da veniam dolẽtibus. Ad quæ sanctus Episcopus respondit: Nè, quæso, charissimi, nè sic loquamini. Surgite ocyùs, & meis potiùs erratis vos ignoscite. Nihil in me peccâstis, quod ego vobis condonare debeam. Ità ergò illis erectis, & multùm adhuc anxijs, lætus & iucundus dixit pater ille amabilis: Quæso, patres, facessat perturbatio omnis. Non me fregit aut terruit frigoris acerbitas. Adfuit enim mihi protector vitæ meæ, custodiẽs me in ea afflictione, & pro sua indulgentissima misericordia audiuit preces meas. Quamobrèm gratias illi agite, & sanctum nomen eius benedicite. His dictis, manibus in cęlum sublatis, fratrum collegio benè precatus est, ità dicens:

Vir sanctus fratribus benè precatur.

O Deus omnipotens, cælestia lumine complens,
Qui cælum, terras, pontum ditione gubernas,
Vt sint cuncta tuis in tempore subdita votis:
Hos, exposco, tuos benedic per secula seruos:
Protege ab insidijs, serua virtutibus almis,
Donèc te videant, & cæli regna capessant,
Te tribuente, Deus, qui nunc & semper in æuum
In triplici virtute tuî benedictus haberis.

Postquàm omnes responderunt, Amen: sic fiat, DEVS: facilè perspexêre vniuersi, non mediocribus virtutum ornamentis diuinitùs instructum beatum Lambertum. Cupientes autem illi charitatis officia exhibere, & post durum & intolerabile illud cum frigore certamen, amantissimum patrem recreare volentes, balneum illi apparârunt, & nitidis cum vestibus induerunt. Ità fortissimus Christi miles & patientissimus antistes, post obedientiam honoratur, post victoriam sublimatur: nec tamen quãtùm commeruerat illa tolerantię syncerítas, sed vt potuit mortalium facultas.

DE S. LAMBERTO EPISCOPO ET MARTYRE. 265

Cap. 12.

In huiusmodi virtutum insignijs degebat illic Lambertus Christi victima, sacerdos Dei & hostia quotidiana in odorem suauitatis, mundo huic crucifixus, viuens DEO redemptori suo: à pestiferis hominibus deiectus, à beatissimis cælestis patriæ ciuibus erectus: expulsus è ditione pontificia, in æternitatis collegium assitus: ouium curam coactus deserere, & ad cæli palatia inuitatus. Interìm verò infelix Pharamundus, qui Traiectẽsem ecclesiam inuaserat, filius iniquitatis, falsò dictus pastor ouium, rectiùs appellandus angelus tenebrarum, propter flagitia sua, multis eum crimantibus, non solùm à sede illius ecclesiæ eiectus, sed etiam à tota prouincia illa exclusus est. Septem annis solo nomine Episcopus ibi fuit, nullo bono opere Episcopum se exhibens: vt non immeritò illum fideles in terra persecuti sint, qui manifestè erat DEO inuisus & contrarius. Sub eo autem plebs valdè dilacerata, & tandèm Dei misẽratione clementer liberata, summoperè in eam cogitationem & curam incubuit, vt egregium antistitem & humanissimum patrem suum Lambertum recuperaret. Per id tempus Pipinus apud Francos principatum obtinebat, vir armis strenuus, & diuinæ religionis cultor præcipuus. Is beati Lamberti comperta sanctitate & mansuetudine, misit legatos ad Stabulense monasterium, qui sanctum Lambertum reperirent, orarentque eum, nè grauaretur ad regem se conferre, & suam occupare sedem. Legati vbi ad eum venerunt, ità eum appellârunt: Te, pater, rex obsecrat, omnisque populus flagitat, vt à monasterio egrediens, gregem, quem ante hos annos relinquere compulsus es, recipias, opusque Domini abs te inchoatum, ad finem perducas. Tum vir sanctus cum lachrymis ità respondit: Fateor me ecclesiam meam non sic gubernâsse, vt par erat: nec ità vixisse, vt debui. Non sum itaque dignus, qui posthàc pastoris fungar ministerio: nec sanè præesse appeto, qui nulli prodesse queam. Legati dixêre ad eum: Te virorum nobilissime, te sacerdotum doctissime per amorem Dei obsecramus, per proximorum charitatem obtestamur, vt nobiscùm reuertaris, & ouium tuarum curam recipias. Ille verò altiùs suspirans, rursùs respondit: Equidem refutare non audeo, fratres mei, quod dicitis: regis iussa contemnere non debeo, proximis meis deesse, vbi res postulat, cupio. Itaque incunctanter ibo vobiscùm, & quod iubetis, aggrediar. Potest autem Deus id perficere, & ad optatum perducere finem.

Pharamundus è tota ditiõe pellitur.

Cap. 13.

ità demùm beatissimus confessor Lambertus, iam multiuaria examinatione probatus, ad propriam sedem reuersus est: & exul sacratissimus, insigni patientia conspicuus, gregem recepit suum, cumque & præclarè defendit, & infatigabili studio custodiuit. Quanta verò, illo redeunte, apud omnes extiterit exultatio, nec doctissimus quisque

S. Lambertus redit ad sedem suã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

que possit pro dignitate explicare. Exultabant etiam ipsi supernæ Hierusalem ciues, sacrosanctæ Trinitati gratias agentes immensas. Gaudebat omnis illa regio: laudantesque Deum, non tam excelsa voce, quàm mente pia & deuota, dicebant omnes: Agamus Deo gratias: quoniam visitauit nos oriens ex alto, & restituit nobis Dominus pastorem nostrum & custodem vigilantissimum. Erat hæc & regis & populi, diuitum & pauperum communis gratulatio, & vbiquè audiebatur vox laudis & gratiarum actio: emeritusque miles, multiplici afflictione purgatus, ouium suarum laude & prædicatione efferebatur, & in Traiectensi sede honorificè reponebatur.

Cap. 14. Catalogus virtutum eius.

Pristino igitur honore affectus, tanta sanctitate enituit, quanta decebat Dei pontificem pollere. In eius pectore synceritas & diuinæ legis plenitudo: in ore eius veritas & mansuetudinis pulchritudo: in consilio vigor & prudentia: in actionibus æquitas & multa copia: in conuersatione innocentia & castitas. Erat fide constantissimus, spe firmissimus, charitate integerrimus, singulari prudentia, temperantia, fortitudine & iustitia ornatus, bonorum operum studio eximius, doctrina & virtutibus admirabilis. Auxerat eum cælestis pater vitæ meritis, & miraculorum gloria illustrârat. Non respiciebat ille personas potentium, sed morum potiùs elegantiam attendebat. Quos nouerat religiosiùs viuere, eos maiori honore prosequebatur. Omnibus omnia factus erat, vt omnes lucrifaceret. Intrà septa domûs eius, nunquàm ornabatur sedile illius, sed humili mente apud se reuoluebat, quid in vita futura possessurus esset. Vestibus non adeò pretiosis vtebatur. Primus eius amictus, erat saccus cilicinus. Consabatur enim corpus humiliare in terris, vt anima posset in cælis exaltari. Inuisebat villas & oppida diœcesis suæ, noueratque inuenire homines & Domino lucrari, quos æternæ hereditatis consortes efficeret.

Sacco cilicino ad nudam carnẽ induitur.

Cap. 15. Texandria ethnicismo laborat.

His igitur studijs intentus, & huiusmodi iustitiæ esurie semper ardens, in Texandriam profectus est, gentilissimi erroribus adhuc deditam, & idolorum spurcitijs contaminatam. Cumque illic magna sermonis gratia cœpisset serere fidem catholicam, tus regionis homines in vnum collecti, veritatis præconem volunt discerpere, & postulata conuicia & contumelias atque ludibria, ignominiosa morte afficere. Eos verò ira & crudelitate feruentes, & satanico spiritu bacchantes, confessor Domini Lambertus forti & inconcusso animo sic affatur: O viri fratres, quandoquidem mente & ratione præditi estis, audite quæso diligenter, & quæ dicturus sum, animis vestris sapienter affigite. Omnipotens DEVS pater ingenitus, cuius ego seruus sum, quique solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, vnum de se genuit sine tempore Verbum, per quod ex nihilo fecit omnia, quæ sunt in hoc mundo. Quam quidem & initij & finis nesciam generationem, mente & intelligentia suspicere & admirari possumus, at oculis corporeis conspicere nequimus. Nec pater anterior filio, nec pater filius posterior est. Ex his autem duabus personis, atque vna eademque inseparabili essentia procedit spiritus sanctus, patri & filio maiestate æqualis, & indiscreta diuinitate consubstantialis. Hæc verò in personis Trinitas, in essentia vna diuinitas, postquàm ex nihilo creauit orbem vniuersum, è limo terræ finxit primum hominem, eique dormienti extraxit costam, & ex ea formauit mulierem, vt ex illorum immaculata sobole desertorum spirituum ruinæ instaurarentur. Posuit autem eos in paradiso deliciarum, fecitque eis potestatem ex omni ligno vescendi, solo ligni scientiæ boni & mali esu eis interdicto: vti per eam obedientiam, creatoris sui amore exhibitam, sine morte carnis ad cælestem Angelorum patriam quandoquè transferrentur. Sed pròh dolor inuidia pessimus homo cupiditate illectus, à lege sui conditoris discessit: atque ità morti factus obnoxius, ex paradiso electus est: nec solus meritam sensit iram, sed omnem sui generis propaginem in mortiferi facinoris acerbitates & pœnas secùm pertraxit. Sicque princeps mundi huius, ius sibi tyrannicum in homines vendicans, eos sibi subdidit, donec is, qui condidit carnem, ex Virgine carnem sumpsit, qua hominem redimeret ab eo prævaricationis reatu, callidi hostis malignitate euersum. Is ergò, quem ex patre dixi genitum sine tempore, ex intemerata virgine Maria in tempore natus est, atque in vtraque natura subsistens, DEVS cum patre permanet, & ob redimendum humanum genus ex Virgine matre mortalis homo factus est. Atque ex virginis vtero verus DEVS & homo verus prodiens, vt homo circumcisus est, ab Ioanne in Iordane baptizatus, discipulos sibi assciuit, plurima fecit miracula, & quod reuerà erat, mundo palàm

Hic concionatur S. Lãbertus.

1. Tim. 3.

Gen. 1. & 2.

palàm declarauit. Ad extremum voluntatis suæ potestate animam suam posuit in Cruce, vtnos suo sanguine redimeret, quos diabolus à prima mundi origine captiuitatis iugo premebat. Peracto tandèm passionis mysterio, & mortis imperio destructo, tertia die reduiuus surrexit, naturæ priuilegium nobis restituens, quod in primo parente amiseramus. Deindè per dies quadraginta suis apparens discipulis, eos tandèm in orbem vniuersum ire iussit, & peccatorum annunciare remissionem, & quod ab ipso dicerent, in omnium gentium perferre notitiam. Ijs dictis, in cælum ascendit illis aspectantibus, victorque mortis ad patris dexteram sedet. Porrò discipuli sancti spiritûs charismatis impleti, per orbem totum dispersi sunt, & hanc fidem omnibus prædicârunt, quam nos veram esse credimus sine vlla hæsitatione, eamque vobis in eius nomine & pro illius amore constanter prædicamus. Hæc & id genus alia beatissimo Lamberto prosequente, & mirabiliter euangelizante, conuersi sunt ad Dominum, quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Tum verò egregius doctor & facundissimus concionator idola euertit, populum vndis salutaribus expiauit, ecclesias condidit, presbyteros ordinauit, totamque regionem illam Christo consecrauit.

Acto. 1. Marc. 16.

Multi in Texandria conuertuntur, & tota regio Christo consecratur.

Cap. 16.

In eiusmodi pietatis certamine illo forti & inuicto animo versante, & bella immortalis regis gerente, ad triumphalem martyrij palmam, eo donante, peruenit. Erant duo fratres, homines scelesti, Gallus ac Rioldus, qui famulos beati viri multis modis affligere & vexare non dubitârunt. Eos antistes patientissimus summissè admodùm rogabat, sæpè etiam obiurgabat, volens eos ad meliorem frugem reuocare. At illi tanto pertinaciùs infestabant Ecclesiæ familiam, quanto id, ceu oues CHRISTI, moderatiùs ferebant, qui ab eis vexabantur. Itaque pontificis clientes & cognati, qui erant generis nobilitate insignes, & rebus valdè locupletes, animi dolore & zelo permoti, illas subditorum iniurias sibi nulla ratione ferendas, sed maleficos illos oppressores persequendos statuunt, sancto Episcopo id ignorante. Illorum igitur proteruia crescente, viri clarissimi & armis strenui, bello illos petunt, & vtrunque interficiunt. Quæ res pessimè habuit Dodonem infelicem, illis sanguinis affinitate valdè propinquum. Quamobrèm eis in infando crimine succedens, superbia tumidus, consilio hebes, armis rigidus, cædem machinatur beato antistiti, quotidianasque ei insidias comparat. Adiungit ad eam rem socios sibi, homines audaces & flagitiosos, in armis egregiè exercitatos. Cum ijs petit Leodium, vbi tum fortè morabatur Episcopus. Eádem nocte, mox futurus martyr, beatus Lambertus, domi relictis socijs dormientibus, ad efferendas Domino preces solus exiuit, in easque diutissimè incumbens, indefesso animo ad orientem ferè solem eas produxit, totam spem suam in Domino reponens. Ignibus aftrigeras iam Sol migrabat ad arces, Crinibus & roscis tenebras aurora fugabat, cum vir sanctissimus domum repetit, comites suos excitat, matutinarum precum officium secùm persoluere iubet. Ijs strenuè & religiosè peractis, iam vigilijs, ieiunijs & precibus vir beatus planè defessus, famulis hortantibus, lectulum petit, paulisper quieturus. Sed frustrà illic leuamentum quærebat, vbi nullam solebat ferre molestiam. Corpus enim suum, quod diurnis ijsque perpetuis macerabat laboribus, nocturnis etiam, sine intermissione affligebat. Necdùm autem obdormierat, & eccè vnus è famulis domo egressus, videt hostes eminùs aduentantes. Mox redit intrò, narrat socijs quid viderit. Illi omnes multo timore correpti, non tamè audent excitare pontificem. Diù ergò intrà silentium se tenent, donèc iam propè adessent inimici.

Dodo insidiatur vitæ S. Labertti.

Irruentibus hostibus ar-

Non puto equidem omittendum hoc loco, quod omnipotens Deus quibusdam ergò exercitum sequentibus ostendit. Viderunt enim signum admirabile, Crucis Dominicæ effigie supra Episcopi domum rutilare, tanta luminis claritate & splendore, vt nec conspici facilè posset, nec vllis verbis exprimi. Quod sanè Christus Dominus adeò mortalibus apparére voluit, vt per id liceret perspicuè animaduerti, sanctum Episcopum mundo huic & eius cupiditatibus atque desiderijs esse crucifixum. Postquam autem Dodo ferocissimus cum socijs peruenit Leodium, (author villam vocat) capit armis perstrepere, socios prouocare, sanctum Dei sacerdotem hincindè perquirere. Eius ergò vesani satellites, dictis eius parentes, effringunt fores, dissindunt sepes, in chortem atrociter irruunt, haud secùs àc lupi in agnos. Eo armorum strepitu excitatus Episcopus, surgit è lecto, manu corripit gladium, contra hostes sese defensurus. Sed confestim sententiam mutans, abijcit gladium, Dominumque sic precatur: Eripe

Cap. 17.

Vidĕt quidam signũ Crucis supra sancti viri domũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reptũ gladium vir sanct⁹ mox abijcit.

me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me: quoniam neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine, propter quod insurrexerunt aduersùm me fortes & iniqui. Eccè synagogæ potentium quæsiêrunt animam meam: quamoro, vt in pace suscipias, qui es miserator & misericors Dominus.

Cap. 18.

Hæc cum lachrymis illo orante, impij latrones procaciter insultabant, lanceasque in parietes defigentes, in domum irrumpere nitebantur. Sed duo beati viri nepotes, Petrus & Andolerus, fortiter sese illis opponebant. Ait autem Episcopus: Simi, filij, hactenùs verè amâstis; obtemperate nunc consilio meo, & peccata vestra contemini, atque orate pro inuicèm, vt saluemini. Respondit Andolerus: Ignem, pater chariſſime, in nos immittere conantur, vt nos pariter exuramur. Vir sanctus ait: Nolite, filij, timere ignem illorum. Potest dextera Domini nos eripere ab hoc præsenti discrimine. Illos autem, vt vereor, sempiterna excipiet ignominia. At tamen vos, qui eius cædis participes fuistis, sententiam vltionis libentibus animis excipite. Satius est enim temporarias luere pœnas, quàm apud inferos puniri igni sempiterno. Cùm sic omnes confirmâsset, & sacerdotali authoritate corroborâsset, nepotes iussit foràs egredi, vt possent se Domino hostias immolare. Párent illi pontifici, exeunt ad hostes intrepidi, cæduntur ab impijs, à CHRISTO in cælis eorum animæ coronantur.

Duo eius nepotes trucidantur.

Cap. 19.

Et alij multi.

Deindè pater egregius & antistes constantissimus, in pauimentum pronus prostratus, brachijs instàr Crucifixi expansis, & Dominum attentissimè deprecatur. Interim introingrediuntur furentes aduersarij, ad vnum omnes interficiunt, quos illic inuenêre. Vnus autem ex illis immanissimi furoris œstro percitus, in tectum assendit, & sanctum antistitem humi prostratum cernens, telo cum percutit. Ità vir beatissimus felici martyrio coronatus, ad patriam cælestem diù concupitam migrauit. Eius sacrum corpus pauci tandèm, qui illorum sicariorum manus euaserant, naui celeriter imposuêre, & Traiectum aduehentes, in Apostolorum principis ecclesia honorificè tumulârunt. Vbi tum sanè odor suauissimus sentiebatur, omnium aromatum vincens fragrantiam. Nec Angelorum officia eius sepulcro defuêre, qui illud custodientes, festia illic carmina deprompserunt. Crebrò autem, qui propiùs habitabant, cò secum ferebant, vt possent certiùs experiri, quid illa sibi vellet melodia, quinam essent illi cantores, & quidnam canerent. Sed quo curiosiùs explorare cupiunt, eo cantus ille fit remotior: retrò autem illis abeuntibus, voces percipiunt suauissimas. Porrò omnis ferè prouincia cò aduentans, luxit eius absentiam suprà quàm dici queat. Cæsus est martyr eximius quintodecimo Calendas Octobris, regnante Deo viuo & vero in seculà seculorum.

S. Lambertus interficitur.

Ad sepulcrũ eius auditur cælestis melodia.

F. Laurentius Surius pio Lectori.

AVthor huius historiæ sequens eum, qui primus scripsit beatissimi antistitis & martyris Lamberti vitam, non satis exprimit veram causam cædis eius. Sunt, qui scribant, primum authorem historiæ huius, eam noluisse aperire, quòd tum adhuc superesset Carolus Martellus & alij propinqui Pipini principis, propter cuius pellicem occisus est. Itaque pauca hîc libuit ex Sigeberto & alijs adscribere, vt certiùs nôrint, qui ignorant, quam ob causam vir tantus occisus sit.

Sigebertus Chronici sui anno 698.

Vera causa cædis S. Lamberti.

SANCTVS Lambertus Pipinum principem increpare ausus, quòd pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ vxori suæ superduxerit, à Dodone fratre ipsius Alpaidis Leodij martyrizatur, & Traiecti tumulatur. Idem ferè testatur in Chronicis suis Regino Abbas, & Marcellinus presbyter in Vita sancti Svuiberti, quæ est Tomo 2. die prima Martij.

APPEN-

APPENDIX AD VITAM S. LAMBERTI, QVAM EX QVODAM MS. EXEMPLARI COLLEGI, IN QVA pleraque habentur, in superiori historia partìm omissa, partim obscuriùs annotata. Sunt autem fide digna, & cum alijs historijs consentiunt.

S. Lamberti parentes.

SAnctus Lambertus patrem habuit Aprum, matrem Herisplindem, ambos multa nobilitate conspicuos. Pater in regis palatio inter illustres viros excelluit. Dagobertus tum apud Francos rerum potitus, regnum Austrasiæ filio Sigeberto tradidit, adhibẽs ei quasi tutores Cunibertum Colonienſem Episcopum, & Pipinum primum, S. Gertrudis & Beggæ parentem. Porrò ab ipsis incunabilis gratia Dei haud vulgaris puerum Lambertum ornauit, vt indè liceret animaduerti, qualis quandoquè futurus esset. Pater autem eius non ingratus Deo, qui tanta ipsi promitteret de filio, commendauit eum literis & pietate imbuendum beato Landoaldo, viro & sapientia, & doctrina, & sanctitate claro. Is Romanæ Ecclesiæ presbyter fuit, à Martino Pontifice beato Amando Traiectensi Episcopo missus adiutor in ministerio verbi: à quo ordinatus Archipresbyter, eo absente, nouem annis rexit eam ecclesiam, vsque ad S. Remacli Episcopatum. Quæ aũt bonus puer Lambertus apud eum egerit, vtque ab eo institutus fuerit, in vita B. Landoaldi Lector inueniet, quę est Tomo II. 19. Martij.

Vide vitã S. Landoaldi in 2. Tomo, quæ his consentit.

Posteà aũt à beato Landoaldo ad patrem reuersus, ad S. Theodardum Episcopum ab eo adductus est, quippe cuius multa & in Ecclesia, & in aula regis authoritas & admiratio esset. Apud quem sanctus adolescens adeò profecit, vt omnibus nõ solùm exemplo, sed etiam admirationi esset: volebatq; S. Theodardus eum sibi ex nomine designare successorem, nisi Canonũ authoritas obstitisset. Et tamen, Deo sic volente, illi successit ab impijs interempto, fuitq; inprimis charus regi Childerico, qui non dubitaret pectus eius domicilium esse spiritussancti, & linguam veritatis organum. Totum quoquè Austrasiæ regnum & regis aulici, eum suspiciebant & reuerebantur. Cæso aũt Childerico, iussus est abire in exilium. A quo post septennium honorificè reuocatus per Pipinum magistrum equitum, strenuè functus est, vt anteà, munere suo, & à pseudochristianis luxuriam & corruptam Ecclesiasticæ institutionis disciplinam reformauit. Vt verò Landradam sanctissimam virginem tumulârit, in eius Landradę historia, quę Tomo 4. die 8. Iulij habetur, dictum est.

S. Lambertus cogitur exulare: pòst reuocatur.

Porrò Pipinus Princeps, cætera egregius, vno malo tam multa bona corrumpebat, contempta legitima vxore, Alpaidi pellici nimiùm addictus. De eo sanè hic Author tacet, cùm nihil ad gloriam, nihil ad potentiam vel felicitatem ei deesset, nunquàm eius industria fortunã fuisse superiorem. Et tamẽ cùm multis esset auctus victorijs, seipsum vincere nõ potuit, molli libidinis telo prostratus. Id verò, cęteris ferè Episcopis dissimulantibus, Lambertus prę zelo domûs Dei ferre nõ sustinens, opportunè, importunè arguebat principẽ: qui si vt in cęteris, ità & in hoc libenter audisset recta monentem Episcopum, rectiùs cõsuluisset sibi. At illa maligna mulier, molestè ferẽs Pipinũ à suâ amore reuocari, Dodonem fratrem suum, Pipino familiarem, genere & opibus præstantem, hortatur, vt nè sinat Lambertũ tantum posse apud Pipinũ, vt cogatur ipsa ab eo recedere in dedecus natalium suorum. Ille verò agit cum suis, datq; operam, vt Episcopi conatus impediat. Sed videns eum perstare in sententia, nec cõtra iustitiam cuiusquam faciens vereri, amicis quibusdã sororis vltionẽ permittit. Ex ijs Gallus & Rioldus cũ omnibus suis valdè cœperũt vexare Episcopi familiam, nullum calumnię aut molestię genus pretermittentes, vt vel sic Episcopus suorũ causa cessaret molestus esse Pipino ꝓpter Alpaidem. Sed vir iustus, vt leo confidens, iustitię patrocinium nulla ratione deseruit. Tandem improbi illi ab Episcopi cognatis cæsi sunt, molestissimè id ferẽte Dodone, & causam cædis in sanctum conferente.

S. Lambertus obitur. gat Pipinũ propter Alpaidem.

Perid tempus Pipinus princeps in Iopiliam villam aduenit. Venit etiã eò vir sanctus, ab eo tanq; pro regni tractandis negocijs euocatus. Ibi tum & Pipinus & pellex animos simulatos vultu sereno tegunt, alij iram dissimulant, alij lætitiam simulãt, plerique pro suo quisque arbitratu in varias se formas transmutant. Valdè aũt pellex in id incumbebat, vt per aliquẽ posset Episcopi animũ sibi cõciliare, vt vel inpręsentiarũm abstineret à principis reprehensione. Apparatur conuiuium, Episcopus inuitatur, lętantur aulici omnes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Princeps oblatū sibi à pincerna poculum, innuit episcopo offerēdum, benedictionis loco habiturus,si à cōsecrata manu ipse poculū acciperet,quod Maximū Imperatorē olim nouerat expectāsse à beatissimo Martino episcopo.Et episcopus illud quidē Pipino tradidit,cuius principis reliqui proceres secuti exemplū, optabant à sancta episcopi manu sibi poculū porrigi. Cunctis igitur certatim id expetētib⁹, & cōfusè sese ingerētibus,vt alij alios anteuertāt,ipsa quoq; pellex clàm suā inserit manū,vt vel sic possit ex sancti viri manu poculum accipere.Sed ille fœminę insidias deuitās, & ad Principē cōuersus, de mulieris temeritate cōqueritur,q̄p calliditate quadā conetur notā ipsi inurere inuisę Deo cōmunionis. Surgensq; à mēsa, ab aula vult recedere, & oīs illa cōuiuij iucunditas perturbatur. Nec sic tamē quiescit versutia mulieris, sed vesperi volēti recedere episcopo mādat princeps,illa suggerēte,nè insalutata sua coniuge recedat. At episcopus magna animi cōstātia:Ego verò,inquit,ó princeps,testor Iesum spem vitę meæ, me nunq̄ adulterę cōmunicaturum,,phibente Apostolo,nè cōmisceamur fornicarijs.Te verò illi cōmunicare valdè doleo,te nolle resipiscere molestè fero,& timeo sanè impendere tibi irā Dei.Cernēs ergò pellex,si diutiùs viuat Lābertus,timēdū sibi esse,nè à Pipino separetur, oīa Dodoni significat,& oleū camino addēs,obtestatur eū, vt ocyùs eū tollat è medio.

Vide quàm abominat vir sanctus pellicis cō. munionē.

1.Cor. 5.

Cęditur episcopus in gratiā pellicis.

Ità ergò & cognatorum cędem & sororis discrimen vlturus Dodo, totū se accingit ad perdēdum sanctum episcopum,q̄ iam presciębat necem suā. Deindè perpetratum est illud immane parricidium, quemadmodùm superior historia cōtinet. Pauci aūt ex episcopi socijs fuga elapsi, corpus sacrum absportārunt Traiectum. Volat mox fama per populos,pauor & horror occupat oēs:pauor,nè principis animum offendāt:horror,ob cædem tanti viri.Lugent Traiectenses se pio patre orbatos,& tamē vix audent debitam illi pstare reuerentiā,vix lugere charos cū illo peremptos,vix execrari homicidas. Expositò in portu sacro corpore, immēsus fit populi cōcursus, & quanti eum oēs fecerint, testatur communis oīm planctus.Indè infertur in S.Petri basilicam cum Psalmis & canticis,Clerus populusq̄; agit vigilias.Cupiunt oēs sacra lambere vestigia,magno se beneficio auctos credunt,q̄bus datum sit sacra membra exosculari.Interìm miri quiddam cernere licebat,quemadmodùm à maioribus accepimus,cunctis sine repulsa ad osculādum admissis,si qua pellex accederet,quasi turbine quodam exagitatā,retrocedere compelli.Apparebat indè,q̄ inuisa Deo & sancto martyri esset illa pellex detestabilis. Tanta aūt formido iniecta est Traiectensibus,cam repulsam cernentibus, vt dignum tāto viro monumentum parare nō auderent.Itaq; eum in paterno sepulcro religiosè condiderunt.

Nota, sacrū eius corpus nulla pellex potest contingere.

Mox verò diuinitùs declarari cœpit,quanta apud Deum sanctus martyr gratia fulgaret in cęlis. Apparuit enim nocte Amalgisilo thesaurario, & blandè eum compellans: Romam,inquit,iuimus:Roma redimus,visituri Dodonem & complices eius.Sanguis enim innocentum,qui mecùm pro Christo effusus est,à Deo vindictam expetit. His dictis, euanuit. Veram autem fuisse visionem, res ipsa declarauit. Dodonis enim viscera omnia statim computruêre, eaque mirè fœtentia per os reiecit: ac tandèm propter miram fœtoris intolerātiam corpus eius in Mosam proiectum est, vermibus & tabe corruptum. Qui autem sanctum episcopum interfecerat telo suo, cum fratre suo congressus,illum occidit,& pariter ab illo peremptus est.Deniquè intrà anni spatium vix quisquam euasit ex ijs, qui eius cędis participes fuerant: si qui verò superfuêre, illi adeò aut sensibus,aut censu & rebus destituti sunt, vt illos felices ducerent, qui celeri morte absumpti fuerāt. Leodij,vbi sanctus episcopus occisus est, in cubiculo illo,vbi sanguinem fudit,sæpiùs visa sunt luminaria diuinitùs accensa,ità vt tota domus tanto compleretur splendore,vix vt oculi in eum possent intendere. Secuta sunt indè multa miracula,è quibus pauca annotabimus. Leoduuinum quendam vir sanctus semèl atque iterùm per visum admonuit,vt pectinem ipsius optimū,ab vxore eius sublatum,restitueret. Sed cùm tertiò admonuisset,nec mulier restitueret, ictu insanabili percussit eum in pectore,& hic pectinem recepit ab inuito.

Idem testatur Sigebertus in Chronicis.

Miracula.

Aldigisius quidam ad martyrij eius locum per visionem excubare iussus,& Raginfredus eundem locum emundare,ambo amissum oculorum lumen receperunt.

Virgo Oda itidèm cęca,cum multa fide veniēs eò,cùm iam esset loco proxima,inuocato martyre, pro voto obtinuit,quod volebat. His alijsq̄; augebatur recens veneratio noui patroni, & accensa populi pietas ac deuotio, basilicam ei extruxit. Lectum etiam fabrefactum in eo loco reposuerunt,in quo telo percussus occubuit.

Extruit ei basilica.

DE

De translatione S.Lamberti.

Ista verò Leodiēsiū deuotio adeò grata fuit Deo,vt iam crebris admonerētur visionibus hoīes fideles, vt S. martyr Leodio, vbi cæsus erat,restitueret. Porrò S.Hubertus, martyris discipulus & successor,nō sibi contemnendā ratus Dei & martyris volūtatem, anno Episcopatus sui tertiodecimo sarcophagū sancti patris aperiens,corpus integrū & incorruptū & miros spirans odores inuénit,vestes mutauit, & priores seruādas sigillo cōmuniuit: sicq̄; sacrū corpus Leodium trāstulit. Eam translationē Deus miraculorum signis approbauit. Niuellę enim populo quiescēte,cæcus lumē recepit.Paulopòst apud Harualt paralyticus ad feretrum sanatus est: quibus in locis mox cōditæ sunt basilicæ in S.martyris honorē .Cùm aūt Leodio propinquarent,quę illic cleri & populi fuerunt processio, quāta vndiq; confluentiū exultatio, q̄ profusa omnium liberalitas in ferędis S.martyri muneribus, quanta deniq; fideliū precandi & vota nuncupādi puritas, facilius possunt viri sapientes secùm reputare,quàm quisquā oratione vel scripto explicare.Habes,Leodiū,tuū gaudium: obtines speciale patrocinium:atq; hinc cœpit tui profectūs initiū.Per hunc in vrbē cuecta,è filia proueheris in matrē.Per hunc in pontificiam promota sedem,in omnem profecisti honestatem. Pleriq; alijs vrbibus in senium quodāmodò abeuntibus,tu per hunc efflоruisti in pulchræ iuuentutis statum.Protegit te enī suis suffragijs S. martyr,qui te hucusq; ꝓduxit, vt inter vrbes merito & nomine prædicēris.Ab eo verò tēpore tot illic edita sunt miracula,vt numerari nō possint: quās non patuit diuinę misericordiæ ostium.

Corpus eius post 13. annos incorruptum.

Leodij encomion.

VITA S. HILDEGARDIS ABBATISSAE IN MONTE S. ROBERTI PROPE BINGIVM, TRIBVS LIBRIS *comprehensa: Authore Theodorico Abbate Benedictino. Claruit is Anno* 1200. *est́q; diuersùs à Theodorico Abbate S.Trudonis.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Dominis venerabilibus Ludouico & Godefrido Abbatibus, Theodoricus humilis seruorum Dei seruus,Salutem cum deuotis orationibus.

Authoritatis vestrę prœceptū accepi, vt post Godefridū virū ingenio clarum,vitā S.ac Deo dilectę Hildegardis virginis,(quam ille honesto stylo inchoauit,sed nō perfecit)in ordine redigerē,& quasi odoriferis floribus serta contexens,visiones eius, gestis suis insertas, sub diuisione librorū,in vnius corporis formā redigerē.Visum est mihi hoc opus viribus meis nimis ardua,quin etiā & verecundū,vt scilicet quasi quidā arbiter sederem,& de alieno opere sententiā tenerē,cùm eccè dubio & anxio influxit animo, q̄p vires quas imperitia denegat,charitas ministrat: & melius esse,cū pudore hoīm ferre ridiculū, q̄ inobedictię subiacere penculū.Itaq; paruī eo modo,vt præfati viri liber,primæ positionis locū obtinēs,nullam suę dispositionis patiatur iacturā:Deindè secūdus liber, visionū pulcherrimū & admirabilę textū: Tertius,miraculorū quę mirabilis Deus per eā operari dignat⁹ est, à nobis digestā,diuisam & ordinatā contineret scripturam. Ità præcedentis Scriptoris non minuetur gloria,& ad verā sapientiā,cælestemq;visionem & diuinā virtutē legentiū incitabitur memoria. Quis enim bonus non magis incitabitur magnis effectibus ad vitam perennē,sanctè & piè & iustè viuendo,anhelare,cùm viderit gemmā præclarā,tot ornamentis virtutū,videlicet virginitatis,patientię simul & doctrinę,tā insigniter radiare? Id-

Matt.5.

circò dedimus operā,nè in absconso vel sub modio accensa lucerna Christi poneretur, quasi occultāda, sed sup candelabrū posita, luceret omnibus qui in domo Dei sunt, virtutibus arborū,& morum splendidis exemplis imitāda. Quòd si quid in hac re indocta obiectūs peccauit temeritas,benigna iubentiū Dominorū indulgeat charitas: totumq; quod delictū asscribat studio,quæ tā graui nos imbecillos voluit onerare operis negocio. Igitur vt qualitas eiusdē operis clariùs elucescat,hæc epistola ei cum subiectis capitulis præscribitur, vt quid vbi lector inuenire debeat,citiùs agnoscatur.

ARGVMENTA CAPITVM PRIMI LIBRI.

1 De natiuitate,oblatione,& educatione S.virginis,& quomodò ad scribendum illustrata sit claritate Diuini luminis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Quomodò in monastica professione sub sacro velamine profecerit, quanuis continuos languorum dolores sæpè sustinuerit.

3 Quòd,cùm scribere reuelata sibi in spiritu dubitaret,infirmabatur:cùm verò ab Abbate suo adhortata scriberet,rursùm sanabatur.

4 Quòd Papa Eugenius à Treberi nuncijs & literis suis eam visitauit, & ad scribẽdum ea quæ in spiritu videbat,eam animauit.

5 Quòd infirmitate languit,cùm locum cęlitùs ostensum, cum puellis suis adire demorata fuit.

6 Quòd totiès inualitudine laborauit,quotiès supnæ visionis iussa perficere tardauit.

7 Quòd locũ suũ precio & concambio à proprietarijs absoluẽs,Moguntinũ Episcopũ defensorem elegit: iterumq; correpta,iuit, & eum ab ecclesia sancti Disibodi absoluit.

8 Quòd actiuæ vitæ seruans laborem,contemplatiuæ partem prælegit meliorem:& quòd de speculatione sua scripsit ad monachum Guibertum Gemblacensem.

9 Quòd speculationis modum mirum habuit & valdè rarum,& quòd modò in actiua, modò desudabat in contemplatiua,

LIBER PRIMVS VITAE S. HILDEGARDIS DEO DILECTAE VIRGINIS.

CAP. I.

17. Septẽbris

Parentes S. Hildegardis.

IN Romana republica regnante Henrico,fuit in Gallię citerioris partibus virgo, tam generis q̃ sanctitatis ingenuitate illustris, nomine Hildegardis, patre Hideberto, matre Mechtilde progenita.Qui licèt mundanis impliciti curis & opulentia conspicui,creatoris tamen donis non ingrati,filiã prænominatã Diuino famulatui mancipãrunt, eò quòd iam ineuntis ætatis eius præmatura synceritas, ab oñi carnaliũ habitudine multùm dissentire videretur.

Visiones eius in tenera ætate.

Mox nanq; vt poterat primam tentare loquelã,tam verbis q̃ nutibus significabat his qui circa se erant,secretarũ visionũ species, quas p̃ter cõmunẽ cæteris adspectũ, speculatione prorsùs insolita intuebatur. Cùm iã ferè esset octo annorũ,consepeliẽda Christo,vt cum ipso ad immortalitatis gloriã resurgeret, recluditur in mõte S.Disibodi,cũ pia Deoq; deuota fœmina Iutta,quæ illã sub humilitatis & innocẽtiæ veste diligẽter instituebat,& carminibus tantùm Dauidicis instruẽs,in psalterio decachordo iubilare præmonstrabat.Cæterùm præter simplicem psalmorum notitiam,nullam literatoriæ vel musicę artis ab homine percepit doctrinam,quanuis eius extent scripta non pauca, & quędam non exigua volumina. Verùm hoc ex ipsius potiùs dictis in ꝓmptu est declarare.Ait enim sic in libro suo,qui Sciuias p̃notatur: Cùm quadraginta duorum annorũ,septemq; mensiũ essem, maximę coruscationis igneũ lumen aperto cælo veniẽs, totũ cerebrũ meũ transfudit,& totũ cor,totumq; pectus meum,velut flamma,non tamen ardens, sed calens, ità inflammauit, vt sol rem aliquã calefacit,super quã radios suos ponit. Et repentè intellectum expositionis librorum, videlicet Psalterij, Euangelij,& aliorum Catholicorũ,tam veteris quàm noui testamenti voluminum sapiebam, non autem interpretationem verborũ textûs eorum, nec diuisionem syllabarum,nec cognitionem casuum aut temporum habebam.

Induit habitũ monasticum.

Hæc Iutta fuit soror Meginhardi Comitis Spãheimẽsis potentissimi.

Mirè diuinitùs illustratur.

CAP. II.

SEd vt ad propositum redeam,virgo Christi voto monasticę professionis & sacri velaminis benedictione prouecta, crescebat, & ibat de virtute in virtutem, annitente & cõgaudente ꝓuectibus eius suprà p̃nominata matre venerabili, quæ iam ex discipula magistram ac præuiam semitarum excellentium, eam fieri cum admiratione cernebat. Flagrabat siquidem in eius pectore charitatis benignitas, quæ nullum à sua latitudine excluderet. Turrim quoquè virginitatis, murus tuebatur humilitatis: hinc cibi potusq; parsimonia,vestium vilitate fouebatur: indè tranquillitas cordis pudibunda, silentio & verborum parcitate monstrabatur: quæ omnia sanctarum monilia virtutum, summi fabricata manu artificis,patientia custos in spõsa Christi exornanda seruabat.Sed quoniã

Eius pręclaræ virtutes.

riã vasa figuli probat fornax,& virtus in infirmitate perficitur:non defuerunt ei ab ipsa ferè infantia crebri & penè continui languorũ dolores,ità vt pedũ incessũ perrarò vteretur: & cùm tota carnis materia fluitaret,vita illius esset quædã precioſæ mortis imago.Quantum verò exterioris hominis viribus deerat,tantum interiori per spiritum scientiæ ac fortitudinis accedebat: & corpore tabescente, mirum in modum feruor spiritus ineſtuabat.

Ecci. 27. 2. Cor. 12.

Perpetuis ferè morbis laborat.

CAP. III.

CVmque in sancto proposito multis annis succresceṅs, soli Deo complacere satagneret,iamque tempus instaret,quòd ad multorum prouectum vitacius ac doctrina patesceret,cõmonetur diuinitùs,voce ad eam facta, vt decætero quæ videret & audiret,scribere non cunctaretur. Illa verò per fœmineam verecundiam,& vulgi vanilo- Nota.
quia, & temeraria hominum iudicia trepidante,cùm quæ ostensa sunt cælitùs secreta, reuelare stimulo acriori coarctaretur non hæsitare, tandemque dum longa ægritudine tabefacta decubuisset, primò cuidam monacho, quem sibi magistrum proposuerat, & per eum Abbati suo,cum metu & humilitate causam huius flagelli aperuit. Illerei nouitatem insolitam mente pertractans,quanquàm Deo nihil impossibile esse cognosceret, adhibitis de collegio prudentioribus, experiendum iudicauit quod audiebat: ac de scripturis & visionibus eius quædam scisitatus, ea quæ Deus daret, monuit declarare. Mox vt illa scribendi opus, quod non didicerat, attentauit, redeunte virium sibi solita possibilitate,de lecto languoris erigitur.Tunc abbas,accepta inusitati miraculi certitudine,non suo cõtentus iudicio,rem ad publicã notitiam vidit esse proferendã: veniensq; ad matricẽ sedẽ Moguntinã,corã venerabili archipræsule Henrico & capitaneis ecclesiæ, quod cognouerat,exposuit. Scripta quoq; quæ virgo beata nupèr ediderat, ostẽdit.

Iussa reuelata diuinitùs scribere, dũ non pãret, flagellatur à Deo.

Redeũt vires, dum pãret.

CAP. IIII.

PEr idem tempus S. Romanę sedis antistes felicis memorię Eugenius, celebrato Rhemis vniuersali concilio, per Adelberonẽ Treuirorum archiepiscopum deuocatus,Treuiri morabatur.Visum est pontifici Moguntinæ ciuitatis & maioribus cleri, ad Apostolici cognitionẽ esse veniendũ, quatenùs ipsius authoritate nosceretur,qd de compertis recipiendũ aut refutandũ foret. At Papa summæ discretionis, auditu tantæ nouitatis attonitus, cùm Deo sciret cuncta esse possibilia, rẽ diligẽtiùs inuestigare gestiens,venerabilẽ Virduni præsulẽ,& cũ eo Adelbertũ primicerũ,aliasq; psonas idoneas diligit ad cœnobiũ,sub quo eadẽ virgo tot annis degebat inclusa,vt sine strepitu vel curiositatis acumine,quid rerũ esset,ab ipsa scisitarentur. Quibus humiliter ingrientibus, cum illa simpliciter q̃ de se erãt,apuisset,ad Apostolicũ rediẽrũt,& magna ipsius,magna cunctorũ adstantiũ expectatione,q̃ audiẽrant,retulerunt. His Papa recognitis, iubet reꝓsentari scripta beatę Hildegardis,quæ sibi de prędicto cœnobio perlata susceperat,& omnibus ꝓprijs tenẽs,ipsaq; recitatoris vice functus, archiepiscopo & Cardinalibus, omnibusq; qui de clero aderãt,publicè legit,ac responsa virorũ, quos ad hęc indaganda miserat,pronũcians,oĩum mentes & voces in laudẽ conditoris & congratulationẽ exsultant.Aderat etiã ibidẽm sanctæ recordationis Bernardus Abbas Claręuallis,quo mediante,cæterisq; annitẽtibus,monebatur summus pontifex, nè tã insignẽ lucernã silẽtio regi pateretur,sed gratiã tantã,quam tẽpore ipsius Dñs manifestare vellet,sua authoritate confirmaret. Ad hęc reuerẽdus pater patrũ,tam benignè,q̃ & sagaciter assensum prębens,literis salutatorijs beatã virginẽ visitauit,in quibus concessa sub Christi & beati Petri nomine licẽtia proferẽdi,quæcunq; per spiritum sanctũ cognouisset,eã ad scribendũ animauit.Sed & locũ,quo illa fouebatur,honorauit,datis ad Abbatem & fratres cœnobij gratulatorijs ex suo nomine literarum apicibus.

Nota.

S. Bernard⁹.

Eugenius Papa eã hortatur ad scribendũ reuelationes suas.

CAP. V.

IGitur beata Hildegardis cùm fiducia humilima verbis,quæ non ab homine, neq; per hominem acceperat,aperuit & perfudit tam sanctæ opinionis odorem bonum longè latèq; fragrantem,tunc confluebant ad eum filiæ nobilium non paucæ, sub habitu religionis,regularibus semitis institutæ.Cumque omnes vnum reclusionis habitaculum vix caperet, iamque de transferendis & ampliandis earum mansionibus consilium verteretur: demonstratur illi per Spiritum locus, vbi Naha fluuius Rheno confluit,videlicet collis à priscis diebus sancto Ruperto confessori ex nomine attitulatus, quem ille olim patrimonij iure possederat, ibique cum beata genitrice sua, Bertha nomine, & S.

Concilium Rhemense.

Multæ nobiles virgines siũt monachæ.

Vni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vuiberto confessore, vitam feliciter in Dei opere ac famulatu cõsummatuit, ac de sepultura eius ac reliquijs, loco nomen inhæserat. Itaque dum virgo Dei locum transmigrationis, quem non corporalibus oculis, verùm intima visione cognouerat, abbati suo & fratribus designaret: sed illis hęsitantibus, eò quòd discessum eius molestè ferrent, ne iussum Dei peragere impediretur: décidit, vt pridèm, in lectum prolixi languoris, de quo non anteà surrexit, quàm Abbas & cęteri Diuino se nutu vrgeri conspicerent ad consentiendum, nec obstarent, sed pro posse anniterẽtur. Ex quibus Arnoldus ex laico monachus, qui forti obstinatione renitendo, cęteros ad obsistendum videbatur animare, dum esset in prędio Ecclesiæ villa Vuilara, tanta vexatione subitò percussus est corporis, vt de vita quoquè desperaret, linguamque in immensum turgentem, ore continere non posset. Postulauit ergò nutibus quibus poterat, vt ad sancti Roberti ecclesiã deferretur: moxque vt illic vouit, quòd vlteriùs non obstaret, sed pro posse anniteretur, protinùs recepta incolumitate, cœpit adiutor esse præparantium mãsiones, & proprijs manibus dissipare vineta, vbi domus ædificarentur, sanctimonialium receptaculis aptæ. Ipsa verò cuius migrationi hæc habitacula pręparabantur, dum propter moras Diuinæ visionis exequendæ, iacéret gressuum penitùs officio destituta, & tanquàm saxea rupes, de lecto in quem deciderat, nullatenùs moueri posset, non sátis credulus Abbas referentibus, intrauit vt videret. Cumq; totis viribus per se conaretur, vel de capite illam sustollere, vel de latere in latus reclinare, nihilque conando penitùs efficeret, tam insolito stupefactus miraculo, cognouit non passionis humanæ, sed diuinæ correptionis esse quod gerebatur: nec vlteriùs contradicendum fore cælesti edicto, nè deterius quippiam & ipse pateretur. Quoniam verò locus prænominatus, partim ad Moguntinæ Ecclesiæ canonicos pertinebat, & fundus cum oratorio S. Roberti, possessio erat comitis Bernhardi de Hildensheim, facta per interuentum fidelium legatione, virgo Dei præscia, licentiam sibi & sororibus suis obtinuit illic inhabitandi.

Virgo sancta iacet lecto immobilis.

CAP. VI.

IGitur post longam gradiendi defectionem, dum iam vtrinquè deliberatum esset, vt cum consororibus dimitteretur ad locum, quem in spiritu præuiderat, ingressus Abbas ad iacentem & afflictam, dixit, vt in nomine Domini surgeret, abitura ad mãsionem sibi cælitùs prædestinatam. Tunc illa dicto citiùs surgente, tanquàm nihil tam prolixo tempore debilitatis sensisset, stupor & admiratio cunctos qui aderant, apprænendit. Nec immeritò, cùm & ea quę circa decumbentem fieri visa erant, non minùs essent stupenda, quia ex quo locum mutandi cælitùs accepit mandatum, quotiès res ad effectum tendere videbatur, totiès illa leuamen passionis in suo corpore sentiebat: ac vice mutata, quotiès obnitentium contradictione cassari negocium cernebatur, totiès ista, licèt absens, intensiore grauamine laborabat. Aliquandò de stratu repentè consurgens, cunctosque reclusionis angulos & habitacula perambulans, loqui omninò non poterat: rursumque ad lectum rediens, deficiente gressu, loquebatur vt priùs. Quo languoris genere non tunc solùm laborauit: sed & quotiescunquè fœminea trepidatione tardãsse, vel dubitãsset supernæ voluntatis peragere negocia, hoc certitudinis in se capiebat argumentum.

Nota rẽ admiratione dignam.

CAP. VII.

TAndèm ergò Dei famula cum decem & octo puellis Deo *sanctis, pristinæ habitationis loco decedẽte, quantum his quos deserebat, doloris & luctûs derelinquebat, tantum regioni ad quam accedebat, gaudij & exultationis afferebat. Fuerant nanque illi de Bingensi oppido & contiguis villis multi Honoratorum, & de plebe non exigua multitudo, qui eam cum grandi tripudio & diuinis laudibus exceperunt. At ipsa cum suo (immò Christi) grege pusillo, paratum sibi locum ingressa, Diuinam, quę cuncta dispensat, sapientiam deuota cordis alacritate magnificabat, & commissas tutelæ suę sanctimoniales virgines, materno affectu fouebat, & regularibus institutis prudẽter imbuere nõ cessabat. Et nè alieni iuris possessionem videretur inuasisse vel occupare, de donarijs fidelium, quę fama nominis eius adducti deferebãt, locum suæ habitationis, partim dato precio, partim facto concambio, à proprietarijs prædictis obtinuit. Quem quia liberum manere perpetuò constituit, ità vt patrocinio tantùm Moguntinæ Ecclesiæ subiectus, non alium, quàm sedis ipsius archiepiscopum haberet defensorem, nè, si laicum aduocatum assumeret, ouili lupum videretur inducere: quo ferè generali morbo per orbem plurimę vexantur ac vastantur Ecclesiæ. Erga prælatos cœnobij de quo migrauerat, hoc tantùm subiectionis sibi suisque filiabus retinuit, vt quæ de spiritualibus, hoc est, de ordinis tenore & de monachatûs professione quærenda essent, ab eis potiùs quàm aliundè susciperent: & prout res & tempus posceret, sacerdotes de ipso cœnobio susciperent, quos propria & libera electione nominatim expetiuissent, quique eas tam in cura animarum ac Diuinis exequendis officijs, quàm in temporalium procuratione sustentarẽt. Quæ omnia nõ solùm permissu, sed & cõsulto venerabilis Henrici atque Arnoldi Moguntinæ metropolis archipręsulum, sed & scriptis eorundem cum consensu Abbatum, decreta & confirmata sunt: & nè quid potestatis in prædia S. Ruperti sibi vsurparet Ecclesia S. Disibodi, priuilegiorũ authoritate, immò, vt pressiùs dicam, superni numinis interdicto vetitum est: siquidem hæc ipsa virgo, dum reuelatione intima cognosceret, pro tali negocio, eundum sibi esse ad idem cœnobium, & instar Ionæ prophetæ trepidatione quadã detineretur, Diuinæ castigationis flagello tacta, penè languit vsque ad mortem. Quo verbere commonita, se fecit in oratorium deportari, ibique se, quò Deus iubebat, ituram, si correptio cessaret, deuouit. Deindè petijt, vt equo imposita, & manibus sustẽtata deduceretur: moxque vt viæ pauxillùm deducta est, receptis viribus lætabunda procedebat. Perueniensque ad montem prænominati consessoris, cur venire compulsa esset, exposuit, atque locum fuę habitationis cum allodijs ad se pertinentibus, ab illius cœnobij fratribus absoluit, relicta illis plurima portione possessionum, quæ illi cum sororibus susceptis, traditæ fuerant, & insuper pecuniarum non modica quantitate, nè quid vsquàm iustæ querelę relinqueretur.

Nota.

Ion. 1. Inobedientia punitur.

Obedientia pœnas auertit.

CAP. VIII.

VErùm vt ea quæ series narrationis exigit, repetam, B. Hildegardis quanuis in se Lię parturientis crebros dolores sustineret, nihilominùs speciosæ Rachelis oculos clariores lumine speculationis internę pascebat: & quæcunque interiùs adspexisset, dictis & scriptis, prout nouerat expedire, pandebat. De quo genere speculandi seu videndi modo (qui perrarus ac pluribus etiam excellentium sanctorum noscitur in hac mortalitatis umbra incompertus fuisse) res poscit vt aliqua dicantur: quod ipsius verbis potissimùm, quantùm vel ipsa pandere potuit, cognoscatur. Sic enim dicit in epistola, qua ad * Vuibertum Gemblacensem monachum, de his quæ de ea relatu famę audierat, sciscitantẽ, rescripsit: Deus (inquit) vbi vult, ad gloriam nominis sui, & non terreni hominis, operatur. Ego quidem trementem timorem habeo, quoniam nullam securitatem vllius possibilitatis in me scio. Sed manus meas ad Deum porrigo, quatenùs velut penna, quę omni grauedine virium caret, & quæ per ventum volat, ab ipso sustinear: nec ea quæ visionis in his duobus homini defectus est. Ab infantia autem mea, ossibus & neruis ac venis meis nondùm confortatis, visionem hanc in anima mea vsque ad præsens tempus semper video, cùm iam plusquàm LXX. annorum sim: animaque mea, prout Deus vult, in hac visione sursùm in altitudinem firmamẽti, & in vicissitudinem diuersi aëris assẽdit, atque inter diuersos populos se dilatat, quanuis in longinquis regionibus & locis à me remoti sint. Et quoniam hæc tali modo in anima mea video, idcircò etiam secũdùm vicissitudinem nubium & aliarum creaturarum ea conspicio. Ista autem nec exteriori bus oculis video, nec exterioribus auribus audio, nec cogitationibus cordis mei, nec vlla collatione quinque sensuum meorum percipio: sed tantùm in anima mea, apertis exterioribus oculis, ità quòd nunquàm in eis defectum ecstasis passa sum, sed vigilanter die ac nocte ea video.

* Guibertũ

Nota admirandã eius visionem, eamq; perpetuam.

CAP. IX.

ITaque sicut ex verbis præcedentibus colligimus, verè mirus & perrarus huic sanctæ virgini speculationis adfuit modus. Nempe ad similitudinem sanctorum animalium, quæ vidit Ezechiel, ipsa certum pennatum animal ibat, & non reuertebatur: & iterùm ibat, & reuertebatur: quia ab actiua vita quam apprænenderat, ad quælibet infima non reuertebatur: & à contemplatiua, quam, carnè obsita, iugiter tenere non poterat, in

Ezech. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in actiuam vitam reuertebatur. Quasi enim ei de actiuæ vitæ modo diceret Deus, Non te deseram neque derelinquam, à bono proposito non permisit eam redire. & iterùm, quasi de contemplatiuæ vitæ modo ei diceret, Auerte oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt: de speculatione suæ incomprehensibilismaiestatis, ad actualis vitę laborem eam permisit redire. Auerte (inquit) oculos tuos à mea contemplatione, quia ipsi me auolare faciunt, dum me in hac vita ad perfectum comprehendere non sufficiunt. Vnde & Psalmista ait: Accedit homo ad cor altum, & exaltabitur Deus: quia quo altiùs puro corde quæritur, eo sublimiùs, quàm sit incomprehensibilis, comprehenditur. Eo modo beata virgo in carne adhuc posita, & per actiuam laborabat, & per contemplatiuam in ipsam Diuinitatis lucem totis desiderijs inhiabat. Sed hîc primo libro ponentes terminum, benedicamus Dominum, qui ancillam suam, ab ipso ortûs sui principio electam respexit, & eam dilectam vsque ad claritatem visionis suæ prouexit.

Ioſu.1.
Can.6.
Pſal.63.
Nota.

Prologus in librum secundum.

GRandem quidem materiam ingenia parua non sufferunt: sed charitas & obedientia, quibus me totum semper vobis debere profiteor, Ludouuice & Godefride abbates optimi, mētem meam etiàm de impossibilibus ad possibilem facultatem efferunt. Vndè quanuis nullo fretus ingenio, tamen præceptis vestris in charitate Christi obtemperaui, & libellum iſcūdum de vita B. Hildegardis virginis, secretis & arcanis visionibus quasi quibusdam amœnis floribus respersum, ab eo loco, quo præcedentem librum Godefridus bonæ memoriæ terminauit, ordinare & perficere, Deo fauente, curaui. In quo ex verbis ipsius Deo dilectæ virginis tanta elucet claritas prophetiæ, vt nihil minus ab antiquis patribus videatur percepisse gratiæ. Nempe sicut legitur de Moyse, quòd insenter fuerit in tabernaculo, sic & ipsa in visionum cęlestium morabatur vmbraculo: videlicet vt sicut ille, sic ista à Deo, vt aliquid disceret, aut auditores suos aliquid doceret. An non morabatur in cælesti tabernaculo, & transcenderat nebulam totius carnalitatis, cùm dictatum & verba Euangelij Iohannis, In principio erat verbum, & cætera, eam docuit spiritus veritatis? Ipse enim spiritussanctus, qui in cor Iohānis profluxit, quòd hanc profundissimam reuelationem de pectore Iesu fuxit, per diuisiuam suæ dignationis gratiam hoc istam voluit discere, quod ille dignus fuit dicere. Sed de his interim loqui differamus, & proposita, adspirante ipso spiritu, disseramus. Nec moueat lectorem, quòd quædam, quæ in præcedenti libro vitę eius præscripta sunt, eadem in subsequenti etiam opere visionum eius, nihilominùs descripta sunt: quia dignū iudicauimus, vt qualitas ordinis in recitatione historię eius seruaretur, & authoritas vel integritas verborū, quæ per spiritum sanctum prolata sunt, in descriptione visionum eius nullatenus mutilaretur. Inprimis autem & huic libello capitula præfigātur, vt locis suis ea quæ requiruntur, faciliùs inueniantur.

De Ioſue hoc legitur Exod.33.
Nota.
Ioan.1.
Ioan.13.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SECVNDI.

1 De his, quę scripto, cantu, literis & lingua insolita expressit, & quis ea grammatica disposuit.
2 Quòd in prima visione, de suo scribit timore, & de Papę benedictione, & scribendi permissione.
3 De sententia libri, Cantica Canticorum, quòd frequenter tangebatur per spiritum.
4 Quòd ad se venientes exhortans, abdita mentium humiliter propalauit mentiroris.
5 De secunda visione, pro qua cęcitatem incurrit, quia eam celauit, & quòd multa aduersa pertulit.
6 Quòd ipsa cum loco, quem sibi Dominus elegit, Delborę quondàm prophetissæ, loco suo comparata sit.
7 De tertia visione & loci sui mancipatione, & quòd Deus eam liberauit de instanti tribulatione.
8 Quòd Deus eam sępè confortabat, quandò eam vel diabolus, vel homo vexabat.
9 De quarta visione, in qua bonos & malos angelos vidit.
10 Quòd languens per triennium, Cherubim prauos à se propellentem angelos igneo gladio, adspexit.
11 Quòd languore & dæmonum terrore non solùm non est superata, sed & defensione angelica est glorificata.
12 Quòd philosophus conuersus, Deum in ea laudauit: & quòd suas puellas à dæmonum vanitatibus castigauit.
13 Quòd nec prosperis eleuabatur, nec aduersis deprimebatur.
14 De quinta visione, vbì agit de carnis & spiritûs colluctatione, & sanctorū patrum laudabili exemplificatione.
15 De sexta visione, in qua turres & diuersa habitacula vidit.
16 De septima, in qua dicit, quomodò Iohannis Euangelium didicit.
17 Quòd spiritus specialis gratiæ, fonte eam potauit sapientiæ.

LIBER SECVNDVS, IN QVO INSERTAE SVNT VISIONES S. VIRGINIS HILDEGARDIS.

CAPVT I.

GItur beata virgo in loco, ad quem visu Diuino migrauerat, librum visionum suarum, quem apud montem S. Disibodi inchoauerat, consummauit, & quædam de natura hominis & elementorum, diuersarumque creaturarum, & quomodò homini ex his succurrendum sit, aliaq; multa secreta prophetico spiritu manifestauit. Patet etiam, quàm eleganter epistolis, de diuersis prouincijs ad se directis, responderit, si quis tenorem verborum eius, ex reuelatione Diuina prolatorum, altiùs considerare voluerit. Sunt tamen in vnum volumen compilatæ & suæ, & illæ, quæ ad se fuerant destinatæ. Quis verò non miretur, quòd cantum dulcissimæ melodiæ mirabili protulit symphonia, & literas non priùs visas, cum lingua edidit anteà inaudita? Præter hæc, Euangelia quædam exposuit, aliasque typicas expositiones composuit: quæ omnia, quia ei clauis Dauid aperuit, gratulari meritò & cantare animę suæ licuit, quòd eam rex in cellaria sua introduxerit, vt inebriaretur ab vbertate domûs suæ, & potaretur torrente voluptatis suæ: vndè & ipsa, sicut scriptum est, à timore Domini concipiens, pareret spiritum, & salutes super terram faceret. Magnum est etiam illud & admiratione dignum, quòd ea, quæ in spiritu audiuit vel vidit, eodem sensu & eisdem verbis circunspecta & pura mente, manu propria scripsit & ore edidit, vno solo fideli viro symmysta cōtenta, qui ad euidentiam grammaticæ artis, quam ipsa nesciebat, casus, tempora & genera quidem disponere, sed ad sensum vel intellectum eorum nihil omninò addere præsumebat vel scire. De hoc certè etiam ad Adrianum Papam scripsit, quòd sic in cælesti visione sibi dictum audiuit: Cùm desupèr tibi ostensa ad formam humanæ consuetudinis non proferam in Latina lingua, quia hęc consuetudo tibi non est data, ille qui limam habet, ad eo scripta visionum eius aliqua inseramus: & ex his, quàm conuenienter sententia illa de Canticis, Dilectus meus misit manus suas per foramen, & venter meus intremuit ad eum, sibi adaptari queat, videamus. Hæc scripta ità se habent.

Multa dixit diuinitùs.
Apoc.3.
Cant.1.
Pſal.35.
Eſa.26.
Nescit literas, & tamē scribit, non sine magno miraculo.
Cant 5.

CAP. II.

IN mystica (inquit) visione & in lumine charitatis de sapiētia, quæ nunquàm deficiet, verba hæc sic audiui & vidi: Quinq; toni iustitię humano generi à Deo missi intonāt, in quibus salus & redemptio credentium constat. Et hi quinq; toni excellentiores omnibus operibus hominum sunt, quia omnia opera hominum de his nutriūtur, qui sunt qui in fonte nō cunt, sed cum quibus omnia opera hominis, in quinq; sensibus corporis eius perficiuntur. Et de illis talis ratio est: Primus tonus per fidele Abel sacrificium, quod Deo immolauit, opere completus est. Secundus autē, quandò Noë per præceptum Dei arcam ædificauit. Tertius verò per Moysen, quandò ei lex data est, quę * punctū circunciſionis Abrahę fuit. Sed in quarto tono verbū summi patris in virginis vterum descendit, &

Gene. 4.
Gene.6.
Exod.20.
for. * pactū

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen. 1. & 2. dit,& carnem induit: quia idem verbum cum aqua limũ coagulauerat,& sic hominem formauerat:vndè & omnis creatura per hominem ad ipsum clamauit,qui eam fecerat, sieq; propter hominem Deus omnia in se portauit.Alio enim tempore hominem creauit,alio autem ipsum portauit: vt omnes quos consiliũ serpentis perdiderat, sibi assumeret.Quintus autem tonus perficietur,cùm omnis error & irrisio finietur: & tunc homines videbunt & cognoscent, quòd nullus citra Dominum quicquam facere posset.

Iudicium extremum. Hoc verò in quinq; tonis à Deo missis,vetus & nouum testamentum perficietur,& numerus numerus hominum complebitur.Et post hos quinq; tonos filio Dei quoddã lucidum tempus dabitur, ità quòd ab omni carne palàm cognoscetur. Posteà Diuinitatem semetipsa operabitur,quandiù vult.Sapientia quoq; in lumine charitatis docet,& audet me dicere, quomodò in hac visione constituta sum.Et ego verba hæc non dico de me, sed vera sapientia ista dicit de me,& sic loquitur ad me: Audi,ó homo, verba hæc, & dic ea non secundùm te, sed secundùm me: & docta per me, hoc modo dic de te: In prima

Nota hoc. formatione mea,cùm Deus in vtero matris meæ spiraculo vitæ suscitauit me, visionem istam infixit animæ meæ. Nam post incarnationem Christi anno M.C.doctrina Apostolorum & ardens iustitia, quam in Christianis & spiritualibus constituerat, tardare cœpit,& in hęsitationem vertebatur.Illis temporibus nata sum,& parentes mei cum suis rio Deo me vouebant, ac tertio ætatis meæ anno tantum lumen vidi, quòd anima mea contremuit: sed præ infantia de his nihil proferre potui. In octauo aũt anno ætatis meæ

*intrà in spiritualem conuersationem Deo oblata sum,& vsq; in quintumdecimũ annum multa videns,& plura simpliciter loquens,ità quòd & admirabãtur, qui hęc audiẽbant, vndè venirent,& à quo essent. Tunc & ego in me ipsa admirata sum,quòd cùm *infra

Nota & intùs & foris eam vidisse eodẽ tempore. anima vidi,exteriorem etiam visum habui: & quòd hoc de nullo homine audiui,atq; sionem, quam in anima vidi,quantùm potui,celaui: multaq; exteriora ignoraui,de fo quenti ęgritudine,quam à lacte matris meæ hucusquè passa sum,quę carnẽ meam m cerauit,& ex qua vires meę defecerũt. His valdè fatigata, à quadam nutrice mea quo ui,si aliqua,exceptis exterioribus,viderer:& nihil mihi indè respõdit, quoniam nihil debat. Tunc magno timore correpta,non audebã hęc cuiquam manifestare, sed tamen plura loquendo, dictando, de futuris solebam enarrare. Et quandò hac visione plenter perfundebar,multa quæ audientibus aliena erant,loquebar. Sed cũ vis visionis aliquantulùm cessit, in qua me plùs secundùm mores infantis, quàm secundùm annos ætatis meę exhibui,valdè erubui,& sępè fleui : & multotiès libenter tacuissem, si mihi licuisset. Prę timore autem,quem ad homines habebam,quomodò viderẽ,nulli dicere audebam. Sed quędam nobilis fœmina,cui in disciplina eram subdita,hæc notauit, & cuidam illa notæ monachę aperuit. Eidem fœminę Deus per gratiam suam quasi riuulum ex ampliis aquis infudit,ità quòd bonis operibus quietem non tribuit,quousquè bono fine præsentem vitam finiuit, cuius etiam merita Deus per quędam pulchra ostẽdit signa. Post cuius finem ità permansi videns in quadragesimum ętatis meę annum. Tunc in eadem visione magna pressura coacta sum palàm manifestare ea,quę viderã & audierã.Sed valdè timui & erubui proferre, quę tam diù silueram. Venę autem medullę meę tũc plenę virium erant,in quibus ab infantia &iuuentute mea defectum habebam.Ista cuidã monacho magistro meo intimaui, qui bonæ conuersationis & diligentis intentionis ac voluti peregrinus à scisitationibus morum multorũ hominum erat. Vndè & eadem miracula libẽter audiebat,qui admirans mihi iniunxit,vt ea absconsa scriberem, donec videret,quę & vndè essent. Intelligens autẽ q̃ à Deo essent,abbati suo intimauit, magnoq;

Intelligit prophetas &c. docta à Deo. desiderio deincèps mecùm in his laborauit. In eadem visione scripta prophetarũ, Euangeliorũ,& aliorum sanctorum quorundam philosophorũ,sine vlla humana doctrina interpretexi,ac quędam ex illis exposui,cùm vix notitiam literarũ haberem,sicut indocta mulier me docuerat.Sed & cãtum cum melodia in laudem Dei & sanctorũ absq; doctrina vllius hominis protuli & cantaui,cùm nunq̃ vel neumam,vel cantum aliquẽ didicissem. Hęc ad audientiam Moguntinę Ecclesię allata cùm essent & discussa,omnes ex Deo esse dixerunt,& ex prophetia,qua olim prophetę prophetauerãt.Deindè scripta mea ingenio Papæ,cùm Treberi esset,allata sunt,qui ea gratanter coram plurimis legi fecit,& per seipsum legit,multumque de gratia Dei confidens,benedictionemque suã cum literis mihi mittens, prȩcepit vt ea q̃ in visione viderẽ vel audirẽ, scriptis attentiùs cõmendarem.

CAP. III.

Itaq; beatæ virginis pulcherrima visione,& sui timoris, quẽ ad accessum Spiritussancti capiebat,recitatione,de Apostolici quoq; benedictione,& de percepta ab eo scribendi permissione,patẽter colligimus, q̃ ille dilectus suus sponsus cælestis Iesus Christus verè misit manum suam, i. operationẽ & inspirationẽ spiritussancti per foramẽ, hoc est,per occultam gratiam suam,& venter eius,scilicet mens sua,ad tactum eius, hoc est, ad infusionẽ gratiæ suæ intremuit, ob insolitum vigorem spiritûs,& pondus quod interius sensit.Quid aptius? quid conuenientius?Certè sicut per illum in Helia sibilum aurę tenuem frequentior visitatio signatur: ità Diuini Spiritûs saporem totiès degustabat mens eius,quotiès in contemplationis sublimitate suspẽdebatur. Et quid fecit?Surrexi, inquit,vt aperirẽ dilecto meo. O verè beata virgo, quæ,sicut scriptũ est, quia dilexit cordis munditiam, propter gratiã labiorum suorum habet amicum regem, i. Christum, à quo tale percepit donũ.Secundùm mensurã enim,quam sibi dare Spiritussanctus voluit, (nam sicut spirat vbi vult, sic etiam diuidit singulis prout vult) quin surgeret & dilecto aperiret,recusare non poterat: & nunc voce, nunc literis, pessulum ostij sui aperiens dilecto,foris exequebatur,quod intùs audiuit.Quid intùs audiuit?Deriuentur foràs fontes tui,& in plateis aquas tuas diuide.

CAP. IIII.

Igitur dum ad hunc modum bonorum operũ riuis affluentibus quasi paradisi fluminibus irrigaretur,non modò tota vicinia, verùm etiã ex omni tripartita Gallia atq; Germania confluebant ad eam vndiquè vtriusq; sexûs populorũ examina, quibus per gratiam Dei vtriusq; vitæ affatim accommoda impendebat exhortamina.Ad salutem enim animarũ suarum proponebat eis & soluebat quæstiones sanctarum scripturarũ. Plurimi consilium ab ea percipiebant necessitatum corporalium, quas patiebantur: nonnulli quoq; benedictionibus suis à languoribus alleuiabantur. Quia verò prophetico spiritu cogitationes & intentiones hominum cognoscebat,quosdam peruersa & friuola mentis ad se,quasi ad explorandum,accedentes redarguebat: qui dum spiritui qui loquebatur,non valerent resistere,correpti & emendati,cogebãtur à prauo incepto desistere.Sed & lædęos, dum ad se venirent causa interrogationis,conuictos de lege sua, ad Christi fidem exhortabatur verbis piæ admonitionis. Omnibus enim,iuxta Apostolũ, omnia facta, extraneis quidem aduentantibus, quãuis repræhensibilibus,blandè & leniter,prout eis videbat competere,loquebatur.Secùm autẽ commorantes puellas,cum multo dilectionis & maternę dulcedinis affectu castigabat, quotiès vel rancor cuiuslibet controuersię vel dolor secularis tristitiæ,siue desidia,aut negligentia in eis oriebatur.Deniquè vocationes, intentiones & cogitationes earum intantùm perspiciebat, q̃ in officijs etiam Diuinis,secũdùm qualitatem cordis sui,proprijs benedictionibus eis respondebat.Præuidebat enim in spiritu vitam hominũ & cõuersationem,necnon & vitę præsentis quorundam consummationem,ac secundùm qualitatem morum & meritorum,gloriam & pœnas animarum eorũ: quę tamen tanta mysteria nulli præterq̃ illi soli homini reuelabat,cuiùs prædiximus) omnia secreta sua manifestabat. Sicut deniq; tempus tacẽdi,ità nouerat,quid & vbi,& cui,& cur, & quomodò, & quandò tempus esset loquendi. In his omnibus summã omnium virtutum seruabat humilitatem.Et sciens,quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam,semper gratię Diuinę omnipotentẽ laudabat benignitatem.

Tantis ac talibus gratiarum adornatam dotalibus sponsus cælestis, sponsam suã dilectam,licèt crebris inuiseret visitationibus,tamen vt scriptum est,quantò magna esset humiliaret se in omnibus, permisit eam sæpè varijs ægritudinũ vexari passionibus. Quod vt euidentiùs pateat, textus visionum eius producatur in medium, vt & virtus in infirmitate perfecta non lateat,& lectoris etiam,dum alternis vti delectatur,alleuietur tædium.Vis scire quid perpessa fuerit pro eo,q̃ non manifestauerit ostensam sibi cælitus visionem, propter suam de loco,in quo tunc erat, in alium transmigrationem? Audi,ità scribentem: Quodam (inquit) tempore ex caligine oculorum nullũ lumen videbam,tantoq; pondere corporis deprimebar, q̃ subleuiari non valens, in doloribus multis occupata iacebam : quæ ideò passa sum, quia non manifestaui visionem, quæ mihi ostensa fuit, quòd de loco in quo Deo oblata fuerã,in alium cum puellis meis mocrat,& ex quo ei receptio,leuiùs quidem habui,sed tamen infirmitate nõdùm ad plenum caruï.Abbas autem meus,& fratres & populus eiusdẽ prouinciæ, cùm percepissent de hac mutatione,

Cant. 5.

5. Reg. 19.

Cant. 5. Prou. 22.

Ioan. 5. Cant. 5.

Prou. 5.

Videt hominum cogitationes. Actu. 6.

1. Cor. 9.

Eccl. 3.

Iacob. 4. 1. Pet. 5.

Eccl. 3.

2. Mac. 15.

Pœna ecclatæ visionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatione, quid hoc esset, quod de pinguedine agrorum & vinearum & de amœnitate loci illius, ad inaquosa, vbi nulla essent commoda, ire vellemus, mirum habuerunt: & ne hoc fieret, sed vt nobis resisterent, in inuicèm conspirauerunt. Me quoquè quadam va- Psal.72. nitate deceptam esse dicebant. Cumque hęc audissem, cor meum contritum est, & ca- ro mea & venæ aruerunt: & per dies plurimos lecto decumbens, vocem magnam audi- ui, me prohibentē, nè quicquam ampliùs in loco illo de visione hac proferrem vel scri- berem. Tunc quædam nobilis Marchionissa nobis nota, archiepiscopum Moguntinum adijt, & ei hæc omnia, alijsque sapientibus manifestauit. Qui dixerunt, quòd nullus lo- cus, nisi per bona opera sanctificaretur: vndè & hoc, vt fieret, cōueniens videtur. Tunc A multis irridetur. antiquus deceptor per multas irrisiones me excribrauit, ità quòd multi dixerunt: Quid est hoc, quòd huic stultæ & indoctæ fœminæ tot mysteria reuelantur, cùm multi fortes & sapientes viri sint? In dispersionem itaq; vertetur. Multi enim de reuelatione admi- rabantur, vtrùm à Deo esset, an de inaquositate aëreorum spirituum, qui multos fedu- cunt. Et ità in isto loco cum viginti puellis nobilibus & de diuitibus parentibus natis, manси, nullam habitationem seu habitatorem hîc inueniens, excepto veterano quodam Multa pa- titur. & vxore eius ac filijs. Tanta quoquè aduersitas tribulationū & pressura laborum super me cecidit, velut cùm tempestuosa nubes solem obtegit, ità quòd valdè suspirans & la- chrymas fundens, dixi: O ó, Deus nullum confundit, qui in ipsum confidit. Sed iterum Deus gratiam suam mihi adhibuit, quemadmodùm cùm sol recedentibus nubibus ap- paret, & velut cùm mater flenti infanti lac præbet, vndè ipse post fletum gaudet. Tunc in vera visione vidi, quòd tribulationes istæ in exemplo Moysis super me venissent: qua cùm ille filios Israel de Aegypto trans mare rubrum duceret in desertum, ipsi contra Exo.16. Deum murmurantes, Moysen quoquè valdè afflixerunt, quanuis eos Deus mirificis si- gnis illustrâsset. Ità Deus aliqua parte me affligi permisit à communi populo, à propin- quis meis, & ab aliquantis qui mecùm manserunt, cùm eis necessaria defuerunt, nisi quantum nobis per gratiam Dei in eleemosynis dabatur: quia sicut filij Israel Moysen afflixerunt, ità & isti super me caput mouentes, dixerunt: Quid prodest, quòd nobiles & diuites puellæ, de loco in quo eis nihil defuit, in tantam penuriam deuenerunt? Nos ve- rò gratiam Dei nobis succurrere expectabamus, qui hunc locum nobis ostenderat. Dominus eam conso- latur. Post pressuram doloris huius gratiam suam Deus super nos pluit. Nam multi qui nos priùs contemnentes, inaquosam inutilitatem nominauerant, venerunt ad nos vi- diquè, adiuuantes & benedictionibus nos replentes. Multi etiam diuites, mortuos suos Esa. 60. in honore apud nos sepeliērunt. Plurimi quoquè visionem hanc in fide cognoscentes, magno desiderio ad nos venerunt, sicut per prophetam dictum est: Venient ad te, qui detrahebant tibi. Tunc spiritus meus reuixit, & quæ priùs in dolore fleueram, nunc qua- Deus in obliuionem me non duxisset, præ gaudio fleui, cùm locum istum extollendo, & Non sinit Deus, vt vnq̄ plena gaudeat in hoc mundo securitate. Philip. 2. multis vtilibus rebus & ædificijs multiplicando confirmauit. Sed tamen Deus noluit, quòd in plena securitate constanter perseuerarē, sicut ab infantia mea in omnibus can- tis meis fecerat, cùm nullam securitatem gaudij vitæ istius mihi dimisit, per quod mens mea cleuari posset. Nam cùm librū Sciuias scriberem, quandam nobilem puellam su- pradictæ Marchionissæ filiam, in plena charitate habebam, sicut Paulus Timotheum, quæ in diligenti amicitia in omnibus se mihi coniunxerat, & in passionibus meis mihi condoluit, donèc ipsum librum compleui. Sed post hæc propter elegantiam generis sui, ad dignitatem maioris nominis se inclinauit, vt mater cuiusdam sublimis Ecclesiæ no- minaretur: quod tamen non secundùm Deum, sed secundùm honorem seculi huius quæsiuit. Hæc in alia regione à nobis remota, postquàm à me recessit, vitam præsentem cum nomine dignitatis citò perdidit. Aliæ etiam quædam nobiles puellæ similiter fece- runt, se à me seperantes: ex quibus quædam posteà tam negligenter viuebant, quod multi dixerunt, quia opera earum ostenderent, quòd in spiritum sanctū, & in hominem, qui de spiritusancto loquebatur, peccâssent. Ego autem & diligētes me, admirabamur, cur tanta persecutio super me veniret, & Deus consolationem mihi non adhiberet, cùm in peccatis perseuerare non vellem, sed bona opera, Deo adiuuante, perficere deside- rarem. In his librum Sciuias compleui, sicut Deus voluit.

CAP. VI.

EX præcedēti visionis descriptione & beatæ virginis liquet afflictione, quòd locum, quem sibi præmonstratum & pro quo retardantem cæcitate castigauit: ipse Do-

minus elegit & prælegit in hęreditatem sibi, vt nomen suum sanctum impensiùs glo- rificaretur ibi, tum propter S. Ruperti merita & secum ibi in Christo quiescentiū, tum Iudic.4. & 5. propter profectum sanctæ virginis & secum illuc venientium. Inter hæc subit mentem Delbora. vetera historiæ recordatio, & pulchra se nobis offert de Delbora prophetissa & loco in Origenes. quo fuit, ad nostram prophetissam & locum nostrum comparatio. Sic enim Origenes dicit: Præstat non minimam consolationem mulierum sexui, & prouocat eas, nè pro infimitate sexūs desperent, etiam prophetiæ gratiæ capaces se fieri posse: sed intelli- Puritas mentis. gant & credant, quòd meretur hanc gratiam puritas mentis, non diuersitas sexūs. Del- bora quippe, quæ apes interpretatur, in prophetiæ forma versatur. Certum nanque est, quòd omnis prophetia suaues cælestis doctrinæ fauos & dulcia Diuini eloquij mella componat, vt Dauid dicit: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Psal. 118. Hacieter Rama & Bethel sedere dicitur: & Rama, excelsa: Bethel, domus Dei inter- pretatur. Nihil enim humile, nihil deiectum erga prophetię sedem reperitur. Sicut & Prouerb. 31. apud Salomonem sedes sapientiæ, vel in portis ciuitatum consistit, vel in murorū mœ- nibus habitat, vel in turribus liberè agit. Hoc modo prophetia in B. Hildegarde inter domum Dei & excelsa dicitur habitâsse, quod nūc videri etiam in promptu sit localiter: potest tamen accipi & spiritualiter. Docet enim te, ó sancta anima, quęcunque ibi ha- bita, quę super terram sunt, respuere, & quæ in cælorum excelsis sunt, vbi Christus in Col.3. dextera Dei sedet, quęrere. Illuc te prophetia eius hortatur ascendere, illuc audito- Ezech.3. rios molitur imponere. Benedicta ergò gratia Dei de loco suo, de cuius emancipa- tione, quam in Spiritu pręuidit beata virgo, dicit ità in scripto suo.

CAP. VII.

VIdi in visione, & docta & coacta sum, vt prælatis meis reuelarem, quòd locus no- ster cum suis pertinentijs, à loco, in quo Deo oblata fueram, absoluendus esset, prę- terquàm quòd subiectionem & obedietiam Deo ibi seruientibus deberemus, quandiù donam fidem erga nos inueniremus. Hęc Abbati meo intimaui, sed infirmitate corre- ptus, nihil indè disposuit, quoniam & post paucos dies vitam finiuit. Ad Abbatem verò succedentem & Moguntinum Archiepiscopum & maiores Ecclesię cùm hęc peruenis- sent, in fide & charitate ea susceperunt, atque ità fieri cum sigillo scripturę confirmaue- runt. Inter hęc à quibusdam multas infestationes pertuli, sicut Iosue, quem præ alijs vi- dorem, inimici conabantur ducere in confusionem: sed sicut Deus ipsum adiuuit, ità Gene. 37. me & filias meas liberauit. Sed sicut Ioseph fratres sui inuidebāt, quòd à patre plùs alijs amaretur, ac ipsum vendentes, tunicam eius scissam patri retulerunt, dicentes, quòd ferum filium deuorauerit: ità & quidam maleuoli tunicam gratię & laudis Domini in no- Gene. 41. bis scindere volebant: sed Deus nobis succurrit, sicut Ioseph in honorē restituit. Quan- quàm autem multam pressuram haberemus, tamē per gratiam Dei augmentabamur, sic- ut & filij Israel, qui quanto plùs opprimebantur, tanto magìs crescebant. In gaudio Exod. 2. quę cordis mei ad Deum adspiciebam, & quia in tribulationibus mihi adstiterat, se- curè fie volebam.

CAP. VIII.

HĉC opportunè considerare possumus, quòd beata virgo, licèt corpore infirmitatis attritione, diabolicæ quoquè & humanæ infestationis prægrauaretur vexatione, semper tamē Diuina roborari & confirmari meruit consolatione. Siquidem Spiritus- sanctus gratiam suam multis profuturam, in electo vase suo volens conseruare, omnis superbiæ rubiginem lima correctionis in ea studuit elimare, vt ex castigatione profi- Rom. 12. ciens, voluntatem Domini diligenter inuestigaret: & iuxta Apostolū, rationabile ob- sequium Deo reddens, totum vitæ suæ cursum ad eius sententiam ordinaret: & meri- to. Gratuito enim suo dono, naturę & gratię simul illustrans eam bono, præparabat ei gratiam in abundātia magna & gloria, gratiam in terris, gloriā in cælis, gratiam subli- mium meritorum, gloriam ineffabilium pręmiorum dabat. Indè est quòd à terrenis ca- stigatur, sicut scriptum est: Flagellat Deus omnem filium quem recipit, vt in ea me- Heb. 12. rentur augerentur merita, sicut & in subsequenti visione declaratur, quam descri- bitā.

CAP. IX.

INfectum ægritudinis quodam tempore me Deus strauit, & aëreis pœnis totum cor- Miro affici- tur morbo. pus infudit, ità quòd venæ cum sanguine, caro cum liquore, medulla cum ossibus in

Universidad de Deusto
Biblioteca

me aruërũt, velut anima mea à corpore eximi deberet. In isto strepitu triginta dies fui, ità quòd ex calore aërei ignis venter meus feruebat. Vndè quidam hanc ægritudinem pro pœna computabant. Virtus quoquè spiritûs mei, carni meæ infixa, defecit, nec ex hac vita translata, nec pleniter fui in ea. Corpus etiam meum immutatum sternebatur in terram super cilicium, nec tamen vidi finem meum, cùm & prælati mei, filię & proximi, cum planctu magno venirent, & obitum meum viderent. At ego in vera visione Visio eius. aciem magnam angelorũ, humano intellectui innumerabilem, per hos dies interdùm Apoc. 11. vidi, qui de exercitu illo erant, qui cum Michaële contra draconem pugnabant, & hi sustinebãt quid de me Deus fieri iuberet. Sed vnus fortis ex eis, clamabat ad me, dicens: Ej Ej, aquila, quarè dormis in scientia? Surge de dubitatione. Cognoscéris. O gemma in splendore, omnes aquilæ videbunt te, sed mundus lugebit, vita autem æterna gaudebit: & ideò aurora ad solem surge. Surge surge, comede & bibe. Mox acies rota clamabat voce sonora: Vox gaudij, Nuncij siluerunt, Nondùm venit tempus transeundi: puella ergò surge. Statim corpus meum & sensus mei ad præsentem vitam mutabãtur. Quod filiæ meæ, quę priùs fleuerant, cernentes, de terra me leuantes, in lectum reposuerunt, & sic pristinas vires recepi. Pœnalis autem infirmitas à me pleniter non recessit: sed tantùm spiritus meus de die in diem plùs, quàm priùs, in me confortabatur. Nam pessimi aërei spiritus, quibus pœnales cruciatus hominum iuncti sunt, pœnam hanc, quæ mihi ab eis, vt Deus permisit, inferebatur, subministrabant, sicut & tortores fecerunt, quæ B. Laurentio & alijs martyribus prunas apponebant, qui & ad me festinantes, voce magna clamabant: Seducamus istam, vt de Deo dubitet & blasphemet, cur Iob 2. eam tantis pœnis implicet. Sicut enim in Iob permissione Dei factum est, quòd satan corpus eius ità percussit, quòd vermibus scateret: ità aërius ignis subintrans, carnem Thre. 3. meam consumpsit: quod & Ieremiæ accidit, qui dolorem suum flebiliter planxit. Sed diabolus ei persuadere non potuit, quòd Deum blasphemaret. Ego verò mollis in car- Laudat Deum in pœnis suis. ne, timida in mente, de pœnis istis plurimùm terrebar. Sed Deus me confortauit, quòd eas patienter ferebam, atque in spiritu meo dixi: O ô Domine Deus, omnia per quæ me tangis, bona esse scio, quoniam cuncta opera tua, bona & sancta sunt, quoniam hęc ab infantia mea promerui. Sed tamen confido, quòd animam meam in futura vita hic cruciari non permittas.

CAP. X.

CVmque in his doloribus adhuc laborarem, in vera visione admonita sum, vt adlocum in quo Deo oblata eram, irem, & verba quæ Deus mihi ostenderat, proferrem: quod & feci, ac in eodem dolore ad filias meas redij. Ad alia quoquè loca congregationum iter arripui, ac verba quæ Deus iussit, explanaui. In his omnibus vas corporis mei quasi in clibano coctum est, sicut & Deus multos probauit, quos verba sua proferre iussit: vndè laus sibi sit. Qui & magnum auxilium in duabus filiabus meis & alijs mihi præbuit, quòd passionibus meis infatigabiliter cõdolebant. vndè & suspirans Deo gratias egi, quòd homines tædium meî non habebant. Si enim tantam pressũram dolorũ, qui à Deo non essent, in carne mea habuissem, tam diù viuere non potuissem. Quanuis autem in his cruciarer, in superna visione tamen dictaui, cantaui, ac scripsi, quę spiritussanctus per me proferre volebat. In his autem languoribus triennio finito, vidi quòd Cherubim in flagrante igne, in quo speculum mysteriorum Dei est, aëreos spiri- Verè mirabilis Deus in sanctis suis. tus qui me torquebant, quasi igneo gladio insequebatur, ità quòd à me fugerent, clamantes: Ah Ah, Væ Væ. Num ista, ista sic abibit, quòd eam non rapiemus? Mox spiritus meus in me pleniter reuixit, corpusque meum in venis & medullis recreatum est, sicque tota conualui.

CAP. XI.

ECcè qualiter sancta virgo duplici modo nunc languorum doloribus cruciata, nunc dæmonum terroribus vexata, sub defensione angelica glorificabatur. Denique ex 1. Cor. 12. vna parte, qua laborabat infirmitate, fœmina miræ innocentiæ muniuit se virtute patientiæ, & quasi eius molestię sermo Diuinus blandiretur, Sufficit, inquiens, tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficietur: libenter gloriabatur in infirmitatibus, vt inhabitaret in se virtus Christi: & eo prę sumebat se diligi, quo merebatur argui. At ex altera parte, qua dæmonũ iritabatur arte, bellatrix egregia itèrùm se doctrinæ Apostolicæ Ephe. 6. armauit custodia. Qua? Galeam, inquit, salutis assumite, & gladium spiritûs, quod est verbum

verbum Dei. Et iterùm: Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersùs insidias Ibidem. diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem, sed aduersùs principatus & potestates tenebrarum harum. Hac itaq; magna bellandi arte, & his armis propugnatrix inuicta decertabat: & adhuc carne inclusa, & in terris posita, contra spiritualia nequitię in cælestibus dimicabat. Quapropter & ipsi principes tenebrarum horruerunt, quandò tanta arte instructam & omni armatura fortium vallatam fœminam contra se procedere viderunt. Horruerunt, inquam, & Væ suũ conclamantes, cum confusione fugerũt, quoniã timor & tremor super eos venerunt, cùm viderunt Che- Can. 6. rubin terribilem vt castrorũ aciem ordinatam, famulam quidem Dei protegentem, se autem flammea framea, nè eam vexarent, prosequentem. Itaq; admirati sunt, contur- Psal. 47. bati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos, ità vt dicerent: Castra Dei sunt hæc, Gen. 32. fugiamus Israëlem. Et statìm fugerunt. Ità inter superos & inferos spiritus athleta Dei luctabatur, ppulsatisq; aduersarijs, læta semper victoria gloriabatur. Nec illud silendum, quòd cùm quadam vice febribus laboraret, quosdam sanctos vidit qui dicebant: Vindica Domine sanguinem sanctorum tuorum. Et alij ad ipsam: Dolorem, inquiunt, Apo. 6. quem pateris, bona voluntate sufferre debes. Et eccè alij sancti ità inter se conferebant: Nobiscum ibit, an non? Et alij respõdebant: Præterita, præsentia, & futura nondùm perspexerunt eam: sed tamen cùm opus suum perfecerit, nobiscùm eam tollemus. Tunc simul omnes clamabant: O felix anima & certissima, surge, surge sicut aquila, quia sol te produxit, & nescisti. Et ilicò conualuit.

CAP. XII.

NEc solùm cùm molestiam languorum vel sęuitiam dęmonum, sed etiam cùm insectationes incurrit hominum, affuit ei Dominus: & corda aduersariorũ conuertit in melius, sicut ipsa describit de conuersione philosophi, primò sibi, immò Deo contrarij, in quo verè postèa facta est mutatio dexteræ excelsi: & cùm vanitates, quæ per Psal. 67. deceptionem satanæ oriebantur in cordibus puellarum suarũ, remouit exhortationibus sanctarum scripturarum, de quibus ità dicit: Quidam philosophus de diuitijs hono- Philosophus resipiscit, & benè de ea sentit. rarus, cùm de his quæ videram, diù dubitâsset, tandèm ad nos venit, & locum nostrum ædificijs, allodijs, & alijs necessarijs valdè ornauit: vndè anima mea exhilarata fuit, quia Deus in oblìuionem nos non adduxit. Acri enim scrutatione, sed sapienti, exquisiuit, quæ esset vel vndè esset visionis huius scripta, donèc inspiratione Diuina pleniter crediderit, & qui priùs malitiosis verbis nos spreuerat, cùm Deus iniustitiã in corde eius suffocasset, maioribus benedictionibus ad nos conuersus fuit: sicut & Pharaonem Deus in Exod. 14. mari rubro submersit, qui filios Israël capere voluit. De huius immutatione multi admirati, magis crediderunt, & per ipsum sapientem Deus benedictionem suam super nos confirmauit, sicut vnguentũ, quod descendit in barbã barbã Aaron. Vndè & omnes nos eũ pa- Psal. 132. trem nominauimus. Hic & qui tantus princeps in nomine suo fuit, petijt, vt apud nos in necessarijs tam corporum quàm animarum, sicut à magistris mihi erat statutum. Ad hæc ergò visionem adspiciebam magna solicitudine, quomodò aërei spiritus contra nos pugnarent: vidiq; quòd ijdem spiritus quasdam nobiles filias meas per diuersas vanitates quasi in rete perplexerant. At ego per ostensionem Dei, eis hoc innotui, ipsasq; de scripturarum & regulari disciplina, bonaq; conuersatione circunfo- Dan. 13. dè munitui. Sed quædam ex eis, toruis luminibus me adspicientes, verbis occultè me lacerabant, dicentes quòd importabilem strepitum regularis disciplinę, quo eas cõstringere vellem, sufferre non possent. Sed Deus in alijs bonis sapientibusq; sororibus, quæ in omnibus passionibus meis mihi adstiterunt, solatium adhibuit, sicut in Susanna factum est, quam Deus à falsis testimonijs liberauit. Quanuis autem huiusmodi tribulationibus frequenter fatigarer, tamen librum vitæ meritorum diuinitùs mihi reuelatum, per gratiam Dei ad finem perduxi.

CAP. XIII.

SInter aduersa & prospera se agebat virgo Deo deuota, vt nec in prosperis eleuare- Nec aduersis nec prosperis moueretur. tur, nec in aduersis deprimeretur: sed in vtroque vnũ & eundem seruans vigorem, nec vi perio concutiebatur, nec laude seducebatur. Intentum enim, tanquàm arcum, assiduũ ad omnẽ disciplinam habebat: quo non languescente, authoritate modò manuens, modo seuera, se suosque regebat. Erat quippe in ea, comitate condita grauitas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ex eius lingua melle dulcior orationis profluebat suauitas. Habebat verò in omnibus sanam doctrinam, sicut de natura hominis, de conflictu carnis & spiritûs, de sanctorum patrum exemplis scribit, quod percepit per reuelationem Diuinam.

De duabus naturis hominum.

CAP. XIIII.

IN vera, inquit, visione vidi figuram hominis, qui quanuis in duabus naturis sit animę & corporis, vnum tamen ædificium est, velut cùm homo ex lapidibus domum componit, de cinerosa quoquè materia eam tegit & confirmat, nè cadat & confundatur. Homo enim opus Dei est, & cum omni creatura est, ac omnis creatura cum ipso est. Sed opus hominis, quod sine vita est, operi Dei, quod vita est, simile non est, sicut vas figuli, ædificationibus fabri simile non est. Natura verò animæ, ad infinitam vitam adspicit: corpus autem caducam vitam amplectitur: nec vnanimes sunt, quia quanuis simul

Cur Deus homines castiget.

sint in homine, in duo tamen diuiduntur. Hac similitudine cùm Deus spiritum suũ per propheriam & sapientiam, vel per miracula in hominem mittit, carni illius sæpè dolores infligit, quatenùs spiritus sanctus ibi habitare possit. Si autem eam doloribus non

Iudic. 16. 3. Reg. 11.

constringit, tunc secularibus moribus facilè admiscetur: sicut in Samsone & Salomone alijsque accidit, qui in suspirijs spiritûs defecerunt, ad delectationem carnis se inclinantes: quia prophetia, Sapientia & miracula, in gaudio iucunda sunt. Sed cùm homo interdùm delectationem carnis per suggestionem diaboli colit, sæpè dicit: Ah immundo fœtore fœcis fœteo. Quid est quòd spiritus carnem affligit? quia ipse spiritus gustum peccati ex natura sua odio habet. Cùm autem caro desideria animæ frangit propter frequentem delectationem, in qua per fœtorem peccati se inuoluit, ità quòd spiritus propter eandem molestiam suspirare non potest, tunc caro affligit spiritum, & afflictio hæc in duas partes per gratiam Dei diuiditur. Conflictus verò iste, qui dictus est de figura, quæ homo est, in Abel incepit, quem frater suus odio habuit: & in Noe, qui à filijs suis iniuriam pertulit: & in Abraham, qui de amicis opprobria sustinuit: Et in Iacob, qui propter fratrem suum profugus fuit: atque in Moyse, qui ab amicis afflictus est, quia i nimicis consenserunt. Hęc afflictio quoquè inter discipulos Christi erat, quia propter duritiam infidelitatis, caro vnius spiritum suffocauit, Cæteri autem cum spiritu in afflictione contra carnem erant. Zachæus quoquè Euangelicus, cum spiritu in afflictione contra carnem fuit. Iuuenis autem qui in Euangelio cum Christo loquebatur, contra carnem cum spiritu in afflictione non erat. vndè & à filio Dei fugit. Saulus etiam in incredulitate sua spiritum primitùs continuit. Sed Deus malum hoc in ipso dissipauit, sicut de cælo satanam in abyssum proiecit, & de Saulo Paulum fecit. Abel autem, qui in affluenti desiderio animæ immolauit, sanctificatus est: Cain autem repudiatus, quia caro spiritum eius per odium suffocauit. Noe etiam iustificatus, quia Deo sacrificauit. Sed filius eius, spurcitiæ carnis, patrem deridendo, respondit: & ideò libertate caruit, nomine filij indignus, seruus vocatus est. Abraham quoquè multiplicatus est, quoniam Deo obediens, carnem suam contra carnis iura diligenter affligebat. Hic in alienam gentem conuersus est. A filijs autem & amicis eius libertas illorum qui sibi resistebant, euanuit: à filijs quippe Israël electi sunt, qui liberi extiterunt. Iacob quoquè Deo dilectus, qui in desiderio animæ iustiriam semper bibit, in benedictionibus Dei perseuerauit. Esau aũt frater eius, benedictione spoliatus est, propter odium quod ad ipsum habuit. Moyses famulus & amicus Dei, quæ in mysterijs & miraculis habuit & seruauit, respon sum carnis in se oppressit. Vndè qui eum odio habebant, periêrũt, nec in terram promissionis peruenerunt. Apostoli carnem suam opprimebant. Sed Iudas in desiderio animæ totus cæcus fuit, qui Christum magis sequebatur, vt à populo honorificaretur, quàm vt in eum crederet. Sicut & discipuli qui desiderium animæ pleniter non habebant, doctrinam quidem Christi libenter audiêrunt, sed quoniam in spiritu tædiosi erant, cùm perfectionem iustitiæ eius sufferre non possent, ab eo fugêrunt. Zachæus in iucunditate carnis, afflictionem spiritûs contra carnem habuit, ità q̃ opera sua sibi displicuerunt. vndè cùm de filio Dei audisset, quòd iustus esset, ilicò ad eum cucurrit, & in eum credidit, quia peccata sua priùs per spiritũ plãxit. Sed iuuenis in Euãgelio positus, diuitijs onustus, famã rerũ libenter audiens, ad Dei filiũ venit, quærens qd facturus esset: sed cùm perfectũ respõsum accepisset, in tristitiã corruit: & qa caro spiritũ suffocauit, à Christo recessit. Saulus quoq; importunus, corde indurato contra fidem Christi cornua superbię erexit: sed Deus illũ strauit, carnis voluntatẽ in eo mortificauit, & ad bonũ eũ cõuertit.

Abel. Noe. Abraham. Iacob. Moyses. Iudas. Zachæus. Luc. 19. Matth. 19. Act. 9. Gen. 4. Gen. 9. Ioan. 6. Luc. 19. Matth. 19. Act. 9.

Ego

Ego autem paupercula forma, hos præcipuè dilexi & inuocaui, qui carnem suam in spiritu afflixerunt, & ab his declinaui, qui se contra spiritum indurauerunt, & eum suffocauerunt. Nec vnquàm requieui, sed in tribulationibus plurimis fatigata fui, donèc rorem gratiæ suæ super me pluit, sicut familiari suo dixit: Inimicus ero inimicis tuis, & affligẽ- Exod. 23. tes affligam, & præcedet te angelus meus. Et iterùm: Famulo meo præstiti honorem magnũ, & omnes inimicos eius humiliaui. Sed & in plurimis iniurijs Deus ità me confortauit, quòd cogitare non audebam, quanta benignitas gratiæ eius erga me foret, cùm tamen magnas contrarietates illis occurrere videbam, qui veritati Dei resistebant. Et de tribulationibus & pœnis, quas de aëreo calore passa sum, corpus meum ità conculcatum est, sicut limosa terra, cùm aqua conglutinatur. Magnæ profectò esset vtilitatis, indagare obscuritatem eloquiorum tantæ subtilitatis, si non esset nobis indictũ, potiùs textum visionum sanctæ virginis scriptis exarare, & historiam vitæ eius aliquibus verbis explanare. Exercet enim sensum nostrum, vt fatigatione fieret dilatatus: & quod caperet non posset ociosus, caperet exercitatus. Nunc verò quia ad alia festinamus, visiones eius carptim intento calamo perscribamus. Ait enim:

CAP. XV.

TRes turres in visione adspiciebam, per quas sapientia, quædam occulta mihi manifestauit. Prima tria habebat habitacula. In primo nobiles puellę cũ quibusdã alijs erant, quæ in ardenti charitate verba Dei ex ore meo audiebant, atq; in hoc quasi esu- Alia eius visio. rientes semper habebant. Sed in secundo aliæ quędam stabiles & sapientes fuerunt, quę in cordibus suis veritatem Dei amplectebantur, dicentes: O, quandiù ista nobiscùm perseuerabit? Et ex hoc fatigatæ nõ sunt. In tertio verò habitaculo fortes armati ex communi populo erant, qui vehemens ad nos iter facientes, in admirationem de prædictis miraculis ducti sunt, magnoq; desiderio ea amauerunt, & hoc sępè faciebant, sicut communis populus in firma & forti turri alicuius principis defensionem quærit, vt ab inimicis muniatur. In secunda verò turri tria habitacula erant, quorum duo arida in siccitate fuerunt, & eadem siccitas quasi densa nebula apparebat. Et qui in his duobus habitaculis fuerunt, in vnum consentientes, dixerunt: Quæ & vndè sunt ista, quæ hæc quasi de Deo loquitur? Durum est nobis aliter viuere, quàm qui nos præcesserunt, aut qui adhuc viuunt. Quapropter ad illos qui nos cognoscunt, conuertemur, quia in alijs perfectionem non possimus. Sicque ad præfatum communem populum * & nec in illo, nec in *deest, conuersi, aut aliquid simile. præfata turri vllius vtilitatis erant. Et in vera visione audiui vocem ad ipsos dicentem: Omne regnum in se ipsum diuisum, desolabitur, & domus supra domum cader. In tertio autem eiusdem turris habitaculo cõmunis populus fuit, qui multiplici amore, verba Dei quæ de vera visione proferebã, dilexit, ac in tribulationibus mihi adstitit, quemadmodum publicani Christo adhæserunt. Sed & tertia turris tria propugnacula habebat, quorum primum ligneum fuit, secundum ex fulgentibus lapidibus ornatum, tertium de sepi factum. Aliud autem ædificium in visione mihi occultatum est, ità quòd de eo nunc non dico: sed in vero lumine audiui, quòd futura scriptura, quæ de illo enarabitur, fortior & excellentior precedentium erit. Luc. 11.

CAP. XVI.

SVbsequenti demùm tempore mysticam & mirificam visionem vidi, ità quòd omnia viscera mea concussa sunt, & sensualitas corporis mei extincta est, quoniam scientia animæ meę quasi guttę suauis pluuię spargebantur: quia & spiritus sanctus Iohannem Euangelistam imbuit, cùm de pectore Iesu profundissimam reuelationẽ suxit, vbi sensus ipsius, sancta Diuinitate ità tactus est, quòd absconsa mysteria & opera aperuit: & quod post eas sinè fine erit, omnes creaturas procedere iussit, & opus suum in ea similitudine produxit, sicut faber opus suum fulminare facit: quia quod ante cuum in prędestinatione sua fuit, modò visibiliter apparuit. Vndè & homo opus Dei cũ omni creatura est. Sed & homo operarius Diuinitatis, & obumbratio mysteriorũ Dei esse, atque in omnibus S. Trinitatẽ reuelare dicitur, quẽ Deus ad imaginẽ & similitudinẽ suã fecit. Sicut enim lucifer in malignitate sua Deum dispergere non potuit, ità nec statum hominis destruere valebit, quanuis in primo homine id tentauit. Omnẽ itaq; dictatum & verba Euangelij huius, quod de initio operis Dei est, prædicta visio me docuit, & me explanare fecit. Item alia visio. Ioan. 1. Diuinitùs docta, ex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

planat Euangelium. S. Iohānis. fecit. Vidiq́ quòd eadem explanatio initium alterius scripturę (quę necdùm manifestata erat) esse deberet, in qua multę scrutationes creaturarum Diuini mysterij quęrendę essent.

CAP. XVII.

Ecce quantùm, scribentes, progressi sumus, tantùm nobis insignium visionum, actuum & verborum sanctæ virginis auctus est cumulus. In quibus summæ gratiæ tanta exuberat doctrina & veritas, vt eam summo opere non amplecti, omni conamine non venerari, ingẽs sit obstinatę mẽtis temeritas. Quis enim nisi spiritus Diuinus, gratiarũ largitor optimus, tam profluo fonte sapientiæ salutaris eam potauit, quòd affluentia spiritualis doctrinæ, quasi flumẽ aquæ viuę tam largiter de eius corde emanauit? Penna siquidem internæ contemplationis, in ipsa abdita volauit supernæ visionis, vbi didicit Euangelium Iohannis. Et quis sapiens ambigat, hanc sanctam sedem fuisse æternæ sapientiæ, cui reuelauit Deus tantum thesaurum internæ scientiæ? Certè moralis disciplinæ honestas, quæ sibi familiaris fuit, ità naturales animi sui motus composuit, vt amore Diuinæ speculationis, rationabili progressu ad superna proueheretur, vbi læto cordis iubilo, sponso suo Christo proclamare delectaretur, Trahe me post te, curremus in odore vnguentorum tuorum: vbi inter habentes tres citharas, caneret canticum Moysis serui Dei, & canticum agni, legis scilicet & Euangelij. Et nos igitur secundi libri termino hic fixo, etiam canticum laudis Domino canamus, dum tam vastum pelagus visionum sanctæ virginis enauigamus. Interìm autem respiremus, & ad miraculorum eius libellum describendum, vela nauigij nostri, Spiritu sancto fauente, reparemus.

Cant. 1.

Apoc. 15.

PROLOGVS IN LIBRVM TERTIVM DE MIRACVLIS S. VIRGINIS HILDEGARDIS.

Phil 3.

Ecursis iam duobus libris superioribus de B. Hildegardis virginis Vita & Visionibus, subsequenter de Miraculis eius & Virtutibus scribere vtériùs mihi quidem non est pigrum, vobis autem necessarium, ô Ludouice & Godefride Abbates clarissimi. Itaque hunc tertium aggredior ordinare librum, non securitate efficientiæ, sed præsumptione suscepti obedientiæ. Sed quarè vobis necessarium? Vtiquè, quia valida causa est amor sanctus, quo sicut eam in vita dilexistis, ità & in morte ab ea non separari pio affectu proposuistis. Hoc itaque sancto amore affectis vobis fuit necessariũ, quòd per me vestrum vicarium, gesta eius ad notitiam peruenirent futurorum hominum, vt pro his glorificarent Dominum, qui in sanctis suis mirabilis, mirabiliter in ea operatus est, vt in omnibus bonis esset immutabilis. Quicquid enim de ea dici potest, totum est iucundum & amabile, totum decorum, vtile, & honorabile: quia non solùm omni morum sanctitate, vel mysteriorum Dei interna contemplatione, verùm etiam spectabilis fuit & est miraculorum insignium operatione, quorum numerum excedens tanta habetur copia, quòd eam verbis vix possunt extollere etiam præclara ingenia. Sed tamen ad enarranda pauca de pluribus, si vobis orantibus Dominus dignetur nobis in altum ductis, spiritus sui auram prosperam dare, secundo verbi cursu portum salutis speramus intrare. Valete.

Innumera eius miracula.

CAPITVM LIBRI TERTII ARGVMENTA.

1. De eo quòd puellam sanauit à tertianis.
2. Quòd monachum ab eisdem liberauit.
3. Quòd famulam à tumore colli liberauit.
4. Quòd Sueuum à tumore totius corporis liberauit.
5. Quòd infantem septem mensium, de motu corporis horrendo liberauit.
6. Quendam remotum virum de dolore gutturis sanauit.
7. Puellæ triduo non loquenti, aqua quam benedixit, & loquelam & vitam restituit.
8. De eadem aqua, iuuenis in extremis agens, conualuit.
9. Quòd de pane mensæ suæ benedicto, puellã liberauit, quæ insano iuuenis cuiusdam amore æstuauit.
10. Quòd matronæ transalpinæ literas misit, per quas fluxus sanguinis restitit.
11. Quòd

11. Quòd ex capillorum eius circuncinctione, vxor Scolteti in Binga, partûs soluta est diuturno labore.
12. Similiter aliæ duæ, resti eadẽ capillorũ eius circũcinctæ, liberatæ sunt à simili labore.
13. Quòd aliæ duæ, mentis amentia captę, sensum receperunt.
14. Quòd iuuenem, qui se suis orationibus commendauit, per visum ab insidijs inimicorum liberauit.
15. Quòd militi in extremis posito visum est, quòd ei manus imposuit, & statim cõualuit.
16. Quòd presbytero exposuit literas, in palla altaris inuentas: vndè ille correptus & correctus, monachus est effectus.
17. Quòd multis ciuitatibus & monasterijs verbum Dei annunciauit.
18. Quòd cæco puerulo visum restituit.
19. Quòd quendam hominem à caduco liberauit morbo.
20. Quòd inter cætera virtutũ insignia, dæmones eijciendi ei affuit gratia: & descriptio ipsius de quadam dæmoniaca, & de arte & fumositate diabolica.
21. De Epistolis ad se, & à se missis pro præfata dæmoniaca.
22. Quòd post septem annos ad se ducta, octauo tandèm meritis eius est curata.
23. Quòd XL. diebus grauiter infirmabatur, & cùm verba Dei ad quosdam spirituales deferret, alleuiabatur.
24. Quòd pulcherrimum iuuenem vidit, qui dæmones à se & omnem infirmitatem fugauit.
25. Quòd rogata ab Abbate suo & fratribus, scripsit vitã S. Disibodi in visione ostensam sibi.
26. Quòd librum Diuinorum operum & multas scripturas reliquit, & quòd quinque dæmoniacas liberauit.
27. De felici transitu suo, & de signis quæ apparuerunt in obitu suo.

LIBER TERTIVS DE MIRACVLIS S. HILDEGARDIS.

Cap. 1.

Gitur curationum tam potens gratia in virgine enituit beata, vt nullus ferè ægrotus ad eam accesserit, quin continuò sanitatem receperit. Quod ex subiectis satis patebit exemplis. Puella quædam nobilis Hildegardis, parentes, domum & seculum, reliquerat, & sanctæ Hildegardis piæ matris magisterio ad votum adhæserat. Hæc quodam tempore, cùm tertianis febribus vexaretur, nec vllo remedio curaretur, vnicum sibi incidit consilium, vt sanctæ virginis imploraret auxilium. Quæ iuxta verbum Domini, Super ęgros manus imponẽt, & benè habebunt: manum sibi imponens cum benedictione & precibus, sanauit eam propulsatis febribus. Mar. 16.

Cap. 2.

Subsequenti tempore, quidã frater Roricus, qui in quadam cella sub monachico habitu & proposito religiosè conuersabatur, simili modo tertianis acriter torquebatur. Qui audiens in prædicta sorore factum miraculum, deuotè & humiliter eius petijt & obtinuit benedictionis signaculũ: ex quo statim febris fugata est, ægrotus curatus est.

Cap. 3.

In eodem cœnobio Bertha quædam ancilla sororibus sedulè seruiebat, quam tumor colli & pectoris vehementer angebat. Siquidem ad hoc dolor peruenerat, quòd nec comedere, nec potum capere, nec saliuam deglutire poterat. Hæc ad famulam Dei adducta, signis potiùs quàm verbis, morbi, morti iam proximi, flagitauit remedia. Cui illa compatiens, etiam propter boni seruitij sui assiduitatem, signo S. Crucis locis dolentibus contrectatis, optatam reddidit sanitatem.

Cap. 4.

Quidam quidam de vico Daleuingun, toto corpore intumuit: & audita fama eius, magno itinere ad eam veniens, spe sua frustratus non fuit. Deniquè per aliquot dies charitatiuè cum secùm detinuit, & manibus suis languidum contrectans & benedicens, per gratiam Dei pristinæ incolumitati restituit.

Cap. 5.

Infans quidã de *Rudenesheim Simon, septem hebdomadas natus, miserabili motu membrorum omnium fuit agitatus: qui à nutrice sua delatus, precibus eius, Deo annuente, est sanatus.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.6. Non solùm autem vicinis, sed etiam subueniebat longè positis. Quidam enim Arnoldus de Vuaccherneim, olim sibi notus, gutture ità dolens, quòd halitum suum difficultèr trahebat, quia per se nō poterat, orationum eius suffragia deuotè expetebat. Quæ confidens de Dei misericordia, aquam benedixit, amico misit: quam vt gustauit, dolor (Dei dono) eum dimisit.

Cap.7. Mulieris cuiusdam Hazechæ filia in Binga infirmabatur, & post triduum nihil loquebatur. Cumque mater currens pro filia, sanctæ virginis auxilium peteret, nihil aliud quàm aquam benedictam ab ea accepit: qua illa gustata, statim vocem & vires recepit.

Cap.8. In eodem castro iuuenis tanta ægritudine detinebatur, quòd iam in extremis esse putabatur: huic præfata mulier, cuius filia conualuerat, quam adhuc reliquam habuit aquam, in potu dedit, & faciem indè abluit: & protinùs receptis viribus conualuit.

Cap. 9. In episcopatu Treuirorum Lutgardis quædam nobilis puella, cùm adolescentuli cuiusdam ad carnem speciosi, vehementi amore deperiret, quia copiam explendæ voluptatis suæ præ sui custodia habere nequiret, parentes eius, causa rescita huiusmodi defectionis, consilium & auxilium sanctæ virginis per nuncium fideliter expetiêrunt: & pro desiderio cordis sui efficaciter exaudiri meruerunt. Ipsa enim oratione præmissa ad Deum, panem profusis lachrymis benedixit de sua mensa, quem puellæ missum cùm dedissent ad comedendum, ilicò ardoris illius penitùs in ea refriguit incendium.

Cap.10. Matronam etiam Sibyllam de ciuitate Lausanensi trans alpes, quæ eius adiutorium per nuncium expostulauit, missis ei subiectis literis, à profluuio sanguinis liberauit. Hæc, inquit, verba circa pectus & vmbilicum tuum pones in nomine illius, qui omnia rectè dispensat: In sanguine Adæ orta est mors, in sanguine Christi extincta est mors: In eodem sanguine Christi impero tibi, ô sanguis, vt fluxum tuum contineas. Itaque vt dixit vnus, matrona præfata hoc modo est liberata.

Cap.11. Nec hoc prętercundum, quòd cùm particulæ crinium vel vestimentorum eius quibuscunque languidis apponebantur, pristinæ incolumitati restituebantur. Denique vxor Scolteti Bingensis, cùm partu diutiùs laboraret, & de vita iam desperaret, ad monasterium virginis Dei ocyùs curritur: si aliquid ad subueniendum esset tantoperè laboranti, quæritur: puellæ eius, restem capillorum eius, quam aliquandò seruauerant, obtulerunt: & vt hac ad nuda circuncingeretur, admonuerunt. Quod vt factum est, illa partu feliciter edito, morte liberata est.

Cap.12. Similiter & aliæ duæ matronæ per eandem restim liberatæ sunt simili parturitionis labore.

Cap.13. Nec minùs profuit duabus de Sudernesheim mulieribus, quas propter mentis amentiam, cùm parentes ad loca sancta circunducerent, & nihil proficerent, tandèm vt à puellis transmissis ipsa resti circuncinctæ fuerunt, ilicò sospitatem mentis & corporis receperunt.

Cap.14. Quid illud, quòd eadem virgo etiam per visum eos præmunire in necessitatibus voluit, quos in orationibus commendatos habuit? Iuuenis de Ederich Rudolphus, noctù in parua villa fuit hospitatus: qui cùm tempore quietis cubitum iret, suffragia sanctæ virginis fuit precatus. Mira res. Illa eodem schemate & habitu, quo in corpore fuit, per visum ei apparuit, & quòd periculum vitæ ab insidiantibus sibi inimicis incurreret, si non citiùs recederet, aperuit. Qui statim vt de loco cum quibusdam socijs discessit, quosdam illic remorantes hostium phalanx circa manè oppressit: qui se stultè egisse cognouerunt, quia tempestiuè ad visionem eius non recesserunt.

Cap.15. Quanuis sit miraculosum, non tamen est incredibile, quòd sanctę virgini adhuc in carne degenti, hominibus impendere beneficia in spiritu fuit possibile, cùm ad declarandum eius meritum, Christus ei tam absentium quàm præsentium desideria reuelare dignatus est per spiritum. Nam militem quendam iuxta Andernacum in extremis iacentem, cùm amici eius inuiserent, & de rebus suis consultarent, fortè affuit hora, vt signo audito, relicta ad custodiam sola fœmina, ipsi ad ecclesiam properarent. At ille silentium nactus, toto corde altis suspirijs Deum inuocauit, & vt per merita huius sanctę virginis sanitatem sibi conferret, suppliciter postulauit. Nec mora: finita oratione, recreari meruit tali visione: Videri sibi videbatur venerabilem virginem ad se ingredientem, & si sanus fieri vellet, blanditer inquirentem. Quod vt oppidò se desiderare retulit, illa capiti

suo manum imponens, subintulit: In nomine eius qui dixit, Super ægros manus impo- Mar.16.
nent, & benè habebunt, infirmitas hæc à te recedat, & esto sanus. Quo dicto, visio dispa-
ruit: & æger de lecto surgens, cum admiratione omnium qui cognouerant, conualuit.

Cap.16. Non abs re videtur etiam referre, quod de presbytero quodam factum est, quia & quædam sanctæ virginis virtutum in eo portio est, & res digna miraculo rectè memoriæ in exemplū mandatur, quô, negligēter quilibet viuēs, Deo volēte, emendetur. Res in Sueuia vico Rudesheim ità gesta est: Presbyter ille quadam vice, peracto iam die cùm noxs inlaret, intrauit Ecclesiam, vt lumen sanctis daret, cùm eccè vidit super altare duas cādelas adētes radiare. Venerat secùm vnus iuuenis scholaris, in adiutoriū Diuini seruitij sibi assiduus & familiaris. Ad quē cùm diceret, quarè cādelas extinguere neglexisset, & ille respōderet, ꝙ eas extinxisset: accessit sacerdos ad extinguēdū, & inuenit palā altaris explicatā, sicut euoluitur ad Diuinū sacramentū agendū. Cūq; staret stupefactus, inuenisille corruēs in terrā, clamauit, & ipse in ecstasi factus: Gladius Domini occidit nos. Quē cùm presbyter percussum putaret, festinauit vt eū à terra leuaret. Sed ille nullam habens læsionē, protulit hunc sermonē: Si literas quæ in palla altaris sunt, videmus, non moriemur. Existimans autem eum hoc præ timore ignoranter clamare, accessit iterum ad altare: & in loco quo sacra conficiuntur, inuenit in palla quinque literas in modum crucis absque humano opere scriptas, scilicet in expansione, A. P. H. in
K. A. P. H. D.
essione, K. P. D. his visis, & diligenter notatis, iuuenis viribus receptis erigitur. Sacerdos palla complicata, & candelis extinctis, domum stupidus reuertitur. Literæ septem dies durauerunt, octauo die & deincèps nō comparuerunt. Quod secùm mirans, reuelatis & sapientibus factum innotuit. Sed quid portenderet, à nullo homine experiri potuit, donec post sedecim tandèm annos, cùm fama toti mundo B. Hildegardem spiritu sancto illustratam diuulgaret, veniens ad eam, cognoscere meruit, sicut ipsa per spiritum sanctum didicit, quid tantum oraculum designaret. Sicut enim quondàm Daniel in pariete visas, sic ipsa in palla descriptas, in hunc modum exposuit literas: K. Kyrium. P. Presbyter. D. derisit. A. Asscendat. P. Pœnitens. H. Homo. Quod ille audiens, timore correptus, peccatricem accusat conscientiam: & correctus & monachus effectus, prę-
teritæ vitæ negligentias emendare aggreditur per pœnitentiam, & sicut sancta virgo literas exposuit, ad altiorem & districtiorem vitam asscendens, perfectum Dei seruum se in sancta conuersatione exhibuit.

Cap.17. Nota vt multis locis, iussa diuinitùs, Dei voluntatem annunciârit, Cap.18. Inter hæc etiam illud de ipsa est notabile, quòd Coloniam, Treuerim, Metim, Herpolim, Babenberg, spiritu Diuino non modò acta, sed coacta veniens, clero & populo quæ Deus voluit, annunciauit, & in monte S. Disibodi, Siberg, Euerbach, Hirsaugia, Zaufelden, Mulenbrunnen, Rudenkyrchen, Kitzingen, Crutendal, Herde, Vverde, Andernacho, In monte S. Mariæ in Elsim & Vvinkelo, quæ ad vtilitatem animarū pertinebant, iuxta ea quæ ei Deus reuelauerat, manifestauit.

Interea cùm iuxta villam Rudesheim, Rheni fluenta nauigio sulcaret, & ad continuum monasterium sanctimonialium properaret, quædam mulier cæcum puerulum gestans in vlnis, naui appropinquauit, & vt ei sanctas manus imponeret, flebiliter accurrauit. Quæ pio affectu memor illius qui dixit, Vade ad natatoria Syloe, & laua, aquā Ioan. 5.
simili sinistra hausit, & benedixit manu dextera: quam vt oculis pueri iniecit, Diuina statim gratia, visum recepit.

Cap.19. Alio tempore homo quidam, qui caducum morbum acriter patiebatur, venerabilem virginem, vt sibi subueniret, anxius deprecabatur. Quæ salubri benedictione usus eum confignauit, quòd à die illa & deincèps idem morbus ampliùs eum non gravaret. Quod cùm domi nunciâsset in se factum miraculum, gauisi sunt domestici eius, Deoque gratias egérunt.

Cap.20. Inter cætera autem virtutum insignia, data est à Domino sanctæ virgini ab obsessis corporibus dæmones eijciendi gratia, sicut de quadam nobili & adhuc teneræ ætatis fœmina, describit factum ipsa venerabilis mater. ait enim: Posteà quàm me visio docuit, dictatum & verba Euangelij Iohannis, in lectum ægritudinis décidi, de cuius pondere nullo modo me leuare potui. Hęc de flatu australis venti in me afflata est, vndè corpus meum tantis doloribus conterebatur, quòd anima vix sustinebat. Post dimidium autem horæ idem flatus, corpus meum ità perforauit, quòd in tanto agone fui, quasi anima mea de hac vita transire deberet. Tunc alius ventosus flatus aquarum huic calori se admiscuit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

miscuit: vndè caro mea aliqua parte refrigerabatur,nè ex toto comburereturr. Sic per integrum annum afflicta sum, sed tamen in vera visione vidi, quòd vita mea in temporali cursu necdùm finiretur, sed adhuc aliquantulùm protraheretur. Interea mihi relatum est,quòd in inferioribus Rheni partibus à nobis remotis, quædam nobilis fœmina,à diabolo esset obsessa.Nuncij quoquè de hac ad me sæpiùs venerunt.At ego in vera visione vidi, quòd ipsa permissione Dei,quadam nigredine & fumo diabolicæ conglobositatis obsessa erat & obumbrata,quæ totam sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam eleuato intellectu suspirare permittebat, velut vmbra hominis aut alterius rei vel fumus oppositа obtegit & perfundit: vndè hæc rectos sensus & actus perdebat, & inconuenientia sæpiùs clamabat & faciebat. Sed cùm hoc malum iussione Dei in illa attenuabatur,tunc leuiùs grauabatur.Et me cogitante & scire volente, quomodò diabolica forma hominem intraret, vidi,& responsum audiui,quòd diabolus an forma sua vt est,hominē nō intrat,sed cum vmbra & fumo nigredinis suę obūbrat & obtegit. Si enim forma illius hominē intraret,citiùs mēbra eius soluerētur,quàm stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit,quòd hominem in sua forma intret. Sed supradictis perfundens,ad insaniam & inconuenientia euertit,& per eum quasi per fenestram vociferatur,& membra illius exteriùs mouet, cùm tamen in eis in forma sua interiùs non sit, anima interim quasi sopita, & ignorante quid caro corporis faciat. Deindè vidi prædictæ artis & peruersitatis agmen malignorum spirituum,qui totum mundum pertranseunt,quærentes vbi inueniant eos, per quos schismata & diuersitates morum faciant.Hi ab initio vt creati sunt,coram iustissimis angelis Deum contemserunt,dicentes: Quis est iste,qui tantam habet potestatem super nos? hoc in inuidia,odio & irrisione dicentes,adhuc in his perseuérant,& omnia in his faciunt,quia errorem irrisionis primi incepernnt. Quoniam verò Deus populum per istos purgare vult,permissione & iussione eius stuporem in aëre commouent, ac per spumam aëris pestilentiam euomunt,atque inundationes & pericula in aquis faciunt,bella excitant, aduersitates & mala producunt. Hęc Deus tunc fieri permittit,cùm homines per arrogantiam criminibus ac homicidijs inuoluuntur.Sed cùm Deus populum suum sic purgauerit,eosdem spiritus in confusionem ducit,sicut in præfata muliere contigit. Cùm enim nequam spiritus, Deo permittente, plures peream,propter prauos mores & peccata, quæ eis persuaserat, palàm confunderet, quibusdam exterritis, & per hoc permotentibus,idem malignus spiritus confusus est.Nam Deus amicos suos aduersitatibus & infirmitatibus affligi permittit,vt à malis purgentur,vndè inimici confunduntur, cùm electi per purgationem fulgentiores lapides coram Deo efficiuntur. Cumque mulier illa per plurima loca ad sanctos esset deducta, spiritus qui eam oppresserat,deuictus meritis sanctorum & votis populorum, vociferabatur, quòd in superioribus Rheni partibus vetula quædam esset, per cuius consilium expellendus foret. Quod amici eius percipientes, octauo anno fatigationis suæ ad nos eam, sicut Dominus voluit, perduxerunt.

Quomodò diabolus intret hominem.

Causa malorum.

Cap.21.

Operę precium est,hoc in loco antequàm verba virginis Christi vlteriùs persequamur,epistolas inserere,quas abbas de Brunvuilre sibi,& ipsa vicissim illi de hac dæmoniaca voluit mittere, vt ex his apertiùs intelligatur & diaboli nequitia, & laudentur propensiùs,licèt occulta,semper tamen iusta,Dei iudicia.Cùm enim post septem annos ipsa mulier Brunvuilre adduceretur, vt ibi meritis S.Nicolai liberaretur, nequam spiritus coniuratus,dixit,se suum non relicturum vasculum,nisi per cuiusdam vetulę in superioribus Rheni partibus, sicut ipsa suprà dixerat,consilium & auxilium, nomen eius euertens,& quòd Scrumpilgardis vocaretur,deridens.Itaque consilium iniérunt,& literas deprecatorias in hunc modum ei miserunt: Hildegardi dominæ & matri venerandæ, totisque visceribus amplectendę Christi sponsæ,& regis altissimi filiæ, G. qualicunque Brunvuilarensſ. cœnobij prouisor, cum suis fratribus in valle lachrymarum sedentibus,vt possunt,in orationibus omnimodę dilectionis deuotum famulatū. Quamuis amantissima domina,facie nobis sitis incognita,virtutum tamen vestrarum fama nobis estis celeberrima: & licèt absentes simus corpore, spiritu tamen vobis præsentes sumus assiduè, & qualis sit erga vos nostrę dilectionis affectus,nouit scientiarum Dominus. Auditum est itaque in terra nostra,& celebri sermone vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis à Domino,qui fecit vobis magna qui potens est, & sanctum

Epistola abbatis Brunvuiler.

Luc.1.

po-

nomen eius. Sed quibus quantisque miraculis in vobis claresçat fons viuidę lucis, tam nomen, tam clerus,q̃ populus & rerum protestatur euentus. Nam in vobis fulget opus non humanum,sed Diuinum,gratia prȩcedens,donum prȩpollens,quod nō dictat humana ratio,sed quod procedit ex fonte lucidissimo.Sed quid moramur? Flere magis libet,quàm loqui. Ergò sanctitatis vestræ,ô Domina pijssima,dulcedo non reputet tibi meritis,quòd in simplicitate cordium, sed nimia necessitate compellente,aperire vobis causam necessitatis nostræ præsumimus, quoniam à vobis bonum consilium recipere non dubitamus. Nam quædam nobilis fœmina à maligno spiritu per aliquot annos obsessa, per amicorum manus ad nos deducta peruénit, quatenùs adiutorio B.Nicolai sub cuius patrocinio sumus) ab hoste imminenti liberaretur. Sed versutia & nequitia callidissimi & nequissimi hostis, tot hominū ferè millia duxit in errorem & dubitationē populi pro liberatione fœminæ istius iam per tres menses multis modis laborauimus, & quod sine mœrore dicere non possumus, peccatis nostris exigentibus, nihil profecimus.Omnis itaque spes nostra,post Deum,in vobis est. Dæmon enim iste nunc quadam die coniuratus, tandèm manifestauit nobis mulierem hanc obsessam liberandam esse per virtutem vestræ contemplationis, & magnitudinem Diuinæ reuelationis. Numquid & magna in eius liberatione intendit Deus? Vtiquè. Itaque largissima benignitas nostri redemptoris laborem nostri negocij & mœroris, sed & lætitiæ & exultationis,per vos plenissimè consummare dignabitur, vt & omnis error & infidelitas hominum adnihiletur, & obsessa famula Dei liberetur, vt cum propheta dicamus: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. &: Laqueus contritus est,& nos liberati sumus. Quidquid ergò Deus de his vobis insinuauerit,seu visione reuelauerit, vobis sanctitas vestra literis designare studeat,obnixè & humiliter deprecamur. Vale.

Psal. 117. Psal.123.

Cumque B.Hildegardis literas istas susc episset,diligenterq; perspexisset,roganti bus piè condolens, omnes sorores monuit,vt pro præfata necessitate publicis & priuatis orationibus humiliter insisterent: ipsaque,oratione præmissa,oculos mentis ad Dominum elcuabat: & responsum hoc, secundùm quod in vera visione vidit & audiuit, & non per alium,quàm per inexhaustam sapientiam dictatum,ità rescribit:

G.Ecclesiæ Brunvuillarensis abbati,H. Cùm flagellis Dei sim lōga & graui ægritudine constricta, vix aliquantulùm petitioni vestræ respondere valeo. Hæc à me non dico,sed ab illo qui est.Diuersa genera malignorum spirituum sunt.Hoc verò dæmonum,de quo quæritis,has artes habet,quæ moribus hominum in vitijs assimilantur: vndè cum hominibus libenter manet, ac ideò etiam Crucem Domini & reliquias sanctorum ac cætera,quæ ad seruitium Dei pertinēt,aliquantùm negligit & deridet,nec multum permeſcit.Ea quidem non diligit,sed fugere dissimulat,velut aliquis stultus & negligens homo; verba & minas quæ sibi à sapientibus inferuntur,paruipendit: quapropter & difficiliùs,quàm aliud dæmonium,expellitur.Nam nisi in ieiunijs, flagellis, orationibus,eleemosynis ac ipso iussu Dei * ejicietur.Audite ergò, & non responsum hominis,sed ipsius qui viuit.Eligite septem boni testimonij,& quos vitæ meritum probat, sacerdotes in nomine & ordine Abel, Noe, Abraham, Melchisedech, Iacob,& Aaron, qui viuenti Deo sacrificium obtulerunt,septimum in nomine Christi,qui seipsum Deo patri in cruce obtulit: & ieiunijs, flagellis, orationibus,eleemosynis, & Missarum celebrationibus præmissis, humili intentione & habitu sacerdotali cum stolis ad patientem accedant, & eam circunstantes, vnusquisque eorum virgam in manu teneat,in figura illius qua Moyses Aegyptum,mare rubrum,petramq; præcepto Dei percussit,vt sicut Deo per virgam miracula ostendit, ità & hîc pessimo hoste virgis eiecto, seipsum Deo,qui in initio ferebatur super aquas, & qui inspirauit in faciem hominis spiraculum vitæ,spiritum immundum ab homine fatigato exufflet. Et primus qui in nomine Abel glorificet.In figura septem donorum Spiritussancti,septem sacerdotes erunt,vt spiritus eius,qui in illo habitas,audi verba hęc non per hominem prȩmeditata,sed per illum qui est,& qui per manus eius,qui occultè quęsierat,sicut in libro Sciuias dicit, ad monasterium, ubi mulier tenebatur,misit,vt super eam humiliter recitarentur.Cumq; venisset lector ad locum illum,vbi in fine scriptum est,Et ego indocta & paupercula fœminea forma,ô

Respon. sum Hildegardis.

Nota genera malignorum spirituum diuersa.

Matth.17.

*Deesse videtur, non. Mirabile consilium.

Gen.1. & 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

blasphemiæ & derisor spiritus, tibi dico in illa veritate, qua ego paupercula & indocta forma, de lumine sapientiæ hęc vidi & audiui, & per eandem sapientiam tibi præcipio, vt de ista homine in vera stabilitate, & non in turbine instabilitatis tuæ exeas: idē nequam spiritus totus infremuit, ac tantos vlulatus cum horridis clamoribus eiulando emisit, quòd adstātibus maximos terrores incussit. Et dum his ferè per dimidiam horam bachando institisset, tādèm vt Deo placuit, vas quod diù possederat, reliquit. Mulier cùm se esse liberatam sensit, manus adstantibus porrexit, vt eam erigerent, quia vires non habuit. Tunc ante principale altare S. Nicolai se prostrauit, & gratias Deo pro liberatione suî egit. Populis hæc cernentibus, & vt vulgus solet, perstrepentibus, sed & gratias & laudes Deo cum signorum pulsationibus resonantibus, fratribus quoquè hymnum, Te Deum laudamus, canentibus: heu, quod miserabile dictu est, idem antiquus hostis occulto Dei iudicio redijt: & vas quod reliquerat, repetijt: vndè fœmina tota contremiscens, & cum stridore & clamore se erigens, plusquàm priùs insanire cœpit. Vndè exterritis qui aderant, & mœstitia completis, nequam spiritus interrogatus, cur repetere ausus fuisset creaturam Dei quam reliquerat, respondit: Signum Crucifixi exterritus fugi. Sed cùm nescirem quò irem, vas meum vacuum & non signatum repetij. Cumque præfatis literis & coniurationibus sanctæ virginis, vt exiret, cogeretur, frendens clamabat, quòd non nisì in præsentia eiusdem vetulæ egrederetur. Tunc qui sanioris erant consilij, amicis & tutoribus fœminæ persuaserunt, vt ad beatam virginem eam perducerent. Accepta itaque Abbatis & fratrum benedictione cum commendatitijs literis, cœperunt illò ire. Literæ autem in hūc modum erant: H. venerabili dominę, omni gratiarum actione dignæ, G. Brunvuilarensinm Abbas indignus, cum suis fratribus viuere, proficere, mundum pede subter habere, & quicquid famulę Christi excellentius optare potest. Quòd Dominus vos respexit, gratiamque suam infùdit, iam totus mundus nouit. Sed nos qui hactenùs per nūcios nostros & literas pro necessitate mulieris, maligno spiritu obsessæ, sanctitati vestræ locuti sumus, nunc saltē per personam ipsius cum magna spe ad vos directam, verbum necessitatis repetimus, & preces precibus deuotè superaddimus, vt quo magis est vobis vicina corporaliter, eo ampliùs sitis ei propicia spiritualiter. Nam dæmon literis vestris, quas Spiritu sancto dictante misistis, coniuratus, vas possessum per breuem horam reliquerat: sed heu, nescimus quo iudicio Dei, redijt, vasque derelictum denuò inuadens, illud nunc nunc acriùs quàm priùs fatigat. Nobis autem cum iterùm coniurantibus, & fortiter ei insistentibus, tandèm respondit, quòd vas possessum non nisì in præsentia vestra relinquet. Eapropter ipsam ad sanctitatem vestram mittimus, vt quod nos, peccatis exigentibus, non meruimus, per vos compleat Dominus, & antiquo hoste ejecto, ille qui potens super omnes est, in vobis glorificetur. Valeat materna dilectio vestra.

Ecce timet dæmon signum Crucis.

Secunda literæ Abbatis Brunvuilarensis.

Cap. 22.

His Epistolis prælibatis, congruū videtur, vt ad hoc vndè paululùm deflexit, oratio reuocetur, & videamus quomodò Deus ad virginis suę glorificationē tam diù huius fœminę distulit liberationem. Poterat enim omnipotens & per alios sanctos, ad quos circunducta tot annis fuerat pro obsessa, facilè quod petebatur, præstare. Sed gloriam huius miraculi in sanctam virginem transferens, meritorum eius qualitatem euidenter voluit cunctis suo tempore manifestare. Quod qualiter acciderit, ex verbis ipsius melius cognoscì poterit. De aduentu, inquit, præfatę mulieris multùm exterritę fuimus, quomodò eam videre vel audire possemus, de qua plurimus populus per tot tempora erat commotus. Sed Deus rorem suauitatis suę super nos pluit, & absq; horrore & tremore in habitacula sororū absq; adiutorio virorum eam locauimus: & deincēps nec pro horrore, nec pro confusione, qua dęmon superuenientes pro peccatis confudit, nec pro irrisorijs vel turpibus verbis, quibus nos superare voluit, nec pro pessimo flatu suo, ciuilatenùs cessimus. Et vidi quòd in ipsa muliere tres cruciatus passus est. Primū, cùm illa de loco ad locū sanctorū ducta est. Secundū, cùm communis populus eleemosynas pro ea dabat. Tertium, cùm per orationes spiritualium ex gratia Dei abire compulsus est. Iraq; à Purificatione sanctę Marię nos & comprouinciales nostri vtriusq; sexūs, ieiunijs, orationibus, eleemosynis, & corporum castigationibus vsque in sabbathum Paschę pro ipsa laborauimus. Interim per Dei potentiam coactus immundus spiritus, multa de salute baptismi, de Sacramento corporis Christi, de periculo excommunicatorum, de perditione Catharorum, & his similium, ad confusionem suî, ad gloriam Christi, coram populo

Cruciat diabolum loca sanctorum.

populo quanuis inuitus, protulit: vndè multi fortiores ad fidem, multi promptiores effecti sunt ad peccatorum emendationem. Sed vbì illum falsa proferre in vera visione vidi, illum statim redargui: vndè mox conticescens, dentibus in me frendebat: loqui vetō illum propter populum non prohibui, cùm vera proferebat. Deniquè sabbatho sancto cùm fons baptismatis consecraretur, per flatum sacerdotis, quem in fonte mittit, cum verbis quæ spiritus sanctus rationalitati hominis & doctoribus Ecclesię infudit, quoniam in prima creatione spiritus Domini aquas mouit, sicut scriptum est: Spiritus Domini ferebatur super aquas: mulier illa præsens ibi erat, atque timore magno correpta intremuit, quòd terram pedibus perfodit, & de horribili spiritu, qui eam oppresserat, sufflatum sæpè emisit. Mox in vera visione vidi & audiui, quòd vis altissimi, quæ sanctum baptisma obumbrauerat, & semper obumbrat, ad diabolicam conglobositatem, qua fœmina illa fatigabatur, dixit: Vade satana de tabernaculo corporis mulieris huius, & da in eo locum spiritui sancto. Tunc immundus spiritus per verenda loca fœminæ cum egestione horribiliter egressus est, & ipsa liberata est, ac deincèps sana in sensibus animæ & corporis permansit, quàm diù in præsente seculo vixit. Quod postquàm ad populum diuulgatum est, omnes cum canticis laudum & verbis orationū dicebant: Gloria tibi Domine. Itaque vt Deus permisit, quòd satan totum corpus Iob horrore & fœtore vermium perfunderet, & vt ille æstimabat, quòd per deceptionem suam, qua horrorem Dei abnegauerat, istum etiam superare posset, Deo animam eius custodiente, tangere eum non potuit, quia Iob Deum in fide non dereliquit. vndè & confusus ab eo discessit, quia Deus per ipsum, satan superauit, vt sciret quoniam Deo nullus præualere posse. Sic & hæc mulier cùm maligno spiritui ad vexandum tradebatur, Deus non permisit, quod anima eius in bona fide deficeret. vndè & inimicus in ea confusus est, quia à iustitia Dei eam auertere non potuit. His & huiusmodi verbis, virgo Dei Diuinæ misericordiæ opera, propter se & per se celebrata, nihil sibi attribuens, leniter, suauiter, vecunde & humiliter referebat: quia virtutum iactantiam fugere, virtutis loco decebat.

Iob 1.

Iob 1.

Vndè & post huius virtutis tam humilem & nihil omninò de se præsumentis recitationem, quasi cum Apostolo diceret, Nè magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet, statìm subnectit eam, quæ subsecuta eam fuit quasi verè stimulus contra extollentiam, totius carnis suæ delitationem. Post hæc, inquit, nimirùm post mulieris illius liberationem, magna ægritudo iterùm inuasit me, ità quòd venæ meæ cum sanguine, ossa cum medullis emarcerunt, & viscera mea infra me distracta sunt, totumq; corpus meum ità elanguit, sicut herbæ viriditatem suam in hyeme perdunt. Et vidi, quòd nequam spiritus indè irridebant, cachinnando dicentes: Vah ista morietur, & amici eius flebunt, cum quibus nos confudit. Ego autem exitum animæ meę adesse non vidi. Infirmitatem autem istam plusquàm quadraginta dies & noctes patiebar. Inter hæc in vera visione mihi ostensum fuit, quòd quasdam congregationes spiritualium hominum virorum ac mulierum in-uicem, eisq; verba, quæ Deus mihi ostenderet, manifestarem. Quod dum randèm facere renuerem, nec vires corporis haberem, infirmitas mea aliquantulùm lenita est: & præceptum Dei exequens, dissensiones, quas quidam inter se habebant, sedaui. Has vias Deus mihi præcepit, cùm negligerem propter populi timorem, dolores mihi corpus sunt augmentati, nec cessabant quousquè obediui: sicut & Ionę contigit, qui valde afflictus fuit, quousquè ad obedientiam se reclinauit.

Cap. 23.

2. Cor. 12.

Ion. 2.

Supernam post hęc sponsa Christi meruit visitationem, qua tantam percepit consolationem, vt ex eius delectatione diceret se repleram fuisse inæstimabilis gaudij exultatione. Pulcherrimus, inquit, & amantissimus vir in visione veritatis mihi apparuit, tantæ consolationis fuit, quòd omnia viscera mea velut odore balsami eius adspersa perfudit, tunc gaudio magno & inæstimabili exultabam, semperq; eum prospicere desiderabam. Et ipse his qui me afflixerunt, præcepit, vt à me discederent, dicens: Absistite, quia nolo vt ampliùs eam sic torqueatis. Qui cum magno vlulatu recedentes, clamabant: Ah quòd huc vénimus, quia confusi recedimus. Mox ægritudo, quę me inuaserat, velut aquæ, quæ per procellosos ventos inundatione cōmouentur, ad verberationem viri me dereliquit, & vires recepi, quemadmodùm peregrinus cùm in patriam reuertitur, possessiones suas recolligit, atque venę cum sanguine, ossa cum medullis in me reparata

Cap. 24.

Visio eius iucundissima.

Subitò mirabiliter reualescit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parata sunt, quasi de morte suscitata fuissem. At ego tacui in patientia, silui in mansuetudine, & sicut pariens post laborem, ità loquebar post dolorem.

Cap. 25.

Hãc vitam offender le. ctor Tomo 4. Iulij 8. Cap. 26.

Post hæc ab Abbate meo & fratribus humilima instantia & deuotione coacta sum, vt vitam sancti Disibodi, cui priùs oblata eram, vt Deus vellet, scriberem, quia nihil certi indè haberent. Et oratione cum inuocatione spiritussancti premissa, ad veram sapientiam, in vera visione commonita prospexi, ac secundùm quod ipsa me docuit, viram & merita ipsius sancti conscripsi.

Deindè librum Diuinorum operum scripsi, in quo vt omnipotens Deus mihi instudit, altitudinem, profunditatem & latitudinem firmamenti vidi, & quomodò sol & luna, stellæ & cætera in illo constituta sunt.

Multa & alia scripturarum monumenta & insignia prophetię gratiæque documenta sancta virgo confecit, sicut superiùs diximus, in quibus eruditæ à spiritu sancto eius animæ ac Diuinis deditæ indicia colligimus. Plurimùm enim emolumenti in eis inuenire possunt, qui amorem doctrinæ & scientiæ gerunt, vtpotè quæ à Deo ordinata, & per ipsam hominibus sunt propalata, in qua Dei sapiẽtia, quasi in solio potentiæ sublimi authoritate sedebat, & per eam mirabilia faciens, rerum iudicia decernebat.

His, prout possibilitas ingenioli suppetebat, à nobis digestis, calamũ ad verba sanctarum filiarum eius vertamus: & quæ de ipsa memoratu digna scripserunt, maximè quæ de beato transitu eius sunt, viderũt & audiêrunt, & manibus suis tractauerunt, adiuuante Domino, fideliter & veraciter huic operi annectamus.

Mulierem, inquiunt, quandam acriter à dæmonio muto vexatam, super quam & fratres de Lacu, plurimùm laborauerant, cùm ad se magno labore virorum in lecto deportata esset, pia mater, audacię & præsumptioni dæmonis, verbis à spiritu sancto prolatis confidenter resistens, ab orationibus & benedictionibus non cessauit, quousquè per gratiam Dei ab hoste maligno eam liberauit.

Simili modo & alia mulier, quæ propter furorem insaniæ, diris vinculis ligata fuit, cùm ad se adducta fuisset, solui eam monuit, & statim sub admiratione omnium, qui aderant, sanitate mentis & corporis recepta, cum gratiarum actione remeauit ad propria.

Item de claustro Schefeneburch, sororem quandam diabolus ad sancta opera, orationes, vigilias & ieiunia, ad perceptionem quoquè Sacramentorum, simulans se esse angelum lucis, hortabatur, & criminalium confessione, quibus nunquàm subiacuerat, confundere eam nitebatur. Inter quæ etiam ità eam afflixit, quòd nomina & adspectum quorundam hominum & animalium intantùm abhorrebat, quòd ipsis visis vel auditis, horribili voce per longam horam perstrepebat. Hęc à Priore & Conuentu cum literis ad sanctam virginem missa, ab ea & confortata, & à diaboli errore est liberata.

Eadem virtute alias duas mulieres à dæmonio obsessas, liberauit, quarum vna cùm esset paupercula & cæca, in eleemosynam eius recepta, in spirituali habitu vitam feliciter consummauit.

Cap. 27.

His itaque præmissis, quia ad finem operis huius festinamus, finem quoquè vitæ sanctæ virginis, quibus signis Deus illustrauerit, sicut præfatæ sorores eum descripserunt, videamus. Cùm beata, inquiunt, mater Domino multis laborum certaminibus deuotè militâsset, vitæ præsentis tædio affecta, dissolui & esse cum Christo quotidiè cupiebat. Cuius desiderium Deus exaudiens, finem suum sicut ipsa prœoptauerat, spiritu prophetię ei reuelauit, quẽ & Sororibus prędixit aliquandiù. itaque infirmitate laborans, octogesimosecundo ętatis suę anno, XV. Kal. Octobris, ad sponsum cęlestẽ felici transitu migrauit. Filię autem ipsius, quarum omne gaudium & solatium ipsa erat, funeri dilectę matris amarissimè flentes assistebant. Nam licèt de prœmijs & de suffragijs sibi per ipsam conferendis non dubitarent, propter discessionem tamen, per quam semper consolabantur, maximo cordis mœrore afficiebantur. DEVS vero, cuius meriti apud se esset, in transitu suo euidenter declarauit. Nam supra habitaculum, in quo sancta virgo primo crepusculo noctis Dominicę diei, felicem animam Deo reddidit, duo lucidissimi & diuersi coloris arcus in firmamẽto apparuerunt, qui ad magnitudinẽ magnę plateę se dilatauerunt, in quatuor partes terrę se extẽdentes, quorũ alter ab aquilone ad austrum, alter ab oriente ad occidentẽ procedebant. At in summitate, vbi hi duo arcus iungebãtur, clara lux ad quantitatẽ lunaris circuli emergebat, quę lazè se proce-

Phil. 1.

Excedit è vita virgo sanctissima.

prorendens, tenebras noctis ab habitaculo depellere videbatur. In hac luce Crux rutilans visa est, primùm parua: sed crescendo postea immensa, circa quam innumerabiles varij coloris circuli, in quibus singulis singulæ rutilantes Cruciculæ oriebãtur cum circulis suis, priore tamen minores, conspicicbantur. Et cùm hæ in firmamento se dilatarent, latitudine sua ad orientem magis pertingebant, & ad terram versùs domum, in qua sancta virgo transierat, declinare visæ, totum montem clarificabant. Et credendum quod hoc signo Deus ostendit, quanta claritate dilectam suam in cælestibus illustraturus. Nec defuerunt, antequàm sepeliretur, miracula meritum sanctitatis eius attestantia. Nam duo homines, qui sanctũ corpus eius spe bona tangere præsumpserunt, à grauiinfirmitate conualuerunt. Exequijs igitur venerabiliter à reuerendis viris celebratis, in venerando loco est sepulta, vbi meritis eius, omnibus pio corde quærẽtibus præstantur multa beneficia. Odor quoquè miræ suauitatis de sepulcro eius redolens, dulcedinis suæ fragrantia aliquorum hominum nares perfudit & pectora. Speramus itaque & indubitanter credimus, apud Deum eius esse memoriam immortalem, qui in hac vita donorum suorum prærogatiuam ei contulerat specialem, cui laus sit & honor in secula seculorum, Amen.

Duo morbidi conta. ctu corporis eius sanantur.

MARTYRIVM S. FERREOLI TRIBVNI,
EX PERVETVSTIS MS. CODICIBVS: QVIBVS *adstipulantur antiquissima Martyrologia.*

Septembris 18.

VM pervniuersas prouincias genus Christianorum, Deo charum, inuisum diabolo, à ministris satanæ sacrilegis ritibus seruire cogeretur, Crispinus quidam, temporis illius Præses, in Viennensi ciuitate iuxta Imperatorũ præceptum cœpit ad sacrificandum Christianos compellere. Sedens ergò pro tribunali, cùm detestabili consilio honoraret obtemperantes, contradicentes autem puniret, atque in cunctos Dei seruos per ministrum furoris sui officium acerbissimè grassaretur: inter alios etiam beatissimum martyrem Ferreolum, habitu solo, non officio, militantem, quòd esset proditus Christianus, sacrificare compulit, dicens: Parére te ante omnes necesse est, Fer- Ferreolum hortatur præses, vt sacrificet.
reole, inuictissimorum principum legibus, quibus & pro militiæ stipendijs fidem debes, & pro maiestate reuerentiam, & pro honoris augmento parendi irreprehensibilem deportionem. Oportet igitur obtemperare te consilio, nè dissimulantem pœna castiget. Ille verò contemnit. Sacrifica ergo dijs. Quid moraris? S. Ferreolus respondit: Christianus sum: dijs sacrificare non debeo. Imperatoribus, quandiù salua religione licuit, militaui. Opera mea, eum tibi parui iussus, legibus diaboli sacrilegis nunquàm seruiui. Aduersùs noxios, non aduersùs Christianos, militare constitui. Stipendia, quæ commemoras, non requiro. Faciat sacrilegum militem sacrilegus Imperator. Temporalis vitę lucra non ambio: mihi sufficit, si, salua religione, liceat viuere Christianum. Quòd si id non liceat, paratus sum mori.

Præses dixit: Vndètibi Ferreole isthæc tanta moriendi fidutia? Fortasis post inanium legum, post contumeliam principum, vitæ desperatio te inualit. Sed patitur Adhuc blãditur diabolꝰ in præside.
hanc planè abolitum esse humanitas nostra, quod in deos & principes contumaciter prosiliit, modò dictorum tuorum te pœniteat, & legibus satisfacias repudiando sectam Christianorum, & numinibus sacrificando. Ferreolus respondit: Humanitatem tuam & indulgentiam, quam promittis, tibi vel Imperatoribus tuis deincèps militaturus expecto: quorũ legibus iniuriam non facit, qui legem Dei eis anteponit. Ille potiùs reus est, qui diuinitati detrahit, qui insensibilia & caduca veneratur. Ego creatorẽ, nõ creaturã, adoro. Deũ non in manufactis quęrendũ, ipse loquitur, qui cuncta formauit, cuius Rursùs contemnitur.
nutibus fiunt cęlũ, terra, & quęcunq; vel deorsùm iacent, vel desupèr fulgẽt: q̃ etiã omnia Act. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter nos creauit, nobis vtquè profutura, non dominatura nobis. Vos potiùs restè ordinata perturbatis, præponendo temporalia æternis, mortua viuentibus, scientibus bruta, mendacium veritati: & propterea in superbiam lapsi, atque in perpetuũ damnati estis cum spiritibus malignis. Deus verò, qui vniuersorũ Dominus est & æternus Imperator, dedit seruis suis per Iesum Christum filium suum fiduciam moriẽdi. Per quem etiam donat nobis resurgendi spem, vt ad amplioris vitæ incrementa, præsentis vitę detrimenta nobis profutura credamus.

Præclara martyris vox.

Præses ait: Vt video, iacturam vitę iam fecisti. At dignum est tamen, vt etiam tormenta contemnat, qui consilij humanitate non flectitur: quæ tu, nisi sacrificaueris, quàm sint acerba, cognosces. Sed cùm minis cerneret haudquaquàm permoueri beatissimum Ferreolum, sisti eum præcepit, & acriùs verberari. Cumque nec sic, succedentibus sibi ex more tortoribus, eum flecti posse videret, iussit eum oneratum ferro includi in carcere, dicens: Rebellem hunc squalidus & omnem pœnam excedens carcer includat: reum se sentiat maiestatis: careat luce contemptor deorum. Compedito stare non liceat: sedentem quoquè ferri deprimant pondera: iacentem etiam ipsa, quæ stringit, vastior catenarum colligatio consumat, donèc seueriori quæstioni præparatus, omnia, quę in crimino sos cõstituta sunt, supplicia percurrat. Quibus dictis, statim ministri præsidis beatissimum Ferreolum oneratum ferro, in carcerem coniecerunt, adhibitisque custodibus, cum seruare cœperunt denuò præsentandum.

Venitur ad minas.

Ad verbera.

Ad carcerẽ.

Illic verò biduo exacto, tertia die manè, vt fit, arctiori somno oppressis custodibus, spontè solutis vinculis, liberum se sentit Dei seruus, & lento gradu accedens ad ostium, illud patére sibi cernit. Itaque secũdùm Euangelium persecutionem fugiens, ad extraneam properat regionem. Egressus autem extra portam Lugdunensem, ancipiti defixus consilio, substitit, quęrens secùm, cui potissimùm vię insisteret, & vt posset nulla relinquere indicia ipsum insecuturis. Prę missa itaque oratione, difficili natatu Rhodanum transmittere instituit. Sed quęnam seruis Dei elementa non seruiant? aut quandò martyris precibus non quęlibet aduersa mitescant? Armatus igitur fide, & Domini promissione securus, amnem fidus ingreditur: quem sibi incumbentem, deductis blandè vorticibus, leni tergo solidior vnda susp endit: atque ità eum beatus martyr natandi conatu paucis traijcit impulsibus, & in vlteriorẽ ripam securus exit. Dehinc concito gradu ingressus aggerem publicum, vsq; ad larem fluuium percucurrit. Vbi cùm à persecutoribus comprehenderetur, & reuinctis post tergũ manibus duceretur in eum locum, in quo sepulcrum sancti corporis eius veneramur, subito instinctu crudelitatis percussus, occubuit. Quem fidelis religiosorum ciuium deuotio, ad præsidium ciuitatis non longè à Rhodano cum summa veneratione tumulauit. Cuius beneficia per ciuitates sicut expetuntur votis, ità beneficijs frequentibus approbãtur: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est virtus in secula seculorum, Amen.

Matt. 10.

Cæditur sanctus martyr, & abit ad Christũ.

DE S. SATYRO FRATRE BEATISSIMI AMBROSII, ORATIO FVNEBRIS EIVSDEM AMBROSIJ *Episcopi Mediolanensis. Habetur Tomo 3. Operum eius.*

18. Septembris.

DEduximus, fratres dilectissimi, hostiam meam, hostiam incontaminatam, hostiam Deo placentem, dominũ & fratrem meum Satyrũ. Memineram quippe eum esse mortalem, nec fefellit opinio, sed superabundauit gratia. Itaque nihil habeo quod querar: sed habeo, in quo Deo gratias agã: quia semper optaui, vt si quę perturbationes vel Ecclesiam, vel me manerent, in me potiùs ac meam recidерent domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omnium metu, cùm omnia motibus sint suspecta barbaricis, communem mœrorem priuato dolore transegi, & in me conuersum est, quicquid omnibus timebã. Atque vtinã hic consummatum sit, vt dolor meus publici doloris redemptio sit. Nihil quidem habui, fratres charissimi, in rebus humanis tanto fratre preciosius, nihil amabilius, nihil charius. Sed præstant priuatis publica. Ipsius quoquè si quis

si quis sententiã scisciteretur, mâllet occidi pro alijs, quàm sibi viuere. Propterea enim pro omnibus secundùm carnem Christus est mortuus, vt nõ nobis solis viuere disceremus.

Christus cur pro omnibus mortuus.

Accedit illud, quòd ingratus diuinitati esse nõ possum. Lętandum est enim magìs, quòd talem fratrem habuerim, quàm dolendum, quòd fratrem amiserim. Illud enim munus, hoc debitum est. Itaque perfunctus sum, quandiù licuit, cõcesso mihi fœnore: qui depositi pignus, recepit. Nihil interest, vtrùm abiures depositum, an doleas restitutum, in vtroque enim fidei ambiguum, vitæ periculũ est. An si pecuniam neges, culpæ est: si hostiam neges, impietas non est: cùm pecuniæ fœnerator illudi possit, naturæ auctor, & necessitudinis creditor fraudari non queat? Itaque quanto vberior fœnoris summa, tanto gratior sortis vsura. Vndè ingrati de fratris morte esse non possumus, quia quod naturę communis fuit, reddidit: quod gratiæ singularis est, meruit. Quis eum communem conditionem recuset? Quis doleat proprium sibi pignus ereptũ, cùm ad solatium nostri filium suum vnicum pro nobis pater tradiderit ad mortem? Quis exceptum se putet esse debere à conditione moriendi, qui non sit exceptus à conditione nascendi? Magnum pietatis mysterium, vt mors corporis nec in Christo esset excepta: ac licèt naturę Dominus, carnis tamen, quam susceperat, legem non recusaret. Et mihi necesse est mori: illi necesse non fuit. An qui de seruo dicit, Si eum volo sic manere donec veniо, quid ad tę? non potuit ipse sic manere, si vellet? Sed perpetuitate vitę huius pretium, mihi sacrificium perdidisset. Quod igitur maius est solatium nostri, quàm quod secundùm carnem & Christus est mortuus? Aut cur ego vehementiùs fleam fratrem, cùm sciam illam mori non potuisse pietatem? Cur solùm prę cęteris fleam, quem fleo omnes? Priuatum dolorem communi dolore digessi: præsertim cùm meę lachrymę nihil prosint: vestręque autem lachrymę fidem adstruant, consolationem afferant. Flebiles, & flendo probatis nihil opitulari repositas diuitias ad salutẽ: cùm pecuniæ precio mors differri non queat, & pari vsu diuitem, inopemque dies supremus eripiat. Flentis fenes, quòd in hoc liberorum sortem pauetis. Et ideò quia vitam corporis producere non potestis, instituite liberos non ad vsum corporis, sed ad virtutis officium. Flete iuuenes, quòd naturę finis non sit maturitas senectutis. Fleuerunt & pauperes, & multo est preciosius, multoque vberius, lachrymis suis eius delicta lauerunt. Istæ sunt lachrymæ redemptrices, isti gemitus, qui dolorem mortis abscondunt: Iste dolor, qui perpetuę vbertate lętitiæ, veteris sensum doloris obducat. Itaq; licèt priuatum fuerit, tamen fletus est publicus: Et ideò nõ potest fletus esse diuturnus, qui vniuersorum est affectibus consecratus.

Nõ recusat Dominus legem carnis propter nos.

Liberi vt à parentibus instituẽdi.

Nam quid te, mi frater amantissime, fleam, qui mihi sic ereptus es, vt esses omnium? Non enim perdidi vsum tui, sed commutaui. Antè corpore inseparabilis, nunc indiuiduo affectu. Manes enim mecũ, ac semper manebis. Et quidẽ cùm viueres nobiscùm, diuisit te patria eripuit mihi, nec ipse mihi vnquàm patriam prętulisti, & nunc alterius es filius. Cœpi enim hîc iam nõ esse peregrinus, vbi melior meî portio est. Nunq; enim totus in me fui, sed in altero nostrî pars maior amborum: vterq; autem eramus in Christo, in quo & summa vniuersitatis & portio singulorum est. Hic mihi tumulus generalis solo gratior, in quo nõ naturæ, sed gratię meę fructus est. In isto corpore enim, quod nunc exanimum iacet, præstãtior vitæ meæ functio: quia in hoc quoquè, quod corpore, vberior tui portio. Atq; vtinàm vt memoriæ, vt gratiæ, ità etiam vitę tuę hoc quicquid est, quod spiramus, spirare possemus, dimidiumq; meorũ decideret tempori, quod ad tuorum proficeret vsum. Par enim erat, vt quibus indiuisum semper fuit patrimoniũ facultatũ, non esset vitæ tempus diuisum. Vel certè qui indistincta semper habuimus viuendi consortia, non haberemus distincta moriendi. Nunc verò, frater, quò progrediar, quóve conuertar? Bos bouem requirit, sęq; non totũ putat, & frequenti mugitu pii testatur affectum, si fortè defecerit, cum quo ducere collo aratra consueuit: & ego frater non requirã? Aut possim vnq; obliuisci tuî, cum quo vitę huius semper aratra sustinui? Labore inferior, sed amore cõiunctior, nõ tam mea virtute habilis, q̃ tua patientia tolerabilis: qui pio semper solicitus affectu, latus meũ tuo latere sępiebas, charitate vt frater, cura vt pater, solicitudine vt senior, reuerentia vt iunior. Ità in vnius necessitudinis gradu, complurium mihi necessitudinum officia impendebas, vt in te non vnum, sed plures amissos requiram: in quo vno ignorata adulatio, expressa est pietas,

Mira charitas tasium fratrum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pietas. Neque enim habebas, quod simulatione adderes, qui totum pietate comprehenderas, vt nec incrementa reciperes, nec vicem expectares.

1. Thes. 4. Sed quo immemor officij, memor gratiæ, immodico dolore ꝓgredior? Reuocat Apostolus, & tanq̃ frenos mœroris inducit dicens, Sicut nupèr audistis: Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non tristes sitis, sicut & cæteri, qui spem non habent.

1. Cor. 4. Dare veniam, fratres charissimi: Neque enim omnes possumus dicere: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi, Sed ad imitandum, si authorem quæritis, habetis quem possitis imitari. Non omnes ad docendum idonei: vtinàm omnes ad discendum habiles. Non grauem lachrymis contraximus culpam. Non omnis infidelitatis, aut infirmitatis est fletus. Alius est naturæ dolor, alia est tristitia diffidentiæ: & plurimùm refert desiderare, quod habueris, & lugere quod amiseris. Non solus dolor lachrymas habet, habet & lætitia lachrymas suas. Et pietas fletum excitat, & oratio stratum rigat, & precatio iuxta

Psal. 6. propheticum dictum, lectulum lauat. Fecerunt & fletum magnum sui, cùm patriarchæ sepelirentur. Lachrymæ ergò pietatis indices, non illices sunt doloris. Lachrymaui ergo, fateor, etiam ego: sed lachrymauit & Dominus. Ille alienum, ego fratrem. Ille in

Ioban. 11. vno lachrymauit omnes: ego in omnibus lachrymabo te frater. Ille nostro, non suo, lachrymauit affectu. Neque enim diuinitas lachrymas habet: sed lachrymauit in eo, qui

Psal. 86. tristis fuit: lachrymauit in eo, qui crucifixus est, qui mortuus, qui sepultus. Lachrymauit in eo, de quo hodiè nobis insinuauit Prophera, dicens: Mater Sion, dicet homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus: In eo lachrymauit, quòd matrem Sion dixit, genitus in Iudæa, susceptus ex Virgine. Matrem autem secundùm diuinitatem habere non potuit, qui author est matris. Ille factus est non diuina generatione, sed

Esa. 9. humana: quia homo factus est, Deus natus est. Sicut & alibì habes: Puer natus est nobis, filius datus est nobis. In puero enim nomen ætatis, in filio plenitudo diuinitatis est: factus ex matre, natus ex patre: idem tamen & natus & datus, non diuersum, sed vnum putes. Vnus enim Dei filius, & natus ex patre, & ortus ex Virgine, distanti ordine, sed in vnum concurrente nomine, sicut & præsens lectio docet, quia & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus: homo vtiquè corpore, altissimus potestate. Etsi Deus & homo diuersitate naturæ, idem tamen, non alter, in vtroque. Aliud ergò speciale na-

Act. 2. turæ suæ, aliud commune nobiscùm, sed in vtroque vnus, & in vtroque perfectus. Non igitur mirandum est, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus. Fecit ergò Iesum eum, vtiquè qui ex corpore nomen accepit. Fecit eum, de quo etiam patriarcha scribit

Psal. 86. Dauid: Quia mater Sion, dicet homo, & homo factus est in ea. Dissimilis, vtiquè non diuinitate, sed corpore: nec discretus à patre, sed exceptus in munere: manens in consortio potestatis, segregatus in mysterio passionis.

Plura loci huius tractatus exposcit, quibus possimus ostendere authoritatem Patris, proprietatem filij, Trinitatis totius vnitatem: sed consolandi hodiè, non tractandi partes recepi, quanquàm abducere à mœrore animum intentione tractandi, consola-

for. potiùs. tionis vsus sit. Sed temperãdus mihi mœror*, quàm alienãdus affectus est: vt mulceantur magis desideria, quàm sopiantur. Non libet enim abire à fratre longiùs, & occupatione subduci: cùm velut comitandi eius gratia hic sermo susceptus sit, vt diutiùs ipsu prosequar proficiscentem, & quem oculis teneo, mente complectar. In illo enim totam oculorum aciem figere libet: cum illo totis animorum officijs immorari, illum toto blanditiarum ambire obsequio, dum stupet animus: nec amissum credo, quem adhuc cerno præsentem: nec mortuũ puto, cuius adhuc officia non requiro: quibus ego vitæ meæ vsum, & spirandi omne munus addixeram. Quid enim referam tãtæ gratiæ, tanto labori? Ego te, frater, hæredem feceram: tu me hęredem reliquisti. Ego te superstitem optabam: tu me superstitem dimisisti. Ego pro muneribus tuis, vt compensarem beneficia, vota referebam: nunc & vota perdidi, sed tamen tua beneficia non amisi. Quid agam mei successor hæredis? Quid agam meæ vitæ superstes? Quid agam exors huius,

+ capio quod + cupio, luminis? Quas grates, quæ munera referã tibi? Nihil à me, præter lachrymas, habes. Aut fortasse securus meriti tui, quas solas superstites habeo, lachrymas nõ requiris. Nam etiam cùm adhuc viueres, flere prohibebas: mœroremque magis nostrum, q̃ tuam mortem, tibi esse testabaris dolori. Prohibẽt vlteriùs prodire lachrymæ, fletusq; reuocant. Prohibet etiam tuî gratia: nè, dum nostra deflemus, de tuis meritis desperare videamur. At certè, vt nobis etiã mœroris istius minuisti acerbitatẽ, non habeo

beo quod timeam, qui timebam tibi: Non habeo, quod mihi iam mundus eripiat. Etsi sancta superfit soror Marcellina, integritate venerabilis, æqualis moribus, non impar officijs: tibi tamen ambo plùs timebamus, in te vitæ huius iucunditatẽ repositam putabamus. Propter te viuere delectabat, propter te non pigebat mori. Te enim ambo superstitẽ precabamur, tibi nos superuiuere non inuabat. Quandò non cohorruit animus, cui vlg miserę opinioni: putabamus redditum, quem videmus dilatum. Tuis enim votis apostolorum martyrem Laurentium impetratum esse nunc cognoscimus commeatum, atque vtinàm non solum commeatum, sed etiam prolixum vitæ tempus rogâsses. Potuisti annos plurimos impetrare viuendi, qui potuisti commeatum impetrare vemanendi.

Marcellina soror S. Ambrosij, virgo sanctiss. lima.

Et quidem tibi, omnipotens æterne Deus, gratias ago, ꝙ vel hęc nobis suprema solatia non negâsti, quòd amantissimi fratris ex Siculis Africanisve regionibus exoptatum nobis reditũ contulisti. Ità enim maturè, postquàm venit, ereptus est, quasì propter hoc solum videretur esse dilatus, vt ad fratres rediret. Habeo planè pignus meum, quod nulla mihi peregrinatio iam possit auellere. Habeo quas complectar reliquias. Habeo tumulum, quem corpore tegam. Habeo sepulcrum, super quod iaceam: & cõmendabiliorem Deo futurum esse me credam, quòd supra sancti corporis ossa requiescã. Vtinàm sic posuissem aduersùs mortem quoquè tuam meum corpus obijcere. Si gladijs petitus esses, ego te potiùs suffigendum dedissem. Si exeuntem potuissem reuocare animã, meam pro te obtulissem. Nihil mihi profuit vltimos hausisse anhelitus: nihil flatus in os inspirãtis ipse transfunderem. O infelicia illa, sed tamen dulcia, suprema oscula rum pignora. Complexus miseri, inter quos exanimum corpus obriguit, halitus supremus euanuit. Retinebam quidem brachia, sed iam perdideram, quem tenebam: & extremũ spiritum trahebam, vt consortium mortis haurirem. Sed nescio quomodò vitalis ille mihi halitus factus est, & maiorẽ gratiam in ipsa morte redolebat. Atque vtinàm si tuam nequiui meo spiritu vitam producere, vel vltimi anhelitùs tui vigor transfundi potuisset in meam mentem, & illam tui animi puritatem atque innocentiã noster spirâsset affectus. Hinc mihi hæreditatem, frater charissime, reliquisses, quæ nõ lachrymabili dolore perirent affectum, sed memorabili gratia commendaret hęredem.

Vide quid tantus vir tribuat sacris reliqijs.

Puritas & innocentia S. Satyri.

Quid igitur nunc agam, cùm omnes vitæ istius suauitates, cuncta solatia, cuncta deniquè ornamenta amiserim? Tu enim mihi vnus eras domì solatio, foris decori. Tu (quanquàm) in consilijs arbiter, curæ particeps, deprecator solicitudinis, depulsor mœroris. Tu morum assertor actuum, cogitationumque defensor: tu postremò vnus, in quo domestica solicitudo resideret, publica cura requiesceret. Testor sanctam animam tuam, me in publicis Ecclesiæ id sæpè veritum esse, nè displicerem tibi. Deniquè vbì redfui, stringâsti moram: ità domì forisque eruditor quidam & arbiter sacerdotis, vt dumeam cogitare non sineres, publica curare censeres. Vt vereor, nè videar arroganter dicere. Hæc enim laudis tuæ portio est, quia sine offensione vlla & gubernâsti fratris dolorem, & commendâsti sacerdotium. Sentio equidem, quòd repetendis officijs tuis, recondiscisque virtutibus afficiatur animus, sed tamen in ipsa meî affectione requiesco: atque hæ mihi recordationes etsì dolorem renouant, tamen afferunt voluptatem. An ego possim aut non cogitare de te, aut vnquàm sine lachrymis cogitare? Et potero vnquam, aut tanti non meminisse fratris, aut sine lachrymabili quadam meminisse gratiæ? Quid enim mihi vnquàm iucundum, quod non esset ex te profectum? Quid vnquam mihi sine te, aut tibi vnquàm sine me voluptati fuit? Quis non vsus nobis, & propè ipse somnusque cõmunis? Quæ discreta vnquàm voluntas? quod non commune vestigium, ferè vt cùm gradum tollerem, vel tu meum, vel ego tuum corpus vicissim attollere? Quòd si quandò sine altero prodeundum fuit, intectum latus pudoris, affectum vultum cerneres, mœstum animum iudicares: non assuetà gratia, non vigor solitus prænitebat: suspecta omnibus solitudo merum alicuius ægritudinis affectus, quasi præsentem, reflexa sæpiùs ceruice, quærebam, & coràm allocutione adpicere videbar mihi. Sed tanquàm suspensum collo iugum, vbì spectare excideram, trahere me putabam: difficilis progredi, verecundus videri,

Satyrus gubernauit domũ S. Ambrosij.

Mira animorũ inter eos consensio.

& re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& redire deproperans, quòd sine te procedere non libéret. At verò vbi ambobus prodeundum fuit, non plura in itinere vestigia, quàm verba, nec incessus, quàm sermo crebrior, nec ambulandi cura, sed colloquendi gratia. Vterque enim nostrûm ex alterius ore pendebat. Nō intento adspectu legere iter, sed mutuò solicitos excipere sermones, hau-

Nota virtutes S. Satyri

rire oculorum gratiam, spirare fraternæ imaginis voluptatem. Quàm virtutes tuas taciturnus mecùm ipse mirabar? Quàm plaudebam mihi, quòd tali me Dominus fratre donauerat, tam pudico, tam efficaci, tam innocenti, tam simplici: vt cùm tuam innocentiam cogitarem, efficaciam desperarem: cùm efficaciam cernerem, innocentiam non putarem: sed vtrunque mira quadam virtute iungebas. Denique ea, quæ ambo nequiueramus cōcludere, solus implêsti. Plaudebat sibi, vt audio, Prosper, quòd sacerdotij mei occasione redditurum se, quæ abstulerat, non putabat: sed vehementiorem tuam vnius efficaciam expertus est, quàm duorum. Itaq; soluit omnia, nec moderationi ingratus tuæ, nec illudens pudori, sed & modestiæ gratus, nec insolens efficaciæ. Sed cui, frater, illa quæsisti? Nos enim idem volebamus laborum tuorum esse præmium, quod documentū erat. Peregisti omnia, & vbi perfunctus omnibus reuertisti, tu solus nobis, qui omnibus es præferendus, eriperis: quasi ideò mortem distuleris, vt consummares pietatis officium, palmam efficaciæ reportares. Quàm nec ipsi nos, frater charissime, seculi huius delectabant honores, quòd nos à nobis inuicèm diuidebant: quos ideò adepti sumus, non quia fuit eorum expetenda perceptio, sed nè vilis dissimulatio videretur. Aut fortasse ideo sunt tributi, vt quia immaturo tui obitu, nostræ futurus erat voluptatis occasus, sine nobis iam viuere disceremus. Equidē præsagæ mentis agnosco formidinem, dum repeto sæpè, quæ scripserim. Reuocabam te, frater, nè ipse Africam peteres, ac potiùs aliquem destinares: timebam te committere viæ, fluctibus credere, & solito merus maior incesserat animus. Sed & peregrinationē explicuisti, & rem ordinâsti, & veteri & sentino so (vt audio) nauigio iterùm te fluctibus credidisti. Nanque dum celeritatem aucuparis, cautelam prætermisisti, auidus nostræ gratiæ, dissimulans periculi tui. O fallax lætitia, ô incerta humanarum rerum curricula. Ex Africa redditum, ex mari restitutum, ex naufragio seruatum, putabamus iam nobis non posse eripi: sed grauiora naufragia in terris positi sustinemus. Nam quem nō potuerunt naufragia maris ad mortem deducere, strenuis natatibus euitata, eius mors cœpit nobis esse naufragio. Quid enim superest suauitatis, quibus tam prędulce decus, tam charū in his mundi tenebris lumen extinctum est, in quo non nostræ solùm familiæ, sed totius patriæ decus occidit?

Dolor publicus mors S. Satyri.

Habeo sanè vobis, fratres dilectissimi, plebs sancta, maximam gratiam, quòd non alium dolorem meum, quàm vestrûm putatis, quòd vobis accidisse hanc nostri creditis solitudinem, quòd fletum totius ciuitatis, ętatum omniū, ordinum omnium, vota nouam quadam pietate defertis. Non enim misericordiæ priuatæ dolor, sed quoddam publicæ officium & munus est gratiæ. Aut si qua vos meî tangit misericordia, quòd talem fratrem amiserim, habeo fructum vberem, habeo vestri pignus affectûs. Mâllem fratrem viuere: sed tamen publicum officiū in secundis rebus iucundius est, in aduersis gratius.

Act. 9. Luc. 7.

Neque verò mihi mediocre meritum tāti videtur officij. Neq; enim ociosè vel in Actibus Apostolorū Thabitam mortuam flentes viduæ describuntur: vel in Euangelio mota lachrymis viduæ prosequens turba funus adolescentis inducitur, cui resurrectio debebatur: illam tamen Thabitam viduæ, hunc tota ciuitas fleuit. Non ergò dubium est, vestris lachrymis Apostolorum patrocinium comparari, nō (inquam) dubium est, Christum misericordia motum, cùm vos flentes videret, etsi nunc non tetigit loculum, suscepit tamen commendatum spiritum: Etsi non appellauit corporis voce defunctum, diuinæ tamen potestatis authoritate à cruciatibus mortis, & nequitiæ spiritalis incursionibus eius animam liberauit. Etsi non resedit in loculo, qui erat mortuus, tamen requieuit in Christo. Etsi non locutus est nobis, tamen ea, quæ supra nos sunt, cernit, & quæ potiora sunt nobis, iam se videre lætatur. Per ea enim, quæ in Euangelio legimus, quæ futura sunt intelligimus: & præsentium species, indicium est futurorum. Nō oppus fuit ei resurrectione temporali, cui æterna debetur. Quid enim in hanc miseram & aerumnosam recideret labem, atq; in hanc flebilem vitā rediret, quem raptū magis esse ex tam imminētibus malis, vrgentibusq; periculis gaudere debemus? Nā si pacato seculo, bellisque cessantibus, raptum Enoch nemo defleuit, sed magis propheta laudauit, sicut de illo scriptura dixit: Raptus est, nè malitia mutaret cor eius: quanto magis nunc in-

Gene. 5. Sap. 4.

rè dicendum est, cùm ad seculi lubricum vitæ accedat ambiguum? Raptus est, nè malis incideret barbarorum? Raptus est, nè totius orbis excidia, mundi finem, propinquorum funera, ciuium mortes: nè postremò sanctarum virginum atque viduarum, quod omni morte acerbius est, colluuionem videret? Ego verò te, frater, tum vitæ tuæ flore, tum mortis commoditate beatum arbitror. Non enim nobis ereptus es, sed periculis: non vitam amisisti, sed ingruentium acerbitatum formidine caruisti. Nam qua eras sanctę mentis misericordia in tuos, si nunc vrgeri Italiam tam propinquo hoste cognosceres, quantùm ingemisceres, quàm doleres, in alpium vallo summam nostræ salutis cōsistere, ignorumq; concędibus construi murum pudoris? Qua afflictione mœreres, tam rerum discrimine tuos distineri ab hoste impuro atq; crudeli, q nec pudicitiæ parceret, nec saluti? Quonam, inquā, hæc modo ferres, q̄ nos perpeti, & fortasse, quod grauius est, spectare cogemur: rapi virgines, & auulsos à complexu parentum paruos liberos sudeflectos onerum redire, non pignorum? Quonā, inquam, modo ista tolerares, qui etiā virtimo spiritu, tuî iam fortasis oblitus, & adhuc nostrî non immemor, de cauenda incautione barbarorum nos sæpiùs admonebas, commemorans non frustrà te dixisse fugiendum: fortasse ideò, quòd nos destitui tua morte cernebas: quod non infirmitate animi, sed pietate faciebas: Etsi infirmus pro nobis, tñ firmus tibi. Qui cùm à viro nobilissimo reuocareris Symmacho tuo parente, quòd ardere bello Italia diceretur, quòd in periculum tenderes, quòd in hostem incurreres: respondisti hanc ipsam tibi causam esse vt reuocandi, nè nostro deesses periculo, vt confortem te fraterni discriminis exhiberes. Felix igitur tam opportuno obitu, quia non es in hunc seruatus dolorem. Certè felicior, quam sancta soror, quæ tuo solatio destituta, de suo pudore solicita, duobus nupèr beatis gemanis: nunc ex duobus fratribus ærumnosa, neque alterum sequi potest, neq; alterum derelinquere: cui tumulus hospitium tuus, & corporis tui sepulcrum est domus: Atque vtinàm vel hoc tutum diuersorium. Cibus in fletibus, potus in lachrymis. Cibum enim dedisti nobis panem lachrymarum, & potum dedisti nobis in lachrymis in mensuram, aut fortasse vltra mensuram. Nam quid de me loquar, cui neque mori licet, nè soli relinquam: neque viuere libet, nè à te reuellar? Quid enim mihi sine te potest esse iucundum, in quo omnis semper fuit nostra iucunditas? Aut quid diutiùs in hac vita degere iuuat, atque in terris morari, in quibus tandiù iucundè viximus, quandiù simul licuimus? Etsi esset, quod hîc delectare nos posset, sine te delectare non posset. Etsi quandò voluissemus impensè vitam producere, iam tamen sine te esse nollemus. Hæc intolerabilia. Quid enim tolerabile sine te tanto vitæ comite, tanto laborum meorum officiorumque consorte? Cuius ego casum, quò esset tolerabilior, nec præmeditari potui: ità pauebat animus de illo tale aliquid cogitare, non quò conditionem ignorarē: sed quidam votorum vsus sensum communis fragilitatis obduxerat, vt de illo, nisi secundā omnia cogitare nescirem.

Psal. 77.

Denique proximè cùm graui quodam, atque vtinàm supremo, vrgerer occasu, hoc solum dolebam, quòd nō ipse assideres lectulo, ac votiuum mihi cum sancta sorore parentis officium, morientis oculos digitis tuis clauderes. Quid optaueram? Quid rependo? Quæ vota deficiunt? Quæ ministeria succedunt? Aliud præparabam: aliud exhibere cōfratrem videre morientem. O immites & asperæ manus, quæ clausistis oculos, non iam ipse ministerium funeris, sed minister. O durā oculorum lumina, quæ potiùs quibus plùs videbam. O durior ceruix, quæ tam lugubre onus, consolabili lesequio, gestare potuisti. Hæc tu, frater, mihi iustiùs exhiberes. Hæc ego à te exfolatium capiam, qui solus mœrentem solari solebas, excitare lætitiam, mœstitudinē propulsare? Qualem te nunc ego, frater, adspicio, iam nulla mihi verba referentem, iam nullā offerentem oscula? Quanquàm ità mutuus semper vtriq; nostrûm insederit amor, vt interiore potiùs foueretur affectu, quàm forensi blanditia diuulgaretur. Neq; enim alienum quærebamus testimonium, qui tantā nostrî gratiā tenebamus. Ità virilis se vtrique nostrûm germanitatis succus infuderat, vt non blanditijs probare amorem, sed cōsanguine, quos & ipsa in amorem mutuum imago formaret. Nescio enim qua expressione mentę pietatis interno amore contenti, fucum blanditiarum non requirere videremur, qua corporis similitudine alter in altero videbamur. Quis te adspexit, qui non me

Mira similitudo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fraternæ vultudo vult ꝙ in sanctis fratribus.

visum putaret? Quotiès aliquos salutaui, qui quoniam te priùs consalutauerant, se à me iam dicerent salutatos? Quanti tibi dixerunt aliquid, qui se mihi dixisse memorarent? Quæ mihi hinc gaudia, quanta frequenter oborta lętitia, ꝙ eos errare in nobis cernerē? Quàm gratus error, quàm iucunda prolapsio, quàm religiosa fallacia, quàm suauis calumnia? Neque enim de tuis erat aliquid aut factis, aut sermonibus, quod timerem, qui mihi tua lætabar asscribi. Tamen si vehementiùs contenderent, quòd se mihi aliquid intimâsse memorarent, respondebam ridens & gaudens, Videte nè fratri dixeritis. Nam cùm oĩa nobis essent nostra cõmunia, indiuiduus spiritus, indiuiduus affectus: solùm tamen commune non erat secretum amicorum: non quô conferendi periculum vereremur, sed tenendi seruaremus fidem. Sanè si consilio pendenda res esset, erat semper commune consilium, non semper commune secretum. Nam etsi amici ità alteri nostrum dicerent, vt dicta sua ad alterutrum peruenirent: tamen scio plerunquè ità fidem secretĩ esse seruatam, vt nec fratri committeretur. Erat enim fidele indicium, & extraneo nõ esse proditum, quod non esset cum fratre collatum. His igitur tantis ac talibus bonis in excessum quendam, fateor, mentis elatus: superstitem me timere desieram, quòd illum vita crederem digniorem. Et ideò excepi plagam, quam ferre non possum. Tolerabiliora enim tanti doloris præmeditata, quàm inexplorata, vulnera.

Quis iam mœstum solabitur? Quis afflictũ leuabit? Cum quo participabo curas? Quis me ab istius mũdi vindicabit vsu? Tu enim actor negociorũ, cẽsor seruulorum, arbiter fratrũ: nõ litis, sed pietatis arbiter. Nam si qñ aliqd cũ sancta sorore mihi conferendũ fuit, vtra melior videreẽ sentẽtia, te iudicẽ sumebamus: q nullius lædere os, atq; vtriq; satisfacere gestiens, & amandi affectũ tenebas, & cẽsendi modũ: vt & vtrunq; gratum dimitteres, & vtriusq; tibi gratiam vindicares. Aut si ipse aliquid disceptandum deferres, quàm grata contentio tua? quàm sine felle ipsa indignatio? quàm seruulis ipsis coërcitio non amara? cùm te fratribus magìs deferre, quàm ex affectu diceres vindicare. Nobis enim professio repressit studia coërcendi. Immò tu frater, ab omni nos abducebas coërcitionis affectu, vindicare pollicens, & lenire desiderans. Non mediocris igitur prudentię testimonium, quę ità à sapientibus definitur: Bonorum primum esse, Deum scire, & verum illud atque diuinum pia mente venerari: illam amabilem & concupiscendã ꝓnę pulchritudinem veritatis, tota mentis charitate diligere. Secundum autem, in proximos à diuino illo fonte atque cælesti naturæ deriuare pietatem. Quod etiam mundi sapientes nostris hausêre de legibus. Neque enim deriuare ista in hominum disciplinas, nisi de cælesti illo diuinæ legis fonte potuissent.

Prudentiæ definitio.

Quid igitur obseruantiam eius erga Dei cultum prædicem? qui priusquàm perfectioribus esset initiatus mysterijs, in naufragio constitutus: cùm ea, qua veheretur, navis scopuloso illisa vado, & vrgentibus hinc atque indè fluctibus solueretur, nõ mortem metuens, sed nè vacuus mysterij exiret è vita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium sacramentum poposcit: non vt curiosos oculos insereret arcanis, sed vt fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orario innoluit collo, atque ità se deiecit in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quæsierat. Itaq; his se tectum atque munitum satìs credens, alia auxilia non desiderauit. Simul fortitudinem eius spectare licet, qui fatiscente remigio non quasi naufragus tabulam sumpserit, sed quasi fortis, ex seipso adminiculũ suæ virtutis assumpserit. Nec deseruit spes, nec fefellit opinio. Deniquè primus seruatus ex vndis, & in portum terrenæ stationis euectus, præsidium suum, cui se crediderat, recognouit: statimque vbì etiam cæteros seruulos suos, vel ipse liberauit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa desiderans, DEI ecclesiam requisiuit, vt ageret gratias liberatus, & mysteria æterna cognosceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius esse officium. Quòd si homini non referre, simile homicidio iudicatum est: quantum crimen est, non referre DEO? Est ergò prudentis, agnoscere seipsum, & quemadmodùm à sapientibus definitum est, secundùm naturam viuere. Quid enim est tam secundùm naturam, quàm referre authori gratiam? Adspice cælum hoc, nónne authori refert grariam, cùm videtur? Cæli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuũ eius annunciat firmamentum. Mare ipsum cùm sedatum atque tranquillum est, diuinę serenitatis testatur indicium: cùm mouetur, indignatio superna terrori est. Nónne omnes Dei gratiam iurè miramur, cùm aduertimus quòd

Nota de Eucharistiæ vna specie.

Ingratitudinis immanę vitium.

Psal. 18.

quòd insensibilis natura quadam sensibili ratione suos fluctus coërceat, & fines suos vnda cognoscat? Nam de terris quid loquar, quę diuino obedictes præcepto, omnibus sponte animãtibus pabulum subministrant: atq; id quod acceperint agri, velut crescentibus vsuris, multiplicatũ, cumulatumq; restituunt? Ergò ille, qui natura duce diuini rationem operis igneo mẽtis vigore perceperat, sciuit primò omnium seruatori suo gratiam esse referendam. Sed quia referre non poterat, habere poterat. Est enim huiusce modi gratię vis, vt & cùm refertur, habeatur: & habẽdo referatur. Referebat igitur gratiam, deferebat fidem. Nam qui tantum mysterij cælestis inuoluti in orario præsidium fuisset expertus, quantum arbitrabatur si ore sumeret, & toto pectoris hauriret arcano? Quem maius putabat fusum in viscera, quod tantùm sibi tectũ orario profuisset? Sed nõ ità animus fuit, vt esset incautus. Scimus enim plerosq; auiditate studij ꝓrmittere cautionem. Aduocauit ad se Episcopum, nec vllam verã putauit, nisi verę fidei gratiã: percontatusq; ex eo est, vtrumnàm cũ Episcopis catholicis, hoc est, cum Romana ecclesia conueniret. Et fortè, & ad id locorũ in schismate, regionis illius ecclesia erat. Lucifer eũ sedà nostra tunc temporis communione diuiserat: & quanquàm pro fide exulâsset, & fidei suæ reliquisset hæredes, non putauit tamen fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei ecclesiam non tenerent: cuius patiebantur velut quosdam artus diuidi, & mẽbra lacerari. Etenim cùm propter ecclesiam Christus passus sit, & Christi corpus ecclesia sit, nõ videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus euacuatur eius passio, corpusq; distrahitur. Itaq; quanuìs gratiæ fœnus teneret, & metueret tamen nominis debitor nauigare: tamen eò transire mâluit, vbì turò posset exoluere. Iudicabat enim diuinę solutionem gratię in affectu ac fide esse: quam quidem statìm vbi primùm copia liberior ecclesię fuit, implere non distulit. Dei gratiam & accepit desiderii, & seruauit acceptam. Nihil igitur ea prudentia sapientius, quę diuina & humana scernit. Nam quid spectatam stipẽdijs forensibus eius facundiã loquar? Quàm incredibili admiratione in auditorio prę fecturæ sublimis emicuit? Sed mâlo illa laudare, quę perceptis mysterijs Dei, duxit humanis esse potiora. Fortitudinem quoq; eius si quis plenìus spectare volet, consideret quotiès post naufragiũ inuicto quodam cõtemptu vitę huius materia transfretauerit, diffusasq; regiones obeundo peragrârit. Postremò, quòd hoc ipso tempore periculum non refugerit, sed ad periculum venerit, patiens iniuriæ, negligens corporis, atq; vtinàm solicitus cautionis: sed hoc ipso beatus, quòd dum licuit vigore vtilitatem ignorauit. Qua verò prosecutione simplicitatem eius edisseram? Ea est enim quædam morum temperantia, mentisque sobrietas.

Nota de Romana ecclesia.

Simplicitas quid sit.

Date, quęso, veniam, & permittite dolori meo, vt de eo mihi paulo vberiùs liceat loqui, cum quo iam non conceditur colloqui. Certè & vobis proficit, vt aduertaris nõ fragilitate quadam vos hoc officium, sed iudicio detulisse: nec misericordia mortis impulsos, sed virtutum honorificẽtia prouocatos. Anima enim benedicta omnis simplex. Tantæ autem simplicitatis erat, vt conuersus in puerum, simplicitate illius ætatis innoxiæ, perfectæ virtutis effigie, & quodam innocentium morũ speculo reluceret. Intrauit igitur regnum cælorum, quoniam credidit Dei verbo: quoniam sicut puer artem repulit adulandi, iniurię dolorem clementer absorbuit, quam clementiùs vindicauit, querelæ, quam dolo, prõptior: satisfactioni facilis, difficilis ambitioni, sanctus pudori: vt frequenter in eo superfluam magis verecundiam prædicares, quàm necessariam quæreres. Sed nunquid superflua fundamenta virtutis. Pudor enim non reuocat, sed commendat, officiũ. Itaq; velut quadam virginali verecundia suffusus ora, cùm vultu affectum proderet, si forte aliquam subitò veniens offendisset parentem, velut depressus & quasi demersus in terram, licèt in ipso nequaquàm dissimilis cœtu virorũ, rarus attollere os, eleuare oculos, referre sermonem: quod pudico quodã mentis pudore faciebat, cum quo castimonia quoq; corporis congruebat. Etenim intemerata sacri baptismatis dona seruauit, mundus corpore, purior corde, non minùs adulterini sermonis opprobrium, quàm corporis, abhorrescens: non minorem ratus pudicitiæ reuerentiam deferendam integritate verborum, quàm corporis castitate. Deniquè intantùm castimoniã dilexit, vt nec vxorem expetere: licèt in eo non solùm castitatis appetẽtia fuerit, sed etiam pietatis gratia. Miro autem modo & coniugium dissimulabat, & iactantiam declinabat: tantaque erat dissimulatio, vt nobis quoq; vrgentibus, differre magìs consortium, quàm refugere vi-

Præclara B. Satyri simplicitas.

Magna verecundia.

Seruauit baptismi innocentiã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deretur. Hoc vnum itaq; fuit, quod nec fratribus crederet, non aliqua cunctationis hæsitantia, sed virtutis verecundia.

Quis igitur non miretur virum inter fratres duos, alteram virginem, alterum sacerdotem, ætate mediũ, magnanimitate nõ imparem, ità inter duo maxima munera præstitisse, vt alterius minoris castitatem, alterius sanctitatem referret, non professionis vinculo, sed virtutis officio? Ergò si libido atque iracundia, reliquorũ vitiorũ educatrices sunt, iure castitatem atq; clementiam dixerim quasdam virtutũ parentes: Quanq; pietas quoq;, vt omnium principatus bonorum, ità etiam seminarium virtutum est cæterarum. Nam de parsimonia quid loquar, & quadam habendi castitate? Is enim non quærit aliena, qui sua seruat: nec inflatur immodicè, qui contentus est proprio. Nihil ergò aliud, nisi propriũ recuperare voluit, magis nè fraudaretur, quàm vt ditaretur. Nam eos, qui aliena quęrũt, rectè accipitres pecuniæ nominabat. Quòd si radix malorum omnium auaritia est, vtiq; vitia exuit, qui pecuniam non requirit. Non vnq; accuratioribus epulis, aut congestis ferculis delectatus est, nisi cùm amicos ad epulas rogaret: quantũ natura âtis esset, non quantum voluptati superesset, requirens. Et certè erat non pauper opibus, sed tamen pauper spiritu: quoniam ipsorum est regnũ cælorũ. De istius beatitudine nequaquàm vtiquè dubitare debemus: qui neque vt opulens exultauit in diuitijs, neque vt pauper exiguum, quod habuit, iudicauit.

Libido & ira, vitiorũ nutrimẽta.

Pecuniæ accipitres qui sint.

1. Tim. 6.

Matt. 5.

Supereſt vt ad conclusionem cardinalium virtutum, etiam iustitiæ partes in eo debeamus aduertere. Nam etsi cognatæ sint inter se, cõcretęq; virtutes, tamẽ singularũ quędã forma & expressio desideratur, maximeq; iustitiæ. Ea enim sibi parcior foris tota est, & quicquid habet, quadam inclementia sui, dum rapitur amore communi, trãsfundit in proximos. Sed huius multiplex species. Alia erga propinquos, alia erga vniuersos, alia erga Dei cultum, vel adiumentum inopum. Itaque qualis in vniuersos fuerit, prouincia. lium, quibus præfuit, studia docent: qui parentẽ magis fuisse proprium, quàm iudicẽ lorebantur, gratum piæ necessitudinis arbitrum, constantem æqui iuris disceptatorem. Inter fratres autem qualis fuerit, licèt omne hominum genus beneuolẽtia compleꝺeretur, indiuisum patrimonium docet, nec distributa, aut delibata, sed reseruata hæreditas. Et enim pietatem sibi causam esse negauit testandi. Nam hoc quoq; vltimo sermone signauit, cùm quos dilexerat commendaret, sibi nec vxoris arbitrium fuisse ducendæ, nè à fratribus diuelleretur: nec testamenti faciendi voluntatẽ, nè nostrũ in aliquo arbitrium lęderetur. Deniquè & oratus, & obsecratus à nobis, nihil tamen condendũ putauit, non oblitus pauperũ, sed tantũ obsecrans esse tribuendũ, quantum nobis iustum videretur. Quo vno satis & diuini timoris expressit indiciũ, & humanę edidit religionis exemplum. Nam quod pauperibus contulit, Deo detulit. Quoniam qui largitur pauperi, Deo fœnerat: & postulando quod iustum est, non exiguũ, sed totũ, reliquit. Hęc enim est summa iustitiæ, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in ęternum. Ergò dispensatores nos, non hæredes, religat. Nam hęreditas successori quæritur, dispensatio pauperibus obligat. Vndè nõ immerito quantus fuerit, hodiè quoquè per vocem lectoris paruuli spiritussanctus expressit: Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vanum animã suam, nec fecit proximo suo dolũ. Hęc est generatio requirentium Deũ. Hic ergò & in montem Domini ascender, & in tabernaculo habitabit Dei: quia ingressus sine macula, operatus est iustitiã, locutus est veritatem, non decepit proximum: nec pecuniam fœneratus est suam, qui semper voluit recuperare hęreditariam. Agnosco oraculum: quod enim nulla ordinatio, nulla dispositio, spiritus reuelauit.

Noluit testamentum facere.

Matt. 5.

Prou. 19.

Psal. 111.

Psal. 23.

Iustitia S. Satyri.

Quid verò illud recensẽã, quòd supra ipsam iustitiam pietate progressus, cùm quędam incubatori communiũ fructuũ, mei cõtemplatione muneris putaret esse tribuenda, lætitatis me iactabat authorem, portionis suæ lucrũ ad cõmune consortiũ conferebat? Hęc & alia, quæ mihi tunc erant voluptati maximę, nunc recordatione doloris exaspe rant: Manent tamen, eruntq; semper, nec tanq; vmbra prętereunt, neq; virtutis gratia cum corpore occidit, nec idem naturę meritorumq; finis: licèt ipsius naturę vsus nõ in æternũ occidat, sed temporali quadã vacatione requiescat. Talibus igitur perfunctũ virtutibus, ereptũ periculis, desiderio magis quàm amissiõe flebo. Suadet enim ipsa opportunitas mortis, vt prosequendũ magis gratia, quàm dolendũ putemus. Scriptũ est enim, in cõmuni dolore propriũ vacare debere. Neq; enim prophetico sermone vni illi mulie-

Non idẽ naturę atque meritorum finis.

ri, quæ figuratur, sed singulis dicitur, cùm ecclesiæ dictum videtur. Dicit ergò & ad me, & dicit scriptura cęlestis: Hoccine doces, sic instituis Dei plebẽ? An nescis, quia exemplũ tuũ, periculum cęterorũ est? Nisi fortè exauditũ non esse te quereris. Primum istud arrogãtis est impudentię: mereri non velle, quod multis etiã sanctis negatũ nóueris, cùm scias quia non est personarum acceptor Deus. Nam etsi misericors Deus, tamen si semper exaudiret oẽs, nõ iam ex voluntate libera, sed ex quadã velut necessitate facere videretur. Deindè cùm oẽs rogent, si exaudiret omnes, nemo ergò moreretur. Pro quãtis quotidiè rogas? Nunquid cõstitutio Dei, contẽplatione soluenda est tuî? Cur ergò non impetratũ aliquandò doles, quod nõ semper impetrabile esse cognoscis? Stulta, inquit, 4. Esdr. 10. scias quia non est personarum acceptor Deus. Nam etsi misericors Deus, tamen si super omnes mulieres, nónne vides luctũ nostrũ, & quæ nobis cõtigerunt? Quoniã Sion mater nostra omniũ, in tristitia cõtristatur, & humilitate humiliata est. Lugete validissimè & nunc, quoniam oẽs lugemus: & tristes estote, quoniã omnes cõtristati sumus. Tu enim contristaris in fratre. Interroga terram, & dicet tibi, quoniã hæc est, quę debeat lugere tantorũ superstes germinum: Et ex ipsa, inquit, initiò oẽs nati: & alij venient, & ecce penè omnes in perditionẽ ambulant: & in exterminium fit multitudo eorum. Et quis ergò debet lugere magis, nisi quæ tam magnã multitudinẽ perdidit, quàm tu, qui pro vno doles? Absorbeat igitur nostrũ dolorẽ cõmunis dolor, & acerbitatẽ proprij mœroris excludat. Non enim dolere debemus eos, quos cernimus liberatos. Neq; enim ociosè tam sanctas hoc tẽpore animas corporeis vinculis reminiscimur absolutas. Nanq; vebat diuino iudicio tam graues viduas ità vno tẽpore defunctas videmus, vt profectionis quidam videatur excessus, non mortis occasus: nè veterana emeritis stipendijs pudicitia diutiùm diù seruati pudoris incideret. Quos gemitus mihi, quos dolores tam acerba exortum recordatio? Et si mœroribus non vacabãt, tamen in ipso dolore priuato, in ipso tanamissio flore meritorũ, cõmunis quędam naturę me cõditio solabatur: defixusq; in vno dolor, acerbitatẽ publici funeris domesticę specie pietatis obduxerat.

Repeto ergò, sacra scriptura, solatia tua. Iuuat enim tuis prœceptis, tuis sentẽtijs immorari. Quia facilius est cęlũ & terrã ptĕrire, quàm de lege vnũ apicem cadere. Sed iam audiamus, quę scripta sunt: Nunc, inquit, retine apud temetipsum dolorẽ tuũ, & fortiter fer qui tibi cõtigerũt casus. Si enim iustificaueris terminum Dei, & filium tuum recipies in tempore, & in mulieribus collaudaberis. Si hoc ad mulierẽ, quanto magis ad sacerdotes? Si de filio, non vtiq; absurdum etiã de fratrum amissione talia memorari: quanq; si mihi fuisset filius, nunq; eũ ampliùs dilexissem. Nam sicut in obitu liberorũ effusi labores, susceptí frustrà dolores, mœrorẽ videntur augere: ità etiã in fratribus consuetudinis vsus atq; collegij, acerbitatem doloris accendũt. Sed eccè dicentẽ scripturã audio: Noli facere hunc sermonẽ, sed cõsenti persuaderi. Qui enim fles casus Sion, & consolare propter dolorem Hierusalẽ. Vides enim, quia sancta nostra contaminata sunt, & nomen, quod nominatũ est sup nos, penè ꝓphanatũ est: & iuuenes nostri contumeliã passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Leuitę nostri in captiuitate fuerũt, & mulieres nostræ coraminatę sunt, & virgines nostræ vim passæ: & iusti nostri rapti, & paruuli nostri proditi sunt, & iuuenes nostri seruiẽrunt, & fortes nostri inualidi facti sunt. Et quod oĩm maius signaculũ Siõ, quoniã resignata est de gloria sua nunc, & tradita est manibus eorũ, qui nos oderunt. Tu ergò excute multã tuã tristitiã, & depone abs te multitudinem dolorũ, vt tibi repropitietur fortis, & requiẽ faciat tibi altissimus requietione dolorũ.

1. Esdr. 10.

Ibidẽm.

Cessabũt igitur lachrymæ. Parendum est enim remedijs salutaribus, quia debet aliqd inter fidos & perfidos interesse. Fleant ergò, q spem resurrectionis habere non possunt: quàm non sententia Dei eripit, sed fidei inclementia. Interfit inter Christi seruulos, idolorumq; cultores: vt illi fleant suos, quos in ppetuum existimant interisse. Illi nullas habeãt lachrymarũ ferias, nullã tristitiæ requiẽ cõsequantur, qui nullã putãt requiẽ mortuorum. Nobis verò, quibus mors non naturę, sed vitæ istius finis est, quoniã in melius ipsã natura reparatur, fletus omnes casus mortis abstergat. Certè si illi sibi aliqua solatia repererunt, qui finem sensũs defectumq; naturę, mortem arbitrati sunt: quanto magis nos, quibus meliora post mortẽ ꝓmia bonorum factorũ cõscientia pollicetur? Habẽt gentiles solatia sua, qa requiẽ malorũ oĩm, mortẽ existimant. Et vt vitę fructu carẽt, ità etiã caruisse se putãt oĩni sensu & dolore pœnarũ, quas in hac vita graues & assiduas sufferunt. Nos verò vt erectiores ꝓmio, ità etiã patientiores solatio esse debemus. Nõ enĩ finem. Nos verò vt erectiores ꝓmio, ità etiã patientiores solatio esse debemus. Nõ enĩ amittũ, sed pręmittũ videntur, quos non absumptura mors, sed æternitas receptura est.

Mors pijs nõ naturę, sed vitę huius finis est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ceſſabunt ergò lachrymæ,aut ſi ceſſare non poterunt,in communibus lamentis flebo te, frater:& ſub dolore publico,domeſticos gemitus tegam. Nam ceſſare qui poterunt,cùm ad omnem ſonum nominis tui lachrymæ ſurrepant,vel cùm vſus ipſe recordationem excitat, vel cùm affectus imaginem repræſentat, vel cùm recordatio dolorem renouat? Quandò enim dees,qui tãtis officijs repręſentaris?Ades, inquam,& ſemper offerris:& toto te animo ac mẽte complector,adſpicio,alloquor,oſculor, compręhendo,vel in ipſa quiete nocturna, vel in clara,cùm reuiſere & ſolari dignaris mœrentem.Deniquè ipſæ iam noctes,quæ quasì moleſtiores,viuẽte te, videbantur,quòd mutui conſpectûs copiam denegarent:ipſe iam ſomnus,colloquiorum noſtrorum dudùm interruptor inamabilis,dulcis eſſe iam cœpit,quia te mihi reddidit.

Etiã clara luce ſæpè S. Satyrus appáret fratri ſuo.

Non igitur miſeri,ſed beati,quorum nec præſentia deficit, nec cura minuitur,& augetur gratia. Etenim ſomni ſimilis imago mortis. Quòd ſi in qete nocturna vinculis adhuc corporeis inhærẽtes,& quasì inter carceraria religatę clauſtra mẽbrorum, poſſunt tamen animæ altiora & diſcreta perſpicere: quanto magìs ſpectant hæc, cùm iam puro æthereoque ſenſu,nulla corporeę labis impedimenta patiuntur? Meritoque mihi conquerenti,vrgente quodam iam in occaſum die,quòd non reuiſeres quieſcentem: totus omni tempore indiuiduus,aſſiſti,ità vt illo perfuſus ſopore membrorum, cùm ego vigilarem tibi,tu viueres mihi,dicerẽ: Quid eſt mors,frater? Nam certè nullis à me ſeparare momentis. Ità enim vbiquè præſtò eras, vt quam in iſtius vitæ vſu habere copiam nequibamus,nunc nobis ſemper & vbiq; præſtò ſit.Nam tunc vtiquè omnia præſto eſſe non poterant:nec enim compiexiones noſtræ, conſpectuſq; & oſculorum corporaliũ ſuauitates,locis omnibus & omnibus temporibus ſuppetebant.Animorum imagines ſemper nobiſcum erant, etiam quandò non eramus vnà : quę ne nunc quidem occiderunt,aſſidueque aduolant,quo maiore deſiderio,eo maiore copia. Teneo igitur te,frater,nec mihi te aut mors,aut tempus auellet.Ipſę dulces lachrymæ ſunt:ipſi fletus iucũdi,quibus reſtinguitur ardor animi,& quasì relaxatus euapórat affectus. Neque enim ſine te eſſe poſſum, aut tuî non meminiſſe vnquàm : aut meminiſſe ſine lachrymis. O amari dies,qui interruptam copulam pródidiſtis.O flebiles noctes, quę tam bonum cõſortem quietis,& indiuiduum mihi comitem perdidiſtis.Quas ederetis cruces,niſi ſe offuderet imago præſentis,niſi viſiones animi repręſentarent,quem ſpecies corporis denegaret?Iamiam frater animo meo chariſſime,quanquàm immaturo deceſſeris obitu,beatus tamen qui iſta nõ ſuſtines,nec amiſſum fratrẽ mœrere compelleris,quẽ abſentem diù ferre non poteras,ſed recurſu celeri reuiſebas. Quòd ſi tunc ſolitudinis meæ tædia repellere,mœſtitiam fraternę mentis ableuare properabas: quanto nunc crebriùs afflictum animum debes reuiſere, & ex te conceptum, per te lenire, mœrorem ? At mihi tamen dat aliquas officij vſus inducias, & obſequij ſacerdotalis intentio abducit animum.

De ſancta verò ſorore quid fiet?Quę licèt diuino metu pietatem temperet, rurſùs tamen ipſum pietatis dolorem ſtudio religionis accendit. Strata humì, & totum gremio ſuî complexa tumulum,laborioſo feſſa inceſſu,triſtis affectu, dies noctesque mœrorem integrat.Nam licèt fletum plerunquè ſermone ſuſpendat,in oratione renouat.Et quanuis ſcripturarum memoria conſolationes ſerentibus præcurrat, flendi tamẽ deſiderium precandi aſſiduitate compenſat, lachrymarum vbertatem tunc præcipuè, quandò nemo interrumpere poſſit, inſtaurans.Ità quod miſererис,habes: quod reprehendas, non habes.Flere enim in oratione,virtutis eſt.Et quanquàm iſtud familiare virginibus,quibus mollior ſexus, tenerior affectus contuitu communis fragilitatis, in lachrymas etiã ſine domeſtici ſenſu doloris exuberat:tamen cùm maior cauſa mœrendi eſt,finis mœroris excluditur.Deeſt igitur conſolandi via,quia ſuppetit excuſandi gratia. Neq; enim poſſis prohibere, quod doceas,præſertim cùm religionis adſtruat lachrymas, nõ doloris:& communis ſeriem deplorationis,metu pudoris obtexat.Conſolare ergò, qui potes adire animum, penetrare mentem.Cernat te eſſe præſentem,ſentiat non eſſe defunctum: vt cuius ſecura de merito,eius functa ſolatio, diſcat pro eo non grauiter dolere, qui ſe admonuerit non eſſe dolendum.

Marcellina valdè dolet obitu fratris Satyri.

Sed quid ego te morer,frater?quid expectem,vt noſtra tecùm commoriatur & quaſi conſepeliat oratio?Licèt ipſa ſpecies & exanimis corporis forma ſoletur, oculosq; manens gratia & permanens figura demulceat:nihil,inquã,moror. Procedamus ad tumulũ. Sed

Sed priùs vltimum coram populo vale dico, pacem prædico,oſculum ſoluo.Præcede ad illam cõmunem omnibus & debitam, ſed iam mihi præ cęteris deſiderabilem, domum. Para hoſpiti conſortium: & quemadmodùm hîc omnia nobis fuêre communia,ità illic quoquę ius diuiduum neſciamus. Nè, quæſo, cupientem tuî diù deſeras: properantem expecta, feſtinantem adiuua:& ſi diutiùs morari tibi videbor,accerſi. Neque enim vnquàm prolixiùs abfuimus à nobis: tu tamen ſolebas reuiſere. Nunc quoniam tu redire iam non potes, nos ad te ibimus,æquum eſt vt officium rependamus,ſubeamus vicem. Nunquàm nobis fuit vitæ conditio diſcretior. Semper aut ſanitas, aut ægritudo communis,vt cùm alter ægreſceret, alter in morbum incurreret : cùm alter reualeſceret, vterque conſurgeret. Quomodò ius noſtrum amiſimus?Et nunc conſortium ægritudinis fuit,quomodò mortis conſortium non fuit? Tibi nunc,omnipotens Deus,innoxiam commendo animam: Tibi hoſtiam meam offero. Cape propitius & ſerenus fraternum munus,ſacrificium ſacerdotis.Hęc meî iam liba prępmitto. In hoc ad te pignore venio: non pecuniæ, ſed vitę pignore: nè me diutiùs reſidere facias tanti fœnoris debitorem. Non mediocris eſt fraterni amoris vſura,nec vilis naturę ſors, quam cumulauit incrementum virtutis.Poſſum ferre,ſi citò cogar exoluere.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM TROPHIMI, SABBATII, ET DORYMEDONTIS: *authore Simeone Metaphraſte.*

MPIO Probo tenente ſceptra Imperij Romanorum, Vicarij magiſtratu Antiochiæ fungebatur Atticus, quem etiam vocabant Heliodorum. Cùm peragereтur aũt exitialis natalis Daphnæi Apollinis, Antiochia quidem, vt eſt conſentaneum, in tripudijs, ebrietatibus & ſacrificijs totum diem tranſigebat. Illo autem die ex externa regione aduenientes Trophimus & Sabbatius, viri pij & adoratores veritatis, ſed quorum nondùm erat manifeſta pietas, cùm animarum tantam adſpexiſſent captiuitatem, grauiter & ex imo pectore ſuſpirans Trophimus : Deus, exclamauit, (voci quoquè commixtis lachrymis) qui verbo quidem ex ijs, quæ non erant, vniuerſum conſtituiſti, hominem autem ad imaginem tuam propria manu es fabricatus, tu benignè adſpice, & cripe iſtos à manu aduerſarij. Hæc Deo dixit Trophimus. Repentè autem eum cum Sabbatio compręhendunt quidam ex gentilibus, & ducunt ad Vicarium. Qui cùm eum coràm curâſſet ſiſtendum, loco qdem ſtatìm ſeparat à ſe inuicèm, quos non poterat ſpiritu ſeiungere. Rogat autem priùs Trophimum, quodnam eſſet ei nomen, quę vitę conditio,& quę religio. Vir autem diuinus:Nomen quidem meum,ait,ab ipſo ortu eſt Trophimus. Cùm verò ab initio ingenuus eſſem & liber natus,non ſine probro ac dedecore ſeruij peccato : ſed rurſùs mei Chriſti baptiſmate recepi primã illam ingenuitatem & libertatem.

Vicarius verò, Quamnam autem, inquit, ſequeris religionem? Iam quidem dixi,inquit Trophimus. Sed audi adhuc apertiùs : Sum Chriſtianus, Chriſti ſeruus : & vtinàm Chriſti eſſem victima. Ille autem : Hoſpéne es, inquit, an indigena? Hoſpes, qui erat orbis terrarum hoſpes, reſpondit. Legiſti, inquit Præſes, quæ Imperatoria decreuit potentia? Legi, inquit Trophimus : Sed hæc nihil ad nos : nam inter dæmonum deceptiones,& pietatem multum intereſt: & tantum, quantum, vt arbitror, inter diem & noctem. Hęc ira replent Heliodorum : & ſtatìm iubet eum nudatum,à quatuor extendi,& verberari vehementiùs. Atque ei quidem, fera quauis crudeliùs, corpus flagellis exarabat: illinc autem fluentes riui ſanguinis, ſubiectum ſolum altè reddebant purpureum: & interim,Sacrifica infelix,dicebat Heliodorus, neque maledictis inceſſe deos & ſuperatorem. Annę carnes qdem tuas vides paulatìm diſſolui,& diffluere? Ille autem: Ego quidem intuens,magis miſereor tuæ calamitatis,quòd cùm ſis homo, habes animam feram agreſtiorem, nullam in tuam cognationem oſtendens humanitatem. Ego autem

Natalem Apollinis colunt Antiochẽi.

Trophimꝰ & Sabbatius compræhenduntur.

Libera ſ. Trophimi confeſsio.

Verberatur durisſimè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quomodò potui Christi mei virtute,ferre plagas citra moleſtiam,& cum gaudio:ità etiam horum ſpectaculum exiſtimo eſſe oculorum delicias, eorum, quæ ſperantur, expectatione,ſenſum dolorum auferente.Et alioquì animam ſcit expurgare ab omni macula hic ſanguis, qui propter Chriſtum effunditur, qui eſt ei veluti quoddam diuinum lauacrum. Hæc cùm in ipſo tempore tormenti vidit Vicarius philoſophātem martyrem, eum quidem in preſentia punire ſtatuit intermittere: ſuaſione aūt potiùs eum aggredi & adhortationibus.

Cùm itaque eum curâſſet coram ipſo ſiſtendum: Dijs ſacrifica,dicebat,Trophime: alioquì te ad Dionyſium Perēnium,Phrygię Salutaris præſidem,trāſmittam. Erat enim is crudelitate inſignis. Non mea referet, inquit Trophimus, à téne, an ab illo interimar. Nam ſeu Heliodorus, ſeu Dionyſius me puniat, eadem mors me manet. Idem enim eſt vtriſque ſcopus & inſtitutum, punire & de medio tollere eos, qui conſtituerunt colere pietatem. His vehementer commotus Heliodorus, in ligno ſuſpendit Trophimum: & eum circunſiſtentes protinùs carnifices,illius latera immaniter diſcerpebant:& ſubibāt ad ipſa vſque interna viſcera. Ille autem magìs conſeruabat accuratum charactērem philoſophiæ:Domine,ſer opem famulo tuo,leniter dicens & placidè. Preſes itaque Heliodorus videns inſignem athletę fortitudinem, cùm non poſſet lucem illius verborum intueri,vt qui animę cęcutiret oculis: Vbì eſt,dicebat, ô Trophime,Chriſtus ruus? Ille autem: Meus,dicebat,Chriſtus neque à me diſcedit,& ſemper adeſt omnibus,qui eum inuocant in veritate.Eſt autem hoc quoquè ex eo euidens,quòd nos facilè feramus dolores.Qui enim fieret,vt humana natura ferret tam graues cruciatus, ſi non ei diuinum adeſſet auxilium? Hæc cùm dixiſſet,athletam carcer ſuſcipit: in quo tum alia cruciatur afflictione, tum etiam extenditur in quatuor foraminibus ligni ad torquēdum comparati,vt ne minimum quidem poſſet reſpirare.

Atrociſſimè eius latera dilacerantur.

In carcere immaniter cruciatur.

Ad tribunal autem poſt ipſum introducitur egregius Sabbatius. Ei autem ſtatim dicit Præſes: Non rogo,an ſis Chriſtianus,(Hoc enim verbum adeò auerſabatur, vt nec id vellet quidem audire,quoniam nec æger oculus ſuſtinuerit videre lucem gratam omnibus) ſed dic primùm,quænam ſit tua dignitas.Sabbatius autem: Mihi,inquit,ô Iudex,& dignitas,& patria,& gloria,& facultates Chriſtus eſt Dei filius ſemper viuens,cuius prouidentia hoc vniuerſum regitur & gubernatur. Iudex autem libero martyris reſponſo arbitratus ſe eſſe extrema affectum cōtumelia,ei impingit alapam,acclamans: Reſpondeadpropoſitum:& priuſquàm tormentorum facias periculum,procede, & dijs ſacrifica. Poſteà enim ſacrificare erit ingratum, & non adeò acceptum, & alioquì præcedens tormentū detrahit de gaudio,quod poſteà cōſequitur. Sabbatius verò: Caducæ,inquit, & fluxæ voluptatis, ô Iudex, vel ſola perceptio eſt lubrica & periculoſa. Quòd ſi etiam conſequentem habet impietatem, quantum malum? Quamobrèm ſunt mihi meliora, quæ ſuſcipiuntur propter Chriſtum, ſupplicia. Ea enim reſeruant, & habent perpetuas, & quæ ſemper manent, remunerationes. Res autem veſtræ quo maiori afficiunt voluptate, tanto maiori dolore afficient. Atque vtinàm pari tempore : ſed breui quidem tempore,atque adeò momento temporis delectant,immortali autem & ſempiterna afficient moleſtia.

Iudex impingit alapam Sabbatio.

His efferatur & acri ira mouetur Præſes:& in ligno qdem ſublimè tollit athletam,atque vngulis ferreis diſcerpit latera: Oſſa autem emouet & elocat: & ipſe tangit intecti-na. Propter hęc ergò triſtem & dolore affectum contemplatus martyrem: Si eſt tibi,inquit,ô Sabbati,iucūdum pati propter Chriſtum,vndenàm ſunt gemitus, & hę calidæ lachrymæ? Vt ſcias,inquit martyr,quantùm ego rem fitio,& quanti facio pati propter illum.Nam etsì accipiam ſenſum grauiſſimi doloris,adeò vt & apertè mihi erumpant lachrymæ,& feram grauiter,adhuc tamen vehementiori eius amore teneor,& ne ſic quidem volo deſiſtere à ſuſcipiendis pro ipſo laboribus. Hęc dicebat, & corpus dilaniabant vngulæ,acriorque & vehemētior dolor cor penetrabat. Cùm aūt iam ad terram carnes defluxiſſent,& nuda oſſa eſſent relicta, & ventrem tormentū confeciſſet & inteſtina,nec haberent carnifices,quid tangerent, cùm non eſſet ſubiectum, è ligno quidem deducitur athleta.Cùm aūt parùm abductus eſſet extra ſtadium,Deo tradit animam.

Sabbatij latera diſcerpuntur.

O crudelem tyrannum.

Sabbatius reddit animam.

Cùm ergò tam preclarè decertâſſet Sabbatius, & longo interuallo cuaſiſſet ſuperior, ideò de Trophimo ſpem abijciens Prçſes, ad Perennium Dionyſium,Phrygię Salutaris Preſidem,cuius etiā priùs meminimus,eum ſtatuit mittere. Et cùm quot tormētis ab eo ſubiectus eſſet ſcripſiſſet, & quemadmodùm lictoribus longè euaſiſſet fortior, & quòd ſolum Chriſtum colens, illorum deos rideret & nihilifaceret: cumque calceos ferreos clauos acutis & ſubtùs, & ex obliquo confixos, martyricis illis Trophimi pedibus priùs ſubijci iuſſiſſet,& clauos per pedes tranſegiſſet,iubet deindè agi in Phrygiam. Hîc enim dicebatur verſari Dionyſius. Ille autem lubenter, & cum gaudio clauos ſibi ſubijciens, longè præcedebat conſequentes pedites, & ſimul currentes equites. Non enim dolor poſſimi potuit generoſum illius animū vincere:ſed leues potiùs ei addebat alas, firmioremque reddebat & conſtantiorem.

Nota inſignem crudelitatem.

Idem S. Trophimi fortitudinem.

Confecto itaque trium dierum itinere,veniūt Synadem Phrygiæ ciuitatem. Hîc cùm Heliodori literas legiſſet Dionyſius, & intellexiſſet quemadmodùm ſe haberent ſinguli:iuſſiſſet autem martyrem ſiſti ad ſuum tribunal: Tu es,inquit,Trophimus? Martyr vero,Ego,inquit,Trophimus vocor,ſumque ſeruus Chriſti veri Dei, in quem qui crediderunt,nequaquàm afficiētur pudore. Quid tu,inquit ille,in his adhuc perſiſtis: inanemq; & vanum hūc inuocas Chriſtum,qui multis fuit cauſa mortis? Sed & ſi non priùs, at nūc ſiſtem,dimiſſa in ipſum fiducia,dijs ſacrifica,mortem effugiens:& lucrare vitam preſentem.Generoſus autem excipiens Trophimus: Mortem quidem,inquit,nec ſi velim effugerem:Nam etsì nō tu eam,at natura omninò afferet,& ei,quæ debētur, exoluam,cùm ſim homo.Licet aūt ea vitam comparare perpetuam, quæ longo interuallo ſuperat hāc fluxam & caducam, quod ad voluptatem attinet & beatitudinem: adeò vt quę ſunt illius vitæ,nec poſſint cerni oculis, nec audiri auribus,nec in cor hominis aſcendere.Hui-us ergo vitæ ſum nunc magno amore captus:& magnas tibi habeo gratias,quòd me illuc properantem,vrgeas per eam,quam minitaris,mortem.

1.Cor.2.

Tunc totus in eum iram ſpirans Dionyſius, iubet à quatuor extenſum crudis boum neruis verberari:& continuò dum verberaretur(Neſcit enim vitium differre & cunctari)Dic ſolùm,aiebat,Trophime, dijs ſacrificabo, & ilicò à malo liberaberis. Ille autem vehementiùs illius exiſtimabat,tanquàm vocem ſpinarum ſub lebete.Sciebat enim,quòd quanto grauiora eſſent ſua certamina, tanto ſe victorem futurum clariorem, & eo ſplendidiorem habiturum coronam.Quid ergò facit ille? In eum excogitat nouum modum inſolitum,vt inuſitato ſupplicio perturbaret athletam. Cùm acetum ſinapi contemperaſſet,infundit naribus martyris. Ille autem apertè oſtendit ſe nullam omninò accepiſſe mutationem ex acerbiſſima illa temperatione.Dedecus ergò non ferens ſceleſtus,ligno aliquot athletam per eos,qui inſeruiebant eius iniquitati,& latera dilaniauit: & cùm in profundos ſulcos diſſecuiſſet,ſanguinis deduxit fluuios. Ille autem quo altiùs ſublatus eſt à terra,eo magis videbatur Deo eſſe propinquus:&,multæ,dicebat,afflictiones ſubijci iuſſiſſet,& ex eis omnibus liberabit eos Dominus. Dionyſius autem cùm hæc audiuiſſet:Vana te ſpes, inquit, Trophime, & leuis cogitatio malè perdunt. Quis enim ad te venit ę cælis,à præſentibus malis liberaturus? Sed multa,tibi ſuadeo,verba dimittens, & vanum,quam dicis,felicitatem,accedens dijs ſacrifica. Sic enim tibi proderis, & non aliter.Nam hæc ſunt ſolùm ſtrepitus,qui effunduntur in aures.His ille auditis,irridebat Præſidis improbitatem,&,Nūquàm,aiebat, ô Dionyſi,dum ero apud me, meum Deum, qui eſt verus & viuus,negauerim. Si eſt ergò tibi facile trāsformare homines,& alios facere ex alijs, expecta fore, vt ex me aliquid fortè audias contrarium. Nam ego quidem ſum idem,qui nunc,Trophimus,obliuiſcar citiùs eſſe homo, quàm meum ignorarim Dominum & creatorem.

Latera martyris ſulcantur. Pſal. 35.

Mira conſtātia eius.

Præſes autem: Perindè nobis reſpondes,ô Trophime, atquè ſi tibi ſuaderemus, non deſiderę à confeſſione : ſed in eiſdem perſeuerare, & amplecti Chriſtianiſmum. Et conuertis ad lictores : Vehementiùs, inquit, ſi quo modo tandèm ab his deſiſtat nugis. Illi autem patiebatur quidem, & corpus ei conſumebatur : vigebat verò ac florebat alacri promptoque animi ſtudio, & pro pietate decertabat vehementer. Eum autem ludibundi Præſes : Nondùm, inquit, ſenſiſti,ô Trophime,tormenta? Martyr autem : Iam, inquit, ſcio te magis ſentire perpeſſionem : apertè enim oſtendis,iram in te magnam concipere tyrannidem. Mihi verò quo magis corpus conſumitur, eo magis ſoluitur à vinculis, liberaturque omninò, & fit anima diuinior. Non enim manens in corpore cum eo moritur : ſed tranſit ad ea quæ deſiderat, & propriam recipit hæreditatem. Ille quidem hæc dicebat : lictores autem ſe inuicèm alter alterum excipientes grauiores dolores afferebant. Ille autem : Adſpice de cælo, & me libera, dicebat, Deus,

Noui cruciatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus,de laqueo venantium. Quoniam tu es patientia mea Domine. Et hoc solo verbo valdè percussit caput Præsidis, & in beatum suum caput vniuersam vim illius mouit & insaniam. Itaque cùm salem iniecisset in acetum, & huius acrimoniam illius temperasset salsedine, iussit ea infundere in vulnera martyris, sic arbitrans se expugnaturum athletam pietatis. Quòd si non expugnauero, aiebat, at imbecilliorem eum reddam ad futura. Sed qui comprehendit sapientes in astutia eorum, id, quod excogitauerat, conuertit aduersùs illius malitiam. Et martyr: Sic, dixit, ó Præses, corpus meum non diffluet, nec peribit: immò contrà, sal quidem ipsum conseruabit sanum, & confirmabit, & corroborabit aduersùs tuos insultus, adeò vt ipsos superet, & calliditatem vincat aduersarij. Tunc cùm seipso Iudex euasisset sæuior, iubet lampades admoueri lateribus egregij martyris: Vt quę restant, aiebat, carnes ignis consumat. Atque igne quidem minuebatur & consumebatur caro: martyri autem magis vigebat, crescebatque animi institutum. Et videbatur quidem sentire externam flammam: flagrabat autem cor eius maiore Christi desiderio.

Sal aceto immixtũ, in martyris vulnera iniicitur.

Lampades vruntur eius latera.

Hęc postq̃ oĩa simul fortiter tulisset Trophimus, admirationeq; ac stupore totũ affecisset Dionysium, è ligno qdem deponitur: traditur aũt carceri, ne eum quidẽ benignum assecutus, sed in ligno inclusus, & nec tibias qdem valens extẽdere. Quidã aũt Dorymedon, vir q & colebat pietatẽ, & exercebat virtutẽ, & inter senatores primũ tenebat locũ, ingrediẽs in carcerẽ, & curã gerebat martyris, & abstergebat vulnera, & saniem emũdabat: deindè linteis inuoluebat & alligabat, atq; ei oẽm aliã adhibebat curationem. Erat quo quidẽ tẽpore latebat hęc faciẽs: posteà aũt cùm venissent Dioscoria, id est, festũ Castoris & Pollucis, & Synade dies festus pręclarè celebraretur, festo qdem intererat vniuersus Senatus, solus aũt aberat Dorymedon. Deindè cùm Pręses eum accersisset, ne sic quidem accessit, significans q̃, cùm esset Christianus, minimè eum oporteret sacrificare simulacris & dęmonibus. Cùm ergò fuissent hęc renũciata Dionysio, vel inuitum eum adducit per satellites, & rogat causam, propter quam nõ venisset ad festum, idq; ab eo accersitus. Ille autem: Ad alia quidem, inquit, ó Pręses, in quibus nihil detrimenti accepturа est anima, nunquàm non vẽni, si tu me vocâsti, neq; vllam attuli excusationem. Vbi autem res spectat ad detrimentum animæ, & à Deo alienationem, non ego, qui non accessi, sum causa quòd non accesserim, sed is, qui ad ea vocat.

Dorymedon Senator pijssimus.

Dorymedon it in carcerem.

Cùm hæc autem audijsset Præses, quæ de Dorymedonte ne sperâsset quidem vnquàm, ne si Deus quidem prædixisset, valdè quidem fuit obstupefactus. Et cùm propter rem inopinatam ne plures quidem potuisset cum eo conferre sermones: Interim, inquit, eum teneat custodia. Crastino verò considerabimus, quomodò res eius se habeant. Atque ille quidem venit in carcerem, tanquàm in quandam palæstram: Dionysius autem, quibusdam ex suis ad eum missis, conabatur adducere eum ad pœnitentiam. Quos torue & truculenter martyr intuens: Discedite à me, dixit, omnes qui operamini iniquitatem: & continuò tacuit, & erat tanquàm homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Die autem sequenti cùm sedem iudicialem asscendisset Dionysius, accersit Dorymedontem: &, Indignè, inquit, Senator, quidnam herì tibi acciderit, aut quid tibi venit in mentem, vt & deos abiurares, & edicta respueres Imperatoria? Turpéne tibi esse videtur in eundem, in quem nos, referri ordinem, & deos honorare communiter, & huius Senatûs videri primus, cuius si vel minimam partem fuerit assecutus aliquis valdè ambitiosus, præclarè secùm actum esse duxerit? Sed non sunt hæc, inquit ille, magna ei, qui Deum solum diligit, & visione apprehendit eam, quæ est apud ipsum, pulchritudinem & splendorem, qui manet sanctos. Quid enim mea refert Tyranni appellatio, & chlamys florens alienis coloribus, & in Senatu elatè loqui & cum authoritate, & deus inanimus, & dea cum eo cohabitans, lapis fortasse, vel æs, artificio manuum fabricata, sedens fortasse, vel stans: quòd si velit etiam artifex, iacens, & pariens, aut in alio etiam manens habitu? Sunt hæc turpia, si vel solùm veniant in mentem, & quæ nec satis quidem vituperari possint pro meritis: vt sileam mala, quæ hinc proficiscuntur: animarum, quæ ea colunt, interitum: quæ eas manet, ignis gehennam: tenebras, quæ verbis explicari nequeunt: vermem, qui durat in æternum: dolorem illum inconsolabilem: & alias, quę intentantur, minas ijs, qui verum Deum non agnoscunt & colunt. Quid hęc enim ad regnum cęlorum, quod idem promisit ijs, qui ipsum diligunt?

Psalm. 6.

Psal. 37.

Sistitur coram iudice.

His

His magìs obstupefactus Dionysius: Vndenàm, inquit, tantam nactus fidutiam, & loquendi libertatem, tam audaci ore in nos inueheris? Quòd verax sit, ó Præses, is, qui dixit: Quandò autem vos tradiderint regibus & præsidibus, nè soliciti sitis, quid loquamini: dabitur enim vobis in illo die os & sapientia, cui non poterunt contradicere oẽs, qui vobis aduersantur. Propter hæc furiosè spirans Dionysius, & valdè efferatus: At ego, inquit, igne exsiccabo linguæ tuæ fluentum: & protinùs iubet candentibus obeliscis latera martyris. Eo autem ne minimùm quidem cedẽte, sed Christi auxilium invocante, ignis ille Dionysij nõ repressit insaniam. Itaque cùm ligno suspendisset athletam, latera obeliscis assata ferreis discerpit vnguibus: &, Videam, inquit, an Christus vincere opem tibi laturus. Atque ille quidem intensiùs Deum alloquebatur, & adhuc magìs inuocabat nomen eius, quem desiderabat. Sed nec deos quidem Dionysij negligebat, ipsos enim contumelijs afficiebat & maledictis, hisque densis & crebris vulneribus vicissim sauciabat Pręsidem. Dionysius autem erat animo valdè perplexus, & multum suos insectabatur milites, quòd non possent vnam linguam vincere. Hinc procedebant vngues ad genas martyris: & scrutabantur maxillas, & dentes effodiebant, sed non poterant etiam labefactare turrim eius animi. Deindè ignis quidem substernitur, deducitur autem miles pietatis: & pedibus quidem in igne ingreditur, caput verò & barbam manu tenebant lictores, & pilos vellebant acerbissimè. Tunc martyr videbatur quidem stare supra rosas: caput verò tam placidè prębebat, quàm q coronatur: & barbarus aduersùs omnia supplicia. Sed ille quidem rursùs conijcitur in carcerem.

Candentibꝰ obeliscis vruntur latera S. Dorymedõtis.

Sæuissimi carnifices.

Miranda virtus martyris.

Non multo autem interiecto tempore, cùm de eo quoquè spem abiecisset Dionysius, transit rursùs ad Trophimum. Eum enim spes fallebat, fortasse illum esse lucrifactum, quem priùs magìs mulctauerat. Cùm eum ergò è carcere curâsset producendum: Si nec tantum, inquit, tempus relaxationis, vt muteris & conuertaris, persuasit, te omninò castigabunt bestiæ, qui es prędítus ratione, & te multis exemplum facient, vt ex eo quòd sis extrema passurus, alijs magnũ lucrum concilies. Martyr autem: Idem ego tibi nunc sum Trophimus, inquit, immò verò eo, quod interceſſit, tempore effectus sum longè in pietate feruentior, vt qui seorsùm apud me fuerim, & quænam sim perceperunus bona, reputauerim. Perge ergò facere quicquid placet: nam ego quidem libenter velim esse exemplo ijs, qui me sunt consecuturi, vt si me adspexerint, simile martyrium non deserant. Quid deincèps? Martyr rursùs in ligno suspenditur, & ab vltimis corporis partibus totus discerpitur vnguibus: & candentibus obeliscis ei eruuntur oculi: & omni ex parte continuæ ei admouentur machinæ, vt videretur, an multiplici supplicio superaretur, & aliquid de sua remitteret constantia. Sed ille: Ago tibi gratias, Christe Saluator, dicebat, quòd tibi placuerit, vt ego sacrificarẽ prima membra mei corporis, & offerrem tibi primitias totius sacrificij, qui me totum eram sacrificaturus pro te, & tuo glorioso nomine. Hęc dixit, dum ei eruerẽtur oculi. Et rursùs traditus fuit in custodiam.

Lucæ 21.

Rursùs Trophimus miserè cruciat.

Vrsa mansuefacit.

Item pardus.

Item leo.

Recusi interiecto tempore, Pręses dato signo, & frequentissimo congregato theatro, in exercita fede pręsidet ipse princeps spectator, & cùm Trophimum & Dorymedontem in medium produxisset, primùm quidem in eos emittit vrsam fame priùs validè deinduram armatam. Illa autem, donèc quidem appropinquâsset martyribus, & cursu, & ira, & alijs fera erat & vrsa immanissima. Postquàm autem propè venisset, oblita est & naturę, & feritatis, & os eis prębuit placidum & mansuetũ, & ex diametro repugnans feritati Prętam & humanam, in eos emisit pardum. Ipse autem illius quoquè arguit crudelitatem, & vrsa visus est magistra. Non enim impudenter insilijt, non toruis adspexit oculis, sed lingebat eorum tibias, & abstergebat saniem, & præ se ferebat se eos honorare, & in omni habere reuerentia. Hęc circunstans quidem populus admirabatur, & inflammatur ad pietatem. Qui autem theatrum coẽgerat Dionysius, nõ animaduerterat se eos, qui aderant, contra se congregâsse: & sui potiùs dedecoris spectatores, quàm certaminis martyrum conuocâsse. Propter quæ ipse magìs efferabatur, & ei, qui curam gerebat bestiarum, mortem minabatur grauissimam. Ille autem timore affectus, leonem quoquè emisit in martyres. Sed nec is fuit minùs placidus, quàm priores bestiæ. Contrà

autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem rem fecit præclaram in eum, qui illius curæ præerat. Nam ille quidem sensim,& caput deorsùm inclinans,accedit ad sanctos: Is autem ipsum iritabat acriter exclamãs, & exhortabatur aduersùs sanctos.Leo autem in eum repentè insiliens,lacerat & discerpit protinùs.

Omni itaque spe abiecta, Dionysius eos condemnat, vt gladio eis mors afferatur: & ira péreitus iubet carnificibus, vt irrumpentes in stadium, præclarorum martyrum capita amputarẽt. Tunc autem erat nonusdecimus Septembris. Et Christi martyres propter ipsum hunc finem assecuti,in illius manus suas tradiderunt animas. Martyrica autem eorum corpora cùm magno studio,occultè tamẽ propter metum Præsidis,quidam pij sustulissent, & ea honorificè composuissent,deposuerunt,glorificantes patrem,& filium,& spiritum sanctum,nunc & semper,& in secula seculorum,Amen.

Sancti martyris capite cæduntur.

VITA THEODORI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, AVTHORE VENERABILI BEDA PRESbytero, *lib. 3. & 4. Historiæ Ecclesiasticæ Anglorum.*

Septembris 19. Li.3.ca.29.

REGES Anglorum nobilissimi, Osuui prouinciæ Nordan Humbrorum, & Ecgbert Cantuariorum, habito inter se consilio,quid de statu Ecclesiæ Anglorum esset agẽdum,(intellexerat enim veracitер Osuui,quãuis educatus à Scotis,qa Romana,esset catholica & Apostolica Ecclesia) assumpserunt cũ electione & cõsensu sanctę Ecclesiæ gentis Anglorum,virum bonũ & aptum Episcopatu presbyterum, nomine Vuigardum de Clero Deusdedit Episcopi:& hunc Antistitem ordinãdum,Romam miserunt: quatenùs accepto ipse gradu Archiepiscopatús,catholicis per omnem Britanniam Ecclesijs Anglorum ordinare posset Antistites. Verùm Vuigardus Romam peruenięs, priusquàm consecrari in Episcopum posset, morte prereptus est,& huiusmodi literæ Regi Osuui Britanniam remissæ sunt.

Romana, Catholica & Apostolica Ecclesia.

Literæ Vitaliani Papę ad Osuui regem.

Domino excellentissimo filio Osuuio Regi Saxonum,Vitalianus Episcopus seruus seruorum Dei. Desiderabiles literas excellentię vestrę susscepimus,quas relegentes,cognouimus eius pijssimam deuotionem feruẽtissimumq; amorem,quem habet propter beatam vitam: & qa dextera Domini protegẽte, ad veram & Apostolicam fidem sit cõuersus,sperans vt sicut in sua gente regnat, ità & cum Christo in futuro conregnaturus sit. Benedicta igitur gens,quę talem sapientissimum & Dei cultorem promeruit habere regem: quia non solùm ipse Dei cultor existit, sed etiam omnes subiectos suos meditatur die ac nocte ad fidem catholicam atque Apostolicam pro suę animę redemptione conuertere.Quis enim audiens hęc suauia,non lætetur? Quis non exultet & gaudeat in his pijs operibus? quia & gens vestra Christo omnipotenti Deo credidit secundùm diuinorum prophetarum voces,sicut scriptum est in Esaia: In die illa radix Iesse,qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur. Et iterùm: Audite insulę, & attendite populi delongè. Et post paululùm: Parùm,inquit,est vt mihi sis seruus ad suscitandas tribus Iacob,& fęces Israël conuertendas: Dedi te in lucem gentium,vt sis salus mea vsque ad extremũ terrę.Et rursùm:Reges videbunt,& cõsurgent principes,& adorabunt. Et post pusillum : Dedi te in fœdus populi, vt susciteres terram, & possideres hæreditates dissipatas,& diceres his qui vincti sunt, Exite:& his qui in tenebris, Reuelamini.Et rursùm : Ego Dominus vocaui te in iustitia, & appræhendi manum tuam, & seruaui,& dedi te in lucem gentium, & in fœdus populi,vt aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum,de domo carceris sedentem in tenebris.

Esa. 11. Esa. 49.

Esa. 42.

Ecce excellentissime fili, quàm luce clarius est, non solùm de vobis, sed etiam de omnibus prophetatum gentibus, quòd sint crediturę in Christo omnium conditore. Quamobrèm oportet vestram celsitudinem,vtpotè membrum existens Christi,in omnibus piam regulam sequi perenniter principis Apostolorum, siue in pascha celebrando, siue

siue in omnibus, quæ tradiderunt sancti Apostoli Petrus & Paulus, qui vt duo luminaria cęli, illuminãt mundum, sic doctrina eorum,corda hominum quotidiè illustrat credentium. Traditiones Apostolorum.

Et post nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum vno vero pascha loquitur: Hominem denique,inquit,docibilem, & in omnibus ornatum antistitem secundùm veterum scriptorum tenorem,minimè valuimus nunc reperire pro longinquitate itinerис:Profectò enim dum huiusmodi apta repertaq; persona fuerit,eum instructum ad veram dirigemus patriam: vt ipse & viua voce,& per diuina oracula omnem inimici zizaniam ex omni vestra insula cũ diuino nutu eradicet.Munuscula,à vestra celsitudine beato principi Apostolorum directa, pro æterna eius memoria susceptmus, gratiasque ei agimus,ac pro eius incolumitate iugiter Deum deprecamur cum Christi clero. Itaque qui hęc obtulit munera, de hac subtractus est luce,situsque ad limina Apostolorum: pro quo valdè sumus contristati, cùm hîc esset defunctus. Veruntamen gerulis harum literarum vestris missis,& beneficia sanctorũ martyrum, hoc est,reliquias beatorum Apostolorum Petri & Pauli,& sanctorum martyrum Laurentij, Iohannis, & Paulı,& Gregorij,atq; Pancratij fecimus dari,vestrę excellentię profectò omnia contradenda. Nam & cõiugi vestræ,nostrę dilectę filiæ,direximus per prefatos gerulos Crucem & clauem auream, habentem de sacratissimis vinculis beatorum Petri & Pauli Apostolorum. De cuius pio studio cognoscẽtes,tantùm cuncta sedes Apostolica vnà nobiscùm laetatur, quantùm eius pia opera coram Deo flagrant & vernant. Festinet igitur,quę sua,vestra celsitudo,vt optamus,rotã insulam suam Deo Christo dicare.Profectò enim beati protectorem humani generis redemptorem Dominũ nostrum Iesum Christum, qui cuncta prospera impartiet, vtì nouum Christi populum coaceruet, catholicam & Apostolicam constituens fidem.Scriptum est enim: Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius,& hęc omnia adijcientur vobis. Nimirùm enim quærit & impetrabit, & ei omnes suę insulæ,vt optamus,subdentur.Paterno itaque affectu salutantes vestrãm excellentiam,diuinam iugiter precamur clementiam, quæ vos vestrosque oẽs in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, vt cum Christo in futuro regnetis seculo. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

Magni cert. tẽ fecit antiquitas Sanctorum reliquias, quas impij contẽnunt.

Matt. 6.

Eodem tempore prouinciæ Orientalium Saxonum post Gvuidhelmum, præfuêre Reges Sighere & Sebbi,quanuis ipsi,Regi Merciorum Vulfhere subiecti:quæ videlicet prouincia cum præfatę mortalitatis clade premeretur,Sighere cum sua parte populi,relictis Christianæ fidei sacramentis,ad apostasiam cõuersus est. Nam & ipse Rex, & plurimi de plebe,siue optimatibus, diligentes hanc vitam,& futuram non quærentes, siue audacia, quasi per hęc possent à mortalitate defendi. Porrò socius eius & cohæres Regni eiusdem Sebbi, magna fidem perceptam cum suis omnibus deuotione seruauit, & magna vitam fidelem felicitate compleuit.

Excap.30.

Multi in Anglia relabuntur in Ethnicismum.

Quod vbi Rex Vulfhere comperit,fidem videlicet prouinciæ ex parte prophanatam, misit ad corrigendum errorem, reuocandamque ad fidem veritatis prouinciã Iarumannorum Episcopum, q successor erat Trumhere. Qui multa agens solertia,iuxta quod mihi presbyter,qui comes itineris illi,& cooperator verbi extiterat,referebat,(erat enim reipse & bonus vir, longè lateque omnia peruagatus) & populum & Regem præfatum ad viam iustitię reduxit, adeò vt relictis siue destructis fanis arisque, quas fecerant, crederent ecclesias, ac nomen Christi, cui contradixerant, confiteri gauderent,magis & magis fide resurrectionis in illo mori, quàm in perfidiæ sordibus inter idola viuere cupierent.Quibus ità gestis,& ipsi sacerdotes doctoresque eorum,domum redière lærantes.

Redeunt ad fidem.

Lib. cap.1.

Anno memorato eclipsis solis, & mox sequentis pestilentiæ, quo & Colman Episcopus vnanimi catholicorum intentione superatus, ad suos reuersus est, Deusdedit sequitur Ecclesiæ Dorouernensis Episcopus,obijt pridiè Iduum Iuliarum.Sed & Erconbert rex Cantuariorum,eodem mense ac die defunctus,Ecgberto filio sedem regni reliquit, quem ille susceptam per nouem annos tenuit. Tunc cessante non pauco tempore Episcopatu, missus est Romam ab ipso simul & à rege Nordan Humbrorum Osuui, vt iam dictos, Vuighart presbyter, vir in Ecclesiasticis disciplinis doctissimus,de genere Anglorum, petentibus pro Ecclesia Anglorum Episcopum ordinari, missis pariter Apostolico Papæ donarijs, & aureis atque argenteis vasis non paucis. Qui vbi Romam per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenit, cui sedi Apostolicæ tempore illo Vitalianus præerat, postquàm itineris sui causam prefato Papę Apostolico patefecit, non multò pòst & ipse, & omnes penè, qui cum eo aduenerant socij, pestilentia superueniente, deleti sunt.

Adrianus insignis Abbas recusat Archiepiscopatum.

At Apostolicus Papa, habito de his consilio, quæsiuit sedulus, quem Ecclesijs Anglorum Archiepiscopum mitteret. Erat autem in monasterio Niridano, quod est non longè à Neapoli Campaniæ, Abbas Adrianus, vir natione Apher, sacris literis diligenter imbutus, monasterialibus simul & Ecclesiasticis disciplinis institutus, Græcę pariter & Latinæ linguæ peritissimus. Hunc ad se accitum Papa iussit, Episcopatu accepto in Britanniam venire. Qui indignum se tanto gradu respondens, ostendere posse se dixit alium, cuius magis ad suscipiendum Episcopatum & eruditio conueniret, & ætas. Cumque monachum quędam de vicino virginum monasterio, nomine Andream, Pontifici offerret, hic ab omnibus, qui eum nouêre, dignus Episcopatu iudicatus est. Verùm põdus corporeę infirmitatis, nè Episcopus fieri posset, obstitit. Et rursùm Adrianus ad suscipiendum Episcopatum actus est. Qui petijt inducias, si fortè alium, qui ordinaretur Episcopus, ex tempore posset inuenire.

Theodorus monachus ordinatur Romæ Archiepiscopus Cătuariensis.

Erat ipso tempore Romæ monachus Adriano notus, nomine Theodorus, natus in Tharso Ciliciæ, vir & secularibus & diuina literatura Græcè & Latinè instructus, probis moribus, & ætate venerandus, id est, annos habens ætatis sexagintasex. Hunc ordinare rens Adrianus Pontifici, vt Episcopus ordinaretur, obtinuit, his tamen conditionibus interpositis, vt ipse eum perduceret in Britanniam, eò quòd iam bis partes Galliarum diuersis ex causis adijsset, & ob id maiorem huius itineris peragendi notitiam haberet, sufficiensque esset in possessione hominum propriorum: & vt ei doctrinæ cooperator existens, diligenter attenderet, nè quid ille contrarium veritati fidei, Græcorum more, in Ecclesiam, cui præesset, introduceret. Qui subdiacónus ordinatus, quatuor expectauit menses, donèc illi coma cresceret, quò in coronam tonderi posset. Habuerat enim tonsuram more Orientalium sancti Pauli Apostoli. Qui ordinatus est à Vitaliano Papa anno Dominicę incarnationis sexcentesimo sexagesimooctauo, sub die septimo Calendarum Aprilium Dominica. Et ità vnà cum Adriano sexto Calendas Iunias in Britanniam missus est.

Qui cùm pariter per mare ad Massiliam, ac deindè per terram Arelatem peruenissent, & tradidissent Iohanni Archiepiscopo ciuitatis illius scripta commendatitia Vitaliani Pontificis, retenti sunt ab eo, quousquè Ebroinus Maior domûs regiæ copiam pergendi quoquò vellent, tribuit eis. Qua accepta, Theodorus profectus est ad Agilbertum Parisiorum Episcopum, & ab eo benignè susceptus, & multo tempore hospitus est: Adrianus verò perrexit primùm ad Emme Senonum, & posteà ad Pharaonem Meldorum Episcopos: & benè cum eis diutiùs fuit. Coëgerat enim eos imminens hyems, vt vbicunquè potuissent, quieti manerent. Quod cùm nuncij certi narrâssent regi Ecgberto, scilicet Episcopum, quem petiêrant à Romano Antistite, in Regno Francorum esse, misit illò continuò Redfridum præfectum suum ad adducendum eum. Quò cùm venisset, assumpsit Theodorum cum Ebroini licentia, & perduxit eum ad portum, cui nomen est Quentauuic: vbi fatigatus infirmitate, aliquantispèr moratus est. Et cùm conualescere cœpisset, nauigauit in Britanniam. Adrianum autem Ebroinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem Imperatoris ad Britanniæ reges aduersùm Galliæ regnum, cuius tunc ipse maximam curam gerebat. Sed cùm tale nihil illũ habere vel habuisse veraciter comperisset, absoluit eũ, & post Theodorum ire permisit. Qui statim vt ad illum venit, dedit ei monasterium beati Petri Apostoli, vbi Archiepiscopi Cantiæ sepeliri solent. Præceperat enim Theodoro abeũti Dominus Papa Apostolicus, vt in diœcesi sua prouideret & daret ei locum, in quo cum suis aptè degere potuisset.

Ex cap. 2. Theodorus venit ad sedem suam Cantuariensem.

Peruenit autem Theodorus ad ecclesiam suam secundo, postquàm consecratus est, anno, die sexto Calendarum Iuniarum Dominica: & fecit in ea annos viginti & vnum, menses tres, dies vigintisex. Moxque peragrata Insula tota, quaquauersùm Anglorum gentes morabantur, (nam & libentissimè ab omnibus suscipiebatur, atque audiebatur) rectum viuendi ordinem, ritum celebrandi paschæ canonicum, per omnia comitante & cooperante Adriano, disseminabat. Isque primus erat in Archiepiscopis, cui omnis Anglorum Ecclesia manus dare consentiret. Et quia literis sacris, simul &

& secularibus, vt diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterua, scientiæ salutaris quotidiè flumina, irrigandis eorum cordibus emanabant: ità vt etiam Metricæ artis, Astronomicæ & Arithmeticæ Ecclesiasticæ disciplinam, inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est, quòd vsque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam æquè vt propriam, in qua nati sunt, nôrunt. Neque vnquàm prorsùs, ex quo Britanniam petiêrunt Anglí, feliciora fuêre tempora, dum fortissimos Christianosque habentes reges, cunctis Barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota ad nupèr audita cælestis regni gaudia pendèrent: & quicunque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent. Sed & sonos cantandi in ecclesia, quos eatenùs in Cantia tantùm nouerant, ab hoc tempore per omnes Anglorum Ecclesias discere cœperunt: Primusque, excepto Iacobo, de quo suprà diximus, cantandi magister Nordan Humbrorum Ecclesijs Eddi cognomento Stephanus fuit, inuitatus de Cantia à reuerendissimo viro Vuilfrido, qui primus inter Episcopos, qui de Anglorum gente essent, catholicum viuendi morem Ecclesijs Anglorum tradere didicit.

Felicissima Britanniæ tempora.

Theodorus reprehendit Episcopum non rite cõsecratum.

Itaque Theodorus perlustrans vniuersa, ordinabat locis opportunis Episcopos, & ea, quæ minùs perfecta reperit, his quoquè iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceddà Episcopum cùm argueret non fuisse ritè consecratum, respondens ipse voce humillima, dixit: Si me, inquit, nôsti Episcopatum non ritè suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neque me vnquàm hoc esse dignum arbitrabar, sed obediętiæ causâ tantus subire, quanuis indignus, consensi. At ille audiens responsionis eius humilitatem, dixit non cum Episcopatum dimittere debere: sed ipse ordinationem eius decreuit, catholica ratione consummauit. Eo autem tempore, quo defuncto Deusdedit, Dorobernensis ecclesiæ Episcopus quærebatur, ordinandusque mittebatur, Vuilfridus quoquè de Britannia in Galliam ordinandus est missus. Et quoniam ante Theodorum exijit, ipse etiam in Cantia presbyteros & diaconos, vsque dum Archiepiscopus ad sedem suam peruenirет, ordinabat. At ipse veniēs, mox in ciuitate Rhofi, vbi defuncto Damiano, Episcopatus iamdiù cessauerat, ordinauit virum magis Ecclesiasticis disciplinis institutum, & vitę simplicitate contentum, quàm in seculi rebus strenuum, cui nomen erat Putta, maximè autem modulandi in ecclesia more Romanorum, quem à discipulis Papę Gregorij didicerat, peritum.

Putta Episcopus Rofensis.

Cap. 4.

Interea Colmanus, qui de Scotia erat Episcopus, relinquens Britanniam, tulit secum omnes, quos in Lindisfarorum insula congregauerat Scotos: sed & de gente Anglorum viros circiter triginta, qui vtrique monachicæ conuersationis erant studijs imbuti: Et relictis in ecclesia sua aliquot fratribus, primò venit ad Insulam Hu, vndè erat ad prædicandum verbum Dei Anglorum genti destinatus. Deindè secessit ad Insulam quandam paruam, quæ ad Occidentalem plagam ab Hibernia procùl secreta, sermone Scotico Inhisbouinde, id est, insula vitulæ albæ, nuncupatur. In hanc ergò perueniens, constituxit monasterium, & monachos inibì, quos de vtraque natione collegerat, collocauit. Qui cùm inuicèm concordare non possent, eò quòd Scotorum tempore ætatis, quo fruges erant colligendæ, relicto monasterio, per loca sibi nota vagarentur: at verò hyeme succedente, redirent, & his, quæ Angli præparauerant, commodis adiuuarentur, quæ omnia prope vel longè, inuenit locum in Hibernia Insula aptum monasterio construendo, qui lingua Scotorum Magio nominatur: emitque partem eius non grandem ad construendum ibi monasterium à Comite, ad cuius possessionem pertinebat, ea cõditione addita, vt pro ipso etiam, qui eis locum commodaret, consistentes ibi monachi Domino preces offerrent. Et constructo statìm monasterio, iuuante etiam Comite, & relictis omnibus, Anglos ibidèm collocauit, relictis in præfata insula Scotis. Quod videlicet monasterium vsque hodiè ab Anglis tenetur incolis. Ipsum nanque est, quod nunc grande de modico effectum, Iniugeo consuetè vocatur: & conuersis iamdudùm ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de prouentu Anglorum ibidèm collecti, ad exemplum venerabilium patrum sub regula & Abbate canonico in magna continentia & sinceritate proprio labore manuum suarum

Colmanus Episcopus in Hibernia condit monasterium.

Cap. 5.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo, qui est annus secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dus, ex quo in Britanniam venit Theodorus, Osuui rex Nordan Humbrorum pressus et infirmitate, qua & mortuus est anno ætatis suæ quinquagesimo octauo: qui intãtum eo tempore tenebatur amore Romanę & Apostolicæ institutionis, vt si ab infirmitate saluaretur, etiam Romam venire, ibique ad loca sancta vitam finire disponeret: Vuilfridumque Episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa non parua pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decimoquinto Calendarum Martiarum, Ecgfridum filium regni hæredem reliquit. Cuius anno regni tertio Theodorus cogit Concilium Episcoporum vnà cum eis, qui canonica patrum statuta diligerent, & nõssent, magistris ecclesię pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea quę vnitati pacis Ecclesiasticę congruerent, eo, quo pontificem decebat, animo cœpit obseruãda docere. Cuius synodicę actionis talis textus est:

Synodus Britanniæ, vel Angliæ.

In nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, regnante in perpetuum ac gubernante suam Ecclesiam eodem Domino nostro Iesu Christo, placuit conuenire nos iuxta morem canonum venerabilium, tractaturos de necessarijs ecclesiæ negocijs. Conuenimus autem die quartadecima mensis Septembris, indictione prima, in loco, qui dicitur Herudford. Ego quidem Theodorus, quanuis indignus, ab Apostolica Sede destinatus Dorouernensis ecclesiæ Episcopus, & consacerdos ac frater noster reuerendissimus Bisi Orientalium Anglorum Episcopus, affuimus: cum quibus etiam frater & consacerdos noster Vuilfridus Nordan Humbrorum gentis Episcopus, per proprios legatarios affuit. Affuerunt & fratres & consacerdotes nostri Putta Episcopus Castelli Cantuariorum Rhofescestir, Leutherius Episcopus Occidentalium Saxonum, Vuilfridus Episcopus prouinciæ Merciorum. Cumque in vnum conuenientes, iuxta ordinem quiq; suum resedissemus: Rogo, inquam, dilectissimi fratres, per timorem & amorem redemptoris nostri, vt in communi omnes pro nostra fide tractemus, vt quęq; decreta ac diffinita sunt à sanctis ac probabilibus patribus, incorruptè ab omnibus nobis seruentur.

Decreta sanctorum patrum seruanda.

Hæc & alia complura, quæ ad charitatem pertinebant, vnitatemque Ecclesiæ conseruandam, prosequutus sum. Cumque explêssem prolocutionem, interrogaui vnumquemque eorum per ordinem, si consentirent ea, quę à patribus canonicè sunt antiquitùs decreta, custodire. Ad quod omnes consacerdotes nostri respondentes dixerunt: Optimè omnibus placet, quæ diffinierunt sanctorum canones patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissimè seruare. Quibus statim protuli eundem librum canonum, & ex eodem libro decem capitula, quę per loca notaueram, quæ maximè nobis necessaria sciebam, illis coràm ostendi, & vt hęc diligentiùs ab omnibus susciperentur, rogaui.

X. Canones sanctorum Patrum.

Primum capitulum, vt sanctum diem paschæ in commune omnes seruemus Dominica post quartamdecimam lunam primi mensis. Secundum, vt nullus Episcoporum parochiam alterius inuadat, sed cõtentus sit gubernatione creditæ sibi plebis. Tertium, vt quæque monasteria Deo consecrata, nulli Episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violenter abstrahere. Quartum, vt ipsi monachi non migrent de loco ad locum, hoc est, de monasterio ad monasterium, nisi per missionem proprij Abbatis: sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suæ conuersionis promiserunt. Quintum, vt nullus clericorum relinquens proprium Episcopum, passim quolibèt discurrat, neque alicubi veniens absque commendatitijs literis sui prælatis suscipiatur. Quòd si semèl susceptus est, & noluerit inuitatus redire, & susceptor, & is qui susceptus est, excommunicationi subiacebit. Sextum, vt Episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato: nullique eorum liceat vllum officium sacerdotale absque permissu Episcopi, in cuius parochia esse cognoscitur, agere. Septimum, vt bis in anno synodus congregetur. Sed quia diuersę causę impediunt, placuit omnibus in commune, vt Calendis Augusti in loco, qui appellatur Clofeshooh, semèl in anno cõgregetur. Octauum, vt nullus Episcoporum se præferat alteri per ambitionem, sed oẽs agnoscant tempus & ordinem consecrationis suæ. Nonum capitulum in commune tractatum est, vt plures Episcopi, crescente numero fidelium, augerentur. Sed de hac re ad præsens silemus. Decimum pro coniugijs, vt nulli liceat nisi legitimũ habere connubium: nullus incestum faciat, nullus cõiugem propriam, nisi, vt sanctũ Euangelium docet, fornicationis causa relinquat. Quòd si quisquam propriam expulerit coniugem, le-

Matt. 5.

gitimo sibi matrimonio coniunctam, si Christianus esse rectè voluerit, nulli alteri copuletur, sed ità permaneat, aut propriæ reconcilietur coniugi.

His itaque capitulis in commune tractatis ac diffinitis, vt nullum deincèps ab aliquo nostrùm oriatur contentionis scandalum, aut alia pro alijs diuulgentur, placuit vt quæque diffinita sunt, vnusquisque nostrùm manùs propriæ subscriptione confirmet. Quisquis igitur contra hanc sententiam iuxta decreta canonum, nostra etiam confessione, ac subscriptione manùs nostræ confirmatam, quoquo modo minuere, eamque infringere tentauerit, nouerit se ab omni officio sacerdotali, & nostra societate separatum. Diuina nos gratia in vnitate sanctę Ecclesię suę viuentes, custodiat incolumes.

Nota pœnã eorum, qui sacros canones violãt.

Facta autem est hæc synodus anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimotertio: quo anno rex Cantuariorum Ecgbert mense Iulio obierat, succedente in regnum fratre Lothere, quod ipse annos vndecim & menses septem tenuit. Bisi autem Episcopus Orientalium Anglorum, qui in præfata synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor Bonifacij, vir multæ sanctitatis & religionis. Nam Bonifacio post decem & septem annos Episcopatùs sui defuncto, Episcopus pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstite, sed grauissima infirmitate ab administrando Episcopatu prohibito, duo sunt pro illo Acci & Baduuine electi & consecrati Episcopi. Ex quo vsque hodiè prouincia illa duos habere solet Episcopos.

Cap. 6.

Non multo post hæc elapso tempore, offensus à Vuinfrido Merciorum Episcopo propter meritum cuiusdam inobediẽtiæ Theodorus Archiepiscopus, deposuit eum de Episcopatu, post annos accepti Episcopatùs non multos, & in loco eius ordinauit Episcopum Sexuulfum, qui erat constructor & Abbas monasterij, quod dicitur Medeshamstedi, in regione Giruiorum. Depositus verò Vuinfridus, redijt ad monasterium suum, quod dicitur Aetbearne, ibique in optima conuersatione vitam finiuit.

Cap. 12.

Quartus Occidentalium Saxonum Antistes Eleutherius fuit: siquidem primus Birinus, secundus Agilbertus, tertius extitit Vini. Cumq; mortuus esset Conuualch, quo regnante idem Eleutherius Episcopus factus est, acceperunt subreguli regnum gentis, & diuisum inter se tenuerunt annis circiter decem. Ipsisque regnantibus, defunctus est ille, & Episcopatu functus Hęddi, q pro eo cõsecratus est à Theodoro in ciuitate Londoniarcuius Episcopatùs tempore deuictis atque amotis subregulis, Ceadualla suscepit imperium. Et cùm duobus annis hoc tenuisset, tandèm superni regni amore compunctus, reliquit, eodem adhuc præsule ecclesiam gubernante: ac Romam abiens, ibi vitam finiuit.

Edilredus rex vastat ecclesias & monasteria.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimoseptimo, cùm Edilred rex Merciorum, adducto maligno exercitu Cantiam vastaret, & ecclesias ac monasteria sine respectu pietatis, vel diuini timoris, fœdaret, ciuitatem quoquè Rhofi, in qua erat pontifex Episcopus, quanuis eo tempore absens, communi clade absumpsit. Quod illevbi comperit, ecclesiam videlicet suam rebus ablatis omnibus depopulatam, diuertit ad Sexuulfum Merciorum Antistitem, & accepta ab eo possessione ecclesiæ cuiusdam, & agelli non grandis, ibidèm in pace vitam finiuit, nil omninò de restaurando Episcopam suo agens, quia magìs in Ecclesiasticis, quàm in mundanis rebus erat industrius: sed in illa solùm ecclesia Deo seruiens, & vbicunquè rogabatur, ad docenda Ecclesiastica carmina diuertens. Pro quo Theodorus in ciuitate Rhofi, Vuilhelmum consecrauit Episcopum. Sed illo post non multum temporis præ inopia rerum ab Episcopatu decedente, atque ad alia loca secedente, Gebmundum pro eo substituit Antistitem.

Vuilfridus Episcopus, pellitur è sede sua.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimooctauo, qui est annus imperij regis Ecgfridi octauus, apparuit mense Augusto stella, quę dicitur cometa, & tribus mensibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammę quasi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipsum regem Ecgfridum, & reuerendissimum Antistitem Vuilfridum dissensione, pulsus est idem Antistes à sede sui Episcopatus, & duo in locum eius subsituti Episcopi, qui Nordan Humbrorum genti prę-essent: Bosa videlicet, qui Deirorum: & Eata, qui Berniciorum prouinciam gubernaturus in ciuitate Eboraci, ille in Hagustaldensi siue in Lindsfarnẽsi ecclesia cathedram habere Episcopalem, ambo de monachorum collegio in Episcopatùs gradum adsciti. Cum quibus & Eadhedus in prouinciam Lindisfarorum, quam nuperrimè rex Ecgfri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dus, superato in bello & fugato Vulfhere, obtinuerat, ordinatur Episcopus: Et hunc primum eadem prouincia proprium accepit præsulem, secundum Edeluinum, tertium Eadgarium, quartum Cimberthum, quem in præsenti habet: habebat enim ante Eadhedum Antistitem Sexuulfum, qui etiam Merciorum, & mediterraneorum Anglorum simul Episcopus fuit. Vndè & expulsus de Lindissi, in illarum prouinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhed, Bosa & Eata Eboraci ab Archiepiscopo Theodoro: qui etiam post tres abscessionis Vuulfridi annos, horum in numero duos addidit Antistites, Tumbertum ad ecclesiam Hagustaldensem, remanente Eata ad Lindisfarnensem, & Trumuini ad prouinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subiecta. Eadhedum de Lindissi reuersum, eò quòd Edilredus prouinciam recepisset, Rhipensi ecclesiæ præfecit.

Cap. 19.

His temporibus audiens Theodorus fidem Ecclesiæ Constantinopoli per hæreses Eutychetis multùm esse turbatam, & Ecclesias Anglorum, quibus præerat, ab huiusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto venerabilium sacerdotum, doctorumque plurimorum cœtu, cuius essent fidei singuli, sedulus inquirebat, omniumque vnanimem in fide catholica reperit consensum. Et hunc synodalibus literis ad institutionem memoriamque sequentium commendare curauit. Quarum videlicet literarum istud exordium est:

Synodus Anglię Episcoporum.

Literæ Synodicæ.

In nomine Domini nostri Iesu Christi Saluatoris, imperantibus dominis pijssimis nostris, Ecgfrido rege Humbronensium, anno decimo regni eius, sub die decimoquinto Calendarum Octobris, Indictione octaua: & Edilredo rege Mercinensium, anno sexto regni eius: & Alduulfo rege Estranglorum, anno decimo septimo regni eius: & Lodthario rege Cantuariorum, regni eius anno septimo: præsidente ipso Theodoro, gratia Dei Archiepiscopo Britannię insulæ, & ciuitatis Dorouernis, vnà cum eo sedentibus cæteris Episcopis Britanniæ insulæ, viris venerabilibus, propositis sacrosanctis Euangelijs, in loco, qui Saxonico vocabulo Hedtfeld nominatur, pariter tractantes, fidem rectam & orthodoxam exposuimus, sicut Dominus noster Iesus incarnatus tradidit discipulis suis, qui præsentialiter viderunt & audiêrunt sermones eius: atque sanctorum patrum tradidit symbolum: & generaliter omnes sancti docuerunt & vniuersales synodi, & omnis probabilium catholicæ Ecclesiæ Doctorum chorus. Hos itaque sequentes nos piè atque orthodoxè, iuxta diuinitùs inspiratam doctrinam eorum professi, credimus consonanter & confitemur secundùm sanctos patres, propriè & veraciter, patrem & filium, & spiritum sanctum Trinitatem in vnitate consubstantialem, & vnitatem in Trinitate: hoc est, vnum Deum in tribus subsistentijs vel personis consubstantialibus, æqualis glorię & honoris. Et post multa huiusmodi, quę ad rectę fidei cõfessionem pertinebant, hęc quoquè sancta synodus suis literis addidit:

V. Synodi generales.

Suscipimus sanctas & vniuersales quinque synodos beatorum & Deo acceptabilium patrum, id est, qui in Nicea congregati fuerunt, trecentorum decem & octo, contra Arrium impijssimum & eiusdem dogmata: Et in Constantinopoli centum quinquaginta contra vesaniam Macedonij & Eudoxij, & eorum dogmata: Et in Epheto primò ducentorum contra nequissimum Nestorium, & eiusdem dogmata: Et in Chalcedone ducentorum & triginta contra Eutychem & Nestorium, & eorum dogmata: Et iterùm in Constantinopoli quinto congregati sunt concilio, in tempore Iustiniani minoris contra Theodorum & Theodoretum & Ibę epistolas & eorum dogmata, contra Cyrillum. Et paulopòst: Et synodum, quę facta est in Vrbe Roma in tempore Martini Papę beatissimi, indictione octaua, Imperante Constantino pijssimo anno nono. Suscipimus & glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum, sicut isti glorificauerũt, nihil addentes vel subtrahentes, & anathematizamus corde & ore, quos anathematizauerunt: & quos susceperunt, suscipimus, glorificantes Deum patrem sine initio, & filium eius vnigenitum, ex patre generatum ante secula, & spiritum sanctum procedẽtem ex patre & filio inenarrabiliter, sicut pdicauerunt hi, quos memorauimus suprà, sancti Apostoli, & prophetæ, & doctores. Et nos omnes subscribimus, qui cum Theodoro Archiepiscopo fidem catholicam exposuimus.

Processio Spiritus. sancti ex patre & filio.

Cap. 18.

Intererat huic synodo, pariterque catholicę fidei decreta firmabat, vir venerabilis Iohannes Archicantor ecclesiæ sancti Apostoli Petri, & Abbas monasterij beati Martini, qui nupèr venerat à Roma per iussionem Papę Agathonis, duce reuerendissimo

mo Abbate Biscopo, cognomine Benedicto. Cùm autem idem Benedictus construxisset monasterium Britanniæ in honorem beatissimi Apostolorum Principis, iuxta ostium fluminis Vuyri, venit Romam cum cooperatore ac socio eiusdem operis Ceolfrido, qui post ipsum eiusdem monasterij Abbas fuit, (quod & antè sæpiùs facere consueuerat) atque honorificè à beatæ memoriæ Papa Agathone susceptus est: petijtque & accepit ab eo munimentum libertatis monasterij, quod fecerat, epistola priuilegij ex authoritate Apostolica firmatum, iuxta quod Ecgfridum regem voluisse, ac licentiam dedisse nouerat: quo concedente, & possessionem terræ largiente, ipsum monasterium fecerat. Accepit & præfatum Iohannem Abbatem in Britãniam perducendũ, qua-tenùs in monasterio suo Cursum canendi annuum, sicut ad sanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egitque Abbas Iohannes, vt iussionem acceperat Pontificis, & ordinem videlicet, & ritum canẽdi ac legendi viua voce præfati monasterij Cantores edocendo, & ea, quę totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam literis mandando: quæ hactenùs in eodem monasterio seruata, & à multis iam sunt cirũquaquè transcripta.

Monasteriũ S. Petri construitur.

Nota de annuo canendi Cursu.

Non solùm autem idem Iohannes ipsius monasterij fratres docebat, verùm de omnibus penè eiusdem prouinciæ monasterijs ad audiendum eum, qui cantandi erant periti, confluebant. Sed & ipsum per loca, in quibus doceret, multi inuitare curabant. Ipse autem, ex cepto cantandi vel legendi munere, & aliud in mandatis ab Apostolico Papa acceptat, vt, cuius esset fidei Anglorum Ecclesia, diligenter ediscceret, Romamq; rediens referret. Nam & synodum beati Papæ Martini, centum quinque Episcoporum consensu & voluntatem prædicabant, secùm veniens attulit, atque in præfato religiosissimi Abbatis Benedicti monasterio transcribendam commendauit. Tales nanque eo tempore Constantinopolitanæ Ecclesiæ fidem multùm turbauerant. Sed Domino donante, proditi iamtunc & victi sunt. Vndè volens Agatho Papa, sicut in alijs prouincijs, ita etiam in Britannia, qualis esset status Ecclesiæ, quomodò ab hæreticorum contagijs cauere, ediscere, hoc negocium reuerendissimo Abbati Iohanni, in Britanniam destinauit. Quamobrèm collecta pro hoc in Britannia synodo, quam diximus, inuenta est in omnibus fides catholica inuiolata, datumque illi exemplar eius Romã perferendum. Verùm ille patriam reuertens, non multo pòst, quàm Oceanum transijt, arreptus infirmitate, ac defunctus est, corpusque eius ab amicis propter amorem sancti Martini, cuius monasterio præerat, Turonis delatum, arque honorificè sepultum est. Nam & beato ecclesiæ illius hospitio, cùm in Britanniam iret, exceptus est, rogatusque multùm à fratribus, vt Romã reuertens, illo itinere reuerteretur, atque ad eam diuerteret ecclesiam. Deniquè ibidèm adiutores itineris & iniuncti operis accepit, à quibus, etsi in itinere defunctus est, nihilominùs exemplum catholicę fidei Anglorum, Romam perlatum est, atque ab Apostolico Papa, omnibusque, qui audiêre vel legêre, gratantissimè suscepturn.

Obitus Theodori Episcopi.

Anno Ecgfridi nono, conserto graui prelio inter ipsum & Edilredum regem Mercorum iuxta fluuium Treanta, occisus est Elbuini frater Regis Ecgfridi, iuuenis circiter decem & octo annorum, vtrique prouinciæ multùm amabilis. Nam sororem eius, quæ dicebatur Osthridi, rex Edilred habebat vxorem. Cumque materies belli acrioris, & diuturnitatis longioris inter reges populosque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus Antistes, diuino fretus auxilio, salutifera exhortatione cœptum tanti periculi incendium, adeò vt pacatis alterutrùm regibus ac populis, nullius pene hominis pro interfecto regis fratre, sed debita solummodò mulcta pecuniæ regi solutis, extinguit. Cuius fœdera pacis, multo exindè tempore inter eosdem reges eorumq; regna duratârunt.

Cap. 21.

Ex lib. 5. cap. 8.

Anno aũt post hunc, quo Cedualla Romæ defunctus est, proximo, id est, sexcẽtesimo nonagesimo incarnationis Dominicę, Theodorus beatæ memoriæ Archiepiscopus, senex & plenus dierũ, id est, annorũ octóginta & octo, defunctus est. Quem se numerum annorum fuisse habiturum, ipse iamdudùm somnij reuelatione edoctus, suis prædicere solebat. Mansit autem in Episcopatu annis viginti duobus, sepultusque est in ecclesia sancti Petri, in qua omnium Episcoporum Dorouernensiũ sunt corpora deposita. De

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo vnà cum consortibus eiusdem sui gradûs, rectè & veraciter dici potest, quia corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuet in generatione & generationẽ. Eccl. 44.

Vt enim breuiter dicam, tantum profectûs spiritalis, tempore præsulatûs illius Anglorum Ecclesiæ, quantum nunquàm anteà potuêre, ceperunt. Cuius personam, vitam, ætatem & obitum, Epitaphium monumenti ipsius, versibus heroicis triginta & quatuor palàm ac lucidè cunctis illò venientibus pandit. Quorum primi sunt hi: Epitaphiũ eius.

Hîc sacer in tumba pausat cum corpore præsul,
Quem Theodorum nunc lingua Pelasga vocat.
Princeps Pontificum, felix, summusque sacerdos,
Limpida discipulis dogmata disseruit. Vltimi autem hi:
Nanque diem nonamdecimam Septembris habebat,
Cùm carnis claustra spiritus egreditur.
Alma nouæ scandens felix consortia vitæ,
Ciuibus Angelicis iunctus in arce poli.

COMMEMORATIO SANCTI APOSTOLI ET EVANGELISTAE MATTHAEI, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

21. Septẽbris

SI præceptum illud, quod ab eo, qui nos formauit, iniunctum nobis fuit, seruare voluissemus, beata illa paradisi habitatione & vita frui nobis licuisset, omniaque corporea commoda negligentes, solis diuinis rebus mentem occupatam haberemus, ac eas assiduis cogitationibus semper meditaremur. Cùm verò ille, qui à diuina familiaritate, simul atquè à gloria excidit, in qua priùs erat, genere humano inuideret, ob idq; ad suam ruinam secùm vnà omnibus machinis illud præcipitare studeret, author fuit homini, vt primi illius præcepti obliuiscerẽtur. Itaque homo ipse, qui omnium primus à Deo formatus est, miserabili quodam modo, pròh dolor, paradiso priuatus fuit. Nõ tamen ipsius, qui nos formauit, benignitas patiebatur, vt ad tantam ruinam prolapsi despiceremur, neque vt, prima illa dignitate amissa, tam ignobili statu condemnati relinqueremur. Inuidia diaboli. Christi Immẽsa erga nos charitas.

Ille igitur ipse, qui ab initio cum patre semper fuit, qui coæternus est, ex paterno sinu descendens, seipsum exinaniuit, & propter humani generis salutem, matrem virginem subijt, carnem gestauit, & humana omnia sustinuit, præter peccatum: humana enim ola susceepit, vt peccatum mundi tolleret, & his, qui sunt in terra, nouum quendam ad cælos aditum præpararet. Quoniam verò eius rei ministros habere oportuit, per quos diuinæ dispensationis & mysteriorum disciplinam Deus parefaceret, atque homines ipsos ad salutis viam perduceret, obeam causam vocati sunt Andreas, Petrus, Iacobus, Iohannes, & Matthęus, de quo nobis hoc loco dicendum est.

Matthęus publicanorũ princeps.

Hic, inquam, Christi discipulus, olìm fuerat publicanus, pecuniarum exactor & rationator, quippè qui omnes quæstûs faciendi vias & artes nouerat, mentis acrimonia, multoque rerum vsu ità præstans, vt inter publicanos principem locum teneret. Postea verò quàm pro salute mundi CHRISTVS DOMINVS in terra versari cœpit, (Videte, quęso, repẽtinam, celerem, admirabilem & planè diuinam hominis conuersionem) cùm præterirer aliquandò, & intimas cordis partes inspiceret hominis in telonio sedentis, cumq; virtutis studium, atq; ardorem in eius animo latentem, & rerũ occultarum cognitor, & cordis perscrutator benè cognosceret, & qualinam ex eo, qui tunc erat, posteà futurus esset, optimè prospiceret, illum vocauit, ac sequi se iussit. Sic enim de illo scriptum legimus: Cùm transiret Iesus, vidit publicanum, nomine Leui, in telonio sedentem, eique dixit: Sequere me. Ille verò non pecuniarum copia, non eorum, qui circunstabant, multitudine, non terrena & fragili huius mundi gloria detentus est: nihil deniquè illorum omnium curauit, quæ in terris humanam mentem seruituti subijcere, & ad se attrahere solent: sed ità vt erat, statim surrexit, & secutus est Dominum. Non longa oratione illi opùs fuit, neque multo tempore, non miraculorũ spectatione, non deniq; diligentiore, aut diuturniore consuetudine, sed cùm primùm optabilem illam & iucundam vocem audiuit, Sequere me, statim telonium dereliquit, & exigendæ pecuniæ socios, omnemque honoris pristini cupiditatẽ abiecit, ac toto illo argento & auro, quod anteà possidebat, preciosam margaritã mercatus est. Ità qui Leui anteà dicebatur, cùm mores pristinos admirabiliter mutauisset, appellatione quoquè superiore mutata, Matthęus dictus est, qui deinceps cum ipso Iesu versabatur, ità vt cùm posteà Christus ipse in eius domo recumberet, vnà cum illo & Matthęus discubuerit. Qua de re cùm Pharisæi dubitarent, & ab eius discipulis quærerent: Cur nàm eorum magister cum publicanis cibum sumeret: ille, his auditis, respondit: Non opùs habent medico, qui benè valent, sed qui malè se habent. item illud: Euntes discite, quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium. Qua re declarauit, se venisse, non vt iustos omninò, sed vt peccatores ad pœnitentiam inuitaret. Prompta S. Matthæi obedientia. Matt. 6. Osee 6.

Ex illo tempore Matthęus ità mundum dereliquit, vt & ipsi mundo, & omnibus mundanis cupiditatibus, cruce suscepta, renunciauerit, soli Deo viuens, & eius vestigia sequens, omniumque signorum ac miraculorum ipsius spectator & particeps factus: quippe qui per totum dispensationis diuinæ tempus vnà cum Iesu versatus fuit, cum summis eius discipulis connumeratus, & cum temporis progressu faciens virtutis progressionem. Cùm verò tẽpus illud salutare aduenisset, quo Iesus Crucem passus est, & Dominici corpus post Crucem ipsam sepulturæ traditum fuit, & ille post resurrectionem aliquando Discipulis suis apparuisset, sæpiùs verò illorum oculos latuisset, postremò in cælum assumptus est, & Spiritum paracletum illinc sub ignea linguarũ specie ad Apostolos suos misit, vt per eius ipsius Spiritûs afflatum gentibus gratiam nunciaret. Tunc Discipuli, aliò alij, profecti sunt ad totius orbis terrarum gentes, prout vnusquisque ab illo ipso spiritu ducebatur. Mira eius conuersio.

Cùm igitur hæc ità se haberent, & Discipuli regiones alias alij aggressi fuissent, nunc admirabilis & magnus Apostolus Matthęus, tantarum bonarum rerum solus particeps esse noluit, sed alijs etiam beneficium impartiuit. Itaque cùm se totum collegisset, Euangelium suum & religionis ac pietatis doctrinam, literarum monumentis consignauit, vt videlicet quæ alij ore ac lingua docuissent, ea ipse scriptis mandaret. Altiùs igitur indè vsque ab ipso Abraham CHRISTI originem exorsus, atque ità deinceps progressus, primùm CHRISTI originem secundùm carnem nobis nunciauit, deindè quemadmodùm baptizatus fuit, discipulos elegit, tentationes superauit, & ipse à Iesu vocatus est, quemadmodùm etiam sacra diuinarum rerum mysteria edocuit, partim parabolis, partim apertè discipulis & turbis ea pronuncians. Scripsit idem mirabilia supra humanæ naturæ captum ab eodem Iesu facta, itèm ægrotãtium curationes, eorum qui à dæmonibus vexabantur, liberationes, panes illos quibus ipse benedixit, & multos pauit, quemadmodùm per mare pedibus ambulârit, & in monte Thabor aliam quandam formam se transtulerit. Deindè alterum eius aduentum diligenti oratione conscripsit: queque de mystica eius cœna, & de ipsius proditione facta erant, perstrinxit. Ad hęc falsum illud Pilati iudiciũ, & eius, qui venit vt iustè alios iudicaret, iniquam condemnationem, sepulturam, resurrectionemque, & quemadmodùm apud Galilæam apparuit Apostolis, quo tempore datam sibi dixit omnem potestatem in cælo & in terra. Scribit Euangelium. Mat. 28.

Cùm igitur, vt summatim dicam, totam Christi dispensationem explicauisset, Parthos adijt, qui nondùm Persarum imperio adiuncti erant, ipsisque salute nunciata, Palæstinę regionis fines peragrauit, vbi cum ingenti multitudine varijs linguis prædita congressus est, cum fame, siti & crebris ærumnis ac periculis luctatus, quorum alia superstitiosæ impietatis præsides, alia acerbissimi populorum Tribuni crudelissimè afferebant. At ille nihilominùs tamen Saluatorem CHRISTVM, & mente & voce libera prædicabat, & eos, qui errore decepti fuerant, ad diuinam cognitionem perducebat, ab erroris fallacia remotos, & ad veritatis cognitionem translatos. Impia igitur gentium superstitione de medio sublata, omnes homines vero & soli DEO adiunxit, neque fuit prædicationis doctrinam illis tantùm finibus contineri voluit, sed ad Aethiopiam, quàm fortitus fuerat, peruênit: cuius regionis homines cùm ad veritatis notitiã perduxisset, Christianæque fidei gymnasium, illic constituisset, & quoscunque potuit, prædicationis suæ tẽtibus inclusisset, multaque miracula, CHRISTI ope adiutus, effeciisset, Apud Aethiopes prædicat Christum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cisset,& eos,qui ad Dei fidem conuersi erant,per aquam & spiritum Christo adiunxisset, ecclesiam sanctam ipsi ædificandam curauit, presbyterosq; ac diaconos constituit, singulis diebus concionem habens,partim ad veritatem retinendam illos adhortans,partim mysteria tradens: eos verò,qui languoribus & morbis, vel dæmonum malitia oppressi, de vita periclitabantur,verbo & manûs attactu ab omnibus molestijs statim liberabat.

Miraculis coruscat.

Posteà verò quàm opus exegit sua vocatione dignum, & debitum opus compleuit, ad quod vocatus fuerat, per martyrium in Domino quieuit, & nobis, qui versamur in terris,corpus reliquit gloria & hymnis ornatum,eosque,qui memoriam eius celebrant, vicissim multo splendore ornans,ac sanctos efficiens:id quod multi ex eorum numero qui per Apostolũ ipsum salute digni facti sunt, sacris orationibus cõsuetam & sanctam eius celebritatem honorificè admodùm prosecuti,memoriæ prodiderunt. Ipse verò sine interuallo aliquo, puro adspectu Domini Iesu Christi faciem cõtemplatur, & in eius immensę gloriæ corona decoratur,atque cum eo simul versans, exultat perpetuò :Cui conuenit omnis gloria,honor,adoratio & magnificentia,nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Obit martyrium.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO MATTHAEO APOSTOLO ET EVANGELISTA, *vt habetur in Tomis Aloysij.*

21.Septẽbris

Heb.4.

Solennitatis hodiernæ lętitia,dilectissimi, omnem despe-rationis aculeum de nostris mentibus amputat,ad præsumendum de diuina misericordia,titubantia corda confirmat, atque vt adeamus cum fiducia thronum gratiæ, (sicut & Apostolus hortatur)inuitat. Quis enim audiens publicanum à Domino non modò in clientelam discipulatûs electum,sed in senatûs insuper Apostolici conscendisse fastigium, non protinùs animetur ad consequẽdam suorum veniam peccatorum? De telonio quippè cumulandæ pecuniæ,in cathedram transfertur Ecclesię: & qui priùs exigendi vectigalis fungebatur officio, constituitur est fidei diuitiarumque cælestium ministrare thesauros: quique tunc turpis lucri quæstu satagebat implere marsupium, nunc per mundi latitudinem spargit cælestis eloquij sacramentum.

Inter omnes planè sanctos,qui cælesti gloriæ de triumphato mundo victoriæ titulos intulerunt, beatus Matthæus mihi videtur insignis atque conspicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum: atque, vt clariùs dicam, nemo post Christũ est, cui magis debeat sancta vniuersalis ecclesia.Nam quòd mũdus viuit,hæc est causa, quia lux nobis Euangelica coruscauit.Constat autem,quia primus omnium Matthæus Hebraico stylo Euangelium scripsit,sicque his,qui erant ex circũcisione,fidelibus neotericæ fidei quoddam quasi speculum procurauit. Quia igitur ad sanctum Euangelium describendum primus iste prorupit,scribendi cæteris Euangelistis viam præcessor aperuit, & tanquàm dux vexillum sequentibus prætulit,suoque eos exemplo vt scriberent, incitauit.Illi ergò debemus Euangeliũ,quem Euangelicæ narrationis constat intulisse principium: & quem aliorum nouimus primum, non ambigimus inter eos cuiusdam priuilegij tenere primatum.V nusquisque nimirùm trium Euangelistarum,beati Matthæi librum,antequàm suum inciperet,nouit,& (sicut sibi diuinitùs inspiratum est)non superfluam cooperationem sui laboris adiũxit.Eorum quippè fuerat,præparare fideliter animos ad scribendum:Dei autem erat,in id,quod veller,dirigere stylum.

S.Matthęus Euangeliũ suũ Hebraicè scripsit.

Porrò sicut Moyses & prophetis nõ absurdè præponitur,& omnibus, qui aliquid scripserunt in veteri testamẽto:ità beatus Euangelista Matthæus omnes iurè præcellit, qui scripsisse reperiuntur in nouo.Sicut enim ille nascentis mundi texit originem:sic iste,tanquàm spiritalis cuiusdã mundi,oriẽtem describit ecclesię nouitatẽ. Vndè spiritu sancto calamum temperante prouisum est, vt vterque non diuersum, sed vnum idemque suis libris præmitteret initium,dicens: Liber generationis.Sed illa generatio filios protulit iræ,ista filios parturit gratiæ.Illa generatio sortita est paradisum terræ,fertilium quidem arborum & herbarum decore vernantem:sed ista cælestem meruit paradisum,incomparabilium deliciarum copijs affluentem.Ex illo tamen paradiso, primus homo per ligni posteritatem sui generis expulit: secundus homo per Crucem cęlestibus nos patribus introduxit.Ille,dum narrat Deum dixisse, Fiat lux, ostendit conditam lucem: iste Christum de virgine natum perhibens,exortum lucis insinuat cõditorem.Moyses itaq; veterem Adam atque terrenum, veterem mundum, vetus digerit testamentum: Matthæus autem pro veteribus noua,pro terrenis siue carnalibus spiritualia, pro temporalibus introducit ętterna.Pro Adam siquidem Christum,pro lege veteri Euangelium,pro mundo vel terra, herbis arboribusque florente,sanctam describit Ecclesiam,diuersa spiritualium fructuum victualia germinantem. Primus enim homo, sicut Apostolus ait, de terra terrenus, secũdus de cælo cælestis. Factus est primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem. Non enim prius quod spirituale est, sed quod animale:deindè quod spirituale. Moyses ergò describit, quomodò visibilia quæq; sunt originaliter condita: Matthęus autem docet non modò terrena,sed & cælestia per mediatoris DEI & hominum gratiam nouiter instaurata,sicut idem dicit Apostolus: vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundùm beneplacitũ eius,quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum,instaurare omnia in Christo, quę in cælis,& quæ in terris sunt in ipso.

Genes.1.

1.Cor.15.

Ephe.1.

Hanc mundi renouationem Dauid præuidebat, cùm aliquandò coram Domino constitutus oraret. Nam cùm illi per Nathan Prophetam clementia diuina promitteret, ex eius semine nasciturum, qui sibi sacrosanctum constrŭeret templum, & Christum manifestè denuncians,adiecisset:Ego ero illi in Patrem,& ipse erit mihi in Filium: moxque Ecclesiam,quæ corpus est Christi,qualiter esset futura,depromeret,dicens: Et fidelis erit domus tua, & regnum tuũ vsque in ętternum ante faciem meam, & thronus tuus erit firmus iugiter: ille gratias agens,inter cætera orationis suæ verba sic ait: Sed & pręcium visum est in conspectu tuo,Domine Deus meus,quia dilexisti me, nisi loqueris etiam de domo serui tui in longinquum. moxque subiunxit: Ista est enim lex Adam, Domine Deus.Ac si perspicuè dicat: Sicut in terreni mundi huius exordio Adam constituisti posteritatis secuturæ parentem,atque ex hac radice totius humani generis defluitui pullulare propaginem: ità nũc mundum renouare disponens, me quasi nouum Adam facis,dum Christum ex meo semine nasciturum,qui est author & caput ecclesię, polliceris.Ista est,inquit,lex Adam:quia sicut ille erat in filijs suis hunc mundum visibilem possessurus,ità & ego populi spiritualis in Christo pater efficior,cum illo,qui in cælis perpetuò regnaturus.Sicut enim de costa illius formata est viuentium mater Eua, ità de latere Christi,qui ex me nasciturus est, victura perenniter egredietur Ecclesia. De hoc nouo & spirituali mundo scriptum est: Domini sunt cardines terrę, & posuit super eos orbem.Orbis enim super terræ cardines ponitur,cùm sancta ecclesia tãquàm super bases doctrinis Euangelicis solidatur.De qua & alibì dicitur: Fundamenta eius in montibus sanctis.Qui enim illic cardines,hîc appellati sunt montes.

2.Reg.7.

1.Reg.2.

Psal.86.

Euangelistarum planè numero congruit & mundi situs, & temporum cursus:quia & quatuor mũdi partes, & totidẽ sunt temporũ diuersitates.Non igitur mirũ,si spiritualis mundus innisibili huic conferatur, dum nonnullas inuicèm habere similitudines vterque dignoscitur.Et notandum,quia summus architectus,videlicet omnipotens Deus,in domum huius spiritualis mũdi,hoc est, sanctæ vniuersalis Ecclesię fabricam super quatuor Euangelistas,quasi super columnas totidem construit,duas potiores & egregias alteras minores in medio statuit,sicque cęlestis fabricę pulchritudinem alterna varietate distinguit,vt pluralitas ad fundamentum, diuersitas pertineat ad ornatum: & diuinum opus sic robore permaneat inconcussum vt sit etiam varietate conspicuum. Hæ deniq; quatuor sunt colũnę, de quibus ad Moysem dicitur,cùm in typo ecclesię tabernaculũ fieret: Facies columnas quatuor,& bases earum vestitas argento. In argento enim quid aliud,quàm claritas diuini sermonis accipitur? sicut scriptum est:Eloquia Domini, eloquia casta,argentum igne examinatum,probatum terrę.Bases ergò argento vestitæ

Exod.27.

Psal.11.

qua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quatuor columnas tabernaculi sustinent: quia prædicatores Ecclesiæ diuino eloquio decorati, vt in cunctis se exemplum præbeant, quatuor Euangelistarum dicta & ore & operibus portant.

Matthæus itaque primum obtinet locum, Iohannes vltimum. Qui nimirùm in Apostolico sunt culmine constituti, & in ijs, quæ scripserunt, non auditu duntaxat, sed visu 1. Iohan. 1. potiùs atque contactu sunt præsentialiter informati. Sicut vnus eorum dicit: Quod audiuimus, quod vidimus, quod oculis nostris perspeximus, quod manus nostræ tractauerunt de verbo vitæ. Marcus aũt & Lucas, qui Euãgelici catalogi meditulliũ sortiuntur, nõ quidẽ sunt Apostoli, veruntamen præcipuorũ Apostolorũ, alter Petri, alter Pauli, revelationibus sunt edocti. Omnes nihilominùs sancti Euangelistæ, vnius sunt authoritatis, vnius sunt fidei, nec in aliquo dispares in texẽda syncerissimæ linea veritatis, ac poẽm suæ descriptionis articulũ inexpugnabile simul erigunt propugnaculũ, aduersùs oĩa Psal. 18. & 23. quarumlibet hæreseon iacula præmunitum. Hæc est enim quadriga illa, in qua Rex gloriæ exultans vt gigas, & potens in prælio, principi mundi huius, qui genus humanum Luc. 11. captiuum tenebat, occurrit, & lorica carnis armatus, illum superueniens vicit, eiusque Ezech. 1. vasa distribuit. Hanc porrò quadrigam, verumque Cherubin Ezechiel Propheta se conspexisse commemorat, cùm ait: Similitudo autẽ vultũs eorum, facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, & fa- Gregorius in Ezechie. lis hunc locum. cies aquilæ desuper ipsorum quatuor. Quos profectò nonnulli catholicorum patrum hoc ordine discreuẽre, vt quia ab humana generatione cœpit, iure per hominem Matthæus: quia verò à clamore in deserto, rectè per leonem Marcus: quia à sacrificio exorsus est, benè per vitulum Lucas: quia à diuinitate verbi cœpit, dignè per aquilam Iohannes videatur designari. Qui nimirùm, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: dum in ipsam subsantiam diuinitatis intendit, quasi more aquilæ oculos in solem fixit.

Sed ij, qui sanctos Euangelistas per animalium figuras sub hac varietate distinguunt, magis considerare videntur Euangelij cuiusq; principium, quàm continuum sequentis historiæ textum. Nam qui seriatim cunctas Euangelicæ narrationis curiosiùs atque Prou. 30. minutiùs indagauẽre sententias, beato Matthæo non hominis, sed figuram decreuerũt adscribendam esse leonis. Leo enim (vt ait scriptura) potentissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. Et quia rex animalium dicitur, non incongruè beato Matthæo, qui regiam CHRISTI cernitur texuisse personam, leonis species deputatur. Vndè & Apoc. 5. in Apocalypsi Dominus cum ipsa tribu regia leo commemoratus est, vbi dictum est: Vicit leo de tribu Iuda. Matthæus igitur in declaranda regia stirpe Domini familiarius vacat, & sicut ab hac narrationis exordium sumpsit, sic in eadem intentione totam styli sui seriem ad finem vsque perducit. Generationis quippe lineam texens, ad Dauid pertuenit: deindè per Salomonem transiens, cęteros reges in enumeranda generis successione percurrit. Et paulò pòst refert, quòd ab Oriente Magi veniunt, & Iudæorum regem natum solerter requirunt: simul etiam quòd rex Herodes turbatus est, dum audit, quod rex præter se in Iudæorum populo natus est. Deindè subiungit parabolam, vbi Dominus ait: Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Sed & instante iam lutiferæ passionis articulo, narrat eum dixisse: Quia cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suę, congregabuntur ante eum omnes gentes: & quia tunc dicet Rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Postremò destructo per mortem suam mortis imperio, & beatæ resurrectionis coruscante triumpho, narrat eum dixisse discipulis: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

His & huiusmodi claresc entibus in Euangelica descriptione sententijs, liquet beatũ Matthæum in prosequẽda regia stirpe Domini tenaciùs, quàm cæteri, fuisse versatum. Vnusquisque siquidem sanctorum Euangelistarum, proprium ac specialem ordinẽ servat, & in eius, qua cœpit, intentionis custodia perseuérat. Nam Iohannes propẽsiùs occupatur ad declarãdam in Christo diuinitatis essentiam. Matthæus autem, vt dictum est, ostẽdit regiam dignitatem. Marcus verò, tanquàm affecta siue breuiatoreius esse videtur, dum per eius vestigia subsequens graditur, & sic illi siue eisdem verbis, siue eodem sensu in omnibus penè concordat, vt tanquàm à præcedentis se tramite non recedat. Lucas etiam proprium modum & ordinem tenet, dum sacerdotalem Domini stirpem describit atque personam, & sic per totam styli sui seriem in hac intẽtione perdurat, vt diuersi-

uersati circa templum & sacerdotes vsque ad finem Euangelij nõ omittat. Nam ipsum quoquè suæ narrationis exordium quid aliud coaceruat, quàm diuersorum nomina sacerdotum? Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudęæ, sacerdos quidam nomine Zacha- Luc. 1. rias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron. Eundem postmodùm Zachariam in templo ante altare constituit. Mariam quoquè virginem domui sacerdotis inducit. Quadragesimo autẽ natiuitatis die puerum cum muneribus ad templum portat. Duo- Luc. 2. decimum quoquè in templo audientem & interrogantem, cum doctoribus inthronizat. Deinde parentes Domini narrat per omnes annos ascendisse Hierusalem ad templum in die solennitatis Paschæ. Demùm Euangelium suum hoc fine concluſit, vt diceret: Luc. 24. Ipsi abeuntes regressi sunt Hierusalem, & erant quotidiè in templo, laudantes Deum, & benedicentes Dñm. Mediator quippè Dei & hominũ, secundùm humanã naturã vnus Christus rex & Sacerdos. idemque Rex esse voluit & sacerdos, vt per vires nos regalis apicis regeret, & per sacerdotis officium expiaret. Hæ siquidem duę personę in figura Christi specialiter sunt à patribus commendatæ, cui principaliter ac singulari prerogatiua dedit Deus sedem Dauid patris eius, vt regni eius non esset finis, & vt sacerdos esset secundùm ordinẽ Mel- Psal. 109. chisedech.

Vtriusque ergò ministerij dignitatem Matthęus & Lucas ità inter se inuicèm diuidunt, vt alter Christi regnum, alter describat sacerdotium. Spiritus enim sanctus per organa sua sic propriæ potestatis iura dispensat, vt dum per duos vnus eloquitur, idem sentientium quædam in verbis diuersitas exprimatur. Vndè cùm Mattthæus, qui regalem Domini personam susceperat describendam, in genealogiæ contextu reges enumeret, Luca ad ipsum Dauid, non regium schema prosecutus, sed per eos qui reges non fuerunt, ascendit ad Nathan filium Dauid, qui nec ipse rex fuit. Vndè diuinitùs actum est, vt non habeat socium subsequentem, qui styli sui teneat seriem: quoniam sacerdos in Heb. 9. sancta sanctorum solus intrabat: atque idcircò hic sine comite est, quia se circa Domini sacerdotium specialiter occupat. Matthæus autem, vt prędictum est, breuiatorem Marcum atque pedisequum habuit: quia Christi regiam dignitatem, reges enumerando, describit. Regiæ quippè sublimitatis est, vt non sine comitum gradiatur obsequio.

Hunc ducem & nos sequamur, dilectissimi fratres mei, non Euangelium breuiando, sed Euangelica præcepta seruando. Hũc ad vitam sequamur itineri præuium. Huius fulmiferum imitemur exemplum, qui mox, vt vocantis se Saluatoris audiuit imperium, Mat. 9. non cunctatus est, non sua disponendi quęsiuit inducias, non amicorum petenda consilia: sed licò diuitias spreuit, necessarios abdicauit, carnalium affectuum nexus abrupit: seque solutus, post Christi vestigia lętus & impiger properauit, & tanquàm post naufragium delatus in portum, diuinum illud celeuma cantauit: Dirupisti, Domine, vincula Psal. 115. mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. Vel illud, quod sponsa modulatur in Canticis canticorum: Paululùm cùm pertransissem eos, inuéni quem diligit anima mea: tenui, nec Cant. 3. dimittam eum, Amen.

MARTYRIVM FORTISSIMORVM MARTYRVM, MAVRICII ET SOCIORVM EIVS, *ab Eucherio Lugdunensi episcopo conscriptum.*

Epistola Eucherij Lugdunensis Episcopi ad Syluium Episcopum.

DOmino sancto & beatissimo in Christo Syluio Episcopo, Eucherius Episcopus. Misi ad beatitudinem tuam, scriptam nostrorũ martyrum passionem. Verebar nanque, nè per incuriam tam glorioſi gesta martyrij ab hominum memoria tempus aboleret. Porrò ab idoneis authoribus rei ipsius veritatem quæsiui, ab his vtiquè, qui affirmabant se ab Episcopo Genevensi sancto Isaar, hunc, quem protuli, passionis ordinem co- Nota antiquã deuotionẽ, & caue hęreticorũ in sanctos blasphemias.
gnouisse: qui, credo, rursùm hæc à viro temporis anterioris acceperit. Itaq; cùm alij ex diuersis locis atq; prouincijs in honorem officiumque sanctorum, auri atque argenti, diuersarumque rerum munera offerant, nos scripta, si vobis suffragantibus dignantur, offerimus: vtiquè expoſcentes pro eis intercessionem omnium delictorum, atque in po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sterum iuge præsidium patronorum semper meorum. Mementoté vos quoquè nostrî in conspectu Domini, sanctorum semper officijs inhærêtes, Domine sancte & meritò beatissime frater.

Eiusdem Prologus in Martyrium S. Mauricij & sociorum eius.

SAnctorum passionem martyrum, qui Agaunum locum glorioso sanguine illustrant, pro honore gestorum stylo explicamus: ea vtiquè fide, qua ad nos martyrij ordo peruénit. Nam per succedentium relationem, rei gestæ memoriam nondùm intercepit obliuio. Et si pro martyribus singulis loca singula, quæ eos possident, vel singulæ vrbes insignes habentur: nec immeritò, quia pro Deo summo preciosas animas refundunt: quanta excolendus est reuerentia sacer ille Agaunensiũ locus, in quo tot pro Christo martyrũ millia ferro cæsa referunt? Nunc ipsam beatiss. passionis causam loquamur.

HISTORIA.

22. Septèb. DIocletianus Romanæ reipublicę princeps, cùm ad Imperium totius orbis fuisset electus, omnesque prouincias turbari quorundam præsumptione perspiceret: ad consortium Imperij vel laboris, olim sibi commilitonem Herculeum Maximianum, Cæsarem fecit: eumque contra Amandum & Aelianum, qui in Bagaudarum nomen præsumptione seruili arma commouerant, ad Gallias destinauit. Cui ad supplementum exercitûs, legionem Thebæam ex orientalibus militibus ire præcepit. Quæ legio sex millia, sexcentos sexagintasex viros validos animis, & instructos armis, antiquorum Romanorum habebat exemplo. Hi igitur milites Christianæ religionis ritum orientali traditione à Hierosolymitanæ vrbis Episcopo susceperant, fidemque sacram vetuti & armis omnibus præponebãt. Ad vrbem quippe Romam itinere attingentes, eandem Christianitatis fidem, quam acceperant, apud beatum Marcellinum prædictæ Romanę vrbis Pontificem, confirmauerunt: vt antè gladio interirent, quàm sacram fidem Christi, quam acceperant, violarent. Recepti igitur à Diocletiano Cæsare, iubentur vt post Maximianum collegam iter, quod ceperant, ad Gallias tenderent.

Bagaudarũ tumultus.

Virtuti, pro viribus.

S. Martyres Romę suã cõfirmant fidem.

Maximianus Cęsar vsu quidem militiæ bellis aptus: sed idolorum specialis cultor, ferus animo, auaritia crudelis, libidini deditus, cæterisque vitijs obsessus, serenitatem Imperatoriam nimia crudelitate polluerat. In Galliam properans, ad Alpium Pœninarum aditum venit. Transmeantibus iter Alpium, post arduam & horridam viam, subitò æqualis loci campestris occurrit & grata planities. Quo in loco oppidum factum est, quod Octodorus nomen accepit: circa quod irrigua fluminibus prata, & agrorum fertilis cultura porrigitur: præcipuè deindè Rhodani fluminis validus cursus offertur. Transcensis igitur Alpibus, Maximianus Cæsar Octodorũ venit: ibique sacrificaturus idolis suis, conuenire exercitum iussit, atroci proposita iussione, vt per aras dæmonibus consecratas iurarent, æqualibus sibi animis contra Bagaudarum rabas esse pugnãdum: Christianos verò, velut inimicos dijs suis, ab omnibus sequendos.

Octodorus est in Sabaudia.

Quod vbi primùm peruénit ad notitiam Thebęæ legionis, pręteriens Octodorensis oppidum, ad locum, cui Agauno nomen est, celeriter properauit: vt octo millium spatio ab Octodoro seperata, necessitatẽ committendi sacrilegij præteriret. Quo in loco jam vastis rupibus Rhodani fluminis cursus arctatur, vt commeandi facultate subtracta, constratis pontibus viam fieri itineris necessitas imperaret. Vndiquè tamen imminentibus saxis, paruus quidem, sed amœnus irriguis fontibus, campus includitur: vbi fessi milites legionis Thebęæ, post laborem tanti itineris resederant. O quanta reuerentia excolendus est sacer locus iste, in quo tot pro Christo martyrũ millia ferro Cæsaris puniuntur.

Maximianus Cæsar, dum ad sacramenta superiùs memorata, cunctos in exercitu suo cogeret, agnouit, vt diximus, prętergressam legionem. Subitò iracundiæ furore completus, satellites mittit, vt legionem ad sacramentorum suorũ sacrilegia reuocarent. Erat in eadem legione primicerius Mauricius, & signifer Exuperius, & Candidus senator: qui ità cõmilitonibus suis præerant, vt amore potiùs diuinitatis, quàm terrore militari, obedi-

obedienda præciperent: Viri in rebus bellicis strenui, & virtute nobiles, sed fide in Deũ nobiliores: erga Imperatorem fortitudine, erga Christum deuotione certabant. Euangelici præcepti sub armis custodes, reddebant quæ Dei erant, Deo: & quæ Cæsaris, Cæsari restituebant. Requirunt itaque, quid Maximianus Cæsar, ira dictante, mandâsset. Dictum est ab ijs, quos Cæsar miserat, milites omnes immolâsse hostias, libâsse sacrificia, & sacramenta phanatici ordinis prębuisse: iubere Cæsarem, vt legio festinanter reuertẽs, commilitonum paréret exemplo. Tunc hi, qui præerant legioni, miti affatu dedêre responsum, ob hoc prętergressos se Octodorum, quia iam fama ad eos sacrificiorum ordinem detulisset: fas sibi visum, esse, nè dæmonum aris Christiani contaminari viderentur, Deum viuum colere, traditam Orientali more religionem vsque ad diem vitæ vltimum peremniter custodire. Ad bellorum vsum paratam legionis esse virtutem: ad committenda verò sacrilegia, sicut Cæsar pręcepit, Octodorum non redire.

Thebæi martyres nolũt dæmonibus sacrificare.

Virtute, & viribus & fortitudine Matt. 22.

Reuersus itaq; satelles, nunciat obstinatos esse animos legionis, nec velle præceptis Imperatoris obedire. Tunc Maximianus Cæsar iracundiæ nimietate succensus, ad hanc vocem subito furore prosilijt, dicẽs: Ergóne milites mei Imperatoria præcepta & sacrorum meorum ordinem spernunt? Sanciẽdum erat vindicta publica, etiamsi tantùm maiestatem regiam contemnere voluissent. Iungitur despectui meo cęlestis iniuria, & meum pariter religio Romana contemnitur. Sentiat contumax miles, me non solùm mihi, sed etiam dijs meis, dare posse vindictam. Iam fidissimorum meorum turba festinet: deterimum quenq; morti funesta sors prębeat. Discant æquali nece, quos ordo præmisit moriẽdi, qualiter Maximianus vel sibi, vel dijs suis hac seueritate dederit vltionem.

Decimus quisq; ex illis trucidatur.

Post hanc vocem ad apparitores iussio infausta porrigitur, ad legionem velociter properatur, crudelia pręcepta referantur: traduntur nẽci, quos ordo reperit numerandi. Lanipercussoribus ceruices prębent, solaque inter eos est de gloriosæ mortis occupatione contentio. Perfecto itaque scelere, vt Octodorũ legio redeat, iubetur. Tunc Mauricius primicerius, paululùm à satellitibus regijs segregatus, cõuocat legionem, & hac oratione sanctiores alloquitur:

Oratio prędicta S. Mauricij ad suos.

Gratior virtuti vestræ, commilitones optimi, quòd amore religionis, nullam vobis Cæsaris præceptum attulit formidinem. Gaudentibus quodammodò animis tradi ad necem gloriosam commilitones vestros vidistis. Quàm timui, nè quisquam, quod aratis facile est, specie defensionis beatissimis funeribus manus obuiàm afferre tentaret. Iam mihi ad huius rei interdictum CHRISTI nostri parabatur exemplum, qui exemptum vagina Apostoli gladium, propriæ vocis iussione recondidit: docens, maiorẽ nostris omnibus Christianæ confidentiæ esse virtutem. Hic Deus Christus planè mentes vestras manusque prohibuit, nè quisquam diuino operi mortalibus dextris obsisteret, quinimmò cœpti operis fidem perenni religione compleret. Hactenùs exẽpla sacris inserta codicibus legebamus: iamnunc per nosmetipsos, quos sequi debeamus, adspexi-mus. Ecce vallatus sum commilitonum meorum corporibus, quos de latere meo funestis satelles abstraxit. Adsperfus sum cruore sanctorum, & sacri sanguinis reliquias vestibus meis porto: & dubito eorum sequi necem, quorum gratulãs admiror exemplum? Non vacat cogitare, quid Imperator iubeat, qui sorte mortalitatis æqualis est? Si habere aliquid virium Imperatoria pręcepta potuissent, circa beatissimorum trium puerorum corpora regis Chaldæorum valuisset incendium: nec ora leonum lacu clausus euadere prophęta potuisset. Sacramenta olim dedisse nos memini, quòd contemptu lucis istius & defœratione vitæ defensare rempublicam deberemus. Iamtunc promisi mei corporis vtilitatem, & spopondi hanc Imperatoribus fidem: nec tamen vllus mihi tunc regna cælestia promittebat. Quid, Christo spondente, faciendum est, si hoc potuimus militiæ deuotione promittere? Quinimmò fortissimi commilitones, olim deuotas animas submissimus precioſissimę passioni. Sit nobis virilis aïus, fides inuiolata permaneat. Iam certamine tribunal Christi stantes eos, quos neci paulò antè satelles regius deputauit. Illa vera gloria est, quæ æternitatem beatam vitæ huius breuitate mercatur. Aequali omnes animo, vna voce responsum satellitibus demus, & id nũciemus: Milites quidem, Cęsar, sumus, & ad defensionẽ reipublicę Romanę arma susćepimus: nec vnquàm aut deterrore bellorũ, aut proditores militiæ fuimus, aut ignauę formidinis meruimus subire flagitium. Tuis etiam obtemperaremus præceptis, nisi instituti legibus Christianis, dęmonum cultus & aras semper pollutas sanguine vitaremus. Comperimus pręcepisse te,

Sacri sanguinis reliquiæ.

Dan. 3.

Dan. 7.

Vera gloria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

te,vt aut ſacrilegijs pollueres Chriſtianos,aut de denis interfectis nos velis terrere.Non inquiras longiùs latitantes: nos omnes Chriſtianos eſſe cognoſce. Habebis poteſtatuæ ſubdita omnium corpora: authorem verò ſuum reſpicientes Chriſtum animas non tenebis.

Rursùs decimus q ſq. cæditur.

Hæc vir ſanctus dixerat: legionis probatur aſſenſio,& Cæſari per ſatellites nũciatur. Inclementi præcepit iuſſione, vt iterùm decimum renouatę crudelitatis ordo conſummeret.Poſt hanc vocem ad legionem velociter properatur,crudelia præcepta peragunt:reliqui verò,vt Octodorum redeant,iubentur. Tunc Exuperius,quem antè principem vel campi ductorem ſuperiùs memoraui,correptis legionis ſuæ ſignis, hac circunſtantes oratione confirmat : Tenere me, cõmilitones optimi,ſeculariũ quidem belEgregia S. Exuperij oratio.

lorum ſigna perſpicitis:ſed non ad hæc arma prouoco, non ad hęc bella animos veſtros virtutemq́ue compello.Aliud nobis genus eligendum eſt præliorum. Non per hos gladios poteſtis ad regna cęleſtia properare. Robur nobis opùs eſt animorum, inuictæq́ue defenſio:fidem,quam Deo promiſimus,in vltimis cuſtodire. Iam de commilitonum noSancti diuinũ cernunt obtutum.

ſtrorum gloria,quæ diuinum cernit obtutum,glorioſus vir Mauricius eſt locutus: ego vobis victoriam plenam,ſi Chriſto creditis,repromitto. Proijciant dexteræ noſtrę arma iſta cum ſignis militaribus: præſtabit hoc Chriſtus,vt mox in ipſo cæleſti, ſicut promittitur,regno alia vobis Exuperium veſtrum videatis ſigna monſtrare. Vadat quinimmò funeſtus ſatelles,& hæc truculẽto regi nunciet: Milites ſumus, Imperator,tui: ſed tamen ſerui,quod liberè fatemur,Dei.Tibi militiam debemus,illi innocentiam. A te ſtipendium laboris accepimus : ab illo vitę exordium ſumpſimus. Sequi Imperatorẽ in hoc prquaquàm poſſumus,vt authorem noſtrum negemus Deum : authorẽ, velis nolis,ruum. Non nos aduersùm te,Imperator,armauit ipſa, quæ fortiſſima eſt in periculis, deſperatio.Tenemus eccè arma,& nõ reſiſtemus: quia mori magis,quàm vincere,volumus: & innocentes interire,quàm noxij viuere,præoptamus.Si quid in nos vltrà ſtatueris,igne, tormenta,ferrum:ſubijci parati ſumus. Chriſtiani ſumus, perſequi Chriſtianos nõ poſſumus.Inexpugnabiles legionis iſtius animos,Cæſar,agnoſce.Tela proijcimus:exarmatas quidem dexteras ſatelles tuus, ſed armatum fide catholica pectus inuenier. Occidite,proſterne:ſecãdas gladijs percuſſoribus ceruices prębemus intrepidi. Hęc nobis inueſtra ſunt,dummodò te cum ſacrilegijs tuis contemnamus,ad regna iamnunc cæleſtia properantes. Flagrabat enim iamtunc in beatiſſimis viris martyrij glorioſus ardor.

Hæc mandata legionis remeans ad Maximianum Cæſarem ſatelles nunciat. At ille cùm talia audiſſet,obſtinatoſq́ue in fide Chriſti cerneret animos virorum, deſperans glorioſam eorum conſtantiam poſſe reuocari:quasì nihil iterato fuiſſet ſcelere perpetratum,ire properè exercitum iubet, & circunfundi imperat legionem, nullumq́ue de tanto ſanctorum exercitu præcipit relinqui.Ventum itaque eſt.circunſiſtit beatam legionem turba carnificum.Omnis ætas ſine diſcretione perimitur, laniantur q́ue beatorum corpora,& deuotas Deo animas fideli mortis profeſſione commendant.Operta eſt terra illic procumbentibus in morte corporibus iuſtorum, fluxeruntq́ue precioſi ſanguinis riui. Quæ vnquàm rabies abſque bello tantam humanorum corporum ſtragem edidit? Quę feritas ex ſententia ſua tot ſimul perire vel reos iuſſit?Nè iuſti punirentur, militi do nõ obtinuit,cùm inultum eſſe ſoleat, quod multitudo delinquit. Hac igitur crudelitate immaniſſimi tyranni confectus eſt ſanctorum populus, qui contempſit rem preſentium ob ſpem futurorum. Sic interfecta eſt illa planè Angelica legio: quæ, vt credimus,cum Angelorum legionibus iam collaudat Deum in cęlis. Peracta tandèm cędę, inter omnes ſanctorum percuſſores præda diuiditur. Nanque Maximianus facultatem dederat,vt quiſquis legionis illius militem iugulâſſet,interempti ſpolijs vteretur. Diuiſa igitur omni pręda,ad veſcendum epulandumq́ue victrix turba conſedit.

Cæduntur ad vnũ oẽs reliqui martyres.

Intereà veteranus quidam,vltimę ętatis ſenio fatigatus,nomine Victor,ad contaminatum cędibus locum itineris neceſſitate deductus eſt.Dum ad epulas pro ętatis veneratione ab omnibus rogaretur, requirere cœpit,quęnam eſſet cauſa lętitię, quòd inter tot corpora interemptorum, gaudentes exultantesq́ue poſſent milites epulari: dictum à quodam eſt, quòd legio Chriſtianę ſtudio legis, cęremonias Romanas cultumq́ue deorum pariter cum Imperatorijs iuſſionibus contemnere voluiſſet, datamq́ue neci eſſe,vt diſciplinę militaris traditus ordo,ſeueriùs teneretur.Tunc Victor altè gemitum trahẽs, grauiterq́ue ſuſpirans, deteſtatus conuiuas, deteſtatusq́ue conuiuium, exclamat: Heu me,

me,qui per tot annorum militiam ad hanc ætatem véni,& in hác legione militare non merui.Quàm benè inter tales,glorioſę mortis honore donatos,finem vitę inuenire poſſem!Saltem ſi commilitare indignus eram, vel me ante has duas horas viandi neceſſitas detuliſſet,vt ſenilis pectoris cruor,tantorum virorum victimis miſceretur. Obtuleram corpus hoc neci,dummodò tantę laudis conſortio non carerem.Talia dicentem profanorum ſtatim turba vallauit,quæ,vtrùm Chriſtianus eſſet,reſpõdere minaciter iubet. At ille paululùm oculos ad cęlum erigens,tali percontantibus ſermone reſpondit:Longus me viuendi vſus ad hanc,quam videtis,perduxit ętatem.Quæcunq́ue in hoc mundo aguntur,aut ſtudium reperit, aut rerum volubilitas agit, aut varius ſemper caſus infeſtat. Quodcunque volumus,optamus, ſcimus aut cupimus,totus mundus caligine ſubmerſus, tenebris circunfluentibus latet, nisì nobis aut viam Chriſtus oſtẽderit, aut lumen Chriſti affulſerit. Quod ego fideli mente perpendens, vtinàm vltimo conteſtis affectu : quòd ſi me ad tempus paulò antè trucidatę legionis itineris neceſſitas deduxiſſet,conuiuijs & epulis veſtris horum funerum conſortium prętuliſſem. Sed iammunc pręſtabit Chriſtus,vt Chriſtianum me,vel ob profeſſionem meam, tranſire vlteriis per beata funera non ſinatis. Hæc eum loquentem ſubita percuſſoris obtruncat inſania. Ità vir ſanctus conſortium ſanctorum celeri confeſſione promeruit, cæteriſq́ue martyribus in eo loco,ſicut morte,ità eſt honore coniunctus.

Victoris veterani militis virilis vox.

Capite S. Victor truncatur.

Hæc nobis tantùm de numeroſa iſtorum multitudine martyrum comperta ſunt nomina, beatiſſimorum Mauricij,Exuperij,Candidi,atque Victoris. Cætera verò nomina nobis quidem incognita,ſed in libro vitę ſunt ſcripta. Nam ex eadem legione fuiſſe dicuntur Vrſus & Victor,quos Solodoro paſſos fama confirmat. Solodorus verò caſtrum eſt ſuper Arulam flumen, non longè à Rheno poſitum. Neque illud ſilendum,quem deindè Maximianus progreſſus exitum conſecutus eſt. Cùm diſpoſitis inſidijs genero ſuo Conſtanti, tunc regnum tenenti, mortem moliretur, deprehenſo dolo illius, apud Maſſiliam captus, nec poſt multum ſtrangulatus, impiam vitam digna morte finiuit.

Conſtans Chlori pater Conſtãtini Magni.

Maximiani interitus.

Neque hoc omittendum eſt, quòd poſt longum temporis tractum beati Innocentij martyris membra Rhodanus reuelauit. Iugi quippe alluuione vicinum in ſe cęſipitem vergens, religioſa quadam ſoli pernicie ad ſepulturam martyris famulatrix vnda penetrauit.Prolatas nanque reliquias leniter lambens, non idcò à ſinu terræ protulit, vt in gurgitis ſui procellam demergeret: ſed ob glorioſam deuotionem, quasi intrà amborum baſilicæ cæteris martyribus ſepultura pręciperet ſociari. Cuius tranſlationem à ſanctæ recordationis Domitiano Geneuenſi, & Grato Auguſtanæ vrbis, vel Protaſio, tunc temporis illius Epiſcopo, celebratam recolentes, quotidiana deuotione & laudibus frequentamus.

At verò beatiſſimorum Agaunenſium martyrum corpora, poſt multos paſſionis ſuę annos,ſancto Theodoro illius loci Epiſcopo reuelata traduntur. In quorum honorem enim extrueretur baſilica,quę vaſtę tunc adiuncta rupi,vno tantùm latere accliuis iacebat,ſed nunc,iubente pręclaro meritis Ambroſio,loci illius Abbate,denuò ædificata,declius eſſe dignoſcitur,quid miraculi tunc apparuerit,nequaquàm tacendum putabil. Accidit, vt inter reliquos artifices,qui inuitati conueniſſe ad hoc opus videbantur, quidam eſſet aurifex,quem adhuc gentilem eſſe conſtaret. Hic cùm Dominico die,quo cęteri ad expectanda diei eius feſta abſceſſerant, in eadem domo, in qua artem agebat, ſolus ſubſtitiſſet,in illo ſecreto ſe ſubitò manifeſtantibus ſanctis, hic idem aurifex rapitur,atque ad pœnam vel ad ſupplicia diſtenditur. Et viſibiliter turbam martyrum cernens,verberatus etiam increpatur,quòd vel die Dominico ſolus eccleſiæ deeſſet, vel illum ornatũ operis ſancti ſuſcipere gentilis auderet. Quod ideò miſericorditer à ſanctis factum conſtitit,vt artifex ille conſternatus & territus,ſalutare ſibi nomen poſceret.Stantinq́ue Chriſtianus effectus eſt.

Thebęorũ martyrum corpora reuelantur.

Pœna laborantis Dominico die.

Neque illud in ſanctorum miraculis prætermittendum, quod per eadem loca omnibus notum eſt.Materfamiliâs Quinti,egregij atque honorati viri, cùm ità paralyſi fuiſſet abſtracta,vt etiam pedum vſus negaretur,à viro ſuo, vt illuc per multum itineris ſpatium deferretur,poposcit.Quò cùm peruenisſet,ſanctorum martyrum baſilicæ famulantium manibus illata,pedibus ad diuerſorium redijt,ac ſanitatis de præmortuis memoria miraculum ſuum ipſa circuntulit. Hæc duo miracula paſſioni ſanctorum inſeren-

Paralytica ſanatur.

Multa fiũt quotidiè miracula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

da credidi. Cęterùm satìs multa sunt, quę vel in expugnatione dęmonũ, vel in restauratione claudorum, aut sanitate febrium, cęterisque infirmantibus quotidiè per seruos suos virtus Domini operatur: quę multa narranda sunt, si per singula scribantur. Tamẽ fidelium cordibus absque lectione cognita esse noscuntur, quæ & quanta & qualia miracula per seruos suos ad honorem & gloriam nominis sui, Dominus operari non desinit. Pro coipso, die noctuque psalmorum hymnorumque decantatio non desistit: quod iubente sancto & præclaro Christi martyre beato Sigismundo rege institutum, hinc vsq; hodiè, Deo protegente, est conseruatum. Propterea laudes serui Dei canentes, ore persoluunt illi, cui est honor & gloria, imperium & potestas, per omnia secula seculorum, Amen.

Ex Gregorij Turonen. de gloria Martyrum Lib. 1. Cap. 76.

Guntrannus rex multa largitur ecclesijs & pauperibus.

CVM Guntrannus rex ità se spiritualibus actionibus mancipâsset, vt relictis seculi pompis, thesauros suos ecclesijs & pauperibus erogaret: accidit, vt misso presbytero, munera fratribus, qui sanctis Agaunẽsibus deseruiunt, ex voto transmitteret, pręcipiens presbytero, vt ad eum rediẽs, sanctorum sibi reliquias exhiberet. Igitur dum expleta regis prœceptione, regrederetur cum pignoribus, Lemanni laci, per quem Rhodanus

Lemannus lacus.

influit, nauigium petijt. Extenditur autem lacus ille in longitudine quasi stadijs quadrin gentis: in latitudine verò stadijs centum quinquaginta. Deniquè reuertens presbyter, vt diximus, cùm nauigium hoc fuisset aggressus, subitò tempestas exorta, fluctus tollit ad sidera, surgunt vndarum montes, & nunc puppis nauiculæ, prora dehiscente, fertur in altum: nunc iterùm demersa puppi, prora tollitur in sublime. Turbantur nautæ, & nihil aliud, nisi sola mors in hoc periculo præstolatur. Tunc presbyter, cùm videret se hus

Nota sacra, rũ reliquiarum vim.

fluctibus obrui, & spumis vndarum ipsarum grauiter operiri, extractam à collo capsulam, quæ sanctorum pignora continebat, vndis tumentibus fidus obiecit, ac sanctorũ præsidium clara inuocat voce, dicens: Nè peream in his fluctibus, virtutem vestram deprecor, martyres glorioſi: sed potiùs qui iugiter pereuntibus præbetis auxilium, nunc (quæso) dexteram salutis porrigere dignemini: fluctus opprimite, nosque ad litus optatum vestri adiutorij ope deducite. Et hæc dicens, cessante vento, decedentibus vndis, ad litus euecti sunt. Hęc ab ipso cognoui presbytero. In hoc stagno ferunt tructarum pisciũ magnitudinem vsque ad centum librarum pondera trutinari.

Fragmentum Epistolæ Decani & Canonicorum Castri noui in Gallys, ad reuerendissimum Archiepiscopum Colonienſem Philippum.

S. Martinus inuisit Agaunẽses martyres.

DVM beatus Martinus cum paucis admodùm comitibus sub habitu peregrini, Roma egrediens, in mente haberet orare in loco tanta excolendo reuerẽtia, in quo tot pro Christo martyrum millia pretioſum sanguinem effudissent, Agaunum venit. Et completa oratione, à monachis (Nam monachi tunc temporis locum possidebant) de reliquijs eorundem martyrum aliquid sibi deuotè donari petijt. Qui personam adumbratam schemate non cognoscentes & repellentes, dare prorsùs renuerunt: non fortè charitatis fonte in eis exhausto, sed verentes, nè homini incognito & aduenæ aliquid de tanto credẽtes thesauro, offensam incurrerent: maximè autem Deo in hac repulsa id prouidente, vt Solem, pauertatis amictum cilicio, occultationis absterſa nube reuelaret, & claritatis eius radios per regionis illius spatia diffunderet: quisque vel quantus esset Martinus, coruscatione mirabili illius partis orbi terræ illucesceret. Abiectus igitur ab hominibus sacerdos, vt sempet, & hìc patientiam amplectens, nihil motus, ad diuinum more suo se contulit præsidium, & ab incolis saltem locum, roseo quòdàm cruore purpuratum, sibi ostendi obtinuit: vbi flexis genibus, corde, vultu & manibus in cælum directis, cum summa deuotione dominatorem terræ & mortis orauit, cui nec capillus de capite nostro perit, vt qui in die nouissimo totam hominis substantiam in ictu oculi reparaturus est, aliquid ex sanguine militum suorum, pro gloria sui nominis illic effuso & absorpto, de abyssis terræ, ad laudem suę maiestatis & martyrum honorem, dignaretur refundere.

Deindè exempto vagina cultello, altera manu virentis coma graminis compręhensi, mox vt altera in gyro, id est, in modum coronæ cæspitem incisum sustulit: mirum dictu, & inauditum hactenùs miraculum: densus ab ipso cæspite copiosi sanguinis imber distillare cœpit. De quo Martinus, quantum diuina largitas contulit, cum summa veneratione & gratiarum actione lætus suscipiens, per vascula, ad hoc deindustriàta, fida, dispertiuit, & reditum cum exultatione maturans, cum suis iter arripuit. Sed vt Martinus abiectus, Martinus electus D E I pontifex apparéret, iter quidem inchoare, sed occultra vi quadam prohibitus, promouere non potuit: donèc inspiratione secreta voluntatem largitoris intelligens, Agaunum reuersus, quod gestum fuerat, reseraret, & auaros illos monachos, quos inopes copia faciebat, redarguens, & quis esset, apertiùs fatiei suæ patentibus, veniam clementer indulsit, omnia ei sua seque exponentibus. ipse, quæ Deus sibi præbuerat, arbitratus sufficere, vale facto illis, & accepta à Deo facultate progrediendi, Turones redijt. Vbì cum maximo Clericorum & ciuium vniuersorum tripudio & applausu, vt pastor & dominus, luxque patriæ, solenni processione susceptus, ipsum, quem deferebat, sanguinem omni rosa & obrizo venustiorem, per quotquot voluit vascula diuisum, locis, quibus indicabat oportere, decenter compositit: eiusdem metropolis principalem ecclesiam, sed & Andegauensem illi subiectam, tantorum pignorum parte aliqua nobilitans, in honorem eorundem martyrum Mauricij sociorumque eius consecrauit. Cuius susceptionis memoria solenniter in vrbe nostra quotannis agitur quarto Iduum Maiarum &c. Deindè paucis interiectis:

Infigne & stupendum miraculũ.

Nota quid tantus vir tribuerit sanctorum reliquijs.

Interim autem prędictorum Thebęorum martyrum sanguinem veneratus est Martinus, vt ampullam ex eo completam, secùm perenniter habendam retineret, & in loculum requietionis suæ, cùm hominem exuisset, reponi præciperet.

FORTVNATI CARMEN DE EISDEM *beatißimis Martyribus.*

TVrbine sub mundi cùm persequerentur iniqui,
Christicolasque daret sæua procella neci:
Frigore depulso, succendens corda, peregit
Rupibus in gelidis feruida bella fides.
Quò pie Mauriti, ductor legionis opimæ,
Traxisti fortes subdere colla viros:
Quos, positis gladijs, armâsti dogmate Pauli,
Nomine pro Christi dulcius esse mori.
Pectora belligero poterant quæ vincere ferro,
Inuitant iugulis vulnera chara suis.
Hortantes se clade sua sic ire sub astra,
Alter in alterius cæde natauit heros.
Adiuuit rapidas Rhodani fons sanguinis vndas,
Tinxit & Alpinas ira cruenta niues.
Tali fine polos felix exercitus intrans,
Iunctus Apostolicis plaudit honore choris.
Cingitur Angelico virtus trabeata senatu,
Mors fuit vndè priùs, lux fouet indè viros.
Eccè triumphantum ductor fortissime regum,
Quatuor hìc procerum pignora sacra iacent.
Sub luteo tumulo latitat cæleste talentum,
Diuitiasque Dei vilis arena tegit.

Cæleste talentũ & diuitiæ Dei, martyrum reliquiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui faciunt sacrum paradisi crescere censum,
Hæredes Domini luce perenne dati.
Sidereo chorus iste throno cum carne locandus,
Cùm veniet iudex, arbiter orbis erit.
Sic pia turbà simul festinans cernere Christum,
Vt cælos peteret, de nece fecit iter.
Fortunatus enim per fulgida dona tonantis,
Nè tenebris crucier, quæso, feratis opem.

ASTERII EPISCOPI AMASEAE, IN SANCTVM CHRISTI MARTYREM PHOCAM, NARRATIO.

Habetur in Simeone Metaphraste.

Septēbr. 22.

SAcer quidē est & diuinus vniuersus generosorum ac fortium Martyrum catalogus, passione, quam pro passione debent, referens gratiam: ac sanguine, quæ pro sanguine debetur, Saluatori omnium persoluens remunerationem. Sed in hisipsis non est vna omnium gloria: neque vna mensura cunctis æqualia attributa sunt præmia: sed primum & secundum ne sanctorum quidem effugit catalogus. Huius autem rei, vt arbitror, causa est, quòd sit iudex accuratus, & qui inflecti nequeat. Intuetur enim & suppliciorum magnitudinem, & tolerantiæ constantiam: & examinans certamen, pro meritis athletis tribuit remunerationes. Neque verò est mirandum, si hic apud Deum honoratur iustitia, cùm nec apud nos quidem Imperatores & agonotheta æqualiter tractent eos, qui fortiter pugnant, aut qui decertant: sed vnicuique pro rei rectè gestæ modo, dona decernunt conuenientia. Hæc autem retuli, vt ostendam, quòd qui hodiè nobis præbuit huius conuentûs causam, alijs, qui in certamine fuerunt socij, est illustrior. Nam alij quidem neque omnes cognoscuntur apud omnes, neque sermone hominum celebratam habent virtutem: Phocam autem nemo est qui ignoret: sed quomodò Solis radius patet omnibus oculis: ità etiam huius martyris fama aures omnium circunsonuit. Cùm primùm enim accessi in venerandam eius ædem, & tango sacram capsam corporis, ex ipso loco impleor memoria omnium narrationum, quæ de ipso dicuntur. Adspicio olitorem, eius studium, simplicem & minimè fictum animum, hospitalitatem, maritimę regionis eximium splendorem, mediterraneæ regionis benefactorem, & fio testis martyris, ad vltima vsque pericula discens seruare pietatem. Verumenimuerò relictis, si videtur, ijs, quæ sunt communia, & multis cognita, eximias martyris narrationes vobis recensebo, qui estis amantes & studiosi martyrum.

Premia dat Christus martyribus ꝓ meritis.

S. Phocę venerandæ ædes & sacra capsa.

S. Phocæ patria.

Hunc sanctum virum tulit, quæ magnum est Christianorum commodum, vicina Sinope, ciuitas antiqua & nota, præclarorum virorum ferax & philosophorum. Vitæ autem studium ei erat horti cultura, quem ibi ante portam ciuitatis in ostio Isthmi possidens, diligenter colebat, vt sibi & indigentibus esset vitæ solatium. Hospitibus autem prompto & alacri animo aperiebat paruam & pauperem domum. Cùm habitaret autem in via publica, ea, quæ habebat, ijs, qui aduentabant, proponebat communia: & cùm esset nouus Lot, nō Sodomitarum, sed Sinopensium, procedente tempore, inuenit mandatum minimè carens mercede. Nam ex hospitalitate lucrifecit viuificę mortis occasionem. Vndè verò, & quonam modo, audite paulò altiùs repetentem. Cùm verbum nostræ pietatis fuisset annunciatum, & admirabilis prędicatio exijsset ad omnes aures, & notum reddidisset Christum & illius mysteria, fremuerunt gentes, vt ait Psalmista, & reges & principes conuenerunt in vnum, & populi erroris irati fuerunt, Christo regnante. Quærebatur autem quilibet Christianus, tāquàm maleficus: & qui propè erat, puniebatur: & qui procùl erat, inuestigabatur. Quamobrèm Phocā quoquè neq; vile studium, nec hortus celauit: sed is quoquè, vt germanus Christi mysta, fuit delatus. Atq; ad ipsum

Vitę studiū.

Hospitalitas.

Psalm. 2.

ipsum quidem venerunt, qui ab hac misera & fluxa vita iussi erant eum adducere citra iudicium, & non dicta causa. Crimen enim erat pietas, ꝙ clara voce confitebatur eum, qui omnia fecerat: & nullo quidem rogante, & verbis & factis ostendebat, rogante aūt clamabat alacriter.

Cùm ergò venissent lictores, illius supplicij & festi nostri authores, diuersati sunt apud eum ipsum, quem quærebant, neque eum cognoscentes, neque cogniti. Interìm verò celantes causam sui aduentūs, vt cùm priùs accepissent ex ijs, qui habitabant extra ciuitatem, quisnam esset Phocas, & vbì degeret, repentè inuadentes eum comprehenderent, vt Iudæi aliquandò cum Iuda in horto Dominum. Ignorabant autem se prædam habere intrà retia, canes agnum, lupi ouem, & simul cum pardis requiescebat hœdus, & pascebatur agnus simul cum lupis, & leones simul cum vitulo commune inibant cubile. Postquàm autem, vt solet fieri, mensa & conuiuetudo effecerant, vt sibi inuicèm confiderēt, martyr ex eis rogauit, quinam essent, & quanam de causa ad suam venissent ciuitatem. Illi verò reueriti eius promptam & alacrem largitatē & hospitalitatem, cùm præcepissent, nè, quod dicendum erat, alicui enunciaret, ei arcanum aperiunt, & quæ comparabantur, insidias enunciant, & quòd Phocam quærūt ad supplicium. Quarè etiam præter hospitalitatem, hoc quoquè volebant ab eo affici beneficio, vt eos sua adiuuaret opera ad venandum eum, qui quærebatur. Audiuit D E Iseruus, & cùm immoto & constanti animo accepisset, quod dixerant, nihil abiectum, & quod pusillum indicaret animum, passus est aut locutus, neque periculo exterritus spectauit fugam, idq; cùm ei magna ei daretur potestas: quoniam nondùm sciebant eum esse, qui quęrebatur: sed contrà fecit omninò, vt qui se fortiter gerere, nō fugere, statuerit. Eorum itaq; precibus annuit, & Ego quoquè, inquit, vobiscùm aggrediar id, quod est propositum. Virū enim non, & facilè eum quæram & inueniam: Nō diù autem abhinc, sed crastino die eum vobis ostendam. Solùm vos requiescite in hoc meo paupere habitaculo.

Cùm sic eis suum confirmâsset promissum, rebus se duabus dispertit, nempe & accipiendis suis occisoribus, & parando sepulcro. Cùm autem parâsset fossam, & ea, quę ad sepulturam erant necessaria, ad eos accedens postridiè, Diligenter, inquit, vobis quæsiui Phocam, & iam parata est præda, &, si vobis videtur, comprehendatur. Cùm illi autem præ gaudio dixissent, Et vbi is est? Non procùl est, inquit, sed vobiscùm: ego verò sum ille ipse. Eam rem itaque exequimini, viæq; & laboris scopum implete. Obstupuerunt animis illi homines, & eo audito diriguerunt, salem & mensam reueriti, munificumq; & liberalem in paupertate dominum conuiuij. Ille autem prętereà eos adhortabatur, vt auderent ipsum interficerent: & iubebat, nè quicquam dubitarent, dicens, illorum manus minimè fieri cædem, sed eam esse susceptam ab illis, qui iusserant. Dixit, persuasit, passus est, & capite truncatus: Deoq; grata fuit oblatus hostia, columna & sustentaculum diuinarum orbis terræ ecclesiarum.

S. Phocas interficit.

Abillo tempore in hodiernum vsque diem, hunc habemus virum, & est is martyrum clarissimus, habens ipse primas partes inter optimos. Is omnes publicè ad se attrahit ad suum habitaculum, & plenæ sunt viæ publicæ ijs, qui ex vnaquaque regione cōtendunt ad locum orationis. Atque est quidem magnificum illud templum, cui obtigit, vt sacrosanctum haberet corpus martyris, eorum, qui affliguntur, relaxatio: eorum, qui morbis laborant, medicamentum & mensa esurientium. Abundantiùs enim nutrit Phocas nūc mortuus, quàm priùs in Aegypto viuens Ioseph. Nam ille quidem frumentum permutabat pecunia, hic autem gratis largitur egentibus. Sic mendicorum & errantium gens accurrit ad Isthmum Sinopes, tanquàm ad commune aliquod penarium. Sed illic quidem sic. Si autem etiam alibi per paucas sui reliquias, veluti coloniam aliquam ex metropoli deductam, martyr sibi habitaculum constituit, est is quoquè locus admirabilis, & magno habetur studio apud omnes Christianos: quomodò is, qui est apud nos, sanctus, est habitaculum eorum, qui festum celebrant. Preciosa enim coram Domino est mors sanctorum eius. Itaque multis in locis diuisæ reliquiæ, integram beato sancto ubique seruant laudationem.

Eius templū magnificum, præclara mirabula.

Psal. 115.

Sic ergo etiam in regia ciuitate Italiæ, principe & totius mundi regina, celebratur & honoratur martyr, & extructa est ei ædes insigni pulchritudine. Non minùs autem colunt Romani Phocam, quàm Petrum & Paulum. Quamobrèm, sicut docet oratio, caput martyris diligēter comparauerunt, sceleratę Herodiadi cōtraria susceptæ sentētiæ. Nam

illa

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matt.14. illa quidem sanguinem iustum sitiens, caput venerandum poposcit ad contumeliam: illi autem honoris causa & suæ vtilitatis, caput martyris dignè sibi vendicârunt. Qui vbiquè autem sunt nautæ, non solùm qui pontum nauigant Euxinum, sed qui etiam mare proscindunt Adriaticum, & feruntur super Aegeum, & qui Occidentalem nauigant Oceanum, & sulcant sinus maris Orientalis, consueta celeusmata, quibus finiunt laborem nauigationis, transtulerunt in nouam laudem martyris: & est eis omninò in lingua Phocas, qui decantatur: præbet enim auxilij signa euidentia. Nam sæpè visus est nunc quidem noctù, cùm expectaretur tempestas, excitans gubernatorem ad clauum dormitantem: aliquandò autem rursùs extendens rudentes, & veli curam gerens, & è prora breuia prospiciens. Vndè etiam lex facta est apud nautas, vt Phocam haberent consuam. Et quoniam fieri non potest, vt qui nunc est incorporeus, sit conuiua & mēsæ participeps, discite quemadmodùm pia consideratio excogitauit rationē, qua id fieret, quod non potest fieri. Quotidiè enim partem obsoniorum ex æquis partibus eorum, qui comedunt, martyri attribuunt. Eam aūr emens vnus ex conuiuis, deponit pecuniam, & die sequenti alius, & aliâs alius. Et hęc sors emptionis omnes obiēs, dat quotidiè emptorem partis. Postquàm aūt portus eos exceperit, diuiditur pecunia esurientibus. Et hoc est pars Phocæ, pauperum beneficentia.

Lex apud nautas de S. Phoca.

Eum reges quoquè admirantur, qui fuit fortissimus & pius, præclarisque & magnificis exornant muneribus ædem susċipiendi pauperis. Contendunt autem, qui accedunt, superare veteres. Nec est mirandum, si Imperij Romanorum viri pij, quorum vita regitur moribus & legibus, vsque adeò reuerentur martyrem, cùm etiam vsque ad barbaros peruenerit admiratio, & omnes vel maximè feri Scythæ, qui habitant continenter ex aduerso Ponti Euxini, accolæ lacūs Mæotidis, & fluuij Tanaidis: & quicunque habitant Bosphorum, & ad Phasidem vsque fluuium extenduntur, omnes, inquam, munera offerunt olitori. Cùm omnibus autem moribus & studijs à nobis differant, in hoc solùm nobiscùm consentiunt, vt eorum feritas morum, mansuefiat à veritate. Vnus certè illinc princeps & rex, coronam capitis deponens, quæ auro resplendebat & gemmarum floribus, & loricam exuens bellicam diuitis materiæ, (est enim superba & luxuriosa Barbarorum armatura) ea Deo misit per martyrem offerēda donaria, conferans occasionem potestatis & dignitatis. Clarum est enim, quòd corona quidem missa sit ad agendas pro regno gratias: lorica autem, pro virtute bellica.

Nota quàm celebris fuerit hic martyr.

Nota hæc de rege barbaro.

Quæ autem propter hæc continenter eueniunt beneficia, per visiones in somnis, & per curationes, quas consequuntur ij, qui ægrotant, quomodò narrauerit quispiam, cùm ad singulas narrandas operationes accedere non possit oratio? Nos ergò hic desinentes, D E O Saluatori gloriam offeremus, cuius serui fideles tantam sunt gloriam consecuti, vt in omni indigentia & omni casu, conuenienter dono, quod est eis donatum, conseruis suis benefaciant, idque postquàm hinc excesserint, & à corpore fuerint separati. Quorum memoria cum opere quotidiè peruadit ciuitates & vicos, vbiquè prędicans benefactorem Dominum: quem decet omnis gloria, honor & potentia, sanctitas & magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

DE S. IOHANNE ABBATE, EX GREGORIO TVRONENSI DE GLORIA CONFESSORVM, CAP. 87.

Septēbr. 22.

Basiliscum precibus necat.

VIt in Tornodorensi pago in parochia Lingonicensi vir sanctitate pcipuus Iohannes Abbas, iuxta sui nominis etymologiam, diuina gratia prēuētus. Denique fertur, ga cùm monasteriū ædificare vellet, quod Reomaus nuncupatur, & fratres nimiam aquę penuriā paterētur, reperit puteum immani profunditate altum, vbi pessimus serpēs basiliscus habitabat. Hic itaque diuina inuocatione perempto serpente, ac mundato puteo, puteum potabilem fratribus reddidit: de qua aqua & nos, cùm Lugdunum pergeremus, à fratribus illius monasterij benignè susċepti, cauta miraculi hausimus: cuius etiam hauſtu plurimi frigoreti-

Fe-

Fertur & de prędicto viro tale miraculum: Quidam fratricida pro enormitate criminis, ferreis circulis alligatus, prċeptum habuit, vt septem annis loca sanctorum peragrando circuiret. Hic cùm Romam venisset, reuelatione diuina comperit, non aliter se posse absolui, nisi ad sancti corporis reliquias Iohannis Reomaënsis Abbatis peruenire. Hic ergò passim lustrando loca, tādèm peruenit ad basilicam, vbi haud longè à monasterio sacratissimum corpus eius locatum est. Ibiq; orationibus ac vigilijs incubans, vinculis omnibus absolutus est. Vixit vir hic iustus & vir religiosus, sicut legislator Moyses, centum viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec dens motus est. Fuit autem insignis viri memorabilis, de quo in suo loco narrabimus.

Nota pœnam fratricidæ.

Grādis ętas beati viri. Deut. 34.

VITA SANCTI HEIMERAMMI VEL EMMERAMMI, RATISPONENSIS EPISCOPI ET MARTYRIS, *ab Cyrino æquè Ratisponensi Episcopo ante multa secula conscripta. Stylum F. Laurentius Surius passim nonnihil mutauit, paucis omissis, quæ deprauatè scripta, intelligi non potuêre.*

EGnante in perpetuū Domino nostro IESV Christo, qui sanguine suo seruos suos liberare dignatus est, & eius passione longè lateque per mundum fama diuulgata, etiam Europæ non modica pars Christianissimi religione insignita floruit, & tor Occidentis populi, Angli, Britanni, Hyberni, Galli, Alemani, Germaniæ pars, paulatim miris modis in Dei confessione & laude constanter excreuêre: Gotthia etiam, & Hispania, & Aquitania cum habitatoribus suis, reiecta idololatria, vnicum D E I filium colere cœperunt. In cuius quidem Aquitaniæ partibus Pictauium vrbs antiqua sita est, ex qua ortus est puer Heimerammus: qui in ipsa puerili ætate cœpit mundum despicere, & gloriam ei-

22. Septembris.

S. Heimerammi patria.

Pietas adhuc pueri.

us cū quisquilias calcare, atque ad sacrum liberalium literarum studium sese applicare, ita vt, superno iudice agente, ad summum Episcopatūs honorem peruenerit.

Erat autem statura procerus, forma decorus, vultu syncerus, eleemosynis prædandis præcipuus, ieiunijs valdè addictus, castitate & continentia præclarus, sermone facundus, ad eradicanda vitia sagax, ad irriganda & conserenda subditorum pectora sollers. Eius ex ore, perindè vt aquæ fluminis in imas conualles profluentes, psalmodia perpetuò erumpebat, donèc pro more psalterium omne deprompsisset. Atque etiam subditorum, vt diximus, animos cælesti imbre irrigare non cessabat, ità vt nullum penè ocium daret ori suo. Pes erat claudo, oculus cæco: recreator pauperum, pater pupillorum, defensor viduarum, gementium consolator. Porrò Dominicas pascendi oues tanta eius pectori cura inerat, vt per vrbes Gallorum & pagos, vicos quoquè & fidelium domos, huc illucque discurrens prædicando, sapientibus eructaret arcana, imbecillis ac diligeretur. Quod autem ore docebat, exemplis suis confirmabat, ità vt à cunctis & inopes: quibus ferè omnibus pro illorum necessitate abundanter largiri non recusabat, alijs indumenta, alijs alimenta, plerisque ornamenta, quibus indigere videbantur, vultu incundissimo impertiens: magis tamen in eam curam intentus, vt intrinsecùs animos omnium ornaret & ædificaret.

Virtutes & dotes eius.

Optimū donēdi genus.

Cumque vir prudentissimus tot bonis floreret, peruenit ad eum fama, in quibusdam Europæ partibus, Pannoniæ populum prorsùs excęcatum, & à luce veritatis, quæ Christus est, auersum, idolis inseruire. Ea re seruus Dei valdè contristatus, secùm cogitare cœpit, vt ad eam gētem, pficiscens, Christū illic pdicaret. Relicta igitur domo & impensis facultatibus, nobilibusq; parēribus & cognatis, in sede iamdictæ ciuitatis aliū cō-

Proficiscitur in Pannoniam. Gene. 12.

stituit Episcopū, & instār Abrahami patriarchæ, exijt è terra & cognatione sua. Adiunxit sibi aliquot, p suo arbitratu comitibus, trāsmisso amne Ligeri, p Gallias spargēdo

fidei

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicat in Germania per interpretem.

fidei semina,carpebat iter,donèc ad Germaniæ fines & Rheni fluenta peruenies,in Germaniam ingressus est. Cùm autem eius gentis linguam nesciret, per interpretem religiosum presbyterum Vitalem, cum Auditorum profectu multa præclara illic verbi semina iactauit.Erat enim sermo eius in audientium pectoribus quasi imber temporaneus, verno rore arida infundens arua: ex cuius infusione reuiuiscunt segetum radices, & genus omne herbarum viresci, ità vt tellus tanquàm à mortis quodã excitata somno, ad pristinam sui decoris reuocetur amœnitatem.

Theodo Bauariæ Dux.

Hac autem solicitudine iter agens,ad Austrum se vertit, & ad Danubium Baioariosque peruenit,vrbemque Ratisponensem ingressus est,sectis extructam lapidibus,& eius gentis metropolim,quam per id tempus dux gentis Baioariorum, vir alacer, Theodo regebat.In eam ergò ciuitatem ingressus beatus vir,& Theodoni principi oblatus,animi sui arcanum consilium ei aperuit,dicens se constituisse, diuina subnixum ope, adrobustam Auarorum gentem in Pannoniam proficisci, ibique vel pro Christo mortem oppetere,vel illo protegente in pace vitam finire.Sed cùm ea tempestate inter Auaros siue Hunnos & Bauaros orta esset discordia,ità vt apud Anisum fluuium vastãtium manibus depopulatæ & penè desertæ vrbes viserentur, bestiarumque illic domicilia aucta essent, quòd humana fragilitas vltrò citroque commeare formidaret: nam etsi iureiurando obstrictus quis esset,insidiæ tamen potiùs structæ timerentur, quàm exhibita humanitas: dux Theodo ait non sibi conuenire cum Auaris, atque ea causa ferre se non posse,vt eò proficiscatur:rogabat verò, vt tantus & talis Deo notus antistes apud ipsum & ipsius gentem remaneret. Nam posteaquàm saluberrimas eius institutiones percepisset, aiebat se consentire non debere, vt indè recederet. Offerebat etiam illi sereno vultu possessiones, orabatque vt ipsorum esset pontifex: aut saltem pro humilitatis studio, eius prouinciæ monasterijs Abbas præesset.

Theodo Dux nõ sinit,vt eat in Pannoniam.

Amœnitas Ratisponæ.

Respondit autem Christi seruus,se ea causa à Gallorum finibus egressum esse, vegetes Hunnorum, quæ ignorant Deum cæli, hoc est, Christum crucifixum, conuertere studeret. At quandò nũc, inquit,experior cœptum iter mihi prosequi non licere,supplicanti tibi assentior. Erat sanè regio illa egregia, nemoribus locuples, vini ferax, ferro abundãs,auro, argento & purpura affluens,viros habẽs statura proceros & robustos,humanitate & beneuolẽtia cõspicuos. Erat eius humus fertilis,iumẽtis & pecoribus abundans,ità vt ipsa terræ superficies, mellis & apium copia cooperta videretur. Piscosi illic amnes & stagna,pspicui fontes & riui, nec salis inopia. Ipsa vrbs inexpugnabilis videbatur,quadris extructa lapidibus,sublimes habẽs turres,abundãs puteis: ad cuius partem septẽtrionalem Danubius suo impetu cõtra Orientẽ cõtendit. Montes illic pascuis opportuni,herbis copiosi.Syluæ abundãt feris,cernis,bubalis,capreis,ibicibus,& omne genus bestijs. Sed eius habitatores neophyti, p id tẽpus idololatriã necdùm radicitùs extirpauerãt, & patres filijs suis calicem Christi & dæmonũ promiscuè offerebãt.Quæ res permouit sanctũ antistitẽ, vt idololatriã illam funditùs eradicare constitueret: & cùm iam terræ eius populis fidei semina cõmendâsset,frumentum doctrinæ multiplicatum in horreis conderet, atque ad extremum ijs locis gloriosa posset morte occumbere, vrbe-gio, in qua morabatur, ad certaminis sufficeret campum.

Bauari adhuc neophyti.

Triennio studiosissimè exequitur pastoris munꝰ apud Bauaros.

Hæc secùm versans, triennio per eius principis vrbes,pagos,vicos & fidelium domos curritans, instantissima cura,in aliorum pectoribus spargebat fidei semina, ex alijs prudenti sermone vitia radicitùs excindebat. Aduersùm mites humilis erat: contra potentes superbia tumidos erectus, leonem præ se ferebat. Quicquid autem, exceptis corporis indumentis, à fidelibus ipsi esset oblatum, id eum gratiarum actione pauperibus distribuebat.Cumq; in his diù versaretur,& in omnes penè eius regionis latebras doctrinæ suæ lucem inuexisset,vir sanctissimus per spiritum sanctum prænidẽs finem vitæ suæ iam appropinquare, & præpotentem Deum, ab omni labore absolutum ipsum sempiterna beatitudine remunerare velle,ecu intrepidus & robustus athleta,in certaminis campo clypeo inuisibili munitus,suę vocationis saereque remunerationis expectabat diem & nihilominùs certis temporibus die noctuq; in antiquum hostem orationis tela contento brachio vibrare non cessabat. Porrò autem à cunctis habitatoribus copiam peteré cœpit, orationis studio Romam vt sibi petere liceret. Erat enim ei erga viros & feminas imitatione digna cõsuetudo, vt eorum ex intimis animi recessibus accuratè curam ageret: ità, vt pro viribus singulatim eorum doctrina salutari irrigaret pectora, & vbi

vbi communis non sufficeret diligẽtia, priuatìm & secretò eos admoneret: ità vt penè nullus exceptus videretur,in cuius pectore vel scintillam diuinam non accendisset.

Ora principis Theodonis filia à quodã violatur.

Per id tempus filia illustris Theodonis Ducis filia Ota vel Vta,libidine & diaboli incitamentis victa, è Sigibaldo cuiusdam iudicis filio prolem concepit. Ambo verò magno animi dolore ob facinus perpetratum affecti, cùm iam res diutiùs celari non posset,communicato inter se consilio, sanctissimi Heimerammi Episcopi pedibus aduoluntur: fatentur se in stupro deprehensos, nec vlla ratione posse deuitare supplicia, nisi per ipsum supernus iudex lapsis manum porrigeret. Plùs enim,vt solent peccatis impijcati, præsentes extimescebant pœnas, quàm æternos gehennæ cruciatus. Audiens vir sanctus, miseratur eorum vicem: at tamen acriter repræhendit eos, quòd tantum in se flagitium admiserint: ait animæ damnationem potiùs eos debere pertimescere, quàm supplicia temporaria: indictaque eis satisfactione, nolens eis humanitatis & pietatis negare subsidia, secretò eis mandat, vt in ipsum illud crimen conferant, quò sic facilius possint euadere pœnas. Nouerat enim veneraudus pontifex, si crimen illud publicatum esset, nullo pacto à patre puellæ se illis veniam impetraturum. Itaque crimen alienum sibi imputari voluit,vt pœnam,quam reformidabant,ab illis auerteret.

Vir sanctus ũbi vult illud facinus imputari.

Porrò à principe impetrata ad Vrbem proficiscendi facultate, salutatis omnibus, mox iter ingressus est. Eo verò discedente, magnus apud omnes eius ciuitatis luctus orta est,tam diuites,quàm pauperes, quòd tanto pontifice orbarentur. Habuit autem in comitatu suo nonnullos è clero. Vt verò lectori fides fiat,etiam prophetiæ spiritu virum facilissimum haudquaquàm caruisse, quid ille de se prædixerit, huc adscribam, multis aliijs propheticis prædictionibus omissis: Cùm ab vrbe Ratisponẽsi exiret,Vuolfflemus religiosum presbyterum ad se accersiuit, eique secretò dixit: Attende, dilectissime frater, quę dicturus sum,nec me viuente ea cuiquam reueles.

Prędicit eędem suam.

Vbi diuersis cruciamentis ob scelus cuiusdam vitam me finiuisse audieris, omnibus in sacris constitutis Ordinibus, denunciare studeas, nè quisquam eorum à pectè viuendi proposito discedat, nec me huius criminis reum existimet, atque ità tanquàm meo prouocatus exemplo, è suo statu décidat. Doctoris enim repræhensionem libenter fubiatam volumus, & quanuis ille nulli crimini affinis sit, tamen exemplis sectantium atque obtectantium, animas in peccato fouet, cùm se à prauorum exemplis minimè abscondit. Liquet ex his, prophetiæ spiritum eum habuisse, quemadmodùm etiam iis, quos inuenire potuit sacris ordinibus initiatos, hoc se secretum pertulisse testatus est,cum ab hoc crimine,cuius causa cæsus est,prorsùs immunem fuisse.

Deindè venerabilis Episcopus,vt erat pollicitus, simulat se ad beatorum Apostolorum limina proficisci: sed minimè ignorans,quid ipsi esset euenturum, cùm iam trium dierum iter confecisset, & ad optatum martyrij locum peruenisset, ab eo se mouere noluit. Erat illic fons, perspicuas emanans aquas, vbi concupiti certaminis campum sibi delegit. Interim præ se fert quippiam à se expectari, discipulis eius admirantibus, cuius rei cura in pontificis pectore inesset.

Theodo princeps vult sua manu filiã interficere.

Postquàm autem Ducis Theodonis filia in stupro iam apertè deprehensa fuit, & patris præsentaretur obtutibus, atque coram adstantibus inquisitum ab ea est, quis rem tam nefariam perpetrare, & tanti viri filiam violare ausus esset, illa exterrita & nimio pauore perculsa,Episcopi commixtione id factum ait.Tum pater eius,temporali gloria iudomitus,vehementissima accensus ira,vix à suis teneri potuit,nè proprias in eam manus inferret, suamque sobolem suo ense iugularet. Sed cùm id cerneret sibi non permitti, filiam rebus & facultatibus omnibus priuatam, in Italiam exulatum ire iussit, in qua damnatione illa vsque ad obitum permansit. Erat autem ei germanus, Lantbertus nomine, qui sororis suæ cernens ignominiam, nimio furore percitus, in suam perniciem comites sibi adiungens, vt animi sui nequissimam expleret voluntatem, velocissimo cursu post venerabilem D E I seruum iter explicare conatus est, donèc ad paruum Helffendorffum peruénit, in quo beatus Episcopus animam suam Deo per martyrium offerre decreuerat. Stans verò miles Christi in certaminis campo corde intrepido, dei illius(vt Author loquitur)hymnificabat Tertiã. In ea domo clypeus parieti innixus erat,ad quem suspensis patrocinijs,accensa lucerna,studiosissimã cum suis ad Deum fundebat orationem. Audientes verò socij Deo deuotissimi Episcopi currentium

Eam exhæredat & ꝓscribit.

Nota Tertię preces.

Universidad de Deusto
Biblioteca

impetum, & magnos equorum strepitus, clypeorumq; commotionem, cùm nescirent, quid ea sibi vellent, vnus ex eis ad aditum domûs accurrit, cernensq; eam multitudinem proteruis animis intrà domûs septa ingredi, magna voce coram socijs id beato magistro & Episcopo indicauit. At vir sanctus illorum volens confirmare animos, ità ait: Ne qui huc venerunt, non in nostrî condemnationem huc venêre, sed per illos mihi remuneratio præparatur.

Vt autem comperit Lantbertus Ducis filius, adesse illic venerabilem Episcopum, desilijt ab equo. Erat enim in medio vestibulo petra posita, in quam, vt solent equum ascendentes, & ab eo descendentes, sese transferês virgæ innixus, Episcopum ad se inbet adduci, adductumque, seculari fastu elatus, ex oblatæ rei occasione ità compellat: Salue Episcope, affinis noster. At sanctus Episcopus Deum testem adhibens, ait se ex carnali commercio nullum nósse affinem. Sed princeps eius verba cõtemnens, multis eum affecit iniurijs, multaq; cõuicia in eõspectu adstantium illi in faciem dixit, creberrimeq; illi exprobrauit, quòd tam honorificè tam lõgo tempore in Ducis ditione habitus, tanta contumelia eum affecisset, & tanti viri summiq; principis filiam pessimo ad alios exemplo constuprâsset. Contrà autem sanctissimus vir DEI, hilari vultu, modestis & sedatis sermonibus excusabat sese, dicebatque: Romam me iturum promisi, vt supplex inuisam Petri Apostolorum principis limina, cuius Ecclesia Euangelica authoritate fundata esse dinoscitur, cuius sub mundi thalamo censorem adesse dubium nõ est, qui Deo authore, Petri successit in honorem: Apostolicus vir & sanctissimus tenet primatum in sacris constitutus Ordinibus. Mitte ergò quem vis, prudentẽ aliquem virum, vt mecum præsentetur in conspectu tanti pontificis hac de re me accusaturus, vt illic Canonicam excipiam sentẽtiam, nè huius criminis reus existimer. Quod equidém charitate permotus tibi consulo, tametsì non ignoro te mihi non obtemperaturum: non quòd timeam cruciatus tuos, sed quòd doleat mihi tuî cõdemnatio, cùm certum sit, te animæ tuę magnam perniciem & detrimentum afferre.

Lantbertus princeps in sulcat S. Episcopo.

S. Episcop⁹ vocat ad summũ Põtificem.

At contumax tyrannus, veritatis verbis colla supponere detrectans, mentis lumine orbatus, clausis oculis cordis, arreptum baculum, cui incumbebat, nihil reformidãs, in tanti pontificis pectus adegit, moxq; suis præcepit, vt in eum manus inijcerent. Id eius Clerici conspicati, immenso correpti timore, in ædium latebras sese abdiderũt, vt in eos etiam quadraret illud, quod de Christo iam olim ꝓpheta prædixerat: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Milites verò nõ pauci acriter in S. Episcopum manus inijcientes, vt furentis domini animum mitigarent, eius iussu spoliatum chlamyde & stola, in hospitis horreum, vbì condebantur frumenta, abduxerunt, ibique ad scalam fenibus alligârunt. Tum ille attentissimè Dominum orans, Domine Iesu Christe, inquit, qui manus ad Crucẽ extendisti, & tuo me sanguine redemisti: tibi ingentes gratias ago, quòd me ex tot regionibus ad hûc locum deducere dignatus es, & ab hoc crimine alienum, pro tuî amore me vis sanguinem profundere. Eo sic orante, quinq; electi sunt, qui eius membra amputarent. E quibus duo tremefacti, pallida facie, ab imo pectore illhæc verba proferebant: Domine Iesu Christe, de nostris manibus huius sanguinem non requiras. Tu enim scis non sponte, sed imperio coactos nos facere id, quod facturi sumus. Audiens hoc vir sanctissimus, ait ad Dominum: Domine, da tu illis secundùm corda illorum. At reliqui tres carnifices pectoris sui impietatem apertis indicijs declarabãt, ità dicentes: Quidni crudeliter eum attrectemus, qui impudenter libidinem suam in rantis principis filia expleuit, ità vt ille omnibus exemplum statuatur, ex eoq; discant omnes, si quis præter fas in fœminam manus inijciat, illi manus amputari debere? His dictis, digitos eius articulatim præciderunt. Deindè furentis principis vrgẽte imperio, oculos rapidissimo supplicij genere sanctus Episcopus affligitur. dicitùs euulserunt, nares amputârũt & aures. In ijs verò cruciamẽtis, sanctus Dei martyr instàr fontis perspicui manans, nõ intermisit cursum suum, hymnos & psalmos offerens Deo. Factus est enim in tam immani agone ex superna virtute robustus, vt negemitus quidem vllus ab eo ad adstantiũ aures perferretur: sed hilari vultu synceraq; mente Deo, vt diximus, indesinenter preces funderet.

Zacha. 13. Matt. 26.

Immanissimo

Magna eius patientia.

Necdùm verò tot pœnis exatiati carnifices, pedes vtrosq; cum palmis, quarum iam digitos abscideranr, detruncârunt, atque ipsa etiam verenda impudenter abstraxerũt. Interim pergebat sanctus martyr, licèt exili iam voce, in laudib⁹ Dei & psalmis Dauidicis. Cernentes verò carnifices cum pœnis afflictum, membris iam destitutum, ipsius linguæ mini-

ministerio inuidẽtes, eam ferro in os iniecto præciderũt: atq; ità corporis truncо relicto abiêrunt. Remansit aũt in certaminis campo, sanguine suo inuolutus, victor triumphalis exultans. Postquàm aũt hostes abiêre, è suis latibulis ad venerabilem Christi martyrem Clerici cum vicinis mulieribus aduolârunt, à quibus vir sanctus pro suî refrigerio aquam petebat. Dixit aũt ad eum Vitalis presbyter & interpres eius, vir pius & religiosus, cuius antèà meminimus: dixit verò nõ sine lachrymis, quas ab eius oculis exprimebant tanti sui magistri cruciatus: Quid vis refocillari, cùm sis membris corporis destitutus? Meo quidem iudicio rectiùs tibi mortem optâris, quàm tot affectus iniurijs, vitam prodúcere velis. Cernens aũt Dei martyr presbyteri sui animum secùs affectum, quàm expediret, collecto spiritu, absciſſa lingua verba, vt potuit, explicans, ità ait ad eum: Non tibi in mentem venit, sæpè me dixisse, neminem ad mortem festinare debere, sed potiùs optare vt differatur, vt possit pijs intercessionibus faciem Domini præoccupare, vt detur spatium infirmis ad agendam pœnitentiam propter ea, quæ humana infirmitas pertraxit? An verò pigritiæ tuæ molestum videtur, cruentũ refrigerare pectus? Ecce nunc temporarię vitę hãc ego propono pœnam, vt quotiès potum ori tuo applicueris, mentis inops fias, nec tamen cuiquam noceas, sed inobedientiæ exemplum de te præbeas. Dixit hoc vir sanctissimus, & vt dixit, ità factum est.

Loquitur sine lingua.

Prædicit presbytero pœnam inobediẽtiæ.

Is enim presbyter Vitalis in ea ciuitate, ad quam corpus martyris perlatũ est, diù post magistri obitum vixit, & quandiù ieiunabat, magna de se præclarę virtutis exempla præbuit: ità vt penè nullus abiret dies, in quo Missarum solẽnia cum psalmodijs & hymnis nõ compleret, sequẽs vestigia magistri sui B. Heimerammi, & ardua virtutis itinera calcans, vt eum iam in cælis degere dubitari non possit: quippè qui etiam eleemosynarum largitor studiosus, & quod factis præstare non poterat, voluntate præstiterit, orationibus quoque & vigilijs nõ mediocriter intentus, charitate & hospitalitate insignis fuerit. At nihilo minùs completum in eo fuit, quod vir sanctus prædixerat. Cùm enim, peracto iam certo, certis temporibus alimentum sumeret, cuiuscunq; potionis genus ore percepisset, mox destitutus mente, à spiritu immũdo arripiebatur: commutataq; facie, cum immanibus feris ad horribilia hinc illucq; discurrens per plateas ciuitatis, per terrę voragines, per scrupea petrarum loca, per sepulcra mortuorum, per diuersa locorum spatia, nefanda & turpia proferebat verba: nec tamen cuiquam nocebat. Aliquotiès etiã per sublimes curritabat turres, nec tamen vllum sensit præcipitium.

Nota admirandum Dei iudicium.

Porrò beati antistitis truncatos artus eius loci incolę collegerunt, & in arbore, quam spinam albam vocant, condiderunt. Erat nanq; à medicis nõ paucis diuulgatum, si cuiusquam membra abscissa & humo operta essent, eius reliquum corpus nullius mędici ope curari posse. Sed hoc fideles in exemplum & imitationem trahere non debent: potius verò propheticum illud sequi, vt iactent curam suam in Deum, & ipse eos enutriet. Eodem nanque die, non longo interiecto spatio, duo ignoti ijdemq; pulcherrimi viri, pulchra via equitantes, è quibus dã aratoribus scisciabantur, vbinàm sacra martyris membra condita essent. Quibus aratores post longas ambages tandèm indicârunt, in quadam arbore esse reposita. Tum illi, cunctis cernentibus, ad eum locum se contulêre, nec deiecerunt ab illis visi sunt. Tot verò huius rei testes sunt, quot eius loci habitatores. Itaq; admiratione affecti illi propter incognitos viros, & ꝙ ità ab eorum oculis euanuissent, ad ea contenderunt, sed ea, quę illic abdiderãt, sancti martyris membra neutiquàm inuenerũt. Res profectò mira, & nostris temporibus valdè stupenda: maximè ꝙ etiamnùm humanę infirmitati incompertum est, à quibus ea sublata, quòve trãslata sint. Equidem quid de ijs sentiendum sit, ignorare me fateor, nisi quòd per diuinam dispensationem id latere intelligi, quibus sanctus martyr dignus esset laudibus, quandò præsecta & cruenta membra, adhuc illo viuente, per diuinam cognitionem ab eo loco assumpta, gloriosè & honorificè alicubi procul dubiò condita sunt: tametsì, vt diximus, ad hominum notitiam necdùm peruenerunt. Fortassis autem idcircò latent, quòd cùm per suos actus casui inuisibili, quod est Christus, ministrâssent, proprijsq; calcatis voluptatibus, pauperibus inseruissent, atq; intrepidè pro Christo contumelijs affecta essent, cùm illorũ spes & caput esset Christus, ad ædificationem viuentium nec sperantia in illum membra eo, quo par erat honore afficerentur: atq; idcircò ab incognitis ablata viris, in cognitione coętis, id est, diuinitatis, non mediocri cum gloria condita sunt.

Truncata eius membra tolluntur ab ignotis, mox disparẽtibus.

Pſalm. 54.

Postquàm ea res habitantibus illic innotuit, magno timore correpti sunt: & quanuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

parùm apertis oculis, at tamen beati viri cognoscebant sanctitatem. Porrò viri, qui erat cum eo, gloria martyrij triumphantē ex certaminis campo, id est, ex area, quę tum frumento preciosiore margaritis purgati tritici, id est, cruore conspersa iacebat: sublatum plaustro imposuerunt, reducentes eum certatim ad pagum publicum, quem Aschaim vocant, duodecimo ferè milliario indè distantem, vbi ecclesia B. Petri Apostoli constructa erat, in quâ tantum virum & Dei martyrē inferre cupiebāt, nè in eorum vilibus ædificiis vitalem efflaret spiritum. Etsi enim paulò antè in corū oculis nō solùm despectus, sed etiā necē affectus erat, at tunc, vt par fuit, magna illius apud eos excreuerat veneratio. Sed & mulieres ex vicinis locis cum ducētis viris pietate cōmotæ, plaustrum stipantes vndiquè, ob venerationē martyris Christi, eum comitatę sunt. Cùm aūt in campum venissent, distantē ab eo loco, ad quē proficiscebātur, tribus milliaribus, venerādus Episcopus voce, vt potuit, eiulare cœpit, innuēs horā remunerationis suę in cęlestibus iam adesse, nec illum locum excedere debere. Itaq; vnus ex ijs, qui erāt cum eo, ex diuina inspiratione cęteris tanq̄ subiectis imperauit, vt eum à plaustro deponerēt. Illi cōfestim depositū in amœno gramine, campestri planitie collocārūt. Tum sancta illa anima è corpore egressa est, & cunctis, q aderāt, quasi lux immēsa ex ore eius, pcedere visa est & cęlos penetrare, instàr fulminis adspicientium facies perstringens. Vndè non immeritò adèo timore perculsi fuēre oēs, vt vix sancti viri corpus in plaustrum sustollere auderent.

Sanctiſſima eiꝰ anima ad Chriſtum commigrat.

Nota viſionem hanc.

Huius verò loci, in quo spiritum reddidit, vt mihi videtur, non est silentio premendum miraculum. Fuerat enim multo tempore incultus, & quasi oblinioni traditum erat, quòd talem ex se Domino obtulisset animam. Sed cunctis illi vndiquè adiacentibus locis signo quodam antelatus est.

Insigne miraculum loci, vbi deceſſit.

Cùm enim in Germania id vsitatum sit, vt humum eius immēsa nix operiat tota hyeme, eaque in cubiti altitudinem plerunquè excrescat: eo tamē in loco minimè permanet, sed instàr alicuius viatoris citò prætereuntis abolita fuit, totoq; anno verni temporis decorem & amœnitatem locus ille repręsentauit. Atq; ità factum est, vt idem locus immunis esset ab imbribus & procellis, nec elementorum ditioni vellet esse subiectus, qui Angelicorum spirituum præsentię in tāti martyris animę à corpore migratione consecratus esset. Erat autem illic quadriuium: vndè id euénit, vt miraculum illud longè lateque diuulgaretur: & cùm nonnulli ex illis, qui circuncircà habitabant, accuratiùs de eo inquirerēt, mox per illud quadriuium ijs, qui tunc aderāt, in memoriam redijt, quòd illic sancti martyris Christi Heimerammi anima, huius exilij nexibus expedita, in cęlos subuolâsset. Quamobrèm ecclesiam ibi constituxêre in eius martyris honorē, in qua innumera eius meritis miracula eduntur.

Eccleſia S. Heimerāmi cōditur, vbi innumera fiunt miracula.

Sed dum in huius rei mentionem incidimus, mira mirandis succedunt. Venit enim in mentem, iam longè superiùs dixisse nos de duobus carnificibus, Dominum illos esse deprecatos, vt pro sua benignitate ipsis non imputaret, quòd non sua voluntate, sed iussu domini sui, tanto Episcopo cruciatus inferrent: neque ea causa in die iudicij eius sanguinem ab ipsis requireret: ipsumque virum Dei, cùm illorum animos vidisset, Dominum pro illis rogāsse, vt secundùm fidem illorum redderet eis. Isti ergò duo in poenis tranquillitate suæ vocationis expectārunt diem. At reliqui tres, qui crudeliter in sanctum virum suas manus iniecerunt, diabolica æmulatione incensi, & improperia atque contumelioſa verba in faciem ei dicere non erubuerunt, tanquàm miseris ad damnationem non sufficeret nequissima cędes, nisi in suę nequitię augmētum, cordis malitiam ore quoque testarentur, Christo dicente, Ex abundantia cordis os loquitur: ij tres, inquam, intrà septem dies immundis arrepti spiritibus, ad id vsque longa vexatione perducti sunt, vt intempestæ noctis silentio è domibus suis aufugientes, ad deserta loca confugerent, & per cacumina montium & concana vallium, per loca inhabitata & hominibus incognita discurrerent, ità vt miserorum cadauera nulli posteà reperta sint. De quibus quid aliud sentiendum est, nisi iusto Dei iudicio, qui impijs & ferocibus animis tam dictis, quàm factis, in tantum sacerdotem sui cordis nequitiam exercere veritinon fuere, eorum animos, in damnationem illorum, feris comparari debuisse: vt mente destituti, suis ipsi corporibus perniciem afferrent? Quid verò de sanctis viris dicendum est, nisi id, quod Apostolus ait: An nescitis, quia templum D E I estis, & spiritus sanctus habitat in vobis? vbi subiungit, quòd huius templi violatores disperdet Deus.

Nota de carnificibus, à quibus interemptus eſt.

Matt. 12.

1. Cor. 3.

Quod quidem etiam in Lantberto eorum domino probatum est, quandò in exilio vitam

vitam finiuit, atque in eius posteros adeò tanti viri sanguis vindicatus est, vt nullus ex eis relinqueretur: & ædes amplissimæ, in quibus de suo facinore gloriabatur, ità iam euersæ sint, vt illic vrticæ & platani longè diffusis ramis propagentur: & qui virulentum pectoris sui furorem in templum D E I euomere non est veritus, suas ædes venenatis serpentibus relinquere coactus sit etiam inuitus: ità vt in sibilum & exemplum sint intuentibus: atque etiamsi verbis prætereuntibus non dicant, tamen re ipsa prædicent, & quodam sui contemplatione ab illis suspiria exprimant, vt possint etiam ipsi cauere, nè in sanctos Dei sacerdotes aliquid temerè admittant: nè & illorum hæreditas euacuata posteritate, sicut ea loca conspecta testificātur, in Alpium obscuram redigatur habitationem, & coaceruata humus in testimonium viuentibus permaneat. Cauenda nanque est hominibus ira iustorum, nè & illius in se iram concitent, qui illorum corporum habitator est, & de quibus per seipsum Veritas dicit: Qui vos spernit, me spernit. Etsi enim gladium visibilem non ostendunt sancti, non tamen inulti permanent: cùm vnusquisque iustus gladio inuisibili præcinctus sit acutissimi sermonis Dei, qui vltionem infert ijs, qui sibi non proponunt ipsum veritatis spiritum in D E V M: sed eius templum ictibus destruunt: & vbi manus noxias non immittunt, obtrectationis virus clàm semināt e non reformidant: atque ità spiritum sanctum, templi sui habitatorem, ad iracundiam prouocant, non attendentes quod scriptum est: Qui illum non habet placatum, nunquàm euadit iratum. Quid ergò mirum etiam istos perijsse, qui tam sanctum Dei virum, quandò etiam in illo loco commorantes, vbi venerabilis Dei Episcopus triumphans victor extitit, qui in eius necem consenserunt, adeò ex eodem loco dilapsi sunt, vt nemo eorum illic remanserit: destructaque sunt ædificia, & campus seraminis multis annis desertus permansit. Vbi tamen res mira & admultorum ædificationem præclara contigit. Cœpit enim humus excrescere, vbi beatus Episcopus membrorum sectionem passus fuerat, vt in cubiti altitudinem sese coaceruaret, & neque niues, neque hyemis asperitatem admitteret, satis hocipsò declarans, quanti apud Dominū meriti sit martyr inuictus, dum elementa suam in eum locum vim exercere non possunt, sed vsque ad tempus suam retineret amœnitatem. Quod cùm nonnulli immotuisset, & iam longè lateque commorantes ad videndum locum amœnissimum sese conferrent, atque illic sancta Christianitatis religione in honorem beati martyris preces Deo funderent, res tandèm cunctis innotuit, quicquid illic fideliter peteretur, id etiam impetrari. Atque ea causa inito consilio, Christiani in eodē loco ecclesiam in honorem ipsius martyris Christi extruxerunt, vbi perenniter innumera coruscant miracula.

Lantbertus princeps in exilio decedit, & eius poſteritas oīs perit.

Luc. 10.

Sancti iniuria affecti, non manēt inulti.

Vltio in eos, qui cōſenſere in necē ſancti Epiſcopi.

Nota rem miram.

Alia S. Heimerammi eccleſia, & miracula innumera.

Est autem in eodem loco fons perspicuus, distās ab hac ecclesia ad lapidis iactum, cuius aqua iuxta ecclesiam labitur. Humus autem hincindè exaltatis deprimitur ripis, vt se aqua longiùs effundere non possit: sed infrà, deprimente ripa, laxato sinu lacum efficit pulcherrimum. Ad cuius plagā septentrionalem elegantibus muris in martyris laudem constructa ecclesia est, vbi innumeri cęci recipiunt visum, & claudi gressum: multorum quoquè linguæ, suis nexibus expeditæ, loquendi recipiunt facultatem. Sed si de his locis sanctorum miraculis ordine dicere velimus, & quāta iam illic per Dei dispensationem in beati martyris Christi Heimerammi gloriam edi proprijs cōspexerim oculis, siue etiam fidelium narratione didicerim, dies me citiùs deficiet, quàm sermo. Nè quod aūt lectori fastidium afferam, quid de sancti martyris corpore gestum sit, priùs breuiter exponam.

Item alia eius eccleſia, & miracula.

Cum enim, vt iam diximus, sancti viri anima, quauis huius orbis luce splēdidior, cunctis qui aderant cernentibus, corporis absoluta vinculis, cælum petijsset, æternis fruitura gaudijs pro meritis suis: ij, qui aderant, cum magno timore & reuerentia sanctum viri corpus feretro imponentes, iter cœptum persecuti sunt, & tandèm ad ecclesiam beati Petri Apostoli in pagum publicum Aschaim peruenerunt, atque intrà eius ecclesiæ cepta, adiunctis sibi vicinis loci illius habitatoribus, honorificè eum tumulārunt, atque inde recesserunt. Sed ille minimè volebat illic resurrectionis expectare diem. Verum superiùs diximus, ciuitatis Ratisponensis ei placuit amœnus situs: nec dubium est id ei quoque placuisse, vt corpus eius cò deportaretur, post ruinam suam illic remunerationis suæ diem expectaturum. Et eccè rem miram. nam aer etiam illius obtemperauit voluntati. Commotus enim est à plaga Occidentali Fauonius, isque impetu suo nubes cogens, cęli faciem obscurauit, pluuiaq; copiosa in terram effusa est, & fluvius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diebus 40. cõtinenter pluit.

gura discurrentia extitêre, ità vt per dies quadraginta sine cessatione plueret, atque ea pluuiæ assiduitate torrentes in amnes excrescerent, ijque terræ superficiem planè operirent: & nisi tanti viri & martyris corpus in vrbem Ratisponensem esset allatum, aquarum inundationes regioni illi excidium minarentur. Est aũt quibusdam fidelibus tam diuinitùs per nocturnas visiones reuelatum, vt corpus sancti pro ipsorum adiutorio in vrbem eam importarent. Princeps igitur & sacerdotes, communicato inter se consilio, per quosdam fideles viros martyris corpus ab eo loco, vbi humatum erat, auferri iusserunt, illudq; ad fluuium Isaram deducentes, naui impositum, cereis accensis vsq; ad Danubium prosecuti sunt. Qui fluuius cùm contra Orientem tendat, tantam illis præbuit per tot spatia contra eius tractũ nauigandi celeritatem, àc si passis velis & flantibus ventis id iter conficerent.

Accidit aũt illic res mira, & fidelium contemplationi cumprimìs honorificè tradenda. Nam inter tot ventorum flatus, & procellarũ fluctus, aquarumq; promiscuam inundationem, & imbrium infusionẽ, fluminisq; tumescentes vndas, lampades minimè sunt extinctæ: sed tãta securitate quietissimas luminis sui flammas sursùm extulêre, acsi intrà clausum cubiculum sine vlla aëris cõmotione consisterent. Itaq; qui circa illud flumen morabãtur, cùm tãtum in lampadibus nõ extinctis sui martyris meritum cernerẽt, percutiẽtes pectora sua, & in facies suas ruentes, Deũ cęli adorauerũt. Cùm aũt venissent viri cum corpore martyris ad ciuitatẽ, quò tendebãt, & ibì, vt erãt docti, salubrem eligerent stationem, obuiàm illis factus est princeps terrę cum satrapis & sacerdotibus, vexilla & thuribula portantibus. Aderat verò etiã innumerabile vulgus virorum ac mulierum, Deo hymnos cõcinentium voce sublimi, ità vt ab ijs vocibus tàm prę gaudio, quàm timore, tellus tremere videretur. Porrò sacerdotes sacrum corpus in ædem S. Georgij intulêre, atq; illic summo cum honore, vt dignũ erat, sepulturę mandãrũt. Eodem autem momento tanta redijt cęli serenitas, vt nullę vsquàm nubes apparérent.

Lampades nulla vi extinguũtur, quibus sacrũ corpus prosequuntur.

Nota antiquam erga Sanctos deuotionem.

Multo pòst tempore visum fuit sacerdotibus, vt corpus sancti martyris ab eo loco mutaretur. Itaq; acciti sunt cęmẽtarij, qui sua arte ex marmore & gypso ei monumẽtum cõstruerẽt. Quo opere absoluto, exclusa è tẽplo plebe, fores obserârũt sacerdotes. Erat enim præerat intrà ecclesiã venerabilis Dei cultor * Gaubaldus, ciuitatis Radasponæ (sic enim etiã antiquissimus manuscriptus codex habet) Episcopus, cũ presbyteris & diaconis, quorũ multi adhuc supersunt. Cùm aũt humũ remouissent à monumẽto, (erat enim immẽsę magnitudinis lapis superpositus, quẽ cũ timore clãculùm amouere cupiebãt, omni ex parte sepulcrũ ambiẽtes) & saxũ quoq; abstulissent ad mensurã palmi & semis, oẽs magnũ inuasit timor, ità vt ex corũ manibus lampades laberẽtur, atq; eo terrore cõsternati, dissolutis viribus, supini corruerẽt. Vnus tamẽ ex eis, qui aderãt, à dextris saxo pectore incumbẽs, permãsit. Eccè aũt rem mirã, & in Dei laudẽ eximiè venerandã. Saxũ tam immensi ponderis, aëre suffultũ, tãdiù ab vno sustentatum est, donèc illi sic exterriti & ,pstrati vires reciperẽt, & manus adiutrices porrigerẽt. Quod qdẽ saxũ si martyris merita nõ sustinuissent, nihil erat expectandũ aliud, nisi vt ossa eius in sepulcro iacẽtia cõminuerentur. Neq; dubitandũ est, nõ alia causa tãto timore correptos illos fuisse, g rum huic rei intererãt, nisi vt his indicijs pṣens beati viri corpus declaratũ, cũctis restaurẽtur, quo honore ei⁹ anima in cęlis frueretur. Tũ verò tãta celeritate & securitate saxũ remouerũt, acsi nullũ ei põdus inesset. Deindè sublatũ corpus, Dño hymnos depromentes, in locũ, quẽ extruxerãt, deposuerũt: iussuq; principũ acciti permulti artifices, ex auro & argento sancti martyris monumentum confecerunt, gemmis & margaritis inserlitis, & sculpturæ adhibita varietate, vti hodięque cernere licet.

Insigne miraculum.

Aliud miraculum.

S. Episcopi monumentum principes ex auro, argento, gẽmis & margaritis conficiunt.

Nostra ætate cuiusdam rustici coniunx ex morbo quodam lumen oculorum amisit. Eam ergò vir eius ob cęcitatẽ despiciens, contra summi Dei mandatum, aliam sibi matrimonio sociauit. Quod vbì nos cõperimus, cùm essent ambo nostrę paroeciæ & diœcesis, obiurgaui eos ob admissum adulterium, & pœnitentiam suscipiendam indicaui: at tamen fœminam ex ædibus viri ejicere non potui: quandoquidem ambæ simul apud illum morabantur, nec palàm cum adultera facinus perpetrabat, licèt clanculùm ab ea pedem, instigante diabolo, non retraheret. Cùm autem adultera quodam die ad beati martyris Heimerammi solennitatem vellet accedere, alijs eò pergentibus comitem se adiunxit. Postquàm autem peruénit ad locum, qui Iuuarus dicitur, à beati martyris ecclesia ducentis passibus distantem, mox vt forinsecùs templum

intuita est, in suo scelere deprehensa, cœpit tremere, membrorum compages dissolui, ipsa humi se prosternere, & si rursùs esset erecta, pedem ad carpendum iter minimè posse proferre. Si autem vellet redire domum, confestim membrorum iunctura infaurabantur. In his ergò angustijs ea sic desudante, contigit quendam superuenire sacerdotem: qui cùm in eius vitam & mores accuratè inquireret, illa coram adstãtibus fatebatur, adulterij causa se isthuc perpeti. Admonuit ergò eam ille vir Dei, vt ad nos reuerteretur. Ad nos igitur reuersa, cum lachrymis sese abiecit ad pedes nostros, & suam miseriam coram omnibus alta voce cõfessa est, moxque adiecit in hoc se veniam à Domino impetraturã, quòd cum illo viro deincèps sub vno tecto minimè permaneret, cui adulterina commixtione fuisset sociata. Cùm autem nostræ admonitionis & increpationis verba accepisset, & ob perpetrata pro nostro iudicio pœnitentiam egisset, tanta securitate ad beati martyris ecclesiam accessit, acsi nullum vnquàm memorum dolorem sensisset. Puto equidem supernam pietatem id voluisse exempli statuere, vt palàm liceret intelligi, quantùm à regno Dei adulteri separentur, quandò in cleorum eius ecclesias ingredi non sinuntur. Sed dum huius fœminę facinus commemoro, in mentem reducitur mihi ille sermo veritatis, à propheta Esaia prolatus: Quærite Dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum propè est. vbi rectè subiungitur: Derelinquat impiùs viam suam. Quomodò enim possit quis inuenire Dominum, nisi ab iniquitatis via discedat? Hic enim non videbit, sed tamen propè est: ille autem videbit, & propè non est, sicut & hæc mulier, cùm in sua immunditia martyris ecclesiam cerneret, nec non erat, quandoquidẽ propiùs accedere non potuit. Vbi aũt longiùs retrocessit confessionẽ factura, iam propè erat, siquidẽ ob admissum facinus agebat pœnitentiam.

Adulteri à diuinitùs castigatur.

Esa. 55.

Adulteri à diuinitùs Deo.

Mirabilibus miranda succedunt. Audiui ego, quę dicturus sum, à quodam religioso & probato viro. Is enim cùm die quodam ad S. Heimerammi ecclesiam pro suis peccatis deprecaturus vellet accedere, solus iter suscepit. Vbì autem in solitudinem venit, quam Teroniſaidum mutato vulgari idiomate vocant, incidit in latrones: qui eum expoliatũ, & vinctis manibus, atque ore catenis obstructo, nè posset verba edere, ex illis finibus exportarunt, genti Francorum vendiderunt. Porrò quidam ex eius emptoribus, in partibus Aquilonaribus Thuringorum, genti cuidam vendidit eum, quę est cõfinis * Porathorum, qui ignorant Deum. Cernens ergò senex ille se gentilibus, idolorum cultoribus propinquum, domino suo & præsenti & absenti pro viribus fideliter inseruiuit. Erat enim egregius artifex, & domino suo insignem molam cõfecit, miroq; opere eius ædes communiuit, siue munitionibus instruxit. Quibus rebus illius sibi gratiam conciliauit. Iam ejusmodi operam illo nauante, nec interim à cultu Dei recedente, sed ieiunijs & orationibus incumbente, quidam ex conseruis eius vita functus est, relicta coniuge puncula, & secundùm carnis huius putredinem pulcherrima, nullaq; ex ea prole suscepta. Iussit ergò dominus seni huic, vt eam acciperet vxorem, & omnes eius facultates sibi vendicaret. At religiosus senex respondit: Ego in mea gente habeo vxorem, quã coactus sum relinquere, propter innumera peccata mea in captiuitatem abductus, & in hunc locum adductus. Ea igitur viuente, quo pacto possim aliam ducere vxorem? Audi mihi Dñe, & hęc faciat, si nõ tradidero te gẽti Saxonũ, qui tot idola colũt. Certus enim sum, si apud me nolis vxorẽ accipere, te haudquaq; hìc permansurum, sed potiùs de fuga cogitaturum. Atq; ità fiet, vt ego frauder precio, quo te mihi comparaui.

Superstite vxore sua vir pius in captiuitate nõ vult alterã ducere.

Hinc potest colligi, historiã hanc scriptã ante Carolũ Magnum.

Cùm ergò diù inter se colluctarẽtur, & senex facilè animaduerteret, se dñi sui imperium contemnere non posse, modò nè captiuus tradi vellet genti Deum ignoranti, cuius vitam, quę ex vicinitate ei innotuerat, ceu mortis pręcipitia pertimescebat: necessitate compulsus, ait se iuxta dñi sui voluntatem eam sibi velle desponsare. Tum herus, apprehẽsa mulieris dextera, manu pallio obuoluta, vt habet mos nuptiarũ, corã adstantibus cõiungit, cõiunge & prole, hilari vultu collocauit eam illi in matrimoniũ. propter enim artis suæ peritiã impẽsè eũ amabat. Deindè religiosus senex cũ socia illa sua ingressus in domicilii eius, sumpto pro nuptiarũ cõsuetudine cibo, ad lectũ, quẽ ipsa instruxerat, cũ illa se cõtulit, cœpitq;, put potuit, salutaribus eã admonitionibus instituere, ità dicẽs: Vi de charissima soror, ne ista cõmixtione summũ illũ amatorẽ & rerũ oĩm ṕpotentem cõtinuo offendamus. Tẽporalis em̃ vitę voluptuosa gaudia intrà paucos dies finẽ accipiũt, & æterna animarũ detrimẽta parturiũt. Fruere igitur in iucũditate artificij mei lu

Nota hunc morem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cris:tantũ hoc mihi largire,vtì nème huius copulę iugo,viuẽte adhuc cõiuge mea,ſcipites in interitũ aĩæ meæ. At illa carnalibus aſſueta voluptatibus,ſocij ſui monitionibus nõ cõſentit,ſed quę ab illo prudẽter dicta erant, ſe ſuo dño indicaturũ minatur. Cernens ergò venerãdus ſenex ſe nihil profeciſſe,ſocię ſuæ laſciua & voluptuoſa deſideria blãdis ſermonibus delinire ſtudet: Prouidendum nobis eſt,inquiens,ſoror chariſſima,nè gentilium more Chriſtianas nuptias inchoëmus: abſtinendum potiùs triduo eſt, & Dominus cum lachrymis deprecandus,vt iuſtas nobis det proles, mulier enim non propter libidinem accipienda eſt, ſed propter ſobolis procreationem.

Viſio pij ſenis.

Hæc omnia ille ſurdæ cantabat,adeò vt illo contempto, faciem ad parietem verteret mulier,& ſub lecti operimento triſtis ſe ab illo auerteret, ſomnoque oppreſſa obdormiret. Ille autem cum lachrymis ex intimo corde indeſinenter Domino fundebat preces,vt ipſius anguſtię ſubueniret,& nè ſineret obliuiſci ſuí tantum virum & martyrẽ Heimerammum,cuius cauſa,cùm ad eius eccleſiam vellet proficiſci,in tantas anguſtias incidiſſet: ſed ipſe miſericors Deus,miſero miſericordiam impẽderet. Hãc eius orationem tanta celeritate miſericordia Domini ſubſecuta eſt, vt ſtatim obdormienti illi quidam vir pulcherrimus & proceræ ſtaturæ, ad lectum adſtaret,& virga,quam manibus tenebat,latus dormientis tangens,diceret: Surge,& abi ad beati martyris Heimerammi eccleſiam,quò ire conſtitueras. Reſpondit ſenex: Et quinam ſine alimento tantum iter conficiam? Ait illi vir: Surge,nè hæſites: ſed tolle panem,qui eſt in ſuperiori cœnaculo.is tibi ad cibum ſatis erit, donèc iter peragas. Tum ille tanta viſione expergefactus,vbì ad ſe redijt,dubitare cœpit,num vigilanti vel dormienti facta eſſet ea admonitio. At tamen, vt erat iuſſus, ſurrexit, & in ſuperiori cœnaculo elegantiſſimum inuenit panem, quem nunquàm illic poni conſpexerat, nec tam elegantem panem ea nocte cum illa muliere in nuptiarum conuiuio comederat. Eum itaque in ſinu condens, relictis omnibus, quę illic habere videbatur, & nè de proprio ſuo lucro quippiam auferendo, domino ſuo damnum irrogaret, nulla re ſecùm ablata, dempta veſte & penna, quam manu ferebat,celeriter abijt ad ſolitudinem, ſine intermiſſione cum lachrymis orans Dominum,vt per merita beati martyris ſui, ipſi in ſe ſperanti proſperum iter largiretur.

Nota miraculum.

Ità ergò in ea profectione quindecim continuis exactis diebus,tanta proſperitate & ſecuritate ſummus opifex eũm deduxit, & vnius panis alimonia quotidiano labore eius dclaſſata membra refecit, vt ſequentis diei hora tertia in monte ſteterit in vineis, quæ ſunt inter confluentes Danubij & *Imbris. Atq; indè contemplabatur S. martyris Heimerammi eccleſiam & vrbem deſideratam, mœnibus & turribus munitam. Quas vt agnouit,magnas Deo gratias agens,è monte deſcendebat ad portum fluminis. Erat tũ dies Dominicus,ob cuius ſolennitatem Miſſarumque celebrationem,qui illic degebãt, cum multa deuotione contendebant ad ſancti martyris ędem: quibus religioſus ſenex clàm ſe comitem adiunxit: cumque ad portum peruenisſet,conſcenſa naui,traiecit flumen,atque indè,vt erat per viſum iuſſus,ad martyris eccleſiam progreſſus eſt: vbi ſebumi proſternens,cum lachrymis ingentes Deo laudes dixit,qui ſperantem in ſe ex tot angustijs ob ſui martyris merita eruiſſet. Expleta autem Miſſarum ſolennitate, religioſus ſenex ab eccleſia egreſſus,panem,quem ſecùm abſportauerat,cuius eſu tam longa itineris ſpatia emenſus erat,è ſinu protulit,& cùm abundè illi per viam ſuffeciſſet,tertiam tantùm eius partem ſe vidit abſumpſiſſe. Itaq; quod ſupererat, coram omnibus in patres diſtribuit,meritaque S. martyris per Dei prouidentiam quid ipſi contuliſſent,palàm indicauit.

Certè ꝑclarũ hoc eſt miraculum

Sed dum his referendis in martyris gloriam intentus ſum,repentè animo ſuccurrit aliud,quod iam commemoro. Puella quædã diœceſis S. martyris, primo diluculo egreſſa ad paſcenda pecora patris ſui,à quodam mihi incomperto ſpiritu arrepta, nihil neque cibi,neque potũs accipere voluit. Cumque ſic ad multos perdurãſſet dies, complures ex propinquis eius ad eam venêre, & tũ precibus, tum obiurgationibus ad id eã adducere voluêre,vt cibũ ſumeret. Sed illa modis oĩbus id recuſabat, aſſerẽs ſe nullo cibi deſiderio affici. Illi ergò vi parùm aligd cibi ei in os ingeſſerũt, putà lac aqua pmixtum. Quod cùm illa inuita accepiſſet, ſtatim erecto capite, illud ſanguine pmixtũ euomuit. Cernentes igit parẽtes eius,ſe nihil ꝓficere,miſſam eã fecerũt,interim id inter ſe cõſilij capiẽtes, vt eã Epiſcopo offerrẽt,ſub cui' paſtorali cura degebat. Ità ergò deceſſori noſtro beato me-

Puella toto anno nihil comedit.

for. * Amberi.

memoriæ Ioſeppo Epiſcopo,cui Deo authore ego in honore ſucceſſi,ꝑſentata eſt. Is vero eã rẽphendens, illis præſentibus iuſſit, vt parùm alimẽti acciperet. At illa dicebat ſe edendi neceſſitate quaſi quiſquilias ſenſiſſe in membris ſuis, nec tamen vllã famẽ peruaſiſſe. Et eſt ſanè admiratione dignum, quòd totum annum abſque vllo alimẽto exegit, nihil interim de manuum opere omittens,in ſola facie pallorem præ ſe ferens,quem ineſſi conciliabat. Porrò cuidam tunc ſecreta adſpiratione Deus reuelauit, vt eam ad beati Heimerammi eccleſiam adducendam curarent. Sed cùm id alij recuſarẽt propter laboris & itineris difficultatem, aſſenſi tamen ſunt, vt eam ad venerandum illum locum perducerent, in quo beatus pontifex glorioſum conſummauit martyrium. Vbi illa in templum ingreſſa,proſtrato corpore orauit,& ilicò ſenſit in ſtomacho edendi appetentiam momoxque vt potuit,præ auiditate ſurgens,panem ſibi adferri petijt,eumque oblatũ cum gratiarum actione accepit, & tanta promptitudine comẽdit coram adſtantibus, acſi nullam vnquàm edendi difficultatem pertuliſſet. Ex qua re quid aliud colligendum eſt,niſi Dominum martyris ſui merita palàm omnibus declarare voluiſſe? quemadmodũ etiam in Euangelio cum dixiſſe legimus de cæco nato,nec parentũ, nec illius culpa factum,vt cæcus naſceretur: ſed vt opera Dei in illo manifeſtarentur ad gloriam Dei. Quod idem de hac puella ſentiendum exiſtimo. Atque etiam,vt hìc liquidò poſſet intelligi,ſanctum martyrem in miraculis, quibus præualet de ſupernæ pietatis prouidentia, poſcentibus intercedendo dimittere peccata,vt per viſibilia exempla in eccleſijs ipſius quæ coruſcant miracula,remitti,ipſo intercedente,peccata. Sed ſi ea, quæ p memetipſum didici,huius viri miracula, aut quæ fidelium narratione cognoui, quibus adhuc quotidiè apud corpus eius tot inſignes declarantur virtutes,explicare velim, ſtylus ſcribenti nõ ſufficiet. Quæ autem deprompſimus pro reuerentia ſancti martyris, ea veneretur,ipſique prępotenti Deo deuoti ſupplicamus,vt miſero ſubueniat Cyrino.

Iohan. 9.

Hìc author prodit nomen ſuum.

VITA S. LVTRVDIS VIRGINIS SANCTIMONIALIS, EXCERPTA, VT OPINOR, EX EA, *quam ſcripſit Theodoricus Epiſcopus Treuirenſis circa Annum Chriſti 950. Non enim puto fuiſſe ab eo tam breuiter conſcriptam.*

22. Septẽb.

Beata Lutrudis in Gallia pago Partenſi Catalaunenſis diœceſis claris orta parentibus, patre videlicet Sigmaro, matre ęquè Lutrude, bonis & Deo deuotis: vnà cùm ſex ſuis ſororibus in lege Dñi per Eugenium ſacerdotẽ ſanctum edocta, & demùm per Alpinum Catalaunenſem Epiſcopum,ſumpto velamine,virgo Domino conſecrata eſt. Cui pater moriens,quia eam prę cęteris dilexerat, locum ſolitarium, quem ei in quodam mõte præparauerat, aſſignauit. In quo quàm auſterè & quàm ſanctè vixerit,vix poſſet lingua referre. Habebat autem in omnibus prędictũ Eugenium preſbyterũ confortatorem & excitatorem ad bona opera & laudes Domini ſpiritalem. Cum quo etiam orandi gratia,& vt ſanctorũ reliquias indè afferret,deuota perrexit. Quò cùm peruenisſet,cuidam luſtinę,famoſę ſanctę fœminę,ſe coniunxit: cum qua continuis inſiſtens pſalmodijs,ſuę ſanctæ conuerſationis odorem & opinionem latè diſperſit,omnibus ꝓpę vitę ſe prębens exemplum.

Patria & parẽtes S. Lutrudis.

Vitæ eius auſteritas.

It Romã.

Tribus verò menſibus ſic Romę peractis,appãrens ei Angelus Domini,dixit eam reuerti,quas petebat,ibi non aſſecuturam: ſed vt ad propria rediens,& tranſgreſſis Alpibus,ad martyrium B. Mauricij diuertens,eius reliquias obtineret, atq; eas in locum patrium deferens,baſilicam in honorem B. Mauricij conſtrueret. Narrata igitur viſione S. Eugenio, manè iter arripuerunt: & cùm ad vrbem Rauennatum peruenisſent, & in domũ cuiuſdam ciuis,filiam vnicam habentis,per id tẽpus infirmã,& ferè iam mortuã ac vnce triduò deſtitutã,hoſpitio recepti eſſent, B. Lutrudis precib' matris mota, acceſſit ad lectulũ puellæ, & eam, oratione præmiſſa,manu appræhẽdens,ſanam erexit. Quæ tantum miraculum in ſe experta,rogauit S. Lutrudem,vt ſacrum velamen ſibi imponeret,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Puellã moribũdam sanat.

ret,secumq; cunctis diebus manere permitteret.Sancta autem primum concessit,alterũ verò,propter multam iuuenculæ pulchritudinem,nè periclitaretur,non admisit. Dedu-xerunt tamen parentes cum filia sanctam Lutrudem vsque ad proximam ciuitatem.

Quibus dimissis,peruenit ad optatum monasterium S.Mauricij:vbi à custode Geor-gio,castitatis opinione admirabili,cum omnibus suis omni humanitatis studio susce-pta est, cui etiam virgo angelicam retulit visionem,pignora sibi S. Mauricij promittẽtem. Custos itaq; visionem à Deo fuisse percipiens,virginis beatę conscius sanctitatis, ei pe-titas obtulit deuotè reliquias.Quas illa cum magno gaudio suscipiens,in locum pater-num absportauit,atque super eas decentem construens ecclesiam, eam per proprium Episcopum in honorem beati Mauricij curauit dedicari. Cui basilicæ hærentem sibi condidit cellulam,in qua die noctuq; Domino seruiens,hostiam viuam se ei ingiter ex-hibebat.Proprios enim redditus pauperibus tribuens,cilicio vestita,panem hordeaceum tantùm cum aqua sumebat,semel duntaxàt,aut bis in hebdomada reficiens.

Semper antiquas magno in precio habuit sacras reliquias.

Nota vitæ duritiẽ.

Per idem tempus Pusinna,soror virginis, quæ in vico Basionẽsi floruerat,ad mortem ægrotabat.Quod cùm B.Lutrudi nunciatum fuisset,putà sororem eius in extremis age-re,tota nocte orans obtinuit à Domino, vt non migraret à corpore, donèc eam videre mereretur.Manè igitur assumpto beato Eugenio, perrexit ad sororẽ, & inuénit eam iam per quinq; dies sine voce iacentem.Illicò autem reddita est ei loquela : & cùm Domino gratias retulisset,post sancta colloquia,inter mutuos amplexus sororum & oscula, Pu-sinna feliciter expirauit. Beata verò Lutrudis,expletis de more sororis exequijs,redijt ad propriam cellam,& de bono in melius semper proficiens,cùm tempus suæ vocatio-nis adesset,plena dierum & sanctitate sublimis,migrauit ad Dominum ipsa die,qua par-sus est B. Mauricius: & sepulta est in basilica, quam ipsa,vt prædictum est, in honorem eius construxrat.

S. Pusinna.

Felix obit S. Lutrudis

HISTORIA S. TECLAE VIRGINIS, EX ADONIS TREVIRENSIS EPISCOPI MARTYROLOGIO,

cui etiam longè antiquiora Martyrologia consentiunt.

23.Septẽb.

Mater accusat filiam Teclam.

IN Iconio natale S.Teclæ virginis apud Seleuciam quie-scentis:quæ de eadem ciuitate Iconio,à B. Paulo Aposto-lo instructa est.Quam mater eius cernens Christianam,& nuptum repudiare,malentem Christo sponso adhærere,ꝙ corruptioni carnis subiacere:pergens ad iudicem,accusa-uit virginem,filiam suam Christianam esse dicens,viuam eam,vt cæteræ mulieres terrerẽtur,ardere debere. Quam sibi cùm iussisset iudex adduci,& propositum castitatis e-us didicisset,rogum fecit parari,vt illam incenderet. Ra-pta igitur ab apparitoribus,vt in focum iactaretur,sponte pyram ascendit, & signo Crucis facto, virili animo inter medias flammas stetit.Subitoq; facta inundatione pluuia-rum,ignis extinctus est, & B.virgo illæsa,virtute superna erigitur.

S. Teclam nihil ab igne læditur.

Iterùm cùm ieiunijs,vigilijs,& orationibus vacaret,à quodam viro potente compre-hensa,perducta est ad Præsidem,quòd se Christianam diceret. Quam idem procõsul in-terrogãs, si verum esset quod accusabatur, respõdit omninò Christianã se esse. quã con-tinuò præses ad bestias damnauit.Interim tamen,quò subrigeretur, commendatur cui-dam nobili fœminę,quę propinqua Cęsaris erat, nomine Tryphęna.Sequenti die pro-ductæ sunt bestiæ de caueis:sistitur beata Tecla in arenis medijs,stupente populo,quòd eam bestiæ minimè tangerent.

Nec à bestijs.

Reducitur B.Tecla ad domum Tryphęnæ,vt in crastinũ iterùm feris obijceretur.Qui ministri cùm de domo repeterẽt,Tryphęna doloris plena fęgtur eam vsq; ad spectaculũ, vbi clamor vulgi & tumultus erat immensus,B. Teclam spectantium.Nudata verò be-ata virgine,dimittuntur ei leones pariter & vrsi: sed nulla ferarũ eam lędere præsumpsit. Deindè in fossam aqua plenam, vbi serpentes adunati & collecti fuerant, à furentibus populis cùm vrgeretur,signo Crucis munita,insiliuit:sed nec ab eis vllo pacto læsa fe-rũ atrociores bestię parantur:sed vllo modo tangere eam non sunt permissæ. Verùm nec adhuc sibi crudelitas modum ponit.Alligatur duobus tauris ferocissimis, ferro cẽ-

Neq; à serpentibus,

dente stimulatis,vt eam discerperent.Qui funibus diruptis,vagabundi huc illucq́ue dis-currunt,ac martyrem nullum malum passam relinquunt.

Accersitam deniquè proconsul eam requirit,quę aut vndè esset,quia nulla bestiarum eam lędere potuisset.Beata Tecla respondit: Dei viui tantùm sum ancilla.Territus au-tem proconsul,quòd tantę virtutis esset,induta ea vestibus,edixit sententiam : Teclam, iuxta pietatis ac Dei cultricem relaxo. Dimissa verò,reuersa est in domum Tryphenæ: vbi requiemit paucis diebus,docens Tryphęnam & domum eius in fide Domini nostri Ie-su Christi.Inde egressa, venit Seleuciam, ibiq́ue exemplo & conuersatione vitę, atque eiusdem doctrina plurimos erudiens,post multa certamina duplicis coronæ, viginitatis & martyrij,requieuit in pace.

Iudicis sententia absoluitur.

Obdormit in Domino

DE EADEM SANCTA VIRGINE, EX D. AMBROSII *Episcopi Lib.2.de Virginibus.*

TEcla copulam fugiens nuptialem, & sponsi furore damnata, naturam etiam bestiarum,virginitatis veneratione mutauit. Nanque parata ad fe-ras,cùm adspectus quoq; declinaret virorum, ac vitalia ipsa sæuo offer-ret leoni, fecit vt qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes bestiam, cubitare humi,muto testifican-tem sono,quòd sacrum virginis corpus violare non posset. Ergò ado-rabat prędam suam bestia, & proprię oblita naturę, naturam induerat, quam homines amiserant.Videres quadam naturę transfusione homines feritatem indutos, sęuitiam imperare bestiæ: bestiam exosculari pedes virginis: docere, quid homines facere debe-rent.Tantum habet virginitas admirationis,vt eam etiam leones mirẽtur.Non impa-tibus cibus flexit, non citatos impetus rapuit, non stimulatos ira exasperauit, non vsus decepit assuetos,non feros natura possedit. Docuerunt religionem, dum adorant mar-tyrẽdocuerunt etiã castitatem,dum virgini nihil aliud,nisi plantas exosculãtur,demer-sa in terrã oculis,tanq́ verecundantibus, nè mas aliquis vel bestia virginẽ nudã videret.

Leo pedes S. Teclæ lingit.

Virginita. tis plantaria.

VITA CONSTANTII MANSIONARII ECCLESIAE S. STEPHANI, AVTHORE S. GREGORIO *Papa, Lib.1.Dialog. Cap.5.*

GRegorius. Cuiusdam Episcopi mei didici relatione, quod narro.Qui in Anconitana vrbe per annos multos in mona-chico habitu deguit, ibique vitam non mediocriter religi-osam duxit. Cui etiam quidã nostri iam prouectioris ęta-tis,qui ex eisdem sunt partibus, attestantur. Iuxta eã nanq; ciuitatem ecclesia B.martyris Stephani sita est : in qua vir vitę venerabilis,Constantius nomine,qui Mansionarij fun-ctus officio deseruiebat, cuius sanctitatis opinio sese ad no-titiam hominum longè lateq; detenderat. Qui isdem vir funditùs terrena despiciens, toto annisu mentis ad sola cę-lestia flagrabat. Quadam verò die dum in eadem ecclesia oleum deesset, & prędictus DEI famulus vndè lampades accenderet, omninò non haberet,omnes lampades ecclesię impleuit aqua,atque ex mo-re medio papyrum posuit,quas allato igne succendit: sicq; aqua arsit in lampadibus, sicut oleum fuisset.Perpende igitur Petre,cuius meriti vir iste fuerit,qui necessitate cõ-tra elementi naturam mutauit.

13.Septẽb.

Nota antiquũ vsum lãpadum in tẽplis ardẽtium.

Petrus. Minus est valdè, quod audio:sed vellem nôsse, cuius humilitatis apud se esse intus potuit iste,qui tantę excellentię foris fuit.

Gregorius. Inter virtutes animũ cognoscere congruè quęris: quia multum valdè est, quod retinere sua intùs mentem lacessunt mira,quę foris fiunt.Sed si huius Constan-tius venerabilis vnum,quod fecit,audis:cuius humilitatis fuerit,citiùs agnoscis.

Petrus. Postquàm mihi facti illius tale miraculum dixisti, supereſt etiam, vt me de humilitate mentis eius ędifices.

Gregorius. Quia valdè opinio sanctitatis ei' excreuerat,multi hũc ex diuersis quincijs desiderio videre sitiebãt. Quadã verò die ex lõginquo loco ad videndũ eũ quidã rusticus ve-

nit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nit. Eadē verò hora casu cōtigerat, vt sanctꝰ vir stās in ligneis gradibus, reficiēdis deseruiret lāpadibus. Erat aūt pusillus valdè, exili forma atq; despecta. Cumq; is, q ad videndū eum venerat, quisnā esset inquireret, atq; obnixè peteret, vt sibi debuisset ostendi: hi qui illum nouerant, monstrārunt quis esset. Sed, sicut stultæ mentes hominum merita ex qualitate corporis metiuntur, cum paruulum atque despectum videns, ipsum hunc esse non cœpit omninò credere. In mente etenim rustica inter hoc quod audierat & videbat, quasi facta fuerat quædam rixa, & æstimabat tam breuem per visionem esse non posse, quem tam ingentem habuerat per opinionem. Cumque ipsum eum esse à pluribus fuisset assertum, despexit, & cœpit irridere, dicens: Ego grandem hominem credidi: iste autem de homine nihil habet. Quod vt vir Dei Constantius audiuit, lampades, quas reficiebat, protinùs relinquens, lętus, concitus descendit, atque in eiusdem rustici amplexum ruit, eumque ex amore nimio constringere cœpit brachijs, & osculari, magnasq; gratias agere, quòd is de se talia iudicāsset, dicens: Tu solus es, qui in me apertos oculos habuisti. Qua ex re pensandum est, cuius apud se humilitatis fuerit, qui despicientem se rusticum ampliùs amauit. Qualis enim quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic plerunquè humiles sua despectione gratulantur. Cumque se & in alienis oculis viles adspiciunt, ideircò gaudent, quia hoc iudicio confirmari intelligunt, quod de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Rusticus despicit sancti viri staturam & formam.

Vir sanctus gaudet contemptu sui.

Petrus. Vt agnosco, vir iste magnus foris fuit in miraculis: sed maior intùs in humilitate cordis.

HISTORIA SANCTI GERARDI EPISCOPI CANADIENSIS IN PANNONIA, ET MARTYRIS,

ex MS. codice per Fratrem Laurentium Surium, mutato hinc indè stylo, descripta. Est autem fide digna.

14. Septēb. Audia, quę Christi participibus dies hodierna contulit, ex beati patris nostri, Christiq́ue martyris Gerardi meritis fluxére. Is em̄ huius lucis lumen per Venetos parentes sortitus, Dei gratia illum pręueniente, ab ipsa pueritia cœpit Domino nostro IESV Christo esse deuotus, & doctrina Euangelicæ per omnia parére. Itaque & ipsum monasticæ religionis habitum puer accepit, sinistramque primi parentis viam declinans, noui hominis secundùm Deum creati vestigijs insistens, regionis per inobedientiam amissæ, nè pè paradisi, gaudia adolescens studuit appetere & amare. Cùm sic igitur syncero animo sanctam vitam duceret, cupído ei incessit Dominicum sepulcrum inuisendi, vt Christum, qui cùm dives esset, propter nos egenus factus est, inops ipse & pauper sequeretur. Egressus itaque de terra & de cognatione sua, tendebat ad Orientem, vbi Abrahæ & diuitijs auctus est, & pater multarum gentium effectus: vti etiam ipse in Abrahæ semine, ide st, in Christo datam benedictionem, suscepto peregrinationis labore, instar fidelis Abrahæ adipisceretur.

Patria S. Gerardi.

Puer complectitur monachismum.

Proficisci vult Hierosolymam.

Peruenit interim in Pannoniæ partes, cuius habenas tunc Christianissimus rex Stephanus moderabatur: ad quem regem vir Dei humilis & simplex accessit, causamque sui itineris ei aperiens, maiori studio & amore ab eo exceptus est. Vbi autem animaduertit rex, cum moribus & doctrina bonum Christi odorem spirare, clàm dimissis itineris eius socijs, illum solum apud se retinuit inuitum, eiq; seruando custodes adhibuit. Cernens verò seruus Christi se solum illic derelictum, vt populi strepitus euitaret, cius regionis eremum, quam Beel vocant, petijt, atque illic septenniò ieiunijs & precibus vacās, excepto Mauro monacho, solus habitauit. Intereà memoratus rex Stephanus vt robustissimus Ioſue, impietatem gētis profligauit, crudelesq; ac barbaros ethnicorum mores edomuit, ac plurimorum pectora ad suscipienda sanctæ fidei semina præparauit. Videns autem pius rex regnum suum pacis trāquillitatem adeptum, seruum Dei Gerardū ab eremo reuocauit, pontificaliq; infula decoratum, ad prædicandum populo suo destinauit.

S. Stephanus rex eū apud se retinuit inuitum.

Viuit in eremo.

Creatur Episcopus.

nauit. Tantam autem superna pietas ei contulit gratiam, vt eum omnes loci illius incolę vnicè amarent, & vt patrem colerēt, ità vt iam pater multorum instàr Abrahæ patriarchæ haberetur.

Crescente verò fidelium numero, ecclesias Deo per singulas vrbes ædificauit: principalem autem ecclesiam in honorem sancti Georgij, preciosissimi Christi martyris, ad litus Morisij fluminis extruxit, atque indè Morissenam sedem appellauit, quam beatus ex Stephanus dotalitijs muneribus nobiliter ditauit. In qua ecclesia ad honorem beatissimæ matris Domini Saluatoris venerabilē erexit aram, ante quam thuribulum argenteum collocauit, eiusque ministerio duos prouectæ ætatis homines adhibuit, qui iugiter illic vigilarent atque operam darent, nè vlla vnquàm hora thymiama ibi deesset. Singulis quoquè sabbatis cum nouem lectionibus, vt in die Assumptionis eiusdem sanctissimę matris, magnisque laudum pręconijs deuotionis suę officium illic explebat. Cęteris autem diebus, matutinis & vespertinis precibus absolutis, bis cum processione eò venire solebat: quæ consuetudo hodieque perseuérat. Porrò laudibus & veneratione eiusdem sacratissimę virginis, tātę humilitatis obsequio se subdere nouerat, vt si quis rē, clàm à sancti viri familiaribus edoctus, veniam ab ipso peteret per nomen matris Christi, mox audito nomine matris misericordiæ, pater sanctus lachrymis perfundere- tur, & perindè acsi ipse reus esset, à reo veniam peteret: filium quoquè suum illum fore æstimaret, si eam syncerè Dei crederet genitricem. Ipso authore, ab Hungarica gente nō pronunciatur nomen ipsum matris Dei, sed Dominam eam vocant. Si sit autē prosanctum illius nomen, statim flexis genibus & demissis in terram capitibus, sese inclinent. Atq; adeò Pannonia, à sancto rege suo Stephano, familia S. Marię appellata est. O præclarandam virorum prudentiam, qui in hanc maris stellam intendendo, vitæ suæ cursum dirigebant: vt contemplatione exemplorum eius, possent inter huius seculi fluctus ambigantes, voluptatum illecebras & incitamenta, tanquàm Scylleam voraginem declinare, portumque ęternę salutis attingere.

Hungari ꝑ reuerenter matrē Dei coluerint.

Ergà ministeria Ecclesiastica, magna beato viro cura & solicitudo inerat. Itaque alijs tempore in domo Dei vascula glacie plena ponebantur, in quibus lagunculæ & vrnulæ vinum, quod posset optimum inueniri, ad Dominici sanguinis consecrationem asseruarentur. Dicebat enim, quod per fidem intùs accipitur, id extrinsecùs suaue inueniri. Nonnullo tempore leprosum in suo reponebat lectulo, & arrepta securi, ad syluam solus progrebat, fasciculosq; lignorū pro corporis sui castigatione proprijs humeris indè referebat, famulorum suorum labores sępè anteuertebat ac subleuabat. Cùm illi proficiscē dum esset à loco in locum, non iumento vtebatur, sed vehiculo: in quo sedens, libros, quos sanctus spiritus gratiā compo suerat, relegebat. Vestibus cilicinis & ex arietum pilis confectis sępè induebatur. Vt autem sanctis hominibus vsuuenire solet, aliquandò negligentia aurigæ sui, aut qualibet iniuria læsus, leui ira commotus, iussit protinùs horrendum in modum flagellis cæsum, duris vinculis alligari. Parebant verò illi ministri, sed non ignorantes animi eius clementiā & suauitatē, iuxta viam, qua sanctus pater transiturus erat, hominem culpæ obnoxium ad stipitem alligabāt, & plagarum vestigia in eius nudo dorso gallinæ aut alterius animantis sanguine exprimebant. Cumque eò peruenisset homo Dei, oblitus scueritatis suę, ilicò à vehiculo exiliens, ad vinctum illum properat, & modò stipitem, brachia, manus, ac vincula, modò pedes osculabatur, munera pollicitans, si veniam & misericordiam ab homine cōsequi mereretur. Si cui tum id videre contingeret, illum virum Dei pro tanta humilitate & simplicitate dicere non dubitaret conuersum in puerum illum, quem Saluator imitandum statuit in medio discipulorum suorum.

Fecit hoc, nè vinū acesceret.

Eius leuem cōmotionē mira arte ministri sedant.

Matt. 18.

Est autem Episcopalem functionem & dignitatem summa prudentia administrare, sed tamen eremum non reliquit: sed apud vrbes, ad quas concionaturus veniebat, cellulas sibi in syluarum secretioribus locis construxit, in quibus ligatus pernoctásse, multasque afflictiones, soli Deo cognitas, pertulisse memoratur. Cùm aliquādò pro cuiusdam defensione ad beatū Stephanum regem properaret, in eius *regione parte quadam, for. * regionis
ubi porcos pascendis opportuna & apta, vir Dei hospitio vsus fuit. In ea autem domo sub
ipso mediam ancilla quędam manibus versans molam, qua triticum terebatur, labo-
rantis molestiam cantilena temperabat. Ea autem cantilena expergefactus vir sanctus, ac-
cito famulo ministro, quid ea sibi velit, inquirit. Respondet ei famulus id, quod res erat. Mox

Nota de ꝑpetuo thymiamate.

Nota humilitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pius pastor infusus lachrymis: Felicem, inquit, fœminam, quæ cùm sit sub alterius potestate constituta, debitum seruitutis officium tam suauiter absque vllo murmure persoluit. iussitque ei non minimum pecuniæ pondus deferri.

Nota S. Stephani regis eximiũ erga Dei matrẽ amorem.

Postquàm autem beatus rex Stephanus totam Pannoniam ad veram Christi lucem adduxit, eam sub patrocinio sanctissimę matris Dei semperq; virginis Marię voluit contineri: atq; in ipso die Assumptionis eius migrans à corpore, ipse quoq; ad æternam requiem assumptus est. Successit autem ei Petrus rex: cui cùm omnes Pannoniæ principes fidem & amorem se conseruaturos iurâssent, vnus ex eis, illo exturbato, regiam sibi authoritatem per vim vsurpauit. Eo autem regnante, sicut propheta ait, sanguis sanguinem tetigit, & peccata peccatis cumulata sunt. Nanque ipsis sanctis Quadragesimę diebus, honestissimos sui consilij viros, sudibus ac palis perindè vt immunda pecora interficere non dubitauit. Deindè ad Morissenam sedem, nempè ad Gerardi pontificis locũ, Paschalia sacramenta celebraturus aduenit: atque in ipso die Dominicę resurrectionis, vt pater eiusdẽ loci regio capiti diadema impositurus adueniret, ab Episcopis & principibus per honestissimos viros inuitatur. At illo renuẽte, reliqui pontifices regi coronam imponunt, magnoque Cleri & populi comitatu rex ornatus, ecclesiam ingreditur. At verò plenus spiritu sancto beatus Episcopus, stola candida indutus, pulpitum ascendit, regemque his verbis per interpretem intrepidus alloquitur:

Osee 4.

Prædicit S. Gerardꝰ impio regi diuinam vltionem.

Obseruatio sanctæ Quadragesimę peccatoribus pro venia, iustis pro præmio cõstituta est. Quã tu rex cùm cædibus pollueris, mihiq; nomẽ patris eripueris, p te dulcissimi filijs orbato, nullam hodiè veniam mereris. Et quia pro Christo meo hodiè mori paratus sum, quæ tibi sint euentura, pronũciabo: Anno tertio regni tui gladius vltionis excitabitur in te, qui tibi regnum improba fraude per vim acquisitũ auferet, & cum illo pariter & vitam. Hæc cùm regis amici, liberalibus institutis literis, attoniti mirarentur, innuebant interpreti, vt taceret, Episcopum ab ira & indignatione regis seruare volentes. ijsque interpres timens assensit. At verò pastor immorigerum interpretem perurget, & compellit, vt pergat, ità dicẽs: Deum time, regem honora, patris tui verba edicito. Tandem coactus interpres, pastoris declarauit sententiam, non mediocriter regis iram reformidans. Postquàm autem euenêre, quæ dixerat beatus Episcopus, totius regni incolæ ipsa didicerũt, cum prophetiæ spiritum habuisse. Prædixerat nanque etiam in illa gente immanem seditionem excitatum iri, atque in ea se mortem oppetiturum. Nolimi igitur, quisquis es Christiana religione initiatus, ex me humana prudẽtia nósse velis, num hic sanctus vir in vita sua miracula, quæ sunt cum reprobis communia, ediderit: num cæcis visum, surdis auditum reformârit, tametsi eiusmodi spiritaliter ei non defuerint. Nihil horum à te requirit Deus. Da operã, vt sancti spiritûs gratia adiutus, huius beati viri humilitatem & pietatem obtineas: nec dubites te habiturum partẽ in regno Dei patris, & Christi eius.

Prædicit S. Gerardꝰ impio regi diuinam vltionem.

Predicit regni seditionem.

Vno indè lustro euoluto, & altero inchoato, prædicta seditio extitit: in qua cùm ad Albam regalem vir Dei proficisceretur, apud ecclesiam S. Sabinę virginis & martyris hospitio vsus est, illicque cœnãtibus fratribus ait: Fratres & amici, crãs ad cœnam agni Dei vocamur. Itaque absque detrectatione properemus, pro Christo moriamur. Altera verò illucescente die, pater sanctus Missam celebrauit, mensęque Christi multitudinem sibi adhærentem fecit participem, lætusque ad martyrium perrexit. Vbi autem ad Danubium intendit iter, eccè turba populi eum circunsistit, lapidesque in eum in curru sedentem iactat, à quibus tamen, Deo eũ protegente, tactus non est. Ille verò ex aduerso benedictionem & Crucis signum opponit. At impij homines tandèm equorum retortis collis subuertunt currum, patremq; humi abijciunt, & magno impetu lapidare conantur. Tum instãr protomartyris Stephani primus Pannoniæ martyr, positis in terra genibus, clamauit voce magna: Domine Iesu Christe, nè statuas illis hoc peccatum: quia nesciunt quid faciunt. Et cùm hoc dixisset, in pectore lancea percussus, obdormiuit in Domino. Eodẽ autem die maxima Christianorum strages facta est. Duo enim Episcopi, multiq; viri religiosi interempti sunt: quorum numerum & nomina sola Dei sciẽtia colligit. Corpus quidẽ beati viri, cùm in loco martyrij sui iacéret, nulla sorde commaculatũ est: porrò sequẽtidie à catholicis viris in ecclesia Dei sanctę genitricis conditũ est. Multis indè lapsis diebus, fidissimus sancti viri, curator regẽ Andreã adijt, orãs, vt peregrini atq; hospitis patris corpus celeriter restituat: quod etiã impetrauit, ac deindè ad sanctum

Prædicit etiam obitum suum.

Iactantur in eũ lapides.

Act. 7. Lancea percussus, migrat in cœlos.

Multi Christiani cædũtur.

dum corpus perueniens, tam illud nitidum ac luculentum inuénit, acsi eo die martyrium obijsset. Itaque ad Morissenam sedem illud cum hymnis & canticis translatũ, cum multa reuerentia sepeliérunt: vbi multæ gratiæ catholicis viris collatę sunt, non tamen adhuc euidenter, vsque ad tempora Ladislai regis, & Laurẽtij antistitis, qui à beato viro quintus, eius cathedram accepit. Tum enim à S. Romanę ecclesiæ synodo iniũctum est, vt corpora eorum, qui Pannoniam fidei prędicatione irrigâssent, summo honore afficerentur. Veniente etiam sedis Apostolicę legato, & nobilium Pannoniæ coacto conuentu, sectum huius beati martyris corpus eleuatum est, atque regis & principum humeris cum hymnis, honorificéque depositum eo loco, vbi pro meritis tanti patris superna grãtia efficẽdis & declarandis miraculis, largiùs coruscat: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Deo patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorũ, Amen.

Is S. Ladislaus fuit 7. Hungariæ rex.

VITA ET MARTYRIVM SS. CYPRIANI ET IVSTINAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE:

qui tamen in eo lapsus videtur, quòd hunc Cyprianum dicit Carthaginis episcopum, cùm potiùs Antiochenus dicendus sit.

26. Septẽbris iuxta Latinos, cùm eũ Mẽaphrastes habeat 2. Octobris. Act. 11.

VIta quidem, eáque magna, me adhortantur, vt admirer Antiochiam, nempe quòd & ante orbem terrę lęta accepit semen deiectum à sanctis Christi discipulis, & Christiani primùm in ea sunt vocati, vt scribit magnus Lucas: & quòd in vitam produxerit ad centum & sexaginta viros, qui aluerunt spicam virtutis Euangelicæ: non solùm autẽ viros, sed etiam non paucas fœminas. Mittens ergò admirari templorum eius pulchritudinem, & murorum magnitudinem, & plantarum multitudinem, & terrã bonis vberem, quàm rigat Orontes præterfluens, de Iustina mihi proponam narrationem. Quę cùm post longa tempora sanctorum Apostolorum, renouâsset cor illorũ doctrina, athleticam produxit spicam, valdè quidem speciosam, fructu autem admodùm referam.

Antiochiæ encomion.

Erat patria, quam diximus, Antiochia: Aedesius autem & Cledonia, parentes. Sed hæc pulchra planta multas quidem priùs ferebat spinas. Nam ipsa quoquè sequens errorem parẽtum, (erant verò ij cultores idolorum, & Dei aduersarij) honorabat & colebat illorum simulacra. Cùm autem ętate procedens, ad solidiorem peruẽnit intelligentiam, eam lux subijt diuinę cognitionis, vt quæ esset receptaculum dignum illuminationis eiusmodi & gratia: & cœpit quidem damnare idolorum imbecillitatem, agnoscere autem verum & solum Deum. Talibus ergò rationum assensionibus virgo animũ prilia ergargans, parabatur ad deiectionem salutaris sementis. Interìm aũt, dum hęc apud se versaret, & intenta à Deo perfectam quęreret cognitionem, quidam Praylius diaconus Antiochenus, audiente virgine, cùm ità contigisset, de Saluatoris nostri & Dei dispensatione, & carnis susceptionẽ narrauit: Quemadmodùm seculorum quidem opifex & fabricator motus est misericordia: quemadmodùm enim Gabriel princeps superiorum ordinum, ei, quę seruatã fuerat virgo ante generationes, fuit faustus nuncius mysterij: & quòd concepit in vtero: & cùm vterum tulisset, peperit: & quòd ortum infantis stella declarauit omnium clarissima Magis significauit. Post hæc persecutus est eius manifestã in proprio mundo apparitionem, in eo conuersationem, salutarem doctrinam, miracula, propter hæc ortam inuidiam, Crucem, sepulturam, & postremò diuinam ipsam resurrectionem. Et hæc quidem Praylius.

Iustinę patria & parentes.

Agnoscit verũ Deũ.

Iustina autem (ità enim priùs appellabatur) has animę suę mandabat auditiones, tanquã terræ femina, & sic veritatem indiès accuratiùs penetrans, profusè quidem ridebat simulacra, rectam autem fidem cordis inscribebat tabulis. Quamobrèm voluit quidem venire in conspectum Praylij: solùm enim audierat ea, quæ ab ipso dicta fuerant, & desiderabat perfectiùs imbui eorum cognitione. Vultum autem virginalem non volẽs adspici, statuit quidem non videre Diaconum: clanculùm verò ventitans ad ecclesiam, sic desiderabat videre Dominum, qui appropinquat ijs, qui quęrunt. Non mul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conati matrē suā conuertere.

to interiecto tempore, statuit impertire matrē ijs, quæ cognouerat: &, Cur, ô mater, dixit, deos colimus, quos manus nostræ constituunt? Cur artificis opera adoramus? Cur autem ignem quidem in ara, animæ autem lucernam non accendimus, neque mercamur margaritam? Non nôsti Galilæos? (Sic enim Christi assecłas solent vocare ij, qui illic habitant) ij sunt multo terribiliores dijs, qui apud nos existimātur. Ex his enim si quis aliquandò vbi sunt idola, apparuerit, ilicò ij, qui à nobis adorantur, perindè atquè fures aut fugitiui timent & horrent. Et meritò. Suffurantur enim illi Dei honorem, prætereà nostras quoq; perdentes animas. Hæc dixit quidem Iusta. Mater aût ijs, quæ dicebat, nō assentiebatur: valdè enim à stulta tenebatur impietate. Quocircà: Vide, inquit, nè pater cognoscat tuum in deos contemptū. Iusta aût: Esset, inquit, mihi magis gratū, si hęc cognita essent à patre, & à quolibet. Neq; enim ego ampliùs sustinebo decætero ambulare in tenebris, quandoquidem solū Dominum, qui per Praylum fuit mihi significatus, Deum fortem esse cognoui, & viuentem, & eos excipientem, qui conuertuntur ab errore.

Sed id frustrā.

Sensim itaq; mater conueniens, nihil quidem contendebat aduersùs ea, quæ dicebantur, silentio autem tacitè potiùs significabat assensionem. Posteà verò vna nocte, marito quoquè aperuit ea quæ audiuerat à filia. Ille autem id, quod audierat neque perfectè repulit, neque rursùs erat facilis ad id accipiendum. In somno aût decertans, luctabatur cum solicitudinibus, donèc à somnio correptus, dum ei Angelica castra apparuissent, qui habebant in medio Christum, abeis stipatum, visione quidem fuit obstupefactus, ipso autem vocante, audiuit eum dicentē: Venite ad me, & dabo vobis regnū cælorum. Deindè surgens, non quæsiuit aliud testimonium, sed cum vxore accepta quoquè filia, rogauit quendam diaconum Ecclesiæ: vt eos deduceret ad Optatum, qui tunc erat ciuitatis Episcopus. Atque illi quidem supplices petebant, vt signarentur signo Christi. Ille autem differebat, donèc Aedesius pater ei narrauit spontaneam filiæ suæ conuersionem, & visionem ei diligenter exposuit. Quæ cùm ille audijsset, non ampliùs distulit, neq; ampliùs opùs habuit multis consilijs, sed simul quidem figura Crucis veluti quodam præsidio eos munit, & dignatur illuminatione.

Visio patris eius.

Parētes eius baptizātur cum ipsa.

Decæterò autem Aedesius perpetuò irridebat & reprehendebat statuas deceptionis. Fuerat autem priùs sacerdos simulacrorum. Cùm verò eodem gradu fuisset dignatus in ecclesia, & in cathedra Presbyterorum, vt cum diuino Dauid dicam, Christum laudâsset, vitamque elegisset Deo gratam & purissimā, cùm annum vnum supersles fuisset & sex menses, migrauit ad Dominum, cuius tenebatur desiderio. Virgo autem nequaquàm erat affecta illiberaliter, neque secùs quàm animam decuit generosam, sed fidei fundamento, quæ auro & lapidibus preciosis longè sunt preciosiores, superędificans virtutes, proficiebat. Cùm autem sic viueret, fieri omninò non poterat, vt maligni effugeret offensiones, sed eam ille tentat, & valdè hostiliter aggreditur. Cæterùm oportet attendere, quoniam non est iniucunda narratio, & quòd scire oportet, quonam modo ei adhibuerit tentationem.

Psal. 106.

Aglaidas quidam scholasticus, qui fortè hoc nomen fuerat nactus ex pulchritudine, cùm esset honesto loco natus, vt qui genus duceret ex patricijs & abundaret opibus, ijs tanquàm instrumentis, vsus est ad voluptates, & impudicis deditus erat appetitionibus. Quamobrèm cùm sæpè virginem vidisset transeuntem, & in domum Dei venientem, eius pulchritudine, tanquàm telo, grauiter sauciatur: etsì vt ea flaccescęret & aboleretur, tanquàm lubrica & insidiosa, illa ieiunijs simul & orationibus perpetuò machinare-

Aglaidas S. Iustinā impuro amore prosequit.

tur. Sed is cùm admodùm lasciuos haberet oculos, priùs quidem vias obseruabat, & occurrens, eam bonis verbis prosequebatur: laudabat pulchritudinem, beatam vocabat, quòd ea illi obtigisset: deindè etiam desiderium per quędam signa significabat, & multis, vt quispiam, dixerit, retibus prędam prœoccupabat. Sed virgini hæc omnia reputabatur merę nugæ ac probra: dignaque potiùs videbātur quæ riderentur, quàm quę attenderent pudici oculi & aures. Cùm hunc ergò scopum non potuisset attingere Aglaidas, alia via ingredi statuit, & eam petijt, vt duceret in societatem matrimonij. Iusta aût, quę se soli Christo professa fuerat fore sponsam, alios constanter dedignabatur, dicens: Sufficit sponsus, qui mihi seruat virginitatem, & custodit puram ab omni inquinamēto. His verbis Aglaidas magis, quàm telis, sauciatus fuit: amor enim, qui, quod vult, non assequitur, fit grauior & violentior. Postquàm autem omni moto, vt dicitur, lapide, virginem

Vim ei afferre tētat, sed frustrā.

inuenit immobilem, firmamq; ac stabilem, & quę verbis fallacibus minimè posset capi: cùm non paruam manum collegisset, & eos in suam allexisset sodalitatē, ipsam in via est aggressus, & per vim conatus est eam abducere, quò volebat. Sed statim cùm hoc audax & nefarium facinus auditum fuisset in ciuitate, & in ędibus matris, exiērunt simul cum armis plurimi, ijque fortissimi. Qui cùm solùm fuissent conspecti, effecerunt, vt scelerati illi & execrandi assecłæ euanescerent, non tam cedentes manui, quàm expulsi fortiter rei dedecore.

Crucis figurā ei virgo opponit.

Aglaidas autem (erat enim ei affectio quouis pudore violentior) neq; ensium, neque mortis diris, neq; vllius rei alterius curam gerens, sed virginem amplectēs, paratus erat omnia pati potiùs, q̄ ab ea discedere. Virgo autem erat planè idipsum, quod Ioseph, qui erat moderatissimus & generosissimus: & Crucis figuram tanq̄ arma opponens, nō tam aduersùs illum, quàm cum, qui per illum ipsam tacitè conabatur oppugnare, repētè sceleratum illum & execrandum repulit ac reiecit, eumque plurimis affecit contumelijs, & vultū (erat enim dignus) pugnis impleuit & sputis. Sed illi, qui processerat ad extremam amoris amentiam, hæc quidem parùm erant curæ. Vnum autē erat vel ipsa mors grauius, lustam nō assequi. Propterea eum breui tempore tenuit tristitia, & compressit dolor. Postquàm verò rursùs, vt ità dicam, exarsit cupiditas, ille autem ad ei resistendum minimè esset exercitatus, sed valdè ineruditus, nec posset forti ac generosa cogitatione repellere desiderium, fecit omninò quæ dolor ei iubebat, & se ad alia, quæ nō erāt aperta, parauit certamina. Cùm autem ad hunc locum peruēnit oratio, volo rursùs simpliciter & apertè quandam facere narrationem, illa dicens, quæ habent certam & apertam veritatem.

Alij rectiùs sentiūt patria fuisse Antiochē num.

Cyprianus quidam versabatur Antiochię, quo tēpore Imperij sceptra tenebat Decius. Is patria quidem erat Carthago in Lybia, parētes autem genere clari & diuites: dabat verò operam philosophiæ, & arti magicę. Cùm in eas ab ineunte ætate studiū posuisset, ad summum peruenit vtriusq;, cùm simul & diligentiam, & acutissimum attulisset ingenium. Magnum autem nomen assecutus, non solùm Carthaginem voluit suā gloriam peruenire, sed insignem quoq; Antiochiam voluit habere testem suæ sapientiæ, & magicis rebus eruditionis, forsan forequoq; expectans, vt ibi aliquid disceret, quod nō ad hoc vsq; tempus didicerat. Ad eum ergò cùm venisset Aglaidas, & narrâsset, quomodo esset affectus, & quòd cùm omnē artem & manū mouisset, nullum mali inuenisset remedium, sed omnibus superiorem adspexisset virginē, postremò adijcit: Tu solus mihi, qui meam consoleris calamitatem, & in te solo collocans fiduciam, me repressi, ne mortem vitæ præferrem. Omninò autem cogitare nō posses, quantas opes & quantam auri sis à nobis habiturus, cùm me liberâris à tali calamitate. Nam ego quidem ea tibi abundè & plura, quàm sperem, prębebo. Dixit, & eum exaudijt Cyprianus, & pollicitus est mox esse eum molestia soluturum. Ille ergò abijt lætus, & se mox in manu habitum esse virginem, visione apprehendens.

Dęmon impotenter iactat facinora sua.

Cyprianus autem mox adspexit ad libros, qui ea possunt operari: & cùm vnū ex malis, qui vocāsset spiritibus, quos prompto & alacri animo nouerat opem ferre ad hęc flagitia, & quibus ille vtebatur ministris, cùm vellet efficere magnum quid & prodigio sum: Age, inquit, vacaueris, & hoc ministeriū citò effectum reddideris, deincèps maxima quęq; gerat, & efficiam, vt omnes alios antecellas. Ille autem arroganter & superbè loquebatur, vt solebat: Et quid est, inquit, quod à me, si velim, non facilè fiat? Sæpè quidem totas ciuitates: sæpè effeci, vt esset manus prompta & velox ad patris fundendum sanguinem: fratribus & coniugibus odium immisi implacabile: multos, qui volebant esse virgines, prohibui: Monachis, qui degebant in mōtibus, & cuiuis ieiunio assuerāt, immisi carnis cupiditatem, & feci, vt lubenter adspicerent ad voluptates: alios, qui volebant renunciare omnibus pompis, & ijs, quibus nos delectamur, & sectari virtutem, aliundè adoriens, effeci, vt cernentibus, & ijs, quibus nos delectamur, & sectari virtutem, aliundè adoriens, effeci, vt eam abijcerent talium cogitationum, & rursùs diligenter adhærerent ijs, quibus cōtemnerant. Attamen quid, vt multa dicerem, sum adductus? Res ipsa nunc indicabit, q̄ ad ministrandum longè vtilissimus. Accipe hoc medicamentum, (erat autem vas quodam plenum, quod dabatur) & eo asperge domum virginis, & nisi tibi omnia succenseāt exsentia, sum ego decæterò despiciendus, & habendus inutilis: tuque nos omnes argue imbecillitatis. Hæc sic quidem facta sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sancta virgo acriter tentatur.

Virgo autem cùm tertia hora noctis surrexisset ad reddendas Deo preces, iam quidem incalescebat,& insultum sentiebat tentatoris. Quo autem hæc magis crescebant, illa magis augebat preces. Cùm autem valdè accenderetur ignis aduersarij, illa vim patiens: Memini noctù, dicebat, nominis tui, Domine, & lætata sum. Laqueum parauerunt pedibus meis,& inflexerũt animam meam. Ego autem, dum ipsi me * me molestia afficiunt, induor sacco. Et humiliaui in ieiunio animam meam,& deprecatio in sinũ meum conuertetur. In hoc cognoui, quòd voluisti me, quoniam non gaudebit inimicus meus super me. Gladius eorum intret in corda ipsorum,& arcus eorum confringantur.

Psal.118. 36. 34.40.36.

Crucis signũ dæmonibus intolerandum.

Tibi enim Deo viuenti tota anima & corde meipsam dedicaui. His armis vtens generosa virgo aduersùs tentatorem, & deindè etiam inimicis intolerandum Crucis signũ in eum immittens, pudore affectum cum magno metu expulit dæmonium. Ille autem reuersus ad Cyprianum, erubescebat quidem fateri se esse victum: & multis se circũagens anfractibus, huc & illuc vertebat. Diligenter tamen & subtiliter rogatus, etsi sit amicus mẽdacij, & inuitus vera dicat, manifestè apetit quod volebat celare: Vidi, dicens, quoddam signum, quod valdè horrui, & vires illius non sustinui. Illo ergò sic condemnato,

vincuntur dæmones à Iustina.

alius dæmon mox accersitur, ad agendum longè priore acrior. Qui cùm abijsset, & statim fecisset similia, similibus armis fuit reiectus & propulsatus, & cum dedecore accessit ad eum, qui miserat. Post hæc aderat ille, qui dicebatur pater & princeps dæmonum, qui ijs quidem, qui priùs emissi fuerant, minatus est supplicium, vt qui non artificiosè nec aptè hac in re versati fuerant, vt putabat. Dæmonibus enim, præter alia mala, arrogantia redundat & iactantia. Cyprianum autem iussit esse bono animo,& nihil ei esse ea re id, quod erat propositum.

Impurus dæmon simulat se fœminam.

Quid ergò post hæc est consecutum? Ipse nouum & diuersum excitat bellum, quod multùm habet fraudis & calliditatis: nam abiens, in habitu muliebri assidebat puellæ: & cùm sit impudentissimus, & longè audacissimus, non veritus est dicere, se ad ipsam à Deo esse missum: vt vnà tecum, inquit, versèr, & diù tecùm sustineam tuam viuendi rationem: nam ipsa quoquè tencor eodẽ desiderio virginitatis. Cæterùm quamnam propter eam, mercedẽ accipiam, volo ex te scire. Videtur enim mihi res magna, & periculosa, & quæ multis opùs habet certaminibus. Illa autem dixit rem quidem reuerà opùs habere sudoribus: sed quandò adspexeris ad remunerationes & coronas, magnę condemnâris negligentiæ eos, qui tale bonum negligunt. Hinc improbitas accepta occasione, suas implebat partes: &, Quęnam, dicebat, Euæ fuit vtilitas ante gustum ligni? Vndenàm autem genitus esset mundus? Vndenàm qui nunc sunt, habuissent essentiam, si matrimonium ablatum fuisset & coniunctio? Si non dulcis gustûs Eua lignum gustâsset, si non virum cognouisset, qui etiam propter hoc erat genitus: si omnes esse virgines constituissent, vndenàm nati essent filij, iucundum hominibus omnibus solatium, & mundi

Nota in præscis Christianis tã frequentem visum signi S. Crucis.

qui paulatim deficit, in vitam reuocatio? Cùm hæc verba audijsset Iustina, non id ei vitio venit, quod primę parenti Euæ: sed statìm surrexit, & malũ declinauit consiliarium. Vtdè etiam in eum quoquè consueta emisit arma, nempe signum Crucis. Et ille quidem, qui plùs quàm alij se iactauerat, maiori pudore affectus, statìm fuit eiectus. Ipsa autem rursùs redijt ad suas ad Deum preces & orationes.

Nota Lector.

Post hæc is, cuius erant priùs insolentes & glorioſi spiritus, humilis & abiectus apparuit Cypriano, & quòd victus esset, aperta signa vultu præ se ferens. Ille autem: Et tu, inquit, qui es tantus, à tali puella fuisti superatus? Quo autem freta illa, aduersùs vos, qui estis tam magni, tam magna potest facere? Tunc dæmon: (erat autem omninò diuina virtus, quæ aduersarium veritatis mouebat, vt hæc proferret) Signum, inquit, Crucis, ne dum figuratur quidem, videre omninò sustinemus, sed totis viribus nos priùs in fugam conijcimus, quàm id perfectè figuretur. Quantæ erat necessitatis, mendacij patrem hæc aperire, vitijque opificem & conciliatorem? Non fuit itaque minus miraculum, arrogantem illum & superbum significare se esse superatum, quàm illum sic proſtratum fuisse à puella. Dicebantur autem hæc omninò intelligenti: & accepta occasione, sapiens erat sapientior. Protinùs autem intellexit, si hęc potest Crucifixus, quanta sit amentia, eo relicto, illius sequi inimicos, qui sunt tam imbecilli, & tam facilè terrentur. Hæc cùmmente agitâsset Cyprianus, statìm perrexit ad libros: & tanquàm malorum fontes, & orgiorum dęmoniacorum thesauros, eorumque nequitiæ delicias & donaria, eos igni mandare statuit. Cùm ergò dixisset famulis, vt eos afferrent, venit ad

ad Ecclesiam: & cum Episcopo congressus, (ei nomen erat Anthimus) rogabat, vt describeretur in numerum ouium Christi. Ille autem (Cyprianum enim cognoscebat, & eum planè esse lupum sciebat) eam rem esse artem arbitratus: Tibi, inquit, sufficiant, qui sunt extra Ecclesiam: neq; eos coneris aggredi, qui sunt intrà eam, nè fortè malus tibi contingat exitus. Audiuit Cyprianus, & omnia adduxit, quibus ei fidem faceret, cum summa moderatione, & testabatur esse fidẽ Christi inuictam. Dicebat enim Iustam illi eam magnam notam reddidisse, per quam illa in fugam multos verterat dęmones. Accipe autem, dicebat, hos quoquè libros, qui mihi fuerunt malorum principium, & da eos igni

Magici libri Cypriani combuuntur.

cõmendos, vt dęmones quoquè sciant nihil posthàc fore mihi cum illis commune. Ij enim fuerunt intercessores ad amorem in eos mihi conciliandum. His persuasus Episcopus, virũ esse mutatũ, illos quidẽ, vt digni erant, statìm igni mandauit: illum aũt, cùm ei benedixisset, dimisit, multùm admonens, & ei cauens, vt staret ijs, quę decreuerat.

Magna Cypriani mutatio.

Statim ergò Cyprianum priorum magna subit pœnitentia: & deinceps ab improba & flagitiosa vita tantum destitit, & tantus fuit hostis turpium vitiorum, quanta priùs ei intercesserat cum ipsis amicitia. Quinetiam in ea, quæ sunt honesta & Deo grata, tantum adhibuit studium, quantum nec priùs in ea, quæ sunt mala. Indicium pulchræ huius mutationis, post librorum conflagrationem, fuit etiam simulacrorum dissolutio: quæ fuit eam absoluta, vt ne eorum quidem omninò esset reliquum vestigium, si quid tale præcedens tempus apud eum vidisset. Deindè quid? Cùm ille ad suam contumeliam caput

Cineris asperſio, symbolum pœnitẽtiæ.

cinere adspersisset, graues edens gemitus ac suspiria, & seipsum lauans lachrymis, solus cum eo solo, qui est vbiquè pręsens, colloquebatur: tantoque in Deum amore cor ei inflammabatur, & sic ignis eius omnem deprimebat mentis altitudinem, vt ipse recusaret Deo offerre supplicationem, propter insignem humilitatem. Itaq; magnus quidem erat Cyprianus, quandò suum studium conferebat in dęmones, pręcipuam honoris partem apud eos obtinens: maior aũt rursùs apud Deum & Christianos, quandò fuit mutatio pulchra mutatione, & ingressus est viam, quę ducit ad virtutem.

Cùm ergò toram sic transegisset noctem in cõfessione, gemitibus & lachrymis, mane diei magni Sabbati venit in Dominicum, multos habens, qui inter se inuicèm contendebant, & cum studebant pręuenire, & illic videre. Ingrediens ergò, existimabat fauorem esse signum ingressûs in templum, si scopo suo verba quoquè auditionis habuisset conuenientia. Atq; habebat quidem pedes intrà Ecclesiam: habebat aũt admirabiliter quoq; & præter opinionem Diaconum, hęc Apostoli verba pronunciantem: Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Similiter aũt ea quoq; dicta

Galat.3.

beatus: Ecce intelliget, dicens, puer meus dilectus, quem elegi. Quæ omnia cùm iudicaret suo conuenire instituto, perfectiùs ad fidem in Deum, suum cõfirmauit animum, vt qui esset intelligens, & ad ea, quę oportet, videda perspicacissimus. Cùm aũt vocaret tempus, & * foràs egrederentur Ecclesię catechumeni, ille verò maneret intùs, quidam diaconus, cui nomẽ Asterius, iussit eũ exire. Ille aũt illic quoq;, quàm esset acri magnoq; & cæcilio animo, volens ostendere, neque esset facilis ad parendum cuilibet, ei minimè cedens. Quanam de causa, inquit, ô Diacone, mẽ, q factus sum seruus Christi, extra Ecclesiam contendis eijcere? Cur dissoluis mei propositi constantiam? Post hęc Diaconus quidẽ perstitebat in ijs, quę statuerat, & vim afferebat, vt eum expelleret ex ecclesia, ei sic dicens prętereà: Nondùm factus es perfectus. Ille aũt verbo valdè perculsus, dixit: Viuit dominus Christus, qui dęmones aboleuit, qui virginẽ seruauit, qui mei indigni est misertus, nunquàm me arcebis ab ingressu Ecclesiæ: ab ea non recedam, nisi factus fuero perfectus.

Psal.34. Esa.42.

* foreꝛ

His quæ dicta fuerant, valdè obstupefactus diaconus, hæc significat Episcopo, nempe quòd ipse quidem ex ecclesia eijceret Cyprianum: ille verò vellet intùs manere, nõ autem exire cum catechumenis. nec hoc solùm, sed etiam quę perfectos reddunt; vellet conferri, qui sacramenta. Qui igitur ad seruandas animas erat artificiosus Anthimus, cùm rem esse diuinam accuratè consideràsset, accersit quamprimùm Cyprianum: & cùm catechizasset, diuino quoq; eum expiat baptismo. Et octauo quidem die sacrum

Cyprianus baptizatur.

sacerdotio inſtituisset, diuino quoq; eum expiat baptismo. Et octauo quidem die sacrum sacerdotio inſtituisset, diuino quoq; eum expiat baptismo. Et octauo quidem die sacrum

Sacris initiatur.

sacerdotio inſtituisset, diuino quoq; eum expiat baptismo. Et octauo quidem die sacrum

facit eum præconem & expositorem Christi mysteriorum: vicesimo autem subdiacono, vicesimo verò refert in numerum diaconorum. Sic quidẽ Cyprianus pulchrè versatur in rebus honestis: & sic in primo accessu fuit inspiratus diuinitùs: & sic perseuerans, ad naturam, cum retrahentem, non humiliter nec abiectè respicere, neque per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittere se ab ea flecti, adeò vt & desupèr dignus diuina censeretur illuminatione, & aduersùs vitia & dæmones maiore ditaretur gratia, quàm quæ auribus ferè percipi, aut credi possit.

Ordinatur presbyter.

Cùm autem totus annus esset transactus, dignus iudicatur cathedra presbyterorum, non hoc assensum solummodò iudicans, sed etiam ad virtutis incremẽtum, tam prompto & alacri animo per viam arctam & asperam ingrediẽs, quàm vllus alius per planam & latam, & ad ingrediendum facilem. Paruo itaq; tempore summum virtutis apprehendit, & creatus est pastor Carthaginensium. Non solùm autem Carthaginem, sed etiam vniuersum Occidentem, atque adeò etiam totum Orientem, comprehendit sui admiratione. Is generosam quoq; virginem Iustam, cùm mutato nomine Iustinam appellâs set, & in diaconissarum numerũ retulisset, ei tradit prefecturam earum, quę erant in monasterio, & eis illam prefecit, tanquàm matrem. Eos autem, qui orthodoxæ fidei aduersabantur, luce vitę & linguę suauitate inducẽs, quotidiè innumerabiles addebat Ecclesiæ, &, vt semèl dicam, quoscunque aut presens lingua, aut absens scriptis alloqueretur, ad rectam partem traducebat. Quamobrèm res gentilium florẽtes tunc sunt extinctæ, & tanquàm herba quędam paulatim emarcuerunt. Cùm ità se haberet, in eum à dolofo hoste bellum est excitatum, non vt eum vnquàm superaret, (Sciebat enim fieri nõ posse, vt ipse Cypriano cuaderet superior) sed vt cùm Christi oues à pastore desertas esset, tunc tanquàm lupus inuadens, eas mactaret & perderet.

Alij rectiùs sentiũt Antiochenorũ creatũ pastorem.

Cùm ergò totum subijsset Decium, (ipse enim tunc imperabat Romanis) acerbissimo eum ciet furore aduersùs Christianos. Magìs autem studebat ipse vnum venari Cyprianum, quàm omnes capere Christianos. Sciebat enim, quàm esset illius lingua vtilis Christianis, & quòd cùm illum cepisset, facilè eos subiugaret, qui ab ipso pascebantur. Cùm in eo ergò omnes adhibuisset machinas, & nec bonorum promissis allici, neque malorum minis vidisset persuaderi, eum tandèm damnat exilio. Ille autem tantum abfuit, vt existimaret magnum quid esse supplicium, & si extremum esset malum, vt ipsum non curans, aliorum curam gereret, nec cessaret scribere, admonere, confirmare, adhortari, vt ad sola intuerentur præmia, quæ sunt virtuti proposita, & à sola, quæ est illic, pendèrent gloria: enses autem, ignem & bestias, tanquàm bonorum causas amplecterentur, vt quæ pro breui, & qui est ad tempus, dolore reddant regnum cælorum. Hæc Cyprianus non solùm dicebat, sed etiam quæ * licebat, faciebat, vt qui sciret, facta magis posse persuadere, quàm verba: & suo exemplo prouocabat ad similem æmulationem. Quomodò autem? dicetur: Videns enim tandèm malignus Cyprianum contendentem sic extinguere errorem cultûs simulacrorum, grauiter ferebat, & erat ei intolerandum omninò, quod fiebat. Subiens itaque quosdam ex ijs, qui erant in impietate acriores, persuadet, vt eum accusent apud Comitem Orientis: (illi nomen erat Eutolmius) quòd omnes quidem persuadet, miris quibusdam eos inducens præstigijs: aduersùs nostros autem deos ingentes eis facit spiritus: &, quod est grauius, non solùm id facit cum eis, in quorum venerit conspectum, & cum quibus fuerit latenter cõgressus, sed cum illis etiam, quos literis conuenerit: & quòd liberè quidem amplectitur sectam Christianorum, eorum autem irridet religionem, & deos patrios afficit contumelijs. His Comes ad iram vehemẽtissimè accensus, & maximè, quòd resciuisset virginem quoq; Iustinam eadem sentire, quæ Cyprianus, cùm eos in vincula coniecisset, & in aliam tradidisset custodiam, reseruat tribunali Damasci.

Virtuti proposita præmia in cælis.

Cùm ergò ducti essent sancti in hãc ciuitatem: Tu es magister Christianorum, (dicit Comes Cypriano, verba faciẽs ex alto tribunali) qui eis, qui deos colunt, persuades contrarium, & eos conturbas, qui propter mentis imbecillitatem, facilè in omnem laberis opinionem? Nõ tu priùs multos ad deos adduxisti, aptis, vt accepi, de eis narrationibus, Quomodò ergò nupèr es mutatus? & quænam est causa mutationis? Cur autem Crucifixum prædicans, statuisti homines decipere alienis doctrinis? Post hæc sanctus quietem agens, seipsum colligebat, & confirmabat. Deindè ppiùs accedens, Comiti dixit ornatè & honorificè: Ego cùm, vt tu testaris, in res Gentilium multũ studij ponerem, & in dicendi facultatem, & magicorum librorum meditationem essem vehementissimè affectus, nullum hinc magnũ, aut quod ad animam pertineret, lucrum percepi. Mihi aũt sic affecto & in vanis occupato laboribus, inanium meorum * ludorum, & cultûs deorum insipientium Deus misertus, bonã & certam ducem viæ, quę ad ipsum tendit, hanc mittit

Cypriani ad Comitẽ oratio.

for. *sudorũ,*

sit virginem. Quòd si modum cõsequenter audire voluẽris, quo id fuit administratũ ac gestum, sat scio, valdè miraberis. Sic aũt habet: Aglaidas quidam ex ijs, qui nati fuerant ex Claudio, ab hac virgine victus fuerat amore magico. Et ille quidem eam petebat in matrimonium: illa aũt recusabat, coniuge cõtenta virginitate. Ille persistebat, partim quidem supplicans, partim aũt vim afferens. Illa econtrà à prima volũtate nõ destitit. Postquàm verò vidit eam immobilem, & ei omni ratione resistentẽ, nullo modo potuit quicquam facere. Itaq; ad me veniens Aglaidas, exposuit quidẽ arcanum, narrauit aũt se fuisse depertos vocantem eos, qui priùs missi fuerãt, & qui nullis insidijs, nec vlla parte vti scirent mentem decipiendam: me autem bona spe implebat, quòd & virginem expugnarer, & eum ei vellem, quolibet faciliùs redderet morigeram. Postquàm autem ipse quoquè cum eo est aggressus, quid quidem non dixit, quid autem non fecit ex ijs, quæ possunt inesse insaniã & imbecillã: & tandèm illum ipsum, cuius erant tam ingentes spiritus, adeò humilem reddidit & fugitiuum, vt apertè fateretur Crucifixi vires esse inexpugnabiles, & ab ipsa illos fortiter expelli.

Imbecillitas dæmonũ superbissimorum.

Adhæc quid me oportebat facere, dic per ipsam veritatem, ô Iudex. Rem'ne'mente agitare & iudicare dignam, quæ consideretur, quænam sit ipsa Christi virtus, quæ vulgò dicatur, qua ipsi quoquè terrentur dæmones, & sola fuga seruantur: an sic citra rationem coepta, quæ sunt tradita, perindè ac si traherer naribus? Ego itaque cùm quæsijssem mentis, & pulsanti mihi fuit apertum. Et cùm lux cognitionis meo cordi illuxisset, purè cognouit, quòd hæc quidem simulacra, quæ à vobis coluntur, sunt solùm deceptio & fraudacium, quæ sub Dei nomine adorantur. Vnus autem verus Deus est Christus, qui potest seruare eos, qui in ipsum credunt. His Comes ad iram motus, cùm non haberet quid ratibus dicendi viribus respondere, facit id, quod erat in promptu, & quod est consuetum eis, qui fuerint irati. Sanctum quidem iussit suspensum discerpi: Iustinæ autem deuerberari & oculos, ersi illa non tam videretur cædi à tortoribus, quàm quodammodo meminisse Dei glorificationis. Nam cùm sic verberaretur, alta voce clamabat: Gratias tibi Deus, qui me, cùm essem indigna, tibi feciſti familiarem, & dignam censuisti pro tuo patrem nomine. Et sic patiens, adeò se fortiter gessit, vt nihil offenderet tormentum, aut muliebri & imbecillę naturę conueniens: qui autem verberabant, deficiebant eis viribus, à tormẽtis cessauerunt. Diuinus autem Cyprianus cùm os eius cędem, planè erat magno & excelso animo, nec frangi, aut dejci poterat, virilesq; & beatalem edebat voces, vt audientes eos, qui circunsistebant, ad se attraheret & ab incredulitatis profundo eriperet. Dicebat enim Comiti, magno & generoso animo, intuenti, spiritu eum intuens: Cur es adeò emotæ mentis, indignæ scilicet regno cælorũ,

Sancti martyres atrociter puniuntur.

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro quo ego omnia pati statui, vt tui quoquè sunt testes, qui non vident, oculi? Non respicies, non cognosces, quænam sit vera lux: & relictis tenebris, ad ipsam transibis? Propter hæc Comes ad vnumquodq; eorum, quæ dicebantur, grauiorem ei imponens dolorē: Si, inquit, tibi videor immortale regnū cōciliare, tibi suppliciū adhuc multiplicabo, & omninò mihi habebis gratiā, ꝓpter beneficiū & cōmoda, quorū ego sum tibi conciliator. Hęc cùm dixisset, & adhuc paululùm eum cędi cōcessisset, deindè cessauit cruciare, non ex humanitate, sed quòd inops esset consilij, vt qui desperâsset fieri posse, vt sancti mutarentur. Propter hęc in carcerem quidem Cyprianum, Iustinam autem iubet abduci in Terentinæ, quod dicitur, monasterium.

Egregiè respondent Comiti.

Rursùs aūt post tempus non multorū dierum, cùm sanctos ad secundam produxisset examinationem, simulans mansuetudinem: Nolite, inquit, sequi hominē mortuum, neque morte affecto vestram fidē credere. Non est enim omninò vitę dator, q ne sibi qdem potuit opem ferre, & suā seruare animā. Hāc admonitionē reputātes sancti superuacaneam & stultam, immò verò improbam & noxiam, sic dixerunt Comiti: Quid verò tu, qui es tam acuto & subtili ingenio? Non didicisti, q̄ absq; morte non accedit immortalitas? Nec intellexisti quodnam sit mysterium eius, q vicit mortē morte trium dierum? Sed tu es reuerà hebeti & obtuso ingenio circa res magnas & vtiles: & ideò videns non videbis, & cùm sis insipiens, nō intelliges. Propter hęc Comes ne expectato qdem fine orationis, ira statìm fuit percitus, & ficta mansuetudo facilè est dissoluta. Vndè etiā martyribus grauem parauit pœnam, sartaginē valdè accensam iubēs eos excipere. Cùm diuinus ergò Cyprianus priùs forti & generoso animo insiluisset, cū statìm secuta est Iustina. Quam cùm martyr vidisset timore correptā, quātùm licebat conijcere ex tarditate ingressus, verbis ei animū addebat, & memoria rectè factorū, quibus illa & fugauit dæmones, & eū reuocauit ab incredulitate. Cùm his verbis cōfirmâsset Iustinā, deindè rursùs figura venerādæ Crucis, tanq̄ armis muniti, velutì super rorē sensìm descēdentē, superferri flammā recubuerūt. Quo qdem Iudex etsì valdè obstupefactus, pręstigias tamē, nō veritatē, esse putabat id, quod fiebat. Vndè etiā eius fouēs amētiā quidā Athanasius, vnus ex ijs, q cōsidebāt, & q erat ei familiaris: Ego, inquit, Christi vestri mox arguam imbecillitatē. Dixit, & simul etiā autùs est ingredi ardentē flammā ignis, inuocato Ioue & Aesculapio, illo qdem, vt q sit princeps ignis ætherei & terreni: hoc aūt, vt q existimaretur suppeditator salutis. Non priùs aūt ignem attigit, q̄ è vita etiā stultus excessit, ꝓtinùs ijs, quos vocauit, defensoribus dignum consecutus auxilium. Sancti autem diù in sartagine permanserunt illæsi, illuminati potiùs, quàm ardentes. Ignis enim eis cedebat, & coërcebat eam, quam habebat, operationem, velutì reueritus communem Dominum & opificem, pro quo hæc pati statuerant.

Mittuntur in accēsam sartaginē.

5. Cruce se muniunt.

Nota amē. tiam impij hominis.

Videns ergò Iudex res nouas & stupendas, & ignem, tanq̄ vnū ex ijs, quę sunt ratione prędita, discernentē amicū ab inimico: & sanctos qdem illęsos, ꝓtegentem & cōseruantem, Athanasium aūt pro meritis ad mortē trāsmisisse, ipse quoq; ꝓpemodùm suffocabatur, &, Curę mihi est amicus, dicebat, & mihi curæ, & ꝓpter eum maximū sentio dolorem. Cùm verò vocâsset quendā ex cognatis, cui nomē erat Terentius, eum seorsùm ab alijs adhibuit in consiliū, quonam modo se gereret in ijs, quę ad sanctos pertinebant. Terentius aūt dixit ei: Nihil sit tibi rei cum sanctis, nec velis tam inconsideratè resistere veritati. Christi virtus est planè inexpugnabilis. Tibi aūt optimè cōsules, si eos transmittas ad Imperatorē, & ei accuratè significaueris quæcunq; in eos feciſti: q̄ magno aūt & excelso animo ij se gessērūt in omnibus: & ꝙ à te nullū fuit prętermissum suppliciū: sed puniendo etiā ipsas superâsti bestias, illorū verò tormentorū nullū eos attigit: sed huc usq; permansērūt illęsi. Hęc cùm audijsset Comes, Nicomediam ad eū, qui tūc rerū potiebatur, (is aūt erat Claudius) talem statìm mittit epistolā:

Epistola Comitis ad Imperatorem

Comes Eutolmius Claudio Cæsari magno, terræ & maris domino, Salutem. Eos, qui tuæ sunt ditionis, videns magna frui tranquillitate, Imperator maxime, magnorum deorum, quam in te cōseruant, beneuolentiæ, & eius, quę tibi adest, religionis noui hanc esse dignam remunerationem. Quoniam autem quidam ex ijs, qui dicuntur Galilæi, in ipsos frementes, Christum, quem Iudęi, tanquàm maleficum, Cruci affixerunt, magìs colunt & adorant, ea de causa nos quoquè eos omnibus modis, tanquàm seditiosos ac pernicioſos, postquàm ad tribunal producti sunt, nō mutatos, è ciuitatibus pellere magnificamus: & quos quidem vix tandèm eorum, quę malè sensērant, aliqua subit pœnitentia, magnorum deorum fieri be-

benevolentia, eos admittere, &, quam par est, gratiam reddere non recusauimus. Quos autem perferurans inuēni esse immedicabiles, eos flagris cædere, in crucem agere, virgulis discerpere, omnibus modis punire, conuenienter ijs, quæ latæ sunt, legibus, non negleximus. Non possunt enim aliter superari emotæ mentis animi, & qui difficilem habent affectionem in eis habitantem. Nè aūt me putes ea, quæ dicuntur, fingere, hunc quoquè Cyprianum, q non aliqua adductus necessitate, sed sua sponte defecit à dijs seruatoribus, & Crucifixo totum seipsum dedicauit, postquàm valdè puniui, ad tuam nūc usq; potentiam, hominem, qui est verbis aptus ad persuadendum, moribus aūt improbus, & ad se defendēdum promptissimus. Eum si blandè ac leniter cōueniebam, ne animum quidem mihi omninò adhibentem inueniebam: si asperè tractabam, & tormenta inferebam, nō tam viro, quàm statuę, aut alicui alteri inanimato ea me inferre cēsebam: & carcere includi imperabam, existimabat imperatum esse inopiæ consilij, non aūt humanitatis: & ne sic quidem stolidus, quòd ad deos quidem attinet, & eos, qui illis parent, voluit quietem agere: Sed cùm esset sub claustris & custodibus, insultabat eorū tolerantiæ: & nec desistebat quidem multos suo morbo implere. Cùm ergò visus esset & vltrice manu, & carnificibus, quòd ad nos quidē spectat, superior: sciamus autem omnes, quod quancunq; terram Sol adspicit, ea tibi pāret, & à te regitur, Cyprianū ad te missi simul cum Iustina virgine: quos aut efficies, vt declinēt ab odiosa & exceranda religione: aut circa illos ea facies, quę magno Ioui placent, & dijs alijs. Illorum autem inobedientem singulatim declarabunt acta, quę sunt de eis facta.

Iubentur sancti martyres gladio feriri.

Literas itaq; legentem Imperatorem subit admiratio: & anteq̄ eorum faceret periculum, victus fuit à forti & magno eorū animo. Cùm ergò visum esset sufficere tormenta, quę præcesserāt, & plura inferre iudicaret nō solùm esse crudele, sed etiā superfluū, (accerat enim eos qequid inferebatur, insigniter despiceret) cōmunicato cum amicis cōsilio, vbi illos inuenit laudātes, imposuit finē ijs, quę præcesserāt: Cyprianus, dicēs, & Iustina, q aduersùs deos fremuerūt, & ne supplicijs qdem, vt sententiā mutarēt, inducti sunt, quin verbum indecorū & illiberale, neq; aliquid aliud, quod esset pusilli & abiecti animi, ostenderūt: sed potiùs alacres, & magnam animi lętitiam vultu significātes, propter quam currerent, & oēs statim vocaret ꝓpter personarū claritatem. Cùm ergò aliquod breue tempus ad orādum petijssent, & impetrâssent, & Ecclesię trāquillitatē, omnibusq; pacem à Christo postulâssent, magnus Cyprianus ne tum qdem moriturus, sapiētię obtutibus est, & animi magnitudinis: sed habens suspectam fœminę imbecillitatem, eos, quibus mandata fuerat cędes, rogauit, vt priùs interficerent Iustinam. Quod cùm factum esset, & beatum finem ea accepisset, ille magnas Deo agens gratias ꝓpter hanc pulchram & optandam vocationē, ipse quoq; mox lętus gladio cōsummatur, & ad cęlū euchitur.

Theoctistus ꝓpter verba paucissima trucidatur.

Fidelibus ergò sic corporibus, nemo audebat ea tollere propter magnam gētilium feritatem, & ad supplicia sumēda procliuitatem. Nam cùm in sanctos martyres iam lata esset sentētia, transiens quidam, cui nomen Theoctistus, & videns abduci sanctos, solum dixit: Quàm iniustè morti traditi fuerūt sancti: & martyr fuit repentè absq; vllo negotio. Simulatq; enim hoc dixisset, cum ex equo deijciēs assessor Felicius, cui Imperator principaliter mādārat in sanctos animaduersionē, parē Christi martyribus ei quoq; mortem attulit. Cùm ergò nō parùm temporis intercessisset, & sic preciosę iacerēt reliquię, quidā ex Christianis, q Roma in trāsmarinas veniebāt regiones, vbi sanctū vidissent & diligentiùs agnouissent, nō possent aūt fallere custodum oculos, q ad hoc ipsum manerent, vt esset eis imperatū, vt custodirēt reliquias, nè eæ ab aliquo surriperentur, donèc ignis deuoraret, à volucribus & bestijs: neq; ipsi tempus obseruare neglexerunt, cùm cuncti domi, victus fuit à somno victi fuēre. Tunc enim ipsi, acceptis preciosis thesauris, Romā deferentes, quę præcesserāt, & plura inferre iudicaret nō solùm esse crudele, sed etiā superfluū, (accerat enim eos qequid inferebatur, insigniter despiceret) cōmunicato cum amicis cōsilio, vbi illos inuenit laudātes, imposuit finē ijs, quę præcesserāt: Cyprianus, dicēs, & Iustina, q aduersùs deos fremuerūt, & ne supplicijs qdem, vt sententiā mutarēt, inducti sunt, quin verbum indecorū & illiberale, neq; aliquid aliud, quod esset pusilli & abiecti animi, ostenderūt: sed potiùs alacres, & magnam animi lętitiam vultu significātes, propter quam currerent, & oēs statim vocaret ꝓpter personarū claritatem. Cùm ergò aliquod breue tempus ad orādum petijssent, & impetrâssent, & Ecclesię trāquillitatē, omnibusq; pacem à Christo postulâssent, magnus Cyprianus ne tum qdem moriturus, sapiētię obtutibus est, & animi magnitudinis: sed habens suspectam fœminę imbecillitatem, eos, quibus mandata fuerat cędes, rogauit, vt priùs interficerent Iustinam. Quod cùm factum esset, & beatum finem ea accepisset, ille magnas Deo agens gratias ꝓpter hanc pulchram & optandam vocationē, ipse quoq; mox lętus gladio cōsummatur, & ad cęlū euchitur.

Sactæ eorū reliquiæ Romā trāsferuntur.

Fidelibus ergò sic corporibus, nemo audebat ea tollere propter magnam gētilium feritatem, & ad supplicia sumēda procliuitatem. Nam cùm in sanctos martyres iam lata esset sentētia, transiens quidam, cui nomen Theoctistus, & videns abduci sanctos, solum dixit: Quàm iniustè morti traditi fuerūt sancti: & martyr fuit repentè absq; vllo negotio. Simulatq; enim hoc dixisset, cum ex equo deijciēs assessor Felicius, cui Imperator principaliter mādārat in sanctos animaduersionē, parē Christi martyribus ei quoq; mortem attulit. Cùm ergò nō parùm temporis intercessisset, & sic preciosę iacerēt reliquię, quidā ex Christianis, q Roma in trāsmarinas veniebāt regiones, vbi sanctū vidissent & diligentiùs agnouissent, nō possent aūt fallere custodum oculos, q ad hoc ipsum manerent, vt esset eis imperatū, vt custodirēt reliquias, nè eæ ab aliquo surriperentur, donèc ignis deuoraret, à volucribus & bestijs: neq; ipsi tempus obseruare neglexerunt, cùm cuncti domi, victus fuit à somno victi fuēre. Tunc enim ipsi, acceptis preciosis thesauris, Romā deferentes, quę præcesserāt, & plura inferre iudicaret nō solùm esse crudele, sed etiā superfluū, (accerat enim eos qequid inferebatur, insigniter despiceret) cōmunicato cum amicis cōsilio, vbi illos inuenit laudātes, imposuit finē ijs, quę præcesserāt: Cyprianus, dicēs, & Iustina, q aduersùs deos fremuerūt, & ne supplicijs qdem, vt sententiā mutarēt, inducti sunt, quin verbum indecorū & illiberale, neq; aliquid aliud, quod esset pusilli & abiecti animi, ostenderūt: sed potiùs alacres, & magnam animi lętitiam vultu significātes, propter quam currerent, & oēs statim vocaret ꝓpter personarū claritatem. Cùm ergò aliquod breue tempus ad orādum petijssent, & impetrâssent, & Ecclesię trāquillitatē, omnibusq; pacem à Christo postulâssent, magnus Cyprianus ne tum qdem moriturus, sapiētię obtutibus est, & animi magnitudinis: sed habens suspectam fœminę imbecillitatem, eos, quibus mandata fuerat cędes, rogauit, vt priùs interficerent Iustinam. Quod cùm factum esset, & beatum finem ea accepisset, ille magnas Deo agens gratias ꝓpter hanc pulchram & optandam vocationē, ipse quoq; mox lętus gladio cōsummatur, & ad cęlū euchit

Universidad de Deusto
Biblioteca

NICETAE PHILOSOPHI, IESV CHRISTI SERVI, ENCOMIVM SANCTORVM ET effectorum rerum admirabilium, Cosmæ & Damiani, qui dicuntur Anargyri. Habetur in Simeone Metaphraste.

Est autem hic obseruandum, testari Nicetam, Cosmam hunc & Damianum in pace quieuisse, & esse diuersos à sanctis Cosma & Damiano martyribus: cùm tamen multa hic commemoret, quæ eadem de Cosma & Damiano martyribus legantur. Aut igitur lapsus est Nicetas, aut historiæ confusæ sunt ab aliquo imperito scriptore. Metaphrastes habet hos 1. Nouembris: nos eos huc transtulimus, quòd Latini hic habeant Cosmam & Damianum martyres.

Septebr. 17. Psalm. 83.

QVAM dilecta tabernacula tua Domine virtutum, inquit in spiritu beatus Dauid. Quænam autem intelligenda sunt hæc tabernacula, quàm multitudo eorum, qui sunt sanctificati in veritate? Apostolorum, inquam, primùm diuina chorea, cœtus prophetarum, conuentus Antistitum, & præclari & Deo digni cœtus martyrum, & omnes populi, qui Deo delectantur, qui præsentia quidem despiciunt vt instabilia: ad ea autem sola, quæ manent, spe contendunt & diriguntur: & quicquid quidem est in terra amabile, tanquàm inamabile auersati: omne verò suum desiderium ad id, quod est propriè solo spiritu delectabile, applicantes, illius diuinam & sanctissimam præclarè sunt assecuti charitatem. Hi Dei tabernacula & valdè dilecta, qui mentis puritate totam in se collocant diuinitatem. Eos nos quoquè diligamus, qui solùm dilexerunt dilectum, & eos qui sunt dignè ab eo dilecti. Et re ipsa in eos ostendenres nostram dilectionis affectionem, eis laudem tribuamus & gloriam, quod est pulcherrimum eorum quæ habemus. Sic enim fiemus participes charitatis, quæ omnem mẽtem superat, eius, qui in ipsis habitauit, nempe Dei.

Sed ad omnes quidem simul laudandos velle linguam immittere, perindè esset ac stellarum, quę sunt in cælo, choreas enumerare. Nõ autem, quoniam omnes simul laudare, est maius, quàm vt id possit humanum præstare ingenium, omnes deincèps & secorsùm laudare est nobis propterea despiciendum. Absit, vt tantùm absimus à ratione, aut amica in illos affectione. Duo autem sancti sunt nobis hodiè ad dicendum proposiri, qui ad suî quidem laudem, ad D E I verò gloriam adhortantur. Duo solùm corporeis bus, ijsque fraternitate secundùm naturam coniunctis: non duo autem animis, non operatione propemodùm, non voluntate, non gratia, nec spiritu. An non per hæc vobis patet propositæ scopus orationis? Nam cùm sanctorum fratrum par vnum audieritis, vnanime, vnius sententiæ, vna fide & gratia, & vna spiritûs virtute consummatum, diuini Anargyri, Cosmas & Damianus statim, vt arbitror, vobis venerunt in mentem: sed enim neque ad aliquem alium sanctum nunc fortasse est vobis mentem facile dirigere. Nam sicut astra luminosa diuinus Cosmas & Damianus, ex cælestibus adytis ad Christi Ecclesias mysticè despicientes, & luce intelligenti & viua gratia & eorum diuina repletes dilectione, nihil aliud, quàm suam gloriam, & bona opera & curationes concedunt cogitare. Atque sunt quidem alij quoquè duo Anargyri, ijsdem nominibus & * spiritibus gratia resplendentes: sed illi quidem fuerunt consummati martyrij certaminibus: Hi verò, quòd ad inferiorem quidem ortum attinet, orti ex partibus Asiæ inferioris. Pios autem assecuti parentes, cùm paterè viuis excessisset, alebantur à veneranda & inprimis ornata Theodote, muliere honesta quidem corpore, anima verò honestiore, casta carne, animo castiori, temperante, moderata, pia & fideli, generosæ matris generosi fœtus, matris non corporis solùm, sed etiam spiritûs, filij & natura & institutro, non

Anargyros vocat, q̃ sine pecunia curationes adhiberẽt.

* fort. spiri. tûs

non maternam solùm virtutem & fidem, tanquàm vitalem rorem, ab infantia statìm simul attrahentes, & in ea eruditi, sed etiam desupèr à cęlesti patre, perfectiorem gratiam & virtutem, tanquàm bona terra & pinguis, perenniter accipientes: & in ea perfecti erãt, opportune suum fructum reddituri.

Sed videamus, quisnam sit eorum fructus: & quemadmodùm cùm patri cælesti fuissent grati & accepti, eò gloriæ peruenerunt & magnificentiæ, vt sint clari & insignes in vniuersa terra. Etenim non certaminum contentionibus, neque tormentorum & suppliciorum varijs generibus, ostenderunt fidei probationem: sed beati mentis rectitudine, in omnibus præceptis Domini se rectè gerentes, vitam exercuerunt & mores Apostolicos: conscientiæ autem Deo purum implentes testimonium, apertè implentur donis Apostolicis. Nam quòd etiam intùs in conscientia consistat testimonium, sic consideremus. Vnicuique quidem vita, veluti aliquod stadium, patet ijs, qui decertant. Sunt verò hic quoquè duo scilicet agonothetæ: vnus quidem in cælis sanctus, ab interitu alienus, & præmia ab interitu aliena proponens victoribus: Alter autem in fide, in regione quæ est sub cælo, ambulans, & in abducendis in errorem hominibus occupatus, princeps tenebrarum, qui victis proportione respondentes præbet remunerationes, sceleratus eos mancipans turpissimis affectionibus, & ad proprium interitum extraliens. Ab vtrisque ergò partibus primùm inducitur probatio, & boni quidem ministris omnem virtutis speciem, & omne D E I præceptum porrigentibus, & summo studio & diligentia singula suadentibus rectè gerere, & sic aduersarium repellere: his verò adiutoribus, omne simulacrum fornicationis & omnem vitij formam conciliacentibus, & eorum mentem à Dei præcepto blanditijs auocare tentantibus, & ad id interitum attrahere machinantibus. Quicunque ergò hanc tentationem diligenter animo cogitauerit, & bona conscientia vel recto mentis vsus iudicio, aduersarium quidem omnes insultus repulerit: & ab omni mali simulacro suam mentem & templum impollutum conseruauerit: omnem autem virtutis speciem, frequentibus laboribus & multis sudoribus in seipso plantauerit: is cùm nulli reprehensioni affini martyrio, quæ in agendo versatur, præcepti confessione legitimè certauerit, is quodignam victoriæ coronam ad similitudinem martyrum retulerit. Quicunque vemerit omnibus voluptatibus & iniquitatibus, quomodò non Iesum factis negauit, etiam eum lingua mentiatur? Is reuerà execrandis sacrificauit simulacris.

De martyribus Cosma & Damiano planè diuersa legũtur.

Martyriũ in pfligandis vitijs & sectãdis virtutibus. Nota Lector.

Hi ergò magni pietatis decertatores, Cosmas, inquam, & Damianus, fideles & prudentes cultores Domini, non vanorum solùm & manufactorum deorum, tanquàm abominationum cultum sunt abominati, omni idolatriæ infensi & superstitioni, solum autem Deum verè patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum, tanquàm vnam veram lucem, quæ in tribus solibus cernitur & creditur, credentes, & colentes vnam deitatem, potestatem, & regnum. Non solùm ergò hoc modo à pueritia ad finem vsque sequentes testes veritatis, conspecti sunt socij illorum confessionis: sed etiam reiectis carnis & animi affectionibus, quas multi effusè colunt tanquàm deos, (Dico autem, libidini & gloriæ cupiditati, quas consequitur totum examen vitiorum) & his acerrimè repugnantes, & validis laboribus exercitationis grauem omninò delentes adversarium: non ab animali, & quæ est ad tempus, vita superati, non à ratione alienis desiderijs & cupiditatibus, neque prudentiæ carnis sacrificantes, sed spiritu & veritate Deum colentes: assequuntur etiam perfectam victoriæ remunerationem, cùm apparuerint vere Christi martyres & omni maiores exceptione. Tali ergò certamine decertârunt contra diabolum & peccatum: & cùm honorificẽtissimum illi honore dignissimi sic obtinuerint martyrium, iurè consequuntur præmia, quæ dantur victoribus.

Martyriũ in pfligandis vitijs & sectãdis virtutibus. Nota Lector.

Quomodò autem hoc ab eis factum est? Cùm continentiam quidem, cum qua ab ineunte ætate fuerant educati, præclari illi viri sibi fecissent familiarem, patibilem omnem partem sufficienter in ea exercentes, libidini nullum ad se dederunt aditum. Omnem verò sensum & omne membrum per illam erudientes & componentes, & se consentienter præcepto conseruantes mundos ab omni inquinamento carnis & spiritus, templos D E O & patri exhibuerunt dignum Deo templum. Cùm autem humi- 2. Cor. 7.
litatem, cum manfuetudine purè amplexi essent, renunciârunt spiritui ambitionis & gloriæ cupiditatis, & cùm eum omninò abiecissent, & ab omni sua actione, cogitati-

Continentiã à puero sectantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

one & sermone penitùs exterminássent, sic puram & synceram virtutis operationem Deo offerebant. Quo est ergò vitium impudentius & magis contentiosum, eo magis aduersùs id humilitate vtentes, & hominibus placendi cupiditatem & omnem arrogantiam & hypocrisim, tāquàm ex eo prognata & diabolo amica, è suo corde radicitùs euellentes, perfectè Christum & integrè admiserunt ad habitandum. Sic cùm inanis gloriæ insidias forti animo effugissent, malorum radicem, auaritiam, inquam, per id, quòd nihil possidebant, penitùs amandárunt. Quomodò enim probi athletæ, contemnebant aureos & argenteos deos è mente sua abijcere tanquàm inquinamentum: vt in ipsis manentibus impollutis, DEVS, qui est solus impollutus & purus, purè requiesceret: Sic etiam hi mentis maculas & sordes, & animæ prophanationem, non aurum solummodò & argentum & alterius materiæ magnificentiam, sed in ea amorem & affectionem esse scientes, eorum recusárunt omninò possessionem: non quòd omninò possidere ijs ad peccatum reputentur, qui in se possident, sed quòd ipsi viuerent Euangelicè, aut potiùs Angelicè & immaterialiter cum corpore, & virtutis doctrinam vitam suam mundo proponerent. Sciebant enim, verè sciebant, vt qui à DEO docti erant, plura habendi cupiditatem seu auaritiam, & esse & nominari cultum simulacrorum.

Ambitionē & vanam gloriā à se repellunt.

Nihil possidēt.

Colos. 3.

Auar', cultor simulacrorum.

Cùm hoc autem nobis quoquè videre liceat, explica, si videtur, auari animam, & eam videbis plenam mutis simulacris. Videbis auri & argenti & vestium immensam & interminatam phantasiam, & omnium possessionum somnia, omniumque rationum & studiorum cogitationes, per quæ solent illa multiplicari: & non solùm in ijs, qui habent, sed nihilominùs etiam in pauperibus & egentibus, quod est maximè ridiculum aut inprimis miserabile, licet sæpè hanc videre affectionē. Qui est eiusmodi, est verè templum simulacrorum, & plenus eiusmodi spectris. Ijs ergò qui sunt tales, & mens & animus toto tempore in his versatur, & memoria eorum afficitur, lætatur, titulatur: in ea incumbit cogitatione, dormit & vigilat cor eius circa thesaurum, in eum totus est defixus, cogitando quonam modo pecunias amplificet & ea paret, quæ ad vitæ pertinent, ei viuit, eum spirat, in eo confidit: & morbi, & senij, & cuiusuis alterius humanus vitæ calamitatis, non Christum, sed aurum, miser esse statuens depulsorem. Perpetuò ruminat, & de eo multiplicando est solicitus: & quemadmodùm ergò non eius simulacrum colit in animo, quod amore & affectione in ipso impressit? A quo totam vitam suam vult pendére, quomodò non eum colit vt Deum, cùm sic eum honoret & affectione mentis sic amplectatur, vt etiam eum, qui verè est Deus, propter ipsum nonadiat? Quomodò verò diuinissimam Christi pulchritudinem, quæ est immaculata, materiæ expers, & inaccessa naturæ, mens contemplabitur, quæ fuerit superata à pulchro auri colore, & præoccupata ab illius contemplatione, & veluti tota deaurata, adeò vt crassi & nullo sensu præditi eorum mores, auro fiant conformes? Hæc quidem aut amantes, & Christum odio habentes, & nec damnum, in quod incidunt, reputantes, neque lucrum scientes esse vanum & nullius precij: & à Dei quidem charitate & fide alienati: sibi autem supplicium in die iræ & reuelationis iusti DEI iudicij tanquàm thesaurum recondentes.

Hebr. 13.

Gratis omnibꝰ medentur.

1. Reg. 2.

At non diuini Anargyri, & verè homines Dei Cosmas & Damianus: sed quomodò florebant in alijs omnibus virtutis dotibus, ità etiam mores ab omni auaritia alienos, conuenienter diuino Apostolo ostendentes, ex ipsa actione sortiti sunt denominationē. Ambo enim à pueris vnam artem exercentes, nempe corporum medicinam, vt in ea facilè se rectè gererent, Dei imitantes benignitatem, non artis opem auro permutabant laborantibus, non argento, non ære, non aliqua re esculenta, neque vlla re tenuissima, gratis autem omnibus, non solùm hominibus, sed etiam bestijs medentes, causam autem curationum non sibi attribuentes, sed grato animo Domino acceptam referentes. Qui verò sic in paruo fideles apparuerūt, quomodò nō in magno euasuri erant fideliores? Et qui toto vitæ suæ tempore seminabant ad iustitiam, Deo fœnerantes misericordiam, quomodò non ij à Deo iurè percipient fructum vitæ? Tunc autem cùm spiritūs accepissent primitias, sic ferebantur ad perfectionem. Quænam est ergò arrha eorum perfectionis? Videamus, quàm Deo digna: & philosophemur. Nam qui pollicitus est se eos esse glorificaturum, qui ipsum glorificant, quoniam quod eorum, quæ ipsi in suum pulcherrimum & maximè proprium, vidit eos perfectam perfectè exercuisse charitatem, per ipsam decæterò cum eis versabatur, tanquàm cum iam familiaribus: & præclarè habitans in bonorum studioso mentis eorum proposito, eo vsus est ad commune hominum beneficium, & omnium operatoris spiritus eos ornat omne genus donis. Hinc Hippocratis quidem longam artem multùm valere iubentes: experientiam autem damnantes vt periculosam: Galeni verò loquacitatem & eorum, qui sunt eis similes, infinitos sermones & inania studia despicientes, quomodò viuebant spiritu, Galat. 5.
ità etiam spiritu, vt diuinum ait eloquium, incedebant. Hinc etiam eodem diuino spiritu, obeuntes morbos humanorum corporum, medebantur cuiuis morbo & cuiuis aegritudini. Et licebat illic videre Apostolicam gratiam euidenter operantem, licebat videre in his viris Apostolicis præclarè perfici Dominicam virtutem & præceptum. Nam ij quoquè ab eo accepta potestate, ambulabant super scorpios & serpentes, & omnem potestatem inimici: ægrotos curabant, dæmonia expellebant, le- Luc. 10.
prosos mundabant, claudos sanabant: gratis cùm accepissent, gratis quoquè dabant omnibus.

Hic est modus vitæ, quam agebant venerandi Anargyri. Hic cursus erat sanctus, viuere Euangelicè, ab incunte ætate ad finem vsque se rectè gerere, vt Christianum decet in terra versari. Hoc erat solum munus filijs lucis, ambulare tanquàm filios lucis, & luce suorum verborum & actionum luminum patrem sanctificare. Mu- Vt studue-
nus erat eis, contendere fieri omnium sanctorum participes. Patriarcharum quidem rint omniū
charitatem benignitatem & hospitalitatem & pietatem, quinetiam à malitia remotos simplicitatem, pro iustitia zelum, & in omnes veritatem & simulationis vacuitatem. Sanctorum virtutes imitari.
Et Apostolorum quidem nullum apparatum, & carere pecunia, & diuitias curationum, & copias charismatum, varietatem, vt semèl dicam, donorum spiritus. Martyrum autem aduersùs communem hostem animi fortitudinem, aduersùs quenuis cultorem simulacrorum victorias & præclara facinora, quibus & præmia cælestia & quæ non marcescunt coronas sunt meritò consecuti. Imitati sunt sacerdotum quidem Sacerdotū
CHRISTI pietatem, grauitatem, castitatem & virginitatem, integrum seipsos sa- virginitas.
cerdotium, & animam & corpus spiritui consecrantes. Monachorum autem conti- legēdū puto * quæ nunquàm.
nentiam, quietem ac silentium, perpetuam & * quæcunque deficit in mente precatio-
nem, & omnium sanctorum, vt semèl dicam, fidem imitantes, spem desiderantes, charitatem rectè exercentes, in pace migrant ad DEVM charitatis. Sed non ambo eodem die.

Cùm autem diuinus præcessisset Damianus, breui pòst tempore diuinus quoque Cosmas eum ad Christum est consecutus. Operæprecium est autem id, quod accidit in eius exequijs, in memoriam reuocare miraculum. Nemo autem credere dubitet, si est præter naturam id, quod factum est, ad naturæ constitutorem & transformatorem intuens. Nam cùm, postquàm diuina illa & verè sancta anima, cum gloria diuinorum Angelorum, & ineffabili splendore & lætitia ad sanctissimum Dominum abijsset, qui precioso illi corpori iusta faciebant, dubitarent quomodò id oporteat sepeliri (scitis verò omninò causam huius dubitationis, nempe trium ouorum acceptionem, & sanctorum breuem propterea indignationem) fit decæterò miraculum omnium miraculorum maximè nouum & elegans. Ad eos de ea re dubitantes repentè accedit camelus: Camelus ille, qui operatione sataneæ antè confractus, manu beati Cosmæ colligatus fuerat & sanatus. Is ergò cùm tunc adesset, corrigit hominum dubitationem, & veluti curationi, quam assecutus fuerat, gratiam referens, qui erat mutus, vocem accipit humanam, & iubet eum fratri adiungi. O noua & inaudita, ó ter- Camelus
ribilia Dei miracula. Homines dubitant, cameli philosophantur. Qui sunt ratione præ- loquitur.
diti, consilium capiunt de ijs diuidendis, qui non possunt diuidi: rationis autem expers natura, commodatò accepta oratione, (à superis enim, scilicet venit hic iussus) ostendit, quàm essent aliena à ratione, dicens nullam esse iustam causam, cur eos corpore distingerent, qui sunt alioquì coniuncti in omnibus: quibus quomodò est vnus Dominus, ità etiam vna fides, vna anima, consilium vnum, & vnus spiritus, quomodò etiam vocati sunt in vna spe eorū vocationis. Qui cùm quomodò carne, ità etiam spiritu sint fratres, eis esse honestum & valdè iucūdum semper habitare in vnum & corpore Psal. 132.
& spiritu, quomodò etiam prædicit diuina scriptura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Num autem cùm essent quidem superstites viri illi admirabiles, operam nam-
bant curandis hominibus: eos verò neglexerunt, cùm essent ad Christum resoluti? an
miracula quidem faciunt, sed minora? an illis quidem maiora, & prioribus magis ad-
mirabilia? sed ad breue tempus? An semper quidem, non autem vbiquè? Nequaquàm.
Quo est autem mens sensu, & spiritus corpore leuior & potentior, tantùm hi, terra di-
missa, & translati in cælum, cùm ab ea quidem, quæ est in carne, recesserint conuersa-
tione, ad spiritum autem perfectiùs accesserint, benigniùs simul & efficaciùs bona
opera efficiunt. Atque tunc quidem paulò post eorum decessum, cùm reuerà ad illum
accessissent agricolam, cui cùm per os somno hians exitialis irrepsisset serpens, grauis-
ter eum conuellebat, & interna exedebat, eum vocibus & supplicationibus ipsos inno-
cantem, per os rursùs euomere fecerunt malam bestiam, & a graui illa & lethifera cala-
mitate hominem liberârunt. Post hæc autem mulier quædam insignis pericli tans,
& magnis vocibus tanquàm magnos seruatores Cosmam inuocans & Damianum, in
domum suam reuersa est conseruata: quam maritus quidem priùs peregrè profici-
scens, sanctis prudenter commendârat, à malo verò dæmone persuasam, qui iura-
bat se eam ductурum ad maritum, & ex ædibus progressam, deindè periculo mor-
tis ab ipso illaqueatam, & nè periret, in discrimen venientem, ipsi repentè accedentes
conseruârunt.

Nota mira-cula, quæ fiunt ad horũ sanctorum inuocatio-nem.

Quid his diuinius aut celerius? Etenim cum diuinis & maximè intelligentibus
mentibus, vt purissimi, coniuncti illi beati, & cum eleri & supermundana natura, pote-
state, qui est in eis, diuini spiritûs contendentes, adsunt omnibus, qui indefessi sem-
per eos syncerè & germanè inuocant, & manu incorporea & viua virtute tangentes,
non solùm corporum affectiones & morbos immedicabiles, sed etiam alios cælos &
varias calamitates diuinioribus curant adumbrationibus: quas nec fieri potest, vt omnes
enumeremus, nec est huius præsentis instituti. Quis est enim adeò incredulus, quis adeò
stultus & hebes, vt nullam ex eis gustârit & senserit vtilitatem? Non enim quomodò
Græci nominârunt Dioscoros, ità etiam hi præsunt humanorum corporum medicinæ.
Nam illis quidem sicut in alijs à veritate aberrantibus, spem habuisse in dijs & dæmo-
nibus: ità in his quoque inerat in vanis hiâsse attonitos nominibus, & temerè fidu-
tiam habuisse in rebus inanibus. Nobis autem, qui reuerà pendémus à CHRISTI
veritate, per sanctos Anargyros verissimum est ab eo nobis propositum donum cu-
rationis.

Vide, vndè fiat, vt facilè possint Sancti ho-minibus adesse.

Sed ô par diuinum & beatum. O oculi puri & luminosi puræ Ecclesiæ & lucidæ,
per quos eius corpus illuminatur. O vbera diuina & pulchra, tanquàm duo fontes, è
quibus non lactis, sed viuæ gratiæ emanant curationes. O manus eorum, quibus sunt
membra luxata. O paralyticorum genua, pedes claudorum & mutilorum. Omnibus
enim facti omnia, ad DEI imitationem sustentatis quidem eos, qui concidunt: erigi-
tis autem eos, qui sunt confracti. Hæc est, quæ à nobis ad vos proficiscitur lauda-
tio, breuis quidem & longè vestris meritis inferior. Sed mihi ignoscite, quod
deest orationis, perfecto animi nostri studio & bona voluntate rependen-
tes, & malas corporis nostri habitudines, vt quod sit in vestra po-
situm potestate, tollite: & sic implentes dono Christi, quod
est in vobis, ad ipsum dirigite. Ad gloriam patris & filij
& spiritûs sancti, nunc & semper & in secula se-
culorum, Amen.

ITEM

ITEM VITA, ET MIRACVLORVM SIN-GVLATIM NARRATIO, SANCTORVM ET *glorioſorum, qui gratis medebantur, Coſmæ & Damiani.*

Ex Simeone Metaphraſte.

Ietate & vera religione paulò antè resplendente, & Euan-gelica prædicatione mundum vniuersum occupante, cognitum fuit par admirabile gratis medentium Cosmæ & Damiani. Eis obtigit patria, quę est Asiæ quidem proxima: erât autem, quòd ad genus attinet, honestissimi. Et horum quidem clarorum & admirabilium virorum, vt oratio significabit, pater, cùm vitę à Deo institutę viâ esset ingressus, pietatemq; & verum Dei cultum fecisset maximi, futura vérè apprehendens & amplectens: & ea quidem, quæ cernuntur, prætercurrens tanquàm abiecta & incerta: quæ autem sunt illic, vbi est Christus sedēs ad dexteram patris, mirandum in modum amās, relictis his sacrosanctis gemi-nans hinc excedens, ad cęlestia transit tabernacula, quę dilexit insigniter. In eos autem se-cunda vsus est fortuna mater: erat verò ei nomen Theodote: quę eos quidem patri facie-bat similes: eorum autem omnibus modis curam gerebat, & in virtute educabat: quæ honesta qdem moribus, anima autem honestior, & carne casta, erat omnibus exemplar temperantiæ, mitis ac moderata, & omnem amplectens bonitatem. Septēbr. 27. Pater corũ quàm fue-rit vir pius. Item ma-ter.

Atque arctam quidem & angustam viam elegit hęc puerorum eruditrix, eo vtens duce, qui non foràs expellit eos, qui ad ipsum veniunt, sed porrigit manum paratam ad eos excipiendos. Maternos autem gressus alacri animo sequebantur pueri adhuc ætate tenerrimi, virtutis nouum sulcum secantes, & recèns compacto eius thalamo, aureas & quę frangi non poterant, columnas subijcientes. Lætabantur non ingratum laborem su-scipientes. Magno studio contendebant, vt essent pariter benigni & misericordes: vt in patientem & eruditricem essent beneuolentissimi: vt in cohabitando & simul viuendo esset, quæ abrumpi non posset, coniunctio. Quid ergò? pro ijs præmatura misericordia effloruit & gratia, fueruntque gloriæ & honori ei, quæ erat circuncircà, regioni, vt qui prædicarentur ab omnibus, animi quidem rectitudine ad omnia Domini præcepta am-bulantes, Apostolicis autem gratijs ab eo locupletati. Nam cùm vitam suam perfectè instituissent, carnis perturbationum resistentes multitudini, & ad bonum se, vt ità dixe-rim, à primis exercuissent carceribus: easdem quoquè, quas Christi martyres, consecu-ti sunt remunerationes. Adeò enim amplexi sunt moderationē, & animę solum repur-gantes ab ijs, quę sunt contraria, eamque à vana iactatione & pecuniarum examine non profanatam adeò conseruârunt, vt solos sol adspexerit, primos in terra Cosmam & Da-mianum post Deum patrem, renouâsse spiritum humilem in suis visceribus. Iohan. 6. Optimè à pueris se gerunt.

Quamobrèm exultabat quæ erat eorum mater secundùm carnem, intelligens hos geminos cum ea contendere in operatione virtutis. Ex quo factum est, vt si quis eos non ipsis nominibus, sed Anargyros, id est, pecunia vacuos dixerit, significet Cosmam & Da-mianum. Fuit autem viris admirandis impositum hoc cognomē, eó quòd re ipsa eis suf-fragaretur veritas. Communiter enim, præbebant omnia omnibus, vt volebant: Nil ve-rò possidere vsqueadeò summè exercuerūt, vt nō solùm secūdam abiecerint tunicam, & conuenienter præcepto indumentum calceorum: sed nec manu quidem baculum vsquequaque gestandum susceperint. Contrà autem ipsi potiùs se alijs debere esse statue-bant pro manu, pro baculo, pro quolibet, quod regit & fouet: pro quolibet, quod eri-git & confirmat, placidū & mitē IESVM imitantes, qui non venit vt sibi ministraretur, sed vt ipse ministraret alijs. Aperta itaque arrogantiæ & insuperbiæ insania, ab eis tunc longè modum fuit victa & conculcata. Seruabant autem innocentiam conuenienter ei, qui dicit: Videbam has rectitudines. Vndè dicti sint Anar-gyri. Lucæ 10. Matt. 20.

Eorum verò, qui ægrotabant, recreationem, non disciplinarum & artis esse effe-ctum existimabant, non opus vocabant medicamentorum: sed solius esse donum eius,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui est præstantior, & quanuis semultùm quidem in Hipprocratis, in Galeni autem placitis se magis exercuissent, cùm rebus omnibus tutiorem didicissent esse diuinam virtutem, eam quammaxime amplectebantur: & feruenti in Dei amorem spiritui, rectum in se spiritum adijciebant, per quem omne genus morbos nullo negocio superabant, & super scorpios & serpentes incedebant, & ea faciebant, quæ erant arte superiora. Quæcunque enim mutilauit natura, ea se posse aggredi ad curandum ars desperat. Illi autem non orborum despiciebant oculos, non leprosorum differebant curationem, non claudorum pedes habebant contemptui: sed ipsos quoquè, qui sub adspectum non cadunt, expugnabant dęmones, in diuinum figmentum eis potestatem auferentes. Propterea semper ad eos confluebat ægrotorum multitudo, vt qui essent benignissimi & munificentissimi. Prætereà verò ea quoquè ab eis alebatur, non varijs cibis & qui opùs habebant aliquo apparatu, (nihil enim horum erat curę sanctis, quomodò nec in morbis, compositionibus & temperationibus eis accommodatis) sed solis, vt ostensum est, precibus ad curationem.

Multos curat morbos Christi virtute.

Insignis eorum hospitalitas.

Excedunt è vita.

Cùm autem totam vitam consumpsissent, eos, qui erant eiusdem generis, beneficio afficientes, & eorum, qui vnquàm extiterunt, fuissent maximè hospitales, & omnium, quos auditione accepimus, maximè frugales, recti, & nulli affines repræhẽsioni, iustissimi, datę gratiæ perfecti dispensatores, cùm tam multos annos vnicuique indigenti pro meritis distribuissent, & pacificè vixissent, migrârunt ad Dominum pacis. Non erat autem omninò Dei, ambos simul de medio tollere, & tantum bonorum aceruum simul auferre, & suo figmento afferre tãtam animi ægritudinem. Et ideò vnum quidem priùs, alterum verò posteà vitæ finis excipit: sed contrà atquè processerat eorum ortus, processit excessus. Damianus enim, qui natus erat secundus, cùm non morbis eius corpus extabuisset, sed id spiritalibus sudoribus consumpsisset, primus hinc excessit: paulò pòst autem cum quoq; diuinus ad Christum consecutus est Cosmas.

Paralyticũ sanant.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, adijciam aliquam narrationem, quæ auditu quidem erit noua & inaudita: est autem sanctorum moribus conueniens. Cùm in vita essent adhuc superstites viri maximè admirabiles, cùm aliquandò repentè & præter spem accessissent ad mulierem, cuius paralysi erat corpus dissolutum, id constrinxerunt ac confirmârunt, & eam à maximis necessitatibus liberârunt & doloribus. Ea admirabili beneficio obstupefacta & lætata, quoniam offerre sanctis videbatur esse nimiæ audaciæ, voluit fratres donare tribus ouis. Illa autem vel solummodò visa fuit amandata. Non æquo verò animo ferens se non fuisse admissam, stans prope partem beati Damiani: Cur, inquit, me miseram existimâstis tanquàm abominationem? Cur autem tanquàm à scelesta aliqua famula vos auertitis? Ad hæc verò calidis lachrymarum effusis fontibus, rogabat & supplicabat. Deindè terribilibus quoquè adiurationibus eum mouens, effecit, vt acciperet ea quæ attulerat. Postquàm autem fratri quoquè ea, quæ fecerat, supplex communicauit, grauiter ferebat diuinus Cosmas, gemebat, indignabatur, eum laudare non poterat, vt qui simpliciter in quoddam magnum facinus incidisset. Dicebat eum vendidisse gratiam spiritũs, quam gratis acceperant ab omnipotente: molestis affligebatur stimulis afflictionum propter tria oua, idque cùm non audijsset adiurationes, nec spectaret ea, quibus flexus magnus fuit Damianus. Et ideò immorralem ferre dolorem statuebat etiam post mortem fratris. Neque enim mecùm sepeliatur frater, dixit moriens, neque tangatur meum corpus ab illius corpore, cuius dexteram audini fuisse extensam ad accipienda munera.

Nora puritatẽ animi.

Cùm sic cogitâsset bonus Cosmas, longè abfuit, vt se fratri demitteret. Quanquàm non siuit Deus iram esse incurabilem, sed ei dixit in somnis: Noli temerè fratri irasci. Neque enim quæ sunt oblata, accepit propter munera: sed quòd nollet meum nomen despicere, cùm hoc ei mulier ante alia obijceret, & per ipsum eum valdè adiuraret. Hinc factum est, vt ille quidem iram remitteret, etiamsi ijs, qui aderant, diuinam illam non dixerit apparitionem. ex eo autem omninò clarum extitit, quòd camelus, & posita quodammodò vacuitate rationis, cùm, quod est maximum & maximè admirabile, vocem subijsset humanam, vt paulò pòst ostendemus, iusserit, vt is cum fratre mandaretur sepulturæ. Cùm enim totum vitæ cursum confeciisset beatus Cosmas, vt rursùs paulo altiùs repetam narrationem, & cùm non sufficeret ampliùs corpus multorum dierum ieiunijs, in bonorum Angelorum manus tradidisset animam, qui di-

Pet vsum Cosmæ admonetur.

uinum corpus illius efferebant & exportabant, erant animi valdè dubij, vbinam id deponerent: tempus verò producentes, differebant sepulturam.

Cùm autem sic essent perplexi, & prętereà quidem, quę visa erant fratribus, aliquid facere non esse tutum existimarent: rursùs verò indignum reputarent, vt qui ex eodem vtero prodierant, non eandem assequerẽtur sepulturam propter paruam occasionem, certo & maximè admirabili signo Deus eam sustulit controuersiam. Quidam enim camelus, cui fuerat pes aliquandò contritus, ab inclyto autem Cosma facto signo Crucis mox erat statim curationem, (etenim brutorum quoquè curationis, propter insignẽ misericordiam suam, curam gerebat) cùm tunc apparuisset alicundè ex mõtibus, humano eloquio locutus sermone, & eum iussit deponi apud fratrem: adeò pulchrè animal, expers rationis, decidit cõtrouersiam, & superna prouidẽtia pro pede reddidit mercedem: & non corrupit gratiam ingrati animi vitium, sed in re, quę conuenienti opùs habebat ratione, fuit vtilis ijs, qui ipsum curauerãt. Et illi quidem sic fecerunt: camelus autem reuertitur ad suã pascua.

Camelus loquitur.

Nullus ergo tunc erat, qui non eos vocaret seruatores, & illorum defleret priuationem: nullus erat, qui non damnum esse statueret, sanctorum Cosmæ & Damiani decessum. Lamentabatur multitudo eorum, qui curati fuerant: flebiliter eiulabant ij, qui eruebantur. Ab adolescentibus luctus, à viris fletus, à mulieribus excitabatur eiulatus lamentabilis. Hanc calamitatem ne infantia quidem ignorabat, etiamsi qui ad Deum transierant, erant paratissimi ad omnem petitionem, & bonis prioribus adiecerant ea bona, quę sunt post mortem, & benignè bona opera suppeditabant. Nondùm enim humo conditũ fuerat Cosmæ corpus, & vir quidam operarius, qui manibus sibi victum parabat, cùm ab agri colendi laboribus in soporem fuisset resolutus, perniciosum serpentem suis excepit visceribus. Cùm ergò ab illo grauiter conturbaretur, & intestina eius cederentur, mortis tenebatur desiderio prę mali, quod eum premebat, magnitudine, à quo non poterat liberari, & non tacendis vocibus sanctum illud par inuocabat. Illi aũt cùm non in somnis, sed reuerà apertè ad eum accessissent, & vt eximo cuomeret, iussu suo effecissent, & curationem ei breui prębuissent, euanuerunt. Deindè haud ità multò post illustris quædam mulier, quum eius maritus peregrè proficiscens, vt ad eam custodiendam diligentissimis, & ad ferendum auxilium acerrimis, sanctis commendauerat, & vt ad eum veniret iusserat, quandò aliquis ad eam accessisset, literas ab eo afferens, & ostendens annulum, quo signabat: ipsa dęmoniaco consilio veniens in periculum, liberata fuit à necessitatibus, quæ vitari non poterant, nominis sanctorum opportunè reclamato. Spectrum enim quoddam dæmoniacum, quod ei, qui peregrè erat profectus, insidiabatur, quòd eis, qui erant acres ad defendendum, suam credidérat vxorem: ad decipiendum quàm poterat probabilissimè effictum, simul quidem & mariti mandatum, ne quod despici non poterat, reuocabat in memoriam, & se ipsam ad eum breui adducturum affirmabat & iurabat. Ea autem cùm non posset intelligere, quidnam strueretur, illud spectrum est secuta. Ille verò in profundissimum eam detrudit barathrum, in quod & erat cassura, & luctum quidem marito conciliatura, dæmonium autem ad risum morituris: nisi sancti illi, qui depositum acceperant, & innumerabilibus oculis eam custodiebant, quæ verbis non potest exprimi, maxima celeritate venientes, eam conseruauissent. Sic mulier cùm malus, quàm sperabat, inuenisset auxilium, & in domum suam esset reuersa, sanctis ferebat acceptũ, & illis agebat gratias, quòd soluta esset eius calamitas.

Sanctis ab omnibus vocantur seruatores.

Sancti curant homĩnẽ, in quem serpens intrauerat.

Disce hinc, num sancti ignorent res nostras.

Tam multis virtutibus & miraculis clari fuerunt viri beati, cùm essent superstites: tam multis muneribus nostram ornârunt naturam etiam post mortẽ suam. Sic Cosmæ & Damiani benignitatem & singula beneficia cogitantes, diuinæ lętitiæ & exultationis dies ne in futurum quidem nos deficient: In Christo IESV Domino nostro, cui gloria & potẽtia in sęcula sęculorum, Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SS. COSMA ET DAMIANO MARTYRIBVS, EX ADONE TREVIRENSI EPISCOPO,

cui etiam antiquiora Martyrologia adstipulantur.

27. Septēbr.

APud Aegeam ciuitatem natale sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani, persecutione Diocletiani sub præside Lysia. Hi venerabili matre Theodora geniti, sacris literis eruditi, professione Christiani, arte medici, virtutibus erant clarissimi. Horum religionem audiens præses Lysias, misit apparitores, qui eos adducerent. Quos adspicièa interrogauit, ex qua prouincia, aut quæ essent eorum nomina. Beatus Cosmas & Damianus responderunt ei: Ex Arabia sumus. Nomina nostra, Cosmas & Damianus. Christiani sumus. Sunt nobis & alij fratres, Antimus, Leontius, Euprepius. Quos, misso officio, iussit sibi præses illicò præsentari, & cœpit agere, vt sacrificarent. Et cùm nulla ratione, fundatos animos eorum supra petram Christum, mouere posset, manibus & pedibus vinctos, iussit eos fortiter torqueri: deindè sicut erant cōcatenati, in mare mergi. Quibus statim Angelus Domini affuit, & diruptis vinculis, è pelago liberauit.

Sistūtur coram iudice.

Itemq; eorum fratres.

Dirè cruciantur.

Hoc videntes milites, renunciauerūt præsidi. Ille mox eis ad se reductis: Docete, inquit, me maleficia vestra, & ego sequor vos, communicans operibus vestris. Sancti verò responderunt: Christiani sumus, maleficia nescimus, & in Christi nomine maleficiorū virtutem contemnimus. Recepti sunt, iubente præside, in carcerem: & sequēti die proconsul sedens pro tribunali, fecit copiosum ignem parari, & beatos martyres de carcere productos, in medio iactari. Sed orantibus sanctis, ignis virtutem suam amisit. Stupefactus præses, & quæ circa martyres Dei prouenerant, magicis artibus designans, suspendi ac torqueri eos iterùm iubet. Sed cùm grato & hilari vultu superiores tormentis persisterent, paratis crucibus, impius proconsul gloriosos martyres suspendi atque extendi, ac lapidibus in cruce leuatos persequi iubet. Sed cùm ictus lapidum iniacientes retorquerentur, præses furore succensus, sagittis eos aggredi iussit, vt saltem leuiore volatu ferrum eis infigeretur. Verùm cùm nec in aliquo sanctos Dei lęsissent, plurimi mittentium ac circunstantium vulneribus earum defecerunt.

Nihil vrunt ur ab igne.

Rursùs torquentur.

Lapidibus & telis frustrà petunt.

Cęduntur gladio.

Cernens itaque præses malitiam suam virtute Diuina superari, gladio animaduerti illos iubet. Martyrizati aūt sunt beati Cosmas & Damianus, Antimus, Leōtius & Euprepius vicesimoseptimo die mensis Septembris. Quorum corpora religiosi viri sepeliērunt in loco venerabili, non longè à ciuitate Aegæa. Duorum autem fratrum Cosmę & Damiani memoriam, Roma etiam templo præclaro opere nomini eorum ædificato, solenniter agit.

DE IISDEM SANCTIS MARTYRIBVS, EX GREGORII *Turonensis De gloria Martyrum libri primi cap.* 98.

DVo verò gemini, Cosmas scilicet & Damianus, arte medici, postquàm Christiani effecti sunt, solo virtutum merito & orationum interuentu, infirmitates languentium depellebāt. Qui diuersis cruciatibus cōsummati, cælestibus sunt coniuncti, multa miracula incolis ostendentes. Nam si quis ad eorum sepulcrum fide plenus orauerit, statim adipiscitur medicinam. Referunt etiam plerique, apparére eos per visum languentibus, & quid faciant, indicare. Quod cùm fecerint, sani discedunt. Ex quibus multa audiui, quæ insequi longum putaui, hoc existimans posse sufficere, quod dixi: Cuncti fideliter deprecantes, sani discesserunt.

Apparent languentibus.

MAR-

Authore Simeone Metaphraste.

27. Septēb.

QVM Christi gregem indiès multiplicari videret inimicus, in eum magno irruit furore, totum perdere cogitans. Improbis enim & agrestibus quibusdam lupis in eū immissis, Diocletiano, inquam, & Maximiano tyrannis, & bestijs potiùs, quàm Imperatoribus, acerbissime & crudelissimè eum per illos lacerauit. Tantum enim eis immisit impetum in Christianos, vt alia quidem parua & leui cura digna ducerent: hoc autem solum magnifacerēt, Christianos omnes, si fieri posset, perdere funditùs: & hoc opus fore eis maiori glorię putarent, quàm alia oīa. Præsides itaque ab illis acerbiores mittebantur per oēs partes terrę, & edicta in omnem regionem, quæ parebat eorum imperio, peruadebant, quæ erant digna & mente Imperatorum, & animo minime. Sed non Christi ouibus erant perpetuò futuri superiores mali persecutores. qui enim eas emiserat in medium luporum, effecit, vt nouo quodam modo superarent persecutores.

Crudelitas Diocletiani & Maximiani.

Patria Callistrati.

Atque multi quidem alij & minis, & tormentis effecti superiores, ornati fuēre corona martyrij: inter cęteros autem generosus quoquè Christi miles, & qui viam pulcherrimā confecit martyrij, Callistratus: qui ortus quidem erat Carthagine, & posteà relatus in numerum cohortis, quę dicebatur Calēdarum. Cùm fuisset autem Romæ cum tota cohorte, effetque recens electus, solus velutì quædam stella in nocte, in qua luna nō lucet, gratum emittebat splendorem, Christi fide illuminatus, cùm tenebris erroris detinerentur commilitones. Eius enim patris pater, nomine Neocorus, Pontio Pilato administrante Iudæam, cùm illuc venisset, & Christi viderat perpessiones, & audiuerat diuinam eius resurrectionem. Et cùm putásset ea, quæ tunc facta sunt, admirabilia, accedit ad Apostolos, & se eis effecit familiarem, Christi fidem, velutì quippiam precioſum, mercatus. Deindè domum reuersus, omnes, qui erant ei genere coniuncti, his bonis impertitur mercibus. Sic huius hæreditatis fit successor Callistratus, & quæ est in Christū fidem vbique induxit, tanquàm diuitias, quæ non possunt surripi. Quamobrèm cùm euāsisset suspectus militibus, diligenter obseruabatur ab eis quidnam ageret.

Auus eius vidit Christum patientem.

Defertur apud ducē exercitūs S. Callistratus

Cùm ergò vna nocte eum è cubili surrexisse, & consuetas preces Deo fudisse adspexissent, ea duci exercitūs Persentino significant. Illle autem, eo statìm accersito: Num, inquit, ô Callistrate, vera sunt, quæ dicuntur à tuis commilitonibus? Is autem, Nescio, inquit, quidnam de me dicant: ego enim sum nullius mihi mali conscius. Ille verò iubet illicò dicere. Ij autem: Iube, aiunt, eum dijs sacrificare: & sic scies, quidnam sentiat, & quoniam sit eius religio. Statìm autem iussus sic facere Callistratus: Ego, inquit, nō didici sacrificare: sed potiùs Deo vero & viuo, qui omnia produxit ex nihilo, & hominē formauit è terra: deos verò, qui coluntur à vobis, quos fabricatæ sunt manus artificum, sculptura & fusione elegantiam ac decorem eis largitę, eos ego, cùm non deos, sed esse dęmonia potiùs à diuina didicerim scriptura, ità nomino. Omnes enim, inquit, dij gentium dæmonia: & Simulacra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum, sicut scriptura: Atq; si differentia quidem dogmatis esset mihi impedimento ad munus militare, cōsentaneum esset, & eos me iustè criminari, & tuam magnificentiam diligēter audire insidias, & propterea quòd non plenè officio functus essem, me accusare. Sed nulla in re delinquam, quanam de causa ex eo solo, quòd cum vestro dogmate non conueniam, & eis facilè aures præbes, & me ducis in iudicium?

Non vult dęmonibus sacrificare.

Psal. 95. & 113. & 149.

Hæc ira repletus Dux exercitūs: Non est, inquit, rhetoricarum nunc tempus oratorum, sed tormentorum longè acerbissimorum, & suppliciorum terribilium, quæ breui experieris, nisi mihi parens, dijs sacrificaueris, quos & ipse adorat Imperator. Neque enim ignoras, quàm sim ego terribilis, vt qui solo adspectu & voce possim perterrére vel ad mortem supplicia. Callistratus autem: Tuus, inquit, stridor, cuiusmodicunque fuerit, terrorem affert ad breue tempus: est verò æternus stridor ille dentium, in quem valdè horreo

Mat. 8. 13. 22. 24. 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reo incidere,& vel sola terreor memoria. Dux autem exercitûs,cùm iram non posset cohibere,iubet eum à militibus extensum validè verberari.Ille verò etiam cùm verberaretur,non emisit vocem dolentis: non ad mouendam misericordiam aliquem edidit gemitum:sed perindè acsì alius tormentum sustineret, ipse psallebat, dicens: Iuraui,& statui seruare iudicia iustitię tuæ,Domine.Et rursùs: Humiliatus sum valdè: Domine, viuifica me secundùm verbum tuum:& nè permittas,vt sim ludibrio huic viro pestifero: sed me cõfirma, ô Domine, vt feram hęc tormenta,dans vires huic humili & imbecillo corpori,& animum efficiens fortiorem.Cùm autem, dum multis horis verberaretur martyr,eius sanguinem instàr fluuij defluẽtem adspexisset iniquus Iudex, iussit relaxari à tormentis,& dixit ei:Hæc sunt principia præmiorum inobedientiæ, Callistrate. Sapienter ergò tibi consulens,morem gere ijs,quæ dico, vt ab ijs, quæ adhuc te manẽt, libereris tormentis.Deos enim tibi iuro,nisì imperatorio cedens decreto,eis sacrificaueris,tormenta corpus tuum perdent,& canes quidem sanguinem tuum lingent, leones autem tuas carnes edẽt.Generosus autem Callistratus:Spero,inquit, in Deum fortem, Deum viuentem,quòd ipse me extrahet ex ore leonis,& ex manu canum vnigenitam meam animam. Sola enim reuerà nunc in toto,qui tibi páret exercitu, hunc Deum agnoscit. Verùm in eo confido, quòd non solam,sed cum pluribus alijs eam accipiet, eis quoquè indita cognitione huius sancti & adorandi nominis.

Verberatur.

Psal.118.

Inuictus animus martyris.

His verbis magis iritatus illa bestia,iubet multas minutas testas substerni, & martyrem supinum super ipsas trahi,vt corporis plagis sic discerptis, dolorũ esset sensus acrior. Hoc autem dicto citiùs effecto,iubet rursùs infundibulum ori eius immitti, & peluim aquæ ei infundi,vt instàr vtris impleretur Sanctus. Postquàm autẽ hoc supplicium fortiter sustinuit: Nisì mihi paruëris,inquit iudex,maris habebit te profundum. Clarum est enim,quòd nisì te breui de medio sustulero,alios quoquè mihi perdes milites. Callistratus autem: Tibi quidem,inquit,ô sceleratissime,magnæ est curę, vt qui est sub patre tuo diabolo, custodias gregem non diminutum : mihi autem in Deo spes est & fiducia, quòd hunc acquiram Christo meo, & vera fide confirmabo, & in media hac ciuitate figam eius ecclesiam.Dux verò exercitûs magìs animo cõturbatus : Impie tu,dixit,& infelix, mortis sententia tuo iam impendet capiti, & cogitas figere ecclesiam, & multos ex nostris ad Deum tuum adducere?Hoc cùm dixisset, iubet sibi afferri saccum, & in eũ injici Sanctum,& statìm demitti in profundum maris. Ipse autem stabat in litore, nulli alij rem credens,nisi proprijs oculis. Saccus verò, diuina quadam prouidentia, imperu aquarum petræ,quæ in mari latebat,allisus,fuit disruptus,iusto, tanquàm in ventre cẽti,in eo orante. Erat autem omninò Deus admirabilium, sicut priùs Ionam, ità ipsum quoquè seruaturus. Duo itaque delphini,tanquàm iussi,adnatantes,cùm Sanctum rego excepissent,sublimè tollunt:Deindè ad litus accedentes, sensìm & cautè eum deponunt in terra.Quo in loco sanctus martyr opportunè canens ea,quę Dauid: Vẽni,dicebat,in profundum maris:sed neque procella obruit: neque laboraui clamans, dum orarem ad te,Domine.Quoniam celeriter meas audijsti preces, & ex vinculis ineuitabilibus,& ex profundo infimo me abripuisti admirabiliter,ac prẽter opinionẽ:& saccum meo disrupto,circundedisti me lætitia.

Trahitur per testas.

Incluſus saccus,mittitur in mare.

Psal.66.

Psal.29.

Sed hæc quidem sic canebat athleta in voce exultationis. Multitudo autem militũ obstupefacta eo,quod factum erat prẽter opinionem, protinùs procidentes,Sancti pedes prehensabant,(Erant autem numero quadraginta & nouem)petẽtes liberari ab errore simulacrorum, & ad Christum adduci.Eccè enim,aiunt,cognouimus Deum eum esse reuerà magnum,qui te vel ex profundo maris liberauit admirabiliter.Beatus autem martyr:Meus,inquit, Dominus Christus non repellit eos, qui ad ipsum accedunt. Ille enim dicit: Venite * omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.Gaudete ergò & exultate,quoniam merces vestra copiosa est in cęlis.Hęc cùm dixisset: & manus ad cælum sustulisset: Domine,dixit, qui in cælis habitas,& humilia respicis, & permanes in secula:adspice ad hunc paruum tuum gregem, & conserua ab omni damno, tam bestiarum,quæ videntur,quàm quæ sub adspectum non cadunt.Quoniam solus es glorificatus in secula seculorum,Amen.

49.milites credunt.

Matt.11. Mat.5.

Postquàm hæc fuerunt cognita Duci exercitûs: Per lucidissimum, inquit, Solem,hic est magnis repletus pręstigijs. Nam & aquę repressit impetum, emergens illæsus à malis:& hos,vt prædixit,attraxit,corum prestringens oculos.Deindè conuersus ad mar-

martyrem: Ego tuas,inquit,refellam prestigias,ô Callistrate.Breuì autẽ scies,quisnam sit quidẽ Persentinus,magnorum deorum cultor: quis aũt Crucifixus,quẽ & ipse colis, & in quo execrandus inaniter confidis. Cùm ergò sedisset pro tribunali, iubet clauis verberari omnes qui crediderant,milites: qui etiam dum grauiter verberarẽtur,& mẽbra eorum confringerentur,velutì vno ore dicebant: Domine Iesu Christe, adsis adiutor tuis famulis,& da nobis ad finem vsq; patientiam.Propter te enim, & quæ est in te fidem,sic pati nostra sponte statuimus. A te autem seruetur nostet quoquè præceptor & doctor Callistratus,vt per eum perfectiùs instituti in verbo pietatis,accipiamus firmiorẽ eam agnitionem.Nunc enim tanquàm oues perditæ sumus in cõspectu tuo, Domine. Cùm vix tandèm autem furoris eum cepisset sarietas, qui erat plenus omni furore & ira,eos quidem iubet relaxari à flagellis,abduci autem in custodiam, illic tandiù custodiendos,donèc considerauerit,quidnam de eorum statuat interitu. Neque enim cum angebat mediocriter, quòd quinquaginta militibus protinùs esset minuendus exercitus,idque ob mutatam religionem.

Clauis cæduntur milites.

Simul ergò cum sacrosancto Callistrato damnati ad carcerem,didicerunt ab illo verum Dei agnitionem.Vnus enim ex ijs,Dalmatus nomine,stans in medio eorum:Rogo te præceptor,dicit sancto,vt nos diuina dogmata doceamur apertiùs, quo mens nostra fide Christi stabiliatur,& cognoscamus spem vitæ,quæ expectatur, vt nõ ampliùs instabilitas cogitatione,facilè decipi possimus ab ijs,qui nos volunt conuertere. Nota quoq; nobis euadant dispensationis carnis susceptę mysteria,resurrectionisque & remunerationis. Neque enim à nostris parentibus,neque ab vllo alio de his anteà aliquid didicimus.Beatus autem Callistratus: Vnusquisque vestrûm, inquit,de quo velit,interroget: Deus autem, qui docet hominem scientiam, nobis quoquè prębebit sermonem causa vestræ vtilitatis:& vobis inspirabit intelligentiam,vt pulchrè agnoscatis mysteria pietatis.Cum sic dixisset,alius rursùs,nomine Bibraehmus: Opùs est,inquit,nobis priùs scire, quomodò Christus,cùm esset Deus,homo quoquè voluit fieri similiter: ludibriaque & probra quomodò sustinuerit, colaphosque, & contumelias, & flagra, & postremò mortem Crucis.

Psal.93.

S.Callistratus docet milites,quę sunt fidei.

Sanctus autem ab alto incipiens,fusiùs eis narrauit mysterium Dei cognitionis: Deus,dicens, cùm ex nihilo vniuersum constituisset, manu propria fingit hominẽ ad suam similitudinem,& paradisum, quem ille fecerat, illi donat ad delicias, dans ei libertatis arbitrium,& faciens dominum omnis rei creatę,quę videtur. Diabolus ergò ei invidens hoc vitę genus,& hunc honorem, fraude eum aggreditur, & efficit, vt offendat creatorem.In primum ergò hominem decernitur mors supplicium:& communis ab illo paradiso & delicijs (hei mihi) expulsio.Quod cùm factum esset,valdè elatum fuit superborum diabolo,qui eum supplantauerat,vt qui per hanc fraudem hominem sibi subiecerat.Et quid non mali quidem faciebat? Cuinam autem errori, & execrandorum simulacrorum adorationi,serpentiumque & belluarum,non subijciebat,hominumque cæcitatibus vti docebat ad offerendum dæmonibus sacrificium: & prætereà eum miserè excitabat ad passiones ignominiæ?Sic ergò videns Dominus suum figmentum dominio diaboli,non sustinuit id relinquere omninò expers auxilij:sed legem quoquè dedit,quæ malorum reprimebat impetus:& misit Prophetas, qui docebant, quemnam oporteat adorare,& viam indicabant salutis.Postquàm autem vidit non sufficere auxilium aduersùs tantas mali vires,victus à proprijs visceribus,propter sui figmenti interitum,dat illum ipsum suum filium vnigenitum:& efficit vt fiat homo, sicut nos, cùm nec ipsum quidẽ,quod Deus esset,perdidisset. Vt prętextu carnis,& humana forma ineffabiliter eum,qui nos deceperat:vt dum putaret se hominem aggredi,in Deum incideret. Quod etiam euenit.Nam cùm inuadentem inimicum vi vicisset,nobis hanc dedit victoriam per carnem ex nobis assumptam. Sed ne sic quidem abstinuit aduersarius ab amicis malignitate. Sed cùm videret multos attrahi ad agnitionem veritatis, tam ijs qui docebat,quàm ijs,quę faciebat,miraculis, cęcos illuminãs,& mortuos suscitãs,paralyticos confirmans ac corroborans,& curans dæmoniacos,mouet in eum genus Iudeorum,inuidia mouens improbas illas animas.Et crucifigunt quidem,cùm volentem comprehendissent,sublimiori permittente prouidentia:& morte afficiunt. Hoc enim factum est potiùs ad extremum aduersarij exitium, & ad perfectam nostram erectionẽ. Illorum ad inferos descendisset,deindè tertio die resurrexisset,sic morte quidẽ afficit diabo-

Cur Deus factus sit homo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diabolum,qui morte affecerat:nos autem sua resurrectione simul facit resurgere,& extollit ad cælos,vt qui simul ascenderit cum nostrî assimptione.Atque ante eius quidem cum carne aduentum, fortè erant digni aliqua venia, & aliqua relinquebatur excusatio ijs,qui propter ignorantiam veritatis adhærebant fraudi simulacrorum: ex quo autem ille venit in terram,& patris voluntatem reddidit omnibus manifestam, nulla est danda venia ijs,qui falsum præferunt veritati postagnitionem veritatis,& tenebras luci, postquàm lux illuxit.Ergò vos quoquè benè fecistis,qui tenebras reliquistis, qui est cultus simulacrorum, & ad Christum veram lucem accessistis,vt vitam æternam per mortem ab ipso susceptam, consequamini.

Cùm sic docuisset Sanctus, surgens rursùs alius,cui nomen Heliodorus: Dic mihi, inquit,domine mi Callistrate, Quò vadit vniuscuiusq; anima à corpore separata, & quę nam sors eam excipit? Cui beatus: Duo,inquit,loca sunt parata animabus, quæ separatur à corpore: quorum vnus quidem est valdè pulcher, & plenus gratijs, & magnam afferens voluptatem ijs,quæ ipsum sortitæ sunt,animabus: alter verò plenus est caligine, & teter visu,& qui potest magnam afferre tristitiam. Quæcũque ergò sunt bonę animę, & quæ contrà secùs sunt affectæ,vtræque sortiuntur locum sibi conuenientem. Neque verò fit perfecta remuneratio,neque bonis, neque ijs, qui contrà se habent, donèc è sepulcris surgentia corpora, his animabus rursùs coniuncta fuerint. Tunc enim veniet quidem rursùs Christus in terram: coram eo autem sistentur omnes homines, & recipiet vnusquisque dignam vita,quam egerit,remunerationem.

Hęc dicit de duobus locis ęternis.

Domitianus autem post hos surgens:Qui ergò,inquit,multùm in vita præsenti peccant,non hic dant pœnas:sed ijs illic est reseruatũ,'quod luant pro factis sceleratis.& respondit autem beatus Callistratus: Illic quidem est perfectum iudicium: & perfecta siPsal.7. orum operum merces ijs,qui operantur,illic reddenda reseruatur: Sed tamen hîc quoquè multos malos Dei persequitur iustitia.Nam cùm sit Deus lenis & patiens,& vniuscuiusque peccatoris sitiat correctionem,gladium quidem suum vibrat,& arcum tendit, terrens apparatu armorum,& euocans ad pœnitentiam. Postquàm autem videritcos nihil hinc effici meliores, sed alijs potiùs præbere occasionẽ ignauiæ, statim infert sectionem,& sumit supplicium: alijs quidem cõuenienter peccatorum magnitudini,alijs autem minùs,vtpotè quòd eos rursùs illic maneat supplicium: quomodò Pharaoni factum est,& Sodomis.Nam etsi eos euestigiò supplicium est insecutum,†& nondùm totd implêrunt pœnam. Est autem hinc euidens: Tolerabilius enim erit Sodomis in die iudicij, quàm ciuitati, inquit, illi, quæ non accipit fidei Christi prædicationem. Sic enim ostenditur,non sufficere Sodomitis, quod est hîc supplicium,si eorum, quæ peccauerũt, habeatur ratio: sed adhuc illic reseruatur fæx calicis iudicij Dei. Quòd si nõnullis quoquè iustis inferũtur acerba quædam & aspera in præsenti vita, minimè est miranduni: ea enim sunt probatio virtutis,quam collegerunt: aut etiam delictorum quorũdam purgatio,per quæ penitùs emundati,mundi omninò transmittuntur ad vitam,quę illic est. Est ergò vobis quoquè studendum, nè stetis à partibus eorum, qui puniuntur propter peccata: sed ex partibus eorum qui Deo placent: & æterna consequamini præmia. Effecti enim estis vasa electionis,cùm Deo credideritis: efficiemini autem perfecti,diuino baptismo illuminati. Efficiemini deniquè perfectiores,si martyrij cursum forti & alacri animo peragatis.Stemus ergò magno & excelso animo, fideque muniti, resistamus diabolo, legitimè decertemus,fundamusque & vertamus aduersarios. Sic enim maximas præmia consequemur à Christo agonotheta.

Exod.14, Gen.19. Matt.10.

Hæc & his plura monita diu noctuque eis dans diuinus Callistratus, docensque tanquàm præceptor puerorum,parabat & animum addebat ad certamen propositum.Die autem sequenti Dux exercitûs, cùm in insigni quodam loco ciuitatis pręsedisset, eius quoquè assistẽte exercitu, accersit glorioſum victorem Callistratum,& eos,qui cum illo erant,martyres.Qui cùm producti essent,Dic mihi,inquit,Callistrate,te ne,& hos admonuisti, vt dijs sacrificetis, & ab intolerãdis tormentis liberemini:an adhùc in priori pristitis inobediẽtia?Magnus autem Callistratus: De meipso quidem,dixit,do responsum, quòd neque sum honestam inficiaturus confessionem,neque mihi persuasi omninò deficere à partibus Christianorum, nec mihi vnquàm poterit persuaderi, vt non stem pactis conuentis cum eo initis. De his autem ipse interroga: ipsi de se tibi enunciabunt: satis enim sapiunt. Ad eos itaque intuitus Dux exercitûs: Vos autem, dixit, quid dici-

tis,q seducti estis artibus maleficis?Illi autem: Quid,dixerunt,frustrà teipsum decipis,putas fore vt nos decipias? Nam si de exercitu quidem vis nos examinare,in quo tibi subiecimur,in omnibus tibi cedimus,& nullo modo tibi resistimus. Si autem de fide & religione, à nobis nihil aliud audies, nisì quòd Christiani sumus, & Deum vnum agnoscimus,effectorem cęli & terræ,in quem etiam credimus,& filium eius vnigenitum Dominum nostrum Iesum Christum, & Spiritum sanctum,quomodò nos docuit hic sapiens noster præceptor. Magna cõstantiâ imlitum.

Hæc cùm quadraginta & nouem martyres tànquàm vno ore respondissent, eos verberari iubet Dux exercitûs: deindè vinctos pedibus & manibus,proijci in propinquam piscinam,quæ vocabatur Oceanus. Cùm ergò eos vinxissent, & essent in aquam immissuri,precatus est Callistratus,dicens: Domine,qui in altis habitas,& humilia respicis, ad hunc minimum tuum gregem oculos dirige, & dignare ipsum in his aquis lauari lauacro regenerationis & adoptionis per aduentum sancti tui spiritûs,vt per ipsum emũdati ab omni veteris hominis vanitate,fiant socij hęreditatis eorum,qui tibi placuerunt à seculo. Simul autem atquè ipsi fuêre in aquas proiecti, euenit res digna auditu & admiratione.Eis enim soluuntur vincula, & lęto vultu & alacri habitu statim emerguntex aqua. Diuinus autem Callistratus visus est in capite ferens coronam longè speciosiorem, & vox ad eum existit è cęlis,dicens : Esto bono animo, Callistrate,cum tuo grege,& iam venite,in æternis requieturi tabernaculis. Simul autem cum voce magnũ quoquè Deus excitauit terræ motum,adeò vt,quę propinqua erat, statua ceciderit, & in piscinam sit resoluta.Quę cùm vidissent & audijssent alij milites, qui erant numero trigintaquinque, ipsi quoquè credunt. Non comprehenduntur autem cum reliquis: sed illi soli quadragintanouem, cùm sic iussisset Dux exercitûs, traduntur in custodiam. Dicit eis itaque Callistratus: Eccè, fratres,Christi gratia,dignati estis lauacro regenerationis.Oportet ergò,quas par est, ei agere gratias. Itaq; surgamus,& oremus.Tunc expansis in cælum manibus: Domine Deus, inquit, qui vis omnes homines saluos fieri,& ad agnitionem venire veritatis: qui etiam tuum gregem eripuisti ex ore leonis,& vocâsti ad salutem æternam,dignare in tua fide nos omnes consummari, & ad te Dominum venire immaculatos & mundos: Quoniam es benedictus in secula. Iactãtur in aquas. Alij 135. milites credũt.

Sed hæc quidem fiebant à sanctis in custodia. Timens autem Dux exercitûs, nè per eos,quę ab eis fiebant,miracula, multi ab eo deficerent, & alia pars Christo accederet, re communicata cum suo assessore Vero Ducenario,cùm communiter cum eo consuluisset,noctù mittit milites,quibus hoc imperatum fuerat, vt membratim sanctos conscinderent in custodia. Quod quidem etiam factum est vigesimo septimo Septembris. Qui autem crediderant centum & trigintaquinque milites,cùm accessissent, sustulerũt sanctorum corpora, & honorificè sepeliêrunt: & eis templum posteà excitauerunt, cui pulchritudine sunt pauca similia : quod stat in media Roma, ciuitatum omnium maximę regia. Membratim 50. milites conscinduntur. Verberant.

Porrò autem chartam quoquè inuenerunt in custodia, in qua erat quędam doctrina & descriptio glorioſi & victoria insignis martyris Callistrati. Post illorũ autem consummationem, martyrium quoquè suscipit Marinus,vir & gloria clarissimus, & doctrina eruditissimus,qui ad finem vsque,fortitudinem ostendit & constantiam : Ad gloriam Domini nostri Iesu Christi: Quem decet omnis honor & adoratio in secula seculorum,Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. ELZEARII COMITIS ARIANI, QVI CVM SANCTA CONIVGE VIXIT CONTINENTISSIMÈ, VIRGOQUE PERMANSIT, PROFESSUS ILLUD BEATISSIMI FRANCISCI INSTITUTUM, QUOD VOCANT DE TERTIA REGULA.

Author vitæ huius, suum nomen in codice MS. non habuit, sed est fide dignissima.

Stylum F. Laurent. Surius passim correxit.

CAP. I.

27. Septēb.

NOuissimis hisce temporibus, quibus tenebrę vitiorum occupârunt terram, mortalium vitam multis modis deformantes, missus est à Deo vir admirandæ virtutis & gratiæ, Elzearius Comes Ariani, è Narbonensi Gallia, siue Prouincia oriundus, illustris & nobilis genere, sed illustrior & nobilior sanctitate. Cuius vita silentio tegi non debet, quem admodùm à diuina benignitate & clementia tam largiter præuentus sit, vt etiam intrà ipsa matris viscera sancti spiritûs gratia imbutus videretur. Patrem habuit Hermengaum à Sabrano, virum insignem & potentem, qui longa nobilis stirpis serie, multarumque terrarum dominio famosus, ab omnibus colebatur. Mater ei fuit Laudunia Albana vel Albæ, quæ tum ob sanguinis claritatem, tum ob vitæ integritatem aceepta ab Elzeario & Cæcilia parentibus mariti sui, Bona Comitissa vocabatur, eratque bene catholica & Deo deuota. Cumque ex viro suo sanctum Elzearium cõcepisset, magnam præter morem sensit animi mutationem, ità vt sanctis arderet desiderijs, & ad pietatis opera inflammaretur.

S. Elzearij pater.

Item mater

CAP. II.

CVM enim aliquandò pro aliqua animi recreatione extra castrum Ausoisium cum alijs iret deambulatũ, cæteris è familia mundanis solatijs & sermonibus seſe oblectãtibus, illa cum Garsenda Alphanti, nobili ac rarę cuiusdam pietatis & deuotionis, diuinisque reuelationibus celebri domina, seorsùm sua habebat colloquia, deuitans sermones friuolos & ociosos, ab illa sanctæ institutionis verba hauriebat. Interim verò suum illi animum pandens, dicebat mundum hunc, & ea, quę mundi sunt, adeò sibi insipida esse, vt si viri lege soluta esset, totum mundum relinquere, diuinoque seruitio se mancipare statueret, maximè spiritu interiori sæpissimè & quasi perpetuò ad id ipsum extimulante. Quod quidem Garsenda non parùm admirabatur, & lętabatur plurimùm, quòd eam cerneret repentè in melius mutatam, dicẽs id non sine sancti spiritûs vnctione ei euenisse. Eius quoque confessarius, frater Iohannes Iuliani Franciscanus, vir magnæ puritatis & perfectionis, diuina illustratus sapientia, de ea quandoque referebat, se recẽs in ea comperisse prętermorem superioris eius vitę, sanctum atque constans animi propositum ad quæuis virtutum studia, bona opera, mundi contemptum, Deique timorem consectandum, nec sine ingenti admiratione, tanquàm prophetica voce dicebat: Si vixerit diù hęc fœmina, magna per eam efficiet altissimus, aut certè insignis erit proles eius.

Matri' eius' mundus fastidio est.

CAP. III.

Nascitur S. Elzearius.

POstquàm autem partûs tempus aduénit, felix mater feliciorem edidit filiũ, eumque primogenitum, atque eadem hora cum feruenti deuotione & gratiarum actione obtulit eum Deo, ità dicens: Domine Deus, ad cuius imperium existunt creaturæ oẽs, gratias tibi ago pro hoc filio, tua benignitate mihi donato, teque humiliter oro, vt eum tibi seruum accipias, & tuæ benedictionis gratiam ei largiaris. Quòd si tu illum nõdũ fore diuinæ voluntati tuæ rebellem, vbi sacro baptismate erit candidatus, illum sinè mora tollas è medio. Satiùs enim est, eum innocentem & nullis proprijs auctum meritis tecùm viuere, & mundo emori, quàm in hac mortali vita tuam offendere maiestatem. Vt autem Deus ostenderet se hoc sacrificium accepisse in odorem suauitatis, tantam pietatem infantis illius animo in ipsis incunabulis instillauit, vt cùm necdùm triennij ætatem compleuisset, erga Christi pauperes mirabili commiseratione afficeretur. Nam cùm baiularum brachijs portaretur, in castri Ausoisij porta sæpè pauperes humanissimè intuens, nullo pacto progredi volebat, immò verò etiam sine intermissione acerbè ploràbat, nisi illis prędita esset eleemosyna. Atque ea causa nutrices eius vel ob asserendum panem redibant in castrum, vel secùm ferebant, vt illi infanti satisfacerent. Cumq; pauperes accepissent eleemosynam, lætus & alacer transibat.

Mira benignitas infantis erga pauperes.

CAP. IIII.

POstquàm autem ætatis quintum excessit annum, quicquid ex ludis puerilibus, vel aliundè acquirere potuit, in pauperes erogabat: infantesque & pueros, cum quibus interdum captabat sua solatia, pręcipuè verò inopes, ad prandium suum curabat inuitari. Sic ille adhuc infans & puer, pius & benignus erat erga pauperes, humilis & comis erga omnes, placidus, religiosus & obediens erga suum prœceptorem, verbis parcus, sed tamen affabilis, maturus moribus & sedatus, vultu iucundus & hilaris, insigniter honestus, formosus corpore, habitudine siue constitutione corporis sanguinea, liberalis & munificus, & quantùm illa sinebat ętas, prouidus & moderatus. Denique ità cęlestibus frequentus charismatis atque donis, vt certis posset indicijs animaduerti, quàm eximiæ essent & excellentis quandoque sanctitatis futurus. Interim nutriebatur sub cura & moderatione domini Vuilhelmi de Sabrano patrui sui, Abbatis Massilien sis: & vt crescebat ætate, ità & sapientia diuina & gratia apud Deum & homines proficiebat. Adeò verò in tenera ætate zelo fidei incensus erat, vt diceret cuidam monacho religioso Abbatis Massiliensis, magno se teneri desiderio proficiscendi ad regiones infidelium, atque illic in confessione Christi per martyrium excedendi è vita. Quę verba & admiratione monachum illum affecerunt, & singularem quandam in intimis animi eius penetralibus deuotionem excitârunt.

Caralogus virtutũ eius adhuc pueri.

Zelus fidei.

CAP. V.

ACcidit autem diuina prouidentia, vt puer iste Angelicę puritatis & columbinæ simplicitatis atque innocentiæ, cùm decennis esset, mandato sereniſſimi principis Caroli secundi, Hierusalẽ & Sicilię regis, eoipso præsente virginem Dalphinam non sine magno mysterio in vrbe Massiliensi sibi sponsam acciperet, puellam annorum duodecim, moribus ipsi non imparem, nec mediocriter in Christi timore firmatam, diuino nutu eius egregiè accensam: vtq; post tres annos in castro Poderij Michaëlis, ferijs S. Agathę coniugium illud more solenni coram ecclesia publicè celebraretur. Ea solenni cæremonia peracta, quarto die virgo Dalphina adducta est cum multa celebritate ad spõsum suam in castrũ Ausoisij, ibidèm habitatura cum illo. In ipsa autem nocte in cubiculum eius admissa, aperuit illi arcana pectoris sui consilia, inter alia sic dicens: Ego ad matrimonij accedo inuita, à parentibus cò pertracta. Virginitatis enim thesaurũ incorruptibilem conseruare & proposui, & propono, diuino me, vt id faciam, instinctu adhortante. Audiens id iuuenis Elzearius, cùm ille, diuini adhuc cõsilij ignarus, necdùm constanter virgo permanere, vt erat totus comis & placidus, libẽter sustinuit virginẽ sponsam illa dicentem: diuinoq; timore correptus, tota illa nocte eam non attigit, nec vllum verbum inhonestum locutus est. Illa verò totã eam noctem duxit in somnẽ, cum lachrymis & suspirijs orans Deum flexis genibus, eiq; suam virginitatem cõmendans. Nocte inde consecutis, simul atque in cubiculũ pariter cõuenissent, prudens puella castis, honestis & religiosis sermonibus sponsum anteuertebat, effecitque vt vterque corporis integritatem seruaret.

Desponderetur ei quędã nobilis puella.

Pudicitia sponsę eius

CAP. VI.

CVM autem felix ille puer etiamnùm apud Abbatem supradictum moraretur, & à petulante familia ad fœdas carnis libidines incitaretur, fortissimo animi proposito apud se deliberauit, potiùs in mortis discrimen conijci, q̃ Deum mortifero peccato offendere: atq; interim suam sponsęq; suæ continentiã celans, ità respondit: Est mihi, fateor, coniunx eleganti forma, & ea sufficit mihi. Eodem anno tota Quadragesima ieiunia seruauit, & nodosa chordula fortiter stringebat nudum corpus, adeò vt cruentaret cilicia carne sanguinem exprimeret, & totam faciem pallor obtineret.

Item ipsius S. Elzearij.

Affligit corpus suum.

CAP. VII.

ANno ætatis decimoquinto sanctus hic iuuenis in ferijs Assumptionis beatissimæ Virginis Deiparæ, cũ eodẽ Abbate erat in loco, quẽ de Saltu vocant. (Ibì enim primitias seu

Universidad de Deusto
Biblioteca

seu primum sacrificium quidã faciebat,& nobilis quidam equestri ordine & dignitate donabatur:) Eius sacratissimæ solennitatis nocte erat in precibus,quę matutinę dicũtur, & mane facta confessione,piè sumpsit sacrosanctam Eucharistiam,vt cum matre gratię nocte ac die animo in cælos assenderet,& visitationi diuinę propediẽm affuturæ suam animã prępararet. Sub prandij horã sanus & incolumis,cùm suo patruo ad mẽsam sedere deberet,vt erat bonis moribus ciuiliter admodũ instructus,nihil,quãuis admoniti, cibi sumere voluit. A prãdio verò sedens ad mẽsam, cùm cibũ degustãsset, subitò venit in eũ spiritus gratię,cor eius vehemẽter inflãmans,idq; cũ multa suauitate diuini amoris. Eius aũt flãmę & ardoris interioris tanta vis fuit,vt abscondi non posset. Totus enim extrinsecùs mutatus fuit,& toto corpore calefactus,atq; in vultu rubore pfusus. Quod vt eius sodales aduerterunt,de eius salute soliciti,ꝙ eum putarẽt febri correptũ, à mẽsa in cubiculũ eum abduxerunt,vt illic quieti se daret. At illis abeũtibus, humi prostratus,in preces incubuit,quales spiritus suggerebat. Atq; illic tãtas diuini amoris pśentis flãmas,vt totus eius colliquescret animus,atq; in Deũ trãsformaretur. Tum verò ostendit ei Deus vitę huius breuitatẽ,& vt totus hic mũdus,bonorũ cęlestiũ contẽplatione & cõparatione,meritò sit contrẽnendus: tantusq; indè natus in illo est rerum oĩm mundi huius,bonorumq; labentium contẽprus,vt,si totus orbis terrarũ & quicquid in illo est rerũ preciosarum,ei oblatus esset,planè fuerit recusaturus,nec alio ꝙvilis luti loco habiturus,quippe qui tum solũ Deum ardẽtissimè sitiret. Videbat tunc apertissimè,quãta Dei misericordia in illũ vsq; diẽ seruatus esset,nè in multa facinora prolaberetur,& vt peculiariter corporis eius integritatẽ siue virginitatẽ Dñs conseruãsset. Ea causa planè tum apud se statuit nunq; de hęrede aut hęreditate curam cogitationemq; suscipere,sed perpetuò ab omni abstinere concubitu,sicutì eum multùm hortata erat sponsa illius.

Insolita cęlestis gratiæ visitatione afficitur.

Mundus oĩs ei pr̃anè vilescit.

CAP. VIII.

Vltùm etiã cogitare cœpit,quẽadmodùm soli posset placere Deo: atq; in eiusmodi meditatione & amoris incendio toto animi affectu Deũ rogauit, vt rationẽ indicare ipsi dignaretur,qua vellet eũ vitã instituere suã. Omnia enim tẽporaria relinquere,& in deserta secedere loca,vbi oĩbus ignotus,sub sola diuinæ ꝓtectionis spe & fiducia totũ se diuino cultui mãciparet,summoperè tũ appetebãt. Sed post illas preces audiuit tanq; alicuius in ipso loquẽtis vocẽ,nè statum suũ desereret,nec aliquò secederet,neque res facultatesq; suas abiiceret. Illo aũt respõdente, se propter fragilitatẽ suã non posse hac ratione in illo diuini amoris feruore viuere ac pseuerare, rursùs dictum est ei,Seio equidem,quantum possis: quodq; tu non poteris,ego faciam & supplebo. Simulque fortiter admonitus est,vt virgo permaneret.

Valdè adspirat ad solitudinem.

CAP. IX.

Post hunc raptũ admirabilẽ diuinamq; visitationẽ, adeò fuit in aĩo diuino munere cõsecratus,vt ab eo tẽpore nullã sentiret appetentiã rerũ tẽporaliũ,nec alicuius eã duci honoris, nec quicquã de hęrede cogitaret: sed volũtate ꝓrsùs ijs oĩbus mortuꝰ esset ac sepultus,nec quicquã mortẽ reformidaret, immò quandocunq; & vbicunq; Deo visum esset,libẽter eã excepturus esset. Valdè etiã confirmatũ se sensit ad tuendã mentis & corporis integritatẽ,absq; tamẽ vlla voti nũcupatione: & quod mirandũ in illo potiùs est & venerandũ,ꝙ imitandũ,quandocunq; cũ sua spõsa cubabat,quãto ei propinquior erat,tanto virginitati & puritati suę minùs metuebat. Atq; ità illi simul habitantes,nec domũ,nec cubiculũ, neq; lectũ separatim habebant: nec Dalphinã existimabat suã esse coniugẽ,quantùm ad vllũ carnale cõmercium attinet, idq; etiã Dalphina de se testabatur. Atq; ea causa vocabat eũ nutritorẽ eorũ bonorũ,quę ipsi Deus cõtulisset,patremq; aĩæ suę & virginitatis custodẽ. Et sunt hęc sanè magna,& aliàs penè inaudita. Sed fuit ille post eum,quẽ diximus,mentis excessum,intantùm aduersùs carnis tentationes diuina gratia munitus,vt ijs quasi mortuus videretur, nec quisquam vnq̃ vllũ carnalis rentationis indiciũ in eo animaduerteret: Quodq; his maius est,si dormienti aliqua illusio ciusmodi tentationũ occurreret, fortiter etiam in somnis resistebat, & nobilis spiritus eius semper in acie stabat peruigil,virginitatis thesaurum gnauiter defendẽs,accuratęq; custodiens. Hęc verò ille de seipso postea reuelauit quibusdam confessarijs suis.

Carnis tentationes in eo pronùs extinctæ.

Hæc profectò mentis excessa de. xteræ excellũ.

Ante cubitum prolixè orat.

CAP. X.

Post eundẽ mentis excessum, sanctus & felix iuuenis, semper noctibus,anteq̃ domitũ iret,prolixè orare solebat,atq; interdùm in sanctis meditationibus & contẽplationibus

nibus magna noctis parte versabatur,plerunq; etiam,donèc diluceſceret. Atq; id tùm liberiùs faciebat, quandò erat cũ sua sponsa,à qua nõ perindè sibi cauebat, sicut à cæteris. Interdùm medijs surgebat noctibus precandi causa. Annos natus septendecim,nonnunquàm morabatur apud filios Caroli regis: cumq; esset in vrbe Aquẽsi in eius regis palatio,quadam nocte,cæteris dormientibus,solus surrexit,& ingressus in aulã,vbi nullus erat,ad fenestrã flexis genibus orauit. Subitò aũt diuinitùs inflãmatus,totus lachrymis perfundebatur, venitq; tum in quandã mirabilẽ cognitionẽ miseriarũ atq; culparum suarũ,vt quædam abyssus earum sibi proposita videretur,planeq; persuasum habebat,totius vitę suę spatia non sufficere agnoscendæ illi ineffabili misericordię & bonitatis,qua & hactenùs esset pręseruatus,& deinceps pręseruãdus. Itaq; ex tanti beneficij agnitione se profundissimè coram Deo humiliabat, sentiebatq; se Dei misericordia indignum,sed dignũ potiùs milliès damnari in tartarum: & ex se quidem pronum se esse ad oĩa mundi crimina perpetranda,& ea quoq; se re ipsa perpetraturum fuisse,nisi diuina benignitate esset pręseruatus. Sub huiusmodi meditatione Dei misericordiam corde contrito & humiliato deprecans,vocem audiuit intùs ità dicentẽ: Noli considerare peccatis tuis vsqueadeò te affligere. maior est enim misericordia mea,quàm erratu & delicta tua: sed bona spe fretus,planè tibi persuadeas, nõ me permissurum vnquàm, vt perdas gratiam meam. Tum verò ille amore languebat,optabatq; vt omnes sentirent, quod ipse tunc sentiebat, Deumq; toto corde diligerent,nec eum offenderent vnquàm. Mira ei cõgnitio pśtatur oranti.

Patrĩ mẽtis excessum.

Vbinàm spiritu translatus est in quandam planitiem latam & amœnam,in qua erat eccle sia,in ea multitudo magna Missæ sacrificium auscultare volentium: quod quidam sacerdotalibus indutus vestimentis, facturus erat. Inchoârunt autem cantores sacrificium admodùm suauiter & piè ab his verbis: Nos autem gloriari oportet in Cruce &c. Quòque sacrificium de sancta Cruce fieret, & omnis populus singulari quadam pietate auscultaret,videre sibi visus est Christi passionem in totius populi mentibus renouari,suum quoq; animum erga eam passionem feruentissimè inflammari. Atque ità totum illud audiuit sacrificiũ,adeoq; cũ Crucifixo Dño suo fuit cõfixus, vt nõ solùm eius passionem & mortẽ perpetuò in suo pectore circunferret,sed etiam pro Christo mortem oppetere ardentissimè desideraret. Atq; deinceps iniurias, afflictiones, pericula & damna non modò ferebat patienter,sed etiam rebus aduersis lætabatur,suosque persecutores & aduersarios plùs solito diligebat, & pro illis Dominum specialiter deprecabatur. In hoc mentis mirando excessu vsque ad solis ortum immotus atque insensilis perdurauit. Tum verò medicus liberorũ regis,in illam aulam ingressus, & cum ad frenetram stantem, nihilque se mouentem cernens, accessit propiùs, & bis nomen eius appellans,nihil ab eo tulit responsi. Tandèm tertiò appellatus,ad se redijt,& oculos, quos perpetuò interim apertos tenuerat,difficulter & cum dolore clausit. Videbatur enim illi eos esse minuta arena. Vestem autem suam ante pectus totam comperit lachrymis infectam. Ex effectu admirabili visiõis huius veritas probatur.

CAP. XI.

Alio tempore cùm esset Ausoisij, & virgo Dalphina spõsa eius caput illius lauaret, ait ad eam: Ocyùs me expedito. Sentiebat enim se à Dño visitari. Surgẽs aũt,in cubiculo se orationi dedit,mansitq; illic tota nocte in precibus & contemplatione diuina. Ibi autora vocauit sponsam,eaque mox cum lumine accedens, inuenit eum totũ inflammatũ,cernebatque ab eius vultu quandam proficisci claritatem,candelę luce splẽdiorem atque pulchriorem. Ea claritas & faciem eius & locum illum specioſium & lucidum reddebat. Opportuno indè tempore exposuit ille sponsę suę, se tota illa nocte ineffabilem & persensisse illã Dei benignitatẽ & prędmia vitæ æternę, quę Deus præparauit diligẽtibus se,atque idcircò ab omni alio amore se prorsùs abhorrere. Perspectum videbat,& continuè sentiebat Deum semper paratum esse ad impertiendũ sponsę dona & charismata sua,si inueniret homines,qui tã vellent ea accipere,quàm ipse cuperet largiri. Crebrò autem ciusmodi visiones & diuini influxus offerebantur ei, quibus totus spiritaliter nutriebatur. Magna in eius vultu lux cernit.

Deus semp cupit nobis impertire gratiã suã.

CAP. XII.

Anno ætatis suæ decimooctauo aut circiter, in eodem Ausoisij castro ad vesperam sabbati in cubiculum intrans,inuenit sponsam suam Dalphinam illic orantem. Igitur more suo precibus vacans,tota nocte illa vsque ad orientem Dominico die solem oratione & contemplatione permansit,multaque præclara & admiranda sibi tum diuini-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Visio eius admirãda.

uinitùs ostensa fuisse, posteà indicauit sponsæ & confessario suo fratri Iohanni Iuliani. Erant autem eiusmodi, qualia ille nunquàm ausus fuisset petere à Deo. Vidit enim cum inęstimabili gaudio, quemadmodùm pater gignit filium, & vt spiritussanctus ab vtroque procedat, qui est amor in diuinis personis, & vt tres personæ nõ nisì vnus sint Deus. Nec tamen potuit huius generationis & spirationis modum vllis explicare verbis, sed quoties aliquid pro viribus dicere tentabat, O quàm malè, inquit, & imperfectè loquor: non possum explicare quod vidi, nec efferre lingua, quod experimento didici. fatebaturq; nõ sine magno cruciatu se indè dicere, cùm sint inexplicabilia, seque in toto mundo nihil quicquam vel auditu vel cogitatione percepisse, quo secundùm aliquam vel similitudinem, vel proprietatem, aut congruẽtiam declarare posset ea, quę tum viderat. Ostensum quoquè illi est in ea visione, quemadmodùm illi infinitæ bonitati, quæ Deus est, placuit condere creaturas, quibus sese communicaret, caque causa Angelos & homines esse creatos. Vidit etiam Deum tanto cum amore creâsse hominem, vt propter eum cæteras condiderit creaturas: & si innocentiam conseruaret, nec ad iniquitatem deflecteret, nunquàm eum aliquid extra Deum amaturum, neque appeturum. Ostensa quoq; illi fuit ruina primi parentis, quę nobis sempiternam peperisset mortem, nisì diuina charitas nobis subuenisset: & quo pacto Deus sua gratia præueniat peccatores: atque adeò, vt etiam impiorum damnatione, quantùm ad Deum attinet, occasio prębeatur hominibus pertingendi ad salutem, & vt sola malitia nostra ad mortem nos adducat sempiternam, quòd gratiam Dei recipere nolimus. Tum pręterea, quomodò iudicia Dei sint iustificata in semetipsa. Vidit quoquè, vt charitate ineffabili filius Dei nostræ salutis reparandę causa sese humiliauerit, & carnem humanam assumpserit: quam quidem charitatem felix iuuenis exprimere oratione nequiuit. Pręterea de sanctissima Christimatre mysteria & opera vidit incompræhensibilia, quibus Deus eam sibi matrem efficere voluit, nec ea quoquè vllis potuit indicare verbis. Itemque cur adeò pauper & humilis Christus nasci voluerit, totumque vitę suæ cursum in angustijs exigere, ex amore incredibili exemplum se nobis præbendo: Cur prædicationis suę ministerium non per alium aliquem, sed per seipsum voluerit exequi. Tum quoquè, vt ex amore, modum omnem excedente, se nobis dederit in venerabili sacramento altaris, volens sine intermissione suam bonitatem & seipsum totum nobis communicare, atque vsque ad finem mundi nobiscùm tam familiariter pro nostra vtilitate & salute permanere. Sentiebat etiam diuinum illum amorem, quo impellente, accedere non dubitauit ad tam diram & acerbam passionem & mortem, omnia faciens & perferens ex immensa erga nos charitate. Huius verò contemplatione Angelicus ille iuuenis flebat amarè, dolens Christianos omnes isthuc toto animo minimè sentire, nec parùm admirans Chistianos suis peccatis & sceleribus impedire, quò minùs tantam sentiant charitatem & misericordiam. Simul etiam intellexit, vti per Christi passionis & mortis meritum, sanctis vita sit æterna restituta, vtque ab inferis redempti sint illi, & nobis vitę ianua patefacta. Ostẽdit quoq; illi Dominus gloriam resurrectionis suę, triumphum cum quo in cęlos ascendit, charitatemque, ex qua misit spiritum sanctum: simulque sentiebat charitatem Dei diffusam in cordibus Apostolorum, cuius impulsu loquebantur & prędicabant, vt totum orbem ad Christũ conuerterent. Sentiebat etiã, cum quanta amoris firmitate fides recepta fuerit, & quemadmodùm propter eam sancti martyres hilariter ad mortẽ properârint: summeq; desiderabat se in illud posse tẽpus incidere, vt cum illis oĩbus pro fide ipsi occũbere liceret. Sentiebat eñ, quæ prędmia illos manẽãt, qui pro Dei reuerentia persecutiones & molestias perpetiuntur: aiebatq; ex hoc animaduertere sese curã, qua Deus tueret ecclesiam suã, immẽsam quoq; charitatẽ, qua sacramẽta instituerit nostrę salutis causa, qbus inexplicabilẽ eius dilectionẽ & misericordiã percipiebat. Hęc aũt omnia referens, dicebat se nullo sermone posse ea ità exprmere, vti viderat, & in suo aĩo sentiebat. Exea verò visione felix iuuenis intãtùm fuit mutatus in melius, & velut alius homo effectus, vt pximo die Dominico ad mẽsam sedens, edere non posset, nec sine magno cruciatu inter hoĩes versaretur. Cernens id auus eius dñs Elzearius à Sabrano, eius misertus, air: Quid habes fili, & cur nõ comedis? Fortasis malè vales. At ille ea mira, q̃ diuinitùs ostẽsa ei erãt illa nocte, tacitus secùm reuoluebat: & qa gustato spiritu desipit omnis caro, quoties externis rebus vacare & cũ hominibus secularibus versari cogebatur, nõ absq; magno labore & dolore id faciebat. Sed tamen ex volũtate Dei, vt suprà doctum est, nõ-

Pſal. 38. Christi erga nos ineffabilis charitas.

Christus nobiscũ est familiariter in Eucharistia.

Effectus declarat verã fuisse visionem.

Crux est illi, versari inter homines.

nunquàm oportebat eum occupari rebus externis, & agere inter homines. Facilè aũt aduerti potest, non parùm illi accreuisse meriti ex eiusmodi dolore & patientia.

CAP. XIII.

PER id tempus quædam eius cognata, viro primario Prouinciæ desponsata fuit. Eius nuptijs, quę ad quinq; durârunt dies, ipse interfuit, sed sanè inuitus. Aderant tum, vt moris est, nobiles & alij, diebus ac noctibus cantionibus, choreis & id genus humanis solatijs dediti. Inter eas pudicissimus iuuenis tanta sermonis honestate & castitate vrebatur, vt ne vnum quidem verbum lasciuum ex eius ore proficisceretur, cùm interim alij multa iactarent obscœna & turpia verba, quibus eius castum & pudicum pectus non mediocri molestia afficiebãt, vtpotè cui ea summè displicerent, ità vt quasi telis quibusdam animum eius confoderent, maximè quòd non posset more suo orationi & cõtemplationi vacare. In quibus cùm soleret diuina gustare, iam spiritus eius languebat præ desiderio æternorum. At tamen clemens & benignus Dominus illis quinq; diebus eiusmodi consolatione eum affecit, vt singulis noctibus expergefactus, sentiret oculos, faciem & pannos faciei propinquos, lachrymis infusos. Quod enim vigilanti non licuit, inflammatum pectus eius & animus in somnis sarciebat. Quamobrèm ille gratias agens Deo, magnam spiritũs consolationem indè hauriebat.

Mirè cruciatur aliorum impuris sermonibus.

CAP. XIIII.

NObilis verò domina Garsenda Alphanti, ex Ausoisij castro orta, quæ viuente eius marito, nobili milite, cum illo votũ castitatis fecerat, & ob vitæ sanctitatem adeò diuino erat illustrata lumine, vt non rarò ea, quæ procùl aberant, quæque adhuc futura erant, tanquàm præsentia cognosceret, diuinisque reuelationibus & consolationibus crebrò frueretur: Ea, inquam, Garsenda duas habuit de sancto Elzeario visiones admirabiles, silentio minimè premẽdas. Cùm enim illa eum partìm nutriuisset, sæpè & feruenter pro illo Dominum deprecabatur. Quadam autem nocte in ecclesia pro eo orans, auditis me matrem meam dedisse magistram. nihil igitur de illo dubites. Ad quas vocis illa nimium obstupefacta, vbi ad se redijt, rogauit Dominum, vt si illusio esset, abscederet: sin autem res vera, se certiorem indè redderet. Altera die cùm Missæ sacrificio piè ac deuotè interesset, post consecrationem corporeis auribus vocem eiusmodi ad se dirigi sensit: Quæ superiori nocte de iuuene Elzeario tibi dixi, ea non ambigas vera & certa esse. Illa verò confessario suo, viro valdè religioso, fratri Iohanni Iuliani, cuius iam meminimus, ea indicauit. Is porrò secretò ex Elzeario percontatus est, quem in precibus suis modum formamque sibi prefigeret, & quem è sanctis sibi præcipuè patronum delegisset. Respondit ille: Equidem Virginem sanctissimam mihi patronam & advocatam elegi: cumque ad orãdum me præparare volo, indignitatem & vilitatem meam ipsi & eius benedicto filio grata sint, ponat in corde & ore meo: simulque quantùm possum animi pietate semèl ei offero Angelicam salutationem. Ea dicta, nũquàm mihi deest noua rerum diuinarum materia. His dictis, abundè comperit confessarius ille verissima esse, quę à Garsenda acceperat. Huc facit etiam illud, quòd sanctus iuuenis vtpluribus sabbato & nocte sequenti diuinitùs visitabatur: & in ipsa Assumptionis sanctiss. Deiq; Virginis solennitate, prima ei obtigit diuina visitatio.

Garsenda Alphanti, nobilis & sancta matrona.

Audit Christũ sibi loquentem.

CAP. XV.

ALIO quoquè tempore Garsenda noctù in sacello sanctæ Catharinæ apud Ausoisium orans, manum vidit lapidem pretiosum tenentem, ex quo tantus radiabat splendor, vt totum illud sacellum illustraret. Admirans autem lapidis splendorem atque elegantiam, secùm cogitabat, quidnam rei esset. Audiuit itaque corporeis auribus vocem dicentem: Lapis hic splendidus, est virginitas Elzearij, pro quo tu rogas, qua fit in mundo fulgebit. Sed respice accuratiùs, & vide quantus eius coram Deo splendor sit. Verso igitur lapide, tanta indè claritas, tamque feruens processit lux, vt oculi eius ferre non possent. Cumque clauderet oculos, visio ablata est, & multam relisit eius animo consolationem.

Visio Garsendæ.

Virginitas præclara Elzearij.

CAP. XVI.

DOmina Mablina à Simana, illustris & valdè potẽs ac opulenta, nec minùs Deo de-

Mablina à Simana.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uota & chara matrona, anno ætatis suæ decimosexto orbata viro suo est, cum quo non nisi trimestri spatio vixerat. Noluit autem ad secundas accedere nuptias, tametsi parentes & ꝓpinqui vrgerent, multisq; eam vexarent modis: sed castè, honestè & sanctè permansit in viduitate vsq; in senectutem. Post multos aũt labores & opera pietatis ad tantam peruénit mentis serenitatem, vt rebus diuinis crebrò adeò intenta esset, vt quæ circa eam fierent, minimè sentiret. Vnum è multis referam: Quandoquè à Cœna Domini cùm sacrificium fieret, vsq; in sabbatũ sanctum, in eodem loco permãsit immota, nihilq; sentiens. Hęc ergò matrona de B. Elzeario adhuc iuuene talem habuit visionẽ, cùm penitùs nihil de eius virginea puritate cõperti haberet. Vidit in spiritu sanctum iuuenem habitu splendido indutũ, ꝓper amplam & magnã planitiem manibus ferentẽ vexillum candidum & illustre, cuius elegãtia & splendor totum aërem & planitiem illam illuminaret. Sequebatur aũt eũ multitudo innumera hoĩm vtriusq; sexùs, diuersarũ ætatum, conditionũ & ordinum: cuius conspectu plurimùm ipsa lætabatur, rogauitq; Deũ, vt visionis significationem ipsi aperiret. Dictum est ergò illi: Hęc est virginitas & sanctitas Elzearij, quem totus orbis venerabitur, & multi imitabuntur.

Visio Mãblinæ.

CAP. XVII.

FRater Philippus à Rhegio, Franciscanus, nobilis genere, & cognatus Dalphinæ virginis, vir erat miręsanctitatis & columbinę simplicitatis, adeò vt ad primã innocentiã reductus videretur, cui etiã propter excellẽtem puritatẽ crebrò apparuit sanctissima virgo Maria. Is aliquãdò precibus & diuinæ cõtemplationi feruenter insistens, vidit in spiritu S. Elzearium & eius spõsam Dalphinam in præclaro quodam & amplo toro pariter quiescẽtes, atq; ad lecti caput in medio eorum stantem Christum, vultuq; placido illos inspiciẽtem. Vndè animaduertit illorum cõtinentiam Christo gratissimã esse. Bertranda Carmara Carpentoractensis, mulier sanctæ vitæ & diuinarum rerum valdè perita fuit. Ea cùm in quadam solennitate ad perceptionem Dominici corporis se deuotè ꝓparãsset, & sacerdos per incuriam vel obliuionem hostiam pro illa cõsecrare neglexisset, diuina benignitas eam miro quodã modo cõsolata est. Cùm enim Missæ illius sacrificio admodùm piè interesset, & Christi corpus spiritaliter ederet, Angelus Domini partem hostiæ cõsecratę accipiens ab altari, ei sumendam præbuit. Ptesbyter verò Christi corpus percipere volens, cùm illam hostię partem non reperiret, licèt multo studio hinc indè eam perquireret, magno animi dolore affectus est, donèc à Bertranda didicit, qd ipsi Dõs ꝑtitisset. Hęc ipsa Bertranda planè consimilẽ vidit visionẽ, qualem diximus fratri Philippo oblatã fuisse, nisi q ipsa Dñm ad lecti caput inter illos sedẽtem cõspexit.

Visio F. Philippi Frãcicani.

Visio Bertrandę, sanctæ fœminæ.

CAP. XVIII.

QVantùm aũt S. iuuenis Elzearius crescebat ætate, tãtùm etiã in eo augebatur gratia & vitæ pfectio, desideriumq; semper rectiùs agẽdi. Itaq; cùm iam vicesimũ ætatis annum ageret, nec animꝰ eius in castro Ausoisij optata posset trãquillitate potiri ꝓpter immodicam & superuacaneam curã aui eius ac totius familiæ, qua illum cupiebat educare in ijs, quæ sunt mũdi huius: post multam precũ instantiam, copiam obtinuit migrandi in castrũ Podij Michaëlis, quod erat virginis Dalphinæ ꝓprium, ex paterna hęreditate & voluntate ad ipsam deuolutum. In eo castro triennium permansẽre, & cùm loci mutatione etiã morum illis accessit in melius ꝑclara mutatio. Ibi enim nouus paterfamiliãs nouo quodã modo cœpit suæ familię præsidere, nouasq; morum plantulas inserere, & transgressoribus pœnas ꝓponere. Primò constituit, vt oẽs è sua domo, tam mares, q̃ fœminæ, quotidiè vtminimùm Missam vnã integrè audiant. Secundò, vt vitiũ castè & purè: q secùs facerẽt, eos sua domo expellebat. Nolebat enim, vt quisquã pane suo vesceretur, quem sciret peccato mortifero implicatũ, nè alios inficeret, & nè illius peccatũ ipse fouere videretur. Tertiò, vt nobiles & milites, itemq; virgines & matronę quælibet hebdomada semèl cõfiteantur peccata sua, & singulis mensibus deuotè percipiant Eucharistiæ sacramentũ. Quartò, vt eædem virgines & matronæ manè vsq; ad prædium precibus & pijs exercitijs vacent: à prandio manuarijs operibus sese occupent. Quinto, vt nemo ausus sit blasphemare Deum, sacrosanctam Virginem, vel aliquem Sanctorum: nec quisquam falsò iuret, aut vitiosè & leuiter absq; causa: nec impudica vel inhonesta verba proferat. Sciebat enim ex Sapiente, mortẽ & vitam esse in manibus linguæ: & ex Apostolo, corrumpere bonos mores colloquia praua. Huius constitutionis violatores hac ratione puniri voluit, vt vel toto prandio coram alijs sederent in terra, solo pane & aqua

S. Elzearius migrat ad castrum aliud.

Optimè instituit familiã suã.

Prou. 18. 1. Cor. 15.

aqua cõtenti: vel toto die in cubiculo manerent inclusi, cõmuni cibo vescentes. Sextò, vt nulli fas sit ludere tesseris, aut alio vti lusu illicito, turpi ac inhonesto. Si quis cõtrà fecisset, grauis illum pœna manebat. Septimò, vt omnes è sua familia, pace, amicitia, & concordia inter se fruantur, alius alium non offendat, neque verbo, neque facto. Si quid à quoquam aliter fit attentatum, mox cum offenso redeat in gratiam. Atque vt id fieret, ipse mediocriter ipse dabat operã: reos aũt pro ratione culpæ puniebat. Octauò, vt quotidiè prandio, vel alia hora vespertina, nisi legitimum impedimẽtum inciderit, fiat aliqua collatio inter illos, ipso præsente, de verbis Domini pro animarum informatione. In eo aũt colloquio, dum vnus aliquis loquitur, cęteri orent pro illo in cordibus suis, vt Deus illi submministret sermonem, ex quo oẽs proficiant: nec quisquã audeat sic loquentis verba interrumpere, aut aliter impedire. Id si quis non obseruâsset, à tam pio colloquio excludebatur, donèc emendatus, ab alijs reuocaretur.

Aleę lusum suis interdicit.

CAP. XIX.

INeiusmodi verò colloquijs, & in sermonibus suis ipse Elzearius animo & facie iucundus ac hilaris, nec mediocriter diuina gratia cumulatꝰ, ignea edebat verba, à fonte diuine sapientiæ ꝓdeuntia: ità vt audientes eum, magnã intrà se sentirent animi mutationem, bonisq; ac sanctis arderent desiderijs, & humiles ac religiosi efficerẽtur. Docebat enim familiã suã, vt alter Tobias, timere Deũ, & abstinere à peccatis, atq; diuina seruare præcepta. Hortabatur eos, vt diuino studerent amori, sese inuicèm diligerent, & corpora ea munda ac pura cõseruarent. Aiebat, à vitiorum suorum cõsideratione debere Christianum exordiri preces suas, atq; indè sese humiliare. Oratio enim humiliantis se nubes penetrat. Hęc aliaq; ijs similia dicebat, quę oĩa scripto compræhendi difficulter queant. Erat aũt quotquot apud eum degebãt, in bona voluntate studioq; bonorum operum ꝓficere se sentirent, singulariter tamen ex eius ꝓpinquitate & familiaritate carnis incendia & libidinis flãmas consopiri experiebãtur. Atque ea causa milites & nobiles, alijque permulti nõ solùm ꝓmiserunt, sed etiã seruauerũt perpetuò castitatem, plerique etiam virgineã puritatẽ & integritatem. Eratq; in eius domo tanta oĩm charitas, tanta morum suauitas & honestas, tanta pax, pietas, benignitas, puritas, vt, dempto habitu, potiùs ibi ꝺomo Deo sacrata, soror Dalphinæ, quę assiduè cum his sanctis coniugibus morabatur, sępiùs affirmabat, se multo religiosiùs & honestiùs degere apud illos, q̃ in suo monasterio: immò ex eorum conuictu magnos in se virturis ꝓgressus sentiebat. Accidit quãdoquè, vt per aliquot dies graues carnis tẽtationes pateretur. Itaque in eorum cubiculum clàm egressa, atque illic se includens, torum immaculatum, in quo dormire illi solebant, flexis genibus circuiuit, & toto pectore Dominum orans: Domine Iesu Christe, inquit, rex virginum & castitatis amator, rogo te, vt per eam sanctam puritatem & virgineam integritatem, quę in hoc lecto seruatur, liberes me ab hac tentatione. Confestim omnis illa tẽptatio adeò extincta est, vt posteà, etiamsi voluisset, vix posset impuram cogitationem aut delectationem admittere. Asserebat illa, se manendo apud eos multùm profecisse in spiritu, & à magnis tentationibus fuisse liberatam. Et reuerà quotquot apud eum morabantur, vitam in melius commutârunt, atque ex ijs complures ad magnam vitæ sanctimoniam eius meritis pertigerunt.

Ignitos ꝓfert sermones.

Optimis institutionibus imbuit familiam suam. Eccl. 35.

Nota rem miram.

CAP. XX.

CVmq; fama sanctitatis eius, & qua ratione suã rẽgeret familiã, longè lateq; se diffunderet, pleriq; ad eius imitationem sese composuére, & eodem modo gubernãrunt domos suas. Per idẽ tẽpus qdam venerabilis Episcopus eius leges, quas familiæ suæ ꝓscripserat, habere voluit, casdemq; suis quoquè domesticis seruandas tradidit. Sciens autem S. Elzearius duplicis esse meriti, per viam veritatis constanter ingredi, eamque alios indicare: eas ipsas leges, quo ad vixit, semper obseruauit, & à suis obseruari voluit. Quotidiè verò etiam preces Canonicas prò Romanæ Ecclesię ritu & cõsuetudine persoluit, adque tam piè & attente, vt audientes non mediocriter ad pietatem incitarent. Nec contentus erat ieiunijs ab Ecclesia institutis: sed sua sponte sextis ferijs, tõtoque Dominici. Aduentũs tempore & multis alijs diebus, qui festos dies proximè sequebantur, ieiunauit. Cilicium ad nudum corpus habuit sub vestibus preciosis, & ferreum etiam sæpè dormiuit. Ab ea diuina visitatione, quæ ei obtigit in loco, qui de Salduno dicitur, nunquàm, eùm sanus esset, nudus cubare voluit. Sæpè catenulis ferreis sẽ fla-

Dicit quotidiè preces Canonicas.

Crebrò ieiunat.

Vtitur cilicio.

Sed cũ hæc exẽpla rarissima sint, turiùs lõgè viuitur in monasterio ꝙ in hominũ turbis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Catenulis ferreis se cædit.

flagellauit,dicensq; psalmum quinquagesimum,memor vulnerũ Christi, ad quemlibet eius psalmi versum tèr dorsum fortiter verberauit. Omnibus dieb' Domnicis Quadragesimæ & Aduẽtûs,itemq; magnis ferijs totius anni, permultorumq; aliorũ sanctorum, præsertim virginum,pijssimè sumebat Eucharistiæ sacramẽtum. Retulit ipse quãdoquè virgineę cõiugi suæ, cùm Christi corpus acciperet, videri sibi optimum saccarum se in ore habere ac deglutire. Illa aũt interrogante,qd id sibi vellet, respondit existimare sese, velle Deum,vt crebrò sacrosanctam Eucharistiam percipiat. Tantam habuit diuinitûs orandi,meditãdi,cõtemplandi gratiã,vt ab ea visitatione,quam diximus in loco de Saltu ei contigisse, semper & vbiquè promptè & expeditè citra laborem aut molestiam vel orationi,vel meditationi,vel contemplationi dare se posset. Illius enim nobilis animus, Deo vnitus & cõiunctus,ei etiã singulari quadã familiaritate iugiter adhęrebat. Ad mẽsam sedens & comedẽs, cęlestia interno gustu pcipiebat,nec rarò tum animo illius noue quędã & admodùm pię res abinsperatò occurrebãt, vti ipse suę spõsæ in cõclaui aliquãdò indicauit. Cum hominibus diuersis illo colloquẽte,spiritus eius haudquaq; à Deo distrahebatur: atq;,quod plus est,cùm choreis adesset,cãtiones & instrumẽta musica nihil ei impedimento erãt: immò verò ex ciusmodi melodijs miro quodã & excellenti excessu eius animus in Deũ rapiebatur: ità vt eius pclara spõsa, cùm pręsens interesset,pẽ mediocriter formidaret,nẽ,si musici cõcentus adhibiti essent,ille collaberetur,spiritu in Deum absorpto. Vbi aũt ab huiusmodi rebus domum reuersus erat, in cubiculum se recipiens,diuinaq; suauitate cõfectim affici se sentiens, orationi & cõtemplationi sese applicabat,perfectamq; inde consolationẽ hauriebat. Pernoctabat interdùm in precibus, largissimos ab oculis lachrymarũ imbres fundens. Id genus pijs studijs & exercitijs maiori libertate vacabat,quandò erat cum sponsa virgine,cui nõ ità,vt alijs,sicut iam antè diximus,sese abscõdebat. Immò cùm soli essent in secreto cubiculo, inter se de rebꝰ diuinis colloquebãtur,& ad studia pietatis mutuò se cohortabãtur, simul dicebãt attentè ac piè preces,quas Matutinas vocãt: ijsq; absolutis,in eodem cubiculo separatim orationi aut sanctę meditationi vacabãt: ità vt cubiculum eis versum esset in oratoriũ,& vtriusq; anima verum esset Dei templum. Deniquè conatus & studium omne beati viri,tam publicum, q̃ priuatũ,in tria pręcipuè intentum erat: Primò,vt peccatum omne & quicqd Deũ offenderet,haud secùs atquè ipsas gehennę flãmas vitaret. Secundò,vt animum suum ardenti amore ac pietate Deo offerret: quo fiebat,vt nõ sine magno animi dolore mundi negocijs,quę eum hinc auocabãt,occuparetur: nec tamen ausus erat ea à se reijcere,quòd, vt suprà dictum est, à Domino iussus esset in suo statu permanere. Tertiò, vt bona, quæ ageret in occulto, diuinasque visitationes & illuminationes, quas crebrò percipiebat,celaret,præsertim: homines mundo & carni addictos.

Ecce vt ex ijs rebus, quibus multi abuntur, ei⁹ animus in Deũ rapitur.

Nota præcipua eius studia.

CAP. XXI.

Vide in tã nobili iuuene tam eximiã erga miseros humanitatem.

VT verò ab ipsa natura fuit liberalis, ità etiã ex dono gratię humanus & misericors erat erga Christi pauperes & leprosos. Quotidiè enim habuit duodecim pauperes & leprosos, quorũ ipse lauabat pedes,& ora osculabatur: ijsq; cibo ac potu refectis largas pstabat eleemosynas,atq; ità à se illos dimittebat. Abijt quãdoquè in comitatu suo venatũ cum multis è familia sua,quos oẽs iussit antecedere: ipse verò vno apud se milite cum tonsore retento, ad quoddam leprosorum diuertit domicilium, vbi sex homines percussos lepra reperit,è qbus pleriq; vsq; adeò deformes erãt,vt sine horrore adspici nõ possent. Videbãtur exesa & absumpta labia,ità vt dentes paterẽt,atq; etiã excidissent. Eos vt vidit sanctus & pius iuuenis,humanissimè salutauit,& salutares eis adhortationes proposuit: indè oẽs singulatim peramãter osculatus est. Et eccè repentè curãtur oẽs,& tota illa domus odore suauissimo completur: ille verò,prestita eis eleemosyna,recedit: sed abeunte eo,igneus qdã & luculentus radius ab eius capite cunctis cernẽtibus,emittitur,q semper cum recedente lõgiùs tendebatur: attingensq; leprosorũ domũ, spatium omne quod inter illum pgredientẽ & eã domũ intererat,mira luce pfundebat: nec priùs radius ille disparuit,q̃ ille ad suã,quę pcul satis aberat,familiã pueniisset. At sanctus iuuenis,qui in oibus illis,q̃ admirabiliter p eũ Deus operabatur, laudes vitabat humanas, oĩbus iniis seuerìter interdixit,nè hoc miraculũ,donèc ipse in viuis esset,cuiquã reuelarẽt. Porrò leprosi illi ab eo curati, relicta leprosorũ domo hospitali, deincèps nullo phibente inter sanos habitarũt. Sępè aũt B. Elzearius clàm alia leprosorũ habitacula intuisebat,vno tantũ socio cõtẽtus: ibiq; flexis genibus, eorũ abluebat pedes,osculabatur vulnera, eaq; purgabat

Ex horridos leprosos osculatur, & mox sani fiunt.

Nota Lector.

gabat & obligabat,ità vt socius eius staret planè obstupefactus,atq; ex pio,magìs etiam pius efficeretur. Præ nimia erga miseros commiseratione,sanctus iuuenis nunquàm faciem suam ab vllo auertit paupere,sed animũ atq; manum omnibus pro Christi amore ipsum rogantibus liberaliter porrexit. Hęc enim actuosa virtus ei quasi à natura inesse videbatur. Iubebat pauperes & egenos secretò inquiri, ijsq; nonnunq̃ etiam nõ petentibus magnas prębebat eleemosynas. Accidit quãdoquè, vt ipso in castro Podij Michaelis regente, ob magnã sterilitatem incolis eius regionis annona deesset. Illi itaq; ad sanctum iuuenẽ confugiunt,orãt vt velit illis esse subsidio,quó possint annũ illum exigere. Tum ille rebus suę domui necessarijs separatìm repositis,quicquid supererat, illis mutuò dedit. Sed cùm aliquãdiù ante messem non cessarẽt pauperes petere,iussit etiã de illis rebus,quas in suos necessarios vsus seruauerat,eis erogari. Tandèm verò, cùm frumentum omne absumptũ esset,& pauper quidã frumentum peteret,pręcepit ille cuidam fœminæ,quę granarij claues habebat, vt illi frumentũ daret. Illa dicẽte,nihil ꝓrsùs superesse,fidenter ait: Ito,& diligẽter inquiras: fortasìs quippiam reperies. Abit illa, tametsi nõ peiciret nihil illic remansisse,vt satisfaciat hero suo: & eccè tantũdem in horreo frumenti reperit,quantum seruari iusserat Elzearius in vsus necessarios familię suæ. Stupet igitur ad rei insperatę conspectũ,dat pauperi quod petebat,citoq; indicat rem oẽm domino suo. Ille verò mox ad iusurandũ eam adigit,nunq̃ eam cuiquam eã rem ante ipsius obitũ indicaturã. Sed ea tamẽ diù celari nõ potuit, ꝙ plures è familia iam scirẽt frumentum omne exhaustum fuisse. Porrò sanctus iuuenis frumentũ,quod illis mutuò dederat, eidem dono dedit, Christi amore nihil ꝓrsùs ab eis repetẽs. Eius simile quiddã accidit alio tempore habitatoribus Ausoisij & totius Baroniatûs, ꝓpter famẽ & annonę caritatem. Ducẽtos enim frumẽti sextarios Dei amore partìm dono, partìm mutuò dedit, solũ necessarium suę domui frumentũ sibi retinẽs. Sed cùm sub messem pauperes hincindè ad eum venirẽt,& frumentũ peterẽt,iussit dari è suo,quod sibi seruârat. Dicẽte familia,nihil in horreo remãsisse, nihilo minùs pręcepit, vt irent & accuratè inquirerẽt, darentq; pauperi cuidã importunè petẽti. Abeunt illi,& tantã frumẽti copiam inueniũt,quę vsq; ad importatas segetes nouas abundè,nõ solùm familiæ,sed etiã egenis sufficeret. Quod aũt quibusdã mutuò dederat,id eis donatũ esse voluit. Solebat interdùm visitare ægrotos, e quibus multos curauit. Apud Arelaten cùm esset, Constãtia puella seprennis, filia Iohannis Albæ,quatuordecim dies perpetuis erat vexata febribus,atq; vno die videdi facultate caruerat. Quæ res matrẽ eius incredibili dolore affecit. Sentiens id B. Elzearius,& eius vicem valdè dolẽs,ad puellã accedit,cuius iam,accensis cereis,exitus expectabatur,imponensq; manũ suã capiti eius,Domini voluntas,inquit,fiat de te,filia. Egressusq; foràs, cõsolatur matrẽ lachrymabundã, dicens filiã eius viuere. Mox puella in cubiculum petit,afferens hominẽ quendam curâsse ipsam,tãgendo faciem & caput eius. Eo denique die plenè restitura,altera luce suis pedibus domi forisq; ambulauit.

Diuinitûs ei frumentum præbetur.

Rursùs ei à Dño frumentũ suppeditatur.

Sanat puellam moribundam.

CAP. XXII.

ANno ætatis suæ tertio & vicesimo,patre ipsius defuncto,factus est Comes Ariani & Baro Ausoisij ex patris institutione. Atque tum primùm Italiam petijt,eius comitatûs occupandi causa. At verò Ariani oppidum, triennìo ei rebellauit, multasque iniurias,quæ patua damna & contumelias ibi perpessus est. Interdùm etiam insidias ei comparârunt,& crimina quædam affinxerunt. Sed ille multis licèt modis ab eis lacessitus & exercitatus,nunquàm vltionem petijt,neque vnquàm vltus est. Volebat quidem princeps Terentinus,qui eum inprimis charum habebat,eiusque iniurias valdè dolebat,complures eius vrbis homines suspendio necare,plerosque mutilare,vt cæteri territi suum officium præpotentem DEVM & iustitiam eos quandoquè ad sanitatem reducturos: quod etiam facerent: sed ille non permisit,immò verò constanter, nè id faceret, impediuit,dicens ità euenit. Eius enim patientia id obtinuit apud Dominum,vt posteà ab omnibus illis honoraretur vt dominus,amaretur vt pater. Ibi tũ quasdã literas inuenit,quas quidam nobiles scripserant patri eius adhuc viuenti,in quibus grauiter quidẽ,sed falsò eum accusabant,multumq; vrgebãt patrem,nè eum scriberet hęredem,permultis fallaciosè & proditorìè ad id efficiendũ adhibitis rationibus & argumẽtis. Quas literas cùm sanctę memoriæ fuę in cõclaui legisset, illa sciscitabatur, vellet ne eas calũniatoribus illis ostendi: facultate carueral. Quæ res matrẽ eius incredibili dolore affecit. Sentiens id B. Elzearius,& eius vicem valdè dolẽs,ad puellã accedit,cuius iam,accensis cereis,exitus expectabatur,imponensq; manũ suã capiti eius,Domini voluntas,inquit,fiat de te,filia. Egressusq; foràs, cõsolatur matrẽ lachrymabundã, dicens filiã eius viuere. Mox puella in cubiculum petit,afferens hominẽ quendam curâsse ipsam,tãgendo faciem & caput eius. Eo dem die plenè restitura,altera luce suis pedibus domi forisq; ambulauit.

Insignis eius patiẽtia.

Hęc autem mitissimus iuuenis: Ego verò totum hoc facinus eis ex animo condono,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Generosus ei⁹ animus prudẽti cõsilio prodi⁹toribꝰ ignoscit.

dono, nec volo has eis literas ostendere: immò eos sibi persuadere volo, mihi deijs prorsùs nihil constare. Si enim perciperẽt, in manus meas illas incidisse, iam magna ex parte pœnas darent. Semper enim timerent sibi à me, & perpetuò suspectum me haberẽt. Sic dixit, & literas adeò aboleuit, vt nũquàm quisquam illorũ resciuerit eas in illius peruenisse manus. Immò paulopòst, cùm miles quidam, earum literarum primarius architectus, cum alijs præsens adesset quodam solenni die, sanctus & pius comes illum præ cæteris honorificè accepit, magisque sc illi familiarem præbuit, & in suum cubiculum introducto quædam magni precij corporis sui ornamẽta dono dedit, atque quoàd vixit, specialia amoris & beneuolentiæ signa ei exhibuit.

CAP. XXIII.

Egregia laus eius.

TAnta enim in illo virtus & gratia inerat, tanta animi fortitudo & patientia in rebus duris & aduersis, vt toto vitæ eius spatio nemo, quantumuis familiaris vel domesticus, ob quamcunq; molestiam & afflictionem, quicquam eum vel dixisse vel fecisse impatienter & iracundè potuerit animaduertere. Atque ea causa Dalphina sancta virgo, quę ipsius virtutes & actiones assiduè cõtemplabatur, cùm cerneret eum nihil cõmoueri aduersùs eos, qui iniuriam ei irrogarent, eiq; molesti essent, sed ferre omnia sedatè, vultuque placido & iucundo, admirans tam insignem tamque inuictam in illo patientiam, vtq; eius certius periculum faceret, intrà conclaue ità ait ad eum: Quid hominis es tu, Elzeari, qui nũquàm erga illos, qui te iniuria afficiũt, commoueris? Videris esse truncì instàr aut statuæ, nihil sentientis. Et tamen patibilis es, & homo mundanus. Aut fortasis vel nescis, vel nõ potes irasci. Et quid, obsecro, officeret malis, qui interdùm iniustè te lædunt, si te quandoquè iratum illis ostenderes? Ad hęc homo lenissimus respondit: Ecquid verò, Dalphina, prodest irasci? Nihil profectò: at tamen explicabo ego tibi arcanum pectoris mei. Nouceris me interdùm sentire aliquam in animo aduersùs insistantes me indignationem, sed ilicò me conuerto ad cogitãdas iniurias Christo illatas, eumq; imitari cupiẽs, dico mihi ipsi: Etiamsì famuli tui barbam tuam cõuellerent, & colaphos tibi infringerent, nihil esset ad Dominũ tuum, qui maiora perpessus est: certumq; habeas, Dalphina, me nunquàm cessare à commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus meus planè sit trãquillatus. Atq; hanc fateor me à Domino habere peculiarem gratiam, vt eos, qui mihi iniurioſi sunt, vel æquè, vt antè, vel plùs etiam amem, & pro eis specialiter orem, agnoscamq; & confitear, me maioribus & atrocioribus iniurijs dignũ esse. Ex his verbis virgo Dalphina fuit mirum in modum confirmata, & cęlesti suauitate referta, sentiens generosum eius animum rerũ cælestium desiderio adeò incensum, adeoq; Deo coniunctum, vt nulla perturbatio vel commotio ei posset dominari.

Christi iniurias & pœnas cogitãdo, fert æquanimiter aduersa.

Rara virtꝰ.

CAP. XXIIII.

Industria eius in ære alieno dis. soluendo.

FRatrum Comitatus ille & Baroniatus magno ære alieno obstrictus & pressus. Itaq; constituit certos homines, qui certos quosdam prouentus & res ad se reciperẽt, atque indè paulatim omne æs alienum dissoluerent. Audiens aũt ille tam molesta & dura onera, ità intrà se dicere solebat: Gratias tibi ago, Domine Deus meus, quòd vti à me tam prima tua visitatione omnem huius mundi & rerum labentium amorem abstulisti: ità nunc, te iubente & disponente, eas terras & ditiones obtineo, quæ intantùm sunt ære alieno afflictæ, vt etiam mundi amatores vix vllam possent ex eis delectationem capere. Quandò verò clementia sine iustitia, præsertim in principe, inanis & inepta esse videtur, beatus Elzearius, vt per vniuersas Domini vias, quæ sunt, misericordia & veritas, recto pede incederet, sicut erat misericors, ità etiam iustitiæ zelator, quã misericordia temperatam suis subditis ministrabat. Ijs, qui publicis fungebantur officijs, præcipiebat, vt in iudicijs & sententijs ferendis à iustitiæ norma minimè deflecterent. Si qui ea in parte remissi & incurioſi essent, eos acriter obiurgabat, plerunquè etiam ab eiusmodi functionibus remouebat, magis idoneos eis substituens. Maledicos & alios scelleratos homines seueriter persequebatur, & capros atque in vincula coniectos, pro ratione culpæ plectebat. Morti adiudicatos salutaribus monitis instituebat, comiterque hortabatur, vt sua peccata confiterentur, maximeque vt ad Christi passionem confugerent. Cùm festus quidam, homo maledicus, sententia curiæ eius suspendio addictus esset, accessit ad carcerem, & diù multumq; illum exhortans, atq; ad veram pœnitentiam prouocans, tam accuratè eius maleficia illi declarauit, vt ex animo se peccâsse doleret, flensq; & gemens, fateretur ea se morte dignũ, immò ignominia maiori affici se debere: gratias ag-

In principe debet clemẽtia cum iustitia esse coniuncta. Psal. 24.

Seueritas eius in maledicos &c.

gens Deo, tolerãter & hilariter mortem exciperet. Damnatis pecuniæ, interdùm tertiam partem solebat remittere, quibusdam dimidiam: pauperibus totam condonabat, sed secretò & per alios, nè impunitas licentiam pareret, sed semper in metu essent, atq; à peccatis & maleficijs sibi cauerent. Eorũ, qui morte plectendi erant, facultates promouere in fiscum principis importabantur. Verùm si illi vxores haberẽt ac liberos, clàm alienas manus eas illis restituebat.

CAP. XXV.

Eques auratus fit.

CVM à Roberto rege, cui inprimìs charus erat, fratre S. Ludouici Episcopi, Neapoli equestri dignitate ornatus esset, ea nocte more suo in ecclesia, vbi id fiebat, peruigil in preces incubuit, ingentiq; equitum auratorum aliorumq; nobilium multitudine cum luminibus in templum ingrediente, atq; cum tubis alijsque diuersis instrumentis conflictis cõram illo hilariter & iucundè transeunte, ille mundana gaudia cęlestibus cõmutauit. Nihil enim, quę circa ipsum gerebãtur, sentiens, totus fuit ad cęlestia sublatus, & inter Angelorũ beatorumq; spirituum agmina animo versans, cum illis diuina contemplabatur. Atq; ità tota illa nocte terrena excedens, cum magna animi suauitate guadia cælestia & æterna, vti posteà sue Dalphinę secretò reuelauit. Cœpit aũt multo tum acriùs, quàm anteà consueuisset, intùs vrgeri, vt cum felici sponsa sua Dalphina sacrum virginitatis votum Dño nuncuparet, quod quidem eisdem sępè etiam aliàs spiritus sanctus inspirãrat. Misit igitur per specialem nũcium literas ad illam in Galliam Narbonensem siue Prouinciã, vbi tunc morabatur, iubẽs vt quamprimùm veniret ad ipsum cum domina Garsenda Alphanti. Acceptis literis, illa, vt verè humilis & obediẽs, relicta Garsenda propter malam eius valetudinem, nauim ingreditur: cumq; ad eum peruenisset, coram ab illo excipitur, auditq; clàm eum sibi dicentem: Ego te acciui, vt, quod sępè tenebamus, Dño virginitatẽ nostrã voto cõsecremus. Sed quia illi sic visum est, vt domina Garsenda huic voto interfit, q illa sępè nos ad id nuncupandum hortata est, & à teneris annis salutaribus monitis nos piè admodùm & diligenter instruxit, optauitq; coram adesse nos q; & videre & audire perpetuam continentiã pollicentes, nos proficiscamur ad Alaĳa sororem Dalphinæ, & Iuordo equite Garsendę filio, alijs omnibus exclusis, hunc in modũ vota fecerũt: Primò Comes Elzearius, flexis genibus & iũctis manibus super Missale, ità dixit: Domine Iesu Christe, à quo bonum omne & donum proficiscitur, ego peccator fragilis & infirmus, sine tuo speciali dono non possum castè & continẽter viuere: sed de tuo singulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & sanctissimę matri tuæ, & omnibus sanctis, toto tempore vitę meę me castè victurũ, & virginitatẽ seruaturũ,

Mira conuersio equitis iam grãdæui.

Ex Italiã redit in Gallias.

S. Elzearius vouet continentiam perpetuã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam hucusquè tua benignitate in me custodiuisti. Atq; huius promissionis exequẽdæ causa paratus sum quascunq; afflictiones & pœnas, atq; etiã mortem ipsam perpeti. Deindè S. virgo Dalphina cõsimili modo virginitatis votũ, quod iam antè secretò fecerat, publicè repetiuit. Adextremùm etiã Iuordus idem votũ nũcupauit. Ijs peractis, Garsenda multùm spiritu exhilarata, Laus, inquit, & honor & gloria sit omnipotẽti Deo, qui hi videre prestitit, quod tantoperè optaui. Iam lęta moriar, nec quicquã prętereà cupio in hoc mũdo: sed susципe Domine Iesu ancillã tuã, & sancta volũtas tua in me & de me fiat. Domine Iesu Christe, seminator casti consilij, susципe seminũ fructus, quos in Dalphina virgine seminãsti. Iussit aũt S. Comes Elzearius, nè ipsius & sacrę sponsę suę vota cuiquã hominũ aperirent. Non diù pòst S. Garsenda, plena operibus bonis, migrauit ad Dominũ, sicut optãrat. Ad cuius obitũ & sepulturam B. Elzearius cum Dalphina virgine pręsens fuit. Apparuit aũt illis post mortẽ in habitu splendido atq; elegãtissimo, multa gloria illustris, alteri dormiẽti, alteri vigilãti, eosq; de sua beatitudine certiores reddidit, atq; spiritali cõsolatione affecit, quemadmodùm expressiùs habet historia B. Dalphinæ. Corpus eius humatũ est apud Aptam, in ecclesia fratrũ Franciscanorũ iuxta tumulum beatorũ Comitũ Elzearij & Dalphinæ, in S. Frãciſci habitu, cuius tertium Ordinem siue regulam amplexa fuerat, sicut etiam Elzearius & Dalphina.

Idem facit Dalphina virgo.

Atq; etiam Iuordi nobilis eques.

Garsendæ felix obitus.

CAP. XXVII.

Elzearius traditur instituendus Carolus, regis primogenitus.

BIennio in Prouincia exacto, Elzearius Neapolim redijt, vti iusserat Roberti rex, atque illic institutus est pręceptor Caroli, qui fuit eius regis primogenitus, & Calabriæ Dux. Cernens aũt eum moribus leuẽ atq; lasciuum, promptumq; ad audiendos lenes impudicosq; sermones, ei seorsùm abducto ait: Non decet insignẽ personã & regem

1. Cor. 15. lasciuos & dissolutos vel audire, vel pferre sermones. Corrumpunt enim bonos mores colloqa praua: sed potiùs sanguis illustris verbis honestis & bonis atq; incorruptis moribus ornandus est. Hęc verò atq; id genus alia, ea efficacia dixit, eiusq; animo impressit,

Caroli principis subita mutatio. vt cõfestim spiritu mãsuetudinis & pietatis eius pectus sibi vẽdicante, nõ sinè multa admiratione Comitum & aliorũ nobilium, qui ei semper aderant, breui totus mutatus in melius, qbusdam dicẽtibus, Dominus Dux in alium virũ mutatus est: alijs verò aũrentibus: Comes Ariani cum Duce locutus est. Atq; ex eo tempore non modò à verbis inhonestis & malis moribus abstinuit, sed neq; vt quisquã impuros effutiret sermones ferre sustinuit. V taũt viderunt nobiles & ꝓceres regni, alijq; inferiores B. Elzearium in tantam Ducis familiaritatẽ admissum, eum maiori veneratione ꝓsecuti sunt. Nam per id tempus totius regni administratio erat penès illum Ducem, patre eius Roberto rege in Prouincia agente. Quibus aũt cum Duce vel in eius aula negocium erat, ex iis plerique veniebant primò ad Elzearium, & cum eo cõferebant. Quidam offerebant ei pannum coccineũ, pleriq; multas auri vncias, alij alia nõ parui precij munera. Sed vir sanctus diuinitùs illustratus, sciens munera excęcare oculos accipientium, ab omni munere & animum & manus excussit. Dicẽtibus verò quibusdã è familia, ꝓ laborum cõpensatione, nullo intercedente pacto, sine vlla culpa aut vitio licere illi dona quędam accipere, vir purus & candidus respõdit: Et tamen illa munerum acceptio posset alijs esse offendiculo, atq; etiam occasio pręter ius fasq; ea recipiẽdi. Mâlim igitur in vniuersum ab omnib' abstinere. Veniẽs quandoquè à Duce & eius aula, in suum cubiculum more suo se recepit, vt sancta meditatione animum suum in Deum colligeret. Ibi num huiusmodi verbis vtebatur: Tu mihi, Domine Deus, in paradiso debes centum auri vncias, & duos pannos coccineos. Interim casu quodã domina Alasia monialis in illud cubiculum ingrediens, & eum audiens ista dicentẽ, admirans ait ad eum: Ecquid sibi vult, mi domine, hęc verba tua? Ille respõdit: Hęc munera ego hodiè habere potui, sed ꝓ Christi amore ea contempsi. Secretò etiam dicebat sanctæ sponsæ suæ, complures non raro in id incubuisse, vt donis & muneribus ipsum corrumperent.

S. Elzearij integritas.

CAP. XXVIII.

CVM aũt ad eius aures multorum pauperum querimonię peruenirent, sentiens ille eorum causas & negocia in aula principis negligi, magna cõmiseratione affectus, accessit fidenter ad Ducẽ, petijtq; ab eo, vt causas pauperum ipsi liceret exequẽdas hinc scipere, & eis se in aula aduocatum prębere. Duce libenter assentiẽte, vir pius magnam sibi curauit crumenã cõsici, atq; in ea nõ nisi pauperũ supplices libellos & querimonias reposuit: cumq; iret per plateas vrbis, ad eum pauperes certatim cõfluebant, ità vt aggre-

Suscipit in aula Ducis pauperũ patrocinium.

posset cum sua familia in ostium domûs suę p̃ eorum multitudine ingredi. Audiebat eos suas querelas ꝓponentes, idq; accuratè inprimis & sedatè: & cùm pleriq; multa admiscerent superuacanea, ipse, vt erat acutus & prudens, in certa capita rem totam cõferebat, & p eis Duci & eius officialibus loquens, causas eorum expediebat. Venerunt tum Neapolim quędam matronę nobiles cum liberis suis & aliqua familię parte è Siciliæ regno, propter bella exilium ferentes. Quarum vicem beatus ille Comes admodùm dolens, earũ suscepit curam & patrocinium, effecitq; apud Ducem, vt ex eius palatio quotidiè eisdem necessarius prębueretur. Curauit etiam, vt haberent pannos, & multas alias res necessarias: neq; enim vel illarũ, vel aliorũ pauperum inopiam sine multa cõmiseratione videre potuit. Quandoquè lotis manibus ad mensam accedenti qdam pauper domũ ingressus, importunè se ingessit, sciscitans qd de ipsius supplici libello fecisset. Ille verò pernigrè respõdit: Sustine parumper, & ego priusq̃ cibum capiam, rem tuam expediam. Burgensq; à mẽsa, iuit ad curiam: reuertensq; pauperi satisfecit, atq; ità ad mẽsam pransurus accessit. Quibusdam etiã ob longam moram sese sustentare nõ valentibus, ipse necessaria prębebat, atq; ità manu, lingua, animo eis seruiens, triplex in singulis Deo gratum sacrificiũ offerebat, memor Christi Saluatoris, in summa paupertate nasci, viuere & mori volentis, q etiam ait: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Fama interim per totã vrbem volitante, Comitem Ariani factum esse aduocatum pauperum, ille ea causa nõ destitit, in cęlo sibi thesauros cõdens, vbi toto pectore versabatur, atque vbi verum cor eius erat.

Vide exemplũ summæ humanitatis.

Matt. 25.

CAP. XXIX.

Magno feruet zelo fidei.

IDem ipse fidelis, verax & Catholicus comes, magno fidei zelo prorsùs incensus erat, Fidei causa nõ solùm quęuis aduersa perpeti, sed etiã mortẽ ipsam excipere peroptãs. Adeò enim, pstim in prima & quarta visitatione diuina, radijs fidei illustratus fuit, vt quomodò tunc creatorẽ & creaturas, redemptionisq; humanę mysterium in spiritu viderat, ità deinceps cõtinenter in animo sentiret. Cõferebat aliquãdò cum sponsa sua in cubiculo de extremis mundi temporibus & malitia Antichristi, & dicente sacra virgine Dalphina, Horrenda erit illa persecutio fidelium. Si enim virtutes cęlorum mouebuntur, quo pacto hoies stabunt? Ille respõdit: Eccè, Dalphina, si magister Frãciscus Maronis, qui in p̃cipuis Christiani orbis theologis numeratur, estq; in fide benè instructus & firmus, atq; etiã dña Garsenda, cuius sancta vita iam multis per virtutum opera & miracula innotuit: quæ, vt nõsti, à tenera ætate nos semper in sanctis operibus & virtutũ studio educauit: si, inquã, hi tres, de qbus ego sic sentio, venirent ad me, dicerentq; vno animo, fidẽ nostrã falsam esse, nosq; hactenùs in magno errore vixisse & deceptos esse, Pontificemq; & Cardinales velle fidem mutare, idq; etiã pariter totus clamaret orbis, equidem nõ deficerem vlla in parte ab illa fide, quã mihi Deus ostẽdit, etiamsi ea causa mille mihi mortes oppetendæ forent: neq; Antichristus ipse, neq; eius sectatores me ab vllo eius fidei, quã nunc sancta ꝓfitetur Ecclesia, articulo abducere poterunt. Quibus verbis Dalphina virgo nõ minùs in fide cõfirmata, q̃ spiritali cõsolatione affecta fuit. Multa reuerentia illi inerat ergà prælatos siue pręfectos, & S. Ecclesiæ sacerdotes, q per illos via sanctæ charitatis potum hauriebat.

Nota quàm firmus in fide fuerit beatus Comes ille, q̃ fuit vti què Romanæ Ecclesię fides.

Luc. 21.

CAP. XXX.

ACcidit, vt quãdoquè in mõte Pessulano hęreret. Itaq; Dalphina virgo ex castro Podij Michaelis, misit ad eum literas per famulum, cupiens nõsse, cur morã illic faceret. Cui ille sic respõdit: Sanus corpore sum & sospes. Quòd si verò videre me cupis, quęre in vulnere lateris Christi. Illic enim habito, & ibi me poteris inuenire, frustrà alibi quęsitura. Alio tempore cum Roberto rege Auinione manens, quodã festo die post sacramentalem cõfessionem, manè dixit cuidã Missam celebraturo, vt hostiam ꝓ ipso postea consecraret. Interea inchoante sacrificium presbytero, vocatur à rege. Dicit ergò presbytero, vt differat sacrificium, donèc ipse reuertatur: atq; ità è sacello exiens, cum rege vsque ad Pontificis palatium equitat, quod ꝓcùl indè aberat. Indè reuersus, descendit ab equo, introijt sacellum, dicit sacerdoti vt Missam celebret: atq; sub ea admodùm piè sacrã percipit cõmunionem. Vndè potest animaduerti, quãtoperè fides eius & animi cum Deo consentiens illum perlustrãrit, quãdò toto illo itinere nulla neque visa, neque audita, eius

Nota sancti viri exercitia.

Puritas animi eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animum distraxerũt.Bonus enim ille spiritus,q eum incitabat ad diuina,oẽs circa illum vias & aditus adeò occupabat,vt nil sordidum vel impurum,aut ipsi dissimile & contrarium,vel inuisum & ingratum,in eius animum ingredi pateretur.Reuertebatur quãdoquè Neapoli in Prouinciam cum spõsa Dalphina & tota familia. Inter nauigandum aũt tanta in mari extitit tempestas,vt fracto velo vnà cum málo, inter vndas magno in periculo versarẽtur. Fit igitur magnus oĩm planctus & dolor,q nemo iam se euasurum speraret. At sanctus vir Domino benè cõfidens, animo illum piè deprecabatur, & cęteris lachrymãtibus, solus nihil extrinsecùs muratus fuit.Cumq; nauis nõ sine magno miraculo portum attigisset, illis Deo gratias agentibus, quosdã è sua familia repræhendit,q tam multis fusis lachrymis editisq; clamoribus, satis indicâssent se nimiùm formidare mortem,parumq; diuinę bonitati cõfidere. Tum verò S.virgo Dalphina seorsùm interrogauit illum,an nõ timuisset ipse tãto in discrimine mortem,q alios sic obiurgaret: Respõdit ille:Nóueris,Dalphina,iamindè ab eo tempore,quo me Dominus visitauit in loco de Saltu,vbicunquè sim,siue in mari,siue in terra,quocunq; genere mortis illi visum fit me hinc auferre,me prompto animo paratum esse:& neq; nunc,neq; aliàs vnq; quitunuis magnis versẽr in periculis,mortẽ me formidâsse:sed cùm cerno adesse periculã, cor meũ hunc in modum Deo me offerre solere: Domine Deus meus,cui cordium arcana patent,q oĩa nósti,anteq; fiant,si decreuisti nos, vel quosdã ex nobis punire: verteatur,obsecro,ira tua in me peccatorem ingratum,& ignoscas alijs.maior enim honor ad te redit ex quocunque alio ex ijs,qui hîc adsunt, quàm ex me. Hæc postquàm ego dixi, semper in animo meo maiorem consolationem persentio.

Magna eius constantia in pśentiss. mortis periculo.

Mortẽ nihil reformidat.

CAP. XXXI.

Exímia eius humilitas.

ERat enim tam submissa eius humilitas, vt sua existimatione coram Deo se vilipendens,ex animo crederet se oĩm maximũ peccatorem, diuinisq; beneficijs nimis ingratũ,cùm reuerà vas esset purissimũ,atq; oĩm virtutũ odoribus refertũ:ità vt de illo tã spõsa eius Dalphina,quę eius actus & mores sagaciter explorabat,q etiã alij,q præterìs ab ineunte ætate vsq; ad obitũ eius,magìs familiares ei fuerãt,atq; ex ijs quàm itereiurãdo affirmarẽt, nunq; se aduertere potuisse in omni sua vita mortiferũ peccatũ eũ perpetrâsse.Illius quoquè cõfessarij,pręsertim qbus crebriùs cõsitebatur, & qbus totius vitę suę generalem fecerat cõfessionem, q erãt sanè viri magnę sanctitatis & pfectionis, idem asserebant,illud addentes,eum cum magna cordis cõtritione etiã minima peccata cõsiteri solere.Tanta enim erat puritas cõscientiæ eius, tamq; ingens gratię lumẽ,vt nõ pateretur etiã leuibus culpis eum inquinari:cùm ille interìm,vt diximus,se peccatorem maximũ existimaret, altissima humilitate ad id eum impellente. Huic verò tam profundę humilitatis fundamẽto cęteras virtutes securiùs superstruebat. Honores mõdani,licet extrinsecùs eos prę se ferret, displicebãt ei & molesti ei erant: cumq; pro ratione statûs sui non ità,vt par erat,honor ei haberetur, singulari quadã lætitia afficiebatur. Hæc eius eximia humilitas in omnibus actibus illius magnam ei pręstabat securitatem, ità vt quocunquè iret,siue ad mortẽ,siue ad vitã,securo & cõstanti animo sub diuinæ protectiõis fidutia habiteret.Iussus quãdoquè fuit à Roberto rege dño suo,cuius erat beneficiarius & subditus,pficisci Romã cum Iohanne fratre eiusdem regis & armato milite contra Imperatorem,q Ecclesiasticam libertatẽ in multis violauerat. Cumq; esset Romæ in armis, Germanũ quendam partis aduersæ fortem virũ, è manibus illum occidere volentiũ, liberauit. Bello cõfecto, in quo Imperatoris exercitus succubuit, mox beatus vir intrà Vrbẽ tam acri febre correptus est, vt sibi videretur inter duos lectos igneos totus inflammari.Reminiscens verò belli iam cõfecti,admodùm dolere cœpit se illi interfuisse. Cumq; in ea cogitatione perseueraret, audiuit corporeis auribus Christũ sibi dicentẽ:Scias Elzeari,in hoc bello,cui armatus adfuisti,expositum te fuisse periculo amittẽdi gratiam meam.Sed qa eius te pœnitet,volo te flagellare.Tum ille inclinauit se,expirq; dicere psalmũ quinquagesimum, Ad singulos aũt versus Christus eum ter,vt ipse solitus erat,in dorso fortiter cecidit. Deindè somno correptus, febre recedente, perfectè curatus est,& ineffabili animi consolatione perfusus.

Honores molestiã ei afferunt.

Rara iano. centia.

Romæ laborat febribus,doletq; se bello interfuisse.

CAP. XXXII.

BIennio antè, q̃ è vita excederet, æs alienũ ferè omne quo ditiones eius obstrictæ fuerant,dissolutum est:dicebatq; in conclaui Dalphinæ virgini:Vbi Comitatus & Baroniatus omnibus oneribus absoluti erunt,ego non diù superstes ero.quod quidem etiam reuerà ità accidit. Nam postquàm debita omnia fuêre persoluta, vno tantùm anno supernixit. Ijs verò sermonibus Dalphina nõ mediocriter affligebatur. Accidit deindè, vt rex Robertus & eius proceres sanctum Comitẽ in Gallias ablegarent,adiuncto ei honesto & splẽdido comitatu, vt illinc vxorem acciperet vnico regis filio Carolo Calabriæ principi, regio sanguine procreatam, formaque & moribus conspicuam. Ante discessum autem suum,vt virginem Dalphinam consolatione afficeret,dixit ei: Si,Domino permanente,reuersus fuero è Francia, quantùm licebit, missa faciam id genus negocia animum distrahẽtia: degemusque pariter Ausoisij,vt à terrenis mundique huius strepitu ac tumultu semoti, vberiùs spiritualia gustare queamus. Erat enim planè vir desiderio zeli,cristimabatq; se nihil hactenùs Dei causa fecisse,atque eam ob rem feruenti spiritu ingentia Christi amore facere statuebat.Cùm autem negocium ipsi demandatum,in Francia præclarè & fideliter expediuisset, Parisijs graui affectus morbo decubuit: sentiensq; mortem impendére, magistro Francisco Maronensi Minoritæ, conterraneo suo, qui tum erat Parisijs, generalem fecit confessionem cum multis lachrymis. Quotidiè etiam manè apud lectum suum Missæ sacrificium piè audiuit, & crebrò sub illa aduersã valetudine confessus est.Et quanuis tota vita sua & suam & Dalphinæ virginitatem celâsset accuratè, at tamen sub vitæ finem, compellente eum spiritu Dei, ità ad astantes loquebatur : Saluatus est homo malus per mulierem bonã,quam sicut virginem accepit,& in hac mortali vita virginem relinquo.

Mittitur à rege legatus in Franciam.

Parisijs decumbit.

Cogitur à Dño reuelare suã & sponsæ virginitatem.

CAP. XXXIII.

NEc ægrotatiõe,quæ grauissimos cosq; perpetuos ei dolores afferebat,quos ille patientissimè spe futurorum tolerabat: spiritus eius iugiter coniunctus cum Deo fuit,voluptatęque nihilominùs etiam bona audire, iubebatq; sibi Christi passionem legi: nec linguam etiam à diuinis cessabat laudibus, crebrò repetens illum versum : Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius : vniuersum stratum eius versâsti in infirmitate eius. Sumpto autem Dominico sacramento, cùm sacro oleo vngerẽtur, & versum illum diceremt,Per sanctam Crucem & passionem tuam libera eum Domine:ipse eundem tertio repetiuit,& addidit: Hęc est spes mea,in hac volo mori.Adextremùm iam in agone positus,vultum præ se tulit valdè terribilem, vndè colligi liceret eum in magno versari labore ob quædam illi obiecta: atque sub eiusmodi conflictu exclamauit: Magna est dæmonum vis, sed eãm penitùs eneruârunt virtus & merita sacrosanctæ incarnationis & passionis Iesu Christi.& post paululùm rursùs exclamãs,Planè,inquit, vici. Post aliquãtum temporis spatium,cum ingenti clamore dixit: Totum me diuino iudicio cõmitto. Atque his dictis, reparatus est vultus eius,& quodam rubore atque splendore,multaque elegantia perfusus : atque ità reddidit spiritum. Nec fuit vel tenuiter mutatus vultus eius,sed permansit serenus & pulcher. Hæc autem omnia vidit quidam nobilis multùm fidelis & lubricus, adeoq; ob sua peccata corde compunctus est, vt nullo pacto ferre posset,nisi mox accito ad se fratre Franciscano,qui illic aderat,in quodam cubiculo cum ingenti pietate & largissimo lachrymarum imbre, sua peccata confiteretur. Obijt sanctus Comes, plenus virtutibus & operibus bonis,anno salutis millesimo trecẽtesimo vicesimotertio, quinto Calendas Octobris, suæ verò ætatis anno vicesimooctauo : estque sepultus in habitu Franciscano, apud Minoritas Parisienses. Eodem autem anno sacrũ corpus eius translatum est Apram, atque illic in Franciscanorum æde, vtì ipse viuens iusserat, honorificè tumulatum.Vbi magnis & qdem crebris coruscat miraculis, vt subinde sanctitatis eius,quę illo in carne mortali degente,non planè innotuerat mundo, per diuinæ potentiæ miracula è cælo declaretur. Per eius enim inuocationem & meritum virtute diuina excitati sunt mortui,cæci illuminati,contracti soluti,& permulti morbidi homines, prẽter naturę ordinẽ, sanitati pristinę miris modis restituti. Denique illo visibiliter apparente & reuelante, regnum Maioricanum, importuno bello perturbatum, absque sanguinis effusione, vt ipse promiserat, mirabiliter est tranquillatum : Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Felicissimè migrat ad Dominum.

Coruscat miraculis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS CHARITONIS,

Authore Simeone Metaphraſte.

Septēbr. 28.

MVLTA ſunt exempla doctrinę eorum, qui vitam benè, & vt Deo placet, egérunt: ex quibus licet ei, qui velit, ſeruare quidem Chriſti præcepta totis viribus, effugere autem offenſiones, quas inimicus ponit in via. Oportet enim reuoluere libros ſanctarum ſcripturarum, & tanquàm ex perennibus quibuſdam fontibus, virtutum ſalutare fluentum illinc haurire. Vtrunque enim teſtamentum, doctorumque diuinitùs inſpiratorum & exercitatorum ſcripta, oratione, veluti quadam tabula, oſtendit ijs, qui volunt audire, res rectè & ex virtute geſtas vniuſcuiuſque ſancti. Sed licet his plena ſint ea, quæ dicta ſunt, quoniam tamen ſunt plures imbecilli & hebetes, & opùs habemus, vtpotè tardis auribus, magnis & continuis ſonis ſermonis, vt ſic vix tandèm auris accipiat quod reſonat, oportere exiſtimaui non omninò mandare ſilentio ea, quæ ſunt digna prædicari ſuper domos, de diuino, inquam, & pleno gratijs Charitone. Nam etſi nos ſumus graues corde propter ad terrena cordis inclinationem, diligentes vanitatem, & quærentes mendacium, vt dicit diuinus Dauid: veruntamen, ſicut quædam petra, denſum & aſſiduam ſuſcipiens verbi guttam, anima hominis tangitur omninò quodam deſiderio, & excitatur ad excelſo & forti animo ferendum ea, quę ſancti ſuſtinuerunt ab hoſtibus, tam qui ſub adſpectum cadunt, quàm qui non cadunt. Hinc ergò incipiam:

Pſalm. 4.

Perſecutiones Eccleſiarum Dei.

Fuit, quandò veluti quędam vertigo & caligo impietas effudit tenebras omnibus ſanctis DEI eccleſijs, & inſtàr grauiſſimæ procellæ tumultus perſecutorum, mentes conturbauit fidelium, & non ſecùs ac vnda quædam, eorum inſurrectio, non paucos Chriſtianos obruit profundo impietatis. Cùm enim Aurelianus, ſatanæ valdè germanus miniſter, ſuſcepiſſet ſceptra Imperij Romanorum, primùm quidem, etſi ardentiſſimus eſſet cultor ſimulacrorum, Chriſtianos tamen nihil prohibebat verum Deum adorare. Deindè cùm id ei ſuggeſſiſſent, qui ab eo colebantur, dæmones, omnes, qui Chriſtum DEVM confitebantur, poſtquàm plurimis & acerbiſſimis affecerat ſupplicijs, grauiter etiam vita priuabat, aut enſe interimens, aut tradens beſtijs, aut igni, aut etiam grauiſſimos eis appendens lapides, & in maris ſic profundum tranſmittens. Deindè in vnaquaque ciuitate & regione, quæ eius parebat imperio, in foro impium proponens edictum, hortabatur diligenter exequi ea, quæ iuſſa fuerant. Licebat ergò videre, perindè acsi agmen luporum in magnum gregem irruiſſet, veri paſtoris oues huc & illuc diſpergi. Quicunque enim illud impium publicè propoſitum edictum prius legerant, alij quidem fuga ſibi conſulębant: alij autem priùs incluſi penetralibus, deindè ſub noctem effugiebant: alij verò repentè in ipſa domo compræhenſi, ducebantur in carcerem: alij autem, cùm nec primas quidem ſuſtinuiſſent interrogationes, (ô, qui animam perdit, interitum) errori ſeipſos mancipabant, quod nunc eſt, ſicut Demas, ſeculum diligentes, & Chriſtum ſine periculis abiurantes: alij cùm zelo pietatis animas confirmāſſent, ad Iudicem ſua ſponte accedebant, dicentes ſe eſſe paratos ad omnia ferenda tormēta, & ſic per vim vita excedere potiùs, quàm à fide in Chriſtum excidere.

Aureliani crudelitas.

2. Tim. 4.

S. Chariton ducitur ad tribunal.

Tunc, tunc etiam in ciuitate Iconienſi prouincię Lycaonię hoc annūciato edicto, quę quidem erat patria Charitonis, quoniam mandatis Saluatoris hic vir magnus illuminatus, clarus erat apud omnes, arreptus ſtatim ducitur ad tribunal impij Præſidis. Sed audiamus, cum quanta interrogatus Sanctus loquebatur fiducia. Quid ergò Præſes Priùs interrogauit, quod eſſet ei nomen, & quæ religio. Poſtquàm autem eſſe Chriſtianum intellexit, & primas obtinere partes in ciuitate: Quarè, inquit, ó tu, ſententiæ ac decreto repugnās Imperatoris, minimè vis ſacrificare dijs immortalibus? Quoniam nō ſunt dij, ô Conſularis, veſtri dij, reſpondit generoſus Chriſti martyr, ſed mala dęmonia, ſicut dicunt diuina eloquia: Omnes dij gentium dæmonia, Dominus aūt cælos fecit. Et alibi:

Pſal. 95.

alibi: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Ipſi ergò vobis, qui non probatis Deum, vt ait Apoſtolus, habere in agnitione, perſuadent eos deos exiſtimare duabus de cauſis, nempe vt ipſi quidem glorificentur hac appellatione, (Gaudent enim, vt qui ſint pleni arrogantia, ſe tanquàm deos honorari) vos autem, quos deceperunt, attrahant in ſibi paratum ignem, qui non extinguitur. Præſes dixit: Oporteret quidem indignari, & protinùs tibi vltimum inferre ſupplicium, qui dijs omnipotentibus ità inſultaueris: ſed quoniam ij ſunt placidi, & ad iram non propenſi, eos ego quoquè in preſentia imitans, ſuggero, vt facias id, quod tibi cōducit. Illud autem eſt, vt longis relictis orationibus, diis offeras ſacrificium. Sic enim tibi licebit laudem parare ex Imperatore.

Ierem. 10. Rom. 1.

Si dij quidem ſunt hęc ſurda & inanima, reſpondit Chriſti ſeruus, non rectè facis, ô Conſularis, leuiter ferens eas, quibus afficimus ipſos, contumelias. Sin autem non ſunt dij, ſicut reuerà non ſunt, temerè minaris, & te in caſſum iniquè geris. Me enim non vincere vllum periculum, neque quicquam perſuadebit ex omnibus, Deum quidem relinquere viuentem, ſceleſtos autem & inuidos venerari dæmones. Nam ipſe quoquè ſum diſcipulus Teclæ, quæ inſtàr luminaris in hac ciuitate Iconienſium reſplendet ſplendoribus martyrij: & Pauli magni præconis veritatis, qui ipſam quoquè inſtruxit, & admouit ad certamina propter Chriſtum ſuſcipienda. Et ideò ego quoquè cum ipſo hodiè dico: Quis me ſeparabit à charitate Dei? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an periculum, an gladius, an aliquid aliud ex omnibus? Dixit Præſes: Si non ſunt dij, vt dicis, quos pij adorant imperatores, quomodò nos, qui in ipſos credimus, illinc vitę habemus occaſionem? Erratis, ô Præſes, dicit magnus Chariton, deos eſſe dicentes ea, quæ fabricata fuerunt manus hominū, & quę carent omni ratione, ſenſu & ſapientia. De quibus dicit etiam diuina noſtra ſcriptura: Os habent, & non loquentur: Oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. Similes eis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. An non vera dicit hæc proferens ſcriptura? Admoue, ſi velis, ignem eorum lateribus, aut iube ſecuri frangi eorum tibias, & ſcies omninò, niſi ipſe quoquè ſis ſimiliter affectus, ea eſſe nullo ſenſu prędita, & neq; omninò poſſe moueri, aut loqui.

Rom. 8.

Pſal. 134.

Neruis crud. deliter cędi tur.

Egregia vox ſancti viri.

Hæ ſunt artes ſatanæ.

S. Chariton dimittitur è cuſtodia.

Hęc ad iram motus iniquus Cōſularis, iubet ſanctum veſte nudari, & in quatuor partes extenſum, nerubis crudeliter verberari. Deindè cùm hoc proceſſiſſet ad effectum, dicit ei Iudex: Sacrificabis ne, ô Chariton, dijs immortalibus, an vis tuo corpori plures inferri plagas? Non, inquit martyr, eis ſacrificabo. Si enim fieri poſſet, vt milliès morerer pro meo Saluatore, lubenter id ſuſciperem prompto & alacri animo, potiùs quàm eius negarem diuinitatem, & exitialibus dæmonibus offerrem ſacrificium. Tādiù ergò iuſſit eum rurſùs verberari boum neruis, vt qui eum torquebant, viſcera propemodùm tangerent. Cùm ergò multas horas mutus manſiſſet Sanctus, lictoribus in infligendis plagis minimè cedētibus, eos ceſſare iubet ſceleſtus Præſes, non quòd ei cenſeret parcendum, (Quomodò enim?) ſed nè citiùs per mortem longiora effugeret ſupplicia. Atque ingrederetur pedibus) & in carcere depoſuiſſent, eum ſecundæ reſeruant examinationi: & vt paucis dicam, (oportet enim rem in pauca conferre) rurſùs deducitur ad deos coram quidem cùm, qui miniſtrabāt, ſuſtuliſſent humeris, (neq; enim fieri poterat, vt ſuis eum ſimulacris, conabatur callidiſſimus Præſes eius conſtantiam diſſoluere. Poſtquàm autem & tormentis & blanditijs Chriſti martyr victus eſt ſuperior, & ea, quæ ſe dicebat, ſubſannare, cùm maioribus quàm priùs affectus fuiſſet ſupplicijs, & fuiſſent eius pectora lampadibus vſtulata, ferro vinctus iterùm traditur in cuſtodiam.

Non multum interceſſit temporis, & meritas lucns pœnas eorum, quæ auſus fuerat in Chriſtianos, Imperator malus è vita exceſſit humana. Quid deinde conſequitur? Qui impij Aureliani ſceptra ſuſcepit, eius, qui priùs imperauerat, exemplo caſtigatur: & timens ne ſorte eadem faciens aduersùs Chriſtianos, fieret etiam obnoxius eiſdem ſupplicijs, iuſſit perſecutionem aduersùs Chriſtianos ceſſare per omnes prouincias. Nè autem ſine martyrij diuino hoc viro conſummato, multi maximum damnum accipe-rent priuati vtilitate, quam erant conſecuturi, vita ab eo formati, & verbis incitati ad virtutem, à prouidentia, quæ omnia rectè diſpenſat, prouidetur aliquid vtilius. Et à vinculis quidem & cuſtodia martyr relaxatur, Imperatoris hoc iuſſu concedēte: tanquàm autē tam morte affectus eſſet, & Chriſto tātùm volēs viuere, etiamsi à morte ſubeunda pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

da pro Christo sit relaxatus,illiusque stigmata in suo corpore circunferens, incipit iter ingredi ad sanctam ciuitatem. Et arctam quidem viam protinùs aggreditur: in tentationes autem,quę scopum impediebant,incidit.Cùm enim non procùl ab ea abesset,ia

Capitur à latronibus.

alios incidit persecutores,qui prioribus nihil omninò cedebant improbitate.Viri enim mali & sæui,& qui vel in itinere spoliabant eos, qui accedebant: vel pro ludo ducebant homines interficere,cùm vidissent sanctum solum per viam euntem, si quid quidem asserebat viatici,id citò abstulerunt: ponè autem vinctum ambabus manibus, & ferreo collari collo eius iniecto,velutì quandam prędam feræ immanes in suam speluncam abduxerũt. Atque olim quidẽ fuit accusatus populus Iudæorum, quòd sacrum illud templum fecisset speluncam latronum: in præsentia autem res contrà se habet. Nam hanc latronum spelũcam,videbis ab eo fuisse factam Dei ecclesiam.Quemadmodùm autem, deincèps ostendemus.

Mat. 21.

Illi autem scelerati, cùm sanctum reliquissent vinctum in dicta spelũca, huc & illuc, vt eis mos erat,vias obibant publicas, si fortè viatoribus solitum afferre possent exitium.Ille autem primùm quidem fudit preces,& Deo egit gratias,molestias lubẽter suscipiens propter eam,quæ illinc sperabatur,remunerationem:deindè etiam malignum dæmonem, qui hęc aduersùs eum erat machinatus, sic fortissimè alloquitur: Tanquàm qui mortis periculum formidarem,his ne me tradidisti parricidis,ô scelestę: an prohibiturus,nè ad effectum meum veniat propositum?Si primum quidem,vt qui Dei gratiam bonam habeam custodem,mortem omninò despicio:Sin autem,vt me prohibeas à meo ex Christo viuendi desiderio,nihil omninò efficies,si ipse velit: vult verò omninò, quoniam gaudet vitę & animę videns purgationem, vtque habeat occasionem,cùm sit bonus,bona prębendi ijs,qui sunt studiosi virtutis.Sed cùm hæc quidem sic ab eo dicerentur,vipera in vas quoddam proserpens,quod erat vino plenum, impleta est vsque ad

Vide iudicũ Dei in latrones.

tietatem: deindè non secùs,atquè mali homines, pro beneficio malum reddens, & potum veneno remunerans,recessit.Latrones autem cùm domum redijssent,vt qui sibi laborarent,merum quidem statìm hauriunt,& simul moriuntur: & sic mali à malo puniuntur,& pro multis iniuria affectis,diuina iustitia de ijs meritas sumit pœnas.Dehinc excrandorum illorum latronum habitaculum, sicut sum pollicitus dicere, fit sanctum Dei templum,quod nũc vocatur Antiqua ecclesia,& sita est proptèr sanctissimam Lauram,quę Pharus dicitur,condita ab hoc magno Charitone. Vide autem, hæc quoquè quam pulchram & admirabilem inuenerunt dispensationem. Quid enim fit, & quò res eius procedunt?

Captus improborum manibus,vt iam antè ostendimus,à via, quæ tendebat Hierosolyma,vtiliter arcetur: instàr captiui ducitur in speluncam, aduersùs parricidas struit aciem,non ensem,non clypeum,non telum,nõ aliqua alia arma inferens, quibus se polset vleisci: sed sanctis precibus, sicut olìm aduersùs Amalecitas Moses, etiamsì non extẽsis manibus (erat enim vinctus) sed quæ easdem haberent vires, & ex æquo audiri possent, velutì quibusdam telis sceleratos ferit veneno viperę. Deindè quid? Sua sponte soluitur ab ijs,quibus tenebatur,vinculis:fit autem successor pecuniæ,quæ malè collecta fuerat. Ea verò rectè distribuitur, fitque ipse diuini præcepti administer, vt qui partem quidem pauperibus,& ijs, qui in solitudine agebant, patribus distribuerit. Erant autem tunc rari & non valdè magno numero: qui ipsi quoquè tempore persecutionis, patriæ prę ferebant solitudinem,& sparsim versabantur in speluncis arundineti, quod situm est prope mare mortuum. Reliquis autem pecunijs ædificat sacram Lauram, cuius prius meminimus.Prętereà autem sanctissimam quoquè eius ecclesiam,quam diuinus dedicat Macarius, clauum tenens Dei ecclesię, quæ tunc erat Hierosolymis, qui etiam fuit vnus ex pio catalogo,qui conuénit Niceæ.

Exod. 17.

Extruit Charitoն sacram Lauram.

Cùm in hac ergò spelunca silentium & quietem agere statuisset Chariton,& omnibus per miracula euasisset manifestus, efficit, vt innumerabilis multitudo gentilium & Iudæorum sanctum baptismum accipiat: & non illic consistat, sed etiam vitam eligat monasticam. Non solùm autem miraculis, sed etiam vita multos attrahebat. Erat enim mirandum videre,illum tantum ponere studium ad vitam ex C H R I S T O agendam, & delicias quidem existimare, continentiam: diuitias autem, nihil possidere:humi verò cubationẽ & in Psalmodijs pernoctationem adeò diligere,vt nihilo melìus agi existimaret cum ijs,qui vitæ sunt cupidi,si tota nocte dormiãt in mollibus stragulis super lectos èburneos:cilicioque sacros eius premente vibices,magìs delectari,quàm ij, qui sunt mollibus induti vestibus. Spes enim æternæ beatitudinis ei facilè persuadebat omnem ferre laborem. Erat clemens, misericors, hospitalis, mansuetus, quietus,ad quem omnibus facilis patebat aditus,habens sermonem,qui magis lętificabat corda auditorum,quàm vinum.Quamobrèm instàr fluuij vniuerso ad eum confluente populo, & turbę multitudine quodammodò efficiente solitudinem, cùm vidisset Sanctus ję ex eo, qui hinc oriebatur,tumultu, à sibi grata abduci solitudine, & maximè cùm studeret fugere gloriam hominum,(sciebat enim eam magnam vim habere ad confundendum animæ ornatum) de omnibus quidem, suis mandat discipulis, ea quæ diuini monastico conueniunt,tempus cibi sumendi statuens, quod quidem est die desinente: & non vesci ad satietatem:sed ventre adhuc postulante cessare: esse autem alicui panem solum & salem, qui impleat locum condimenti: Potum autem aquam, quæ ipsa quoquè modicè & parcè sumatur.Deindè cùm de Psalmodia mãdãsset & oratione,tam diurna,quàm quæ noctù fieret,iubet eos odio habere ocium, vt causam malorum malorum : opus autem tradere manibus, quod sacris Psalmis irrigetur. Si qua verò mala cogitatio,velutì quædam zizania,à communi hoste omnium sata fuerit in terra cordis,ieiunio & assiduæ orationis ense eam excindere, nè locũ occupet ad producendum acerbum fructum voluptatis.Sic enim impletum iri illud Christi: Hoc genus dæmoniorum nihil aliud expellet,quàm ieiunium & oratio. Prætereà autem docet non oportere assiduè procedere:silentio verò & quiete gaudere vtplurimùm, quæ est mater virtutum:& aptè expurgare lemam oculorum animæ. Neq; verò prætermisit insignitatis facere mentionem:sed de illa ei quoq; studio fuit dicere quæ conueniebãt. Dicebat enim,neminẽ,si fieri posset,oportere vacuis manibus dimittere ex ijs, qui accedunt ad ostium, nè fortè Christum inscientes despiciant,qui suscipit personam pauperum.

Victus monachorũ ab eo pscribit.

Matt. 17.

Cùm sic dixisset, & elegisset vnum ex discipulis, qui & vita præstabat alijs, & aptus erat,vt eius fidei fratrum crederetur præfectura,ei ex sententia aliorum etiam discipulorum committit rectionem. Ipse autem egreditur è Laura, multas quidem lachrymas ex oculis emittentibus monachis,& vt ipse maneret rogantibus, ipso autem nulli cedente,vt qui adspiceret ad id solum,quod est vtile.Si enim,inquit, ô filij,hinc migrauero, nemine huc ventitante,& quietem conturbante,benè erit vtrisque. Faciliùs enim & ego vester pater spiritu,& vos,quos in Christo genui per Euangelium, veluti in quibusdam aluearium cellis tranquillè habitãtes,instàr apum mel virtutis producemus. Cùm omnes ergò sancto impertijsset osculo,benedixisseque & Christo commendasset, iter illi ingressus.Et cùm peregisset iter vnius diei,accedit ad aliam speluncam,quę sita quidem erat ad partes Hierichuntinas: erat autem deserta, & erat aptissima ad silentium perhibendum,& quietem. Cùm longum autem tempus illic esset versatus, & quæ se offerebant,herbis vteretur ad alimentum,Deo soli,vt erat ei gratum, viuebat perpetuò. Sic autem eum rursùs Deus aperit, & denuò manifestum reddit eum, qui erat absconditus.Manifestum autem reddit per ea,quę faciebat,miracula.Morbi enim per ipsum exhibebantur, corporumque simul vitia & animarum. Harum autem magìs, quoniam ipse corporis vitia conciliant. Cùm multi ergò ab ipso consecuti essent curationem,& statuissent vitam illius imitari,hic quoquè ædificat alterum virtutum habitaculum,quod Elpidius quidem postèa amplificauit,vir pręclarus rectè factis in exercitatu. Ducem autem eum appellabant, quòd tanquàm Dux quidam sacræ illi Laurę præesset,& arceret impetus,qui in eam fiebant,quos quidem Hebręi inferebant, qui habitabant Noëron prędium,quod sic vocabatur,magnum inuidię fœrum parturientes.

Herbis vlitat sanctus senex.

Monasticæ constitutiones.

Quoniam ergò hìc quoquè,multis accedentibus,interrumpebatur ei quies ac silentium, cùm ijs quoquè monachis dedisset constitutiones, & præcepisset quomodò oportet viuere eos,qui curam gerunt animę,& eum designâsset, qui esset præfuturus, rursus recedit, & accedit ad aliam partem solitudinis, quę quatuordecim stadijs Pauło plus aut minùs distat à regione Thecoorum. Sic enim Saluator mundi eum mutare facit habitationes. Quid sibi volens, & quo vrens consilio? Illum quidem reddens cognitum & clarum omnibus: eos autem,qui ad ipsum ventitabant,(erant verò ex ijs complures gentiles) partim quidem inducens ad expurgandas baptismo animas, partim autem ad monachismum per illum deducens. Cùm autem rursùs multi fratres

congre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

congregarentur, qui mundi quidem, vt ità dixerim, immunditiæ renunciabant. (Audiuerant enim Diuinum hoc & sacrum verbum: Bonum homini, quandò tulerit iugum à iuuentute sua, & sederit seorsùm) processit ad opus, quod erat ex eorum sententia. Thren. 3.

Aliâ Laurâ condit.

Propterea aliam quoquè illic ædificat Lauram admirabilis hic Chariton: quam nonnulli quidem lingua Syra Sucam nominant, alij autem voce Græca veterem Lauram appellant.

Sed nobis paulatìm procedens venit oratio ad id, quod est vltimum quidem ordine, primum autem virtute, & miraculi magnitudine. Nam cùm curam gereret quietis & silentij, vt nullius alterius rei magìs, nõ ignorans quantùm posset conferre ad virtutem, cùm resciuisset esse quandam spelunCam in præcipiti quidem & prærupto montis sitam, sed non longè distantem ab ha c sacra Laura, quæ vsque in hodiernum diem appellatur Cremastos, id est, pensilis, (non enim potest quis ad ipsam accedere, nisi scalis) eam habitat vir ille egregius. Cùm autem multum temporis præterijsset, & partim quidem senio, partìm autem longis laboribus exercitationis, ei remissum esset corpus: & neque sibi posset ministrare, & aquam afferre, ipse nolens alij rursùs hoc mandare ministerium, quid facit? DEVM rogat, qui, quæ fieri non possunt, facere potest vt fiant: & petra rursùs, non virga percussa, sed precatione, aquam emittit, non inobedienti contumaciquè populo & iniquo, sed valdè obedienti, & cedenti Dei legibus. Ex vno enim antri latere protinùs scaturijt aqua frigidissima & limpidissima, quæ manet vsque in hodiernum diem, nõ solam sitim sedans, sed quę est etiam perfectum testimonium necessitudinis, quam cum Deo habebat Chariton.

Nota eius domiciliũ.

Ex petra ei manat aqua.

Quid ampliùs? Cùm suum à corpore excessum, vel potiùs ad Deum accessum, (sic enim magìs conuenit dicere) ex diuina relatione in foribus adesse cognouisset, omnes quidem dictorum trium monasteriorum pastores simul & greges ad se accersit, & simul cum his omnibus venit ad sacram Lauram, Pharum dictam, vbì primùm diffluauit sudores certaminum exercitationis. Tanquàm autem quandam hęreditatem sacrosanCta eis relinquens præcepta, quæ non pecunias & momentaneas opes conciliabant, sed ea, quæ ipse amabat, bona ijs, qui similia diligunt, nunquàm interitura, sic loqui incipit: Ego quidem, ô filij, iam ad Deum contendo, & venit tempus meæ resolutionis. Oportet ergò vos vestrarum animarum curam gerere, dum est tempus, scientes post mortem nullas esse vires pœnitentiæ, sed illic quidem esse tempus remunerationum, hìc autem laborum & certaminum: & præsentium quidem, seu sit aliquid iucundum, & quod delectat oculos, aut guttur, id citò fluere & redigi ad nihilum: seu molestũ & laboriosum, id quoquè habere, qui resoluitur, & est ad tempus, dolorem: futurorum autem, & quod delectat, esse æternum: & quod molestia afficit, semper permanere. Atque primùm quidem sit vobis recta & firma fides, nullo labascens periculo: deindè vita quoquè sit pura, aut expurgetur. Et ante omnia vobis sit curę corporis sanctificatio, vt in templa impolluta ad vos accedat & inhabitet, qui est purus, & sanctificatione sua & bono odore animam impleat. Res enim mala, est ira, & si quid aliud lędere potest fratrum amorem. A vobis autem omninò retineatur ac foueatur pax & mansuetudo. Quòd si inter vos aliquandò contigerit offensio, nè Sol ócciđat vobis, à luce adeò remotis ex odio. Sed reuocandum est, quamdiligentissimè fieri poterit, bonum charitatis, vtpotè quòd sine eo non liceat videre Solem, qui percipitur intelligentia. Si mala autem cogitatio in vestris sata sit animis, curæ vobis sit eam citò expellere. Sic enim faciliùs eã eijcietis. Quo enim magis ea finitur permanere, eo plus exhibebit negocij, & erit expugnatu difficilior ei, qui aduersùs illam voluerit decertare. Sint autem vobis arma ad bellum, ieiunium, oratio, lachrymę, memoria mortis & gehennę, & quod est omnium validissimum, & inimicis maximè terribile, beata humilitas: cautioque, nè vnquàm vos prauæ occupent cogitationes: ac obseruatio sensuum, & prę cæteris, oculorum & aurium. Hinc enim est illis aduersùs nos ingressus, & mors, quæ ad nos ingreditur per fenestras.

Sub mortẽ ejus ad fratres oratio egregia.

Arma aduersùs vitia

Ierem. 9.

Possessionem omnium preciosissimam nóui nil possidere, & hæ sunt veræ diuitiæ ei, qui est verè generosus & planè liber, nulla eorum, quæ adsunt, vinctos e sse cupiditate. Dimetitur autem Diuinus Apostolus vsum corpori necessarium: Habentes, dicens, alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Res est grauis, elatè de se sentire: neque est aliud, quod magis possit euertere. Id autem solet vtplurimùm contingere, qui opes rectè factorum: & tunc timendum est earum naufragium. Sed stat dexterà porrigens

Veræ diuitiæ.

1. Tim. 6.

nobis rursùs diuinus Apostolus, & verbo ijs, qui habent aures, magnam præbens securitatem. Qui enim videtur stare, inquit, videat nè cadat. Fratrem iudicare, cauendum est pro viribus. Hic est enim fœtus animæ, more Pharisaico alios despicientis, & eius, qui per aliorum condemnationem se vult iustificare. Sed tu, eo dimisso, si iudicanaris desiderio, cùm te proximè habeas, nè cesses te quotidiè iudicare & examinare, & quamoptimè corrigere. Ad petulantiam ac contumeliam propensa res est uenire, qui curatur, & qui curantem miserè remuneratur. Laboribus autem flectitur, & ieiunio domatur, &, vt audax equus, ab immodestis arcetur saltationibus. Non est à nobis obliuioni mandanda hospitalitas. Hospitio autem excipientes, pedes quoquè similiter lauate: hoc est enim CHRISTI præceptum: & quod ipse primus fecit, nos iussit facere similiter. Per id enim non solùm geritur cura proximi, sed potest etiam curari grauis animę morbus, nempe nimia de se persuasio, Atque multas quidem etiam alias peccati sordium expiationes inuenit creator & Saluator nostrarum animarum, vtpotè lachrymas, gemitus, cordis contritionem, ieiunium, precationem, diuini cubationem, & si quod est aliud medicamentum benignę pœnitentiæ. Sed difficilia sunt hæc & laboriosa, etiamsì multam præbeant vtilitatem. Vnum autem nóui, quod est admodùm quidem expers laboris, ad purgandas autem animæ sordes est validissimum. Quid hoc est? Ijs qui delinquunt, peccata dimittere. Quod quidem non est solùm DEO gratum, & nostrorum malorum ab eo exorat solutionem, sed etiam supplicio sæpè vehementiùs attingit eum, qui peccauit, & pro libero facit seruum ei, qui ignouit: quomodò etiam videtur externis dicentibus: Est venia supplicio potentior.

1. Cor. 10.

Iohan. 13.

Cùm hæc & multa alia ciusmodi dixisset discipulis, & precatus esset salutem animæ, & eis benedixisset, nullum autem accepisset morbi sensum, neque partium corporis vllum sensisset dolorem, in quodam lecto accumbens, remisit quidem pedes, emisit autem beatam quoquè animam, lætantibus lætam eam tradens Angelis: manibusque sanctis, vt par erat, mandatus sepulturæ, transit ad vitam, quæ nunquàm desinit. Quo in loco aufugit dolor, molestia & gemitus. Quo in loco facie ad faciem ijs, qui sunt mundo corde, cernitur Diuina Trinitas. Quo in loco est lætitia & exultatio ineffabilis. Quo in loco est consolatio & requies ijs, qui in pulchra sudauerunt vinea, & ingressi sunt laboriosum & asperum iter virtutis. Sed talem quidem habuit vitę exitum Chariton, non quia ante mortem nihil præsciuisset, aut prędixisset, sicut priùs diximus: sed de ea, & de tempestate, quę erat vexatura Ecclesias, accuratissimè significâsset.

Suauiter expirat animã.

Quæcunque ergò, ô dilecti, ex illius factis & miraculis, tempus & obliuionem potuerunt effugere, ea studiosis vestris auribus tradidimus. Neque enim interuallum modicum inter Aureliani Imperium, & hoc tempus intercedit. Nos enim à nullo scriptis quibusquam mandatum accepimus ex hoc, quòd eo tempore essent pauci non solùm modo, sed etiam omninò Christiani, & qui essent signati luce cognitionis: ij autem, qui erant, agitabantur quotidianis persecutionibus. Illa autem sunt, quorum hìc fecimus mentionem, quæ viri pij & veritatis amatores, filius à patre accipiens, corporali, inquam, & spiritali, conseruârunt ad nostra vsque tempora: Ad gloriam patris, & filij, & spiritus sancti, vnius & eiusdem essentię Diuinitatis: Quam decet omnis gloria, honor, & adoratio nunc, & in secula seculorum, Amen.

VITA

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. LIOBAE VIRGINIS ET ABBATISSAE, IVSSV RABANI ABBATIS A RVDOLPHO eius discipulo doctè & grauiter conscripta.

PROLOGVS AVTHORIS.

SCripturus vitam beatæ & venerabilis Liobæ virginis, sponsum illius Christum Dominum, Deum & Saluatorem nostrum, inuoco: vt qui ei contra aduersarias potestates virtutem & victoriam tribuit, mihi quoq; ad narranda meritorum eius præconia sermonem largiatur. Ego enim gesta illius omnia non didici: sed pauca quędam à viris venerabilibus ad meam notitiam peruenerunt, qui quatuor discipularum eius, Agathę videlicet & Teclæ, Nanæ & Eolibæ, fideli narratione comperta, singuli pro captu ingenij sui, sicut sibi tradita sunt, literis mandare, & ad exēplum posteris relinquere studuerunt. Ex quibus vir religiosus Mago presbyter & monachus, qui ante quinquennium defunctus est, prædictis fœminis admodùm familiaris extitit, & crebrò ad eas veniens, sermonem de vtilitate animæ cùm illis habere consueuerat. Hic itaque nonnulla gestorum illius memorabilium ab eis agnoscens, breuiter quidem annotare curauit, sed nimis obscura reliquit: quia dum succinctæ breuitati studuit, in nonnullis locis ità dubia reddidit, vt quanuis cognoscendi præferrent imaginem, non referrēt tamen intelligendi vigorem. Quod nimirùm ideò contigisse opinor, quia rerum cognoscendarum auidus, nè audita memoriam fugerent, primùm ea strictim literis mādauit, vt postmodùm ordinata per ociuml ibelli serie, pleniorem in eis legentibus viam intelligentiæ efficeret. & indè factum esse, vt confusa omnia & sparsim in schedulis annotata relinquerit, quia inspērata morte præuentus, ad ordinanda illa, prolixioris vitæ spatium non habuerat. Quapropter ego non mea præsumptione, sed imperio venerandi patris ac præceptoris mei Rabani Abbatis prouocatus, cuncta, quę ab illis breuiter scripta & in schedulis sparsim memoraueram, in vnum colligere studui: & tam ex eis, quæ ibi annotata reperi, quàm quæ ex aliorum relatione didici, ordinato breuiter libelli textu, rerum gestarum seriem scire volentibus pandere curaui. Sunt enim plerique adhuc in corpore manentes viri religiosi, qui non solùm eadem ipsa, quę ab alijs scripta commemoraueră, vno sermone, sicut à maioribus audierant, referunt: verumetiam nonnulla alia memoratu digna adijcere solent, quæ supradictis annotationibus copulare, & huic opusculo inserere congruum iudicaui: vt non tam incepta aliorum ordinanda atque complenda suscepisse, quàm propria quodammodò scripta condidisse videar. Porrò de fide dictorum nemini fidelium arbitror esse ambigendum, quandò ea & probitas referentium commendat personarū, & virtutes miraculorū, quæ diuinitùs ad ossa eius mortua frequēter fieri solent, vera esse liquidò manifestant. Sed priusquàm ad narranda vitæ morumque eius insignia veniam, non absurdum videtur, si de magistra illius & spirituali matre, quam in Christo genuerat, & cælestis vitæ studijs imbuerat, ex multis referam pauca, quæ didici: quatenùs lector, agnitis tantæ fœminę virtutibus, eo faciliùs discipulæ gestis accommodet, quo eam à tam nobili magisterio disciplinę spiritalis primordia sumpsisse cognouerit.

Mago presbyter & monachus quæ scripserit de S. Liobа.

Rabanus Abbas.

Fides huius historiæ.

VITAE HISTORIA.

28. Septēb. Cap. 1.

IN Britannia insula, quam natio Anglorum inhabitat, locus quidam antiquo gentis illius vocabulo Vuinbrunno vocatur: quod Latinè interpretatū, Vini fons dici potest. Qui propter nimiā claritatem & saporem eximium, quo cæteris terrę illius aquis prestare videbatur, hoc nomen accepit. In quo duo monasteria antiquitùs à regibus gentis illius constructa sunt, muris altis & firmis circundata, & omni sufficiētia sumptuum rationabili dispositione procurata: vnum scilicet clericorum, & alterum fœminarum. Quorum ab initio fundationis suę vtrunque ea lege disciplinę ordinatum est, vt neutrū eorum dispar sexus ingrederetur. Nunquàm enim virorum congregationem fœminą,

mina, aut virginum contubernia quisquam virorum intrare permittebatur: excepris solummodo presbyteris, qui in ecclesias earum ad agenda Missarum officia tantùm ingredi solebant, & consummata solenniter oratione, statim ad sua redire. Fœminarum verò quęcunq; seculo renuncians, earum collegio sociari voluĕrat, nunquàm exitura intrabat, nisi causa rationabilis vel magnæ cuiuslibet vtilitatis existens, eam cum consilio emitteret. Porrò ipsa congregationis mater, quandò aliquid exteriorum pro vtilitate monasterij ordinare vel mādare necesse erat, per fenestrā loquebatur, & * indè certior, quæcunque ordinanda aut mandanda vtilitatis ratio exigebat.

for. * decebat.

Cap. 2.

Hinc ergò loco post nonnullas Abbatissas & spiritales matres, prælata est virgo religiosa, nomine Tetta, genere quidem secundùm seculi dignitatem nobilis, (soror quippe regis erat) morum autem probitate & sanctarum spectamine virtutum, multo nobilior, quæ vtrunque monasterium magna discretionis arte regebat. Omnia enim bona & sancta exemplis magis, quàm verbis ostendebat, & quæcunque saluti animarum nouerat esse contraria, in suis actibus non agenda monstrauit. Rigorem etiam disciplinę, qua locus ille prę cæteris semper viguit, tanta solicitudine tenuit, vt nunquàm fœminarū ad Clericos pateretur accessum. Virgines verò, cum quibus ipsa indesinenter manebat, adeò immunes à virorum voluit esse consortio, vt non tantùm laicis aut Clericis, verumetiam ipsis quoquè Episcopis, in congregationem earum negaret ingressum. Huius plurima feruntur virtutum insignia, quę venerāda virgo Lioba discipulis suis, memoriter & iucundè referre solebat: de quibus duo tātùm, vt ex ijs cętera conijcalcant, commemorare curaui.

Tetta, sororegis, insignis Abbatissa.

Nota q̄ nō licuerit quēquam virorū ingredi in virginū cœnobium.

Cap. 3.

Erat in illo virginum monasterio sanctimonialis quędam, propter disciplinę studium & arctioris vitę obseruātiam, qua cęteras præire videbatur, sępè Prępositа ordinatę frequenter autem Decana ex more constituta. Hæc dum nimis incautè atque indiscrete disciplinam exerceret in subditis, omnium ferè, & maximè iuuenum, in se odia obtinuit. Quarū illa tristitiam & concinnata aduersùm se maledicta, quæ sua mansuetudine interdum lenire potuit, contumaci corde despexit, & vsque adeò contra eas rigidus perseuerauit, vt nec in vltimo vitæ suæ tempore commotionem cordis earum vllā satisfactione amouere curaret. Defuncta est ergò in hac pertinacia, & sepulturę tradita, tumulusque super sepulcrum eius congesto terræ aggere, compositus est. Nec tamen conquieuit animus iuuenum, odientium eam: quin statìm vt adspicerent locum, in quo sepulta est, maledicerent crudelitati eius: immò ascendentes tumulum, & quasi funem cadauer conculcantes, in solatium doloris sui, amarissimis insultationibus morę exprobrarent.

Taxatur immodicā seueritas cuiusdam sanctimonialis.

Cap. 4.

Quod cùm mater cōgregationis venerabilis Tetta comperisset, temerariam iuuenum præsumptionem correptionis vigore compescens, perrexit ad tumulum, & solarium in modum conspexit terram, quæ desupèr congesta erat, subsedisse, & vsque ad semipedis spatium infra summitatem sepulcri descendisse. Quo viso, vehementer expauit. Intellexit enim ex defectu terrę, pœnam sepultę: & seueritatem iusti iudicij Dei perpendit ex detrimento sepulcri. Conuocatis ergò oībus in vnū sororibus, cœpit eas increpare propter crudelitatem illarum & duritiam cordis: quòd ob factam sibi iniuriam essent implacabiles, & propter momentaneam disciplinæ amaritudinem, perpetes haberent discordias: & cùm sit Christianę perfectionis, pacificum esse etiam cum pacis hostibus, illę econtrario non solùm inimicos non diligerent, sed etiam sororem, quam viderent contra pręceptum Domini odisse, studio impietatis mortuam execrarentur. Admonuit autē eas decęterò ab inimicitijs abstinere, iniurias amplecti, faciles esse ad indulgentiam, & sicut sibi vellent debita à Domino dimitti, ità inuicèm offensiones ex corde relaxarent. Post hæc verba pro defuncta sorore eas obsecrauit, vt quicquid aduersum eam in quanlibet earum peccâsse videbatur, ex animo remittentes, secùm pariter orationi incumberent, & pro absolutione illius diuinam clementiam inuocarent. Cumq; omnes vnanimiter exhortationibus eius annuissent, indixit eis triduanū ieiunium, monens vnamquanque psalmodijs & vigilijs ac precibus sanctis pro ea studiosiùs insistere. Die autem tertia, expleto ieiunio, cum omni congregatione virginum basilicā intrasset, & illis litanias facientibus, & nomen Saluatoris inuocantibus, ipsa cum lachrymis ante altare, pro anima defunctæ sororis rogatura, prosternitur. Cumque in oratione perstiteret, fossa sepulcri, quæ priùs penè vacua videbatur, humo excrescente, paulatim

Nota de sepulcro eius, & pœna Purgatorij.

Nota rem memorabi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iſ. & Ier. pro. fint defunctis preces viuorum.

latim cœpit repleri: ità vt vno eodemque momento & ipſa ab oratione reſurgeret, & terra ſepulcrum complanaret. Qua de re manifeſtè oſtenditur, quòd cùm monumentum viſibiliter ad priorem ſtatum redijt, per orationes ſanctę virginis, defunctę animam virtus diuina inuiſibiliter abſoluit.

Cap. 5.

Alio quoquè tempore contigit, vt ſoror, cui oratorij cura commiſſa erat, cùm poſt Completorium cubitum itura, fores eccleſię obſeraret, claues vniuerſas ipſa nocte neſciens perderet. Erant enim pro diuerſitate rerum, in theſauris eccleſiæ repoſitarum perplures: & aliæ quidem argenteæ, aliæ autem æreæ vel ferreę, ligatura fabrefacta ſibimet connexæ. Cùm autem ad nocturnas vigilias ſignum pulſatura ſurrexiſſet, & claues ad pandendas eccleſiæ ianuas non reperiſſet, accenſo lumine, loca omnia, quæ ſperauit inueniendi pollicebantur, diligenti inueſtigatione luſtrauit: & quasi ſemèl quæſiſſe non ſufficeret, rursùs eadē geminata inquiſitione repetiuit. Cumque hoc ſæpiùs faceret, & nihil inquirendo proficeret, ad abbatiſſam, quæ ſororibus adhuc quieſcētibus, more ſolito vigilijs inſiſtens, nocturnę orationis tēpora pręueniebat, perrexit, & tremens ac pauore perculſa, ad pedes eius prouoluta eſt, eique culpam negligentiæ ſuæ humili ſatisfactione patefecit. Quod cùm illa audiſſet, ſtatim intellexit diaboli inſidiantis hanc eſſe machinationem: & conuocatis ſororibus, nocturnas vigilias ac matutinorum ſolennia in alia æde compleuit. Quibus peractis, protinùs ſe vnà cum eis in oratorium dedit. & antiqui hoſtis malitiam virtute ſanctarū precum ſine mora detexit. Orantibus enim illis ante fores oratorij, vulpecula eximprouisò mortua apparuit, in cuius ore claues, quas perditas dolebant, vniuerſæ reperte ſunt. Tunc venerabilis mater, ſumptis clauibus, iuſſit aperire ianuas, & cum vniuerſis ſanctimonialibus, quæ tū ferè quingentæ aderant, eccleſiam intrans, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit: qui famulas ſuas in ſe confidentes, miſericorditer exaudiſſet, & malignum hoſtē digna confuſione deieciſſet. Ille enim, qui dixit: Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis altiſſimo: per tumorem ſuperbiæ ſuæ beſtijs aſſimilatus eſt: & qui ſubijci Deo per humilitatem noluit, per humiles ancillarum Dei orationes, in vulpecula detectus & confuſus apparuit.

500. monia. les in vno monaſterio

Eſa. 14.

Cap. 6.

Hæc de venerabili matre Tetta, eiusque virtutibus dicta ſufficiāt: nunc ad explicanda eius ſpiritalis filiæ Liobę geſta, ſecundùm propoſitum ſtylus vertatur. Igitur parentes eius natione Angli, genere quidem nobiles erant, & ſtudioſi ambo in religione & obſeruantia mandatorum Dei. Pater eius, Dimo: mater verò, Ebba vocabatur. Sed cùm eſſent ſteriles & infœcundi, abſque liberis diù manſerunt. Cùm autem pertranſiſſent dies plurimi, & eis iam ſenibus atque ætate prouectis ſpes generandæ prolis abeſſet, mater eius per ſomnium vidit, ſe quasi ſignum eccleſiæ, quod vulgò klockum vocant, in ſinu ſuo habere, idque immiſſa manu tinniens extrahere. Experrecta itaque, nutricem ſuam iam vetulam vocauit, & ei ſomnium, quod viderat, reuelauit. Cui illa prophetico ſpiritu: Adhuc, inquit, ex vtero tuo videbimus filiam, quam vt Domino iam nunc voueas oportet: & ſicut Anna Samuel omnibus diebus ſuis in templo Dei ſeruaturum obtulit, ità hanc ab infantia ſacris literis eruditam, in ſancta virginitate, quandiu vixerit, illi ſeruire concedas. Quod cùm vouiſſet mulier, poſt non multos dies concepit & genuit filiam, quam vocauit Truthgebam, cognomento Liebam vel Liobam, cò quòd eſſet dilecta. Hoc enim Latinè, cognominis huius interpretatio ſonat. Adultam itaque Deo conſecrauit, & ſupradictæ matri Tettæ diuinis ſtudijs imbuendam tradidit. Nutricem verò ſuam pro eo quòd tanta ſibi gaudia futura prędixerat, libertatis præmio remunerauit.

S. Liobę parentes.

Klockum, id eſt, Campana.

1. Reg. 1.

Lat. Ger. manicè, dilecta Latinè.

Cap. 7.

Creuit ergò puella, & tanta Abbatiſſæ cunctarumque ſororum cura erudiebatur, vt nihil aliud præter monaſterium & cæleſtis diſciplinæ ſtudia cognoſceret. Non enim locis delectabatur ineptis, nec iungi paſſa eſt inanibus iuuencularum fabulis: ſed Chriſti deſiderio flagrans, ad legendum vel audiendum verbum Dei animum ſemper habebat intentum: & audita vel lecta memoriæ commendans, vtilitatem prœceptorum vita & inſtitutione ſeruabat. Cibi autem & potūs ità temperauit vſum, vt contemptis delicijs & eſcæ lautioris illecebris, his tantùm, quæ dabantur, contenta, nihil ampliùs requireret. Orabat aſſiduè, ſciens ſcriptum in Apoſtolo, ſine intermiſſione fidelibus orandum eſſe. Quandò non legebat, operabatur manibus ea, quæ ſibi iniuncta erant. Didicit enim ſcriptum, quòd qui non operatur, nec manducet. Lectioni tamen atque audi-

Eius ſanctiſſima in monaſterio educatio.

1. Theſ. 5.

2. Theſ. 3.

auditioni ſanctarum ſcripturarum magis, quàm labori manuum operam impendit: ſummoperè ſtudens, nè lecta vel audita, ex eius animo laberentur: ſed præcepta Domini cuſtodiens, memoriam eorum in executione operum ſemper habere cōſueuit. Sicq; vitam ſuam inſtituens, ab omnibus * prioribus puro diligebatur affectu, & ab omnibus diſcens, omnibusq; obediens, proprias ſingularum gratias imitando captabat. Huius continentiam, illius iucunditatem ſectabatur: Iſtius lenitatem, illius patientiam, aliorum autem manſuetudinem mirabatur. Hanc vigilantem, illam verò legentem ſtudiosè æmulari. Charitati prœcipuè operam dabat, ſine qua reliquas virtutes nihil eſſe ſciebat.

for. * ſoro. ribus

Cùm his & alijs huiuſmodi virtutum ſtudijs per ſingulos dies animum ad cæleſtia roboraret, quadam nocte per ſomnium vidit quasi purpureum filum de ore ſuo deſcendere. Quod apprehenſum manu cùm extrahere conaretur, prolixiùs cœpit extendi: & velut ex interioribus viſcerum procederet, paulatim creſcebat in maius, & augmenta ſui capiebat. Cùm autem exuberante materia, colligendo manum impleret, & filum nihilominùs ex ore dependéret, * globum ex eo rotundo ſchemate voluendo formauit. In cuius confectione cùm nimis laborioſè deſudaret, præ anguſtia ſomno ſoluta eſt: cœpitque intrà ſe tacitè cogitare, cupiens ſomnij cognoſcere diſcretionem. Intelligebat enim ſibi non ſine cauſa viſionem apparuiſſe, ſed aliquid ei latentis ineſſe myſterij. Erat ergò in eodem monaſterio ſoror quædam maturę ætatis, quæ ex euentu rerum, quas ſæpè prędixerat, prophetiæ ſpiritum habere noſcebatur. Cui illa quidem ſomnium de ſua perſona referre noluit, ſed vni ex diſcipulabus ſuis, totum per ordinem, ſicut viderat, reuelauit, prœcipiens, vt iret ad eam, & expoſito, quasi ſibi apparuiſſet, ſomnio, precaretur: vt quicquid in eo intelligeret, ſuo manifeſtaret cloquio. Perrexit itaque puella, & fecit ſicut à magiſtra fuerat inſtructa. Cumque omnem ſomnij tenorem quasi ex propria perſona expoſuiſſet, ſoror illa futurorum ſcia, cum indignatione reſpondit: Vera quidem viſio eſt, & bona futura portendit; tu autem cur tibi talia apparuiſſe mentiris? Hæc enim non tibi conueniunt, ſed electæ DEI & dilectæ, Liobam ſcilicet virginem, cognominis ſuauitate ſignificans. Illi, inquit, hęc oſtenſa ſunt, cui merito ſanctitatis & ſapientię talia congruunt: quoniam multis profutura eſt tam verbo prædicationis, quàm bonę operationis exemplo. Filum enim, quod per os eius ex viſceribus prodijt, doctrina ſapientiæ eſt, voces miniſterio ex illius corde procedens. Quòd autem manum impleuit, hoc ſignificat, quia omnia, quę ore docuerit, operibus exequabit. Porrò * globus, qui voluendo conficitur, & rotunditate ſui volubilis eſt, myſterium exprimit verbi diuini, quod per actus atque prædicantium voluitur, & nunc per actiuam vitam in imis verſatur, nunc per contemplatiuam in ſublimia erigitur: nunc ſe per compaſſionem proximi humiliat, nunc per dilectionem DEI exaltat. His quidem indicijs Deus magiſtram tuam verbo & exemplo multis profuturam oſtendit: effectus autem procùl ab hoc loco in alienis nationibus erit, quò eam proficiſci oportet. Hanc igitur interpretationem ſomnij vera fuiſſe rerum probauit euentus.

Cap. 8. Viſio eius.

* glomum ſcnti o legēdum.

Viſionis eius interpretatio.

* glomus

Igitur eo tempore, quo cæleſtis vitæ ſtudijs beata virgo Lioba in monaſterio floreret, ſanctus martyr Bonifacius à Gregorio, Romanę ſedis antiſtite, qui Conſtantiæ populis mittitur. Vbi cùm meſſem quidem multam, & pronos ad fidem populos reperiſſet, operarios autem, qui ſibi collaborarent in agro Dominico, paucos inueniret, in terram Anglorum, vndè ipſe ex parentibus erat, legatos & epiſtolas miſit, atque ex diuerſo Clericorum ordine nōnullos accerſiuit doctos lege diuina, & ad prædicationem verbi, vitę merito morumque probitate idoneos: quorum adminiculo inſtituens ſibi legationem non ſegniter adminiſtrauit. Magnam enim Germanię partem doctrina ſalutari virtutumque miraculis C H R I S T O acquiſiuit. Nam cùm quotidie populorum frequentia fidei ſacramentis imbueretur, diuinus ſermo non ſolum in eccleſijs, verumetiam per pagos & caſtella diffundebatur intantùm, vt & fideles catholici aſſiduis exhortationibus firmarentur, & deprauati viam correctionis agnoſcerent, & pagani fide inſtructi, certatim ad gratiam baptiſmatis conuolarent.

Cap. 9. S. Bonifacius Chriſtū Germanis prędicat.

Multos cōuertit.

Videns itaque vir beatiſſimus Eccleſiam Dei creſcere, & certantibus ſtudijs ad vo- Cap. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide lector qd cõferant mõasteria, quę hodiè cuertunt fi. dei cuerso. res.

ta perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, monasteria construere cœpit, vt ad fidem catholicam populi non tam Ecclesiastica gratia, quàm monachorum ac virginum congregationibus, raperentur. Volens ergò vtriusque professionis ordinem regulariter obseruari, idoneum vtrique magisterium studuit adipisci: misitque in Cassinum montem Sturmi discipulum suum, virum genere & moribus nobilẽ, vt in monasterio, quod beatus pater Benedictus instituit, disciplinã regularem, & vitam moresque monasticos agnosceret: pastorque futurus, discipulus fieret: atque in sua subiectione disceret, quomodò alijs præesse debuisset. Similiter & in patriam cum epistolis legatos direxit ad Tettam Abbatissam, cuius in præcedentibus mentio facta est: deprecans, vt ad solatium suæ peregrinationis, atque ad auxilium legationis sibi iniunctę, transmitteret ei Liobam virginem, quam fama sanctitatis & doctrina virtutum, tunc per longinqua terrarum spatia diuulgârat, & laude celebri multorum ora repleuerat. Eius itaque abscessum mater congregationis molestissimè quidẽ ferebat, sed tamen quia diuinę dispensationi resistere non potuit, beato eam viro, sicut

S. Lioba venit in Germaniam.

rogauerat, cum honore direxit, vt somnij, quod olim viderat, interpretatio vera fuisse probaretur. Quam, cùm venisset, vir Deo plenus cum summa veneratione suscepit, diligens eam non tantùm propter affinitatem, qua sibi ex materno sanguine iungebatur, quantùm propter sanctitatem vitæ & sapientiæ doctrinam, qua plurimis & verbo profuturam nouerat, & exemplo.

Cap. 11.

Igitur, sicut desideraverat, monasterijs custodiam & regularis disciplinæ normam instituit: & monachis quidem Sturmi Abbatem prætulit: Liobam verò virginem, spiritalem virginum matrem esse decreuit: statuitque ei monasterium in loco, qui vocatur Bischoffsheim, vbi non paruus ancillarum Dei numerus collectus est: quæ adexemplum beatæ magistræ, cęlestis disciplinę studijs instituebantur, & intantùm doctrina eius proficiebant, vt plures ex illis, postmodùm magistræ fierent aliarum: ità vt nulla, aut etiam rara, in illis regionibus essent monasteria fœminarum, quæ non discipularum eius magisteria desiderarent. Erat enim magnarum virtutum fœmina, & ità in arrepti propositi vigore roborata, vt nec patriæ, nec suorum meminisset affinium: sed omne studium erga id, quod cœperat, exercebat, vt videlicet semetipsam DEO irreprehensibilem exhiberet, & omnibus sibi obtemperantibus, in verbo & conuersatione forma salutis existeret. Cauebat semper, nè alias doceret, quod ipsa non fecisset. Nihil quippe arrogantia, nihil superbia de eius sibi moribus vsurpauit: sed sine personarũ acceptione omnibus se affabilem ac benevolã exhibuit. Erat adiectu angelica, sermone iucunda, ingenio clara, consilio magna, fide catholica, spe patientissima, charitate diffusa. Et cùm lætam semper faciem præferret, nunquàm hilaritate nimia resoluta est in risum. Maledictionem ex eius ore nullus vnquàm audiuit: iracundiæ illius sol testis nunquàm occubuit. Cibi autem & potûs vsum, cùm alijs summa humanitate exhiberet, ipsa * sumpsit. Vndè & caliculus eius, vndè bibere solebat, pro quantitate suî, Dilectæ paruus, à sororibus vocabatur.

Præficitur monialibus in Bischoffsheim.

Virtutes eius & dotes.

deest * parcè, aut aliqd tale.

Lectionis studio tanta diligentia incubuit, vt nisi orationi vacaret, aut alimento vel somno corpusculum reficeret, nunquàm diuina pagina de manibus eius abscederet. Nam cùm ab ipsis infantiæ rudimentis Grammatica & reliquis liberalium * studijs esset instituta, tanta meditationis instantia spiritalis scientię perfectionem conabatur assequi, vt consentiente cum ingenio lectione, duplicato naturæ & industriæ bono, eruditissima redderetur. Veteris enim ac noui Testamenti codices sagaci mente perlustrans, diuina præcepta memoriæ commendabat. Sed & dicta sanctorum patrum, & decreta Canonum, totiusque Ecclesiastici ordinis iura, plenitudini perfectionis adiecit. Discretionem in omni actu ac dispositione sua magnoperè seruauit, & rerum faciendarum finem semper attendit: nè fortè inconsultè cœpta, postmodùm imperfectione sua pœnitentiam sibi generarent. Et quia ad orationis studium & lectionis industriam, mentis intentionem sciebat esse necessàriam, in vigilandi, sicut & in cęteris virtutum studijs, modum tenere consuecit: Nam licèt semper modicum, tota tamen ęstate post prandium tam ipsa, quàm cunctę sibi subiectę sorores pausabant, nec vlli earum indiscretè vigilare volenti consensit. Dixit enim, adempto somno sensum adimi, maximè legendi. Sed & illi, siue in nocte, seu meridie dormienti, sanctam scripturam iuxta lectum eius legi, semper mos erat. Quod officium puel-

deest * arti. um, vt videtur.

Eius erudi. tio.

Prudentia.

Moderatio.

puellæ iuniores sine molestia per vices implebant: & mirum dictu, nullum sermonem aut etiam syllabam in legendo transire poterãt, quin statìm ab illa, quanuis dormiente, corriperentur. Nam sicut eędem ipsæ, quibus id officij deputatum erat, postèà fatebantur, sæpè cùm eam grauiter soporari conspicerent, ex industria tentando, in lectione fallebant, sed nunquàm irreprehensæ euadere poterant. Nec tamen mirum, quia dormiens falli non valuit, cuius cor possidebat, qui non dormitat, neque obdormiet, Israël custodiens: & quæ cum sponsa in Canticis canticorum dicere potuit: Ego dormio, & cor meum vigilat.

Nota sanè rem mirã in virgine.

Psal. 120. Cant. 5.

Virtutem verò humilitatis tanto studio custodiuit, vt cùm merito sanctitatis & ordine magisterij cæteris esset prælata, omnium se vltimam fore corde crederet, voce proferret, & habitu demonstraret. Hospitalitatem autem peculiari obseruatione tenuit. Omnibus enim sine vlla exceptione personæ domum præbuit, & conuiuium iciuna mater exhibuit. Pedes omnibus, manibus suis lauit, Dominicæ institutionis custos & magistra. Dum hęc gereret virgo CHRISTI, quibus omnium in se prouocabat affectum, inimicus omnium Christianorum diabolus, impatienter ferens tantas in ea virtutum glorias, & tam prælara discipularum eius augmenta profectuum, sordidis eas cogitationibus & carnalis concupiscentiæ illecebris incessabiliter impugnabat, tentans si quanlibet earum ab arrepti vigore propositi potuisset auertere. Sed cùm conatus suos orationibus atque ieiunijs castè viuentium frangi conspiceret, ad alia se callidus insidiator argumenta conuertit, vt saltem vel bonam earum famam vitiando corrumperet, qui integritatem, peruersa suggerendo, violare non poterat.

Cap. 13. Insignis humilitas. Hospitalitas. Iohan. 13.

Erat ergò ibi quędam paupercula, debilitate contracta, quę ad portam monasterij Cap. 14.
sedebat, eleemosynam accipiens: cui quotidiè à mensa Abbatissæ statutus dabatur victus, & à singulis sanctimonialium vestes & alia quęlibet necessaria pro diuini amoris instituto præbebantur. Contigit autem post dies aliquot, vt decepta suggestionibus diabolicis, turpitudinem fornicationis incurreret. Cumque intumescente vtero, conceptum fœtum celare non posset, crimen admissi sceleris simulata infirmitate contegere. Instante autem partûs tempore, progenitum infantulum panniculis inuoluit, & in stagnum fluminis, quod per medium loci eius influebat, nocturno tempore exposuit, qualis videlicet mala adijciens. Nam stupro homicidium, & aquæ contaminationem coniunxit homicidio. Die autem facto, cùm ad hauriendam aquam mulier quædam venisset, conspecto infantili cadauere, factum exhorruit: fœmineoque accensa furore, villam omnem inordinato clamore compleuit, & sanctis virginibus cum indignationem, quæ sub velo positæ, filios pariunt, matrum pariter ac presbyterorum fungentes officium, eosdem, quos generauerint, ipsę baptizant. Non enim, ô ciues, molendinis tantùm hanc stagnâstis aquam, sed nouo huic & inaudito baptismati nescientes præparâstis. Nunc ergò rogate eas, quas virginum appellatione sublimare solent, vt tollentes cadauer de flumine, nobis aquam reddant vsibilem. Videte, videte, quæ ex monasterio desit, & eam scelus hoc perpetrâsse cognoscite. Ad hanc vocem plebs tota commota est: omnis ætas, omnisq; sexus quasì ad spectaculum vno agmine concurrit, videnscque nefas, facinus exhorret, ac virgines sacras detestatur.

Diabol. nititur sancta rũ virginũ famam cõtaminare.

Hoc nempè voluit fatã.

Cap. 15.

Cùm autem Abbatissa, audito tumultu, rem gestam comperisset, conuocatis sororibus causam exposuit, nullamque ex eis præter Agatham deesse cognouit: quæ ante paucos dies à parentibus suis vocata, pro quadam necessitate ad domum eorum cum licentia perrexerat. Hanc itaque misso nuncio sine mora reuocauit, tantæ infamiæ notam diutiùs ferre non valens. Quæ cùm venisset, causamque scelaris sibi imputati cognosceret, respiciens in cælum, ingemuit, & ait: DEVS omnipotens, qui omnia nôsti, antequàm fiant, & quem nullum latet secretum, quique Susannam in te confidentem, de falso crimine liberâsti: ostende misericordiam tuam super hanc congregationem, in tuo nomine collectam, & nè patiaris eam propter peccata mea fœdo rumore maculari: sed illam, quæcunque hoc nefas commisit, ad laudem & gloriam magni nominis tui, dignare & detegere, & publicare. Quo audito, mater venerabilis de eius puritate iam secura, præcepit omnibus oratorium ingredi, & extensis in Crucis modum brachijs stare, quoadusque singulæ Psalterium totum ex ordine psallendo complerent: & deindè per tres vices in die, hoc est, tertia hora, & sexta, & no-

Dan. 13.

Totũ Psal. teriũ sacræ virgines legunt extensis brachijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

na,vexillo Crucis elato,cum litanijs monasterium circuire, & pro purgatione sua diuinam misericordiam inuocare. Quod cùm fecissent,& in hoc ordine iam bis expleto, hora nona omnes ecclesiam intrarent,cunctusque populus pariter congregatus adesset, beata virgo Lioba perrexit ad altare, & stans ante Crucem, quæ iamtunc tertiò portanda parabatur, extendit manus in cælum, & cum gemitu ac lachrymis precabatur, dicens: Domine IESV CHRISTE, rex virginum,integritatis amator, inuictissime DEVS, ostende virtutem tuam, & libera nos ab hac infamia: quia improperia improperantium tibi ceciderunt super nos. Hoc cùm dixisset, mox misserrima paupercula illa, antiqui hostis & captiua pariter & ministra, dæmonio repletur, & quasi flammis circundata, nomen inuocat Abbatissæ, crimenque quod commiserat,confitetur. Tum verò in cælum clamore sublato, plebs omnis obstupuit miraculo: ancillę DEI fleuêre præ gaudio, & in commune ab omnibus vno ore meritum Liobæ virginis, & CHRISTI Saluatoris potentia prædicatur. Factum itaque est, vt nomen virginale, quod diabolus sinistra fama obruere conatus est, magis clarescceret, & celebriùs vbiquè laudaretur. Misera tamen illa purgari non meruit, sed vsque ad finem vitę suę, ius in ea potestatis suæ inimicus obtinuit. Plura quidem signa per famulam suam Deus antè iam fecerat, sed eorum notitiam secreti obumbratio suppressit. Hoc autem in Germania primùm factum est: & ideò celebre, quia publicum fuit.

Prodigiosæ lestissimi dæmonis cõmentum.

Cap. 16. Alio autem tempore,cùm ad tradendam discipulabus suis lectionem diuinam more solito consedissct, ex vna parte villę fortuitum exarsit incendium: quod consumptis domibus, quæ vel paleis,vel palustri tegebantur arundine,ad monasterium,in quo virgo sancta cum famulabus DEI manebat, flabris stimulantibus ferebatur: & grassante igne, non ędificijs solùm, verumetiam iumentis atque hominibus ipsis interitum minabatur. Tum verò trepidantis populi confusus clamor attollitur, concursus omnium ad Abbatissam conuolat: rogant vt periculo, quod instabat, precibus sanctis occurreret. Illa autem, vt erat mentis patientissimę, turbatis omnibus, fidei præsumptione nihil mouebatur: sed iussit, vt ex superiori parte fluminis, quod per medium monasterium currebat, haustam sibi aquam in concha celeriter afferrent. Quam sine mora allatam, sale,quod à sancto Bonifacio benedictum, indesinenter secum habebat, adspersit, dicens: Ite, & hanc aquam in flumen refundite, omnisque populus ab eo loco deorsùm hauriat, & contra impetum sæuientis incendij certatim mittat. Quod cùm fecissent, omnis illa ignium violentia, quasi cælitùs immisso imbre, ità restincta est, vt nihil ædificiorum posteà prorsùs attingeret. Quo miraculo plebs omnis attonita, ad laudem DEI conuertitur, qui per fidem & orationes famulę suę tam sublimiter eos à tanto discrimine liberauit.

Notæ de salebrendicto.

Cap. 17. Illud etiam virtutibus eius annumerandum esse non dubito, quòd cùm die quadam tempestas sęua, atque aëris nimia perturbatio fuisset exorta, fulgura facta, ventique vehementes vndiquè ferebantur,& tenebrarum caligo cælum diemque nubium nocte subduxit,coruscationes quoquè valdè terribiles, & fulgura crebrò demissa,terrorem nimium mortalibus inferrent: populus omnis pauore concutitur, ac primùm pecora,nè pereant, intrà tuta domorum cogunt. Deindè ingraueſcente discrimine, mortisque sęuitiam minitante, cuncti desperatione viuendi in ecclesiam confugiunt, & obseratis vndiquè foribus, terribile iudicium DEI, quod imminere putabant, pauidi præstolabantur. Quibus turbatis, & voce confusa concrepantibus, sancta virgo occurrens, indicit patientiam, pollicetur securitatem, secumque eos orationi incumbere adhortatur, & sine mora toto corpore ante altare ipsa prosternitur. Interea sæuit tempestas, & ventorum furorem domorum tecta non sustinent, crebrisq; fulminum ictibus terra tremiscit, tenebrarum quoquè densitas, & continua coruscationum per fenestras irruptio, maximum timidis horrorem ingeminat. Tum populus omnis tanti terroris immanitatem non ferens, ad altare cucurrit, & beatam virginem ab oratione excitat periculis opponendam, primaque eam Tecla confanguinea eius, his verbis adorsa est: O dilecta, dilecta, in te spes populi huius, in te votorum summa consistit. Surge ergò, & pro nobis Dominam tuam sanctam Dei genitricem inuoca, vt eius intercessione, ab huius tempestatis discrimine liberemur. Ad hanc vocem illa ab oratione surrexit, & quasi ad colluctationem vocaretur, cappam, qua

Horrida tẽpestas præsentem oibus mortem intentat.

qua erat induta, abijciens, fores ecclesiæ confidenter aperuit, atque in limine consistens, signo sanctæ Crucis edito, furenti tempestati nomen summę maiestatis opposuit: extensisque manibus in cęlum, terno clamore Christi clementiam inuocauit, & per intercessionem ac merita sanctæ Mariæ virginis, propitium cum populo suo velocitèr adesse precabatur. Confestìm igitur adest diuinitas, tonitrua conquiescunt, venti contrarij ad dissipandam nubiũ densitatẽ ministeria conuertunt, omnisq; illa aërum temerositas mox in duas partes diuisa, & in semetipsam relapsa, trãquillitatem & serenitatem,apparẽte sole,reduxit. Ità virtus diuina,& ancillę suæ sibi fideliter seruiẽtis meritis declarauit,& populis inopinatam securitatem,depulso timore,concessit.

Vide quid possit intercessio matris Dei.

Cap. 18. Hoc etiam, quod inter gesta eius clarum fuisse ac memorabile constat, præterire silentio impium puto. Quædam nanque ex sororibus monasterij eius, nomine Vuillesuindi, vitæ merito & morum probitate laudabilis, magna corporis infirmitate vexabatur. Morbo enim laborabat, quem medici hæmorrhoidem vocant, & profluente sanguine per secreta naturæ, grauissimo intestinorum dolore cruciabatur. Crescente igitur languore, & per dies augmenta capiente, vires corporis deficiunt, adeò vt nec de lectulo latus aliud vertere, nec de lectulo surgere, nec pedibus incedere sine alterius sustentatione potuisset. Cumque iam præ fœtoris magnitudine in communi cella monasterij manere non posset, parentes eius, qui in vicino habitabant, petita & accepta licentia, feretro eam imposuerunt, & trans flumen, quod vocatur Tubera, in domum suam portauerunt. Nec multò pòst, inualescente morbo, venit ad extrema: & cùm iam ultima corporis parte præmortua, solus vitalis flatus palpitaret in corpore, inuitata à parentibus Abbatissa,non vt visitaret infirmam,sed vt precibus suis Deo transitum eius commendaret. Quæ cùm venisset, accedens ad lectum, quem multitudo vicinorum plangens vallauerat, iussit auferri velamen: (Erat enim ex more cadauerum iam illo cooperta.) Quo ablato,pectus eius manu contrectans: Nolite,ait,flere: quia anima illius adhuc in ipsa est. mittensq; ad monasterium, iussit cochlear paruum, quo ipsa ad mentem vti solebat,cum festinatione afferri: & allatum sibi lac benedixit, atque in os eius guttam cum cochleare stillauit: cuius tactu intrinsecùs guttur & vitalia ità commaluerunt, vt statim & linguam ad loquendum, & oculos ad videndum moueret: tantaque celeritate remedium cæleste succurrit, vt sequente die cibo confortata, vires reciperet, atque ante diem septimum pedibus proprijs ad monasterium ambularet, de quo priùs in lectica portabatur. Pluresque posteà vixit annos,atque in regione Thuringorum post obitum venerandę virginis,vsq; ad tempora Ludouici regis Francorum sana & incolumis in Dei seruitio mansit.

Tubera, die Tawber.

Reuiuiscit iam penè mortua.

Cap. 19. Talibus ergò virtutum signis fides in populis succensa feruebat, & crescente religione, creuit simul & mundi contemptus. Multi enim nobiles & potentes viri filias suas Deo in monasterio sub perpetua virginitate seruituras tradiderunt: multæq; matronæ, relicta seculari conuersatione,castitatem profitebantur,& suscepto velamine sacro, monasticam vitam elegerunt. Quibus virgo sancta ad summa virtutum veniendi & vias viam præbuit,& exemplo.

Crescit monastica religio, & cum ipsa mundi cõtemptus.

Cap. 20. Interea beatus Bonifacius Archiepiscopus in Frisiam ire parans, gentemque pagatim decernens, vocauit Lul discipulum suum, qui sibi postmodùm in Episcopatu successit, & ei singula, prout voluit, commendauit: & generaliter quidem illi curam credens populorum, ac prædicationis instantiam, structuramque ecclesiarum, à se per diuersa loca inchoatarum, iniunxit: specialiter autem de monasterio Fuldensi,quod cum auctoritate Zachariæ Papæ,& cum fauore Carlomanni regis * Austriç, in vastissima solitudine silvis Boconiç ipse construxerat, præcepit, vt quia monachi locum illum inhabitantes, pauperes erant, & necdùm alia habebãt seruitia,sed solo manuum suarum labore victitabant,ædificium fundatę iam ibi ecclesiç ad perfectionis terminũ deduceret, ibique, postmortẽ suam corpus eius illic sepeliendum transferret. Cumq; hęc & alia huiusmodi ei mandata dedisset,accersitã ad se Liobam virginẽ exhortatus est,terram peregrinationis suę nõ deserere,nec in assumpti ꝓpositi vigore lassescere: sed quotidiè bonum, quod cœperat,omni studio ampliare: dicens ei,corporis fragilitatẽ non esse cõsiderandam,nec prolixa ætatis spatia computãda,nec arduũ virtutis finẽ, nec grauẽ existimandum perueniendi laborem: præsertim cùm huius temporis spatia ad æternitatẽ compara-

for. * Austrasiæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.8. rata, breuia sint, & non sint condignæ passiones præsentis temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Commendauit autem illam Lul Episcopo & seniotibus monachorum supradicti monasterij, qui aderant, monens eos, vt cum honore & reuerentia curam eius agerent: suæque voluntatis esse affirmans, vt post obitum eius corpus illius ad ossa sua in eodem sepulcro poneretur, quatenùs pariter diem resurrectionis expectarent, qui pari voto ac studio in vita sua Christo seruierant. Quibus dictis, dedit ei cucullam suam, rursùs eam admonens atque contestans de non relinquendo peregrinationis suæ loco. Et sic præparatis omnibus, quæ in itinere erant necessaria, in Frisiam perrexit. Vbi cum non paruam gentis illius portionem Christo acquisisset, labores suos glorioso consummauit martyrio: corpusque eius translatum est Fuldam, & ibi, sicut antè præceperat, digno honore sepultum.

S. Bonifacius cæditur in Frisia.

Cap. 21. Beata autem virgo Lioba immobilis in opere Dei permansit, non terram hæreditare cupiens, sed cælum. vndè ad finem propositi cum omni labore tendebat. Seminabatur verò de ea fama laudabilis, & odor sanctitatis ac sapientiæ, cunctorum in se traxit amorem. Erat enim omnibus, qui eam nouerant, & ipsis quoquè regibus honorabilis. Nam Pipinus rex Francorum, & filij eius Carolus & Carlomannus, omni eam veneratione coluerunt: & præ cæteris maximè Carolus, qui post mortem patris, defuncto fratre, cum quo & ipse paucis annis regnauerat, imperij gubernacula solus obtinuit: vir sanè Christianissimus, & verè imperio dignissimus, atque omnibus retrò gentis illius regibus fortitudine & sapientia meritò præferendus, qui ità fidem Catholicam diligebat, vt cùm omnibus imperaret, Dei famulos & ancillas sublimi humilitate veneraretur. Hic itaque religiosam D E I virginem, ad se frequenter inuitatam, cum magna reuerentia suscepit, & dignis muneribus honorauit. Sed & regina Hildegardis puro eam venerabatur affectu, atque ità vt animam suam diligebat: voluitque, vt assiduè secum maneret, quatenùs ad viam vitæ verbis eius proficeret & exemplis. Sed illa vt veneni poculum, ità palatinum detestabatur tumultum. Amabant eam principes, suscipiebant proceres, Episcopi cum exultatione amplectebantur. Et quia erat in scripturis eruditissima, atque in consilio prouida, verbum vitæ cum ea conferebant, & instituta Ecclesiastica sæpè tractabant. Illa verò omnem solicitudinem erga id, quod cernebat, exercebat, & monasteria puellarum, quasi ductrix spiritualium tyronum visitans, certantibus studijs æmulantes, ad perfectionis gloriam prouocabat.

Laus Caroli Magni.

S. Lioba cretbrò accersitur à Carolo Magno.

Cap. 22. Interdùm etiam & ad monasterium Fuldensium monachorum causa orationis venire solebat, quod nec priùs, nec posteà vlli vnquàm fœminarum cõcedi potuit: quia loco illi, ex quo à monachis habitari cœptus est, fœmineus negabatur ingressus. Tantùm autem huic soli concessus est propter hoc, quòd sanctus martyr Bonifacius eam senioribus eorum commendauit, corpusque illius ibi sepeliendum decreuit: cuius tamen aduentus hoc ordine moderabatur. Relictis enim in vicina cella discipulabus ac pedisequis suis, ipsa cum vna cæteris maturiore monasterium diurno rantùm tempore intrauit, & post orationem, completa cum fratribus collatione, noctibus semper ad discipulas suas, quas in cella dimiserat, reuertebatur. Cùm autem senuisset & prouectioris iam esset ætatis, ordinatis omnibus, quę sub cura sua habuit, monasterijs, cum consilio Lul Episcopi venit in locum, qui vocatur Schonersheim, quatuor millibus à ciuitate Moguntia ad Africum distans: ibique cum famulabus D E I secùm commorantibus mansitauit, ieiunijs & orationibus D E O seruiens nocte & die. Interea manente rege Carolo in Aquensi palatio, misit ad eam regina Hildegardis, deprecans vt ad se venire non grauaretur. Desiderauit enim videre eam, antequàm de corpore migrasset. Quod illa quanuis molestè ferret, propter antiquam tamen familiaritatem consensit. Perrexit ergò, & cùm ea, qua solita est, à regina gratulatione esset suscepta, mox vt audiuit causas, pro quibus inuitata est, redeundi licentiam postulauit. Cumque propensiùs rogaretur, vt aliquot dies ibi maneret, abnuit, ac solito affectuosiùs in amicam irruit, os, frontem, oculos deosculans, inhærens amplexibus, huiusmodi verbis salutatam reliquit: Vale in æternum domina & soror dilectissima: vale animę meę portio preciosa. Christus creator & redemptor noster tribuat, vt nos in die iudicij sine confusione videamus: cæterùm in hac luce mutuo nunquàm ab hac die conspectu fruemur.

Illi soli patet aditus in monasterio Fuldense.

Venit in monasteriũ Schonersheim.

Regina eã vocat Aquigranum.

Cap. 23. Reuersa est igitur ad monasterium, & post paucos dies corporis incommodo coepta, décidit in lectum. Cumque ingrauescente languore instare cerneret tempus dormitionis suæ, vocauit Torabertum venerabilem presbyterum, natione Anglum, qui ei indesinenter adhærens, cum reuerentia semper & amore seruiebat: & accepto corpore & sanguinis Christi viatico, hominem exuit, ac creatori suo animam, quam dedere, mundam & immaculatam cum gaudio restituit. Obijt autem mense Septembri, quarto Calendas Octobris: corpusque eius Fuldenses monachi susceptum, cum prosecutione nobilium personarum, venerabiliter ad monasterium suum transtulerunt. Reperiebat itaque seniores eorum, dixisse sanctum Bonifacium, quòd suæ esset voluntatis, vt corpus illius ad ossa sua poneretur: sed quia metuebant sanctum sepulcrum beati martyris aperire, consilio inito, sepeliẽrunt illud ad plagam Septentrionalem altaris, quod ipse sanctus martyr Bonifacius ædificatum, in honorem Domini Saluatoris nostri, & sanctorum duodecim Apostolorum eius, dedicauerat. Post annos autem non paucos, à rectoribus loci illius ecclesia augustiùs ædificata, cùm futuræ consecrationi præpararetur, Eigil Abbas cum licentia Aistulphi Archiepiscopi, ossa eius transtulit, & in Australi porticu iuxta memoriam sancti Ignatij martyris posuit: vbi sepulcro condita, miraculis viuit & gloria. Multi enim fide pleni, ad tumulum eius diuina beneficia sæpè experti sunt: ex quibus quędam, quę ad præsens animo occurrunt, sobriè & fideliter legentibus pandere curaui.

Christo animam reddit immaculatam.

Miracula ad sepulcrũ eius.

Cap. 24. Quidam nanque vir ferreis circulis per lacertos ad nudum corpus tam angustè constrictus erat, vt ex vtraque parte caro supercrescens, ferrum propè obtegeret. Ex quibus vnus de altero brachio antè iam deciderat, cuius vestigium cicatrix obducta manifesto retulit indicio. Hic ergò in ecclesiam veniens, memorias sanctorum per singula altaria orando circuiuit. Cumque venisset ad sepulcrum sanctæ virginis, & ibi orationi incumberet, occulta quædam vis circulum ferreum, expulsis clauis, extendit, ac de brachio cum non modico sanguine eiecit. Ille autem gaudens & exultans, gratias referebat Deo, quòd cum per merita beatę virginis absoluere dignatus sit, quem propter peccata vsque in illum diem nexus ferrei ligauerunt.

Ferreum ligamẽ ruptum.

Cap. 25. Alter verò de Hispania erat: qui peccatis exigentibus, pœnæ tali addictus est, vt horribiliter quateretur tremore omnium membrorum. Cuius passionis incommodum, sicut ipse retulit, in Ibero flumine contraxit. In qua deformitate oculos ciuium horrorum non sustinens, vbicunquè ei ire visum est, per diuersa sanctorum loca vagabatur. Peragrata itaque omni Gallia atque Italia, Germaniam ingressus est. Vbi cùm nonnulla monasteria causa orationis adisset, Fuldam venit, mansitque ibi tribus diebus, in hospitali peregrinorum susceptus, ecclesiam frequentans & orans, vt iam sibi placaretur Deus, ac pristinam restitueret salutem. Cumque die tertia oratorium intrasset, altaria cuncta orando circuiens, ad memoriam sanctæ virginis ex more peruenit: & oratione ibi completa, cryptam occidentalem, super quam corpus sancti Bonifacii martyris quieuit, ingressus est, ac prostratus in oratione, dormienti similimus iacuit, non tamen tremens, sicut etiam per somnum solebat. Quod cernens vir venerandus Firmadus presbyter & monachus, qui propter infirmitatem suam ibi sedebat, & stare non poterat, obstupuit, & quibusdam eum erigere volentibus prohibuit, portemque euentum rei expectandum esse iudicauit. Intereà subitò surrexit homo, & non sentiebat, quia sanatus erat. Interrogatus ergò à presbytero, (quoniam linguæ eius, quòd esset Italus, notitiam habebat) retulit se per excessum mentis vidisse virum venerandæ canitie, stola Pontificali indutum, quem comitabatur puella quædam in habitu Nonnaico: quæ se apprehensum erigeret, & Pontifici ad benedicendum offerret. Cuius pectori cùm Pontifex signum Crucis Christi imprimeret, nigerrima auis similis merulæ de sinu illius per capitium tunicæ egressa, mox vt terram contigere, in gallinam conuersa sit: ac deinceps in speciem deformis ac teterrimi hominis transformata, per gradus Aquilonaris introitus cryptam egressa sit. Hanc autem sanitatem quin sanctæ virginis orationes & merita beati martyris à Domino obtinuerint, nulli Christiano dubitare fas est. Qui licèt non in vno sepulcro, vno tamen loco quiescentes, eadem pietate, qua, dum pariter in carne vixerunt, miseris succurrere solebant, nunc in cælesti claritate cum C H R I S T O manentes, eorum intercessionem quærentibus patrocinari non cessant. Multa quidem & alia signa D E V S per sanctæ virginis orationes sæpè operatus est, quæ, nè fastidium

Curat homo, memorũ olim tremore vexatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dium prolixitate narrationis lectori faciam, prosequi omitto. Hęc autem duo quia pleriq; fratrum adhuc viuētes se vidisse celebri sermone testantur, & egoipse eo tempore,
1. Reg. 2. quo fiebant, illis aderam, propter certitudinem conscripsi, ad laudem & gloriam nominis Domini nostri Iesu Christi, qui glorificantes se glorificat, & seruientibus sibi non tātùm regna cęlorum, sed etiam in hoc seculo honoris tribuit nobilitatem: Cui est gloria cum patre & cum spiritusancto per infinita secula seculorum, Amen.

S. VVENCESLAI BOEMORVM DVCIS ET MARTYRIS, BREVIS HISTORIA, EX AENEAE SYLVIJ tum quidem Cardinalis, postea Pontificis Maximi, Historiæ Boëmicæ Cap. 14. & 15.

Septēbr. 28. Ex cap. 14.

Vuēceslaus & Boleslaus gemini.

BOrsiuoius coniunxq; Ludmilla, Christianam veritatem amplexi, fidem catholicā inter Boëmos maximè amplificarunt. Ludmilla filia fuit Comitis Slamborij castelli Binęniæ, quod posteà Melinca dictum est. Ex qua tulit Borziuoius duos filios, Spitigneum & Vradislaum: Primus patri succedit: sed moriens sine filijs, fratri principatum reliquit. Coniūx Vradislai Drabonucia, mulier audax & ad scelus prona, duos pariter filios viro peperit, Vuēceslaum & Boleslaum. Priorem Ludmillę tradidit educādum: alterum ipsa enutriuit. Alumni ex nutricibus imitati mores, Vuenceslaus pietatem colere, mansuetudinē prę se ferre, Christiana sacra venerari, elargiri multa pauperibus, nulli noxius esse. Boleslaus idolorum sectari culturam, honores ambitiosè quęrere, adulteri, rapere, occidere, in scelera cuncta prolabi.

Cap. 15. Pater suprema ordinans, Ludmillæ, cuius integritatem prudentiamq; optimè nōsset, quousquè liberi adoleuissent, gubernationem puincię dimiserat. Id ægrè Drabonucię fuit: Tymam & Simonem nefarios homines submittens, socrum in castello Theti-
nu strangulari iussit. Ipsa deindè imperium accepit, in oēs crudelis, in Christianos seuissima & intolerabilis: ac propterea etiam Vuenceslao filio infesta, cui prę ferre fratrem
Virtutes S. Vuēceslai. nō dubitauit. De Vuenceslao hęc referuntur: Potūs cibiq; parcissimum fuisse traditum, corporis maiestate decorum, virginitatē ad vltimum vitę seruâsse: diuina in templis officia diurna nocturnaq; nunq; neglexisse. Et noctis quidem tempore nudis pedibus super glaciem ac niuem iter agentem, vim frigoris minimè sensisse: Podium verò eius comitem, cùm caligatus obriguisset, iussum vestigia Vuenceslai pedibus premere, cōcaluisse. Postera die cruenta sancti viri vestigia inuenta. Inisse eum, populo perurgente, adhuc viuente matre, principatū. Duci verò Curmensi, nulla iniuria lacessito, cum exercitu Boëmiam ingresso, atq; agros vastare conanti, armatū cum copijs occurrisse: vocatoq; in colloquium, singulare certamē obtulisse. Accepta ab aduersario conditione, vti manus conseri debuit, Angelos visos, qui Vuenceslaum ꝓtegentes, arma ministrarent: territum ea nouitate Curmensem, ex equo prolapsum veniam petiuisse: Boëmum libenter humiliato pepercisse, monuisseq; ne deincèps aliena cuperet.

Similem Angelorū comitatum vidisse aiunt Imperatorē, cùm Vuenceslaus adolescēs in eius curia *obseruaretur, camq; ob causam brachiū S. Viti dono ei dedisse, in cuius honore cathedralis ædes in Praga cōstructa est. Ferūt tunc Boëmiā sub Episcopo Ratisponēsi fuisse: ac ꝓptereà cùm Vuēceslaus Vuolfgāgū *prędidē, q posteà inter sanctos relatus est, ad consecrationē eius basilicę summis precibus inuitâsset, respōdisse pontificem, corā Deo iamiam templū suū dedicatū esse, quod futurā * metropolidā cerneret: missurū se tū, q sua vice Vuenceslao satisfaceret. Creuerat iam Vuenceslai nomen, miraq; populi charitate atq; admiratione celebrabāt. Sed quāto cęteris acceptior erat, tanto acrius in se odiū fratris matrisq; cōcitabat: ac ꝓptereà licèt dimittere seculum, & in monachum tonderi destinâsset, non potuerunt infelices animæ sancti viri propositum expectare: sed impatientes moræ, piam principis intentionem scelere prævenient. Fit con-

*obuer. faretur,

*præfulem, legendum. *metropolim

coniunium apud Boleslaum, matre iubente: vocatur Vuenceslaus. Qui etsi mortem inferre sibi dixerat, facta tamen cum sacerdote de peccatis suis ex more Christiano confessione, fratrem domum ingreditur: ibiq; statim Boleslai manu percussus interijt. Dicat aliquis, homicidā suî ipsius Vuenceslaum fuisse: negetque cęlo dignū, qui certę se mortis ultor ulcerit. Nos, Gotthorum instante procella, plurimas Romę puellas fuisse legimus, pudicitię suę vim inferri timentes: & nè in manus hostiles inciderent, in Tyberim sese precipitauerunt. Quæ posteà miraculis coruscātes, sanctorum honores meruēre. Vuenceslai sanctitati, qua die cęsus est, Christum Deum testimoniū pręstitisse, memorię prodiderunt: qui regi Dacię per visum appārens, suo martyri ædem construi mandauit. Ipsum autem Vuenceslaum multis miraculis claruisse, atque inter sanctos martyres ab Ecclesia receptum tradunt: Dabronuciam paucis pòst diebus, fatis suis trahentibus, vltoremque parricidij exigentibus, hiatu terrę apud arcem Pragensem absorptam: Boleslaum multis sceleribus nobilitatum, morbo absumptum duos filios reliquisse, Boleslaum, paternum nomen referentem, & Stratiquatem.

Proprij fratris manu interimit.

Rex Daniæ per visum iubetur S. Vuenceslaum templū extruere.

PANTOLEONIS DIACONI ET CHARTOPHYLACIS MAGNAE ECCLESIAE, ENCOMIVM IN maximum & glorioſiſſimum Michaelem militiæ principem. Ex Simeone Metaphraste die 8. Nouembris.

Septembris 29. iuxta Latinos.

MAteriæ expertium spirituum Dominus, & qui in oēm cannem obtinet potestatem & administrationē, qui etiam nostram formauit essentiam; quinetiam vniuersum mūdum, qui cadit sub adspectum, constituit, eumq; continet & conseruat propter homines: immò verò qui propter solam bonitatem ex ijs, quę nō sunt, ad hoc vt essent, produxit vniuersa, is est solus, q natura & propriè & primò dux est oīm, eorumq; curam gerit & eis prouidet: & q cuiuslibet, quod dicitur & intelligitur bonum, est efficiens, imperiens, suppeditans & prima causa. Secundò aūt nobis constituit diuinos Angelos & Archangelos, qui curam gererent & prę-

Angeli homini curā gerunt.

esſent generi hominum, propter bonitatem naturalem, vt gerunt. Suppeditarent hominibus diuinos nuncios & dona, & componerent & dirigerent eorum vitam ad ea, quę sunt meliora. Et ex diuinis quidē & infinitis Angelis, alios quidē vnumquemq; vnicuiq; pręesse fidelium, & eum regere iussit Dñs, vt dicit in diuinis Euangelijs: Videte, nè despiciatis vnum ex his paruis: quoniam Angeli eorum perpetuò adspiciunt faciem patris mei, qui est in cęlis. Similiter aūt hanc quoquè confirmat sententiam diuini prophetæ Dauid, dicens: Nè des in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui custodit Angelus.

Matt. 18.

Psal. 120.

Alios aūt, vt alienas & ignotas gentes regerent, vt qui omnia administret, constituit pro numero gētium, vt vnus Angelus totam gentem gubernaret, quomodò etiam scriptum est in cantico Mosaico: Quandò diuidebat altissimus gentes, vt dispersit filios Adam: Statuit terminos gentium secundùm numerum Angelorum Dei. Summè autem benedictum, & vndiquè exaudiendum, & omni ex parte venerandum militiæ Principem Michaelem, meliorū & diuinitùs inspiratorum & fidelissimorum hominum esse Angelorum Principem, & eorum salutis curam gerere voluit: quomodò ipse vniuersorum Deus dicit Moysi de filijs Israel interpreti: Vade ad Pharaonem regem Aegypti, & educes populum meum filios Israel ex Aegypto: & mittam Angelum meum ante faciem tuam, & parabit viam tuam, vt deducat populum in terram tibi promissam, quam iurauì patribus vestris. Quinetiam propheta Daniel in visione Angeli audiuit eum dicentem: Princeps seu Angelus regni Persarum restitit mihi, nè reuocaretur populus Israel ex captiuitate Babylonis: nec est vllus, qui eos mecùm tueatur, nisì Michael princeps vester. Hoc ipsum autem sic quoquè Dauid apertè significat: Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos. Quis enim tam strenuus fidelium propugnator insigniter apparuit, veteris & noui interceſsor illuminationū, semper ca-

S. Michael summè venerandus. Exod. 3. & 23.

Dan. 10.

Psal. 33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

castra locans in circuitu fidelium,& nos redimens à telis Belial,& omnium inimicorum nostrorum,qui sub adspectum cadunt & non cadunt,vt Michaël, dulcis reuerà & veneranda res & nomen?

Michael, qui planè est plenus pietate Archangelica : qui propter eam, quæ conuenit in Dominum, reuerentiam, pietatem & grati animi virtutem ineffabilem, & quę mutari non potest stabilitatem, prope thronum assistit Dominicum horrendum & terribilem, cum Cherubim, qui multos habent oculos, & cum Seraphim, qui habent sex alas, & primum locum obtinet inter mille millia, & deciès mille myriades Angelicorum ordinum : & proximè & citra vllum stuporem canit tèr sanctum & admirabilem hymnum, inuehens in rebellem & sceleſtissimum satanam, qui tanquàm fulgur è cælo in terram fuit deiectus cum immundis & malis eius spiritibus. Michael, qui est maxima & clarissima stella Angelici decoris & pulchritudinis, & qui claras reddit ac manifestas omnes diaboli insidias. Qui Adam è paradiso eiectum fraude dęmonis inimici bonorum, texit, traduxit, & direxit, & eum terram ligone docuit fodere, seminareque & metere, & ad reliqua, quæ vtilitatem afferebant, instituit : &, vt cum benedictione & conuenienti gratiarum actione,cum sudore semper pane vesceretur, effecit : vt qui ex iniuria ei contigerat lapsus, per laboriosam & DEO gratam viuendi rationem, rursùs corrigeretur.

Esaiæ 6. S. Michael primum inter Angelos locum obtinet. Lucæ 10.

Michael, qui est verus & syncerus Dei assessor, & ducit ordines virtutum cælestium : & est sapiens gubernator eorum, qui in Deum crediderunt. Qui pij patriarchæ Abrahæ, etsi non videretur, prohibuit gladium, nè tangeret Deo gratum eius filium Isaac, postquàm apparuisset omni ex parte absolutum & Deo gratum patriarchæ proposito : & in eo benedixit omnes gentes, vtpotè quòd ex eo secundùm carnem esset germinaturus Christus verus Deus & seruator noster. Michael,fax clarissima immaterialis & inaccessæ lucis, & diuinus ductor Angelicorum ordinum. Qui legislatori Mosi oues pascenti in monte Chorin appărens totus igneus in medio rubi, cum vrebat sine vlla læsione, & non comburebat omninò, signa sanctissimæ Dominæ nostræ DEI parentis significans. Michael, qui diuino nutu primas partes obtinet inter ignis ministros, & terram obit, implens voluntatem Dei omnipotentem. Qui à ratione alienum vatis Balaam prohibuit impetum terribili suo aduentu. Quem etiam cùm vidisset rationis particípe voce senem amentem correxit. Michael Angelorum ductor longè maximus, & excellentissimus minister diuinæ legis, quæ data fuit in monte Sina. Qui cùm famuli DEI Mosis animam accepisset, obscurum & exitiosum diabolum de eius corpore, cum ipso ausum verba conferre, cessare fecit & eiò euanescere.

Genes.22. Exod.3. Num.22. Exod.20. Iudæ 1.c

Michael, qui, si id interpreteris, dicitur Dei dux exercitûs, & fortissimus pugnator, & propugnator eorum, qui spem collocăt in Domino,& flammea rhomphea,quę scindit machinationes aduersariorum,tam eorum qui sub intelligentiam,quàm eorum qui cadunt sub sensum.Qui Iesu Naue aciem dirigenti contra aduersarios visus fuit strícto gladio, & eum terruit hoc alieno & terribili spectaculo: & hortatus est,vt manum consereret,& concideret inimicos Dei hostes. Michael, omnium suprema, ignemq; ferens lampas diuinitatis, quę est principium lucis, vnicaque & trina, & subtilis naturæ constitutio : qui terrę fines obit celeriter,& piè ijs, quibus vult Deus, mutata figura apparet. Qui ad Gedeonem solatis instàr radij venit, & ab ipso tanquàm diuinus & cælestis Angelus fuit adoratus : & ignea virga tanquàm holocaustum consumpsit eibum quem obtulerat : & cum cum trecentis solis impotentibus corroborauit aduersùs maximè impiam & infinitam Madianitarũ multitudinem. Michael, maximè perspicuum, purissimumque & ab omni macula alienum speculum ineffabilis & immensæ pulchritudinis diuini & fontani radij & splendoris, & acutum telum potentis & magni Regis Dei. Qui prophetæ Nathan apparuit, resplendentem tenens lanceam,& ei animum addidit ad arguendum DEI parentem Dauid,propter lapsum qui acciderat, & citò vt bonorum amicus recessit, quandò, Peccaui Domino, ex profundo cordis à Dauid rege audijt.

Iosu. 5. S. Michael suprema lãpas diuinitatis. Iudic.6. Iudic. 7. 2.Reg.12.

Michael, purum & capax receptaculum beatissimæ lucis effusionis & diuinæ illuminationis,& acutissimus ac pernicissimus gladius in eos, qui blasphemant Dominum. Qui centum & * quinquagintaquinque millia execrandi & impij Sennacherib regis Assyriorum in vno momento noctù morte affecit, & ab eius tyrannide liberauit pium regem Ezechiam cum ciuitate Hierusalem. Michael, qui est lucidus & candens spiritus, multosque habens oculos, & potentissimus, & ab omni materiali apparitione remotus, & nullam omninò admittens corruptionem. Qui vnà cum Azaria & reliquis symbolicè ascendit in fornacem, & velutì spiritum roris mediam effecit fornacem, & tres maximè pios pueros illæsos conseruauit, & diuina specie conspectus à rege Nabuchodonosor, eum magna affecit admiratione. Michael, qui versatur in cælis, & æthere mobit ranquàm pernix fulgur, & vniuersam, quę est sub cęlo, terram vno momento penadit : piosque, qui affliguntur, adit, recreat & consolatur. Qui prophetam Danielem in lacum per iniuriam coniectum,celerrimè conseruauit, & sæuorum leonum ora refrenauit, & Abacum rapuit, & ad eum cum cibo parato à Palęstina adduxit Babylonẽ, & eum rursùs repentè in suum locum restituit.

4.Reg.19. Dan.3. Dan.6. & 14.

Michael, qui est magnus princeps Angelicorum exercituum & ordinum Archangelicorum, beatissimæque & immensæ legionis incorporeorum, & qui fuit veteris Israel rector illo tempore : recèns autem electi à Christo cognominati Israelis dux validissimus, & custos tutissimus, & doctor Dei prçceptorum. Qui Persarum præsidem Angelum resistentem,nè à Babylone liberarentur captiui Israelitæ,repulit tanquàm aduersarium, & captiuos, qui septuaginta annos miserè habiti fuerant, in regionem patriam restituit, propter assiduam cum vehementi ieiunio & multis lachrymis diuini Danielis prophetæ pro eis ad Deum precationem. Michael, qui est à Deo constitutus assessor mysticæ trinitatis, mystaque illuminator & initiator supernæ hierarchiæ, & veteris quod prærijt testamenti, & nouæ nostræ electæ Christi hęreditatis. Qui probaticæ piscinæ in vnoquoque tempore aquas sanctificabat in figuram diuini baptismatis, & primo, qui in eam descendebat, statim prębebat curationem, quocunque morbo teneretur. Michael, qui est speciosum & maximè decorum,& quod non occidit luminare totius orbis terræ, qui est sub cælo. Ignea & manu non constructa columna sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ : auri speciem præ se ferentes, & ad cælum vsque magnitudine pertinentes scalæ, per quas descendit omnis datio bona, & omne donum perfectum, quod mittitur à * beneficia & bonorum largitrice natura, ad viros bonos & honesti amatores in terra. Qui in columna ignis apparuit sanctissimo Archippo, & fidelissimo ministro huius Archangelicæ & venerandę domûs, quandò scelleratus populus conabatur ipsum sanctum cum templo obruere aquis fluuiatilibus, & diuina & Archangelica virture aquas, quæ insolenter mouebantur, per virgam citò in petra effudit & manimisit.

Iohan.3. Iacob.1.

Michael, qui perpetuò adspicit faciem patris nostri, qui est in cęlis, & lętatur, immò verò collętatur cum Domino vniuersorum propter inuentionem eorum, qui perierant,& propter vnum peccatorem,qui ducitur pœnitẽtia,diem festum agit cum omnibus cęlestibus potestatibus. Qui tuba illa terribili & ingenti voce canenti est cãtaturus, & fundamenta terræ,& quę sunt sub terra,est moturus, quãdò veniet finis consummationis: & surgere facier & cõgregabit mortuos omnes,qui sunt à seculo, in ictu oculi ad iudicium generale,& ad accipiendam vitę remunerationem:vt ferat vnusquisq; ea,quę fecit per corpus,siue bonum,siue malum.

Matt.18. Luc.15. 1.Cor.15. 1.Thess.4. 2.Cor.5.

Cùm hunc ergò suscipiendum & maximum patronum, potentemq; defensorem, & libere confidenter loquentem intercessorem apud omnium Regem Deum, diuinum militię principem habeamus Michaelem, ô chari patres, fratres, & à Deo collecte cœtus, pię ipsum semper omnes vt reuerà purissimum, in mundis cordibus semper magnifice extollamus,verbisq; lætitię & spiritalis exultationis, vt decet Archangelũ, honorificis verbis & laudibus hodiè prosequamur,amoreque & desiderio ei offeramus & venerentur, qui ardenter concurrimus ad sacrum eius festum in venerandum eius templum, quod est pij nominis, vt affatim colligamus perennes eius & salutares gratias & defensiones intercessionis. Est enim liberalis ac munificus Dei magnus ille Dux exercitûs, diuinissimo & coarchangelo suo Gabriele, benedicẽs,corroborãs, gratia implens, sanctificans & ornans ac decorãs corda fidelium,vt qui sit sanctis omnibus potentior.Vnicęque enim,quę est sub sole,creatam naturam ad lucem deducit.Omnes autẽ eius laudatores eximiè à varijs eripit necessitatibus:& eos,qui in omni loco piè eũ inuocauerunt,à periculis tam quæ videtur,quàm quę cadunt sub intelligentiã,liberat.

S. Michael maximus patronus noster. Nota,festũ & templũ S. Michaelis. Quæ beneficia S. Michael præstet hominibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fidelium & orthodoxorum populorum Ecclesias exhilarat, Romanorum custodit rempublicam, Christi amantem Imperatorem armat aduersùs Barbaros, Christianos reddit victores, hostes inimicos persequitur, ab hominum calumnijs suos seruos conseruat: ab eorum qui persequuntur, molestijs pios liberat: ab ingentibus maris fluctibus eos, qui ipsum inuocant, eripit: fertilitates fructuum terræ suppeditat: eos qui in tenebris versantur, ducit: eos defendit, quibus fit iniuria: consolatur eos, qui sunt pusillanimi: ægrotos visitat, fideiubet pro peccatoribus, dæmonum impetus propulsat, vitiorum flammam restinguit: vt sanctitatem faciamus, nos inducit: & omnes, qui sanctum & venerandum eius festum fide & desiderio alacriter celebrant, ex omni difficultate & noxio occursu liberat, & dat salutarem gratiam princeps DEI militiæ, ad petitionem semper vtilem deducit & ad viam pœnitentiæ, & eis peccatorum procurat remissionem, & in iustorum stationem connumerat in regno cælorum gratia Christi Dei clementissimi: Cui gloria & potentia cum patre omnipotente, & sanctissimo & bono & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM PANTOLEONIS DIACONI ET CHARTOPHYLACIS MAGNAE ECCLESIAE, NARRATIO MIRACULORUM MAXIMI ARCHANGELI MICHAELIS. *Habetur itidem in Metaphraste eodem loco.*

29. Septebr.

MAGNAE & multæ & variæ sunt tuæ incorporeæ & magnificæ Archangelicę virtutis & dignitatis notiones, donaque & gratiæ, ô glorioſissime Michael princeps militiæ, amplusque & reuerà sublimis & multiplex decoræ tuæ materiæ, expertis formæ, & vitę status. Est autem parua & nihili faciēda humanę linguę carnea potestas, angustusq; & humilis & artificio carens, qui per instrumenta corporea à nostro corde sermo proficiscitur. Quomodò ergò te, ô omnipotentis Dei princeps militiæ, pro dignitate, licèt conemur, laudibus affecerimus? Quam vocem incorpoream, incorporeo tuo & intelligenti ordini respondentem, per materialia & corporea labra offeremus? Quibus vtemur sonis, quæ significent ineffabilem & inexplicabilem tuam gloriam? Dubitat reuerà vniuersa natura terrigenarum te laudare & celebrare, qui es princeps ordinis supercælestis. Enarrari enim & verbis explicari non potest locus diuinę tuę pulchritudinis & splendoris. Quomodò enim mirabilis facta est scientia DEI ex nobis: inualuit, non poterimus nos homines adeam: ità etiam Archangelicę essentialis tuę bonitatis & potestatis infinita multitudo, à qua arcana & diuina emanāt fidelibus, apprēhendi & inuestigari non potest humanis cogitationibus.

3. Michael princeps supercælestis ordinis. Psal. 138.

1. Iohan. 3.

Sed quoniam alicubi dicit diuinum eloquium: Quod didicimus, prędicamus: & quod scimus, annunciamus: ea de causa mittentes infinita magnalia tuorum miraculorum, pauca quędam, appositè & conuenienter collecta ex diuinis spiritûs eloquijs, conamur exprimere nostrorum verborum coloribus, & graphicè narrare magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ, & terribilium tuorū miraculorū eructare potentiam, & prodigia tua annunciare ijs, qui hodiè fide sunt congregati in diuino tuo festo: vt salutis iam propositum argumentum omnibus, qui ardenter ad id accurrunt, ô maxime & inprimis admirabilis Michael princeps DEI militiæ. Hodiè enim tanquàm magnificentissimus quidam conuinator, conuocabo nos omnes spirituales conuiuas ad epulum tui festi, quod exortum est sole luminosius: quod positum est ad principia orbis terræ, qui est à finibus vsque ad fines: in quo miraculorum & animę vtilitatis delicijs se explent omnia corda fidelium. Sed nūc quoquè, vt semper, miserere nostrę humilitatis, qui es excelsus assessor regni cęlorum, & exorere nobis splendoribus benignę tuę prouidentiæ, qui à benigno Deo accepisti benignitatem, benigne Michael princeps militiæ. Qui es lęta & luminosa, significansq; & splēdida stella solis glorię. Qui es fortissimus pugnator & pugnator ac defensor eorum, qui Dominum diligunt. Qui prouides & prospicis, eosq; firmo tuo patrocinio adiuuas & defendis, qui te inuocant, & magno desiderio ad te accedunt in diuinam tuam ædem & maximè venerādam. Tu illumina nostros intelligentes cordis oculos, vt intelligamus, menteque appræhendamus & enunciemus, quoàd eius fieri poterit, miracula tuę maiestatis. Nam per te vniuersa copiosa omniū bonorum suppeditatio datur ab omnipotenti Dei prouidentia, ijs qui in te sperant citra vllam dubitationem, & se conferunt ad omnem tui laudationem.

S. Michaelis patrocinium.

Quid autem cogitantes, aut quibus verbis vtentes inprimis, poterimus sufficienter ostendere diuinę prouidentię & benignitatis infinitum pelagus? Ad primum enim bonum & quod ꝑcipuè primò operatur, quoàd eius fieri potest, oportet apertè omnes exolli. Principaliter ergò & apertè & ex debito debemus mēte cogitare, qui figuram ferimus & imaginem eius, quę ex se habet potestatem & dominium diuinę essentiæ, quòd vnus est & solus Deus, qui propter infinitam bonitatem est omnia fabricatus, quę sunt in cęlis & in terra, vt dicit diuinus Apostolus: siue visibilia, siue inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue potestates, siue virtutes, siue principatus, siue Archāgeli, siue Angeli, siue Seraphim, siue Cherubim: & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constant. Qui hanc etiā variam condidit creatam naturam, in vnam vnius mundi harmoniam & commentum. Qui solus est ingenitus & æternus. Qui solus est expers principij, & in quem non cadit interitus & finis. Qui solus est eiusmodi, vt comprehēdi & inuestigari & videri nequeat. Qui omni circunscriptione & compręhēsione essentiam habet superiorem. Qui solam potest suscipere mutationem & alterationem: estq; omnipotens, & ab exitio & corruptione aliena natura, fons perennis & qui nunquàm exinanitur, miserationum & bonitatis omnium diuinorum donorū & gratiarum, qui exhauriri minimè potest, abyssus misericordiæ, quod nō potest exprimi, pelagus: beatissima & summa pulchritudo, & sola generā digna, quę ametur. Vniuersi, quod dicitur & intelligitur, boni efficiens & imperiens & largiens, causa & prima causa. Hic est, qui propter solam bonitatem essentialem & naturalem, ea quę non erant aliquandò, vocauit ad hoc vt essent, & omnia ad essentiam deduxit & constituit, eaque compręhendit & continet, dirigit & ducit, ferens solo nutu suæ maiestatis & potentiæ. Rom. 4.

Atque primùm quidem, conuenienter ei quod dicit Theologus Gregorius, mente agitauit Angelicas & cęlestes potestates: & quod mente agitauit, fuit opus verbo compleretum, & spiritu perfectum. Sicq; constiterūt secundi splendores, ministri primi splendoris, siue intelligentes spiritus, siue ignem, vtpotè materię expertem & incorporeum, siue aliquam aliam naturam, ꝙ quamproximè ad ea, quę dicta sunt, accedat, eos existimaret corporeat. Volo qdem, inquit, dicere eos primùm ad malum immobiles, & qui solùm sient boni morum, vt qui sint circa Deum, & primò à Deo illuminantur. nam quę hìc sient secundæ illuminationis. Mihi autem persuadet, vt non immobiles, sed ad motum difficiles eos existimem, qui propter splendorem Lucifer, & factus est & dicitur propter elationem: & quę sub eo cōsistunt potestates, architectatrices vitij, bonis fiūt, & nobis conciliatrices. Atque sic quidem qui appræhenditur intelligētia, & propter hæc, mundus fuit constitutus. Oratiõe in Christi Natiuitatē 2. & Oratione 2. in Pascha.

Lucifer ob superbiam factus est tenebræ.

Cùm autem prima ei rectè se haberent, secundum mentē agitat mundum, materia ei subiecit, & qui cernitur. Et is quidem est id, quod ex cęlo & terra, & ijs quæ intercedūt, est constitutum & coagmentatum. Lucifer um autem, eum qui à Deo defecit & cum eo pugnauit & est insolens & iactabundus, diabolum vocat Theologus, ex voce Esaiæ prophetæ, qui eius casum deplorat, & dicit: Quomodò cecidit è cęlo Lucifer, q manè oriebatur? & contritus est super terram? De eo enim diuinus quoquè Dauid, ad eos, qui similiter à diuina charitate defluxerant, atquè sceleratus ille & malitiosus, q defecerat, dicit: Et tanquàm vnus ex principibus caderis. Princeps enim erat vnius angelici ordinis in cęlis diabolus, non diabolus ab initio productus & factus, sed bonus ex bono, & pulcher ex pulchro & qui solus bona facit, opifice vniuersorum. Postremò autem prę ter legem naturæ, decretumq; & rationem diuinę iustitiæ, imperij cupiditatis œstro percitus, rebellauit aduersùs creatorem, regnum eius & gloriam sibi conans vsurpare. Secùm auctorem attraxit etiam infinitam rebellium multitudinem, quę suæ stultitiæ & malitiæ eum socium accepit adiutorem. Nam propter hāc causam impiæ cogitationis, ex cęli conuexis vehementi impetu cecidit execrandus. Nam simul atquè ei venit in mentē sceleratissima Esaiæ 14. Psalm 81.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& maximè impia cogitatio, fuit confestim cõtritus ab omnipotenti Domino, qui dixit. Luc. 10. Videbam satanam tanquàm fulgur è cœlo cadentem. Similiter autem de eo quoquè dixit per Ezechielem propheram: Simulatquè elatum fuit cor tuum propter pulchritudinem tuam, & dixisti in cogitatione tua, Deus ego sum: statim à sancto monte meo in terram te deieci per Cherubim, & interijt scientia tua cum pulchritudine tua: & dabo te in cinerem super terram coram omnibus te videntibus, fidelibus scilicet. Quomodò etiam dixit Dominus in diuinis Euangelijs: Ecce do vobis potestatem calcãdi super serpentes & scorpios, & super omnem potestatem inimici. Ezech. 28. Luc. 10.

Nonnulli autem discendi cupidi inquirunt, num propterea sit eiectus, quòd Adam eum nõ adorauerit. Est autem stultorum & insipientium hoc dicere. Cecidit enim diabolus priusquàm factus esset Adam, quomodò patres apertè pronunciant omnes, Angelos fuisse factos ante cœlum & terram. Diabolum verò, est probabile, quarto die cecidisse, quandò Deus fecit luminaria, sicut scriptum est in Iob: Quandò facta sunt astra, laudârunt me magna voce omnes angeli mei, & hymnis celebrârunt. Semper enim etiam non tacitè Angelis Dominum glorificantibus, tunc cum maiori voce eum laudibus celebrârunt, vt significauit scriptura, propter iustum scilicet casum maligni illius, qui delo fecerat. Oportet autem scire ex nostris scriptis, ô dilecti, quòd omnis chorea & ordo habet ducem ordinis, qui incipit melodiam. Sic etiam de sanctis Angelis dicit Dionysius, Angelicorum ordinum diuinissimus interpres: Non absurdè diuina & cœlestia, materiali nostræ hierarchiæ, pro viribus sensiliter, quoàd eius fieri potest, sunt assimilata. Ducem verò ordinis Angelicę choreæ lucidissimum & maximum militiæ principem Michaelem intelligere, à superis accepimus. Iob 38.

Miraculum primum de rebelli & superbo satana, & immundis eius spiritibus.

Apoc. 12. S. Michael eijcit defectores spiritus è cœlo.

HIC ergò fidelissimus & sanctissimus, magnus exercitûs Dux Michael, diuini consilij pius minister, qui propter Dominicum & omnipotentem diuinum iussum, in terram iecit ex cœlestibus absidibus rebellem & superbum satanam cum eius immundis & malignis spiritibus: tunc in eos inuectus, & triumphum agens de eorum malitia, congregaris cunctis Angelorum populis, magna voce laudauit Deum vniuersorum, & omnipotentem Dominum, Angelicos greges eò veluti ducens, vt statûs meminissent immobilis, & quæ bona facit stabilitatis, & dicit: Attendamus: perindè ac si diceret: Qui creati fuerant, & quibus obtigerat, vt Deus increatus & inadspectabilis eos produceret propter naturalem suam bonitatem, quid eis accidit, q nobiscùm hucusquè diuinis illustrabãtur splendoribus? Animaduertamus quàm repentè mutati sunt in tenebras propter arrogantiam & contemptionem eius, qui eos fecerat. Cognoscamus quos fructus concilict liberi arbitrij voluntas inconsiderata, & Abusus libertatis arbitrij. stemus immobiliter in timore, quotidiè diuinum ministerium opifici offerentes. Porrò autem quandam quæ eos contineret hymnodiam, vt qui in primo loco staret, cum Seraphin & omnibus simul diuinis & cælestibus potestatibus, magna voce cecinit, diuinam illam & quę nunquàm potest desinere omnipotentis diuinitatis, quę est principium Esaiæ 6. minis, vnicaq; est & trina, tèr sanctam glorificationem: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth: plena est vniuersa terra gloria eius. A Dei verò administratoria diuina gloria alienatus maleficus diabolus, cùm vidisset terrestrem hominem esse quasi secreata honoratiorem, vt qui Dominicis manibus factus esset ad suam imaginem & similitudinem, statuit eum totis viribus separare & eripere ab eius, qui ipsum fecerat & honorauerat, salutari præcepto. Videns enim malignus & sceleratus se in extrema esse ignominia, valdè cruciabatur: & cùm non posset ad Deum conuerti, in Dei imaginem Inuidia & malignitas dæmonis in hominem. Gene. 3. effudit improbitatem, & effecit vt homo esset obnoxius interitui & morti, eo electo è diuinis & viuificis paradisi delicijs. Et statuit Deus Cherubim & flammeam rhompheam versatilem, vt custodiret paradisum. Sed etsi sic quidem cecidisset homo, qui liberum habebat arbitrium, & à bono statu defluxisset, non eum despexit Deus: sed vt qui sit natura benignus & ingens mare habeat bonitatis, veluti quędam arma ad conseruandum validissima ei præbuit magnum Michaelem militiæ principem aduersùs diaboli poremptiam: vt custodiret & defenderet hominem, qui lapsus fuerat, vt quomodò cecidérat per imperitiam, per laboriosiorem rursùs viuendi rationem & diuinam virtutem instaurato prælio, victor effectus coronetur.

Porrò

Porrò autem Archangeli Michaelis suasionibus & monitis instructus Adam, & De Adamo. I I. hagone terram fodiens, & sudore & labore frugaliter nutritus, non fuit ampliùs seductus ab hominis inimico & Dei hoste, nec passus est aliam ab ipso commotionem. Nam ab eo tempore omninò eum valdè habebat odio, mente agitans per propheticum rorem, qui adhuc in eo inerat, illud: Nè des in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te custodit, Angelus. Ab eo enim tempore credimus nos habere Angelum vnicuique animę ducem, vt dicit Dominus in Euangelijs: Videte nè despiciatis vnum ex his paruis, qui sunt minimi. Angeli enim eorum assiduè vident faciem patris vestri, qui & in cælis. Similiter etiam dicit Iacob patriarcha: Angelus, qui me liberat à malis omnibus. Non dixit, Qui me liberauit: sed, qui semper liberat. Quinetiam beatum Apostolum Petrum à manu Herodis Angelus Domini liberauit. Simulatquè enim constitutum fuit humanum genus, iussi sunt Angeli eius vitæ curam gerere, & vnumquenque hominem fidelem sortitus est bonus Angelus, vt eius vitam componeret, & eius animã perficeret. Multi autem cum eo luctantur dæmones, à via recta eum facientes aberrare. Immundis enim dæmonibus non sunt curæ infideles, sed ij qui piè viuunt. eis enim insident, & cum eis bellum gerunt. Quandò autem ambulat quidem in sanctitate & iustitia homo fidelis, lætatur Angelus, qui & fuit datus ad ipsum custodiendum. Quandò verò à via recta declinauerit, tristis quidem est bonus Angelus: dæmones autem exiliunt. Iam verò magnus quoquè dicit Basilius: Sunt Angeli, qui in vnaquaque ecclesia describunt eos, qui orant & ieiunant. Vide ô homo, nè propter paruam voluptatem & breuem somnum, hoc damnum accipias, quòd te non descripserit Angelus. Matt. 18. Gene. 48. Act. 12. Oratione 2. de Ieiunio.

Et in fidelibus quidem, vt priùs diximus, vnus Angelus à Deo datus est vnicuique. In infidelibus autem vnamquanq; integram gentem sortitus est vnus Angelus, vt dicit scriptura: Statuit terminos gentium secundùm numerum Angelorum Dei. Et vt ludæorum quidem gentem custodiret, constitutus est Michael, magnus Dei militię princeps, vtpotè quòd in Deum credidissent. Alius verò præfectus fuit Persis, alius verò Græcis, & deinceps similiter. Cæterùm diuinus quidem & magnus Dux exercitûs Michael, est princeps omnium cœlestium potestatum, præestque & curam gerit totius gentis fidelis: & rursùs fideles, qui laborant, prœuenit & conseruat, vt qui à Deo iussus sit celerem habere naturam, & tanquàm fulguris adeptus velocitatem, vniuersam terram & æthera in vno momento percurrere. Exilijt enim, inquit, Angelus, qui ambulabat ante castra filiorum Israel. Hunc autem Angelum, militiæ principem Michaelem esse dixit scriptura in Iesu Naue. Nam nomen eius apertè declarauit in propheta Daniele. Deut. 32. Dan. 10. S. Michael princeps omn Angelorũ & Ecclesiæ Exod. 14. Iosu. 5. Dan. 12.

Hic ergò magnus & glorioſus Dei militię princeps Michael, & veteri, vt conuenit, fuit administer: & nouo magis administrat, quæ sunt salutaria. Postquàm enim valdè contristârunt & penitùs dereliquerunt Dominum Deum increduli Israelitæ, & ea de causa fuerunt penitùs exterminati, & aduocati sumus qui credidimus ex gentibus, & factus est nouus Israel, à Christo denominatus, & Christũ intelligẽs, (nam si interpreteris Israel, id est mens videns Deum) tunc diuinum quoquè militię principem Michaelem remouit à Iudæorum consuetudine bonus D E V S, & ab eo tempore eum nobis electis Christianis constituit maximum defensorem & seruatorem, aliarum gentium curam suscipientibus apertè alijs minoribus Angelis. Nam quo est gens quidem sancta Christianorum reliquis omnibus præstantior, eo necesse est esse maiorem dignitatem Archangeli Michaelis, qui curam gerit generis Christianorum. Non enim essentia Angelorum habet differentiam, sed dignitatis excellentia. Vult enim omnes homines esse salvos, qui vniuersorum curam gerit, & est natura benignus.

Sed cùm miseri homines sua stultitia in errore perseuerarent & cultu simulacrorum, & nequaquàm vellent id quod oportebat intelligere, & effectorem agnoscere ex rebus creatis mente comprehendisset creatorem, & infinitæ potentiæ admiratus est magnitudine & pulchritudine rerum ab eo creatarum, pius ille Abraham, cùm set artificium, valdeque ægreferret & indignaretur in stultos & incredulos, qui rem creatam colebant vltra creatorem, D E V S è cælo eum est allocutus, dicens: Egredere terra tua & ex cognatione tua & ex domo patris tui, & veni in terram, quam indicabo tibi. Deindè sic ei apparuit in specie trium Angelorum. Ab eo autem hospitio accepto apud quercum Mambre, præclaræ eius hospitalitatis meredem præbuit ei iam De Abrahamo. III. Gene. 12. Gene. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

seni, & cùm sterilis esset vxor Sara, pium filium Isaac & in moribus & virtute ei similem. Gene. 21.
Postquàm autem prǽter spem natus esset filius, omnibus probatiorem reddens eius animi magnitudinem, fideique & animi pietatem, ei rursùs dixit: Abraham Abraham, Gene. 22.
accipe filium tuum dilectum, quem genuisti Isaac, & eum mihi offer in sacrificio. Ille autem simul atquè fuerat ei imperatum, rem exequebatur: & cùm ligâsset Isaac, & extendisset manum quæ tenebat gladium, iam guttur illius tacturum, cum repressit Angelus Domini, Michael scilicet, dicens: Nè immittas manum tuam in filium. Nunc enim nòui, quòd tu timeas Dominum: sed adspice tuis oculis, & vide ad te missum arietem ligatum, & eum offer pro Isaac filio tuo. Hunc autem Angelum, qui hęc dixit Patriarchæ, militiæ principem Michaelem apertè esse credimus. Etenim Iacob quoquè, Gene. 32.
quem frater persequebatur Esau, militiæ princeps liberauit & seruauit. Qui etiam ei animum addens, nè timeret eum qui persequebatur, cum eò luctatur in nocte, & tangit eius femur, propemodùm dicens: Si cum Angelis valuisti luctari, quid times hominem, in quem cadit interitus?

De Moyse. IIII. Cùm autem multiplicati essent, qui ex pij Abrahæ genere descenderant, vt pollicitus ei fuerat Angelus, ij in Aegypto verò malè habērētur, eorum misertus est Deus, qui est natura benignus, & elegit Mosen famulum suum, & per ipsum Archangelum Michaelem, eum constituit ducem totius generis Abrahæ, vt educeret eos è terra Aegypti, & per mare rubrum tanquàm per siccam terram eos transmitteret, properante populo ad terram eis promissam, quę fluebat lacte & melle, Michaele Archangelo parante viam eius ante ipsum.

De Balaam. V. Cùm autem peruenisset in regionem Moabitarum, vt transiret per eorum fines, ei restitit Balac rex Moab, prohibens eum transire. Accersijt quoquè ipse Rex Balac vatem quendam senem insignem, nomine Balaam, ad execrandum populum Mosis, vt vinceretur. Proficiscenti autem Balaæ in via occurrit angelus Dñi, Michael scilicet, Num. 22.
defensor Israelitarum. Quem cùm vidisset asina Balaæ, declinauit, & allisit pedem Balaæ ad parietem, & eum arguit asina humana voce, ostendens terribilem Archangeli visionem. Balaam autem cùm adspexisset splendorem, qui ex eo emicabat, valdè territus, accersiuerat, vt desiderio eius satisfaceret. Sed ambo à scopo exciderunt. Nam cùm in altissimo loco stetisset Balaam, & conspexisset castra Israel tanquàm cedros propter aquas, propheticam benedictionem loco execrationis vel inuitus vates effatus est populo Israelitico, dicens: Orietur stella ex Iacob, & surget homo ex Israel: & confringet Num. 24.
duces Moab, & quę sequūtur. Propter malum autem omninò & execrādum suum consilium, quod merebat, * Balac accepit exitium. Num. 31. *Balaam

Quòd autem esset Michael princeps Domini militiæ, qui occurrit Balaæ, & ei denunciauit, vt qui esset dux populi Iudæorum, eumque præcederet & deduceret, apertè ostendit scriptura in corpore Mosis, vt diuinissimus Iudas Apostolus frater Domini, dixit in sua catholica Epistola: Michael autem Archangelus, quando contendens cum diabolo, differebat de corpore Mosis, non ausus est efferre iudicium blasphemiæ, sed dixit ei Angelus: Increpet te Dominus. Quid autem cum diabolo differetur militiæ princeps Michael, sciemus. Conabatur hostis & inimicus & profanus diabolus cum summa impudentia, & contendebat in decessu Mosis, qui Deum maximè est contemplatus, efficere, vt eius corpus redigeretur sub potestatem interitús, vt nullus videret bonum signum in futurum ad humanam essentiam. Et ideò dicebat tenebricosus satan luminosissimo D E I militiæ principi Michaeli, Mosem feciſſe cædem Aegyptij, & alias in eum confingebat calumnias & criminationes. Superbo ergò & iactabundo maligni animo resistens Michael Archangelus & contradicens, & nunc hoc, nunc illud respondens ad ea confutanda, quæ ab illo dicebantur improbè: postremò videns eius insignem impudentiam, cum increpauit, dicens: Increpet te Dominus: hoc est: Te, ô diabole, perdat Deus. Statimque euanuit sceleratus aduersarius. Talis est enim potentia diuini & D E V M contemplantis Michaelis, & hæc est, quæ fuit dis- Corpus Mosis cur abscoditum.
putatio & contentio in decessu magni Mosis, quandò eius corpus abscondit Michael princeps militiæ, nè si id inuenissent Iudęi, tanquam D E V M adorarent, qui nè bel-

luis quidem pepercerunt. Hęc Michael, qui est Angelicarum potestatum præstantis- 415
simus.

Sed is quoquè etiam post decessum diuini Mosis, cùm I E S V S Naue diuinitus in populum Israeliticum obtinuisset imperium, & eum duceret in terram promissionis, & struxisset aciem contra aduersarios, & de committendo prælio dissereret, De Iosue Naue. VI.
visus ei tanquàm fortissimus miles militiæ princeps Michael, stans omninò erectus, habito vultu & veste insignis, eratque strictus gladius in manu eius. Accedens verò IESVS, qui erat armatus, ei acerbè dixit, vt est verisimile: Noster ne es, an aduersariorum? Præclarus enim tuus & varius adspectus incitat me, vt te interrogem. Ioſu. 5.
Dic ergò mihi ocyùs, priusquàm te cæsim aggrediar. Non enim cónuenit, vt acie relicta in discrimine, ego te pergam alloqui. Arbitror enim te venire nos speculatum. Sin autem venisti transfuga, abiecto hoc tuo micante gladio, sis citò nobiscùm, & liberare ab exitio, quod impię vrbi Hiericho imminet. Sin autem es noster, cur solus extra aciem, quę versatur in certamine? Dic mihi autem ocyssimè. ego enim ex lingua Hebraica te agnoscam. Hæc cùm interrogaret I E S V S Naue, respondit ei Michael magnus ductor D E I ordinum: Ego præcipuus Dux copiarum Domini nunc accessi. Protinùs autem, abiectis armis suis, I E S V S Naue humi cecidit in terram, & eum adorauit, dicens: Domine, domine, quid imperas tuo famulo? Nam ego quoquè sum tuus famulus, sicut etiam dominus meus Moses. Tu mecùm quoquè duc exercitum, me perpetuò, sicut illum, corroborans. Eccè enim aduersùs hostes fortiter direxi aciem, fretus inuictis tuis viribus, per quas sæuus & immanis Pharao cum toto exercitu, colligatis simul curruum axibus, vt mari funditùs obrueretur, effecisti: & qui dominum meum Mosen in via obsistendo impediērunt, impios Moabitas ad internecionem deleuisti. Quid imperas famulo tuo Domine? Sanctissimus autem princeps Dei militiæ dicit ei: Solue calceos ex pedibus tuis. Lo- Exod. 14. Num. 31.
cus enim in quo stas, est sanctus. Quod cùm statim factum esset, iussit vt audacter circuiret vrbem illam, septem muris circundatam & inexpugnabilem: & simul atquè inuasisset cum septem sacerdotibus tuba canentibus, eam ad solum vsque diruit ad- Ioſu. 6.
mirabiliter, & eam totam cum omnibus ædibus & diuitijs exussit, vt qui eam Dominò tanquàm consecratum donarium & prędæ primitias, obtulerit. Deindè sic posteà viginti & nouem reges, præter Hiericho, cum eorum exercitibus & vrbibus Iesus Ioſu. 12.
Naue filius consumpsit, non habens ciuitatem, non vllam belli sedem, non milites, qui vllam haberent belli peritiam: sed diuino nutu, & auxilio maximi ducis omnium celestium potestatum.

Erat enim hic militiæ princeps, qui etiam in Goliath ponè est iaculatus, & eum De Goliath. VII.
pronum prostrauit, quandò diuina funda fuit percussus D E I parentis Dauid. 1. Reg. 17.
Sui enim Angelus Domini eum ponè percussisset, supinus cecidisset in fronte accepto vulnere.

Eundem autem maximum militiæ principem videt etiam Dei summus contem- De Danie. le. VIII.
plator propheta Daniel, arguēs sceleratos qui aduersùs castam Susannam insanierant, Dan. 13.
& dicit alteri eorum: Expectat Angelus Dei iam tenens gladium, vt te secet medium. Quinetiam postquàm venit in mentem Dei parenti & regi Dauid, facti ab eo peccati, 2. Reg. 12.
& egregiam illam compunctionem & pœnitentiam citò ostendit, cum qua flens ex profundo cordis clamauit, Peccaui Domino: postquàm vidit propheta Nathan Angelum, qui erat paratus, recessisse, dixit diuino Dauidi: Dominus quoquè abstulit peccatum tuum: non morieris: magnam & ineffabilem benigni Dei bonitatem ei annuncians, & eum consolans.

Iam verò cùm execrandus Sennacherib rex Assyriorum, plurimas gentes redegisset in seruitutem: & multas Iudęæ munitas cepisset ciuitates, venit & circundedit De Sennacherib. IX.
Hierusalem cum maximis copijs, & statuit Rapsacen sæuissimum suum ducem ad pistimam viæ superioris, & clamauit Hebraicè ad Ezechiam & Iudęos, qui erant in ciuitate, blasphema verba dicens & satanica: Hæc autem dicit vobis rex magnus Assyriorum: Quæ est hæc fidutia, qua confiditis, quòd dicitis: In Dominum D E V M 4. Reg. 18.
confidimus? Egredimini ad dominum meum potentem regem Sennacherib, & vitemini, & non moriemini: & comedet vir ficum suam, & bibet vitem suam: & accipiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex vobis in terram meam, & glorificabo valdè & magnificabo : & nè audiatis Ezechiam, quoniam vos decipit, dicens: Dominus nos liberabit. Num liberantes liberârût dij gentium vnusquisque suam regionem à manu regis Assyriorum? Hæc cùm audijsset Ezechias, induit saccum, & ingressus est in domum suam, & fleuit vehementer, di- 4. Reg. 19.
cens: Domine Deus Israel, qui sedes super Cherubim, & in orbem circundaris & glorificaris non tacitè à Seraphim, & ab omnibus sanctis Angelis. Tu DEVS solus in omnibus regnis terræ. Tu fecisti cœlum & terram, & omnia quæ sunt in eis. Inclina Domine aurem tuam, & audi: Aperi Domine oculos tuos, & vide, & attende sermones Sennacherib, quos misit, exprobrans Deum viuentem. Quoniam in veritate Domine desertas reddiderunt gentes reges Assyriorum. Et nunc Domine DEVS noster, serua nos à manu eius, & cognoscent omnia regna terræ, quòd tu es Dominus DEVS solus. Et egressus est Angelus Domini nocte illa, & interfecit ex castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Et cùm manè surrexissent, inuenerunt corpora mortua. Et dum auerteretur & fugeret Dei hostis Assyrius Sennacherib, eum interemerunt duo filij eius grauiter in gladio, cùm permansisset nulla ductus pœnitentia. Cuius autem fuit hoc stupendum, præclarumque & admirabile facinus & potentia non omniū regis Domini Sabaoth principis copiarum Michael, qui non visus duxit exercitum, & aduersarios temporis momento sine gladio apertè concidit, in auxilium & custodiam suorum, qui spem suam collocârunt in Deum viuum vltionum, & qui solus potest seruare?

Sed ingrati Iudæi, & stulti, & increduli, & ignari, qui plurimorum diuinorum beneficiorum fuerunt immemores, post manu Angeli hostium illorum infestissimorum factam cladem, & turpem illorum fugam, ne sic quidem potuerunt intelligere & agnoscere, 4. Reg. 25.
sed dicebant: Manus nostra excelsa fecit hæc omnia prodigia. Propterea tradidit eos Deus omninò in manus Nabuchodonosor Regis Chaldæorum, qui etiam diruit omnes muros Hierusalem, & incendit ciuitatem totam, & domum Domini, & bello capta accepit vasa sacra, & multitudinem diuitiarum eorum, & duxit omnia Babylonem. Et fuerunt Iudæi seruientes in captiuitate cum magno metu Chaldæis, colentes omnes eorum simulacra, præter sanctos tres pueros & prophetam Danielem.

De sanctis tribus pueris. X.
Hi enim soli viri pij, etiamsi planè infantes abducti essent in captiuitatem, DEI timorem semper habentes, non cum sui generis pontificibus, scribis & pharisæis eò deducti sunt, vt colerent eos, qui non sunt, neque regium illum iussum timuerunt: sed in Dan. 3.
Deum viuum, qui dat salutem, confidentes, cùm ducti essent ad tyrannum, audacter dixerunt: Notum tibi sit, rex, quòd deos tuos non colimus, & imaginem auream quã posuisti non adoramus. Tunc Nabuchodonosor rex in ira & furore iniecit Ananiam, Azariam & Misael in fornacem ignis ardentem: Dei autem Angelus, Michael scilicet, simul cum eis descendit in fornacem: & nec omninò quidem eos tetigit ignis: sed excussit Angelus flammam fornacis, & transijt ignis circuncircà, & combussit viros omnes, qui ipsos iniecerant, hoc est, administros regis. Tunc tres tanquàm vno ore lætantes, laudabant & benedicebant & solum Deum glorificabant. Rex autem audiuit ipsos DEVM laudantes in medio fornacis: & citò surgens, dixit magnatibus suis: Non tres viros vinctos iniecimus in medium ignis, & adspectus quarti est similis filio DEI? Tunc cùm rex eos accersijsset, egressi sunt illæsi. Cùm autem diuini pueri egressi essent absque vlla læsione, coram eis adorauit rex, & dixit: Benedictus DOMINVS DEVS Sidrach, Misach, & Abdenago, qui misit Angelum suum, & eripuit pueros suos ex igne fornacis ardentis. Tunc rex constituit eos principes, & maximo eos honore affecit cum propheta Daniele. Pulchrè reuerà diuinus cantor Dauid psallit: Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos.

Nabuchodonosor adorat Deum, victus miraculo.
Pſal. 33.

De Daniele propheta. XI.
Simile autem rursùs miraculum ostendit DEVS admirabilium, per gloriosum Archangelum suum Michaelem, in famulo quoquè suo Daniele, iniecto in lacum leonum. Nam postquàm regnârunt reges alij à Nabuchodonosor, diligebatur ab Dan. 14.
omnibus sapientissimus Daniel, vt qui ex DEO somnia conijceret. Babylonij autem inuidia moti, insurrexerunt eo tempore aduersùs Cyrum, qui tunc apud eos regnabat, sicut priùs aduersùs Darium, & dicunt ei: Rex, da nobis, vt morte afficiamus Hebræum Danielem: quoniam Bel deum nostrum contriuit, & venerandum draconem interfecit, & sacerdotes & incantatores nostros occidit. Sin minùs, te interimemus & domum tuam, vt Iudaizantem. Cùm verò vidisset rex, quòd eum valdè vrgerent, coactus tradidit eis Danielem. Illi autem iniecerunt eum in lacum leonum, & fuit illic sex dies. Erant autem in lacu sex leones. Occlusit verò Archangelus Michael ora leonum, & non molestia affecerunt Danielē, neque attigerunt omninò corpus eius. Cùm verò venisset rex septimo die, vt lugeret Danielem in lacu, inuenit salua quæ fixerat signacula. Et lacu aperto, videt Danielem stantem rectum, & manus habẽtem extẽsu, & Deum laudantem, & dicentem: Benedictus es Deus, qui misisti Angelum tuum, & obstruxit ora leonum, & mihi non nocuerunt. Tunc rex citò cum gaudio Deum glorificans, sustulit Danielem è lacu illæsum, & adorauit eum. Viros autem, qui Danielem accusauerant, iniecit in lacum leonũ. Non priùs aũt fuerunt in solo lacus, quàm eos insilientes leones deuorârunt, & omnia ossa eorum tanq̃ in puluerem comminuerunt. Hic ergò vir desideriorum Daniel, sanctissimũ Archangeli nomen nobis ostendit, quòd vocaretur Michael, id est, Dux Dei exercitus, vt qui hoc mysterium acceperit ab alio Angelo. Dan. 12.

De Habacuc propheta XII.
Portò verò Habacuc quoquè propheta erat in Iudæa. Ipse autem coxerat pulmentum, & panes intinxerat ad nutrimentum, & ibat vt id ferret suis messoribus. Angelus autem Domini appræhendit verticem Habacuc, & impetu sui spiritus eum portauit à Iudea Babylonem cùm lentis alimento, & intulit ipsum Archangelus in lacum leo- Dan. 14.
num, non solutis illic signaculis. Comeditque Daniel seruus Domini, & lętatus est. Et rursùs idem Angelus Michael restituit confestim Habacuc in locum suum, nihil ei impedimenti afferens, quò minùs eádem hora veniret, & eodem cibo messores suos copiose alerer. Papè, quanta est diuini Archangeli pernicitas?

De Ezechiele prophe. XIII. Ezech. 8.
Validissimo quoquè suo impetu, diuino nutu, similiter rursùs aliàs assumpsit diuinum quoquè prophetam Ezechielem, vt dicit ipse Ezechiel in sua prophetia: Et adspexi, & ecce similitudo viri à lumbis suis, & inferiùs ignis: & à lumbis eius & superiùs ranquàm visio electri: & accepit me à vertice in spiritu suo in medio cœli & terræ, & deduxit me Hierusalem.

De Philippo. XIIII. Act. 8.
Quinetiam apostolum quoquè Philippum similiter rapuit Angelus Domini mei, & extulit in Azotum, & nõ vidit ampliùs ipsum Eunuchus reginę Aethiopum, postquàm eo accepit baptismum salutarem.

De Marciano cerifero. XV.
Mentem autem impellit, & mihi animum excitat eximia gratia & virtus diuini oraculum. Vincitur enim & caligat omnis vis dicendi, intuens ad altitudinem & multitudinem & excellentiam infinitorum & variorum & omnis generis eius miraculorum, & recusat omninò de ijs scribere. Deficiet enim planè tempus nos, vt diuinus Heb. 11.
ait Apostolus, narrantes. Est enim pelagus metiri, facilius, & stellas numerare, quàm maxima, quæ à maximo incorporeo quotidiè in nos fiunt, miracula. Ex magnis ergò & insignibus eius miraculis, audebo pauca quædam vobis narrare admirabilia opera.

Nota de vnguẽto ex S. Michaelis imagine manante.
Tempore Michaelis Imperatoris & Theodoræ eius matris, erat vir quidam, nomine Marcianus, qui à teneris vnguiculis fuerat Cerifer venerandi huius templi. In ipso enim diuino & venerando & pulcherrimo templo Archangelico, omnes qui malè agitantur omne genus morborum, & accedunt in fide, & ex intemerata illa eius imagine bibunt vnguentum emanans, statim assequuntur, quæ speratur, curationem. In hoc ergò & diuino & religioso templo assiduè perseuerabat prædictus Marcianus Archangeli Cerifer, vsque ad senectutem cum magno amore & fide, neque vnquàm omninò opùs habuerat medico: sed simul atquè aliquandò incidisset in illum morbum, protinùs procidebat in dicto templo Ductoris ordinum Michaelis, breuique sanus redibat in domum suam propter totam suam in eum affectionem.

Cùm eum ergò aliquandò grauis morbus & planè desperatus inuasisset, iacuit in inferiore parte templi Archangeli aliquot dies cum stabili & firma in eum fiducia. Cùm fluxui autem amici & medici ad eum congregarentur, & dicerent alij alia, quæ ad eius pertinebant curationem, ipso verò ne eos quidem omninò de his audire sustinente, tandem est vnus ex medicis facere ea, quæ dicuntur fomenta, & iussit ijs, qui ipsi ministrabant, vt ei mederentur ante matutinum, vellet an non. Cùm autem fomenta com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

compoſuiſſet medicus, domum redijt. Illa autem nocte Marcianus cùm à ſe velutì diſceſſiſſet, & eſſet in ecſtaſi, quomodò & vir hic pius narrauit, & ſubiectum argumentum oſtendit veritatem, omnes templi portas vidit repentè apertas, & ad lauacrum, quod extabat, virum terribilem cum impetu è cælo equitem deſcendiſſe. Cùm is autem ex equo deſcendiſſet in purpureo, quod illic erat, marmore, ingreſſus eſt in templum, à plurimis ſtipatus, tanquàm Præpoſiti veſte indutus, & impletum eſt vniuerſum templum odore ineffabili. Paulopòſt verò cùm acceſſiſſet ad lectum Marciani, finxit ſe ea attrectare, quæ erant in ſcamno, & rapere quę in eo erant poſita ad alimentum & vſum: & cùm inueniſſet in catino poſita, quæ dicta ſunt, fomenta, ea acceptà tulit ad Marcianum, rogans quid hæc ſibi vellent, & quiſnam eſſet, qui ea temerè feciſſet in domo ſua. Cùm is autem reſpondiſſet cum tremore, dixit ille terribilis & glorioſus duobus ſuis ſatellitibus: Tollite ea, & euntes, quamprimùm perforate caput eius, qui me contempſit, & ipſa in id injicite. Cumque intinxiſſet ſummum digiti ſui in candela, quæ impendebat eius admirabilium rerum effectrici imagini, ſignauit caput Marciani ſancto oleo in figuram Crucis: & ex eccleſia egreſſus, equo rursùs conſcenſo, ſublatus eſt in cęlum: ſtatimque clauſæ ſunt omnes portę eccleſiæ, ità vt, quomodò, videri non potuerit. Marcianus autem magno timore affectus, & animo anxius vſque ad matutinum, propter terribilem viſionem, accerſijt preſbyterum eccleſiæ, & narrauit ei omnia. Tunc preſbyter cùm quæſijſſet, quæ à medico parata fuerant, fomenta, nec inueniſſet, Marciani quoquè caput animaduertiſſet, & vidiſſet ſanctã Crucem in ea per ſanctum oleũ expreſſam: obſtupefactus, abijt quamprimùm ad medicum, vt ei narraret omnia, & conſuleret, vt ipſe quoquè peteret veniam ab ordinum ductore Michaele de ijs, quæ ipſe admiſerat.

Nota hanc conſignationem.

Diuinitùs punitur medicus temerarius.

Cùm autem veniſſet Preſbyter in domum medici, inuẽnit illic multitudinem innumerabilem, & luctum qui non poterat comprimi, cognatorum & amicorum eius ſociorum: qui omnes deflebant repentinum, & non priùs animaduerſum, lethalem eius morbum: ipſum autem iacentem in medio omnium, totamque eius faciem vſque latam, clamantemque grauiter, & magna voce eiulantem: Miſeremini mei, qui DEVM timetis. Scindite Chriſtiani caput meum: non fero enim dolores. Poſtquàm verò audiuit à preſbytero verba terribilia, quæ audiuerat à pio Marciano, tunc intellexit medicus eſſe plagam dignam ſua audacia, & ſtatim acerbè exclamauit: Ego ſum cauſa grauis huius meę mortis: ſed me tollite & abducite, & iacite in ſanctam ædem eius, & ſi quid iubet eius miſericordia, * faciet in me indignũ ſuum ſeruum. Portantes autem eum, tulerunt vnà cum lecto. Marcianus autem cùm ſenſiſſet tumultum, aſſedit: & cùm cauſam reſciuiſſet, ſeipſum conſiderauit, & inuentus eſt omninò ſanus. Tunc citò deſcendens de lecto ſuo, Deum glorificauit, ſuumque defenſorem & Dominum & magnum medicum & militiæ principem Michaelem: curſimque egreſſus, proceſſit obuiàm, & ſuſtulit medicum è lecto, & portauit eum ſuis manibus ſimul cum preſbytero, & poſuit eum ante ſanctam aram, miſerabiliter deflentem & confitentem, vt ei eſſet propitius ſanctus Princeps militiæ. Marcianus autem cùm per ſe manare feciſſet vnguentum è ſacra illa imagine, vnxit caput patientis medici, ſtatimque fugatum eſt acerbum illud tormentum, & ardentes faciei puſtulæ ſunt extinctę, & factus eſt ſanus omninò ſicut priùs, glorificans Deum, & ſanctiſſimum eius militię Principem Michaelem. Manſit verò decæterò medicus ille perſeuérans & munificè offerens in eodem glorioſo templo Archangelico, toto tempore vitę ſuæ Dominum laudibus extollens, & eum, qui fuit velox ad ferendum auxilium & eum defendendum, militiæ Principem Michaelem.

for. faciet

Vide inſigne miraculum.

De decem drachmis. XVI. Luc. 15.

Atque nonnulli quidem dicunt eſſe nouem eorum ordines, conuenienter parabolę Seruatoris, quę dicit: Si mulier aliqua habens decem drachmas, vnam ex eis perdiderit, non accenſa lucerna eam quęrit: & quando eam inuenerit, conuocat amicas, dicens: Gratulamini mihi, quoniam inuẽni drachmam quam perdideram? Sunt autem nouẽ ordines incorporeorũ, nempe Angeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, Virtutes, Dominationes, Throni, Cherubim, Seraphim: & decimus ordo eſt hominum. Nonnulli verò dicunt nonagintanouem eſſe eorum partes: centeſimam autem eſſe hominum, conuenienter parabolæ centum ouium, de quibus dicit Chriſtus: Si fuerint alicui homini centum oues, & aberrauerit vna ex ipſis, non relictis nonagintanouem in montes profectus, quęrit eam quæ errat? & ſi contigerit eam inuenire, de ea magis lætatur, quàm de nonagintanouem, quæ non aberrauerunt? Reuerà enim nos ſumus, fratres, qui malè aufugimus, & aberramus ſuper montes & colles nefariæ actionis & incredulitatis: quos non deſpexit paſtor bonus & benignus, ſed quæſiuit, & ſupra ſuum humerum portauit, & retulit in numerum gregis boni & non errantis.

Ibidem.

DE S. ARCHANGELO GABRIELE.

Laudemus ergò omnes Dominum, fratres, & nomen eius ſimul extollamus, qui fecit magna & quæ inueſtigari nequeunt, glorioſaque & admirabilia quorum non eſt numerus, per ſanctiſſimum Michaelem quotidiè, & olim & nunc, & hic & alibi, & multis & ſingulis. Nam etsi per alios ſanctos Angelos innumerabiles, fecit DEVS admirabilium innumerabilia miracula per vniuerſum orbem terræ, trium tamen ſolum oſtendit Diuina ſcriptura precioſa & veneranda nomina, Michaelis, & Gabrielis, & apertè * colendis Raphaelis. Etquòd ſanctiſſimus quidem Michael fecerit hęc omnia, quæ ſunt ſimul poſita terribilia miracula, hinc patet ex Diuinis ſcripturis. Diuiniſſimus autem Gabriel miſſus fuit ab omnipotente Deo & patre, tempore Diuini & nigni in terram deſcensùs, velutì quidam pronubus DEI Verbi, ad ſanctam Virginem, & dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum. & hac voce depulit antiquiſſimam & diuturniſſimam moleſtiam primæ parentis Euæ, & impleuit lætitia vniuerſum orbem terræ. Priùs verò ſterili quoquè clariſſimæ Annæ, quę in horto ſuo obſecrato Dominum, prędixit fore, vt ex ea naſceretur DEI parens. Quinetiam Prophetę Zacharię in templo ſuffienti ipſe dixit fore, vt in ſenectute gigneret Pręcurſorem: eodem tempore eum etiam fecit obmuteſcere in pœnam incredulitatis. Eundem ergò diuiniſſimum Gabrielem vidit rursùs idem Zacharias in ſanctis ſanctorum: cibum è cælis afferentem ad DEI matrem. Eundem autem Gabrielem viderunt etiam paſtores in ortu CHRISTI, annunciantem eis magnum gaudium & vniuerſo populo. Alij quoquè ſimiliter plurimi boni, inſignes & diuini patres, ſunt ab eo in diuinis initiati myſterijs. Nam per hos duos, Michaelem, inquam, & Gabrielem, deſcendit omnis datio bona & omne donum perfectum, quod deſupèr mittitur in terram à Deo omnipotente. Hæ enim ſunt duæ maximæ & paris momenti lucernę diuinitatis, quæ eſt principium luminis, & eſt vnica & trina: & quę non occidunt luminaria totius orbis terrę, qui eſt ſub cęlo, myſteąque arcanorum, & ad futurorum introducentes myſteria.

for. colẽdi Apparitiones S. Gabrielis.

Luc. 1.

Luc. 1.

DE ARCHANGELO RAPHAELE.

Inducitur autem pręclarus Raphael, quandò Tobiæ excæcatos oculos artificioſè illuminauit. Hic enim Tobias fuerat abductus captiuus in prima Hebręorum captiuitate Niniue. Cùm autem eſſet pius & iuſtus, conuenienter legi, eorum qui erant ſui generis, morientium in captiuitate, corpora clàm ſepeliebat, quę contemptui habebantur, & non ſepeliebantur. Quodam autem die cùm reuerſus eſſet ex hoc pio opere, dormiſſetque ligonem & bipalium, dormijt extra domum ſuam, propterea quòd ipſe locus eſſet pollutus, conuenienter legi, quæ dixit: Quicunque tetigerit mortuum, immundus erit vſque ad matutinum. Illa autem nocte calidum excrementum in eius oculos demiſit passer, & ſtatim fuit excęcatus. Nequaquàm verò blaſphemijs inceſſens, perſeuerabat gratias Deo, qui id permiſerat. Poſt hęc autem cùm accerſiuiſſet Tobiam filium ſuum, dixit ei: Eccè ego, vt vides, fili, & cęcus & ſenex factus ſum propter multitudinem meorum peccatorum. Age ergò, mittam te ad Gabelum cognatum meum. Depoſiti enim apud eum ante captiuitatem aliquot auri talenta: & affer ea ad ſuſtentandas meas calamitates. Sed viàm, ó fili, neſcis: quoniam eſt magna. Inueniamus autem hominem, qui ſciat viam, timentem DEVM, & cum eo conueniamus de iuſta mercede. Quì tibi ſit vię comes poſt Deum, & te rursùs reducat ad meos obſcuratos oculos illæſum & lætum. Cùm autem talis homo ab eis quęreretur, acceſſit ad eos diuinum Archangelus Raphael humana ſpecie, prę ſe ferens ſe velle cõduci mercedula, & dixit eis: Pacificimini mecùm, vt par eſt, & ego ipſum conſeruabo poſt Deũ. Rectè enim fecit & locum, & cognatum tuum Gabelum, & eius vxorem, & filiam eius.

Cùm ij ergò ſic conueniſſent, & accepiſſet puerum Angelus, qui videbatur mercede conductus, cum plurimis votis ex ſenis manibus, ambulauerunt ſine labore multos

Tob. 11.

Tob. 1.

Leuit. 11.

Tob. 2.

Tob. 4.

Tob. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tob.6. tos dies. Eos verò consecutus est canis quoquè è domo. Cùm ipsi autem venissent ad Tigrim fluuium, sedit puer Tobias ad lauandos pedes: & adspexit piscem exilientem, vt eum deuoraret: & exclamauit puer. Dicit ergò ei vię comes Angelus: Nè timeas, sed cel teneas audacter. Id autem cùm factum esset, rursùs dixit ei: Disseca eum, & cor quidem & iecur diligenter serua in vase, fel verò in altero vase. Habet enim senex quidam, ad quę proficiscimur, formosam filiam habentem spiritum immundum, qui vocatur Asmode-
Tob.3. & 6. us. Qui propter eius amorem suffocauit septem viros, qui eam desponderant. Loquę- autem ego cum sene de contractu, & persuadebo ei, vt accipias filiam eius in vxorem. Suffumiga autem eam ex iecore & corde, & fugiet ab ea Asmodæus, homines occidens dęmonium, in supremas partes Aegypti per me ligatum vinculis insolubilibus, & non
Tob.11. repentè morieris. Et reuertetur ipsa quoquè nobiscùm cum multis facultatibus in do- mum tuam. Quod etiam factum est, vt summatim dicam. Tunc puer seruauit cor & ie- cur & fel: Piscem autem comederunt.

Tob.7. Cùm autē venissent, & alacriter accepti essent à sene Raguele, & verba mouissent
Tob.8. de contractu, nolebat senex, timens maximè propterea, quòd esset ei propinquus gene- re, & ostendebat eis sepulcra septem virorum. Tandèm autem persuasus cùm celebrás- set nuptias, & eum adspexisset viuū, quomodò ei suggesserat eius viæ comes, Deo ma- gnas egit gratias, & eam dedit senex vxorem Tobiæ, & dimidium suorum bonorum, &
Tob.11. misit eos cum magno gaudio. Ipsis verò reuersis, & simul cum ea ancillis & famulis & infinita pecunia, accepto etiam à Gabelo deposito, cùm venissent prope domū Tobię, canis loco agnito procurrens, ingressus est domum, & complexus pedes Tobiæ, & luit ei diebatur. Ille autem cùm ex eo cognouisset aduentum filij, surrexit properè, & fuit ei obuiàm, & hîc & illic offendebatur ad parietē nō videns. Viæ verò comes dicit Tobiæ: Accipe fel piscis, & cùm in foribus occurreris patri tuo, priusquàm ipse te amplecta- tur, vnge oculos eius, & statim adspiciet. Quod cùm factum esset, & protinùs visum re-
Tob.12. cepisset, steterunt obstupefacti, Deum laudantes propter omnia bona, quæ eis fecerat. Volentibus autem ipsis magnas referre gratias vię comiti, qui existimabatur mercena- rius, & prompto & alacri animo ei dare dimidium pecuniæ quam attulerant, se eis ape- ruit Archangelus Domini, & dixit: Ego sum Raphael, vnus ex septem Archangelis, qui Deo offerunt preces iustorum: & neque comedi, neque bibi, etiamsi vos hoc putaretis. Domino verò perpetuò agite gratias, & semper ei confitemini, quòd magnificauit mi- sericordiam suam super vos. Quę cùm dixisset, statim fuit sublatus ab eorū oculis. Hos ergò solùm dixit scriptura feciśe Raphaëlem, quod fuit optimum & maximum mirace-
*legendum videl. oim ordinum lum. Dicit autem se vnum ex septem Archangelis, quoniam * omnes ordines superę- lestium, & quæ intelligentia appræhenduntur, classium & cœtuum Duces & princi- pes, sicut dictum est superiùs.

Celebremus aūt nos hîc quoq; syncerè, vt debemus, ô sacrosancte & à Deo colleste cœtus, lætum & illustrem & admirabilem diem festum ordinum ductoris Michaëlis, qui animas & corpora beneficio afficit: & ei offeramus dona accepta & digna, & pios ei hymnos perpetuò non cessemus psallere, vt ipse quoquè moueat vehementiores inter- cessiones ad communem Dominum & creatorem, vt nobis det veniam, qui multipli-
S. Michael vt sit à no- bis inuocā- dus. cium peccatorum humana imbecillitate circundati sumus & miseria. Ad eum ergò cla- memus & dicamus: Benigne minister benigni Domini, qui in mysterijs initias Michael princeps militiæ, assiduis tuis apud regem gloriæ intercessionibus, omnes tuos laudato- res & fideles tuos famulos, cùm per pœnitentiam, vt meliores euadant, deduxeris, & vt sanctos decet viuant, erudieris, illic colloca in statione iustorum. Te enim omnis cœtus Christianorum, post Deum & intemeratam eius matrem, patronum habemus maximū & salutis defensorem. Te nostri auxilij arma validissima & mœnia aduersùs omnes hę- stes, tam qui in intelligentiam cadunt, quàm qui sub sensum, opponimus. Te nostrę de- fensionis diuinam & euidentissimam circunferimus gloriationem. Per te fideles reges assequuntur trophęa victoriæ. Per te duces exercitūs Christiani populi, vincunt & dębe- core afficiunt phalanges gentium infidelium. Per te omnis gratia illuminans, & præ- dictio, & sapientia, & virtus data est fidelibus hominibus. Decæterò, vt qui habeas etiam quòd potes, da etiam vicissim euentum petitionum. Protege semper & conserua vitam nostram pennis tuis Archangelicis, & nos libera ab omni nocumento. Cura affectiones eorum, qui ægrotant. Fac vt in auram euanescant & dissoluantur spiritus eorum, qui pro-

probris insultāt & iniurijs. Adhuc magìs deprime & dejice elatum & gloriosum super- cilium & magniloquentiam peruersi, & Dei hostis, & hominibus infesti satanę, & fac vt cessent & ociosę reddantur improbę eius machinationes. Depelle dæmonum insi- dias, quæ aduersùs nos structæ sunt. Euelle, quæ ab inimico sata sunt zizania in agro ecclesię. Purga veri patrisfamiliâs & Domini sementem. Oppugna & ignominia affice Matt.13. & dissolue cœtus eorum, qui malè sentiunt, & sunt impij. Nos perpetuò cōfirma & cor- robora intercessionum tuarum defensionibus ad hoc, vt citra impedimētum faciamus Dominicam & diuinam voluntatem: vt per tuam prouidentiam & defensionem digni habiti, qui vitam agamus in veritate & iustitia, assequamur æterna Christi bona in re- gno cælorum: gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & potentia in sęcula sęculorum, Amen.

NARRATIO MIRACVLI, QVOD FACTVM EST IN REGIONE CHONENSI A MICHAELE *Archangelo, principe militiæ cælestis. Habetur in Simeone Meta- phraste 5. Septembris, nos ad 29. Septembris transtuli- mus propter S. Michaelis solennitatem.*

DE sanctis quidem viris narrare, & res illorum meminisse, 29. Septēb. non solùm est pium, sed etiam nobis vtile & conducibile. Memoria enim est omninò signum desiderij. Martyrum autem & sanctorum desiderium, transit ad ipsum commu nem Dominum, quem illi laudare, & ei gloriam tribuere elegerunt: & à quo rursùs maiorem sunt gloriam conse- cuti. De incorporeis autem scribere virtutibus, earumq; diuina signa enunciare & prodigia, est longè vtilius. Nam quo est eis maior apud Deum coniunctio & fidutia, eo etiam maiorem percipimus vtilitatem ex eorum narra- tionibus. Incipiendum est autem paulo altiùs. Nam id quoq; coniunctum est cum argumenti consequentia.

Cùm Christi iam discipuli, eiusque Euangelij ministri & nostræ salutis, ciuitates ederent, & disseminarent prædicationem, & multos adducerent ad agnitionem, Euan- stista quidem & Theologus Iohannes, cui de maiori, quàm in alios discipulos, Magi- ster in eum beneuolentia testimonium fert Euangelium, versatur apud Ephesios: Phi- S. Iohannes conuertit Ephesios. ppus autem venit Hierapolin. Iohannes cùm inuenisset Ephesios errantes in profun- da nostræ infidelitatis, sacrificiaque & festa peragētes, & quæcunq; Deo conueniunt, Di- ne facientes, doctrinæ luce eos deducit ad veritatem: & cùm puro veritatis radio eorū animas illustrâsset, transit ipse quoq; Hierapolin, & versatur simul cum Philippo. Quo- niam autem vsq; adeò decepta erat ciuitas, & Gentium erroribus erat adeò implicata, Hierapoli- tę viperam pro Deo colunt. vt vel viperam Deum existimaret, neq; vllo modo vellet admittere diuinum semen, & peratis prædicationem, Apostoli Christi, qui non poterant aliter ijs persuadere falsa rere esse, & illorum animos traducere ad pietatem, proficiscuntur ad bestiam, quæ quidē erat eis causa tanti erroris & interitūs. Et ambo conuersi ad orationem, & in Deo fa- ientes virtutem, ipsam statim dejiciunt, & morte afficiunt.

Hoc stultos vehementer iritat, & magno ciet furore contra Philippum, vt qui eum reputarent esse suæ gloriæ euersorē & patriorum rituum. Et omnes simul in ipsum ir- ruentes, tanquàm vno animo tracti & vna rabie, & alius alia parte beatū illud caput ap- S. Philippus crucifigitur. prehendentes, cruci affigunt, & ei acerbissimè vitam præsentem eripiunt. Sed Magister eiusdem nō abiecit discipuli: & qui misit, non est oblitus Apostoli: sed quoniā vidit ipsum conformem eius perpessionibus, eum etiam fecit socium gloriæ illius & miraculorum: & repentè quidem fuit vrbs terræmotu concussa, sicut priùs, quo tempore Christus mortem subijt, & Crucis supplicio volens est condemnatus: metus au- dacter pro nobis & pœnitentia inuadit Iudęos, eorum valdè percellens animos, & suadens, vt fœuitiæ furor & immanitatis petant veniam. Et ille quidem sic præclarè è vita excedit, cum certa- men & cursum Apostolicum exornâsset corona martyrij.

Magistro autem dilectus Iohannes, transit ad quendam locum, qui vocatur Chere- tapa. Quo quidem in loco cùm rursùs solita peregisset, eis acclamat fore, vt mox Mi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

chaelis Angelorum principis diuinior illic fiat visitatio, & diuinum quoddam signum & admirabile. Sed ille quidem iuit etiam ad alias ciuitates, talentum doctrinæ sibi creditum volens multiplicare: re vera autem impleta sunt, quæ priùs ab eo prædicta fuerãt: & aqua ex illa terra emanauit paulopòst, quæ, si quis seu morbo laboraret, seu aliqua alia premeretur affectione, simul atquè eam sumpsisset, præbebat curationem: & miraculorũ copia & magnitudine, clariùs & apertiùs, quàm lingua, ad se cõuocabat infideles, & conuertebat ad pietatem. Erat enim cuidam Laodiceno filia vnigenita, muta ex quo primùm fuerat in lucem edita. Quod quidem medium cor eius penetrabat: & vt suæ filiæ linguæ soluerentur vincula, vel propria emisset anima. Is ergò occupatus graui morbo infidelitatis, videt diuinam quandam visionem, meliora annunciantem, & pulchrè ei promittentem id, quod erat futurum. Videt autem, non vt qui dignus esset habitus videre talia, (Quomodò enim, cùm & esset impius, & caliginem tãtæ infidelitatis haberet offusam oculis?) sed vt & ille cum filia conuerteretur ab infidelitate, & multos alios attraherent ad pietatem.

Nota de mira aquæ vi.

Visio autem erat quædam intelligibilis natura, quę ei adstabat in somnis, & iubebat, vt veniret cum filia ad sanctam aquam, quę apparuerat, pollicens fore, vt non reuertere tur dolore affectus: sed si vellet, exerceret pulchram negociationẽ, & soluta solùm fide quę est in eius potestate, emeret filiæ curationem. Ille itaque è somno excitatus, plenus horrore & metu, statim cum filia accedit ad fontẽ aquæ, sicut iubebat visio. Et cùm eo quidem, qui illic erant congregati, eam frequentes inuenissent haurientes, & eam in sua corpora infundentes, deinceps autem etiam consequentem operationem, & vnicuique præbentem à morbo liberationem: rogauit eos, qui aderant, quęnam esset eis in aqua inuocatio: & quidnam hoc sit, quod sensim ad aquam cantantes, tam celerem & copiosam assequerentur curationem. Illi autem responderunt: Nomen patris, filij, & spiritus sancti, & militiæ principis Michaelis. Ille autem nihil differens, nec accipiens tempus ad deliberandum, sed oculos simul & manus ad cælum attollens, vehementer visus est inuocatione, & aduersùs affectionem Deum vocauit, qui tribus personis cognoscitur, & eius ministrum Michaelem mouit ad intercessionem. Neque verò frustratus fuit petitione, sed affatim collegit curationem. Non solùm enim filia desijt esse muta: sed ipse quoque & filia liberati sunt à vinculis infidelitatis: quod quidem erat impedimẽto linguę longè grauius. Nam simul atquè pater dedit aquã filię, & facilè mouebatur lingua ad gratiarum actionem, & Deum habebat in ore, & famulum eius Michaelem inuocabat admirabiliter, & præter opinionem. Quid deindè sequitur? Baptisma ipsius Laodiceni & filię, & notius familiæ ad Christum adductio, & templi militiæ principi extructio: magnificique & sumptuosi tecti sanctificatio, & reuerà domûs, vt scriptũ est, decor. Et ille quidem cum sic credidisset, & pro beneficio tales reddidisset gratias, domum reuersus est cum filia saluus factus (vt diuinus ait Apostolus) per filiorum procreationem, vel potiùs saluans videns filiam, & ambo ditati pietate.

Insigne miraculum.

Templũ S. Michaelis.

Psal. 25.

1. Tim. 2.

Nonaginta autem annis posteà, puer Hierapolitanus, nomine Archippus, cùm puerilis & verè bonæ radicis esset bonum germen, tanquàm quoddam lilium in medio hæresum spirans pietatis suauitatem, decimo anno ætatis venit ad hoc tẽplum, vt qui duceretur à quadam prouidentia: & fit eius ęconomus, qui quidem diuina gratia dignus fit habitus. Carnis enim voluntatem tam pulchrè superauit, & tam pulchra fuerunt eius vitæ proœmia, vt neque pane vesceretur, neq; aliquo alio ex iis, quibus homines vescẽtur necessariò: non vteretur balneis, neque sui corporis vllam curam gereret: sed tenebat per spiritali viuendi rationi vacaret: idque cùm esset puer, & nondùm perfectiorem attigisset ætatem. Quod quidẽ penè esset incredibile, nisi magnitudo virtutis, & spectatorum, quibus dignus fuit habitus, hæc redderet credibilia, & cõtra quæ nihil dici potest. Nam herbas quidem coquens, comedebat, easque agrestes, & quæ ne tantillo quidem salis adsperlæ erant: quod quidem omnibus necessarium est cibi condimentum. Id autẽ sumebat semèl in hebdomada: & aquam bibebat dimensam. Indumentum autem erant duo sacci, vnus quidem pro tegumento corporis, alter verò pro stragulo. longo tempore vterque eroum vsum implens. Anno enim toto alter ex saccis tegebat nuditatem, altero stratum operiente. Deindè vsum permutantes, alter quidem vestimentum, alter verò rursùs fiebat stragulum. Atque ea quidem, quæ erãt sub sacco, erant acuti lapides: parte autem, quę erat ad caput, saccus sub se sentes habebat. Sic verò quiescebat vir ille egre-

Mira pueri abstinentia.

Vestis saccus.

Asperrimũ stratum.

egregius, si quandò eum corpus defessum cogebat, vt se modicè remitteret.

Quęnam autem fuerunt eius verba ad Deum, per quę susceptit hanc vitam laboriosam & asperam? Nè bona huius vitæ videat meus oculus, neque mihi mens vnquàm pendeat à præsenti vanitate: imple, Domine, oculos meos lachrymis spiritalibus. Confirma, quod nunc quidem est, paulopòst autem non erit: quod quidem sicut herba marcescit, vesperè autẽ flaccescit? Liceat mihi, vni bono animę adhærere, quod mihi omninò cõciliabit eam, quæ illic est, beatitudinem. Hæc quidem semper apud se verabat in animo, & Deum alloquebatur. Turba autem infidelium hęc nequaquàm potebant æquo animo: sed partim quidem magna illa abundantia miraculorum aquæ sanctificatę, partim autem Archippi quoquè zelus ad virtutem, & quæ sunt ex Deo certamina, & tanta propter illum tolerantia, illos mouebant & incitabant, & ad apertam delucebant insaniam.

Certè cùm simul coijssent, & dentem instàr apri in vtrunque acuissent, alij quidem etinibus Archippum apprehendunt, & virgis (ó manus sceleratas) eum cædunt crudeli. er. Alij autem confluunt aduersùs sanctam illam aquam, hanc quoquè malè conantes efficere. Sed illis quidem manus obtorpuerunt: his autem flamma illinc ex aduerso occurrens, fecit, vt redirent inanes. Vndè etiam ad aliam conuertuntur machinationem, volentes Archippum tollere de medio, & superare ipsam aquę operationem. Quęnam ergò ea machinatio? Templi aream ad sinistrã prętersluebat fluuius, nomine Chrysorrhoas. Eius statuerunt deriuare fluentum, & in aquam sanctam immittere, vt in hac congressione cum aqua fluuij aqua illa diuina admixta, non ampliùs haberet eandem operationem, sed perderet virtutem curationum. Atque hęc quidem illi: & ab eis deindè conuertitur aqua fluuij, vt immittatur in aquam sanctificatam. Illa autem (ó Dei virtus, & inanem impiorum laborem) non, vt contendebant, fluxit ad sinistram: sed contraria est in contrariã partem, quomodò etiam in hodiernum vsque diẽ cernitur fluere.

Non ferunt impij vitæ sanctitatẽ, & aquæ miracula.

Vide fraudẽ impiorum machinationem.

Positą autem res eis aliter cessit, & iniquitas, vt cum diuino dicam Dauide, seipsam defecerit, eis secũdum quid suggerit maius priore seminator zizaniorum & hostis humani generis. Ego autem id narrabo, ex alto repetens: Duo quidam alij fluuij originem habentes in Oriente, quorum alter quidem Lycocaper, alter verò Cuphus vocabantur, collijn quidem à se inuicèm distantes, sacrum illum locum transmittebant: confluentes autem ad montis radices, & ambo vnus effecti, fluebant per Lyciam. Suggerit ergò malignus iis, qui armabantur aduersùs pietatem, & persuadet, vt immittant fluuios aduersùs sanctum locum: vt non solùm diuinam illam aquam, sed ipsum etiam locum cum templo fluuij attraherent. Erat enim locus vsqueadeò decliuis & concauus, vt non solùm facilè, sed etiã celerrimè videretur futurus deorsùm aquę lapsus. Magna ergò mana congregata, Laodiceæ (est autem hæc insignis vrbs Lyciæ) conueniunt: deindè accedunt ad rupem, quę est prope templum. Erat autem rupes adeò alta, & tanta magnitudine, vt eam perfectè pertingere ne posset quidem oculus. Illi verò primùm illinc incipientes, maximam fossam fodiebant inter fluuios & petram. Postquàm autẽ satis iam ipsa effossa esset fossa, cauãt locum vsque ad profundum terrę sinum, in quem conabantur deriuare fluuios, & eum sepi circundant, quod erat laboriosissimum, vt repentè quidem aqua illic cogeretur: deindè, sepi repentè rupta, celerior esset aquę descensus.

Pfal. 16.

Interim autem, dum isti multiplices ac varias construebant machinas aduersùs locum sanctum, Dei famulus Archippus, in nudo solo iacens, eum acriter rogabat, & pro populus supplicabat, vt sacer ille locus appareret potentior insidijs inimicorum: &, In Deo, aiebat, confido, qui me saluum facit à pusillanimitate & tempestate, quòd non sinet sanctam domum suam videre interitum. Cùm decem itaque dies intercessissent, illi quidem sępem aquę diruunt circa initium noctis, vt in Archippum nequaquàm prouerturi & cauturum aqua irruens, ipsum quoq; simul cum aqua obrueret. Et stãtes ad sinem, expectabant sancti loci, quæ mox videbatur futura, submersionem. Dei autẽ servum Archippum, postquàm sensit fluuios iam descendentes, cœpit flere vehementiùs, & precari intentiùs: Extulerunt fluuij, Domine, dicens, extulerunt fluuij voces suas, Extollant fluuij fluctus suos à vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum. Cum sic ergò affectus esset Archippus, & sic præclarè vacaret orationi, diuina visio de-

Pfal. 92.

Universidad de Deusto
Biblioteca

supèr aduolans modo quodam arcano, eum vocauit nominatim. Et ille quidem è templo egressus, continuò cecidit pronus, vt cuius oculi non ferrent securè se ad tale applicare spectaculum. Ea autem illi dixit: Surge, & veni huc ad me, & Dei virtutem videbis inexpugnabilem in his aquis, quę vehementer confluunt.

Cùm itaque beatus coniecisset Archippus, hunc esse magnum illum cælestis militiæ principem, stetit quidem, vt ei iussit, ad eius sinistram: statim autem vidit columnam ignis, quæ à terra pertingebat vsque ad ipsum cælum: & vocem illinc audiuit, quæ eum iubebat esse bono animo, & non timere. Deindè ad ipsos quidem aqua processit. Cùm ille autem manum sustulisset, & Crucis signum formâsset, & loco stare iussisset fluuios, (Quanta est, ô Christe, multitudo tuæ virtutis?) viderunt eum aquæ, vt Psalmicè dicam, & timuerunt, & tanquàm murus repentè conticuerunt ac constiterunt. Cùm ille autem rursùs sustulisset dexteram, & in rupe, quæ erat propter templum, figurâsset signum Crucis, repentè erupit tonitru, & terra valdè contremuit, & terræmotu quidem fissa fuit petra: ille verò cùm valida rursùs in eam arma torsisset, nempe terribile signum Crucis: Conteratur quidem hîc, dixit, omnis virtus aduersarij: scateat autem ab omnibus malis liberatio ijs, qui accedunt fideliter. Cumque sic dixisset, iubet Archippum transire ad dexteram. Cùm is autem ad dexteram stetisset, & iussui statim paruisset, militiæ princeps maxima & clarissima voce iussit fluuijs, dicēs: In hoc infundibulum decetero infundimini. Re autem sic admirabiliter & contra opinionem facta, vt iusserat, diuinus Archangelorum quidem princeps Michael, continuò ab Archippo auolans, reuersus est vndè descenderat, & ad primam lucem accedit, qui ipse quoquè est lux perfecta, & illo admirabili, & qui naturam superat, splendore fruitur. D E I autem seruus Archippus, ab illo tempore in templo permanet, intentiùs & ardentiùs ei preces fundens.

Eu etiam S. Michael Crucis signo mira tacit.

Sed ille quidem cùm annos vixisset septuaginta, hac vita relicta, ad suum redit Dominum, tanquàm bonus quidam agricola, pulchrorum horum virtutis seminum mercedem accepturus. Miracula autem in hodiernum vsque diem fidelibus scatent vberibus intercessionibus ipsius Michaelis principis incorporeorum: Gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri gloria simul cum sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

RELATIO DE DEDICATIONE BASILICAE SANCTI MICHAELIS, ET MIRACVLIS OSTENSIS.

Habetur in Homiliario Doctorum, & consentiunt antiquissima Martyrologia, atque etiam peruetusti codices manuscripti, in quibus tota extat ad verbum.

29. Septēb.

Ecclesia S. Michaelis ab ipso condita.

MEmoriam beati Michaelis Archangeli toto orbe veneranda, ipsius & opere condita, & consecrata nomine dedam, ipsius & opere condita, & consecrata nomine dedam, ipsius & opere condita, & consecrata nomine dedam

Universidad de Deusto
Biblioteca

usquàm huc peruenias, appáret ad oriẽtem basilica, qua per gradus asscenditur. Hęc cũ ipsâ porticu quingentos ferè hoĩes capere videbatur, altare venerandũ, rubroq; cõtectũ pallio, prope mediũ parietis ad meridiẽ ostẽdens. Erat aũt ipsa domus angulosa, nó in more operis humani parietibus erectis, sed instàr spelunc æ, pręruptis & sæpiùs eminentibus asperata scopulis, culmine quoq; diuersæ altitudinis, quod hic vertice tangi, alibi manu vix possit attingi. Credo, docẽte Archangelo, Deũ non ornatũ lapidum, sed cordis quęrere & diligere puritatẽ. Vertex verò mõtis, extrinsecùs partìm cornea sylua tegitur, partìm virenti planitie dilatatur. Missarum itaq; celebratione completa, magno attoniti gaudio, quiq; rediẽrunt in sua. Episcopus aũt delegato ministrorũ, cantorũ sacerdotumq; officio, & mansione constructa, oẽm ibidèm quotidiè psalmorũ, hymnorum, Missarumq; cursum cõgruo præcepit ordine celebrari. Nullus aũt hunc nocturno tempore ausus ingredi, sed aurora transacta, matutinos ibidèm cantãt hymnos. Ex ipso aũt saxo, quo sacra tegitur ædes, ad Aquilonẽ altaris, dulcis & nimiùm lucida guttatim aqua dilabitur, quã incolę stillã vocant. Ob hoc & vitreum vas, eiusdẽ receptui prępatum, argentea pendet catena suspensum, morisq; est, populo cõmunicato, singulos ad hoc vasculum ascendere per gradus, donumq; cęlestis deguſtare liquoris. nam & gustu suauis est, & tactu salubris. Deniq; nonnulli post lõgas febriũ flãmas, hac hausta stilla, celeri confestim refrigerio potiuntur salutis. Innumeris quoq; & alijs modis ibì & crebro sanantur ægroti, & multa, quæ Angelicæ tantùm congruunt potestati, fieri illic miracula comprobãtur: maximè tamẽ eiusdẽ dici natali, cùm & de prouincijs circunquaq; positis plùs solito conflua turba recurrat, & Angelicę virtutis maior quodãmodò enitatur adesse frequẽtia: vt quod spiritualiter dixit Apostolus, etiam corporaliter agi videatur: Quia Angeli sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis: in Christo Iesũ Domino nostro, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Divina officia quotidiè in ea basilica peraguntur.

Aqua cælitus manãs, curat morbos.

Heb. 1.

VITA S. PATRIS NOSTRI QVIRIACI ANACHORETAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

29. Septẽb.

Gen. 12.

Is, qui te benedicunt, inquit Deus Abrahę, benedicã: & iis, qui tibi maledicũt, maledicã, nõ eos solùm, qui virtutẽ exercent, hinc remunerãs, sed etiã ad eos, qui ipsos laudant, traijciẽs benedictionẽ. Hinc fit, vt oporteat beati huius Quiriaci pro virtute certamina & sudores, nõ solùm feruẽtissimè audire, admirari & excipere: sed etiã ad eũ ꝓ virtutis imitandũ excitari, & parari ad simile zelũ susciperedum: vt nõ solùm consequamur benedictionẽ propterea ꝙ eum exeeperimus, sed etiã simus cũ eo coronarũ participes, & pręmiorũ socij. Quẽ tulit quidẽ, quę est in Graecia, Corinthus: parentibus aũt fuit nomẽ, patri quidẽ Johannes, qui etiã fuit ordinatus Presbyter ecclesiæ, quæ est Corinthi: matri autem, Eudoxia. Tempus autem eius ortús, fuit finis Imperij Theodosij, nioris scilicet. Sancto verò fuit auunculus Petrus Episcopus Corinthiorũ. Qui Petrus B. Quiriacum cooptat in gradum lectoris eiusdem ecclesiæ adhuc in tenera ætate.

Patria & parentes S. Quiriaci.

Ille aũt diuinis deditus scripturis, & eas assiduè percurrẽs, & noctes totas & dies in ea versans, apud se mirabatur, ꝙ Deus vtiq; propter salutẽ humanã oĩa administrauit: & ꝙ eos, qui ei placuerũt in vnaquaq; generatione, eximio sit honore dignatus, & eos admodùm claros fecerit & glorioſos, vt qui Abeli quidẽ per sacrificiũ gloriam tribuerit: Enoch aũt, ꝓptereà ꝙ ei placuerit, honorârit trãslatione: Propteriustitiã seruârit Noe scintillã generis: Abrahã propter fidẽ effecerit patrem multarũ gentiũ: Melchisedec habuerit acceptũ piũ sacerdotium: patientię & tẽperantię imaginẽ, Ioseph & Iob mundo prębuerit: Mosem fecerit legislatorẽ: Lunę & Soli aurigã cõstituerit Iesum Naue: Prophetã & regẽ & stupẽdi mysterij parentẽ Dauid reddiderit: Babylonicę fornacis flãmam pueris in rorẽ transmutârit. Prętereà adhuc in maiori versabatur dubitatione, illa cogitans, partũ sine semine, virginẽ eandem & matrem: & quomodò verbũ, cùm Deus esset, factus sit homo sine mutatione: & quomodò per Crucẽ inferos spoliauerit, & fallacẽ serpentẽ aboleuerit, & Adamũ rursùs reduxerit in Paradisum. Hæc & similia mẽte agitans Quiriacus, diuino zelo in corde inflãmabatur, & ei veniebat in mentẽ valedicere mũdo & ijs, quę sunt in eo, & ad sanctam venire ciuitatẽ, & sanctè viuere in sancto loco, quieti vacando & silentio.

Gen. 4. Gen. 5. Gen. 6. Gen. 17. Gen. 14. Iosu. 10. Dan. 3.

Quodam itaque die Dominico, cùm diuinam audijsset vocem in Euangelio: Si quis vult post me venire, tollat crucem suam, & sequatur me: rem minimè distulit, neque parvo tempore substitit, aut considerauit: sed suam sententiam statìm deduxit ad effectum. Luc. 9.

Itaq; tacitè egressus ex Ecclesia, venit Cenchreas: & ascendens nauem, quę venichat in Palestinam, summo studio accedit Hierosolyma, iam decem & octo annos natus, no-

18. annos natꝰ, it Hierosolymã.

uo quidem anno Imperij magni Leonis, octauo autem Anastasij Hierosolymorũ Pontificatùs. Cùm illinc ergò venisset in sanctam ciuitatem, diuersatur apud magnum Eustorgium, virum, qui & alioquì erat amator virtutis, & splendebat donis spiritùs. Ille autem vt reuerà amans pater, eum, vt par erat, magna accipit affectione. Quiriacũ verò, cùm hyemâsset apud insigne monasterium iam ab illo constructum prope sanctam ciuitatem Sion, maioris quietis & silentij cepit desiderium, & vt ad ipsam veniret solitudinem, & illic habitaret, omne ponebat studium. Cùm de diuino itaq; Euthymio ferè doceretur ab omnibus, (eum enim virtus vbiquè indicabat) captus erat magno amore eius conueniendi: & magnum rogat Eustorgium, vt eius dignatus precibus, cum pace dimitteretur. Hoc aũt facto, cùm accessisset ad Lauram mirabilis Euthymij, hospitio excipitur à quodam Anatolio presbytero, & Olympio monacho, fratribus quidem genere, patria autem Corinthijs: & cùm multos dies apud eos degisset, deindè etiam magnum adspexit Euthymium: & beatæ illæ manus sacrum eius caput tetigerunt, simul quidem eum monastico induentes habitu, & in eum vocantes vberiorem spiritùs operationem. Eum tamen hoc in loco manere non siuit Euthymius propter ætatem. Valdè enim cauebat imberbium & adolescentum in sua Laura conuersationes, nè aliquam offensionem afferrent reliquis fratribus ad turpes cogitationes. Sed cùm magnus iam Theoctistus excessisset ad Iesum, quem desiderabat, ipse emittit Quiriacum ad sanctum Gerasimum ad Iordanem.

Fit monachus adhuc imberbis.

Cùm ergò reuerà præclarum munus accepisset Quiriacum, & eum vidisset ea ætate, statuit vt ipse ministraret in cœnobio. Sic aũt in eo degebat ille admirabilis, ligna scindens, aquam & alimentum parans fratribus, & coci fungens officio. Sed quanuis ità se haberet, & in tantis laboribus totum diem transigeret, in colloquendo cum Deo tamen & precatione totas noctes consumebat, & feruentiùs rursùs & acriùs post opus manuũ sacros hymnos incipiebat: & vt paucis dicam, vitam anachoreticã in cœnobio, & tam multis negocijs per omnia ostendebat, vt qui pane & aqua solùm, idque secundo quoque die aleretur. His inductus est Gerasimus, vt eum valdè diligeret: & sic vita delectabatur iunioris: & de illius moribus & amore in res spiritales adeò factus erat certior, vt eum assumeret in diebus ieiuniorum ad solitudinem Ruba, & eum haberet socium coruum, qui illic susciebãtur, laborum & spiritalis ascensús. Hìc dicebatur etiam magnus uerfari Euthymius, & eos diuinis impertire sacramentis singulis Dominicis, donèc veniret dies Palmarum.

Vilia exercet officia.

Nota abstinentiam.

Cùm breue aũt tempus effluxisset, abit quidem pulchro illo ad Deum itinere magnus Euthymius: videt aũt sacram illius animam Gerasimꝰ deduci ab Angelis, & pręclarè ad cęlos ascẽdere, vndè fuerat vocatus. Cùm ergò statìm assumpsisset Quiriacum, ascendit in eius Lauram, & sanctum eius corpus gratis manibus sepelit cum ea, qua par est, reuerentia: & cùm oĩa fecisset, quę de more fiebant, reuersus est. Nono aũt anno postq̃ Quiriacus venit in Palęstinam, admirabilis etiã moritur Gerasimus, & migrauit ipse quoq; ad communem Dñm, quinto mensis Martij. Vigesimum aũt septimũ annum iam attingebat Quiriacus. Et cùm illinc recessisset, accessit in Laurã Euthymij, susceptus qdẽ ab Euthymio: videns enim tũc ei pẽrat: à quo etiã accepit cellã: & abũdè optato fruebatur silentio. Postea verò vehementissimũ studiũ adhibebatur, vt mutaretur Laura in cœnobiũ. Erat aũt in ea quidã Thomas, q pro virtute labores lubẽtissimè susciebat, & ostendebat magnã animi philosophiã. Erat Quiriacus cõiunctus vinculo spiritùs, eiusq; mores sequens, ad pfectiorẽ exercebatur virtutẽ, & illius vitã æmulabatur, & ad similem parabatur imitationẽ. Hic ergò Thomas missus fuerat Alexandriã à Phido Diacono, vt emeret impensas ad extruendũ cœnobium. Patrũ aũt Euthymij & Theoctisti monasteria solùm in diuisione nominũ agnoscebantur: cõmune nanq; habebãt institutum, & communem victũs rationem, rectaq; & administrata erant ab vno & eodem pastore. Sed iam quidem

Monasteria Euthymij & Theoctisti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habebat diuinum quoquè Thomam æternum habitaculum: & erat ipse quoquè relatus in numerum iustorum.

sti vnius instituti.

Duodecim aût annis post eius decessum, Longinus præfectus ipse quoq; è vita excedit. Et cùm Paulus in eius præfecturam successisset, Terebon Agarenus, qui sacris olim Euthymij manibus fuerat baptizatus, cùm esset ipse quoq; iam moriturus, vtrisq; monasterijs magnas reliquit facultates. Cùm aût Paulus in tractãdis pecunijs iniustiùs esset versatus, & in exequendis mandatis se gessisset iniquiùs, & ipsum corpus Terebonis abstulisset cum pecunijs, excitatur seditio inter monasteria, & seditionẽ cõsequitur etiam diuisio, adeò vt & munierit Paulus loca, quę Euthymij Laurę adiecta fuerant, & sepem eis iniecerit, & turrim ædificârit: quinetiam diuersorium publicum à Laura Suca emerit prope turrem Dauidicã, & idetiã Euthymij Laurę attribuerit. Beatus ergò Quiriacus cùm offendisset fratrum diuisionem, & ægrè tulisset, quòd quos Sol simul semper videt, nõ amor virtutis, nec silentij, sed pecunię disiũxisset: recedit illinc, & venit in Lauram Sucam. Cùm longo ergò tẽpore in ea esset versatus, & his quatuor ministerijs, nempe panis, & reliqui victũs fratrũ cura, ægrotorũ curatione, hospitũ exceptione, Lauræ administratione diuersis annis esset perfunctus: & fratrũ oĩm conscientiã inuenisset suę patientię testem, & humilitatis, & reliquę perfectionis, quã diuini canones exigũt à sacerdotibus, quadragesimo anno ætatis, puehitur ad honorẽ Presbyteratûs. Sacrorũ aût vasorũ & sacri thesauri custodia, & ecclesię cura octodecim annos fidei ei' fuit credita. Dicuntur aût hęc quoq; de Quiriaco, q̃ spatio tot annorũ nõ modò Sol nõ occiderit super eius iracundiã, sed neq; fuerit omninò vnq̃ iratus, neq; eum vnq̃ viderit dies comedentem, & q̃ tempore diuinorum hymnorũ nõ priùs fratribus significauerit sonum & modum, q̃ pura & nulli reprẽhensioni affini lingua totum perfecisset sine reprẽhensione.

40. ætatis anno S. Quiriacus initiatur sacerdotio.

Septuagesimo aût septimo anno suę ętatis, traditis thesauris, quorũ custodia ei fuerat tradita, ille qdẽ secedit ad solitudinẽ Natupha: eum aût sequebatur discipulus. Cùm aût eis deesset alimentũ, & non haberẽt, vndè recrearẽt vsûs necessitatẽ: (neq; enim in solitudine nascebãtur melagria: ea nanq; eis suffecissent ad conuiuium) Deũ rogat diuinus Quiriacus, vt det eis alimentũ ex scillis, quę illic erant: erat enim magna earũ copia in solitudine. Et conuersus ad discipulum: Collige, inquit, fili, ex his scillis, & sale eis iecto, coque in olla, & efficiet benedictus Deus, vt his quoq; nobis vesci liceat. Hęc mandat quidem discipulo. Deus aût audiuit ex alto preces, q etiam fecit aquam ex petra scaturire, & illam maximam Maræ amaritudinem in conuenientem mutauit dulcedinem. Nam ipsæ quoq; scillæ innatam mutârũt amaritudinem, & quatuor annos ex illo tempore fuerunt cibus beatis. Sed nõ derelinquet Dominus sanctos suos: à sacrosancto Dauide dictum opportunè, hîc quoquè dicetur.

Abit in eremum.

Exod. 15.

Psal. 36.

Vt quidam ex vico Thecoorum, cùm ex ijs, qui illic pascebant pecora, audijsset de Quiriaco, panibus calidis asino impositis accedit, & onere apud eum deposito, recessit. Hisq; deinceps Quiriacus vixit cum discipulo. Sed tunc quidẽ discipulus, cùm, vt cõsueuerat, coxisset scillas, non iussisset aût B. Quiriacus, eas in cœna apposuit. Deindè ei, cùm nõ tulisset earũ amaritudinẽ, vires cũ voce sunt extinctæ, & iacebat tanq̃ mortuus. Cùm ergò diuinus coniecisset Quiriacus causam eius, quod acciderat, & sustulisset manus ad precandum pro discipulo, eum facit surgere: & cùm eum diuinis impertijsset sacramentis, sanum protinùs reddit, & eum placidè recreat à timore. Paulò pòst aût cùm panes eis defecissent, rursùs fame premebãtur grauissima. Et rursùs hic beatus iubet discipulum scillas eis parare in cœna. Illeaût cùm cibum parâsset, & eum apposuisset, verebatur tamen vti. Venerat enim ei in mentẽ præcedens amaritudo, & quemadmodùm cùm comedisset, non solùm sermo, sed etiam motus eum defecisset. Cùm eum aût benedixisset Quiriacus, & figuram Crucis ei iniecisset, deindè etiam attigisset ea, quę erant appositæ, & primus comedisset, iucundè comederunt, & se satìs refecerunt.

Nota vim signi S. Crucis.

Quintus iam agebatur annus, ex quo versabatur in Natupha, & filius quidem vnius eorum, qui erant in regione Thecoorum, vexabatur à maligno spiritu. Cùm de diuino autem Quiriaco singula resciuisset pater, ad eum adducit filium, & vehementer rogat, vt opem ferat filio, qui malè laborabat. Ille autem amborum misertus, alterius quidem morbi, alterius verò doloris, & inconsolabilis ægritudinis, quam de filio acceperat, precès fundit pro adolescente: & cùm vnxisset oleo Crucis, eum liberat ab illa acerba insania. Cùm ergò miraculum iam peruasisset ad multos, innumerabilis ad eum confluebat

bat multitudo, interrumpentes eius quietem & orationem. Hæc vitans præclarus Quiriacus, transit in solitudinem, quæ est magìs intrà Ruba. Et quinq; annos in ea transigens, sumebat radices Melagriorum, & ramos arundinum, & ea erant eis obsonium, & quod ad voluptatem attinet, nihil cedebant mensæ diuitum. Sed diuinorum Quiriaci charismatum operatio, hanc quoquè solitudinem efficiebat ciuitatem multitudine eorum, qui illuc adueniebant. Omnes enim, quos vel malus vexabat spiritus, aut alius premebat morbus, prompto & alacri animo ad eum accurrebant, tanquàm ad certam curationem: Et nemo illinc reuertebatur vacuus. Aegrè autem ferens multitudinem eorum, qui accedebant, diuinus rursùs Quiriacus venit in eam partem solitudinis, in qua nullus Anachoreta nec manserat, nec vnquàm transierat. Nominabatur aût locus abaccolis Susacim, & in eo & nouæ Lauræ & Sucæ fluuij ambo conueniunt, eorũ, quos scimus, maximi & profundissimi. Feruntur autem ij esse, de quibus Christo dictum est à Dauide: Tu siccâsti fluuios Ethan. Sed hanc planè inuiam solitudinem, omninò hominibus facilem & patentem reddebat in eum fides, vel potiùs diuinarum illius gratiarũ copia, quæ etiam fidem mouebat feruentiùs, & ad desiderium pias inducebat animas. Cùm verò Quiriacus septem annos illic transegisset, quoniam, quæ ingruerat, fames omnia circuncircà affligebat, & multos de medio tollere non intermittebat, timentes qui erant Lauræ Sucæ, assendunt etiam ad hanc inuiam solitudinem, rogantque & obsecrant Quiriacum, vt rursùs reuertatur ad Lauram, quò saltem vtilissimum aduersùs famem medicamentum illius habeant aduentum.

Oleo Crucis sanat dęmonia. cum.

Pfal. 73.

Mota itaque misericordia bona illa & clemens anima, rursùs descendit ad Lauram: & cùm ad beati Charitonis cellam quinque transegisset annos, vehementissimè decertauit aduersùs eos, qui eadem sentiebant, quæ Origenes. Atque tunc quidem admirabilis quoquè Cyrillus, qui à magni Euthymij Laura ad beati Sabæ Lauram accesserat, vt videret silentiarium Iohannem Episcopum, fit ei minister literarum ad hunc beatum Quiriacum. Literæ autem significabant bellum tunc fuisse suscitatum aduersùs sanctã ciuitatem: & eum obsecrabant, vt Deum oraret intentiùs: vt qui erant in noua Laura cum Nonno & Leontio, qui Origenis dogmata defendebant, & aduersùs rectam fidem militauerant, vincerentur, & summam illam amitterent arrogantiam. Cyrillus itaque cùm venisset in Sucam, & incidisset in Zosimum & Iohannem, primos illius discipulos, eum eis venit ad magnum Quiriacum, & ei tradit epistolam, & narrat omnia, quæcunque illi coràm dicta fuerant. Ille autem, cùm ardenter & ex corde ingemuisset & lachrymasset, Dic, inquit, ei, qui te misit: Nè animo angamur, ó pater: citò enim videbimus horum quidem & Leontium è vita excessisse miserrimè, lupos autem, qui versati sunt in Laura, turpissimè illinc expelli, & oues ratione præditas, sine molestia eam rursùs habere, & sine metu in ea ali & pasci. Ad hæc idem Quiriacus, Quænam sunt autem ea, ó pater, inquit, quæ illi sua tuentur sententia? Affirmant, respondit Cyrillus, dogmata de præexistentia & restitutione in eundem statum, esse media, & ab omni periculo aliena, dicentes illa eis ad hoc ferre testimonium, quæ alicubì in suis Apologeticis magnus Gregorius ità reliquit scripta: Mihi videtur res non vilis, nec contemnenda, dare in tempore vnicuique dimensum orationis, & dispensare in iudicio veritatem nostrorum dogmatum, quæ de mundo, aut de mundis philosophamur, de materia, de anima, de intelligentia, & naturis intelligentibus, tam præstantioribus, quàm deterioribus: de prouidentia, quæ omnia colligat, quæ videntur euenire ratione, & quæcunque præter rationem inferiorem & humanam. Et quę præterea de prima nostra constitutione, figuratione & veritate, & testamentis, & Christi primo aduentu, & secundo. In his enim & assensi est non inutile; & non assequi vacat periculo.

Pugnat aduersùs Origenistas.

Hæc locus est, partim in Apologetico, partim in disceptatione Gregorij Nazianzeni cõtra Eunomianos: quem locum per per àm isti interpretabantur, cùm Gregorius, vt Eunomianos dehortaretur à disputatione Trinitatis, eosdem adhortatur ad disputandum (si se continere nõ possunt) de ijs rebus, quas & si minùs pro dignitate tractauerint, non ità tamen de salute animæ periclitaturi sint. Non enim intelligit eos, qui hæc non credent, sine periculo futuros: sed qui oratione rerum dignitatem non consequuntur. Hæc Aloysius.

Cùm admirabilis hęc dixisset Cyrillus, beatus Quiriacus: Nequaquàm, inquit, sunt remedia, & vacãt periculo dogmata de præexistentia: immò sunt lubrica potiùs & periculosa. Quomodò autem, multiplicem eorum impietatem aperiendo, tibi paucis exponam: Dicunt, Christum non esse vnum ex Trinitate. Dicunt corpora nostra, quę habuerimus

Universidad de Deusto
Biblioteca

rimus ex resurrectione, esse penitùs ventura ad interitum, & Christi primi. Dicunt Trinitatem non fuisse mundi opificem: & quòd in pristinum statum restitutione, poterunt quęcunq; sunt ratione prędita, ad dęmones vsque, fabricari æones, id est, sęcula: & quòd ætherea & sphærica excitantur nostra corpora in resurrectione. Sic enim dicunt Domini quoquè corpus fuisse excitatum, & nos futuros ei pares in restitutione. Cùm autem rogâsset Cyrillus: Cur non sustinuerũt tot labores pro virtute, sed eos consumpserunt in hac, quę euacuatur & aboletur, sapientia? Respondẽs beatus Quiriacus: Euanuerunt, inquit, in suis cogitationibus, & obscuratum est insipiens cor eorum: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Nonnus autem fuit horum malorum primitiæ, qui cùm nõ ignauum ad hęc administrũ inuenisset Leontium Byzantinum, post decessum beati patris nostri Sabæ, continuò hunc malum morbum seminauit vbiquè in Ecclesia. Et primùm quidem eos, qui in noua Laura erãt, doctiores, vel, vt verius dicam, indoctiores, in suam induxit hęresim. Deindè non hactenùs constitit: sed vt alia quoq; monasteria solitudinis hac impertiret peste, magnum sibi censebat studium adhibendum. Demùm vt me quoquè humilem & abiectum suis comprehenderet laqueis, qua non vsus est contentione? Sed seipsam fefellit iniquitas, vt dicam sicut diuinus Dauid, & mihi diuina visio apparuit, illius hęresis cœnum accuratè ostendens. Neq; ego solus vici eius improbitatem, sed ij etiam, qui erant conuentûs Sucæ, per nostrum consilium illius malitię fortiter restiterunt, & fraudulentos illos mores & artificium ad malum superârunt.

Nonnus Origenista multos euertit.

Pſal. 26.

Quoniam autem tam apertè congressus fuit superatus, alia ratione conuentum suæ potestati subijcere est machinatus, & quendam Petrum Alexandrinum, qui in eum & hanc improbam hæresim erat iam olim propensus, prefecit conuentui, si quo modo hoc quidem certè ratione eos paulatim attraheret ad cõmunionem. Solent enim principi magna ex parte esse conformes ij, qui sunt in eius potestate. Sed nesciebat stultus, se deprehensu facilem & apertam escam proponere. Nam cùm consuetum illius vitium conuentui paululùm se ostendisset, protinùs ille totus commotus, Petrum pellit præfectura. Deindè rursùs Nonni cœtus, alium Petrum è Græcia ortum, qui à priore nihil differebat, eis præficit. Conuentus autem videns expressos eius, qui præcesserat, malitię in eo characteres, protinùs eum quoquè expellit: & veniens in beati Sabæ Lauram, præfectum accipit Casianum, genere Scythopolitanum, religione fidelissimũ, ac in virtute & doctrina educatum. Et sic vix tandèm potuimus eorum, qui morbo laborabant Origenis, ardentem reprimere & arcere impetum. Hęc cùm suauis illa retulisset lingua, vbi intellexit Cyrillum esse monasterij magni Euthymij, cum magno protinùs gaudio: Eccè, inquit, ô frater, tu es eiusdem, cuius ego, cœnobij. Et cœpit oratione persequi res gestas sanctorum Euthymij & Sabæ. Ille autem cùm eas apertè didicisset ab hoc beato Quiriaco, conscripsit singula in ijs, quos de ipsis scripsit, libris, vt illinc quilibet discere potest, si non leuiter & aliud agens, sed accuratè ea legat. Atque sic quidem diuinus Quiriacus. Cùm hoc autem sermone & his narrationibus suum impleuisset animum, Cyrillus discessit in pace.

Monachi hæreticos præfectos, à se expellũt.

Cyrilli scripſit vitas Euthymij & Sabæ ex relatione Quiriaci.

Quoniam autem, quandò legum Origenis diligens custos Nonnus turpissimo exitu expulit animam, & fractæ fuerunt omnes eorum vires, & cessauit bellum aduersùs Orthodoxos: & illi inter se inuicèm prælia ciêrunt & pericula: multi venientes in antrum Charitonis, diuino Quiriaco non paruam exhibebãt molestiam, eius silentium & quietem interturbantes, redit rursùs ad Susacim, iam agens nonagesimumnonum annum ætatis. Cùm ille autem octo annos in ea mansisset, incessit aliquandò Cyrillum quoddam desiderium conueniendi Quiriacum. Et cùm venisset in Lauram Sucam, & eius discipulum assumpsisset Iohannem, veniunt ambo Susacim, qui locus non minùs, quàm nonaginta stadia aberat à Laura. Cùm autem iam propè essent, eis leo occurrens & magnitudine maximus, & visu terribilissimus, Cyrillum conturbauit, vt est consentaneum, & metum ei attulit. Cùm discipulus ergò Iohannes eum sic vidisset affectum: Nè timeas, inquit. Leo aũt cùm vidisset eos euntes ad sanctum, via eis cessit protinùs: & transierunt ipsi, nullo malo affecti. Eos cùm sacrum illud caput adspexisset, valdè protinùs est lætatus, cosq; suauiter & familiariter intuens, similiter admodùm & scitè: Eccè, inquit, meus quoquè in cœnobio sodalis Cyrillus. Deindè nonnihil quoquè ludens discipulus Iohannes: Sed eum, inquit, leo, ô Pater, grauiter terruit, & timidum apertè reddidit. Hilaris autem illa anima: At tu noli timere, inquit, fili. Hîc enim leo iste manet diligens custos

custos olerum, qui nulli bestię in ea permittit ingredi. Quapropter nec agrestis capreæ, nec alterius animalis impetum, vt puto, timuerint olera, hoc vigilante custode. Deindè cùm multa narrâsset de patribus, qui erant in solitudine, & sic eos excitâsset, & eis ad virtutem acriorem iniecisset amorem, mensam ipsis apponit. Tunc accedit leo. Ille autem bestię quidem manu prębet panem, & dimittit eum ad custodienda olera. Eis autem, qui simul cum eo accumbebant: Habeo, inquit, ô filij, bonum agri custodem. Neque enim hic vrsus, neque vlla alia bestia, neque latro, neque barbarus inuadit eos, qui ad me accedunt. Eos nanque castigat leo, & graue eis affert exitium. Atque illis quidem, cùm totum diem apud eum transegissent, & illius doctrinam, & effusam in eius labris gratiam percepissent, & benedictionem impertit deinceps, & eos dimittit in pace. Leo autem eis rursùs cessit, & blanditus est. Et sic lęti iniêrunt viam, quę ducebat ad corũ regionem.

Nota res miras.

Hic autem diuinus Quiriacus adhuc permanens in Susacim, cùm aqua ei non adesset ex fontibus, vt simul quidem ipse vteretur, & rigaret olera, eam, quę in petrarum concauitatibus colligebatur exhauriens, & æstate ea irrigabat meridie, & nõ amplius concedebat ea sitire. Tempore enim autumni ipsum tempus ea satis irrigabat. Cùm magna autem siccitas fuisset aliquandò æstate, & eæ, quæ sunt in petris, concauitates ne vestigium quidem haberent aquæ, ille oculis in cælum sublatis, à Deo petit aquam. Eccè autem repentina quędam nubes super caput cõdensata, erupit in pluuiam, & repleuit eius hydrias, & omnia petrarum concaua: eaque & sancti vsui, & olerum irrigationi diù sufficit. Hoc in loco illud mihi venit in mentem, quod, etsi non cohęret de sancto narrationi, si tamen dicatur, non mediocrem afferet vtilitatem.

Pluuiam à Deo impetrat.

In solitudinem aliquandò venienti huius sancti discipulo cum condiscipulo suo Paphnutio, apparet circa myricas agrestes stans quoddam spectrum hominis. Illi autem existimantes id, quod videbatur, esse vnum ex Anachoretis, (eo enim tempore multi hanc habitabant solitudinem) ad eum statim sunt conuersi. Cùm autem iam propè fuissent, & nihil quàm esset, quod apparuerat, illi existimãtes esse malignum spiritum, precati sunt: & cum precationi, Amen, subiunxissent, spectant huc & illuc, & quędam subterranea eis appâret spelunca. Quod quidem cùm rursùs existimâssent signum esse dexterum, & esse aliquem Dei seruũ, qui apparuerat, rogabãt, vt eos impertiret benedictione & pace. Vix eadem ergò vox intrinsecus resonuit ex spelunca, dicens: Quid ex me vultis? Sum enim homo. Sed quò proficiscimini? rogauit. Illi aũt, Ad anachoretam, dixerũt, Quiriacum. Sed dic nobis, quomodò voceris, & quonam modò sis hîc: & quanam de causa huc accesseris. Illa aũt: Nunc quidem abite, inquit, dicam aũt redeũtibus. Cùm illi aũt instarẽt, & ne tantillum quidem dicerẽt se esse abscessuros, nisi de beata illa priùs audijssent: Noluit quidẽ mihi est Maria. Cùm aũt essem psaltria, inquit, scio me multis prębuisse cauſam offensionis. Deum itaq; rogaui, & suppliciter obsecraui, vt ipsa liberarer à laqueis diaboli. Aliquandò aũt corde contrita, & in anima diuino igne accensa, descendi ad sanctum Siloc: & cùm hoc vas aqua implêssem, quod apud me adhuc manet, lupinis in sportę acceptis, huc accessi. Nihil autem horum est diminutum vsq; in hodiernũ diem. Sed ex illo rempore vidi hominem, neque vllum sum allocuta. Vos igitur nunc abite, & reuertentes me visitate.

Maria è psaltria fit admirabilis eremicultrix.

Illi his auditis, recedunt: & cùm ad beatum veniissent Quiriacum, ei omnia renunciãt. Ille, vt par erat, fuit admiratus: & vt eam visitarent, ipse quoq; reuertentibus mandauit discipulis. Cùm itaq; in reditu veniissent in spelũcam, & aditum de more pulsâssent, nemo ait eis respondens interiùs, ingressi inueniunt eam iam consummatam, & corpus eius situ ad eam sepeliendam, redeunt in spelunca: & cùm ea, quę de more fiunt, beatæ peregissent, domũ ei faciũt sepulcrũ, in ipsa spelunca depositis reliquijs. Sed huc qdẽ nos dedimus suauissima & vtilissima narratio: rursùs aũt redeũdum est, vndè digressi sumus.

Cùm octo iam annos, vt diximus, in Susacim transegisset beatus Quiriacus, qui erant Lauræ Sucę, post perfectam liberationem ab ijs, qui tenebant sentẽtiam Origenis, cùm illuc rursùs veniſſent, in magni Charitonis antrum eum reduxerunt: quò etiam contenter beatus accedebat Cyrillus, & magnũ ab hoc sancto percipiebat emolumentum & vtilitatem. Iam autem vixerat Quiriacus plusquàm centum & septem annos, vt testantur illi, qui ipsius in diuersis locis mansiones, & obita itinera. Venit enim in sanctam ciuitatem decem vtiquè & octo annos natus: mansit aũt nouem apud sanctũ Gerasimum.

Nota grandem S. Quiriaci ætatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

simum. Transegit decem annos in monasterio magni Euthymij. Ministrauit autem triginta & nouem annos in Laura Suca. Quinque anni præteriêrunt, dum vesceretur scilis in solitudine Natupha: & totidem alij rursùs in Ruba. Et quòd ipse septem quidè annos manserit in Susacim, iam relatum est. In sancti autem Charitonis spelunca quinque annos degit, & rursùs octo in Susacim. Duobus verò annis ante tempus mortis assedit rursùs ad antrum Charitonis. Quanuis autem ad tantam peruenisset ætatem, & eiset tam profunda senectute, ne tantillum quidem remittebat de sua statione ad diuinos hymnos, & ministerio eorum, qui ad ipsum accedebant: sed quo erat ætatis prouectioris, eo magis florebat, & exultabat animi alacritate, acriusque & fortiùs diuina aggrediebatur certamina.

Magnus in tanta ætate feruor spiritûs.

Erat autem vir mitis & hilaris: & facilis ad eum patebat aditus: statura erat procerus & erectus: colloque adhuc recto, & iuuentutem quodam modo præ se ferente, & nec omninò victo à senectute: moribus ad docendum erat accommodatus, religioneque maximè orthodoxus. Cùm tandèm itaque incidisset in corporis infirmitatem, & debitum naturæ exoluisset, apud IESVM, quem desiderabat, suum deposuit spiritum. Et nunc est in quiete iustorum, in splendore Angelorum, ea videns, quæ semper desiderabat, & accipiens totam Trinitatis illuminationem, in ipso Christo Domino nostro: Cum quo patri principij experti, & sanctissimo viuificoque spiritui potêtia, honor & adorario, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Felicissimè decedit è vita.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS GREGORII MAGNAE ARMENIAE:

Authore Simeone Metaphraste.

11. Septêbr. Parthorum amplissimum Imperium.

VM Persarum imperium redijsset ad Parthos, & Parthorum dominatio ad tantam venisset potentiam, vt non solùm imperarent Persis, sed etiam Armenijs, & Indis, qui in Oriente sunt Persis finitimi: præterea autem Massagetas quoquè in suam redegissent potestatem, cumque tantarum curarum pondus vnus non posset sustinere, quatuor fratres, Parthi quidem genere, Arsacidæ autem cognomine, dominatum quatuor gentium ad se transferunt. Et primus quidem ex fratribus, communem appellationem in proprium nomen sibi vendicãs, appellabatur Arsacides, & Parthorum tenebat imperium, sicut tempore, ità etiam dotibus & commodis alijs antecellês. Qui aũ illum est consecutus, fuit rex Persarum. Tertius autem prædictorum Indorum sortitus est imperium. Quarti autem poreſtati parebant Massagetæ. Non fuit autem breui tempore dimensa felicitas Arsacidis. Posteà verò cùm Artabanes filius Valarsi, qui erat & ipse ex Arsacidis; & in Persas obtinebat imperiũ, vacaret Chaldęorum sapientię, quę versatur in contemplandis astris, & ex illis aliquid animaduertisset, cum vxore dormiês in tabernaculo, ei dixit: Ex ijs, quæ me docent cursus astrorum, si quis in præsenti tempore meditetur insurrectionem aduersùs suum dominum, ille quidem, vt arbitror, non fruſtrabitur suo scopo & desiderio.

Chaldæi astrologi.

Hæc cùm dixisset, conuersus est ad somnum. Vna autem ex ijs, quæ seruiebant reginæ, ex ijs nata, qui erant illustri genere, corpoream habebat consuetudinẽ cum quodam ex ijs qui primos gerebant magistratus, qui originem quidem ducebat ex Assyrijs, vocabatur autem Artasiras. Hic sæpè quidem apud se animo meditabatur tyrannidem, & cum ijs, qui ex amicis erant fidelissimi, illud arcanum communicabat: id autem ad effectum deducere differebat, quòd timeret nè res succederet. Ea ergò clàm egressa è tabernaculo, totam rem indicat Artasiræ, & ad opus excitat, promissum ab eo exigens, vt si Parthorum potiatur imperio, eam & vitę habeat sociam, & cum ea regnum & nomine, & re diuidat. Ille autem prompto & alacri animo iurauit deos patrios: & quę iurauit, pollicitus est finẽ acceptura, cùm primùm rex fuerit renunciatus. Cùm hęc petijsset, & fidem

fidem ab eo accepisset, properè recurrit in regium tabernaculum, vt lateret, diligenter prouidens. Mulieri autem nomẽ erat Artaducta. Artasiras ergò mulieris nuncium animo agitans, captus erat vehementi regnãdi desiderio: & cùm collegisset ex Persis & Assyrijs eos, qui gerebant magistratus, quibus, vtpotè fidelissimis, confidebat maximè, & in sua ad eos oratione, in medium adduxisset Parthorum arrogantiam, inuenit eos quoque similia consulentes. Etenim illi quoquè optabant à Parthica quidem liberari tyrannide, à suo autem sanguine videre regi Persarum imperium. Decernunt itaque, vt quomodo consilij, ità etiam rerum ipsarum gerendarum esset Dux & princeps Artasiras: & mittunt nuncios ad Artabanem, rogãtes vt è regno excederet sine periculo, & alijs malis, quę è bello eueniunt. Ille autem cùm ad suam diuinationem & tempus caput inclinasset, eos quidem, qui missi fuerant, dimittit re infecta: prętereà autem minatur, quòd si tale quid venerint ei rursùs nunciaturi, sumet primùm pœnas de eorum contumelia. Zecas & Carenas erant eis nomina.

Reuersi autem renũciant Artasiræ & reliquis ea, quę rex dixerat, & minatus fuerat. Deindè bellum ab illis comparatur. Priusquàm verò id erumperet, misit Artasiras, qui ad se duceret Artaductam: & eam in validissimo collocat præsidio cum omnibus suis facultatibus. Cùm autem Persarum & Parthorum copię manus conseruissent, vtrinquè quidem cadũt plurimi: ad Artasiram autem adspexit victoria. Secundo autem commisso prælio, Parthi quidem per vim ab hostili ense fuêre consumpti, in fugam autem versus fuit ipse Artabanes. Cùm se autem rursùs collegisset, & ad bellum gerendum rursùs coegisset copias, animo confidit. Cęterùm totum annum aliquãdò quidem Persis contra Parthos, aliquandò autem Parthis aduersùs Persas ostendentibus multa audacię fiducia, & belli experientiæ, cùm postremò vtriusque partis acies propè essent, aiunt Artasiram dixisse Artabani regi, nè temerè faceret, & perderet genera Persarũ & Parthorum: regnum enim nolle deinceps manere apud Artabanem, sed transire ad Artasiram. Tu autem, inquit, si me audias, viues citra vllam molestiam. Dabo enim tibi regionem, quæ affatim suppeditabit omnia, quę ad vsum pertinent. Oportet autem non alio, quàm ipso vti magistro eius, quod est vtile, & meminisse responsi, quod aliquando reginę dixisti in tabernaculo. Sed hęc quidem Artasiras.

Artasiras Persa confligit cum Parthis.

Artabanes autem priùs adspiciens ad quosdam suos familiares: Quàm grauis res est, inquit, fœmina. Amor cõiugij potiùs læserit, quàm iuuerit. Hęc cùm dixisset, iubet trãsire quendam ex satellitibus, & interficere reginam. Existimabat enim eam prodidisse secretum. Conuersus autem ad Artasiram, respõdit esse sibi longè optabilius mori, quàm Artasiræ, q erat seruus, regno cedere. Quæ simul atquè dixisset, insanè & bacchantis more irruit in Persas: & ex eis quidem multos sauciat, plures autem occidit: dirigit verò etiam hastam aduersùs Artasiram. Ille autem (habebat enim manus sagittandi peritas, & quæ hac in re semper magna cum laude versabantur) fugam quidem simulat. Dum eum autem persequitur Artabanes, immittit telum in pectus propter mammillam eius, qui persequebatur. Quod cùm ob vires eius, qui fuerat iaculatus, sustineri nõ potuisset, rumpit Artabani thoracem: & traiecto pectore, excidit è dorso: & morte statim afficit Artabanem. Mox autem conuenientes inter se Parthi & Persæ, regem renunciãt Artasiram, qui ostendebat se magnam eorum gerere curam, & non paruam esse suam in eos humanitatem. Et ille quidem cùm sic se haberet, Artaductam ducit vxorem, quam datum iurandum ei priùs desponderat: & eam eligit reginam.

Artabanes rex ab Artasira telo perimitur.

Cufaro autem Artabanis frater, qui regnũ magnę obtinebat Armeniæ, cùm intellexisset ea, quę euenerant, & quòd ad Persas fuit translatum Parthorum imperium, magno dolore est affectus: & valido coacto exercitu ex Albanis & Iberis, & prereà ex Hunnis, toto anno comparauit ea, quę ad bellum pertinebant. Magnam aũt manum secũm ducens, expeditionem suscipit contra Persas, & ipsum Artasiram. Qui autem Persarum imperiũ nuper sibi vsupârat Artasiras, vel inuitus struit & educit aciem aduersùs regem Armeniæ. Fit autem in prælio magna cędes Persarum. Fugit autem Artasiras, & hostes insequentes irruunt: & Persidem tegunt corporibus eorum, qui interficiebãtur: & cùm multos cepissent captiuos, cum rege suo redeunt in Armeniam, dexteris onustis opibus. Anno autem sequenti rursùs Armeniorum regi in Syriam facienti incursiones, gens Saracenorum venit in auxilium: prædisque actis de Persida & Assyria, & cunctis, quæ erant in eis, spoliatis, rex ipse cum pari victoria ad suum regnum reuertitur. His autem

Persæ cędũtur à Parthis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Decem annis Parthi vexant Persas.

rebus fortiter & præclarè gestis,admirationi quidem socijs, terrori autem hostibus fuit decem annos perpetuos. Quamobrèm rex quoquè Persarum cùm inconsolabili dolore angeretur,cresceret autem dolor,quòd nesciret quid ageret,ijs congregatis, qui erant in eius potestate,rogauit vt consulerent,quonam quidem modo possent susceptam delere ignominiam,cessarent autem communes & multiplices calamitates. Ei autem, qui talem dixisset sententiam, secundum post regem honorem, ei proponit in præmium. Anac autem quidam,qui genere attinebat ad Cursaro regem Armeniæ, è cœtu surgès, pollicitus est se præclarum quippiam facturum, per quod & res Persis feliciùs succederent,& pœnas sumerent de hostibus.

Excipiens autem Artasiras:Reuerà,inquit, si hæc feceris, protinùs imponam tuo capiti diadema, & te efficiam quidem secundum regni Persarum, tradam autem tibi regnum Parthicum. Ille autem, quòd ad se quidem attinet, dicit incertum esse finem: Si quid verò interim ei euenerit præter opinionem, rogauit Artisiram, nè esset ingratus ijs,qui remanserint ex genere: sed memor quidem esset eius pro ipso prompti & alacres animi: pro eo autem, eis referret gratias. Hæc cùm dixisset, fratrem assumit adiutorem: & specie transfugæ,cum mulieribus simul & infantibus,& tota domo,omnibusq; domesticis, accedit ad regem Armeniæ. Ille autem & alio eos honore accipit, & benignè admodùm eos salutat.Illi autem se blanditijs ipsi insinuantes,eum reddunt omninò sibi familiarem: & efficiunt,vt eos nihil haberet suspectos, & maximè quòd simul cum vxoribus,& ijs,quæ sunt charissima,ad illum transfugissent. Itaque Anac secundum honorem post regem accipit.Atque hyeme quidem Armenij in summo quieuerunt otio: ver quoquè eis multas voluptates in sua patria largiebatur : æstate autem auster calido flatu spirans,coëgit regem migrare in Ararat simul cũ magistratibus,vbi degebant tanquàm in verna temperie.Rex hìc versans,mouebatur rursùs aduersùs Persidem. Anac autem recordatus iurisiurandi,quod dederat Artasiræ, & donorũ accensus cupiditate, se regem Armeniæ seorsùm velle alloqui simul cum fratre prætexens de rebus necessarijs,cùm soli ad solum essent ingressi,ipsum tollũt de medio:& fama exercitui eadem annunciante,isti consecndentes equos,totis viribus fugiunt.

Anac Parthus transfugam se simulans, regem Armenię occidit.

Satrapæ aũt Armenię cùm manipulis & militum ductoribus plurimos occupãssent transitus,in animo habebãt omnibus modis fugã eorũ pręuenire. Quocircà nec eis frustra cessit studium. Cùm eos enim fugiẽtes in medio quodã ponte intercepissent, in fluuio submerserũt.Et cùm reuersi essent psecutores, ipsius Anac & fratris interficitur ofs generatio,cùm agẽs spiritũ rex Armeniorũ hoc extremũ mandãsset,vt genus eorũ,quoscq; valdè infantes,& qui erant adhuc inuoluti fascijs,& lactebãt.Quos cùm seduxisset quidã ex ijs,q ad eum atrinebant,vnũ quidẽ deposuit in partibus Persidis, alterum aũt in Romana ditione.Is fuit Gregorius, cuius p̃clara pro pietate certamina aggressa est ab initio dicere oratio. Rege autem Armeniorum eo modo,quo diximus,interfecto, felici rei successu motus Persa,mouet exercitum aduersùs conturbatos Armenos:& magna acta præda, & multis abductis captiuis, præclarè rursùs in suam reuertitur regionem. Cùm autem inuenisset inter captiuos vnum ex filijs Cursaro, nomine Teridatem, eum quidem non interficit propter teneram adhuc ætatem : mittit autem in exilium in Romanorum regionem. Hic est Teridates, qui regnum Armeniorum posteriori tempore Romano auxilio acquisiuit & accepit, & magnum Gregorium tormentis subiecit innumerabilibus: & qui non solùm eum non abduxit à pietate, sed ipse potiùs eius admirabili constantia & plaga desuper immissa à diuina prouidentia, ad illius fidem fuit conuersus.Sed hęc quidem singulatim procedens declarabit oratio.

Artasiras vexat Parthos.

Subdit sibi Armeniã.

Artasiras igitur, qui tunc erat rex Persarum, partem sui imperij ipsam quoquè fecit Armeniam. Gregorius autem filius Anac,vt diximus, qui Cursaro interfecerat, degens in ciuitate Cæsareæ Cappadociæ, & aliam didicit doctrinam, & in rebus Christianis diligenter fuit exercitatus. Teridates proindè, qui erat ex sanguine regio, referebatur in numerum Romanorum magistratuum. Non ignorans autem Gregorius & quæ fecit eius pater Anac, & quæ ab ipso passus est pater Teridatis, ea tamen secreta apud se tenens, accedit ad Teridatem, se ad voluntarium eius tradens ministerium, & citra vllam excusationem Teridati in omnibus fidelem suam præbebat operam. Cùm autem accepisset Gregoriũ Christianam tenere religionem, ægrè ferebat Teridates, qui etsi nihil

nihil proficeret, non cessabat tamen eum increpare. Gotthi verò illo tempore populabantur & vastabant agros Romanæ regionis. Vndè qui tunc Romanum obtinebat Imperium,surrexit ipse quoquè totis viribus:& quę ad bellum pertinebant,parabat,cosque adiocat, qui eius parebant ditioni, ac se omninò instruebat ad vlciscendos Gotthos. Cùmitaque alter ex aduerso alterius castrametati essent,& aciem vtrique instruxissent, & manus mox essent conserturi, Dux Gotthorum prouocauit regem Romanorum ad singulare certamen.Ille autem (neque enim poterat suis manibus prosternere aduersarium)quærebat,quisnam ex suis,se illum esse simulans,cum Gottho congrederetur.

Gotthi vastãt Romanorum agros.

Licinius autem vir quidam ex ijs, qui in ducendis exercitibus tunc erant pulchrè versati,iubet Imperatorem bono esse animo:esse enim vnum ex ijs,qui apud ipsum militant, Teridatem scilicet illum, qui refert genus ad regium sanguinem Armeniæ, virum,qui viribus & armis est inexpugnabilis,& qui in multis suæ virtutis dedit experientiam.Is nunc quoquè,inquit,versatur in exercitu.In medium itaque ducitur Teridates: & eum Imperatoria induit Imperator purpura,& omnibus insignibus Imperij, vt videretur ipse esse Imperator, qui aduersùs barbarum suscipiebat singulare certamen. Cùm ad pugnam ergò processissent, & qui Romanorum agebat Imperatorem Teridates, & ipse Dux Gotthorum,vsqueadeò superauit Teridates barbarum, vt nec ensem quidem in ipsum strinxerit,neque hastam vibrârit:sed eum manu facilè rapuerit, & viuum duxerit ad ipsum Imperatorem. Quo facto,non indigna ab eo consequitur præmia. Nam & benignè ei multum largitur pecuniæ, & induit eum purpura, & caput eius regio ornat diademate,& non multò pòst in paternum imperium restituit Teridatem.Gotthi autem cùm sic præter rationem aduersam sensissent fortunam, & Ducem suum repentè vidissent compræhensum,dispersi sunt omnes, & pauci rediérũt in domum suam nuncij calamitatis.Imperator autem Romanorum cum pręclaris trophęis redijt felicissimè.

Teridatis egregium facinus.

Teridates autem deincèps regnum in Armenia obtinens, patrię erat deditus falsæ religioni,cùm alijs sacrificans simulacris, tum maximè Dianæ, quam & summo honore afficiebat, & amicam deam existimabat. Atque sacrosanctum quidem volebat Gregorium esse socium sacrificij. Nam ipse quoquè Teridatem eò erat secutus. Ille autem id minimè patiebatur. Teridates ergò, qui & pro alio ministerio, & pro vniuersorum communicatione se ei multum debere fatebatur, iubebat nè in religione ab eo discreparet. Diuinus autem Gregorius: Corporalia quidem,inquit,ministeria,quæ non corrumpunt animum, beneuolè & amicè dominis à nobis exhiberi docet nos communis Dominus, neq; quò minùs ea exequeremur,tibi vnquàm vllum prętexuimus negociũ, neq; negligenter inseruijmus Quæcunq; autem ipsam animam adducunt in periculum, & procùl abducunt ab opifice,eorũ qui est eruditus, nequaquàm sustinuerit inire cum illo communionem, etiamsi dominus, etiamsi Imperator, etiamsi qui vitam habet in potestate,iubeat. Cùm hęc fusè sacrosanctæ dixisset Gregorius, ira supra modum repletus est Teridates,& acerrimè in eum fuit commotus : & vinctus quidem fuit statìm vir præclarus. Deindè cùm lignum ori eius immisissent,quàm maximo possunt spatio, superiorem partem diuiungunt ab inferiori, & eius humeros onerant glebis salis, qui est apud Armenios fossilis.Deindè funibus sacrosancto corpori alligatis,cùm eum sublimè sustulissent, totos septem dies ei hoc acerbum producunt supplicium. Post septimum autem cùm rex illũ hinc deduxisset,interrogauit,an didicisset id, quod est melius, & prioribus minimè clementibus mutãsset opinionem,& dijs statuisset offerre sacrificium. Cùm aũt vidit eum magis ardentem spirantem pro pietate,dat eum secundis tormẽtis,prioribus minimè clementioribus.Suspendit eum præcipitem ex altero pede appendens: & nec eo fuit quidem contentus,sed etiam decem licẽtores,virgas habentes in manibus, circa eum statuit: & fimo bubulo substrato,ignem in eum immittit,adeò vt martyr simul & virgis verberaretur,& feruidum fumum naribus exciperet:vt densum & continuũ anhelitum,quem effundere cogebatur à plagis,fumus impediret & obstrueret,ne concedẽs quidẽ vt spiraret,sed fuligine subsidente,ignem in eius viscera immittens. Scio vel ad solum auditum eos, qui aderant, caligãsse. Ille aũt nõ solùm fortiter ferebat,sed etiam Domino magnas agebat gratias,& cum ijs,qui aderant,multa de Deo loquebatur, & eis ostendebat pietatẽ, & imaginem non perfectè intelligebant, quòd scilicet Deus in principio creauit cælũ & terram,formauitque hominẽ,& posuit eum in paradiso,ex quo postea expulsus fuit,ppter mandati transgressionem.Deindè meminit molestiarum,quę postquàm ab illis paradiso

Teridates fit Armenię rex.

S. Gregorius horrendũ in modum à Teridate cruciatur.

Item secundò.

Magna martyris fortitudo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bonis excidissemus,nos miserè(hei mihi)inuaserunt. Post hæc subiunxit Dei in nos benignitatem, quemadmodùm videlicet curam gerens nostræ salutis, ad nos misit Doctores & Prophetas, qui prædicabant vnigeniti carnis susceptionem, & cunctas, quæ pro nobis ingratis ab eo susceptæ fuerũt,perpessiones,colaphos,Crucem,lanceam,voluntariam mortem,eius resurrectionem, nostram correctionem, reuocationẽ, ad primum bonũ reditum. Postremò docebat,quòd dignos excipit regnum cælorum,& quòd malis tormentum est paratum: ignis,qui non extinguitur: tenebræ,quæ non desinunt: vermis immortalis, & quodcunque aliud supplicium sibi recondiderunt, qui sunt serui peccati.

Hæc cùm disseruïsset, firmamque & immobilem sibi precatus esset confessionem, ille quidem finem imposuit precationi.Quidam autem ex circunstantibus cùm quę ille dixerat,scriptis mandâssent,ad regem ea statim referũt. Atque Gregorio quidem pe de suspenso,rursùm peractus erat septem dierum cursus.Ille autem cùm eum rursùs deduxisset, existimabat eum esse persuasum, victum à supplicio. Cùm autem vidisset eum promptiùs & alacriùs è vita discessurum,quàm à fide in Christum,se grauiorem martyri parat aduersarium,& se confert ad alia excogitanda tormenta, quibus non posset elidere. aliquid crudelius: & cùm tabulis anteriores tibiæ partes comprehendisset,& deindè eas Vide supplicij immanitatẽ. fune constrinxisset,sic exprimit,vt ex ipsis etiam summis pedum digitis guttæ sanguinis distillarent. Cùm ergò vix tandem pedes eduxisset ex illa afflictione, in plantis pedis sereos infigit clauos,& cogit athletam currere,multo sanguine solum subiectum adiper- Psal.126. gentem.Quamobrèm magnum corde dolorem sentiens martyr,(Quomodò enim,inquit, si dolorem sentiret, ostenderetur eius in Christum desiderium?) Euntes ibant, dicebat, & flebant,mittentes semina sua:Venientes autem venient in exultatione,tollentes manipulos suos.Hęc sanctus quidem psallebat suauiter. Teridates autem iubebat circunstantibus ferire crudeliùs: Vt,inquit,in maiori dolore & fletu ad eum perueniat, quę ab eo expectatur,voluptas.Sed licèt tot & tanta pateretur,vt suis perpessionibus eorum eram, qui ipsum odio habebant, animos satiaret, fortissimè tamen ea ferebat propter Christum.

Alij crucia. tus sanè horrendi. Post hęc eum humì supinum extendunt,cùm hoc iussisset Tyrannus:& cùm caput quidem fabrili quodam intercepissent instrumento, exprimunt validissime. Cùm malo aût fistulam applicâssent, nitrum & salem mixtũ aceto,in eam infundunt, & acorem ad tyricũ illud caput immittunt,& iusti collo calathum alligãt, & sex dies eum relinquunt premi hoc graui tormento.Septimo aût die cùm eum accersiuissent Teridates,cum consueta subsannatione,& ei grata irrisione:Vndenàm,inquit,nũc ad nos redis?An à regno & à bonis illis,quę priùs prolixè persequebaris, & quę expectabas te esse percepturum? Inuicta martyris constantia. Generosus aût ille liberè & magna cum fidutia:Nondùm,inquit,ô rex,ad illam ineffabilem migraui felicitatẽ. Sum enim adhuc implicatus graui hoc onere corporis. Sed quoniam his fum pro Dño meo dignatus, veniam paulopòst cum illius gloria, quandò nuda quidem & aperta sistentur omnia ante illius tribunal.Sedebit aût ipsum Dei verbum index non tantùm factorum, sed & animi conceptionum, & cogitationum cordis penetrans vsq; ad diuisionem animæ,& ossium,& medullarum,& vnicuiq; tribuens promeritis. Quo tempore,hei mihi, quale te circunsistet periculum, quali, ô infelix,supplicio Noua tormenta. damnaberis? Hęc regem cient maiori furore, & statim pedibus vinctus martyr, præceps suspenditur, & per posteriores partes multum aquę immittũt in ventrem, hoc simul pessupplicio & ludibrio habentes scelerati. Nullus enim pudor talibus oculis,quorum animæ erant plenę libidine & nequitia.

Cùm aût illinc fuisset demissus,rex conabatur rursùs persuadere:&, Pare mihi,dicebat ei,& dijs maximis sacrifica.Nam alioquì malè peribis,mihi charam iuro eorum potentiam.Sacrificabo,sed Saluatori meo omninò sacrificiũ laudis, magnus dixit Gregorius.Quæ aût sensu & mente carent,& sunt omninò inanima & surda,absit,Christe,vt meus,vt honore vllo aut verbo digner,etiamsì plura mihi & grauiora inferantur supplicia.His disrumpebatur Teridates,& ira suffocabatur. Itaq; cùm sanctum rursùs suspendisset,vngulis quidem ferreis laniabat eius latera, qui erat ferro quouis durior, adeò vt ipsa quoq; terra inquinaretur fontibus sanguinis.Cùm aût dissecâsset,& profundos sulcos in eis incidisset,murices ferreos humì sternit. Deindè nudus is, qui totum Christum induerat,super ipsos trahebatur. Interìm aût dum lictorum manus eum pilis trahebant acerbissimè,ille quidem proprio irrigatus sanguine,magìs florebat,& germinabat non secùs,atq; generosæ plantæ,& fructu fidei abundabat.Ille aût,Vbi est,inquit,Deus tuus, Gregori,in quem sperâsti?Veniat nunc,& à meis te eripiat manibus.Atq; ille quidẽ cùm sic omnia peruasisset supplicia & afflictiones: & eas tulisset faciliùs, quàm alij voluptates,& omnibus euasisset superior,rursùs in carcerem conijcitur.

Sequenti autem die cùm eum rursùs accersijssset Teridates, & vidisset cum adstare Insigne miraculum. cum prompto & alacri animo, & cum sano corpore, idque cùm caro fuisset anteà consumpta tormentis,apud se quidem mirabatur,& dubitabat,quòd non simul cum carnibus cum defecisset respiratio. Vipera autem non expellebat venenum, neque pardus exuebat varietates: sed adhuc idem manebat Teridates,& in martyrem eandem conseruabat sæuitiam & inhumanitatem. Cùm ergò eum sic vidisset affectum, ne sic quidem desperabat eius mutationem: sed contendebat stultus vincere animam insuperabilem. Vndè etiam cùm ferreis tibialibus beata eius induisset genua, & cuneis, qui ipsi quoquè Nota genus supplicij. erant ferrei,ea transadegisset ac fibulâsset,& martyrem suspendisset,tres totos dies eum renuit sublimem. Ille aût tantum aberat, vt hoc cruciatu secùs,q̃ generosum hominem decet,afficeretur,aut obloqueretur,vt & ipsa videretur ridere tormenta,& eos,qui ipsa afferebant, si sperarent fore, vt illius firmitatem in contrariam mutarent sententiam. Pendenti itaque iusto : Nondùm sensisti, Gregori, inquit Teridates, te frustrà in Deo tuo confidisse? aut alioquì nobis ostende,si quid boni ex spe in illum,es consecutus. Ille autem : At tu ipse, inquit, es insipiens, & te planè stolidè & amenter geris, qui aduersùs te infers tam graue iudicium, & ignem gehennæ in tuum caput congeris. Ego autem confido in Domino meo, qui est meus defensor, & refugium meum: & in ipsum sperauì. Quæ autem mihi à te laniantur carnes, parùm sunt mihi curæ. Quantùm enim externus noster corrumpitur homo, tantùm internum renouari & docemur, & 2.Cor.4. credimus.

Ex his ira incessit regem, & acerbè martyrem intuens: Quoniam, inquit, tu quidem dixisti te renouari,nos autem minatus es esse tradendos igni, qui non potest extingui, ego interìm hoc, qui extinguitur, te docebo,nè sis tam apertè insolens in nostram potentiam. Et protinùs iubet plumbum in lebetem iniectum, valdè incendi ac liquefieri, & totum in martyrem inijci. Atque hoc quidem sic factum est, vt iussit. Ille autem Plumbũ liquefactum infunditur in martyrẽ. eum munùs fuit forti & generoso animo, quàm si aqua in eum effunderetur. Hoc autem fuit ex eo euidens, quòd ipse apertissimè quidem illius arguebat errorem in ipso tempore tormenti : liberè autem & confidenter ijs,qui aderant, suggerebat verbum pietatis. Quibus quidem mirandum in modum obstupefactus Armenius, studebat eum omnìno lucrifacere : nam si hoc non posset assequi, putabat gentium religionem magnum esse damnum accepturam. Volens ergò eum supplantare, & abducere ab illa firmitate & constantia, promptoq; & alacri animi studio, cogitauit eum pellicere blandicijs & assentationibus,diuitiarumque,voluptatum, honoris & aliorum bonorum prosillis inescare. Sed interìm quidam ex Satrapis : Non licet ei viuere, neque hunc Soadspicere, ô rex, clara & alta voce loquitur, cùm sit filius Parthi Anac, qui dolo patrem tuum Cursaro interfecit,& Persarũ tyrãno totam captiuam reddidit Armeniam. Hæc cùm audijsset Teridates,eum pro patre subijt vehemens zelus: & statìm omnium quæ apud se cogitabat, eum cepit obliuio propter paternum sanguinem. Iubet autem sanctum ligatum collo,simul & manibus & pedibus, deijci in lacum, qui est in ciui- In terribilem inijcitur lacum. tate Artaxat. Erat autem hic lacus res vel solo auditu terribilis : putrefactum cœnum habebat intrinsecùs,& venenatos serpẽtes & vermes,& erat habitaculum omnium, quæ serpunt in terris, iamolim ab Armenijs effossus ad excogitandum terribile supplicium. Quapropter ex ijs, qui in eum anteà iniecti fuerant,nõ modò nõ illinc vllus emersit,sed nec toto quidem die durare potuit. In hunc ergò lacum post multos illos & insuperabi- Nota rem planè stupendam. les, quod attinet ad vitij rationem, insultus sacro sanctus iniectus Gregorius, quatuordecim totos annos nimia,quę illinc oriebatur,obsidebatur afflictione.Quædam autem mulier viduata coniuge,quę habitabat in pręsidio Artaxat,cùm ei diuina apparuisset visio, aliquod frustum panis quotidiè in eum immittebat. Quod quidem cùm esset beato

O pœnas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alimentum, recreabat ei corpus, quod laborauerat, & non sinebat eum omninò deficere. Sed narranda multa reliquit oratio, cùm ne tantillùm quidem vellet discedere àviri memoria. Nobis igitur reuertendum est ad ea, quæ deincèps sequuntur in historia.

Teridates ergò arbitratus se ineuitabili morti dedisse iustũ, cùm esset vtiquè hyems & frigus, ipse accedit ad regiam Armenicam. Illinc autem expeditionẽ suscipit aduersùs Persas, & eorum populabatur regionem: & traiecit in Assyriam, & vicit pugnans singulari certamine, & celebris erat propter res ab eo gestas rectè & feliciter. Verumenimuerò Ioui, Dianæ, & Herculi attribuebat victoriam. Neque verò in illis colendis sum tantùm ponebat studium, sed etiam aduersùs Christianos ipsos, & impietatem vehementer & insanè spirabat. Eo autem tempore, quod interceßit, qui Romanam purpuram non feliciter inducrat, Diocletianus vxorẽ ducere volebat, & procurabat sibi matrimonium. Cùm autem apud ipsum essent omnes patres, qui alebant virgines, & vt ei suam desponderet, vnusquisque valdè moliretur, ille his omnibus prẽteritis, postquàm in quadam ex ijs, quæ eius parebant imperio, ciuitatibus intellexit sanctarum virginum chorum exerceri in monasterio, quibus præerat quidem Gaiana: inter illas autem vnam esse, Ripsimem vocatam, & ab ipsa Gaiana, cùm ambæ essent Christiani generis & sanguinis, in pietate educatam atq; eruditam, quę sicut specie virtutis, ità etiam pulchritudine corporis erat admodùm insignis: vel ipsa eius imagine Imperator accensus, quã ad eum depictam quidam pictor attulerat, ipsam amabat vehementissimè, & affectionis cęstro concitabatur: eratq; ille amor mera insania, & planè rabies. Et ille quidem diù antè parabat nuptias, & festum prędicabat: & eos congregabat, qui erant in nuptijs ei inseruituri: & ad Ripsimem misit adulatores, qui de nuptijs ei significarent, & nunciarẽt eas iam esse paratas, quòd ad ipsum quidem attinebat.

Diocletianꝰ vult habere coniugem virginem Deo sacratam.

Illa autem, (Quid enim per ipsam virginitatem ad hæc cogitârit, aut dixerit virgo, quæ iam olim cohabitantem elegit continentiam, & solis viuit leguminibus, & totas noctes versatur in oratione, & nec interdiù desistit ab hymnis in Deum?) Non te fallam, sponsè Christe, dixit: non te probro ac dedecore afficiam, ô chara virginitas: nõ te prodiam, mater continentia. Itaque Deo, qui solus poterat ei dare salutem, adiutore inuocato, non necessarijs, non amicis, non parentibus, neque vllis alijs erat omninò munita. De aliò itaque migrando statim consultat: & comites bonas alias inuenit virgines, quæ erant ei & vitæ & virtutis sociæ, inprimis autem præfectam Gaianam. Et non dubitarunt, etiamsi præ multa inedia iam defecissent, peregrinationem suscipere, sed sicut passeres, cum ea transmigrant in barbaram Armeniorum regionem. Eas enim incitabat etiam ad migrandum præceptum Dominicum, dicens: Si persecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Prompto itaq; & alacri animo illinc proficiscuntur: & veniunt in ciuitatem Ararat. Torcularia aũterant eis habitaculum. Cùm autem eis omnia deficerent necessaria, quędam ex eis, spe parandi sibi victûs posita in manibus, versabantur & laborabant in arte lanificij, & quod hinc sibi parabant, consumebant ad cęteras alendas virgines. Diocletianus autem cùm & amore iam improbè captus esset, & non posset ampliùs quiescere, postquàm, omni moto lapide, accepit migrâsse Ripsimen in regionẽ Armeniorũ, scribit statim ad regẽ Armeniæ Teridatẽ, & alia non pauca aduersùs Christianos, & quòd à se dilectam Ripsimen vafro & veneficio sermone pellicientes, ei persuaserunt, vt màllet in externa viuere regione, & eam cum probro & ignominia eratem obire, quàm cum eo habitare. Est enim fœmina, aiebat, res deceptu facilis. Rogabat aũt, vt cùm omnibus modis ipsam inuenisset in Armenia, ad eũ remitteret. Quòd ũ eam quoq; sibi coniungere màllet, id eum non minori gaudio affecturum.

Illa fugit cum alijs.

Matt. 10.

Postquàm hę literę venerũt ad Teridatem, ille statim virgines inuestigabat & seruabatur. Cùm aũt accepisset eas latére in torcularibus, timens nè si præsensissent se quę ri, illinc aufugerent, & in locum incertum recederent, eum locum occupat præsidio. Et cùm accepisset ex ijs, qui viderant Ripsimem, eam esse insigni pulchritudine, leporisque & gratię copia magnas habere illecebras, iam in eius amorem exarserat: & regias protinùs ad eam vestes, & alium mũdum emittit: & iubet Ripsimem his indutam, ad se venire in regiam, reliquas aũt teneri custodia. Illa autem Christi incensa desiderio, & eius amore ardens, quem etiam solum nouerat sponsum, suasionibusq; & monitis Gaianæ, quę & ipsam aluerat ab infantia, & ad eam perduxerat ætatem, magìs feruens, æquè & verba

Teridates rex eam cupit habere vxorem.

verba eius, qui erat ei odio, amatoris, & quæ missa fuerant, abhorrebat & respuebat, & cum ijs, quæ secùm erant, vacabat orationi. Interìm autem dum peragebatur oratio, tonitru repentè erupit, & vox desùpèr à tonitru resonuit, dicens: Estote forti animo, & cõfidite. Sum enim vobiscùm: & conseruabimini mihi intactę ab insultibus inimici, & ingrediemini mecùm in meum thalamum, & accipietis regnum vobis paratum. Hæc & vox dicebat, & tonitru resonabat horribiliter, & vnà cum ea diù affuit: & multos quidẽ, cum repentè erupisset ad aures, humì deiecit, & sermonem eis abstulit: Quinetiam multos equites eiecit ex ipsis equis, quos equi, insultantes & conculcantes, occiderunt: & ad summum conturbauit penitùs eos, qui aderant, eosque reddidit animi dubios & perplexos. Qui autem missi fuerant à rege Teridate, vt accerserent Ripsimem, animo cõterriti, reuertuntur ad regem, deorsùm intuentes, & ei renunciant ea, quæ facta fuerant, & quòd nec acciperet Ripsime ea, quæ missa fuerant, nec omninò ad eum venire in animum induceret. Ille autem valdè efferatus, & nihil cogitans eorum, quæ renunciabant illis euenisse, (Quomodò enim id faceret anima amore ebria?) neque reueritus probro afficere virginem: Sed vos, inquit, eam rel inuitã adducite. Illi ergò cùm quamcitissimè concurrissent ad Ripsimem, & eam alius aliundè prehendissent, & magna vi simul attraxissent, ad regem adducunt. Illa autem, etiamsi sic capta, & ad hoc malum esset redacta, magno & forti animo illud canebat: Eripe à rhomphea, dicens, animam meam, & à manu canis vnigenitam meam: & inuocabat nomen sponsi desiderabilis.

Virgo sancta cęlesti voce cõfir. matur.

Psal. 21.

Postquàm autem fuit in ipso cubiculo regio, oculos ad Christum cum mente attolens, reuocabat in memoriam mirabilia, quæ facta fuerant in rubro mari, & in solitudine: & Ionam adducebat in medium cum naufragio admirabili, &, quę fuit prẽter opinionem, eius in vitam reuocationem: Danielis & trium meminerat puerorum, & quemadmodùm illi tanquàm in herba rosćida in flamma incedebant: Deindè etiam Susannæ referebat factas insidias, & redemptionem: & sibi similem adesse adiutorem petebat in casu simili. Interim autem, in cubiculum ingressum Teridatem inuadit grauior dęmon intemperantię, amenterque & insanè prę amore exclamabat, & ardebat, & eliquabatur: illisebatque Ripsimem, & ei blandiebatur, & vaferrimè omnibus modis eam aggrediebatur. Illa autem & accedentem auersabatur, & dum eam tangeret, ægrè ferebat, & collum extendentem, vt impudicis oscularetur labris, non sustinebat, vt decebat rectè institutam virginem: eius que vultus implebatur pudore: & acerbis verbis insectabatur hominem impudicum, & sponsum vocabat Christum, & illius feruẽtiori amore incendebatur: & vt paucis absoluam, superauit eum, qui tanta erat magnitudine, & tantis viribus, & puram sponso Christo corporis pulchritudinem & aĩæ conseruauit nobilitatẽ. Sic nihil est æquè inexpugnabile, atquè in Christũ beneuolẽtia & spes: qbus si te solùm armaueris, nõ accedẽt ad te mala, neq; flagellum appropinquabit tabernaculo tuo.

Sancta virgo egregiè se cõfirmat ad tuẽdam virginitatẽ suam. Dan. 3. Dan. 13.

A virgine ergò turpissimè victus Teridates, egreditur è cubiculo, & eluẽre volens ignominiam, aut potiùs non valens continere intemperantiam, neque viuere sustinens, si non impudenter probrum afferret virgini, iubet collari vinctam adduci Gaianam, & foris stantem ad ianuam cogi à ministris suadere Ripsimæ, quę erat intùs, vt regi parẽret, & nulli rei, quam ille velit, repugnaret. Sciebat enim Gaianam esse illius pædagogam & magistram in ijs, quę pertinent ad virtutem: & si illa solùm voluërit, Ripsimem nihil esse contradicturam. Infelix, qui non satìs habuit à sola victum esse Ripsime, sed etiam Gaianam suo capiti secundum inuexit malum. Quę quidem postquàm adstitit, etiamsi hæc pateretur, totum tamen faciebat illorum imperatis contrarium. Virgini enim reuocabat in memoriam pacta conuenta, quę cum Deo fecerat. Describebat sermone iustorum, qui illic est, splendorem: contrà opponebat gehennam, cuius minæ malis sunt intentatæ. Interìm autem satellites, cùm sensissent ea, quę dicta fuerant, lapidibus eius dentes excutiunt, & mandant ea loqui, quę regi futura erant ex sententia. Illa autem, tanquàm verberibus potiùs confirmata, quàm vllum omninò dolorem accepisset, alia quoquè primis suasionibus adijciebat. Sed illam quidem cùm satellites protinùs abstrahissent, procùl remouerunt, eam rursùs iubentes abire vndè venerat.

Gaiana illa cèt valdè afflicta, hortatur Ripsimem, vt sit memor, se vouisse deo castitatem.

Teridates autem hìc quoquè apertiùs superatus, cùm amore Ripsimes omninò esset frustratus, seipsum dejciens, humì volutabatur. Victrix autem Ripsime, per vim vobis aduersarijs, egreditur, tanquàm quidam victor in certamine Olympico, (Nox

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim iam ei magnam dabat securitatem) & per mediam veniens ciuitatem, sit alijs virginibus nuncia suæ victoriæ,& trophæorum aduersùs inimicum: vel potiùs ipsa venit trophæum,sic truci prostrato aduersario,& sibi conseruata integra virginitate. Illa ergò noctem suffuratæ, cùm ex illo torculari, dum potuerunt latére, excessissent, propinquârunt cuidam loco arenoso,& sponsò Christo egérunt gratias, & mente cum eo sunt versatę, & sic amorem suum consolabantur : deindè etiam petebant suam ad ipsum resolutionem. Eis autem orationi diligenter intentis, cùm quidam nunciâssent, vbi illę essent, accedit, procedente iam nocte, regis coquorum princeps ab ipso missus cum satellitibus habentibus in manu lampades.Qui cùm beatam Ripsimem accepissent, manibus ponè circumactis eam vinciunt,& eam iubent linguam proferre. Cùm illa autè verbo citiùs fecisset,quod iussa fuerat,eam excindunt. Posteà fracta tunica, & extentis vtrisque illius manibus & pedibus, cùm eam rectis lignis alligâssent scelerati, vrebant lampadibus.Deincèps autem cùm acuto lapide ventrem execuissent, in terram effundunt intestina, & eius adhuc parùm palpitantis oculos effodiunt: & totam minutatim discerpserunt.Sed illa quidem,vt quę adeò pulchra & venusta è virginalibus egressa erat thalamis, sponso CHRISTO adstitit, digna illius oculis & thalamis, lapidibusque preciosis, torquibus & monilibus, & sponsalibus omnibus indumentis, nempe pro eo susceptis stigmatibus,omni ex parte exornata. Chori autem virginum, quæ eius fugæ sociæ fuerant, triginta septem numero, trigintatres, quę venerant ad venandas martyris reliquias,cùm fuissent deindè deprehensę à satellitibus,ipsæ quoquè ense mortem subiêre,præda longè quęstuosiore inuento periculo,vt quæ, cuius studebant solùm venari reliquias, totam ipsam vitam & finem acceperint, & ingressæ sint in eundem,in quem ipsa thalamum,eodem sponso dignæ habitæ. Earum autem corpora bestijs diuisserunt parricidæ, quarum cùm maximam partem illi tormentis exedissent, ea, quæ restabant,edenda apposuêre bestijs, ne pauca quidem terra ea impertire studiosos illarum Christianos permittentes.

Ripsime virgo sanctissima immanissimè interimitur.

33. eius socię virgines iugulanę, post diras cruciatus.

Reuerso autem principe coquorum, & rogante,quonam modo interimeret Gaianam: Iam enim,inquit, vt fuit nobis mandatum,de medio sublata est Ripsime: Teridates,vt qui nihil meminisset eorum,quæ iusserat,(miserum enim perdebat amor, & necsinebat quidem respirare liberum)Ripsime, dicebat , vbi est?Sed vbi videbo Ripsimem? Postquàm autem,tanquàm è somno vel ebrietate rediens,omnia planè intellexit, quæ & ipse iusserat, & quæ fecerant,quibus iussum fuerat, ægrè ferebat, ciulabat, vociferabatur,& postremò dicebat, se non esse victurum, nisi esset vnà cum Ripsime. Et protinùs iussit linguam Gaianæ ponè tractam per tendinem,auelli è gutture: deindè eam crudeliter simul & inhumanè tollide medio.nam ne sic quidem dicebat eam meritas pœnas esse daturam. Hæc enim mala, inquit, lingua mihi meam abstulit Ripsimen, ipsa perdidit meam animæ voluptatem.Cùm hæc, quæ interìm dicebantur, audiuisset princeps coquorum, educit Gaianam cum duabus, quæ erant cum ea virginibus, ad pontem fluuij,super quem solebant maleficos afficere supplicio. Ipse autem ex se quoquè plura adijcit tormenta.Existimabat enim se Regi maximè gratificaturum, si vehementer & insanè spiraret in virgines.Et primùm quidem perrumpit earum vestes: deindè earum etiam extensis manibus & pedibus, & talis perforatis, illinc per fistulas vento implet inspirato.Vbi autem disiuncta est pellis à sua cum carne coalita coniunctione, virgines miseri excoriant. quod nec adspicere quidem humanus sustinuisset oculus. Illæ autem,etsi ità exuerentur pellibus,tamen diuina non nudabantur gratia: à qua etiam adiutæ, requirebant CHRISTVM, cuius tenebantur desiderio, dicentes : Memento nostrî benigne & clemens Domine : quoniam propter te morte afficimur tota die, & tanquàm oues occisionis propter te sumus reputatæ.

Gaiana cũ duabus virginibus diré cruciatur.

Pſal. 43.

Princeps autem coquorum cùm vidit eas ità exuisse pellem absque vlla molestia, perindè acsi quis vestem exuisset,& simul eas interim audiuisset Dominum alloquentes,vt iusserat Teridates, eis fecit linguas eximi. Cùm itaque virginibus collum fustibus perforatum,eis linguę excinduntur radicitùs.Deindè cùm lapidibus instâr gladiorũ acutis & secantibus,execti fuissent ventres,& vniuersum internum figmentum vidissent fusum pro pedibus,eis capita amputantur. Atq; vicesimo quidem sexto mensis Septembris gloriosa Ripsime coronam suscepit martyricam.Eas verò,quę venerant ad venandas illius reliquias, idem dies vidit martyres. Die autem sequenti beata quoquè Gaia-

Gaiana cum socijs virginibus, percurrerunt stadium consummationis. Ab illo ergò tempore transijt sextus dies,& iam flamma amorum Teridatæ sensìm marcescẽte, ille egressus est ad venationem.Non tardauit autem iustitia: sed eum quędam inuadit insania,qua furebat planè dęmoniacè,& prę morbo erat emotæ mentis,& dentibus suas arrodebat carnes: & mutata fuit forma eius in porcum. Quòd si quis sit, qui non ignoret fuisse Nabuchodonosorem mutatum in hanc formam,eodem modo sciat etiam Teridatem eãdem,quam ille,subijsse mutationem.Sicque de libidine & flagitio sumptæ sunt tam acerbæ pœnæ. Et erat Teridates extrinsecùs porcus, internæ crudelitatis & cœni voluptatum,& alterius porcinæ animæ ac vitę simul imago & pœna.: Non sic autem solus erat affectus execrandus Teridates: sed & omnes,qui erant cum eo milites,& quicunque ex magistratibus & alijs ciuibus simul lætabantur ijs,quæ perpetrata fuerant, cum eodem luctabantur dæmone:non quòd essent ipsi quoquè porcorum induti specie, sed in furorem redacti erant,& à se planè discesserant. Eratigitur ijs, quos hęc tenebat affectio,quandò resipiscebant,liberationis magnum desiderium:eorumque necessarijs non minor huius rei cura, partìm quidem, nè inciderent in similia : partìm autem, vt morbo leuarentur,qui ad eos attinebant.

Vide cælestẽ vindictã in Teridatẽ Dan. 4.

Itemq; in eos,qui ei assenserũt.

Interìm autem dum in his malis conflictabatur Armenia, appáret somnium regis sorori Cusaroductæ. Somnium autem erat,lux homini figura similis. Videbatur autem dicere,quòd si Gregorium illum,quem in ciuitate Artaxat in barathrum demiserunt, illinc hauserint,cuestigiò mali sequetur solutio. Sin minùs autem hæc non sic fiant, nequaquàm sunt inuenturi aliam curationem.Hæc cùm dixisset somnium, ad populum accedès Cusaroducta,(vincebat enim pudorem is,quem de fratre accipiebat,dolor)communicat visionem.Illi aũt eam arbitrati insanire,(Quomodò enim speraretur apud eos omninò reliquum esse vel os vllum Gregorij ?) verba Cusaroductæ subsannabant & irridebant. Cùm autem malum intenderetur,nec intermitteret aduentare somnium, & mulier instaret vehementiùs,cogens populum,vt visionem ad effectum deduceret, mittitur quidam vir clarus ad oppidũ Artaxat,nomine Autaias. Cùm ergò, qui in eo erãt, rogâssent,cur veniret Autaias, & quęnam esset causa eius aduentùs,simulque & riderẽt & mirarentur,quomodò inter viuos adhuc quæratur,quem nec mortuum quidem arborrabantur conseruari ob tempus,quod interceserat:sed in puluerem iam esse dissolutum, somnium eis satrapa (hunc enim fuerat honorem consecutus) & responsum recensuit,& accedens ad barathrum,nominatìm vocauit Gregorium. Ille autem statim respondet. Cùm is autem illius solum audisset responsum,demissis funibus,eum statim rogauit,vt ijs captis,sursùm traheretur.dixit enim illius Deum iussisse,vt assc̃deret.Funibus itaque illinc extractus sacrosanctus Gregorius,toto quidem corpore à diuturna in cœno & limo afflictione fuerat denigratus : sed cùm eũ aqua, quoàd eius fieri potuit, abluissent,& purè induissent,ducunt ad vrbem,in qua rex erat.

Visio Cusaroductæ.

Ecce stupendũ miraculum.

Hic rex Teridates in forma porcina,& à furore vexatus & rabie, satrapæque & omnis alia multitudo ei occurrunt.Procidentes ergò omnes ad beatos illos pedes, vt Deum eis placaret,& à maligni illius dęmonis insania & malo liberaret,vehementissimè obsecrabant. Ille autem cùm ante alia sanctarum martyrũ quæsijsset reliquias,& postquàm eas illi ostendissent,collegisset,(iacuerant enim disiectę noucm dies,& totidem noctes, neque malè olentes,& omninò intactę à canibus,volucribus & bestijs)earumque* vestibus decorè composuisset,licèt ipse rex,& qui cum eo erant magistratus, offerrent vestes pretiosissimas,cum ipsis vestibus deponit in torculari, quod etiã viuas priùs habuit,martyres,& calcatum fuit ab illarum pedibus virgineis.Cùm autem tota nocte orâsset,& DEVM esset precatus, die sequenti ad regem & suos catecheticam fusè & prolixè habet orationem. Erant enim hæ eius ad Deum preces, vt priusquàm formam porcinam exueret Teridates,sermonis acciperet intelligentiam, & conciperet singula eorum,quę dicebãtur. Sed tunc quidem cùm Dei potentiam,& quam nostrî gerit curã, sacrosanctus adduxisset Gregorius, & quemadmodùm eum cõseruâsset admirabiliter, & præter opinionem,(Quæ enim ei euenerũt,superant humanã naturam: & nisi diuinã gratiã ad eũ desiupèr aduolâsse dixeris,haud quidem facile est credere)deindè cùm eorũ insanctas virgines audaciam & crudelitatẽ reprehendisset:& docuisset oportere eos priùs desistere ab errore simulacrorũ,deindè ad verũ Deũ accedere:& quòd si cõuersi fuerint ab impietate,cuestigiò eorum calamitatis consequetur solutio: & cùm pauca de

Rex & satrapę eius procidũt ad pedes S. Gregorij.

* for, * vestes

ortu

Universidad de Deusto
Biblioteca

ortu mundi,& futuro seculo,& noui testamenti mysterio, & magna erga homines Dei benignitate & clementia disseruisset,& adiecisset etiam,quòd desupèr ad eum aduolans Angelus aderat in lacu,eiq; vires addebat,& conseruabat eũ illæsum à malis,qui ne tum quidẽ volebat abscedere, sed adhuc apparebat eius oculis valdè suauiter resplendens & euidenter. Postremò autem & templa iussisset extrui martyribus,& multa alia esset oratione persecutus,& eos qui aderant, mysterijs initiâsset, cùm iam adueſperascret, cœtum dimisit.

Templa cõstrui iubet marryribus S. Gregorij.

Sequenti autem die ieiunium quidem ad sexaginta vsque dies totos vniuerso populo denunciat:& ipse ea,quę in mysteriorum initijs priùs dicta fuerãt,in his repetens, & quæ deerant adijciens,& vitam eorum,qui in virtute excelluerunt,in medium adducens, ad imitationem & æmulationem illorum animos accendebat, & abũdè eis prębebat tales fruendas conciones. Hoc in loco visionem quoquè, quam solus ille fuerat assecutus, publicè apud aures omnium deposuit.Illa autem est eiusmodi,vt nihil possit esse admirabilius: & quæ visu quidem fuit terribilis:si auribus autem accepta fuerit, salutaris. Videbatur enim mihi,inquit,cælum esse apertum,& quæ initiò incuruitatibus interceptæ erant aquæ,hinc & hinc diuisæ,firmæ ac stabiles manere in vtraque parte. Forma autẽ quædam humana,lucidum quoddam iubar emittens,& multa luce omni ex parte refulgens,aureum manu tenens malleum,terram pulsabat. Et lux desupèr è cælis radijs frequenter emicans,implebat fines terræ.Quinetiam quidam alati exercitus,qui erant eam vnusquisque lux,mouebantur in cælis. Et columna ęnea basi aureæ impositа,ad illos pertingebat.Sed pars quidem ipsius lucis videbatur ferre figuram Crucis, pars autẽ erat magnæ columnæ similis.Et tres aliæ minores columnæ locatæ erant super bases similes.Sed vna quidem stabat super martyricum stadium beatę Ripsimes, & trigintatrium virginum. Altera autem,vbi pręclara Gaiana cum duabus socijs virginibus, consummationis coronam accepêre.Alia autem erat super torcular, quod priùs quidem omnes simul fugientes excepit virgines:vnius autem posteà vel quouis mero aut nectare dulciorem excepit sanguinem.Quę cùm in eo in morbum incidisset, nec posset alias sequi virgines,ibidẽm apud torcular,tanquàm vua speciosa,oculis hilaritatem afferens & suauitatem,non iustorum pedibus exprimitur,sed manibus impiorum de medio tollitur.Post hęc magnam quidem igneorum altarium multitudinem dedit adspiciendi visio,& super vnumquodque Crucem formatam ex eadem materia: fons autem quidẽ ex his emanabat,perspicuum quoddam edens fluentum, & adeò copiosum, vt mundaret vniuersam subiecti campi faciẽ. Quinetiam mihi cernebatur grex caprarũ, resplendens in nigrore pilorum. Postquàm autem aquam trãsmiserant, species quidem eis mutabatur in oues:nigror autem pilorum,mutabatur in alborem niuis. Dixisses momẽto temporis effluxisse nigras:& alias exortas esse,nempe albas.Atque oues quidẽ viſę sunt parere: & cani pili erant etiam recèns natis fœtibus.Multitudo autem superabat & numerum,& locum,quãtumcunque definiebat oculus. Ex his autem,quæ nupèr natæ erãt, videbantur rursùs quoquè nasci alię. Et quidam agni mutati in lupos, malefaciebant ouibus,& eas aggrediebantur comedere ac discerpere. Sed ex his quidem aliæ interim producebant alas,& volabant ad exercitus lucis : alię autem capiebantur à lupis. Cùm hoc fieret,repentè riui ignis effusi contra lupos,in eos incidebant & exurebant, & nõ libebat eis ampliùs effugere.Post hęc omnia alię rursùs columnę cernebãtur fixę in nubibus: & caput lucidum supra columnas prębebat quoddam spectaculum admirabile.

Visio eius.

His,inquit,& talibus eram ego animo obstupefactus, & maximè quòd quasdam res tacitè videbatur significare visio admirabilis. Sed qui vnà mecum aderat, & quæ videbantur, ostẽdebat(erat autem is Angelus Domini omnipotentis) ipse & stuporem conuertebat in dulcem admirationem,& explicabat,quid significarent singula eorum, quę cernebantur.Nam latitudinem quidem cęli apertam in duabus partibus,docebat significare visę era diuinæ clementiæ priùs quidem suo figmento fuisse clausa, deindè fuisse aperta.Aquę autem,quę firmatę ac stabilitæ fuerunt super aquas, nullum ampliùs esse innuunt impedimentum ijs,qui è terra volunt ad cęlum transire.Glorioſę enim,inquit, martyres via tam lata ingressę sunt cęlos absque molestia,cùm eam dedicâssent, & pervs ea iter inijssent. Qui autem manu aureum tenet malleum, & terram ferit, is diuinam significat visitationem,per quam error quidem idolorum ab ea fuit expulsus, fuit autem eius loco introducta veritas. Lux verò,quę fuit diffusa in vniuersam terram, dilatationem

Explanatei S. Angelus visionẽ.

tionem prędicationis Euangelij, & ex eo procedentem fulgorem, qui omnia comprehendit. Angelorum autem congressus cum martyribus concursusque,& cum alijs hominibus ipsorum consuetudinis & conuersationis, huius luminosi & alati exercitus descensus est signum euidens.Columna & basis aurea,ea fidei Christianorum diuinitatẽ significat & puritatem.Doni autem sacerdotij signum est Crux lucis. Nam primi quoq; Pontificis imaginem fert sacerdos,qui propter nos susceptt mortem Crucis. Columna lucis,est imago catholicæ Ecclesiæ, per quam extollimur ad pietatis simul & salutis lucem,ad quam non patet aditus.Tres autem breuiores columnæ,quæ locatæ sunt super bases,describunt infinitum numerum templorum, quorum in vnoquoque loco consummationis eorum,qui propter Christum mori elegerint,fundamenta iacientur & exaltabuntur.Rursùs autem oratoriarum ædium ædificationis,quę fit per eam,quæ est circũquaquè,regionem,hæc altaria dicebat esse signum.Crux autem ignea super ea,significat,quòd igne sanctissimi spiritus,incruentum,quod in holocaustum offertur, sacrificium adoletur in memoriam & gloriam eius,qui pro nobis est crucifixus. Grex autem caprarum,& aquę transitus, & nigræ lanæ in albam mutatio & multiplicatio,eam, quæ fit per baptismum,expiationem peccatorum & scelerum,quę admissa fuerint, remissionem,translationem ad pietatem,virtutumque fertilitatem & fœcunditatem, piorumq; multitudinis incrementum, & augmentum prænunciat. Quicquid aũt in lupos quoq; est mutatum,eam,quę posteriùs fiet,pseudochristianorum impietatem,& eos,qui illam amplectũtur insurrectionem, præsignificat.Eos autem,qui huic insultui excelso & fortiq animo resistent,dicit ad cælum ipsum euolâsse pernici & leui ala fidei.Ignis autem riui significant gehennam,excepturam eos,qui insurrexerint aduersùs pietatem.Oues verò caprę à feris,volunt eos significare,qui à maligni venatione miserè capti fuerint. Columnæ autem,quæ erant in nubibus, è terra assensum post resurrectionem à mortuis: nusquàm enim declinans & leuis est assensus.Habitùs verò iustorum, in quo in occursum Domini in eius secundo rapientur aduentu,caput illud,quod est supra columnas, est sufficiens indicium,nec non splendoris,qui eos expectat.

Pseudochristiani,hæretici.

Incruẽtum sacrificium, id est,Missa

Cùm sanctus ergò Gregorius illud admirabile recensuisset spectaculum : & dixisset ea,ad hæc fuisse deductum ab angelo,qui assistebat: & sic simul obstupefecisset & delinisset eos, qui aderant,iubet vt transferantur,& condantur martyrum reliquiæ. Ipsi autẽ primùm quidem in sepulcris,oratoriarũ ædium instãr, ædificãdis studiosè & diligenter laborabant, alij quidem portantes lapides, alij autem ligna cedri odorifera ferentes, & alij lateres : atque ità affecti erant, vt omnium manus cessare viderentur, nisi vnaquæque propriam pulcherrimæ materiæ partem ferret ad ędificium: omnesque existimabant se ità demùm futuros esse beatos, si quid gratificarentur martyribus ad sepulcrorum ædificationem: & quas priùs(hei mihi)crudelissimè interemerãt,eas se quammaximè fieri poterat, honorare apertè ostendebant.Tantùm suaue illud os Gregorij,& equalabilis infidẽs gratia,eos incitauit ad honorem martyrum. Sed hîc quoq; erat Deus, qui virginum in ipsum beneuolentiam magis remunerabatur, quique nec in medijs malis,nec in ipso lacu à suo discessit Gregorio. Itaque diuinus quidem Gregorius,vt redeamus ad ea,quæ consequuntur,descripsit formam ędificiorum : ædificandi autem artifices protinùs instabant operi, & fabri rursùs faciebant capsas ex cedro ligno pulcherrimo.Cùm autem citò compacta fuisset vnaquæq; capsa,tunc omnes diuinus Gregorius arcet à ministerio: Non licet vobis,dicens,ne manus quidem admouere martyrum reliquijs,neque appropinquare,manentibus in eadem affectione, nec adhuc diuinum baptismum consecutis. Sed ego,inquit,meis manibus inseruiam depositioni. Et ille quidem laborabat in sepultura,& ei summo vacabat studio: Teridates autem & comites & genus eorum, quinetiam magistratus & vniuersa multitudo,pretiosas vestes & indumenta auro variata,aurum quoquè & vnguenta ferentes,posuerunt ante portam torcularis.Omnium ergò illarum martyrum corpora cùm totidem capsis cõdidisset sacrosanctus Gregorius in torculari, & ea, quę par erat, propter festum peregisset, postquàm fuit in ianuis,& vidit quæ oblata fuerãt,illorum quidem promptitudine animi valdè fuit lætatus: sed ea non admisit,dicens,oportere ea cõseruari debere apud eos qui obrulerunt,donèc sacra fuerint perfectè ædificata sepulcra, & ipsi per baptismum abluerint inquinamentum impietatis. Atque Teridates quidem porcina adhuc forma indutus, sanctum rogabat ex animo, vt aliqua saltem ex parte homo aperiretur.

Vide ingẽs studiũ erga sanctarũ reliquiarũ venerationẽ.

Etsi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Etsì,dicens,non sum dignus exuere totam personam dedecoris, & totum Teridatem in priore nunc quoq; videre forma: sed manibus,sed pedibus saltem consolare aliqua ex parte calamitatem, vt ipse quoq; per me laborem in opere ædificij.

Nota, Et mittit ad eum martyres, q̃ intercedant

Misericordia ergò motus magnus Gregorius, & ipse fit Deo supplex, & mittit ad eum martyres,quę intercedant.Fuitque protinùs Teridates homo manibus & pedibus, & meminerat accepti beneficij,& reddebat gratias,ipse quoquè laborans in fodiendis fossis,in quibus capsas erant deposituri.Atque ille quidem fodiẽs terram sursùm iaciebat,regina aũt Asichene(erat enim hoc nomẽ cõiugi)& soror Cusaroducta,cùm hoc audiuino Gregorio petijsset Teridates,suis tunicis efferebant puluerem. Vtaũt fossæ conuenirent capsarum magnitudini, rex lapides ea magnitudine,vt nullus alius eos tollere posset,deferebat ad ædificandum.Deindè etiam sepulcrorum postes ostiorum,& superliminaria, non aliorum credens manibus, sed ipse humeris imposita ferebat.Iam autem omnia perfectum acceperant ornatum ędificationis.Itaque accensis lampadibus & cereis,transferunt capsas martyrum:& earum vnanquanque proprius accipit locus:& diuinus Gregorius signum Dominicę passionis, venerandam Christi Crucem,statuit in vnaquaque earum. Non hæc autem solùm sepulcra fuêre ędificata:sed etiam templum ea magnitudine,quòd catholicam Ecclesiam vel solus nominabat adspectus,& circà id altũ ędificârunt parietẽ,vt passim ad ipsum non pateret aditus.Martyr igitur Crucẽ hic quoquè statuit, & iubet multitudinem, quæ illic assiduè versabatur, & eò ventitabat, prompto & alacri animi studio Deo cultum offerre per adorationem Crucis. Hæc aũt omnes faciebant,non iussui solùm parentes,sed iam etiam è domo fidem, & ieiunia, & preces,tanquàm ex bonis seminibus Gregorij sermonum,ipsi quoquè producentes.Ille autem cùm accessisset in medios eos,qui tunc erant congregati, dat se intensiori cum populo precationi:&,omnibus Teridati regi Armeniæ petentibus in antiquam formam restitutionem, qui eorum,qui ipsum timent, tanquàm pater filiorum, miseretur, Deus hîc quoquè confirmat & corroborat misericordiã:& aufert ipsam porci speciem, quæ erat Teridati imposita extrinsecùs, & expellit malignum, qui intùs cohabitabat.

Nota de accẽsis lãpadibus & cereis, & de signo Crucis.

Ecce Crux adoratur.

Psal. 102.

Neque verò hactenùs restrinxit misericordiam, sed ea quòquè transit ad magistratus,& ad milites: & profundam tranquillitatem sunt eorum quoquè animæ consecutæ ab insultu sceleratı & execrandi dæmonis liberatæ.Tunc quoquè salutem inuenit innumerabilis alia multitudo : & leprosi,& paralytici, & hydropici, & qui membris erant manci & mutili,& quoscunq; premebat aliquod aliud malũ, illic deponunt oĩa,& nihilominùs exuunt etiã inustas animæ notas & maculas:& cum magno lucro,& cum magna redeunt lætitia,vt qui non solùm corporum, sed etiam animarum perceperint curationem.Hinc factum est,vt ad sanctum omni ex parte confluueret populus,quærens ab eo initiari mysterijs pietatis,& eorum,qui varijs morbis laborabant, stabilem & immobilem colligere curationem.Rex autem Teridates,& omnes magistratus,militesque & quicunque alij habitabant in Armenia, cùm radios pietatis prompto animi studio in corde accepissent,& sano mundoq; aĩç oculo adspexissent, non sustinuerũt, quo minùs fraudis & erroris habitacula ab ipsis euellerent fundamentis, nè viderent ea ijs oculis, quibus videbant pietatem.Itaque cum Gregorio gentium templa & altaria circũsidentes obsidebant,demoliebantur,solum effodiebant, fundamenta aperiebant, ingrediebantur in ipsa pecuniæ çraria,opes auferebant,thesauros efferebant,& omnia faciebãt, nè eos laterent vel minimę impietatis relictæ reliquiæ.Deindè Deo sacra, & eius martyribus templa contrà ædificabant: & ea extrinsecùs cingebant parietibus : & eis illorum opes & preciosas vestes,possessionesq; & thesauros dedicabant: materiamquę,quę priùs in nullo erat honore,& planè erat superflua,vt vsui esset, effecerunt, & conuerterunt ad vtilitatem. Sic ergò qui in illis altaribus & templis versabantur dęmones execrandi,grauissima expellebantur persecutione,& inexpugnabilem Dei nostri potentiam formidolosi & valdè trementes exclamabant.

Armeni cõuertunt ad Christum.

Extruũtur tẽpla Deo & martyribus.

Non sola autem Armenia certatim mouebatur & incitabatur ad pietatem, sed multæ etiam gentes finitimę ad similem deducebantur æmulationem. Ad pietatem verò plurimùm contulit ipse quoquè rex,qui omnibus videntibus & audientibus, suam prorem referebat impietatem,& accusabat suam in magnum Gregorium crudelitatem,& in glorioſas virgines immanitatem & eædem,& agrestis illius amoris faciens mentionem,& dicens quales pro eo pœnas luerit, Deo ei irascente, & qualem rursùs benignitatem,

tarem,& quantum acceperit beneficium admirabilis Gregorij intercessionibus. Hęc rex singulatim persequens, erat bonũ multis exemplum, multosque accendebat & inflammabat ad eandem sententiam. Res enim eiusmodi est potestas,vt sibi conformes semper reddat eos,qui párent eius imperio: eademque ij solent amare, & illa exercere, quibus senserint ipsum lætari principem.Hinc mirandum in modum eis crescebat pietas.Vndè etiam statuerunt magnum Gregorium creare Præsulem suæ ecclesiæ, vt quẽ prius inuenerunt dispensatorem salutis,eundem etiam decæterò haberent gubernatorem,& eos ipse deduceret ad Dei portum. Ille autem & præfectúræ altitudinem,& solicitudinum cogitans grauitarem,& quòd cùm sit tenera planta fidei,magna opùs habeat diligentia, & copiosa irrigatione, dubitabat & differebat suscipere præfecturam ecclesiæ,donèc visio Angeli D O M I N I, quæ & ipsi regi Teridati,& magno Gregorio apparuit,illi quidem persequi institutum, huic autem iussit suscipere Pontificatum.Rex autem,quoniam habebat annuentem eum,qui priùs non parebat,cùm ex ijs, qui gerebant magistratum, sexdecim viros elegisset præstantissimos, eos in Cæsaream Cappadociæ mittit vnà cum Gregorio, vtà Leontio (is enim tunc in ea erat pontifex) acciperet donum pontificatûs,scripta quoquè ad eum epistola,quę sic habet:

Leontius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ.

Profundę tenebrę,cùm aliorum peccatorum, tum impietatis maximè nos diù operuerunt.Hinc factum est, vt nec ad veritatem adspicere,nec communem omnium opificem potuerimus olim intelligere. Cùm enim & alium nobis Solem in terra magnũ misisset Gregorium,& sanctas ostendisset virgines,vt per ipsas nos quoquè agnosceremus illius bonitatem & humanitatem, eos immanissimè præ furore puniuimus: & ipsę quidem miserabiliter(proh dolor)à nobis interfectæ fuerũt:hic autem Dei inuicta confirmatus virtute, sęuitiæ nostræ & insidijs semper superfuit. Verùm ne sic quidem abyssus illius miserationum,& infinitum pelagus clementiæ nos despexit pereũtes: sed huius diuini Gregorij doctrina & precibus,& gloriosarum illarum virginum & martyrum intercessionibus, crassam illam caliginem abstulit à nostris animæ oculis, & ad lucem veritatis deduxit, illiusque agnitionem & fidem. Eum ergò, qui fuit nobis author tot bonorum, nostręque salutis dux certus & dispẽsator, doctorem & pastorem reliquæ vitæ & virtutis non nos solùm elegimus, sed diuina quoquè visio talem sententiam è superis obsignauit. Per quam ipsum quoquè annuẽrem ad vestram misimus sanctitatem, vt ab eius manu & lingua ipse consecretur in Pontificatu, & citò nobis,qui grex eius sumus,reddatur.

Interceſſio ſanctorum.

Hâc accepta epistola,Leontius magnum Gregorium & legatos accipit honorificè, & cùm eum,simul adhibitis alijs,qui aderant,Episcopis,consecrâsset,cum pari humanitate dimittit & honore.Illinc ergò reuersus diuinus Gregorius,quos in prope viam sitis cunctatibus vidisset dignos,qui fierent sacerdotes,& aptos,quorum fidei crederetur verbum doctrinæ,eis ea suasit,quibus erat opùs:& illos assumens,adduxit in pietate sibi opẽ laturos,futurosque sacerdotes ipsius Armeniæ & propinquarum gentium.Cùm autem iam ingressus esset fines Armeniæ,nunciatur ei relictum esse quoddam templum Herculis,situm super flumen Euphratem, & in eo esse aram, in qua dęmonibus & Herculi fiunt sacrificia. Cùm ergò ad hoc templum venisset, sola oratione(neque enim ei humanas quispiam admouit manus : qui in eo erant dæmonibus, machinis omnibus & spectris depugnantibus aduersùs euersionem)ab ipsis euertit fundamentis, & alterum excitat Domino,quod ei ex aduerso responderet,& in eo deponit reliquias præcursoris & Baptistæ,& martyris Athenogenis : eę enim inferebantur. Postmodùm etiam aram consecrat, & in ea Deo incruenta offert sacrificia. Tum eos quidem,qui secùm erant, primos baptizat satrapas. Deindè autem cùm viginti dies illic esset moratus, plures quàm vndecim myriades diuino impertit baptismate.Cùm igitur septimo Octobris eis instaret festum agere,(in eo enim die aram illam Deo consecrauerat) sacerdotes consuluit & Leuitas: & vniuersam,quæ est circuncircà, regionem ornat munitque ecclesijs,presbyteris,& diaconis.

S. Gregorio consecratur Episcopus.

Missę incruentum sacrificium.

Armeniorum autem rex Teridates,cùm iam accepisset appropinquare Pontificem, cum ijs,quæ aderant,copijs,& coniuge,& sorore,procedunt ei obuiàm propter ripam fluuij Euphratis:& se iucũdè inuicèm intuentur,& cum gaudio complectuntur : & erãt plenà lætitia.Sed ille quidem Apostolorum ostendebat doctrinam: ipsi autem diligenter audiebant,& in auscultando erant attentissimi.Cùm totos ergò triginta dies eis ieiuni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Armeni cũ suo rege & c baptizãtur.

um imperâsset & orationem, ab ipso rege incipiens, & à regina, & sorore, & per eos postea, qui magistratus gerebant, & per cæteros demùm peruadens, baptizat omnes in Euphrate, redditque filios lucis & diei. Deindè aliud templum excitat propter Euphratem, & in eo diuina celebrat mysteria, atque vt par est, sacrificat. Christus verò ne hic quidem in eos suorum obliuiscitur miraculorum. Sed illi quidem baptizabantur in Euphrate, eius autem retinebatur fluentum: & videbatur columna lucis, tanquàm super basim, posita super aquas, ipsos Solis radios, quòd ad splẽdoris attinet rationem, longo interuallo superans. Simul autem cum ea Crux quoquè oriebatur in capite. Et erat id quidem visu mirabile. Toto autem illo die cernebatur oculis eorum, qui fuerant baptizati. Ipsius autem multitudinis plenus & perfectus numerus, erat quindecim myriades. Cùm septem verò dies Põtifex esset simul cum eis versatus, & aliam multitudinem baptizâsset innumerabilem, (Si autem credẽdum est famę, quæ in vulgus manauit, quadringentas myriadas) octauo die illinc recedens, & ecclesias ædificauit per vniuersam Armeniam, & sacerdotes in eis constituit.

Crux appãret baptizatis.

Latissimæ ecclesiarũ Armeniæ possessiões.

Communibus autem vsibus ecclesiarum rex etiam inseruijt Teridates, non parcè nec socorditer, sed & sufficientes eis prouidit redditus, & latissimas possessiones largo & liberali manu eis præbuit. Non hactenùs autem sistit Pontifex suum studium & diligentiam, sed etiam ludos literarios construxit per omnes ciuitates, eisque doctores & magistros constituit, rogeità iubente, & ad hæc adiuuante, & Pontificis animo magnam opem ferente. Publicè quidem per ciuitates prædicatum fuit à Pontifice, vt filij Armeniorum vndiquèad eos ventitarent, & sacras docerentur literas. Dehinc non segniter Armeniam complexus est prædicatione Euangelij: sed etiam Persarum, & Assyriorum, & Hunnorum, & Medorum non paucos benigno & facili Christi iugo subiunxit. Sedenim vt ad agnitionem quidem veritatis homines deduceret, erat adeò velox, vt à nulla eorum, quę accidebant, difficultate prohiberetur: vt autem ijs, qui malè patiebatur, opem ferret, minimè socors erat & ociosus, & minorem adhibebat curam & diligentiam, immò omnibus, qui laborabant corporibus, promptum sùppeditabat auxilium: & medebatur ijs quoquè, qui laborabant animis, eorumque intestinas sedabat seditiones, & ad priùs dandam curationem erat celerior, quàm ad petendum infirmi vt acciperẽt, & illo ipso erat pastor ille bonus, qui nec ipsi quidem, si opùs esset, animæ suæ parceret pro ouibus. Exinaniebantur certè carceres, debitorum verò rumpebantur schedulę, & profunda pace fruebatur Armenia. Sic ergò citra offensionem & æquabiliter procedente pietate, & vniuersa virtute, & gratia circa eos, choros ducente, multi quidem vitã eligebant monasticam, & in diuersis locis extruebant monasteria, & amplectebantur quietem.

Multas gẽtes S. Gregorius conuertit.

Extruuntur multa monasteria.

Porrò autem cùm nonnullos quoquè filios illorum, qui priùs erant infideles, sacrosanctus assumpsisset Gregorius, meliusque educandos curâsset & erudiendos, vitaque spiritali & gratia eos impertijsset, eò perfectionis deduxit & virtutis, vt etiã in ipsas magnas Episcoporum sedes eos prouexerit: & vni quidem eam tradiderit regionem, quæ est ad Euphratem: ei autẽ nomen erat Alcinus: alteri verò (vocabatur is Euthalius) Maeiorum, quæ est circuncircà, regionem. Porrò autem tertius quoquè fuit Bassus: & decimum vsque processit numerus. Iam verò multis quoquè alijs alterius generis Ecclesiarum mandauit Episcopatus. Dicunturque breui tempore fuisse omnes quadringenti. Alcinum autem, qui peruenerat ad summam virtutis exercitationem, & erat aliquì mitis & moderatus, quandò magnus hic Gregorius erat ad altissimos montes Armeniæ profecturus, vt in chara degeret solitudine, ipsum, inquam, Alcinum præfecit regiæ, iubens vt illa faceret, quæ ipse, si adesset. Quanquàm verò dum esset recessurus, rex cum grege à Gregorio vehementer contendit, vt ab eis nequaquàm discederet: vicit tamen eorum preces amor quietis & silentij: & mox eò voluit abire, vbì cum paucis discipulis in petris subterraneis vteretur habitatione, & cum eo, quẽ desiderabat, seorsùm haberet consuetudinem, nè minimùm quidem vacans curando corpori. Panem enim aut alia esculenta, quadragesimo quoquedie semèl gustabat.

S. Gregorius abit in deserta loca.

Mira abstinentia.

Rex autem Teridates paulopòst, qui Gregorij ægrè ferebat separationem, illiusque disiunctionem & absentiam lugebat grauissimè, cùm resciuisset duos filios ex ipso & legitima coniuge in flore illius iuuentutis esse natos, quorum vni quidem nomen erat Orthanes, secundo autem Arostanes, ambos amicos & custodes pietatis: sed ex his quidem

dem duobus filijs alterum fuisse relatum in numerum gradûs presbyteratûs (Erat autem is Orthanes maior natu) Arostanem autem vitam solitariam, & cui cum nullo intercedit congressio, ab ipso lacte & adhuc planè infantem elegisse: nam & vnica indutus tunica, dicebatur versari in solitudine, cum algore & calore decertans, & solis vesci oleribus, nocturnas autem stationes & vigilias, & diurnas precationes, & cum diuinis scripturis familiaritatem ab ineunte ætate ei coaluisse. Cùm hæc, inquam, rex resciuisset, quoniamis iam & virtutem habebat in honore, & priorum malorum ducebatur pœnitentia, & apertè ostendebat se contendere, vt prima vltimis factis elueret, tres viros maximè insignes mittit Cæsaream ad quęrendos filios Gregorij. Cùm ij ergò profecti essent, & alterum quidem inuenissent concionantem, alterum autem philosophantem in solitudine, cùm vix & non sine magno labore persuasissent Arostani, eos ducunt ad regem. Ille autem cùm eos gratissimè & cum voluptate accepisset, sacrosanctum per nuncios obsecrat Gregorium simul cum populo, vt suî velutì quandam imaginem & exemplar archetypum, Arostanem eis relinqueret: & cum in sedem proueheret, & ei Pontificalem traderet rectionem. Ille autem non leuiter & temerè hoc facit: sed quoniam sciebat omnem virtutem plantatam in anima illius, citò sacras illi manus imposuit. Cumque eum consecrâsset, & vniuersam circuncircà regionem cum eo obiuisset, & verbo fidei eos ampliùs confirmâsset, in eam, quam iam olim parturierat, reuertitur solitudinem.

Arostanes filius S. Gregorij viuit sanctissimè

Eius autem tempore Constantinus quoquè Constantij filius, renunciatur Imperator Romanorum: qui cùm virtute Crucis, & in Christum pietate Tyrannos deiecisset, ipse solus obtinet Imperium Romanorum. Eum inter Imperatores dixerim etiam Christi discipulum, & ipsius prędconem pietatis, vt qui execranda dęmonum templa & altaria diruerit: & sacras ædes Deo extruxerit, & puram in Christum confessionem, & reuerum dogma literis regijs & edictis, vniuersæ, quę eius ditioni parebat, regioni exposuerit: & pro pietate tantum studium posuerit, vt trecentos decem & octo patres conuocauerit, & sacrum illud concilium congregauerit, vt & quæ exorta erant zizania exciderent, & à frumento rectę fidei segregaret. Erant autem hi, Constantinus, inquam, & Teridates, tanquàm lucidæ stellæ, alter quidem Occidentem, Constantinus scilicet, alter autem Orientem lustrantes, honestęque & suauiter resplendentes. Euaseratque Teridates iam in pietate feruentissimus, & nulli ieiunijs cedens & oratione, ne monachis quidem, qui se in his exercent in monasterijs. In hac ergò sacra Synodo, & alter alterum inuerunt reges, & cùm alio honore se inuicèm affecerunt, tum etiam per literas collatati sunt sententiæ communione in vera pietate. Porrò autem accessit etiam Armeniæ Episcopus Arostanes, cùm Imperator Constantinus eum accersisset, qui ipse quoq; fuit pars sacri cœtûs. Et cùm quę communi sententia fuerant scripta, dogmata accepisset, reuersus est in suam ciuitatem, iucundissimè & lubentissimè visus à suis post peregrinationem: religiosissimumque regem Teridatem, & omnem Armeniorum regionem gaudio impleuit propter dogmatum consensionem. Quæ etiam longo tempore sic manserunt, semper pietate in populo crescente, & per omnia Deo pacis glorificato, in Christo Iesu Domino nostro: Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, potentia, & honor nunc, & in secula seculorum, Amen.

Constantinus Magnus solus imperat.

Rex Teridates nulli erat cedens ieiunijs & oratione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. HIERONYMI STRIDONENSIS PRAESTANTISSIMI ECCLESIAE DOCTORIS, PER *Marianum Victorium Reatinum ex eius scriptis verè edita.*

30. Septēbr. Ex Catalogo Scriptorū Ecclesia.

HIeronymus, quod nomen sacrum significat, Stridonis oppido natus est, quod à Gothis euersum, Dalmatiæ quondàm Pannonięque confinium fuit. Stridonam id vulgus nunc vocat, intrà Petram pilosam, Portulam & Primontem positum. Natus est autem non, vt alij ante nos falsò scripserunt, xxv. aut xxxj. hoc est, vltimo Constantini Magni anno, sed sub Constantio filio, qui patri succedens, annis xxiiij. vt Orosius author est, imperium tenuit. Verum autem hoc esse, ex ipsomet Hieronymo clarè appáret, scribente, se, dum Iuliani Imperatoris exitus renunciatus est, puerum fuisse, adeoq; puerum, vt Grammaticæ tunc operam daret. Iulianus, qui Constantio successit, anno xxvj. post mortem Constantini Magni occisus est: siquidem duobus non integris is imperauit annis, & ante eum Constantius vigintiquatuor. Ipsius autem Hieronymi verba sunt hęc. Dum adhuc essem puer, & in grammaticæ ludo exercerer, omnesque vrbes victimarum sanguine polluerentur, ac subitò in ipso persecutionis ardore Iuliani nūciatus esset interitus, eleganter vnus de ethnicis: Quomodò, inquit, Christiani dicunt Deum suū esse patientē & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore prępotentius: ne modico quidē ipsa tio indignationem suam perferre potuit. Parentes eius ambo, vt ipse scribit, Christiani fuerunt. Patri nomen Eusebius, quod à pietate Grecè trahitur, fuit: matri quodnā esset, non proditur. Matris tamen soror, hoc est, Hieronymi matertera, Castorina dicta est: cū qua dissidij nescio quid intercessit, quam tamē humanissimis literis semèl & iterùm ad pacem & concordiam, vt ex eius Epistola xxxvj, cōstat, inuitauit. Habuit itidèm sororē, quæ castitatis propositum post lapsum in patria, Iuliano diacono adhortante, suscepit: in quo illam permanere, cùm ipse in eremo esset, per eiusdem Iuliani literas didicit. Timēs autem ne ab eo caderet, Chromatium, Iouinum & Eusebium, vt eam, tam suis, quàm Valeriani Episcopi literis ad perseuerantiam hortarentur, precatus est: præsertim cùm in Stridone patria, quæ à Lupicino pastore malo regeretur, deus Venter esset, in diē virueretur, & sanctior ille haberetur, qui esset ditior. Frater natu minor, qui post eius accessum in Syriam natus fuit, Paulinianus dictus est, qui adolescens cum eo in secundo ab vrbe discessu Hierosolymam petijt. Diuites autem fuisse eius parētes & amplo patrimonio honestatos, ex eo constat, quòd seruorum familiam illos habuisse ipsemet scribit his verbis: Memini me puerum cursitásse per cellulas seruulorum, diem feriatum duxisse lusibus, & ad Orbilium sæuientem, de auiæ sinu tractum esse captiuum.

S. Hieronymi patria.

In Cōmen. Habacuc. cap. 3.

Parentes.

Epist. 13. hoc est, In Proœ. Iob.

Ex Catalogo.

Epist. 27. Iuliano.

Epist. 43.

Lib 3. cōtra Ruffinum.

Li. 1. cōtra Ruffinum.

Ab his igitur diligenter ab incunabulis institutus, vnà cum lacte Christum imbibit, & inter nutricum sinus Christianę pietatis rudimēta susc epit, nec defuit illi præceptor, quem Orbiliū, ab altero Beneuentano Grammatico acri atq; plagoso, cognominat, a illum fidem pariter literasq; doceret. Collactaneus eius, & adolescētiæ tam studij quàm itineris comes, Bonosus fuit. ambo enim pariter à tenera infantia ad florētem vsq; adoleuerunt ætatem: ijdem eos nutricū sinus, ijdem amplexus baiulorum fouerunt. Bonis igitur literis, quarum tenera adhuc ætas illa capax erat, sanctisq; imbutus moribus, Romam veluti ad primam tum religione, tum doctrina vrbem, erudiendus puer missus est. missum autem esse diximus, quòd eò secùm commigrásse parentes, soror, mulier innupta, relicta in patria, & prædia, censusq; in ea retenti, credi non permittant: præsertim cùm Gothorum armis destructa Stridon adhuc non esset. Longè enim postea Gothorum impetus Europæ oras aggressi & depopulati sunt: hoc est, Valentis, Theodosij Archadij, Honorijq; temporibus. In hanc sententiam ipse ad Eustochium scribens, ait: Cùm ante annos plurimos, domo, parētibus, sorore, cognatis, &, quod his difficilius est, consuetudine lautioris cibi propter cælorum regna me castrâssem, & Hierosolymam militaturus pergerem, Bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio ac labore confecteram, carere non poteram.

Epist. 41. Ruffino.

Romę dat operā literis

Didicit autem Romę non solùm Latinas, sed Greças pariter literas, optimè Quintiliani sententiam recolens, qua iungendas eas inuicèm prącipit, vt quod in Græcis durum sculum, ac veluti barbarum est, Latinę linguæ amœnitate ac dulcore temperetur. Præceptorem in Grammatica habuit Donatum, cum ipsum, qui in Virgilium & Terentij com-

Donatus, eius præceptor.

commentarios edidit, de qua re super Ecclesiasten meminit, & libro primo Apologiæ aduersùs Ruffinum ità scribit: Puto, quòd puer légeris Aspri in Virgilium & Sallustium commentarios, Volcatij in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terētij comœdias, prœceptoris mei Donati, ęquè in Virgilium, & aliorum in alios. Victorinus autem, quòd prœceptor eius in Rhetorica, quod proditur, fuerit, falsum est: quippè cùm id Hieronymus, qui de eo sępè meminit, nunquàm asserat, & cùm Donatū semper prœceptorem suum appellet, Victorinum, quem ei semper adiungit, ne semèl quidē aut magistrum, aut amicum suum appellet. docuit enim Romę sub Cōstantio Principe Rhetoricam Victorinus, vt idem in Catalogo scribit: quo tempore Hieronymus aut natus non erat, aut infans ità admodùm erat, vt nec Romam quidem aduenerit Victorino viuente. Scribens de eo in Appendice Eusebij de temporibus: Victorinus, inquit, rhetor, & prœceptor meus Donatus, Romæ insignes habentur: è quibus Victorinus etiā statuam in foro Traiani meruit. Quòd si Victorinus eius prœceptor quoq; fuisset, prœceptores mei, dixisset: non, prœceptor meus: quod ipsum etiā fecisset in altero, quod modò ex libro contra Ruffinum citauimus, testimonio. In Proœmio Epistolę ad Galatas ità quoq; de Victorino scribit: Non quia ignorē C. Marium Victorinū, qui Romę pueros Rhetoricam docuit, edidisse commentaria in Apostolum, sed quòd occupatus ille erudītione secularium literarū, scripturas sanctas ignorauerit, & nemo posset, quanuis eloquens, de eo benè disputare, quod nescíat. Et rursùm in Proœmio decimitertij cōmentariorum libri super Ezechielem: Illud rhetoris Victorini breuiter admoneo, vt obscuritatem voluminū ex tribus rebus fieri scias, vel rei magnitudine, vel Doctoris imperitia, vel audientis duritia. Nec refert, quòd alicubi, Victorinus noster, dicat. hoc eṁ de Hilario, Lactantio, Tertulliano, & alijs Latinis scriptoribus, vt suos illos appeller, facere solet.

Victorinus falsò dicit cū docuisse.

In Apologia ad Pāmachiū pro libris aduersùs Iouinianum.

Manens autem Romæ, non solùm literis operam dabat, sed Christianam pietatem vna cum literis imbibebat: & tempus quod studijs supererat, religioni: & quod religioni reliquum erat, studijs impendebat: quamobrèm alicubi de se ità scribit: Dum essem Romæ puer, & liberalibus studijs erudirer, solebam cum cæteris eiusdem ætatis & propositi, diebus Dominicis sepulcra Apostolorum & martyrum circuire, crebroq; cryptas ingredi, quę in terrarum profunda defossæ, ex vtraq; parte ingredientium per parietes haberent corpora sepultorū, & ità obscura sunt omnia, vt propemodùm illud Propheticū compleatur: Descendant ad infernum viuētes, & rarò desuper lumen admissum, horrorem temperet tenebrarum, vt nō tam fenestram, quàm foramen admissi luminis putes. Pfal. 54. Cap. 40. super Ezechielem. Horror vbique animos, simul ipsa silentia terrent.

Didicit autem Romæ non solùm Latinas ac Greças pariter literas, sed nullum doctrinæ genus intactum reliquit. Porphyrij Isagogas legit, Alexandri commētarios vertit, Platonem, Aristotelem, deniq; philosophos, omnesq; poētas percurrit, quod ex eius operibus, omni doctrinarum genere refertis, compertissimum est. In Latino autem ab ipsis incunabulis inter grammaticos, rhetores, & philosophos detritus fuit. Rhetoricam autem ità didicit, vt adhuc adolescentulus controuersias se declamâsse ipsemet his verbis affirmet: Aliquoties cùm adolescentulus Romæ controuersias declamarem, & ad veteris certamina fictis militibus exercerer, currebam ad tribunalia iudicum, & dissertissimos oratorum tanta inter se videbam acerbitate contendere, vt omissis sæpè negocijs, in perpetuas contumelias verterentur, & iocularī se inuicèm dente morderent. Libro quoq; primo contra Pelagianos, se in controuersijs puerū lusisse testatur. studiorum aūt genere natum, qui i postea Paulinæ vir, hoc est, Paulę gener, fuit: Bonosum, qui cum eo Stridone primùm didicit, mox Gallias cū eodem accessit: & Heliodorum, qui eū in eremum Syriæ comitatus est. Hoc tempore, quo studijs adolescens vacabat antequàm baptismum scilicet, vt ego ex eius colligo dictis, susceperit, se lapsum esse ipsemet his verbis testatur: Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter, in quo & ego lapsus sum, & vos non sine timore translitis. & ad Heliodorum: Et hoc ego nō integris rate vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuū prēmoneo, sed quasi nupèr naufragio eiectus in litus, timida nauigaturis voce denuncio: in illo æstu Charybdis luxurię salutem vorat: ibi ore virgineo ad iudicitiæ perpetranda naufragia, Scylla ceu renidens, libido blanditur. Quapropter ad Pammachium Apologiam pro suis aduersùs Iouinianum libris scribēs, sibi primam, quę

In Apologia ad Pāmachiū pro libris aduersùs Iouinianum.

Epist. 31. Domnioni.

Ex ,pœmio sup. Abdiā.

C. 2. in cōmentarijs ad Galatas

Epist. 45 Chromatio

Epist. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est à prima natiuitate, virginitatem clarè adimens: secundam, quę à secunda, id est, à baptismo est, tacitè his verbis vendicat. Virginitatem autem in cælum fero, non quia habeam, sed quia magis mirer, quod non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quo ipse careas, id in alijs prædicare. Nunquid quia graui corpore terræ hæreo, auium non miror volatus? nec columbam prędico, quòd radit iter liquidum, celeres neque cõmouet alas? Nullus se decipiat, nemo blando adulatore se precipitet. Prima est virginitas à prima natiuitate, secunda virginitas à secunda natiuitate. Et in hunc sensum ad Eustochium scribens, dicit: Virginitatem non tantùm afferimus, sed seruamus.

Epist. 22.

Ex his appáret, illum Christo Romæ iam adolescentem renatum, vt hoc vno nomine sola Roma tam sanctissimum ac præclarissimum virum sibi asserere iure possit, quip

Epi. 57. & 58.

pè cùm Christianus ex eo, quod renascitur, nõ ex eo quod nascitur, censeri debeat. Romę autem baptizatum fuisse, luculẽter in duabus ad Damasum epistolis ipsemet testatur, asserens se in Romana vrbe Christi vestem susce pisse, indeque cibum animæ potulare, vndè Christi vestimenta susceperit.

Secularibus igitur literis ad plenum eruditus, & Christo in fide renatus, ad theologiam & grauiora studia adijciens animum, instàr eorum philosophorum, Pythagoram

Venit in Gallias.

dico, Platonem, & Apollonium Tyaneum, qui discendi gratia varias regiones lustrarunt, Gallias primùm, comite Bonoso, contendit, vt Romani studij grauitatem Gallico cothurno sustolleret, & ex omnibus doctis viris, quibus tunc Gallia abundabat, cunctisque bibliothecis thesaurum sibi scientiæ compararet. Meminit de hac re ipse in epi-

Epist. 42.

stola ad Ruffinum, dum Bonosum scilicet laudat, his verbis: Vt ego & ille pariter ab infantia tenera ad florentem vsque adoleuerimus ætatem, vt ijdem nos nutricum sinus, ijdem amplexus fouerint baiulorum, & cùm post Romana studia ad Rheni semibarba-

Lib. 2. cõtra Iouinianũ.

ras ripas eodem cibo, pari frueremur hospitio. Adolescentem autem eum tunc fuisse, alibi in hunc modum narrat: Quid loquar de cæteris nationibus, cùm ipse adolescentulus in Gallia viderim Scotos, gẽtem Britannicam, humanis vesci carnibus? Treueris autem,

Epist. 6.

vbi magnus ille Athanasius exulauerat, per aliquod tempus mãsisse, ex eo appáret, quòd prolixum valdè S. Hilarij librum de Synodis, se propria manu Treuiris descripsisse ad Florentiũ testatur, & vt ad se in eremum, vbì tunc hoc postulans degebat, remittatur, obsecrat. Vndè in Prooemio secundi libri Commentariorum in Epistolã ad Galatas, ait: Gala-

tas, veluti qui à Gallis venerint, excepto sermone Greco, quo omnis Oriens tunc vtebatur, propriam habuisse linguam, eãdem scilicet, quam in Gallia Treuerenses habe-

Epist. 11. Agenuchiæ.

rent. Lustrâsse eum & alias Galliæ oras, ex eo appáret, quòd locorum situs ac oppidorum Galliæ nomina optimè calleat. Quapropter barbarorum in eam prouinciam irruptione

Gallia vastatur à Barbaris.

alicubì recẽsens, ità scribit: Quicquid inter Alpes & Pirenæum est, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, &, ô lugẽda respublica, hostes Pannonij vastârunt. Etenim Assur venit cũ illis. Maguntiacum nobilis quondàm ciuitas, capta atq; subuersa est, & in ecclesia multa hoĩum millia trucidata. Vangiones lõga obsidione deleti. Rhemorum vrbs prępotẽs, Ambiani, Atrebatæ, extremique hominum Morini, Tornacus, Nemete, Argentoratus, transłati in Germaniam. Aquitanię, nouemq; populorum Lugdunensis & Narbonensis prouincię, præter paucas vrbes, populata sunt cũcta: quas & ipsas foris gladius, intùs vastat fames. Non possum absque lachrymis Tolosæ facere mentionem, quę vt hucusque nõ ruerit, sancti Episcopi Exuperij merita præstiterunt. Hedibię, quæ de vltimis Galliarũ finibus vnà cum Algasia, misso Apodemio, à Hieronymo Bethleem sedente aliquot quę-

Epist. 150.

stiones mouerat, ille rescribens, rursùs Galliarum, vbì ipse adolescens mansit, faciens mentionem, ità ait: Maiores tui Paterius atque Delphidius, quorum alter antequàm ego nascerer rhetoricam Romę docuit, alter me iam adolescẽtulo omnes Gallias pro-

fa versúque suo illustrauit ingenio, me dormientes & taciti iure reprehendunt, quòd audeam ad stirpem generis sui quippiam mussitare. Transiuit in hoc ad Gallias itinere per Concordiam Mirandulæ vicinum oppidum, vbì cum Paulo sene, ad quem scribit epistolam vicesimamprimam numero, vitam Pauli Eremitę interea illi mittens, amicitiam contraxit: ab eoque quomodò Cyprianus Tertullianum magistrum suum

Tertullianũ vocat Cyprianus magistrum.

vocaret, didicit: sicut ipse testatur in Catalogo, vbì de Tertulliano historiam re-

xit.

Reuersus autem è Gallia, & non minùs moribus, quàm literis locuples, vtrunque, vt, par

pareret edere, reuisit patriam, tam scilicet eam, in qua natus, quàm illam, in qua renatus fuerat. Verùm cùm miro Christo seruiẽdi teneretur ardore, & nihil aliud animo secùm quotidiè versaret, quàm vt omnem vitam suam illi dicaret, monachi ac solitarij professionem arripere placuit, quòd sic magis expeditus ac tutus, ad cælum pergere posset. Restabat dubium de loco, quo id perageret: veniebat illi in mentem patria, in qua natus: veniebat Roma, in qua renatus & edoctus fuerat, neutra tamen illi placuit: patria, quòd à cognatis & propinquis periculum semper sibi, si sic ageret, imminere prospiceret, præsertim cùm rusticitatis esset vernacula, & in ea Venter pro deo haberetur, & sanctior ille teneretur, qui ditior esset: & quod erat deterius, à Lupicino pessimo sacerdote illa tunc regeretur: Roma, quia quanuis sancta esset Ecclesia, & Trophæis Apostolorum ac martyrum decorata, & vera Christi in ea confessio reperiretur, alienum tamen à monachi ac solitarij proposito erat, in tanta ciuium ac peregrinorum frequentia versari, & procùl, vt ipsemet ait, à quiete, videri & videre, salutari & salutare, laudare & detrahere, & inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredi deauratos. Stetit tandem sententia, vt longinquæ peterentur regiones, & illæ, quæ tum locorum sanctitate, tum habitantium monachorum vicinitate, ad seruiendum Deo magis commodæ & opportunæ essent.

Epist. 42. Epist. 17. & 18.

Domi igitur ordinatis rebus, & locupletissima bibliotheca, quam sibi summo studio ac labore Romæ confecerat, vnà cum viatico tantæ peregrinationi necessario assumpsit, è patria, relictis, vt ipse testatur, ibì vtroque parente, sorore & cognatis, Hierosolymam militaturus accessit. Comes itineris ac propositi eius Heliodorus præcipuus fuit, qui etiam cum eo aliquandiù in eremo vixit: verùm mutato proposito, ad patriam tandèm, velutì sorori viduæ, ac nepoti ex ea paruulo, Nepotiano nomine, dispositis rebus domesticis, prospecturus, redijt. Fugatum suis sceleribus Heliodorum alibi, Epistola, his verbis detegit: Alius forsitan scriberet, quòd ob salutem illius, Nepotiani scilicet, Orientem eremumque dimiseris, & me charissimum sodalem tuum redeuntem ipse lactaueris, vt primùm, si fieri possit, sororem cum paruulo viduam, deindè si consitum illa respueret, saltem nepotem dulcissimum cõseruares. Reliqui itineris eius comites fuerunt, Ruffinus Aquileiensis, Innocentius, Euagrius, & Hylas sancti Melanij famulus. Verùm Ruffinus, relicto Hieronymo, in Aegyptum ad Nitriæ, aliorumque locorum monasteria visenda accessit, eo scilicet tempore, quo à Hieronymi latere Heliodorus nõdum discesserat. Innocẽtius autem & Hylas paulò pòst, quàm in Syriæ eremum secessit, mortui sunt: Solus Euagrius, qui eum in vasta solitudine degentem interdùm ex Antiochia inuiseret ac recrearet, ex comitibus illi remansit. Bonosus, cum quo educatus, & à pueritia honestis seculi artibus eruditus, quíve in Galliarum peregrinatione socius illi fuerat, ipse etiam solitudinem petijt, non tamen ante Hieronymum, vt scribitur, & Eusebij literas Hieronymus, in Syria iam manens, resciuit: quas literas Euagrius ad eum transmisit. Secessit autem Bonosus in insulam quandam Dalmatiæ, vt ego existimo, pelago circunsonante naufragam, cui asperæ cautes, & nuda saxa, ac ipsa solitudo terrori essent: & cùm iuuenis esset apprimè dives ac nobilis, contempta matre, sororibus & charissimo sibi germano, cum vno tantùm Onesimo in ea orationibus ac ieiuniis vacans manebat. Piscis filium ea ex causa Chromatius, qui Aquileiensis postea fuit Episcopus, illum vocabat. Niceas subdiaconus Aquileię, non itineris Hieronymi comes, sed iam in eremo manentis recens fuit amicus.

Bonosus nobilis adolescẽs fit eremita.

Epist. 22. Eustochio.

Epist. 41.

Non perijt autem stàrim Syrię solitudinem Hieronymus, sed postquàm aliquãdiù in sanctis Hierosolymę locis mansit, in Thraciam, Pontum, Bithyniam, Galatiam, Cappadociam & Ciliciam, & discendi, & visendarum regionum causa accessit, sicut ipse ad Ruffinum scribens, testatur his verbis: Postquàm me à tuo latere subitus turbo cõuulsit, postq; glutino charitatis hęrentẽ, impia distraxit auulsio: tunc mihi cęruleus supra caput adstitit imber, tũc maria vndiquè & vndiq; cęlũ. Tãdèm in incerto peregrinationis errãtes me Thracia, Pontus atq; Bithynia, totumq; Galatię & Cappadocię iter, & feruido Cilicũ terra fregisset æstu, Syria mihi, velut fidissimo naufrago portus occurrit. Et in Prooemio lib. 2. Cõmentariorũ ad Galatas: Scit, inquit, mecùm, q vidit Ancyrã, metropolim Galatię ciuitatẽ, quot nunc vsq; schismatibus dilacerata sit, quot dogmatũ varietatibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

constuprata. Mansisse aũt eum aliquandiù in Cilicia, præsertìm in Tarso, Pauli Apostoli amore, nõ solùm ex ijs verbis ego affirmare audeo, verumetiam multo magìs, quòd Cilicum linguæ, pprietates, qbꝰ Paulus in Epistolis suis vsus sit, optimè nouisse, & quæ nam illę sint, fideliter in Epistola ad Algasiam, Quæstione decima, retulisse eum video. Manifestum est autem hęc solitudo in Chalcide Syriæ, hoc est, vbì Syri ab Agarenis barbaris disterminãtur: in qua præter sparsos hincindè monachorum greges, nemo, exceptis feris, serpentibus & scorpionibus, incolebat, horridum, pfectò etiã monachis, & q solitudinem tãtùm quærerent, habitaculum. Attulit secùm in eam, insignẽ illam bibliothecam, quam summo studio impendioque Romæ sibi parauerat, & quam indè Hierosolymam absportari fecerat: & hoc, nè oratiõi deesset lectio, quãdò lectio orationẽ iuuat, & oratio lectionẽ sustentat: Orantes enim, cum Deo loquimur, sicut legẽtes Deus alloquitur: & quemadmodùm orãdo, quod nobis opùs est, postulamus: ità legẽdo, qd à nobis faciendũ sit, intelligimus. Fatetur ipse dilucidè in Prooemio super Abdiã, se, dum puer esset, & solitudinem cum Heliodoro ingredi vellet, cõmentaria quædã in eum prophetam scripturis quęrere, nec sic inuenire: aut si oĩa habet, incipit sibi plus charitas vindicare, plus petere. Transtulit in ea eremo ex Origene homilias, quas ille loquebatur ad populum, & alia, quæ se adolescentẽ trãstulisse varijs in locis affirmat. Hebraicam quoq; linguam, quã se post Quintiliani & Tullij lectionẽ, & flores rhetoricos adolescẽtulũ discere cœpisse affirmat, ea in eremo discere cœpit. Quod nè alicui falsum ac cõmentitiũ videatur, ipsius hac de re testimoniũ audiamus. Dum essem iuuenis, & solitudinis desertæ me vallarent, incentiua vitiorum, ardoremq́ue naturæ ferre non poteram. Quem cùm crebris ieiunijs frangerem, mens tamen cogitationibus æstuabat: ad quam edomãdam cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, vt post Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemq́ue Frontoms, & lenitatem Plinij, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quotiès desperauerim, quotiesque cessauerim, & contentione discendi rursùs inceperim: testis est conscientia tam mea, qui passus sum, quàm eorum, qui mecum duxerunt vitam. & gratias ago Domino, quòd de amaro semine literarum dulces fructus carpo.

In Prooemio super Abdiã.

Epist. 6.

Lib. 2. cõtra Rufinum.

In Prooemio super Danielem.

Epist. 120.

Epist. 4. ad Rufinum.

Ingressum in eremũ tam præclaræ spei adolescẽtem, humani generis hostis, qui enim multis ex causis reformidare iam cœperat, & à quo sibi magnũ exitium imminere præsagiebat, varijs ac diuersis tẽtationibus cum, vt à tam sancto remoueret, ppositò, aggredi cœpit, nullumq́; tentationis ac moliminis genus, quo eũ non impeteret ac quassaret, omisit. Abstulit enim ei inprimis sodales & amicos oẽs, quos secùm in eã solitudinẽ duxerat. Nam Heliodorum, quẽ vnicè ille amabat, & q tanti itineris socius sibi fuerat, melioris cuiusdã boni prætextu, in patriam reuocârat. Conat⁹ est eum multis precibus ac lachrymis vir sanctus retinere: sed neq; preces ei, pfuêre, nec planctus. Absentem iam, vt ille se rediturum pollicitus erat, per eloquentissimam epistolam, quam pluribus etiam lachrymis interluit, rursùs reuocare tentauit: verùm in hoc quoq; nihil profecit. Præripuit etiam ei Innocentium partem animæ illius: hunc enim repentinus febrium ardor abstraxit, & paulò posteà, nondùm vulneris cicatrice obducta, rapuit ei etiam Hylam, sancti Melanij famulum: qui ipse quoquè in ea solitudine obijt. Ipsum verò tenerum alioquì, ac delicatè ab infantia nutritum adolescentem, paulo minùs, quàm olim fecerit in Iob, varijs ac diuersis infirmitatibus & ægritudinibus ità torsit, vt nullum fuerit morborum genus, quo se ille distentum ac quassatum fuisse nõ asserat. Sed præter cæteros morbos, ardentissima febris, qua se in media Quadragesima arreptum alicubi ipse testatur, eo tempore illum inuasit. Valida autem ac lethalis adeò fuit, & ità infelicia, ieiunijsque alioquì exhausta adolescentis membra depasta est, vt parùm abfuerit, quin

Epist. 41. Ruffino.

Epist. 22. Eustochio.

quin morti illum tradiderit: nam exequiæ velutì iam moriẽti parari cœperũt, & toto frigescẽte iam corpore, ad tribunal Christi raptus, q Ciceronis lectioni vacaret, grauiter vapulauit. At nõ solùm varijs corporis ac membrorũ morbis, sernis Dei alioquì infensissimus hostis diabolus eum appetijt, sed, quod in Iob facere, phibitus fuit, dicente Dño, Animam illius serua: ità animam eius, carnis & venerearum rerum cogitationibus, fædo impetu, aggredi ac diuexare cœpit, vt in media eremo, vbì feræ tãtùm & scorpiones, pruptę duntaxàt cautes, & plantarum solummodò diuersa videbãtur genera, sibi interchoros puellarum interesse videretur. Quid in talibus tẽtationibus fortis & in Christo roboratus adolescens egerit, quàm strenuè pugnauerit: quibus ieiunijs & verberibus rebellantẽ carnem afflixerit, qbus lachrymis & orationibus Iesum Saluatorẽ mũdi, vt se à tantis hostis importitionibus erueret, instanter precatus sit: ab ipsomet, qui talia passus est, audiamus.

Iob 2.

O quotiès ego ipse in eremo cõstitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis aboribus, horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat. Quotidiè lachrymæ, quotidiè gemitus: & si quandò repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo, cùm etiã languentes monachi aqua frigida vtãtur, & coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, q ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionũ tantùm socius & ferarum, sæpè choris intereram puellarũ. Pallebãt ora ieiunijs, & mens desiderijs æstuabat in frigido corpore, & ante hominem sua iam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaq; omni auxilio destitutus, ad Iesu iacebã pedes, rigabã lachrymis, crine tergebam, & repugnantem carnẽ hebdomadarũ inedia subiugabã. Nõ erubesco cõfiteri infelicitatis meæ miseriam: quin potiùs plango me nõ esse, quod fuerim. Memini me clamantẽ diem crebro innxisse cum nocte, nec priùs à pectoris cessâsse verberibus, quàm rediret, Dño increpante, tranquillitas. Ipsam quoq; cellulam meam, quasi cogitationũ mearũ cõsciam, pertimescebam, & mihimet iratus & rigidus, sõlus deserta penetrabam. Sicubì concaua uallium, aspera montium, rupium prerupta cernebam, ibì meę orationis locus, ibì illud miserimæ carnis ergastulum. &, vt mihi testis est Dominus, post multas lachrymas, post cælo inhęrentes oculos, nonnunquàm videbar mihi interesse agminibus Angelorum: & lætus gaudensque cantabam: Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus.

Epist. 22. ad Eustochiũ. Nota sancti viri in eremo vitam durissimã.

Videbãt aũt diabolus se nullo molimine adolescẽtis animũ dimouere ab arrepto, ppositò posse, nihilq́; se aut morbis, aut carnis tẽtationibus, pfecisse, ad secretiores artes, quibus fortiores fidelium animos quatere ac decipere solet, & ad malitiæ cõmenta postremò cõfugit: vt quem aperta fronte velutì manifestus hostis superare nõ posset, occultè quàm amicus, insidians labefactaret ac caperet. Incitauit enim aduersùs eum Cammodo vinctum iuuenem ad se pertraherent. Videbant enim eum adolescentem esse maximæ spei, & q doctrina & sanctitate Græcos oẽs, qui eas & remotiores incolebãt oras, iam vinceret. Instant igitur apud eum, an tres, vel vnam potiùs confiteatur hypostasim. Cautus ille, & ad insidias dęmonũ exercitatus, se vnã, si hypostasis nomine V siam: si verò personam intelligant, tres confiteri hypostases asseuérat: velutì qui optimè nórit, tres in vna diuina natura esse personas. Non contenti illi iuuenis sensum audiuisse, ipsum hypostasis nomen efflagitant, vt simpliciter vnámne, an tres hypostases in Diuina credat esse natura, respondeat. Antiochena quoq; Ecclesia, quæ in tres tunc partes diuisa atq; discerpta erat, rapere ad se illum opidò festinat, vnaquæq; scilicet, p se pars: Meletius, inquam, Paulinus, atq; Vitalis. Hi enim tres, suarum scilicet factionum, Episcopi tunc erãt. Ille, qui eò accesserat fundatus in ea petra, aduersùs quam portas inferi non prævalituras Christus, pmiserat, vt qui Romæ fidem baptismumq́; susceperat, se id credere, quod Romana credit Ecclesia, constanter asseuérat, & in ea velle se mori, in qua natus sit, fide sanctis respondet: quandò optimè nórit, non posse quem extra hanc arcam, diluuio regente, salutem consequi: & profanũ esse, qui agnum in hac domo nõ comedat. Respondent illi oẽs, se cum Romana sentire Ecclesia: idq́; astutè faciunt, vt eruditissimum iuuenem, hac voce allectum, ad se pertrahant. Verùm videns ille, in diuersis dogmatibus ac fidei factionibus esse non posse, vt omnes idipsum, quod Romana crederet Ecclesia, crederent,

Epist. 57. & 58. Damaso. Hæretici ei insidiãtur.

Matt. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

derent,latentes suspicatus dolos, Romã ad Damasum, q Valentis & Valẽtiniani Imperatorũ tẽpore,tunc scilicet Romanã regebat Eccleſiã,ſemèl & iterùm ſcribit.obſecrãs, & multis eum precibus obteſtans,vt quidnam credere,& cui in Antiochia ex tribus illis Epiſcopis cõmunicare debeat,ſibi nunciare dignetur.Et vt literæ ad eum in eremũ peruenire poſſent,Euagrio preſbytero,vtriq; eorũ noto,& Antiochiæ degenti, illæ dirigantur,rogat,admonens interèa in hac hypoſtaſis voce venenum latére:tamẽ ſe,quicqd ille iuſſerit,creditурum. Tandiù aũt illum hæretici diuexârunt, & ea de eo in vulgus mẽdacia ſparſerunt, vt virgines in monte Hermon degentes,ad quas ex eremo ſcribit epiſtolam illã,cuius initium eſt: Chartæ exiguitas,indicium ſolitudinis eſt: ab eo cœperint abhorrere,& aliqui ſub Catholicorum nomine, cùm tamen hæretici eſſent,illum acriter adeò perſecuti ſint,& omni inhumanitatis genere ità affecerint,vt ex eremo rãdẽm eicerint.Explicat hæc oĩa ipſemet in Epiſtola ad Marcum Celedẽſem,vbi inter cętera ait: Verſu cogor clamare vulgato: Quod genus hoc hoĩm?quę ve hũc tam barbara moreꝫ Permittit patria?hoſpitio ꝓhibemur arenæ. Bella ciẽt,primaq; vetãt cõſiſtere terra.Quæ idcircò de gentili poëta ſumpſimus,vt q Chriſti pacem nõ ſeruat, pacem ſaltem dilicat ab ethnico.Hęreticus vocor,homouſion ꝓdicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor,tres ſubſiſtentes,veras,integras,perfectasq; perſonas indefeſſa voce ꝓnuncians.Si ab Arrianis,meritò: ſi ab orthodoxis, q huiuſmodi arguunt fidem, orthodoxi eſſe deſinunt: Aut,ſi eis placet,hęreticum me cum Occidẽte, hęreticũ cum Aegypto,id eſt,cum Damaſo Petroq; cõdemnent,& infrà: Quotidiè expoſcor fidem,quaſi ſine fide renatus ſim. Confiteor, vt volunt:non placet.ſubſcribo, non credunt. Vnum tantùm placet,vt hinc recedam.Iam iam cedo.Abruperunt partem à me animæ meæ,chariſſimos fratres. Eccè diſcedere cupiunt: immò diſcedunt,melius eſſe dicẽtes inter feras habitare, quàm cum talibus Chriſtianis. Et egoipſe,niſi me & corporis imbecillitas, & hyemis retineret aſperitas,iam modò fugerem.Veruntamen dum vernum tempus adueniat,obſecro, vt paucis mihi menſibus eremi concedatur hoſpitium: aut, ſi hoc tardum videtur, abcedo. Domini eſt terra & plenitudo eius. Aſſcendant ſoli cælum: propter illos tantùm Chriſtus mortuus ſit:habeant, poſſideant,glorientur.

Epiſt. 57. & 58.

Pſal.23.

Manſit aũt in ea ſolitudine quadriennio, vt ſcribitur, incredibili abſtinẽtia vitam excrucians,& abſq; aliqua requie omne tẽpus modò ſtudijs, modò orationibus impendens: nunc ab alijs monachis & anachoretis inuiſus,nũc aliosipſe inuiſens: tantasq; in eo ſpiritûs dulcedines expertus eſt,& cęleſtis patriæ beatitudines ꝓguſtauit,ijſq; ſplendoribus Deus,vt ait Propheta,illius animã impleuit,vt indè diſceſſiſſe ſæpè pœnituerit,& veluti cęleſtis Hieruſalem,illius ſemper animo memoriã retinuerit. Ego qdẽ Romæ nõ eram, inquit Pammachio,& tunc me tenebat eremus:atq; vtinàm pertinuiſſet,quãdò ſocero tuo viuẽte Toxotio, ſeculo Paula & Euſtochiũ ſeruiebãt. Egreſſus ab eremo,vel veriùs hęreticorum perſecutionibus indè eiectus, Antiochiam Hieroſolymamq; repetijt,iuuenis iam,& adoleſcẽtiæ annos ſuperans. Iuerit ne hoc tempore in Gręciam, & Athenas petierit,an potiùs,quod verius reor, tunc cùm in Cilicia eſſet,id egerit, (cõmodè enim e Cilicia in Atticam nauigatur)incertũ. Nam Athenis eum fuiſſe,hęc eius verba,vt credamus,nos cogunt.In arce Athenienſium iuxta ſimulacrum Mineruæ,vidi ſphæram eam grauiſſimi ponderis,quã ego pro imbecillitate corpuſculi mouere vix potui. Cùm quærerem,quidnã ſibi vellet,reſponſum eſt ab vrbis eius cultoribus, athletarum in maſſa fortitudinem comprobari:nec priùs ad agonem quenquam deſcendere,quàm exactione ponderis ſciatur,qs cui debeat comparari.Antiochiæ aũt degẽs, Apollinarium Laodicenũ,q poſtremò ex Eccleſia egreſſus eſt, audiuit & coluit, ſicut ipſe ad Pammachium & Oceanum ſcribens, teſtatur his verbis: Dum eſſem iuuenis,miro diſcendi feruore ardebar,nec iuxta quorũdam præſumptionem,ipſe me docui. Apollinarium Laodicenum audiui Antiochię frequenter,& colui:& cùm me in ſanctis ſcripturis erudirem, nunquàm illius contentioſum ſuper ſenſu dogma ſuſcepi.

Efaiæ 58.

Epiſt. 26. Pãmachio.

In cõmentarijs Zachariæ c.11.

Epiſt. 64.

Adhæſit aũt Antiochiæ ex tribus illis, qui tunc eam diuexabant Epiſcopis, Paulino, quòd ità à Damaſo, ad quem de ea re ſcripſerat, iuſſus fuerat. Manens tamen Antiochiæ,monachi ac ſolitarij hominis profeſſionem propterea non omiſit. Nam etſi ſæpè quidem loca vel diſcendi cauſa, vel, vt magis literis & orationi in quiete & ſilentio vacaret, mutauit, ipſum tamen monachi animum nunquàm mutauit. Verum hoc ſuiſſe, experimento Paulinus, qui eum preſbyterum Antiochiæ ordinauit, didi-

Vnit Antiochiæ vt monachus.

Ordinatur illic preſbyter.

didicit & lõgè poſteà Epiphanius Salaminę Cypri Epiſcopus, q eum ad animarũ curam & publicè ſacramẽta miniſtrãdi munus vocauit. Nam primus eum ordinare nõ potuit, niſi in monachi ꝓfeſſione ſe eum relicturũ priùs polliceretur. Alter verò nullo modo, vt publicè ſacrificaret,& animarum curæ intenderet,obtinere potuit.Se enim non huiuſmodi munus, ſed vt in agris & ſolitudinibus vitã traduceret, ibiq; adoleſcẽtię peccata deſleret,vocatũ potiùs eſſe aſſerebat.Vtranque aũt hanc rem veram eſſe,à nemine,q̃ ab ipſomet,iũcto Epiphanij teſtimonio,diſcere poſſumus.Ait enim,ſcribẽs ad Pammachiũ Epiſt. 61. aduersùs errores Iohãnis Hieroſolymitani de ordinatione ſua his verbis: Fac à te ordinatum,ſcilicet Paulinum fratrẽ meum,(alloquitur aũt his verbis ipſum Iohãnem)idem ab eo audies, quod à me miſello homine ſanctæ memoriæ Epiſcopus Paulinus audiuit. Num rogaui te,vt ordinarer? Si ſic preſbyteriũ tribuis,vt monachum nobis nõ auferas, tu videris de iudicio tuo. Sin aũt ſub nomine preſbyteri tollis mihi,ꝓpter quod ſeculum dereliqui,ego habeo quod ſemper habui:nullum diſpendium in ordinatione paſſus es.& paulo ſuperiùs: Si de me & preſbytero Vincentio: ſatis multo dormiſti tempore, q poſt annos tredecim,nunc excitatus hęc loqueris.Ob id enim & ego Antiochiã, & ille Conſtantinopolim vrbes celeberrimas deſeruimus, nõ vt te in populis prędicãtem laudaremus, ſed vt in agris & in ſolitudinibus adoleſcentię peccata deflentes,Chriſti in nos miſericordiã deflecteremus, Epiphanius verò Iohãni Hieroſolymitano in eandem ſententiam ità teſtatur: Cùm enim vidiſſem,qa multitudo ſanctorũ fratrũ in monaſterio conſiſteret,& ſancti preſbyteri Hieronymus & Vincentius ꝓpter verecundiã & humilitatẽ nollẽt debita nomini ſuo exercere ſacrificia: & laborare in hac parte miniſterij,q̃ Chriſtianorum prędpua ſalus eſt: inuenire aũt & comprehendere ſeruum Dei nõ poſſes,qui ve eõ quòd graue onus ſacerdotij nollet ſuſcipere, fæpè fugiebat,& cætera. Epiſt. 60.

Ordinatus aũt preſbyter à Paulino iam tunc triginta annorum vir,cõmentarios,quos iam puer egreſſus à ſtudijs Rhetorum in Abdiã inceperat, pfecit, & Pammachio ſtudioſum ſocio dicauit: Non tamẽ ſemper Antiochiæ mãſit,ſed partim etiã Hieroſolymæ,in agris tamẽ & ſolitudinibus,vſquequò Romã ad Damaſum acceſſit,viuens: immò tunc Bethleem ab eo electa & habitari cœpta eſt. Verum aũt hoc eſſe, ſatis ex eo cõſtat, quòd mortuo Damaſo Hieroſolymam rediens,illo ſcilicet tempore,quo Paula & Melania eò ædificatę ſunt,tunc videlicet, cùm Bethleem ab eo ad habitãdum electam cęteri aiunt, ſe ipſemet de Bethleem ſcribat:Intraui Hieroſolymam,vidi multa miracula,& quæ priùs ad me fama pertulerat,oculorum iudicio comprobaui. Indè contendi Aegyptum, Iuſtraui monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorũm choros aſpides latére perſpexi. Protinùs concito gradu Bethleem meam reuerſus ſum : vbi adoraui præſepe & incunabula Saluatoris. Suam autem Bethleem non appellãſſet, nec ſe concito gradu ad eam reuertiſſe, ſed acceſſiſſe potiùs dixiſſet, nisi priùs quoquè,hoc ſcilicet,de quo nũc tractamus tempore, ſedem illam tenuiſſet. Lib.3.cõtra Ruffinum. Adorat præſepe & incunabula Saluatoris.

Hoc tempore, quod inter receſſum ab eremo,& ad vrbem Romam acceſſum præterfluit,Conſtantinopolim quoquè ad audiendum Gregorium Nazanzenum,cuius doctrinæ & ſanctitatis celebris tunc erat fama,Hieronymus cõtendit. Tranſlatus enim in eam Eccleſiam componendæ ſeditionis cauſa Gregorius fuerat, vt vrbem ab Arrianis infeſtam liberaret, ſub Theodoſio ſeniore Auguſto, antequàm primum in ea Concilium celebraretur,hoc eſt, circa primos Damaſi Papæ annos. Hoc autem verum eſſe conſtat ex eo,ꝙ Hieronymus ſe Conſtantinopoli fuiſſe eo tempore,quo Gregorius ibi Epiſcopatum ſedem tenebat, ipſemet aſſerit, & ab vrbe Roma poſt Damaſi mortem eundem receſſiſſe,ex Epiſtola,quam in ipſo receſſu Aſellæ ſcribit,ſatis liquet,dum ait:Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat. Tenuit Conſtantinopolitanam eccleſiam Nazanzenus annis aliquot, tanta cum ſui nominis laude, & Orthodoxæ fidei augmento, vt ſuo tempore in ciuitate vix vnus Arrianus reperiretur : adeò & doctrinæ magnitudine, & ſanctitatis celebritate pacauerat omnia. Eius tempore celebratum fuit ibi primum Conſtantinopolitanum aduersùs Macedonium Concilium, quod factum eſt anno Domini trecentesimo octogesimoquarto,ipſeq; in ſymbolo,rogatus à patribus,apposuit ea verba,quę ſunt de Spiritu ſancto.Cùm aũt Eccleſiam oẽm compoſuiſſet ac cõfirmãſſet, & ſectari aduersùs ſe rursùm factionem videret, capta occaſione, ꝙ abſq; ſynodi decreto primã ſedem reliquerit,& Conſtantinopolitanã arripuerit, furori hominũ cedere meliùs ratus,expulſo Maximo Cynico,quem Arriani elegerant,Nectariũ ſucceſſorem, Hiſt.trip. lib.9.cap.8. 9.10. In cõmen. tarijs Eſaiæ cap. 6. Epiſt. 59. Aſellæ.

ſan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Epist. ci⁹ ad Nyssenum. sanctissimum & eruditissimum virum, votis omnium concurrentibus sibi suffecit, & vt quieti & ocio in senectute vacare sibi liceret, in Nazanzena quoquè ecclesia Eulalium Pastorem posuit.

Quòd aût Hieronymus Cõstantinopoli fuerit, ipsemet, qui se Gregorium Nazanzenum prẽceptorẽ habuisse semper gloriatur, pluribus in locis disertè testatur. Gregorius, Epist. 2. ait in Catalogo, primùm Sasimorũ, deindè Nazanzenus Episcopus, vir eloquẽtissimus, p̃ceptor meus, à quo scripturas explanãte didici. & in Epistola ad Nepotianũ: Prẽceptor quondàm meus Gregorius Nazãzenus, rogatus à me, vt exponeret, qd sibi vellet in Luca sabbatum δευτεροπρωτον, eleganter lusit. Docebo te, inquit, super hac re in Ecclesia, in Esaiæ 6. qua mihi omni populo acclamãte, Cogéris inuitus scire, quod nescis: aut certè, si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. itèm in Cõmentarijs Esaiæ, sextum eius Prophetę caput exponẽs: De hac, inquit, visione ante annos circiter triginta, cùm Ephe. 5. essem Constãtinopoli, & apud virũ eloquentissimũ Gregoriũ Nazanzenũ, tunc eiusdem vrbis Episcopum, sanctarũ scripturarũ studijs erudirer, scio me breuẽ dictãsse, subitumq; tractatum, vt experimentũ caperem ingenioli mei, & amicis iubẽtibus obedirem. ad illum itaq; libellum mitto lectorem. Et exponens illud Apostoli ad Ephesios, Sacramentũ hoc magnũ est, ità ait: Gregorius Nazanzenus, vir valdè eloquens, & in scripturis apprimè eruditus, cùm de hoc mecùm tractaret loco, solebat dicere: Vide quãtum iſtius epituli sacramentũ sit, vt Apostolus in Christo illud & Ecclesia interpretans, nõ se ità alserat, vt testimonij postulabat dignitas, expressisse, sed quodã modo digerit. Sibiquoq; & Nazanzeno Nyssenũ quędã opera sua legisse, in Catalogo scribit. Alibì quoq; Gregoriũ prẽceptorẽ appellat suũ, & vbiq; se à taliviro eruditũ gloriatur, magna enim non minus de vitę sanctitate, q̃ de doctrinę sublimitate Gregorij erat fama: adeoq; in Ecclesiasticis literis excellebat, vt solus ex omnibus tam Grẽcis, q̃ Latinis scriptoribus, Theologi meruerit nomen.

Imperij habenas adhuc Theodosius moderabatur, & Apostolicã Sedẽ Romę Damasus gubernabat, ipsęq; Hieronymus iam presbyter annos triginta exegerat: cùm ob dissensiones tũ Antiochenę Ecclesiæ, tũ alias, Imperiales literę oẽs totius Occidẽtis, Orientisq; Episcopos, Romã, p̃ quęstionũ solutione vocârũt. Accesserũt inter alios eò Paulinus Antiochię, à quo Hieronymus ordinatus fuerat presbyter, & Epiphanius Salaminę seu Cõstantię Cypri, Episcopi: ambo viro sancto amici, & arcto spiritus vinculo copulati. Visum est Grẽcis Episcopis, Latinũ & magni nominis iuuenẽ secùm ducere, p̃sertim cùm Damaso multis ex causis notus, & de Antiochenis dissidijs apprimè instructus & eruditus esset: & fortè ipsemet Damasus accersiuit, ac literæ Imperiales illum eò cogerunt, quandò inuitũ ac renitentẽ accessisse ipsemet testari videtur. Verba, qbus hæc ola Epist. 27. in Epitaphio Paulæ. ille explicet, hęc sunt: Cumq; Oriẽtis & Occidẽtis Episcopos ob quasdã Ecclesiarũ dissensiones Romã Imperiales literę cõtraxissẽt, vidit admirabiles viros, Christiq; põtifices, Paulinũ Antiochenę vrbis Episcopũ, & Epiphaniũ Salaminæ Cypri, quę nũc Constantia dicitur: quorũ Epiphanium etiã hospitẽ habuit: Paulinum in aliena manentẽ domo, quasi p̃rium humanitate possẽdit: quorũ accensa virtutibus, per momẽta patriam Epist. 16. in Epitaph. Marcellæ. deserere cogitabat. & alibì: Deniquè cùm & me Romã cum sanctis Pontificibus, Paulino & Epiphanio, Ecclesiastica traxissẽt necessitas, quorum alter Antiochenã Syriæ, alter 2. Tim. 4. Salaminam Cypri rexit Ecclesiam, & verecundè nobilium fœminarum oculos declinarem: ità egit secundùm Apostolum importunè, opportunè, vt pudorem meum suæ dignationi p̃beret industria: & quia alicuius tunc nominis esse existimabar super studio scripturarum, nunquàm conuénit, quin de scripturis aliquid interrogaret.

Romã igitur ingressus D. Hieronymus, cœpit reuisere loca, in quibus à pueritia nutritus, edoctus & baptizat⁹ fuerat: reuisere tẽpla Apostolorũ & martyrũ, ad quę diebus Dominicis accedere, cùm à grãmaticę ludo vacaret, & quorũ cryptas ad venerãdas sanctorum reliquias ingredi puer solebat. Inuenit hîc Pammachium, suũ olim condiscipulum, inuenit alios, tum veteres ex facie, tum ex sola sanctitatis & doctrinę fama posteà sibi factos amicos. Damaso aût q̃ charus, & q̃ dilect⁹ fuerit, incredibile est dictu. Nouerat eruditam iuuenẽ iam tunc in eremo degentẽ, ex literis & tractatibus, quos sępè ad cum miserat: Epist. 124. & 125. uerat & egressum ab eremo, Antiochiæ primùm, mox Bethleem manentẽ, vt q ei munera sępè mittere, & q ab eo epistolas & quæstionũ solutiones recipere solebat: nouerat ex ingenti fama, quę de eius vitę p̃bitate, & mira abstinentia ferebatur. Concurritur ex Vbe ad eum vndiquè, & vterq; sexus in p̃merendo viro secùm acriter certat. Nõ matronę castę illũ dimittere, nõ ciues, nõ presbyteri possunt. alijs sanctitas, alijs doctrina, alijs comitas & vrbanitas placet. Ille, q̃ Romę iam viderit puerum tunc optimę spei, animo repetit: ille q̃ austerã in eremo ab eo exactam vitã audierit, attentè vultus cõtemplatur & ora. Cõmendat in eo aliquis presbyterij dignitatẽ, aliquis orationis p̃dicat puritatẽ: hic in eo linguarum scientiam, alter sacrarum literarum admiratur cognitionẽ: pariter supẽrũt, pariter p̃dicant & extollunt oẽs: & breuiter solus Hieronymus inuenitur, in quo oĩm oculi, oĩm defigantur obtutus, & in quo vno totius cleri populiq́ue vota suspirent.

Damasus, cui Hieronymi etiã causa Paulinus Epiphaniusq́ue grati fuerunt, vidẽs sibi velut alterum Paulum Petro, adiutorẽ in Vrbẽ venisse, remissis ad sedes p̃prias Episcopis, & Paulino in Episcopatu Antiocheno cõfirmato, Hieronymum, vt sibi in Ecclesiasticis causis inseruiret, & partẽ Pontificij oneris sustineret, secùm retinet, res fidei & oẽs quæstiones religionis, ei, vtì vndequaquè doctissimo & maximè orthodoxo demandat: hoc est, vt totius orbis cõsultationibus, p̃sertim synodalibus, quę ad Romã velut ad matrem Ecclesiarum oĩm, & Apostolicã sedem quotidiè deferuntur, respondeat. & qd credere, vel nõ credere reuertentes ab hęresi debeant, normam formulamq; p̃figat. Testatur hoc ipse ad Ageruchiam, vbì monogamiam laudat, his verbis: Ante annos plurimos cùm in chartis Ecclesiasticis iuuarẽ Damasum, Romanę vrbis Episcopum, & Oriẽtis atque Occidẽtis synodicis cõsultationibus responderẽ, vidi duo inter se paria vilissimorũ e plebe hoĩm comparata. Testatur etiã Ruffinus, q̃ confessionẽ qua recõciliarẽtur Apollinaristæ, ab eo, cùm Damaso inseruiret, compositã fuisse scribit: cui respõdẽs Hieronymus, ità ait: Et superfluum puto apertas ineptias cõfutare, cùm mihi mea ingeratur fabella, à synodo videlicet, & sub nomine cuiusdã amici Damasi ego petar, cui ille Ecclesiasticas epistolas dictãdas tradidit: & Apollinariorum versutię describãtur, q̃ Athanasij libellum, vbì Dñicus homo scriptus est, ad legẽdum acceptũ ità corruperint, vt in litura id quod raserint, rursùm scriberẽt, vt scilicet nõ ab illis falsatũ, sed à me additũ putaretur.

Manens Romę Hieronymus, & Ecclesiasticis vndiquè ad Apostolicã sedẽ cõcurrentibus inseruiẽs necessitatibus, nõ p̃pterea arctam suã viuẽdi, & in precibus quotidiè cotam Deo assistendi omittit consuetudinẽ. Matronarum oculos verecundè declinat, exemplo oẽs, verbo eos, q̃ ad eum audiẽdum cõcurrunt, instruit. Et qa presbyteri munere insignitus erat, nè tam diuinum sibi cõmissum talentum occulat, incruẽtum Christi sacrificium, quod in Cruce peractum fuit, Deo p̃ salute oĩm offert. Nouit hoc Roma, quæ dia sacrificij seruauit casulam, & adhuc eius calicẽ seruat, & in memoriã tãti viri populo reuerẽter ostentat. Nouerat hoc ipsum Nepotian⁹ presbyter, Heliodori Episcopi, qui quondàm Hieronymum in eremũ comitat⁹ fuerat, nẽpos, q̃ scilicet offerẽdis Deo sacrificijs ille vacaret, propterea q̃; dum moreretur, talẽ vestẽ Missarũ sacrificijs aptam, Hieronymo in hęc verba, vt testis est hui⁹ rei ipse Hieronymus, reliquit. Hãc tunicã, qua vtebãtur in ministerio Christi, mitre dilectissimo mihi, ætate patri, fratri collegio, & qcqd à te Epist. 3. in Epitaphio Nepotiani. Ibidèm. Ibidèm. nepoti debetur affectũs, in illum transfer, quẽ mecùm pariter diligebas. Et si ipse Nepotianũ presbyterũ laudat, q̃ solicitus esset, si niteret altare, si parietes absq; fuligine, si pauimẽta tersa, si ianitor creber in porta, & q̃ in oẽs cęremonias pia solicitudo disposita esset, itẽm q̃ nõ minus, nõ maius negligeret officium, & q̃ semper in ecclesia versaretur. & basilicas ecclesiæ, & martyrũ cõciliabula diuersis floribus, & arborũ comis, vinculis pampinis adumbrârit: vt quicqd placeret in ecclesia, tam dispositione, q̃ visu, illius labore ac studio cõpositum esset: & si contra Pelagianos scribens, ait non displicere, Lib. 1. cõtra Pelag. quòd Episcopus, presbyter, diaconus, & reliquus ordo Ecclesiasticus, in administratione sacrificiorum cum candida procedant veste: quid putandum est presbyterum procurâsse Hieronymum, virum sanctissimum, & qui in vindicãdo Dei honore, & Ecclesiæ pulchritudine asserenda, nemini cederet?

Non tãtùm hęc oĩa Romę manens p̃curauit, & cuncta Ecclesię munia vt honestè ac sanctè peragerẽtur effecit, sed quicqd etiã boni vel Antiochiæ, à qua Petrus Apostolorũ Princeps Romã venerat: vel Hierosolymæ, vbì Ecclesiã quoq; idem fundauit, & Iacobo gubernandã posteà reliquit, esset, vt Romę quoq;, vbì Petri sedes manet, obseruaretur, p̃curauit. Eo instante, Alleluia, vt testatur D. Gregorius, secundùm Hierosolymitanæ ecclesię consuetudinẽ: & secũdùm Antiochię vsum, in fine oĩm psalmorum, Gloria patri, Romęq; cantari cœptum est. Eo emẽdante, Romę legẽdos canendosq; in Ecclesia septua- Gregor. Iohan. Syracusano, Epist. 62.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib.2.cõtra Ruffinum. ginta interpretũ psalmos suscepit. Ipse testamẽtum nouũ, quod Romana postea semper legit Ecclesia, Damaso rogante, è Græco tunc primùm correxit. Ipse martyrum fines, q̃ Epist.123. Damaso. in Ecclesijs recitantur, primus, vt Cassiodorus, Isuardus, Adoq̃; testãtur, in vnũ sub hoc uitate collegit. Omitto alia, quę postea ad decorẽ & vtilitatẽ vniuersalis Ecclesię fecit, vt sacrorũ librorũ ex Hebræo, q̃ nũc vulgati & recepti ferũtur, versiões & eorũ interpretatiões: & q̃ cõtra hæreticos diuersis elaborauit tẽporib⁹. Manẽtis Romę viri sanctitatẽ nũc tãtùm discutim⁹, & iuuenis solũmodò examinam⁹ labores: reliqua suis locis dicẽtur.

In tãta negociorũ Ecclesiæ, vndiquè ad Apostolicã sedẽ delarorũ occupatione, & aduentãtium ad se quotidiè passim è populo matronarũ virorumq̃; pariter multitudine, Epist. 116. Paulæ & Eustochio. studia nihilominùs, quibus ab incunabulis vsq̃ totus semper fuit addictus, nihil ꝓtercà omisit. Quod auferebat illi dies, nox restituebat: & vigilię damna, somni diminutio relaciebat. Legit Romę manẽs Blesillę Paulę filię Salomonis Ecclesiasten, vt eam ad cõtemptum mũdi ꝓuocaret, & omne, quod in mũdo cerneret, putaret esse ꝓ nihilo. & Cõmentaria in eundẽ scribere inchoauit. Fabiolę quęrẽti de tãta, q̃ in libro Numerorũ est, no- Ad Galatas cap 1. minũ cõgerie, & de tam aperta Balaam Prophetia, cũcta interpretatus, & opus de quadraginta duabus mãsionibus Israël se scripturũ pollicitus est. Scripsit itidẽ Romę ma- Rufi. lib.2. Inuectiuarum. nẽs cõtra Heluidiũ hęreticũ: &, vt testatur Ruffinus, ad Eustochiũ de cõseruãda virginitate libellũ, hoc est, Epistolã vicesimãsecundã. Et librũ Didymi de spiritu sancto, ad pre- Ex Proœmio libri Didymi, & 2. libr. in Ruffin. ces Damasi, trãsferre cœpit. Paulã itèm de obitu Blesillę filię cõsolatus est, vt ipse in Epitaphio Paulę testatur. Marcellę exposuit decẽ Dei apud Hebræos nomina: itèm qd signi- Epist. 136. 137. 138. 141. ficet Alleluia, Amẽ, Maran atha, & diapsalma: & Psalmũ centesimũ vicesimumseptimũ interpretatus est. Paulę Hebraicũ exposuit Alphabetũ: Damaso Papę, qd esset Osanna, qd ꝓdigi filij parabola significaret, & interpretationẽ Origenis in Cãtica Canticorũ, è Græco, ab eo rogatus, vertit. Expositionem aũt de sexto Esaię capite ac Seraphim, quę repe- ritur Epist. 142. Damaso dicata, scripta Cõstantinopoli fuit, rogãtibus amicis, tunc cùm Gregoriũ Nazanzenũ audiret, vt ipse super sexto Esaię testatur capite. Dum Romæ ve- Epist.155. satur Hieronymus, quod p trienniũ ferè fuit, Paulinianũ adolescentẽ tunc fratrẽ, q̃ pol- Hieronymus multos, q̃ vitijs & sceleribus vincti tenebãtur, & matronas plurimas ad sanctioris vitę duxit ꝓpositũ. inter quas Marcella, Melania, Asella, Albina, Marcellina, Fe- Ruffinus in præfat. περὶ ἀρχῶν licitasq̃; celebrãtur: sed cęteris pstantior Paula, Eustochij & Blesillę matẽr. Nam Paula ꝓpositum implere desiderãs, vestẽ mutauit, & monasteriũ ingredi pollicita est: quod ad Epist. 25. de obitu Blesillæ. impleuit, Hierosolymã vnà cum Melania sub Hieronymi ab Vrbe discessum ꝓficiscẽtis.

Cùm tot hęc ac tãta vir sanctus Romę perageret, & oĩm ore dignus summo Pontificatu acclamaretur, clerici, (ó mortalium vita semper incerta) in quorum vitia ille ꝓpe- Epist. 99. Asellæ. inuectus fuerat, & laici, quos sępè reprehenderat, &, quod durius illis videbatur, exemplo sanctioris vitæ & offuscabat quotidiè, & viliores reddebat, Hieronymi famæ detrahere cœperunt, capta occasione, quòd nobiles ac diuites matronas lucri & amoris inhonesti causa, sanctioris vitæ prætextu deceperat, & Hierosolymam explendæ libidinis gratia ducebat. Subornatus est, quo faciliùs res crederetur, quispiam rumigerulus, qui senectio quid inhonesti de sancto cum Paula vel vidisse, vel audisse assereret: coq; factum pro- fit, vt vilis ille homuncio captus, quæstionibus super ea re examinãdus subijceretur. Negauit ille, quod priùs dixerat, & insontem clamauit in tormentis, quem antèà tanquam scelestum infamauerat. Moritur interèa Damasus: Hieronymus occasionem regrediendi Hierosolymam, cùm ex Põtificis morte, tum ex impia hominum persecutione commodè nactus, relicta Roma, magna sanctorum comitante caterua, nauem in Romano portu cõscendit, & per Sicilię, & Italię fauces, Peloponesi promontoria, & Cyprum navigans, adolescentem fratrem secùm ducẽs, Antiochiæ appellens, Hierosolymam & Iordanem lætus reuertitur Berhleem. Exprimit hęc omnia ipsemet latè Asellæ, Epistola nonagesima nona, & etiam in Apologia cõtra Ruffinum: nos ex Epistola illa pauca, ex Apo- Epist 99. Asellæ. logia, quæ prodat, cuncta ponemus. Locum, qui plura desiderat, consulat. Ego, inquit, probrosius, ego versipellis & lubricus, ego mendax & satanæ arte decipiens? Quid est tius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus, an etiã de noxijs credere noluisse? Obtu- labantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant: & dolebãt labijs, corde gaudebant. Videbat Dominus, & subsannabat illos, & miserũ me seruum suum, futuro cum

eis iudicio reseruabat. Alius incessum meum calumniabatur, & risum: & ille vultui detrahebat: hic in simplicitate aliud suspicabatur. Penè certè triẽnium cum ijs vixi: multa me virginũ erebrò turba circundedit. Diuinos libros, vt potui, nõnullis sępè disserui: lectio assiduitatẽ, assiduitas familiaritatẽ, familiaritas fidutiam fecerat. Dicant, qd vnquàm in me aliter senserint, q̃ Christianũ decebat. Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parua, vel magna nõ spreui? in manu mea æs alicuius insonuit? obliquus sermo, oculus pessimus fuit? Nihil mihi aliud obijcitur, nisi sexus meus : & hoc nunq̃ obijcitur, nisì cùm Hierosolymã Paula & Melania ꝓficiscuntur. Isti crediderunt mentienti, cur nõ credunt negãti? Idẽ est homo, q̃ fuerat: fatetur insontẽ, q̃ dudùm noxium loquebatur: & certè veritatẽ magis exprimunt tormẽta, q̃ risus: nisì ꝙ faciliùs creditur, quod aut fictum libẽter auditur, aut nõ fictum, vt fingatur, impellitur. Anteq̃ domũ sanctę Paulæ nõssem, totius in me Vrbis studia cõsonabãt: oĩm penè iudicio, dignus summo sacerdotio decernebar. Beatę memorię Damasus meus sermo erat: dicebar sanctus, dicebar humilis & diserus. Nunquìd domũ alicuius lasciuioris ingressus sum nunquìd me vestes Sericæ, nitẽtes gẽmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romę matronarũ, quę meã posset edomare mentẽ, nisì lugẽs atq; ieiunãs, squalẽs sordibus, fletib⁹ penè cæcata: quã cõtinuis noctibus misericordiã Dñi deprecantẽ, sol sępè deprehẽdit, cuius canticũ psalmi, sermo Euãgeliũ, deliciæ cõtinẽtia, vita ieiunium? Nulla me potuit alia delectare, nisì illa, quã mãducantẽ nunq̃ vidi: sed postq̃ eam pro suo merito castitatis venerari, colere, fatigare cœpi, oẽs me ilicò deseruêre virtutes. O inuidia primùm mordax tuí. O satanę calliditas, semper sancta persequẽs. Nullæ alię Romanę vrbi fabulã prębuerũt, nisì Paula & Melania, quę cõtemptis facultatibus, pignoribus deserris, Crucem Dñi, quasi quoddam pietatis leuauêre vexillum. Si balneas peterẽt, vnguẽta eligerẽt, diuitias & viduitatem haberẽt materiem luxurię & libertatis, Dñæ vocarentur & sanctæ: nunc in sacco & cinere formosæ volũt videri, & in gehennã ignis cum ieiunijs & pedore descẽdere: videre licet nõ licet eis, applaudente populo, perire cum turbis. Si gentiles hanc vitã carperẽt, si Iudæi, haberẽt solatium nõ placendi eis, quibus displicet Christus. Nunc verò prô nefas, homines Christiani, prętermissa domorũ suarum cura, & ꝓprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quęrunt, lacerãt sanctum propositum: & remedium pœnę suæ arbitrãtur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntium, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidiè: alius has mundities sordes putat. Tu attagenem ructas, & de comesо acipensere gloriaris : ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges, me Paula Melaniaq̃; plangentes: Tu aliena desideras, illæ contemnunt sua. Te deliburã melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam suauiterem. & infrà: Hæc, mi domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, raptim flens dolenq̃; conscripsi: & gratias ago Deo meo, ꝙ dignus sim, quem mundus oderit. Ora aũt, vt de Babylone Hierosolymam regrediar, nè mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Iesus filius Iosedec. Veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriã meã. Stultus ego, qui volebã cantare canticum Domino in terra aliena: & deserto monte Sina, Aegypti auxilium flagitabam. Non recordabar Euangelij, quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licèt sacerdos despiciat atque Leuites, Samaritanus ille misericors est.

Multos patif vir sanctus Romæ obtrectatores.

Gratulatur sibi, ꝙ mũdus ipsum odit.

Luc.10.

Nauigauit autem Hierosolymam Paula cum Eustochio filia & multis virginibus, Romano in portu nauem conscendens, postipsius Hieronymi discessum, quippè cùm ab Epist. 27. Epist.99.in fine. Vrbe discedens ipse, & nauem iam ingrediens, Asellæ Romæ degẽti mandat, vt Paulam & Eustochium, velit nolit mundus, suas salutet. Ipse autem flantibus Etesijs, Augusto alijs mense, & media hyeme à Paulino Antiocheno Episcopo, qui anteà vnà cum Epiphanio, viuente iam Damaso, regressus Antiochiam fuerat, comitatus Hierosolymam & Berhleem redijt. Omnem autem eius nauigationem, quòd discessum ci⁹ ab Vrbe calumniaretur Ruffinus, ipsemet ei respondens, qualis fuerit, his verbis refert: Vis nôsse profectionis meę de Vrbe ordinem? narrabo breuiter. Mẽse Augusto flantibus Etesijs, cum S. Lib.3. Apologiæ contra Ruffinum. Epiphanio presbytero, & adolescẽte fratre, & alijs monachis, q̃ nunc Hierosolymę cõmorantur, nauim in Romano portu securus asscẽdi, maxima me sanctorum frequẽtia ꝓsequente. Veni Rhegiũ, in Scylleo litore paululùm steti: vbi veteres didici fabulas, & præcipitẽ fallacis Vlyssis cursum, & Sirenarũ cantica, & insatiabilẽ Charybdis voraginem. Cumq̃ mihi accolæ illi⁹ loci multa narrarẽt, darentq̃; consiliũ, vt nõ ad Protei colũnas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed ad Ionæ portũ nauigarẽ(illum enim fugientiũ & turbatorũ,hũc ſecuri hominis eſſe curſum)malui p Maleas & Cycladas Cyprũ pergere: vbi ſuſceptus à venerabili Epiſcopo Epiphanio,cuius tu teſtimonio gloriaris,véni Antiochiã,vbi fruitus ſum cõmunione Põtificis confeſſoriſq; Paulini, & deductus ab eo,media hyeme & frigore grauiſſimo itraui Hieroſolymã,vidi multa miracula,& q̃ priùs ad me fama ꝓtulerat, oculorũ iudicio cõprobaui. Indè cõtendi Aegyptũ, luſtraui monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorũ choros aſpides latére perſpexi. Protinùs cõcito gradu Bethleem meã regreſſus ſum,vbi adorau ſæpe,& incunabula Saluatoris. Vidi quoq; famoſiſſimũ lacũ:nec me inerti tradidi ocio, ſed multa didici,q̃ antè neſciebã. Quid aũt de me Romę iudicatũ ſit,& qd poſteà ſcriptũ, nolo taceas,ꝑſertim cùm habeas teſtimonia ſcripturarũ:& ego nõ verbis tuis,q̃ ſimulare potes,ſed ſcriptis Eccleſiaſticis arguẽdus ſim. Vide quãtùm te timeã. Si vel paruã ſchedulã cõtra me Romani Epiſcopi, aut alterius Eccleſię ꝓtuleris, oĩa, q̃ in te ſcripta ſunt, mea crimina cõfitebor. Nũquid & ego nõ poſſẽ,pfectionẽ tuã diſcutere?cui⁹ ętatis ſuę ris,vndè,quo tempore nauigâris,vbi vixeris,q̃bus interfueris?Sed abſit,vt quod in te reprẽhẽdo,faciã,& in Eccleſiaſtica diſputatione, anilium iurgiorũ deliramẽta cõpingam.

Nauigans igitur D. Hieronymus,nõ Protei columnas,hoc eſt, Aegyptum, & altũ pelagus tijt mare,ſed ad Ioppen Ionæ portum intrà Maleas & Cycladas inſulas contendens,Antiochiæ tandèm appulit. Moratus eſt aũt Antiochiæ aliquandiù, & Paulini cõmunione ꝓptereà vſus eſt, q̃ Paulinus quãuis ex Euſtachiana factione poſt Meletium Lucifer Caralitani opera aſſumptus fuiſſet, pro vero tamen Epiſcopo à Romana Eccleſia tenebatur, & iam in ſede à Damaſo confirmatus erat. Meletium, quãuis Catholicus ac ſanctus ipſe etiam eſſet,& in magno apud Orientales oẽs nomine,propterea Apoſtolica ſedes confirmare noluit,quòd ab Arrianis ex Armenia aſſumptus, in eo Epiſcoparu poſtus erat. Durauit hęc diſcordia, Theodoreto teſte,annis decem & ſeptem, non tantùm ipſis viuẽtibus,ſed in ſucceſſoribus etiã eorum,Flauiano Meletij,& Euagrio Paulini: ſuentibus Meletio & Flauiano Orientalibus omnibus:Paulino verò & Euagrio Occidẽtalibus,& quod amplius eſt, Romana Eccleſia. Anaſtaſij tãdèm,q̃ Syricio ſucceſſit,rempore compoſita contentio fuit. Imperiale enim in illis ius anteà opprimebatur. Omitto Apollinarium,& eius ſucceſſorẽ Vitalem,hęreticos, ac etiã Euzoium Arrianæ factionis hoĩem,qui Antiochię Eccleſias oẽs ità occupabat,vt Meletius extra vrbem aliquãdiù & Paulinus in vna tãtùm vrbis Eccleſia ſolennia celebraret. Theodoretus Sabellianæ hęreſis accuſatũ à Flauiano Paulinũ aſſerit: verùm falſam fuiſſe accuſationẽ, cùm ex amicitia,quam tam arctè cum D. Hieronymo,acerrimo oĩm hæreticorũ hoſte,Paulinus habebat,tum ex cõmunione Romanę Eccleſiæ, in qua ille mortuus eſt, certiſſimũ habeo. Accuſatus eſt etiam ipſe Hieronymus huius erroris,& tamen, ſi quis vnquàm alius, falsò. Quapropter ea de re Marco Celedenſi conquerens,ait: Hæreticus vocor, Homouſion prędicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor,tres ſubſiſtentes,veras,integras, perfectasq; perſonas indefeſſa voce pronuncians. Si ab Arrianis,meritò: ſi ab Orthodoxis,qui huiuſmodi arguunt fidem, orthodoxi eſſe deſiẽrunt:aut ſi ijs placet, hęreticum me cum Occedente,hęreticũ cum Aegypto,hoc eſt,cum Damaſo Petroq; cõdemnent.

Sed qd ago de Paulino atq; Hieronymo? nónne etiã ipſe Meletius, qui oĩm Græcorũ prędicationis celebratur, & quẽ Baſilius & Nazanzenus, duo Orientis lumina, tantoperè in cęlum ferũt, velutì Sabellianus, vt idẽ ſcribit Theodoretus, ab Arrianis & accuſatus,& ex Antiochena ſede hoc nomine deiectus fuit? Arrianorũ calumnia hęc erat,q̃ vt ſe ab hęreſis infamia extricarent,viros ſanctos,q̃ ijs acriter reſiſtebãt, hęreſis macula refpergebant. Adeò enim Arrianis Paulinus infenſus fuit,vt D. Hieronymus ſcribat,Arianorum & Eunomianorum tempore Athanaſium & Paulinũ, ſolos in Oriente manſiſſe catholicos. Aduénit aũt eò nõ multò poſteà, vt exiſtimo, Paula cum Euſtochio filia & Melania,Marcellini Cõſulis nepte,multis comitata virginibus:& Hieronymi nauigationẽ ſecuta,poſt Cyprũ Antiochiæ ipſa etiã appulit: deindè ſancta Paleſtinæ terra, quemadmodùm latè eius iter in Epitaphio,pſequitur D. Hieronymus,luſtrata,Bethleem,ibi perpetuò Chriſti militię inſeruiturа,cõtendit. Manſit aũt ibì per trienniũ ſatis angusto hoſpitiolo, quousq; latiùs extruxerit monaſteriũ, vbi ipſa cum virginib⁹ maneret:& aliud, vbi Hieronymus & viri degerẽt, & diuerſoriũ ꝓ hoſpitibus,ad ea loca pietatis & religionis cauſa aduenientibus. Diues enim erat Paula, & Nicopolis in Actiaco litore poſita, ad eius,velutì quę ab Agamemnone deſcẽdebat,poſſeſſionẽ maximè pertinebat. De Me-

Theodor. libr.3.cap.5.
Hiſt. trip. lib.6. ca.19.
Hiſt. trip. lib 5. ca.47.
Theodor. lib.5. ca.23.
Hiſt. trip. lib.6.ca.23.
Theodor. lib. 5.cap.3.
Epiſt. 77.
Hiſt.trip. lib.5. ca.48
Epiſt. 61. cõtra erro. res Iohan. Hieroſo. lym.
Epiſt. 27. & 99.
Ruffi. lib.2. Inuectiua. tum.

lania qd egerit poſteà,vir ſanctus nuſquàm meminit. Adheſit enim illa Ruffino & Euagrio Pontico,ac Hieronymi vitę detrahere cœpit. In eius nomen ꝓptereà ille interdùm inuehitur,& à tenebris pfidiæ dictã aſſerit:& dum de obtrectatoribus ſuis meminit:Hęc non eſt,inquit,illius culpa,cuius ſub perſona alius agit tragœdiam:ſed Ruffini & Melaniæ magiſtrorũ eius,qui illum magna mercede nihil ſcire docuerunt. Ruffinus lib.2. Inuectiuarũ aduersùs Hieronymum,ꝙ auſterioris illa eſſet ſeueriorisq; diſciplinæ, ꝓptereaq; illi Hieronymi vita nõ placeret,receſſiſſe eam cõminiſcitur. Laudatam anteà à viro ſancto,ac Teclæ nomine appellatã,adiungit,ſed poſt diſceſſum è ſuis eraſam libris,quod ſalſum eſt. Regreſſa eſt enim illa Romã, Paula Euſtochioq; relictis, & quod amplius eſt, ſanctioris vitę ꝓpoſito abiecto,& inſtàr vxoris Lot,cùm aratri Chriſti ſtiuã teneret,retrò reſpexit: conuerſaq; eſt in ſtatuã illius ſalis,de quo ſcriptum eſt: Quòd ſi ſal euanuerit,in quo ſalietur? ad nihilum valet vltrà,nisì vt mittatur foràs, & cõculcetur ab hominibus.

Bethleem aũt primùm D. Hieronymus ſibi ſedem poſuit,& deuotionis intuitu elegit: quòd in ea Saluator noſter Chriſtus natus, à paſtoribus viſus,& adoratus eſſet à Magis: Deindè, quòd amœnus, & ſolitariæ vitæ ex nemoribus illi adiacentibus commodus eſſet locus. Poſita eſt autem Bethleem in meridiana plaga,& tribui Iudæ annumerata,ſub Epiſcopatu Hieroſolymitano, ſex, vt teſtatur Seuerus Sulpitius, qui oram inuiſit, & ſex mẽſibus ibì cum ſanctiſſimo viro degit, milliarijs à Hieroſolyma diſtans, & ſexdecim ab Alexandria manſionibus. Cellula,in qua Hieronymus manſit,poſita erat,vt ipſemet in libro de nominibus Hebraicis teſtatur, in diuerticulo, quo ibatur ad tumulum Arebelai Regis. Super ipſum aurem ſpecum, vndè ſalus mundo emerſit,eccleſia conſtruebat erat,& ſuper ipſum præſæpe,in quo agnus Dei reclinatus eſt,erectum altare:vt Chriſtus in ſacrificio ad placandam eius iram ibì Deo offerretur, vndè ille pro ſalute hominum primùm mundo illuxit. Conſtruxit ibì poſteà Paula monaſteria quatuor, & diuerſas pro diuerſis peregrinis, iuxta viam poſuit manſiones. Monaſterium vnum viri incolebant,reliqua tria virgines, vt quæ in tres turmas diuiſæ eſſent: licèt in opere & cibo ſeiunctæ, pſalmodijs tamen & orationibus iungebantur. Erant hæc monaſteria ad eccleſiæ ſuper ſpecum ipſum conſtructæ latus: ad eamq́ue die tantùm Dominico virgines,vnumquodque agmen propriam matrem ſequens, accedebant: à viris autem adeò ſeparatæ viuebant,vt ne ſpadonibus quidem ad eas liceret accedere,& præ parietum altitudine nullus furtiuus ad eas aditus erat. Quæ fuerit earum vita,latè Hieronymus in Epitaphio Paulæ proſequitur. Locum,ſi quis plura deſiderat,adeat.

Epiſt. 61. cõtra erro. res Iohan. Hieroſoly.
Epiſt. 48.
Epiſt. 27. in Epitaph. Paulæ.
Epiſt. 48.

Ipſe autem Hieronymus, qui vſque ab adoleſcentia monachi egerat vitam, die noctuque ſtudijs, nunc legendo,nunc ſcribendo, vacabat, & cum alijs fratribus in monaſterio labore deſudabat: viuebat in paupertate,& vt Ruffino ipſe teſtatur, pecunias nec habebat,nec habere volebat: ſed habens victum & veſtitum, his contentus erat: in cellula latebat, & ſacerdotium non ambibat, nec humilitate damnata Epiſcopatum auro redimere feſtinabat. eſſe tantùm, non etiam apparére,cupiebat:& interno duntaxàt honore, non etiam externo, proficere ſatagebat. Hæreticos adeò perſequebatur, vt coram eo hæreſes, velutì coram Sole nebulæ, euaneſcerent. Nouerunt hoc Mileuitani Concilij Patres, qui ad Innocentium primum ſcribentes, Hieronymum vtì ſtrenuum hæreticorum impugnatorem prædicant. Sanctam igitur rursùs inchoans viram, & velutì nouus quidam miles, ad certamina laboresque conſurgens, nihil omittit eorum, quæ ad æternam ſalutem conſequendam vel vtile, vel neceſſarium eſſe retur: corpus ieiunijs macerat, mentem ſtudijs, ſpiritum paſcit oratione. Vbì oratio deficit, lectio: vbì lectio, oratio incipit. Somnus non ad delicias, ſed ad naturæ capitur neceſſitatem: in duro, non in mollibus, cubat: & vili pallio, non precioſo ac nitido regitur indumento. ex ore nihil, nisì ſanctum, nisì caſtum, procedit. quodcunque ex eo audiẽtis, Chriſti ſermo eſt: & in ipſo quoquè ſilentio D E V M loquitur. Humiliatem non minùs re, quàm habitu & profeſſione,præſtat: hoſpites benignè excipit,omnesque præter hæreticos, illisque pedes etiam lauat. Vigilat cor eius dum dormit: & cum ambulante Chriſtus ambulat, cum ſedente ſedet. Sed præter omnem tam animi, quàm corporis ſanctitatem puritatemque, quibus velutì præclara lux quędam mundo irradiat,ſtudijs,nunc aliquid vertendo,nunc commentando,incumbit,præcipuè autem aduersùs hæreticos elaborando.

Epiſt. 27. in Epitaph. Paulæ.
Epiſt. 48.
Epiſt. 112. Auguſtino.
Sueci⁹ Sulpitius.
Lib.1. cõtra Ruffinum.
Lib.2.cõtra Ruffinum.

Primo qüinquennio,quo ex vrbe Roma diſcedẽs, Bethleem repetijt, Eccleſiaſten ex

Epiſt.116.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hebræo transtulit, & præclarissima illius ingenij monumenta, libros aduersùs Iouinianum, exarauit. Canis iam caput eius spargebatur, ipséque nihil propterea ex studiorum assiduitate remittens, cùm Didymi Alexandrini, qui olim Athanasio charus, & magno Antonio amicus fuerat, fama vsquequaquè celebris ob doctrinæ magnitudinem efferretur, essetque illa tanto aliorum Doctorum fama celebrior, quanto hominis ęcitas, quę à parua illum ætate ceperat, singularem eam magis reddebat, rursùs Alexandriam, vt eum videret, & dubiorum, quę in scripturis habebat, ab eo solutiones audiret, perrexit, magnam cum eo amicitiam inde contraxit: talemque, vt ille Didymi de Spiritu sancto librum transferret, & Didymus expositionem in Oscę prophetam, illi dicaret: ciusdemque rogatu, Commentariorum in Zachariam libros quinque dictauerit. Meminit huius rei ipsemet Hieronymus in epistola ad Pammachium & Oceanum, ità scribens: Iam canis spargebatur caput, & magistrum potiùs, quàm discipulum decebat, Perrexi tamen Alexandriam: audiui Didymum, in multis ei gratias ago: quod nescium didici: quod sciebam, illo docente non perdidi. & rursùs in Proœmio ad Ephesios: Non quò ab adolescentia aut legere vnquàm, aut doctos viros ea, quæ nesciebam, interrogare cessauerim, & memetipsum tantùm, vt plerique, habuerim magistrum. Denique nupèr ob hanc vel maximè causam Alexandriam perrexi, vt viderem Didymum, & ab eo in scripturis omnibus, quę habebam dubia, scisciterer. Et in Proœmio super Oscę prophetam ad Pammachium: Ante annos circiter vigintiduos, cùm rogatu sanctæ & venerabilis socrûs, immò matris tuę Paulę, (illud enim nomen carnis, hoc spiritûs est) quę monasteriorum & scripturarum semper amore flagrauit, essem Alexandrię, vidi Didymum, & cum frequenter audiui, virum sui temporis eruditissimum: rogauique eum, vt quod Origenes non fecerat, ipse compleret, & scriberet in Oscę commentarios qui tres libros, me petente, dictauit, quinque quoquè alios in Zachariam. & in tertio contra Ruffinum libro: Extat liber Didymi ad te, quo scisciranti tibi, respondit, non eos multa peccâsse, & ideò corporum carceres tantùm eis terigisse sufficere. Magister meus & tuus, eo tempore, quo tu ab eo ista quęrebas, tres explanationum in Oscę prophetam libros, ad me, me rogante, dictauit, ex quo appáret, quid me, quid te docuerit. Peritissimus in scripturis Didymus fuit, itaque, vt quemadmodùm librorum multitudinem Origeni, eloquentiam Ciceroni, Aristoteli argumenta, prudentiam Platoni, & Aristarcho emendationem Hieronymus tribuit, ità scientiam scripturarum Didymo concedat. Non immeritò igitur, se Gregorium Nazanzenum & Didymum in scripturis sanctis catechistas habuisse, cum Domnione gloriatus. Quandiù autem Alexandrię apud Didymum vixerit D. Hieronymus, ipse non prodit. Ruffinus, si tamen ei credi potest, per mensem tantùm ibi eum mansisse scribit.

Ex Catalogo.

Epist. 65.

Y alde laudat Didymum, sed tamen alibi dicit errâsse eum, dum Origenem sequitur.

Epist. 31. ad Domnionem.

Epist. 65. Pammachio & Oceano.

Reuersus ab Alexandria, rursumque Hierosolymam & Bethleem suam repetens, magno labore & impendio Barrabanum, seu verius Barhamina, Hebręum præceptorem noctù audit. Timebat enim ille Iudęos, propterea quę instàr Nicodemi, qui in tenebris Christum adijt, clàm, nè factum à Iudæis resciretur, hoc est, noctù tantùm Bethleem veniens, Hieronymum edocebat: magno enim precio eum, vt illuc ad docendum accederet, conducebat. Meminit huius præceptoris multis in locis, sicut de Huius Origenes, præsertim in Epistola ad Pammachium & Oceanum, & vbi Ruffino respondet, qui non minùs ineptè, quàm impiè, viro sancto obijciebat, quòd Barrabam, dimisso CHRISTO, sequeretur, & Iudaicis incumberet lectionibus: pulchrè sibi ex Euangelio Iusum accepisse existimans, si cum Iudæorum populo clamaret, Non hunc, sed Barrabam: vir ipse, qui veluti inter olores anser obstreperet, & semet sanctorum doctorumque hominum numero auderet immiscere. Cùm, vt respondens ei Hieronymus ait, ab eo Hebræam linguam discere non poterat: quia adeò tenacis erat ingenij, vt vnam sine alterius amissione discere non posset: suam enim, hoc est, Latinam, oblitus erat, dum peregrinam Græcorum sectatus est. Finxit, vt magnificam hominis noscas, hęc garriens cornicula, Hieronymi etiam nomine epistolam, in qua, illum pœnitentiam agere, diceretur, quòd huic vacauerit studio, cùm in eo nihil nisi falsum, vanumque reperiretur: & vbiquè per cereales & anabasios suos sparsam disseminauit. tantum sibi apud oēs vendicat impudentia, & eousquè hominum liuor procedit. Et vndenàm apud nos ex Hieronymi studijs maior, q̄ ex Hebraicę linguæ cognitione vtilitas emanauit? vndè emolumentum maius profluxit? Eius enim tantùm

Iohan. 3.

interpretatio, ab ecclesia iamdiù recepta, in vsu nunc est: eius versio legitur & citatur. Septuaginta enim, exceptis Psalmis, qui ipsi etiam sicut à Hieronymo emendati sunt, leguntur, nullum ampliùs apud Latinos locum tenent. An non Abraham in omni Chaldęorum, & Moyses Aegyptiorum sapientia docti fuerunt? & Christiano homini nō licet in vtilitatem ecclesiæ, argutarum apum instàr, vndiquè, quæ bona ac recta sunt, colligere & comportare?

Epist. 108. ad Dōnionem ac Rogatianum.

Nihil propterea hoc studiū omittens D. Hieronymus, circuit etiam post hæc cū eruditissimis Hebręorum, omnem Palęstinę terram, vt cuncta illius loca, situs ac regiones, de quibus scriptura meminit, proprijs collustraret oculis, & quod absens audierat, præsens videret. Et cùm Paralipomenon librum translaturus esset, propter immēsam congeriem nominum, quę in eo continetur, ex Tyberiade eruditissimum quendam Hebręum legis Doctorem, qui cæteris ludęis admirationi erat, conduxit, & cum eo à principio vsque ad finem cuncta, quæ in eo libro scripta sunt, examinauit: sicut ipse ad Domnionem & Rogatianum testatur. Non multò pòst, quàm reuersus ex Alexandria fuit, vt ipse in Proœmio eorum librorum testatur, Commentarios in Epistolam ad Ephesios scripsit. Adiunxit deindè eos, qui sunt ad Philemonem, mox qui ad Galatas, postremò qui ad Titum, vt ex eius præfationibus commentarijs adpositis constat. Omnes autem Paulæ & Eustochio, in Bethleem iam degentibus, dicauit. Commentarios verò, qui sunt super Matthæi euangelium, ad preces Eusebij presbyteri Cremonensis, intimi sibi amici, tunc Romam proficiscentis, tumultuariè conscripsit, sicut aliquanto post, qui sunt in septem prophetas, Micheam, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggęum, Zachariam, atque Malachiam. in cæteros enim quinque minores, scripsit multò deindè, hoc est, mortua iam Paula, post vigintiduos circiter annos, ex quo ab Alexandria & Didymo reuersus fuerat: sicut in Abdiam tricesimo suę ętatis anno, & in quatuor maiores multò posteà, hoc est, in postrema ferè senectute. Verùm quia hāc rē plenè ipse disserit, eam suis verbis ad Pammachium scribentem audiamus: Prępostero ordine atque confuso duodecim prophetarum opus & cœpimus, & Christo adiuuante complebimus. Non enim à primo vsque ad nouissimum, iuxta ordinem quo leguntur, sed vt potuimus, et vt rogati iumus, ità eos disseruimus, Nahum, Micheam, Sophoniam & Aggæum primo τῶν προτεραίων Paulę, ciusque filiæ Eustochio προσερώντος. Secundò in Habacuc duos libros Chromatio Aquileiensi Episcopo delegaui. Tertiò post longi temporis silentium, Abdiam & Ionam tibi imperanti disserui. Pręsenti anno, qui sexti consulatus Arcadij Augusti & Anicij Probi fastis nomē imposuit, Exuperio Tolosanę ecclesię Pontifici, Zachariam, & eiusdem vrbis Minerio & Alexandro monachis, Malachiā prophetam interpretatus sum: statimque recurrens ad principium voluminis Oscę, & Iohel, & Amos, tibi negare non potui.

Ex Proœmio super Oscę.

Ex Proœmio in Abdiam.

Ex proœmijs, maximè in Ezechielem.

Interea Ruffinus librum Origenis περὶ ἀρχῶν multis enormibus refertum erroribus transferre, & vt illum mundo legendum obtrudat, Hieronymū, quòd Origenem ipse etiam transtulerit ac laudauerit, ad cęlum effert. Intercesserat inter eos anteà nescio quid dissidij, sed reconciliati inuicèm fuerunt. Verùm gratia malè sarta, non coit. Incipit eamob causam cicatrix vix obducta recrudescere, dum Hieronymus ab amicis Pammachio & Marcellino ex vrbe monetur, se ex obliquis Ruffini laudibus Origenistam eredi, & pro vero ità teneri, nisi suspiciones hominum purget. Verùm nondùm ad pugnam & contentiones verborum ventum erat, vt ab Epistola sexagesimasexta discere quis potest. Crescebat hoc eodem tēpore in Bethleem monasteriū, quod à Paula exędificabatur. verùm licèt pro viris & virginibus ibi degentibus sàtis capax extructum habitaculum esset, & pro peregrinis mansiones aliquæ circa viam erectę, tantus tamen vndique ad ea loca pietatis causa hominum cōcursus erat, pręsertim monachorum, vt diuersorum magis amplum Hieronymus ędificare cogitauerit. mittit propterea Paulinianum sibi germanum, in patriam, iam à Gotthis vastatam, vt semirutas villulas, quę barbarorum effugerant manus, & parentum communium venderet census. Poterant enim tunc Hieronymi Paulinianique parentes) degebat hoc tempore Romæ Ruffinus, eamque tunc Syricius, de cuius testimonio deindè sub Anastasio, qui eum de Origenis versione damnauit, gloriabatur, gubernabat. Ex ea Aquileiam & patriam reuersus postea est, Pauliniano adhuc in Dalmatia & vicinis oris manente. Meminit

Ex præfat. Ruffini in lib. περὶ ἀρχῶν.

Epist. 66.

Epist. 68. Ruffino.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Epist.26. Pammachio.

minit huius rei in Epistola ad Pammachium, & in altera, quæ ad ipsum Ruffinum est, his verbis Hieronymus: Nos, in ista puincia ędificato monasterio, & diuersorio propter extructo, nè fortè & modò Ioseph cũ Maria in Bethleem veniẽs, non inueniat hospitiũ, Luc.14. tantis de toto orbe confluẽtibus turbis obruimur monachorum, vt nec cœptum opus deserere, nec supra vires ferre valeamus. Vndè quia penè nobis illud de Euangelio contigit, vt futurę turris non antè computaremus expensas, compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, vt semirutas villulas, quę barbarorum effugerunt manus, & parentum communium census venderet, nè cœptum sanctorum ministerium desererentes, risum maledicis & æmulis præbeamus. & ad Ruffinum: Frater meus Paulinianus necdùm de patria reuersus est, & puto quòd eum Aquileię apud sanctum papam Epist.66. Ruffino. Chromatium videris. Sanctum quoq; presbyterum Ruffinum ob quandam causam per Romam Mediolanum misimus, & orauimus, vt nostro animo & obsequio vos videret. Oros. lib. 7. c. 19. Gotthi autem aliquot annis ante Romam captam, hoc est, Valentis tempore, vt Orosius testis est, primùm Thraciam, exindè vt alij, Pannoniam Dalmatiamque vastârunt. Epist.61. contra Iohannem. Epist.60. quo tempore Stridon quoq; destructa fuit.

Reuersus Palestinam Paulinianus, & iam triginta annorum vir factus, ab Epiphanio Cypri, inuitus, tento scilicet ore, nè reclamaret, primùm diaconus, deindè presbyter, in monasterio quodam Eleutheropolitani territorij ordinatus est. Arripuit ex hac causa inimicitiarum ansam Iohannes Hierosolymitanus Episcopus aduersùs Epiphanium, Hieronymumque, & monachos secùm degentes, qui se, vti Origenistam, ab eis corripi & profligari videret. Asserit enim, in sna diœcesi Paulinianum, se inscio, ordinari non debuisse, præsertim cùm ætatis sacerdotio aptus ille non esset. Replicant illi, ad Eleutheropolitanam, nõ Hierosolymitanã, diœcesim monasterium illud, vbi ordinatio facta est, pertinere: & Paulinianũ, cùm iam triginta annorum sit, presbyteratui aptũ esse, nec plures habuisse annos ipsum Iohannem, cùm Episcopus creatus est: contentio eousq; processit, vt Iohãnes excommunicauerit omnes, qui Paulinianum pro presbytero haberet, ità vt ipse etiam Hieronymus aliquandiù specum Domini tantùm videre, non etiam Epist.61.cõtra Iohan. nem. ingredi, propter Ecclesiam super eum constructam, cum monachis posset. Posita enim sub Episcopatu Hierosolymitano Bethleem est. De hac autem re ipse his verbis cõqueritur: Ego miserllus, dum in solitudine delitesco, à tanto pontifice repentè truncatus, presbyteri nomen amisi. & infrà: An non tu potiùs scindis ecclesiã, qui præcepisti Bethleem presbyteris tuis, nè Competentibus nostris in Pascha baptismum traderent, quos nos Diospolim ad Confessorem & Episcopum misimus Dionysium baptizandos? Ecce siam scindere dicimur, qui extra cellulas nostras, locum ecclesię non habemus? An non tu scindis ecclesiam, qui mandas clericis tuis, vt si quis Paulinianum ab Epiphanio Episcopo consecratum, presbyterum dixerit, ecclesiam prohibeatur intrare? ex quo tempore vsq; in præsentem diem, videmus tãtùm specum Domini, & hęreticis intrantibus, procùl positi suspiramus. Nósne sumus, qui ecclesiam scindimus, an ille, qui viuis habitaculum, mortuis sepulcrum negat, qui fratrum exilia postulat?

Non contentus hac excommunicatione Iohannes, ab Imperatore etiam obtinuit, vt Hieronymus vnà cum monachis in exilium mitteretur: verùm re meliùs perpẽsa, effectum suum rescriptum sortitum non est. Nupèr nobis, inquit, postulauit & impetrauit Epist.61. exilium, atque vtinàm implere potuisset, vt sicut illi voluntas imputatur pro opere, ità nos non solùm volũtate, sed & effectu coronam haberemus exilij. Archelaus comes, sequester pacis inter eos priùs fuerat, & Theophilus Alexandriæ Episcopus eandem, nodùm erroribus Iohannis cognitis, per Isidorum presbyterum procurauit. Verùm cùm D. Hieronymus hominis detexisset errores, quòd scilicet Origenista esset, & octo, quas interim improbando recẽset, hæreses prædicaret, & Pauliniani prætextu eos persequeretur, ipseque interea Iohannes, vt se expurgaret, vocatus, accedere noluisset, finis controuersię positus est. Origenes enim, quem Iohannes sequebatur, ab Alexandrina tunc primùm Ecclesia sub Theophilo Episcopo, Epiphanio Hieronymoque instantibus, in Epist. 16. in Marcellæ Epitaphio. Oriente damnatus est, quam condemnationem posteà Occidens Romaq; confirmauit. Origenis, à se versos, in ea disseminat, ac multos eorum decipit lectione. Hæretici, quòd amplius est, simplicitati sancti viri illudẽtes, communionis literas, discessuri ex vrbe, impetrant.

petrant. negauerunt enim se Origenis sequi errores. Detegit errores eorũ Marcella, & examinatis testibus, illos adeò conuincit, vt cùm vocati venire noluerint, ab Anastasio, qui Syricio successit, condemnati sint.

Hoc tempore inimicitiæ, quæ olim erant ex causa fidei cum Ruffino, & sopitę, non extinctę, fuerant, in apertas contumelias eruperunt. Dum enim ille Hieronymũ secùm in hæresis suspicionem, velutì Origenista esset, trahere suis præconijs conatur, & vir sanctus se ab huiusmodi infamia extricare cunctis viribus quærit, necesse fuit apertè in hostem procedere, & amicitiam ab adolescentia cum Ruffino contractam, religionis causa penitùs scindere. Quis enim æquo animo se hęreticum appellari patiatur, & perpetuò permansura infamia notari? præsertìm cùm huiusmodi labes vix vnquàm eluatur, & nisi infinitis propemodùm contrà scriptis, testificationibus, ac rebus etiam gestis contrarium posteà manifestè appareat, nunquàm tollatur. Insurgit propterea acriter vir sanctus in Ruffinum, & cunctis viribus insidiantem sibi proterit hostem, & non tantùm in refellendis falsò vitæ obiectis criminationibus, quàm in abigenda à se hæresis infamia occupatur: tantaque indignatione huius materiam defensionis suscepit, vt stylum, iam ob omissa à multis annis gentilium literarum studia languentem, & propter Hebraicæ linguæ barbariem quandam vitiatum, quasì tunc à rhetorum schola egressus esset, ità ornatè acuteque exacuerit, vt Ruffinus posteà ne inter doctos quidem haberi cœperit.

Regebat hoc tempore Romanam ecclesiam Anastasius Papa, eique Ruffinus libellũ, cui posteà Hieronymus respondit, dicauit: & in Africa docebat Aurelius Augustinus, & Hipponensem gubernãs ecclesiam, suę doctrinæ ac sanctitatis documenta vbiquè spargebat. Audiens iam celebrem Hieronymi tum senis, per totum terrarũ orbem diffusam famam, (ad eum enim velutì ad oracului quoddam vndiquè concurrebatur) & se Hieronymi comparatione tanquàm nouum quendam in Ecclesiasticis studijs militẽ esse cognoscens, contrahendæ amicitiæ causa ad eum scribere incipit, interrogans ab eo quędã, & expositionem eius de Pauli simulatione modestè vellicãs, in scribendo rescribendoq; pro talibus rebus multum cõteritur tempus, dum literę sèrò ad Hieronymũ, ad quem mittuntur, perueniunt. Certatum est aliquandiù pro hac re inter eos, præsertim dum expositionem suam, quòd Paulus simulauerit, Hieronymus defendere, & Augustinus, dum mendacium omne à scripturis sacris tollit, alio modo solui posse difficultatẽ contendit: Videlicet, vt Paulus seruando tunc modo quodam non necessario legalia, minimè errauerit, propterea q; rectè Petrũ, qui ad ea gentiles exẽplo suo adigeret, reprehendere potuerit. Putatũ est à principio, inter eos magnas exorituras forè discordias, dũ Hieronymus, à iuuene tũc primùm exoriente videns se notari, excanduit. Verùm Christi charitas, qua inter eos certabatur, omnem discordiam ademit, tantumq; posteà Augustinus Hieronymo detulit, vt scripta sua discutienda illi miserit, libros dicauerit, & ꝙ- Epist.86. siones aliquot, præsertim quę sunt de origine animę, ab eo petierit, & quia propter lorum distantiam & animarum curam proficisci ad discendum in Bethleem non potuerat, misit ad eum, qui sua vice quęreret & discerent multa à Hieronymo, Paulum Orosium, Alipium, & Profuturum quendam presbyterum, qui tamen Profuturus morte præ- Epist.94. uentus, eò peruenire non potuit. Misit pet Cyprianum diaconum & alios epistolas mul- Epi.86. tas, vehementerque dolebat, se eò ad discendum proficisci non posse. multum enim, vt par erat, deferebat Hieronymo, & in viro non minùs omnis generis cumulatè positam doctrinam, quàm vitę sanctitatem, admirabatur: sicut ipse ad eum scribẽs, his verbis testatur: Tantæ autem mihi in literis tuis, quæ in manus nostras peruenire potuerũt, appãrent res, vt nihil studiorum meorum mallẽ, si possem, quàm inhærere lateri tuo. Quod Epist.113. ego quia non possum, aliquem nostrorum in Domino filiorum eruditẽdum nobis ad te mittere cogito, si etiam de hac re tua rescripta meruero. nam neq; in me tantum scientię scripturarum diuinarum est, aut esse iam poterit, quantum ineste tibi video. Quòd autem Paulus Orosius in Bethleẽ cũ Hieronymo fuerit, ipsemet in septimo historię suæ libro prodit his verbis: Ego quoq; ipse virũ quendã Narbonẽsem, illustris sub Theodosio militię, etiam religiosum, prudentemque & grauem, apud Bethleem oppidum Palęstinæ, beatissimo Hieronymo presbytero referente, audiui, se familiarissimum Atthaulphio apud Narbonam fuisse.

At non solùm Augustinus, sed totus terrarum orbis senem venerabatur. Seuerus Sulpitius propterea illum inuisit, & sex mensibus cum eo mansit: mansissetque, vt ipse ait,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait,perpetuò,si potuisset,doctissimum in omni fuisse sententia, & acerrimum prędicat hostem hęreticorum,& quòd omne tempus in studijs consumeret, intereà asserens,Hebidia & Algasia ex vltimis Galliarum finibus Apodemium pro mirarum quęstionum solutione ad eum misit:miserunt ex Germania Sunia & Fretella,vt varietatem psalterij ab eo audirent.Mittebant ex vrbe Pammachius, Oceanus, & alij: vt vel contra hæreticos responderet,vel dubia aliqua à se mota dissolueret.Mittebant & ex reliquis oris reliqui:tantusque vndiquè ad eum quæstionum ac literarum concursus erat, vt scribens Paulino,hocipsum ipse illis verbis testetur:Et vt sanctę menti tuę simpliciter fatear, vno ad Occidentem nauigandi tempore, tantę à me simul epistolæ flagitantur, vt si cuncta ad singulos velim scribere,occurrere nequeam.

Epist.150. 151. Epist.135. Epist.153.

Ob res Paulę & Eustochij Firmum presbyterum Rauennam,Africam, Siciliamque his temporibus Hieronymus misit: qui ad eum reuersus, sospitem esse Augustinum renunciauit.Moritur intereà Paula, antequàm scilicet Roma à Gotthis sub Innocentio, Duce Alarico,caperetur,hoc est, Honorio Augusto sexiès & Arestino consulibus, sub finem scilicet Anastasij Pontificatûs, anno scilicet Domini quadringentesimo septimo, Assidet ægroranti Hieronymus,& in longa eius infirmitate sedulò inseruit. Succedit Anastasio Innocentius primus, cuius octauo anno cùm is Rauennæ,vt author est Orosius,moraretur,Roma capta fuit. His octo,qui à fine Anastasij ad Romam captam praterfluxerunt,annis in Esaiam & Hieremiam D.Hieronymus scripsit. patet enim ex Prefationibus affixis obijsse iam Paulam.Nam quòd capta tunc fuisset Roma,anno scilicet Domini quadringentesimo duodecimo,in Proœmio Ezechielis ipsemet clarè his verbis ad Eustochium scribens,meminit: Postq̃ verò clarissimum terrarum orbis lumen extinctum est,immò Romani Imperij truncatum caput,&, vt verius dicam,in vna vrbe totus orbis interijt: obmutui,& humiliatus sum,& silui de bonis,& dolor meus renouatus est.& ad Marcellinum: Ezechielis volumen olim aggredi volui,& sponsionem correrimam studiosis lectoribus reddere: sed in ipso dictandi exordio ità animus meus occidentalium prouinciarum, & maximè vrbis Romæ,vastatione confusus est, vt iuxta vulgare prouerbium,proprium quoquè ignorarem vocabulum.De vrbis Romę vastatione meminit etiam in Epitaphio Marcellæ, cui & Pammachio Danielis commentarios dicauit,qui etiam ipsi anteę captam Romam conscripti sunt,post mortem similiter,vt reor, Paulæ, sicut Epitaphium Marcellæ post illius ruinam. Nobiles multi, & vtriusque sexûs homines post euersam Romam Hierosolymam pergebant, quos Hieronymus ea, qua poterat, humanitate gratanter accipiebat. Vndè in Proœmio commentariorum tertij libri Ezechielis, sic ipse ad Eustochium scribit : Quis crederet, vt totius orbis extructa victorijs Roma corrueret? vt ipsa suis populis & mater fieret, & sepulcrum? vt tota Orientis, Aegypti, Africæ litora olim dominatricis vrbis, seruorum & ancillarum numero complerentur? vt quotidiè sancta Bethleem nobiles quondàm vtriusque sexûs,atq; omnibus diuitijs affluentes, susciperet mendicantes, quibus quoniam opes ferre non possumus, condolemus, & lachrymas lachrymis iungimus, occupatique sancti operis sarcina, dum sine gemitu confluentes videre non patimur,expectationes in Ezechielem, & penè omne studium omisimus.Laudãs in Epitaphio Marcellę Anastasium Papã Hieronymus, ait indignã fuisse Romam, quę eum diù haberet, nè sub tali Põtifice illa vel caperet,vel eius precibus placatus Deus, faceret nè caperetur.

Epist.171. Epist.155. Epist.153. Epist.91. Orosius li. 7. c.28. Epist.82. Epist.16.

Epist.30. Fabiolę Epitaph.

Senuërat iam Hieronymus,& in Prophetarum interpretationibus occuparus,studiosis quotidiè ponebat, cùm statim ex vrbe Hierosolymam Fabiola insperata aduenit, vt in sanctis locis Christo seruiret. Affert secùm ingentem,quô Hieronymum, Eustachium & virgines recreet,lętitiam fœmina,quę tamen paruo durauit tempore. Dum enim loca sancta inuiseret,statim nuncius affertur,Hunnorum infinita examina cuncta sibi obuia vbiq; vastantium,Hierosolymã petere.Inueteratum sanctorum locorum desiderium Hieronymũ,vt in fixis maneret cum virginibus sedibus,tenuit:quanuis paratam ad fugam classem teneret Fabiola,vt quę ad iter expedita esset, quippè quę sedes iã nullas perfuerat,ac tota esset in sarcinis,Roman redijt.Cõscripsit ei posteà librũ de Quadraginta duabus mãsionibus, sicuti viuẽti pollicitus fuerat,& memorię mortuę reddit,sicuti vuẽti opus,quod est de sacerdotalibus vestibus,in procinctu, cùm nauigaturus iã esset,& stitit. Quòd aũt post Romam captã,barbarorum illuuies Orientis loca,pręsertim Syriæ cum Antiochiæ obsidione percurrerit atque vastauerit, ipsemet Hieronymus,scribens Marcel-

Epist.127. Epist.128. Epist.82.

Marcellino & Anapsychiæ, apertè testatur: in qua Epistola Fabiolæ etiam mentionem facit,asserens quòd duos super Ezechielem commẽtariorum libros ei miserat, & quòd ab ea exemplaria mutuari, si vellet, posset.

Exponebat pręter commentariorum tam exactos labores,Bethleem manens Hieronymus in conuentu fratrum sacros Bibliorũ libros,à Septuaginta versos:de qua re ipse his verbis meminit: Egóne contra LXX.interpretes aliquid sum locutus,quos ante annos plurimos diligentissimè emendatos, meæ linguę studiosis dedi, quos quotidiè in conuentu fratrum edissero,quorũ psalmos iugi meditatione decanto?Ruffinus grammatici eum vsum officio, & ante non multos annos, nobilium pueros sibi ad discẽdum Christi timorem commissos, humanioribus poetarum & historicorum literis docuisse criminatur:quasi crimen, & non potiùs immensa sit laus, vna cum Christianæ religionis rudimentis,literas quoquè,quæ illi ætati necessariæ sunt, pueris tradere, & paruulis tanquàm paruulum fieri, vt eos quis lucrifaciat. Vide quò hominis humor procedat, vt quod laudis loco sit, opprobrio detur.Certè ipse in Proœmio tertij ad Galatas libri,Paulę & Eustochio testatur, quindecim & amplius tunc fuisse annos, ex quo gentilium libros non legerit.

Lib.2.cõtra Ruffinum. Ruffinus li. 2. Inuecti. uarum.

Præter studiorũ & orationis occupationem,necessè illi erat, quotidiè aduenientes ad ea loca Christianos accipere, & ea qua poterat humanitate recreare. Qui quidem concursus tantus erat,vt studijs vix esset relictus locus. De qua re ità ipse Eustochio tefatur: Fateor me explanationes in Ezechiel multo antè tempore promisisse,& occupatione de toto huc orbe venientium implere non posse,dum nulla hora, nullumque momentum est,in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterij solitudinem hospitam frequentia commutemus,intantùm,vt aut claudendum sit nobis ostium,aut scripturarum, per quas aperiẽdæ sunt fores,studia relinquẽda. Itaque lucratiuis, immò furtiuis noctium horis,quę hyeme propinquante longiores esse cœperunt, ad lucernulam qualiacunq; hæc sunt,dictare conamur.Ad Lucinium quoq; scribens,quòd prę frequẽtia & peregrinorum turbis relegere quę scripserat,nõ potuerit,asserit.Recipiebat enim venientes omnes ad ea loca cum tanta charitate,vt pedes etiam se illis solitum esse lauare,his verbis testetur:Nobis in monasterio hospitalitas cordi est,omnesque ad nos venientes lęta humanitatis fronte susc ipimus .veremur,enim,nè Maria cum Ioseph loco non inueniat in diuersorio,nè nobis Iesus dicat excluſus,Hospes erã, & non suscipiatis me.Solos hæreticos non recipimus, quos vos solos recipitis. Propositum nobis quippe est,pedes lauare venientium,non merita discutere.

In Proœmio 7. libri sup Ezechielẽ. Epist.28. Lib.3. cõtra Ruff.

Ad decrepitam propemodùm & vltimam iam venerat ætatem, sicut ipse ad Augustinum his verbis testatur: Me autem ætatis vltimæ, & penè decrepitum, ac monasterij & iuris secreta sectantem, paruipendunt. Nec tamen propterea à studijs quicquam operę remittebat, & non minùs ad orandum alacris, quàm ad legendum promptus surgebat. Mirum erat in corpore,ieiunijs & ætate consumpto, tantum spiritûs, tantum vigere fortitudinis. Quod corpori deerat, supplebat animus, & sacrarum rerum meditatione mentem quotidiè recreabat. Videres hominem, à corporeis vinculis absolutum,veluti auem quandam à nexibus expeditam, nihil aliud nisi cælum spectare ac petere: & quanto magis morti appropinquabat,tãto plùs in eo spiritus excitabatur: ità vt mortem, demigrationem quandam à terrenis ad cælestia, à caducis ad æterna, non naturę dissolutionem,in eo crederes.Sapientia, quæ ætate in omnibus crescit, in eo,quem semper comitata fuerat,absolutissima tunc erat: animi fortitudo, quæ inuenit mirabiliter possederat,morti vicinum omni ex parte circundabat.Christianę religionis zelus,in eo alioquì perpetuus,prope mortem maior surgebat. Languebant quidem membra, sed animus vigebat, & in corpore iamiàm cæturo, mens semper cælestia cogitans excitabatur : nec illi, vt cæteris enenire solet, vnà cum senectute aniꝰ frigescebat, sed cito tanquàm corporeum onus depositurus, alacrior ad finem tendebat. Sciebat se cursum suum bene peregisse, fidem seruasse, & in omnibus vt fuerunt militem sub CHRISTO duce fecisse stipendia. Propterea ad coronam illi repositam,lætus gaudensque properabat,& velutì imbribus multis ac procellis exagitatus oppressusque viator, æternum quietis,quò se reciperet, tectum optabat, & post bellorum turbines, & varias mundi pelagi iactationes, quietum cælorum portum ingredi,& amœnum hortum incolere desiderabat: & quo magis se illi appropinquare

Epist.86. Post multos exantlatos pro pietate labores, lętus ad Patriã cęlestẽ adspirat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor. 2. quare cernebat,eo lętior incedebat.Repetebat animo seruis suis à Domino repromissa, quæ nec oculus viderit, nec auris audiuerit, nec in cor hominis assċenderint, & vbertima pascua vnà cum amœnissimis riuis, Christi ouibus per Ezechielem prœmonstrata, mente tenebat: & cùm longum peregrinationis suæ tempus consideraret, cum propheta Dauid clamabat: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar,id est,tenebras:multùm incola fuit anima mea.& rursùm:Quàm dilecta tabernacula tua,Domine virtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.&, Quemadmodùm desiderat ceruus ad fontem aquarum,ità desiderat anima mea ad te,Deus meus.Sitiuit *in te anima ad Deum fontem viuum: quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei?

Ezech.34. Psal.119. Psal.83. Psal.41.

Dum ijs cogitationibus vir sanctus exęstuat,& se ad amplexus prœparat spōsi,in leuem incidit febriculam,quæ illum iam in carne sua prœmortuum dum diuexarent,reputabat animo mundi,quas pertransierat,miserias omnes,quibus tempestatibus iactatus,quibus persecutionibus exagitatus fuerit,quomodò in hac vita nihil certum,nihil beatum inueniretur.Orbis dominam concidisse Romam videbat, vrbes potentissimas redactas in cinerem considerabat,& barbarorum incursionibus cuncta vastata. Quid non exire ex his miserijs, & in amplexus sponsi volare ille cuperet? quid non corporis abiecto carcere,expeditum in cælum tendere? Appropinquantē cernebat sponsum,& innumeris Angelorū agminibus, & sanctorū choris ad se iamiàm tendere conspiciebat. Eò illa mentē,eò tendebat oculos:& velutì iam solutus à carnis vinculis,ibì sibi esse videbatur, vbi venientē ad se Christū conspicabatur.Mortē propterea velutì sororē charissimā,vt sibi ea quæ videbat,concederet,precabatur. Aderāt iuxta cū monachi,& Christo dicatæ virgines,& ex varijs sanctorum locorum vndiquè, qui ad talis viri exitum confluxerāt, hoīes: quos oēs ille lætо & alacri vultu conspiciebat,& vt Deo omni inseruirent mira, exhortabatur.Aderat Eusebius & cæteri presbyteri,qui secùm Christo militauerant,& abeuntē à se cōmunem patrem omnes lamētabantur. Solabatur ille cunctos,& ad humilitatem,patientiam,charitatem,cęterasq; hortabatur virtutes,& nè sibi cælestem militem,precabatur:quandò se nihil aliud optâsse semper aiebat,quàm ad eum diem peruenire,vndè illi ad cælestem beatitudinem daretur aditus.

Christo animā sanctissimā reddit.

His & huiusmodi verbis sanctos omnes,qui aderant,postquàm est adhortatus,& vigines,vt in proposito castitatis manētes,Christo seruirent,animauit:versus ad sponsum, quem sibi iam adesse videbat,illi spiritum suum commendans, obdormiuit in Domino die vltimo Septembris mensis,sub Honorio & Theodosio iuniore,multis clarus miraculis:vir,cui nec Grœci,nec Latini,quem comparent,habent aliquem. In eum enim doctrinæ omnes & virtutes ità cumulatè se contulerunt, vt post eum, quem in aliqua re gentibus inuideat Ecclesia,neminem inueniat. Nam etsì multos in Ecclesia præstantissimos ac doctissimos habuerimus viros,neminem tamen, qui tot ac tanta in omni doctrinarum genere sciuerit, & qui tot linguarum habuerit cognitionem, inuenimus. Quòd si in aliqua re ipse ab aliquo vincatur, semper tamen & supersunt alia, in quibus

Epist.133. tandèm illi prestās Hieronymus,victor abscedat.Augustinus,qui Iohanni Baptistæ eum comparat,fatetur in se nec esse,nec esse vnquàm posse tantum scientiæ diuinārum scripturarum,quantum in Hieronymo esse videbat.Et contra Iulianum scribens: Sanctus,

Lib.1.cōtra Iulianum. inquit, Hieronymus presbyter Græco & Latino,insuper & Hebræo eruditus eloquio,ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiā, in locis sanctis,atque in literis sacris vbiq; ad decrepitam vixit ætatem.Hic omnes,vel penè omnes,qui ante illum ex vtraque parte orbis de doctrina Ecclesiastica scripserant,legit.Et libro decimooctauo de ciuitate Dei, Non defuit,ait,temporibus nostris presbyter Hieronymus,homo doctissimus,& trium linguarum peritus : qui non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinum eloquium scripturas cōuertit.Gelasius Papa,vt omittam Damasum,qui tantum illi tribuit,& D.Gregorium,

Dist.15. c. Sancta Roman. Eccle-sia. qui honorificè de eo meminit,ità de B.Hieronymo scribit: Item Ruffinus vir religiosus plurimos Ecclesiastici operis edidit libros:nonnullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quoniam B.Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus,quę B.Hieronymum prędictum sentire cognoscimus:& non solùm de Ruffino,sed etiam de vniuersis,quos vir sæpiùs memoratus,zelo Dei & fidei religione reprehendit. Item Origenis nonnulla opuscula, quę vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. & paulò superiùs: Vitas patrum,Antonij, Pauli,Hilarionis, & omnium Ere-

Eremitarum,quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus.

Quot autem vixerit annos, & quibus Consulibus obiĕrit, mihi incertum. Vnum tantùm cōstat,ad decrepitam vsque,vt tradit Augustinus,eum vixisse ætatem. Prosper, quem multi secuti posteà sunt,vixisse eum annis vno & nonaginta testatur: obijsséque anno Domini CCCC.XXII. natum hac ratione sub Constantini Magni imperio, an. no XXII.alij deindè addiderunt.Paulus Diaconus, Sigebertus, Beda, & vulgatū Ecclesiæ Martyrologium,vixisse eum annis septem ampliùs aiunt,hoc est,octo & nonaginta. Nec desunt,qui centesimum eum prœterijsse scribant annum. Incertę tot Scriptorum sententiæ,incertam etiam nobis Hieronymi ætatem reddunt: prœsertim cùm Beda sub Arcadio eum obijsse testetur, & Prosper anno Domini quadringentesimo vicesimosecundo,hoc est,sub Honorio & Theodosio iuniore. Quę vtraque sententia in illud recidit,vt Constantini Magni tempore natum Hieronymum dicamus, anno scilicet eius vel xv,vel xxij.Verùm cùm eum non sub Constantino,sed Constantio filio natum,proptereà quòd Iuliani tempore puer esset,& grammaticę operam daret, ipsius Hieronymi testimonio initiò probauerimus: supereſt,vt fundamentum,quo innitūtur, totum corruat: & aliquid tot annorum ex eius vita detrahendum sit, quandò eum sub Honorio & Theodosio obijsse pro compertissimo habeo, hoc est, aliquot annis ante mortem D. Augustini, qui obijt anno Domini CCCC.XXX. hoc est, sub Theodosio iuniore, & Valentiniano tertio.

Varię sentētiæ de S. Hieronymi ætate.

Epist.151.

Et vt scias mendacium sibi nunquàm constare, natalem Hieronymi diem, quidam in decimumquintum, alij in vicesimumsecundum, vel vicesimumquintum, plurimi in vicesimumprimum Constantini Magni annum,ex vitæ longitudine reijciunt. Sigebertus, qui XCVIII. annos eum vixisse asserit,corpus laboribus ità confectum Hieronymi habuisse scribit, vt nisi fune manibus appręhenso, qui ad hoc ei de trabe pēdebat, surgere de lecto non potuisse testetur. Marcellinus comes, vir fidei & authoritatis magnæ,per D.Augustini,quē & ego sequor,vestigia cautiùs incedens,nec quo anno mortuus,nec quot ille vixerit definit annis:admodùm tantùm senē decessisse asseuérat,hoc est,vt ait Augustinus,in decrepita ętate,peracta scilicet senectute. In hunc sensum scribens Hieronymus ad Augustinum,se penè decrepitum asseuérat. ad quam decrepitatē peruenisse tātùm illum Augustinus significat,cùm ait,Vsque ad decrepitam vixit ętatem. Alioquì si valdè decrepitum eum intelligere velis, necesse esset, vt vel post Augustinum decessisset,vel anno saltem xv. Constantini Magni natus esset. quod vtrunq; falsum est,vtcunquè,cōstat certè ex eius scriptis, post Romam captam ab Alarico, quod fuit anno Domini CCCC.XII.aliquot eum vixisse annos. siquidem non solùm ruinam illam Romanos fugientes,se in Bethleem pluriès excepisse narrat,verumetiā aliqua posterà cum scripsisse appāret:vt commentaria in Ezechielem, Epitaphium Fabiolæ, similiaque Marcellæ. Augustinus libros suos de Anima, illi dicās, post Romam captam misit: sed tabellarius,vt ipse testatur, mortuum illum inuénit.

Epist.151.

Vtebatur vir beatissimus in senectute breui quodam pileo,quo frigescens iam corpus confoueret.de qua re ipse Paulino,qui sibi illum donauerat, scribens,ità ait: Pileolū natura breuem,charitate latissimum, senili capiti confouendo libenter accepi, & munere, & muneris authore lętatus. Humatus post mortē in Bethleem fuit,exequijs illi ex Christiana religione,vt Antonium Paulo fecisse ipse refert,ritè anteà celebratis. Translatus indè posteà Romam est vnà cum Christi Saluatoris nostri prœsepio, septimo Idus Maij, eo scilicet die,quo præceptoris sui Gregorij Nazanzeni festum agitur. Reiectus deindè est dies in vigiliam Assēsionis à Pio secundo Pontifice maximo,vt festiuiùs ac frequentiùs ageretur,plenaria sepulcrum eo die adeuntibus,criminum indulgētia condonata.Iacet autem beatissimus vir omni prœconio maior, & quem cuncta suspirent sæcula,super Exquilias, ꝓprio sibi iuxta prœsepe Dñi erecto altari,vbi sacra adhuc eius seruatur tunica, in ecclesia S.Marię Maioris: quā tu amplissime Cardinalis Carole Borromee, non minùs pietate & religione, q̄ charitate conspicuus,& in tanta rerum affluentia ac imperij potestate,rarum apud omnes exemplū,cum immensa tua laude, & populi vtilitate,regis atque gubernas.

Festū translationis eius.

VITA S. HONORII DOROVERNENSIS (SIVE CANTVARIENSIS) ECCLESIAE EPISCOPI,

authore venerabili Beda presbytero, Eccleſiaſt. Hiſtoriæ Gentis Anglorum, Lib.2.cap.18. & 19.

30. Septēbr.

POſtquā Iuſtus Archiepiſcopus eſt ad cæleſtia regna ſublatus, Honorius eſt pro illo in preſulatū electus. Qui ordinandus, venit ad Paulinū: & occurrente ſibi illo in Lindocolnio, quintus ab Auguſtino, Dorouernēſis eccleſię conſecratus eſt antiſtes: cui etiā præfatus Papa Honorius miſit pallium & literas, in quibus decreuit hocipſum, quod in Epiſtola ad Eduinū regē miſſa, decreuerat: ſcilicet, vt, cùm Dorouernenſis vel Eboracenſis antiſtes de hac vita tranſierit, is, qui ſupereſt, conſors eiuſdem gradûs, habeat potestatem alterum ordinandi in loco eius, qui tranſierat, ſacerdotem, nè ſit neceſsè, ad Romanam vſque ciuitatē per tam prolixa terrarum & maris ſpatia, pro ordinando Archiepiſcopo ſemper fatigari. Quarum etiam textum literarum, in noſtra hac hiſtoria ponere commodum duximus.

Epiſtola Honorij Papæ ad Honorium Archiepiſcopum.

Dilectiſſimo fratri Honorio, Honorius. Inter plurima, quę redēptoris noſtri miſericordia ſuis famulis dignatur bonorum munera pręrogare, illud etiam clementer collata ſuę pietatis munificentia tribuit, quotiès per fraternos affatus vnanimā dilectionē quadam contemplatione alternis adſpectibus repręſentat: pro quibus maieſtati eius gratias indeſinenter exoluimus, eumque votis ſupplicibus exoramus, vt veſtram dilectionem, in prędicatione Euangelij elaborantem & fructificantem, ſectantemque magiſtri & capitis ſui ſancti Gregorij regulā, perpeti ſtabilitate confirmet, & ad augmentum eccleſię ſuæ potiora per vos ſuſcitet incrementa: vt fide & opere in timore Dei & charitate, veſtra acquiſitio deceſſorumque veſtrorū, quæ p domini Gregorij exordia pulſat, conualeſcendo ampliùs extēdatur: vt ipſa vos Dominici eloquij, promiſſa in futuro reſpiciāt, vosque vox iſta ad æternam feſtiuitatem euocet: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. & iterùm: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Et nos equidē, fratres chariſſimi, hęc vobis pro æterna charitate exhortationis verba porrigentes, quę rursùs pro eccleſiarū veſtrarum priuilegijs congruere poſſe conſpeximus, non deſiſtimus impertire: & tam iuxta veſtram petitionem, quàm filiorum noſtrorum regum, vobis preſenti noſtra pręceptione, vice beati Petri Apoſtolorum principis, authoritatem tribuimus, vt quandò vnum ex vobis diuina ad ſe iuſſerit gratia vocari, is qui ſuperſtes fuerit, alterum in loco defuncti debeat Epiſcopum ordinare. Pro qua etiam re ſingula veſtrę dilectionis pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus: vt per noſtræ pręceptionis authoritatem, poſſitis Deo placitam ordinationem efficere: quatenus vt hæc vobis concederemus, longa terrarum marisque interualla, quæ inter nos ac vos obſiſtunt, ad hæc nos condeſcendere coëgerunt: vt nulla poſſit eccleſiarum veſtrarum iactura, per cuiuſlibet occaſionis obtentum quoquo modo peruenire, ſed potiùs commiſſi vobis populi deuotionē plenius propagare. Deus te incolumem cuſtodiat, dilectiſſime frater. Data die tertio Iduū Ianuariarum, imperantibus Dominis noſtris pijſſimis Auguſtis, Heraclio & filijs, anno Dominicę incarnationis ſexcēteſimo vigeſimoquarto.

Pallij antiquus vſus.

Ex Cap. 19.

Miſit idem Papa Honorius literas etiam genti Scotorum, quos in obſeruatione ſanctæ Paſchę errâſſe compererat, ſolerter exhortans, nè paucitatē ſuam, in extremis terræ finibus conſtitutam, ſapientiorem antiquis ſiue modernis, quę per orbem erant, Chriſti eccleſijs æſtimarent: néve cōtra Paſchales computos, & decreta ſynodalia totius Orbis Pontificumque, aliud Paſcha celebrarent. Sed & Iohannes, qui ſucceſſori eiuſdem Honorij Seuerino ſucceſſit, cùm adhuc eſſet electus in pontificatum, pro eodem errore coarguendo, literas ei magna authoritate atque eruditione plenas direxit, euidenter admonens, quia Dominicum Paſchæ diem quintadecima luna vſque ad vigeſimamprimam, quod in Nicena ſynodo probatū eſt, * celebrari oporteret: necnon & pro Pelagiana hæreſi,

O ſi iſthuc obſeruaſſ. ſent noſtrorū temporū nouatores.

* inquiri

reſi, quam apud eos reuiuiſcere didicerat, cauenda ac repellenda, in eádem illa epiſtola monere curauit. Cuius epiſtolæ principium eſt:

Dilectiſſimis & ſanctiſſimis Tomiano, Columbano, Chromano, Dimano & Bagitano Epiſcopis: Chromano, Hernianoq;, Lauſtrano, Sullano & Segiano preſbyteris: Saronoq; cæterisq; doctoribus, ſeu Abbatibus Scotis, Hilarius Archipreſbyter & ſeruans locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, Iohannes Diaconus, & in Dei nomine electus. Itèm Iohannes primicerius, & ſeruans locum ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & Iohannes ſeruus Dei, conſiliarius eiuſdem Apoſtolicæ ſedis.

In Scotia nō ritè celebratum Pascha.

Ad ſcripta, quę perlatores ad ſanctæ memorię Seuerinum Papam adduxerunt, eo de hac luce migrante, reciproca reſponſa, quæ poſtulata fuerant, ſiluerunt. Quibus reſeratis, nè diù tantę queſtionis caligo indiſcuſſa remaneret, reperimus quoſdam prouincię veſtrę contra orthodoxam fidem, nouam ex veteri hæreſim renouare conātes, Paſcha noſtrum, in quo immolatus eſt Chriſtus, nebuloſa caligine refutantes, & quartadecima luna cum Hebręis celebrare nitentes. Quo Epiſtolæ principio manifeſtè declaratur, & nuperrimè temporibus illis hanc apud eos hęreſim exortam, & non totam eorum gentem, ſed quoſdam in eis hac fuiſſe implicitos. Expoſita autem ratione Paſchalis obſeruantiæ, ità de Pelagianis in eádem epiſtola ſubdunt:

Hęreſis Pelagiana in Scotia.

Et hoc quoquè cognouimus, quòd virus Pelagianę hæreſeos apud vos denuò reuiuiſcit: quòd omninò hortamur, vt à veſtris mentibus huiuſmodi venenatum ſuperſtitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipſa quoquè execranda hæreſis damnata eſt, latére vos non debet: quia non ſolùm per iſtos ducentos annos abolita eſt, ſed & quotidiè à nobis perpetuo anathemate ſepulta damnatur: Et hortamur, nè quorum arma combuſta ſunt, apud vos eorum cineres ſuſcitentur. Nam quis non execretur ſuperbum eorum cognomen & impium, dicentium, poſſe ſine peccato hominem exiſtere ex propria voluntate, & non ex gratia DEI? Et primū quidem blaſphemia & ſtultiloquium eſt dicere, eſſè hominem ſine peccato: quod omninò non poteſt, nisi vnus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui ſine peccato eſt cōceptus & partus. Nam cæteri homines cum peccato originali naſcentes, teſtimonium pręuaricationis Adę, etiā ſine peccato actuali exiſtentes, portare noſcuntur, ſecundùm prophetam dicentem: Eccè enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Pſal. 50.

Interea defuncto Felice Orientalium Anglorum Epiſcopo, poſt decem & * quatuor annos accepti Epiſcopatûs, Honorius loco eius ordinauit Thomam Diaconum eius de prouincia Giruiorū. Et hoc poſt quinque annos ſui Epiſcopatûs de hac vita ſubtractus, Beretghiſlum, cognomine Bonifacium, de prouincia Cantuariorū, loco eius ſubſtituit. Et ipſe quoquè Honorius poſtquàm * ętatem ſui curſûs impleuit, migrauit ex hac luce anno ab incarnatione Domini ſexcentiſſimo quinquageſimoquarto, pridiè calendas Octobris. Et ceſſante Epiſcopatu per annum & ſex menſes, electus eſt Archiepiſcopus cathedræ Dorouernenſis ſextus, Deus dedit de gente occidentaliū Saxonū. Quem ordinaturus venit illuc Ithamar Antiſtes eccleſię Rhofenſis.

* ſeptem Ex lib. 3. cap. 20.

* metas

FINIS MENSIS SEPTEMBRIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

OCTOBER.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI ET MARTYRIS ANANIAE,

Authore Simeone Metaphraſte.

1. Octobris iuxta Metaphraſten: Latini cum habent 25. Ianuarij.

VM impius Lucianus in partes Orientis in Bethagabre Exeutheropolis miſſus fuiſſet ab ijs, q̃ nõ minùs tunc illic ceperant idolorum inſaniam, quàm ſceptra imperij, res Chriſtianorum indagabantur maximè. Hic ergò Lucianus ſedens pro tyrannico tribunali, vel ante facta verbis ſpirabat vehementer, mala Chriſtianis, vt ità dicam, fabricans. Literęq; & edicta per totam peruadebant ditionem, vt qui nollẽt quidem ſacrificare dæmonibus, confiterentur autem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum, & eum colerent, non ſolùm acerbiſſimis ſubijcerentur ſupplicijs, & per ignem, beſtias & mare, & vniuerſam aliam malorum ſpeciem mortẽ ſubirent: ſed etiam in alienam regionem proijcerẽtur ſacra eorum corpora, canibus & beſtijs propoſita deuorandum: & nec in ſua quidem patria cõſequerentur ſepulturam. Ananias ergò discipulus vnus. Ananias ex 70. diſcipulis vnus.

uinus Domini Apoſtolus, qui erat ipſe quoq; vnus ex ſeptuaginta diſcipulis, diuina quadam virtute, & quę ſub adſpectum nõ cadebat, viſione ex Antiochia, vbi Chriſtiani primùm ditatus fuerat appellatione, venit Damaſcum, vt nec ipſa eſſet expers ſeminum veritatis, & fructus produceret pietatis.

Interim autem Saulus aduersùs chorum Apoſtolorum magis magisque parturiens, qui & minis in ipſos intolerabilis, & magna pércitus erat inuidia, rogauit Pontificem, vt Act. 9. mitteret epiſtolas ad eas quę illic erant, ſynagogas, vt qui Chriſtianorum opinionem tenere ſtatuerant, vincti & ſub cuſtodia vel inuiti ducerentur Hieruſalem. Illud autẽ ipſa pienter adminiſtrantem habuit prouidentiam, quæ etiam ſolet eminùs deijcere ſeminа occaſionum, quandò nouit id, quod eſt euenturum, tendere ad aliquod bonũ. Itaq; Saulus Damaſcum, & cùm iam appropinquâſſet ciuitati, videt lucem cęleſtem; & humi prócidens, audit: Saule, Saule, quid me perſequeris? &, Surge, inquit, & vade ad ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Et cùm ſurrexiſſet quidem, aperti erant eius oculi: neminem autem videre poterat. Sed ille quidem deductus, ingreſſus eſt Damaſcum. Tunc dixit ad Ananiam in viſu Dominus: Vade ad vicum rectum, & Saulo Tarſenſi manibus impoſitis, aufer ei nubem ab oculis. Nam is quoquè erit mihi vas electionis, & portabit nomen meum coram gentibus, & principibus, & filijs Iſrael. Venit ergò diuinus hic Ananias, ſicut ei dictum fuerat à Domino, & Saulo rursùs reddit vidi facultatem. Non ſunt autem ſingula perſequenda, cùm hæc liceat ſcire ex Actibus ei, qui voluẽrit. Ille autem & traducitur ad pietatem, & nomẽ ſimul mutat cum moribus, ex Saulo Paulus appellatus: & aſcendit in tertium cęlum: & obit orbem terræ prędicãs Euangelium, effectus tantus amore in Chriſtum, quantus priùs exiſtimabatur rabie aduersùs Chriſtianos, robur corporis & animæ magnitudinem per vtrunq; oſtendens. Sic ergò Ananias, cùm Paulũ ad verã deduxiſſet vitã, & dupliciter illuminâſſet, & cum hac, quæ videtur luce, eam quoquè, quę intelligẽtia percipitur, vt Chriſtum videret, prædixiſſet, ibat per Bethagabre prædicans Euangelium, & velutì quadam rationis participẽs gena, diuina ſcilicet doctrina, omnes, in quos incidiſſet, trahebat ad Dei agnitionem. Magna mutatio in S. Paulo Apoſtolo.

Cùm in his autem verſaretur, comprehenditur ab ijs, quorum erat munus venari Chriſtianos, & ad filium tenebrarum, nempè Lucianum Præſidem, deducitur. Ille verò ſtatim quidem pręſidet in frequentiſſimo theatro: virum autem plurimùm admiratur, vt qui S. Ananias cõprehenditur.

videret pulchritudinem quandam ipſo adſpectu apparentem, & linguam multis ſeatentem gratijs. Hæc cùm vidiſſet, confugit ad perſonã benignitatis, & ſimulat manſuetudinem, intùs multam occultans feritatem, & ſermonem conuertẽs ad hilaritatem: Crede mihi, inquit, ô Anania, conſulenti ea, quæ ſunt tibi vtilia, & cum noſtris dijs fœdus iens, nega eum, quem prædicas, Crucifixum: nec efficias, vt hæc pulchritudo, quæ eſt adeò digna, vt ſpectetur, conſumatur à tormentis. Illc autem: Deum, inquit, verum adoro, eumque colo, & eum ſolum ſpecto, neque fuerit aliquid eo mihi iucundius, cuius ego ſum miniſter, qui etiam ad Pauli agnitionem, & ad ei reſtituendam videndi facultatem inſeruiui, qui Saulus quidem priùs nominabatur, Paulus autem à Domino nunc eſt, mutato nomine, nominatus, vt qui requieuerit à fluctu ignorantiæ, ad firmumq; & ſolum portũ, nempe Chriſti mei fidem, appropinquârit per agnitionem. Pręſes autem: Videris, inquit, mihi, fretus magnitudine & robore corporis, etiam aduersùs ipſa ſuppli cia tollere ſupercilium. Vndè etiam ſapientia redacta eſt ad inſipientiam, & abundantem prudentiã conſecuta eſt, vt video, leuitas. Hęc cùm audiſſet magiſter veritatis, ocuis & manibus ſtatim in cælũ ſublatis: Domine Ieſu Chriſte, inquit, Deus virtutum, nunquam me ſuis retibus comprehendat inimicus: ſed mihi & propter te pati liceat, & tuis ornari coronis, & coniungi choro tuorum diſcipulorum. Atque ille quidem ſic orabat aſſiduè: ſed preces exceperunt, protinùs plagę in nudo dorſo. Prętereà autem prœcones Verberatur dorſum eius. quoque acclamârunt: Pare Pręſidi, & dijs ſacrifica præpotentibns. Ananiæ autem ſenſim mouebantur quidem membra: citra locutionem verò preces ſursùm mittebantur ad Deum.

Cùm autem & tormentis & minis eſſet ſuperior, & exiſtimabatur forè, vt priùs deſiſterent percuſſores, quàm plagis defeſſus eſſet is, qui percutiebatur, à tormentis quidem diſcipulus ſimul & martyr relaxatur: ad blãditias aũt rursùs vulpes, Pręſes, inquam, conuertitur. Sed nunc ſaltem, dicebat diſcipulo, ad te redi, & tuæ parce animæ, & miſerere tuæ pulchritudinis, quæ perit miſerabiliter: nam te grauiora excipient ſupplicia, iuro ipſos deos. Ille autem magno Chriſti amore cor inflammatus, fortiter & acriter reſpon- Egregia eius constantia. dit, ſe non ſolùm dæmonibus non eſſe ſacrificaturum, vt quoſcunque poſſet, ad fidem Chriſti cõuerteret. Deindè linguę quoquè neruos intẽdit in Pręſidem, & eum verbis ferit acrioribus: Nõ erubeſcis, dicens, ô verè infelix, & ſubis foſſam pudoris, nunc quidem flagellans, nunc autem blanditijs irrepens, & tanquàm quendam animo tenerum infantem verbis me mollibus demulcens? Propter hęc ira correptus fuit Laceratur vngulis & aduritur. iudex: & iuſſit nudatum corpus martyris diſcerpi ferreis vnguibus: præterea aũt etiam aduri lampadibus, vt dum corpus paulatìm eliquaretur, diuturniores ad cor dolores afferrent. Sed ferreos quidem vngues exiſtimabat martyr perindè, acsì aliquis alius patetur. Ignis autem illi quidem ceſſabat, & non tanquàm ignis appropinquabat: in cor autem Tyranni quodammodò procedebat, & magis iritabat ad inſaniam. Qui ei dicebat: Quouſquè non cedes iuſſis Imperatorum, & quos ipſi colunt deos, ipſe quoquè honorabis? Ille autem: Cur me, inquit, eadem & de ijſdem ſæpenumerò loqui cogis, tanquàm eorum, qui in chorea ludunt, ſermonis curſum circumagentem? Scias ergò, ſcias & credas, non ſolùm fore, vt nulla re vincar, non pœnis, non donis, non blanditijs, non minis, neque vllo alio: ſed vt eos etiam, qui iam ſunt ſuperati, & in errorem ſua ſponte inciderunt, acerbè defleam, & te prę cęteris lugeam, qui non ſolùm es tibi cauſa interitus, ſed etiam multis alijs, nonnullos quidem inducens, multos verò etiam inuitos cogens ſuſcipere impietatem. Neſcis quòd quæ à vobis coluntur, ſunt æs, & ligna, & lapides, quibus vtẽs, tanquàm materia, homo, qui eſt Dei figmentum, hęc fabricatur. Quẽadmodùm ergò non eſt abſurdum, vt opus adoret opifex? aut quiſnam homo ſanæ mentis, operi ſuarum manuum cultum tribuerit, & bona ab eo petierit?

His ferus interitùs magis ad iram'cõmotus, cùm deſperâſſet ſe verbis poſſe decerrare aduersùs athletam, vt lapidibus ipſum obruerent extra ciuitatem is, qui erat verè lapis, iuſſit adſtantibus. Ille autem etsì ea erat paſſurus, pro lapidibus linguam immiſit in eos, qui non ſunt dij, dicens: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Cùm ferem. 10. autem in loco fuiſſet præſtituto, & lapidibus obrueretur, manus in cælũ extendens: Rex Lapidibus opprimitur. regum, inquit, & Dominus dominantium, tanquàm acceptum hoc habe ſacrificium, oblatę hanc, quę fit per lapides, conſummationem. Has ſtatìm preces Dei coronę, & ad regnum, quod ſemper manet, vocatio eſt conſecuta, primo menſis Octobris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verè autem beatum corpus martyris quidam ex ijs, qui erant amantes Christianorum, postquàm domum reuersi essent lictores, cùm pulchrè sustulissent, & splendidissimè composuissent, in regione Damascenorum deposuerunt in paterna eius hæreditate: Ad gloriam patris, filij, & spiritûs sancti, quæ est vna & inseparabilis Trinitas. Ipsi honor, potentia, maiestas & magnificentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI NICETII TREVIRORVM EPISCOPI: AVTHORE S. GREGORIO EPI-scopo Turonensi, Lib. de Vita Patrum,

CAP. XVII.

3. Octobris.

Iohan. 20.

Si fides dictis adhibetur, relatoribus sacrorum operum prodigiorum merito fideliter arbitror esse credendum: quia non omnia, quę in scripturis legũtur, obtutibus propriis cernere potuerunt: sed quædam ipsius scripturę relatione firmata, quędam aliorum authorum testimonio comprobata, quędam verò proprij intuitûs authoritate creduntur. Verùm quod peius est, qui peruersò sunt sensu, vt scripta non credunt, ità testificata reprehendunt: visa verò tanquàm conficta, fastidiunt, non habentes vel illuditur suæ credulitate, quod Thomas Apostol⁹ gestabat in corde, dicens: Nisi videro, non credam. Beati quidem, qui non viderunt, & crediderunt: sed ipse saltem, vt vidit, fatetur credidit. Nam, vt diximus, multi videntes non modò non credunt, sed & derident. Vnde & ego aliqua de sancti Nicetij Treuerici sacerdotis virtutibus, virilitate, magnanimitate, sanctitate scripturus, reprehendi ab aliquibus vereor, dicentibus mihi: Tu cuius iunior, quomodò seniorum gesta poteris scire? Qualiter ad te eorum facta venerunt? Nempe non aliud, nisi conficta à te hæc, quæ scripta sunt, decernuntur. Quę causa relatorem huius operis in medio ponere necesse est, vt hi, qui veritati detegant, confundantur. Nouerint igitur à beato Aredio Abbate vrbis Lemouicinæ, qui ab ipso Nicetio Antistite enutritus, & clericatûs ordinem sortitus est, hæc, quæ subiecta sunt, me audisse: quem in hoc non credo illum fefellisse, cùm per eum Deus eo tempore, quandò mihi ista retulit, & cæcorum illuminauit oculos, & paralyticis gressum præstitit, & energumenos, eiectis dæmonibus, sanæ menti restituit. Nec credendũ est, cum mendacij nube obumbrari posse, quẽ Deus sæpiùs ab imbrium nube obtectum ità protexit, vt imbutis socijs, ipse nulla stillarum cadentium infusione madesceret. Deniquè de tali re dubitatur, de beneficijs Dei diffiditur.

Aiebat ergò memoratus sacerdos de antedicto Antistite: Multa quidem, dulcissime frater, de sancto Nicetio bonorum virorum testimonio diuulgata cognoui, sed plura meis oculis proprijs inspexi, vel etiam ab eo vix elicita cognoui. Et cùm mihi quæpiam de his, quæ per illum Deus operatus est, explanaret, non cothurno iactantiæ rumeicebat, sed compunctus corde, cum lachrymis aiebat: Ideò tibi hæc, fili charissime, pandere volo, vt & tu, cum summa conuersans innocentia cordis, similia mediteris. Nõ enim ad excelsa virtutum DEI contendere quis poterit, nisi fuerit innocens manibus & mundo corde; sicut tenor Dauidici carminis canit. Hæc ergò de eo prefatus relator exorsus est.

Aredius Abbas, discipulus S. Niceti.

Psal. 23.

Nota rẽ miram in nato S. Nicetio.

Igitur sanctus Nicetius Episcopus ab ipso ortûs sui tempore clericus designatus est. Nam cùm partu fuisset effusus, omne caput eius, vt est consuetudo nascentium infantum, à capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu verò modicorum pilorum ordo apparuit, vt putares ab eisdem coronam clerici fuisse signatam. Exindè studiosissimus enutritus parẽtibus, literisque institutus, Abbati cuidam in monasterio commendatus, in quo loco ità se deuotum Deo exhibuit, vt migrante Abbate, ipse succederet. Iam verò assumpto Abbatis officio, tantum se talemque ad institutionem atque districtionem fra-

Fit monachus, & Abbas.

trum exhibuit, vt non modò agere, verumetiam nulli liceret aliquid vel loqui peruersè, dicens: Cauenda est scurrilitas, dilectissimi, & omne verbum ociosum, vt sicut totum corpus purum exhibere debemus Deo, ità etiam & os non ad aliud aperiamus, nisi ad laudem Dei: quia tria sunt, in quibus genus dilabitur humanum: aut enim cogitat, aut loquitur, aut agit. Ergò vos, dilectissimi, oportet vitare scurrilitatem, malitiam, & omne opus pessimum. Multa & alia exhortabatur fratres, vt eos dignos Domino exhiberet ac mundos.

Ordinatur Episcopus Treuirorũ.

Venerabatur autem eum & rex Theodoricus magno honore, eò quòd sæpiùs vitia eius nudaret & crimina, castigatusq; emendatior redderetur: & ob hanc gratiam, decedente Treuericæ vrbis sacerdote, eum ad Episcopatum iussit accersiri. Dato autem cõsensu populi, ac decreto regis, ad ordinandum à viris summo cum rege honore prædictis adducebatur. Veruntamen cùm appropinquantes vrbi, cadente sole, fixis tentoriis mansionem pararent, illi confestim laxatos equos per segetes pauperum dimiserunt. Quod cernens beatus Nicetius, misericordia motus ait: Expellite quantocyùs equos vestros à segete pauperum: alioquin remoueam vos à cõmunione mea. At illi indignantes, dixerunt: Quænam sunt hæc verba, quę loqueris? Adhuc Episcopalem apicem non es adeptus, & iam excõmunicationẽ minaris? Et ille: Verè, inquit, dico vobis, quia deliberauit rex, vt me auulsum à monasterio, huic oneri consecrari iuberet. Fiet quidem voluntas Dei: sed vllius voluntas in omnibus malis, me obsistente, non adimplebitur. Tunc cursu rapido abiens, eiecit equos è segete: & sic, cum admiratione hominum illorum, ad vrbem deductus est. Non enim honorabat personam potentis, sed Deum tantum & in corde, & in operibus metuebat.

Seuerum se exhibet in peccatis coercendis.

Impositus itaq; in cathedra, dum lectionũ seriem auscultaret, sensit nescio quid graue super ceruicem suam: cumque bis aut tèr manum clàm ad tentandum iniecisset, nullius rei causam inuenire potuit, quæ hoc pondus inferret: diuertensque caput ad dexteram & lęuam, odoratus est odorem suauitatis. Intellexit igitur hoc onus, esse Sacerdotii ipsius dignitatem. Assumpto verò Episcopatu, tam terribilem se præbuit omnibus, si Dei mandata non seruarent, vt imminere mortem proximam voce præconia tetigisse videretur. Super quibus pauca loqui placet ad roborandam Sacerdotũ censuram, vel ad instructionem populi, siue etiam ad ipsorum regum præsentium emendationem.

Nota rem admirandam.

Nam cùm Theodorico decedente, Theodobertus filius eius regnũ ambisset, ac multa iniquè exerceret, & ab eodem plerunquè corriperetur, quòd vel ipse perpetraret, vel perpetrãtes non argueret, aduénit dies Dominicus, & ecce rex cum his, qui ab hoc Sacerdote communioni abesse iussi fuerant, ecclesiam est ingressus. Lectis igitur lectionibus, quas canon sanxit antiquus, oblatis muneribus super altare Dei, ait Sacerdos: Nõ hic hodiè Missarum solennia consummabuntur, nisi communione priuati, priùs absedant. At rege renitente, subitò exclamat vnus de populo, arreptus à dæmone puer ingens: cœpitque voce valida inter supplicia torturæ suæ, & sancti virtutes, & regis crimina confiteri: dicebatque Episcopum castum, regem adulterum: illum timore Christi humilem, hunc gloria regni superbum: illum sacerdotio impollutum, à Deo inposterum præferendum: hunc, ab authore sceleris sui velociter elidendum. Cumq; rex timore concussus, peteret vt hic energumenus ab ecclesia eijceretur, dixit Episcopus: Prius illi, qui te secuti sunt, id est, incestuarij, homicidæ, adulteri, ab hac ecclesia extrudãtur, & hunc Deus silere iubebit. Et statim rex iussit omnes hos, qui Sacerdotis sententia damnati fuerant, egredi ab ecclesia. Quibus expulsis, iussit Sacerdos dæmoniacum foràs extrahi: sed cùm apprehensa columna, auelli à decem viris non posset, sanctus DEI sub vestimento suo, propter iactantiam, faciens Crucem Christi contra dæmonem, relaxari præcepit. Qui protinùs corruens cum his, qui eum trahere nitebantur, posti paululùm sanus erectus est. Deindè post acta solennia requisitus, nunquàm reperiri potuit, nec vllus sciuit vndè venerit, vel quò abierit. Conijciebatur igitur à plurimis, eum à DEO missum, qui regis Sacerdotisque opera non taceret. Vndè fadum est, vt Sacerdote orante, rex mitior fieret, pastorque à Domino remunerandus, dignè propheticum illud audiret: Qui reddiderit preciosum de vili, tanquàm os meum erit.

Signo Crucis sanat demoniacũ.

Ierem. 15.

Quotidiè autem prædicabat Sacerdos populis, denudans crimina singulorum, & pro remissione deprecans assiduè confitentium. Vndè aduersùs eum sæpiùs odij virus exarsit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

exarsit, quòd tam veraciter multorum facinora publicaret. Nam plerunquè se persecutoribus vltrò obtulit, & gladio exerto ceruicem præbuit: sed nocere ei Dominus non permisit. Voluit nanque pro iustitia mori, si persecutor fuisset infestior. Aiebat enim: Libenter moriar pro iustitia. Sed & Clotarium regem pro iniustis operibus sæpius excommunicauit, exiliumque minitante eo, nunquàm est territus.

Cupit mori pro iustitia.

Excommunicat regē.

Quodam verò tempore, cùm iam ad exilium ductus, ab Episcopis reliquis, qui adulatores regis effecti fuerant, remotus esset, atque à suis omnibus derelictus, vni Diacono, qui adhuc perstabat in fide, ait: Quid tu nunc agis? Quarè non sequeris fratres tuos, vt eas quò volueris, sicut illi fecerunt? Qui ait: Viuit Dominus Deus meus, quia vsquequò spiritus meus intrà hos artus contentus fuerit, nunquàm derelinquam te. Et ille: Quia, inquit, hęc dixisti, dicam tibi, quæ Domino reuelante cognoui. Cràs enim in hac hora, & honorem recipiam, & Ecclesiæ meæ restituar. Hi autem, qui me reliquerunt, cum magno pudore ad me confugient. Præstolabatur itaque Diaconus rem promissam attonitus. Quod posteà est expertus. Illucescente enim die crastina, subitò aduenit legatus Sigeberti regis cum literis, nuncians regem Clotarium esse defunctum, seque regnum debitum cum Episcopi charitate debere percipere. Hæc ille audiens, ad Ecclesiam regressus, potestati restituitur: confusisque his, à quibus derelictus fuerat, omnes in charitate recepit.

Prophetia eius.

Iam verò quàm fortis fuerit ad prędicandum, quàm terribilis ad arguēdum, quàm constans ad sustinendum, quàm prudens ad docendum, quis euoluere queat? Vnus enim ei semper erat rigor in prosperis & aduersis: nec minitantem timuit, nec à blandiente delusus est. Verè autem (vt aiebat relator ille memoratus) fuit, iuxta Paulum Apostolum, iniuriatus periculis fluminum, periculis latronum, periculis in ciuitate, periculis in falsis fratribus, & reliqua. Nam quadam die dum Mosellam fluuium nauigio transiret, inter pilas pontis fluctuum actus impulsu, palmis tantùm pilæ adhæsit, pede continens nauem: & sic ab intuentibus iam ad demersionem paratus, erutus est. Quod non sine tentatoris insidijs se pertulisse ferebat. Sed & ipse author criminis plerunquè se obtutibus eius nociturus ostendit. Nanque dum quadam die iter ageret, descendens ab equo, inter vepres condensos ventris purgandi gratia est ingressus: & ecce assistit ei vmbra teterrima, statu procera, crassitudine valida, colore tetra, quę oculorum scintillantium immensitatem in modum tauri petulantis habebat, ore patulo, quasi ad deglutiendum virum Dei parata. At illo faciente signum Crucis e contrà, in modum fumi assendentis euanuit. Quo non ambigitur ipsum ei sceleris principem fuisse monstratum.

2. Cor. 11.

Signo Crucis dęmonē fugauit.

In ieiunijs autem valdè (vt diximus) fortis erat. Nam cęteris reficientibus, sæpè ipse contecto capite à cucullo, nè agnosceretur in publico, cum vno tantùm puero sanctorum basilicas circuibat. Sed & curationum gratia data est ei à Deo. Dum autem hęc in illo, vt suprà diximus, habitu sanctorum habitacula circuiret, ad templum sancti Maximini Antistitis accessit. In cuius atrio post multas debacchationes tres energumenos mundauit. Cernens igitur eos somno deditos, fecit signū Crucis e contrà: statimque expergefacti, eleuātes in sublime voces, dato impetu ad vomitum, emissi sunt. Cùm autem lues inguinaria Treuericum populum in circuitu ciuitatis valdè vastaret, & Sacerdos Dei pro ouibus commissis Domini misericordiam imploraret assiduè, factus est sonus de nocte magnus, tāquàm tonitruum validum super pontē amnis, ità vt putaretur vrbs ipsa absorberi. Cumque omnis populus exterritus, in lectulis resedisset, lethiferū sibi interitum opperiēs, audita est in medio rumoris vox vna cęteris clarior, dicens: Et quid hîc, ô socij, faciemus? Ad vnam enim portam Eucharius Sacerdos obseruat, ad aliam Maximinus excubat: in medio versatur Nicetius. nihil hîc vltrà prævalere possumus: Itaque fugamus hanc vrbem eorum tuitioni. Hac voce audita, statim morbus quieuit, nullusq; ab eo vltrà defunctus est. Vndè non ambigitur, virtute memorati Antistitis ciuitatem fuisse defensam.

Eodem tres energumenos mundauit.

Nota quid conferant Sancti locis, vbi quiescunt.

Inuitatus autem quodam tempore Sacerdos à rege, dicit suis: Quærite nobis piscium multitudinem in abundantia, vt euntes ad occursum regis, & nostrum explicetur debitum, & amicis ministretur affatim. Dixeruntque ei: Lapsus noster, in quem pisces decidere soliti sunt, prorsùs desertus habetur: sed & materiæ ipsæ de locis suis amnis impetu euulsæ noscuntur. Non est igitur, qualiter iussio vestra adimpleatur, dum

dum non est in promptu, quomodò capiantur quæ præcipis. Ille verò hæc audiens, ingressus in cellulam suam, vocauit puerum, & ait: Vade, & dic cocorum preposito, vt exhibeat pisces ab amne. Qui iussa referens, derisus est ab homine. Reuerso autem ait Sacerdos: Scio quia locutus es ea, quæ præcepi, sed audire noluerunt. Vade rursùs, & dic eis vt cant. Cumque bis aut tertiò hanc ordinationem durè suscipierent, compulsi tandèm abierunt ad lapsum: adspicientesque cum maxima admiratione, inuenerunt eum ità refertum piscibus, vt decem viri, quę reperierant, vix ferre potuissent. Ex quo manifestum est, quòd sancto huic virtus diuina sæpiùs ostendebat, quę ei opportuna erant.

Magno miraculo pisces inueniuntur permulti.

Sed nec hoc silendum putaui, quod eidem de regibus Frācorum à Domino ostensum fuit. Vidit enim in visu noctis turrem magnam, tanta celsitudine prædita, vt propinqua suspiceretur, habentem fenestras multas, Dominumque stantem super cacumen eius, & Angelos Dei per speculas illas positos. Vnus autem ex eis tenebat librum magnum in manu, dicēs: Tantum temporis rex ille, & ille victurus est in seculo: nominauitque omnes viritim, vel qui eo tempore erant, vel deincèps nati sunt: dignitatēque & qualitatem regni, & quantitatem vitę eorum: sed & post vniuscuiusque nomen semper, Amen, cęteri Angeli respondebāt. Sicq; prędicta omnia in posterum sunt impletā, quemadmodùm sanctus per prędictam reuelationem annunciauit.

Regressus autem à rege cuectu nauali, obdormiuit. Et eccè commotus vento fluuius, cœpit fluctus in excelsa porrigere, ità vt puraretur nauis ipsa demergi. Sacerdos autem, vt prędicti sumus, dormiens somno nescio quo, vt plerunquè dormientibus euenit, quasi ab aliquo oppressus est. Excitatus verò à suis, fecit signum Crucis super aquas, & cessauit procella. Deindè suspirans crebriùs, interrogatusque à suis, quid vidisset, ait: Silere quidem decreueram, sed tamen dicam: Vidi enim me quasi per vniuersum orbem retia ad capiendum extendere, & nullus erat adiutor meus, nisi tantùm hic puer Aredius. Et meritò eum Dominus retificem ostendere voluit, qui quotidiè populos ad diuinum officium capiebat.

Signo Crucis cōpescit fluctus.

Visio eius.

Venit autem ad eum homo quidam, cæsariem barbamq; prolixam efferens: prostratusq; ad pedes eius, ait: Ego sum, Domine, qui in maris periculo positus, tuo adiutorio sum saluatus. At ille obiurgans hominem, cur de eo laudationis huius proferret gloriam, ait: Dic, qualiter te Deus ab hac necessitate eripuit. nam virtus mea nullum iuuare potest. Qui ait: Nuperrimo tempore, cùm nauem ascendens Italiam peterem, multitudo paganorum mecùm ingressa est: inter quos & ego tantùm solus eram inter illam rusticorum multitudinem Christianus. Orta autem tempestate, cœpi inuocare nomen Domini, atque vt me intercessio tua eriperet, flagitare. Pagani verò inuocabant deos suos, & ille Iouem, iste Mercurium proclamabat: alius Mineruam, alius Veneris auxilium flagitabat. Cumque iam in discrimine mortis essemus, aio ad eos: O viri, nolite hos inuocare. non sunt enim dij isti, sed dęmones. Nam si vultis de præsenti interitu ērui, inuocate sanctum Nicetium, vt ipse obtineat cum Domini misericordia vos saluari. Cumque vna voce eleuata in huiusmodi clamore dixissent, Deus Nicetij, eripe nos: prorinùs mare mitigatum est, ceciditque ventus, ac sole reducto, eo, quò voluntas nostra fuit, nauis accessit. Ego autē voui, nè priùs comam capitis tonderem, quàm tuis obtutibus præsentarer. Tunc iussu Episcopi tonsuratus homo, Aruernum adiit, vndè se esse confessus est.

Nota: S. Nicetius adhuc viuens inuocatur.

Innumera sunt enim, quæ de hoc viro relata à memorato Abbate cognouimus, sed finiendum libellum puto. Cùm autem propinquum transitūs tempus migrationis suæ cognouisset, fratribus retulit, dicens: Vidi Paulum Apostolum cum Iohanne Baptista inuitantem me ad requiem sempiternam, atque exhibentem mihi coronam cælestibus margaritis ornatam, ac dicentibus mihi viris: Talibus enim speciebus perfruēris in regno Dei. Hęc quibusdam fidelibus referens, post paucos dies modica febre pulsatus, spiritum præmisit ad Dominum: sepultusque est in basilica sancti Maximini antistitis, cuius nunc tumulus plerunquè diuinis virtutibus illustratur.

Visione initiatur ad cælestia.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De eodem ex Gregorio Turonensi, Cap. 94. De Gloria Confessorum.

NIcetius autem, vt suprà diximus, ipsius (Treuericæ) vrbis Episcopus, eleemosynæ, charitatis, sanctitatisque totius refulsit merito, dum in corpore commoratus est. Hic à seculo migrans, ad basilicam sancti Maximini præcessoris sui sepultus est. Ad cuius nunc tumulum vinctorum catenæ franguntur: energiam incursionis diabolicæ patientes, extrusis dæmonibus, liberantur: cæcorum oculi plerunquè, remotis tenebris, lumine infunduntur. Nam de periuris quid dicam? Si quis enim ibi falsum iuramentum proferre ausus fuerit, ilicò diuina vltione corrigitur: nec quisquam hæc vel loqui audet, si conscientia torquente, reum se esse cognouerit, quòd ibi sacramentum præsumat exoluere.

Miracula ad tumulũ eius.

VITA SANCTI BAVONIS EGREGII CONFESSORIS, AVTHORE THEODORICO *Abbate S. Trudonis.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

POstquàm Dominus & Saluator noster vineam, quam de Aegypto in manu valida & brachio extento transtulit, secus arborem viuificæ Crucis transplantauit, virgaq; petra percussa, hoc est, lancea latere Crucifixi Domini perforato, sanguine martyrij & aqua baptismi eam irrigauit: radices plantatæ terram impleuerunt, extensis vsque ad mare palmitibus, & vsque ad flumen propaginibus. Quarum folium viride non defluet, & in tempore siccitatis non arescet: fructus verò non deficiet: quia secus decursus aquarum plantatæ, irrigantur fonte salutari, in vitam æternã saliente. Hac summi patris familiãs vinea longè lateque diffusa, cùm operuisset montes vmbra eius, & arbusta eius cedros Dei, nec vllus iam terrarum angulus esset, qui non sub vmbra Domini requiescere festinaret, Perses cum Scytha, & pellitorum turba populorum stridentia & anhelantia verba in dulce Crucis fregerũt melos. Prætereà quotquot prædestinati erãt vitæ æternæ, vt boni palmites creuêre & fructificauêre. Ex hac igitur sua vinea omnipotens Deus vnum electum suum palmitem ad nos vsque extendit, qui scilicet tanto vernat flore, tãto fructu exuberat, vt credatur de corpore vitis illius esse, qui dicit: Ego sum vitis vera: vos palmites. nec dubitetur ad illam veræ repromissionis terram pertinere, cuius botrum à duobus viris vecte portatum, vetus commemorat historia. Cuius felicem extensionem & fructum, perfectis etiam viris desiderabilẽ, de quo securè canimus, Vineæ florentes odorem dederunt: quoddam quasi speculum oculis vestris proponimus, vt cùm in vmbra eius requieueritis, in speculo quoquè internam vestram faciem adspiciatis, pulchritudinem imitemini, & vt vberiùs dicam, perfecti perfecto conformemini: dumq; dulcem eius odorẽ hauritis, ipsi quoq; Christi bonus odor futuri, in æternam contemplationem animum extendatis. Et enim ad veram beatitudinem ambulanti, cui nõ sufficiat in exemplum beatus athleta Dei Bauo, qui lenocinia malè blandientis mundi tam constanti calcauit animo, vt nudus credatur cuolâsse de seculo? Habetin eo miles, quod imitetur: monachus, quod veneretur: habet certè Christianus omnis normam, quã sequatur, qui eo minùs inter quotidiana certamina mẽte trepidabunt, si beati viri triumphum præ oculis semper habuerint positum. Nunc quia inter Grammaticos rudis miles militare ingredior, Grammaticæ in primis excusatum me volo: argumentosam scilicet loquacitatem & verborum nodositatem nè requiratis: quia & nemus in tẽplo Domini plantari prohibetur, & ego nihil me iudicaui in vobis scire, nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum. Incongruum verò putaui, vt descriptorem militem Dei, regulis vincirer Donati, aut Aristotelicis vt parérem argumentis: quia argumentum sæculare perijt, vbi virgo DEVM peperit: & stultitia est apud Deum, sapientia huius mundi. Vndè & in Euangelio pusillus Zachæus visurus Dominum, sycomorum, quæ ficus fatua dicitur, ascendit: quia qui mundi stultitiam eligunt humiliter, ipsam Dei sapientiam contemplantur subtiliter: tuncq; prudenter sycomorum ascendimus, si ad eam, quæ diuinitùs præcipitur, stultitiam adspiramus. Sed quia stultum est ante historiam effluere, obtrectantium, quos nullos futuros non putamus, meras næniasque caninam facundiam non curamus magnoperè: aduersùs quos nos facilè tuebuntur & fratrum, quorum me, vt hæc auderem, coegit imperiosa authoritas, & semper imperterrita obediens charitas. Nam quia plumbi fistula sæpè vsibus hominum aquæ mistrat fluenta, non ab re visum est eis, si relinquentes alijs argenteum eloquium, ipsi de plumbo nostro biberent, præsertim cùm & Moysi Iethro aliquid vtile locutus sit.

Psalm. 79.

Iohan. 15.

Num. 13.

Cant. 2.

Deut. 16.

1. Cor. 3.

Luc. 19.

Exod. 18.

HISTORIA.

GLORIOSVS Dei athleta Allouuinus, cognomento Octobris 1.
Bauo, ante secularia tempora præelectus & prædestinatus Cap. 1.
à DEO, Francorum principum genus, & Austrasiorum Genus S.
Ducum hæres, in Gallia Belgica pago Hasbanensi, loco Bauonis.
haud obscuro natus & altus est, Pelagio, qui beatum Gregorium præcessit, vniuersalem Pontificatum adminis-
trante, Iustino minore in sceptris agente, Franciæ mo- Hic videt
narchiam Clodoueo (fortè Clotario) gubernante. Pater locus esse
eius * Eilolphus, mater Adelthrudis dicta est: religio- mendosus.
nis tam casti amatores, ità continenter limen ecclesiæ cal- * Alij Agi-
cantes, vt exemplum vetus de Abraham & Sara putares. lulfum vo-
Ingenti nobilitate, clara domo, ampla possessione ditati, cant.
solas diuitias æstimauêre cultum Dei. Tali igitur stirpe generatus cùm adoleuisset vir
Dei Allouuinus, vxorem ducit nobilissimis æquè ortam natalibus, filiam videlicet Adi-
lortis, per idem tempus famosi Comitis. Decursu temporis filia eis nascitur Aglethru- Aglethrudis filia S.
da, & ipsa à Deo prælecta, & virginitatis centesimo fructu, vt pòst patuit, remunera- Bauonis.
da. Denique primo ætatis suæ tyrocinio inter ipsa crepundia, quæ qualis've futura, quomodò victura, qua lege virginitatem suam esset conseruatura, Angelus Domini
cerea ei præscripsit regula. Nec defuit prudenti adolescentulæ omnipotentis dextera, quæ membra animaret iuuenilia, & eleuaret ad summæ perfectionis fastigia intantùm, vt in principio conuersationis nouellæ ipsis quoquè parentibus propositum fieret
imitabile.

Cœpit exhinc beatus Bauo animum ad superna inflectere, mundi deliciarum tæ- Cap. 2.
dere, balteum militarem rariùs cingere, circi frequentiam declinare, non scenæ spectaculo, non theatri luxuriæ locum dare, aduersùs spiritalia nequitiæ, verbi Dei gladium sumere, iustitiam pro thorace indui, æquitatem semper habere in manibus pro scu- Virtutes S.
to inexpugnabili, leuiaque quotidiana peccata amarissimis lachrymis diluere, prioris Bauonis in
vitæ pœnitere, ecclesiæ frequens adesse: semper de Deo studebat aliquid aut audire, coniugio.
aut interrogare: de virtute in virtutem assensiones in corde disponere, ieiunia cum
fructu, eleemosynarum frequentare, sic vnicuique virtuti, acsi cæteras non haberet,
egregiè studere. Animo sic florenti mundus & omnis gloria eius aruerat, domus in-
gens, ampla possessio penitùs viluerat. Iam stiuam aratri teneret, iamque libero gressu
ad Antoniorum & Macariorum eremum euaderet, nisi cura coniugis & paruæ * Adel-
thrudis, pedem eius retineret. Viuebat tamen monachum laicus, & inter officiosam
populi multitudinem nunquàm eum deserebat illa, quam animo conceperat, solitaria eremus.

Interea cõiunx, quę & ipsa viriliter in mãdatis Domini militabat, decurso vitę prę- Cap. 3.
sentis stadio, de habitatione tenebrosi Cedar ad brauiũ supernæ remunerationis assi- Obit eius
gnar, & nè malitia mutaret mẽtem eius, de p̃senti seculo nequã eripitur. Cuius fm̃ vi- coniunx.
dua marit⁹ ità ægrè p̃secutus est, vt propè ipse morereturr: ità se cõuertit ad Dñm, vt ei
ut morte optãsse videretur. Tum verò, afflante spiritu sancto, nauigiũ maris huius seculi
uentis velis ingressus, quod diù animo deliberârat, p̃sentialiter exercere nõ cessat, secũda

recu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

recusans matrimonia : vt eum intelligeres non diù voluisse seruire officio coniugali: quod nunquàm assumpsisset, nisi causa procreandæ sobolis. Magno quasi expletus onere, totum se ad DEI cultum conuertere, nihil præter cælum cogitare, & quasi Psal. 41. 1. Tim. 6. relictum gemens, frequenter in suo corde clamare : Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? Illudque Apostolicum intrà se reuoluens : Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & laqueum diaboli : quicquid donatiui regum largitio contulerat, in stipem pauperum transferebat, dans exemplum, quomodò camelus intrare possit foramen acûs : quomodò animal tortuosum, deposita gibbi sarcina, assumat sibi pennas columbæ, & requiescat in ramis arboris, quę de sinapis semente succrescit.

Cap. 4. Ea tempestate beatus Amandus, vir Apostolicus, & totus ex virtutibus factus, florebat : qui non veritus pro nomine IESV contumelias pati, quô ampliùs gentilium audiuit debacchari furorem, Gandam accessit, castrum scilicet super duo flumina, Scaldem & * Legiam constitutum, ipsaque sua nota antiquitate id temporis celebre & famosum. Genus hominum eo superstitiosius, quo animo ferocius : eoque inscium suæ in Christo redemptionis, quo hactenùs ignarum Christianæ religionis. Tradunt hunc locum Caium Cæsarem, Gallia diuturno bello domita, condidisse, & ex nomine suo, Gandam nomen ei indidisse. Nam cùm in citeriorem Hyberniam, quæ nunc Anglia nuncupatur, arma pararet, illic putauit hyemandum, vel propter situs opportunitatem, aqua videlicet ac pabulo exercitui satis superque habilem: vel propter maris breuissimum transitum in insulam, sex non ampliùs milliarijs distantem. Volunt autem alij nihilominùs & Ermenricum regem, quem sedecim Arctoiæ gentes perdomuisse Iordanis Chronographus commemorat, illuc quoquè aduenisse, ibique regnâsse. Quid horum dicatur veriùs, dicentium arbitrio relinquamus. Nos verò antiquitatem loci ex eo rectè colligimus, quòd pleraque vidimus ibi reperta indicia, vtpotè muri & vasculorum cocti lateris. Prætereà, quod mirum forsitan legenti videbitur, ferrea diuersi sexûs & ætatis calceamenta, multaque id genus, quę nos facilè in assensum antiquitatis cogunt.

Gãdam, id est, Gandauum for. *Lisam

Ferrea calceamẽta diuersi sexûs & ætatis.

Cap. 5. S. Amãdus prædicat Gandaui. Huc respectu omnia miserantis Dei vir sanctus cùm venisset, & locum, in quo totius penè orbis dęmonia quasi in sentinam confluxerant, verbo veritatis expugnaret, parùm se videns proficere, (Nam & publicè contumelia affectus & proturbatus est) cùm iam manus eius essent graues, sanctum Papam Martinum adijt, multaque de infructuoso in infructuosam gentem suo labore conquestus, iterùm ab eo in opus Euangelij animatur, datis ei suppetias venerabili Archipresbytero Landoaldo & Amando Diacono. Emensis igitur Alpibus, Galliam ingressi sunt : cumque videret Amandus messem quidem multam, operarios verò paucos, Landoaldum Traiecti reliquit, vbi & per nouem annos vices Pontificis (Nam Iohannes Episcopus nuperrimè obierat) administrauit, vsque ad tempus S. Remacli.

Traiectum, ad Mosam, dicit.

Cap. 6. Ipse verò tota spiritum sanctum mente concipiens, Gandam rursùs aggreditur, egressa authoritate à rege Dagoberto & Aichario Nouiomensium Episcopo, vt qui nollet fidei consentire, cogeretur. Nec defuit certanti militi suo omnipotentis DEI dextera, quę tetigit gentilium corda, & assumpsit in partem hęreditatis suæ, plebem diù fanatico illusam errore. Tandèm baptizato populo, sanctæ Crucis erecto vexillo, aræ Mercurij destruitur, luci succiduntur, fana omnia diruuntur, ecclesia erigitur, consummatur, & in honore beati Petri Apostoli solenniter consecratur. Sic plantata vinea Domini Sabaoth, Clericos inprimis, monachos subindè, qui redderent fructum in tempore suo, induxit, & expostulata Episcopali authoritate, Papa etiam Martino in ipsum cõsentiente, locum perpetua donauit libertate. Sed nè digressio, quam non inutiliter assumpsimus, onerosa fiat studiosis lectoribus, nunc ad plenariam beati Bauonis conuersionem stylum vertamus.

Gandauenses à sancto Amãdo cõuertuntur.

Cap. 7. Igitur beati Amandi fama quodam quasi odore, odore, inquam, sicut agri pleni, cui benedixit Dominus, longè lateque diffusa, sanctus Allouuinus aporia seculari non vltrà se sustinens retardari, certissimum animę suæ capit cõsilium. Nihil cunctatus, longa viarum per dispendia Gandam aduenit, Amandum inuenit, prioris vitę culpam fatetur, de culpa pœnitentiam pollicetur. Consilium super anima sua requirere, eius magisterij vngue scabrosam vitam polire, postremò totũ se illi ait velle dédere. Quem vir sanctus deuotè suscipiens, it velut inuentæ oui congaudens : Euãgelicam statim ingreditur præ-

prędicationem, de contemptu mundi, de appetitu cęli, de tentatione diaboli, de consolatione Dei, & de omnibus, quę pertinent ad summę beatitudinis perfectionem, diligenter erudit nouellum adhuc tyrunculum, perfectum posteà Christi militem futurum. Et quoniam antequàm incipias, consulto: at vbi cõsuluëris, maturè opùs est facto: ille statim velut campus Dñi repletus vbertate, & collis accinctus exultatione, in valle animi portans granum frumenti, clamans & hymnum dicens, domum redit ex consulto magistri, & rursùs accingitur in opus Dei. Facta solenniter donatione, omnes possessiones suas ad loca sanctorum contradere: peculiare, quod nullum vel rarũ ex priori erogatione remãserat, in vsus pauperum iterùm contradere, nihil sibi ex omnibus reseruare: postremò sibimetipsi abrenunciare, & crucem Christi lętis humeris portare. Laudent alij Pompeios, Metellos & Marios, triumphali largitione auram popularem venantes: mihi videtur pauper pro Christo Bauo plùs laudandus, qui oẽm gloriam suam habens abinitio, in triumphato sęculo prędones habuit sanctorum ecclesias, & mendicãtium catervas. Quid enim hac virtute mirabilius? quid hac cõstantia robustius? virum nobilis familiæ & Senatorum genus, tam obfirmato animo pompam sęculi & diuitias, in quibus totus educatus fuerat, calcâsse, vt tum demùm se æstimaret verè diuitẽ, cùm pro Christo affumpsisset spontaneam paupertatem? Alij pecunias mittãt, & de superfluis suis ęra in Euangelicum corbanan proijciant : teste Veritate, nemo plus misit, q̃ qui de omnibus nihil sibi retinuit.

S. Bauo perfectè cõuertitur, omnibus suis derelictis.

Luc. 21. Marc. 12.

Cap. 8. Omnibus ergò dispositis & prudenter ordinatis, columba Christi Bauo, assumpto ramo verę innocentiæ, & quasi relicto coruis secularibus cadauere, ad suum spiritualem reuertitur Noë: & cuius pedes iam non habebant requiem in salo sęculi, arcę ostium pedibus sibi aperiri. Receptus digna cum reuerẽtia, & requisitus iterùm super intentione sua, Clericum air se velle vinere: vt semèl alligatus sub iugo regulæ, pedem vlteriùs nõ liceret retrahere, sed spontaneè assumptam necessitatem verteret in benè viuendi voluntatem. Gauisus S. Amandus, multa priùs machinamenta diaboli prudenter ptendere, gratum esse assensum, quem vellet arripere, de casu timere: inceptum quidem facilem, firmum vero prędicabat esse difficilem. Vbi videt eum nihil cunctari, sed ad oĩa sustinenda potentissimi esse animi, gratias agens Deo, (qui quos prędestinauit à principio, hos etiam vocauit in nouissimo) quasi charissimũ amplexatus filium, inducit in Dñici scholam seruiturum, quam primam oĩm constat eum rexisse in ecclesia Gandensi. Ibi ante aram B. Petri Apostoli militiam Christi professum, barba & capillo tonsum assumit in Clericatum, & planatur in domo Dñi cedrum Libani, redolentem sanctarũ virtutum odore inæstimabili, & crescentẽ robore imputribili. Deniquè statìm vt ingressus est sanctitatis viam, firmis gressibus ire in magistri sententiam, & quasi nauim corporis optato iam collocâsset in tranquillitate, oĩm bonorum, quas olim collegerat, merces exponere, humilitatẽ ostendere, patientiam exercere, charitatis latũ mandatũ ex prędicto Dei extendere vsq; ad inimicũ: solus ipse omnibus seruire, gloriam virtute superare, & ab his diligi, quos videbatur prędedere. Creber in oratione, iugis in legis Dei meditatione, paratus omni petenti de reddenda ratione: vt ex diuersis virtutibus vnum hominem compactum putares. Nec facilè procedebat, quod nõ didicerat: sed quocunq; diuini sator germinis ibat Amãdus, illuc studebat subsequi, & indiuisibiliter adhęrẽs magistri lateri, ardebat sanctæ ꝓdicationis adipe repleri. Et quia flumen Dei repletum est aquis, cùm spiritussancti gratia riuos eius inebriaret, ac multiplicaret genimina, in stillicidijs tãti magistri lætabatur germinans cor discipuli, & pinguescebant speciosa deserti ad germinãdum germen Domini. Accendebatur planè in eo ignis ille Euangelicus, quem Iesus veniẽs in terram fidelium mittere, volebat vehementer ardere: quo repleti discipuli in via, dicebant secura conscientia: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis? Quotiès verò lassos artus & cõfecta ieiunijs membra modico sopore reficeret, nudo recubans in cæspite, Christum æstimabat secùm iacere, caligans delicati corporis carnem, & redigẽs in spiritũs seruitutem. Populares autem vero prędicabat esse difficilem. Vbi videt eum nihil cunctari, sed ad oĩa sustinenda potentissimi esse animi, gratias agens Deo, (qui quos prędestinauit à principio, hos etiam vocauit in nouissimo) quasi charissimũ amplexatus filium, inducit in Dñici scholam seruiturum, quam primam oĩm constat eum rexisse in ecclesia Gandensi. Ibi ante aram B. Petri Apostoli militiam Christi professum, barba & capillo tonsum assumit in Clericatum, & planatur in domo Dñi cedrum Libani, redolentem sanctarũ virtutum odore inæstimabili, & crescentẽ robore imputribili. Deniquè statìm vt ingressus est sanctitatis viam, firmis gressibus ire in magistri sententiam, & quasi nauim corporis optato iam collocâsset in tranquillitate, oĩm bonorum, quas olim collegerat, merces exponere, humilitatẽ ostendere, patientiam exercere, charitatis latũ mandatũ ex prędicto Dei extendere vsq; ad inimicũ: solus ipse omnibus seruire, gloriam virtute superare, & ab his diligi, quos videbatur prędedere. Creber in oratione, iugis in legis Dei meditatione, paratus omni petenti de reddenda ratione: vt ex diuersis virtutibus vnum hominem compactum putares. Nec facilè procedebat, quod nõ didicerat: sed quocunq; diuini sator germinis ibat Amãdus, illuc studebat subsequi, & indiuisibiliter adhęrẽs magistri lateri, ardebat sanctæ ꝓdicationis adipe repleri. Et quia flumen Dei repletum est aquis, cùm spiritussancti gratia riuos eius inebriaret, ac multiplicaret genimina, in stillicidijs tãti magistri lætabatur germinans cor discipuli, & pinguescebant speciosa deserti ad germinãdum germen Domini. Accendebatur planè in eo ignis ille Euangelicus, quem Iesus veniẽs in terram fidelium mittere, volebat vehementer ardere: quo repleti discipuli in via, dicebant secura conscientia: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis? Quotiès verò lassos artus & cõfecta ieiunijs membra modico sopore reficeret, nudo recubans in cæspite, Christum æstimabat secùm iacere, caligans delicati corporis carnem, & redigẽs in spiritũs seruitutem. Populares autem & peccatoris oleum, velut spiritum nequam, fugere: clauso etiam ostio labiorũ, in cubiculo pectoris Deum patrem sine intermissione orare : nunq̃ à bono opere, semper inimicum spiritũs arcum, relaxare: quotidiè diabolum in pugnã prouocare. Dicant alij, quæ æstimant: mihi videtur inter tot cruces athleta Dei Bauo, meritò computandus in illo admirabili * catalogo, qui & lilio confessionis, & rosa decoratur martyrij).

A S. Amando S. Bauo in Clerum assciscitur, & tõdetur.

Catalogus virtutum eius.

Matt. 5.

Psal. 64.

Luc. 12.

Luc. 24.

*calatho.

Cap. 9. Etenim de virtute in virtutem proficiẽs, & nouum aliquid quotidiè de Deo audire, videre

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere & agere gestiens, ex cõsensu sui Amãdi, loca sanctorum & vicinos cœnobitas iterùm accingitur circuire, si fortè cõtingeret aliquid antè inexpertum vel intentatum inuestigare, ad quod agendum meritò se animare deberet. Deniquè licèt pro morũ & conuersationis honestate iam requiesceret inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, nihil tamen satìs factum æstimare, si quis quid boni posset agere, ad quod agẽdum
Eccẽs.1. ipse non valeret adspirare. Nam quia iuxta Salomonem, qui addit scientiam, addit dolorem: omne quod de scripturis sanctis percipiebat, dolor illi de retrò diebus erat, reputãs omne illud tempus in vacuum se cucurrisse, quod sine pœnitentia sibi videbatur quasi perdidisse. Tum verò pellem carnis extendere in ligno tympani, quotidiana Deo hostia fieri, & velut apis magni ingenij, virtutum flores vndecunquè colligere, & in alueario melliti cordis comportare. Nulli eorum, quos aiunt anachoretas, inferior cùm esset, eremum ceu paradisum Dei concupiscere: illos solummodò reputans cum Deo habitare, quibus contigisset hominum frequentiam declinare.

Cap.10. Capta igitur temporis & loci opportunitate, saltum, quem Beilam nuncupant, ingressus est: vbi repentè in remotiori deuexæ vallis latere annosa fagus oculis eius offertur, cuius concauitatis pedum nõ minùs sex spatiosa altitudo, in modum fornicis camerata, & quę hominem erectum posset in aluo sustinere. Hoc quasi habitaculum ab Angelis Dei sibi reputans præparatum, ingreditur tanta cum iucunditate, velut si totius orbis
Intra arborem fese includit S. Bauo. delicias angusto secùm clausisset in pariete. Per aliquot dies occultus, latére nõ potuit, & cùm à populo frequentaretur, infelicem esse se iudicãs, nocturno silentio iterùm loco cedit. Est vsq; hodiè eandem mirę magnitudinis fagum videre, quę in æternam huius sancti Dei memoriam adhuc continet in se antiquum altare, vbi & presbyter parochiæ
Eccl.39. frequenter ecclesiam euocat, & communicat. Nec desistit arbor contra morem, tam annosa, adhuc florere & germinare, in qua latuit flos ille, de quo dicitur: Florete flores quasi lilium. Quorum florum amœnitate delectata, in Epithalamio suo loquitur sancta Ec-
Cant.2. clesia: Fulcite me floribus, stipate me mális: quia amore langueo.
Cap.11. Igitur indè digressus, longa rursùs per dispendia aliam requirit eremum athleta Dei Alloüinus, Medmedung nomine, à sua Ganda distantem duorum tantummodò miliariorum itinere. Locus in densissimum nemus sylvescens, vasta & penè inaccessibili palude distentus, pomorum quoq; quę gignit saltus, & nucum ferax, prętercà amnis lenis murmure prætersluens, facilè habitationem suadent. Ingreditur cum sarculo, humum
Viuit in loco solitario. Cibꝰ & vestes eius. sarrit, cellulam permodicam erigit, & in ea se quasi sepelit. Cibos saltus ministrabat, amnis potum. Vestimenta ipse detulerat secum, sagum & cilicium, quæ non frigus arcerent, sed nuditatem prohiberent: non mollitiem suaderent, sed carnem domarent. Sic aliquandiù ignotus cùm mansisset, iterumque fama vulgante vlteriùs posse latére desperaret, comperto quòd beatus Amandus monachos in Gandensi ecclesia substituisset, & venerabilem virum Florebertum. in Abbatem ordinâsset: (Nam quia ipse incumbebat prædicationi, necessè visum fuit constituere, qui prouideret nouellæ adhuc plantationi) tum verò magno se æstimans quasi donatum munere, ad locum professionis suæ
Cap.12. statuit redire, ibiq; qui supererat, reliquum vitę cursum percurrere.
Redit ad monasterium suum. Reuersus itaque, quasi Angelus Dei, vt verè erat, recipitur: receptus, hospitio inducitur: inductus honoratur, nec vllum antè habuêre gaudium capitalius, quàm quod talis vir in contubernio eorum est receptus. Dehinc Abbatem in colloquium euocat, reditûs sui causam explicat: familiarem sibi fieri cellulam ad commanendum petit, & impetrat. Quis enim non modò monachorum, sed & Clericorum, Bauonis non desideraret cõtubernium? Viua vox, manus liberalis, vultus grauis, humilitas inæstimabilis, iucunditas irreprehensibilis, & nescio quę extra hominem hominis habitudo, desiderabilem eum fecerat omni benè viuenti in Domino. Cùm autem siue ex amicitia familiari, siue ex regulę præcepto obtemperanter fratres accingerentur in ædificanda cellula viri Dei, ad declarandum electi sui meritum, omnipotens virtus tale ostendit miraculum. Laica persona Artinus, fabulum & lapides plaustro aduehens, latratu canum impediebatur. Cumque grauiùs vtgeretur, & longiori mora teneretur, ore procaci murmurare, & nescio cuius susurrij maledicta in sanctum virum euomere: permissus diabolo, qui dolebat fana dirui, & ecclesias Sanctorum erigi, hominem vehiculo proturbatum, mole desuper ponderis & iumentorum incursu relinquit mortuum. Euocatus populus,

populus, eadauer conclamatum naui imponunt non sine miseratione: & in domum suam perducto, aliud nil erat, quod cogitarent, nisi de sepulcro.

Vbi id Bauoni nunciatum est, tum verò dolere, tristari, & ingemiscere, & velut si in sanguine virorum fortium, ad hauriendum aquam de cisterna Bethleemitica mississet, Cap.13. 2.Reg.23. eorum suum accusare, sibi defuncti sanguinem imputare: & totis ad Deum conuersus visceribus, Eià, ait, Domine, cur recepturus animam eius, celâsti me? Iubet deinde cadauer ad se inferri, & clauso ostio, cæteros amoueri, ipse solus super exanimem extendi: & accenso igne spiritussancti in cordis altari, lachrymarum ligna vbertim subijcere, seipsum in holocaustum imponere, & adipes pacificorum Deo adolere: ap- Marc.9. pendens scilicet thymiama orationis in auro preciosæ fidei, qua sciebat omnia possibilia credenti. Vix trium horarum spatium interciderat, orationem necdùm terminauerat, cùm mors legem pati coacta, restituit quem rapuerat, Artinus surgit, & ambulat. Fit strepitus populi: omnis ætas, omnis sexus concutitur nouitate miraculi, Excitat mortuũ prece bus suis. & in ore omnium sonat laus Dei. Mirum spectaculum, & ad roborandos nascentis Ecclesiæ filios congruum: qui in huius resurrectione speciali, cogebantur non hæsitare de sua & omnium resurrectione generali. Erat etiam in sancto viro prædicabile illud intueri, quòd cùm in eius laudem omnis vox, omnis lingua consonaret, tanta se abiecit humilitate, vt resuscitati statum, suum reputaret casum, si vel leuis ventus auræ popularis intraret ad tangendam radicem humilitatis. Cuius enim mentem, cui-
1.Cor.10. us animum ad tam mirificæ virtutis insigne non concuteret turbo fauorabilis procellæ, nisi qui domum suam constituisset in fundamento petræ? Petra autem erat Christus. In cuius summo cacumine cùm requiescret vir sanctus, firma niti radice, nihil de se præsumere: totum quod erat, eius gratię attribuere: & cùm exaltaretur extra se, in se tamen humiliari vsquequaquè. Qui merita sanctorum ponderant ex virtute miraculorum, vel istius æstimatione miraculi concedant nostrum Bauonem sanctis omnibus iure comparari: in prophetis Eliæ parem, Eliseo æqualem: in Apostolis Petro non inferiorem, Iohanne concedant non minorem, quem iure sanctis omnibus in vnius resuscitatione mortui comparandum æstimamus. Illi plures suscitauerunt, iste vnum. Ipsi, quod illius fœcis cogebat necessitas: iste, quod huius temporis expetebat humilitas. Etenim si ad hominis respicimus meritum, & qui plantat, & qui
1.Cor.3. rigat, nihil sunt absque eo, qui dat Deus incrementum. Rursùs, si miracula velimus de numero pensare, poterat vtiquè multorum cadauera orando suscitare, qui innumeras vsque hodiè animas, pondere peccatorum mortuas, & quatriduano in fœtore sepultas, amoto desperationis lapide, non cessat viuificare, & authori suo sanctis preconsignare. Nam quid à Deo obtinere non posset, qui verum spiritussancti habitaculum factus fuerat? Quid patrem non exoraret, qui carne superata, deus ipse in
Psalm.81. adoptionem filiorum Dei transierat, dicente Psalmista, Ego dixi: Dij estis, & filij excelsi omnes?

Cap.14. Ad alia vt transeamus: quadam die habitaculo egressum, obuium contigit habere seruulum, quem aliquandò neglecta re familiari, causa supplicij ad nundinas venalem asserat exponi. Quem vt vidit, acsì ipsum Christum in mortem vendidisset, amarissimas lachrymas fundere, rapto cursu & fidutia, pedibus eius se prosternere, fateri culpam, excusare ignorantiam, & petere veniam: illudque cogitans, sanguine sanguinem Ecce mirã pœnitentiam ob ven. ditũ olim seruum nostrum. fusi, forpicem & flagellum in manibus eius ponere, vt vindicaret in venditorem Christiani sanguinis, sacris verbis obsecrare. Seruus econtrà recusare, peccatum ex corde, quod in se erat, condonare, libenter ei nunquàm seruiturum spondere in consimiliam sui quondàm & adhuc domini, nec id vnquàm aiebat sibi posse persuaderi. Hic verò, (vt qui nunquàm cessaret desiderare passionibus Christi communicare) non desistere, dum mira eloquentia expugnaret nolentis animum, & cogeret magis, quàm peteret, in suum supplicium. Quid multa? Vincitur manus, ligatur pedes, to- O immensam charitatis vim. tum corpus in sublime leuatur, pœna crudelissima afficitur, & quasi in pilam, cùm nil sibi DEO gratias ageret, contunditur: postremò in morem latronum totum caput demandetur. Hæc tua sunt, IESV bone, opera: hic tuus est ignitus amor, quo ardentes omnes electi tui, ipsam quanuis raram peccatorum rubiginem decoquunt fornace tribulationis, aurum mundum futuri in die tremendæ examinationis. Tunc in libro
Ezech.2. decretæ tuæ inuenietur Carmen & Væ: Carmen videlicet electorum, qui triumpha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

to seculo, laudabunt viuentem in secula seculorum: Væ miserorum, quorum mors in
Psal. 33. mortem pessima, quorum quotidianum & omni massa ferrea grauius peccatum ne
vna quidem abluit lachrymula, nec vna extinguit fructuosa eleemosyna, nedùm spon-
tanea pro Christo supplicia. Itaque in huius nostræ infirmitatis consideratione libet
Rom. 7. cum Apostolo exclamare: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hu-
ius? Et quia imperfectum nostrum viderũt oculi tui, Domine, dicamus quod sequitur ex
consolatione: Gratia Dei per Iesum Christum.

Cap. 15. Tandem glorioſus Dei athleta Allouuinus de hoc ſuo eculeo depoſitus, confracta
& excruciata membra iubet recipi in illa ſua nobili noua cellula, quæ in fundationis
ſuæ principio honorata eſt reuiuificati hominis miraculo, & in conſummatione vene-
rabili & verè prædicabili ſupplicio. Dehinc pauliſpèr ſpiritum cùm recepiſſet, quaſi
Cippo vult constringi pedes suos. necdùm ad purum argenti ſui ſcoriam excoxiſſet, nihilque ſatisfactum ſperans: ad-
huc iubet admoueri neruum, quem vulgò appellant cippum, & in eo venerabiles illos
pedes arctari: qui in Sion ſpecula conſtituti, ſuperni regni pacem euangelizare pote-
rant in populo Dei. Quid de huius ſancti viri factis alij æſtiment, ignoro: ego plùs ſtu-
peo Bauonem libenter vapulantem, quàm mortuum viuificantem: plùs admiror ſpon-
tè cippo conſtrictum, quàm totius populi fauore celebratum. Itaque quatuor ferè
menſes in hoc retruſus carcerali agone, cùm quotidiè penè moreretur, pœnam pro
delicijs habebat, feſſa licèt lingua nunquàm laudem Dei tacebat. Nimirùm ſanctiſſi-
mi corpuſculi lutum, igne deſuper ſpirituſſancti in teſtam induruerat. Ideoque nu-
2. Cor. 12. rum in modum cùm cruciaretur, fortior fiebat, vt putares eum cum Apoſtolo dice-
re: Quandò enim infirmor, tunc fortior ſum & potens. conſideransque quo curſu fe-
licitas euolet, quæ ante humanos oculos quaſi permanens pollet, complebat eas, quæ
deerant, paſſiones Chriſti in carne ſua: vulneratusque mentem materna charitate, æſtua-
bat deſiderio contemplationis ſupernæ.

Cap 16. Accerſito dehinc ſancto pontifice Amando, & venerabili Abbate Floreberto, non
modò pedum, ſed & totius macerati corpuſculi integram reclusionem obſecrat, & vix
aliquandò impetrat. Arctam ſpecum medio tomûs æquore ad capacitatem erecti ho-
minis effoderat, quæ introgreſſum non niſi ſtantem ſuſtineret, & quaſi Crucifixi cor-
poris ſuſpenſum vultum in neutram partem deflecti permitteret. Eam orationis cru-
cem ſibi præparauerat: in ea inter canonicas horas ſuſpendi magis, quàm ſtare cu-
gerat. Nec facilè labor, licèt difficilimus, diſſuaderi: quia menti totum iam ſecu-
lum in Chriſto triumphanti, nil poterat laborioſum videri. Data die euocato Clero &
populo, cum Crucibus & thymiamaterijs, vniuerſoque eccleſiaſtico apparatu ad reclu-
Mirabili ergastulo includitur. ſionis cellulam conuenitur, & ſancti Pontificis manibus hoſtia Chriſti Bauo, teſte Ec-
cleſia, ſepelitur magis, quàm recluditur, quinto Idus Nouembris, q erat annus ſexcen-
teſimus vicesimuſnonus Dominicæ incarnationis. Sepelitur, inquã, ſeculo, vius Deo,
Cap. 17. cui quia indefinenter adhęſerat, vitam certè ſuam ſursùm abſconderat.

Recluſus ergò non ſine lachrymis & multorum admiratione, qui viderent in conſe-
cto & penè carioſo corpuſculo tantum vigoris ineſſe: tum verò demùm in ſummæ
quietis portum reputans ſe conſtituiſſe ſuum nauigium, tanto ad authorem ſuum ſuſpi-
rare acriùs, quanto licebat remoto ſecuriùs. Iuxta magnum Oratorem, vereor nè of-
Psal. 150. ficium putetur ambitio: & quod illius exemplo facimus, qui ait, Laudate Dominum
in ſanctis eius: appetitu gloriæ videamur facere, nec rerum veritatem, ſed officiolam
Tob. 12. verboſitatem inſinuare. Animaduerte, quæſo, prudens lector, in milite regem laudá-
ri, & in ſanctis Deum honorari: & quia cùm ſit bonum, regis ſecretum celare: glori-
am tamen Dei honorificum eſt annunciare. Verùm qui nos calumniabitur verba qua-
ſi multiplicare, patet liquidò, quàm non erubeſcat electis D E I derogare: quibus
tanto fuit facilius, non modò carnem domare, ſed penitùs expugnatam, in virum per-
fectum mutare, quanto incorporatiùs vnum facti erant cum omnipotente, qui genus
Leuit. 11. Iohan. 16. mortalitatis Adæ veniens in filiationem Dei formare, dicebat: Sancti eſtote, quia ego
ſanctus ſum. &: Confidite, quia ego vici mundum. Quicquid dixero, certè minus eſt,
Eius cibus, Potus, Vigiliæ, Somnus. nam etsi omnia corporis mei membra lingua eſſent, nil vtiquè dignum de hoc inuicti-
ſimo Dei athleta pronunciarent. Cuius cibus, panis infermentatus, * medietatem cinis:
potus, aqua non niſi ad mẽſuram ſumpta. Vigiliæ ſemper vſq; ad defectionem: ſomnus
vix pertingebat vſq; ad refectionem, vt magis eum aliquid meditari, quàm dormire pu-
tares.

tares. Lectiſternia, humus & cinis inſperſus. dicebat enim, Chriſtianum nõ debere in de- Lectus.
licijs iacere, cuius gloria fœnum, cuius finis quotidiè feſtinaret in cineris interitum.
Deſeſſo capiti lapis orarium: tegumentum erat illud ſanctiſſimum cilicium. Continen- Vestis.
tia talis, vt penè menſuram excederet: patientia talis, quę nunquàm tribulationibus ce-
deret, ſciens illud Eſaiæ: Qui ablactati eſtis à lacte, qui abſtracti ab vbere, tribulationem Esa. 28.
ſuper tribulationem expectate, ſpem ſuper ſpem. Habensq; theſaurum in vaſe fictili, do-
nec mortale hoc indueret immortalitatẽ, & corruptiuum hoc veſtiretur incorruptio-
nem: nunquàm de ſuperueniente carnis moleſtia dolere, ſed ſemper ad ſperandũ in De-
um ſe animare, dicens ſpiritui: Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. Lachrymas Psal. 41.
tam largo fonte fundere, vt putares in eo completum illud Pſalmiſtæ: Lauabo per ſin- Psal. 6.
gulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Velut adeps à carne
ſeparatus, & charitati incorporatus, optimam hanc hominum ſibi iniunxerat prouinci-
am diſcordantes in pacem cõciliare: pace Deũ videri, pace ad cęleſtia, prędicans, tranſ-
itu ſal terræ cùm eſſet, infatuatorum ſtultitiam defricare, animorum quotidiè putredi-
nes reſecare, & pœnitentiæ medicamento non ceſſabat curare. Confluebat autem ad
eum tota penè vicinia, nobilis & ignotus, mixtum genus, integros dies & noctes excu-
babant pro foribus. Nunquàm ſine egeno menſula: nunquàm ſine hoſpite fuit eius cel-
lula. Prętereà, quę extrinſecùs erant inſtantia, quotidiana eius ſolicitudo omnium ec-
cleſiarum: ſuper quas ità inuigilauit, ità ſe afficiebat, tanquàm ſi ſolus ipſe pro cis debitor
eſſet reſpondere. Quo autem dolente nõ doluit? quo frigente non alſit? quo patiente nõ
perulit? quo egente non eguit? Breui vt concludã ſermone: cum omni fortuna prælium
conſeruit nimis acre: triſtis nè opprimeret, aut iucunda nè corrumperet. Infrà nõ ſub-
ſtitit, vltrà non eſt progreſſus: medium firmis occupauit viribus. Verè felix, verè digniſ-
ſimum omnipotentis Dei domicilium, tot tantisq; virtutum odoramentis repletum.

Qui cùm ſupremi operis iam teneret faſtigium, & quod perfectis viris poſſet ſuffice- Cap. 18.
re, in diuinæ ſcalæ aſſcendiſſet gradum: quaſi nil cœpiſſet, aliud exquirit tormentum,
tantùm ſcilicet prædicabile, quantùm nouum & mirabile. Lapidem iubet deferri, quem
manibus libratum cùm non ſufficeret ei, quod volebat, ponderi, alterum pro eo, duo-
rum qui eſſet hominum onus, præcepit importari. Hunc inter frequentes genuflexiones Nota ſin-
& perpetuas preces brachijs tenebat, & eo non modò ſe laſſabat, ſed penè mortificabat. gulare ſeſe
Nec poterat tamen in lapidis onere ſancta manus deficere, quam ſuſtinebat lapis an- affligendi genus.
gularis, qui facit vtraque vnum. Tum verò ſi quis objiceret, cur ſeipſum adeò excru-
ciaret, non bonam eſſe virtutem, quæ modum excederet: prudenter reſpondebat,
Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in Rom. 8.
nobis. Audenter dico: qui ſe ità quotidiano afficiebat martyrio, ſi Deciana aut Dio-
cletiani habuiſſet tempora, ſponte omnia præueniſſet tormenta: non rogos, non ecu-
leum, non certè beſtias refugiſſet, aut gladium. Nec carebit gloria martyris, qui in
confeſſione deitatis aëreas poteſtates fortiter debellauit, & ſcuto protectus iuſtitiæ,
interritum latus oppoſuit monſtris ſpiritualis nequitiæ. Quas aũt cruces non per-
tulit, quos ignes non pertranſijt, cuius tota vita ſuper terram militia fuit? Quam ità ex-
ercuit, vt cùm quotidiè moreretur, fidutialiter tamen ad Deum diceret: Proba me Do- Psal. 25.
mine, & tenta me, vre renes meos & cor meum.

Nec defuit tentatio, quam ſtatìm in ipſo principio viriliter debellauit & vicit in Cap. 19.
Domino. Nam tortuoſus ille ſerpens, cuius ſunt mille męandri, videns & ingemiſcens
de ſe triumphari, bona D E I permiſſione, ſed mala ſua fretus voluntate, animatur Infeſtat eũ
iam ſenem & emeritum Chriſti militem in pugnam euocare. Cellulam quaſi quidam teterrimus
turbo aggreditur, furores iaculatur, ſtygios minatur ignes. Ille nihil moueri, nihil cacodęmõ.
penitùs terreri, ſcutum veritatis opponere. Nam diaboli nihil dubitabat hanc eſſe te-
ſtimonium. Pedem in publicum exponere ſi liceret, aut ſpiritum homo adhuc tenere ſi
poſſet, incunctanter exiret, duellum prior ipſe moueret, ac manum conſereret: tanta
militis conſtantia, tanta erat eius ad Deum fidutia. Aiebat autem: Dominus mihi ad- Psalm. 117.
iutor: non timebo quid faciat callidus perſecutor. Ad hanc vocem turbo ille cùm
ceſſiſſet, rursùs exercitus iniquitatis adeſt: modò canis, modò lupus: iterùm leo vel Aliæ dæ-
vrſus, totum poſtremò diabolus, ſerpentinos pariter & ferales agebat motus. Bauo in- monũ præ-
ſilijam iniquitatis irridere, & grandi cum fidutia ſubſannando dicere: Increpet in ſligiæ.
te D E V S, ſatan, & increpet in te, qui elegit Hieruſalem. Nec mora: legio euanuit, Zach. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec vltrà ciuitatem in monte positam impugnare ausa fuit. Tua sunt hæc, Christe, opera, tua virtus & magnalia: cuius viæ iustitia, & veritas omnia eloquia. Hæc tua est fidelis illa promissio, quam in nascentis Ecclesiæ primordio Apostolis, & per Apostolos omnibus militiam tuam professis donatiuum insigne dedisti: languores scilicet in
Luc. 9. nomine tuo vt curarent, & dæmonia imperterrito pede calcarent. Quis autem liberius caput diaboli conculcauit? quis impugnantem se filium iniquitatis fortiùs expu-
Luc. 10. gnauit? Nec tamen in eo gaudere, q̃ spiritus nequam sibi subijcerẽtur: sed potiùs summa niti ope, vt nomen suum in cælis conscriberetur.

Cap. 20. Hactenùs per scopulos tribulatiõis & syrtes quotidiani martyrij oratio de militæ Dei
Psal. 36. pernauigauerit: nunc secundis velis portus intrandus, & ad terram illam festinandum,
Psal. 26. de qua scriptum est: Iusti autem hæreditabunt terram. &, Credo videre bona Domini in terra viuẽtium: quã sanctissimi agonis sui mercedẽ gloriosus Dei athleta Allouinus in perpetuam recepit hæreditatem. Ad quam possidendam cùm videret iam imminere vocationem suam, incessanter se affligere, animamq́; fontem viuum sitientem, & advisionem conditoris sui infatigabili desiderio anhelãtem, his verbis consolari quotidiè: Ex-
Ibidem. pecta Dñm: viriliter age: confortare, & sustine Dñm. In hac exhortatione cùm afflictum & penè exossatũ corpus modico indulsisset sopori, meruit dulcissima Dei bonitate consolari. Angelus enim in specie colũbę adfuit, & super filiũ notę simpliciratis tã familiari-
Esa. 66. ter requieuit, vt videretur dicere: Super quẽ requiescã, nisi super humilẽ & trementem sermones Dei? Liquefactũ statim & penè perterritũ amici pectus iterùm blãdè refouet,
Psal. 126. ac totã cellulam tãta miri odoris flagrãtia replet, vt raptũ se æstimãs, paradisi delicijs interesse cogitaret, & quasi iam laborũ securus, diceret: Eccè hęreditas Dñi. Non mihi ãc-
Matt. 3. per scripturarũ prata ingenij ducẽdus est riuulus, qd innocẽtiæ, qd simplicitatis colũba videatur habere: cur in ea spiritussanctus super baptizatũ Christũ legatur requieuisse: aut cur in ea Angelus electis Dei soleat apparére. Diues est ad loquẽdũ materia, & sanctarum scripturarũ testimonijs abundè trita, de quarũ fonte etsi minùs nobis supperetere, possemus mutuare. Sed ad alia festinãti hoc solùm sufficiat dixisse, meritò super eum in
2. Cor. 2. columba Angelũ venisse, qui columbina plenus erat simplicitate: meritò illum odorem diuinum hausisse, qui secura conscientia poterat dicere: Christi bonus odor sumus in omni loco. Cùm verò recessisset visio, in se rediens, & vigilanti animo cautam discutiens, velut si addidisset oleum flammæ, maiori adhuc sancti spiritũs accendi amore: non
Psal. 119. dies, non noctes vacare, & deinceps in cęlũ clamare: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar.
Cap. 21. Subsequitur de thesauris Dei gloriosum miraculum, per quod qui desiderabat dissolui & cum Christo esse, clementer consolaretur: & qui hactenùs studuerat lucernam sanctitatis abscõdere sub modio humilitatis, in tota summi regis republica mirabiliter manifestaretur. Medio in centro sol æstuabat: populus q cõuenerat, pręsens intuebatur,
In Crucis specie Christus ei appãret. cùm eccè gloria Dñi de loco sancto suo super iusti sui caput descẽdit, & in figura viuificę Crucis militem suum illustrauit & coronauit. Cui ille tanta statim occurrit cum iucunditate, velut si non dubitans hoc suum verè corollarium esse, obuijs manibus illud vi-
deretur excipere & dicere: Mea hęc merces, mea est retributio. Crucifixo militaui: Cru-
cis gloriam recognosco. Raram aut nullam cunctis retrò diebus visus admisisse lætitiam, omni deinceps proturbato mœrore, securus iam de sua remuneratione, quasi-
Galat. 6. gratulari & dicere: Me autem oportet gloriari in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Iure ergò in Crucis desuper descensione est mirabiliter glorificatus, qui Crucifixi filij Dei militiam professus, cùm triumphato iam seculo, diceret cum Apostolo, Mihi mundus
Cap. 22. crucifixus est, & ego mundo: meruit audire à Domino: Gaude & exulta Bauo, quia merces tua copiosa est in cælo.
Morbo corripitur. Festinabat interim tempus, quo palmes Dominicę putationis purgaretur, & flos, qui apparuerat, ad componendũ summi capitis fertũ colligeretur: cùm eccè gloriosus Dei athleta lectum ægritudinis incidit, quam tamẽ longè antè pręuidit & prędixit. Ingraue-
scebat sensim languor, & purpuream paradisi violam Austro flante gelidus repercutiebat, pallor: orare tamẽ, & lasso anhelitu dura inter suspiria non ærati, nõ parcere infirmati: Monachos & plebem, quę frequens aderat, castigato sermone hortari: lętus ipseęteros super se plorantes cõsolari. Intelligeres cũ non emori, sed migrare, & quasi præsentẽ Christũ intueretur, dissolui desiderare. Familiarẽ habebat Domlinũ, Thurholtẽsis ec-

clesiæ presbyterum. Quem cùm desideraret ad colloquendum, non facilè potuit habere. Iter prolixum, vasta solitudo, nemus densissimum, non facilem præstabant transitũ. Vocatur famulus, & ad requirendum eum festinare iussus, imperium non recusat, & incipit velle ire, quò nescebat. Nihil cunctanti, sed de magistri fide præsumenti, adest de- Nota rem miram.
repentè Angelus Domini, iter ostendit, ipse comitatur, Turholt vsq; deducit, & exposito negocio, presbyterum assumit & recomitatur. Hũc vir Domini inter loquendum secretum habuit, curam funeris sui vt haberet, iniunxit, eius postremùm officio communicauit. Felix presbyterium, felix homo ille, cuius manus precioßissimam Dei margaritam meruerunt attrectare.

Et iã securis diuinæ vocationis admoueri ad radicẽ sanctissimę arboris, cùm eccè ma- Cap. 23.
nibus & toto corpore in cælum extensis, conciues suos recognoscit Angelos, eorumq́; dulci delectatus præsentia, Vale, ait, seruorũ Dei ecclesia: Christus adest: egredere in oc- Præsentes cernẽs Angelos, feliciter expirat animã.
cursum eius aĩa mea. In hęc verba, spiritum de huius fæcis luto cùm efflâsset, monachorum statim turba sup eum irruit, & sanctissimũ corpus deosculando, publicũ luctũ prior incipit. Aderat inpræsentiarũ S. Episcop⁹ Amãdus, & venerabilis Abbas Florebertus, qui & ipsi cellulã ingressi, cernũt mirabilia Dei in martyrio militis sui. Quid enim viuẽs spiritus eius egerit, corpus mortuũ loquebatur: in quo tota caro ità depasta videbatur, vt pelli adhęrerẽt ossa, & circa dẽtes tantũmodò relicta labia. Quis interim nõ fleret humana cõpassione, aut quis nõ gauderet spirituali exultatione? Translatũ verò funus sacerdotũ Christi manibus, multo cũ studio ceruicẽ feretro subijcientibus, media ecclesia B. Petri Apostoli ad pernoctandũ locatur. Tota cõuenerat vicinia: omne rus, omnes circà ecclesiæ ministros & sacerdotes miserãt, nec paruo reputabat se frustratũ munere, cui nõ cõtigisset huic sanctæ depositioni interesse. Erat interea illud miserabile, intueri pauperũ turbam, tũc verè patre amisso orphanam, vestes & solatia, quæ de manibus eius acceperant, ostendere, & totã ecclesiã inconsolabili luctu replere. Apparuit autem Apparet aĩa eius S. Gertrudi.
felix eius aĩa in ipsa exitus sui hora longè manẽti S. virgini Gertrudi, perens vt mitteret linteamina, cõdendo funeri necessaria. Discite nunc diuites seculi, quorum cadauera putrescunt in serico & gẽmis: discite, quod doleatis, & tandèm incipite benè contẽnere, quod malè amatis. Vos tegit byssus & purpura: pauper pro Christo Bauo, nec in funere habet nisi aliundè petita linteamina. Vos in auro sepulti, extructo sub marmore putrescitis: Bauo in humili loculo vix habet, vbi caput reclinet cũ filio hominis. Et eccè versa vice, vos potẽtes tormẽta premũt potẽter: illũ humilẽ humilis Deus remunerat clemẽter. Vos ex prophetica cõminatione propter cõtritionẽ spiritus vlulatis in interitũ: ille ex diuina cõsolatione ridet & dicit: Eccè homo qui non posuit Deũ adiutorẽ suũ. Nobile vestrũ paludamentũ mutatũ est in confusionẽ & reuerentiã: pauperis sui tristẽ saccũ seiter. Vos ex prophetica cõminatione propter cõtritionẽ spiritus vlulatis in interitũ: ille ex diuina cõsolatione ridet & dicit: Eccè homo qui non posuit Deũ adiutorẽ suũ. Nobile vestrũ paludamentũ mutatũ est in confusionẽ & reuerentiã: pauperis sui tristẽ saccũ scidit Deus, & circundedit lętitiam. Locus vester fumigauit, & non est inuentus: eius memoria apud Deum & homines est in benedictionibus. Luc. 9. Sap. 6. Esa. 65. Psal. 51.

Expletis igitur, quę necessaria erant funeri, cũ lampadibus & cereis & psallentiũ cho- Cap. 24.
ris in locum agonis sui, hoc est, in reclusionis cellulam reportatur, ibiq́; ex officio sancti Nota quòd sepelitur cũ lãpadibus & cereis.
Episcopi Amãdi iterùm sepelitur, nõ iam ad ieiunandum, sed pane Angelorũ satiandũ: ad sitiendũ, sed fonte viuo potandũ: non ad plorandũ, sed Euangelico risu ridendum: ad nullã prorsùs huius corruptionis afflictionem sustinendã, sed ad perpetuę consolationis flosã percipiendã. Felix patria, felix pagus, felix prę cęteris Gandensis procinctus, hoc vt olim, idolorum superstitionibus sordidis, & antiquorũ tyrannorũ vanis monumentis, sed cultu omnipotẽtis regis, & protectione huius inuictissimi cęlestis curiæ militiæ. Gloriosa dicta sunt de te, in cuius sinu requießcit vas electionis & gratiæ, vas, quod omnipotens figulus de communis terrę massa sibi composuit ad honorem, & omnibus sanctę Ecclesiæ domum inhabitantibus ad vtilitatem. De hoc certè vase filij desolatorum, credendo gustauerunt, & adipiscendo fontem salutis biberunt: alienigenæ, & Tyrij, & populus Aethiopum vitale hinc hauserũt antidotum: nemo non accepit quod petebat, nisi quem pigra fides ab accipiendo retraheret. Et cùm iam terrarum nullus sit angulus, cui sua hinc non fluxerit salus, in valle tua, Ganda, fluit specialiùs, te irrigat vberius, sibique sapit abundantiùs: quę sola penès te retines, quod in commune toti orbi prodest. Tu scilicet huius salutiferi vasis conseruatrix, & miraculorum Dei in eo mefuisse fieri penè quotidiana contemplatrix. Tibi possidius medetur corporum vulnera, de resuscitat animarum funera. Tu conseruandum recepisti, & reconsignabis in die

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domini. O vallis, in ſummi montis ſita vertice, & repleta pinguiſſima DEI vbertate. Non deficiet ex te cęleſtis frumenti granum, in qua eſt habitatio lætantium: etenim Dominus in te habitabit in finem, & finibus tuis ponet pacem: ſeras portarum tuarum confortabit, & benedicet filijs tuis. Facta eſt autem huius precioſiſſimi vaſis, ab omnipotente artifice poſt multarum tribulationum excoctiones pijſſima purgatio, & in ęternitatis honorem glorioſa aſſumptio, Calendarum Octobrium die primo, anno à conuerſione ſua quadraginta dies minùs de tertio, Dominicę incarnationis ſexcentęſimo tricęſimoprimo, Heraclio Romanum Imperium, * Martino vniuerſalem adminiſtrante Pontificatum.

for. * Honorio

Cap. 25.

Miracula ad ſepulcrũ S. Bauonis.

Prœceſsêre ſtatim ipſam beatæ ſepulturæ clauſulam glorioſa miracula, & ex vaſe miſericordię propinata ſunt pocula, quę nõ deficient in ſecula, non ab oculis prœſentium, non à cordibus abſentium, tantùm cum fide inuocãtium. Pauca pono de pluribus, duo tantummodò de innumerabilibus, quæ ad declaranda ſancti ſui merita, Dei oſtendit gratia. Hoſtilis inuidia, cuius opus ſemper iniuſtum, voluntas nunquã bona: inuidia, inquã, quæ fœminam & hominem de paradiſo proiecit exulem, nunc quoquè hominem cum fœmina mulctabat pœna miſera. Stridor grauis, furor indomabilis, ſpuma continua, habitudo lachrymabilis, vita faſtidioſa, notis & amicis omnibus nimis odioſa. Quid agerẽt? quò ſe verterent? Nulla ſpes, nulla conſolatio: qui mederetur huic ſupplicio, inueniebatur nuſquàm gentium. ſolius enim Dei ſalus eſt hominum. Sed cùm fama vulgãte nec miſeros lateret de tanti patris funere, opportunum rati auxilium ſperare Domini, duris ligatos nexibus, virorum tractos manibus ad hoc diuinum propitiatorium inutiles, vt victimas tamen dirigunt. Orabat non lingua, ſed neceſſitas: non vox inuocantium, ſed pœna pereuntium: ignari & ſensûs, & ſcientiæ, tormentis ſuis prouocabant fontem miſericordiæ. Subuenit fides populi clamantis, Sancte Bauo ſubueni: qui viuificâſti membra mortua, malè viuentes iſtos libera. Tracti ad ſacrum funus, vt orarent, vixęque coacti feretrum vt contingerent, (mirabile miraculum) ſtatim fugit dęmonium, & emundata vaſcula, Dei loquuntur magnalia. Clamor in altum tollitur, nomen Domini benedicitur: de cuius munificentia ſanctorum mors eſt precioſa. Hæc ſignorum initia, hęc humandum funus ſanctitatis eius præiere indicia: idcircò maximè prędicabilia, quia Saluatori noſtro (ſalua pace legentium) quodammodò conuenientia. In Chriſti enim morte etsi omnium peccatorum generaliter, Euæ tamen & Adam facta eſt ereptio ſpecialiter. In huius funere, licèt de Chriſti munere, facta eſt liberatio maris & fœminæ. Vtrique per dęmonium naturę amiſêre pontificium: Vtrique per ſalutaris mortis precium, vtrique recepêre beneficium. Seruum autem Domino, creaturam creatori cum reſpectu comparo. nam verba veritatis vera ſint neceſsè eſt, quę ait: Qui in me crediderit, opera quæ ego facio, & ipſe faciet. Ille quidem potens, non ex accidenti, ſed ex proprio. Bauo potens, non ex proprio, ſed ex donante DOMINO: in quo quia credidit, in eo quoquè cuncta potuit. Ac per hoc pedem capiti, membrum compono corpori, & in ſaluante cuncta Domino, non iniuria ſeruum prædico. Reſpectus enim talis eſt, vt ad ſubſtantiam ſpecies, ad vniuerſale ſingularitas: quorum alterum præcedit ex conuenientia velut poteſtate, alterum ſubeſt ex conſequenti velut neceſſitate.

Dęmoniaci duo ad feretri contactũ ſanantur.

Iohan. 14.

Cap. 26.

Multa quidem pręter hęc ſunt, quę in hoc ſuo nobili membro omnipotens non ceſſat quotidiè operari: quę ſi deberent per nos omnia annotari, dies antè nos deficeret, antè laſſa manus importabili ſub faſce ſuccumberet. Pauca tamen aggredi cùm vellemus, & modulum noſtrum metiremur, illud in cauſa fuit nè progrederemur, quòd lingua diù tacendo quaſi ęruginata, & necdùm loquendi vſu elimata, ad quędam alia intendebatur dicenda, in quibus quodam velutì prędudio exercitata, tandem per

Eſa. 6.

Angelum calculo de altari contingeretur, ac demùm ad tam diuinum opus prætendum circunciderẽtur. Quòd ſi quis calumniabitur, materiam viribus non æquam noſ aſſumpſiſſe, nec diù, vt decebat, verſâſſe: licèt in prologo ſatisfecerimus, adhuc tamen id reſponſum volumus, eloquentiam nos non iactâſſe, ſed Aegyptiorum abominationes Deo noſtro immolâſſe. Quem quippè, animal ſimplex & mundum, quod Aegyptius abominatur edendum, Iſraëlites Deo ſuo offert, quotiès quis ſuperbam non eructuat loquacitatem, ſed humilẽ profitetur ſimpliciratẽ. Id pręter ad ſilentium noſtrum vel maxima cauſa accedit torcular graue, quo pręter ſolitum eccleſia ſancta nõ modò gra-

graniter premitur, ſed importabiliter confringitur: vt neceſsè fuerit, Ieſum pro pecca tis noſtris dormientem, excitare & dicere: Prœceptor, ſalua nos: perimus. Quis enim ſiceis oculis pertranſeat regna (ſignum deſolationis) inter ſe diuiſa, populorum quaſi maris commotiones, lapidum ſanctuarij in capite omnium platearũ diſperſiones? Diſperſi ſunt heu lapides ſanctuarij: quia qui dicebantur Epiſcopi, confractis & venundatis quibus Chriſti, commiſſas oues oppoſuerunt lupis, & in fugam conuerſi ſunt, non paſtores, ſed mercenarij. In exemplum ſunt eccleſiæ, manu eorum combuſtæ, altaria ſanguine humano cruentata, monachorum examina, pars captiuata, pars proturbata, ius & lex omnia confuſa. Et quia quorundam hominũ peccata manifeſta ſunt, præcedẽtia ad iudiciũ, cùm inebriati fuerint ſanguine aliorũ, laqueos alterutrùm tẽdunt: inuicèm, quod dictu nefas eſt, Epiſcopi ſupplantãt & ſupplantantur, captiuãt & captiuãtur: vt liquidò pateat, quia ſuorummet manibus ira Dei deſæuiẽs in reos vlciſcitur. Ipſa Romanæ dignitatis virgo prœuaricata, abijt retrò, & in diebus noſtris fractæ ſunt mammæ pudicitiæ eius. Non eſt dux, neque ſacerdos, neque locus ſacrificij: Hieruſalem caleatur agentibus: quia qui faciat bonum, eſt nullus. Miſeri Iſraëlitę, in quorum comparatione Nabuchodonoſor ſeruus Dei ſcribitur. Quibus autem inter tot mala vix aut nullo modo viuere licet, quomodò dicere aut ſcribere aliquid libet? Quod ſolum reſtat, ſanctos Dei patres & patronos nobis paremus, quorum felici remigio mare huius ſeculi enauigemus, & qui pro reatu iam mergimur, ex beneficio omnipotentis manûs releuemur, quæ verbo ventos ſedare, & tranquillitatem nutu poteſt imperare. Ad quod obtinendum beatus Bauo medius conſtituatur. Bauo in corde, Bauo ſemper ſit in ore. Ipſe defenſor & patronus, ipſe apud omnipotentem iudicem intercęſſor ſit continuus: qui me hæc cum deuotione ſcribentem, te Chriſtiane intueatur cum fide legentem.

Mat. 8.

Quę ſub Hẽrico 4. tẽpora fuerint, teſtantẽ hiſtorię.

Multi tum Antipapę & Epiſcopi ſchiſmatici.

De his hic agitur.

Ierem 25. 27. & 43.

VITA S. REMIGII, RHEMORVM EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO PRESBYTERO.

Habet lector aliam longè prolixiorem hiſtoriam 1. Tomo in menſe Ianuario: ſed quòd hoc quoquè die celebris habeatur B. Remigij memoria, hanc tum propter Authorem, tum propter breuitatem hìc ponere voluimus, quæ eſt illius quædam Epitome.

BEati Remigij antiſtitis depoſitio ſancta, nobis hodierna die myſticę feſta ſolennitatis exhibuit, quæ annis ſingulis cùm in ſe curſus tẽporum voluitur, noſtris deſiderijs innouatur. Hic itaq; primis ortus natalibus, parentum nobilitate fulgebat. Quem diuina pietas non ſolùm priusq; naſceretur, ſed antequàm cõciperetur, elegit: intantùm, vt Montanus quidam monachus, dum leuiſſimo ſopore quieſceret, tertia fuerit admonitione pulſatus, vt matri ſuę benedictę Cilinię, quòd maſculum conceptura eſſet, veridica relatione prędiceret, & nomẽ eius vel meritum deſignaret. Qui ilicò impleuit imperiũ, & fœcundiſſimę genitrici concipiendę ſobolis gaudia nunciauit. Illa verò ſecut fidei & credulitatis nõ apparuit dubia, ità ſuſcepit in partu, quod pſcierat in vtero. Haud moroſa extitit, haud incerta: feliciſſimũ pignus ſecura protinùs edidit, quod priùs corde concepit. In quo aſſiduè vẽturę ætatis merita dulcis infantia deſignabat, & quod ante conceptũ mater agnouerat, ante tẽpora iam videbat. Studebat teneros annos monum maturitate vincere, & beneuolentiam cordis, charitatis melle condire. Quid plura? Cum ſecundis ſucceſſibus certatim ſanctę conuerſationis ſtudijs adoleſcens Domino militaret, & vigeſimoſecundo anno ſecundioris meriti ſumpſiſſet exordiũ, in vrbe Rhemenſium, omnium generaliter votis ad pontificale culmen raptus fuiſſe dignoſcitur potiùs quàm electus. In quo ſtatim ſic apparuit aptus & deuotus officio, tanquàm ſi quò nouiter aſcendebat, iugiter pręfuiſſet.

Octobris 1. Propter eius tranſlationem.

Montanus monachus, eius & nati uitatẽ & nomẽ prædicit.

Rapitur ad Epiſcopatũ annos natus viginti. duos.

Fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fuit itaque in eleemosynis largus, in vigilijs sedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profusus, in doctrina præcipuus, in sermone paratus, in conuersatione sanctissimus. Nunquàm inuénit in eo humani generis aduersarius, nec quod fraude deciperet, nec quod simulatione fuscaret. Synceritatem mentis, vultûs sui serenitate monstrabat, & pietatem clementissimi cordis, ostendebat in lenitate sermonis. Quidquid ad salutem pertinere posset æternam, non minùs implebat beatissimi operis studio, quàm sermonis prædicatione docebat. Longum est itaque verbis exequi, nè irrogemus audientibus de nimia prolixitate fastidium, quanta in eum ornamenta bonorum omnium, quę sunt vel preciosa, vel maxima, supernę remunerationis prærogatiua contulerit. Studeamus ergò pauca disserere, plurima præterire. Nam si tanta virtutum suarum insignia, aut ariditas nostri sermonis posset excolere, aut memoria rerinere, priùs habere poterit terminum lux hodierna, quàm pagina.

Virat ostentationẽ & iactantiam.

Intendebat vir beatus Remigius iactantiam virtutis fugere, in quo non poterat gratia cęlica latére. Cùm verò cõtigisset eum habere inter domesticos suos secretius conuiuium, & delectaretur in libertate charorum, descendebant ad eum passeres intrepidi, & in manu eius mensæ reliquias colligebant. Discedebant alij saturi, accedebant alij saturandi. Sic mansuescebat feritas auium in operatione virtutum. Dum verò insideret refectioni, nunquàm auris eius sacrę deerat lectioni. Nullus est prętermissus gradus, qui non in eo faceret perfectionis cumulum.

Accidit autem quodam tempore, cùm ex more pastorali solertia parochias circuiret, vt si negligenter aliquid in diuinis cultibus ageretur, fidelis Christi seruus agnosceret: in vicum, cui vocabulum est Calmaciacus, ipsius deuotionis studio accessit. Vbi dum quidam cæcus ab eo opem misericordiæ postularet, cœpit, qua dudùm captus fuerat infestatione dæmonum, corporis vexatione torqueri. Tùc sanctus Remigius in oratione, cui semper animi sancta intentione vacabat, corporea sedulitate se prostrauit, raptumque lumen pristinum reddidit oculis, & pestem immundi spiritûs effugauit. O ineffabilis gratia pietatis: à quo dum substantia sola petitur, triplex remedium obtinetur. Victu pauit egenum, munerauit visu cæcatum, reddidit libertati captiuum. Atque ita contigit per hoc insigne mysterium, vt dum apparuit vnus in paupere, trinitas se ostenderet in salute.

Cęcum dæmoniacum sanat.

Et sicut semper humani generis aduersarius suam non desistit ostendere nocendi virtutis potentiam, ciuitatem Rhemorum eodem tempore, surgentibus subitò flammarum globis, oborta nimiùm vastatione succenderat, & iam ferè partem tertiam fauillis extantibus concrematio peracta consumpserat, & quod reliduum erat, victrix flamma lambebat. Tunc cùm huius rei ad beatissimum Remigiũ antistitem peruenisset auditus, ilicò velut inuictus athleta ad ruinam vrbis celeri velocitate percurrit, atque se igni obuium, impleta oratione, monstrauit. Statimque velut quodam rotatu fracta vel conscissa, populo teste, in se vastatio reducitur incendij, & per patentem portam ad modum fugiẽtis discessit: vt omnibus mõstraretur, quòd vir Deo plenus, fidei igne plùs caluit, qui sęuitiam tantæ indignationis & euicit, & suis extinxit meritis.

Dæmoniaca puella liberatur.

Quędam verò puella ab vrbe Tolosa, præclaris orta natalibus, ab adolescente infantia, vesani spiritûs tenebatur obsidione captiua. Quam cùm tenero amore diligerent piissimi genitores, ad sancti Petri sepulcrum in Romana vrbe cum plurima multitudine & multa deuotione duxerunt: vbi quidam Dei seruus cum auxilio sacri corporis plurima patrabat signa virtutum, hanc tamen puellam cùm nulla potuisset intercessione purgare, nec ab ipsa callidi hostis vires valuisset expellere, hoc responsum antiquus hostis reddidit, diuini nominis obtestatione constrictus, quòd nunquàm alterius de eodem habitaculo, nisì huius beatissimi Remigij antistitis emũdatione posset expelli. Tunc parentes eius, & ipsius Benedicti serui Dei, & Alarici regis Gotthorum affatibus suffragati, cum ęgrota sobole ad S. Remigiũ antistitem peruenerunt, deprecantes vt virtutem eius agnoscerent in purgatione sobolis, quam prescierant confessione latronis. Tunc beatus Remigius cùm diuturna luctatione se non esse dignum assereret, & consueta patientia repugnaret, precibus est populi supplicantis deuictus, vt orationem pro ipsa funderet, & parentum lachrymis condoleret. Tunc sanctus Remigius, meritis sanctitatis armatus, verbi prœcepit imperio, vt iniquus prędo per quod ingressus fuerat, abscederet, & CHRISTI famulam relaxaret. Itaq; cum nimio vomitu & obscœno fœtore per

peros, quod fuerat ingressus, abscessit. Sed paulopòst discedente pontifice, sub ipsius horę spatio, dum nimio labore fessa nutaret, vitali calore exempto, spiritum exhalauit, & spem salutis suis ademit. Iteratis autem precibus, supplicantium turba recurrit ad medicum. Beatus autem Remigius illud se accusat potiùs perpetrâsse facinus, quàm salutaris præmium indulsisse: & extitisse homicidij reum, non contulisse remediũ. Ad Basilicam igitur S. Iohannis, vbì corpus iacebat exanime, populi obtentus deprecatione, regreditur: ibiq; sanctus Remigius cum lachrymis ad pauimenta sanctorum in oratione prosternitur, & reliquos, vt idem facerent, adhortatur. Tunc sanctus Remigius effusis lachrymarum imbre, consurgens, suscitauit mortuam, quam priùs sanauit ægrotam. Quæ protinùs apprehensa manu pontificis, cum integra incolumitate surrexit, & ad propria feliciter remeauit. Indicare enim possumus, quantus in præsenti miraculo fuit parentũ fletus præ gaudio, laus populi pro triumpho. Putásne, cum quo gemitu, quanta deuotione, Gloria in excelsis Deo, cecinerunt, qui per sacrum antistitem diuina videre mysteria meruerunt? Potuit ille plebem suam de casu cuiuslibet periculi imminentis eripere, qui vitam mortuæ valuit restaurare.

Eadem ipsa mortua, ad vitam reuocatur.

Inter huiusmodi igitur virtutum suarũ insignia, elegit beatissimus Remigius athleta Christi, trãsitum lethiferi soporis excipiens, procellam mundi, senio iam vrgente, deseruere, & ad portum cælestis habitaculi peruenire. Post cuius obitum tanta ad sui corporis patrocinia fidelibus remedia tribuuntur, tantis vt agnoscatur viuere meritis, quantis fulget exemplis. Huius verò pœna dinoscitur defuisse martyrio, non deuotio confessionis. In illis ergò diuinis templorum oraculis, vbì eius patrocinia venerantur, quicquid cum fide petitur, inuenitur: & quod speratur studio, præstatur effectu. Profusis ergò manimiter precibus exoremus, vt nobis vitæ salutaris spatio indulgentiam delictorũ obtineat intercessio sancti Remigij pontificis cum auxilio redemptoris. Det etiam deprecatio eius generaliter in hoc mundo tranquilla pacis tempora, qui promisit iustis æterna præmia, Amen.

Obdormit vir sanctissimus in Domino.

VITA S. LEODEGARII EPISCOPI AVGVSTODVNENSIS ET MARTYRIS,

Authore Vrsino, qui eam scripsit, iubente Ansoaldo Pictauorum Episcopo. Stylum passim non nihil elimauit Frater Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

DOmino, sanctoque Pictauorum pontifici Ansoaldo, peccator Vrsinus. Iussioni obtẽperans vestrę, beatissime papa, summoperè vrgente Audulpho, patre monasterij beati Maxẽtij, vt de vita & passione beati Leodegarij, pauca è multis eius bonis commemorando scriberem: equidem opus suscipere, atque etiam edere cupiebam, sed imperitia & simplicitas mea atque iners facundia non valet explicare tanti viri virtutes. Cuius quidem patientia modernis innotuit temporibus, sed multa iam antè perpessus est, quæ nemo nouit, nisì ille solus, cui ea intrinsecùs exposuit. Nam finis operis ostendit extrinsecùs, quãta intùs clàm & nemine conscio sit operatus. Quæ tamen mihi de eius vita cognita sunt, multorũ relatione comperta, quanquàm rustico sermone, vobis imperantibus, edere conatus sum: in quibus si interdùm prolixioribus verbis vsus videor, feci id, vt à veritatis linea non discederem. Si quid verò ex eius virtutibus prætermissi, non studio id factum est, sed ignorantia. Puto autẽ, etiam si quis multa sermonis sublimitate & eloquentia huius viri Dei res gestas apertiùs explicare velit, non posse id citra mẽdacij notam fieri. Poteram fortasis etiam ego, annuente Deo, occultis & incognitis verbis vti: sed ea causa nolui, vt rustici & illiterati me possint intelligere, & homines pij ac Deo deuoti, eius imitari exempla appetant, cuius miracula cognouerint.

NAR-

Universidad de Deusto
Biblioteca

NARRATIO.

2. Octobris

S. Leodegarius puer literis admonetur.

DIgitur beatus Leodegarius ex Francorum præcelsa & nobilissima progenie exortus, in primis ætatis initijs à parentibus in Clotarij regis palatium adductus est: nec diù pòst ab eodem rege Didoni Pictauensis vrbis præsuli, auunculo scilicet suo, literarum studijs imbuendus traditus est. Is autem præsul cuidam Dei sacerdoti, viro eruditissimo eũ erudiendum commendauit, qui etiam permultis annis magna cura eum docuit, ac deindè bene institutum Episcopo reddidit. Receptum autem Episcopus suo cubiculo sub disciplinę custodia adhibuit, vt quèadmodùm ipse castum corpore conseruârat, ità illum quoquè sui similem efficeret. Quamobrèm etiam creberrimè illum admonendo dicere solebat, vt se virginem conseruaret, quò posset in ecclesia DEI dignum electionis effici vas. Optabat enim illum eius ciuitatis post se Episcopum habere.

Fit Diaconus, indè Archidiaconus.

Cui quidem rei cùm illum cerneret aptum & idoneum, annos ferè viginti natum, Diaconum ordinauit. Deindè nõ multo elapso tempore Archidiaconus effectus, omnibus eius diœcesis ecclesijs ab eodem pontifice præfectus atque prælatus est. Erat enim egregiè facundus, corporis statura procerus, inter plerosque pulcherrimus, adspectu decorus, suauis eloquio, ingenio peracutus, prudentia prouidus, Dei zelo & amore fer-

Multę eius corporis & animi dotes.

uidus, perpetuæque virginitatis custos. Scripturæ diuinæ, tum etiam pontificij & ciuilis Iuris cognitione penè omnes eius parochiæ, quam administrandam susceperat, habitatores antecedebat. Intantùm verò & seniores, & æquales, & inferiores omnes superabat, vt eloquentia eius grata esset omnibus, qui cum illo loquerentur: mœstosque afficeret lætitia, & criminibus obnoxios ad disciplinæ studium reuocaret. Et breui quidẽ temporis spatio, sub illo antistite magnam pacem Pictauensi solo regiminis sui prouidentia conciliauit.

Præficitur monasterio S. Maxẽtij.

Cùm autem pater monasterij, in S. Maxentij honorem conditi, obijsset, iussu eiusdem pontificis illud regendũ suscepit. Quod sex ferè annis ille gubernans, & structuris & magnis opibus ditauit. Intereà verò & Episcopo suo egregiè probatus, & prę omnibus clarus habitus est, tantaque nominis eius fragrantia in partes omnes dimanauit, vt in ipsum

*Blitilde

etiam regis palatiũ penetrârit. Per id tempus minor Clotarius rex cum * Batilde matre regni Francorum habenas moderabatur. Qui cùm eius prudentiam auditione accepissent, cuperentque eum apud se in palatio habere, petiêrũt ab Episcopo, vt ei faceret copiam cum ipsis in palatio manendi. Episcopus statìm iussa complens, magnis rebus instructum, & sapientiæ floribus redimitum, eum misit ad illos: qui cum sanè honorificè acceperunt. Ille verò intrà paucos dies virtute & integritate sua, sermonisque comitate

Creatur Augustoduni Episcopus.

id consecutus est, vt rex & regina & plerique pontifices eum pręcipuè charum haberẽt, consensuque omnium, maximè Frãcorum, Episcopi functione dignus proclamarentur. Itaque ab omnibus electum, Augustudini, quę est Heduorum ciuitas, Episcopum curarunt ordinandùm. Quo munere decem annis strenuè functus cùm esset, Clotarius rex, qui eum promouerat, excessit è viuis.

Tum verò beatus Leodegarius Episcopus id audiens, celeriter ad palatium profectus est, & cum alijs de rege constituendo tractare cœpit: cumque comperissent Childericum Austrasiorum regem adolescentem, pro sua ætate regnum optimè administrâsse,

Chidleticus eligitur Frãcorum rex.

quædam Francorum pars eum voluit habere regem. Porrò Ebroinus, qui sub Clotario rege Maior domûs fuerat, Theodoricum fratrem Childerici nitebatur Clotario subrogare. Eius autem nomen tum erat odiosum apud Frãcos, vt qui illo rursùs iugo premerentur, quod sub Clotario per eum experti essent. Itaq; Ebroini consilio posthabito, Childericum Francorum regem elegerunt. Cernens ergò Ebroinus se destitutum, consiliumque suum prorsùs negligi, multo timore correptus, petijt à rege, vt rebus omnibus derelictis, permitteret ipsi vita incolumi degere in monasterio. Illo fic rogãte, & Leodegario quoquè pro eo intercedente, rex assensit, & ilicò eum ad Luxouiense monasterium ablegauit, vt illic monasticum institutum complecteretur. Deindè in regno

Ebroinus efficitur monachus.

gno confirmatus Childericus rex, germanum suum Theodoricum cuidam seruo Dei conseruandum ac nutriendum commisit: porrò Leodegarium Episcopum omni domui suæ præfecit, & in omnibus Maiorem domûs esse voluit.

Is ergò ea accepta potestate, quicquid aduersùs priscorum regum & magnorũ procerum leges comperit inceptè introductum, cùm esset vita & moribus inculpatis, ad pristinũ reduxit statum. Vsque adeò verò totum Francorum regnum vsquequaq; restituit, vt omnes se gratulari entur regem habere Childericum, & palatij præfectum Leodegarium. Cùm hæc annis ferè tribus cum multo decore agerentur, malus dæmon, qui pro insita sibi inuidentia bona destruere solet, administris suis, quos idem antistes sibi socios adhibuerat rerum gerendarum, inuidiæ faces admouere cœpit, & per illos inter Epiſcopum & regem discordiæ zizaniam seminare. Imminente igitur tum Paschatis celeberrimo die, Episcopus à rege petijt, vt Augustoduni Heduorum ciuitate diẽ sanctissimum celebraret. Non abnuit rex, sed Episcopi precibus studet obsequi. In ipsis igitur vigilijs Paschæ pro antiquo more illis pariter euntibus ad Missarũ solennia celebrãda, quidam seminario adhuc latitante, is qui malorum incentor erat, accedens ad Episcopũ, ait: Caueas tibi sanctè pontifex. Missarũ enim celebritate peracta, iussu regis interficiendus es. Nam semen nequã, ab hostibus tuis in eius fatum pectore, hac nocte exeret sese.

Quidam seruunt inter regẽ & Leodegarium discordiã.

His auditis, dissimulat interìm Episcopus, neq; eam rem magnipendens, lętũ & serenum vultum exhibet, inchoataq; Missarum solẽnia honestissimè cõsummat. Postq; aũt ipse & rex Eucharistiam sumpserant, rex ad palatium pransurus abscessit: Episcopus vero peracto ministerio, haustoq; cũ suis mero, vt sese habet humana fragilitas, regis animos metuens, cum illis tractare cœpit, quid hac in re agendum videretur. Vbi autem ad Dominũ preces fudit, cõsultius ei visum est, posthabitis omnibus Christum sequi, quàm eidi locum dare, nè manus regis tam festo die sacerdotis sanguine inquinarentur, atq; inde in Francorum odium & cõtemptum incideret, vniusq; hominis causa totius populi

S. Leodegarius clàm abscedit.

clocertatio & cõflictus oriretur. Relicto igitur rege cunctisq; regni proceribus, pro nihilo ducens, quid in mundo haberetur, eádem nocte cum paucis iter suscepit, cò profecturus, vbi pauper Christi effici posset. Id vbì rex cognouit, valdè contristatus ac animo

Cõfert se in Luxouiẽse monasteriũ.

moerens, quendam è fidelibus suis cum magno exercitu post illum misit, qui eum tota nocte insecutus, diluculò assecutus est. Deprecante autem humiliter pontifice, vt liceret ipsi quoquè, relicto seculo, vacare Deo in Luxouiẽsi cœnobio, mox id ei permissum est. Itaque celeriter ad monasterium perueniens, Ebroinum iam clericum inuénit, eumque rogauit, vt si quid in ipsum peccâsset, veniam inuicèm peterent, & animorum inter se concordia iungerentur. At tamen ab Abbate seiuncti, aliquo temporis spatio pœnitentiam agentes, inter monachorum contubernia tam strenuè se gesserunt, vt perpetuò illic in monastico instituto mansuri viderentur.

Per idem autem tempus Childerico rege defuncto, frater eius Theodoricus ad regni sceptra peruenit. Id vbì vtriusq; amici compererunt, videre illos cupientes, cum ingẽti studio & fauore illos ad propria reuocare nituntur. Itaq; ad monasterium venientes, eo quem eos indè egredi, & ad suas domos reuerti. At illi multùm anxij, tãdèm illorum dilectioni & amicitię assentiunt, quippe quos sua causa nouerãt prolixi itineris laboribus fatigator. Cum benedictione ergò Abbatis, inter se pacis concordia iuncti Leodegarius & Ebroinus, Augustodunũ proficiscuntur. Eorum aduentu tota exhilaratur ciuitas, obuiamque eis procedentes ciues, cum magno triumpho eos excipiunt, multùm lętantes, quòd reciperent patrem suum, quem olìm se gubernatorem amisisse planxerant. Restituunt igitur eum in sedem suam: & cùm ingenti gaudio pariter afficerentur ac tripudiarent, ipse Episcopus voluit altera luce Ebroinum magnis affectum muneribus, honorifice à se dimittere. At Ebroinus non ferens suos vel pauxillùm quiescere, nocte fugã capessens, ab vrbe recessit, & Austrasios, quos olìm aduersarios habuerat, sibi amicos assciuit. Non diù pòst multis perpetratis sceleribus, cùm sibi flagitiorum socios adiunxisset, in Francorum fines per vim inuasit, immanissimãque exercens tyrãnidem, in Theodorici regis conspectum venit, atque ab illo in pristinum gradum restituitur est.

Cum Ebroino redit Augustodunũ.

Ebroinus multis sceleribus obstringit, à Theodorico restituitur.

Ita ergò præfectus palatij & Maior domûs effectus, cogitare cœpit de vlciscendis inimicis, qui eum noluissent habere subregulum, vt author loquitur, id est, Maiorẽ domûs vel palatij principem. Itaque instàr leonis rugientis, per Francorum terras rugitus eius audiuit, cunctique, qui olim aduersùs eum egerant, qui tamen cædẽ effugere potuêre,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fugæ præsidia captârunt. Porrò vir Dei Leodegarius instaurandæ plebi suæ intrà vrbem suam Heduam siue Augustodunum intentus erat. Reminiscens autem Ebroinus malorum omniũ, quæ cum Childerico rege illum suspicabatur sibi intulisse, adhibitis in consilium hominibus nequissimis, cum eis tractare cœpit, qua ratione illum Episcopũ perdere posset. Ex ijs verò duo, Diddo & Guaimerus caput malitiæ effecti, aiũt se illum rapere posse ex vrbe eius, in cumq; exercere vindictam, quæ Ebroini malitiam exaticet. Illorũ promissis exhilaratus Ebroinus, copiosum valdè exercitũ eis tradidit, cum quo illi festini abiêre Heduam, & vrbem circa mœnia vastare cœperunt. Id cernens vir Dei Leodegarius, zelo magno accensus erga plebẽ sibi commissam, & Domini exemplo mãens animã suam ponere pro ouibus suis, easque lucrifacere potiùs, quàm vni suæ temporariæ saluti consulere, collecto totius ciuitatis clero, cum reliquijs, Crucibus & psallentium choris, Deiq; laudibus obuiàm processit hostibus suis, sponteque se obtulit ad obeundum martyrium, si voluntas percussori non defuisset.

S. Leodegarius Ebroini iussu capitur, & luminibus orbatur.

At illi, qui eius capiendi causa venerant, nulla erga sacras reliquias moti reuerentia, eum comprehenderunt. Fertur tunc exclamans dixisse: Gratias ago omnipotenti Deo, redemptori meo, quòd me hodiè dignatus est glorificare. Ductus est autem abillis extra vrbem, atque illic, vt Ebroinus iusserat, eruti sunt oculi eius. Et humano quidem illum orbârũt lumine extrinsecùs: at intùs mansit illi diuinum lumen. Cumq; cum custodibus tradidissent, in quoddam cœnobium perduxerunt, vbi biennium ferè latuit, & magnum reliquit patientiæ & humilitatis exemplum.

*Gerinus

Eodem tempore * Gairinus frater eius, qui ob metum Ebroini cum alijs ab eo profligatis Frãcorum proceribus, alijs in locis degebat, iussu regis Theodorici & principis Ebroini, ad palatium reuerti compulsus est. Simul etiam B. Leodegarius ex monasterio, in quo tenebatur absconditus, in regis Theodorici præsentiam adduci iussus est. Cumq; ambo fratres in principum cõspectum venissent, multis contumelijs & opprobrijs affecti ab Ebroino, illi sic respondisse feruntur: Nos quidem dignè hæc patimur, quia peccauimus Domino: sed maior tamen eius clementia est, qui nos dignatus est ad tantã gloriam vocare. Tu verò miser Ebroine, qui tantam iniuriam irrogas Francorum genti, teipsum potiùs vlciscceris, dum alijs vitam auferre cupis. Multos quidem decepisti, & à paterno solo exulare compulisti: at tuipse magis etiam exul eris, quandoquidem & temporalem & æternam gloriam citò perdes. Dum enim totius Franciæ homines excellere meditaris, tuam, qua indignus præditus es, gloriam amittis.

Rom. 8.

Hęc vt audiuit Ebroinus, furore magno correptus, iussit ministris, vt Gairinum à Leodegario separarent, vti separatim punirentur, nec possent cõiunctim eiusmodi sermones proferre. Cùm ergò abduceretur Gairinus, B. Leodegarius dixit ei: Aequo ferãs animo, frater charissime, quòd nos isthęc pati oporteat. nõ enim sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Peccata quidem nostra multa sunt, sed supereminet magna Dei omnipotentis misericordia, qui ad ablutionem laudantium delicta semper paratus est. Et nos ad breue tempus hæc patimur, quia meritis debitores sumus: sed si patienter tulerimus, illa nos expectat vita, vbi sine fine lætabimur in cælesti gloria. Deindè ministri ad palum alligatum Gairinum, lapidibus obruere cœperũt. At ille deprecabatur Dominum, ità dicens: Domine Iesu Christe, qui non vis nisti vocare iustos, sed peccatores, suscipe spiritum serui tui: & qui me ea gratia dignatus es, vt instàr martyrũ, lapidibus vitã istam mortalẽ amitterem, mihi quoq; clementissimè des veniam scelerũ meorũ. Hęc dicens, inter verba orationis supremũ efflauit spiritũ.

S. Gairinus frater Leodegarij lapidibus opprimitur.

Ecce tibi humanissimi tyrannũ in Ebroino.

Et beatus quidem Leodegarius cupiebat cum fratre sanguinẽ fundere, vt simul mererentur coronari: sed Ebroinus eius obitum differre volens, vt per pœnas diù productas ei æternas quoq; cõciliaret, & nè corona frueretur martyrij, immò verò etiam præmijs gloriæ sempiternæ priuaretur, iussit eum nudis pedibus per quandam piscinam trahere, in qua erant petrę instàr clauorum acutę. Deindè euulsis iam oculis, humi eum prosterni, linguamq; & labia incidi, vt ablatis oculis, pedibus cõtritis & conscissis, lingua & labijs incisis, mẽbrorum vsu erepto, corporis viribus omni ex parte eneruatis, vt nec oculis posset terrã cernere, nec pedibus ingredi, nec linguæ officio laudare creatorem: tandem in blasphemiam rueret, atq; ità salute omni priuaretur, quam, laudãdo Deũ, sibi iugentẽ cælitùs obtinuisset. At verò, qui sine voce corda audit Deus, magisq; rogatur contrito, quàm elatione superborũ, vocem tacentis propensiùs audiuit, quàm eloquentis. Ille enim vir sanctus diuinũ implorabat auxilium, non sono vocis, sed cordis humilitate. Nam cùm se omni humano præsidio destitutũ cerneret, totis viribus diuinũ sibi adesse poposcit. Itaque quantùm humana impietas eum à supernis abstrahere molirabatur, tantùm pietas diuina erigebat ad cælestia.

Immanes S. Leodegarij cruciatus.

Porrò Ebroinus Vuaningũ quendã ad se vocãs, Tu accipe Leodegarium, inquit, quẽ aliquando vidisti virũ superbum, & tuta eũ custodia asserua. Aderit enim quandoq; tẽpus, vt ab inimicis suis recipiat, quod meretur. Vuaningus verò eũ ad suũ perduxit monasterium, quod Fiscanum vocant, in quo erat sanctimonialium cœtus, quibus præerat Childomara Christi ancilla. In eo monasterio B. Leodegarius multis diebus mãsit, adhibitis ei custodibus. At verò lingua eius præcisa suũ recepit officium, & magnũ doctrinæ semen sparsit in populo. Quandò aũt ad virgines accedebat, tanta, vt fertur, ab eius ore sermonis suauitas manabat, vt mirarẽtur quicunq; audirent, tanta per illũ efficere clementissimũ Deum, & morũ suorum prauitate damnata, quamprimùm ad pœnitentiæ fructus & remedia aduolarẽt. Ille enim vir beatus diù noctuq; in Dei laudibus peruigil adstabat, vt vix parumpèr ab ecclesia ad corporis res necessarias interdùm recederet, aut quippiam vel cibi, vel somni perciperet.

In quodam virginũ monasterio asseruatur.

Ea tempestate Theodoricus rex & Ebroinus synodũ multorũ Episcoporũ ad quandã villã conuocârunt. Et eccè inter cæteros euocatũ Diddonẽ, qui sanctũ virum Leodegarium cũ Guaimero ab eius sede abstraxerat, pœnis subdiderũt, & condẽnatum atq; degradatum, expulerunt à sanctâ congregatione. Deindè actus in exiliũ, & tandèm capite damnatus, pœnas eorũ luit, quæ in sanctum Episcopum dolosè perpetrârat: Alij quoq; Episcopi à rege per Ebroinum simili ferè pœna mulctati, in perpetuum exilium deportati sunt. Porrò Guaimerus, qui Diddoni socius fuerat ad exequenda in sanctum virum Ebroini iussa, cùm ab eodẽ Ebroino, cp eius tyrannidi assensisset, per fraudẽ esset in Episcopũ promotus, in eius indignationẽ, Dei, vt putatur, nutu incurrit, multis flagellis cæsus, turpissimeq;, vt decebat iusti proditorẽ, condemnatus, laqueo suspensus est, & transmissus in tartarũ. Morabatur eo tempore B. Leodegarius in virginũ supradicto monasterio. Iussus est aũt etiã ipse accersiri ad synodũ, nõ tamen, vt aiunt, cõcilio interfuit, sed Theodoricus rex & Ebroinus cũ eo sermonẽ contulisse feruntur, multaq; ab eo futura illis profecta fuisse, quę euenisse manifestũ est. Ebroinus verò in sua malignitate perseuerãs, Multùm te, ait ad virum Dei, grandiloquentia tua ad dicendum extimulat. Martyrem te fore suspicaris: idcircò hac temeritate vteris. Multùm verò te extendis, sed fruſtrà tale præmium expetis. Vt enim commeritus es, ità martyrio potieris. Cupiebat Ebroinus sanctum virũ in aĩa & corpore perdere, & cui iam oẽm sæculi gloriã ereptam cernebat, à bonorum quoquè meritis excludere. Sed quibus rebus ille sibi videbatur eum à Christo auellere, ijsipsis id efficiebat, vt Christo, quem desiderabat, magis adhæreret. Quanto enim crescebat eius pœna, tantùm etiam præmia augebantur.

Diddo dat pœnas suæ in S. Leodegarium crudelitatis.

Irèm Guaimerus.

Tradidit aũt illum cuidã Chrodoberto, iubẽs vt eum multa cura custodiret: Veniet enim quandoq;, ait, tempus, quo tollatur è medio. Ille acceptũ eum, duxit ad domũ suã. Cernens verò eum ex itinere & morbo defessum, iussit refocillandi eius causa potũ ei præberi. Sed priusq; ad eum pincerna veniret, ingens lux instàr circuli è cælo descendens, super caput eius resplẽduit. Tum illi qui aderãt: Quid sibi vult, aiũt, domine, quòd super caput tuũ sphęrica figura appáret, cælitùs lapsum lumen splendidissimũ, cuius nos antehàc nunquàm simile vidimus? Ille verò in terram prostratus: Gratias ago tibi, inquit, omnipotẽs Deus, omnium consolator, qui super me seruũ tuum tale dignatus es ostendere miraculũ. Porrò reliqui omnes, cõspecto eo lumine, tanq; extra sese in ecstasim rapti, tandèm collectis viribus, simul laudauerunt Deum, & ad se mutuò conuersi, dixerunt: Reuerà hic homo seruus Dei est: simulq; promiserunt, se toto corde velle ad Deũ conuerti. Atq; ità eius sermonibus penè omnes, qui in illa domo erant, paterfamiliãs, eius cõiunx & familia tota, cõuersi sunt ad Dei cultũ. Quotquot aũt eius famam percepere in locis adiacentibus, ad eum cõcurrebant, verba salutis audituri. Ille verò nõcessabat sua prædicatione docere omnes, quẽadmodùm ad regna cælorũ possent peruenire. Sed nõ multo euoluto tempore, cùm iam præpotẽs Deus pro tam insigni patiẽtia decreuisset remunerare fidelẽ seruum suum, Ebroinus iam obstinatus, volens suã in eum crudelitatem perficere, velocissimos post eum equites misit, qui eum necidarent. Illi ergò acceptum eum è domo viri illius, cui custodiendus datus erat, abduxerunt per loca

Magna lux cælitùs defertur in S. Leodegarium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignota. Cumq; ad certum locum ventum esset, illic constitit, ità dicens: Non opùs est, fili, vt diutiùs vos fatigetis. Cuius causa huc veniſtis, id ocyùs ppetrate, vt sàtis fiat voto vestro. Ad eius autem cædem quatuor missi erãt: è quibus tres prouoluti ad pedes eius, rogabant, vt ipsis veniam daret, & suam benedictionem impertiret. Quartus verò superbè erectus, districto gladio paratus erat ad perpetrandam cædem.

Postq; aũt data benedictione, percussoribus suis benè precatus est vir Dei, & verbũ Dei eis ministrauit, in preces incũbens, ait: Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hunc certaminis perducere diem. Oro & obsecro te, Domine, vt tuæ pietatis misericordiã mihi impertias, & sanctorum tuorum meritis dignum me facias, & eorum participem, vitęq; æternæ consortem. Ignosce illis, qui affligunt me: quandoquidem ego clementissime pater, per eos credo me in conspectu tuo glorificandum. Dùm hęc diceret, percussor sublato gladio amputauit caput eius. Ferunt tum erexisse sese corpus eius, & quasi horę vnius spatio stetisse. Id conspicatus percussor eius, pede eum trusit, vt citiùs in terram corrueret. Sed miser ille non diù pòst arreptus à dęmonibus & mente captus, diuina in eum vltione animaduertente, in ignem se coniecit, & mortuus est. Iussu autẽ coniugis viri huius Chroberti, in villam Sarcingensem magno oĩm luctu deportatus à ministris, & cum reliquis, in quibus trucidatus fuerat, in exiguo oratorio beatus martyr sepultus est septimo Nonas Octobris. In quo monumento annis duobus & dimidio humarum fuisse aiunt.

Capite plectii, & percussor eius malè perit.

Ea tempestate sacerdos quidam, eius oratorij curam gerens, lumen splendidissimum nocturnis diebus didicit eo in loco absque humano ministerio fulsisse. Eius rei fama in vicinia ea sese diffudit. Itaque multa languentium turba ad beati martyris venerationem oratonis causa eò adueniens, à diuersis morbis liberata est. Claudi gressum, cæci lumen receperunt: purgari sunt ab impuro spiritu dęmoniaci, nec rarò in venerando illo loco latẽ emicuit, quẽadmodùm illius ecclesiæ sacerdos testatur. Eiusdẽ sacerdotis minister, clericus & custos illius ecclesiæ, quadam nocte rebus suis omnibus per fures spoliatus est, in quibus fuit etiam caligula beati martyris, quam pro eius reuerentia apud se abconditam habuerat. Is ergò maturè ab oratorio surgens, ad domicilium suum abijt, & omnia sua ablata conspexit. Properè ergò redit ad beati viri sepulcrum, orans vt furto erepta restituat. Et quidem tota illa die & nocte in oratione & psalmodia ad eius tumulum ieiunus permãsit, atque indè reuersus domum, res suas omnes sibi redditas inuenit. Serui quidem illius, qui hoc furtum fecerat, dominus iurauerat, nequaquàm id eum perpetrãsse: sed domum reuersus, mox abijt è vita. Seruus quoquè sẽculus, quod admiserat, malè consummauit.

Multa miracula ad sepulcrũ eius.

Tum verò fama sanctitatis beati martyris longè lateq; manauit, & paulò pòst ea, quę gesta fuerant, ad Ebroini quoquè notitiam peruenêre. Ille verò nuncium clàm misit, qui accuratè inquireret, & rem certam ad ipsum referret. Pàret nuncius, venit ad beati viri tumulum, discit à custode, vbi sit humatus sanctus martyr. Propiùs indè accedens, non solùm precari non vult, sed etiam per contemptum pede humum percutit, & DEI virtutem nescius, stultè & impiè dicere non veretur: En mortuum, nulla virtutum signa efficientem. Abit indè, sed priusquàm nunciare posset ei, à quo missus erat, in seipso martyris virtutem experitur, in ipso itinere subitò è vita sublatus. Id vbi resciuit Ebroinus, apud sese tacitum habet, nec cuiquam pręter coniugem id indicare ausus est, nè fortè crescente gloria martyris, ipsius apud populum existimatio diminueretur, vt qui tale lumen extinguere conatus sit. Sed interim tamen, quanto plùs miser ille virtutes beati viri latére cupiebat, tanto illorum fama vbiquè augescebat magis. Tribus indè ferè elapsis annis, omni lachrymarum fonte plangendus Ebroinus, qui illustrẽ hanc lucernam nitebatur extinguere, iuxta Domini sententiam, cùm multos ipse gladio interemisset, gladio percussus interijt. Infelix sanè ac miser, tantis auctus honoribus, & per cũcta mũdi climata eius industrię propagata fama, apud mortales cumprimis celebris, quandoquidem noluit conueniẽter pręcepto Domini Saluatoris, inimicis suis veniam dare, sese miserè perdidit, permultos ad cælestia regna transmisit.

Ebroinus perit.

Matt. 26.

Mat. 5.

Postquàm autem miser ille viuendi finem fecit, cum multa laude in palatium earum rerum rumor penetrauit, quas ille diù supprimere studuerat. Aderat tum illic magna Episcoporum & procerum frequentia. Qui cùm inter se de sancto martyre conferrent, admirarenturque ea, quæ de illo dicebantur, vir sanctissimus Ansoaldus Pictauorum Epi-

Episcopus, Vtinàm, inquit, liceret mihi, in mea parochia habere corpus eius, quem meum constat fuisse parentem. At verò Ermencharius, beati viri in Episcopatu Augusto dunensi successor, lure quidem, inquit, mihi dabitur viri huius corpus: cùm iustum sit illic eum requiescere, vbi fuit Episcopus. Deniquè Vindicianus præsul Atrebatensis, in cuius diœcesi interemptus erat, ità dixisse fertur. Nequaquàm ità fiet, vt vos sancti pontifices locu tiestis: sed mihi fiat potestas sacrum beati viri corpusculum retinendi, quippe qui illi loco datus videatur, in quo dignatus est quiescere. Tum vna omnium Episcoporum, qui illic aderant, sententia fuit, vt ieiunia & orationes in hoc conflictu fierent, vt sic dignaretur Dominus ostendere, in cuius diœcesi inre sacrum illud corpus condendum esset. Indicto igitur ieiunio & precibus, tres chartulas, eorum sententiam continentes, altari imposuerunt, vt expletis precibus Dominus declararet, cui beati martyris corpusculum esset tradendũ. Completis ergò precibus, & Missarum solennijs celebratis, vnus ex ministris iussu pontificum dubiam manum immisit sub altaris pallam: eaq; extracta, quid agẽdum esset, apparuit. Id conspicati omnes, qui huic spectaculo aderant, acclamârunt Ansoaldi põtificis esse iustiores preces, chartula extracta id satis declarante. Ità ergò sine vlla ambiguitate confirmato concilio, cuidam viro Dei, Abbati suo, Audulpho, qui à sancto martyre nutritus fuerat, Ansoaldus prœcepit, vt ocyùs pro sancto corpore proficisceretur, & cùm debita reuerentia illud vsque ad Pictauiense solum perduceret: vt vbi sese diuino cultui mancipârat, illic eius lucerna perpetuò emicaret. Fecit vir Dei Audulphus, vt Episcopus imperârat, & properè abijt ad locum, in quo sanctũm illud corpusculum quiescebat.

En quãti sit cerit antiquitas sancto rũ reliquias.

Vbi audiẽrunt, qui, in circuitu eius loci habitabãt, tum monachi, tum alij vtriusq; sexus homines, magna deuotione compuncti, confestim eò aduolârunt: & cum magna partim lætantium, partim flentium turba, sanctũ martyris, vt rex iusserat, loco suo motum est corpus. Iter autem illis facientibus, res passim diuulgata est: & ecce vndiquè suaq; sponte dextra læuaque accurrunt plurimi ex monasterijs, villis ac viculis: monachi, clerici, laici, cum Crucibus, cereis, sustitu & odoribus suauissimis procedunt obuiam, tanta hominum frequentia, vt vix quisquam ad feretrum possit accedere, sublatumq; de feretri operimentum, aut eius fimbrias tetigisset.

Magnũ hominũ studium & deuotio erga sanctũ martyris corpus.

Inter hæc ventum est in villam Gaudiacum Carnotensis parochiæ, vbi erat puella Badinga, quę in parentum domo septem annis iacuerat cæca, muta & paralytica. Allata verò à parentibus ad beati martyris feretrum, ea nocte dormiens per visum vidisse videtur duos viros splendidissimos, cum alijs illic adstantes. Cumq; euigilâsset, & visionem admiraretur, oculi visum, pedes gressum, lingua loquendi recepit facultatem. Itaq; exclamans, ait: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, quòd per sanctum martyrem Leodegarium sanitati restituta sum. Ab hac laude membris omnibus sana erecta, cum parentibus domum abijt, diù pòst victura.

Puella sanatur.

Deindè cùm in Turonensis territorij Solcanum vicum peruenêre, quædam dæmoniaca à parentibus per brachia tracta, clamare cœpit se nolle ad sancti viri feretrum accedere. Sed eò inuita perducta, cùm paululùm tetigisset feretri operimentum, à dæmone mundata est. Igitur ad sese rediens, nolebat à feretro separari, timens nè rursùs arriperet ab hoste, à quo se cernebat liberatam.

Item dæmoniaca.

Indè ventum est in Turonensem vrbem. Id audiens ciuitatis Episcopus, qui tum adest, * Ruotbertus, cum choris psallentium & lampadibus iuit obuiàm, acceptumque cum suis feretrum, per mediam duxit vrbem. Ibi tum quædam mulier, quòd diceretur occidisse maritum suum, collo ac manibus catenis vincta, ità exclamauit: Subueni mihi beate Leodegari: quandoquidem innocens pereo, à falsis accusatoribus alligata. His dictis, mox rupta catena, à collo & manibus décidit. Quam illa coniecit in feretrũ, compertaque est absque noxa dedisse pœnas.

* Berthus

Liberat innocens mulier.

Cùm sic autem idem pontifex sacrum corpus cum magnis laudibus per suam parochiam deduxisset, & intrà Pictauiense solum peruenissent, paululùm in vico Egorande requieuit: vbi claudus quidam occurrens, postquàm ad sacrum corpus in preces sese prostrauit, statim reualuit: & in pedes erectus, incolumis abscessit.

Claudus ambulat.

Audiens id quędam mulier, cuius manus propriam amiserant formam, digitis adeò in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

incuruis,vt mediæ palmæ infigerentur,& vngues intrà carnem hærerent absconditi,inuocato Dei nomine & sancti martyris, sanata est: & gratias agens Deo,domum repetit.

Illud verò nequaquàm silentio premendum est miraculum,quòd cùm vir Dei Ansoaldus Episcopus Pictauorum,sacrum didicisset aduentare corpus,velocemque misisset nuncium,qui ex villa ipsius,quam Interamnem vocãt, abundè vinum promeret,rediret,& nihilo minùs vasa manerent plena.

Vasa diuinitùs redundant vino.

Postè hæc cùm ad Vigennam fluuium,vicumq; Sannonensem venissent,ventus contrarius vndas commouit. Metuentes itaque nautæ,nolebant admittere,vt in nauim intrarent,nè nauigantes flumen,in discrimen conijcerentur. At vir Dei Audulphus Abbas,cuius curæ sacrum corpus commissum erat,sancti martyris meritis fidens,eos compulit,dicens: Mittite in nauim,& transite securi.potest nanque Deus per sancti sui merita has sedare vndas.Cùm ergò sacrum corpus esset naui impositum,& nautæ iam nauigare cœpissent,confestìm vndæ subsederunt,& fluuium prosperè transiliserunt.Illis verò nocte in ecclesia quiescentibus,quædam peregrina mulier cum cæco infantulo adonuit,tota illa nocte in oratione peruigilans. & ecce manè videt infantulo redditum lumen,quod amiserat.

Sedatur tempestas.

Infans recipit lumẽ.

Indè recto itinere venerunt ad Gelnagum villam,ad quam vir Dei Ansoaldus obtàm progressus est,cum turba Clericorum,vulgi & pauperum, cum thuribulis & sumentis,cum Crucibus & accensis cereis,cum hymnis & canticis : sacrumque corpus excipiens, perrexit ad vrbem. Vbi tum quædam erat fœmina, multis annis adeò cua,vt caput propemodùm genibus inhæreret.Cumque ea paululùm sublatis oculis,ad sancti martyris feretrum precata esset,corpori eius pristinus vigor redijt.Mirabatur pontifex & qui ei adstabant,virtutem Dei & beati martyris eius. Deindè cum canticis & magnis laudibus in suburbanam peruenêre ecclesiam, in qua beata Radegundis quiescit. Ibi verò quidam curatus est paralyticus.idemque aliquantisper feretrum secutus, permansit incolumis.Vbi autem ad beati Hilarij basilicam apportatum est sacrum corpus, alius paralyticus in via iacens,tacto feretro, surrexit sanus.Paulopòst cæca puella inuocans sanctum martyrem,lumen recuperauit:atque ad eius tumulum perueniens,rsque in presens deuota ei inseruit.

Mulier contracta erigitur.

Paralytica sit sana.

Postea verò sacro corpore ex vrbe Pictauiensi ipsius Episcopi Ansoaldi & sacerdoti ac ministrorum eius humeris aliquantisper exportato,atque vsq; ad viculum Zezolliolum honorificentissimè perducto, magna turba monachorum ex S. Maxentij cœnobio,vbi quandoq; Abbatis erat functus ministerio, lætabũda in eius venit occursum, sumq; pastorem magno studio susçipiens,cum psalmodia in ecclesia pernoctabat. Manè verò quædam mulier attulit infantẽ trium ferè annorum,propè exanimem,qui posusq; ad corpus sancti viri accederet,fertur expirâsse animã.At nihilo minùs mater eum sub feretro deposuit,& cum lachrymis inuocãs sanctum martyrem: Domine mi, inquit, redde mihi filium meũ.Ità trium ferè horarum spatio illa deprecante,quasi de grauidens recepit filium rediuiuum,quẽ planxerat extinctum.Fuit hoc sanèingens & stupendum miraculum,vndè etiam magna in populo fides excreuit de tanti viri sanctitate,cuius gloria manet in cælo sempiterna.

Infans mortuus reuiuiscit.

Rursùs ergò sublatũ est beatissimi martyris corpus, & eo, quo par erat, honore deportatũ. In itinere aũt occurrerunt ei duo pauperes,vir cũ coniuge sua,alter vno,altera vtroq; carẽs oculo. Vtroq; ad feretrũ accedente,mulier nõ hæsitans amborũ oculorũ recepit lumẽ:vir dubitãs,mansit etiã altero lumine orbatus. Priùs aũt,q̃ accederẽt,virtuniculo trahebat cæcã vxorẽ: Posteà vxor videns,vicẽ reddidit viro,cæcũ eum ducens perviã. Indè perrexerunt ire ad B.Maxentij monasteriũ:in quo cùm vir beatus primò cœperit perucrsorũ hoĩm animos traducere ad colendũ Deũ,nõ sine iustissima Dei prouidẽtia factũ videtur,vt ibidẽm superioris vitæ exemplis etiã miraculorũ gloriã adiungeret.

Et quidẽ cùm monachi eius cœnobij in eius properarent occursum, puella in atrio eius paralytica iacens,atq; oĩm membrorum officio destituta,cùm S.Leodegarij nomẽ audijsset,sanam se sensit.Id miraculũ conspicati sunt, qui illic aderant, mox verò tanta vi-

dique confluxit multitudo, vt atrium vix sufficeret capiendis hominum turbis.

Interea mulier quædã cæca, ex longinqua regione veniẽs,cùm ad sancti martyris adijsset tumulum, lumen recepit. Adolescẽs quidã,itemq; puella à dæmone vexati,tremebundi,cò venerũt,& per vomitum dæmone vnà cum sanguine reiecto,curati sunt.Innumera alia per id tempus sancti martyris virtutum signa claruêre.Sanabantur cæci, surdi,muti,aridi,claudi,dæmoniaci.

Porrò in sancti martyris honorem,iubente Ansoaldo pontifice, opera Audulphi Abbatis monasterij,amplissimũ extructum est templum, cuius structura alia est, quàm cæterarum basilicarum. Eo templo exædificato, idem pontifex votum suum executurus, cum omnibus ecclesiæ suę sacerdotibus, multisq; proceribus & magna populi caterua eo venit,& cum magnis laudibus sepulturę mandauit corpus beatissimi martyris. Quo in loco quotidie cumulãtur virtutum insignia in laudem & gloriam Domini nostri IESV Christi,cui est honor & virtus in secula seculorum,Amen.

Insigne tẽplũ conditur in honorem S. Leodegarij.

VITA S. THOMAE HEREFORDENSIS IN ANGLIA EPISCOPI, CVIVS AVTHOR FIDE DIGNVS est,licèt Anonymus. Stylum ferè mutauit F. Laurentius Surius.

SAnctus Thomas Herefordensis Episcopus, in Britannia maiori,quã nunc Angliam vocant, claris ortus est natalibus,patre Vuilhelmo de Cantilupo,matre Milicẽta Comitissa Ebroicensi. In ipsa pueritia puer docilis, ætatem moribus superans,nulli animum voluptati dedit:sed à teneris annis Deũ & timere,& colere cœpit. Cùm enim literarum studijs imbuẽdus traditus esset, quotidiè preces, quas horas Canonicas vocant, dicere, & Missæ interesse solebat. Studiorum autem causa primò ad Academiam Oxonien sem,indè Lutetiam se contulit,vbi Logicę operam dans,& philosophiæ secreta rimatus,magisterij titulo ornatus est. Posteà Oxoniam reuersus, Iuris Pontificij Doctor,& Academiæ eius Cancellarius creatus est. Quo in munere prudenter studuit causas discutere,ex æquo & bono ferre sentẽtiam,actiones suas ad virtutis præscriptum componere,morum honestati deditus esse.

Octobris 2.

S. Thomæ parentes.

Pietas ad huc pueri.

Porrò cùm eius fama increbresceret,quanuis inuitus, coactus est esse Henrici tertij Anglię regis Cancellarius. Erat nanq; sermone verax, consilio prouidus,in sua administranda functione fidelis.Et cùm in pleriq; honores mutent mores, nõ in melius qdem, fidẽ in deterius:ille tanto affectus honore,in dies seipso melior fiebat,atq; in quibuslibet causis vel negocijs tractandis manus ab omni prorsùs munere excussit.Nec propter diuitum superbia tumentium fastum à veritate deflexit,nec propter pauperum abiectionem ab eis aures suas auertit,& misericordię atque humanitatis officia negauit.

Fit Cancellarius regis Angliæ.

Posteà aũt Hericus rex desijt esse in viuis,vir sanctus Oxoniã redijt,& ad Theologię studia animũ appellẽs,Doctor effectus est. Magnę sanè in cibo & potu temperãtię fuit,ità vt nemo vnq̃ vel domesticus, vel extraneus,eum viderit largioribus siue epulis, siue poculis indulsisse:immò tãta eius erat abstinẽtia,vt plerunque cũ maiori appetẽtia à mensa surrexerit,q̃ ad eam accessisset.Tanta animi pietate & deuotione rebus diuinis interesse,vt intuentiũ fidẽ & mores informaret: tanta in Missæ sacrificio lachrymarũ ab eius oculis copia manabat, acsi coram se Christum Dñm in humana carne patiẽtem videret. Obtestationis vitiũ valdè detestabatur,& neq; ipse ylli vnq̃ detrahere voluit, neq; vt alij alio fieret,quãtùm qdem in ipso erat,pmisit.Immò verò si quos audiret obtrectantes,grauiter illos castigauit.Mentis & corporis eius tam fuit rara integritas & mundicia,vt Robertus Cantuariẽsis Archiepiscopus,deindè Portuẽsis Episcopus Cardinalis, iuuenis adhuc,de eo Oxonię dixerit:Ità me Deus adiuuet,quemadmodùm hic homo sic mundus ẽt hodiè, ꝙ ad corporis & animi castitatẽ attinet,vti eo die, quo natus est. Quòd si quis aliquis,vndè id ego sciam,fateor coram Deo, tam pure & apertè me illud legerit in vita & conscientia eius, vt qui à pueritia vsque in præsens, confessiones eius audierim, quàm posset quisquam legere in codice optimè scripto, & coram ipso expanso.

Magna cibi & potus parsimonia.

Insignis animi & corporis castitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spero autem præpotẽtem Deum, qui hactenùs eum in hac puritate seruauit, etiam deincèps perpetuò seruaturum.

Corpus suum vigilijs & ieiunijs macerauit, aspero cilicio permultis annis secretiùs vsus est. Cùm aũt Heresfordẽsis ecclesia suo esset orbata pastore, oĩm votis electus, anno Christi millesimo ducentesimo septuagesimo octauo Episcopus cõsecratus est. Tum verò lõgè etiã magis, q̃ anteà, factus est vigil ad curã, nõ segnis ad opus, suauis ad mores. Maior tum illi accessit cura pauperum, gestus & sermo humilior, in persecutionibus pertinendis animus fortior, ad exequẽdam iustitiã censura seuerior, in precibus feruẽtior spiritus, ad prẽstãdas eleemosynas perfectior benignitas & liberalitas, in proprio castigando corpore maior rigor. Magna laboris instantia in eam incumbebat curam, vt ecclesię iura tueretur, & quę alij sibi prẽterius fasq; vendicârant, ab iniustis possessoribus ablata, ecclesię restitueret. Ea causa cùm grauis extitisset contentio propter ecclesię Herefordensis iura, Romanum Pontificem adire decreuit, vt ab illo tãtis molestijs opportuna remedia impetraret. Eo igitur tam longo & difficili itinere non sine multo labore & corporis sui detrimento suscepto atq; cõfecto, Romã venit, & à Martino Pontifice honorificè acceptus est: rebusq; & negocijs, quorum causa eò venerat, p̃ voto expeditis, dum in patriã redire cõtendit, morbo oppressus, apud Florẽtinos iuxta Flasconis montẽ decessit à vita sexto Nonas Octobris, anno salutis millesimo ducentesimo octogesimo septimo. Intereà sex diebus corpus eius exanime asseruabatur, odorem spirans suauissimũ. Deindè caro ab ossibus separata, in ecclesia S. Seueri honorificè sepulta est: ossa verò per tam longinqua terrarum ac maris spatia in Angliam ad sedem eius apportata sunt.

Corpus castigat.

Fit Episcopus.

Migrat ad Dominum.

Ex ossibus eius manat multus sanguis.

Cumq; obniam illis venisset Gilbertus de Clara, Comes Glouerniæ, q̃ ob iura ecclesię beatum virum fatigauerat, mox ab eis sanguis copiosissimus manauit, ità vt vasa, in q̃bus ferebãtur, sanguine tincta viderẽtur. Id Comes ille cernẽs, timore & horrore concussus, iura oĩa ecclesiæ restituit, & ob ea, quę temerè admiserat, egit pœnitentiã. Porrò beatum Episcopum Iohãnes Papa XXII. Sanctorum catalogo adscripsit, & sexto Nonas Octobris festum eius solenniter celebrandum instituit. Miracula verò, quę post obitum eius ad laudem & gloriam nominis sui perpetrauit omnipotens Deus, in diuersis codicibus eius loci, vbi sacra eius ossa quiescunt, penè infinita reperi: In quibus fertur sexaginta mortuos excitãsse, quadraginta & vnum cæcos illuminãsse, quinquaginta duos cõtractos sanãsse, viginti & vnum paralyticos restituisse, cæcis & mutis viginti tribus lumen & vocem reddidisse. In quodã eius loci volumine legi annotata diuersa miracula eius quadringẽta, quinq; & viginti, in variis curandis morbis diuinitùs declarata: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Innumera eius miracula.

DE DVOBVS *EVVALDIS PRESBYTERIS ET MARTYRIBVS: EX HISTORIAE ANGLORVM *Venerabilis Bedæ Lib. 5. cap. 11.*

*Heuuualdis

Octobris 3.

TAutem vidit vir Domini Ecgbertus, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam sanctæ Ecclesiæ vtilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus: nec Vuitbertus, illas deueniens in partes, quàm ꝓficiebat, tẽtauit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in q̃bus eximius Vuilbrordus presbyterij gradu & merito p̃fulgebat. Qui cùm illò aduenissent, (Erant aũt numero duodecim) diuertẽtes ad Pipinum Ducem Frãcorum, gratanter ab illo suscepti sunt: & quia necesse erat, illo eos ad prædicandum mittente, ipse quoquè imperiali authoritate iuuans, nè quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret, multisq; eos, qui fidem susciperè vellent, beneficijs attollens. Vndè factum est, opitulante gratia diuina, vt multos in breui ab idololatria ad fidem conuerterent Christi.

S. Vuillebrordus cõ socijs mittitur in Frisiam.

Duo Euualdi exulant in Hybernia.

Horum secuti exempla duo quidam presbyteri de natione Anglorum, q̃ in Hybernia multo tempore pro æterna patria exulauerãt, venerunt ad prouinciam antiquorũ Saxonum, si fortè aliquos ibidẽm prædicãdo Christo acquirere possent. Erant aũt vnius ambo sicut deuotionis, sic etiã vocabuli. Nam vterq; eorum appellabatur Euualdus: ea tamen distinctione, vt pro diuersa capillorũ specie, vnus niger, alter albus Euualdus diceretur. Quorum vterq; pietate religionis imbutus, sed niger Euualdus magis sacrarũ literarum erat scientia instructus. Qui venientes in prouinciã, intrauerunt hospitium cuiusdam villici, petiẽruntq; ab eo, vt transmitterentur ad satrapam, qui super eos erat, cõ q̃ haberent aliquid legationis & causæ vtilitatis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent regẽ ijdem antiqui Saxones, sed satrapas plurimos suę gẽti prępositos: qui ingruente belli articulo mittunt æqualiter sortes, & quencunque sors ostenderit, hunc tempore belli Ducem omnes sequuntur, & huic obtemperant. Peracto autem bello, rursum æqualis potentiæ omnes fiunt satrapæ.

Saxones olim paruêre nõ regi, sed satrapis.

Suscepit ergò eos villicus, & promittens se mittere eos ad satrapam, qui super se erat, vt petebant, aliquot diebus secùm retinuit. Qui cùm cogniti essent à barbaris, quòd essent alterius religionis, (Nam hymnis & psalmis semper & orationibus vacabãt, & quotidiè asscificium Deo victimę salutaris offerebant, habentes secùm vascula sacra, & tabulam altaris vice dedicatam) suspecti sunt habiti, qa si peruenirent ad satrapam, & loquerentur cum illo, auerterẽt illum à dijs suis, & ad nouam Christianæ fidei religionem transferrent: ficq; paulatim oĩs eorum prouincia veterem cogeretur in nouam mutare culturam. Itaq; rapuerunt eos subitò & interemerunt, album quidem Euualdum velocissione gladij: nigellum aũt longo supplicioru̇ cruciatu, & horrenda membrorũ dominũ discerptione, quos interemptos in Rhenum proiecerunt. Quod cùm satrapa ille, quem videre volebant, audisset, iratus est valdè, quòd ad se venire volentes peregrini, non permitterentur: & mittens, occidit vicanos illos omnes, vicumq; incendio cõsumpsit. Passi sunt autem prędicti sacerdotes & famuli Christi quinto Nonarum Octobrium die, nec martyrio eorum cęlestia defuêre miracula.

SS. Euualdi quotidiè Missas celebrant.

Occidũntur à Saxonibus.

Nam cùm perempta eorum corpora, amni, vt diximus, à paganis essent iniecta, cõtigit, vt hęc cõtra impetum fluuij decurrentis per quadraginta ferè millia passuum ad ea vsq; loca, vbi eorum essent socij, transferrentur. Sed & radius lucis permaximus, atq; ad cælum vsq; altus, omni nocte supra locum fulgebat illum, vbicunquè ea peruenisse cõstaret: & hoc etiã paganis, q̃ eos occiderãt, intuentibus. Sed & vn⁹ ex eis in visione nocte nobili, q̃ de milite factus fuerat monachus, indicans ꝓ eo loci corpora eorum posset inuenire, vbi lucem de cælo terris radiãsse cõspiceret. quod ità completum est. Inuenta nanq; eorum corpora iuxta honorem martyribus cõdignum recondita sunt: & dies passionis vel inuentionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur. Denique gloriosissimus Dux Frãcorum Pipinus vbi hęc comperit, adducta ad se eorum corpora condidit cum multa gloria in ecclesia Coloniæ ciuitatis iuxta Rhenum. Fetturautem, quia in loco, in quo occisi sunt, fons ebullierit, qui in eodem loco vsque hodiè copiosa fluenti sui dona perfundat.

Præclaris miraculis illustrat eorum corpora Deus.

Ea ecclesia hodiè S. Cuniberti vocatur.

LITERAE S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS de Translatione SS. Euualdorum martyrum.

IN nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis, ANNO secũdus ecclesię Coloniensis Archiepiscopus, omnibus Christi fidelibus tam futuris, quàm præsentibus. Quoniã vitę huius spatium breue probatur esse & inualidum, eò quòd humana æras & nascendi lex, licèt annorum numerosi-tas ꝓlongari videatur, semper tendat ad occasum: salutare est omnibus, & totis viribus inquirẽdum, illuc mente & opere aliquid boni sibi prętransferre, vbi, si lęta sint, finem nesciãt: & si tristia, dolor interminus, qualemcunq; tamen misericordiæ admittat. Hac de causa pro peccatis meis ego solicitus, & futuri districtionis iudicij pertimescens, decreui sanctos Dei honorando, & seruientes eis subleuando, peccatores pro me efficere in iudicio, qui de proprijs meritis iustificari non valeo. Gloriosos itaq; martyres Dei Euualdos, in neglectis propter ignorantiam prędecessorum locis positos, ego peccator & seruus seruorũ Dei, Anno secũdus Coloniẽsis Archiepiscopus, licèt indignus, trãstuli: vt q̃ iã recepti sunt in cęlesti speculatiõe, apud nos ali-

Sancti pro nobis precantur.

Trãsferunt SS. Euualdorum re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liquiæ à S. Annone.

aliquo digni haberentur honore: quatenùs omnipotentis Dei, pro quo passi sunt, misericordiam tanto studiosiùs pro nobis expostulent in cœlis, quanto magis apud nos pro modulo nostro glorificentur & honorentur in terris. Actum autem est hoc coram testibus subnotatis: Etzelino Præposito, Berengario Decano, Euerhardo, Ruotberto, Bertulpho, Regenboldo. Coram laicis quoquè, Francone vrbis præfecto, Hermãno Comite, Gerardo Comite. Et vt veriùs credatur, firmiusq; in posterum teneatur, hanc in testimonium chartam conscribi feci, & in eodem monasterio in memoriale futurum reposui. Translatio verò prædicta, facta est anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimoquarto, Indictione vndecima, quinto Nonas Octobris.

VITA SANCTI GERARDI ABBATIS, AD GONTERVM BRONIENSEM ABBATEM, A QVODAM

erudito monacho fideliter conscripta stylo ferè rhythmico, quem propterea Frater Laurentius Surius in gratiam Lectoris passim mutauit.

PROLOGVS AVTHORIS AD GONTERVM ABBATEM.

DOMINO patri amantissimo, & pastori vigilantissimo atque Abbati Bronensis cœnobij Gontero, quidam professione monachus, religione nullus, vnà cum grege sibi cõmisso, pascua vitæ sempiternæ. Iubet tua paternitas, pater charissime, atque adeò filiorũ tuorum mellitæ nos compellũt preces, vt de domini Gerardi vita, conuersione & virtutibus scribentes, tanquàm nucleos quosdam vobis apponamus: vtì hac spiritali refectione interiorem hominem, patris illius amore vulneratum, (vulnerati quippe charitate estis etiam vos) communiter refocillare queatis. Sed hac in re quæ nos remorentur, paucis accipite. Absterret nos tanti viri excellentia, absterret calami nostri imperitia, tum quoquè æmulorum socors obtrectandi libido, atque eius, qui ante nos vitam beati viri consc-
pſit, dictio obscurior, quàm vtà minùs capacibus possit intelligi. At nihilo minùs tamẽ
hæc omnia vestræ iussioni posthabentes, licèt tantæ sarcinæ impares simus, etiam non
Gregorius Papa I. absq; pudore vobis obtemperare statuimus: multùm nostram confirmante pusillanimitatem sententia illa, qua verissimè dictum est, Vires quas imperitia denegat, eas à charitate ministrari. Qua ego sententia animatus, aliquid attentare ausus sum, mihi certissimè persuadens fore, vt iussionis vestræ authoritas culpam omnem meæ imperitiæ excusset. Simul autem rogatos vos velim, vt pro vestra erga me benevolentia, superuacanea resecetis, hiantia suppleatis, commodè dicta hilariter accipiatis, nostrumq; musculum paterna gratia prosequamini. Ità enim & nobis operis nostri ratio constabit, si ea, quæ ex viri Dei gestis excerpsimus, subtili sapientum iudicio comprobentur. Vale vir Dei, memor nostrî. Valeant, qui nobis benè volunt: æmuli resipiscant.

PRAEFATIO EIVSDEM AD LECTOREM.

Pſal. 67. VIrtus Domini tanto prædicatur gloriosiùs, quanto in sanctis mirabiliùs operatur. Operatur enim Deus in sanctis, vt per eos & in eis se declaret admirabilem. Hinc illa admirabunda vox Prophetæ exclamantis: Mirabilis Deus in sanctis suis. Laus ergò cuiuslibet è sanctis, proculdubiò laus Dei est. Laudandi igitur sunt sancti, vt magis magisque laus Dei augeatur. Quamobrèm etiam eum, de quo agimus, sanctum laudando, & reuerà illum efferimus, & efferendo reuerà laudamus: vt per eum, & in eo laudetur, magnificetur, mirificetur laudabilis & mirabilis Deus.

VITAE

VITAE HISTORIA.

VIr Domini Abbas Gerardus, exequendis Domini mãdatis mirè aptus & idoneus, immò cælesti beatitudine per oĩa dignus, vtì veridicorum hoĩm relatione cõperimus, ex ingenuis atq; orthodoxis parentibus apud Stallerelbas Lomacensis territorij vicum, pcreatus est: claris qdem natalibus illustris, sed morum integritate illustrior. Pater eius Aetãtius ex ꝑsapia Haganonis Austrasiorum Ducis ortus: mater Electrudis, Stephani Tungrorũ Episcopi soror germana fuisse memoratur. Prestitit aũt illi gratia cælestis, vt ab ineunte ætate & annis & sapientia ꝓficeret, & tam apud Deum, q̃ apud hoĩes, gratiosus esset. Etsi aũt annis iuuenculus erat, at iuuenum tamen impudica & obscœna colloquia detestabatur: potiusq; ad bonorũ sese familiaritatẽ adiungẽs, summoperè vitabat prauorum consortia. Ità cum, q corporis splendida iuuentute ornabatur, etiam mentis sanctæ canities egregiè commendabat. Crebrò verò, idq́ue ardenter, sacrarum ẽdium limina terens, ecclesiasticorum dogmatum fluenta auidè hauriebat: atque illic salutaria pro suo captu monita percipiens, quanuis etiamnùm laico habitu tegeretur, accuratè ea tenaciori memoria complectebatur, secumq́ue ruminabat: & iam teneriori pectore meditabatur, quæ posteà multa animi deuotione peregit.

Patria & parentes S. Gerardi.

Vitat mala consortia.

Horrens amplecti luxus & ludicra secli,
Emeruit fieri templum spiraminis almi.

Cap. 2. Militat apud Comitem Berengarium.

Ea tempestate Comes Berengarius Namurcẽse castrũ obtinebat: cuius posteri ibidẽm hactenùs pſẽnérant. Ei verò athleta Dei Gerardus cõmendatus est, vt militiç apud illũ vacaret. Prçcipuũ aũt apud eum amicitię & familiaritatis locũ obtinuit, ità vt Comes ꝑ eius arbitratu comitatũ administraret, ei ꝑ cæteris difficiliora magisq́; arcana cõmitteret: quandoquidẽ, quod perrarũ est, & militia & cõsilio ꝓstabat. Multa ei ad cõsulendum prudẽtia & ꝓspicacia inerat, magnã in rebus ipsi creditis fidẽ ostendebat. Eximia oris adsgratia facundia, vultûs iucunditas, animi serenitas, in colloquijs mira suauitas, in cõuictu singularis comitas & mãsuetudo, in iudicijs seueritas, ad opẽ ferẽdã virilis strenuitas. Licebat intueri illũ munitũ inuicta ꝓrsùs armatura, fidei galea, lorica iustitiæ, gladio spiritûs, quod est verbũ Dei, scuto æquitatis impenetrabili. Atq; hunc in modũ ꝓsidijs valiatus inexpugnabilibus, spiritales neqtias indefessus debellabat. Celabat illũ qdẽ paludamentũ, quẽadmodùm olim S. Sebastianũ, sed monachũ declarat frugalitas, pindè vt militantẽ S. Martinum. Multa illi erga cõmilitones benignitas, mira charitas, rara patiẽtia & humilitas. Itaq; haud secùs ac parentẽ illũ reuerendo venerabãtur: & tanq̃ dñm venerãdo reuerebãtur. Ille verò thesaurizabat in cælo, vbì neq; tinea, neq; ærugo demolitur. Nudos tegebat, egẽtes alebat, laborãtibꝰ opẽ ferebat, pusillanimes cõfirmabat, pupillos & viduis adminiculabat, oppressorũ susçipiebat patrocinia, miseris opitulabat.

Dotes corporis & animi eius.

Ephe. 6.

Matt. 6.

Pacis amator erat, litem rixasq́ue fugabat:
Ceu vir Apostolicus, est omnibus omnia factus. 1. Cor. 9.

Cap. 3. Comes vix eius fert absentiam.

At verò tanti viri cõuictu & cõtubernio Comes nõ mediocriter lætabatur, nõ dubijs argumentis crebrò expertus, Dñi Iesu manum esse cum illo: quippe cui opitulãte Deo, cuncta cederent ex sententia. Itaq; cùm ægrè posset eius ferre absentiã, rarò cum patiebatur à sua ꝓsentia abesse. Cumq́; aliquãdò ꝓ nobilium cõsuetudine cum suis venatum iret, è re sua arbitratus est fore, si hunc quoq; sanctum virum secùm educeret. Post eum igitur venandi laborem, sole eousquè progresso, vt iam prandendi hora ad cibum capiendum vocaret, Comes cum sua familia domum cogitat. At ille Dei amicus, spiritualia corporalibus anteponens, propinquam Bronij ecclesiam adit, quę cum quibusdam prędijs adiacentibus à progenitoribus eius ad ipsum successione deuoluta erat. Erat enim illi prædiorum ampla possessio, quippè qui nihil à Maiorum suorum virtute degenerauerat. Hoc verò oratoriolum iussu Pipini principis fundatũ accepimus, & à domino Lamberto Tungrensi Episcopo dedicatum: vt commodiùs illic diuinis posset interesse officijs, vtpotè quod in nemoris vicinia situm esset, vbi princeps ille sæpenumerò in venationem incumbere solebat. In quo etiã iucundum sanè quãdoquè miraculum cõtigisse ferunt,

Bronij oratoriũ à Pipino conditum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oleum ex saxo fluit.

ferunt, ex saxo quodam à beato Lamberto antistite inuncto, aliquandiù largiter oleo promanante. Cùm hîc igitur esset vir Dei Gerardus, sacerdotem iubet accersiri, q Christi mysteria tractet. Interim ipse, vtì decebat seruum Dei, orãs, diuinę vacat contemplationi: & dum longas ad veniendum moras nectit sacerdos, diuinitùs in beatũ virum sopor irruit, didicitque in spiritu, siue per diuinam reuelationem, locum & formam oratorij, quod posteà exædificauit.

O felix somnus, felix per cuncta Gerardus,
Talia cui Dominus dignatur pandere Christus.

Cap. 4. Visio sancti viri.

Vidit enim in visione Ecclesiæ columnas Petrum & Paulum sibi adstare: quorũ alter primus in Senatu & agmine Apostolico, manũ suã ipsius manui visus est inserere, eumq; per ecclesiã & atrium familiariùs circunducere. Porrò scisciatãte viro Dei, qd sibi ciusce modi inambulatione velit, cœpit eum admonere de cõstruendo oratorio, dicẽs eum se

Huius Eugenij reliquiarũ partem quandam S. Gerardus trãstulit Bronium.

locũ sibi delegisse, & filiolũ suum Eugeniũ martyrẽ sibi cooperatorẽ adhibuisse. Loci, inquit, huius patronus ego esse cõstitui, postq; Deum custos procuratorq; benignus. Hac ꝓmissione exhilaratus B. Gerardus, scire cupiebat, quo pacto res ad effectũ perduci posset. Quanã, inqt, ratione pastor egregie, tãti martyris ego me sperẽ corpore potiturum? Respõdet ei Apostolus iucundiori facie: Itáne Deo quicquã est impossibile? Tu huius rei curã in Deũ & in me reijce. Porrò hãc ædẽ à fundamẽto euersam, augustiorẽ arq; elegantiorẽ nè differas extruere, & quẽadmodùm nunc tibi ostenditur, oẽm eius structurã absoluere. Interim indicabat ei & oratorij formã, & vt quelibet eius partes cõstruendę essent. Iam verò sacerdos accit⁹ aduenerat, & pro more cõpositus, Missam celebrare volebat, nec tamen vel strepitu vel contactu eum excitare ausus erat, satiùs existimans, vt eum vltrò ad se redeuntem sustineret. Tandèm visione illa completa, beatus vir expergiscitur, & submurmurantem presbyterum ob diuturnam expectationem, blandè alloquens, his verbis compescit:

Obsecro, serue Dei, super hoc absiste moueri.
Proficuum valdè mihi somnum sic subijsse,
Condignas nequeo grates persoluere Christo,
Cuius mira breui pausans miracula vidi.

Cap. 5.

Quòd si qs obtrectator eam visionẽ phantasticã & vanã calumniari velit, cõuincetur ille atq; pudefiet ex re planè cõsimili, quę in beatissimi patris Benedicti vita cõmemoratur: putà dormiẽtibus discipulis, oẽs eum cuiusdã ædificãdi cœnobij officinas designasse: atq; etiã cùm euigilãssent, adhuc hęsitãtes, ità eas cõstruere iussisse, quẽadmodùm ex reuelatione didicissent. Quinetiã S. Ambrosius Mediolanẽsis Episcopus, sacro altari assistens, apud Turones legitur magni Martini solennibus exequijs interfuisse. Sed vir Dei Gerardus, Apostolicæ iussionis promptissimus executor, postq̃ structuram illam oẽm cõpleuit, illi basilicę munus eximium cõtulit ex copiosis ꝑdiorum suorum redditibus, quod satis esse posset eo in loco Domino seruiẽtibus. Instituit enim illic Clericorũ sodalitatẽ, cosq; ꝑ data sibi sapiẽtia docuit ad Canonẽ ꝑscriptũ, siue more Canonico, viuere.

Vide Seuer. Sulpitium de Vita S. Martini.

Bronien. ecclesiam cõdit & dotat S. Gerardus primò pro Clericis.

Talis religio præcessit tempore primo,
Donèc dante Deo, monachorum inducitur ordo,
Rebus & officio longè præclarior illo.

Cap. 6.

Eo aũt oratorio sic constructo, & Clericorum ministerio, vt dictum est, illic institũto, multùm cogitare de thesauro cœpit vir beatus, quẽ Apostolus, ei in visione ꝓmiserat ad est, qua ratione posset cõsequi, vt B. Eugenij Episcopi & martyris sacro corpore potiretur. In ea aũt cogitatione crebrò illo versante, Comes Berẽgarius, quadã oblata occasione, diuina id agẽte ꝓuidentia, legatos mittere voluit in Gallias ad illustrẽ Comitẽ Reuertum, quẽ posteà constat ad regni Frãcorum sceptra peruenisse. Accito igitur ad se viro Dei Gerardo, solus soli explicat arcanũ consilium suum, orãs eum peramãter, vt ipse eam legationẽ susc ipere velit. Nihil verò cunctatus vir Dei, cum suis ad iter se accingit, & intrà dies nõ multos venit Lutetiã. Cumq; iam ad occasum vergente sole, tardior hora nõ sineret vlteriùs progredi, quosdam è suis iubet opportunum hospitium inquirere. Ipse interim cum paucis veneranda beatorum Dionysij & sociorum eius martyrum limina petens, Deo pias offert preces, & optata sanctorum patrocinia implorat. Eadem hora non sine nutu D E I Vespertinas preces monachi persoluebant. Eorum suaues cantiones vir ecclesiasticus attentiùs auscultat, & cùm ventum est ad eum locum, quo

Mittitur legatus in Franciam.

quo solet fratrum chorus Sanctorum suffragia speciatìm expetere, & iam quidam nominatim expressi essent, audit etiam commemorari Eugenium optatissimum martyrem. Sed interìm tamen apud se non mediocriter hæsitat, sit'ne ille Eugenius, cuius nomen anteà in visione didicisset.

Et cœpit secùm tacitus deposcere Christum,
Vt se suspensum celeraret reddere certum.

Absolutis indè Vespertinis hymnis, seorsùm ex primis fratribus quosdam abducit, eosq; ità compellat: Obsecro vos, domini & patres charissimi, vt exiguitati meæ indicare velitis, quisnã ille sit martyr Eugenius, cuius nomen inter cęteros sanctos à vobis audiri cõmemorari. Illi, animaduersa hominis simplicitate, innocentia & candore, hunc in modum respõdent: Ignoras, pater venerãde, hunc Eugenium Toletanum fuisse Episcopum? auditorem quoq; patroni nostri sanctissimi Dionysij, eiusq;, collegã in spargendo apud infideles verbi cęlestis semine? Qui tãdèm diris pœnarũ cruciamẽtis cõfectus, cælo spiritũ reddidit cum insigni triumpho, sui sanguinis imbre pfusus. His auditis, nõ potuit vir venerãdus animi sui celare lętitiã, sed suum illis desiderium aperiens, & nè cui id reuelent, obnixè rogãs, ità ait ad illos: O mihi nimiùm dilecti, Deoq; deuoti patres, si nõ impedimẽto esset benignissimę charitati vestræ, mihi tãtillo homuncioni huius sancti largiri reliquias: credite mihi, sine mora par pari vobis referrem. Tum illi multùm obstupefacti, Quanã, inqt, ratione fieri potest id, quod postulas vir beate? Vix enim quisquã suffecerit omnibus referẽdis miraculis, quę ab illo in Gallijs patrata sunt. Vndè haud scio, fortasis is Deus votis annueret tuis, vt quod tãtoperè expetis, beati martyris corpus obtineres. Hęc qdẽ nostri consilij summa est: tu qd tibi agendũ sit, tecùm ipse perpendas.

Innumera S. Eugenij in Gallijs miracula.

Cap. 7.

Post hos sermones abscedunt ad sua fratres:
Sanctus ad hospitium deducitur antè paratum.

At verò cõsolatoria fratrum illorum verba secùm accuratè, idq; crebrò pensitãs, sub ipsa nocte manãtibus ab oculis lachrymis, & ex imo pectore ductis suspirijs, tãdèm adormiscens se in has ꝓrupit voces: Quid agimus, anima? qd ità diligimus vana? Ecquid tandem ędeſt mundi huius gloria? qd pompa fastusq; oĩs emolumenti habet? An nõ prorsùs frivola sunt hęc, planeq; caduca? An nõ instãr fumi & vmbrę citò euanescunt? Quid ità sub ambiguo fluctuas, & dubia iactaris animi sententia? Mundus trãsit, & cõcupiscentia eius. Spretis igitur labẽtibus & caducis, quęramus, oro, permanentia. Nónne sermo Euangelicus apertè testatur, Qui nõ renunciat oĩbus, quę possidet, nõ posse eum esse Christi discipulum? Renunciemus ergò, renunciemus omnibus, vt Christo possimus liberiùs vacare & adhęrere. Hęc & id genus alia dum secùm tractat flens & lachrymans athleta Dei, cęlo rubescente, sol terris lucem refundit, cogitque eum cœpto pergere itinere. Rebus aũt ex sententia cõfectis, nõ multò pòst ad Comitem, à quo missus fuerat, regressus est. Cumq; ei ordine cuncta exposuisset, iam cęlestia animo cõtemplans, desiderij sui affectum inter alia explicat, ità dicens: Oro te, vir illustrissime, quem Dominus Iesus voluit esse principem populi sui, vt benignas precibus meis aures accõmodes. Equidem iam nõ verum diu sub te militię operã dedi: at nunc hęc dies aliud postulat, nempe vt de alia vocatione cogitẽ. Itaq; monastico indutus habitu, deincèps cõstitui habitare in domo Dei mei, vt ab omni mundi huius cura absolutus, vni Deo vacare queam. Noli, quęso, mihi refragari huic meo ꝓposito, vt si qd in monasterio rectè à me gestum erit, tu, auctore Christo, ei⁹ particeps effici merearis. Tum verò Comes, subortis lachrymis, singultiens respõdet: Itáne amicorum amicissime, amicum ꝓrsùs vnanimem deserturus es? Itaq; verò tibi in me displicuit? In te, cheu, hactenùs recumbebã, in mutua inter nos cõ-

Petit à Comite missiõnẽ, vt possit monachus fieri.

Luc. 14.

1. Iohan. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matt.10. cordia atq; animorum cõspiratione acquiescebam. Sed vt conijcio, Euangelica authoritate edoctus, gladius Saluatoris nos vult alium ab alio separare. Alioquì nisì diuinitùs isthuc fieri existimarem, quis te vel centimanus gigas à meo posset complexu diuellere? Nunc verò, quandò tibi cælitùs hic animus adspiratur, nè temerè videar aspernari preces tuas, fiat voluntas Dei, & quod tu petis à me.

Dulcia fraternis tunc imprimit oscula labris,
Edidit & talem mœsto de pectore vocem:
Nostræ pars animæ, nostri memor esto, valeque.
Atque gemens valdè, permisit abire gementem.

Cap.9. Porrò vir Dñi indè recedens, ad Tungrensem Episcopum Stephanũ rectà ꝓficiscitur: vt qa post summũ pastorẽ, pastor eius erat, ab eo hac in re & cõsilium peteret, & facultatem. Plurimùm enim id sibi ꝓfuturum credebat, si cum Episcopali benedictione hostia viua Deo offerri mereretur. Ab illo aũt ea, qua parerat, reuerẽtia acceptus, siue qꝛ eccognatus esset, siue qꝛ eius sanctitatẽ optimè nõsset, inter mutua de rebꝰ salutaribus colloqapit ei causam aduẽtûs sui. At venerabilis antistes, vt erat & in scripturis eruditissimus, & ore facundissimus, multis eum verbis ꝑmonere cœpit, ità dicẽs: Equidẽ, fili mihi charissime, nõ derogo quicquã deuotioni tuæ: sed tibi summoperè cauendum est, nè auditis in humeros tuos sarcinã imponere, quã postèà, velis nolis, cum ignominia deponas. Animi tui ꝓpositum nõ potest nõ plurimùm cõmendari, sed etiã ꝓfectioribus viris formidabile videri potest. An tu ignoras, in mille sese formas transferẽtis satanę versutias? Quod ergò vix potest clericus, diuinę scripturę clypeo munitus, quonã pacto laicus sine ꝓmittet, eo ꝑsidio destitutus? Ad quę Christi tyro sic respondit: Et ego, mi pater, hæc ipsa nõ semèl reputaui mecum: sed nõ ego meis nitor viribus, sed Dño cõmendãs corpus & animã, mundi huius gloriolã cum suis oblectamẽtis cõtemno. Tùm rursùs Episcopus: Quandò, ait, fili charissime, animo te video esse fixo & obfirmato, nè videar dissuadere, quod potiùs hortari & psuadere debeã, si qd vouisti Dño, id reddas: melius est enim non vouere, q̃ post votum ꝓmissa nõ reddere. Deindè ab oĩbus eũ peccatis absoluẽs, fumma Trinitatis signaculo cõsignat, & cùm eum osculatus esset, hãc adiunxit benedictionem.

Stephanus Episcopus Tungrecũ hortatur eum, vt fiat monachus. Eccle.5.

IESV summa salus, hominum qui respicis actus,
Cui nihil occultum, cui pectora nostra loquuntur:
Ad bona, posco, tuum benedicens dirige seruum,
Vt tua iussa colat, & te super omnia quærat,
Vt tandèm æternæ comprendat præmia palmæ.

Cap.10. Hoc ergò munitus viatico, vir beatus ab Episcopo cum spiritali gaudio recedit, Patriosq; ocyùs rediens, & B. Dionysij optata reuisens limina, in omni obediẽtia, humilitate & patiẽtia probatus, quemadmodùm in sua Regula docet sanctus pater Benedictus, eso capite & barba, monasticum induit habitum, eiq; monasterio donauit, quæ iuris ipsius essent in Lotaringia. Nolens aũt torpere ocio, quod sciret animę esse inimicum ac pernicio sum, obnixè rogauit, vt liceret ipsi literas addiscere. Quod cùm valdè admirarentur fratres, velle hoĩem iampridèm barbatum, ad puerilia literarum studia applicari, illegare & instare nõ destitit. Itaq; vni è fratribus traditus est literis imbuendus. Vt verò ꝓbis etiã mireris eius humilitatẽ & solertiã, ipsa prima literarũ elemẽta instãr quinquennis pueri addidicit. Nec quicquã de suo ꝓposito remittẽs, intrà paucos dies totũ ꝑalterium memoriæ cõmendauit. neq; id mirum, cùm nulla sit ad discẽdum mora, vbi doctrix adest gratia spirituſsancti. Deinde ꝓponuntur ei sacri codices, & ille diuinis dogmatibus ꝓfectè eruditur: & sicut apis sedula ꝑ pratorum volitat flores, vt mella cõportet: ità & ille sanctorum Patrũ scripta lectitãs, diuini fauos eloquij ab illorũ melliflua doctrina excipit, suoque in pectore sacra mãdata recondit. Nec interìm tamen vllo tepore retrahi se finit ab exequẽdis illis, quę Canon monasticus iuberet: immò verò in cunctis actionibus suis illũ ceu magistrũ sibi ꝓponit. Id Prior & fratres tacitè cõtemplãtes, & qualis quàntusque foret, haud obscurè peruidentes, nè lucerna sub modio lateret, idoneum censent, q̃ altero suæ cõuersionis anno Parisijs à Theodulpho Episcopo minores accepit ordines, & tertio ab eodem antistite hypodiaconus ordinatus est. Ab eius verò successore Fulrado, anno quarto à conuersione sua, diaconus est ordinatus. Porrò nono anno iam virtutibus sublimiter ornatus, etiã sacerdotio initiatꝰ est à Fulradi successore Adelelino.

Parisijs apud S. Dionysium fit monachus S. Gerardus.

Discit prima literarũ elementa.

Sacris ordinibꝰ grꝫ. datim initiatur.

Tale charisma tuis bone Christe fidelibus addis,
Qui mentem stolidi, prudentem reddere nõsti.
Eccè rudis laicus diuino dogmate doctus,
Sacris Ordinibus reperitur magnificatus.

Cap.11. Per id tempus illo in monasterio religiosa monachorum congregatio florebat, quorum pectora non nisì cęlestia suspirare, permulta virtutum documenta declarabant. In quibus etsì B. Gerardus ordine postremus erat, magno tamen opere in id incumbebat, vt nulli esset virtutum studio & exercitatione secundus. Seniores honore prꝫueniebat, iuniores amore & beneuolentia complectebatur, corpus suum macerabat inedia, creboꝛ in precibus pernoctabat. Cunctis ex animo se credebat inferiorem, in omnibus se Dei ministrum exhibebat. Canonis monastici cultor erat strenuus, ab eius legibus deflectere planè reformidans. Quod habitu præ se tulit, moribus & vita pręstare cõtendebat. In vestibus eius vilitas, in victu parcitas cernebatur. Ad obedientiam promptum, ad iuriam patientem se prębebat. Voluit corpus suum humiliare in terris, vt anima quandoque in cęlis exaltari mereretur. Quanta erga superiores humilitate, erga oẽs humanitate & benignitate fuerit, quis vel verbis eloqui, vel scripto comprehendere queat? His verò & cõsimilibus virtutum floribus redimitus, omnibus tam magnis, quàm pusillis, ex animo charus erat: tantique fiebat à fratribus, vt communi oĩm sententia decretum sit, ne quid magni momenti intrà monasterium absq; eius consilio fieret. Sentiens aũt ille opportunum petendi tempus adesse, & B. Eugenij martyris sacras reliquias impetrandi, fratres patiter congregatos sic allocutus est: O patres & domini mei, ô diuinæ religionis cultores eximi, ô cæli senatores, intrà curiam terrestris paradisi degentes: quas ego vobis gratias referre possim, qui me peccatorem & in procelloſi huius seculi fluctibus naufragium facientem, in tranquillum vestri cœnobij portum comiter recepistis? Non est certè huius vlla apud me facultas, nec possum vnq̃ tanto beneficio par esse. Sed tñ potest abũdè sarcire Deus benignitate sua, quod hominis fragilitas ꝑstare nõ potest. Quorsùm aũt hęc mea tendat oratio, paucis vos accipere velim. Cùm adhuc seculamine habitus teneret, & aulicæ curæ plurimùm occuparent, sicut mihi testis est Deus, luminа mihi dormienti se visio obtulit, admonens, vt in principis Apostolorum & eius filii martyris Eugenij honorẽ, in ditionis meę angustijs oratorium extruerem. Paruï ego, & Dño adiuuãte, breui illud absolui, Clericisq; illic Deo seruituris attribui, addens pro mea tenuitate, quę illis ad victum vestitumq; sufficerent. Cùm sit igitur de hoc martyre diuinitùs apud me facta mentio, supplex oro & obsecro vos, ꝑsertìm cùm singularis ecclesia vestra tot sit sanctorum instructa luminibus, vndè tota possit Frãcia illustrari, vt ea, quam dixi, inops basilica à me condita, hoc thesauro ditetur, & vobis reddat Deus gratiam in præsenti, gloriam in futura vita. Respondent vnanimiter fratres: (Diuino enim nutu instinctu permoti, non poterant abnuere, quod petebatur) O Eugeni, clarissima martyrum gemma, quis pro dignitate tuas possit laudes depromere?

Virtutes eius,

Orat fratres, vt dẽt ipsi reliquias S. Eugenij.

Gallia nõnne tuis virtutibus enitet omnis?
Nemo tuum petit auxilium, quin impetret illud:
Nam cunctis nõsti languoribus ipse mederi.

Deindè ad virũ Dei: Magna qdem, inquiunt, postulas pater dulcissime, & quę cuiuis, te dempto, possent iustissimè negari. Sed quãdò, vt ais, diuinę sic placet voluntati, & optime de nobis merita est tua inter nos imitãda vitę cõuersatio, cum multa animi propensione & alacritate assentimur pijssimis precibus tuis. Nostra enim inter nos oĩa & sunt & esse oportet, & communia, magis verò cum fraternitate tua, cuius facultates nostra ecclesia possidet. Quamobrẽm & cum, quẽ petis, beatissimũ Eugenium spõtè damus, & aliorum quoq; reliquias nõ negamus. Quibus auditis, quo tunc animo fuerit vir Dei, quisq; ex sequo, modò sic affectus sit, facilè potest intelligere & æstimare. Post hęc salutifera optatorum martyris theca exponitur, quouis auro preciosiores illius artus cõtinens: eaq; vt honorificè ab aurifice fabrefacta, beato viro traditur ad sua, vt diù desiderãrat, asseruãda. Nemo verò hìc à nobis ob fidẽ faciendã exigat nomina eorũ monachorũ, qui ibi apud S. Dionysium fungebãtur ministerijs, quos officiales vocant, cùm illos nomina-

Donantur sancto viro reliquiæ S. Eugenij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nominatim expressos cõtineat ipsa sancti martyris translati verissima historia. Neq; tamen huius vnius duntaxat corpus, sed multorũ etiã aliorũ sanctorũ pignora illinc eum absportâsse cõstat, quę vndecunquè collecta illic fideliter reposuerat. Immò sanè, quod vix incredulis credibile videatur, fertur etiã vnum ex innocentibus pueris, cum coætaneis ab Herode rege cruentissimo occisum, secùm attulisse, q in Bronienſi ecclesia cer-

Vnus ex pueris ab Herode cæsis, habetur Bronij.

tissimè habetur. Quòd si cui id dubitationem affert, ex Lieraldo Abbate percontetur, qui huic beato viro in cœnobij Mosonensis gubernatione successit, q cum eo præsens adclandestinã tot reliquiarum cõpositionem, demirari solebat, Bronienſis ecclesiæ angustijs tam mirabilem cõtineri sanctitatem. Deniquè fratres viro Dei valefacientes, eum cum socijs à se dimittũt. At ille clanculùm ꝓfectus ob indigenarum metum, nè fortè illi perciperẽt tãtum ipsis ereptum thesaurum, prospero cursu peruénit ad pagi Lomacensis prędium Cuuinium, vbi duo ex S. Germani cœnobio monachi degebãt, cuius tum erat fundus eius loci, vnanimiter illic in sancti Abbatis Venantij obsequijs cura pertigili excubãtes. Eorum exploratę satis fidei S. Eugenij pignora cõmendans, (Iampridem enim illi erant familiaritate cõiuncti) non alienum putauit adire Stephanum Tungrensem Episcopum, vt quia tam insigne in eius diœcesim margaritum importabat, eius ea de re sententiam audiret.

Sic decorare suos consueuit Christus alumnos.
Hic, spretis opibus, eius mandata secutus,
Vndè nitet patria, cum merce repatriat ista.

Cap. 12. Postq̃ aũt vir Dei indè digressus est, beati martyris corpusculo illic relicto, qđ ad laudem nominis sui p eum Dñs operatus sit, absurdum videtur silẽtio ꝓterire. Alter ex monachis fratribus, quadã nocte solito largioribus indulgẽs poculis, ad nocturnas laudes

Per visionẽ castigatur monachus negligẽs erga sacras reliquias.

redditur tardiusculus, ob potũs excessum nimio somno ꝓgrauatus. Ecce aũt adest S. Venantius, vultu seueriori corripit eum, verbis etiã verbera addit. Quid ità nunc sternis, inquit, impudẽs monache? Cur debitos Deo hymnos cunctantiùs persoluis? Quare somno opprimeris ò Vuerẽberte? Sic enim ille vocabatur. En frater tuus Ermarus queritur de somnolẽtia tua, cùm ille iamdudùm ad noctis vigilias expergefact⁹ sit. Quòd si te nõ admodùm solicitũ habet nostri reuerẽtia, cur saltẽ nõ te mouet tibi cõmissi almi martyris Eugenij ꝑsentia? An tu eius merita ignoras? An nõ ille inter splendida sanctorũ agmina ità lucet, vt inter astra sol? Surge ergò, surge ocyùs, & quod maturiùs factũ oportuit, vt tardiùs sarcire festina. Ea reprehensione adeò ille frater emẽdatus est, vt deinceps neq; breue qdem spatiũ, nisi quatenùs necessitas cogeret, à sancti martyris obsequijs discesserit, donèc ab eius fide creditor depositũ reposceret. Nè qs aũt incredulus id fictum existimet, nouerit ab eo, cui accidit, esse relatũ. Cùm aũt sanctus vir Episcopo indicasset & nomen & aduentum egregij martyris Eugenij, continuò ille, vt erat iucundo animo & ingenio perspicaci, ad sacrum eius nomen alludens, ità ait:

Matt. 25. Impetret Eugenius nobis, precor, Eugè, beatus,
Quod Dominus digno dignatur dicere seruo,
Quandò reddit ei cælestis gaudia regni.

Deindè pias ad cęlũ manus oculosq; sustollẽs, Deo gratias agit, in hęc verba ꝓrumpẽs:

Laus & honor, decus atque decor tibi Christe redemptor,
Qui famulis bonus immeritis bona multa rependis.
Quasnam multiplices tibi possum reddere grates,
Qui partes nostras hoc tanto munere ditas?
Martyr hic eximius nostra ad confinia missus,
Credo equidem, cunctis apportat dona salutis.

Portò conuersus ad virum Dei, Quid, inquit, differs fili charissime?

Rumpe moras omnes, & nequaquàm, obsecro, cesses,
Donèc perficias, quod toto corde peroptas.

Eccè à nobis edictũ proponetur p loca vicina oĩa, vt vtriusq; sexũs frequẽs coetus certatim eius in occursum ꝓperet, & magnũ Eugeniũ, cũ magno eugè, introducãt in locum illi iubente Deo, te verò exequente, præparatum. Hac Episcopi benigna respone vir D E I non mediocriter animatus, & eius authoritate confirmatus, celeriter Cuuinium reuertitur, optatissimi martyris pignus repetiturus. Quod vbi receptũ, iter ingreditur, ac Bronium versùs, directo tramite, tendit. Ecquis

Ecquis verò satis referre queat immẽsam populi turbã, in martyris occursum, cuius fama iam omnium aures impleuerat, vndiquè properantem? Ea enim fama

Cap. 13. Innumera huĩm frequentia accurrit ad sancti Eugenij reliquias.

Multos vrgebat, multos properare monebat.
Procuruus fossor venit, & defessus arator:
Cernere subulcus desiderat atque bubulcus.
Seruus & ingenuus commixtim conuolat illuc.

Quis enim martyris ꝓtereuntis rumorẽ auditiõe accepit, & domi deuor⁹ desesq; resedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi:
Munera comportant, deuota voce salurant.
Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt ad sidera voces, & Dei magnalia cõcelebrant. Videres iter illud nõ modò sine labore cõfici, sed etiã cum magna animorũ alacritate, cum iucũdo lętantiũ iubilo. Crederes cęlũ ipsum arridere blãdissima aëris serenitate. Vbi aũt hęc ad notitiã venêre Adelhelmi Archidiaconi, viri morũ nobilitate clarissimi, (sub ei⁹ enim Archidiaconatu hæc gerebãtur) accitis Clericorũ ordinibus, ijsq; Crucis vexilla sanctorumq; reliqas siue patrocinia cõgruenter ꝓferentibus, nõ modico etiã cœtu ꝓmiscui sexũs adunato, è cœnobio sancti Foillani derepentè obuiàm ꝓcessit. Postq̃ aũt propiùs sacrum ferretrum beatissimi martyris accessit, tertiò se humi ꝓstrauit: faciunt idem sui oẽs, tundunt sua pectora ꝓstrati, tundentesq; cõfitẽtur peccata sua, cõfitentes lachrymas edũt & suspiria, opportuna remedia implorant, & Deo pœnitentię sacrificia ꝓmittunt. Porrò spiritali gaudio cõpunctus Archidiaconus: Omnes, inqt, Deo gratias agamus. visitauit enim nos oriens ex alto, & obscura vitiorũ caligine sordescẽtes, tanti patroni gratuito lumine illustrauit. Quanta verò illic extiterit exultatio, vtroq; populo pariter cõgregato, qs scripto explicare queat? Præ nimia sanè lętitia multorum oculi dulcibus madebant lachrymis. Et qs tandem ità ferreo sit pectore, vt sub hoc spectaculo pię cõpunctionis expers esse queat? Salutari illi sarcinę alij post alios succedere, illã vel cõtingere, exosculari, venerari, muneribus ꝓsequi, puehere pcupiunt & lętãtur. Psallebãt alacres, resonabãt vndiquè laudes. Oẽs excelsa voce Kyrie eleison, Gloria in excelsis Deo, Te Deum laudamus, cõcinebant. Oĩa illic ꝓpotentis Dei laudibus ꝓsonabãt: Aetheris arx reboat, cõcentu terra resultat. Iuga montium, cõcaua vallium, densitas nemorum reciprocas reddunt voces. Illaxat'ne, putas, vnquàm lux lætior vsquàm? Tali igitur cum iubilo, tanto cum tripudio Archidiaconi humeris, martyris reliquię Bronio illatæ sunt, atque in beati Petri Apostolorum principis oratorio, loco diuinitùs illis destinato, repositæ. Rursùs autẽ offerũtur munera, promittuntque sese in posterum eius patrocinia libentissimè frequentaturos, siue crebrò adituros. Ea tam iucunda translatio incidit in beati Agapiti martyris festa, id est, mensis Augusti decimumoctauum diem. Statutum est autem vna omnium eam Cleri quàm populi sententia, vt quòtannis cultu celeberrimo recolatur. Omnibus festiuo gaudio peractis, ad sua quisq; reuersus est. Quisquis autem huius sancti suffragia fide non ficta expetit, celeriter ea experitur: grauissimè testante vicinia omni, ab eo die, quo eò aductus est, multa ipsos inusitata subsidia persensisse: & vt quòdàm in Gallijs per innumera miraculorum signa beneficum se exhibuit, quemadmodùm testãtur in scripta relata miracula: ità etiam nunc in Lotaringia crebrioribus virtutum impendendis beneficijs, munificum se præbet.

Iidem Adelhelmus Archidiacon⁹ cũ multis.

Patrocinia, pro loco, in quo reliqę martyris seruantur.

Miracula multa S. Eugenij.

Cap. 14. At verò longè lateq; virtutum seu miraculorum eius fama increbrescente, cœpit ad eius memoriam vndiquè multa hominum turba, perindè vt apes ad alueraria, confluere, pro viribus quisq; munera offerentes multa cum animi deuotione. Aduentant plurimi & ex propinquis & ex longinquis locis, votiua dona permulta apportant pijssimo martyri, ad afflictis ferendam opem semper paratissimo.

Aduenĩunt multi, commissa ob crimina mœsti:
Sed precibus sancti, redeunt ad propria læti.

Verùm id molestissimè ferens humani generis inimicus diabolus, qui olim paradisiacam ab æternis extrusit sedibus, in quorundam vicinorum Clericorum pectus inuidentiæ virus instillauit, idq; adeò, vt illi conati sint tam honorificos sancti martyris cultus modis omnibus obscurare. Ij ergò adeunt suprà memoratũ Episcopum, Fossis tum fortè manentẽ, querulisq; sermonibus apud eum cuomunt hausturn maleuolentiæ pu-

Inuidus dęmõ ferre nõ potest sancti martyris honorẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

torem. Itáne, inquiunt, pastor vigilātissime, authoritate & voluntate tua sanctus quispiam aduentitius, nondùm comperta rei veritate, in tui Episcopatûs ditione coletur? Eam aduectus nupèr è Gallijs Bronij colitur, incertum quis martyr Eugenius, cíq; apportadis cereis alijsq; oblationibus tanta ab oībus veneratio adhibetur, acsi sit vnus ex Apostolis. Sed vbinàm textus vllus est martyrij eius? vbinàm eius gesta scripta habētur? Oportet sanè prudentiam tuam accuratè perscrutari & inuestigare, sit´ne à Deo, vel aliunde potiùs hic Eugenius. Hęc & id genus alia fallaciter Episcopo suggerentes, in martyrem eum summoperè cōcitare nituntur. At hîc nobis aliquātisper appellādus est Episcopus ille: Audi, inquā, Episcope. Ego huius pagellæ author clàm tibi dico in aurem. Solerter & accuratè cauendum atq; prospiciendum tibi est, nè qs inuidus malesuado sermone animum possit inescare tuum. Itáne liuidum placare vis virtute relicta? Putredo ossium inuidia, ait Salomon: & ethnicus author: Inuidus alterius macrescit rebus opimis. Vapulabis, crede mihi, vapulabis durissimè, si fallaciosis æmulorū dictis fidem cōmodaueris. Noli, quęso, noli illis assentiri, nè posteà serò te pœniteat. Sed quorsùm multa? Quemadmodùm Apostolus dicit, Corrumpunt mores bonos colloquia mala: dum plùs iusto antistes maleuolis auscultat, prsùs oblitus est eius lætitiæ, quā ex beati martyris aduentu perceperat. Huius ergò toxici contagione correptus, Leodium proficiscitur, inchoatum martyris cultum prorsùs abrogaturus. Sed cum in villa Malonia, vbì erat pernoctaturus, pede non claudo diuina vltio assecuta est. Vbì enim eò peruenit, nihil mali suspicatem repentè peruasit tantus ilium dolor, vt sibi videretur mox spiritum exhalaturus. Torquebatur sanè cruciatu acerrimo, & ne momēti quidem requie potiebatur. Cœpit igitur tanquàm mentis inops stridere dentibus, contorquere manus, crura brachiaque huc illucq; disijcere. Interim ab eius facie, quum modò rubor, modò pallor, interdùm nigredo occupabat, vis doloris eius perspicuè potuit animaduerti. Tādèm verò ad seuersus, agnoscit culpam suam, atque hunc in modum sese reprehendit:

Ah Stephane infelix, quæ te sententia vertit?
Ah minimæ fidei, de martyre cur dubitâsti?

Meritò nunc cæderis, meritò hæc pateris, meritò iam morieris. Cur inuidorum ad tuas aures admisisti mordaces sermones? Quid ità oblítus es magnū eugè Eugenij martyris? Hunc in modum sese incusabat, sese gemebundus agebat. Circunstantes verò presbyteri eius, quos capellanos vocāt, lachrymarum imbre perfusi, cum cōsolantur, singultimque aiūt illi: Desine & te & nos, pater amātissime, tuis excruciare querelis: potiùs aūt ijs quæ pateris, malis aliquod remedium inquire. Tum ille ad quendā ipsi fidelem cōuersus: Oro te, inqt, frater charissime, si qdem salus mea tibi curę est, meq; optas sospitem viuere, bino cereos ad corporis mei lōgitudinem & latitudinē effingi vt cures ocyùs, eosq; pro mea recuperanda valetudine B. martyri Eugenio perferas: cui ego martyri me peccātum ex animo confiteor. Quòd si eius meritis discrimen mortis euasero, omni qua possum assēueratione confirmo pollicerorque, me accepti beneficij haudquaquàm immemorem fore. Páret ille Episcopi voluntati, & equo conscenso, Bronium cum cereis aduolat, petit sancti martyris oratorium, infert in illud cereos, eosque accensos instàr Crucis cancellatim compositos, ad eius monumētum offert. Res sanè admiratione digna. Nam simulatquè cerei absumpti sunt, morbo omni prorsùs profligato, incolumitas Episcopo instaurata est. At ille non ingratus tanto clarissimi martyris beneficio, gratum illi munus rependere decreuit, quod eius memoriam repræsentaret sempiternam. Accitumque itaque Bronensis ecclesiæ ædituum, qui, si rectè memini, Anselmus dicebatur, cum patrione beati martyris Leodium ad se venire iubet, vt in futura synodo authoritate Episcopali ea confirmaretur. Quod cùm ille grato fecisset animo, & in plenaria synodo patrionis series recitata fuisset, cunctisque, qui aderāt, admodùm illa probarentur, totius Cleri communi consilio decretum est, vt & martyr digna veneratione colatur, & eius patrocinia rata & accepta, deinceps in ecclesia recitetur. Porrò Episcopus, ceu testis idoneus verba faciens, non erubuit palàm omnibus enunciare, quid ipsi accidisset, & quid passus esset, ac deinde subiungens: Audiuit, inquit, dilectio vestra, fratres charissimi, cuius meriti sit martyr iste, & quàm sit horrendum in eius indignationem incidere: quàm salubre eius gratiam promereri. Et quia paterno flagello castigans castigauit me, at tamen pro sua paterna clementia morti non tradit me, æquissimum sanè & honorificum videtur, vt vobis assentientibus, aliquo eum munere honoremus, vt apud clementissimum Deum

Prou. 14. Horatius.

1. Cor. 15.

Episcopo diuinitùs punitur, dum vult martyris cultū impedire.

Agnoscit culpā suā.

Cereos duos pro se iubet offerri martyri, ijsq; absumptis reualescit.

Deum pro nostris erratis intercedere dignetur. Eam sententiam cunctis approbātibus, Episcopus addidit etiam hæc: Decreto, inquit, Pontificio statuitur, & hęc sancta synodus et subscribēs assentit, vt per totam, in qua sanctus martyr quiescit, Decaniam solennitas eius instàr Dominicæ diei celebretur, & ecclesia Bronensis ab omni obsonio, Leodiensi Episcopo ex debito persoluendo, deinceps immunis sit. V tq; isthuc perpetuis temporibus ratum, inconuulsumque permaneat, nec vllus successorum meorum in irritum reuocare vel infringere ausus sit, quid mihi aduersùs sanctum martyrem imprudenter & per ignorantiam calcitranti acciderit, perquirat: audiensque pertimescat, pertimescens caueat sibi, & quod à nobis sancitum est, inuiolatum cōseruet. Eius autem decreti perpetim conseruandi prima procuratio fertur fratri Flodino, id temporis eius loci Decano, demandata. At vir Dei Gerardus, de bono ad meliora contendens, & Bronensem ecclesiam in cunctis prouehere volens, Clericorum institutum, quod initio ipse eò introduxerat, indè remouit, & monasticum illi substituit. Cumque aliquandiù strenuissimi præfecti munus eo in monasterio esset executus, nec ferre posset eò confluētis populi strepitum, nec tamen etiam ab Episcopo, in cuius diœcesi erat, missionem se impetraturum speraret, Prioribus electis, cum quibus ex beatissimi patris Benedicti regulæ præscripto sua onera partiretur, in remotiorem cellulam apud ecclesiam sese recepit, vt illic solus degens, diuinæ contemplationi liberiùs vacare posset.

S. Eugenij festū à Leone dicēs Episcopo institutur.

Bronij amotis Clericis, monachi introducūtur.

S. Gerardus degit in cellula solita.

Qualiter hîc vixit, quisnam depromere possit?
Hostia fit moriens, necnon & victima viuens.
Victima viua Deo, reuerà mortua mundo.

Hae tempestate Gislebertus Dux erat Lotaringiæ, vir quidem magnę dignitatis & potentiæ, si tamen meminisse & intelligere voluisset illud propheticum: Homo cùm in honore esset, non intellexit. Erat enim gener Henrici regis celeberrimi, in matrimonio habens sororem Othonis, postmodùm præstantissimi Imperatoris. Et quia in tantorum virorum, nempè patris & filij, mentionem incidimus, tametsi ab instituto deflectere videmur, at operæprecium tamen nos facturos arbitramur, si summatim de illis pauca perstringamus: vt, qui vel quales fuerint, quādoquidem etiam alios legimus ijsdem nominibus appellatos, prudens lector sine ambiguitatis scrupulo nôsse queat. Henricus iste, non minùs prudētia, quàm fortitudine conspicuus, quemadmodùm in Chronicis legimus, Othonis potentissimi Saxonum Ducis filius fuit. Ad regni autem gubernacula admortuus, cùm esset omnibus militiæ artibus instructissimus, multis, quas commemorare possemus, nationibus strenuissimè imperauit. Sed vt interim omittamus complura, ab illo prudēter & fortiter gesta, magnum & præclarum quiddam, quo totam, cui præerat, Austriā beauit, annotare visum est. Quod nimirùm eiusmodi est, vt decessorū eius nullus tale quippiā fecisse legatur: ne ipse quidē, q totū penè subegerat orbē, Carolus Magnus. Obtinuit enim lanceā Magni Constātini, Helenę reginæ filij, inuentricis, vt & legitur, & creditur, salutiferi ligni. Ea aūt lancea Crucis habuit effigiē, clauis, quod dictu quoq; mirum videri queat, Dominico corpori affixis. Qua verò prudētia & solertia eā indeptus sit, & quāto eā venerationis studio „psecutus sit, cuiusdā Chronographi luculenta „dit oratio, quā ędificationis causa his inserere voluīmus. Henricus rex, inqt, vt erat Deum timens, & amator religionis Ecclesiasticæ, vbì percepit Rudolphū Burgundionum regē habere tam cælestę & inęstimabile donum, quod idem Rudolphus pro summę amicitiæ nectibus id ab illo impetrare, sibiq́ue aduersùs tum visibiles, tum inuisos hostes arma inuincere à Samsone Comite acceperat, missis ad eum legatis, tentauit num oblatis muneribus illius triumphumq́ue perpetuum comparare posset. At Rudolpho rege id se nulla vnquàm ratione cuiquam daturum asseuerante, modis omnibus Henricus rex, quem muneribus emollire non posset, minis intēratis frangere conatus est, affirmans se omne eius regnum ferro & flammis vastaturū. Sed quia illud, quod petebatur, munus eiusmodi erat, quo olim Deus terrena cælestibus, vtraque pacificans, coniunxit, Rudolphi regis animus tandèm diuinitùs est emollitus, ità vt iusto regi iusta petenti annueret. Quo aūt amore donum hoc eximiū rex Henricus cōplexus sit, hocipso vel maximè declaratur, q nō modò auri argentiq; muneribus Rudolphū regē honorauit, verumetiā Sueuię Prouincię nō minima donauit parte. Deus aūt, qui cordiū inspector est, & bonas munerationes volūtates, qua mercede huius rei causa piū regē Henricū in æterna vita assecerit, quibusdā indicijs etiā in hoc seculo „pdere voluit, quādò hostes in ipsum incurrētes, hoc

Cap. 15.

Psal. 48.

Henricus rex, Othonis Ducis Saxonum filius.

Quo pacto obtinuerint admirandā lanceā Constantini Magni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

victorioso præeunte signo, semper terruit atque fugauit. Tali igitur occasione,diuina
fauente voluntate,sanctam illam lanceam rex Henricus adeptus est,quam filio, de quo
nobis inpræsentiarum sermo est,è vita decedens dereliquit vnà cum regno, non mino-
Othonis Magni Imperatoris encomion. ri veneratione ab eo conseruandam, vtì non paucæ testantur victoriæ, quas per eam
orando obtinuit. Qualis verò & quantus etiam hic inuictissimus Otho fuerit, idem
chronographus declarat. Iste, iste,inquit, est Otho principum præcellentissimus,cuius
sceptris Occidentis & Aquilonis regiones párent,cuius sapientia pacificantur, religio-
ne lætantur,iusti iudicij seueritate terrentur. Quid hac laude præclarius? Quid hoc te-
stimonio euidentius? Fuit autem ei frater,nomen paternum,id est, Henrici obtinens,sed
longè ab eius moribus degenerans:quippè qui improborum consilijs transuersim actus,
Brunonis Coloniensis Episcopi laus. aduersùs fratrem rebellárit.Et vt obiter quoquè mentio fiat quantulacunque alterius
fratris eius, Ducis atque Archiepiscopi Brunonis, cuius memoria in benedictione est:
quisnam eius virtutes pro dignitate referre queat? Sub eius enim procuratione & ad-
ministratione sagacissima, quæ radicitùs vitiorum spuria vitulamina extirpabat, tan-
quàm fructuosa arbor, Lotaringia pacis & iustitiæ abundantia reflorere visa est, irà vt
palàm illa testari videretur,sub eius tutela,aurea quondàm secula reuixisse. Eius rei ar-
gumento est Raginerus Comes Hainoensium haud ignotus,quē Longicollum cogno-
minant : qui cùm tyrannidem exerceret in suos comprouinciales, nec vellet redire ad
sanitatem,semèl atque iterùm commonitus,vsque in præsens in ignotis regionibus de-
Victoria Othonis Magni de fratre. git exul,id agente industria ambidextri Archiepiscopi Brunonis.Sed nè prolixior oratio
fortassis tædium adferat lectori,iam ad narrandi ordinem redimus. Satis enim iam no-
stratibus compertum videtur, quemadmodùm is Otho virorũ constantissimus, coram
victorifero prostratus labaro orando, trans Rhenum fratris Henrici, supradicti Ducis
Gisleberti,& potentissimi Comitis Eberhardi parua manu copiosum equitatum in fu-
gam compulerit,necdùm militibus eius Rhenum traductis.Nec illud quoquè obscurũ
est,vt idem Gislebertus & Francigena Eberhardus, copijs magnis instauratis, Rhenum
transmiserint,& circunquaq; Saxonũ vastata prouincia,cum multa præda ad idem flu-
men reuersi,vt in patriam redirent,ibì cum suis ab exercitu non magno, immò exiguo
Altera victoria. Othonis cæsi sint,illo in Alsatia rei exitum præstolante,& diuinum implorãte auxilium.
Vbi sanè chronographus eiusmodi verbis vtitur : Eberhardus gladijs occiditur, Gisle-
bertus Rheni vndis submergitur: quas quia exorbere præ multitudine non potuit, ani-
Psal.48. ma recedente defecit. Sicque completur vaticinium Psalmographi, dicentis: Homo
cùm in honore esset,non intellexit: Nam propter regni ambitionem hæc illis euenêre.
Sed hęc obiter inserta, nemini superuacanea videantur.non enim sine ratione in me-
Cap.16. dium prolata sunt.Neque enim omnia nôrunt omnes.At nunc ad rem.
S. Gislenus appàret Ducì Gisleberto. Ei duci Gisleberto,cùm adhuc honor illi suus constaret,Christi confessor Gislenus,
qui in Hainoënsi quiescit territorio, nocte intempesta per visum apparuit, & querelis
misscens preces,sic ei locutus est:

Dormis,an vigilas,nimiùm labentia curans?
Gisleberte,meam complens attende loquelam.
Da mihi Dux vnum,supplex efflagito,scutum,
Quo communitus oppugnem fortiter ictus,
Quos inferre mihi non desistunt inimici.

Cui heros Gislebertus ità per iocum respondit: Quorsùm tibi sancte Dei bellicus
clypeus? Scuto diuinæ protectionis semper & vbiquè munitus, non indiges nostris, vt
equidem arbitror,armis. At sanctus obscuriùs dicta explicans,Nè fortè, inquit, suspen-
sum te habeat sermo ambiguus,nóueris me diutiùs ferre non posse quotidianas contu-
Argolicũ se dicit,q̃ esset natione Græcus. melias,quibus afficiunt me Vrsidongi Cellenses Clerici: In meo enim cœnobio, quod
mihi Argolico Christus donauit,nulla omninò religio exercetur.Omnes,quæ sua sunt,
quærunt:quæ autem Dei sunt,ea nihilipendunt. Corporis quidē mei glebam vehunt &
reuehunt per terram,sed eó tantùm,vt fidelium liberalitate se expleant. Interìm me nec
Abusus sanctũ reliquiarũ hic reprehendit. lacessere desinũt,nec quiescere sinunt. & vt rem totam paucis expediã, nulla apud eos
est reuerentia nostrî. Sed quia Lotaringia tibi páret, obsecro te per CHRISTI
nomen, nè differas idoneum mihi pastorem inquirere, sub cuius tuto moderami-
ne pauxilla possim requie potiri. Quod quidem vt obtinere queas,à me paucis accipe.
Est in pago Lomacensi locus,quem Bronium vocant, in quo quidam Gerardus degit,

verus Christi seruus, in angusto domicilio diuinæ contemplationi vacans,in ipso vi-
delicet monasterij vestibulo. Eum mihi assume, & cœnobij mei curam illi demanda : si-
quidem ad id muneris nemo in hac regione mihi illo magis idoneus videtur. His dictis, Oratorium S.Gisleni. visio disparuit.Vt autem Lector intelligat,quid hæ beati Gisleni querimoniæ sibi ve-
lint,nósse debet,habuisse eum hodieq; habere oratorium eo in loco,quem alij Cellam,
alij Vrsidongum vocant. Erant autem aliquot ibì instituti seu deputati clerici in mini-
sterium S.Gisleni,regularis disciplinę prorsùs ignari, nec vt sunt hodiè canonici, sed
quales sunt, quos Matriculatios vocant.Ij verò partim rei familiaris inopia compulsi,
partim auaritiæ morbo incitati,sacra beati confessoris ossa siue artus suis humeris per Tolluntur sacrę reliquę illis abutẽtibus. vicos & plateas solebant cantitando quęstûs causa circunferre. A qua temeritate cùm
non cessarent,sed magis magisque in ea progrederentur,iustissima indignatione com-
motus,non passus est sanctus confessor id eos impunè diutiùs ferre.Permisit itaque se à
pijs(vt ità dicam) furibus auferri,qui quodammodò molestè ferebant eam sancti viri in-
iuriam:vel,vt dicamus id,quod est vero similius,qui plùs delectabantur commodis suis,
quàm alienis.Id vbì compererunt Cellenses illi clerici,serò agnoscentes culpam suam,
non mediocri sanè & mœrore & pudore sunt affecti.

Porrò Gislebertus non immemor visionis,eam ad effectum perducere volens,accer- Cap.17. Tietdo Cameracẽsis Episcopus. sit Cameracensem Episcopum Tietdonem & Raginerum Hainoënsem Comitem, ijsq; quicquid ea visione acceperat,exactè commemorat. Et cùm ab eis peteret consilium,
illi aiunt se nihil audere consulere aliud, quàm quod diuinitùs facere iussus esset, præ-
sertim cùm Gerardus pro vitę sanctimonia toti iam prouincię innotuerit.Tum Gisle-
bertus ad eos:Ocyùs,ergò,inquit,ad virum Dei abite cum virga pastorali,eumque,velit
nolit,curam huius Ecclesiæ susципere compellite.Illi mox accinguntur ad iter,peruenì-
unt ad locum optatũ, perquirunt passìm de seruo Dei, reperiũt eũ in cellula secretiori
delitescentẽ,salutãt officiosè,in mutua charitatis oscula ruũt.Cumque itineris sui cau-
sas ei exposuissent,& quòd ea legatio Deo authore susцepta esset,ille, vt erat columbi-
na simplicitate,sic illis respondit: Qua ego ratione id efficiam,quod exigitis patres cha- Recusat Abbatis munꝰ S.Gerardus 1.Tim.3. rissimi? Ego,inquam,mũdi huius vanitati nuncium remisi, & diuino amori omnia post-
habere decreui. Vosipsi,quæso,ferte sententiam, num mihi isthuc expediat. Nouimus
quid Apostolus dicat: Nemo militans Deo,implicat se negocijs secularibus.Oro,vt me
finatis tali sarcina liberum, plangendis vacare peccatis meis. Atque sanè indignum me
hoc munere cõfiteor,nec possum in me recipere,quod vultis,neque enim idoneus sum
qui alijs præsim. Non suppetunt vires,sanctitatis mihi nulla sunt opera. Innocentis vi-
tę regulam cùm ipse non sim consectatus,nulla apud me fidutia est rectè fungendi Ec-
clesiasticæ gubernationis ministerio.Ad eam excusationem legati responderunt: Per
Christũ te rogamus & obtestamur,dilectissime pater, & sacerdos pijssime,vti nè grauã-
tim nobiscùm proficiscaris,& ad te sustinentis ecclesiæ gubernacula accedas. Nonte Rom.13. latet,ab eodem dici Apostolo, vt omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: 1.Pet.2.
nec illud te fugit,quod ab cęli ianitore dicitur:Siue regi,quasì præcellenti :siue ducibus
&c.Neque verò id nos petimus,vt religionis cultum deseras,vel vt lenocinantis mundi
luxus reperas: sed vt ex hac cauerna egressus,exemplum præbeas sanctè viuendi fratri-
bus,tua ope valdè indigentibus.Et par est,fortem ac strenuum Dei militẽ non intrà mo-
nasterij absconditi latibula, sed potiùs in ipsum certaminis campum ingredi, & cum ho-
ste manus conserere.Nec tibi tua vnius debet salus sufficere: sed etiam fraternæ æquum
est saluti prouidere, cùm possis prodesse multis, tum verbo exhortationis, tum reli-
gionis & pietatis exemplo.Christus in Euãgelio dicit: Luceat lux vestra coram homini- Mat. 5.
bus: &,Nemo lucernam accendit,& ponit sub modio. Sed quid multis opùs est verbis? Ibidem.
Nóueris pro certo,huius inobedientiæ rationem te redditurum in die illius tremendi
examinis,nisi & nostris precibus,& fratrum saluti morem geras, maximè cùm sic velit
Deus.Tum vir sanctus lachrymãs,dixit: Decreuerã quidẽ solitarius degere, & mea pec-
cata lachrymis diluere. sed vt video, velim nolim, cogor illũ propositi rigorẽ remittere.
Neq; enim ausus sum venire cõtra voluntatẽ Dei,nec debeo Ducis iussa &vestras asper- Tãdèm assentitur,vt fit Abbas in S.Gisleni ecclesia, nari preces. Itaq; prout ferẽt vires,fratrũ necessitati subuenire cõstituo.Et nũc sine mo-
ra ibo vobiscùm.tẽrabo quod iubetis:potest Deus pficere,quod à me fieri nõ potest.His
auditis, mirè gratulãtur legati,pedum pastoritiũ tradũt ei in manus,animi eius mœro-
rem huiusce modi sermone leuare conãtur:Eià pastor sanctissime, matura proficisci ad
ouile

Universidad de Deusto
Biblioteca

ouile tibi commissum,& summi pastoris fretus adiutorio,luporum rictus fortiter coërcere enítere,nè fortè,quod absit,errantes ouiculæ ab illis deuorentur. Deindè cum secùm abducentes,non absque incredibili Bronienſis eccleſię luctu,celeriter Vrſidongi repetunt: & cùm ei ex ſacrorum Canonum prescripto, Eccleſiaſtica donatione Abbatiæ illius ſupellectilem omnem assignâssent, Abbatem eum constituunt. At ille clericorum illic degentium non bona vita accuratiùs inueſtigata, cùm etiam anteà teter odor malæ illorum famę ad ipſum perlatus esſet, conſultum exiſtimauit, vt ab illa eccleſia excluderentur. In eorum autem locum ſubſtituit dignam D E O monachorum ſodalitatem.

Pro clericis ſubſtituit monachos.

Non diù pòſt animaduertens, non illic haberi ſacras beati confeſſoris Giſleni reliquias, (iam antè enim diximus ſublatas fuiſſe) immenſo animi dolore corripitur, neſciens quid in tam ineſtimabilis margaritæ diſpendio faceret. Itaque è ſuis quoſdam adſe vocans, ijsque ſui animi angores exponens, quaquauersùm eos mittit exploratum, poſſit ne certi quippiam reſciri, vbinàm theſaurus ille lateat. Illis verò fruſtrà laborantibus, & perluſtratis circunquaq; omnibus, nihil certi renunciãtibus, tandèm diu initùs ei venit in mẽtem, vt eius rei cauſa Melbodium proficiſcatur. Abit Melbodium, & in ipſius oratorij ingreſſu ab introëuntibus ſubauditur cuiuſdam tintinnabuli ſonus crebrior, cunctis ignorantibus, &, ní fallor, ipſo etiam Dei ſeruo neſciente, quidis ſibi velit. Fuſa autem priùs oratione attentiſſima, Dominique clementia implorata cum lachrymis, vt ſanctum ſuum indicare dignetur, ex eius eccleſiæ habitatoribus cum ſumma modeſtia percontatur, habeant ne vel exiguam earum reliquiarum notionem atque conſcientiam. Illi perſanctè iurant, ſibi prorsùs nihil de eis conſtare: quinetiam ſtomachãtur & indigniſſimè ferunt ſe in ſacrilegij ſuſpicionem vocari. Tum vir Dei cum multa animi tranquillitate: Nè, quęſo, inquit, filioli iſthuc moleſtè feratis: poteſt Chriſtus pro ſua benignitate rem omnem nobis reuelare. Vbì enim humanum deficit, diuinum auxilium adſit oportet. Nocte ſequenti viro Dei in oratorio pernoctãti, & Deum obnixè deprecanti, ſanctus Giſlenus ſtola indutus appáret, aitque ad illum: Cur mea cauſa, amice Dei, tantum tibi laboris & moleſtiæ ſumis? Sed nunc diſce ex me certiſſimè, vbi ſit, quod quęris.

S. Giſlenus appáret S. Gerardo.

Cap. 19.

Eccè ſuper lacunaris tabulatum, quod imminet capiti tuo, vndè herì tintinnabuli ſonus ab admirantibus auditus eſt, indecorè repoſitum eſt corpuſculum meum. Nolim autem neque te, neque poſteros latére tuos, non id abſque Dei nutu accidiſſe. His dictis, in cælum abit. At vir Dei ea viſione haud vulgariter exhilaratus, gratias agit Deo, de ingratitudinis argueretur. Vt verò primos cœpit aurora curſus prouehere, cum ſuis in tabulatum aſcendit, quęrit ſacros artus, inuentos prę gaudio lachrymãs indè deponit, ſocijs itidèm flentibus, munda inuoluit ſindone, atque in feretro decorè componens, hymnos Deo lætus depromit, atque iter ingreditur, illos ſecùm abſportans. Ecquid verò animi tum Melbodienſibus fuiſſe putamus? Clerus cum populo pudefactus conticuit, & viri Dei non ferens vultum, in latebras ſeſe abdidit prę rubore. Non fuit ibì quiſquam qui vel mutire auderet. Cõpletum illic fuit, quod Propheta ait: Omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Eius rei fama velox paſsìm volitans, finitimos populos certatim eò propellere compulit, clamantes atq; dicentes: Salue ſancte Dei, cineres ſaluete recepti. Omnimodas ſummę Trinitati & tibi gratias agimus, quòd corporis tui prodidiſti celatores, verſipelles & ſubdolos pudore affeciſti, tuarum merita virtutum declarâſti. Quod genus eſt monſtri, ſanctorum reliquias ſuffurari? Vbinàm ſunt illi, qui tantum in ſe ſcelus adeò miſere? Vbinàm gentium degimus? Reuerà cum ſcorpionibus habitamus. Hęc & his pleraq; conſimilia dicentes, & ob repertas ſacras reliquias inter ſe gratulabundi lætantes, applaudebãt venerabili ſarcinæ. Ibant clerici cum monachis cantantes, Crucem & vexilla ferentes manibus: ſequebantur eos non parua vtriuſq; ſexûs agmina, nihilo minùs Domino feſtiuè iubilantia. Ità cum ingẽti Cleri populiq; tripudio, ſingulari induſtria eius viri, de quo nobis ſermo eſt, almus cõfeſſor ſuo eſt loco honorificè reſtituus. Vbi deputatis cœnobitarũ excubijs, Dño Ieſu Chriſto, q eſt laus Angelorũ, cõtinenter laudes promũtur, eiusq; emerito cõfeſſori venerabilis laudatio, & laudabilis veneratio exhibetur. Vt aũt in ſacrilegos ingſierit, & in cõuictos aĩaduerterit Cameracenſis anteſtes, nihil hîc cõmemorare neceſse eſt, preſertim cùm id in ſancti cõfeſſoris geſtis annotatum ſit. Verùm nè Giſlebertus Dux ſine laude à nobis abſcedat, fuit ille erga S. Giſleni locum

Inuenit abditas S. Giſleni reliquias.

Pſal. 106.

Giſlebertí Ducis erga S.

locum ſiue monaſterium ſatìs humanus, & valdè munificus, quędam prędia ſubtrahens militibus ſuis, quibus non pauca beneficij loco contulerat, eaque iure perpetuo poſſidenda tradens ibidèm Chriſto militaturis. Vbi ſanè vnum eſt, quod moneo, repetens iterumque monebo. Tibi dico Vrſidongi Cellenſis monache, qui ducis Giſleberti largiſſima ſtipe victitas, vide nè ſis aliquandò immemor animę eius, ſed incomprehenſam clemẽtiſſimi Saluatoris benignitatem precibus importunis pulſes, Aurea perpetuę vt contingat prędia vitę. Et nè fortè deſperabundus obmurmures, quòd aduersùs dominum ſuum Romanum principẽ rebellârit: cogites eum duriſſima morte luiſſe pœnas, & Dominum Ieſum non bìs vindicare in idipſum. Sed nunc, vndè deflexit, eò ſeſe noſtra referat oratio.

Giſleni monaſterij liberalitas.

Nahum. 1

Cura hac paſtorali ſuſcepta, de qua iam nonnihil egimus, vtì ſeſe in omnibus geſſerit venerabilis Abbas Gerardus, obtuſus ſtylus noſter certè exarare non poteſt. Nè tamen cœptæ videamur materiæ ſuccumbere, & doctis ludibrio ſimus, quòd iuxta illud Euangelij, ædificare quidem cœperimus, ſed non poſſimus conſummare: ambiamus multa precum inſtantia eius, de quo agimus, ſuffragia, vt ſanctiſpiritûs gratiam nobis conciliet efficaciſſima interceſſione ſua, vt ea nobis dicenda ſuggerat, doceatq; hebetudinem noſtram. Ille ergò beatus pater, apprimè monaſticum edoctus canonem, fratres ſuæ curę commendatos duplici ratione inſtituebat. Nam conuenienter ſaluberrimę beati Benedicti doctrinæ, capacioribus diſcipulis Dominica verbis proponebat mandata, ſimplicioribus verò eadem factis ſuis demonſtrabat. At tamen omnia illa, quę ſubditis vitanda dicebat, ſuis quoquè exemplis cauenda adſtruebat, inſtàr ſcribæ doctiſſimi, de theſauro ſuo noua & vetera proferens: eratque talis eius doctrina, qualis & vita. Et quia animarum curam ſibi demandatam nouerat, ad reddendam rationem ſe ſolicitè prępărabat. Auream mediocritatem in omnibus conſectabatur, malebatque ſubditos amore ducere, quàm timore compellere. Et cùm Chriſti vices ſe gerere non ignoraret, adeò ſe omnibus conformare & accommodare ſtudebat, vt mira quadã charitate omnium moribus ſeruire videretur. Illis virtutibus, quibus, teſte ſcriptura, nihil in vita hominibus vtilius eſt, pręclarè inſtructus fuit, prudentia, temperantia, fortitudine, & iuſtitia, vtrectè illud Senecę ei poſſit accommodari, Viri ſacri corpus virtutes ędificâſſe. Quotidiè ferè Miſſarum peragebat ſolennia, ſalutaris paſſionis memoriam celebrans: vt qui mortuus erat terrenis voluptatibus, & diuitijs ſpiritalibus viuebat, ſemper Dominico corpori concorporatus, omnes teterrimi hoſtis infeſtationes & incurſus profligaret.

Cap. 10.

Luc. 14.

Mat. 13.

Sap. 8.

Quotidiè ferè ſacrificium facit.

Cum autem pro more quandoquè ſacrum celebraret myſterium, & Dominus Ieſus iam vellet lucernam ardentem ſuper cãdelabrum ponere, vt luceret omnibus in baſilicã ingredientibus: quędã illic fœmina adfuit ex vico Buxuto, qui Cellæ propinquus eſt, iampridèm luminibus orbata. Eam cùm rogarent alij, quid illic ſuſtineret, aut qua cauſa cò veniſſet, Diuinam, inquit illa, expecto clementiam, & Abbatis huius, viri Dei humanitatem: ſimulque modeſtè quendam ex adſtantibus attrectans, ei voce lugubri in aurem inſuſurrat, Quęſo te, inquiens, mi Domine, per immenſam Dei miſericordiam, vt miſerę mihi eã portigas aquã, qua poſt ſumptam Euchariſtiam ſeruus Chriſti Gerardus abluerit manus ſuas. Eam vt accepit, prępotentis Dei virtutem, ac beati viri fidem fideliter implorans, cum ingenti deuotione pitiſſando ſorbillauit, & faciem illa abluens, cæcóque humectans pupillas, eádem hora lumen recepit, & clariſſimè intuens ipſam inſpectãtes, ad viri Dei veſtigia cum multa gratiarum actione prouoluta eſt. At ille comiter elenans, blandeque corripiẽs: Deſiſte, inquit, filia ab hac cultûs & officij ſpecie, nec nięce exiguitati donum Dei inſipienter adſcribas. Nam per fidei tuæ meritum, & deuotę ſpei acceſſionem, virtus ſacramẽtorum tibi tuos reparauit obtutus. Abi igitur in pace, & ſoli Deo gratias age. Tum illa, quæ priùs alterius ductu cò venerat, nullius egens miniſterio, gratulabunda receſſit. Eius miraculi fama citò longè lateque diffuſa, in laudem Dei & ſerui eius venerationem permultos excitauit.

Cap. 21.

Cæca mulier viſum recipit mirabiliter.

O lux vera Deus, cunctorum conditor vnus:
Secula per cuncta tua fit promiſſio vera.
Vos, inquit, Sancti, vos eſtis lumina mundi,
Nec valet in tenebris abſcondi lux probitatis.

Mat. 5.

Per hoc tempus Arnulphus Marchio Flandriæ dominabatur, vir valdè opulẽtus quoniã genere diuitiarum, vti hodieque claret in ditiori eius ſobole. Is morbo grauiſſimo vexatus,

Cap. 22. Arnulphus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Flandriæ Comes.

vexatus,nullam ex tantis opibus ei potuit adhibere curationem.Rectè in eum quadraret versus ille: Aeger diues habet nummos,se non habet ipsum. Perpetuis enim cruciamentis conficiebat eum calculus,morbus intolerabilis,vrinæ meatus obstruens. Multi quidem ad eum aduolabant medici,suam peritiam egregiè iactitãtes,vt scilicet à pecunioso homine nummos & lautas epulas emungerent.Aiebant illi incisione opùs esse,& sine ea nullam ei posse fieri medicinam. Sed princeps veritus, nè, dum vitæ remedia captat,vitam prorsùs amittat,non patitur se vlla ratione incidi. Porrò medici animum ei addere volentes,illo inspectante,octodecim eodem affectos morbo inciderunt,eosque omnes,dempto vno,qui mortuus est,breuì curârunt. Sed ille vnus è vita ablatus, facilè confirmauit Comitis animum,nè se pateretur incidi. Tãdèm Deo suam illi gratiam adspirante,ad se reuersus,spem,quam inconsultè in hominum arte posuerat,in eo collocat,qui omnia curat solo sermone.Hausto autem bono odore famæ beati Gerardi,præsertim ex illuminatione cæcæ mulieris,submissè admodùm per celerem nuncium eum rogat,vt ad ipsum venire nè grauetur.Venit ille,& princeps honorificè occurrit veniẽti,eumque,vt parerat,officiosissimè excipit:indicat cum lachrymis morbi acerbitatem, orat, pro ipso Deum omnipotentem vt deprecetur.At vir Dei, Crede mihi, inquit, mi frater,non ego tantę mihi virtutis aut meriti conscius sum, vt tu quicquam eiusmodi à me debeas expectare. Perfectorum isthuc est, eorum maximè, qui iam corpore exuti, Domino semper assistunt.Ego verò quisnam sum,vt à me homine vilissimo rem tãdifficilem exigas? Si vis perfectã,Domino committe,medelam.At Comes ediuersò:Seruio, inquit,mi pater,quid velis: occasionem quæris,nè id mihi præstes officij. Sed quæsò te, præpotentis Dei benignitate fretus,nè mihi differas adferre remedium,quod ego certissimè mihi in tãta doloris acerbitate per tuas preces adfuturum polliceor.Noli, obsecro, inhumanum te mihi exhibere,sed miserere meî,hominis moribundi,vt tuî quoquè Deus misereatur.

Insignis B. Gerardi humilitas.

Cap.23. Prudẽter cõsulit Comiti,sanari cupienti.

Beatus vir sic respõdit lachrymanti: Nè videaris frustrà à me petijsse remedium,indicabo tibi,quid facias.Iacta semper in Dominum cogitatum tuum,& quia multis auctus es diuitijs,aliquid ex ijs erogato in pauperes,& poteris abolere enormitatem scelerum tuorum.Propter peccata enim interdùm eiusmodi mala accidunt. Vbì verò hac ratione Christum tibi propitium reddideris,etiam optatam licebit recuperare salutem. Ad hæc Comes:Gratissimũ est,inquit,quod hortaris,serue Dei, modò possim Christi expetiri clementiam. Et eccè instàr Zachæi illius Euangelici, dimidium bonorum meorum do pauperibus,si tamen sopiri queat morbus sęuissimus, me miserè depascens. Deinde

Luc.19.

Triduanũ ei indicit ieiunium.

præcipit domesticis suis,vt fideliter sancti viri consilium exequantur.Porrò aũt indicit vir Dei triduanũ ieiuniũ,ipse pariter cum illo ieiunans, vt ea victûs parsimonia purificati,immò spiritali refectione recreati,digniùs ad Christi pcipiẽda mysteria ambo accederent. Eo ieiunio religiosè,vt res exigebat,expleto,sanctorumque suffragijs lachrymose imploratis,vir Dei diuinis accingitur armis,Missamque suo more lachrymabundus celebrat.Cumque iam sacram sumpsisset Eucharistiam, & Marchioni quoquè inhianti expectanti eam impertijsset,confestim reddendi lotij appetitu Marchio corripitur. Itaq; secedens,nullo negocio cum vrina calculum reijcit,& pristinę sanitati mirabiliter restitutum se gratulatur.Quę tum illius animum exultatio obtinuerit,quas Dei laudes, oẽs illi fauẽtes deprompserint,quãta erga virum Dei extiterit veneratio, nemo,nisi fallor, regrit,cùm nulla id possit à nobis oratiõe explicari. Hoc breuiter dixisse sufficiat, Flandriam omnem,eius casu aduerso penè exanimatam,eius cõperta sanitate quodammodò reuixisse.At Abbas reuerendissimus,in humilitate benè fundatus, nequaquàm sibi arrogauit huius beneficij munus admirabile, sed illud tribuit sacrosanctę Eucharistiæ effectibus,cui nihil impossibile est.

Comes sanatur.

Grates Christe tibi,laus,gloria iure perenni,
Sanctos multiplici benefacto mirificanti.

Cap.24.

Atverò Comes Arnulphus,tanti in ipsum collati beneficij remunerator liberalissimus,virum Dei permultis volens muneribus cumulatum à se dimittere, non pauca auri & argenti pondo ei obtulit,vt quondàm Naaman Eliseo, in ipsius & fratrum eius vsus cessura.Sed vir sanctus modis omnibus ea recusauit, aitque ad Comitem: Si nos nostra reliquimus,quo pacto aliena accipiemus? Monachus in terris sibi peculium vendicans, omnis est religionis expers.Monachus pecuniosus,planè leprosus est. Quid est enim pecu-

4.Reg.5. Respuit vir Dei Comitis munera.

niæ congeries,præsertim apud monachos,nisì quædam lepra animæ ? Sed frater Gerardus non vult profectò pecuniosus esse. neque igitur, Domino miserante, leprosus erit. Ità ille vir Dei, totus Christi seruitio deditus, haud secùs timebat paupertatis suæ amittere securitatem,quàm diuites auari solent incubare seruandis thesauris suis.Eius verò exemplo nos monachi instituti, philargyriam & auaritiam, immò Giezi lepram caueamus. Tandèm sacramentis terribilibus Comes virum D E I obstringens coëgit, vt facultatum eius saltem decimas acciperet,easque pro sua prudentia dispensaret. Sed hoc quoq; primò humiliter subterfugit,at tamen paulò pòst nõ ambitiosè suscepit, easq; decimas prudẽtissima cõsideratione & fidelissima dispẽsatione in tres partes distribuit ac erogauit, duas partes monasterijs & egenis tribuẽs,tertiã verò Bronienſi ecclesię necessariò reseruãs.Ea nanq; tẽpestate Broniẽsis ecclesia erat instàr arbusculę recens plantatæ,necdùm satìs radicatę:q̃ irrigationẽ expetẽs,si cultoris industria dormitet,marcescit & inutilis fit. Nec hoc tamẽ cõtentus Comes,beati viri insigni probitate & religione permotus,Abbatiarum omnium,quæ eius ditione continebantur,ei procurationem commisit.Hac ille sanctus pater authoritate auctus, mox sibi creditas oues munire statuit,nè quas ex eis lupus deuoret. Principiò itaque Blandiniense adit monasterium,à beato Amando Episcopo Gandaui fundatum. Quod tum sanè comperit non solùm omni religione monastica nudatum, & à quibusdam sceleratissimis clericis occupatum,sed etiam impiorum infestatione propè redactum in nihilum : tum quoquè, quod omni lachrymarum fonte plangendum erat, trium sanctorum illic conditorum reliquijs spoliatum. At verò strenuus ille miles C H R I S T I, diuino fretus adiutorio, nullis cessit laboribus: sed irreligiosis indè eiectis clericis,licèt suam illi generis auctarẽt ventosam nobilitatem,& quibusdam instauratis,religiosos monachos illis subrogauit, quemadmodùm iam antè duobus locis eum fecisse diximus. Sed id Clerici illigerrimè ferentes, vlciscią; cupiẽtes, maligno eos incitãte dæmone,studijs viri Dei inidere, eius vitę derogare,& quoscunq; possent,ab eius visitatione & colloqo retrahere conati sunt.Cùm autem cernerẽt nihil se eius posse impedire conatus, sed eius existimationem & famam magìs magisque augeri,ad id vsque amentiæ,liuore eos extimulante, adducti sunt,vt in tantum virum,pròh nefas,cędem machinari non dubitârint.Sed Domino illum protegente,eorumque conatus elidente,quodam die cum factionis sacrilegę socijs in templi valuas irruperunt eo animo,quod dici sine horrore non potest, vt ad ipsam sacram aram,quanuìs sacerdotali indutum veste,eum trucidarent.Quibus ille mi animi constantia obuiàm procedens,alacriter sese obtulit hostiam Deo, vt posset de illo quoquè dici,Permanet intrepidus,confidens vt leo,iustus . simulque obiurgans eos: O fratres,inquit,quæ tanta exagitat vestras insania mentes,vt aduersùm me imbellem rebelles,etiam arma corripiatis? Etsì autem nullis ego sum terrestribus munitus armis, cælestia tamen mihi non deerunt.Itaque non me terrent vestra spicula, neque hæc tam insignis audacia & temeritas.Non ego recuso pro Domino Iesu haurire mortis calicem, cum ille pro me tã multa perpessus sit in corpore suo.Hæc eo dicẽte,scelesti illi in faciem eius intendentes, diuinum quiddam & admirabile conspicantur,ingẽtique concussi pauore,coram illo proni in terram corruunt,animoque consternati, & vltra modum exanimati,vix verba,quibus eum deprecentur, edere possunt. Ignosce, inquiunt, pater venerabilis,ignosce scelęribus nostris, nec reputes, quòd tam stultè in te commisimus. Misérere lugẽtium,da veniam dolentibus. Tum ille clementer eos eleuans,ait ad illos: Quandoquidem agnoscitis facinus vestrum,& pœnitentiam declaratis, benignus Salvator ignoscat vobis.Ego quoquè hac conditione libens ignosco, vt quemadmodùm hactenùs huic ecclesiæ fuistis impedimẽto,ità deincèps non fictis animis ei prodesse curetis.Et nunc cum pace abite.

Ibidẽm.

Coactus accipit decimes faculatum eius.

Cura oĩm Abbatiarũ Flandriæ,ei demãdatur.

Patiẽ ęmulos & obtrectatores.

Mortẽ contemnit.

Prou.28.

Terrẽtur,& veniã petũt eius percussores.

Cap.25.

Possit hæc, dici non potest, quanta animi exultatione,beatorum Vuandregisili,Ansber tisque Vulfranni corpora à Bononia siue Bolonia,ad sua loca reduxerit. Eius rei tota Flandria testis est.Quarum sanè reliquiarum ecclesia Bronienſis expers non est.Nam interaterea Gandauo eò apportatum est eiusdem beati Vuãdregisili Abbatis brachium,& quod maius est, inęstimabilia pignora principis Apostolorum. Vt autẽ breuitati studeamus,& ex multis pauca duntaxàt commemoremus,quàm strenuè etiam S.Bertini monasterio B.Gerardus aliquãdiù pfuerit, hoc loco pterimus, vtì & fructus egregios discipulę regularis,quos indè tulit. Nè tamen prorsùs omittamus, quę à Maioribus accepimus,

Preest monasterio S. Bertini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Curã gerit 18 cœnobiorum.

mus,octodecim cœnobiorum fertur curam & administrationem peruigilem suscepisse. Vt eam autem monasteriorum curandorum solicitudinem admitteret,magnus efficiebat feruor & studium animas Domino colligendi.Ità enim per singulorum habitacula liberiùs discurrebat,vt corda audientium cœlestis patriæ amore inflammaret.Quo sanè laudabili exercitationis genere, multorum animos sibi adiunxit familiariter, eorumque sibi benuolentiam conciliauit adeò,vt ex diuersis locis multi ad eum monachi aduenirent,tanti viri pudicos mores & religiosos actus pro viribus imitari cupientes. Dicebat enim,quòd sicut apes ad hanc floridam aduolare arborem,vt indè haustum melliferes,ex diuersis aluearibus apes ad hanc floridam aduolare arborem,vt indè haustum mellifluis suis arentibus instillarēt. Et ille sanè benigno eos & grato animo excipiebat, abbatesque monasticę regulæ instituta eis depromebat, ex discipulis magistros idoneos,ex perfectis perfectissimos doctores efficiēs. Ità recedebant alij moribus & religione instituti,accedebant alij itidēm ab illo instituendi. Perpetuò nanque ceu nardus quædam miro fragrabat virtutum odore, & Scripturarum fontes aperiens, arentia pectorum prata irrigabat: diuinique aromata verbi,cuius vitali redolebat suauitate, fratrum animos trinsecùs languentium animis impertiebat,vt ea ruminantes,& in viscera traijcientes, ab omnibus vitiorum morbis reualescerent,gustarentque quàm suauis sit Dominus,in illo spem suam collocantibus.

Multi ab eo præclari instituuntur monachi.

Cap.25. Tumultus bellici.

Per idem tempus non mediocris conceratio & bellicus tumultus inter Austrasios & Neustriæ principes ortus est: qui,DEO hominum flagitia vleiscēte,vsque eò progressus est,vt passim non modò in discrimen venirēt reipublicæ negocia, sed etiam nulla sacrosanctæ Dei Ecclesiæ reuerentia præstaretur.Causam huius si quis nósse velit,consulat chronographos.Fiebant tum strages virorum,orbitates liberorum atque fœminarum,incendia vrbium,hominum captiuitates,ecclesiarum vastationes.

Villarum prædas quis comparet atque rapinas?
Quis've cruoríuomas possit perstringere pugnas?

Ea necessitate compulsus beatus Gerardus,celeriter Catulliacum S.Dionysij profectus est,vt Abbatiam Broniensem à fratribus Christo illic famulantibus redimeret ea pecunia,quam,cogente Arnulpho Comite,acceperat. Permultùm enim verebatur,ne in tanta rerum tempestate destrueretur,præsertim quòd remota à finibus Merouingi,cuius ditionis erat tum,in media Lotaringia sita esset. Mox verò eam Faraberti, ex Abbate Prumiensi Leodiensis Episcopi tutelæ commendauit,quandoquidem eius diœcesi continebatur.Quanti autem eam,licèt paruam, ille fecerit, quantumque amârit, euidentissima declarauit liberalitate,donans illi Abbatiæ viginti mansos,vt vocant,rellurias instauratæ,quos hodieque sine vlla controuersia obtinet in eius circuitu sitos.At amicus Dei beatus Gerardus in omnibus consulere cupiens Broniēsi monasterio, tametsi iam ætas grauior immineret,non tamen detrectauit Romam proficisci, vt oratorio, quod ipse fundauerat,summi Apostolorum principis Petri imploraret patrocinium,& à Christi vicario Pontifice,de rebus & libertare eius monasterij literas authenticas impetraret. Quas cùm mira alacritate animi Stephanus Pontifex iussisset conscribi,viro Dei eas dictante,plumbeo sigillo munitum ei contulit priuilegium,facta eriam ei potestate, vt eius confirmandi gratia, Pōtificis nomine iuberet subscribere Episcopos omnes,per quos,reuertens in patriam,transiturus esset.Eę literæ summo studio hactenùs in Broniensi monasterio asseruantur.

Romam proficiscitur.

Priuilegiũ Abbatiæ broniecũ.

Cap.26.

Cùm autem ab vrbe Roma proficiscens,ad montem Iouis prosperrimè peruenisset, & cum socijs per angusta eius montis latera iter haberet, vnus ex seruis clitellarijs, qui porphyrites ferebat,necessarij cuiusdam decoris causa à sancto viro absportari iussus, deorsùm ruit in concaua vallis. Quod cùm molestissimè ferrent itineris comites, nihil prorsùs motus vir Dei,Cur,inquit,hęc res vos perturbat, fratres mei? Sit laus DEO pro cunctis beneficijs eius.Accitoque vno ex illis,quos marones vocant,proposita illi mercede,iussit eum clitellarij sarcinam quærere,in qua erant porphyrites.Eos enim prę cæteris nolebat perditos,fortasis ideò,quòd omne rarum,charum dici soleat. Quis enim hominem illum sine vlla ambiguitate extinctum non crederet? Quis vel corpus ad terram integrũ peruenisse putaret, per tot prolapsum scopulos,quibus iurè discerptum videretur? At ille non solùm viuus,sed etiam incolumis & illęsus repertus est cum lapidibus. Facilè autem omnibus persuasum est,idcircò eum in tam immani præcipitio lędi non potuisse,quòd eum ruentem preces viri Dei sustentâssent. Ex eo autem lapide, vt in præ-

Insigne fanè miraculum.

sentiarùm cernere licet,summa Broniensis ecclesię ara confecta est.

Hinc redit ad propria facer & venerabilis Abba,
Magnificans Dominum,qui dirigit acta suorum.

Tandèm autem diuini spiritûs reuelatione edoctus,sciens imminere diem illum,quo esset redditurus rationem villicationis suæ,operęprecium existimauit reuisere cœnobia fratrum,sub eius cura degentium,ac deincèps tanto se fascie leuare,locoque suo idoneum pastorem singulis cœnobijs prefficere.Suscepto ergò itinere, cùm appropinquâsset villæ Marcianæ,quam Sambrę fluuius alluit,pueri eius horam prandendi adesse cernentes,congruum sibi & equis captant diuerticulum extra viam, amœnoque & herbido in loco ad cibum sumendum discumbunt. At vir Dei sub quadam resident arbore, amicę abstinentiæ studebat, & quanuis à suis importunissimè inuitaretur, adduci tamen non potuit,vt cibo vesceretur: sed vos,inquit,filij cum Dei benedictione comedite: meum verò nō est,hac diei hora escam attingere,presertim cùm piscis desit,quo me reficiam. Hoc ille dicebat,vt posset impransus abire.Illis verò hunc in modum inter se sermones conferentibus,pieque cōtendentibus,auis quædā,ea in arbore suos fouens pullos, non paruum piscem ad eius pedes deiecit.Id videntes famuli eius, cum quodam ioco, ar tamen reuerenter aiunt ad eum: En,pater reuerende, pauloantè prętexebas non adesse piscem:vel nunc saltem noli respuere escam cælitùs missam.Iam enim nulla relicta tibi est iusta excusatio.Tādèm victus ille ab eis,vescitur cum eis,sed reliquias cibi iubet pulli eius auis apponi,nè fame cruciarētur.Sumpto cibo cum gratiarumactione, singula filiorum cœnobia inuisere pergit,paternam illis solicitudinem repræsentans, & de monastica conuersatione eos admonens, diuinaque eruditione affatim instruens, multis quoquè modis adhortans,vt seruantes vnitatem spiritûs in vinculo pacis,aduersùs iacula maligni dęmonis,semper in acie tāquàm benè armati milites starent.At illi salutares eius sermones cum multa auiditate accipientes, & corporalem præsentiam inexplebili desiderio cōplectentes,ab imo pectore longa trahunt suspiria,orantque lachrymabūdi, ne discedat ab eis.Quibus ille sic fertur respondisse:Non ità,fratres mei,æquum est fieri. Hęreditas mea pręclara est mihi,vbì requies mea, vbì habitare constitui, quoniam præ cunctis eam mihi elegi.Ità demùm omnibus ritè compositis, & pastoribus vnà cum ouibus summo pastori commendatis, beatus vir pauper spiritu, ditioribus monasterijs, quæ gubernauerat,derelictis,ad amicam Broniensis monasterij paupertatem se recepit. Vbi cùm omnia mira solertia disposuisset,& fratrum pectora geminæ charitatis limpidissimo fonte vbertim irrigâsset,iam puectiori ætate prægrauatus, in dies viribus defecere cœpit.Itaque data frātribus pace,cupiens dissolui & esse cum Christo,exitum suū è vita,corporis & sanguinis Domini perceptione muniuit: iubensq; pulsari campanam, quę ipso volente fusa,& Episcopi benedictione sacrata erat, vbì eius suauior insonuit tuba.

Cap.27.

Pisces nō ne miraculo prębetur ei.

Oīm monasteriorū cura abdicata, Broniū repetit.

Feliciter abit in cælos.

Concentu cæli meruit sine fine beari:
Miles & emeritus,meritorum lumine clarus,
Ad fontem viuum sitiens,plenusque dierum,
Depositò fragilis tandèm velamine carnis,
Christi lucifluam IESV transmigrat in aulam,
Prænitet Octobris quandò lux tertia mensis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. PETRONII, BONONIENSIS EPISCOPI, EX PROBATIS AVTHORIBVS ET VETVSTIS monumentis per Carolum Sigonium virum doctissimum excerpta.

Habetur impressa Bononiæ in Officio eiusdem sancti viri, ab illustriss. Cardinali Gabriele Paleoto Bononien. Episcopo restituto, & ad me humanissimè ab eodem Cardinali transmisso.

4. Octobris.

PEtronius, Bononię Episcopus, patre natus est Petronio, cui Cōstantinopolitano, viro clarissimo, & homine literatum disciplinis egregiè erudito. Nam cùm is prętecturā prętorij gessit, quę dignitas apud Imperatores amplissima fuit, tum librum de Episcopi ordinatione conscripsit, plenum doctrinæ & Christianæ pietatis. Hic igitur vt Græcè & Latinè doctus erat, sic filium Petronium eruditum, Christianisque moribus inprimis, atque optimarum artium doctrina instituendum curauit. Itaque puer breui in magna rerum cognitione progressus, in sanctè viuendi institutis ità profecit, vt frequenti ciuiū sermone, eius sanctitas celebraretur. Spiritu cm Dei ductus, cùm rei omnis initium ab oratione fieri oportere intelligeret, nihil aggredi solebat, nisi primò ecclesiam ingressus, sanctioribus precibus rei agendæ auxilium à DEO imploraret, ad eum vnum referens cogitationes, actiones, & studia sua.

S. Petronij pater, præfectus prætorio.

S. Petronij eruditio & pietas.

Confirmata iam ætate, ardore quodam Christianę religionis vehemētiùs inflammatus, monachorū inprimis amore flagrauit, quorum eo tēpore disciplina erat in Aegypti solitudinibus quàm florentissima. Quarè, etsi quæcunq; illi piè religioseque agerent, ab alijs ipse cognōrat: tamen cùm ad instituti sui rationem non satis esse putaret ea ab alijs percepisse, oculis perlustranda existimauit tum loca, tum cætera omnia, quę studiosè audierat. Itaque in Aegyptum venit, vbi in intimam eremum penetrans, singulorum colloquio vti non destitit, quoàd planè cognouit sancta eorum vitæ instituta. Inde domum reuersus, illam disciplinam tam vehementer amauit, vt literarum monimentis tradiderit monachorum vitas: quas religiosè conscriptas, valdeque probatas ijdem monachi amplexi sunt quasi certas quasdā regulas, in quibus maximè eluceret omnis optima monastici instituti sui ratio.

Inuisit Aegypti monachos.

Scribit eorum vitas.

Omni igitur cura & cogitatione vir religiosus defixus in sanctissimis Christianæ dei institutis, quò magis in dies contemplatione accenderetur, Aegypti solitudine iam peragrata, Hierosolymam peregrinari statuit, vbi peractæ redemptionis nostrę impressa vestigia Christus reliquit verus Deus & homo. Itaque cùm ad eam vrbem venit, totus meditationis studio exardescens, Domini sepulcrum inprimis, & reliqua illius sacra rerum gestarum monimenta, ac singula loca, quæ absens intima animi pietate coluerat, pręsens veneratus est sanctè & religiosè. Cumque omnia tandèm perlustrāsset increbili quodam mentis ardore, quò tamen magis ad contemplationem fixa in animo hærerent, singulari etiam diligentia eorum situm ac rationem notauit. Quamobrem meritò quidem Theodosij minoris, qui tum imperabat, religiosissimi principis gratiam & amorem sibi ità conciliauit, vt is sanctitatis opinione nō minùs authoritatis apud illum obtineret, quàm pater obtinuisset rerum gerendarum industria.

Hierosolymę sacra loca veneratē.

Est charus Theodosio Imper.

Nestorij hęresis.

Nam pietate ad Dei religionem attentissimi viri & prudentia cognita, Theodosius eius opera vti voluit in rei grauissimæ tractatione. Conabatur enim eo tēpore Nestorius Constantinopolitanus Episcopus, diuinarum literarum studio intemperanter abusus, sanctissimam catholicæ fidei doctrinam violare peruerso dogmate. Eirei pius princeps Theodosius maturè occurrēdum arbitratus, vniuersę Ecclesiæ pastorem & gubernatorem, Pontificem Romanum sibi consulendum existimauit. Itaque Petronium, virum sibi probatissimum Romam legatum misit, qui rem cum Pontifice Cęlestino diligenter ageret. Factum est autem Dei consilio, vt à quo tempore is à Theodosio missus Romam venit,

venit, legati quoquè adessent, quos, mortuo Felice Bononiæ Episcopo, qui intimus S. Ambrosij Mediolani Episcopi sodalis extiterat, Bononienses Pontificem rogatum miserant, vt in illius locum successorem sibi Episcopum substitueret.

Felix Bononiæ Episcopus.

Paulò autem antè, quàm ij legati Romam aduentāssent, diuina voluntate à S. Petro Apostolo in somnis Cælestinus Pontifex admonitus est, vt quandò Felix Bononiæ Episcopus è vita hac migrāsset, Petronium, qui legatus à Theodosio Imperatore missus, ad vrbem propedièm adfuturus erat, Bononiensibus Episcopum pręficeret: cùm neminē esse idem affirmaret, qui & Episcopatūs munere religiosiùs perfungeretur, & Bononiensium desiderium sanè iustum expleret. Qua quidem re commotus Pontifex, cùm iam Petronius simul & Bononienses adessent, ac sua vtrique postulata exposuissent, quæ per quietem acceperit, eis ostendit, atq; Petronium idoneum Felicis successorē se dare pronunciauit. De re autem Nestoriana, quam ille Theodosij nomine retulerat, collaudata primùm religiosi illius principis pietate, priuatìm ei respondit, se, nè ea pestifera hæresis latiùs serperet, œcumenicam, vt moris esset, synodum indicturum: quæ synodus Ephesi prior sequenti anno celebrata est frequenti ducentorum Episcoporum conuentu.

Prima Ephesina Synodus.

Diuinæ igitur voluntatis significatione declaratus à Pontifice, Bononię Episcopus Petronius, vt is, qui cerneret Episcopale onus graue esse, neque facilè sustineri, nisi singulari quadā diuinarum virtutum præstantia, id primò recusare contendit: at cognita constanti voluntate Pontificis, qui diuinitùs delatum ei munus planè repudiari nolebat, illius iussui obtemperauit. Itaque datis, vt Pontifex iusserat, ad Theodosium literis de synodo contra Nestorium Ephesi conuocanda, Bononiam Roma profectus est vnà cum legatis Bononiensibus. Vbi verò ad vrbem accessit, effusa omnium ætatum atque ordinum gratulātis ciuitatis multitudine exceptus, basilicam S. Petri, quę tum extra vrbem sedes Episcopi erat, ingressus, Deo, vt ab ineunte ætate instituti sui erat, religiosis precibus gratias agit. Indè ad explendas optimi pastoris partes, & commoda ciuitatis procuranda se contulit.

S. Petronius fit Bononię Episcopus.

Quo autem tempore Bononiam venit ad pastoralem ecclesiæ suæ sedem, cùm hæresis Arrianę reliquię nondùm prorsùs extinctæ erant, tum nefaria eorum impietate, ac barbarorum simul, qui proximè in Italiam irruperant, immani feritate ecclesiæ multæ exercię ac prostratæ iacebant. His malis inprimis cùm is, zelo domūs Dei accensus, sibi occurrendum existimaret, primùm doctrina & sanctę vitę officijs ciuitatem instruere, propositoque S. Ambrosij Mediolanensis Episcopi exemplo, fidem Catholicam, Arriana perfidia violatam, restituere summoperè contendit. Deindè templa Dei disturbata atque euersa refecit, & alia ità noua, quò maior ad Dei cultum in dies accessio fieret, summo Bononiensiū studio ædificauit. Quorum vnum Bartholomæo Apostolo, alterū Marco Euāgelistę, tertium Fabiano & Sebastiano martyribus, quartum Martino, quintum Barbatiano confessoribus, sextum Agathæ, septimum Luciæ virginibus & martyribus consecrauit.

Ab Arrianis euersæ ecclesiæ.

Eas S. Petronius instaurat.

Nouas condit.

Quinetiàm templa duo, non longo inter se interuallo disiuncta, magnis rerum diuinarum significationibus dedicauit, vnum Stephano protomartyri, alterū Iohāni Euangelistæ, Ob hoc, quod in monte, ex tumulo terræ deinduſtriā aggesto, constructo, religiosè effinxit montem Oliueti, vbi Christus Dominus, postquàm resurrexit à mortuis, stans, discipulis videntibus, assendit in cælum. In illo, quod S. Stephano dicatum, cum ecclesia sanctorum Petri & Pauli, à beato Ambrosio consecrata, coniunxit, diligenter expressit imaginem & montis, vbi in ara Crucis Dominus sanguinem pro generis humani salute effudit, & sepulcri, in quo idem mortuus conditus est. Quę verò inter hæc duo templa planities loco submissiore intercedit, eius situ celebrem illam, quę Iosaphat vocatur, vallem repręsentauit.

Multa in ijs repręsentat loca terræ sanctæ.

Vt autem solicitus pastor gregis sui mentes vehementiùs etiam excitaret ad ardentem Dei charitatem propositis, quas colerent, sacris imaginibus ad similitudinem eorū cōrū, quę ipse iam prę sens Hierosolymis veneratus erat, in ecclesia S. Stephani hæc sanctè exprimenda atque effingenda curauit: Columnam, ad quam Christus Dominus flagellis est verberatus: Crucem, cui est affixus: Triclinium, in quo idem cum discipulis cubuit: Locum item, quo Petrus Apostolorum princeps, postquàm se Christi discipulum esse negauit, peccati sui pœnitens secessit: & Cubiculum præterea, in quo Gabriel angelus, ale cælo missus, Deipara m virginem salutauit. Quę omnia sanctissimę religio-

Nota de statuis imaginibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis monimenta adhuc magna Bononiensis populi pietate coluntur, augustioremque reddunt ipsam S. Stephani ecclesiam, quam ille Hierosolymę nomine appellauit, eandq; ob causam vicus nunc etiam eidem ecclesiæ coniunctus, Hierusalem nominatur.

Dum autem ecclesia ipsa construitur, mirifici operis in Dei nomine edendi occasio est oblata. Nam faber quidam, non tam viribus corporis, quàm ingenio fretus, obtruncam marmoream, operis & instrumentis adiuuantibus, erigebat: sed funibus, quibus columna tollebatur, effractis, ille repentina columnæ ruina oppressus, interiit. Ea re audita, beatus Petronius accurrit, orationeque ad Deum habita, fabrum, qui mortuus iacebat, ad vitam diuinitùs reuocauit, omnibus, qui præsentes aderant, cùm rei admirabilis spectaculo obstupescentibus, tum Petronij Episcopi sanctitatem certatim inter se collaudantibus.

Hominem extinctũ reuocat ad vitam.

Quinetiam rogatu sanctæ Iulianę viduæ, ecclesiam sanctis Vitali & Agricolæ consecrauit, quam exędificandam eo loco pecunia sua curârat, vbi illi martyres excruciati fuerant. Nè verò quid officij, quod à se proficisci posset, erga populum Bononiensem prętermitteret, Theodosij Imperatoris, cui charissimus erat, & ciuium Bononiensium, quos vnicè in Christo diligebat, auxilio vsus, vrbis ambitum auxit. His igitur operibus perfectis, B. Petronius Episcopus Constantinopolim reuersus, pro ea, qua multùm apud Theodosium valebat, authoritate sacras multas ex ea vrbe alijsque locis reliquias transferendi facultatem impetrauit. Quibus reliquijs, mox demùm indè regressus, cùm alta Dei templa à se constructa, tum inprimis ipsam S. Stephani ecclesiam, ac sacella ad Crucis quatuor, quas idem erexerat, collocata, religiosè pieque ornauit.

Auget Bononię ambitum.

Multas in eâ sacras reliquias importat.

Cùm ergò, quod ex literarum sanctęque vitę studijs iam adolescens Petronius prudenter ac piè conceperat, id Episcopus, tanquàm populi sui parens & magister, exemplo vitę, pietatisque operibus, atque omni pastoralis solicitudinis officio comprobâsset, Ecclesia Bononiensi aliquot annos administrata, mirificè profuit & ciuitatis pietati, & vrbis ornamento. Demùm cùm in morbum incidisset, quo in dies ingrauescente, obintis sui tempus instare sentiret, clericos ad se suos vocauit, eisque ecclesiam ac fidem orthodoxam, quàm grauissima potuit oratione commendauit. Paulò pòst cùm omnia sacramenta religiosè perecepisset, Deum sanctè precatus, Theodosio & Valentiniano Imperatoribus, migrauit ad cęlum: qui multis etiam post obitum miraculis clarus, vt præcipua à Bononiensibus coleretur religione, promeruit. Eius corpus in ecclesia S. Stephani sepultum est, quod multis pòst seculis diuino consilio ciuitati ignotum, Innocentio secundo Pontifice inuentum est, dum sacras reliquias Henricus Episcopus recensebat, quas in ea Ecclesia extare, à maioribus traditum erat. Itaque inuento beati Episcopi Petronij corpore, sancitum est, vt quo die illius obitus, eodem coleretur inuentio, bienni indulgentia in octo sequentes dies concessa. Quam ob causam canonicarum horarum officium, iamindè ab eo tempore in eius honorem sanctè institutum, illis octo diebus religioseque perpetuò celebrat Ecclesia Bononiensis.

E terris in cęlũ migrat

Corpus eius inuenitur, anno 1141.

VITA BEATISSIMI PATRIS FRANCISCI,

AVTHORE S. BONAVENTVRA, CARDINALI ET EPISCOPO ALBANENSI DOCTISSIMO, DE QUA NOS IUDICIUM ALOYSII EPISCOPI, SINGULARI PIETATE & ERUDITIONE CLARISSIMI, HUC ADSCRIPSIMUS.

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS, PIO LECTORI.

Alexandri Halesij de Bonauentura dictũ.

LAm, quę sequitur, Diui Francisci vitam beatus ille Bonauentura, sanctę Romanę ecclesię Cardinalis & Episcopus Albanensis, Franciscani instituti non solùm sectator, verùm & instaurator & rector, vir in diuinis scripturis eruditissimus, & vitę sanctitate conspicuus, de quo præceptor eius Alexander de Hales, dicere solebat: In Bonauentura Adam peccâsse non videtur: puro ac simplici stylo descripsit, tanta autem rerum copia & sententiarum grauitate refertam, vt totus mundus eius lectione instrui possit, & ad amorem Dei per beati Francisci exemplum instaurari. Ego, vt verum fatear, cùm Fran-

Francisci vitam lego, non solùm accendor, sed in eius meditatione totus exardesco, vtpotè in quo tanta diuini amoris claritas effulserit, vt Angelus potiùs, atque ex supremo ordine, qui ardor & incendium dicitur, magis quàm homo dici posse videatur. Semper enim beatissimus iste cogitatione in cęlo versabatur, semper felix eius anima summo authori purissimè & intentissimè inhærebat, adeò vt præ amoris magnitudine, præ ea, quam intùs gustabat, dulcedine (quod hominibus plerunq; ardentissimè amantibus contingere solet) alienatus à sensibus, atque extra se esse videretur. Accede & tu benigne Lector, accede ad sanctum ignem istum: certò scio, calesces plùs satis. Sed iam ipsum Diuum Bonauenturam audi.

S. Francisci eximia laus.

IN VITAM SANCTI FRANCISCI, PROLOGVS BEATI BONAVENTVRAE.

APparuit gratia Dei Saluatoris nostri diebus istis nouissimis in seruo suo Francisco omnibus verè humilibus, & sanctę paupertatis amicis; qui superaffluentem in eo Dei misericordiam venerantes, ipsius eruditur exemplo, impietatem & secularia desideria funditùs abnegare, Christo conformiter viuere, & ad beatam spem desiderio indefesso sitire. In ipsum nanque, vt verè pauperculum & contritũ, tanta Deus excelsus benignitatis condescensione respexit, quòd nõ solùm de mundialis cõuersationis puluere suscitauit egenum, verùm etiam Euãgelicę perfectionis professorem, ducem atque præconem effectum, in lucem dedit credentium: vt testimonium perhibẽdo de lumine, viam lucis & pacis ad corda filiorum Domino prępararet. Hic etenim quasi stella matutina in medio nebulæ, claris vitæ meritis & doctrinæ fulgoribus, sedentes in tenebris & vmbra mortis irradiatione præfulgida direxit in lucem, & tanquàm arcus refulgens inter nebulas gloriæ signum in se Dominici fœderis repræsentans, pacem & salutem euangelizauit hominibus, existens & ipse Angelus veræ pacis, secundùm imitatoriam quoque similitudinem prącursoris, destinatus à Deo, vt viam parans in deserto altissimæ paupertatis, tam exemplo, quàm verbo pœnitentiam prędicaret, primùm supernę gratiæ prąuentus donis, dehinc virtutis inuictæ adauctus meritis, prophetali quoquè repletus spiritu, necnon & Angelico deputatus officio, incẽdioq; Seraphico totus ignitus, & vt vir hierarchicus curru igneo fuesùm vectus, sicut ex ipsius vitæ decursu luculenter apparet, rationabiliter comprobatur venisse in spiritu & virtute Eliæ.

Malac. 3.

Ideoque alterius amici sponsi, Apostoli & Euangelistæ Iohannis vaticinatione verídicę, sub similitudine Angeli assendentis ab ortu solis, signumque Dei viui habentis, adhibetur non immeritò designatus. Sub apertione nanque sexti sigilli, Vidi (ait Iohannes in Apocalypsi) alterum Angelum assendentem ab ortu solis, habentem signũ Dei viui. Hunc Dei nuncium amabilem Christo, imitabilem nobis, & admirabilem mũdo, seruum Dei Franciscum indubitabili fide colligimus, si culmen in eo eximiæ sanctitatis aduertimus, qui inter homines viuens, imitator fuit puritatis Angelicæ, qui & positus est perfectis Christi sectatoribus in exemplum. Ad quod quidem fideliter sentiendum & piè, non solùm inducit officium, quod habuit, vocandi ad fletum & planctum, caluitium & cingulum sacci, signandique Thau super frontes virorum gementium & dolentium signo præsentiali Crucis, & habitus Cruci conformis: verùm etiam irrefragabili veritatis testificatione confirmat signaculum similitudinis Dei viuentis Christi, videlicet Crucifixi, quod in corpore ipsius fuit impressum, non per naturæ virtutem, vel ingenium artis, sed potiùs per admirandam potentiam spiritũs Dei viui.

Apoc. 7.

Esa. 22. Ezech. 9.

Ad huius tam venerabilis viri vitam, omni imitatione dignissimam describẽdam, indignum & insufficientem me sentiens, id nullatenùs attentâssem, nisi me fratrum fernea incitâsset affectus, generalis quoquè Capituli concors induxisset instantia, & ea, quam ad sanctum patrem habere teneor, deuotio compulisset, vtpotè qui per ipsius inuocationem & merita, in puerili ætate, sicut recenti memoria teneo, à mortis fauci-

S. Bonauentura à mortis

Universidad de Deusto
Biblioteca

te seruat S. Franciscus.

penès me causa præcipua hunc assumendi laborem, vt ego, qui vitam corporis & animæ à Deo mihi conseruatam recognosco per ipsum, & virtutem eius in meipso expertus agnoui, vitæ illius virtutes, actus & verba, quasi fragmenta quædam partim neglecta, partimque dispersa, quanquàm plenè non possem, vtcunquè colligerem, nè morientibus ijs, qui cum seruo Dei comixerant, deperirent. Vt igitur vitæ ipsius veritas ad posteros transmittenda, certiùs mihi constaret & clariùs, adiens locum originis, conuersationis & transitûs viri sancti, cum familiaribus eius adhuc superuiuentibus collationem de ijs habui diligentem, & maximè cum quibusdam, qui sanctitatis eius & conscij fuerunt, & sectatores præcipui, quibus propter agnitam veritatem, probatamq; virtutem, fides est indubitabiliter adhibenda.

In descriptione autem eorum, quę per seruum suum Deus dignanter effecit, curiosum styli ornatum negligendum esse putaui, cùm legentis deuotio plùs simplici sermone, quàm phalerato, proficiat. Nec semper historiam secundùm ordinem temporis texui propter confusionem vitandam: sed potiùs ordinem seruare studui magis aptæ iuncturæ, secundùm quod eodem peracta tempore, diuersis materijs, vel diuersis patrata temporibus, eidem materiæ congruere videbantur. Initium autem vitæ ipsius, progressus & consummatio, quindecim distincta capitulis describuntur, inferiùs adnotatis.

Summa totius opusculi huius.

Agitur enim primo de conuersatione ipsius in habitu seculari. Secundo de perfecta conuersione eius ad Deum, & de reparatione trium ecclesiarum. Tertio de institutione religionis, & approbatione regulæ. Quarto de profectu ordinis sub manu ipsius, & confirmatione regulæ priùs approbatæ. Quinto de austeritate vitæ, & quomodò creaturæ præbebant ei solatium. Sexto de humilitate & obedientia, & de condescensionibus diuinis sibi factis ad nutum. Septimo de amore paupertatis, & mira suppletione defectuum. Octauo de pietatis affectu: & quomodò ratione carentia, affici videbantur ad ipsum. Nono de feruore charitatis & desiderio martyrij. Decimo de studio & virtute orationis. Vndecimo de intelligentia scripturarum, & spiritu prophetiæ. Duodecimo de efficacia prædicandi, & gratia sanitatum. Decimotertio de stigmatibus sacris. Decimoquarto de patientia ipsius & transitu mortis. Decimoquinto decanonizatione & translatione ipsius. Postremo de miraculis, post transitum eius felicem ostensis, aliqua subnectuntur.

VITAE HISTORIA.

De conuersatione S. Francisci in habitu seculari. Cap. 1.

Octobris 4. S. Francisci patria.

VIR erat in ciuitate Assisij, Franciscus nomine, cuius memoria in benedictione est, pro eo quòd DEVS ipsum in benedictionibus dulcedinis benignè præueniens, & de præsentis vitæ periculis clementer eripuit, & cælestis gratiæ donis affluenter impleuit. Etenim cùm inter vanos filiorum hominum filios iuuenili ætate nutritus in vanis, & post aliqualem literarum notitiam, lucratiuis mercationum deputatus negocijs, superno tamen sibi assistente præsidio, nec inter lasciuos iuuenes, quanuis effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abijt, nec inter cupidos mercatores, quanquàm intentus ad lucrum, sperauit in pecunia & thesauris. Inerat nanque iuuenis Francisci præcordijs diuinitùs indita quędam ad pauperes miseratio liberalis, quę secum ab infantia creuerat, tanta cor ipsius benignitate repleuerat, vt iam Euangelij non surdus auditor, omni ponderet se petēti tribuere, maximè si diuinum allegaret amorem. Cùm autem solis negociationis intentus tumultibus, pauperē quendam pro amore Dei petentē eleemosynam prēter morem solitum vacuum repulisset, statim ad cor reuersus, cucurrit post ipsum, & eleemosyna illi clementer impensa, promisit Domino Deo, quòd nunquàm ex tunc dum adesset possibilitas, petentibus pro amore Domini se negaret. Quod vsque ad mortem indefessa pietate obseruans, copiosa in Deum dilectionis & gratiæ incrementa promeruit. Aiebat enim post, cùm iam perfectè Christum induerat, & etiam existens in habitu

Juuenis exercet mercaturam.

Miseratio eius erga pauperes. Luc. 6.

habitu seculari, vocem diuini expressiuam amoris, audire vix vnquàm sinè cordis immutatione valebat. Porrò mansuetudinis lenitas cum elegātia morum, patientia & tractabilitas supra humanum modum, munificentię largitas vltra supperentiam facultatū: quibus bonę indolis adolescens certis florere conspiciebatur indicijs, quędam videbantur esse pręludia, quòd copiosior super eum foret in posterum diuinę benedictionis abundantia diffundenda.

Virtutes eius adhuc laici.

Quidam sanè vir de Assisio, valdè simplex, vt creditur, eruditus à DEO, cùm aliquando per ciuitatem eunti obuiaret Francisco, deponebat pallium, sternebat ipsius pedibus vestimentum, asserens omni fore Francisco reuerentia dignum, vtpotè qui esset in proximo magna facturus, & ob hoc ab vniuersitate fidelium magnificè honorandus. Ignorabat autem adhuc Franciscus circa se consilium Dei, pro eo quòd tam inssione patris ad exteriora distractus, quàm corruptione naturalis originis ad inferiora depressus, nondùm didicerat contemplari cælestia, nec assuéuerat degustare diuina. Et qa spirituali auditui dat intellectum inflicta vexatio, facta est super eum manus Domini, & immutatio dexteræ excelsi, diutinis languoribus ipsius corpus affligens, vt coaptaret animam ad sancti spiritūs vnctionem.

Esa. 28.

Cumque resumptis corporeis viribus, sibi vestimenta decentia more solito præparasset, obuium habuit militem quendam, generosum quidem, sed pauperem & malè vestitum: cuius pauperiem pio miseratus affectu, illum protinùs, se exuto, vestiuit, vt scilicet in vno geminum impleret pietatis officium, quó & nobilis militis verecundiam tegeret, & pauperis hominis penuriam releuaret. Nocte verò sequenti cùm se soporī dedisset, palatium speciosum & magnum cum militaribus armis, Crucis Christi signaculo insignitis, clementia sibi diuina monstrauit, vt misericordiam pro summi Regis amore pauperi exhibitam militi, præostenderet incomparabili compensandam esse mercede. Vndè & cùm quęreret, cuius essent illa omnia, sua fore, militumque suorum, superna fuit assertione responsum. Euigilans itaque manè, cùm nondùm haberet exercitatum animum ad diuina perscrutanda mysteria, nesciretque per visibilium species transire ad contuendam inuisibilium veritatem, magnę fore prosperitatis indicium existimabat insolitam visionem. Disposuit itaque, diuinę adhuc dispositionis ignarus, in Apuliam ad quendam liberalem Comitem se conferre, in ipsius sperans obsequio decus adipisci militiæ, vt ostensa sibi visio prętendebat. Cumq; paulò post iter aggressus, iuisset vsque ad proximam ciuitatem, audiuit in nocte Dominum familiari sibi alloquutione dicentem: Franciscе, quis potest melius facere tibi? dominus, aut seruus? dives, aut pauper? Cui cùm Franciscus respōdisset, quòd tam dominus quàm dives, facere melius potest: intulit statim, Cur ergò relinquis pro seruo Dominum, & pro paupere homine ditem Deum? Et Frāciscus: Quid me vis, Domine, facere? Et, Dominus ad eum: Reuertere in terram tuam, quia visio, quam vidisti, spiritualem prefigurat effectum, nō humana, sed diuina in te dispositione complendum.

Insigne exemplum charitatis exemplum.

Visio eius.

Vult se dare militiæ, sed diuinitùs reuocat.

Manè itaque facto, cum festinatione reuertitur Assisium versus, securus & gaudens: & iam exemplar obedientiæ factus, expectabat Domini voluntatem. Extunc à publicæ negociationis tumultu se subtrahens, supernam deuotè precabatur clementiam, vt quid sibi foret agendum, ostendere dignaretur. Cùm autem ex frequenti orationis vsu flamma desiderij cælestis in eo vehementer succresceret, & iam pro amore superne patrię, terrena omnia despiceret quasi nihil, thesaurū sentiebat se reperisse absconditum, ac velut prudens negociator, margaritam inuētam excogitabat, venditis omnibus, comparare. Adhuc tamen, qualiter id ageret, ignorabat: nisi quia ipsius suggerebatur spiritui, quòd spiritualis mercatio à mundi contemptu sumat initium, Christique militia sit à suipsius victoria inchoanda.

Terrena oīa prorsùs ei vilescūt.

Nota.

Quadam itaque die dum equitaret per planitiem, quæ subiacet ciuitati Assisij, leprosum quendam habuit obuium, cuius inopinatus occursus ei non paruum incussit horrorem. Recurrens autem ad perfectionis mente iam conceptæ propositum, & recolens, quòd seipsum oporteret primùm deuincere, si vellet effici Christi miles, ad deosculandum eum, equo lapsus, accurrit. Cui cùm manum, quasi aliquid acceptuarus, leprosus protenderet, pecuniam cum osculo reportauit. Statim aūt equum ascendens, & se circunquaq; conuertens, cùm campus pateret vndiquè liber, leprosum illum mini-

Christū in leproso osculatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minimè vidit. Admiratione itaque repletus & gaudio, laudes cœpit Domino decantare deuotè, proponens ex hoc semper ad maiora conscendere. Solitaria proindè loca quærebat amica mœroribus, in quibus dum gemitibus inenarrabilibus incessanter intenderet, post longam precum instantiam à Domino meruit exaudiri. Dum enim vna dierum sic sequestratus oraret, & præ nimietate feruoris totus esset absorptus in Deum, apparuit ei Christus IESVS velut Cruci confixus. Ad cuius conspectum liquefacta est anima eius, & memoria passionis Christi viscera cordis ipsius adeò impressa medullitùs, vt ab illa hora, cùm Christi Crucifixio veniret in mentem, vix posset à lachrymis & gemitibus exteriùs contineri: sicut ipse postmodùm familiariter retulit, cùm appropinquaret ad finem. Intellexit per hoc nempè vir Dei illud Euangelicum sibi dici: Si vis venire post me, abnega temetipsum, & tolle crucem tuam, & sequere me. Induit extunc spiritum paupertatis, humilitatis sensum, & affectum intimæ pietatis. Nam cùm priùs leprosorum non solùm consortium, verumetiam longinquum contuitum vehementer horreret, iam propter Christum Crucifixum, qui iuxta verbum propheticum, contemptibilis vt leprosus apparuit, vt semetipsum planè contemneret, humilitatis & humanitatis obsequia leprosis benefica pietate præstabat. Visitabat enim frequenter domos ipsorum, liberaliter eis eleemosynas erogabat, & cum multo compassionis affectu manus eorum osculabatur & ora. Pauperibus etiam mendicantibus non solùm sua, verumetiam seipsum cupiebat impéndere, aliquandò vestimenta exuens, aliquandò dissuens, aliquandò scindens ad largiendum eis, cùm præmanibus alia nō haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reuerenter subueniebat & præcipuè in ornamentis altaris, quô & cultûs diuini particeps fieret, & cultorum inopiæ supplementa præberet.

Christus Crucifixus ei apparet. Luc. 9. Esa. 53. Humanitas eius erga leprosos. Mira in mendicantes liberalitas. Egregia sui cõtemptus.

Cùm autem religiosa deuotione tunc temporis limina visitaret Apostoli Petri, conspecta multitudine pauperum ante fores ecclesiæ, partim pietatis ductus dulcedine, partim paupertatis allectus amore, vni ex eis magis egenti, proprias largitus est vestes: & semicinctijs contectus illius, diem illum in medio pauperum cum insolita spiritûs iucunditate transegit, vt & secularem gloriam sperneret, & ad perfectionem Euangelicam gradatim conscendendo perueniret. Mortificationi carnis inuigilabat attentiùs, vt Christi Crucem, quam interiùs ferebat in corde, exteriùs etiam circunferret in corpore. Agebat autem hęc omnia vir Dei Frăciscus, nondùm habitu vel conuictu sequestratus à mundo.

De perfecta conuersione eius ad Deum, & de reparatione trium ecclesiarum.
Cap. 2.

QVoniam autem seruus altissimi doctorem non habebat aliquem in huiusmodi, nisi Christum, addidit adhuc ipsius clementia eum in gratiæ visitare dulcedine. Dum enim die quadam egressus ad meditandum in agro, deambularet iuxta ecclesiam sancti Damiani, quæ minabatur præ nimia vetustate ruinam, & in eam, instigante se spiritu, causa orationis intrâsset, prostratus ante imaginem Crucifixi, non modica fuit in orando spiritûs consolatione repletus. Cumq; lachrymosis oculis intenderet in Dominicam Crucem, vocem de ipsa Cruce dilapsam ad eum, corporeis audiuit auribus tèr dicentem: Francisce, vade, & reparamum meam, quæ, vt cernis, tota destruitur. Tremefactus Franciscus, cùm esset in ecclesia solus, stupet ad tam mirandæ vocis auditum: cordeque percipiens diuini virtutem eloquij, mentis alienatur excessu. In se tandèm reuersus, ad obediendum se parat, & totum se recolligit ad perficiendum mandatum de materiali ecclesia reparanda, licèt principalior intentio verbi ad eam ferretur, quam Christus suo sanguine acquisiuit, sicut eum spiritus sanctus edocuit, & ipse postmodùm fratribus reuelauit. Surrexit proindè, signo Crucis se muniens, & assumptis pannis venalibus, ad ciuitatem, quę Fulgineum dicitur, accessit: ibique venditis, quę portauerat, equum cui tunc insederat, fcliss mercator, assumpto precio, dereliquit. Rediensq; Assisium, ecclesiã, de cuius reparatione mandatũ acceperat, reuerenter intrauit, & inuento illic sacerdote pauperculo, ei reuerentiam decentem exhibuit, & ad reparationem ecclesiæ & pauperum vsum, pecuniam obtulit, & vt secùm se morari pateretur ad tempus, humiliter requisiuit. Acquieuit sacerdos de mora ipsius, sed timore parentum, pecuniam recusauit. Quam verus pecuniarum contemptor in quandam fenestram proijciens, abiectam velut pulue-

Voxad eũ editur ab imagine Crucifixi.

Vide pecuniæ cõtemptum.

rem vilipendit.

Moram autem faciente seruo Dei cum sacerdote prædicto, cùm hoc intellexisset pater ipsius, perturbatus animo, cucurrit ad locum. At ipse, quia nouus Christi erat athleta, cùm audiret persequentium minas, & eorum præsentiret aduentum, dare locum iræ volens, in quadam occulta fouea se abscondit: In qua diebus aliquibus latitando, rogabat Dominum incessanter, lachrymarum imbre perfusus, vt liberaret de manibus persequentium animam suam, & pia, quæ inspirauerat, vota benigno fauore compleret. Igitur excessiua quadam completus lætitia, cœpit de pusillanimitatis ignauia semetipsum arguere: relictaque fouea, & abiecto pauore, versùs ciuitatem Assisij iter aggressus est. Quem cùm ciues cernerent facie squalidum, & mente mutatum, ac per hoc alienatum putarent à sensu, luto platearum & lapidibus impetebant, & ranquàm insano & dementi clamosis vocibus insultabant. Famulus autem Domini nulla fractus aut mutatus iniuria, vt surdus in omnibus pertransibat. Cumque clamorem huiusmodi pater audisset, statìm accurrens non ad liberandum eum, sed potiùs ad perdendum, omni miseratione subtracta, pertractum, domi primò verbis, deinde verberibus & vinculis angit. Ipse autem ad exequendum Domino, quod cœperat, promptior & validior reddebatur, recolens illud Euangelicum verbum: Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cęlorum.

Multis iniurijs afficitur à ciuib⁹.

Item à patre suo.

Matt. 5.

Post modicum verò tempus, patre à patria discedente, mater eius factum matri non approbans, & inflexibilem filij constantiam emolliri posse non sperans, à vinculis absolutum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti DEO referens, ad locum, in quo priùs fuerat, est reuersus. Rediens autem pater, & eum non inueniens domi, conuicijs illatis vxori, fremens cucurrit ad locum, vt si eum reuocare non posset, saltem de prouincia effugaret. Franciscus verò confortatus à Deo, obuium vltrò se obtulit patri furenti, libera voce clamans, se pro nihilo ducere vincula & verbera eius, insuper & contestans se pro Christi nomine gaudenter mala omnia subiturum. Videns itaque pater, quòd eum reuocare non posset, ad extorquendam pecuniam se conuertit. Quã tandèm inuenta in fenestrella quadam, aliquantulùm ipsius mitigatus est furor, auaritiæ siti vtcunquè per haustum pecuniæ temperata. Tentauit deindè pater carnis, filium gratiæ pecunia iam nudatum, ducere coram Episcopo ciuitatis, vt in ipsius manibus facultatibus renunciaret paternis, & omnia redderet quæ habebat. Ad quod faciendum se promptum exhibuit veræ paupertatis amator. Peruenienśque coram Episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo, nec verba expectat, nec facit: sed continuò depositis omnibus vestimentis, restituit ea patri. Inuentus est autem tunc vir DEI cilicium habere ad carnem sub vestibus delicatis. Insuper ex admirando feruore, spiritu ebrius, reiectis etiam femoralibus, totus coram omnibus denudatur, dicens ad patrem: Vsque nunc vocaui te patrem in terris, amodò autem securè dicere possum: Pater noster, qui es in cęlis, apud quem omnem thesaurum repodi, & omnem spei fiduciam collocaui. Hoc cernens Episcopus, & admirans tam excedentem in viro Dei feruorem, protinùs exurrexit, & inter brachia sua illum cum fletu recolligens, vti erat vir pius & bonus, pallio, quo erat amictus, operuit, præcipiens suis, vt aliquid sibi darent ad membra corporis contegenda. Oblatus est autem ei mantellus pauper & vilis cuiusdam agricolæ seruientis Episcopo. Quem ipse gratanter suscipiens, cum cęmento quod sibi occurrit, ad modum crucis manu propria consignauit, experimentum formans ex eo crucifixi hominis & pauperis seminudi. Sic igitur seruus Regis altissimi, nudus relictus est, vt nudum sequeretur Crucifixum Dominum, quem adamabat: sic vtiquè Cruce munitus, vt animam suam ligno salutis committeret, per quod de mundi naufragio saluus exiret.

Planè nunciũ remittit facultatibus omnibus.

Incidit in latrones.

Solutus exindè mundi contemptor à vinculis mundanarum cupidinum, ciuitate relicta, securus & liber secretum solitudinis petijt, vt solus & silens, superne audiret alloquutionis arcanum. Dumque per syluam quandam iter faciens, laudes Domino lingua Francorum vir Dei Franciscus decantaret cum iubilo, latrones super eum ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Malè ab eis accipitur.

ex abditis irruerunt, Quibus ferali animo, quis esset, interrogantibus, vir Dei confidentia plenus, prophetica voce respondit: Præco sum magni regis. At illi percutientes eum, in defossum locum plenum niuibus, proiecerunt, dicentes: Iace rustice præco Dei. Ipse verò, recedentibus illis, exiliuit de fouea, magnoque exhilaratus gaudio, altiori cœpit voce per nemora laudes creatori omnium personare. Et veniens ad quoddam vicinum cœnobium, eleemosynam petijt vt mendicus, & recepit vt incognitus & despectus. Indè verò progrediens, deuénit Eugubium, vbi à quodam amico pristino agnitus & susceptus, paupere tunicula, vt Christi pauperculus, est contectus. Exindè totius humilitatis amator, se transtulit ad leprosos, eratque cum eis, diligentissimè seruiens omnibus propter Deum. Lauabat ipsorum pedes, ligabat vlcera, educebat plagarum putredinem, & saniem abstergebat. Osculabatur etiam ex miranda deuotione vlcerosas plagas ipsorum, Euangelicus medicus mox futurus. Propter quod tantam est à Domino consequutus virtutem, vt in spiritualibus & corporalibus morbis mirabiliter expurgandis, mirabilem efficaciam obtineret.

Seruit leprosis officiosissimè.

Referam vnum de multis, quod accidit, viri DEI fama postmodùm latiùs clarescente. Cùm enim cuiusdam de comitatu Spoletano, os pariter & maxillam morbus quidam horribilis depascendo corroderet, nec subueniri posset eidem aliquo medicinæ remedio: contigit vt propter ipsorum sanctorum exposcenda merita, Apostolorum visitatis liminibus, de peregrinatione rediens, seruo Dei occurreret. Cumque præ deuotione veller ipsius osculari vestigia, vir humilis hoc non ferens, osculari volenti pedes, osculum oris dedit. Dum autem leprosorum seruus Franciscus, mirabili pietate illam plagam horribilem ore sacro contingeret, omni fugato morbo, æger ille sanitatem recuperauit optatam. Nescio quod horum magis sit meritò admirandum, an humilitatis profunditas in osculo tam benigno, an virtutis præclaritas in miraculo tam stupendo.

Franciscus leprosorum seruus, osculo sanat morbidum.

Fundatus iam Christi humilitate Franciscus, ad memoriam reducit obedientiam sibi è Cruce iniunctam de sancti Damiani ecclesia reparanda, & tanquàm verus obediens Assisium redijt, vt saltem mendicando, voci diuinæ paréret. Depositaque omni verecundia, propter amorem pauperis Crucifixi, mendicabat apud eos, inter quos abundare solebat, debile corpus, attritum ieiunijs, oneribus lapidum supponendo. Prædicta igitur ecclesia, iuuante se Domino, & deuotione ciuium assistente, refecta, nè post laborem corpus torperet ignauia, transtulit se ad reparandam ecclesiam quandam beati Petri, longiùs à ciuitate distantem, ob deuotionem specialem, quam ad Apostolorum principem synceræ fidei puritate gerebat. Hac tandèm ecclesia consummata, peruenit ad locum, qui Portiuncula dicitur, in quo ecclesia beatissimæ Virginis genitricis Dei antiquitùs fabricata extiterat, sed deserta tunc à nemine curabatur. Quam cùm vir Dei derelictam conspiceret, ob deuotionem feruentem, quam habebat ad Dominam mundi, cœpit illic assiduè pro ipsius reparatione morari. Sentiens autem, iuxta nomen ipsius ecclesiæ, quo ab antiquo, sancta Maria de Angelis, vocabatur, Angelicarum ibi visitationum frequentiam, pedem fixit ibidèm propter reuerentiam Angelorum, amoremque præcipuum matris Christi. Hunc locum vir sanctus amauit præ cæteris mundi locis. Hic etenim humiliter cœpit, hìc virtuosè profecit, hìc feliciter consummauit, hunc in morte fratribus, tanquàm Virgini charissimum, commendauit.

Assisij mendicat.

Tria tẽpla instaurat.

Locũ S. Mariæ de Portiuncula, quantùm amârit.

De hoc frater quidam Deo deuotus ante conuersionem suam, visionem videre relatione condignam. Innumeros cernebat homines cæcitate percussos, facie in cælum directa, & genibus flexis, in huius ecclesiæ stare circuitu, qui omnes protensis manibus in altum, lachrymabiliter clamabant ad Deum, misericordiam postulantes & lumen. Et ecce ingens de cælo splendor aduenit, se per omnes diffundens, qui lumen vnicuique tribuit, & salutem desideratam concessit. Hic est locus, in quo fratrum Minorum ordo sancto Francisco per diuinæ reuelationis instinctum inchoatus est. Diuinæ nanque preuidentiæ nutu, qua Christi seruus dirigebatur in omnibus, tres materiales erexit ecclesias, antequàm ordinem inchoans, Euangelium prædicaret: vt non solùm à sensibilibus ad intelligibilia, à minoribus ad maiora, ordinato progressu cõscenderet: verumetiam vt quid esset facturus in posterum, sensibili foris opere mysterialiter præsignaret. Nam instàr reparatæ triplicis fabricæ ipsius sancti viri ducatu, secundùm datam ab eo formam, regulam & doctrinam, Christi triformiter renouanda erat ecclesia, trinaq; triumphatura militia saluandorum: sicut & nunc cernimus esse completum.

Visio cuiusdam fratris.

De

De institutione Religionis, & approbatione Regulæ. Cap. 3.

IN Ecclesia igitur Virginis matris Dei moram faciente seruo ipsius Francisco, & apud eam, quæ concepit verbum plenum gratiæ & veritatis, continuis insistente gemitibus, vt fieri dignaretur aduocata ipsius, meritis matris misericordiæ conciperet ac peperit spiritum Euangelicæ veritatis. Dum enim die quodam Missam de Apostolis deuotus audiret, perlectum est Euangelium illud, in quo Christus discipulis ad prædicandum mittendis, formam tribuit Euangelicam in viuendo, nè videlicet possideant aurum, vel argentum: nec in zonis pecuniam, nec peram in via, nec duas tunicas habeant, nec calceamenta deferant, neque virgam. Quod audiens & intelligens, ac memoriæ commendans Apostolicæ paupertatis amicus, indicibili mox perfusus lætitia: Hoc est, inquit, quod cupio, hoc quod totis præcordijs concupisco. Soluit proindè calceamenta de pedibus, deponit baculum, peram & pecuniam execratur, vnaque contentus tunicula, reiecta corrigia, pro cingulo funem sumit, omnem solicitudinem cordis apponens, qualiter audita perficiat, & Apostolicæ rectitudinis regulæ per omnia se coaptet. Cœpit ex hoc vir DEI diuino instinctu Euangelicæ perfectionis æmulator existere, & ad pœnitentiam cæteros inuitare. Erant autem ipsius eloquia non inania, nec risu digna, sed virtute spiritussancti plena, medullas cordis penetrantia, vt in vehementem stuporem audientes conuerterent. In omni prædicatione sua pacem annuncians, dicendo: Dominus det vobis pacem, populum in sermonis exordio salutabat. Hanc quippe salutationem, Domino reuelante, didicerat, sicut ipse postmodùm testabatur. Vndè factum est, vt iuxta sermonem propheticum, & ipse prophetarum spiritu afflatus, annunciaret pacem, prædicaret salutem, ac salutaribus monitis fœderaret plurimos verç paci, qui discordes à Christo priùs, extiterant à salute longinqui.

Admirabile studium paupertatis.

Esa. 52.

Multos ad Dñm conuertit.

Innotescente itaque apud multos viri Dei, tam doctrinę simplicis veritate quàm vitæ, cœperunt ipsius exemplo viri quidam ad pœnitentiam animari, & eidem, reiectis omnibus, habitu vitaque coniungi. Quorum primus extitit vir venerabilis Bernardus, qui vocationis diuinę particeps factus, patris beati primogenitus esse promeruit, tam prioritate temporis, quàm priuilegio sanctitatis. Hic enim serui Christi paupertate comperta, ipsius exemplo disponens perfectè contemnere mundum, ab eodem qualiter id perficeret, consilium requisiuit. Quo audito, DEI famulus pro proprię prolis conceptu sancti spiritus consolatione repletus: A Deo est, inquit, hoc consilium requirendum. Intrauerunt proindè ecclesiam sancti Nicolai, manè iam facto: & oratione prę missa, cultor Trinitatis Franciscus rèr Euangeliorum librum aperuit, trino exposcens à Deo testimonio sanctum Bernardi propositum confirmari. In prima libri apertione illud occurrit: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quę habes, & da pauperibus. In secunda: Nihil tuleritis in via. In tertia verò: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hęc est, ait vir sanctus, vita & regula nostra, omniumque, qui nostrę voluerint societati coniungi. Vade igitur, si vis perfectus esse, & perfice quę audisti. Non multò pòst vocatis eodem spiritu quinque viris, filiorum Francisci senarius numerus completus est: inter quos tertium sortitus est locum sanctus pater Aegidius, vir vtiquè Deo plenus, & celebri memoria dignus. Hic etenim postmodùm virtutum sublimium exercitatione pręclarus, sicut famulus Domini de seipso prędixit, quanquàm esset idiota & simplex, ad excelsę contemplationis sublimatus est verticem. Nam per multa curricula temporum sursùm actionibus incessanter intentus, adeò crebris in Deum rapiebatur excessibus: quemadmodùm & egoipse oculata fide conspexi: vt magis censeretur inter homines vitam Angelicam agere, quàm humanam.

Matt. 10.

Matt. 19.

Luc. 9.

Ibidem.

Bernardus, primus eius socius.

S. Aegidij, eximius S. Francisci socius.

Illo quoquè tempore cuidam sacerdoti ciuitatis Assisij, nomine Syluestro, honestæ conuersationis viro, quędam à Domino fuit ostensa visio non tacenda. Cùm enim modulum & viam Francisci, fratrumque suorum humano spiritu abhorreret, nè periclitaretur pro temeritate iudicij, respectu fuit supernę gratię visitatus. Videbat nanque in somnis totam Assisij ciuitatem à dracone magno circundari, prę cuius magnitudine omnia, tota regio videbatur exterminio subiacere. Contuebatur post hoc Crucem quandam auream, ex ore procedentem Francisci, cuius summitas cælos tangebat, cui-

Visio Syluestri sacerdotis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

usque brachia protensa in latum, vsque ad mundi fines videbantur extendi. Ad cuius etiam adspectum præfulgidum, draco ille teter & horridus penitùs fugabatur. Hoc dum sibi tertiò monstraretur, diuinum æstimans esse oraculum, viro Dei & fratribus suis per ordinem enarrauit, ac non multo post tempore mundum relinquens, vestigijs Christi sic perfectè adhęsit, quòd vita ipsius in ordine authenticam reddit eam, quam in seculo habuerat, visionem. Ex huius visionis auditu vir Dei non in gloria est elatus humana, sed bonitatem Dei in suis beneficijs recognoscens, fortiùs animatus est ad hostis antiqui fugandam versutiam, & Crucis Christi gloriam prędicandam.

Perfecta eius cōuersio.

Quadam autem die dum in quodam solitario loco annos suos in amaritudine recogitans deploraret, sancti spiritus in eum superueniente lætitia, certificatus est de remissione plenaria omnium delictorum. Raptus deindè supra se, ac in quoddam mirandum lumen totus absorptus, dilatato mentis sinu, quę circa se & filios suos futura erāt, luculenter adspexit. Post hoc reuersus ad fratres: Confortamini, ait, charissimi, & gaudete in Domino: nec quia pauci estis, efficiamini tristes, neque vos terreat mea vel vestra simplicitas: quoniam sicut mihi à Domino in veritate ostensum est, in magnam multitudinem faciet nos Deus crescere, suaque benedictionis gratia multipliciter dilatabit. Eodem quoquè tempore, quodam alio bono viro religionem intrante, ad septenarium numerum viri Dei soboles benedicta peruenit. Tunc pius pater omnes ad se filios conuocauit, & plura eis de regno Dei, de contemptu mundi, de abnegatione propriæ voluntatis, corporisque castigatione pronuncians, propositum suum de mittendo illos in quatuor partes orbis aperuit. Iam enim sterilis & paupercula simplicitas sancti patris pepererat septem, & desiderabat viuiscitatem fidelium ad pœnitentiæ lamenta vocatam, Christo Domino parturire. Ite, inquit dulcis pater ad filias, annunciantes hominibus pacem: prędicate pœnitentiam in remissionem peccatorum. Estote in tribulationibus patientes, in orationibus vigiles, in laboribus strenui, in sermonibus modesti, in moribus graues, & in beneficijs grati, quia pro his omnibus regnum vobis præparatur æternum. At illi coram seruo D E I humiliter se prosternentes in terram, cum gaudio spiritus suscipiebant obedientiæ sanctæ mandatum. Ipse verò dicebat vnicuique singulatim: Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet. Hoc verbum dicere solitus erat, quoticscunquè fratrem aliquem ad obedientiam dirigebat. Tunc & ipse sciens se datum alijs exemplum, vt priùs faceret, quàm doceret, cum vno sociorum versus vnam orbis partem perrexit, reliquis sex ad modum Crucis, tribus alijs mūdi partibus deputatis. Modico autem elapso post tempore, benignus pater charæ prolis exoptans presentiam, cùm in vnum eos per se conuocare non posset, per eum orabat hoc fieri, qui dispersiones congregat Israēlis. Sicq; factum est, vt absque humana vocatione omnes exinsperatò post modicum temporis, iuxta eius desiderium diuina opitulante clementia, non sine ipsorum admiratione pariter conuenirēt. Illis quoquè diebus, quatuor sibi adhęrentibus viris honestis, ad duodenarium numerum excreuerunt.

Mittit fratres suos, vt prædicent.

Psal. 54.

Psalm. 146.

Conscribit Regulam.

Cernens autem famulus Christi paulatim accrescere numerum fratrum, scripsit sibi & fratribus suis simplicibus verbis formulam vitæ, in qua sancti Euāgelij obseruantia pro fundamento indissolubili collocata, pauca quędam alia inseruit, quę ad vniuersam viuendi modum necessaria videbantur. Desiderans autem per summum Pontificem approbari quę scripserat, disposuit cum illo simplicium cœtu Apostolicę Sedis adire presentiam, de sola confisus directione diuina. Cuius desiderium Deus ex alto respiciens, sociorum animos, simplicitatis suę cōsideratione perterritos, ostensa vitæ Dei viæ huiusmodi confortauit: Videbatur siquidem ei, quòd per quandam viam ingrederet, iuxta quam stabat arbor celsitudinis magnæ. Ad quam cùm appropinquasset, & sub ea stans, ipsius altitudinem miraretur, subitò tantùm diuina virtute leuabatur in altum, vt cacumen contingeret arboris, eiusque summa facilimè curuaret ad ima. Huius visionis præsagium vir Deo plenus intelligens referri ad condescensionem Apostolicæ dignitatis, exhilaratus est spiritu: fratribusq; suis in Domino confortatis, iter cum eis aggressus est. Cùm autem ad Romanam curiam peruenisset, & adduceretur ante conspectum summi Pontificis, esset que Christi Vicarius in palatio Lateranensi in loco, qui dicitur Speculum, deambulans, alijs occupatus meditationibus, Christi famulum tanquam ignotum, repulit indignāter. Quo humiliter foràs egresso, sequenti nocte huiusmodi reuelatio facta est à Deo ipsi summo Pontifici. Videbat nanq; inter pedes suos palmā pa-

Visio eius.

Visio Innocētij III. Pontificis.

latim succrescere, & in arborem pulcherrimam eleuari. Et eo mirante, quid hæc visio vellet ostendere, diuina lux impressit menti ipsius Christi Vicarij, quòd hęc palma illum pauperem, quem in precedenti die repulerat, designabat. Et manè sequenti mandauit per suos famulos per Vrbem dictum pauperem quæri. Quem inuentum iuxta Lateranum in hospitali sancti Antonij, ante conspectum suum celeriter iussit adduci. Cumque introductus esset ante conspectum summi Pontificis, exposuit suum propositum, petens humiliter & instanter, supradictam sibi viuendi regulam approbari. Videns autem Christi Vicarius Dominus Innocētius Tertius, vir vtiquè sapientia clarus, admirandam in viro Dei simplicis animi puritatem, propositi cōstantiam, ignitumq; voluntatis sanctę feruorem, Christi pauperem mentis amore complectens, inclinatus est animo, vt pium supplicanti præberet assensum. Distulit tamen perficere, quod Christi postulabat pauperculus, pro eo quòd aliquibus de Cardinalibus nouum aliquid, & supra vires humanas arduum videretur.

A summo Pōtifice petit cōfirmationem Regulæ.

Aderat autem inter Cardinales vir venerandus Dominus Iohānes de S. Paulo, Episcopus Sabinensis, oīs sanctitatis amator, & adiutor pauperum Christi: Qui diuino spiritu inflammatus, summo Pontifici dixit, & fratribus suis: Si petitionem pauperis tanquàm nimis arduam nouamq; refellimus, cùm petat confirmari sibi formam Euangelicę vitæ, cauendum est nobis, nè in Christi Euangelium offendamus. Nam si quis intrà Euangelicę perfectionis obseruantiam & votum ipsius dicat contineri aliquid nouum, aut irrationabile vel impossibile ad obseruandum, contra Christum Euāgelij authorem blasphemare conuincitur. Quibus propositis, successor Apostoli Petri cōuersus ad pauperem Christi, dixit: Ora fili ad Christum, vt suā nobis per te voluntatē ostendat, qua certiùs cognita, tuis pijs desiderijs securiùs annuamus. Omnipotentis autem Dei famulus totum se cōferens ad orandum, precibus deuotis obtinuit, & quod exteriùs ipse proferret, & qd interiùs Papa sentiret. Nam cùm parabolam de diuite rege cum muliere formosa & paupere contrahente gratanter, & de prole susceptа proferente generantis regis imaginem, ac per hoc educanda de mensa ipsius, sicut à Deo acceperat, retulisset, ex illius interpretatione subiunxit: Non est formidandum, quòd fame pereant æterni Regis filij & hęredes, q ad imaginem Regis Christi per spiritus sancti virtutem de paupere matre nati, & ipsi per spiritū paupertatis sunt in religione paupercula generandi. Si enim Rex cęlorum imitatoribus suis regnum promittit æternum, quanto magis illa submistrabit, quę cōmuniter largitur bonis & malis? Hanc ergò parabolam, & intellectum ipsius, Christi Vicarius cùm diligenter audisset, miratus est valdè, & indubitanter Christum loquutum in homine recognouit. Sed & visionem, quam tūc temporis è cęlo perceperat, in hoc viro fore complendam, spiritu diuino suggerēte, firmauit. Videbat nanque in somnis, vt retulit, Lateranensem basilicam fore proximam iam ruinæ, quam quidam homo pauperculus, modicus & despectus, „prio dorso submisso, nè caderet, sustentabat. Verè, inquit, hic est ille, qui opere & doctrina Christi sustentabit ecclesiam. Indè pcipua deuotione repletus, petitioni eius se per omnia inclinauit, ac Christi famulum spiritali semper amore dilexit. Proindè postulata concessit, & adhuc concedere plura promisit. Approbauit regulam, dedit de pœnitentia prædicanda mandatum, & laicis fratribus omnibus, qui seruum Dei fuerant comitati, fecit coronas paruulas fieri, vt verbum Dei liberè prædicarent.

Visio Pontificis.

Cōmiter ei respondet Pontifex.

Proponit Pōtifici parabolam.

Pōtifex eius Regulā approbat.

De profectu Ordinis sub manu ipsius, & confirmatione Regulæ priùs approbatæ.

Cap. 4.

FRetus exindè Franciscus superna gratia, & authoritate Papali, cum fiducia multa versùs Vallem Spoletanam iter arripuit, vt Euāgelium Christi faceret, & doceret. Dum aūt in via conferret cum socijs, qualiter regulam, quam susceperāt, syncerè seruarent: qualiter in omni sanctitate & iustitia coram Deo incederent, qualiter in seipsis proficerent, & essent alijs in exemplum, diutiùs collatione protracta, bora pertransijt. Et cùm iam lassati essent ex diuturnitate laboris, esurientes in quodam loco solitudinis substiterunt. Sanè cùm omnis via deesset, qua possent sibi de victu necessariò prouidere, statim affuit prouidentia Dei. Nam subitò apparuit homo afferens panem in manu, quē pauperculis Christi dedit, subitoq; disparuit, incognitus vndè venerit, aut quò iret. Cognoscentes aūt per hoc pauperes fratres supernum sibi in comi-

Panis ei & socijs diuinitùs præbetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatu viri Dei adesse presidium, magis dono liberalitatis diuinę, quàm cibo carnis quę, sunt refecti. Insuper diuina consolatione repleti, statuerunt firmiter, & irreuocabiliter confirmauerunt, nullius incidię aut tribulationis impulsu, à sanctę paupertatis resilire, misso. Exindè in vallem Spoletanam cum sancto proposito redeuntes, tractare cœperūt, vtrùm inter homines conuersari deberent, an ad loca solitaria se conferre. Sed Christi seruus Franciscus nō de sua vel suorum confidens industria, per orationis instantiam diuinę super hoc voluntatis beneplacitum requisiuit. Supernę igitur reuelationis illustratus oraculo, intellexit se ad hoc missum à Dño, vt Christo lucraretur animas, quas diabolus conabatur auferre. Ideoq; magis omnibus, quàm sibi soli, viuere prælegit, illius prouocatus exemplo, qui vnus pro omnibus mori dignatus est. Recollegit itaque se vir Dei cum cęteris socijs in quodam tugurio derelicto iuxta ciuitatem Assisij, in quo secundùm sanctę paupertatis formam in labore multo & inopia victitabant, magis lachrymarum, quàm deliciarum panibus refici satagentes. Vacabant enim ibidèm diuinis precibus incessanter, mentaliter potiùs quàm vocaliter, studio intendētes orationis deuotæ, pro eo q̄ nondùm Ecclesiasticos libros habebant, in quibus possent horas Canonicas decantare. Loco tamen illorum, librum Crucis Christi continuatis adspectibus diebus ac noctibus reuoluebant, exemplo patris & eloquio eruditi, qui iugiter faciebat eis de Cruce Christi sermonem. Rogantibus aūt fratribus, vt eos doceret orare, dixit: Cùm orabitis, dicite: Pater noster: Et, Adoramus te Christe ad omnes ecclesias tuas, quę sunt in toto mundo, & benedicimus tibi, quia per Crucem tuam sanctam redemisti mundum. Docuit insuper eos Dñm laudare in omnibus & ex omnibus creaturis: honorare præcipua reuerentia sacerdotes: fidei quoquè veritatem, secundùm quod sancta Romana tenet & docet Ecclesia, & firmiter credere, & simpliciter cōfiteri. Seruabant illi patris sancti documēta per omnia, & ad omnes ecclesias & Cruces, quas è longinquo viderepoterant, iuxta datam sibi formam orantes, se humiliter prosternebant.

Habitāt in quodā tugurio, & viuunt sanctissimè.

Docet fratres orare.

Quæ fides tenenda.

Contrahentibus aūt fratribus moram in loco prefato, vir sanctus die quadam sabbati ciuitatem Assisij intrauit, prędicaturus manè diei Dominicæ, vt moris erat, in ecclesia cathedrali. Cumq; in quodam tugurio, sito in horto Canonicorum vir Deo deuotus in oratione Dei more solito pernoctaret absentatus à filijs, eccè ferè media nocte hora, quibusdam ex fratribus quiescentibus, quibusdam perseuerantibus in oratione, currus igneus mirandi splendoris per ostium domûs intrans, huc atque illuc per domicilium tertiò se conuertit, super quem globus lucidus residebat, qui solis habens adfectum, noctem clarere fecit. Obstupefacti sunt vigilantes, excitati simul & exterriti dormientes: & nō minùs senserunt cordis claritatem, quàm corporis, dum ex virtute mirandi luminis, alterius alteri conscientia nuda fuit. Intellexerunt nanque concorditer oēs, videntibus inuicèm vniuersis in cordibus singulorum, sanctum patrem absentem corpore, presentem spiritu, tali trāsfiguratum effigie, supernis irradiatum fulgoribus, & ardoribus inflammatum supernaturali virtute in curru splendente, simul & igneo, sibi demonstrari à Dño, vt tanquàm veri Israëlitæ post illum incederēt, qui virorum spiritualium, vt alter Elias, factus fuerat à Deo currus & auriga. Credendū sanè, q̄ ille horum simplicium aperuit oculos ad preces Francisci, vt viderent magnalia Dei, qui oculos quondàm aperuerat pueri, ad videndum montem plenum equorum & igneorum curruum in circuitu Elisei. Regressus autem vir sanctus ad fratres, cœpit conscientiarum ipsorum secreta rimari, confortare ipsos de visione illa mirabili, & de profectu ordinis multa figura prædicere. Cumque patefaceret plurima, quæ sensum transcendebant humanum, verè cognouerunt fratres, super seruum suum Franciscum spiritum Domini in tanta plenitudine quieuisse, quòd post ipsius doctrinam & vitam, erat eis proficisci tutissimum.

Visio fratrum.

4. Reg. 2.

4. Reg. 6.

Post hæc pusilli gregis pastor Frāciscus, ad sanctam Mariam de Portiuncula duodenarium illum fratrum numerum, superna gratia preeunte, deduxit, vt vbi meritis matris Domini Minorum sumpserat ordo initium, ipsius illic susciperet auxilijs incrementum. Ibi quoquè factus Euangelicus præco, ciuitates circuibat & castra, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in virtute spiritûs annuncians regnum Dei. Videbatur intuentibus homo alterius seculi, quippè qui mente ac facie in cęlum semper intentus, omnes sursùm trahere conaretur. Cœpit ex hoc Christi vinea germinare germen odoris Domini, & productis ex se floribus suauitatis, honoris & honestatis vberes fructus afferre

afferre. Nam prędicationis ipsius feruore succensi quàm plurimi, secundùm formam à Deo viro acceptam, nouis se pœnitentię legibus vinciebant: quorum viuendi modum, idem Christi famulus ordinem fratrum de pœnitentia, nominari decreuit. Nimirùm sicut in cęlum tendentibus, pœnitētię viam omnibus constat esse cōmunem: sic & hic status clericos & laicos, virgines & coniugatos in vtroque sexu admittens, quanti sit apud Deū meriti, ex pluribus per aliquos ipsorū patratis miraculis innotescit. Conuertebantur etiā virgines ad perpetuum cęlibatum: inter quas virgo Deo charissima Clara, ipsarum plantula prima, tanquàm flos vernans & candidus, odorem dedit, & tanquàm stella præfulgida radiauit. Hæc nunc glorificata in cælis, ab Ecclesia dignè veneratur in terris, quæ filia fuit in Christo sancti patris Francisci pauperculi, & mater pauperum dominarum.

Multi eius prędicatione conuertuntur.

S. Clarę Vita, est To. 4. 12. Augusti.

Multi etiam non solùm deuotione compuncti, sed & perfectionis Christi desiderio inflammati, omni mundanorum vanitate contempta, Francisci vestigia sequebantur. Qui quotidianis succrescentes profectibus, vsque ad fines orbis terrę celeriter peruenerunt. Faciebat nanque sancta paupertas, quam solam deferebāt pro sumptibus, ipsos ad omnem obedientiam promptos, robustos ad labores, & ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenum habebant, nihil amabant, nihilque timebant amittere: securi erant vbique, nullo pauore suspensi, nulla cura distracti, tanquàm qui absque mentis turbatione viuebant, & sine solicitudine diem crastinum, & serotinum hospitium expectabant. Multa quidem eis in diuersis partibus orbis inferebantur conuicia, tanquàm personis despicabilibus & ignotis: verùm amor Euangelij Christi adeò ipsos patientes effecerat, vt quæ rerent potiùs ibi esse, vbi persequutionem paterentur in corpore, quam vbi, cognita sanctitate ipsorum, mundano possent gloriari fauore. Ipsa quoque rerum penuria, superabundans eis videbatur vbertas, dum iuxta consilium sapientis, pro magno ipsis minimum complacebat.

Multa conuicia sanctis fratribus illata patientissimè feruntur, ab eis.

Sanè cùm ad infidelium partes aliqui ex fratribus peruenissent, cōtigit vt quidam Saracenus pietate commotus, pecuniam eis offerret pro necessario victu. Illis autem refutantibus accipere, admiratus est homo, cernens quòd inopes essent. Intellecto tandem, quòd pauperes effecti amore Dei, pecuniam possidere nolebant, tanta est eis affectione coniunctus, vt offerret se ad ministrandum omnia necessaria, quandiù facultatum sibi aliquid supereſſet. O inæstimabilis preciositas paupertatis, cuius miranda virtute mens feritatis barbaricę in tantam miserationis est immutata dulcedinem. Horrendum est proindè ac nefarium scelus, vt hanc margaritam nobilem vir Christianus conculcet, quam tanta veneratione extulit Saracenus.

Saraceni cuiusdā erga fratres humanitas.

Eo tempore religiosus quidam de ordine Cruciferorum, Moricus nomine, in hospitali quodam prope Assisium languore tam graui, tamque prolixo laborans, vt iam morti foret adiudicatus à medicis, viro Dei supplex factus, per nuncium postulabat instanter, vt pro se ad Dominum intercedere dignaretur. Cui beatus pater benignè assentiens, oratione præmissa, panis micas accepit, & cum oleo accepto de lampade, quę coram Virginis ardebat altari, commiscens, quasi quoddam electuarium per manus fratrum infirmanti transmisit, dicens: Medicinam hanc fratri nostro deferte Morico, qua ipsum Christi virtus non solùm plenæ sanitati restituet, verumetiam robustum bellatorem effectum, aciei nostræ perseueranter adiunget. Statìm autem vt antidotum illud, sancti spiritûs adinuentione confectum, æger homo gustauit, sanus exurgens, tantum mentis & corporis à Deo vigorem obtinuit, vt paulopòst viri sancti religionem ingressus, & vnica tantùm operiretur tunicula, sub qua longo tempore loricam portabat ad carnem, & crudis duntaxàt cibarijs, herbis, vel leguminibus, fructibusq; contentus, per plura temporum lustra nec panem gustaret, nec vinum, fortis tamen & incolumis perseuerans.

Sanat Moricū, quem medici desperauerāt.

Eius Morici mira abstinentia.

Crescentibus quoq; virtutum meritis in paruulis Christi, odor opinionis bonę circunquaquè diffusus, ad presentiam sancti patris videndam, plurimos è diuersis mundi partibus attrahebat. Inter quos quidam secularium cantionum curiosus inuentor, qui alis Imperatore fuerat coronatus, & indè rex versum dictus, virum Dei contemptorem mundialium adire proposuit. Cumque ad Castrum sancti Seuerini eum prędicantem reperisset in monasterio quodam, facta manu Domini super se, vidit eundem Crucis Christi prędicatorem Franciscum, duobus transuersis ensibus, valdè fulgentibus, in mo-

Visio cuiusdam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum Crucis signatum, quorum vnus à capite ad pedes, alius à manu in manum perpectus transuersaliter tendebatur. Non nouerat facie seruũ Christi: sed tanto monstratum miraculo, mox agnouit. Subitò stupefactus ad visum, incipit meliora proponere. Tandemq; verborum ipsius compunctus virtute, tanquàm si esset gladio spiritûs ex eius ore procedente transfixus, secularibus pompis omninò cõtemptis, beato patri professione cohęsit. Propter quod vidēs ipsum vir sanctus ab inquietudine seculi ad Christi pacem perfectè conuersum, fratrem Pacificum appellauit. Hic postmodùm in omni sanctitate proficiēs, antequàm fieret minister in Frãcia, (siquidem primus ibidèm ministerij gessit officium) meruit iteratò magnum Thau in fronte Frãciſci videre: quod colorum varietate distinctum, faciem ipsius miro venustabat ornatu. Hoc quippe signum vir sanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, & in eis, quas dirigebat, literulis manu ppria subscribebat, tanquàm si omne ipsius studium foret signare Thau, iuxta dictum propheticum, super frontes virorum gementium & dolentium, ad Christum Iesum veraciter conuersorum.

Signũ Crucis vir Dei plurimùm veneratur. Ezech. 9.

Processu quoq; temporis multiplicatis iam fratribus, cœpit eos pastor solicitus in loco sanctę Marię de Portiuncula, ad generale Capitulum cõuocare: vt in funiculo distributionis diuinæ, in terra paupertatis eorum vnicuique tribueret obedientię portionem. Vbi licèt omnium necessariorum esset penuria, fratrumq; multitudo vltra quingenta millia conueniret aliquandò, diuina tamen opitulante clementia, & victûs sufficientia suberat, & salus comitabatur corpora, & spiritualis iucunditas affluebat. Capitulis verò Prouincialibus quia corporalem presentiam exhibere nõ poterat, per solicitam curam regiminis, instantiam precis, & efficaciam benedictionis, spiritu presens erat, quamuis aliquandò, mira Dei faciente virtute, visibiliter appareret. Dum enim egregius predicator, qui & nunc Christi preclarus confessor Antonius, de titulo Crucis, Iesus Nazarenus Rex Iudęorum, in Arelatensi Capitulo fratribus predicaret, quidam frater probatæ virtutis, Monaldus nomine, ad ostium Capituli diuina commonitione respiciens, videt corporeis oculis beatum Franciscum in aëre subleuatum, extensis velut in Crucem ulnis benedicentem fratres. Tanta verò & tam insolita fratres omnes consolatione spiritûs repletos se fuisse senserunt, vt de vera sancti patris presentia, certum eis intra se spiritus testimonium perhiberet: licèt postmodùm id non solùm per euidentia signa, verùm etiam per eiusdem sancti patris verba, exteriori fuerit attestatione compertum. Credendum sanè, quòd omnipotentis Dei virtus, quæ Ambrosium pium & sacrum Antistitem tumulationi glorioſi concessit interesse Martini, vt pium Pontificem pio venerator officio, etiam seruum suum Franciscum predicationi presentauit veracis iuratur preconis Antonij, vt approbaret veritatis eloquia, precipuè Crucis Christi, cuius erat baiulus & minister.

5000. fratrum.

Huius Antonij à Padua Vita, est Tom 3. iunij 13.

Cùm autem dilatato iam ordine, viuendi formam per dominum Innocentium approbatam, disponeret per successorem ipsius Honorium, in perpetuum facere roborari, huiusmodi fuit à Deo reuelatione commonitus: Videbatur quidem sibi de terra micas panum subtilissimas collegisse, multisq; famelicis fratribus ipsum circunstantibus debere tribuere. Cumque micas tam tenues distribuere formidaret, nè fortè inter manus excideremt, vox eidesuper ait: Francisce, vnam de micis omnibus hostiam facito, & manducare volentibus tribue. Quo id agente, quicunque illud non deuotè recipiebat, aut receptum contemnebant donum, mox lepra infecti, notabiles apparebant. Recitat manè vir sanctus hæc omnia socijs, dolens se non percipere mysterium visionis. Sequenti verò die, cùm vigil in oratione persisteret, huiusmodi vocem de cælo delapsam audiuit: Francisce, micę preteritæ noctis, verba Euangelica sunt: hostia, regula: lepra, iniquitas. Volens igitur confirmandam regulam, ex verborum Euangelij aggregatione profusis traditam, ad compendiosiorem formam, iuxta quod dictabat visio monstrata, redigere, in montem quendam cum duobus socijs, spiritu sancto ducente, conscendit, vbi pane tantùm contentus & aquâ, ieiunans conscribi eam fecit, secundùm quod oranti sibi diuinus spiritus suggerebat. Quam cùm de monte descendens seruandam suo Vicario commisisset, & ille, paucis elapsis diebus, assereret per incuriam perditam, iteratò sanctus vir ad locum solitudinis redijt, camque instàr prioris, ac si ex ore D E I verba susciperet, ilicò reparauit, & per supradictum dominum Papam Honorium, octauo Pontificatûs illius anno, sicut optauerat, obtinuit confirmari. Ad

Visio S. Francisci.

Miro modo Regulã suam scribit compręhensũ.

Ad cuius obseruantiã fratres feruenter inducens, dicebat, se nihil ibi posuisse secundùm industriam propriam, sed omnia sic scribi fecisse, sicut sibi fuerant diuinitùs reuelata. Quod vt certiùs constaret testimonio Dei, paucis admodùm euolutis diebus, impressa sunt ei stigmata Domini Iesu digito Dei viui, tanquàm bulla summi Pontificis Christi, ad confirmationem omnimodam regulæ, & commendationem authoris: sicut post suarum enarrationem virtutum, suo loco inferiùs describetur.

De austeritate vitæ: & quomodò creaturæ præbebant ei solatium.
Cap. 5.

CVM igitur cerneret vir Dei Franciscus, suo exemplo ad Crucem Christi baiulandam, feruenti spiritu plurimos animari, animabatur & ipse, tanquàm bonus dux exercitûs Christi, ad palmam victoriæ per culmen inuictæ peruenire virtutis. Attendens enim illud Apostoli verbum: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs: vt Crucis armaturam suo ferret in corpore, tanta disciplinæ rigiditate sensuales appetitus arcebat, vt vix necessaria sumeret sustentationi naturę. Difficile nanque fore dicebat, necessitati corporis satisfacere, & pronitati sensuum non parére. Propter quod cocta cibaria sanitatis tempore vix admittebat, & rarò: admissa verò, aut conficiebat cinere, aut condimenti saporẽ admixtione aquæ vt plurimùm reddebat insipidum. De potu quid dicam, cùm & de aqua frigida, dum sitis æstuaret ardore, vix ad sufficientiam biberet? Modos adinueniebat abstinentiæ potioris, & quotidiè exercitatione crescebat: licetque iam perfectionis culmẽ attingeret, tanquàm incipiens semper aliquid innouabat, afflictionibus carnis punien- Nuda cubat humo.
do libidinem. Egrediens tamen exteriùs propter verbum Euangelij, cõformabat se-sus-cipientibus ipsum in qualitate ciborum: cùm tamen ad interiora regressus, districtè seruaret rigidam abstinentię parcitatem. Sicq; seipsum austerum sibi, humanum proximo, subiectum Euangelio Christi per omnia reddens, non solùm abstinendo, verumetiam manducando præbebat ædificationis exemplum. Nuda humus, vt frequentiùs, lectus erat laffato corpusculo: & sępiùs, sedens, ligno vel lapide ad caput posito, dormiebat: vnica paupere contectus tunicula, in nuditate Domino seruiebat & frigore.

Durissimè castigat cor pus suum.

Interrogatus aliquandò, quomodò vestitu tam tenui se posset ab hyemalis algoris asperitate tueri? in spiritûs feruore, respondit: Si supernę patriæ flamma per desiderium contegeremur interiùs, frigus istud exterius facilè portaremus. Vestis horrebat mollitiem, asperitatem amabat, asserens propter hoc Iohannem Baptistam ore diuino fuisse laudatum. Si quādò verò in data sibi tunica lenitatem sentiret, chordulis eam contexebat interiùs: quia non in cæsulis pauperum, sed in palatijs principum, iuxta veritatis verbum, vestimentorum dicebat requirendam esse mollitiem. Experientia enim certa didicerat, dęmones asperitate terreri, deliciosis aũt & mollibus vestibus ad tentandũ fortiùs animari. Vndè cùm nocte quadam propter infirmitatẽ capitis & oculorũ, pręter solitũ morẽ ceruical de pluma positum haberet ad caput, dæmon in illud ingressus, ipsum vsq; ad horam matutinalem inquietatum, multimodè à sanctæ orationis studio perturbauit, donèc vocato socio puluinar cum dęmonio fecit extra cellulam longiùs exportari. Egressus autem cum puluinari frater de cella, membrorum omnium vires amisit & vsum, quousquè ad vocem sancti patris, hoc cognoscẽtis in spiritu, vigor pristinus cordis & corporis sibi fuit plenariè restitutus.

Matt. 11.

Asperа delectat veste.

Rigidus in disciplina, super custodiam suam stabat, curam permaximam gerens de vtriusque hominis puritate seruãda. Quapropter circa conuersionis suę primodia, rempore hyemali in foueam glacie plenam seipsum plerunquè mergebat, vt & domesticum sibi hostem perfectè subigeret, & candidum vestimentum pudoris, à voluptatis incendio præseruaret. Tolerabilius viro spirituali fore incomparabiliter asserebat, magnum sustinere frigus in carne, quàm ardorem carnalis libidinis vel modicùm sentire in mente. Cùm autem apud eremum de Sarthiano, nocte quadam orationi vacaret in cellula, vocaret eum hostis antiquus tertiò, dicens: Francisce, Francisce, Francisce. Cui cùm quid quęreret, respondisset, fallaciter ille subiungit: Nullus est in mundo peccator, cui, si conuersus fuerit, non indulgeat Deus: sed quicunq; semetipsum pœnitentia dura necauerit,

Mergit se crebrò in aquã congelatam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

misericordiam non inueniet in æternum. Statim vir Dei per reuelationem cognouit

Fallacia dæmonis. Iob 41.

hostis fallaciam,quomodò nisus fuerit eum ad tepida reuocare.Nam hoc sequens indicauit euentus.Continuò enim post hoc ad insufflationem illius, cuius halitus prunas

Egregiè in le ardorem libidinis cõpescit.

ardere facit,grauis ipsum carnis tentatio appræhẽdit.Quam vt pręsensit castitatis amator,deposita veste,chorda cœpit se verberare fortissimè:Eià,inquiens,frater asine,sic te decet manere,sic subire flagellum. Tunica religioni deseruit, sanctitatis signaculum

prętert: furari eam libidinoso non licet.Si quò vis pergere,perge. Insuper & mirãdo feruore spiritûs animatus, aperta cella foràs exiuit in hortum, & in magnam demergens niuem corpusculum iam nudatum, septem ex ea plenis manibus cœpit compingere massas: quas sibi proponens,suo sic exteriori homini loquebatur:Ecce, inquit,hæc maior vxor tua est: quatuor istæ,duo filij,& duæ filiæ:reliquę duæ seruus & ancilla,quos ad seruiendum habere oportet. Festina igitur omnes induere, quoniam frigore morium-

tur.Si verò eorum multiplex solicitudo molestat,vni Domino solicitè serui. Illicò rem-

tator victus abscessit,& vir sanctus cum victoria in cellam redijt:quia dum benè pœnaliter arsit foris,ardorem interiùs;sic extinxit libidinis, vt deincèps tale aliquid minimè

sentiret.Quidam autem frater,qui tunc orationi vacabat, hæc omnia,luna clarius incedente,prospexit.Comperto vir Dei,quòd hæc ille nocte vidisset,reserans ei tentatio-

Sensus custodiendi.

nis processum,præcepit vt quandiù ipse viueret,nulli viuenti rem,quam viderat,proferret.

Non solùm autem mortificari debere docebat vitia carnis,& eius incentiua frenari, verùm etiam exteriores sensus,per quos mors intrat ad animam,summa vigilantia cu-

Fœminæ vitandæ.

stodiri.Mulierum familiaritates,colloquia & adspectus,qui multis sunt occasio ruinæ, solicitiùs cuitari iubebat, asserens per huiusmodi debilem frangi, & fortem sæpè spiritum infirmari.Harum contagionem euadere conuersantem cum eis,nisi probatissimã

Prou.6.

virum, tam facile dixit, quàm iuxta scripturam, in igne ambulare, & non comburere plantas. Siquidem ipse adeò auerterat oculos suos,nè huiusmodi vanitatem viderent, quòd (sicut aliquandò socio dixit)quasi nullam cognoscebat in facie. Non enim securum esse putabat,earum formarum introrsùs haurire imagines, quę possunt aut edomitæ carnis resuscitare igniculum,aut pudicę mentis maculare nitorem.Asserebat etiam friuolum esse mulieris colloquium,excepta sola confessione,vel instructione breuissima,iuxta quod & saluti expedit,& congruit honestati.Quę sunt,inquit,religioso cum muliere tractanda negocia,nisi cùm sanctam pœnitentiam,vel melioris vitæ consilium religiosa petitione deposcit? Ex nimia securitate minùs cauetur hostis: & diabolus ũ

Ociũ summoperè vacuendum.

de suo capillum potest habere in homine,citò excrescere facit in trabem.

Ocium autem omnium malarum cogitationum sentinam,docebat summoperè fugiendum,exemplo demonstrans,rebellem carnem & pigrã,disciplinis continuis & fructuosis laboribus esse domandam.Vndè corpus suum fratrem asinum appellabat, tanquàm laboriosis supponendum oneribus,crebris cędendum flagellis, & vili pabulo sustentandum.Si quem verò cernebat ociosum & vagum,aliorum velle manducare labores,fratrem muscam nominandum censebat,eò quòd talis nihil boni faciens, sed bene

Silentium Euangelicũ

facta inficiens,vilem & abominabilem se omnibus reddat. Propter quod dixit aliquandò: Volo fratres meos labore exercitari,nè ocio dediti,per illicita corde aut lingua vagentur.Euangelicũ siquidẽ volebat à fratribus obseruari silentium,vt videlicet ab omni

Mat.12.

ocioso verbo omni tempore abstinerent solicitè, tanq̃ reddituri in die iudicij de huiusmodi rationem. Sed & si quem inuenisset fratrem verbis assuetum inanibus,acriter arguebat,taciturnitatem modestam,& puri cordis affirmans custodiam,& non modicum

Prou.18.

esse virtutem,pro eo,quòd mors & vita fore dicuntur in manibus linguę,non tam ratione gustûs, quàm ratione loquelæ.

Non placet ei immoderata vitæ asperitas.

Licèt autem pro viribus ad vitam austeram fratres induceret, non tamen ei placebat districtionis seueritas,quæ pietatis non induit viscera,nec est discretionis sale condita. Cùm enim quadam nocte vnus ex fratribus præ nimietate abstinẽtiæ admodum fame cruciatus, nullam posset habere quietem, intelligeretq̃ pius pastor oui suæ imminere periculum,vocauit fratrem,apposuit panem, & vt ruborem illi tolleret, coepit ipse prior comedere,eumq̃ue ad manducandũ dulciter inuitare. Deposuit frater verecũdiam,sumpsit cibum,gauisus quamplurimùm, q̃ per circunspectã condescensionem pastoris, & corporis cuasisset dispendium, & non modicum accepisset ædificationis exemplum.

emplum.Manè facto,fratribus conuocatis in vnum,vir DEI referens quod acciderat nocte, prouida commonitione subiunxit: Sit vobis, fratres,non cibus, sed charitas in

Discretio virtutum auriga.

exemplum.Docuit insupèr eos discretionem sequi,vt aurigam virtutum,non eam quã caro suadet,sed quam edocuit Christus, cuius sacratissimam vitam expressum constat esse perfectionis exemplar.Et quoniam agnum sine macula Christum Crucifixum non est possibile homini,carnis infirmitate circũdato,sic perfectè sectari, quin aliquas contrahat sordes, ideò documẽto certo firmabat eos,qui pfectioni vitæ vigilãter intẽdunt,

Perpetuis lachrymis oculos valde lædit.

quotidianis debere se lachrymarũ emũdare fluẽtis. Licèt enim iã esset adeptus cordis & corporis puritatẽ mirabilẽ, nõ cessabat tamẽ lachrymarũ imbribus iugiter oculos exiare mẽtales, corporeorum luminum non ponderando iacturã.Cùm enim ex continuo fletu infirmitatẽ oculorũ incurrisset grauissimã,suadẽte sibi medico,quòd abstineret à lachrymis,si corporei visûs cęcitatem vellet effugere,vir sanctus respondit:Non est,frater medice,ob amorem luminis,quod habemus commune cum muscis, visitatio lucis ęternę repellenda vel modicùm: quia nõ spiritus propter carnem,sed caro propter spiritum beneficium lucis accepit. Malebat siquidem corporalis visûs lumen amittere, quàm lachrymas,quibus oculus mundatur interior,vt Deum videre valeat,repressa deuotione spiritûs,impedire.

Cùm autem semèl daretur consilium à medicis, & instanter suaderetur à fratribus, vt pateretur sibi per remedium subuenire cocturæ, humiliter vir DEI assensit,quia salutiferum hoc,simul & asperum esse cernebat.Vocatus itaque venit chirurgicus,instrumentum ferreum igni sum mittens ad faciendam cocturam. At Christi seruus corpus iam horrore concussum confortans,sicut amicum,cœpit ignem alloqui,dicens: Mi frater ignis,prę cæteris rebus æmulandi decoris,virtuosum,pulchrum & vtilem te creauit altissimus: esto mihi hac hora propitius,esto curialis. Precor magnum Dominum, qui te creauit, vt tuum mihi calorem temperet, quò suauiter vrentem valeam sustinere. Oratione finita,contra ignem candescens ferreum instrumentum signum Crucis edidit, ac deinceps intrepidus persistebat.Profundatum est crepitans ferrum in tenera carne, & ab aure vsque ad supercilium coctura protracta. Quãtum irrogauerit ignis ille dolorem, vir ipse sanctus expressit: Laudare,inquit ad fratres,altissimum:quia verè dico vobis,nec ignis ardorem sensi,nec carnis vllum dolorem.Et conuersus ad medicum: Si non est,inquit,caro benè decocta,imprime iterùm.Expertus medicus, in inualida carne virtutem spiritûs tam potentem miratus est,& diuinum hoc miraculum extulit,dicens: Dico vobis,fratres,vidi mirabilia hodiè.Quia enim ad tantam deuenerat puritatem, vt caro spirituí, & spiritus Deo,harmonia mirabili concordarent,diuina ordinatione fiebat,vt creatura creatori suo deseruiens, voluntati & imperio eius mirabiliter subiaceret. Alio etiam tempore apud eremum sancti Vrbani,seruo DEI ægritudine grauissima laborante,cùm ipse naturæ defectum sentiens, vini poculum postulâsset, nihilque de vino, quod sibi dari posset,responderetur adesse,iussit aquam afferri,& allatam signo Crucis edito benedixit. Mox vinum efficitur optimum, quod fuerat aqua pura,& quod defecti loci paupertas non potuit,viri sancti puritas impetrauit.Ad cuius gustum tanta protinus facilitate conualuit,vt saporis nouitas,& innouatio sanitatis,gustabile ac gustantẽ supernaliter innouantes,perfectam in ipso expoliationem veteris hominis,& induitionem noui, duplici attestatione firmarent.

Cithara ei pulsatur diuinitus.

Nota eximiam puritatem.

Edito Crucis signo mutatur aqua in vinum.

Non solùm creatura seruo Dei seruiebat ad nutum, sed & creatoris vbiquè prouidẽtia condescendebat ad placitum.Cùm enim tempore quodam ex multarum infirmitatum concursu,aggrauato corpore,ad iucunditatem spiritûs excitandam,alicuius audiendi ioni harmoniaci desiderium habuisset, nec id honestatis decentia per ministerium fieri pateretur humanum,affuit Angelorum obsequiũ ad viri sancti placitum adimplendum.Nocte etenim quadam vigilante ipso.& meditante de Domino, repentè insonuit cithara quædam harmoniæ mirabilis & suauissimæ melodiæ. Non videbatur aliquis,sed transitum & reditum citharœdi,ipsa hinc indè auditûs volubilitas innuebat. Spiritu in Deum directo, tanta fuit in illo dulcisono carmine suauitate perfruitus, vt aliud se putaret seculum commutâsse.Hoc & fratres sibi familiares non latuit, qui per certa frequenter conspiciebant indicia,eum tam excessiuis & crebris consolationibus à Domino visitari, vt nec ipsas omninò occultare valeret.

Alio quoquè tempore, viro Dei prædicationis causa inter Lombardiam & Marchiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

am Teruisinam iter agente cum fratre socio iuxta Padum, tenebrosa noctis superuenit obscuritas. Cumque via esset expositа periculis magnis & multis, propter tenebras, fluuium & paludes, dixit socius ad virum sanctum: Ora pater, vt de instantibus periculis liberemur. Cui vir Dei cum fiducia multa respondit: Potens est Deus, si placet lucis tenebras celitùs ei præstat. dulcedini, tenebrarum effugata caligine, beneficium nobis impẽdere lucis. Vix sermonem compleuerat, & eccè tanta lux ilicò cœpit circa eos superna radiare virtute, vt nocte alijs existente obscura, ipsi luce clara viderent non solùm viam, verùm etiam plurima circunquaquè. Cuius lucis ducatu corporaliter directi, & spiritualiter confortati, vsque ad locum hospitij per non modicum viæ spatium cum diuinis hymnis & laudibus incolumes peruenerunt. Perpende quantę fuerit vir iste munditiæ, quantęque virtutis, ad cuius nutum, suum ignis ardorem contemperat, aqua saporem commutat, Angelica prębet melodia solatium, & lux diuina ducatum: vt sic sanctificatis viri sancti sensibus, omnis probetur mundi machina deseruire.

De humilitate & obedientia: & de condescensionibus diuinis sibi factis ad nutum.

Cap. 6.

Sancti viri excellens humilitas. OMnium virtutum custos & decor humilitas, copiosa virum DEI vbertate repleuerat. In propria quidem reputatione nihil erat, nisì peccator, cùm in veritate speculum esset & splẽdor omnimodæ sanctitatis. Super hanc studuit edificare seipsum, vt sapiens architectus, fundamentum prędiaciens, quod à Christo didicerat. Dicebat propter hoc filium Dei de altitudine sinûs paterni ad nostra despicabilia descendisse, vt tam exemplo quàm verbo Dominus & magister humilitatem doceret. Propter quod studebat tanquàm Christi discipulus, in oculis suis & aliorum vilescere, à summo dictum esse magistro commemorans: Quod altum est apud homines, abominatio est apud Deum. Sed & verbum hoc dicere solitus erat: Quantum homo est in oculis Dei, tantum est, & non plus. Stultum proindè iudicans mundanis extolli fauoribus, gaudebat de opprobrijs, & de laudibus tristabatur. Malebat quidem de se vituperium audire, quàm laudem, sciens q̃ hoc ad emendandum induceret, illa impendéret ad cadendum. Et ideò sæpè cùm populi merita in eo sanctitatis extollerent, præcipitabat alicui fratri, vt in contrarium verba ipsum vilificantia, suis auribus inculcando proferret. Cumque frater ille, licèt inuitus, eum rusticum, & mercenarium imperitum & inutilem diceret, exhilaratus tam mente quàm facie, respondebat: Benedicat tibi Dominus, fili charissime, quia tu verissima loqueris, & talia filium Petri Bernardonis decet audire. Vt autem se cæteris despicabilem redderet, non parcebat rubori, quin in prædicatione coram omni populo proprios manifestaret defectus.

Luc. 16.

Gaudet cõtemptu sui.

Accidit semèl, vt infirmitate grauatus, rigorem abstinentiæ pro recuperanda sanitate modicùm relaxaret. Viribus autem corporis vtcunquè resumptis, verus sui contemptor, ad propriæ carnis animatus opprobrium: Non est, inquit, conueniens, vt populus abstinentem me credat, & ego econtrariò carnaliter reficiar in occulto. Surrexit protereà, sanctę humilitatis spiritu inflammatus, & in platea ciuitatis Assisij populo conuocato, solenniter cum fratribus multis, quos secùm adduxerat, maiorem introiuit ecclesiam: funeque ad collum ligato, nudum cum femoralibus solis in oculis omnium se trahi pręcepit vsque ad lapidem, in quo malefactores puniendi consueuerant collocari. Super quẽ conscendens, licèt quartanarius esset & debilis, acerbi frigoris tempore cum multo vigore animi prędicauit. Audientibusque cunctis, asseruit se non tanquàm spirtualem honorãdum fore, quinimmò tanquàm carnalem & glutonem ab omnibus contemnendum, Igitur qui conuenerant, tam ingenti viso spectaculo admirati sunt, & quia ipsius austeritatem iam nouerant, deuotione compuncti, humilitatem eiusmodi magis admirabilem, quàm imitabilem, proclamabant. Licèt aũt id magis videatur portentum fuisse, instàr prophetalis vaticinij, quàm exemplum, tamẽ verè documentũ extitit humilitatis perfectę, quo Christi sectator instruitur trãsitorię laudis prœconium debere contemnere, tumentis quoquè iactantię comprimere fastum, & fraudulentæ simulationis mendacium confutare. Multa quidem in hunc modum sæpiùs faciebat, vt exteriùs tanquàm vas perditum fieret, & sanctificationis spiritum interiùs possideret.

Exemplum summę humilitatis & synceritatis.

Esa. 20.

Studebat bona Domini sui arcano pectoris condere, nolens patére gloriæ, quod

posset occasio esse ruinæ. Nam sæpè cùm beatificaretur à pluribus, verbum huiusmodi proferebat: Filios & filias adhuc habere possem: nolite laudare vt securum. Nemo laudandus, cuius incertus est exitus. Ista quidẽ, laudantibus: Ad se autem, sic: Latroni si tanta contulisset altissimus, gratior te foret, Frãcisce. Dicebat fratribus sæpè: De omni eo, quod peccator potest, nemo sibi debet iniquo applausu blandiri. Peccator, ait, ieiunare potest, orare, plangere, carnemque propriam macerare: hoc solum non potest, Domino scilicet suo esse fidelis. In hoc itaque gloriandum, si suam Domino gloriam reddimus, si fideliter seruientes, ipsi, quicquid donat, adscribimus. Vt autem pluribus modis negociator hic Euangelicus lucraretur, ac totum pręsens tempus conflaret in meritum, non tam præesse voluit, quàm subesse: nec tam pręcipere, quàm parére. Idcircò generali cedens officio, Guardianum petijt, cuius voluntati per omnia subiaceret. Tam enim vberem asserebat sanctæ obedientię fructum, vt eis, qui iugo ipsius colla submitterent, nil temporis sine lucro transiret. Vndè & fratri, cum quo erat solitus ire, semper obedientiã promittere consueuerat, & seruare. Dixit aliquandò socijs: Inter alia, quę dignanter pietas mihi diuina cõcessit, hanc gratiam contulit, quòd ità diligenter nouitio vnius horæ obedirem, si mihi Guardianus daretur, sicut antiquissimo & discretissimo fratri. Subditus, inquit, prælatum suum non hominem considerare debet, sed illum, pro cuius est amore subiectus. Quanto enim contemptibilior pręsidet, tanto magis humilitas obedientis placet.

En vt retundit superbię tumorem.

Submittit se alterius voluntati in omnibus

Cùm verò vice quadam quæreretur ab eo, quis esset verus obediens iudicãdus, corporis mortui similitudinem pro exemplo proposuit. Tolle, inquit, corpus exanime, & vbi placuerit, pone. Videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedram, non alta, sed ima, respiciet. Si collocetur in purpura, duplò pallescet. Hic, ait, verus obediens est, qui curmoucatur, non dijudicat: vbi locetur, non curat: vt transmutetur non instat: eiectus ad officium, solitam tenet humilitatem: plùs honoratus, plùs reputat se indignum. Dixit aliquandò socio suo: Non mihi videor frater minor, nisi fuero in statu, quem tibi describo. Eccè prælatus existens fratrum, vado ad capitulum, prędico, & commouco fratres: & in fine dicitur contra me: Non conuenis nobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota, & simplex. Tandem eijcior cum opprobrio, vilipensus ab omnibus. Dico tibi, nisì eodem vultu, eãdem mentis lætitia, & eodem sanctitatis proposito hæc verba audiero, frater minor ne quaquàm sum. Et addebat: In prælatione casus, in laude præcipitium, in humilitate fabditi, animę lucrum est. Cur ergò periculis plùs, quàm lucris attendimus, cùm acceperimus tempus ad lucrum? Hac igitur de causa humiliatis forma Franciscus fratres suos voluit vocari Minores, & prælatos sui ordinis, dici Ministros: vt & verbis vteretur Euangelij, quod obseruare promiserat, & ex ipso nomine discerent discipuli eius, quod ad discendam humiliratem, ad scholas humilis Christi venissent. Magister siquidem humilitatis IESVS CHRISTVS, vt informaret discipulos ad humilitatem perfectam, dixit: Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: & quicunque voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Cùm autem requireret ab eo dominus Hostiensis, ordinis Minorum protector & promotor prœcipuus, qui postmodùm, iuxta quod idem vir sanctus prędixerat, ad summum Põtificatùs sublimatus honorem, Gregorius Nonus est dictus, vtrùm sibi placeret, quòd fratres sui promouerentur ad Ecclesiasticas dignitates, respondit: Domine, minores ideò vocati sunt fratres mei, vt maiores fieri nõ prœsumant. Si vultis, ait, vt faciant fructum in Ecclesia Dei, teneteillos, & conseruate in statu vocationis eorum, & ad prælationes Ecclesiasticas nullatenùs ascendere permittatis.

Verè obediens quis sit.

Et quoniam humilitatem tam in se, quàm in subditis, cunctis prœferebat honoribus, amator hominum Deus altioribus ipsum dignum iudicabat fastigijs, secundùm quod visitatri, viro virtutis & deuotionis prœcipuæ, visio cælirùs ostensa monstrauit. Cùm enim esset in comitatu viri DEI, & vnà cum ipso in quadam ecclesia deserta feruenti affectu, in ecstasi factus, vidit inter multas in cælo sedes vnam præ cęteris diuitem, preciosis ornatam lapidibus, & omni gloria refulgentem. Miratus intrà semetipsum, & præcelsi refulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illum deberet assumi. Audiuit inter hęc vocem dicentem sibi: Sedes ista vnius de cruentibus fuit, & nunc humili seruatur Francisco. Reuersus demùm frater ad se

Nota.

Franciscani cur Minores dicti.

Visio cuiusdam sancti fratris.

ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab orationis excessu, virum beatum exteriùs prodeuntem solito fuit more sequutus. Cumque incedentes per viam de Deo inuicèm loquerentur, frater ille visionis suæ non

En qd tantus vir de se senserit.

immemor, solerter ab eo quæsiuit, quid de seipso sentiret. Ad quem humiliter Christi seruus: Videor, ait, mihi maximus peccatorum. Cui cùm frater diceret exaduersò, quòd hoc non posset sana conscientia dicere, nec sentire, subiunxit: Si quantumcunque scelleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosequutus, arbitror sanè, quòd multo quàm ego, gratior esset. Cõfirmatus fuit frater, ex tam admirabilis humilitatis auditu, de veritate visionis ostensæ, Euangelio sacro testante cognoscens, quòd ad exce-

Mat. 23.

lentiam gloriæ, de qua superbus eijcitur, verè humilis exaltetur.

Alio quoquè tempore, cùm in deserta quadam oraret ecclesia in prouincia Massę apud montem Casalem, intellexit per spiritum sacras ibidèm remãsisse reliquias. Quas cùm longo iam tempore defraudatas honorificentia debita, non sine mœrore consideret, præcepit fratribus, vt eas cum reuerentia deferrent ad locum. Sed cùm, poscentes

Nota de sacris reliquijs.

causa, discessissent ab eis, mandati patris immemores filij, obedientiæ meritum neglexerunt. Die verò quadã, cùm sacra celebrare vellent mysteria, superiori altaris operimento submoto, ossa pulcherrima & redolentia nimis non sine admiratione reperiunt, intro-

entes reliquias, quas non hominis manus, sed Dei virtus attulerat. Reuersus paulò post vir Deo deuotus, diligenter cœpit exquirere, si quod de reliquijs mandauerat, esset impletum. Verùm neglectæ obedientiæ culpam fratres confitentes humiliter, cum pœna veniam meruerunt. Et ait vir sanctus: Benedictus Dominus Deus meus, qui per seipsum impleuit, quod vos facere debuistis. Considera diligenter diuinę prouidentiæ curam circa puluerem sanctorum, & humilis Frãcisci excellentem in oculis Dei perpende virtutem. Nam cuius iussis non paruit homo, votis obediuit Deus.

Quodam tempore deueniens Imolam, ciuitatis Episcopum adijt, humiliterque poposcit, vt cum ipsius beneplacito possit populum ad prędicationem vocare. Cui Episcopus durè respondens, Sufficit, inquit, frater, quòd ego prædicem populo meo. Iocunauit caput verus humilis, & foràs egressus, post modicam horam regreditur intrò. A quo cùm Episcopus quasi turbatus requireret, quid iteratò petere vellet, humili tam corde, quàm voce respondit: Domine, si pater filiũ vno repulerit ostio, alio sibi reintrandum est. Humilitate victus Episcopus, alacri vultu eum amplexus est, dicens: Tu & ceteri fratres tui decæterò in Episcopatu meo generali mea licentia prędicetis: quia illud humilitas sancta promeruit.

Episcopum mira humilitate vincit.

Contigit ipsum aliquandò Aretium deuenire, cùm tota ciuitas intestino bello quassata, propinquum sui minabatur excidium. Hospitatus verò in suburbio, vidit supra ciuitatem exultantes dæmones, ac perturbatos ciues, ad cædem mutuam succendentes. Vt autem seditiosas illas effugaret aëreas potestates, fratrẽ Syluestrum, columbinę simplicitatis virum, quasi pręconem pręmisit, dicens: Vade ante portam ciuitatis, & ex parte Dei omnipotẽtis dęmonibus in virtute obedientię pręcipe, vt exeant festinanter. Acce-

Aretium redit à seditione ad pacẽ.

lérat verus obediens patris iussa perficere, & prœoccupans in laudibus faciem Domini, ante portam ciuitatis cœpit clamare valenter: Ex parte omnipotentis Dei, & iussu fratris mei eius Francisci, procùl hinc discedite dæmones vniuersi. Redit ad pacẽ cõtinuò ciuitas, & ciuilitatis in se iura ciues omnes cum magna tranquillitate reformãt. Expulsa quippe dæmonum furibunda superbia, quę ciuitatem illam velut obsidione vallauerat, superueniens sapientia pauperis, videlicet Francisci humilitas, pacem reddidit, vrbemque fabricauit. Humilis enim obedientiæ ardua promerente virtute, super spiritus illos rebelles atque proteruos tam potestatiuum fuerat assequutus imperium, vt & ipsorum superbi dæmones excelsas virtutes humilium, nisi cùm interdũ ad humilitatis custodiam diuina eos clementia colaphizari permittit: sicut & Paulus Apostolus de seipso scribit, & Franciscus experimento probauit. Rogatus enim à domino Leone Cardinali sanctæ Crucis, vt secùm aliquantulùm moraretur in vrbe, acquieuit humiliter ob ipsius reuerẽtiam & amorem. Prima igitur nocte cùm post orationem vellet quiescere, superuenerunt dæmones, in Christi militem atrociter insurgẽtes. Quẽ cùm diù verberâssent ac durè, ad vltimum quasi semineccm reliquerunt. Discedentibus illis, socius vocatus aduenit. Cui cùm vir Dei, rei narrâssẽt euentum, subiungens ait: Credo frater, quòd dæmones, qui nihil possunt, nisi quantùm prouidentia superna disponit, ideò in me nunc tam fero-

2. Cor. 12.

Flagellatur à dęmonibus.

ferociter irruerunt, quia non bonam spem prefert mansio mea in curia magnatorum. Fratres mei, qui in locis pauperculis commorãtur, audientes me cum Cardinalibus esse, suspicabuntur forsitan implicari mundanis, efferri honoribus, & delicijs abundare. Ideò melius iudico, eum qui ponitur in exemplum, fugere curias, & humiliter inter humiles in locis conuersari humilibus, vt sustinentes penuriam, fortes efficiat similia sustinendo. Veniunt ergò manè, & humili excusatione proposita, valefaciunt Cardinali. Abhorrebat nempe vir sanctus superbiam, omnium malorum originem, & inobedientiam ipsius pessimam prolem, sed non minùs humilitatem pœnitentiæ acceptabat.

Accidit semèl, vt eidem præsentaretur quidam frater, qui contra legem obedientiæ aliquid fecerat, disciplina iustitiæ corrigendus. Videns autem vir Dei fratrem illum per signa euidentia veraciter esse compunctum, ad indulgendum ei amore fuit humiliratis inductus. Nè tamen facilitas veniæ, incẽtiuum esset alijs delinquendi, iussit ablatum fratri caputium, in medio flammarum proijci, vt omnes aduerterent, quanta qualique vindicta, offensa sit inobedientiæ percellenda. Cumque per moram caputium fuisset in medio ignis, præcepit ipsum flammis detrahi, reddique fratri humiliter pœnitenti. Mirabile dictu. Extrahitur caputium de medio flammarum, nullum habens adustionis vestigium: sicque factum est, vt hoc vno Deus miraculo & sancti viri virtutem, & humilitatem pœnitentiæ commendaret. Dignè itaq; sectanda est Francisci humilitas, quæ tam mirã in terris etiam dignitatem obtinuit, vt Deum inclinaret ad votum, & hominis immutatam affectum, dęmonum proteruitatem suo iussu propelleret, & flammarum voracitatem solo nutu refrenaret. Reuerà hæc est, quæ possessores suos exaltans, dum omnibus reuerentiam exhibet, ab omnibus promeretur honorem.

Humanus est erga pœnitentes.

Nota miraculum.

Humilitatis vis.

De amore paupertatis, & mira suppletione defectuum.
Cap. 7.

INter cętera charismatum dona, quæ à largo datore Franciscus obtinuit, prærogatiua quadam speciali promeruit, in diuitias simplicitatis excrescere per altissimæ paupertatis amorem. Hanc filio Dei vir sanctus familiarem attendens, & iam quasi toto orbe repulsam, charitate sic studuit desponsare perpetua, quòd non solùm pro ea patrem matremq; reliquit, verumetiam quæ habere potuit, vniuersa dispersit. Nemo tam auri, quàm ipse cupidus paupertatis: nec thesauri custodiẽdi solicitior vllus, quàm ille huius Euangelicæ margaritæ. In hoc præcipuè suus offendebatur adspectus, si quicquam videret in fratribus, quod paupertati non per omnia consonaret. Reuerà ipse à principio religionis vsque ad mortem, tunica, chordula, & femoralibus diues, ijs cõtentus fuit. Christi Iesu paupertatem & matris frequẽter cũ lachrymis reuocabat ad memoriam, indè hanc virtutem asserens esse reginam, quia in rege regum, & in regina matre ipsius tam præstanter effulsit. Nam & fratribus in conclaui quęrentibus, quę virtus magis amicum redderet Christo, quasi secretum sui cordis aperiens, respondebat: Paupertatem noueritis fratres, spiritualem viam esse salutis, tanquàm humilitatis fomentum, perfectionisque radicem, cuius est fructus multiplex, sed occultus. Hæc enim est Euangelici agri thesaurus absconditus, pro quo emendo vendenda sunt omnia, & quæ vendi non possunt, illius comparatione spernęda. Ad huius, inquit, culmen qui cupit attingere, non solùm mundanæ prudentiæ, verumetiam literarum peritię renunciare quodammodo debet, vt tali expropriatus possessione, introëat in potentias Domini, & nudum se offerat brachijs Crucifixi. Nequaquàm enim seculo perfectè renunciat, qui proprij sensus loculos intrà cordis arcana reseruat.

Admirabile studiũ paupertatis.

Paupertas, virtutum regina.

Mat. 13.

Sępè verò de paupertate sermonem faciens, ingerebat fratribus Euangelicum illud: Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos: filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet. Propter quod docebat fratres, vt pauperum more pauperculas casulas ędificarent, quas non habitarent vt proprias, sed sicut peregrini & aduenæ alienas. Leges etiam peregrinorum esse dicebat, sub alieno colligi tecto, sitire ad patriam, pacificè pertransire. Mandabat dirui aliquandò domos erectas, aut fratres exinde amoueri, si aliquid in eis perciperet, quod ratione appropriationis vel sumptuositatis contrariũ esset Euangelicæ paupertati. Hanc sui dicebat ordinis fundamentum, cui substrato primariè sic omnis structura religionis innititur, vt ipsius firmitate firmetur, & euersione funditùs euertatur. Docebat proindè, sicut reuelatione didicerat, sacræ religionis ingressum ab

Luc. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat.19. illo fore inchoandum Euangelico verbo: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes,& da pauperibus.Ideoque non nisi expropriatos,& nihil penitùs retinentes admittebat ad Ordinem,tum propter verbum sancti Euangelij, tum etiam,nè foret in scandalum loculi reseruati.

Vndè in Marchia Anconitana cuidam petenti ad Ordinem recipi, verus pauperum Patriarcha respondit: Si vis Christi pauperibus iungi,pauperibus tua distribue.Quo audito,perrexit homo,& ductus amore carnali,sua suis reliquit, nilq; pauperibus. Verùm cùm hoc, illo referente, vir sanctus audisset, dura eum increpatione feriens, dixit: Vade viam tuam frater musca, quoniam nondùm existi de domo & cognatione tua: consanguineis tuis tua dedisti,& defraudâsti pauperes:dignus non es pauperibus sociari. Incepisti à carne,ruinosum fundamentum spirituali fabricæ collocâsti.Redijt animalis homo ad suos, & repetijt sua: quæ pauperibus relinquere nolens, virtutis propositum citiùs dereliquit.

Alio quoquè tempore cùm in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula,tanta esset inopia, quòd non posset hospitibus fratribus superuenientibus secundùm necessitatis exigentiam prouideri,adijt virum Dei Vicarius suus,allegans penuriam fratrum,& pereos qui intrantium nouitiorum res aliquas reseruare liceret, ad quas expendendas recurrere possent fratres tempore opportuno. Ad quem vir sanctus, superni consilij non ignarus, Absit,inquit,à nobis,frater charissime,vt pro quouis homine impiè agamus in regula. Mâlo te altare virginis gloriosæ nudare, cùm necessitas id requirit: quàm cõtra paupertatis votum,& obseruantiam Euangelij aliquid vel modicum attentare. Gratius enim habebit beata virgo, sancti Euangelij perfectè seruato consilio, suum altare deargu, quàm altari suo ornato,filij sui promissum consilium prætermitti.

Transiens autem quodam tẽpore vir Dei cum suo socio per Apuliam iuxta Barrum, inuenit in via bursam magnam,quasi plena esset denarijs, tumescentem, quam vsitato vocabulo Fundam appellant.Monetur à socio pauper Christi,& instanter inducitur, vt bursa tollatur è terra,& pecunia pauperibus erogetur..Renuit homo Dei,commentum affirmans fore diaboli in bursa inuenta:& fratrem non suadere rem meriti, sed peccati, aliena scilicet furripere ac donare. Recedunt de loco,festinant iter perficere cœpti.Sed nondùm quiescit frater,vacua pietate delusus,virum Dei molestans, quasi qui de reliquanda pauperum penuria non curaret. Acquieuit tandèm vir mitis redire ad locum, non vt fratris voluntatem perficeret,sed vt detegeret diabolicam fraudem.Reuersus est ergo ad fundam cum fratre,& iuuene quodam,qui erat in via,Oratione præmissa,iubet loco illam leuare. Tremefactus frater obstupuit,diabolicum iam prẽsentiens monstrum:propter obedientiæ tamen sanctæ mandatum,dubietatem abigens cordis, manum extendit ad bursam. Et ecce serpens non modicus de bursa exiliens, simulque cum ipsa euanescens,diabolicam deceptionem fratri monstrauit. Hostilis itaque versutiæ deprehensa fallacia,dixit vir sanctus ad socium: Pecunia seruis Dei,ô frater,nihil aliud est quàm diabolus & coluber venenosus.

Diabolus incrumena latitans,frustrà nititur imponere viro Dei.

Accidit post hæc quoddam mirabile viro sancto,dum se ad ciuitatem Senensem,causa exigente, transferret.Tres quidem mulieres pauperculæ, statura, ætate,ac facie prorsa omnia similes,in quadam ei magna planitie inter Campilium & sanctum Quiricum occurrerunt,nouum salutationis munusculum ei offerentes: Benè veniat,inquiunt,domina paupertas.Quo audito,verus paupertatis amator indicibili repletus est gaudio, vtpotè qui nihil in se salutandum ab hominibus tam libenter haberet, quàm quod illæ decreuerant.Subitò disparentibus illis,considerantes fratres socij tam admirabilem in eis similitudinem salutationis,occursûs & disparentiæ nouitatem, mysticũ aliquid designari circa virum sanctum, nõ irrationabiliter perpẽderunt.Sanè per illas tres,vt videbatur, mulieres pauperculas,sic vniformi facie occurrẽtes,sic salutantes insolitè,sic subitò disparentes, Euangelicæ perfectionis formositas, quantùm ad castitatem scilicet, obedientiam & paupertatem,satìs conuenienter ostenditur in viro Dei pari forma perfulsisse:licèt gloriari prælegerit in priuilegio paupertatis,quam modò matrem, modò sponsam,modò dominã nominare solebat.In hac cereros cupiebat excedere,qui ex ipsa didicerat inferiorem se omnibus reputare.Si quandò pauperiorem se quempiam secundùm exteriorem habitum cerneret,semetipsum protinùs arguens, excitabat ad similitanquàm si æmula paupertate concertans,vinci se timeret in illo. Accidit enim,vt pere-

Eximius in beato viro zelus altiſſimæ paupertatis.

grinum quendam obuium haberet in via. Cuius cùm nuditatem adspiceret,compunctus corde, lamentabili voce dixit ad socium: Magnam verecundiam intulit nobis huius inopia:quia nos pro magnis diuitijs paupertatem elegimus,& eccè magis relucet in isto.

Propter sanctę paupertatis amorem, omnipotentis Dei famulus eleemosynis ostiatim quęsitis vtebatur multo libentiùs,quàm oblatis. Si quandò enim inuitatus à magnis personis,mensis esset profusioribus honorandus, priùs per propinquas vicinorum domos panum fragmẽta petebat,ac deindè sic ditatus inopia, discumbebat.Et cùm aliquandò id fecisset,inuitatus à Domino Hostiensi,qui pauperem Christi prȩcipuo complectabatur affectu,conquerenti Episcopo,quòd suo derogâsset honori, vtpotè qui in eius comesturus domo, pro eleemosynis isset, seruus Dei respondit: Magnum, mi Domine,vobis honorem exhibui,dum maiorem Dominum honoraui: siquidem beneplacitum est Domino in paupertate, & ea maximè, quæ voluntaria pro Christo mendicitas est. Hanc dignitatem regalem,quam pro nobis Dominus IESVS egenus factus assumpsit, vt sua nos ditaret inopia, ac verè pauperes spiritu,regni cælorum reges instituret & hæredes, nolo relinquere pro feudo diuitiarum falsarum, nobis ad horam concessõ. 2.Cor. 8.

Nonnunquàm fratres ad petendum eleemosynam hortans, verbis vtebatur huiusmodi: Ite,inquit, quoniam hac nouissima hora fratres Minores commodati sunt mũdo, vt electi in eis impleant,vndè à iudice commendentur,illud audientes suauissimũ verbum: Quandiù fecistis vni ex his fratribus meis minimis,mihi fecistis. Iucundum proinde dicebat, sub fratrũ Minorum titulo mendicare, quem in retributione iustorũ Euangelicæ veritatis magister ore suo tam signanter expressit. In festis quoquè præcipuis, vbi opportunitas aderat,mendicare solitus erat,dicens,in sanctis pauperibus prophetici illud impleri: Panem Angelorum manducauit homo. Illum sanè panem Angelorum esse dicebat,quem pro Dei petitum amore, & beatis suggerentibus Angelis,pro ipsius charitate largitum,sancta paupertas colligit ostiatim.Vndè cùm semèl die sancto Paschæ moram faceret in eremitorio quodam,adeò ab hominum habitatione remoto, quòd commodè mendicare non posset,memor illius, qui discipulis euntibus in Emaus ipso die in specie peregrini apparuit,ab ipsis fratribus eleemosynam petijt,vt peregrinus & pauper.Quam cùm accepisset humiliter,sacris eos informauit eloquijs,quòd transeuntes per mundi desertum tanquàm peregrini & aduenæ, verique Hebræi, Pascha Domini,hoc est,transitum ex hoc mundo ad patrem,in paupertate spiritûs continuè celebrarent. Mat.25. Psal.77. Luc.24.

Et quoniam in petendis eleemosynis non quæstûs agebatur cupidine, sed spiritûs libertate,pater pauperum Deus specialem de ipso curam gerere videbatur.Accidit enim, vt infirmitate grauatus Domini seruus in loco Noceriæ,reduceretur Assisium per sodales nuncios,ad hoc Assisinatis populi deuotione transmissos. Qui Christi famulum deducentes, ad villam quandam deuenerunt pauperculam, nomine Sathianum, vbi eum fames & hora cibum expeterẽt, euntes & nihil inuenientes venale, vacui redierũt. Ad quos vir sanctus: Ideò nihil inuenistis,quia plùs in muscis vestris, quàm in Domino confiditis.Muscas nempè denarios vocauit.Sed reuertimini,ait,per domos quas circuistis,& amorem Dei offerentes pro precio,humiliter eleemosynam postulate. Nec falsa æstimatione verecundum putetis aut vile,quoniam vniuersa in eleemosynam post peccatum dignis & indignis eleemosynarius ille magnus largiflua pietate concessit. Depositurus erubescentiam milites. & eleemosynã sponte petentes,plura pro Dei amore,quàm denarijs emunt. Siquidem diuino nutu corde compuncti pauperes incolæ, non solùm sua,sed & seipsos liberaliter obtulerunt.Sicque factum est,vt inopiam,quam pecunia releuare non poterat,Francisci pauperies suppleret. Nũmos vocat muscas. Mendicando obtinet, quod pecunia non potuit.

Tempore quo infirmus iacebat in eremitorio prope Reate,medicus quidam opportuno eum frequentabat officio. Cùm autem Christi pauper impotens esset ad repẽdendam mercedem labori condignam,liberalissimus Deus,nè ipsum sine præsenti remuneratione dimitteret,pium eius obsequium hoc nouo beneficio vice pauperis compensauit. Huius enim medici domus, quam tunc temporis ex omni lucro suo de nouo construxerat,parietum patula scissione è summo vsque deorsùm,adeò de proximo minabatur ruinam,quòd non videbatur per humanę artis industriam possibile,ipsius casui obtia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pauci capilli eius,rē efficiūt admirandam.

uiare.Ipse verò de sancti viri meritis plenè confidens,cum magnæ fidei deuotione petiit à socijs eius aliquid sibi concedi,quod idem vir Dei manibus contrectâsset.Cùm igitur modicum de capillis ipsius multa precum obtentum instantia,posuisset de scrò intra muri scissuram,manè consurgens,tanta inuenit aperturam illam soliditate conclusam, vt nec reliquias ibi positas posset extrahere,nec scissuræ prioris vestigium aliquod inuenire.Factumque est,vt qui ruinoso corpusculo serui Dei sedulè ministrârat,ruinæ domûs propriæ periculo præcaueret.

Alio quoquè tempore vir Dei ad quandam eremum transferre se volens,vt ibi liberiùs contemplationi vacaret,quia debilis erat,cuiusdam viri pauperis vectabatur asello. Cumque diebus æstiuis famulum Christi sequendo vir ille mōtana conscenderet,aspero rioris & longioris viæ itinere fatigatus,nimioque sitis ardore deficiens,instanter cœpit clamare post sanctum: En morior,inquit, siti, nisi poculi alicuius beneficio refocillet. Absque mora vir Dei prosiliuit de asino,& fixis in terra genibus, palmas tetendit in cælum,orare non cessans,donèc se intellexit auditum.Oratione tandèm finita: Festina,inquit viro,ad petram, & illic aquam viuam inuenies, quam tibi hac hora misericorditer

Ex petra suis precibus producit aquam.

Christus de lapide bibendam produxit.Stupenda Dei dignatio,quæ seruis suis ramfacilè se inclinat. Bibit sitiens homo aquam de petra orantis virtute, & poculum hausit de saxo durissimo.Aquæ decursus ibidèm antè non fuit,nec,vt est diligenter quęsitum,do incèps potuit inueniri.

Qualiter autem per merita sui pauperis Christus multiplicauerit cibos in manu suo sit loco inferiùs adnotandum, hoc tantùm commemorâsse sufficiat, quòd de eleEx.17. 4.Reg.4.

mosyna modica sibi collata,nautas à famis & mortis periculo per dies plurimos liberauit: vt ex hoc liquidò possit aduerti,quòd omnipotentis Dei famulus, sicut in eductione aquę de petra,cōformis extitit Moysi:sic in multiplicatione victualium,Eliseo. Procùligitur à pauperibus Christi diffidentia omnis abscedat. Si enim paupertas Francisci adeò copiosæ sufficientiæ fuit,vt subuenientiam cibi defectûs tam mira virtute suppleret,quòd nec cibus,nec potus,nec domus deesset,cùm pecuniæ,& artis,& naturæ facultas defecerat: multo magis illa merebitur,quæ vsitato diuinæ prouidentiæ ordine communiter conceduntur.Si,inquam,petræ siccitas ad pauperis vocem abundans poculum sitienti propinauit pauperculo,nil iam inter omnia suum denegabit obsequium his,qui pro authore omnium omnia reliquerunt.

De pietatis affectu,& quomodò ratione carentia,videbantur erga ipsum affici.

Cap. 8.

1.Tim.4.

Pietas vera,quæ secundùm Apostolum ad oĩa valet,adeò cor Francisci repleuerat ac penetrauerat,vt totum videretur seruũ Dei in suum dominiũ vendicâsse. Hęc est,quæ ipsum per deuotionem sursùm agebat in Deum, per compassionem transformabat in Christum, per condescensionem inclinabat ad proximum, &

Valdè cruciatur peccatis hominũ

per vniuersalem conciliationem ad singula,refigurabat ad innocentię statum.Cumque per hãc piè moueretur ad omnia,specialiter tamen animas, Christi Iesu sanguine preciosò redemptas,cùm cerneret inquinari aliqua sorde peccati,tanta miserationis tenerotudine deplorabat,vt eas tanquàm mater in Christo quotidiè parturiret. Et hoc pręcipuè ipsum causa pręcipua venerandi verbi Dei ministros,quòd semen fratri suo defuncto, Christo videlicèt pro peccatoribus Crucifixo, per ipsorum cōuersionem & pia solicitudine suscitent,& solicita pietate gubernent.Istiusmodi miserationis officium patri misericordiarum omni sacrificio firmabat acceptius,maximè si studio fuerit perfectæ charitatis impensum,vt ad id laboretur magis exemplo, quàm verbo: magis lachrymosa prece,quàm loquaci sermone. Plangendum proindè dicebat prędicatorem, tanquàm vera pietate priuatum,siue qui in prędicatione non animarum quærit salutem, sed propriam laudem: siue qui prauitate destruit vitæ, quod ædificat veritate doctrinæ. Prædẽdum huic dicebat fratrem simplicem & elinguem,qui bono exemplo alios prouocat ad bonum.Illud quoquè verbum, Donèc sterilis peperit plurimos,taliter exponebat:Sterilis,inquit,est frater pauperculus,qui generandi in ecclesia filios non habet officium. Hic pariet in iudicio plurimos: quia quos nunc priuatis orationibus conuertit ad Christum,suæ gloriæ tunc iudex adscribet. Quæ multos habet filios,infirmabitur: quia pau-

Cōcionatores quinam plangendi.

1.Reg.2.

dicator vanus & loquax, qui multis nunc quasì sua virtute genitis gaudet, cognoscet tunc se nil proprij habere in eis.

Cùm igitur animarum salutem viscerosa pietate appeteret, & feruida æmulatione zelaret,suauissimis se dicebat repleri odoribus,& quasi vnguento precioso liniri, cùm sanctorum fratrum per orbem distãtium odorifera fama multos audiret ad viam veritatis induci. Ex talium auditu exultabat in spiritu, benedictionibus omni acceptione dignissimis fratres illos accumulans,qui verbo vel opere ad Christi amorem inducerẽt peccatores.Sic etiam,qui religionem sacram iniquis violarent operibus, maledictionis eius grauissimã incurrebant sententiã.A te Domine,inquit,sanctissime,& à tota cælesti curia,& à me paruulo tuo sint maledicti,qui suo malo exemplo confundunt & destruunt,quod per sanctos fratres Ordinis huius ędificâsti,& ædificare non cessas. Tanta frequenter afficiebatur mœstitia super scandala pusillorum,vt deficere se putaret, nisì diuinæ fuisset clementiæ consolatione suffultus.

En vir sanctus vt execratur fratres sceleratè viuentes.

Cùm autem semèl malis turbatus exemplis,anxio spiritu misericordem patrẽ precaretur pro filijs,responsum huiusmodi reportauit à Domino: Cur tu pauper homuncio conturbaris? An ego te super religionem meam sic pastorem institui,vt me principalem nescias esse patronum? Hominem simplicem ad hoc te constitui, vt quę in te fecero,non humanæ industriæ,sed supernæ gratiæ adscribantur. Ego vocaui, seruabo,& pascam,& alijs excidentibus,alios subrogabo, ità vt si nati non fuerint, faciam illos nasci.Et quantiscunque fuerit impulsibus paupercula hæc concussa religio, salua semper meo munere permanebit.

Detractionis quoquè vitium,inimicum fonti pietatis & gratiæ, tanquàm serpentinum abhorrebat morsum, & atrocissimã pestem, & pijssimo Deo abominabile fore firmabat,pro eo quòd detractor animarum sanguine pascitur,quos gladio linguę necat. Audiens semèl fratrem quendam denigrare famam alterius,conuersus ad vicarium suum,dixit:Surge,surge,discute diligenter:& si accusatum fratrem,innocentem repereris, accusantem dura correctione cunctis redde notabilem. Nunquàm verò eum, qui fratrem suum famę gloria spoliaret,iudicabat habitu spoliãdum,nec ad Dñm oculos posse leuare,nisi priùs quod abstulerat,reddere pro posse curaret.Tanto maior est,aiebat,detractorum impietas,quàm latronum:quanto lex Christi,quę in obseruantia pietatis impletur,magis animarum,quàm corporum,nos adstringit optare salutem. Afflictis quoq; qualicunque corporali molestia, mira compassionis teneritudine condescendens, si quid penuriæ,si quid defectûs in aliquo cerneret,pij cordis dulcedine regerebat in Christum.Sanè clementiam habebat ingenitam,quam superinfusa Christi pietas duplicabat. Itaque liquescebat animus eius ad pauperes,& infirmos: & quibus non poterat manũ, exhibebat affectum.

Valdè detestatur obtrectationes.

Mirè afficitur erga afflictos.

Contigit semèl,vt pauperi cuidam eleemosynam importunè petenti, vnus è fratribus diutiùs responderet. Quod audiens pauperum pius amator,fratri præcepit, vt ad illius pauperis pedes se nudatum prosterneret, proclamaret culpabilem, orationis suffragium postularet,& veniã.Quod cùm ille fecisset humiliter,dulciter pater adiecit: Dum pauperem vides,ó frater,speculum tibi proponitur Domini,& pauperis matris eius.In infirmis similiter infirmitates,quas assumpsit,considera.Cumque in pauperibus cunctis & ipse Christianissimus pauper effigiem Christi prospiceret,si qua etiam necessaria vitæ sibi collata fuissent,eis occurrentibus non solùm liberaliter conferebat,verumetiam ac si illorum propria essent,iudicabat esse reddẽda.Accidit semèl,vt eidem redeunti de Sedam esset amictus. Cuius miseria oculo clementi conspecta,Oportet,inquit ad socium, vt reddamus mantelum pauperculo isti.Nam ipsius est: mutuò enim ipsum accepimus, donèc pauperiorem inuenire contingeret.Socius autem pij patris necessitatem considerans,pertinaciter obsistebat,nè prouideret alij,se neglecto.At ille: Pro furto,ait,mihi reputo à magno eleemosynario imputandum,si hoc, quod fero, non dedero magis egenti.Propterea de omnibus,quæ sibi dabantur ad necessitatem corporis releuandam, largitor erat àdantibus licentiam petere,vt licitè posset,si magis egenus occurreret,erogandi. Nulli prorsùs rei parcebat, nec mantelis, nec tunicis,nec libris,nec etiam parentis alteris, quin omnia hæc,dum posset,vt pietatis impleret officium,largiretur.

In paupere quid contemplandũ.

Plurièsq; cùm oneratis obuiaret in via pauperibus, imbecilles humeros illorum one-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Creaturas etiam viles vocat fratres vel sorores.

ribus supponebat. Consideratione quoquè primæ originis omnium, abundantiori pietate repletus, creaturas quantumlibèt paruas, fratris vel sororis appellabat nominibus, pro eo quòd sciebat eas vnum secùm habere principium. Illas tamen viscerosiùs amplexabatur & dulciùs, quę Christi mansuetudinem piam similitudine naturali prætendunt, & scripturæ significatione figurant. Redemit frequenter agnos, qui ducebãtur ad mortem, illius memor Agni mitissimi, qui ad occisionem duci voluit pro peccatoribus redimendis. Hospitato quadam vice seruo Dei apud monasterium sancti Verecundi de Episcopatu Eugubij, ouicula quædam agniculum peperit illa nocte. Aderat sus ferocissima, quæ vitæ innocenti non parcens, rapaci eum morsu necauit. Hoc audito, pius pater mira compassione commotus, & agni sine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi coram omnibus, dicens: Heu me, frater agnicule, animal innocens, Christum hominibus repræsentans, maledicta sit impia, quæ te interfecit, nullusque de ea comedat homo, vel bestia. Mirabile dictu. Statim infirmari cœpit porca malefica, & tribus diebus corpoream pœnam exoluens, vltricem tandèm pertulit necem. Proiecta autem in vallum monasterij, ibique longo tempore iacens, in modum tabulæ desiccata, nulli fuit esca famelico. Aduertat igitur humana impietas, quali pœna sit ferienda finaliter, si tam horrenda m orte percussa est ferocitas bestialis. Perpendat & fidelis deuotio, quàm in seruo Dei pietas fuerit admirandæ virtutis & copioſę dulcedinis, vt ei applauderet suo modo etiam natura brutorum. Iter enim faciens iuxta ciuitatem Senensem, inuenit in pascuis magnum ouium gregem. Quas cùm benignè (vt erat solitus) salutásset, relicto pastu, cucurrerunt omnes ad eum: leuantesque capita sua, erectis in eum luminibus intendebant. Tantum quidem ei fecerunt applausum, vt & pastores miratentur, & fratres, cernentes circa ipsum tam ouium agnos, quàm ipsos arietes sic mirabiliter exultantes.

Maledicit sui, & illa perit.

Alio quoquè tempore apud sanctam Mariam de Portiuncula, quędam viro Dei fuit ouis oblata, quam propter innocentiæ & simplicitatis amorem, quas ouis natura prætendit, gratanter suscepit. Monebat pius vir ouiculam, vt & laudibus diuinis intenderet, & ab omni fratrum offensa caueret. Ouis autem, quasi viri Dei pietatem aduerteret, informationem ipsius solicitè obseruabat. Nam audiens fratres in choro cantare, & ipsa ecclesiam ingrediens, sine alicuius informatione flectebat genua, vocem balatûs emittens ante altare Virginis matris Agni, acsi eam salutare gestiret. Insuper & cùm eleuaretur sacratissimum Christi corpus inter Missarum solennia, flexis curuabatur poplitibus, tanquàm si reuerens pecus, de irreuerentia indeuotos argueret: Christoque deuotos, ad sacramenti reuerentiam inuitaret. Tempore quodam agniculum in vrbe secùm habuerat ob reuerentiam illius mitissimi agni, quem nobili matronæ, dominæ scilicet Iacobæ de Septem solijs, in suo recessu conseruãdum commisit. Agnus verò quasi in spiritualibus eruditus à sancto, dominę ad ecclesiam eunti, stanti & reuertenti, sociare inseparabili cohærebat. Si matutinali hora domina tardaret exurgere, agnus consurgens impellebat eam cornulis, & balatibus excitabat, gestibus adhortans & nutibus, vt ad ecclesiam properaret. Propter quod agnus Frãcisci discipulus, deuotionis iam magister effectus, vt mirabilis & amabilis, à domina seruabatur.

O, discãt hereticivel à pecuãe venerari matrẽ Christi, & Eucharistiam adorare.

Ecclẽ mirã. Erubescepiger.

Alio quoquè tempore apud Græcium viuus viro Dei oblatus fuit lepusculus: qui liber in terra positus, cùm posset, quò vellet, effugere, vocante se patre benigno, in sinum illius propero cursu saltauit. Quem ipse pio cordis affectu circunfouens, videbatur eidã compati quasi mater, dulciąue alloquutione commonitum, nè se iterùm capi permitteret, liberum abire permisit. Cumque pluriès in terra positus vt abscederet, semper in sinum patris rediret, tanquàm si sensu quodam occulto cordis ipsius perciperet pietatem, tandèm iussu patris à fratribus delatus est ad loca solitudinis tutiora. Modo quèquè consimili in insula lacùs Perusini cuniculus quidã captus, & viro Dei oblatus, cùm cęteros fugeret, manibus eius & sinu se domestica securitate commisit. Per lacum Reatinum eidem ad eremum de Greccio properanti, piscator vnam ex deuotione fiuuialem obtulit auem. Quam cùm libenter suscepta apertis inuitaret manibus ad recessum, nec illa vellet abire, erectis in cælum oculis, diù in oratione permansit: & quasi aliundè posset longam horam ad se reuersus, dulciter iteratò mandauit auiculæ, vt Dominum laudatura recederet. Suscepta itaq; cum benedictione licentia, gestu corporis quoddam prætendens gaudiũ, auolauit. In eodem lacu similiter oblatus fuit ei piscis magnus & viuus, quem

Vir pius & pauper pi.

Piscem reponit in lacũ.

quem more solito fraterno nomine vocans, in aquam reposuit iuxta nauem. Piscis verò coram viro Dei ludebat in aqua, & quasi amore illius allectus, nullatenùs recessit à naui, nisi priùs ab eodem cum benedictione licentia sibi data.

Alio quoquè tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, inuenit maximam auium multitudinnem residentium & cantantium in virgultis. Quibus visis, dixit ad socium: Sorores aues laudant Creatorem suum, nos itaque in medium ipsarum euntes, laudes & Horas canonicas Domino decantemus. Cumque in medium ipsarum intrãssent, non sunt aues motæ de loco. Et quia propter garritum ipsarum in dicendis Horis se mutuò audire non poterant, conuersus vir sanctus, dixit ad aues: Sorores aues, à cantu cessate, donèc laudes Deo debitas persoluamus. At illæ continuò tacuerunt, tandiù in silentio persistentes, quandiù dictis Horis spatiosè, & laudibus persolutis, à sancto Dei cantandi licentiam receperunt. Dante autem eis viro Dei licentiam, statim more solito cantum suum resumpserunt.

Aues obediunt ei.

Apud sanctam Mariam de Portiuncula, iuxta cellam viri Dei, super ficum cicada residens & decantans, cùm seruum Domini, qui etiam in paruis rebus magnificentiam Creatoris admirari didicerat, ad diuinas laudes cantu suo frequentiùs excitaret, ab eodem quadam die vocata, velut edocta cælitùs, super manum volauit ipsius. Cui cùm dixisset, Canta soror mea cicada, & Dominum Creatorem tuo iubilo lauda: sine mora obediens canere cœpit, nec destitit, donèc iussu patris ad locum proprium reuolauit. Mansit autem per octo dies ibidèm, quolibet die veniendo, cantando & recedendo, eius iussa perficiens. Tandèm vir Dei ait ad socios: Demus iam sorori nostræ cicadæ licentiam. satis enim nos suo cantu lætificans, ad laudes Dei octo dierum spatio excitauit. Et statim ab eo licentiata recessit, nec vltrà ibidèm apparuit, àc si mandatum ipsius non auderet aliquatenùs præterire.

Item cicada.

Eidem Senis infirmo phasianus quidam de nouo captus, à nobili quodã transmissus est viuus. Qui continuò vt virum sanctum audiuit & vidit, tanta ei amicabilitate cohæsit, vt nullo modo pateretur ab ipso seiungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrum in vinea positus, vt abiret, si vellet, rapido semper cursu redibat ad patrem, tanquam si ab eodem omni fuisset tempore educatus. Deindè cuidam collatus viro, qui ex deuotione seruum Dei visitare solebat, velut sibi molestum foret à pij patris absentari conspectu, escam recusauit omninò. Reportatus tãdèm ad famulum Dei, statim vt conspexit eundem, quibusdam hilaritatis prætensis gestibus, auidè manducauit.

Nota de phasiano.

Cùm ad eremum peruenisset Aluernę propter Quadragesimam celebrandam in honorem Archangeli Michaëlis, diuersi generis aues circa ipsius cellulam volitantes, concentu sonoro & lætitiæ gestibus, quasi de eius aduentu gaudentes, patrem pium inuitare ac allicere videbantur ad moram. Quo viso, dixit ad socium: Cerno, frater, voluntatis esse diuinę, quòd hic aliquandiù commoremur: tantùm sorores auiculę de nostra videntur præsentia consolari. Cùm igitur contraheret ibi moram, falco ibidèm nidificans, magno se illi amicitiæ fœdere copulauit. Nam semper horam nocturno tempore, in qua vir sanctus ad diuina officia surgere solitus erat, cantu suo præueniebat & sono. Quod famulo Dei gratissimum erat, eò quòd tanta solicitudo, quam circa cum gerebat, omnem ab ipso torporẽ desidię excuteret. Cùm verò seruus Christi infirmitate plùs solito grauaretur, parcebat falco, nec tam tempestiuas indicebat vigilias. Siquidè velut instructus à Deo, circa diluculũ suę vocis campanam leui tactu pulsabat. Diuinum certè videtur fuisse præsagiũ, tam in exultatione multimodi generis auium, quàm in cantu falconis, cùm Dei laudator & cultor pennis contemplationis subuectus, tunc foret illic apparitione Seraphica sublimandus.

Item de falcone.

Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcij, loci illius indigenæ malis multiplicibus vexabantur. Nam & luporum rapacium multitudo, non solùm bruta, sed & homines consumebat, & grando annua tempestate Blada & Vineas deuastabat. Dum igitur sic afflictis præco sacri Euangelij prædicaret, dixit ad eos: Ad honorem & laudem Dei omnipotentis fidelubeo vobis, quòd pestilentia hæc omnis abscedet, & respiciens vos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis, si mihi credentes, mi- sericordiæ vestri, vt vestra confessione præmissa, dignos faciatis pœnitentiæ fructus. Iocũm hoc annuncio vobis, quòd si beneficijs ingrati, ad vomitum conuersi fueritis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota quæ sit verę pœnitętię vis.

innouabitur plaga,duplicabitur pœna,& maiori in vos ira desæuiet. Ab illa vtiquè hora, pœnitentiam ad exhortationem ipsius agentibus illis,cessauerunt clades,perière pericula, nec molestiæ quicquam lupi intulêre, vel grandines. Immò quod maius est, si quandò vicinorum arua grando peruaderet, istorum terminis appropinquans, terminabatur ibidèm,aut in partem aliam diuertebat. Cessauit grando,seruauerûr & lupi pactionem serui Dei,nec contra pietatis legem in homines ad pietatem conuersos attentauerunt ampliùs desæuire, quandiù iuxta condictum, contra pijssimas Dei leges intorum naturam,homini iam lapso rebellem, ad suî obedienti am inclinaret. Verè hæ
1. Tim. 4. nis & virtutis fuit, vt domaret ferocia,domesticaret syluestria,mansueta doceret,& bru- est,quę cunctas sibi creaturas confœderans,valet ad omnia,promissionem habens vitæ, quę nunc est,& futuræ.

piè non egérunt. Piè igitur sentiendum est de pietate viri beati,quæ tam miræ dulcedi-

De feruore charitatis,& desiderio martyrij. Cap. 9.

CHaritatem feruentem, qua sponsi amicus Frăciscus ardebat, quis enarrare sufficiat? Totus nanque quasi quidam carbo ignitus, diuini amoris flamma videbatur absorptus.Subitò enim ad auditum amoris Domini excitabatur,afficiebatur,inflammabatur, quasi plectro vocis extrinsecæ chorda cordis interior tangeretur.Talem pro eleemosynis censum offerre,nobilem prodigalitatem dicebat,& eos,qui minùs ipsum,quàm denarios reputarent,esse stultissimos,pro eo quòd solius di-
In creaturis Deum contemplans, exultat. uini amoris impreciabile precium,ad regnum cęlorum sufficiat comparandum,& eius, qui nos multùm amauit,multùm sit amor amandus.Vt autem ex omnibus excitaretur ad amorem diuinum,exultabat in cunctis operibus manuum Domini, & per incunditatis specula in viuificam consurgebat rationem & causam. Contuebatur in pulchris
Cant. 5. pulcherrimum,& per impressa rebus vestigia,prosequebatur vbiquè dilectum,de omnibus sibi scalam faciens, per quam conscenderet ad apprehendendum eum, qui est desiderabilis totus. Inauditæ nanque deuotionis affectu fontalem illam bonitatem in creaturis singulis, tanquàm in riuulis degustabat, & quasi cęlestem concentum perciperet
Psal. 148. Cant. 1. in consonantia virtutum & actuum eis datorum à Deo,ipsas ad laudem Domini more prophetę Dauid dulciter hortabatur. Christus Iesus Crucifixus intrà suę mentis vibera, vt myrrhę fasciculus, iugiter morabatur, in quem optabat per excessiui amoris incendium totaliter transformari.

Prærogatiua quoquè peculiaris deuotionis ad ipsum, ab Epiphaniæ festo vsque ad continuos quadraginta dies, eo scilicet tempore, quo Christus latuit in deserto, ad solitudinis loca declinans, cellaque reclusus quanta poterat arctitudine cibi & potûs, ieiu-
Erga Eucharistiam eius amor ingens. nijs, & orationibus, & laudibus Dei sine intermissione vacabat. Tam feruido quidem in Christum ferebatur affectu. Sed & dilectus illi tam familiarem rependebat affectum, vt videretur ipsi famulo D E I, quasi iugem præ oculis ipsius Saluatoris sentire præsentiam, sicut aliquandò socijs familiariter reuelauit. Flagrabat erga sacramentum
Item erga Christi matrem. Dominici corporis feruore omnium medullarum, stupore admirans permaximo illam charissimam dignationem, & dignantissimam charitatem. Sępè communicabat, & tam deuotè, vt alios deuotos efficeret, dum ad immaculati agni degustationem suauem, quasi spiritu ebrius, in mentis vtplurimùm rapiebatur excessum. Matrem Do-
Atq; etiam erga Angelos sanctos. mini nostri I E S V Christi indicibili complectebatur amore,eò quòd Dominum maiestatis,fratrem nobis effecerit, & per eam simus misericordiam consequuti. In ipsa post Christum præcipuè fidens, eam suî ac suorum aduocatam constituit, & ad honorem ipsius à festo Apostolorum Petri & Pauli,vsque ad festum Assumptionis,deuotissimè ieiunabat. Angelicis spiritibus ardentibus igne mirifico ad excedendum in Deum, & electorum animas inflammandas, inseparabilis erat amoris vinculo copulatus, & ob deuotionem ipsorum, ab Assumptione Virginis glorioſæ quadraginta diebus ieiu-
Deniq; Sanctos oēs. nans, orationi iugiter insistebat. Beato autem Michaeli Archangelo, eò quòd animarum repræsentandarum haberet officium, spirituali erat amore deuotior, propter feruidum quem habebat zelum ad salutem omnium saluandorum. Ex recordatione sanctorum omnium tanquàm lapidum ignitorum, in Deificum recalescebat incendium, Apostolos omnes, & præcipuè Petrum & Paulum, propter feruidam charitatem, quam habuerunt ad CHRISTVM, summa deuotione complexans, ob

ob quorum reuerentiam & amorem, Quadragesimæ specialis ieiunium Domino dedicabat.

Non habebat aliud Christi pauper, nisì duo minuta, corpus scilicet & animă, quod posset liberali charitate largiri. Sed hoc per amorem Christi sic offerebat continuè, vt quasi omni tempore per rigorem ieiunij corpus,& per ardorem desiderij spiritũ immolaret, exteriùs in atrio sacrificans holocaustum, & in templo interiùs concremans thymiama.Sic autem eum charitatis excessiua deuotio sursùm in diuina ferebat,vt eiudsem affectuosa benignitas, ad naturæ consortes & gratiæ dilataret. Quem enim creaturis cæteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non est, si creatoris insignitis imagine, & sanguine redemptis authoris, germaniorem Christi charitas faciebat. Non se Christi reputabat amicum, nisì animas foueret, quas ille redemit. Saluti animarum nihil præferendum esse dicebat, eo maximè probans, quòd vnigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in Cruce pendere. Hinc sibi in oratione luctamen, in prædicatione discursius, & in exemplis dandis excessus. Vndè quoties austeritas nimia reprehenderetur in ipso, respondebat se datum alijs in exemplum. Licèt enim innocens eius caro, quæ iam se spontè subdebat spiritui, nullo egeret flagello, propter offensas tamen exempli causa renouabat illi pœnas & onera, custodiens propter alios vias duras. Dicebat enim : Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem in meipso non habeam,& proximis virtutũ exempla nõ monstrem,parùm prosum alijs,mihi nihil.

Nihil saluti animarum præferendũ. 1. Cor. 3.

Feruenti quoquè charitatis incendio glorioſum sanctorum martyrum æmulabatur triumphum, in quibus nec amoris flamma extingui, nec fortitudo potuit infirmari. Desiderabat propterea & ipse, illa perfecta charitate succensus, quę foràs mittit timorem,per martyrij flammam, hostiam Domino se offerre viuentem, vt & vicem Christo pro nobis morienti rependeret,& ad diuinum amorem cæteros prouocaret. Sexto nanque conuersionis suæ anno, desiderio martyrij flagrans, ad prædicandam fidem Christianam & pœnitentiam Saracenis, & alijs infidelibus, ad partes Syriæ transfretare disposuit. Cumque nauem quandam, vt illuc tenderet, conscendisset, ventis contrarijs flantibus, compulsus est in Sclauonię partibus applicare. Cùm igitur moram aliquandiù contraxisset ibidèm,nec inuenire posset nauem tunc temporis transfretantem,fraudatum à suo desiderio se sentiens, nautas quosdam Anconam tendentes, vt amore Dei cum secùm ducerent, exorauit. Verùm illis propter expensarum defectum pertinaciter recusantibus,vir Dei plurimùm de Domini bonitate confisus,nauem cum socio laetenter conscendit.Affuit quidam à Deo,vt creditur, pro paupere suo missus,qui secùm ferens necessaria victûs,quendam timentem Deum,de naui ad se vocatum,sic alloquutus est: Hęc pro pauperibus fratribus in naui latitantibus conserua fideliter,ac necessitatis tempore amicabiliter subministra. Sicque factum est, vt nautis propter vim ventorum per dies plurimos nusquàm applicare valentibus, omnia consumerentur ipsorum cibaria, & sola pauperi Francisco collata desupèr eleemosyna supereſſet. Quæ cum esset modica, tantum diuina virtute susceptit augumentum,vt diebus pluribus in comune omnium necessitatibus plenariè subueniret.Videntes itaq; nautæ per seruum Dei mirifica se mortis euasisse discrimina,tanquàm qui maris horrenda pericula senserant,& semper in suis amicis & seruis mirabilem & amabilem se ostendit.

Vult ire ad Saracenos, sed reflant venti.

Diuinitùs augetur eis bus.

Cùm autem relicto mari,terram perambulare cœpisset, iactato in eam salutis semine, reportabat manipulos fructuosos. Verùm quia martyrij fructus adeò cor eius allexerat, vt preciosam pro Christo mortem super omnia virtutum merita peroptaret, verò Marrochium iter arripuit, vt Miramolino & genti eius Christi Euangelium prędicaret,si quo modo ad concupitam palmam valeret attingere.Tanto nanq; desiderio ferebatur,vt quantùs esset imbecillis corpore,peregrinationis suę prœcurreret comitem, & ad exequendum propositum festinus, & tanquàm spiritu ebrius aduolaret. Sed cùm iam vsq; in Hispaniam perrexisset,diuina dispositione,quę ipsum reseruabat ad alia,gravissima ei superuenit infirmitas, qua prępeditus, quod cupiebat, adimplere nequiuit. Sentiens igitur vir Dei, quòd necessaria erat adhuc proli, quam genuerat, ipsius vita in carne,quàuis mortem sibi lucrum putaret esse, redijt ad pascendum oues, suæ solicitudini commendatas.

Morbo impeditus, nõ potest ire ad infideles.

Verùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verùm charitatis ardore spiritum ipsius ad martyrium perurgente, tertia adhuc vice pro fide Trinitatis, effusione sui sanguinis, dilatãda, versùs infideles proficisci tentauit. Tertiodecimo nanque conuersionis suæ anno ad partes Syriæ pergens, multis se periculis cõstanter exposuit, vt Sulthani Babyloniæ posset adire præsentiam. Inter Christianos enim ac Saracenos tunc bellum tam implacabile erat, exercituum castris hinc indè in campo cominùs exaduersò locatis, vt via mutui transitûs sine mortis discrimine non pateret. Exierat siquidem à Sulthano edictum crudele, vt quicunque caput alicuius Christiani afferret, Byzantium aureum pro mercede reciperet. At intrepidus Christi miles Franciscus, sperans in proximo suum adipisci posse propositum, diffiniuit iter arripere, mortis pauore non territus, sed desiderio prouocatus. Oratione nanque præmissa confortatus à Domino, confidenter illud propheticum decantabat: Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecùm es. Assumpto igitur socio fratre, Illuminato nomine, viro vtiquè luminis & virtutis, cùm iter cepisset, obuias habuit ouiculas duas, quibus visis exhilaratus vir sanctus, dixit ad socium: Confide frater in Domino, nam in nobis Euangelicum illud impletur: Ecce ego mitto vos in medio luporum. Cùm autem processissent vlteriùs, occurrerunt ei satellites Saraceni, qui tanquàm lupi celeriùs accurrentes ad oues, seruos Dei feraliter comprehensos, crudeliter & contemptibiliter pertractârunt, afficientes conuicijs, affligentes verberibus, & vinculis alligantes. Tandèm afflictos multipliciter & attritos, ad Sulthanum, diuina disponente prouidentia iuxta viri desiderium, perduxerunt. Cùm igitur princeps ille perquireret à quibus, & ad quid, & qualiter missi essent, intrepido corde respondit Christi seruus Franciscus: Non ab homine, sed à DEO altissimo se fuisse transmissum, vt ei & populo suo viam salutis ostenderet, & annunciaret Euangelium veritatis.

Pſal. 22.

Matt. 10.

Capitur cũ socio à Saracenis, & malè tractatur.

Tanta verò mentis constantia, tanta virtute animi, tantoque feruore spiritûs prædicto Sulthano prædicauit Deum trinum & vnum, & Saluatorem omnium Iesum Christum, vt Euangelicum illud in ipso claresceret veraciter esse completum: Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri. Nam & Sulthanus admirandum in viro Dei feruorem spiritûs conspiciens & virtutem, libenter ipsum audiebat, & ad moram contrahendam cum eo, instantiùs inuitabat. Christi verò seruus, superno illustratus oraculo: Si vis, inquit, conuerti tu cum populo tuo ad Christum, ob illius amorem libenter vobiscùm commorabor. Quòd si hæsitas propter fidem Christi legem Mahometi dimittere, iube ignem accendi permaximum, & ego cum sacerdotibus tuis ignem ingrediar, vt vel sic cognoscas, quæ fides certior & sanctior non immeritò tenenda sit. Ad quem Sulthanus: Non credo, quòd aliquis de sacerdotibus meis, se vellet igni propter fidem suam defensandam exponere, vel genus aliquod subire tormenti. Viderat enim statim quendam de presbyteris suis virum authenticum & longæuum, hoc audito verbo, de suis conspectibus aufugisse. Ad quem vir sanctus: Si mihi velis promittere pro te & populo tuo, quòd ad Christi cultum, si ignem illæsus exiëro, veniatis, ignem solus introibo: Et si combustus fuero, imputetur peccatis meis: si autem diuina me protexerit virtus, Christum Dei virtutem & sapientiam, verum Deum, & Dominum, Saluatorem omnium agnoscatis. Sulthanus autem optionem hanc accipere se non audere respondit, quia seditionem populi formidabat. Obtulit tamen ei multa munera preciosa, quę vir Dei non mundanarum rerum, sed salutis animarum auidus, spreuit omnia, quasi lutum. Sulthanus autem videns virum sanctum tam perfectum rerum mundialium contemptorem, admiratione permotus, maiorem erga ipsum deuotionem concepit. Et quanuis ad fidem Christianam transire nollet, vel forsan non auderet, rogauit tamen deuotè famulum Christi, vt pro se susciperet, pro salute ipsius, Christianis pauperibus vel ecclesijs eroganda. Ipse verò, quia pondus fugiebat pecuniæ, & in animo Sulthani veræ pietatis non videbat radicem, nullatenùs acquieuit. Videns etiam se non proficere in conuersione gentis illius, nec suum assequi posse propositum, ad partes fidelium, diuina reuelatione præmonitus, remeauit.

Luc. 21.

Libẽter auditur à Sulthano.

Contemnit munera Sulthani.

Sic itaque Dei ordinante clementia, & sancti viri promerente virtute, misericorditer & mirabiliter factum est, quòd Christi amicus mortem pro ipso viribus totis exquireret, & tamen nullatenùs inueniret: vt & merito non careret optati martyrij, & insigniendus seruaretur in posterum priuilegio singulari. Sic vtiquè factum est, vt ignis ille diuinus adhuc perfectiùs ipsius æstuaret in corde, vt pòst potentiùs euaporaret in carne. O verè beatum virum, cuius caro etsì tyrannico ferro non cẽditur, occisi tamen agni similitudine non priuatur. O, inquam, verè ac plenè beatum, cuius animam etsì gladius persequutoris non abstulit, palmam tamen martyrij non amisit.

De studio & virtute Orationis. Cap. 10.

SEntiens Christi seruus Franciscus, corpore se peregrinum à Domino, cùm iam ad terrena foris desideria per Christi charitatem totus esset insensibilis factus, nè foret absque consolatione dilecti, sine intermissione orans, spiritum Deo contendebat exhibere præsentem. Erat quidem oratio contemplanti solatium, dum supernarum circuitu mansionum, Angelorum conciuis iam factus, feruenti desiderio quærebat dilectum, à quo solus eum carnis paries disiungebat. Erat & operanti præsidium, dum in omnibus quæ agebat, de sua diffidens industria, & de superna pietate confidens, per ipsius instantiam, totum in Domino cogitatum iactabat. Orationis gratiam viro religioso desiderandã super omnia firmiter asserebat, nullumq; credens sine ipsa in Dei ꝑsperari seruitio, modis qbus poterat fratres suos ad eius studiũ excitabat. Nam ambulans & sedens, intùs & foris, laborans & vacans, orationi adeò erat intentus, vt illi videretur, non solùm quicquid erat in eo cordis & corporis, verumetiam operis & temporis, dedicâsse. Solitus erat nullam visitationem spiritûs cum negligentia præterire. Siquidem cùm offerebatur, sequebatur eam: & quandiù Dominus concedebat, dulcedine perfruebatur oblata. Cùm autem intentus itineri, diuini spiritûs aliquos sentiret afflatus, socijs præcedentibus gradum figebat, nouamq; inspirationẽ ad fruitionem conuertens, gratiam non recipiebat in vacuum.

Orat sine intermissione.

Oratio præcipuè expetenda religiosis.

Suspendebatur multotiès tanto contemplationis excessu, vt supra semetipsum raptus, & vltra humanum sensum aliquid sentiens, quid ageretur circa se exteriùs, ignoraret. Transiens nanq; semèl per Burgum sancti Sepulcri, castrum vtiquè populosum, pro debilitate corporis subuectus asello, obuias habuit turbas, in eum præ deuotione ruentes. Tractus aũt & detentus ab eis, compressus quoquè, ac multipliciter attrectatus, insensibilis videbatur ad omnia, & velut exanime corpus, de ijs, quæ fiebant circa ipsum, nihil penitùs aduertebat. Vndè cùm iam diù transito castro, turbisq; relictis, peruenisset ad quoddam domicilium leprosorum, quasi aliundè rediens cælestium contemplator, solicitè requisiuit, quandò propinquarent ad Burgum. Mens quidem ipsius cælestibus fixa splendoribus, varietates non senserat locorum, nec temporum, nec occurrentium personarum. Quod ipsi accidisse frequentiùs, sociorum eius experientia multiplex comprobauit. Et quia in oratione perceperat sancti spiritûs desideratam præsentiam tanto familiariùs se offerre precantibus, quanto plùs inuenit elongatos à strepitu mundanorum, ideò loca solitaria quęrens, ad solitudines & ecclesias derelictas oraturus nocte pergebat: Vbì dæmonum pugnas horribiles frequenter sustinuit, qui secùm sensibiliter confligentes, nitebantur ipsum ab orationis studio perturbare. Ipse verò armis munitus cælestibus, quanto vehementiùs impetebatur ab hostibus, tanto fortior in virtute, & feruentior reddebatur in opere, fidenter dicens ad Christum: Sub vmbra alarum tuarum protege me à facie impiorum, qui me afflixerunt. Ad dæmones autem: Facite quicquid in me valetis, maligni spiritus & fallaces. Non enim poestis, nisì quantùm vos manus superna relaxat: & ego ad perferendum omnia, quę illa infligenda decreuerit, cum omni iucunditate paratus assisto. Quam mentis constantiam superbi dęmones non ferentes, abscedebant confusi.

In medijs turbis nihil sentit, extra se raptꝰ.

Multas patitur dęmonum infestationes. Pſal. 16.

Eos egregiè pudefacit.

Vir autem Dei solitarius remanens & pacatus, nemora replebat gemitibus, loca spargebat lachrymis, pectora manu tundebat, & quasi occultius secretariũ nactus, confabulabatur cum Domino suo. Ibì respondebat iudici, ibì supplicabat patri, ibì colloquebatur amico. Ibì quoquè fratribus, ipsum piè obseruantibus, aliquotiès auditus est, clamosis gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpellare clementiam, deplorate etiam alta voce, quasi coram se positam Dominicam passionem. Ibì visus est nocte orans manibus ad modum Crucis protensis, toto corpore subleuatus à terra, & nubecula quadam fulgente circundatus, vt illustrationis mirabilis intrà mentem, mira circa corpus perlustratio testis esset. Ibì etiam, sicut certis est comprobatum indicijs, incer-

Exercitia eius in locis desertis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

incerta sibi & occulta diuinæ sapientiæ pandèbantur, quanuis illa non vulgaret exteriùs, nisi quantùm Christi vrgebat charitas, & proximorum vtilitas exigebat. Dicebat enim: Leui mercede rem impreciabilem contingit amitti, & illum, qui dedit, ad nõ dandum iterùm facilè prouocari.

Quandò à priuatis redibat orationibus, quibus penè in virum alterum mutabatur, summoperè studebat conformare se cęteris, nè fortè quod foris ostenderet, aura fauoris intùs à mercede euacuaret. Cùm in publico subitò afficeretur visitatus à Dño, semper aliquid obijciebat adstantibus, nè spõsi familiares attactus forinsecùs vulgarentur. Excreationes, gemitus, duros anhelitus, extrinsecos nutus, orans inter fratres, deuitabat omninò, siue quia diligebat secretum, siue quia ad interiora reintrans, totus ferebatur in Deum. Sępè talia familiaribus dixit: Quandò seruus Dei orans, visitatur diuinitùs, dicere debet: Istam consolationem mihi peccatori & indigno de cęlo misisti Domine, & ego illam tuę committo custodiæ, quia thesauri tui me sentio esse latronem. Cùm autem ab oratione reuertitur, sic debet se pauperculum & peccatorem ostendere, acsi nullam sit nouam gratiam consequutus.

Vide quid patitur Episcopus, dũ interturbat orantem.

Orante autem viro Dei in loco de Portiuncula, contigit Assisinatem Episcopum venire ad eum, vt erat solitus, visitandum. Qui mox vt locum fuit ingressus, ad cellam, in qua Christi seruus orabat, plùs debito fidenter accessit. Pulsoque ostiolo, intraturum & ingerens, dum caput immisit, sanctumque orantem conspexit, repentino timore concussus, obrigescentibus membris, etiam loquelam amisit. Subitoque voluntate diuina per vim foràs propulsus, retrogrado pede procùl abductus est. Stupefactus Episcopus, ad fratres festinauit, vt potuit, Deoque sibi restituente linguam, primo verbo confessus est culpam.

Mira vis precũ eius.

Contigit tempore quodam Abbatem monasterij sancti Iustini de Episcopatu Perusij obuiare famulo Christi. Quo viso, Abbas deuotus celeriter de equo descendit, vt & viro Dei reuerẽtiam faceret, & de salute animę aliqua, cum ipso cõferret. Tandèm habita collatione suaui, Abbas abscedens orari pro se humiliter petiit. Cui vir Deo charus respondit: Orabo libenter. Parùm itaq; discedente Abbate, dixit fidelis Franciscus ad socium: Expecta frater modicùm, quia debitum volo soluere, quod promisi. Orante autem illo, subitò Abbas insolitum calorem & dulcedinem hactenùs inexpertam sensit in spiritu, ità quòd in excessu mentis effectus, totus à seipso in Deum defecit. Parua mora substitit, & in se reuersus, virtutem orationis S. Francisci cognouit. Maiori proindè circa Ordinem semper amore flagrauit, multisq; factum pro miraculo retulit.

Nota vt persoluerit preces Canonicas.

Solitus erat vir sanctus horas Canonicas non minùs timoratè Deo persoluere, quàm deuotè. Nam licèt oculorum, stomachi, splenis & hepatis ægritudine laboraret, nolebat tamẽ muro vel parieti inhęrere, dum psalleret, sed horas semper erectus, & sine caputio, nõ gyrouagis oculis, nec cum aliqua syncopa persoluebat. Si quãdo esset in itinere constitutus, figebat tunc temporis gressum, huiusmodi cõsuetudinem reuerentem & sacram, propter pluuiarum inundantiam nõ amittens. Dicebat enim: Si quietè comedit corpus cibum suum, futurum cum ipso vermium esca, cum quanta pace & tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ? Grauiter etiam se putabat offendere, si quandò orationi deditus, vanis phantasmatibus interiùs vagaretur. Cùm aliquid tale accideret, non parcebat confessioni, quin illud protinùs expiaret. Hoc studium sic in vsum cõuerterat, vt rarissimè muscas huiusmodi pateretur.

Nomẽ Dñi miscẽ eum afficit.

Fecerat in Quadragesima quadã vasculum vnum, vt minutias temporis, nè omninò excideret, occuparet. Quod cùm dicenti Tertiam in memoriam veniens, paululùm ipsius animum distraxisset, motus feruore spiritûs, vasculum igne consumpsit, dicens: Sacrificabo illud Domino, cuius sacrificium impediuit. Psalmos cum tanta mentis attentione dicebat, quasi Deum pręsentem haberet: & cùm nomen Domini in eis occurreret, præ suauitatis dulcedine labia sua lingere videbatur. Ipsum quoquè Domini nomen non solùm cogitatum, verumetiam prolatum & scriptum, reuerẽtia volens honorare pręcipua, fratribus persuasit aliquandò, vt omnes schedulas scriptas vbicunquè repertas colligerent, mundoque loco reponerent, nè fortè sacrum illud nomen contingeret conculcari. Nomen autem IESV cùm exprimeret vel audiret, iubilo quodam repletus interiùs, totus videbatur exteriùs alterari, acsi mellifluus sapor gustũ, vel harmoniacus sonus ipsius immutâsset auditum.

Nota de nomine IESV.

Con-

Contigit autem anno tertio ante obitum suum, vt memoriam natiuitatis pueri Iesu ad deuotionem excitandam, apud castrum Greccij disponeret agere cum quanto maiori solennitate valeret. Nè verò hoc leuitati posset ascribi, à summo Pontifice petita & obtenta licentia, fecit præparari præsepium, apportari fœnum, bouem & asinum ad locum adduci. Aduocantur fratres, adueniunt populi, personat sylua voces, & venerabilis illa nox, luminibus copiosis & claris, laudibusq; sonoris & consonis, & splendens efficitur, & solennis. Stabat vir Dei coram præsepio pietate repletus, respersus lachrymis, & gaudio superfusus. Celebrantur Missarum solennia super præsepe, Leuita Christi Francisco sacrum Euangelium decantante. Prædicat deindè populo circunstanti de natiuitate Regis pauperis, quem cùm nominare vellet, puerum de Bethleem præ amoris teneritudine nũcupabat. Miles autem quidam virtuosus & verax, qui propter Christi amorem secularem relicta militia, viro Dei magna fuit familiaritate coniunctus, Dominus Iohannes de Græcio, se vidisse asseruit puerulum quendam valdè formosum in illo præsepio dormientem, quem beatus pater Franciscus ambobus complexans brachijs, excitare videbatur à somno. Hanc siquidem deuoti militis visionem non solùm videntis sanctitas credibilem facit, sed & designata veritas comprobat, & miracula subsequuta confirmant. Nam exemplum Francisci consideratum à mundo, excitatiuum est cordium in fide Christi torpentium: & fœnum præsepij reseruatum à populo, mirabiliter sanatiuum fuit brutorum languentium, & aliarum repulsiuum pestium diuersarum, glorificante Deo per omnia seruum suum, sanctæque orationis efficaciam euidentibus miraculorum prodigijs demonstrante.

Vide quã celebritatẽ peragere uolũ Natiuitatis Christi.

Visio militis religiosi.

De intelligentia scripturarum & spiritu prophetiæ. Cap. II.

AD tantam autem mentis serenitatem indefessum orationis studium cum continua exercitatione virtutum, virum Dei perduxerat, vt quanuis non habuerit sacrarum literarum peritiam per doctrinam, æternæ tamen lucis irradiatus fulgoribus, scripturarum profunda miro intellectûs scrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorum absc̃dita: & vbi magistralis scientia foris stat, affectus introibat amantis. Legebat quandoquè in libris sacris, & quod animo semèl iniecerat, tenaciter imprimebat memoriæ: quia non frustrà mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continuę deuotionis ruminabat affectu. Quærentibus aliquandò fratribus, vtrùm sibi placeret, quòd literati iam recepti ad Ordinem, intenderent studio sacræ scripturæ, respondit: Mihi quidem placet, dum tamen exemplo Christi, qui magis orâsse legitur, quàm legisse, orationis studium nõ omittant: nec tantum studeant, vt sciant, qualiter debeant loqui, sed vt audita faciant, & cùm fecerint, aliis facienda proponant. Volo, inquit, fratres meos discipulos Euangelicos esse, sicque in notitia veritatis proficere, quòd in simplicitatis puritate concrescant, vt simplicitatem columbinam à prudentia serpentina non separent, quas magister eximius ore suo benedicto coniunxit. Matt. 10.

Scripturas intellexit doctus à Deo.

Interrogatus Senîs à quodam religioso viro Theologię sacrę doctore, de quibusdam quæstionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinæ diuinæ sapientiæ patefaciebat arcana, vt vehementer stuperet vir ille peritus, & cum admiratione referret: Verè Theologia sancti patris istius, puritate ac contemplatione, tanquàm alis in altum subuecta, est aquila volans: nostra verò scientia, ventre graditur super terram. Licèt enim esset imperitus sermone, scientia tamen plenus enodabat dubia quęstionum, & abscondita producebat in lucem. Nec absonum, si vir sanctus scripturarum à Deo intellectum acceperat, cùm per imitationem Christi perfectam, veritatẽ ipsarum descriptam gestaret in opere, & per sancti spiritûs vnctionem plenariam, doctorem earum apud se haberet in corde.

Perfecta Christi imitatione obtinuit scripturarũ intelligentiã.

Adeo etiam in ipso claruit spiritus prophetiæ, vt & præuideret futura, & cordium contueretur occulta, absentia quoquè velut pręsentia cerneret, & se pręsentem absentibus mirabiliter exhiberet. Tempore nanque, quo Damiatam Christianorum obsidebat exercitus, aderat vir Dei non armis, sed fide munitus. Cùm igitur die belli Christi parerentur ad pugnam, hoc audito, Christi seruus vehementer ingemuit, dixitq; filio suo: Si belli fuerit attentatus ingressus, ostendit mihi Dominus non prosperè euenire Christianis. Verùm si hoc dixero, fatuus reputabor: si tacuero, conscientiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

non euadam. Quid igitur tibi videtur? Respondit socius eius, dicens: Frater, pro minimo tibi sit vt ab hominibus iudiceris, quia non modò incipis fatuus reputari. Exonera conscientiam tuam, & Deum magis time, quàm homines. Quo audito, exiliens Christi

Christiani cæduntur apud Damiatam.

præco, salutaribus monitis Christianos aggreditur, prohibet bellum, denunciat casum. Fit veritas in fabulam: indurauerunt cor suum, & noluerunt reuerti. Itur, committitur & bellatur, totaq; in fugam vertitur militia Christiana, finem belli opprobrium regerens, non triumphum. Tanta verò strage Christianorum imminutus est numerus, vt circa sex millia fuerint inter mortuos & captiuos. In quo euidenter innotuit, quòd spernenda nó

Eccl. 37.

erat sapientia pauperis, cùm anima viri iusti annunciet aliquandò vera, quàm septem circunspectores, sedentes in excelso ad speculandum.

Alio quoq; tempore, cùm post reuersionem ipsius de vltra mare, Celanum prædicaturus accederet, miles quidam supplici cum deuotione cum instantia magna inuitauit ad prandium. Venit itaque ad militis domum, omnisq; familia pauperum hospitum exultauit in ingressu. Antè verò, quàm cibum sumerent, iuxta solitum morem, vir mente deuotus offerēs Deo preces & laudes, oculis stabat eleuatis in cælum. Oratione completa, benignum hospitem familiariter aduocatum in partem, sic alloquutus est: Eccè frater hospes, tuis victus precibus, vt manducarem, domum tuam intraui. Meis nunc ci-

Prædicit hospiti mortē subitanea.

tò monitis acquiesce, quoniam non hîc, sed alibi manducabis. Confitere nunc peccata tua, veræ pœnitentiæ dolore contritus, nec in te remaneat quicquam, quod veràdica confessione non pandas. Reddet tibi Dominus hodiè vicem, quoniam tanta deuotione suos pauperes suscepisti. Acquieuit continuò vir ille sermonibus sancti, sociosque ipsius vniuersa peccata in confessione detegens, disposuit domum suam, & ad mortem suscipiendam se, quàntùm valuit, præparauit. Intrauerunt tandèm mensam, & incipientibus alijs manducare, hospes subitò spiritum exhalauit, iuxta verbum hominis Dei

Matt. 10.

repentina morte sublatus. Sicque factum est, hospitalitatis gratia promerente, vtinam verbum veritatis, prophetam recipiens, mercedem prophetę acciperet, dum per sanctę viri prænunciationem propheticam miles ille deuotus sibi cõtra mortis subitationem prouidit, quatenùs armis pœnitentiæ præmunitus, perpetuam damnationem euaderet, & in æterna tabernacula introiret.

Tempore quo vir sanctus Reate iacebat infirmus, Præbendarius quidam nomine Gedeon, lubricus & mundanus, infirmitate graui correptus, lectulo decubans, cùm ad eum fuisset delatus, lachrymosè rogabat cum simul adstantibus, vt ab ipso, Crucis signaculo signaretur. Ad quem ille: Cùm vixeris olìm secundùm desideria carnis, non vereris iudicia Dei, quomodò te Cruce signabo? Verùm propter deuotas intercedentium preces, signo te Crucis signabo in nomine Domini. Tu tamen scito te grauiora passurũ,

Signo Crucis sanat contractũ.

si ad vomitum rediēris liberatus. Propter enim peccatum ingratitudinis, semper peiora prioribus inferuntur. Signo itaque Crucis super eum facto, statim qui contractus iacebat, surrexit sanus, & in laudem Dei prorumpens: Ego, inquit, sum liberatus. Insonuerunt autem ossa renum eius, audientibus cunctis, velutì cùm manu ligna sicca frãguntur. Paucis autem interlapsis temporibus, Deioblitus, corpus impudicitiæ roluit. Cumque sero quodam cœnâsset in domo cuiusdam canonici, nocteque illa dormiret ibidèm, subitò super omnes corruit tectum domus. Cæteris autem euadentibus

Pœna in peccata relabentis.

mortem, solus ille miser interceptus atque interemptus est. Iusto igitur Dei iudicio facta sunt nouissima hominis illius peiora prioribus propter ingratitudinis vitium, Deique contemptum: cùm de accepta venia gratum esse oporteat, & duplò displiceat flagitium iteratum.

Alio quoquè tempore mulier quędam nobilis, Deo deuota, venit ad sanctum, vt illum ei explicaret dolorem, ac remedium postularet. Habebat quidem virum valdè crudelem, quem aduersariũ patiebatur in seruitio Christi. Et ideò petebat à sancto, quatenùs oraret pro illo, vt sua Deus cor ipsius dignaretur emollire clementia. Ipse verò hoc audiens, ait illi: Vade cum pace, indubitanter expectans de viro tuo consolationem tibi de

Vir crudelis repentè mutatur.

proximo affuturam. Et adiecit: Dices ei ex parte Dei, & mea, quòd nunc est tempus elementiæ, postmodùm æquitatis. Benedictione accepta, reuertitur mulier: inuenit virum, denunciat verbum. Cecidit super eum spiritussanctus, & nouum factum de veteri, sic excit cum omni mansuetudine respõdere: Domina, seruiamus Domino, & saluemus animas nostras. Suadente igitur sancta vxore, pluribus annis cælibem viram agentes, eo-

dem die ambo ad Dominum migrauerunt. Miranda certè in viro Dei spiritûs prophetici virtus, qua & membris iam arentibus restituebat vigorem, & duris imprimebat cordibus pietatem: quanquàm non minùs eiusdem spiritûs sit stupenda limpiditas, qua sic futurorum pręcognoscebat euentum, vt etiam conscientiarum scrutaretur arcanum, quasi alter Eliseus, duplicem Eliæ spiritum assequutus.

4. Reg. 2.

Nam cùm Senîs viro cuidam sibi familiari quædam superuentura finaliter prædixisset, & vir ille peritus, de quo suprà mentio facta est, quòd de scripturis cum eo conferebat aliquandò, his auditis, ab eodem sancto patre dubitando perquireret, an hæc ipse dixisset, quæ illius viri relatione cognouerat: non solùm se illa dixisse asseruit, verùm etiam quęrenti alienum euentum, proprium exitum prophetando prædixit. Quod vt certiùs cordi eius imprimeret, quendam secretum conscientiæ illius scrupulum, quem nulli viuenti vir præfatus expresserat, & mirabiliter reuelando explicuit, & salubriter consulendo reserauit. Ad quorum omnium firmitatem accidit, quòd vir ille religiosus, sicut Christi famulus ei prædixit, sic finaliter consummauit.

Nouit arcana cordiũ S. Frãciscus.

Eo quoquè tempore, quo reuertebatur de vltra mare, socium habēs fratrem Leonardum de Assisio, contigit eum fatigatum & lassum, parumpèr asellum conscendere. Subsequens autem socius & ipse non modicùm fessus, cœpit dicere intrà se, humanum aliquid passus: Non de pari ludebant parētes eius, & mei. En ipse equitat, & ego pedester asinum eius duco. Hoc illo cogitante, protinùs descẽdit de asino vir sanctus, & ait: Non, frater, conuenit vt ego equitem, tu venias pedes: quia nobilior & potentior in seculo tu me fuisti. Obstupuit ilicò frater, & rubore suffusus, deprehensum se recognoscens, prócidit ad pedes ipsius, & lachrymis irrigatus, nudum exposuit cogitatum, veniamque

Fratris cuiusdã cogitationes p spicit.

poposcit.

Frater quidam Deo deuotus & famulo Christi, frequenti cogitatione versabat in pectore, superna fore gratia dignum, quem vir sanctus familiari complecteretur affectu: quem verò tanquàm extraneum reputaret, extra numerum electorum reputandum à Deo. Cùm igitur cogitationis huius crebriùs vexatus impulsu, viri Dei familiaritatem vehementer optaret, nec tamen cordis sui secretum reuelaret alicui, aduocans eum ad se dulciter pater pius, sic allõquutus est: Nulla te turbet cogitatio, fili, quoniam te charissimum habeus inter præcipuè mihi charos, libenter tibi munus meæ familiaritatis & dilectionis impendo. Miratus exindè frater, factusque deuotior ex deuoto, non solùm in amorem creuit hominis sancti, verumetiam per spiritussancti gratiæ munus donis est maioribus cumulatus. Cùm autem in monte maneret Aluernæ cella reclusus, vnus à socijs magno desiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod scriptum, manu ipsius breuiter annotatum. Grauem enim, qua vexabatur, tentationem, non carnis, sed spiritûs, ex hoc credebat euadere, vel certè leuiùs ferre. Tali desiderio languens, anxiabatur interiùs, quia verecundia victus, reuerendo patri rem pandere non audebat. Sed cui homo non dixit, spiritus reuelauit. Portari nanque sibi iussit à fratre prædicto atramentum & chartam, laudesque Domini iuxta fratris desiderium propria manu scripsit, & vltimò benedictionem ipsius, dicens: Accipe tibi chartulam istam, & vsque ad diem mortis tuæ custodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum, & statim omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera, & cùm in posterum miranda effecerit, virtutum Francisci testimonium fuit.

Item alterius.

Et rursùs alterius.

Frater quidam erat, quantùm à foris videbatur, sanctitate pręclarus, conuersatione insignis, tamen admodùm singularis. Omni tempore orationi vacans, tanta districtione silentium obseruabat, quòd consueuerat non verbis, sed nutibus confiteri. Accidit autem, sanctum patrem venire ad locum videre fratrem, & de ipso cum alijs fratribus habere sermonem. Commendantibus autem omnibus & magnificantibus illum, respondit vir Dei: Sinite, fratres, nè mihi in eo diabolica figmenta laudetis. In veritate sciatis, quòd diabolica tentatio est, & deceptio fraudulenta. Durè acceperunt hoc fratres, tanquàm impossibile iudicantes, quòd tot perfectionis indicijs, fraudis se commenta fuscarent. Verùm non post multos dies eo religionem egresso, euidenter apparuit, quanta luculentia interioris contuitûs, vir DEI cordis eius secreta perspexit. Multorum quoquè per hunc modum, qui stare videbantur, ruinam, sed & plurium peruersorum conuersionem ad Christum, immobili veritate prænuncians, approquàsse videbatur ad æternæ lucis speculum contemplandum, cuius fulgore mirabili

Diabolus imponit cuidã immodico silentio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rabili absentia corporaliter, tanquàm si essent præsentia, mentis eius cernebat obtutus.

Quodam nanq; tempore Vicarius suus tenebat Capitulum, ipse verò in cella orãs, sequester erat & medius inter fratres & Deum. Cùm igitur vnus ex ipsis, defensionis quodam contectus palliolo, non se subderet disciplinæ: videns hoc vir sanctus in spiritu, vocauit quendam de fratribus, & dixit ad eum: Vidi, frater, diabolum super illius fratris inobedientis dorsum, collum eius tenentem adstrictum, qui tali sessore subactus, obedientiæ freno spreto, instinctûs eius sequebatur habenas. Et cùm rogarem Deum pro fratre, subitò dæmon confusus abscessit. Vade igitur, & dic fratri, vt obedientię sanctę iugo collum sine mora submittat. Monitus per internuncium frater, statimq; conuersus ad Deum, ad pedes Vicarij humiliter se proiecit.

Videt diabolũ fratri cuidam insidentem.

Alio quoquè tempore contigit duos fratres ad eremitorium Græcij de remotis venire, vt virum Dei cernerent, & benedictionem, multo desideratam iam tempore, reportarent. Venientes autem & nõ inueniẽtes, quia de publico iam ad cellam redierat, desolati abibant. Et eccè recedentibus illis, cùm de ipsorum aduentu vel recessu nihil secundùm humanum sensum percipere potuisset, prẽter solitum morẽm egressus ẽcella, clamauit post eos, & iuxta quod optauerant, signo Crucis facto, in Christi nomine benedixit.

Absentium fratrũ nouit desideria.

Duo fratres venerunt aliquandò de terra Laboris, quorum antiquior nonnulla intulit scandala iuniori. Cùm autem peruenissent ad patrem, quæsiuit ille à iuniori, qualiter erga ipsum se frater socius habuisset in via. Quo respõdente: Vtiquè satìs benè, subiunxit: Caue frater, nè sub humilitatis specie mentiaris: scio enim, scio: sed expecta modicùm, & videbis. Miratus est perplurimùm frater, quomodò tam absentia per spiritum cognouisset. Igitur non post multos dies, contempta religione, foràs egreditur, qui scandalum fecerat fratri, & à patre non petiẽrat veniam, nec correctionis debitam receperat disciplinam. Simulq́ue duo in vna illius claruêre ruina, æquitas scilicet diuinæ iustitiæ, & perspicacitas spiritûs prophetiæ. Qualiter autem absentibus se præsentem exhibuit, diuina faciente virtute, euidenter ex superioribus innotescit, si reuocetur ad mentem, qualiter absens in curru igneo transfiguratus apparuit, & quomodò se Arelatensi Capitulo in Crucis effigie prẽsentauit. Quod factum esse diuina dispositione credendum est, vt ex præsentiæ corporalis apparitione mirabili patenter claresceret, quàm præsens & peruius spiritus eius luci sapientię foret æternæ, quę omnibus mobilibus mobilior est, & vbiquè attingens propter suî munditiam, per nationes in animas sanctas se transfert, & Dei amicos & prophetas constituit. Simplicibus & paruulis sua solet pandere mysteria doctor excelsus, sicut priùs apparuit in Dauid prophetarum eximio, & pòst in Apostolorum principe Petro, & tandèm in pauperculo Christi Francisco. Hi enim cùm essent literarum imperitia simplices, facti sunt sancti spiritûs eruditione illustres. Is quidem pastor, vt gregem pasceret Synagogæ de Aegypto eductum: iste piscator, vt sagenam repleret Ecclesiæ multiformitate credentium: hic autem negociator, vt margaritam emeret Euangelicę vitæ, venditis & dispersis omnibus propter Christum.

Item facta.

Sap. 7.

Matt. 13.

De efficacia prædicandi & gratia sanitatum. Cap. 12.

Fidelis reuerà famulus & minister Christi Franciscus, vt cuncta fideliter & perfectè perageret, illis potissimè virtutum exercitijs intendebat, quę sacro dictante spiritu, Deo suo magis placere cognouerat. Qua de re contigit illum in magnam dubitationis cuiusdam agoniam incidere, quam multis diebus ab oratione re-

Cõsulit fratres, vtrùm cõcionibus vacare debeat.

diens, terminandam fratribus sibi familiaribus proponebat. Quid, inquit, fratres, consulitis, quid laudatis? an quòd orationi vacem, an quòd prędicando discurram? Siquidem ego parunlus, simplex, & imperitus sermone, maiorem orandi accepi gratiam, quàm loquendi. Videtur etiam in oratione lucrum, & cumulatio gratiarum: in prędicatione distributio quędam Donorum ęcliùs acceptorum. In oratione etiam purificatio interiorum affectuum, & vnitio ad vnum verum & summum bonum cum vigoratione virtutis: in prędicatione spiritualium puluerizatio pedum, distractio circa multa, & relaxatio disciplinæ. Tandèm in oratione Deum alloquimur, & audimus, & quasi Angelicam vitam agentes, inter Angelos conuersamur: in prædicatione multa oportet

tet condescensione vti ad homines, & humanè inter eos viuendo, humana cogitare, videre, dicere, & audire. Sed vnum est in contrarium, quod videtur prępondęrare his omnibus ante Deum, quòd videlicet vnigenitus Dei filius, qui est sapientia summa, propter animarum salutem de sinu patris descendit, vt suo mundum informans exemplo, verbum salutis hominibus loqueretur, quos sacri sanguinis & precio redimeret, & emundaret lauacro, & poculo sustentaret, nihil sibi omninò reseruans, quod non in salutem nostram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia facere secundùm exemplar eorum, quæ videmus in ipso, tanquàm in monte sublimi, videtur magìs DEO placitum, quòd intermissa quiete foràs egrediar ad laborem. Cumque per multos dies verba huiusmodi ruminaret cum fratribus, certitudinaliter nequibat percipere, quid horum sibi foret, vt Christo verè acceptius, eligendum. Cùm enim miranda nõsset per spiritum prophetiæ, hanc per seipsum quæstionem dissoluere non valebat ad liquidum, Deo meliùs prouidente, vt prædicationis meritum per supernum manifestaretur oraculum, & seruî Christi humilitas seruaretur. Non erubescebat à minoribus parua quęrere verus Minor, qui magna didicerat à magistro supremo. Studio nanque præcipuo solitus erat exquirere, quali via qualiq́ue modo Deo posset secundùm ipsius beneplacitum perfectiùs deseruire. Hæc summa eius philosophia, hoc summum eius desiderium extitit, quòd vixit, vt quæreret à sapientibus & simplicibus, perfectis & imperfectis, paruulis & grandæuis, qualiter ad perfectionis culmen virtuosiùs peruenire valeret.

Summa eius philosophia.

Assumens itaque duos ex fratribus, misit ad fratrem Syluestrum, qui Crucem egredientem viderat de ore ipsius, & tunc in monte supra Assisium iugiter orationi vacabat, vt diuinum super dubitatione huiusmodi responsum perquireret, quod sibi ex parte Domini demandaret. Hocipsum demandauit sacræ virgini Claræ, vt per aliquam puriorem & simpliciorem de virginibus, sub ipsius disciplina degentibus, & ipsa cum sororibus alijs orans, super hoc exquireret Domini voluntatem. Concordauerunt autem mirabiliter in idipsum, superno eis reuelante spiritu, venerabilis sacerdos & virgo Deo dicata, beneplaciti scilicet esse diuini, quòd Christi præco ad prædicandum exiret. Reuertentibus itaque fratribus, & Dei, iuxta quod acceperant, indicantibus voluntatem, exurgens continuò succinxit se, nullaq́ue prorsùs cõtracta mora, iter aggressus est. Ibat autem cum tanto feruore, vt diuinum exequeretur imperium, tamq́ue celeriter percurrebat, acsi facta manu Dei super eum, nouam induisset è cęlo virtutem.

Diuinitùs discit, concionari se potiùs debere.

Cùm igitur appropinquaret Beuanio, ad quendam locum deuenit, in quo diuersi generis auium maxima multitudo conuenerat. Quas cùm sanctus Dei vidisset, alacriter curritad locum, & eas velùt rationis participes salutauit. Omnibus verò expectantibus, & conuertentibus se ad eum, ità vt quæ in arbustis erant, inclinatis capitibus, cùm appropinquaret ad eas, insolito modo in ipsum intenderent, vsque ad eas accessit, & omnes, vt verbum Domini audirent, solicitè admonuit, dicens: Fratres mei volucres, multùm debetis laudare creatorem vestrum, qui plumis vos induit, & pennas tribuit ad volandum, puritatem concessit aëris, & sine vestra solicitudine vos gubernat. Cùm autem eis hæc & his similia loqueretur, auiculæ modo mirabili gestientes, cœperunt extendere colla, protendere alas, aperire rostra, & in illum attentè respicere. Ipse verò cum spiritûs feruore mirando per medium ipsarum transiens, tunica cõtingebat eas dem, nec tamen de loco aliqua mota est, donèc signo Crucis facto, & licentia data, cũ benedictione viri Dei, omnes simul auolârunt. Hæc omnia contuebantur socij, expectantes in via. Ad quos reuersus vir simplex & purus, pro eo quòd non hactenùs auibus prædicauerat, cœpit se de negligẽtia inculpare. Exindè prędicando per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam, nomine Aluianum, vbi congregato populo, & indicto silentio, propter hirundines nidificantes in eodem loco, magnisq; garritibus perstrepentes, audiri vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus allocutus est, dicens: Sorores meæ hirundines, iam tempus est vt loquar & ego, quia vos viquæ modò satis dixistis. Audite verbum Dei tenentes silentium, donèc sermo DEI compleatur. At illæ tanquàm intellectûs capaces, subitò tacuerunt, nec fuerunt moræ de loco, donèc fuit omnis prędicatio consummata. Omnes igitur qui viderunt, stupore repleti glorificauerunt Deum. Istius miraculi fama circunquaq; diffusa, multos ad sanctam reuerentiam, & fidei deuotionem accendit.

Ecce aues audiũt sanctum virũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In ciuitate nanque Parisiensi scholaris quidam indolis bonæ, cum socijs aliis studio diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiusdam infestaretur hirundinis, dicere cœpit ad socios: Hæc hirundo vna de illis est, quæ virum Dei Franciscum prę cantem aliquandò, donèc silentium eis imponeret, molestabant. Et conuersus ad hirundinem, fidutialiter ait: In nomine serui Dei Francisci precipio tibi, vt ad me veniens continuò conticescas. At illa Frãcisci audito nomine, quasi viri Dei disciplinis edocta, & ibidem tìm conticuit, & ipsius manibus tanquàm tutę custodię se commisit. Stupefactus scholaris, statim eam libertati restituit, & eius garritum ampliùs non audiuit.

Nota rem admiratione dignam.

Item aliã.

Alio quoquè tempore cùm famulus Dei Caietæ prædicaret in litore maris, turbis præ deuotione ruentibus, vt eum contingerent, horrens Christi seruus tantum populorum applausum, in vnam hærentem litori nauiculam prosiliit solus. Illa verò tanquàm si rationis particeps, motore moueretur intrinseco sine aliquo remige, cernentibus & mirantibus cunctis, se longiùs à terra protraxit. Cùm autem aliquanto spatio in maris altitudinem secessisset, stetit inter fluctus immobilis, quandiù vir sanctus turbis expectantibus in litore prædicauit. Cumque audito sermone, & viso miraculo, ac benedictione accepta multitudo recederet, nè ipsum ampliùs molestaret, nauicula prioductu ad terram reuersa est. Quis igitur tam obstinatę mentis esset & impiæ, vt prędicationem Francisci contemneret, cuius miranda fiebat virtute, vt nõ solùm carentia ratione, disciplinam susciperent, verumetiam inanimata corpora tanquàm animata, prædicanti seruirent?

Sermo eius valdè ignitus.

Aderat equidem seruo suo Francisco ad quęcunq; pergeret, is qui eum vnxerat & miserat, spiritus Domini, & ipse Dei virtus & sapientia Christus, vt sanæ doctrinę verbis afflueret, & magnę potentiæ miraculis coruscaret. Erat enim verbum eius, velut ignis ardens, penetrans intima cordis, omniumque mentes admiratione replebat, cùm non humanæ inuentionis ornatum prætenderet, sed diuinæ reuelationis afflatum redoleret. Nam cùm semèl prædicaturus coram Papa & Cardinalibus, ad suggestionem Domini Hostiensis, sermonem quendam studiosè compositum commendâsset memoriæ, stetisetque in medio, vt ædificationis verba proponeret, sic obliuioni tradidit omnia, vt effari aliquid omninò nesciret. Verùm cùm hoc veridica humilitate narrâsset, confe-

Conciona tur ad Pontificem & Cardinales.

rens se ad spiritus sancti gratiam inuocandam, tam efficacibus subitò cœpit verbis affluere, tamque potenti virtute illorum mentes virorum sublimium ad compunctionem inflectere, vt apertè clareret, quòd non ipse, sed spiritus Domini, loquebatur. Et quoniam primò sibi suaserat opere, quod alijs suadebat sermone, repræhensorem non timens, veritatem fidentissimè prædicabat. Nesciebat aliquorum culpas palpare, sed pungere, nec vitam fouere peccantium, sed aspera increpatione ferire. Eadem mentis constantia magnis loquebatur & paruis, eademque spiritus iucunditate paucis loquebatur & multis. Omnis ætas, omnisque sexus properabat, virum nouum, mundo catlitùs datum, & cernere, & audire. Ipse verò per diuersas regiones progrediens, euangelizabat ardenter, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. In virtute nanque nominis eius, veritatis prœco Franciscus eijciebat dęmonia, labebat infirmos, & quod maius est, sui sermonis efficacia obstinatorum mentes ad pœnitentiam molliebat, simulque sanitatem corporibus reddebat, & cordibus, sicut aliqua comprobant operum eius, exempli gratia inferiùs adnotanda.

Multa edit miracula.

Sanat con tractum.

In ciuitate Tuscanella à milite quodam hospitio deuotè susceptus, filium eius vnicum, à natiuitate contractum, ad multam ipsius instantiam, manu alleuans, sic subitò incolumem reddidit, vt videntibus cunctis, protinùs consolidarentur omnia corporis membra, & puer sanus & fortis effectus, confestim exurgeret, ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

Item paralyticum.

In ciuitate Narniensi cùm paralyticum quendam, membrorum omnium destitutum officio, signo Crucis à capite vsque ad pedes ad instantiam signâsset Episcopi, perfectę restituit sanitati.

Item tumidum.

In Episcopatu Reatino puer quidam sic turgidus à quatuor annis, vt nullo modo propria crura cernere posset, à matre cum lachrymis præsentatus eidem, statim vt vir sanctus tetigit eum manibus sacris, incolumis est effectus.

Signo Crucis.

Apud ciuitatem Ortensem puer vnus ità conglomeratus, vt caput pedibus portaret applicitum, & haberet ossa nonnulla confracta, signo Crucis ad parentum lachry-

mabiles preces ab eodem suscepto, subitò extensus extitit, & ilicò liberatus.

eis multos sanat.

Mulier quędam ciuitatis Eugubij, ambas contractas & aridas habens manus, adeò vt nihil per illas operari valeret, signo Crucis ab eodẽ in nomine Domini sibi facto, tam perfectam obtinuit sospitatem, quòd statìm rediens domum, cibos in ministerium eius & pauperum, quasi altera socrus Simonis, proprijs manibus prępararet.

Matt. 8.

Puellæ cuidam in castro Meuanij oculorum priuatæ luminibus, cùm in Trinitatis nomine sputo suo ter ipsius oculos liniuisset, lumen concupitum restituit.

Cęca videt.

Mulier quędam ciuitatis Narnij, oculorum cæcitate percussa, signum Crucis ab eodem suscipiens, lucem recuperauit optatam.

Bononiæ puer quidam vnum oculorũ macula adeò habens obtectum, vt nihil prorsùs videre posset, nec aliquo iuuari remedio, post signum Crucis, à capite vsque ad pedes per seruum Domini sibi factum, visum recuperauit tam limpidum, vt postmodùm fratrum Minorum ordinem ingressus, se longè clariùs videre assereret de oculo priùs infirmo, quàm de oculo semper sano.

In Castro sancti Gemini, seruus Dei à quodam deuoto viro susceptus hospitio, cuius vxor à dæmonio vexabatur, post orationem factam, in virtute obedientię imperauit dæmoni vt exiret, eumq; potestate diuina tam subitò effugauit, vt verè clarescceret, quòd obedientiæ sanctę virtuti peruicacia dæmonum non obsistat.

Oratione dæmonium pellit.

In ciuitate de castello, quidam furibundus & nequam spiritus quandam obsidens mulierem, à viro sancto obedientiæ accepto mandato, indignabundus discessit, mente sinul & corpore liberam, obsessam priùs fœminam, derelinquens.

Frater quidam infirmitate tam horribili grauabatur, vt magìs esse vexatio dæmonis, quàm naturalis infirmitas, à pluribus firmaretur. Nam totus sępè allidebatur, & volutabatur spumans, membris corporis nunc contractis, nunc extensis, nunc plicatis, nunc tortis, nũc rigidis effectis & duris. Quandoquè totus extensus & rigidus, pedibus equatis capiti, leuabatur in altum, horribiliter ilicò relapsurus. Hunc sic miserabiliter & irremediabiliter ægrotantem, plenus misericordia Christi seruus commiserans, buccellam sibi panis, de quo edebat, transmisit. Tantam verò gustatus panis contulit ægro virtutem, vt deincèps huius infirmitatis molestiam non sentiret.

Buccella panis curat morbũ deterrimum.

In comitatu Aretij cùm diebus pluribus mulier quędam laborâsset in partu, essetq; iam proxima morti, nullum omninò desperanti de vita superarat remedium, nisi Dei. Cùm autem equo vectus propter corporis infirmitatem Christi famulus per partes illas transitum habuisset, contigit reduci animal per villam, in qua mulier torquebatur. Homines verò loci viso equo, cui vir sanctus insederat, extraxerũt frenum, vt superponerent mulieri. Ad cuius contactum mirificum, omni remoto periculo, mulier ilicò pepe-

Nota rem miram.

rit cum salute.

Vir quidam de castro * plebis religiosus ac timẽs Deum, chordam apud se, qua cinctus fuerat sanctus pater, habebat. Cumque multitudo virorum ac mulierum in castro illo varijs infirmitatibus laboraret, ibat per infirmantium domos, & intincta chorda in aqua, dabat bibere patientibus: Sicque per hunc modum plurimi sanabantur. Sed & de panibus à viro Dei contactis gustantes ægroti, diuina operante virtute, consequebantur celeriter remedia sanitatum. Cùm his & alijs multis miraculorum prodigijs præco Christi prædicans coruscaret, attendebatur his, quæ dicebãtur ab eo, àc si Angelus Domini loqueretur. Excellens nanque in ipso prærogatiua virtutum, prophetiæ spiritus, efficacia miraculorum, oraculum de prædicando cælitùs datum, obedientia creaturarum ratione carentium, vehemens immutatio cordium ad verborum ipsius auditum, eruditio eius à spiritu sancto pręter humanam doctrinam, prędicandi authoritas à summo Pontifice non sine reuelatione concessa: insupèr & regula, in qua forma prædicandi exprimitur, ab eodem Christi Vicario confirmata: summi quoquè regis signacula per modum sigilli corpori eius impressa, tanquàm testimonia decem, toti sęculo indubitanter affirmant, Christi præconem Franciscum, & venerandum officio, & doctrina authenticum, & admirabilem sanctitate, ac per hoc, tanquàm verè Dei nuncium, Christi Euangelium prędicâsse.

*plebeius,

Eccè admirabilẽ Deũ in sanctis suis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Stigmatibus sacris. Cap. 13.

Gen.28. MOs erat Angelico viro Franciſco, nunquàm ociari à bono: quin potiùs inſtàt ſupernorum ſpirituum in ſcala Iacob, aut aſſcendebat in Deum, aut deſcendebat ad proximos. Nam tempus ſibi conceſſum ad meritum, diuidere ſic prudenter didicerat, vt aliud proximorũ lucris laborioſis impénderet, aliud contemplationis tranquillis exceſſibus dedicaret. Vndè cùm ſecundùm exigentiam locorum & temporum, alienæ condeſcendiſſet procurandæ ſaluti, inquietationibus derelictis turbarum, ſolitudinis ſecreta petebat, locumque quietis: quô liberiùs Deo vacans, extergeret, ſi quid pulueris ſibi in conuerſatione hominum adhæſiſſet. Biennio itaque, antequàm ſpiritum redderet cælo, diuina prouidentia duce, poſt labores multimodos perductus eſt in locum excelſum ſeorsùm, qui dicitur mons Aluernæ. Cùm igitur ixta ſolitum morem, Quadrageſimam ibidèm ad honorem ſancti Archangeli Michaelis iciunare cœpiſſet, ſupernæ contemplationis dulcedine abundantiùs ſolito ſuperfuſus, ac cæleſtium deſideriorum ardentiori flamma ſucceenſus, ſupernarum cœpit immiſſionum cumulatiùs dona ſentire. Ferebatur quidem in altum, non vt curioſus maieſtatis perſcrutator opprimendus à gloria, ſed tanquàm ſeruus fidelis & prudens, inueſtigans beneplacitum Dei, cui ſe conformare omnimodè ſummo peroptabat ardore.

Distributio temporis ſui.

Prou.25.

Immiſſum eſt igitur menti eius per diuinum oraculũ, quòd in apertione libri Euangelici reuelaretur ei à Chriſto, quod Deo in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptũ. Orãtione itaque cum multa deuotione præmiſſa, ſacrum Euangeliorum librum de altari ſumptum, in ſanctę Trinitatis nomine aperiri fecit per ſocium, virum vtiquè Deo deuotum & ſanctum. Sanè cùm in trina libri apertione ſemper Domini paſſio occurreret, intellexit vir Deo plenus, quòd ſicut Chriſtum fuerat imitatus in actibus vitę, ſic cõformis ei eſſe deberet in afflictionibus & doloribus paſſionis, antequàm ex hoc mundo tranſiret. Et licèt propter multam auſteritatem vitæ præteritæ, Crucisque Dominicæ baiulationem continuam, imbecillis iam eſſet corpore, nequaquàm eſt territus, ſed ad martyrij ſuſtinentiam vigoroſiùs animatus. Excreuerat quidem in eo inſuperabile amoris incendium boni Ieſu in lampades ignis atque flammarum, vt aquæ multæ charitatem eius tam validam extinguere non valerent.

Cant.8.

Cùm igitur Seraphicis deſideriorum ardoribus ſursùm ageretur in Deum, & compaſſiua dulcedine in eum trãsformaretur, qui ex charitate nimia voluit Crucifigi, quodam manè circa feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis, dum oraret in latere montis, vidit Seraph vnum ſex alas habentem tam ignitas, quàm ſplendidas, de cælorum ſublimitate deſcendere. Cumque volatu celerrimo peruenisſet in aëris locum, viro DEI propinquum, apparuit inter alas effigies hominis Crucifixi, in modum Crucis manus & pedes extenſos habentis, & Cruci affixos. Duę alæ ſuper caput ipſius eleuabantur, duæ ad volandum extendebantur, duæ verò totum velabant corpus. Hoc videns vehementer obſtupuit, mixtumque mœrore gaudium cor eius incurrit. Lætabatur quidem in gratioſo adſpectu, quo à Chriſto ſub ſpecie Seraph cernebat ſe conſpici: ſed Crucis affixio, compaſſiui doloris gladio ipſius animam pertrãſibat. Admirabatur quamplurimùm in tam inſcrutabilis viſionis adſpectu, ſciens q̃ paſſionis infirmitas cum immortalitate ſpiritûs Seraphici nullatenùs conueniret. Intellexit tandèm ex hoc, Domino reuelante, q̃ ideò huiuſmodi viſio ſic diuina prouidẽtia ſuis fuerat preſentata cõſpectibus, vt amicus Chriſti prænoſceret, ſe non per martyrium carnis, ſed per incendium mentis, totum in Chriſti Crucifixi ſimilitudinem transformandum.

Appáret illi Chriſtus Crucifixus.

Imprimũt ci V. vulnera.

Diſparens igitur viſio, mirabilem in corde ipſius reliquit ardorem: ſed & in carne nõminùs mirabilem ſignorum impreſſit effigiem. Statìm nanque in manibus eius & pedibus apparere cœperunt ſigna clauorum, quemadmodùm pauloantè in effigie illà viri Crucifixi conſpexerat. Manus enim & pedes in ipſo medio clauis confixæ videbantur, clauorum capitibus in interiori parte manuum, & ſuperiori pedum apparentibus, & corum acuminibus exiſtentibus ex aduerſo. Erantque clauorum capita in manibus & pedibus rotunda & nigra, ipſa verò acumina oblonga, retorta & quaſi repercuſſa, quę de ipſa carne ſurgentia, carnem reliquam excedebant. Dextrũ quoquè latus quaſi lancea tranſfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod ſæpè ſanguinem ſacrum effundens, tunicam & femoralia reſpergebat.

Cernens

Cernens autem Chriſti ſeruus, quòd ſtigmata carni tam luculenter impreſſa, ſocios familiares latére non poſſent, timens nihilominùs publicare Domini ſacramentum, in magno poſitus fuit dubitationis agone, vtrùm videlicet quod viderat, diceret, vel taceret. Vocauit proindè aliquos ex fratribus, & generalibus verbis loquẽs, dubium coram eis propoſuit, & conſilium requiſiuit. Quidam verò ex fratribus, gratia Illuminatus & nomine, intelligens quòd aliqua miranda vidiſſet, pro eo quòd videbatur admodùm ſtupefactus, dixit ad virum ſanctum: Frater, non ſolùm propter te, ſed etiam propter alios, ſcias tibi oſtendi aliquandò ſacramenta diuina. Timendum propterea iurè videtur, nè ſi, quod pluribus profuturum accepiſti, celaueris, pro talento abſcondito reprehenſibilis iudiceris. Ad cuius verbum motus vir ſanctus, licèt aliâs dicere ſolitus eſſet: Secretum meum mihi: tunc tamen cum multo timore ſeriem retulit viſionis præfatæ, addẽs quòd is, qui ſibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquàm dum viueret, alicui hominum aperiret. Credendum ſanè tam arcana illa fuiſſe ſacri illius Seraph, in Cruce mirabiliter apparentis, eloquia, quòd fortè non liceret hominibus ea loqui. Poſtquàm igitur verus Chriſti amor in eandem imaginem transformauit amantem, quadraginta dierum numero, iuxta quod decreuerat, in ſolitudine conſummato, ſuperueniente quoquè ſolennitate Archangeli Michaelis, deſcendit Angelicus vir Franciſcus de monte, ſecùm ferens Crucifixi effigiem, non in tabulis lapideis, vel ligneis manu figuratam artificis, ſed in carneis membris deſcriptam digito Dei viui. Et quoniam ſacramentum regis abſcondere bonũ eſt, ideò ſecreti regalis vir conſcius, ſignacula illa ſacra pro viribus occultabat. Verùm quia Dei eſt, ad gloriam ſuam magna reuelare, quæ facit: Dominus ipſe, qui ſignacula illa ſecretè impreſſerat, miracula quædam apertè per ipſa monſtrauit, vt illorum occulta & mira vis ſtigmatum, manifeſta pateret claritate ſignorum.

Esa.24.

Cũ multo timore indicat viſionem, ſed nõ totam.

Tob.12.

In prouincia nanque Reatina peſtis inualuerat valdè grauis, quæ oues & boues oẽs ſic conſumebat crudeliter, quòd nullum poterat remedium adhiberi. Vir autem quidã timens Deum, nocte fuit per viſionẽ commonitus, vt ad eremitorium fratrum feſtinanter accederet, & loturam manuum ac pedum famuli Dei Franciſci, qui tunc temporis morabatur ibidèm, acceptam, ſuper animalia cuncta reſpergeret. Manè itaque ſurgens, venit ad locum: loturaque huiuſmodi per ſocios ſancti viri latenter obtenta, oues & boues languẽtes ex ea reſperſit. Mirabile dictu. Statìm vt adſperſio animalia lãguida & in terrà iacentia, quantumcũquè paululùm attingebat, priſtino recuperato vigore, ſurgebant continuò, & tanquàm nihil mali ſenſiſſent, ad paſcua feſtinabant. Sicque factum eſt, vt per virtutem mirandam aquæ illius, quæ ſacras plagas contigerat, omnis prorsùs plaga ceſſaret, peſtilensque morbus ægregibus fugaretur.

Immaniſſima lues.

Mira vis aquę, qua manus & pedes ſuos abluerat.

Circa prefatum montem Aluernæ, antequàm vir ſanctus ibì contraheret moram, nube ex ipſo monte ſurgente, grandinis violenta tempeſtas fructus terræ cõſuetudinariè deuaſtabat. Sed poſt illam apparitionem felicem, non ſine incolarum admiratione, gerando ceſſauit, vt cæleſtis illius viſionis excellentiam, & ſtigmatum ibidèm impreſſorum virtutem, ſerenati prẽter morem ipſa cæli facies declararet. Contigit quoquè eum tempore hyemali propter debilitatem corporis & aſperitatem viarum, hominis vnius pauperis ſub uectum aſello, ſub rupis cuiuſdam prominentis pernoctare crepidine, vt nimbis & noctis ſuperuenientium quoquomodo declinaret incommoda, quibus prępeditus, ad hoſpitij locum non valuerat peruenire. Cùm autem vir ſanctus hominem illum querulosis ſubmurmurantem gemitibus hincindè ſeipſum iactare ſenſiſſet, tanquàm qui tenui operimẽto cõtectus, quieſcere prę frigoris acerbitate nequibat, diuini amoris feruore ſuccenſus, manu illum protenſa palpauit. Mirabile certè. Repentè ad illius ſacræ manûs contactum, quę Seraphici calculi gerebat incendium, omni fugato frigore, tantus in virum intùs & extrà caloraduénit, acsì quædam in eum vis flammea ex fornacis ſpiraculo proceſſiſſet. Nam ilicò & mente & corpore confortatus, ſuauiùs inter ſua & niues vſq; manè dormiuit, q̃ vnq̃ in proprio lecto pauſauerat, ſicut ipſe poſtmodùm aſſerebat. Certis itaque cõſtat indicijs, ſacra illa ſignacula illius impreſſa fuiſſe virtute, qui operatione Seraphica purgat, illuminat, & inflãmat, cùm ipſa forinſecùs expurgando à peſte, ſalutẽ, ſerenitatẽ, & calorẽ corporibus efficacia mira conferrent, ſicut & poſt mortẽ euidẽtioribus eſt demonſtratũ prodigijs, ſuo loco poſteriùs adnotandis.

Infigne miraculum.

Cõtactu manûs ſuæ pellit frigus ab homine.

Ipſe verò, licèt theſaurum inuentum in agro, multa diligentia ſtuderet abſcondere, latére tamen non potuit, quin aliqui ſtigmata manuum viderent & pedũ, quanq̃ manus

quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Valdè celat impressa vulnera, at tamè videntur à multis

quasi semper portaret contectas, & pedibus extunc incederet calceatus. Viderunt eũ, dum viueret, fratres plurimi, qui licèt essent, propter sanctitatem præcipuam, viri per omnia fide digni, tamen ad omne dubium amouendum, sic esse, ac se vidisse, tactis sacrosanctis, iuramento firmârunt. Viderunt etiam ex familiaritate, quam cum viro sancto habebant, aliqui cardinales, laudes sacrorum stigmatum profis, & hymnis, & antiphonis, quas ad ipsius ediderunt honorem, veraciter inferentes, qui tam verbo, quàm scripto phibuerunt testimonium veritati. Summus etiam Pontifex dominus Alexander cùm populo p̃dicaret, corã multis fratribus & meipso affirmauit, se, dũ sanctus viueret, stigmata illa sacra suis oculis cõspexisse. Viderũt in morte plusquã quinquaginta fratres, virgoq;

Vulnus lateris nõ patitur videri.

Deo deuotissima Clara cũ cęteris sororibus suis, & seculares innumeri, ex quibus, quæ admodùm suo loco dicetur, quãplurimi & osculati sunt ex deuotionis affectu, & cõtrectauerunt manibus ad testimonij firmitatẽ. Vulnus aũt lateris tam solicitè occultauit, vt illud nemo posset nisi furtim contueri, dum viueret. Vnus etenim frater, qui ei sedulè ministrare solitus erat, cùm pia eũ cautela, vt ad excutiendũ extraheret tunicã, induxisset, attentè respiciens vidit plagam, cui etiam tres veloci contactu digitos applicans, tam visu, quàm tactu, vulneris quantitatem agnouit. Cum simili cautela vidit etiam frater ille, qui tunc temporis erat Vicarius eius. Frater verò socius mirandæ simplicitatis, dum infirmitatis causa languentes scapulas contrectaret, manu per caputium missa, & casualiter vulneri sacro illapsa, magnum ei dolorem inflixit. Proindè portabat extunc femoralia ità facta, vt vsq; ad axillas pertingerent, ad vulnus lateris contegendum. Fratres quoquè, qui illa lauabant, vel tunicam excutiebant pro tempore, quia inueniebant eam sanguine rubricatam, indubitanter per euidens signum in cognitionem sacri vulneris peruenerunt: quod postmodùm in morte, reuelata facie, & ipsi cum alijs plurimis contemplati simul & venerati sunt.

In morte vidẽt plurimi.

Eià nunc strenuissime miles Christi, ipsius fer arma inuictissimi ducis, quibus munitus & insignitus, omnes aduersarios superabis. Fer vexillum Regis altissimi, ad cuius intuitum omnes pugnatores diuini exercitus animentur. Fer nihilominùs sigillum summi Pontificis Christi, quò verba & facta tua, tanquàm irreprehensibilia & authentica, meritò ab omnibus acceptentur. Iam enim propter stigmata Domini Iesu, quę in corpore tuo portas, nemo debet tibi esse molestus: quin potiùs quilibet Christi seruus omnino tenetur affectione deuotus. Iam per hęc signa certissima, non duobus aut tribus testibus ad sufficientiam, sed quamplurimis ad superabundantiam comprobata, testimonia Dei in te & per te credibilia facta nimis, omne tollunt infidelibus velamen excusationis, dum credentes in fide stabiliunt, spei fiduciam sursùm agunt, & ignem charitatis accendunt. Iam verè impleta est prima visio, quam vidisti, videlicet quòd dux in militia Christi futurus, armis deberes cælestibus, signoque Crucis insignibus, decorari. Iam in principio tuæ conuersionis Crucifixi visio cõpassiui doloris gladio mentaliter te transfigens: sed & auditus vocis de Cruce, tanquàm de throno Christi sublimi, & secreto popitiatorio procedentis, iuxta quod tuo sacro firmâsti eloquio, vera indubitanter fuisse creduntur. Iam in tuæ conuersionis progressu & crucem, quam vidit frater Syluester ex ore tuo mirabiliter procedentem, & gladios in Crucis modum tua viscera transfigentes, quos sacer vidit Pacificus, teque secundùm Crucis figuram in aëre subleuatum, cùm de Crucis titulo sanctus prædicabat Antonius, iuxta quod prospexit Angelicus vir Monadus, non phantastica visione, sed reuelatione fuisse cælica conspecta, verè creditur & firmatur. Iam deniquè circa finem, quòd simul tibi ostẽditur & sublimis similitudo Seraph, & humilis effigies Crucifixi, interiùs te incendens, & exteriùs te consignans, tanquàm alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, qui signum in te habeas Dei viui, & fidelibus dat firmitatem fidei, & ab eis accipit testimonium veritatis. Eccè iam septem apparitionibus Crucis Christi, in te secundùm ordinem temporum mirabiliter exhibitis & monstratis, quasi sex gradibus ad istam septimam, in qua finaliter requiescis, peruenisti. Christi nanque Crux in tuæ conuersionis primordio tam propositа, quàm assumpta, & dehinc in conuersationis progressu per vitã probatissimam baiulata in teipso continuè, & in exemplũ alijs demõstrata, tãta certitudinis claritate ostẽdit, euangelicę perfectionis apicẽ te finaliter cõclusisse: vt demonstrationẽ hãc Christianæ sapiẽtię, in tuæ carnis puluere exaratam, nullus verè deuotus abijciat, nullus verè fidelis impugnet, nullus verè humilis paruipendat, cùm sit verè diuinitùs expressa, & omni acceptione condigna.

Suprà cap. 1.

Ibidẽm.

Cap. 3.

Cap. 4.

Ibidẽm.

Cap. 13.

De patientia ipsius, & transitu mortis.

Cap. 14.

CHristo iam igitur Cruci confixus Franciscus tam carne, quàm spiritu, non solùm Seraphico amore ardebat in Deum, verumetiam sitiebat cum Christo crucifixo multitudinem saluandorum. Faciebat proindè, quoniam propter excrescentes in pedibus clauos, ambulare nõ poterat, corpus emortuum per ciuitates & castra circunuehi, vt ad Crucem Christi ferendam cæteros animaret. Fratribus quoquè dicebat, Incipiamus fratres seruire Domino Deo nostro, quia vsque nũc parùm profecimus. Flagrabat etiam desiderio magno ad humilitatis redire primordia, vt lepris sicut àprincipio ministraret, corpusque iam præ labore collapsum, reuocaret ad pristinã seruitutẽ. Proponebat, Christo duce, se facturum ingentia, & fatiscentibus membris, spiritu fortis & feruidus, nouo sperabat' certamine de hoste triũphum. Neq; enim languor vel desidia locum habet, vbì amoris stimulus semper ad maiora perurget. Tanta autem in eo carnis ad spiritum erat concordia, tanta obedientię promptitudo, quòd cùm ille ad omnem niteretur sanctitatem pertingere, ipsa non solùm non repugnaret, sed præcurrere niteretur.

Claui diuinitùs ei impressi, in pedibus excrescunt.

Magna in eo carnis & spiritus cõcordia.

Vt autem viro Dei cumulus meritorum accresceret, quæ omnia verè in patientia consummantur, cœpit infirmitatibus multimodis laborare tam grauiter, vt vix in eo membrum aliquod remaneret absque ingenti passionis dolore. Ad hoc tandèm per varias & diuturnas ac continuas ægritudines deductus est, vt consumptis iam carnibus, quasi sola cutis ossibus cohæreret. Cumque duris corporis angeretur doloribus, illas suas angustias non pœnarum censebat nomine, sed sororum. Cùm autem semèl gratuitus solito dolorum vrgeretur aculeis, quidam frater simplex dixit ad eum: Frater, ora Dominum, vt mitiùs tecùm agat: manum enim suam plùs debito super te grauare videtur. Quo audito, vir sanctus cum eiulatu exclamans, ait: Nisi nosscerem in te simplicem puritatem, tuum exnunc abhorrerem consortium, qui ausus fueris circa me diuina iudicia reprehensibilia iudicare. Et licèt totus esset attritus grauis prolixitate languoris, proijciens se in terram, ossa debilia duro casu collisit: & deosculans humum, Gratias, inquit, tibi ago Domine Deus, de omnibus his doloribus meis, teque mi Domine rogo, vt centuplum, si tibi placuerit, addas: quia hoc erit mihi acceptissimum, vt affligẽs me dolore, non parcas, cùm tuæ sanctæ voluntatis adimpletio, sit mihi consolatio superplena. Videbatur propterea à fratribus, quòd quasi alterum Iob viderẽt: cui cùm languor cresceret carnis, crescebat simul & vigor mẽtis. Ipse aũt obitum suum longè antè præscijt: dicque transitũs imminente, dixit fratribus, sui corporis tabernaculum deponendum in proximo, quemadmodùm sibi fuerat reuelatum à Christo.

Vix cutis ei relinquitur à morbis.

O virũ admirabilem.

Cùm itaque per biennium ab impressione sacrorum stigmatum, anno videlicet à sua conuersione vicesimo, multis fuisset angustiantium infirmitatum probatiuis tunsionibus conquadratus, tanquàm lapis in supernæ Hierusalem ædificio collocandus, & tanquã ductile opus sub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionem adductus, ad sanctã Mariam de Portiuncula, se portari popposcit, quatenùs vbì acceperat spiritum gratiæ, ibi redderet spiritum vitę. Quò cùm fuisset perductus, vt veritatis exemplo monstraret, quòd nihil erat illi commune cum mundo, in illa infirmitate tam graui, quę omnem languorem concluſit, super nudam humum se totum nudatum in spiritũs feruore prostrauit, quatenùs hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaretur cũ nudo. Decumbens sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more leuauit in cęlũ: & intẽdens illi gloriæ totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, nè videretur, obtexit. Et ait ad fratres: Ego, quod meum est, feci: quod vestrũ est, Christus edoceat. Illachrymantibus autem socijs sancti, qui miro fuerant cõpassionis telo percussi, vnus ex eis, quem Vir Dei Guardianum suum esse dicebat, votum ipsius diuina inspiratione cognoscens, festinus surrexit, & acceptam cum chordula & femoralibus tunicam, pauperculo Christi obtulit, dicens: Hæc tibi tanquàm pauperi commodo, & tu illa susċipias obedientiæ sanctæ mãdato. Gaudet ex hoc vir sanctus, & iubilat præ lætitia cordis, quoniã fidẽ tenuisse Dominæ paupertati vsq; in finem se vidit: palmasque leuans ad cælum, Christum sunum magnificat, pro eo quòd exoneratus ab omnibus, liber vadit ad ipsum. Fecerat enim hæc omnia paupertatis zelo, vt nec habitum quidem vellet habere, nisi ab alio commodatum. Voluit certè per omnia Christo Crucifixo esse conformis, qui pauper & dolens,

Miro modò testatũ reddit, nihil sibi cũ mũdo commercij.

Videximiam paupertatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lens,& nudus in Cruce pependit.Propter quod & in principio conuersionis suæ nudus remansit coram Antistite,& in consummatione vitę,nudus voluit de mundo exire,fratribusque sibi assistentibus,in obedientia charitatis injunxit, vt cùm viderent eum iam esse defunctum,per tam longum spatium, nudum super humum iacere permitterent, quo vnius milliarij tractū suauiter quis perficere posset. O verè Christianissimum virū qui & viuens Christo viuenti,& moriens morienti,& mortuus mortuo perfecta esse studuit imitatione conformis,& expressa promeruit similitudine decorari.

Hora deniquè sui transitūs propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco,ad se vocari,& eos consolatorijs verbis pro sua morte demulcens,paterno affectu ad diuinum est hortatus amorem.De patientia & paupertate,& sanctę Romanæ Ecclesiæ fide seruandis sermonem protraxit,cęteris institutis sanctum Euangelium anteponens. Consedentibus verò omnibus fratribus,extendit super eos manus in modum Crucis brachijs cancellatis, pro eo quòd hoc signum semper amabat, & omnibus fratribus tam præsentibus quàm absentibus,in Crucifixi virtute ac nomine benedixit.Insuper & adiecit: Valete filij omnes in timore Domini,& permanete in eo semper. Et quoniam futura tentatio & tribulatio appropinquat,felices qui perseuerabunt in his, quę cœperunt. Ego verò ad Deum propero,cuius gratiæ vos omnes commendo. Suaui huiusmodi admonitione completa,iussit Deo vir charissimus Euangeliorum sibi codicem apportari, & Euangelium secundùm Iohannem, quod incipit ab eo loco , Ante diem festum Paschæ,sibi legi poposcit.Ipse verò,prout potuit,in huius psalmi vocem erupit: Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum: & ad finem vsque complecuit: Me,inquit,expectant iusti,donèc retribuas mihi. Tandèm cunctis in cum completis mysterijs,anima illa sanctissima carne soluta, & in abyssum diuinæ claritatis absorpta,beatus vir obdormiuit in Domino.

Nota,quòd hic verus Euangelij præco Rom. Ecclesiæ fidem commendat.

Iohan. 13.

Psal.141.

Felicissimo sanctissimi viri obitu.

Vnus autem ex fratribus & discipulis eius,vidit animam illam beatam sub specie stellæ præfulgidæ à candida subuectam nubecula, super aquas multas in cælum recto tramite sursùm ferri,tanquàm sublimis sanctitatis candore prænitidam,& cęlestis sapientiæ simul & gratiæ vbertate repletam,quibus vir sanctus promeruit locum introire lucis & pacis,vbi cum Christo sine fine quiescit.Minister quoquè fratrum in terra Laboris tūc erat Frater Augustinus,vir vtiquè sanctus & iustus,qui in hora vltima positus, cùm iam diù perdidisset loquelam,audientibus qui adstabant, subitò clamauit & dixit: Expecta me pater,expecta: eccè iam venio tecùm.Quærētibus fratribus & admirantibus multùm,cui sic loqueretur,audacter respōdit: Nónne videtis patrem nostrum Franciscum,qui vadit ad cælum? Et statim sancta ipsius anima migrans à carne, patrem est secuta sanctissimum.Episcopus Assisinas ad oratorium sancti Michaelis in monte Gargano tunc temporis peregrinationis causa perrexerat,cui beatus Franciscus appārens hora tranſitūs sui,dixit: Eccè relinquo mundum,& vado ad cælum. Manè igitur surgens Episcopus,socijs narrauit quæ vidit,& Assisium rediens,cùm solicitè perquisisset, certitudinaliter comperit,quòd ea hora,qua sibi per visionem innotuit,beatus pater ex hoc mundo migrauit. Alaudę aues lucis amicæ,& crepusculorum tenebras horrescentes,hora tranſitūs sancti viri,cùm iam esset noctis sequuturę crepusculum,venerunt in multitudine magna super tectum domūs, & diù cum insolita quadam iubilatione rotantes, gloriæ sancti,qui eas ad diuinas laudes inuitare solitus erat, tam iucundum, quàm eidens testimonium perhibebant.

Visio cuiusdam fratris

Appáret Episcopo Assisij.

De Canonizatione & translatione ipsius.
Cap. 15.

FRanciscus igitur seruus & amicus altissimi, Ordinis Minorū fratrum institutor & dux,paupertatis professor,patientiæ forma,veritatis præco,sanctitatis speculum,& totius Euangelicæ perfectionis exemplar, superna prœuentus gratia, ordinato progressu ab infimis peruenit ad summa.Hunc virum mirabilem, vtpotè paupertate prędiuitem , humilitate sublimem, mortificatione viuidum , simplicitate prudentem,omniquè morum honestate conspicuum,quem in vita Dominus mirabiliter effecerat clarum,in morte fecit incomparabiliter clariorem. Beato namque viro migrante à sęculo,spiritus ille sacer domum ęternitatis ingrediens,fontisque vitæ hauſtu plenario glorioſius effectus,expressa quędam in corpore futuræ gloriæ signa reliquit, vt ca-

Corpus eius exanime futuræ gloriæ speciem prę se fert.

vt caro illa sanctissima,quæ crucifixa cum vitijs, in nouam iam creaturam transierat, vt passiōis Christi effigiem priuilegij singularitate præferret,& nouitate miraculi resurrectionis speciem prænonstraret. Cernebantur quidem in membris illis felicibus claui ex eius carne virtute diuina mirificè fabrefacti, sicque carni eidem innati, quòd dum à parte qualibet premerentur,protinùs quasi nerui continui & duri ad partem oppositā resiliebant. Inuenta quoquè fuit patentiùs, in ipsius corpore non inflicta humanitùs, neque facta plaga vulneris lateralis,instàr vulnerati lateris Saluatoris,quod redemptionis & regenerationis humanæ in ipso redemptore nostro protulit sacramentum. Erat autem similitudo clauorum nigra quasi ferrū, vulnus autem lateris rubeum,& adoriicularitatem quandam carnis cōcisione reductum,rosa quædam pulcherrima videbatur.Caro verò ipsius reliqua, quę priùs tam ex infirmitate, quàm ex natura ad nigredinem declinabat,candore nimio renitescens,illius secundæ stolæ pulchritudinem prætendebat. Membra ipsius adeò mollia & tractabilia se præbebant palpantibus,vt conuersa viderentur in teneritudinem puerilis ætatis,& quibusdam cernerentur euidentibus signis innocentiæ decorata. Cùm igitur in candidissima carne claui nigrescerent, plaga verò lateralis vt vernans roseus flos ruberet,mirandum non est, si tam formosa & miraculosa varietas,iucunditatem & admirationem contuentibus ingerebat.Lachrymabantur filij pro subtractione amabilis patris,sed & non modica perfundebantur lętitia,dum deosculabantur in eo signacula summi Regis.Miraculi nouitas planctum vertebat in iubilum,& intellectūs rapiebat indaginem in stuporem.Erat quippe tam insolitum,tamque insigne spectaculum,contuentibus omnibus & firmamentum fidei, & incitamentum amoris,audientibus verò admirationis materia, & excitatio desiderij ad videndum.Audito siquidem tranſitu patris, & fama diffusa miraculi, accelerans populus cōfluebat ad locum, vt id cerneret oculis, quod à ratione dubium omne repelleret, & affectioni gaudium cumularet.

Plurimi osculantur diuinitùs corpori eius impressa vulnera.

Admissi sunt igitur Assisinates ciues quamplurimi ad stigmata illa sacra cōtemplanda oculis,& labijs osculanda. Vnus autem ex eis miles, literatus quidem & prudens, Hieronymus nomine,vir vtiquè famosus & celeber,cùm de huiusmodi sacris signis dubitasset,effectq; incredulus quasi Thomas,feruentiùs & audaciùs corā fratribus & alijs cibus mouebat clauos ,sanctique manus,pedes & latus manibus proprijs contrectabat, vt dum vulnerum Christi veracia illa signa palpādo contingeret,de suî & omnium cordibus omne dubietatis vuln⁹ amputaret. Propter quod & ipse inter alios huius veritatis tam certitudinaliter agnitæ, testis constans postmodùm effectus est, & tactis sacrosanctis,iuramento firmauit.Fratres autem & filij, qui vocati fuerant ad tranſitū patris,cum omni multitudine populorum noctem illam, in qua almus Christi confessor decessit,sic diuinis laudibus dedicârūt,vt non defunctorum exequiæ, sed Angelorum excubiæ viderentur.

Viri Seraphici exæquę Angelicæ.

Manè aūt facto,turbæ quæ conuenerant,acceptis arborum ramis,& cereorum multiplicatis luminibus,cum hymnis & canticis sacrum corpus ad ciuitatem Assisij detulerunt. Transeuntes verò per ecclesiam sancti Damiani, in qua virgo illa nobilis Clara, nunc glorioſa in cælis, tunc inclusa cum virginibus morabatur, ibique aliquantulùm subsistentes,sacrum corpus margaritis cælestibus insignitū, videndum & osculādum sacris illis virginibus obtulerunt. Peruenientes deniquè ad ciuitatem cum iubilo, preciosum thesaurum quem portabant,in ecclesia sancti Georgij cum omni reuerentia condiderunt.In eo siquidem loco puerulus literas didicit,ibique postmodùm prædicauit,porrectò ibidem locum primum quietis accepit. Tranſijt autem venerabilis pater ex huius mundi naufragio,anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo sexto,quarto Nonas Octobris,die sabbati in serò,sepultus in die Dominico.

Multis stratim ab obitu coruscat miraculis.

Cœpit autem vir beatus continuò,diuinæ faciei superirradiante respectu, magnis & multis coruscare miraculis, vt sublimitas sanctitatis eius, quæ ipso viuente in carne,ad morum directionem per exempla perfectæ iustitiæ innotuerat mūdo, illo iam regnante cum Christo, ad omnē fidei firmitatem per miracula diuinæ potentiæ comprobaretur ęcelo.Cumque in diuersis orbis partibus glorioſa eius miracula,largaq; per ipsum impetrata beneficia,plurimos ad Christi deuotionem accenderēt,& ad ipsius sancti reuerentiam incitarent , acclamantibus tam linguis sermonum quàm operum,ad aures summi Pontificis domini Gregorij noni, quæ per seruum suum Franciscum Deus opera-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rabatur,magnalia peruenerunt.Sanè cùm idem pastor ecclesię non solùm ex miraculis auditis post mortē,verumetiam experimentis in vita ipsius oculis visis,& manibus contrectatis, sanctitatem eius mirabilem plena fide certificatus agnosceret, ac per hoc in cælis glorificatum à Domino nullatenùs dubitaret,vt Christo,cuius erat Vicarius,conformiter ageret, hunc in terris reddere celebrem, tanquàm omni veneratione dignissimum,pia consideratione disposuit.Ad omnem quoquè certitudinem faciendam ordinarium de terrarum de glorificatione viri sanctissimi, inuenta miracula & conscripta, & rectibus idoneis approbata,examinari facit per illos,qui minùs inter Cardinales fauorabiles negocio videbantur. Quibus diligenter discussis, & ab omnibus approbatis, de fratrum suorum omnium prælatorum,qui tunc erant in curia, concordi consilio & assensu canonizandum decreuit,veniēsque personaliter ad ciuitatem Assisij, anno Dominicę incarnationis millesimo ducentesimo vigesimooctauo,decimoseptimo Calendas Augusti,die Dominico, cum maximis, quę longum foret enarrare, solennijs, beatum patrem catalogo sanctorum adscripsit.

In numero sanctorum reponitur.

Anno verò Domini millesimo ducentesimo trigesimo,conuenientibus fratribus ad capitulum generale Assisij celebratum,ad basilicam in honore ipsius constructam corpus illud Domino dedicatum, octauo Calendas Iunij trāslatum est. Dum autem illesum cer transportaretur thesaurus,bulla Regis altissimi consignatus,miracula plurima illic, cuius effigiem prę ferebat,operari dignatus est,vt per odorem ipsius saluificum affectus traheretur fidelium ad currēdum post Christum.Erat reuerà condignum, vt quem Deus in vita sibi placentem & dilectum effectum,in paradisum per contemplationis gratiam transtulerat vt Enoch,& ad cælum in curru igneo per charitatis zelum rapuerat vt Eliam,cius iam vernantis inter flores illos cælicos plantationis æternæ, ossa illa felicia de loco suo pullulatione mirifica redolerent.Porrò sicut vir iste beatus mirandis virtutum signis in vita claruerat,sic à die transitûs sui vsque in præsens per diuersas mundi partes præclaris miraculorum prodigijs,diuina se potentia glorificante,coruscat. Nam cęcis & surdis,mutis & claudis,hydropicis & paralyticis, dæmoniacis & leprosis,naufragis & captiuis,ipsius meritis remedia conferuntur,omnibusque morbis, necessitatibus & periculis subuenitur. Sed & multis mortuis mirificè suscitatis, innotescit fidelibus mirificans sanctum suum magnificentia virtutis altissimi,cui est honor & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

Transferti sanctissimũ corpus eius.

Gen.4. 4.Reg.2.

Incipiunt quædam de miraculis ipsius post mortem ostensis: Et primò de virtute sacrorum stigmatum,Miraculum pulchrum.

AD omnipotentis Dei honorem, & gloriam beati patris Francisci,post glorificationem ipsius in cęlis,aliqua ex approbatis conscripturus miracula,ab illo principiè censui sumendum fore initium, in quo Crucis Iesu virtus ostenditur,& gloria innouatur.Nouus igitur homo Franciscus,nouo & stupendo miraculo clarauit,cùm singulari priuilegio,retroactis seculis non concesso,insignitus apparuit,si cris videlicet stigmatibus decoratus,& configuratus in corpore mortis huius corporis Crucifixi.De quo quicquid humana lingua dicatur,minus erit à laude condigna. Totā quidem viri Dei studium tam publicum quàm priuatum,circa Crucem Domini verſabatur.Et vt Crucis signaculo cordi eius à principio suæ conuersionis impresso,corpus consignaret exteriùs,in ipsa se Cruce recludens,habitum pœnitentiæ sumpsit,Crucis imaginem prę ferentem: quatenùs sicut mens eius intùs Dominum Crucifixum induerat, sic & corpus eius induceret arma Crucis: & in quo signo Deus potestates aëreas debellârat, in eodem suus exercitus Domino militaret.Sed & à principio temporis,quo Crucifixo militare cœperat, diuersa circa eum Crucis prefulsêre mysteria, sicut virę ipsius conſideranti decursum clariùs innotescit, qualiter apparitiõe Crucis Dominicæ septiformi,tam cogitatu, quàm effectu & actu,totus fuit in Crucifixi effigiem per ipsius excitatiuum trāsformatus amorem. Dignè igitur summi Regis clemētia suis amatoribus vltra omnem extimationem hominum condescendens, suæ Crucis vexillum ipsius corpori deferendum impressit:vt qui mirando fuerat Crucis amore præuentus,mirando etiam fieret Crucis honore mirificus.

Totũ beati Frācisci studiũ in Cruce Christi.

Ad huius stupendi miraculi irrefragabilem firmitatem non solùm videntium & palpantiũ testimonia per omnem modum credibilia,verumetiam apparitiones mirabiles, &

& virtutes post ipsius obitum coruscantes,ad omne mentis effugandũ nubilum suffragantur. Felicis nanq; recordationis dominus Gregorius Papa nonus,de quo vir sanctus vel prophetando prędixerat,quòd ad dignitatem foret Apostolicam sublimandus, antequàm Crucis signiferum catalogo sanctorum adscriberet,scrupulum quendam dubitationis in corde gerebat de vulnere laterali. Nocte verò quadam(sicut ipse felix Antistes referebat cum lachrymis)beatus ei Franciscus quadam faciei prętēsa duritie,in somnis apparuit,& hæsitationem cordis ipsius redarguens,eleuauit brachium dextrum, detexit vulnus,phialamq; poposcit ab ipso,vt scaturientem reciperet sanguinem,qui ex latere defluebat.Obtulit in visione summus Pontifex phialam postulatam,quæ vsque ad summum,sanguine profluente de latere,videbatur impleri. Ex tunc ad illud sacrum miraculum tanta cœpit deuotione affici,& æmulatione feruere,vt nullo modo pati posset, quòd aliquis prefulgentia illa sacra signa,superba præsumeret impugnatione fuscare, quin eum seuera increpatione feriret.

Appáret Pō tifici Gregorio IX.

Frater quidam ex ordine Minorum,officio prædicator,virtutis & famę prærogatiua præpollens,cui firmiter erat de sanctis stigmatibus persuasum, dum humano sensu miraculi huius apud se rationem perquireret,dubitationis cœpit cuiusdam scrupulo titillari, Cùm igitur per dies plurimos sensualitate sumente vigorem, luctamen huiusmodi pateretur,nocte dormienti sanctus Franciscus pedibus lutulentus apparuit, humiliter durus & patienter iratus.Et quæ sunt,ait,ista in re conflictationum certamina? quę dubitationum sordes?Vide manus meas,& pedes meos.Cumque ille videret manus confixas,lutulentorum pedum stigmata non videbat.Remoue,inquit, lutum à pedibus meis,& cognosce loca clauorum.Quos cùm ille apprehendisset deuotè,lutum sibi videbatur abstergere,locaque clauorum manibus contrectare. Continuò vt euigilat, lachrymis irrigatur,& priores affectus quodammodò lutulentos,tam lachrymarum profluuio, quàm publica confessione detersit.

Item fratri cuidam.

In vrbe Roma,matrona quædam morum claritate ac parentum gloria nobilis, sanctum Franciscum in suum elegerat aduocatum, ipsius habēs depictam imaginem in secreto cubiculo,vbi patrem in abscōdito exorabat. Die verò quodam dum orationi vacaret, considerans imaginem sancti,sacra illa signa stigmatum non habentem, dolere cœpit non modicùm & mirari. Sed non mirum,si in pictura non erat,quod pictor omiserat.Cumque per plures dies quid causæ foret defectûs huiusmodi, mente solicita pertractaret,eccè subitò die quadam apparuerunt signa illa mirifica in pictura,sicut in alijs ipsius sancti imaginibus pingi solent. Tremefacta illa,filiam suam Deo deuotam aduocauit protinùs,requirens si absque stigmatibus vsque tunc imago fuisset. Affirmat illa & iurat,olim sine illis stigmatibus extitisse,& nunc verè cum stigmatibus apparere. Vcrum quia mens humana semetipsam frequenter impellit vt cadat, & in dubium reuocat veritatem,subintrat iterùm cor mulieris dubitatio noxia,nè fortè sic fuisset imago à principio consignata. At Dei virtus,nè primum contemneret miraculum, addidit & secundum. Continuò nanque disparentibus signis illis,nudata priuilegio imago remansit,vt per sequens signum fieret probatio precedentis.

Diuinitùs pinguntur vulnera in eius imagine.

In Catalonia quoquè apud Ilerdam accidit, virum quendam nomine Ioannem, beato Francisco deuotum,quodam serò per quandam incedere viam,in qua pro inferendæ morte latitabant insidiæ,non quidem ipsi,qui inimicitias non habebat,sed alteri cuidam,qui videbatur similis eius,& tunc erat in comitatu ipsius. Exurgēs autem quidam de insidijs,cùm hostem suũ hunc esse putaret, tam lethaliter eum plagis plurimis gladiauit,vt nulla prorsùs superesset spes recuperandæ salutis. Siquidem primò inflicta percussio humerum cum brachio penè totum absciderat,& ictus alius sub mammilla tantò reliquerat aperturam,vt flatus indè procedens,circà sex candelas *similiter iunctas extingueret. Cùm igitur consilio medicorum,ipsius impossibilis esset curatio,pro eò quòd putrescentibus plagis,ex eis fœtor tam intolerabilis exhalaret, vt etiam ipsa eius vxor vehementer horreret,nullisque iam humanis iuuari posset remedijs, conuertit se ad beati patris Francisci patrocinium,quanta poterat deuotione poscendum, quem ipsi ipsos ictus vnà cum beata virgine fidentissimè inuocârat. Et eccè misero in lectulo calamitatis solitario decubanti, cùm Francisci nomen vigilans & ciulans frequentiùs replicaret, adstitit quidã in habitu fratris Minoris, per fenestram, vt ei videbatur, ingressus,qui vocans eum ex nomine,dixit: Quia fidutiam habuisti in me, Dominus liberabit te.

forſ. *simul

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hominem immaniter vulneratũ, in visione sanat.

te. A quo cùm æger, quis esset, requireret, Franciscũ ille se esse respondit. Et statim appropians, vulnerum illius ligaturas resoluit, & cum vnguento per omnes plagas, vt videbatur, perũxit. Statim autem vt sensit illarum sacrarum manuum, stigmatum Saluatoris virtute sanare valentium, suauem contactum, expulsa putredine, restituta carne, & vulneribus solidatis, restitutus est integrè pristinæ sospitati. Quo facto, beatus abscessit, & ipse sentiens se sanatum, & in vocem diuinæ laudis, & beati Francisci lætanter erumpens, vocauit vxorem. At illa celeriùs currens, & stare iam videns, quem sepeliendum credebat in crastino, cùm esset stupore vehementi perterrita, viciniam totam clamore compleuit. Accurrentes autem sui, cùm illum niterentur tanquàm phreneticum in lecto reponere, & ille econtrà renitens, assereret & ostenderet se sanatum, tanto sunt stupore attoniti, vt quasi sine mente omnes effecti, phantasticum esse crederent quod vforſ. *quem debant: quia *qui pauloantè conspexerant plagis atrocissimis laniatum, & totum iam marcidum, plena cernebant incolumitate iucundum. Ad quos ille, qui factus fuerat tanus: Nolite timere, inquit, nolite credere inane, quod cernitis: quia sanctus Franciscus modo à loco recessit, & illarum sacrarum manuum tactu me integrè ab omni plaga curauit. Crebrescente tandèm huius fama miraculi, accelerat populus omnis, & videntes in tam aperto prodigio stigmatum beati Francisci virtutem, admiratione simul & gaudio replebantur, Christique signiferum magnis laudum præconijs extollebant. Dignè quidem beatus pater carne iam mortuus, & viuens cum Christo, præsentiæ suæ ostentatione mirabili, & manuũ sacrarum palpatione suaui, vulnerato lethaliter viro sanitatem concessit, cùm illius etiam in se stigmata tulerit, qui misericorditer moriens, & miraliter surgens, vulneratum genus humanum, & semiuiuum relictum, plagarum suarum virtute sanauit.

Apud Potentiam Apuliæ ciuitatem, erat quidam clericus Rogerius nomine, vir honorabilis, & ecclesiæ maioris Canonicus. Hic cùm infirmitate quassatus, die quadam ecclesiam oraturus intrâsset, in qua erat imago beati Francisci depicta, gloriosa stigmata repræsentans, cœpit de illius sublimitate miraculi, tanquàm de re omninò insolita & impossibili, dubitare. Subitò igitur dum mente plagatus interiùs, cogitaret inania, in palma sinistræ manûs sub chirotheca grauiter se sensit esse percussum, sonitum audiens percussuræ, velut cùm spiculum prosilit de balista: moxque tam vulnere sauciatus, quàm sonitu stupefactus, chirothecam de manu traxit, vt visu dignosceret, quod tactu perceperat & auditu. Cumque nulla fuisset priùs in palma percussio, conspexit in medio manûs plagam, quasi sagittæ percussione inflictam, ex qua tanta vis procedebat ardoris, vt videretur ex illo deficere. Mirabile dictu. Nullum in chirotheca vestigium apparebat, vt latenti plagæ cordis, latenter inflicti pœna vulneris responderet. Clamat exindè per dolos dies & rugit, dolore grauissimo stimulatus, & increduli cordis velamen explicat vuersis. Credere se veraciter sacra stigmata in sancto fuisse Frãciscо fatetur & iurat, contestans omnis dubitationis absessisse phantasmata. Orat suppliciter sanctum Dei per ea sibi stigmata subuenire, & multas cordis preces multo impinguat profluuio lachrymarum. Mirum certè. Incredulitate proiecta, sanationem mentis sanatio sequitur corporalis: Omnis quiescit dolor, frigescit ardor, nullum remanet vestigium percussuræ. Sicque factum est, vt latens mentis infirmitas, per patẽs carnis cauterium superna prouidente clementia, curaretur, menteque sanata, & ipsa caro pariter sanaretur. Fit homo humilis Deo, deuotus sancto, & fratrum ordini perpetua familiaritate subiectus. Huius rei tam solenne miraculum, iuramentis firmatum fuit, & literis sigilli Episcopi inuiolatis roboratis, ipsius ad nos notitia delata peruenit. De sacris ergò stigmatibus nullus sine ambiguitati locus: nullius in hoc, quia Deus bonus est, nequam sit oculus, quasi huiusmodi doni largitio sempiternæ bonitati non congruat. Si enim illo amore Seraphico multa membra capiti cohærerent Christo, vt & in bello simili armatura inuenirentur condigna, & in regno ad similem forent gloriam subuehenda, nullus hoc sanæ mentis, nisi ad Christi gloriam diceret pertinere.

Vulneratur ęlitùs in manu, dubitãs de beati viri stigmatibus.

Inuocat S. Frãciscũ, & mox sanat.

De mortuis suscitatis.

IN castro montis Marani propè Beneuentum, mulier quædam sancto Francisco peculiari deuotione cohærens, viam vniuersæ carnis intrauit. Conuenientibus autẽ clericis nocte ad exequias & vigilias cum psalterijs decãtandas, subitò cunctis conuenientibus erexit se mulier super lectum, & vnum de adstãtibus sacerdotem, patrinum videli-

videlicet suum, aduocauit, dicens: Volo confiteri, pater: Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda, quoniam peccatum, quod tibi pandam, necdùm confessa fueram. Sed orante, inquit, pro me sancto Francisco, cui dum viuerem, deuota mẽte seruiui, redire nũc ad corpus indultum est mihi, vt illo reuelato peccato, sempiternam promerear vitam. Et eccè vobis videntibus, postquàm illud detexero, ad promissam requiem properabo. Trementer ergo sacerdoti trementi cõfessa, post absolutionem receptam, quiete se in lecto collegit, & in Domino feliciter obdormiuit.

Insigne miraculũ, pro eõ sessionis approbatione.

In castro Pamarco, in montanis Apuliæ posito, patri & matri vnica erat filia, in tenera ætate tenerè perdilecta. Qua infirmitate graui ad mortem perducta, parentes eius successionẽ aliam non sperantes, se in illa quasi mortuos reputabant. Conuenientibus ergo consanguineis & amicis ad flebile nimis funus, iacebat mater infelix ineffabilibus completa doloribus, & absorpta suprema tristitia, de his, quæ fiebant, nihil penitùs aduertebat. Interim sanctus Frãciscus, vno tantùm socio comitatus apparens, desolatam visitare dignatus est fœminam, quam sibi sensérat esse deuotam, & pijs eam affatus alloquijs: Noli flere, inquit. nam lucernę tuæ lumen, quod deploras extinctum, mea tibi est intercessione reddendum. Surrexit continuò mulier, & quæ sibi dixerat sanctus, omnibus manifestãs, non permisit extinctum corpus efferri: sed cum magna fide sancti Francisci nomen inuocans, & mortuam felix appræhendens, viuam & incolumem, cunctis videntibus & mirantibus, alleuauit.

Puella redit ad vitam.

Cùm fratres de Noceria, peterent quoddam plaustrum à quodam viro Petro nomine, quo aliquantulùm indigebãt, stultè respondit eis, pro petito subsidio irrogãdo conuicium, & pro eleemosyna, ad honorem sancti postulata Francisci, in nomen ipsius blasphemiam iaculando. Pœnituit hominem statim insipientiæ suæ, diuino super eum irruente pauore, nè fortè vltio Domini sequeretur, sicut & fuit protinùs subsequuta. Nam infirmatus continuò primogenitus eius, paruo elapso spatio, spiritum exhalauit. Volutabatur per humum pater infelix, & sanctum Dei Franciscum vocare non cessans, cum lachrymis exclamabat: Ego sum, qui peccaui, ego qui iniquè locutus sum: me in personã propria flagellare debuisti. Redde sancte iam pœnitẽti, quod abstulisti impiè blasphemanti. Tibi me reddo, tuis me obsequijs semper expono. nam & deuotum sacrificium laudis pro tui honore nominis semper offeram Christo. Mira res. Ad hæc verba surrexit puer, & planctum prohibens, se morientem eductum de corpore, per beatum Franciscũ deductum asseruit, & reductum.

Diuina vltio in blasphemiam.

Mortuus resurgit.

Cuiusdam vrbis Romæ notarij puerulus vix septennis, matrem ad ecclesiam sancti Marci eũntem, puerili more sequi desiderans, dum remanere domì compelleretur à matre, per fenestram palatij se proiecit, & vltima quassatione collisus, continuò expirauit. Mater verò, quę nondùm lõgè discesserat, ad sonitum corruentis, præcipitium pignoris suspicata, celeriter redijt: filiumque reperiẽs tam miserabili casu repentè subtractũ, protinùs sibijpsi manus iniecit vltrices, ac dolorosis clamoribus totam excitauit vicinitatem ad lamẽtum. Frater verò quidam nomine Raho, de ordine Minorum, illuc se ad prędicandum conferens, propinquauit ad puerum, & fide plenus, ait ad patrem: Credis ne sanctum Dei Franciscum posse filium tuum à mortuis suscitare propter amorem, quem semper ad Christum habuit, pro reddenda vita hominibus Crucifixum? Quo respondente, si firmiter credere & fideliter confiteri, seruumque sancti in perpetuum se esse futurum, si tantum à Deo munus per ipsius merita recipere mereretur: prostrauit se frater illo cum fratre socio in oratione, cæteros qui aderant, excitans ad orandum. Quo facto, cœpit puer aliquantulùm oscitare, & apertis oculis, brachijsque eleuatis, seipsum erexit, & statim coram omnibus ambulauit incolumis, per mirandam sancti virtutem vitæ simul redditus, & saluti.

Item alius.

Inciuitate Capuæ dum puer quidam super ripam Vulturni fluminis cum pluribus iocaretur, incautus cecidit in profundum. Quem fluminis impetus celeriter vorãs, sub facie populosa illuc multitudo cõuenit. Cumq; vniuersus populus suppliciter & deuotè beati Francisci merita inuocaret, vt deuotorum sibi parentum fidem adspiciens, prolem a mortis periculo dignaretur eripere: natator quidam procùl adstãs, clamoribus auditis accessit, & post diutinam inquisitionem, inuocato randèm B. Francisci subsidio, locum inuenit, in quo limus in modum sepulcri, pueri cadauer obtexerat. Quem effodiens, &ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rursùs alius defunctus excitatur.

& extrà deportans,dolens defunctum inſpexit.Licèt autem populus qui adſtabat, videret iuuenem mortuum,nihilominùs tamen flens & eiulans,proclamabat: Sancte Francisce,redde puerum patri ſuo. Sed & Iudæi,qui venerãt, naturali pietate commoti,dicebãt:S.Franciſce,redde puerum patri ſuo. Subitò puer,lętantibus & mirantibus cunctis, exurgens incolumis,duci ſe ad eccleſiam beati Franciſci ſuppliciter poſtulauit, vt gratias illi deuotus exoluęret,cuius ſe nouerat virtute mirabiliter ſuſcitatum.

In ciuitate Sueſſa in vico,qui Ad columnas dicitur, repętè quædam corruens domus, vnum abſorbuit iuuenem,& ſubitò interemit.Viri autem & mulieres,ruinæ ſonitu excitati,vndiquè accurrentes,eleuauerũt hinc indè ligna & lapides, & miſeræ matri mortuum filium reddiderũt. Illa verò amariſſimis repleta ſingultibus,ſicut poterat,dolorofis vocibus exclamabat: Sancte Franciſce,ſancte Franciſce,redde mihi filium meũ. Nõ ſolùm autem illa,ſed & omnes qui aderant, beati patris præſidium flagitabant. Sed cùm non eſſet neque vox,neq; ſenſus,cadauer poſuerũt in lectulo, & ad ſepeliendum ipſum, diem craſtinum expectabant. Mater verò fiduciam habens in Domino per merita ſancti eius,votum emiſit,noua ſe ſindone B.Franciſci operturam altare, ſi filium ſuum reuocaret ad vitã. Et eccè circa horã noctis mediã, cœpit iuuenis oſcitare,& caleſcentibus membris,viuus exurgẽs & ſanus,in laudis verba prorumpit.Sed & clerum,qui conuenerat,& populum vniuerſum excitauit ad laudes & gratias Deo & beato Franciſco cum mentis lætitia perſoluendas.

Votũ nũcupat mulier, & filius eius virę reſtituitur.

Iuuenis quidam Gerlandinus nomine, de Ragusia oriundus, vindemiarum tempore ad vineas exiens,cùm in vaſe vinario,vt vtres impleret,ſub torculari ſe mitteret,repentè prægrãdes lapides, motis in ſe lignorũ ſtruibus,caput ipſius lethali percuſſione qualſãrunt.Feſtinauit continuò pater ad filium,& deſperans obrutum non adiuuit, ſed eum ſub onere,ſicut corruit,ſic reliquit.Accurrerunt expeditiùs vinitores, magni clamoris vocem lugubrem audientes, multoq́ue cum patre pueri dolore completi, extraxerunt iuuenem iam mortuum à ruina.Pater verò ipſius,IESV pedibus prouolutus, humiliter precabatur,vt filium ſuum vnicum per ſancti Franciſci merita, cuius tunc immineba tolennitas,ſibi reddere dignaretur.Ingeminabat preces,vouebat officia pietatis, & ſancti viri corpus ſe viſitaturum cum filio,ſi ſuſcitaretur à mortuis,repromiſit. Mirum certè.Continuò puer,qui toto fuerat corpore cõquaſſatus, reſtitutus vitę & integrę ſoſpitati,gaudens coram omnibus exurrexit,plãgentes obiurgans,& ſancti Franciſci ſuffragijs vitę ſe redditum aſſeuérans.

Vouet alius ſe aditurũ ſepulcrum S.Franciſci, & filius reuiuiſcit.

Quendam alium mortuum in Alemania ſuſcitauit,de quo dominus Papa Gregorius tempore tranſlationis ipſius ſancti,fratres omnes, qui ad tranſlationem & Capitulũ conuenerant,per Apoſtolicas literas certos reddidit & gaudentes. Miraculi huius ſcirem,quia ignoraui,non ſcripſi,credens Papale teſtimonium omnis aſſertionis excellentem inſtrumentum.

De his, quos à mortis periculo liberauit.

IN cõfinibus Vrbis,vir quidam nobilis Rodulphus nomine,cum Deo deuota vxore fratres Minores ſuo recepit hoſpitio,tam hoſpitalitatis gratia, quàm B. Franciſci reuerentia & amore.Nocte verò illa in ſummitate turris dormiẽs cuſtos caſtri,cùm iaceret ſuper ſtruem lignorũ, in ipſa muri poſitorum crepidine,ipſorũ ſolura compage,in tectum palatij corruit,& exindè ſuper terram.Excitata ad ſonitũ casûs tota familia,& cuſtodis intellecta ruina,dominus caſtri & domina eum fratribus accurrerunt. Is verò qui ab alto corruerat, abſorptus fuerat tam profundo ſopore, vt nec ad caſum euigilaret iteratæ ruinæ,nec ad ſtrepitum accurrentis familiæ cum clamore. Trahentibus tandèm,& impellentium manibus excitatus,conqueri cœpit, quòd dulci fuiſſet quiete priuatus,inter beati Franciſci brachia ſuauiter aſſerens ſe dormiſſe. Cùm verò de caſu proprio doceretur ab alijs,& in imo ſe videret,qui in alto iacuerat, ſtupens eſſe factum, quod fieri non perceperat,pœnitentiam ſe facturum ob reuerentiam Dei & beati Franciſci,coram omnibus repromiſit.

Eccè egregium miraculum.

In caſtro Pophis,quod in Campania poſitum eſt,ſacerdos quidam Thomas nomine, acceſſit ad reparandum eccleſiæ molendinum.Deambulans autem incautè ſecus extremа canalis,quò gurges profundus copioſo defluebat influxu,ſubito caſu cauiloſo ligno intruſus eſt,cuius impulſu voluitur molendinũ. Cùm igitur conſertus iacéret in ligno, & ſu-

& ſuper os ipſius,quia ſupinus erat,aquarum impetus inundaret,corde tamen, quia lingua non poterat,ſanctum Franciſcum flebiliter inuocabat. Per magnum verò ſpatium ſic illo iacente,ac de vita ipſius iam penitùs ſocijs deſperatis, in cõtrariam partem molam cum violentia reuoluerunt, & ſic eiectus ſacerdos, palpitans volutabatur in aquæ meatu.Et eccè qdam frater Minor indutus tunica candida,& fune ſuccinctus, cum mena ſuauitate arreptum per brachium,extra flumen eduxit,dicens:Ego ſum Franciſcus, quem inuocâſti.Ille verò ſic liberatus,nimis obſtupuit: volensq́ue pedum ipſius oſculari veſtigia,huc atque illuc anxius diſcurrebat, quærens à ſocijs, Vbi eſt ille? Quò abijt ſanctus? Qua via diſceſſit? Viri autem illi tremefacti,proni ceciderũt in terram, ſublimis Dei glorioſa extollentes magnalia,& virtuoſa merita humilis ſerui eius.

Presbyter è manifeſto mortis periculo liberatur.

Iuuenes quidam de Burgo Celani, pro metendis herbis exiẽrant ad campeſtria quædam, in quibus vetus latebat puteus, herbis in ſummo ore virentibus obumbratus, qui quaſi per paſſus quatuor aquarũ altitudinem cõtinebat.Segregatis igitur per campum diſcurrentibus pueris,vnus ex improuiſo decurrit in puteum.Abſorbente autem ,pfunda fouea corpus, ſpiritus mentis ſurſùm recurrebat ad beati Franciſci ſuffragium, clamans in ipſo lapſu fideliter & fidenter:Sancte Franciſce,adiuua me.Cæteri huc atque illuc ſe vertentes, dum puer alius non comparéret, clamore, circuitu & lachrymis requirebant eundem.Comperto tandèm, quòd in puteum cecidiſſet, feſtinantes cum gemitibus rediẽrũt ad Burgum,indicantes euentum,expoſcentes auxilium.Redeuntibus autem illis cum multa hominum turba, demiſſus vnus per funem in puteum,puerũ reſpexit in aquarũ ſuperficie reſidentem,nihil paſſum penitùs læſionis. Extractus verò de puteo puer,dixit omnibus q adſtabant:Quandò ſubitò cecidi,beati Franciſci patrociniũ inuocaui,qui corruenti mihi ſtatim prę ſentialiter aſſuit, & manũ porrigens, leuiter apprehendit,nec vnquàm deſeruit,donèc vnà vobiſcùm de puteo me eduxit.

Prælarum ſanè miraculum.

In eccleſia beati Franciſci apud Aſſiſium, dum p̃ſente Romana Curia prædicaret dominus Epiſcopus Hoſtienſis,qui poſtmodùm ſummus Pontifex extitit Alexander, quidam lapis ponderoſus & magnus incautè ſuper pulpitum excelſum & lapideum dereli-ctus,prę nimietate preſſuræ impulſus,ſuper caput cuiuſdam cecidit mulieris.Extimantes igitur circunſtantes perfectè ipſam iam mortuam, & caput eius totaliter conquaſſatum, cooperuerunt eam pallio, quo erat amicta, vt ſermone finito educeretur extra eccleſiam lugubre funus. Ipſa verò ſe beato Franciſco, ante cuius iacebat altare, fideliter cõmendauit.Et eccè prędicatione finita,mulier coram omnibus adeò ſurrexit incolumis,vt nullius in ea leſionis veſtigium apparéret.Sed &,quod eſt ampliùs admirandũ, cùm per longa tempora vſq; ad horam illam dolorem capitis quaſi continuũ habuiſſet, plenè fuit extunc ab omnis morbi moleſtia liberata,ſicut ipſa poſtmodùm teſtabatur.

Duplex miraculum in vna muliere.

Apud Cornetum cùm in loco fratrũ ad fuſionem campanæ viri quidam cõueniſſent deuoti,puerulus qdã octennis Bartholomęus nomine,xeniũ quoddã fratribus laborantibus apportauit. Et eccè ſubitò ventus vehemens,cõcuſſa domo,oſtium portæ graue quidem & magnũ, ſuper ipſum puerulum ità valido proiecit impulſu, vt quem tam ingens põdus oppreſſerat,lethali crederetur colliſione quaſſatus.Sic enim totaliter iacebat tumulatus ſub pondere,vt nihil exteriùs apparéret. Accurrerũt omnes,qui aderãt, beati Franciſci virtuoſam dexteram inuocantes. Sed & pater ipſius, qui rigeſcentibus membris ſe mouere non poterat præ dolore, votis & voce ſancto Frãciſco filium offere. Eccè quot miracula ad inuocationem B. Franciſci.

Bat.Leuatum eſt deniquè funeſtum pondus deſupèr puerum : & eccè quem credebant mortuum,quaſi ſuſcitatus à ſomno,lætus apparuit,nullam in ſe prorsùs præferens læſionem.Igitur cùm quatuordecim eſſet annorum, factus eſt frater Minor, vir poſteà literatus,& famoſus in ordine prædicator.

Homines de Lentino,lapidem prægrandem abſciderunt de monte, qui ſupponendus erat altari cuiuſdam eccleſiæ beati Franciſci in proximo conſecrandæ.Cùm autem ferè quadraginta homines lapidem illum ſupponere vehiculo niterentur, repetítis ſæpiùs viribus, ſuper quendam hominem lapis ille cecidit, & in modum ſepulcri obtexit. Sed cùm mente confuſi,quid facerent, ignorarent, maior pars hominum deſperata diſceſſit. Porrò viri decem, qui remanſerant, lugubri voce ſanctum inuocantes Franciſcum, vt in ſuo ſeruitio ſic horrendè mori hominem pateretur,reſumpto tãdèm corde, tanta felicitate lapidem amouerũt,vt nullus dubitaret virtutem affuiſſe Frãciſci. Surrexit homo incolumis in omnibus membris,inſupèr & lumen recuperauit limpidum oculorũ,

Magnũ miraculum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod habuerat obſcuratũ, vt omnibus daretur intelligi, quàm in rebus deſperatis beati Franciſci merita validæ ſint virtutis.

Simile quoddam accidit apud ſanctum Seuerinũ in Marchia de Ancona. Dum enim lapis prægrandis de Conſtantinopoli apportatus, ad baſilicam beati Franciſci multorum viribus traheretur, rapido lapſu eſt ſuper quendam trahentium deuolutus. Cumq; ille non ſolùm crederetur defunctus, ſed etiam totaliter comminutus, aſſiſtente ſibi beato Franciſco, & lapidem ſubleuante, abſque omni læſione ſanus & incolumis, lapidis proiecto pondere, proſiliuit.

Itẽ aliud illustre sanè.

Bartholomęus Caietanus ciuis, cùm ad conſtructionem cuiuſdã eccleſiæ beati Franciſci nõ modicùm deſudaret, ruente trabe quadam infirmiter poſita, eiusq; opprimente ceruicem, fuit grauiter conquaſſatus. Ipſe verò mortem ſibi ſentiens imminentem, vti erat vir fidelis & pius, à quodam fratre viaticum poſtulauit. Quod frater ille tam celeriter afferre non valens, quia mori ſubitò credebatur, beati Auguſtini verba protulit, dicens ei: Crede, & manducâſti. Sequenti verò nocte beatus Franciſcus cum vndecim fratribus illi apparuit, & inter vbera portans agniculum, ad lectum eius acceſſit, vocauitq; illum ex nomine, dicens: Bartholomęe, noli timere, quia nõ pręualebit aduersùm te inimicus, q te in meo ſeruitio voluit impedire. Hic eſt agnus, quẽ tibi dari petebas, quem & propter bonum deſiderium ſuſcepiſti, cuius etiam virtute conſequeris vtriuſque hominis ſoſpitatem. Et ſic per vulnera manum ducens, ad opus quod cœperat, eum redire pręcepit. Qui valdè manè conſurgens, & ijs, qui eum ſeminecem reliquerant, incolumis & lætus apparens, admirationem intulit & ſtuporem. Sed & ipſorum mentes ad beati patris reuerentiam & amorem, tam exemplo ſuî, quàm ſancti miraculo, excitauit.

S. Frãciſcus cuidã appãrens, ſanat eum moribundum.

Quidam de caſtro Ceperani, nomine Nicolaus, in manus inimicorum crudelium incidit die quadam. Qui crudelitate ferali vulneribus eum ſuper vulnera concidentes, vſq; adeò ſuper miſerum fæuiẽrunt, donèc vel extinctum crederẽt, vel protinùs extinguendum. Clamauerat autem Nicolaus prædictus, cùm primos ictus exciperet, alta voce: Sancte Franciſce ſuccurre mihi, ſancte Franciſce adiuua me. Hanc vocem à remotis audiẽrunt quamplurimi, licèt auxilium ferre non poſſent. Deportatus tandèm domum, rogatus ſuo ſanguine volutatus, fidutialiter aſſerebat ſe mortem ex illis vulneribus non viſurum, nec etiam ſe tunc ſentire dolores, quoniam ſanctus Frãciſcus ſibi ſuccurrerat: & vt pœnitentiam ageret, à Dño impetrauit. Quod & ſequens confirmauit euentus. Nam lotus à ſanguine, continuò contra humanam ſpem extitit liberatus.

Res admiranda sanè.

Filius cuiuſdam nobilis in caſtro ſancti Geminiani, valido languore detentus, omniq; vlteriùs deſperatus ſalute, ad extremum vſque perductus eſt. Riuus etenim ſanguinis ab oculis eius emanabat, ſicut ex vena brachij aſſolet ebullire. Cæterisq; propinquæ mortis veris indicijs in reliquo corpore apparentibus, iudicabatur pro mortuo. Sed & pro debilitate ſpiritûs & virtutis, ſensûs & motûs vſu priuatus, viſus eſt penitùs emigrãſſe. Cõgregatis aũt ex more ad planctum parentibus & amicis, ac de ſola agentibus ſepultura, pater ipſius fidutiam habens in Domino, cõcito greſſu ad eccleſiam cucurrit beati Franciſci, quæ in eodem erat caſtro cõſtructa, & cingulo ſuſpenſo ad guttur, cum omni humilitate ſe proſtrauit in terram: ſicque vota vouens & multiplicans preces, ſpirijs & gemitibus meruit apud Chriſtum, ſanctum Franciſcum habere patronum. Reuerſus itaque ſtatìm pater ad filium, & ſanitati reſtitutum inueniens, luctum in gaudium immutauit.

Redit ad ſanitatẽ iam moriturus.

Simile quiddam meritis ſancti operatus eſt Dominus circa puellam quandam in Catalonia de villa nomine Thamarit, & circa aliam de Ancona: quæ cùm eſſent prę nimietate ægritudinis in vltimo ſpiritu conſtitutę, beatus Franciſcus fideliter à parentibus invocatus, perfectæ continuò eas reſtituit ſanitati.

Item duæ puellæ.

Clericus quidam de vico Albo, nomine Matthæus, veneno mortifero bibito, intrantùm fuit grauatus, quòd loqui aliquo modo non valens, ſolùm finalem exitum expectabat. Sacerdos quidam, vt ſibi confiteretur, admonuit, & verbum vnum ab eo extorquere non valuit. Ipſe verò in corde ſuo humiliter Chriſtum orabat, vt per beati Franciſci merita, à mortis cum faucibus eripere dignaretur. Moxq; vt confortatus à Domino beati Frãciſci nomen fideli deuotione deprompſit, teſtibus qui aderãt, veneno cuomito, liberatori ſuo gratias egit.

Enomit q. dã hauſtum virus.

In magno maris periculo poſiti qdam nautæ, cùm milliaria decẽ à portu Barulitano diſta-

diſtarent, ingraueſcente nimiùm tempeſtate, iam de vita dubij, ancoras ſubmiſerunt. Verùm ſpiritu procellarum, mari feruentiùs tumeſcente, fractis funibus & relictis ancoris, incerto & inæquali curſu per æquora gradiebantur. Tandèm nutu diuino mari placato, ad reſumendas ancoras, quarum funes ſuperiùs enatabant, toto ſe conamine parauerunt. Cumque id perficere proprijs viribus nõ valerent, plurimorum ſanctorum innocato ſubſidio, multisque iam ſudoribus liqueſcentes, nec vnam per totam diem reſumere potuerunt. Aderat autem nauta quidam, Perfectus nomine, ſed moribus imperfectus, qui cum irriſione quadam dixit ad ſocios: Eccè ſanctorum omnium inuocãſtis auxilium, &, vt videtur, nullus eſt qui ſuccurrat. Inuocemus iſtum Frãciſcum, qui nouellus eſt ſanctus, ſi quo modo in mare ſe demergat, & ancoras perditas reddat. Conſenſerunt cęteri non irriſoriè, ſed veraciter, ſuationi Perfecti, & ipſius obiurgantes irriſorium verbum, firmauerunt cum ſancto ſpontaneum votum. Statimque in momento ſine aliquo adminiculo natauerunt ancoræ ſuper aquas, quasi ferri natura verſa foret in ligneam leuitatem.

Vouẽt nautæ ſancto, & mox exaudiuntur.

Peregrinus quidam inualidus corpore propter febris peracutæ ſymptomata, quam fuerat antè perpeſſus, naui quadam ſubuectus, de vltramarinis partibus veniebat. Ferebatur autem & ipſe ad beatum Frãciſcum præcipuo deuotionis affectu, & eum ſibi apud cæleſtem Regem elegerat aduocatum. Cùm igitur necdùm perfectè liber à morbo, ſitis angustiaretur ardoribus, deficiente iam aqua, cœpit alta voce clamare: Ite fidenter, haurite poculum mihi, quia beatus Franciſcus vaſculum meum aqua repleuit. Mirum certè. Inuenerunt vas aqua repletum, quod fuerat antè vacuum derelictum. Alio verò die cùm tempeſtate ſuborta operiretur nauis fluctibus, & procellis quateretur perualidis, ita vt iam naufragium timerent, cœpit idem infirmus ſubito clamore vociferari per nauem: Surgite omnes, inquit, & beato Franciſco venienti occurrite. Eccè ad ſaluandum nos adeſt. Sicque cum voce magna & lachrymis in faciem prócidens, adorauit. Statìm ad ſancti viſionem, omnem ſoſpitatem reſumpſit infirmus, & maris fuit tranquillitas ſubſequuta.

Vas vacuũ diuinitùs aqua impletur.

Duo miracula.

Frater Iacobus Reatinus, cùm in nauicula parua fluuium quendam cum alijs fratribus perranſiret, ſocijs primò ſuper ripam poſitis, poſtremò ſe ad exitum præparabat. Sed modico illo ligno per infortunium reuoluto, rectore natante, frater merſus eſt in profundum. Inuocabant fratres extrà poſiti affectuoſis precibus beatum Franciſcum, & vt filio ſuccurreret, lachrymoſis gemitibus ſupplicabant. Submerſus autem frater, de ventre gurgitis nimis immenſi, cùm ore non poſſet, corde clamabat, vt poterat, implorans pij patris ſubſidium. Et eccè auxiliante ſibi patris præſentia, per profundum ſicut per aridam ambulabat, & demerſam nauiculam capiens, cum ea peruẽnit ad litus. Mirabile dictu. Veſtimenta eius madidata non ſunt, nec aquæ gutta proximauit ad tunicam.

Multa in vno fratre illuſtria miracula.

Frater, Bonauentura nomine, cum duobus viris per lacum quendam nauigans, confracta ex parte nauicula, propter aquæ influctis impetum, demerſus eſt cum naui & ſocijs in profundum. Cùm autem de lacu miſeriæ miſericordem patrem Franciſcum invocarent cum multa fidutia, ſuperenatauit ſubitò aqua plena nauicula, & cum eis, ſancto præbente ducatum, ſalubriter peruẽnit ad portum. Sic & quidam frater de Eſculo, ſubmerſus in flumine, ſancti Franciſci meritis extitit liberatus. Sed & in lacu Reatino cùm quidam viri & mulieres in conſimili eſſent periculo conſtituti, ad inuocationem nominis ſancti Franciſci, de aquarum multarum periculoſo naufragio ſalubriter euaſerunt.

Multi ſeruantur in aquis.

Quidam nautæ Anconitani, periculoſa tempeſtate iactati, ſubmerſionis periculum iam videbant. Cumq; ſic deſperati de vita, S. Frãciſcum ſuppliciter inuocarent, lumen in mari magnum apparuit, & cum ipſo lumine tranquillitas conceſſa diuinitùs, acsi beatus vir ſua miranda virtute & ventis imperare poſſet, & mari. Quantis autem miraculorum prodigijs beatus hic pater in mari claruerit, & clareſcat, quotiès ibidèm opem tulerit deſperatis, nullatenùs credo poſſibile p ſingula enarrare. Nec mirum ſi iam regnantem cęlis, collatum eſt imperium ſuper aquas, cui & in hac mortalitate degenti, omnis corporea creatura, ad ſuam refigurata originem, mirabiliter ſeruiebat.

Innumera in mari S. Franciſci miracula.

De liberatis à vinculis & carceribus.

In Ro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN Romania Græcum quendam, cuiusdam domini seruientem, cõtigit de furto falaciter accusari, quem dominus terræ in alto carcere mandauit includi, & graniter vinculari. Domina verò domûs, miserta serui, quem indubitanter credebat à culpa sibi imposita innocentem, pro liberatione ipsius apud virum precibus insistebat deuotis. Verùm non acquiescente viri sui duritia obstinata, recurrit domina suppliex ad sanctum Franciscum, & eius pietati voto commendauit insontem. Protinùs affuit miserorum adiutor, & virũ in carcere positum misericorditer visitauit: Soluit vincula, carcerem fregit, innocentem manibus appræhensum foràs eduxit, & ait: Ego sum ille, cui domina tua te deuotè commisit. Cumq; ille timore magno corriperetur, & pro descensu altissimæ rupis voraginem circuiret, subitò liberatoris sui virtute inueniẽs se in plano, redijt ad dominam suam: relataq; per ordinẽ miraculi veritate, deuotam dominam, ad Christi amorem & reuerentiam serui eius Francisci feruentiùs inflammauit.

Voto nũcupato captiuus liberat.

In Massa sancti Petri, cuidam militi debebat pecuniæ quantitatem pauperculus quidam. Cumq; præ inopia facultas non suppeteret persoluendi, captus debitor à milite repetente, misereri sibi orabat suppliciter, dilationem quærens amore beati Frãcisci. Spretuit superbus miles preces oblatas, & sancti amorem, velut inane quid, inaniter vilipẽdit. Nam ceruicosè respondens: Tali te, ait, loco recludã, & tali retrudam carcere, quòd nec Franciscus, nec aliquis te poterit adiuuare. Tentauit, quod dixit. Carcerẽ adinuenit obscurum, in quo hominem vinculatum coniecit. Paulopòst affuit B. Franciscus, & fracto carcere, ruptisq; compedibus, illẽsum hominem reduxit ad propria. Sic fortitudo Francisci, militem est prædata superbum: captiuum, qui se sibi subiecerat, liberauit à malo, militisq; protervi admirando miraculo immansuetudinem commutauit.

O stultũ hominem.

Albertus de Aretio, cùm in vinculis atrocissimis teneretur, p debitis iniustè ab eo petitis, suam innocentiam sancto Frãcisco humiliter cõmendauit. Ordinem quidem fratrum Minorum plurimùm diligebat, & sanctum Frãcisum inter sanctos speciali veneratur affectu. Dixit autem creditor suus voce blasphema, quòd nec Franciscus, nec Deus posset eum de suis manibus liberare. Factum est itaque in vigilia S. Francisci, cùm vinctus ille nihil comedisset, sed ob sancti amorem, victum suum cuidam tribuisset egeno, nocte veniente apparuit ei vigilanti sanctus Franciscus, ad cuius ingressum vincula de pedibus, & catenæ de manibus ceciderunt, sponte aperta sunt ostia, profiluerunt tabulæ de solario, & liber abscessit homo ad propria rediens. Impleuit extunc votum, ieiunans vigiliam beati Francisci, & cereo, quem annuatim cõsueuit offerre, in accrescentis deuotionis indicium, annuatim vnam vnciam superaddens.

Infigne miraculum.

Residente in sede beati Petri domino Gregorio nono, quidam, Petrus nomine, de ciuitate Alisia, de hæresi accusatus, Romæ captus est, & de mandato eiusdem Pontificis ad custodiendũ traditus Episcopo Tyburtino. Quem sub pœna Episcopatûs accipiẽs, compedibus alligauit, obscuroq; ipsum carcere, nè posset effugere, includi fecit, panẽ ei præbens in pondere, & poculum in mensura. Cœpit autem homo ille beatum Franciscum ad sui miserẽdum multis precibus & fletibus inuocare, eó quòd audiérat solennitatis eius iam adesse vigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicauerat hæreticæ prauitatis errorem, totaque cordis deuotione adhæserat fidelissimo Christi seruo Francisco, intercedentibus ipsius meritis, à Domino meruit exaudiri. Instante enim iam nocte festiuitatis, circa crepusculum beatus Franciscus in carcerem miseratus descendit, & illum suo nomine vocans, vt citò surgeret, imperauit. Qui timore perterritus, quisnam esset, interrogans, beatum Franciscum adesse audiuit. Cumq; virtute præsentiæ viri sancti, vincula pedum suorum confracta conspiceret cecidisse, & tabulas carceris, clauis, vtrò prosilientibus, aperiri, & apertum iter sibi ad exeundum præberi, solutus tamen & obstupefactus, fugere nesciebat, sed ad ianuam clamãs, custodes omnes perterruit. Qui cùm eum liberatum à vinculis Episcopo nunciãssent, post intellectum ordinem rei, ad carcerem Pontifex deuotus accessit, & manifestè Dei virtutem cognoscens, Dñm adorauit ibidèm. Vincula quoq; coram domino Papa & Cardinalibus delata fuerunt: qui videntes quod factum fuerat, admirati plurimùm, benedixerunt Deum.

Liberatur à carcere captiuus.

Guidolotus de sancto Geminiano, falsò accusatus fuit, p veneno interemerat quendam virum, & p eodem genere mortis filiũ eiusdem viri, & vniuersam eius familiam, posuerat enecare. Captus proindè à potestate terræ, grauissimis vinculis aggranatus, in turrim quandam reclusus est. Ipse verò fidutiam habens in Domino pro sua innocẽtia, quam

quam sciebat, causam commisit B. Frãcisci patrocinio defendendam. Excogitãte igitur potestate, qualiter criminis obiecti confessionem eliceret per tormenta, qualibusq; pœnis confessum faceret interire, nocte illa, cùm manè ad cruciatus deberet adduci, sancti Francisci præsentia extitit visitatus, & immẽso luminis fulgore vsq; manè circundatus repletusq; gaudio & fidutia multa, securitatem cuasionis accepit. Aduenerũt manè tortores, & eductum de carcere, eculeo suspenderunt, aggrauantes super eum multa pondera ferri. Depositus est pluriès, & iterùm eleuatus, vt pœna pœnę succedente, citiùs ad confessionem criminis arceretur. Sed spiritu innocẽtiæ lętabatur in vultu, nullam mœstitiam prętendens in pœnis. Deindè accensus est ignis sub ipso non modicus, nec prohibuit caput eius, quin pterè capillus est læsus, cùm tamen capite dependéret ad terram. Tandèm bulliente oleo superfusus, virtute patroni, cui se commiserat defensandum, hæc omnia superauit: & sic dimissus liber, saluus abscessit.

Homo innocẽs mirè à S. Francisco adiuuatur.

De liberatis à periculo partûs.

QVędam Comitissa in Sclauonia sicut nobilitate illustris, sic & æmula probitatis, erga S. Franciscum deuotione flagrabat, erga fratres verò sedula pietate. Tempore verò partûs duros perpessa dolores, tanta fuit angustia molestata, vt prolis futurus ortus, præsens videretur matris occasus. Non videbatur infantem eniti posse ad vitam, nisi expiraret è vita, nec tali nisu parere, sed perire. Subuenit cordi eius S. Francisci fama, virtus & gloria: excitatur fides, inflammatur deuotio: Convertit se ad auxilium efficax, ad fidum amicum, ad deuotorum solatium, refugium afflictorum: Sancte Frãcisce, inquit, pietati tuę supplicant oĩa ossa mea, & mẽte voueo, quod explicare non possum. Mira celeritas pietatis. Finis dicendi, finis fuit dolendi: parturiendi meta, pariẽdi principium. Statim enim omni cessante pressura, partum edidit cum salute. Non fuit immemor voti, non propositi refuga. Ecclesiam quandam pulchram construxit, & constructam ad sancti honorem, fratribus assignauit.

Eccè mira acceleratio auxilij, dũ inuocat S. Franciscus.

In partibus Romanis mulier quędã Beatrix nomine, vicina partui, cùm per dies quatuor fœtum in ventre portaret extinctum, multis infelix agitabatur angustijs, & exitialibus doloribus vrgebatur. Mortuus fœtus matrem cogebat ad mortem, & nondùm in lucem productum abortiuum, publicum matris periculum pariebat. Tentabat medicorum auxilium, sed omne humanũ remedium laborabat in vanum. Sic de primis maledictionibus copiosiùs aliquid declinârat in miserã, vt sepulcrum facta conceptûs, sepultura pro certo proximum expectaret. Fratribus tandèm Minoribus per internũncios rogata se deuotione committẽs, suppliciter aliquid de sancti Francisci reliquijs fide plena poposcit. Contigit nutu diuino aliquantulùm inueniri de chorda, qua fuerat sanctus quãdoque prę cinctus. Mox vt super dolentem posita chorda fuit, omnis facilimè solutus est dolor, mortis causa mortuus fœtus emissus, pristina sanitas restitura.

Vide quid possint sancti, quandò tãta vis est etiã in minimis corũ rebus.

Cuiusdam de Caruio nobilis viri vxor, Iuliana nomine, pro filiorũ morte annos trahebat lugubres, & cõtinuè infelices deplorabat euentus, pro eó p oẽs, quos cum prę ista portauerat filios, modico interiecto tempore cum vehementiori dolore sepulturæ tradiderat. Cùm igitur quatuor mensium cõceptum haberet in vtero, magisq; propter euentus pręteritos de cõceptę prolis solicitaretur obitu, quàm de ortu, beatum patrem Francisẽ pro vita nondùm nati fœtûs fideliter precabatur. Eccè aũt nocte quadã dormienti sibi mulier quędam apparebat in somnis, formosum puerulum gestans in manibus, illumq; lętissimè offerebat eidem. Cùm verò illa recipere recusaret, quę statim formidabat amittere, mulier illa subiunxit: Securè susscipias, ga quem tuo mœrori compatiens facer mittit Franciscus, vita viuet, & sospitate gaudebit. Statim euigilans mulier, intellexit per ostensam sibi cælitùs visionem, B. Francisci sibi adesse suffragium. Extunc abundantiori completa lętitia, pro susscipienda prole iuxta p missum multiplicauit preces, & vota promisit. Impletum est deniquè tempus pariendi, & peperit fœmina masculum, qui iuuenilis robore florens ætatis, tanquàm per beati Francisci merita fomentum susceperet vitæ, incitamentum parentibus prębuit ad Christum & sanctum eius deuotionis affectus. Simile quiddam huic in Tyburis ciuitate sanctus pater effecit. Cùm enim mulier quędam filias plurimas peperisset, desiderio prolis fatigata virilis, apud sanctum Franciscum preces ingeminauit & vota. Concepit igitur eius meritis mulier illa, & genitos ei parere dedit, qui pro vno fuerat exoratus.

Parit mulier quæ anteà abortierat.

Apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apud Viterbum partui propinqua mulier, morti propinquior censebatur, viscera-
bus tormentata doloribus,& tota calamitosa in infortunijs mulierum. Cumque naturę
succumbente virtute,omnis deficeret artis industria,inuocato beati Francisci nomine,
liberata cōfestim mulier,partum salubriter terminauit. Sed assecuta quod voluit,& ob-
lata beneficij quod accepit,honorem sancto non deferēs, die natalis ipsius ad opera fera
uilia manus extendit,& eccè subitò dextrum brachium ad laborem extensum, inflexi-
bile remansit & aridum. Quod cùm studeret ad se reuocare cum altero,vltione cōsimi-
li & illud exaruit. Timore igitur diuino correpta mulier,redintegrauit votum, vsumq;
membrorum, quem propter ingratitudinem amiserat & contemptum, per misericor-
dis & humilis sancti merita,cui se iteratò deuouit,recuperare promeruit.

Vide pœnā in S. Francisci festo laborātis.

Mulier quædam de partibus Aretinis cùm per septem dies partûs discrimina sustine-
ret,& iam in nigredinem versa, desperata esset ab omnibus, votum fecit beato Franci-
sco,& eius cœpit moriens auxilium inuocare. Emisso autem voto celeriter obdormiuit,
viditque in somnis beatum Franciscum se dulciter alloquentem ac requirērem, vtrùm
faciem ipsius agnosceret,& an antiphonam illam Virginis gloriosæ, Salue Regina mi-
sericordiæ,sciret ad honorem huius Virginis recitare. Qua respondente se habere no-
titiam de vtrisque: Incipe,ait sanctus,antiphonam sacram,& antequàm compleas,pa-
es cum salute. Ad hanc vocem & euigilauit mulier, & cum timore cœpit dicere: Salue
Regina misericordiæ. Cumq; illos misericordes oculos precaretur, fructumque com-
memoraret vteri virginalis, continuò cunctis liberata pressuris, infantem peperit spe-
cio sum,gratias agens Reginę misericordiæ, quę per beati Francisci merita,ipsius fuerat
dignata misereri.

Notet hæc Lector pi-, & cōtēnat hæreticorū blasphe-mias.

De cæcis illuminatis.

In conuentu fratrum Minorum Neapoli cum quidam frater, Robertus nomine,ce-
cus annis plurimis extitisset,creuit in oculis eius caro superflua,motum & vsum im-
pediens palpebrarum. Cùm igitur fratres forēses,ad diuersas mundi partes tenden-
tes,ibidēm plurimi conuenissent, beatus pater Frāciscus speculum obedientię san-
ctæ,vt eos miraculi nouitate hortaretur ad iter, prędictum fratrem ipsis presentibus tali
modo curauit. Iacebat nocte quadam frater Robertus prędictus æger ad mortem,iamq;
sibi fuerat anima commendata, cùm eccè adstitit ei beatus pater cum tribus fratribus,
omni sanctitate perfectis, videlicet sancto Antonio, fratre Augustino,& fratre Iacobo
de Assisio,qui sicut cum perfectè fuerant secuti dum viuerent,ità & ipsum alacriter co-
mitabantur post mortem. Accipiens cultellum S. Franciscus, carnem superfluam reci-
cauit,lumen restituit pristinum,& à mortis eum fauce reduxit,dixitque illi: Fili Rober-
te,gratia,quam tecum feci, signum est fratribus ad remotas nationes euntibus, quòd
ego precedam eos,& ipsorum dirigam gressus. Vadant,inquit,gaudenter,& iniunctam
obedientiam alacri animo exequantur.

Vide quid possint Sancti.

Apud Thebas in Romania mulier cęca vigiliam S. Francisci in pane tantùm & aqua
iciunās, ad ecclesiam fratrum Minorum summo manè festiuitatis à viro suo superducta
est. Quæ,dum Missa celebraretur,in eleuatione corporis Christi oculos aperuit,clarè vi-
dit,deuotissimè adorauit. In ipsa verò adoratione voce magna proclamans, Gratias,in-
quit,Deo,& sancto eius,quia video corpus Christi. Omnibus,qui aderant,in vocem ex-
ultationis conuersis, post sacrorum expletionem, reuersa est mulier in domum suam
cum gaudio spiritûs,& lumine oculorum. Exultabat quidem mulier non solùm,quia lo-
cis corporeæ recuperārat adspectum, verumetiam quia sacramentum illud mirificum,
quod est lumen animarum verum & viuum, respectu primario per beati Francisci mer-
ta,fidei suffragante virtute,meruerat intueri.

Cęca muli-er sub Mis-sa videt, & Christi cor-pus adorat.

In Campania puer quidam quatuordecim annorum de castro Pophis, subita veratus
angustia,sinistrum oculum amisit ex toto. Passionis acerbitas sic de loco suo propulit
oculum,quòd per octo dies extrà, neruo relaxato, longitudine digiti vnius ad maxillas
dependens,penè aridus est effectus. Sed cùm sola superesset abscissio,& à medēntibus fo-
ret penitùs desperatus, pater eius ad auxilium beati Francisci tota se mente conuertit.
Non defuit ille indefessus miserorum adiutor precibus supplicantis. Namoculum au-
dum mirabili virtute in locum suum pristinumque vigorem restituit, & lucis operatrā-
dijs illustrauit.

Oculus re-stituitur.

In ea-

In eadem Prouincia apud Castrum, magni ponderis lignum ex alto proruit,& cuiusdam sacerdotis caput grauissimè quassans,sinistrum oculum excęcauit. Qui humì deiectus,cœpit alta voce sanctum Frāciscum luctuosè clamare,dicens: Succurre pater sanctissime,vt ad festum tuum ire valeam,sicut fratribus tuis ire promisi. Erat enim vigilia sancti. Qui statim exurgens,peroptimè liberatus,in vocem prorupit laudis & gaudij,& circunstantes omnes,qui eius miserię condolebant,in stuporem cōuertit & iubilum. Iuit ad festum narrans omnibus,quam in se expertus fuerat,clementiam & virtutem.

Vide repē-tinam cu-rationem.

Vir quidam de monte Gargano,dum in vinea sua laborans,lignū quoddam ferro succideret,proprium percussit oculum,& sic diuisit per medium,vt quasi media pars ipsius exteriùs dependéret. Cumque in tam desperato periculo desperaret sibi posse per hominem subueniri,ieiunaturum se in festo sancti Francisci,si ei succurreret,repromisit. Statim in loco suo debito viri oculum sanctus Dei restituit, sicque diuisum reiunxit, & lumine pristino decorauit,vt nullius lęsionis vestigia remanerent.

Item aliā.

Filius cuiusdam nobilis viri à natiuitate cęcus,meritis beati Francisci lumen recepit optatum. Qui nomen ab euētu sortitus, Illuminatus vocatus est. Assumpsit posteà cùm in ætate esset, ordinem beati Francisci,accepti beneficij non ingratus: tantumq; profecit in lumine gratię & virtutis,vt verè lucis filius videretur. Tandèm beati patris promerentibus meritis, sanctum initium fine sanctiori concluſit.

Cæcus à natiuitate,vi-det.

In Zachanto, quod est Castrum iuxta Ananiam, miles qdam Gerardus nomine, oculorum lumē ex toto perdiderat. Accidit aūt,vt duo fratres Minores,ab exteris partibus venientes,ad domum ipsius hospitaturi diuerterēt. Susceptiitaq; deuotè propter reuerentiam sancti Francisci à familia tota, & cum omni benignitate tractati,gratias agentes Deo & hospiti, ad locum fratrum deuenêre vicinum. Nocte igitur quadam beatus Franciscus vni fratrum illorum in somnis apparuit,dicens: Surge,festina cum socio ad domū hospitis nostri,qui Christum & me suscepit in vobis volo enim beneficia repēdere pietatis. Cęcus quidem effectus est suis promerentibus culpis, quas pœnitentiali non studuit cōfessione purgare. Disparente quoq; patre,frater festinus surrexit,vt mandatum cum socio celeriter adimpleret. Venientesq; ad hospitis domum,cuncta quę viderat alter,per ordinem narrauerunt eidem. Stupuit virille non modicùm,& vniuersa quę dicebantur, vera esse confirmans, compunctus ad lachrymas, confessus est libens. Tandem correctione pręmissa, interioriq; homine taliter renouato, exteriorem continuò recuperauit adspectum. Huius miraculi fama circunquaquè diffusa, non solùm ad reuerentiam sancti, verumetiam ad confessionem humilem peccatorum,& hospitalitatis gratiam plurimos incitauit.

Obserua Lector meritū hospitali-tatis.

Nota hic de sacramētali Cōfessione.

De liberatis à diuersis infirmitatibus.

Apud Castrum plebis,iuuenis qdam mendicus surdus erat & mutus à natiuitate sua,qui linguam adeò curtam habebat ac tenuem, quòd multotiès exquisita à pluribus,pręcisa penitùs videretur. Virqdam Marcus nomine, ipsum propter Deum susceptt hospitio,qui eum sibi benefacere sentiens,cœpit cum ipso assiduus demorari. Serò quodam cùm prędictus vir cœnaret cum coniuge, adstante puero coram eis,dixit vxori: Hoc ego maximum miraculum reputarem, si beatus Franciscus huic auditum redderet & loquelam. Et adiecit: Voueo Deo,quòd si hoc sanctus Franciscus dignabitur operari,propter amorem suum huic puero expensas conferam,donèc viuet. Mirum certè: Subitò lingua creuit,& locutus est,dicens: Gloria Deo,& sancto Francisco,qui mihi loquelam præbuit & auditum.

Ecce insi-gne mira-culum.

Frater Iacobus de Isco,cùm puerulus esset in domo paterna, rupturam incurrit corporis valdè grauem. Superno verò afflatus spiritu, licèt esset iuuenis & infirmus,ordinē sancti Francisci deuotus intrauit: nulli tamē,qua vrgebatur infirmitate,detexit. Factum est autem,cùm corpus sancti Francisci transferretur ad locum, vbi preciosus sacrorum ossium eius nūc thesaurus est conditus, affuit & tunc dictus frater translationis gaudijs, vt glorificati iam patris corpori honorem debitum exhiberet. Et appropinquās tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collocata,prę deuotione spiritûs sacrum tumulum complexatus,subitò miro modo ad loca debita partibus reuocatis,sanum se sensit,succinctorium deposuit,& extunc ab omni dolore preterito liber fuit. Ab infirmitate quoquè confimili frater Bartholus de Eugubio,frater Angelus de Tuderto,Nicolaus sacerdos de Sticha-

Sanāt hernioſi ali-quot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

no, Iohannes de Fora, vir quidam de Pisis, & alius de castro Cisternæ, Petrus quoque de Sicilia, & homo quidam de castro Spelli iuxta Assisium, & quamplures alij per Dei misericordiam & beati Francisci merita, extiterunt mirabiliter liberati.

In maritima mulier quædam mentis alienationem per quinquennium passa, visu & auditu priuata est. Indumenta dilaniabat dentibus, ignis & aquæ periculum non timebat, & caduci morbi ad summum incurrerat horribilem passionem. Nocte verò quadam, cùm disponeret sibi diuina misericordia misereri, salutaris fulgore lucis superillustrata diuinitùs, vidit beatum Frãciscum super solium sedere sublime: ante quem prostrata, sanitatem suppliciter exposcebat. Illo verò nondùm fauente precibus, firmauit mulier votum, promittens pro Dei amore, ac sancti, petentibus, donèc haberet, eleemosynam non negare. Illicò sanctus pactum recognouit, quòd olim cum Domino fecerat simile, & signans eam Crucis signaculo, integram sibi restituit sanitatem. A confimili passione puellam quandam de Nursia, & filium cuiusdam nobilis viri, & alios quosdam, relatione veridica compertum est, sanctum Dei Franciscum misericorditer liberâsse.

Mulier dũ vouet, mox sanatur.

Petrus de Fulgineo, ad visitandum limina beati Michaëlis quodam tempore pergens, dum minùs reuerenter peregrinationem peregit, fontis cuiusdam aquam degustans, à dæmonibus est inuasus: & exindè per tres annos obsessus, discerpebatur in corpore, pelsima loquens, & horrenda prætendens, habens aliquandò lucida interualla, beati virtutem, quam efficacem audiërat ad effugandas aëreas potestates, humiliter requisiuit. Et ad sepulcrum pij patris accedens, mox vt illud contigit manu, à dęmonibus, cum crudeliter discerpentibus, mirificè liberatus fuit. Simili etiam modo mulieri cuidam de Narnio, habenti dæmonium, misericordia Francisci subuénit, & alijs pluribus, quorum vexationum angustias, & curationum modos, longum esset per singula enarrare.

Mira vis contacti sepulcri.

Vir quidam, nomine Bonus, homo de ciuitate Fani, paralyticus & leprosus, ad ecclesiam beati Francisci à parentibus deportatus, vtriusque morbi plenam consecutus est sanitatem. Sed & alius inuenis quidam, Acto nomine, de sancto Seuerino, totus leprosus, voto emisso, & ad sepulcrum sancti delatus, meritis ipsius à lepra mundatus est. Habuit quidem sanctus supra huiusmodi morbo curando pręcellentem virtutem, procèd quòd humilitatis & pietatis amore, leprosorum obsequijs se humiliter deputârat.

Prælcellens virtus S. Frãcisci in lepra curãda.

Nobilis quædam mulier, Rogata nomine, in Episcopatu Sorano, per vigintitres annos fluxu fuit sanguinis fatigata, sed & à quamplurib⁹ medicis quamplurima mala perpessa. Præ nimietate quidem languoris, sæpiùs videbatur mulier expirare. Sed si quandò fluxus huiusmodi stringebatur, tumescebat corpore toto. Audiẽs autem quendam puerum Romano sermone canentem miracula, quæ Deus per beatum Franciscum fuerat operatus, nimio dolore commota, tota prorupit in lachrymas, sicque intrà se fide accensa, dicere cœpit: O beate pater Francisce, qui tantis coruscas miraculis, si me digneris ab hac ægritudine liberare, magna tibi accrescet gloria, quoniam adhuc tantum miraculum non fecisti. Quid plura? His dictis, sensit se beati Francisci meritis liberatam. Filium quoquè ipsius Marcum nomine, qui brachium habebat contractum, sanctus Franciscus, voto ad ipsum emisso sanauit. Fœminam etiam quandam de Sicilia, per septennium fluxu sanguinis fatigatam, beatus Christi signifer saluam fecit.

Mira celeritas curationis.

In vrbe Romana Praxedis quædam nomine, religiositate famosa, quæ à tenella ætate propter æterni sponsi amorem, arcto se carcere per quadraginta iam ferè annos abderat, apud beatum Franciscum gratiam promeruit specialem. Nam cùm die quadam pro rebus opportunis solarium suæ cellulæ cõscendisset, & impulsione phantastica corruens, cùm fractum haberet pedem cum crure, & humerum à positione debita sęquestratum, apparuit ei benignissimus pater vestimentis gloriæ candidatus, & dulcibus alloquijs cœpit eandem: Surge, inquit, filia benedicta, surge, nè timeas. Et apprehensa manu ipsius, alleuans eam disparuit. Ipsa verò per cellulam suam huc atque illuc se conuertens, putabat se visum videre, vsquequò ad clamorem ipsius apportato iam lumine, perfectè se sentiens per seruum Dei Franciscum esse sanatam, cuncta quę acciderant, per ordinem enarrauit.

Præclarum miraculũ.

De non obseruantibus festum, & nõn honorantibus sanctum.

IN Pictauię partibus in villa, quę Simo dicitur, sacerdos quidam Reginaldus nomine, beato Francisco deuotus, festum ipsius parochianis suis indixerat solenniter celebrandum. Vnus autem de populo, ignorans sancti virtutem, sui paruipendit sacerdotis mandatum. Egressus autem foràs in agrum, vt ligna succideret, cùm se præpararet ad opus, vocem audiuit huiusmodi tèr dicentem: Festum est, operari nõ licet. Verùm cùm nec imperio sacerdotis, nec supernæ vocis oraculo seruilis temeritas frenaretur, addidit diuina virtus ad gloriam sancti sui sine mora miraculum & flagellum. Mox enim vt furcam vna manu iam tenens, alteram cum ferreo instrumento leuauit ad opus, sic diuina virtute, vtraque manus vtrique instrumento cohæsit, vt ad neutrius dimissionem digitos aliquatenùs relaxare valeret. Ex quo stupefactus nimis, & quid ageret nescius, ad ecclesiam, multis vndiquè ad videndum prodigium cõcurrentibus, properauit. Vbi mente compunctus ante altare, quodam ex assistentibus sacerdote monente, (plures quippe ad festum vocati conuenerant sacerdotes) beato Francisco humiliter se deuouit, tria, sicut tèr vocem audiërat, vota vouens, quòd scilicet festum ipsius coleret, quòd ad illam, in qua tunc erat, ecclesiam in festo veniret, & quòd sancti corpus personaliter visitaret. Mirum certè relatu. Vno emisso voto, vnus digitus factus est liber, ad secundi emissionem solutus est alius, sed tertio facto voto, laxatus est tertius, & postmodùm tota manus, necnõ & altera subsequẽter, populo, qi am multus aduenerat, sancti clementiam deuotissimè implorante. Sic homo pristinæ redditus libertati, per seipsum instrumenta deposuit, cunctis laudantibus Deum, virtutemque sancti mirificam, qui tam mirabiliter percutere poterat, & sanare. Ipsa verò instrumenta vsque hodiè coram altari, ad honorem beati Francisci fabricato, ibidèm in memoriam sancti dependent. Plura quoquè illic, & in locis vicinis patrata miracula, & sanctum in cęlis ostendũt eximium, & festum ipsius in terris venerabiliter excolendum.

Punitur à Deo violãs temerè festa S. Francisci.

In ciuitate quoquè Cenomanensi dum in solennitate sancti Frãcisci mulier quædam manus ad colum extenderet, & digitis appræhenderet fusum, obrigescentibus manibus, cœperunt digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna docente, sancti recognoscens virtutem, corde compuncta, cucurrit ad fratres. Cumque pro salute ipsius, deuoti filij sancti patris clementiam precarentur, incolumis effecta est statim, nec aliquid læsionis remansit in manibus, nisi ad sancti memoriam, solum vestigium combusturæ. Simili etiam modo in Campania maiori mulier quædam, & in villa Oleti mulier altera, & in castro Pilei tertia, dum beati patris festum celebrare contemnerent: præuaricantes primùm mirabiliter sunt punitæ, sed postmodùm pœnitentes, per sancti Francisci merita mirabiliùs liberatæ.

Vltio cælestis in fœminas temerarias.

Miles quidam in Prouincia Massę, beati Francisci operibus & miraculorum signis impudentissimè detrahebat. Inferebat multa opprobria peregrinis, ad ipsius memoriã venientibus, & cõtra fratres publica garriebat insania. Cùm autem semèl sancti Dei gloriam impugnaret, addidit super peccata sua blasphemiam detestandam. Si verum est, inquit, quòd Franciscus iste sit sanctus, gladio cadat hodiè corpus meum. Si verò sanctus non est, euadam incolumis. Non distulit ira Dei condignum inferre supplicium, cùm iam facta fuisset oratio in peccatum. Mora enim modica interiecta, dum blasphemus nepoti suo inferret iniuriam, accepit ille gladium, & patrui viscera cruentauit. Eodem die mortuus est sceleratus, inferni mancipium, & filius tenebrarum, vt cęteri discerent miranda Francisci opera non blasphematorijs verbis impetere, sed deuotis laudibus honorare.

Eccè hoīs blasphemi iustam vltionem.

Index quidam nomine Alexander, dum à beati Francisci deuotione quos poterat, venenata lingua retraheret, diuino iudicio lingua priuatus, per sex annos obmutuit. Qui cùm in eo, quo peccauerat, torqueretur, alta pœnitudine reuocatus, dolebat se contra sancti miracula oblatrâsse. Itaque non perstitit misericordis indignatio sancti, sed pœnitentem, ac se humiliter inuocantem, restituta loquela, recepit ad gratiam. Extunc linguam blasphemam consecrauit laudibus sancti, deuotionem simul & disciplinam reciens per flagellum.

Obmutescit obtrectator S. Francisci.

De quibusdam alijs miraculis diuersorum generum.

IN castro Galiani Valuẽsis diœcesis, mulier erat quædam nomine Maria, quæ Christo IESV & beato Francisco famulatu deuoto subiecta, vna dierum æstiuo tempore exijt, vt manibus conquireret proprijs necessarium victum. Cùm igitur ferueute nimiùm æstu, sitis deficere cœpisset ardoribus, omni priuata beneficio pocu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

li, pro eô quòd in monte arido sola esset, quasi exanimis humì prostrata, patronum suum sanctum Franciscum inuocabat pio mentis affectu. Dum autem perseueraret multa in affectuosa & humili prece, labore, siti & æstu fatigata quamplurimùm, paululùm obdormiuit. Et eccè sanctus Franciscus adueniens, & eam vocans ex nomine: Surge, inquit, & bibe aquam, quæ diuino munere tibi ac pluribus exhibetur. Ad huius vocis auditum surrexit mulier à somno non modicùm confortata, & accipiens filiceam, quæ iuxta se erat, radicitùs euulsit à terra, effodiensque ligno paruulo circunquaquè, viuentem reperit aquam: quæ cùm primò videretur paruula stilla, subitò diuina virtute creuit in fontem. Bibit itaque mulier, & satiata, oculos lauit: quos cùm longa priùs habuerat ægritudine obumbratos, noua ex tũc sensit luce perfusos. Festinauit ad domum mulier, tam stupendum miraculum ad gloriam sancti Frãcisci denuncians vniuersis. Concurrerunt vndiquè multi ad miraculi famam, experientia magistra discentes mirabilem illius aquæ virtutem, dum ad ipsius contactum, cõfessione prẽmissa, à varijs morborum cladibus plurimi liberabantur. Perseuérat vsque hodiè fons ibi perspicuus, & in honore beati Francisci, ibidèm oratorium est constructum.

Nota insigne miraculum.

Item vim fontis & sacramẽtalis cõfessionis.

In Hispania apud sanctum Facundum, viri cuiusdam cerasum arefactam, ad virorem frondium, florum & fructuum, contra spem mirabiliter reuocauit. Incolas quoquè terræ apud Vilesios, à vermium peste, corrodentium vineas circunquaquè, miraculoso suffragio liberauit. Sacerdotis cuiusdam iuxta Palentiam horreum quoddam, quod vermibus frumentarijs repleri quolibet anno solitum erat, sibi fideliter commendatum penitùs expurgauit. Terram quoquè domini cuiusdam de Petra mala in regno Apuliæ, sibi suppliciter commẽdatam, ab odiosa peste bruchorum penitùs seruauit indemnem, cùm tamen in circuitu omnia essent prædicta pestilentia deuorata.

Multa miracula.

Vir qdam Martinus nomine, cùm longè à castro suo boues minâsser ad pascua, cuius vnius bouis casu quodam sic fuit desperatè confractum, vt nihil esset sibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoriatione foret solicitus, & instrumẽtum, cum quo id faceret, non haberet, domum reuersus, beato Francisco bouis curam reliquit, ipsumque fideli Sancti custodiæ fidutialiter commendauit, nè ante suum reditum deuoraretur à lupis. Summo itaque manè ad bouem in sylua relictum cum excoriatore reuersus, pascentem ipsum ità reinuenit incolumem, quòd nequaquàm crus fractum ab altero discernebat. Gratias egit bono pastori, qui diligentem de boue suo curam habuit, & medelam donauit. Succurrere nouit humilis sanctus omnibus inuocãtibus ipsum, nec quantuncunq; paruas necessitates hominum dedignatur. Nam viro cuidam de Antrino iumẽtum, restituit furto sublatum. Mulieri cuidã de Interduco, catinum nouum, in multas partes casum, integrè reparauit. Viro etiam cuidam de monte Vlini in Marchia, consolidauit vomerem in frusta confractum.

Egregium miraculũ.

In Sabinensi diœcesi vetula quædam octogenaria erat, cuius filia moriens, lactentem infantulum dereliquit. Cùm igitur anus paupercula plena esset inopia, & vacua lacte, nullaque esset mulier, quę sitienti paruulo lactis stillicidium, iuxta quod exigebat necessitas, erogaret, quò se verteret, vetula penitùs ignorabat. Debilitato verò infantulo, pocte quadam omni humano destituta subsidio, ad beati patris Francisci auxilium impolorandum lachrymarum imbre perfusa, tota se mente conuertit. Affuit statìm innocentis amator ætatis, Ego, inquiens, sum Franciscus, ô mulier, quem cum tantis lachrymis invocâsti. Ponc, ait, mammas tuas in ore * puerili, quoniã abundanter tibi lac Dominus dabit. Impleuit anus sancti mandatum, & statìm octogenariæ mammæ lactis copiam effuderunt. Innotuit omnibus mirabile sancti donum, multis tam viris, quàm mulieribus accelerantibus ad videndum. Et quia quod testabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabantur omnes ad laudãdum Deum in sancti sui virtute mirabili, & amabili pietate.

* puerili, Vide illustre miraculum.

Apud Spoletum vir & vxor vnicum habentes filium, quotidiè velut hæreditarium opprobrium deplorabant. Brachijs siquidem collo connexis, iunctisque genibus pectori, & pedibus natibus alligatis, non hominis proles, sed monstrum quoddam potiùs videbatur. Vehementiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Christum, sancti Francisci auxilium inuocando, vt infelici sibi, & in tali opprobrio constitutæ, succurrere dignaretur. Nocte igitur quadam, cùm propter huiusmodi tristitiam tristis eam somnus arriperet, apparuit ei sanctus Franciscus, pijs eam affatibus mulcens,

cens, insuper & suadens, quòd ad locum propinquum, suo nomini dedicatum, deferret puerum, vt ex aqua putei loci illius in nomine Domini superfusus, plenam reciperet sospitatem. Negligente autem illa sancti adimplere mandatum, secundò replicauit ipsum. Tertiò quoquè apparens, mulierem cum puero vsque ad ianuam dicti loci præambulo ducatu perduxit. Superuenientes autem nobiles quædam matronæ deuotionis causa ad prædictum locum, eis à muliere præfata diligenter exposita visione, vnà cum ipsa puerum fratribus præsentârunt: & haurientes aquam de puteo, earum nobilior prijs manibus lauit infantem. Statìm puer omnibus membris ad sua loca productis, sanus apparuit, & magnitudo miraculi omnibus admirationem induxit.

Innocatus S Frãciscus, vt appãret mulieri.

Egregium miraculũ.

In castro Chore Ostiensis diœcesis, vir quidam sic crus ex toto perdiderat, vt nullo modo progredi vel mouere se posset. Positus itaque in angustia vehemẽti, & auxilio desperatus humano, cœpit nocte quadam, acsi præsentem cerneret beatum Franciscum, talem coram eo assumere materiam querulandi: Adiuua me sancte Francisce, recolens meum seruitium, & deuotionem tibi impensam. Nam in asino meo te portaui, sanctos pedes tuos & sanctas manus tuas osculatus fui, semper tibi deuotus, semper benevolus extiti, & eccè morior doloris huius durissimo cruciatu. His pulsatus querelis, statìm affuit beneficiorum memor, deuotioni gratus, & vigilanti viro cum vno fratre apparuit. Ad vocationem eius se venisse dixit, & tulisse remedia sanitatis. Tetigit locum doloris cum baculo paruulo, qui figuram Thau in se habebat, & fracto mox apostemate, perfectam tribuit sanitatem, &, quod mirabilius est, sacrum signum Thau impressum super locum sanati vlceris, ad miraculi memoriam dereliquit. Hoc signo sanctus Franciscus suas consignabat literas, quoties charitatis causa scriptum aliquod dirigebat. Sed eccè dum per diuersa miracula glorioſi patris Francisci, mens narrationis varietate distracta decurrit, promerente ipso Crucis glorioso signifero, in signum salutis Thau non sine diuina directione peruénit, vt ex hoc possimus aduertere, quòd sicut Crux militanti post Christum fuit sublimitas meriti ad salutem, sic & triumphanti cum Christo, facta est firmitas testimonij ad honorem. Hoc quippe Crucis mysterium magnum & mirum, in quo charismata gratiarum & merita virtutum, & thesauri sapientiæ & scientiæ tam alta profunditate velantur, vt à mundi sapientibus & prudentibus sint occulta, tam plenè fuit Christi paruulo reuelatum, vt omnis vita ipsius non nisì Crucis vestigia sequeretur, non nisi Crucis dulcedinem saperet, non nisì Crucis gloriam prædicaret. Verè nanque in suæ conuersionis principio dicere cum Apostolo potuit: Mihi autem absit gloriari, nisì in Cruce Domini nostri IESV Christi. Non minùs etiam verè in conuersationis progressu addere valuit: Quicunque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos & misericordia. Verissimè autem in consummatione potuit subinferre: Stigmata Domini IESV in corpore meo porto. Sed & illud nos quotidiè desideramus ab ipso audire: Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro fratres, Amen.

Vide num ignorẽt Sancti res notras, quod blaterant hæretici.

S. Francisci vita omnis Cruci Christi dedicata.

Galat. 6.

Ibidèm.

Gloriare igitur iam securè in Crucis gloria Christi signifer glorioſe, quoniam à Cruce incipiens, secundùm Crucis regulam processisti: & tandem in Cruce proficiens, per Crucis testimonium, quantæ gloriæ sis in cælo, cunctis fidelibus innotescis. Securè iam te sequantur, qui exeunt ex Aegypto, quia per baculum Crucis Christi mari diuiso, deserta transibunt in repromissam viuentium terram, Iordane mortalitatis transmisso, per ipsius Crucis mirandam potentiam ingressuri. Quò nos introducat verus populi ductor & Saluator Iesus Christus Crucifixus, per merita serui sui Francisci: Ad laudem & gloriam vnius Dei & trini, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Hactenùs S. Bonauentura, author fide dignissimus. Scripserunt verò etiam de beatissimo viro, Christi confessore eximio Francisco, tres socij eius, Leo, Ruffinus, & Angelus, multa lectu digna: sed nè nimietate fortasis Lector offendatur, ea omisimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MARTYRIVM SANCTAE ET GLORIOSAE VIRGINIS ET MARTYRIS CHRISTI CHARITINES,

Authore Simeone Metaphraste.

Octobris 5.

DOminatum aliquandò obtinuit impietas, & Imperatores furore concitauit aduersùs eos, qui Christianorum tenebant opinionem. Satellitum autem & ministrorum erat officium, scrutari Christianos: & pijs intentabantur minæ multiplicium tormentorum. Ad quendam ergò Comitem generosa quoquè defertur virgo Charitine, quòd nò solùm in honore habeat Christianos, sed etiam multos inducat ad suam religionem: quinetiam eos, qui opinionem suscepérunt Christianorum, tutiores reddat ad sum cultum. Ad eam ergò accedit Comes in spe habitantem, & seorsùm secùm, & cum Deo versantem. Accedit autem ira plenus: & statim ei plagas infligit, & ferreum ei collare imponit: & eam tradit Consulari iniustissimo Iudici. Ille verò & statim proponit instrumenta suppliciorum: & cùm martyrem curâsset sisti ad suum tribunal: Miserere, inquit, tuî, antequàm periculum facias suppliciorum, sapienti vtens consideratione: & dijs immortalibus offer sacrificium. Sic enim tria lucrifacies maxima. Nam & deorum potentiam tibi reddes propitiam: & Imperatorum attrahes beneuolentiam: & florentem speciem acribus tormentis non facies flaccescere.

S. Charitine malè accipitur.

Respondet Iudici fidenter.

Hæc cùm audijsset martyr, ad cælum quidem tollit oculos, quod illinc proficiscitur, euocans auxilium: signo autem Christi munita: Es moribus quidem, ait, varius, ó Consularis, vaferque & callidus: sed ad nullam vtilitatem apertè tibi redibit hæc peruersitas: neque enim me capies adulans, nec me minans perterrefacies, nec consulens me poteris in aliam traducere sententiam, nec mollire id, quod est in me promptum propter Christum patiendi studium. Confido enim in solo & vero Deo. Si mihi ergò credas, inferere potiùs tui erroris. Consule tibi ea, quæ sunt vtiliora, nempe surda non colere simulacra: de quibus alicubì dixit noster propheta in spiritu: Dij, qui cælũ & terram non fecerunt, pereant: &, Dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. Et rursùs: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Similes eis fiant, qui colunt ea.

Ierem. 10. Psal. 95. Psal. 113.

Raduntur eius capilli, sed diminutùs restituuntur.

Dan. 3.

Postquàm hæc audiuit Iudex, ira rursùs repletus, iussit quidem eius capillos radi in superficie. Illud autem factum est, & maximum consecutum est miraculum. Caput enim rursùs fuit comatum. Ex quo Iudex maiore ira motus, iubet prunas ardentes imponi eius capiti, deindè etiam acetum ei infundi, dolores sic præbens acriores. Propter quæ generosa virgo: Domine Iesu Christe, dixit, eorum, qui in te fidutiam posuerunt, certum & firmum auxilium, q tuos sanctos tres pueros in medio flammæ ardentis incombustos conseruâsti, tu quoquè nũc mihi adsis, & ad ea, quæ propter te suscipiunrur, confirma supplicia, nè quandò de me liceat dicere inimicis veritatis: Vbì est Deus eorum? Post preces autem relaxata fuit martyr à doloribus, & Deum laudabat, ei agens gratias.

Vide cruciatum.

Quæ qdem statim ægrè ferens Consularis, ferreos candentes obeliscos iubet infigi vberibus martyris. Hoc ergò graui ei illato tormẽto, carnes qdem ferreis illis obeliscis consumebantur: cordis aũt eius amor in Christum magìs accendebatur. Deindè etiã iubet lampades ignis eius admoueri lateribus. Illa verò etiã dum lampades accendebantur, intentiùs perseuerabat in orationibus. Sed à cruciatu relaxatę vis fiebat, vt dijs sacrificaret.

Præclarum miraculũ.

Cùm aũt & corde & labris in cõfessione esset immutabilis, Iudex, q æquè, arquè ipsa in tormẽtis cõstans, ad malũ erat obstinatus, iubet lapidẽ collo eius alligari, & sic eam deijci in profundũ maris. Quod qdem cùm factũ esset: Ago tibi gratias Dñe, clamabat martyr, ꝙ vt per aquã marinã transirẽ, ꝓpter sanctum tuũ nomen, tibi visum sit, quó inueniat mũda in die resurrectionis: sed tua ostende, vt semper, nũc quoq; in me miracula, per q̃ magnũ tuũ nomẽ magis glorificẽ in secula seculorũ, Amen. Hęc illa sic orauit, & dissoluta sunt vincula, & solus lapis fuit in ꝓfundo demersus. Illa aũt (ó miraculũ) firmo ac stabili pede stabat super dorsum maris, & per aquas, tanq̃ per terram solidam ingrediens, proficiscebatur ad litus. Interim verò cùm vidisset manentẽ Cõsularem, & expectãrem, quis-

quisnam futurus esset rei exitus, dicit: Salue Cõsularis. Ne nunc quidem intellexisti virtutem Christi, qui in me operatur? An adhuc contendis cæcutire, & repugnare veritati? Si ergò, relictis tenebris, ad verã lucem accesseris, tibi procurabis salutem. Quòd si persistere velis in prioribus, mihi quidem eris causa multorum bonorum, tuæ autem animæ interitum conciliabis. Hanc dicendi libertatem cùm non ferret vir execrandus, eo autem, quod in ea acciderat, miraculo esset stupefactus, à se discessit, eumque vox & sermo defecit. Cùm autem vix tandèm ad se redijsset, nolebat quidem intelligere, dicit autem: Vt magnam Galilæi putem esse potentiam, persuadent ea, quę facta sunt: sed ego conabor ostendere ea potiùs facta esse prestigijs. Sic dixit, & in eos, qui adstabant, statìm oculos conijciens, iubet eos statìm nudare sanctam, & manibus post tergum vinctis eam rotæ alligare, & carbonum cumulum cum ferreis quibusdam secantibus instrumentis substernere, & rotam frequentiùs circumagere, vt contritis paulatìm membris, cum graui dolore martyr è vita excederet. Atque machina quidem statìm fuit perfecta: supernum autem rursùs auxilium ⁎ solita quoquè nunc ostendit. Nam descendens Angelus, & flammam carbonum extinxit, & robur carnificum dissoluit, vt nec rotam quidem possent omninò circumagere.

Immane suppliciũ diuinitùs impeditur.

Horrendi cruciatur.

Hinc animo perplexus, & planè ignarus, quid ageret, Præses, non dubitauit alia excogitare supplicia. Iubet ergò manuum & pedum vngues ei euelli. Et illi quidem protinùs fuerunt amputati: tormentum autem ab illa reputabatur, perindè acsì alius pateretur. Ipse autem rursùs prioribus alia adijciens, ei quoquè iubet dentes extrahi: Sed quomodò Prę ses in grauibus inueniendis, ità nec illa in grauibus ferendis supplicijs fuit defatigata. Itaque purum eius corpus probro afficere cogitauit scelerat us. Et ad ministros conuersus: Eam, inquit, accipite, & in excelsum & medium aliquem locum ducite: & prę cones euntes per vniuersam regionem finitimam, ad probrum ei afferẽdum conuocent chorum impudicorum. Postquàm autem probro & contumelia satis fuerit affecta, eam ad me reducite, vt ea, quæ desunt, ei adijciam. Martyr autem Christi ei respõdit: Est mihi Christus, qui omnia sola voluntate transmutat, & solo nutu, qui etiam meam animam hodiè susçipiet immaculatam, tuis, ó prophane, dispersis & dissipatis consilijs. Hæc cùm dixisset, manus simul, mentem & oculos in cælum tollens, orauit Deum, quem desiderabat. Postquàm autem orauit, cum pace apud eum deposuit animam, sanctificans purum corpus & spiritum ei, propter quem omnia pro nihilo reputabat, meliùs iudicans mori, quàm peccare etiàm prę ter sententiam.

Inter preces suũ Christo spiritum reddit.

Qui autem etiam post eius mortem, apud se immortalem volebat alere insaniam, Consularis quid machinatur? Iubet eius corpus cum multa arena in saccum injici, & proijci in profundum maris, non magìs illam deincèps crucians, quàm Christianos, & volęs eos priuare diuitijs & gloria reliquiarum. Atque sic quidem ad effectum est deductus Consularis iussus, & in vndas proiectum fuit corpus martyris. Sed ne tunc quidem rat oblitus est, ó Charitine, Deus, qui vicissìm glorificat eos, qui ipsum glorificãt. Nam nunc quoquè, vt solet, ostensus est faciens magnalia: & tres quidem totos dies corpus tenuit mare pulchrè seruatum, & nullo penitùs detrimento affectum. Deindè corpus idem, quod communem coluit Dominum, ipsum quoquè omninò reueritum, amicè tradit propinquæ cuidam terræ. Vir autem quidam, cui nomen Claudius, moribus mitis ac moderatus, qui martyrem aluerat ab ineũte ætate, cùm id fideliter sustulisset, & præclarè condijsset, in quodam venerando loco id deposuit, ei raptìm constructo sepulcro, non vt illam decebat, sed vt tempus dabat, & eorum, qui tunc rerum poticbantur, præscribebat metus. Hic fuit finis Christi martyris Charitines, quinto

1. Reg. 2.

Insigne miraculum.

mensis Octobris, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia in secula seculorum,

AMEN.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. MEINVLPHI DIACONI ET CONFESSORIS, AVTHORE GOBELINO PERSONA, VT HABET CODEX MANVSCRIPTVS. STYLVM PASSIM MVTAVIT F. LAVRENTIVS SVRIVS.

5. Octobris.

ANno Dominicæ incarnationis septingentesimo septuagesimoseptimo, cùm Carolus Magnus eam Saxoniæ partē, quam nunc Vuestphaliam vocant, bello subegisset, oēs maiores natu eius regionis venerunt ad eum Paderbornā, vno dempto Vuitikindo, viro primario, quem nōnulli regem, alij ducem fuisse arbitrantur. Jj autem, qui ad Carolum vēnēre, omnes in eodem loco salutaribus baptismi vndis expiati sunt, visumq; est Carolo regi, illic Episcopi sedem constituere. Itaque tertio abhinc anno parnam ibi cōstruxit ecclesiā, eamq;, q̄ locus necdùm munitus esset, Herbipolensi Episcopo tū cōmendauit. Porrò anno inde decimoquinto, Canonicum ecclesiæ Herbipolensis Hatumarium, natione Vuestphalum, primum illic Episcopum instituit: cuius episcopatūs anno quarto Leo Pontifex Romanus, eius nominis tertius, ab æmulis Roma pulsus, ad regem Carolum Paderbornam venit, & ab eo honorificè inprimis acceptus, sedem illi authoritate Apostolica confirmauit.

Vuestphalorū primores baptizantur.

Hatumarius primus Episcopus Paderbornēn.

Per id tempus vir quidam opulentus & nobilis, non longè ab eo loco habitans, Christiana religione iam initiatus, viam vniuersę carnis ingressus est, relicta vxore catholica Vuigtrude, & paruo filio, qui etsi per ętatem ambulare iam posset, necdùm tamē baptismatis fonte renatus erat. Ea ergò Vuictrudis, captata opportunitate, ad Carolum regē cum filiolo suo fidenter accessit, atque eius gratiam & beneuolentiam studuit promereri. At rex fœminam humaniter & piè accipiēs, filium eius coram se curauit baptizari, & eū de sacro fonte suscipiēs, Meinulphi nomen ei imposuit. Postq̄ aūt Hatumarius primus Paderbornensis Episcopus eā eccleſiam annis octo administrauit, è vita decessit. Ei verò subrogatus est alius quidā Canonicus Herbipolēsis, Baduradus nomine, natione Vuestphalus, præfuitq; illi ecclesiæ ad annos quadraginta & octo: primariamq; sibi cathedralem ecclesiam, quam Carolus Magnus inchoauerat, ipse absoluit, apud quā Meinulphus puer literis addiscendis est admotus. Cumque & ætate & scientia proficeret, Baduradus Episcopus eum monasterij ecclesiæ Paderbornensis Canonicis accuratè commendauit, vt sub instituto regulari, pietatis & bonorum morum acciperet incrementa. Vbi ille sanè cum ætatis accessione tantos habuit in vera pietate progressus, vt Episcopus morum eius gratiuate & haud obscuris virtutum indicijs multiuarijs permotus, cum sibi peculiariter à secretis esse voluerit. Erat nanq; ingenio perspicax, corpore castus, mente pius ac Deo deuotus, iustitia pollens, instructus temperantia, consilio prouidus, fortis in aduersis, largus eleemosynis, sermone facūdus, corporis forma decorus. Deindè sacris initiatus, Diaconus ordinatus est, in quo ordine ad supremum vsque vitæ diem permansit.

Meinulphus puer baptizatur.

Baduradus 2. Episcopus Paderbornensis.

S. Meinulphus est Episcopo à secretis.

Eius virtutes.

Quòd verò Episcopus Baduradus, cui Meinulphus tāta fuit familiaritate cōiunctus, vir multa virtute clarus extiterit, suis testantur scriptis, qui eius ætate vixēre, virtutum eius hoc singulare quoddam documentum ad posterorum notitiam annotantes. Cùm enim, vt aiunt, ab obitu eius anno vicesimoseptimo sepulcrum illius quadam ex causa aperiretur, indumenta, cum quibus corpus eius humatum fuerat, tam sana & integra sunt inuenta, vt ne fimbria quidem dissoluta vel corrupta videretur. Ex qua re pia mansuit opinio, ea vestium, quæ tot annis humo obrutę fuissent, incorruptione certum prę-beri documentum, illum mentis integritate & vitæ puritate vitam sibi æternam conciliâsse ac promeruisse. Accidit autem, vt quandoquè idem Baduradus in familiari colloquio circunstantibus quæstionem proponeret, quid sibi vellent ea Saluatoris verba, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet: & quidam ex eis responderet, Meinulpho audiente: Christus filius hominis, cordis nostri domicilium sibi expetit, sed peccata nostra eum indè excludunt. Quod responsum, cùm Episcopus illud mox approbâsset, sancti Meinulphi animum tanto Christum in pectoris sui hospitio recipiendi accendit desiderio, vt nō satis putaret suum illi prę parare pectus, sed etiam templū materiale illi construere modis omnibus peroptaret. Cumq; de loco opportuno multa apud se solicitus pertractaret, subulcus eius pro more porcorū gregem pascēs in valle patrimonij illius, de improuiso miræ lucis splendorē inter arbusta conspexit. Ea visione obstupefactus, in eum locū, vbi splēdor apparuit, cùm curiosiùs intenderet, multas vidit ceruas modò circūeuntes locū illum, modò in illo subsistētes. Tantę igitur rei nouitate perculsus, relicto grege, abit ad inquirendum Meinulphum dominum suum, inuentoq; exponit quid viderit. His auditis, vir Deo deuotus sibi piè persuadet, hac subulci visione voluisse Dominum locū ipsi fabricandę ecclesię opportunum indicare. Sed cùm nihil ea in re, vt par erat, absq; Episcopi consilio statuere auderet. Episcopum adit: quid subulcus dixerit, ei exponit, Episcopus magno affectus gaudio, ait: Non nobis subulci persona vilescat, cùm constet pastoribus ante omnes nunciatam esse Saluatoris natiuitatem. Interim tamen cogitās, nōnunquàm angelum satanę transfigurare se in angelū lucis, mox adiecit: Expedit locū illum denuò adiri, si fortè visum sit Deo, voluntatis suę aliud signū exhibere.

Visio subulci.

Inre dubia expetit Episcopi consilium Meinulphus, Luc. 2. 2. Cor. 11.

Itaq; S. Meinulphus cum subulco petit locum illum, & noctis caligine terra circunfusa, dum in supplices preces genibus flexis incumbit, & splendorem lucis, & ceruarum gregē, perindè vt subulcus, videt. Laudans ergò Dei benignitatē, surgit ab oratione, venit lætus ad Episcopū: quid viderit, ordine commemorat. Episcopus de tanto Dei munere illi congratulans, ità respondet: Vt ambiguitas omnis excludatur, mihi quidē consultum videtur, tertiam super hac re diuinitùs expetere visionem. Páret vir humilis, redit ad locū, offert pias Deo preces: fruitur eádem, qua priùs, visione. Tum verò ingenti repletus gaudio, ad Episcopum properat, sui eum gaudij participem facit. Agunt ambo pariter gratias summæ Trinitati, quòd idem mysterium trina visione sub eádem forma reuelare dignata sit. Etsi verò de illo eligendo loco ad structuram templi iam nulla apud eos relicta esset ambiguitas, at censuit tamen Episcopus hac in re deferendum authoritati regiæ, vt sine illa nihil operis ibidèm inchoaretur. Ea autem tempestate Ludouicus filius Caroli magni, Imperij habenas moderabatur, & in cōcilio puinciali, apud Aquisgranum anno tertio Imperij eius habito, Ordo canonicarū, quas seculares vocant, tum recens constitutus erat. Itaq; cùm nō nisi sexûs fœminei feræ in ea, quam diximus, visione conspectę essent, S. Meinulphus tum maiestati diuinę, tum Imperatori quoquè gratum fore piè sibi persuadebat, si in loco memorato eiusmodi canonicarum ex bonis suis & patrimonij sui facultatibus monasterium conderet, vt illic continenter viuentes, deuotum Deo impénderent famulatum.

Visio eius.

Item altera

Ordo Canonicarū secularium instituitur.

Adit igitur Imperatorem, pium animi sui desiderium aperit: Imperator illud gratum habet, eiusque precibus annuens, literas ei suo obsignatas annulo impertit. Indè reuertēs Meinulphus, in ipso itinere noua quadam cęlestis beneficij consolatione afficitur. Cernit enim capsam, sacris cōdendis reliquijs aptam, inter arbusta iuxta viam hærentē: eam quidam ex familiaribus eius deponit, offertq; illi inspiciendam. At ille priùs circūquaquè iubet inquiri, num quis eius dominus sit: nemine autem aliquid iuris in ea sibi vendicante, diuinę benignitatis muneri rem totam acceptam ferens, eam sibi diuinitùs transmissam pia quadam fiducia arbitratur: nec tamen eam, nisi Episcopo præsente atq; iubente, aperiendam censet. Mox igitur apportat eam ad Episcopum, isque eam reuerenter aperiens, multas sanctorum reliquias veneratione dignissimas, in ea contemplatur. Indè verò ad construendam Deo sacram ædem, B. Meinulphus fidentiùs inflammatur. Cumq; rursùs locum diligentiùs inspecturus, solus eò se conferret, vt eius capacitatem & totius structuræ rationem accuratiùs expénderet, alia ei visio oblata est. In eodem enim loco, vbi anteà viderat ceruas motibus instabiles, ceruum præstanti corpore, cornibus in sublime erectis, accubantem videt: mox verò ad beati viri cōspectum, tanquàm sibi, illo aduentante, accubare non liceret, sese erigētem. Ipso autem ad cerui cōspectum nihil territo, sed propiùs etiā accedente, ceruus humi se prosternit. Eum insolitū bruti animalis gestū vir sanctus diuino muneri attribuens, in ceruū suos defigit obtutus, videtq; inter eius cornua radiare Crucis Dominicę signū, omni auro rutilantiùs. Eo conspecto, intelligēs adesse Dominum suum, multumque ea re lętatus, in huiusmodi prorumpit verba: Iam mihi spes certa affulget, eum, qui quondàm cum hoc vexillo inferorum clausira penetrauit, aduersùs diabolicos incursus huius loci fore protectorē. Cumque hęc & id genus alia diceret, cervus ab eius oculis disparuit.

Capsa cum sacris reliquijs.

Crucis signum inter cornua cerui.

Tum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Monasteriũ Budicense extruitur.

Tum ille accitis operarijs, excindit arbores, extirpat vepres & spinas, locum ocyùs repurgat, monasterium & eius ecclesiam extruit, & quarto Idus Nouembris eam curat dedicari, multaq; ex paternis bonis ei loco prædia largitur, instituitq; illic congregationem secularium, vt vocant, Canonicarũ. Ipsum verò locum dici voluit Saxonicè, Nien **bodeken** quod Latinè possit reddi, Nouũ doliolum: idq; propterea, vt internosci posset a villa propinqua, quę **Bodeken** tũ dicebatur, & posteà vetus **Bodeken** appellata est. Postquàm autem sanctimoniales in eo monasterio nonnihil profecerunt, quædam ex eis ad domum monasterio vicinam accessit, hyemis frigus arcere cupiens. Quæ cùm ad ignem se admouisset, & nudato capite, pectere se vellet, capitis velũ incautè deponit, idq; mox à flammis correptum, conflagrare cernit. Sed extensa manu retrahere conatur, nec tamẽ nisi extremas partes recipit, toto ferè velo in fauillas redacto. Tum illa in lachrymas prorumpente, quòd nullum haberet aliud, quo se tegeret, vir sanctus non casu, sed diuina id agente prouidentia, in domum illam ingreditur: vidensq; puellam gementem & plorantem, eam verbis primùm, deindè facto admirabili consolatur. Vultu enim in manus depositò, orauit obnixè Dominum, collectisq; reliquijs adusti veli, illud integrum restituit lachrymanti: ijs verò, quæ illic aderant, præcepit nè cuiquam id indicarent. Pannus ille vsque in hodiernum diem inter reliquias sancti Meinulphi asseruatur. & licèt ille sanus & integer sit, tamen in tanti miraculi testimonium, ignis vestigia repræsentat.

Precibus restituit velũ exustum.

Aduentante autem tempore, quo Dominus fidelem seruum ad æternum conuiuium inuitare constituerat, ille plenus virtutibus & iam maturus æui, tertio Nonas Octobres migrauit ad Dominum. Accidit tum res admiratione digna. Nam cùm corpus eius exanime in feretro iaceret, reuixit: seq; erigens, apertis oculis ad circunstantes ait: Quandoquidẽ ego vobis præsentibus vita functus, rursùs vitę restituor, vos gratias agatis Deo, quorum salutis causa id fit, & ego, vt id fieret, apud Dei genitricem & virginem perpetuam impetraui. Nec mihi facile videtur denuò oppetere mortem, tametsi non ità accersiri. Vos autem ite, quęso, ad Episcopũ, & quot sudoribus mihi constiterit huius cœnobij structura, ei indicantes, petite ab illo, vt quęcunque huius loci fuerit electa Abbatissa, etiamsi ancilla sit, non id interdicat: simulque dicite ei, me corpore exutum didicisse, quid de illis fieri oporteat, qui pastores ecclesiarum esse videntur. His dictis, clausit oculos, seq; reclinans in feretrum, eo in loco cõposuit, vndè priùs se erexerat. Sepultus est aũt intrà ecclesiam illam, quam ibì condiderat, multiq; ad eius conditorium conuenerunt, alij fama præteritorũ, alij cdendorum miraculorũ spe inuitati. Porrò Christi famulæ sepulcrum eius pro reuerentia linteo operuerunt, atq; vni è suis non mediocriter religiosę id dedêre negocij, vt eius lintei & lucernarum curam gereret.

Abiit à vita.

Res mira.

Ea verò quandoq; sopore pressa, cereum instàr orbis contortum, atq; ipsi nudo linteo impositum, nõ extinxit. Expergefacta aũt, recordatur se cereum ardentem in panno lineo reliquisse. Itaque non parùm animo consternata, properè accurrit ad sepulcrum, cernitque ex relictis fauillis cereum totum absumptum absque vllo panni detrimento. Omnes igitur magnificant Deum, qui, per ignem, defuncti viri sancti merita denuò declarârit, vtì priùs fecerat adhuc viuentis.

Insigne miraculum.

Porrò non longè ab obitu cuidam cubiculario suo per visum in somnis apparuit, hortans eum, vt mundo & pompis eius ocyùs valefaciat, & ad regis ęterni se conferat militiam. At ille visionẽ illam nõ alio quàm illusionis loco habens, nihil de vitę emẽdatione curauit. Sanctus aũt vir, eius infirmitati se accommodans, iterùm eum, vt priùs, admonuit. Sed cùm neq; sic quicquam ille de vita rectiùs instituenda cogitaret, tertiò ei apparuit, aitq; ad eũ: Nescis miser, nescis, quàm immanis prædo mentem tibi vendicet tuam, qui tibi author & suasor est, vt neq; mittẽti Domino, neq; mihi ab eo missò obtẽperes. Certè cùm tu malè viuẽdo planè desipias, nec ab hac stultitia spõtè recedere velis, diuina te admonuit reuelatio, vt vel sic ad meliorẽ frugem te reciperes. Tu aũt stultè tibi parcis miserè & perniciosè illudi, qui verã reuelationẽ pro phãtastica habes illusionẽ. Neq; enim quisquam fidelium ambigit, illam visionẽ esse illusionis expertẽ, quæ ad Christianã pietatem & religionem inuitet: quod si quilibet faceret tibi vigilanti, nequaq; negligere deberes. Sed quandò te verba non corrigunt, ad facta veniendum est. Itaque planè efficiam, vt visionem, quam te intelligere dissimulas, reipsa verissimam esse certò experiaris. His dictis, ille expergiscitur: sentit à mento barbam omnem anulsam, fugit protùl ab

Appáret cuidam post obitum.

Visio quæ sit vera.

aboculis somnus omnis, animum pudor pariter & mœror occupant, surgit è lecto, abit ad ecclesiam, S. Meinulphum supplex orat, vt diuinam sibi misericordiam conciliet. Ecce autem presbytero matutinas preces inchoante atque dicente, Domine labia mea aperies: vir iste cùm literas prorsùs nesciret, respondet: Et os meum annunciabit laudẽ tuam. Tum verò tanto obstupefactus miraculo, & barba euulsa, ad tonsuram clericorũ reuocari existimans, clericus effectus est, & vitã corrigens, eã in bonis operibus finiuit.

Pœna visionem dissimulantis.

Quinquagesimo anno à beati Meinulphi decessu, Arnulpho Imperatore, & Bisone quarto Episcopo Paderbornensi, decimoquinto Calendas Februarij, Diacono in ecclesia Budicensi Euangelium recitante, lapis viri Dei sepulcro impositus, instàr Crucis diuisus insonuit, multum ea re cunctis, qui illic aderant, stuporem injiciens. Cumque accurrerent omnes, tanti fragoris causam accuratiùs exploraturi, nihil nisì lapidem fractum inuenire potuerunt. At verò presbytero Missæ officium prosequente, & in sacri Canonis mysterijs immorante, idem lapis in partes innumeras dissipatus est, & terra in sepulcri superficie resoluta subsedit, loculum beati viri liberè spectandum offerens. Simulque tanta ibì suauissimi odoris fragrantia exitit, vt non vana fides sit, totius suauitatis illic authorem adfuisse. Omnibus verò inter se conferentibus, quid ea res portenderet, ad Episcopum perlata est: qui singulis diligenter examinatis, sepulcrum confractum instaurari iussit. Quod cùm factum esset, paulopòst iterùm diuina ordinatiõe dissipatur. Vbi id Episcopus didicit, rursùs iubet instaurari. Obtemperat populus, & sepulcrum reparatur. Eodem tempore quidam Meinhardus presbyter ecclesiam parochialẽ pagi Attelnensis, qui à Budicensi non longè aberat, gubernabat. Ei sanctus Meinulphus in visione apparet, mandat vt Episcopum, ob neglectam circa sepulcrum suum diuinã admonitionem, reprehendat. Presbyter vir simplex Episcopum reformidãs, negligit visionem. Apparet ei denuò S. Meinulphus, repetit mandatum, sed presbyter timore ab eo exequẽdo retardatur. Tandèm apparet tertiò, minatur oculorum orbitatem, nì pareat. Euigilat presbyter, fert molestè non vanas fuisse visionis minas, quippè apertis oculis nihil vidẽs. Petit mox scipionem, accipit ducem itineris, adit Episcopum, quid sibi acciderit, exponit.

Lapis sepulcri S. Meinulphi dissipatur.

Meinhardi presbyteri visio.

Pœna inobedientię.

Ijs auditis, Episcopus sibi metuens, confestìm cum presbytero ad ecclesiam Budicensem proficiscitur, S. Meinulphi sepulcrum petit, corpus eius indè sustollit, & in arca decenter conditum, in ipsa ecclesia collocat reuerenter. Mox redit Meinhardo presbytero oculorum sanitas. Porrò aquam illam, qua, iubente Episcopo, sacræ illæ lotæ sunt reliquiæ, in spem bonam ancillæ Christi sibi reseruârunt. Cùm mulier quædam ex paralysi longo tempore membrorum omnium fuisset destituta officio, postquàm hac aqua in ecclesia Budicensi peruncta est, intrà paucos dies sanata est. Alia quędã mulier cancri morbo adeò exesa, vt costæ eius carnibus nudatę viderentur, cereum obtulit ad reliquias viri Dei, & cum multis lachrymis eius se meritis commendans, domum redijt. Altera hinc vulneris superficies noua cœpit obduci pellicula, & intrà dies non multos, omni cessante dolore, mulier se sensit restitutam.

Translato corpore S. Meinulphi, fiunt miracula.

Tintinnabulum quoddam æneum benè sonorum, in eodem monasterio reuerenter asseruatur. Nam quotiès aliqua ex eius monasterij sororibus breui erat abitura è vita, absque vllo humano ministerio per se fortem reddebat sonum. Asseuérãt autem omnes, illud inuentum inter ossa S. Meinulphi, cùm ea è sepulcro transferrentur: creditúrque ille eo vsus fuisse sub eleuatione sacramẽti in illo suo diaconi ministerio: eaq; causa cum illo in eius sepulcro repositum est. Cumq; de transferendo statu eius monasterij tractari cœptum esset, illius tintinnabuli sonus à multis est auditus, idque non semèl, sed crebrò sanè. Ea res Abbatissæ, quæ sola ex eo collegio illic tum degebat, magnam attulit suspicionem & metum breui adfuturæ mortis. Atque ea causa in sui quoquè translatione multo propensiùs posteà assensit, existimans vitam sibi prolixiorem fore, si locum mutaret. At verò monasterium illud propè desolatum, ab Episcopo diœcesano canonicis regularibus datum est, & ab illis, Deo adiuuante, in statum pristinum reuocatum. Beatus igitur Meinulphus in carne degens, ità vitę actuosæ iecit semina, vt tamen contemplationi quietem non amitteret: ità contemplationi cælestium se dedit, vt curam proximorum sibi minimè putaret omittendam. Rectè itaq; in illum competere potest, quod Eliphaz Themanites dixit ad B. Iob: Ingredieris in abundantia sepulcrũ, sicut infertur acerua tritici in tempore suo: ipso ducente, qui viuit & regnat in secula seculorũ, Amen.

Nota de tintinnabulo.

Iob 5.

VITA

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI BRVNONIS, CARTHVSIANORVM EXIMII PATRIARCHAE, PRIMVM ABBATIS, ET POSTEA SEDIS APOSTOLICAE LEGATI.

egregio viro & vtriusque Iuris Doctore præstantissimo, primariæque Carthusiæ Priore Francisco de Puteo, deindè paulo copiosiùs à venerabili & valdè religioso patre D. Petro Blomeuenne Carthusiæ Colonien. Priore conscripta, & ad extremum à F. Laurentio Surio ex vtroq; collecta, & reddita paraphrasticôs.

6. Octobris.

Patria & genus S. Brunonis.

BEatissimus Bruno, sacri Carthusiani instituti primus author & architectus, natione Germanus, in insigni Colonia Agrippina parentes habuit & genere & virtute claros, quibus tamen ille, atque adeò toti familiæ suę, maiorem vitę suæ sanctimonia attulit splendorem. Ab ipsis aurora proficere studuit: & cùm adhuc puer esset, nihil prę se puerile tulit, sed ætatē morum grauitate vincens, & quasi futuræ religionis specimen quoddam exhibens, multorum monachorum pater & institutor diuinitùs parabatur. Sortitus verò à Dño est animam bonam, vt scriptura verbis vtamur, prę claram indolem, illustre ingenium, memoriam tenacem, voluntatem ad optima quæq; consectanda studiosè propensam. Itaq; missus est Lutetiam Parisiorum, vt illic literis & disciplinis liberalibus erudiretur. Vbi tantùm ille profecit præ cæteris coætaneis suis, vt inter primos philosophos numeraretur, & scholarum magister effectus sit. Ad sacrę quoquè theologiæ studia se cōferens, in Theologis doctissimus & celeberrimus habitus est: possuntq; ei rei testimonium haud vulgare perhibere scripta eius, quæ extant. Fuit verò etiam Rhemensis ecclesiæ canonicus.

Sap. 8.

Lutetię dat operā literis.

Per id tempus, cùm in huiusmodi optimis studijs versaretur Bruno, Gregorio VII. Romano Pontifice sanctissimo, & Henrico tertio Imperatore, circa annum salutis millesimum octogesimum secundum, Parisijs literarum studia florebant, & erat illic tum magna turba studiosorum, tum non pauci Doctores insignes. Accidit autem sanè horrendum & seculis omnibus memorandum in ea tum vrbe spectaculum, quod Carthusianę vitę instituendæ occasionem prębuit, diuina id agente prouidentia, quæ multorum voluit consulere saluti.

Historia sanè horrēda cuiusdam insignis Doctoris.

Quidam enim valdè celebris Doctor, prę cæteris multa doctrina & eximia morum honestate instructus, quantùm quidem ex vitæ consuetudine homines, qui externa solùm intuentur, pectoris arcana videre non possunt, conijcere & existimare possent: tum etiam ante alios illius ipsius doctrinæ & probitatis causa honoratus, in grauem morbum incidit, & lecto decumbens, morbo ingrauescente, diem clausit extremum, antè tamen

Multi eius funus prosequuntur.

more Christiano, vt vir Catholicus, Ecclesiasticis munitus sacramentis. Cumque ei ex recepta apud Christianos consuetudine celebres pararentur exequiæ, funeris eius celebrandi gratia, magistrorum, studiosorum, & ciuium ingens aduenit multitudo: quibus funus ipsum prosequentibus, defuncti exanime corpus in templum, vbi sepultura mandandum erat, illatum est. Viris autem Ecclesiasticis, qui ad id inuitati fuerant, solitum officium peragentibus, & precessillas, quas Vigilias defunctorum vocant, recitantibus, vbi ventum est ad eam lectionem, cuius initium est, Responde mihi: is, qui erat vita functus, in ipso feretro erexit se, & paululùm eleuato capite, cunctis videntibus & audientibus, & ad tantam rei nouitatem nō immeritò stupentibus, alta & horrenda voce dixit: Iusto Dei iudicio accusatus sum: & his dictis, rursùs in feretro depositus caput. Qui verò ea eius verba audiêrunt, & gestus viderunt, nō mediocriter perterrefacti, consultè quidem & prouidè decreuerunt sepulturam eius in diem crastinum differendam, tam inuidentaq; rei exitum pręstolaturi. Altera luce, cùm iam facti huius fama tota vrbe esset diffusa, &

& omnium aures impleuisset, ad eam ecclesiā innumera propè hominum vtriusq; sexūs turba confluxit. Tum verò denuò repetitis exequijs, postquàm lectionis supradictæ initium recitari cœpit, idem defunctus erecto capite, ingenti rursùs voce clamat, Iusto DEI iudicio iudicatus sum: moxque in feretrum se reponit. Corripiuntur adstantes omnes summa & incredibili admiratione, horrendumque spectaculum stupore afficit vniuersos. Sed quia tamen necdùm ea, quæ hactenùs dixerat, se iusto Dei iudicio & accusatum, & iudicatum, apertam habebant damnationis eius significationem, cùm possent etiam in bonam accipi partem, quòd primò quidem iniquè ad Christi tribunal accusatus esset ab eo, qui perdere cuncta festinat, & qui à studio calumniandi diabolus, id est, calumniator rectè dictus est, posteà verò ab eius calumnijs æquissimi iudicis sententia vindicatus esset: cunctis visum est, etiam in tertium diem eius protrahere sepulturam. Eo autem illucescente, tota ferè ciuitas accurrit, tam inusitatum & terribile Dei iudicium nósse cupiens. Cumq; eodem modo iterarentur exequiarum ritus, & ad lectionem, quam diximus, peruentum esset:

Clamat defunctus se damnatū.

Tum rursùm exanimus feretro caput extulit alto,
Atque infelicem se contemplando, locutus,
Sic ait immenso luctu, grandique boatu:
Parcite funeribus, mihi nil prodesse valetis.
Heu infelicem cur me genuêre parentes?
Ah miser æternos vado damnatus ad ignes.
Indeque conticuit semper, iacuitque supinus.

Ad eam vocem quis tam possit esse ferreo pectore, vt non totus à se discedat? Rectè dixit Propheta, Iudicia Dei abyssus multa. Notus erat vir ille omni plebi, & cùm nemo de illo quicquam minùs suspicaretur, iusto Dei iudicio damnatum se dixit. Penetrauit illa terribilis vox, Iusto DEI iudicio damnatus sum: ipsas ossium medullas: videbanturque adstantes omnes penè exanimes. Non enim vulgare illis proponebatur exemplum, nec erat illa res ludicra aut parui momenti. Damnatum ille se iusto Dei iudicio clamabat, qui sic inter homines vixisse visus esset, vt ab omnibus sanctus putaretur. Dicebant alij ad alios: Si sic accidit huic tanto viro, tam insigni, quid nos miseri expectare debemus? Tandem ea tamen omnium fuit sententia, quandoquidem ille palàm confessus esset, se iusto Dei iudicio condemnatum & reprobatum, vt omni ecclesię suffragio & ipsa quoquè ecclesiastica sepultura indignus censeretur, & in loco prophano in sterquilinio sepeliretur: quod etiam factum est.

Psal. 35.

In sterquilinio sepeliti vir celeberrimus.

Sunt, qui affirment, ob perpetuam huius expauescendi iudicij memoriā, ab eo tempore in ea, quā totiès iam commemorauimus, lectione, omissa esse duo hæc verba, RESPONDE MIHI. Fuit sanè multis efficax incitamentum ad vitam animumque corrigendum tam inauditum miraculum. Nam & ipse venerabilis Bruno, cùm præsens adesset, & suis oculis atque auribus omnia dicta factaque hausisset, nimiùm formidando obstupefactus exemplo, totus in lachrymas resolutus, acerbè plorabat, cogitans secùm diuini iudicij seueritatem, incertum huius vitæ exitum, & quàm horrendum sit incidere in manus Dei viuentis. Territus ergò & salubriter compunctus, accersiuit ad se nonnullos ex magis familiaribus socijs & discipulis suis, magistrum Lauduinum, qui post eum primus fuit Carthusiæ præfectus, siue Prior, duos Stephanos, Burgensem & Diensem, ambos canonicos S. Rufi, Hugonem, quem dicebant Capellanum, quòd solùs inter eos sacerdotio initiatus esset, duos laicos, Andream & Guarinum, qui & ipsi huic spectaculo interfuerant, aitque lachrymabundus ad eos:

Heb. 10.

Oratio S. Brunonis ad socios suos.

Ecce fratres & amici mei, mihi in Christo vnicè chari, vidimus per hos dies & audiuimus admiranda planè atque stupenda, quæ tamen nobis possint magnam adferre vtilitatem, si ità, vt par est, defuncti huius, modis omnibus infelicissimi, non periculum aut casus dubius, sed certissima damnatio cautos nos faciat, & solicitos ad placandum Dominum, cuius manum effugere nemo potest. Et quis, obsecro, tam saxeo sit pectore, quem tale exemplum ad agendam pœnitentiam non inuitet modò, sed etiam impellat? aut quis tam lethali pressus sit somno vitiorū, vt deplorati hominis huius infaustis clamoribus, immò & tonitruis non excitetur & expergefiat ad curandam salutem suam? Nouimus hunc virum multa sapientia præditum, moribus ornatum, castum, pudicum, prudentem, ab omnibus honoratum & magno in precio habitum. At nunc ex eius ore

Universidad de Deusto
Biblioteca

audiuimus, iusto eum DEI iudicio condemnatum. Qua voce quid possit aut dici, aut fingi terribilius? Quis ad eius auditum non totus contremiscat? Quid est enim damnatum esse, nisi in ea incidisse mala, quæ nulla mens capere, nulla lingua explicare potest? quæ tamen si quandoquè finem haberent, possent saltem vtcunque videri tolerabilia: iam verò cùm sint longè acerbissima, nec vllum vnquàm etiam post infinitas annorum myriades finem accipiant, non possunt non esse omnium miserrimi & infelicissimi, qui ad ea deuoluuntur. Videamus nunc, fratres mei, quid apud inferos prosit ei tam multo labore parta scientia, cùm illic sempiterna laboret exercitate & ignorantia? quid opes & copiæ, cùm nec vna ei suppetat aquæ gutta, qua possit assumptis gehennæ ardoribus exustam refrigerare linguam? quid honores & deliciæ, cùm tot nunc in omnem æternitatem cogatur ferre tormenta, quot in mundo habuit oblectamenta? Vidimus corpus eius cum summa ignominia sepeliri in sterquilinio: cogitemus animam eius sulphureis semper arsuram flammis, sepultam in inferno, vbi vermis eorum non morietur, nec ignis extinguetur: vbi ignis sæuit intolerabilis, fœtor cruciat abominabilis, dolor vastat ineffabilis. Cogitemus hæc, fratres mei, nec defunctorie, sed serio cogitemus, & salutari animarum nostrarum amplectendo remedio nobis prospiciamus, nè etiam nos cum illo pereamus. Vnicum autem superest remedium, vera pœnitentia, cùm ipse Saluator dicat, Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Plena est scriptura vocibus, ad pœnitentiam hortantibus. Hanc itaque nos amplectamur, fratres charissimi, si volumus iustum Dei effugere iudicium. Sint nobis lachrymę nostrę panes die ac nocte, & ijs diluamus sordes peccatorum nostrorum.

Pœnæ infe. rorum.
Esa. 66.
Luc. 13.

Voces illę, quas audiuimus, non propter illum editę sunt, qui defunctus est, sed propter nos, vt nobis proficiant, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Non differamus, quęso, vitę correctionem de die in diem, cùm nescimus, qua hora Dominus noster venturus sit. Qui enim, vt ait beatissimus Pontifex Gregorius, pœnitentiam sibi spopondit, peccanti diem crastinum non promisit.

Mat. 24. & 25.

His verbis cõpuncti sunt corde omnes illi, & ardenti desiderio cupiebant dare se penitentiæ, sed modum & locum necdùm videbant. Itaque percontanti Lauduino, viro docto & pio, sanctus Bruno respondit: Spectaculum, quod vidimus, quod nos salubri mœrore affecit, quod conturbauit & exterruit nos, & pœnæ sempiternæ formidine submouit ad pœnitentiam, id efficiat in nobis, vt mundum hunc toto pectore cõtemnamus, & quoàd eius fieri potest, extra illũ aufugiamus. Succurrat nobis, quid de se olim dixerit S. Dauid, cõtristatus in exercitatione sua, & cõturbatus à voce inimici, & à tribulatione peccatoris. quandò cor eius intrà ipsum conturbatum fuit, & formido mortis cecidit super eum, timor quoquè & tremor venerunt super eum, & contexerunt eum tenebræ, quę omnia, vt nõstis, nos quoquè experti sumus. Quis dabit mihi, inquit, pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Fugere nos admonet hominum frequentiam & peccandi occasiones, & degere in solitudine, quę locus est opportunus agendæ pœnitentiæ, virtutũ doctrix, gloriæ reuelatrix. Eam ergò nos par est studiosissimè inquirere, in ea diligentissimè cõmorari, & vię, ad supremũ vitæ diem extra eã pedẽ non efferre. Habemus exempla in ipso Saluatore, qui cõstat sępè deserta expetijsse loca, vt nos ad similia puocaret. Iohannes Baptista, quoniam natos mulierum nemo surrexit maior, in desertis fuit vsque ad diem ostensionis suæ. Longum sit, cæteros commemorare homines sanctissimos, qui se in intimas solitudines abdiderunt, nihil cum hoc mundo fallacissimo commercij habere volentes.

Pfal. 54.
Fugiendæ peccandi occasiones, & capranda solitudo.
Mat. 11. Luc. 1.

Inter hæc inflammantur eorum animi, & ardent solitariæ vitæ desiderio: sed cùm incertum haberent, quem potissimùm locum expeterent, sanctus Bruno aliquem virum bonum & fidelem inquirendum dicit, qui eis locum opportunum indicet. Tum Stephani duo Burgensis & Diensis, Non longè, aiunt, à Valentia, cui nostrum sancti Rufi adiacet monasterium, vrbs est Gratianopolis, & in ea beatus Hugo Episcopus, quem nos sæpe vidimus & benè cognitum habemus. Est ille vir sanctissimus, iustus ac rectus, & timens Deum, atque in omni virtutum genere probè exercitatus. In eius diœcesi sunt montes altissimi, & in ijs deserta loca permulta, ab omni hominum consuetudine & habitatione separata, atque ea causa pœnitentiæ agendæ maximè opportuna. Et cùm sanctus Episcopus verbis & exemplis omnes inuitet ad pœnitentiam, vbi ad eum venerimus, aduentus noster ei erit gratissimus, facietq; nos voti compotes. Est enim perhumanus, benignus & clemens. Habebitis autem nos huius itineris duces, quod nos crebrò emensi sumus.

Encomion S. Hugonis Gratiano. politani Episcopi.

Mox etiã Hugo sacerdos, Audiui, inquit, & ego multa de viro hoc, quippè cuius fama iam vbiquè redolet: habeoque exploratissimum, eum virum esse sanctum, & animarum saluti summoperè studentem: nec dubium, quin libentissimè nos accepturus sit, & modis omnibus nobis opem allaturus. Et licèt ego iam affecta ætate & infirma sim valetudine, viaque hæc ardua & difficilis, quandò tamen arcta via est, quæ ducit ad vitam, nec vlla ætas sera est ad pœnitentiam, si statueritis eò proficiscì, ego me vobis comitem præbebo: nec quicquam nos separabit, nisi sola mors, Christi charitate perenniter copulatos atque coniunctos. Eandem animi alacritatem & promptitudinem exhibuêre etiam Andreas & Guarinus, homines laici & idiotæ, petiêruntque breuiter doceri, quo pacto dignos pœnitentię fructus Deo offerrẽt. Quod cùm à beato Brunone factum esset, & quędam etiam de vitę huius fragilitate & inconstantia, de mundi vanitate & fallacia, de incerto ab hac vita exitu, de Doctoris recẽti damnatione ille commemorâsset, ab omnium oculis dulcês lachrymarum riuuli dimanârunt: moxque in nouam Christi æterni regis militiam simul omnes coniurant, rogant omniporentem Deum, vt ipsos in sancto proposito confirmet, & Angelum suũ bonum ad ipsos mittat, qui sit itineris dux, & ad locum suæ maiestati gratum ipsos perducat.

Hugo sacerdos, licèt senex, prõptũ offert auxilium.
Item Andreas & Guarinus.

Deindè cùm de rebus & facultatibus suis constituissent, & omnia sua rectè expedissent, valedicunt amicis & notis, & sancto eos ducente spiritu, atque Angelo Domini antecedente, dirigente ac protegente, longo ac molesto ac duro itinere ad beatissimum Hugonem Episcopum Gratianopolitanum se conferunt. In ipso autem itinere ad quendam magnæ religionis eremitam diuertunt, vt ab eo tanquàm experto, discant de vita solitaria. Eius aũt sermonibus & pijs adhortationibus alacriores effecti, maioriq; amore in eam vitam inflammati, pergunt ire Gratianopolim.

S. Bruno cũ suis relinquunt oſa.

Per idem autem tempus vidit sanctus Hugo Episcopus in somnis, Deum in ea eremo, quæ Carthusia dicebatur, suę maiestati domum exędificantem, septem quoquè stellas eius rutilo, in orbem dispositas, & à terra paululùm subleuatas, ab illis cælestibus situ, motu, colore & splendore discrepantes, itineris ducatum sibi præstantes. Et cùm de ea visione cogitaret, septem viri, beatus Bruno cum sex socijs, ad fores palatij adsistunt. Eius rei meminit vir venerabilis Guigo in vita, quam scripsit, eiusdem beati viri. Adest, inquit, magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis & grauitatis ac tocius maturitatis quasi quoddam simulacrũ. Habebat autem socios suprà memoratos: quærebant verò locum eremiticę vitę congruum, necdumque repererant. Hæc Guigo. Cùm ergò nunciatum esset Episcopo, viros septem stare præ foribus, qui cupiant cum ipso colloqui, cõfestim eos iubet introduci. Ingressis illis, & ad pedes eius humiliter prostratis, optatam impertit benedictionem. Cumque ab eo eleuati, pariter consedissent, causam aduentûs eorum diligenter inquirit. Sanctus Bruno, quid Parisijs vidissent & audissent, & quemadmodùm ipsi inter se de vita solitaria complectenda sanctè conspirâssent, exponit, & locum pœnitentiæ aptum petit ab Episcopo. At ille præ rei nouitate primùm obstupescit: sed tamen accuratè contemplans eorum conuersionem, animi constantiam, ardui propositi, pluribus quandoquè profuturi, & visioni suæ accommodati magnam vtilitatem, cum ingenti gaudio eos amplexatur, & non modò libenter, sed etiam reuerenter excipit illos, & tractat peramanter ac benignè. Diuino quoquè spiritu eũ docente, intelligit iam visionem, eisque totã cõmemorat, locumque quem expeterẽt, sibi iam diuinitùs demonstratum dicit. Septem enim viros, terrena respuẽtes, deserta loca inquirentes, & pro cælestium desiderio, studio ac amore, instàr stellarum micantes, nihil ambigebat illis, quas viderat, stellis esse designatos.

Humanissimè excipitur S. Bruno cum suis ab Episcopo.

Itaque volens eos hortari ad perseuerantiam, quæ sola obtinet æternæ salutis amplissimas coronas, ex Apostolo Paulo locũ illum protulit, vbi sic ait: Sancti quibus dignus non erat mundus, egẽtes, angustiati, afflicti, circuiẽrunt in melotis, in pellibus caprinis, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Horum exemplis, inquit, sequi, & in eorum vestigijs insistere, laudabile & valdè salutare est, sed difficile, ecce, in his præsertim regionibus frigidis, quę non sunt vti Aegyptus & Palæstina. Vobis autem locus diuinitùs assignatus, est eremus quædã in altissimis montibus, quam Carthusiam vocant, ampla illa quidem, sed prorsùs inculta, atque à nemine habitata, so-

Episcopus pręclarè eos hortatur ad perseuerantiam. Heb. 11.

Descriptio Carthusiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solis feris peruia,hominibus verò & cæteris domesticis animantibus,propter loci aspe-
ritatem,penè incognita & inaccessa.Altas & tanquàm excisas hincindè rupes & scopu-
los,arboresq; syluestres & infrugiferas habet:estq; supra modum frigida, & magna anni
parte niuibus operta. Tum quoquè adeò prærupta, sterilis & infructuosa est,vt nihil in
ea neque seri,neque meri possit. Ad eam verò etiam accessus & aditus difficilis & peri-
culosus est,propter duas præcelsas rupes,quæ cùm directè in sublime sese subrigant, in
ipso vertice propemodùm coalescere videntur,ità vt introëuntibus & horrori sint, & Psal.89.
terrori.In eius medio fluuiolus est, qui ex mõtibus illis collectus, cum ingenti murmu- Psal.146.
re instàr torrentium aut aquarum inundantium decurrit. Et vt multa paucis compre-
hendam,tanta est eius eremi asperitas & horror tantus,vt carceris cuiusdã potiùs,quàm
humanæ habitationis nomen mereatur: nec facile sanè videtur, vt quisquam illic absq;
singulari Dei præpotentis beneficio habitare,aut certè diù perdurare queat.Nõstis au- Luc.9.
tem vosipsi, fratres mei, quàm turpe & probrosum sit, post missam manum ad aratrum, Gen.19.
retrò adspicere.Nõstis vxorem Lot,vbi respexit,ibi constitisse,& in salis statuam conuer-
sam esse, vt suo prudentes condiret exemplo.

Hæc & pleraque alia cùm dixisset ille beatissimus antistes,sanctus Bruno respondit: Constantia
Reuerà terribilis est locus iste,reuerẽdissime pater, & posset sua ista immanitate abster- S. Brunonis
rere nos, si nos huc alio animo accessissemus, quàm vt talis nobis detur locus, omnia & sociorũ.
Christi amore pferre cupiẽtibus.Et licèt fragiles nos simus & infirmi sanè, at tamen di-
uina freti misericordia,qua nos nitimur, & nõ viribus nostris, planè nobis persuademus,
qui nobis prestitit huc veniendi animum & promptam voluntatem, eum quoquè per-
seuerandi daturum facultatem. Quamobrèm humiliter & obnixè precamur, nè nostrũ
differas desiderium, neque nos in hac petitione nostra patiaris ferre repulsam. Ce-
nens verò beatus antistes eorum constantiam,& immotum perseuerandi propositum, Eremi Car-
ità ait ad eos: Equidem sanctum hoc desiderium vestrum,dilectissimi, & probo valdè, thusiæ da-
& summoperè complere appeto,& iamnunc ad locum optatum & ostensum diuinitus tur ecis.
vos perducam. Deditque eis eremum Carthusiæ, & quicquid in ea iuris & actionis ha-
beret. Promisit etiam,se idem impetraturum ab alijs, qui aliquid sibi in ea iuris vẽdica- forſ. inter
rent: tum quoquè constructurum se domum in ponte,qui est in eas,quas diximus,pa-
pes duas,vt possent ab ingressu arceri fœminæ, atque etiam viri arma ferentes . denique
prohibiturum illic venationem & piscationem omnem.Post hæc complectens eos, fe-
cit super singulos præ gaudio,laudans & benedicens Deum pro illorum aduentu:dein-
nuitque eos apud se,& ex itinere fatigatos,pro sua humanitate ad dies aliquot refica-
dos curauit.

Ijs exactis diebus,ascenderunt in montem,atque incolere cœperunt Carthusiæ soli- Inhabitat
tudinem circa solennitatem sancti Iohannis Baptistæ, anno salutis nostræ millesimo abeis.
octogesimoquarto, antecedente, comitante,ac dirigente & adiuuante eos in omnibus,
res quoquè necessarias eis suppeditante beato Hugone Episcopo. Extructa tum ab illis
est in editiori montis parte,quę nunc dicitur,Ad beatam Mariam de Casalibus,eccle- Fons S.Bru-
& parua domicilia vel cellulæ apud fontem,qui vsque in præsens fons sancti Brunonis nonis.
appellatur,haud procùl ab ea ecclesia distantes,sed inter se tamen aliæ ab alijs separa-
nè alter alterius quietem & solitudinem interturbaret. Atque in ijs cellulis singulis Exercitia
bini fratres degebant,& quemadmodùm prisci illi Aegyptij monachi,silentio,orationi, Carthusia-
lectioni,cordis puritati,& rerum diuinarum contemplationi vacabant,certis etiam ho- norum.
ris operi manuum,præsertim cõscribendis libris,incumbentes, tum vt suæ inopiæ con-
sulerent,tum etiam vt nè quam darent occasionem illis,qui quærunt occasionem, fa-
ctum eorum institutum calumniandi, quòd nullam Ecclesiæ Dei nauarent operam, sed
suis duntaxàt rebus studerent. Solent enim imperiti homines eos ociosos & sanctę Ec-
clesiæ parùm vtiles existimare,qui ab hominibus separati, soli Deo & sibi duntaxàt va-
cent.Nesciunt enim id genus,spiritalium rerum ignari & rudes,quantùm possint apud
Deum efficere preces sanctorum hominum, etiam in abditissimis solitudinibus com-
morantium,idque ob vitæ puritatem & innocentiam, quam faciliùs tueri possunt, qui
extra homines viuunt,quàm qui hominum turbis admiscentur, nisi sancta, vt id faciat,
cos cogat obedientia,quandò etiam ethnicus quidam dicere potuit, se nunquàm fuisse
inter homines,quin seipso minor rediret. Sed tamen sanctissimi patres nostri,qui Car-
thusianæ vitę prima iecere fundamenta, nihil tale sibi tribuentes,etiam libris scribendis ope-

operã dare voluërũt,& vt sui successores id facerent,hortati sunt,vt saltẽ manibus ver-
bũ Dei pdicarent,quandò ore non possent. Sic enim loquũtur statuta patrũ antiquorũ.

Itaque his & alijs pijs exercitijs sese occupantes, omnem curam suam, vt Psalmista Psal.54.
admonet, super Dominũ iactabant,nec quicquam de crastino soliciti erant, earum re-
rum ,quæ ad diem crastinum pertinerent,cogitatione omni in Dominum reiecta, non
ignorantes illud propheticum: Ego autem mendicus sum & pauper, sed Dominus so-
licitus est mei,cuius est terra & plenitudo eius,qui dat iumentis escam ipsorum,& pul- Psal.89.
lis coruorum inuocantibus eum. Tanta verò in illis charitas inerat,vt alij alios mutuis Psal.146.
officijs anteuertere conarentur:tantaq; humilitas, vt certatim eorum, quæ rectè feci-
sent,laudem & gloriam in alios trãsferre singuli cuperent.Sed ità fiebat,vt dum quisq;
vult sub alterius vmbra delitescere, repercussus virtutum splendor omnes præclariùs
illustraret.Erat in cunctis spectata morũ grauitas & maturitas, & nihilominùs inter tot
virtutum ornamenta, horror & contemptus vanitatis omnis, quæ haud secùs,àc tinea
pannos,virtutes & merita omnia exedit.Licebat in eis Angelicam admirari vitam. Vi-
uebant in multa patiẽtia,in vigilijs,in ieiunijs,in castitate, in scientia, in longanimitate,
in suauitate,in spiritu sancto,in charitate non ficta, in verbo veritatis,in virtute Dei.

Initiò quidem,cùm in eam solitudinem peruenissent, casas veriùs, quàm cellas, sibi
extruxerunt.Inter eos autem degens vir sanctissimus Bruno,& fundamenta Carthusia-
nę religionis iaciens,verbis & exemplis præclarè eos instituebat.Vt enim inter astra sol,
sic ille inter alios vitæ sanctitate excellere videbatur.In eius pectore ęterna patris ęter-
ni sapientia Christus Dominus tanquàm in sublimi arce residebat, & spiritus sanctus si-
bi gratissimum condiderat domicilium. Sublimis enim & ardui instituti futurus archi-
tectus,singulari debuit cælestis gratiæ prerogatiua eminere. Appáret autem sanè,etiam
ante Carthusiæ habitationem, virum eum fuisse rarę cuiusdam probitatis, integritatis,
& grauitatis, quod partim testantur ea, quæ suprà dicta sunt, & confirmabunt eri-
am alia,quę dicturi sumus. Indè ergò colligi facilè potest, qualem ille se tum prębue-
rit,cùm iam toto mundo contempto, vitam voluit ducere eremiticam, id est, rebus
huius mundi emortuam, & solis cælestibus inhiantem. Qui enim inter homines de-
gens,& mundi huius prosperis successibus florens, virtutis studiosus fuit, multo sanè
præclariùs & sublimiùs in horrida illa solitudine ità se comparauit, vt non solùm vir-
tutis studiosus,sed etiam virtutum omnium eximio splendore ornatus videri iurè pos- Carthusia-
set.Nec dubiũ, quin ab eius excellenti sanctitate in omnia Carthusiani instituti mona- nus Ordo p̃
steria,illustria virtutum dimanârint exempla,quibus effectum sit,vt Carthusianus Ordo cęteris suũ
hodieque præ cęteris,quod tamen pace omnium dictum volumus,priscum illum rigo- retinet de-
rem suum retinere videatur: non quòd nihil de eo remiserit, sed quòd non ab eo sic de- corem.
fecerit,vt magnam aliquam ruinam fecisse censendus sit.Remissæ sunt nonnihil pau-
ca tolerabiles abstinentiæ illæ, sed tamen manet perpetuus piscium esus, multa ieiunia,
prolixæ vigiliæ,diuturnæ preces,multaque alia carni sanè molesta.

Porrò beatissimus Hugo Episcopus,cuius sanctitatis fama celebris iam in omnes
fere regiones effuderat,tametsì eos omnes, qui cum sancto Brunone in Carthusiæ ere-
mo degebãt, multo amore & veneratione prosequebatur, at ipsum tamen Brunonem,
quòd in eo maiora cerneret diuinæ gratiæ ornamenta, in tanto honore & reuerentia
habuit,vt eius consilijs non aliter, quàm præceptis Abbatis,obtemperaret. Et licèt,vt
ait in eius vita Guigo,etiam priùs diuini amoris totus arderet incendijs, non aliter ta-
men ad disciplinę cælestis exercitia eorum exemplis & familiaritate inferbuit, quàm si
flammanti quis faci plures circumponat alias ardentes. Eratque cum eis non vt domi-
nus aut Episcopus,sed vt socius & frater humilimus, & ad cunctorum, quantùm in ipso
erat,obsequia paratissimus,adeò vt vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc sancti Lau- Insignis hu
rentij, posteà S. Theofredi Abbas, magistro Brunoni etiam ipse religiosa deuotione militas S.
non mediocriter alligatus, beati Hugonis contubernalis (bini quippe tunc per singulas Hugonis
inhabitabant cellas) apud magistrum Brunonem non leuiter conquereretur,quòd penè Episcopi.
omnia,ad humilitatem spectantia,intrà cellam sibi prępriperet officia, & Episcopus non
sectum saltem vt socius,sed potiùs conuersaretur vt famulus: non licere sibi,tristis asse-
rens,ex seruilibus operibus quicquam attingere,quę iuxta morem debebant per vices Amor soli-
officere,eo sibi cuncta præripiente. Intantùm autem eremum deuotus incolebat & se- tudinis.
dulus,vt cum magister Bruno nonnunquàm exire compelleret, Ite, dicens,ite ad oues

Universidad de Deusto
Biblioteca

vestras,eisque,quod debetis,exoluite. Volebat etiam eo tempore, magnæ paupertatis & humilitatis ardore succensus,equitaturas suas cunctas vendere, & dimisso pauperibus precio,proprijs pedibus in prædicatione discurrere.Sed homo profundi cordis magister Bruno non consensit,timens nè apud se forsan extolleretur, aut à cęteris de singulari-

Multũ defert consilijs S. Bruno.

tate iudicaretur Episcopis,aut (quod dubium non erat) idipsum propter asperitatem & inæqualitatem consummare non posset itinerum.Ità quidem in B.Hugonis vita (quam Lector offendet Tomo secundo,primo Aprilis die) scribit is,quem diximus,Guigo,gra-uis inprimis author & fidedignissimus.Potest autem ex his perspicuè animaduerti,quæ-tæ authoritatis & existimationis fuerit B.Bruno apud tam insignem Episcopum, vtqui ei haud secùs,atquè suo Abbati,raro eximię humilitatis exemplo,obedierit,ob eius g-culdubiò excellentem sanctitatem & sapientiam. Sunt qui scribant, eundem Episcopũ à B.Brunone Carthusiani instituti habitum monasticum accepisse. Eo quoquè instante & efficiente,circumuicini omnes,tam ecclesiastici,quàm nobiles & plebeij,prona volũ-tate dedêre beato Brunoni & fratribus eius,perspecta eorum tam sancta, honesta & re-ligiosa conuersatione, quicquid iuris obtinerent in Carthusiæ montibus,& intrà limi-tes eius deserti.

Etsi autem beatus Bruno, olim in mundo celebris, iam omni mundi huius caleata gloria,in eremo latitare,soliquè Deo ardenti amore ac desiderio inhærere,gustare quam suauis sit Dominus, atque extra eum prorsùs nihil appetere summoperè studeret, non potuit tamen vsquequaquè voto potiri suo. Nam cùm non toros sex annos in illa cer-

Vrbanus 2. vocat ad vrbem S. Brunonem.

gua quidem,sed sancta sodalitate exegisset,Pontifex Vrbanus secundus, qui olim beat. viri discipulus fuerat,cùm ad illud sublime præcipui honoris fastigium euectus esset,cu-peretque tantum munus accuratè implere, non immemor egregiæ virtutis & illustris doctrinæ eius sui præceptoris, acciuit eum per literas ad sanctæ Ecclesiæ præstanda of-ficia,grauiter prępcipiens,nè venire ad vrbem cunctaretur.

Illo Pontificis mandato perlecto,ingens dolor iuuasit fratres & filios eius omnes,ne-admittebãt consolationem, protestantes se nullo pacto in ea vasta solitudine posse per-durare,si tanti patris prępsentia orbarentur: se quidem mansuros,si manerer ipse. Insuba-ret, se pariter abituros.Eorum lachrymis vir pijssimus valdè consternatus,& multa com-miseratione permotus,cùm ipsi quoquè acerbissimum videretur post tantam amicæ so-litudinis quietem,tantam animi tranquillitatem & conscientiæ serenitatem ad mundi

Luc.10. Rom.13.

huius curas & strepitus reuocari,eos blandè consolari nitebatur. Sciebat enim sępenũ-esse: Qui vos audit,me audit: itęque: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: atque ea causa Pontificis mandatum non aliter accepit, quàm cælesti oraculo ad-delatam vocem esset accepturus: aitque ad fratres: Manere vobiscùm,mihi,in Domino

Iohan.21.

dilectissimi fratres,gratissimum: seperari à vobis,grauissimum: sed mandatis Apostoli-cis obedire,vt ipsi quoquè nõstis,necessarium est.Scitis in eius locum successisse Pon-ficem,cui dictum est à Christo,Pasce oues meas. Non potest ergò numerari in ouibus Christi,qui non vult illi parére,cui Christus commisit pascendas oues suas.Ecquid verò mihi prodesse quear, hic vobiscùm corpus afficere inedia & ieiunijs, durisque suscepti instituti laboribus & exercitijs atterere, si interim per inobedientiam perdam animam meã?Nolite igitur,fratres mei,importunis hisce lachrymis affligere cor meũ,& dolorũ meos doloribus vestris cumulare: sed in qua vocatione vocati estis, in ea pmaneatis,ac, in hoc loco perseueretis. Confido autẽ in Domino,qui per nos humiles sibi habitaculũ in hoc deserto construere visus est beato Hugoni Episcopo, quòd propositum & grati-

Fratres nolũt sine illo remanere in Carthusia.

suæ hoc nostro diuortio nõ patietur in irritum redigi: sed potiùs præstabit pro benigni-tate sua,vt ego in hac tentatione,mihi sanè permolesta,obediens & fidelis inuentus,ce-us auctus benedictione,ad vos lætus reuertar.Nec dubitare debetis,etiamsi corpore ad tempus à vobis abero,quin semper vobiscùm spiritu sim futurus.

Hæc illo dicente,omnes cum lachrymis eleuant vocem,ainntque ad eum: Tu es,pa-ter venerande,post Deum spes nostra,tu refugium nostrum,tu consolatio & consilium nostrum. Te ergò recedente,quid nos facturi sumus? aut te absente, ad quem recurre-mus?Erimus profectò sicut oues non habentes pastorem. Quamobrèm si ad Pontificem te trahit obedientia,tecùm nos vnà trahat supereminens charitas,quę est in Christo Ie-su,quam seperare & conuellere non poterit neque mors,neque vita,neque vlla creatu-ra. Audiens hęc beatus Bruno,cernensque eos nullam admittere consolationem,nec p-

suadere se illis posse,vt in Carthusia manerent,nè locus ille iam Deo dicatus, ad manus laicas & prophanas rursùs deuolueretur,quod prudenter ille timebat,commendauit & dedit eum venerabili viro Siguino Abbati Casæ Dei, qui fuit vnus ex primis donatori-bus:sed ità tamen id fecit,vt omninò constitueret reuerti cum suis ad Carthusiam. Per-actis autem omnibus, perceptaque beatissimi Hugonis Episcopi benedictione, vrgẽte Pontificis mandato, Romam profectus est. Potest autem ex his quoquè non obscurè perspici, quàm eximia fuerit virtute præditus, à quo sic pendebãt religiosi fratres illi,vt vitam ipsam prorsùs insuauem & molestam sibi putarent,si eius præsentia frustrati ipsos oporteret.

Vbi autem beatus Bruno Romam venit, Pontifex eius aduentu mirè exhilaratus,hu-manissimè eum excepit, quippe quem vnicè amarer & veneraretur, atque in primis & intimis consiliarijs & fidelibus amicis semper eum habuit,eius consilijs in arduis Eccle-siæ negocijs nunquàm non vtens. Conuenerunt autem ad eum, agente id spiritu Dei, fratres omnes,quos in Carthusia apud se habuerat, & multo dolore affici cœpêre,ipso vel maximè dolente, quòd Carthusiæ solitudinem, quam Dominus sibi elegerat, reli-quissent.In mentem enim eis veniebant, non carnes, aut cucumeres & pepones, vt illis murmuratoribus Israëlitis in deserto,sed sanctę meditationes,feruentes orationes,stu-diosæ lectiones, & spirituales consolationes, quibus in Carthusiano deserto perfruiti erant: nec poterant erumpentes cohibere lachrymas, cùm cernerent ex tam alta quiete & tranquillo silentio in molestissimos strepitus & varios rerum tumultus se conie-ctos esse.Sed cùm beatus Bruno à Põtifice recedendi copiam necdùm impetrare posset,per-suasit fratribus,vt ad Carthusiam redirent, obtinuitque à Pontifice literas ad Abbatem Siguinum,vt Carthusiæ eremum ipsis restitueret.Prefecit quoquè eis suo loco Priorem Lauduinum,quo duce omnes ad Carthusiam reuersi sunt.Animaduertit ex his quoquè Lector, quis vir fuerit beatus Bruno, quem tanti fecerit ipse totius pastor Ecclesiæ, quemque tantum apud se familiaritatis & authoritatis locum habere voluerit.Nos no-stumus exaggerare singula,nè prolixi simus.

A Pontifice humaniter accipit.

Num.11.

Carthusiani fratres, relicta Vrbe, redeunt ad Carthusiam.

Postquàm autem fratres cum Lauduino in Carthusiam venêre, & Põtificis literas Si-guino Abbati exhibuerunt, fratribus eius cœnobij assentientibus, præsente S. Hugone Gratianopolitano Episcopo, & Hugone Lugdunẽsi Archiepiscopo,liberè eis desertum Carthusianum remisit,& tum illis,tum successoribus eorum perpetuò tradidit possiden-dum.Et hæ quidem primæ fuêre Romani Pontificis literę de Carthusiano instituto,quę magno sunt documento,ab ipsis Carthusianæ religionis initijs, eam à Sede Apostolica approbatam esse.Ab eo autem die Carthusiana solitudo semperin Carthusianorum di-tione permansit, simulque Carthusiana religio vsque in prępsens illic perdurat. Vbi verò sanctus Bruno,in Pontificis curia degẽs, fratres illos incolumes ad Carthusiam reuer-sisse, locumq; illum obtinere, & tranquilla pace ac quiete frui cognouit, crebrò ad eos scripsit,hortans illos,vt in via Domini constanter perseuerarent.

Restituitur eis Carthusia.

Verùm non defuit in hoc spiritali paradiso tortuosus ille coluber & serpens antiquus. Prępsentiens enim iamtunc, quanta ad ipsum reditura essent damna ac detrimenta ex il-lo prępclaro sublimis & Angelicæ vitę instituto,cuius fundamenta tum substruebantur, immodicam illis fratribus pusillanimitatem & perplexitatem iniecit, adhibitis ad eam rem, tanquàm aptissimis instrumẽtis, quorundam malignorum hominum linguis frau-dolentis & fallaciosis: qui nouitatis eos insimulantes, aiebant illos in mortis discrimen sese cõijcere. Et effectum sanè est ab illis,vt optimi patres prorsùs dubitarent, quidnam agendum ipsis esset, tum propter susceptæ vitæ austeritatem, tum propter deserti illius horrorem & vastitatem, in qua,illorum nequam hominũ moti sermonibus, in vitę pe-riculum se venturos etiam ipsi iam formidabant. Contrà autem nõ parùm verebantur, si inde recederẽt,se Deum & stellas duces,quas Episcopus Hugo viderat,offensuros.His perplexitatibus aliquãdiù benè multùm exagitatis illis, eccè benignissimus Deus,q nun-quam deserit sperãtes in se,mittit ad eos,his de rebus inter se colloquẽtes,virũ venerabilẽ,ca-no capite,crispo capillo:q ait ad eos: Perplexi estis,fratres,vtrùm hoc in loco permane-re, vel ex eo excedere debeatis. Sed ego dico vobis verbis omnipotẽtis Dei, beatissimã Dei genitricẽ, Virginẽ perpetuã vos in hoc deserto loco cõseruaturã, si in eius honorẽ quotidiè legere velitis preces eius Horarias. His dictis,repẽrè ab eorum oculis ablatus est.At illi incredibili affecti gaudio,illam sacrosanctã Virginẽ,cui scirent eius filiũ,regẽ

Mali homines eis magnos injiciunt scrupulos.

Cælesti visione cõfirmantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

immortalem omnium seculorum, nihil negare posse, patronam totius Carthusiani instituti sibi delegerunt, & beatissimum Domini Præcursorem Iohannem, patronum. Hominem autem illum, qui eis apparuit, sanctum Apostolum Petrum fuisse indè vel maximè conijciebant, quòd eius successor Vrbanus secundus, in Concilio Claromontensi, beatissimæ matris Dei preces horarias à toto Clero dicendas instituit. Ex hac autem visione adeò sunt confortati in Domino, vt neque mors, neque vita illos separare posset à charitate Christi.

Preces Horariæ beatæ Virginis institutæ.

Cùm autem B. Bruno summo Pontifici ad annos paucos strenuam nauâsset operam, nec parùm Ecclesiæ Dei profuisset cõsilio, prudentia & sapientia sua, molestissimè interim ferens curię strepitus & tumultus, qbus posthabitis, optabat semper redire ad tranquillum vitę solitarię portum: tandèm vltrà ferre nõ sustinens tanti desiderij flammam, antequàm Pontifex è Placẽtia abiret in Gallias, multa precum instantia vix tandèm obtinuit ad suam eremum recedendi, aut certè aliam, si sic visum esset, experẽdi copiam & facultatem. Per id tempus, annuente eodem Pontifice, electus fuit vir sanctissimus Rhe-
ginensis ecclesiæ, quę est prima totius Calabriæ metropolis, Archiepiscopus, multusq; in eo erat Vrbanus Pontifex, vt eum in ea dignitate confirmaret: sed non ignorans ille, quot periculis, quot curis & molestijs eiusmodi Ecclesiasticæ functiones obnoxiæ sint, noluit electioni prębere assensum: neq; id pertinaciter tamen, sed modestè & humiliter, solo quietis amore, seruata erga Pontificem obedientia & submissione, & erga proximos charitate. Tandèm cum bona venia & benedictione Pontificis à curia discedens, Calabriæ deserta loca expetijt, adiunctis sibi aliquot eiusdem propositi viris, quos iam vitæ eius odor bonus & feruentes exhortationes ad mundi cõtemptum adduxerant. Dicerat enim in Calabriæ regione multas esse solitudines, agendę pœnitentię & vitę solitariæ confectandæ aptissimas. Maluisset ille quidem, quod etiam crebrò apud se constituerat, redire in Carthusiam ad fratres charissimos, quos eò remiserat: sed quia summus Pontifex cum sua curia proficiscebatur in Galliam, in cuius finibus Carthusia sita est, verebatur, si ipse quoquè eò se conferret, nè aut curiam declinare non posset, aut illam non reliquisse, sed sequi videretur. Potiùs igitur visum est Calabriam petere, nihil interim mutata voluntate suos in Carthusia reuisendi, compositis sedatisque rebus. Satis hoc declarant literę, quas ex Calabrię solitudine fratribus in Carthusia degentibus scripsit, in quarum calce sic habet: De me autem, fratres, scitote, quoniam vnicum mihi positum Deum est desiderium veniendi ad vos & videndi, & quandò potero, opere adimplebo Deo adiuuante.

Recusat Archiepiscopatũ Rheginensem S. Bruno.

In deserto Turrensi degit.

In ipsa aũt Calabria venit ad quandã eremum, cui Turris nomen est, in diœcesi Squillacensi: ibiq; non cellas alicuius precij, qp sumptus non suppeterent, sed casas humiles ex vili qdem materia, sed in Christo preciosa, ædificârũt. Quanta aũt vitæ integritate & sanctitate cum suis illic versatus sit, quibus vacauerit pietatis & religionis exercitijs, quis verbis explicare queat? Poterit quidem id aliqua ex parte innotescere ex epistola, quam vir sanctus scripsit ad Radulphum Rhemensis Ecclesię tunc Præpositum, postèà Episcopum, vbi inter cætera ait:

Ex Epistola S. Brunonis.

In finibus Calabrię cũ fratribus religiosis, & aliquot benè eruditis, q in excubijs persistentes diuinis, expectant reditũ Dñi sui, vt cùm pulsauerit, cõfestim aperiãt ei, eremũ incolo, ab hoĩm habitatione satis vndiquè remotã. De cuius amœnitate, aëris q; temperie & sospitate, vel planitie ampla & grata, inter mõtes in longũ porrecta, vbi sunt virecta prata & florida pascua, qd dignũ dicã? Aut colliũ vndiquè leniter se erigentiũ, spectatum, opacarumq; valliũ recessum, cũ amabili fluminũ, riuorũ, fontiumq; copia, qs sufficienter explicet? Nec irrigui desunt horti, diuersarumq; arborũ fertilitas. Verùm qd his diutiùs immoror? alia qppe sunt oblectamẽta viri prudẽtis, gratiora & vtiliora valdè, qa diuina. Veruntñ arctiori disciplina studijsq; spiritalibus animę infirmior fatigatus, sępiùs his releuaẽ ac respirat. Arcus enim, si assiduè sit tẽsus, remissior est, & minùs ad officium aptus. Quid verò solitudo eremiq; silentiũ, amatoribus suis vtilitatis iucũditatisq; cõferat, nõrũt hi solùm, q experti sunt. Hìc nanq; viris strenuis tam in se redire licet, qũ libet, & habitare secùm, virtutũq; germina instãter excolere, atq; de paradisi feliciter fruẽtibus vti. Hìc oculus ille cõquiritur, cuius sereno intuitu vulneratus spõsus amore, quo mũdo & puro cõspicitur Deus. Hìc ociũ celebratur negocioſum, & in quieta pausatur actione. Hìc ꝑ certaminis labore repẽsat Deus athletis suis mercedẽ optatã, pacẽ videlicet, quã ignorat mundus, & gaudiũ in spiritusancto. Hæc est illa Rachel formosa, pulchra adspectu, à Iacob plùs dilecta, minùs filiorum ferax, q̃ Lia fœcũdior, sed lippa. Pauciores enim sunt contemplationis, quàm actionis, filij. Veruntamen Ioseph & Beniamin plùs sunt cęteris fratribus à patre dilecti. Hæc pars illa optima, quam Maria elegit, quæ non auferetur. Hęc Sunamitis pulcherrima, sola in omnibus finibus Israel reperta, quæ Dauid foueret senem, & calefaceret. Hęc in illis literis scribit vir sanctus, è quibus in eius exmiam prædicationem multa peti possent, sed nos ad alia transimus.

Genes. 29.

Luc. 10.

3. Reg. 1.

Positq̃ in ea Turrẽsi eremo B. Bruno primùm habitare cœpit cum socijs, accidit, Deo id efficiẽte, vt quodã die Rogerius Comes Calabrię cum nõ paruo suorũ grege & multa canũ frequẽtia in eadẽ solitudine venationi incumbẽs, ad eum locum, quẽ sibi incolendum sumpserãt serui Dei, totius rei nescius perueniret. Vbi cùm canes sagaciter diuersa ferarum vestigia explorarent, ad casas, in quibus B. Bruno cum fratribus cõmorabatur, accurrerunt, atq; illic fixis pedibus, magno latratu indicabant dño suo, opimam se reperisse prædam. Comes id conspicatus, ocyùs cum suis aduolat, offendit patres illos in speluncis suis flexis genibus, erectisque in cęlum vultibus ac manibus simul orantes & laudantes Deum. Tum ille magna admiratione repletus, ab equo, cui insidebat, desilit, piè & comiter illos salutat: qua causa eò aduenerint, & quæ eorum sit conditio, accurate perquirit. Postquàm ex eis didicit omnia, impensè lætatus est, laudans & glorificans Deum, qui tali ipsum pręda dignum iudicâsset. Persuadebat enim sibi, neque id temerè, se terramq; suam eorum meritis & precibus apud Deum, adiutum & in pace conseruatum iri. Atq; ea causa, vt possent illic quietius viuere & diutiùs permanere, dedit eis ecclesiam sanctę Marię & B. Stephani de eremo. Vbi sanè etiam crebrò eos inuisit, & res vitę degendę necessarias eis tribuit, & ea, quę ad salutem animę pertinerẽt, libenter ab eis audiuit. Ipsum verò B. Brunonem, aliorum pastorem & patrem, nõ solùm præ cęteris arctiùs complectebatur, sed etiam sępiùs ad se euocabat, multamq; ei pręstans reuerentiam, semper eum primo loco habuit in domo sua, eiusq; consilijs libenter parebat, & precibus, quibus plurimùm fidebat, perpetuò sese cõmendabat. nec eum fefellit opinio. Eius enim beati viri meritis Dominus à præsentissimo periculo & structis ei periculis illum liberauit: id quod Comes ipse in D E I gloriam, & ob diuulgandam vbiquè sanctę Brunonis sanctitatem, literis suis testatum reliquit in hęc verba:

Comes Calabriæ dat eis ecclesiã S. Mariæ &c.

Literæ Rogerij Comitis Calabrię & Siciliæ.

Ego Rogerius, diuina misericordia Comes Calabrię & Siciliæ, nota esse volo oĩbus fidelibus Christianis beneficia, q̃ mihi peccatori cõcessit Deus orationib⁹ reuerẽdi mei fratris Brunonis, pijssimi patris fratrũ, q habitãt in ecclesijs S. Marię de eremo, & S. Stephani ꝓtomartyris, q̃ sitę sunt in terra mea inter oppidũ, quod dicitur Stillum & arenã. Cùm essem in obsidiõe Capuę Calẽdis Martij, & ꝑfecissem Sergiũ, natione Grecũ, principẽ super ducẽtos armigeros nationis suæ, & exercitus excubiarũ magistrũ: q satanica persuasione ꝑuentus, priùs ipsi principi Capuæ, ꝓmittenti auri nõ modicã quantitatem, ad inuadendũ me meumq; exercitũ, noctù aditũ pollicit⁹ est se ꝑbere. Nox ꝓditionis aduenit, princeps Capuæ eiusq; exercitus iuxta ꝓmissum est paratus ad arma. Dumq; me sopori dedissem, interiecto aliquãto noctis spatio, adstitit cubili meo quidã senex reuerẽdi vultũs, vestib⁹ scissis, nõ valẽs lachrymas cõtinere. Cui cùm in visu dicerẽ, quę causa ploratus & lachrymarũ esset, visus est mihi duriùs lachrymari. Iteratò quęrẽti mihi, qs esset ploratus, sic ait: Fleo animas Christianorũ, teq; cũ illis simul. Exurge quãprimùm, arma, si liberare te Deus ꝓmiserit, tuorumq; animas pugnatorũ. Hìc mihi ꝓtotũ videbatur, velut si esset poĩa venerabilis pater Bruno. Expergefact⁹ sum cũ terrore grãdi, & visione pauescẽs. Illicò sumpsi arma, clamãs militibus, vt armati equos cõscẽderẽt; visionẽ si vera esset, fatagẽs cõprobare. Ad quẽ strepitũ & clangorẽ fugiẽtes impius Sergius eiusq; sequaces, subsecuti sunt principẽ Capuæ, sperãtes se in dictã ciuitatẽ cõfugiũ habuisse. Ceperunt aũt milites, inter vulneratos & sanos, centum sexaginta duos, à quibus visionẽ fore verã comprobauimus. Reuersus sum, Deo volente, vicesimanona Iulij in Squillacium, x perhabita Capuę ciuitate, vbi fui per quindenã cõtinuam infirmatum. Venit verò iã dictus venerabilis Bruno cũ quatuor de fratribus suis, q me suis sanctis deuotisq; colloquijs cõsolati sunt. Cui reuerẽdo viro visionẽ retuli, & humiles grates egi, q de me etiã absẽte suis in orationibus curam habuisset. Qui se humiliter assẽtiri non ipsum fore, quem credidi, sed Dei Angelum, qui adstat principi tempore belli. Rogaui quoq; ipsum humiliter, vt propterea de rebus meis in terra Squillacensi sume-

Visio eius.

Magno miraculo fit, uatur.

re di-

Spiritalib⁹ studijs quędam admiscẽda leuamenta.

Cant. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Liberalitas eius in S. Brunonem & fratres.

redignaretur largos redditus, quos donabam. Renuēs ille, recipere nolle dicebat, q̃ ad hoc domum ſui patris meamq́; dimiſerat, vt omninò de rebus extraneis líber, deſeruiret Deo ſuo. Hic fuerat in tota domo mea, quasì primus & magnus. Tandèm vix abeo impetrare potui, vt gratis acquieſceret ſumere modicũ munus meum. Donaui enim eidẽ patri Brunoni eiusq́; ſucceſſoribus ad habendum in perpetuum abſque temporali ſeruitio monaſterium S. Iacobi cum caſtro, & quamplura, res & bona alia, cum ampliſſimis libertatibus, in dictis literis ſpecificè declaratis. Hæc Comes ille.

S Bruno duas cõdit eccleſias.

Hac aũt Comitis liberalitate & donatione fretus B. Bruno, condidit ibì primò eccleſiam in honorem matris Dei apud ſpecum quandã ſubterraneam, in qua ipſe morabatur. Deindè extruxit etiã alteram, haud ꝓcùl ab illa diſtantem, in honorem ſancti protomartyris Stephani, cum monaſterio illi coniuncto, in quo cęteri fratres habitabant, ſub cura & gubernatione tãti patris Chriſto militantes. Cum qbus vir ſanctus vſq; ad diem vitæ extremum in ea perſeuerauit viuẽdi ratione & vitę aſperitate, quam anteà in Carthuſia cœperat & docuerat: interìm etiam ſolicitè curam eorum gerẽs, qui in Carthuſiæ eremo degebant, prefecto eis, vt antè diximus, magiſtro Lauduino. Qui qdem virtute nerabilis, nè à veſtigijs & inſtitutis tanti patris & pręceptoris ſui deflecteret, néve aliter ſuos inſtitueret, quàm ab illo cum ſocijs fratribus didiciſſet, iter longiſſimum ſuſcepit ad ipſam vſq; Calabriæ eremum, ſingula accuratiùs ex illo percontaturus. Sed cùm à ſanctiſſimo viro rediret, in manus Giberti ſchiſmatici incidit, & cùm non poſſet à ſententia deduci, pro iuſtitiæ defenſione in cuſtodia detentus eſt: vndè paulò pòſt dimiſſus, non multo interiecto tempore, impollutum Chriſto ſpiritum reddidit.

Lauduini cõſtãtia & deceſſus.

Incidit verò etiam beatiſſimus pater Bruno in grauiſſimam valetudinem, morboſque augmẽta capeſſente, quemadmodùm ſeſe habuerit, fratres & filij eius his verbis in feſto quodã explicãt: Vt ſciatis, quanta fiducia, q̃ certa ſpe liberationis eius, preces fundatis, tranſitum illius breui titulo innoteſcimus, vt in ſancta viri cõſummatione, veritate & perfectionem trãſactę vitę colligatis. Sciẽs enim, qa venit hora eius, vt trãſeat ex hoc mũdo ad patrẽ, cõuocatis fratribus ſuis, ab ipſa infantia ſingulas ętates ſuas replicauit, & totius tẽporis ſui curſum, ſciẽtia & ſentẽtia dignum, ꝓclamauit. Poſteà fidẽ ſuã de Trinitate, protracto & ꝓfundo ſermone expoſuit, & cõcluſit ſic: Credo etiã ſacramẽta, quæ ſancta credit & veneratur Eccleſia, & nominatìm panẽ & vinũ, quę cõſecrãtur in altari, poſt cõſecrationẽ verũ corpus eſſe Dñi noſtri Ieſu Chriſti, verã carnẽ & verũ ſanguinẽ, quæ & nos accipimus in remiſſionem peccatorum noſtrorum, & in ſpe ſalutis æternæ. Proximo indè Dominico die ſancta illa anima carne ſoluta eſt pridiè Nonas Octobris, Anno Chriſti milleſimo centeſimoprimo, corpusq́ue eius fratres illic honorificè condiderunt. Ad eius ſepulcrum huiuſmodi Epitaphium appoſitum eſt:

Innoteſcimus actiuè, more eius ſeculi.

Nota de Euchariſtia.

Primus in hac, Chriſti fundator ouilis, eremo
Promerui fieri, qui tegor hoc lapide.
Bruno mihi nomen, genitrix Germania, meque
Tranſtulit ad Calabros grata quies nemoris.
Doctor eram, præco Chriſti, vir notus in orbe,
Deſuperillud erat, gratia, non meritum.
Carnis vincla dies Octobris ſexta reſoluit,
Oſſa manent tumulo, ſpiritus aſtra petit.

Eius aũt ſanctiſſimã vitã mortemq́; precioſam cõſecuta ſunt multa miracula, quę ob eius ꝑclara merita Chriſtus effecit. Poſt obitũ eius & ſepulturã, fratres monaſterij eius chartas miſerũt, vt habet cõſuetudo, in diuerſas ꝓuincias, atq; in ipſam quoq; Britanniã, qbus & eius è vita deceſſum ſignificârũt, & vt preces ꝓ ſancta illius anima Dño offerrentur, petiérunt. Sciebãt enim nõ eſſe iuſtum, qui nõ peccet. Et primò qdem fratres & diſcipuli eius, deindè etiã alij, q eum nouerãt, quibusq́; cognita erat eius eximia eruditio & vitæ ſanctimonia, teſtimonium de ijs vel proſa, vel carmine, in ijs chartis aſſcripſêre. Quæ omnia cõmemorare ſi velimus, nimiùm prolixi erimus: ſi prętermittere omnia ror grauiſſimorum hominum teſtimonia, ingratitudinis & impudentiæ notam non effugiemus, preſertìm quãdò ex ijs eximia beati viri ſanctitas nõ obſcurè poteſt animadverti. Et expedit ſanè nõ ignorari ea, quæ annotaturi ſumus, vel ob id potiſſimùm, quòd quidam inepti & inſulſi homines, & ſibi & alijs perſuadere auſi ſunt, hunc beatum virum eum eſſe doctorem, quem nos in huius hiſtoriæ initio damnatum eſſe diximus: quod quidem vaniſſimum eſt, neſcio; cuius ſomniatoris commentum, cùm ſatis conſtet, illum damnatum doctorem beatiſſimo Brunoni & ſocijs eius occaſionem præbuiſſe de vita ſanctiùs inſtituenda ſeriò cogitandi, & relictis omnibus huius mundi rebus, in horridam ſolitudinem commigrandi.

Inepta quorundam de S. Brunone perſuaſio.

Ecclę. 7.

Principiò Fiſciclenſis cœnobij fratres eum reuerendiſſimum, religioſiſſimum, eminentiſſimum eremitam vocant.

Præclara multorũ teſtimonia de S. Brunone.

Rangerius diſcipulus eius, preces optat offerre Deo omnipotenti, vt qui illum tanta honeſtauit gratia, tãta pietate decorauit, ſecũdùm fidei ſuę meritũ cõferat & coronam.

Sancti Frigiani Lucẽſis Eccleſiæ: Pro tãto viro & tam glorioſo volũtariè, inquiũt, officiũ cõmemorationis impẽdimus, credẽtes nos apud Deũ ei⁹ ſanctis cõmẽdari meritis.

Eccleſia Placentina tam venerabilis viri glorioſiſſimam nominat animam.

Gratianopolitana Eccleſia, in qua eo tempore S. Hugo, cuius ſuprà eſt mentio habita, ſedẽ Epiſcopi obtinebat, ità ſubſcripſit: Gratianopolitana Eccleſia, quã dñs Bruno monachus atq; eremita ſibi eremũ facere habitationemq́; priùs deſtinauit, quãto tunc gauiſa eſt in eius pręſentia, eam nimirùm exiſtimans perpetuam habere, tanto nunc magis dolet præ cæteris, ſuper tanti tamque incomparabilis viri abſentia.

Nos quoq; Carthuſię fratres, pij ſſimi patris noſtri Brunonis, viri valdè clariſſimi ſolatio miſerabiliter prę oibus deſtituti, qd ꝓ illius dilecta anima & ſancta faciamus, definire nequimus. Vincunt enim merita beneficiorũ eius erga nos, qcqd poſſumus & valemus.

Nos fratres Caſæ Dei, pro ſanctitate tanti viri, cuius doctrina & exemplo ſtirps tanta in Chriſto fructificauit, ſeptem diebus celebrabimus.

Sanctæ Mariæ Bleſenſis:

Alludit ad illud Luc. 10. Vnũ eſt neceſſariũ &c.

Non eſt deflendum, nec patris morte dolendum.
Non obijt Bruno, qui partem fixit in vno.
Hunc Deus excepit, comitem pia turba recepit.

Sancti Petri Carnotis:

*, id eſt, eremitica

Concio * ſylueſtris, lachrymarum parce fluentis.
Paſtoris vita, fidei cultu redimita,
Votum lætandi dat nobis, non lachrymandi.
Si mundo moritur, paradiſi ſede potitur.
Perdomuit carnem, dum cæli tendit ad arcem:
Se ſociat Chriſto, mundo dum migrat ab iſto.
O miles Chriſti, qui pugnæ victor abiſti,
Quàm benè certâſti, quia certando ſuperâſti.
Spernens terrena, ſtipendia carpis amœna.

Eccleſia S. Faronis vel Pharonis Meldenſis:

Cognitus iſte ſatis doctrina erat, atque beatis
Moribus & vita, Bruno ſapiens eremita.
Nullus miretur, ſi Bruno ſanctus habetur:
Hoc meruit vita, dici ſimplex eremita.

Carnotenſis:

Eccleſiæ murus Bruno fuit, haud ruiturus.
Nam bonus atque piæ mentis fuit, atque ſophiæ
Doctor erat verus: fleat ipſum plebs bona, Clerus.
Iuſtus, ſyncerus, morum grauitate ſeuerus,
Flos erat hic patrum, ſolamen, gloria fratrum.
Veri ſectator, diuinæ legis amator,
Semita iuſtitiæ, fons hic & origo ſophiæ,
Lux, ſpeculum mundi, rerum ſublime cacumen,
Labentum baculus, miſerorum dulce leuamen.

Sanctæ Mariæ Rhemenſis metropolis:

Hic pater eximius fundator relligionis,
Exemplar ſeſe fratribus exhibuit.
Dans illis formam ſpernendi vilia mundi,
Cæleſtis patriæ præmia dum ſequitur.
Pro cuius culpa non credimus eſſe gemendum,

Quem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Merita bonæ vitæ.

Quem iam gaudentem credimus in requie.
Nam si cui sancto requiem bona vita meretur,
Huic quoquè pro meritis summa datur requies.
Apud Rhemenses q̃ clarus extiterit S. Bruno adhuc secularis.
Qui cùm multimodè nostra polleret in vrbe,
Solamenque suis atque decus fieret:
Cumque faueret ei fortuna per omnia, iamque
Hunc præferremus omnibus, & meritò:
Nanque benignus erat, omnique peritus in arte,
Facundusque satìs, diuitijsque potens:
Omnia postposuit Christo, nudumque secutus
Christum, cum cunctis suscipit hunc eremus.
Gene. 39. Itèm eadem Ecclesia:
Vt seruire Ioseph dominæ contempsit amori,
Et fugit amplexus incestos mente virili:
Sic contempta iacet tibi, Bruno, gloria mundi,
Amplecti dum te cuperet, tibi brachia tendens,
Multas mundus opes, multos obtendit honores,
Tuque fuga lapsus, pompali veste reiecta,
Amplectens eremum, vestiris sorte beata.
Hunc tantum, talem cælestibus esse sodalem
Credimus: hunc rogitat fratrum deuotio tota,
Compara. tur Eliç, Iohan. Bapt. Abrahæ. Vt Domino pro se dignetur fundere vota.
Iste vir Eliæ par, Baptistæque Iohanni,
Hic eremi cultor fuit, & bonitatis amator.
Hic Abrahæ similis, pius extitit atque fidelis.
Quem tenerum docuit mater Rhemensis alumnum,
Propositi tenuisse fidem lætata Brunonem,
Migrantem ad Dominum lachrymis precibusque salutat.
S. Dionysij Rhemensis:
Cunctas liquit opes, cunctos simul orbis honores
Pro te Christe pater, pro cæli munere pauper
Bruno, factus iter, quorum fuit antè magister.
Gene. 2. Quatuor vt fontes ex vna parte meantes,
Quos paradisus habet, mundi per regna fluentes,
Exundant terras: sic hic, quos imbuit, ornat,
Implet & informat, inflammat, dirigit, armat,
Cudit & illustrat, & adhuc regit, excolit, aptat.
Sideris instàr erat cunctis, quos ipse docebat.
Suessorum mater Ecclesia: Pijssimi ac Deo dilecti, verè venerabilis Brunonis cognito sancto ac glorioso decessu, dulciter super tali tantoque viro commoti sumus, orantes, vt eius sanctissimis meritis adiuuemur tam viui, quàm defuncti.
S. Mariæ Blesensis:
Bruno vir egregiæ probitatis, gemma sophiæ,
Cuius honestatis sit præsens chartula testis.
Pacis habet sedem, cæli translatus ad ædem.
Ergò laudemus Dominum, veneremur, amemus,
Per quem sanctorum decoratur vita suorum.
S. Bruno, doctor doctorum temporis sui. S. Mariæ Bernaci:
Doctor doctorum fuit, exemplarque bonorum
Nostris temporibus Bruno vir eximius.
Esseque pœnalis nil culpæ credimus illi:
Ipse Deum nobis conciliet meritis.
S. Crucis Aurelianensis:
Summum Bruno decus & gloria temporis huius,
Carne iaces, sed parte manes meliore superstes,
Et iusti recipis nunc præmia grata laboris,

Præclaris meritò doctoribus associatus.
Viuens in Christo, nostrî vir sancte memento,
Doctrinæque tuæ, quæ toto fulget in orbe,
Nota de doctrina S. Brunonis. Christo funde preces, mereamur vt esse sequaces:
Bruno, tuis semper precibus, vir sancte, iuuemur.
Vos quoquè sanctissimi fratres, qui tantum ac talem patronum ad cœlos præmissis, omni humanę compassionis dolore postposito, gaudete & exultate in Domino.
Petrus S. Iohannis Suessionen Canonicorum regularium humilis Abbas: Audito beato fine sancti patris & magistri mei Brunonis, à cuius ore sacrę doctrinę fluenta plerunque haurire contigit, de absentia vehementer tristamur: carnales euasisse angustias, & requiem adeptum esse, & cum Deo viuere, prout coniecturam de munditia & perfectione transactæ vitæ, nobis satis notæ, facere possumus, vehementiùs cõgaudemus.
Humilis congregatio S. Quintini * Bellouacensis, sperãs patrocinio reuerendi patris sui Brunonis apud Deum se adiuuari, obedienter ei tricesimum adscribit: * Beluacensis
Raptus ab hac vita, Christum sitiens eremita,
Nè mala mutarent sanctam præsentia vitam,
Quicquid proposuit viuens, moriendo probauit.
Proderit Ecclesiæ, fidei vestigia nôsse.
Quidam frater de præfata Ecclesia, Gauberius nomine, viro sanctæ recordationis, quem multùm diligebat, & solum nostris temporibus mũdo renunciâsse prædicabat, tricesimum faciet. Nota perfectũ mundi contemptum.
Sancti Luciani Bellouacensis:
Dux eremitarum, lux corruit ecclesiarum:
Hunc eremus plorat, quem quisque fidelis honorat.
Sancte Bruno, venerande pater, veneranda propago,
Cælica iussa tenens, viuas cælestis imago,
Viuis, & in cælis gaudes eremita fidelis.
S. Mariæ Pictauiensis:
O patrem sanctum, pro quo, scelus est, dare planctum:
Cuius gaudere nequit vlla lues abolere:
Viuere cui Deus est, cui lux, cui vera salus est.
Eugè Dei verna, fructus mercede superna,
Accipis inuentum modico sudore talentum.
S. Iohannis Euangelistæ Pictauiensis:
Gallia festiuas postponens carminis odas,
Nunc lugubres cantus & mœstos excipe planctus.
Nanque tuus doctor, quondam per cælica ductor,
Bruno pius moritur, flos fœni subtumulatur.
Hinc est, quod doleas: sed viuit, pone querelas.
S. Maximini Micianensis cœnobij:
Doctus psalmista, clarissimus atque * sophista, *Sophista. pro, sapiẽte.
Gallia iure suo quem deberet sepelire,
Vt fertur, Calabris nunc Bruno sepultus in agris.
S. Mariæ Parisiorum, inter alia:
Ille magistrorum decus, informatio morum,
Remigium turbę Rhemensis, maior in vrbe,
Mundum despexit, iter ad cęlestia flexit.
S. Petri Resbacensis:
Temporibus nostris, finis dum proximat orbis,
Extitit in mundo proximus ille Deo.
Nam diues fuerat, mores sapienter agebat,
Contempsit cuncta &c.
S. Petri Neocastrensis:
Hac vixit vita dum felix hic eremita
Dictus Bruno, bonus noster per cuncta patronus,
Quo vixit pago, viuens permansit imago

Universidad de Deusto
Biblioteca

Veræ iuſtitiæ, doctrinæ, philoſophiæ,
Exemplum cunctis qui dat ratione potitis, &c.
Cuius mirantes vitam, mores imitantes, &c.

S.Trinitatis Valeſiæ:

Tanti doctoris fuerat de morte dolendum,
Omnibus atque bonis noctesque diesque gemendum,
Si poſſent luctus hominem reuocare ſepultum.

S.Geruaſij eiuſdem loci Caſtri:

Gallia multorum mater nutrixque virorum,
Iſti quandò pares es habitura mares?
Iſte tuus quondàm doctrinæ præbuit vndam
Gentibus & Cleris &c.

S.Audomari:

Exemplum miſeris mortalibus eſſe ſolebas,
Vt colerent Chriſtum, quem ſemper Bruno colebas,
Pro quo diuitias ſpreuiſti totius orbis

S.Pauli Londonienſis:

Tanti fama viri diffuſa ſub vltima mundi,
Excitat ardentes in ſancta precamina mentes.

Sanctæ Mariæ Lincolnienſis:

Tranſiſti è mundo ſecurus, maxime Bruno:
Quem quia ſpreuiſti, nil nocuiſſe puto.
Omnibus abiectis, eremum lætus petiſti,
Hoc ſolùm cupiens, poſſe placere Deo.
Nec bona fama viri latuit, diſperſa per orbem:
Sed vaga permultos commonuit populos.
Quis tam felicem nouit, quis tam ſapientem?
Non nóui talem, nec tibi conſimilem.
In te reuerà patuit ſapientia vera,
Te pietas Domini nutrijt & docuit.

Inſigne encomion S. Brunonis.

S.Mariæ Spalingæ, S.Nicolai Andegauenſis:

In mundo rutilat Solis iubar, & rutilando
Tranſit, & excedit ſidera cuncta poli.
Sic & Brunonis ſapientia tanta refulſit
Inter Francorum ſidera, ſolus vt hic
Eſſet cunctorum flos & fons philoſophorum.
Flos ſpecioſus erat, fonsque profundus erat.
Ex hoc manauit ſapientia tanta per orbem,
Vt quos imbueret, philoſophos faceret.
Splendor ſermonis fuit, & lux relligionis:
Eius relligio ſcitur vbique ſatis.
Eius doctrina facti ſunt tot ſapientes,
Quos mea mens neſcit, & mea penna tacet.
Eius & exemplo ſunt multi relligioſi,
Et ſectatores diſcipulique Crucis.
Ipſe Crucem Chriſti tulit, & ſua cuncta reliquit,
Seque negando ſibi, profuit ipſe ſibi.
Diues, famoſus, facundus, ac generoſus,
In mundo nituit, ſed ſibi diſplicuit.

Præclarum teſtimoniũ doctrinę eius excellentis.

S.Petri Eboracenſis:

Fama priùs nobis retulit, quàm litera veſtra,
Non de morte quidem, ſed bonitate viri.
Gemma domûs Domini Bruno fuit atque columna, &c.

Ecclesia Rhotomagenſis:

Humani generis flens irreparabile damnum:
Mundo deceſſit mundani victor honoris,

Bruno pater ſanctus, fundator relligionis.
Cuius tanta piam vitam commendat honeſtas,
Vt ſit eum cuiquam non æquiparare poteſtas.
Ipſe fuit ſapiens, vir nobilis, indole fulgens,
Imbutus fonte totius Philoſophiæ.
In quo cùm virtus probitatis viua niteret,
Glorificos faſces qua promeruiſſe valeret,
Proculcator opum, cunctorum ſpretor honorum,
Et mundi ſtultam contudit ambitionem,
Et ſtudio ſanctam fundauit relligionem.

Cenomanenſis Eccleſia:

Morte tua flendum non credimus, optime Bruno,
Qui fugiens vanos mundi tumentis honores,
Angelicam in terris vitam ſapiens imitatus,
Corpore adhuc viuens, cæleſtia mente petebas.

In tertis viuit Angelicam vitam.

S.Mauricij Andegauenſis:

Gallia triſtatur, Calaber populus lachrymatur,
Doctoremque bonum gemit iſte, flet illa patronum.
Vitæ præſentis hæc laudat eum documentis,
Eius & eximia celebratur vbique ſophia,
Plùs quàm Maronis laudatur lingua Brunonis,
Gloria Platonis vileſcit laude Brunonis.
Hic præcellebat doctoribus, hic faciebat
Summos doctores, non inſtituendo minores.
Doctor doctorum fuit hic, non clericulorum.
Nam nec honeſtates verborum, nec grauitates
Sumpſit Brunonis, niſi vir magnæ rationis.
Nunciat egregiam diuina docendo ſophiam.

Nõ pueros, ſed graues viros docuit S.Bruno.

Andegauis S.Petri monaſterij puellarum:

Vitæ forma piæ, totius acerra ſophiæ,
Bruno pater vita ſi tranſmigrauit ab iſta,
Ad Domini nutum liquet illum carne ſolutum,
Qui iuſtum merita voluit donare corona.

Nolienſium conuentum, horis regularibus pſallendo attentum, viſa ſchedula, quę Brunonis incomparabilis philoſophi obitum patefecit, tantus timor tantusque horror occupauit, quòd vix debitum officium complere pręualuit. Quis enim non obſtupeſceret, immò ab intimis cordis ingemiſceret, cùm tantum virum, totius ſcientiæ & penè omnium clericorum lumen & fundamentum, naturæ conceſſiſſe audiret? Dudùm Eccleſię Rhemenſium ſummus didaſcalus, vtpotè in pſalterio & cæteris ſcientijs luculentiſſimus, & columna totius metropolis diù exitit.

Ingẽs laus.

Timothei & Apollinaris:

Huius Doctoris fuit hæc vis cordis & oris,
Vt toto cunctos ſuperaret in orbe magiſtros.
Sic meditando bonus fuit, atque loquendo diſertus,
Huic ſe tota dedit ſapientia, totaque ſedit
Huius in arcanis diues penetralibus hoſpes.
Quod nóui, dico: mecùm quoquè Francia nouit,
Et totus nouit per climata quattuor orbis.
Hæc illum docuit res huius ſpernere mundi,
Et ſolùm fecit perquirere gaudia cæli.

Vera ſapientia.

Sanctæ Mariæ Laudunenſis eccleſiæ:

Bruno decus Cleri, decus & prudentia mundi,
Dum fuit in terris florebat acumine mentis.
Dum fuit inter nos, florebat & in documentis.
Integritas morum, cumulum ſuppleuit honorum.

Ordo monialium S.Iohannis Baptiſtæ:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bruno laudaris, tua vita decens renouatur
Versibus & scriptis, nec quanta fuit memoratur.
Ipse pius, simplex, plenus Deitatis amore,
Impiger & mundus fuit, omni dignus honore.
Viuit adhuc Bruno, sibi traditur à patre vita.
Clericus ipse fuit, monachus fit, & hinc eremita.
Flatū, pro spiritu vel anima. Nunc iacet exangue corpus, tamen hoc veneratur.
Viuit adhuc Bruno, cuius flatus gratulatur.

Titulus Sancti Petri Cassellensis Ecclesiæ:

Brunonis vermes carnem pascuntur inermes,
Pròh dolor immensi vas sensûs & bonitatis.
Non tamen est indè, quòd defleo: nam mihi constat
Illum sanctorum conciuem: sed quia cœtus
Ipsius mœret, priuatus patre benigno.
Rectæ Bruno viæ dux, & fons Philosophiæ
Non aliter docuit, viuere quàm studuit.

S. Mariæ Potileuiensis cœnobij:

Alludit ad nomē Brunonis, quod fuscum significat. Exijt è mundo vir, mundi spretor, ad illum,
Qui mundum fecit, quem sine fine videt.
Et licèt hic, tanquàm tenebrosus, Bruno vocetur,
Est tamen & fama lucidus, & meritis.
Luce Dei fruitur, quia lucem respuit istam,
Et pro deserto cælica regna colit.
Vos igitur fratres pro læto nè dolcatis:
Esse suos lætos lætus & ipse cupit.

S. Mariæ Formosellensis:

Felix hic Bruno, cui consonat ore sub vno
Laus modulata pijs, comptaque tot studijs.

S. Petri Pictauiensis:

Sed qualis fuerit, si fortè rudis mihi quærit,
Soluat & euoluat chartam, rursusque reuoluat.

Hæc tantorum virorum, tot insignium collegiorum & personarum præclara testimonia abundè, ní fallor, sufficiunt ad ostendendam beatissimi patris Brunonis excellentem doctrinam, morum honestatem, & vitę sanctimoniam, etiamsì nulla eius miracula extarent. Atquì verò multis etiam miraculis claruisse legitur, sed ea tamē, quod sine dolore commemorare non possum, non ea diligētia, qua par erat, annotata sunt: aut si annotata sunt, alterius instituti monachis, eius monasterium occupātibus, primò quidem negligentiùs custodita, deindè verò etiam perdita sunt. Sepultus est vir præstantissimus in monasterio suo S. Stephani post summum altare. Ad eius sepulcrum fons viuus prorumpit, qui Christi virtute & eius meritis multiuaria adfert permultis remedia sanitatis. Illuminantur illic cæci, surdi audiunt, manci & mutili redintegrantur, leprosi mundantur, dæmoniaci ocyùs repurgantur. Sed his omnibus miraculis illud admirabilius est, quòd, sicut totiès repetuntiam allata testimonia, gloriam & honorem omnem reipue. re, & in tanta vitę austeritate, integritate & perfectione perseuerare potuit.

Fons ad eius tumulum emanās, curat multos.

Non debet autem cuiquam scrupum mouere, si fons ille iam non cernatur ad beati viri sepulcrum. Fontes enim miraculosè ebullientes, non semper perpetui sunt: & interdùm propter hominum demerita, eiusmodi Dei beneficia subtrahuntur. Fiunt enim miracula diuinitùs, vt commendentur & declarentur merita sanctorum: quæ vbi fatis innotuisse videntur, cessant nonnunquàm miracula. Nec valdè mirandum est, si fons ille ablatus est, exulante ab eius monasterio sanctissima illa viuendi ratione, quam ille vir sanctissimus instituerat. Cùm enim obdormijsset in Domino, in Carthusianæ vitæ integruto perseuerauit illud monasterium sub quinque Prioribus, qui ei successerunt, vsque ad tempora venerabilis Guigonis Prioris Carthusiæ. Indè in Gallia crescente Ordine Carthusiensi, solum illud Calabriæ monasterium à beati patris Brunonis feruore & sanctitate repescendo degenerauit. Et petebant quidem eius habitatores à Carthusia visitatores & reformatores, sed nimia locorum intercapedo non facilè id obtinebat. Itaque

Carthusia Calabriæ amplectit institutum Cistertiēse.

ad Cistertiense institutum illi se transtulêre, quod rum recèns ortum, & incomparabilis viri beati Bernardi Abbatis Clarauallensis insigni sanctitate, multoque labore mirificè propagatum, in magno feruore durabat. Ad illud autem tempus in Carthusianæ religionis professione permanserat illud monasterium annos sexaginta. Sed Cistertiensi quoquè religione successu temporis ibì tepescente, tandèm monasterium sancti Brunonis factum est commendatitium vsque ad hæc sanctissimi Pontificis Leonis decimi tempora.

Leo X. qd statuerit de S. Brunone.

Is Pontifex, cùm multorum relatione de eximia beati Brunonis sanctitate crebrò audijsset, omissa miraculorum inquisitione, indignum arbitratus est cum, quem præpotens Deus in hac vita tot auxisset donis & charismatibus, & nunc cælesti afficeret beatitudine, in terris non eximia laude & prædicatione efferri, nec debita piæ deuotionis officia persolui apud thronum diuinæ gloriæ quiescenti, cui dedisset Dominus cor ad præceptum & legem vitæ & disciplinæ. Itaq; non modò authoritate Apostolica clementer annuit, sed etiam voluit, vt in singulis monasterijs totius Ordinis Carthusiensis, & earum ecclesijs siue sacellis, festum sanctissimi Brunonis Confessoris annis singulis die sexta Octobris, quo decessit è vita, solenniter colatur, & congrua debitaque deuotione celebretur: ipsius etiam corpus atque memoria, dignam in Domino laudem habeat ac venerationem: conueniens etiam officium in honore ipsius agatur & decantetur, necnon quotidiè in diuino officio de eo commemoratio fiat. Domum præterea sancti Stephani, quam beatus Bruno in Calabria condiderat, & in qua sacrum eius corpus quiescit, idem Pōtifex à Cistertiensibus ad Carthusianos reuocauit, Anno salutis millesimo quingentesimo decimoquarto, vt deincèps illic Carthusiano more & instituto viuatur.

Abbates S. Stephani studiosè seruârint reliquias S. Brunonis.

Cùm autem hæc res ageretur, Prior Carthusiæ Neapolitanæ, cui eius vrgendę & promouendæ negocium datum erat, exhibuit reuerendo patri domino Francisco, magnę Carthusiæ Priori, partem mandibulæ cum duobus dentibus sancti Brunonis, aitque Abbates sancti Stephani, vbì, vt dictum est, sacrum corpus beati Brunonis quiescit, tanta cura illius sacras reliquias semper asseruâsse, veriti nè Carthusiani eas repeterent, vt ossibus in diuersa occulta loca repositis, ijsdemque locis crebrò mutatis, nemo præter Abbatem & alium virum fide dignum, quicquam de illis comperti habuerit. Porrò anno Christi millesimo quingentesimo decimoquarto sacra illa ossa translata sunt, & ei translationi interfuit dominus Matthęus Prior Bononiensis Carthusiæ. Is sacrum illius caput, nè cum ossibus altari imponeretur, manibus tenebat, turbisque amantissimi patroni sanctis reliquijs se priuatum iri reformidantibus, ità satisfecit: Oportet, inquit, sacrum caput ab ossibus segregatum, auro, argento & lapidibus preciosis ornari. His verbis vulgo suspicionem omnem adimens, summi Pontificis speciali permissu partem quandam de capite detraxit, alijsque indè communicauit, præsertìm venerabili patri Gregorio Priori Friburgensi, qui per domos prouincię Rhenanæ, cuius erat Visitator, particulas distribuit anno 1515. Et quia sanctus Bruno patriam habuit Coloniam Agrippinam, idem dominus Matthęus eius capitis paruam portionem donauit domino Petro Leidensi, Carthusiæ Colonienſis Priori, cui munus illud fuit longè gratissimum, quique domum reuersus, anno 1516. donum preciosissimum in ecclesia Carthusię Colonensis die 3. Augusti reuerenter deposuit.

Sacellū cū altari & titulo S. Brunonis.

Ipsum verò beatissimi Brunonis sacrum corpus transtulit Iohannes Abbas sancti Rufi anno, vt dictum, 1514. imposuitque ecclesiæ sancti Stephani summę aræ, ex candido marmore extructæ. Ab hoc monasterio ad passus mille quingentos abest specus valdè religiosa, inter mōtes angusto loco sita, nemoribus cincta, quę illius vallis extrema claudunt, prorsusque deuia & hominibus inaccessa sunt. Supra hanc specum conditum est haud grande sacellum cum altari, vbì titulus habetur sancti Brunonis Colonensis magistri, eremi sanctę Marię de Turri Ordinis Carthusiensis institutoris primi, cuius etiam imago illic picta cernitur. In hac specu ille vir Dei ab eo tēpore, quo primùm illuc venit, vsque ad obitum incredibili spiritûs feruore permansit. Porrò in argumentum & commendationem sanctitatis eius, vsque in hodiernum diem locus ille, in quo post excessus contemplationum defessa membra nudæ humo allidebat, nunquàm herbam gignit ad mensuram corporis eius, cùm tamen circunquaquè herbascat. Hoc tam illustre miraculum omnes loci eius accolæ constantissimè asseuérant. Est prętereà illic ad lapidis iactum, ecclesia beatissimę Mariæ, à Comite Rogerio constructa pro seruo Dei magistro

Insigne miraculum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gistro Brunone,& magistro Launino Nortmanno,eius socio. Adhæc loca populorum cateruæ,senes & pueri,viri ac fœminæ, nobiles & plebeij, principes & magnates,ob sanctissimi Brunonis venerationem & piam erga illum animi deuotionem, atque etiam ob impetranda eius beneficia, perindè acsi degat in humanis, eum animis contemplantes,certatim confluunt,reuerenter accedunt,venerantur & orant. Præcipuè verò specum illam, in qua ferè solus semper Deo seruiebat, tanta reuerentia, fide & affectu frequentant, vt complures non nisi nudis pedibus à iam dicto monasterio eò accedere conspiciantur. Alij genibus reptando, sacram illam specum, terram & saxa ex animi pietate lingunt, & lachrymabundi circumeunt: atque de ipsa specu quippiam abradunt, pro magnis reliquijs habituri, sicque alacres ad sua abscedunt. Nec quisquam sanè verbis explicare queat, quanta animi deuotione & studio virum sanctissimum prosequantur Calabriæ Episcopi, Abbates, prælati, religiosi, itemque Principes, comites, barones,& plebs vniuersa.

Denique non longè à supradicto monasterio nemus amplissimum est, quod Folo vocant, à viro Dei non nisi instaurando monasterio deputatum. Quòd si quis temerarius contra hanc eius voluntatem venire ausus sit, quemadmodùm fama apud omnes Calabros longo vsu firmata testatur, diuinam vltionem non euadit, faciente & hoc & permulta alia, ad declarandam fidelissimi serui sui sanctitatem, præpotente Deo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

CANONIZATIO, VT VOCANT, S. BRVNONIS,

Leo X.

Carmine conscripta.

PApa Leo,gestis & maiestate verendus,
Cardineis patribus celebri circundatus actu,
Certior est factus,quàm sanctè vixerit olim
Bruno,quod obsequium,dum vixit,præstitit Vrbi:
Quodque per hunc cultu diuino Ecclesia creuit:
Huius & audierat certò miracula quædam.
Propterea votis Patrum concordibus illum
Rettulit in diuos:festum concessit eidem
Octobris sexta celebrari luce quotannis:
(Illo nempe die moriens ascendit olympum)
Erigere huic statuas,ac ædificare sacella
Permittens:super his confecta Diplomata confert.
Ordinis hæc nostri mater Carthusia seruat,
Inter Romani multa instrumenta Senatûs.

Instrumenta,dicit Priuilegia Ordinis Carthusiani.

Supplex Carthusianorum ad sanctum Brunonem Precatio.

ADspice nos oculis BRVNO patriarcha benignis,
Nocte dieque tibi feruentia vota ferentes.
In Paradisiacas tua per vestigia sedes
Tendimus:in virtutis iter nos dirige, secli
Quos ex innumeris reuocâsti Bruno periclis.
Propositi ardorem fac nos seruare prioris,
Et circunfusæ semper memor esto coronæ,
Donèc ad æthereos tecùm peruenerit axes.

MAR

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM SERGII ET *Bacchi, Authore Simeone Metaphraste.*

7. Octobris.

VM Maximianus tyrannus imperaret & vniuersus ferè orbis terræ iacéret in profundis tenebris ignorantiæ, lapidesque & ligna cogerentur homines adorare tanquàm deos,& maximè execranda (pròh dolor)gustare sacrificia, Sergius & Bacchus, ambo Romani genere, in Christum cõfessione & fide,non secùs àc lucidæ stellę, tunc refulgebant in regia. Non erant autem plebeij, nec obscuri: sed Sergius quidem erat primicerius scholæ Centiliorum, secundicerius autem huius,Bacchus: qui multùm quidem poterant apud Imperatorem Maximianum, maiorem autem sibi parauerant fidutiam apud Regem & Deum immortalem,vt qui tabernaculum quidem & incolatum, & exilium,& si quid aliud est his vilius, hanc vitam existimarent. Cùm essent autem boni mercatores suę salutis, &, quę est in futuro, vitam compararent per præsentia, veluti quandam artem ad illam acquirendam,diuinas exercebant scripturas, & eas semper habebãt præ manibus.Quocircà hęc non potuit tolerare inuidia: & cùm quidã alij,tum aliasquoquè virtutes,tum apud ipsum Imperatorem fidutiam,viris præclaris inuiderẽt, apud illumipsum eorum fidutiæ authorem, nempe Imperatorem, eos accusant: quòd illius quidem contempserunt amicitiam, deorumque cultum quoquè neglexerũt:iam autem ad aliam declinârunt religionem,se Christianos & D E I seruos,vocantes.

Patria SS. Sergij & Bacchi.

Ab æmulis accusantur.

Maximianus autem,etiamsi sciret,quòd sæpè multi calumnię inuidiam causam habent,non veritatem,maximè autem cùm non ignoraret, quanta esset eorum in ipsum beneuolentia: quinetiam animo versaret suam scuitiam & acerbitatem,(ea enim vel maximè alijs cõtendebat antecellere) & quòd si fortè deorum beneuolentiam, & illius amicitiam statuissent despicere,periculum quidem certè timuissent: existimaretque esse non probabilia,sed falsa,quę dicebantur: ea tamen admittenda non esse citra examinationem,vt consentaneum erat,considerabat. Quid ergò facit? Cùm splendidum & magnificum parâsset sacrificium: & quicunque erant clari & illustres,in templum conuenire,& sacrificij cum eo esse participes priùs iussisset, rem deinceps examinare constituit. Atque ipse quidem primus ingreditur: simul autem cum eo ingreditur etiam magna multitudo,& erat vniuersa in templo congregata.Et alij quidem diligenter peragebant sacrificium,& prę sentem obseruabant Maximianum: Sergius verò & Bacchus viri generosissimi,ne templi quidem portam ingressi,foris stabant alicubì,ipsi Deo potiùs purum & verum peragentes sacrificium,& pro alijs rogantes: Domine, Domine, dicebant,Deus Rex singulorum,exaudi vocem nostræ orationis,& propitius esto hæreditati tuæ. Parce,Domine,& nè eos dederis ad gloriandum aduersario. Sed illumina Domine,illumina oculos cordium eorum,& eos deduc ad tui agnitionem, qui nunc in tenebris ambulant ignorantię,& mutauerunt gloriam tuam, qui es solus Deus, & alienus ab interitu,in similitudinem bestiarum, quadrupedum, & serpẽtium, & à te defecerunt,& sacrificârunt eorum sculptilibus,& nomen sanctum tuum contemptui habuerunt.Conuerte eos,Domine, & cognoscant mirabilia tua,& vnigenitum tuum filium, & Saluatorem nostrũ,qui voluntaria Cruce & morte nostrã procurauit salutem. Porrò autem nos quoq; conserua alienos à reprehensione in via testimoniorum tuorum,& in custodia tuorum mandatorum. Atque quidem foris stantes extra portas tẽpli,hęc precabantur,& sic Deum placabant.

Maximiani crudelitas.

Preces Sergij & Bacchi.

Rom. 1.

Maximianus interea à templum ingressus,cùm huc & illuc circunspexisset, solos verò illos, Sergium & Bacchum, nõ vidisset in templo adesse cum alijs,tũc id,quod fiebat, statuit apertè probare eam,quę in ipsos intẽdebatur,accusationẽ:protinusq; exarsit cõtra illius sæuitia,feritas & ira:&, Quid cunctamini? dixit ijs,qui adstabãt: & frequen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter repetijt illud,Ducantur execrandi,cum iussu terribili. Ducuntur ergò Martyres eâ-

Maximianus in eos asperè inuehitur.

ijsdem vestibus,tunicis,& zonis,vna lingua versantes illam dulcem precationem.Deinde Imperator principis extollens supercilium,superbeque & toruè eos intuens: Videmini, inquit, non in tempore mea esse abusi fidutia, & propter hanc, qua in vos vsi sumus,beneuolentiam nos magnæ damnâsse stultitiæ,& contra nostram insurrexisse potentiam,& impij quidem esse in deos ipsos,ingrati autem in nos & iniusti.Sed nisi sacrificaueritis,& deos,& nos simul placaueritis,ego meæ satìs medebor querelæ: & vos statìm apertè scietis,summa benignitate & mansuetudine frui nolentes, qualem meam in vos iram nupèr mouistis. Hæc cùm viri illi præclari audijssent, & cognouissent sciam omninò manifestos euasisse Imperatori,& non oportere ampliùs celare pietatem,& occasionem prǽterire,sed potiùs quàm possunt maximè publicare, & pro ipsa magnam afferre fidutiam & dicendi libertatem, libera anima & lingua Christum Deum verum sunt confessi: simulacra autem eorum deos,& humanarum manuum opera, spiritu carentia & surda,manifestè ostenderunt : Dij vestri, dicentes,argentum & aurum,opera manuum hominum:& subiungentes ea,quæ deincèps sequuntur:&,Nos,ó Imperator, hoc solùm tibi debemus, vt in hac terrena militia tibi grato animo inseruiamus, & quod vtrique mandatum fuit munus,impleamus. Neque verò his surdis & inanimis dijs sacrificabimus, neque à nostro & vero D E O solo deficiemus, etiamsi supra modum effereris , etiamsì in nos nullam ostendas humanitatem : sed & ferro, & igni,& alijs tradideris supplicijs. Quid est enim pietate fortius,aut,quàm pro ipsa pati, beatius ?

Præclara eorum constantia.

Afficiuntur ignominia.

His vehementiùs motus Maximianus,iubet eis quidem statìm auferri insignia magistratûs: muliebribus autem vestibus indutos,& collaribus ferreis simul in collo circumdatos,per mediam duci ciuitatem vsque ad ipsam regiam. Atque statìm quidem ducebantur sancti ad beatam illam,quæ verè est,viam, & quæ ducit ad ipsum Christum, non eam rem existimantes esse dedecore magìs afficerent,apertè gloriantes,& sibi placentes,Et ingrediebantur quidem pedes, labra autem

Psal.22.

versabantur in gratiarum actione,& cum Deo consuetudine & precatione. Dicebant enim: Etiamsì ambulauerimus in medio vmbræ mortis,nõ timebimus mala:quoniam nobiscùm es,Domine.Proptereà exultabit anima nostra in te:quoniam induisti nos vestimento salutaris,& tunica lætitiæ circundedisti nos.Sed exurge, Domine, in adiutorium nostrum: & redime nos propter nomen tuum.Nondùm finitæ erant preces,& producti fuerũt coram Imperatore,qui è templo redierat in regiam. Ille ergò cùm assentationem cum consueta contemperâsset sæuitia,& vellet simul lenire pudorem,quo afficti erant, vt videbatur,ex hac eis illata ignominia: Graue est, & valdè graue,ó vos, qui adestis,dicebat, maximos honores tam leuiter & inconsideratè prodere. Solent enim ea,quę immeritis feliciter succedunt,stultos non tam incitare ad beneuolẽtiam, quàm erigere ad temeritatem aduersùs benefactores. Isti enim, vt videtis, magnam apud nos gloriam consecuti,nostramque adepti amicitiam,& maximam fidutiam, & nobiscùm loquèndi potestatem, adeò vt non solùm ipsi primas partes ferrent in familiaritate, sed alios quoquè nobis possent facere familiares,beatosque breuì reddere,& suspiciendos, horum omnium obliti, postremò maximis quoquè dijs, & ipso Ioue contempto, qui omnium quidem opifex,omnium autem deorum & hominum pater esse dicitur, I E S V M prætulerunt, qui dicitur fuisse filius mulieris, & fabri, & ad Crucem cum diuersum omninò causa omnium,qui,cùm vellem esse supra modum benignus, cos feci amicos & socios felicitatis.

Christus crucifixus,gentibus stultitia.

Tyrannus blanditur.

Cùm hanc tam vehementem intendissẽt orationem, eos rursùs blandis verbis conabantur illicere,cosque benignè ac amicè intuens: Sed si ijdem, inquit, nunc quoque estis Sergius & Bacchus, neque vestram mentem inuidus occæcauit dæmon, reuerecamini magnam authoritatem,reuereamini puram & non falsam amicitiam,neque conspicite nobiscùm consparare.Nam ego quidem cùm grauioribus vti possem suppliciis,& tyrannorum cultu à nobis dissidentes, quos oportet etiam vsque ad ipsam mortem in amicitia amini vos in deos tam impiè gerere,nouam & insolitam inducẽtes religionem, & in conicè vobis,ó amici,vim inferre:(adhuc enim consueta vtar appellatione)attamen,ó dij, reuereor amicitiam,& propterea retardo cruciatus,& vim lubens differo. Hæc

Hæc cùm audijssent viri egregij,scitè,placitè & planè dixerunt: Quòd tuæ quidem nõ simus oblìti amicitiæ,nec fuerimus ingrati in tua beneficia & honores:sed te & amemus,si vllum alium,& dominum existimemus,& tu sis nobis omnia,signum est manifestum,quòd & fideliter hucusquè seruiuimus,& tecùm diligenter rempublicam sustinuimus,neque vlla in re, nec parua, nec magna, conspecti sumus ingrati, neque aliquid prodidimus,aut negleximus eorum,quę oportet.Nos ergò nec ingrati animi criminis, aut contemptionis amicitiæ iure possumus accusari : neque quòd à te propter odium dissideamus,ô benignissime Imperator.Sed nos disiunxit ipse vanus error cultûs simulacrorum,& quòd tu in certum ac manifestum incidas interitum,& nos quoquè cogas in idem deturbari periculum. Nam quandiù quidem agebatur de sola mundana militia,nos nihil prætermisimus eorum,quæ oportet.Tu ipse nobis feres testimonium, nos in nulla re,quæ esset expediẽda,vllius socordiæ aut negligentiæ vnquàm fuisse damnatos, sed in ijs rebus nobis fuisse acrem zelum. Et rursùs quæcunque de more Christianorum peregimus, ijs D E V M quoquè pro viribus vobis reddidimus propitium. Quoniamautem ipsum quoquè bonorum caput, nempe pietatem,nobis cõtendis admere,& D E O nos priuare,quod est damnum extremum,& quod pia non possit ferre anima,& propterea honores & laudes nobis reuocas in memoriam, quomodò te boni & honesti ignarum non iure dixerimus,quòd & ea,vt quodammodò præstantioris nobis facias optionem,inter se inuicèm omninò confers,pietatem,inquam,in D E V M, & humanam amicitiam & gloriam,quę equè ac aqua prǽterfluit ? Quomodò autẽ hac in re tecùm conueniemus, & non contrà,amicitiam & honorem,& siquid sit aliud magis,negabimus? Quomodò autem non tu magis ingrati in D E V M animi criminis conuincéris,qui idipsum tibi, quòd & sis, & respires,præbuit ? Qui cùm careat principio, verbo effecit, vt cælum & terra consisterent : & hominem proprijs manibus, est fabricatus,& honorauit eum immortalitate,& eorum,quæ sunt in terra,veluti quẽdam regem constituit,id quod est omnium pulcherrimum, nempe Paradisum,ei attribuens.

Sancti modestè respondent.

Cæterùm nè nobis succenseas,ô Imperator,si oratio longiorem factura sit narrationem.Et Deus quidem fuit,vt dixi, tam munificus in beneficijs in hominem conferendis. Ille autem inuidia seductus,& voluptate (hei mihi)inescatus, miserè omninò ab ijs excidit: & qui priùs censebatur beatus,conspectus est miserabilis, & lachrymis dignus propter calamitatem.Qui itaque nos finxit & fabricatus est Deus,cùm benignis rursùs oculis vidisset opus suarum manuum, Deum esse nõ mutans,quod quidem erat, factus est propter nos citra peccatum id, quod nos. Cumque Crucem & mortem sua sponte subijsset,& superiorem inimicum nostro genere prostrauit,& nobis ab illa acerba seruatis calamitate,benignè priorem reddidit libertatem: & vndè excidimus propter inobedientiam, illuc nos reduxit propter suam clementiam.Eum autem, qui propter te talia passus fuerat,idque cùm esset Deus,& te tantis rebus dignum censuerat,(communis est enim hominibus,sicut priùs interitus,ità nunc libertas)tu ipsum contemnens, & Crucem illius ridens,quomodò non es longè ingratissimus? Scias ergò nos non futuros tibi socios in hoc ingrati animi crimine: neque nostrum benefactorem & verum Deum esse negaturos. Quæ autem à te proferuntur, ô Imperator,siue sint bona,siue difficilia, & vel ipsam mortem inferentia,sunt æquè à nobis propter Christum despicienda,& à nobis non curanda.

Peccando factus est homo ex beato miser.

His adeò opportunè & iucundè dictis à martyribus, Maximianus quidem fuit ira motus,& volebat acerbè punire sanctos.Rursùs autem cunctabatur,& differebat aggredi, respiciens eorum splendorem,& non volens talium virorum facere iacturam.V erebatur enim,nè cruciati, cùm veritatem in medio multorum liberè essent elocuti, deindè permanerent omninò immobiles. Eos itaque statuit transmittere ad Antiochum Ducem Orientis, vt qui omnium, qui erant in eius potestate, esset crudelissimus, & vel solo nomine posset eos perterrere : & quòd propter maioris honoris desiderium,ille Maximianum obseruandi curam gerens,à nullis abstinebit machinis, quò eos oppugnet, & ad suam traducat sententiam. Prætereà vt & longum iter & ignominio sum tam intensam relaxaret cõstantiam,& eos sensim à pietate dimoueret,& maximè quòd ipse quoq; Antiochus erat eis priùs subiectus, apud quem erant sistendi, & à quo iudicandi.Id enim maximè tangit animum eorũ,qui sunt honesto loco nati,ꝙ qui priùs parebãt, eis posteà impe-

Antiochus Dux crudelissimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

imperent,& eis vtantur,tanquàm subiectis,qui non multò antè fuerant eorum domini & benefactores. Consecutus nanque fuerat hunc Ducatûs magistratum Antiochus ipsius admirabilis Sergij intercessione.Sed reuerà nihil videtur tam facilè marcescere, atquè beneficium in animo ingrato plãtatum. Is enim non solùm apparuit minimè eſſe recordatus beneficij,vt procedens ostendet oratio: sed perindè ac ab illis summa affectus iniuria,eos tractauit, & eis grauia intulit supplicia.Atque mittebantur quidem ad eum sancti,vincti graui catena. Ad eum autem scripta erat etiam epistola ab Imperatore,quæ sic habebat: Deorum maxima prouidentia omnes quidem homines, maximè autem mei imperij satellites & stipatores, in illos esse pios, & ijs rursùs, quos illi dignos censuerunt imperio,vult obedire,& in eos esse grato animo. Propterea hunc Sergium & Bacchum, qui in deos quidē apparuerũt impij, & se Christianorum adiunxisse religioni,conuicti sunt autem criminis ingrati in me animi, & iam nostro tribunali, & nostra examinatione iudicati sunt indigni,sub tutissima custodia & vinculis ad tuam trãsmissimus constantiam.Si ergò pœnitentia ducti,dijs sacrificauerint, soluantur ab eis impositis vinculis,& digni censeantur honore & beneuolentia. Reuocabuntur enim rursùs à nostra potentia,recipientque priores honores,aut etiam maiores,eruntque deinceps in loco & ordine eis conuenienti.Sin autem immobiliter priori hæreant sententiæ,legum subiecti sint austeritati,ipsaque essentia & vita ense priuentur cum alijs. Vale.

Litere Maximiani ad Antiochũ.

Cùm has literas & sanctos viros accepissent milites,viam sunt ingressi.Quidam autem ex famulis,& simili zelo in pietatem,& in dominos victi beneuolentia, eos quoq; sunt secuti,quasi non corpora solùm legi,sed etiam animas volentes Deo seruire. Quos etiam audiêrunt sanctos inter se colloquẽtes,& dicentes,quòd nocte, qua egressi sunt e ciuitate Romanorum, diuina quædam apparens visio iussit eos confidere, & bono esse animo ad certamen,& alacriter ingredi bonum iter propter Christum. Quamobrem etsi essent ferrea illa vincti catena,citra molestiam & cum voluptate psallebant: In via testimoniorum tuorum delectati sumus,Domine,tanquàm in omnibus diuitijs.In iustificationibus tuis meditati sumus,& legis tuæ non sumus obliti. In mandatis tuis meditabimur,& exquiremus vias tuas. Viuemus,& custodiemus sermones tuos. Cùm ergò totum illud iter citra laborem confecissent, diuersantur in quadam ciuitate, nomine Barbaleso,prope regiõem Limitancorũ. Quo in loco cùm Dux versaretur Antiochus, ante eum sunt producti, læti quidem & vultu alacri, animi autem nobilitatem liberalibus ostendentes moribus. Eorum itaque, qui ipsos circunsistebant, oculi erant omnes in eos coniecti:& nec facilè desistebant, sed firmo & intento obtutu eos adspiciebant: erantque ipsi theatro iucundum quoddam spectaculum.

Visio Sergij & Bacchi.

Pſal.118.

Cùm eos ergò vidisset Dux quomodò se haberent, & deindè etiam legisset literas Imperatoris,tacitus apud se admirabatur,& eos rursùs contemplabatur,magnum quid esse & nouum existimans,quòd ad tantam processissent animi magnitudinem,vt & supplicia,& minas,& gloriam, & ipsum etiam despicerent Imperatorem, immò mortem quoquè minimi facerent.Accersito autem Commentariẽsi:Accipe,inquit,hos vinctos, & in custodia quidem serua tutissima: nihil autem graue aut molestum sustinentes: eos enim reseruo examinationi.Atque ij quidem iussu Ducis in tuta inclusi custodia, cùm venisset vespera,seipsos dederunt orationi: Adspice ad nos, dicentes, Domine, è sancto tuo habitaculo: quoniam inimicus nos probris affecit,& populus insipiens irritauit nomen sanctum tuum:Et nè tradas hominibus feris immanioribus animas tibi confitentes: sed adspice ad testamentum tuum, & suscipe nos, Domine, & redime nos propter nomen tuum.Quoniam superbia eorum,qui te oderunt,in nos euasit vehemens ac potens. Peractis autem precibus,cùm ad somnum essent conuersi, eis appárens Angelus, Soli quidē forma similis,& ex ipsa quoq; veste lætũ splendorẽ emittens: Confidite,eis dixit,serui Christi,& nolite timere:sed state firmi & stabiles in Dñi nostri Iesu Christi cõfessione.Ipse enim est vobiscũ,defensor vester.Ille quidē hęc dixit.Illi aũt cùm è somno suissent excitati,& inter se,& famulis,qui cum eis versabantur, Angelicam illam narrárunt visionem.Et cùm essent illorum animi rursùs repleti fidutia,læti psállebant singuli: Ad Dominum,cùm tribularer,clamaui:& exaudiuit me de monte sancto suo.Ego dormiui, & soporatus sum.Exurrexi,quoniam Dominus me suscipiet: non timebo à millibus populi,qui me in orbem inuadunt.Surge Domine,serua me.Quoniam tua est salus, & super populum tuum benedictio tua.

Ducũtur in custodiam.

Alia eorum visio.

Pſal.119.

Pſal.3.

Statim

Statim ergò summo manè Dux quidem sedebat in excelso tribunali:ei autem assistebat vniuersa quoquè caterua militaris.Cùm ergò accersiuisset sanctos è custodia,iubet legi literas eis audientibus.Quod cùm factum esset:Oportebat quidem,inquit,vos, parentes iussui gloriosi Imperatoris,dijs sacrificare,& non illius humanitatem ad iram prouocare. Quoniam autem nescio quî factum sit,vt & illum ad iram prouocaueritis,& à tanta gloria exciderit is,& illas profundas amiseritis diuitias: at nunc saltem nobis velitis obedire,vobis consulentibus ea,quæ sunt conducibilia.Sic enim priore longè maiorem gloriam,& maiores opes,& alia bona apud Imperatorem cõsequemini. Quid enim est graue,si quod non potuistis priùs intelligere, siue fortè fortuna,seu aliquo alio casu, nunc cùm diligentiùs consideraueritis,id quod oportet,accuratè eligatis ? Est enim multo leuius,peccare propter ignorãtiam eius, quod est bonum & conducibile,quàm vbi agnoueris,perseuerare in deterioribus,& non transire ad id, quod est melius. Nam illud quidem peccatum ignorantiæ,hoc autem malæ mẽtis,& quæ sunt mala, sua sponte eligentis.Nam ego quidem valdè accendor,& aliam vestram reputans amicitiam, & recordans eius,quod à vobis accepi,beneficij,& maximè à te,domine mi Sergi, per quẽ hunc mihi paraui magistratum.Sed nescio quid agam, cùm fortuna res sic administrauerit,vt ego quidem hodiè sedeam Iudex : vos autem,tanquàm rei,stetis ante meum tribunal, redditurí rationem vestrę in deos ipsos inuictos impietatis, & piũ Imperatorem inobedientiæ.

Sistuntur coràm Anti. ocho.

Sic ergo & his allicientibus verbis Antiochus conueniebat sanctos,& amicè quodãmodò eos alloquebatur consulens,& bona,vt videbatur,eis suggerẽs, quo sibi Imperatoris beneuolẽtiam compararet. Sciebat enim,quantus esset illius amor in eos, & quòd plurimi faceret tales viros non amittere : hoc cùm ex multis alijs coniectans: tum ex hoc, quòd eos nullo voluẽrit tormento subijcere : sed per hanc solam ignominiosam ad illum missionem studeret eos in contrariam traducere sententiam, vtpote quòd ad hæc excogitanda Maximianus esset vaferrimus & ingeniosissimus. Sed his quidem blandis & pellicientibus verbis priùs conabatur eos illicere Antiochus. Deindè conatus est etiam terrore eos à scopo traducere & constantia.Si enim meis, dicens, non paruerit is adhortationibus, erit mihi omninò necesse facere, quæ sunt imperata: & me, tanquàm inimicum,gerere in vestram magnificentiam.Et post hæc multus fuit in enumerãdis nominibus tormentorũ, & minis intentandis. Sed sancti martyres,neque blanditijs emolliti, neque minis deiecti: Ijs, dixerunt, qui Christum solùm, ó Iudex,& quæ apud ipsum absconsa est,vitam lucrari statuerint, nihil est curę ex ijs, quę fluũt & intereunt,non honor,non gloria,non potentia, non aliquid aliud eorum, quę aut demulcere possunt,aut molestia afficere.Nos enim & tuas minas,& blanditias ex æquo contemnimus.Cessa ergò tu quoquè,sicut serpens,nobis mala cõsulere. Videmus enim virus sub tuis labris: & ideò consilium tuum tãquàm graues auersamur insidias. Nè ergò fallaris, tempus frustrà cõsumens,& à vana spe pendens: neque enim puniens expugnabis,neq; minãs persuadebis, vt viuentem quidem Deum relinquamus, dæmonibus autem surdis & nullo sensu præditis offeramus sacrificium.Nobis enim & propter Christum viuere, est bonum:& propter ipsum rursùs mori,lucrum.Tu autem nihil tale potueris dicere de tuis simulacris.Verè enim sunt argentum & aurum,opera manuum hominum,quę nihil possunt prodesse ijs,qui in ipsis suam collocârunt fidutiam.Similes ergò eis fiant ij, qui ipsa colunt,& omnes qui confidunt in eis.

Post blandi tias adhibet terrores Antiochus.

Marty rum memorabile relpõsum

Pſal.113.

Cùm ergò Dux vidisset eos tam apertè locutos,tantaq; esse prędito s libertate & animi magnitudine:& intellexisset fieri nõ posse, vt verbis eis persuaderet, processit ad periculum per tormenta faciendum: & beatum quidem Sergium in tutissimam tradidit custodiam,pro accepto beneficio eum sic remunerans:Bacchũ autem à quatuor fortissimi corporis partes aululæ flagellis,disijciebantur in ipsum aërem, per terram autem fetebantur riui sanguinis: & viscera quidem nudabantur carnibus, ipsius naturę formationem aperientia ijs,qui aderant: anima autem, quæ ipsa quoquè athletam festinabat relinquere,sustinebat tamen,etiam plura requirens supplicia, vt omninò munificentiora assequeretur brauia.Lætabantur Angeli,videntes admirabilem martyris constantiam.Cruciabantur dęmones,quòd parta de eis victoria, in conspectu omnium quodammodò

Immanissimi crucia. tus S.Bacchi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eximia ei virtus.

modò duceretur in triumphum. Lictores fessi, humi accumbebant. Martyrem autem videns, dixisse eum ità esse affectum, vt non tam flagris cæsus, quàm vernis floribus conspersus videretur. Tandem per voces cælestes vocatus est ad beatum locum quietis, anima depositа in manus opificis.

Decedit.

Martyricum autē illius corpus à bestijs quidem deuorandum exposuit ille Iudex iniquus. Ignorabat autem, qualem curam gerat eorum, qui ipsum diligunt, illius Deus, qui etiam ferarum naturam scit traducere ad mansuetudinem, & per illas adhuc maiora facere miracula. Ferę enim reuerite certamina, quę pro pietate ab eo erant suscepta, non solùm nullum ex eius membris omninò tangere sustinuerunt: sed etiam, dum ad sepulcrum ferretur à Christianis, eum sequebantur fungētes munere satellitum, & Dei hostes apertè arguētes amentiæ. Sic ergò inclytus Bacchus ea, quæ cupiebat, assecutus, ad cælestia transijt habitacula.

Nota de feris.

Appáret S. Sergio.

Sergius autem socius eius relictus, & molestia distrahebatur propter separationem, & rursùs lætitia propter expectationem. Sed non despexit eum ægrè ferentem separationem dulcis eius amicus & familiaris: sed læto vultu diuinus Bacchus, & consuero habitu militari noctù ei appárens, cùm amicum conuenisset, & eum impleuisset audacia, & eius discussit tristitiam, animique ægritudinem, & firmiorem fortioremque reddidit ad supplicia. Die autem sequenti Dux rursùs sedens in tribunali, cùm beatum curâsset produci Sergium, leoninam pellem exuens versipellis, induit pellem vulpis. Et cùm in eā quandam finxisset beneuolentiam, ad fidem faciendam aliquid accommodarum ostendens, quòd scilicet illum magistratum ex eo nactus esset, eum blanditijs euocabat ad sacrificandum, perfectam & absolutam à Christo separationem, ei volēs reddere pro beneficio, stultus, sic quoquè sensim eum alloquens: Pudet me veteris illius felicitatis, & beneficiorum, quæ in me contulisti, amicissime Sergi, nec te quidē ampliùs fero intueri sic reum stantem pro nostro tribunali, qui sum minimus, si cum tuo cōferar splendore, tuæque amicitiæ & potentiæ opera sum prę sentem assecutus magistratum. Ille quidē hæc callidè dicebat, hoc solùm machinans, vt eum omninò blandis verbis illiceret, & fraudulenter ad eandem deduceret religionem. Ille autem: Sed si me, inquit, velis nunc quoquè in maximis bonis accipere benefactorem, prompto & alacri animo tibi hac in re inseruiam. Nam cùm te liberauero ab hac profunda deceptione, adducam ad lucem veritatis, & Regi immortali reddam familiarem.

Fallacia Antiochi.

Sergij constantia.

Non lubēter audijt ea, quæ dicebātur, homo qui assuefactus erat interitui: sed statim Sergiū grauiùs & scueriùs adspiciens: Nè deos, inquit, blasphemes immortales. Martyr aūt acriùs vtēs dicēdi libertate, totū faciebat contrariū: & illius deos afficiebat probris ac cōtumelijs, & eos solùm noīa vocabat re carētia: eos verò, qui illos adorabant & colebant, ostendebat multò minore sensu esse præditos, quàm surdos illos deos. Dux autē postquàm vidit Sergium & blanditijs, & minis esse superiorem, & nihil remittentem de loquendi libertate, illam statim emētitam exuēs amicitiam & persōnam, apertè ostendit id, quod erat: &, Magna mea, inquit, mansuetudo, & hęc in te importuna benignitas, ad arrogantiam te extulerunt, & sic in nosipsos, & deos magnos prouocârunt. Sed desines (sat scio) superbiam, & obliuiscéris tuæ arrogantiæ, & cognosces teipsum non esse rerum cōmunium ampliùs intercessorem, neque posse plurimùm apud Imperatorem, sed esse damnatum & vinctum, & si quod aliud malum sequitur eos, qui ità sentiunt. Et statim à prę sidio Surorū Dux proficiscens in ciuitatē Rosaphorum, efficit vt calceetur athleta crepidis, ferreis clauis confixis: & conscendens veiculū, coëgit sanctum ità pedibus affectū, ante ipsum currere ad septuaginta stadia vsq; ad Tetrapyrgiam. Atq; quicunque quidem videbant sanguinem è pedibus defluentem, eis planè admirari veniebat in mentem, & athletæ stupere tolerantiam. Martyri autem spes eorum, quæ expectabantur, erant gutte consolationis, quæ cadebant è cælo, & leuabant dolorum grauitatem. Et citra molestiam pergebat iter ingredi, & hæc psallebat cum lætitia: Expectans expectaui Dominū, & intendit mihi. Et exaudiuit deprecationē meam: & eduxit me de lacu afflictionis, & è luto fęcis. Et statuit in latitudine pedes meos, & direxit gressus meos.

Vide crudele supplicii.

Psal. 39.

Postquàm autem iam peruenissent Tetrapyrgiam, ipsum quidem excepit custodia, Duce ità iubente: illum autem vrgentes curæ Reipublicæ tenuerunt occupatum. Cùm autem iam esset vesper, martyr relictus solus in custodia, psallebat: Qui comedebant panes meos, magnificârunt super me supplantationem. Et funibus extenderunt laqueum pe-

Psal. 40.

pedibus meis, & cogitauerunt supplantare gressus meos. Sed tu, Domine, præueni, & supplanta eos: & liberà ab impijs animam meam: & de manu canis vnicam meam. Quare nec consolationis expertem eius animam rursùs despexit is, qui è superis ei nectebat coronas, sed & multam se eius curam gerere ostendit, & Angelum ei misit media nocte: qui, cùm priùs illius animam iucundè recreâsset, & deindè etiam corpus curâsset, & pedes, qui malè se habebant, sanâsset, & tanquàm cum quodam amico & conciue suo amicissimè esset locutus, & eum amplexus, longè alacriorem reddidit ad certamen.

Angelus ei appáret.

Manè ergò sedens Dux in tribunali, iubet quibusdam ex ijs, qui adstabant, vt sanctum tollentes è custodia, (neque enim putabat fieri posse prę plagis, vt vteretur pedibus) ad suum deferant tribunal. Cùm illi autem accessissent in custodiam, statim fuit martyr, vt aquila, renouatus, non ablata senectute, sed omnibus vulneribus. Neque enim opùs habuit manu, quę eum sustineret, aut ei omninò opem ferret ad ingrediendum: sed & leuiter ingrediebatur, & pulchrè mouebatur, & erat reuerà testis fide dignus inuictę & omnipotentis Christi virtutis. Cùm enim sic affectum Dux adspexisset eminùs, apud se mirabatur tacitus. Cùm autem iam propè esset, eam rem vocabat magiam: & deos iurabat, & eos vocabat in testimonium eorum, quæ dicebat. Quid est enim aliud, aiebat, quod & apud Imperatorem ei priùs tantam præbuit fidutiam, & nunc statim sopijt & obtudit acres dolores vulnerum, nisi aperta magia, & verba, quę vtplurimùm curiosè & sophisticè incantantur? Exhinc iam de Sergio spem abijciebat: & cùm eum curâsset quamproximè sistendum, si fortè familiaritate eum sic alliceret, placidè eum alloquens, & ad priorem reuertens assentationem: Rem quandam, aiebat, arbitror diuinam & incredibilem, quòd in multis delicijs, & diuitijs, & honestis moribus educatus, tam fortiter tuleris hoc tam graue tormentum. Sed eius sermonem statim interrumpens martyr: Nō sunt mihi, inquit, ô Iudex, tormentum præsentia, sed sacra propter Christum pompa, & festum celebre, me ad ipsum cęlum iucundissimè transmittens. Dux itaque adhuc magis desperans, sanctum trāsmittit in custodiam. Ipse autem interim operam dabat mensarum lautitiæ, & lętitię, vt qui non solùm iræ & crudelitatis, sed etiam voluptatis vellet esse seruus.

Rursùs blāditur dux, vt fallat.

Cùm autem viam rursùs esset ingressurus, & ad Rosaphorum contenderet prę sidiū, ad quod tendens, à Suris profectus fuerat, athletam rursùs prioribus calceatum crepidis, à Tetrapyrgia duxit vsque ad Rosapha. Cùm autem cum eadem rursùs luctantem necessitate vidisset martyrem, eādem, aut etiam maiorem ostendere fortitudinem, & viam, quæ est à Suris vsque ad Rosapha, cum ferreis illis crepidis citra laborem confecisse, omninò desperans fore vt mutaretur, iubet beati martyris caput amputari gladio. Ducitur itaq; martyr à militibus ad locum consummationis. Magna autem multitudo vitorum & mulierum & omnis ætatis consequebatur, vt eum viderent & decertantem, & vincentem, & coronatum. Quinetiam ipsæ quoquè feræ, veluti captæ quodam amore athletę, relictis proprijs cauernis, eum placidè & māsuetè deducebant, illius quidem beatum iter quodammodò probantes, & commendantes, impios autem re ipsa arguentes, quòd quem feræ sunt reuerite, ipsi planè cæci interficiunt. Ille autem cùm ab ijs, qui eum ducebant, militibus breue aliquod tempus petijsset ad orationem, & ab illis impetrâsset, ad suum statim Dominum totā animam extollit cum oculis. Deindè cùm ei reuocâsset in memoriam suam cōmiserationem, ad eorum quoq;, qui illū occidebāt, vocabat misericordiam, dicens: Qui sola bonitate omnia es fabricatus, qui genus humanum ad tuam imaginem effinxisti, & prę fecisti omnibus: Qui etiam, cùm tuum transgressi essent præceptum, & te Dominum contempsissent, & in benefactorem ingrati apparuissent, eos nō repulisti, immò propter nos homo factus es, & serui formam accepisti, & omnia volūtariè sustinuisti, & nec mortem quidem postremò recusâsti, ipse quoquè nunc ignosce ijs, qui in nos peccauerunt: & hac crassa nube impietatis discussa, & à tyrannide inimici liberatis miseris, illucescе eis diuina luce tuæ gratiæ, & reuoca eos errantes magno tuo & admirabili nomine & veritate. Porrò autem nos quoquè, qui pro te, ô Domine, mactamur, ipsasque animas & corpora nostra spontè sacrificamus, susci pe tanquàm acceptas hostias & gratum sacrificium, & ad aram tuam, quæ est supra cælos, introduc lætantes. Hæc orauit: & cum statim vox illinc vocauit. Quam cùm ille lubenter & cum voluptate audijsset, collum protinùs alacriter porrigens, truncatur martyrico capite, septimo mensis Octobris: & cutrit ad vocantem Dominum, à quo coronas,

Rursùs mārtyr induit clauatis crepidis.

Orat pro gcussoribus suis.

Truncatur capite.

Universidad de Deusto
Biblioteca

casque magnificas & preclaras suscipit. Ex ijs autem nõnulli, qui ad spectandam vesperam consummationem, cùm precioſum illud corpus pijs & optãtibus ſuſtulisſent marnibus, & peregisſent ea, quæ de more fiunt in ſepultura, preclarè & magnifice deposuerunt apud ipſum locum martyrij.

Cùm autem multum interceſſisſet temporis, quidam ex ijs, qui erant pietate feruentiores, venientes à preſidio Surorum, aggreſſi ſunt ſurripere reliquias martyris. Ille autem, ſeu non volens damno afficere ciuitatem, ſeu non ſuſtinens communem theſaurum esse alicuius proprium, magnam flammam effecit furti indicem: & ignis illic accenſus, dolum manifeſtè publicans, damnum repentè oſtendit. Qui igitur erant in ciuitate Roſaphorum, opinati aduentum hoſtium eo ſignificari, armati omnes ſtatim aduenerunt ad ſepulcrum martyris. Qui cùm reſciuiſſent id, quod erat, & nè auferrent prohibuerunt, & non paſſi ſunt Surenos ampliùs manere in eo loco. Illi autem cùm nollent fruſtrà & inutiliter aduenisse, paruum quoddam templum in ſepulcro extruxerunt: & ſic cum gaudio rediêrunt, dando magis, quàm accipiendo, ſuo in ſanctum deſiderio ſatisfacientes.

Inſigne tẽplũ extruit ſanctis martyribus.

Paulatim autem creſcente pietate in Saluatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Epiſcopi numero quindecim, ingreſſi ciuitatem Roſaphorum, inſigne templum ſanctis extruunt: & cùm id conſecrâſſent, in eo depoſuerunt diuinas martyrum reliquias: Ad gloriam Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet honor, potẽtia, maieſtas, & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

EX HISTORIA ECCLESIASTICA EVAGRII SCHOLASTICI, LIB. 4. CAP. 27. DE S. SERGIO MARTYRE INSIGNE MIRACULUM. *Verſio eſt Iohannis Chriſtophorſoni Angliæ Epiſcopi.*

Choſroës obſidet Sergiopolim.

ALiam præterea rem, alio tempore à Choſroë Sergiopoli geſtam, hoc loco commemorabimus: quippe quæ & explicari oratione, & ſempiternæ memoriæ reuerà cõmendari debeat. Hanc vrbem quoq; Choſroës inuadere, eamq; obſidione expugnare parat. Ac ſimul vt mœniaaggreditur, fit vtrinq; ſermo & colloquiũ de ſeruãda ciuitate: cõuenitq; inter eos, vt ſacris theſauris ac monimẽtis, inter q̃ Crux à Iuſtiniano & Theodora miſſa fuit, vrbs redimeretur. Vbi iſta fuêre ad Choſroëm apportata, peconatus ſacerdote & Perſis, qui cũ eo ad eã rẽ miſſi erãt, ecquæ alia ſupereſſent. Cui quidã eorũ, qui verũ dicere minimè cõſueuerãt, reſpõdet, alia etiã adhuc monimẽta reſtare, à paucis quibuſdam ciuibus occultata. Relinquebatur autem ab his, qui theſauros & monimenta attulerunt, auri argentíve prorsùs nihil, ſed alterius cuiuſdam materiæ multo praſtabilioris, quæ Deo omninò dicata fuit: ſanctiſſimas dico reliquias Sergij inuicti Chriſti martyris, quę in capſa erant oblonga, argento q̃ obducta, repoſitę. Itaque poſtquam Choſroës his verbis perſuaſus, totum exercitum ad vrbem excidendam dimiſerat, dolore pentè in ipſis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita, viſa eſt ciuitatem propugnare. Quam, qui erant miſſi à Choſroë, conſpicati, reuerterunt, ac tum multitudinem, tum armaturam admirati, ad Choſroëm rem referunt. Vbi autem rursùs certior factus eſt, paucos admodùm in vrbe remanere, eosq̃ vel ætate exacta eſſe, vel tenera & immatura, (quippe omnes, qui firma fuêre ætate & robuſta, è medio ſublati erant) pro certo nouit illud miraculum, à ſancto martyre editum: & propterea metu percuſſus, admiratusq̃ Chriſtianorum fidem, domum reuertitur: quem ferunt, ſub extremum ætatis tempus diuino regenerationis lauacro tinctum fuiſſe.

Vide vt antiquitas reuerenter ſeruãrit ſacras reliquias.

Miraculo territus Choſroës ſoluit obſidionem.

ITEM EX EADEM HISTORIA, LIB. 6. CAP. 20.

Nota de hac Cruce.

CHoſroës autem, iam ad ſuum regnũ reſtitutus, mittit ad Gregorium Crucem, multo auro & lapidibus precioſis exquiſitè elaboratam, qua honorem Sergij martyris inclyti illuſtrari voluit. Hanc Crucem primùm Theodora coniunx Iuſtiniani ei dedicauerat, deindè Choſroës ſenior cum alijs monimentis ipſe abri-

abripuerat. Mittit quoq; aliam Crucem auream, in qua literis Græcis iſta curauit inſcribenda: Hanc Crucem ego Choſroës, rex regum, filius Hormiſdæ, miſi. Cùm enim diabolico conatu & veteratorio infeliciſſimi * Baramis, & ſuorum Caballariorum in Romaniam confugere eramus compulſi, & propter aduentum ſcelerati Zadeſpram cum exercitu ad Niſibim, quò Caballarios, qui à partibus Niſibenſium ſtabant, ſubduceret: Caballarios cum duce ad Charchas vſque, qui Zadeſpram reſiſterent, eiusq̃ vires frangerent, miſeramus, ope & præſidio communiti ſancti Sergij, martyris honoratiſſimi & inprimis memorabilis, quoniam acceperamus eum res abs ſe poſtulatas ſolere largiri: primo anno regni noſtri, ſeptimo Idus Ianuarij, poſtulauimus opem ab eo, votumque fecimus, ſi Caballarij noſtri Zadeſpram vel interficerent, vel captiuũ ſecũm ducerent, nos auream Crucem lapillis diſtinctam, ad eius templum miſſuros, qua venerandum eius nomen illuſtraretur: atque ad quintum Idus Februarij, caput Zadeſpram ad nos perlatum fuit. Itaque poſtulationis noſtræ facti compotes, quó res geſta nemini dubia eſſet, ad venerandum ſancti Sergij nomen illuſtrandum, hanc Crucem à nobis fabricatam, ad templum eius miſimus vnà cum Cruce, quam Iuſtinianus Imperator Romanus ad idem templum miſit, quamq̃ Choſroës rex regum, filius Cabadi proaui noſtri, temporibus, quibus Romani & Perſæ grauiſſimè inter ſe diſſiderent, huc aduexit, quam denique nos in noſtris theſauris inuenimus, & ad ædem ſancti & venerabilis Sergij mittendam curauimus.

* Varamis

Votũ Choſroïs regis Perſarum.

Exauditur Choſroës.

Has Cruces Gregorius cùm de ſententia Mauricij Imperatoris accepiſſet, cum magna pompa ad ſacrum martyris templum defert, inque eo reponit. Haud ità multò pòſt, alia dona ad ſanctum illud templum miſit Choſroës, inter quæ erat diſcus, ex auro confectus, in quo inſcribẽda curauit hæc verba: Ego Choſroës rex regum, filius Hormiſdę, hęc in hoc diſco inſcribenda curaui, non vt ſpectentur ab hominibus, neque vt amplitudo tui venerandi nominis ex meis verbis cognoſcatur: ſed partim propter rerum in eo inſcriptarum veritatem, partim propter multa beneficia & liberalia, quæ abs te accepi. Nam mecùm feliciter actum puto, quòd nomen meum in tuis ſacris vaſis extet. Cùm fortè Beramæis eſſem, petebam abs te, ſancte Sergi, vt mihi ſubſidio venires, & Sira conjunx conciperet. Ac cùm Sira Chriſtiana eſſet, & ego gentilis, & lex noſtra non permitteret nobis poteſtatem, mulierem Chriſtianam in vxorem ducendi: tamen ob meum ſingularem erga te amorẽ, legem in hac muliere neglexi, & eam de die in diem inter cęteras vxores ingenuè diligere non deſtiti, neque deſiſto. Quamobrèm viſum erat tuam bonitatem, ſancte Sergi, deprecari, vt grauida fieret. Quinetiam votum tibi nuncupaui, ſumque pollicitus, ſi Sira conciperet, me Crucẽ, quam illa geſtat, ad ſanctiſſimum templum tuum miſſurum. Quapropter ipſe equidem & Sira hoc apud animos noſtros proponebamus, vt hanc Crucem in memoriam nominis tui, ſancte Sergi, ipſi teneremus, & viſum erat pro illa precium eius, quod quatuor millia & quadringentos ſtateres miliareſios non excederet, mittere, & ſic idem augere, vt eius ſumma quinque millia ſtaterum cõplecteretur. Atq; ex eo tempore, quo iſtam poſtulationem animis noſtris concipere, hæcque cogitare cœperamus, ad tempus, quo Rhoſon Choſron venimus, non ampliùs decem dies præterierant: ad quod quidem tempus tu ſancte Sergi, nõ quòd ipſe dignus eſſem, ſed propter tuam ipſius bonitatem mihi noctù ſecundùm quietem viſus es, & iam tertiò dixiſti Siram concepturam. Atque ego in eadem viſione tertiò apertè tibi, quæ erant conſentanea, reſpondi. Ac quoniam tu rerum abs te poſtulatarum largitor es, ex eo die Sira morbum, quo mulieres laborare ſolent, non ſenſit. Ego autem etsi hac de re animo hęſitabam, vtrùm verbis tuis fidem haberem, an non, cùm ſis poſtulationum largitor: poſteà tamen ex eo, quòd morbus muliebris Siram non attigit, tum vim exploratam habui viſionis, tum tuorum verborum veritatem.

Choſroës inuocat S. Sergium.

Nota quòd hic dicit, reginá Perſarũ geſtâſſe Crucem.

S. Sergius appãret Choſroi.

Menſtrua dicit.

Quocircà Crucem hanc ilicò, & eius precium vnà ad tuam ſanctiſſimam ædem miſi, dedique mãdatum, vt ex eius precio diſcus vnus & vnus calix fierent, qui diuinis myſteriis celebrandis inſerulrent: quinetiam vt Crux fieret, & thuribulũ fabricaretur, vtrunq; aureum, in vſum ſacræ menſæ, & Hunnicum vtrinquè apertum conficeretur auro collucraretur, vt mihi & Siræ tu ſancte Sergi, cùm in alijs rebus opitulareris, tũ maximè in hac petitione ſubſidio venires: & quod per tuam intercęſſionem nobis euenerit, idem ipſum per tuam clementiam & bonitatem mihi & Siræ ex ſententia penitùs ſuccedat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex Historia Ecclesiastica Nicephori Callisti, Lib. 15. cap. 23.

Acta sunt hæc sub Leone Imperatore, qui successit Martiano.

ARchisynagogus quidam inter Iudæos, cum pueris duobus in tumultu concitato, perindè atquè is, author eius fuisset, correptus, crudeliter à viro consulari excruciatus est, multis hominibus præsentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantùm vociferatus est: O DEVS sancti Sergij, adiuua me. Sancte Sergi, tu nósti. Iudices porrò fingere & assimulare hæc Hebræum putantes, ad ignem, vt viuus combureretur, qui verba ea protulisset, condemnârunt. Et ecce in media flamma equites duo, candidis induti stolis, apparentes, horis multis illum ab igne intactum conseruârunt, & multitudo in flammam insiliens, hominem indè rapuit. Qui deindè baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille non minùs mente quoquè illuminatus, substantia sua, quam multam habuit, vendita, in pyræ eius loco amplissimum Sergio martyri templum extruxit: vbì capite raso, reliquam iuxta Dei beneplacitum exegit vitam. Idem duo eius fecére pueri, nominibus suis in Sergij & Bacchi nomen mutatis.

Illustre miraculum.

VITA S. OSITHAE VIRGINIS ET MARTYRIS, CVIVS AVTHOR NOMEN NON HABET IN *MS. codice, sed est tamen fide digna: putoq; esse eius epitomen, quam scripsit Albericus Veerus Regularis.*

Octobris 7.

S. Osithę parentes.

Moduenna Abbatissa.

Editha Abbatissa.

BEata Ositha virgo & martyr, ex nobilissimis Anglorum natalibus originem duxit. Erat enim filia Fritheuualdi regis & Vuilteburgæ filiæ regis Pendę Merciorum. Traditur autem virgo Ositha bonis informanda moribus sanctæ Moduuennæ Abbatissæ, quę iuxta fyluam, quæ Ardena dicitur, duo construxerat monasteria: vnũ in loco, qui Polleſuuorch dicitur: aliud in mansione, quę Streuecelda nũcupatur. Horum alterum sibi elegit orationibus inten-ta, reliquum concessit beatæ Edithæ, sorori regis Alfridi, ob sanctitatis meritũ sibi familiariter dilectę, quę in congregatione sanctarum virginum mater & custos electa est. Huic aliquandiù adhęsit adolescẽtula Dei ancilla Ositha, à sancta Moduuenna Abbatissa ei commẽdata. Cùm itaque hyberno tempore contingeret, beatam Editham cuiusdam codicis inspectioni vacare, constituit sanctę Moduuennæ communicare ea, quę legenti vtilia in eo aduerterat. Iraq; accita ad se Ositha, Vade, inquit, & defer volumen istud ad dominam & matrem nostram Moduuennam. Ositha à flumine absorbetur. eo fortasis nonnihil sanctę contemplationis & ędificationis repertura. Ea accepto libro, cùm ad quendam pontem ligneum peruenisset, vi ventorum in pontis fastigio impulsa, deorsùm in flumen præceps corruit, atque eius impetu rapta, in momento absorpta est.

Elapsis autem tribus diebus, Angelus Domini Moduuennæ in cella orãti apparens, dixit: Vade cum festinatione ad fluuium, aliquid ibì necessarium perpetratura. Ea vel peruenit ad fluuium, inuenit ibì Editham virginem, puellam Ositham quęritantem eamq; velut pauescentem animaduertens, Quid est, inquit, soror? Recténe sunt omnia? Illa respondit: Iam tres dies sunt, domina, quòd transmisi Ositham ad te, veniosq; requirere, quid causæ sit, quòd ad me non reuertitur. Est ne apud te? Moduuenna ait: Reuerà non vidi eam, nec venit ad me. Interrogati autem pastores, num puellam vidissent, ità responderunt: Nudiustertiùs puellam pontem ascendere vidimus, sed quò vel abierit, vel peruenerit, nos curam pecorum agentes, & ad alia intenti, penitùs ignoramus. His auditis, sancta Moduuenna ait ad Editham: Deprecemur, soror charissima, Dominum, vt meritis omnium sanctorum suorum restituat nobis hac hora puellam perditam, vt videamus & cognoscamus eius admirandam potentiam, & collaudemus perpetuò eius misericordiam. Cùm igitur in terram sese inclinâssent, & diù cum lachrymis orâssent, Moduuenna ab oratione surgẽs, clara voce tertiò exclamauit: Ositha, Ositha, Ositha, in

tha, in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis veni foràs, & de hoc flumine, in quo submersa es, per virtutem potentiæ eius sana & incolumis emergas, vitę restituta. Necdùm plenè verba finierat virgo sancta, & eccè puella è fluuio cum codice illæso prodit, terq; expedita voce respõdet: Eccè ego, eccè ego, eccè ego, domina mea. Eam S. Moduuenna cum magna exultatione suscipiens, & gratias immensas Deo agens, Edithæ restituit, & cum codice eius ad cellam remeauit. Locus aũt ille ab euentu nomen sortitus, ab incolis Nunpole appellatur: quanquàm illa, monialis tunc non fuit, tametsì nigro pallio amicta fuisse creditur.

Vide mirabilem vim precum sanctarum virginum.

Post decessum autem sanctæ Moduuennæ, beata Ositha ad parentes reducta, virtute & moribus quotidiè proficiebat: cumque ad nubiles peruenisset annos, rex orientalium Saxonum Sigerus, parentes puellæ solicitans, virginem sibi petijt in coniugem dari. Vt autem parentes eam ad cõsentiendum hortati sunt, illa blanditias eorum respuens, animo & actione virginitatis sibi puritatẽ magìs cordi esse declarauit. At tamẽ quanuis renitẽs & inuita, nuptijs regali apparatu instructis, regi illi tradita est. Sed affectum & desideria sua cęlesti sponso cõmendans, preces Deo & deuotè & instãter obtulit, vt ipsam à viri contactu immaculatam conseruaret. Interim multis diebus laudabili quadam fallacia & multarum occasionum opportuno prętextu regis desiderium repressit: sed ille eo ardentiùs, quo minùs erat voti eius conscius, in secretius cubiculum eam iussit introduci, vt diù optatis eius frueretur amplexibus. Eccè autem nutu diuino adest nuncius, regi iucundos rumores afferens, ceruum habitu & forma corporis spectabilem, præ foribus regiæ domùs discurrere. Ità rex intactam deserẽs reginam, adiunctis sibi venatoribus, ad persequendum ceruum perniciter aduolat. Ositha verò tanquàm è naufragio erepta, liberatori suo Christo gratias agit, mittitque celeriter literas Orientalium Anglorum Episcopis, Eccę & Beduuino, viris religiosis, ijs mentis suæ desiderium exponẽs. At illi festino gressu ad eam venientes, religionis habitum ei tradunt, & velo impositi, monialem consecrant.

Inuita conjungitur Sigero regi Ositha.

Monasticũ habitũ induit.

Rediens verò rex post aliquot dies à venatione, ad visitandam reginam alacriter properat: cernensque eam habitu sancto indutam, & voto diuino obligatam, mœrore afficitur. Sed tamen nolens amorem in odium commutare; illam proposito suo insistere sustinet, licèt inuitus: constructisque ędificijs religioni accommodatis, villam Chichensem ei dat possidendam. Tum illa sacras sibi virgines adiungens, vitę austerioris propositum aggreditur, morum disciplina, silentij vigore & censurâ continentiæ singulas informat, & tum verbo, tum exemplo ad amorem cælestium & mundi contemptum indefinenter accendit. Cumque in Dei famulatu aliquandiù desudâsset, humani generis inimicus, & virtutum exterminator diabolus, beatæ eius conuersationi inuidit, & quam de die in diem proficere conspexit, à via sanctitatis auertere studuit. Itaque satellites suos ad sanctæ virginis euersionem misit, è Danorum finibus filios perditionis, Christianæ fidei & pietatis expertes, ad depopulandum orientalium Anglorum plagam excitãs. Eius barbarę gentis consuetudo fuit, piraticam exercere, Christianorũ cædibus delectari, rapinis inhiare, ocium inane ducere, quotiès à sceleribus & impijs fœminorum manus continerent.

Rex id permittit, & monasteriũ ei condit.

Danorum feritas.

Anno igitur Domini sexcentesimo quinquagesimotertio, mense Octobri, gentilium Dani populani Anglos. cæterua è Danorum partibus nauibus aduecta, apud Orientales Saxones ad villam Chichensem appulit: atq; ibì è nauibus egressi, rapinis & incendijs in Christianos sęuiẽrunt. Ille verò, qui inter scelestos illos primas obtinebat, conditione beatæ Ositha & religione comperta, precibus & muneribus eam cœpit ad idololatriam prouocare, subijciens etiam minas verborum & vulnerum, nisì deorum, quos colebat, veneratione consentiret. At virgo sancta & blanditias contemnens, & minarum asperitatẽ nihil reformidans, supplicia impendentia paruipendit. Quamobrem princeps ille neque eius constantiam, neque deorum suorum iniuriam ferre sustinens, capitali in eam lata sententia, caput subtus iacẽs, manibus apprehendit, rectoque gradu & firmis vestigijs progrediens, vsque ad ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli, per tria ferè stadia illud deportat. Ad ostium autem ecclesiæ obseratum subsistẽs, manibus cruentatis, vt ipsi aperiatur, pulsat, & sanguinis illic vestigia relinquẽs, in terram corruit. Eo autem loco, vbì capitalem virgo sancta subijt sententiam, fons perspicuus erupit, varijs morborum generibus prębens sanitatẽ.

S. Ositha decollat, & fert caput suum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Porrò audito eius martyrio, parētes eius prēcipuo æstuabant desiderio, vt vel trunc
cati corporis penès ipsos depositō pignore consolati, doloris iacturā redimerēt. Cumq;
Multa mi- corpus eius ad illos allatum esset, in ecclesia Ailesbiriæ in locello plumbeo illud hono-
racula ad sa rificè collocârunt. Perpetratis verò multis posteà eo loco meritis sanctæ virginis mira-
eras reliquiæ eius. culis, illa in visu cuidam fabro appārens, Surge, inquit, & vade ad ecclesiam Ailesbiriæ,
& tollens loculum illum plumbeum, in quo sunt ossa mea, & equo eum cautè impones,
ad ecclesiam Chichensem deferto. Et nè tantus labor tibi pariat diffidentiam, vbi ite-
ingressus fueris, in viæ labore & sarcinę sudore releuatrix & adiutrix tibi adero. Post
trinam eiusmodi apparitionem, nocte quadam nactus opportunitatem, ecclesiam in-
gressus, excubantes sopore grauatos offendit, loculum plumbeum è terra extractum
equo imposuit, & abscessit. Manè euigilantes custodes, excitant vicinos, platearum di-
Miraculū. uerticula & callium secreta compendia rimantur, si fortè, quem persequebātur, possint
comprehendere. Cernens autem faber ille hominum turbam propinquare, fusa ad De-
um & sanctam virginem prece, persequentes eum, mentis alienatione, oculorumque
Aliud mira- stupore mirabili percussi, ad propria vacui rediērunt. Faber verò vbi cum reliquijs san-
culum. ctæ virginis ad ecclesiam Chichensem peruēnit, Mauricius Londoniensis Episcopus in
precioso scrinio eas honorificè reposuit, & Roffensis Episcopus, qui præsens aderat, à
graui infirmitate curatus est.

Cùm quidam nautæ frustum marmoris ex porticu templi sanctæ Osithæ clàm secū
Pœna sacri- auferrent, nauicula, in qua marmor illud depositum erant, velut terræ affixa, immota per-
legij. mansit, donèc culpam suam illi agnoscerent, & marmor suæ ecclesię restituerent.

Clericus quidam voto simplici in monasterio sanctæ Osithæ virginis, habitum mona-
S. Ositha sticum se suscepturum promisit: sed propositum, malè blandiente fortuna, exequi dife-
cuidam ap- rens, ad extrema vitæ, morbo ingrauescente, perducitur. Ei sancta Ositha appārēs, Quid
páret. est, inquit, quòd me tam solicitè inuocas? An nō meministi, quid quarto ab hinc anno
tibi prēstiterim? Cùm ægrotares morti vicinus, cumque satisfacerem prouinciæ huic
mortalitate imminente, impetrauique à Domino meo Iesu Christo, vt visitaret populū
meum, tunc etiam Dominum pro te rogaui, & tu ab infirmitate liberatus, vitæ cōuer-
sionem promisisti, & tamen ab eo tempore teipso semper deterior extitisti. Qua igitur
fronte, lucris & nugis aulicis deditus, me inuocare ausus es? Illo verò emendationem
vitæ cum lachrymis pollicente, sancta virgo hilariore iam vultu eum intuens: Miſere-
or, inquit, tuí, si tuipse tui misertus, Deo seruire vel serò volueris. Mox ille eius contā-
ctu sanatus, monasticum habitum accepit, & deuotè Deo seruiens, in Priorem apud S.
Bartholomæum Londoniæ electus est.

Multa eius Mulierem contractam virgo sancta erexit, iuueni muto & surdo loquendi & audien
miracula. di facultatem restituit, & multis alijs, opem eius in sua infirmitate implorantibus, red-
dita sanitate, subuénit.

Puella quędam officio brachij adeò priuata, vt lateri eius inseparabiliter inhæreret,
Videq̄ gra- cùm meritis sanctæ Osithę perfectè sanata esset, votum cōtinentiæ nunc primùm vouit: sed po-
ta sint Deo steà cum quodam iuuene matrimonium contraxit. Ei sancta Ositha appārens, eum te-
cōiugia eo- merario ausu vota, quæ distinxerunt labia sua, rupisset, spurcissimum cōiugium impro-
rū, qui casti- perādo, redarguit, & compedum vinculo inuisibili pedes eius arctiùs constrinxit, vt pe-
tatē vouerunt. dem pedi subiectum diuellere nō valens, officio pedum prorsùs destituta, vltionis diui-
næ flagellum sentiret. At tandèm tamen meritis sanctæ virginis sospitati reddita, corre-
ctiùs deinceps viuere studuit.

Mulier quędam multis annis pedibus ingredi non potuit. Itaque à custodibus eccle-
siæ S. Edmundi, tanquàm opprobrium hominum & plebis abiectio repellebatur. Appa-
ruit autem illi quidam venerandi vultūs, atque in visione dixit ei: Mulier, quid hic
Mulier clau- moraris? Frustrà hìc expectas, quod petis. Surge: alibì tibi quærenda est sa-
da sanatur. lus, quam efflagitas. Et illa: Quises, inquit, Domine? Ego sum, ait,
seruus Dei Edmundus. Abi ad ecclesiam S. Osithæ, vt sa-
nitatem perfectam consequi merearis. Quò cùm
illa peruenisset, dolore membrorum se-
dato, sana surrexit.

CER-

CERTAMEN SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS DEMETRII, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

8. Octobris secundùm Latinos.

TENEBAT quidem Romanorum sceptra Maximianus, qui etiam Herculeus: magnoque imperu & spiritu ferebatur in Christianos: erroris autem simulacrorum nubes tegebat omnem terram, quę est sub cælo, etiamsi, veluti lucidæ quędam stellæ eam sortitæ, resplendebant, qui passi fuerunt propter Christum. Quorum tunc vnus agnoscebatur Demetrius, qui propter fidem in Christum, erat suspiciendus, & insignis, ac celebratus propter miracula, quę faciebat in Christo. Illum tulit quidem magna ciuitas Thessalonica: quòd autem ad parentes attinet, erat insignis, & genere clarissimus, ipsum referens ad antiquos Macedones. Sed non erat tam clarus splendore suorum Maiorum, quàm ornamento suæ virtutis. Tantùm enim animæ nobilitate superauit eos, qui erant prędari hoc nomine, quantùm corporis specie superabat eos, qui suam iactabant pulchritudinem. Nam erat quidem ei satis acutum ingenium ad capiendas disciplinas, aptum verò ad mores colligendos, & benignitate contemperandos: & vultūs elegans adspectus significabat animi nobilitatem. A pueritia quidem vsque ad pubertatem, erat superior omnibus æqualibus: neque erat aliquid ex ijs, quę sunt verè bona, in quo non longo interuallo alijs prestaret: manifestumque erat ab initio, quàm esset quidem arbor iucundissima, & quàm copiosum & bonum fructum latura esset. Cùm autem ad virilem peruenisset ætatem, vires ostendebat ingenij, & exercebat robur & fortitudinem, atque in arte militari discenda laborabat, bonis ornatus moribus, & quę in eo suauissimè florebat, verecundia & moderatione: adeò, vt omnium de eo sermo celeberrimus ipsum notum reddiderit Imperatori. Cùm ergò tam prędaro & magno ingenio prędituni Demetriū animaduertisset Imperator, ab initio ad magnam eum euehit gloriam, & eum creat Grecię Proconsulem: adeò, vt etiam cōsularibus cum induerit insignibus. Ille verò (erat enim ad id, quod oportet, intelligendum aptissimus, & ad id, quod est prestantius, eligendum, aliorum prestantissimus) eorum quidem partam ducebat rationem, ad ea tantùm, quę ferunt ad DEI cultum, prędarè attendens. Et ideò quęcunque hìc sunt iucunda, ex æquo respuebat: vnius autem solius amore tenebatur, pietatis scilicet, mortemque sitiebat pro Christo, & quę ex ea proficiscitur, beatitudinem. Prędicabat ergò non timidè, nec cum aliqua dubitatione, sed audacter admodum & liberè, nomen Dei salutare: & nihil aliud erat ei in ore, nisi Christus. Panem autem vitæ, quem cognoscimus esse verbum veritatis, omnibus, qui erant pietate egentes, distribuit piè ac religiosè, adducens ex diuinis scripturis & docens, quòd hominem, qui ex beata illa, quæ est in paradiso, conuersatione exciderat, & in seruitutem peccati erat redactus, ipsum Verbum, quod simul cum patre est expers principij, cum nec excessisset à Diuinitate, & carnem accepisset ex Virgine, & serui formam sua sponte suscepisset, dignum fecit diuiniore viuendi ratione, & ei priorem donauit libertatem.

Patria & genus S. Demetrij.

Dat operā militiæ.

Fit Græciæ Proconsul.

Christus ei semper in ore.

Hæc & alia docens & interpretans, eis exponebat, & quodammodò eis occasionem prębebat & semina ad hoc, vt Dei filij essent & vocarentur, &, quę in Christo est absconsa, vitam consequerentur. Hinc multi suauissima fruentes doctrina martyris, recesserunt quidem ab amaris tenebris erroris, accesseruntque ad dulce lumen veritatis. Sed ille quidem magnum in Christum amorem concipiens, & insatiabiliter hominum salutem desiderans, si non posset omnes eripere à manibus inimici, hoc maximum damnum arbitrabatur, nec se putabat aliquid rectè facere. Res itaq; ei succedebat ex sententia: & eum transmittebat fama in omnes partes: & prędicabat Trinitatem, non solùm ijs, qui erant Thessalonicæ, & in Grecia, sed etiam longinquis de ipso audientibus. Cum autem in eo esset, & pulchrum illud doctrinæ fluentum profunderet, veniunt ad eum quidam, quorum munus erat scrutari Christianos, & per illorum proditionem sibi

Multos cōuertit ad Christum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Comprehẽsus, ducitur ad Imperatorem.

acquirere beneuolentiam Imperatoris. Itaque Demetrius non in angulis, vt iamantè significauimus, exercens Christianismum, neque nocturnus Christi discipulus, immò verò magister veritatis, & apertè confitens pietatem, ab eis compræhenditur, & defertur ad Imperatorem, quòd teneret quidem opinionem Christianorum, res autem deorum apertè rideret & subsannaret. Maximianus autem tunc erat Thessalonicæ, qui magnus quidem euaserat ex bello gesto aduersùs Sarmatas, multo autem magis agnoscebatur ex crudelitate, quam exercebat aduersùs pios.

Cùm primùm ergò hæc audijsset Imperator, variè fuit affectus. Stupebat, dolebat, timebat, irascebatur. Stupebat, propter nouitatem eius, quod audiebat. Dolebat, propter viri iacturam. Timebat, nè cùm talis esset, alios traheret ad suam religionem. Irascebatur, quòd honoris ei delati nullam duxisset rationem. Sed cùm non posset soli credere auditui, vt qui ferre non posset se tanti viri facere iacturam, (nam quod non vult aliquis, nec facilè potest credere) voluit etiã oculos assumere testes eius, quod fuerat auditum.

Eius animi fortitudo.

Iubet ergò virũ ad se adduci. Is aũt coràm constitutus, nõ extimuit imperij magnitudinem, non est reueritus ea, quæ expectabantur, supplicia, non iudicis formidauit sæuitiam: sed hanc crudelitatem ille ratus esse materiam apertiùs ostendendi suum in Christum amorem, tanquàm leo protinùs accessit ad certamen, non molliter aut effœminatè adspiciens, neque abiectè aliquid dicens: sed suis potiùs verbis confirmans ea, quæ priùs Tyrannus de eo audierat: quòd esset quidem miles Christi, & eius solius adorator: quòd tantùm abesset, vt deos, qui ab eo dicebantur & colebantur, honoraret, vt eos etiam apertè irrideret & abominaretur: quodq; tormenta, quæ ille minaretur, tunc pati ægrè feret, quandò viderit tortores aut clementiùs, aut parciùs inferre, quàm desideret. Honores autem tui, inquit, ô rex, & bona, quæ das ijs, qui tibi pàrent, quo modò eum allexerint, qui tui imperij inuidiosam coronam, illud ipsum, inquam, imperium cum opibus & thesauris, æquè àc tenuem puluerem despicit & habet contemptui? Quòd si etiam mihi mortem intuleris, tunc scias te mihi facere, quod est maximè optandum, vt qui ad veram vitam, & ad Christum transmittas, quem magis, quàm ipsam, desidero.

Hæc postquàm audiuit Maximianus, quę ingenti spiritu, summaque constantia, & maxima libertate dicta fuerant, tunc quidem differt tormentum, callidè id potiùs faciens, quàm benignè. Volebat enim ei inijcere pœnitentiam, & efficere, vt interiectum tempus, tam vehementem remitteret constantiam. Et ideò in præsentia iubet, vt proDucitur in carcerem. pinqui lauacri caminorum fornices, Demetrium acciperent in custodiam. Martyr verò cùm abduceretur in carcerem, simul lætabatur, & afficiebatur dolore. Lætabatur quidem, quòd martyrium mox esset consecuturus: ægrè ferebat autem, quòd non videret tortores ad se citiùs accedere, & non iam ad tormenta & mortem acciperetur. Psal. 69. Psal. 70. Tantùm enim contendebat Demetrius mori propter Christum, quãtùm studebat Maximianus cum superare. Cùm ergò martyr venisset in carcerem, dicebat: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me festina. Quoniam tu es patientia mea, Domine, spes mea à iuuentute mea. In te confirmatus sum ab vtero. A ventre matris meæ tu es protector meus. In te laudatio mea perpetuò. Psallam Deo meo, quandiu fuero. Propterea exultabunt labra mea, quandò psallam tibi, & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam. Peractis autem precibus, videt scorpium è terra proserpẽtem, qui & stimulum sustulerat, & eius pedem erat puncturus. Ille autem Cruce munitus, Luc. 10. Crucis signo perimit scorpium. cùm eum inuocâsset, qui dedit suo figmento calcare posse serpentes & scorpios, illum reddit mortuum, vel potiùs cum, qui intelligentia percipitur, scorpium, qui in eo latebat. Statim autem diuinus ei apparens Angelus, eius capiti coronam imponit, dicẽs. Pax tibi Christi athleta. Esto fortis, & te virum præbe. Sic qui velox est ad cõsolationem eorum, qui ipsum timent, Dominus, simul atquè fuit inclusus in carcere, & in præsentibus placidè admodùm consolatur athletam, & ad futura implet animi alacritate. Sed Demetrius quidem sic erat in custodia.

Maximianus autem exhibebat spectaculum gladiatorum, & complebantur omnes pentathli ludi. Ille verò sedebat in sublimi specula, iucundissimum esse statuens versari in spectando certamine. Lætabatur enim, vt videtur, humani sanguinis videns effusionem. Erat autem quidam vir barbarus ex Maximiani necessarijs, qui erat patria Vandalus, manu fortis, & validus ad luctam, & magnitudine, quæ modum superabat: & ideò erat

erat ei valdè gratus, & habebatur in magna existimatione. Nomen erat ei Lyæus. Is insolenter iactans se omnes vincere robore corporis, stansque in pulpito, vt toti esset theatro manifestus, cęteros gladiatores prouocabat ad certamen. Tunc autem factus fuerat à Maximiano circus, multis comprehensus tabulis, in quem ingrediebantur, qui erant singulari certamine certaturi, & qui ad pancratium accedebant, & luctam. Lyæus Vãdalus.

Cùm ergò viribus corporis omnes superaret Lyæus, & quicunque manus cum eo conserebat, statìm cerneretur humì prostratus, aut etiam morte affectus, maxima Tyrannum afficiebat lætitia, propterea quòd prosterneret eos, qui cum ipso congrediebantur. Quidam verò nomine Nestor, ætate quidem valdè iuuenis, vt qui modò natam haberet lanuginem, adspectu autem iucundissimus, & forma præstantissimus, qui erat eorus inclyto martyri Demetrio, cùm videret Maximianum sic affectum in barbarum, & gladiatorum certaminibus multas exhibere pecunias, partìm quidem odio habens Lyæi superbiam, partìm autem adspiciens miracula, quæ fiebant à diuino martyre, & plurimi ad eum accedentes, docebãtur pietatem in Christum, cupiensq; hoc etiam esse rum ex miraculis Demetrij, vt precibus illius armatus, Lyæi frangeret audaciam, & barbari deijceret supercilium, accurrit ad martyrem, & ad illius pedes prócidens, dicit: Serue Dei Demetri, sum paratus, & mihi glìscit animus congredi cum Lyæo, si me solum armaueris precibus. Quid ergò diuinus Demetrius? Perindè acsì ipse rogâsset, non autem fuisset rogatus, exequendo propemodùm prœuenit petitionem: & ei velociter imposito eo, quod est in Christo, signaculo tam in fronte, quàm in corde, eum dimittit, dicens: Et Lyæum vinces, & eris martyr Christi. Quod quidem perindè est, acsì dicas: Et manifestum vinces aduersarium, & eum, qui non est manifestus. Sic eius animo non solùm immisit audaciam, sed etiam de futuro pronunciauit certissimè. Nota de signo Crucis in fronte & in corde.

Statim ergò Nestor veniens in stadium, cùm per gradus desiliisset, & deponit tunicam, & assistens seipsum ostendit Imperatori. Maximianus autem obstupefactus illa audacia adolescentis, & esse aliquid aliud opinatus, quàm ostentationem virtutis, iubet eum sisti propiùs, &, O adolescens, inquit ei consulens, scio, quòd pecuniæ inopia coegit te ad hanc prorumpere audaciam, vt vel si viceris, multas opes tibi compares: aut si fueris superatus, implacabilem inimicum, paupertatem simul cum vita effugias. Ego autem tuæ ætatis & pulchritudinis misertus, vel pro sola audacia tibi præbebo, quod latis est pecuniæ. Qua accepta, abi simul cum vita fruens quoquè pecunijs. Nè autem cum Lyæo omninò congrediaris. iam enim multos vita priuauit, eosque te longè robustiores. His auditis, Nestor neque Imperatoris arripuit liberalitatem, neque rursùs Lyæi laudibus fuit territus. Imperatori autem: Non cupio, inquit, pecunias, neque ea de causa prodeo in certamen: sed gloriam potiùs cupiens, & Lyæo volens apparére præstantior. Non solùm enim diuitias, sed etiam ipsam vitam statui reijcere, si Lyæo gloria cessero. Hæc sic dicta, & Imperatorem, & eos omnes, qui erant circa ipsum, ad iram prouocârunt, qui (Quomodò enim armatus, & quo esset fretus, ille nondùm dixerat) arrogantiæ tantùm & vanæ gloriæ verba esse existimabant. Atque Imperator quidem Lyæum vehementer incitabat ad certamen: impetuque & audacia plenum eius animum, reddebat acriorem. Nestori autem animum addebant verba Demetrij, & Christus. Ad quem attollens oculos, dicebat: Deus Demetrij, concede mihi, vt ego, qui sum ætate breuis Dauid, tanquàm alium Goliath, pudore & ignominia Lyæum afficiam. Te enim fretus, suscepi hoc certamen in medio multorum, vt tuum nomen glorificetur, qui solus es verè Deus, & ijs, qui in te virtutem faciunt, mittis auxilium de sancto. Sic dixit, & stricto acinace ingressus theatrum, & cum barbaro congressus, infert eius cordi certam plagam. Et statim illum quidem interimit, ferè autem ipsum quoquè Maximianum dolore, quem de eo accepit: multo verò magìs ipsum quoquè errorem, & cum eo eius authorem, occultum, inquam, Maximianum morte afficit. Nestor adolescens Christi virtute præterit fortissimũ virum.

Maximianus autem Imperator nõ potuit ampliùs sedere, sed statìm surrexit ira plenus & tristitia, & in aulam abijt regiam, grauia apud se versans, & luci veritatis volens impius offundere tenebras, Nestorisque victoriam obscurare, ac per illud cultum Christi, præ multa ignorantia rem vocans præstigias. Neque enim, aiebat, aliàs ab eo fuisset interemptus is, qui tam prœclara effecerat facinora. Itaque, generoso Nestore accersito, tanquàm res esset certa, & nulla opùs haberet inquisitione: Dic mihi, dicit, adolescens, qua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quanam arte vsus magica, aut quosnam habens adiutores, Lyæum virum tantum interfecisti? Cui Nestor nihil territus, sed omninò confidens, quòd qui dedit illum superbum & insolentem de medio tollere, ipse quoquè de eo conuenientem dabit responsionem: Nihil, inquit, ô Imperator, tale, nec mihi, nec vlli est Christiano vtile. Nullus autem homo mihi fuit ad hoc adiutor, nisi solus Deus Demetrij, Deus, ó Imperator, Christianorum. Manifestum eius certamen fuit mors Lyæi, qui in manu forti & brachio excelso Schon & Og, & alios innumerabiles longè magis, quàm Lyæus, virtute insignes facilè de medio sustulit, non solùm singulos, sed etiã magna circundatos multitudine. Sed cur nõ dico ea, quæ sunt illo solo verè digna, cuius opus est cælum & terra, & quę sunt in eis omnia?

Num. 21.

Non tulerunt hæc magna aures viles Maximiani, sed pulchrorum verborum merce-
Nestor cæditur pro Christo. dem & victoriæ præmium, ei mortem affert gladio. Et sic quidem Nestor beatum finem propter Christum est consecutus: & suo ense plagam accepit, sic iubente Maximiano, fortè vt ille quoq; martyrico sanguine sanctificaretur. Cùm igitur Minutianus proconsul, cædis fuisset administer, sic Nestor trãsmittitur ad Christum, quem dilexit, & à quo erat accepturus coronas duplicis victorię. Hinc in Demetrium criminationes intenditur probabiliores, quòd ipse esset causa cædis Lyæi. Valdè itaque iratus Maximianus, & simul arbitratus non fore bonum augurium, si ei occurreret Demetrius in stadium al-
S. Demetrius lanceis confoditur. scendenti, ad quod per lauacrum erat accessus, iubet martyrem interfici lanceis in ipsis caminis, in quibus custodiebatur. Quod fit etiam. Et tu quidem, qui es omni ex parte pulcher & honestus, Demetri, qui Dominum diligẽter sectaris, & omnia illius diligis, similiter atquè ipse lancea configeris, hanc q; inuenis occasionẽ, & viam tui ad eum aduentũs, beatus quidem propter vitam, beatior autem propter decessum & coronas, & propter æternam tuam cohabitationem cum eo, quem desiderabas.

Hæc quidem sic se habebant, & humi iacebat corpus martyris, neque vlla eius habebatur ratio. Omninò autem nec erat sanctum, nec Deo planè dignum, pro quo passum erat sacrosanctum illud corpus, sic ipsum despicere. Neque ergò despexit: sed quidam ex ijs, qui Christum amabant, noctù accedentes, cùm valdè turpiter iacens corpus proiosum sustulissent, id piè componunt. Deindè etiam iniecto puluere, in eo ipso loco, in quo fuerat consummatus, sepeliunt piè ac religiosè. Quidam autem ex sancti famulis,
Plurima facit miracula sanguis eius. stans prope eum, quando beatam illam subijt cędem, cùm vt potuit, diuinum illum sanguinem collegisset in sacro martyris superhumerali, & quem manu gestabat annulum accepisset, & martyris sanguine tinxisset, per ipsa faciebat plurima miracula. Neque erat vllus morbus, neq; malus dęmon tam fortis, quin statim, si illius fecisset periculum, fugaretur: adeò vt tali fama miraculorum impleretur tota ciuitas Thessalonicensium. Quocircà nec erat cõsentaneum ea latére Maximianũ, nec ferre posse inuidiam. Et ideò capitur protinùs famulus, horum bonorum procurator, & interficitur. Tribunal locus, in quo fuit occisus: Lupus aũt vocabatur egregius ille famulus. Procedente autẽ tempore, & signis ex loco, in quo latebat corpus martyris, tum Macedoniam, tum etiã Thessaliam peruadentibus, quinetiam caligine simulacrorum conuersa in perfectam serenitatem, quidam Leontius, & gloria clarus, & Christi amore ardens, qui tunc erat Præfectus Illyrici, profectus Thessalonicam, à graui morbo inuaditur, ità cum premẽte, vt nec comederet, nec biberet: quę ab omnibus aũt fugitur, mortẽ putaret rem valdè optandam, & à malo, quod eum vexabat, solam liberationem. Cùm ergò & medici à morbo apertè vincerentur, & amicorum præsentia ad consolandum dolorem inanis labor ei reputaretur, nulla autem spes esset fore, vt à morbo liberaretur: cùm, inquam, agitaretur tantis fluctibus, & planè ineuitabilibus, Præfecto sacra quędam ancora fuit refugium ad diuinum templum martyris. In quod cùm fuisset introductus, flexis genibus, & depositus fuisset in loco, in quo sacrum illud corpus fuerat in terra cõditum, (O diuinam visitationem, O rem ineffabilem.) Suffecisset quidem ad apertè ostendendam Demetrij gratiam & virtutem, si cùm depositus aliquo tempore expectãsset, & vehementissimè orãsset,
Leontius Præfectus celerrimè curatur. sensisset auxilium. Nunc aũtem hoc est maximè nouum, hoc est miraculorum illius iucundissimum, quòd omnia hęc simul concurrerunt, ægroti in templo depositio, martyris per labra illius inuocatio, & morbi facilis eiectio. Leontius tam celerem consecutus curationem, ipse quoq; celerem reddit remunerationẽ. Nam cùm domunculam, in qua sacrum corpus martyris depositum fuit, quę erat parua admodùm & angusta, & lauacri com-

compręhensa erat ambitu, & stadij, euertisset, templum in ipsa ciuitate Thessalonica ab ipsis extruxit fundamentis: quod nunc quoquè cernitur medium inter publicum lauacrum & stadium pulcherrimè excitatum: pulchritudine enim & magnitudine nulli alij cedit ex ijs, quę mouent oculos ad admirationem & voluptatem.
Elegantissimũ templũ cõdit S. Demetrio.

Abiturus autem hic vir pius in Illyricum, cùm vellet aliquam partem sacri corporis accipere, vt illic quoquè excitaret templum glorioso martyri, sanctus non est ei assensus, sed nocturnis apparitionibus eum arcet à cœpto. Propterea secunda, vt dicitur, negatione cùm chlamydem martyris, quę illius venerãdo sanguine fuit cruentata, & ex eius superhumerali aliqd accepisset, quod solent appellare orarium, & in preciosa arca, quod verè erat preciosum, deposuisset, sic martyris quidem satisfecit desiderio, & sibi maximam acquisiuit securitatem. Certè cùm hyemis tempore reuersurus in Illyricum, ob feria quædam negocia Syrmium, pperaret, & iam peruenisset ad ripas cuiusdam fluminis, quoniam illud excreuerat, & magnum attollebat fluentum, & propterea à nullo poterat omninò transmitti, & multum quidem temporis interceserat, fluentum autem minimè cessabat, sed ijs, qui transmittere volebant, prohibebat trãsitum: is afficiebatur magna animi ægritudine, & erat valdè cogitabundus, & versabatur in perplexa dubitatione. Ei verò appãrens diuinus Demetrius: Omni, inquit, animi ægritudine & incredu-
S. Demetrius ei appãret. litate procùl iecta ab animo, quod tecùm fers, gestans manibus, transi fluuium citra dubitationem. Páret Prefectus ei, qui apparuerat: & cùm manè ascendisset vehiculum, per flumen, capsam portans manibus, & cum animo tenens erectos quoquè oculos, gradiebatur, fluento tacitè recedente, & cedente nutibus, qui non cadunt sub adspectum, dignum quidem admiratione, fide autem, quam habebat in martyrem, nõ indignum subiens transitum.

Cùm sic ergò illæsus traiecisset, & Syrmium peruenisset, templum ibì quoquè martyri extruxit, sacramque illam capsam cum thesauro, quem seruabat, in eo deponit. Collocatum autem erat prope templum gloriosæ martyris Anastasiæ, vt martyres martyribus quomodò sursùm, sic & deorsùm appropinquarent. Multa autem miracula & cura-
Nota de chlamyde martyris. tiones etiam in ipsa via, dum ferretur illa chlamys sanctificans, plurimi sunt consecuti, Gratia & virtute Christi veri Dei nostri: Quem decet omnis gloria nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTAE PELAGIAE, QVAE EX INSIGNI PECCATRICE FACTA EST PERFECTAE POENITENTIÆ EXEMPLAR.

Author est Iacobus Diaconus Heliopoleos, habeturq; in vetustis MS. Codicibus: sed stylum passim nonnihil elimauit F. Laurentius Surius, plerisque redditis paraphrasticòs.

PROLOGVS AVTHORIS.

MAGNAS semper Deo ac Domino nostro gratias agere debemus, qui non vult mortem peccatoris, neque vt ille pereat: sed omnes potiùs homines vult saluos fieri, & per pœnitentiam redire ad vitam, quam peccando amiserunt. Audite ergò rem admiratione dignissimam, quæ accidit in diebus nostris. Visum est mihi peccatori Iacobo scribere eam vobis fratribus sanctis, vt vel legendo, vel audiendo illam cognoscatis, & animabus vestris maximam spiritalis consolationis materiam comparetis. Miseri-
Ezech. 18. cors enim Deus, cùm non sit voluntas eius mors impij, pœnitentiæ remedium offert la-
Ezech. 18. psis in peccata, vt per dignos pœnitentiæ fructus & satisfactionis opera, quæ malè admissa sunt, expientur & abolcantur. Posteà verò futurum est iustum & æquissimum iudicium, in quo recipiet vnusquisque secundùm opera sua, quemadmodùm
Matt. 25. Rom. 2. innumera scripturæ diuinæ loca testantur. Nunc ergò silentium mihi præbete, & quæ dicturus sum, attentis animis accuratè contemplamini: Habent enim materiam sanè vberrimam compunctionis salutaris.

Ezech. 18. 1. Tim. 2.

NARRA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

NARRATIO.

Octobris 8.

Nonnus Episcopus sanctissimus.

SAcratissimus Antiochenæ ciuitatis Episcopus acciuit ad se omnes vicinos Episcopos ob certam quãdam causam. Venerunt igitur ad eum octo antistites, & in ijs vir Dei Nonnus sanctissimus, admirandus sanè & præstantissimus monachus, meusq; Episcopus, è Tabennesiotarum monasterio extractus ob vitam incomparabilem & spectatissimam conuersationem atq; morum integritatem. Cùm sic autem illi conuenissent, Antiochenus Episcopus iussit nos manere in basilica beatissimi Iuliani martyris: ad cuius fores sedentibus Episcopis, nos quoquè ad eos accessimus. Rogârũt aũt illi Nonnum dominum meum, vt sermonem ad ipsos haberet. Nihil verò cunctatus ille, cœpit loqui ea, quæ facerẽt ad ædificationem & salutem omnium, qui eum audiebant. Cunctis verò admirãtibus sanctam eius doctrinam, eccè subitò transijt iuxta nos prima Mercurij hora, insignis meretrix, asello insidens, cum incredibili pompa & apparatu, vsqueadeò compta & ornata, vt nihil in eius vestibus cerneretur præter aurum, margaritas & gemmas: ipsi etiam pedes eius auro & margaritis tegerentur. Stipabat verò eam ingens turba puerorum & puellarum, cultis magniq; precij induta vestibus, & torques aureas ad collum ferens. Ex ijs alij antecedebant, alij sequebantur eam. Tanta aũt erat eius formæ pulchritudo & elegantia, vt homines huic mundo dediti, ea conspiciendo exatiari non possent. Cumque nos præteriret, totum impleuit aërem odorum mira fragrantia & suauitate.

Pelagia scortũ insigne.

Eam vt viderunt Episcopi impudenter & inuerecundè prætereuntem, nihil velato capite, & nudis scapulis omnium oculis petulanter expositis, taciti ingemiscebãt, & facies suas tanquàm à re execrabili & immani scelere auertebãt. At Nonnus beatissimus, intentissimè in eam suos defigens obturus, diù eam contemplabatur, ità vt etiam inuitos non cessaret acriter intueri. Deindè vultu ad Episcopos conuerso: An non, inquit, affecit vos huius fœminę tantus decor, tantaq; venustas? Illis nihil respondentibus, deposuit faciem in genua sua & sudarium, quod manibus tenebat, & flens largiter, totum sinum suum compleuit lachrymis, & ab imo pectore longa ducens suspiria, rursùs ad Episcopos: Nihil ne delectati estis tanta eius pulchritudine? Illis tacentibus, Ego verò, inquit, mirificè delectatus sum. Eccè enim omnipotens Deus hanc fœminam statuet coram admirabili & tremenda sede sua, ex ea tam nos, quàm munus & ministerium nostrum iudicaturus. Quot enim, putatis, horas expẽdit hęc mulier, dum in cubiculo suo lauat & componit, omnem animi curam & cogitationem adhibens ad ornandum sese, nè quid possit in ea decoris & pulchritudinis desiderari, vt placeat omnium oculis, nec deformis vlla ex parte videatur amatoribus suis, qui hodiè sunt, crãs fortasis non erunt? Et nos habentes patrem omnipotentem in cęlis, Dũm immẽsæ maiestatis, sponsum immortalem, in quem desiderant Angeli prospicere, cuius pulchritudinẽ sol & luna mirãtur, amplissima reponentem præmia ipsi fidem integram seruantibus, & ad eius voluntatẽ ità, vt par est, sese accõmodantibus, diuitias & honores immẽsos in cęlis, delicijs & niquè ea, quę oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderũt, liberaliter & prolixè promittentem: nihil studemus ornandis miseris animabus nostris, neq; fordibus detergendis culpisque, quibus animę turpissimè fœdantur, expiandis: sed potius timur eas iacére supinas, ocio desidiaque marcescere.

Eccè vir sanctus ex turpi fœmina capit occasionem pœnitentiæ.

1. Pet. 1.

Nonnus misèrè plãgit se cõparatione scorti illius.

His dictis, apprehendit manum meam, simulque peruenimus in hospitium, vbi nobis cubiculum paratũ erat: in quod ille ingressus, pronum se humì abiecit, pectusq; suum multùm verberãs, & vbertim plorãs, dixit ad Dũm: Domine Iesu Christe, ignosce mihi misero & indigno peccatori. Eccè eñ vnius diei ornatus, quẽ hęc fœmina adhibet componendo & excolendo corpori suo, vincit oẽm ornatum animę meæ. Quali ergò frontę te respiciam Deus meus, aut qbus sermonibus potero me iustificare in cõspectu tuo? Non enim volo celare & abscõdere tibi cor meum, quãdoquidem tibi patent oĩa arcana pectoris mei, & nulla te latet cogitatio. Et væ mihi peccatori & indigno, q allisto ad sanctũ altare tuum, nec exhibeo tibi pulchram, sicut tu expetis, animã meam. Illa promissis,

sit, quòd ità comparare se velit, vt placeat mortalibus hominibus, & stat promissis suis: ego verò pollicitus sum daturũ me operam, vt placeam oculis diuinę maiestatis tuæ, & turpiter mẽtitus sum, fidemq; fefelli desidia & pigritia mea. Nudus ergò sum tam in cælo, q̃ in terra, dum nõ pãreo mãdatis tuis, nec impleo, quę tu iussisti. Non ergò mihi bonorum operum spes est, sed spero tamẽ in misericordia tua, qua me saluatum iri cõfido.

Hęc illo dicẽte, & multùm plorante atq; eiulante, eodem die magnã egimus celebritatẽ. Adueniente aũt Dñico die, post absolutas nocturnas orationes, dicit ad me S. Nonnus Episcopus: Somnium vidi, frater Iacobe Diacone, nec mediocriter perturbor, q̃ scire nõ possum, quidnã sibi velit. Vidi enim, ad cornu altaris stãs, columbam nigerrimam, multis sordibus cõspurcatam: cumq; circùm me volitaret, fœtorẽ & squalorẽ sordium eius ferre nõ potui. At illa nihilominùs permãsit apud me, donèc catechumeni dimittẽrentur. Nam simulatquè pclamauit Diaconus ad catechumenos, Procedite, vel Abscedite, nusquã illa comparuit. Porrò post Missam fidelem & peractum sacrificium, cùm dimissa esset Ecclesia, me extra domũs Dei limen pdeunte, rursùs aduenit columba, multis cõtaminata sordibus, & circa me volitans. Ego verò extensa manu cõprehendi eam, proiecíq; in lauacrum aqua plenum, quod erat in sanctę ecclesię atrio: in qua aqua oẽs illa sordes adeò depositi, vt indè instàr niuis cãdida exiret, atq; in sublime volans, prorsùs à meo conspectu subduceretur. Hoc somnium cùm mihi sanctus Episcopus narrãsset, appræhendit me, & simul accessimus ad summam ædem cum cæteris Episcopis, & eius ciuitatis Episcopum salutauimus.

Visio eius.

Hęc est missa vel missio catechumenorũ, q à mysterijs sacrosanctis arcebantur.

Ingressus aũt ille Episcopus, oẽm populũ adhortatus est: cumq; sedissent antistites in thronis suis, post oẽm canonicã celebrationẽ & sancti Euãgelij lectionẽ, idem ciuitatis Episcopus porrexit beatissimo Nõno sanctũ Euãgelium, hortãs eum, vt verba faceret ad populum. Tum ille aperiẽs os suũ, loquebatur Dei sapientiã, quę in eius pectore sibi fecerat domiciliũ: nec quicquã eius sermo humanę artis aut philosophici supercilij, nihil exoticũ aut superuacaneum redolere videbatur: sed cùm esset plenus spiritu sancto, arguebat & admonebat plebem, syncerissimè loquẽs de futuro iudicio, & bonis sempiternis, quę repositi Deus ipsum diligẽtibus. Tãta aũt fuit vis & efficacia verborũ, quæ per eum loquebatur spiritus sanctus, vt populus mirè cõpunctus, ecclesię pauimentũ suis lacrymis irrigaret. Accidit aũt, diuina id agente misericordia, vt ad eam ecclesiam etiam hęc meretrix, de qua iam diximus, & quod mirũ est, iam catechumena veniret, cùm nunq; vlla ei cura fuisset peccatorũ suorum, nec vnq̃ ad templum accessisset. Itaq; subitò diuino est cõpuncta timore, cùm S. Nonnus in peccata populi inueheretur, ità vt desperaret de se, & copiosos lachrymarũ imbres ex suis funderet oculis, nec vllo modo sibi à lachrymis temperare posset. Mox verò pcepit duobus pueris suis, vt eo in loco expectarẽt, donèc egrederetur S. Nonnus Episcopus, eumq; abeuntẽ sequerentur, viderentq; quò diverteret, idq; ipsi renunciarent. Fecerunt pueri, quod hera iusserat, nosque subsequentes, venère nobis cùm in basilicam beatissimi martyris Iuliani, vbi nobis hospitium siue cellula erat. Indè autem egressi, abièrunt ad heram suam, indicârunteque ei, Nonnum Episcopum in beati Iuliani martyris basilica manere.

Magna efficacia cõcionis Nonni Episcopi.

Pelagia resipiscit.

Scribit ad Nõnũ Episcopum. 1. Tim. 1.

Matt. 9.

Iohan. 4.

Id illa audiẽs, mox per eosdẽ pueros literas mittit ad Episcopũ, hunc in modũ scriptas: Sancto discipulo Christi, peccatrix & discipula diaboli. Audiui de Deo tuo, q̃ cęlos inclinãs, descenderit in terras, nõ propter iustos, sed vt peccatores faceret saluos: vsqueadeò se humilians, vt publicanis familiariter se adiunxerit, & is, in quem Cherubim non audent respicere, cum peccatoribus versatus sit. Et tu mi dñe, q̃ multa es præditus sanctitate, tametsi corporeis oculis nõ vidisti Christum, q̃ illi meretrici Samaritanę se humanissimũ exhibuit apud puteum: at tũ verus illius cultor es, quẽadmodùm à Christianis accepi. Quòd si ità est, & illius Christi verus discipulus es, nõ me despicias, per te cupientem venire ad cõspectum Saluatoris, & illius sanctissimã faciem intueri. Ad hęc S. Nonnus ità rescripsit: Quæcunq; tãdèm sis, manifesta es Deo, nec latet eum cõsilium & voluntas tua. Interìm tamen vide, nè tentare ausa sis humilitatem meam, q̃ sum homo peccator, seruus omnipotẽtis Dei. Quòd si reuerà tenet te desiderium pertingendi ad huius Dei virtutẽ & fidem, meq;, videre vis, sunt mecũ alij Episcopi, qbus psentibus, nõ negabitur tibi copia me videndi: sed sola profectò nõ admittẽris ad conspectum meum.

Eccè q̃ caueat sibi vir sanctus à fœminæ colloquio.

Hęc cùm illa legisset, magna perfusa animi exultatione, cursu cõtendit ad basilicam b. martyris Iuliani, indicauitq; nobis se eò aduenisse. Id vbi comperit S. Episcopus Nonnus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus,vocauit ad se alios Episcopos oēs,ac deindè iussit eam ad se accedere. Venit illa,ve-
sedebāt Episcopi,seseq; in pauimentum prono vultu prosternens,apprehendit pedes il-
Nonni,aitq; ad eum: Rogo te,mi dñe,imitare magistrum tuum Dñm Iesum Christum,
& impertire mihi humanitatē,meq; Christianā effice. Ego enim sum pelagus flagitiorū
& quędam iniquitatis abyssus. Peto aūt sanctum mihi cōferri baptisma. Cumque vix ei
Meretrix vt baptizanda.
persuasissēt Episcopus,vt à pedibus eius surgeret, sic illi locutus est: Sacri Episcoporum
Canones vetant baptizari meretricem,nisi fideiussores adhibeat,q fidem dent eam non
redituram ad anteactæ vitę turpitudinem. Hac Episcopi sententia audita, rursùs in pau-
mentum se abijcit,comprehensosq; sancti viri pedes rigat lachrymis, & capillis suis de-
tergit,dicitq; illi: Tu itaq; rationem reddes iusto iudici Deo pro anima mea, & tibi im-
putabo oīa scelera & flagitia mea, si distuleris mihi impuræ & turpissimæ salutaris lau-
cri beneficium impertire. Non sit tibi portio apud Deum inter sanctos eius,nisi me fe-
ceris alienam à maleficijs & peccatis meis. Negāsse Deum,& idola coluisse censearis,nisi
me hodiè in Christi Iesu spōsam renasci feceris,& obtuleris Deo purā & immaculatam.

Tum verò Episcopi omnes & clerici,qui cōuenerant,videntes illā insignem meretri-
cem, flagitijs omnibus coopertam, magno Dei desiderio eiusmodi sermones promen-
tem,cum multa admiratione dicebāt, nunq; se talem vidisse fidem,tantumque obtinen-
dæ salutis desiderium,quātum in illa fœmina apparéret. Moxque ablegārunt me pecca-
torem ad Episcopum ciuitatis, vt hæc omnia ei significarem, rogaremq; vt eius beati-
tudo vnam ex Diaconissis iuberet mecùm venire. Episcopus his auditis, incredibili af-
fectus gaudio, Benè, inquit, pater venerabilis,te isthæc opera sustinebant: scio, quòd es
meum eris.& confestim iussit mecùm ire dominam Romanam,quæ in Diaconissis præ-
mas obtinebat. Ea veniens, offendit Pelagiam adhuc ad pedes sancti Episcopi iacentē,
vixque ei persuaderi potuit,vt surgeret à terra. Dixit autem ei Episcopus Nonnus: Sur-
ge filia, vt exorcismus tibi adhibeatur. Priùs autem confitere oīa peccata tua. Illa re-
spondit: Ego si velim euoluere conscientiam meam, sat scio nihil me boni operis illic
reperturam. Certa autem sum, peccata mea suo pōdere vincere marisarenam:& propè
nihil esse vniuersum mare præ immensa mole innumerabilium peccatorū meorum. Sed
tamen confido de Deo tuo, remissurum eum pondus iniquitatum mearum, & me pro
sua clementia respecturum. Ait ad eam sanctus Nonnus Episcopus: Dic quo vocaris no-
Ab immodico ornatu Margaritę nomen accepit Pelagia.
mine. Respondit illa: A parentibus Pelagię nomen mihi impositum est: sed ciues Antio-
cheni Margaritā mē vocant, propter copiam margaritorū & moles ornamentorū, quī-
bus me mea scelera instruxerunt. Fui enim pròh dolor malè comptum diaboli rete. Ru-
rsùs ad eam S. Episcopus: Proprio ergò, inqt, nomine Pelagia diceris? Respondit illa: Pe-
nè mi dñe. Mox Episcopus exorcizauit & baptizauit eam, & cùm imposuisset ei signum
Domini,atq; cruce eam cōsignâsset,Dominicum corpus ei tradidit. Spiritalis verò mu-
ter ei attributa est sancta domina Romana,prima Diaconissarum: quę eam ad se accepit
cens,assēdit cum ea in locū,vbi catechumeni instituebantur,q & nos illic manerem⁹.

Ait aūt ad me Nonnus Episcopus: Lætum hunc diem agamus,frater mi,cum Angelis
Dei,& prēter morem nostrum,oleum accipiamus in cibum, & vinū cum spiritali iucun-
ditate bibamus propter huius puellæ salutem. Sumentibus itaq; nobis cibum, audiui-
mus subitò,tanq hominis vim magnā patientis. Clamabat enim impurissimus dæmon,
Vide quot horis mil-lia sanctus Nōnus cōsecuterit.
voces dolens eam animam è suis faucibus,singulari Dei misericordia & B. Episcopi opera,ere-
ptam: Heu me miserū,inquit,quid ab hoc decrepito patior sene? Non tibi sufficiunt tre-
ginta millia Saracenorum,quos mihi abstulisti,& baptizàsti,& obtulisti Deo tuo? Non ti-
bi sufficiebat Heliopolis,quę cùm esset ditionis meæ, & oēs eius habitatores me colerent
& adorarēt,tu eam à me abalienâsti,& restituisti Deo tuo? Eccè enim separâsti à me ma-
ximam spem meam,nec iam ferre possum machinationes tuas. Eheu gd perfero ab illo
homine execrabili? Maledicta sit dies illa,in qua natus es tu: flumina lachrymarum inun-
dant domicilium meum. Ablata à me est spes mea. Hunc in modum clamitabat miser di-
Satan mul-tū conatur ad se reuo-care Pela-giam.
le,& ad fores dabat ciulatus, ità vt ab omnibus audiretur. Deindè & ad neophytam pu-
ellam sese cōuertens,Hæccine,inquit,mihi facis domina mea Pelagia,& imitaris Iudam
meum,proditorem Domini sui: qui cùm ab illo esset gloria & honore coronatus, & ad
Apostolicæ dignitatis culmen euectus, tradidit illum infensissimis hostibus eius? Sic
enim tu quoquè mihi fecisti. Ait autem ad eam sanctus Nonnus Episcopus: Impone
tibi signum Crucis Christi, & prorsùs illi nuncium remitte. Consignauit illa sese in
Christi

CHRISTI nomine, & inflauit in dæmonem. Mox ille euanuit miser.

Indè post biduum,cùm dormiret cum Romana in cubiculo suo,nocte ei diabolus ap-
paruit,eamq; excitans, Quæso te,ait,dña mea Margarita,an nō auro & argēto locuple-
tata es? an nō auro & gemmis magni precij ornaui te? Quid verò vnq tibi molestiæ at-
tuli? Respondе mihi,vt & ego tibi satisfaciam: tātùm,nè per te Christianis ludibrio sim.
At illa rursùs cōsignauit se,& inflans in eum,ait: Deus meus,q me extraxit ex imis fau-
cibus tuis,& admisit in cęlestem thalamū suum, pro me pugnabit,tibiq; resistet, teterri-
me satan. Et eccè repentè ille impurus nusquàm comparuit. Tertio indè die à baptismo
suo rogauit famulum suum,cui curam oīm facultatum suarum demandârat, vt descri-
beret oēs res eius, & quicquid haberet auri,argenti, ornamentorū & precioſarum ve-
stium,ad ipsam adferret. Fecit ille,vt iussus erat. At illa mox acciuit ad se per sanctā Ro-
manam beatissimum Nonnum Episcopum,omnesq; opes suas eius permisit voluntati:
Hæ sunt,inquiens,mi domine,facultates & copiæ, qbus me ditauit egentissimus satan:
has ego pono in manibus tuis, vt quod nôsti expedire, id facias ex ijs. mihi enim iam ex-
petendæ & inquirendæ sunt immensæ opes & thesauri inexhausti Domini & Saluatoris
mei Iesu Christi.

Rursùs ei molestę est.

Omnes facultates suas tradit Nōno Episcopo.

Confestim Episcopus accersiuit ad se seniorem ecclesiæ custodem, eaq; præsente,oēs
facultates eius illi tradidit: Adiuro te,inquiens, per inseparabilem Trinitatem, nè qd ex
his rebus inferatur vel in Episcopi domū,vel in ecclesiam: sed in viduas,& orphanos,&
pauperes erogentur oīa: vt quę malè & per scelus parta sunt,benè & religiosè expēdan-
tur,& opes peccatricis cōuertantur in iustitię thesauros. Quòd si tu contempto hoc iu-
ramento,siue per te, siue per alium quenuis quicquam ex his subtraxeris,anathema oc-
cupet domum tuam,& cum ijs ea habeat partem,qui dixerunt, Crucifigatur,crucifiga-
tur. Pelagia verò acciuit ad se oēs pueros & puellas suas,eosq; libertate donauit, & tor-
ques aureas de manu sua eis tradēs: Ocyùs,inqt,asserite & liberate vos ab hoc seculo ne-
quam,peccatis & flagitijs cooperto, vt quemadmodùm in hac vita inter nos coniuncti
fuimus,ità sine fine in illa vita beatissima pariter viuamus.

Octauo aūt die, quādò albam vestem deponere debuit, nocte nobis prsùs inscijs illa
surrexit: deponens q; baptismatis vestem,cilicinā induit,nec posteà vnq Antiochiæ visa
est. Flebat aūt eam S. Romana acerbissimè,sed S. Nōnus cōsolabatur eam,dicēs: Noli fle-
re,filia,sed potiùs exulta & lętare. Pelagia enim optimā partē elegit instàr Mariæ,quam
Dñs in Euāgelio Marthę anteponit. Abijt verò Pelagia Hierosolymā,& in mōte Oliue-
ti,vbi Dñs precatus est,ſibi cellulā cōstruxit. Nō diù pòst Antiochenus Episcopus dimi-
sit à se antistites oēs,q ad eū venerāt,vt singuli ad sua reuerterētur. Elapso indè triennij
aut quadriēnij spatio,mihi Iacobo cupído incessit,pficiscendi Hierosolymā,& adorandi
illic resurrectionē Dñi Saluatoris. Rogaui itaq; Episcopū meū,vt mihi cum ipsius bona
venia eò liceret proficisci. Assensit ille, iussitque vt vbi eò peruenissem, inquirerem de
quodam fratre Pelagio monacho & eunucho, qui aliquot annis vixisset solitarius & in-
clusus, diceremque me illum velle inuisere. Poteris enim, inquit, ab eo adiuuari. Hæc
verò subobscurè ille dicebat de ancilla Dei Pelagia.

S. Pelagia in cilicina veste clàm fugit Hierosolymā. Luc. 10.

Peruéni igitur Hierosolymā,& cùm adorâssem sanctā Christi resurrectionē,altera die
perquisiui de seruo Dei Pelagio. Inuéni aūt illū in mōte, vbi Dñs orauit, in exigua eaq;
vndiquè cōclusa cellula degentē,in cuius pariete parua fenestra visebatur. Percussi itaq;
ostiū fenestellæ,moxq; illa aperuit, vidensq; me facilè agnouit, cùm ego illam, prsùs nō
agnoscerē. Quo enim pacto cognosci posset,quę mihi anteà visa erat summa formę ele-
gātia & pulchritudine,at nūc p nimia abstinētia vultus macie extabuerat,oculi intrò re-
cesserāt,vt quędā cōcauę fossę viderētur? Ait verò ad me: Vndè venis frater? Respōdi me
missum ad ipsam à Nōno Episcopo. Et illa: Oret, inqt, pro me, qa reuerà sanctus vir est.
moxq; occlusit fenestellam,cœpitq; psallere preces horę Tertię. Ego postq oraui ad pa-
riętē cellulæ eius,recessi,multùm adiutus Angelico eius cōspectu. Reuersus indè Hie-
rosolymā,monasteria perlustraui,inuisiq; fratres. Magna aūt Pelagij fama in ijs percre-
uerat. Quamobrèm cōstitui rursùs ad eam reuerti, vt possem eius salutari doctrina re-
creari. Sed vbi ad cellulā eius pulsaui,eamq; nominatim appellaui,nihil respōdit. Cumq;
idem fecissem altero & tertio die, nullā eius vocē persensi. Dixi itaq; apud me: Aut nullus
hîc est,aut ille monachus,q hîc mihi visus est,iam aliò cōmigrauit. Interìm diuino quo-
dam permotus instinctu, Quid si,inquā,per fenestellā intrò inspiciam? Inspexi ergò,& vi-

Ex nimia inedia penè cōfecta est.

S. Pelagia excedit è vita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

di eam exanimem. Mox occlusa fenestella,& luto diligẽter obstructa,cursu abeo Hierosolymã, referoq; ad fratres, Pelagium mirabiliũ operum patratorem, in Dño quieuisse. Veniunt itaq; sancti Patres cum multis diuersorũ monasteriorũ fratribus, parefaciunt cellulę ostiolum,sanctũ Pelagię corpusculum foràs exportant.Quod cùm myrrha conditum esset,animaduerrunt fœminã fuisse,magnaq;ue voce exclamant: Gloria tibi Domine Iesu Christe,q multos habes in terris thesauros absconditos,nõ in virili dũtaxàt, sed etiam muliebri sexu. Abijt aũt rumor ad totius populi aures, veneruntq; ex omnibus monasterijs virginũ,tam quę in Hiericho,q̃ quę ad Iordanẽ erant,vbi Dominus baptizatus est,cum cereis,lampadibus & hymnis:depositæque sunt sanctæ eius reliquiæ,& à sanctis patribus absportatę.Hęc est vita meretricis,hæc conuersatio desperatæ:cum qua etiam nos faciat Dominus inuenire misericordiam in die iudicij: Quoniam ipsi est honor & gloria,potestas & imperium,in secula seculorum,Amen.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS DIONYSII AREOPAGITAE, ET SOCIORVM EIVS,

Authore Simeone Metaphraste. Citatur autem hæc historia in Synodo Florentina.

Octobris 9.

Hic apertè dicitur Spiritus sanctus à filio procedere.

Lìm quidem fides sita erat in figuris & ænigmatibus,& nube vmbrę tecta erat lux veritatis.Postquàm autem nostræ salutis magnum peractum fuit mysterium, & qui fericordia, citra peccatum natus est sicut nos: & alia iussit singulatim corda nostra, suæ benignitatis in nos mijt, quæ sunt humanæ imbecillitatis, vt ego primam reciperem nobilitatem : & postremò condemnatus sum morte Crucis : &, nè dicam singula,(sunt enim multa intermedia œconomiæ carnis susceptæ mysteria) finem accepit corporeus aduentus : incipit clara manifestatio ritatis : & in cælum assendit meus Christus, & ad idem paternam reuertitur : &, qui ex ipso procedit, spiritum demittit discipulis, vt essent duces gentium infidelium. Per quem beatus quoquè Paulus ex vmbra deductus fuit ad veritatem. Tunc tunc is zelo Christi pércitus, quemadmodùm ipse captus fuit ad pietatem, ità etiam orbem terræ ad se studebat attrahere, & Christo per fidem coniungere. Et vt ea omittam, quæ ab ipso Amphipoli facta sunt, & in Thessalia, & omnibus in locis, in quibus eius sermo, perindè ac quædam flagella, multos venatus est ad pietatem: eorum solùm meminero, quæ Athenis facta sunt, per quæ ab Apostolo ipso magnus quoquè captus fuit Dionysius: qui patriam quidem clarам, & parentes claros consecutus, ad magnam peruénit gloriam. Nam iusti quidem erant,si vlli ex Athenienſibus,nè dicam soli, ità vt iustitia insigne illis esset,æqui amicis, manſueti hoſpitibus,benigni in familiares,& vera bonitas erat eis bonitas,non ostentatio,quę habet improbitatem magna ex parte insidiãtem: immò quidam apertus animi fœtus,& character internæ affectionis.

Act. 17.

Patria & parentes S. Dionysij.

Postquàm autem fuit Paulus Athenis,& congressus cum Epicureis & Stoicis, qui Pythagoræ dogmata sectabantur, instabat operi, nempe vt eos abduceret à dogmatibus impietatis,& traduceret ad pietatem,& euerteret templa simulacrorum, & persuaderet Athenienſibus,fore vt resurgerent in vltimo die iudicij,& darent pœnas eorum,quę fecissent:ij,vt qui essent alijs affecti superstitiosiùs,& in multas diuisi essent opiniones,aggrediebantur eum subsannare, vocantes eum annunciatorem nouorum quorundam dæmoniorum. Nè autem ab eis appeteretur sola subsannatione, sed molestum etiam aliquid sustineret, dans rationem eorum, quę ab ipso prædicabantur, apprehendentes cum duxerunt in Areopagũ,qui tunc quidem erat locus cõgregationis: & Athenarum erat adhuc iudicium. Nam etsi tunc Romani in omnes obtinerent Imperium, Athenienses tamen & Lacedęmonios sui iuris dimiserant. Cùm eum ergò addixissent in illorum conspectum, qui & propter sedium altitudinem, &,quæ euacuatur, sapientiam, ſe

Areopagus.

se magnificè circunspiciebant : & simul eorum, quæ fiebant, auditores & iudices prę-sidebant,quorum vnus etiam erat Dionysius,cuius & in dicendo,& iudicando prę-cipuæ erant partes: Quænam est hæc noua,quæ à te dicitur,doctrina, Paulo dixerunt,sapientiaque & ingeniosa decreta? & quis est Iesus Deus & homo, & in ligno vitę dator & iudex,à quo in ius vocatur quilibet redditurus rationem? Quædã enim noua & aliena defers ad aures nostras. Volumus ergò scire,quid hęc sibi volunt,& quò tendunt.

Prou.15.

Ille autem res eorum primùm extollens & laudans, nè insuetis & alienis verbis iritarentur, (Iram enim, ait ille, auertit, se submittens, responsio) Viri, inquit, Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Transiens enim, & adspiciens ea, quæ colitis, inueni etiam aram, in qua inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergò ignorantes colitis, eum annuncio vobis : si eum fortè contrectaueritis, & inueneritis: etsi non sit longè ab vnoquoque vestrùm. In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus. Hæc cùm illi audijssent, quoniam grauibus sententijs plena erat oratio, tanquàm sono tonitru essent obstupefacti,elinguẽs & muti euasérant.Cùm autem vix tandèm dixissent, Audiemus te postridiè:eum dimiserunt è iudicio.Ægreditur ergò Paulus,non inanibus, vt vulgò dicitur,manibus, sed secùm accepto, q eum sequebatur, Præside,& elatis sophistarum principe, hoc magno,inquam, Dionysio. De quo, tanquàm quispiam victor Olympicus,aut dux exercitûs,suę linguę erexit trophæum, & hunc fructum collegit ex oratione,quam habuit ad Athenienses. Ijs enim, quę de Iesu dicebantur à pręcone veritatis, cum à se priùs visam in tempore passionis innouationem sibijpsi explicuisset luminarium,& hanc humanam despexisset sapientiam,sectatur verbum veritatis,& adiungitur Apostolo: & regenerationis lauacro consummatus,fit simul discipulus,& præco Christi,qui est primus doctor veritatis.

Dionysij conuersio.

Adhæret Paulo Apostolo.

Et cùm primas fidei exercitationes & disciplinas à beato percepisset Hierotheo, & in verbo, & in vita ab eo docetur, & sancti spiritus communionem ab eo consequitur. Deindè assensiones in corde suo disponens, philosophatur veritatem : quærit cum veritate, de anima,de corpore, ac de substantia rerum gerendarum : mortificat omnia membra sua, quę sunt super terram,carni multas leges constituens ad obediendum spiritui: docet aures auscultare quæ diuina, & quę sunt de Deo audienda : ijs autem, quæ sunt extra eá, diuinum metum inexorabilem adhibet ianitorem : & totum oculum traducit ad veritatem contemplandam. Quòd autem ad linguam pertinet, etsi non in ijs, in quibus oportebat, olim edocta fuerat, philosophicè tamen & Atticè, multaque cum diligentia erudita erat. Itaque breui Dionysius (O miraculum) superat omnes, qui præcesserant : & cùm potestatem non suffuratus esset, nec rapuisset, sed per gradus transijsset inferiores,& pulchrè pasci didicisset, ad superiora mox peruenit, & pascit postea cum experientia : & cùm modestè parére didicisset, imperat modestiùs: & cùm docuisset cum veritate, obijssetque omnes boni ordinis partes, tandèm ei mandato Atharum pontificatu, clauis præsidet Ecclesiæ, ostenditque suum generosum animum, & pugnat pro grege : expellitque bestias, & eius, quod morbo laborat, curam gerit, & quod longè est remotum,reducit:&,vt semèl dicam,sicut eius magister,omnibus fit oĩa. Cùm sic autem docuisset, & de Trinitatis diuinitate disseruisset, tractat de supernis virtutibus.

Ab Hierotheo instituitur.

Fit Atheniensiũ Epiſcopus.

1.Cor.9.

Cùm verò ad tantam peruenisset gratiam,vt quandò Deiparæ, quod Deum suscepit, corporis emigrauit spiritus, simul adesset cum Apostolis, qui per spiritum & nubem ad hunc sacram accesserant sepulturam, non ampliùs existimauit oportere vna ciuitate, nempe Athenis,circunscribere tales opes gratiæ : sed volens multiplicare talentum,& sequi sui magistri vestigia, relictis Athenis, & terra, & mari multa passus grauia, nec tamen ab eis retardatus, sed supernarum rerum contemplatione inferis omnibus superatis, ad regiam vrbem peruenit Romam: & accedit quidem ad Clementem, qui tunc sedem tenebat Apostolicam,quiq; à magno Petro fuerat edoctus,& cui ab illo fuerat credita sedes. Ad eum ergò accedit Dionysius, & cùm ei suum exposuisset Euangelium, & opus sacri ministerij,ei,vt qui esset ijsdem moribus & sententia, cõmunicâsset, ipse eum adhortatur, vt transeat ad partes Occidentales. Cùm ex ijs ergò,qui eum sequebantur, ministris per vicos & ciuitates alios alibì distribuisset,& salutare Dei Euangelium insisset prædicare, ipseque Rusticum & Eleutherium, illum quidem chrismate sacerdotij, hunc autem, nempe Eleutherium, honestatum diaconatu, accepisset adiutores, non se-

Apostoli adsunt miserati à corpore sanctissimæ Virginis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annunciat Gallis Christum S. Dionysius.

cùs àc magnus Apostolus Syluanum & Timotheum,& ad Gallos venisset Occidentales, non solùm verbis doctrinæ, sed etiam signorum operibus fungebatur munere Apostolatús, medius appárens ijs, qui in vnaquaque ciuitate conueniebant,& de pietate verba faciens sine intermissione, & inducens auditores ad agnitionem eius, qui ipsos creauit.

Lucianus presbyter.

Cùm sic ergò veritatis verbum prædicaretur, & diuina quidem fides confirmaretur, amoueretur autem omnis fraus dæmonum, quendam ex ijs, qui cum eo versabantur, inclytum, inquam, Lucianum, qui etiam presbyteri dignitate erat ornatus, (eum enim sequebantur multi ex ijs, qui virtutem amplectebantur : simile enim, vt dicitur, simili delectatur) misit ad ciuitatem insulæ * Belbecansis, prædicaturum pietatem: ipse verò simul cum Rustico & Eleutherio ingressus interiorem Galliam, cùm hoc responsum habuisset ab Angelo, venit in ciuitatem,quę dicitur Parisij, vt cùm in ea verbum seminâsset pietatis, & redimítus esset corona martyrij, cũ fiducia sisteretur coram Deo Agonotheta, quod quidem est summum eorum, quę desiderantur.

Venit Parisios Dionysius.

Cùm ergò venisset ad hãc Parisiorum ciuitatem,& eam inuenisset plenam incredulitate : quę eorum quidem, quę in ipsa erãt,pulchritudine & excellentia ciuitatibus magnis erat longè inferior, impietate autem adeò erat omnibus superior, vt ne possent quidem cum ea cõferri, vndequè ab immanibus occupata habitatoribus,& tanquàm vallo aliquo valdè munita illorum crudelitate,& eam opponens,tanquàm aliquod aliud præsidium. Adde quòd cùm omnium fructuum esset fertilissima,& abundaret maxima rerum omnium copia, eius suos magìs incitabat ad vitia. Cùm in hanc ergò sic affectam venisset ciuitatem, obibat perscrutans,si quem locum aptum inueniret ad quietem.Quod autem quęrebat consecutus,pro viribus statim templum habuit : & vt qui in regione aliena esset hospes & aduena,& multos haberet aduersarios propter diuersitatem opinionis,excitat oratorium & templum, quod planè erat salus animarum. Nam cùm maximam piorum multitudinem in eo congregâsset,& puros sacrificatores Deo exhibuisset,sanctum gregem,vt semèl dicam,templum effecit:cuius ipse erat pastor,non mercenarius, quemlibet,qui errabat incredulitate,veritatis fistula ad fidem reuocans,& eos,qui errore ægrotabant,curans salutaribus medicamentis scripturarum:eos autem,qui iam erant contriti,doctrina alligans,& ad veram ducens sanitatem. Sed vt certa nobis via procedat oratio,hoc quoquè eius admirabile,vt ex illius Epistolis sciri potest,narrabo.

Constrvit templum.

Monachi tempore Dionysij.

Dionysio erant quidem alij quoquè ministri, vnus autem ex ijs erat etiam Demophilus,qui ciuis erat Athenien sis,habituque & vita monachus. Monachatum autem ei imposuerant puræ, & sacris initiantes manus Dionysij:apud quem hoc ipse priùs ministerio functus erat, vt præesset ianuis templi. Is cùm aliquandò vidisset suum presbyterum, quendam impium atque peccatorem ad pœnitentiam conuersum,illiq; procidentem,misericorditer excepisse,calcibus quidem reuerenter accedentem,peccatorumque remedia verecundè quęrentem,adstans exturbauit,ac contra disciplinæ ordinem reiecit : sacerdotem autem optimum non veritus est lacerare conuiciis, miserabilem ducens,qui impium iustificâsset.Ac tandèm,Exi,inquiens sacerdoti;cum sublimibus tuis,contra fas omne irrupit in adyta,& sancta sanctorum prophanare ausus est.Cęterùm pontifici Dionysio,tanquàm magnũ quid effecisset ad virtutem, describit quod factum fuerat,susq; deq; iactans in illa audaci epistola,quòd Deum vltus esset,quodque sancta, cùm violanda essent,summa cura ac diligentia seruauit,atque illibata custodiuit. Quid ergò ille? Num, vt vulgus solet,fuit animo perturbatus? aut reputatus est vel parùm gd omninò mutauisse de ea bonitate,quæ ei coaluerat? Hoc minimè dici potest.Neq; enim facto vltus est eum, qui peccauerat : sed facto & sermone salutari erudijt, quæ simul ad virtutem & omnem moderationem informat & componit, illam scribens Epistolam, & exemplum mansuetudinis Aaron,Dauid, & alios adducens. Cuius vt omittam alium ad bonum exhortationem,meminero certè visionis, quam ei narrat, vt quę sancto Carpo apparuerit.Sic autem se habet ad verbum :

Epistola Dionysij ad Demophilũ monachum.

Cùm aliquandò in Cretam venissem,me sanctus hospitio excepit Carpus, vir,si vllus alius,propter maximam mentis puritatem,ad Dei contemplationem aptissimus.Is nunquàm aggrediebatur sanctam mysteriorum celebrationem, nisi in precibus, quæ illam præcedunt,ei priùs appareret sacra & benęuola visio. Ipsum igitur (vt referebat) infidelis quispiam aliquandò molestia affecit:Molestia autem erat,quòd ille quendam ex Ecclesia traduxisset ad impietatem. Cumq; eius celebritatis,quam vulgus Hilarias vocat,

Missæ celebratio antiquissima.

dies agerentur,qui debuerat benignè, vt virum bonum decet, pro vtroque precari, & Dei Saluatoris acceptò auxilio,alterum quidem conuertere, alterum autem bonitate vincere, & non cessare eos admonere per totam vitam, donèc pœnitentiæ tempus superesset,& sic ipsos ad diuinam deducere cognitionem,vt iam tandèm & quæ illis erant ambigua & obscura,patescerent,& ab ijs,quæ præter rationem audacter admiserant,resipiscere legitima seueritate cogerentur : is nescio quo pacto (cùm intrà semetipsum id anteà passus non esset) tunc vehementem indignationem atque amaritudinem imbiberat animo.Et sic quidem affectus obdormijt: erat enim vespera.Circa verò mediam noctem,quo tempore consueuerat ipse semper apud se ad diuinos hymnos vigilare,expergiscitur quidè,& surgit, cùm somnos parùm quietos, & crebrò interruptos, nec absq; perturbatione cepisset.Stans igitur ad diuinam precem & collocutionem non satis intentè,irreligiosè angebatur animo,& ęgrè ferebat,dicens non esse iustum, si viuant impij homines,qui vias Domini rectas peruertunt: & propterea Deum rogabat,vt aliquo fulgure amborum omninò vitam eriperet citra vllam misericordiam.Hęc autem cùm dixisset,visum esse sibi,aiebat,repentè videre domum, in qua stabat, priùs motam, tum dentũ è tecto mediam in duas partes diuisam,& quendam ante se ingentis luminis rogum,eumque (videbatur enim deincèps sub dio esse locus) è cælo ad se vsque deferri. Cælum autem ipsum patére apertum conspiciebat, eiusque cardini Iesum insidere, innumerabilibus humana specie ei assistentibus Angelis. Et hæc quidem vidisse,cùm supernè adspiceret,& se esse admiratum memorabat.Vbi verò ad inferiora deflexit obtutus,ipsum quoquè solum,instàr vasti ac tenebrosi cuiusdam profundi discissum se vidisse,aiebat:atque illos viros,quibus malè erat precatus,ante se ad os illius profundę voragine stare tremẽtes,& miserabiles,vt qui mox à pedum suorum instabilitate mergendi viderentur. Infernè autem serpẽtes è voragine prorepere cernebat,& circa illorum infelicium pedes ità instabiles ac nutantes,aliquandò quidem in globum colligi,& ingratiarì vnà atque pertrahere:aliquandò verò dentibus & caudis,ore,gutture,linguis ac toto corporis motu,vim immensi pauoris incutere,vt qui modis omnibus deorsùm illos præcipitare molirentur.Fuisse autem & viros quosdam in medio,qui miseros simul aggrediebantur,vnà exagitantes,trudentes,atque pulsantes. Videbantur autem illi iam esse casuri,partìm quidem inuiti,partìm autem sua sponte,cùm à malo sensìm & cogerétur simul, & inducerẽtur. Dicebat verò Carpus,se,dum deorsùm adspiceret, fuisse lætatum,atque superiora neglexisse,grauiter & indignè ferentem, quòd nondùm illi cecidissent.Et cùm sæpiùs eo desiderij ferretur impetu,illosque & ipse niteretur impellere, semperque frustrà moliretur,ęgerrimè tulisse,& eos esse execratum.Cùm eccè vix tandem reuocatis ad superna luminibus,vidit cælum, sicuti & priùs adspexerat: Iesum autem eius,quod fiebat,misertum,è supercælesti suo throno surrexisse: & cùm ad eos vsq; descendisset, clementissimam eis manum porrexisse: Angelosque simul opem ferentes,aliundè alium tenuisse viros. Tandèm verò Iesum ipsum sibi dicentem audiuit : Iam me deinceps percute: sum enim paratus sæpè rursùm pati pro saluandis hominibus. Et hoc est mihi gratum,modò homines in futurum peccata abominentur.Sed vide, an tibi ville sit, hanc istius profundi & cùm serpentibus mansionem, D E I ac bonorum omnium hanc Angelorumque præferre consortio. Hæc sunt,quæ ego audita, vera esse credo.

Visio Carpi.

Eccè christi immensam erga peccatores humanitatẽ, modò velint resipiscere.

Dionysius itaque in rebus omnibus erat adeò mitis, misericors, & ab ira alienus, vt quo altior euadebat factis,eo se magìs modestia demitteret, regula factus omnibus ad virtutem,& lucerna ad deducendum ad id,quod est melius. Quocircà nec eam abscõdi sibi modio siuit is,qui est solus author oĩm: sed in alto ponit per virtutem : & fama prorsùs peruadens,canebatur in ore omnium,in omnibus omnes vincere Dionysium.Porrò aurem omnes ad eum confluebant, non solùm populares & forenses, sed qui erant eruditi & insignes: & qui priùs laborabant insania,& feris crudeliùs lacerabant ecclesiam ad illum virum venientes, & admirabilem illam & diuinam linguam audientes, cordis sui molliebãt duritiam, & ad veram & primam lucem accedebant per baptisma: quo magis erant inflammati ad vitium,eo feruentiorem ostendentes Christianismum: & id diuinam,nihil tam erat in ore omnium,quàm Dionysius. Cùm ergò hæc fama sic peruaderet, doctrina aũt dilararetur,& fides confirmaretur euidentiùs,res ad sęuissimũ delata est Domitianum, vel,vt magis propriè dicam, Dęmonianum, qui contra Deum

Humilitas S. Dionysij.

Multos cõuertit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

locutus fuit iniquitatem in ſuperbia & contemptione, & manum Deo inimicam extulit aduersùs fidem Chriſtianorum.

Hic ergò quid machinatur? vel potiùs quid docetur à patre ſuo ſatana? Omnes quidem, qui, quę Chriſtiani ſentiunt, deſpicere, Dionyſiũ aũt ſolũ de medio tollere, hoc ſciens, quòd ſi eum ſolum vicerit, omnibus fuerit ſuperior: ſin minùs, omnes fore Domitiano fortiores. Poſtquàm autem hęc mente agitâſſet, eum excitat ira aduersùs martyrem, & furoris quærens medicamentum, nullum aliud inuenit, præter eius mortem. Cùm itaq; omnes, qui eius Imperio parebãt, congregâſſet, eosq; aſſumpſiſſet, qui erant ei amentia ſimiles, mittit ad quærendum martyrem: Et, ſi ei quidem, inquit, perſuaſeritis, vt ad noſtram traducatur religionem, hoc eſt, quod deſidero: cumque eum acceperitis vobiſcùm, reuertimini. Sin autem adhuc permanſerit in impia religione, eũ morte condemnate. Illi autem cùm hæc audiſſent ab Imperatore, & furore accenderentur, qui in eis habitabat, & ad res gerendas acres videri vellẽt ei, qui miſerat, poſtquàm venerunt in Galliam, tanquàm feræ quædam irruunt: & cùm omnem, quæ circuncirca ſita erat, conturbâſſent regionem, corrumpunt ſimpliciores, vt docerent, vbinàm beatus Dionyſius verſaretur. Poſtquàm autem audiuerunt eum verſari in ciuitate Pariſiorum, illuc veniunt. Deindè percontantes de rebus Chriſtianorum, inueniunt fidei doctrinam eſſe diſperſam per totam ciuitatem: de miraculis martyris fiunt certiores, quòd omnes ſcilicet, qui malè ſe haberent, curâſſet: & ideò incredulorum ad eum cõfluxiſſe catenũ, & ſe adiunxiſſe vero Dei cultui: & quòd omnis Gallia, quæ multis priùs grauibus vitijs ſeruierat, & factis, quinetiam ſubiecta erat cultui ſimulacrorũ, collum ſuum ex his ſubtractum, doctrina Dionyſij, ſubiunxit iugo Chriſti.

Domitian mittit ſuos qui Dionyſiũ perdant.

Cùm ergò hęc, & multa alia facta eſſe, ad eorum veniſſet cognitionem, & Chriſti gregem augeri, & ſuos deos vidiſſent habitos deſpectui, & ſua myſteria contemni, & inclinatam eſſe impietatem, magìs accenduntur, & rogant vbinàm habitaret, qui eorũ erat author: & repentè in beatum irruentes Dionyſium, eum ſimul ligant cum ijs, qui cum ipſo erant, in ore diuinam adhuc habentem doctrinam: & prędident, rabiem & furorem ſpirantes ad examinationem. Ingreditur ergò vir generoſus ſimul cum Ruſtico & Eleutherio, mente firma ac ſtabili, & libero animo, perindè acsi vocaretur ad feſtum, non ad certamen. Arroganter igitur & aſperè, vt eum perterrefacerent ſtatim in principio, ei dicunt: Tu es, ô execrandum caput, qui noſtros deos nihili facis, & contendis de medio noſtram tollere religionem? Reſponde ergò, quod ſit tuum genus, quæ te tulerit patria, & quod tuum ſtudium. Ille autem, amore in Chriſtum ei addente animum, & faciente eum confidentiorem: Ego quidem, inquit, ô vos, vt & genus, & patriam omittam in prędentia, me Chriſti ſeruum eſſe confiteor, & eum ſolum, & patrem, qui caret principio, & coęternum eius colo ſpiritum. Aufugi autem à veſtro errore, validiſſimus (in meo enim Chriſto habeo fidutiam) veſtrorum deorum oppugnator, Chriſtianorumque ad virtutem exhortator promptiſſimus. Ad hæc facite, ſi quid eſt vobis imperatum. Videntes autem maleuoli, ſancti conſtantiam cum prudentia coniunctam, iram mutant in adulationem, &, Nè tuam, ô Dionyſi, dicunt, canitiem affeceris contumelia, neque chàros ſodales morti acerbę tradideris: pàre rectè conſulentibus, & Imperatoris potentiam, per nos te rogantem, reuereri perſuadearis: ô chare & bone Dionyſi, dijs noſtris ſacrificare perſuadearis, & eris cum tuis primus eorum, qui ſunt ſub Imperio. Ille autem: Veſter, inquit, hic error eſt peior priore, ſi putetis fore, vt me, aut meorum aliquem ſeducatis. Hoc enim ſciatis, quòd nos non honores, non contumeliæ, non blanditiæ, non tormenta, neque aliquid aliud omninò ſeparabit à Chriſto.

Capitur S. Dionyſius cum ſocijs ſuis.

Conſtans vox eius.

Blandiunt ei perſecutores.

Deincèps ergò cùm non poſſent pſuadere, depoſita perſona & ſimulatione, cùm ira magìs efferbuiſſent, & è cathedra furiosè, & mẽte quodãmodò emota ſurrexiſſent: A vobis, ô amentes, Dionyſio dicunt, & ijs qui cum ipſo erant, dij contemnuntur: & Imperator irridetur: & artibus magicis, perindè ac miraculis, eos, qui eius pàrent Imperio, ab eo abducitis, & ad veſtras partes traducitis? Sancti autem: Similes eis fiant, qui ipſos colũt, eis vna voce dixerunt: Nos autem non magicis artibus, vt dicitis, ſed Dei noſtri, & vnifici eius ſpiritũs inuocatione & operatione, cęcis viſum, mutis ſermonem, claudis ingreſſum, & dęmoniacis præbemus curationem. Quorum ne ſibi quidem poſſunt veſtri dij quicquam præbere, vt qui ſint ligna & lapides. Os enim habent, & non loquuntur: oculos, & non vident: aures, & non audiunt. Vnum hoc ſolùm vobis efficiunt: accendunt

Sancti vt edãt miracula.

Pſal. 113.

cendunt ignem, qui nunquàm deſinet. Aduersùs hæc cùm non poſſent Tyranni contradicere, toruè & inſanè eos adſpicientes, ſtrictis gladijs ſe parãt ad cædem: & cùm, tanquàm ſigno dato, eos eduxiſſent extra ciuitatem, vinctos ducunt ad quoddam cacumen, & tradunt lictoribus, vt eos interficiant. Interea autem petunt ſancti tempus precandi, & flectunt genua. Tum ſacroſanctus Chriſti martyr Dionyſius, ſublatis in cælum oculis: Domine Deus omnipotens, fili, inquit, vnigenite, & ſancte ſpiritus, ſancta Trinitas principio carens, & in quam non cadit diuiſio, ſuſcipe ſeruorum tuorum in pace animas, quoniam propter te morte afficimur. Et cùm ſancti, Amen, acclamâſſent, conuerſus ad lictores: Facite, inquit, quod fuit vobis imperatũ. Illi autem primùm quidem beati Dionyſij, deindè Ruſtici & Eleutherij caput ampurant.

Capite puniuni martyres, & S. Dionyſius fert caput ſuum.

Sed nec in hoc quidem (O Dionyſi) is, qui propter nos paſſus eſt, fuit oblitus eius, quipropter ipſum moritur: ſed miraculum etiam oſtẽdit in amputatione. Etenim cùm ſanum caput ranquàm aliquod prędium martyr ſuis accepiſſet manibus, tranſit ad locum idoneum. Ferebat ergò ipſe caput in manibus, tanquàm aliquod trophæum, à diuina omninò portatus gratia: neque priùs dimiſit, quàm mulieri diuina quadam omninò occurrens prouidentia, in illius manibus depoſuit, veluti quendam theſaurum. Iacebant autem neglecta ſanctorum martyrum veneranda corpora, feris & auibus ad edendum expoſita, & nec iuſta quidem ſepulturæ conſecuta. Lictores autem ne hactenùs quidem iraſci deſiẽrunt: ſed etiam in ipſas furunt reliquias, ſtatuentes eas in maris profundum proijcere, nè vel inanimatæ efficerent miracula, & ideò attraherent multos ad agnitionem. Quod etiam, vt eis viſum erat, factum eſſet, nisì hoc malum conſilium ad effectum deduci D E V S prohibuiſſet. Nam cùm ſenſiſſet eorum conſilium ea, quæ precioſum martyris caput acceperat, cui nomen erat Catulla, mentem ſuam communicat fidelibus, vt Deo gratam & acceptam. Et cùm ſplendidam & lautam apparâſſet menſam, lictores accipit conuiuio. Interìm verò dum ij conuiuium inibant apud mulierem, quidam ex fidelibus accipiunt martyrum reliquias, & eas abſcondunt. Deinde finito conuiuio, cùm eam rem deprehẽdiſſent lictores, ira valdè erant pérciti: ſed feruorem iræ ſedârunt munera, & vehementem furorem diſſoluit mulier pecunia. Cùm illi autem receſſiſſent, in quadam domo deponit Catulla martyrũ reliquias tertio menſis Octobris, miraculis affatìm profluentibus, perindè ac aliquo fonte pulchrè & ſuauiter manante. Non multum tẽporis interceſſit, & conuenientes Chriſtiani, templum glorioſis excitant victoribus, & in ipſo eorum preciоſas deponunt reliquias: Ad gloriam Dei patris, & Domini

Catulla eripit lictoribus corpora martyrum.

noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet honor & adoratio,
nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum,
A M E N.

EPI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Is est Ludouicus Pius.

EPISTOLA PIISSIMI AVGVSTI DOMINI LVDOVICI, AD HILDVINVM VENERABILEM ABBATEM MONASterij sanctissimorum martyrum Dionysij sociorumque eius, de colligendis in corpus vnius textûs his, quæ in Græcorum historijs ex preciosissimi martyris Dionysij notitia passim scripta repererat.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS NOstri Iesu Christi, Ludouicus diuina repropitiante clementia Imperator Augustus, Hilduino venerabili Abbati monasterij sanctissimorum martyrum, ac specialium Protectorum nostrorum, Dionysij preciosi, sociorumque eius, æternam in Christo salutem.

Nota quid maiores nostri senserit de sanctis.

Cultus Sanctorum nõ inanis.

QVantum muneris atque præsidij non modò nobis, ac prædecessoribus seu progenitoribus nostris, verùm etiam totius Imperij nostri populis, Domini prouidentia per beatissimum Dionysiũ sæpenumerò, immò continuè in magnis gratiarum vbertatibus cõtulerit, cunctæ per trãsacta tempora Gallicæ generationes senserunt, quæ eius insigni Apostolatu fidei rudimenta sumpserunt, & salutis subsidia perceperunt. Prædecessores autem nostri, gloriam huius eximij testis & amici Dei non inaniter coluerunt: qui dum eius sacras exuuias in terris ob amorẽ & honorem Domini nostri Iesu Christi oportebus, quibus poterant, honorauerunt, per eius preces dignissimas honoris priuilegio potiri, & in terrenis & cælestibus meruerunt: vt videlicet vnus ex priscis Francorum regibus Dagobertus, qui eundem preciosissimum Christi martyrem veneratus non mediocriter fuerat, & in mortali est vita sublimatus, & per eius adiutorium, sicut diuina ac celebris ostendit perhibet, à pœnis est liberatus, inque vita perenni desiderabiliter constitutus.

Dagobertus rex è pœnis per sanctos ereptus.

Progenitores quoq; nostri, mellifluum nomen domini Dionysij (sic enim verbis ac scriptis suis eum appellare cõsueuêre) non incongruè pia dilectione, & dilectissima pietate amplexi sunt. Quia proauus noster Karolus, princeps Francorum inclytus, per orationes ipsius excellentissimi martyris, indeptum se fuisse gratulatus est apicem principatûs, eidemq; decurso mortalitatis tempore, quod charius potuit habere depositum, corpus scilicet ipsius, in magni die iudicij suscitandum, & animam Domino præsentandam, fideliter commendauit, ac per hoc maximè deuotionem atque fidutiam cordis sui erga peculiarem patronum patenter ostendit. Sanctæ nihilominùs recordationis auus noster Pipinus, propter altare, quod ante sepulcrum sæpefati, sæpiusque dicendi domini Dionysij per diuinam & memorabilem reuelationem, iussu ipsius sanctissimi martyris, in honorem Dei & Apostolorum eius Petri & Pauli, qui præsentes ostendebãtur, à beato & Angelico viro Stephano, summo Pontifice dedicatum est, inter sacra Missarum solennia vnà cùm duobus filijs, Karolomanno videlicet, & diuæ memoriæ domino ac genitore nostro Karolo, iurè prænominato Magno, ab eodem Apostolico Papa, in regem Francorum vnctus, superni muneris benedictionem percepit. Quiq; cum quanta se humilitate ante limina basilicæ sanctorum martyrum, defuncto huius vitæ curriculo, sepeliri præceperit, titulus etiam ipsius conditorij * innotescit. Sed

Caroli Martelli deuotio erga S. Dionysiũ.

S. Dionysius per visum iubet altare extrui.

Pipinus vngitur in Regẽ Francorũ

*pro, indicat.

Sed & nos multis ac frequentibus largitionibus beneficia eius sumus experti, præcipuè tamen in humanæ varietatis euentu, quo Dei, vt semper fatendum est, iusto iudicio in virga eruditionis suæ visitati, & baculo speciosæ misericordiæ eius, ante præscriptum altare per merita & solatiũ domni ac pijssimi patris nostri Dionysij virtute diuina reerecti & restituti sumus: cingulumque militare iudicio atque authoritate Episcopali resumpsimus, & vsque ad præsens ipsius gratioso adiutorio sustentamur. Idcircò venerabilis custos ac cultor ipsius, puisoris & adiutoris nostri domini Dionysij, monere te volumus, vt quicquid de eius notitia ex Græcorum historijs per interpretationem sumptum, vel quod ex libris ab eo patrio sermone conscriptis, & authoritatis nostræ iussione, ac tuo sagaci studio, interpretumq; sudore in nostram linguam explicatis, huic negocio inseri fuerit congruum, quodq; etiam in Latinis codicibus iam indè habes inuentum: adiunctis eis, quæ in libello eius passionis continentur: necnon & illis, quæ in tomis vel chartis vetustissmis armarij Parisiacæ ecclesiæ, sacræ videlicet sedis suæ prolatis inueneras, & obtutibus nostræ serenitatis ostenderas, secundum quòd rerum, causarum etiam & temporum conuenientiam noueris, in corpus vnũ redigas, atque vniformem textum exindè componas: quatenus deuotis compendiosiùs valeant innotesci, & fastidiosis minùs ve capacibus, vel studiosis lectionis possit tædium subleuari, partimq; omnibus ædificationis vtilitas prouideri. His ità contextis, volumus vt reuelationem ostensam beato Papæ Stephano in ecclesia eiusdem sanctissimi Dionysij, sicut ab eo dictata est, & gesta, quæ eidem subnixa sunt, vnà cum hymnis, quos de hoc gloriosissimo martyre atque pontifice habes, & officium nocturnale subiungas. Sed & differenter ac cum integritate suî, quæq; ex eo reperta sunt, in altero volumine colligas, nobisque diligenter & correctè trãscripta, quantocyus dirigas, aut præsentes: quoniam maximum valdeq; dulcissimũ pignus desiderabilis præsentiæ illius domini & solatiatoris nostri, vbicunq; simus, habere nos credimus, si cum eo, vel de eo, aut ab eo dictis, oratione, collatione, siue lectione colloquimur. Vale in Christo vir Dei, in sacris orationibus iugiter memor nostrî.

5. Dionysij beneficia in Ludouicum Pium.

Opera Dionysij Areopagitę iussu Ludouici Pij conuersa Latinè.

Innotesci, indicari.

Pars huius operis adhuc desiderata.

RESCRIPTVM Hilduini Abbatis ad serenissimũ Imperatorẽ, dominũ Ludouicũ: Vndè & qualiter sumpta sunt ea, quæ in corpus vnius textûs, secundùm iussionem ipsius, redegeram ex Græcorum & Latinorum historijs, de notitia excellentissimi martyris Dionysij.

DOMINO BENIGNITATE ADMIRABILI, ET AVTHORITATIS REVERENTIA HONORABILI, Ludouico Pio semp Augusto, Hilduinus humilis Christi famulus, & domini mei Dionysij precioſi, ac sociorũ eius matriculatius, vestræq; imperiali dominationi in omnibus deuotissimus, præsentem in Christo prosperitatem, atq; æternæ felicitatis benedictionem optat & gloriam.

EXultauit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo. Dilatatum est os meum, & gaudebunt labia mea, vt annunciem præconia domini mei gloriosissimi martyris Dionysij, ab eximio Imperatore dño meo iussus. Quæ reticerenõ poteram, etiamsi à quoquã fuissem fortè prohibitus. & reuerà magna mihi est ratio gratulandi, quo cumulatiùs mihi effectum desiderij mei præstare voluit diuina dignatio, vt mentis meæ conceptum ei placere cognoscerem, cùm quod agere spontanèe disponebat mea humilitas, in agendo data manu authoritatis, cooperaretur vestra Deo placens sublimitas. Qua de re bonorum operum, & spiritualium omnium studiorum illorum authorem esse non dubium est, qui quorum incitat mentes, quo sibi placet ingenio affectat actiones. Sed & in hoc valdè exultat spiritus meus in Deo salutari meo: quoniam

1. Reg. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sancti, suffragatores nostri.

am Christianus animus vester sic euidentissimè erga se diuinæ bonitatis beneficia,& sanctorum cognoscit solatia, & tam promptissimè se accensum ostendit circa authoris & reparatoris sui, seu specialium suffragatorum suorum,venerationem atque obsequium.

Non enim sic ab intimis pia anima vestra diuina confiteretur vera & iusta iudicia,nisi seipsam sancto illuminatam cognosceret spiritu: nec ità deuotissimè amici Dei benè gesta & dicta,maximæ sagacitatis vestrę prudentia perquireret,nisi summum bonum, a quo,& per quē omnia sunt bona,diligeret.Cuius amore religiosa deuotio vestra accensa esse dinoscitur,vt Christi militum glorioſos triumphos inquireret. Quos cùm nouerit,per eorum adiutorium robustiùs contra vitia vitiorumque authores pugnabit:quatenùs martyrum exempla sectando, qui viriliter certauêre, & fideliter satis vicêre, ad palmā, qua illi munerati sunt, & ipse ptingat.Huc accedit ad voti & solicitudinis vestræ incitamētum,quia Ezras sanctæ scripturę reparator, magnum remunerationis donum exindè apud Deum promeruit,& laudabile sibi nomen apud homines acquisiuit.

Sacrarum historiarum notitia qd conferat.

Ezras scripturæ sacræ instaurator

Quocircà & vestrę sedulitatis instantia,cùm pro magna antiquitate huius sanctissimi patris nostri,quantùm ad generationem terrenam, & cōuersionem seu obitum attinet,mira sanctitate & miraculorum prodigijs,orbi penè cuncto innoruit: notitia ipsius paucis nostrorum cognita,plurimis adhuc manens incognita,cùm per vestrum studium patuerit,& meritum,vt meliùs ipsi scitis,grande vobis conciliabitis, & memoriale perpetuum acquiretis.Faciat autem Dominus,vt & nos idonei cooperatores inueniamur ad bonæ voluntatis vestrę perfectionem,qui tanto sine aliqua hęsitatione vestris iussionibus obedimus,quanto illa rogatis sedulì exactores,quæ exhibemus voluntarij executores. Idcircò quia reperta quæq;,tā in Græcis,quàm in Latinis codicibus, ex domino & patrono nostro Dionysio, quæ hactenùs minùs cognouimus, vobis ocyùs in vnum collecta mittere poscitis,& incongruum ducimus,authoritatis vestræ pio desiderio differri, quod ex debito seruitutem nostram constat debere largiri: quantùm cōiuer breuitas temporis,quicquid ori suggesserit memoria citæ recordationis, fauente Domino, velociter scribentium committemus notariorum articulis: deprecantes vestram humiliter sapientiam, nè in his,quæ reuerentia & amore sanctissimi martyris,& propter iussionis vestrę obedientiam scribenda aggredimur,verborum pompositatem, aut dictionis lepōrem,sed purissimæ veritatis,sicut ab antiquorum dictis sumpsimus,quęrere studeatis synceritatem : Nosque reprehendere de casuum,præpositionum,atque coniunctionum virtute,seu literarum in subsequentes immutatione, vel punctorum secūdùm artem Grammaticam positione,nolite:quia non id studendum,sed nostræ deseruitionis obsequium, ac commendationis vestrę officium, accelerandum suscepimus: maximè cùm hæc,quę ab aliena lingua expressimus,in tenoris serie,sicut de prelo sunt eliquata, texemus: quę licèt in interpretatione non redoleant supparem sermonis odorem, sapidum tamen referunt veritatis & intellectûs sui saporem. Ordinem igitur historiæ, sicut vestra iussit dominatio, in vnum congestum, & singulatim posteà plenitudinem eius discretam,cunctis legentibus atque audientibus pandemus. Nam diuinę erit inspirationis & exequutionis,id quod desideramus fideli animo propalare,verum atque probabile demonstrare.Ex quo nos laborandum non magnoperè estimamus : quia quid rendum de hoc sanctissimo martyre Christi sit, quid credendum, notæ & probatissimæ personę veracibus dictis declarant.

Nouit author Græcè.

Propositio.

Authores & fontes huius operis.

Genus 5. Dionysij. Act. 17.

GEnere siquidem eum nobilissimum,& Philosophiæ magisterio insignem apud Athenas claruisse,& aliarum historiarum, & Actuum Apostolorum testimonio, secula prisca seu instantia cognouerunt: maximè autem ex historia Aristarchi Græcorum Chronographi,qui in Epistola ad Onesiphorum primiceriū,de situ Athenę ciuitatis,& gestis ibidem Apostolorum temporibus,scribens,ortum prosapiæ, & doctrinam eius,atque conuersationis ordinem,siue ætatis tempus, necnon & ordinationem ipsius,ac prędicationem,subrogationem etiā Episcopi loco suo, & aduentum illius Romam,ordinabiliter narrat.Quam epistolam vestræ dominationi dirigimus, & quisque studiosus apud nos prędicet inuenire: Curiosus autem ex Græcorum fontibus,vndè & nos illam sumpsimus, poterit mutuare. Quòd enim ante cōuersionem suam Heliopolim Astrologiæ gratia migrauerit, vbi & tenebras in Crucifixione Saluatoris nostri vnà cum Apollophanio sodali suo vidit: & quia tunc viginti & quinque erat anno-

Aristarchus Græcus chronographus, quę de Dionysio scripserit.

annorum,ipse in Epistolis, ad Polycarpum Smyrnæorum Episcopum, & ad eundem Apollophanium missis, ostendit.Quia verò cum omni domo & Damari vxore,sua crediderit,lectio Actuum Apostolorum docet,& euidentiùs Dialogus Basilij & Iohannis,capitulo 5.libri quarti, demonstrat. Sed & beatus Ambrosius in Epistola ad Vercellenses, eandem vxorem eius ex nomine designans,perspicuè manifestat.Beatus deniquè pater Augustinus in sermone pulcherrimo,quem de Seminatore verbi scripsit : Apostoli sermone finito, audita illic resurrectione mortuorū, quæ præcipuè est fides Christianorū, refert dixisse Athenienses,Audiemus te de hoc iterùm.Erant enim quidam inter eos irridentes,quidam dubitantes,quidam credentes: atque in eis nominatur quidam Dionysius Areopagita, id est, Athenienſium principalis: & mulier quędam nobilis, nomine Damaris,& alij plures.Et in eodem sermone,vbi de scandalo Iudęorum & stultitia Gentium scribit,dicens,Iudęis quidem scandalum,Gentibus autem stultitiam : sed ipsis vocatis Iudæis & Græcis, hoc est, ipsi Paulo ex Saulo,& Dionysio Areopagitæ, his talibus, & illis,Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.

Epistola Dionysij ad Apollophanem.

Hūc sermonem Possid. in Indiculo vocat Tractatum, & est reuerà Augustini. 1.Cor.1.

Cæterùm de notitia librorum eius,quos patrio sermone conscripsit, & quibus petentibus illos composuit,lectio nobis per Dei gratiam & vestram ordinationem, cuius dispensatione interpretatos scrinia nostra petētibus reserant,satisfacit.Authēticos autem eosdem libros Græca lingua conscriptos,quandò Oeconomus ecclesię Constantinopolitanæ & cæteri missi Michaelis,legatione publica ad vestram gloriam Compendio functi sunt, in ipsa vigilia solennitatis sancti Dionysij p munere magno susepimus. Quod donum deuotioni nostræ,acsì cælitùs allatum,adeò diuina est gratia prosecuta, vt in eadem nocte decem & nouem nominatissimæ virtutes in ægrotorum sanatione variarum infirmitatum,ex notissimis & vicinitati nostrę personis contiguis, ad laudem & gloriam sui nominis, orationibus & meritis excellētissimi sui martyris, Christus Dominus sit operari dignatus.

Michaēl Imperator mittit Ludouico Pio Dionysij opera.

XIX. miracula meritis S. Dionysij fiunt nocte vna.

Quoniam autem beatus Clemens huc eum, videlicet in Gallorum gentem, direxerit,& qualiter per martyrij palmam diuersissimis & crudelissimis afflictus supplicijs, ad Christum peruenerit,& quomodò caput proprium Angelico ductu, cælestis militiæ in celebratione exequiarum honoratus obsequio,ad locum,vbi nūc requiescit, derulerit, & quo ordine à Catulla quadam matrefamiliâs sit sepultus,libellus antiquissimus passionis eiusdem explanat. Pręcipuè tamen cōscriptio Visbij, quæ in tomo satis superque abdito, Parisiùs diuino nutu inuenta, inter alia memoranda, sicut in ea legitis, verba Domini nostri Iesu Christi ad eum prolata,quandò sacra mysteria peragret,illi cunctis videntibus apparentis,continere dinoscitur.Cui adstipulari videntur antiquissimi,& nimia penè vetustate consumpti, Missales libri,cōtinentes Missæ ordinem more Gallico, qui ab initio receptæ fidei,vsu in hac occidentali plaga est habitus, vsquequò tenorem, quo nunc vtitur,Romanum susceperit.In quibus voluminibus habentur duę Missę,quę sic inter celebrandum ad prouocandam diuinæ miserationis clementiam, & corda populi ad deuotionis studium excitanda, tormenta martyris sociorumque eius succinctè commemorant, sicut & reliquę Missæ ibidem scriptæ, aliorum Apostolorum vel martyrum, quorum passiones habentur, notissimè decantant. Quarum Missarum cantus, sensus & verba,adeò passionis eorundem,quam vobis misimus,seriei concordare videntur, vt nulli sit dubium, à teste illorum martyrij, agones eorum fuisse descriptos, & ex ipsa veraci historia,memoriam tormentorum suorum in prefatis precibus fuisse mandatam.

Visbij scriptum de Dionysio.

Missales libri antiquissimi.

Visbius oculatus testis martyrij S. Dionysij.

Videtur porrò in his Missarum obsecrationibus non contemnenda authoritas de memorata passione sanctorum,cùm extent apud nos Epistolæ Innocentij, & post eum Gelasij, necnon & moderniùs beati Papę Gregorij,aliorumque Pontificum ad Episcopos vrbium Galliarum,& Antistitum nostrorum ad ipsos,de more Romano in cunctis ecclesiasticę authoritatis munijs imitando: quibus datur intelligi,ab annis pluribus hūc Missæ tenorem de Gallica consuetudine recessisse,& hanc passionis martyrum istorum memoriam,longo superiori tempore his occidentalibus partibus per *supplantationū postulationes inoleuisse: quibus tanto certiùs fidem accommodamus, quanto in tempore vicino post consummationem eorum, easdem fuisse compositas sine dubitatione concredimus.

Gallia In Missa morē Romanum sequi quando cœperit.

for. *supplicationum

Nec tamen quisquam putabit beatum Dionysium eiusque successores,ab institutio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne Apostolica propter huiusmodi Missæ ordinem, Gallicis consuetudinibus in primordio traditum, discrepâsse, si ei constiterit, ipsorum Apostolorum & Apostolicorum virorum, ipsiusque etiam vrbis Romę sensus proprij abundantiam notam esse. Nec mirari quis poterit, cur hymnum S. Eugenij Toletani de B. Dionysio habeamus, & vicinorum sapientium scriptis, exceptis paucis, videamur carere: cùm & hęc, quę habemus, vt exorata priorum nostrorum venia dicamus, abdita & negligenter relicta reperimus: & alia necdùm prolata, quia non adhuc sunt ad liquidum enucleata, nos possidere læremur.

Eugenij Toletani de Dionysio hymnus.

Etiã olim inepti quã de Dionysio multa obiecerunt.

Cæterùm super garrulitate leuitatis eorum mirando deficimus, qui contendentes hunc Dionysium Areopagiten esse non posse: ad munimentum sui, hæc quæ sequuntur, inaniter contrahunt: Venerabilem videlicet & sanctum Bedam presbyterum, dixisse in tractatu Apostolorum Actuum, Areopagiten Dionysium non Athenarum, sed Corinthiorum, fuisse Episcopum: addentes, eũdem inibì diem obisse. Et quoniam libellus passionis istius testetur, hunc à Clemente Pontifice Romano Episcopum ordinatũ, & in has Galliarum partes fuisse transmissum: Quia etiã passiones diuersorum sanctorum martyrum, sub varijs Imperatoribus interfectorum, contineant eosdem cum hoc sanctissimo viro has partes adijsse, quod sensatorum manifestè refellit auditus. Et quòd Gregorius Turonensis, sicut in passione sancti Saturnini legisse se dixerat, sub autumnitate memoret, istum ipsum tempore persecutionis Decij sub beato Sixto cum alijs sex Episcopis, quorum vitæ vel passiones nequaquàm eius dictis in ratione temporum consonant, in has regiones fuisse directum.

Refutatio allatarum obiectionũ.

Ecce omnis minùs scientium, sibijpsi discordans, authoritas, cui velut ex superfluo propter satisfactionem insipientium respondemus, cùm veram ex hoc sancto Pontifice & martyre narrationem veracium historiarum præ manibus habeamus: Primò quidem petentes, vt in hoc iure contentiosi, ab albugine contracta arrogãtiæ, ex vsurpata sapientia, qua videri se scioli volunt, oculos tergant, quô perspicacia perspicaciter, & vera fideliter relegant. Et si non nisì vnum oculum aperuerunt, quando legerunt, quòd per subreptionem venerabilis Beda presbyter in præfato opere secùs, quàm debuit, dixerat, vbi idem se repræhendit, & repræhensorum suorum vocem præueniens, retractationem scripsit: scrobem, in qua oculus alter esse debuerat, aperiant, & in Ecclesiastica historia discant, quia Dionysius Corinthiorum Episcopus, de Dionysio Athenarum Episcopo Epistola sua, ad eosdem Athenienses directa, commemoret. ità enim ibi lib. 4. cap. 22. legitur: Extat quoquè & alia eius (Dionysij Corinthiorum Episcopi) ad Athenienses epistola, in qua ad euangelij credulitatem eos inuitat, & concitat segniores; simul & arguit quosdam, velut penè prolapsos à fide, cùm Episcopus eorum Publius fuisset martyrio consummatus. Sed & Quadrati, qui Publio martyrio successerat in sacerdotio, meminit, simul & memorat, quòd labore eius ac industria rediuiuus quidam in eis calor fidei reparatus sit. Et illud in eádem designat Epistola, quòd Dionysius Areopagites, qui ab Apostolo Paulo instructus, credidit Christo, secundùm ea, quæ Apostolorum Actibus designantur, primus apud Athenas ab eodem Apostolo Episcopus fuerit ordinatus. Cuius Epistolæ, sed & aliarum Epistolarum ipsius Dionysij Corinthiorum Episcopi, & eius vtiquè, quam ad Soterem Episcopum miserat, B. Hieronymus in libro de Viris illustribus facit apertissimè mentionem. Vndè quisque videns, sub quibus Imperatoribus quique eorum fuerint, liquidò potest colligere, quantæ absurditati ratio sit ista obnixa, cùm inter hos duos Dionysios, tam plura discreta sint tempora.

Beda correxit suam de Dionysio sententiam

Diony. Corinth. de Diony. Areop. testimoniũ.

Publius & Quadratus Episcopi Athenieñ.

Legitur itèm sic in eadem Ecclesiastica historia, capitulo quarto, lib. tertio: Memorantur autem ex comitibus Pauli, Crescens quidem ad Galatas esse profectus, Linus verò & Clemens, in vrbe Roma ecclesiæ præfuisse, qui comites & adiutores eius fuisse ab ipso Paulo perhibentur: sed & Dionysium Areopagiten apud Athenas, quem Lucas descripsit, primùm Paulo prędicante, credidisse, ac inter socios eius fuisse, & ecclesię Atheniensium constat sacerdotium suscepisse. De cuius, videlicet Dionysij Areopagitæ, obitu, nil Greci scriptores dixerunt, quia propter longinquitatem terrarum, transitus ipsius penitùs eis fuit incognitus. Habemus tamen Græcę authoritatis martyrologion, de Tomo * Chartisserinijs Constantinopolitanis adeptum, qui tanta vetustate dissoluitur, vt maximam cautelam à se contingentibus exigat: in quo diem natalitij eius designatum, & quia Athenienſium Episcopus fuerit, reperimus annotatum. Quod martyrologium, vt antiquitas eius demonstrat, ex eo tempore constare posse, non incongruè remur, quo Constan-

Preclarum pro Diony. Areopagita testimoniũ. Phil. 4.

Chartophylacijs: forte * Chartiserinijs Antiquiss. Greçũ martyrologiũ.

Constantino iubente, nota occasione martyria sanctorum Domini de toto orbe collecta, & Cæsaream sunt conuecta. Sed & vsque hodiè Græcorum Maiores, & Athenæ incolæ perhibent, historiarum scriptis & successionum traditionibus docti, in eadem ciuitate Dionysium tum temporis primum fuisse Episcopum, quandò Timotheus, Pauli aquè discipulus, Ephesiorum rexit Ecclesiam: ipsumque, subrogato sibi Episcopo, Romam adisse, & vt compererunt, apud Gallorum gentem glorioso martyrio consummatum fuisse. Quòd & Tharasius Patriarcha Constantinopolitanus per legatos suos solicite inquisiuit, & ità se eam habere certus, eandem Atheniẽsium ciuitatem pallio Archiepiscopali, quod iam ex ea diuturno tempore, orta quadam contentione, subtractum fuerat, redonauit, & synodali consensu, Metropolis authoritate, qua ante functa fuerat, honorauit. Nã à præcedẽtibus annis vsq; ad illud tẽpus, eiusdẽ ciuitatis Episcopus nec suberat alteri, nisi Patriarchæ, nec iuri eius, debitarũ sibi Episcopi ciuitatum subdebãtur.

Athenæ metropolis.

Quòd autem dicunt, in passione istius B. Dionysij scriptum haberi, quia eum sanctus Clemens Episcopum ordinauerit, Galliasque miserit: proculdubiò sciãt, quòd aut prędictam passionẽ ex veris & emendatioribus exemplaribus non susceperunt, aut scriptorum vitio depraua tam legerunt: quoniam non ibi scribitur, eum Episcopum à beato Clemente consecratum, sed Apostolum totius Galliæ fuisse ordinatum: de qua ordinatione Apostolatũs, nisi ad alia se intentio nostra dirigeret, & ex Apostolorum Actibus, & ipsius Domini actione, authoritatis exemplum sufficienter his scriptis possemus inferre. Fieri enim potest, vt diximus, quòd textũ passionis huius sancti Dei, ex authentica scriptum non habeant, & ideò in hoc errent: quia & nos plures codicellos exindè vidimus, qui in quibusdam sensu videbantur concordare, sed literatura dissonare: in quibusdam autem nec sensu, nec orationis tenore poterant sociari. Quod manifestum est, huius venerabilis & antiquissimi patris vetusta lõginquitate, & ignotæ atque peregrinæ linguę, vbi de eius notitia maximè scriptum erat, insciti a, seu deuotione fidelių accidisse: qui non studuêre ad priscas historias pro cognitione eius recurrere, sed ea, quæ ad itu collegerãt, vt Gregorius Turonẽsis, non votiuo errore fallens, videntes insignia magnifica atque innumerabilia per eum fieri, prout vnicuique sensus abundauit, curauerunt scriptis committere. Sic & de sanctorum Apostolorum gestis ac passionibus factum legimus, & de alijs quibusque historijs, ecclesię necessarijs, manifestè comperimus. Fuerunt siquidem, qui de beatorum Apostolorum virtutibus vera dixerunt: sed de eorum doctrina, falsa sunt commentati. De ecclesiasticis itidèm historijs, atque ortu, vel actu, vel obitu Patrum quidã, quantùm ad rerũ gestarum spectat fidem, veracia conscripserũt: quãtùm verò ad temporũ vel locorũ attinet veritatẽ, minùs cautè confinxerũt. Sic profectò, vt notum est, in scripturis Canonicis diuersorũ interpretum varietas extitit: in quibus *quique minus dixerunt, alij quędam addiderunt, quousquè earum per beatum Hieronymum lingua nostra meracam veritatem ab ipso fonte susceperit.

Dionysius totius Galliæ Apostolus.

Apostolorũ historię à quibusdam deprauatæ.

*quiq. pro, quidam.

Quocirca nulla historia sic probabilis poterit vel debet haberi, quàm ea, quæ de veridicorum, prę cipuè orthodoxorum, collatione poterit colligi. Et ideò certiùs tenenda sunt, quæ modò de hoc eximio martyre collecta cõscribimus, quàm illa, quę de quolibet alio sancto sine authoris noīe passim scripta relegimus: p̃sertim cùm hęc, quę scribimus, de antiquariorũ antiqua scriptura sint, velut ex prato nõ Parisiaco, sed paradisiaco. Cæterùm parcendũ est simplicitati viri religiosi Gregorij Turonensis Episcopi, qui multa aliter, q̃ se veritas habeat, estimans, non calliditatis astu, sed benignitatis ac simplicitatis voto, literis commendauit. Patenter & quidem noscere possumus, nõ adeo quędam solerter cum inuestigâsse, cùm ei contemporalis existens vir prudẽs & scholasticissimus Fortunatus, qui plura & frequenter ad eum scripserat, Hymnum rhythmicæ compositionis pulcherrimum, de isto gloriosissimo martyre cõposuerit: In quo commemorat, eum à beato Clemente destinatum, sicut in Latinorum paginis didicit: de natione autem eius & ordinatione Episcopatûs, mentionem non facit, quia linguæ Greçę penitus expers fuit.

Historię sacrę vt internoscendæ.

Tãtis igitur & tam manifestis testimoniorũ assertionibus de hoc sanctissimo & antiquissimo patre, ad liqdũ elucubratã & propalatã oĩbus scire volentibus veritatẽ, & ità nescire volẽtibus ingestã certissimã rationẽ, vt etiãsi velint, quod ex illo verũ est, ignorare non possint: cesset, q̃ idem Areopagites nõ sit Dionysius, exitiabilis & ꝓfana nimis contentio: quia qui famam martyris derogare aliquo modo gestit, veritati sine dubio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui testimoniũ perhibẽs, tãta transfretando maria, in tam longinquam regionẽ exulari,& pro ea pati sic acerbissimè sustulit,detrahere cæca fronte & imbecilli virtute contendit.Nam vt verè impius & peruicax iudicandus erit,qui post tot ratas sententias opinioni suæ hinc aliquid animo peruerso tractandum reliquerit: ità quisquis post veritatem repertam quiddam ex hoc vlteriùs dubitauerit, quoniam * ex studio mendacium quęrit,comes & discipulus eius,qui ab initio mendax & pater mendacij extitit, non immeritò rectorum decreto erit.

* ex studio, pro, deindustria.

Iohan.8.

In eos,q negãt Dionysium Areopagitã fuisse in Gallijs

Et quanta sit hebetudo susurronum,pessimi generis hominum,æstimare non valeo, qui doctorem egregium & eximium martyrem se habere,si gloriam patriæ suę, suanq; quærerent, contendere debuissent: potiùs se,cùm habeant,non habere immurmurent.

Quanta quoquè sit mentium amẽtium peruersitas, dolere,vt tres postulat,nequeo quę cùm votis & laudum præconijs martyrẽ gloriosum suis iniquitatibus debuissent conciliare propitiũ, detractione & famæ minoratione laborant, quantùm ex ipsis est, sibi habere infestum. Sed isdem in cælis talium nec laude crescit, nec derogatione decrescit:qui Saluatori iunctus,& cõciuis Angelorum effectus, de summa cælorum arce singulorum voluntates intendit,& sequens agnum quocunquè ierit,corda omnium, diuino lumine plenus,perscrutatur & penetrat.In hoc quinetiam seculo non indiget gloriæ testimonio huiusmodi hominum : si tamen dicendi sunt homines, qui detrahunt eis iam in cælis immortaliter regnanti,quem adhuc in mortali corpore veneratæ sunt bestię agonizantem. Sufficiẽs enim est illi suisque comitibus laus illa in seculo,quã ipsi didissima eorum monumenta testantur,& celebri adoratione Christianus orbis ferè totus proclamat.Nec mirum,si martyr Domini Iesu,istorum sustineat cauillationem,cùm idem Deus maiestatis,qui resurgens à mortuis, iam non moritur, & in cælis ad dexteram Patris sedet,subiectis sibi principatibus,& omnium Angelorum potestatibus,per tanta annorum volumina adhuc ab incredulis indebita patiatur præiudicia.

Sãcti nõrũt etiã hominũ cogitationes.

Rom.6.

Hæc interim,donèc plura sumatis de cognitione suffragatoris vestri, Auguste Serenissime,sumite,& veraciter innotescite oĩbus, quia hęc fideliter vestrę dominationi dirigimus,veraciter ex veracibus historiographis & historiarum paginis colligere procurauimus: Quoniam veritas,pro qua preciosum sanguinem hic seruus & amicus Domini fuderat, nostro mendacio adstipulari non indiget, quæ suo sibi testimonio sufficiqueque testes veracissimos quos repleuerit,testificantes veracia efficit. Denique quod nos diù multumque anxiantes quęsiuimus, aliquis alius fortè mirabitur, videlicet cur post omnia tormenta nouissimè,velut ab initio,hi sancti viri nudi publicè virgis cæsi,& ex studio hebetatis securibus sint decollati: quod tanto magis potest cogitando mineri, quanto alijs sanctis Dei hoc genus decollationis rariùs aut nusquàm legitur adhiberi. Qui nouerit, vti in verbis passionis illorum conijcimus,& multa veterum gesta revoluentes discimus,antiquitùs morem fuisse Romanum, vt quisquis nobilissimorum reus maiestatis,à militia & defensione Reipublicę aliò se conferens,contra Senatûs vetum ageret,vel aliter,quàm se sentẽtia haberet, docere quo modo præsumpsisset, securi ignobiliosè,flagellis publicè cæsus, cum omni dedecore interiret. Vndè & centesima vndecima Olympiade Romanorũ cõsul Manlius Torquatus filiũ suũ, licèt victorem,ob cõtra imperiũ in hostes pugnauerit,virgis cæsum,securi percussit. Quapropter ex his vos & quiq; legẽtes aduertite,quãtæ nobilitatis hic sanctus Dñi Dionysius secundùm terrenam generationem fuit in seculo,quantæ sublimitatis secundùm spiritualem regenerationem in Domino,quanti feruoris & fidei, tanta terrarum spatia pio zelo veritatis perlustrando in Christiana religione,quantæ æstimationis etiam apud orbis Principem,qui vt trucidaretur,huc Roma apparitores suos direxerit,in nobilitate prosapiæ & sanctici cultûs euersione, quantæ fortitudinis in tormentorum perlatione, q̃ abiectissimę vilitatis in occisione,q̃ preciosissimę sanctitatis coram Deo in morte,quàm excellẽtillimę & incogitabilis gloriæ cum Christo in cęlo, q̃ mactæ virtutis sit in adiutorio nostræ fragilitatis,adhuc laborantium in agone, q̃ felix cum proprio & beato recepto corpore gaudebit perpetuò cum socijs suis, & oĩbus Angelicis choris,cunctisq; sanctis Domini & electis in æterna felicitate, per eundem Dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum,verum Deum,Deiq́ue & hominis filium, qui in vnius substantię ac potestatis Trinitate perfecta viuit & regnat Deus,per oĩa secula seculorũ,Amen.

Dionysius nobilis genere.

Cur Dionysius cõ suis virgis cęsi, & cbrutus securibꝰ decollati sint.

EPI-

EPISTOLA HILDVINI ABBATIS INDIGNI, AD CVNCTOS SANCTAE CATHOLICAE MATRIS ECclesiæ filios & fideles, pandens quomodò inuenire quisque scire desiderans valeat in Epistola,ad Christianissimum Imperatorem Dominum Ludouicum exindè directa, vndè & qualiter sumpta sint ea, quæ in corpus vnius textus,secundùm iussionem ipsius redegerat ex Græcorum & Latinorum historijs, de notitia excellentissimi martyris Christi Dionysij.

HILDVINVS HVMILIS CHRISTI SERVVS, ET domini mei Dionysij preciosi,sociorumque eius matricularius,omni Catholicæ dilectioni, quaquauersùm Spiritu sancto diffusæ,pacem continuam & gloriam optat æternam.

CVM nos scriptura generalis definitione admoneat, dicens: Quodcunque potest manus tua,instanter operare, & pij Augusti,simulque plurimorum ad hoc desideria cognoscerem anhelare: visum est mihi, etiam in hac parte quiddam sudoris impẽndere, vt notitiam de ordine * conuersionis & prædicationis atque aduentûs Romam, seu triumphalis martyrij beatissimi Dionysij, quæ maximè Græcorum continetur historijs, & quasi sepulta, antiquorum scrinijs apud Latinos non modica portione seruabatur obtecta, in lucem CHRISTO iuuante reducerem: quatenùs deuotis exindè ergà DEI & excellentissimi martyris sui cultum deuotio cumulata succresceret,& debitæ seruituti nostræ, in domo DOMINI, quantùm ad exiguitatem nostram & ingenioli nostri attinet, cyatho gustum fidelibus propinanti, eiusdem amicI DEI, cuius id amore studuimus, interuentio gloriosa diuinam misericordiam impetraret. Vt enim ante nos dictum est, gesta benè viuentium, elementa sunt vitam volentium : & exempla martyrum, exhortationes sunt martyriorum. Quapropter sequentia relegens, poculo debriatus præclaro, fidem pietatis eructet, & non obsequium nostrum nomini temeritatis assignet. Quia verò,vt per quendam sapientem dicitur, multotiès in vili persona despicitur veritas,cui nihil præferri debuisset : suppliciter omnes, in quorum manus hæc venerint, deprecor, nè in his nostræ personæ humilitatem & agrestis orationis indisciplinationem attendant, cùm personarum acceptatorem in hac duntaxàt parte non esse DOMINVM sciant. In qua scilicet me imperitum sermone,non tamen scientia, fateor. Quinpotiùs hunc,de quo res agitur, inclytum & verum CHRISTI militem, ante oculos ponant, cui humanæ vocis dignitate impar omne erit,quicquid in laude eius aliquis nunc moliri dixerit : quoniam ab eo solo dignè potest laudari, à quo, & per quem talis meruit fieri. Vera itaque à veracibus de eo scripta, & simpliciter in vnum collecta fideliter relegant, & si nostræ imperitiæ fuerint indignati, ad veterum monumenta recurrant: quia nos non nostra, nec noua cudimus,sed antiquorum antiqua dicta, de abditis admodùm tomis eruimus, & veritatis synceritate seruata, paginis manifestioribus indimus.

Ecclꝰ.9.

* conuersionis

Nota quid præstent sacræ historiæ.

Hilduinus non sua,nec noua cudit, sed vetera profert in lucem.

Cæterùm neminem sani capitis hęc minùs acceptare putamus,quia anteriori tempore reperta non fuerant, cùm liquidò noscat, quòd is, qui creauit omnia simul, voluit reuelari cuncta, vel cunctis in semel: multaque manifesta iterùm esse tempore occul-

Eccl.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

occultata. Ad mentem enim debet redire, quod in literis diuinitùs inspiratis legitur, 4. Reg. 22. de legis libro diù latente, & denuò sub admiratione inuento. Et cùm Daniel dicat, Dan. 12. Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia: quanto magis nullus abiurare debebit, quòd multis comitibus aliorsùm intuentibus, segnis quique aut tardus post grediens, perditionem in via, quam præcedentes triuerant, inuenire non possit. Ablecta denique omni ambiguitate, quòd ipsemet ipse Dionysius, cuius hîc gesta scribuntur, non sit Areopagites & Athenarum Episcopus, quid quisque dixerit, veluti de autumatione Gregorij Turonensis Episcopi, & subreptione Bedæ sancti presbyteri, atque aliorum quorunque sine authoritate iactatur: qui curiosiùs hoc scire voluerit, vt de multis quędam designemus ex nomine, Eusebij Cęsareensis historiam, & Aristarchi Græcorum Chronographi ad Onesiphorum primicerium Epistolam, & Visbij conscriptionem perquirat & relegat. Ibique discere poterit, quis iste Dionysius fuerit, & qualiter per martyrij palmam ad CHRISTVM peruenerit, si hîc eis in sui connexione manus dare fidei detrectauerit. De his autem & alijs quibuscunque, vndè sumpta sunt omnia, quæ præ manibus tenentur collecta, si benignitati legentis commodum ac placitum fuerit, & alibì ea inuenire nequiuerit, literarum nostræ paruitatis ex hoc ad serenissimum Augustum affatim illustratione valebit. Nam etsi eis credere dignatus non fuerit, illæ sibi tamen sine quolibet supercilio prodent, vbi hæc vniuersa, & qualiter, & quo ordine dicta manifestè reperiat, ipsorumque librorum plenitudinem, si indiguerit, ab archiuo nostræ ecclesię mutuare quibit. Valeat fidelis & charus frater omnis in DOMINO, cum pietate & gratia memor nostrî.

Epistola Aristarchi chronographi ad Onesiphorum.

INCIPIT PASSIO SANCTISSIMI DIONYSII, QVI A LOCO AREOPAGITA, ET PATRI-

otico prænomine Ionicus, Christiano autem agnomine est appellatus Macarius, a sancto Paulo Apostolo Athenienſium ordinatus Archiepiſcopus, Apostolica verò authoritate beati Clemētis Papæ, totius Galliæ cōstitutus Apostolus: Cuius inuicta pro fide Christi deuotio, ſub Domitiano Cæſare & Præfecto Siſinnio apud vrbem Pariſiorum poſt multa certamina, inter quæ ei Dominus noſter Ieſus Chriſtus appa-ruit, coram quamplurimis ſeptimo Idus Octobris martyrium conſummauit cum Ruſtico & Eleutherio: ſanctuſq; Dionyſius caput ſuum tulit, vbi nunc requieſcit.

Octobr. 9.

Martyres, fidei bellatores.

POST beatam ac salutiferam Domini nostri Iesu Christi passionem, & adorandam eius ab inferis resurrectionem, seu in cęlos gloriosam assensionem, qua se manifestauit diuinitate nũquàm defuisse, quò redijt, in vniuersis gentibus Apostolorum prædicatio profutura successit, ità vt fide crescente, multi mererentur fieri Christi nominis confessores, quos Catholica postmodùm gaudet mater Ecclesia, promeruisse martyres, & fidei bellatores, quæ lętabatur in Apostolis tantos se habere ducēs atque rectores.

Qui siquidem cùm imminere suas cernerent passiones, quæ, Domino Iesu Christo docēte, didicerant, repleri Spiritu sancti gratia, docuerunt, vt ad sanctæ confessionis gloriam & præmium translatum gratulārent. Vndè gratias agimus tibi Domine Iesu Christe, qui infestantis inimici iacula, probationem fidelium tuorum præstitisti esse, & non vulnera: sed inter cætera charismatum

matum munera, talem tuis testibus tribuisti pro labore mercedem, vt nullum tuorum fuisse gaudeat hostis imbellem: quinimmò perpetuum illis es largitus triumphum, vt Ecclesiæ tuæ semper sint in exemplum. De quorum Collegio beatus Paulus Apostolus, quem cælo præsidens humanitas & benignitas Saluatoris nostri Dei, compellans Saulum strauit, ac Paulum statuit, eorumque merito ac numero sociauit: replens Christi Euangelio, non solùm ab Hierosolymis vsque in Illyricum, verùm & vsque ad terminos, quomodò à Deo constitutus magister omnium Gentium, peragrans superiores & vicinas ciuitates, tempore, quo princeps Claudius agebat in sceptris, deuenit Athenas.

Martyres, Ecclesię exemplo sunt. Act. 9. Rom. 15.

Claudij tẽpore Athenas venit Paulus.

Quæ vna vrbium magnarum Metropolis in confinio Thraciæ, prospiciens Lacedæmoniæ terminos, posita media inter Achaiam & Macedoniam iacet, qua nihil habuit Græcia clarius situ terrarum, eminentibus & frequentibus collibus montuosa, antiqua Scriptorum facūdia, paterna viscera, & materna vbera, appellata: Ionici maris faucibus, bithalassi more, intercluſa, Aegéum pelagus à læua cōtingit. Vrbs inclyta & antiqua, sola prętèr externum incrementum gloriosa: Cuius ciuibus non dedit initium collecta nariuitas: sed quę illis sedes, eadem est & origo: terrarum fertilitate opulēta, fandi & eloquentiæ nutrix, philosophorum & sapiētium genitrix, artium liberalium & diuitiarum omnium copia præ vrbibus cunctis emicuit.

Laus & descriptio Athenarũ.

Hęc sita est in Attica Helladis prouincia, qua Cecrops & Menander, reges generosi splenduerunt: vbi Apollo & Hippocras ac Aristoteles, cęteriq; inuentores & propagatores totius peritiæ sunt exorti, & in toto orbe suis pśentia, & temporibus nostris memoria fulgent. In hac summoperè vrbe temporibus Cecropis & Menandri, regumq; succedentium cultus simulacrorum, & statuarum adoratio, idolorumq; superstitiosa religio primò est reperta, & sanctionibus propalata. Hęc quoquè in prouectu suî est Mineruæ sacrata, & ipsi eius de nomine nomē aptatum. Hæc prima cunctarum vrbium leges condidit, & alijs iura vel rradidit, vel * mutuauit.

Cecrops Athenas condidit.

Athenę Mineruæ sacratæ.

* mutauit V. Athenarum regiones.

Quinq; sanè regionibus disterminata signatur. Prima regio est, quę Aegéum mare respicit, in qua situs mons exrat supereminens vrbi, vbì Saturni & Priapi aureæ statuæ variarum illusionum colebantur dementijs: Hęc enim regio Kronos pagos appellatur ex Saturni nomine, q Grecè Kronos vocatur. Secūda regio Athenę est, quę respicit Thraciam, vbi rerebynthus miræ magnitudinis inerat: sub qua Syluani & Fauni, agrestium hominum simulacra statutis diebus à pastoribus venerabantur, quæ regio Panos pagos appellatur ex nomine Syluani & Fauni: Greci enim Syluanũ Pan, & Faunos ficarios Panitas vocitant. Tertia regio Possedonos pagos appellatur, quæ intendit portum Neptuni: Possedon nanq; Greccè, Neptunus dicitur, cuius simulacrũ & Dianæ effigiem Aegéi ibidem colebāt: & quò recursus toti⁹ populi, luna renascēte, in multis functionibus consuebat. Quarta regio in eádem vrbe est, vbì idolum Martis & simulacrũ Herculis in colle Tritonij montis, in medio vrbis positi, steterat, ad colendum multis immolationibus & delusionisus Martem & Herculem, quos illi deos maximos & fortissimos adorabant. Vbì etiam exercebantur iudicia & docebantur fora, ingenijque omnis solertia, qui locus Areopagus appellatur à Marte: Mars enim, Ares Grecè vocatur. Quinta regio ciuitatis eiusdem versa est ad portam Schæam, Hermis pagus ex nomine Mercurij, q Hermes Grecè dicitur, appellata, in qua staticulum ipsius Mercurij veneratione suî, mente ceperat vrbem.

Apollo Chronos pagita.

Hęc ciuitas munitissimis mœnibus, mari florido, mellitis, vt sic dictum sit, riuulis & fluminibus, satis pinguissimis nemoribus, consitis & aromatibus odoratis, vinetis nec-non & vbertatis copia effluentibus, oliuctis abundantissimis, viretis florentibus, pascuis pecoribus sufficientissimis, auri, argenti, cæterorumque metallorum omnium copijs, nauium quoquè ac vectigalium commeatibus & voluptatum cunctarum affluentijs, vltra vrbes alias exornata, quondàm nobilissimè floruit. Sed quæ suo priori secundo cunctis mundi felicitatibus supererat, modò gentium frequenti & condenso impetu oppressa, & intercepta dirimitur. Vbì in aduentu Pauli quidam vir nobilis erat, qui Mystagogus, id est, consecretalis Apollo Kronospagita, quoniam in eádem vrbis regione cæteros præcellebat, nominabatur, cuiusdam Apollinis nobilissimi Athenięnsium principis prosapia deriuatus: cuius pater Nicolaus, vir magni ingenij, literarum

Amœnissimus Athenarũ situs, & mira oĩm rerum copia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rarum ſtudio pollens, ciuis & Argolicæ artis magiſter fuit. Huius igitur filius Apollo, dum inter philoſophorum ſcholas clarus haberetur, & authenticas bibliothecas reuoluere, deditusque eſſet philoſophiæ, & vanis ſuperſtitionibus ritu paganorum, audiuit Paulum Apoſtolum noua & inaudita anteà dogmata prædicantem: & cùm ei reſiſtere non valeret, inuénit veram eſſe doctrinam, quam Paulus apud Athenas docuit. Apollo credit in Chriſtum, Paulo docente. Relinquens ergò dæmonicas ludificationes, & gentilitias adinuentiones, prouolutus Apoſtoli pedibus, deprecatus eſt eum, vt illi veram doctrinam & viam ſalutis oſtenderet, ſeque Chriſti, & non Saturni, profeſſus eſt fore diſcipulum.

His ità geſtis, cùm vocis nouitate Athenienſes permoti, quadam die Paulum ad Areopagum duxiſſent, vt ibi examen ſua doctrina acciperet, adorſus eſt Dionyſium, qui ob plenitudinem diuinæ ſupernorum numinum ſciẽtiæ, Theoſophus, id eſt, Deum ſápiens, & à regione vrbis, qua ſedulò commorabatur, & innatus principabatur, Areopagita genuino quasì vocabulo vtebatur, altiſſimo ſanguine primi & magni Dionyſij, non illius Semelæ vel Deucalionis, ſed eius, q vitis inuentor apud Athenas inſignis eſt habitus, longiſſima & clara propagine propagatus. Hic nanque annos ætatis quinque & viginti agens, & cunctis penè artibus copiosè imbutus, crementi ſtudio excitus, vnà cum Apollophanio comphiloſopho ſuo aſtrologicæ diſciplinæ voto Aegypti Heliopolim tranſmigrauit. Vbi ſimul cum eo degens, quandò Deus homo, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, pro mundi ſalute inuidia Iudæorum Cruci pependit affixus, & ſol ſui Domini mortem paueſcens, lucis ſuæ radios in tetræ mutauit noctis horrorem, atque orbis climata tenebrarum obtexit caligine, earundem tenebrarum ſigno anteà inuiſo & inaudito attonitus, vt omnium literarum diſciplinis edoctus, dixit: Hæc nox, quam noſtris oculis notam humano generi effulſurum, ſerena dignatione dictauit.

Dionyſius cur dictus Theoſoph. Item Areopagita. Genus S. Dionyſij. Dionyſius ꝓficiſcitur in Aegyptũ ſtudij cauſa. Tenebræ Chriſto patiente.

Vndè expletis, pro quibus perrexerat, feliciter redijt, arciq; totius vrbis Athenæ prærat, & curiæ Areopagi præſidens, omnium negociorum ciuilium publicè & priuatim, vt nobilior nobiliſſimis moderamina diſponebat, atque inter primos primus ſophiſtica & ſyllogiſtica vniuerſalium doctrinarum acumina & ſtrophas, infulatus toga philoſophica, ciuibus ac vndiquè ad id ſtudium confluentibus profundebat. Hunc ſiquidem vatem, qui olim paganus adhuc viſceribus tanti myſterij, quod ventum erat, quaſi venturum valuit referare, vtpotè loci primátem cùm Areopagum adiſſet, erectis ad rebum omnium auribus, interrogare ſpecialiter cœpit Paulus, quid coleret, & quibus numinibus in tam ſpatioſo & venerabili loco inſeruiret. Cui reſpondit Dionyſius: Deos, quos coluerunt patres noſtri, quorum virtute & ſolertia mater terra continetur, hos colimus & adoramus: Aras, quas vides, Martis & Herculis, Mercurij & Priapi nomine & honore ſacratæ ſunt. Dum verò Paulus ſingula altaria & ſimulacra falſorum deorum perluſtrâſſet, inter cæteras aras reperit altare vnum, cui erat titulus ſuperſcriptus, Deo ignoto. Et conuerſus ad eum Paulus, interrogauit illum, dicens: Quis eſt ille Deus incognitus? Ad quem Dionyſius: Adhuc, inquit, non eſt ipſe Deus demonſtratus inter deos, ſed eſt incognitus nobis, & ſeculo venturo futurus. Ipſe enim eſt Deus, qui regnaturus eſt in cælo & in terra, & regnum eius non accipiet finem. Subiungens itaque Paulus, ait: Quid vobis videtur? Homo erit, an ſpiritus deorum? Reſpondens Dionyſius, dixit: Verus Deus & verus homo, & ipſe renouaturus eſt mundum: ſed adhuc incognitus eſt hominibus, quoniam apud Deum in cælo eius conuerſatio eſt. Et ait Paulus: Illum Deum prædico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, pro ſalute humana mortuus, reſurrexit, cælosque aſcendens, ſedet in dextera Dei patris, verus Deus & verus homo, per quem facta ſunt omnia, & venturus eſt in fine ſeculi iudex omnium, quæ geruntur. Qui notus eſt iam in Iudæa Deus, & magnum in Iſraël & ſanctum nomẽ eius. Quapropter quem incognitum vſquenunc habuiſtis, modò cognoſcite, quia ipſe eſt Deus ſolus, & prẽter eum non eſt alter, qui nos de morte, ſanguinis ſui precio reduxit ad vitam, qui cælum & terram, homines ſcilicet & Angelos, in vnitate regni ſui coniunxit, qui mortificat iuſtus, & viuificat pius: qui claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit.

Ventũ erat, ꝙ venerat. Pauli cum Dionyſio diſputatio. Ara Dei ignoti Athenis. Pſal. 75. 1. Reg. 2. Apoc. 3.

Hæc & alia plura Paulo prædicante, & templa ſingula perluſtrante, commendando Chriſtum Ieſum Dei filium & Deum verũ eſſe, quę amica curioſitate Athenienſes, ꝑter

ipſam nouitatem officioſiſſimè acceptabant: Dionyſius veram doctrinam & dogma ſalutis audiens, & nihil eſſe idola, quibus ſeruiebat, quin magìs dæmonia, quàm deos eſſe cognoſcens, ſanctum verò ſpiritum & verba vitalia in Pauli doctrina euidentiſſimè ſentiens, diuino lumine corde tactus, eidem Paulo ceſſit, & abillo expetijt, quatenùs pro illo ipſius Dei, quem prędicabat, miſericordiam deprecaretur, vt illius cultor verus, & ſuus mereretur eſſe diſcipulus. Dionyſius conuertitur ad Dñm.

Poſtero autem die, cùm Paulus ageret iter, cæcus quidam cœpit eum obſecrationis vocibus compellare. Sanctus autem Apoſtolus, Crucis ſignum clauſis à natiuitate eius oculis impoſuit, dicẽs: Chriſtus Dominus & magiſter noſter, qui oculis lutum impoſuit cæci nati, & lumen reſtituit ei, ipſe te potentia ſua illuminet. Quem mox videntem his eſt verbis affatus: Vade, inquiens, ad Dionyſium, & die ei, quia Paulus ſeruus Ieſu Chriſti ad te me miſit, vt memor ſpõſionis tuæ, ad eum venire nõ differas, quò baptiſmum ſalutis accipiens, ab omnibus poſſis abſolui nexibus delictorum. Is autem, qui lumẽ recepit, obedienter verba iubentis impleuit, & ad Dionyſium properans, Pauli ei verba per ordinem nunciauit. Dionyſius verò, electionis gratia iam præuentus, vt cæcum reſpexit non antè habitis luminibus contuentem, ait ad eum: Es´ne tu ille, quem cæcum natum cuncti cognouerũt affines? Cui ille reſpõdit: Ego nempè ſum, cui eẽco nato hactenus ſol non luxit: ſed ipſe Paulus, cuius tibi defero mandata ſalubria, IESV Chriſti magiſtri ſui inuocata virtute, ſanitatis mihi lumen indulſit. Qui protinùs ſurgens, cum omni domo & Damari vxore ſua, quam vt ſumeret more terrenæ nobilitatis, propter amorem ſuſcipiendæ charæ ſobolis, cum ſui coẽgẽre parentes, ad mandata properat ſancti Pauli. Credensque fideliter, & abnegatis erroribus paganorum, ſacri eſt baptiſmatis vnda reſperſus: ac ſic demùm ſe tradidit eius magiſterio pleniùs imbuendum, inq; ſanctæ Trinitatis fide, & incarnationis, paſſionis ac reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri myſterio, ſeu cunctis arcanis Eccleſiaſticæ ſanctitatis affatim, vt comes eius inſeparabilis, quocunquè greſſum mouerat, à B. Paulo per triennium inſtitutus. Theſſalonica, magiſtro obſequendo, reuertens, ab eodem B. Paulo Apoſtolo Athenienſium eſt ordinatus Antiſtes, ac deindè, ipſo iubente, Chriſti Euangelium prædicauit, eandemq; ciuitatem & maximam partem patriæ ad fidem veritatis conuertit. Iohan. 9. Paulus cæcum illuminat. S. Dionyſius cum ſuis baptizatur. Triẽnio inſtituitur à Paulo. Ordinatur Epiſcopus Athenien.

Scripſit & per idem tempus ad Timotheum Epheſiorũ Epiſcopum, ſuum aũt cõdiſcipulum, diuino vſus ſtylo, fulgurãti ſermone, ſe eiuſdẽ panis verbo, quo viuũt Angeli, refectũ oſtendẽs, de Cęleſti principatu, id eſt, de ordinibus Angelorũ, inſigni eloquentia, & reuerẽda profundiſſimaq; intelligẽtia, ſicut reuerà is, qui in cęlo os ſuum poſuerat, cùm de cęleſtibus loquebatur, vbi corde & conuerſatione degebat: Hæc, inquit, per ſequentia capitula ſufficientiſſimè diſſerens. Primò, quia omnis Diuinus ſplendor ſecundùm benignitatem variè in prouidentibus procedens, manet ſimplex: & nõ hoc tantùm, ſed & coadunat illa, quę ſplendorẽ accipiunt. Secundò, quia decenter diuina & cæleſtia, per inſimilitudinum ſymbola monſtrantur. Tertiò, quid eſt Hierarchia, id eſt, facer principatus, & qs eſt erga Hierarchiam profectus. Quartò, quid ſignificet Angelorum cognominatio. Quintò, cur oẽs cæleſtes ſubſtantiæ, in commune Angeli dicuntur. Sextò, quis eſt primus cæleſtium ſubſtantiarũ ornatus, quis medius, & quis vltimus. Septimò, de Seraphim & Cherubim & Thronis, & de prima eorũ Hierarchia, id eſt, de primo eorũ ſacro principatu. Octauò, de Dominationibus & Virtutibus & Poteſtatibus, & de media eorũ Hierarchia, id eſt, ſacro principatu. Nonò, de Principatibus & Archangelis, & Angelis, vt vltima eorũ Hierarchia, id eſt, ſacro principatu. Decimò, repetitio & cõgregatio boni & Angelici * chori. Vndecimò, cur oẽs cæleſtes poteſtates, cõmuniter virtutes cæleſtes vocantur. Duodecimò, cur q apud homines ſunt Hierarchi, id eſt, ſacri principes, videlicet ſacerdotes, Angeli vocãtur. Tertiodecimò, cur à Seraphim dicitur mundari Eſaias. Decimoquartò, qd ſignificat traditus Angelorum numerus. Decimoquintò, quę ſunt formales Angelicarum virtutũ imagines & ordines: quid, quod igneũ eſt. Et quid eſt, quòd humana ſpecie angeli appárent? Qui ſunt illi oculi? quę illæ nares? quæ ſunt illę aures? quę illa ora? q ſunt illi tactus? quę ſunt illę palpebrę? quę ſunt illa ſupercilia? gs ille auditus? q ſunt illi dentes? q ſunt illi humeri? q ſunt illa brachia, & manus? quod illud cor? quæ ſunt illa pectora? quæ ſunt illa dorſa? q ſunt illi pedes? quæ ſunt illę alæ? quę eſt illa nuditas? gs eſt ille veſtitus? quę eſt illa ſplẽdidiſſima veſtis? gs ille ſacerdotalis? quę ſunt Scribit de Cęleſti Hierarchia. Eius libri ſumma. Caput 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. * Ordinis. 11. 12. 13. 14. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt zonæ? quę sunt illæ virgæ? quę sunt illæ lanceæ? quę sunt illæ secures? quis est ille Geometricalis funis? qui sunt illi venti? quę illæ nubes? quod est illud æs? quod est illud electrum? qui sunt colores differentium lapidum? quis visus leoninus? quis visus aquilinus? quis visus vitulinus? qui sunt illi equi? quę sunt differentiæ equorum coloratorum? quæ sunt illa flumina? qui sunt currus? quæ sunt rotæ? quid est, quod dictum est gaudium angelorum?

Liber eius de Ecclesiastica Hierarchia.

Ad eundem etiam Timotheum alterum scripsit librum de Ecclesiastico sacro principatu, distinctum per capitula, quę infrà sequuntur, elegantissimè mysticum sacramentum priùs ponens, & sic singulas singulis capitulis mysticorum sacramentorum theorias subiungens. In quibus ostendit, cuncta quę in Ecclesiasticis & sacratissimis mysteriorum consecrationibus fiunt, Angelico ministerio secundùm conuenientiam vniuscuiusque ordinis, vnà cum ministris sancti altaris, & præcipuè Hierarcha, hoc est, sacerdote, qui vnus de Angelis secundùm fas efficitur cęlitùs operari: Maximè in ministerio sacri sacrificij Dominicę passionis, sanctissimi principatûs militiæ cęlestis, cum consortibus suis in proprio ordine, & laudis officio semper assistunt, & in cõsecratione sacratissimi chrismatis, quę vniformis & vniordo est symbolis sanctissimę Eucharistiæ: in qua videlicet chrismatis initiatione, ordinem Seraphim, benignũ Iesum, qui in omnibus sanctissimus sanctificat seipsum pro nobis, & omni nos sanctificatiõe replet in ipso perfectos, atque ex Deo natos circunstare, & multilauda illa hymnologia, quam Prophęta Seraphim se audîsse clamare describit, eundem Dominum nostrum Iesum Christum intelligibiliter laudare, obsequentibus etiam cæteris Angelorum choris, & sensuliter Alleluia concinentibus, liquidò manifestat: cuius libri est prima ista capitulatio. Quæ est Ecclesiastici principatûs traditio, & quæ est eius speculatio. De his, quæ in baptismatis illuminatione perficiuntur. De his, quæ in collatione Eucharistiæ perficiuntur. De his, quę in chrismate perficiuntur, & in ipso consecrantur. De sacerdotalibus perfectionibus. De perfectis ordinibus, id est, monachorum, & sęculo renunciantium etiam post baptismum. De his, quę in dormientibus perficiuntur.

Sacerdos Hierarcha.

Missa, sacrificiũ Dñicæ passionis.

Esai. 6.

Summa Ecclesiasticæ Hierarchię. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Liber eius de Diuinis Nominib⁹. Eius summa.

Tertium quoq; ipsi conscripsit Tomum de Diuinis Nominibus, quem & appellat de Symbolica Theologia, examussim & orthodoxè, vt sufficit, in eo disputãs: Primo capitulo, quę est verbi speculatio, & quę est de diuinis nominib⁹ traditio. De coadunata & discreta Theologia, & q̃ est diuina coadunatio, & diuina discretio. Quæ est orationis virtus, & de B. Hierotheo, & de reuerentia & conscriptione Theologica: in quo ostendit se apud sanctam ciuitatem penès sepulcrum Iesu, vitę principis, à Iacobo fratre Dñi, & Petro Apostolorum principe, necnon & à Theologo Iohãne vnà cum præfato Hierotheo, & sancto Timotheo, alijsque quamplurimis sanctis fratribus audisse disputationem, & fidei sacramentum, quomodò ab omnibus tenebatur Theologis, de Diuinitate & humanitate Domini Saluatoris: sed & ex consequentibus, suppressio nomine, beatum Paulum his interfuisse demonstrat. De benigno, de luce, de bono & cupiditate, & ecstasi, & de zelo, & quia malum nec est, nec de existente, neque in existentibus est.

Alij vertũt, Meus amor crucifixus est.

In quo capitulo beati Ignatij cupiditatem, etiam in bono accipi debere asserens, cum veneratione laudè commemorat, scribentis in quodam loco sic: Mea cupiditas, inquit, crucifixa est, Dominum Iesum volens intelligi. Sed & capitula suprascripti Hierothei contra philosophos non pauca interserit. In quibus ità per strophatos syllogismos de malo disputans, constringit eos, vt in neutram partem deflectere, neque posstergum regredi, sed & nec aliò seipsos possint dirigere, nisì quò ipse eos cogit impingere. De Est, & de paradigmis. In quo sensum Clymis Philosophi acutè redarguit. De vita, & in hoc amentiam refellit Magi Simonis, & contentiosos eius sermones à diuino choro repellit. De sapientia, de mente, de verbo, de veritate, de fide. De virtute, de iustitia, de salute, de redemptione, & de inæqualitate: vbi Elymam, si omnipotens est Deus, quomodò dicitur quid non posse? Et Paulum calumniantem syllogistico spiculo rerebrat, & cor cerebrumque eius, id est, intellectum & sensum perfodit atque comminuit. De magno & minore, & de idipsum, & de altero, de simili & insimili, de statu, de motu, & æqualitate: De omnipotente, de antiquo dierum, & de sęculo, & tempore: De pace, & qd vult ipsum, quod ipsum dicitur, & quę est ipsa vita, & ipsa virtus, & quę sic dicuntur. De

De Sancto sanctorum, Rege regum, Domino dominorum, de Deo deorum: De perfecto, & vno.

Liber eius de Mystica Theologia.

Epiroma quinetiam eidem Timotheo composuit capitulatim, de Mystica Theologia per cataphasin, id est, affirmationem, & per apophasin, id est, negationem, atque per hypotheticos, id est, conditionales syllogismos, omnia sensibilia & intelligibilia, & quę in terra sunt, & quæ in cęlo, sensu transcendens, ac prout mortali possibile est atque licitum, vsque ad ipsius Diuinitatis sacrarium penetrans. Quapropter à Grecorum sapientibus extunc & hodieque Dionysius πτερύγιον τοῦ ὑφαντοῦ, quòd Latinus sermo explicat, Ala cæli, vocatur: quia illuc spiritali intelligentia & reuerentissimæ reuelationis gratia euolans, non solùm illa multimoda & magnifica mysteria ac ministeria sanctorum spirituum, verùm & sempiternæ Deitatis saporem palato cordis degustans, didicit, vndè hęc humanæ notitiæ literis eructauit. In cuius libri capitulo primo dicit intimatum sibi à beato Bartholomęo Apostolo, qualiter Theologiam, sanctumque Euangelium debuerit intelligere: quod & argutè cœpit, & breuibus, sed profundissimis, verbis eiusdem Apostoli, scriptis suis ea inserendo, definiuit. In secundo autem capitulo tradit, quomodò oporteat coadunari, & hymnos reponere omnium causæ & super omnia. In tertio verò, quæ sunt Kataphaticæ, id est, affirmatiuæ Theologiæ, & quæ sunt apophaticæ, id est, negatiuæ. In quarto, quia nihil est sensibilium, quòd omnis sensibilis secundum supereminentiam causa. In quinto, quia nihil est intelligibilium, quòd omnis intelligibilis secundùm supereminentiam causa.

Explicat summatìm quid in Mystica Theologia habeatur.

Epistola ad Gaiũ, & eius argumẽtum.

Sed & Gaio scripsit Epistolam, per sententias differentem, quomodò quadã ignorantia cognoscatur Deus, & quomodò visus sit ab his, qui eum vidisse legũtur, & quòd benignifico & Deifico munere aliquo modo intelligatur, & quòd non solùm Diuinitatis, sed & humanitatis Christi ministerium, & dictu arcanum maneat, & intellectu ignotum: & quomodò Iesus, qui est super omnia, hominibus est substantialiter constitutus, & quòd secundùm homines, de hominum substantia, substantialiter est substantiatus, sicut ostẽdit virgo superexcellenter pariens, & aqua instabilis, materialem & terrestrem gratuitatem sustinens. Et quòd non diuisè secundùm Deum tantùm Diuina egit benignus Iesus, neque humana tantùm secundùm hominem: sed vir Deus factus, nouam quandam Deiuirilem operationem nobis perciuilitauit.

Epistola ad Dorotheũ ministrum.

Dorotheo quoquè ministro direxit literas, innotescens quòd Diuina calígo sit lux inaccessibilis, in qua habitare Deus dicitur, & in qua sit omnis, qui eum scire & videre dignus in hoc corpore fuerit.

Item ad Sosipat.

Sosipatrem autem sacerdotem breui Diplomate monuit, nè bona sua non manifestata, iudicet esse neglecta, & vt careat contentione verborum.

Ad Polycarp.

Polycarpo etiam Smyrnęorum Episcopo, beati videlicet Iohannis Apostoli discipulo, Epistolam quasi apologeticam misit, innuens quòd pertinaces contradictores veritatis sæpiùs correpti, aliquantulùm sint declinandi: simul & Grecos accusans, quòd perfidentiam à Deo acceptam, non sanctè diuinis in diuina vtentes, diuinum eijcere tentent cultum, & per multam vanam gloriam Poëtarum, seruitutem inducere studeant creaturæ potiùs, quàm creatori. Vndè & Apollophanij sophistæ, cultoris scilicet Solis, faciens mentionem, & sancto Polycarpo de eo suadens, acti in sole sub Ezechia miraculi recordatur, cui fidem accommodare isdem Apollophanius detrectauit: atque vt ei nõ posset monenti resistere, beatũ Polycarpum instruit, & rememorari eum Apollophanio petit de signo tenebrarum, in Saluatoris crucifixione facto, earundemq; tenebrarum accessionem & recessionem ab Oriente in Orientem extitisse mirabilem, sicut in Heliopoli ciuitate pariter constituti viderunt: addens & verba, quę ei tunc sæpefatus Apollophaniùs dixerat, vtì pleniùs in Epistola ad ipsum directa, infrà docebitur: quam, ob pleniorẽ gestarũ rerũ cognitionẽ, huic subnectere iudicauimus, habẽtẽ se in hęc verba:

4. Reg. 20.

Epistola ad Apollophanem.

Apollophanio concreto, & conphilosopho: Nunc ad te mihi sermo dirigitur, præcordialis amor, multos tibi solicitudinum mearũ angores de te replicans, teq; miti mente super vecordi notę tibi friuolitatis diutina pertinacia arguens, & de te fanatica illusionum phantasmata insultãs, supernaturalem modificationẽ benignitatis Dei magnificentissimè & diligẽtissimè adorando, tibi benè resipiscenti pars animę meę coniubilo, mixtoque te despectionibus compellabo, vt illa tibi iteratò commendem, quorum prius contempseras notionem. Frequentissimè quidem & diligenter sacris dilucidaui tibi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene. 1. Gene. 7. bi, Moyse prodente, à Domino hominem limo factum, & transgressiones eius catachismo piatas. Sequenter quoquè eum in amicitia sumptum, multaq; in Aegypto & egressionis suæ itinere pro eo, & in eo fecisse magnalia: Atque Theologos multimodos secisse, quorum prænoscentia Deus humanatus, fieri ex virgine est dignatus. Vndè mihi responsalia multotiès remisisti, non solùm te hæc esse vera, funditùs ignorare, verùm & quis idem Moysès fuerit, pernescire: Euangeliumque Iesu Christi, Dei totius maiestatis, quod meum vocabas, renuere: Paulum verò hominem mundi circuitorem, & feminiuerbium, de materialibus ad immaterialia non velle susc ipere: Immò me refellendo, quoniam paterna religionis iura degener omittens, in sacrilega nefaria me transferam, hortabaris aut ea, quibus innitebar, dedisc ere, aut his * derelictis, paterer mea mihi sufficere, & non numina diuina, seu leges patrias derogarem. Vt autem lux superna paternæ gloriæ splendorem in tuæ mentis tenebras radiare suo proposito destinauit, penetralibus cordis mei infudit, vt tibi memoriale pijssimum recordarer, qualiter in Heliopoli penè coæuè mihi, ego quinque & viginti annorum ferè tempus exoluens, pariter morabamur: cùm feria quadam sexta fermè hora etiam quasi sexta, luna se ei injiciente, sol est horribiliter obscuratus, quia non Deus, sed creatura Dei, lucis suæ occubitu lucere nequiuit: questusque sum apud te, quid hinc tibi, prudentissime, videretur: ea quo prudentia tua respondit, quod adeò tenaciter cordi mentis meæ inhæsit, vt nulla obliteratione abradi, nulla mortis imagine valeat aboleri. Obfusi nanque orbe vniuersi miter tenebrarum caligine tabescente, vt purgatum redijt Solis diametrum, regulam Philippi Aridei adsumpsimus: cumque reperimus, quod & erat notissimum, eorenùs fatigatione ecliptica solem pati molestias non debere, & lunam ab Oriente solarem fulgorem velis Aethiopicis obducentem, solere in occidua ora captare perfugia: tunc autem lucigenos thesauros caligines, quas genuerant, vsque in Iliacos terminos, vt pauimus, proferentes recondere Occidentis, præsertim cùm lunæ deesset, & nec contuentùs tempus propinquaret, aio ad te peritiæ vastæ sacrarium, adhuc nescius tantæ rei mysterium: Quid, inquam, speculum doctrinæ Apollophani, his secretis adscribis? Ad quæ mihi tu inquiens omine diuo, & non humani sensûs sermone: Ista, ó bone Dionysi, diuinarum retributiones sunt rerum: Deniquè notatum feriæ diem & annum annunciare expertus, dedi veritati manus, & falsitatis sum nexibus absolutus: quam ineffabiliter effero, tibique infero, quæ est & via ac vita, & verum lumen est, quod illuminat omnem hominem venientem in mundum, cui tu tandèm, vt verè prudens cessisti. Cessisti nempè vitæ, cùm abdicâsti mortem, cuique benè facies inhærendo, cùm hinc nobis arctiùs iunctus eris. Is enim est illud Est, cuius me fulgore obtenebrans, eras solitus hincinde fucis multicolorijs & multiplicibus, etiam intrà penetralia infuliginare, & acuminatis spiculis terebrare. Quoniam, vt fatebare, illius notitia sapida nosci, vt inhiabas, mentali palato se resultabat, & dedignans, in ventre tuæ notitiæ sedem sumere abnuebat. Sic, sic modò cognoscentia & prouida corda gerens, suspice, nè pro his qui non sunt, EST verum remutes: & pertinacior ad falsa tentantibus esto, quàm ad verum Est fugerentibus nostris votis extiteras. Ità nam in IESV esse & vita mea, lætus iam moriar, cùm ipse in eo viues.

*deletis

Eclipsis Solis horribilis, Christo in Cruce pendẽte.

Alludit ad illud Exodi: Qui est, misit me, itemq; Ego sum, q sum.

Demophilum nihilominùs de proprio actu horribiliter increpans, quoniam eum, qui à fide apostatauerat, prohibuit recipi, valdè vtilem scripsit Epistolam, exemplis ac scripturarum testimonijs in modum serti, de agro pleno sacræ scripturæ, cui benedixit Dominus, collecti redolentem. In qua vbicunquè vocabulo Domini Saluatoris vti illum causa poposcerit, benignum eum appellat. Quam etiam si quis intentè perlegerit, non mediocriter, cuius benignitatis & misericordiæ sit Iesus Dominus, quantùm possibile est homini cognoscere, intuebitur, & qua fiducia post lapsum, si contigerit, ad benignum recurrere quisque debeat, peruidebit. Ministrorum etiam Ecclesiasticorum ordinem, & excellentiam atque authoritatem sacerdotum, in ea plenissimè satis ostendit. Cui hanc quoquè, non dicam fabulam, sed rem spiritalem spiritaliter gestam subiungit. Quam hic ob vtilitatem ista legentium, in quorum manus fortasse pleniùs ipsarum non peruenier literarum, narrare censuimus. Ait enim post multa & interalia. Non habemus, inquit, Pontificem, qui non possit compari infirmitatibus nostris, sed ipse innocens & misericors, non erumpet, neque clamabit. Mitis enim est, & propiciatio pro

Epistola ad Demophilum.

Apollophanes vastæ peritiæ sacrarium.

Dignitas sacerdotum.

Dionysius qua occasione conuersus.

Iohan. 1.

Hebr. 4. 1. Iohan. 2.

pro peccatis nostris. Quapropter non recipiemus, ó Demophile, tuos zelantes impetus, etiamsi deciès milliès resumas Phineem & Eliam, cùm audierimus illa, quæ placebant & displicebant benigno IESV à discipulis eius, qui fuêre in carnis commoratione participes mansueti & benigni ipsius spiritûs: Docere enim, non cruciare, oportet ignorantes, sicut & cæcos non cruciamus, sed manuducimus. Benignus nanque errantem inquirit, & refugientem vocat, atque vix inuentum in humeris tollit. Qui & refugientibus cupidè iungitur, & non dedignatur dedignari à se reijcientibus, & sine causa prouocantes se tolerat, & ipse excusat: immò promittit mederi eos, & adpropinquantibus sibi præoccurrit & obuiat, & totus totos complectens deosculatur, & non accusat aut improperat eis priora eorum: sed diligit præsentia, & diem festum agit, & conuocat amicos, benignos videlicet Angelos, vt sit omnium delectantium habitatio. Quicunque igitur iniquè agere aut benefacere incipiunt, illos sibi spiritus benignitate aut malitia sociant, quorum voluntatem facere inchoant. Et hi quidem benignorum Angelorum discipuli ac comites, ad semper existens speculum beatissimas suas delegant terminationes, vbi semper cum Deo erunt: quod est bonorum omnium maximum: Isti autem & hic décident à Diuina simul & perpetua pace, & post mortem cum domesticis suis dæmonibus erũt. Non ergò oportet nos multa festinatione cum Deo benigno per multam benignitatem & misericordiam fieri, & semper manere cum eo, & segregari de malis iniustificantibus nos? Atque post pauca: Et si vis, ait, diuinam visionem sancti cuiusdam viri referam tibi, quam non deridebis: vera enim dicam. Cùm essem aliquãdò seeus Cretam, hospitio me suscepit S. Carpus, vir, & si aliquis alius, per multã mentis munditiam ad Dei visiones * diuinissimus. Qui non inchoabat sanctas mysteriorum consecrationes, nisi priùs ei ostenderetur de supernis propitia visio, oranti ante oblationem sanctissimi sacrificij. Conferentibus nanq; nobis quędam adinuicèm, retulit mihi idem, se nimis contristatum à quodam infidelium. Causa autem erat ipsius tristitiæ, quoniam isdem infidelis, dum celebrarentur dies festi eorum, aberrare fecit quendam fidelem à benigno Iesu Domino nostro. Quem cõsolans, suasi ei opportunũ esse, vt pro illis diuinam elementiam peteret, & à Deo Saluatore opitulationẽ accipiens, infidelem quidem cõuerteret, apostatam aũt benignitate vinceret, & hortando eos cõuerti, donèc est hodiè, nõ deficerer, sicq; illos in diuinam scientiam duceret. Sed is hoc patienter nõ sufferens, & nescio quomodò multa quadam infestatione & amaritudine tabescens, dormitum perrexit, ex hoc malè habens. (Vespere enim erat.) Circa mediam autem noctem solicitus nanque erat isto in tempore ad Diuinos hymnos euigilare) surrexit ex somnis, & turbatione nimia anxians, stetit ad orationem, nõ benedicens: Tristabatur enim & grauabatur vltra modum, dicens non esse iustum, vt viuerent viri, qui erãt sine Deo, & peruertebant vias Domini rectas. Et hæc dicens, postulauit Dominum, vt igne cælesti ambo simul immisericorditer amitterent vitam. Quod cùm dixisset, statim est raptus in spiritu, & visum sibi fuisse dixit, vidisse se repentè domum, in qua stabat, concussam; & à culmine per medium in duas partes diuisam, & ità se sub dio remansisse. Quendam etiam rogum multo igne flammantem, vsque ad ipsum descendentem: cælum autem ipsum totum accensum, atque in parte australi Iesum benignum in throno sedentem, & adstantem ei in hominum speciebus inæstimabilem Angelorum numerum. Hæc videns desupèr, & admirans Carpus, cùm se inclinâsset deorsùm, vidit terram horribili hiatu apertam, & tenebrosum barathrum hiscens, & eosdem viros, de quibus tenebatur, ante se in margine lubrico tenebrosissimi barathri stare trementes & miseros nimis, nondùm tamen deiectos ab instabilitate lubricationis, in qua vacillantes collabebantur. De deorsùm verò barathri, vidit serpentes horribiles repere, & circa pedes eorum se subijcere, atque interdùm illos trahere, inuoluentes se eis, simul & cruciantes eos. Aliquandò etiam dentibus trahebant, & vellebant ijdem serpentes eosdem viros, qui ęgrè igne consumebantur, & conabantur illos trahere in barathrum, vndè ipsi exiërant. Vidit quoquè & esse viros quosdam in medio serpentium, cum tumultu personantes & percutientes, atque impellentes in barathrum eos, qui cruciabãtur. Videbatur itidem ei, quosdam alios viros accessisse ad illos: qui volebant, vt ipsi miseri in breui cruciarentur, & satisfacerent: sed illi, qui percutiebant & impellebant eos, nolebant. Cumque his, quę deorsùm cõspexerat, Carpus intenderet, & superna, quę priùs viderat, negligeret, & tędere cœpisset atq; cessari, quia iam rei nõ caderent in profunditatem voraginis,

Num. 25. 3. Reg. 18.

Luc. 15. Benignitas Dei in errantes.

Luc. 15.

Psal. 86.

Historia B. Carpi.

* dignissimus.

Nota, Sanctas mysteriorũ cõsecrationes, & sanctissimum sacrificium.

Nota de hymnis nocturnis.

Visio S. Carpi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecce immẽsam Christi erga peccatores misericordiam, sed noli eabuti.

insupèr immisericorditer maledixisset illis, respexit sursùm, & vix se videre posse cęlum denuò dixit: sed Iesum benignum intuitus est, miserantem super peccatores, qui torquebantur: & exurgentem illum de cęlesti throno, ac descendentem vsque ad illos, & manum benignam illis in tormentis positis, porrexisse: moxque Angelorum multitudines, qui cum eo descenderant, coacceperunt illos de vtraq; parte, in qua stabant, dum torquerentur, quandò eis manum porrexit benignus Iesus, & eruërunt illos. Et conuersus ad Carpum Iesus, dixit ei: Carpe, manu in istos constituta, & non per misericordiam retracta, percute aduersùm me. nam paratus sum pro hominibus resaluandis iterùm pati, & complaceo super his, quàm super alijs hominibus, qui non peccauerunt. Veruntamen vide, si sic benè habetur tibi in barathro cum serpentibus mansiones commutare, sicut mecùm ac cum benignis ac humanis Angelis esse. Ista sunt, quæ ego audiens, credo vera esse. Hęc ad Demophilum dicta sunt.

De pœnitẽtibus peccatoribꝰ Christus hic docet.

Epist. ad Titum, & eius materia.

Epistola ad Iohan. Euãgelist.

Tito verò interroganti per Epistolam, quę est sapientiæ domus, & quis est crater, & quæ sunt escæ eius, & qui potus, luculentissimè & disertissimè satis respondet. Et quanuis breuis, tamen sermonum lepôre, sensusq; honorabilitate egregia, ad Ioannem Apostolum & Euangelistam in Patmo insula relegatum, consolatoria & propheralis extat ipsius Epistola, qua prędixit ei, sicut ex Deo didicerat, quòd adhuc de eodem exilio rediturus, & in Asia Euangelium foret prædicaturus. Quam etiam hìc gestorum narrationi inserere dignum duximus, ità exordientem: Iohanni Theologo Apostolo & Euangelistæ, determinato & credito Patmo insulæ. Appellans sacram animam dilectissimè: et mihi hoc ad te apud Apostolos præcipuum. Aue verè dilectissime à dilecto & desiderabili, atque charissimo valdeque amantissimo. Quid mirum, si Christus verum dixit, & inquit eius de ciuitatibus persequũtur discipulos? Digna siquidem eis agunt, cùm à sanctis

Matt. 10.

scelerati se segregant. Verùm abigentes & secernentes eos, ex visibilibus inuisibilium prętendunt imaginem. Neque enim in seculis venturis erit culpandus Deus de iustis segregationibus, cùm impij seipsos fecerint secretos ab illis, & pios iam cum Deo indè vbi deamus effectos. Quoniam veritatis cùm sint amatores, à libidine quidem recedunt rerum materialium, ac in omnibus malorum omnium liberi, cupiditate diuina bonorum omnium pacem diligunt & sanctificationem, & de pręsenti inchoant vitã futuram, ambelicè decenterque in medio hominum cõuersantes, cum omni animi affectione, & deuina nominatione, atq; benignitate, seu cęteris bonis. Quapropter nõ vos hoc cõturbet, quasi suspicantes nõ pati: sed & corporis passiones tantummodò iudicare, non autem eas te credo sentire. De his verò, qui iniquè agunt in vos, & determinant vos nõ recte, Euangelij solem conueniens inuoco. His omissis, qui seipsos agunt in bonum conuertere, nobis vos opto adiungere, & luminis participes esse. Nos autem nulla aduersitate priuabit à Iohãne splendidissimo radio. Nunc quidem interpello memoriam, & renouationẽ tuæ veræ Theologiæ, paulopòst, etsi audacter, dico vosipsos mihi coadunari. Idoneus autem omninò sum prənunciare tibi, & discens ex Deo, & dicens: quia & Patmo carcere dimittéris, & in Asiaticam terram reuertéris, ibique ages benigni Dei imitationes, & his qui post te futuri sunt, eas trades.

Nota, vt pij in hac vita segerant.

Multa prętereà tam voluminibus, quàm differentibus ad diuersos Epistolis, vt fluuius eloquij mystici edidit, & velut oraculum sancti spiritus, pręcipuo opere & vero ac philosophico magisterio pręsagiuit ad subuertendos errores, & destruendos nodos syllogismorum Gentilium, atq; euacuãdum cultum idolorum, seu cõmendandam patrię cęlestis beatitudinẽ, & æternę vitę immortalitatẽ: quorũ magnifica excellẽtia exiguitatem nostri sensus videtur excedere. Plura etiã scripsit, quę nõ est dubiũ nostrã notitiã latére.

Pleraq; scripta Dionysij ignota.

Paulo aũt Romæ, & post primam suam defensionem in occiduis partibus, vt sibi prędixerat, Christum testificante, preciosus & facundissimus Dionysius, qui à patria Ionicus, Christiano aũt agnomine, propter maximã sanctitatẽ vocabatur Macarius, quod interpretatur beatus: nè post discessum magistri, lupi rapaces & gregi non parcentes, Dñicas oues inuaderent, quod institutor suus plantauit, abundanti solicitudine rigare contendit. Vndè vicinas & longè positas pertransiens ciuitates prędicando, & ad fidem

Multis locis Dionysius Christum prædicat.

populos cõuertendo, fidelesq; in verbo confirmando, atq; oppressos varijs languoribus sanando, vsque Troadem secessit Euangelij gratia. Atque in ijsdem partibus aliquanto tempore degit. Sed & post aliquot annos cùm Pelio Lacedęmoniorum positus, Petrum & Paulum Apostolorum capita Romę tentos, & Petrũ ergastulo, Paulum secundò vin-

culis peruulgata fama affici comperisset, Athenas rediẽs, subrogato sibi Episcopo plebem tradidit, & per contiguas parochias verbi spargens semina, quotenùs Romam perueniret, cum quibusdam officialibus, quos sibi comites sumpserat, gnauiter ministrauit: sicq; Achiuæ alumnus fortunæ, & doctus architectus, Ecclesię se Romanę amplitudini contulit, & Gręciam, cui doctrina ac miraculorũ memoria manet, nequaquàm desemiit. Magno enim Apostolorũ amore, & martyrij desiderio, festinantiæ itineris Romam accelerans insistebat, vt simul cum eis, si ità vellet Christus, occumberet. Sed vota eius pręuenit dispositio diuina, & viri diabolici dementissima satis vesania.

Subrogat sibi Athenis Episcopum.

Sitit martyrium.

Nam cùm impijssimus Nero, terra mariq; imperij sui frena laxâsset, & nimiæ voluptatis successu, inter cętera nequitiarum suarum cumulamenta, etiam furor crudelitatis eiꝰ dira rabie in Christi famulos ebullísset, quartodecimo imperij sui anno, antequàm beatus Dionysius Romã adiret, sanctos Dei Apostolos, alterum per crucis trophęum, alterum autem gladio animaduersum, felici cruore perfusos, & martyrij gloria dignos, transmisit ad superos: seque, viuendi faciens finem obitu nefando, vt fuerat & vita, in breui destinauit ad inferos.

Petrus & Paulus Romę occidũtur sub Nerone.

Precio sus deniquè Dionysius, cùm arcis Romanę mœnibus suũ, auspice Christo, pręsentiam intulit, quoniam fidei necessitas, & ad susciendũ Dei verbũ, euidentis in gentibus, quas pertransierat, ostij apertio eum morosiùs detinuit, B. Clementẽ Pontificem, sanctæ & summę Sedis Apostolicę iam apicem gubernantẽ inuénit. A quo idem gloriosus Dñi Atheniẽsium Archiepiscopus Dionysius mox, vt se potuerũt inuicèm salutare, digno est cum honore susceptus, & pro sanctitatis ac eruditionis suę reuerẽtia, seu anterioris fraternitatis cõiunctione, loco maximę venerationis est habitus. Cum quo etiam pro mutuâ collocutione Apostolicarũ sanctionum, & dulcedine spiritualis dilectionis, aliquandiù familiarissimè cõuersatus, immodici amoris vterq; vinculis sese cõstrinxerunt. Sed cùm Deus omnipotẽs, veri Solis, Dñi scilicet Iesu Christi, radio splendidissimo & orientali, id est, sanctissimo Dionysio, Occidentales tenebras vellet sua gratia illustrare, & murum validissimũ infidelitatis, qui totius Gallię & Germanię terminos penè irremediabiliter occupauerat, puideret arlete tali destruere, tantoq; peritissimę eloquẽtiæ spiculo, gentilitatẽ perfodi, quo antè, vt munitissima defensione, erat solita gratulari: atque oẽm hanc Galliã ipsius Dionysij apostolatu disponeret subleuari, quã Mercurio dęmoniaca seruitute constabat miserábiliter ancillari, B. Clementis cor tetigit, & vt istiusmodi verbis precio sum Dionysium alloqueretur, accendit:

Clementis de Dionysio testimonium.

Vides, inquit S. Clemens, mi frater charissime Macari Dionysi, quãta est messis Dñi-

Clementẽ cũ sua authoritate mittit Dionysiũ in Gallias.

ęę sationis, & q̃ pauci sunt operarij. Quia ergò de omnibus Catholicę pietatis es sufficienter edoctus, & omni Christiana virtute ac religiõe admodùm roboratus, perge in nomine Dñi, partes aggrediẽs Occidẽtis, & vt bonus miles Christi, pręliare prælia Dñi Dei tui: atq; sicut Dominus Iesus Christus magistro meo Petro tradidit, & ego sanctæ hęreditatis iure suscepi, vt in ligãdi soluendiq; authoritate tibi semper præsto sit Diuina potestas, nostris orationibus comitatus, & sanctorum Apostolorũ intercessionibus roboratus, in tui Apostolatûs sorte, Apostolica nostra authoritate, oẽm suscipiens Galliam, opus fac Euãgelistæ, ministerium tuũ imple, vt Christi notitia p te vbiquè diffusa, à Domino in die retributionis merearis audire: Eugè serue bone & fidelis, qa super pauca fuisti fidelis, supra multa te cõstituam, intra in gaudiũ Domini tui: & nè verearis multitudinẽ & atrocitatẽ gentis barbaricę, p certo sciens, qa qui plùs laborat, plus mercedis accipiet. Socios quoq; ei & cõministros verbi plures & probatos viros adhibuit, illiq; dixit: Sicut fuit Dominus cum dominis & patribus ac magistris nostris, Apostolis suis Petro & Paulo, ità sit tecum in omnibus quocunquè te verteris. Esto robustus: tu enim maxiam & innumerabilem populi multitudinem introduces in veram repromissionis terram filiorũ Israël. Et dans pacem oĩbus, ità hanc verę fraternitatis societatẽ soluit abire.

Matt. 25.

Adiungit ei socios.

Qui simul properantes, & circuncircà Dominum prędicãtes, appulerunt portui Aretatẽsium ciuitatis. Et exindè quibusdã in partes necessarias, prout ei visum fuerat, destinatis, idem Macarius Dionysius, qui Sedis Apostolicę priuilegio, trádente sibi B. Clemẽte Petri Apostoli successore, verbi diuini semina gẽtibus Gallicis erogãda susceperat, beatissimi principis Apostolorũ & magistri sui informatus exemplo, q Romanę crudelitati se ꝓpter Iesu Christi nomen immersérat, quô ampliùs apud Gallias gentilitatis feruore cognouit errorem, illuc intrepidus & calore fidei armatus accessit, ac Lutetiam Pari-

Veniunt Arelatem;

Nota Sedis Apostolicæ authoritatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dionysius venit Lutetiam.

siorum, Domino ducente, peruenit, doctrinaq; præclarus, miraculis coruscãs, & virtutũ signis, quę Athenięsium magister Paulo docẽte didicerat, Gallijs ministrauit: nõ veritus incredulæ gẽtis expetere feritatem, qa virtutem suã præteritarũ pœnarũ recordatio roborabat, tormẽtis expertus multis, morte tãdèm assequuturũ se vitam: tota nihilominùs intẽtione desiderãs, vt q iam erat Christi nominis inter multa tormentorũ flagella perfectus cõfessor, fieri mortis mulctatione mereretur & martyr. Tũc memorata Parisiorum ciuitas, vt sedes regia, & cõuentu Gallorũ ac Germanorũ, & nobilitate pollebat: qa erat salubris aëre, iucunda flumine, fœcũda terris, arboribꝰ nemorosa, & vineis vberrima, cõstipata populis, referta cõmercijs, ac varijs commeatibus, vnda fluminis circumfluente. Quæ siquidem inter multimoda commoditatum genera, etiam alueo suo magnam piscium copiam ciuibus ministrabat.

Percupidus est obeundę pro Christo mortis.

Encomion & descriptio Lutetiæ.

Hunc ergò locum Dei famulus elegit expetendum. Ad quem cùm primò fide armatus, & cõfessionis cõstantia roboratus accessisset intrepidus, atq; ibidẽm deductiore rẽpore immoratus, maximã Christi gratiam in lucrandis popꝰlis fuisset indeptus, quẽdam Lisbium, virum honoratissimũ ciuitatis Parisiacæ, q eiꝰ prędicatione in Dominũ Iesum Christũ crediderat, & illi fideliter adhęrebat, allocutus est, dicẽs: Vir illustrissime, qa iam operante gratia Iesu Christi Domini nostri plurima populi multitudo in credulitate & cõfessione sui sancti nominis, benedictione baptismatis cõsecratur, & quotidiè fidelium numerus augmẽtatur, visum est mihi, secretarij tui agrũ precio à tua fraternitate suscipere, & domũ baptismatis ibi cõstruere ac cõsecrare, quò ad laudes diuinas sacramẽtorum ministris celebrantibus populus Deo dignus possit confluere, & charismata diuina percipere. Cui Lisbius: Gratis, inquit, eum, pater beatissime, offero per sanctitatem Domino Iesu Christo. Nõ, ait beatus Dionysius, ità nobis in huiusmodi negocio est agendum, quia Deus & Dominus noster Iesus Christus pro nostra salute, operante spiritu sancto, ex B. Maria semper virgine, cùm ipse fecerit mundum, in loco est diuersorio natus. Quapropter non videtur ęquum, vt gratis accepto agro, pręparem domũ, in qua ei filij adoptionis per nostrum ministerium renascantur. Sed & de eius precio captiuorum est sepultura comparata. Propterea rationabile iudicatur, vt precio sumam locum, vbì illi, qui in commercio sanguinis illius, morte intercedente, de captiuitate diaboli & mortis perpetuę baptizati fuerunt, redimantur. Commutationem verò precij tu Christi pauperibus largieris, qui te illi deuotissimè obtulisti.

Lisbius Parisiensis, vir nobilissꝰ.

Non vult Dionysius oblatã à Lisbio agrum accipere.

His ità expletis, ecclesiam illic Dei se omnipotentis semper in omnibus & vbiquè comitante auxilio, iuxta facultatẽ suarum virium, vtq; nouus adhuc aduena poterat, in honorem Domini nostri Iesu Christi, quæ necdùm locis illis & populis nota erat, cõstruxit, ac officia deuotè Domino seruientium clericorum ex more constituit, probatasq; personas honore secundi ordinis ampliauit, incessanter restituens populos creatori, quos à deuio cultu reuocauerat creaturę. Cinctus ergò fide & deuotione populi, quam in cõstructione & reuerenti basilicæ frequentatione cernebat, admodùm roboratus, Deum & Dominum nostrum Iesum Christum, quem pectore purissimo nouerat, & corde attentissimo diligebat, insinuare gentibus non cessabat: cunctisq; misericordiam eius in hoc tempore, & iudicium futurum proponens, paulatìm sociabat Deo, quos diabolo subtrahebat: atque totis exhortationis nisibus, & signorum prodigijs satagebat, quatenùs quos abripiebat mundo, dignos faceret cælo. Tantas enim Dominus per illum dignabatur exercere virtutes, vt rebellium corda gentilium nõ minùs miraculis, q prædicationibus obtineret. Et cùm sæpissimè ab idolorũ pontificibus cõtra eum seditio excitaretur in populis, ità vt plebes innumeræ, etiã & de vicinis regionibꝰ cum armis ac bellico apparatu, ꝓpter fideles, q iam per illum in Christum crediderãt, ad perdẽdum eum gregatim, vbì ipsum esse audiebant, cõcurrerent: mox vt illum cernere poterãt, tanta & ità ineffabiliter in eo lux cælestis gratiæ radiabat, vt aut omni ferocitate vnà cum armis deposita, se illi ꝓsternerent: aut qui cõpuncti Spiritũs sancti dono ad credendũ nõ erant, pauore nimio soluerentur, & territi à præsentia eius aufugerent. Miroq; modo inermi viro nõ valebat plebs armata resistere: sed subdebat se illi potiùs certatim Gallicanꝰ cothurnus, atq; Germanica ceruicositas: iugumq; Christi suaue imponi sibi, acta cordis cõtritione, poscebat. Ab ipsis quoquè destruebantur idola, quorum sumptu fuerant & fabricata: & inuento salutis portu, idolorum gaudebant naufragio. Lugebat quoquè portio victa diaboli, cùm de ea victrix Ecclesiæ legio triumphabat.

Instanter ꝓdicat Christum.

Multa edit miracula

Lux mira in Dionysio, eius hõstes frangit.

Galli et Germani conuersi, destruunt idola.

Tunc

Tunc hostis antiquus videns sibi perire, quod Domino constabat assidua populorum conuersione proficere, totam artificij sui machinam ad impugnanda, quę fuerant construcꝛa, conuertit. Vndè suę partis authores, deorum suorum flentes exitia, quos ad impietatem persecutionis in eos armauerat, qui vnum & verum Deum, Dominum Iesum Christum cum Patre & Spiritu sancto colẽdum prędicauerant & timendum, pariterq; in eos, qui hãc salutis fidem deuoto corde receperãt: cùm quod malè cupierant, perficere propter fidelium multitudinem nõ valerẽt, hac calliditate suę artis instruxit, quo efficerentur compotes voti sui, vt Domitiano, q post Neronem, perditionis filium, secundam persecutionem in Christianos exercuit, super virtutum & prędicationis pręconio sancti viri, quod se iam longè lateq; diffuderat, intimarent: quatenùs ocyùs deorum suorum venerationi consulerer, quę iam etiam ab ipsa hominum memoria per Dionysium, vt asserebant, quendam præstigiatorem & magum inuictissimum, eiusq; sequaces abolebatur. Quæ audiens immanissimæ crudelitatis bellua Domitianus, in tãtam rabiem indignationis exarsit, vt vbicunquè per se vel per suos satellites Christianum quempiam reperisset, aut cogeret dijs sacrificare inc estis, aut diuersis pœnis addictum, gladio traderet puniendum, sed & totum per sibi subditum orbem in cunctis ciuitatibus, oppidis, municipijs quoquè & vicis publicum pependit edictum, vt administrationis infulis seruientes, omnes Christi nominis amatores exponere diuersitati supplicij maturarent, nè superesse posset, qui valeret acquirere, quod peribat.

Domitianꝰ persequitur Christianos.

Apud eum Dionysius defertur.

Persecutionis ergò publicata sententia, iniquorum gaudens turba, in omnem mundi partem bacchando progreditur, & cõtra Dominicum populum pugnatura cõspirat, nõ cunctati appetere gladio, quos Dñs suos monstrauerat esse signaculo. Qua de re nullam pro Christo certantibus pręsentis vitę indulgebatur tranquillitas, nulla sanctorũ martyrum erat excusata libertas: sed cuncti, pròh dolor, aut impijs iussionibus obediebant, aut quod statutum à crudelissimo Cęsare fuerat, perferebant. Dirigitur proindè prędictus Fescenninus Sisinnius, tradita sibi electa apparitione, cum ingenti strepitu ad partes Occidẽtalium regionum, vt sanctum senem, nominatissimumq; doctrina virum, & virtutũ insignibus pręcipuum Macariũ Dionysium, vbicũquè reperire potuisset, perquirẽs, aut decreto principis idolis thurificare cõpelleret, aut tormẽtis laceratũ immensis, & pœnis exquisitissimis tormẽtatum, inter cętera etiã secũdùm leges Romanas, vtpotè eum, q prestãtissima nobilitate terrena floruerat, & cõtra senatũs ac Reipublicæ promulgationes, contraq; imperiũ egerat, nudum publicè virgis cędsum, securi percuterer.

Dira Christianorum persecutio.

Itaq; cùm prędictus Fescenninus Sisinnius suiq; cõmanipulares pręceptum Principis suscepissent, pro Macarij Dionysij inquisitione Galliarũ penetrant fines. Quibus adhuc procùl positis, sancti viri celebre nomen innotuit. Vndè ampliùs efferati, cursu velociori, tumẽtibus animis, vultibus trucissimis, * Parisius adiẽre: vbì B. Dionysium contra incredulos dimicantem, & prędicatione continua populi multitudinem ad fidem inuentiunt exhortantem. Cum quo etiam beatum virum Rusticum Archipresbyterum, & Eleutherium Archidiaconum, quos ipse famulus Domini in suis ordinibus consecrãrat, prędicationis & diuini obsequij comministros, persecutorum ditus furor inuenit. Hi sancti viri à beatissimi Dionysij nunquàm sustinuêre abesse prędentia: quos diuina dignatio ætherni regni iam prędsciebat esse consortes, quosque ab inuicèm ignitæ tentationis infectatio, per martyrij certamina nullo suæ calliditatis, aut seueritatis astu separare pręualuit. Deniquè aduentus præfecti Fescennini Sisinnij, cum Romanorum militum apparitione, in vrbe Parisiorum, & per omnem regionem subitò personatur, & à primoribus ciuitatum Galliarum ei occurritur, Imperialis iussio vrgens super captura sancti pontificis Macarij Dionysij, cum omni imperio diuulgatur.

*Parisios

Rusticꝰ Archipresbyter, & Eleutherius Archidiaconꝰ.

Et quia Dominus Iesus Christus diù laboranti seni sanctissimo, sudores certaminum suorum decreuerat proprij sanguinis fonte abluere, quò posset liberiùs, carnis sarcina liberatus, & super niuem dealbatus, prędentiæ illius adstare, & qui semetipsum holocaustum odoriferum offerebat, sacrificium laudis iugiter immolare: ab innumerabili penè catena dæmonicorum virorum curritur, & sanctus senex, nominatissimumq; doctrina virum, & virtutũ insignibus prędcipuum Macariũ Dionysium, vbicũquè reperire potuisset, perquirẽs, aut decreto principis idolis thurificare cõpelleret, aut tormẽtis laceratũ immensis, & pœnis exquisitissimis tormẽtatum, inter cętera etiã secũdùm leges Romanas, vtpotè eum, q prestãtissima nobilitate terrena floruerat, & cõtra senatũs ac Reipublicæ promulgationes, contraq; imperiũ egerat, nudum publicè virgis cędsum, securi percuterer.

Dionysius capitur cũ Rustico & Eleutherio. Sistũtur eo. ram Sisinnio;

Itaq; cùm prędictus Fescenninus Sisinnius suiq; cõmanipulares pręceptum Principis suscepissent, pro Macarij Dionysij inquisitione Galliarũ penetrant fines. Quibus adhuc procùl positis, sancti viri celebre nomen innotuit. Vndè ampliùs efferati, cursu velociori, tumẽtibus animis, vultibus trucissimis, * Parisius adiẽre: vbì B. Dionysium contra incredulos dimicantem, & prędicatione continua populi multitudinem ad fidem inuentiunt exhortantem. Cum quo etiam beatum virum Rusticum Archipresbyterum, & Eleutherium Archidiaconum, quos ipse famulus Domini in suis ordinibus consecrãrat, prędicationis & diuini obsequij comministros, persecutorum ditus furor inuenit. Hi sancti viri à beatissimi Dionysij nunquàm sustinuêre abesse prędentia: quos diuina dignatio ætherni regni iam prędsciebat esse consortes, quosque ab inuicèm ignitæ tentationis infectatio, per martyrij certamina nullo suæ calliditatis, aut seueritatis astu separare pręualuit. Deniquè aduentus præfecti Fescennini Sisinnij, cum Romanorum militum apparitione, in vrbe Parisiorum, & per omnem regionem subitò personatur, & à primoribus ciuitatum Galliarum ei occurritur, Imperialis iussio vrgens super captura sancti pontificis Macarij Dionysij, cum omni imperio diuulgatur.

*Parisios

Rusticꝰ Archipresbyter, & Eleutherius Archidiaconꝰ.

Et quia Dominus Iesus Christus diù laboranti seni sanctissimo, sudores certaminum suorum decreuerat proprij sanguinis fonte abluere, quò posset liberiùs, carnis sarcina liberatus, & super niuem dealbatus, prędentiæ illius adstare, & qui semetipsum holocaustum odoriferum offerebat, sacrificium laudis iugiter immolare: ab innumerabili penè catena dæmonicorum virorum curritur, & sanctus senex, nominatissimumq; doctrina virum, & virtutũ insignibus prędcipuum Macariũ Dionysium, vbicũquè reperire potuisset, perquirẽs, aut decreto principis idolis thurificare cõpelleret, aut tormẽtis laceratũ immensis, & pœnis exquisitissimis tormẽtatum, inter cętera etiã secũdùm leges Romanas, vtpotè eum, q prestãtissima nobilitate terrena floruerat, & cõtra senatũs ac Reipublicæ promulgationes, contraq; imperiũ egerat, nudum publicè virgis cędsum, securi percuterer.

Dionysius capitur cũ Rustico & Eleutherio. Sistũtur eo. ram Sisinnio;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præclarũ S. Dionysij responsum.

inuictissimi principis statuta contemnis? Cui beatus Dionysius ait: Senex quidem sum corpore, sed feruore deuotionis & fidei, atque salutari cõfessione Domini & Saluatoris mei Iesu Christi, maneo semper nouus, & nouos illi genitos per ministerium prædicationis meæ infantes, quos illi fons sacri baptismatis parturit, rationabili lacte pascere desino dolo, nõ cesso. Sed & illius principis scita, qui verè est inuictissimus, innocẽti opere & mundo corde conseruo. Cui Præfectus: Dic ergò, cuius numinis te profiteris esse cultorem, & cuius conditionis te asseris. Tunc hi tres beatissimi viri, Dionysius, Rusticus & Eleutherius, ità dono sancti spiritûs inspirati, & zelo fidei inflammati, sono vnius vocis eisdemque verbis, cùm non nisi vnus interrogaretur, reddidère responsum, acsi vnius

Veri Christiani qui sint.

hominis ore sermo procederet. In hoc, inquiũt, manifestum est nos esse verissimos Christianos, cùm corde credamus, ore cõfiteamur, & opere pio colamus patrem & filium & spiritum sanctum, vnum Deũ ac Dominum, ità vt in Trinitate perfecta, & plenitudo sit diuinitatis, & vnitas potestatis. Dominum autem nostrum Iesum Christum, vnam ex eadem sancta Trinitate personam, Deũ ante tempora secularia, hominẽ verũ propter salutem hominũ ex beata Maria semper virgine in fine temporum factum, passum, mortuum & sepultum, & ab inferis resuscitatũ, sedere ad dexteram paternę maiestatis in excelsis, super omnem principatum & potestatem cælestem, venturũ ad iudicandos viuos & mortuos, & seculum per ignem, in melius immutandum, fideliter prædicamus.

Tunc Prefectus dixit: Nõ mihi iussum est de his quiddam vobiscùm agere, præsertim cùm te decrepitæ & pessimę senectutis nimia eloquentia, & profundissimorum verborum tergiuersatione, atq; vltra naturam humanam in populi seductione, vnà cum magicis præstigijs, orbi penè Romano callere innotuerit. Ex his enim Romæ satis audiuimus. Tãtùm edicito, si magni principis Domitiani iussis obedire, & immortalium deorum iura venerari disponitis. Sin autem, non verborum, sed verberum cõflictatione vobiscùm viriliter decertabo.

Cumq; hęc agerentur, & secùm, Præfectus scilicet & sancti Dñi, quererentur, quædam inclytæ familiæ matrona nobilis, multo comitatu stipata, nomine Larcia superuenit, compellans Præfectum, à Dionysio Ionico, agnomine Macario, virum suum Lisbium magicis artibus mente captum, & eius transgressionibus sociatum. Qui statim quæsitus, repertus est & adductus, atque in Christi nominis cõfessione, Prefecto dictante, sententiam mortis excipiens, transmissus est vitæ perpetuæ. Sancti verò Domini, tortoribus traditi, ad pœnalia loca ducti sunt, & in conspectu sanctorum Rustici & Eleutherij, vt tormẽtorum ipsius terrore ab intentione sua resipiscerent, preciosus campidu ctor eorum, & fortissimus athleta Domini Dionysius expoliatur, & toto corpore nudus, à ternis militum ternionibus vicissim flagellatur, nec vincitur. Qui inter crepitus verberum Dei gloriam collaudare, & commilitones suos, vt ad hæc se inuictos prępararent, non desinit monere: omnesque fideles, vt hinc in Dominica fide corroborarentur, non desinit prædicare, dicens: Laudem Domini loquetur os meum, & benedicat omnis caro nomen sanctum eius: quoniam stigmata passionis Christi perferre digna habitus sum pro confessione eius in corpore meo: quod est gloria vestra, ô viri fideles, & dilectissimi fratres. Ideoque videte, nè deficiatis in tribulationibus meis, sed magis armentur corda vestra, & ad similia propter amorem Domini nostri IESV Christi offerte promptissimè corpora vestra.

Larcia maritũ Lisbiũ accusat apud Præfectum.

Lisbius pro pietate trucidatur.

S. Dionysius diurè flagellatur.

Laudat Deum in pœnis.

Flagellantur etiã Rusticus & Eleutherius.

Flagellantur etiam Rusticus & Eleutherius satis acerrimè: & immenso catenarũ pondere simul sancti Domini onerantur, & in ergastulum tenebrosissimi carceris retruduntur. Indeque ad præfecti auditionem reducti, in catastis extensi & flagellati, Domino gratias referebant. Tunc beatissimus & acceptabilis Domino hostia Dionysius, in ocłis suorum super lectum ferreum, suppositis flammis, nudus extensus est, & cantabat, dicens: Ignitum eloquium tuum Domine vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Propterea Domine IESV Christe, omnipotentis Dei patris virtus & sapientia, qui dixisti: Cùm transieris per ignem, flammæ non nocebunt te: & dedisti mihi periculosiorem ignem in cupiditatibus vincere, fac & ad nominis tui gloriam hanc aduſtionem superare. Et sic cùm ambusto toto corpore fuisset leuatus, ad bestias ferocissimas, in rabiem multo ieiunio excitatas, proiectus subrigitur. Quas cùm impetu validissimo cõspexisset accurrere, cõtra eas faciens signum Crucis, & suspiciens in cœlum, ait: Tu Domine, qui semper idem es, adesto nunc mihi, eandem potentiam exerendo, quam in

Iterùm flagellantur.

Affatur Dionysius.

Pſal. 118.

Esai. 43.

Obijcitur feris.

Signo Crucis & oratione feræ mitescunt.

Dan. 6. & 14.

in lacu seruo tuo Danieli misericorditer contulisti. Peruenientes autem ad eum bestiæ, mansuetissimè procidebant ei. Prepararntur quoq; ingentia clibani incendia, & in ea vir Domini S. Dionysius, vexillo sanctæ Crucis armatus, projcitur: Et hic, inquiens, mihi nõ deeris Domine Iesu Christe, vt illęsus hac etiã perpetui tormenti imaginaria cõcrematione egrediar: roreq; tui sancti spiritûs, hos fidei meę sedes rogos, qui rompheam igneam in custodiã paradisi, cruoris tui latice, fidelibus tuis ad vitã pbens tranſitũ, extinxisti.

Iactatur in clibanum.

Gen. 3.

Inter hæc sancti Domini Rusticus & Eleutherius flentes, & ad pœnas similes voto promptissimo properantes, vincti differuntur, non dimittuntur. Cumq; extincto ad orationem eius fornacis incendio, beatus Domini põtifex Dionysius fuisset splendidior auro eductus, patibulo Cruciarij stipitis, tormentaliũ instrumentorũ cõfixione appenditur. Vndè semper Iesum Christũ verum Dominum esse cunctis spectantibus prędicans, diutiùs tortus, nec mortuus, deponitur, & in carcere Glaucini, tres simul electi Domini, cũ fideliũ multitudine recluduntur. Ducebantur sanè à delicto obligatis, iusti in vinculis, condẽnandi à damnatis, & innocentes à nocentibus exponuntur. Vbi cùm post multas & pernecessarias populi, qui eum sequẽdo, carcerẽ inruperant, exhortationes, & ad absentes directa institutionũ pcepta, Dominica Missarũ solẽnia, vt confirmarẽtur participatione corporis & sanguinis Domini fideles, velut iam in cælis positus celebraret: hora, qua frangebatur panis sanctus, quo ipse & populus cõmunicare debebant, resplenduit huiusmodi lux de cęlo super eum & omnes, qui ibi aderant, qualẽ nemo eorũ anteà viderat: In qua veniens apparuit ei Dominus Iesus Christus, etiã cunctis videntibus, quibus est datũ videre, cum multitudine Angelorũ: & accipiens panẽ sanctũ, dedit illi, dicẽs: Accipe hoc chare meus, quod mox cõplebo tibi vnà cum patre meo: quoniã mecùm est maxima merces tua, & his, qui audiẽrint te, salus in regno meo. Nunc facies fortiter, & memoria tua erit in laude. Dilectio aũt & benignitas, quã habes semper, pro quibuscunq; petierit, impetrabit. Huius verò terribilis & admirandi spectaculi mysterio, quanquã adhuc pagana curiositate, tũ miraculorũ solicita, ꝑdicta Larcia intererat.

In crucem suspẽditur.

Cũ multis truditur in carcerem.

Missam in carcere celebrat.

Immensa lux illis cõspicitur.

Nota res miras.

His quoq; explicitis, adsunt carnifices, qui Christi famulos de squalore carceris educentes, Prefecti obtutibus iterùm pſentârunt. Quibus Prefectus ait: Si prudenti consilio tandèm ad vitam renditis, immolate dijs, & viuite: si verò mori eligitis, mortuorum, quos seduxistis, cadauera infeliciter inhumata, & tormẽtorũ adhuc signa seruãtia, euntes cernite: & si non resipueritis, infelicitatẽ eorum infelicitate excedite, & infeliciter, vt desideratis, obite. Ad hanc vocẽ Christi martyres, Dionysius, Rusticus & Eleutherius, in agonia pari confessione fidei & virtutis constantia roborati, post nimia tormenta gloriosum cõplere martyrium elegerunt. Et iudicis abstracti cõspectibus, ac funeribus sibi sanctorum ostensis, diuina iusta & occulta laudauêre iudicia, qui sic eos in prẽsenti humiliare disponit, quos in cælesti regno tam gloriosè exaltari ante omne tempus decreuit. Deindè terrore subiuncto, multisq; iniurijs & non antè perlatis supplicijs macerati, Christi se famulos magna cõfessionis voce pronũciant: lacerabaturq; pręcipuè sanctus Dei sacerdos humana rabie, cui seruiuit & bestia: qui pręcurrebat ad tormenta, nè tardè iret ad gloriã. Prouocabat in se pœnam, vt maior esset victoria. Confligebant inter se, illinc carnifices, hinc palmata vox martyris. Ambiebat supplicia, vt tormento crescente, cresceret & corona. Quapropter iterùm, velut ab initio, virgis in cõspectu omnes sancti martyres nudi cæsi, & suis vestibus reinduti, è regione idoli Mercurij, ad locum cõstitutum educti, ad decollationem sunt genua flectere iussi.

Præ cęteris atrocius cruciatur S. Dionysius.

Rursùs virgis cædũtur martyres.

Tunc beatus antistes Domini Dionysius manus expandens, & oculos ad cælos erigens, ait: Deus Deus meus, qui creâsti me, & gratia tua in vitam hanc induxisti me, qui ęterna sapientia tua docuisti me, & consilia secretorum tuorum non abscondisti à me: fesi semper in misericordia & miserationibus tuis multis consolatus es me, & fuisti mecùm in omnibus, ad quæcunq, perrexi: tibi gratias ago pro cunctis, quæ fecisti & ostendisti mihi, atq; dignatus es operari per me: Maximè quia nunc humilitatem meam visitâsti per te, & vocâsti senectutem meam, tuo desiderio fatigatam, ad te: sciens, quia iam ex multo tempore largiùs concupiui videre te. Nunc iam Domine per coronam martyrij cum fratribus meis seruis tuis suscipe me: Tuosque tuę custodię commendo, quos ministerio nostro, & tibi tuo sanguine acquisisti: cunctosq; etiam, qui te per nos in nomine tuo petierint, vt pollicitus es, clementer exaudi: quoniam tuum est regnum & potestas, cum Patre & sancto Spiritu ante omnia, & in omnia secula seculorum.

Oratio S. Dionysij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cumque beatus Rusticus & Eleutherius, cunctique fideles, & multi etiam paganorum, qui eum lamentantes prosequebantur, respondissent, Amen: positis genibus, & protensis ceruicibus, vno eodemque momento, hebetatis, secundùm principis præceptum, ceruicibus decollati sunt: atque in hac fidei constantia permanentes, reddêtes terræ corpora, beatas cælo animas intulêre. Taliq; ad Dominum meruêre professione migrare, vt amputatis capitibus, adhuc putaretur lingua palpitans Iesum Christum Dominũ confiteri. Quoniam vndè mentibus inerat amor, licèt præcisis capitibus, quod ore iam sumpserat, sermonibus æstuabat ardor. Verè beata nimiùm, & Deo nostro grata societas, inter quos nec primus alter potuit esse, nec tertius: sed Trinitatem confitentes, trino meruêre decorari martyrio, quatenùs fide pares, gloria coronaret æqualis.

Obtusis securibus marty res decollantur.

Tantaque multitudo fidelium, quæ per eum crediderat, eádem die cum illo, & in circuitu ciuitatis pro Christi nomine cæsa, & diuersissimis ac anteà inauditis supplicijs est affecta, vt Parisijs videretur impletum, quod de Hierusalem prophetico vaticinio fuerat peroratum: Posuêrunt mortalia seruorum tuorum in circuitu eius, & non erat qui sepeliret. Nanque ad declaranda sancti martyris & Galliarum primi sacerdotis merita gloriosa, vt vbi salutifer primò cœperat fructus oriri, eò ampliùs gloriæ ipsius pateret triumphus, maximus cunctos assistentes horror inuasit, ac lux ineffabilis cũctis resplenduit: & beatissimi Dionysij se cadauer erexit, sanctaque manu caput à corpore dolabra lictoris truncatum, Angelico ductu gressum regẽte, & luce cælesti circunfulgente, pendulis cœpit brachijs vectitare. Et facta est comes multitudo cœlestis exercitûs. animi eius corpori caput proprium, ab ipso monte, vbi fuerat decollatus, per duo ferè millia deportanti vsque ad locum, in quo nunc Dei dispositione, & sua electione requiescit humatum, sine cessatione hymnis dulcisonis Deum laudans. Sed & cælos petentia diuinorum spirituum innumerabilia agmina sunt audita, canore inæstimabilis suauitatis modulantia, Gloria tibi Domine: adiuncto frequentiùs, Alleluia. Nam prout discerni potuit tantus auditus, velut alternatim chori Angelici hæc & alia, quorum intellectus non potuit percipi, concinebant. Quod videntes & audientes innumeri populi, & multi etiam persecutorum, in Dominum crediderunt. Non credentes autem, nimio terrore perculsi, quique in suas partes fugerunt.

Innumeri fideles cum Dionysio perimũtur. Psal. 78.

Truncũ corpus S. Dionysij erigit se, & abiportat caput suum.

Adsunt cælestes spiritus.

Competens profectò erat diuinę dignationi, mirificatum sanctum suum in cælis, taliter demonstrare in terris, qui ad ferocissimos populos inclytus nuncius & confessor ipsius preciosus, succensus igne diuini amoris, constanter sustinuit supplicia passionis, & per immanitatem tormentorum peruénit ad societatem Angelorum. Nempe nouum, priùs & inauditum, miraculum, exanime corpus viuentis currere more, & hominẽ iam mortuum, recto gressu incedere. Sed quanquàm sit mirum, non est tamen difficile, præciso capite, sanctissimi viri corpus Angelico ministerio in modum viuentis ambulare, cùm idẽ Deus sua omnipotentia efflato spiritu cadauer eius facilè propter fidei suę cõmendationem, quam idem suus fidelis seruus prędicauerat, facilè vt iret, potuit regere, qui idipsum corpus de puluere terræ compingens, spiritum, quo vegetaretur, dignatus est inspirare: idemque redactum in cinerem, dignabitur reparare, & qua vixerat anima, viuidum perenniter reddere.

Larcia nobilissima matrona credit.

Interficitur.

Quod stupendum miraculum, cùm superiùs fata Larcia conspexisset, profiluit in fidelium turbas, & vociferata est & se esse Christi gratia Ghristianam. Quę mox capta, & in Christi Domini nostri confessione, sanguinis sui fonte ab immunditia idolorum occubuit baptizata in remissionem peccatorum: cuius filius Visbius, quem ex præscripto Lisbio viro suo susceperat, Romã ductus, Domitiano *euespillato, per tres Cęsares militauit, & sub sancto Masso Episcopo, qui tertius à B. Dionysio Parisiorũ rexit ecclesiã, reuersus, omnibus, quę sunt mundi, relictis, baptizatus, & religiosorum Christique pauperum numero est sociatus. Cæterùm metuentes persecutores, & gẽtilium phalanges, nè conuersi populi fidelissima probataque deuotio, sanctorum corpora Rustici & Eleutherij, quæ in monte, vbi ipsi vnà cum B. Dionysio fuerant martyrizati, iacebant, profutura sibi ad patrocinium colligerent, & tumularent, inito consilio, eligunt tetris Sequanę profundisq; gurgitibus martyrum corpora perdenda committere. Quę imposita ceruicibus, ad prouisum gurgitem ministros iubent demergenda perferre: sed Deus omnipotens præscius futurorum, qui mutat tempus, & quod prędestinauit, non mutat cõsilium: qui malum Holofernis conceptum, prudentia beneuolentis fœminæ immutauit, in quo.

*Euespillato, id est, à vespillonibꝰ exportato. Ità erat ad marginẽ Ms. codicis antiqui.

quorum consilia suæ dispositionis arti, industria qua voluit, seruire coëgit.

Nam nobilis quędam materfamiliâs, Catulla nomine, quæ licèt paganorum adhuc erroribus necessitate potiùs, quàm voluntate, teneretur addicta, conuerti tamen ad fidem Christi, per exempla martyrum, atque ad baptismi gratiam peruenire se desiderare, & mente demonstrabat & opere, Dei misericordia inspirata, macte virtutis consilium appetiit, atque ad cõuiuium venire postulat sanctorum corporum perditores. Et dum eis copiam oblatæ humanitatis expẽdit, à memoria eorum quę susceperant agenda, discussit, fidelibusque suis & familiaris voti cõscijs secreta ordinatione committit, vt subtracto furto preciosa corpora beatorum diligens laboret occultare prouisio. Quidominæ volũtate & iussione comperta, festinanter, quod eis præceptum fuerat, exequuntur, furtumque laudabile, quod nemini damnum intulit, & omnibus piè credentibus lucrum maximum contulit, sexto à memorata vrbe lapide, in sulcis autumnalibus, quos tunc seminibus iaciendis, præscripta matrona in abundantia parabat arãtium, speciem agricolantium prętendentes, velut quiddam ruralis operis laborantes abscondũt: locum etiam certo notamine assignare procurant. Ex quo eadem Dei futura plenius fœmina, ac sibi collegæ Christiani, inter nocturna secreta silentia, præscripta martyrũ corpora tollentes, beati Dionysij corpori coniunxerunt, & veneratione, qua inter persecutorum rabiem poterant, deuotissimè frequentabant. Facta deincèps satione, nec suum seges negauit obsequium, quæ tali est fœcundata pinguedine, atque sic se in eam beneficium vbertatis effudit, vt centuplicatos fructus deuotissima cultrix acquireret, & patria mereretur salutem.

Catulla, licèt pagana, mira inducꝰ stria sanctorum corporꝰ ra suffuraꝰ.

Eccè vt primi Christiani sacras reliquias venerantur.

Prędicta itaque materfamiliâs, cùm primùm vidit persecutionis tepuisse feruorem, locum tantorum martyrum ossa seruantem, qua oportuit honorificentia, vnà cum sanctis Domini sacerdotibus & fidelium turbis reuerẽtissimè satis aggreditur, & incompatabilem thesaurum, quem diù sibi & posteris profuturum seruauit, omnibus patenter eadem sacratissima die innotuit, qua beatus Dionysius cum socijs suis triumphãs agonem expleuit, & coronam victoriæ accipere de manu Domini meruit, atque testis Iesu Domini pretiosus fidereum senatum possedit, ipsumque locum eminentis mausolei ędificatione signauit. Sanctorum quoquè corporibus digna veneratione sepultis, corũ vestimenta, tunica videlicet, cilicium & caligæ Dionysij pretiosi, & casula sancti Rustici Archipresbyteri, atque dalmatica beati Eleutherij Archidiaconi, exceptis portionibus, quæ pro reliquijs electorum Domini, à fideliũ deuotione sumptæ sunt, vsque hodiè debiti cultûs reuerentia conseruantur. Quorum meritis & precibus, eadem venerabilis fœmina, in nomine sanctæ Trinitatis ex aqua & Spiritu sancto renata, cuncta, quæ habere potuit, Domino Iesu Christo Saluatori nostro, atque ipsis martyribus tradidit, & sacras excubias apud eorum corpora, quandiù superuixerat, celebrans, in bona confessione ac conuersatione, ad Christi & sanctorum martyrum gloriam, ipsis intercedentibus, migrare promeruit.

Nota rursùs antiquissimã deuotionem erga sacras reliquias.

Processu verò temporis multiplicata fidelium numerositate, Christiani & beati Dionysij patrocinijs deuotissimi, basilicam super preciosorum martyrum corpora, magno sumptu, cultuque eximio construxerunt: vbi quotidiè, operante Domino nostro Iesu CHRISTO, merita eorum virtutum probantur monstrari frequentia. Quorum miraculorum insignia, non solùm sermo non prævalet enarrare: verùm nec ipsis queunt humanis mentibus compræhendi. Vndè nec dignitas honoris & magnificentię eorum, hominis cogitatu potest attingi. Experiuntur tamen infirmi, ac quibuscunq; anxietatibus afflicti, in eodem loco & vbicunq; Domini clemẽtiam per corundem merita martyrum inuocantes, quantùm Dei famulos conueniat hõnorari, quorum interuentu recipit cęcitas visum, debilitas gressum, & obstrictę auriũ ianuę recipere merentur auditum. Sed nec illud silendum est, quòd immũdorum spirituum infestatione vexati, dum ad memoratorum Christi testium tumulos examinandi virtute diuina ducũtur, sanctorum ipsorum coguntur imperio, quo quisq; sit martyrum positus loco, designatis nominibus indicare. Quorum memoranda & glorioſissima passio è regione vrbis Parisiorum in colle, qui anteà Mõs Mercurij, quoniã inibi idolũ ipsius principaliter colebatur à Gallis, nũc verò Mons martyrũ vocatur, sanctorũ Domini gratia, qui ibidẽm triũphale martyriũ perpetrârũt, celebrata est 7. Idus Octobris, Anno ab incarnatione Dñi nostri Iesu Christi nonagesimosexto, à passione aũt sexagesimoquarto: ętatis verò beatissimi

Insignis martyrũ basilica conditur.

Innumeracorũ miracula.

Quo loco passi sint.

Item quo tempore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimi Dionysij circiter nonagesimo, Imperij quoquè Domitiani crudelissimi Cæsaris decimosexto ingruēte. Quē vltio diuina, vt & Neronē, cuius hic portio fuerat, post nece Apostolorum, sine vlla est procrastinatione secuta: qua percussus, vitam cum tyrannico principatu miserabiliter, vt par erat, amisit: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria, virtus & imperium cum Patre in vnitate Spiritûs sancti ab æterno, & nunc, & per omnia secula seculorum, Amen.

REVELATIO FACTA SANCTO PAPAE STEPHANO, ET RELATIO DE CONSECRATIONE ALTARIS IN HONOREM APOSTOLORUM PETRI & PAULI, SANCTIQ; DIONYSIJ: QUOD SITUM EST ANTE SEPULCRUM EIUS, SOCIORUMQUE RUSTICI & ELEUTHERY.

Habetur in peruetusto MS. codice.

Tob. 12. STephanus Episcopus, seruus seruorū Dei. Sicut nemo se debet iactare de suis meritis, sic non debet opera Dei, quæ in illo per suos sanctos fiunt sine suis meritis, silentiare, sed prędicare, quia sic Angelus admonet Tobiam. Vndè ego pro oppressione sancte ecclesię à rege atrocissimo & blasphemo, & nec dicendo Aistulpho, ad optimum & S. Petri fidelem, dominum Pipinum Christianissimum regem, in Franciam vēni, vbi ægrotaui vique ad mortem, & mansi aliquod tempus apud pagū Parisiacum, in venerabili monasterio beati martyris Christi Dionysij. * Quo cùm iam me medici desperarēt, fui in oratione in ecclesia eiusdem beati martyris subtus campanas, & vidi ante altare bonum pastorem dominum Petrum, & magistrum gentium dominum Paulum, & nota mente illos recognoui de illorum furcarijs, & ter beatum dominum Dionysium ad dexteram domini Petri, subtilem & lōgiorem, pulchra facie, capillis candidis, colobio indutum candidissimo, purpura clauato, pallio toto purpureo, auro interstellato: & fœmocinabantur inter se lætantes.

Aistulphus Lōgobardorū rex premit ecclesiam.

forſ. * Vbi

Vsus cāparū antiquissimus.

Visio Papę.

Dixitque bonus pastor dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem. & dixit beatus dominus Paulus: Modò sanabitur. Et appropinquans, misit manum suam ad pectus domini Dionysij amicabiliter, respexitque ad dominum Petrum. Et dixit dominus Petrus ad dominū Dionysium hilariter: Tua gratia sanitas est eius. Et statim beatus Dionysius, thuribulum incensi & palmā in manu tenēs, cum presbytero & diacono, qui in parte stabāt, venit ad me, & dixit mihi: Pax tecùm, frater. noli timere: non morieris, donèc ad sedem tuam prosperè reuertaris. Surge sanus, & hoc altare in honorem Dei & Apostolorum eius Petri & Pauli, quos vides, dedica, Missas gratiarum agens. Erat enim ibi inęstimabilis claritas & suauitas. Moxque sanus gratia Dei factus, volebam implere, quod mihi præceptum erat: & dicebant, qui ibi aderant, quòd demētabam. Quapropter retuli ex ordine illis & regi, suisque optimatibus, quæ viderā, & quomodò sanus fuerim. Et impleui, quæ iussa sunt mihi, omnia. Benedictus Deus.

Pōtifex per visionem curatur.

GEsta sunt autem hæc in beato Stephano Papa, diuina clementia, adiuuantibus sanctis Apostolis Petro & Paulo, per beatissimum matyrem Dionysium hoc anno, qui est ab incarnatione Domini nostri IESV Christi septingentesimus quinquagesimus quartus, quinto Calendas Augusti: quo Christi roboratus virtute, inter celebrationem consecrationis prędicti altaris, & oblationem sacratissimi sacrificij, vnxit in reges Francorum, florentissimum regem Pipinum, & duos filios eius Carolum & Carlomannum. Sed & Bertradam, ipsius inclyti regis Pipini coniugem, inclytam cycladibus regijs, gratia septiformis spiritûs sancti in Dei nomine consecrauit, atque Francorum proceres Apostolica benedictione sanctificans, authoritate B. Petri, sibi à Domino Iesu Christo vero Deo tradita, obligauit & obtestatus est, vt nunquàm de altera stirpe per succedentium temporum curricula, ipsi, vel quiq; ex eorū progenie oriundi, regem super se prę sumant aliquo modo constituere, nisi de eorum propagine, quos & diuina prouidentia ad sanctissimam Apostolicam sedem tuendam eligere, & per eum, videlicet vicarium sancti Petri, immò Domini nostri Iesu Christi, in potestatem regiam dignata est sublimare, & vnctione sacratissima consecrare.

Stephanus Papa vngit Pipinum & filios eius in Francorum reges.

Hunc aūt locum sacratissimum priuilegijs magnæ authoritatis sublimauit, & super altare, quod cōsecrauit, palliū Apostolicæ dignitatis pro benedictione S. Petri reliquit, & cla-

ues regni cęlorum à Domino Iesu Christo accepit, hic in memoria & honore atque reuerentia principis Apostolorum dimisit: vt quia eius cęterorumque Apostolorum, simul & sancti ac preciosissimi Dionysij merita sunt iuncta in cælis, eorum memoriæ pariter venerarentur in terris.

Stephanus Pōtifex Romæ condit monasteriū S. Dionysij.

Idem nanque sanctus Pontifex reliquias sanctissimi Dionysij Romam detulit, & monasterium in honore ipsius ædificare in proprio suo cœpit, quod frater eius Paulus, illo morte pręuento, quoniam ipsi in Pontificatu successerat, nobiliter consummauit, & connectis ibidēm plurimis sanctorum martyrum corporibus, consecrauit, seu velut à fratre & prædecessore suo iussus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi constituit, & idem monasteriū Ad sanctos martyres, in schola Græcorum appellari fecit, ad honorem & memoriam preciosissimi Dionysij sociorumque eius: Quorum cultus & veneratio redundat ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui cum Deo patre in vnitate spiritûs sancti debetur honor & adoratio per immortalia secula seculorum, Amen.

Cultus sanctorū redundat in gloriam Christi.

Epistola Hincmari Rhemensis Archiepiscopi de S. Dionysio Areopagita.

Methodius scripsit pas. sionē S. Dionysij.

DOmino glorioso Carolo Imperatori Augusto, Hincmarus noīe. nō meo rito, Rhemorū Episcopus, ac plebis Dei famulus. Lecta B. Dionysij passione, à Methodio Cōstantinopolim Roma directo, Grecè dictata, & ab Anastasio, vtriusque linguæ perito, & vndecunq; doctissimo, sanctæ sedis Apostolicæ bibliothecario, Latinè cōscripta, sicut in prefatione sua narrat, recognoui his, quæ ibi scripta sunt, ea, quæ in adolescentia legeram, consonare, videlicet per quos ac qualiter gesta martyrij beati Dionysij sociorumq; eius ad Romanorum cognitionē, indeque ad notitiam Græcorum peruenerint. Nam quando, Deo disponente, in Franconofurth palatio natus estis, Hucberto precētori palatij Episcopium Meldensis ciuitatis cōmissum est, vbì propter Hilderici Episcopi ętatis prolixitatem & diutinam ægritudinem, quędam ad scientiam & religionē pertinentia, necnon & ędificia ac cętera quęque necessaria, neglecta inuénit. Quapropter à fami- Hincmarus Hilduini alumnus.
liari suo Bodone, clerico domini & nutritoris mei Hilduini Abbatis, sacri palatij clericorum summi, quendam clericum, ipsius Bodonis propinquum, nomine Vuandelmarum, qui cantilenam optimè à Teugario magistro in sancti Dionysij monasterio didicit, ad erudiendos clericos suos obtinuit. Cui Abbatiolam beati Sanctini in beneficium dedit.

Idem autem Vuandelmarus, in loco sibi commisso quaterniunculos valdè contritos, & quæ in eis scripta fuerant, penè deleta, de vita & actibus beati Sanctini reperit: quos propter notitiam familiaritatis, & quia me sciolum putabat, ad exhaurienda ea, quæ in ijsdem quaterniunculis contineri videbantur, & ad transscribendum apertè in noua pergamena mihi commisit. Quod & studiosè peregi, & mihi commendara, commendanti restitui. Sed quia diù est, quòd idem Vuādelmarus etiam ante obitum Hucberti defunctus fuit, & sicut audiui, idem locus neglectus extitit, ac demùm in eadē vrbe Nortmanni fuerunt, & quædam incendio ibì cōcremauerunt, quędam verò prędanros diripuerunt, nescie si ipsi quaterniunculi, vel eorum exemplaria in eadem vrbe valeant reperiri. Propterea exemplar eorum, quod mihi retinui, vestro deuoto & bono studio offerendum putaui, vt si quæ sunt illorum reliquiæ, qui negabant dominum & patrem nostrum, patronum vestrum Dionysium esse Areopagitem, à beato Paulo Apostolo baptizatum, & Athenienſium ordinatum Episcopum, & in Gallias à beato Clemente directum, ex his quæ Græca testificatio, & sanctæ sedis Romanæ attestatio, & Gallicana intimat contestatio, ratum & in hac causa, quod longè ante nos dictum est, recognoscant: quia veritas sæpiùs exagitata, magis splendescit in lucem.

De S. Dionysio ex antiquissimis monumentis.

Sanctus Areopagites Dionysius, egregia Pauli Apostoli prædicatione, fidei veritate illuminatus, & in nomine sanctę ac indiuiduę Trinitatis baptizatus, demumque cælestium mysteriorum arcanis sufficienter instructus, Athenienſium est ordinatus Episcopus. Procedente autem tempore, magistri desiderio & beati Petri amore, quem vnà cum

prę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

præceptore suo Paulo apud sepulcrum vitæ principis viderat, & docentem audierat per reuelationem,ordinata sibi commissa Ecclesia,Romam venit,quos nequissimi Neronis crudelitate iam martyrio coronatos inuénit: & à beato Clemente Petri Apostoli successore,amabiliter ac honorabiliter susceptus,post aliquod spatium temporis,cum alijs ad eroganda diuini verbi semina in Gallias est directus. Qui prædicando, & sermonem confirmando sequentibus signis,Parisios,ducente Domino peruénit.

Sanctinus primò Carnoteñ, indè Meldensis Episcopus.

Destinatis quoquè socijs per diuersas ciuitates ad dolos diaboli destruendos,& populos Domino acquirendos,Sanctinum ordinauit Episcopum,& Carnotum eos illuminare,qui in tenebris & in vmbra mortis erant, inspirante Domino,misit: vbi eum per aliquod tẽporis immorari disposuit.Posteà verò Meldensium ciuitati pastorem & Episcopum esse constituit,eiusque suffragio Antoninum,qui iunior,ad distinctionem senioris Antonini, prænominabatur,adhibuit.Domitianus deniquè impijssimus Cæsar, post Neronem sæuissima persecutione in Christianos exæstuans, lictores ad perquirendum & comprehendendum Dionysium,cuius famam in destruendis idolis, & conuertendis ad Christum populis,per multos audiërat,in Gallias misit,vt eum diligenter perquirerent, & inuentum ac comprehensum,aut idolis sacrificare cogerent, aut diuersis supplicijs affectum occiderent.

Sanctino & Antonino mãdat Dionysius,vt ipsius martyrium conscribant.

Quos cùm beatus Dionysius ad fines Parisiorum appropinquare comperit, Sanctinum & Antoninũ ad se accersiuit: quibus præcepit, vt sermones & agones ipsius solerter intenderent, & memoriæ commendarent, ac quibus tormentorum generibus per passionũ supplicia corporis vitã finiret,cõspicientes,Romanę sedis Põtifici & fidelibus, quos tunc ibidèm inuenerint,(quia vndè in orbem Christianorum persecutio procedebat,illic ardentiùs conflagrabat) per ordinem nunciare quantocyùs studerent: cosque obnixè deposcerẽt,vt Athenien sium ciuibus ea nota facerent, quatenùs & ipsi Domino pro cursu laborum eius impleto gratias agerent,& erga cultum eius bono animo fierẽt.Consummato siquidem beato Dionysio per martyrij palmam, Sanctinus & Antoninus,sicut eis præceptum fuerat,Romam iter aggredi maturauerunt: & venientes in Italiam, Antoninus valida febre correptus est.In cuius obsequijs per aliquot dies Sanctinus immoratus,consilio & consensu eiusdem Antonini,nè præceptio beati Dionysij quacunque occasione impediretur,peragere cœptum iter disposuit, & sufficienter armis ac honestis lintẽis principi domus,in qua iacebat Antoninus, cõmissis, petijt & per Dominum obtestatus est eum,vt si Antoninus conualesceret,exindè illi abundantissimè ministraret: si etiam vita decederet,honestissimè sepeliret. & sic iter, quod ceperat, peragendum arripuit.

Antoninus excedit è viuis.

Et cùm Sanctinus fines Romanorum iam contigit,Antoninus vita decessit. Quem princeps domus,retẽtis omnibus, quę sibi in obsequijs eius commendata fuerant,catabuli sui,in quo animalia eius manebant, axes leuauit, & in fossam, vbi stercora & vrina animalium defluebant,proiecit,& desupèr axes remisit.Quę mox omnia Sanctinus per spiritum sanctum cognouit, & cum maxima festinatione reuersus ad domum,in qua Antoninum iacentem dimiserat,flens ac dolens peruénit,& principem domus interrogauit: Vbi est,inquiens, Antoninus frater meus charissimus? Is autem fictis gemitibus ac suspirijs simulata mœstitia,Mortuus est, inquit, quem de mihi à te cõmissis honestissimè sepeliui.Cui Sanctinus: Mentiris,inquit,fili diaboli: in sterquilinium proiecisti virum sanctum & iustum. Et nunc veni mecùm ad catabuli locum, in quem proiecisti eum.Is autem timore perculsus,non est ausus reniti,quin cum eo veniret ad locum, vbi eum proiecerat.Et leuãtes indè axes, Sanctinus cum lachrymis clamauit voce magna, dicẽs: Antonine frater, in nomine Domini nostri Iesu Christi, cuius nomine & amore passus est gloriosissimus martyr Dionysius,surge,& perficiamus simul obedientiam, quam idem pater & magister noster communiter nobis præcepit. Et statim Antoninus stercore obuolutus surrexit,quem Sanctinus de catabuli fossa extraxit, & diligentissimè lauit,& mundis ac honestissimis vestibus induit:sicque offerentes Domino sacrificium laudis,Eucharistię corporis & sanguinis Christi participati sunt:& accipientes cibum confortati sunt,& iter cœptum aggredientes,Romam,auxiliante Domino,peruenerãt: & iam beato Clemente martyre coronato,in eadem sede sanctum Anacletum, natione Græcum de Athenis,qui fuerat à beato Petro Apostolo presbyter ordinatus, consecratum Pontificem inuenerunt.

Sanctinus eũ reuocat ad vitam.

Missæ sacrificium offerunt.

Anacletus Græcus Põtif. Rom.

Cui

Cui per omnia, sicut eis beatus Dionysius iusserat, actus & martyrij eius ordinem narrauerunt. Perfectoque negocio, ad ciuitatem Meldensium cuersi fuerunt: vbi sanctę prędicationi ac pijs operibus insistentes, Sanctinus plenus fide, virtutibus ac bonis operibus,ad cælestia regna transiuit. Cui Antoninus in Episcopatu successit,& per plures annos in sancto officio degens,cum multiplici bonorum operum fructu & animarum lucro,migrauit ad Dominum: Cui est honor & gloria per omnia seculorum secula,Amen.

Sanctinus abit è vita.

Irèm Antoninus.

EPISTOLA ANASTASII ROMANI BIBLIOTHECARII,

contra falsas quorundam opiniones, asserentium beatum Dionysium, Parisiorum primum Episcopum, non esse Areopagitam.

Carolo Calvo is est.

DOmino pijssimo & serenissimo Carolo Imperatori, Deique verè cultori semper Augusto,Anastasius exiguus Apostolicæ sedis Bibliothecarius,in Dño æternũ cum Christo Imperiũ. Eccè Imperatorũ solertissime & Christianissime, qui effodis & rimaris sapiẽtiam sicut thesaurum, cui nil sinistrum est, cùm vtraque nimirùm manu pro dextera vtaris. Nam sic humana Reipublicę commissa secundùm legem Dei gubernacula moderaris,vt diuina quæque non deseras,sed præferas.Passionem sancti hieromartyris Dionysij quondàm Areopagitæ, postque Athenarum antistitis,quam Romæ legi,cùm puer essem,quamque à Constantinopolitanis legatis audieram, secundùm iussionem vestram diù quæsitam, tãdemque in maximo cœnobiorum Romę sitorum repertam,etiam inter diuersos languores positus,arrepto interpretandi certamine,Latino eloquio tradidi,quantùm potui,auxiliante Deo,etsi non ex toto verbũ è verbo, sensum tamen perlitùs hauriens. Cesser ergò iam quorundam opinio, perhibentiũ non esse Areopagitam Dionysium eum,qui prope Parisiũ corpore ac virtutibus redolet: cùm hoc & Græcorum quoquè stylus, cum Latina lingua concordans, testetur & prædicet, in qua profectò natus est,& qua celsa scripta sua contexuisse probatur: præsertim cùm manifestè sciamus,præcipuos tractatores Ecclesię,qui Latino stylo scripsére,quid dubium in sancta scriptura reperientes,mox ad Græca exemplaria currere,& ad eorum sensum protinùs à se omne nubilum ambiguitatis excludere.

Anastasius passionem Dionys. Latinè conuertit.

Nec mirum, si quisquam Doctorum ergà plurima occupatus, nec Græcorum scripta rimatus,aliter senserit,cùm ipse Apostolus Petrus quædam sic tenenda esse putauerit,vt meritò coapostolus eius Paulus eum reprehensibilem iudicauerit. Beatus etiam Cyprianus Doctor & martyr, quiddã de rebaptizatione definiuit, quod tota Ecclesia recipit.Quid autem de sancto Augustino dicemus, qui etiam libros Retractationum cõficiens,nonnulla,quę se benè sensisse dudũ putauerat, reprehendit? Nam Deus omnipotens nonnunquàm dispensatoriè gerens,cui multa reuelat,quiddam opertum deserit, & quod alteri obserat, alteri reserat: nec tamen sine remunerationis dono relinquit,quod ex radice charitatis prodire non nescit:quia cùm cor scrutetur,non tam dictum ,quàm intentionis admittit affectũ.Verùm hinc multa,docente Deo,dicere possem,si non mihi præfationem,sed Apologiam faciendi propositum extitisset.Suscipe itaque, pijssime Imperator,Dionysium,ex Græcia iterato volatu venientẽ,& qui gaudes eo Latino eloquio habito,gaude & ab Achiuo sermone donato.

Gal. 2.

Hęc nihil pertinẽt ad hęreticorũ impia cõmenta,q̃ ex radice charitatis minimè proficiscũtur.

Sanè quia nõnulli beatum Dionysium ἀλειτούργητον τοῦ οὐρανοῦ à Græcis appellari cõmemorant: notandum, quòd hunc beatus Iohannes Chrysostomus λειτουργὸν τοῦ οὐρανοῦ, id est, volucrem cæli in vltimo Sermonum describat.Quorum duũm nominum differentiam,sacri Euangeliorum atque Psalmorum Græcè scriptorum libri demonstrant: nam in altero quidem Græcè ἀλειτούργητον scriptum,codex Latinus non alam, sed pinnaculum interpretari declarat: In altero verò λειτουργὸν crebrò sermone Romano translatum,volucrẽ sonare designat. Huius aũt passionis textũ beatus Methodius, qui à sede Apostolica Constantinopolim presbyter missus, eiusdem vrbis tenuit pontificium, & extunc inter sanctos ab omnibus ob suæ confessionis & agonis certamẽ veraciter veneratur & colitur, edidit,pauca de multis præcedentibus scriptis excerpens.Deus autem pacis conterat satanam sub pedibus vestris velociter,& qui dedit amplum in terris Imperium, tribuat in

Methodius Episcopus Constantinopolitanus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cælestibus ditissimum regni premium. Actum mēse Iunio, Indictione nona, anno Pontificatûs viri beatissimi domini nostri Iohannis octaui Papæ quarto, Imperij verò domini clementissimi Caroli semper Augusti primo.

Hîc iam sequi debebat historia sancti Dionysij, authore Merhodio, sed MS. codex eam non habebat. Possunt autem lectori abundè sufficere, quæ superiùs allata sunt.

VITA S. GISLENI MONACHI INSTITVTI SANCTI BASILII, INCERTO QVIDEM ATVHORE,

sed tamen bona fide, vt appáret, conscripta, aliquanto tamen verbosiùs: atque ea causa per F. Laur. Surium succinctiùs reddita.

Octobris 9.

Cap. 1.

Athenis literis eruditur.

Gregius Christi confessor Gislenus, à Græcis Christianis parētibus feliciter ortus, à Deo peculiariter electus, & vnecę Dominicæ ab ipsis incunabulis diuinitùs est cultor fidissimus prędestinatus. Eius adhuc pueri singulari pietate permoti parentes, operæprecium sibi facturi videbantur, si eum Athenis curarēt accuratè literis eruditi. Scholæ igitur admotus, feruenter orabat Dominum, vt sui spiritus gratiam ipsi adspiraret, quæ ipsum ab omni seruaret errore, & per iustitiæ rectum planumque iter deduceret. Non delspexit Deus preces pueri, sed dedit illi sedium suarum assistricem sapientiam, quæ circuit quærens dignos sc.

Cap. 2.

Fit monachus.

Porrò disciplinis liberalium artium perfectè institutus, nè malitia mutaret intellectū eius, è seculi periculosissimis fluctibus se subduxit, atq; intrà monasterij claustra inclusus, optatissimum se salutis portū attigisse lætatus est. Atq; aliquandiù illic sancti Basilij instituto viuens, optima quæque consectabatur, ità vtrà-

Ad sacros ordines & sacerdotiū promouet.

tribus eius monasterij virtutū egregia de se exempla præberet, firmæ fidei, charitatis officię, multę humilitatis, (quę ei virtus familiaris admodùm erat) iucundę & alacris obdientiæ, profusæ benevolentiæ, magnæ abstinentiæ, multarum vigiliarum. Omnibus quoque affabilis erat. Atque ità factum est, vt Deo omnia moderante, quo posset aliorum infirmis curandis animis idoneus adhiberi medicus, ad Ecclesiasticos ordines gradatim promoueretur. Deniquè sacerdotio initiatus, & iam inter Deum & homines quasi sequester quidam constitutus, vinum & oleum infundebat in mentium vulnera, sperans diuinę misericordię cum iudicij diuini timore omnibus prędicans. Interim multa animi vigilantia sibijpsi semper intentus, id summoperè secùm pertractabat, quo pacto per omnia posset oculis placere omnia videntis Dei.

Cap. 3.

Angelus ei apparet.

Quadam autem nocte precibus & diuinæ contemplationi solito feruentiùs insistēs, cùm post multas preces defatigato somnus obrepsisset, videt Angelum sibi apparentem, & blandissimo vultu dicentem: Nè mūdi procellosis fluctibus agiteris, posthabito naviculi solo, Apostolicis triumphis celebrem inuise Romam: atque illic tibi ostendetur, quid te oporteat facere. Ille ad se reuersus, quid ea visione didicisset, nulli prorsùs indicare voluit: sed honesto stipatus comitatu, & curam omnem suî atque suorum in Deum eiciens, iter ingressus est, cum beatis patriarchis exiens è terra & cognatione sua, cum quibus etiam in cælis gloria & honore iam coronatus est. Vbi Romam venit, beatissimorum Apostolorum, Ecclesiæ principum, limina petijt, eaque largo piarum lachrymarum imbre infudit, inenarrabiles Domino gemitus & suspiria offerens, magno vtique ad omnes raræ pietatis exemplo. Perlustrauit verò etiam beatorum martyrum & confessorum venerabiles memorias, in alteris rosarum, in alteris liliorum suaui odore animum oblectans.

Gen. 12.

Romā venit, & loca sacra perlustrat.

Cernere erat lachrymas sancto spiramine fusas,
Et quid mente gerat, tellus madefacta reuelat.

S. Petrus ei apparet.

Apparuit autem ei aulæ cęlestis ianitor post solis occasum, aitque ad eum: Est pagus qui ab amne prętersluente Hainau appellatur. Ibi tuæ habitationi nóueris diuinitùs destinatū locum illum, quem incolæ Vrsidungum vocant, ab vrsa, cum catulis illic deprehensa. Tu illic meo & fratris mei Pauli nomini elegans oratorium cōdes, nostrisque patrocinijs reuerenter consecrandum curabis. Cumque multas ibi Domino lucratus eris animas, beato fine illic claudes vitam, & in cælis cum Angelis æternùm lætaberis. Hac visione exhilaratus vir sanctus, laudes & grates egit Deo, atque è comitum turba non nisi duos sibi retinens, Lambertum & Bellirium, nudus nudum secuturus Saluatorem, ad locum sibi ab Apostolo indicatum properauit.

Cap. 4.

In eo itinere perlustranti sacra monasteria, vrbes & castella, dictum est de amantissimo Christi confessore Amando, cuius celeberrima fama gratissimo sanctitatis odore ecclesiam compleuerat, & animas hominum mirè afficiebat. Valdè igitur sitiens eum videre, & cum eo colloqui, obnixè rogat Dominum, vt præstet sibi copiam eius sanctis colloquijs perfruendi. Venit indè ad beatum virum, exponit ei causas itineris sui, petit ab eo salutare consilium: atque eius benedictione percepta, profectus est, venitque ad montē, quem Castrilocū vocāt. Cumq; putaret eum esse locum sibi à Dño promissum, cœpit extirpare arbusta, vt posset illic templum construere, aptum Christo seruituris.

Loquitur cum beato Amando.

Cap. 5.

Per id tempus Brachbantus (sic enim author Brabantiam nominat) Dagoberto regi iucundas exhibebat venationes. Eius canes quādoquè immanem insectantes vrsam, coegerunt eam fuga sibi consulere. Venit igitur ad beatum eremicolam Gislenum, & sub eius tunicā, quam propter laborem ad arboris ramum suspenderat, tanquàm defensionem expetens, sese defessa reponit, & nihil iam reformidās, secura quiescit. Stant procùl canes, nec latratus edunt vllos, sed caudarū molli agitatione blandiri videntur. Ea re cōmoti venatores, ministri regis, contumeliosè & impiè proscindunt virū Dei & discipulos eius, aiuntque eos magicis imbutos artibus, dignos qui regis iudicio pœnas luant. O miram rerum commutationē. Fera bellua quodam humanitatis sensu affecta videtur, & homines in belluas transisse. At vir mitissimus Gislenus nìl ea verborum petulantia permotus: Ego, inquit, superni regis fultus præsidio, regis terreni minas non pertimesco. Interea Dagobertus rex venit cum familiaribus suis, audiensque quid accidisset, ait ad virum Dei: Quis es tu, aut vndè, qui canes nostros nescio qua arte debilitare ausus es? Respondit ille: Ego natione Græcus sum, patria Athenienſis, nomine Gislenus, religione fidelis Christianus. Nec noceo cuiquā malis artibus, nec quicquam alienæ rei cōcupisco: solū aūt Deum diligo, cuius, licèt indignus, sacerdos sum. Tum rex animaduertēs esse eū virū sanctū ac planè Angelicū, relicta fera, & à ranto sacerdote accepta benedictione, abijt cum suis, laudans Deum, qui est mirabilis in sanctis suis.

Dagobertus rex ab eo petit benedictionem.

Psal. 67.

Cap. 6.

Viro autem beato in suum opus incumbente, surrexit vrsa, & arrepta sporta, in qua erant sacrę vestes, in quibus vir Dei sacrificare solebat, pedetentim abscessit. Cernens id vir beatus, indignè tulit: sed nescius quid faceret, more suo totum se contulit ad obsecrandum Deum: Domine Deus, inquit, qui es omnium bonorum largitor, si gratum est maiestati tuę, vt tibi seruiam, qui has mihi vestes dedisti, tu eas restitue. His dictis, corepto scipione, bestiam sequitur: sed, vię ignarus, nescit quò tendendum sit. Mox adest aquila, antecedit eundem, & recto itinere perducit ad campum, vbì erant pastores, qui se dicerent vidisse vrsam ferentem vestem quandam: oftenduntque ei locum dumosum mitèque condensum, vbì vrsa suos solebat catulos nutrire, & ea causa Vrsidungus dicebatur. Mox eò properat vir sanctus, & lustrato dumeto, inter catulorum complexus reperit vestimentum, Deo conseruante, nihil læsum aut contaminatum. Leratur igitur fere rectà perductū eò, quò iussus esset proficisci. Deindè prœcipit belluę in Christi nomine, vt neminem lædens, quamprimùm recedat, & alibi locum opportunum sibi captet. Paret illa, & confestìm abscedens, posteà illic visa non est. Ecce obedit seruo Dei bestia ferocissima: & homo rationis particeps, sui creatoris & redemptoris iussa contemnit. Obiter autem hîc animaduertendum est, bruta animantia tum hominum obtemperare voluntati, cùm homines ad imaginem Dei cōditi, à veritatis via non aberrāt. Cæterùm vir beatus locum à Deo ipsi monstratum repurgat, & magno Christi amore feruens, vt illius erat cęlatùs, in beatorū Petri & Pauli Apostolorum honorem, templum ædificat, Celiam Apostolorum illud vocans. In ea verò Cella ipse porrò secùm habitauit, & humanam fugiens laudem, mundo se celauit, vixitque Deo, atterens corpus suum fame & frigore, semper degens in cilicio & cinere, sciens quòd per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Vrsidūgus vndè dictus locus quidam.

Cella Apostolorum à Gisleno extruitur.

Act. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.7.

Ea tempestate Cameracensis Ecclesia Autberto præsule sanctissimo gaudebat, & tanti viri meritis in cælum vsque sese porrigebat, eius fidei ceu lucis columnæ innitès, in ea spe & charitate fundata. Is præclarus Episcopus, comperta beati Gisleni sanctitate, iubet eum ocyùs ad se venire, probare volès, vtrùm ex Deo spiritus esset. Non cunctatur Gislenus, sed humiliter se dans itineri, vbi ad pagum, quem rusticè Resinum vocant, accessit, nocte imminente, humanissimè acceptus est hospitio à quodam ingenuo paupere, qui etiam obnixè eum rogauit, vt reuertens, ad ipsum diuerteret. Postquàm ad Episcopum Autbertum venit, iussus est dicere genus suum, & rationem susceptæ peregrinationis. Tum ille paucis expediens: Natione, inquit, sum Græcus, religione Christianus, professione monachus, sacerdotum minimus. In Gallias véni, cupiens habitare in loco, quem Vrsidungum vocârunt, ibique templum construere in honorem Petri & Pauli Apostolorum, vti diuinitùs iussus sum. Idque vt ex oris tui sententia fieret, decreueram quidem copiæ impetrandæ & consilij expetendi causa ad tuam accedere sanctitatem, sed prudentia tua meam ignauiam anteuertit. Cernens beatus Autbertus militem in sancto viro apparere virtutem & religionem, sanctis sermonibus cõfirmato, & superna benedictionis munere aucto, facit copiam recedendi, & ea, quę Apostolus mãdauerat exequendi. Abit ille, cupiensque ad amicam redire solitudinem, nocte eius cursum retardante, repetit hospitium supradictum, & hospes nitidas ei apparat ædes. Discumbente autem illo, hospes ad eius vestigia aduolutus, rogat humiliter, vt diuinam implorare misericordiam pro ipsius vxore, ob partûs difficultatem iam penè morièt. Respondet vir sanctus: Faceßat dolor omnis: geminum tibi suppeditat gaudium, vxor incolumis, & infans vagiens. Mox vir fidelis se cõfert ad coniugẽ, videt vera esse, quæ dixerat Gislenus: reuertens, laudes promit Deo: rursusque ad pedes sancti viri se abijciens, orat vt infantem natum baptizare, & sacro chrismate vngere, & sibi filium asciscere dignetur. Non se ad hæc difficilem præbet vir Dei, perpetuò sitiens animarum salutẽ: omnibusq; peractis, cum hospite suo iter prosequitur. Vbi autem Vrsidungum venêre, animaduertens sancti viri hospes locum illum commodum esse Christo seruientibus, quicquid Resini iuris habere videbatur, beatissimis Apostolis, terræ principibus, donauit.

Autberrus Cameracen. Episcopus ad se Gislenũ vocat.

Sanat fœmina, ex partûs difficultate penè exanimis.

Cap.8.

Cùm autem Deo & hominibus charus Amandus Episcopus, quem, cogente Dagoberto & pontificibus, trienniò ferè inuitum tenuerat Traiectensis Episcopatus, visitandi & consolandi gratia veniret ad beatum Gislenum, & ab eo honorificè susceptus, postre suo optimis sermonibus eorum, qui aderant, animos recreâsset, iamque ab illis deliceretur Elnonem proficiscens, B. Gislenus multo cœpit mœrore affici, quòd vir sanctus nihil alimoniæ illic accepisset. Sed cùm nihil haberet, quod ei apponeret, seq; humiliter apud illum excusaret, stantibus illis ad fluuium Hainan, vbi nauis expectabat sanctum Episcopum, piscis ingens in terram exilijt. Orta illic tum pia contentio est, sancto Amando tantum Dei munus beati Gisleni precibus adscribente, contrà verò beato Gislenio sancti Amandi meritis tribuẽte. Mox Episcopus à fratribus ad monasteriũ reducitur, & ei mẽsa præparatur. Sũpto cibo, recessit miraculorũ gloria illustris Amãdus Episcopus.

S. Amãdus venit ad S. Gislenum.

Nota de pisce.

Cap.9.

Porrò beato Gisleno templum inchoatum absoluere cupiente, Dagobertus rex ilàc iter facturus erat. Id vbi resciuit vir Dei, honorificè ei obuiàm processit, precibus eum Domino commendans. Eum verò rex clementer resalutauit, & exoscultatum rogauit, vt pro peccatis ipsius Dominum deprecaretur: diuinoque instinctu permotus, Hocnutum & Vrsidungum Christo & seruo eius Gisleno cum omnibus eò pertinentibus largitus est. Indè autem recessit, & Gislenus tantis auctus beneficijs, in Dei cultum fidio ardentiori incubuit, gratias illi agens.

Dagobertꝰ rex, multa largitur S. Gisleno.

Cap.10.

Absoluta autẽ oratorij structura, rogãte B. Gisleno, sanctissimi Pontifices Amandus & Autbertus, in honorem Apostolorum more ecclesiastico illud celeberrimè dedicârunt. Ea dedicatione peracta, populo salutari prædicatione pasto, & in fide corroborato, mipensaq; Episcopali benedictione, quisq; ad sua reuersus est. In ijs quidam Comes illustris * Malgarius, prædicantibus Episcopis, corde compunctus est, & fallacissimo mundo nuncium remittens, Autberti Episcopi manibus tonsus est, & in Alto monte monasticum indutus habitum inclusus, sanctè vixit vsque ad obitum suum. Eius vxor castè in seculari habitu degente, & filio prædia strenuè gubernante, beatus Gislenus Domino admonitus est, vt eam inuiseret, & ea quę ad animę salutem pertinent, diligenter ei inculcaret, doceretque eam mundum contemnere, solum Christum conte-

* Madelgarius

Malgarius Comes, monachus eremita.

pisce, quem amare, & eius præceptis obedire, reuerà viuere est. Fecit Gislenus alacriter, vt erat iussus, sitientiq; animæ æternæ vitæ pocula abundè obtulit: quibus Vualdetrudis (sic enim vocabatur) sobriè inebriata, totam se ad virtutis & bonorum operũ studia accommodauit. Sed cùm necdùm haberet cellam, in qua sub monastica disciplina corpus suum macerâret, interìm circa frequens ministerium cum Martha occupabatur: viditq; nocte quadã B. Gaugericum in visione sibi calicẽ vini cum fragmine panis blandè ac comiter offerentem, dicentemque: Age quod agis, operare quod operaris: placẽt enim DEO & nobis opera tua. Ea visione admodùm exhilarata, feruenter orabat Dominum, vt spiritûs sancti adspirante gratia, illo præclaro calice eius sitiens anima inebriari mereretur, de quo Propheta dicit sponso cælesti: Calix tuus inebrians quàm præclarus est. Indicauit verò eam visionẽ cęlestis verbi seminatori Gisleno, eius interpretationem ab eo nósse volens. At sanctus vir intelligẽs, quid ea sibi vellet visio, vt prudens medicus & seruus fidelis, poculum salutis necdùm satis firmæ mẽti, & quasi de visione glorianti statim præbuit, ità dicens:

Luc.10.

Visio Vualdetrudis.

Psal.22.

Quandoquidem in visione audisti placere te Deo, oportet sanè, vt omnia tui corporis membra cælesti subdantur sponso, eiusq; solius amplectendo pulchritudinẽ, vilescât oculis tuis ea, quę sunt in mũdo, vt carnẽ mortificando, & spiritu ambulando mereariseffici membrũ corporis Christi. Vt igitur viuens videaris iam mortua, ea quę tibi ex bonis tẽporarijs supersunt, pauperes & peregrini in illa cælesti domo recondãt, vt vocante Domino, audias illam vocem suauissimam: Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te cõstituam: intra in gaudium Domini tui. Vbi tum omnia cẽtuplo auctiora recipies, quę iam hîc pro Christi nomine expendisti. Non cesset igitur neq; pes, neq; manus à bono opere aderit enim fidus remunerator, redditurus vnicuique propriam mercedem secundùm suum laborem.

Optimæ institutiones S. Gisleni.

Mat. 25.

1. Cor. 3.

Hac visionis interpretatione pius religiosæ matronæ animus valdè accensus est, totamq; se illa ad Dũm conuertẽs, Fiat, inquit, misericordia tua Domine, vt consoletur me secundùm eloquiũ serui tui: veniantq; super me miserationes tuę, & viuã. Deindè proferrẽs se ad sancti viri pedes, orauit, vt locus aliquis sibi pararetur, diuino seruitio accõmodus. Tũ vir Dei indicauit ei Castriloculũ, dicens eũ ab omni æternitate diuinitùs illi esse destinatũ, vbi, vt ex cælesti visione didicerat, eius institutione animę sanctę irẽt de virtute in virtutem, vt videre possint Deum deorũ in Sion. Is locus placuit B. Vualdetrudi, & quòd ipsi esset indicatus, gratias egit Christo, & fideli seruo eius Gisleno. Erat adhuc incultus ille locus, & cùm toto animo cuperet in monasterio degere, misit ad Hildulphũ virũ eximium, qui eius neptẽ habebat in matrimonio, orans vt in Castriloco cellulam ipsi construeret, in qua posset, totò à se mundo excluso, vni Deo vacare. Hildulphus mox venit ad eum locum, & quia non ignorabat alieni eũ iuris esse, à legitimis possessoribus illum emit, & ibi excelsam cõstruxit domum, in qua Vualdetrudis Christi famula habitaret. Sed illa nihil sublimè appetens, multùm abhorruit cõspecta domo, cogitãs mundi opificẽ in angusto collocatum pśepio, non habuisse, vbi caput suum reclinaret. Itaq; piens Dominus eius humilitatẽ probans, proxima nocte domum illã euertit. Illicò perlatum est ad Hildulphum, omnẽ operã & impensas eius, collapsa domo, perijsse. Cõtristatus ille hac re, putabat tali opere se indignum fuisse. Sed tandèm in se reuersus, & à sancto sacerdote Gisleno ruinæ causam edoctus, citò redijt, & humiliorẽ curauit domum in montis latere ędificãdã, simulq; oratoriũ in honorẽ Petri & Pauli Apostolorũ: vbi B. Vualdetrudis eũ eiusdẽ instituti religiosis fœminis castè & humiliter vixit, & B. Gisleno hortante, Cameracũ pfecta, à S. Autberto Episcopo sacrũ accepit velamen, quod est innocẽtis vitę symbolũ. Ac deinceps, quoàd vixit, sanctis virtutibus operã dedit, & alias illic degẽtes docuit calcare mũdi huius vanitatẽ, cunctisq; sanctitatis speculũ & norma salutis fuit.

S. Vualdetrudis mole stẽ fert struẽturę alta fastigia.

Velũ ei imponit Autbertus Episcopus.

Cap. 11.

Pergebat interìm B. Gislenus verbi Dei iactare semina, cupiens oẽs ab huius mundi amore abducere, & adiũgere Christo. Et opportunè sanè ad beatam Vualdetrudem accessit, saluberrimè eam admonens, vt memor scripturæ dicẽtis, Qui audit, dicat, Veni, sororem suam Aldegundem Deo lucrari conaretur, atque etiam filias suas Aldetrudem & Madelbertam consecrare Agno illi, qui est candidus vellere innocentiæ, rubicundus passione, electus ex millibus sanctorum, ecclesia teste. Non surdã aure id accipit Vualdetrudis, hortatur Aldegundem, S. pater Gislenus docet eã, Aldegundis virgũcula Christi totam se cõfert ad Domini sui famulatũ, in Malbodiensi cœnobio, quod ipsa condidit ex

Apoc.31.

Cant.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aldegundis cõdit Malbodien. cœnobiũ, & in eo seruit Christo.

bonis suis hæreditarijs, sponso suo seruiens, qui pascitur inter lilia niuei pudoris. Atq; illic cõstructo oratorio, & alijs necessarijs officinis atq; domicilijs, sub vmbra dilecti, quem desiderabat, sedit, & fructus illius dulces gutturi eius. Deniq; amore languentẽ introduxit in cellã vinariam, ordinauitq; in ea charitatẽ. His verò alijsq; sanctitatis studijs deditus in diem ad meliora progrediens, omnibus visa est lucerna lucens & ardens. Venit postea in mentẽ, vt sororem suã Vualdetrudẽ in monte Castriloco inuiseret: quã cùm vidisset multis huius vitæ rebus necessarijs egére, eius miserta inopiæ, orauit, vt apud ipsam in castro Malbodiensi maneret, vbì maior tum familiæ, tum bonorũ omnium copia esse videbatur. At B. Vualdetrudis, cui Christus erat viuere, & mori lucrum: Hęc, inquit, soror, requies mea in seculum seculi: hìc habitabo, quoniam diuina disponente misericordia elegi eam. Qui enim promisit se futurum cum fidelibus suis vsq; in finem seculi, non patietur me ex inopia periculosè laborare, cùm etiam prophęta dicat se senuisse, nec vidisse iustum derelictum. Tibi autẽ, soror mea, Christus retribuat pro tua erga me benigna voluntate, idemq; pręstet, vt quandoq; in eius mereamur amplexus castissimos admitti, cui tu te virginem cõsecrâsti. Deniq; post mutuos de disciplinis cælestibus sermones, dulciaq; æternæ vitæ colloquia, Aldegundis Malbodium reuersa est.

Vualdetrudis gaudet inopia. Mat 28. Psal. 36.

Cap. 12.

S. Amãdus decedit.

Per id tempus egregius Christi confessor Amandus, oĩm bonorum fructu refertus, feliciter migrauit ad Dominum. Qua aũt hora decessit, ea B. Aldegundis, vigilijs & hymnis ante altare beatissimę matris Dei vacans, extra se rapta est, & ab Angelo per amena iucundissimę habitationis loca deducta, vidit senem virum cygneo capite reuerendum, sacerdotalibus, ijsq; præclaris vestibus indutum, baculum manu tenentem, ad superna proficiscì, turbamque copiosam albatorum, ante & post eum iter habere. Cumq; requisita, quis ille esset, nescire se diceret, Angelus ei dixit: Amabilis Deo Amandus excessit è vita, & quia dignum se prębuit antistitem, & bonę volũtatis atq; sanctarum virtutũ studijs diuinę maiestati se sacrificiũ obtulit, tam glorioſus nunc ad gaudia Domini sui proficiscitur: Turba autẽ albatorum, quã vides, ij sunt, qui eius prędicatiõe conuersi, ad illius imitationem se accommodârunt, & digni censentur, qui in sanctorũ consortium admittantur. Quos etiam cô, quòd pastor illis idoneus fuerit, in regno sanctorũ & in terra viuentium, princeps modis omnibus gratioſus antecedet. Eam visionẽ multis è puellis cum ipsa manentibus reuelare voluit Aldegundis, sed missò ocyùs nuncio, regauit B. Gislenum, vt cum Vualdetrude ad ipsam veniret. Illis veniẽtibus occurrit obuiàm sancta virgo in loco, qui Memrini nomen habet, & post amicã salutationem, decebus cælestibus inter se conferebant: atq; inter cętera B. Gisleno visionem suam Aldegundis exposuit, expectans eius de illa sententiam, quippe qui quoddam spiritus sancti sacrarium esse videretur. At ille alta trahens suspiria, ità ait: Quandoquidem & transitum & remuneratiõem tanti pręsulis virgo Christi videre meruisti, vna hac re, duo tibi à Domino indicata nóueris, vt sine intermissione bonis operibus intenta sis, & certum habeas, breuì te quoq; ea præmia à fideli remuneratore percepturam, quę nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis asscenderunt. Itaque si te morbus occupauerit, Deo semper gratias agas, qui quos diligit, corripit. Deindè cùm sancta virgo in Dei seruitio fideliter perseueraret, cancri morbus eius dexteram mammillam corripuit: qui eius carnem tenerrimam mirè excrucians, animæ sordes omnes ad purum excoxit. Illa verò in doloribus semper gratias agebat Deo, sua patientia fidelium animos ad bene agendum inflammans.

S. Gislenus prædicit obitũ S. Aldegũdis.

1. Cor. 2.

Prou. 3.

Apoc. 3.

Cap. 13.

Porrò beatus Gislenus cum Vualdetrude reuersus est. Cumque ad pagum Tramelas venissent, atque illic parùm residerent, sancta Vualdetrudis quandam eius partem beato Gisleno donauit. crebrò deindè mutuis sese tum verbis, tum scriptis ad meliora adhortabantur. At vbì curua senectus & iter longũ non sinebant eos inuicèm inuisere, communi sententia statuerunt, vt in pago Quatermone in honorem sancti Quintini martyris oratorium conderetur, vbì interdùm possent inter se de cælesti patria rebusque cæluinis colloqui, mutuoque sese in Domino confirmare. Extructum oratorium beatissimis Apostolis Petro & Paulo Vualdetrudis assignauit, vt pauperes ibì reficerentur. Eò pariter solebant interdùm conuenire beatus Gislenus & illa, de rebus diuinis & cęlestibus colloquentes. Crescebat interìm in beato viro cum ætate vitæ sanctimonia, ità vt totius iustitiæ & integritatis de se omnibus exempla prębere, essęque CHRISTI bonus odor in omni loco, virtutum suauissimis odoribus implens Eccle-

Oratoriũ S. Quintini cõdit Vualdetrudis.

siam DEI. Sentiens autem aduentare obitús sui tempus, indicauit suis, se propediẽm è vita decessurum. Erat hoc illorum auribus tristissimum nuncium, sicut testabantur lachrymæ, ab eorum oculis manãtes. Sed illis flentibus, & Dominum deprecantibus, sacramento Eucharistiæ vir Dei sese cõmuniuit, febreq; correptus, inter discipulorum expirauit manus, cum beatis Angelis in cælum proficiscens: vbì stola immortalitatis donatus est à Christo, cui viuens indefessam exhibuerat seruitutem. Corpus eius in beatorum Petri & Pauli Apostolorum ecclesia, quam ipse extruxerat, humatum est: vbì sacris eius meritis morbidi omnes sanitatem recipiunt, gratias agentes præpotenti Deo, qui viuit & regnat in infinita secula seculorum, Amen.

Sacra Eucharistia munitus, excedit è vita S. Gislenus.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM MARTYRVM EVLAMPII ET EVLAMPIAE,

Authore Simeone Metaphraste.

Octobri sto.

AM Dei cognitione totum orbem peruadente, & Saluatore quidem Christo Iesu, qui solus est Deus noster, suos martyres confirmante ac corroborante: maligno autem & bonis infesto dęmone suos ad impietatẽ incitante famulos: adolescens quidam Eulampius dictus, genere insignis, eleganti specie, & qui bona ac clara noscebatur esse natus patria, nempè Nicomedia, & erat ornatus operibus pietatis, cùm nollet habitare in tabernaculis peccatorum: & diuinum Christi nomen videre tam impudenter irrideri, ac subsannari non ferendum esse censeret, relicta vrbis habitatione, amplectitur solitudinem. Et cùm vitæ abstinẽtia, & secessu internum hominem expurgâsset, & zelo sicut magnus Elias refertam omninò haberet animam, relicta pariter solitudine, descendit ad habitandum in ciuitate.

Eulampij patria.

Viuit solitarius.

Cùm autẽ ad Imperatorias constitutiones intendisset oculos, quæ supra portas proscriptæ erãt omnibus, valdè ridens talem conatum, fuit ab impijs deprehensus protinùs, & statim vinctus fuit coniectus in custodiam, tanquàm aliqua præda sistendus coram Iudice. Postquàm autem, quod factum fuerat, delatum fuit ad aures magistratuum, iussit Iudex eum duci ad tribunal. Et protinùs adspiciens ad eum, qui ductus fuerat, cùm propter teneram ætatem sperâsset fore, vt virum expugnaret fortissimum: Quænam est, inquit, tanta tua, quę dicitur, amentia, quę etiam propè effecit, vt deducerer ad asperitatem, nisì ipsa, quę fuit conspecta species, persuasisset rem nõ ità se habere: est enim omninò alienum, & nõ consentaneum, hanc liberalem formam, & apertum characterem nobilitaris, facta aggredi tam audacia. Eccè ergò tibi proponitur multitudo deorum, quæ diuersis operationibus & inuocationibus sibi affatìm cõparat venerationẽ. Ipsum quoque templum est tibi apertum: sanguine aũt conspersa cernuntur altaria: publicum festum celebratur: & parata sunt quęcunque conueniunt sacrificio. Et tibi ergò oprimè consules, & nobis rem gratam facies, si deos colueris, & eis sacrificaueris.

Conijcitur in carcerẽ.

Martyr autem spiritu sancto totus repletus, cùm se signo Crucis, velutì quibusdã armis, munijsset: Vana sunt, respondit, ô præses, quę à te proponuntur. Neque enim ex rebus externis, & quę minimè fuerint in potestate alicuius, metienda est pietas, quæ apud eum est boni instituti, & in nostri liberi arbitrij sita est potestate. Atque, si quidem fieri nõ potest, (nè te non velle dicam) vt ad vnum & trinum omnium adspicias principium, ab eorum saltem, quę producta fuerunt bono ordine, discе Deum vniuersorum. Sin autem deorum prędicta multitudinem, per quos simpliciores deducis ad barathrum interitús, at ego quidem nec ea, quę tu dicis, audire sustineo, neque in animum induco, vt talibus delectèr sacrificijs, vt qui sim prędictus anima participe rationis, & ad supernum mũdum apertè prędictus: soli aũt natura Deo, & qui nõ est adspectabilis, sacrificabo sacrificiũ laudis, & ipsi reddam vota mea coram toto populo eius. His sic dictis, Tyrãnus, depositа personа lenitatis, iubet quidem exui martyrem, & humì extensum, vehementer verberari.

Signo Crucis se munit.

Dirè verberatur.

Postquàm autem martyr generosè & fortiter restitit tormentis, & nec tantillùm qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nernis tenuissimis cæditur.

dem fuit mutatus, acerbitatem supplicij Iudex auget, eumque neruis cædi tenuissimis imperat crudeliter. Qui cùm niue spissiùs martyris corpori infligerentur, affectis partibus afferebant magnum sensum doloris. Sed sic quoquè martyr nihil visus est remisisse de sua animi magnitudine, aut de sua fide in Christum Dominũ nostrum aliquid relaxâsse. Hinc frequentes, & se inuicèm consequentes tormentorum species, tâquàm fluctus,

Carnes eius lacerantur.

erumpebant in martyrem. Statìm enim conuersus est Tyrannus ad inueniendum aliud supplicium: & ligno appendens indomitam statuam, consumebat carnes lacerationibus: & ad medullas & ossa vsq; subibat dolor: & principales partes corporis attingebat. Martyr autem precibus tormentum contemperans, & sui Agonothetę auxilium inuocans, non magis censebatur pati, quàm, alio patiente, ipse esse spectator. Postquàm autem fàtis decertauit aduersùs dilacerationes, & vniuersum discerptum corpus ꝓpositum fuit adspectu tetrum, dęmones qdem, vt par erat, mœrebãt, Deus autem è superis exultabat propter suum coronã redimitum athletam. Iudex deindè cernens se esse superatum, cùm nec verbis posset persuadere patienti, nec blanditijs, nec vllis alijs rationibus, procedit ad tale tormentum, quod si vel solùm ad aures peruẽiat, potest conturbare ac confundere mentem & cogitationem. Tenuibus enim loris pedum & manuum adstrictos digitos

Immanissimum supplicij genꝰ.

iubet violenter circunstrahi: quod ei intolerandum reddebat cruciatum. Nam cùm confringerentur articuli, & violenta extensione quodammodò striderent, contigit athletam propè morte affici, quòd compages omnium membrorum corporis à sua sede & ordine dimouerentur: adeò vt propter ingentem dolorem ad misericordiàm traherentur etiam inanima.

Sed Tyrannus quidem cùm non potuisset factis persuadere, ad persuadendum verbis rursùs se cõfert, persona disputationis suam tegens impotentiam. Et primùm quidem, vt qui esset superstitiosiùs affectus in suam religionem, lacerabat diuinam verbi carnis susceptionem, eiusq; perpessiones & ipsam Crucem: & quæcunque sunt signa nostræ salutis, ea scandali ducebat offensiones. Posthæc proferebat etiam fabricam elementorum, vt quæ esset quidem dulcis & amabilis, & ad fruendum proposita hominibus, & quòd nollet ne valdè quidem cæcus, quæ ex ea oritur, priuari voluptate. Martyr autem (erat enim vera plenus sapientia) cõtrà afferebat illius deorum imbecillitatem & efferminationem, quæ inter se inuicèm fuerunt, pugnas & seditiones, & quòd volutarentur in corporis affectionibus: & quòd nihil eorum, quæ producta sunt, ex se ortum habeat, & sit sine principio, sed statìm referatur ad primam & efficientem causam, & omnipotentem: & quòd qui hæc relinquit, ad eorum transit opificem, eorum, quæ fluunt & non stant, habitationem perpetua & stabili habitatione, ineffabilique, & quæ non deficit, voluptate commutans. His veris martyris verbis Tyrannus attonitus, & ad iram ac furorem accensus intolerabilem, processit omninò ad omne genus tormenta, lectumq; ferreum protinùs iubet accendi. Qui cùm fuisset accensus, iubet in eo extendi martyrem. Ille autẽ cùm signo Crucis se munîsset, toto corpore fuit extensus. Et statìm, cùm carnes quidem ignitum ferrum attigissent, consumebantur, & dissoluebantur, & in cinerem, vlceraque & vulnera mutabantur. Quinetiam nonnulla membra in cinerem conuersa, præbebant videndam nudam ossium coniunctionem. Ipse verò tormenta fortiter toleranꝰ, tanquàm in molli quodam strato recumbens, ei agebat gratias, pro quo hæc sustinebat.

Rursùs signo Crucis se munit contra horrẽdos cruciatus.

Cùm autem martyrem nulla caperet satietas carũ, quas pro Christo sustinebat perpessionum, sed zelo fidei adhuc magìs incitaretur, nõ esse tolerãdum arbitratus, verum quidem Deum vniuersi irrideri, vanitatem autẽ imbecillitatis simulacrorum ab ijs, qui tunc dominatũ obtinebãt, celebrari laudibus, & magnifieri, generosum gddam & inuenile excogitat, dignumq; eius animi magnitudine. Nam cùm verbis simulâsset se affectiri simulacris, & ea ratione fucum fecisset Tyrãno, cum quadã pompa à multis stipatus satellitibus, venit in templum idolorum, partìm quidem propter repentinam martyris mutationem ijs lætantibus, q erant socij impietatis, partìm aũt omninò expectantibus id, quod erat euenturum. Martyr autem valdè misertus insipientiæ eorum, qui adorabant, ad vnam insignem imaginem ad dexteram positam propè accedẽs, cùm esset vlis solis precibus, & verbis, cum authoritate imperij, eam humì protinùs deiecit, & in pulueremcomminuit. Quod quidem cùm vidisset populus, qui aderat, & imbecillitatem eorum, quæ adorabantur, simul cognouissent & condemnâssent, deponunt protinùs dece-

Euertit precibus simulacrum.

deceptionem, & amplectuntur pietatem, Deum potentem, & solum prædicantes, quem nupèr ignorantes habebant ludibrio. Fitque eis martyr causa salutis, à quibus, cùm priùs stulti essent, præco esse stultitiæ putabatur.

Multi credunt.

Hæc cùm essent Præsidi iræ materia & occasio, aliud qd noui incidens, magis conturbauit, & ad iram concitauit intolerandam. Quædam enim adolescentula, quæ nupèr ex virginalibus thalamis processerat, & ausa erat venire in conspectum virorum, cùm se admiscuisset multitudini, & athletam fratrem esse agnouisset, accedẽs in medium theatrum, eum complexa, statìm docebat signa generis, se eosdẽ videlicet nósse parentes, eodem vtero esse editos, ac eadem suxisse vbera. Deindè reuocabat in mentem parentum beneuolentiam & cohabitationem, & huiusmodi alia signa: & postremò dicebat se velle esse participem eiusdem fidei & religionis, & communiter cum fratre easdem subire perpessiones. Hæc ergò infelicem quidem Tyrannum implebant dubitatione: spectatores autem eorum, quæ fiebant, prouocabãt ad pietatem. Cæterùm ille protinùs, cùm esset sceleratus, se ad sceleratas conuertit cogitationes: & propter affectionem corporis consuetudinis, non autem propter sanguinis coniunctionem, Christique desiderium, existimabat eam adhærere martyri. Toruèitaque & ferociter eam intuens: Quid sibi, inquit, ó mulier, vult hoc tuum commentum, & quomodò propter insaniam in hunc adolescentem, mutâsti religionem? Sed resipisce ab hac circunfusa caligine tuæ affectionis, & placa inuictorum deorum clemẽtiam. Quí fit enim, quòd tu tam repentè sis mutata, vt ab hac luce suauissima, & ab ijs, quæ sunt in vita iucunda, discedas: præstigiatori autem iuueni adhærescas, & impudenti vultu ad nostrum te sistas tribunal, simulantem cognationem, & traducentem consuetudinem ad fraternam vnionem? Verumenimuerò nostrum tribunal nõ irridebis, nec Imperatores habebis ludibrio. Testor deos omnes, & nostri tribunalis benignitatem & clementiam, tibi nihil ampliùs futurum, quàm Eulampio, nisì quòd sis peioribus tormentis subijcienda.

Eulãpia se cius sororẽ declarat.

Fortissimꝰ S. Eulampiꝰ.

Adhęc martyr masculino spiritu & audacia aptè respondit: Audi, dicens, ó Iudex: & cognosce meum, vt se habet, scopum ac institutum. Sum Christi ancilla. Christus est mihi vita, & animæ exultatio. Eum amo, ei studeo sacrificari. Pro eo & ignem para, & duc bestias, & rotas expedi, & stringe enses, & excogita omne aliud tormentum, vt scias me non esse tam ignaui & pusilli animi. Hoc, quod pro pietate suscipitur, certamen, ad finem vsque decertabo & peragam, & meipsam tradam ad omne genus supplicij, vt scias me esse eius sororem, & fraternè eadem, quæ ille sentit, sentire, qui tua tormenta nõ formidauit, & ea, quæ colis, simulacra diruit. Potrò autem rursùs quoq; tibi dico, nè adspiciens ad muliebris sexûs imbecillitatem, speres aliquid indignum nostra mente: neque ætatis mollitiem putes tuis inuentis facilè posse decipi. Qui enim nos ad diuinum suum erexit amorem, & nos armauit ad bellum contra te gerendum & diabolum, ipse & præbebit vires, & clarissimam efficiet victoriam.

forſ. * Hæc Eulampiæ genæ contunduntur.

* His martyr lingua libera apertè dicens aduersùs Tyrannum, colaphos genis crudeliter impactos accepit, & fuit eius vultus vehementer contusus. Mutata est autem eius formæ gratia, & extinctum fuit vocis instrumentum, inflictis continenter colaphis. Ad hæc habebat quidem fratrem eam confirmantem, & incitãtem, & audaciorem reddentem ad certamina. Erat autem ipsa quoquè virilis, quoàd eius fieri poterat, & generosis cogitationibus imbecillitatem naturę reficiebat. Sed hęc non erant omninò Prędi tolerabilia, videnti & meram sanctorum loquendi libertatem, & minimè cedentem tolerantiam. Vndè etiam rursùs noua excogitantur tormenta: lebesque protinùs paratus fuit bulliens, vt martyres exciperet. In quem Eulampius quidem confidenter est ingressus: Eulampia aũt (ità enim appellabatur & ipsa) tanquàm caligans, vt quæ esset natura mollior, & à maligno impelleretur ad timiditatẽ, labascebat. Sed frater, q idem erat socius certaminis, ab imo emergens, tanquàm ex aliquo cõuiuio & requie, vocabat sororem, & ei addebat animũ, & hortabatur vt ingrederetur lebetem, dicẽs: Nihil extimescas, solùm attendens id, qd videtur, & non ad Deum oculos animę defigens, cui & communiter credidimus, & à quo maximam inuenimus remunerationem. Si enim hanc bullientem aquam solùm attigeris, ab ipso magnum senties auxilium, cuius ego tuus frater sum testis, qui sic tibi cernor impatibilis, & nihil doloris sentiens.

Eam nõnihil trepidãtẽ Eulampius confirmat.

His persuasa Eulampia, & omninò acquiescens eius suasionibus, protinùs prompto & alacri animo ingressa est lebetem. Deindè etiam communiter spiritu exultantes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes, læti ſuſceperunt ſupplicium : & protinùs lebes euaſit frigidus, & nihil mali paſſi continuit martyres. Neque verò eouſquè conſtitit res admirabilis: ſed etiam non paucos ex ijs, qui circunſtabant, induxit ad pietatem. Porrò autem ipſum quoquè Tyrannum, etsì non purè traxit ad verum Dei cultum, illius tamen labefecit cogitationem, & fecit dubitare de ſua religione. Aethiops tamen non fuit dealbatus, & cancer rectè ingredi non didicit. Cùm enim vincerent quidem athletæ, vinceretur autem impius, cos à ſe inuicèm & à fide in Chriſtum non valens diſtrahere, redit rursùs ad conſuetu, & armatur denuò aduersùs ſolum martyrem : & iubet ei excindi pupillas oculorum is, qui cordis cæcutiebat oculis, & illum magìs cruciare procurans, & machinans, vt eius ſororis per hoc frangeretur audacia. Sed in hoc quoq; fuit conuictus, vana & inania moliri aduersùs Chriſti ſeruos.

Eulampij pupillæ excinduntur.

Eulampia capillis ſuſpenditur.

Poſtridiè autem iubet martyrem Eulampiam ſublimè ſuſpendi capillis. Eſt autem hoc grauiſſimum ſupplicium : ſed Chriſti ancillæ delicijs ſuauius exiſtimabatur. Vndè etiam ei preces admiſcens, dicebat : Ago tibi gratias, Deus meus & creator, quod me tuam ancillam dignatus ſis pro te ſuſceptis ornare tormentis. Cùm autem per omne genus ſupplicij oporteret athletas perſuadere, etiamsì tanquàm tela infantium repurabantur, quæ eis inferebantur, fornacem accendi iubet Præſes, illa Chaldaica nihilò inferiorem : & ad eam ducta eſt materia, quæ erat alitura ſic accenſam, lictoribus omne ſtudium ad hoc conferentibus. Cùm autem flamma eſſet adeò in altum ſublata, vt eam eos, qui procùl cernebant, ſtupefaceret, iubet iudex adduci martyres, & trudi in medium fornacem. Adducti ſunt ergò martyres : diuinus quidem Eulampius, propterea quòd fuerant ei eruti oculi, à quibuſdam portatus: generoſa autem Eulampia cum magna accurrens audacia, tanquàm thalamum, non fornacem, ingreſſura. Cùm autem igni fuiſſent traditi, flamma eos nihil læſit : ſed ſtatìm, inſtàr abſidis, incuruata, & diligenter cauens nè medium interciperet, tanquàm in iucundiſſimo thalamo athletas continebat, & naturæ ſuæ ardorem in auram irrorantem conuertebat. Martyres verò tanquàm in prato roſcido & amœno choreas agêtes, illud deſcriptum & diuinitùs celebratum, puerorum, inquam, canebant canticum.

Mittuntur ambo in fornacem ardentem.

Dan. 3.

Ad hæc rursùs Tyrannus & magìs dubitabat, & hoc prodigio planè euaſerat ſolutus & imbecillus, & reductus erat ad extremam cõſilij inopiam. Deindè cùm omnem ſpem penitùs abieciſſet, in athletas vltimum ſtatuit ſupplicium, nempe vt vitam finirent gladio. Protinùs ergò vincti abducuntur ad mortem. Et martyr quidem cùm prompto & alacri animo ſubijſſet gladio conſummationem, in cælos coronatus extollitur. Eius autem ſoror & ſocia certaminum, etiam ante gladium conſummatur, propoſitoque & animi inſtituto fit perfecta martyr. Hoc autem non ab re prouidit Dei ſapientia, ſed vt corpus mundum, & à vitiorum conſuetudine intactum, manus immundæ non rangerent, atque vt ſua ſpe impij fruſtrarentur, cùm ab eo inferendo excidiſſent ſupplicio, per quod putabant ſe punituros martyrem.

Eulampius capite punitur.

Eulampia reddit ſpiritum.

Hæc ſunt inuictorum Chriſti martyrum certamina : & hic eſt oprandus finis inſignium athletarum. Illos beârunt quidem omnes virtutes intelligentes, benedixerunt Patriarchæ, laudârunt Apoſtoli & martyres, vt eis pares in laboribus, & æquales in confeſſione, ſacroſanctum acceperunt additamentum. Ipſe autem Agonotheta & Dominus, pro quo pati conſtituerunt, & quem coram hominibus martyricè confeſſi ſunt, ipſe, inquam, coram patre eos præconio honorauit, ſicut eſt pollicitus, gloriæque & regni cælorum ſocios fecit : Quoniam cum decet omnis gloria, honor & adoratio in ſecula ſeculorum, Amen.

Matt. 10.

MAR-

MARTYRIVM SS. GEREONIS ET SOCIORVM EIVS, ITEMQVE VICTORIS, CASSII ET FLORENTIJ, multorumque aliorum, authore Helinando, teſte Vincentio.

Habetur in perantiquis MS Codicibus.

Hebræorum martyrum ſacratiſſimã legionẽ hodierna die feſtiuis attollere laudibus admonemur, in qua precioſiſſima ſanctæ illi⁹ ſodalitatis pignora, Gereonẽ, Victorẽ, Caſſium & Florentiũ, cũ eorũ ſocijs veneramur. Neq; enim ſecernuntur in gaudio retributionis, q nullo modo diſſenſerãt glorioſę cõſtãtia paſſionis. Nam quãuis nõ vno die, nec eodem loco martyrij gloriã ſuſciperent, tamen, ſecundùm Apoſtolum, erat illis vnus Dñs, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater oĩm, q eſt ſuper oẽs & per oĩa Deus in ſecula benedictus : cui ſimul oẽs vno cõſilio, vna deuotione, felici perſeuerãtia adhęrebãt, implentes actu Pſalmiſtæ verba, dicentis : Mihi aũt adhęrere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. In qua cõſtanter & vnanimiter ſummã charitatem, quæ Deus eſt, corde credentes ad iuſtitiã, ore aũt confitentes ad ſalutem, hanc Apoſtolicam conſtantiam ſedulò voluntate & moribus meditabantur. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Subſequentes etiam certam fidutiæ ſuæ cauſam : Sed in his omnibus, inquiunt, ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.

Octobris 10.

Ephe. 4.

Pſal. 72.

Rom. 8.

Ibidem.

Nec moueat quenquam, q in hac noſtræ Thebaidis ſerie geſta beatorũ martyrũ, & ſacroſancta, p fide Chriſti certamina, plena ratione ſecundùm morẽ hiſtorias texentium nõ perſoluimus : cùm id nobis ſit in hoc ſermone ,ppoſitum, vt nobiſcùm pariter ad ſpiritale gaudium corda ,puocemus audientium : quatenùs ſupernorum accenſi deſiderio, plùs appetant p charitatem ædificantem ad martyrũ ſocietatem ,pficere, q̃ per ſciẽtiam inflantẽ, ab interni gaudij delectatione deficere. Sed qa mos eſt humani ingenij tarditati, vt ab exteriorũ cognitione quærat, quod arcano cordis imprimat, quasi aliter ad rationem nisi p ſenſibilium & imaginabiliũ rerũ ducatũ nõ poſſit aſſurgere, vt hoc ſit, quod Apoſtol⁹ dicit, Nõ prius, quod ſpiritale eſt, ſed quod animale : deindè quod ſpiritale : moueamus & nos, ſecũdùm quod audiuimus, quasi hiſtoriã, nõ qdẽ ex ordine cuncta compectentẽ, ſed ſummatim quædã neceſſaria Chronographiæ more perſtringentẽ de ſanctiſſimis huius legionis Angelicę tyronibus, Gereone videlicet, Victore, Caſſio, Florẽtio, & eorum ſocijs, vniuerſo orbi terrarum meritò venerandis, quibus ſua, vt ità dicam, martyris victoria, ſecuritatis & pacis ſucceſſus iucundiſſimos comparauerunt.

Cur in hac hiſtoria cuiuſlibet author vitarit.

1. Cor. 15.

Hos inſignes triumphatores mirabilis & prouida omnipotentis Dei diſpenſatio, poſt victorioſiſſimã B. Mauricij paſſionẽ, ideò, quãtùm humanæ datur indagationi cõijcere, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, mora qua voluit reſeruauit, vt quo plus in lachrymis ſeminarent, eo iucundiùs fructũ perennis lętitiæ meterent : & quãto latiùs exemplaſuſcepti ,p Chriſti nomine laboris in cõfeſſione ipſius extenderẽt, tanto plures ad imitationem ſuę cõſtantię & magnanimitatis accenderent : cùm tamen ipſi corda ſurſum habentes, Apoſtolico illo feruerent deſiderio, quo dicit, Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto : multo enim melius eſt. Nam in breui poſt patratum eorum martyrium, pauciſſimi in ea, qua paſſi ſunt, prouincia remanſerunt, qui non hocipſum ardenter expeterẽt, quod in eis dudùm obſtinatis pectoribus exhorruiſſent : quasi arcta via ipſa priùs non eſſet commeabilis, quæ tot fuiſſet præcedentium trita veſtigijs.

Philip. 1.

Multi æcclęſiarum exemplis ſancto. rũ martyrũ,

Igitur dum incarnationis Dominicę annus ferè primus poſt ducenteſimũ & nonageſimum verteretur, Diocletianus Imperator trigeſimus tertius ab Octauiano Auguſto primo, cuius Imperij anno quadrageſimo ſecundo ſingularis eadẽ natiuitas per Mariã perpetuã virginẽ adminiſtrata eſt, Maximianũ, cognomẽto Herculeũ, primò Cęſarẽ, deindè cõſortẽ ſibi toti⁹ regni fecit, & Auguſti nomine & potẽtia ſecũ pariter ſublimauit. Quorũ ſęuitia cõtra Chriſtianos incãduit, vt ille in Oriẽte, iſte in Occidẽte circũquaq; Eccleſias Dei vaſtarẽt, nemini de grege Dñi parcerẽt, nomenq; Chriſtianũ funditùs extirpare ſtuderent. Sed diuino nutu quõ laboratũ fuerit in ſemine, poſtcà factum eſt manifeſtũ in germi-

Sæuiſſima Eccleſiæ perſecutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

germine.Hæc enim persecutio à Nerone decima,cæteris immanior & diuturnior fuisse perhibetur,ità vt vsque ad decem annos, in incepta crudelitate permanens,extenderetur.Quam mox subsecuta est ruina vehemens & perpetua destructio idolorum, cùm per totum orbem pax Ecclesijs Dei reddita,ipsos etiam,quos dudùm inimicos asperrimos pertulit,iugo fidei catholicæ subdidit: in morem decimæ Aegyptiacæ plagæ,quæ sicut primogenitorum omnium subita morte sæuissima,ità & vltima, populum Domini nò solùm liberum abire permitti,verùm etiam auctum pecunia,vt festinaret,vehementiùs mè compelli fecit.Cuius rei si quid post hanc Christianorum persecutionem exemplum fuerit,in antiquis ecclesiarum ædificijs apud nos cernere licet.

Exod. 12.

Cùm ergò in Gallijs perniciosus tumultus cõtra Romanum Imperium excreuisset, Maximianus apud Italiam collecto exercitu,Thebæos milites, Mauricium, Gereonem, Victorẽ,alios; eiusdem ordinis viros,iam sacramẽtis veræ fidei & salutaris baptismatis per Hierosolymitanũ antistitem initiatos,in auxiliũ accersiuit. Qui protinùs,vt erãt militari virtute exercitati,præceptis Imperatorijs obsequẽtes,singuli cũ suis sequacibus armis bellicis instructi, cõsilio diuino muniti, sese in eandem expeditionem vnanimiter cõtulerunt. Deindè colloquium expetentes B. Marcellini Romani Pontificis, qui post B.Petrum vigesimusoctauus, ante S.Syluestrum, eiusdẽ sedis Præsulem, quartus, nauim sanctæ Ecclesiæ in medijs tempestuosi mũdi iactatam fluctibus gubernabat:ab eoquo modò sub armis Romanę militię,Christianę religionis cõseruanda esset innocentia,dicerunt,eiusq; doctrinę perspicuam veritatem,vsq; ad finem boni certaminis,inuicta fidei iustitia seruauerunt. O beatus & sacer ille conuentus expeditorum in procinctu militum, qui bellum quidem extrinsecùs per obediẽtiam, pacem intrinsecùs per innocentiam cogitabant:qui ad expugnandos Romanę pacis inimicos arma ferebant, ad retinendum cõtra pmeditatas iniurias,nõ ferri,sed fidei arma firmissima præparabant.Nam hanc suam Dño generaliter dicauêre cõcordiam,vt cõtra hostes publicos edictis imperatorijs obedirent:cõtra susceptæ fidei religionem,Imperatorem nullum agnoscerent plusq; vellent pro Christo vitam temporalem perdere,quàm vitam æternam Christum Deũ negando,temporaliter viuere.Nimirùm sancti spiritũs vnctione edocti, recolebant verba veritatis,quę de suis discipulis ad patrem loquitur,dicens: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Optabant simul anhelanti desiderio citiùs in se perfectum iri orationem illam Domini,dicentis : Pater, volo vt vbi ego sum,ibi sit & minister meus.

Sancti martyres cur arma susceperint.

Iohan.17.

Iohan. 12.

Deindè Maximianus Augustus,coadunato exercitu, permixto tamẽ fidelium & infidelium cœtu,festinº Alpiũ iuga trãsgrediens,Gallię appropinquabat,soloq; aduẽtu suo Amsiliũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

pta cõmemorant. Huius sedis antistes nobis cognitorum tertius, S. Seuerini confessoris Christi successor, nomine Euergistus, quadã die dum capitis dolore nimiùm cruciatus, ad memoriam beatorum martyrum, Gereonis & sociorum eius, oratum accederet, & adhuc in sancti illius thesauri indicium fastigium nullũ excelleret, versiculum in laudem sanctorum dici solitum, *Exultabunt sancti in gloria*, ingrediẽs ecclesiam, inchoauit: cui protinùs ex illo venerabili sanctorum corporum adyto responsum est, *Lætabuntur in cubilibus suis*. Quod cùm pontifex stupefactus audiret, laudem Deo repentè cum omnibus, quì aderant, conclamauit: & appropians, de loci ipsius puluere capiti suo salutare remedium apposuit, & consignato cum summa reuerentia loco, recessit.

Pſal. 149. Ibidem.

S. Euergistus curatur in ecclesia S. Gereonis expuluere.

Talia qdem plurima veridica relatione cõmemorari possent, si promissi compẽdij studia nõ arcerent. Non enim exindè erat ibì, vel sunt rara virtutũ opera, sed penè quotidiana: quorum multitudinem simul & magnitudinem admiratur, quisquis eiusdem ecclesiæ cultori cuilibet religioso colloquitur. Nam quicunq; fide nõ dormitãte qualemlibet ibì medelam expostulat, ipsam illic sanitatem voti compos semper adesse nõ dubitat. Similia suorum meritorum indicia S. Victor, Cassius & Florentius cum suis commilitonibus crebrò dare nõ desinunt, quæ nemo vtiquè verbis, nedùm scriptis ad plenum exequitur. In locis tamen suis, vbì mirabiliter frequentantur, vberiùs etiam sermonibus & fidis testimonijs celebrantur: quanuis ea, quæ vulgantur à singulis actitari, redde debeant meritis omnium simul adscribi.

Coloniẽsis Ecclesiæ fides inuiolata.

Sancta verò Colonien sis Ecclesia per suffragia sanctorũ martyrum, quorũ corpora in suo gremio meruit fouenda susc ipere, nõ desinit vsq; hodiè fidem inuiolatam excolere, quam à Materno primo suo Episcopo se meminit suscepisse. Apud quam cõsuetudo celebris inoleuit, vt beatos martyres, Gereonem, Victorẽ, Cassium & Florẽtium, eorumq; socios, trino martyrio coronatos, ternis locis venerabiliter cõditos, vna die, id est, sexto Idus Octobris, festiuitate congrua veneretur, cùm tamen dubium sit, vtrùm vno die an duobus eorum martyrium compleretur: quia Verona, summus memorati martyrijocus, nõ minùs vigintisex millibus ab elegantissima S. Victoris basilica distans, aliter hoc vna die, nisi per festinum nimij furoris impetum, fieri posse, maximè propter moras in singulis locis necessarias, credere vetat. Huius itaque diei gaudia fratres ità celebremus annua, vt fiant nobis illorum intercessione cõtinua: sic illorum gratię congratulemur, vt quoscunq; possumus, nobiscùm pariter doctrinæ verbis & bonorum operum exemplis in charitate non ficta lucremur. Vt enim per quendam mundi huius sapientem dictum est, amicos quoslibet eadem velle, eadem nolle, ea demùm firma amicitia est. Et si nos sancti martyres, patroni nostri, in ea voluntate, qua ipsi fuerunt, ad se clamãtes & de se loquentes inuenerint, profectò nos nõ vt alienos, sed vt proprios & domesticos respicere non dedignabuntur, causamq; nostram dilectione, qua semper flagrare non desinunt, suam arbitrabuntur. Ità fiet, vt & in præsenti seculo necessarijs nõ destituamur auxilijs, & in futuro sempiternis eorũ iungamur cõsortijs, ad laudem & gloriã Dñi nostri Iesu Christi, q̃ cũ patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorũ, Amen.

S. Martyres, patroni nostri.

HISTORIOLA SANCTI CERBONII EPISCOPI POPVLONIENSIS PER D. GREGORIVM PAPAM *Scripta, Lib. 3. Dialog. Cap. 11.*

Octobris 10.

Humanitas eius erga milites quosdam.

IR vitæ venerabilis Cerbonius, Populonij Episcopus, magnã diebus nostris sanctitatis suę probationem dedit. Nam cùm hospitalitatis studio valdè esset intentus, die quadam trãseuntes milites hospitio susc epit: quos, Gorthis superuenientibus abscondit, eorumq; vitam ab illorum nequitia abscõdendo seruauit. Quod dum Gotthorum regi perfido Totilæ nunciatum fuisset, crudelitatis immanissimæ vesania succensus, hunc ad locum, qui octauo vrbis huius milliario Merulis dicitur, vbì tunc ipse cum exercitu sedebat, iussit duci, cumq; in spectaculo populi vrsis ad deuorandum proijci. Cumq; idem rex perfidus in ipso quoquè spectaculo cõsedisset ad inspiciendum mortem Episcopi, magna

gna populi turba confluxit. Tunc Episcopus in medium deductus est, atq; ad eius mortem immanissimus vrsus exquisitus: qui dum humana membra crudeliter carperet, sæui regis animum satiaret. Dimissus itaq; vrsus ex cauea est: qui accensus & concitus Episcopum petijt: sed subitò suæ ferocitatis oblitus, deflexa ceruice, submissoq; humiliter capite, lambere Episcopi pedes cœpit: vt patenter omnibus daretur intelligi: quia erga illum virum Dei, & ferina corda essent hominum, & quasì humana bestiarum. Tunc populus, qui ad spectaculum venerat mortis, magno clamore versus est in admirationem venerationis. Tunc ad eius reuerentiam colendam rex ipse permotus est. Quippe cum quo superno iudicio actum erat, vt qui Deum sequi priùs in custodienda vita Episcopi noluit, saltem ad mansuetudinem bestiam sequeretur. Cui rei hi, qui tunc præsentes fuerunt, adhuc nonnulli superstunt, eamq; cum omni illic populo se vidisse testantur.

Vrsus immanis mũsuefecit, & eius lambit pedes.

De quo etiam viro aliud quoquè miraculum, Venantio Lunensi Episcopo narrante, cognoui. In ea nanque Populonij ecclesia, cui præerat, sepulcrum sibi præparauit. Sed cum Longobardorum gens in Italiam veniens cuncta vastãsset, ad Helbam insulam recessit. Qui ingruente ægritudine ad mortem veniens, clericis suis sibiq; obsequentibus præcepit, dicens: In sepulcro meo, quod mihi præparaui Populonij, me ponite. Cui illi cùm dicerent, Corpus tuum illuc qualiter reducere possumus, qui à Longobardis teneri loca eadem, & vbiquè eos illic discurrere scimus? Ipse respondit: Reducite me secure: nolite metuere: sed festinè sepelire me curate: moxq; vt sepultum fuerit corpus meum, ex eodem loco sub omni festinatione recedite. Defuncti igitur corpus imposuerunt naui. Cumq; Populonium tenderent, collectis in aëre nubibus, immensa nimis pluuia erupit. Sed vt pateſceret omnibus, cuius viri corpus nauis illa portaret, per illud maris spatium, quod ab Helba insula vsq; Populonium duodecim milliaribus distat, circa vtraque nauis latera procellosa valdè pluuia descendit: & in nauem eandem vna pluuiæ gutta non cecidit. Peruenerunt itaque ad locum clerici, & sepulturæ tradiderunt corpus sacerdotis sui. Cuius p̃cepta seruantes, ad nauem sub festinatione reuersi sunt. Quam mox vt intrare potuerunt, in eundem locum, vbì vir Domini sepultus fuerat, Longobardorum Dux crudelissimus Gummar aduenit. Ex cuius aduẽtu virũ Dei habuisse spiritũ prophetiæ claruit: qa ministros suos a sepulturę suæ loco sub festinatione discedere p̃cepit.

Insigne miraculum.

VITA ET ACTVS SANCTI PAVLINI EPISCOPI EBORACENSIS, ET DEINDE RHOFENSIS, B. *Gregorij Papæ discipuli, per venerabilem Bedam descripta, Lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum.*

Octobris 10. Ex Cap. 9.

ENs Nordam Humbrorum, hoc est, ea natio Anglorũ, quæ ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam habitabat, cum rege suo Eduino verbum fidei, prædicante Paulino, (beati Gregorij discipulo) primùm accepit. Cui videlicet regi in auspicium susc ipiendæ fidei, & regni cælestis, potestas etiam terreni creuerat imperij, ità vt (quod nemo Anglorum ante eum fecit) oẽs Britannię fines, quà vel ipsorũ, vel Britonũ prouincię habitabãtur, sub ditione acceperit. Quin & Meuanias insulas, sicut & suprà docuimus, imperio subiugauit Anglorũ. Quarũ prior, quę ad Austrum est, & situ amplior, & frugum prouentu atq; vbertate felicior, non-gentorum sexaginta milliarium mensuram, iuxta æstimationem Anglorum: secunda, trecentorum & vltrà, spatium tenet.

Eduini regis potẽtia.

Huic aũt genti occasio fuit percipiendę fidei, q̃ prefatus rex eius, cognatione iunctus est regi Cantuariorũ, accepta in coniugẽ Edelburga, filia Edelberthi regis, quę alio nomine Tate vocabatur. Huius cõsortiũ cùm primò ipse missis, p̃cis à fratre eius Eadbaldo, q̃ tunc regno Cantuariorũ p̃erat, peteret: respõsum est, nõ esse licitũ, Christianã virginẽ pagano in cõiugiũ dari, nè fides & sacramẽta cęlestis Regis, cõsortio prophanarẽtur regis, q̃ veri Dei cultûs esset, prsùs ignarus. Quæ dum Eduino verba nuncij referrẽt, promisit se nihil omnimodis cõtrariũ Christianę fidei, quã virgo colebat, esse facturũ: quin potiùs permissurũ, vt fidẽ cultumq; suę religionis cum oĩbus, q̃ secùm venissent, viris, siue fœminis, sacerdotibus seu ministris, more Christiano seruaret. Neq; abnegauit, se etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

am eandem subiturum esse religionem, si tamen examinata à prudentibus, sanctiorꝛ Deo dignior posset inueniri. Itaq; ꝓmittitur virgo, atq; Eduino mittitur, & iuxta quod dispositum fuerat, ordinatur Episcopus vir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa veniret, eamque & comites eius, nè paganorum possent societate pollui, quotidiana exhortatione, & sacramentorum cælestium celebratione confirmaret.

S. Paulinus ordinatur Episcopus.

Ordinatus est aũt Paulinus Episcopus à Iusto Archiepiscopo sub die duodecimo Calendarum Augusti, anno ab incarnatione Dñi sexcẽtesimo, vigesimoquinto. Et sic cum prefata virgine ad regem Eduinum, quasi comes copulæ carnalis aduenit. Sed ipse pontifex toto animo intendens, vt gentem, quam adibat, ad agnitionem veritatis aduocãs, iuxta vocem Apostoli, vni viro virginem castam exhiberet Christo: cùm in prouinciam venisset, laborauit multùm, vt & eos, qui secùm venerãt, nè à fide deficerent, Domino adiuuante, contineret, & aliquos, si fortè posset, de paganis ad fidei gratiam prædicando conuerteret. Sed sicut Apostolus ait, quanuis multo tempore illo laborante in verbo, deus seculi huius excæcauit mentes infidelium, nè eis fulgeret illuminatio Euangelij gloriæ Christi.

2. Cor. 11.

2. Cor. 4.

Anno aũt sequenti venit in prouinciam quidam sicarius, vocabulo Eumer, missus à rege Occidentalium Saxonum, nomine Cuichelmo, sperans se regem Eduinum regno simul & vita priuaturum: q habebat sicam bicipitem toxicatã, vt si ferri vulnus minùs adesset mortẽ regis sufficeret, peste iuuaretur veneni. Peruenit aũt ad regem primo die paschæ iuxta amnem Dorouentionem, vbi tunc erat villa regalis. Intrauitq; que quasi nuncium Domini sui referens: & cùm simulatam legationem ore astuto voluisset, exurrexit repentè, & cuaginata sub veste sica, impetum fecit in regem. Quod cùm videret Lilla, minister regis amicissimus, non habens scutum ad manum, quo regem à nece defenderet, mox interposuit corpus suum ante ictum pungẽtis. Sed tãta vi hostis ferrũ infixit, vt per corpus militis occisi etiã regem vulneraret. Qui cùm mox gladijs impeteretur, in ipso tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Fordheri, sica nefanda peremit.

Eduino regi structæ insidiæ.

Eádem aũt nocte sacrosancta Dñicę paschæ peperierat regina filiam regi, cui nomen Eanfled. Cumq; idem rex, præsente Paulino Episcopo, gratias ageret dijs suis pro nata sibi filia, ecõtrà Episcopus gratias cœpit agere Dño Christo, regiq; adstruere, ꝙ ipse precibus suis apud illũ obtinuerit, vt regina sospes & absq; dolore graui sobolem procrearet. Cuius verbis delectatus rex, promisit se abrenũciatis idolis, Christo seruiturum, si vitam sibi & victoriam donaret pugnanti aduersùs regem, à quo homicida ille, q eum vulnerauerat, missus fuerat: & in pignus promissionis implendæ, eandem filiam suam Christo cõsecrandam Paulino Episcopo assignauit. Quæ baptizata est die sancto Pẽtecostes, prima de gente Nordan Humbrorum cum duodecim alijs de familia eius. Quo tempore curatus à vulnere sibi pridèm inflicto rex, collecto exercitu, venit aduersùs regem Occidentalium Saxonum, ac bello inito, vniuersos, quos in necem suam conspirãsse didicerat, aut occidit, aut in deditionẽ recepit. Sicq; victor in patriam reuersus, nõ statim & inconsultè sacramenta fidei Christianę percipere voluit: quanuis nec idolis vltrà seruiuit, ex quo se Christo seruiturum esse promiserat. Verùm primò diligentiùs ex eo tempore & ab ipso venerabili viro Paulino rationem fidei edisceret, & cum suis primatibus, quos sapientiores nouerat, curauit cõferre, quid de his agendũ arbitrarẽtur. Sed & ipse, cùm esset vir natura sagacissimus, sæpè diù solus residẽs, ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secùm colloquẽs, qd sibi esset faciendũ, quę religio seruãda, tractabat.

Filia regis prima baptizatur.

Ex cap. 10.

Quo tempore exhortatorias ad fidẽ literas à Pontifice Sedis Apostolicę Bonifacio accepit, quarum ista est forma: Exemplar Epistolę beatissimi & Apostolici Papę vrbis Romanæ Ecclesiæ Bonifacij, directæ viro glorioso Eduino regi Anglorum.

Bonifacij Põtificis literæ ad Eduinum regem.

Viro glorioso Eduino regi Anglorũ, Bonifacius Episcopus seruus seruorum Dei. Licèt summæ diuinitatis potentia, humanæ locutionis officijs explanari nõ valeat, quippe quę suũ magnitudine ità inuisibili atq; inuestigabili æternitate cõsistit, vt eã nulla ingenij sagacitas, quãta sit, comprehendere differereq; sufficiat: ga tamẽ eius humanitas ad insinuationem suĩ, reseratis cordis ianuis, quę de semetipsa proferentur, secreta humanis mentibus inspiratione clementer infudit, ad annunciandam vobis plenitudinem fidei Christianæ, sacerdotalem curauimus solicitudinem prærogare: vt perindè Christi Euangelium, quod Saluator noster omnibus præcepit gentibus prędicari, vestris quoq; sensibus inferentes, salutis vestræ remedia * propinquaremus.

Matt. 28. Marc. 16.

* propinquaremus.

Su-

Supernæ igitur maiestatis clementia, quæ cuncta solo verbo præceptionis suæ condidit & creauit, cælum videlicet & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, dispositis ordinibus, quibus subsisterent, coæterni verbi sui consilio, & sancti spiritus vnitate dispensans, hominem ad imaginem & similitudinem suam, ex limo terræ plasmatum, cõstituit: eique tãtam præmij prærogatiuam indulsit, vt eum cunctis præponeret, atq; seruato termino præceptionis suæ, æternitatis subsistentia præmuniret. Hunc ergò Deum patrem, filium & spiritum sanctum, qui est indiuidua Trinitas, ab ortu solis vsq; ad occasum, humanum genus, quippe vt creatorem omnium atque factorem suum, salutifera confessione fidei veneratur & colit. Cui etiam summitates imperij, rerumq; potestates submissæ sunt: ga eius dispositione omnium prælatio regnorum cõceditur. Eius ergò bonitatis misericordia, totius creaturę suę saluandæ causa, etiam in extremitate terræ positarum gẽtium corda frigida, sancti spiritus feruore, in suî quoquè agnitionem mirabiliter est dignata succendere. Quæ enim in glorioſi filij nostri Audubaldi regis, gentiumque ei suppositarum illustratione, clemẽtia redemptoris fuerit operata, plenius ex vicinitate locorum vestram gloriam cõijcimus cognouisse. Eius ergò mirabile donum & in vobis certa spe cælesti longanimitate conferri confidimus: cùm profectò glorioſam coniugem vestrã, quæ vestri corporis pars esse dignoscitur, æternitatis præmio per sacri baptismatis regenerationẽ illuminatam agnouimus. Vndè præsenti stylo glorioſiùs vos adhortandos cum omni affectu intimæ charitatis curauimus: quatenùs abominatis idolis, eorumq; cultu, spretisq; fanorum fatuitatibus, & auguriorum deceptibilibus blandimentis, credatis in Deum patrem omnipotẽtem, eiusq; filium Iesum Christum, & spiritum sanctum: vt credentes, à diabolicę captiuitatis nexibus, sanctę & indiuiduę Trinitatis cooperante potentia, absoluti, æternę vitę possitis esse participes. Quanta aũt reatitudinis culpa teneãtur adstricti hi, qui idolatriarũ pernicioſissimam superstitionem colentes, amplectuntur, eorum, quos colunt, exempla perditionis insinuant. Vndè de eis per Psalmistam dicitur: Omnes dij gentium, dęmonia: Dominus aũt cælos fecit. Et iterùm: Oculos habent, & nõ vident: aures habent, & nõ audiunt: nares habent, & nõ odorabunt: manus habent, & nõ palpabunt: pedes habẽt, & nõ ambulabunt. Similes ergò efficiuntur his, qui spem suę confidentiæ ponunt in eis. Quomodò enim iuuandi quenlibet possunt habere virtutem hi, qui ex corruptibili materia, inferiorũ etiam, suppositorumq; tibi manibus construuntur: quibus videlicet artificium humanum accõmodans, eis inanimatam membrorũ similitudinem cõtulisti: qui nisì à te moti fuerint, ambulare nõ poterunt: sed tanquàm lapis in vno loco positus, ità cõstructi, nihilq; intelligentię habentes, ipsaq; insensibilitate obruti, nullam neq; lędendi, neq; iuuãdi facultatem adepti sunt? Qua ergò mentis deceptione eos deos, quibus vosipsi imaginem corporis tradidistis, colentes sequamini, iudicio discreto reperire nõ possumus. Vndè oportet vos suscepto signo sanctæ Crucis, per quam humanum genus redemptum est, execrando diaboli- cæ versutiæ supplantationem, qui diuinę bonitatis operibus inuidus æmulusq; consistit, à cordibus vestris abijcere, iniectisq; manibus hos, quos eatenùs materię compage vobis deos fabricâstis, cõfringendos diminuendosq; summoperè procurare. Ipsa enim eorum dissolutio, corruptioque, quę nunquàm viuentem spiritum habuit, nec sensibilitatem à suis factoribus potuit quolibet modo suscipere, vobis patenter insinuet, ꝙ nihil erat, quod eatenùs colebatis, dum profectò meliores vos, qui spiritum viuentem à Dño percepistis, eorum constructione nihilominùs existatis: quippe quos Deus omnipotens ex primi hominis, quem plasmauit, cognitione deductos per secula, innumerabilibus ꝓpaginibus pullulare constituit. Accedite ergò ad agnitionem eius, qui vos creauit, qui in vobis vitę insufflauit spiritum, qui pro vestra redemptione filium suum vnigenitum misit, vt vos ab originali peccato eriperet, & ereptos de potestate diabolicæ nequitiæ, cęlestibus pręmijs muneraret. Suscipite verba prędicatorũ, & Euãgelium Christi, quod vobis annunciant, quatenùs credentes, sicut sæpiùs dictum est, in Deũ patrem omnipotentem, & in Iesum Christum eius filium, & spiritum sanctum, inseparabilem Trinitatem, fugatis dęmoniorum sensibus, expulsaque à vobis solicitudine venenosi & deceptibilis hostis, per aquam & spiritum sanctũ renati, ei, cui credideritis, in splendore gloriæ sempiternæ cohabitare eius opitulatione & munificentia valeatis. Prætereà benedictionem protectoris vestri, beati Petri Apostolorum principis vobis direximus, id est, camisiam cum ornatura in auro vna, & lena Ancyriana vna. Quod petimus, vt eo benignita-

Audubaldi regis conuersio.

Psal. 95. Psal. 113.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis animo gloria vestra susciat, quo à nobis noscitur destinatum.

Ex Cap. 11. Ad coniugem quoq; eius Edelburgam, huiusmodi literas idem Pōtifex misit. Exemplar Epistolę beatissimi & Apostolici Bonifacij Papę vrbis Romę, directę Edelburgę reginæ Eduini regis. Dāę gloriosæ, filię Edelburgæ reginę Bonifaci⁹ Episcopus, seru⁹ seruorū Dei. Redemptoris nostri benignitas humano generi, quod pretiosi sanguinis sui effusione à vinculis diabolicę captiuitatis eripuit, multa prouidētia, quibus saluaretur, ꝓpinauit remedia: quatenùs sui nominis agnitione diuerso modo gentibus innotescente, creatorem suum susceptо Christianę fidei agnoscerent sacramento: quod quidem in te vestræ glorię sensibus cęlesti collatum munere, mystica purgationis vestræ regeneratio patenter innuit. Magno ergò largitatis Dāicæ beneficio mens nostra gaudio exultauit, ꝙ scintillam orthodoxæ religionis in vestrî dignatus est cōuersione succendere. Exqua re nō solùm glorioſi coniugis vestri, immò totius gentis supposităe vobis intelligentiam in amorem suî faciliùs inflammaret. Didicimus nanq; referētibus his, qui ad nos, glorioſi filij nostri Audubaldi regis laudabilem cōuersionem nunciantes, peruenerunt, ꝙ etiam vestra gloria, Christianę fidei susceptо mirabili sacramento, pijs & Deo placitis iugiter operibus enitescat: ab idolorū etiam cultu, seu fanorum, auguriorumq; illecebris se diligēter abstineat; & ità in amore Redemptoris sui immutilata deuotione persistens inuigilet, vt ad dilatandam Christianam fidem incessabiliter nō desistat operam cōmodare. Cumq; deglorioso coniuge vestro paterna charitas solicitè perquisisset, cognouimus, ꝙ eatenùs abominandis idolis seruiens, ad susciendam vocem prędicatorum, suam distulerit obedientiam exhibere. Qua ex re nō modica nobis amaritudo congesta est ab eo, quòd pars corporis vestri, ab agnitione summę & indiuiduę Trinitatis remanserit extranea. Vndè paternis officijs vestræ gloriosæ Christianitati nostram cōmonitionem nō distulimus conferendā, adhortantes, quatenùs diuinæ inspirationis imbuta fidei, importunè & opportunè agendum nō differas, vt & ipse, Saluatoris nostri Domini Iesu Christi cooperante potentia, Christianorum numero copulerur, vt perindè interatæ societatis fœdere iura teneas maritalis consortij. Scriptum nanq; est: Erunt duo in carne vna. Quomodò ergò vnitas vobis cōiunctionis inesse dici poterit, si à vestrę fidei splendore, interpositis detestabilis erroris tenebris, remāserit ille alienus? Vndè oratione continuò insistens, à longanimitate cęlestis clementiæ, illuminationis illius beneficia impetrare nō desinas: vt videlicet, quos copulatio carnalis affectùs vnum quodammodò corpus exhibuisse monstratur, hos quoq; vnitas fidei etiam post huius vitæ transitum, in perpetua societate cōseruet. Insiste ergò gloriosa filia, & summis conatibus duritiam cordis ipsius, religiosa diuinorū prędceptorum insinuatione mollire summopere dematura, infundens sensibus eius, quātùm sit prędclarum, quod credēdo susceptili mysterium, quantum´ve sit admirabile, quod renata præmium consequi meruisti. Frigiditatem cordis ipsius, sancti spiritùs annūciatione succende: quatenùs amoto torpore pernicioſissimi cultùs, diuinæ fidei calor eius intelligētiam tuarū adhortationum frequentatione succēdat: vt profectò sacræ scripturæ testimonium per te expletum indubitanter perclareat: Saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem. Ad hoc enim misericordiam Dominicæ pietatis consecuta es, vt fructum fidei creditorumq; tibi beneficiorū, redemptori tuo multiplicem resignares. Quod equidem, suffragante præsidio benignitatis ipsius, vt explere valeas, assiduis non desistimus precibus postulare. His ergò præmissis, paternæ vobis dilectionis exhibētes officia, hortamur, vt nos (reperta portitoris occasione) de his quæ per vos superna potentia in cōuersione coniugis vestri, summilitq; vobis gentis dignata fuerit operari, properè reueletis: quatenùs solicitudo nostra, quæ de vestra vestrorumque omnium animæ salute optabilia desideranter expectat, vobis annunciantibus releuetur: illustrationemque diuinæ propiciationis in vobis diffusam opulentiùs cognoscentes, hilari confessione largitori omnium bonorum Deo, & beato Petro Apostolorum principi vberes meritò gratias exoluamus. Prętereà benedictionem protectoris vestri beati Petri Apostolorum principis vobis direximus, id est, speculum argenteum, & pectinem eburneum inauratum. Quod petimus vt eo benignitatis animo gloria vestra susciat, quo à nobis noscitur destinatum.

Ex Cap. 12. Hæc quidem memoratus Papa Bonifacius de regis Eduini, ac gentis ipsius salute solicitus, literis agebat. Sed & oraculum cæleste, quod illi quondàm exultanti apud Redualdum regem Anglorum, pietas Diuina reuelare dignata est, non mi-

Edelburga regina conuersa, bonis studet operibus.

Gene. 2. Ephe. 5.

1. Cor. 7.

nimùm ad susciendа vel intelligenda doctrinæ monita salutaris, sensum iuuit illius.

Rex Eduine difficulter potest conuerti ad Christum.

Cùm ergò videret Paulinus difficulter posse sublimitatem animi regalis ad humilitatem viæ salutaris, & susciendum mysterium viuificæ Crucis inclinari, ac pro salute illius, simul & gentis, cui prærat, & verbo exhortationis apud homines, & apud diuinam pietatem verbo deprecationis ageret: tandèm, vt verisimile videtur, didicit in spiritu, quod vel quale esset oraculum regi quondàm cælitùs ostensum. Nec exindè distulit, quin cōtinuò regem admoneret, explere votum, quod in oraculo sibi exhibito se facturum promiserat, si temporis illius ęrumnis exemptus, ad regni fastigia peruenirет. Erat autem oraculum huiusmodi:

Edelfridus persequitur Eduinum.

Cùm persequente illum Edelfrido, qui ante eum regnauit, per diuersa occultus lo- cavel regna, multo annorum tempore profugus vagaretur, tandèm venit ad regem Redualdum, obsecrans vt vitam suam à tanti persecutoris insidijs tutando seruaret. Qui libenter eum susciens, promisit se, quæ petebat, esse facturum. At postquàm Edelfridus in hac eum prouincia apparuisse, & apud regem illius familiariter cum socijs habitare cognouit, misit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece eius offerrent: neque aliquid proficit, misit secundò, misit tertiò, & copiosiora argenti dona offerens, & bellum illi, si contemneretur, indicens: Qui vel minis fractus, vel corruptus muneribus, cessit deprecanti, & siue occidere se Eduinum, seu legatarijs tradere promisit. Quod vbi fidelissimus quidā amicus illius animaduertit, intrauit cubiculū, quo dormire disponebat, (Erat aūt prima hora noctis) & euocatum foràs, quid erga eum agere rex promisisset, edocuit, & insupèr adiecit: Si ergò vis, hacipsa hora educam te de hac prouincia, & ea in loca te introducam, vbì nunquàm te vel Redualdus, vel Edelfridus inuenire valeant. Qui ait: Gratias quidem ago beneuolentiæ tuę: nō tamen hoc facere possum, quod suggeris, vt pactum, quod cum tanto rege inij, ipse primus irritum faciam, cùm ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarum intulerit: quin potiùs, si moriturus sum, ille me magis, quàm ignobilior quisquam morti tradat: Quò enim nunc fugiam, qui per omnes Britannię prouincias tot annorum temporumque curriculis vagabundus, hostium vitabam insidias?

Eduini regis magnæ angustiæ.

Abeunte igitur amico, remansit Eduinus solùs foris, residensque mœstus ante palatium, multis cœpit cogitatiōum ęstibus affici, quid ageret, quo´ve pedem verteret, nescius. Cumque diù tacitis mētis angoribus, & cæco carperetur igni, vidit subitò intempestę noctis silentio, appropinquantem sibi hominem vultùs habitusque incogniti: quē videns vt ignotum & inopinatum, non parùm expauit. At ille accedens, salutauit eum, & interrogauit, quarè illa hora cæteris quiescentibus, & alto sopore pressis, solus ipse mœstus in lapide peruigil sederet. At ille vicissìm scisitabatur, quid ad eum pertineret, vtrùm ipse intùs, an foris noctem transigeret. Qui respondens, ait: Nè meæstimes tuæ mœstitiæ, & insomniorum, & forinsecę ac solitariæ sessionis causam nescire. Scio enim certissimè, qui es, & quarè mœres, & quę ventura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi, quid mercedis dare velles ei, si qui sit, qui his te mœroribus absoluat, & Redualdo suadeat, vt nec ipse tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hostibus perimendum tradat? Qui cùm se omnia, quæ posset, huic tali pro mercede beneficij daturū esse responderet, adiecit ille: Quòd si etiam te regem futurum, extinctis hostibus, in veritate promittrat, ità vt nō solùm omnes progenitores tuos, sed & omnes, qui ante te reges in gente Anglorum fuerant, potestate transcendas? At Eduinus constantior interrogando factus, non dubitabat promittere, quin ei, qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertiò: Si autem, inquit, is qui tibi tanta taliaque dona veraciter aduentura prędixerit, etiam consilium tibi tuę salutis ac vitę melius atque vtilius, quàm aliquis de tuis parentibus aut cognatis vnquàm audiuit, ostendere poterit: num ei obtemperare, & monita eius salutaria susciepere consentis? Nec distulit Eduinus, quin continuò polliceretur, se in omnibus secuturum doctrinam illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem proueheret. Quo accepto responso, confestim is, qui loquebatur cum eo, imposuit dexteram suam capiti eius, dicens: Cùm ergò tibi signum hoc aduenerit, memento huius temporis ac loquelæ nostræ, & ea, quę promittis, tunc adimplere nè differas. Et his dictis, vt fertur, repentè disparuit, vt intelligeret nō hominem esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum. Et cùm re-

Quidam ignotus ei appāret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gius iuuenis solus adhuc ibidèm sederet,gauisus quidem de collata sibi pia ac benigna cõsolatione,sed multùm solicitus,ac mente sedula cogitans,quis esset ille,vel vndè veniret,qui hæc sibi loqueretur.

Venit autem prefatus amicus illius,lętoque vultu salutãs eum: Surge, inquit,intra: & sopitis ac relictis curarum anxietatibus,quieti membra simul & animum compone: quia mutatum est cor regis,nec tibi aliquid mali facere, sed fidē potiùs pollicitam seruare disponit. Postquàm enim cogitatiõem suam,de qua tibi antè dixi, reginæ in secreto reuelauit, reuocauit eum illa ab intentione, admonens quia nulla ratione conueniat tanto regi, amicum suum optimum in necessitate positum,auro vendere, neque fidem suam,quę omnibus ornamentis preciosior est,amore pecunię perdere.Quid plura? Fecit rex,vt dictum est, nec solùm exulem nuncijs hostilibus non tradidit, sed eram eum,vt in regnum perueniret,adiuuit.Nam mox redeuntibus domum nũcijs, exercitum ad debellandum Edelfridum collegit copiosum: eumque sibi occurrentem cum exercitu multùm impari,(non enim dederat illi spatium, quo totum suum congregaret atque adunaret exercitum)occidit in finibus gentis Merciorum,ad orientalem plagam amnis,q vocatur Idle. In quo certamine & filius Redualdi, vocabulo Regnheri, occisus est.Ac sic Eduinus,iuxta oraculum,quod acceperat, non tantùm regis sibi infesti insidias vitauit,verumetiam eidem perempto in regni gloriam successit.

Regina reuocat maritũ à magno scelere.

Cùm ergò prædicāte verbum Dei Paulino,rex credere differret,& per aliquod tempus, vt diximus, horis competentibus solitarius sederet, & quid agendum sibi esset, quæ ve religio sequenda, sedulus secùm ipse scrutari consuêsset, ingrediens ad eum quadam die vir Dei,imposuit dexteram capiti eius,& an hoc signum agnosceret,requisiuit.Qui cùm tremens ad pedes eius procidere vellet, leuauit eum, & quasi familiari voce affatus: Eccè, inquit, hostium manus, quos timuisti, Domino donante,euasisti. Eccè regnum,quod desiderâsti,ipso largiente,percepisti.Memento vt tertium, quod promisisti,facere non differas,suscipiendo fidem eius,& præcepta seruando,qui te & à temporalibus aduersis eripuit,& temporalis regni honore sublimauit.Et si deincèps voluntatem eius,quam per me tibi prædicat,obsecundare volueris,etiam à perpetuis malorum tormentis te liberans,æterni secùm regni in cælis faciet esse participem.

Ex cap.13.

Quibus auditis, rex,suscipere quidem se fidem,quam docebat,& velle & debere respondebat: verùm adhuc cum amicis,principibus & consiliarijs suis sese de hoc collaturum esse dicebat, vt si & illi eadem cum eo sentire vellent, omnes pariter in fonte vitæ Christo consecrarentur. Et annuente Paulino,fecit, vt dixerat. Habito enim cum sapientibus cõsilio,sciscitabatur singulatìm ab omnibus, qualis sibi doctrina hęc esse nùs inaudita, & nouus diuinitatis,qui prædicabatur,cultus videretur. Cui primus pontificum ipsius Coifi,continuò respondit: Tu vide,rex,quale sit hoc, quod nobis prædicatur: ego tibi verissimè,quod certum didici,profiteor,quia nihil omninò virtutis habet, nihil vtilitatis religio illa,quam hucusquè tenuimus. Nullus enim tuorum studiosiùs, quàm ego, culturæ deorum nostrorũ se subdidit, & nihilominùs multi sunt,qui ampliora à te beneficia,quàm ego, & maiores accipiunt dignitates,magisque prosperantur in omnibus, quę agenda vel acquirenda disponunt. Si autem dij aliquid valerent,me potiùs iuuare vellent, qui illis impensiùs seruire curaui. Vndè restat, vt si ea, quę nunc nobis noua prædicantur, meliora esse & fortiora, habita examinatione, pspexeris,absq; vllo cunctamine suscipere illa festinemus. Cuius suasioni verbisque prudentibus alius optimatum tribuens assensum,continuò subdidit:

Rex Eduinꝰ deliberat cũ suis de complectendo Christianismo.

Talis,inquiens,mihi videtur,rex,vita hominum pręsens in terris,ad comparationem eius,quod nobis incertum est, temporis, quale cùm, te residente ad cœnam cum ducibus ac ministris tuis tempore brumali,accenso quidem foco in medio, & calido effecto cœnaculo,furentibus autem foris per omnia turbinibus hyemalium pluuiarum vel niuium,aduenięs vnus passerum,domum citissimè peruolauerit: qui cùm per vnum ostium ingrediens,mox per aliud exiĕrit, ipso quidem tempore, quo intùs est, hyemis tempestate non tangitur: sed tamen paruissimo serenitatis momento excurso,mox de hyeme in hyemem regrediens, tuis oculis elabitur.Ità hæc vita hominum ad modicum apparet: quid autem sequatur,quid've pręcesserit,prorsùs ignoramus. Vndè si hęc noua doctrina certius aliquid attulit,meritò sequenda esse videtur .His similia & eçterima-

Elegans similitudo.

iores natu, ac regis consiliarij diuinitùs admoniti,prosequebantur. Adie-

Adiecit autem Coifi,quia vellet ipsum Paulinum diligentiùs audire de Deo, quem prędicabat,verbum facientem.Quod cùm iubente rege faceret,exclamauit auditis eius sermonibus,dicens: Iam olìm intellexeram nihil esse,quod colebamus: quia videlicet quanto studiosiùs in eo cultu veritatem quærebam,tãto minùs inueniebam. Nunc autem apertè profiteor,quia in hac prædicatione veritas datur illa, quæ nobis vitæ, salutis ac beatitudinis æterna dona valet tribuere. Vndè suggero,rex, vt templa & altaria, quæ sine fructu vtilitatis sacrauimus,ocyùs anathemati & igni tradamus. Quid plura? Prębuit palàm assensum Euangelizanti beato Paulino rex,& abrenunciata idolatria, fidem se Christi suscipere confessus est.

In ethnicismo nulla cognitio veritatis.

Tandē rex Eduinus credit.

Cumque à prefato pontifice sacrorum suorum quæreret,quis aras & fana idolorum cum septis,quibus erant circundata, primus prophanare deberet: ille respondit : Ego: Quis enim ea,quæ per stultitiam colui,ad exemplum omnium aptiùs, quàm ipse per sapientiam mihi à Deo vero donatam destruam? statimque abiecta superstitione vanitatis,rogauit sibi regem arma dare,& equum emissarium, quem ascendens, ad idola destruenda veniret.Non enim licuerat pontificem sacrorum vel arma ferre, vel in * equo sedere.Accinctus ergò gladio,accepit lanceam in manu, & ascēdens emissarium regis, pergebat ad idola. Quod adspiciens vulgus, existimabat eum insanire. Nec distulit ille mox,vt appropiabat ad fanum,profanare illud,iniecta in eo lancea,quam tenebat:multumque gauisus de agnitione veri Dei cultûs,iussit socijs destruere,ac succendere fanum cum omnibus septis suis. Ostenditur autem locus ille quondàm idolorum, non longè ab Eboraco,ad Oriētem vltra amnem Doruentionem,& vocatur hodiè Gormũdin Gahan: vbì pontifex ille, inspirante Deo vero, polluit ac destruxit eas, quas ipse sacrauerat,aras.

*equa equi.

Coifi pontifex idolorũ, cõuertus destruit ea.

Igitur accepit rex Eduinus,cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe perplurima, fidem & lauacrum sanctæ regenerationis,anno regni sui vndecimo, qui est annus Dominicę incarnationis sexcentesimus vigesimusseptimus: ab aduentu verò Anglorum, in Britanniam,anno circiter centesimo octuogesimo.Baptizatus est autem Eboraci die sancto Paschę,pridiè Iduum Aprilis,in ecclesia sancti Petri Apostoli, quam idem ipse de ligno, cùm catechizaretur, atque ad percipiendum Baptisma imbueretur, citato opere constructit. In qua etiam ciuitate ipsi doctori atque Antistiti Paulino sedem episcopatùs donauit.

Ex cap.14.

rex ecclesiã in honorem S. Petri Apostoli cõstruit

Mox autem vt baptisma consequutus est,curauit,docente eodem Paulino,maiorem ipso in loco & augustiorem de lapide fabricare basilicam, in cuius medio ipsum, quod prius fecerat,oratorium includeretur.Preparatis ergò fundamentis in gyro prioris oratorij,per quadrum cœpit ędificare basilicam.Sed priusquàm altitudo parietis esset consummata,rex ipse impia nece occisus,opus idem successori suo Osuualdo perficiendum reliquit.

Paulinus autem ex eo tempore sex annis continuis,id est, vsque ad finem imperij regis illius,verbũ Dei,annuente ac fauente ipso,in ea prouincia prædicabat: credebantq; & baptizabantur,quotquot erāt prędordinati ad vitam æternam.In quibus erant Osfridus & Eadfridus filij regis Eduini, qui ambo ei exuli nati sunt de Quenburga filia Cearli regis Merciorum.Baptizati sunt tempore sequenti & alij liberi eius, de Edelburga regina progeniti,Edilhim & Ediltridis filia,& alter filius Buscfrea:quorum primi albati adhuc, rapti sunt de hac vita, & Eboraci in ecclesia sepulti. Baptizatus est & Ifi filius Osfridi,sed & alij nobiles & egregij viri non pauci.

Multos cõuertit S. Paulinus.

Tantus autem fertur tunc fuisse feruor fidei ac desiderium lauacri salutaris genti Nord Humbrorum, vt quodam tempore Paulinus veniens cum rege & regina in regiam villam, quæ vocatur Adregin, trigintasex diebus ibidèm cum eis catechizandi & baptizandi officio deditus,moraretur: quibus diebus cunctis à manè vsque ad vesperam nil aliud ageret, quàm confluentem cò de cunctis viculis ac locis plebem, Christi verbo salutis instruere,atque instructam in fluuio Gleni,qui proximus erat,lauacro remissionis abluere. Hæc villa tempore sequentium regum deserta, & alia pro illa est facta in loco,qui vocatur Melmin. Hæc quidem in prouincia Berniciorum: sed & in prouincia Deirorum,vbì sæpiùs manere cum rege solebat,baptizabat in fluuio Swalua,qui vicum iuxta Cataractam prętersluit. Nondùm enim oratoria vel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi ecclesiæ poterant ædificari.Attamen in campo Dono,vbì tunc etiam villa

Permulti eo in flumine baptizantur.

regia

Universidad de Deusto
Biblioteca

regia erat, fecit basilicam, quam postmodùm pagani, à quibus Eduinus rex occisus est, cum tota eadem villa succenderunt. Pro qua reges posteriores fecêre sibi villam in regione, quæ vocatur Loidis. Euasit autem ignem altare, quia lapideum erat, & seruatur adhuc in monasterio reuerendissimi Abbatis & presbyteri Trunuulfi, quod est in ipsa Elmete.

Ex cap. 15. Tantam autem deuotionem Eduinus erga cultum veritatis habuit, vt etiam regi Oriẽtalium Anglorum Carpualdo filio Redualdi persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem & sacramenta Christi cum sua prouincia susciperet. Et quidem pater eius Reduald iamdudùm in Cantio sacramentis Christianæ fidei imbutus est, sed frustrà. Nam rediens domum, ab vxore sua & quibusdam peruersis doctoribus seductus est, atque à synceritate fidei deprauatus, habuit posteriora peiora prioribus: ità vt in morem antiquorum Samaritanorũ, & Christo seruire videretur, & dijs quibus anteà seruiebat, atque in eodem fano & altare haberet ad sacrificium Christi, & arulam ad victimas daemoniorũ. Quod videlicet fanum rex eiusdem prouincię Alduulfi, qui nostra ętate fuit, vsque ad suum tempus perdurâsse, & se in pueritia vidisse testatur.

adualdꝰ rex & Christũ & dęmones colit.

Erat autem prefatus rex Reduald natu nobilis, quanlibèt actu ignobilis, filius Tytilii cuius pater fuit Vulfa, à quo reges Anglorum Orientalium Vulfingas appellant. Verùm Carpuald non multo pòst, quàm fidem accepit, tempore occisus est à viro gentili, nomine Richberto, & exindè tribus annis prouincia in errore versata est, donèc accepit regnum eiusdem frater Carpualdi Sibertus, vir per omnia doctissimus atque Christianissimus. Qui viuente adhuc fratre, cùm exularet in Gallia, fidei sacramentis imbutus est. Quorum participem mox vbi regnare cœpit, totam suam prouinciam facere curauit. Cuius studijs gloriosissimè fauit Felix Episcopus, qui de Burgũdiorum partibus, vbi ortus & ordinatus erat, cùm venisset ad Honorium Archiepiscopum, eique indicasset desiderium suum, misit eum ad prædicandum verbum vitæ prefatæ nationi Anglorum. Nec vota ipsius in cassum cecidêre: quin potiùs fructum in ea multiplicem credẽtium populorum pius agri spiritalis cultor inuénit. Siquidem totam illam prouinciam iuxta sui nominis sacramentum, à longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem & opera iustitię, ac perpetuę felicitatis dona perduxit. Accepitque sedẽ Episcopatûs in ciuitate Dummock, & cùm decem & septem annis eidem prouinciæ pontificali regimine prefuisset, ibidèm in pace vitam finiuit.

Sibertꝰ rex doctissimus & Christianissimus.

Felix Episcopus multos Anglos conuertit.

Ex cap. 16. Prędicabat autem Paulinus verbum etiam prouinciæ Lindisi, quæ est prima ad meridianam Humbri fluminis ripam, pertingens vsque ad mare: Prefectumque Lindocolinę ciuitatis, cui nomen erat Blecca, primum cum domo sua conuertit ad Dominum. In qua videlicet ciuitate, & ecclesiam operis egregij de lapide fecit, cuius recto vel longa incuria, vel hostili manu deiecto, parietes hactenùs stare videntur: & omnibus annis aliqua miracula sanitatum in eodẽ loco solent ad vtilitatem eorum, qui fideliter quęrũt, ostendi. In qua ecclesia Paulinus, transeunte ad Christum Iusto, Honorium pro eo consecrauit Episcopum, vt in sequentibus suo loco dicemus.

De huius fide prouincię narrauit mihi presbyter & Abbas quidam, vir veracissimus de monasterio Peartan, vocabulo Deda, retulisse sibi quendam seniorum, baptizatum se fuisse die media à Paulino Episcopo, præsente rege Eduino, & multam populi turbam in fluuio Trehenta iuxta ciuitatem, quæ lingua Anglorum Trouulfingaceastir vocatur. Qui etiam effigiẽ eiusdem Paulini referre est solitus, quòd esset lõgæ staturę, paululùm incuruus, nigro capillo, facie macilenta, naso adunco, pertenui, venerabilis simul & reuerendus aspectu. Habuit autem secùm in ministerio & Iacobũ Diaconum, virum vtique industrium ac nobilem in CHRISTO & in Ecclesia, qui ad nostra vsque tempora permansit.

Forma corporis S. Paulini.

Sub Eduino rege summa Britanniæ pax.

Tanta autem eo tempore pax in Britannia, quaquauersùm imperium regis Eduini peruenerat, fuisse perhibetur, vt (sicut vsque hodiè in prouerbio dicitur) eriamsi mulier vnà cum recèns nato paruulo vellet totam perambulare insulam à mari ad mare, nullo se lædente, valeret. Tantum quoquè rex idem vtilitati suæ gentis consuluit, vt plerisque in locis, vbi fontes lucidos iuxta publicos viarum transitus conspexit, ibi obrectigenda viantium, erectis stipitibus ęreos caucos suspendi iuberet: neque hos quisquam, nisi ad vsum necessariũ, cõtingere prę magnitudine vel timoris eius auderet, vel amoris recte. Tantũ verò excellẽtiæ in regno habuit, vt nõ solũ in pugna ante illũ vexilla gestarẽtur, sed

sed & tempore pacis equitantem inter ciuitates, siue villas, aut prouincias suas cum ministris, semper antecedere signifer consueuisset: necnon & incedente illo vbilibèt per plateas, illud genus vexilli, quod Romani Tufam, Angli verò appellãt Thuuf, ante eum ferri solebat.

Quo tempore præsulatum sedis Apostolicæ Honorius Bonifacij successor habebat: Ex cap. 17.
qui vbi gentem Nord Humbrorum cum suo rege ad fidem confessionemque Christi, Paulino euãgelizante, conuersam esse didicit, misit eidem Paulino pallium, misit & regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, vt in fide veritatis quam acceperat, persistere semper ac proficere curaret. Quarum videlicet literarum iste est ordo:

Honorius papa mittit palliũ Paulino.

Domino excellentissimo, atque prœcellentissimo filio Eduino regi Anglorum, Honorius Episcopus seruus seruorũ Dei, salutem. Ità Christianitatis vestræ integritas circa conditoris sui cultum, fidei est ardore succensa, vt longè lateque resplendeat, & in omni mundo annunciata, vestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos reges esse cognoscitis, dum regem & creatorem vestrum orthodoxa prędicatione edocti, Deum venerando colitis, eique, quod humana valet conditio, mentis vestræ synceram deuotionẽ exoluitis. Quid Deo nostro aliud offerre valebimus, nisi vt in bonis actibus persistentes, ipsumque authorem humani generis confitentes, eum colere, eique vota nostra reddere festinemus? Et ideò excellentissime fili, paterna vos charitate, qua conuenit, exhortamur, vt hoc, quòd vos diuina misericordia ad suam gratiam vocare dignata est, solicita intentione, & assiduis orationibus seruare omnimodò festinetis: vt qui vos in prœsenti seculo ex omni errore absolutos, ad agnitionem sui nominis est dignatus producere, & cœlestis patriæ vobis præparet mansionem. Prędicatoris igitur vestri, domini mei Apostolicæ memoriæ Gregorij lectione frequenter occupati, præ oculis affectum doctrinæ ipsius, quem pro vestris animabus libenter exercuit, habetote: quatenùs eius oratio, & regnum vestrum, populumque augeat, & vos omnipotenti Deo irreprœhensibiles repræsentet. Ea verò, quę à nobis pro vestris sacerdotibus ordinanda sperâstis, hæc pro fidei vestræ synceritate, quæ nobis multimoda relatione per præsentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito animo attribuere illis sine vlla dilatione prouidimus, & duo pallia vtrisque Metropolitanis, id est, Honorio & Paulino, direximus: vt dum qs eorum de hoc seculo ad authorẽ suum fuerit accersitus, in loco ipsius alterum Episcopum ex hac nostra authoritate debeat subrogare. Quod quidem tam pro vestræ charitatis affectu, quàm pro tantarum prouinciarum spatijs, quæ inter nos & vos esse noscuntur, fumus inuitati concedere, vt in omnibus deuotioni vestræ nostrum concursum, & iusta vestra desideria præberemus. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

Honorij Papæ literę ad Eduinum regem.

Mittit duo pallia duobus Metropolitanis.

Cùm autem Eduinus decem & septem annis genti Anglorum simul & Britonum gloriosissimè præesset, è quibus etiam sex ipse, vt diximus, Christi regno militauit, rebellauit aduersùs eum Carduella rex Britonum, auxilium præbente illi Penda, viro strenuissimo, de regio genere Merciorum, qui & ipse ex eo tempore gentis eiusdem regno annis vigintiduobus varia sorte prefuit. Et conserto graui prælio in campo, qui vocatur Hethfelth, occisus est Eduinus die quarto Iduũ Octobris, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo trigesimotertio, cùm esset annorum quadragintaocto, eiusque totus vel interemptus, vel dispersus est exercitus. In quo etiam bello ante illum vnus filius eius Osfrid, iuuenis bellicosus cecidit: alter Edfrid, necessitate cogente, ad Pendam regem trãsfugit: & ab eo postmodùm, regnante Osuualdo, contra fidem iurisiurandi peremptus est.

Ex Cap. 20.

Eduinꝰ rex cęditur cũ suis.

Quo tempore maxima est facta strages in Ecclesia, vel gente Nord Humbrorum, maximè quòd vnus ex ducibus, à quibus acta est, paganus: alter, quia barbarus, erat pagano sęuior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, & Christiani erat nominis ignarus. At verò Carduella, quanuis nomen & professionem haberet Christiani, adeò tamẽ erat animo ac moribus barbarus, vt nec sexui quidẽ muliebri, vel innocuæ paruulorum parceret ætati, quin vniuersos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum prouincias debacchando pervagatus, ac totum genus Anglorum Britanniæ finibus erasurum se esse deliberans. Sed nec religioni Christianæ, quæ apud eos exorta erat, aliquid impendebat honoris: quippè cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

Britones infensi sunt Anglis.

pè cùm vsque hodiè moris sit Britonum, fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare, quàm paganis. Allatum est autem capud Eduini regis Eboracum, & illatum posteà ecclesiæ beati Petri Apostoli, quam ipse condidit, sed successor eius Osuuald perfecit, vt suprà docuimus. Positum est autem in porticu sancti Papæ Gregorij, à cuius ipse discipulis verbum vitæ susceperat.

S. Paulinus cũ regina fugit Cantiũ.

Turbatis itaque rebus Nordhumbrorum huius articulo cladis, cùm nihil alicubi præsidij, nisi in fuga esse videretur, Paulinus assumpta secũ Edelburga regina, quã prædèm adduxerat, redijt Cantium nauigio, atq; ab Honorio Archiepiscopo & rege Edelbaldo multùm honorificè susceptus est. Venit autem illuc duce Baaſſo, milite regis Eduini fortissimo, habens secùm Heanfredam filiam, & Vulcfream filium Eduini, nec non & Iffi filium Osfridi filij eius: quos posteà mater metu Edboldi & Osuualdi regum, misit in Galliam nutriendos regi Decberto: ibique ambo in infantia defuncti, & iuxta honorem vel regijs pueris, vel innocentibus Christi congruum, in ecclesia sepulti sunt.

Crux magna aurea.

Attulit quoquè secùm vasa preciosa Eduini regis perplura, in quibus & Crucem magnam auream, & calicem aureum, consecratum ad ministerium altaris: quæ hactenus in ecclesia Cantij conseruata monstrantur.

Obitus S. Paulini.

Quo in tempore Rhofensis ecclesia pastorem minimè habebat, cõ quòd Romanus præsul illius ad Honorium Papam à Iusto Archiepiscopo legatarius missus, abhinc fuerat fluctibus Italici maris: ac per hoc curam illius præfatus Paulinus inuitatione Honorij Antistitis, & Eadbaldi regis suscepit ac tenuit, vsque dum & ipse suo tempore ad cælestia regna cum glorioſi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens, pallium quoquè, quod à Romano Papa acceperat, reliquit. Reliquerat autem in ecclesia sua Eboraci Iacobum Diaconum, virum vtiquè Ecclesiasticũ & sanctum, qui multo ex hinc tempore in ecclesia manens, magnas antiquo hosti prædas docendo & baptizando eripuit. Cuius nomine vicus, in quo maximè solebat habitare, iuxta * Cátarectam, vsque hodiè cognominatur. Qui quoniam cantandi in ecclesia erat peritissimus, recuperata postmodùm pace in prouincia, & crescente numero fidelium, etiam magister ecclesiasticę cantionis iuxta morem Romanorum seu Cantuariorum, multis cœpit existere. Et ipse senex, & plenus dierum, iuxta scripturas, patrum viam sequutus est.

Ex lib. 3. Hist. eiusdẽ cap. 14.

Anno autem ab incarnatione Domini sexcentesimo quadragesimoquarto, reuerendissimus pater Paulinus, quondàm quidem Eboracensis, sed tunc Episcopus Rhofensis ciuitatis, transijt ad Dominum, sexto Iduum Octobris die: qui decem & nouem annos, & menses duos, & vigintiunum dies Episcopatum tenuit: sepultusque est in secretario beati Apostoli Andreę, quod rex Edilbertus à fundamẽtis in eadem Rhofi ciuitate construxit. In cuius locum Honorius Archiepiscopus ordinauit Ithamar, oriũdum quidem de gente Cantuariorum, sed vita & eruditione antecessoribus suis æquandum.

VITA S. IOHANNIS PRIORIS MONASTERII BRIDLINGTONIAE CANONICORVM REGVLARIVM

in Anglia, ex quodam MS. codice per F. Laur. Surium mutato stylo pressius & contractiùs descripta. Authoris nomen codex non habuit, sed est historia grauis, scripta ab eius æquali.

Octobr. 10.

Multùm proficit in studijs literarum.

SAcratissimæ recordationis Iohannes Prior Bridlingtonensis, cuius grata solennitas mirifici splendoris radijs vniuersam illustrat & ornat Ecclesiam militantẽ, instar immotæ cuiusdã columnæ, in base fidei firmiter collocatæ, mortalium omnium nutabundam confirmat inhabitantem, & benignæ intercessionis consolatione sustentat. Is enim prima florentis ętatis exordia virtutibus consecrans, profligatis vitiorum tenebris, diuini timoris amplexus est itinera, & in Tobię vestigijs insistens, atque spei & charitatis multos proferens fructus, sanctiſpiritus singulare quoddam sacrarium effectus est. A pijs verò parentibus enutritus, & studijs liberalium disciplinarum admodũ breui

breuì longo interuallo omnes post se reliquit suos condiscipulos. Neque tamen soli acquirendæ scientiæ deditus erat, sed cælestibus animo inhians, cùm esset in schola Oxonienſi, crebrò interruptis scholasticis disputationibus, interiori homini excolẽdo vacabat, templum animi sui supremo principi dedicans, & in Dei ac proximi amore feruenti spiritu seſe exercens, vt quidem ad nos perlatum est ab eius condiscipulis fide dignis: atque in ipsa iuuenili ætate Deo toto animo addictus, aduersùs illatas iniurias & contumelias placidum & tranquillum seſe exhibebat. Leuitatem & petulantiam omnem perpetuò vitabat, suo potiùs & omnium cupiens militare creatori, quàm vanis & friuolis occupationibus tempus terere, & bonas horas malè collocare.

Dijs literarum.

Hic Author indicat se eius fuisse æqualem.

Hunc verò in modum in virtutibus enutritus & educatus feliciter in comitatu Eboracensi in locis maritimis, nec multùm à monasterio Bridlingtoniensi remotis, cùm biennium exegisset Oxoniæ, ocyùs domum reuersus est, atque illic nõ tam humana institutione parram, quàm cælesti vnctione infusam perquisiuit scientiam. Atque in ipsa iuuentute maturos annos induens, quod ętati deerat, virtutum studiosa conuersatione suppleuit. Cùm sic autem & scientia & honestis moribus ornatus esset, vir quidam celebris ac opulentus illum suorum filiorum voluit habere pædagogum, qui eos non solùm literas doceret, sed etiam à vitijs coërceret. At ille perpẽdens teneram esse illij subſtantiã, quæ spinarũ aculeis facilè perforetur, timens etiam insanientis libidinis æstus, vicesimo ætatis suę anno, magno religioſę vitæ ardore correptus, virtutibus præclarè instructus, Christi sempiterno seruitio se constituit mancipare. Mouebatur enim etiam ijs rebus, quas partìm quotidiana disceɔbat experiẽtia, tot inter hoĩes existẽtibus cõtentionibus & discordijs diuturnis: partìm memoria repetebat è scripturis diuinis, Abel & Cain vno parente editos, columbam & coruum pariter in arca commorantes, Isaac & Ismaelem inter se colludentes, ab ipsis primis creati orbis initijs improbos bonis admixtos: deniquè multos vndiquè malè blandientis mundi propositos esse laqueos. Horum igitur accurata consideratione incitatus, Bridlingtoniense cœnobium petijt, atque illic haud secùs atquè Angelus è cælo veniens, hilariter acceptus, monasticum habitum induit, multaquè morum integritate conspicuus, & sancti spiritũs flamma incensus, regularis obseruantiæ admodùm studioſus fuit. Amabat Deum toto corde & tota anima, mente cælestia suspirabat, mundi huius res caducas omnes contemnebat, mirè perfusus gratia cælesti. Erat humilis, obediens, abstinentia rigidus, iustitię tenax, continentia insignis, in vigilijs frequens, strenuus in precibus, spiritu feruẽs, in sermone circunspectus & maturus, spe firmus, perpetuò in Dei seruitutem intentus. Cùm alij more suo vanis oblectamentis seſe dederent, ipse vel orationi, vel lectioni incumbebat. Disciplinæ monasticæ tam fuit exactus cultor, vt nec minimas constitutiones negligeret: quod idem etiam suis fratribus in supremo spiritu attentiùs commendauit. Tanta verò humilitate fuit, vt cùm diuina officia attentissimo corde persolueret, libẽter totis viribus aliorum vices impleret: in incessu autem omnem mundanorum hominum pompam prorsùs fastidiret & negligeret.

Fit monachus apud Regulares Canonicos.

Catalogus virtutũ eius

Propter eius eximias virtutes demandata ei fuêre Præcentoris, Eleemosynarij, & Supprioris ministeria, in quibus rectè atq; ordine seſe gessit. Ab alijs functionibus, quę mundi huius tumultibus & tempestatibus expositæ sunt, ad tempus illum diuina prouidentia preſeruauit, nè animus recens, virtutum ornamentis pulchrè compositus, mundi huius occupationibus implicatus, fallaci rerum labentium amore obfuscaretur & exęcaretur. Ità ille protector noster Deus, vt quondàm Noë à diluuio, Lot ab cælesti incendio, Isaac ab impendente gladio, Ioseph à fœminę calumnia & carceris angustijs, Moyſen ab ira Pharaonis, Rahab à ciuitatis excidio, Ionã à mortis periculo, Susannam à falsis testibus, Danielem à leonibus, tres pueros ab ignibus, sic monasticę disciplinę specimen à sæuientis seculi potestate seruauit.

Gen. 8. 19. 22. 41. Exod. 2. Iosu. 6. Ionæ. 2. Dan. 13. 6. & 3.

Sed cùm creſceret fama virtutum eius, accidit, vt monasterij Prępositi in fratrum manus suum munus resignante, vota omnium, sancto id agente spiritu, in eum conferentur, quòd ea functione dignum eum existimarent. Sed ille, vt erat humilimus, ità ait ad eos: Ita' ne vos pygmęi imbecillas vires in ecclesię structura columnam vultis consistere? hominem cęcum hostiles dolos & machinas posse peruidere putatis? aut canem mortuum, latratu suo lupos gregi Dominico insidiantes abigere? An verò ignoratis, dum abest maceria aut idoneum munimentum, vineam Domini fraudulentas vulpecu-

Recusat monasterij prefecturam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

las demoliri? Itaque ego multa inuolutus ignorantiæ cæcitate, etiamsi ad columnam alliger, & multis conficiar plagis, non tamen ausus ero isthuc in meo onus recipere. Ita illo sese excusante, alius electus est. At illo intrà annos non multos peste sublato, diuinæ sapientiæ prouidentia volens lucernam, tanta luce conspicuam, suis radijs etiam alios præ lucere, id effecit, vt denuò liberis fratrum suffragijs electus sit. Et quanuis ille onerosum eius immane pondus attendens, ægrè ad tempus animi sui æstus tolerârit, tandem tamen diuina consolatione perfusus, atque maiori ex ætate maturiori accedente iudicio, animaduertens quàm laboriosior est vitæ huius peregrinatio, tanto ex Dei gratia illustrem quoquè fore triumphum ex hoste tartareo, suppositi humeros sarcinæ, confidens in clementia & adiutorio Saluatoris.

Inuitus tãdèm fit Prior sui cœnobij.

Eo autem honore sublimatus, quemadmodùm sese gesserit, ingenij nostri tenuitas pro dignitate explicare non potest. Furientes pauit, nudos vestiuit, frigus temperauit, dolori consolationis fomenta adhibuit, lachrymas absterfit, oppressos subleuauit, cæcos aperuit, pacem conciliauit, fœderatos confirmauit, consopiuit lites, remorata est bella, produxit inducias, ægris salutem, seruis libertatem restituit, dilatauit inopiam, clementia profligauit crudelitatem, detexit fraudes quodam veritatis fuco illitas, destructa instaurauit, noua construxit ædificia, agris fœcunditatem, horreis vbertatem, attulit. Porrò verò quieti contemplationis feruentiùs operã dedit, cum fratribus nocturnis pariter & diurnis horis preces Canonicas tam accuratè persoluens, vt audito campanæ signo, negocijs secularibus occupatus si fuisset, voce lamentabili sæpiùs frambesdiceret: Nunc quidem animus cupit cum cæteris ire ad ecclesiam, sed heu aliundè impeditur: Ità nimirùm Rachelis castos amplexus expetens, vt tamen Liæ diligentiam minimè putaret omittendam.

Ei⁹ eximia charitas erga omnes.

Solebat etiã frigidissimis anni temporibus in aurora Missæ sacrificium facere. Itaq; omnipotentis Dei amore accensus inexplicabili, ob nimium animi ardorem quodam deponebat vestimenta, frigori arcendo opportuna, nihil interim sentiens asperrimum gelu: immò verò ab eius vertice visebantur densi prodire vapores, perindè vt soleat multùm bulliente aqua. Interim nonnunquàm rapiebatur spiritus eius in DEVM, corpus verò quasi exanime cernebatur, suoque pondere depressum, subsistere vix posset, nisi ab alijs esset sustentatum. Quodam die eiusmodi iucunda deuotione affectus, in sacello suo Missam celebrare voluit, ministro illius ei assistente cum homine quodam seculari. Præmissis igitur priuatis orationibus & meditationibus, mox sacerdotales induit vestes: cumque anhelo pectore cælestis patriæ gaudia contemplaretur, visque ad Epistolam omnia ritè peregit. Tum verò clàm dixit ministro, vt secularem hominem è sacello iuberet abscedere. Quod cùm factũ esset, vsqueadeò diuino est amore imflammatus, vt præ multo lachrymarũ imbre verba pnunciare non posset. Quod tamen ille non virtuti, sed infirmitati attribuit, nolens vt minister eius ad aliorum notitiã id gloriabundus perferret. Sed erat certè ille egregiè humilis, vt etiam eos diligeret, qui ipsum contumelia afficerent, ingratos beneficijs obrueret, vanas adulãtium laudes odiret, honores fugeret, cum inferioribus ministraret, prouectioribus sociabilem se exhiberet.

Magnæ fer. uor sacrificantis.

Magna eius humilitas.

Porrò gregi sibi commisso vigilanter intendens, aduersùm maligni dæmonis tentationes subditos suos & exhortationibus, & exemplis bonis egregiè animauit. Delides & pigros in præstando officio, castigabat: piè & religiosè se gerentes, fauore & amore prosequebatur. Diligenter admonebat fratres, vt à domibus officialibus mulieres excluderent, nè mente vacantes libidini, à beatorum consortio fierent alieni. Cum fratribus in refectorio cibum capere solebat, nisi hospites eiusmodi superuenirent, quibus eum adesse oporteret. Noctibus cubabat in dormitorio, nocturnisque precibus, quas matutinas vocant, peruigil intererat, multùm reformidans, si secùs tempus expenderet, cum lampade vacua non se peruentnrum ad epulas cælestium nuptiarum. Aegrotos solicitè visitabat, eis opportuno tempore res necessarias subministrans. Apud hospites iucundus erat, & sapienter alijs escas appositas distribuens, ipse inter delicata fercula solo pane sæpissimè vescebatur. Quod tamen nè alijs admirationem, ipsi gloriam inanem pareret, cibos conscindebat ac particbatur, sed cautè in quodam vasculo eos reponens, cùm edere putaretur, Dei amore carnem abstinentia macerabat.

Mira abstinentia inter epulas.

Sermo eius qualis fuerit.

Sermo eius haudquaq; infructuosus fuit, nec delectabatur verbis friuolis & superuacaneis, sed vtilibus, ab ipsa scriptura diuina depromptis, cuius erat admodùm studiosus. Mos

Mos illi fuit, nocturnis precibus persolutis, reliquam noctis partem studio deuotionis impéndere, solo Deo conscio, quid ab eo fieret: accurateque in suos actus quotidianos inquirere, idque non sine lachrymis & eiulatu. Ità meditando & contemplando vsque in auroram, qua sacrificium Missæ offerebat, præclarè occupatus erat: communitusque aduersùm vitia, omnium cõditori multas gratias agebat. Tanto igitur deuotionis igne inflammatus, tot virtutibus instructus, precibus diligenter intentus, rara benignitate conspicuus, cælesti consolatione abundè fruebatur. Quàm verò insignis fuerit patientia, sequens historia declarabit.

Noctis exercitia.

Quidam è fratribus eius monasterij, magno furore commotus, procaciter ingressus in aulam, vbi vir mansuetus cum quibusdam familiariter cõferebat, multa in eum conuicia contumelioscè & impotẽter iactitabat, minis & clamoribus id se effecturum sperans, vt ira permoueretur. At ille fellis expers, columbinæ simplicitatis amans, nè verbum quidem ei respondit. Id cernens quidam, præ cæteris viro Dei familiarior, Cur tam, inquit, atrocia huius hominis dicta perfers, cùm verbo vno edicere possis, vt redeat ad cubiculum suum? Vides, quas suis verbis rationes prætexat, vtque ex latentis nequitiæ fouea tumens superbia, innocentiæ proculcatrix, caput exerat suum? Quid ità negligis existimationem tuam, honorisque tui iniuriam? Cur tantæ nequitiæ administrum non reprimis? Ei beatus vir sic respondit: Si flamma vorax ædificij tecta lambens, in sublime feratur, num tu consultè facturum putabis eum, qui plus etiam materiæ in flammam inijcere velit? Frater iste ad præsens magno ardet furoris æstu, cui si ego comminationum faculas admouere velim, furor eius magìs magisque inflammabitur, atque ità fiet, vt in rectam viam placidè & amanter reuocari non possit. Sed vbi hæc flammia deferbuerit, tum demùm ad opportuna remedia animo deliberato accedemus. His dictis, nihil commotus abscessit, cum Dauide sacræ scripturæ pulsans citharam, atque ità Saulis insaniam temperans. Ea enim suauissima harmonia didicerat inuidiæ vesaniam profligare. Quis, obsecro, tantam in eo non admiretur tolerantiam & æquabilitatem, cùm alioquì natura & habitudine esset cholericus, cuiusmodi homines solent facilè ira commoueri, & ramen naturæ propensiones comprimens, diuinæ gratiæ beneficio Christi se fidelissimum sectatorem comprobârit?

Modestissimè fert contumelias.

Elegans similc.

1. Reg. 16.

Porrò etiam probatissimorum Ecclesiæ Doctorum libros, scripturarum amator ardentissimus, studiosè perlégit, lectosque memorię commendauit. Rerum externarum ea moderatione curam gessit, vt tamen animæ cum DEO coniungendæ studia non omitteret. Ocium, vitiorum omnium fomentum, strenuè à se repellens, aut in Marthæ labores actuosos, aut in Marię quietas & iucundas contemplationes, incumbebat.

Legit sanctos Patres.

Frater quidam à mercatore non paruo ære sibi cucullum comparauerat. Sed posteà conquestus est venerabili viro, mercatorem illum contra fidem datam intoleranda ipsum iniuria affecisse. Tum verò pijssimus pastor, eius fastum & superbiam sanare volens, cùm non esset nescius, quemadmodùm rubigo ferrum, & tinea vestem corrumpit, ità superbia religiosam vastari humilitatem: manum suo pectori admouit, sicque locutus est: Nimij precij est cucullus sex solidorum, vt illo tam putre cadauer obtegatur: his verbis fratrem cupiens prouocare, vt spreto superbo habitu, ipsius humilitatẽ imitaretur. Nam quidam multa instãtia apud eum egerant, vt propter functionis suę dignitatem preciosis vteretur pellibus: sed ille modestissimè respondit: Agnorum pelliculę abundè sufficiunt arcendo à nostris corporibus frigori: videlicet nolens eorum ineptis persuasionibus obsequi, qui iam in suí contemptu perseuerans, secularis pompę fastum omnem protriuerat, & adulterantem superbiam eneruandi acceperat vires.

Superbia pernicioſa monacho.

Respuit põpam vestiũ.

Cùm Vitas sanctorum Patrum legeret, diligenter obseruauit locum quendam, vbi impurus dæmon scribitur visibilis apparuisse cuidam eremitę. Quod etiam venerabilis memorię Vuilhelmum *Slegththolmensem, tum quidem Capellanum, vt vocãt, nunc verò miraculis celebrem, quibus illud monasterium egregiè cõdecorat & illustrat, cùm permouisset, scisciatus est à beato viro, quid causæ sit, quod non ità iam conspicuum se præberet satan, vt olim consueuisset sanctis illis patribus. Ille verò respondit: Antiquorum Patrum animos non fallax splendor & inanis gloria, sed diuina gratia illustrârat. Isaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes, ceu pugiles inuicti illum fortiter expugnârunt. Quod ille superbus non ferens, difficilima tentationũ certa-

Cur dæmones antiquis patribus visibiles apparuerint, nobis nõ item.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mina illis obijciebat, monstrosas formas & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò qui facilè ei obedimus, occultis tentationum iaculis citò prosternit, etiamsi nullam nobis tetram speciem repræsentet.

Fama sanctitatis beati viri procùl euagante, perfectissimi quique Britanniæ virtutibus terræ properârunt ad eum, audituri sapientiam Salomonis, planè persuasum habentes, se felices rediturosin sua, si eius essent perfruiti colloquio. Equibus nonnullis sciscitantibus, cur perfectius institutum monasticum nō complecteretur, ille sapienter respondit: In quolibet monasticæ vitæ genere possumus continenter animo cœlestis patriæ gaudia contemplari, & in virtutibus progredi. Interìm tamen fateor me huius instituti ea, quæ substantialia vocant, necdùm impleuisse. Itaque temeritatis iure arguendus sim, si laxioris vitæ etiam minima non obseruans, arctiori disciplinæ me tradam, sublimia professurus. Quibusdam verò percontantibus, quis canon monasticus potissimùm consectandus sit, ille mox respondit, Euangelium secundùm Iohannem, Canones omnes excellere. Et certè ipse beatus vir inter huius procellosæ vitæ tam varios casus & innumera discrimina, diuini amoris pennis vltra sidera sublatus, atque indè contemptis quicquid hic orbis habet, id omne instar aquæ præterlabentis euanescere, præclaram sancti Iohānis doctrinam, sibi ipsi vitæ normam delegit. Et sicut inter quatuor Euangelistas beatus Iohannes sublimiter ad cælestia instàr aquilæ euolans, summæ Diuinitatis mysteria euidentiùs pronunciauit: sic nostris temporibus alius Iohannes, cælestium mysteriorum probè conscius, eximio contemplationis volatu, calcatis terrenis, se cœlestibus inseruit. Cuirei confirmandæ non parùm confert id, quod iam dictus ille mus.

Euangeliū S. Iohannis perfectissimas habet Christi institutiones, quibus oēs Canones monastici militant.

Cùm aliquandò ex officio inuiseret loca diuersa, quæ monasterij ipsius ditione tenebantur, ad quandam inclusam diuertit in comitatu Richemundiæ, vt inter tot exteriores occupationes spiritalibus colloquijs animum accenderet & inflammaret. Oblata autem fuerat illi in clusæ superiori nocte visio, illam consolans atque confirmans quam ea beato viro exponens: Vidi, inquit, obscura nocte, nulla apparente luna, aquilam mirè formosam, expansis alis domum hanc circūuolitare, in cuius rostri acie chartula breuis hærebat, cui hæc verba erant inscripta: IESVS est amor meus. addiditque inclusa illa: Tu verò pater, es aquila illa pro tuorum excellentia meritorum, qui magna animi constantia, mundi contempto amore, diuino fortiter inhæres. Ille verò ad hæc respondit: Nos quidem eo animo huc accessimus, vt mutuis colloquijs omnipotentis Dei gratiam & beneuolentiam nobis conciliaremus: at nunc, vt video, malus demon, vitiorum nostrorum sagax explorator, per tot inanes sermones sibi in animos nostros aditum parat. Atque his dictis, ocyùs abscessit. Eum autem subitum recessum inclusa molestè ferens, sæpiùs conquesta est, se vix vllum vnquàm conspexisse, qui tam celeriter ab incauta laudatione sese subduceret.

Multùm ab horret à vana gloria.

Idem autem ipse beatus pater, animarum intrepidus & inuictus moderator, aduersùs monasterij quantumuis terribiles oppressores clypeo fortitudinis sese armabat. Administer quidam Lancastriæ illustrissimi ducis, exactor sæuissimus, illum suum dominū, tanquàm Assuerum alter crudelis Aman, in augmētum facinoris sui, in innoxium Mardocheum sceleratè incitabat: fretusque ciusdem principis authoritate, tumenti animo viro mansuetissimo multas intentauit minas in monasterij irreparabile detrimentum. Contrà verò sanctus vir, constantia armatus, nihilque eius furore fractus, studuit lenire eius commotum animum, copiosè ei satisfaciens de ijs omnibus, quæ obijciebat atque tandem in hæc verba prorumpit: Vide, nè pro vitioso erga dominum tuum studio & amore, qui te eò impellit, vt bona nostra quotidiè affligas & diripias, in tartarum detrudaris, pœnas illic daturus æternas. moxque recedens, à Domino opem & cōsolationem petijt. Et eccè manè sole illucescēte, qui paulò antè inflatus superbia, Luciferum quendam repræsentabat, magna cordis contritione immutatus, grauiter pollicetur, se peruetuum deincèps ei monasterio amicū fore: quod etiam reuerà præstitit, in rebus agendis fidelem monasterio nauans operam. Ità nimirùm gratia sancti spiritus mutat mentes improborum, efficitque vt bonos ament, quos antè stimulante inuidia perequebantur.

Quidā monasterij hostis, subitò mutatur in amicum.

Multa verò etiam miracula perpetrauit vir beatus, è quibus nonnulla his inseremus. Quinq; viri maris tempestate iactati, in summo discrimine versabātur, ità vt se quasi desperarent. Tandèm sua lugentes peccata, atque ad animum reuocantes præclarè gesta à beato Iohanne, etiamnùm in corpore de corpore egregiè triumphante, illum constanter inuocârunt. Interìm vident quendam viro sanctissimo corporis lineamentis similimum, in habitu regulari ipsis apparentem, & nauis málum sua manu firmantem, ipsamque nauim ad optatum litus appellentem. Illi tanto beneficio affecti, lętabundi properant ad monasterium, beatum virum inuisere cupientes. Vbi ad ecclesiam ventum est, ille eis venit obuiàm: & cùm nunquàm anteà visus eis fuisset, ex imagine, quam in mari viderant, eum agnoscunt: aduoluuntur ad eius vestigia, gratias agunt pro liberatione suî à tam præsenti periculo. Sed vir Dei docet eos diuinæ benignitati id tribuere, nihil sibi: hac ratione inanis gloriæ fumos discutiens. Potest in hoc miraculo beatissimo Nicolao Episcopo comparari, cum quo tanquàm illustris lucerna lucens in hoc mundo, bestialis corporis motus edomuit.

Inuocatus, liberatin maris periculo versantes

Famulo quodam cum illo familiariter colloquente, vir pijssimus de vxoris & filiarum eius valetudine percontabatur. Respondit ille: Vxor quidem rectè habet: sed iam grandæua, & filiarum solatio destituta, spem omnem fœcunditatis mihi abstulit. Tum vir Dei: Abi, inquit, domum. Dominus autem prosequatur te indeficiente gratia sua. Vbi proximè ad me redieris, indicare nè omittas, quo in statu sint res vxoris tuę. Et eccè concipit mulier, & duas in lucem edit filias: quarum alteram gibbus mirè deturpans, ipsam quoquè eius faciem horrendum in modum occupauit. Reuersus posteà vir ille ad monasterium, & cum sanctissimo viro colloquens, rogatur ab eo, quinam vxor valeat & filiæ. Tum ille: Vtinàm, inquit, sanctissime pater, alteram filiam mors ab hominum oculis auferret, quam gibbus adeò deformat, vt sine horrore adspici non possit. At vir DEI: Ab originis, ait, macula salutari lauacro repurgatam, non debes horridam dicere: sed tamen ocyùs domum te conferens, digitum ponas in gibbi summo vertice, quemadmodùm ego nunc digitum impono fronti tuæ: ego verò rogabo incessanter Dominum, vt sanetur. Redit ille domum, ter apponit digitum gibbo, atque intrà breuis horæ spatium puella curatur. Venit vterque parens ad virum DEI, pariter multis eum laudibus vehunt. Sed increpantur ab illo, perpetuumque eis indicitur eius rei silentium, donèc ipse superstes erit: monenturque laudare DEVM, & ei sine intermissione gratias agere. En alterum nobis Eliseum, Giezi puerum cum baculo mittentem ad excitandum mortuum: vbi tamen id interest, quòd Eliseo absente, nihil profecit Giezi: at nostro Iohanne etiam absente, ad famuli contactum restituta est puellæ sanitas.

Eius precibus anus parit duas filias.

Curatur gibbosa puella.

4. Reg. 4.

Alio tempore fœminam è febribus valdè laborantem curauit precibus suis. Accessit quandoquè ad granarium, & cùm vidisset perparùm illic haberi frumenti, quod fratribus sufficere non posset, ait ad ministros: Frumentum isthuc diligenter asseruate, cui Deus larga manu addat benedictionem suam, illudque augeat & multiplicet. Non fuit inanis tanti viri deprecatio, frumento illo intantùm aucto, vt decem partibus priorem mensuram excederet. Eundem in modum posteà etiam hordeum auctum est.

Frumētum diuinitùs augetur, illo deprecāte.

Aduenientе autem tempore, quo sancta eius anima post reportatam ab hoste victoriam, sedes æthereas penetratura erat, peste correptus est in latere. Venientes igitur ad se fratres, morbo ingrauescente, paucis hortabatur, vt humilitatis, concordię & obedientiæ iura semper illæsa seruarent, atque per charitatem vnanimes, statuta monastica etiam minima religiosè custodirent, ipso defuncto, concorditer eligerent pastorem, qui charitatis eloquijs gregem illum confirmaret, dirigeret ac tueretur. Et cùm in mentem ei veniret, noluisse Christum in domum reguli intrare, nè diuitias suspicere videretur: & diuitem epulonem cruciari apud inferos, Lazarum in sinu Abrahę quiescere, acriter in diuitiarum amorem inuectus, eas suo exemplo docebat cōtemnendas, ità subiungens: Auri copiam nostra crumena non habet, nec tamen, Christo nos adiuuante, quicquam vili hominum debemus. Animaduerto quidem, nos non placuisse omnibus: sed tamen qua ratione functi simus munere nostro, certis indicijs, me defuncto, cognoscetis: resq; ipsa quorumcunque, infensis animis facta nostra carpentium, ora occludet.

Peste corripitur.

Iohan. 4.

Luc. 16.

His absolutis, cùm magìs magisque pestiferum virus increscceret, ille cilicio ad nudam carnem indutus, celeriter dissolui cupiebat, & esse cum Christo. Superuenit autem medicus quidam, qui hortabatur eum remedium accipere aduersùs morbum illum, non quòd speraret pelli eum posse, sed vt ad tempus mitesceret. Cui sanctus vir: Si omni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

omninò, inquit, sumenda est medicina, parati sumus humiliter obedire: memor enim erat regulæ, sic iubentis: Fiat sine murmure de consilio medicinæ. & sequitur: Faciat quod faciẽdum est pro salute. Postquàm enim vsus est pharmaco illo, perspicuè animaduertit omnes spiritus interiores paulatìm reuiuiscere. Sed paulopòst cùm alij egressi essent, dixit ad Capellanum: Sentio iam, vt medicina vim morbi à corde depulerit, at tamen adest præ foribus mors. Sic igitur tribus continuis diebus decumbens, sæpè beatorum spirituum visitatione & cælestibus visionibus confortatus est, idque adeò, vt prorum illorum supernorum ciuium reuerẽtia, quos sibi assistere cernebat, sursùm adspiciens, crebrò deponeret pileum, eosque hilariter salutaret. Tanta autem virtutum gloria cumulatus, decem & septem annis Prioris officio strenuè functus est, & anno ætatis suæ sexagesimo, sexto Idus Octobris, ea hora, quam capellano prædixerat, à corpore migrauit in cælos, & in diuinę lucis abyssum.

Sæpè eũ decumbentẽ inuisunt Angeli.

Obitus eius

Multis ille virtutum exemplis, tanquàm luculentis radijs, militantis ecclesiæ firmamentum, dum adhuc viueret, illustrauit, Innocentia Abel fuit, Enoch munditia, quando proculcatis vitijs, per virtutum itinera cum Deo ambulauit. Spei certitudine Noe, ex virtutum materia arcam cordis fabricans, qua ab inferorum diluuio & fluctibus æstuantis gehennę liberatus est. Abraham fide, duos enutriens filios, qui eius vestigijs inhærentes, illud monasterium miraculorum signis illustrârunt. Iacob labore, propter Rachelis obtinenda consortia, Lię actuosas occupationes non recusans. Iob & Tobias patientia, inimicorũ vexatus iniurijs, nec tamen peccans labijs suis. Humilitate Dauid, Salomon sapientia. dedit enim ei Dominus cor sapiens vltra omnes eius decessores. Ezechias penitentia, etiam ob minima peccata multis se lachrymis afficiens, & non mediocriter dolens. * Iohannes Euangelista castitate, corporis luxum castigans, & omnia contemplanti DEO semper placere desiderans. Iohannes Baptista abstinentia, inter delicata fercula, contempto gulæ appetitu, paucis, ijsque minimè delicatis, contentus escis. Post obitum suum multis claruit miraculis, ab obsessis expellit dæmones, paralyticos sanat, claudis restituit gressum, cæcis visum, permultos vita functos excitat, leprosos curat: omnia morborum genera, si cum deuotione inuocetur, profligare nouit. Quòd si nos singulatìm annotare velimus, quæ virtus Diuina & in vita, & post obitum per illum operata est, lectori nimia rerum copia fastidium afferemus. Et tamen si quis nôsse ea velit, extant in eius monasterio codices, in quibus innumera beneficiorum eius genera conscripta habentur. Obijt vir sanctissimus anno à partu Virginis millesimo trecentesimo septuagesimonono: regnante DOMINO nostro IESV CHRISTO, cui cum patre & spiritu sancto est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

*Susannam habet Author.

Multa post eius decessum miracula.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, TARACHI Probi, & Andronici, vt habetur in Simeone Metaphraste.

12. Octobris

Multi defecerũt in persecutiõe Diocletiani.

Iocletianus tenens Romanorum imperium, vir, qui erga rori cultûs dæmonum erat mirum in modum addictus, volebat quenlibet Christianum abiurare pietatem, vt proculcatis vitijs, per virtutum itinera cum Deo ambulauit. Spei certitudine Noe, ex ramque religionem, literis & edictis per vniuersum orbem terræ spargens hanc impiam vanitatem. Ea de causa multis quidem ex fidelibus labefactabatur animus: aliorum autem metu tormentorum, quorum minæ fuerant insa multis quidem ex fidelibus labefactabatur animus: alij tentatæ, in solitudinibus latebant & montibus. Pijs enim vbiquè erant tensa retia & laquei. Tunc verò fortissimi CHRISTI milites, qui tres quidem erant numero, & genere solo & differentia patriæ diuidebantur: (Taracho enim primo martyrum, patria erat vrbs Clau-

Horũ martyrũ patria.

Claudij Cæsaris: Probo verò, quæ ad Orientem sita est, Pamphylia: Andronico autem ætate tertio, insignis metropolis Ephesiorum) in Deum autem charitate & fide, vnum esse apertè cognoscebantur: cùm vel solùm versari cum impijs, reputâssent esse abnegare pietatem, seipsos separantes à communi multitudine, tacitè, & per se alebant suum in Christum desiderium. Cæterùm vel ipsam vitam non putabant vitalem, nisi essent Christi passionum propter Christum participes. Scopus autem erat eis suæ ad Deũ orationis, à martyrio minimè excidere, & non facere Christi iacturam, quem pro omnibus habere delegerant.

Pietas.

Cùm versarentur in his beati athletæ, mittitur in partes illas quidam Præses ab Imperatore, nomine Maximus, vir, qui ad extremam processerat in dęmonibus colẽdis superstitionem, & cuius crudelitas iactabatur vulgi testimonio. Is cùm ad Tarsensium veniisset ciuitatem, protinùs ad examinationem sedit in excelso tribunali iudicãs, aut certamen potiùs parans longè difficilimum. Illi autem assistebat magna multitudo lictorum, qui illius nutibus & gestibus se promptè parituros esse significabant. Cùm ergò ijs, qui tunc erant cultores dæmonum, martyres propter, veram religionem euasissent manifesti, & iam comprehensi fuissent, ij, quibus hoc incumbebat officium, Iudici de illis significârunt. Ipse autem vetuit quidem eos sisti communiter, sed singulatim potiùs introducens, eos examinabat, maligno hoc agens consilio, & cogitans fore, vt inuictos sic faciliùs expugnaret. Et primus quidem, videlicet ętate, Tarachus in medium accedens, cùm rogatus esset, quisnam vocaretur, seipsum confessus est esse Christianum, intrepidè dicens iniusto Iudici: Quod tu, tanquàm crimen, persequeris, hoc est mihi ornamẽtum, & nomen proprium. Quoniam verò id quoquè, quod à parentibus mihi fuit impositũ, vis scire, vocor Tarachus. Cùm autem essem miles, infernè abnegaui militare, quoniam arma nostra, qui sumus Christiani, nõ sunt carnalia, sed Deo potentia (vt dicit Paulus) ad destructionem aduersarij. Fac ergò, quod velis: ero enim tibi per Deum, q est in me, stimulus & perturbatio. Et nec me senectutis & canorum admoneas, qui sum iuuenis animi alacritate: neque quod inconsideratè, & prętер rationem fit à tuis Imperatoribus, id voces legem patriam. Vnus est enim noster & verus pater, Deus, qui nos etiam produxit ad essentiã. Tui verò dij, cùm sint ligna & lapides, sunt abominationes. Talia sunt, quæ à tuo Imperatore coluntur simulacra.

Comprehẽduntur sancti martyres.

Tarachi cõstantia.

2. Cor. 10.

His accendens iram Iudicis, vt qui dijs insultaret, & Imperatoribus, in maxillis protinùs subijt iniuriam: deindè etiam in collo multis horis fuit verberatus. Quod spectaculum ne poterant quidem ferre ij, qui aderant: quocirca aggrediebãtur etiam admonere, vt stultè loqui, sicut eis videbatur, desisteret. Quibus martyr scitè admodùm & apposite: Cùm sexaginta, inquit, totos sex annos diligenter hanc stultã exercuerim locutionem, hora vna, quod tam longo tempore est acquisitum, expellam? Nequaquàm per hoc, quod pro pietate suscipio certamen, & per meam in Christum verum Deum fiduciam, neque si nobis alius minetur Maximus, hoc longè grauior & importunior. Harum martyris vocum libertatem non ferens iniquus Iudex, iubet ipsum virgis cædi crudeliter. Cùm autem post plagas maneret animo immobilis, grauioribus quàm priùs ferreis adstrictus vinculis, abductus est in carcerem.

Cæditur in maxillis & collo.

Virgis cæditur.

Deindè is quoquè, qui erat secũdus ætate, productus est ad tribunal. Ille autem citra moram, & paucis dixit omnia, nè differret pati. Diuina quidem, inquiens, & prætua appellatione vocor Christianus, humana autem Probus. Sum Thrax genere, homo priuatus, Imperatorum & tuas aduersùs veram religionem voces, ó Iudex, execrans, & vestram maximè amicitiam, vt quę à Deo disiungit: magno enim precio emi esse Christianum, vt qui omnes, quas habebam, facultates, quæ erant non paucæ, contempserim, propter mandatum spiritûs. Quæ cùm dixisset, alligatus & extensus accepit bouillorum neruorum ictus, vel niue cadente crebriores. Et cùm terra irrigaretur sanguine, & superent, qui circunstabant, & ad eum clamarent: Vide hunc fluxum maximè terribilem, & tibi parce: martyr ad eos intuens, Quo qui certant, inquit, vnguntur, oleum aut vnguentum, hunc sanguinem reputo: & ideò ad certamina cuado alacrior. Deinde etiam in ventre rursùs similiter verberatus, cùm terram abundantiori sanguine fecisset purpuream: Christe, ser mihi opẽ, solùm est elocutus. Et cùm dixisset prę ses: Si tibi opem ferret, te liberaret ab omnibus his tormentis: sapienter admodùm respondit

Probi exímia virtus.

Verberatur neruis bouũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eius præclara vox.

vir iustus: Non quæro non pati, sed fortiter ac constanter ferre perpessiones. Nemo enim ex ijs, qui decertant, si fuerit sanæ mentis, petiërit auferri à certaminibus, quibus assequitur coronam & præmia. Verùm telatet, ô Iudex, me & valdè fuisse exauditum, & mihi datum fuisse auxilium. Tua nanque contemno tormenta, non victus ab ijs, per quæ putâsti te me esse victurum, & ex acerbissimis corporis doloribus animum nactus robustiorem. Cùm his simul cessisset, & eum dimisisset Iudex, cum quidem ferro vinciri, & in carcerem abduci iubet, & extendi in quatuor foraminibus ligni, ad torquendum constructi.

Andronici iuuenis egregia fortitudo.

Post quem tertius fuit introductus Andronicus, corpore quidem iuuenis, ijs autem, qui priùs decertârunt, ingenio æqualis, & perfectus. Quamobrèm & constantiam, & decendi libertatem, & eandem ostendit orationem, se Christianum vocans, & Christi seruum. Cùm autem post interrogationem iussus esset se non stultè gerere, sed sacrificare, alieniore simul & veriore modo respondit iudici: Rectè, ô Maxime, dicis, certamina nostra nominâsses stultitiam, si spe frustrarentur. Si quis autem adspexerit ad spem & remunerationem, quam Verbum promisit salutare, ipse quoquè omninò dicet cum Paulo: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad gloriam reuelandam in nobis. Ille autem morsus hac philosophia martyris, cùm vellet ostendere verba nihil aliud esse, quàm verba, inuenit res ipsas eis ferre testimonium, & ea confirmare. Nam cùm iussisset eum suspendi in ligno, imperat vt ferro eius imprimerentur tibiæ; deindè, vt eius latera pungerentur stimulis acutissimis, & sale affricarentur, & testis lacerarentur: hoc moliès, vt deficeret athleta dolorum acerbitate. Sed ille dicebat salem reddere corpus firmum ac solidum, vt posset sufficere reliquis certaminibus. Quamobrèm rursùs defessus is, qui puniebat, iussit eum quoquè similiter custodiri in carcere.

Rom. 8.

Atrocissimè crucia-tur.

Tarachi summa dicendi libertas.

Cùm igitur horum trium fortissimorum virorum hanc pulcherrimam sumpsisset experientiam, rursùs eos singulatim, priori quoquè tunc vtens ordine, producit ad tribunal. Rursusque assistens Tarachus cum maxima dicendi libertate, Prædem, Imperatores, ipsorumque deos esse maximè imbecillos arguit fortissimè. Vnde etiam corpus confringitur lapidibus, & ignem manibus accipit non pusillo & abiecto animo. Deindè sublimis præcepsque suspensus, ex fumo nares acerbissimè permeante excipit tormentum. Quinetiam huic rei tam graui adiungentes accessionem, cùm aceti, & salis, & acerrimorum seminum mixtionibus facta esset acrior temperatio, quòd hinc fuerat contemperatum, per illius nares crudelissimè percolant. Ille autem hoc intolerandum tormentum fortiter ferens, & ignem quidem frigidum, si cum igne æterno conferatur, reputans, dulcem autem illam acerbam qualitatem, sic rursùs ferro vinctus conijcitur in carcerem.

Dirè punitur.

Probi virtus & supplicia noua.

Secundus post eum Probus sistitur ante iudicem, ridiculos quidem illius deos ludificans ex ijs, quæ Græci de ipsis fabulantur: Imperatores autem, vt qui ex æquo nefaria simul facerent, & iuberent. Verberatus verò ipse quoquè in os, & hoc tormento velutì exultans & exiliens, condemnatur stare super ferrum candens. Cùm autem hoc tormentum videretur potiùs lætitia, quàm molestia afficere martyrem, iubet ignidex ferrum magis candefieri, & super id quamprimùm imponi athletam, & ex negligentia ministrorum, non ex diuino auxilio, existimans esse martyris fortitudinem. Illud autem frigidum vocabat athleta, & iudicis inuenta, tanquàm stulti, irridebat. Atque dorso plagas is, qui irridebatur, contrà furiosè imponit: iubetque ei tonderi comam, & carbones ignis immitti in tempora, & linguã extrahi, vt amputaretur. Martyr autem, cùm priùs iudici dixisset: Est mihi lingua, quæ non potest excindi, & alioqui immortalis, quam audit Deus, qui etiam se vocem sanguinis dixit audire clamantem: eam protinùs porrexit. Quam cùm ille secari fecisset, eum transmisit in carcerem.

Gene. 4.

Andronico blanditur Iudex.

Cùm verò ad diuinum transijsset Andronicum, & experientia persuasum habuisset, quòd omne genus tormenti esset apud eum inefficax, cõuersus est ad deceptionem, & ei dixit: Gere te hac in re sapienter, & sacrifica, priusquàm grauissimum, & cui nullum erit remedium, quippiam patiaris. Quid enim commodi acceperunt amici tui ex vana sua constantia, qui tandèm post multa tormenta conuersi didicerunt, quod sibi expediebat, & deos coluerunt? Ad hęc autem Christi martyr: Si mihi quidem, inquit, persuasisti, illos quoquè credo fuisse persuasos. Sin autem ego non sum persuasus, (absit enim, vt

vt ego vnquàm ità à me discedam, & adeò insaniam) habeo meam sententiam pignus illorum constantiæ. Vna est enim in omnibus pia cogitatio, quoniam omnes quoq; vnũ sumus in Christo Iesu. His Tyrannus rursùs ira pércitus, minatus est se eum in intolerabilia coniecturum tormenta. Et statìm duris simul neruis vehementer est flagellatus, & perpetua plaga factus per totum corpus. Tunc ridens, dixit athleta: Falsa fuerunt, ô Iudex, ea quæ es minatus, cùm nõ potueris aliquid noui excogitare ad superandum potens, sed rursùs circa paria verseris supplicia. Existimans itaque Iudex se sanctum maiori dolore affecturum, iubet plurimum muriæ effundi in plagas illius. Ei autem dicit martyr: Etiamsì acrem salem iubes meis plagis inspergi malo animo, scias tamen te non ideò acriorem mihi inferre dolorem, sed reddere meum corpus alienum à putredine. Nam ipse quoquè vides, quòd cùm sim totus vulneratus à prioribus plagis, alius nũc apparco, ne minimam quidem notam in me ferens, Christi mei virtute mutatus admirabiliter.

Sapienter inprimis respõdet Andronicus.

Irridet pœnas.

His verbis, velutì quodam stimulo, punctus Iudex, sæuiebat in ministros, nec poterat contineri. Existimabat enim medicos latenter ingressos, curam gessisse martyrum. Ipsis autem sua capita amputanda porrigentibus, si quid tale factum fuerit depræhensum, illorum defensionem arbitratus suî accusationem, Iudex grauiùs angebatur, non ferens videre vim veritatis, cui ipsi inimici ferebant testimonium. Quamobrèm in minas desinens, (quod solum, quid agant nescientibus, relinquitur confugium) iubet eum conijci in carcerem, reliquum certamen reseruans in diem sequentem. Quænam ergò sunt deincèps consecuta? Congregatur rursùs aliud theatrum hominibus frequentissimum: & tertiò sedens Iudex in excelso tribunali, duxit martyres ad tormenta, velutì in orbem choream circumagentes. Et cùm nullam priùs prætermisisset aut illiberalem adsentationem, aut obscuram calliditatem, neque proficeret, egressus est ad modum belluinum, & eius planè, qui cædem spirat: & singulis tormentis, tanquàm quædam fera agrestis, sanctorum carnes mandidit: vt qui Tarachi quidem capitis pellem excoriauerit, & id ardentibus carbonibus conspersérit, & aures nouacula execuerit, & labra mutilauerit: Probo autem oculos effoderit, & vinum aræ cruore permixtum, ori eius infuderit, & inuoluntatia hac participatione hoc maximè tyrannicum inuenerit supplicium. Cùm autem carnes execrãdis pollutas sacrificijs in os tertij iniecisset, & vinum inquinatorum libaminum admittere coëgisset, postremò oculos ei iubet effodi. Cùm omnium autem similiter mamillas, latera, tibias & digitorum intermedia candentibus verubus transfixisset, & ad ossa vsq; combussisset: vidisset autem omnia conuicta, & perfidiæ machinas suppliciorum, Probo & Andronico carnium in ara sacrificatarum, & profanorum libaminum gustum miser irridens exprobrabat.

Horrendũ in modum, cruciantur martyres.

Liberũ animi arbitriũ.

Tunc Andronicus valdè ridens illius amentiam, respondit pro se, Probóque: Post multa tua inuenta, & illos omne genus cruciatus, abiectis armis, te fateris esse victum. Si hoc enim pluris faciebas, non decertare, vt expugnares nostrum liberum animi arbitrium, & conuerteres ad id, quod tibi videbatur: sed solùm nobis inuitis ori admouere sacrificium, & videri vincere, oportebat te hoc facere ab initio, vt citò liberareris à negocijs. Quoniam autem cupiebas nostram vincere cogitationem per traductionem à vera religione ad impietatem, propterea à te vniuersus fuit in nos consumptus labor. Est verò animæ certamen martyrium, per labores corporis intermedios. Cæterùm dicimus à nostro DEO non timere eos, qui corpus occídunt, animam autem non possunt occídere: Sed si quid tibi videmur peccauisse, quòd in os nostrum, nobis inuitis, iniectum sit aliquid carnis in ara immolatæ, & cultûs idolorum nos criminis insimulas, labra quoquè adime, vt quæ tua libamina, licèt inuita, tetigerint. Sumus enim parati ad omnia, si exceperis, sacrificare dæmonibus, aut aliquid aliud facere ex ijs, quæ sunt prohibita. Bestias verò minans, nequaquàm nos terres. Nihil enim habet bis tua anima agrestius, aduersùs quam ab initio decertauimus. Audiuit hæc Iudex: & tunc quidem athletas transmittit in carcerem, eorum corpora bestijs exedenda recondens. Crastino autem die in theatrum, quod erat extra ciuitatem, iubet præclaros fortesque portari sanctos, qui amplius non poterant ingredi. Positi autem in medio semimortui, mutilati, priuati membris, quæ se videnda offerunt, & per quæ homo cognoscitur, consumptique sectionibus & exustionibus, ostenderunt se esse integros & perfectos, vt qui participem rationis & internum hominem, qui factus fuit

Matt. 10.

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene.1. Bestiæ non attingunt eos.

ad sui creatoris imaginem, quiqúe iussus fuit præesse bestijs, & reptilibus vniuersæ terræ, absolutum haberent, & nulla re defectum. Emissæ enim bestiæ, sancta corpora nequaquàm tetigerunt.

Vide rem miram in fera bellua.

Maximus autem valdè indignabatur: qui minatus mortem ei, qui curam gerebat bestiarum, fecit emitti vrsum crudelissimum, qui cæteris præteritis, iuit ad sanctum Andronicum, & assidens, vulnerum saniem lambebat lingua. Sanctus autem suum caput subijciens eius dentibus, contendebat ad iram prouocare, studens à fera deuorari, & desiderans ad Christum resolutionem. Ille autem simul cum eo, qui vim afferebat, huc & illuc circumagebatur, & cum eo videbatur ludere, & agrestis naturæ erat quodammodò oblítus. Quem qui erat à ratione verè alienus Iudex, ratione magis, quàm rationis egestate, vsum non sine Dei numine, condemnat vt interficiatur, illius opus esse credens id, quod factum fuerat, non autem Dei, qui facit mirabilia. Post hæc agrestis quædam & immanis leæna emissa est in sanctos. Quæ cùm totum theatrum maximo rugitu terrefecisset, & pernici cursu ad martyres accessisset, suum quidem refrenatimpetum, prócidit autem ad pedes sanctorum. Tarachus autem cùm sanctam manum extendisset, & partìm quidem pilis, partìm verò aure illam appræhendisset, ad ferahebat. Illa autem cùm placidæ ouis instàr, contrectari non renuisset, ad portam posset accurrit, & infixit dentes tabulis, & per vim conabatur egredi: nec priùs dimisit, quàm clamâsset pópulus, iubens eam forás exire. Hæc autem & his similia nemo putárit non credenda, legens epistolam, quam scripsit ad Romanos diuinus Ignatius. Sic enim habet: Me iuuerint bestiæ mihi paratæ, quas etiam opto in me inueniri promptas. Quibus etiam blandiar, vt me breuiter deuorent. Quòd si etiam nolint, ego eis vim afferam.

Itèm in alt era.

Epistola Ignatij ad Romanos.

Martyres decollâtur.

Hinc Maximus animi dubius, planeque nesciens quid ageret, cùm videret sanctos martyres per omnia resplendere, & haberi in admiratione, eos morte condemnat. Qui cùm, tanquàm rem desideratam, hanc extremam accepissent sententiam, truncatis capitibus, coronati migrant ad veram vitam, fruituri præmijs immortalitatis, & ea, quæ est illic, beatitudine. Sed inuidus quidem, & sceleratus Iudex, nobis inuidens sanctorum reliquias, iubet corpora martyrum profanis admisceri corpotibus, quæ fecerant interfecta à gladiatoribus, decem militibus mandans, vt ea seruarent. Deus autem rerum admirabilium, conuiuantibus custodibus, cùm iam rogum accendissent, magna vi repentè cadentiũ imbrium, & ingenti terræmotu, rogum quidem extinxit, custodes autem vertit in fugam. Cumque cum alijs permixta essent sanctorum corpora, & ignorarentur propter tenebras, stella lucidissima è cælo terram illustrans, & flamma super vnumquodque corpus, præbuit lucem ad ea agnoscenda, illam fortè stellam imitans, quæ in Christi ortu secundùm carnem, Magos ex Perside euocauit, & deduxit. Hæc autem facta sunt, cùm quidam fideles in monte genibus flexis Dominum supplices rogarent, nè priuarentur dono sanctorum membrorum, quæ propter eius gloriam supra modum decertârunt. Ea verò descendentes sustulerunt: & summo studio propter metum Præsidis, in monte in petra concaua condiderunt, glorificantes sanctissimum nomen Christi D E I nostri: Quoniam eum decet omnis gloria cum patre principij experte, & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota de sanctis reliquijs.

Matt.2.

VITA

VITA S. GVMMARI PRAECLARI CONFESSORIS, AVTHORE, NI FALLOR, THEOBALDO.

Nam Codex nomen authoris non habet, cùm tamen constet Gummari vitam scripsisse Theobaldum ad Sigerum Lerensem Præpositum. Est grauis historia. Author copiosus est: aliquot locis stylum modicè correximus, quibusdam superfluis omissis.

CAP. I.

Sanctus Gummarus præclara stirpe ortus, apud Emblehem * Rienſis prouinciæ vicum, natus est & enutritus. Qui sanctis pollens exordijs, sanctioribusq; postmodùm insistens studijs, sanctissimo fine cursum vitæ consummauit. Nam à cunabulis mãcipatus Deo, tantùm crescebat fide & virtutibus, quantùm corpore & ætate. Auertens enim se à vanitate & ludis, ad cælum suspirabat, illic patriam suam esse affirmans. Et quid me multa de principio sanctitatis eius dicere attinet? Lenis erat sermone, constans in bono opere, humilitate submissus, pietate siue benignitate profusus, vigilijs & ieiunijs castigans corpus suum, in præstandis eleemosynis largus ac liberalis. O virum sanctum, qui ad tantum perfectionis culmen absque scientia literarum pertigerit. Nõ enim habuerat magistros, nec legere scripturas didicerat: legem verò Dei, scriptam in tabulis cordis carnalibus, circunferebat: magistrumque habebat, quem & metuebat, Deum. Ità enim Domiuus in Euangelio dicit: Nec vocemini magistri. vnus est enim magister vester, qui in cælis est. Comparetur, si placet, quorundam hominum scientia cum huius viri insciẽtia. Multi literati, multi sapientes num ei poterunt æquiparari? Legunt antiquorum & recentium patrum scripta, & ex notitia scripturarum quasi semina concipiunt, vt fructum indè referant, & discant operari bonum: sed tamen ad bonum opus faciendum non exurgunt. Nónne igitur huius viri ignorantia, illorum videtur scientiæ anteferenda, qui Deum diligebat & proximum, declinans à malo semper, & faciens bonum?

Octobris 11. * Renensis S. Gummari patria.

Virtutes eius.

Matt. 23.

Literati, desides ad benè agendũ, carpuntur.

CAP. II.

Igitur cùm bonorum operũ flores sanctus Gummarus emitteret, ad aulam regis perductus est à parentibus suis: dignus quidem, vt regni principibus interesset, & negocia regni procuraret. Pipinus eo tempore regni habenas moderabatur: & ab illo quidem Gummarus susceptus est, sed mâllet vtiquè D E O seruire, quàm regi: mâllet priuatus viuere, quàm in aula versari. Cogitabat enim sese quasi procùl à litore abductũ in procellas & turbines sæculi, in quo tumultuantur vitiorum cunei, vbi superbia regnat, auaritia solicitat, inuidia mordet, luxuria feruescit & ardet, cæteraque vitiorum acies hominem oppugnat. Sed voluntati Dei resistere quis potest? Ille eum in sublime voluit eleuare, cuius in Euangelio vox ista est: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Pro sua verò industria non solùm regi gratus & acceptus, sed etiam cunctis optimatibus eius charissimus fuit. Sermo eius sapientia conditus erat: omnia opera eius Deo & homnibus placebant.

Degit in aula Pipini regis, sed inuitus.

Matt. 5.

CAP. III.

Nec multum temporis defluxit, & magna præfectura honoratus est. Ità Deus, quos vult, viuificat: qui arbitrio suo & occulto iudicio alios humiliat, & alios sublimat. Sicut Ioseph quondàm de vinculis & carcere ad gratiam Pharaonis & ad principatum Aegypti prouexit: ità nunc ab Rienſi prouincia sanctum Gummarum eduxit, & in palatio magnificè exaltatum, regia familiaritate honorauit. Prouidit ille, nè Aegyptus fame interiret: prouidebat iste, quantùm poterat, nè iustitiæ penuria pupillos, viduas & orphanos grauaret. Per oĩa benedictus Deus, q superbis resistit, humilibus aũt dat gratiã.

Præfectura ei demanè datur.

Gene. 41.

1. Pet. 5.

CAP. IIII.

Libet nunc breuiter recitare de sancto Gummaro rem quidem exiguam, sed magnæ pietatis plenam. Non vlla incitante libidine, sed cogente rege, vxorem duxerat Guuinmariam, longè à suis moribus discrepantem. Nam quantùm ille humanitate & mi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

misericordia, tãtùm illa crudelitate redundabat. Cùm ergò iussu regis ad expeditionem se pararet, domûs suæ totiusque familiæ curam potestatemque ei reliquit, admonens, vt erga subiectos multa vteretur mãsuetudine: & sic profectus est, Sed illa quadam beluina feritate post eius abscessum cœpit sæuire in suos, falsò illis quasdam affingens culpas, & eos negligentiæ insimulans, quòd debita non persoluerent: cõtemnebat eorum seruitia, & tanquàm qui nulli essent vsui, nec vllius precij, eos reprobabat. Atque sub hoc prætextu auferebat eis boues eorum & omnem possessiunculam, nihil eis relinquens præter paupertatem & laborem, vitamq; cum summa miseria cõiunctam. Cumq; nihilo minùs absque vlla clementia exigeret tantundem ab illis, quantum anteà consueuerat, illi bobus spoliati, instàr iumentorum colla iugo supponentes, trahebãt plaustra onusta vsque ad domum illius gementes atque dolentes. At vide nunc animum pœminæ, sed immanis belluæ. Rebus omnibus spoliatos, etiam duris affligit verberibus, & capillos illorum tonderi iubet.

Vxoris eius in familiã magna inhumanitas.

CAP. V.

*septem

ANnis verò * nouem exactis, cùm dimissus à militia rediret exercitus, sanctus quidam è seruis suis videt trahentem plaustrum, eundemque dire cæsum, toto rasum capite, & miserè lachrymantem. Ad quem cùm propiùs accessisset, motus pietate, Quid te, inquit, frater, intantùm afflixit? Quis tibi caput rasit? Quænam est lachrymarum & tanti causa mœroris? Sed cùm ille nihil responderet, dominæ suę crudelitatem reformidans, multis minis ab eo randèm extorsit, vt rei veritatem explicaret. Tum ille vir pius, audiens tantam vxoris suæ sęuitiam, ab imo pectore suspirans, iussit illum secùm reuerti. Nolentem reuerti præ timore, vi coëgit, dixitque ad omnes, qui illic aderant: Ingredimini domum, iubebo mihi potum adferri. Quòd si illa potum vituperauerit, nos contra eum laudemus, vt pudore afficiatur. Indè domum intranti occurrit tota familia, cum & clamitant omnes, se grauiter cæsos, iniustè spoliatos, modis omnibus miserabiliter vexatos. Ille hoc videns, animo conturbatus est, & versus ad vxorem: Conturbet te Deus, inquit, sicut alios perturbãsti. Oportebat certè bonum operari ad omnes, maximè ad domesticos fidei. Siue enim seruus, siue liber, omnes in Christo vnum sumus. Parce ergo seruis tuis, pone modum sæuitiæ tuæ. Eademque hora iussit pecus omne è pastu reduci, & singulis quod suum erat restitui. Deindè cùm sedisset, quasi sitibundus, potum obtulit, & capillos illorum tonderi iubet.

Obiurgat vir sanctus vxorem ob eius crudelitatem. Galat. 6.

CAP. VI.

PORrò sanctus Gummarus magis magisque Deo intendere, sanctioribusque in dies studijs vacare conabatur, sicut etiam omnium bonorum interest, vt de virtute in virtutem proficiscantur. Animum itaque vltra terrena & caduca erigens, toto desiderio cœlestibus inhiabat, vt videret Deum deorum in Sion. Igitur in sancto eius pectore æternum tibi videtur versari consilium Dei? Hactenùs, inquit, militauimus regi terreno: deinceps militandum est regi regum Christo. Parùm est, pro labore præsentis militiæ sperare premia peritura: optimum verò, sanctitate vitæ dona promereri sempiterna. Despiciendus est mundus iste, qui tamen alioqui fugit à nobis, & omnis gloria eius tanquam fœni marcescit. In castra ergò summi Imperatoris deuotus miles venio: hunc sequor, hunc diligo, hunc constanti perseuerantia per fidem obseruo. Itaque commendatus Deo, cum nonnullis è vicinis suis Romam profectus est.

Familia vt tractanda. Luc. 6.

Romã pro ficiscitur.

CAP.

CAP. VII.

ADuerte hîc, Lector, iucundum nouumque miraculum. Primo suscepti itineris die, non longè à domo sua progressus, fixit tentorium iuxta fluuium Netam, arboremque pulcherrimam illic stantem, quòd ad fulciẽdum tentorium esset necessaria, iussit succidi. Mox adest loci illius possessor rusticus, planeque iracundus in omnes inuehitur, nullique parcens, cunctos incusat: versusque ad sanctum Gummarum, multa verborum asperitate eum vexans, Cur, inquit, agrum meum peruasisti? En hîc iumenta & tentoria vestra: ità vobis aliena vendicatis, tanquàm propria. Omnia depascitis, omnia conculcatis, omnia prosternitis. Quid mihi & tibi, Gummare? Quid mali tibi feci? Neque te offendi, neque quicquam tuorum læsi. Quòd si nulla in me culpa hæret, quid ità innocentẽ conteris? Et vt cætera damna præteream, hoc vnum præcipuè doleo, quòd arborem hanc, quam ipse plantaui, quam tot annis seruaui, succidi voluisti. Respondit placido vultu sanctus Gummarus: Agnosco peccatum meum: sed si iniuriam irrogaui, ità vt par est, satisfaciam tibi. Aut precisam arborem restituam, aut iustum eius precium persoluam. Saltem hac nocte, obsecro, quiesce. Vix multis precibus adduci potuit rusticus, vt vsq; manè sileret. Illo aũt abeunte, cùm intempesta nocte oẽs sopor & silentium obtineret, S. Gummarus ad consuetum præsidium & solita orationis arma confugit. Dñe, inquit, tu refugium factus es nobis, adiutor optimus in tribulatione. Nè auertas faciem tuam à clamore meo, nè claudas aures tuas ad preces nostras. Quòd si ego, Dñe, exaudiri nõ mereor, saltem eos, qui mecùm sunt, attende. Si verò adeò peccatis nostris prægramur oẽs, vt nõ assecndant ad te preces nostræ, fac propter temetipsum Dñe, cuius nec benignitas habet finem, nec dona mensuram. Reueletur hominibus gloria tua, prædicetur ab incredulis nomen tuũ: vt sciant quænam sit vna fides nostra, & vt nõ deserat ipsa rantes in se maiestas tua. Tu ergò Domine, qui de nihilo oĩa cõdidisti, qui die tertio herbas, arbores & virgulta de terra produxisti: restitue arborem vt priùs integram, & aufer à seruis tuis, quam ignoranter incurrimus, cõtumeliam. Ità cùm orãsset iuxta arborem prostratus, surgẽs collegit arborem, eamq; zona sua colligauit. Res mira, & venturæ generationis memoria digna. Adeò cõsolidata est arbor illa, acsi nihil prorsùs anteà cæsa fuisset: atq; etiamnùm in eodẽ loco illam sanam videmus, sola vestigia circunligatæ zonę retinentem in gloriam Dei, & laudem serui eius. Manè redijt rusticus, vt conuentum erat, hesterna adhuc ira tumidus, & pro damno accepto iurgia repetens. At S. Gummarus blandis verbis & iucũdo vultu eum compescens, manu eius apprehensa, perduxit ad arborem, eamq; inuiolatam ostendens: Ecce, ait, fili, arborem, quam tantoperè dolebas precisam. Adhibuit Deus solatium dolori tuo, abstulit angorem cordis tui. Gratias age oĩm largitori Deo, cuius benignitate munus memorabile percepisti. Cernens rusticus rantum miraculum, qui priùs impatienter tumultuatus erat, diuina inspiratione compunctus, ait: Virtus Dei hęc est. Nõ est humani operis, vt arbor succisa, exiguæ noctis spatio in pristinum cõsurgat statum. Arbor hęc, quam hoc miraculo tibi dedicâsti, deinceps mea nõ erit. Hanc ego tibi do, & quicquid hoc in loco mihi hęreditarium est, eius ego te volo perpetuũ & stabilem esse possessorem. Ab illa die firma inter illos inita est amicitia, & post mutua oscula & amplexus pacificè discesserunt.

Arbor præcisa, eis precibus restituitur suo loco illæsa.

CAP. VIII.

FAdem nocte, quæ prima fuit itineris sui, beatus vir in tentorio suo quiescebat. Apparuit autem ei in visione Angelus Domini supra tentoriũ in columbæ specie, aitq; ad eum: O Gummare, esto vigil. Ego enim nũcius a Deo missus sum, vt tibi aperiã mandata eius. Disposuisti quidem Romam ire, & orationes Apostolorum Petri & Pauli visitare. Sed Deus vbiquè pręsens est, & bonos & malos in omni loco contemplantur oculi eius, nouitq; Dominus qui sunt eius. Tu aũt hoc itinere omisso, audi attentiùs, quid ille mandet tibi. Haud procùl abest locus, circunfluente amne conclusus, arboribusq; consitus. Ex eo arbores extirpabis, & oratorium ibi cõdes. Hîc tibi viuenti sedes, hîc defuncto erit requies. Nam cùm ex hac vita in cœtus sanctorum fueris assumptus, hîc tui artus pausabunt. Interìm constanti animo esto, & bonis operibus vigilanter insiste, certissimè sciens, quia ad cõsortium Angelorum peruenies, & sempiternæ vitæ præmia pro labore temporali percipies. Post hęc egressus, vidit vir sanctus in apice tẽtorij Angelum in specie columbæ, mirabili splendore rutilantis, & gratias egit Deo: transiensq; flumen, & in locũ ingressus, cœpit cędere & extirpare arbores & frutices, nec cessauit, donèc planities

Non hîc reprehenduntur peregrinationes religionis ergò, sed sanctus vir ad sublimiora inuitatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ties amœnissima effecta est. Excisas aũt arbores in flumen coniecit, quarum tanta congeries est, vt etiamnùm videatur ædificiorum culminа æquare: & vbi hactenùs fuerant ouium ferarumque domicilia, iam hominum commodissima habitatio est.

CAP. IX.

Describit insulam S. Gummari. *Renẽsem habet codex.

SED agè locum illum paucis describamus. Nomen huic villę antiquum, Nineshum quod mutatum, vulgus Ledonem appellauit. Hęc vno à latere respicit Taxandriam, ab altero *Rienſem prouinciam. Sed inter hanc & villam amnis Neta medius interfluit, qui eam suo ambitu complectens, ab vtraque seiungit. Quæ in fluxu eius flexuoso tandem insula consistens, vtrinquè pontem habet, altero venientes admittens, altero exeuntes emittens. Amnis iste Neta, maris accessu crescendo, implet alueum suum: recessu maris imminuitur. Dulces ad potandum aquas semper habet, sub quibus alit immensum piscium copiam. Progressus autem, præterfluit casas in ripis eius extructas, prata irrigat, fœcundat arua, per vmbrosas labitur syluas. Si qs in medio stans eius insulæ, oculos circunferat, iucũdo spectaculo eius animus oblectatur. Adspicitur enim vltra amnem planities lata & ampla, floribus & pascuis vberrimis ornata. In circuitu ingens syluæ cornua, in lõgum & latum diffusè sese porrigẽs. Illic glandiferæ arbores, illic pascua, ibi ferarum cubilia, vsuiq; hominum multùm necessaria. Quid de agrorum adiacentium fertilitate dicam? Illos prę cęteris laudo, quia coluntur illi quidem cum labore, sed maximè redundant vbertate. In ea igitur regione locus hic situs, habet in medio sui ecclesiam lapidibus extructã, & decenter perornatam: in qua S. Gummari reliquiæ asseruãtur, quę sunt totius patriæ munimentũ, liberatio hoĩm, spes benigna, laus iucũda, salus certissima.

CAP. X.

S. Gummarus condit ecclesiã in S. Petri honorem. Luc. 9.

SED nunc ad institutum reuertamur opus. Sanctus Gummarus postquàm arbores, spineta & frutices extirpauit, ecclesiam illic in honorem S. Petri condidit, arq; in ea iugiter orationibus inuigilans, ad supernam beatorum spirituum ciuitatem ardenter inspirabat, oculos interiores nequaquàm ad vanitatem retorquens, sciens scriptum esse: Nemo mittens manũ suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. Sanctorum verò gesta scrutabatur, & ad eorũ exempla vitam cõformabat suam. Præcepta Dei Rom. 2. auribus audiebat, opere exequebatur, dicit enim scriptura: Nõ auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quoties aũt visum illi fuit ad villam suam Emblehem reuerti, eundo vel redeundo nullũ sentiebat laborem: paruo enim interstitio indè aberat. Considerate hîc, fratres, temporalem huius viri militiam. Apud Emblehem Actiuæ & contẽplatiuæ vitæ vicissim dat operam. actiuam exercebat vitam, nudis porrigẽs indumenta, esurientibus escam, ægrotorũ gerens curam, peregrinos excipiens hospitio, pupillos defendens, viduas protegens, & ad genus bonis operibus insistẽs. Quoties aũt à terrenis animo ad cęlestia sublato, soli conditori per contemplationem intendere voluit, ad locũ oratorij sui recurrebat. Hæc enim duæ vitæ, actiua & contemplatiua, sine quibus ad Deum peruenirì non potest. Has quasi pennis quibusdam fretus, ad sublimia ferebatur, de quibus Psalmista ait: Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Psal. 54.

CAP. XI.

SIlendum verò non est, quàm pręclara virtute S. Gummarus emicuerit. Nam medio tempore, cùm exirent homines vndiquè in agros, ait illi vxor sua: En alij ad meliem properant: quid nos desidia torpemus? Exiuit ergò cum familia in agros: cumq; instarent operi, nimius iam media die solis æstus erat. Petiérunt itaq; paulisper dimitti, vt ardorem sitis extinguerent. Sed mulier truculenta nullam cœpti operis intermissionem ferebat: immò delassatos vrgebat minis & acerbis sermonibus. Cumq; iam præ labore & siti deficerent, sanctus Gummarus venit in agrum. Cui occurrerunt omnes, & ad pedes eius procidentes, lachrymabundi dixerunt: Eccè, pater, deficimus. Labor iste in tanto feruore intolerabilis est, & nos siti perimus. Rogauimus dominam nostram, vt concederet nobis paulisper respirare, & hausto aquæ nos refocillare, sed prorsùs renuit. Miserere ergò saltem tu pater, & serua nos. Ijs verbis cõmotus, ait vxori: O pectus ferreum & peruersa mens, cur nõ flecteris misericordia? Nihil tibi nobiscùm rei sit, quæ talem geris animum. Recede hinc inuisa DEO, hominibus odiosa. Illa mox recessit, reprehensionem eius paruipendens. At vir sanctus fodit baculo terram, & eruperunt aquæ largissimæ: quas omnes illi alacriter hauserunt, magìs pręsenti miraculo, quàm potu, refecti. Hodieq; manat fons ibidèm, vt sit pręclaræ virtutis testimonium. Elias quondàm potestate verbi cęlos aperuit, cùm fuisset clausum annis tribus & mensibus sex. Ille, inquam, iussu è supernis pluuiam deposuit, qua arẽtem terram irrigauit: Gummarus ictu baculi è profundo abyssi aquam eduxit, qua sitientes recreauit. Vtriusq; miraculi idem Deus author est, qui mirabilis est in sanctis suis, quos adeò glorioſos efficit, vt ipsis elemẽtis possint imperare. Compleri quidem cernimus, quod Dñs ait: Amen dico vobis, qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet. Fiunt igitur signa per manus sanctorum in gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui erat, & qui est, & qui venturus est. 1. Reg. 17. & 18. Psal. 67. Iohan. 14. Apoc. 1.

CAP. XII.

PORrò vxor beati viri domũ, vt diximus, regressa, nimio ardore periclitari cœpit. Vltrix enim impietatis eius sitis eam vexabat, quę pauloantè familiam sitientem refocillari nõ permiserat: & iusto Dei iudicio, quę per cõmiserationem sentire noluit, quantum sitis alios affligeret, cruciatum illum intolerandæ sitis, in se translatum malè experta est. Dicit enim Dominus in Euangelio: Eádem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Nec potuit ardorem illum aqua extinguere: immò aqua, vi & natura sua amissa, in eius pectore sitim nutriebat. Sentiẽs igitur illa sibi mortẽ imminere, per nuncium deprecata est Gummari clementiam. Ille aũt animaduertens diuina vltione eam cruciari, & incidisse in laqueum, quem alijs tetenderat, noluit malum pro malo reddere: sed domum veniens, eamq; propemodùm animam efflare cernens, signo sanctæ Crucis consignauit eam, & potum sua manu porrexit. Et statim quidem corpore reualuit, sed animum tamen non mutauit. Matt. 7. Signo Crucis sanat cõiugem moribundam.

CAP. XIII.

ALio tempore cùm apud Lenchem familia eius meteret in agro secunda feria, fœmina quędam infantulum suum pannis obuolutũ, in manipulo collocauit, vt dormiret, atq; indè ad laborem recessit. Vbi obdormiuit puer, coluber per os in ventrẽ eius irrepsit. Interìm superueniens S. Gummarus, videt infantem dormientem, & ab eius ore caudam colubri extantem. Mox igitur caudam perfodiens, retrahit serpentem: conuocansq; familiam, Quæ est, inquit, mater huius pueri? Illa præ timore tacente, ait ad eam: Cur huc infantem attulisti? cur nõ potiùs domì cum reliquisti? Sed gratias age Deo: en quãto ab hoste eripui eum. Quòd adhuc viuit, donum Dei est. Caput & totum ferè corpus suum coluber intulerat in ventrem eius, vix cauda ab ore prominente. Cunctis verò stupentibus, ad virgam suspendit serpẽtem. Dicente autem matre infantis, sine matre nõ esse tutos infantes, vir pius misericordia motus, omnibus suis eam præfixit legẽ, vt quæcunq; mulier lactentem paruulum haberet, secundis ferijs ab omni seruitio esset immunis. Ità ille imitabatur Christum, dicentem: Dimittite, & dimittetur vobis. Extrahit serpentẽ ab ore infantis. Luc. 6.

CAP. XIIII.

FOdem tempore fuit Rumoldus vir sanctus, diuina gratia plenus, qui vitia penitùs mortificans, ad virtutum culmina in dies contendebat. Non die, non nocte a bono vacabat opere: sed carnem suam ieiunijs & vigilijs attenuans; orationibus assiduis incumbens, Apostolicum nitebatur implere mandatum, Mortificate membra vestra, quę sunt super terram: & illud, Sine intermissione orate. Ità virtutibus cunctis munitus, vbicunquè aliquem bonæ conuersationis esse nouerat, cum illo cupiebat de vita æterna conferre, & sanctæ scripturæ ferculis pinguescere. Audiẽs igitur de S. Gummaro, videreillum summoperè desiderabat. Gummarus quoquè eius fama comperta, non minori eius videndi desiderio tenebatur. Cumque tandèm conuenissent duo illa clarissima eius prouincię luminaria, nõ de vanis & caducis habuêre sermonem, sed mutua exhortatione se instruentes, iam cęlestis vitę dulcedinem degustabãt. Loquebantur inter se, quàm multę sint insidiæ dęmonũ, quę arma aduersùs eas Deus nobis cõtulerit: quę supplicia reprobis, quæ prędia iustis parata sint: quàm sit hęc vita breuis, quàm ærumnis plena: quæ certamina sancti pertulerint, quas in cęlis coronas acceperint. Hęc & id genus alia multa de scripturis diuinis in medium proferentes, etiam auditorum animos rigabant. Quandò aũt à se recessuri erant, diem & locum constituebant, ad quem rursùs pariter conuenirent: quo quidem die in loco, qui dicitur Stadeki, sibi occurrerunt, vtriq; manu gestantes virgam aridam. Vbi cùm more suo spiritalibus se vicissìm epulis refecissent, eum locum, vt qui medio esset itinere, & æquali spatio ab vtriusq; habitatione distaret, elegerũt: placuitq; illis ex instinctu diuino, vt singulis annis cum totius populi frequentia illic conuenirent cum Crucibus, & thecis, & sanctorum reliquijs, Missasq; pro com- Colloquia Rumoldi & Gũmari. 1. Thess. 5. Coloss. 3. s. Rumoldus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Virgæ aridæ repentè virescunt.

muni salute celebrarent. Quod cùm ità constituissent, vterque projecit virgam suam quæ in vicinæ quercûs trunco consistentes, in momento virnerunt, floresq; & folia protulerunt, quemadmodùm testantur multi. Hoc verò tam euidenti signo Deus declarauit

Matt. 18. voluit, illud sibi placere consilium, talemq; conuentum sibi gratissimum fore, ait enim: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum.

CAP. XV.

TAndèm adueniente tempore, quo emeritum militem suum Gummarum Christus ad coronam euocare constituerat, morbo fatigari cœpit, sensitq; diem suæ resolutionis adesse. Nec verò quicquam timuit mori, quod pleriq; oẽs timent: sed erat de præmio securus, sciens cui à primis ætatis initijs sese deuouisset, cui hucusquè militâsset, ad

Iohan. 12. quem etiam se sperabat cum victoria abiturum ex hoc mundo, cõfirmatus illa sententia Saluatoris: Si quis mihi ministrauerit; honorificabit eum pater meus: & vbi sum ego, illic & minister meus erit. Quod est contra homines huic mundo addictos, qui cùm seipsi pulsantur molestia, timent & trepidant, votaq́ue & supplicationes pro vitæ prorogatione multiplicant, extremumq́ue diem cum multa trepidatione præstolantur. Dolent illi de carne exituri: dolent iusti diutiùs in carne victuri: quippe sanctis omnibus hoc vnum votum atque desiderium est, vt posita carnis sarcina, ad requiem, æternùm victuri, gloficiscantur.

CAP. XVI.

S. Gummarus abit in cælos.

POstquàm ergò morbo correptus vir Dei, in villa sua decubuit, cursum mortalis vitæ absoluit quinto Idus Octobris, sanctamque animam per manus Angelorum in supernas transmisit sedes: vbi nunc fruitur perenni vita gloriosus Domini confessor, letaturq; in cœlestium ciuium contubernia se introductum. Sed & sacer ille chorus gaudet numerum suum tanti ciuis accessione adauctum. Nos ergò, fratres, qui peccatorum mole premimur, diuinum imploremus auxilium, vt inter sæculi turbines adhuc cõflictos nõ deserat, sed sua nos benignitate tueatur, nobisq; remittat peccata nostra. Rogemus etiam, vt apud Dñm nobis patronus sit B. Gummarus, præstetq; nobis eius intercessione pietas diuina, vt aboleantur peccata nostra, Amen.

Translatio S. Gummari, per F. Laurentium Surium in compendium redacta.

Visio Vurachbildis sanctimonialis.

COnuenerant ad exequias S. Gummari frequentes amici & cognati eius, visumq́ue est illis, sanctas reliquias in supradicta villa condendas, vt non natiuo solo etiam monumentum haberent. Sed alia fuit Dei voluntas. Dormiẽti enim quadam nocte Vurachildi sanctimoniali in oratorio S. Petri, quod S. Gummarus ædificârat, ità dictum est: Transferantur reliquiæ beati viri in eius ecclesiam. Tu verò hãc diuinam iussionem obtu reueles, vt cum omni deuotione eam exequi maturent. Quod semèl illa, iterumq; neglexit, verita neminem ipsi fidem cõmodaturum. Tertia nocte visus est ei S. Gummarus adesse, atq; ità compellare dormientem: Cur ità negligenter agis? Tandèm indica omnibus, quod audisti: Vt verò nõ dubitent te à nobis missam, signũ hoc, quod tibi impono, cõtemplentur in facie tua. Et hęc dicẽs, posuit dexteram manũ suam super faciem eius. Cuius attactu caro in candorem mutata est, & digitorũ impressa vestigia retinuit. Mane indicat illa rem totam presbytero, & alijs qui aderant, nec quisquã ausus fuit in dubium reuocare, quod signi euidentia comprobabat. Venerunt itaq; ad monumentum, sed eo

Sacrũ eius corpus mouueri non potest.

aperto, nulla vi aut arte sacras reliquias mouere potuerunt. Stupentibus cunctis, supuenit custos pecorum S. Gummari, qui suam quoq; operam eius extruendę ecclesię pollicitus est. Is facilè è sepulcro sanctissimũ corpus eleuans, vsq; ad amnem, vbi parata erat nauicula, illud deportauit. Quod vbi impositũ fuit nauiculæ, illa sine vllo remige velut clero cursu velocissimo, nõ sine ingẽti miraculo, ad villam cõtendit, ibiq; substitit. Tum verò indè ablatum beati viri corpus, cum multa reuerẽtia in eius ecclesia humatum est, atque illic annis quadraginta quieuit. Postquàm autem constructum est monasterium, quod ibi adhuc cernitur, in illo honorificè repositum est, & eleuatum: vbi etiam vsq; in præsentem diem multa fiunt miracula, & quicunque fideliter S. Gummarum inuocat, in omni necessitate eum propitium experitur: nec immeritò eius loci plebs, tanquàm Sed cælitùs sibi oblato tanto thesauro lætatur.

Sed iam paucis quædam ex ijs miraculis referamus, quæ ad eius tumulum facta sunt. Accidit quandoquè, vt propter multas hominum iniquitates, Nortmannorum gens ferocissima in eam regionem adueniret, omnia circunquaquè depopularetur, Antuerpiam inflammaret, & vbiquè luctu compleret omnia. Nortmanni Belgiũ populantur.

Porrò per fluuium * Schindam ad villam Turninum peruenerũt barbari illi, vbi erat monasterium S. Fredegandi confessoris. Sed Deus propter iniquitatem habitãtium exosus locum, reliquias eius iussit aliò transferri, vt nullum esset obstaculum aduersùs imminentem desolationem. Ijs sublatis, tanquàm muro & propugnaculis vrbis euersis, irruit barbara gens, & ædificia omnia atq; ipsum monasterium incendit, homines partìm trucidauit, partìm captiuos abduxit, nihil pręter humum relinquens. Indè progressi illi, apud Mechliniam S. Rumoldi ecclesiam exusserunt, villam & incolas gladio & igni perdiderunt. Vbi verò ad S. Gummari ecclesiam ventum est, vires suas eius meritis eneruari senserũt. Cùm enim in monasterij tectum ignem iniecissent, repulsus & extinctus est diuinitùs. Sed ea re magìs inflammatus est furor hostilis. Itaq; in templum irruunt, Fredegerũ presbyterũ sacrificium offerentem, & mortem expetentem potiùs, quàm reformidantem, ad sacram aram crudeliter perimunt. Sed nõ dormitat vltio prępotentis Dei. Cùm enim prędam oẽm ad nauim apportarẽt, duo reges eorum Reolfus & Reginarius diuinitùs percussi sunt: Reolfus vẽtrem purgans, viscera oĩa effudit: Reginarius & oculis captus, & dira morte extinctus est. Discant hinc homines impij manus abstinere à rebus Deo sacratis, nec manus inijcere in sanctos eius. Vide qd cõferant sanctorum patrocinia. Vltio diuina in reges sacrilegos.

Aliud quiddam nostris diebus factũ est, cuius multi sunt testes fide digni. Iuuenis quidam Gerolphus, ab ipso ortu suo mut⁹ & surdus, cùm alioquì parẽtes haberet ingenuos, tandèm aliquandò ad villam S. Gummari peruenit. Vbi cùm oratorium frequentaret, & in monasterio sedulus esset atq; officio sus, aquam apportans & pauimentum verrens, S. Gummarus eius labori vicem rependens, aures eius aperuit, & diù tacentia ora laxauit, vt & facilè audiret, & sapienter loqueretur, non solùm Teutonicè, sed etiam Latinè. Vbi hoc insigne miraculum auditum est, accurrunt ad templum incolæ omnes loci illius, accedunt propiùs, adspiciunt, colloquuntur, gratias Deo agunt. Prima omnium vox eius fuit, semèl atque iterùm & tertiò repetitum S. Gummari vocabulum. Adeò autem locum illum dilexit, vt nec patriam, nec parentes reuisere vellet. Multa alia per S. Gummarum effecit miracula Christus Dominus ad laudem & gloriam nominis sui, qui viuit & regnat in infinita secula, Amen. Surdus & mutus mirè sanatur.

VITA BEATI BRVNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, AVTHORE ROGERO VEL ROTHgero Benedictino, qui claruit Anno Christi 1040.

PROLOGVS AVTHORIS AD FOLCMARVM Archiepiscopum.

DOmino in Christi gratia beatissimo, atque in omni splendore sapientiæ perfectissimo Folcmaro Archiepiscopo * Rothgerus seruorum suorum vltimus, verę claritatis gloriã sempiternam. Imposuit sanctitatis vestræ reuerentia super caput meum grauem quidem sarcinam, sed pro captu paruitatis meę dulcẽ admodùm & iucũdam: videlicet vt vitam mirabilis & magnifici Archiepiscopi Brunonis, qua potuerim sermonis facultate describerem, cui virtus laudem cõtulit, quam, vt ipse meruit, styli mei officium implere nõ potuit. De ipso tamẽ quomodocunquè loqui, quia vos iussistis, delectabile fuit: qui ab initio sic fuit animatus, vt nõ magìs sua causa se putaret natum, q̃ hostra reiq; publicę procreatum. Fecit omninò plurima, & propè infinita, quę digna fuerũt sempiterna memoria: sed nõ expectet auditor à me, aut à quolibet hęc omnia explicanda. Quod siquis fideliter & verè agendum promitteret, singulos, quos pueritiam prætergressus vixit, annos proprijs & ijs vtiquè spatiosis eodicibus insigniret. Aestimo igitur multos longè lateq; hac occupatos industria, vt gesta eius ijs etiam, qui pòst futuri sunt, partìm scribendo, partìm commemorãdo transmittant. Non enim in vna prouincia, aut in vno negociabatur regno: omnium, quos adire poterat, salutem beneuolentię atque laboris

*Rogerus. *Rogerius

Brunonis innumeræ res præclarè gestæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Discipuli eius insignes.

studijq; sui quærebat commercio. Nec desunt plurimi, qui hoc lautè & prudẽter exequi possint, cùm etsi nulli alij tales valeant reperiri, in solis eius discipulis omne studiorum & eloquẽtię genus, adhuc recenti eius memoria, ità per multa terrarum loca floreat, vt maxima rerum gestarum insignia nõ enarrare modò, verùm & exornare sufficiat. Quot quantosque de alumnis tanti viri Episcopos, quantos in quacunque Ecclesiastica professionis disciplina probatissimos nouimus, qui eum & familiariùs nouerunt, & perfectiùs illustribus monimentis vitam eius declarare potuerunt? Sed qui sum ego, qui votis vestris, dominorum excellentissime, ausus fuerim contraire? Feci ergò, quod potui, quomodò potui, nõ præsumens de scientia, sed fiduciam qualemcunq; rerinens in obedientia. In quo etsi minùs possibile mihi visum est id explere, quod aggressus sum: præcepti tamen vestri dignitatem ità venerari semper & amplecti animum induxi, vt impossibilitatis meæ oblitus, in manibus vestris sim oculis & animo totus. Hinc ergò largitatem pietati vestræ supplico, vt quod huic operi meo deest in pompa ornatuq; sermonis, suppleat in auribus vestris eius commẽdatio, quem pro merito virtutis tam suauiter auditis. Beatitudinem vestram Deus omnipotens ad salutem nostram, diutissime incolumem & benè valentem conseruare dignetur.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

Octobris 11. Sap. 8.

Apiẽtiæ nimirùm est, scire vndè sit donum, quod quis accipit, nè à se sibi hoc esse: autà Deo quidem, sed sibi debitum, putet. Si enim quærimus, quid nobis debeatur, nihil inuenimus, nisi supplicium. Misericordia autẽ Dei prerogauit nobis gratiam, vt haberet, quibus redderet gratiam pro gratia, & hoc iam esset debitum, quia Deus voluit, nõ quia homo meruit. Quid enim habes, ait Apostolus, quod nõ accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Ineffabili igitur prouidentia bonitatis Dei collatum est electis eius, vt & gratis copiosis gratiæ muneribus ditentur, & tamen hocipsum, quo munerantur, quodammodò per gratiam mereantur: alius sic, alius verò sic: vnusquisque secundùm quod in eo operatur vnus atque idem spiritus, dividens singulis, prout vult. Soli vnigenito non ad mensuram dat Deus spiritum. In ipso nanque, vt ait Apostolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: membris eius pro sua cuique voluntate partitur: quibus abundanter omnia dat ad fruendum, vt delicet seipsum, vt fit Deus omnia in omnibus. Dispar hæc claritas, & diuersa donorum largitas, nunc est admirabilis quæstio: quandoquè erit honorabilis pulchritudo, & ornatus domûs Domini, de qua dicitur DEO: Sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.

1. Cor. 4.
1. Cor. 12. Iohan. 1.
Coloss. 2.
1. Cor. 15.
Psal. 64.

CAP. II.

COmpertum est nupèr à plurimis in venerabili Coloniẽsis Ecclesię Archiepiscopo Brunone pię memoriæ, & satis à prudentioribus intellectum, homo hominis quid pręsset. Cuius pleriq; dicta & opera, qui familiariùs eum nouerant, satis admirari negabant. Erant enim in illo vno homine res valdè dissimiles: natalium nobilitas, honorum dignitas, atq; scientiæ, quæ inflare solet, tanta sublimitas, vt nihil suprà: animi verò & habitûs humilitas, quãtùm à sagacioribꝰ discerni potuit, vt nihil infrà putares: media, charitate constrata sunt. Arridebant ei omnia, quę ad fastũ suppeterent, quę à se semper fugerent, aliud adhuc augusti principes, in sua viscera penè irremediabiliter sæuiebant. Quæ omnia vel resecare, vel sanare nemo, nisì præcipua virtute & singulari præditus industria, posset. Sed post aliquantum temporis tantus timor per gratiam Diuinam inualuit, vt nihil vnquàm eis esset formidabilius: tantus amor colligauit domestica, vt nihil vnquàm in quolibet potentissimo regno coniunctius videretur.

1. Cor. 8. Magna eius sublimitas, & summa humilitas. Can. 3.

Nobilitas generis ei.

Quo tẽpore natus sit Bruno.

Barbari infestant regẽ Henricum.

Marahẽses, videtur Morauos dicere.

Formidabilius, pro timidius.

CAP. IIII.

EO tempore generosa regum proles, annos circiter quatuor habens, liberalibus literarum studijs imbuenda, Baldrico venerabili Episcopo, qui adhuc supererat, Traiectum missa est. Vbi cùm ipse disciplinabiliter, vtpotè bonæ indolis puer, ingenio sagaci proficeret, inuisa Nortmannorum tyrannis, quasi per huiusmodi obsidem, nonnihil refrigiuit, & ecclesiæ demùm cæteraque ædificia, quorum ruinæ vix extiterant, hac occasione restauratæ sunt. Ità nulla ætatis suæ spatia absque vtilitate sanctæ D E I ecclesiæ trãsigebat. Per ipsum enim, licèt adhuc insciũm, iam Christianus populus ab hostibus liber, in Dei laudibus exultabat. Deindè vbì prima Grammaticæ artis rudimenta percepit, sicut abipso in Dei omnipotẽtis gloriam hoc sępiùs ruminante didicimus, Prudentium poëtam, tradente magistro, legere cœpit. Qui sicut est & fide intentioneque catholicus, & eloquẽtia veritateque pręcipuus, & metrorum librorumque varietate elegantissimus, tãta mox dulcedine palato cordis eius complacuit, vt iam non tantùm exteriorum verborum scientiam, verùm intimi medullam sensûs, & nectar, vt ità dicam, liquidissimum maiori, quàm possit dici, auiditate hauriret. Posteà nullum penitùs erat studiorum liberalium genus in omni Græca vel Latina eloquentia, quod ingenij sui viuacitatem aufugeret.

Pacis est studiosissimus.

Bruno puerulus instituitur à Baldrico Episcopo.

Delectatur Prudentio poëta.

CAP. V.

NEc verò, vt solet, aut diuitiarum affluentia, aut turbarum circunstrepentium assiduitas, aut vllum aliundè subrepens fastidium ab hoc nobili ocio animum eius vnquàm auertit, ità vt munditiam cordis eius attestaretur iugis meditatio. & indefessum cõtinuę exercitationis studium, cùm iam penitùs omnis huiusmodi affectio transiret inhabitum, sicut scriptum est: Ex studijs suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius. Huc accedit, quòd sicut feruorem animi sui non passus est aliorum desidia & leuitate extingui, aut superfluis vanisque corrumpi colloquijs: ità libros, in quibus studuit, aut quoscunque prę oculis habuit, incautè refringi, aut corrugari, vel quomodolibet minùs diligenter tractari, omninò ægerrimè tulit, nihil sanè in his, quæ ad se pertinebant, negligendum ducens: quoniamquidem, vt Salomon ait, qui minora negligit, paulatìm décidit.

Prou. 20.

Eccè tanti principis studium erga codices cõseruandos.

Eccl. 19.

CAP. VI.

IGitur postquàm pater eius, fundato & ad vnguem pacato Imperio, rebus humanis concessit, Ottho filius eius maior natu, benedictione Domini auctus, & oleo lętitię vnctus, magna voluntate & consensu principum regnare cœpit anno ab incarnatione

Ottho Magnus Imperator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domini noningentesimo tricesimo septimo, vir, in quem spiritus Dei donum contulit singulare veritatis & fidei. Cuius virtutes si me narraturum promiserim, nimium mihi sumpserim, & ferēdus minimè fuerim. Excedit enim laus eius & gloria, qcquid vel ipse Cicero sibi promitteret in facūdia. Hic germanum suum Brunonem, Deo dicatum, ad-

Bruno in ei. us aulam cuocatur.

huc adolescentulum, honorabiliter, vt par fuit, è scholis in palatium cuocauit, locum videlicet tam lucidissimo aptum speculo, vbi quicquid deforme per totum penè mundum esset in studijs,, liquidiùs appareret. Huc enim ex omnibus eius finibus confluebat totum, quod sibi aliquid esse videbatur. Nihilominùs ab omnibus, calumnia quaslibet oppressis, hoc asylum vnicum petebatur. Exemplar ibi sapientiæ, pietatis & iustitiæ, supra hominum memoriam eminebat. Indè reuersi, qui sibi pauloantè domi videbantur doctissimi, rubore notati, rudimenta artium, quasi, Nunc cœpi, dicentes, aggressi sunt. Cui in læua parte mamillæ nil salijt, sese ab hoc quasi celso tribunali eximè

Mirè feruet studio sapientiq.

verecundus abstinuit. Vas illud suum impleuit DOMINVS spiritu sapientiæ & intellectūs. Nec suffecit ei in gazophylacium cordis sui colligere, quod in prompru habebat: peregrina insuper conduxit ænigmata, & quicquid philosophicum terrenisque sensibus remotissimum sensit, hoc vndecunquè contraxit. Obliteratas diù septem liberales artes, ipse retexit. Quicquid Historici, Oratores, Poëtæ & Philosophi nouum & grande perstrepunt, diligentissimè cum doctoribus cuiuscunque linguæ perscrutatus est, & vbi magister excelluit ingenij velocitate, ibi se discipulum prębuit humiliter. Sæpè inter Græcorum & Latinorum doctissimos, de philosophię sublimitate, autè cuiusliber in illa florentis disciplinæ subtilitate disputantes, doctus interpres medius ipse consedit, & disputantibus ad plausum omnium, quo nihil minùs amauerat, satisfecit. Non enim examen improbum in illa castigauit trutina, nec se quæsiuit extrà gloriam sibi æstimabat esse testimonium conscientiæ suæ. Spectauit hoc frequentius vndex, in talibus falli nescius, rex orbis terrarum maximus: & qui regnum suum extrà fortitudinis & consilij vigore firmauit, interiùs illud tali splendore vestiuit. Horum spe-

Israël Scotus Episcopus, eius præceptor, qd de eo dixerit.

ctator & ipse Deus creditur, cuius misericordia donum, quodcunque tribuit, custoditur. Quis enim à tanta & tam incomparabili altitudine prohiberet arrogantiam, nisi priùs ipse suam adhiberet custodiam? Israël Episcopus Scotigena, sub cuius magistero illustrissimus hic, de quo loquimur, plurimùm se profecisse testatus est, de moribus eius requisitus à quibusdam, quos ipsi audiuimus, hocipsum solicitiùs ruminantes, & quasi pro oraculo habentes, sanctum eum apprimè virum esse respondit. Satis laudabile testimonium gratiam stupebant, digna nimirùm de illo problemata domum suis ciuibus retumque doctoris de discipulo testimonium. Græci, quibus æquè magistris vsus est, ad

Act. 17.

portabant, quorum studium quondàm fuisse dicitur, aut audire semper aliquid noui, aut inuenire.

CAP. VII.

Studia optimi principis erga calamitosos.

MIlliès intereà per dies cogebatur calamitosis patrocinari, consulere afflictis, opem ferre miseris. Quę omnia sic administrabat, vt refugium factus egenis omnibus videretur. Ità cùm esset in ocio, nemo ferè magis videbatur in negocio: nec cùm esset in negocio, vnquàm cessabat ab ocio. Lucubrationibus intentissimus inueniendis, in dictatu, quæcunque sunt honestissima, acutissimus fuit. Latialem eloquentiam non in se solùm, vbi excelluit, sed & in multis alijs politam reddidit & illustrem. Nullo autem hoc egit supercilio, sed tum domestico lepôre, tum vrbana grauitate. Post epulas, cùm alij & maiores etiam, vt accepimus, paulò agunt remissiùs, ipse lectioni & meditationi vacabat attentiùs. Matutinum crepusculum nullo precio vendidit, nec

Comœdias & tragœdias vt legerit.

tunc se somno solicitanti vllo modo credidit. Scurrilia & mimica, quæ in comœdijs & tragœdijs à personis varijs edita, quidam concrepantes risu se infinito concutiunt, ipse semper seriò lectitabat: materiam pro minimo, authoritatem in verborum compositionibus pro maximo reputabat. Translatitijs vsus est scholis, non corpore quidè, sed mente, quietus. Quocunquè enim circumagebantur tabernacula aut castra regalia, bibliothecam suam, sicut arcam Dominicam, circunduxit, ferens secùm & causam studij sui, & instrumentum: causam in diuinis, instrumentum in gentilibus libris: vtpotè

Mat. 13.

doctus paterfamiliâs, qui nouit de thesauro suo proferre noua & vetera. Nec in ipso itinere desidię locus erat. In turba, quod paucorum est, quasi solus erat. Confabulabatur nanque vtilimum aliquid cum quouis, aut meditabatur idipsum in quouis. Cùm ad

ad diuinum ventum esset officium, animum gerebat intentum, breui quidem, sed pura se oratione Domino commendans. Ijs, quibus conuixerat, habitu & gestu aliquando, mente aliud actitans, satisfecit. Non enim aliter tam verè popularis esset, neq; tam multis meliora persuasisset.

In diuino officio vt se gesserit.

CAP. VIII.

QVicquid sacerdotum Domini, aut perfectorum virorum quispiam illo in tempore magnum in religione moliebatur, hoc quasi solo quodam comite nitebatur: nec rebatur authoritatem suam satis per se vehementem, nisi hunc quasi succenturiatum, nósset se in Diuina acie sustentantem. Seruus autem DEI non mediocriter in incepto profecit. Rumores vulgi pro nihilo duxit, nec quod ante pedes fuit solùm, sed multa quoquè in posterū præuidit. Hinc est, quod de fratre suo, cogn omento patris sui, & Cunone in affinitatem regiam assumpto, dum nimiam inter eos colloquij familiaritatem, & hoc maximè Missarum tempore cerneret, prę sago spiritu fertur dixisse: O, in quantam inimicitiarum amaritudinem ista in hoc tempore tremendo male parta contubernia resoluentur. Euentus rei, non multò pòst dictis fidem fecit.

Tremendū tēpus dicit, cùm fit sacrificiū, sicut & Chrysostomus, & alij patres.

CAP. IX.

PRima dispensatio credita est illi adhuc adolescēti in quibusdam monasterijs, in quibus degentes cum idoneo ecclesiæ testimonio, partim volūtate, partim vi ad regularem vitam constrinxit, sciens, quòd & inuitis bona præstantur, ipsaque post paulùm sacrata loca, annuente regia liberalitate, priuilegijs & immunitatibus pristinis reformauit, nihil sibi suis've exindè beneficij iure reseruans, nisi quantum cœnobiorum patres spontè causa charitatis obtulerant. In his extat Loresham, locus regum munificentia nobilis, adhuc in memoriam tanti viri retinens & prę rogatiuam libertatis, & monimenta religionis.

Monasteriū Loresham.

CAP. X.

DEindè cùm de virtute in virtutem gigantęis, vt ità dicā, passibus iret, & quocunq; pedem intendit, semper in voluntate Domini proficeret: orta est subita tempestas dissensionis in ecclesia, dormiente, credo, Iesu in pectoribus vigilum, ante fores domūs Domini excubantium, ità vt quidam satanæ socij, inuidiæ spiritu distenti, Imperatorem ipsum, per quem salus erat in populo, videlicet lumen orbis terræ, conarētur extingue-

Iohan. 3.

re. Quarè hoc, nisi vt non arguerentur eorum mala opera? Nam teste Euangelica veritate, omnis qui malè agit, odit lucem. Cassato igitur per Dei miserationem hoc per sertinum sibilum concepto cōsilio, nequitiæ suæ virus per totius eius regni viscera diffuderunt. Quod licèt vbiquè & legum minaretur silentium, & plebis per cędes & rapinas interitum: nusquàm tamen atrociùs, quàm in Occidentis partibus æstuabat. Ibi principes vi & rapto assueti, populi rerum nouarū cupidi, ciuilibus omnes cladibus intenti, aliorum diteścere miserijs prę optabant. Tunc sanctæ Colonienśis ecclesię pastor Vuicfridus, diù admodùm imbecillis, regiæ tamen maiestati & patriæ satis fidus, fessis tandèm relictis terræ artubus, supernis spiritibus sociatus est.

Magna Imperij perturbatio.

CAP. XI.

PLebs autem destituta pastore, in ipsa confusione nil anceps, nil varium molita, vnicum vnicè optatum in domino Brunone, magnifico viro & probatissimo sibi delegit solatium, secuta magnatum & totius Cleri consilium. Qui in iuuenili corpore moribus maturus, in maximo nobilitatis fastu humilis & mansuetus erat: in sublimitate sapientiæ, quam percepit, non plùs sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, animum induxit: in regali affluentia, parcus sibi, diues amicis fuit. In ea primùm electione præter cæteros Godefridus floruit Episcopus: sed quis alium voto præiret, difficilè quispiam expediret. Hoc vno inter spem metumque dubij ferebantur, quòd honoris dignitatem & viri gloriam metientes, indignum fore tantæ sublimitati metuebant, quod ei cum tanto ambitu præparabant. Et reuerà si quis in toto hoc regno locus esset augustior, aut certè Clero, populo, ecclesijs, omnique apparatu elegantior, hic tanti pastoris receptui ab omnibus, qui eum nouerant, dignior putaretur. Conspirantibus itaq; omnibus, & idem in Christo sentiētibus, cùm adhuc inhumatum, & ad oculos positum, secundùm consuetudinem loci, corpus bonæ memoriæ decessoris eius adspicerent, electi sunt à senatu sanctissimo quatuor summi viri, & eodem numero laici, oēs apprimè eruditi, qui oīa hæc perferrent ad palatiū, & patefacta post defletam destitutionem,

Nota cōsūetudinem plebis Colonięn.

Rom. 12.

Eligitur Bruno in Colonięn. Archiepiscopum.

nem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, electionis vnanimitate, memoratum desolatis flagitarent solarium. Quid multa? Complacuit (Deo gratias) Imperatoriæ authoritati sic & tempori & loco consulere, vt petitum tanta constantia visitatorem, festinanter ad destituti gregis custodiam mitteret.

CAP. XII.

MIssus tandèm è castris terreni Imperij, in cælestis regis tabernacula cum spiritalibus nequitijs pugnaturus intrauit, arres secùm exercitationesque virtutum, arma fidei præ se ferens. In illo mox noui eius comites viderant & quod blandiebatur, & quod terrebat. Affabilem nanque se valdè & mitem præbuit, & cùm eius industriam in agendis nihil effugeret, requisiuit tamen vndecunquè solicitiùs, quid agendum sibi esset, quibus consuetudinibus inniti debuisset. Erat ei comitate condita grauitas, ità confluenti turbæ modicùm hilaris, & per omnia mirabilis apparebat. Ventum est ad sacratissimam sedem, huic pio prouisori ab omnipotente Domino ante tempora præparatam, in ipso tempore præsentatam. Factus est concursus ingens populi, infinita trepidatio vulgi: notuis gaudijs exultauit ciuitas. Clerus ex monasterijs conuenit, sanctimonialium multitudo concurrit: conditio quælibet & sexus vterque plùs solito ad gaudia conuenerunt. Ecclesia læta prolem suam, maternis eatenùs lactatam vberibus, iam in Christi gratia adultam, in die tantę solennitatis ablactauit, & spiritualiter matrem esse constituit, quæ sibi postmodùm filiolos, in quibus Christus formaretur, affectu dulcissimo parturiret. Episcopi autem, qui frequentes aderant, & huius sancti Cleri Senatus, acclamantibus cunctis in voce exultationis & salutis, electum à Deo & hominibus virum, super cathedram pontificalem sedere fecerunt, & laudem simul Deo vniuersi clamore, quo quisque poterat, in organis, nihilominùs & cymbalis, & quocunque signo lætitiæ personuerunt. Exindè omnis eius intentio, omne studium sanctę matri Ecclesiæ aut munimento fuit, aut ornamento. Munienda scilicet erat exteriùs, ornanda interiùs: Munienda in seculaPsal. 25. ribus, ornanda in spiritualibus. Dilexit ante omnia decorem domûs Domini, & locum habitationis gloriæ eius. Hoc se ardere desiderio multis modis perspicaciter ostendit, quod hîc scripto perstringere necessè non est, quoniamquidem illustrium eius factorum memoria recens est, nec in eius populo de eo loqui cessabit omnis, qui veritatem & fidem amabit. Quædam tamen de his, vt proposuimus, propter exemplum & instructionem posterorum, scriptorum silentio tegenda non sunt. Impossibile nanque est, tanti viri gesta, per quotidianos virtutum profectus euoluere, dignisque factorum laudibus magna eius merita congruenter attollere, quę longè lateque, more prudentissimę apis, vt Christi bonus odor esse posset, benefaciendo & oppressorum inopiam sustentando, collegerat. Hoc nimirùm alijs ad vitam, alijs ad mortem erat. Nam qui amaritudinis zelo succensi, bonarum artium ignari, dissimilima suis factis studia, quæ nec immutare poterant,
Esa. 6. nec venerari nouerant, detrahendo & maledicendo peruertere conabantur, mortem tibi & væ perpetuum comparabant, secundùm prophetæ comminationem, dicentis: Vę
Iohan. 8. qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Qui verò sequitur me, dicit Dominus, non ambulat in tenebris. Hic profectò ante tempus non iudicat, nec quenlibet facilè ex sua sententia damnat. Bonis igitur propositum est, pessimis displicere: vndè vitam suam non popularium vanitate sermonum, sed conscientię veritate metiuntur.

Optimũ exemplũ, nè quis sibi præfidat.

CAP. XIII.

ANtequàm in suggestum pontificalem vir iste in lege Domini eruditus ascenderet, seditiosis nostrę reipublicę ciuibus, quos inflammauit spiritus satanę, insurgere in Christum Domini, erat spes quędam Colonia potiũdi. Ità magnanimũ regni Lotharici populũ aut pacis sibi fœdere deuinciri, aut crebro belli impetu, propter opportunitatem loci, terreri posse arbitrabantur. Sed postq̃ illã hic filius pacis, custos ecclesiarũ Dei peruigil, introiuit, dici nõ potest, quãto mœrore sint afflicti, quãta desperatione inceperi sint perficiendi, obducti sint, quicunq; in hoc regno erãt pacis inimici. Hinc blasphemię, maledicta, probra & multimoda impietatis commenta. Sanè mentita est iniquitas sibi, vt gregẽ pastorẽ nec corrumpi, nec vllo modo seduci posse sciebant, gregẽ saltem ab eius amore, si quis daretur huiusmodi fraudis processus, his mendaciorum ostentis auerterent. Docti nanque & magni viri, inuidiam promereri nõrunt, habere nolunt. Ea tempestate ab Imperatore & exercitu eius obsessa est Moguntia, vrbs nobilis & opulenta. Erat enim

enim referta hostibus & insidiatoribus regni: & vbi vigere solebat synceritas religionis, illuc maxima confluxit sentina dissensionis. De Archiepiscopo loci, varius principum, equè & vulgi, sermo fuit. Alij innocentiam eius in cęlum ferre, virtutes prædicare, ea quę passim, & in illis prę sertìm partibus, per ciuile malum perperàm agebantur, ipsi prę omnibus odiosa dicere: quippè partes eum execrari testabantur. Idcircò è medio secedere, minimùm curare, cui vrbs pateret, cui milites obedirẽt. Hęc ferè illorum erat sententia, qui coniuratione impia fœderati, eius iugi auxilio & consilio in omnibus se fretos esse iactabant: hoc solo causam suam defendentes, quòd nequaquàm reproba esse posset, cui talis vir communicare vellet. Alij verò, & penè omnes, quorum cordibus diuina gratia inspirauit, potestatem ordinatam à D E O venerari, Imperatorem omni deuotiõe sequi, tutorem opum, vindicem scelerum, largitorem honorum: ipsi etiam, quibus domi sua res familiaris, cõiuges & liberi curæ erant, aut pax & salus sua quomodocunquè dulcis extiterat, longè aliter huius viri merita æstimabant. Nos interim hæc Dei iudicio relinquamus, & à diuerticulo ad propositum redeamus.

Moguntia obsidetur ab Othone Imperatore

CAP. XIIII.

NOuum itaque Agrippinæ ciuitatis custodem, & designatum antistitem Imperator ad nouum inuitauit consilium, expertus quid ante hanc iniunctam ei curam mente linguaque posset. Ibi varius altrinsecùs assentantium fauor, & propè cui meritò crederetur, incertum. Audire hoc erat frequentius etiam ab ijs, qui in castris regalibus militabant, laudare aduersæ partis fortitudinem, præferre in eisdem innocentiam causæ, quòd coacti & nimis inuiti, hunc sibi laborem assumerent: & quandoquidem nec inter hostes quisquam tam demens inuentus est, qui maiestatem regiam blasphemaret, in Henricum fratrem eius Bauariorum Ducem & marchionem inclytum, barbaris & omnibus id locorum gentibus, ipsis etiam Græcis formidabilem, crudelitatis inchoatæ culpam omnem & malitiam retorquebant. Reuerà autem quo quis melior, & ad conseruandam Imperatori & regno eius fidem promptior erat, hunc magìs exosum habebant. In hoc impiè latrocinantis & periuræ partis odium, Bruno gloriosus & populo Dei optatus præsul, semetipsum spontè libensque coniecit, nec duplici corde, nec labijs dolosis cuiquam occasionem præbens, aut dissimulare quod vellet, aut simulare quod nolle. Ità neque alium fallere animum induxit, neque ab alio se falli ipse consensit. Prius tamen dura tentauit corda rebellium, si quo modo vllis salutiferæ suasionis eius & doctrinæ possent curari fomentis, vltimam cauterij differens medicinam, donèc pia solicitudine diligentiùs experiretur, quid sibi hac infrenis audacia polliceretur.

Hericus frater Othonis Imperatoris, Dux Bauariæ & Marchio.

CAP. XV.

ERat in ea coniuratione princeps, Imperatoris filius Ludolphus, vnicè clarus & spectabilis adolescens, qui non solùm ad conseruanda, verumetiam ad exornanda patriæ monimenta victoriæ sufficeret, si seductoribus minimè credidisset, & hæres esse, non proditor, voluisset. Sed quia festinans ditari, paterno non meruit obedire consilio, contigit illi secundùm veridicam Salomonis sententiam, vt hæreditas, ad quam festinauit in principio, in nouissimo benedictione careret. Egregius ergò & plenus consilij, futurus & iam designatus, vt diximus, sacerdos Domini, dolẽs de contemptu fratris, de interitu nepotis, eundem accepta fide per obsides, in castra belluino animo venientem, eductum, vt fertur, de turba seorsùm, ità allocutus est: Nescis iuuenum omnium, quos terra tulit, clarissime, quantùm tibi tuisque profueris, si admonitionis meæ verba in pectoris tui secreta demiseris. Tu nanque maxima gloriosissimi patris tui cura, & nostra gloria, quid nobis sperandum relinquis, si teipsum nostris votis ademeris? Non respicis honorandam pij genitoris tui canitiem, quem te contristare, cui te iniuriam inferre non expedit? Non recordaris eius paternam erga te semperà puero pietatem? D E V M, mihi crede, offendis, cùm patrem contemnis. Non est quod te excuses. Ad iniuriam eius respicit, quicquid nouum contra hoc regnum absque eius voluntate moliris. Causam tuam tractas cum inimicis tuis, quod contrà decuit cum amicis. Illi enim non te, sed quæ sua sunt, quærunt in te: salutem tuam paruipendunt: verbis omnia, non rerum veritate, metiuntur. Vide, quęso, quò te ducant, nè fortè seducant. Qui eras gaudium & corona patris, spes & oblectatio totius regni, quomodò conuersus es in amaritudinem? Desine tandèm esse Absalon, vt possis esse Salomon. Cogita quis

Ludolphus cõspirat cũ alijs contra Othonẽ Imperatorẽ patrem tuum.

Prou. 20.

Eũ B. Bruno conatur in viam reuocare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis te tantùm exaltauerit, quis omnes regni huius principes tibi sacramentorum fœdere firmauerit. Quarè hoc fecit? Nunquìd vt ingratus existas? Nunquìd vt proditor esse discas? Verè insàniunt, qui te sic decipere volunt. Time quotidianos singultus, expauesce frequentes gemitus, horresce lachrymas patris tui. Minùs egrè ferret totum hoc sibi ab hostibus præripi regnum, quàm te, cui seruat regnum. Innocēs cor tuum venenosis blanditijs seductum est: paternæ pietatis patet sinus, in quo nullus est dolus. Dolet pius pater filium sibi corruptorum impietate præreptum: gaudebit ad reditum. Si paulò ærtior est seductoribus tuis, citò miresceret, cùm te suas delicias receperit: nec scelere, sed errore hoc actum esse iudicabit, cùm te sibi restitutum senserit, quem etiam plùs quàm seipsum amauit.

Sed surdo canit.

CAP. XVI.

HAEC & his similia dominus Bruno vir bonus, dicendi peritus, de salute pulcherrimi iuuenis valdè solicitus, perorabat. Ille verò, quasi cuius mentem Erynnis ad omne nefas instigâsset, aurēi cordis sui neutiquàm passus est huiusmodi monitis admoneri: vix auditu exteriori, nè videretur nimìs insolens, propinquauit. Innocens enim ab huius dissensionis miseria videri, quàm esse, honestius duxit. Mouit eius iuuenilem animum anxietas & metus elegantissimorum comitum: qui illius impiæ coniurationis essent infecti vel adsperſi, ornatus & iucunditas esse possent etiā. Imperatoriæ dignitati. Et tunc vtiquè tam desiderabilem, tam manufortem, tam egregiam eius proles obtineret hoc agmine stipari, de hac electa iuuenum excellentia gloriari. Erat prę omnibus in eius animo quasi quidam stimulus, dux paulò antè fortissimus, tūc autem prędonum audacissimus Cuno, etiam parta, vt ipsi iactabant, diuitiarum & regni gloria: sed reuera labor sterilis pro tranquillitate, solicitudo semper anxia pro securitate. Nam is, cui, vt ità dicam, omnia erant in manibus, agendo vt plus haberet, vt nihil haberet, omnino dis effecerunt. Interea tamen modis omnibus, nec dolis minùs, quàm viribus certare, neq; dies neq; noctes requiescere, aduersarios inter se suspectos facere, nihil intentatum relinquere, neq; quicquam pensi habere, dummodò id efficerent, vt maximus imperator regnum vrbibus, & his opulentissimis, quocunq; ingenio potirentur, indè cunctis regnis facilè se imperaturos arbitrantes. Ac nè quid penitùs sine fraude fieret, cum Adolfo, strenuo inprimis viro, cui summa rerum per idem tempus in Bauarorum terra commissa fuit, secretiùs pollicitationibus infinitis, commemorando insuper odium, Henrico Duci periurus abdicaret: tantum sibi roboris inter eos inuidia & odium dicauit. Simul Hungaros, antiquam pestē patrię, solicitabant, vt regnū in seipsum sum inuaderent: arbitrantes hoc modo sibi solicitudinem, qua premebantur, aut potùs adimi, aut aliquatenùs minui posse.

En quàm nocēt mali sodales.

Hostiū Imperatoris multimodę machinationes.

Ratisponā dicit.

En quò impellit hominē ambitio & inuidētia

CAP. XVII.

HAc de re, vtputà tam subita & improuisa, commotus Imperator, & magis illorum miseria, quàm suo damno dolens, obsidionem Mogūtię, accepto tandèm, quod petebatur, pacto, dimisit, è castris Orientem versùs cum his, quos fidos habuit, consilium partibus illis festinè proficisci disposuit, fratrem suum Brunonem Occidenti turoque & prouisorem, &, vt ità dicam, Archiducem in tam periculoso tempore misit, cui iussa mandata dedit: Vnum nos semper idemque sensisse, nec vnquàm vota nostra in quocunque negocio discrepâsse, dici non potest, frater dilectissime, quātùm delector. Et hoc est, quod in acerbis meis rebus me maximè consolatur, cùm video per omnipotentis Dei gratiam nostro Imperio regale sacerdotium accessisse. In te nanq; & sacerdotalis religio, & regia pollet fortitudo, vt & scias suā cuique tribuere, quod est iustitię: & potis aduersariorum siue terrori, siue fraudi resistere, quod est fortitudinis & * prudentię. Nec abesse tibi iamdudùm perpendi ipsam ingenuarum artium matrem, & veræ virtutum philosophiæ, quæ te ad hanc modestiam magnitudinemq; animi erudiuit. Scio itaque, frater mi, scio, quòd nemo prudentiæ tuæ persuadebit, id tua non interesse, quàm tùm peruersi de bonorum pernicie glorientur, quacunque id, quod intenderint, honestate verborum velent. Dicent fortasse, bellis hæc sedanda esse, quę ad te non pertinent, quæ tui ministerij dignitatem non deceant. Huiusmodi fraudulenta verborum illecebra istius metropolis pręsul vides, quantos seduxit, quātos ad ciuilis cladis rabiem illexitque si subducere se vellet à dissensione, quemadmodùm fingit, & bellorum periculo, vt

Imperatoris Othonis & Brunonis semp vnus animus.

* Exemplar habet, iustitię: sed mendosè, opinor.

religioso dęgere posset in ocio, nobis profectò & nostræ reipublicę meliùs id, quod ei regali munificentia contulimus, reddidisset, quàm hostibus. Hostes dico, vt ferè omnes sentiūt, nefarios ciuium prędones, patrię proditores, regni vastatores, militiæ desertores: qui meipsum vtiquè sacrilega audacia suis (credo) manibus necatum, aut quouis quamacerbissimo mortis genere perisse vellent, cui filium sustulerunt, fratrem regno, liberis, ipsaque dulci coniuge, vita deniquè ipsa priuare contendunt. Tu solus mihi demùm es solidum, fidum, firmumque solatium, qui tantùm ab ineūte ætate in bonis actibus profecisti, vt benè facere, summaque beneuolentia omnia circunspicere, tibi iam ex consuetudine in naturam venerit. Te planè sospite si iucundè & ex integrò fruitus fuero, vt mens mea semper flagitat, desiderium postulat, animus imploratitum dignitas, tum gloria, tum decus aderit. Pręsidij satìs abundeque nobis est. nè nobis nos desimus, hoc verò summoperè nobis curandum est. Tu mihi, tu, inquam, testis, quāta cura, quantāq; beneuolentia fouerem, tuerer, amplecterer hos, quos modò tam crudeles patior: quibus tamen adhuc quamlibentissimè mederi vellem, si sibi ipsi parcere vellent. Ah quanta importunitate pręcipites perire festinant, secumque prolem meam innocenter educatam, in omnia scelera versant. Ità in potestatibus temperare sibi adeò illis difficile est, qui per ambitionem probos se non esse, sed videri, pręoptant. Nosti dilectissime, quod quidem cum dolore recolo, eos mihi frequenter duriores & magìs infidos fuisse, quos amplius foui, quos in multis necessitudinibus fœderatissimos amaui, quos deniq; mihi coniunctissimos æstimaui. Graue hoc perpessu fuit: duplex miseria. Quod autem me vrget, mala superiora pręponderat, cùm ille, quem genui, pręreptus mihi, paternæ pietati didicit insidiari. Enitere igitur vir Deo dedite, non quomodò primùm, sed modò potissimùm enitere, quęso, consilio illo tuo, quo calles plurimùm, vt pro loco & tempore aut arma dissuadeas, aut quoquo pacto compescas. Absens tibi corpore, vbicunquè ero, gaudeam tibi, gratuler prouidētiæ & moderationi tuæ. Id mihi reputare libet, quod feceris: id etiā libeat tibi, quod fecero. Opto & cumulatè desidero, vt ea nobis sit votorum & oblectamenti summa, nō tantùm coram Deo, sed etiam coram hominibus proderi bona alterutrùm ea quę sunt, & si fieri potest, cum omnibus habere pacē. Deindè postquàm ruerunt in oscula, nō sine lachrymis abinuicèm digrediētes, Imperator Orientem, frater eius Occidentem petiuit.

Optimus Imperator eos patitur infestissimos, quibus maxima prestitit beneficia.

Nota q̄ fuerit pacis studiosus tā potēs princeps

CAP. XVIII.

MOxque ad Aquas grani palatij properauit: ibì principes regni, quorum id interesse rat, conuénit, eos varijs multisque modis instruxit: atq; hoc cum eis potissimùm egit, nè seductoribus aut vanis eorum promissis crederent, nè minas timerent: regiæ maiestati & suæ ipsorum fidei pollicitationes nullas pręponerent, spondens se ante tempus & in tempore semper paratum fore, vt pacem ecclesię violatam, si sic necesse esset, vitę etiam suæ periculo reformaret. Hoc facto, Coloniam lætus adijt: expectabatur ordinationis tempus, & vnctionis lętitia salutaris. Hoc facto, innouatum est gaudium plebis, & refulsit in conspectu omnium, qui conuenerant, ornatus stola iucunditatis sacerdos Domini Saluatoris. Posteà nardus preciosa dedit odorem suum, in medio ecclesiæ aperuit os suum. Audiebatur, secundùm legale institutum, sonitus intrantis in domum Domini Dei: exemplum & documentum factus est omnibus obtemperantibus sibi in salutem. Quid autem fecerit, quomodò docuerit, qualiter pro pace ecclesiarum Dei seipsum impénderit, actu est mirabile, dictu difficile. Tantùm enim superiorum insignia, huius quotidiana opera prędecedebant, vt totum quod in ecclesijs siue ampliandis, siue restaurandis, quod in reliquijs & corporibus sanctorum, in suam parochiam tranferendis, quod in priuatis vel publicis ędificijs componendis, quod in ordinandis domibus, familiæque sanctę Dei ecclesię rebus fecerat, ad aliorum operam penè incomparabile videretur. Nam sicut super omnes docētes se intellexit: ità cordis sui aciem, ingenij acumen, animi vigorem, ad maiora sapientiæ & virtutis opera direxit.

Exemplum boni pastoris.

Exod. 28.

CAP. XIX.

DE religione primò & cultu Dei, quod Gręci θεοσέβειαν dicunt, secundùm datam sibi sapientiam, Canonicam & Apostolicam authoritatem secutus, instituit, vt multitudinis, quæ in diuersis congregationibus, ad eius honorabilem sedem pertinentibus erat, vnū cor esset & anima vna: vt vestium superfluitas, morum inęqualitas, & quicquid hoc modo effœminatum & indecens in eius ecclesia videretur, vera & spirituali circun-

Act. 4.

Optimè instituit mores Cleri & monachorū

Universidad de Deusto
Biblioteca

cisione, quod est initium sapientiæ, diligentissimè abscinderetur: vt diuinis ministeriis omnes quorum id intererat, intentissimè secundùm præfixam sibi regulam viuerent, nec aliam sibi suæ salutis causam vllatenùs æstimarent. Hæc & his similia eum venerandis patribus & Cleri sui senioribus frequens egit, eosq; in custodia Dominici gregis cùm pariter inuigilare solicitus admonuit. Et quia culpa temporum vrgebatur, vt 2.Cor.7. riùs hæc cum illis ageret, quàm volebat, solicitiùs absens non minùs, quàm præsens, spiritu feruens, Domino seruiens, æstuabat. Erant ei foris pugnæ, intùs timores. Pugna- 2.Cor.11. bat contra luporum, Ecclesiam Dei deuastare cupientium, rabiem: timebat Domini Gen.3. ouium simplicitati, sicut Apostolus: Timeo, inquit, nè sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ità corrũpantur sensus vestri, & excidãt à simplcitate, quę est in Christo. Ità excitato pectore contra aduersa omnia robustissimus erat: in prosperis quoque talis ani- Ephe.4. mus minimè vacillabat, rebus æquè & crebris exercitationibus docens omnes sibi subditos, solicitos seruare vnitatem spiritûs in vinculo pacis. Visus est singulari illa mentis suę agilitate penè excessisse generale illud, quod dicitur, mẽtem, cùm diuiditur admissa, fieri minorem ad singula.

CAP. XX.

COgente igitur Imperiali authoritate, susceptit, vt iam dictum est, tractare negocia regni apud Lotharicos: & cùm vnicuiq; de principibus & magistratibus suum pertineret onus, vnicuique sibi congruum imperaret opus: nihil tamen erat, quod non prius obiret, hoc maxima consilij viuacitate prouidens, quod omnibus expediret. Contingebat fortè aliquid, diuinæ dispẽsationis ignari, quarè Episcopus rem populi & pericula bel- Pax per eũ li tractauerit, cùm animarum tantummodò curam susceperit. Quibus rçs ipsa facilè fi conciliata. quid sanum sapiunt, satisfacit, cùm tantum & tam insuetum, illis prę sertim partibus, pacis bonum per hũc tutorem & doctorem fidelis populi, longè lateque propagarum adspiciunt: nè pro hac re, quasi in tenebras ampliùs, vbi non est prę sentia lucis, offendant. Nec verò noua fuit huiusmodi gubernatio, aut sanctę Dei eccleśię rectoribus antea inusitata: cuius exempla si quis requisierit, in promptu sunt. Nemo igitur super hac re Dan.13. pabilem eum dicat, cùm Samuelem sanctũ, & alios plures, sacerdotes pariter legamus & iudices, & Danielem prophetam duos presbyteros ad mortem damnâsse legamus. Nec verò ad alia festinantes, quid quisque de pio hoc viro loquatur, suo ipsius iudicio relinquimus, scientes sani capitis esse neminem, qui bonum euidentissimum vllo maledicti opprobrio fuscare nitatur. Honestum enim & vtile nostræ reipublicæ fuit omne quodcit. Factis verò suis hunc finem nequaquàm constituit, vt non nisi per hominum oculos fauorem captando volarent: sed ità vixit, ità opera sua coram hominibus temperauit, vt pessimis horrori, bonis esset honori. His apertè cunctis innotuit, quòd in Episcopatu Summum prę sulẽ dicit, quia Archiepiscop⁹ fuit. bonum opus desiderauit, in quo nec ab inuidis & æmulis suis facilè potuit reprehendi, nisi hocipsum in laude eius magis proficeret, quòd talibus displiceret. Hac igitur mirifica occupatione derẽtus peruigil summi patrisfamiliâs operator & summus prę sul, lucernam ardentem, boni videlicet operis exemplar, in manibus ferẽs, ad ea, quę Dei sunt, alios volentes duxit, alios nolentes traxit.

CAP. XXI.

SEd inter hæc, humani generis antiqua pestis non cessauit iuuidiæ suę virus per operis doctoris, iam in bona spe germinantia, longè lateque dispergere. Nam cùm pomùm Lotharici regni populus, multimoda magni huius viri exhortatione vix tandem inductus, blandimẽta pacis valdè sibi insueta tẽtaret, & ijs, qui sola ciuili dissensione frui sibi aliquid pollicebantur, assensum in suî perniciẽ ex parte plurima præbere respueret, Hungari vastãt Gallias sæua Hungarorum gens, & qualem nunquàm terra nostra sensit barbariem, à pernecta illecta ciuibus, transitis Germanię plerisque prouincijs, Galliæ, cui iam olim nobilis Francorum populus insedit, omnia ferro & ignibus vastatura se totam infudit. In hac acie Cuno, qui priùs Dux erat egregius, cum suis sequacibus militauit: vtrùm ad hoc, vt odio suo, quod in virum Dei Brunonem, bonis certè mansuetissimum, conceperat, hac fera crudelitate satisfaceret, an vt quibus posset, in tanto periculo subueniret, incertum: sed illud prius, latiùs opinione disseminatum est. Nam & antè contra eum dum quæque fraudulenter, quia vires defecerant, tentauit, ità vt Metim vrbem opulentissimam dolo inuaderet, ipsi Coloniæ & cæteris regni munitionibus suspectum se faceret, probra iactaret, minas effunderet. Et posteà aliquantum temporis in hac eádem, qua diu

dùm erat, immanitate permansit: nihil reliquit intentatum, quo fœdus in populo nostro per sapientiam ductoris sui pactũ dissoluere se posse putaret. Homo nanq; erat paulòantè summa potentia, summaque fortuna, sed ignarus, quomodò secundis rebus vti conueniret. Has quoniam, postquàm abusus est, perdidit, in bonos vltra modum impatiens sæuijt: sed à nefarijs suis conatibus semper ità, DEO dispensante, repulsus est, vt hoc eum non leuiter pœniteret, quòd magnum facinus tanta leuitate aggressus est.

CAP. XXII.

PEpercit autem in omnibus sacerdoti suo & pio prouisori populi sui misericors & misserator Dominus, & ità omnia ordinauit, vt absque bello & humana pernicie, maxima sępè pericula sedarẽtur. Inter quæ frequenter ipse interritus, aut secùm intẽtus legit, aut de maximis quibusque rebus, quasi curarum instantium nescius, disputauit. Hoc apud Treuerim, hoc in Alisatio gentibus & populis innotuit, quãta cõstantia & securitate animi sui; incõstãtes & temerarios aduersariorũ motus redarguit: cùm eos, qui in alienis se fortissimos iactabant, in proprijs tam imbecilles esse mõstrabat. Et reuerà quos nulla vnquàm acies, nulla inflexit asperitas, hos huius viri pietas imbelles, & timidos faciebat. Consilio nanque & bonorum hominum multitudine, non sæuitia, timendus fuit, & quòd nemo hostium tam acriter vigilabat ad perniciem, quàm ipse ad salutẽ. Fama autem & multitudinis iudicio minimùm motus est: suo sibi iudicio vsus est, & in quo recta probauit, non vt sibi, sed Deo placeret, optauit. Itaque vt paucis multa compræhendam, plura omittam: intùs & foris, domi militiæque indefessus Domini prælia- Sola nomitor, animi plùs quàm corporis viribus tandiù contra pestilentes & inquietos, tantumq; vitę etiam suæ plerunquè periculo decertauit, vt nominis quoquè eius, fama quousq; pertenuit, bella sedaret, pacem formaret, studium in omnibus bonis artibus firmaret, sanctæ religionis & salutiferæ quietis gratiam ampliaret. nis sui fama quanta effecerit.

CAP. XXIII.

QVoniam igitur humilis iste philochristus, & meliorum ardens æmulator charismatum, seruus Domini Bruno, secundùm dignitatem sædis suæ, Romanæ quoquè sedis & Apostolicæ benedictiõis priuilegio debuit insigniri, & cum eis pariter, qui traditam à beato Petro Apostolo sanam seruauêre doctrinam, catholicę fidei integritate in vera confessione & inuiolabili veritate prædicationis vniri: synodicam suam Epistolam per Hadamarum, venerabilem monasterij Fuldensis Abbatem, Romam ad Agapetum mitre sanctitatis Papam direxit: in qua, cuius spiritûs esset, & quia pastor ab ouibus electus, à Domino missus esset, innotuit. Appellatusque est ibi concors & cõciuis Apostolorum, princeps & propagator Domini præceptorum. Legatus indè cum magna mentis alacritate reuersus, pio pastori, cui antehàc gratia Dei collatum est, secundùm prophetam, oleum gaudij pro luctu, tunc attulit pallium laudis, pro spiritu mœroris. Spiritus nanque Dei cordato homini, & sacramenti huius magnificæ virtuti magis quàm his quæ visibiliter gerebantur, intento diuinitùs inspirauit, vt erigeret cor suum in spem per gaudium spirituale, nè tristaretur in eo, quem sensit imminere, labore. Cor enim, quod nouit amaritudinem aîæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Sapientiæ hæc verba sunt. Legatus ergò, vt loqui cœpimus, Roma rediens, bonum nũcium Coloniam ferre accelerauit, portãs sacrum habitum, ab vniuersali Pontifice missum, prætendentem iugum Domini suauc, & onus eius leue, & ipsum, quod sub eo dispensatur, humile ministerium, quod verba Domini testantur, dicẽtis: Qui maior est vestrũm, erit minister vester, ferens simul reliquias de proprio corpore S. Pantaleonis martyris, & priuilegium. Apostolicæ sublimitatis authoritate traditum, quo & eodem pallio præter consuetudinem sacerdos Domini, quotiès vellet, indui permissus, & cõcessis oĩbus quæ petebantur, ipse prę magnitudine virtutis & sapientiæ in participatum eius operis, & propè in confessum tantæ dignitatis admissus est. Properauit in occursum eius læta ciuitas, vndiquè iubilans accurrit multitudo, conuenerunt in suburbio prope antiquum locũ, vbi ecclesia eiusdem precioſi martyris erat inculta adhuc, & ruinæ proxima. Ibi depositæ sunt grata onera, deindè suo quęque loco reposita. Innotuit actiuè. Esa.61. Agapetus Põtifex mittit ei palliũ. Prou.14. Palliũ Episcoporũ qd significet. Nota antiquã Germanorũ religionem.

CAP. XXIIII.

MOnet me hîc aliquantulùm immorari festiuus ille, qui posteà in breui prohdolor factus est funerosus, eiusdem loci occursus. Ibi venerabilis iste amictus primò, ibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

postremò,semèl lęto,semèl lugubri carmine susceptus est. Corpus enim religiosi & Deo digni sacerdotis ibidèm sepeliendum,officij sui insignia non amisit,quę tamen ipse ritualiter,& ideò feliciter,vt credimus,anima secùm vexit. Arcano itaque omnipotentis Dei consilio prouisum est,vt idem locus ad declaranda sancti sui martyris merita,qui ma hac occasione illustraretur,& talis fieret,vbì vir iste Domini pacificus & miraculter humilis,potissimùm eligeret sub eiusdem pij martyris patrocinio tremendi iudicij diem, & futuræ resurrectionis gloriam exanimis prestolari. Non multò post ibidem vtputà in loco secretiori,& ab vrbanæ inquietudinis molestia remotiori,fratres in laude diuina peruigiles & solicitos,sub monasticæ regula disciplinæ,Domino seruire instituit.

Christianus primus Abbas S. Pantaleonis.

quibus Abbatem præposuit,nomine Christianum, suæ videlicet professionis phoronomum,& in lege Domini,sicut hunc decuit ordinem,apprimè eruditum. Cui ordinando hoc breue commonitorium de Occidentis partibus scripsit: Vt sis,quod vocaris,cura gentilitati nè degeneres.Id sciò triumpha,vt non sicut priùs antiquetur,sed de virtute in virtutem vt catur,naua.

CAP. XXV.

NVnquàm ità ciuilium negociorum occupatione detentus est,(ad quam eum non sua libido,sed populi necessitudo attraxit)vt animo illo ad omnia viuacissimo ad vigeret, intentus religioni præcipuè & lectioni, in cuius studio mori videbatur. Ad

Mirè addictus est lectioni.

agendum exemplo suo & crebro monitu accèdit omnes penè, quos præ oculis habuit. His verò,qui hoc ità non amabant,vehementer indoluit, cosque, licèt aliàs familiares essent,à secreto tamen & amico mœroris loco,vbì se sibi libentiùs,& ideò diligentiùs, solebat explicare,remouit.Pectus cordati viri pertęsum fuit regifici luxùs,& conditę

Odit luxum & voluptates.

hoc præsertim tempore,potentibus iocorum & voluptatum illecebræ. Vndè si quando suis coactus quodammodò reddidit,quod non debuit,excessum hunc modicũ stetu pensa runquè largiore detersit. Vitam præsentem & dulcem metuit,& amaram expertus est de vita verò,omnis solicitudinis & languoris ignara,haud dubium,quin ante omnia primùm cogitauerit,qui de ea tã luculẽter multotiès & cũ familiaribus,& corã plebe locutus

Vide piũ pectus tanti viri.

cõmissa disseruit. Iuuenis,vt erat,omniq; põpa circunfluus,audeo dicere, dissolui voluit tãtùm vt cũ Christo esset.Hinc lachrymę assiduę,suspiria ferè cõtinua,furtiuę orationes & singultusin ipso etiã lecto clariùs pstrepentes, vt testãtur,quos id minùs celare potuerat,etiã dum latére volebat. Quotiès diẽ mortis posuit ante cõspectũ cordis?quoties ad hoc vocisquoq; prupit officio,quod corde molitus est?quotiès audiuimus cũ vehementer gemitu prcoptãsse id,quod futurum,nõ tamen sine graui trepidatione,sperauit,vt glorio sum mundi huius naufragium,in Dei sola misericordia tutus,euasisset, & in litore tandèm securitatis intimę constitisset? Elapsurus quodammodò putabatur,vt quasi mortem aufugeret totũ,quod ei in huius mundi delicijs blandiebatur. Testes superstites huius

Inter epulas abstinet.

uersationis eius quamplurimi:quotiès eum in secretis corde contrito & spiritu humiliato persenserant,mirari plùs poterant,quàm imitari. Nam ille popularis, plerunque quasi solitarius vixit.Mirum dictu: inter cõuiuas lętissimos lætior ipse frequenter abstinuit.Molles & delicatas vestes,in quibus nutritus, & ad hominem vsque perductus eti-

Milites, pro nobilibus accipit, dicebam adel.

am in domibus regum multotiès declinauit. Inter purpuratos ministros & milites os,auroq; nitidos,vilem ipse tunicam & rusticanas ouium pelles induit. Lectuli delicias vehementer aspernatus est.In balneis cum lauantibus,cutisq; nitorem quærẽtibus,raro aliquandò lotus est.Quod eo magìs mirum est,quia ab ipsis cunabulis eiusmodi mundi-

Studiũ eius erga congrendas Sanctorum reliquias.

tijs & pompa regia educatus est. Hęc autẽ pro tempore & loco,modò palàm,modò in cretiùs egit,vt & laudem humanam subterfugeret,& tamen subditis exemplũ hoc agendo præberet. Multi enim verbis,plùs exemplis proficiunt pleriq;. Apud mites & humiles nemo humilior: contra improbos & elatos nemo vehementior fuit. Hunc terrorem, qui beneficio obligari nõ potuit, indigena æquè & alienigena formidauit, & rectò conuenientissimoque ordine omnis,ad quem magnitudinis eius fama peruenit, primò eum timere,posteà consueuit amare.

CAP. XXVI.

SAnctorũ corpora atque reliquias,& quælibet monimenta,vt suis patrocinia cumularet, & per multos populos vltrà citraq; hac celebritate gloriã Domini propagaret,vndecunq; collegit:ijs loca & ministeria omni sumptu & apparatu copiosiùs præparauit.De quibus singulis plura essent dicenda,si paterentur promissa compendia. Iudicia

cia sunt hæc inuictæ fidei,qua non ea,quæ sua,sed quę sunt Iesu Christi,quæsiuit.Baculum & catenã S.Petri qua diligentia,quo feruore, quo gaudio Coloniam,alterum Meti,alterã Roma adduxerit,omnes nouerunt. In cuius honore domum eius honoratissimam mirabiliter ampliauit,quam de pulchra pulcherrimam fecit. Inclytos & præcellentis famæ martyres,Patroclum,Eliphium,Priuatum & Gregorium,quorum gesta sunt permagnifica,merita gloriosa,patrocinia tuta:Christophori,sanctiq; Pantaleonis,vt iã dictum est,preciosas reliquias,quibus se patronis specialiùs delegauit, vtputà gemmas gratissimas & dulcissima pignora,ad sanctissimam suæ ecclesiæ sedem miro ambitu varijs de locis attraxit.De translatione B.Euergisli,tertij eiusdem sedis* Archiepiscopi qd factum sit huius pij prouisoris dispensatione,silentio non duximus supprimendum.

for.*Episcopi

CAP. XXVII.

CEntesimo octogesimo Dominicę incarnationis octauo lustro,(id est,nongẽtesimo tricesimoseptimo anno) sexagesimotertio Indictionum circulo, regnare cœpit Ottho,vnctus lætitię oleo: qui Colonięnsis gregis custodem, se natu minorem constituit fratrem suum Brunonem,atq; Occidenti præfecit tutorẽ & Archiducem:ipse verò pacare regnũ versus est in Oriẽtem.Sanctus Bruno pijssimus vicesimussecundus sancti Euergisli successor,oĩm factus est morum speculũ bonorũ: nardus preciosa dedit odorem suũ.Verè dux populi,& solicitus pastor gregis Dominici.Cùm causa colloquij habendi de statu regni apud principes regionis illius, iter haberet in Occidentem, fortè in reuersione,pacato regno, ad oppidum Tungrensium deuenit, quod venerandos reliquiarũ cineres sancti Euergisli cõseruauit. Nã peccatis exigẽtibus, ciuitatẽ totã longa vetustas & bellorũ tẽpestas cũ nomine penitùs deleuit,ac nouitas aliò sedẽ Episcopalẽ trãsmutauit.Cumq; ibì summus pręsul perno ctaret, illudq; aĩm eius multùm moueret, q tam sacer locus ad nihilũ iam quasì deueniret,in ipsa nocte apparuit ei S. Euergisius quasì palliatus casula conscissa, q ei dabat talia verba: Vides ne,vt vestimenta mea sunt neglecta,& tinea consumpta?Quoniã tu illuminabis lucernam meã: illumina tenebras meas.Nam hinc eripiar,& in Deo murum transgrediar.Nec mora,Episcopus somno solutus,rem voluebat tacitus.Facto autem manè,bonæ memoriæ ad se iussit venire Folcmarum œconomum, quem in omni negocio consueuit habere cõiunctissimum,remq; illi ex ordine nunciauit,& vt ille in medium consuleret,postulauit. Qui mox dicebat ad primam responsionem,S.Euergisium propriam debere reuisere sedem.Lætatus Episcopus,tam sacri corporis reliquias sua Imperiali potentia propriæ sedi se velle restituere iussis nunciauit omnibus.Hoc verò illi audientes,illud eis optabile fore prædicabant,& penè omnes præ gaudio flebant. Nec mora,cũ omni deuotione perrexit cũ suis Episcopus ad locũ, vbì iacebat sanctũ corpus,& post quoddã altare de quadã fabrica,iam senio cõsumpta,cũ omni veneratioue eleuauit,ac multùm flẽtibus incolis, cum suis *Coloniæ reportauit.Vbì ad sanctissimam sedem ventũ est,ingens concursus populi factus est,cleSumus prę-sul,id est,Archiepiscop*

S.Euergisli corpus trãsferi Coloniam.

rus cũ sanctimonialibus cõuenit,vterq; sexus concurrit,tota ciuitas nouis gaudijs exultauit,sicq; cum omni celebratione diuinæ laudis quinto Calendas Aprilis honorabiliter repositũ est in ecclesia S.Cęciliç virginis.Ibì verò tot Dominus quotidiana dignatus est per sanctum suum conferre dona salutis, suæ sacræ ecclesię filijs,vt præsentem credat vnusquisque adesse largioribus beneficijs.

Psal.17.

CAP. XXVIII.

SAnctus etiã Patroclus quomodò ad nos venerit,reticendum non est. Nam sicut per Salomonẽ dicitur,fama bona impinguat ossa.Huiusmodi adipe & pinguedine repleatur aĩa nostra.Anno ab exordio salutis nostræ,id est,ab incarnatiõe Domini nostri IESV Christi ducentesimo septuagesimoquinto,Aurelianus principatũ Romani Imperij adeptus est,quinq; tantùm annis & sex mensibus regnaturus.Sub quo gloriosus & sanctus Dei martyr Patroclus,victorioſi certaminis sui cursum feliciter cõsummauit,& in curru Dei,decem millibus multiplici,hoc est,in millibus lętantiũ euectus in vrbẽ cælestis reipublicę triumphauit,statuens in Trecassina vrbe trophæum glorię suę,corpus posteris honorandũ,exteris etiam gentibus prædicandum.Exindè circiter sexcentos octogintaquinq; annos,S.Bruno,reuerendissimus Colonięnsis ecclesię Archiepiscopus,ab Otthone Imperatore Augusto,fratre suo,in Lugdunensem Galliam missus est, nobis in tempore ipso,populo illius pronincię penè sero: vbì diuersæ voluntates ciuium,distractæq; fuerunt sententiæ,velle suum cuiq;:nec consilijs solùm & studijs,sed armis etiam dissi-

Psal.67.

Prou.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dissidebant & castris Illic ergò duarum sororũ eius filij summa rerũ potiebantur. Hi p-
pinqui inter se fœdere sanguinis, discordes animis, ludibriũ auaris suis militibus erãt q
lucris tãtùm diuitiarũ intenti, neq; in hac, neq; in illa parte fidẽ habebãt. Vbi eõ regio-
nis principes auaritiæ æstibus anhelant, pacis gaudia miseri quiq; frustrà expectant. Sed
glorioſus Archiepiscopus, pacis nuncius, citiùs q̃ credi posset, calidè fecit silentia turbę
maiestate manùs: deindè, qd vtile oĩbus esset, qd singulis expediret, edocuit; & recõcilia-
tis inuicèm ciuibus, bonitate in suos vsus, iustitia in oẽs, pacẽ integerrimã reformauit.

Pacẽ cõcili at in Gallia Lugdunen.

Ansgisus Trecassinus Episcopus.

CAP. XXIX.

HIS ità gestis, cùm iam redire disponeret, multis precibus obtinuit ab Ansgiso Tre-
cassinę Ecclesiæ venerabili Episcopo, quem & paulò antè expulsum, inter alia inse-
gnia legationis suæ, cum ingenti plausu populi restituit propriæ sedi: vt donaret filij se-
cùm pariter absportãdum corpus beati Patrocli martyris, cuius passionem legere, me-
ritumq́ue perpendere qui quęrit, in promptu habet. Episcopus aũt, qui plurima debuit,
hac, vt ità dicã, occasione oppressus, coactus insuper infinitis precibus, postulanti tan-
dèm paruit, nè videretur ingratus: maximè quia exigentis animus huic muneri tãtùm
intẽtus, alia penitùs recusabat. Religionis enim amore captus, sicut exteriùs habuit per
virturem, quod superborum insolentiam nequitiamq́; retunderet: sic per pietatem in-
teriùs decorem domùs Domini diligenter administrare curabat. Cumq́; sẽ hoc gratum
munus ab Episcopo consensu cleri totiusq́ue populi promeruisse gauderet, ipse nihilq́
infectum relinqueret, adhuc in primis occupatus, misit acceptũ reliquias virũ omni
laude dignum, Euercharum Leodiensem Episcopum, & cum eo clericos ac monachos
religiosos. Inter quos fidelis populi multitudo, non minima, causa laudabilis spectaculi
confluebat. Cumq́ue ad locum destinatum venissent, videntes ibi pauimẽtum marmo-
reum perstratum, nullum verò certum recognoscentes reconditi signum thetauri, alii
quidem adorauerunt, quidam autẽ dubitauerunt. Tunc admonẽre Episcopo & exhor-
tante eos, qui conuenerant, præmissa tandèm solenniter oratione, opus propter quod
venerant, aggressi sunt cum fiducia. Confestim autem vt aperuerunt sarculis terram,
mirabile dictu, repleti sunt omnes odore vehementissimo, quo nihil vnquàm suauius
sentiebant: & quo quis magis proximus fuit sepulcro, eo magis suo odoris dulcedine af-
fectum esse testatus est. Vndè factum est, vt oẽs tũc religiosi, fossores esse cuperẽt, quo-
tenùs diuinæ fragrantiæ vim mirificã abũdantiùs caperẽt. Nullus tamen, qui intra pari-
etes eiusdem ecclesiæ fuisset, expers huius suauitatis inuentus est: nec erat gisquam qui
vel tam dulce, vel huic simile aliquid se vnquàm olfecisse fateretur. Augebatur itaq; ma-
gis & magis aura delectabilis, dònec veniretur ad corpus sancti martyris. Tunc verò mi-
rum in modum ità afflati sunt omnes, vt sibijpsis eo, quod senserãt, pleni omnimodis vi-
derentur, & tamen adhuc velut sitibundi, haurire ampliùs niterentur. Verè mirabilis vir
iste fuit, qui Christi bonus odor Deo in omni loco, secundùm Apostolũ, mortuus eq́ue
vt viuus, apparuit. Eleuatę sunt igitur à sarcophago lapideo sancti martyris reliquiæ, in-
deq́; prospero cursu cũ frequẽtia exultantis populi Coloniã translatæ sunt. Vrbs ista me-
tropolis & mater ecclesiarũ fidelis populi, principatum authoritatis suæ hinc longè in
Gallias, indè vsq; ad Oceanum extẽdebat. Dignus profectò locus, qui custodiret in gre-
mio suo perlatum ad se sancti martyris corpus: in quo non modò magnus sanctorum
corporum & reliquiarum numerus, verũetiam numerosa millia martyrũ expectant re-
surum in die iudicij Dominũ suum.

Euercharius Leodiensis Episcopus.

Suauissimus odor ẽ tumulo S. Patrocli.

2. Cor. 2.

Encomion Colonię Agrippinæ.

CAP. XXX.

SEd solicitudo summi põtificis nihil negligendũ ducẽs, vt perfecta quæq; de magnis
maxima faceret, imperfecta suppleret, neglecta magnificè illustraret, modis oĩbus
inuigilabat. Quocirca ratũ duxit, vt locum quẽdam Saxoniæ, Susatũ noĩe, rebus secula-
opulentũ, populo plenũ, lõgè lateq́; circumpositis Saxonũ gentibus, nihilominùs pue-
nunciarum populis notissimũ, sed religionis adhuc penè ignarũ, his S. Patrocli pigno-
ribus decorare, & quodammodò ad sacramenta futuræ salutis initiari debuisset: ĩdutus
aliter agens in illo, & credens quòd aromatizans fumus ille, qui in manifestatione tan-
ti eius corporis, sicut suprà diximus, inuisibiliter adspersus, & sensibiliter cognitus est,
per famã meritorũ eius, multis foret, pfuturus. Vndè factũ est, vt corpus beati martyris
à venerabili Brunone Archiepiscopo Colonia deductũ, cũ honore magno & gaudio,
occurrẽtibus cũ clero populis, Susato inferretur: vbi repositũ est in ecclesia cũ diuinis

Hic summũ pontificẽ vocat, id est, Archiepiscopum.

S. Patrocli corpus trãsfertur Susatum.

laudibus, quã idẽ pius antistes fundauerat, & donis cõpetentibus ditauerat: vbì etiam à
ciuibus & incolis terræ in magna veneratione habetur & colitur vsq; in præsentem di-
em. Nam & domus, in qua vncti sunt à Maria pedes Domini, repleta est ex odore vn-
guenti. Cuius rei mysterium quasi explanari videtur, cùm sponsa ad sponsum loquitur:
Vnguentum effusum nomen tuum. Nam quod tunc vni domui contigit, nunc totus
mundus in se completum nouit.

Iohan. 12.

Can. 1.

CAP. XXXI.

CAEtera, quæ tam breui tempore suæ Ecclesię filijs oblectamenta contulit, & dona
salutis, pensari nequeunt, æstimari non possunt, quæ ex omnibus penè mundi pla-
gis & terminis religioso affectu & animo congregauit, quasi conijciens quod futurum
erat, vt pro breuitate dierum suorum, gregi sibi commisso dona perennia confirmaret.
Quo tamen studio id curauit potissimùm, vt & illis, vndè abducta sunt, desiderium, &
ijs, quò adducta sunt, amplificaretur gaudium: quatenùs vtrique bono odore Christi,
qui est in martyribus, immò quod ipsi sunt, licèt diuersis affectibus prouocati, & illi vi-
uaciùs appeterent, quod negligebant: & isti perpetuò venerarentur, quod ad se transla-
tum esse gaudebant. Nam qui nescit bonum amare, quod habet, si ablatum ab illo fue-
rit, discet fortasse bonum amare, quo caret: & habebit illud, dum aberit, fructuosiùs
in memoria, quod sibi inutiliter habuit in præsentia. Impletum est hoc modò Euãgeli-
cum illud, quo dicitur, Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, &
quod habet, auferetur ab eo.

Martyres Christi bonus odor.

Matt. 25.

CAP. XXXII.

INterea certatim multis in locis per parochias Episcopij sui, fidelis hic Domini seruus
& prudens, ecclesias, monasteria, & cætera ędificia seruitio Domini Dei sui, & hono-
ri sanctorum eius apta, quædam à fundamentis erexit, quædam priùs fundata, nobiliter
auxit, alia olim diruta reparauit. In his singulis qui Deo omnipotenti sub regula vitæ
canonicæ deseruirent, prouida ingenij sui arte disposuit: ac nè quid eis pro modo con-
uersationis suæ deesset, liberaliter disponendo prouidit. Cuius operis & saluberrimi stu-
dij monimenta perenniùs in ijs, vbi acta sunt, locis firmata perdurant, ità vt in laudem
& gloriam Iesu Christi, memoriam tanti viri nulla ætate obscuratum iri in perpetuum
patiantur. Idem ad exteras nationes transfudit, & in regno suæ prouidentiæ delegato,
partim exemplo, partim opere proprio, partim varia personarũ qualitate & crebra ad-
monitione diffudit. Non enim passus est suorum quenliberaut incassùm occupari, aut
ocio torpere inerti: diffiniens, vt solebat loqui, ignauum pecus arcendum à præsepibus,
vt secundùm Apostolum, qui non laborat, nec manducet. Non possunt singulatim con-
scribi bona omnia, quę fecit, quę docuit, quę amauit. Tantum semper materiei super-
erit id curantibus, vt ipsi profectò antè lassi cessauerint, quàm id, quod moliuntur, ex-
pleuerint. Iam verò in prædicatione verbi Dei, & in subtilitate disputationum de sync-
ritate scripturarum, qualis quantusque fuerit, admirari possumus, diffinire non possu-
mus: quę tam copiosè sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ea, quę secũdùm
pietatem est doctrina, profudit, vt plenum eum esse sapientia Dei, per quam omnia fa-
cta sunt, nemo hoc audiens & rectè intelligens dubitauerit. Et vt nihil, quod diuini cul-
tus vsui compereret, sagax eorum, quę sunt Iesu Christi, scrutator intentarum reliquet,
si quos aut in suorum ouilium septis, aut extrà reperit, qui singulari acie contra dia-
bolum dimicaturi, solitariam vitam appeterent, hos cum omni veneratione susceptos,
suæ quoquè exhortationis charitatiua consolatione munitos, per diuersas monasteri-
orum & ecclesiarum cellulas, cum idoneo Ecclesiæ testimonio, & religioso, vt dece-
bat, officio, alibì singulos, alibì binos inclusit: quibus tamen adinuicèm, nisi sermone
tantùm & adspectu nullus pateret accessus. His sumptus, & quæcunque humanæ fragi-
litati necessaria videbantur, per fidelissimos suæ administrationis vicarios solicitè mi-
nistrauit, & præcipuè per Apostolorum festa, quotquot in anno occurrerent, singula-
tim eos donis congruentibus visitauit. Ità secundùm perspicuam Apostolicæ normam
doctrinæ, bona prouidere curauit, non tantùm coram Deo, sed etiam coram homini-
bus: vt cuiuscunque affectûs siue conditionis homines, si Deum quęrerent, inter eius di-
scipulos aut probari possent, aut erudiri.

Templa & monasteria B. Bruno condit.

Solitariã vitã experẽtes præclarè fouet.

Rom. 12.

CAP. XXXIII.

Georgic. 4.

2. Thess. 3.

Prædicat verbũ Dei.

Psal. 103.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Canonicos transfert ad S. Andreæ eccleſſam.

DE ancillis Dei, quæ in monaſterio ſanctæ Mariæ, diuinæ religioni fuerant deditæ, deque canonicis ad ſancti Andreæ Apoſtoli eccleſiam tranſlatis, & ſi qua erant huiuſmodi, ſcrupulum quidem reliquit non modicum: ſedijs, quibus mentis acies ita non viget, vt ſynceram eius intentionem in diuerſis operibus valeant perſpicaciter intueri. Qui vtiquè ſi aduerterent nō homines propter locum, ſed locum à Deo eligi propter homines, & quia obedientia Deo placet ſuper ſacrificium: ſcirent fortaſſe oues vocem paſtoris audire debere, & magis id ratum acceptumq; Deo fore, quod per obedientiam, quàm quod per propriam voluntatem, ſequuntur. Vbi aũt zelus & contentio, ait Iacobus Apoſtolus, ibi inconſtantia & omne opus prauum. Similiter in eo, q̃ nefarios quoſdam patriæ ciuiumq; prædones de regno, vbi quieti & pacifici eſſe noluerũt, quaſi peſtem bonorum expulit, & exulare coëgit, ipſis licèt neſcientibus profectò conſulit. Quo enim diuturnior nequitia, eo grauiorem & prolixiorem ſibi comparabat pœnam. Quandò aũt boni quieſcerent, ſi malorũ furori nemo reſiſteret? Nimirùm pepercit illis Deus, quibus hoc magna ſua patientia & bonitate permiſit, vt de pace & ſtatu patriæ ſuę abſentes audirent, quod præſentes nunq̃ videre vellent. Felices, ſi bona ſua ſaltem in peregrinatione cognouerint, & patriam cupierint, de qua expelli nō poſſint: vbi beati oēs pacifici, quoniam filij Dei ſunt vocati. Talis itaq; per Dei omnipotentis gratiam vir iſte fuit, vt nec odio, nec inuidia ad perſequendum eos, qui tales erant, vllo modo excitaretur: nec à miſerendo aut parcendo miſeris duritia aut crudelitate aliqua reſtringeretur: ſed vt paſtor ſolicitus, & verè dux populi Dei, ſalutem oĩm & vtilitatem in omni quæſiuit negocio, & quos ipſe in via Dei duxit & docuit, nè à peruerſis ſeducerentur, & in errorem mitterentur, ſtrenuè decertauit. Tantùm autem aberat à fœuitia, vt pro ijs etiam, quibus amarum aliquid pro qualitate factorum neceſſariò inferebat, ipſe ſeruenter amarè fleret: ità gaudere cum gaudentibus, cum flentibus flere conſueuit. Nam & qui hoc dixit, quendam ſatanæ in interitum carnis tradere iuſſit, vt ſpiritus in die Domini ſaluus eſſe poſſit.

Iacob. 3.

Matth. 5.

Valdè cauet ouibus ſuis, nè à malis ſeducantur.

Rom. 12. 1. Cor. 5.

CAP. XXXIIII.

IGitur cùm iam propè eſſet ſumma dies & ineluctabile tempus, quo Deus omnipotẽs, propitius terræ populi ſui, vltus ſanguinem ſeruorum ſuorum, vindictam retribueret in hoſtes eorum: aggrauata eſt vltra modum & omninò intolerabiliter ſuperbia ferocis-ſimæ gentis * Hungarorum, ſeducta (credo) ſuperioris anni ſucceſſu. Si quidem, vt veracciſſimè dictum eſt, antè ruinam exaltatur cor: ibi ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem. Præuénit hanc preſſuram imminẽtem Eccleſiæ, pax in palatio regali, quod in Arnſtat habitum fuit, exintegrò condicta, & ex magna iam parte per Imperatoris noſtri fratrumq; eius ſapientiam confirmata. Et reuerà tribubus & linguis innotuit, quia Deus diſſenſionis non eſt, ſed pacis: tantam huius initio operatus eſt ſalutem populo ſuo. Imperatoris quidem ſpiritus agitabatur in ipſo, quia non erat ei tempus exercitum congregandi: ſed fidutiam habuit per Chriſtum ad Deum, qui potens eſt ſaluare in paucis, ſicut in multis. Aderat ibi Cuno, non iam Dux, ſed miles, toto, vt putabatur, animo conuerſus ad pacem, quam paulò antè atrociter impugnabat, cilicio membra domans, Deum gemitibus, vt fertur, exorans, vt ſi ſic eius ſancta voluntas exiſteret, permiſſa regi noſtro & exercitui eius victoria, eum ab impijs, quibus ſe priùs malè conſunxerat, permitteret trucidari, vt poſſit in perpetuum ab eorum conſortio liberari. Imperator indici ſanxit ieiunium ipſa, quæ tunc erat, in vigilia ſancti Laurentij martyris, per cuius interuentum ſibi populoque ſuo ipſum Deum popoſcit eſſe refugium. Propoſitum ſuſcepti operis negat expedire bellum, primo ſanctæ feſtiuitatis diſcrimen ſuſceptum, vixdùm veſpertino crepuſculo, Deo miſericorditer diſpenſante & propugnante, ſatis feliciter peractum, miſerandum poſt victoriam Cunonis interitum, glorioſiſſimum Imperatoris triumphum, regem ipſum barbarorum, duces & principes captiuos, trophęa per totam regni ipſius latitudinem, vſque ad eiuſdem gentis finem frequentiſſima: quæ omnia proprij induſtriam operis, ad laudem & gloriam nominis Dei omnipotentis, expectant.

*Vngrorũ, habet MS. codex. Prou. 16.

2. Macha. 5. 1. Reg. 15.

1. Cor. 14.

1. Reg. 14.

Mira mutatio Cunonis principis.

Nota vt olim noſtri Imperatores ſe ad bella parârint.

Hungari egregiè domantur.

CAP. XXXV.

NOs, vt à quo paululùm deflexímus, ad ꝓpoſitũ redeamus, qd interea pius Archiepiſcopus Bruno, totius ſemper * peroſus malitiæ, & indefatigatus iuſtitiæ executor fece-

rit, differamus. Cùm videret ſe ad præſtitutum diem ſeniori & fratri ſuo magno Imperatori, cum auxiliaribus copijs non poſſe occurrere, ſimulq; eſſet ſolicitus, nè fortè barbari bellum vitantes, in Galliam ſuo iuri commiſſam prouinciam, declinarent: arbitratus ſic ſe regno conſulere, votisque Imperatoris ſic ampliùs deſeruire, Ludolphum prolem regiam, nepotem ſuum conuénit, ęgrum eius animum blanditijs mulcere dulcioribus deliniuit, ſtatum priſtinum, ſi, quę ſua erãt, accuratiùs vellet attendere, repromiſit. A quo poſtquàm medicinalia ſermonum & exhortationum ſuarum antidota, nõ vt priùs, obliquis ambagibus declinari, ſed ſolito auidiùs præguſtari, & ad interiora pectoris recipi ſenſit, eum mox in Epiſcopij ſui locum venerabilem, Bonnam videlicet, iucundè ſatis inuitauit, iucundiùs ſuſcepit, omni voluptate vtriſque digna & commoda, cunctisque, qui aderant, gratiſſima, non immemor regię dignitatis, affecit. Qui dum adhuc ſimul eſſent, de his, quæ in expeditione bellica, immò diuina virtute facta ſunt, nuncios acceperunt. Inſtitit nepotem patruus ampliùs conſolari. Factum eſt in breui inſtinctu huius conſiliarij, vt filio ſuo, qui periẽrat & inuentus eſt, Imperator totam Italiam delegaret, & quod maius fuit, paternam firmiſſimè pietatem impénderet. Vbi dum maximè placuit populo, viamque affectauit olympo, repentè flos ille integerrimus, & robur regni tutiſſimum, è medio exceſſit.

B. Brunonis Ludolphũ Imperatoris filiũ inuitat Bonnam.

CAP. XXXVI.

PAter autem eius Imperator, ac ſemper magnificus triumphator, poſt luctum conſolatione accepta, cum fratre ſuo veterem neceſſitudinem noua conſuetudine iunxit, Coloniam vénit: ibi ſe non tam fraternis delicijs, quàm mutuis cum illo adſpectibus, affatibus & cunctis omninò iucundiſſimis vſibus oblectauit. Nec defuit ibidèm ſeuera in improbos & importunos ciues regni cenſura iudicij, blanda item in bonos & mites piæ dominationis liberalitas. De ſtatu regni, rebuſque eius tutandis & dilatandis, ſedulò & ſtrenuè in commune conſultum: vt de ſanciendis quibuſlibet, alijs reſecandis cautiſſimè ageretur, ſummo conſilio prouiſum eſt. Quæſiuit intereà ſumma diligentia pius paſtor Bruno, veritatis aſſertor, Euangelij propagator, nauos & induſtrios viros, qui rempublicam, ſuo quiſque loco, fide & viribus tuerentur. ijs vt neque conſilium, neque copiæ deeſſent, ſedulò curauit. Quotquot etiam de principibus & regionarijs prioribus, cæterisque, quorum diſpoſitio regni intererat, ſaluberrimis ſuis admonitionibus ad communis bonorum omnium vtilitatis fœdus fide plena conſenſerant, hos ipſe inter ſummos & familiares habebat, eiſdem Imperatorem germanum ſuum apprimè conciliabat, penſans nõ temerè à quodam ſapiente dictum: Bonus, vbi negligas, ſegnior: at malus fit improbior. Archiepiſcopum Treuirẽſem Henricum, magni meriti & ſummę probitatis virũ, qui Rutperto magnifico præſuli, Coloniæ in grani pe-ſtilentia, cùm & Imperator ibidèm eſſet, defuncto ſucceſſit, Vuilhelmum quoquè præclaræ & gratiſſimę excellentię Archimandritam, nepotem ſuum, Frederici Moguntini antiſtitis ſucceſſorem, ambos egregios, ambos in lege Domini perfectè inſtructos, Imperatori alterum conſanguinitate, alterum probitate, vtrunque familiaritate coniunctiſſimos, ipſe quoquè inprimis ſumma veneratione colebat. Hos igitur tales, tam illuſtres, tam certè ſapientes, & religioſos, & in omnibus bonis artibus eruditos viros ad conſilium, nè fortè ipſe per ſe, vt ſunt humana, à tramite veritatis vſpiàm exorbitaret, frequenter adhibuit: hos cum ipſo ſimul, non ſolùm in lectione, conſilio & diſputatione, ſed etiam in acie vidimus, prouidentes bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

Henric. Archiepiſcopi Treuirẽſis. Vuilhelmi Archiepiſc. Moguntini.

Ottho Imperator venit Coloniam.

CAP. XXXVII.

FRat nanque in Occidentalibus Lotharici regni finibus velut indomita barbaries, ea quæ videbatur Eccleſiæ proles, felicitati inuidens alienæ, nec minùs ſaluti ſuæ: deſpiciens paternæ blandimenta exhortationis, terrorem vix ſentiens poteſtatis. Qui ſiuri ſuo permitterentur, ſuis peruerſi, ſibimetipſis peſſimi, viderentur. Ille verò antecomnia prouido vſus eſt moderamine diſcretionis, vt pro qualitate locorum & temporum, in prælatione paſtorum, ad ſapientiſſimi Imperatoris noſtri imperium, Domini gregis paci & tranquillitati conſuleret: illos nimirùm cæteris præferens, quibus neſciret, quid in miniſterio ſuſcepto, qd in angaria aut agendũ eſſet, aut ſperandum: alios, vt quaſi cortinę hyacinthinę interiora domũs Dñi ornarent: alios, vt quaſi ſaga cilicina deforis violen-

Quales eccleſijs paſtores præfecerit B. Bruno.

Exod. 36. & 37.

Universidad de Deusto
Biblioteca

violentiam tempestatum arcerent. Libet meminisse quoddam huius pij patris pium & laudabile factum, quod in ipsis sacerdotij sui primordijs, vt pro luctu spirituque mœroris, in oppressorum cordibus excitaret spem salutis, effecisse cognoscitur: quanuis hoc non peruertit inuidentia, qua nulla maior videtur esse amentia?

CAP. XXXVIII.

Rather⁹ Veronen Episcop⁹ à sua sede ejicitur, & fit Episcopus Leodicn.

SIquidem Ratherus Veronæ, quæ ciuitas est Italiæ, ordinatus præsul, cùm ex quadam leui suspicione, vt mos est gentis illius, ab honore propriæ sedis esset expulsus, Leodiensi' cathedræ vacanti magna eius industria secundùm statuta Canonum incardinatus est. Quod quidem propter abundantem doctrinam & eloquentiam copiosam, qua inter sapientissimos florere visus est, non eidem solùm Ecclesiæ, cui præfuit, sed & multis alijs circunquaquè valdè proficuum fore putatum est. Simul quia in illis partibus

Iacob. 3. per zelum & contentionem, vndè fieri solet inconstantia & omne opus prauum, quadam etiam sacerdotes Domini plerunquè, quod dictu nefas est, terrenæ plùs iusto consi-

si potentiæ, populum imperitum scandalizabant: sæpè dictus sæpeq; dicendus dominus Bruno, cui iam totius regni dispensandi cura imminebat, ratus id, quod verum fuit, hoc eiectum antehàc & neglectum, hoc tanto beneficio ad illud fidei & veritatis fœdus adduci, vt à nemine posset seduci, ità demùm os loquentium inimica obstruere posse credidit, si nulla occasio scandali posset in eorum Episcopo reperiri. Sed ad sui perniciem

Indè quoq; expellitur. pars sinistra præualuit: quicquid pro salute eorum gestum est, hoc sibi pestiferum æstimabant. Quid multa? Erratũ est, sequitum est, nec cessatũ est, donèc expulsione eius, crudelitati suæ & nequitiæ satisfacerent. Ablata est omnis spes restitutionis eius. conspiratio enim grauissima facta est, quæ, nisi & hic penitùs amoueretur, & eundem locum fœdricus, qui erat de magnatum terræ illius prosapia oriundus, subrogaretur, sedari non posse visa est. Ad hanc sentinam tempestates vndiquè innumeræ confluxerunt: nam Ecclesiæ, laborante remige, fluctuauit: gubernator ipse procellosæ tempestatis impetum ferre non potuit. Cessit igitur, cessit, nè vinceretur à malo, sed vinceret in bono malum. Cessit aduersantium voluntati, vt suo eos gladio iugularet sibi. Obstricti sunt sacramentorum fidei spontanei, vt si accipere mererentur Episcopum, quem petebant, inuicta exindè firmitate authoritatē Ecclesiæ & ius Imperatorium tuerentur. At nè quid in eiusmodi negocio imperfectum restaret, quod curiosis alienarum rerum inuestigationibus

Restituitur sedi Veronensi. scrupulum cõmoueret, cum Imperatore germano suo id effecit, vt Rathero Episcopo bis iam destituto, antiqua sedes Veronensis Ecclesiæ redderetur.

CAP. XXXIX.

B. Bruno Lotaringiæ præcst. MVlta sunt alia, & propè infinita, quæ in breui, non in Lotharicorum tantummodò populo, quem ipse exintegrò susceperat gubernandum, quem etiam, sicut in præsentiarùm cernitur, ex inculto & fero pacatum reddidit & mansuetum: sed etiam per totum regnum gloriosissimi Imperatoris, in DEI rebus & salute totius populi

Lotariũ regem Frãciæ restituit. strenuissimè operatus est. Erat enim eidem omninò cõmunis cura cum seniore & germano suo, quorum vterque de altero meritò gloriabatur in Domino. Præterea Lotarium, sororis suæ filium, de antiqua regum prosapia ortum, cùm à sobrinis suis vehementer esset oppressus, mirificè eruit & exaltauit, nec cessauit, donèc in locum patris sui regem constituit, ac maiores ipso potentioresque Hugonis filios, omnesque illius regni principes sub iugum eius strauit: ità prospiciens vniuersis, vt sub vnius moderamine imperij, omnes pariter & ab hostibus tuti, & inter se inuicèm possent esse pacati. Imminet regno illi, quod reticendum non est, sæua clades, Nortmannorum gens, quibus in piratico latrocinio non sunt alij exercitatiores. His ex magna iam parte pressa erat populus, * dissensione & ciuili pernicie assuetus. Quod illis superfuerat, inter se domestica seditione consumpserant. Egit autem prouida dispensatio rectoris nostri, quoniam hominem se esse intellexit, humani nihil alienum à se putauit) egit, inquam, vt ad se, quasi ad tutissimum portum confugerent omnes, qui quierem & pacem amarent: ipsorum etiam barbarorum immanitatem & intolerandam dudùm ferocitatem mitigauit. Siquidem eodem tempore & rex eorum Haroldus, cum magna suæ multitudine gentis, regi regum CHRISTO colla submittens, vanitatem respuit idolorum.

Haroldꝰ Danorũ rex cũ multis Danis credit in Christum.

Eccl

CAP. XL.

FRat Imperatori filius adhuc tenellus, delicatissimæ indolis & integerrimæ * voluptatis, obses pacis & gloria plebis. Hunc Archiepiscopis, patruo, fratrique commendatum, ad custodiam regni Cisalpini reliquerat Imperator, profecturus Romam, & res totius Italiæ ordinaturus, Cæsar ipse futurus, electum summo cõsensu ab omni populo, regem esse cõstituit: vnxeruntq; Otthonem æquiuocum patris Bruno Archiepiscopus, Vuilhelmus & Henricus, ceteriq; sacerdotes Dñi, regem in Aquis grani palatij: & exultauit maxima gratulatione populus, dicens: Viuat rex inæternùm. Diuisi sunt deindè ab alterutrùm germani, par semper inuictum: & Imperatore Alpes Pœninas transeunte, remansit citrà spectatus, atq; incredibili pietate vtrobiquè desideratus, pius pastor & Archiepiscopus Bruno. Non longè pòst domino & fratri suo, quia ipsum per se ire non licuit, auxiliares copias nõ leuem armaturam de Lotaricorum populo misit. Ijs præfuit Godefridus Dux, quem ipse nutriuit, vir sapiens & religiosus, amantissimus pacis, obser-

for. *volun. tatis,

Ottho 2. vn gitur rex.

Godefridi Ducis Lotaringiæ laus.

uantissimus æquitatis, Imperatori per id tempus ad votum seruiens, omnibus placens. Hic eodem tempore febre correptus, in magnam spem futuræ quietis expirauit. De cuius innocẽtia quodammodò securus, quasi testis & conscius vitæ eius pius pater Bruno, cùm de pecunia dispensanda ageretur pro remedio animæ illius, non valdè illum talibus indigere asseruit. Imperatoris prætereà reditum frater eius nocte dieque solicitus expectauit, redeunti in omni gloria lætus occurrit. Eius enim eximia virtus, dignitas, & in eo negocio, quod gessit, fides & continentia: simulque cum ipso spem ocij & tranquillitatem animorum, iudicia, leges, cum concordia populi, regis & principum authoritatem reductam æstimauit. Cuius consilijs omnibus, cùm ipse nihil aliud dies ac noctes, nisi de salute populi cogitaret, interfuit, & inter primos excelluit. Hic eidem grauissimus author ad constituendam, fidelissimus socius ad comparandam, fortissimus adiutor ad rempublicam perficiendam fuit.

CAP. XLI.

IGitur cùm in hoc sanctissimo studio Imperator tricesimum regni sui, germanus eius duodecimum pontificatûs sui ageret annum, nondùm nisi vix prælapsus ætatis quadragesimum, sanctam Pentecosten simul Coloniæ celebrantes, qua maior mortalibus gloria concessa non est, sese inuicèm inter sancta solennium dierum officia, vnà cum diua matre, sorore regina, nepotibus, filijsque regibus, totaque illa Deo dilecta familia, & cunctis regni senatoribus adfuerunt. Constat enim, nullum aliquandò locum tanta celebritate, tãto splendore omnis generis hominum, ætatum, ordinum floruisse. Hanc itaq; gloriosissimi Cæsaris Augusti, & germani eius, summi & incomparabilis viri Brunonis Archiepiscopi, fidam Deoq; placitam in omni voluntate & opere cõiunctionem, hanc cõspirationem in omni vtilitate & honestate administranda & benè gerẽda, hanc iucundissimam vitę officiorumq; omnium societatem, mors sæua, mors horrẽda, mors, inquã, sola diremit. Et reuerà quanuis nihil atrocius videretur, nihil tamẽ esse potuit, quod eam innocẽtiùs diremisset. Ergò cùm summus antistes Bruno senioris & fratris sui, Orientem versùs euntis cõtubernia, ruens priùs in oscula, & flens largiter reliquisset, pacataq; omnia & quieta intrà metas regni sibi creditas, agens Deo gratias, adspexisset, iterùm iterumq; suos omnes Clerũ populumque, quę agenda fuissent, admonuit, & mox in Occidẽte Compendium adijt, vt ibidèm nepotes suos ab inuicèm dissidentes ad cõcordiam reuocaret, in fide & gratia stabiliret Ecclesię religionẽ, regi honorem, & quę sua essent, dictante æquitatis ratione, annuente Dño, singulis cõfirmaret.

Ottho Imperator Pẽtecostẽ agit Coloniæ cũ summa gloria.

CAP. XLII.

FOintentus negocio, infirmari cœpit, & sic in Rhemensium ciuitate graui corporis molestia detentum, quinto demùm die, postquàm inuasit, ægritudo eum prænẽnit. Quibus diebus in itinere non minùs, quàm in hospitio, lectione assidua, nullo penè alio cibo refocillatus est. Interrogatus autem familiariter ab ipso Episcopo Vuigfrido, vt ipse testis est, cuius morbi grauedine vrgeretur, non morbum, sed dissolutionem sui corporis esse respondit. Episcopus itaque supradictæ metropolis dignissimè eum recepit, humanissimè tractauit, Et in festiuitate quidem, quæ tunc inerat sancti Remigij, leuiùs aliquantulùm habuit, ità vt clientulis eius & socijs spes esset recuperandæ salutis eius. Ipse autem vocatis Episcopis, qui simul cum eo venerant, Theodorico & Vuigfrido, postulauit vt testamenti sui faciendi copiam ei facerent, & adiutorium ei adhiberent. Quod cùm perdolenter & lachrymabiliter valdè excu-

Rhemis laborat ad uersa valetudine B. Bruno.

sa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

excusarent,valetudinem optatam in breui pollicẽtes futuram, ille animi industria, qua semper viguit, econtrà renisus: Dum tempus est, inquit,hoc fiat: multa nobis alia pro hæc restant agenda.Ingrauata est deindè infirmitas & inualuit: iamque anhelitus,intercluso faucium meatu, vitalium lassitudinem præmonstrauit. Tunc vocato notario, eram memoratis testibus testamentum suum ipse dictauit: res omnes, quas habuit, à se, dum adhuc in bona viueret spe, abalienauit, dispersit,dedit pauperibus: quodque ordinandis exterioribus ecclesiarum Dei ædificijs congessit,in breui secundùm collatam sibi sapientiam, facta & corroborata cautione sua, congruè & professione sua dignè disuisit.Hoc qui legere ipse quærit,inferiùs scriptum in promptu habebit.Ingenium,quod mundo corde & iugi exercitatione politum dono Dei reddidit & illustre, illum,vt liquidò appáret in eius verbis, non defecerat in extremis.

Condit testamentũ.

CAP. XLIII.

POst hæc pauper Christi, collecta animi virtute, iterùm semotim Episcopos aduocauit.Quibus assidentibus,& interioribus factis, hæc verba,gemitu exuberante & fletu inundante,profudit: Tria mihi videntur genera esse confessionis, quibus se coram hominis Domino Deo suo, renum testi, & scrutatori cordium patefacit: non vt ipsi, qui nihil non nouit, lucidiùs innotescat: sed vt ille, qui se parùm nouit, veraciùs semetipsum agnoscat, & aut Deum in benefactis laudet, aut se in malefactis accuset. Hoc cùm semper fieri debeat, (sic enim vigilare præcipimur, nè fur veniat, nè quandoque bis incautis damnum illaturus irrepat) tum pulsante Domino domûs per infirmitatem molestiam, necesse est, vt mens se, quibus possit viribus, erigat: qua valeat intentione, iudici suo appropinquanti assurgat, sopitis terrenis desiderijs, spe ad superna flagret, bona perennia & si non meruit, minimè tamen desperet: sibi diffidat, in Domino confidat. Eccè fratres dilecti, sicut cernitis, pulsatur ianua pectoris mei: vocor ad reddendam rationem operis mei: si quid potestis, rogo, ferte præsidium, orationis vestræ postrigite manum. Incertus inter spem metumque feror: vt in neutram partem pronior inflectar, id verò enitendum est. Sed quæ sunt vires meæ? Misericordiæ remedium præstolor: in manu creatoris mei sum: de me quod ipsi placet vt fiat,expecto. Bonum est confiteri Domino: Confessio & magnificentia opus eius. Non enim aliquid boni, nisi ipso operante,fieri potest. Est aũt quædam confessio,non peccata deplorans,misericordiam tamen implorans. De qua per Psalmistam ex persona Dñi dicitur: Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare meum. Hoc salutare, id est, Dominum Iesum, ore confiteor, & corde credo, quòd Deus illum suscitauit à mortuis. Hic omnes thesauros sapientiæ & scientiæ absc̃oditos agnosco. Hunc Dominum Iesum nomo potest dicere,nisi in spiritu sancto.Ante illum est omne desiderium meum,& gemitus meus ab eo non est absconditus.Dixi,confitebor aduersùm me iniustitias meas Domino. quod est secundum genus confessionis, lamentabile in peccatis. Tertium, quod commendat B.Iacobus Apostolus: Confitemini,inquiens, alterutrùm peccata vestra,& orate ꝓ inuicèm, vt saluemini. Hoc vobiscùm, dñi & fratres mei,agere volo,hoc anquæro.Spero autem,quòd aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum,& ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

Tria genera cõfessionis.

Matt.24. Luc. 12.

Beatus homo,q semper est pauidus.

Psal.91.

Psal. 110.

Psal.49.

Colosſ. 2. 1.Cor.12.

Psal.31.

Iacob.5.

1.Iohan.2.

CAP. XLIIII.

DEindè postquàm his se coram Domino totum effudit, corporis & sanguinis Dominici sacramentum,virtutis eiusdem sacramenti non inscius,expetiuit. Quod cùm fuisset allatum,vir ille Domini quid animo senserit, toto corpore prostratus ostendit. Refectus autem hac vitali alimonia, spe validior, lectulo restitutus est, dies postquàm non minùs,quàm quinque,in eodem corporis languore & spiritûs feruore permãsit. Solemni verò die beatorum martyrum Gereonis & sociorum eius iam vergẽte, subitò mentis excessu raptus,Episcopis,Ducibus,Comitibus,& cũctis,qui aderant, luctum mouit gentem,quia dissolutionem optatissimi corporis instare putabant præsentem.Ille,vt ait lebat,paululùm cõualescens,tumultum manu sedabat, fletus & rugitus adstantium mitigabat,maiores & hoc affatu vltimo digniores ex nomine vocabat.Nolite,inquies,nolite fratres hac mea sorte tristari. Diuinæ animaduersionis iudicio cunctis mortalibus impósita est ista conditio. Non licet nolle,quod omnipotens sanxit ineuitabile. tribuis istis in breui lęta succedunt. Illuc non absumpta vita, sed mutata in melius, pergo, vbi viros longè plures & clariores, quàm hîc vnquàm viderim, citò videbo. Nec plura hîc

Facta confessiõe,percipit Eucharistiam.

locutus,lectulo fessa mox membra reposuit.Consuetum paulopòst,luce adhuc integra, vespertinę laudis officium,nocte iam profunda Completorium ipse cum fratribus consummauit, Domino Deo suo sanctorumq; eius precibus sese quasì mox iturum attentiùs commẽdauit, iter suum magno illo viatico, sancto videlicet & vnico redemptionis nostrę pignore,muniuit,Episcopos,seipsumq; & eos,qui pręstò erãt, benedictione consignauit.Ità tremendam dissolutionis suæ horam animo intento ad creatoris sui imperium expectauit.Exin media nocte transacta,conuersus nisu,quo poterat,ad Episcopũ Theodoricum,nepotem suum,Domine,inquit, ora.& mox inter psallentes Domino & orantes,nimiumq; flentes,spiritum exhalauit.Quod in illo nõ potuit mori,redditum est creatori: Corpus autem eius exanime,sicut ipse viuus pręceperat,eodẽ die,id est,quinto Idus Octobris,indefessi eius comites leuatum in feretro transferentes,octauo posteà die ad augustam sedis eius metropolim Coloniam peruenerunt.Quorum adhuc nonnulli iurciurando & mirum in modum affirmando testantur,in illo longo itinere nullam penè lassitudinem aut laboris molestiam se sub tãto onere pertulisse. Vndè autem ibant, quocunquè ibant, quascunque gentes, quascunque terras attigerant, omnes mirabiliter huius,vt eorum verbis vtar,digni Deo viri merita in rempublicam,in Imperatorem, in reges,in principes,in oẽm populum eximia,qua quisq; facultate poterat,ęstimabant.

Migrat à corpore.

Nota rẽ admiratione dignam.

CAP. XLV.

IAm verò cùm eiusmodi exequiæ Coloniam aduentarẽt,& hoc per omnem regni Lotarici populum fama nimìs odiosa dispergeret, ità dissoluti sunt omnes, præsertim sanctissimæ sedis illius & Ecclesiæ alumni, quasì discessus tanti pastoris & obitus, eiusdem esset Ecclesiæ funus.Nam secundùm amplitudinem prioris consolationis,tunc inualuit vis & magnitudo doloris. Flebant igitur omnes,plerique donèc in eis exiccarentur lachrymæ: multi congelatis membris attoniti, in tanta orbitatis huius miseria semetipsis viuere obliti sunt. Ante omnes luctu se lachrymisque, magìs autem interno dolore cordis affecit, qui hunc patrem patriæ præ cæteris amauit, Folcmarus memorabilis probitatis & industriæ Diaconus, ac prudens fidelisque huius sanctæ Ecclesiæ protus & œconomus, quo nomine eum ipse pater, vtputà vicarium suum, & sibi in omni negocio coniunctissimum, honorare consueuit. In quo solo tunc omnium desolatorum ora, oculi,& animi versabantur: quorum certè omnium voluntate atque desiderio iam electus, licèt nondùm designatus, fuerat præsul. Huic pater pius absenti, quòd eum nósset ex nomine,res suas omnes egenis & ecclesijs Episcopij sui distribuẽdas,pręscius(credo)futuræ successionis,summo studio delegauit.

Mors eius summo oẽs dolore afficit.

CAP. XLVI.

EST prope muros ciuitatis Ecclesia, structura quidem & opere humilis, sed Apostolorum nomine, in quorum veneratione consecrata perhibetur, insignis. In ea depositum pastoris sui corpus exanime, sacerdotij velabant insignibus: quò paucis, nisi Episcopis & quibusdam secundi ordinis sacerdotibus, patebat accessus. Indè mox elenatum, Clerus & populus cantum planctumq; permixtum ingeminantes, in ecclesiam beatissimi Petri Apostolorum principis, vbi sedes erat venerabilis, detulerunt. Noctem illam celeberrimè in vigilijs & psalmodijs, vix refocillatis corporibus, insomnem duxerunt. Manè autem facto, conuénit vniuersa ciuitas, & eorum, qui de diuersis prouincijs & regnis subita fama exterriti aduenerunt, innumerabilis multitudo. Adfuit Treuirensis Archiepiscopus,& Leodiensis antistes. Processerunt in medium Episcopi Theodoricus & Vuigfridus, testes vltimæ sanctionis eius & legationis, quam filijs suis ibidèm Deo militantibus misit. Lectum est testamentum eius in presbyterio venerabili, ante altare sanctissimi Petri: recensita sunt & ea, quæ pio quidem & solicito in Dei rebus animo rogauit & iussit, sed scribenda non censuit: videlicet vt anno illo toto per singulos dies nunquàm minus, quàm libra denariorum integra, in vsus pauperum erogari deberet. Deindè secundùm postulationem & desiderium cordis eius, quo flagrabat in extremis suis, suasum est Clero sanctissimo, vt volenti animo corpus eius transferri permitterent ad monasterium monachorum, quod in honore sanctorum martyrum Pantaleonis, Cosmæ & Damiani atque Quirini,extra vrbis muros non solùm tunc construxit, sed adhuc vsque consilio & prouidentia sua construit, & ordinatio iam electus, licèt nondùm designatus, fuerat præsul. Huic pater pius absenti, quòd eum nósset ex nomine,res suas omnes egenis & ecclesijs Episcopij sui distribuẽdas,pręscius(credo)futuræ successionis,summo studio delegauit.

Ecclesia sanctorũ Apostolorũ Coloniæ.

Construxit monasteriũ S. Pantaleonis &c.

CAP. XLVI.

EST prope muros ciuitatis Ecclesia, structura quidem & opere humilis, sed Apostolorum nomine, in quorum veneratione consecrata perhibetur, insignis. In ea depositum pastoris sui corpus exanime, sacerdotij velabant insignibus: quò paucis, nisi Episcopis & quibusdam secundi ordinis sacerdotibus, patebat accessus. Indè mox elenatum, Clerus & populus cantum planctumq; permixtum ingeminantes, in ecclesiam beatissimi Petri Apostolorum principis, vbi sedes erat venerabilis, detulerunt. Noctem illam celeberrimè in vigilijs & psalmodijs, vix refocillatis corporibus, insomnem duxerunt. Manè autem facto, conuénit vniuersa ciuitas, & eorum, qui de diuersis prouincijs & regnis subita fama exterriti aduenerunt, innumerabilis multitudo. Adfuit Treuirensis Archiepiscopus,& Leodiensis antistes. Processerunt in medium Episcopi Theodoricus & Vuigfridus, testes vltimæ sanctionis eius & legationis, quam filijs suis ibidèm Deo militantibus misit. Lectum est testamentum eius in presbyterio venerabili, ante altare sanctissimi Petri: recensita sunt & ea, quæ pio quidem & solicito in Dei rebus animo rogauit & iussit, sed scribenda non censuit: videlicet vt anno illo toto per singulos dies nunquàm minus, quàm libra denariorum integra, in vsus pauperum erogari deberet. Deindè secundùm postulationem & desiderium cordis eius, quo flagrabat in extremis suis, suasum est Clero sanctissimo, vt volenti animo corpus eius transferri permitterent ad monasterium monachorum, quod in honore sanctorum martyrum Pantaleonis, Cosmæ & Damiani atque Quirini,extra vrbis muros non solùm tunc construxit, sed adhuc vsque consilio & prouidentia sua construit, & ordinatio iam electus, licèt nondùm designatus, fuerat præsul. Huic pater pius absenti, quòd eum nósset ex nomine,res suas omnes egenis & ecclesijs Episcopij sui distribuẽdas,pręscius(credo)futuræ successionis,summo studio delegauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidit. Assenserunt promptissima voluntate omnes ad omnia, quæ imperauit: solùm illud difficilimè persuasum est, vt de summo sacratissimæ sedis eius loco corpus abderetur exanime. Lugebant quasi iterùm destituti, non audentes post longam deliberationem, vel in hoc resistere eius glorioßissimæ voluntati.

Corpus eius humatur in ecclesia S. Paraleonis.

CAP. XLVII.

DEductus est ergò pastor ab ouibus: dici non potest, quibus lamentis & questibus sepultus est in ecclesia beatorum martyrum, quartodecimo Calendas Nouembris. Vbi vsque hodiè perspicuè mõstratur, quantus fuerit in oculis bonorum omnium. Quem posteaquàm amiserunt, qualis fuerit, & boni & mali lucidiùs agnouerunt. Frequentant locum sepulturę eius, certatim memorant quid fecerit, quid docuerit: qualis vixerit, qualis obierit. Modò pro illo orant, modò vt ipse pro se orare dignetur, rogant. signa nõ quęrunt, vitam attendunt, doctrinam recolunt, futurum in eo aut sibi, aut posteris suis magnum aliquid pollicentur. Deniquè omnes eius monimẽtis sicut olim per viuum, ità nunc per mortuum ad Dei laudem & gloriam excitantur.

Fundite corda preces, lachrymosas mittite voces:
Eccè pater patriæ conditus in silice.
Regia progenies, terras memoranda per omnes,
Bruno pacificus, vir bonus atque pius.
Archos antistes, cui clara Colonia sedes,
Visus erat cunctis charus vbiquè bonis.
Offendit tenebras lux viuacissima tetras,
Inuida lingua tacet, laus modò vera placet.
Non fuit hic mundus tam raro munere dignus:
Raptus ab hoc næuo, iam fruitur Domino.
Idus Octobris quinto præsul duodenus,
Vitæ concessit, spes comes alma fuit.

VITA B. IACOBI ALEMANNI DOMINICANI,
AVTHORE IOANNE ANTONIO FLAMINIO.

Octobris 11. Cap. 1. B. Iacobi patria.

LMa Germanię ciuitas est, Hanc beati Iacobi patriam perhibent, cui Alemanno cognomẽtum est inditum, viro sanctitate memorabili, Otnoßtra ætate, religione ac vitæ sanctitate memorabili. Ortum ex honesta familia duxit, patre Theodorico: qui quidem vitæ integritate ac moribus sanctißimis, magnum filio adiumentum attulit, vt in talem euaderet, qui non solùm familiæ, verùm etiam patriæ ac religioni, in quantùm posset. Patrem ipsum accepimus cibi ac potũs fuisse parcißimi, ac magno in rebus omnibus per totum vitæ cursum fuisse vsum temperamento: quod maximè testatur vitæ longitudo. nam centesimum ac tertium implesse annum memorant, corpore ità recto ac firmo, vt iuuenum esse solent, vt nec baculo vti opùs esset, nec exarmatas dentibus, quę prima senescentium iactura esse consueuit, dentes haberet. Liberos suos vtriusque sexũs ad religionem præcipuè instituebat. Quos frequenter ipse ad officia diuina & conciones sacras adducebat, atque ità assuefaciebat, vt nihil faciliùs aut libentiùs agerent. Quæ quidem tam diligens institutio quantum vim habuerit, vel ex beato Iacobo, cuius vitam scribimus, licet conijcere.

Patris eius encomion.

Optima liberorũ educatio.

Cap. 2.

Agebat is annum ætatis quintum atque vigesimum, cùm cepit illum ingens videndæ vrbis Romæ desiderium, quòd eam sciret esse Christianæ religionis caput ac sedem, quam principes Apostolorum Petrus & Paulus suo martyrio cõsecrãssent, & tot Christi athletarum certamina illustrem fecissent. Patrem igitur, quẽ mira pietate colebat, fletibus precib⁹ orauit, vt se sineret eò proficisci. Aegrè pater, nec sine multis lachrymis tandèm permisit, vt iret. Dolebat enim obsequentißimũ filium à se diuelli, ad tam longa loca tẽdentem. Tamen cp pia causa iuuenis animũ mouerat, nec iustis assensum votis denegandum arbitrabatur, exorabilem sese prębuit. Prouolutus igitur ad genua patris, inter fratrum, sororum, ac propinquorum fletus, quibus ob eximias dotes erat charißimus, supplex petijt, vt sibi benediceret: & sic abijt. Initio Quadragesimæ Romã peruenit, & priusquàm aliò diuerteret, celeberrimum toto orbe diui Petri templum inuisit. Ibi aũt ad Dominicam resurrectionem cõmoratus est: quo quidem tempore nullam neque intra, neq; extra vrbis muros ædem reliquit, quam nõ adierit, tanto fruens gaudio, quantum verbis cõsequi nemo posset. Post Dñicam resurrectionem cepit illum desiderium in regnum Sicilię proficisci. Vénit igitur Neapolim. Tunc fortè rex Alphonsus bellum gerebat, sub quo militare decreuit. Credo diuinitùs factum, vt iuuenis optimus militari commercio grauiter flagitijs offensus, quæ militiæ maximè vigent, consilium salubre demùm caperet, vt tutiorem viuendi rationem iniret.

B. Iacobus Romã proficiscitur.

It Neapolim.

Ad eam igitur militiã admissus, mereri cœpit, nihil de sanctis moribus, aut de pristina cõsuetudine sua remittens. Multa ibi videbat, quibus valdè offendebatur. Quarè occasionem demùm indè abeundi ex re leui ac penè ridicula inuenit: quam ipse iam senior facetus, & monasticam degẽs vitam, narrare solebat. Mos est militibus, præcipuè belli tempore, de rapto viuere, & frequẽter prędas abigere, nec etiam amicis parcere: de quorum prædijs solent equis pabula rapere, gallinas & alia esculenta aut vi, aut furto surripere. Ijs grauiter modestißim⁹ iuuenis & alieni abstinẽs offendebatur, & cõmilitones suos liberiùs increpabat. Illi aũt deridere iuuenem, & accusare tanq̃ superstitiosum. Et quia raptis nullo pacto velle vti animaduertebãt, dolo eum circunuenêre. Ingressi sunt in quodam oppido Iudęorũ synagogam quidam eius amici cõmilitones, & ex lampade, quę ibi ante Mosis libros die noctuq; ardebat, oleum vel surripuêre, vel se surripuisse finxerunt: ex horto quodã brassicam (vulgò caules nuncupant) quamoptimè cõditam, illi horum oim inscio apposuerũt. Cùm aũt ità simul vesceretur, & eo cibo valdè delectari viderẽtur, ridere cõuiuę cœperũt. Quærens ille, quę tanti risus causa foret, audit brassica se vesci ex horto quodam surrepta, quę oleo ludaicæ lampadis condita esset. Non posset dici, quantoperè sit ea re offensus. Tum demùm decreuit prorsùs militiam relinquere. Quare compositis rebus suis, & impetrata abeundi facultate, Capuam vénit.

Vide singularem integritatem in milite.

Cap. 3. Militat Alphõso regi.

Ibi nactus est Campanum ciuem, pręclarum virum, iurisconsultum & equitem. Qui vbi iuuenem cõspexit forma prestanti, atque, vt ex clara indole & lineamentis oris colligebat, probũ, miro illius desiderio tactus, & apud se retinere maximè cupiens, percontatus est, num in suo vellet cõtubernio residere. Annuit ille, & apud eũ morat⁹ est quinquennium tanta fide ac morũ integritate, vt eum patronus æquè ac filium diligeret atque tractaret. Verùm exacto iam quinquennio, immisit illi Deus ingens desiderium in patriam redeundi, & genitoris senioris memoria multo vehemẽtiùs, quàm anteà, illum stimulare cœpit ad reditum. Sciebat enim patrem iam esse admodùm senem, putabatq; ingenti videndi filij desiderio teneri, cuius discessum ægerrimè tulisset, seq; iam tot annos procùl à patria tanto terrarũ spatio diuisum abfuisse: rationẽ sibi patriæ pietatis habendam. Cùm igitur abire decreuisset, consilium patrono aperuit. Ille aũt, qui eum amaret vt filium, & cuius diù fidem eximiam expertus esset ac integritatẽ, nõ dici posset, quantùm ea re turbatus fuerit: nec vllo pacto volens eum dimittere, ea cœpit omnia dicere ac polliceri, quę possent abire volentem retinere, nisi certa illi fuisset abeundi sentẽtia. Iuuenis autem contrà orare obtestariq́ue, vt sibi iustißimis de causis, quas afferebat, abire saluæ eius gratia liceret. Sed nihil proficiebat. ille enim pertinaciter in proposito perstabat, & rogabat nè se desereret. Fluctuabat animus iuuenis, & præter modum angebatur, quòd intelligebat oportere se tandèm clàm discedere: neq; enim impetrare poterat, vt liberè discederet.

Capuæ seruiuit cuidam iurisconsulto.

Cap. 4.

Cùm igitur hoc sæpiùs, sed nequicquàm, tẽtãsset, demùm vel inuito patrono, sed furtim, abire decreuit. Obseruauit igitur opportunũ ad id tempus, & relictis melioribus indumentis, quæ à patrono acceperat cum pecunijs, quas idem illi persoluerat, & resumptis vestibus atque pecunijs, quas secùm ipse attulerat, habita priùs ante Christi effigiem, quam in cubiculo habebat, diligenti oratione, vt propitio numine discederet, abijt. Tandèm Bononiam peruénit, & ingressus diui Petronij celebertimum templum, quod in ipso ciuitatis foro est amplißimum, orauit, ac Deo gratias egit, quòd sospes eò peruenißet. Erat illi in animo, in Germaniam reuerti ad genitorem, sed rem Deus aliter instituerat. Nanque in ea vrbe quidam ex comitibus, qui cum eo venerant, hortari sunt, vt stipendia ibi faceret, & sub quodam Thoma Tartario militaret. Conditionem igitur acce-

Cap. 5. Mira hominis probitas & innocentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bononiæ dat operam militiæ.

accepit, atque in ea vrbe remansit. Incredibili autem voluptate afficiebatur, cùm videret ibi fratrum collegia cerneret: quorum loca quotidiè frequentabat, præ ipsaque aliis Dominici templum, vbi maximè versabatur, tanquàm quod erat futurum, præsagiens. Ità paulatim & patris & patriæ oblitus est, nec iam aliud cupiebat quicquam, quàm in eo monasterio vitam agere.

Cap. 6.

Tali igitur incensus desiderio die quadam, vbi illuxit, ad ædem diui Dominici venit, suum consilium cum eo communicaturus, qui primus factus esset obuius, & facturus quicquid ille consuluisset. Fortè fortuna opportunè admodùm incidit in ipsum monasterij præfectum Nicolaum Carbonellum Catalanum, concionatorem eximium. Ad cuius genua prouolutus, rogauit vt sibi, cupienti maximè Deo famulari, consilium & opem afferret. Attulit ille continuò salutare consilium, & facunda oratione, quę ex illius ore diuinitùs manabat, accensum iam per se iuuenis animũ sic inflammauit, vt illata omni mora, petierit in consortium Prędicatorum admitti: quod postero die consecutus est. Erat beatus Iacobus literis mediocriter eruditus, & annũ agebat quartum atque trigesimum, quandò monasticam vitam ingressus est. Qui cùm inter alias animi plurimas dotes prędpuè mitis ac mansuetus esset, cõsistere in humilimo gradu voluit, & ex eorum esse grege, qui Cõuersi vulgò nuncupantur. Sed exceptus est mira omnium lętitia, quasi pręsagientium, qualis quantusq; iuuenis ille euasurus esset. nec quicquam fefellit opinio. Siquidem continuò totum se Deo tradidit, nec quicquam omisit, quod ad verum illius cultorem pertineret. Magistro tyronum, quos nouitios appellant, prędpuè vacabat: quem frequenter supplex orabat, vt se instrueret, ac ea doceret, quę ibi prędepta religionis ac instituta patrum panderent. Quo studio atque solertia breui mirè profecit, charusque omnibus & admirabilis esse cœpit.

Amplectitur S. Dñici institutum.

Cap. 7. Prędara ei humilitas.

Adeò autem mitis, adeò mansuetus erat, vt cùm omnibus sanctior esset, omnibus se deteriorem putaret: quæ res tum maximè patuit, cùm decurso iam anno, de patrum iudicio ac voluntate dubitauit. Nam ad genua singulorum prouolutus, rogabat nè suis offensi criminibus, à suo contubernio & societate se repellerent. Verba aũt illa, quibus vti profitentes initam vitam solent, adeò tenaciter menti illius adhęserant, vt nulla dies elaberetur hora, in qua eorum non reminisceretur. Quæ autem profitendo promiserat, tam exactè, tamque constanter seruabat, vt mirabile omnibus obedientiæ, paupertatis ac patientiæ exemplum foret. Pudicitiam vsque ad exitum vitę seruauit, vt nihil illo purius ac mundius conspiceretur. Nam prędterquàm quòd suum corpusculum asperrime domitabat, vigilijs quoquè, orationibus, ieiunijs & alijs multis macerabat modis: oculos suos diligentissimè custodiebat, nè quid intueretur, quod ad libidinem prouocaret. atq; ob eam rem nunquàm ociosus erat. Nunquàm illum sine negocio dies, nunquàm nox inueniebat. Quòd si quandò egredi in publicum cogebatur, impensè Deum rogabat, vt se custodiret, & suos auerteret oculos, nè vanitatem cernerent, quòd sciebat solere per fenestras mortem ingredi. Quòd si quandò vestigium aliquod fortè libidinũ excitabatur, continuò Christi cruciatus inenarrabiles ad memoriam reuocabat: quo quidem tanquàm subito imbre, illud quicquid erat incendij restinguebatur.

Egregia pudicitia.

Ierem. 9.

Cap. 8. Insignis obedientia. Philip. 2.

Sed inter plurimas virtutes, quibus excellebat, prędpua erat obedientia. Recordabatur enim semper Christum vsque ad mortem factum esse obedientem. Quæ res quidem adeò promptum reddebat illum ad parendũ, vt sępissimè iussa pręueniret, & nõdùm benè auditis, quę sibi mandabãtur, tanq̃ audiuisset, illa cõtinuò exequi festinaret. Afferam huiusce virtutis memorabile exemplum. Prędectus monasterij Michaël Holandinus, per monasterium ducebat magnum quẽdam antistitem. Incidit fortè in B. Iacobum, & conuersus ad prędulem: Vides ne hunc? inquit. Mira vitę integritate inter nos effulget, in quo prędpua virtutũ eniter obediẽtia. Huius rei mox, si velis, periculum faciam. Annuit præsul. Prędectus igitur accersito ad se B. Iacobo, Fili, inqt, opùs est, vt sublata omni mora, vsq; in Galliam te ad Parisinã vrbem cõferas. magni enim momenti literę tibi eò sunt perferendæ. Lætus ille, repentè, Prędto adsum pater, inquit. Sed licet ne statim me in cubiculum meum tẽdere, vt baculum ac pileum sumam? Stupuit antistes ille, nec satis mirari poterat incredibilem in re tanti momenti promptitudinem. Ciuis quidam Bononiensis aliquot ex cœnobitis diui Dominici ad villam vrbi propinquam inuitauerat, prædpuèq; rogauerat, vt B. Iacobum secùm adducerent. Prędecti igitur, cùm iam prandii elapsum esset, vnus ex patribus, qui primũ ibi locum tenebat, vt summę illius obedientiæ periculum

Illustre eius obedientiæ exemplum.

lum faceret, iussit vt accepta funda (est autem id rete) ad propinquum * Rhenum iret piscatum. Paruit ille continuò, & vno iactu mirandam piscium vim cepit, ità vt omnes obstupescerent, sed id cuncti illius obedientiæ adscripserunt. Quemadmodùm cùm præfectus monasterij quadam die illi iussisset, vt ad quærendum panem festinaret. Nam tum fortè quandam in vitro effigiem pulcherrimam pinxerat, (vitreas enim fenestras optimè cõcinnabat) & vt colores vitro tenaciùs inhęrerent, in paruo furno ex more posuerat: quæ res eius præsentia maximè indigebat. Attamen potiùs esse parendum suo præfecto ratus, sacculum arripuit, & ad mendicandum panem sese contulit. Reuersus post multas horas, tam benè decoctos in pictura colores offendit, vt nunquàm aliàs meliùs illi ars successerit.

Aliud.

Aliud.

Erat admirabilis quoquè in eo charitas. Nihil putabat antiquius, quàm prædpuè ægrotantibus in monasterio inseruire: qui quidem illius præsentia & ministerio ità recreabantur, vt non dubitarent se mox omni ægritudine leuandos. & certè plerique leuabantur. Quòd si qui fortè obibant, & ipse eos ex more lauabat, & proprijs humeris efferebat. Quarè ea resedit in animis hominum opinio, vt minimè dubitent nunc vita functum facilè ægrotantibus, si innocetur, adfuturum, quòd tam promptam operam quolibet morbo laborantibus viuens exhibebat. Id ità esse, multis quidẽ exemplis postmodùm comprobabimus. Ad hanc verò eximiam virtutem amplexandam leniss imis verbis & efficacissimis assiduè alios hortabatur, eratque ipse præclarum omnibus specimen & exemplar. Solus deindè orationi & cõtemplationi totus erat intentus, Deumq; assiduè pro viuis omnibus atque defunctis precabatur. Frequenter primus omnium ad nocturnum officium surgebat: quod vbi celebratum erat, angulum quempiam remotiorem suum reuerti. & factus est voti compos. Ad tantum aũt sanctitatis gradum euasit, vt cęlesti circunfusum luce orantem noctù multi viderint. Infestum quidem perserat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad mortẽ. Expecta Dñm: viriliter age, & cõforretur cor tuũ. Ingẽtia sunt enim, quæ tibi ꝓ paruo labore atq; certamine prẽmia ꝓponuntur. Ità melior in dies & sanctior fiebat.

Cap. 11.

Die quodam conatus est dæmon illum ab oratione retrahere. Orabat aũt ad aram diui Vincentij post Completorium. Venit igitur hostis antiquus in veste conscissa, & ad pudenda vsque subducta, vnicum habens in fronte vt Cyclops oculum. Vbi verò illum beatus Iacobus adspexit, signo se salutiferæ Crucis armauit, & statim dæmon euanuit. Nocte autem quadam post celebratum nocturnũ officium, cùm ad aram beati Antonij, quòd remotior erat & obscurior, orandi causa se recepisset, dæmonum caterua ipsa cie lętantium cum tripudio ingenti ad eum venit. Miratus ipse tantam in eis lętitiam, audacter ad se vocatos per sacrosanctum Iesu Christi nomen iussit, vt sibi tantæ lætitiæ causam promerent. putabat enim, quod erat, eos vel patrâsse ingens aliquod malum, vel quod mox patrandum foret, tantoperè lętari: nec eum fefellit opinio. Respondẽrũt igitur, se idcircò adeò lętos esse, quòd postero die ciuium seditione ingens strages edenda esset. Quod vbi B. Iacobus accepit, continuò ad Deum conuersus, multis cum lachrymis ciuium pacem ab eo impetrauit & vrbis tranquillitatem. Cumq; ab oratione surrexisset, & cubiculum suum esset ingressus, quieturus aliquantulùm, ingentem ibi offendit teterrimorum coruorũ multitudinem, crocitantium, & vnguibus ac rostris sese impetentium. Ille verò signo se Crucis repentè muniuit, & dixit: Deus in adiutorium meum intende. quibus verbis fœdissimę alites cõtinuò euanuerunt. Sed quo magis illum ęmones infestabant, & oppugnare conabantur, tanto illum ad certamina fortiorẽ & acriorem Deus reddebat.

Precibꝰ suis auertit ciuium seditionem.

Cap. 12. 2. Cor. 12. Rapitur extra sese.

Raptum illum aliquãdò in ęlum Pauli more, accepimus. Nam cùm se die quadã oratioui dedisset, sensit cõtinuò sese auferri, & tanq̃ cadauer corpus suum relinqui. Putauit aũt se se in quendam amœnissimũ locum esse perductum, vbi ex variorũ florum adspectu & odore incredibilem voluptatem caperet. Ibi se mirificos audisse cõcentus, & oĉtu, quę ad explendam voluptatẽ pertinerẽt, vberrimè fuisse. Ingressus est eo fortè momento temporis, illius cubiculum ex cœnobitis quidam, q̃ vbi iacentem ac velutì mortuum vidit, exclamauit cõtinuò, & rem Prępfecto monasterij trepidus nunciauit. Accurrit ille cum caterua fratrũ: qui eum statim, vt mos est, cõfricare cœperunt, & aquam in faciem iacere, & omnia experiri, quę circa exanimatos fieri solent. Resipuit ille tãdem, veluti ex graui quodam sopore excitatus, & conquestus est grauiter, quòd se incredibili suauitate ac voluptate priuâssent.

Cap. 13.

Prodigijs multis claruit adhuc viuus, è quorũ numero quędam referam. Quidam Bononiensis sacerdos optimus, cui Hieronymo Auiolo nomen fuit, B. Iacobo familiaris & charus admodùm erat. Is fortè in grauem ĩcidit valetudinem, vt minima de eius salute spes esset. Misit ille, qui B. Iacobum ad se perducerent. Venit continuò, vt erat benignus omnibus & expositus. Cumq; se mutuò salutâssent, & dulci colloquio paulùm se recreâssẽt, rogauit B. Iacobus, vt oẽs cubiculum egrederentur. Quod vbi factum est, cõtinuò cœpit orare, ac pro salute sui familiaris precari. Mox assurgens, à capite ægrotantis ad pedes dexteram suam leniter duxit. Miram rem afferam. Prout manum per corpusducebat, ità repẽtè ex illis partibus fugabatur morbus, vt subsecuta sit sanitas. Eiusdem sacerdotis soror grauiter ægrotauit: sperauit eándem opem, quã in fratre fuerat experta. Igitur ad se accitum rogauit, vt suis apud Deum precibus sibi adiumẽto esset. Ille verò habita breui oratione, frontẽ ægrotãtis Cruce signauit, & sospitem ex templò reddidit.

Illustre miraculum.

Aliud.

Cap. 14.

Venio nunc ad eius felicem obitum. Annos erat natus quatuor & octoginta beatus Iacobus, cùm in valetudinem ĩcidit, quæ illi suprema fuit. Intelligens ipse finem aduenisse suę vitæ, vocauit ad se se illum, cui ægrotantium cura commissa erat, & ait: Ego, frater, iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Proin rogo te, huc voces infigmenter doctrina & religione virum magistrum Vincentium Castronouensem, monasterij huius Prępfectum, cui delicta mea generaliter cõfiteri volo. Quod vbì fecit, & plenã remissionem ex more assecutus est, accessit ad eũ ex cœnobitis vnus, cui Dionysio fuit nomen, cui intestina fluebant, spei ac fidutię plenus, & ait: Dilecte frater, tu quidem ad partiam properas, ego aũt atroci morbo hìc crucior: nec cantare possum, nec concionari. Sed te per Deum rogo, ad quem tendis, vt cùm illi iũctus fueris, memineris mei, ac tuis precibus hanc à me molestiam depellas. qui se quidem id facturum spopondit. Cùm autem ad vltimum deuenisset, priusquàm expiraret, ipse sibi manus decenter & pedes cõposuit, & ità

& ità felicem efflauit animam. Continuò autem color, qui morienti, vt solet, abierat, & vultûs quędam hilaritas, & per totum corpus candor eximius redijt, & claritas admirabilis, vt nulli dubium esset, quin rectà in ęlum migrâsset. Is autem, cui intestina, sicut modò dixi, fluebant, quique illius opem paulò antè petierat, accedens ad eius cadauer, & multo cũ fletu amplexatus, cœpit promissa reposcere, & rogare vt sui memor esset. Nec promissam ille opem distulit. nam priusquàm indè abscederet, sese diro prorsùs liberatum morbo sensit. Obijt autem beatus Iacobus anno ab aduẽtu Christi millesimo quadringentesimo nonagesimo primo, quinto Idus Octobris.

Feliciter è corpore decedit.

Sanatur morbidus.

Statim autem per totam vrbem visa est vox diuinitùs diffundi, quæ cunctos moneret, vt si sanctum virum, qui obisset, cernere vellent, continuò ad ædem diui Dominici concurrerent. Repentè autem tota confluxit ciuitas, seque felicem putabat, quicunq; sacrum cadauer posset contingere. Puellus ibì annorum trium, qui nec firmis adhuc gressibus cõsistere, nec loqui poterat, per confertam multitudiuem, & per medios psallentes patres ad sanctum cadauer diuinitùs euasit: cumq; illud tetigisset, stupentibus omnibus, & firmiter gradi, & rectè loqui cœpit: domumq; profectus, stupentem nouitate rei matrẽ admonuit, vt ad ædem diui Dominici properaret, & sancti viri corpus viseret mox sepeliendum. Prępfectus verò monasterij cum cęteris patribus, cùm eũ sepulturi essent, communi sententia diuersò in loco sepelire decreuerunt, nè cæteris cõmiscerętur cadaueribus: cùm sic multorum, qui cum sanctitatis opinione decessissent, permixtione & confusione cadauerum, memoria perisset. Separatìm igitur eũ in loco tumulârunt, quod paruum Capitulum appellant. nec ibì diù perstitit. Nam cùm incredibilis quotidiè magis fieret ad eius sepulcrum populi concursus vtriusq; sexûs, & insolitum esset ac indecens, fœminas ad eam partem monasterij ingredi, vbì sepultus erat: necesse fuit post diem octauum, permittente id Bononiensi antistite, in ecclesiam transferre, & ad aram diui Thomę sepelire, sic integrum & incorruptum, ac si tunc primùm expirâsset. Vbì verò sepultus fuit, penè infinita secuta sunt prodigia, quorum partem aliquam commemorabimus.

Cap. 15.

Miraculum ad cõtactũ corporis eius.

Quidam Bononiensis mercator filium habebat infantem, vtpotè anniculũ: qui cùm gratissimè ægrotâsset, expirâsse putabatur. nullum enim in eo vitæ signum apparebat. Parentes igitur mœstissimi, confugientes ad opem B. Iacobi, cuius modò extincti fama sanctitatis erat celebris, vouerunt, si puer reuixisset, beati se Iacobi, hoc est, Prędicatorũ vestitu illum induturos. Continuò igitur oculos infans aperuit, atque conualuit: tabellaque ad sepulcrum B. Iacobi appẽsa est, cum inscriptione tali: Hic puer extinctus erat, sed meritis B. Iacobi reuixit. Mulier quædam desperata iam salute, & sacro inũcta oleo Christiano more, mox animã exhalatura videbatur. Propinqui eius, B. Iacobi opem implorârunt, & mira res continuò secuta est. Nam quæ loqui pauloantè non poterat, caput extulit: &, Deo, inquit, gratias ago, qui B. Iacobi meritis me à morte reuocauit. Vir clarus vita, literis & religione Hieronymus Bononiensis, ex diui Dominici Prędicatoribus, fortè concionabatur, & B. Iacobi sanctitatem & prodigia multa, quæ ad merita illius testanda quotidiè Deus edebat, quibus æquum erat laudibus efferebat. Aderat cõcionanti Bononiensis quidam ciuis, qui filium domì reliquerat grauissimè ægrotantem. Is accensus talibus, atque in magnam spem arrectus, Deum rogare cœpit, vt B. Iacobi meritis prędicti ægritudine puerum suum liberaret. Factus est continuò voti compos, & postero die sospes cum patre epulatus est.

Infans, nuncupato à parẽtibus voto, reuiuiscit.

Item fœmina.

Prędclarum miraculũ.

Bononiensis matrona legerat ad idem sepulcrum in tabella, quendam monachum vehementissima febre beati Iacobi meritis esse liberatum. Hęc sororẽ habebat, iam tres menses tertiana & ingenti dolore capitis laborantẽ. Inuocauit illa beati Iacobi pro sorore auxilium, & statìm conualuit. Alia quoquè matrona, cẽresimum transgressa annũ, diro & pudendo morbo laborabat: tacto illius sepulcro, liberata est. In eadem ciuitate puella dolore graui, qui torum corpus inuaserat, iam quatuor menses laborauerat. Magna fidutia impetrandi eius opem imploravit, & consecuta est. Nam statim absq; vllius adminiculo surrexit è lectulo, & die postero eius sepulcrũ inuisit. Bartholomæus Genuensis, Ordinis Prædicatorum, monasterij Saonensis Præfectus, in grauem Bononię febrem inciderat. Qui admonitus à comite suo, vt ad B. Iacobi auxilium confugeret, confugit, & confestim conualuit. Paulus etiam Boëmus, eiusdem ordinis, Bononiæ studens, & ipse grauissima febre laborabat, futura iudicio medicorum diuturna. Dolorem præterea

Aliquot miracula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tereà capitis iam nouem annis patiebatur. Is ad B.Iacobi opem confugit, & extemplò vtráque molestia liberatus est. Vincentius Soncinensis in eodem monasterio ex coru numero,qui Conuersi dicuntur,familiaris admodùm B. Iacobo fuerat, & morientem in suo gremio fouerat. Is fortè in grauissimam febrem inciderat,adeò vt se non posse diutiùs viuere putaret. Beatum Iacobum precatus est, vt sibi adiumento esset, & extemplò affuit. Quidam ex agro Bononiensi,cui Magacaro fuit nomen, & ipse grauiter febricitans,B.Iacobi auxilium inuocans,ait: Si vera sunt,quę de tua sanctitate prædicantur,& ad opem ferendam implorantibus tam facilem te,sicut audio,exhibes,mihi quoq; precor,subueni.Non fuêre spes ac preces illius irritę,nam continuò febris eum reliquit. Nobilis matrona Bononiensis,graui terrore perculsa,ità exhorruerat, vt membra ola contracta essent. Venit illi in mẽtem beatus Iacobus, & eius opem rogauit, & mox pristinæ valetudini restituta est.

Nota tam repentinas oẽs has curationes.

Cap.18.

Verùm non Bononię solùm,sed etiã in remotis Italię ciuitatibus claruit miraculis. Nã & Mediolani vxor eius,quem iustitię ducem vocant, cùm iam tres annos cõtracta habuisset crura,audita B.Iacobi fama,quæ iam celebris in plerisq; Italiæ locis erat, illius opem implorauit,& mox sanata est.Et in Venetis Murani quidam presbyter in æde diui Petri martyris depictam nupèr effigiem attentiùs intuebatur: cumq; perquisisset,cur usnã esset,audiuit esse B. Iacobi, Bononiæ nupèr extincti, admirabili sanctitate viri, eius meritis multa prodigia Deus ederet. Is iam multis annis ingenti dolore capitis laborantem.Accessit ad B.Iacobi sepulcrum,& rogauit vt filio opem afferret, & impetrauit.nam puer continuò liberatus est.Dionysius quidam Lucensis filium habebat Bononiæ grauiter ægrotantem,vt de eius salute medici desperarent.Ad sepulcrum B. Iacobi accessit,& filium illi suum commendauit. Quem,domum reuersus, incolumem reperit: & cum ingenti gaudio ad ædem diui Dominici rediens, & magna voce Deum laudans,multis audientibus impetratam opem testatus est.

Contracta sanatur.

Periculosus capitis dolor abigitur

Cap.19.

Puella Antonij tonsoris in eádem ciuitate vitam monasticam in monasterio diuæ Agnetis agens,iam tribus annis grauem capitis dolorẽ passa fuerat.Beati Iacobi opem implorauit,& sanata est.Nobilis in eádem ciuitate matrona,iam duos dies partûs doloribus cum magno vitę discrimine vexata fuerat. Hortantibus obstetricibus,vt B.Iacobum inuocaret,quanta potuit voce implorauit,& exaudita est.Eandem opem in simili discrimine plebeiæ mulieri attulit,& Calcaresio ciui Bononiensi,qui captus oculis,nihil cernebat,visum restituit:& Mutinensi cuidam,qui ranti beneficij memor,argenteos oculos ipsemet ad eius sepulcrum Bononiam pertulit: & cuidam calcis artifici,qui oculum ità calce oppleuerat,vt per multos dies nihil indè prorsùs cerneret.Is enim ad B.Iacobi sepulcrum profectus, priusquàm tẽplum ingrederetur, depulsis tenebris,visum recepit. Ancilla cuiusdam matronę Bononiensis,brachium diù inualidum ac inutile habuerat. Accessit ad eius tumulum,& brachio tetigit: momẽto temporis pristinum robur recuperauit.Quidam Bononiensis aromatarius, diuturnum in lingua morbum passus fuerat,sic vt difficilimè & cum magno cruciatu cibum caperet. Vouit is argenteam B. Iacobo linguam,si dirus eius suffragio morbus à se depelleretur.Mox liberatus est,& eodem die,quod vouerat,persoluit.

Alia miracula.

Voti beato viro nuncupati efficacia.

Cap.20.

Stephanus è numero Conuersorum diui Dominici, Placentia Bononiam veniens,vt clarum quendam concionatorem secùm Placentiam adduceret, nobili mulæ insidebat. Hæc nescio quo casu in lethalem morbũ incidit,ità vt humi iacens,pabulo prorsùs abstineret: nec periti morborum talium medici,opem vllam spondebant. Ingenti curarum æstu fluctuabat Stephanus nobilitate mulæ ac precio,& eius, qui commodauerat, claritate.Relicta igitur illa in stabulo,tanquàm mox nullis proficientibus remedijs moritura,ad tumulum se beati Iacobi receperat,& eius opem implorauerat: reuersusque ad stabulum,sic affectam,vt antè,inuenerat & morienti similem. Fessus ingenti agritudine animi,& curarum plenus, cubitũ se contulerat. Dormiẽti illi visus est B.Iacobus, qui monuit,vt continuò surgeret,& pabulum mulæ apponeret. Credidit ille diuinitùs se moneri,& paruit: mulã inuenit perquirentem pabulũ, & pristinæ valetudini restitutã, pul-

B. Iacobus apparet Stephano Conuerso.

Anno millesimo quingentesimo,mense Februario, vir quidã hydropicus ad idem se-

pulcrum cum vxore venit,vt ibi vota persolueret: qui affirmabat se implorata beati Iacobi ope,quatridui spatio diro & exitiali morbo sanatum. Finem profectò non inueniam,si cuncta persequi velim. Sed hęc, ni fallor,satìs esse videri possunt, quę viri tanti apud Deum merita & sanctitatem eximiam abundè testari queant.

HISTORIA BREVIS S. VVILFRIDI EPISCOPI EBORACENSIS, EX HISTORIA ECCLESIASTICA *gentis Anglorum Bedæ presbyteri.*

12.Octobris

Ex lib.3. cap.28.

S. Vuilfrido cõsecratur Episcopus.

Nterea rex Alchfrid misit Vuilfridũ presbyterum ad regem Galliarum, qui eum sibi suisque consecrari faceret Episcopum.At ille misit illum ordinãdum ad Agilbertũ, de quo suprà diximus, qui relicta Britannia, Parisiacę ciuitatis factus erat Episcopus, & consecratus est magno cum honore ab ipso,conuenientibus plurimis Episcopis in vico regio,qui vocatur, in Compendio. Veniẽs quoq; in Britãniam Vuilfridus, iam Episcopus factus, & ipse plura catholicę obseruationis moderamina ecclesijs Anglorum sua doctrina contulit.Vndè factum est,vt crescente per dies institutione catholica, Scoti omnes, qui inter Anglos morabantur,aut his manus darent, aut suam redirent ad patriam.

Ex ib.4. cap.12.

Pellitur è sede sua.

Anno Dominicę incarnationis sexcentesimo septuagesimooctauo,qui est annus imperij regis Ecgfridi octauus, apparuit mense Augusto stella, quæ dicitur Cometa, & tribus mẽsibus pmanens,matutinis horis oriebatur,excelsam radiantis flãmę quasi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipsum regem Ecgfridum & reuerendissimum antistitem Vuilfridum dissensione,pulsus est idẽ antistes à sede sui Episcopatus.

Cap.13.

Pulsus est autem ab Episcopatu suo Vuilfridus,& multa diù loca peruagatus, Romã adijt,dein Britanniam redijt.Etsi propter inimicitias memorati regis,in patriam siue parochiam suam recipi non potuit,non tamen ab euangelizandi potuit ministerio cohiberi.Siquidem diuertens ad prouinciam Australium Saxonum,quæ post Cantuarios ad Austrum & ad Occidentem vsq; ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarũ septem millium, & eo adhuc tempore paganis cultibus seruiebat,huic verbum fidei & lauacrum salutis ministrabat.Erat autem rex gentis illius Ediluuach,non multò antè baptizatus in prouincia Merciorũ,presente ac suggerẽte rege Vulhere:à quo etiã egressus de fonte,filij loco susceptus est,in cuius signum adoptionis,duas illi prouincias donauit, Vectam videlicet insulam, & Meauarorum prouinciã in gente Occidentaliũ Saxonũ.Itaq; Episcopus,concedente,immò multùm gaudente rege,primos prouinciæ Duces ac milites sacrosancto fonte abluebat.Verùm presbyteri Eappa & Padda,& Burchelin & Oidda cęteram plebem vel tunc,vel tempore sequente baptizabant. Porrò regina,nomine Ebba,in sua insula,id est, Vicciorum prouincia,fuerat baptizata.Erat aũt filia Eanfridi, fratris Eanheri,qui ambo cum suo populo Christiani fuêre.Cæterùm tota prouincia Australium Saxonum,diuini nominis & fidei erat ignara.

Conuertit Saxones in Anglia.

Dicul monachus Scotus.

Erat aũt ibi monachus quidam de natione Scotorũ,vocabulo Dicul,habens monasteriolum permodicũ in loco,qui vocatur Bosanham,syluis & mari circundatũ, & in eo fratres quinq; siue sex,in humili & paupere vita Domino famulantes.Sed prouincialium nullus,eorum vel vitã æmulari,vel prędicationem curabat audire. Euangelizans autem genti Episcopus Vuilfridus, nõ solùm eam ab ęrumna perpetuę damnationis, verùm & à clade tẽporalis interitûs eripuit.Siquidem tribus annis ante aduentũ eius in prouinciã, nulla illis in locis pluuia ceciderat, vndè & fames acerbissima plebem inuadens, impia nece prostrauit.Deniq; fertur,quia sępè quadraginta simul aut quinquaginta hoĩes inedia macerati, procederent ad pręcipitiũ aliquod siue ripam maris,& innctis miserè manibus,pariter oẽs aut ruina perituri, aut fluctibus absorbendi, decidrent. Verùm ipso die,quo baptisma fidei gens suscepit illa,descẽdit pluuia serena & copiosa, reforuit ter-

Prę fame multi seipsos miserè perdunt.

ra,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra,redijtq; viridantibus aruis annus lætus & frugifer. Sicq; abiecta prisca superstitione, exufflata idololatria,cor oīm & caro omnium exultauerūt in Deum viuum: intelligentes eum,qui verus est Deus,& interioribus sc bonis,& exterioribus cęlesti gratia diffa-

S. Vuilfrid docet eos piscādi artē

Nam & antistes cùm venisset in prouinciam, tantamque ibi famis pœnam videret, docuit eos piscando victum quęrere. Nanque mare & flumina eorum piscibus abundabant,sed piscandi peritia genti nulla,nisì ad anguillas tantùm,inerat. Collectis ergò vndecunquè retibus anguillaribus,homines antistitis miserunt in mare,& diuina se iuuante gratia,mox cepêre pisces diuersi generis trecentos:quibus trifariàm diuisis,cum pauperibus dederunt,centum his,à quibus retia acceperunt,centum in suos vsus habebant.Quo beneficio multùm antistes cor omnium in suum diuertit amorem,& libentiùs eo prędicante cęlestia sperare cœperunt,cuius ministerio tēporalia bona susceperunt.Quo tempore rex Ediluuach donauit reuerēdissimo antistiti Vuilfrido tenam octogintaseptem familiarum,vbi suos homines, qui exules vagabātur, recipere posset, vocabulo Seoleseu,quod dicitur Latinè,Insula vituli marini.Est autem locus ille undiq; mari circundatus,pręter ab Occidente,vndè habet ingressum amplitudinis quasi stadij fundę: qualis locus à Latinis peninsula,à Græcis solet chersonesus vocari.Hūc ergò

Condit monasterium.

cum cùm accepisset Episcopus Vuilfridus, fundauit ibì monasterium, ac regulari vita instituit,maximè ex his quos secùm adduxerat fratribus,quod vsque hodiè successores eius tenere noscuntur.Nam ipse illis in partibus annos quinque,id est, vsque ad mortem Ecgfridi regis,meritò omnis honorabilis officium Episcopatus & verbo exercebat,& opere .Et quoniam illi rex cum præfata loci possessione omnes,qui ibidēm erant,facultates cum agris & hominibus donauit, omnes fide Christi institutos vnda baptismatis abluit.Inter quos,seruos & ancillas ducentos quinquaginta, quos omnes non solum baptizādo à seruitute dæmoniaca saluauit, sed etiam libertatem donando, humano seruitutis absoluit.

Ex lib.5. cap.20,

Anno autem Imperij Hofredi quarto,Coënredus,qui regno Merciorum nobiliùs mè tempore aliquanto prefuerat,nobiliùs multo sceptra regni reliquit.Nam veniens Roma mam,ibique attonsus,Pontificatum habente Constantino,ac monachus factus,ad limina Apostolorum,in precibus,ieiunijs & elemosynis vsque ad diem permānsit vltimum.

Coënredus rex fit monachus.

Item Offa rex, iuuenis florentissimus.

succedente in regnū Coënredo filio Edilredi,qui ante ipsum Coënredum idem regnum tenebat.Venit autem cum illo & filius Sigheri,regis Orientalium Saxonum, cuius suprà meminimus, vocabulo Offa, iuuenis amantissimę ætatis & venustatis,totique huic genti ad tenenda seruandaque regni sceptra exoptatissimus. Qui pari ductus deuotione mentis,reliquit vxorem, agros, cognatos & patriam propter Christum & propter

Mat.19. Mat.10.

Euangelium,vt in hac vita centuplum acciperet,& in seculo venturo vitam æternam. Et ipse ergò,vbi ad loca sancta Romam peruenerunt,attonsus, & in monachico vitam habitu complens,ad visionem beatorum Apostolorum in cælis diù desideratam peruenit. Eodem sanè anno,quo hi Britanniā reliquêre,antistes eximius Vuilfridus post quadraginta & quinque annos accepti Episcopatūs, diem clausit extremum in prouincia, quę vocatur Fundalum,corpusque eius loculo inditum, perlatum est in monasterium

*Inrhypum

ipsius,quod dicitur *in Hripum,& iuxta honorem tanto pontifici congruum,in ecclesia beati Apostoli Petri sepultum. De cuius statu vitaque,(vt ad priora repedantes, pauca quę gesta sunt, memoremus)cùm esset puer bonæ indolis,atq; ætatem moribus transiens, ità se modestè & circunspectè in omnibus gerebat, vt meritò à maioribus quasi vnus ex ipsis amaretur & veneraretur.Vbi verò quartumdecimum ætatis contigit annum,monasticam secularì vitam prętulit.Quod vbi patri suo narrauit,(iam enim mater obierat)libenter eius votis ac desiderijs cęlestibus annuit,eumque cœptis infistere salutaribus iussit.Venit ergò ad insulam Lindisfarnensem,,ibique monachorum famulatui

S. Vuilfrid puer dat se vitæ monastícæ.

se contradens,diligenter ea,quę monasticę castitatis ac pietatis erant,& discere curabat & agere.Et quia acris erat ingenij,didicit citissimè psalmos & aliquot codices, necdùm quidē attōsus,verùm his, quæ tonsura maiora sunt,virtutibus humilitatis & obedięntię non mediocriter insignitus.Propter quod & à senioribus,& coętaneis suis iusto colebatur affectu.In quo videlicet monasterio cùm aliquot annos Deo seruiret,animaduertens paulatim adolescēs animi sagacis,minimè perfectā esse virtutis viā,q̄ tradebatur à Scotis:proposuitq; aīo venire Romā,& qui apud sedem Apostolicam ritus Ecclesiastici,seu monasteriales seruarentur,videre. Quod cùm fratribus referret, laudauerunt eius propo-

positum , eumque id,quod mente disposuerat,perficere suadebāt. At ille confestim veniens ad reginam Eanfledam,cui notus erat,cuiusq; consilio & suffragijs prędicto fuerat monasterio sociatus, indicauit ei, desiderium sibi inesse beatorum Apostolorum limina visitandi.

Quæ delectata bono adolescētis proposito, misit eum in Cantiā ad regem Erconbertum,qui erat filius auunculi sui,postulans vt eum honorificè Romam trāsmitteret.Quo tempore ibì gradum Archiepiscopatūs Honorius,vnus ex discipulis beati Papę Gregorij,vir in rebus ecclesiasticis sublimiter instructus,seruabat.Vbì cùm aliquandiù demoratus adolescens animi viuacis,diligenter his, quę inspiciebat, discendis operam daret, superuenit illò alius adolescens, nomine Biscop,cognomento Benedictus,de nobilibus Anglorum,cupiens & ipse Romam venire,cuius suprà meminimus. Huius ergò comitatui rex sociauit Vuilfridum,vtque illum secùm Romam perduceret,iussit. Qui cùm Lugdunum peruenissent,Vuilfridus à Dalfino ciuitatis Episcopo ibì retentus est:Benedictus cœptum iter gnauiter Romam vsque cōpleuit. Delectabatur enim Antistes prudentia verborum iuuenis,gratia venusti vultūs,alacritate actionis,& constantia ac maturitate cogitationis.Vndè & omnia,quæ necessè habebat, abundanter ipsi cum socijs suis,quandiù secùm erant,donabat: & insupèr offerebat, vt,si vellet, partem Galliarum non minimam,illi regendam committeret, ac filiam fratris sui virginem,illi coniugem daret,eumque ipse loco adoptiui haberet.At ille gratias agens pictati,quam erga eum, cùm esset peregrinus,habere dignaretur,respondit,propositum se magis alterius conuersationis habere, atq; ideò,patria relicta, Romam iter agere cœpisse.Quibus auditis, Antistes misit eum Romam, dato duce itineris, & cunctis simul, quæ necessitas poscebat itineris,largiter subministratis,obsecrans sedulò, vt cùm in patriam reuerteretur, per se iter facere meminisset.

Dalfinus Lugdunēsi Episcopus apud se retinet Vuilfridum.

Vuilfridus Romę multa discit.

Veniēs verò Vuilfridus Romam,& orationibus ac meditationi rerum Ecclesiasticarum,vt animo proposuerat,quotidiana mancipatus instantia, peruénit ad amicitiam viri sanctissimi ac doctissimi,Bonifacij videlicet Archidiaconi,qui etiā consiliarius erat Apostolici Papæ.Cuius magisterio quatuor Euangeliorū libros ex ordine didicit, computum Paschę rationabilem,& alia multa,quæ in patria nequiuerat,Ecclesiasticis disciplinis accommoda, eodem magistro tradente percepit.Et cùm menses aliquot ibì studiis occupatus felicibus exegisset, redijt ad Dalfinum in Galliā, & tres annos apud ipsum commoratus, attōsus est ab eo,& in tanto habitus amore,vt hęredē sibi illum facere cogitaret.Sed nè hoc fieriposset,Antistes crudeli morte pręereptus est:& Vuilfridus ad suę

Lugduni tōdetur.

portiùs,hoc est,Anglorum,gentis Episcopatum reseruatus.Nanque Brunechilda regina, missis militibus, Episcopum iussit interfici : quem ad locum quidem, quo decollandus erat,sequutus est Vuilfridus clericus illius,desiderans cum eo,tametsi ipso multùm prohibente,pariter occumbere.Sed hunc vbì peregrinum atque oriūdum de natione Anglorū cognouêre carnifices, pepercêre illi, neq; eum trucidare cum suo voluêre pontifice.At ille in Britanniam veniens,coniunctus est amicitijs Aldfridi regis, qui catholicas ecclesiæ regulas sequi semper & amare didicerat.Vndè & illi,quia catholicum eum esse comperit, mox donauit terram decem familiarum in loco, qui dicitur Staford, & non

* Inrhypū

multò pòst monasterium triginta familiarum,in loco,qui vocatur *in Hriphum, quem videlicet locum dederat pridèm ad construendum inibì monasterium his,qui Scoros sequebantur.Verùm quia illi postmodùm, optione data, maluerunt loco cedere, quàm Pascha catholicum,cæterosque ritus canonicos, iuxta Romanę ac Apostolicę ecclesiæ consuetudinem recipere,dedit hoc illi, quem melioribus imbutum disciplinis ac moribus vidit.Quo in tempore ad iussionem prefati regis, presbyter ordinatus est in eodem monasterio ab Agilberto Episcopo Geuissorum,desiderante rege,vt vir tantæ eruditionis ac religionis,sibi specialiter indiuiduo comitatu sacerdos esset ac doctor.Quem nō multò pòst,detecta & eliminata(vt suprà docuimus)Scotorum secta,in Galliam mittēs cum consilio atque consensu patris sui Osuui, Episcopum sibi rogauit ordinari, cùm esset annorum circiter triginta,eodem Agilberto tunc Episcopatum agente Parisiacæ ciuitatis. Cum quo & alij vndecim Episcopi ad dedicationem Antistitis conuenientes, multùm honorificè ministerium impleuerunt.

Ordinatur presbyter.

Item Episcopus.

Quo adhuc in transmarinis partibus demorante, consecratus est in Episcopatum Eboraci, iubente rege Osuui, Ceadda vir sanctus: qui tribus annis Ecclesiam sublimiter

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pellitur Episcopatu.

miter regens,dehinc ad curam monasterij sui, quod est in Lestinga, secessit: accepto Vuilfrido Episcopatum totius Nordan Humbrorum prouinciæ. Qui deindè regnante Ecgfrido pulsus est Episcopatu,& alij sunt pro illo consecrati Antistites,quorum superiùs meminimus.Romam itaque iturus, & coram Apostolico Papa causam dicturus, vbi

Multos in Frisia convertit ad Christum.

nauem conscendit,flante Fauonio,pulsus est in * Fresiam,& honorificè susceptus à Bebaris,ac rege illorum Aldgisilo,prædicabat eis Christum, & multa eorum millia veritatis instituens,à peccatorum suorum sordibus fonte Saluatoris abluit: Et quod

Romana Synodus.

postmodùm Vuilbrordus,reuerendissimus Christi pontifex, in magna deuotione coram eadem coram nobilibus & frequentia populi,iubente Apostolico Papa, diebus eidem quot legeretur,ventum est ad locum,vbi scriptum erat: Vuilfridus Deo amabilis Episcopus Eboracensis ciuitatis,Apostolicam Sedem de sua causa appellans,& ab hac postulare de certis incertisq; rebus absolutus,& cætera, q̃ suprà posuimus. Quod vbi lecta est,stupor apprehendit audientes, & silente lectore, cœperunt alterutrùm requirere, quis esset ille Vuilfridus Episcopus. Tum Bonifacius consiliarius Apostolici Papæ, & alij perplures, qui cum temporibus Agathonis Papæ ibì viderunt, dicebant ipsum esse Episcopum,qui nupèr Romam accusatus à suis, atque ab Apostolica Sede iudicandus aduenerat.Qui iamdudùm,inquiunt,æquè accusatus,huc aduenies,mox audita & iudicata causa & controuersia vtriusque partis, à beatæ memoriæ Papa Agathone probatus est contra fas à suo Episcopatu repulsus,& tanti apud eum habitus est,vt ipsum in concilio,quod congregauerat,Episcoporum,quasì virum incorruptæ fidei & animæ puræ, residere præciperet.Quibus auditis,dicebant omnes vnà cum ipso Pontifice, virum tãtæ authoritatis, qui per quadraginta ,ppè annos Episcopatu fungebatur, nequaquam damnari debere,sed ad integrum culpis accusationum absolutum, in patriam cum honore reuerti.

Nota authoritatem Romani Pontificis.

Rursùs è sua sede ejicitur.

Vuilfridus Eboracensis ciuitatis, Apostolicam Sedem de sua causa appellans, & ab hac postulare de certis incertisq; rebus absolutus, & cætera, q̃ suprà posuimus. Quod vbi lecta est, stupor apprehendit audientes, & silente lectore, cœperunt alterutrùm requirere, quis esset ille Vuilfridus Episcopus. Tum Bonifacius consiliarius Apostolici Papæ, & alij perplures, qui cum temporibus Agathonis Papæ ibì viderunt, dicebant ipsum esse Episcopum,qui nupèr Romam accusatus à suis, atque ab Apostolica Sede iudicandus aduenerat.Qui iamdudùm,inquiunt,æquè accusatus,huc aduenies,mox audita & iudicata causa & controuersia vtriusque partis, à beatæ memoriæ Papa Agathone probatus est contra fas à suo Episcopatu repulsus,& tanti apud eum habitus est,vt ipsum in concilio,quod congregauerat,Episcoporum,quasì virum incorruptæ fidei & animæ puræ, residere præciperet.Quibus auditis,dicebant omnes vnà cum ipso Pontifice, virum tãtæ authoritatis, qui per quadraginta ,ppè annos Episcopatu fungebatur, nequaquam damnari debere,sed ad integrum culpis accusationum absolutum, in patriam cum honore reuerti.

Qui cùm in Britanniam remeans,in Galliarum partes deuenisset,tactus est infirmitate repentina, & ea crescente adeò pressus, vt equo vehi non posset, sedmanibus ministrorum portaretur in grabato.Sic delatus in ciuitatem Meldum Galliæ, quatuor diebus ac noctibus quasì mortuus iacebat,halitu tãtùm pertenui,quia viueret, demonstrante. Cumque ità sine cibo & potu,sine voce & auditu quatriduò perseueraret, quinta demùm illucescente die,quasì de graui expergefactus somno,exurgens resedit, apertisq; oculis, vidit circa se choros psallentium simul & flentium fratrum: ac modicùm suspirans,interrogauit,vbì esset Acca presbyter: qui statìm vocatus, intrauit: & videns eum meliùs habentem,ac loqui iam valẽtem,flexis genibus gratias egit DEO cum omnibus, qui aderant, fratribus. Et cùm parùm consedissent, ac de supernis iudicijs trepidaliquantùm fabulari cœpissent, iussit pontifex cæteros ad horam egredi, & ad Accam presbyterum ità loqui exorsus est: Visio mihi modò tremenda apparuit,quam te audire ac silentio tegere volo,donèc sciam quid de me fieri velit Deus.Adstitit enim mihi quidam candido præclarus habitu,dicens se Michaëlem esse Archangelum, & ob hoc, inquit,missus sum,vt te à morte reuocem.Donauit enim tibi Dominus vitam per orationes ac lachrymas discipulorum & fratrum tuorum, & per intercessionem suæ beatæ genitricis, semperque virginis Mariæ. Quapropter dico tibi, quia modò quidem ab infirmitate hac sanaberis: sed paratus esto, quia post quadriennium reuertẽs ,visitabo te. In patriam verò perueniens,maximam possessionum tuarum,quę tibi ablatę sunt,portionem recipies,atque in pace tranquilla vitam terminabis.

Terribilis ei oblata visio.

Conualuit igitur Episcopus,cunctis gaudentibus,& DEO gratias agentibus,cœptoque itinere,in Britãniam venit. Lectis autem Epistolis,quas ab Apostolico Papa adduxerat Bertualdus Archiepiscopus, & Edilredus quondàm rex,tunc autem Abbas, libentissimè susceperunt. Qui videlicet Edilredus accitũ ad se Coënredum,quem pro se regem fecerat,amicum Episcopo fieri petijt,& impetrauit: sed Aldfridus Nordan Humbrorum rex eum susciperè contempsit,nec longo pòst tempore superfuit.Vndè factum est,vt regnante Osredo filio eius, mox synodo facta iuxta fluuium Nidd, post aliquantum vtriusque partis conflictum,tandèm cunctis fauẽtibus, in præsulatum sit suæ receptus Ecclesiæ.Sicque quatuor annis vsque ad diem obitûs sui vitam duxit in pace. Defunctus est autem,quarto Idus Octobris in monasterio suo, quod habebat in prouincia Vndalum, sub regimine Cudbaldi Abbatis,& ministerio fratrum perlatus in suum monasterium primum, quod dicitur * in Hripum, positus est in ecclesia beati Apostoli Petri,iuxta altare ad Austrum,vt suprà docuimus,& hoc de illo Epitaphium est scriptum:

Edilredus rex. postèa Abbas.

Obitus Vuilfridi.

* In thypũ

Vuilfrid hìc magnus requiescit corpore præsul.
Hanc Domino qui aulam,ductus pietatis amore,
Fecit,& eximio sacrauit nomine Petri,
Cui claues cæli Christus dedit arbiter orbis,
Atque auro ac Tyrio deuotus vestijt ostro.
Quinetiam sublime Crucis radiante metallo
Hìc posuit tropheum: necnon & quatuor auro
Scribi Euangelij præcepit in ordine libros,
Ac thecam è rutilo his condignam condidit auro.
Paschalis qui etiam solennia tempora cursûs,
Catholici ad iustum correxit dogma Canonis,
Quem statuêre patres: dubioque errore remoto,
Certa suæ genti ostendit moderamina ritûs.
Inque locis istis monachorum examina crebra
Colligit,ac monitis, cauit quę regnla patrum,
Sedulus instituit,multisque domique forisque,
Iactatus nimiùm per tempora louga periclis,
Quindecies ternos postquàm egit Episcopus annos,
Transijt,& gaudens cælestia regna petiuit.
Dona Iesu,vt grex pastoris calle sequatur.

S. Vuilfridus in Gallijs grauissimè decumbit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA S. VENANTII ABBATIS, AVTHORE B. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO,

De vita Patrum Cap. 16.

12. Octobris

SOlitarium atque multiplex donum ecclesijs populisque terrigenis cælestis potentia præstat, cùm largitur iugiter seculo, non modò peccatorum suffragatores, verumetiam vitæ doctores æternæ. quod vnicum cernitur, dum à maiestate diuina tribuitur: multiplex, quia cunctis, qui expetere voluerint, affluenter indulgetur, iuxta illud: Petite, & accipietis, & reliqua. Vndè vigilanter incessanterque debet inuestigare mens humana Sanctorum vitã, & hoc prouocata studio, accensa exemplo, ad ea semper exerceri, quę Deo nouit esse acceptabilia, vt ab ipso vel mereatur à malis ërui, vel possit exaudiri. Hæc em ab eius maiestate quærebant Sancti percipere, poscentes iugiter, vt ipse insinuaret cordi, ipse pficeret in opere, ipse loqueretur in ore: quo faciliùs purgata mens cogitatiõe, eloquio, actiõe, cogitaret sancta, loqueretur iusta, operaretur honesta. Hoc factũ est, vt dũ in his, quæ diuinitati sunt placita, famulabãtur: obtinerẽt sibi remitti peccati debitum, eruërentur à cœni sordentis contagio, cælestę pro meritis inuitarẽtur ad regnum. Ponebant etiam & præcessorum exemplа ante oculos suos, atque omnipotentem Dominum pro eorum affectibus collaudabant, quorum, vt diximus, exempla sequi meditabãtur. Vndè & nos in præconio deuoti Deo famuli Venantij Abbatis effectus, Diuinitati potiùs dona sua referimus: quia dexteram eius manifestum est effecisse, quod sanctos cõstitit operatos esse: deprecantes, vt aperiat os muti ad publicanda opera antistitis sui: quia sicut esse nos recognoscimus scientia tenues, ità nouimus conscientia peccatores.

Iohan. 16.

Sãctorũ vitę accuratè inuestigandæ.

Dei operatur in sanctis.

Igitur beatus Venantius Biturigi territorij incola fuit, parentibus secundùm seculi dignitatem ingenuis, atque catholicis. Qui dum esset iuuenili ætate florens, à parentibus sponsali vinculo obligatur. Cumque, vt ætati huic conuenit, amori se puellari penitus affabilem, & præter pocula frequentia etiam luxuriosè indueretur, contigit vrbem Turonicam, Domino inspirante, veniret. Erat autem tunc temporis monasterij basilicę sancti Martini propinquum, in quo Syluinus Abbas gregem DEO deuotum regulari sceptro regebat. Ad hoc vir iste deuotus accedens, virtutesque eorum beati Martini, ait intrà se, vt conijcio: Melius est, seruire impollutum CHRISTO, quàm per copulam nuptialem contagio inuolui mundano. Relinquam sponsam terrę torij Biturigi, & annectar catholicæ per fidem ecclesię, vt quæ credo corde, etiam operemerear effectui condonare,

3. Venãtius tondetur, & fit monachus.

Hęc intrà se voluens, aduenit ad antedictum Abbatem: prouolutusque ad pedes eius, quid intimo corde gereret, cum lachrymis patefecit. At ille gratias agẽs Deo pro fide pueri, addita etiam prædicatione sacerdotali, iuuenem totondit, & gregi monachorum associauit. Exin se in humilitate fratribus exhibens, & charitatem cum oĩbus diligens, in tantum sanctitatis apicem euectus asseritur, vt ab omnibus tanquàm parens summo studio coleretur. Vndè factum est, vt decedente Abbate iam dicti monasterij, ipse in loco eius substitueretur. Deniquè quadam Dominica ad Missarum celebranda solennia inuitatur, dixitque fratribus: Iam oculi mei caligine obtenebrantur, nec possum libellum adspicere. Presbytero igitur hęc alteri agenda mandate. Dicente autem presbytero, ipse proximus adstitit, ventumq; est, vt sanctum munus iuxta morem catholicũ, signo Crucis superpositio, benediceretur. At ille intuitus, vidit quasi ad feneſtram absidę scalam positam, & quasi descendentem per eam virum senem, clericatus honore venerabilem, atque oblatum in altario sacrificium dextera extensa benedicentem. Hęc autem agebantur in basilica sancti Martini. Quod nullus videre meruit, nisi ipse tantùm. Reliqui verò cur non viderint, ignoramus. Ipse tamen deinceps fratribus retulit. Nec autem est dubium, hęc fideli famulo Dominum demonstrãsse, cui etiam dignatus est arcanorum secreta cælestium reuelare.

Deindè Abbas.

Visio eius sub Missa.

Nam idem dum de basilicis sanctorum die Dominica, expleta oratione, reuerteretur, super

super bacillum sustẽtatus in medio confessoris atrio, erectis auribus, oculisque ad cælum diutissimè attentis, stetit immobilis: deindè motus à loco, cœpit dare gemitus, ac suspiria longa producere. Interrogatusque à suis, quid hoc esset, aut si aliquid diuinum fuisset intuitus, respondit: Væ nobis inertibus & pigris: eccè iam in cælo Missarum solennia expediuntur, & nos segnes nec inchoare cœpimus huius mysterij sacramentum. Verè, inquit, dico vobis, quòd ego audiui voces Angelorum in cælis, Sanctus, in laudem Domini proclamantes. Et dicto citiùs, in monasterio Missarum solennia iussit expleri.

Secreta cælestia ei panduntur.

Sed nec illud pręteribo, quòd quadam vice, dum iuxta consuetudinem, vt suprà diximus, de basilicis, quas oratiõis gratia adiërãt, repedaret, & in basilica ad Missas Dominicæ orationis verba decantarentur, cùm illi dicerent, Libera nos à malo: audiuit è tumulo cuiusdã vocem dicẽtem similiter, Libera nos à malo. Quod non sine perfectionis merito cẽsetur, vt hęc meruerit audire. Sed & ad Bassini presbyteri tumulum veniens, & qualitatem eius meriti, & quantitatem refrigerij, ipso docẽte, cognouit. Et licèt hæc magna sint, ad illam tamen sanitatum gratiam, quam per eum Dominus infirmis protulit, libet accedere. Non enim ambigitur, quòd per eum, sicut suprà diximus, operata sit dextera Dei, cui ista, quę memorauimus, tanta voluit reuelare.

Puerulus quidam Paulus nomine, crurum poplitumque graui dolore vexatus, sanctum adijt, prostratusque genibus eius, exorare cœpit, vt ei medicinam oratione sua à Domini misericordia obtineat impertiri. Qui protinùs, oratione facta, oleo benedicto palpãs membra infirmi, eum super lectulum suum requiescere fecit. Et cùm paululùm quieuisset, post vnius horę curriculum surgere iubet. Qui consurgens, sanus matri suæ sancti est manibus restitutus. Pharetri cuiusdam seruus, cui dominus erat infensus, huius sacerdotis oratorium expetiuit. Quem ille elatus superbia, absente beato viro, abstraxit, eecidítque. Sed mox à febre correptus, spiritum exhalauit. Quartanarum tertianarum ve, vel reliquarum ardores febrium, oratiõe facta, sæpiùs mitigauit. Venenum malæ pustulę, impositio salutari signo, restinxit. Obsessos à dæmonibus, inuocato Trinitatis nomine, emundauit. Surgente autem eo quadam nocte de stratu suo ad reddendum officium, vidit duos arietes magnos suis foribus assistentes, quasi præstolantes aduentũ eius. Quo viso, furibundi ad eum cum impetu valido diriguntur. At ille signum Crucis opponens, illis euanescẽtibus, absque metu oratorium est ingressus. Alia nocte regressus est ab oratorio, inuénit cellulam suam plenam dæmonijs, dixitque eis: Vndè venitis? Roma, aiunt, hesterna die egressi, ad hunc locum accessimus. Quibus ille: Abscedite, inquit, detestabiles, & nolite accedere ad locum, in quo nomen Domini inuocatur. Hæc eo dicente, sicut fumus euanuerunt.

Sanat puerum debilem.

Multa edit miracula.

His, & talibus virtutum magnarum gratijs pollens, impleto vitæ præsentis curriculo, viram percepturus æternam, migrauit à seculo. Cuius beatum sepulcrum miraculorum illustrium effectu plerunquè redditur gloriosum. Mascarpionis serui ipsius monasterij mentem iniquus dæmon obsederat: qui per trium annorum curricula energumenus factus, ad sepulcrum beati viri debacchans, tandèm eius est (vt credimus) oratione, cieto dęmone, expurgatus, multos deincèps mente integra viuens annos. Iuliani conIunx, quartanæ febris ardore laborans, vt sepulcrum beati viri attigit, compresso ardore ac tremore corporali, sanata discessit. Simili sorte & Baudimundi vxor ab hac febre laborabat, sed vbi ad lectulũ sancti viri prostrata fudit orationem, mox incolumitate restituta conualuit.

Felix obitus eius.

Miracula ad sepulcrũ eius.

Multa quidem & alia de eo audiuimus, sed sufficere ad credulitatem Catholicorum hęc, quæ scripta sunt, arbitramur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MARTYRIVM S. COLMANNI SCOTI MAR TYRIS AVSTRIACI, SAPPHICO CARMINE CONscriptum à Iohanne Stabio, Maximiliani I. Imperatoris historico.

Octobris. 13.

S. Colmannus Scotus, è stirpe regia.

Et Hierosolymam.

AVstriæ sanctus canitur patronus,
Fulgidum sidus radians ab Arcto,
Scoticæ gentis Colomannus acer,
Regia proles.
Ille dum sanctam Solymorum vrbem
Transijt, dulcem patriam relinquens,
Regios fastus, trabeam, coronam,
Sceptraque tempsit.
Propter & Christum peregrinus exul,
Factus in terris alienus vltrò,
Cælicam pura meditatus aulam
Mente, fideque.
Dumque diu ersos populos pererrat,
Rheticas tandèm veniens ad oras,
Naue sanctum Danubius recepit
Gurgite vastus:
Perque formosas segetes, per agros
Deuehit lætos, & amœna prata,
Perque colles vitiferos secando
Norica rura.
Mirus in sanctis Deus es deorum.
Ille terrenam Solymam requirit,
Tu sed æternam tribuis supremo
Martyri Olympo.
Austriæ terras agitabat amens
Tunc furor, fortes Morauos, Bohemos,
Pannones bello simul implicabat
Inferus hostis.
Ergò dum sanctum hospitio recepit
Oppidum nostro Stockheran vocatum
Patrio ritu, malè tentat illum
Dæmonis astus.
Spargit in turbas odiosa dicta,
Prodet hic vestram speculator vrbem:
Credidit vulgus, trahitur nocentis
More, modoque.
Iustus, & vinctus manibus catenis,
Et pedes pressus grauibus catastis,
Intrat horrendum tenebris situque
Carceris antrum.
Cæditur virgis sine fine martyr,
Vritur corpus crepitante flamma:
Septiès Christus probat hoc talentum
Igne manuque.
Nec quies vlla est: satanæ minister
Forpice ignita faber infidelis
Vellicat carnes, vorat ossa dure
Lamina ferræ.
Sæuus vt nullam necis inde causam
Torror inuenit, malè iudicatus

Psal. 67.

Pro explorator capitur ac malè accipitur

Innocens,

Innocens, inter medios pependit
Ecce latrones.
Mox sui Christus famuli reuelat
Gloriam signis, memoranda quę sunt
Seculis cunctis, veneretur omne vt
Martyr in æuum.

Crudeliter suspendio necatur.

Multis claret miraculis.

Hucusque tantùm habuit Codex, vndè hæc descripsimus. Desunt autem adhuc nonnulla.

MARTYRIVM SEPTEM FRANCISCANORVM DANIELIS, SAMVELIS, ANGELI, DONNI, LEOnis, Nicolai & Hugolini, à Saracenis occisorum Anno Christi 1221. Habetur in Vinea S. Francisci Teutonicè scripta, vndè id Latinè conuertit P. Laur. Surius.

DAter Daniel Minister prouinciæ Calabriæ, vir fuit admiranda sanctitate, & martyrio illustris. Is cum sex fratribus Ordinis S. Fracisci, Samuële, Angelo, Donno, Leone, Nicolao & Hugolino, impetrata facultate ab Elia generali Ministro, beatissimi patris Francisci Vicario, è Tuscia in regionem Saracenorum profectus, ad vrbem Septam peruénit. Vbi cùm triduò mansissent apud mercatores Pisanos, Genuënses & Massilienses, verbum Dei prædicantes in vico quodam, extra vrbem Christianis mercatoribus assignato: sabbato indè sequenti peccata sua inter se confessi sunt, & sacrosanctam Eucharistiam admodùm reuerenter perceperunt. Vesperì autem inuicèm sibi lauerũt pedes, commemorantes eam Christi charitatem, qua ille, cùm esset rerum omniũ prępotẽs Deus, ante passionem suam lauit pedes discipulorũ suorũ, seq; mutuò pijs sermonibus confirmabant & animabant. Manè die Dominico cinerem capitibus imponẽtes, fidenter in ciuitatem ingressi sunt, confitentes Dominum nostrum Iesum Christum, & docentes palàm, in eo solo nostram constare salutem. Atq; ità in mediam progressi vrbem, arguebant gentilium cęcitatem, eisq; viam veritatis indicabant. Illi verò iniectis in eos manibus, comprehenderunt illos, & ad regem suum adduxerunt, interìm cædentes, flagellantes, irridentes, & conuicijs eos proscindentes. Rex vt est conspicatus rasos pilos capitum eorum, illosque fidenter & feruenter eloqui, insanire eos putabat: at iussit tamen illos vinciri, & octiduò hac ratione affligi.

Octauo indè die, cùm essent in eius conspectum producti, scisciatus est, num dicta sua reuocare velint: & abnegato Christo, Saracenorum complecti fidem. Illis id planè recusantibus, suaq; dicta magìs etiã confirmantibus, disertisq; verbis asserentibus, nullam eis salutis spem reliquã esse posse, nisì in Christum credant, & baptizentur: singulos iussit seperatim examinari, multasq; eis amplas promissiones offerri, si Saracenis mo rem gerere velint: quòd si nolint, acerbissimæ necis minas eis intentari. Sed illi præclari amici Dei, nulla fraude se passi sunt à sancto proposito reuocari, sed per gratiam spiritus sancti in sua fide constantes permansêre. Id animaduertens iudex Arbaldus, ait ad Danielem Ministrum: Quid ità mori appetis, homo stultissime, & tum pręsentem, tum futuram vitam perdere? Beatus Daniel, sublatis in cælum oculis, ità ei respondit: O inuetęrate dierum malorum, tu potiùs reuertere ad viuum & verum Deum, Dominum nostrum Iesum Christum, qui hucusquè malè deceptus & euersus fuisti erroribus satanæ & maledicti prophetę tui Mahometis. Tum iudex ille iussit districtos in eos enses vibrari, vt terrore frangerentur. Cernens autem nihil eos commoueri, sed in sua sententia animo obfirmato perstare, capite eos puniri pręcepit.

Proficiscitur ad Saracenos

Palàm illis prædicant Christum.

Malè tractati turbab eis.

Promissis & minis tentantur.

Iubentur plecti capite.

Mox fratres sex ad pedes Danielis Ministri prolapsi, cum lachrymis dixerunt: Gratias

Universidad de Deusto
Biblioteca

agimus DEO & tibi pater, quòd ad martyrij percipiendam coronam perducti sumus. Nunc ergò benedic & benè precare filijs tuis. At ille vir sanctus complexans singulos, piè admodùm exosculans, eis benè precatus est, omnesque confortans, ità ait: Gaudemus omnes in Domino, diem festum celebrantes. Adsunt enim nobis Angeli, celi ianua patet nobis, & hoc ipso die pariter accipiemus martyrij coronã in gloria cæleſtis patriæ. *Eunt iucundis animis ad mortem.* divisi. Ducti indè sunt in aulam regis, & prorsùs nudi educti sunt, vt gladio ferirentur. Ibi autem illi gaudentes summoperè, Dominumque cum ingenti animi alacritate laudantes, perindè acsi ad opiparum essent inuitati conuiuium, Vbi autem ad supplicij locum ventum est, submiserunt ceruices suas, & Domino animas suas commendantes, capitis amputatione martyrij coronas adepti sunt. Sacra aũt illa capita cõminuta sunt, & *Cæduntur capite.* pora miserè discerpta à pueris & Saracenis. Posteà verò collecta sunt à Christianis, & honorificè tumulata Alsondegæ. Porrò regis Lusitaniæ filius magnoperè ea sibi donari postulauit, magni beneficij loco ea habiturus. Impetrauitque ea, & in Hispaniam translatulit, vbi Deus per merita illorum multa efficit miracula in honorem & gloriam suam, vti in dies magis magisq; comperitur. Vulgus hos sanctos reuerenter in primis habet, eorumque imagines in templis reponens, quotannis solennitatem illorum celebrat die *for.* * *decimo* * *tertio.* octauo * mensis Octobris.

Id verò animaduertentes patres Franciscani, sanctos ipsorum tãto in honore apud plebem haberi, cùm ipsi nullam eorum commemorationem facerent, quòd tamen omnimè eos deceret, adeò illorum fidei & honoris ipsos esse immemores & incuriosos, no salutis millesimo quingentesimo decimosexto, à Pontifice Leone X. id impetrarunt, vt liceat ipsis quotannis nono die Octobris, intrà octauas B. Francisci, solennes ferias de his martyribus agere, quemadmodùm de alijs quinq; martyribus Franciscanis in Januario fit. Libenter enim assensit Pontifex, hosque septem sanctos fratres in martyrum numerum retulit, eorumque festum celebrandum instituit ipsis ferijs S. Dionysij, quòd reliquiæ lectiones supersint, quæ ex beati Francisci vita recitãtur. Publicatum istiuc est eodem anno Rothomagi in Capitulo generali fratrum de Obseruantia. Passi sunt autem sancti martyres anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo vicesimoprimo, die * octauo Octobris, quinquennio antè, quàm è vita decederet beatus Franciscus.

Leo X. eos refert in sanctos

VITA S. FORTVNATI TVDERTINI EPISCOPI, PER D. GREGORIVM PAPAM SCRIPTA.

Lib. 1. Dialog. Cap. 10.

Octobris. 14. Mira S. Fortunati virtus aduersus dæmones.

VEnerabilis quidam vir in Tusciæ partibus fuit, Fortunatus nomine, Tudertinæ antistes ecclesiæ: qui in effugandis spiritibus immensæ virtutis gratia pollebat, ità vt nonnunquàm aboblesis corporibus legiones dæmonum pelleret, & continuo omonis studio intentus, obiectas contra se eorum multitudines superaret. Huius viri familiarissimus fuit Iulianus, nostræ eccsiæ defensor, qui ante longum tempus in hac vrbe defunctus est. Cuius ego quoquè hoc didici relatione, quod narro: quia ipse gestis illius vsu familiaritatis intererat, eiusque post memoram ad instructionem nostram, quasi faui dulcedinem in ore retinebat.

Matrona quædam nobilis in vicinis partibus Tusciæ nurum habebat: quæ intrà beue tempus, quo filium eius acceperat, cum eádem socru sua ad dedicationem oratorij B. Sebastiani martyris fuerat inuitata. Nocte verò eádem, qua subsequenter die ad dedicationem prædicti oratorij fuerat processura, voluptate carnis deuicta, à viro suo ipsa abstinere non potuit. Cumq; manè facto conscientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, processionem verò imperaret verecundia: plùs erubescens vultum hominum, quàm Dei iudicium metuens, cum socru sua ad dedicationem oratorij processit. Mox verò, vt reliqui beati Sebastiani martyris oratorium ingressi sunt, eandem prædictam matronam malignus spiritus arripuit, & coram omni populo vexare cœpit. Eiusdem verò oratorij presbyter, dum eam vehementissimè vexari conspiceret, ex altari pronius findonem tulit, eamque operuit: sed & hunc similiter repentè diabolus inuasit. Et quia

En vt puniit Deus irreuerẽtiam loco sãcto exhibitã.

vltra vires voluit quicquam presumere, compulsus est & ipse cognoscere in sua vexatione, quid esset. Hi verò, qui aderant, puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriam reportauerunt. Cumq; hanc antiquus hostis vexatione continua vehementer attereret, ppinqui sui eam carnaliter amantes, & amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt, vt eius animam funditùs extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est itaq; ad fluuium, atq; in aquam mersa: ibiq; diutiùs incantationibus agere malefici molicbantur, vt is, qui eam inuaserat, diabolus exiret. Sed miro omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruersa vnus ab ea repellitur, in eam subitò legio intrauit. Cœpit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribusque perstrepere, quot spiritibus tenebatur. Tunc in- *Legionem dæmonẽ à fœmina expellit S. Fortunatus.* ito consilio, parentes eius suæ perfidiæ culpam fatentes, hãc ad venerabilem virum Fortunatum Episcopum deduxerunt, eiq; reliquerunt. Qua ille susceptа, multis se diebus ac noctibus in orationẽ dedit, tantoq; annisu precibus incubuit, quãto & in vno corpore contra se assistere legionis aciem inuénit. Quam post non multos dies ità sanam atque incolumem reddidit, àc si in ea ius proprium diabolus nunquàm habuisset.

Alio quoquè tempore idem vir, omnipotentis Dei famulus, ex obsesso quodam homine immundum spiritum excussit. Qui malignus spiritus cùm vesperascente iam die secretam ab omnibus horam cerneret, peregrinum quempiam esse simulans, circuire cœpit ciuitatis plateas, & clamare, O virum sanctum Fortunatum Episcopum: eccè quid fecit: peregrinũ hoiem de hospitio suo expulit. Quæro vbi requiescere debeam, & in ciuitate eius nõ inuenio. Tunc quidam in hospitio cum vxore sua & paruulo filio ad prunas sedebat: qui vocem eius audiens, & quid Episcopus ei fecerit, requirens, hunc inuitauit hospitio: sedere secùm iuxta prunas fecit. Cumque vicissim aliqua confabularentur, paruulum eius filium idem malignus spiritus intrauit, atque in easdem prunas proiecit, ibique mox eius animam excussit. Qui orbatus miser, vel quem ipse susceperit, vel quem Episcopus expulit, agnouit. *Vide dæmonis malitiam.*

Petrus: Quidnam hoc esse dicimus, vt occidendi ausum in eius hospitio antiquus hostis acciperet, qui hunc peregrinum æstimans, ad se hospitalitatis gratia vocâsset?

Gregorius: Multa, Petre, videntur bona, sed nõ sunt: quia bono animo non fiunt. Vnde & in Euangelio veritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quia cùm peruersa est intentio, quæ præcedit, prauum est omne opus, quod sequitur, quanuis esse rectum videatur. Ego nanq; hunc virum, qui dum quasi hospitalitatem exhiberet, orbatus est: non pietatis opere delectatum æstimo, sed Episcopi derogatione: nam pœna subsequens innotuit, quia præcedens illa susceptio, sine culpa non fuit. Sunt nanq; nonnulli, q idcircò bona facere student, vt gratiam alienę operationis obnubilent. Nec pascuntur bono, quod faciũt: sed laude boni, qua ceteros premũt. Qua de re existimo hunc virum, qui malignum spiritum in hospitalitatẽ susceperit, ostentationem boni potiùs intendisse, quàm operam, vt meliora, quàm Episcopus, fecisse videretur, quatenùs ipse susciperet eum, quem vir Domini Fortunatus expulisset. *Matt. 6.* *Notæ quàm malum sit deprecari Episcopis.*

Petrus: Ità est, vt dicis: nam finis operis probat, quòd munda intentio operationis non fuerit.

Gregorius: Alio quoq; tempore, dum oculorũ quidam lumen amisisset, ad hũc deductus, intercessionis eius opẽ petijt, & impetrauit. Nam cùm vir Dei oratione facta, oculis eius signũ Crucis imprimeret, ab eo ptinùs, luce reddita, nox cecitatis abscessit. Prætereà equus cuiusdam militis in rabiem fuerat versus, ità vt à multis teneri vix potuisset: sed quoscunq; potuit, inuaderet, & eorũ membra morsibus dilaniaret. Tunc vtcũquè à multis ligatus, ad virũ Dei deductus est. Qui mox eius capiti extẽsa manu signũ Crucis edidit, cunctam eius rabiem in mansuetudinem mutauit: ità vt posteà mitior existeret, quàm ante illam insaniam fuisset. Tunc idem miles equũ suum, quem celerrimè ex miraculi imperio à sua vesania viditimmutatũ, eidẽ sancto viro decreuit offerẽdum. Quem cùm suscipere ille renueret, ipse verò in precibus, nè despiceretur eius oblatio, perseueraret: sanctus vir mediam duarũ partiũ viam tenens, & petitionẽ militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita virtute recusauit. priùs nanq; dignum precium præbuit, & posteà equum, quem sibi offerebat, accepit. Quia enim si non susciperet, cum contristari conspexerat: charitate cogente emit, quod necessarium non habebat. *Cæcum vir sanctus illuminat.* *Signo Crucis sanat equum.*

Neque hoc silere de huius viri virtutibus debeo, quod ante dies ferè duodecim audi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ui. Quidam nanque ad me deductus est senex pauper, atque vt mihi senum collocutio ese semper amabilis solet, studiosè hūc, vndè esset, inquisiui. Qui se esse de Tudertina ciuitate respondit: cui inquam, Quæso te pater, num Fortunatum Episcopum nôsti? Qui ait: Nóui, & benè nóui. Tunc ipse subiūxi: Dic ergò, si qua illius miracula nôsti, & desideranti mihi, qualis vir fuerit, innotesce. Qui ait: Homo ille ab istis hominibus longè fuit, quos videmus modò. Nam quicquid ab omnipotenti Deo petijt, ità dum peteret, impetrauit. Cuius hoc vnum narro miraculum, quod ad præsens animo occurrit. Quadam nanque die Gotthi iuxta Tudertinam ciuitatem venerunt, qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de possessione abstulerant, quæ possessio prefatæ Tudertinæ ciuitati subiacebat. Hoc cùm viro sanctissimo Fortunato nunciatum fuisset, protinus misit, atque eosdem Gotthos ad se vocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum priùs studuit asperitatem placare: ac pòst intulit, dicens: Quale vultis, precium dabo, & puerulos, quos abstuliſtis, reddite, mihique hoc gratiæ vestræ munus præbete. Tunc is, qui prior eorum esse videbatur, respondit, dicens: Quicquid aliud præcipis, facere parati sumus: nam istos paruulos nullatenùs reddemus. Cui venerandus vir blandè minans, dixit: Contristas me, & non audis patrem tuum: noli me contristare: nam non expedit tibi. Sed idem Gotthus in cordis sui feritate permanens, negando discessit. Die verò altera digressurus, rursùs ad Episcopum venit: quem ijsdem verbis pro prædictis pueruli iterùm Episcopus rogauit. Cumq; ad reddendum nullo modo consentire voluisset, contristatus Episcopus, dixit: Scio quia tibi non expedit, quòd me contristato discedis. Quo Gotthus verba despiciens, ad hospitium reuersus, eosdem pueros, de quibus agebatur, equis superimpositos cum suis hominibus præmisit. Ipse verò statim affrēdens equum, subsecutus est. Cumque in eádem ciuitate ante beati Petri Apostoli ecclesiam venisset, equi eius pes lapsus est: qui cum eo corruit, & eius coxa mox fracta est, ità vt in duabus partibus os esset diuisum: leuatusque in manibus, reductus est ad hospitium. Quibus nus misit, & pueros quos præmiserat, reduxit, & viro venerabili Fortunato mandauit, dicens: Rogo te, pater, mitte ad me diaconum tuum. Cuius diaconus dum ad iacentem venisset, pueros, quos redditurum se Episcopo omninò negauerat, ad medium deduxit, eosque diacono illius reddidit, dicens: Vade, & dic domino meo Episcopo: Quia maledixisti mihi, eccè percussus sum: sed pueros, quos quæsisti, recipe, & pro me, rogo, intercede. Susceptis itaque puerulis, diaconus ad Episcopum reduxit: cui benedictam aquam venerabilis Fortunatus dedit, dicens: Vade citiùs, & eam super iacentis corpus proijce. Perrexit itaque diaconus, atque ad Gotthum introgressus, benedictam aquam super membra illius adsperſit. Res mira, & vehementer stupenda: mox vt aqua benedicta Gotthi coxam contigit, ità omnis fractura solidata est, & saluti pristinæ coxa restituta, vt hora eádem de lecto surgeret: & asscenso equo, ità cœpit iter agere, acsi nullam vquàm læsionem corporis pertulisset. Factumque est, vt qui sancto viro Fortunato posros cum precio reddere obedientię subiectus noluit, eos sine precio, pœna subiectus dinauerit. His igitur expletis, studebat adhuc senex de eo & alia narrare. Sed quia inulli aderant, ad quos exhortandos occupabar, iamque diei tardior hora incubuerat, venerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit: quæ audire, si liceat, semper volo.

Nota hic mirā Pontificis Gregorij humilitatem.

Ecce pœnam sanctis Episcopi preces contemnentis.

Nota hic admirandā vim aquæ benedictæ.

Sed die alia idem senex rem de illo magis mirabilem narrauit, dicens: In eádem Tudertina vrbe Marcellinus quidam bonæ actionis vir, cum duabus sororibus suis habitabat: qui euenientę molestia corporis, ipso sacratissimo vesperascente iam sabbato Pschali defunctus est. Cuius corpus cùm longiùs esset efferēdum, die eodem sepeliri non potuit. Cumque mora esset temporis ad explendum debitū sepulturæ, sorores eius magnitę eius afflictæ, occurrerunt flentes ad venerabilem virum Fortunatum, eique magnis vocibus clamare cœperunt: Scimus quia Apostolorum vitam tenes, leprosos mundas, cęcos illuminas. Veni, & resuscita mortuū nostrum. Qui mox vt cognouit carū fratrem defunctum, flere & ipse etiam de morte eius cœpit, eisque respondit, dicens: Recedite, & hæc dicere nolite: quia iussio omnipotentis Dei est, cui contraire nullus hominū potest. Illis itaq; discedentibus, tristis ex morte eius mansit Episcopus. Subsequente aūt die Dñico, ante exurgentis lucis crepusculum, vocatis duobus diaconibus suis, perrexit ad domum defuncti. accedensq; ad locum, vbì corpus iacebat exanime, ibì se in oratione dedit. Expleta aūt prece, surrexit, & iuxta corpus defuncti sedit: non autem grandi voce defun-

defunctum vocauit, dicens: Frater Marcelle. Ille aūt acsi leniter dormiens, ad vicinam vocem quanuis modicam fuisset excitatus, statim oculos aperuit, atq; ad Episcopū respiciens, dixit: O qd feciſti? Cui Episcopus respōdit, dicēs: Quid feci? At ille ait: Duo heſterno die venerunt, q me eijcientes ex corpore, in bonum locum duxerunt. Hodiè aūt vnus missus est, q dixit: Reducite eum, quia Fortunatus Episcopus in domum eius venit. Quibus verbis expletis, mox ex infirmitate conualuit, & in hac vita diutiùs mansit. Nec tā credendū est, qa locū, quē acceperat, perdidit: qa dubiū nō est, q̄p intercessoris sui precib⁹ potuit post mortē meliùs viuere, q & ante mortē studuit omnipotēti Deo placere.

Excitat defunctum.

VITA S. BVRCHARDI EPISCOPI HERBIPOLENSIS, VT IN ANTIQVO MS. EXEMPLARI HAbetur, quod præ vetustate aliquot locis legi vix potuit. Author est, tametsi Codex nomen non habet, Egiluuardus monachus cœnobij S. Burchardi prope Herbipolim, teste Tritthemio Abbate Spanhemensi, libro de viris illustribus sui Ordinis.

PROLOGVS IN LIBRVM PRIMVM.

SAluatoris mundi gratia, qui quos prædestinat, vocat, & quos vocat, iustificat: verbo sui Euangelij, quod in toto orbe prędicādum promiserat, tandèm in insularum numero, quę per incredulitatis errorem diù fuerant longè à salute, per industriam sui fidelis dispensatoris Gregorij, etiam Angliam fructiferā terram, seminis Dñici capacem factam, per vniuersæ Christianæ religionis augmēta, suis doctoribus cooperante spiritu sancto, tibi fecit esse ꝓpinquam. Multum indè replicare nō indigemus, vtpotè quod in gestis Anglorū abundantissimè digestum nō ignoramus. Non tamen ociosè præterundum, immò pro Christi amore toto cordis acumine speculandū, qualiter à solis ortu vsq; ad occasum fulgur Euāgelici iubaris pārēs, insulas occiduas illustrauerit, vt radiorum suorū splendoribus etiā nostrarum partium caligines, solem iustitiæ notificando, fugauerit, dum Scotia quondàm bruta, nunc in Christo prudentissima, nobis lumen nostrum primitiuum destinauit Kilianum, Burgundis Columbanū, Alamānis Gallum: Anglia verò vniuersæ Germanię magnū Bonifacium, & orientali Franciæ primum, latisq; idoneum pastorem, &, quod verissimè creditur, adhuc incultæ nimis Ecclesię valdè necessarium *speculum Burchardum. Quibus spiritualis militię ducibus eximijs, cuique sui magisterij sequax adhęrebat in Deo fortis exercitus: quorum singula qa nō vacat inuenire vocabula, libeat eorum exemplis potiùs studere pœnitētiæ, q̄ nominibus. His itaq; pro stamine relæ ꝓpositæ prętextis, Christo iuuante, iam tempus exigit vt reunquè subregmen consequenter innectendum innodare, ad renouandam scilicet æternam memoriam primi nostri Mandritę prænominati, sępiusq; nominādi Burchardi prælulis.

Rom. 8. Matt. 24.

S. Gregorius Papa Anglos conuertit.

*for. * Speculatorem.*

LIBER PRIMVS.

De religiosis parentibus S. Burchardi, & eius germano fratre S. Suuithuno. Cap. 1.

SIcut diuersa diuersorū patrum testātur scripta, dum Gregorianę signum plātationis, Anglorū nouella germināret, pullulāret, crescerat atq; floresceret Ecclesia, semper, vt de eodem dicitur doctore, venerabile meritum eius ibidèm accepit incremētum: fructificāre nimirum eiusdem gentis fide per multas temporum successiones omni religionis deuotione, & fertilitate bonorū operū. Florebat interea eādē in insula vel patria sub rege Christianissimo aromatica quædā Christi boni odoris accola, nobilis vtiquè nobilissimi Burchardi parērela: quę tam rebus, q̄ genere clara, diuini timoris insignibus notabatur ab omnibus præclara: sescque præcipuè per id, non tantùm conulicaneis & contribulibus, sed & vniuerso regno præbuit famosissimam, quòd in bonis actibus nulli generationi terræ illius, se patiebatur esse secundam. Quę de re non in-

Octobris 14. iuxta Martyrologia: tamen exhibitoria habet 2. February cum decessit.

Præclarum S. Burchardi genus.

con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 111. cõgruè Dauidicum illud elogiũ diuinitùs ibì implebatur: Potẽs in terra erit semen eius: generatio rectorũ benedicetur. Ditauit quippè eos benedictio diuina, ple gemina nitore eximia, quę patris simul ac matris, immò totius generationis illius vtique pręclara celleret merita, Burchardo videlicet atq; Suuithuno, vtroq; cęlitùs sibi destinatæ vel puisæ cathedrę posteà põtifice futuro. O q̃ benedictus fructus ventris matris illius, q̃ medicinam æternę salutis sufficienter ministrauit duabus seorsùm nationibus, Angliæ per indigenam suum Suuithunum, Orientali nihilominùs Francię per aduenã Burchardum. Porrò anteq̃ de eiusdem patroni nostri cõuersatione narrationi, cuius iam fundamenta iecimus, structuram pręmeditatam superponamus, pauca quæ de germano eius cõpatre rimus, æquè sanctissimo Episcopo, silentio penitùs nõ prętermittamus. Ex Anglia nati fratres Gutuuin & Adelmar, alijq̃; quamplures indè huc aduenientes, aiunt, B. Suuithuni vitam miraculis plenam, in ecclesijs illius terrę circunquaquè scriptam reperiri, quæ tot tantisq̃; virtutum doctrinęq̃; splenduerit miraculis, vt etiam ipsa nõ impotens sit retimonium cõmendare germanę sanctitatis. Legitur, inquiũt, apud nos idem Dei famulus à primæua ætate cunctis Dei charismatibus, vnà cum literarum disciplinis apprimè imbutus, vniuersis: insupèr cęlibis vitæ munditijs pręcipuè candidatus. Et quanùs nullius se pateretur expertem videri virtutis, misericordię tamen visceribus maximè notabatur insignis. Omnibus q̃dem necessitatem patiẽtibus statìm p̃ posse factus est proximus. Sed nè multis immoremur, vndè pauca p̃misimus, quique ad alia, iuxta propositum, potiùs festinamus, qualiter idẽ Dei electus, tam in practica, q̃ in theorica eruditione perfectus, per gradus Ecclesiasticos ad Episcopatùs honorem canonicè sit promotus in ciuitate, quæ dicitur * & qualiter eandem Ecclesiam doctrinis & exemplis illustrauerit, vtq; de huius mũdi translatus angustijs, villicationis suæ mercedem fidelis dispensator & prudẽs cõsecutus, in gaudium Domini sui intrauerit: hęc, inquam, oĩa quæ plenius nõsse cupit, apud Ecclesiam illam, quam rexit, indagare valebit. Traduntenim nonnulli, hos germanos fratres Burchardum & Suuithunum, magni Bonifacij Episcopi non solùm conterraneos, sed etiam carne consanguineos fuisse.

Burchardus & Suuithunus nascitur.

Historia breuis S. Suuithuni.

*Hoc loco nomen Ecclesiæ erasum fuit.

Vt à primis ætatis initijs se gesserit S. Burchardus, & posteà peregrinationem susceperit. Cap. 2.

VEnerabilis aũt Burchardus tam pręclaram, tamq̃; pręcelsam suæ prosapię genealogiam haudquaq̃ passus est morum suorũ nebulis obfuscari: sed ponùs ab ipsis primęuæ ætatis annis, probitatis luce iam splẽdescere incipiẽs, qd, illum pręueniẽs misericordia Dei, in posterum in eo operatura esset, omnigenis conatibus repręsentare videbatur. Traditus enim cùm fuisset à religiosis parentibus, vt dicile creditur, literis imbuendus, vix eum quisquam, vel nunq̃ reperit puerilibus addidisleuitatibus: sed aut studijs liberalibus intendentem, aut ecclesiarum limina terentem, seu quibuslibet alijs bonę indolis indicijs immorantem. Creuit etiã in eo cum corporis incremẽto misericordia, vt de seipso B. Iob testatur: &, vt ità dicam, in elegãti carnis materia, paulatìm virtutũ cõpositio forma batur. Quid multa? Sic ieiunijs & eleemosynis, vigilijs & orationibus nõ minùs spirituales nequitias, q̃ carnis illecebras cõpressit, ditiusdudùm per spiritum sanctum plantata, tãta in illo morum adoleuit honestas, vt iam studiud vndiquè perfectum & ornatum Dei templum nil intrà se caducum haberi sustineret. Hinc deliberationem, quã Christo inspirante cõceperat, spiritalium virorum cõsilio roborabat, & cõtra malè blandientis mundi lenocinia obfirmata animi sententia, tum uitijs & voluptatibus, tum sibijpsi, ppriæq̃; voluntati renunciauit, nudusq̃; nudam complexus crucẽ, eam post Christum quotidiè baiulauit. Considerãs aũt in hacipsa vitę perfectione nõnulla tentamentorum scandala sibi opponi, purà opes & delicias patriæ, generis claritatẽ, affectus amicorum, spretorũ obiecta p̃diorum, aliasq̃; mundi fumãta ebulas, aciẽ veræ theoriæ obnubilãtes: qd de ipso fieri vellet omnipotẽs Deus, sibi reuelari aut inspirari cõtinuis precib⁹ ambiebat. Tandemq̃; spiritu cõsilij & fortitudinis roboratus, perpetuę peregrinationis studiũ modis oĩbus amplecti deliberauit. Denique natali solo pro terra viuentium relicto, nè quandoquè illum pericula inferni inuenirent, periculosos allicientis sali fluctus transfretauit, & Galliæ Comatæ limitem attingens, in quodam satìs humili loco, verè non habens hîc manentem ciuitatem, sed futuram inquirens, aliquandiù sub habitu peregrini delituit.

Adiabetur literis puer Burchardus.

Iob. 31.

Omnia relinquit propter Christum.

Dat se voluntariæ peregrinationi.

Et

De magno Bonifacio Moguntino Archiepiscopo. Cap. 3.

RVtilabat his temporibus stella verè cęlesti fulgore, à multis, quę tũc temporis videbantur, stellis differens, Vuinfridus indigena nihilo minùs Angliæ, qui dudùm patria & parentibus, immò cunctis transitorijs pro Christo derelictis, ac per hoc sancti spiritus prę participibus suis vnctus oleo, semina verbi Dei, ab Apostolica sede sibi tradita, iam Euãgelicę summoperè insudans agriculturæ, per vastissima regnorũ Germanię deserta spargebat. Hic Domini electus, & inter suos primò per oĩa laudatissimus, quemadmodùm literis Anglorũ apud Ecclesiã Romanã cõmendatus, ciusdemq̃; cunctarũ matris Ecclesiarum cõtubernio sit iunctus, adeò vt bonis ex factis suis, mutato nomine, per Gregorium Papam Bonifacius appellatus, & Põtifex sit cõsecratus, atq; Legatus Apostolicus in partes Germanicas destinatus, plurimũ Christo populum acquisiẽrit, regum ac principum adeptus benecuolẽtiam, nobilis Moguntię metropolitanã susceperit cathedram, ipsamq̃; posteà Archiepiscopatùs pallio sublimauerit, generaliaq̃; cõcilia cisalpinis in Ecclesijs cõgregauerit, ibiq̃; multa corrigẽda correxerit, sed & multiplicem prorsùs quæstum Domino suo de accepto talento longo tempore villicationis suæ lucratus sit: Hæc, inquam, multaque alia Deo digna, scituque necessaria, in plurimis, quæ eleganter de eo scripta reperiuntur, diligenter inuestigare quisque potest. Cooperabatur vtiquè in his omnibus huic fideli seruo suo, satisque prudenti dispensatori clemens ille paterfamiliãs & Dominus, in cuius manu cunctarum gentium stat salus, in cuius prędestinatione miserendi earum singulis suum disponitur tempus. De quo verissimam legimus prophetiam: immò iam non prophetiam, sed euidenter cernimus historiam: Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram, & cætera vsque ad eum locum, Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Quonam modo enim verbi seminatores, licèt infatigabiliter diù sterilibus gentium cordibus nunc seminando, nunc plantando, nunc rigando insistentes, per semetipsos incrementũ aliquod extorquerent, nisi pluuiæ illius in virginale quondàm vellus descendentis stillicidia, terras huiusmodi cælitùs irriganda, fructificarent? Nam, teste Gregorio, nisi intùs sit, q̃ doceat, sermo doctoris in vanum exteriùs laborat: & econtrariò nulla in discẽdo mora est, vbi spiritus sanctus doctor adest. Ad hęc p̃missæ ortus iustitiæ, pacisq̃; nunq̃ posset abundãtia stabiliri, nisi per ipsum, ipso mediante, qui solus est iustitia & pax omni credenti. Hac etiã arte suos semper nuncios Christi misericordia pręuenit, sic à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum, filio suo eidem verè pacifico dominatum pater æternus instituit ac dilatauit, & ab æterno vsque in æternum confirmauit. His per excessum, quanùs necessario, insertis, denuò ad beati Burchardi, à quo digressi paululùm sumus, conuersationem describendam stylum retrahamus.

S. Bonifacio prædicat Germanis Christum.

Psal. 71.

Ibidẽm.

Luc. 12.

Psal. 17.

Sap. 8.

Vt ad S. Bonifacium beatus Burchardus peruenerit. Cap. 4.

IGitur athleta Christi Burchardus, pubertatis floridæ tyrocinio iã fortiter cõtra potestates aëreas, & aduersùs mũdi rectores tenebrarũ harum, cõtraq̃; spirituales nequitias per mortificationem membrorum, quę sunt super terrã, transcursio, in huiusmodi profectibus nequaq̃ more quorundam sibimet placẽtium, in se, sed in Domino gloriabatur, dicẽs cum Apostolo, Gratia Dei sum id, quod sum. itemq̃; : Non ego, sed gratia Dei mecùm. Ecclesiasticis insupèr gradibus canonicè p̃motus, etiam assensiones alias in corde suo disposuit, id est, vt de virtute in virtutẽ, de bonis ad meliora semper prouehi posset, cõtinua mentis reuolutione meditari cœpit. Ad hęc liberaliũ scientiam artium, compositionem morum, sermonũ facundiam, corporis elegantiam, cæteraq̃; sanctì spiritus charismata perpendẽs nõ sine causa percepisse, quonã modo potissimè talentum sibi creditũ duplicaret, horis omnibus nõ cessauit solicitè tractare, sciẽs dignum à Domino: Cui plus cõmittitur, plus exigitur ab eo. Interea peruenit ad eum, cunctas Europæ partes iam peruagata, fama illius, cuius nupèr mentionem fecimus, Archimãdritæ Bonifacij, moxq̃; Christi bono repletus odore, & qa cum sancto sanctus, & cum electo electus esse posset, cõfisus, tanti viri pręsentiam, tanti doctoris audiẽtiam sitire, & ad tantę sanctitatis atque dignitatis cõuersationem non destitit ardenter anhelare. Accidit autem diuina, quæ disponit omnia suauiter, prouidente sapiẽtia, dum in agro Domini-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minico vir idem Bonifacius, per omnia Apostolicus, totis desudaret viribus, segetem verbi Dei multam iam in messem crescęret, prȩcauens venerandus heros, nè pro citas operariorum feruens opus impediret, vt quamplures cooperatores à sua pa quos idoneos nouerat, legatis atq; literis ad excolẽdum nouale Dominicum, quod uare iam cœperat, accersiret. Inter quos inclytus, & omni religionis testimonio nobi natissimus presbyter Burchardus, ad nuptias agni vocatus, geminę charitatis bis tinctu cocco prȩcipuè rutilabat indutus. Hoc modo semper corda probans arbiter interni desiderium pauperum suorũ exaudiuit, sic voluntatem timentium se perfecit, dum con poralem prȩsentiam, quam spiritualiter in alterutrum vterque sacerdos ob suum perpe tuum seruitium, multorumq́ue populorum salutem, nuncijs vicarijs moliebatur, spi mediante charitate colligabat.

S. Bonifacius multos ex Anglia euocat verbi Dei prædicatores.

Vt acceperit eum S. Bonifacius, prædixeritque fore eum Herbipolensem Episcopum.

Cap. 5.

NEc mora, dum talia foris operabatur sancti spiritus gratia, in primo tantorum virorum cõuentu prȩsentiam suam propalare nõ dedignabatur per solita chi risimata. Nam mox post salutationẽ humilimã & oscula sancta, summus Chri sti Põtifex Bonifacius, prophetię spiritu repletus, huiusmodi prorupit in no cula: Gaudeamus, inquit, fratres in Dño, qui benignitatis suæ manum porrigere digna tur labori nostro, fraterna nos consolatione frequentãs, & rudibus Ecclesię filijs nostros semper eruditores ab insulis & à finibus terræ procurans. Gratias agamus ingenitæ prouisioni, qui societatem nostram ampliauit iam cõtubernio tãti viri. Isti procul dubiò custodiendum debetur ouile Dominicum, B. Kiliani sociorumq́; eius instãtia collectum, doctrinis & exemplis instructum, ac martyrio consecratum. Seruus aũt Christi Burcha dus, humilitatis oculum in seipsum retorquens, licèt nil minùs se suspicaretur audire rum, vtpotè qui modis omnibus subesse venerat, nõ præesse: tamẽ humilitatem sine elo dientia sterilem vel nullam esse perpendens, tandèm post silentium stupore conceptum in huiusmodi fertur responsum prorupisse: Credo, pater venerande, credo, quæ tua po posuit authoritas, ociosè te nequaquàm protulisse: me quoq; si intùs nosceres, scio ma latenùs prosecuturum fuisse. Ego verò si ad id, quod loqueris, etiam me idoneum non esse veraciter profiteor, tamen quodcunq; per tuam sanctitatem mihi imponitur, cõfido quia clemen nõ obluctor. Deus enim si per te mihi misericorditer onus imponit, cõfido quia clemen ter leuabit. Adsum quippe per omnia tuo parére promptus imperio: & quia hoc pro te mine Saluatoris ago, per id me saluari cum eius gratia non ambigo.

Summus Pontifex, id est, Archiepiscopus.

Prophetia S. Bonifacij de S. Burchardo.

Modestia & obedientia S. Burchardi.

Psal. 111.

Philip. 3.

Psal. 16.

Nota vt olim Germaniã monachi conuerterint, nostra ætate apostatæ conuertant.

Vt communicato cum sanctis viris consilio, Bonifacius Burchardum Romam addixerit.

Cap. 6.

EX hoc tempore nobilissimo sanctorum virorum collegio sub magisterio summi prȩsulis Bonifacij cõsociatus Deo dignus presbyter Burchardus, cœpit ab exem plis singulorũ solitam suæ cõuersationis sanctitatem veluti quibusdam pigmen tis accuratissimè condire, & illorum comparatione seipsum totamq́; transfundere vitam despicere. Indeq́; factum est, vt pro morum honestate, vitaq́; in omnibus re gulata maximè laudabili, in breui oĩbus esset amori & honori. Contrà verò ille beatus nõ tam cõmendãs, sed in Dño cum humilitate sibi inolita pro bonę cõscientiæ testimonio me diocriter glorians, illam semper Psalmographi ruminare solebat sentẽtiam: Non nobis Domine, nõ nobis, sed nomini tuo da gloriam. Iamtunc nouum, immò primum se Chri sti tyrocinium profitebatur ingressum, in frequentia scilicet tot tamq́; robustorum mi litum Christi, quorum etiam vestigijs proponebat adhęrere, quorũ exemplis in mode tem Domini cõfidebat altiùs proculdubiò se posse repere, si tamen ea, quę retrò erant, oblitus, ad anteriora perseueranter extenderetur, donèc sic tandèm appárens cõspectui Dñi cum iustitia, de manifestata solis electis eius gloria satietur. Fuerũt tandèm sub ma gisterio prefati doctoris Apostolici Bonifacij quamplures iam ad vnguẽ sancti viri, Lul lus scilicet, ipsius posteà in prȩsulatu successor, Vuillibaldus & Vuinnebaldus germani, Vuigbertus, Sola, Eobanus & Adelharius atque Vualtherus, cæteriq́ue cooperatores illius in verbo D E I, quorum vocabula, gestorum eius liber continet, monachica sub professione degentes, tamen Ecclesiasticis ministerijs atque prædicationi pau ter inseruiẽtes. Quorum, vtpotè spiritualium per omnia virorum, crebrò tractare col

bat consilio, qualiter eandem lucernam diuini spiritũs tam sufficienter accensam igne, Ecclesiæ superponeret candelabro, & quemadmodùm ad competentem perducerer effectum, quod de sancti Kiliani martyris populo acquisitionis, superna sibi gratia fuerat reuelatum. Tandèm tot templorum spiritũs sancti concordantium roboratus oraculis, Pipinum, qui Maior domũs dictus, tunc Francorum regnum sub Childerico, solo nomine rege, dispensabat, supplex adijt, eiq́; super capitulo prȩsenti, sui cordis secreta reuelauit. Qui clementer more suo pijs votis annuebat: neq; hęc solùm, sed etiam suam ac regiæ dignitatis legationem siue literas, ad Sedis Apostolicę Pontificem per eundem præsulem destinabat. Assumpto itaq; prædicto Burchardo presbytero, niuosa præsul almus Alpium iuga nõ sine multis transcẽdit periculis. Demùm quoquè, diuina eum gubernãte ꝓuidentia, saluo comitũ & supellectilis suę numero, mœnibus ꝑsentatur Romuleis.

Vt Pontifex Zacharias eos exceperit, & pium eorum precibus assensum præbuerit.

Cap. 7.

PRæerat his tẽporibus Romanę Ecclesię Zacharias Pontifex, summus ouilis Dominici pastor, tam verbis q̃ exẽplis aptissimus, ab Apostolo Petro huic Apostolico Pontificatui nullo modo incongruus. Hic amplo sinu charitatis viros ex Germanię partibus Romam aduentantes colligere solitus erat, satagens modis omnibus nouellæ plantationis in fide Christi gẽtes elicere ad expetitionem loci, qui sicut antiquitùs per secularem potentiam mundi caput extiterat, ità sub Euangelicæ gratiæ tempore per susceptum Christi imperiũ, & principis Apostolorũ, gentiumq́; doctoris martyrium ac sepulturam, in primatũ vniuersalis Ecclesiæ ꝓfecerat. Cùm aũt eidem Apostolico patri Moguntini Archipręsulis aduentus innotuisset, præmeditari cœpit, si quid cum tãto viro dignũ Deo cooperari valeret. Audierat enim iamdudùm sanctitatis eius famam longè lateq́; vulgatam. Veruntamen cùm ad hoc peruentũ esset, vt post sibi datos amplexus mutuis fruerẽtur colloquijs, cœpit Roman⁹ Põtifex percõrari, quo rudis adhuc Germanorũ fides munimine fulciretur religionis, vtrum ne gentibus sub discipulatu, ꝑficientibus nouę eruditionis, diuini respectus lucerna semper resplendeat in augmẽtatione populi fidelis. Hinc beatus antistes Bonifacius, cùm de his & de omnibus, quę interrogatus fuerat, verã ac distinctã reddidisset rationẽ, in extremis fassus est hanc sibi maximè fuisse veniendi causam, vtì Vuirciburgense oppidum, diœceseos suæ contiguum, Apostolicę authoritatis munimẽto cathedram Episcopalẽ sortiatur. Retulit etiã venerandus heros causam eiusdem religiosæ intentionis in audiẽtia tam domini Apostolici, q̃ vniuersalis, quę tunc fortè cõgregata fuit, synodi, scilicet ꝙ quidam sanctissimæ cõuersationis vir Scotigena Kilianus, olim ab Apostolica sede Francis Oriẽtalibus prędicator directus, & apud ciuitatẽ prędictam martyrio cũ socijs cõsummatus, modò multis miraculis ad tumbam suã clarescat, &, ꝓpter ipsum diuini fauoris indicium, regi Francorum cunctisq́; suis optimatibus placere, vt ad incrementũ Ecclesiæ, salutemq́; tam nobilis prouinciæ, sedes Episcopalis ibidèm fiat. Laudabant oẽs Christiani regis desiderium, magnificabant ad hoc beneuolentiam principum, industriam prȩsulis, ꝓfectum Ecclesię crescentis. Tunc Bonifacium diligẽter cœpit percontari primò, quænam huic officio persona posset legari, dicẽs rudibus in fide plebibus minimè cõgruere neophytum, secundùm prȩcepta Doctoris gentium. Dehinc si adhuc de fidelium collationibus vel oblationibus Episcopio sufficerẽt prędia, quibus pauperũ necessitas, Clericorumq́; sustentaretur inopia: asserens Episcopum familiæ Christi dispẽsatorem, sibi subiectis nõ solùm spiritualem, sed etiã victum prouisurum esse carnalem. Beatus igitur Bonifacius, munificẽtia charitatis prædictus, prædiorũ Episcopij sui partem, Romano Põtifici commodauit, placitam, Vuirceburgi Episcopio delegauit: vt futurus ibidèm Episcopus, sicut consors existeret laboris Dñici, ità etiam fieret temporalis particeps sustentationis, iuxta illud Apostoli: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. His ritè peractis, à Romano Põtifice iterùm persona disquiritur, quę huic officio idonea destinetur. Tum verò admirandæ prudentiæ vir Moguntinus antistes, omni honore dignũ presbyterum Burchardum in medium deducens, cœpit illum laudibus prosequi, suumq́; probabile testimonium illius superaddere probitati: asserens, hunc ab occiduis partibus ante annos aliquot in suorum sociorum contubernium aduenisse, & ex hoc nihil vnquàm in eo, quod pontificali dignitate videretur indignum, reperisse. Ad hęc Papa gloriosus, corde vultuque

Zacharias Rom. Pontifex.

Romanę Ecclesiæ primatus.

Synod. Romana sub Zacharia Pontifice.

1. Tim. 5.

S. Bonifacij ad largitus sit Ecclesiæ Herbipolen.

Galat. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.112. vultuq; iam hilarior effectus, Agamus, inquit, fratres gratias prouidẽtiæ Saluatoris nostri: quia, vt verè dicitur, à solis ortu vsque ad occasum laudatur nomen Domini. Ab occasu venisse testatur, per quem diuina pietas veri solis ortum rudibus ministrabit populis. Prosequamur ergò alacriter per nostrum officium, quod diuina credimus ordinatione dispositum: sed antecà communi deuotione Christi pulsemus clementiam, quatenùs suam nostro ministerio porrigere dignetur dexteram.

Vt Pontifex Zacharias S. Burchardum primum Ecclesiæ Herbipolensis Episcopum consecrârit. Cap. 8.

S. Burchardus primus consecratur Herbipolen Episcopus.

POst hęc inito cõsilio coëpiscoporum, Cardinalium, totiusq; Romani Concilii, cunctorum corda simul & ora fauorabiliter concordantia sibi inuenit, quatenùs Vuirciburgensis ciuitas orientalis Franciæ, cathedra pontificatûs insigniretur: necnon & Burchardus, tam excellentis testimonij presbyter, ibidẽ perimus ab ipso summo sacerdote pręsul ordinetur & cõsecretur. Quod mox ipse cũ omni deuotione & gaudio spirituali, tota Romana cooperante Ecclesia, festinauit adimplere, ritecq; peractũ Apostolica authoritate, ratis quoq; tam secularibus, q̃ Ecclesiasticis adstipulationibus, canonicè ac iure gentium modis omnibus curauit cõfirmare. Nam vbi S. Zacharias electum Burchardum, Christi chrismate proprijs manibus perfusum, Christo Christum Dñi satis superq; mysticis imprecationibus Ecclesiastico more cõmendauit atq; sacrauit, priuilegijs eum Romanę authoritatis sufficienter cõtra improbitates reproborũ armauit: monitis paternis, quomodò paternè nouellam Christi vineam excoleret, instruxit: qualiter etiã paruam adhuc & inexercitatã nauiculam inter imminentes fluctus seculi gubernet, diligẽter cõsolatione sancti spiritûs animauit. Ad extremũ literis cõmendatitijs, suo nimirùm sigillo more Maiorũ impressis, ad principis Pipini pertrocinia, cunctorumq; fidelium Christi remisit: & quod omnibus his excellit, sanctorum reliquijs ad ædificationẽ & tutelam nouę Ecclesię copiosè ditauit. Deindè vterq; prasul facultatem recedendi rogãt à magistro, eiusq; pedibus aduoluti, benedictionis Apostolicæ cõtra oĩa tam instantis itineris discrimina, q̃ vniuersa vtriusq; hominis in huius seculi pelago pericula, benigno muniuntur solatio. Sic vtiquè de cunctis, pro quibus venerãt, respõsis apprimè certificati, ꝓpriasad sedes redituri, cũ maximo gaudio sunt iter aggressi. Quos Romanus Pontifex, nõ sine lachrymis paternæ pietatis, huiusmodi prosecutus est vocib' & votis: Ite, inqt, iam in pace Christi, fratres charissimi, cooperatores agri Dominici, seminatores verbi diuini. Crescat & multiplicetur fructus laboris vestri, rore vel imbre nutritus spiritûs sancti. Cauete, quęso, nè vobis, quod absit, torpentibus vel dormiẽtibus, in agro summi patrisfamiliàs zizania superseminet inimicus. Cõtinuò intendite tempus messis, quãdò manipuli laborũ vestrorũ Dominicis cõdantur in horreis potiùs, q̃ fasciculi zizaniorũ tradantur incendijs. Comitetur vos semper Angelica ꝓtectionis auxilium, quó perficere possitis omni tempore susceptum sacerdotale ministeriũ. Suffragetur instãter & in dies vestræ solicitudini ianitor cęlestis aulæ, à cuius sacratissima cathedra officiũ susceptistis pastoralis curę. Ipsius & preces vitã vestrã tueãtur, q̃ tẽpore tẽtationis, Saluatoris tutela defensus est, nè à satana velut triticũ cribraretur.

Põtifex abeũtib' Episcopis benè precatur.

Matt. 13.

Luc. 22.

Vt beatus Bonifacius, legatione fretus Apostolica, sanctum Burchardum in sede Episcopi collocârit. Cap. 9.

TRansmissa dehinc, gratia Christi eos, ꝓtegente, absq; vllius lęsionis impedimento, Alpium difficultate, Dei quoq; cum laudibus & canticis spiritualibus, postlõga Bauarię prouincię siue Alemãnię spatia emensa, gratos orientalis Franciæ fines attingunt, in cuius penè medio positũ ad oppidum Vuirceburgense peruenerunt. Quibus tam inibì inhabitantium, q̃ ex vicinis locis multitudo hoĩm ingens occurrebat. nam fama pręueniens, huc illos cõgregauerat. Qui oẽs ad fontem vitę corda sitientia Christi sacerdotibus offerebant, ac supplicibus admodùm clamoribus ipsum aërem vsq; ad sidera, vt ità dictum sit, implebant: Benè, inquiunt, venite patres benedicti à Dño, venite serui Dei excelsi, venite laboratores animarũ nostrarum: augmẽtate diuini semina verbi, à B. Kiliano olim nobis ministrata, quó vomere sermonũ vestrorum excultа tellus nostrarũ mentium, dignos queat ferre fructus fidei bonorũ operum. Quibus auditis, vterq; pręsul præ gaudio lachrymas fuderũt: suisq; benedictionibus Christi gregem consignantes, eidem pastori pastorum tam deuotas oues intimis precibus commendârũt. Inter hęc egregius Archipręsul Bonifacius, in exultatione spiritûs sancti iam hilarior factus, in auribus oĩm huiusmodi benedictionis & vaticinij sermonem protulit: Felix eris amodò Vuirceburgum, & inter Germanię nõ ignobilis vrbes: & quanùs temporibus quarundam ciuitatum postrema habearis, tamen exornata corporibus martyrum, inferior vltrà nõ habeberis. In numero Trinitatis martyribus tribus fulciris, ad supplętionem te tradis: eccè probitas iam accessit Burchardi põtificis. Interea peruentum est ad locum orationis: vbi fusis precibus, arreptum manu nouum pontificem, Romanus Legatus, id est, magnus Bonifacius, cõspectibus p̃sentauit totius populi circunstantis. En, inqt, nostra solicitudine vobis fratres acquisitum, à Romana & Apostolica sede cõsecratum atque directum repręsento pontificem, necessarium nouellæ fidei vestræ, à magistro meo Zacharia mihi cõmendatum exhibeo patrem. Huic nõ adulatorium vel fictum, sed verum & experimẽtis probatum, in cõspectu & in auribus oĩm vestrûm exhibeo testimonium, idipsum nimirùm, quod tam coram principe Pipino, q̃ coram vniuersali sacerdotum magistro me cõstat perhibuisse nupèr in Romano cõcilio, in medio fratrum nostrorum, videlicet ꝙ meritis, scientia, cõditione & ætate, omnimodaq; cõuersatione, pontificali est officio dignus & idoneus, sicuti iustum est ità me sentire de huiusmodi collaboratore, cui securus mei laboris impertiar onus. Neminem aũt vestrûm volo ignorare, filioli, causam istius, ꝙ hodiè in nomine Christi eiusq; spõsæ coniunctione initiamur, officij. Primus itaq; fundator vestrę fidei Kilianus, ab Apostolica vobis pastoralitate transmissus, fidẽ, quã verbis docuit, hocipso in loco martyrij testimonio comprobauit. Eccè idipsum pręsentis tumuli loquitur cõfessio, vbi ad eius sociorumq; illius corpora, per sanitates & miracula, credulitatis vestrę diuinitùs exercetur die noctuq; cõfirmatio. Hęc mihi primùm gratia Christi per quendã fratrem nostrum innotescere voluit, Adelhelmum scilicet presbyterum, q̃ lumẽ oculorum, Dei iudicio sibi ablatum, hic iuxta glebas martyrij meritis eorundem recepit. Deindè numerosis tãta sanctitudo signis in nostra diœcesi manifestata, visa est tam mihi, q̃ cunctis circunquaquè fratribus nostris, nõ esse negligenda. Nunc verò virum hũc, omni honore dignum, cõsensu principum electũ, Apostolica cõfirmatione consecratum, vice nostra & legatione Romana, qua fungimur, vobis hodiè ꝓprium cõstituimus & pręsentamus Episcopum: quatenùs ab hodierna die & deincèps vniuersa sacramẽta Ecclesiastica, id est, chrisma, & cõsecrationes, & ordinationes, pœnitentiæ ac indulgẽtiæ, per hunc patrem vestrum, suosq; subiectos ac successores canonicè administrentur, neq; hęc vltrà, vt priùs, Moguntię vel vsquam alibì, à nobis seu posteris nostris expetantur. Hunc vice Christi, cui credidistis, honorate. Huic Christi vobis pręcepta tradenti, ac de cęlis missò diligenter auscultate: ipsi etiam, vtpotè ꝓ vobis in die iudicij rationem reddituro, peroĩa & in omnibus obedite. Decimas & oblationes, synodales conuentus, festiuitates & ieiunia, ac quaslibet alias Christianitatis obseruationes, vt verè Christiani Christiq̃ cohęredes, per ipsum vobis impositа, iuxtà canonũ decreta persoluite: sed & de his omnibus in illa æterna vita mercedem æternam à iusto iudice, eodemq̃ pio remuneratore, certissimè sperate.

Prophetia S. Bonifacij de Herbipoli.

Rom. Pontifex vniuersalis Episcoporũ magister.

Miracula ad tumulum S. Kiliani.

Vide ꝙ cupidè Christi fidem recipiant Germani.

Quo tempore institutus sit Vuirceburgicus Episcopatus. Cap. 10.

HAEc multaq̃ue his similia postquàm perorauit, ilicò vox oĩm quasì vox vna in electionem & susceptionem tanti pontificis vnanimiter cõcordauit. Tunc senior almus literas Apostolicas, Vuirceburgẽsis Episcopatûs institutionẽ confirmantes, plebiq; pręsenti, necnon in futurũ vsq; ad mundi finem ibidèm Christo creditura, consolationem abundanter exhibẽtes, publicè recitari pręcepit: sicq; tam à Deo, q̃ ab hominibus electum antistitem Ecclesiastico more cum infinita cunctorum, qui aderant, alacritate atq; tripudio inthronizauit. Deindè plebem ad propria remittens, ipse cum magnatibus cuncta, quæ ius Episcopij iuxta patriæ morem exigebat, per aliquot ibidèm dies commorans, venerabiliter disponebat: id est, terminum vndiquè nouæ diœcesi, prout cõpetens videbatur, distinguebat, parochias presbyteris per singulas plebes gubernandas diuidebat: & si qua præter hęc res expostulauit, vnà cum nouitio præsule constituebat. Tandèm vniuersis, quę ad pręsens negocium pertinebant, domi forisq̃ue, prout poterat, non segniter compositis, vnanimi valefecit amico & coëpiscopo Burchardo: quem in propria sede relinquens, ipse Moguntiæ metropoli se pręsentaturus, post mutuas vtriusq; lachrymas, ad ꝓpria repedauit. Acta est hęc noua institutio noui põtificatûs apud vrbem Vuirceburg, anno Dominicæ incarnationis septingẽtesimo quin-

Diœcesis Vuirceburgica limites statuũtur à S. Bonifacio.

Episcopatus Vuirceburgẽsis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sis quãdo instituetus.

quinquagesimoprimo: anno verò sexagesimosecundo post passionem sanctorum martyrum Kiliani ac sociorum eius, quę incidit in annum incarnationis Dnicę sexcentesimum octogesimumnonum: ad incremẽtum Ecclesiarum Germanię, maximeq; ad filiorum totius orientalis Frãciæ, authoritate nimirùm Zacharię Papæ, consensu quoq; Pipini iunioris Principis Frãciæ, mediãte Bonifacio Præsule Moguntino, beato verò Burchardo primo põtifice ad eandẽ cathedram cõsecrato, ad honorẽ ingeniti Dei patris altissimi, eiusq; vnigeniti filij Iesu Christi Domini nostri, & sancti spiritũs paracleti: Cui semper est laus & gloria in vna Trinitate, trinaque Vnitate, ante omnia & in omnia seculorum secula, Amen.

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

QVia succurrẽtibus primùm Deo placitis eximij prę sulis Burchardi meritis, deinde vrgentibus charitatis fraternæ stimulis, prout sancti spiritus gratia cõcessit, stylo currẽte digessimus, qualiter idem pastor huius Ecclesiæ primus, à primęua victitans ætate, postea p vitæ meritis ac sapientiæ doctrina, perfecto iam hominis vtriusq; robore, ad curam pastoralitatis, siue culmẽ regiminis peruenerit: supersit, & quod negare nõ possumus, cõsequens videtur, per ordinem vtcunq; prosequi, quemadmodùm ad hoc nitè perueniens, vixerit: & benè viuens, vtì docuerit: & item docens, qualiter infirmitatem propriam semper considerans, & in Dei sacrificio caudam perseuerantiæ, boni initij capiti non subtrahens, se suaq; cuncta in eo, qui verè dicitur Alpha & O, sicut cœperat, finiret.

Vt sanctus Burchardus Romam missus sit pro regni negocijs.

Cap. 1.

Ephes. 6.

IGitur venerabilis antistes Burchardus, qui toto ineuntis ætatis suę tempore scuto fidei, p tectus, galea salutis & loricа iustitiæ indutus, ac spiritũs gladio, quod est verbum Dei, armatus, cõtra spirituales nequitias inexpugnabilis steterat: vbi sespeculatorem domũs Israẽl in quadam Ecclesiæ turri positum conspexit, sic super custodiam suam totis noctibus stare satagebat, sic vocem suam quasi tuba super montem excelsum cõtra gladium venientẽ exaltare curabat, vtì nè ciuitates animarum sibi subiectarum, se dormitante, parcere nescius hostis irrumperet, nec caulas ouium Dominicarum lupi rapaces, siue leo circumiens inuaderẽt, & ob hoc sanguinem perennium de manu eius summus paterfamiliãs posteà requireret. Sedula quoq; cordis anxietate cepit meditari, qualiter sibi cõmissas Dominicas oues verbo Dei pasceret, & in omni fidelis prudentisq; dispẽsatoris cura tam se, q̃ Christi familiam regeret, ità vt in extremo districti iudicis examine, Eugè Dominicum posset p̃mereri. Erat aũt Dei famulus eloquio valdè mitis, vultu venerandus & affabilis, in vigilijs sedulus, in lectione assiduus, in clemosynis, quantùm facultas suppetebat, satis benignus & beneuolus, solicitus de commissis, prouidus in consilijs, in vniuersis moribus compositus, in bonis actibus indefessus, in cõtemplatione præ cunctis suspensus. De tanti viri humilitate scribere quippiam omninò superfluum fuerit, cùm necdùm nomen & officium Episcopale valuisset pontificum, nisi q̃ ipsa, quæ in loco sepulturæ eius seruatur, virga sambucea, semper nobis ad memoriam reducit humilitatis eius exempla. Vndè constat, quãto preciosior sit coram illo, qui humilia respicit, & alta à longè cognoscit, pastor Burchardus cum sua pastorali virga modernis pastoribus, qui pascentes semetipsos, vix in ipsis baculis suis alqua carent pompa. Fertur etiam, quòd non minùs exterioris hominis compositio diuinitùs sibi collato congrueret officio, videlicet cùm iam ætate matura vergere cœpit in senium, corpus gereret etiam ipsa statura decorum. Quid plura? Dum per omnia & in omnibus officio pontificali dignus & idoneus videretur, nõ incongruè dicitur, quòd nõ sine causa, sed meritò ab omnibus amaretur. Quomodò enim posset non amari, quem tot charismata decorabãt cælestis beneficij? Adeò deniquè habitus est ab omnibus honorabilis, vt etiam totius regni consilio vnà cum Folrado Abbate, eodemque Archicapellano ad prędictum Zachariam Romanum Põtificem mitteretur. Hinc vt altiùs nonnihil repetamus, solebant Franci ex antiqua regum stirpe reges habere, qui à Merouęo, Clodij secundi regis eorũ filio, Merouingi dicebantur: quorũ genealogia vsq; ad Childericum

Ephes. 6. *Officium boni pastoris.* *Exech. 18.* *Matt. 25.* *Virtutes & dotes S. Burchardi.* *Psal. 137.* *Mittitur Romam.* *Breuis hist. ria Gallica.*

dericum tunc temporis regem permanebat, in quo etiã deficiebat. Sed licèt in illo finita posset videri, iamdudùm tamen nullius vigoris erat, nec quicquã clarum in se, prę ter inane regis vocabulum prę ferebat. Nam & opes & potẽtia regni penès palatij præfectos, qui Maiores domũs dicebãtur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebãtur, nec aliud quicquam permittebatur regi, q̃ vtì regio tantùm nomine cõtentus, crine profuso, barba submissa in solio resideret, ac speciem dominãtis effingeret, legatos vndecunquè veniẽtes audiret, eisq; ab euntibus respõsa, quæ doctus erat aut iussus, ex sua velut potestate redderet: cùm prę ter inutile regis nomẽ & precarium vitę stipendium, quod ei prę fectus aulæ, prout videbatur, exhibebat: nihil aliud possideret, q̃ vnam & eam parui reditùs villam, in qua domum, & ex qua familiam, necessaria sibi ministrantes, atq; obsequium exhibẽtes, paucæ numerositatis haberet. Quocunquè cundũ erat, carpento ibat, quod iunctis bubus, & bubulco, more rustico, agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum cõuentum, qui Calendis Maij ob regni vtilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente prę sidens, omnesq; salutãs, & ab eis salutatus, debitisq; obsequijs honoratus, sic domũ redibat, sicq; secùm vsq; ad alium Maium domì residebat, ac regni administrationem, & oĩa, quę vel domì, vel foris agẽda erãt ac disponenda, prę fectus aulæ, p curabat. Quo officio tunc, cùm prędicti legati mittebantur, Pipinus Caroli filius, id est, Caroli Magni pater, iam velut hęreditario iure fungebatur. Zacharias Papa super huiusmodi negocio consultus, remandauit per Burchardum pontificem & Folradum Abbatem, melius esse vacari illum regem, apud quem summa potestatis cõsisteret. Dataq; authoritate sua, Pipinũ regem cõstitui iussit. Qua legatione peracta, Pipinus per dictis deferebant, more Francorũ electus ad regnum, per manus S. Bonifacij Archiepiscopi Moguntiacensis eleuatus est in regni solium in Suessionum ciuitate. Qui pòst per Stephanum Papam vnctus in regem & confirmatus, atque à iuramento, quod Childerico regi cum cæteris primatibus fecerat, absolutus, posteà regnauit annis quindecim. Childericus verò, q falsò regis nomine fungebatur, tonso capite, in monasterium missus est. Sed de his iam dixisse sufficiat, quorum nunc mẽtionem prorsùs attingimus propter Burchardum nostrum, qui tantis negocijs strenuus omninò legatus & cooperator intererat.

Maiores domũs, id est, palatio prę fecti. *Pipinus Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pater.* *Creatur rex Francorum.* *Fusius hæc habet Aemylius Lib. 2. de rebus Francorum.*

Vt sanctorum martyrum corpora B. Burchardus eleuârit. *Cap.* 2.

BEatus igitur Burchardus, cùm de die in diem, de virtute in virtutem, de bonis ad meliora proficere nõ cessaret, indeq; fama ac memoria eius cunctorum lõgè lateq; quasì meliora indulcoraret, anno secundo ordinationis suę tractare cœpit cum comprouincialibus Episcopis, multisq; viris religiosis, sed maximè cum glorioso magistro suo, metropolitano Episcopo Bonifacio: vtì eorum cõsilio & adminiculo corpora beatorũ martyrum Kiliani sociorumq; eius, è loco, in quo ab infidelibus temerè posita fuerant, leuaret. Collecto deniquè clero ac populo, indixit ieiunium, vt digni possent reperiri, à q̃bus sancti martyres permitterent sua corpora moueri. Cõstituta aũt die eleuationis martyrum, cõfluxit vndiquè multitudo maxima populorum: alij religionis studio, alij recuperãdæ sanitatis desiderio, nõnulli etiam curiositate miraculorũ, vniuersi tamen conuenerunt amore & veneratione martyrum. Tunc venerabilis põtifex Burchardus cum crucibus & thuribulis, omniq; apparatu Ecclesiasticę religionis ad locũ sepulturę martyrum p̃cessit, acceptoq; sarculo primus fodere cœpit, subuenientibus fibr ministris, ad hoc opus anteà destinatis. Sed postq̃ tellus egesta est, nõ alta scrobe inuenta sunt martyrũ corpora ità fragrãtia, vt oĩm circunstantium nares suauitate tanti odoris replerẽtur. Carnibus quippe martyrũ iuxta carnis naturã in cinerem redactis, cætera, quę cum illis fuerãt defossa, penitùs incorrupta inuenta sunt, adeò vt nec foliũ de libris, nec fimbria corrupta videretur de vestimentis. Illicò venerandę sanctorũ reliquiæ, cum maximo Cleri plebisq; tripudio de terrę puluere leuantur, ac sericis reuerenter involutę pallijs, manib⁹ sancti prę sulis feretro, nupèr ad hocipsum opus ornatissimè præparato, membratim cõponuntur: fitq; denuò populi ingens cõcursus, & indè constipatæ multitudinis tumultu, tam Episcopi q̃ Cleri quodammodò prępeditur processus. Ambiebat nempè multimodis conatib⁹ popularis ille cõuentus, si qs posset manu feretrum tangere, vel transeunti succumbere, siue manibus in altum eleuatis Deo gratias referre, aut econtrà flexis poplitib⁹ seu ceruicibus, quicquã deuotionis Christi martyribus sup-

Nota antiquã Germanorum pietatem & religionem. *Odor suauissimus è corporibus martyrũ.* *Res mira.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc. 2. pliciter impéndere. Vox vna resonabat omnium, Gloria in excelsis Deo, Laus Domino nostro Iesu Christo: necnon Kyrie eleison, Christe eleison, & multa id genus. Tanta verò

Nota miracula. interim miraculorum insignia meritis Christi martyrum coruscare videbãtur, vt si qui forte aderant, qui exemplo nimirùm Thomæ Apostoli in fide titubarent, visis tot miraculis, solido robore credulitatis firmarentur.

Vt Ecclesia Vuirceburgica prædijs & limitibus aucta sit. Cap. 3.

S. Burchardus quæ largitus sit Ecclesiæ suæ. GLoriosus aũt antistes Burchardus Christi martyribus dono dedit, immò sponsæ suæ Ecclesiæ Vuirceburgensi prędia in dotem contulit, quæ dudùm, cum S. Bonifacio cõmorans, & cum ipso palatium regale frequentans, vel parochias circuiens, conquisiërat, seu precijs in suç ꝓprietatis ius ab ingenuis viris comparauerat. Illustres quippe Francorum & optimates, eundem virum in patria sua ex cunctis ꝓgenitoribus suis satis nobilitatum audientes, insuper mores illius omni religione & sapientia pręcipuos considerantes, nonnulli de remedio animarum suarum cum tali seruo Dei tractare cœperunt, indeq; res suas, si quas Domino vouebant, per manus illius tutissimè consecrari vel dispensari credebant. Itaque villam, quę dicitur Michelnstat, quam ei Carlomannus princeps quondàm in proprium ius tradidit, ipse legitima inuestitura sanctis martyribus confirmauit. Similiter etiam Hohenburg, multaq; alia allodia, quę diuersis in locis à nobilibus viris quocunq; pacto susceperat, coram multis fidelibus testibus, & omnium orientalium Frãcorum principibus, ad eorundem martyrum reliquias inuestiebat. Insuper ad supplementum noui pontificatũs, & amplificationem Ecclesiastici cultũs, alimoniam quoquè Cleri tam futuri, q̃ præsentis, regia munificentia collatum est sancto Kiliano castellum, quod Karelburg vocatur, cum fisco regali, cunctisq; illò pertinentibus redditibus: ac eandem traditionem testamento regali, nec non priuilegio Apostolici presulis metropolitanus pontifex Bonifacius, vnà cum principibus & comitibus, regis Pipini legatione fungentibus, sancto Kiliano ritè confirmauit, ac beato Burchardo præsenti Episcopo dotes ac decimas, suæq; Sedi contiguascentes, in nouam eius parochiam conterminauit.

*De * Immina virgine, & permutatione, quam ea fecit cum S. Burchardo. Cap. 4.*

Immina sacra virgo, neptis Gosberti Ducis. EO tempore quędam virgo Deo deuota, natu simul & moribꝰ nobilissima, supermontem, qui nunc S. Mariæ mons, siue Vuirceburg antiqua, dicitur, cõtinentissimam cum plerisq; voti ciusdẽ fœminis degebat vitam, nomine * Immina. Hęc habuit patrem filium Gosberti Ducis, Hettanum nomine: quę tam sapiẽtissimo nihilominùs cõsiliario cuncta cordis sui reuelauit arcana. Inter quę etiam huiusmodi subintulit labijs tremebundis elogia: Credo, inqt, & gaudeo, pater post Christum & in Christo dilectissime, ꝙ per tuę sanctitatis pręsentiam, Dñs noster Iesus Christus neophytam hanc ecclesiam sublimare modis omnibus, ante mundi constitutionem in suę maiestatis & æternitatis prescientia proposuit, & idipsum nunc in oculis nostris manifestare cœpit. Quapropter de me, prout ipse humilitatem ancillæ suæ respicere dignatus erit, pro hocipso precum mearũ instantia, quandiù his artubus vtor, nullatenùs deerit. Nec clam te, pater, esse patiar, ꝙ iam quadraginta & vno amplius anno eundem amino meæ sponsum, cum ancillis meis, quę se mecùm in eius prępparant occursum, sub ancipite carnis ac spiritus luctamine, nimis anxiè prestolor: modò verò tuę paternitatis consolatione, quam tandiù ardenter desiderabam, abundè consolata, vellem, si fieri posset, propter vitãdum tumultum, quem amodò forsitan populi venientis ad fidem hoc in loco frequentia parabit, potiora quęrere secreta. Opro etenim, ceu beatus & iustus ille Simeon, quia viderunt oculi mei salutare Dei, lumen videlicet gentis Israël, iam satisfecerunt, præsertim cùm asperitas montis, & arduus ascensus, atque penuria aquæ ijs, quos illic Deo militaturos congregare disponebat, importunitatem omnimodam generarent, tandèm ad solita precum solatia, atq; diuini consilij refugium, totam sui cordis intentionem transtulit: quatenùs ipse, qui Dauid in area Areuna locum suo tabernaculo designauerat prædestinatum, etiam nunc nascenti suæ ecclesiæ ad generandum semper nouam sibi sobolem, cæterisq; suis cæremonijs aptum demonstrare dignetur locum.

Luc. 2.

S. Gertrudis latitas in Karelburg. tibus membris, in pace dimitti. Est autem castellum, quod Karelburg dicitur, Ecclesiæ vestræ nupèr augmento per diuinam gratiam collatum, sanctæ nimirùm Gertrudis quòdam, dum pro Christi amore procùl carnalem illecebram fugeret, latibulum, & eiusdem Dei famulæ, & cęterarũ secùm cõuersantiũ antiqua inhabitatione sanctimoniales nõ inconuenientes habitaculũ. Quòd si tuo, pater alme, consensui placuerit & industriæ, monasteriolum in beneficiũ à te susciam: istam verò paternã hęreditatem meam iure gentium sanctę Vuirceburgensi Ecclesiæ perpetua proprietate stabilem atq; firmam pficiam. Quid plura? Beatus Burchardus nacꝰ eã optionẽ, id quod rogabatur, votariè cõcessit, multaq; diligẽtia rataq; adstipulatiõe corã regni principib⁹, & maximè Fran-

Francis orientalibus, confirmauit eidem, vt venerabilis Immina Karelburg cum oĩbus illò pertinentibus prędijs, in beneficium vsq; ad vitæ suæ terminum possideret: mons verò Vuirceburg cũ suis appendicijs, id est, prędijs, redditibus & terminis, omnimodisq; vtilitatibus, perpetua proprietate Vuirceburgensi Episcopio subiaceret.

De felici obitu Imminæ virginis, & eius in Karelburg sepultura. CAP. V.

QVa non tantùm precaria, verumetiam traditione potestatiua, legitimè testibus & scriptis delegata atque roborata, virgo Christi cum suis omnibus Karelburg cõtulit se, ibiq; deincèps cum multis consodalibus sponsi cælestis occursui vigilijs, ieiunijs & orationibus, cunctisq; bonis actibus se, quandiù superfuit halitus in ea, continuè præparare non desijt. Ad extremum verò post bonum certamen certatum, cursum cõsummatum, & fidẽ seruatam, iustitię coronam à iusto sibi iudice repositam receptura, carnis suæ, quam totiès pro Christo crucifixerat, tãgitur molestijs, nec multò pòst ad cælestem thalamum se vocãtis vocẽ dilecti sui, cuius amore languërat, auribus audiuit interioris hominis: Veni de Libano ꝓxima mea, veni, coronaberis. Cui cùm lętissimo respondisset affectu, Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ità desiderat anima mea ad te, Deus: sumpto viuifici sacramenti viatico, sociatis ad bella spiritualia, quantùm valuit, viriliter vt ipsa eatenùs virago fortis animauit, quibus & inter huiusmodi alloquia vale vltimum fecit: moxque sarcinulam lętabunda deposuit, & ciuibus iuncta supernis, ad agni Dei comitatũ, palma virginitatis & voluntariæ paupertatis martyrio pulchrè decorata, migrauit. Cuius venerãdam corporis gleBam vir Domini Burchardus in eodem Dei genitricis tẽplo, quondã à B. Gertrude constructo, officiosè curatam, iuxta altare versùs Aquilonẽ, condignis cum exequijs animam Christo commendans, ritè recondidit. Extunc vsq; in hodiernum diem, vtrunq; de prænominatis castellis exintegrò S. Kiliani proprietati, sancto põtifice Burchardo prouidente, cessit, hocq; tam auspicato procurationis illius & conquisitionis initio, nouella plantatio Vuirceburgensis Episcopi modis omnibus, vt est dies hęc, ditari atque dilatari cœpit.

Cant. 4. Psal. 41.

Immine obitus.

Vt sanctorum Kiliani & sociorum eius martyrum corpora S. Burchardus triennio in monte seruârit. CAP. VI.

VEruntamen vt ad superiora parumpèr reflectamur, statìm post eiusdem concambij, quod præsul Burchardus cum generosa Christi sponsa Immina fecerat, euentum, conuocatis certo die tam Clero quàm populo, martyrum corpora nupèr de terræ puluere leuata, cum veneratione maxima super montem sæpè dictum, comitantibus populorum turbis, transportari fecit: sicque vt verum cęli anmal, antè & retrò oculatum, tam futura prospiciens, quàm pręterita cuncta diligens, seu præsentia communiens, inuestituram eiusdem possessionis patrono suo martyri Kiliano perpetuò stabiliuit. Nam per continuum triennium ibi in basilica sanctæ DEI genitricis eadem sacratissimas reliquias indeficienti totius religionis officio, tam per seipsum, quàm vniuersum sibi adhærentem Clerum, reuerenter excubans custodiuit. Et quia locus idem sub antiquis olìm Ducibus arx & caput fuerat totius orientalis Franciæ, nupèr autem ibidèm prima fundamenta sunt iacta nascentis Ecclesiæ, cunctis cum studijs amplificare, prout valebat, sategit: proposuitque principale illic suæ sedis instituere monasterium, vbi gentis illius & prouinciæ primitùs initia babatur salutis exordium. Cùm die noctuque talia meditando, solicitudinis anxiæ saxum ingẽs volueret, præsertim cùm asperitas montis, & arduus ascensus, atque penuria aquæ ijs, quos illic Deo militaturos congregare disponebat, importunitatem omnimodam generarent, tandèm ad solita precum solatia, atq; diuini consilij refugium, totam sui cordis intentionem transtulit: quatenùs ipse, qui Dauid in area Areuna locum suo tabernaculo designauerat prædestinatum, etiam nunc nascenti suæ ecclesiæ ad generandum semper nouam sibi sobolem, cæterisq; suis cæremonijs aptum demonstrare dignetur locum.

S. Kiliani & sociorum reliquiæ in montẽ transferuntur.

Nota de monasterio.

2. Reg. 24.

Vti per reuelationem ea corpora in vrbem reportârit. CAP. VII.

PORrò idẽ dux populi Dei, solebat cũ Moyse vel Aaron ꝓ oĩbus, qbus affligebaꝫ, solicitudinibus, à tabernaculo diuinę clemẽtię respõsa reqrere: nec hoc solùm, sed etiã

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.29. cũ Iacob post Liæ,id est, actiuæ vitę tædiũ,ad Rachelis,id est theoriæ amplexus recurre:huiusmodi studijs dum aliquandò vigilantiùs insisteret,atq; verè membrum illius,de quo dicitur,Custos,quid de nocte? vigilias noctis super gregem sibi commissum cusIsa.21. diret,dicẽs in corde suo,nõ verbis,sed actibus,Super custodiã meam sum stans totis noIbidem. ctibus:dum,inquã, sic staret oculis ac manibus in cælum nimis intẽtus,subitò corporaVisio S. Burchardi. libus oculis cõspicit quasi tres cãdelas ardentes ab eádẽ basilica,qua martyrum reliquæ seruabantur,per aërem quadam diuina virtute deferri: quæ trans flumen in loco sepulturæ martyrij demissæ,post horæ vnius spatium super mõtem,vndè venerant, visæ sunt reuerti.Intellexit per spiritum sanctũ vir Dei,visionem ipsam sanctarum fuisse præsentiũ animarum,locum suæ passionis visitantium.Quod cùm fratribus & plebibus retulisset, visum est oĩbus,vt monasterium,quod in mõte constituere disponebat, circa sepulturã martyrum,vbi lumẽ cælitùs descendisse cõspexerat,potissimùm fabricaret:quod & pri-
Extruit monasterium. mùm de lignea materia initiatum,post hæc accuratiori lapidum structura per sanctum Dei pontificẽ ad vnguẽ est pductum.Vbi & denuò sanctorũ corpora relata,& in operoso sarcophago gloriosè sunt recondita.In quo loco tam illorũ,quàm B.Burchardi meritis,noui nouæ sedis Episcopi,nunquàm beneficia Saluatoris nostri desunt ijs,quicunque
Mat.28. credulo corde ea perquirere nõ desistunt.Deniq; Veritas,quæ dilectoribus suis pollicetur,Eccè vobiscùm sum omnibus diebus vsq; ad cõsummationẽ seculi,quod alibi tam
Miracula ad corpora sanctorum. factis q̃ verbis impleuit,hîc idem ad tumbas vel confessiones martyrũ tam corporaliter q̃ spiritualiter operari non desinit.Cæci vident,surdi audiunt,claudi ambulant,leprosi mundãtur,&c.Nam vt vbiq; scriptis patrum edocemur,dum increduli scientia veritatis
Heb.11. & fidei illuminantur,quid nisi cęcis visus panditur? Dum diuini verbi occulta nescientibus per expositorum dicta reserantur,quid nisi surdis auditus aperitur? Claudi ambulant,dum bonorum operũ,viæq; rectitudinis expertes,iuxta præceptum, semitas iustitiæ rectosq; gressus sub pedibus suis facere non dubitant.Mortui resurgũt,quoties obruti culpis mortalibus,ad vitã ęternã capessẽdam afflati spiritu sancto, per pœnitentiã expergefiunt.Hos & huiusmodi diuini seminis fructus,in nouali Vuirceburgensis eccle-
Prou.22. się succrescentes,tam B.Burchardi,peruigilis nimirùm coloni,solicitudine nõ pigri,ꝙ B. Kiliani,primi plantatoris industriæ non incõuenienter adscribimus.Ideoq; luce clarius constat operæprecium esse, quãdoquidem vtriusq; meritis, si veraciter & dignè membris vtpotè membrella cõgloriamur,nè terminos,quos ipsi bonis exemplis suis posuerant,& nos laude dignos approbamus,quod absit,vt filij nequã transgredianmur,sed potiùs exemplis eorũ innitẽdo,cõfidendoq; precibus,fidẽ dictis nostris ꝓpera faciamus.

Vt beatus Burchardus monasterium sub monte condiderit.

CAP. VIII.

INtereà sanctus Dei,quãuis,vt sæpè diximus,actiuę vitæ solicitudinibus plurimis cũ Martha nonnunquàm ob incultæ adhuc Dominicæ vineæ curã turbaretur: tamen crebrò ad pedes Iesu refugium quærere, ibiq; cum Maria sub alarum Christi velamento protectus,in lectionibus assiduis verbum Dei,cuius se debitorẽ cæteris noPsal 84. 2.Tim.2. uerat,intẽtiùs audire delectabatur,dicẽs intrà se: Audiã quid loquatur in me Dñs Deus. Vndè cùm Paulum sibi dicentem intenderet,Labora sicut bonus miles Christi IESV, & cætera talia,nullam villicationi suæ concessit ocij moram, quin, vt iam diximus,aut Marthæ ministerijs,aut Mariæ contemplationibus inuigilaret. Quapropter eiusdem exercitij sibi prouidere curauit officinã,exẽplo scilicet B. Martini, qui separatam ab Episcopij tumultibus eádem pro causa construxerat cellam, in arcto procliui montis sæpè dicti,& allapsu Mœni fluminis,cœpit instituere cœnobium: quod in honore Dei genitricis sanctiq; Apostoli Andreæ constructum, tanta dotauit quantitate prædiorum, quæ
Cõdit monasterium S. Mariæ. duodecim fratribus Canonicis,ibidẽm Deo militantibus,sufficerent ad victum & vestitum. Inter quæ dotalia eidem concessit monasterio prędictum montem Vuirceburg cum prędijs & redditibus,sicut acquisierat à prefati Ducis Hettani filia : stabilitutique donationem illam iure gentium coram cunctis prouinciæ primatibus, ordinatis,ibidem in seruitutem DOMINI duodecim sub Canonica vita fratribus, Ipse quoquè DEI famulus, quoàd vixit, locum eundem per seipsum, vtpotè à seculari turbine curarum, ad huiusmodi portũs tranquillitatem confugiens, incoluit, & pro facultatum suarum quantitate, necessarijs impensis summaque diligentia exco-

colere non cessauit : forsitan ob hoc maximè, quia spiritu sancto prænostrante, corporis sui reliquias pręsciuit ibidèm quandoquè condendas fore, donèc altera sto- Hũc quidã vo-
la,scilicet immortalitatis,indutum mortale hoc, incorruptione potiatur æternæ vitæ. lunt esse Con-
Recondidit etiam in eádem basilica digna cum veneratione corpus cuiusdam martyris, fessorem.
Magni nomine.

Hoc loco sequebatur Cap.9.& in eo quædam de Magno martyre, Authori incomperta,vt ipse testatur,quæ nos omisimus.

De viro religioso Gumberto Conuerso. CAP. X.

LVcebat inter hęc & post hæc sine intermissione lux tantæ lucernæ,ardentis fide & dilectione,lucentis verbo & actione,nec poterat absconditi supra candelabrũ pontificalis honoris posita lampas,Saluatoris igne flammata.Vndè quamplures vndiquè confluebant ad tanti Doctoris audientiam,diuersi sexús, ætatis, atque conditionis,fontem vitæ quæq; sitiens anima.E quibus vir illustrissimus, nomine Gumbertus,vniuersa morum ac generis nobilitate prędclarus, eius est contubernio coniunctus : vt illius conuictu atque colloquio,ceu quibusdam medicaminibus à secularis fa- Summa philoso-
stús tumore mollitus,quandoquè summæ philosophiæ,quæ est mundi contẽptus,com- phia,mundi
prehendere posset assensus.Verùm quia qui cum sapientibus graditur,sapiens erit: sic contemptus.
econtrario amicus stulti, efficietur similis ei: non multò pòst prędia sua, quibus præ Prou.13.
cunctis hac in regione degentibus abundabat,in sancti Kiliani proprietatem delegauit, moxque depositis armis,seculo renunciauit : sicque nudus nudam Crucem suam baiulans post Christum, cœpit beatum Burchardum nullatenùs deserere. Hę sunt autem possessiones,quibus Episcopium Vuirceburgẽse longè ditauit: *Eltimain, Ouelspach, vtrunque cum suis redditibus & appendicijs:quorum prius cùm olim castellum fuit munitissimum, modò magnificentiam suam ipsis tantùm ruinis declarat: sequens verò, quæ nunc Prępositura Canonicorum est, olim Abbatiam non ignobilem fuisse, hucusquè à maioribus per multas iam generationes hæreditatum, testimonium illius proninciæ non celat.Porrò prædictus senior Gumbertus, extunc perfectissimè semper adhęrẽs vestigijs magistri,bonis initijs suæ conuersationis adeò laudabiles adiunxit successus,vt semper eius conuersionem cunctorum vbiquè sonarent ora: Hęc mutatio de- Psal.76.
xteræ excelsi.Nempe multorum ad ipsius prouocabantur imitationem corda,intãtùm, Vuirceburgę.
vt ex illo tempore plurimis donarijs & oblationibus fidelium,Herbipolitana ditari non ecclesia augeceſſaret ecclesia : donèc iam ex minima & paupercula, facta est per Dei gratiam ampla tur opibus.
& magna respublica: nondumque crescere desistit copia rerum,crescente nimirùm numero fidelium.Cuius profectui videtur illud Apostolicum non inconuenienter aptari: Kilianus plantauit, Burchardus rigauit : CHRISTVS autem incrementum dedit. 1.Cor.3.
Sedenim vir idem egregius Gumbertus, vt olim in secularium dignitatum fascibus se probauerat strenuum,ità post conuersionem in spirituali conuersatione nulli se passus est inter B.Burchardi sectatores haberi secundum,eius formam semper indeclinabiliter intendens, illud Euangelicum ruminabat frequenter: Perfectus erit omnis, si sit sicut Luc.6.
magister eius.Hic etiam post prędentis vitæ cursum, benè in Christi famulatu consummatum,iuxta beati Burchardi promissionem,in eodem monasterio,quod condonauerat ecclesię Vuirceburgensi,possidet sepulcrum.Ibì nonnunquàm ipso interpellante concessa manifestant beneficia,quantùm sibi profuerit,B.Burchardi secutum fuisse monita.

Vt B. Burchardus senio affectus, Megingaudum sibi substituerit.

CAP. XI.

HAEc itaq; licèt pauca de multis B.Burchardi virtutibus,doctrinis & exemplis,iuxta facultatem pauperis ingenioli nostri digesta sufficiãt, quæ decerpta quidẽ à nonnullis antiquorum relationibus,satis simpliciter exaratis,nostras in manus deuenerant.Cęterùm si quis cuncta meritorũ illius insignia scriptis condignis annotare tẽtauerit,proculdubiò tẽporis aut ingenij defectũ,materiei superabundãs copia parabit. Quapropter vtì post prolõgati incolatũs sui peregrinationẽ iam emeritus miles velut ceruus vmbrã desiderans,de morte corporis huius liberatus,in gaudiũ Dñi sui,ꝙ benè aucto talento sit introductus,laßabundũ nihilominùs stylũ ad id iã cõuertamus.Igitur glorioſus antistes Dñi Burchardus,postq̃ in vinea Dñi põdus diei & æstus lõganimi patiẽtia,fide firma,spe certa,charitate seruẽtissima,iã à manè pueriliꝭ ętatis vsq; ad ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad vesperam penè decrepitę senectutis portauit, vt de beato Martino dicitur, carnis fatiscens artubus, nec minùs vigore valens, quo propinquiùs dissolutionem sui corporis imminere pręuidebat, eo magìs sibi commissis ouibus luporum incursiones formidabat, frequēter illud Apostoli proloquens ad discipulos suos: Cupio dissolui, & esse cum Christo. multo enim melius est: in carne aūt manere, necessarium propter vos. Tandem cum senioribus atq; magnatibus ecclesię suæ inijt consiliū, quatenùs per se, dum adhuc viueret, si fieri posset, successorem sibi ꝓuideret, Christi plebi satis idoneum. Mox mœror & luctus, de vicina, quasì iam p̄senti patris orbitate, corda simul & ora cunctorū, vt facilè creditur, impleuit. Ipse verò licèt illos à fletu cōpesceret, nihilominùs tamē compassio mutuæ dilectionis hoc habet proprium, vt in huiusmodi negocio faciat vtrunque suum: consilio tamen & consultu illorum, misit quendam Lintfridum Comitem ad Imperatorem Carolum, rursumq; alios de clero suo ad Lullum Metropolitanum, tam vberis q̄ literis id agentes, quò Megingaudus per oīa vir laudabilis, ægrotāti iam iamq; deficienti præsuli Burchardo, in cathedra Vuirceburgēsi subrogaretur: nè forte decedente pastore, nouellus Christi grex eximprouisò rugientis leonis incursione acriùs dissiparetur. Legatione peracta, missi redeunt, vtriq; consensum referentes tā regū & principum, q̄ Archiepiscopi cęterorumq; Episcoporum. In quorū p̄sentia, conuocato ad vrbē Vuirceburg vniuersо Clero & populo, B. Burchardus in medio positus, prout corporis imbecillitas ꝓmisit, huiusmodi circunstantes affatur alloquio: Charissimi fratres & filij, audite nunc & intelligite nouissimū patris vestri sermonē, intellectumq; tenete cordiū vestrorū cōmendate memorię decrepiti patris vestri clamorem. Scriptū est: Oīa quęcunq; voluīt, Dñs fecit. & rursùm: A progenie in progenies fecit misericordiā Dñs. Voluit Dominus per gratiam, & fecit per potentiā, vt ab idolorum cultura, qua patres vestri fuerāt irretiti, liberaremini, & in libertatē filiorū Dei per fidē Christi, sicut in ęstiarū cernere est, connumeremini. Fecit verò hoc à progenie in progenies, primò per Kilianum, à Scotia huc in Franciā, dehinc per magistrum nostrum Bonifaciū ab Anglia nihilominùs ad vos, & ad oēm Germaniā. Postremū tanq̄ abortiuum ad vestrā me delituit audientiā, nequaquàm dedignatus per tantillū seruū suū vobis intimare voluntatem suā. Extunc vsq; nunc, vt nōstis, non subterfugi, quò minùs annunciarē vobis oēm voluntatē Dei. Nunc ergò, filioli mei, quos cū Apostolo Paulo iterùm parturio, donèc formetur Christus in vobis, tales vos fide & opere semp exhibete, nè sine causa laborauerim in vobis. Ad hęc si quis vestrùm aliquā cōtra me habuerit querelā, hāc in meā ista hora ꝓferre nō differat, oēm sine contradictione recepturus iustitiam. En ego in hac peregrinatione, quā pro Christo suscepерā, longo confectus senio, vobis, mea viscera, p̄esse vlteriùs nō valeo: verùm post modicum ingrediar viā vniuersæ carnis, mercedē sperās à bono patrefamiliâs qualiscunq; meę seruitutis. Quapropter & pater fidus fideliбus filijs fidelissimū & vtile consiliū do, idipsum quoq; vt recipiatis, admonēdo rogo, rogansq; fideliter admoneo, vt vnū è fratribus & cōmilitonibus nostris p̄ spiritū sanctū cōcordi charitatis affectu vobis electū, meę ꝓlationis & magisterij faciatis obtinere locū: nè fortè me repētè subtracto, ipsa sedis huius ad lęsionē ꝓteletur vacatio, siue, quod periculosius est, per extraneū & minùs idoneum fiat eius occupatio. Ad hæc dicta cunctorum vnanimiter acclamat vox populorū, nunquàm ab illo fuisse lacessitū, vel iniuria affectum: quinpotiùs oēm animā tristē, ipsius consolatione semper ab angore fuisse releuatā, sicut & errantē ad viā veritatis reductā. De subrogatione tamen alterius Episcopi, quā p̄monuerat, sola magnatū & qui sanioris erāt cōsilij, responsio talis erat: Quidoquidē, inquiunt, pater amantissime, lex iā carnis exigit nos tuo iucūdissimo desiderio regimine, nequaq̄ nostræ electionis, quinpotiùs tuę ꝓuisionis esse perpēdimus, immò per inhabitantē in te spiritū Dei, disponi summoperè flagitamus, quē admodùm populo Dei, quē tot annis ad ꝓmissę ęternæ hęreditatis patriā deduxisti, ductor nūc alius substituatur idoneus. Mox pastor egregius pijs ouium Christi desiderijs delectatus, nec minùs in fletū cūctis prorūpentibus ipse collachrymatus, tandèm virū per oīa probabilē Megingaudū ꝓduxit in mediū, suoq;, totius etiā Cleri circūstantis testimonio cōprobauit eum Episcopatu dignissimū: (Aderāt legati supradicti cum literis regis & principū, necnō & Mogūtini Metropolitani Lulli, cōfirmātes in oībus electionē Megingaudi.) atq; subrogatione Christi & ecclesię ritè cōmendauit, chartasq;, regaliū traditionū, siue priuilegiorū sedis apostolicę, cum cūcta Episcopij rerū inuestitura corā oībus ipsi p̄sentatur. Sicq;

Philip. a.

S. Burchardus per legatos petit & impetrat, vt posset alium sibi subrogare.

Psal. 134. Luc. 1.

Franciā dicit, quam vulgò Franconiam.

Gal. 4.

In beati viri arbitrio ponitur designatio successoris eius

sicq; illū ecclesiastico more cū maxima deuotione, necnon vniuersi, qui cōuenerant, Cleri populiq; fauore venerabiliter inthronizauit. Et nè qs hoc factū quasì minùs Canonicū fortè reprehendat, meminerit Apostolorū principē suæ Cathedræ proprijs manibus Clementem imposuisse: Lullum quoquè, qui tunc temporis Moguntinam, tenuit sedem, viuenti adhuc Archiepiscopo & magistro suo Bonifacio subrogatum fuisse.

Vt beatus Burchardus se ad Hohenburgum contulerit, ibíque obierit, corpus verò eius Vuirceburgum reportatum sit. Cap. 12.

HIs itaque transactis, beatus Burchardus omnem cateruam monachorum, per quos illo in tempore penè cuncta ecclesiastica administrabantur irreprehensibiliter officia, Clericorum quoquè ac laicorum diuersę conditionis, sexūs & ætatis turbam paterna corroborauit admonitione, diuinaque consignauit benedictione. Post hæc assumptis sex tantùm ex omni multitudine discipulorum suorum monachis, nauim conscendit: codices etiam, quos vel ipse conscripserat, vel vndecunq; conquisierat, secùm deportari fecit: atque indè per decursum fluminis ad castellū, quod Hohenburg dicitur, nauigio proficiscitur, ibique quandiù superuixit, in contemplatione diuina, vigilijs scilicet, ieiunijs & orationibus insistens, vnà cum prędictis fratribus continuè morabatur. Est autem viculus quidam Michelnstat nominatus, quem eidem Dei sacerdoti quondàm in proprietatem tradiderat pro remedio animæ suæ frater Pipini Carlomannus. Illuc se transferre, atque monachicam illic congregationem instituere, ibíque p̄sentis vitę terminum præstolari pater sanctissimus proposuerat: sed disponente prædestinatione diuina, præuenit humanæ deliberationis vota communis hæreditariæ mortalitatis occasus. Nam non multò pòst, quàm in prędicto castello vnà cum ijs, qui secùm erant, iam post multos actiuæ vitę sudores optimam partem elegerat, solito grauius illum corporis incommodum inuadebat: sicque de die in diem exteriori deficiēte homine, cœpit interior ad id, quod diù suspirabat, brauium percipiendum renouari, donèc, vt sibi longè antè spiritus sanctus reuelauerat, deinceps cum Christo māsurus, mererетur felicitер dissolui. Qua vtiquè positus in agonia, per totum tempus ipsius ægritudinis tardātem, &, vt sibi videbatur, migrare recusantem animam, Psalmographi consolabatur & hortabatur canticis: Quarè tristis es, inquit, anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo: quoniā adhuc confitebor illi salutare vultūs mei & Deus meus. rursumque conuersus ad Christum: Sicut ceruus, inquit, desiderat ad fontes aquarū, ità desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quandò veniam & apparebo ante faciem Dei? & illud: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum & caro mea exultaueruntin Deum viuum. Cumque sic oranti, psallenti, gratiasque in infirmitatibus agenti, sępè etiam fratres & comperegrinos discipulos suos cōfortanti languor per singulas horas ingraueścere non cessaret, vicinum suæ transmigrationis iter tam viatico Dominicorum sacramentorum, quàm vniuersis, quæ religio deposcit vel præstat Christiana, fidei, spei & charitatis solertia prouida prępmuniuit. Atque per hæc, & inter omnia commendatum in manus Domini spiritum, maxima alacritate, vtpotè cælestibus vltrà fruiturus conuiuijs, exhalauit. Quadraginta quippè per annos in vinea Domini Sabaoth pondus diei & æstus fidelis seruus & laborator indefessus portauerat. ideò sempiternæ remunerationis semper intendens brauio, non immeritò è carnis gratulabundus educitur ergastulo: & quia semper super pauca fuerat fidelis, iam supra multa cōstituendus, in gaudiū Domini sui comitibus educitur Angelicis: quarto enim Nonas Februarij recipiens nimirùm à bono patrefamiliâs mercedem laboris sui, eo videlicet die lucidissimam ingressus mansionem, quo beata Dei genitrix in templo Domini cum nostræ carnis substantia lucis p̄sentauit authorem. Obijt autem anno incarnationis Domini sęptingentesimo nonagesimoprimo: post acceptum verò Episcopatum anno, vt diximus, quadragesimo. Igitur Megingaudus Episcopus preciosum dilectissimi magistri corpus omni, qua valuit, veneratione curauit, atque confluentibus vndiquè fidelium turmis, qui prorsùs integro filiorum affectu lamentabantur sanctissimi & vnicè dilecti decessum patris, maximo cum comitatu & veneratione digna in ciuitatem sedis suę Vuirceburg deportauit. Hìc penè totius prouinciæ populus occurrit, hìc tota nobilitas cum plebe pastorem suum non, vt olim, lætitiæ cātu, sed amaro nimis ciulatu suscipiūt, sicq; venerabilibus veneranter exequijs interfuerunt, donèc honore cōpetenti sanctū corpus

Proficiscitur Hohenburgū cum sex monachis.

Aduersū corripitur valetudine.

Ecclesiæ sacramētis se munit.

Abit è vita.

Eius exeq. beatissimę ex equiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Miracula ad sepulcrũ eius.

pus iuxta martyrum Kiliani ſociorumque eius reliquias ſepultum cõſpiciunt. Hoc declarat niquè loco Dominus ſæpenumerò plena fide ſe quærentibus per ſanitatum declaratur miracula, quãtùm eorundẽ electorũ ſuorum apud ſe valeant merita, dum illos nec hic quidẽ glorificare deſinit, quos in ęterna iã ſecùm gloria collocauit. Glorificemus & nos atq; laudemus Deũ glorioſum in ſanctis ſuis: illos aũt in ipſius donis & beneficijs, qꝛ̃ dit eis gratiam pro gratia: pro meritis, quę cõceſſerat, ꝓmiſſa præmia. Inſuper ingentes Saluatori noſtro gratias agamus, ſine intermiſſione ſemp recolentes, quantum illi pro gratuita redemptione noſtra debeamus: qui prẽter innumera miſerationum ſuarum beneficia, etiam de terra longinqua illum, de quo textum prẽſentem contexuimus, virum voluntatis ſuę, ob diſpenſandum noſtrę ſalutis effectum, vocauit, ac per eius miniſterũ nos, qui aliquandò nec populus, nec gens eius eramus, in filios ſibi adoptauit: poſtremò

Sancti, ſunt patroni noſtri.

tam fidelem, tam prudentem eũdem ſuum ſeruum ad ſuperos, id eſt, in gaudium Domini ſui tranſlatum, deincẽps ſibi præſentem, nobis conſtituit patronum: quatenùs huius eccleſiæ filij, tam prẽſentes quàm poſteri, meritis ipſius & precibus in perpetua Chriſti fide roborentur, & actione probabili, cuius doctrinis & exemplis ad eandem ſumus fidem informati Ieſu Chriſti Domini noſtri: cuius Diuinitatis ærnitas cum cõterno Deo patre, ſanctoque amborum cõterno ſpiritu, manet ineffabilis & vnica, ante omnia & per omnia tempora: regit etiam & gubernat in infinita ſeculorum ſecula, Amen.

LIBER TERTIVS.

De Megingaudo diſcipulo & ſucceſſore S. Burchardi.

CAP. I.

Iacob. 1.

ADſpirando prẽueniente, cooperando concomitante, perficiendoq; nos ſubſequente gratia Dei, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectũ eſt, iam beati protohierarchæ noſtri Burchardi p̃conia pro poſſibilitate noſtra diligeſſimus, ea tantùm, quę cunctis hæc legere non dedignãtibus, tam adiuuamentum credulitatis, perfectæque renunciationis, quàm ad exemplum bonæ actionis, ſummæque contẽplationis ac veræ prædicationis, cum integritate geminæ dilectionis, generaliter ſufficere non ambigimus. Nunc verò, quandoquidẽ id tuę, pater, placet admitati, duobus his libellis, qui iam dicta continẽtes negocia prẽceduut, addamus & retium: cuius nimirùm ſit intentio ſimul & vtilitas, tam illius tranſlationem, quàm noſtri monaſterij, quod ab ipſo primò fundatum, poſteà verò per ſacri corporis eius prẽſentiã ſufficienter eſt nobilitatum, prẽteritum ſimul ac prẽſentem poſteris noſtris notificare ſtatum. Igitur poſt ſepulturam eiuſdem ſanctiſſimi patris, quę, ſicuti ſcriptũ eſt, ſanctorum martyrum reliquijs contigua fuit, multis miraculis Dominus tam beati Burchardi, quàm eorundẽ martyrum merita magnificè declarauit. & ideò ſit ibidẽm populi confluentia, nunc ſanitatis obtentu, nunc pro diuerſis neceſſitatibus quęrẽtium ſuffragia, quę tum, quanuis ob incuriam vel negligentiam Maiorum, deſcripta non reperimus, veracibus tamen tradita relationibus nequaquàm difficilè credimus. Quapropter his intactis, nè fortè, ſicut eiuſmodi in re fieri ſolet, ſpontè detractoribus noſtris occludamus, ad ea potiſſimè, quę noſtris geſta ſunt vel gerenda temporibus, ad reliquias ſanctiſſimi patroni noſtri Burchardi, ſtylum competenti narrationis ordine conuertamus. Itaque poſt beati Burchardi deceſſum, Megingaudus, vir, vt præmiſſum eſt, per ola laudabilis, Epiſcopatum Vuirceburgenſem catholicis & orthodoxis ſemper intentus inſtitutis, rexit quindecim annis. Hic igitur beatorũ Bonifacij, Burchardi, Lulli, cæterorumque, quos huc de Anglia diuinus amor adduxit, cõperegrinus & compatriota, nec non profeſſione monachus, ſicut & illi, nullatenùs mutans vel inficiens rigorem propoſiti, ſemper irreprehenſibilis verbis & exemplis mirificè pollens, gubernacula tenebat pontificalis officij, vndè tam ſecularibus quàm Eccleſiaſticis, cunctisque, qui ipſum nouerant, perſonis amori ſimul fuit & honori. Tãdèm ſenio iam imbecillior effectus, infirmitati corporis ſuccumbere cœpit, ſed & ſenectutis ſuæ tempus ad incrementum meritorum ægrotare ſe vehementiùs ſenſit: moxq; prẽ etiam fortaſsè ad incrementum meritorum ægrotare ſe vehementiùs ſenſit: moxq; reminiſcens exemplum prædeceſſoris & magiſtri ſui, miſſis legatis tam ad principes regni, quàm ad ſacerdotes eccleſiarum, conſenſu atque conſilio cunctorum, quendam de ſuis Clericis, nomine Bernuuelphum, ſibi in prẽſulatu ſubrogauit, cooperantibus ſibi in eádem ordinatione Lullo Metropolitano, & Vuillibaldo Eiſtetenſi Epiſcopo, coràm vniuerſo

Appãret hinc, autorẽ huius hiſtoriæ antiquum eſſe.

Megingaudus Epiſcopꝰ, profeſſione monachus.

Bernuuelphus ſuccedit Megingaudo.

uerſo ipſius eccleſiæ Clero populoque. Sicque rebus & poſſeſſionibus, mobilibus ſcilicet & immobilibus, quę ad Epiſcopium pertinebant, eidem ſucceſſori ſuo relictis, ipſe cum paucis ad locum, à quodam Hattone ſibi donatum, commigrauit. Remanſerunt autẽ apud monaſterium ſancti Kiliani * plùs quàm quinquaginta, vt alibi diximus, fraters, quos tamen non multò pòſt Bernuuelphus cum iniurijs expulſos, ad magiſtrum ſuum Megingaudum nauigare coegit. Ad hęc beatum virum idem Bernuuelphus multis inclamationibus vexauit pro diuerſis ſupellectilibus, quæ Chriſti confeſſor Burchardus in veſtitu ſacerdotali, ſiue codicibus, nonnullisque rebus familiaribus reliquerat, cuius tamen diſceptationis modum & finem ſi quis ſcire voluerit, à quodam monacho, qui rum intererat, conſcriptum reperire poterit. Tantam deniquè, tamque diutinam inquietudinẽ patri quõdam & magiſtro ſuo ſubrogatus Epiſcopus inflixit, vt tędio affectus, ſeſe ſuosque diſcipulos, ipſum quoquè locum, qui tũc Rorinlatha, poſteà verò Neuuuefurt dictus eſt, Caroli regis patrocinio committeret, & eius adiutorio monaſterium ibidem à ſe ſuisque monachis inhabitãdum inſtitueret. Vbi dum aliquandiù laudabiliter ac religioſè ſub ſacratiſſimi Imperatoris alis ab omni ſeculari moleſtia conuerſarentur illeſi, vtpotè tam Deo placentes quàm hominibus, ingreſſus eſt viam vniuerſę carnis Megingaudus Epiſcopus, bonis operibus plenus, ęternę remunerationis brauium receпturus. Cuius diſcipuli Vualtricum de ſuis mox Abbatem elegerunt, ipſiusque iuſſu piſſimi Caroli ad palatium deferentes, eius authoritate, iuxta quod Megingaudo promiſerat, confirmârunt.

Valdè eſt moleſtus Megingaudo.

Obitus Megingaudi Epiſcopi.

Contra eos, qui monachos aiunt Eccleſiaſticis miniſterijs fungi non debere. Cap. 2

INter hęc redit ad memoriam, quod ſilentio prętĕrire nullatenùs poſſumus, ob vitandum tamen proximorum ſcandalum, tuę dilectioni, quod dico, ſit in aurem dictum. Ex tota prẽſentis opuſculi ſerie colligi valet, immò ipſa, quã literis vtcunq; tradidimus, hiſtoria luce clariori veritate ſubnixa, conſtanter edocet, ſanctorũ prædicatorum Kiliani, Burchardi, ſociorumque eorum inſtantia, Franciam orientalẽ Chriſto conquiſitam, Germaniam penè vniuerſam magni Bonifacij doctrina in viam veritatis & ſalutis directam, Alemaniam Galli, Burgundiam Columbani, Bauariam Corbiniani, necnon Ruperti vel Emmerammi fructificatas ſeminarijs: quos vniuerſos, pauciſſimis exceptis, vniuerſalii eccleſiæ monaſticę profeſſionis ątq; ſchematis commendauit ſanctitas, & quo per mundi cõtemptum in cæleſti theoria facti ſunt ſublimiores, eo ſacerdotali officio digniores, & in prædicationis miniſterio apud homines habebantur aptiores. Cùm hęc ità ſint, immò quia ità eſſe nemo ambigat, miror, qua fronte quidam monachis ſacerdotibus quęlibet eccleſiaſtica officia interdicere prẽſumant, ſi tamẽ eo ordine, quo prędiximus, per officia regenerationis, ab iiſdem prędicatoribus initiata, ſemetipſos eccleſiæ filios eſſe non abnegant. Hi tamen, nè nos partis noſtræ quaſi temerarios defenſores acriùs impugnent, magni Gregorij decretum, contra idem ſchiſma promulgatum, necnõ Bonifacij, qui quartus ab illo ſedem Apoſtolicam gubernauit, in idipſum conſentientem ſententiam relegant. Alt enim B. Gregorius inter cętera: Videtur nobis, qui ſua pro Deo relinquunt, & à paſſione & à morte eius ſumunt exordia mutatæ conuerſationis, digniùs liceat baptizare, communionem dare, pœnitentiã imponere, peccata ſoluere, & poſt pauca: Cenſemus ergò monachos prædicare, baptizare, communicare, pœnitentes ſoluere, iuxta conſtituta trecentorum decem & octo Patrũ. Item prędictus Bonifacius de eádem re: Sunt, inquit, nonnulli ſtulti, dogmatizantes, magis zelo amaritudinis, quàm dilectionis inflãmati, aſſerentes monachos, quia mundo mortui ſunt, & Deo viuunt, ſacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, aut Chriſtianitatem, ſeu abſolutionem largiri poſſe per ſacerdotalis officij iniunctam gratiam, ſed omninò falluntur, &c. vſque ad id: Decertantes igitur contrà monachos in hac re ſacerdotali officio penitùs non carere prẽcipimus, vt ab huiuſmodi nefandis auſibus reprimantur in poſterum: quia quanto quis celſior, tanto potentior. Nobis igitur, pauculis inſertis contra eos duntaxàt, qui coram oculis noſtris veſtigia Patrum delere, vel laqueos pedibus noſtris abſcondere moliuntur: licèt multo plures Patrum abundẽt ſententiæ, quę huiuſmodi repugnent inuidię: libet ſtylum ad omiſſa reflectere.

Nota, per quos ad Chriſtum adducta ſit Germania.

Decretũ S. Gregorij de Monachis.

Item Bonifacij Papæ.

Catalogus Epiſcoporum Herbipolenſium.

CAP. III.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bernuuelphs.

POst successorem B. Burchardi Megingaudum, Bernuuelphus cathedram Vuirceburgẽsem tenuit annos septem, homo, vt aiunt, præ cęteris, monachis religiosis infestus multùm: quod & colligi potest è superioribus. Post hunc Luitrigus annis tribus, mensibus quinque. Post hunc Egiluuardus annis sex, mense vno, diebus vigintitribus. Post hunc Vuolfgerus annis vigintiduobus, mensibus sex. Post hunc Humbertus annis decem, mensibus tribus, diebus octo. Post hũc Gotebaldus Abbas inferioris Altachij, peruetusti cœnobij apud Bauaros, annis vndecim. (Hũc Gotebaldum manuscriptus codex noster non habet, haud scio an librarij oscitantia, aut ipsius authoris voluntate.) Post hunc Arno annis triginta sex, mensibus sex, diebus duodecim. Post hunc Rudolphus annis decem & septem, diebus tribus. Post hunc Diedo, vel Thiedo, annis vigintiquatuor, mensibus duobus, diebus quatuordecim. Post hunc Burchardus annis nouem, mensibus tribus, diebus vigintiquatuor. Post hunc Boppo, annis vigintiquatuor, mensibus decem, diebus quatuordecim. Post hunc Boppo alius annis vigintitribus, mensibus quatuor, diebus viginti & vno. Post hunc Hugo annis sex, mensibus septem, diebus viginti & vno. Hic cùm esset acceptus, & ad pontificalem infulam per omnia dignissimus, de reddenda villicationis suæ ratione mõẽtis omnibus erat solicitus. Vnde inter cętera perspiciens monasteriolum, quod in honorẽ B. Andreæ Apostoli, sanctique Magni martyris, à B. Burchardo consecratum in superiori libello descripsimus, abrumpi religionis profectu defecisse, scilicet tam prælatorum negligentia, quàm subditorum insolentia, indeque (quod iusto Dei iudicio consequens videatur) victùs atque vestitus necessaria ipsis paucis, qui remanserant, deesse: diuina instinctus prouidentia, monachicę institutionis illic fratres congregauit, atque locum eundem, & cuncta illuc pertinentia, honori non solùm, vt priùs, Andreæ Apostoli, sed & eximij confessoris Christi Burchardi, primi sui fundatoris, delegare proposuit. Electo deniq; ad huiusmodi negocium competenti tempore anni, conuocatis vndiquè tam principibus vicinis, quàm ipsis ecclesiæ suæ capitaneis, cuncto quoquè Clero atque populo, præmeditationis suæ coram omnibus intentionem exposuit, & quia hocipsum, quod proposuerat, per summum sedis Apostolicæ Põtificem, qui tunc temporis Benedictus vocabatur, sibi consensum, neque Romani Imperatoris ad hoc consensus deesset, enarrauit. Consentientibus cunctis, & intentionem eius deuotam laude digna prosequentibus, triduanum statim ieiunium indixit: ipsoque peracto, cum ingenti fidelium multitudine, ad tumulum beati cõfessoris Christi Burchardi, deuotis laudibus personante, processit. Deindè leuatum digna reuerentia corpus sanctissimum, ad suprà memoratum reuerenter transtulit monasterium. Reconditis ibidèm, vt decuit, venerabiliter reuerendis reliquijs, prędictus, redditibus, go locũ eundẽ decimis ac terminis, quantumcunq; valuit, dilatauit, prędijs, reddibus, libris atque vtensilibus copiosè ditauit. Monasterium autem ipsum ex illa die tam beati Burchardi Christi confessoris, quàm B. Andreæ Apostoli patrocinijs regendum, tuendum atque cognominandum instituit. Deindè cum consilio & consensu Cleri sui decreuit, atque banno pontificalis authoritatis confirmauit, vt deincèps quinta feria celebretur solennitas eiusdem translationis: precedentibus verò tribus diebus, secunda, tertia & quarta feria, per totum Episcopium ab esu carnium abstineatur: synodus etiam ab Episcopo cum omni Clero habeatur: sicque finito concilio, à singulis parochianis certa duorum nummorum precij ad easdem reliquias offeratur. Corpus verò sancti martyris Andreę, siue Magni, cuius mentionem suprà fecimus, venerabilis Episcopus Hugo ab eodem monasterio, quo illud sanctus Burchardus olìm condiderat, in ciuitatem transtulit, & consocians sanctorum martyrum Kiliani sociorumque eius reliquijs, festiuum illis famulatum annuatìm exhibere constituit. Ex hoc tempore monasterium, S. Burchardi corporis prędictum, ipsiusque vocabulo specialiùs agnominarum, prędictis, ædificijs atq; donarijs cœpit amplificari, & tam ab vrbanis, quàm à comprouincialibus amari simul & honorari: adeò vt nonnulli seculo renunciantes, seipsos cum rebus suis ibidèm Deo offerrent: nonnulli etiam filios suos cum oblatione Domino offerentes, sub regulari disciplina Christo deseruituros illuc manciparent.

Luitrigus. Egiluuardus. Vuolfgerus. Humbertus. Gotebaldus.

Arno. Rudolphus. Diedo. Burchardus.

Boppo. Item Boppo. Hugo.

Transferũtur reliquiæ S. Burchardi.

Eccè priscorũ Germanorum feruorem.

Hæc sunt, quæ de vita & conuersatione ac obitu, siue translatione sancti patroni nostri Burchardi, per veridicam præcedentium patrum relationem, siue per exemplaria diuersa, inuestigare atque colligere pro modulo ingenioli nostri stegimus. DE

DE TRANSLATIONE SACRI CORPORIS S. DONATIANI RHEMENSIS ARCHIEPISCOPI AD *Brugas Flandriæ: quam idcircò hìc posuimus, quòd in diem 14. mensis Octobris incidat natalis beatissimi Episcopi huius, nè tantum virum præterijsse videremur.*

ANno Domini octingẽtesimo sexagesimotertio, cùm iam tertiò Flandriam Nortmanni & Dani ferro & igni vastarent, Balduinus Ferreus (qui cum aliquot decessoribus suis iamindè à Carolo Magno Flandriæ forestarius, siue litoris Flandrici, tum Saxonici, custos appellatus est) à rege Francorum Carolo Caluo, cuius filiam Iuditham rapuerat, atq; vxorem duxerat, dotis nomine totam regionem, Scalde, Somona, atq; Oceano terminatam, accepit, pace inter regem & ipsum composita intercessione Pontificis Maximi Nicolai I. & Rhemorum Archiepiscopi: appellatusque est Comes regni Frãcorum, & Marchio Flandriç, idq; eo potissimùm noĩe, vt aduersùm Danos, omnemq; Aquilonis barbariem perpetuus foret regni Francorum propugnator. Ebo quoq; Rhemensis antistes, pacis Flandricæ confirmandæ causa, & vt ferocis gentis animi cultu religionis mitescerent, sancti Donatiani corpus Balduino Comiti, quem diximus, in Flandriam misit: cuius Ebonis de ea translatione literæ, quas mox subiungemus, inuentæ sunt in priori theca cum sanctis reliquijs, cùm secunda fieret translatio ex veteri theca in aliam longè preciosiorem, anno Domini millesimo nonagesimosexto, octauo Idus Ianuarij, sub Marchione Flandriæ Roberto, ac Præposito Bertulpho. Ebonis literæ eiusmodi sunt:

Octobris 14. quòd ad decessum sanctissimi viri attinet.

Balderinus Ferreus appellatur Comes & Marchio.

Literæ Ebonis Archiepiscopi.

Ego Ebo, indignus Rhemorum Archiepiscopus, hunc thesaurum, super gemmas & aurũ preciosum, tibi glorioso Marchio Balduine, nostrorũ cõsilio Clericorũ trãsmitto: Donatianum scilicet, septimũ nostrę sedis Episcopum, mirę sanctitatis virum, piũ exauditorem, & promptissimum apud Deum intercessorem, tam secularibus angustijs occupatis, quàm peccatorum sceleribus detentis, quod nostris & antecessorum nostrorũ temporibus satìs probatum est. Eius, sanctiq; Remigij, ac innumerabilium Sãctorum vitę scripta, Vandalorum vastatione scias esse deleta. Hunc attestatione diuina tuæ fidei committo, quatenùs eum diuino seruitio, inquantùm vales, honorifices, & secularibus dites. Vale dilectissime in Domino.

Translatę sunt aũt hæ sacrę reliquiæ primò ad Turholtum monasteriũ: deindè cum magna celebritate Brugas, iussu eius, quem diximus, Balduini Ferrei: qui sacellum antiquum, in honorẽ sanctissimæ Virginis dedicatum in Burgo Brugensi, in basilicam beatissimi Donatiani mutauit. Literę Ebonis Archiepiscopi, quas paulò antè annotauimus, etiamnùm extant in loculo, quo S. Donatiani corpus integrum continetur: inspectæ & attrectatę à multis eius ecclesiæ Canonicis, cùm tertiò transferretur sacrum illud corpus à primo Brugarum Episcopo D. Petro Curtio, anno 1565. 13. Octobris. Porrò primæ translationis, quæ sub Balduino Ferreo facta est, festum celebratur Brugis 30. Augusti. Basilica verò, olim collegiata, modò Ecclesia Cathedralis est. Hoc loco quędam libet miracula subiungere, quæ facta sunt à translatione prima, habenturque in vetustis manuscriptis codicibus: sed nos ea nonnihil contraximus ob vitandam prolixitatem.

Basilica S. Donatiani Brugis condituꝛ.

In quodam Frisiæ oppido Ermengardis fœmina fuit. Ea quandoquè haustura aquam, cùm hydria ad puteum abijt. Eccè autem à monte vicino melodia mirifica ad eius perlata aures, eam illexit, vt relicta hydria, properaret ad montem. Vbi cùm sese prostrauisset, animum oblectatura concentu illo musico, blando sopore correpta est. Cernens id quidam malignus homo, malo dęmone instigante, bullienti aquâ eam perfudit. Vndè nõ solùm pili capitis omnes, carne & sanguine permixti, cum ingẽti dolore defluxêre, sed etiam oculorum lumẽ extinctum est. Ità miserâ illa octo annis ea cęcitate laborans, alieno ductu, scipioni innixa, suos regebat gressus. Anno nono ipsa nocte sacratissimæ natiuitatis Christi apparuit ei senex quidam, canitie venerabilis, albis amictus vestibus, pedum

S. Donatianus apparet cæcæ fœminæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pedum pontificium manu tenens, atque hunc in modum eam appellans: An ne molesta tibi est, filia, tam diuturni temporis cęcitas? At illa: Ità ferè natura comparatum est, inquit, vt quæ molesta sunt, non sine molestia ferantur. Tum senex: Accingere, ait, filia, & Brugas ocyùs proficiscere. Illic, me patrono, cælestis tibi aderit medicina. Respondit mulier: Quanam ratione, mi domine, Brugas ego petam, quę & viæ, & loci, & ipsius etiam nominis ignara sum? Tum senex apprehensa illius dextera, publicam ei viam hui manifestimè indicauit. Cumque abiret, illa sublata voce sciscitabatur, quisnam esset, & quo vocaretur nomine. Illo respondente Episcopum se esse, & Donatianum appellari, mulier expergefacta, tali visione lætatur. Sed cùm de veritate hæsitaret, iterùm ac terțiò apparuit ei sanctus Episcopus. Atque ità omni ambiguitate reiecta, fidelium filia præsidio, peruenit ad locum. Erat tum annus instauratę salutis millesimus & vndecimus. Fratribus autem Missarum solennia celebrantibus, alieno ductu in ecclesiam ingressa, ad locum, vbi sanctissimi Donatiani corpus conditum est, cum ingenti deuotione & perfecta fide accessit. Post prolixas preces, nerui contracti momento temporis, ob sine dolore laxati sunt, & cùm ab oratione surrexisset, oculi stillabant sanguinem: illa verò magna voce Deum laudans, lumen amissum sibi sensit restitutum. In argumentum fidei accurrens sacræ ædis Præpositus, & rem diligenter inuestigãs, fidele testimonium ijs, quę diximus, perhibuit: & omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo & sancto Donatiano.

Mulier sanatur ad eius sacrum corpus.

Cùm inclytus Flandriæ Marchio Balduinus, cultor iustitiæ, pacis amãs, inter cętera bonorum operum studia, monasterium in castro Hasnonensi fundatum extruxisset, cius dedicandi causa mirificos ex immensis opibus suis adhibuit apparatus, tantæque solennitati omnes Flandriæ optimates cum suis iussit interesse. Cunctorum quoque sanctorum suæ ditionis corpora cum Episcopis, Præpositis, Abbatibus & subditis suis adelse voluit. Vndè factum est, vt etiam preciosus patris nostri Donatiani thesaurus, cum alijs reliquijs, magna procerum stipatus caterua, ad eum locum honorificè apportaretur. Et quia tot hominum millia is locus capere non poterat, fixis tẽtorijs, sanctorũ corpora custodientes, diuino cultui vacabant. Populus verò certatim ad ea cum oblationibus accedebat. Inter alios etiam nobilis quidam ad S. Donatiani corpus venit, per tanti patronum peccatorum suorum remedia expetens. Eccè autem post affixa loculo eius oscula surgente illo, quidam, cuius magno ardebat odio, cuique iampridèm necem moliebatur, ad genua eius procidit, propter Deum & S. Donatianum sibi ab illo veniam deri petit: In te, inquiens, peccaui: miserere meî, vt etiam Deus misereatur tui. At ille fremachabundus minatur, nî quamprimùm se dimittat, in sancti corporis præsentia se illi trucidaturum: quantoque alter in petenda venia erat constantior, tanto ille perniticiùs eum repellebat. Mouit ea res Clerum & populum, qui aderat: simulque eum hominem supplice abijciunt se ad pedes illius, orant multis modis, eum flectere cupientes. Sed ille nec precibus, nec lachrymis mouetur: immò maioris furoris œstro percitus, obstinato animo à sancti corpore recedit. Non dormitat autem vltio præpotentis Dei: repentè vtroque lumine orbatur. Crescente dolore & timore, animi sui angores horrendo ciulatu prodere compellitur: Heu me miserum, inquit, qui Deum & sanctum Donatianum grauiter offendi. párensque aliorum consilijs, humiliter petit ad sancti corpus se adduci. Coram illo se prosternẽs, diù cum lachrymis & gemitibus deprecatur. Inde surgit à precibus, osculatur hominem, cui erat infensus, & redit amissum lumen. Clamor populi in sublime tollitur, Deus in sancto suo ab oĩbus collaudatur. Marchio Balduinus hæc audiens, mirificè exhilaratur, maiori diuini cultûs inflammatur desiderio, piissimũ patronum sanctum Donatianum maiori veneratione complectitur.

Percutitur diuinitus, volens ignoscere veniã petenti.

S. Donatiani meritis sanatur.

In eiusdem beatissimi viri castro, (vt habet codex) id est, Brugis, mulier pauperc & senex adeò contracta fuit, vt multis annis miserandum in modum reptaret. Ea nocte quadam leuiter obdormiens, videt quendam niuea indutum stola, blanda voce sibi dicentem: Tempus est, filia, vt tantis malis finis imponatur. Itaque ad ecclesiam illam accedens, (eam autem digito demonstrabat:) illic à Domino consecutura veniam peccatorum, ob quæ ista pateris, & per eius ecclesiæ patronum sanctum Donatianum, perfectam corporis sanitatem recuperatura. Illa euigilans, laudat Deum, manè domesticis & alijs fidelibus indicat visionem, reptat ad ecclesiam plena fide, orat ibi cum lachrymis, surgit tam sana & incolumis, vt nulla morbi vestigia in corpore cernerentur. Aget qua

Fœmina contracta curatur.

qua potest virium facultate, gratias S. Donatiano: omnis ciuitas hæc audiens, magnis vocibus laudat Deum.

Ea tempestate, qua innumerus Christianorum exercitus Hierosolymam petijt, infideles è terra sancta profligaturus, Marchio Flandriæ Robertus, vir forma corporis eximia, cum nobilioribus & optimatibus Comitatûs sui eò quoq; profectus est. Eius verò gubernatione Flandria destituta, malus dęmon inter eos, qui remanserant, præsertim verò Brugenses, tantam excitauit animorum dissensionem, vt frater aduersùs fratrem tumultuari nõ vereretur. Indè verò bella extitêre intestina, quę sine multo sanguine sedari non potuerunt. Illis malis increscentibus, iubente ecclesię Brugensis Præposito, & fratribus id consulentibus, corpus S. Donatiani extra basilicam in plateam illi propinquam, cum multa deuotione exportatum est. Ibi tum sacerdote ad populum cõcionante, mirum in modum per sancti spiritûs gratiam adeò discordia omnis sopita est, vt cuncti inter se pacis fœdera inirent. Atque vt dubium non esset, eam pacem diuinitùs conciliatam, puer quidam, toto vitæ suę tempore claudus, apud sancti corporis loculum depositus, quanta potuit animi contentione opem postulauit: (Viderat enim in somnis, vt ipse aiebat, à sancto Donatiano se curatum iri) atque ibi sanatus est. Eodem die, sacro eius corpore in monasterium reportato, quędam paralytica ad loculum eius eo morbo liberata est. Id verò miraculum idcircò factum creditur, vt populi incredulitas cõfutaretur, antecedens miraculum, quod in puero contigerat, non sancto Donatiano, sed sancto Ilhero tribuentis, vt cuius loculo puer ille propinquior fuisse videretur. Itaq; laudatur Deus ab omnibus, & S. Donatianus honoratur.

Tumultus sedatur.

Puer claudus curatur.

Item paralytica.

In monasterio Guatimensi, à viro religioso Odfrido constructo, in quo Clerici degunt, Apostolicę vitæ canonem sectãtes, quidam Hermarus, vir fidelis, eidem sacerdoti Odfrido duos paruulos filios obtulit, Domino illic seruituros. Dedit ergò operam Odfridus, vt in virtutũ studio illi suos haberent progressus. In altero verò illorum, cui Themardi erat nomen, memorabile Deus per S. Donatianum miraculum declarauit. Cùm enim nono ætatis anno oblatus esset in monasterio, & religiosè viuẽs, de bono in melius semper proficeret: vbi adolescentiam attigit, occulto DEI iudicio adeò est paralysi dissolutus, vt à planta pedis vsq; ad verticẽ, dimidia sui parte membrorũ officio esset destitutus. Eo incommodo cùm iam triennio laboraret, & natalitio beati Nicolai die populus frequentior ad locum illum conflueret, quadam mentis alacritate petijt, vt cum ceteris fratribus communi celebritati & lætitię, ipsi interesse liceret. Nocte igitur adductus in ecclesiam, pro deuotione lectionem legit: sed vim morbi non ferens, absolutis laudibus, aliorum operâ ad lectulum reductus est. Vbi cùm vix tenuiter obdormijsset, repentina luce cubiculũ totum perfunditur, atque in ea duos quosdam præclaros viros ad se aduentantes conspicit. Antecedebat autem illos senex quidam, honoris, vt videbatur, & officij causa, propter illorum eximiam dignitatem: illis cum quadam singulari granitate cum subsequentibus. Fratre autem ex ea visione timore correpto, is, qui præcedebat, familiariter ad eum decumbentem accessit. Eum verò diligenter intuitus frater, animaduertit dũm Odfridum esse, qui ante biennium è vita migrârat. Eo igitur agnito, mirum in modum exhilaratur, & quibus potest modis, tres illos veneratur. Tum sexto ad illum: Dormis'ne, inquit, fili? At ille: Itáne, mi pater, ait, dormire me posse credis, quem vsqueadeò debilem conspicis? Tam abest ab oculis somnus, quàm à membris sanitas. Et senior: Respice, inquit, fili, in hos: quorum alter est sanctus Donatianus Brugensis, qui te visitatũ aduenit: alter verò Blandinien sis cœnobij habitator sanctus Gudualdus. In illorum igitur vltra humanum modum luculentos vultus & pontificias insulas frater suos intendens obtutus, eorum formas animo suo impressit, & fratribus postea exposuit. Porrò Odfridus ad Donatianum conuersus, En, inquit, vir sancte, iubet Deus, vt hunc canonicum sanes, qui ad proximum Christi natalem Brugas veniet, & suæ statuæ filum argenteum, duos Anglicos valentem, pro munere tibi apportabit: atque eiusdem precij dono, quotannis eò se conferens, tuum cumulabit altare. Respondit sanctus: Placet, quod dicis. Apprehensam ergò dexteram fratris senex beati Donatiani dexterę admouit, atque huiusmodi verbis eum illi commendauit: Accipe, vir sancte, hunc canonicum pro illo vno è tuis, quem tibi nomino, qui nisi ad meliorem frugem se receperit, damnationis sententia feretur. Huius nomen frater nulli vnquàm indicare voluit, at tamen ante obitum eum conuersum ait. Interea duo illi dispãrẽt, relicto apud

Visio fratris paralytici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fratrem Odfrido sene,qui eum,quid deincèps ageret,diligenter instituit, & multa edocta tanq̃ fideli fideliter enunciauit. Deindè etiã ille recedit, fratremque præ angustia multo sudore madẽtem relinquit. At ille fratribus visionem refert,seq; sanatum iri constanter affirmat. Circa festum natalis Christi non sine ingenti labore Brugas venit,beati Donatiani corpus inuisit, magnisque pressus doloribus, imminente Christi natiuitate, perfectè reualescit,munusque à sene indictum offert. Accidit hoc anno salutis millesimo octogesimooctauo,eodemque tempore apud sacrum beatissimi Donatiani corpus cum magna Cleri populique exultatione fideliter recitatum est.

Paralyticus apud corpus S. Donatiani perfectè restituitur.

VITA VENERABILIS DOMINICI LORICATI,
PER PETRVM DAMIANI AD ALEXANDRVM
Papam scripta. Habetur Tomo 8. Aloysij.

Octobris 14.

Dominici sanctissima vita.

ECcè sanctissime pater, dum Epistolæ, in qua vitam Romuli desc ripsimus,gerulus,qui ad vos veniat, quæritat, & non suppetit: repentè aliud,quod vberiùs ad ædificationem proficere valeat,si scribatur,occurrit. Et forsitàs interim vacantem me stylus ad aliud transferat.

Vir itaque Dei Dominicus, pater & dominus meus, ante annum defunctus est: cuius vita si scribatur, verebor nè fortassis à quibusdam fratribus incredibilis iudicetur.Sed absit à me mendacium scribere. Nam qui veritatem pro viribus veraciter colo, commẽtum fallaciæ non admitto. Neque enim illud nos latet Apostoli, qui eum

1. Cor. 15.

præmittet: Si Christus non resurrexit,inanis est ergò prędicatio nostra,inanis est & fides vestra: statim subiunxit: Inuenimur autem & falsi testes Dei,quoniam testimonium diximus aduersùs Deum,qui suscitauerit Christum, quem non suscitauit,si mortui non resurgunt.In quibus Apostolicæ sententiæ verbis,vt diutiùs non immoremur, in promptu lector intelligit,quoniam qui vel Deum,vel Dei seruum mirabile quid fecisse confingit,non modò fabricati mendacij præmiũ non meretur,verumetiam aduersùs eum quem laudauerat,falsum testimonium protulisse conuincitur.

Rom. 8.

Dominicus itaque cùm esset in seculo clericus,quia tunc Simoniaca vigebat hæresis,quę & nunc vtinàm prorsùs esset extincta,vt presbyter fieret, à parentibus eius data est Episcopo hircinę pellis a luta.Sed quia,sicut ait Apostolus,diligẽtibus Deum omnia cooperantur in bonum:hęc vna beati viri culpa,multorum post bonorum probatur extitisse materia.Nam hoc pauore perterritus,contempsit seculum,induit monachum,atque mox eremiticæ vitæ,tanquàm bellator intrepidus, arripuit institutum. Sed quia malè promotus est, donèc vixit, sacrosancti altaris vsurpare ministerium noluit, sumpsit.Virgo vsque ad obitum fuit, vitam eremiticam non omisit: vbi nimirùm ab magisterio sancti viri Iohannis,qui dicebatur de Mõte Feretti, perplurimos vixit annos.

Fit monachus eremita.

Notæ, ardua vitæ institutio.

In alia igitur eremo,quæ scilicet erat in regione,quæ dicitur Lucecoli,constituta,decem & octo videbantur cellulę ad habitandum fratribus deputatę, vbi nimirùm sub hac regula viuebatur,vt nunquàm vinum biberent,nunquàm adipe alimenta condirent,vnà in Dominica die,sed & quinta feria pulmentum sumerent, quinque per hebdomadam diebus in pane & aqua ieiuniũ celebrarent, solis aũt orationibus vacantes, vel manuali operibus insistentes,non agriculturam exercebãt,non prędia,vel aliquã substantiã, propter vnum saginarium,possidebãt.Cum quo scilicet asello,vel equo, vnus erat vtriusque eorum, qui vel ad acquirẽdas,vel ad terendas, fruges indeficiens discurrebat,solusque eos cunctis necessitatibus sustentabat, Iohannes scilicet; qui postmodùm loci Abbas factus, honesta rexit administratione conuentum.Tenebat autem per totam hebdomadam districta censura silentium,quod vtiquè Dominica die post vesperam,cibumque soluẽtes, habebant loquendi inuicem vsque ad completionis officium libertatem.Nudis pręterea pedibus & cruribus iugiter in cellulis morabantur.Dixit autem mihi,quia cùm cuidam ex eis

Silentium diuturnum.

cas * disciplinam sibimet inuicèm scoparum ictibus ingerebant.Qui videlicet Anso sibi aliquandò conquestus est, ꝙ nouem diarias panis pensas in ventre simul haberet. Tanta ꝙpe macerabãtur inedia,vt aridus panis cõstiparetur in ilibus,ac digeri difficilè posset.

*for. * horas.*

Mira inedia.

Illic etiam quidam frater erat,qui sæpè vagabundus egredi de cella tentauerat,quem Iohannes Prior eremi, prout dignum erat,priùs austerè corripuit, deindè in sua præsentia vapulare præcepit.Cumq; iubẽte magistro,se cœpisset induere, superbè locutus est: quem rursùs magister exui,rursùs præcepit verberari. Sed adhuc etiam se vestire incipiens,superbum quid effluere non cessauit:sic tertiò,sic quartò,& si ritè teneo,vsque sexiès verberatus est,nec emendatus. Exutus enim, & reindutus, humilia respondere non potuit.Septima verò vice flagellatus,cùm se cœpisset induere,clara statim voce clamauit,dicens:Ecce diabolus abijt,eccè nequissimus cordis mei habitator aufugit, meque nexibus, quibus adstringebar, effractis liberum reliquit. Iam iam domino ac magistro meo libenter obtempero, eiusque me subdendum legibus per omnia repromitto. Hoc modo frater ille ad humilitatis custodiam redijt, & in cellula iugiter perseuérans,decæterò irrepræhensibiliter vixit.

Frater super hos flagellis tandem cessat.

Longè verò pòst,magistro prębente cõsensum, dignatus est vir sanctus prędictus mihi misero,& quem ipse suscipere dignaretur, indigno,mira se prorsùs humilitate committere,& sicut Abbati monachum subiugare. Cui nimirùm præstitit, * non accepit. Et quem susceperam velut in subiectione clientem,gaudeo me in schola Christi verę philosophię percepisse * datorẽ.Ità quippè vita eius,prędicatio & ædificatio,doctrina erat, & disciplina.Sed quia nos nonnulla huius sancti viri dicta,vel facta per diuersa dictatùs nostri iam opuscula sparsimus, non videtur absurdum, si eadem hîc, quæ tamen præ manibus habentur,eoipso stylo,quo scripta sunt, apponamus. Sanè facilioris est exitus, ex dolatis lignis domum construere,quàm dolando simul & construendo laboris exercitium geminare. Nam & de templo Salomonis scriptum est: Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum nõ sunt audita in domo,cùm ædificaretur. Habemus & nos, iuxta nostrę manús impolitiem,politos lapides,quos vtiq; sufficit nobis, vt in structura duntaxàt, ità vt inuenti sunt,simpliciter ordinemus.

*for. * dicterf*

3. Reg. 6.

In Epistola itaq; ad dominum * Teozenem inclusum missa, hoc me scripsisse reperio: Sed cur ego sanctos cõmemorãdo viros diuersa passim loca perlustro,quãdoquidem intrà limen, & præ manibus teneo, ad cuius dignè efferenda pręconia impar viribus non assurgo? Certè cellulis altrinsecùs constitutis, solo basilicæ mediantis interstitio,ego illęque diuidimur. Cuius si virtutibus enumerandis inuigilo, antè dies elabitur, quàm scribendi materia deficere posse videatur. Dominicum dico, doctorem videlicet, & dominum meum: cuius qdem lingua rustica est, sed vita artificiosa satis,& lepida. Quæ sanè vita satis vtiliùs ad ędificationem viuis operibus prędicat,quàm sterilis quorundam lingua,quę accurata phaleratę vrbanitatis verba inaniter trutinat.Longo iam annorum elabente curriculo, ferrea ad carnem lorica pręcinctus, infœderabilem pugnam cum iniquis spiritibus conserit,semperq; paratus ad pręlium,non solùm corde,sed & corpore prępunito aduersùs hostiles acies feruidus bellator incedit.Hanc autem cõtinuæ vitę cõsuetudinem indifferenter habet, vt vix dies vlla prętereat,quin duo psalteria modulando, vtraque manu scopis armata nudum corpus allidat. Et hoc remissioti quidem tempore.Nam Quadragesimalibus circulis,siue cùm pœnitentiam peragendam habet, (crebrò enim centum annorum pœnitentiam suscipit) tunc per dies singulos, dum se scoparum tunsionibus afficit,vt minùs,tria psalteria meditando persoluit.Centum autem annorum pœnitentia, sicut ipso authore didicimus,sic expletur: Cùm tria scoparum millia vnum pœnitentiæ annum apud nos regulariter expleant, decem autem psalmorum modulatio,vt sępè probatum est,mille scopas admittat, dum centum quinquaginta psalmis constare psalterium non ambigitur, quinque annorum pœnitentia in vnius psalterij disciplina rectè supputantibus inuenitur. Porrò siue quinque vicièS,siue viginti quinquiès, centum faciũt. Consequitur igitur,vt qui viginti psalteria cum disciplina decantat,centum annorũ pœnitentiam se peregisse cõfidat. Quanquàm & in hoc oẽm modum Dominicus superet: quia cùm nõnulli vnam manum in disciplinis agẽdis exercẽant, iste, vt reuerà Beniamin filius, contra rebelles carnis illecebras vtraq; manu infatigabiliter pugnat.Hanc aũt centum annorum pœnitentiam, vt mihi ipse professus

Dominicus ferrea lorica ad carnem indutus.

Notà vitæ asperitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,facilè sex diebus ex more consummat. Memini quoquè, quia cuiusdam Quadragesimę imminentis initio,mille annos imponi sibi per nos ad pœnitẽtiam petijt,quos certè omnes fermè,antequàm ieiunij tempus trãsigeretur,expleuit. Et paulopòst hoc prosecutus sum.

Magnus feruor in sene.

Nunc ad Dominicum,de quo cœperat,sermo recurrat. Enimuerò cùm hunc iam & incurua senectus deprimat, & crebris insupèr sæpè laboribus contabescat, mirum vndè illi tantus feruor incandeat,vt in spiritualibus exercitijs se semper inuictum,semper infatigabilem reddat. Nam,vt ipso referente cognoui, sæpè duo psalteria cum disciplinis stando continuat,ità vt neq; interìm sedeat,neq; vel ad momentum à * persecutionibus incredibili mentis feruore quiescat.Inquirenti mihi aliquandò, vtrùm posset cum ferreæ vestis pondere aliquantisper genuum flexibus insudare, sub hac mihi dedit obscuritate responsum: Cùm incolumitas, inquit,mihi votiua respondet,quandoquè per omnes totius psalterij quindenos psalmos centiès genuflectere consueui. Quod quidem tunc non diligenter attendi, postmodùm verò quod dictum fuerat, mente reuoluens, à depresso homine mille in vno psalterio † fieri admiratus expaui. Quadam die post vesperam,cellulam meam ingressus, Magister, inqt, (hoc enim indigno vocabulo me ex humilitate compellat) hodiè feci, quod hactenùs me fecisse non memini. Octo nempè psalteria inter diem ac noctem modulatus expleui. Videbatur autem tunc totus vultus eius, vt scopis attritus, ac sulcantibus quibusdam vibicibus liuefactus, tanquàm si pila fuerit,ptisanarum videlicet more,contusus.Psalmodia sanè illi idcircò tam facilè prouenit,quia non tam verba,vt ipse asserit,liugua perstrepente reuoluit,quàm sensum mentis viuacitate percurrit.

**percussionibus legendum puto.*

† genuflexiones, hic deesse videtur.

Aliquandò à me remotus habitabat, cumque ad me ingressum, quibus tunc se vitæ legibus regeret, inquisissem, respondit, se carnaliter viuere, & quintis sæpè feriis cum Dominicis diebus,à solito se abstinentiæ rigore laxare.Requisitus,vtrùm quolibet pulmento, ouis, vel caseo vesceretur, negauit. Rursùs,si piscibus,aut pomis: Pisces,ait,& in nostris partibus ingemisco.Cumque illum durus exactor in angusto concluderem,dicens: Vndè ergò illis diebus remissiùs viuis, si nihil eorum comedis, quæ necesse sit vel ignibus decoqui,vel arboribus inueniri? Respondit: Fœniculo, inquiens,cum pane libenter vescor. Mox nimirùm peritè cognoui, quàm carnaliter homo viueret, qui suas delicias fœniculum constituisset. Habet planè vberem lachrymarum gratiam, sed alternam. Cùm enim reclusus sub districto se silentio reprimit, mox vt voluerit, affluenter plangit.At si colloquio frequentetur,fletum se amisisse conqueritur.Sed & ego illi sæpè penuriam meę ariditatis improperò,dicens: Heu,inquam,mi pater, istæ tuę lachrymæ infœcundæ sunt,quę alias orando lachrymas parere nequeunt.Optarem nanque quod consequens est,nimirùm vt sicut tu mihi pater es,ità nihilominùs & tuæ lachrymæ mearum quoq; lachrymarum fierent genitrices.

Lautior cibus eius panis cũ fœniculo.

In Regula quoq; eremitica inseruisse me recolo. Dicam: Sed quis scit, vtrùm fidei assertioni fidelissimæ præbeatur? At paruipendendum est, si humana temeritas arguat, quem summa veritas falsitatis excusat. Est inter nos, qui nonnunquàm vno die continuato cum nocte, nouem psalteria meditando decurrat, & interìm penè semper vtraque manu,scopis armatà,nudum corpus afficiat.Notandum autem,quia dum hęc peragere satagit,nocte,vel die dormire non vacat: sed aliquandò genua flectens,dum caput terræ deponit,sic nudo repentè somnus obrepit, eoq; e solo correntus est. Hic mihi aliquandò fraterna familiaritate conquestus est,quia cùm nouem sic psalteria sæpè modulando perficeret,ad decimum nunquàm potuerit peruenire.

Nouem Psalteria dicit intra 24. horas meditando.

In Epistola quoquè, quam Blancæ Comitissæ direximus, hæc nos indidisse videmur. Vtinàm daretur tibi nunc dominum meum videre Dominicum,qui quod imperitæ linguæ conamur officio,ipse te efficaciori luculentissimę vitæ doceret & informaret exemplo. Hic denique à tribus circiter annorum lustris lorica ferrea vestitur ad carnem, duobus autem ferreis circulis in corpore cingitur, duobus item per brachiorum armos arctatur.

Sed quia de illo in alijs nostris opusculis iam plura digessimus,nunc quod vixante sex dies ad nos veniès retulit,pferamus.Ait itaque: Contigit me nôsse,q̃ scripseris,nouem me vno die psalteria decantâsse cum corporalibus disciplinis. Quod certè cùm audirem tre-

mefactus expaui, & conscientia remordente congemui. Væ, inquam, mihi: eccè hoc de me,nesciente me,scriptum est, & tamen vtrùm à me hoc fieri potuisset, ignoro. Ego rursùs experiar,& an hoc implere potuerim,indubitanter agnoscam. Quarta igitur feria me vestibus exui, & armata scopis vtraque manu,totam noctem ducendo pervigilem,psallere,ac me verberare nõ destiti, donec die altero decursis duodecim ex more psalterijs partem decimitertij vsq; ad psalmum, Beati quorum,absolui. Porrò quod nobis durum sæpè videtur & asperum, quàm ille puerile deputet ac despectum, vno doceamus exemplo. Frater quidam cùm à scoparum ictibus nimis abhorreret, atque perferre grauissimum iudicaret, tandèm tamen domini Dominici crebriùs insistentis adhortationibus acquieuit,ac per modulationem totius psalterij,& insuper quinquaginta psalmorum, sibimet disciplinam inferre proprijs manibus non cessauit. Erat autem nox illa præcedens Dominicam diem,& beati Michaëlis festiuitatem. Cumq; facto manè ad prędictum senẽ frater ille venisset,timens nè de indiscretione redargueretur,cùm quod egerat,per ordinem retulisset,hac ille voce respondit: Noli,frater,pusillanimis esse,vel pro hac tua,quæ nunc est, infirmitate diffidere: potest enim Deus ex imis te ad altiora prouchere, & huius lacteolæ tuæ conuersationis infantiam, ad iuuenilis roboris incrementa firmare.Et adijciens ait: Nos etiam primò pedetentìm cœpimus, sensimq; ad quod nos diuina pietas perducere voluit, licèt imbecilles ac fragiles, educti sumus. Sicque factum est, vt non eum de immoderato feruore, sicut ille timebat, argueret, sed nè desperationi succumberet, tanquàm qui minimum quid egisset, animum refoueret. Huius itaque sancti senis exemplo faciendæ disciplinæ mos adeò in nostris partibus inoleuit, vt non modò viri, sed & nobiles mulieres hoc Purgatorij genus inhianter arriperent. Nam & relicta Techbaldi sublimis vtiquè generis, & non infimæ dignitatis, mihi aliquãdò retulit, præfixam huius disciplinæ centũ annorũ se pœnitentiam peregisse.

XII. Psalteria cõtinêter absoluit, virgis interim se cædens.

S. Michaëlis festiuitas.

In Epistola etiam ad Iohannem Priorem eremi, quæ iuxta Susa vicinum montem est constituta, cùm eum, eiusq; subiectos ad extensionem in orationibus exhortatoriè prouocarem,dixi priùs de quodam feruentissimo in amore Christi fratre nostro, Adam nomine, deindè Dominicum in exemplo subiecì,ità inquiens: Habemus autem quendam iuuenculum fratrem, qui cõfessus est,à capite vsq; ad finem psalterij eleuata se brachia tenere dum psallit,ità vt laquear tabulatum cellulæ manibus sæpè cõtingat,hac tamen discretione seruata, vt per quinquagenos psalmos ad momẽtũ brachia extẽta deponat, & ptinùs erigat.Habemus & alterũ prouectioris ætatis,incuruum videlicet senem,& vt secretè tibi confitear,hic Dñicus est.Is itaq; quandam scriptiunculam reperit,vbi dicebatur, & si quis duodecim illic notatos psalmos viciès quatèr, erectis in modum Crucis manibus,caneret,pro vno posset anno pœnitentiam regulariter compensare. Protinùs illę in exercitium id quod dicebatur,arripuit, & duodecim illos psalmos extensis brachijs,sicut dictum est,viciès quatèr sub nullo prorsùs interuallo, sed vno ductu quotidiè decantabat.Scripsi super hoc & in alijs fortasse opusculis, quę vel ad præsens desunt,vel facilè memoriæ non occurrunt.Itaque ab eorum replicatione,quę scripta sunt,ad noua quælibet articulus transferatur.

Nota difficultatem laborem quotidianum.

Enimuerò quasì quidam diuinus ignis in eius pectore iugiter æstuabat,qui nunquàm permittebat eum à spiritualis exercitij labore quiescere. Aliquãdò nanq; cùm ego perquirerem sacrosancto die Paschali, cæteris fratribus, iuxta morem,meridie quiescentibus,vtrùm & ipse dormisset,ait: Certè,pater,dixi in corde meo: Quid mihi,tam lõgis adhuc noctibus,in die dormire? Extensis itaq; in Crucis effigiem brachijs, psalterium cœpi: Quo me sic stante decurso,signum protinùs horæ Nonæ personuit. Hoc itaq; modo iunxit victoriam Crucis cum gloria resurrectionis. Aliquandò cùm de quotidianis, vt mos est,inuicèm cõfabularemur operibus,ait: Hac etiam nocte quid mihi cõtigerit,manifesto.Nam dum solutus sopore surrexi,mox brachijs in modũ Crucis extensis psalteriũ cœpi: cumq; psalmis omnibus,& canticis,quę sequũtur, hymnisq; decursis,cò loci iam essem,vt solo catholicę fidei psalmo,& litanijs deberem cũcta cõcludere,incidit in mentem,vt interìm ista dimitterem,ac pro defunctis psalterium decantarem.Igitur brachia non deponens, ad defunctorum psalterium transij, quod iuxta morem per quinquagenos psalmos trifaria lectionum interpolatione distinxi. Quo sic expleto, adid protinùs, quod omiseram, redij, atque hoc, quod de primo psalterio reliquum erat, expleui. Cumq; de tertio cõsequenter aggrediẽdo psalterio cogitarẽ, benefactũ, vt ità dixerim, signum

Dirissimè erat extensa brachijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

signum repentè nocturnę ſynaxis inſonuit,quod me depoſitis vlnis officium cum fratribus celebrare coëgit.& certè neſcio quo anni tempore noctes breuiores erant.

Scutica ſe mitè flagellat.

Aliquantis porrò ante obitum annis,quasì nouum ſupplicij genus inueniens,virgarum ſcopas in corrigiarũ ſcuticas vertit, ſemelq; guſtato,quia duriores ſunt,in his verberandi conſuetudinem poſuit.Hoc flagellum,ſi quandò egrederetur ad ſeculum, portabat in ſinu,vt vbicunquè eum iacere contingeret,à verberibus non vacaret.Aliquandò verò cùm loci occaſio nõ pręberet totum ſe poſſe exuëre,per crura ſaltèm & femora, per caput atq; ceruicem,ſeſe nõ ceſſabat affligere.Circulis quoq; ferreis quatuor,quibus præ longa cõſuetudine iam viluërant, quatuor item ſuperaddidit, vt duobus in coxis,duobus cõſequenter in cruribus ſtringeretur. Enimuerò loricam, & quibus vrebatur,tanquàm cilicijs,vel lanea quęlibet indumẽta, poſt menſes, ſiue poſt ſpatium prolixius abluebat, vt rubiginẽ deponerent, & aridis ingerendam membris vredinem nõ haberent.Porrò aũt cùm oẽs,qui in cellulis habitamus, hoc laboremus,vt p̃ munientis à frigore pedibus veſtimẽta vſq; ad imum defluant pauimentũ, hoc etiam nobis in eo intolerabile videbatur, quia cùm in eremo & ocreas neſciret & calceos,veſtes tamen eius ad tibias vix medias deſcendebant. Nudatus aũt ad ſuſcipiendã in capitulo diſciplinam, quod ſcilicet nunquàm omittere volebat,exeſis ſciunio membris,& amarę loricę mole detritis, Aethiopicam contraxiſſe nigredinem videbatur. Veſtimenta verò lurida, & cariosa,vt ità dixerim,videbantur vetuſtate conſumpta. Hoc mihi ſæpè dicebat: In hoc pſalmodia prouenit citò pſallenti,ſi corde verba teneat,ſi quæ lingua loquitur,mens ve-

Nota vim cõſuetudinis.

raciter compręhendat.Alioquin ſi cor vagatur, pſalmorum curſus ad finem,lingua ſefallente,nunc tepeſcente,tardè perducitur. Aiebat etiam,quia ſomnũ ſomnus adeſcat, & vigilias vigiliæ pariunt. Nam corpus humannm, in quo paulatim priùs enutritur,in hoc per incrementa poſtmodùm roboratur.

Sed hîc me quiſpiam fortaſsè redarguat, qui videlicet non tam, quem viuendi ordinem vir ſanctus habuerit,ſed quibus miraculis in hac vita claruerit,audire feſtinat. Cui me breuiter hoc reſpondere ſufficiat: Quoniam & Maria,& Iohãnes Baptiſta miraculum feciſſe nõ legitur,cùm tamen eorum vita nõ qualibet ſcriptura, ſed Euangelio teſtante

Partus S. Mariæ miracula omnia antecellit.

narretur. Quanquàm Maria in ſolo partu, quem edidit, omniũ proculdubiò ſanctorum virtutes ac ſigna præcellit. Hoc etiam inferam,qa vberiorem fructum præbet audientibus ſanctorum virorũ mirabilis vita,quàm oſtenſa miracula.Illa ſiquidem exigit imitationem,iſta ſolam ingerũt admirationẽ.Miracula docent,quomodò illi, ſancti fuêre: vita verò inſinuat, qualiter & nunc homines fieri valeant ſancti. Propterea qui miraculum quæris,non ne tibi videtur eſſe mirabile,hominem fragili adhuc carne circundari,

Angelitùs pro Angelicè.

Angelitùs(vt ità loquar)viuere,adeò vt inter quamplurima hominum millia,vix vnum ei ſimilem valeas reperire? Et certè quamplures hodiè ſunt inferioris vitæ, per quos Deus omnipotens dignatur virtutem oſtendere.

Ieſu teſte,non mentior,quia necdùm tres menſes elapſi ſunt,ex quo ad me in Samugni videlicet eremo diuerſantem,duo adoleſcentes monachi venerũt,quorum alter de Spoletina monarchia, alter verò de Venetiæ dominio, Polenſi videlicet vrbe, oriundos ſe eſſe dixerunt.Sed Venetus,vocabulo Michaël,ſicut nobis in confeſſione perhibebat,in ipſo ſuæ conuerſionis initio, circulo ferreo ſub hac deſiderij ſui pactione ſe conſtrinxit, rogans Dei omnipotentis obnixè clementiam, vt cùm locum ſaluti ſuæ congruum reperiret,confeſtim ille circulus frangeretur. Porrò autem ipſo die, quo eremum nouus hoſpes ingreſſus eſt,vix poſt trium horarum ſpatium,dum beati Benedicti regulam, ſicut eſt idiota,vtcũquè ſyllabatim legeret,repentè compunctionis eum ſpiritus in lachrymas ſoluit, eodemque momento circulus ille fractus apparuit. Quod miraculum quoniam alibi iam nos deſcripſiſſe meminimus,celeriter tranſcurrẽtes, ſequens aliud,quod necdùm literis inſertum eſt, enucleatiùs digeramus.

Vt vt ſtudent ſanctihomines demandæ carni.

Paulopòſt nanq; Rauennam vrbem,me iubente, perrexit, vt ſarcinulas ſuas,quas ibi de naui prodiens reliquerat,exportaret. Illic itaque apud fabriles officinas noua ferreorum nexuum argumenta confinxit, multisque ſe vinculis per diuerſa membra ipſe ſibimet iudex & reus, violenter arctauit. Nam duo pendebant vincula ceruicerendis per humeros altrinſecùs, hinc ad ſexum, illinc ad femen: duos verò in coxalibus circulos, duos ſuſcepit in vlnis. Vndiquè igitur tam multiplici conſtrictione vallatus,ad nos redijt: ſecretè,quod circa ſe factum fuerat,oſtendit: ne've,quæ fecerat,immutarem, vix tandèm

tandèm voti compos obtinuit. Sed cùm hęc illum vltra vires tormẽta grauarent,& ex attritis carnibus iam iam fœtor erumperet, inſupèr acceſſit, quod cor fratris gloriam reſpuentis acriùs perturbauit. Cœpit enim huius myſterij fama prorumpere, & priùs per fratrum, deindè per ora ſuperuenientium quorumlibet volitare. Rogauit itaque omnipotentis Dei miſericordiam,vt quid ſibi ſuper hoc cœpto placeret,per ſuæ miſericordiæ indicium euidenter oſtenderet. Interìm verò dum huiuſmodi precibus frequenter inſiſteret,bìs per ſomnium confortatus,audiuit, quia ferramẽta illa iam eſſent diuinitùs reſoluenda.Porrò autem in feſtiuitate beatorum Apoſtolorum Simonis & Iudæ,quam nuperrimè celebrauimus, dum nocturno cum fratribus intereſſet officio, repentè duo illa ferramenta,quæ ſuper humeros poſita,vtrinquè inferiùs dependebant, ventremq; cum renibus coarctabant, prorsùs effracta ſunt, & vnum in duas, alterum in tres diuiſum eſt partes.Cæteri verò circuli,non quidem per partes abrupti, ſed ità laxati ſunt, & quidam facti ſunt tam mollita lenitate flexibiles,vt quodammodò nõ tam ferrei, quàm plumbei viderẽtur,adeò vt etiamsì vellet, defluentibus eis ac prolabentibus, adſtringere ſe vltrà non poſſet. Sic frater, qui ſanctæ deuotionis æſtuanti fuerat ardore conſtrictus, pio Dei iudicio eſt mirabiliter abſolutus.Quid ergò magnum,ſi per Dominicum, mirabilem videlicet virum, ſignum aliquod voluiſſet oſtendere, cùm in ipſo tyronatûs exordio per hunc iuuenculum duo miracula dignatus eſt exhibere,ac laudabilius ſit fortia peregiſſe, quàm noua? Vndè Dauid cùm præmiſiſſet, Mirabilis Deus in ſanctis ſuis: protinùs addidit, Ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. Non ait, Signa,ſiue prodigia: ſed, Ipſe dabit virtutem & fortitudinem.

Pſal. 67.

Cùm Romanus quidam, Stephanus nomine,iudex ſacri palatij,ſummam præſidentatûs adminiſtraret Auximi,exigente cauſa,Dominicus ad eum venit,eumq; ſuper quadam eremi poſſeſſione,quã ex iure Sedis Apoſtolicæ detinebat,obnixè rogauit. Quem ille, vtpotè nulla veſtium compoſitione feſtiuum, deſpiciens ſpreuit, eique nil eorum, quę poſcebat,indulſit.Cumq; ſibi à circunſtantibus diceretur,Noli eum tam durè ſuſcipere,ſanctus enim vir eſt: ille tanquàm cuomens,ait: Sit ſanctus,vt vultis: ſed beatus Petrus certè ſanctior eſt,cuius ego cauſam in hac adminiſtratione defendo. Igitur impos cœpti Dominicus, redit ad cellulam. Ille quoquè poſt paululùm reuerſus eſt Romam. Porrò puer quidam deſpicabilis, qui ad exequendum quodcunque negocium in adminiſtratione remanſit, quicquid Dominicus perierat à iudice, cuncta reuerenter impleuit. Iudex autem non diù pòſt, quàm ad propria repedauit, hoſtilibus gladijs perfoſſus interijt,multasque diuitias,quia ſobolem non habebat, extraneis hæredibus dereliquit. Erat prætereà Dominicus valdè cautus in verbis, vt aptè ſibi congrueret illa ſententia, qua Iacobus Apoſtolus ait: Si qs in verbo nõ offendit,hic perfectus eſt vir.Nam ſi quando quæreretur,quota diei hora eſſet,nunquàm abſolutè dicebat,quota eſſet,ſed cũ hoc additamento ſemper:Propè tertia hora eſt,propè ſexta hora eſt.Inquiſitus à me,cur ſemper ità diceret:In hoc,inquit,mendacium caueo:nam ſiue ſit hora tranſacta,ſiue adhuc fortaſsis immineat, propinqua tamen eſt, quæ videlicet à momento, in quo loquimur, non elongatur.

Iacob. 3.

Cautela magna vtitur Dominicus in verbis ſuis.

Habebat aliquandò cellulam iuxta monaſterium,quod dicitur Coniunctuli.In vigilia itaque Dominicæ natiuitatis, cùm tota præcedenti quadrageſima manſiſſet incluſus, tantisque ieiunijs atque laboribus eſſet vehementer afflictus, inuitante gloria ſolennitatis egreſſus, Abbati loci humiliter prócidit, veniam petijt, actus ſuos & cogitationes lachrymabiliter accuſauit. Ille autem,vt erat inexpertus,leuis moribus, & conſilijs ſpiritualibus inſuetus,cùm ſibi ſufficeret vnum pſalmum,vel perexiguum quid imponere, præcepit vt pro his,quæ confeſſus fuerat,triginta pſalteria decantaret.Qua nimirùm illę ſententia,velut ſagitta percuſſus,ad cor redijt,atque hoc prouenisſe ex diuini diſpoſitione iudicij deputauit.Itaque regreſſus in cellulam,nunquàm prodijt,donèc præfixum iudictæ pœnitentiæ canonem inſtantiſſima ſedulitate perſoluit.

Magna humilitas eius.

Solebat autem per interualla,licèt parciſſimè,vinum bibere: ſed longè antè,quàm defunctus eſt, decreuit ab eo penitùs abſtinere. Vt itaque iam, omiſſis cæteris,ad obitum veniamus, patiebatur grauedinem ſtomachi, crebris inſuper capitis doloribus cruciatum, antidoti ſumere poculum. Sexta igitur feria per continuum diem vix deſijt vel modulandis pſalmis inſiſtere, vel corrigiarũ ſe ictibus flagellare.Nocte verò, ſopore depoſi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

posito, susceptit antidotum: deindè cœpit angustiari, & de stomachi dolore grauiter conqueri. Post decursum itaque nocturnæ synaxis officium, post matutinos hymnos, cùm prima iam hora sibi à fratribus, qui aderant, cantaretur, sanctum Deo spiritum reddidit. Inuenerunt autem & alteram loricam, præter eam, qua indutus erat, lateribus eius sit-donis more substratam. Vndè suspicati sunt fratres, hoc sibi præter consuetudinem nullatenùs accidisse, sed sub se eam sanum quoquè tenere consueuisse, super quam videcet & in infirmitate iacebat. Somniauit autem tunc quidam frater de me, quòd oculorum lumen amiseram. Quod dum ego Hildeprando, venerabili Romanæ Ecclesiæ Archidiacono in Lateranensi palatio retulissem: Nequaquàm, ingt, vt times, hoc tibi propinquæ est mortis indicium: sed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui tibi & charus sit sicut oculus, & lumen tuum ac splendor in bonis operibus videatur. O verum, sed amarius omni felle præsagium. Tertio die, postquàm Romanis mœnibus sum egressus, ecce mihi relatio crudelis occurrit, quæ mihi nil minùs opinanti, cæcarum me remansisse peribuit, dominum scilicet & illuminatorem meum Dominicum, ex hoc seculo nuper egressum. Ilicò mihi liquidò patuit, dum ille petijt lucis authorem, in tenebrarum me remansisse caligine. Fratres autem corpus eius, nè à vicinis monachis eorum raperetur è manibus, in eadem, in qua defunctus est, cellula, defossâ humo celeriter obruerũt. Nos autem ipso die Dominico, quo eremum ingressi sumus, sanctum corpus inde sublimum reuerenter, vt dignum erat, in capitulo sepeliuimus. Et cùm nonus esset depositionis eius dies, prædictum corpus sanum illibatumque reperimus.

Felix eius exitus è vita.

Is Hildeprandus fuit postea Gregorius VII. Pontifex Romanus.

Eant nunc, qui carnis suæ delectantur illecebris, medullas absorbeant voluptatum, & occisionis victimæ ad æternum nutriantur incendium. In superbiæ se cornibus efferant, ventilent innocẽtes, ad vorum molliter viuant, vt eorum postmodùm penitùs sentirant, per vlcera amarescant. Nunc velut infrenes equi per voluptatum suarum prata discurrant, vt pòst eorũ manus & brachia districtionis extremæ lorica cohibeant. Dominicus autem noster stigmata Iesu portauit in corpore, & vexillum Crucis nõ tantùm in fronte depinxit, sed cunctis etiam vndiquè membris impressit. Exustus & aridus ab humore calami & iunci vberibus, cælestis gratiæ meruit imbribus irrigari. Hìc ferrea lorica pectus cingitur, illic niueis Angelicæ gloriæ vestibus decoratur. Hìc duritia cubilis arteritur, illic molli Patriarcharum gremio confouetur. Tota hæc vita facta sibi parasceue Crucis, illic autem festiuus & splendidus æternam celebrat gloriam resurrectionis. Nunc inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat: nunc ornatus victoriarum suarum titulis, æterna laude triumphat, atque in illa beatorum ciuium iucunda societate coniubilat. Obijt autem beatus Dominicus pridiè Idus Octobris, regnante Domino nostro Iesu Christo, q cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA S. OSVVALDI VVIGORNIENSIS EPI
SCOPI, QVAM QVIDAM AIVNT SCRIPSISSE SE-
natum Brauonium, Vuigorniæ monachum, circa annum Domini 1170. sed eius nomen Codex noster non habet. Est autem fideliter conscripta. Stylum nonnihil correximus passim.

Octobris 15. iuxta Martyrologia. Obijt alìe 28. Februarij, vel 29.

Odo Gantuariensis Episcopus, patruus Osualdi.

Sanctus Osuualdus Episcopus, nobilissima stirpe ortus, forma corporis eleganti fuit. Cùm adhuc puer esset, puriles vitare ineptias, & ad sanctitatis opera atq; studia se applicare cœpit. Patruum habuit sanctum Odonem Cantuariẽsem Archiepiscopum, prudentia & discretione insignẽ, & in omni actionis suæ circunspectum: cui etiam à parentibus suis Osualdus commẽdatus est literis imbuendus, & bonis exemplis optimisq; moribus cõformandus. Cumque tum propinquis, tum Diuinis literis apprimè eruditus esset, Vuintoniensis Canonicus effectus est. Vbi cùm alij, posthabito vitæ & ordinis sui instituto, prauis animi cupiditatibus laxarent habenas, ille constanter ad præscriptum vitæ Canonicorum sese gerebat. Non multò

multò pòst factus Decanus, licèt etiamnùm iuuenis esset, tamẽ senum deprauatos mores corrigere, & pueriles eorum sensus studio disciplinæ cœlestis reformare nitebatur. At illi mala consuetudine implicati, nullo pacto ei se obtemperaturos affirmabant. Itaque spreta ille pompa seculari & mundi huius opibus, Floriacense monasterium, in quo S. Benedicti corpus quiescit, petere deliberauit. Dedit verò ei sanctus Odo literas commendatitias & dona, quæ ferret ad monasterium, commendans eum patribus illius. Nanque etiam ipse in iuuentute illic monasticum habitum induerat. Postquàm ergò apud eos Osuualdus vestem monachi accepit, qui eò instituendus aduenerat, ità se comparauit, vt satis in eo haberent alij, quo erudirentur, quodq; imitandum susciperẽt. Erat enim parci somni, modici victûs, verbis prudens & moderatus, in prece assiduus. Quàm verò patiẽs, humilis, benignus, humanus & mansuetus fuerit, ex syncera charitate, qua, suprà quàm dici queat, ornatus erat, facilè æstimari potest.

Vide quàm noceat mala consuetudo.

S. Osualdus fit monachus

Secretum quendam in ecclesia locum ei Abbas attribuit, in quo Deo liberiùs & familiariùs vacaret, & inhęreret. Ibi ergò orationi, meditationi, contemplationi rerum cœlestium & diuinarum, ab aliorum strepitu & inquietudine remotus, operam dans, maguam humani generis atrocissimo hosti liuoris & odij materiam suppeditabat. Cùm enim nocte quadam precibus & contemplationi incumberet, malignus spiritus, sonos excitauit horrificos, scilicet efficere volens, vt vir DEI aut incepto desisteret, aut certè segniùs id ageret, vel nulla deincèps ratione quippiam eiusmodi attentaret. Sed ille scuto fidei protectus, non magìs ad leonis rugitum, vel serpentis sibilium, quàm ad ouis balatum exterritus est, diuersarumq; bestiarum voces, quas improbus ille effingebat, cum earum authore irrisit. Sentiens id dæmon, disparuit: sed mox in Angelum lucis se transfigurans, illi apparet. Ille verò signo Crucis se munit, sciens Angelum lucis id non molestè ferre, angelum verò tenebrarũ, illo in fugam cõpulsum iri. quod etiã factũ est. Nam simulatquè signũ illud malignus tentator vidit, instàr fumi ab oculis eius euanuit. Sanctam eius conuersationem vbi cognouit B. Odo Episcopus, immensas Deo gratias egit, & missis ad monasteriũ diuersis muneribus, Abbati & monachis nepotis sui nomine gratũ se declarauit: simul significãs, perquàm cupere se eius frui præsentia, tum quòd iam senio fessus, mortem sibi propinquam sciret: tum quòd regulari seu monastica disciplina & conuersatione, gentis suæ homines per eum instituere decreuisset. Hoc verò nuncio non mediocriter consternati fratres, non tamen ausi Episcopi voluntati reluctari, parent ei, debitoque cum honore Osuualdum remittunt. Sed priusquàm venire posset Cantuariam, sanctus Odo excessit è vita.

Demon inuidet eius sanctis studijs.

Præsidebat illis diebus Dorcestrensi Ecclesiæ Osketillus, auditoq; aduentu Osuualdi, qui eius quoq; nepos erat, benignè accepit eum, inprimisq; charũ habens, à secretis sibi esse voluit. Posteà verò eoipso Osketillo Eboracensis Ecclesiæ creato Archiepiscopo, S. Dunstanus Osuualdum regi Edgaro cõmendãs, ei familiarem effecit, iussuq; illius Ecclesiæ Vuigornienſi præfecit. Collegit autem Osuualdus in pago Vuestbyriensi duodecim monachos, quos crebrò solebat inuisere, optimas eis adhortationes proponere, illosque consolari, atque cum eis ieiunijs, vigilijs & orationi operam dare.

Osketillus Episcopus Eboracens.

Osualdus fit Vuigorniensis Episcopus.

Per id tempus Ailuuinus Comes multis annis diros podagrę tolerabat cruciatus. Eius quidã piscator, Vulget nomine, cum nauicula sua ingressus aquam Ranicsmere, (sic enim vocabatur) in vsum domini sui pisces capere conabatur: sed diù frustrà laborans, tandem nimio affectus tædio & lassitudine, obdormiuit. Apparuit autem ei S. Benedictus, aitq; ad eum: Surgẽte aurora, mitte tragum siue rete tuũ in aquas, & pro voto multos capies pisces: è quibus maximũ, quem lupum vocant, Aluuino domino tuo meo nomine offeres, dicesq; ei, vt munus meum comiter accipiens, sanctissimæ matri Dei, mihiq; & omnibus sanctis virginibus, in hac insula monachorũ cœnobium ocyùs exædificet: obseruet autem, vbi pecora eius & iumenta nocte incumbant, & quo loco viderit taurum surgentẽ dextro pede terrã percutere, illic aram constituat. Vt verò certiorem hisce mandatis meis fidem cõmodet, digitum tuum incuruabo, quem ille podagra libe-ratus, mox reuocabit in locum suum. Euigilãs homo, magnam vim piscium capit, prę-cipuum apportat ad Comitem, indicans quid viderit & iussus sit dicere: simul orans, vt digitum curuum restituat. Comes mox eius erigit digitum: properat, quantùm potest, ad insulam: in eam ingressus, totus fit sanus, taurum è medio grege exurgentem, humum pede tundere cõspicatur: laudat Deum, & quamprimùm illic sacellum condit. Non diù

Viso piscatoris.

Comes liberatur podagra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pòst eoipso amplas possessiones largiente, S.Osuualdus Episcopus intrà quinquennium insigne illic ædificauit monasterium, & anno Christi noningentesimo septuagesimo quarto solenniter dedicauit, monachumq; suum Ednotum illi Abbatem præfecit.

Cœciliũ generale Angliæ cõtra incontinentes Clericos.

Per idem tempus authoritate Iohannis Papæ Dunstanus Archiepiscopus, coacto generali concilio, statuit, & decreto firmauit, vt canonici omnes, presbyteri, diaconi, subdiaconi, aut castè viuerent, aut ecclesias quas tenebant, dimitterent. Habebat autem regem Edgarum hac in re fidelem adiutorem & egregium defensorem. Porrò huius decreti executio demãdata est Osuualdo Vuigornensi & Etheluuoldo Vuintoniensi Episcopis. Itaq; B. Osuualdus in sua diœcesi septem monasteria, eiectis Clericis insolèter viuentibus, cõstruxit, Abbaresq; eis præfecit. In ijs Abbas Persorẽsis Fulbertus, benè moratus & religionis monasticæ feruẽs zelator, sed tamẽ in subditos seuerus nimiùm, quod in eo valdè reprehẽdebatur, cùm esset ad extrema perductus, & post obitum in feretro repositus, redeunte spiritu, erexit se, cunctis trepidantibus, aitq; se à B. Benedicto ad Dei cõspectum perductum fuisse, Deumq; ipsi peccata sua ob merita dilecti sui Osuualdi remisisse, eiusq; sanctitatis declarãdæ causa se reuixisse. Ijs dictis, cõticuit, & percepto Dominici corporis viatico, dimidiũ superuixit diem, rursumq; defunctus est. In aliis enim Angliæ locis insignes ecclesias beatus Osuualdus ob eandem causam, eiectis Clericis, monasticæ institutionis viris tradidit: putà, ecclesiam S. Albani, sanctæ * Etheldredæ in Eli, & ea, quę apud Beamfledam honorabilis habebatur. In ecclesia S. Albani Elienſi Abbatem instituit, qui postea factus est Cantuarien sis Archiepiscopus: In ecclesia Elienſi Abbatem Brithnotum, in Beamfledensi Gormannũ. Quæ verò monasteria constituit, ea inuisere solebat, & tum sermone, tum opere quæ ad animarum salutem pertinerent, illis paterno affectu ministrare. Porrò in monasterio Rameseię Abbo Floriacensis egregiè eruditus, vt monachos doceret, scholis præesset, & tum regularem siue monasticam disciplinam, tum literarum scientiam promoueret. Is Abbo Dunstani hortatu beati Ednundi regis & martyris passionem accuratè conscripsit. Tandèm Floriacum reuersus, & illic Abbatis effectus, à suis monachis occisus est.

** Etheldreda legendum videtur.*

Abbo Floriacensis egregius monachus.

Abbas Trithemius dicit eum à gentilibus occisum.

Cùm monasteriũ condere vellet Osuualdus Vuigornię in ipsa sede Episcopali, vna eo cum monachis versaretur, nõ longè ab illo opere lapis quidã iacebat quadratus, illi structuræ, quã moliebatur, cumprimis necessarius. Sed cùm artifices tollere eum conarentur, perindè acsi radicitùs terrę inhęreret, nihil eum mouere potuerũt. Stupor ingẽs occupat oẽs, res ad B. Osuualdum refertur. Venit ille, cernensq; magnam hoĩm multitudinem casso labore fatigari, admiratur: moxq; tacitas Deo preces offerens, videt lapidi Aethiopem quendam insidere, & obscœnis motibus laborantes irridere. Illicò Crucis signũ in eum vibrans, territum fuga sibi cõsulere compellit. Tum verò lapis, quem octoginta viri mouere nõ poterãt, à paucis facilimè sublatus, & in structura locatus est. Absoluta tandèm ecclesia in honorem sanctissimę matris Dei, cõgregatisq; illic quibusdam monachis, nonnulli Clerici cathedralis ecclesiæ contempto sęculo, monasticum accepêre habitum, & ab ecclesia beati Petri ad beatę Mariæ ecclesiam, à Clericis ad monachos, sedes Episcopi translata est.

Magna vis signi S. Crucis.

S. Osualdus creatur Eboracensis Archiepiscopus.

Indè mortuo Eboracẽsi Archiepiscopo, B. Osuualdus, cogẽte Edgaro rege, & Dunstano Cantuariẽsi Archiepiscopo, omniq; Clero assentiẽte, Eboracẽsem Ecclesiam regendam suscepit. Nè verò monachi, quos instituerat, immodica tentatione pulsarentur, à pastorali cura destituti, non haberent quo niterentur, authoritate sancti Dunstani Episcopatum Vuigornensem vnà cum Eboracensi solicitè gubernauit.

Monachi Rameseiæ, B. Osuualdo ad ripam stante, aquam nauigio transmittere volebant. Sed cùm nimiùm onusta esset nauis, mergi cœpit. Consternati monachi ad pios mortis discrimen, sancti præsulis opem implorant. Ille mox signũ Crucis edit, & nauis à profundo emergens, acsi nihil ferret oneris, prospero lapsu ad litus perfertur.

Nunciatũ quandoquè ei fuit, monachum Elienſem, in ecclesię opere occupatũ, ruinâ præcipitem, & subitò expirâsse. Qua re nõ mediocriter perturbatus, & sciret monachum illum nõ planè inculpatam duxisse vitam, accitis Rameseiæ fratribus, exponit quid acciderit, hortatur, vt pro anima defuncti Dñm obnixè deprecẽtur. Itaq; vacant vigiliis monachi illi, psalmis & lachrymis dant operam, pulsant fores diuinę misericordiæ. Et eccè nocte quadã Episcopo orationi insistẽti, defunctus frater ille visibiliter appãret: rogatus quis

quis sit, dicit eum se esse, pro quo Dñm ipse deprecetur. Tum verò suspirans Episcopus, Vt, inquit, frater, hactenùs habuisti, & etiamnùm habes? Respõdit ille: Hactenùs quidem valdè malè, at nunc valdè benè. Tuis enim meritis & precibus è pœnis, quibus cruciabar, per Angelum suum me Dominus hesterno die liberauit. Quod tibi nunciatum vẽni, simul & gratias tibi agens, teque admonere cupiens, quàm propter hoc & alia Deo gratus esse debeas. His dictis, euanuit.

Precibus suis vir sanctus fratrem è pœnis purgatorijs eripit.

Diœcesim suam sanctus Episcopus opportunis temporibus peragrãs, quicquid comperire potuit in moribꝰ subditorũ suorum, quod oculos summi Dei offenderet, paterna castigatione corrigere satagebat. Intereà contigit eum quandoquè venire Ripum, vbi quondàm B. Vuilfridus, nobili cõstructo monasterio, humatus fuit: sed posteà locus ille à barbaris magna ex parte dirutus, in lustra & specus ferarũ mutatus erat. Ibi tum pervigil ille in precibus noctù persistens, diuina reuelatione didicit sanctorũ corpora condita illic esse, quæ si inuestigare velit, cum singulorũ nominibus ea se proculdubiò reperturum. Manè foditur humus, sanctorũ corpora inueniuntur cum tabula, cui hęc inscripta erant: Hîc requiescit S. Vuilfridus antistes Eboracẽsis, & reuerendi Abbates Tilbertus, Boruuinus, Albertus, Sigredus atq; Vuildenus. Eas reliquias interim apto reposuit loco: postmodùm verò corpus S. Vuilfridi in loculo, ità vt par erat, præparato, reuerenter condidit, vtpotè quem magno Vuilfrido, loci eius fundatori, cõsanguinitate iunctum nõ ignoraret. Cuius quidem magni Vuilfridi corpus, à S. Odone Cantuariensi Archiepiscopo iampridèm Cantuariam translatum fuerat. Porrò reliquias inuentas beatus Osuualdus feretro impositas, admodùm honorificè Vuigorniam misit.

Sacra corpora ei diuinitùs reuelãtur.

Vir quidam potens acri correptus febre, per nuncium viro Dei malam valetudinem suam indicauit. Ille ergò benedictũ panem ei misit, iussitq; eum illo vesci cum bona spe & fidutia recuperandę salutis. Fecit ille, vt iussus erat, seq; perfectè curatum sensit.

Benedicto panes sanat se brecitantem.

Sedente ad mensam beato viro, panemq; benedicente, & assidentibus distribuẽte, sorex casu superueniens, micas decidentes à pane illo auidè comedit, moxque præfocatus perijt, nec vllo pacto euomere potuit, quod ore vorauerat. Nè quis autem eius laudi id tribueret, sanctus Episcopus exanimem soricem iussit à conspectu intuentium remoueri, & proijci.

Nota vim hoc medicamen.

Monachus quidam è balneis veniens, in loco, vbi Episcopus crebrò sedere consueuerat, somnũ capere cœpit. Et eccè adsunt multi teterrimi spiritus, seuerissimè ab illo exigunt, cur aulus sit in tanti pontificis dormitare loco: mox illum inuadunt, torquent, laniant, hàc illàc distrahunt, sursùm deorsùm eum iactant. Tandèm ille sic vexatus, horridis clamoribus, quid ipsi acciderit, omnibus palàm enarrat.

Nota pœnam irreuerentiæ.

Singulis diebus, præter alios innumeros, quos quotidiè alebat, duodecim pauperum abluebat pedes, lotos osculabatur, capillis & linteo extergebat, manibus infundebat aquam, nummos largiebatur, cibum & potum ad mẽsam sedentibus apponebat, in Paschate vestibus nouis indutos, ad aliquot dies secùm in aula sua retinebat. Nulla corporis infirmitas ab his officijs eum retardabat: immò verò quo se corpore sensit debiliorem, eo ad inseruiendum illis maiorem sibijpsi vim adhibebat.

Insignis erga pauperes humanitas.

Die quodam egressus cum suis ex oratorio, sub diuo stans, in cælum intẽtissimè oculotũ aciem defixit, Christum, quem suspirabat, pio corde & ore attentiùs orans. Nec verò oculos, vt fit, citò retraxit, sed perindè acsi noui quippiam cum summa animi voluptate contemplaretur, diutissimè in eo, quod intuebatur, defixus fuit. Rogatus ecquidnam videret, ità respõdit: Contemplor id, quò tendo, idq; crastino die, etiam me tacente, res ipsa vobis declarabit. Aeterna nanq; beatitudo, cuius causa hucusquè in terris laboraui, nunc instat: nec antè crastina occumbet lux, quàm me in eam Dominus meus, sicuti est pollicitus, introducat. Reuersusq; in oratoriũ, conuocatis fratribus, hortatur eos, vt impendãt ipsi ministerium sacræ vnctionis cum viatico Dominici corporis. Nocte sequenti, oblitus aduersæ valetudinis suæ, in templum se contulit, officium diuinum expleuit, & reliqua noctis spatia in Dei laudibus expendit. Manè solito more linteo præcinctus, pedes pauperum lauit, & osculans eos atq; extergens, quindecim psalmis, quos in illo ministerio dicere solebat, persolutis, subiũxit, Gloria patri, & filio, & spiritui sancto. Cumq; pauperes pro more gratias agentes surgerent, ille dicens, spiritui sancto, ante il-

In sancto ministerio feliciter animam expirat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lud protegere visa est. Ignea quoq; sphæra cælitùs lapsa super feretrum apparuit. Depositò indè ante altare sacro corpore, visio illa, tanq̃ locum sepulturæ eius designatura, in Australem ecclesiæ plagam iuxta altare diuertit, sicque ab oculis intuentium subducta est. Aluuinus quoquè Comes post obitum sancti viri ingenti cordis angore & dolore pressus, è vita abijt, & in Rameseiæ monasterio sepultus est.

Visio cuiusdã ei ad sacrificiũ ministrantis.

Cùm B. Osuualdus adhuc iuuenis in Floriacensi, vt diximus, monasterio monasticam vitam sanctissimè coleret, iuxta locum, in quo orare solebat, crypta quædam erat, ad cuius fores duodecim pauperes quotidianum victum à monasterio percipiebant, atque ex ijs vnus sancto Osuualdo sacras hostias offerenti ministrabat. Quadam ergò die, cùm vir sanctus post Euangelium recitatum oculis in cælum erectis oraret, minister eius vidit reuerendi vultûs personam, candidissimum panem, sed exiguum, inter manus, quas vsque ad caput suum porrectas habebat, digno cum honore tenentem. Ea visione licèt mirè perterreretur, sustinuit tamen, nec subitam arripere fugam voluit. Sed cùm eundem panem cum sacerdotis in Missa processu paulatim crescere, atq; ad insolitam modum prouehi cerneret, vltrà illic hærere non ausus, extra ostium aufugit. Itaque solus relictus mansit Osuualdus presbyter, & qui videbatur, à dextris ei assistens Angelus eius. Interim minister identidem caput ostio templi inferens, quid circa altare gereretur, tuto explorabat: cumque seruus Dei, Per omnia secula seculorum, & quædam alia pro consuetudine diceret, nec ille respondere auderet, audiuit Angelum ad singula respondentem, eique officiosè ministrantem. Peracto sacrificio, minister introspiciens, & Angelum iam non videns, trepidus ad virum Dei accessit, causam fugæ suæ exposuit, sciscitans ab eo, num ipse quoquè Angelum vidisset. Tum ille: Equidem vidi, inquit, & audiui ea, quæ dicis. sit benedictum nomen omnipotentis Dei, qui me tua opera destitutum, in sacro ministerio suo non deseruit. Interdixit autem ei, nè, dum esset ipse in vitijs constitutus, quam eam visionem aperiret. Obijt vir sanctus anno gratiæ noningentesimo nonagesimo secundo, Episcopatûs sui tricesimo, pridiè Calendas Martij.

Ab eius obitu anno duodecimo Adolphus Eboracẽsis Archiepiscopus, reuelatione diuina admonitus, Vuigorniam, vbi vir sanctus sepulturã elegerat, profectus, eius sacra ossa è terra extulit, & in theca summo cum honore collocauit. Aqua verò, qua ossa illa abluta erant, cęcis visum, surdis auditum, claudis gressum, & quibuscunq; morbidis sanitatem restituit. Vestimẽta omnia, integra & incorrupta in sepulcro reperta sunt, suauissimum spirantia odorem. Monachus quidam Rameseiæ cancri vlcere in maxilla ita percussus erat, vt consumpta cute & carne, nuda mandibula appareret. Is ergò in fello S. Osuualdi è scypho, vndè vir ille sanctꝰ bibere solebat, magna animi pietate & fide potans, postquàm bibit, scyphum fortiter admouit maxillæ tabescenti. Deindè paulopost cum amouens, vulneris eius omnem saniem & putredinem adeò vidit poculo adhærere, vt redintegrata maxilla, nullum morbi eius vestigium posset in ea deprehendi: sed tamen vt aliquod extaret tanti miraculi & virtutis diuinæ testimonium, paulo semper rubicundior visa est, quàm altera.

En vt Deus illustrat sanctorum reliquias.

Cancri morbum curatur.

Quidam ab infantia mutus, in B. Osuualdi solennitate vidit quẽdam sibi ignotum reuerendi vultûs hominem, decora canicie conspicuum, sacerdotali amictum veste, sacerdotale manu tenentem, à loco sepulcri sancti Episcopi ad se properantem: cumq; ei obuiam se transeunti caput humiliter inclinaret, ille cum pedo ad collũ percussit, & euanuit. Ad eum ictum territus homo, mox ex ore eius magna cõcreti sanguinis massa in terrã decidente, ità exclamauit: Succurrite, quæso, succurrite, & nè sanguine meo templum Domini violetur, ocyùs hinc me exportate. Eductus itaque extra ædem, multum à se dimisit sanguinem, modumq; curationis suæ illis, qui ibì tum aderant, indicauit.

Mutus loquitur.

Voraci flamma quãdoquè Vuigorniam depascente, simulatquè ad loculum beati viri incẽdium peruẽnit, cõfestìm ignis tepuit, nec quicquam deincèps nocere potuit. Videre tum licebat pauperis cuiusdam tuguriũ, arundine cõtextum, media sui parte integrum & sanum, reliqua portione à culmine vsq; ad humum amussim concrematum.

Insigne miraculum.

Alio tempore flammis eam vrbẽ vastantibus, cùm monachi loculum sancti Episcopi ad pagũ deportarẽt, occurrit qdam, qui nupèr elegãtes extruxerat ędes, exclamansq; aiebat: O sancte pater & pastor Osuualde, eccè domũ meã voracibus flãmis obnoxiam, tibi do. no iure perpetuo possidendã. Tu eam, si placet, ab hoc periculo tuére. Introducitur indè loculus in ædes illas, & domo vicina prorsùs exusta, illæ beato Osuualdo commenda-

Item aliud.

tæ, nec ab igne potuêre contingi, nec vllum in eis ignis vestigium extitit.

Sæua pestis Vuigorniensem prouinciam populabatur, & indiscriminatim omni ætati & sexui repentinum exitium afferebat. Plerunquè ambulantes vel stantes, subitò corruebant, & sine pœnitentia & confessione expirabant. Tum verò monachi sancti antistitis loculum gestantes, & per vrbis circuitum litanias cantantes, pro salute populi Dominum deprecabantur. Et eccè confestim omnis illa pestis non modò à Vuigornia, sed etiam à propinquis pagis, vndè ruricolæ, opem sancti Episcopi implorantes, aduenerãt, penitùs profligata est: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Pestis immane pellitur.

VITA S. HEDVVIGIS DVCIS VEL DVCISSAE POLONIAE, BEATAE ELIZABETH, QVAE NVPSIT *Lantgrauio Turingiæ, materteræ: Cuius Author testatur se eam ex gestis eius diligẽtissimè conscriptis, & summo Pontifici bona fide oblatis, atque in Trebnicensi cœnobio asseruatis contexuisse quædam etiam notatu digna ex Engelberto Cistertiensi monacho, qui de ea scripsit, ijs adiunxisse. Stylum F. Laurentius Surius, vbi visum fuit, nonnihil elimauit.*

PRAEFATIO AVTHORIS, INCERTI QVIDEM, sed grauis & fide digni.

SPlendoris æterni genitor, lumenque indeficiens, Dominus Deus omnipotens, qui nouissimis diebus in eodem filio suo illuxit mũdo, vitiorum tenebris obnubilatum iam seculum nouo quodam lucis suæ radio clariùs illustrauit, cùm beatam Heduuigem ceu ardentem faculam illi exhibuit, & vt præclaram lucernam super candelabrum posuit, vt luceret bus qui in sanctę matris Eccleśię magna domo sunt. Et ipse pater misericordiarũ, sicut eam in vita mirabiliter sanctitatis priuilegio extulit, ità etiam vita functam inæstimabili decore & miraculorum gloria ornauit, quemadmodùm ex ijs, quæ dicturi sumus, perspicuè innotescet. Ad Dei enim gloriam, ad ędificationem eorũ, qui hęc audituri & lecturi sunt, ad laudem quoq; ipsius sanctæ, de qua agimus, diligenter cõmemorabimus opera eius & merita, virtutũ exercitia, atq; etiam miracula, quę ob eius merita efficere dignatus est altissimus, quemadmodùm ea post accuratam examinationẽ diligentissimè conscripserunt, & scripta fideliter summo Pontifici obtulerũt, quibus id negocij ab Apostolica Sede datum erat. Quæ quidem scripta in Trebnicensi cœnobio asseruata, cùm studiosè perlegissem, cum illis sępè contuli, qui huius rei dicta factaq; nouerant. Atq; ità benè comperta veritate, historiã simplici stylo cõtexens, quanta potui diligentia, coniunctim annotare studui, quæ eiusdem essent generis virtutes & miracula, quę illic sparsim & diffusè habentur. Ex ijs etiã, quę frater Engelbertus Ordinis Cistertiensis de hac sancta scripsit, quędam notatu digna illis adiunxi: totamq; historiam in capita distinxi, quibus præfixi summaria, quę paucis índicent, quid in ijs tractetur.

VITAE HISTORIA.

De conuersatione eius in pueritia & matrimonio, amoreque castitatis & continentiæ. Cap. 1.

HEduuigis iam in cælis beata, in terris è stirpe illustri orta, nobilis quidem fuit genere & corporea propagine, sed ob morum elegantiam & honestatem atque integritatem, longè animo nobilior atque præstantior. Pulchritudo verò charismatum & donorum diuinitùs illi collata, ornabat in ea sublimitatem generis, & natalium splendor gratiorem efficiebat mentis decorem & præstantiam virtutibus conciliatam. Fuit autem filia magnifici principis Bertholdi, Marchionis Moraviæ, Comitis Tyrolensis. Matrem habuit

15. Octobris.

Alij dicunt Bertholdum hũc fuisse Duc

Universidad de Deusto
Biblioteca

ẽ Catrinthiæ & Marchionẽ Moraniæ. vide Cromerum de Gestis Polonorum.

habuit Agnetem, nõ minori generis dignitate illustrem, vtpotè filiam cuiusdam Marchionis & Comitis de Rotlechs. Illa verò tãquàm nobilissimæ arboris fructus egregius, de bonitate & suauitate saporis sui, temporis diuturnitate nihil amisit, sed diuinis potiùs auctum benedictionibus, posteris in Christo degustandum conseruauit. Ab ipsa enim pueritia cor gerens senile, vitabat leuitates omnes, & bonis sese assuefaciebat moribus, insolentesque eius ætatis respuebat ineptias. Studebat innocentis vitæ puritati, semperque honestati & grauitati diligentem nauabat operam. In his verò omnibus, & aliis operibus suis, præter homines, quos eius parentes illi adhibuerant, vt bonis moribus ab eis institueretur, doctorem habuit spiritum sanctum, qui ab infantia docuit eam timere Deum, & abstinere ab omni peccato, ità vt mundam seruârit animam suam ab omni concupiscentia, nec vnquàm cum ludentibus culpabiliter se miscuerit, neque cum ijs, qui in leuitate ambulabant, participem se præbuerit. In puerili enim ætate in monasterio * Lutzingensi sacras literas didicit, quarum studio & tempus suæ iuuentutis expendit vtiliter, atque ex earum intelligentia, postmodùm internarum cõsolationum & deuotionis gratiam hausit excellenter. Quatuor habuit fratres, sorores tres, quarum vna Philippo regi Franciæ nupsit, altera Andreæ regi Hungariæ, cui peperit laudatissimam illam & nunc in cœlis gloriosam Elizabeth Turingiæ Lantgauiam, cuius sanctissimum corpus Marpurgi quiescit. Tertia soror fuit Abbatissa sanctimonialium Ordinis S. Benedicti in Lutzingensi Franconiæ monasterio, de quo suprà diximus. Vnus fratrum eius Bertoldus, fuit Aquileiensis Patriarcha: alter Elebertus Babenbergensis Episcopus: reliqui duo Otho & Henricus militiæ dediti, patri in principatu successerunt.

S. Heduuigis fratres & sorores.

Nubit Duci Poloniæ.

Tobi. 4.

Heduuigis verò, cùm esset annos nata duodecim, præclaro principi Henrico Duci Silesiæ & Poloniæ collocata est: quem illa instàr Saræ cum timore Domini, non cum libidine sua, consensit suscipere. In eo enim contrahendo matrimonio non tam suam, quàm parentum, voluntatem creditur secuta: id quod abundè constare potest vel ex eo solo, quòd posteà mira quadam continentia sese constrinxit. Coniugali alligata

Hebr. 13.

vinculo, studebat secundùm Apostoli doctrinam, honorabile connubium & torum immaculatum in omnibus custodire, leges ac iura matrimonij inuiolata conseruare,

1. Tim. 2.

sperans per filiorum generationem se saluam fore. At nihilominùs studio castitatis Deo placere desiderans, quantùm licuit ex mariti consensu, continentiæ legem sibi indicebat. Nam simulatquè se concepisse sentiret, à viri toro vsque ad puerperij complementionem sese reuerenter abstinuit. Atque huius sanctæ legis & honestæ consuetudinis vsum & cultum obseruandum suscepit à primæ prolis suæ conceptu, anno ætatis suæ

Proles S. Heduuigis.

decimotertio, nec eum vnquàm intermisit, donèc parere desineret. Tres verò peperit filios, Boleslaum, Conradum & Henricum: totidemque filias, Agnetem, Sophiam & Gertrudem: quibus in lucem editis, deincèps perpetuæ se dedit continentiæ. Atque hunc modum, in ipso quoquè matrimonio continenter viuendi, à sancta Ecclesia approbatum, quascunque potuit edocebat: præcipuè dominam Annam nurum suam, quam haud vulgariter amabat, seipsam ei huius continentiæ exemplum proponens. Felices sanè matronas illas, quæ matrimonij legibus obligatæ, huius beatæ fœminæ continentiæ imitari exemplum: quæ quidem non solùm concepta, vt diximus, sobole, sed nantur incèps continenter vixit: sed etiam salutaribus consilijs & exhortationibus suis genero-

Continentia mariti eius Ducis Henrici.

rosum maritum suum eò adduxit, vt cùm ipsa sponte studeret continentiæ, singulis annis toto Aduentu & Quadragesima, diebus quatuor temporum, & sextis ferijs, in vigilijs Sanctorum & ferijs eorum, atq; diebus Dominicis. Non enim putabat gratam eam esse sanctis venerationem, nec Deo acceptum iciunium, quod cum carnis oblectamentis susciperetur. Itaque crebrò illa cum marito suo toto mense, nonnunquàm sexta octo septimanis, tametsi vno lecto vterentur, à carnali copula penitùs abstinuit. Ex ea igitur tam sancta radice, sancti quoquè rami prodiêre: & bona arbor bonos fructus protulit.

Ducis Henrici filij eius encomium.

Qui enim ex eis nati sunt, diuino cultui dediti fuêre, eumque pro viribus augmentarunt. Filius eorum Dux Henricus, patri in principatu succedens, vir Deo deuotus, & bonorum operũ studiosus fuit: idemq; vt fidelis & strenuus Christi miles, Tartaris pro Dei populo constanter se opposuit, fusoq; sanguine mortem oppetijt anno salutis millesimo ducẽtesimo quadragesimoprimo, quinto Idus Aprilis. Filia eorum domina Gertrudis, Chri-

Christo seruiuit. Et quia felices hi coniuges pia mente huiusmodi castimonię laudabili exercitio, Deo benedicẽte, iugiter vacabãt, & vitę munditia consectãda sanctificabant corpora sua, ad maiora peruenire meruerunt diuinæ gratiæ incrementa: ità vt vno animo pariqúe consensu, cum Episcopi benedictione solenni, perpetuam continentiam servaturos promitterẽt. Dei enim spiritu corroborati, triginta circiter annos solo toro seperati, vitam duxêre castitatis pulchritudine mirificè decoratam. Toro verò hoc tempore Christi ancilla summoperè in eam curam incumbebat, nè ea continentia, quæ iam non paucis innotuerat, & sæpè declarabatur multis haud obscuris indicijs, vlla ratione in infirmorum animis sinistra aliqua suspiciõe obfuscaretur. (quippè qui facilè arripiunt scandali materiam, & tanquàm spinarum aculei tetra obtrectatione pungant & lacerẽt bonorum operum rosas, quæ apud illos crescunt) Atque ea causa adeò vitabat mariti sui colloquia, vt sola eum non adiret, nec ei loqueretur, nisi cùm promouere cuperet apud eum opera pietatis, aut negocia religiosorũ, vel miserabilium hominum expedire. Neque id tamen faciebat, nisi in loco publico, vel in ecclesia, & vel pluribus, vel vtminimùm duabus honestis personis præsentibus, & plerunquè etiam verba ipsius audientibus. Immò nè in ipsa quidem eius mala valetudine accessit eum, nisi adiunxisset sibi dominam Annam nurum suam, & alias quasdam dominas. Cumque esset in Trebnicensi monasterio, non rarò in dormitorio sororum cubabat, tum pro sedulo deuotionis studio, tum ob honestatis exemplum alijs præbendum.

Maritus eius & ipsa vouẽt perpetuã continentiam.

Porrò famam bonam, quam in seipsa accuratè excoluit, etiam in alijs diligẽter conseruauit. Religiosis enim hominibus ad eam venientibus, quietum & honestum hospitium procurabat, vbi extra secularium hominum tumultum & strepitus degentes, ora lorum iniqua faciliùs possẽt declinare: totaque vita sua operam dedit, vt sicut coram Deo sanctissimè, ità etiam apud homines honestissimè versaretur. Itaque semper honestam quoquè voluit habere familiam in tota aula sua, maximè qui specialiter eius ministerijs essent deputati: fœminasq; cubicularias, & alios officiales habuit bonis moribus & disciplina ornatos. Detractores, Deo odibiles, familiares habere noluit, eorumq; obtrectationes, duas pariter animas, loquentis & audientis, interficientes haud secùs ac virus quoddam & serpentinos morsus, atque instrumenta maligni dęmonis abominabatur. Et quia nouerat in carne præter carnẽ viuere, magni esse meriti & vitam Angelicam: ad complectendam conseruandamque carnis integritatem & castitatem, quam ipsa à teneris annis semper amauerat, atque etiamnùm impensè amabat, quosdam etiam humili loco natas, parentibus orbatas & destitutas opibus, curandas collegit fœminas & virgines, quæ Domino seruirent in cordis & corporis puritate & castitate, ineffabilis gloriæ coronas recepturæ. Inter quas suam quoquè obtulit filiam Gertrudem, quę illic posteà Abbatissa creata est. Multas quoquè puellas virgines nobiles, quasdam etiam humili loco natas, parentibus orbatas & destitutas opibus, curandas ac tuendas suscepit: è quibus alias tradidit monasterio, vt virginitatem perpetuò servarent: alias iunxit matrimonio, vt coniugalem sectarentur pudicitiam: vt sic Christo fideliter seruientes, illę centesimum, istæ tricesimum ab illo fructum expectarent. Quasdem prętereà apud se viduas habuit, ieiunijs & orationibus cum illa Anna Euangelica nocte ac die vacantes, vt fructum sibi sexagesimum compararent. Ità illa Christi ancilla non solùm seipsam, sed etiam coniugem suum diuino mancipauit cultui. Ità pia mater prolem suam in Dei laudem religiosè educauit. Sic humanissima domina familiæ suæ ministerium, Deo deuotum & gratum efficere studuit. Ità denique famula Dei, morum elegantia & honestæ ac inculpatæ vitæ exemplis mortales omnes, quantùm quidem consequi potuit, ad melioris vitę studium prouocauit. Christi nanque charitate incensa, ad eius amorem & famulatum optabat omnes perducere. Et quia intùs conscientię puritate, & foris charitatis splendore egregiè enituit, fama nominis eius in dies crescebat, & odore bono sanctitatis & existimationis eius omnes vicinæ afficiebantur. Ità non solùm pro seculi dignitate, qua pollebat, sed magis etiam pro virtutum ornamẽtis, quibus fulgebat, habebatur venerabilis, non apud religiosos duntaxàt, sed etiam seculares homines: qui eius cognoscentes opera bona, glorificabant patrem qui in cælis est, qui tam pręclaram sanctitate sibi elegisset famulam, in qua mũdo & solatium & auxilium paratum esse voluisset.

Monasterium Trebnicense ædificatur.

Vide Cromerum lib. 7. de rebus Polonorum.

Luc. 2.

De eius humilitate Cap. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AT illa sciens filium DEI, Dominum IESVM venisse in hunc mundum, vt homines nō modò verbis, sed etiam exemplis humilitatem doceret, quoàd potuit, in omnibus sese submisse & humiliter gerebat, ad illarumque sæminarum mores conformabat, quarum est, secundùm Apostolum, in timore sancto cōuersatio, & extrinsecùs non capillatura, aut circundatio auri, aut indumēti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & mo-
desti spiritûs. Atque ea causa à iuuentute sua vestes coccineas aut pannos magni pretij vel elegantiæ habere noluit: tametsì cùm adhuc iuuēcula esset, satis bonis vteretur indumentis: sed neq; in ijs tamen mūdi expetebat pompam aut fastum, neq; cultum corporis, neque mollitiem vllam, sed tantùm statûs sui decorum obseruabat. Quòd si verò cultiori quoquè vestitu, aut exteriori ornatu, coq; modesto & ipsi congruenti, quòd rēpus sic poscceret, ipsam inter homines apparére contigisset, nec sic quidem cordis pietatem & humilitatem deseruit. In eius capite non crocea vel crispata cernebantur relimina, non in pectore monilia aurea, gemmis radiantia, neque in digitis annuli preciosi. Omne enim superbiæ aut vanæ gloriæ signum cum Esther abominabatur, nec ferre voluit etiam in iuuentute. Postquàm autem nonnihil in annis progressa fuit, & continentiæ propositum iam ad effectum perduxit, omnem seculi ornatum contemnens, vestes seculares & coloribus tinctas prorsùs reiecit, & panno cineritij coloris se induit: interim tamen in solennitatibus vndulata veste, eaque simplici vtens.

Cupiens autem in pietatis & humilitatis studio proficere ac progredi, in feruore spiritûs post Christum exijt extra castra, & cum parua familia se contulit Trebniciam, vrbem illic prope monasterium virginum Cistertiēsis Ordinis Domino seruiuit, marito adhuc viuente, eiq; tum in hoc, tum in alijs rectè factis annuente & assentiente: qui sanè eò felicius tum Poloniæ principatum administrabat, quòd tum sanctæ fœminæ nō solùm sanctitatem amaret, sed etiam virtutes sectaretur, atque in castitatis & humilitatis quas ipsa à Christo didicerat, vestigijs, quoàd eius fieri posset, insisteret. Nam Deo adiurante, & beata Heduuige continenter adhortante, iam propè monachus effectus erat, nō quidem professione aut habitu, sed religiosa animi pietate & humilitate, quæ in eius operibus relucebat. Tondebatur enim in rotundum, & barbam ferebat, non promissam quidem, sed moderata pilorum præcisione decenter compositam. Atque ea causa in hūc vsque diem, cùm eius mentio incidit, Dux Henricus Barbatus appellatur. Et quamvis princeps esset magnificus, adeò tamen ex humilitate sese ad pauperes & tenuis fortunæ homines accommodabat, vt nonnunquàm oblata ab eis parui precij munera comiter acciperet, & eis caput inclinaret, gratius illud munus existimans, si rusticus aut pauper quispiam scutellam cum ouîs obtulisset, quàm si diues longè maiora: Cogitabatque intrà se vir pius: En hic pauper, vt nostram sibi gratiam & beneuolentiam concilietvel accipiamus. Non dubium, quin bonæ mulieris huius sit hic vir beatus: cui licèt ea pro sexûs & matrimonij conditione iure esset subdita, attamen in virtutum & religionis disciplina facta est magistra.

Cùm sic autem beata Heduuigis in Trebnicienſi monasterio degeret, illarum quæ monacharum induit habitum, sed institutum illud monasticum professa non est, vt misericordiæ operibus & consolandis pauperibus liberiùs vacare posset. Atque ibi hūc quidem filia eius, quæ in eo monasterio professionem fecerat, quoàd Dux Henricus superuixit, in ea dissimulauit. Illo verò defuncto, summoperè institit apud eam, vt obedientiæ votum nuncuparet. At illa respondit: Num ignoras, filia, quanti sit meriti præstare elemosynas? atque ità filiæ instantiam nonnihil auertebat, non quòd partum existimaret obedientiæ meritum: sed quia monasterium illud ipsa condiderat, cupiebat illud magis magisque promouere, & propter Christum pauperes consolari. Interim tamen in monasterio manens, in seruando silentio alijsque monasterij institutis & legibus, & vitæ asperitate monachas omnes anteibat. Non est autem silentio prætercundum, quandoquidem de vestium eius humilitate iam quædam diximus, vestimentum nouum haudquaquàm illam induere voluïsse, nisì priùs alia è sociabus, eo vsa esset, atque nonnihil illud detriuisset. Interdùm vsqueeò humilitatis causa vestem aliquam seruabat, vt iam stamina in ea perspicuè apparerent. Cùm aliquandò soror quædam ex familiaris vidisset attrito admodùm pallio eam vtentem, ait ad eam: Vsqueadeóne delectat te, domina, huius pallij vsus? Sine me, obsecro, auferre illud, & dare pauperi. Respōdit illa blandè & suauiter, vt erat mitis & humilis: Si te offendit hæc res, ocyùs me corrigam. moxque aliud pallium sibi comparās, detritum illud amouit, hoc vno facto geminum præstans humilitatis officium, quandò Christi causa non erubuit vili vestimento indui, & ad cōmonitionem simplicis sororis illud ipsum celeriter deposuit: simul etiam eo ipso præclarè docens, debere hominem libērer admittere sana consilia, & in suo sensu & sententia haudquaquàm esse pertinacem.

Solebat etiā hęc Christi famula de se semper viliter, de alijs sublimiter, sentire. Nam suo iudicio non erat ipsa aliud quàm peccatrix, licèt reuerà conscientiæ puritate coram DEO & Angelis eius vas esset omni sanctitate plenum, & coram hominibus optimis vitę exemplis illustre sese speculum exhiberet. Sanctitatem igitur, qua se destitutam putabat, in alijs, quos bonos credebat, miro quodam studio & affectu amplecti, & ferventissima animi deuotione imitari non destitit. In spiritu enim humilitatis & animo contrito ea loca, in quibus stantes aut precantes viderat homines religiosos, vel pro suo iudicio bonos, cùm esset data opportunitas, in genua humiliter se submittens, labijs impressis exosculabatur: sororibus quoquè comedētibus, in choro adibat loca, in quibus illæ stare solebant, & singulis oscula affigebat. Itemque ad dormitorium earum ascendens, omnes gradus, per quos illæ ascendebant, scabella quoquè ante lectos earum posita, atque ipsas etiam virgas, quibus dabantur eis disciplinæ, vt vocant, mira humilitate & animi deuotione exosculabatur: quippe quę sanctum putaret, quicquid tetigissent illę sanctimoniales, & omnes Domino seruientes. Itaque quod illi pro suo vsu tractabant, id illa reuerenter deosculabatur: vt bonorum & iustorum hominum, quos in rebus inanimatis venerabatur, meritis & peccatorum veniam, & gratię incrementa impetraret. Neque poterat hæc quotidiana humilitatis exercitatio absq; admiranda interioris hominis suauitate fieri. Vt verò Dominus, qui in orationem humilium respicit, eam pręuenerit in benedictionibus dulcedinis, ex sequenti exemplo ęstimare licebit.

Quadam die sanctimonialis quędā in monasterio Trebnicienſi scire cupiens, quemadmodùm Christi ancilla sola remanēs in ecclesia, se in diuino exerceret famulatu, cęteris sororibus ad mensam discumbentibus, clàm intrauit in chorum: ibiq; delitescens, vidit illam post singula loca, in quibus monachę stare solebant, exosculata, coram altari sanctissimę matris Dei humì prostratā, gratias agere more suo oīm creatori. Ei verò altari imminet Crux non exigua, expressam habens Crucifixi imaginem. Ibi ergò sic prostrata, cùm prolixiùs oraret, vtì cōsueuerat, imago illa Crucifixi, à Cruce retracta manu & brachio dextro, illi benedixit, dicens clara voce: Exaudita est oratio tua: impetrabis ea, quę petijsti. Verisimile est eam tunc orásse, vt & monachæ, quarum vestigia crebrò exosculabatur, in bonis perseuerarent, & meritorum illarum ipsa esset particeps. Ad eiusmodi humilitatis exercitia, quibus illa se sciebat delectari, quoscunque poterat, & exhortationibus & exemplis sedulò inuitabat. Sępè veniens ad mantilia, quibus sorores à lotione manus tergebant suas, vbì maiores vidit impressas sordes, ibi prę amore & humilitate oscula fortiùs affigebat, & cum illis mantilibus Crucis signum exprimēs, oculos & pectus suum tanquàm cum preciosis quibusdam reliquijs consignabat. Illa etiam aqua, qua sorores illæ pedes suos abluerant, crebrò contingebat oculos suos, & plerunquè faciem totam vel etiam caput totum & collum, nepotulorumque suorum, quos ex filio habuit, facies & capita non rarò lauit, planè sibi persuadens & firmiter sperans, sororum sanctitatē, quam illa aqua attigisset, & ipsi, & pueris illis salutem allaturā. Nurum suam, dominam Annam, ad similia facienda accuratè adhortari solebat: exemploque pijssimi Saluatoris nostri, abluentis pedes pauperum discipulorum suorum, nō mediocriter incitata, flexis genibus sępissimè lauabat pauperum pedes aqua calida, quam à ministris acceptam, famulę illi offerebant. Nec hoc contenta, loros eorum pedes & extersos linteo, exosculabatur, itemque manus: dataque illis eleemosyna, semper benè consolatos à se dimittere studebat. In cœna Dñi, amore eius qui ppter nos voluit vt leprosus haberi, aliquot leprosorum pedes lauabat, & eosdē nouis induebat vestibus.

Porrò paupertatem Domini Iesu, qui propter nos, cùm diues esset, egenus factus est, tanto cōplectebatur affectu, & studio venerabat, vt semp apud se pauperes habere vellet, præser-

Vestium pompam respuit.

Esther 14.

Heb 13.

Dux Hēricus, cur Barbatus dictus.

Eccl. 26.

Studium vilis habitus.

Viliter de se sentit.

Reuerentias eius erga homines religiosos.

Nota de imagine Crucis.

Lauat & osculatur pedes pauperum.

1. Pet. 3.

Ioan. 13.

Esa. 53.

2. Cor. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide studium erga pauperes.

præsertìm cùm discũberet,quibus etiam magna animi humilitate, priusquàm ad mensam sederet,sua manu,flexis genibus,cibos ministrabat. Deindè ad mẽsam residens,notabat potum sumere,nisì priùs ex eius scypho bibissẽt pauper ille,qui inter alios deformior videretur.Loca etiam,in quibus pauperes sederant, quandò id secretò fieri potuit, appressis labijs suis osculabatur: atque ità Christum in pauperibus, tãquàm specialibus eius amicis,honorabat. Petebat quandoq; per sororem vel monacham pro pauperũ leuamento à mensa monialium afferri sibi fragmenta panis,pro quibus illa reddebat sororì ea apportanti integros panes similagineos.Monasteria religiosorum, possessiones habentium,sæpè liberali quadam pietate visitare solebat, & extra septa eorum degens, cauebat,nè quid molestiæ aut grauaminis caperẽt,nec quenquã è suis finebat quicquã ex illorum rebus per vim cõtingere.Et quia cibos religiosorum hominum, sanctorum Angelorum escam putabat,fragmina panum à monachorum mensis collecta, à mendicis,quibus ea dabantur,precio redimebat,& priusquàm indè ederet, multa oscula eis imprimebat.Cumq; nollet diù carere eiusmodi pauperum epulis,quę ei dulces erãt, dabas pauperes fœminas precio conduxerat,vt alternis hebdomadibus ad portam Lubentij monasterij accederẽt, & quicqd illic casei & panis à mẽsa monachorũ pro eleemosyna accepissent,ipsi apportarẽt,pro delicijs illud habiturę.A mensa etiam, ad quã monachi, ipsa interdùm eos inuitante,cibos sumpserant, præcisas panis crustas vel particulas ab illis relictas colligebat,& tanquàm sanctorum reliquias, admodùm reuerẽter pro cibo suo conseruabat.Malebat enim cum paupere Lazaro buccellis mendicorũ refici, quàm delicatis panibus & cibis saturari,animo retinens verbũ illius Chananęæ mulieris magnæ fidei,etiam catellos edere de micis,quæ cadant de mensis dominorum suorũ. Persuaserat enim sibi,pauperes omnes, & præsertìm religiosos, esse suos dominos,nõ quidem diuitijs,sed sanctitate,itaque delectabat eam vesci reliquijs ciborum, quibus illi vti essent.Christi quoq; catulis,id est,verè humilibus & pauperculis,mũdo despectis,quodammodo posset,sese conformare cupiẽs,crebrò ab illis,quos accuratiùs alebat,ciborum reliquias emendicare non erubuit. Eam verò humilitatem, quam in vita sua studiosè coluit, sub mortem quoquè sectata est.Cùm enim tum ageretur de loco sepulturæ eius,illa petebat humiliter in cõmuni monacharum cœmeterio, aut certè in humilimo ecclesiæ loco,sepeliri,qua de re dicetur infrà capite de spiritu pphetiæ. Ità illa & viuens & mortua cõstanter inhęsit in vestigijs Christi,dicẽtis: Discite à me,qa mitis sum & humilis corde.

Luc.16.

Mat.15.

Mat.11.

De eius patientia. Cap. 3.

Luc.12.

PAtientiam quoq; humilitatis comitem & amicam, omnibus necessariam volentibus possidere animas suas,vt Christus ait,diligentissimè conseruauit, nulli vnquàm irascens,aut duriter respondens: sed oẽs comiter appellans & alloquens, verbis consolatorijs cunctis se prębebat affabilẽ semper,quãtùm quidẽ fas esset, religiosa maturitate seruata.Quisquis ille esset,qui aliquid ei molestiæ aut quod perturbationem afferre posset,quauis ratiõe intulisset,nihil ab ea audiuit, nisì hoc dumtaxàt, aut quippiam eiusmodi,placidè & leniter ab ea prolatũ: Cur hoc fecisti?Ignoscat tibi Deus. Ea illius fuêre erga eos,qui molestiam ei exhiberent,conuicia & improperia,atq; iniurias in modum illos vlciscebatur.

Accidit quandoq;,vt vnus ex ministris eius,(dicebatur is Chnalistaus,postea S.Dionisij) id ei improperauit,nulla cõmoti animi signa ostendit,nec aliud dixit,nisi, Abi,& quiescere diligentiùs,si fortè possis inuenire,quod negligenter custodiuisti: idq; tanta modestia pronunciauit,vt ęgrè ferre non posset homo eius culpę reus, quemadmodùm ipse postea testatus est. In ijs rebus, quæ magnam possent afferre perturbationem, virilem semper atque constantem animum,& iucundam faciem exhibebat, hoc ipsò docens, patientiæ molestiam omnem superandam.Cùm nũcium accepisset capti & grauiter vulnerati mariti sui Ducis Henrici, quem Conradus * Cirnensium Dux ceperat, tranquillo animo mitissimè respondit: Spero breuì eum liberatum iri à Domino,& vulneribus eius integram adfuturam sanitatem: quod & factum est. Cùm enim Ducem illum Conradus nullis quanuìs ęquis conditionibus post multos tractatus quisquam permouere posset, vt captiuum principem dimitteret,tãdèm visum est, armis subditorum suorum virilem extorquere,& in libertatem vindicare.Sed Christi ancilla Heduuigis,exhorrescens ad futurã Christianorũ stragem,fundendumq; sanguinẽ,pro oĩm salute sese exponens,

Mira eius patientia in rebus duris.

* *Cinamensis*

ad Ducem Conradum profecta est.Qui vt eam conspexit,perindè acsì Angelum DEI vidisset,subito pauore corripitur,ferocem animum,hactenùs inflexibilem, deponit, initque concordiam,& Ducem Henricum dimittit.Sic illa omnipotentis Dei amica,dum in sepsa præclaro conatu impatiẽtiæ & indignationis motus prorsùs edomat,in alijs etiam virtute mirifica eos comprimit. Sunt etiam alia patiẽtiæ eius exempla, tum nostræ ædificationis,tum eius encomij causa,haudquaquàm omittenda.

Liberat captum maritũ suum.

Mortuo Duce Henrico eius marito,anno Christi millesimo ducentesimo tricesimo octauo,cùm sorores seu monachæ omnes Trebnicienses cœnobij,tanto patrono amisso,acerbissimè lugerent,vt præ lachrymis propemodùm deficere, & mulræ ex eis velut exanimes viderentur, illa siccis oculis muliebris animi in eis mollitiem reprehendebat. Quid ità,inquit,turbamini? Adeóne diuinæ vos vultis resistere voluntati ? Non sanè id expedit nobis,charissimæ, quãdò creator & potest & debet facere de sua creatura absq; vllo tædio nostro,quod eius clementiæ visum sit : & quicquid ille de nobis & circa nos agit,id nobis præcipuo debet esse solatio, quippè quæ ab illo conditę sumus. Hæc & ijs cõsimilia dicens,nitebatur sororum compescere lachrymas, & earum immodicos dolores mitigare.Et cùm ipsi vel maximè adesset causa dolendi,illas consolabatur: non q mariti morte gauderet,quem in Domino impensè amabat,vtpotè virum virtutibus ornatum,& populo ac reipublicę vtilem : sed quòd diuinæ voluntati per omnia se vellet subdere,atque ità constantiæ & patientiæ exempla in illa sua afflictione sororibus præbere. Eundem in modum vbi comperit filium suum Henricum Ducem à Tartaris

Mariti obitũ fert admodũ moderatè.

Itemq; filij à Tartaris occisi

in prelio occisum, sine vllis lachrymis, atque sine vllo doloris signo, filiam suam Abbatissam Trebnicienſem,& nurum suam, eius Henrici coniugem, præ nimio dolore propè exanimatas,his verbis consolabatur: Voluntas DEI est, & nobis gratum esse debet,quicquid vult Deus,& illi placet.Eadem hora,exultante spiritu eius in Domino,in cælum sublatis oculis & manibus: Gratias, inquit, tibi ago Domine, quòd talem mihi dedisti filium,qui me,dum vixit,semper amauit,& magnam mihi præstitit reuerentiam,nec vnquàm mihi vlla in re molestus fuit.Et quanuis libenter admodùm vellem eũ habere superstitem,at tamen multùm gratulor ei,quòd profuso sanguine, tibi creatori suo iam est coniunctus in cælis.Ego eius animam tibi Domine Deus accuratè cõmendo. Huiusmodi patientiæ & humilitatis donis,quibus ipsa DEI benignitate excelluit, optima de se proximis exhibebat exempla,illosque nõ modò in secundis rebus,sed etiam in aduersis confirmabat: humilitate sua docens,nè quem prospera efferrent: patientia verò,nè aduersa opprimerent.

De asperitate vitæ eius. Cap. 4.

VT Christo,qui pro omnibus mortuus est,viuere posset,beata Heduuigis mẽbra sui corporis pœnarum flagellis iugiter mortificabat,quotidianæ castigationis Crucem tollens in humeros suos,& post Christum vitili pectore incedens: pro cuius amore non formidabat occisionis ouicula fieri, cùm ille immensa charitate permotus,pro salute omnium voluerit crucifigi. In carne enim sua afflictionum mucrone trucidabat vitia,bestiales firmabat motus, sensuum exteriorum perulantiam domabat,& ad gratiæ capessenda incrementa,virtutumque profectum,hominem interiorem coaptabat. Quotidiano sese afficiebat ieiunio,exceptis tamen Dominicis diebus & præcipuis quibusdam solennitatibus,quibus nõnunquàm bis cibum capiebat. Ab esu carnium,& earum rerum,quæ essent carnis adipe saginatę, abstinuit omninò,idque annis plùs minùs quadraginta, nec vllius vnquàm vel precibus, vel obiurgationibus adduci potuit,vt tam bonam consuetudinẽ intermitteret.Eius enim frater germanus,dominus Eleberrus Babenbergensis Episcopus,quem & reuerẽtia & amore ptosequebatur, vti par erat fratrem,quandoquè stomachabundus eam reprehendit, quòd eiusmodi cibis minimè vesceretur. Sed illa tamen eum morem & institutum suum relinquere noluit propter hominem quantumcunquè charum, cùm illud pro Christi amore iam olìm susceptisset, & eius freta ope, vsque ad extremum vitæ diem prosequi statuisset.Viuente adhuc marito eius,& necdùm saris cognita eius abstinentia & veneranda religione, parciùs edebat illis diebus, quibus alij carnibus vescebantur, quàm quibus esset indictum ieiunium, vt ea sancta simulatione falleret ministros suos. Scindendo enim proposito cibo, atque hinc indè in scutella voluendo,& perindè acsi ederet, carnes contingendo, mira cautione effecit, vt aduertere non possent,

2.Cor.3.

Quotidiana eius ieiunia.

Perpetuò abstinet carnibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sent eam abstinere ab illis. Vndè fiebat, vt cibos ei non apponerent ieiunio congruētes, & illa à mensa crebrò surgeret ventre quidem vacuo, sed mente spiritali gaudio abundante, & in Deo benè iucunda. Cùm sic igitur in illa carnium abstinentia perseueraret, dominus Vuilhelmus Mutinensis Episcopus, Apostolicæ sedis legatus, in Polonia versans, ei tunc ęgrotanti præcepit, vt carnes ederet. At illa fecit quidem, quod erat iussa, sed tamen asserebat se plùs animo grauari ob comesas carnes, quàm corpore affligeretur ex morbo illo, quo tum non parùm molesto laborabat.

In castigando corpore qua sit moderatione vsa.

Porrò autem intelligens eadem ipsa à Deo docta, & superno illustrata lumine, discretionem siue moderatiōem, virtutum esse aurigam, nec bona opera Deo oblata, illa grata esse, si discretionis sale careant: in castigando corpore opportunam adhibebat modo rationem, & quoàd fieri potuit, diligēter operam dabat, vt asinum animę, id est, corpus suum & durè satis flagellaret, & tamen cibo necessario sustentaret: nè, si fortè præter modum illud oneraret, priùs sub fasce corrueret, quàm pondus diei & æstum ferendo, vsque ad tempus remunerationis diuinitùs constitutum posset perdurare. Hanc proculdubio ob causam sic abstinentię modum victúsque rationem per singulos dies sibi præscripserat, vt die Dominico, tertia & quinta feria piscibus & lactarijs, sabbato & secunda feria aridis leguminibus, quarto & sexto die pane & aqua duntaxàt vesceretur. Quam abstinendi rationem cùm aliquandiù in seruitio Dei obseruâsset, posteà spiritu magis corroborata, quotidiè aridis tantùm leguminibus & pane rudi similagineo victitabat, decoctam semper aquam bibens, demptis diebus Dominicis & quibusdam magnis solemnitatibus: quibus, cogente eam Episcopo & confessarijs eius, bìs vtebatur piscibus & lactarijs, bibebatq; cereuisiam, interdùm tamen vix ad id inducta precibus cum ipsa comorantium dominarum.

Nota rationē victūs eius.

Multis diebus in Aduentu Domini & magna Quadragesima, multorum quoq; sanctorum & sanctarum, præcipuè verò Apostolorum pridianis diebus siue vigilijs, feriarumq; feria, pane & aqua contenta fuit: neque tamen de eiusmodi tenui victu, debili corpusculo suo, quod satis esset, suppeditauit, tres tantùm buccellas accipiens, panemque cinere permixtum non rarò ijs diebus manducans. Atque eiusmodi ieiunium nullo pacto intermittere voluit, donèc notabiliter deficere se sentiret viribus: tum verò vtebatur leguminibus & pulte cereuisia excocta. Cùm aliquādò ei diceretur, cur ob diebus & in sanctorum peruigilijs tam durum sibi indiceret ieiunium, illa respōdit: Sancti nobis sunt necessarij, meritoque eos venerari debemus, vt nobis subueniant, & in morte assistant. Tum quoquè corporali ieiunio constat vitia comprimi, mentē ad cælestia eleuari, virtutesque & æterna præmia à Deo impetrari. Vndè etiam satis & vtile & necessarium duco, carnem macerare abstinentia. Iuuenes quidam nobiliū filij, in eius aula degentes, interdùm dicere solebāt: Deus nos seruet à tali dominio, quale præ se ferūt domina nostra, quæ solo pane & aqua victitat. Dicebāt autem hoc illi, non quòd quicquam eis deesset, sed quòd tam duram dominæ suæ Heduuigis abstinentiam mirarentur.

Præclara vox tam illustris matronæ.

Accusata aliquandò fuit apud maritum suū, quòd perpetuò aquam biberet. Id verò ille indignè ferens, & plùs satìs immoderatum, atque earum, quas crebrò patiebatur, ęgritudinū causam esse existimās, indè eam reuocare voluit. Accessit igitur præceptionem ad locum, vbi illa ad mensam, cibum sumptura, sedebat: tollensque scyphum coram illa positum, in quo aqua erat, bibit ex eo. Et eccè non nisi boni vini gustum percipit, cùm tamen reuerà aqua infusa esset. Ait igitur illi, qui eam detulerat: Dignus profectò esses, cui ob hoc mendacium oculi effoderentur. Nesciebat enim factum illud à Domino, quod ea causa mirabile erat in oculis illic ei ministrātium, quæ sciebant quod ei bibendum obtulissent, nempè aquam puram: quæ tamen mox in vinum mutata fuit. Quod cùm certiùs cognoscere vellent, quę illi aquam apposuerant, posteaquàm Dux bibit, etiam indè biberunt: cognoscentesque diuinum miraculum, propter sanctę Heduuigis merita patratum, Deum collaudabant. In his, qui ex aqua illa in vinum mutata biberunt, fuit etiam Adelheidis, vxor quondàm Theodorici de Ianouis, equestris ordinis viri, fœmina in bonis operibus feruens, & quę bis sanctorum Apostolorum Petri & Pauli limina Romæ visitārit. Cuius testimōnium tanto plus debet habere ponderis, quanto eius vita fuit bonorum operum studio ornatior. Tali ergò miraculo Deus & delatores famulęsuę compescuit, & eius deuotionem ac pietatem magìs etiam confirmauit.

Aqua mutatur in vinum.

Prętereà verò, quæ iam dicta sunt de illius perpetuo & admodùm rigido ieiunio, illud quoquè eam admirabilem, etsì non omnibus imitabilem, reddit, quòd licèt parùm ederet, & magna cibi parsimonia vteretur, adeò vt etiam permulti admirarentur eam in tanta abstinenria & inedia viuere posse: illi tamen sufficere videbatur hocipsum quod edebat, & poterat meritò sufficere, quandò eam virtus altissimi confortabat. Quamobrèm etiam magistro Aegidio, Vratislauiensi Archidiacono, magnæ sanè seueritatis viro, obiurgāti eam, quòd tam parùm cibi acciperet, ità respondit: Ego comedo, quātum satis est mihi. nouerat enim alimenta sic accipienda esse, quemadmodùm medicamenta. Tantum igitur edens, quàntum sufficeret ad naturæ necessariam sustentationē, summoperè sibi à superfluo cibo cauebat.

In abstinentia prope intolerabili mirè confortatur à Domino.

Augustini hæc sententia est.

Etsì autem Christo, propter nos in Cruce nudato, omnimoda suî denudatione conformare se non posset, at tamen constantissimè eum imitari nitebatur in vestitûs tenuitate & penuria: ità vt vix ea sibi corporis indumenta retineret, quibus ad se contegendū carere non potest natura per peccatum deformata. Abiectis igitur multiuarijs, quibus abundabat, vestimentis, itemque pelliceis & pellibus delicatis, vna sola tunica & pallio simplici, hyeme & æstate, in frigore & calore, macie confectum tegebat corpusculum, adeò ieiunijs attenuatum, vt sub cute squalida & pallida, atque ob flagellorum ictus & algores liuida & hispida, non nisì ossa marcida relicta viderentur. Sed quia intùs feruebat charitatis ardore, non magnipendebat frigora, quę corpus extrinsecùs pateretur. Non rarò visa est à fœminis quibusdam, asperiori præsertim hyeme, prorsùs gelida: quibus tamen rogantibus, vt nonnihil sibi indulgeret indutis calceis, illa respondebat se calceos induturam, cùm esset opportunū: atquè ità nihilo minùs in oratione perseuerabat. Nec mirum, quòd seminuda & discalceata etiā in ipsis hybernis frigoribus, cùm alij etiam benè vestiti viderentur deficere, tandiù potuit in prece durare: quandoquidē intrà illam cor eius adeò incaluërat, atque in eius meditatione intantùm diuin usignis exarserat, vt indè ignea quædam vis foràs erumpens, non solùm illi, sed etiam alteri frigus corpori impressum temperaret. Accidit autem quodam hyberno tempore, vt cùm prolixiùs deuotionis suæ exercitijs inhæreret, famula illam expectans, nimio constricta algore, indicare ei cogeretur, se frigoris acerbitatem diutiùs ferre non posse. Illa hoc audiens, iussit eam loco illo, quo ipsa nudis steterat pedibus, consistere. Fecit sic ancilla, & mox pulso intolerabili frigore, suaui se calore affici persensit. Erat quidem illa tenero corpore, sed ambulabat vias duras, Christumque etiam corpore sequendo, nudis pedibus per niues & glaciem ingrediebatur. Interìm nihilo minùs semper apud se calceos simplices, in quibus nihil panni, nulli socci inessent, sub axillis ferebat, eosque tum indubitat tantùm, cùm eundum ei esset obuiàm personis venerabilibus. quibus abeuntibus, confestìm eos exuëbat. Sed quia in factis suis soli Deo, qui videt in abscondito, placere cupiebat, humanasque laudes fugere, nè quis aduerteret crebrò nudis eam ambulare pedibus, cùm iret ad templum, nōnunquàm calceis vsa fuit: quò cùm peruenisset, mox detractis calceis, in nudo residens pauimento, in preces incumbebat. Atque hoc pacto inuentium oculos prudenter fefellit, maximè viuēte adhuc marito, quem initiò, cùm primùm ità se gerere cœpisset, non immeritò cum quadam erga illum reuerentia reformidabat, nè fortè huiusmodi bona studia ei interdiceret, præsertim si quid humanum principiò pateretur, posteà vbì accessisset consuetudo ità faciendi, facilè illa dissimulaturus, eique permissurus, crescente in illo erga Deum pietate & deuotione.

Notatem miram.

Mirè celat sanctitatem suam.

Accidit aliquandò, vt illà more suo sine calceis incedente, præter opinionem maritus eius Dux Henricus ei veniret obuiàm, nec posset præ temporis angustia calceos induere. Sed quod humanitùs ipsa facere non potuit, ille, pro cuius amore nudis incedebat pedibus, non sine miraculo effecit. Mox enim coram marito calceata apparuit, atq; ità eius & indignationem, & improperia vitauit. Quandoquè vel obliuione, vel negligentia ambulanti illi calcei ab axillis decidebant, eosque famulæ aut aliæ eius familiares inuenientes, ei reddebant. Confessarij eius crebrò eam hortabantur, vt calceis vteretur, & dominus Guntherus Abbas, tunc eius confessarius, nouos ei calceos obtulit, præcepitq; grauiter, vt eos ferret. Illa grato animo accipiens, tulit eos, non in pedibus, sed suo more sub axillis. Euoluto anni circulo, Abbas eam inobedientiæ arguit, quòd non tulisset calceos. Tum illa eos, ità vt acceperat, nihil attritos, sed recentes atque integros profe-rens, submissa voce ait: Immò, pater, obediens fui. en hi sunt calcei, quos dedisti mihi, quos ego sæpè tuli.

En vt Deus approbat vitæ eius asperitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cùm iam post longam corporis macerationem admodùm fractis esset viribus, domina Anna nurus eius, rogauit fratrem Herbordum Franciscanum, tunc eius confessorem, vt eam præcepto adigeret ad calceos induendos. Illa hoc accepto mandato, paruit, vt eam præcepto adigeret ad calceos induendos. Illa hoc accepto mandato, paruit, donec nos lancos imposuit pedibus suis: calceos verò, vt erat solita, sub vlnis portauit, donec ad illum suum confessarium venit, & precum instantia ab eo impetrauit, vt liceret ipsi vsque in finem vitæ, ità vt consueuisset, nudis pedibus ingredi. Sæpè lutulentos habuit pedes, & tamen rarò sinebat eos ablui. Calcanei eius, quibus nudis terram terebat, crassi erant & duri, multis locis fissi, ità vt magna ijs scissuris posset festuca imponi, imò etiam digitis, quemadmodùm Iuliana monacha Trebnicienſis comperit, quę eas se inspexisse testata est apud examinatores. Cùm enim aliquandò in cœna Domini Gertrudis Abbatissa, filia sanctę Heduuigis, pedes sororum ablueret, vt habet mandatum Domini, atque tandèm ordine veniret ad matrem, quę ibi tum aderat, eam, vt sorores alias, flexis genibus lauare voluit. Sed ea humiliter recusante, Abbatissa surgere noluit, donèc maternos pedes reuerenter ablueret. Perseuerante igitur Abbatissa, & pia quadam pertinacia in proposito permanente, tandèm eius precibus victa mater humillima, pedes lauandos ei exhibuit. Tumque Iuliana soror, quę peluim, in qua erat aqua, tenebat, vidit tam magnas in eius pedibus scissuras, vndè sępenumerò cruor manabat frigido tempore: quem quidem, ipsa nesciente, in luto & niue familia eam subsequens, adhuc recentem, non rarò conspexit. Viderūt etiam fœminæ, ei familiariter ministrantes, quemadmodùm sanguis è plantis eius erumpens, illis inhæreret. Cùm post orationem quandoq; fatigata, quietem captura, sese ad hypocaustum contulisset, somno pressa obdormiuit. Soror verò Iutta, monacha Trebnicienſis, quę ei tum seruiebat, ipsis pedibus nonnihil extra vestimentum prominentibus. Itaque admirans seueritatem pœnitentiæ, quam in sancta illa Dei famula cernebat, cautè alijs eam indicauit. Quantacunque esset frigoris asperitas, nudis semper manibus tenebat Psalterium, cùm illud legeret, & canebat. Orans etiam, nudis manuum articulis terræ sæpiùs incumbebat: quæ res in causa fuit, vt & manus eius multis locis essent ruptę, è quibus sępè sanguis guttatim effluebat. Quę quidem sanctitatis signa licèt ipsa accuratè absconderet, at sæpè tamen vilia sunt à famulabns ei ministrantibus, cùm aquam lauandis manibus eius infunderēt: nec potuit diù latére omnes, quod ad gloriam suam DEVS quandoquè voluit fieri manifestum.

Calcanei eius duri & hiantes.

Iohan. 13.

Cruor manat è pedibus eius.

Manus frigore ruptæ.

Cilicio vtitur

Item zona nodosa ad lumbos.

Asperum cilicium, è setis equorum confectum, ad nudum corpus ferebat cui mancas albas è panno assuërat, vt piè illuderet oculos intuentium, nè ab eis latens intrinsecùs vestis aspera cerneretur. Zonam quoquè nodosam, ex equorum setis contortam, ad lumbos suos ferebat, eis adeò adstrictam, vt è carnibus eius miserè laceratis, oporteret per familiares ei fœminas ab eius corpore eā extrahi & auelli, & saniem ab ipsis pannis mollioribus abstergi. Vir quidam religiosus ex Ordine Templariorum, zonam eius generis, diligenter sacculo inclusam, ei obtulit corde simplici & religioso, presente domina Anna nuru eius, quę specialis familiaritatis freta fiducia, oblatum ei sacculum aperuit: cernensque in eo tam dirum lacerandæ fragilis corpusculo instrumentum, multùm animo commota, virum illum, qui zonam obtulerat, asperis obiurgauit verbis, quòd tale munus tali dominæ exhibere ausus esset. Quod Dei famula audiens, vt erat semper mitis & placida, blanda voce compescuit nurū: Delinc, inquiens, filia stomachari, & hominem diuinum reprehendere. Dei enim voluntas est, quod ille fecit. Si enim Domino non placeret, vt zona hac ego salutariter vtar, non fecisset vt pro munere mihi ab hoc homine offerretur. Illa enim zona, qua priùs lumbos fluxerat, quęque corpus eius diù corroserat, iam erat consumpta. Itaque nouam hanc, tanquàm à Domino missam, hilariter accepit. Verùm domina Anna secùm perpendens, in illa, diuturnis afflictionibus iamtunc penè cōfecta & viribus destituta, id quod superesset virium, eiusmodi zonæ cruciatu penitùs eneruatum iri: fratrem Herbordum eius confessarium rogauit, vt ei ob immoderatum rigorem, conscientiæ scrupulum & religionem inijceret, atque hoc cruciamenti genus seuerissimè interdiceret, compelleretque eam, reiecto cilicio & zona illa, corpusculo suo molliorem tunicam adhibere. Vbi verò confessarius in eam rem incubuit, consilijsque eam flectere instituit, illa tristis dixit: Deus ignoscat filię meę, quòd meum voluit secretum prodere: nec tamen cilicinam deposuit

fuit vestem, sed vsque in supremum vitæ diem se illa castigans, in ea defuncta est. Vt enim salutis fructibus opulenta foret, glebam corporis sui continuè conterebat, & agrum suum coluit diligenter, nullius neque precibus, neq; consilijs acquiescens, cùm ex ijs se sentiret pati impedimenta. Quamobrèm filius eius Dux Henricus ei, vt par erat, condolens, sæpiùs queribundus dicebat: Matrem meam nullis possum precibus eò adducere, vt velit aliquid remittere de corporis sui afflictionibus & cruciamentis. Sed poterat illa ex sententia dicere cum Apostolo: Omnia possum in eo, qui me confortat. *Philip. 4.* vires enim, quas negabat muliebris infirmitas, virtus Diuina mirandum in modum illi suppeditabat.

Lectus ei ità, vt decebat principem fœminam & ducissam, præparabatur: sed illa in eo non cubabat, in tabulis ligneis, aut pauimento corio instrato, somno eam post diuturnas vespertinas preces & vigilias opprimente, sese reponens. Si verò debili & infirmo nimiumque defatigato corpori interdùm plusculùm indulgere vellet, in stramine bus panno crasso opertis, aut in sacco ad tempus aliquod cubauit. In culcitra verò nunquàm, quantunlibèt ægrota, dormire voluit. Fuit aliquandò ægrotanti substrata culcitra: sed simulatquè sensit, eam iussit amoueri.

Vide tantæ principis molle stratum.

Porrò supra humanas vires sacris vigilijs insistebat. Ad nocturnas enim preces sæpè ante signum surgebat, nec posteà redibat ad lectum, vt somni beneficio se recrearet: sed peruigil in orationibus permanens, meditabatur nocte cum corde suo, & scopebat non solùm fusis lachrymis spiritum suum, sed etiam scoparum verberibus corpus suum, acerrimè illud flagellans. Sub illis enim nocturnis precibus, quas Matutinas vocant, in locum illum, qui Capitulum dicitur, ingrediens, vsque adeò se cædebat virgis, vt guttæ sanguinis de eius corpore in corium manantes, ab alijs posteà viderentur. Nec contenta plagis, quas suis ipsa manibus sibi inferrebat, etiam quasdam familiares fœminas permouit, vt ipsam crebrò vsque ad sanguinis effusionem flagellarēt, quemadmodùm posteà illæ cum lachrymis retulerunt. Rogata enim aliquandò domina Demundis, cur flagellare, respondit: Et quî tandèm possim non flere, quandò cogor hominem flagellare, donec erumpat sanguis, in qua non nisi ossa sunt, arida cute contecta? Dicebat hoc vtiq; de beata Heduuige domina sua, cui semper familiarissima fuit, eamque, illa iubente, flagellis cecidit, idque præcipuè in Quadragesima, in sanctorum vigilijs, diebus quatuor temporum, & sextis ferijs ob memoriam Dominicæ passionis. Soror quoquè Victoria, monialis Trebnicienſis, tum iussis, tum precibus eius compulsa, illam eundem in modum sæpissimè flagellauit, vtì pòst examinatores ab eius ore didicerunt. Ità nimirùm cæleſtis hæc colona, mente in cælis habitans, cultura spiritali carnis humum quotidiè virgis proscindebat, solennibus duntaxàt diebus exceptis. Sed neq; morbi eam reuocârunt, quò minùs etiam malè valens se virgis cædi iuberet. Et nitebatur illa quidem huiusmodi duras corporis castigationes, quas ab alijs clàm sibi volebat adhiberi, reliquos penitùs celare, sed tamen id obtinere non potuit, præsertim quòd acres virgarum vel flagellorum ictus, pedisequarum eius, foris præstolātium, aures ferirent. Itaque nec fores diligēter obseratæ, nec custodes quę sufficerent, illis appositæ, id efficere potuerūt, vt ad hominum notitiam non peruenirent. Sed quia paucis explicari non potest, quemadmodùm hæc Christi famula carnem suam continenter crucifixerit cum vitijs & concupiscentijs, verba dominæ Annæ nurûs eius, caput hoc de asperitate vitæ eius absoluent, ea enim dicere solebat: Vitas multorum sanctorū cognitas habeo: sed nunquàm quicquam in illis tam durum & asperum didici, quòd non in Heduuige aut maius, aut consimile perspexerim.

Prolixæ eius vigiliæ. *Psal. 77.*

Dirè se virgis cædit.

Nota hoc testimonium.

De eius precibus & deuotione erga Deum.
Cap. 5.

SCiebat illa amica Dei, hominem, donèc in corpore est, peregrinari à Domino. Nè igitur in hoc exilio esset sine consolatione diuina, spiritu & animo semper conabatur se Domino exhibere præsentem, & dilecti, miris modis consolantis, & consolari scientis, præsentiam toto pectore suspirabat, vt arcanis eius frueretur colloquijs, amoris experiretur dulcedinem, salutaris gratiæ potiretur effectu, & cordis palato admirandæ suauitatis eius gustum hauriret. Id verò vt & secretiùs & quietiùs fieret,

2. Cor. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret,certiusque ipsi contingeret,temporum & locorum captabat opportunitatem,&
ctumque suum inquirendi diuersos sibi modos instituebat. Et quia iam certa experi-
tia didicerat, omne tempus aptum esse & accommodum ad eum perquirendum, cr-
Sap.6. broque illum apparere vigilantibus,& ipsum quærentibus priorem se cupidè ostend-
re,prolixè, vt diximus, vigilare solebat, meditandoque & orando perpetim circum-
Cant.3. & 5. quærens quem diligebat anima eius. Ardebat pectus eius, nec quiescere poterat pr
amore Dei, quem amabat & cupiebat habere præsentem, quemadmodùm desider-
ceruus ad fontes aquarum.Dies ergò noctibus,& noctes iungendo & continuando di-
bus,in sacris perseuerabat excubijs,præstolando consolatoris aduentum, vt veniens
pulsanti ad cordis ianuam,celeriter aperiret.Nanque à Completorio vsque ad profes-
dæ noctis silentia,in preces prolixè incumbebat,vt quandò homines desides solet occu-
pare sopor,ipsa vocem audiret dilecti pulsantis & dulciter alloquētis: Audiret,inquam,
verbum illud à seculis absconditū, & à mundi tumultibus longè alienum: verbum vbi
dulcissimum,delicijs affluens, & salutaribus redundās sacramentis. Cuius verbi sum-
Ieb 4. tate illa perfrui valdè appetens, solicitè vigilabat cæteris dormientibus, vt quasi fumus
susciperet auris illius venas susurrij eius. Dilectus verò hanc ei reddebat vicem, vt tam
vigilanter ad vitam excubias agentem non transiret, nec declinaret ab ea. Subsistebat
igitur,& amanter eam appellabat, corque illius incendebat, vt ex flammis amoris eius
illum præsentē cognosceret,& ex ea, quam in se sentiebat, mutatione eum adesse intel-
ligeret,quem amabat.Ecquis hodiè in nobis est adeò vigilans & obseruans tempus ora-
tionis diuinæ,sponsumq; aduentantē momentis oībus eo studio sustinens, vt cum ve-
nerit,& pulsauerit,cōfestim aperiat ei,sicut hęc beata? quę tū demùm paululū dormi-
tabat,paululùm dormiebat,cùm post lōgas vigilias somnus irruēs eā opprimeret.O quo-
ties quædā ei familiares dominæ,apud eam manentes,somno benè refectæ surrexerunt,
Cant.5. cùm eam adhuc vigilantem cernerent,& orantem in cubiculo ante lectum suum,& dul-
cia cum eo colloquia miscentem,qui est totus desiderabilis? Postquàm autem exigua
Iob 38. releuata erat somno,rursùs surgebat, vel mediæ noctis tempus expectās,vel certè dilu-
culum anteuertens:vt cùm laudarent astra matutina Dominum,& iubilarent omnes fi-
Sap.19. lij Dei,ipsa quoquè deuotas Deo laudes persolueret. Sciebat enim docta diuinitùs, pra-
ueniendum esse solem ad benedictionem Domini capiendam,& ad manna cælestis gra-
tiæ colligendum: atque eam ob rem perseuerauit in laudibus Dei, etiam per diem non
cessans à diuinis colloquijs & precibus, nisi cùm esset sumendus cibus, aut quippiam
de Deo audiendum,aut misericordiæ operibus vacandum. Sed neque tunc remitte-
bat à precibus, quippè quæ à bono opere non cessaret. Neque cibum percipiens, dis-
na colloquia intermittebat. nam cùm benè literata esset,& scripturas intelligeret, sæpi-
Legitur ad mensam eius. ùs ei ad mensam legebatur: cui sacrę lectioni non rarò tam auidè intendebat, vt mo-
sellum manu appræhensum ori nō admoneret,vel mandendi eius obluta,ore retineret,
Psal.118. lachrymasque funderet, vt posset iurè dicere cum Propheta: Quàm dulcia fauci-
Psal.33. meis eloquia tua,super mel ori meo. Viuacior enim ei fuit gustus mentis,quàm ventris.
Ità verò benedicebat illa Dominum in omni tempore, & semper laus eius in ore illius.
Attendebat etiam locum omnem opportunum esse ad benedicendum Deo, sicque in
omni etiam loco dominationis eius laudem Domini promebat anima eius.At tamen
loca secretiora,& Deo dicata,plus compunctionis & mœroris afferre non ignorans, ad
adorandum Deum libentiùs ea adibat & frequentabat,vt aliorum vitato adspectu,fac-
liùs & familiariùs scala deuotionis parietem carnis transcenderet, mente ad dilectum
pertingeret, eique spiritu & animi feruore commodiùs coniungi posset.Hanc enimo-
lectus ei vicem rependit,vt cùm vlnis deuotionis & amoris ardentiùs eum stringeret,
etiam ab externa, si qua interdùm incidisset,interpolatione vel interruptione eam vi-
tute admiranda præseruaret.

Orans,cernitur multa luce circumfusa. Accidit quandoq;, vt illa sic separatim orante in quodam domicilio, minister eius
Bogustaus Sanonius,cui illa culinam pauperum commendārat peculiariùs curandam,
ollam, in qua aqua pro ipsa coqueretur,quam pro consuetudine biberet,ex eadem do-
mo vellet auferre. Cumque appropinquaret ad locum, vidit eam orantem, tantaque
luce circunfusam, vt territus,multoque pauore compulsus, indè se ocyùs proriperet,
neque rursùs ausus esset eò accedere,immò verò subducere potiùs se festinaret. Sed ab illa

illa reuocatus, accepto vase, tremebundus abijt, vt ex illa luce visibili,& timore,quo
vir ille correptus fuit,perspicuè liceret animaduerti,eam mente tunc proximam fuisse *1.Tim.6. Iohan.1.*
illi, qui lucem habitat inaccessibilem, eiusque lumine,qui illuminat omnem homi-
nem venientem in hunc mundum, specialiter fuisse illustratam. Quamobrèm diuina
prohibente virtute, nihil tunc extrinsecùs occurrere potuit,quod eam distraheret aut
turbaret,quandiù Domino visum esset,vt somno contemplationis & requie frueretur,
& in cordis lectulo dilecti consolationibus inhæreret. Quis verò nō videat completum
tunc in ea fuisse verbum illud sponsi suauissimi: Nè suscitetis, neque euigilare faciatis *Cant.2.& 3.*
dilectam, donèc ipsa velit?

Cùm in templis interesset rebus diuinis, ab alijs se abscondebat sub quibusdam pan- *Eius orantis facies.*
norum velaminibus,orās & flens tam largiter, vt domina Anna nurus eius,pacis oscu-
lum sub sacrificio ab ea acceptura, oculos eius præ lachrymis quasi cruentos, &
faciem præ fletu madidam viderit. Sæpiùs etiam, dum esset in precibus, vidit eam mo-
dò niueo,modò roseo vultu coruscam, & propemodùm Angelicam faciem repræ-
sentantem præiubilo, in quo versabatur. Eius enim Annæ conspectum non sem-
per illa declinare, nec penitùs subterfugere potuit, quòd inter omnes fœminas ei *Mentis ecstasim sæpè patitur.*
esset præcipuè familiaris, & in templo ei proximè adstaret: quæ res in causa fuit, vt
spiritales delicias & mentis lætitiam,quibus illa potiebatur,non rarò animaduerteret.
Vidit enim & illa, & exaduersò frater Herbordus, sæpè pro deuotione vsque adeò
reptam spiritu, vt esset insensibilis. Cosmas quoquè strenuus miles,in eius ministerio
sedulus,dicere solebat:Sæpenumerò cùm Dña mea beata Heduuigis esset in precibus,
negocia quædā me illā adire cogebāt, reperiq; eā adeò à sensibus abstractā, vt me corā
ipsa stantem non cerneret, donèc post longum temporis spatiū ad se rediret. Surgebat
animus eius à cognitis ad incognita, seq; de terrenis ad cęlestia trāsferebat,atq; à visi-
bilibus ad inuisibilia se cōferēs, in pulchris cognoscebat pulcherrimū,nec satis poterat
in creaturis magnificentiā creatoris admirari.Sępè oculis in cęlum intentis,studebat ex
visa stellarum claritate & cæli specie,viuaciùs cælestis patriæ amore & desiderio inflam-
mari. Et plerunquè sanè ex siderum & corporum cælestium contemplatione, animi *Corpus in aëra sustollitur.*
obtutus in summę maiestatis thronum defigebat, diuiniąue splendoris radios tanta in-
tùs copia percipiebat, vt etiam extrinsecùs posset animaduerti: siquidem corpus eius
clara luce circunfusum,è terra in aëra sublatum cernebatur, vt fuit obseruatum à qui-
busdam.Ità nimirùm lux illa exterior & visibilis prędentiam lucis æternæ,in anima radi- *Nota,qui gauderis libenter in templis.*
antis,& corporis subleuatio,mentis in Deum porrectæ eleuationem declarabat.Sub di-
uinis officijs nulli faciebat copiam secùm loquendi, nisi fortè casus aliquis inopinatus,
aut inexcitabilis necessitas incidisset: indecorum planè & indignum existimans diuinis
eloquijs humanos intermiscere sermones, nulla rationabili vel vrgente causa diuer-
sum opportunè exigente: cùm non debeat quisquam permittere,vt per alium frustretur
ea consolatione,quam potest ex Deo capere.

Etsi verò beata hęc se diligenter celaret, nè secretum, quod inter DEVM & ipsam agebatur,vllo pacto cuiquam innotesceret, at per rugitus tamen & suspiria, quæ
comprimere non poterat,præ amoris vi & deuotionis dulcedine, sæpiùs prodebatur.
Et quanuis ad orandum,loca secreta, quantùm fas esset, deligeret &optaret, vt suaui-
tatem,quam diuinitùs percipiebat,citra impedimentum auidiùs haurire posset: at ni- *Nocturnis interest precibus in templis.*
hilo minùs diuina officia,quæ publicè peraguntur, nolebat priuatim domi aut in con-
clani suo audire, vt solent nonnunquàm principes & magnates: sed sem per in ecclesia
preces nocturnas, quas Matutinas vocant, itemque Vespertinas, & Missam, atque ali-
as DEI laudes coram se volebat cum cantu solenniter celebrari. Itaque ad signum *Auidè Missas audit,quas impetrauit.*
precum nocturnarum mox cum iuncta sibi familia ad ecclesiam properabat,non luto,
non niuibus,non frigore, non pluuia,non asperitate vlla, vel aëris intemperie, nulla
denique occasione eam retardante, nisi fortè aduersa laboraret valetudine, quō mi-
nùs ad templum se conferret,diuinum illic officium auditura, quantunuis etiam ab
eius hospitio procùl abesset. Quotquot habere poterat sacerdotes,qui Missas dice-
rent, eorum omnium sacrificijs singulari quadam animi deuotione interfuit, orans in-
terim vel toto prostrata corpore,vel procumbēs in genua, vel vlnis incumbens humo,
vbi tum præ deuotione & animi humilitate terrę puluerem crebrò exosculabatur.Qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunque ad eius aulam veniſſent ſacerdotes, ſiue ſeculares illi eſſent, ſiue religioſi, vt vnquàm ſubterfugere poterant, quin coram ipſa ſacrificium offerrent. Quòd ſi in aula eius deeſſet copia ſacerdotum, quantã ipſa vellet, vndecunquè haberi poterant, accerſebantur, vt Miſſarum paucitas ſuppleretur, quam illa æquo animo ferre non poterat. Vt enim capellani & qui in eius miniſterio erant, Miſſarum multitudine grauabantur, ſic illa grauatè ferebat, ſi multas habere non poſſet. Vndè quidam è Clero hos de illa verſus compoſuit:

In ſola Miſſa non eſt contenta Duciſſa:
Quot ſunt preſbyteri, tot Miſſas optat haberi.

Cùm vellet die quodam multis Miſſarum ſacrificijs animum ſuum oblectare, Martinum capellanum tunc ſuum, poſteà Vratiſlauienſem canonicum, miſit ad accerſendum quencunque ſacerdotem, vt coram illa ſacrificaret. Ille mandato eius, cui renuere non poſſet, compulſus, abijt, caſuq́ue occurrentem ipſi caluum quendam monachum ex eorum numero, quos Conuerſos vocant, qui tum expediendi cuiuſdam negocij causa ad Ducis aulam venerat, ad eam adduxit. Tum illa pro ſuo candore & ſimplicitate non Conuerſum ex habitu, ſed tantùm caluum cognoſcens, putansq́ue eum eſſe ſacerdotem, rogauit obnixè, vt Miſſam ipſi diceret. Illo obſtupeſcente & dicente, quòd nec preſbyter, nec literatus eſſet, beata Heduuigis ſe ſentiens deceptam, humiliter ab eo veniam petijt, oſtenditq́ue ſe non illudendi animo, ſed ignorantia id feciſſe, porrò capellano comiter dixit: Parcat tibi Deus, qui mihi ſic impoſuiſti. Huiuſmodi enim verbis ſolebat repræhendere eos, qui illi moleſtiam aut verecundiam attuliſſent, vt iam ſuprà dictum eſt capite de eius patientia. Cum quanta autem animi deuotione diuinis officijs, præſertim Miſſarum celebrationi, interfuerit, ſatis declarant non ſolùm lachrymæ & corporis proſtrationes, de quibus diximus, ſed permulta etiam religioſa opera & pia exercitia. Ad omnes enim Miſſas, quas audiret, vel per ſeipſam aliquid obtulit, vel per alium atq; à ſacerdote, qui ſacrificiũ fecerat, petebat, vt manus ſuas capiti ipſius imponeret, & aqua benedicta conſpergeret, ſine vlla hæſitatione credens, per hoc ſpecialem aliquam gratiam à Domino ſe percepturam, & mala valetudine leuatum iri: id quod etiam ſæpiùs ità euenit, vt ipſa poſteà familiaribus ſuis reuelauit.

A ſacrificante ſacerdote vult ſibi manũ imponi.

Nota effectũ.

Frater Herbordus confeſſarius eius de illa ſolebat dicere: Qua deuotione & fide fuerit beata Heduuigis erga officium Miſſæ & præſtantiſſimum Dominici corporis ſacramentum, nemo mortalium explicare poſſet. Sciẽs autem illa preſbyteros ſine ſacerdotes tantæ eſſe dignitatis, vt Dominum cæli & terræ tractent in ſacramento altaris, atque ea conferant quotidiè ſacramenta, quibus, diuina aſſiſtente virtute, fidelis ſanctificatur & expiatur aĩa: ſacerdotes & oẽs, qui in Clero ſunt, tum ſeculares, tum religioſos multa reuerẽtia proſequebatur, nec paruo honore afficiebat, idq; adeò, vt illos etiã, qui emolumenti alicuius cauſa ſe ſacerdotes fingerent, tanquàm veros preſbyteros honoraret. Itaque ad menſam aſſidere nolebat, niſi priùs ſacerdos, qui ſacrificium fecerat, diſcumberet.

Reuerentia eius erga ſacerdotes.

Coruſcationes & tonitrua multùm formidabat, q̃ his elementorum commotionibus extremi dici iudicium, & diuinæ vltionis gladium ad memoriam reuocaret, eosque commemorans, tota contremiſceret, & cum beato Iob quasi tumentes ſuper ſe fluctus ſemper Dnminum timeret. Nec ceſſauit is tremor, donèc accitus aliquis ſacerdos, ſacratas manus pro'diuinæ protectionis ſcuto eius capiti imponeret. ſub quarum vmbraculo tanquàm iam ſecura de periculo euadendo, genuflexionibus & orationibus durante tempeſtate inſiſtebat. Tranquillitate poſt intemperiem reddita, pro gratiarum actione illas manus oſculabatur: quas idcircò putabat poſſe reſiſtere noxiæ potestati, vt iram Dei auertant, vel Deum iratum concilient, quòd ſacratę ſint. Peculiari verò afficiebatur amore erga illos, quos ſciret ſtudioſè intereſſe Miſſarum ſacrificijs: nec dubium, quin plùs etiam dilexerit eos, qui parati eſſent ad Miſſas crebrò deuotè celebrandas. Ad ſacramentum Dominici corporis percipiendum acceſſura, tanto lachrymarum imbre faciem perfundebat ſuam, tanto precandi, genua flectendi, corpus proſternendi ſtudio tum ſpecialiter occupabatur, vt feruor deuotionis eius non immeritò intuentes ad deuotionem efficaciter permoueret. Permultas habebat ſanctorum imagines & reliquias, quibus congruam præſtabat reuerentiã, easq́; ſibi ad eccleſiã eunti voluit præ-

Iob 31.

Nota de imaginibus & reliquijs.

Euchariſtiam ſumpturа ve ſe cõparàrit.

præferri, & in loco orationis ſuæ reponi: vt earum contemplatione rediret in viuaciorem memoriam meritorum eorum, quos amabat, & per illorum ſuffragia, ad deuotionis feruorem magis ſeſe præpararet. Porrò ſanctiſſimam Chriſti matrem inter alios ſanctos, ità vt par erat, ardentiùs amabat, atque ea cauſa illius apud ſe paruam ſemper ferebat imaginem, eamq́ue ſæpiùs geſtabat manibus, vt ex amore crebrò eam poſſet intueri, & inſpiciendo ad eius amorem ſe poſſet ampliùs excitare. Ea imagine cùm interdùm benediceret languidis, ilicò curabantur, vtì etiam miraculorum virtute cunctis innoteſceret, ad quantam meritorum celſitudinem illa iam peruenisſet, quæ feruẽti amore incitata, hanc matris Dei imaginem ſedulò circunferret.

Nota.

Paſſionem quoquè Domini Saluatoris quanta animi deuotione in ſuo pectore verſârit, vel indè vtcunquè colligi poteſt, quòd etiam res minimas, quæ myſterium Dominicæ Crucifixionis repreſentarent, veneratione affecit. Nam vbicunque humi conſpexit iacentes ſtipulas, Crucis imaginem referẽtes, genibus flexis adorabat: tollensq́; eas & exoſculans, tali eas loco repoſuit, vbi non poſſent pedibus conculcari.

Ornat tripla.

Diligebat etiam decorem domũs Dei: atque idcircò ornamenta precioſa eccleſijs & altaribus donauit. Veſtes quoquè ſacerdotales & Leuiticas atq; miniſtrorum altaris, ſuis impenſis comparauit, immò & parauit tum per ſeipſam, tum per alias cum ipſa manẽtes fœminas, quę ex auro & ſerico nouerãt egregiè operari. Ità ergò illa, vt diximus, & ad ſacramentum altaris accedebat, & ſacra myſteria promouebat. Ità cum fidelibus terebat limina domũs Dei: atq; eiuſmodi cum moderatione coram hominibus deuotionis ſuę ſtudia exercebat. Peractis aũt diuinis officijs, cunctisq; qui adfuerant, tempore opportuno domũ abeuntibus, vt corporis alimẽta perciperent, & res ſuas externas curarent, illa cum paucis pediſequis in eccleſia remanẽs, ad internas mentis epulas & ſpirituales delicias in domo Dñi captandas ſe diligenter accõmodabat, cupiens illa diuinarum cõſolationum ſuauitate vberiùs perfrui, cuius guſtum ſuauiſſimũ iam aliquotiès experta eſſet. Et quia tunc alijs abſentibus ſe ſolitariam ſentiebat & prę parat am, liberiùs vacare potuit diuerſis modis quęrendi dilectum. Itaq; orando circumibat aras omnes, pectusq; tundens gemitus dabat & ſuſpiria: leuatisq; in cęlum oculis & manibus, atque niam copioſioremq; gratiam impetraret, puluerem & cinerem ſe agnoſcens, os ſuũ humi & amoris, quo ardebat, nec celare poterat, feruorem dilecto oſtẽderet, & peccatorũ veniũ oſculabatur ſæpiſſimè, nec rarò pauimentum & terram lachrymis irrigabat: vtq; Saluatoris noſtri pedes corporaliter iam oſculari nõ poſſet, at illorum tamen loco humum oſculabatur ſæpiſſimè, nec rarò pauimentum & terram lachrymis irrigabat: vtq; ſternens, ad pedes Domini Ieſu cum Magdalena humiliter ſeſe abijciebat. Etſi autem

Alijs poſt diuina officia domũ abeuntibus, illa manet in templo.

Luc. 2.

Thren. 3.

Saluatoris noſtri pedes corporaliter iam oſculari nõ poſſet, at illorum tamen loco humiliter ponebat in puluere, idq; ea ſpe & fidutia, q̃ æternę pacis oſculum quãdoquè à dilecto acceptura eſſet. Quamobrèm etiã non mediocriter huiuſmodi proſtrationibus delectata, tandiù ſæpè iacuit coram Dño in longum porrecta, vt tam debile corpuſculum nulla ratione id laturũ fuerit, niſi deuotionis feruore & ſpiritũs Dñi fortitudine corroboratũ eſſet. Soror Gaudẽtia aliquãdò curioſiùs explorare volẽs deuotionẽ illi' & orandi modũ, à prãdio ſe ſubduxit, intransq́; in templũ, vidit illã toto corpore ꝓſtratam, tandiù manere in precibus, vt ipſa interìm dimidiũ abſoluerit pſalteriũ. Porrò vt maiorem corpori fatigationẽ afferret, p̃ admirãdo feruore diuini amoris, q̃ eam ſemper ad ardua impellebat, cùm ſic orãdo humi ꝓſtrata iaceret, pectus & caput ſuſtollebat ad codicẽ coram ipſa expanſum, atq; in eo ſcriptas preces lectitabat. Surgẽs tãdem, crebrò repetitis genuflexionibus honorabat eum, qui ꝓ nobis flexis genib' irridiculè adoratus eſt. Nunq; inter orandũ viſa eſt ſedere: ſed cùm aliquãtiſpèr ſtetiſſet, ſubitò in nuda genua ꝓcumbebat, in q̃bus calli excreuerũt magnitudine duorũ ouorũ, aut, vt alij aſſerũt, q̃ eos viderunt, duorũ pugnorũ, ijq́; hyberno tempore magis intumeſcebãt. ſed hunc theſaurũ illa ꝓ viribus occultabat, nec cuiquã cognitus fuit, illa viuente, niſi pauciſſimis fœminis illi famulantibus. Nimirùm his illa Dei amica charitatis ornata inſignibus, coram dilecto apparebat, his illa enitebat margaritis. Hęc amoris ſymbola, putà callos in genibus, fiſſuras in manibus & pedibus, plagarum liuores in reliquis membris apud ſe ſemper circunferens, dilecti ſe obtutibus preſentabat. Eiuſmodi lętitiæ canticis & iucundis carminibus, nempe ſuſpirijs & gemitibus, regẽ demulcebat ſempiternum. Hoc decachordo pſalterio, hac dulciſona cithara, videlicet deuota pſalmodia & attentis precibus, amãtiſſimo ſponſo iugiter canebat. Id genus cordis tripudijs, his corporis geſtibus, putà genu-

Matt. 27.

Calli grandes in genibus eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuflexionibus & proſtrationibus ludebat coram throno Dei & agno, atq; ità ex omni corde ſuo laudabat Dominum. Eum in modum etiam adhuc viuente marito, quotidie diuinas celebrauit laudes, vt ab hora matutina in templo perſeueraret in precibus, dònec à meridie, pediſequarum eam expectantium, volēs vitare tædium potiùs, quàm ſuo ſatisfaciens deſiderio, venit ad hoſpitium ſuum, exiguum illud, quod ſuprà diximus, corporis ſumptura alimentum. Superni enim illius conuiuij, cui tota mente inhęrebat, dulcedo adeò cordis illius guſtum affecerat, vt eam ſapores alimenti corporei minimè delectarent. Vndè penè quotidiè contemplationis ſuæ ferculis intenta, & internæ conlationis vino refecta, vix ſub horam veſpertinam cibum corporis admittebat.

Prolixæ admodum preces eius.

Tam verò ardenti deſiderio & flagranti amore ferebatur in Deum, vt non modò ipſam ei offerret perdeuotionis incendium, verumetiam quoſcunque alios poſſet, hortaretur, vt ei piè & fideliter ſeruirent. Ea cauſa tam per ſe, quàm per adminiſtrum ſuum, cui id negocij dederat, homines ſimplices, ipſius aulam frequentantes, docebat confiteri peccata ſua, & orare, & cętera, quę ad animarum ſalutem pertinent. Inter alias ipſi miniſtrantes fœminas habebat Lauandriam, mulierem grandęuam, Dominicę orationis geſtus ignaram. Eam tāto ſtudio ipſa docuit orationem illam, vt addecem hebdomadas eiſùs ignaram. Eam tāto ſtudio ipſa docuit orationem illam, vt ad decem hebdomadas eiſdem noctib⁹ eam ſibi adeſſe voluërit, & in cubiculo, quo ipſa cubabat, ante lectum ſuum permanere & ſomnū capere: idq; fortaſsis, vt verba ſacrę orationis, quę interdiù ipſi inculcauerat, noctibus quoquè eam ruminare cogeret, atq; ità tenaciùs memorię commendare. Maritum quoquè ſuum, vt continuis pietatis exercitijs ſalutis fructum opimum ei cumulare, pręcipuè verò ad deuotionis ſtudium excitare eum poſſet, compluries docuit preces. Hoc enim ſemper in votis illi erat, vtris, quem inter homines vel maximè diligebat in Domino, etiam Deo ſuo deuoto corde ſeruiret.

Ecce quod miseris in tanta principe.

De operibus miſericordiæ, & benignitate eius erga proximos.
Cap. 6.

DOnum pietatis & miſericordiæ vſqueadeò ſibi vendicauit cor beatæ huius Chriſti ancillæ, vt ad gloriam Dei & ſanctorū eius, atq; ad ſubueniendum proximis & animo & opere ſemper promptiſſima fuerit. Verbum illud Saluatoris noſtri, Eſtote miſericordes, habebat inſcriptū altiſſimè cordi ſuo, & factis ne-

Luc. 6.

curatè compleuit. Erat illi innata clementia, quam augebat pietas Ieſu Chriſti: cuius gratia eam inſtigāte, ſtudebat quicquid boni poterat manus eius, inſtanter operari: quę verò per ſeipſam efficere non potuit, aliorum opera effecit. Inter alia miſericordiæ opera, ſummę pietatis exiſtimabat animarum promouere ſalutem. Eam ob rem matrimonium conſilijs & exhortationibus ſuis permouit, vt proprijs impenſis cōſtrueret Trebicienſe monaſterium ſanctimonialium Ciſtertienſis Ordinis: quarum impenſarum ſumma, vt à procuratoribus compertum eſt, triginta marcarum millia plùs minùs collegit. Nam ſoli parietes pręter tectum, quod per totum clauſtrum hodieq; plumbeum eſt, vicès mille marcis cōſtitit. Fundatum eſt aūt hoc templum & monaſterium ad honorem omnipotentis Dei, & glorioſiſſimę Virginis Marię atq; Bartholomęi Apoſtoli, Anno Domini milleſimo ducenteſimo tertio, & dedicatum anno milleſimo ducenteſimo octimonono. Interìm aūt, dum eius monaſterij ſtructura fieret, nullum ſinebat cuiuſuis facinoris cauſa ſentētia principis vel curię eius morti adiudicatum interfici, ſed vita illi condonata, ad eam ſtructurā volebat eum ſuam cōferre operam, donèc ad pręſentem tempus pro facinore ſuo ea ratione ſatisfeciſſet. Ità prout quiſq; plùs minus ve peccauerat, huic mancipatus operi inſeruiebat. Conſtructum iam monaſterium Dux Henricus ex conſilio beatæ Heduuigis dotauit & auxit largiſſimis redditibus, qui ad omnes ſumptus neceſſarios ſufficerent mille perſonis, & perpetuę exercendę hoſpitalitatis ſeu elcemoſyna promereri cupiens, vt dignus eſſet audire Dñm in extremo iudicij die diſturio bona ſua dotalia. * Sanons cum pagis adiacentibus, manſos, vt vocant, circiter quadringentos optimæ terræ. Porrò à Babenbergenſi ciuitate & diœceſi monachas Ciſtertienſis inſtituti acciuit, easq; in hoc monaſterio degere voluit, in quo temporis ſucceſſu ſanctimoniales centum incluſæ, vixerunt in ſeruitio Chriſti: atque hodiè illic viginti ſuprà centum degere feruntur. Prima eius Abbatiſſa fuit Petriſſa, quam beata Heduuigis habuit magiſtram pueritiæ ſuæ, & à Babenberga cum alijs monialibus

Dux Henricus fortāte S. Heduuige, cōdit Trebiciēſe monaſteriū.

Largiſſimi proventus eius monaſterij.

Matt. 25.

accerſiuit. Quanuis autem monaſterij eius ſororibus abundè prouiſum eſſet de ijs, quæ ad victum & veſtitum, cultumque diuinum, eis neceſſaria erant, nec ſic tamen benignitati eius fuit ſatisfactum, quin multa illis adderet, quibus ad eiuſmodi res neceſſarias eis proſpectū eſſet. idque vel maximè, cùm eas putaret earum rerum pati defectum, quibus pro ſuo vſu indigerent.

Alijs quibuſdam religioſis, quos Templarios vocant, à marito ſuo impetrauit magna quædam prædia, optimo terræ loco ſita, vbi poſteà multi magni * pagi ſunt conditi. Non pauca ſanè religioſis, id eſt, monaſticen profeſſis, præſtabat beneficia, magnoque eos propter Chriſtum honore afficiebat, vt etiam ab alijs eis honor haberetur. Cùm enim venirēt ad eam, aſſurgebat eis, comiterq; eos accipiēs, ſibi ad mēſam voluit aſſidere: vtque ab obtrectatorum venenatis linguis famam illorum rueretur, non modò coram ſe illos honorificè tractandos curauit, ſed etiam honeſta, donèc illic morarentur, hoſpitia, inculpatosque miniſtros & ſocios eis adhibuit, miſitque neceſſaria omnia, & apud Ducem illorum negocia accuratè promouit, & ocyùs expediuit. Cùm autem abituri eſſent, in ſaccis eorum clàm iuſſit reponi panes, piſces, & alios religioſorum cibos, vt haberent quibus in itinere veſcerentur. Porrò quibus in locis eos ſtantes viderat, ibi poſt diſceſſum illorum tanquàm ad Chriſti veſtigia genua flectebat, Deum, quem in illis exceperat, adorans. Diuerſis quoquè monaſterijs largas prętabat elemoſynas, putà Lubenſi, Henrichouienſi, Vratiſlauiæ ad S. Mariam, ſanctumque Vincentium Franciſcanis & Dominicanis fratribus: itemque multis alijs, qui in religioſo habitu Ieſu Chriſti ſignum ferrent, compluribus quoquè miſeris & calamitoſis hominibus non ceſſabat benefacere & gratificari, perindè acsi illam Euangelij ſententiam, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: ſemper ob oculos verſaret, exequendamq; ſuſciperet. Eremitas & incluſas, vbicunquè adire potuit, per ſeipſam inuiſere, & beneficijs afficere ſtudebat: lōgè poſitis per nuncios veſtes, eſculenta, atq; alia neceſſaria ſuppeditabat. Leproſorum ſingularis ei cura inerat pro amore illius, qui propter nos quasi leproſus reputari voluit. Leproſas quaſdam fœminas ſimul habitantes propè oppidum, quod Nouum Forum vocant, adeò ſibi curandas ſuſcepit, vt hebdomadatim aliquoties eis mitteret pecunias, carnes, etiam ferinas: veſtes quoquè & alias neceſſarias res largiter prębęret, atq; vt peculiares filias foueret, de omnibus eis proſpiciens. Mira quoq; commiſerationis teneritudine mouebatur erga afflictos omnes qualicunq; corporali moleſtia, colliqueſcebatq; animus eius erga pauperes & ægrotos, quibus & benęuolentiam, & auxilium impendebat. Si quo defectu aut penuria laborare quempiam cerneret, pij cordis benignitate ei opitulabatur. Dormientibus pediſequis eius & ancillis, accuratè inſpiciebat calceos earum, & ſi quid in eis fractum reperiſſet, obiurgabat illas, quòd id diſſimulàſſent, ocyusque refici iubebat. Si qua in monaſterio decumberet, quotidiè eam inuiſebat, flexisque coram lectulo eius genibus, verbis conſolatorijs eam cōfortabat, ſimul aliqua opportuna ſubſidia ei porrigens. neq; enim vnq̄ receſſit ab infirmo, nisì priùs collato munere eum conſolata eſſet. Aegrotos quoq; è familia ſua adibat, medicamenta eis prępărabat, & medicos ad illos mittebat, inſtàr matris curam illorum gerens. Dominicę illius ſentētię ſuauitate illecta, Infirmus fui, & viſitāſtis me, quoſcunque comperire potuit infirmos, maximè pauperes, modò id fieri poſſet, viſitauit. Si aliquò itura eſſet longiori itinere, vbì infirmum quempiam cognouit, ad eum, poſthabito itinere, accedebat. Quos verò propter nimiam locorum diſtantiam viſitare non poterat, ijs nummos tranſmittebat. Quanto quis inter ægrotos eſſet miſerabilior, tanto ab ea potiora conſolationis beneficia percipiebat. Fœminas in puerperio decumbentes, inprimis pauperes, inuiſebat, ſi qua ratione id fieri poſſet, eisque prębebat neceſſaria. In carcerem coniectos etsi per ſeipſam adire non poſſet, non tamen omiſit magnis eos beneficijs inuiſere. Ardenti enim deſiderio cupiens quandoquè audire vocem Domini in iudicio, In carcere fui, & viſitāſtis me: quandoquidem ipſa in carceres ingredi non potuit, per nuncios ſuos mittebat eis eſculenta & poculenta, ſatisq; veſtium, nè frigore affligerentur: & nè pediculos nimiùm infeſtos ſentirent, veſtes lineas, aliasque muratorias, quæ ſufficerent, eis ſuppeditauit, addens etiam candelas, vt beneficio luminis, carceris horrores & tenebras ſibi minuerent, omni ſtudio præcauens, nè alicuius rei defectu periculum eis crearetur. Sed & altiores charitatis gradus aſſcendens, etiam hoſtes & aduerſarios mariti ſui, qui interdùm in carceres mittebantur-

Templarios fouet magnis beneficijs.

Monachos reuerētur habet.

Matt. 25.

Ibidem.

Diligit inimicos, atq; gratificatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tificatur. Prou. 25. Rom. 12.

tebantur, eiusmodi beneficiorum non sinebat expertes esse: sed necessaria liberaliter eis porrigebat, conuenienter illi sententiæ: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Præter omnia aũt, quæ captiuis & in carceres detrusis beneficia præstitit, sua intercessione sæpissimè eos à vinculis liberauit, & in libertatem vindicauit. Illis etiam, qui in mala gratia erant apud maritum eius, non cessabat illius conciliare animum, flexis genibus & cum lachrymis tandiù pro illis orans principem, donèc se sentiret exauditam.

Afflictis, modò vlla suppeteret facultas, efficaciter subueniebat. Nunquàm ploranti, alieno oppressos, & qui propter æs alienum vexarentur, aut in custodia detinerẽtur, sua pecunia redimebat atq; subleuabat. Morti adiudicatos, aut alijs ob sua maleficia afflictos pœnis, non raro suis precibus eripuit. Quidam è Clero, Gallus genere, ob crimen sacrilegij ex iudicis sententia extremo supplicio afficiendus erat. Vbi illa pia matrona comperit, Clericum in sortem Domini electum, tam miserabili destinatum neci, magis etiam misericordia permota sunt viscera eius, ratione Cleri, quẽ censebat omni venerationedignissimum. Itaque apud eum, qui erat in potestate, precibus institit, nec potuit orare destitit, quàm Clericum illum à tam præsenti periculo ereptum, incolumem conseruaret.

Pauperũ, viduarum & orphanorum est cõsolatrix.

Mater erat omnium pauperum, & precipuè viduarum atque orphanorum eximia cõsolatrix: quorum causas & negocia, cùm id res poscret, apud Ducem promouebat, & amicis orbatas, apud se humaniter foucbat, singulis prouidens, prout ei visum fuit. Eluti illarum precipuè expedire, alias matrimonio, alias monasterijs tradens. Cùm sic autem perpetuis foueret beneficijs pauperes, quocunquè ibat, sequebantur eam vt matrem. Semper enim in ecclesia coram ea positus erat aceruus nummorum, qui distribuerentur egenis, è quibus multos ipsa sua manu elargiebatur. Nec ausus erat quispiam ex eius familia, eam subsequentes repellere pauperes, tametsi nimia illorum multitudo, non mediocrem sæpenumerò molestiam afferret plerisque ministris eius. Cùm die quodam coram altari, quod erat in conclaui eius, prolixiùs oraret, mendici more suo expectantes stipem, exclamare cœperunt: Hodiè domina nostris est subducta consolatrix: Hodiè pauperum consolatrix nobis vultum non ostendit suum, quandoquidem nullum adhuc eius percepimus beneficium. Id cùm ei mox indicâsset vna ex familiaribus eius, iussit eam abire propere, tollere pyxidem, in qua erant pro pauperibus nummi reconditi, dare indè singulis, quod diuinitùs ei esset inspiratum. Ità enim per alios

Liberalitas eius in Clerũ.

distribuebat eleemosynas: interdùm per seipsam erogabat. Illis qui in Clero erant, impiam patientibus, tanquàm diuino cultui ampliùs addictis, & qui per vitæ munditiam præ populo ad Christum propiùs accedere debeant, multa beneficia peculiariter tribuebat. Quamobrèm ex locis remotioribus quandoquè venientes ad eam, à Vratislauia vsque in * Rochetins, quod est tredecim milliarium iter, receperunt ab ea argentum, vestes, & alia vitæ degendæ necessaria. Dominus Raslaus presbyter, & homo maturus, Vladislauiensis canonicus, testis operum pietatis & benignitatis sanctæ Hedunigis, de seipso loquens: Pauper tyrunculus, inquit, Vratislauiæ dabam literis operam. Audiens illic beneficia, quæ pro Christi amore daret egenis beata Hedunigis, eam ibi cijs tèr me contuli ad eam, semperque argento ab ea accepto, læti ab ea reuertebamur. Quotiès autem ad eius aulam accederem, multam illic pauperum turbam confpexi.

Item in eos, qui sancta loca inuiserent &c.

Ad loca vel limina sanctorum profecturis, itemque Cruce signatis, & alijs peregrinis larga prębebat subsidia, vt promouendo illos in via salutis æternæ, eorum meritorum particeps fieret. Vix quisquam vnquàm stipem petens, ab ea vacuus recessit. Vtenim magister Hermannus Canonicus Glogouiensis & pastor Suuidnicensis asseruit, ex eo piosis prouentibus suis vix centesimam partem sibi suæque familiæ in vsus necessarios seruauit: quicquid reliquum erat, Ecclesijs & pauperibus elargiebatur. Deficientibus autem ipsi proprijs pecunijs, ad principem Henricum, maritum suum recurrebat, orans, vt ministrando egenis res necessarias, ipsius expleret vices. Chortem quandam etiam nè magnam quatuor aratrorum habuit. Ea Zeuma dicebatur, vndè magnam annonæ & esculentorum copiam colligebat. Accidit autem quandoquè ingens annonæ caritas. Iussit tum illa locis publicis proclamari, vt egentes omnes ad eam chortem

venirent, eleemosynam propter Deum reportaturi. Accurrerunt inopes grandi numero, iussit singulis distribui, quod corpori sustentando sufficeret. Frumento absumpto, carnes omnes, quæ illic essent: deindè & caseos, adextremùm aruinas & salem ad condienda olera, & quicquid demùm esculentum eo in loco reperiri potuit, erogauit fidelis dispensatrix & prudens, familiæ Domini escam præbens tempore opportuno. Hunc verò modum & ipsa seruauit, & maritum suum seruare docuit, vt si multis pariter essent præstanda beneficia, æquales singulis portiones cederent, nè impares eleemosynæ apud accipientes inuidentiæ materiam excitarent.

Mira largitas in domum cæritate.

Nota.

Habebat verò in aula sua speciales quosdam afflicta valetudine pauperes tredecim, quos in honorem Christi & duodecim Apostolorum eius, cùm aliquò proficisceretur, curribus impositos secùm vehebat, & vbi ad hospitium ventum esset, primò illorum suscipiebat curam: iubensque illos coram se discumbere, priusquàm ipsa mensæ assideret, illis ad mensam ministrabat, singulis apponens escas genibus flexis. Deindè etiam ipsa accumbens, edebat more suo cibos aridos, optima fercula carnium aliorumque lautorum eduliorum ipsi proposita, tum illis, tum alijs pauperibus iussit offerri. Ea re animaduersa, nobilium & principum filij, qui in eius aula versabantur, dicebant se mâle mendicos esse, ferculis dominæ suæ Heduuigis alendos, quàm cum illa cibum sumere. Potum quoquè optimum sibi oblatum, illis pauperibus volebat apponi. Eam rem molestè ferentibus Capellanis alijsque familiaribus, & interdùm dicentibus, vt potum appositum permitteret coram se stare: ipsos daturos operam, vt pauperes habeant faris: illa respondit, Immò verò hac de causa meum ego illis volo porrigi poculum, quòd sciam eos alioquì tam bonum potum minimè habituros. Quicquid illi propositum esset, etiamsi non nisi pomum vnum esset, cùm pauperibus partiebatur: erga quos sanè tanta animi pietate & beneuolentia afficiebatur, vt si ità decuisset, & absque aliorum murmure fieri potuisset, libentissimè cum singulis ex illorum scutellis cibum sumptura fuerit. Pro illa autem pauperum turba, quæ coram mensa eius non versabatur, singularem habebat culinam, & quosdam ministros, illis specialiter deputatos: quibus in prandio & cœna pro ratione temporis victui necessaria præbebantur. Videat hic lector, quàm pauper spiritu fuerit hæc ancilla Christi, quæ in rerum mundanarum affluentia, & in medijs epulatum delicijs intantùm egére voluit propter Christum, vt famem, sitim, & in frigoribus nuditatem perpessa sit. Magnum enim illa sibi videbatur instruxisse conuiuium, si lautè aleret viscera pauperum: maiorique charitatis instar inflammabatur ardore, cùm egentium corpora vestibus confoueret. Est ergò non immeritò dicenda fortis illa mulier, quæ manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperes, risura proculdubiò ob tanta humanitatis & charitatis officia in die nouissimo.

Nota.

Excellens huius miletas & charitas.

Prou. 31.

Porrò etiam Dominum in Euangelio dicentem audiens, Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittemini: cupiensque per omnia obedientem se illi prębere, nõ solùm res suas in pios vsus expendit, sed etiam liberaliter remisit, quę à subditis ei debebãtur. Pensionum enim illis, qui eas persoluerent, bonam partem remittebat, adeò vt Otho capellanus eius, exclamârit quandoquè: Tam multa cõdonas rusticis tuis domina, vt nos qui tibi seruimus, vix habituri simus, vndè sustentemur. Cui tum illa suauiter respondit: Nè timeas: potest DEVS prouidere nobis. Et quia vel parùm, vel nihil à suis pensionarijs exigebat, scriptores eius dicebant ironicè: Nihil ex bonis dominę nostrę annorandum habebimus, nisi hoc, quod illa remittit. Nam quãdoquè vno die pensionarijs suis in Sanon & lanoz ad triginta marcas remisit. Cùm autem eiusmodi pensionarios atque alios pauperes non posset alia via à iudicum & aliorum officialium manu liberare, sua pecunia illorum vexationes redimebat. Scriptorem habuit dominum Ludolphum, virum prudentem & honestum. Eum sæpè rogauit cum lachrymis, vt erga homines suos humanitate & clementia vteretur, nec importunè exigendis pensionibus eos grauaret: & nè iudices fortassis seueri nimiùm essent erga tales, ipsa iudicijs sæpè voluit coràm interesse: neq; tum per iudicem, sed per aliquẽ ex Capellanis fiebat iudicium, vt pauperes humanius acciperentur. Quid plura? Fons iste benignitatis adeò communis erat, & omnes suæ dulcedinis intantùm volebat esse participes, vt quotquot ei propinquarent, hausta eius suauitate, bono animo recederent. Cunctis enim ad illam refugientibus, si interdùm non posset pro cordis affectu operis effectum impẽndere,

Remittit subditis debita.

Luc. 6.

ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad omnipotentis Dei gratiam se conferens, diuino miraculo impetrabat, quod homines ab ea expetebant.

De miraculis, in vita ab illa factis. Cap. 7. quod multis locis contraximus ob nimiam prolixitatem.

ANimam huius dilectæ & electæ suæ Christus Saluator tanta impleuerat gratia, vt & continua animi deuotione sursùm ageretur in Deum, & benigna misericordia indesinenter afficeretur erga proximos. Familiaritatem autem illam & amicitiam, qua erat coniuncta cum Deo, ea adhuc viuente, quędã signa haud obscurè declarabant. Ob eius enim amorẽ & merita, Deus miracula quędã effecit multa quoquè ei futura reuelauit: vti sic & per miracula ostenderetur non ei deesse virtutem Apostolicam, & per rerum futurarum, occultorumque actuum reuelationem, spiritu prophetico plenam esse.

Raslana sanctimonialis Trebniciensis admodùm familiaris erat beatæ Heduuigi, quæ eam à teneris annis educatam, in monasteriũ introduxerat, vbi posteà custodis fungebatur officio, & deindè in Onensconensi cœnobio Abbatissæ. Sedens illa quandoquè ad mensam S. Heduuigis, & os piscis incautè admittens, nec glutire potuit, nec reijcere. Sentiens sibi impendere periculum, surgit à mẽsa, conatur prouocare vomitum, nihil sic extrudatur os gutturi affixum. Nihil se efficere videns, redit fidenter ad Heduuigem adhuc mensæ assidentem, indicat quid patiatur. Compatitur illa, benè precatur ei in nomine Domini, moxque signo Crucis edito, Raslana expuit os cruentatum, & mortis discrimen euasisse lætatur.

Signo Crucis sanat pericu losè laborantem.

Eadem dum nimiùm flet defunctum fratrem suum, albuginem permolestam cõtrahit in oculo. Vbi id conquesta est beatæ Heduuigi, iubetur ab ea tollere psalterium eius, & illo signum Crucis exprimere ad oculum malè affectum. Tollit codicem, cõsignat se, & miratur repentè suum sibi restitutum oculum.

Item cæcutientem.

Alia Trebniciensis monacha lachrymis oculos perdidit. Multa adhibita cura est, sed fruſtrà. Venit tandèm ad beatam Heduuigem, rogat flexis genibus, vt cruce consignet oculos ipsius. At illa præ humilitate obstupescens, planeq; id facere recusans: Deus, inquit, parcat tibi, quòd rem tantam à me petere ausa es. Non cessat tamen soror, instat precibus, donèc illa pietate victa, Crucis signum ederet, dicens: Dominus tibi benedicat, soror mea. Confestim ad Crucis signum decem hebdomadarum cęca nox, ab oculis eius depellitur, & redit serena lux. Sanata est etiam Germana quędam mulier, diù cęca: quæ cùm mirificè eius sanctitatẽ prędicaret, nõ paruam molestiam ei attulit, quippè quę haudquaq; delectaretur. Duos homines iam suspẽsos, & diuina virtute propter eius merita à morte seruatos, iussit à patibulis deponi, multis stupentibus, qui alterius supplicio interfuerant, eum manere incolumem & viuum. Iussit tum Henricus princeps, maritus eius, vt vbicunquè illa deincèps præteriret publicas custodias, mox carcerum ergastula aperirentur, vinctiq; pro eius reuerentia à captiuitate & vinculis absoluti, libertati redderentur.

Item planè cæcam.

Duos suspẽsos seruat.

Mulier quędam die Dominico molens, diuina vltione percussa est, ligno, quo molam agebat, adeò manui eius adhærente, vt nec mariti auxilio amouere illud posset. Amputato igitur supra & infra manum eius ligno, ducta est à marito ad beatam Heduuigem. Orat sancta Heduuigis Dominum pro ea: aperit manum eius, extrahit lignum, manúmque vt rem apud se taciram habeat. sed latére non potuit, quod Dominus ad suam gloriam voluit innotescere.

Fœminam liberat diuinitùs punitam.

Quadam nocte beata Heduuigis vigilijs & precibus defatigata, somno oppressa est, & lumen accensum, quod vigilans manu tenuerat, in librum, vndè legebat, decidit, & eccè rem admiratione dignissimam. Adhęret libro candela, & tota comburitur, nec quicquam tamen lędi tur codex.

Insigne miraculum.

De eius spiritu prophetico. Cap. 8.

AT verò non solùm admirandis operibus, sed etiam præclara cognitione admodùm conspicua fuit beata Heduuigis. Superne enim lucis illustrata adiis, mente perspicuè cernebat, quæ corporeis oculis non videbat, multa quoquè diù pòst futura prędidebat. Atque hoc dono ab ipsa iuuentute vsque in virę fidem prędita fuit. Cùm adhuc iuuenis esset, quodam Saluatoris natalitio die venię quidam ad eam mensæ assidentem, qui diceret cerasum in horto florere. Mittit illa hominem, qui videat, qua parte arbor flores ferat. Renunciatis, in ramis inferioribus flores conspici. Tum illa: Signum est, inquit, multos pauperes hoc anno morituros. quod res ipsa confirmauit.

Maritum suum Ducem Henricum prẽmonuit, nè de castro Legniciẽsi exiret, sed diù intrà illud sese contineret, breui alioquì moriturus, si ab illo alio se transferret. Credidit ille, & triennio mansit in castro illo. Tandèm indè recedens, & vsque in Sesinez perueniens, ibì decubuit, & intrà dies octo migrauit è vita anno Christi millesimo ducentesimo tricesimo octauo, sepultusque est in monasterio Trebnicensi.

Prædicit mortẽ mariti sui.

Fœmina quędam Catharina, natione Prutena, à beata Heduuige è sacro baptismatis fonte susceptа, nutrita & matrimonio collocata fuit: eique ob multam familiaritatem non pauca futura prędixit, sæpè etiam occultas eius cogitationes illi exponens. Cùm enim aliquandò de vita prẽsenti animo versaret, Heduuigis ait ad eam: Quid tu fruſtrà prẽsentibus occuparis, Catharina, cùm tibi iam præforibus mors immineat? Id illa audiens, expauit, sciens non nisi vera dicere Heduuigem. At beata Heduuigis immodicè consternatam consolans, Noli, inquit, Catharina, mœrore affici. morieris quidem, sed reuiuisces. & hoc tibi signum: Concipies & paries filiam, quæ morietur, & tu pòst eam decedes. Nondùm grauida tum erat mulier: sed posteà nata filia, defuncta est, & ipsa grauissimo correpta morbo, triduò visa est animam expirâsse: non tamen mandata est sepulturæ, quòd perexiguum quiddam vitalis spiritùs in ea superesse videretur, tametsi nec ignem corpori admotum sentiret. Reddita tandèm saluti est, vt piè creditur, per beatæ Heduuigis merita: vt & spiritus eius propheticus declararetur, & virtus diuina innotesceret, quæ ob eius merita vitæ restituisset fœminam illi valdè addictam atque familiarem.

Reuiuiscit fœmina mortua.

Procuratricem beata Heduuigis habuit, inprimis sibi gratam & familiari consuetudine coniunctam. Demundis ea dicebatur. Huius absentis mortem S. Heduuigis non sine multa animi commiseratione prędicẽs, Demundis, inquit, ex hac vita morte odiosa discedet. Interim Heduuigis sanctè migrat à corpore, Demundis aliquot annis superuiuens, tandèm subitanea morte extinguitur.

Triennio antè, quàm cęsus est Dux Henricus, sanctæ Heduuigis filius, ipsa Adelheidi sanctimoniali dixit: Sis memor filij mei, non enim lecto decumbens morietur. Territa illa ac stupens, Absit, domina, inquit. Vnicus tibi est. idcircò metuis, nè sic illi accidat. sed reijce hanc formidinem. Respõdit Heduuigis: Non timeo, sed certissimè scio illum interfectum iri. Post annos tres, Tartari in Silesiam irrumpentes, intantùm grassati sunt, vt ipsa beata Heduuigis cum filia & nuru Anna in Crosnam castrum se transtulerit. Vbi cùm esset, quadam nocte ait ad Demundim: Nóueris me orbatam filio meo. Vnicus ille meus instàr auiculæ repentè auolauit à me. Princeps enim ille Henricus, qui patri successerat, collecto exercitu, occurrit Tartaris, à quibus occisus est anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimoprimo: sed cædis eius nuncius nondùm allatus erat. Demundis autem consolari eam volens, tanquàm quæ humana opinione id dixisset, Domina, inquit, missam fac hanc persuasionem. necdùm quicquam huius compertum est. At illa: Sic est, ait, vt dixi: tu tamen vide, nè filię aut nurui meę ìsthuc innotescat. Post triduum eius sententiam confirmauit certus nuncius cęsi Principis.

Prædicit eandem filij fati.

Domino Lutholdo Capellano & procuratori suo quãdoquè dicebat: Miseret me tuì, domine Lutholde. nepos enim meus Dux Boleslaus multa mala tibi faciet: te tuosq; oẽs rebus omnibus spoliabit. Sed quòd in magna Boleslai gratia tunc esset Lutholdus, propè indignè ferens beatæ Heduuigis dictum, ità respondit: Vtinàm tibi, domina, liceat semper pace frui: mihi & meis nihil metuendum est à Boleslao. Tum illa eum intuens: Ego quidem, inquit, pace fruar: sed tu senties me tibi vera prædixisse.

Cùm ad eundem Boleslaum Ducem adduceretur filia Comitis Anhaltani, eius futura vxor, excepta est à beata Heduuige: quæ simulatquè intuita est eam, dixit permulta eam à Boleslao toleraturam. De eodem Boleslao prædixit, eum è monasterio Trebnicensi duas sorores suas, quæ illic Domino traditæ erant, vi extracturum. Omnia hæc de Boleslao prædicta, rei probauit euentus: attamen altera harum sororum, domina Agnes, redijt ad monasterium, & in monastica professione defuncta est.

Quidam Fridericus beati Francisci institutum professus fuit. De eo sic dixit beata

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicit cuiusdam monachi apostasiã. 1. Cor. 10. Ephes. 5.

Heduuigis ad Annam nurum suam : Multùm doleo vicem dominæ Sophiæ. Video enim, pròh dolor, filium eius Fridericũ à suo instituto per apostasiam defecturum. Post annos decem Fridericus vilis apostata effectus est, suoque exemplo admonuit alios, vt qui stat, videat nè cadat, videat quomodò cautè ambulet.

Soror Raslana in manica ferens hericium, ad beatam Heduuigem venit. Mox verò ab ea reprehenditur, quòd immundum animal apud se ferat. Illa oblita hericii, pudibunda recedit, perquirit intrà se, quid rei sit isthuc, cuius mentionẽ fecisset Heduuigis. Incidit ergò illi, fortassis hericium significare voluisse. Mox eo abiecto, redit ad eam. Tum illa : Sic, inquit, filia ad me accedere debebas. decæterò vide, nè tam deforme animal circunferas.

Iuliana monacha Trebnicensis, dato signo, properabat ad ecclesiam, præteriens locum, vbì nũc est altare beati Stanislai Episcopi & martyris, nullam præstitit reuerentiam, quippè cui nec causa appareret, cur id faceret, nullo illic altari extructo. Sic ergò

S. Stanislai altare condemdem prædicit.

properantem reuocat beata Heduuigis, locumque demonstrans : Filia Iuliana, inquit, hic locus magno cuidam sancto destinatus est, in cuius honorem altare hìc condetur. Quotiès igitur hàc transibis, non omittas exhibere reuerentiam. Defuncta beata Heduuige, cùm anni quatuordecim lapsi essent, in eo ipso loco ara posita est in gloriam Dei & honorem S. Stanislai.

Catharinam pedisequam suam hortabatur S. Heduuigis, vt disceret aureis filis operari, prædicens eam artem ipsi quandoquè magno vsui fore. Paruit Catharina, & ecce

** anno*

ab obitu beatæ Heduuigis * tertio rebus suis omnibus amissis, hoc artificio multas sibi parauit opes, ità vt & diuitijs & virtutibus esset locuples.

Vénit quandoquè ad beatam Heduuigem Mileiza, nobilis & honesta fœmina, non mediocriter illi chara: cumq; aliquandiù apud eam mansisset, & iam domum cogitaret, vocauit eam ad se beata Heduuigis, aitque illi : Mileiza mea, accede me, vt te exosculer. non enim posthàc visura es Heduuigem in hac vita. Osculatur illa sanctam, hauddubiè non sine lachrymis, abit domum, Heduuigis non diù pòst obdormit in Domino.

Præscit obitũ suum.

Sciens illa imminere dissolutionem corporis sui, adhuc incolumi corpore accitat ad se Catharinam, cuius paùlò antè meminimus, mandans illi, nè moras nectat, sed ocyùs aduolet, seruitura ipsi in ægritudine imminenti. Non cunctatur fidelis famula, venit protinus, perè, videt sanam, nec recedit tamen, sed in omnibus officiosè ei suam nauat operam. Cùm autem beata Heduuigis in quoddam esset cubiculum ingressa, Catharina videt tres dæmones humana effigie cum ingenti strepitu in eam irruere, eamque atrociter flagellare, & dicere cum furore : Quid tu adeò sancta es? Cur tot sanctitatis opera effingis? Illa verò eam dæmonum vim & impetum sustinẽs, & cũ tremore Crucis signo se communiens, illæsa euasit. Cumque ab eo loco egrederetur, Catharina eam sequens, ejulans condolens, crebrò à tergo illius signum Crucis exprimebat. Quod quidem Heduuigis videre corporeis obtutibus non potuit : virtutem aũt crucis Christi sentiens, conuertit ad eam vultu, Catharina, inquit, semper hoc me signo munias. mirandam enim vim habet & efficaciam ex Domini passione.

Hanc vim nõ ignorant dæmones, & idcirco reformidant Crucis signum, & cupiũt vbique exterminatũ.

Priusquàm in eum morbum incideret, qui ei vitæ finem attulit, accito ad se fratre Matthæo Cistertiensis instituti, qui tunc ei à sacris confessionibus erat, extremæ vnctionis sacramentum ab eo sibi petijt ministrari. Id vbì sanctimoniales compererunt, non mediocriter consternatæ sunt, haud obscurè indè colligentes propinquare iam tempus migrationis eius à corpore: præsertim cùm non ignorarent illam non temerè id petere, quæ spiritu prophetico polleret. Dolebant igitur & perturbabantur, quippe quæ matrem, ipsas in Christo fouentem ac diligentem, perdere formidarent. At soror Adelheidis pro singulari familiaritate ad eam accedens : Domina, inquit, cur sacram vnctionem expetẽdo nostros affligis animos, cùm sis incolumis, nec vlla in te mortis signa vrgeant? neq; enim hoc sacramentũ ministrari solet, nisì vbì de ægroti periculo metus est. Cui illa respondit: Scio Adelheidis, scio ità esse, vt dicis, & morẽ Ecclesię benè tu explicas: sed est tamen, quod hìc aduertere te oporteat. Cùm enim extremæ vnctionis sacramento homo moriturus tanq̃ armis spiritalibus contra spiritales nequitias muniatur, eiusmodi præsidium cum summa deuotione accipiendum est. Ego autem etsi incolumis adhuc sum, tamẽ mox secùs habitura sum, vereorque nè, increscente morbi dolore, tam salutare auxilium cum tanto possim deuotionis feruore percipere, quanto par est

est animam ad Dominum properantem. Ità ergò satisfactum est eius desiderio, & oleo sancto vncta est : nec diù pòst in morbum incidit, nec sacramentum hoc denuò percipere voluit. Sed hoc tamen, quod hìc diximus, admirãdum potiùs est, quàm imitandum: cui spiritus Domini per reuelationem tribuit efficaciam, & in quo, vt piè creditur, sancta deuotio dispensauit.

Multa ei fub mortem diuinitùs reuelantur.

Postquàm autẽ iam decumbere cœpit, filia eius Abbatissa Trebnicensis seuerè prohibuit cunctis sororibus, vt alijs ei ministrantibus, nulla accederet, & nè grauarent eam, aut grauari permitterent. Interìm tamen multa ei pandebantur diuinitùs, quæ ab homine vllo nec audiẽrat, nec didicerat: cognoscebatq; ad se intrantes, cùm tamen auersa facie iacens, eos non videret: præsentesque illos esse expressis eorum nominibus indicabat. Vndè etiam post Tartarorũ recessum, ad monasterium monialibus reuersis, Vuenceslanam sororem ad se accersiuit, quę posteà eius monasterij Priorissa fuit, cùm tamen nihil de eius reditu audiuisset. Sorores quoquè ei decumbenti ministrantes, dominę Annæ nurui eius, quę tum apud regem Boëmię fratrem suum erat, celeriter indicare studuerunt, quo loco res eius essent. Sed id illa prohibuit : Nolite, inquiens, timere, nec laboretis mittendo aliquem ad filiam meam Annam. neque enim illa absente ego moriar. quod etiam reuerà ità cuénit.

Eo rempore cùm sic admodùm ægrota decumberet, duæ monachæ Trebnicienses, Pinnosa & Benedicta, eam visitârunt. Illa igitur Pinnosam propiùs assistentem intuens, instrumento quodam, quod rum manu tenebat, attigit eam, & ait: Te quidem absque permissu Abbatissę huc venisse, negare non potes. Abi ergò, & pete huius delicti veniam: copiaque impetrata, vbì voles, ad me reuertere. Obstupuit soror, & quanuis multum timeret Abbatissam, tamẽ parére volens beatæ Heduuigi, celeriter ad eam se contulit, quid fecisset indicauit: agnoscensque culpam suam, cum eius bona venia redijt ad Heduuigem : quę tum auerso vultu iacebat, nec eam corporeis oculis intrantem vidit, sed tamen spiritu cognoscens pręsentem adesse, ei improperans dixit : Egredere pręuaricatrix instituti tui, egredere. At illa prócidens, petiuit veniam. Libenter autem ignoscens beata Heduuigis, Posthàc, inquit, filia nihil absque permissu superioris facias. magni enim meriti est obedientia.

Magni meriti eſt obedientia.

Indicat Eugenia peccata eius occulta.

Eugenia monialis Trebnicensis hortabatur Gaudentiam germanam sororem suam, eiusdem loci sanctimonialem, vt cum ipsa iret ad beatam Heduuigem decumbentem. Gaudentia verò respondit: Equidem id lubens facerem, sed vereor nè mea mihi peccata improperet, quemadmodùm Pinnosę fecit & Raslanæ. Sed Eugenia eam excusationem non admittens, instantia sua tandèm vicit Gaudentiam. Abeunt ergò simul ad locum, in quo Heduuigis decumbebat : sed ingrediente Eugenia, ad fores subsistit Gaudentia, præ timore non ausa ingredi. Nihil quicquam huius vel visu vel auditu perceperat Heduuigis, cùm ecce spiritu reuelante dicit ad Eugeniam: Abi ad Gaudentiam, quæ stat prę foribus, & dic ei verbis Dei & meis: Tu hęc atque illa peccata admisisti. (singulatim autem ea exprimebat Heduuigis) Citò ergò confer te ad pœnitentiæ lamenta, & peccatorum maculas deterge. Fecit Eugenia, vt erat iussa: Gaudentia verò agnoscens vera, quę Heduuigis dixisset, valdè territa, confessione aboleuit culpas suas. Atque ità repurgata, quoties posteà visum est illi, secura ad beatam Heduuigem accessit.

Fecit humilem principem.

Morbo autem ingrauescente, Gertrudis Abbatissa, filia eius, sciscitabatur ex ea, vbi vellet humari. Illa, quę iam olìm omnem reiecisset fastum, syncera animi humilitate respondit: In communi cœmeterio cupio sepeliri: sed cernens filiam non assentiri, in domo capitulari, vt vocant, elegit sepulturam. At neque hoc probante filia, sed dicente, In ecclesia te, mater, in patris mei sepulcro reponemus, respondit : Si me omninò necesse est humari in ecclesia, contestor per Deum & obsecro te filia, nè in tumulo patris tui, à cuius toro multis annis separata fui, deponas corpus meum. Nolo enim vel mortua iuncta fui. Dicente rursùs filia, Condam igitur te in monumento fratris mei, filij tui, illa dixit : Cùm nullo volo habere sepulcri consortium : sed si tamen planè decreuisti me tumulare in templo, fiat id, oro, ante aram beati Iohannis Euangelistæ. In ecclesia enim illa coram hoc altari quidam nepotuli eius sepulti erant: quorum amans innocentiam, illic humari voluit. Iterùm dicente filia, Coram altari beati Petri te sepelicmus, vt monumentum tuum semper nobis ob oculos versetur: illa respondit, spiritu prophetico illustra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iustrata: Id quidem si feceritis, breui vos pœnitebit ob crebras molestias, quas meum re-
bis pariet sepulcrum. & planè sic accidit. Magnam enim quietis suæ iacturam fecere
sorores ex nimia hominum frequentia, eius monumentum visitantium. Sic illa beata
multas res futuras, quas humana industria scire non potuisset, certò prædixit, docente
illam intùs luce vera, cui familiaris erat: quanquàm non omnia alijs indicauit, quæ ip-
reuelata alijs explicaret, verita nè quid indè incommodi acciperet in tanta virium im-
becillitate.

At tandèm aduentante tempore, quo laborum suorum à Domino fructum percipe-
ret, Dominus eam cœlestibus consolationibus affecit, æternę illius iucunditatis & bea-
titudinis pręludia quędam ei exhibens. In ipsa enim natiuitatis beatissimæ Virginis so-
lennitate, cùm alijs sororibus ad Vespertinas Preces abeuntibus, sola Catharina apud
eam esset, ipsa Catharina videnti, venerũt ad eam personæ quędam multa luce conspi-
cuæ: eádemque Catharina audiente, Heduuigis ait ad illas: Gratus mihi est aduentus
vester, dominæ meæ, sancta Magdalena, sancta Catharina, Tecla, Vrsula, & cæteræ, quas
nominauit illa quidem, sed memoria non retinuit Catharina: quæ etiam audiuit eam
Latinè cum illis loquẽtem. Finitis Vespertinis precibus, visio illa cum luce disparuit. In
ipsis quoquè ferijs beati Matthæi Apostoli venerunt ad illam inuisendam sorores suæ
Pinnosa & Benedicta, quas illa genua flectere & orare iussit. Scisciantibus cur id face-
rent: An non, inquit, videtis sanctas Magdalenam & Catharinam? Quendam etiam ha-
ctum martyrem nominauit, cuius vocabulum, quòd inusitatum esset, eis excidit. Ve-
dèm vt esset finis laboris, quem tamen illa vix senserat præ amore, animam sanctis-
mam Christus transtulit in abyssum suæ claritatis, Anno salutis millesimo ducentesimo
quadragesimotertio, Idibus Octobris sub horam vespertinam, vt quo tempore illa con-
sueuisset cibo arido reficere corpusculum suum, transferretur ad immensas delicias pa-
radisi, & ad interminatæ quietis sabbatum, cum sanctis omnibus celebrandum.

Corpus exanime cùm abluere vellet Vuenceslana Priorissa cùm aliquot sororibus,
inuenit asperrimo indutum cilicio, & zona ex equorum setis confecta cinctum. Quibus
cùm illud exuïssent, quædam futuræ gloriæ signa in eo extitêre. Nam color eius, qui ex
crebris ieiunijs & perpetuis castigationibus pallidus siue croceus fuerat, atque ob atros
& algores ad nigredinem declinauerat: cutis quoquè corrugata, sub omnium adspectu
instàr niuis splendescere cœpit, lucisque repræsentare candorem. Facies ex morbo
crocea, in defuncta visa est candida, genæ rubore perfusæ, labia rutilantia: ità vt quæ-
dam pulcherrima conspiceretur effigies, signa mortui hominis nulla præ se ferens. Fe-
des eius sæpiùs anteà squalidi, instàr lactis nitidi visebantur. Calli genuum eius, quos
viuens diligentissimè absconderat, tum à fœminis circunstantibus pertractabantur, qui
sanè adspicientes admiratione afficiebant & iubilo, cùm in tam illustri fœmina certo-
rent vestigia eximij feruoris in seruitio summi regis. Erant enim ij calli, vt redderẽtur
soror lutta, quæ eos suis oculis conspexit, duorum pugnorum magnitudine: qua-
damque eis rupturæ inerant, & congeries pulueris arenosi. Orans enim sæpè nudis ge-
nibus, ex nudo pauimento, quibus ea affixerat, arenulas attraxerat, quæ fissuris illis ad-
huc inhęrere videbantur.

Loto corpore, & in feretro ità, vt parerat, honestè composito, monachæ Trithicli-
enses cupidissimè accurrentes, singulæ quod poterant, de sacro corpore eius sibi vendi-
cabant. Aliæ vngues è manibus & pedibus, pleræque capillos præcidebant. Adeo tro-
mùm cum congrua celebritate thesaurus ille inæstimabilis in ecclesiam deportatus, tu-
duò illic inhumatus permansit, multis ad sacrum corpus vigilantibus & orantibus, cu-
ctisque laudantibus Deum pro omnibus, quæ viderant & audierant. Soror lutta ex il-
cisa vena manum habuit periculosè intumescentem & liuidam. Accessit ad corpus,
in feretro iacens & cilicio obuolutum, admouit illi manum, sentiensque odoris mi-
ram fragrantiam, manum retraxit incolumem. Soror Martha, innaturali quadam &
inextinguibili siti biennium & eo ampliùs vexata, crebroq; reprehensa quòd nocturnis
biberet nimia eam siti cogente, cùm ablutum esset corpus exanime sanctæ Heduuigis,
eius meritis non immeritò fidens, sic orauit eo in loco, vbi illa lotio facta fuerat: Do-
mina mea beata Heduuigis, libera me ab hac molestia, & improperijs, quæ eius cu-
sa patior. moxque accedens ad peluim, cunctis absentibus, aqua loti eius corporis, quæ

Sancta quædam appárent ei.

Alia apparitio.

Delicissimè reddit spiritũ.

Color corporis eius exanimis.

Miraculum ad corpus exanime.

Aqua abluti

quæ illic relicta erat, os, collum & guttur suum abluit, & confestim curata est.

corporis eius sanat morbidam.

Tertio ab obitu eius die, priusquàm sepulturæ mandaretur sanctum corpus, Abba-
tissa dixit Vuenceslanæ sorori, vt auferret ab eius capite velamen, & aliud reponeret.
Hoc enim velamen fuerat beatæ Elizabeth, cuius matertera sancta Heduuigis, quoàd
vixit, illud multa reuerentia prosecuta erat, & pro eius amore diligenter conseruârat.
Volebat ea causa Abbatissa illud sibi retinere. Accedens igitur Vuenceslana ad fere-
trum, detecta facie sanctæ Heduuigis, videt eam aperto ore iacentem, & ab ore sentit
proficisci odorem suauissimum: corpus quoquè maiori candore infusum, vt dos clari-
tatis & stola gloriæ in ea iamtunc quodammodò relucere viderentur. Hoc loco se-
quuntur in MS. aliquot terniones pleni miraculis, post eius obitum patratis, quæ nos
studio breuitatis coacti sumus omittere. In sanctos autem relata est illustrissima ma-
trona & admodùm venerabilis Heduuigis à Clemente Pontifice, eius nominis quarto,
Anno Domini 1267. Idibus Octobris: qui cùm ante Pontificatum filiam ex legitimo
matrimonio suscepisset, eaque luminibus orbata esset, cupiens ipse etiam aliquod bea-
tæ Heduuigis miraculum experiri, rogauit pro ea intrà Missarum solennia, vt si sancta
esset Heduuigis, ipsius filiam sanaret. quod etiam facilè consecutus est. Translatum est
autem sacrum corpus Anno 1268. 16. Calendas Septembris: quo die aperto sepulcro
eius, odor mirificus omnium nares compleuit, animosque stupore & gaudio affecit.
Ossa autem sacri corporis cùm eleuarentur, consumptis carnibus & membrorum com-
page soluta, tres digiti sinistræ manus eius inuenti sunt prorsus integri & incorrupti, &
intrà illos exigua imago beatissimæ matris Dei, quam illa viuens crebrò apud se ferre
solebat, & cum ea tumulata fuerat, quòd moriens adeò eam digitis istis strinxerat, vt
commodè indè auelli non posset. Cerebrum quoquè capitis eius, quod ferè viginti-
quinque annis humatum fuerat, inuentum est recentissimum, & diuina virtute mira-
biliter conseruatum. Liquor etiam purus & clarus, instàr olei oliuarum, suauissimi
mirandique odoris, è capite erumpebat, sindones & pannos, quibus illud inuolueba-
tur, madefaciens, perindè acsi è flumine extracti essent. In fine historiæ Author orati-
onem subiungit, quã nos ad verbũ descripsimus: Ora pro nobis supplicibus tuis, ó bea-
ta Heduuigis, vt Dominus Deus noster, qui te ad æternam transtulit gloriam, nos post
præsentis vitæ miseriam, ad societatem transferat Angelorum: qui viuit & regnat per
omnia secula seculorum, Amen.

Odor suauissimus ex ore defuncti.

Refertur in Sanctos.

Erubescat hæreticus ecce ad eius illustre tumulum. Mira sunt hæc.

Superiùs aliquanto, pagina videlicet 788. linea 12. si tuus Codex aliter habuerit, legito sic: à mo-
nachorum & monacharum mensis
Itidèm paulò altiùs, pag. scilicet 760. lin. 32. legito sic: accedat, (eam

HISTORIA SANCTI ELIPHII MARTYRIS, AVTHORE RVPERTO ABBATE *Tuitiensi.*

PRAEFATIO AVTHORIS, AD ALBANVM Abbatem S. Martini intrà Coloniam Agrippinensem.

QVI primus, nostrisque temporibus longè anterior, martyrium scripsit
preciosi martyris Eliphij, fundamentum posuit: vos autem, fratres cha-
rissimi, tu pater Albane, tecumque tui spirituales filij, paruitatem me-
am superędificare compellitis. Diuina excusatione charitati vestrę re-
nisus sum, & excusationis meę causa hęc summa fuit, quia fundamẽtum
aliud, pręter id, quod positum erat, ponere nõ potui. Neq; enim aliud in-
ueniebam, pertinens ad memoriam eiusdem martyris & patroni vestri, cuius corporis
thesaurum preciosum penès vos reconditum esse gaudetis, pręter scriptum illud, quod
vobis pariter ac nobis vsitatum, nõ satis iucundum, neq; satis idoneum æstimatis pro-
pter nimiam simplicitatem sermonis: qui rem gestam nõ solùm suo splendore nõ exor-
nat, verumetiam quasi quodã fumo aliquantisper obscurat. Recusabam ergò hactenùs,
nimis difficile ac penè impossibile existimans id, quod vestra charitas efflagitabat: velut
si architecto dicatur, Super hoc angustum ac tenue fundamẽtum, amplum & spatiosum,
firmum ac splendidum superędifica nobis ædificium. Sed tamen occurrit, renitentique
animo sese dictum illud ingessit: Omnia possibilia credenti. Itemq; illud: Aperi os tuum,
ait

Corpus S. Eliphij vbi asseruetur.

Matt. 9.

Psal. 80.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait in psalmo spirituſſanctus: Aperi, ſiue dilata os tuum, & ego implebo illud. Igitur ebalritate victus, qua nimirùm vinci, pium & honorificum eſt, aperio os meum nunc, ab illo, qui iuſſit aperire, per orationes veſtras implendum. vt religioſiùs loquendo, aurum & argentum & lapides precioſos ſuperædificem ſuper fundamentum hoc: quatenùs pulchritudinem materiæ non pauperet penuria facundiæ: immò dignitatem rerum quas coronando ambiat compoſitio, ſiue conueniens appoſitio ſententiarum.

NARRATIO.

CAP. I.

Octobris 16.

Sorores S. Eliphij.

A tempeſtate, qua Romani imperij mare turbauit impetus apoſtata Iulianus, florebat ſecundùm ſeculi dignitatem glorioſus, & ſecundùm Chriſtianam fidem clariſſimus vir Eliphius in vrbe Tullenſi, quæ ciuitas eſt Galliarum: cuius loci indigenæ priſco nomine Leuci dicti ſunt. Habuit autem idem vir ſanctus fratrem ſanctiſſimum, tresque ſorores virgines, omnes memorabiles ſuperne ciuitatis Hieruſalem municipes, quorum nomina, in libro vitæ ſcripta, hęc ſunt: Frater eius Eucharius, epiſcopalis gratię functus honore, palmam quoquè martyrij feliciter adeptus eſt, corpusque eius in caſtro, quod dicitur ad * Liberdum, cōditum eſt. Prima ſororum eius Menna, ſecunda Libaria, tertia dicta eſt Suſanna: Fueruntque ſicut vnius fidei, ità & vnius cultus, demque, ſcilicet monachicæ, profeſſionis. Et prima quidem, videlicet Menna, ſacra virgo vtrùm per martyrij palmam preſentem vitam finierit, antiquitas literis non expreſſit, niſi quòd in virginitate permanens defuncta, & in loco, qui Porces dicitur, cōdita eſt. Secunda Libaria, & tertia Suſanna ſancte vitę propoſitū ſanctiore martyrij gloria coronarunt. Et Libaria quidem apud ciuitatem, nomine Grandem: Suſanna verò in Campania tumulata eſt. His dictis, de huius ſancti viri fratribus ſecundùm carnem, & cohæredibus ſecundùm fidem, dicendum eſt de illa tempeſtate iam dicta, quòd tam magna fuerit, vt non mirari debeat quis, quòd illa quoquè Galliarum loca turbare potuit.

CAP. II.

Iulianus apoſtata cur initiò minùs ſæuierit.

IVlianus iam dictus in initio quidem imperij ſui parcens Chriſtianis, clementior viſus eſt. Sciebat nanque, quòd priores perſecutiones nihil profuiſſent ad augmentum paganitatis: immò magis indè creuiſſent Chriſtiani, & pro vero dogmate mortendo, facti fuiſſent glorioſi. Fuerat nanque domeſticus hoſtis, vtporè Chriſtianus factus,

Iulianus ſimulator.

quippè qui metuens Conſtantium, quia genere proximos tyrannidis formidine premebat, tonſus quoquè monachicam ſimulauerat vitam, & Lectorum ſociatus choro, diuinos codices in eccleſia populo audiente legerat. Sciens ergò & inuidens Chriſtianorum gloriæ, à tormentis abſtinuit, iudicans eſſe neceſſarium, vt ſermone potiùs & admonitione paganitatem colendam populo ſuaderet: credens etiam hinc ſemonſtrare clementem. Sic enim putabat potiùs roborari paganitatem, ſi ſe patientem ac mitem Chriſtiano populo demonſtrâſſet. Verùm ſub hac ſimulatione philoſophicæ manſuetudmis, cuius laudem nimìs ambiebat, non diù ſe crudelitas impij potuit continere. Auferebat enim ſubindè pecunias & ornamenta ſacra, templaque ſub

Iulianus admodùm infeſtus Chriſtianis.

Conſtantino & Conſtantio fundata, deſtruebantur: datæque ad ædificia pecuniæ, ſuccessùs exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes & clerici & populus Chriſtianus crudeliter vexabantur. Omnes nanque poſſeſſiones atque pecunias eccleſiarum cum verberibus exquirens, ad medium iubebat afferri. Deindè ſcribens quoq; ad templorum pontifices & prouinciarum preſides, manifeſtabat & erga Paganitatem quantū ſtudium, & erga Chriſtianitatē quantum haberet odium. Vndè & libertatē ſuę veſanię gentiles nacti, vindictam de Chriſtianis exigebāt, querelam habentes aduerſùs eos ꝓpter idolorum & templorum iniurias, quę deſtructa erāt temporibus Conſtantij & Conſtantini. ſtoq; inua-

innumera in omni terra & mari ab impijs contra pios illo tempore ſunt commiſſamala, cùm apertè Deo odibilis Imperator contra pietatem leges poneret, fauore ſuffultus pontificum atque præſidum, maximeque Iuliani auunculi ſui, in paganitate deuoti, & Chriſtianos nimìs odientis.

CAP. III.

TAli vento tam valido tamque contrario tempeſtas exorta, nimirùm ſicut in omni terra, vt iam dictum eſt, ità & in Gallijs contra Chriſtianos detonabat, & ſanctæ Eccleſiæ nauicula quaſi in medio mari iactata fluctibus, auxilio diuinitatis deſtituta eſſe videbatur: quemadmodùm Iulianus iam dictus, huius apoſtatę Iuliani auunculus atque prefectus, inſultans, & impudenter contra ſacrum altare mingēs, dixiſſe fertur, quia religio Chriſtiana eſſet diuina ſolicitudine deſolata. Sed reuerà inuiſibiliter ambulans ſuper aquas, aderat Dominus IESVS, & Petrus more ſuo ipſe quoquè vt veniret ad IESVM, ſuper aquas gradiebatur, dum ſanctæ Eccleſiæ fides victorijs martyrum coronaretur, inter quos iſte cum germanis iam dictis victor claruit ſanctus Eliphius. Profectò niſi Dominus Ieſus breuiaſſet dies tyranni huius, optaret implere, quod comminatus fuerat, quia neque capita ſua Galileos habere permitteret. Sic enim ob deriſionem, Saluatoris noſtri cultores denominare ſolebat. Sed iam tunc propter electos Dominus breuiauit dies, & ſicut dixit beatus Athanaſius, dum ab illo cogeretur ad fugam, videns circa ſe populum Chriſtianorum lachrymantem: Habete filij fidutiam: nubes eſt, & citò pertranſiet. ità factum eſt.

Iuliani, Apoſtatæ Iuliani auunculi impietas.

Matt. 14.

Mina Iuliani Apoſtatæ.

CAP. IIII.

IN tanto ſpiritu procellæ, tantisque fluctibus compræhenditur verus Chriſti cultor ſanctus Eliphius. Compræhenderunt eum primò perfidi Iudæi, coniuncti paganis, & recluſerunt cum multis, ſcilicet cum trigintatribus Chriſtianis, propter nomen Saluatoris noſtri Ieſu CHRISTI eodem carcere concluſis. Diuina autem agente prouidentia, nocte patefacto carcere, ſanctus Eliphius vnà cum illis iam dictis triginta tribus Chriſtianis carcere egreſſus, Leucorum, id eſt, Tullenſem ingreſſus eſt vrbem: ibi defunctam ſuam ſecundùm carnem genitricem ſepeliuit, quo debuit affectu, exhibens hunc ei impendens honorem. Ibi quoquè, ſicut & in cæteris, non ſurdus fuit auditor legis, dicentis: Honora patrem tuum & matrem, vt ſis longęuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi. Expleto itaq; hoc debitę pietatis obſequio, rursùs athleta Chriſti non ſolùm à Iudęis atque militibus paganis, verumetiam ab ipſis ſummis ac principalibus viris quærebatur, vt aut impietati conſentiret, aut nō conſentiens, mortem ſubiret.

S. Eliphius cùm præſenditur.

Exod. 20.

CAP. V.

NOn abre quæritur, qualem per occaſionem Iudæi tunc temporis vehementiùs atque procaciùs ſeſe impénderint, aut impéndere potuerint ciuſmodi actionibus, ità vt & in iſtum Chriſti martyrem, & in multos alios penè ipſis crudelibus paganis promptiores atque erectiores fuiſſe legantur. Ad quod reſpondendum, quia Iulianus impius impios illos erexit, illorum flatus extumeſcere fecit, illis arma porrexit, illos eſſe fortes & confidentes fieri voluit, eò quòd ſciret illos potiſſimùm acerrimos eſſe inimicos nominis Chriſti.

Iudæos fouet Iulianus Apoſtata odio Chriſti.

CAP. VI.

HInc Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, dicens: Iulianus etiam Iudęos contra Chriſtianos armauit, primumque conuocans, requiſiuit cur eis præcipiente lege ſacrificare, nequaquàm immolationibus vterentur. Cumque reſpondiſſent vno tantummodò loco ſibi offerre ſacrificium fuiſſe permiſſum: repentè iuſſit DEO odibilis deſtructum reſuſcitari templum, credens infelix Dominicum verbum ſe poſſe deſtruere, cuius per hoc veritatem oſtendit magis. Hæc itaque verba Iudęi libenter accipientes, cunctis per diuerſum orbem mandauēre Iudæis. Qui vndique concurrentes, pecunias ad ędificium alacriter offerebāt. Miniſtrauitq; plurimùm etiam Imperator nō largitatis gratia, ſed veritati repugnans: miſitque pariter preſidem, impiorum executorem dignìſſimum præceptorum. Aiunt enim, quòd ad repurgatoriū faciendū, argenteas

Hiſt. Trip. lib. 6. cap. 41. Socrates Hiſt. Eccl. l. 3. c. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

* hamos *amas & cophinos & scaphas habuerint. Cumque iam fodere cœpissent, statuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò spontanea terra de valle crescebat. Solutis itaque prioris etiam fundamenti reliquijs, noua omnia præparabant. Cumque gypsi & calcis multa modiorum millia congregâssent, vis magna ventorum repentè respirans, tempestatesque atque procellæ subitò factę, quicquid congregatum fuerat, dissipauerunt. Adhuc autem insanientibus eis, & nequaquàm diuina longanimitate correptis, maximus primò terræmotus factus est, & quisquis mysterijs diuinis non fuerat imbutus, vehementer attritus est. Cùm verò neque hoc terrerentur iudicio, ignis ex fundamentis, quæ fodiebantur, egrediens, plurimos fodientium concremauit, aliorum membra dissoluit. Nocte quoquè plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens subitò cum tecto ipsa porticus, dormientes oppressit. Alia verò die signum in cęlo splendens Crucis apparuit: sed & Iudęorum vestes signaculo sunt implętę, non tamen splendenti, sed nigro colore signatę. Hęc itaque Deo rebelles considerantes, & diuina flagella cõremiscentes, ad propria sunt reuersi, cõfitentes esse Deũ, qui ab eorũ progenitoribus ligno probatur appensus. Cùm hæc ità se habuerint, & Imperatori impijssimo adhuc placerent impij, quantum putas spiritum malignitatis sibimet adspirauerunt, & quibus modis quibuscunque in locis erant, suum in Christianos quasi naturale odium, cõiuncti paganis persequentibus, adulantibus principibus edicta proponẽtibus, tanquàm benè facientibus, declarârunt?

Dissipat Deus conatus Iudæorum, templũ suum instaurare volentium.

Signum Crucis appàret in cælo.

CAP. VII.

IGitur sanctus Eliphius, diuina, vt iam dictum est, virtute carcerem egressus, dum funeris materni exequias de more compleuisset, rursùs tam à Paganis militibus, quàm à Iudæis quęrebatur: & quia non latére volebat, quia martyrium non refugiebat, citò repertus est. Reuersus nanque, ciuitatem Grandem intrauit, vbi nunc temploris Iulianus fuisse memoratur. Duobus ibidèm moratus diebus, multa non paucis beneficia prestitit infirmis. Transiensque fluuium, nomine Veram, offendit impios executores dęmonum thecas in litore colentes. Iudęos ibidèm in eodem sacrilegio non defuisse, est narratum. Hoc autem friuolum, nimisque simpliciter dictum non existimant, pro eo quòd nostris temporibus tale quid inter sacrilegia Iudęorum non reperitur. Neque enim nunc Iudei idolis immolant, sed vnum & solum creatorem DEVM se adorare inaniter iactant. Optarent ergò studiosi lectores, aliter scripsisse, quàm dixit aut scripsit. Premisso nanque, Offendit *in Iudęos, dęmonum thecas in litore colentes: erat autem sabbatum, dies festus Iudæorum: Eccè, ait, quod nefarij Iudei in suis sabbatis agunt. Christum DEI virtutem, & Dei sapientiam contemnunt, & ad suam perditionem dęmonia colunt. Exigentibus enim suæ perditionis meritis, oracula prophetarum & prœconia Apostolorum recusârunt: suas verò libenter aures dæmonijs accommodauerunt. Ego verò non omninò friuolum, inmò fidelia veritate subnixũ esse potuisse arbitror istud, ab eo taliter dictũ. Non enim tunc temporis res ità erat, vt nunc est. Quarè hodiè Iudęi simulacra gentiũ non colunt? Nimirùm quia non sunt. Quandiù erant, quàm diù fiebant hæc opera manuũ hominum, semper posthæc fuerunt ad cultum eorum, sicut testantur libri ipsorum. Nunc autem, vbi secundum prophetiam Esaiæ, Dominus ascendens super nubem leuem, ingressus est Aegyptum, & mota sunt simulacra Aegypti à facie eius, & disperiêrunt, fruſtrà volentibus eis retinere Aegyptijs, qualiũ iste Iulianus notissimus, & verè Aegyptius fuit nũc, inquid, quia non sunt, idcircò non colunt Iudæi simulacra gentium: & illud, quod solum restat, & quod illa subuertit, omninò non pertinens ad simulacra gentium, idcircò non adorant, quia veritatem oderunt, secundùm mysticam similitudinem cnei serpentis, quem exaltauit Moyses in deserto, ante nostros & ipsorum oculos exaltatam. Proindè nullius laudis est Iudæę siue Synagogæ, quod per Osee prophetam dictum est ei: Dies multos expectabis me, & non fornicaberis, & non eris viro: quia quòd non fornicabatur cum idolis, non ex suę est continentię virtute, sed ex defectu idolatriæ, quam post aduentum CHRISTI, neque Pagani principes, neque iste apostata potuit resuscitare.

Defenditur primus huius historiæ author.

1. Cor. 1.

Esa. 16.

Num. 21.

Osee 3.

Iglitur

CAP. VIII.

IGitur beatus vir Eliphius, cùm vtrosq;, scilicet & gentiles & Iudęos, in eodem sacrilegio offendisset, verbum veritatis illis annunciabat, scilicet nihil esse, nisi perditionem in dæmonum phantasmate: potiùs viuum & verum Deum, creatorem visibilium & inuisibilium, eiusque filium Iesum Christum cum spiritu sancto Deum vnum crederẽt, & colerent, quò peccatorum indulgentiam & sempiternam animabus suis inuenirent requiem. Ferè sexcẽti & viginti viri, exceptis mulieribus, per illam eius admonitionem, gratia Domini cooperante, credidisse & baptismum salutis suscepisse feruntur. Nunciantur autem hęc impijssimo Iuliano, qui tunc temporis, vt iam dictum est, in eadem Galiæ ciuitate Grandi morabatur. Incertum autem, vtrùm Cæsar tantùm, an etiam Imperator esset illis diebus. Nam cùm anno tertio imperij sui, septimo verò, ex quo Cæsar à Constantio fuerat ordinatus, vitæ autẽ anno tricesimoprimo defunctus fuerit, vtrùm tempore imperij sui aliquandò ad Gallias transierit, compertum ex historijs non habemus: sed cùm Cæsar esset, tunc eum in Gallias venisse non dubium est. Imperator quippe Constantius, vt Ecclesiastica narrat historia, constituens eum Cæsarem, contra Barbaros destinauit ad Gallias. Hi nanq; Barbari, quorũ idẽ Constantius contra Magnentium tyrannum solatia petierat, cùm nihil profuissent contra tyrannum, Romanorum vastabant vrbes. Quocunque ergò tempore, siue quot per vices in Gallias venerit, quomodò aliquandò venisse dubium non est, in medio relinquentes, cætera prosequamur.

Multi credunt in Christum, prædicante Eliphio.

Hist. Trip. lib. 5. cap. 12.

CAP. IX.

ACcepta hac relatione, tyrannus oblitus est suam hypocrisim, id est, philosophicæ patientiæ simulationem, qua sese intendebat demonstrare clementem. Iratus est enim is, qui mansuetus & ab iracundia remotus, ab impijs vocari studebat, & hac opinione sui nimiùm delectabatur. Credo tantam glorioſi viri fuisse libertatem, & zeli boni tam vehemẽtem in eo feruorem, vt supra vires simulationis siue simulatoris esset pondus veræ virtutis, digna pro veritate verba facientis per os huius, in quo sine dubio Christus ipse loquebatur. Nec verò in isto solo, verùm & in alijs nonnullis patientiæ laudem perdidit, ità vt in furorem actus, eorum capita iuberet auferri: & licèt nonnullorum sanguinem fundi aliquandò prohibuerit, ductus inuidia, nè moriendo fierent glorioſi, non eos in ciuitate habitare permisit, quos fortiores, & in faciem sibi resistentes inuenit. Mirum, quòd circa tempus idem beatum Martinum nouum tyronem, & Christo militare cupientem, & dicentem sibi: Hactenùs, Cæsar, militaui tibi: patere, vt nunc militem Deo: viuere permisit, & infremuit quidem, sed non eum occidit. Hunc autem, quin Christi martyrem faceret, qui martyribus inuidebat, nullo patientiæ figmento sustinere vel differre potuit. Credo igitur, vt dixi, quòd magno zelo vir laudabilis tale quid fecisset aut dixisset, propter qualia Christianos ille vanus interficere solebat, tanquàm reos maiestatis, non tanquàm propter causam siue professionem, Christianitatis scilicet, aut propter destructionem templorum, aut propter aliquod verbum, quod imperiali honori videri posset iniurioſum. Exempli gratia: Cùm apud Daphnem duo iuuenes, quorum alter Iuuẽtinus, alter dictus est Maximus, militia clari, ingemiscerent videntes abominationes Iuliani, (nam fontes vrbis sacrificijs violauerat, & cũcta venalia in publico, scelerata adspersione contaminauerat, vt comedentes & bibentes polluerentur hoc modo) trium puerorum in Babylone splendentium sermonibus vsi sunt, dicentes: Tradidisti enim nos regi iniquo, qui recessit à te vltra omnes gentes, quæ sunt in terra. Hæc audiens ille, mitis atque philosophus à suí similibus nominatus, impietatis faciem proinùs enudauit, præcipiens eis amarissimas plagas inferri: quos etiam luce priuauit: magis autem, quod verius est, illius temporis infelicitate liberans, eos ad coronas sempiternas transmisit. Sed & plurimi nobilium, & dignitate fulgentiũ, vtẽres tali fiducia, coronis æqualibus sunt coronati. Fingebat enim, se in eis quasi causam vlcisci imperialis iniuriæ, & hoc diuulgari iubebat, inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij, & hoc diuulgari iubebat, inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij, & honoris. Artemium quoq;, qui temporibus Cõstantij Dux fuit Aegypti, quoniã illius tẽpore idola multa confregerat, non solùm facultatibus nudum reddidit, sed etiam capitis sectione mulctauit. Hæc pro exemplo dicta sint, quales ob causas ille sanctos interficere non fuisset insolitus, qui, vt iam dictum est, mansuetus & ab iracundia remotus, ab impijs vocabatur.

Iuuenius & Maximus martyres.

Artemius mart. Eccl. hist. Trip. lib. 6. cap. 36.

CAP. X.

Vtranque

Universidad de Deusto
Biblioteca

VTranq; causam, vt istum quoquè virum sanctissimum interficeret, illum habuisse simplex quoquè sermo testatur passionis eius. Nam illum, qui accusabat, inter cetera dixisse narrat: Considera Cęsar, quia tibi & semini tuo non prospera, sed aduersa prophetat, & sine vllo tuî timore contra tuã potentiam audacter rebellat. Ipsum quoq; Iulianum taliter contra eundem Christi martyrem loquentem inducit: Eliphi, quare deos dissipâsti, & incantationibus nefarijs ad nihilum deduxisti? Nisì meo obtemperes præcepto, & renoues deos, atque colas, quos minutatìm confregisti, gladius meus capud tuum diuidet particulatìm. Hinc manifestum est & illam, propter quam supradicti iuuenes Iuuentinus & Maximus simulesq; illorum puniti sunt, & illam sanctum habuisse causam, propter quam Dux ille Artemius, alijque complures à tyranno interempti sunt: scilicet quia & impietati eius palàm ore libero vir egregius in populo refragatus nõ timuit, & tẽpla siue idola, quæ ille colebat & coli iubebat, subuertit siue confregit.

CAP. XI.

CVm igitur ad restitutionem simulacrorum, quę confregerat, compellenti Iuliano nõ cederet, iustissimum esse dicens, propter fidem Domini nostri Iesu Christi gloriosè mori, & ità cum illo in ęterna felicitate lętari: tyrannus iam non valens contra rebelluinum animum in illa cauea simulationis, quanuis inuideret tantæ Christianæ spei, scilicet glorię martyrij, capitalem eum sententiam subire præcepit: Flexis, ait, genibus, extende ceruicem, & fulminantis gladij mortiferam, sicut tibi prædixi, terram suscipe plagam. Tunc martyr Christi paululùm induciarum, ad offerendam Deo orationem sibi dari flagitauit. Quo impetrato, prostrauit se in terram, & eleuans vocem, orauit, dicens: Domine Deus omnipotens, qui cęlum terramque & omnia, quæ in eis sunt, creâsti, & hominem ad imaginem & similitudinem tuam factum, in paradiso posuisti, eundemque suadente diabolo lapsum, per vnigeniti tui incarnationem & passionem reformâsti, & sanctos & electos tuos non ad huius mundi gaudia, sed ad labores & tribulationes misisti: supplicem serui tui exaudi orationẽ, & quia te solùm timeo, & tota cordis alacritate diligo, nunc pro tuo nomine non solum omnia corporis tormenta, sed & ipsam subire mortem desidero: animam meam iube suscipi per manus Angelorum in paradiso tuo cælesti cum corona martyrij: istis autem, à quibus interficiendus sum, quoniam cunque ignorant & errant, etiam tuorum da indulgentiam peccatorum, & cum famulis tuis in regno tuo portionem: qui viuis & regnas cum vnigenito tuo & spiritu sancto vnus & verus Deus Deus in secula seculorum. Cumque fideles, qui aderant, respondissent, Amen: surgens ab oratione, & stans in medio multitudinis: Rogo, inquit, ad Cesarem, vt dum me interfeceris, corpori meo concedas locum sepulcri. Ille respondens: Concedo, ait, quęcunque locum elegeris. Attollens ergò Christi martyr oculos, & circunspiciens, vidit à longè montem excelsum; & ad Iulianum respiciens: En, inquit, Cesar, montem cernis ipsum, in quo, volente Christo, sepulturam habiturus sum. Cumque terìm ad multitudinem conuersus fidelium, qui aderant, pro re & tempore loqueretur, adhuc quasì patiens expectabat tyrannus, nimirùm ad deuorandã animam potius, quam ad occidendum corpus inhiante diabolo, qui per illum operabatur. Denique cùm ille testis Christi fidelissimus cum Apostolo diceret, aut reuerà dicere posset: Cupio dissolui, & esse cum Christo, multo enim melius. itemque illud. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: reposita est mihi corona iustitiæ: Iulianus ad blandiendum ditias sese callidè inclinans: Accipe, inquit, dignitates, accipe honores, accipe aurum & argẽtum, & omnia bona possìde, quę nobis preciosa sunt, & esto amicus noster in eadem scientia, in eodem sensu. Vir sanctus autem memor illius oftensionis, qua tentator diabolus Domino nostro Iesu Christo regna mundi & gloriam eorum ostendens, dixerat: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me: dixit ad eum: Cæsar, à diabolo seductores, & veritatis inquisitores Christianos seducere festinas. Pecunia tua & quæcunque promittis, tecùm sint in perditionem. Ideò enim terrenà promittis, vt cælestia tollas: & vitam trãsitoriam promittis, vt ęternam subtrahas: & ad extremum sine dubio adeircò suades caduca gaudia, vt amoueas ea, quę sunt ęterna. Tunc in vocem exultationis confessionis erumpẽs aduersùs impietatem paganicam, Iudaicam, atq; hęreticam, quę videlicet impietas, velut Cerberus canis infernalis triũ capitũ, catholicã tunc vexabat ecclesiã, clamauit & dixit: Ego in Deũ verũ credo, & ipsum adoro in substantię vnitate, in personis trinũ, creatorem totius mũdi atq; gubernatorẽ, initium & finem nõ habentẽ, cuius

Precatio sancti Eliphij sub martem.

Philip. 1. 2. Tim. 4.

Blãditur martyri impius Apostata.

Mat. 4.

Egregia vox martyris.

Confessio martyris.

cuius regnum incorruptum permanet in sempiternum. Credo vnigenitum Dei patris omnipotentis filium, patri consubstantialem, coęternum atque coęqualem, spiritu sancto operante in Maria virgine conceptum, verum hominem sine virginitatis corruptione ex ea natum, sub Pontio Pilato crucifixum, à mortuis tertia die resuscitatum, in cælos receptum, in die iudicij viuos ac mortuos iudicaturum, & vnicuique secundùm opera sua redditurum. *Rom. 2.*

CAP. XII.

IGitur lachrymę intereà manabant ex oculis ab initio orationis, quam impetratis, vt iam dictum est, fudit inducijs. Et hoc infirmitatis esse videbatur illis, qui nesciebant, quid sit illud, quod in Psalmo dictum est: Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, nõ despicies. Et alibì: Tribulationem & dolorem inuéni, & nomen Domini inuocaui: & quod de ipso capite beatorum lugentium, qui pro pter hoc ipsum, quòd lugent, beati sunt, Apostolus dicit: Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui saluum facere posset illum, cum clamore valido & multis lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Nesciebant hæc multi, qui aderant, maximeque tyrannus ille, cuius erat cor induratum, sicut cor Pharaonis: & idcircò infirmus atque pendulus martyr Christi esse videbatur. Vndè & promissis suis contringere tentauit illum idem inefficax malitię artifex, sicut iam dictum est. Vbi autem inter ipsas lachrymas hic Domini testis, tantæ exultationis & confessionis extulit vocem, tunc ille odibilis Iulianus, immò habitator cordis eius spiritus nequam, diutiùs ferre non potuit, iubensque caput eius absque dilatione amputari, deridendo dixit: Videbo, si Christus tuus líberet te, & surgere, atque tuis pedibus ambulare faciat te. Deridebat enim eum pro eo, quòd, sicut iam suprà dictum est, postulata & concessa sibi electione sepulcri, dixerat illi: En Cęsar, mẽtem cernis ipsum, in quo, demonstrante Christo, sepulcrum habiturus sum. Itaque propositum habẽs in corde eius spiritus nequam, quòd aliter sepulcrum illi non fieret, nisì ad montem longè remotum, quem sibi elegerat, pedibus suis ambularet, derisionem huiusmodi locutus est. Dominus autem Iesus gloriam suam econtrà manifestare dignatus est, vt videret, & confunderetur hostis eius Imperator impiorum, falsus & verus diaboli satelles, & ignis inuidiæ magis ac magis eum deuoraret. Martyris quippè corpus erexit se per virtutem Christi, & ambabus amplexum manibus caput suum, per vnum milliare, comitantibus vtiq; Angelis, & Christum collaudantibus, deportauit, & ità vsque ad montem illum sine vlla offensione perueníit. Deindè subijt in montem ipsum, & ibì lapidem colore album, situ planum, inuenies, sedit super eum. Protinùs duritia lapidis officiosè cessit pio martyri. etenim quasi cera benè mollis insidẽti gremium aperiens, concauum subsellium prębuit, secutumque memorabile seculis. Vndè hactenùs mons ille, mons dicitur sancti Eliphij. Est autem inter Frumẽtosam & Grandem medius, ab vtraque millibus distans sensìs: ab Aquilone Tullensem vrbem, ab Austro verò Grandem habens. Interea complures infirmi, diuersis languoribus afflicti, passionem glorioſi martyris venerantes, & Christi nomen, in ea collaudantes, meritis ipsius sanitati redditi sunt. Hæc videntes pij, lętati sunt: impij zelo maligno zelati sunt, & orta inter vtrosque pugna, fideles martyris magnifici meritis adiuti, & Christo donãte victis infidelibus, glorioſam victoriam adepti, extinctorum corpora paganorum in proximum fluuium proiecerunt. Martyrizatus nempe est beatus martyr in prato amœno, quod situm est in ripa fluuioli suprà memorati, cui nomen Vera, decimoseptimo Calendas Nouembris. Super sacratissimum corpus eius ædificatum est à fidelibus oratorium, vbi fideliter petentibus multarum præstantur beneficia virtutum.

Insigne miraculum.

Trèm aliud.

Morbidi curãtur.

VITA

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA DEOGRATIAS EPISCOPI CARTHAGINENSIS, AGONES QVE ET MARTYRIA MARTINIANI, SATURIANI, MAXIMÆ, VALERIANI EPISCOPI, ARMOGASTIS, MASCULÆ & SATURI CONFESSORUM. PER D. VICTOREM EPISCOPUM VTICENSEM SCRIPTA.

17. Octobris, quòd ad quosdam attinet.

Roma à Vandalis capta.

ACtum est, supplicante Valentiniano Augusto, Carthaginensi Ecclesię post longum silentium desolationis Episcopum ordinari, nomine Deogratias. Cuius si mirarer quisquam, quæ per illum Dominus fecerit, paulatim excurrere, antè incipient verba deficere, quàm ille aliquid valeat explicare. Illo igitur Episcopo constituto, factum est peccatis vrgentibus, vt vrbem illam quondàm nobilissimam atq; famosam, decimoquinto regni sui anno Geisericus caperet Romam. Et simul exindè regum multitudo diuitiis cum populis captiuauit. Quę dum multitudo captiuitatis Africanum attingeret litus, diuidentibus Vandalis & Mauris ingentem populi quantitatem, vt mos est Barbaris, mariti ab vxoribus, liberi à parentibus separabantur.

Deogratias Episcopus redimit captiuos

Statim fategit Deo plenus & charus, vniuersa vasa ministerij aurea vel argentea distrahere, & liberatē de seruitute Barbarica liberare, & vt coniugia fœderata manerent, & pignora geminoribus redderent. Et quia loca nulla sufficiebant ad capessendam multitudinem tantam, basilicas duas nominatas & amplas, Fausti & Nouarum, eorum lectulis atque stramentis deputauit, decernens per singulos dies, quantum quis pro merito acciperet. Et quia

Summa eius humanitas.

plerosque insuetudo nauigij & crudelitas captiuitatis afflixerat, non paruus interea fuerat numerus ægrotorum, quos ille beatus antistes vt nutrix pia, per momenta singula cum medicis circuibat, sequētibus cibis, vt inspecta vena, quid cui opùs esset, illo præsente daretur. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere misericordię feriabatur, sed peragebat excurrens per singulos lectos, scisćitans qualiter quisque haberet: ità se tradidit omninò labori, vt nec defessis membris, nec carioſæ iam senectuti parceret. Quo tempore

Inuidentia Arrianorum.

Arriani succensi, dolis eū quamplurimis voluêre sæpiùs enecare. Quod (credo) præsidio Dominus, citò passerem suum de manibus accipitrū voluit liberare. Cuius exitum ità vrbici captiui planxerunt, vt tūc se putarent magis tradi manibus Barbarorum, quàm dò ille perrexit ad cælum. Fūctus est autem sacerdotio annis tribus. Cuius amore & desiderio populus attentus, potuerat membra digni corporis rapere, nisi consilio prudenti dum auocatur, nesciente multitudine, sepeliretur.

Et quia tacendum semper non est de impietatibus hæreticorum, nec verecundiæ poterit esse, quod ad laudem proficit patientis: ordinator quōdàm memorati sacerdotis nomine Thoma, dum varijs ab eis insidijs sępiùs arctaretur, quodam tempore venerabilem senem in publica facie catomis cecidérunt. Quod ille non ad opprobrium, sed ad mercedem computans gloriæ suæ, in Domino lætabatur. Vndè factum est, vt post obitum Episcopi Carthaginis, Zeugitanæ & proconsulari prouinciæ Episcopos interdiceret ordinandos, quorum erat numerus centum sexaginta quatuor. Qui paulatim deficientes, nunc qui simul ipsi supersunt, tres tantùm esse videntur: Vincētius Gigitanus, Paulus Sinnaritanus, verè merito & nomine Paulus, & alius Quintianus. Qui nunc persecutionem fugiens, apud Edessam Macedoniæ ciuitatem commanet peregrinus. Sed etiam martyria quamplurima esse probantur, confessorum aūt ingens & plurima multitudo, ex quibus aliqua narrare tentabo.

Erant tunc serui cuiusdam Vandali (fuit hic Vandalus de illis, quos Müllenarios vocant) Martinianus, Saturianus, & eorum duo germani: erat & conserua eorū, quædam egregia Christi ancilla, nomine Maxima, corpore simul & corde decora. Et quia Martinianus armifactor erat, & domino suo satis videbatur acceptus, & Maxima vniuersę familiæ dominabatur: credidit Vandalus, vt fideles sibi magis memoratos faceret famulos, Martinianum Maximamque coniugali consortio sociare. Martinianus adolescentulus, pu-

rum secularium more, coniugium affectabat: Maxima nanque iam DEO sacrata, humanas nuptias refutabat. At vbi ventum est, vt cubiculi adirentur secreta silentia, & Martinianus nesciens, quid de illo decreuerat Deus, maritali fiducia quasi cum coniuge cuperet cubitare, viua ei voce memorata famula Christi respondit: Christo ego, ô Martiniane frater, membra mei corporis dedicaui, nec possum humanum sortiri coniugium, habens iam cælestem & verum sponsum. Sed dabo consilium: si velis, poteris & ipse tibi præstare cùm licet, vt cui ego concupiui nubere, delecteris & ipse seruire. Ità factum est, Domino procurante, vt obediens virgini, etiam adolescens suam animam lucraretur. Nesciente igitur Vandalo, compunctus atque spiritualis secreti commercium mutuatus, etiam suis fratribus persuasit, vt thesaurum quem inuenerat haberēt, vtpotè germani, communem, conuersus est itaque cum tribus fratribus suis. Dei puella comitante, nocte clàm egredientes, Tabraceno monasterio, cui præerat tunc nobilis pastor Andreas, sociantur. Illa verò haud procùl monasterium incoluit puellarum.

Christo dedicata non potest homini nubere.

Sciscitante igitur barbaro inquisitionibus & muneribus crebris, quod gestum erat, celari non potuit. Inueniens itaque iam non sua, sed Christi mancipia, conijcit in vincula, & varijs tormentis Dei famulos insectatur, agens cum eis non tantùm vt pariter mitterētur, sed quod grauius est, per rebaptizationis cœnū fidei suæ ornamenta turparent. Peruenit hocipsum vsque ad notitiam Geiserici. Decernit rex, vtì tandiù * implicabilis ferus seruos afflige ret, quandiù illius succumberent voluntati. Iubet in modum ferrarū fustes robustos veluti palmatos cum stirpibus fieri, qui quatientibus tergis non solùm ossa confringerent, sed etiam terebrantes aculei intrinsecùs remanerent. Qui dum sanguis effluēret, & dissipatis carnibus viscera nudarentur, sequenti die, Christo medente, incolumes reddebantur. Hoc sæpiùs ac multo factum est tempore, & nulla plagarum vestigia videbantur, sancto spiritu subindè curante. Post hoc arctatur Maxima duræ cuſtodiæ, cuspidique crudeli extenditur. Cui cùm Dei seruorum nō deesset frequentia visitantium, videntibus cunctis, ingentium lignorum putrescens soluta est fortitudo. Miraculum hoc & voce omnium celebratur, & nobis, ad quem custodia pertinebat, cum sacramento testatus est ità fuisse.

* for. implacabilis.

Vide immanis supplicij genus.

Maxima diu affligitur.

Liberatur.

Aſt vbi Vandalus virtutem neglexit cognoscere diuinam, cœpit in domo eius vindicatrix ira grassari. Moritur ipse simul & filij, familiæ atque animalium quæcunque oblatos, cum gratulatione nimia suscepisset, filios & domesticos sanctorum meritò mancipiæ voluntati dimisit, quæ nunc supereſt virgo, mater multarum virginum DEI, nobis etiam nequaquàm ignota. Peruenientes autem traduntur memorato regi Maurorum, communenti in parte eremi, quæ dicitur Caprapicti. Videntes igitur Christi discipuli multa apud gentiles & illicita sacrificiorum sacrilegia, cœperunt prædicatione & conuersatione sua ad cognitionem Domini Dei nostri Barbaros inuitare: & tali modo ingentem multitudinem gentilium Barbarorum Christo Domino lucrauerunt, vbì anteà nulla fama Christiani nominis fuerat diuulgata. Tunc deindè cogitatur quid fieret, vt ager iam cultus & egraminatus vomere prædicationis, Euāgelicum susciperet semen, & imbre sacri baptismatis rigaretur. Mittunt legatos per itinera distenta deserti: peruenitur tandèm ad ciuitatem Romanam. Rogatur Episcopus, vt presbyterum & ministros credenti populo destinaret. Explet cum gaudio, quod petebatur, pontifex. Dei consti tuitur Ecclesia, baptizatur multitudo maxima Barbarorum, & de lupis grex fœcundus multiplicatur agnorum. Hoc Geiserico relatione sua nūciat Capsur. De qua re furgens inuidia, iubet famulos Dei ligatis pedibus post terga currentium quadrigarum, inter spinosa loca syluarum pariter interire, vt ducta atq; reducta dumosis lignorū aculeis innocentium corpora carperentur, ità deligans, vt exitum suum inuicèm peruiderent. Qui cùm è vicino currentibus Mauris, sese mutuò conspicerent, vale sibi in angusto fugę vnusquisque ità dicebant: Frater, ora pro me: impleuit Deus desiderium nostrū. taliter peruenitur ad regnum cælorum. Itaq; orando atq; psallēdo, gaudentibus Angelis piàs animas emisēre. Vbì vsq; in hodiernum diem non desinit ingentia mirabilia Jesus

Maxima dimittitur, & fit Abbatissa.

Multi credūt in Christum.

Sancti martyres crudeliter examinantur.

Animas cęlo reddunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus Christus Dominus noster operari. Nam nobis beatus quondàm Faustus Byzacenus Episcopus attestatus est, cæcam quandam mulierem illuminatam fuisse, vbi ipse adhuc erat præsens.

Vide impiũ conatũ Arriani.

Accenditur ꝓpter hæc aduersùs Dei ecclesiã Geisericus. Mittit Proculum quendam in prouinciã Zeugitanã, qui coarctaret ad tradendũ ministeria diuina vel libros cæleste Domini sacerdotes, vt primò armis nudaret, & ità faciliùs inermes hostis callidus expugnaret. Quibus se non posse tradere clamantibus, ipse rapaci manu cũcta deprædabatur, atque de pallijs altaris, proh nefas, camisias sibi & femoralia faciebat. Quæ tamen

Nota lector

Proculus huius rei executor, frustatìm sibi comedens linguam, in breui turpissima consumptus est morte. Tunc enim S. Valerianus, Abensis ciuitatis Episcopus, dum vinctus,

Valerianus Episcopus.

sacramẽta diuina nè traderet, dimicâsset, foràs ciuitatem singularis iussus est pelli, & ita præceptum est, vt nullus eum neque in domo, neq; in agro dimitteret habitare. Quæ strata publica multo tempore nudo iacuit subaëre: annorum erat plùs octoginta quinque nos tunc indigni, in tali exilio meruimus salutare.

Quodam tempore paschalis solennitas agebatur, & dum in quodam loco, quĩ Regia vocitatur, ob diem paschalis honoris nostri sibimet clausam ecclesiã reserarent, compererunt Arriani. Statìm quidam presbyter eorum Andiot nomine, congregatis armatorum manu, ad expugnandam turbam accenditur innocentum. Introeuntes ginatis spathis, arma corripiunt, alij quoquè tecta conscendunt, & per fenestras ecclesiæ sagittas spargunt. Et tunc fortè & canente populo Dei, lector vnus pulpito silens, alleluiaticum melos canebat. Quo tempore sagitta in gutture iaculatus, cadente de manibus codice, mortuus pòst cecidit ipse. Nam & alij quamplurimi sagittis & iaculis in medio crepidinis altaris probantur occisi. Nam qui gladijs tũc interempti non sunt, grauibus pœnis attriti, regio iussu oës penè necati sunt, præsertìm maturioris ætatis. Alibi insuper, sicut Thunazudæ contigit, Galibus, vico Ammoniæ, vel alijs in locis, tempore quo ibi

Christiani cæduntur.

Nota facin⁹ Arrianis & similibus impijs dignum.

cramenta Dei populo porrigebantur, introeũtes maximo furore, corpus Christi & sanguinem pauimentis sparserunt, & illud pollutis pedibus calcauerunt. Ipse enim Gelerius præceperat, ità persuadentibus Episcopis suis, vt intrà aulam suam filiorum, fratrum non nisì Arriani per diuersa ministeria ponerentur. Inter alios ventum est ad Armogastem nostrum. Cuius cùm diù ac sæpiùs tibias torquendo tumentibus cernerent chordis, & frontem, in qua Christus vexillum suæ fixerat Crucis, rugarã imaginem aratam descendentes atq; mugientes ostenderent nerui, vt fila aranearum, sanctæ crucis respiciente, crepabant. At vbi tortores neruicas chordas disruptas esse viderunt, alias crebriùs fortioribus chordis atque canabinis, illo nihil aliud, nisì Christi nomen inuocante, illa omnia vanescebant. Sed & capite deorsùm dum ad vnum penderet pedẽ, adhibetur lucundo presbytero, dicente sibi: Poteris eum diuersis afflictionibus interficere. Nam si gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare. Tũc Theodoricus Byzacenam prouinciam ad fodiendas eum condemnat scrobes. Posteà quasi ad magnum opprobrium haud procul Carthagine, vbi ab omnibus videretur, pastorem eum præcipit esse vaccarum.

Armogastes insignis cõfessor.

Obitus suus ei reuelatur

Inter hæc Dño reuelante, cùm dormitionis suæ proximum cerneret diem, adgreditur quendam Felicem venerabilem Christianum, procuratorem domûs filij regis, qui Armogastem vt Apostolum venerabatur, dicitque illi: Tempus meę resolutionis adesse: obsecro te per fidẽ, quam vtriq; tenemus, vt sub hac siliquę arbore me sepeliri digneris, redditurus Domino nostro, nisì feceris, rationẽ: non quòd ille curaret, vbi aut quo liter suum sepeliretur corpus, sed vt illud demonstraretur, quod seruo suo reuelauerat Deus. Respondet Felix & dicit: Absit à nobis, confessor venerabilis: sed sepeliam te in vna basilicarũ cum triumpho & gratia, quam mereris. Cui B. Armogas: Non, sed quod dixi, facturus es. Ille timens Dei hominem contristare, veraciter, quod ingesserat, promittit esse facturum. Statìm intrà paucissimos dies comes bonę confessionis de hac vita migrauit. Festinauit Felix sibi delegatum sub arbore fodere sepulcrum. Cui cùm ingens

Nota rẽ admirandam.

radices & soliditas aridæ telluris moram facerent, & labore angeretur, quòd tarditatem cti membra corporis humarentur, tandèm abscissis radicibus, multo altiùs terram cauans, conspicit sarcophagum splẽdidissimi marmoris præparatum, qualem fortè multis omnibus

omninò habuit regum. Sed nec quendam Archiminum, nomine Masculinum, debeo præterire. Qui cùm multis insidijs premeretur, vt catholicã omitteret fidem, ipse eũ rex postèà blandiendo affatibus secularibus *mutabat, promittens multis eum diuitijs cumulandum, si volũtati eius auditũ facilem commodâsset. Qui cùm fortis atq; inuictus

Archimini Masculini constantia.

*inuitabat, legendum puto.

manèret, iubet eum subire sententiam capitalẽ, ità tamen callidus occultè præcipiens, vt si in illa hora vibrãtis gladij pertimesceret ictum, magìs eum occíderet, nè martyrem gloriosum fecisset. Si aũt fortem in confessione cõspiceret, à gladio temperaret. Sed ille vt columna immobilis, Christo solidante, fortis effectus, confessor reuertitur gloriosus. Etsi martyrẽ inuidus hostis noluit facere, confessorẽ tamẽ nostrũ nõ potuit violare.

Nouimus & alium ea tempestate noïe Saturum. Qui cùm lucidum esset membrũ ecclesię Christi, & prauitatẽ Arrianorum libertate catholica frequẽter argueret, (fuit hic procurator domûs Hunerici) conuenitur, accusante Mariuado quodam diacono, quem Hunericus infaustus singulariter honorabat, vt fieret Saturus Arrianus. Promittuntur honores & diuitiæ multę, si faceret: prępararantur supplicia dira, si nollet. Hac optione proposita, vt si regalibus iussis non obediret, primò facta discussione, & antè amissa domo vel substantia, distractis oĩbus mancipijs ac filijs, vxor eius, ipso præsente, camelario in coniugium traderetur. Quod ille plenus Deo, magis vt velociter prouenisset, impios prouocabat. Ob quam causam vxor eius inducias visa est ab his, qui exequebantur, nescięnte marito, petisse. Accedit ad maritum alia Eua, consilio magistrata serpentis. Sed ille, Adam non fuit, qui illecebrosa vetitę arboris poma contingeret: quia non indigẽs, sed Saturus, vocabatur, saturatus ab vbertate domûs Dei, & torrente deliciarũ eius potatus. Aduenit mulier ad locum, vbì maritus singularis orabat, conscissis vestibus crineq; soluto, secùm comitantibus filijs, vnamq; infantulã, quæ tunc lactabatur, manibus gestãs, quę nescięntis ꝓjcitur ad pedes mariti. Etiã ipsa suis genua cõplectitur vlnis, sibilãs vociferatione draconis: Miserere meî dulcissime simul & tuî: miserere cõmunibus liberis, quos cõspicis ipse. Nõ subiaceãt cõditioni seruili, quos claros prosapia reddidit generis nostri. Nõ subijciar ego indigno & turpi cõiugio, viuẽte marito, quæ mihi semper inter coquas plaudebã de Saturo meo. Cognoscit Deus, qa inuitus facturus es hoc, quod fortè volũtariè aliquãti fecerũt. Cui ille Iob sancti voce respondit: Tanq̃ vna ex insipientibus mulieribus loqueris. Formidarẽ, mulier, si sola esset huius vitę amara dulcedo: artificio, cõiunx, diaboli ministraris. Si diligeres maritũ, nunq̃ ad secundã mortẽ attraheres propriũ virũ. Distrahant filios, separent vxorẽ, auferant substantiam: mei Dñi ego secutus de ꝓmissis verba tenebo: Si qs non dimiserit vxorẽ, filios, agros aut domũ, meus nõ poterit esse discipulus. Quid vltrà? discedẽte muliere cum filijs refutata, cõfortatur Saturus ad coronã: discutitur, expoliatur, pœnis cõteritur, mẽdicus dimittitur. Interdicitur ei ꝓdeundi accessus: totũ ei tulerũt, stolã tamen baptismatis auferre non potuerunt.

Præclara virtus Saturi cõfessoris

Vxor eũ nititur euertere.

Iob 2.

Luc. 14.

Pòst hæc Geisericus ecclesiã Carthaginis claudi præcepit, dissipatis atq; dispersis per diuersa exiliorũ loca, quia Episcopus nõ fuerat, presbyteris & ministris. Quę vix reserata est, Zenone principe supplicante per patricium Seuerum, & sic vniuersi ab exilio redierunt. Quę verò in Hispania, Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Brutijs, Lucania, Epiro vel Hellada gesserit, meliùs ibì ipsi q passi sunt, miserabiliter lugẽda narrabunt. Sed etiam persecutionis nostræ à Geiserico, quanto sublimiter, tanto crudeliter gestę, iste sit finis. Durauit autem in regno annis xxxvij. mensibus tribus.

VITA S. GALLI ABBATIS ET CONFESSORIS, EDITA A VVALAFRIDO STRABO ABBATE Augiensi, non autem Abbate S. Galli, vt quidam non rectè aiunt.

PRAEFATIO AVTHORIS.

NIsì me sanctarum authoritas scripturarum, & præcipuè illa veridici prophetæ sententia, qua sacrificio obedientia præfertur, ad necessitatẽ obediendi cõstringeret, præceptis vestris, ó sanctissimi patres, apologię huiusmodi genus opponerẽ: Si propheta, qui antè, quàm formaretur in vtero, à Domino electus est, & priusquàm exiret de ventre, sanctificatus est: dum eum Dominus spiritu suo illustrans, verbi officio manciparet, Ibidem. de ætatis infirmitate & ignorãtia conquestus est: quid ego peccator acturus sum, qui in

1. Reg. 15.

Ierem. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iniquitate conceptus,& in delicto profusus,propter sordes vitæ,incircūcisus sum corde & auribus:quia videlicet nec scientiam dignè percipio,nec audita deuotè conferor. Quomodò iustitias Domini enarrabo,& assumam testamentum eius per os meum,cui usatatē nec tempus adhuc impleuit,nec scientia cōmendauit? cuius dicta nec doctrina corroborat,nec vita confirmat? præsertim cùm ea scribere iubeatis & ordinare,quorum dignitatē vix animo torpente conijcio. Tres tamen ob causas audendi talia viā inueniscilicet quòd credo me à Domino subleuādum,ob cuius iussa pariter ac promissa,quod virium consideratione exhorrui,obediendi cupiditate suscepi. Deindè quòd me conspicuum B.Galli intercessione,vestrisq; precibus adiuuari,pro quorum veneratione ac amore grande onus humeris aptaui debilibus. Postremò, quòd alienis insisto vestigijs, veritatisq; tenendæ lineam nouis tantùmmodò cogor passibus demetiri. Vitam igitur sanctī cōfessoris Christi Galli, patroni nostri, cuius corporis thesaurum fidelibus seruatis cubijs,sensu nobilem,scripto degenerem, vultis à me lumine rectæ locutionis ornatū,& seriem confusam capitulorum distingui limitibus.

Ego cùm me nō possim ab hoc excusare negocio, eligo potiùs pro ignauia lucrari,q pro inobedientia condēnari. Porrò dum pridèm ipsum opus perlegerē,inuéni ab auctore eiusdē cōscriptionis terrā, quā nos Alemāni vel Sueui incolimus, Altimanniā ignominari:sed ipsius nominis originē quærens,apud nullū Scriptorū,quorū adhuc notia nos respersit,eius reperi mētionem. Nisi fallor enim, ab alto situ prouinciæ istius vocabulū à modernis confictū est.Nam iuxta Scriptores authenticos, pars Alemanniæ vel Sueuię, inter alpes Pœninas & meridianū litus Danubij sita, Rhetia dicitur. Porrò quod est ad Septentrionalē plagam Istri, Germaniæ deputatur.Et vt non nostra dicere cumemur,aliquos ipsius rei testes assciscimus. Paulus Orosius,in cuius dictis fides olim cordat,de situ terrę scribens,hęc inter cętera ponit: Pannonia,Noricus & Rhetia habet ab oriente Mœsiam, à meridie Histriam, ab Africo Alpes Pœninas, ab occasu Gallum Belgicam, à circio Danubij fontem, à Septentrione Danubium & Germaniam. Cum Noricus regio sit Baioariorum, & eius Septentrionalis terminus Danubius & Germania, necesse est Rhetiā, quę simul ponitur, eisdem finibus Aquilonem versùs terminari. Solinus quoque in Polyhistore, vbi Galliæ facit mentionem, has prouincias orbis velis,exeas.Si Thracia sit petenda,excipit ager Rheticus, bonus frugibus,fertilitino lacu nobilis: Indè Noricus frigidus,parciùs fructuosus: qua subducitur aliquis Alpiū,admodùm lætus.Dehinc Pannoniæ viro fortes,solo plano vbertoq;. Drauo Sauoq; inclytis amnibus circunfluę. Si Rhetia solummodò infra Alpes est,vt multi volunt, quę consequentia est,vt Noricum à Gallia pergentes,asperitatem Alpiū transcendamus,& non potiùs per majorem Rhetiam recto itinere Noricū vsq; tendamus? In qua etiā Rhetia,secundùm supradictam sententiam, Brigātium oppidum, iam vetustate collapsum, lacui,qui Rheno interfluente efficitur,nomen dedit:qui alio nomine, iuxta Græcā etymologiam, Potamicus appellatur.Igitur quia mixti Alemānis Sueui,partem Germaniæ vltra Danubium,partem Rhetię inter Alpes & Istrū,partemq; Gallię circa Aramcam sederunt, antiquorū vocabulorū veritate seruata, ab incolis nomen patriæ denominemus & Alemanniā vel Sueuiam nominemus.Nam cùm duo sint vocabula, vnā gentē significantia,priori noīe nos appellāt circunpositæ gentes,quę Latinū habent sermonem, quenti,vsus nos nuncupat barbarorum. Similiter scimus Francos partes Germaniæ vel Gallię,nō solùm potestati,sed etiā suo nomini subiugâsse.Et quia prouinciarum descriptiones attigimus,liceat paucis Hiberniæ insulæ, de qua nobis tantum decus emicuit, iuxta eosdem authores,situ cōmemorare.Hibernia insula,vt scribit Orosius, inter Britanniam & Hispaniā sita,lōgiore ab Africo in boreā spatio porrigitur. Hęc propior Britanniæ,spatio terrarū angustior,sed cæli solisq; temperie magis vtilis: & vt supradictus Solinus testatur,ità pabulosa,vt pecua ibi,nisi interdùm æstate à pastibus arceantur, periculum agat sāties.Illic nullus anguis,auis rara.Quàm horrenda verò ipsę vel alia de moribus incolarū eius testentur,fide Christi iam lucente,superfcendū est: quia vbi abūdauit peccatum, superabūdauit gratia:& à solis ortu Indis vel Aethiopibus, vsq; ad occasum Britannis vel Scotis,iam laudabile est nomen Domini.Excelsus enim est Dominus,& super cælos gloria eius.

Altimannia

Lacus Brigantinus, vel Potamicus.

Franci Gallias subiugant.

Hibernię descriptio.

Pecua,antiquè dictum, pro pecora.

Rom.5. Psal.112.

Ibidem.

Obsecro itaq; te,Gosberte charissime,Abba monasterij S.Galli,cunctosq; fratres,qui sub te militiæ deseruiunt spiritali,vt me orationibus adiuuetis,quatenùs & hoc opus,& alia deincèps dignè Deo merear explicare. Nam si gratanter rectè à nobis posita susceperitis,clemēter verò titubātia correxeritis, si Dominus permiserit,huius operis agreste pulmentum,postmodùm aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignū quippè est, vt nostris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad nostram salutem Dominus destinauit. Benè valentem & nostrī memorem paternitatem vestram inæternùm sancta Trinitas conseruare dignetur,Amen.

O pater,ô patris proles,ô spiritus alme,
Vne & trine Deus,nos miserate rege.
Me tua iussa ligant, tua me promissa gubernent:
Luceat in dictis lux tua,quæso,meis.
In te Galle Deum,in Domino te Galle fatebor:
Tu pro me sacras funde preces Domino:
Vt veniam noxis,dictis moderamina præstet:
Quod nocet,euellat: quod iuuat, amplificet.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quibus incrementis B.Gallus à puero vsque ad sacerdotium sub B.Columbano profecerit Cap. 1.

Octobr. 16.

VM præclara sanctissimi viri Coūlbani, qui & Columba,conuersatio per omnem Hiberniam celebris haberetur,& velutì splēdidum ignei solis iubar singulari decore omnium in se prouocaret amorē, sicutì de eo, priusq; nasceretur,prouisum esse liber gestorum ipsius pleniter indicat: inter cęteros,quos fama virtutū eius attraxerat, parentes B.Galli, secundùm Deum religiosi, secundùm seculum nobiles,filium suum,primo ętatis flore nitentē, cū oblatione Domino offerentes,illius magisterio commendauerunt,vt in regularis vitę proficeret disciplina,& inter plurimos spiritalis militię sectatores, obedientię & arctioris propositi imitaretur exempla. Dumq; bonæ indolis vir charo nutriretur affectu,magno virtutum creuit augmento. Superna quoquè gratia se præueniente, tanto studio diuinas epotauit scripturas,vt de thesauro suo noua proferre posset & vetera: Grammaticę etiam regulas, metrorumque subtilitates capaci consequeretur ingenio. Obscura autem scripturarum tam sapienter scire volentibus reserauit, vt cuncti, qui eius prudentiam & sermones audierant, admiratione eum & laude dignissimum iudicarent.Qua sapientię maturitate factum est,vt vniuersorum communi consilio, & iussione Columbani Abbatis, per singulos sacrę promotionis gradus assc̄endens,inuitus sacerdotij susciperet dignitatē.Ergò dum sacris instaret officijs,die noctuq; precibus Dominum placauit & lachrymis: & superni inspectoris oculis placere desiderās,pró virtutū & vitę meritis amabatur ab omnibus,placuit vniuersis.

Parentes S. Galli cōmēdant eū S. Colūbano.

Mirè proficit literis.

Sacerdotio initiatur.

Vt sancti viri,suscepta peregrinatione,ad Sigebertum regem pervenerint,& Luxouium incolere cœperint. Cap. 2.

DVm hęc agerentur quotidiè,B.Columbanus Euangelicā cupiens assequi perfectionem,vt videlicet omnibus,quę habebat,relictis,crucē suam tolleret, & nudus Dūm sequeretur: consilio suo egit cum fratribus, quorū aīos idē feruor accenderat,vt spreto propinquorū & prędiorum dulcedine,mentis ardorem opere comprobarent. Assc̄endentes igitur nauim,venerunt Britanniam, & indè ad Galliā trāsfretārunt. Cumq; vir Dei ad Sigebertū regē cū suis peruenissēt,rogauit eum rex, vt intrā Gallias resideret, nec eis relictis,ad gentes alias commigraret: se verò spopondit omnia, quæ sanctus peteret, prębiturum. Ad hęc vir Dei respondit: Qui nostra reliquimus,vt secundùm Euangelicam iussionem Dominū sequeremur, non debemus alienas amplecti diuitias, nè fortè prævaricatores simus diuini mādati. Cuius obiectiōi sic occurrēs,ait: Si crucē tollere,& Christū sequi desideras,vastę eremi sectare quietem:tantùm nè solo nostræ ditionis relicto,ad vicinas trāseas nationes. Poteris enim

S.Colūba. nus cū socijs venit in Gallias.

Mat.19.

Luc.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc consilio & tua præmia cumulare,& nostræ saluti prospicere.Itaque regis persuasioni consensit,& accepta optione,eremum,quæ Vosegus dicitur,cum suis intrauit. Ibi uenerunt autem locum, muris antiquitùs septum, calidis aquis irriguum, sed iam vetustate collapsum,qui vulgò Luxouium vocabatur. Ibì oratorium in honorem B.Petri Apostoli construentes,mansiunculas,in quibus commanerent,fecerunt.Illisq; ibi commorantibus,& ipsum locum excolentibus,multi non solùm de genere Burgundionum, sed etiam Francorum,amore vitæ laudabilis ad ipsos confluxerunt: & monitis spiritalibus instituti,tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti sunt,vt omnia sua ad ipsum locum nonnulli contraderent,& coma capitis deposita, monasticæ vitæ habitum voluntaria paupertate susciperent.

Luxouiẽsis cœnobij initia.

Vt S. Columbanus Theodoricum regem reprehenderit, & à Brunechilde è regno eiectus, ad Clotarium regem,indè ad Theodebertum cum suis venerit. Cap. 3.

CVmq; hæc tam felix commanentium semper in melius proficeret disciplina, singularis B.Columbani sanctitas, miraculis frequentibus comprobata, per totas cœpit Gallias vel Germaniæ diffamari prouincias. Laudabatur ab omnibus,colebatur à cunctis,adeò vt Theodoricus rex,filius Childeberti, nepos Sigeberti,qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum sæpè veniret, & precum eius suffragia summa cum deuotiõe deposceret. Quem cùm pater sanctus increparet, cur concubinarum pollueretur amplexibus,& non potiùs legitimę coniugis cõmodo frueretur, monitis eius obtemperans, cuncta huiusmodi illicita se vitaturum promittebat. Sed Brunechildis auia regis, vidẽs eum viri Dei consilijs obedire,stimulo malitiæ concitata,mentem serpẽtino furoris armauit veneno. Verebatur enim, nè si abiectis concubinis,regina in consortium regni assumeretur,dignitas sua honore subtracto vilesceret.Quo timore laborans,inuidiam contra virum Dei cœpit habere: & post multas iniurias, quas illi machinata est, vt scriptura sanctæ cõuersationis eius testatur, cõsilio cum rege inito,vt eum regno suo deturbaret,misit legatarios suos cum epistola ad sanctum virum,denuncians ei,nè deincèps in regno illo consisteret. Ille Iezabelis insidias vitans, iter cum suis aggressus,ad Clotarium regem peruenit. Apud quem cùm aliquèro reposita, & ipsum locum excolentibus,multi non solùm de genere Burgundionum, sed etiam Francorum,amore vitæ laudabilis ad ipsos confluxerunt: & monitis spiritalibus instituti,tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti sunt,vt omnia sua ad ipsum locum nonnulli contraderent,& coma capitis deposita, monasticæ vitæ habitum voluntaria paupertate susciperent.

S.Colũbanus Theodoricũ regẽ obiurgat.

Brunechildis cum expellit è regno.

Vt data optione alicuius loci eligendi, Tucconiam venerint,& quid illic egerint. Cap. 4.

ACcepta igitur à rege licentia eligendi locum,vbicunq; voluissent,dum loci prima perlustrâssent,venerunt intrà partes Alemanniæ ad fluuium, qui Limagus vocatur. Iuxta quem ad superiora tendentes, peruenerũt ad lacum Tuncinũ. Cumq; per litus ambulantes,venissent ad caput lacûs ipsius in locũ,qui Tuconia dicitur,placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porrò homines ibidem commanentes,crudeles erãt & impij,simulacra colentes,idola sacrificijs venerantes, obseruantes auguria & diuinationes, & multa, quæ contraria sunt cultui diuino, superstitiosa sectantes. Sancti igitur homines cum cœpissent inter illos habitare, docebant eos adorare patrem & filium & spiritum sanctum,& custodire fidei veritatem. Beatus quoque Gallus,sancti viri discipulus,zelo pietatis armatus,fanà, in quibus dæmonijs sacrificabant,igni succendit,& quæcunque inuenit oblata,demersit in lacum.Qua causa permoti, ira & inuidia sanctos insectabantur, & communi consilio Gallum perimere volebant: atus pater cognito consilio eorũ,zelo iustitię imprecatus est eis talia,dicens: Deus,cuius prouidentia mundus subsistit,& cuncta reguntur: fac super caput generationis huius reuerti contumelias, quas famulis tuis parauerunt.Nati eorũ facilè pereant, & anteq; senescant,præ subitaneo stupore delirare cogantur:ipsiq; cum terra,quam incolunt,dura potentium dominatione premantur, vt cunctis ignominia eorum pateat inæternùm. & sicut scriptum est, conuertatur dolor eorum in caput ipsorum, & in verticem illorum iniquitas,ab ipsis patrata, descendat.

Egregius B. Galli zelus.

Hęc nõ dicuntur imprecandi animo,sed zelo iustitię.

Psal.7.

Vt ad Vuillimarum presbyterum venientes,humaniter accepti sint. Cap. 5.

POst hęc non timore persecutionis perterritus, sed amore spiritalis lucri persuasus, contumacium sterilem turbam reliquit, nè inaniter arida corda diutiùs irrigaret,qui benevolis mentibus quamplurimùm ꝓdesse interim potuisset.Pergẽs ergò indè cum suis,peruenit in castrum,quod Arbona vocatur: & inuenit ibì presbyterum bonitate conspicuum, nomine Vuillimarum. Qui cùm intuitus eum fuisset,dixit:Benedictus qui venit in nomine Domini,& reliqua. Cui vir Dei ità respondit:De regionibus cõgregauit nos Dominus. Presbyter ergò apprehensa dextera eius, duxit eum in oratorium.& postq; pariter orauerũt,introduxit eos in hospitium. Qui pacem domui imprecantes,deposuerunt sarcinulas suas.Postquàm verò recubuerũt,iussione Abbatis Gallus diuina recitauit eloquia, profunda reserans veritatis. Inter sancta doctrinæ salutaris conuiuia, prudentiam viri sacerdos miratus, à fletu se continere non potuit.Toto aũt septem dierum circulo cum summo honore & diligentia illis ministrauit, & quos carnalibus fouit delicijs, ab ipsis quotidiè pastus est dapibus scripturarum. Inter sacræ igitur ædificationis colloquia, Columbanus Abba presbyterum interrogauit,si sciret aliquem in solitudine locum,in quo cellula fieri potuisset,custodijs aliquantùm regularibus opportuna. Hospes sanctorum huic inquisitioni respondit: In hac solitudine locus quidam est, antiquæ structuræ seruans inter ruinas vestigia : vbi terra pinguis & fructuarijs prouentibus apta, montes per gyrum excelsi,eremus vasta & iminens oppido : planities copiosa, victum quærentibus fructum laboris non negat. & cùm loci ipsius situm per multa laudâsset,indicauit nomen eius Brigantium.

Psal.117.

Vt Brigantium profecti, oratorium illic instaurârint : quid in conuentu populi beatus Gallus fecerit. Cap. 6.

ILlis igitur illuc ire cupientibus, parauit presbyter nauiculam, & imposuit remiges. Venerabilis autem Abba cum comitibus Gallo & quodam diacono nauem conscendens, inuocato nomine Domini, ad locum desideratum via recta peruenit. Egressi de nauicula, oratorium in honore sanctæ Aureliæ constructum adiêrunt, quod postmodùm beatus Columbanus in priscum renouauit honorem. Post orationem cùm per gyrum oculis cuncta illustrâssent, placuit illis qualitas & situs locorum. Deindè oratione præmissa, circa oratorium mansiunculas sibi fecerunt. Repererunt autem in templo tres imagines æreas deauratas, parieti affixas, quas populus, dimisso altaris sacri cultu, adorabat, & oblatis sacrificijs, dicere consuevit: Isti sunt dij veteres, & antiqui huius loci tutores, quorum solatio & nos & nostra perdurant vsque in præsens. Columbanus itaque beato Gallo id iniunxit officij, vt populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione salutari reuocaret : quia ipse hanc à Domino gratiam meruit, vt non solùm Latinæ, sed etiam barbaricæ locutionis cognitionem non paruam haberet. Cumque eiusdem templi solennitas ageretur, venit multitudo non minima promiscui sexûs & ætatis, non tantùm propter festiuitatis honorem, verumetiam ad videndos peregrinos, quos agnouerant aduenisse. Ergò dum ad horam oratonis concurrerent, iussu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis ostendere populo, & vt ad Deum conuerterentur, admonere : vtque vanis abiectis, adorarent Deum patrem, creatorem omnium rerum : & vnigenitum eius filium, in quo est salus, vita & resurrectio mortuorum. Et in conspectu omnium, arripiens simulacra, & lapidibus in frusta comminuens, proiecit in lacum. His visis, nonnulli conuersi sunt ad Dominum, & confitentes peccata sua, laudes Domino pro sua illuminatione dederunt. Alij propter imaginum comminutionem ira & furore commoti, graui indignationis rabie turbidi recesserunt. Beatus autem Columbanus iussit aquam afferri, & be-

Oratorium S. Aureliæ.

S. Gallus cõminuit dæmonum simulacra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota antiquos Eccleſiæ ritus.

& benedicens illam, adſperſit ea templum: & dum circuirent pſallentes, dedicauit eccleſiam. Deindè inuocato nomine Domini, vnxit altare, & beatę Aurelię reliquias in eo collocauit, veſtitoq; altari, Miſſas legitimè compleuerunt. Omnibus itaq; ritè peractis, reuerſus eſt populus in ſua cum gaudio magno. Poſt hęc permanſit ibi beatus Columbanus cum commilitonibus ſuis tribus annis: & ædificata inibi cellula, alij horum laborauerunt, alij arbores pomiferas excoluërunt: beatus verò Gallus texebat retia, & miſericordia Dei cooperante, tantam piſcium copiam cepit, vt nunquàm fratribus defuiſſent. Quinetiam aduentantes peregrinos huiuſmodi iuuit ſolatio, & de eodem labore aſſiduas populo benedictiones exhibuit:

Quas dæmonum voces Gallus audierit, & de malignitate incolarum aduersùs ſanctos viros. Cap. 7.

Pelagus, pro lacu.

Terriculamenta dæmonum.

ET dum quodam tempore retia ſua mitteret in pelagus in ſilentio noctis, audiuit dęmonem magno vocis ſtrepitu de vertice montis proximi vocãtem quendam alterum nominatim quasi in pelago commorantem: cumq; & is, qui vocabatur, præſtò ſe eſſe quasi de lacu reſpõderet: Cõſurge, inquit ille, in adiutorium mihi, vt peregrinos iſtos eijciamus de his ſedibus: quia ipſi delongè venientes, me de templo meo expulerũt, ſimulacra mea cõtriuerunt, & populum, qui me ſequebatur, poſt ſe auerterunt. Commoueat te iniuria, quam patior, & hoſtes cõmunes vnitis viribus à noſtris terminis arceamus. & ipſe reſpõdit: Heu quod de tuis calumnijs narras, ex meo cõpercipio. Nam vnus ex illis me in pelago premit, & mea deuaſtat: cuius nec retia tuq; ptu corrumpere poſſum, nec ipſum decipere: qa inuocatio diuini nominis de ore eius nusquàm recedit. Qua munitus, cõtinua vigilãtia inſidias noſtras cõtemnit. Quapropter tam cautos bellatores fidei, noſtrę nõ ſuperabũt verſutiæ. His auditis, vir Dei munitus ſeruidiq; ſigno S. Crucis, & dixit illis: In nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti adiuro vos, vt recedatis de loco iſto, & neminem hîc lędere preſumatis. Deindè cùm ad litus feſtinanter reuiſſet, Abbati ſuo, quę audierat, nunciauit. Ille hęc auditu percipiens, eccleſiam petiit, & ſigno pulſato, fratres cõuenire fecit. Priùs aũt, q̃ initium pſallendi feciſſent, audiręſunt diræ voces dęmoniorum per mõtium ſummitates, & quasi diſcedentium eiulatus cum terrore cõfuſus. Hęc audientes ſerui Dei, proſtrauerũt ſe in orationem, Dñi poſtulantes protectionem, illiq; laudes & gratias perſoluẽtes, qa eos liberare dignatus eſt de rapinis malignorum. Intereà nõnulli ciuium, ꝓpter idolorum ſuorũ abolitionem, indignationis eorum monita cõtemnentes, cœperũt cõtra eos odia cõcitare, inſidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipſorum Ducem, nomine Gunzonem, adierẽt, & apud eum accuſauerunt ſanctos, dicẽtes venationẽ publicam in eiſdem locis, præter illorum infeſtationem peregrinorum, eſſe turbatam. Quo audito, Dux furore ſuccẽſus, miſſis nuncijs, famulos Dei de loco eodem diſcedere iuſſit. Sed neq; hoc ſufficit ſæuitibus dęmonum: quin etiã vaccam eorum furto abſtrahẽtes, in inuia ducunt ſyluarum. Quos cùm duo de fratribus eueſtigiò inſequuntur, cõſurgentes latrunculi, interficiunt eos, & auferẽtes ſpolia eorum, diſcedunt. Mirati aũt fratres, cur tãdiù differãt redire, inueniunt alios, qui eos requirãt. Illi veſtigia eorum ſecuti, occiſos eos inueniunt, & cadauera ipſorum ſuis humeris imponẽtes, ad Cellam reportãt. Inter hos anguſtiarum & trib fluctus, nuncius Ducis aduenięs, de illo eos loco cõmeare pręcepit. nec immeritò quã nõ eſt ſocietas luci ad tenebras. Egit aũt hoc arte ſua diabolus, vt populũ, quem in præſentia lucis amittere cœpit, diſcedẽte ſanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquus. Sancti igitur viri moleſtè ferẽtes, ꝙ ſede pellerẽtur amabili, conſilio communi fratibus petere decreuerunt: & dum nimio tenerẽtur dolore, ſanctus pater Columbanus his verbis cœpit eos cõſolari: Inuénimus quidem, fratres, his in partibus auream conchã, venenatis ſerpẽtibus plenam. Cedat tamen triſtitiæ languor ex malis, quia certa eſt fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui ſeruímus, Angelum ſuum mittet nobiſcũm, qui nos perducat ad Agilulphum Longobardorum regem, vbì eius clemẽtia præparante, humanos affectus & pace plenum habitationis locum inueniemus.

Munit ſe vndiquè ſigno S. Crucis S. Gallus.

Duo ex illis occidũtur.

2. Cor. 6.

Gũzo Dux iubet abire viros ſanctos.

Vt alijs recedentibus, Gallus ægrotans remanſerit, & à Vuillimaro presbytero peramanter habitus ſit.

Cap. 8.

POST

S. Colũbano abeunte cum ſuis in Italiam, S. Gallũ morbus retinet.

POſt hæc igitur cùm proficiſcẽdi tempus inſtaret, B. Gallum repentina febris inuaſit. Vndè Abbatis ſui pedibus aduolutus, indicauit ſe infirmitate vehementi laborare, & ideò iter propoſitum non poſſe perficere. Ille verò exiſtimans cum pro laboribus ibidèm conſummatis amore loci detentum, viæ longioris detrectare laborem, dicit ei: Scio frater, iam tibi oneroſum eſſe tantis pro me laboribus fatigari. tamen hoc diſceſſurus denuncio, nè me viuente in corpore, Miſſam celebrare præſumas. & cùm ei licentiam per ſe conuerſandi dediſſet, viam ingreſſus eſt abeundi. Poſt diſceſſum magiſtri & ſociorum, Gallus retia ſua & ſagenam naui imponens, ad Vuillimarum preſbyterũ venit: & cùm obtuliſſet ei retia, inter lachrymas & ſuſpiria retexuit omnia, quæ geſta fuerant circa fratres ſuos. Deindè infirmitatis ſuæ cauſas aperiens, roquit, ſententia eſt: Si Deus pro nobis, qs contra nos? Et ſcimus, quoniam diligentibus Deum oĩa cooperãtur in bonum. Qui Danielem liberauit de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu beſtiarum. Cui diaconus hęc reſpõdit: Mitte in peram tuam cibaria, & rete paruiſſimum. cràs enim introducam te in eremum: & ſi mueneris locum tibi accẽptabilem, age gratias Deo, & pręcepti Dominici comple rigorem. Deus aũt, qui eduxit tẽ de regione longinqua, ipſe ſicut Tobię famulo ſuo comitẽ cęlitùs dedit, ità Angelum ſuum mittet nobiſcùm, & oſtendet nobis locum deſiderijs ſalutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem iciunus permanſit, & vſque ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctauit. Dignum quippe erat, vt quod diuino inchoabat amore, inſtantiſſima pręce Domino commendaret.

Vuillimaro presbyter humaniter accipit S. Gallum.

Eſai. 51.

Rom. 8.

Dan. 6.

Tob. 5.

Vt B. Gallus ab Hiltiboldo diacono didicerit locum ſolitarium, quem expetebat. Cap. 9.

DIaconus itaq; ſæpedicti preſbyteri, nomine Hiltiboldus, omnes eremi ſemitas notas habebat & ſeceſſus. ſolebat enim piſcium & accipitrum cauſa capiẽdorum ſępiùs ſolitudinẽ peruagari, & ſecreta locorũ vſu quotidiano perdiſcere. Huic cùm vir ſanctus familiaritatis ſuę gratiam preſtitiſſet, quęſiuit ab eo, an inueniſſet vnq̃ in ſolitudine locum, aquis abundantem puris & ſalubribus, planitie ſtratum, & humanis cultibus opportunum: Deſiderio, inquiens, animi feruẽtis exæſtuo, cupiens in ſolitudine ducere dies huic vitę conceſſos, iuxta quod Pſalmiſta pronunciat, dicens: Eccè elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Expectabam eum, qui ſaluum me faceret, & reliqua. Diaconus reſpondit: Hęc, ó pater, ſolitudo aquis eſt infuſa frequentibus, aſperitate terribilis, montibus plena pręcelſis, anguſtis vallibus flexuoſa, beſtijs poſſeſſa ſæuiſſimis. Nam pręter ceruos & innocuorum greges animalium, vrſos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerũ excedentes, rabie ſingulares. Timeo igitur, nè ſi te illuc induxero, ab huiuſmodi hoſtibus deuoreris. Ad hęc vir ſanctus: Apoſtoli, inquit, ſententia eſt: Si Deus pro nobis, qs contra nos? Et ſcimus, quoniam diligentibus Deum oĩa cooperãtur in bonum. Qui Danielem liberauit de lacu leonum, poteſt & me eripere de manu beſtiarum. Cui diaconus hęc reſpõdit: Mitte in peram tuam cibaria, & rete paruiſſimum. cràs enim introducam te in eremum: & ſi mueneris locum tibi accẽptabilem, age gratias Deo, & pręcepti Dominici comple rigorem. Deus aũt, qui eduxit tẽ de regione longinqua, ipſe ſicut Tobię famulo ſuo comitẽ cęlitùs dedit, ità Angelum ſuum mittet nobiſcùm, & oſtendet nobis locum deſiderijs ſalutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem iciunus permanſit, & vſque ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctauit. Dignum quippe erat, vt quod diuino inchoabat amore, inſtantiſſima pręce Domino commendaret.

S. Gallus apperit ſolitudinem.

Pſal. 54.

Vt locum in eremo optatũ repererit, ſibiq; delegerit: & de vrſi obedientia. Cap. 10.

CVm autem Lucifer ſuo proceſſu noctis latibula detexiſſet, & ſol inferiora diſmittens, curſu conſueto ſuperiores orbis plagas inuiſeret, igneumq; iubar ab orientis axe mortalibus demonſtraret: athleta Dei ea, quę ductor ſuus dixerat, ſecùm ſumens, cum orationis benedictione, illo præeunte, viam aggreſſus eſt. Cumq; per totum diem iter ageret, circa horam nonam dixit diaconus: Pater, hora refectionis iam inſtat: ſumamus paululùm panis & aquæ: qa ità cõfortati, viæ quod reſtat, melius cõſumere poterimus. Homo Dei reſpondit: Tu iuxta neceſſitatem corporis refectionem percipe fili: ego non guſtabo quicquam, antequàm Dominus mihi locum deſi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

desideratæ mansionis ostendat. Et ille: Sicut, inquit, socij sumus passionis, sic erimus & consolationis. His dictis, cœperunt iter agere festinatò, quia dies iam declinabat, & feris feruor appropinquabat occasui. Venerunt autem ad quendam fluuiolum, qui Sebnaha nominatur: ambulantesque per decursum ipsius, dum venissent ad rupem, de qua idem cum impetu descendens, gurgitem facit speciosum: ibi videruntplurimos pisces, & imponentes retia sua, ceperunt eos. Igni deindè succenso, diaconus pisces assauit, & posuit super petram. Beatus aũt Gallus dum orandi gratia modicùm ab illo distans esset, inter condensa veprium fruteta ambulans, & pede hęrens, ad terram corruit. Quod diaconus videns, accurrit, vt subleuaret prostratum. Sed vir Dei præscius futurorum: Sine me, ait, hęc requies mea in seculum seculi: hìc habitabo, quoniam elegi eam. Et cùm post orationẽ surrexisset, sumens virgam colurnam, fecit Crucem, & fixit in terram. Habebat aũt pendentem collo capsellam, in qua cõtinebantur reliquię beatę Dei genitricis Mariæ, & sanctorũ martyrum Mauricij & Desiderij. Quam cùm in ipsa Crucis suspendisset, vocauit diaconum, & prostrauerũt se pariter in orationem. Tum vir venerabilis huiusmodi preces emisit: Domine Iesu Christe, qui pro salute humani generis de Virgine nasci, & mortem subire dignatus es, nè despicias desiderium meum propter peccatis meis: sed in honore sanctæ genitricis tuæ, & martyrũ confessorumq; tuorum para in hoc loco habitationem, tuis aptam seruitijs. Finita oratione, sole occumbente, nitus est dies, & ipsi tandèm cum gratiarum actione cibum sumpserunt: rursumq; Deo gratias exhibẽtes, strauerunt sibi in terra, vt aliquantulùm requiescerẽt. Sed vir sanctus cùm comitem suum alto teneri somno putaret, surgẽs prostrauit se in figuram Crucis ante capsellam, & preces Domino deuotas effudit. Interea descẽdens vrsus de mõte, paras & fragmẽta, quę conuiuantibus deciderunt, cautè legebat. Hoc factum vt vidit homo Dei, dixit ad feram: Prœcipio tibi bestia in nomine Domini, tolle lignum & mitte in ignem. Ad cuius prœceptum bellua cõuersa, validissimum lignum attulit, & igni iniecit. At vir benignissimus ad peram accedens, de paruo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ità prœcepit: In nomine Domini mei Iesu Christi ab hac valle discede, & hoc pacto montes & colles circunpositos habeto communes, vt nullum hìc hominem, nil de pecoribus lędas. Dum hęc agerentur, diaconus dormire se simulans, quod vir Deo charus gessit cum bestia, considerabat, & surgens prostrauit se ad pedes eius, & dixit: Nunc scio verè Dominum esse tecùm, quoniam & bestiæ eremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei: Caue nè omninò hoc alicui dixeris, donèc videas gloriam Dei.

Pſal.131. Crucem defigit in terram, & ad ipſam ſacras reliq. as appẽdit.

Ecce ſancto viro immanis bellua pãret.

Vt dæmones muliebri ſpecie apparentes vir ſanctus depulerit. Cap. 11.

NOcte igitur exacta, cùm lux aurea syluarum illustraret opaca, diaconus ait: Pater mi, quid facturi sumus hodiè? At ille respondit: Obsecro te fili, nè mox istè feras quod dico: Quia Dominus nos fecit, quod quæsiuimus, inuenire, huncquè post te quantocyùs ibo. Forsan Dominus solitam nobis largitatem ostendet, vt etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete, & ad gurgitem vade: ego quoque gredientes ad castrum, offeramus patri nostro presbytero de hoc loco benedictionem, quam Dominus nos inuenire donauit. Diaconus respondit: Gratum habeo, quodque cipis pater. Et surgens citò cum inuocatione nominis Domini, assumpto retiaculo, perrexit ad fluuium. Cumque illud in gurgitem mittere voluisset, duo dæmones in effigie mulierum steterunt in litore, ità nudati, quasi balneum intrare voluissent. Et cùm turpitudinem sui corporis illi obijcerent, tollentes lapides, iactauerunt contra eum, & dixerunt: Tu induxisti virum istum in hanc eremum, virum iniquum & inuidia plenum, qui suis maleficijs semper nos vincere consueuit. Ille autem reuersus ad virum Dei, indicauit illi quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum diacono prostratuit se, & huiusmodi verbis Dominum deprecatus est: Deus omnipotens, inæstimabilis bonitas, inæstimabilis maiestas, secundùm misericordiam tuam, non secundùm merita mea, auditu placido has susci pe preces. Iube hos dæmones hunc locum deserere, vt sit sanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione, venerunt ad gurgitem, & continuò dæmones in fugam conuersi, ierunt per decursum fluminis contra proximum montem. Sanctus verò Gallus dixit illis: Præcipio vobis, phantasmata, per immensæ potentiam Trinitatis, vt hunc locum deserentes, in montes desertos eatis, & huc reuertendi vlteriùs non habeatis fiduciam. Deindè omnes

Impudẽtiſſimi dæmones nudas fœminas repręſentãt.

S. Gallus profligat eos.

tentes in gurgitem rete, ceperunt pisces quantos volebant: & dum pisces de maculis lini absoluunt, audiunt in summitate montis voces quasi duarum mulierum defunctos plangentium, & dicebãt adinuicèm: Heu quid faciemus, aut quò pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare non sinit, in eremo quoquè manere nõ patitur. Non solùm autem tũc hę voces auditę sunt, verumetiam postmodùm tribus vicibus, dum ipse diaconus saltum accipitres ad capiẽdos intrauisset, audiuit dæmonia de quodam monte, qui Himilinberg dicitur, clamãtia, & vtrùm adhuc Gallus esset in eremo, scisciantia, vel si iam discessisset.

Vt locum eremi elegerit, & serpentes indè aufugerint. Cap. 12.

IGitur post discessum dæmonum, dum fideles illi eremi dilectores vallem lustrarent, videntes inter duos fluuiolos multa desiderabilia, syluam speciosam, montes per gyrum, planitiem in medio, probauerunt locum ad ædificandum Cellam optimũ esse. Et recordatus vir sanctus sententię, quam Iacob post visionem scalę & Angelorum ascendentium & descendentium per eam protulit, dixit: Verè Dominus est in loco isto. Erat autem vsq; ad illud tempus in eádem valle plurima serpentium multitudo. Porrò ex illa die tam pleniter absesserunt, vt posteà ibi non comparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam diabolo indè expulso, dignum erat, vt animal, per quod hominem deceperat, habitationi cederet sanctitatis.

Gene.28.

Serpentes fugiunt S. Gallum.

Vt locum eundem ieiunio dedicauerit, & mortem Gaudenty Episcopi cognoscens, pro anima eius orauerit. Cap. 13.

CVmq; reuersi fuissent ad locũ primę stationis, vbi pridèm vir Dei Cruciculam defixerat, diaconus dixit ad eum: Sumentes peram & rete, regrediamur ad castrum. & ille: Tu, inquit, fili, vt placet, ad propria reuertere: ego verò his in locis aliquantisper moratus, post triduum, Domino duce, te subsequar. Diaconus dixit: Nequaquàm te absente remeabo ad patrem nostrum, nè fortè dicat te propter spolia à me interemptum: vel si homicidium negare voluero, hęc mihi obijciat: Cur illũ dimisisti in solitudine? citò reuersus, educ eum ad me. Et erunt mihi duo pariter, labor duplicatus, & manifesta confusio. Ad hęc vir sanctus respondit: Vade fili: ego post vestigia tua quãtocyùs properabo. Quo abeunte, athleta Dei toto triduo ab omni victũs adiumento corporei, iciunus permansit: vt videlicet locum, quem spirituali militiæ prouidebat, parsimonię consecraret initijs. Quarto itaq; die eremo digrediens, domum reuisit presbyteri, & inter amicę salutationis officia, gratias Deo pro omnibus bonis, quę ei ostendit, cum debita laude persoluit. Presbyter aũt susci piens illum cum gaudio, iussit mẽsam apponi: & cùm consedissent, benedicentes Deum, cum gratiarum actione cibum sumpserunt, & inter prandẽdum diaconus dicit presbytero: Si vrsus adesset, fortasis Gallus porrexisset illi benedictionem. Interrogantiq; vndè huiusmodi verba proferret, narrauit omnia, quę gesta erant in eremo. Ex illo die & deincèps habuerũt eum sicut prophetam & virum sanctum, quotidiè meritorum eius magnitudinem per vitę illius asperitatẽ & virtutum studia metientes. Intereà illis commanẽtibus, nuncius venit ad presbyterum, indicans Constantiensem Episcopum, Gaudentium nomine, de hac vita migrâsse. Hoc audito, vnanimo feruore prò requie defuncti pastoris precibus & lachrymis institerunt.

S. Gallus triduana iniedia se afficit.

Gaudentij Epiſcopi Conſtantien obitus.

A Duce accitus, non vult venire: sed abiens in Rhetiam, à Iohanne diacono officiosè excipitur. Cap. 14.

SEptima post hęc die Gunzonis Ducis epistola venit ad presbyterum, prœcipiẽs illi, vt die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei secùm adduceret. Nam filiam eius, nomine Fridiburgam, quę illi erat vnica, singulari pulchritudine fulgens, spiritus inuasit malignus, à quo dum diuersis torqueretur molestijs, penè continuam tolerauit inediam: & sæpiùs tertæ prostrata, inter spumas horribiles miserabili volutabatur insania, adeò vt vix quatuor virorũ teneri posset instantia. Post triginta aũt dierum circulũ, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob causam pater eius nuncios misit ad regem Sigebertum, Theodorici filium, qui eam habuit desponsatam, vt ei nunciarent, quicquid circa puellam agebatur. Rex verò cum omni festinatione misit duos pontifices, de quorum meritis potissimùm præsumebat, cum donis regijs ad puellam, vt eam medicamine orationum à furo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

furoris vesani languore sanarent. Igitur Vuillimarus presbyter, volens tẽpore per epi-
S. Gallus non vult ire ad Ducem Gunzonẽ. stolam definito ad Ducem venire, dixit beatissimo Gallo: Scis Ducis mandatum ẽ amus ad illum. Et ille: Tuum est, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergò proficiscere. Quid mihi cum principibus seculi? nam in eremum, vndè exiui, reuertar. Noli, ait, ità agere, sed pergè mecùm, nè fortè Dux, qui in vexatione filiæ nimiùm cõtristatur, ira commotus mittat satellites, teque vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus, respondit: Vadam prius ad Cellulam meam, vt prouideam vtilitatem & necessaria fratrum, qui ibi sunt Domino seruituri. Hoc idcircò dixit, nè ad principem iret. Et consurgens, ad electæ prædicationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequẽti die fratribus, qui secum habitationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequẽti die fratribus, qui secum erant, interdixit, nè quis eorum cuipiam quò pergeret, indicaret. Sed etsi curiosiùs interrogati fuissent à quoquam, iussit vt eum per epistolam magistri sui Italiam dicerent inuitatum. His dictis, sumens secùm duos de discipulis suis, per solitudinem Rhetiarum Curiensem commeauit. Cumque proximum montem transcenderent, venerunt in eremum, quæ Sennia nominatur. Indeque ad proximum vicum, qui dicitur Quarata-
Iohannes diaconus eũ accipit hospitio. nes, digressi, repererũt ibi Iohannem diaconum, virum iustum & Deum timentem, qui recepit eos hospitio, & omni fouit humanitatis obsequio. Finxerũt enim se deligẽ tuos veniſſe, & apud eum manserunt septem diebus.

Vt Dux miserit presbyterum, qui sanctum Gallum adduceret, & vt duo Episcopi non potuerint eius curare filiam.
Cap. 15.

POrrò cùm sæpedictus presbyter, hospes sanctorum, audisset virum Dei de Columbula discessisse, nauem conscendens, ad Ducem transfretauit, & quæ circa hominem Dei facta fuerant, indicauit. Dux verò vt citò reuerteretur, illi imperauit, & missis post virum Dei legatis, eum aduenire deuotè rogarẽt. & adiiciens: Si enim, inquit, per eius orationes filiam meam Dominus à dæmonio liberauerit, dabo illi pontificatum Constantiensis ecclesiæ, & insupèr eum copiosis præmiorum muneribus honorabo. Illo promittens se vt iubebatur acturum, sicubi eum, qui desiderabatur, inuenire potuisset, ratem petens, ad propria remeauit. Interea pontifices à rege trãsmissi, venerunt, & inuenerunt ipsam quidem puellam nimio laborantem furore, parentes autem eius, omnemque familiam & propinquos flentes super eam, & miserabiliter deprẽssos. Tota enim domus vna clade contabuit. Puellá vexabatur insania, vexabatur torquebantur tristitia. Postquàm ergò ingressi pontifices, munera à rege directa præsentârunt, preces in conspectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa verò tenentium manibus se excutiens, vni eorum gladium abstulit, volens Episcopos interficere: & cùm
Procax dæmon exobsessa insultat Episcopis duobus. non posset efficere, spiritus immundus vni eorum dixit: Si voluëras me, sicut regi precatus es, de hoc vasculo propulsare, cur filiam tuam, quam nonna illa de te concepit, misisti

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem sanctitatis eius tam manifesto compunctus indicio, iussit Arbonensi præfecto, vt cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, & quæcunque necessitas poposcisset, ministraret. Quæ cum ita fierent, & ipse ad Cellam rediisset, & ecce ad eum Chunoaldus, dixit ad eum: Pater, habeo vas argenteum pretiosum, celaturis insigne, si vis, reseruabo illud, vt sacri vasa ministerij ex eo faciamus. Ille respondit: Fili, memor sententiæ beati Petri Apostoli, quam paralytico speranti pecuniam protulit, Argentum, inquiens, & aurum non est mihi: nè contrarius exemplo inueniaris salubri, vas, quod possides, pauperibus conferre curato. Nam præceptor meus beatissimus Columbanus in vasis æneis Domino solet sacrificium offerre salutis: quia fertur & Saluator noster clauis æreis Cruci confixus. His omnibus expletis, reuersus est ad dilectæ solitudinis aulam.

Munera Ducis elargitur pauperibus.

Acto. 3.

Vt Iohannem diaconum ad se accitum, sacris literis erudierit. Cap. 19.

DEindè misit epistolam ad Iohannem diaconum, rogans eum ad se venire. Qui cùm dilecti magistri literas accepisset, tulit quod ꝓ benedictione offerre poterat, & venit ad eum: & oblatis eulogijs, salutauit patrem, & salutatione paterna est honoratus. Cui interroganti virum sanctum de prosperitate coniugis eius, ille respõdit: Diuina nos præueniente misericordia & subsequente, cuncta prosperè prouenerunt. Nam cum summa gratulatione susceperit nos princeps, & eripuit Dei us filiam eius à dæmonio, & ipse dedit nobis dona non modica, & insuper obtulit mihi Episcopatûs honorem. Ego verò non consensi susc̃ipere ante præceptum Abbatis mei. Ergò fili acquiesce consilijs meis: esto mecùm, & lege diuinę libros scientiæ, & doctore, cooperante gratia Dei, intelligentiam scripturarum. Cecidit autem diaconus ad pedes eius, gratias agens, fecitque redire in sua pueros, qui secùm venerant: ipse verò mãsit apud virum venerabilem. & ille cœpit eum introducere in cellaria scripturarum, ostendens ei noui & veteris occulta thesauri. Superna itaque illustratus clementia, tanti magisterij profecit instantia, adeò vt in omni scripturæ diuinæ latitudine nobiliter eruditus, laboris paterni fructus ostenderit.

Iohannem diaconum docet scripta diuina.

Vt Ducis filia eius virtutes regi Sigeberto exponens, illius benevolentiam ei conciliârit. Cap. 20.

SIgebertus igitur rex cùm audisset puellę redditam sanitatem, mãdauit patri eius, vt eam suis conspectibus exhiberet. Qui sumens dona ingẽtia, & puerorum multitudinem ac puellarum, cum magno suorum comitatu duxit eam vsq; ad Regnum: indeq; per comites ad regem transmisit. A quo dum gratãter susceptus fuisset, interrogata quomodò sue remedium consecuta esset infirmitatis, cùm per nuncios ad hoc missos sanitati nõ posset restitui, hanc reddidit rationem: Domine mi, inquiens, est vir quidam in prouincia, quam huc ducta reliqui, cuiusdam incola solitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantę apud Deũ virtutis & meriti, vt aduersis omnes singulari quadam vtatur potẽtia. Nam cùm ego ancilla tua graui vexatoris infantia periculosum vitę nutantis finẽ penè subirem, rogante patre meo, idem vir Dei superuenit, & signo vexilli salutaris me muniens, imperiosa voce iussit exire tyrannum. Et vt dentibus cunctis, q aderant, exiuit de meo ore quasi coruus colore piceus, horrore tartareus. Cumque sacrificij cęlestis me pabulo cõfirmaret, pristinę restituta sum sanitati. His ità relatis, puella prócidẽs ad pedes regis, Obsecro, ait, domine, vt virum ipsum tuæ gratiæ foueas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones repẽndere non grauis. Interrogauit autem eam, in qua eremo vir mansitaret eximius, & illa respondit: Ab ipso saltu, qui Arbonensi territorio adiacet, & est publici possessio iuris: situs aũt inter Alpes Rhetiarum & Brigantini marginem lacûs. Rex igitur vt audiuit in publicis eum contemorari possessionibus, iussit fieri cõscriptionem firmitatis, vt vir sanctus locum, quem incolebat, per authoritatem regiam obtineret. Auri quoquè libras duas, & argenti pondo totidem cum epistola concessionis iam dictæ, per suos nuncios viro Dei destinauit, & sacris eius orationibus cõmendans attentiùs: Gunzoni aũt Duci præcipiens, vt si solitudinis incola vellet, solatiorum ei copiam ad ædificandam Cellam subministraret. Fa-

Nota q̃ magna sit vis signi sanctę Crucis.

Sigebertus rex qd dederit S. Gallo.

Vt consilio B. Galli eadem Ducis filia, repudiatis nuptijs regis, sacrum velamen, rege assentiente, acceperit. Cap. 21.

NOn multis in medio reuolutis diebus, volẽs rex idem puellam suis thalamis sociare, celebri edicto sacerdotum & principum suorum senatum, nuptiarũ prę cepit adesse solẽnijs. Cumq; stipatus agmine procerũ, introisset vbi ipsa manebat, dixit ill: Assẽdamus in palatium. nam nuptię pararę sunt: sacerdotes & capita populorum cum benedictionibus cõgruis aduenerunt. Quibus illa auditis, cecidit ad pedes eius, dicẽs: Mi domine, quia pręterita passio suo me pondere tabefecit, vires absorbuit valetudo cõtraria, membrorum officia ægritudine sunt resolura: da mihi vel septem dierum inducias, vt aliquatenùs virium detrimẽta recuperem, & sic tuis possim applicari conspectibus. Quam petitionem dum rex piè susciperet, ad palatium remeauit, illa in priuato cõmorante cubiculo. Fiebat aũt vtroq; in loco ingens apparatus lętitiæ, admirantibus multis, cur tãdiù diuisi, conuiuio distulissent connubia. Transactis interea septem diebus, circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemq; puellis ecclesiam B. Stephani promartyris introiuit, & secedens post ianuas templi, exuit se vestimentis regalibus, & habitum propositi sanctioris assumpsit, nesciẽtibus hoc viris, qui pariter cum illa aduenerunt. Depositò ergò terrenę dignitatis amictu, sanctimonię nitorem cum quodam sui secuta contemptu, accessit ad altare, & in faciem prorues, Dñm studiosiùs adorauit: ac deindè cùm se erigeret, cornu comprẽhendit altaris, & huiusce modi voces emisit: Beate Stephane, q sanguine tuo testimonium Christo perhibuisti, precationem meam tuis meritis Domino cõmendato, vt tua intercessione hodiè cor domini mei regis cõuertat secundùm voluntatem meam, nè velamen, quod amore Dei suscepi, auferat de capite meo. Viri ergò, qui erant cum illa, hęc videntes, venerũt ad regem, & nunciauerunt ei, quę facta fuerant. Et ille aduocans sacerdotes & quosdam principes suos, cœpit inquirere ab eis, quid super hac re faciendum censerent. Cyprianus Arelatensis regi respõdit: Quia, vt liquidò claret, puella hęc cùm à dæmonio erueretur, hoc se voto, quod perficisse videtur, cõstrinxit, cauẽdum tibi est, nè fortè si irritum fecerris votũ eius, rediuiuo dæmonũ comprimatur incursu, & sint illi nouissima peiora prioribus, tu verò tanti criminis reatum incurras. Rex ergò iustitię tenax, & timore Domini plenus, huic consilio deuotę mẽtis pandit assensum: & ingressus ecclesiam, fecit afferri vestem nuptijs prępparatam, & coronam sponsæ nitoribus imponendam. His allatis, dum puellam ad se iussisset accedere, sponsa Dei iam Agni comitatibus hęrens, anelli non potuit ab altari: quia se timebat de ecclesia protrahendam. Cumq; instantiùs aræ cornibus inhęreret, rex eam, nè timeret, admonuit: Hodiè, inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porrò illa inter spem & metum posita, caput super altare reclinãs, Ecce, ait, ancilla Domini: fiat mihi secundùm voluntatem eius. Rex verò iussit sacerdotibus, vt eleuarent eam, & ad se perducerent. Quo facto, induta est, illo iubente, veste regali, & sacro velamine coronata. Intuitus aũt eam rex religiosus, dixit illi: Ecce meis te nuptijs prępparatam, sponsi cęlestis, Domini nostri videlicet Iesu Christi cedo complexibus. & dexteram eius comprehendens, posuit in altari. deindè ecclesiæ limen excedẽs, lachrymis absc̃oditum patefecit amorem. Post hæc vocauit eam, & iuxta se fecit in pario residere, & donis ingentibus honoratam, prætulit monasterio ancillarũ Dei, quod in honore B. Petri principis Apostolorum constructum est in Metẽsium ciuitate, vbi gesta sunt vniuersa, quæ proxima narratione retulimus. In his aũtem omnibus perficiẽdis secuta est puella consilium beatissimi Galli, q eam, Dño auxiliante, à dæmonio liberauit.

Religiosi regis præclarum exemplum.

Aduertant hęc, q Christo sacratas virgines hortãtur ad nuptias.

Quantùm ex beati Galli doctrina & exemplis Iohãnes diaconus triennio profecerit. Cap. 22.

PEr idem tempus Iohannes diaconus perseuerans apud venerandum patrem, prudentiam, quæ in eo cælitùs abundabat, studio fitienti potauit, in absolutione duntaxàt difficilium scripturæ diuinæ quæstionum, & intemeratæ fidei ratione. Operis quoquè quotidiani, quod idem egregius Apostolicæ districtionis imitator sedula accelerârat instantia, non solùm dilexit scientiam, verumetiam comprehendit. Gratia enim illustratus diuina, quicquid vel visu vel auditu percepit, altæ memoriæ, &, vt ità dixerim, armario cordis celer inseruit: & sub huius magisterij disciplina, cum omni mansuetudinis & humilitatis custodia, triennium duxit.

Iohãnes diaconũ quãtum profecerit apud S. Gallum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vt B. Gallus Episcopatum Constantiensem recusârit. Cap. 23.

POst hęc Dux sępè iam dictus, per epistolam suam virum Dei rogauit, vt ad Constantiam oppidum perueniret, ad eligendum qui eidem sedi præficeretur, antistitem. Aduocauit autem Augustudunensem & Virdunensem Episcopos cum multitudine clericorum. * Nemidone etiam, quæ à modernis Spira vocatur, venire fecit Episcopum: necnon per nuncios & epistolas suas totius Alemanniæ presbyteros, diaconos, vniuersasque clericorum copias, generaliter die denominata, ad electionem conuenire præcepit. Ipse quoque cum proximis Paschæ Dominica, apud Constantiam conuenire præcepit. Ipse quoque cum principibus & comitibus suis huic intererat conuentui. Cumq; hæ synodus tante maiestatis celebraretur accessu, & trium spatio denũciaretur futura dierum, beatissimus Gallus, diuino plenus cõsilio, assumptis Iohãne & Magnoaldo, diaconatûs officio inhibitis, perrexit ad oppidum: ingressoq; eo locum cõcilij, Dux huiusmodi verba prætulit: Deus omnipotẽs, cuius ꝓuidentia totum corpus Ecclesię augmẽtatur & regitur per intercessionem & meritum B. Marię semper virginis, in cuius honore locus iste cõsecratus est, effundat hodiè super nos spiritum sanctũ ad eligẽdum pontificem, q ad regẽdum plebem fideliũ sit idoneus, & ad gubernandã Ecclesiã Dei pastorali sit diligẽtia plenus. Admonuit deindè põtifices & oẽm clerum, vt iuxta saluberrima canonũ decreta, archiepiscopi, rem Ecclesię ꝓuiderent. Cœperunt aũt oẽs Clerici adinuicèm dicere: Gallus illustris, monũ habet bonũ ab omnibus, q eius vitam nouerũt. In scripturis diuinis sciẽtia collatus, men obtinuit, & in omni vitę honestate sapientiæ luce refulget: iustitiæ aũt virtute, cui tem corporis sociauit, mãsuetudinem cum humilitate possedit: cõtinentiæ verò salutari patientiam iunxit. Largitor est eleemosynarũ, orphanorũ pater, in viduarũ solatio abundans. Hunc oĩm sectatorem virtutum decet esse pastorẽ populorum. His auditis, Dux dixit: cer. Hunc oĩm sectatorem virtutum decet esse pastorẽ populorum. His auditis, Dux dixit: ad illum: Audis, qd isti loquuntur & affirmãt? Sanctus pater respõdit: Benè quidẽ dicunt, vtinàm verum esset, quod fatentur. Cùm aũt inuicèm talia tractãt, nesciunt in canonibus esse prohibitum, nè aliqui de locis suis commigrantes, alijs facilè ordinẽtur in locis. Est verò mecùm diaconus quidã nomine Iohannes, vicinorum indigena locorum, cui meritò testimonium, quod isti mihi dederunt, potest aptari. Hunc diuino credens electum iudicio, vobis offero promouendum.

for. * Nemetum

Dux hortatur Episcopos & Clerũ, vt iuxta Canonũ decreta eligãt antistitem.

S. Gallꝰ electionem sui transfert in alium.

Vt Iohannes diaconus creatus sit Episcopus Constantiensis. Cap. 24

CVmq; hac attestatione vir sanctissimus in Iohãnem cunctorũ cõcitaret animum, (neq; enim aliud de illo credere poterant, q̃ quod vir Deo charus asserebat) Dux diaconum venire fecit in medium: Tu es, inquiens, Iohãnes diaconus? Et respondit: Ego planè. Vndè, ait, ducis propaginẽ generis? & dixit: In Rhęna Curiensi mediocri nataliũ dignitate sum ꝓcreatus. Dux verò ad illum: Potésne, inquit, pontificalis infulæ pondus subire? Tunc venerabilis Gallus se pro filio respõsurum promisit.

Iohãnes diaconus abscõdit se, nè fiat Episcopus.

Et dum hęc mutuo sermonum commercio pertractarẽt, subtraxit se diaconus, & latibulũ quęsiuit in ecclesia S. Stephani martyris, quę est extra oppidum. Secuti sunt eum aũt sacerdotes cum plebe, & apprehensum lachrymis perfusum felicibus, licèt reniten-tem, in præsentiam põtificum pertraxerũt & Ducis: & leuauerũt oẽs pariter vocem, dicentes: Iohãnem elegit sibi Dñs pontificem hodiè. & respondit oĩs populus, Amen. Epi-

Creatur tamen.

scopi itaq; duxerunt eum ad altare, & solenni benedictionis officio ordinauerũt antistitem. Consummatoq; sacrę ꝓmotionis ministerio, rogauerũt eum sacrificij salutaris oblationem celebrare mysteria. Præmissis ergò ex more diuinæ libationis initijs, post lectionẽ Euangelij rogauerũt venerabilem Gallũ, vt multitudini, quæ aderat, verbi officio sacræ instructionis pabulum ministraret. Qui assũpto Iohãne Episcopo, gradum assẽdit, eo videlicet pacto, vt ipse qdem ædificationis instrumẽta colligeret, Episcop' verò ad vtilitatem barbarorũ benè prolata interpretãdo transfunderet. Cœpit ergò verbũ facere de immensa creaturarum, & Adæ peccatũ, pro quo depulsus est de paradiso, cõmemorare. Transiit indè ad diluuiũ, patriarcharũ consequẽter tempora perstrinxit & actus. Egressum quoquè filiorũ Israël de Aegypto, & transitũ per mare rubrum, legisq; latione per Moysen, & cælestis alimẽti miracula replicauit. Regũ deindè successiones & tempora propheta-rum breuiter attingẽs, aduẽtus Dñici tempus retexuit. Baptismũ etiã Saluatoris, & mirabilium eius gloriã cõmemorãs, Crucis ignominiã cum impijs insectationũ generibus veraci relatione subiunxit. Hęc audiẽtes Ecclesię pastores, cum populi multitudine lachrymas fuderunt vberrimas, & adinuicèm dixerunt: Verè spiritus sanctus locutus est hodiè per os viri istius. Ille verò prędicationem perduxit vsq; ad resurrectionem Christi, & in cõmemoratione generalis iudicij terminauit. Oẽs ergò, qui aderãt, alacri mentis exultatione repleti, benedicebãt Dominum, & ad sua cum gaudio remeabãt. Doctor itaque venerabilis manens apud Iohãnem Episcopum septem diebus, inter multa salutiferæ consolationis verba, hęc sæpiùs inculcauit: Quem Deus elegit, homo nõ despicit: sed erit oĩm veneratione sublimis, quem diuinum commendat iudicium. Deindè accepta ab eo benedictione, reuersus est ad Cellulã suam. Episcopus aũt iussit his, qui rebus Episcopij præerant, vt ad virum Dei cum sibi subiectis venirẽt, & eius obtemperarẽt iussioni. Post hęc tanto studio charitas mutua seruabatur vtrinquè, vt spiritalis glutino clienteląe sibi semper cohęrentes, solo corpore viderẽtur diuisi. Magister paterna solicitudine, precibus & consilio salutari matheten refouebat: ille verò paterno honore & omni necessitatum subsidio didascalum subleuabat. Sicque sacra piorum societas aucto crescebat honore, & multiplicato commendabatur amore.

S. Gallꝰ redit ad Cellam suam.

Matheres, discipulus: Didascalꝰ, præceptor.

Vt mortem S. Columbani S. Gallus & reuelatione, & ex nuncijs cognouerit. Cap. 25.

TEmpore subsequenti cœpit virtutũ cultor eximius oratorium cõstruere, manipulis per gyrum dispositis ad cõmanendum fratribus, quorum iam duodecim monastici sanctitate propositi roborati, doctrina & exemplis ad æternorum desideria cõcitauit. Quadam itaq; die, dum post laborẽ matutinalis officij quiescendi gratia lectos suos reuiserẽt, primo diluculo vir Dei vocauit Magnoaldũ diaconum suum, dicẽs illi: Instrue sacræ oblationis ministerium, vt possim diuina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille: Num, inquit, tu pater Missam celebrabis? Dixit ergò ad illum: Post huius vigilias noctis cognoui per visionem dominum & patrem meum Columbanũ de huius vitę angustijs hodiè ad paradisi gaudia cõmigrâsse. Pro cuius itaq; requie sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pulsato, oratorium ingressi, ꝓstrauerunt se in orationẽ, & cœperunt Missas agere, & precibus insistere pro cõmemoratione B. Columbani. Finito sacrę deuotionis officio, venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldũ diaconum: Fili, nõ tibi graue videatur petitionis meę pondus: sed arripe viam, & Italiam petito, pertransiensq; vsq; ad monasterium, quod Bobium nominatur, diligẽter perquirito, qd actum sit circa Abbatem meum. Nota ergò diem & horam, vt si eum compererit esse defunctum, possis agnoscere, vtrùm visio mea veritatis fulciatur effectu. Hęc eris ergò oĩa solicita inuestigatione perdiscẽs, regressus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magistri ꝓuolutus, ignotum sibi iter esse cõquestus est: sed vir beatus voce blanda eum, nè timeret, admonuit: Perge, inquiẽs, & Dominus diriget gressus tuos. Hac cõsolatione roboratus pij doctoris alumnus, pręcepto paruit, & accepto benedictionis viatico, viam festinanter aggressus est. Cumq; peruenisset ad monasterium, vt volebat, inuenit oĩa ità cõtigisse, sicut patri suo per visionem fuerant reuelata. Mansit aũt ibi vna nocte, & accepit à fratribus epistolam ad B. Gallum, cõtinentem venerandi transitum Columbani. Quã & baculum ipsius, quem vulgò cambotam vocant, per manum diaconi transmiserunt, dicentes S. Abbatem ante transitum suum iussisse, vt per hoc notissimum pignus Gallus absolueretur. Dimissus aũt ab illis, iter accelerauit, & prosperè in omnibus agẽs, die octaua peruenit ad dominum suum & patrem, ferens epistolam relationis, & absolutionis indicium. Lecta epistola, S. Gallus charissimi patris amorem pleno retinẽs corde, lachrymas ꝓfudit vberrimas, & collectis fratribus, causas mœroris aperuit. Deindè tanti patris memoriam precibus sacris & sacrificijs salutaribus frequentârunt.

S. Gallus condit monasterium.

Decessus S. Colũbani reuelatur S. Gallo.

Bobiũ, monasterũ S. Colũbani.

Miraculum, tabulæ cuiusdam incremento declaratum. Cap. 26.

COntigit aũt quadam die, dum in construendo oratorio cum fratribus laboraret, vt tabula quædam parieti imponenda, breuior cæteris mensura palmorum quatuor apparéret. Quam dum eiusdem operis artifices vellent abijcere, beatus Gallus virtutis, quam in Domino habebat, sibi cõscius, iussit eos ab opere dissiungere, & domum ad percipiendam secùm refectionem, quam Dominus præparauit, intrare. Quibus secundùm iussionem eius facientibus, benedictum panem manu sua porrexit. Post prandium autem, cùm omnes opus repeterent imperfectum, inuenerunt tabulam, quam propter sui breuitatem pridèm abijcere voluerunt, cæteris omnibus

Asser S. Galli precibus diuinitùs fit longior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus longiorem mensura dimidij pedis: & admiratione de eo, quod euenerat, habita, lignum quod mirabili creuerat modo, in loco suo parieti aptauerunt. Quod ipsum longo deincèps tempore à fidelibus experitum, Domino faciente, dentium doloribus efficiter medebatur, præter antiqui commemorationem miraculi, nouis semper effectibus honorandum. In quo facto meritorum eius magnitudinem, & orationis posse pensare virtutem: quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum est, & nè vetus aboleretur miraculum, rediuiua signorum attestatione semper est repetitum.

Nota hæc miracula.

Sanctus Gallus non vult esse Abbas Luxouiensis, & de piscibus aliisque rebus, quibus fratres refecit.
Cap. 27.

Abbatis Eustachij obitus.

POST hęc Abba monasterij, quod Luxouium dicitur, nomine Eustachius, qui bonæ memoriæ Columbanus eidē loco præfecit, ab huius exilio vitæ ad superna patriam commigrauit. Fratres ergò in eodem cœnobio cōstituti, continuum iniērūt, vt venerabilem Gallum reuocarēt, & eius regimini se subdēdo consentirent. Miserunt itaque sex fratres ex his, qui ab Hibernia venerunt, qui epistolam ferrent continentem causas eiusdem legationis. Igitur illi recto itinere cùm ad virum Dei Cellam peruenissent, nunciati aduenisse, ducti sunt ad orationem. Qua expleta, domum ingressi, porrexerūt epistolam. Quam vt vir Dei sanctus perlegit, dixit illis: Ego quidem, Psal. 68. ó fratres, verba prophetæ cupiēs imitari dicentis, Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ: deseruī notos meos & propinquos, & vt liberiùs Domino posſem vacare, solitudinis elegi secreta: vtque parentum & prædiorum dimissionem pręterearn, Episcopatûs honorem & diuitias mundi suscipere non consensi. Ergo paExemplum boni monachi. cto post hanc renūciationem & voluntariam paupertatem, seculi implicabor negotijs, exaltabor honoribus, pōderibus aggrauabor? Absit, inquam, vt qui manum in aratrum misi, oculos ad relicta retorqueam, & sicut canis reuertar ad vomitum. Scitis ipsi, me inter vos positum humilitati semper dedisse operam & subiectioni: & quomodò credi-
Nō vult esse Abbas Luxouiēsis. tis ad tanti culminis me prouocari posse fastigium? Innouate consilia, aliorsùm vos retite: mihi quod animo semèl infixum est, Dominus immutari non sinet. His & similibus verbis animos eorum ab spe impetrationis huius amouit. Vocauit deindè vnum e fratribus, & eum interrogauit, quid essent tempore refectionis sumpturi. Cumque respondisset esset, tantummodò sextarium farinæ ad vsum haberi cunctorum, iussit fieri panem, dicens: Potens est Deus parare mensam in deserto. Et cùm fecisset olera colligi, spe hortimens rete & vnum ex discipulis suis cum fratribus, qui superuenerant, iuit ad gurgitem, dicens: Videamus, vtrùm misericors Dominus aliquos nostris velit necessitatibus largiri piscículos. Cumq; peruenissent ad gurgitem, viderunt piscem magnum in aqua collectione natantem, duosque illum insequi lutras, quasi capere fugientem volentes.
Capit ingē. tē piscem. Immisso reti, captum eum traxerunt ad litus. Habebat aût in longitudine palmos decem, in latitudine quatuor. Quo facto, lutræ se profundis immergunt: impositum reti, cùm piscatores sancti pisciū latebras pulsando inquietarent, iteratò huc apparuerunt, piscium tantam multitudinem propellentes in rete, vt id sua pluralitate loca disrumperent. Pręda itaque ad litus perducta, vir discretione plenissimus, quidam pisces, adiuuantibus qui aderāt, rursùs in aquam proiecit, & fratribus dixit: Hodiè propter aduentum vestrum, mirabilem suæ largitatis euidentiam Dominus manifestare dignatus est. Illi econtrà meritis eius, quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præsumVide diui. nam prouidentiam. te, domum rediērunt. Et eccè iuxta introitum Cellulæ vir vnus apparuit, ferens duos vtres vino plenos, & ternos farinæ modios, ob suæ deuotionis indicium. Quibus cum gratiarum actione susceptis, cibum sumpserunt: & post corporis refectionem, spiritalis colloquij dapibus animas suas pascere studuerunt. Detinuit autem eos beatus Gallus aliquantis secùm diebus, & charitatis intuitu omni humanitatis fouit obsequio. Narrauit quoquè de communi patre, beato videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deindè oscúlo pacis oblato, dimisit eos: & illi benedictione tanti patris armati, ad sua remeârunt.

Vt vir sanctus apud Arbonam migrârit ad Dominum. Cap. 28.

NEC multò pòst, cùm iam bonorum omnium author & propagator athletam suum, de mundi agone sublatum, præmiorum laureis vellet perennibus adornare, Vuillimarus presbyter veniens ad Cellam viri sancti, rogauit eum, vt secùm egrederetur ad castrum. Et vt obtineret quod voluit, huiusmodi voce flebili querimoniam submissus explicuit: Cur, inquiens, ó pater, me, qui tuorum monitis dictorum innitor, quasì despectū dereliquisti, & doctrinæ tuæ salutaribus institutis auditorem fraudâsti benevolum? Cui hanc obiectionem adscribere possum, nisi peccatorū meorū fœtoribus? Nisì enim vita mea tuo displiceret iudicio, amabili me ædificationis tuæ non priuares solatio. Nunc ergò noli nos pro peccatis nostris abijcere: sed Do- Cū Vuilli. maro presbytero p. ficiscitur Arbonam. mini prouocatus mādatis, viam veritatis desiderantibus aperi, & solitæ nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc supplicantis alloquio pietatis amator, descendit cum illo, & venerunt in castrum. Vocata autem multitudine in die solenni, vir sanctus * auditorū prædicationis dulcedine * auidorum corda refecit, & tanta, quę dixerat, sapientiæ luce vestiuit, vt summa omnium gratulatione auditus, & plena cunctorum veneratione sit honoratus. Biduo itaque ibidèm ducto, tertia die febre correptus, tantum in breui eius violentia depressus est, vt nec ad Cellam redire, nec cibi sustentaculum potuisset percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laborâsset, die sextodecimo mensis Octobris, id est, 17. Calendas Nouembris, expletis nonagintaquinque annis suę ætatis, in senectute bona, huius vitæ liberatus ergastulo, animam meritis plenam felicibus reddidit, bonis inhæsuram perennibus. Admodùm grandæuus cedit è vita.

Vt funeri eius Iohannes Episcopus interfuerit, dicerit́q; eũ illic cõdinõ debere. Cap. 29.

CVm igitur audisset Iohannes Constantiensis Ecclesiæ præsul, B. Gallum apud Arbonam infirmari, ascendens nauiculam, portuum & ciborum ea secùm genera tulit, quæ infirmitate laboranti nouerat congruere: vt videlicet sua visitatione fidissimum refoueret amicum. Cumque portui propinquaret, audiuit in domo presbyteri planctum magnum circa funus viri D E I celebrari, & interrogauit, quæ tanti esset causa ploratûs. Audiens autem Gallum venerabilem, firmissimum suę familiaritatis custodem, de huius seculi emigrâsse periculis, misit se in aquam: Dolet eius obitus plurimùm Episcopo Constantiensi. (Neq; enim poterat propter nimium dolorem sustinere, donèc nauicula litus attingeret) descendensq; cum his, qui secùm venerant, intrauit domum presbyteri, lugubri voce & corporis gestu mœrorem cordis insinuans. Inuénit autem corpus viri sancti inolutum, & in loculo repositum: aperiensq; sarcophagum, & exanime amici cadauer inspiciens, amariores cum hac voce lachrymas dedit: Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum, in his periculis quasi orphanum dimisisti, & confidentiam meam, qua de tuis consilijs plurimùm præsumebam, immatura morte rupisti? Tibi quidem in perceptionem præmij, quod tam ardenter desiderabas, hæc tua mors est fructuosa: nobis autem in tot mundialium perturbationum procellis laborantibus, multipliciter est luctuosa. Sed qui de vitæ corporalis interruptione dolemus, de animę immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationibus non desinas adiuuare, quos consilio & exemplis roborare consueueras. Inter hęc verba presbyter eum, vt surgeret, monuit, & pro requie defuncti ambitiosiùs Dominum precaretur. Intrauerunt itaq; ecclesiam, & Episcopus pro charissimo salutares hostias immolauit amico. Finito autem fraternę commemorationis obsequio, respiciens post tergum, vidit fossam, in qua sanctum corpus humare volebant. Acceptaque Cruce, & his quæ exequijs exhibentur, intrauerunt domum, volentes thesaurum preciosi corporis ad locum sepulcri deducere. Cumque arcam, qua claudebatur cadauer feretro impositum, ad fossam sepulturæ conarentur deferre, nullis viribus vsquàm potuit commoueri. Quod noui genus miraculi dum mutuis mirando colloquijs retractarent, Iohannes Episcopus dixit: In veritate Non potest moueri exanime corpus eius. cognosco hanc sepulcri sedem patri meo Gallo non placere. Et iussit presbytero, vt duos equos inueniret indomitos, & faceret introduci. Quod cùm factum esset, strauerunt eos cum magno labore, & ad locum, vbi corpus iacebat, duxerunt: & Episcopus cum clero huiusmodi orationem dedit: Deus, qui per potentiam maiestatis tuę vbiq; totus es, pro cuius amore vir iste reliquit patriam suam, vt præcepta tua conseruaret: fac cor pus eius ab his equis indomitis ferri in locum, quē tua voluntas meritis ipsius pręuidit. Cumq; finita esset oratio, cuncti qui aderant, Amen responderunt.

Contractus quidam cùm induisset caligas sancti viri, mox curatus est. Cap. 30.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONgruum videtur,in hoc loco retexere miraculum, quod dominus inter ſui confeſſoris exequias exhibere dignatus eſt: quò liquidò cunctis oſtenderet,ſecuum ſuũ ſecùm veraciter tunc viuere,dum carnis huius carcere liberatur.Erat ibì quidam mendicus,tanta per oẽs membrorum iuncturas debilitate contractus,vt penitùs inter alias ſuæ infirmitatis moleſtias,inceſſu pedum careret. Huic,dum Nota miraculum. preſbyter indumẽta viri Dei diſtribueret pauperibus,caligas eius cum calceamentis dedit.Statimq; debilis pro accepto munere,ſummo repletus gaudio,vt ſacras crutibus & plantis aptauit exuuias,per omnes artuum compages repentè ſolutus eſt:& exiliens,voce clamauit ingenti, & gratias egit Domino & beato Gallo, per cuius merita redditam ſibi videbat ſanitatem. Videns autem Epiſcopus & cuncti, qui aderant, ſanitatis huius miraculum,vnanimiter glorificauerunt Deum,atque dixerunt: Manifeſta virtute dignatus eſt Dominus hodiè gloriam ſerui ſui nobis oſtendere.Dederunt itaq; ei,qui ſanatus fuerat,cereum,& proſecutus eſt funus cum cætero populo. Hoc primum ſignum poſt tranſitum eius Dominus ad memoriam illius declarauit.

De cilicio & catena ærea,poſt eius obitum repertis. *Cap.* 31.

INter eaſdem quoquè beati paſtoris exequias, aliud non mediocre ſanctitatis eius indicium apparuit. Habuit vir Dei capſellam de corio factam, diligenter ſeratam: cuius clauẽ ſub tam vigili cuſtodia ipſe retinuit, vt nullus diſcipulorum eius, quidiù vixerat,quid intùs ſeruaretur,cognoſcere potuiſſet. Hãc autem ex ſuis humeris pendentem ferre ſolebat, quocunquè ambulauit. Atvbì de vita migrauit, ſumpta claue aperuerunt capſellam, & inueneruntin ea cilicium modicum,& catenam æream, Dura catena caſtigauit vir ſanctus corpus ſuum. ſanguine adſperſam.Deindè corpus inſpicientes magiſtri, inuenerunt locum catenæ, vbi ſæpiùs prẽcingi ſolebat,carnemq; ipſam in locis quatuor profundiùs catena fodetam,adeò vt de eiſdem vulneribus cruor decurrens,cilicium per loca perfuderit. Poterũt autem capſellam cum cilicio ad caput eius in feretrum,& deportauerunt cum corpore ad locum monumenti,& ſuſpenderunt hæc tria mortificationis eius indicia iuxta tumulum ad caput eius: per quę deinceps ad oſtenſionem meritorum ipſius, plurimas Dominus virtutes piè quærentibus exhibuit.Qua ex re intelligere poſſumus,quia idem vir etſi à perſecutore ſanguinis effuſione non eſt immolatus, ſemetipſum tamen offerens Domino hoſtiam viuam in odorem ſuauitatis,& crucem ſuam tollens, quotidiè Saluatorem ſecutus,martyrij laborem & palmam confeſſor adeptus eſt.

Vt ab equis indomitis ſacrum corpus eius ad ſepulturæ locum magno miraculo perductum ſit. *Cap.* 32.

POſtquàm ſanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine,& horum manifeſtatione ſignorum cunctis,qui funeris eius intererant negocijs,patenter oſtenſa eſt, Epiſcopus ad feretrum acceſſit,& ex vna parte illud ſubleuans,preſbytero Preclarum ſanè miraculum. altrinſecùs ſuſtollente,equis ſuperpoſuit,& adſtantibus dixit: Auferte frenos de capitibus eorum,vt libertate conceſſa,quò Dominus voluërit,pergant. Accepta ergo Cruce & candelis,pſalmos & melodias concinentes,iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes,recto itinere perrexerũt ad Cellam viri Dei. Quò cùm peruenìſſent,depoſitum eſt feretrum ante oratorium.Diſcipuli autem eius, eleuatis pedoctoris reliquias,intulerunt & ante altare poſuerunt. Deindè pariter cum Epiſcopo orationem pro illo facientes,fecerunt foſſam ſepulcri inter parietem & altare,ibiq; precibus huiſe rei congruentibus præmiſſis,ſepeliẽrunt eum: omnibusq́ ritè cõſummatis,multitudo quæ ad tanti viri concurrit exequias,Epiſcopi benedictione communita, ad propria remeauit.

Miraculum in cereis oſtenſum. *Cap.* 33.

DVm beati corporis theſaurum felix locus in pace ſuſcepiſſet,volens Dominus de morte famuli ſui mœrentibus conſolationis præbere medelam, nouitate miraculi patefecit,qua apud ſe claritate ſpiritus fulgeret amici. Nã duo cereiin caſtro,dũ corpus eius eleuaretur,accẽſi,ità ardẽtes delati ſunt vſq; ad locũ Itẽm aliud valdè illuſtre miraculum. ſepulturæ. Poſiti aũt vnus ad caput, alter ad pedes,p triginta deinceps dies, mirabile dictu,non deficiẽdo ardebãt,& ardendo nõ deficiebãt.Et vt mõſtraretur has durandi vires ceræ liquenti cælitùs attributas, de huius miraculi materia plurimę in poſterũ virtutes emanã-

runt.Nam quicunque dentium fatigati doloribus,vel oculorum lippitudine,vel aurium præcluſione laborantes,de eiſdem cereis quippiam ceræ tulerunt,& locis, quæ huiuſmodi teneba ntur incommodis,aptauerunt,optatę celeriter dona percepẽre ſalutis. Poſt hæc tãta virtus ad ſanãdos varijs infirmitatibus depreſſos,apud ſepulcrum beati viri cunctis illuc venientibus,& orationum eius ſuffragia fideliter poſtulantibus apparuit,vt & fama tanti meriti cunctis,quæ circunpoſitæ erant,regionibus innoteſceret, & locus ipſe non mediocriter frequentaretur à populis. Multa miracula ad ſepulcrum ſancti viri.

Quia igitur,ó beatiſſimi patres,vita & virtutes S.Galli,ſi in vnũ compingantur librũ, poſſunt ob ſuî prolixitatem aliquod legenti ingerere faſtidium:ſtatui duobus hoc opus libellis diſtinguere: vt prior illorum vitam eius & actus vſque ad ſepulturam illius veridica relatione perducat: ſequens,mirabilia, quæ poſtmodùm pro meritis eius Dominus oſtendit: Primò videlicet ea,quæ priorum ad nos ſcripto perlata ſunt,retexat: Deindè,quæ à probatiſſimis teſtibus indicata,noſtra ætate à Goſberto chariſſimo fratre literis mandata,ſubnectat: nè quod particulatim ſcriptum eſt, laciniosa diuiſione diſiungatur: ſed potiùs quod iunctum eſt parilitate factorum, ſit etiam copulatum comprehenſione dictorum. Atque hic prioris libelli finis, quæ præmiſſa ſunt, terminet: & ſequenti,quæ reſtant,ſine præiudicio comprehendenda reſeruet.

LIBER SECVNDVS:

QVI EST DE MIRACVLIS, QVAE POST OBITVM ſancti Galli Dominus ob ipſius merita dignatus eſt declarare.

Vt hoſtes ſepulcrum B.Galli violârint,& quæ illos pœna conſecuta ſit. *Cap.* 1.

MEritis beatiſſimi Galli quotidiè per miraculorum ſigna radiantibus, & longè lateq́; circunpoſitorum aures famæ ſuæ dulcedine mulcentibus, cùm iam poſt tranſitum eius anni quadraginta fuiſſent euoluti, venit Orthuuini ſæua erudelitas. Orthuuinus,partium earundem poteſtate præditus, cum exercitu magno,& ira intolerabili concitatus,deuaſtauit non minimam partem pa. for.*Turgoia gi,qui ab interfluente fluuio* Durgeuue nominatur: Conſtantiense quoquè territorium,& Arbonenſis pagi confinia depopulari cœpit,& igni ſuccendere. Viros,quicunq; inueniri potuerũt,gladio peremit: vxores & paruulos eorum in captiuitatem egit. Peculijs quoquè & omni ſupellectili ſublata, fructus omnes penitùs deмoliri fecit.Arbonẽſes itaque,huius terroris immanitate compulſi, cum omnibus quæ habebant,fugerunt in ſolitudinem, & ad Cellam viri Dei ſe contulerunt. Deindè facta in agro fouea,abſconderunt ibi, quicquid habebant, & foſſam terra cooperientes, nè ſecretum eorum deprehenderetur,lini ſemen deſuper inſperſerunt. Cumque iam Arbonenſem pagum hoſtes deſolauiſſent, veſtigia fugientium ſecuti,venerunt ad Cellam ſancti patris,& fugitiuos,quos repererunt,vinctos abduxerunt,& iuuenes eorum in captiuitatem miſerunt.Erchonaldus autem præfecti vicarius,cùm vicina ſolitudini inhabitaret loca, habuit res eiuſdẽ Cellulæ notiſſimas. Is oratorium ingreſſus,inuenit mendicum quendam intùs ſedentem quẽ benè nouerat,& dixit illi: Indica mihi,vbì iſti,quos tam nudos & miſeros inuenimus,veſtes habeãt repoſitas & vtenſilia, aurumq; & argentum,quorum copia hactenùs fruebantur.Ille reſpondit: Nonne mihi melius eſt illorum denudare ſecreta,q̃ veſtræ fenecitatis iram incurrere? Si ità,inquit,ègeris,eris in cõſortio noſtro,& participio ſocietatis noſtræ gaudebis. Qua promiſſione perſuaſus, ſurrexit,& eum ad ſubterraneum duxit armarium. Quod cùm idem vicarius aperiri feciſſet, ſpecies quas inibì reperit,his qui ſecùm erant,facta diuiſione,diſtribuit.His ità patratis, putantes paſsim tale quid occultari,diſcurrerunt,loca ſingula ſignis quibuſdam ſolicitè explorantes. Eiuſdem rei gratia Erchonaldus,aſſumptis ſecùm ſeptem pueris,introiuit oratorium. Cumque clauſis oſtijs pauimenti planitiem pulſarent, ob ſpem vidēlicet inueniendæ pecuniæ, vnus illorum poſt altare veniens, pauimentum percuſſit: & audiens à cauitate tumuli ſonitum reddi, Hic eſt, inquit, quod oppidò deſideratis.Accurrentes igitur polluctores infeſti,cœperunt fodere: & cùm ad loculum peruenìſſent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenissent,extulerunt illum, dicentes: Quia isti Rhetiani calliditate naturali abundant, videamus,nè quippiam sub hac arca occulti remaneat.Huic sacrilegio inseruientes, in-
Vltio diuina in sacrilegos. uasit eos horror immensius.Qui in fugam conuersi,dum ostium oratorij singuli præoccupare niterentur,insania agitati,cuaginatis gladijs inuicèm se conciderunt.Erchonaldus verò,huius author sceleris,timore cogente,volens exilire per ostium, caput superliminari illisit,& ad terram cóncidens,alienatus mente iacebat. Cumque à suis perciperetur ad propria,nimia infirmitate & nouis doloribus cœpit vrgeri. Toto itaque ipso anni curriculo fortissimis maceratus molestijs, capillorum honore & cutis superficie spoliatus,etiam digitorum vngues amisit.Et vt omnibus longo tempore vltionis hucum diuinitùs collatæ signa paterent, cunctis vitæ suæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

*Boso

*Vt *Buoso Constantiensis Episcopus, sacrum B. Galli corpus reposuerit.*

Cap. 2.

+Alij Bossonem dicunt cognominatum, vel Bosonem.

AVdiens Constantiensis ecclesiæ præsul,nomine *Buoso,sepulcrum beatissimi Galli violatum esse ab hostibus,nullumque remansisse in Cellula,præter-ábas fratres Magnoaldum & Theodorum, qui sacri corporis reliquias tumulo restituere potuissent, venit illuc cum clericis suis, & inuenit Cellulã desolatam, sancti patris corpus de sepulcro eiectum, altaria nudata, duosque fratres, qui remanerant,spoliatos iacentes in oratorio, & magnitudinem calamitatis gemitibus & lachrymis protestantes.Et misericordia motus,cœpit eos consolari multiplicibus verbis,illum
Psal.117. replicans Psalmistæ sententiam,qua dicit:In tribulatione inuocaui Dominum,& exaudiuit me in latitudine. Dominus mihi adiutor,non timebo quid faciat mihi homo. His dictis, sumens loculum, in quo sanctum corpus erat, posuit super terram inter pectem & altare, & desupèr, vt moris est, arcam altiorem construxit: fossãm verò retra repleuit. De suo quoquè fratribus vestimenta largitus est, & vndè alerentur disponens ad Episcopium remeauit.

Qua pœna mulctati sint oratorij sancti Galli violatores.

Cap. 3.

Diuinitùs puniuntur sacri loci violatores.

POst multum verò temporis misit Pipinus Maior domûs,exercitum copiosum ad deuastandam Alemannorum prouinciam,& iteratò Francorum ditioni subiugandam.Cumq; tota terra hostili contereretur incursu,auidi prędones Arbonensem pagum percurrentes,ad Cellam viri Dei venerũt,& quoscunq; ibidem inuenerunt,(nam multi illuc confugerant, sperantes in Dei misericordia, & patrocinio sancti illius)duxêre captiuos. Quinq; autem suprà memorati principis satellites ingressi oratorium,repererunt ibi quasdam ancillas eiusdem loci cum paruulis earum, & quasdam essent,percontati sunt.Quæ dum se de familia ipsius sancti esse proclamarent,hoc à prędonibus audiêrunt:Exite,egredimini. sanctum,quem dicitis,ignoramus. Et abductas eas captiuas in Franciam. Eodem verò anno à malignis spiritibus arrepti, & amentes effecti,nudi circunquaq;discurrebant: & vbicunq; vel vicos ingressi sunt, cruciatus sui causas retexebant,dicentes:Gallus Abba nos habet ligatos. & cum hac criminum mira ra commemoratione suorum,vitam infeliciter ducentes,flebiliter finiuerunt.

Vt palla partim exusta, redintegrata sit. *Cap.* 4.

Magnũ miraculum.

ALio tempore diaconus quidam, nomine Stephanus, dum in eiusdem patris sancti ecclesia custodis fungeretur officio, quadam vespera incensam oratorio inferens candelam, posuit supra candelabrum iuxta beati viri sepulcrum.Quæ à rectitudine statûs vergens in partem, ardens cecidit super arcam sepulcri. Cuius ardoris violẽtia vnã cõprehendens pallã,vsq; ad medietatẽ exussit, & ità restincta est, nihil lecto,nihil baculo,qui in eo pẽdebat, vel alijs linteaminibus super sepulcrũ expositis inferẽs læsionis.Qua ex re colligitur,ad declarationẽ virtutũ beati viri potiùs, quàm ad damnũ rebus eius inferendũ,idem euenisse incendium. Quia vt in sequentibus apparet, pallã quam lenis flamma diminuit, virtus manifesta restituit. Manè itaque facto, fratres oratoriũ ingressi,quid factũ fuerat peruiderunt,& admiratione non minima sunt pcussi. Tertia verò die cùm ad matutinale conuenirent officiũ,inuenerunt in oratorio cereos ardẽtes,& duos iuuenes stãtes,vnũ ad caput,& alterũ ad pedes,distẽdentes inter se pallã, q̃ pridèm fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viso,timore nimio conterriti,cũ celeritate egressi,

egressi,ad lectulos rediêrunt. Cumque se collocarent,ecclesiæ campanum insonuit, & auditi sunt duo chori, incredibili alternantium personarum dulcedine perstrepentes. Igitur die illa nequaquàm ausi sunt oratorium introire.Die autem sequenti ante ostium eius vnanimiter conglobati,prostrauerunt se in orationẽ: & cùm surrexissent,cum magno timore intrantes,inuenerunt pallam,quam partim ignis absumpserat,super lectum expansum,sicut priùs expandi solebat,nulla imminutionis habentem indicia: sed potiùs latitudinem vel longitudinem eius trium auctum esse magnitudine cubitorum. Huius perspicuitate miraculi hilares facti,benedixerunt Domino, qui tam manifestis gratiæ suæ virtutibus,serui sui merita declarare dignatus est. Campanũ, neutro genere.

Miraculum missæ auis. & de multinarys beati viri signis.

Cap. 5.

ITem Stephanus dum quodam tempore cum his,qui simul aderant,carnem ad percipiendum in cuiusdam accessu ieiunij non haberet,resedit in Cellula, de eadem penuria cum cæteris locuturus. Dumque sermone vario paupertatis solatia mutuò ministrarent,auis quædam ignotæ formæ consedit in limine. Vnus assidentiũ torrem de igne rapiens,alitem percussit.Cuius carnes dum suis vsibus prepararẽtur,incredibilem saporis dulcedinem in gustu earum deprehenderunt: facientibus hoc, vt credimus,beati viri meritis,vt sicut famuli eius in similitudinem antiqui miraculi,quo populus Dei coturnicum carnibus in solitudine est refectus, auis incognita missa est: ità sapor procuratæ cælitùs escæ, nouæ dulcedinis delectamentum haberet. Tanta autem est miraculorum copia,quæ Dominus apud tumulum eius diuersis temporibus ostẽdit, vt non facilè scribendi studio comprehendi possit,ex quibus propter abundãtiam multa omittuntur: pauca verò & eminentiora propter memoriam posteris commendanda huic inseruntur opusculo.Præter mortuorum enim resuscitationem corpoream, quam in illa repositum erat,penitùs consumpsisset incendium.Viso igitur tantæ virtutis miraculo,benedixerunt Deo,& iter quod disposuerunt,peregerunt.Et narrantes fratribus, quæ gesta fuerant,obtulerunt donarium,quod huic voto consecratum, in supremis nõ poterat perire periculis.Seruatę sunt autem ibi eædem res in testimonium pòst futuris, vsque ad tempora Othmari Abbatis. Exod.16. Innumera miracula ad tumulũ S. Galli.

Vt correctus sit, qui caballum, quem vonerat, fraude retinuit.

NEque illud silentio prætereundum videtur, quod in supradicto pago temporibus Pipini regis cõtigisse refertur. Quidam vir nomine Vuillimarus,grani infirmitate depressus, sub voto promisit, se equum vnum,duosq; boues,si pristinæ restitueretur sanitati,ad ecclesiã B.Galli donaturũ.Cumq; ex illa die cõfortãre- Aegrotus nuncupat vorum, & recalescit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

taretur,& plenam recepisset sospitatem, contigit vt cum Birthlone domino suo causa orationis ad cellulam sancti viri,eodem vectus equo,veniret.Igitur cùm post orationem oēs illi, qui simul aduenerant,digressi,nō longè essent ab ecclesia, equus quem sponsor infidelis,postquàm vouerat,fraude retinuit, repentè substitit: & licèt eum sessor calcaribus vrgeret,ac verberibus fatigaret, nusquàm potuit commoueri. Videntes hoc quidam aderant,cœperunt inquirere huius miraculi causas.At ille confusione digna correptus, prodidit reatum, & fraudem, quam in voto fecerat, confessus aperuit. Reuersi autem omnes pariter,equum obtulerunt ad limen ecclesiæ: & benedictione percepta, ad sua sine obstaculo rediērunt.In quo facto & diuina pietas,& sancti viri virtus apparuit,dum is,qui per se resipiscere noluit,per correptionem ad correctionem peruēnit.

Votifragus castigatur.

Vt cera ex furto oblata, in lapidem versa sit.

Cap. 7.

ILlud quoquè miraculum,quod quarto anno Carlomanni regis in pago,cuius superiùs mentionem fecimus,contigit,libet memoriæ commendare.Pauperculus quidam iuxta regiam possessionem,quæ Rotunuuila dicitur,commanens, dum ad Cellam sancti viri Galli pergere voluisset,nec haberet aliquid,quod ob deuotionis indicium illuc deferre potuisset,diabolo suadenti consentiens,atrium cuiusdam diuitis irrupit.& aluear cum melle & apibus furtìm auferens,intulit domui suæ.Apibus deindè exanimatis, ceram confecit,& non multò pòst inter vicinos & amicos cum hoc furtiuo munere ad ecclesiam venerabilis Galli perrexit. Cumque singuli quod attulerant, obtulissent, ipse qui contra fas offerre voluit de rapina donarium,ceram reperit in lapidis durissimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculsus,vni eorum, qui secùm venerant, rei suum confessus est. Qui deindè cùm custodibus ecclesiæ quę facta fuerāt indicatę,huius miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

Eccè rē admirationē dignam.

Quæ deincèps scripturus sit Author in hoc libello.

Cap. 8.

DEscriptis his,quæ priscorū solertia de vita,fine & virtutibus beati Galli ad nos vsque scripto transmisit: hinc ea stylo compræhendere tentabimus, quæ à fidelissimis testibus indicata,à charissimo fratre Gosberto literis sunt mandata. In quibus primò,quomodò vel quandò in cœnobio beati Galli regularis vitę instituta seruari cœpissent,liquidò declaratur.Deindè, quibus miraculis eiusdem patris virtus cunctis effulserit,probabiliter exponitur:commemoratis pariter singulorum quæ introducuntur,assertoribus. Quæ idcircò nouis dictionum positionibus ordinare voluīmus, vt cum prioribus aliquam similitudinem locutionis habeant, & breuitatis compendio succincta,fastidiosis lectoribus onerosa non fiant.Siquidem nomina eorum qui scribendorum testes sunt vel fuerunt,propter suā barbariem, nè Latini sermonis inficiant honorem,prętermittimus:scientes,de veritate dictorum à fidelibus non esse dubitandum: quippe qui nôrunt,nihil horum quæ referimus,Deo impossibile esse, in quo fit,quicquid per sanctos mirabiliter & laudabiliter fit.Sed & si quis earundem rerum testes nôsse desiderat,in conscriptione quam sequimur,poterit inuenire.Inserimus quoque huic operi nonnulla,quæ non scripturę testimonio,sed veracium virorum relatione didicimus. In quibus omnibus, quantùm ad nos attinet, veritatis lineam seruare studemus,neque per amorem falsi aliquid de nostro inferentes,neque per inuidiam,vel quippiam ex voto celantes. Et quia nos scripta vel dicta sequimur aliorum, ad illos veritatis rerum,ad nos pertinet abbreuiatio dictionum,& adunatio rationum.

Vt Cellam beati Galli Pipinus Othmaro cum priuilegio & donis commendarit.

Cap. 10.

POst venerandi patris,beati videlicet Galli confessoris Christi,gloriosam depositionem,quotidianas excubias apud sacri corporis eius reliquias quidam religiosi clerici,vel discipulatûs eius memoria, vel diuino amore succensi, per multa annorum curricula, scilicet quasi à temporibus Dagoberti regis vsque ad Carolum patrem Carlomanni & Pipini,ad laudem Christi administrabant.Igitur cùm fama virtutum,quas Dominus per confessoris sui merita piè quęrentibus exhibere dignatus est,longè lateque circumpositorum mulceret aures populorum, cœperūt vndiquè alacri deuotione ad tanti patris suffragia postulanda concurrere,eundemq; locum ob suæ diuturnitatem memorię multiplicibus substātiæ & possessionum amplificare donarijs. Cumque res hac largitate fidelium collatę, aliquantulę monachorum congregationi viderentur suppetere potuisse, Vualdramnus quidam, ad cuius paternam possessionem termini vastę solitudinis, in quibus vir Dei Cellam construxerat,pertinere videbantur, videns res collatas à quibusdam pręsumptoribus inordinatè tractari,religiosum quendam presbyterum, Othmarum nomine, cui summam earundem committeret rerum à Victore tunc Curiēsium Comite impetrauit,& ei Cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendauit.Postmodùm consilio cuiusdam Ducis,nomine Nebi, persuasus,ad prefatum principē Carolum cum eodem Duce properauit,ipsiq; eādem Cellam proprietatis iure contradidit,& vt Othmarum presbyterum eidem loco pręficeret, exorauit. Annuens petitioni eius princeps,Othmaro ad præsentiā suam vocato locū commendauit,& vt regularem inibi vitam instituere studeret,pręcepit. Qui regressus,arripuit statim boni pastoris initia, & vndiquè versùm habitacula, monachorū vsibus congrua,dispositè construens,eiusdem sancti statum loci vtilitatibus diuersis aptauit. Sed cùm iam dictus princeps temporaliter regnandi & viuendi finem fecisset, duobus filijs Carlomanno & Pipino administrationem regni reliquit. Carlomannus itaque paucorum decursibus euolutis annorum,ob amorem regni cęlestis secularis gloriæ pompam deposuit: & cùm causa quietioris vitæ Romam tenderet,in viciniam supradicti loci deueniens,ad idem monasterium causa orationis accessit: audiensque assiduis signorum virtutibus eundem locum pro beati viri meritis à Domino illustrari,dixisse fertur: Tenuis quidem hic locus est facultate,sed pro meritis B. Galli, celebri diffamatus rumore. Cumque vellet ibidèm degentibus aliquod suæ largitatis conferre solatium, sed retractaret,à negocijs se regni disiunctum explere nō potuisse, quod voluit,fratri rescripsit, vt sui amoris intuitu eidem monasterio aliquod regiæ largitatis solatiū dignaretur impendere. Cùm igitur ab Othmaro Abbate præsentatā Pipinus princeps accepisset epistolam, annuens petitioni fraternę, libellum quem Benedictus pater de cœnobitarum conuersatione composuerat,eidem Abbati tradidit,& alia regię dignitatis impertiens dona, id ei sub omni diligentia iniunxit,vt in loco sibi commendato, ad supplendas beati Galli excubias,regularis ordinem institueret vitæ.Atque vt meliùs posset quod iubebatur efficere,concessit illi quosdam tributarios de eodem pago, vt & illis collaborantibus officinas fratrum vsibus necessarias construeret,& vectigalia, quæ annuatim regijs redditibus inferre debebant,ad sustentationem fratrum sub commemoratione largitatis eius haberet.Inter cętera quoquè suę munificentię donaria,rogante Abbate, vnum campanum ad sancti loci decus ornatum : quod ad vsque nostrę ætatis tempora, in cœnobio eodem prò memoria beneficiorum eius permansit.Et nè cuiusquam auaritia tanti incrementis obsisteret boni, diuturnæ firmitatis epistolam fecit conscribi, & vt moris est,circūspecta roborari cautela,quò deincèps tam ipse, qui aderat,quàm successores eius idem monasterium per regiam obtinerent authoritatem,& nullius violentia pressi, solis rerum principibus subiacerent.His regiæ pietatis Othmarus Abba donatus solatijs,& sublimatus honoribus,monasterium lætus regreditur: & ex illo tempore monasticæ vitæ in cœnobio S. Galli exordium quidem cepit: augmentum autem & perfectus, hodieque laudabiliter dilatari non desinit.

Hoīes pij multa largiuntur S. Galli monasterio.

Supperere. pro, Suffice-re.

Victor, Curiensium Comes.

S. Galli cœnobiū monastico instituto accommodatur.

Campanū neutro genere, vti etiam superiùs.

Regulam S. Benedicti dicit.

De luce cælitùs radiante apud ecclesiam sancti Galli. *Cap.* 11.

PRæmissa narratione,qua compræhensum satis verè credimus, quomodò sacer locus immunitatis priuilegium meruerit,& quo in tempore cœnobiali dignitate sit adornatus, liberiùs iam ad miraculorum beati Galli commemorationem stylum conuertimus.Victor Curiensis Rhetiæ Comes,cuius superiùs fecimus mētionem,cùm innumerabiles apud tumulum S. Galli per merita ipsius virtutes ostendi creberrimè didicisset,inuidia perurgente,tanta nouarum generositate virtutum nostram gentem insigniri perdoluit: &,vt tunc fama vulgauerat,latenter voluit per abdita eremi superuenire, & precioſi thesaurum corporis, si quo pacto potuisset, auferre. Qua malitiosi raptoris intentione comperta,hi qui in circuitu Cellæ viri Dei commanebant,custodibus vicisim per turmas deputatis,eundem locum ab hostili incursione, nè videlicet tam chari fulgore margariti carerent,omni sagacitate defensare studebant.

Nota studium prisco-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum erga cõseruãdas sacras reliquias.

Igitur cùm quadã nocte custodes in summitate montis, qui monasterio superimmine-
ad suspectos incursus armati residerent præcauendos, casu lucem cælo venire, ac tota
eccleſiæ perfundere mœnia conſpexerunt. Immensitatem itaque luminis admirati, ad
eccleſiam citiùs concurrerunt, & dum trepidi stupentesque ibidem constituti, eundem
intuerentur splendorem, paulatim se lux submissa recolligens, astris inferitur. At illi vi-
so miraculo agentes Domino gratias, securi ad propria remeârunt, credentes corpus
viri Dei per vim ab eo loco minimè auferri posse, quem illi Dominus ante secula præpa-
dit, & suæ illustrationis honore temporibus istis decorauit. Vndè datur intelligi, quan-
ti apud Deum meriti vir iste fuerit, cuius sepulturæ locum cælitùs contigit illustrari: ut
videlicet lumen, quo eius anima perfectè fruebatur in cælis, etiam mortuo corpori non
deesset in terris.

Qua animaduersione Victor Comes à sua temeritate sit repressus.
Cap. 12.

Victor Comes diuinitùs punitur.

AVdiens itaque Comes prædictus à Cella sancti viri discessisse custodes, cupiens
suos explere conatus, virorum turbam assumpsit: vt quod malè cogitauerat,
repentino & latenti perpetraret accessu. Verùm quia non suæ deuotionis vo-
litati prospiciēs, sed alienæ felicitatis profectibus inuidens id moliebatur, Dei
nutu citò repressus fuisse cognoscitur. Nam eodem momento, quo iter illud aggressus
est, de equo, cui insidebat, corruit, coxaque illius eo casu contracta est, Domino hoc il-
ri merita in hoc quoquè remunerante, nè à loco, quem ipse elegerat, auferretur, quem
de vltimis Hibernię finibus ad salutem multorum, Rhętiæ vel Germaniæ destinauit. Et
vicini quidem exhibuerunt excubando suæ deuotionis obsequia: Deus verò custodum
custos bonorum, ibi etiam ad coërcendũ raptorem vigilauit, vbi solicitudo alterius
non adfuit populorum. Et hoc quidem egit, vt credimus, nè fideles populi thesaurus,
feruentibus studijs ambiebant, fraudarentur, & nè is, qui per malitiam hoc decus aui
gere voluit, suę peruersitatis potiretur effectu: præcipueque præcauens, nè ablatis lo-
cti viri reliquijs, monachorum cateruas, quæ inibi laudibus Dei seruiturę erant, deses
contingeret. Itaque Comes correptus, & domùm à famulis reportatus, per multa tem-
pora nimijs doloribus est agitatus: vt intelligeret saltem ex pœna, quàm superbè id cogi-
tauerit, quod suis viribus effici potuisse credebat.

Paralyticus quidam surdus & cæcus curatur. *Cap.* 13.

Visio hois miserè affecti.

QVia igitur Domino custodiente, pij pastoris corpus à deuotarum sepultu-
rum auferri non potuit, dignum fuit, vt miraculis fidem facientibus, virtus me-
ritorum eius ibidem cunctis manifestè claresceret. Quidam nanque de vicino
territorio, cùm diuturna ægrotatione vexatus, lecto decumberet, sibique pro-
te humore nociuo, oculorum lumen auriumque sensum amisit. Deindè plantis pedum
retortis ad nates, tanta depressus est infirmitate, vt de solo pectusculo vitæ manaret fo-
cleſia beati Galli vnius spatium noctis ducere permissus à custode fuisset, soluque ibi-
dèm pernoctaret, circa gallorum cantum in subito mentis excessu, quatuor virorum
didissimis indutos vestibus, oratorium introire conspexit. Qui dum altrari appropin-
diutissimè dulci modulaminum alternatione concinerent, vnus eorum laudibus finitis,
ad lecticam, in qua clinicus decũbebat, accedens, Quid, inquit, causæ est, ô homo, quòd
Cælesti visione sanatur. hîc pernox, tenebrarum transigis solus horrorem? Crede tantùm, & ab hac infirmitate
deincèps eris securus. Ergò sanus exurge, liber egredere. Qui protinùs surgens, & omni
debilitate submota egressus, ad suos sanus abscessit.

Vt Abbas Othmarus à quibusdam vexatus sit. *Cap.* 14.

Nota vndè creuerint opes monasteriorum.

IGitur Othmarus Abba cùm multis annis ibidèm cœnobium strenuè rexisset, pos-
sessiones ipsius loci, religiosis quibusque circunquaquè degentibus, ob æternæ
mercedis æternæ plurima fuæ largitatis dona conferentibus, intantùm amplifica-
uit, vt intrà paucos annos, suppetente exteriorum copia rerum, & vitæ eius exter-
scente mũditia, multorum pater existeret monachorum. Comites verò quidam Wa-
rinus & Ruadhardus, qui totius ferè Alemanniæ curam administrabant, cùm intrà di-
onis suæ terminos ecclesiasticarum non minimam partem rerum suæ proprietati do-
minio pet potentiam subijcere niterentur, maximam de eiusdem monasterij possessio-
nibus partem sibimet vendicârunt. Nam tributa, quę bonæ memoriæ Pipinus eisdem
fratribus concesserat, abstulerunt, aliaque quamplurima, quæ ex donatione quorundam
religiosorum eidem cœnobio fuerãt contradita, suę rapacitatis abstraxêre proteruia.
Insuper ipsum etiam Abbatem, cùm pro hac re apud principem illos accusâsset, vincu-
lis iniecerunt, & in quandam Rheni fluminis insulam iuxta locum, qui Stein dicitur, in
custodiam religârunt. Vbi cùm aliquantum temporis sub arctissima districtione man-
sisset, de carcere huius vitæ ad lætitiam commigrauit cælestem, expletis nõ minùs qua-
draginta annis regiminis sui, quo sancti illius loci statũ & gloriam nobiliter amplifica-
uit & auxit.

Othmarus Abbas in carcere decedit.

Vt Comitum quorundam instinctu Sidonius Episcopus monasterium S. Galli inuaserit.
Cap. 15.

Sidonius Episcopus Constantiensis.

HOC itaque ità rebus humanis subtracto, prædicti Comites sublatas sancti lo-
ci possessiones retinentes, Iohannem quendam monachum de proximo mona-
sterio in eius locum subrogauerunt. Ac deindè, vt suæ tyrannidis crimen au-
gmentarent, Sidonium Constantiensis Ecclesiæ pręsulem instigârunt, vt idem
monasterium Episcopij partibus subijcere studeret. Et hoc idcircò fecerunt, vt eo li-
centiùs, ipso machinationibus eorum fauente, ea quæ iniustè abstulerant, retinere po-
tuissent. Pontifex igitur cùm suasionibus eorum libenter præberet assensum, monaste-
rium ingressus, fratres opprimere, & eundem locum Episcopij rebus subijcere molitus
est. Porrò fratres dum potentiæ illius resistere non auderent, maluerunt eius ditioni pa-
rère, quàm tot aduersitatibus implicati. Sed sequētia probãt, quàm peruersè egerit, qui
per auaritiæ morbum sacri loci priuilegium ausus est violare.

Qua pœna Episcopus Sidonius mulctatus sit. *Cap.* 16.

Episcopus res monasterij sibi vendicans, punitur.

FErtur siquidem, eundem Episcopum aliquandò ad iter hostile sibi de ipsius mo-
nasterij sumptibus viaticũ pręparare iussisse. Quod dum fratres ptermittere nõ
auderẽt, ea quæ iussa fuerant, naui imposita, per quorundã manus fratrũ ad epi-
scopũ transmiserunt. Cumq; qui missi fuerant, nauigare cœpissent, auis quædã,
vt sæpè ipsi testati sunt, ante eos apparuit, & quasi ducatûs officium esset præbitura, fa-
cili præibat volatu. Et dum per totius lacûs vastitatem ipsius incognito vterẽtur duca-
tu, prospero tãdem suc cessu ad portum venientes, quid hæc nouæ Ducis obsequia por-
tenderent, mirabantur: illisque, quam partem peteret, diligenter notantibus, domum
congesta fuerant, penitùs consumpsit, vt nihil eorum omninò huic incendio superes-
set, fie batque iusto Dei iudicio, vt qui aliena per potentiam rapuerat, suis per supernam
iustitiam fraudaretur.

Vide terribile Dei iudicium in Episcopum Sidonium.

Quàm seuerum idem Episcopus fratribus S. Galli se præbuerit, quamque miserè perierit.
Cap. 17.

Tello Curiensis Episcopus.

TEmpore quoquè alio idem Episcopus ad monasterium veniens, dum quadam
violentia eundem locum Episcopio subijcere, suęque tyrannidi non consenti-
entes monachos, quasi iusto rebelles, iniurijs multiformibus afficere tentauis-
set, Tello quidam Curiensis ecclesiæ pręsul misit ad eum, humiliter deprecans,
vt sui amoris causa, quoniam eorundem fratrum aliqui consanguinitatis vinculo illi
erant coniuncti, ab eorum cessaret iniurijs, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret.
Quam petitionem, furore dictante, superbè contemnens, remandauit se illius precibus
nullo pacto consensurum, verùm resistentibus sibi celerem pro contemptu illaturum
vindictam. Et mox oratorium beati Galli confessoris quasi oraturus ingreditur, & ante
aram ipsius nomini consecratam consistit: quique ad salutem non merebatur audiri, af-
flictiones quas alijs se irrogaturum iurauerat, conuenienti satis talione recepit. Nam
intestina eius more sartaginis igni superpositę feruere cœperunt, & tam dirę viscerum
torsiones illum inuaserunt extemplò, vt sine aliorum adminiculo nequaquàm egredi
potuisset, sed quod dicere pudet, egestio naturę turpi impetu prorumpens, cùm adstan-
tes nimio fœtore grauaret, sine mora ab ecclesia eiectus, vehiculo quo decedere mona-
sterio posset, sicut rogauerat, est impositus. Sicque immoderato fluore, naturę consue-
tudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tudine carens, vasi, in quod egesta defluerent, ſuperſedens, egreſſus eſt, & ad vicinum monaſterium, quod Auua nominatur, cui & tunc præerat, perductus eſt. Vbi etiam grauescente languore, tantùm ſibimet famulantibus ob nimium fœtorẽ intolerabilis factus eſt, vt etiam penè nullus obſequia impéndere ſolitò potuiſſet. Tali itaque pœna mulctatus, cum hoc factionũ ſuarum præmio poſt aliquot dies de cloaca corporis ſpiritum exhalauit.

Miraculum in ſagina porcorum exhibitum. Cap. 18.

PEracta ſuperioribus ſententijs relatione, qua nos ſatìs verè comprehendiſſe credimus, quomodò ſacer locus per merita beati Galli ſit diffamatus, & poſſeſſionibus dilatatus, necnon quibus ſit maleuolorum quorundam molitionibus impetitus, & quæ quoſdam humiliauerit vltio: nunc replicandum eſſe conſequens mus, quanta beatus vir præſidia ſibi famulantibus, ad res ſuas cuſtodiendas vel defendendas accommodet, quaque authoritate ſe poſtulantibus, & de ſe præſumentibus multiformi genere virtutum ſuccurrat, Domino meritorum eius magnitudinem ſigna-

Magna anni ſterilitate inſolita pa ſcua adeunt nõ ſine miraculo.

tiſſiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum ſterilitas terræ fructus arborum non ſolùm porcis, ſed etiam ſyluestribus feris vel animantibus denegaret, ita vt proximis eremi partibus, nuſquàm ſagina poſſet inueniri, qua ſues, qui in vſus monaſterij nutriebantur, paſci potuiſſent: occulto quodam impulſu grex ſuillus per ſyluarum auia celeri curſu cœpit abſcedere: trãſuadatoque Rheni fluminis aluco, remotiora mi ſecreta penetrauit. Subulcus autem ſubitam ſui pecoris fugam miratus, cuestigio ſequitur, & gregem quem peſsùm ire putabat, reperit copioſiſſimis paſcuis immoratem. Cumque viam redeundi neſciret, manſit ibi, fructibus arborum & carnibus vſus, donèc grex totus affatìm carnibus grauaretur obeſis. Itaque domum redire cupiens, cœpit anxiè cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuiſſet. Noctu quadam vidit in ſomnio ſenem quendam reuerendi habitûs & vultûs, canitie venerabilem, dicentẽ ſibi: Quia, vt video, porci quos ſequeris, vbertìm ſunt ſaginati, iam redire parato. Qui dum reſponderet ſe viam neſcire, dixit illi: Scrofam, quam totus grex ſequi ſolet, cædito, & quocunquè illa præceſſerit, tendito greſſum. Quod ſi ductricem ſequi ſolet, cædito, & quocunquè illa præceſſerit, tendito greſſum. Quod dum ille faceret, & prætereuntem diligenter ſequeretur, ſine errore ad monaſterium cunctis aliud ſuſpicantibus, exinopinatò peruénit. Qua in re quid aliud, quàm beati Galli merita claruerunt, dum ad vſus ſibi famulantium, ignotum animantibus paſſim offerebat, & ea rursùs mirabili ordine ad propria reuocauit?

Viſio ſubulci.

Vt deprehenſi ſint, qui ſtabula incenderunt Cap. 19.

FRater quidam eiuſdem monaſterij poſſeſſiones quaſdam ſub ſua cura habens, in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum ſtabula conſtruxit, & illic quamplurimum fœni recondidit. Duo itaque homines diabolica inſtigati ſuaſione, eadem repoſitoria cum omnibus, quæ inibì cõgeſta erant, noctu igne appoſito ſuccenderunt. Sed dum iam penè toto anno huius authores facti latuerunt, vnus eorum arreptus à dæmonio, cœpit per vicina diſcurrere loca, publicè proclamans, Stabula pecorum beati Galli ſuccendi, & ideò verſa vice ab ipſo inuiſibiliter incendor. Cùm itaque diuinum in eo continuatìm iudiçium pateſceret, pluresque importunis eius clamoribus concitati, per loca ſingula ad hoc miſerabile ſpectaculum conuenirent, rogauit omnes, vt eius incendia reſtinguerent. Illis autem certatìm in eum aquas immittentibus, pœna diuinitùs illata, humanis viribus extingui non potuit. Non post deindè diebus exactis, in hoc miſerabili genere tormentorum inſanus vitam finiuit. Alter verò cùm ſui ſceleris ſocium tali cruciatu vidiſſet damnatum, ad Præpoſitum dapradictum venit, vtroque, diuinum horreſcens iudicium, delictum confeſſus eſt, & boues pro debito obtulit, ac ſe voto conſtrinxit, quòd deincèps nunquàm reuocatis non ſuſcepit, ſed abire eum cum ſuis ad ſua permiſit.

Maligni homines incẽdũt ſtabula.

Punitur diuinitùs alter eorum.

Alter reſipiſcit.

Quas pœnas dederit, qui ſyluam monaſterij ſancti Galli læſit. Cap. 20.

IN poſſeſſione quadam eiuſdem monaſterij quædam ſyluula ob porcorum paſtum cuſtodiebatur, nè paſsìm à multis conſumeretur inciſa. Hanc pauper quidam occultè ſolebat adire, & furtìm inibì multa præcidendo, grande damnum inferre. Itaq; die quadam cùm iuxta morem ſuum latenter intraret, & pauca ſuccideret arbuſta, gladius, quem tenebat, tam validè manui eius adhæſit, vt illum deponere nullatenùs potuiſſet. Agnoſcens igitur, cuius rei cauſa mulctatus ſit, ad baſilicam in honore beati Galli conſtructam feſtinauit, diuque orationibus incumbens, manu reſoluta, gladiũ ante altare dimiſit. Egreſſus verò, cogitare cœpit nihil obeſſe, ſi ligna quæ præciderat, domum deferret: non autem prodeſſe, ſi putrefacta perirent. Subiunctis ergò bobus carpento, ad ſyluam remeat, & præciſa in vnum comportat. Quæ cùm vehiculo vellet imponere, dolore quodam prequalido, ceu ſtimulis vrgeretur, in poſterioribus attactus eſt. Quò cùm ſine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiſerat, fortuitò recepit. Digitis autem manubrium conſtringens, deteſtabile munus tam validè retinuit, vt articulorũ iuncturę inuicèm laxari putarentur. Tum miſer dolore compulſus, ad eccleſiam recurrit, ibique proſtratus, veniã pro commiſſo & abſolutionem manûs depoſcit. Cumque diù in oratione perſiſteret, & gladium nequaquàm dimittere potuiſſet, iuramento tandèm ac voto promiſit, nunquàm deincèps ſe damnum beati Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium depoſuit. Qui ob teſtimonium miraculi in eodem loco ſuſpenſus, multo tempore ibi permanſit, inuaſoribus eccleſiaſticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

Pœna furis.

Sanatur cõfugiens ad S. Galli eccleſiam.

Rursùs punitur.

Periurus quid perpeſsus ſit. Cap. 21.

FRumoldus quidam nomine, de poſſeſſione quadam eiuſdem monaſterij ancillas duas vi abſtulit, & ſuæ ſeruituti ſubiecit. Is ab aduocato pro eiſdem fœminis ſæpiùs interpellatus, tandèm cenſura iudicum coactus eſt, vt eas vel monaſterio redderet, vel ſuo iuri cum ſacramẽto in altari ſancti Galli peracto firmaret. Itaq; auaritia impellente, iuramentum paruipendens, monaſterium cum ſuis adijt, & vt dijudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu ſancti, vltio Dei eum feſtina prædicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu ſancti, vltio Dei eum feſtina prævenit. Nam iuramento expleto, ad propria iturus, baſilicam egreſſus eſt, iumẽtoque adducto, cùm ſuper illud ſaliendo vellet aſcendere, mente captus, faciem ſuam ad poſteriora equi inſidendo conuertit. Aeſtimans itaque id per famulorum contigiſſe negligẽtum, iratus valdè reſilijt, & caballum regyrari citiùs iuſſit. Cumque ſecunda ac tertia vice aſcendere cupiens, pari luderetur errore, tãdèm clientum adminiculo equo ſupereſt, monaſterio cum rubore diſcedit. Non longè autem indè poſitum, ſubitò eum diruſ oculorum dolor inuaſit, ac deindè per momenta ſingula decreſcente viſu, cęcitatis horrore damnatum, materiali funditùs luce priuauit.

Periurus luit pœnas.

Fit planè cæcus.

Inuocatus beatus Gallus, quendam à nece ſeruat. Cap. 22.

INuocatus etiam venerabilis Gallus, quàm promptum impendat auxilium, ſequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per ſyluam quandam iter faceret, ac circunſpectè incurſus latronum, qui in ea ſolebant commorari, multisque nocere, feſtinando deuitare conaretur, tantus eum ſubitò ſopor inuaſit, vt vix incedere potuiſſet. Cumque periculi metu ſuſpectos haberet itineris caſus, & dormiẽdi cauſa pauliſper diuertere vellet, ruſticum quendam obuium habuit, eumque rogare cœpit, vt interim cuſtos ſui exiſteret, donèc importunitatem ſomni parumper quieſcendo depelleret. At ille pacem ſimulans, fidem ſpopondit. Itaque modicùm diuertens, pallium capiti ſupponit, & ſe proſternens, beati viri ſuffragia his verbis implorat: Sancte Galle, tua me protectione cuſtodi. Signaculo Crucis deindè munitus, cùm obdormiſſet, infidus cuſtos ſponſionis immemor, ſumptis armis ſoporatum quaſi perempturus aggreditur: de collo veſtem ſubtrahit, quò faciliùs vno ictu, perimat dormientem. Sed cùm gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore ſtupefactis, inflecti brachia nequiuerunt. Interea dormienti quidam adſtitit, & in ſomnio dixit: Quid ſomno deprimeris, quem ab immineti interfectione modò tutatus ſum? At ille cuigilans, & fidelem ſocium nudato gladio cernens capiti imminere, exilit, & comprehenſum, qua pro cauſa hoc ſcelus vellet admittere, percontatur. Qui cùm pro ſpolijs illius accipiendis ſe id facere voluiſſe fateretur, continuò brachia, quæ diuina obriguerant inſſione, depoſuit. Perpendens itaque alter ſe diuina miſericordia per merita beati Galli à nece ſeruatum, pacem cum illo fecit, & illæſum abire permiſit.

Obſerua profit pia ſanctorum inuocatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Puella quædam à dæmonio liberatur. Cap. 23.

Permulti curati à S. Gallo dæmoniaci.

PRætereà tam multi à furore dæmonum per eiusdem sancti patris merita liberati, vt si omniũ curationem commemorare velimus, fastidiosis lectoribus occasionem murmurandi tribuamus. Vnum ergò ex pluribus replicamus, ne hoc virtutũ genus viro sancto defuisse putetur. Puella quędam, fœuissima hostis antiqui vexatione detenta, & non ignobilium labore parentum ad monasterium perducta, cùm oratoriũ beati Galli confessoris intrâsset, statìm horribili dæmonis infestatione agitata, ad terram cóncidit, & miserabiliter se discerpẽs, horrendo clamore spurcissima verba cœpit effundere. Qua causa vnus è fratribus, Stephanus nomine, miserans illius compassus, tandiù super eam exorcismum recitauit, quoadusquè eadem vexatio finiretur. Resipiscenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, seseque pro illa in orationibus ac ieiunijs exercere cœpit. At misera fœmina vt de prohibitis escis quidlibet vsurpauit, tam acriter eam continuò dæmon inuasit, vt vix à multis teneri potuisset. Cumque identidèm ad eundem locum perducta esset, & Stephanus supradictus iterùm super eam exorcismum recitâsset, animal paruulum in modum bruchi, nigerrimum ab eius ore prolapsum est. Hoc viso, cùm idem frater attentiùs adiurationi insisteret, mira vicibus singulorum similitudo bruchorum ore éxcidit fœminę. Quæ animalia dum adstantes manu capere niterentur, subitò disparuerunt. Puella autem eádem hora sumpta incolumis, & reliquum vitæ suę tempus absque vlla dæmonis infestatione peregit.

Puellam nõ abstinentẽ à cibis vetitis dæmon rursùs inuadit.

Miraculum in lampade declaratum. Cap. 24.

ILlud quoquè libet ostendere euidenti miraculò, quomodò vir sanctus quoddam suo seruitio de penuria rerũ trepidantes corripuerit, & modicæ fidei pusillanimitatem cõfortârit. Ecclesiæ eius custos dum quodam tempore olei copiam ad lumenaria instruenda non haberet, lumẽ quod in crypta omnibus ardere noctibus solebat, quadam nocte extinxit: quia lumen, quod ante superius altare & tumbam arderat, per quandam fenestram radios suos ad altare, intrà cryptam positum, dirigebat, & lucescere vtrique loco credebatur. In eádem autem lampade vitrea, quam extinctam à custode retulimus, aqua inferiùs, & olei pinguedo desupèr erat. Mirabilem rem dictu, sed ità totum oleum per rimam in fundo repertã, guttatìm ad terram defluxit, vt nihil deesse videretur. Idemque liquor per terram vsque ad altare decurrẽs, pallam eius humidam asscendendo occupauit, & ità vsque ad medietatem infecit, vt nunquàm de cætero ablui potuisset. In quo quid potissimùm mirer, inuenire non potero: Vtrum fœcundum oleum subtùs aquam depressum est, an quòd aqua per eandem fracturam non dubium vel certè quòd oleum de pauimento in pallam sursùm asscendit. In quibus tamen omnibus, & virtutem sancti viri ostensam, & stultam parcitatem ministri increpatam, non ambigo.

Notã rem admirandã.

Vt monachus apostata sit inuitus reuocatus. Cap. 25.

SIleri nõ debet, qua virtute seruitiũ suũ dimittẽtes, & fraudulẽter abscedentibus patus pater reprimat, & vel lapsos reuocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodẽ monasterio fugam molitus, equũ furto rapuit, & per nocte[illegible] sit. Cumque ad Rheni fluenta fugax venisset, transuadare in equo tentauit, & à medio aluei nescius ad locum, vbi intrauit, caballo deferente reuersus, cum magna festinatione ad monasterium redijt, putans se in alias longè partes abscedere. Mane facto, cùm se recognouisset frustrà laborâsse, confusus interdiù delituit. Noctù verò fugam arripiens, in fluuio, sicut priùs, salubriter errorem passus est, & stropha facta, per eandem viam nescius remeauit. Confusioni igitur obstinationem iungens, ipsa etiam se occuluit, & nocte insecuta tertiò notum iter carpens, modo quo diximus, itidem reuocatur. Cumque iam tædio victus, die tertio se sopori in campo dedisset, à quibusdam equum cognoscentibus captus est, & in loco suo restitutus. Et quia effectum voluntatis suæ non inuénit, etiam nolens sancti viri virtute victus, ad viam peruénit. Solent autem plures testari, cunctos qui de sancti ipsius familia aufugerint, aut emendationem quantocyùs subire, aut manifestæ vltioni debere succumbere: neque cuiquam impune cedere, qui fidem illi plenam seruare contempserit.

Apostata monachus sæpè frustrà aufugere conatur.

Notatu dignum.

Finis.

Fulmine deformatus, vt partìm Romæ, partìm apud S. Gallum curatus sit. Cap. 26.

QVod Dominus flagello suo quosdam à peccatis coërceat, & pro commissis affligat, testis est paralyticus, cui ante sanationem Saluator peccata dimittit. Luc. 5. Sic autem aliquandò percutit, vt eos, sanctorum suorum meritis suffragantibus, sanitati restituat, vt & diuinæ operationis sit indiciũ, cùm interiùs homo per flagellum à peccato compescitur: & virtus sanctorum liquidò comprobetur, cùm pro illorũ meritis exteriùs sanitas exhibetur. Fit etiam interdùm, vt qui Dei occulto iudicio non vni, sed pluribus infirmitatibus subiacet, nõ pariter omnia, sed diuersis temporibus & intercessoribus, debilitatis amittat incõmoda: vt dum alicuius remedium mali, per vnius merita sancti conceditur: redintegratio sanitatis, alterius precibus & honori seruetur. Quarum omnium rerum euidens indicium dabit subiecta narratio. Quidam violẽtia fulminis ictus, post ægrotationem diuturnam ità totius formam corporis & membrorum officia perdidit, vt monstrosum quiddam potiùs, quàm hominem videretur exprimere. Siquidem & statura flebili cõtractione deposita, & gradiendi facultas ablata est: facies verò, tanta combustionis est fœditate corrupta, & oculorum sedes ità sunt carne & cute superductis complanatæ, vt inspicientibus horribile ingereretur miraculum. Adminiculo igitur parentum Romam perductus, corporis quidem reliqui resolutis nexibus pristinum vigorem recepit & statum, in cęcitatis autem squalore permansit. Is à suis reductus, cùm ad cœnobium B. Galli venisset, & quadam Dominica nocturnis laudibus interesset, sopore depressus, quasi duas ardentes sagitas ab altari vidit emissas, & sibi in oculorum loca defixas. Statimq; tãta visione perterritus exclamauit, & tremens ad terram cóncidit. Cumq; diù in pauimẽto volutaretur, cute quæ oculis supercreuit, velut gladij sectione recisa, continuò de luminis amissi restitutione gaiuisus est. Tempore deindè procedẽte oculorum eius acies tam pura inspectantibus apparuit, vt pueri perspicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, vt indubitanter credimus, ille Apostolorum eximius, cui à Domino ligandi atq; soluendi potestas collata est, meritis & precibus suis omni eum debilitatis genere liberare: sed diuinæ prouidentia virtutis constat actitatum, vt in eiusdem nouitate miraculi venerabilis Gallus Apostolicis actibus æquaretur, quatenùs hoc quoquè modo meritorum eius magnitudo clarescceret vniuersis.

Fulmine grauiter ictus, partim Romæ curatur.

Partim apud S. Gallum.

Matt. 16.

Surdus & mutus, sanitati redditur. Cap. 27.

INsequẽti quoquè Dominica surdus quidam & mutus, multorum ibi fratrum cognitioni notissimus, vtpotè qui idem monasterium solitus fuerat frequẽtare, cùm nocturnis interesset excubijs, repentè impulsu valido in pauimentum deiectus est: statimque cùm ab eius ore & auribus plurimus sanguis prorumperet, sine mora vtriusque membri munia recepit, & sanus abscessit. Miraculũ.

Furtum per visionem indicatum. Cap. 28.

VIdetur huic operi inserendum, quantùm Dei famulus inuigilet ad eorum res defendendas, qui eius suffragia deuotè postulare contendunt. Puer quidam, qui postmodùm corpori eiusdem congregationis insertus, hæc eadem attestari solebat, cùm adhuc primęque ætatis flore gaudẽs, inter scholasticos monasterij cuiusdam Dominicæ noctis solennijs interesset, quidam è vicino territorio mansionẽ eius irrupit, ipsiusq; codicem & quęcunq; inibì reperire poterat, furatus abscessit. Puer de basilica regressus, damnum quod illatum est, lõgo fletu perdoluit. Porrò fratri ipsius foràs monasteriũ posito senex quidam eadem nocte vultu placido in somnijs assistens, cuncta quæ ergà puerulum acta erant, indicauit. Nomen etiam furis, locumq; vbi cõmoraretur edixit, tempus pariter eiusdem furti depromẽs. Ille fidem visioni accommodans, ad monasterium regressus, quod in somnijs audierat, factum inuénit: moxque indicia, quæ perceperat, secutus, absque difficultate furem appræhendit, & omnia quæ ablata fuerant, recepit.

Furtũ diuinitùs indicatur.

Sanctimonialis brachia restituuntur. Cap. 29.

ALio quoquè tempore sanctimonialis quędam fœmina de Episcopio Constantiensi, cuius brachia ad mamillas eum rigore contorta, ad nullius operis vsum deflecti poterant, cùm aduenisset, & ante sepulcrum sancti Galli aliquantisper orâsset, sanitatem indepta, gaudens abscessit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Furtum diuinitùs proditur. Cap. 30.

QVidam non simplici,vt postmodùm claruit,animo adueniens,dum quosdam monasterij operarios à diurno agricolandi labore disiungentes, ferramẽta in aratris p noctem dimisisse perspiceret,tempus tenebrosum fraudibus suis opportunum ratus,tot ferramenta sustulit,quot oneri sufficere proprio credidit. Cumq; fugam celerãs,tota nocte vacuo laboraret conatu,in ipso lucis exortu ad portam monasterij eximprouisò peruenit. Et quia factum latére nõ potuisse cognouit, confessione spontanea patefecit,quod præsumptione pestifera in rebus S.Galli,diabolo suadente, commisit. Sicque reddens,quod auferre molitus est, petita venia, vacuus repedauit.

Fur cælesti vindicta plectitur.

Debilis quidam sanatur. Cap 31.

DEbilis quidã ità membris omnibus contractus,vt nullo pacto per se quoquam progredi potuisset,ad memoriam B.Galli à suis perlatus, & quotidiè iuxtà sepulcrum in crypta collocatus,dum vsq; ad vesperam ibidẽm orationibus insisteret,ab eisdem ad hospitiũ reportabatur. Quod dum aliquot ageretur diebus,presbyter quidam eiusdem congregationis die quadam in ipsa ecclesia non longè sacris oblationibus operam dedit:subitoq; præter illos cùm nullus adesset, æger cœpit per merita,vt credimus,S.Galli,cuius suffragia sedulò flagitabat,visitatus,confusa horribiliter cœpit voce perstrepere,ità vt idem sacerdos intrà sacra Missarum solemnia,ut sæpiùs testari solitus erat,nõ minimo quateretur terrore & metu.Cumq; circumspiciens,oculis cuncta lustrásset, & per alicuius præsentiam magnitudinem timoris deiderat euincere,membris miseri ad statum suum redeuntibus, crepitum quasi virgulta in ariditate fractarũ audiit: & huc illucq; se præ angustia vertens, post paululùm cum, qui debilis fuerat, sanum de crypta prodire conspexit. Cui etiam tanta mox fiducia accessit perfectio,vt sine infirmitatis obstaculo,optato deincèps potiretur incessu.

Contractus sanatur.

Nauseabundus quidam curatur. Cap. 32.

IN eádem Alemannorum prouincia quidam diues tantùm valetudine cõtrarta befactus est,vt penè per annum integrum fastidio laborans deficeret, & solaria alimentorum,vt sanitatis recuperatio poscere videbatur, percipere vel continere potuisset. Is ad cœnobium B.Galli pro hac eádem causa perductus est. Posteà igitur preces & suspiria, cùm sacræ oblationis consummaretur officium, benedictionis panem de manu sacerdotis accepit. Quo comesto, caruit fastidio, & desiderio victualium congruè percepto,benedicens Domino, & merita sancti Galli miratus, domus cum gaudio ad propria remeauit.

Nausea pellitur.

A ferreis vinculis quidam absoluitur. Cap. 33.

PAuperculus quidam,ppter homicidij reatum circulis ferreis tam in collo,quam in vtroq; cõstrictus brachio, quàm grauibus quotidiè supplicijs afficeretur, per sulcos, quos ferrum carnibus eius inflixerat, videntibus fidem fecit. Qui cùm multa sanctorum loca pro eiusdem cruciatûs remedio,& admissi sceleris abolitione lustrásset,diuina tãdèm miseratione respectus, nexus quibus in collo vel vtroq; chio stringebatur, amittere meruit: & cùm fortè in viciniam cœnobij S. Galli venisset, per visionem ei,sicut referre solitus erat,præceptum est,vt sancti viri patrocinia quæreret monasterium adiret: pariterq; indicatum, quòd ibidèm circulum, quem vno adhuc rebrachio,amissurus,& optatæ gratiam sanitatis esset adepturus. At ille desiderio promissæ sanitatis ardescens,vtpotè qui tãto tenebatur cruciatu, vt totum iam brachium ferro immerso in tumorem esset conuersum,iter ad monasteriũ maturauit. Cumq; nocturnis ibidèm vigilijs interesset, alto sopore depressus, senem assistere videt canitie venerandum,casula indutum,sibiq; dicentem: Quid tu homo,cæteris laudem Domino celebrantibus,somni torpore deprimeris?Cuius præsentia perterritus,cùm responsum reddere non auderet,baculo senex,quem manu gestabat,locum ei vulneris retrigit.Diffluente itaque longiùs ferro, præ dolore, quem ex attactu persensit, horrendis vocibus adstantes perterruit. Quibus percontantibus, qua pro causa psallentes inquietaret, cuncta per ordinem, quæ viderat, retexuit: & licèt recenti adhuc vulnere non careret, pro amissione tamen ferri, cuius nexibus cruentabatur, quia sanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti.

S.Gallus in visione sanat misertum.

De miraculo in instrumento,cui lampades imponuntur, declarato. Cap. 34.

ALio quoquè tempore frater quidam, qui in eádem ecclesia custodis fungebatur officio, cùm farum, quæ ante altare sancti Galli pendebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuisset, incautè funem, quo ipsa farus dependebat, retraxit. Qui statim è manu dilapsus, paxillum, cui infertus erat, de pariete extraxit. Cumque eadem farus sub nimia celeritate solo appropiásset,repentè subsititit, & absque vllo humanæ retinaculo artis, in aëre suspensa remansit. Custos igitur miraculi stupore perculsus,allato igni lampades omnes accẽdit, & plurimis hoc factum cernentibus, absque pinguedinis effusione seu diminutione lucernarum,altiùs ipsam farum,quàm pendére solebat,retraxit. Deo itaque laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus,qui ad declaranda patris eximij merita,stupendi nouitate miraculi, lumen sanctis aprarum vsibus,vel ad horam loco venerabili deesse passus non est.

Farũ dicit instrumentum pensile, in quo lãpades reponũtur in templis.

Vide miri quiddam.

Lampades miro modo conseruatæ. Cap. 35.

IDem frater dum alio tempore lucernas vitreas in eádẽ lauaret ecclesia, alius quidam ibi incautè deambulans, cùm se aliò repentè vertisset, quasdam iuxtà positas veste attractas pauimẽto deiecit, ità vt violento eiusdem deiectionis impulsu vsque in ecclesiæ cancellos ferrentur: sed miro diuinæ operationis modo absque læsione repertæ,suis continuò non sine admiratione restitutæ sunt locis.

Non frangũtur lampades vitreæ repentino casu.

Vt curatus sit medicus periculosè laborans. Cap. 36.

FRater quidam eiusdem congregationis, medicinali scientia non ignobiliter instructus, dum quodam tempore incidi sibi cum phlebotomo venam fecisset, & præpropera festinatione post modicum quippiam operis incautè faceret, statim non solùm brachium,cuius venam incisio vulnerauerat,verumetiam totũ corpus eius tumore distensum est. Qua ex causa accidit, vt mortem sustpectam habere cœpisset, quippe quia viderat suæ sibi artis industriam studiosiùs adhibitam, nihil prodesse. Sequenti itaque nocte vidit in somnio placidæ grauitatis senem sibimet assistere, causas infirmitatis blandis inquirentem sermonibus.Cumque interroganti totius ex ordine rei replicaret euentum, senex dixit ad eum: Memento fili,vt luce terris reddita,oleo quod in crypta ante altare consueuit ardere,vulneris locum perungas.nam cõtinuò sanitatem recipies. Itaque facto manè,quod in somnio audierat, custodi ecclesiæ retulit: pariterque cum illo basilicam ingressus, vt edoctus fuerat, certus de promissione pergit.Nec mora:sacro perunctus liquore, toto corpore detumuit, & integerrimam assecutus est sanitatem.

Oleo lampadis restituitur pesti. culosè laborans.

Puella à natiuitate cæca illuminatur. Cap. 37.

MVlier quędam vnicam filiam,ab ipsa,vt referebat,cęcam natiuitate,proprijs humeris monasterio aduexit, eamque ante altare sancti Galli deponens,solo prostrata,precibus pro illa diutiùs incubuit. Illaque orante deuotiùs, subitò puellula huc illucque in pauimento volutata, miserabiliter exclamat: & interanguſtias ac gemitus optato visu donata,gratissimum omnibus,qui aderant, præbet signi perspicuitate spectaculum.

Videt, quæ nunquàm viderat.

Aegrotus quidam puluere tumuli & oleo curatur. Cap. 38.

IN eodem monasterio inter scholasticos tũc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licèt parentibus oriundus,studio tamen discendi satis intentus. Cumque immaturata morte vtriusque parentis solatio nudaretur, quanuis quotidianum victum suis laboribus assiduè quæritaret,nequaquàm tamen boni studij,etiam necessitate compellente,instantiam dereliquit.Is lateris quodam dolore percussus,vsqueadeò graui per longa temporum spatia infirmitate contabuit,vt in vno latere ,ab humero videlicet vsq; ad extremã corporis partẽ, vlcera saniẽ emittẽtia paterẽt quamplurima. Qua infirmitate intãtùm grauatus est,vt vix iam sine aliorũ adminiculo quoq; gressum mouere potuisset. Sed cùm corporale medicamentũ, quanuis sæpissimè adhibitũ,nihil illi ,pdesset,& iam iamq; desperaretur à cũctis,custos ecclesię in festiuitate B.Galli cineres de sarcophago illius collegit,& oleum,quod ante ipsum altare ardebat, admiscuit, adductiq; corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor possederat. Qui die altera,vlceribus iam superductis, sanus inuentus,ob memoriam redditæ sibi sanitatis, reliquum vitæ tempus in eiusdem sancti loci excubijs fideli deuotione transegit.

En quanta vis sit pulueris & olei apud sepulcrũ S.Galli.

Puel-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Puellæ cuiusdam manus arida restituta. Cap. 39.

POst aliquantum temporis puella quædam iam multos per annos manûs aridæ & curuatæ pondus ferens inutile, ad monasterium cum matre peruenit. Cumq; pio voto manui torpenti globulum lini superponens, ad altare sancti Confessoris accederet, impositura quod attulit, continuò manus ipsa restituta est sanitati.

Cera à rustico è templo sublata, vertitur in lapidem. Cap. 40.

Cera furtiua mutatur in lapidem.

TEmpore verò alio rusticus quidam in eadem beati patris basilica ceræ particulam, suis aptandam vsibus, ab altari occultè diripuit. Indè regressus ad hospitium, dum de sinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, inuenit lapidis conuersam inuénit. Continuoque recurrens ad ecclesiam, loco suo quod abstulerat restituit, & adstantibus suam salubriter cõfessus proteruiam, quod factum fuerat, indicauit. Qui rei nouitate stupefacti, dum inter admirationem eandem particulam, certiùs rem cogniturí, tollerẽt de altari, mirum dictu, in pristinam sue materiæ mollitiem reperêre mutatam.

Lapis, in ceram.

Muto vox reformatur. Cap. 41.

IVuenis quidam pauperculus, orationis causa monasterium adiens, fratrem suum iamdudùm amissæ vocis dispendia deplorantem, secùm adduxit. Cumq; altari sancti Galli appropinquâsset, presbyterum quendam, inibi sacrosancta tractantem mysteria, conspexit: & consummationem sacræ actionis opperiens, eiusdem sacerdotis ab officio redeuntis genibus aduoluitur, & vt pro muto dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum, instanter exorat. Et ille huiusmodi desiderio satisfaciens, primò orationem ꝓ misero fecit: deindè Crucis eum muniuit signaculo, ac sic Dominici corporis & sanguinis sacramento firmauit. Quo facto, resolutis linguæ vinculis, qui mutus aduenerat, pristinæ locutionis recepit officia.

Mutus loquitur.

Puer contractus reualescit. Cap. 42.

PVerum quendam membris omnibus, ità contractum, vt per se nullatenùs quàm progredi potuisset, non longè in itinere, quod ad monasterium ducit, hi qui eum ferre solebãt, solum dimiserunt. Armentarius autem quidam per eandem viam de sylua ad monasterium tendens, dum iacentem miserum conspexisset, ait ad eum: Quomodò & vndè, ô flebilis, aduenisti? quóve securitatis genere in hanc solitudinis horrore non timuisti remanere? Quò itaque venire desiderâsti? Et ille: Propter his, inquit, calamitatibus, quarum me numerositate septum vides, ad beati Galli patrocinia multo iam ex tempore peruenire cupieram. Sed eccè hi, quorum me labore illuc deferri sperabam, modò viæ lõgitudine fatigati, me miserum in hac solitudine reliquerunt fame cruciandum, & bestijs lacerandum. His sque ille quæstibus per compassionem ad misericordiam flexus, puerum humeris impositum, per vnum milliarium ad monasterium portat. Quem deindè frater, cui suscipiendorum pauperum cura commissa est, assumens, congrua mansione refouit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigilias cæteris, qui similiter suscepti fuerãt, ad ecclesiam festinantibus, cœpit idem puer omnes attentiùs exorare, vt ad basilicam deferretur: cunctisque id quod petebat, denegantibus, cœpit crebris beati Galli nomen inuocare clamoribus: deindè etiam hominibus perstrepere, ità vt non paruum audientibus terrorem ingereret. Itaque quibuldam vt causas angustiarum eius agnoscerent intrò euntibus, sanus inuentus est, & cum gratulatione ad ecclesiam properauit.

Miserè contractus S. Gallũ implorans sanatur.

Puella paralytica curatur. Cap. 43.

PVellam paralysi multo tempore laborantem, sui ad monasterium detulerunt. Quæ in ecclesiam deportata, ad lectionem Euangelij, quæ in nocturnis secundùm consuetudinem regularis officij recitatur excubijs, circunstantes, vt ipsa à terra sustollerent, & inter manus sustentarent, cœpit rogare. Cumque subleuata fuisset, dimitti se postulauit. Illis autem id facere metuentibus, nè forte casu lesa ito læderetur, valere se confidentiùs affirmauit. Igitur dimissa, per se stetit, ac deinceps totius corporis resumpto vigore, sana recessit.

Paralytica reualescit.

Cuiusdam

CVIusdam patrisfamiliâs non longè à monasterio commanentis ancilla, dum fortuitò domûs ianuas aperiret, turbo venti pulucrem & paleas in faciem eius & oculos proiecit. Statimque crescente molestia, paulatim ei visus decreuit, donèc horrẽdis penitùs tenebris cingeretur. Hæc ad ecclesiam beati Galli perducta, cùm eius suffragia primo ingressu deuotissimè precaretur, recepto quod amiserat lumine, gaudens abscessit.

Redditur eę cæ lumen.

Candela cælitùs ardet. Cap. 45.

NOn multo interiecto tempore, dum festiuitas octauarum Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore sacrificij ad Ecclesiam conuenientibus, luminaria & candelę incendebantur ex more. Vna autem candela sine lumine inter cæteras ardentes dimissa, inter sacra Missæ solennia principalis, primò cœpit paulatim fumo tenui vaporare: deindè videntibus non paucis flammam concipiens, & cęteris clariùs rutilans, signi effectum splendoris singularitate commendauit.

Illustre miraculum.

Scoti cuiusdam multiplex sanatur morbus. Cap. 46.

NVpèr quoquè de natione Scotorum, quibus consuetudo peregrinandi iam penè in naturam conuersa est, quidam aduenientes, vnum è suis conuiatoribus multiplici peste possessum, in eodem monasterio dimiserũt. Qui cùm aliquantis ibidèm moraretur diebus, & quotidiè infirmitatis suæ remedium plena fide deposcęret, nocte quadam senem sibi per somnium vidit assistere, gestu & habitu venerandum. Quem, quis esset, interrogans, beatissimum Gallum fuisse perdidicit, & protinùs ad illum: Cernis, inquit, ô domine, toto me corpore dissolutum, meritorum tuorum quotidiè euidentiam præstolari. Noli ergò, quod te aliquandò credo facturum, differre diutiùs. Ad hoc enim vsque me reseruatum esse cognosco, vt sicut his barbaris virtus tua latissimè claret, ità etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat & claritas. Scis ipse, scis, inquam, à natali solo quàm longè sim disiunctus, quantaque inter peregrinationis angustias corporis debilitate compressus. Succurre citiùs, opitulare quantocyùs. Qua ille morus querimonia, vultu placido paucis ità respondit: Die mortalibus reddita, ecclesiam petito, & videbis diuino te meliùs subleuari consilio, quàm patriæ vel parentum solatio. Manè facto, summo animi gestientis ardore ad basilicam properat, & iuxta tumulum beati Galli promissionis memor precibus insistit. Post orationem & lachrymas angulo sarcophagi adnixus, cœpit se sensim erigere: nec priùs lecti angulum, cui innitebatur, deseruit, quàm statura erecta & accepto robore, per se ire & redire potuisset. Qui tempore procedenti plena sanitate donatus, in eodem monasterio precibus & sanctæ vitæ deseruiens, hactenùs conuersatur.

Scoti peregrinationi admodùm dediti.

Morbidus restituitur.

Operis Conclusio. Cap. 47.

HAEC de copiosissima segete beati Galli virtutum memoriæ horreis grana libuit commendare, & nostris & aliorum partibus profutura. Poterunt hæc enim plurimùm diligentibus iustitiam ædificationis conferre: quia & morum honestatem insinuant, & ad laudem Domini, quia ità sanctos suos glorificat, deuotiores lectoris animum vel auditoris inflammant. Cæterùm tot & tanta sunt eiusdem sancti patris miracula, vt nec à studiosis scriptoribus propter copiam sui possint comprehendi, nec à fastidiosis lectoribus sine tædio & rugata fronte percurri. Ea verò huic operi tantùm inserta sunt, quæ & veracium relatione testium veritatem custodiant, & moderata breuitate nullius, quanuis etiam vtilia nauseantis, mentem offendant.

Miraculorũ cõmemoratio qd cõferat.

PRECATIO.

OBsecramus itaque te, beate Galle, Christi Confessor, vt sicut sanitatem corporum meritis tuis multis te contulisse retulimus, ità nostris mentibus diuinæ miserationis medelam implorare digneris, Amen.

VITA

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA BREVIS S. LVLLI ARCHIEPISCOPI MOGVNTINI, VT HABETVR IN BREVIARIO MOGVNTINO, intrà paucos annos iußu Danielis Reuerendißimi Archiepiſcopi Moguntini reſtituto & edito. Conſentiunt MS. Codices.

16. Octobr.

LVllus apud Angloſaxones in Britannia natus, à primis annis Chriſtum cum literis imbibit. Nam adhuc ſeptēnis uſdam monaſterij patribus commendatus, nihil omnino quod ad promerēdam Dei gratiam pertinere poſſet, Cōpus, cùm adoleuiſſet, aſſidua ēdomans abſtinentia, ſpiritu ſubijciebat: in ſanctarum verò ſcripturarum meditatione tanta diligentia verſabatur, vt omnes in admirationem illi conijceret. Fama autem eo tempore per Britanniam creſcente, de feliciter geſtis rebus Bonifacij Moguntinæ vrbis Archiepiſcopi, cui Lullus ſanguine iunctus erat, in locis meſſem quidem vberrimam, at operàrios ita ximā eſſe penuriam: cœpit animo voluere, quomodò tam ſancta & neceſſaria functione occupato opem ferre poſſet. Ità iam Diaconatūs gradū

S. Lullus è Britānia venit ad S. Bonifacium.

adeptus, ex ſuperiorum ſuorum voluntate iter ad Bonifacium ſuſcepit.

Sic longo terra mariq́ue emenſo itinere, Germaniam adijt: cuius aduētu Bonifacius mirificè eſt recreatus. Qui cùm ſanctiſſimæ ipſius cōuerſationis, affluentis doctrinæ, grantisq; in Deum animi certiora experimenta cepiſſet, inuitum ad Sacerdotij dignitatem prouexit, & lateri ſuo ſemper adhęrere voluit. Poſtquàm aūt diù prędicationi ſedulò incubuiſſet, multisq; alijs grauibus negocijs obeundis fidem & induſtriam ſuam probāſſet: Bonifacius iam in Friſiam iturus, ipſum præſente Pipino rege, ſucceſſorem ſibi in

Fit Moguntinꝰ Archiepiſcopus.

Moguntina ſede conſtituit. Quam ille prouinciam in decrepitam vſq; ætatem dodtē monēdo, arguēdo ſanctè & prudēter, tanq̄ boni patris haud degener filius, adminiſtrauit.

Tandèm per ſpiritum cognoſcēs dormitionis ſuę inſtare diem, vocato coepiſcopo ſuo Alboino, viro valdè religioſo, iniunxit, vt ſacris priùs celebratis myſterijs, ſead Heresfeldēſe monaſteriū p̄cederet. Ille ſine mora ſacrū perficiēs, etsi toto corpore incolumis videretur & ſanus, cùm ſacramētis Dñicis participāſſet, vnà cū Miſſa finiuit & vitam. Nihil hoc caſu motus Lullus, obitūs ſui p̄nuncium naui ſecùm impoſitum, per Moganti-

Heresfeldēſi cœnobium à quo extructum.

in Heresfeldēſe cœnobiū, priùs à ſe extructum, aduehēs, honorificè ſepeliuit. Vbi etiam morbo ꝓtinùs correptus, Archiepiſcopatūs ſui anno trigeſimo ſecūdo, placida morte in Dño defunctus eſt. Corpus ibidèm repoſitum, cùm poſt ſexageſimū annū è terra leuaretur, eo membrorū oīm decore ac veſtium quoq; nitore inuentū eſt, vt illoipſo die

S. Lulli obitus, & corporis incorruptio.

expiráſſe, ac ſopore potiùs, q̄ morte ſepultus videretur. Hucuſquè Breuiarium. Mox ſcripti codices addūt, eum deceſſiſſe decimoſeptimo Calēdas Nouembris: vbi ecclā hæc legūtur: Quātis emineret meritis apud altiſſimū, innumerabilia & quasi infinita, quæ ad eius memoriā ſunt facta miracula, declarárūt. Viuēs enim multorum, ꝓpter virtutes & merita: mortuus verò, penè cunctorum, ꝓpter miracula, aures & mētes feliciter oculpauit. Pręclarū quoq; eſt, quod ibidèm legitur, eum vt bonū paſtorē, cùm eſſet ultimus Mogūtinus prę ſul, oēs intrà ſuam diœceſim ſitas eccleſias & monaſteria cœpiſſe viſitare, & oīm mores in melius reformare: & cùm pridèm cęteros fide ac pietate ſuperaſſet, atrox cū animo ſuo geſſiſſe certamen, ità vt in dies ſeipſo religioſior, atq; in ſtudio morum, ꝓuectior haberetur. Deniq; miraculum illic habetur, quod tum perpetratū eſt, cùm poſt ſexageſimum annum corpus eius è terra leuaretur. Saxum immane, tumulo eius impoſitum, cùm amoueretur, fortè manus fugit volutantium illud, & fractis cruribus propè adſtantis ità pedem contriuit, vt oſſibus cum carne pariter comminutis, ſocio etiam pedis amiſſa, fœdum ac miſerabile ſpectaculum præberet circunſtantibus. Sed ideò beatus Lullus mœrentia fratrum pectora expediuit. Nocte enim proxima cùm iam guidum ſopor oppreſſiſſet, ità repentè ſuis membris omnibus vigor redijt, vt hymnis quoquè matutinalibus intereſſet, nulla tantæ calamitatis ne cicatrice quidem ſuperſti-

Miraculum ingens.

te. De eodem beato præſule hi quoquè verſus extant:

Antiſtes Lullus, quo non eſt ſanctior vllus,
Pollens diuina, tribuente Deo, medicina,
Occurrit morbis, vt totus prædicat orbis.

VITA

16. Octobr.

SAnctus Bercharius ſub ſancto Niuardo Rhemorum pontifice, moribus & ſapiētia imbutus, Luxouienſe monaſterium expetijt, vbi ſub Abbate ſancto Euſtachio monaſticam vitam duxit. Cùm aūt in cura promptuarij, rectoris nutu aliquandò eſſet implicitus, quadam die ſubitò iuſſu eius eſt vocatus. Fortè ille tunc promptuarium ingreſſus, ante vas ſteterat, & epiſtomium manu tenens, cerealem amphoræ potum infundebat. Mirum dictu: ad vnius iuſſionis nutum relictis, quæ habebat in manibus, cucurrit cōcitus, ardore obedientiæ amphoræ cuſtodiendæ oblitus. Illoq; ante Abbatem ſtante, interim potus in vaſculum ſuppoſitum defluere nō ceſſans, poſtquàm ad ſuperficiem vaſis peruénit, in modum columnæ ſupernè cōſtiparum, in gyrum coronari cœpit, vltrò cerneres illud liquamen, quod vix clauſum valet cōtineri, vt quondàm Dei populo tranſeunte abſq; lintribus Iordanis fluenta, in ſublime rolli: vt liquidò pateſceret, quanta eſſet virtus obedientiæ, cuius fructus nullo modo poſſit in terra deperire. At ille, quod acciderat, non ſuo, ſed Abbatis, merito deputauit.

Egregia Bercharij obedientia. mirāculo illuſtratur.

Ioſue 3.

Iam verò regularibus diſciplinis inſtitutus & eruditus, ad ſanctum Niuardum reuertitur. Qui cùm in quodam prædio ſuo cœnobium ædificare vellet, cum Berchario vicum quendam Spernacum, quem beatus Remigius Eccleſię Rhemenſi precio acquiſiērat, experens, in ipſo proceſſu itineris graui ſopore deprimitur, ità vt eundi facultate remota, omnem illum equeſtrem, qui ſe fortè comitabatur, ordinem ſtare pręciperet. Itaque fagus frondoſa eligitur, ſub cuius tegmine recubans, Bercharij decumbentis gremio vertice compoſito recipitur. Interim eo quieſcente, ſanctus Bercharius in cęlum defixis luminibus, adſpicit ſubitò niueam columbam è ſublimibus deſcendere, & arbori, cui ſubſtrati erant, inſidere. Quæ repentè ab arbore proſiliens, & rumpens aëra vacuum, futuræ fabricæ ſpatium circunuolans, locum, quo cœnobium conſtrui debeat, gyro deſignat, præſentia ſanctificat. Cumq́ue eoſdem ſui ambitūs circulos tertiò repetiſſet, aperto cælo reconditur. Et quod idem Bercharius corporalibus deprænderat oculis, hoc quidem quieſcens pontifex ſenſerat ſopore cæleſtis viſionis. Itaque à ſomno excitatus, O, inquit, Berchari, votorum meorum compar fidiſſime, quàm gratum mihi eſt huc paululùm ſoporis gratia diuertiſſe. Quod enim diù differens corde geſtaueram, viſionis arcano maturiùs aggredi compellor. Illoq́ue viſum referente, ait Burcharius: O pater ſanctiſſime, quicquid in viſione ſpiritūs diuinitùs tibi teſtaris indicatum, nóueris etiam me conſpexiſſe corporaliter. Tum verò præſul hoc ſanctum opus eius induſtriæ ſtatuit committere: qui in loco ipſo, qui Altiuillare dicitur, cœnobij fundamenta iecit, nec priùs ab opere deſtitit, quàm opus cœptum, ad laudem Dei compleret. Congregauitq́ue illic monaſticæ conuerſationis viros religioſos, & cuncta, quæ huic ordini commoda iudicantur, diligenter impleuit. Obijt autem ſanctus Niuardus Calendis Septembris.

Viſio Bercharij vigilantis.

Eadem Niuardi Epiſcopi dormientis.

Altiuillarē ſe cœnobiū condiuit.

Ex Cap. 115.

Sanctus autem Bercharius, dum multa ordinat & diſponit, fortè accidit, vt filiolum ſuum Dagouinum, quem de ſacro fonte ſuſceperat, & monachum eſſe volucrat, ob cul pas eius verbere increparionis feriendum decerneret. Sed ille ob demerita ſua cum Iuda ſatanæ traditus, patris obiurgationem indignè tulit. Itaque cùm ille deſeſſus in lectulo membra ſopori dediſſet, ſatanæ filius irruens in eum, lethale vulnus ei inflixit: arreptumq́ue ferrum, quo eum percuſſerat, in piſcinam, quæ intrà monaſterium erat, celerrimè demerſit. Videres tum laticem, velut tanti ſceleris conſcium, ferrum illud in ſe recipere detrectantem. Nam mox vt aquam attigit, ceu pluma leuiſſima ſuper aquas ferebatur. At nefarius homicida amens factus, eccleſiam petijt, cruentisq́ue manibus ſignum pulſare cœpit. Fratres non conſuera hora cum admiratione ſurgentes, & ſanctum virum interfectum audientes, ad lectum eius concurrerunt, & eum adhuc ſpirantem repererunt. Comprænenſum igitur Dagouinum ei offerunt, ſcire cupientes,

Ioan. 13.

S. Bercharius à ſuo monacho occiditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid de tanto scelere pronunciaturus sit. At ille Domini non immemor: Deum, inquit, tibi frater pœnitentia placatum reddas. Nam quantùm ad me attinet, omni te liberum impietate dimitto. Ex eius sepulcro longè pòst oleum visum est emanare, cuius morbo correptis salubre.

Oleum manat è sepulcro eius.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ANDREAE, QVI EST IN CRISI:

Authore Simeone Metaphraste.

17. Octobr.

IS T magna diaboli malitia aduersùs Christi martyres, & maximè quandò eos videt pietatem constanter ingredi, & citra vllam offensionem: & cùm sit etiã varia, magno contra illam opùs est animo, & rectè armato in Christum charitate, vt non ab eo opprimatur, neque in execrandas illius manus incidat, qui hostib⁹ quibuslibet insultat impudẽtiùs, & partim quidem per se, partim autem per eos qui ipsi adhærent, multifariàm, multisque modis Christi seruos afficit iniuria. Nam alios quidem deturbat per precipitia, alios autem obijcit ferarum dentibus: alijs accendit fornacem, alijs aperit barathrum: his machinatur rotam, illis acuit gladium: & alijs alias plagas parat, & mortes. Sed nihilominùs fuit irrisus, cùm martyres hæc omnia parua duxissent, & alia magis noua tormenta requirerent, vt per hęc ostenderent magnum, quod in Christum habebant, desiderium. Nam etsi multos ex Christi seruis de medio sustulit inimicus, & ipsorum superauit naturam: at non etiam institutum, ac voluntatem, & mentem, quæ vincit omnia. Et ideò magis fuit superatus, & demisit supercilium, quòd & carne, & natura humana laborante, esset illorum animus inuictus & immutabilis.

Varia dæmonũ malignitas aduersùs martyres.

Diabol⁹ nõ fert fidei syncerit atẽ.

His, quæ dicuntur, ferunt testimonium generosi & beati martyris Andreæ certamina. Is enim cùm talia, & his multo grauiora sustinuisset, non solùm communem omnium inimicum abundè superauit: sed ijs etiam, qui ipsum consecuti sunt, maximum dat argumentum, vt essent bono animo. Cuius non solùm sunt insignia admiranda certamina, sed sunt etiam eius rectè facta imitanda: nec solùm esse oportet audiores eorum, quæ de ipso dicuntur, sed etiam eius virtutis imitatores. Ipsum quidem talis, qua omnium optimis regebatur legibus, Creta. Itaque autem ab incunte ætate patrium institutum pietatem, beatos quoquè in ipsa ostendit labores. Non enim laudauit gloriatus, non diuitias est admiratus, non amauit delicias, non mollem & remissam vitam est consectatus: sed duram, rigidam & asperam, & quæ per omnia erat parata adire certamina. Cùm ergò esset ardentissimè virtutis amore caprus, & manssisset liber à voluptate, multa clara erexit trophæa aduersùs inimicos, qui mẽte percipiuntur, & fuit omnibus optimus in loco ab ijs, qui sapiunt, dicitur & creditur esse nostra conuersatio.

Cretæ laus.

A puero vt vixerit S. Andreas.

Philip. 5.

Atque illius quidem vita erat huiusmodi: dogmata autem Apostolica & patria ac curatè tenebat. Quinetiam vniuersus orbis terræ tunc pura & syncera fruebatur religione, neque quicquam inimici zizaniorum tunc in eo nascebatur. Cùm autem iam longo tempore malignus hęc videret florere, & pura tranquillitate impleri Ecclesiam, protinùs atquè magna affectus esset iniuria, nequaquàm sustinuit: sed vt per dolum primùm uaderet religionem, magnum studium adhibuit. Nam cùm videret esse longè difficilimum persuadere Christianis, vt negarent diuinam Christi carnis susceptionem, quæ iam longo tempore apud eos erat firma ac stabilis, &, vt dicit diuinus Dauid, exemplar quidem suos palmites vsque ad mare, & vsque ad flumina propagines: vmbra autem sua tegebat mõtes, & arbustis suis cedros Dei: tanquàm ferus aper è sylua, eam aliò mutare conatur perdere, qui propemodùm ferebat ad idem damnum: & per negationem venerandarum imaginum, molitur inducere negationem carnis susceptæ œconomiæ. Siquidem quę sunt imaginis, scimus transire ad exemplar primarium. Itaq; sensim etiã

Pſal. 79.

Scrit hæresium Iconomachorũ.

subiens, cui obtigerat imperium, improbum, inquam, & infaustum Constantinum, in religionem secùs affectum, quàm Constantinus ille qui fuit eiusdem nominis, & primus plantator pietatis, ei persuadet, nefas esse Christianis, & ijs, qui sunt sub eius imperio, verè sacras honorare imagines. Quod quidem ille fieri prohibuit, existimando & dicendo hoc gentilis esse superstitionis, malè profectò intelligẽs, & periculosè admodùm & insipienter (id, quod dicitur à veteribus) miscens ea, quæ misceri nõ possunt. Nam quorum primum quidem exemplar est impium, eorum quoquè figura est æquè prophana ijs, qui volunt esse pij. Quorum autem illud est adorandum & venerandum, eorum quoq; imago consequenter digna est omni honore.

Nota quæ imagines venerandæ sint, & quæ non.

Sic ergò ipse doctus à maligno spiritu, iussit per omnẽ terram, quæ est sub cęlo, procedere, & ad extremos fines transire alienum hoc edictum, omne genus supplicij omni generi & ætati asperè minitans, si quis suo decreto non paréret, promptoque & alacri animo illud non exciperet: immò si diuinam aliquam figuram vel verborenùs videretur honorare. Grauiter verò & immaniter puniunt, & nullam dant veniam ij, quibus obtigit imperium, quandò ijs, quæ ab ipsis sunt constituta, non obedientem aliquem acceperint, cùm præsertim videatur iussus pertinere ad multorum vtilitatem. Irascuntur autem, non id curantes quod publicè conducit, sed suam explentes arrogãtiam. Propter has ergò asperas & sæuas minas, licebat tunc videre ciuitates effectas in solitudinibus: esse autem planè desertas ciuitates propter multitudinem eorum, qui ad eas veniebant solitudines. Nimis arctæ reddebantur custodiæ: replebantur carceres, non latronibus, pròh dolor, non expilatoribus, aut alijs eiusmodi maleficis hominibus: sed viris pijs ac religiosis, & Dominum timentibus, quorum erant pernoctes stationes, & qui sunt ex Deo sudores, & nocturnæ lachrymæ: & quos Hierusalem vocabat libera ciuitas, honorificè apud eam diuersaturos.

Edictum Cõstantini Copronymi.

Sæuit in Catholicos impius tyrannus.

Cùm ergò tam magnum & tam graue bellum esset excitatum, & multi statim tempori cessissent, seruiliterque & illiberaliter omninò loquerẽtur, beatus hic Andreas, non ferens hunc nouum modum captiuitatis, neque pias animas, quæ superna ciuitate mi serè priuabantur, despiciens: sed tempus aptum esse arbitratus ad zelum magno & excelso animo ostendendum, quem pro pietate iamdiù parturiebat, relicta terra patria & solo, quod eum aluerat, venit statim Byzantium, tanquàm quispiam fortis & generosus athleta, qui in exercitatione satis studij posuerat, & in stadium sæpiùs descenderat. Itaq; nec metum magistratuum, neq; aliquid aliud graue reputans, in medium progressus, Imperatoris, & eorum, qui erãt ab eius parte, malam sectam liberè arguebat: & honorem, qui diuinis debebatur figuris, docebat & statuebat: Sic, dicens, deber coli Deus, sic venerari imagines. Porrò autem dicebat se eò venisse, vt tolleret, quæ à diabolo parabantur, insidias: & eos quidem, qui suam salutem prodiderant, adduceret ad pœnitentiam, & animum eis adderet, vt rursùs pugnarent: rursùs verò eos, qui stabant, precibus, adhortationibus & consilio muniret, tutosq; redderet.

S. Andreæ insignis cõstantia & zelus.

Cùm is hęc publicè prędicaret, & ne tantillum quidem de dicendi libertate remitteret, ea significantur Imperatori. Qui cùm ante ciuitatem in martyris Mamantis, quæ dicitur, basilica, cum suo consueto prędsedisset supercilio: & magnum quidem ex scenica illa specie fastum, magnam autem ex assentante illo satellitio gloriam sibi induisset: & nec eos quidem, qui aderant, solùm intueri sustineret: orthodoxos verò toruè & ferociter adspiceret, & nihilo mitiùs, quàm fera agrestis, in eos ferretur: & alios quidem boum neruis crudelissimè cæderet: alios autem igni & alijs supplicijs traderet: multorum verò etiam ipsos oculos & linguam eruëret, vt illis quidem aliorum athletarum nõ adspicerent animi magnitudinem, nec hinc tolerantiæ magnum acciperent solatium: hac autem adempta non possent alios excitare ad certamen, neque eis veluti manum præbere per consilium & suasionem: alijs autem simul manus & pedes auferret, propter iræ vehementiam & acerbitatem: hic beatus Andreas animo sauciatus, & pro Domino spirãs virtutem & animi magnitudinem, cùm è medio corde sibi esset precatus, & subindè dicitãsset: Domine serua, Domine dirige: seipsum in media iniecit pericula, & eorum, qui circunstabant, diuisa multitudine, latens eos, qui abigebant, cùm venisset in conspectum Imperatoris: Cur, inquit, ô Imperator, si es Christianus, hęc mala machinaris aduersùs Christi imaginem, & eius seruorum? Ille autem non ferens sanctum statim interrumpit, sed apertam contumeliam rem esse existimans, loquentem

imaginum venneratores diriè cruciantur.

S. Andreas liberè reprehendit tyrannum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pit,& iubet ijs, qui adstabant,eum comprehendere. Ij autem cædem spirantibus malebus in eum irruentes, & alij quidem eius caput, alij autem manus apprehenderent, alij verò superhumerale,& alij tunicam, per summam contumeliam,& vt ei, qui iuste- Malè accipitur. rat,magis gratificarentur,eum humi deijciunt,qui erat animo excelso:neque prius cessârunt eum trahere, donèc ipse Imperator, postquàm satis vltus esset dicendi libertatem athletæ,volens vtiquè videri clemens, iussit cum relaxari.

Cùm autem proximè adducendum & sistendum curâsset, vt cùm eum priùs terruisset sævitia,deindè etiam alliceret mansuetudine: Vndenàm,inquit,est tanta tibi audacia & insscitia, vt iussis repugnes Imperatoris, & coram eo intempestiuè, & extra vllam rationem liberè,quæ vis,loquaris? Sed,vt videtur, volēs aliquo modo nobis notus esse, hanc viam ingressus es. Voluntas itaque tua deducta est ad effectum, & tuus tibi rectè succedet scopus,dummodò sententiæ nostræ assentiaris: & quæ valdè rectè sentis, probet,confitearis religionem. tunc nanque tibi omnia euenient ex sententia. Adhæc admireas ille admirabilis: Non,inquit,audacia,nec insscitia motus,ô Imperator, nec vt tibi notus & tuæ euaderem potentiæ, huc véni. Quid enim mihi rei est cum tuis? similiter autem possum omninò etiam dicere cum ijs, quæ sunt huius mundi,à quo quidem iam olim despecta sunt,tanquàm somnium: sola autem grata est quies, & seorsùm vertisse cum Deo? Sed postquàm accepi te sentire aliena à fide Orthodoxa, & priuare Christianos honore, qui debetur diuinis imaginibus: & sic quidem perturbare eos, qui non parerent imperio, conturbare autem etiam Ecclesiam: non potui hanc ferre iniustitiam, sed patria relicta & meis,tantum maris spatium emensus,venio magno cordis zelo repletus,vel vos ab hoc errore liberaturus,vel pro meo Christo meam animam ponens, qui suam,etsi esset Dominus, pro me posuit & sua imagine. Imperator autem, Vendicem quidem certè,inquit, magna visione apprehendens, & animo agitans, nempè vt ipsum Imperatorem,& omnes magistratus, & Pontificalis dignitatis venerādam,quamcunque ea sit, canitiem traducas ad id, quod tibi videtur. Sed vt plixis vti verbis nitamur, audi me ea,quæ oportet, consulentem, & ab hac profunda emergens caligine, prius tibi quæ nostra decernit potentia,& ipse quoquè sis contentus sequi communem sententiam. Sin minùs, te omninò docebit experientia, quantum malum sit consilij inopia, & vana de se persuasio, & suam tantùm sequēdo sententiam, se arroganter gerere adsùs Imperatores.

S. Andreæ animus inuictus.

Audiuit martyr: & cælos adspiciens,Non te negabo, inquit, Christe Saluator meus, pulchra frustrabor confessione: non tuam contemptui habebo imaginem: Non deiciam,quòd ad me quidem attinet,malè patientem. Cædatur meum corpus,ô Imperator,lingua secetur, pedes excindantur. Nam ego quidem paratus sum omnia pati pròùs, quàm meum Christum vel vmbra tenùs vilipéndere, quem habeo pro omnibus,& quem olim solum sequi constitui. Ad hæc Tyrannus: Quænam est,inquit,tanta amentia, & quàm est crassi & hebetis ingenij, crassæ, & in quam cadit interitus, martyr, Deab interitu remoti,& materiæ expertis,gloriam tribuere:& nec audire quidem, quòd

Ecce tibi imperita Iconomachorum argumenta.

Mose prohibetur legislatore,qui dicit:Non facies similitudines? Vndenàm ergò genesimus hic morbus, qui menti vestræ insedit, effecit, vt non solùm scienter resistatis, sed vos etiam cōijciatis in periculum? Sed enim intellige: Non pro veritate,neq; pro Deo,sto,sed pro ipsa sola,quæ est à ratione aliena,audacia,extrema parieris.

Hoc in loco cùm ferre non potuisset vir generosus blasphemæ linguæ contumeliam, sed perindè atquè honesti proditionem arbitratus, sacræ imaginis pati contumeliam: Egregiè ea S. Andreas confutat. Execrandum,inquit,caput,Non tibi videtur pati pro Christo,qui pro illius forma patitur: neque ad primum exemplar credis transire ignominiam, qua imago afficitur? Sed quomodò vos eos sæpè,qui Imperatorias cōtumelia affecerunt statuas, perinde ac eos, qui vos probris sunt insectati, vltimis affecistis supplicijs? quos quidem ego nouissimè tuis æneos vel etiam aureos extrinsecùs, pice intùs esse repletos, & stuppis, & lignis, & alia vili & abiecta materia. Quòd si vos, qui nunc estis puluis, & crās non estis futuri, & honoramini statuis & imaginibus, & propemodùm ranquàm dij vultis adorari, & eos, qui in imperatorias peccauerunt statuas, acerbissimè punitis: aduersùs Christi sacrum aliquid audere imaginem, non reputatis esse archetypi ipsius exemplaris ignominiam? Exod. 25. & 37. neq; eos,qui sunt parati pro eo pati omnia,existimatis periculum adire pro veritate? Deindè cùm hęc iam dixisset martyr,& de Mose vellet explicare,cuiusnam iussisset non fa-

cere

cere similitudinem:& quomodò ille effinxisset * Seraphin,cùm ipsum etiam exemplar sit incorporeum: Imperator abrumpens orationem: Iam tempus est,dixit circunstantibus, docere eum esse moderatum ac temperantem, & temerariæ illius linguæ referre ei gratiam. Si enim ij,qui regias statuas,vt ipse dicit,iniuria afficiunt, acerbum & inexorabile supplicium subeunt,qui adeò impudēter & audacter sceleratam in nos linguam immittit,quasnam luens pœnas,punietur pro meritis? * Che. for. rubim

Sic dixit,& irato vultu martyrem statim intuens,& manum de more mouens,& valdè exclamans,eum iubet nudari, deindè etiam extensum funibus vehementer flagellari.Illę autem ne sic quidem pusillo & abiecto animo se gessit aduersùs sententiam: neque eius promptum animi studium retardârunt, quæ iam expectabantur plagæ & flagellæ: sed id maius reddebant & ardentius,vt quod spiritu à ratione alienis appetitionibus, & Imperatoris minis accenderetur. Cùm ergò Imperator vidisset sic se habentem virum fortem,& nihil omninò formidātem:sed esse omninò paratiorem sustinere flagella,quàm dimittere illam rationem sententiæ: timens,nè si ipse sanctus tormenti faceret periculum, fieret indè in confessione constantior, & minimè traduci posset, quomodò fortia animalia post plagam: induens personam benignitatis, Priusquàm, inquit, facias periculum tormētorum,ad martyrem adspiciens,nostro párens decreto, liberare ab ijs, quæ te expectāt,malis. Martyr autem Christi,ad suum agonothetam sublatis oculis tam corporis,quàm animæ, cùm sibi esset precatus firmam & immutabilem diuinarū imaginum venerationem,& deindè etiam deorsùm adspexisset,& in Tyrānum parùm oculos coniecisset: O Imperator,inquit,missis bellis,quæ gereres contra barbaros,& ciuilium rerum administratione,totum, vt video, apertè tuum posuisti studium cōtra Christum & eius seruos: Et hæc agens, existimas te posse in pace tenere sceptra Romani Imperij? Nunquid ne Dei quidem times iudicium, neque illum tuorum factorum expectas examinatorem? Tyrannus non ferre recta docentē, sed iubet flagellari. Sancti martyris inuicta libertas.

Hoc in loco conuicta fuit ficta mansuetudo Imperatoris: & aperta fuit simulatio. nam solita detecta feritate,martyr vehemētissimè cædebatur boum neruis. Qui autem circunsistebant, volentes iræ regis morem gerere, partim quidem iussi verberare, plagas crudeliter intentabant,& adeò crudeliter,vt fluerent riui sanguinis ex precioso illo corpore,& subiectum solum altè fieret purpureum: partim autem gladios accipientes, irruebant ad interficiendum athletam: multi etiam lapides in ipsum iaciebāt,& omnibus modis iniuria afficiebant nō illum, sed seipsos, sic quidem Regi, qui est ad tempus, studentes coniungi:omninò autem ignorantes miseri,quantùm hęc agentes se procùl à Deo remouerent,& qualem in tempus iudicij illi quidem lætitiam,sibi autem lachrymas & dolores miserabiliter reconderent. Sed Imperator mouebat omnem lapidem, vt posset sanctum in sua habere potestate. Nescio enim quomodò,etsi esset insipiens, non ignorabat tamen, hac in re quidem certè se sapienter gerens, fore vt si illo potiretur, multos alios ex Orthodoxis statim caperet,eū,tanquàm caput corpus & membra consequentes. Hęc cùm ille sciret,iubet ipsum rursùs relaxari à plagis,& rursùs persuasione & prætextu benevolentiæ eum aggredi tentat. Cædituꝛ durissimè bouis neruis.

Cùm eum ergò curâsset propè sistendum, & suum sermonem mollijsset plusquàm oleum, acutum tamen iaculum aduersùs pios, & acutum gladium, postquàm vidit virum ne tantillùm quidem illici blanditijs, sed cum maiore dicendi libertate eius arguere amentiam,deposita pelle,erat lupus manifestus.Iussitque lapidibus confringi maxillas martyris, hæc reddens pro verbis, quibus cor eius fuerat consauciatum. Ille autem erat planè alius Stephanus,ijs,qui illi iniuriam faciebant,preces reddens. Deindè martyrem qdem Imperator, tanq̄ reum cōdemnatum, misit rursùs in custodiam: sed ignorabat se ijs,qui in ea habitabant, Christianis valdè promptum mittere doctorem. Gaudebat autem ipse quoquè, sicut Paulus, propter Christum passionibus & afflictionibus, benignoque & clementi Deo magnas agebat gratias, quòd dignus esset habitus plagis & carcere propter illius nomen. Quamobrèm & ijs, quæ dicebat, eos, qui aderant, valdè instruebat & confirmabat, & eo, quòd quæ erant molesta & aspera, ferret cum gratiarumactione. Et corpus quidem erat vinctum in custodia, anima autem,etiam antequàm illinc resolueretur, iam cælestia visione intelligenter apprehendebat, adeò vt tyrannum propemodùm reprehenderet, quòd non ipsum citiùs liberaret à pondere carnis,& à vinculis naturalibus. Corpus enim erat illi carcer,qui eius arcebat animam, Tyrānus et blanditur. Redit ad supplicia. Acto. 7. Prou. 5. Coloss. 1. Sanctus vir ardet morti. endi desiderio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& suo tegumento eam seiungebat à tabernaculis, quæ eam exceptura erant, & inenarrabili, quæ illic est, beatitudine.

Dies interim non multi præterierunt, & rursus accersit Imperator martyrem e cubiculo, metu eorum, quæ expectabantur, & dolore malorum, quæ aduenerant, fractum ad futura eius animum, & futurum multo molliorem & ignauiorem existimãs. Postquam autem productum sanctum vidit audaciorem, & magis spirantem acrem propter Christum amorem, eum veste exuit, & propter eum lictores rursus iubet assistere, & flagellis vehementer cædere, adhuc priorum plagarum aperta per vniuersa membra ferentem vestigia. Illi autem laniabant quidem carnes, & fodiebant eius latera, & plurimam eius carnis partem auferebant. Sed ne sic quidem poterant suffurari thesaurum illius fidei. Postquàm ergò vidit Tyrannus oĩa à se sic temerè & frustrà fieri, iamq; esset planè animi dubius & perplexus, eò descendit, vt se fateretur superatũ, nempè vt eum mortis incèps damnaret. Et iubet, vt funibus alligatis beatis illius pedibus, in solo trahatur per totam viam publicam: deindè vt cùm deductus fuisset ad locum maleficorum, ibi interretur, qui Eden, qui supernis tabernaculis, qui erat dignus ipsis cælis. Cùm autem vereret martyr hunc cursum decertationis, & in terra per plenum vrbis forum trahetur, vir quidam, qui è mari fuerat piscatus pisciculos, & eos in foro proponebat venales, pedebat autem super cathedram pestilentiæ, cùm vidisset eum tam turpiter trahi, & quonam esset causa accepisset, exilijt statim, tanquàm à malo aliquo motus dæmone, & cùm è propinquo cultrum macelli arripuisset, eo & pedem sacri corporis amputat, & sistit martyri cursum decertationis, eique finem imponit certaminis. Nam simul cum pedis amputatione è vita quoquè excedit vir generosus, vel potiùs ad cælum cursu ad eum asscẽdit, qui posuit eius viam nulli repræhensioni affinem, & perfecit pedes eius tanquàm cerui, & collocauit super excelsa.

Rursùs atrociter flagellatur.

Trahitur per terram ad locum supplicij.

Cedit è vita.

Psal. 17.

Hic est cursus viri fortissimi, hoc est stadium eorum, quæ in terra fuerunt, certamina. Talis fuit virtus illius animæ, talis decertatio. Preciosum autem thesaurum, corpus, quam, martyris, qui ipsum trahebant per medium forum, ij iam mortuum ferentes abiecerunt in loco maleficorum: Et sic diù mansit iacens in loco vili & probroso, quod erat diligentissimè custodiendum, dimissum vt comederetur à feris & volucribus: vt eo impleretur rursùs, quod dicit Dauid: Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ. Effuderũt sanguinem ipsorum tanquàm aquam. (Nam hoc quoquè est illis consequens) & non erat qui sepeliret. Deus autem, qui dedit illi auxilium in carnis imbecillitate, vt pulchrè decertaret, & non excideret is, à coronis gloriæ, is pijs quoquè præbuit animis, nè tali thesauro priuaretur: pulcrum, inquam, illo & sacrosancto corpore. Non siuit ergò id latére perpetuò, sed id apertè ostendit manifestum. Id autem facit hoc modo:

Psal. 78.

Duodecim viri, cùm mali olim dæmones in eos insilijssent, alius aliundè venientes, vt eius, qui inhabitabat, spiritũs vnumquenque agebat inclinatio, simul semelq; inter se conuenerunt: & cùm propter communem calamitatem communiter quoquè vexati & errare statuissent, magnum terræ spatium transmittentes, repentè, tanquàm tradente vna anima, veniunt in locum maleficorum, vbi proiectum fuerat corpus martyris, & sanctum confusis & non significantibus inuocabant vocibus. Quinetiam terram dientes manibus, & eum in apertum proferre contendentes, in corporum congeriem incidunt: sed alijs præteritis, (O miraculum) eum statim agnouerunt, qui ipsos vocabat, & sustulerũt corpus, quod ad ipsum aduolante gratia, fortè autem etiam mirabiliter tia, obscurè ad se viros attraxerat. Sed id quidem ornatum conuenientem statim est adsecutum: & desiderãtibus manibus in sacro loco fuit sacrosanctè depositum. Loco autem nomen est Crisis. Qui autem vexabantur à dæmonibus, cõsequenter adipiscebantur curationem, & domum redibant cum magna lætitia, accipientes sanitatem, tanquàm mercedem inuentionis. Et nũc est nobis ex illo tempore perpetuus thesaurus, & malorum, quæ nos semper comprehendunt, certum solatium. Nam seu morbo opprimitur aliquis, seu aliqua afficitur iniuria, seu aliquo alio casu vexatur, omnia deponens illuc cum fide accesserit, & gratiam consequetur vberiorem. Quæ detur nobis omnibus assequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio cum patre principij experte, & sancto ac viuifico spiritu, nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Duodecim dæmoniaci curantur.

Vide quid præstet sancti, si piè inuocentur.

VITA

VITA SANCTI LVCAE EVANGELISTAE, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA,

Libr. De viris illustribus.

VCas medicus Antiochensis, vt eius scripta indicant, Graeci sermonis non ignarus fuit, sectator Apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes. Scripsit Euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecùm solus. Aliud quoquè edidit volumẽ egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur: cuius historia vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id est, vsque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus, in eádem vrbe librum esse compositum. Octobris 18. 2. Cor. 8. Coloss. 4. 2. Tim. 4.

Igitur περιόδους Pauli & Teclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt individuus comes Apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia σπουδαῖον Apostoli Pauli, conuictum à Iohanne, quòd author esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & obid loco excidisse. Quidam suspicantur, quotiescunquè in epistolis suis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Lucę significare volumine: & Lucam non solùm ab Apostolo Paulo didicisse Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, sed & à cæteris Apostolis, quod ipse quoquè in principio sui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis. Igitur Euangelium sicut audierat, scripsit: Acta verò Apostolorum, sicut viderat, ipse composuit. 2. Tim. 1. 2. Tim. 2. Luc. 1.

Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus est Constantino. Lucas vxorem non habuit.
poli, ad quam vrbem vicesimo Constantij anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ apostoli translata sunt de Achaia.

ITEM VITA BEATI LVCAE EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN scripta. Extat 1. Tomo Aloysij, & in Oecumenio post Apocalypsin & vitam beati Iohannis Apostoli.

SI iusti memoriam cum encomijs celebrare diuinus quidam vir ac sapiens diuina lege statuit, quantam sanè conuenit apostolo Christi nos simul afferre laudem? Siquidem hunc iustitia mirum in modum fecit & Apostolatu dignum, & vt Paulo dilectus videretur. Verùm enimuerò quoniam hic in Euangelio laudem adeptus est, relictis omninò encomiorum legibus, quęcunque de eo narrare necesse est, per modum historiæ referemus. Prou. 19.

Quis Antiochenam ignorat ciuitatem, quem situm ac magnitudinem, quos ve terminos habeat? & quænam hæc sit, & quantam occupet terram, quóve irrigetur flumine? Orontes hic est, vbi primùm homo Christiani appellatione ditatus est, ex quâ Act. 11. Patria S. Lucæ.
diuinus Lucas ortus est: & naturam quidem ac indolẽ habẽs, vt quę generosa esset ac pretiosa, veluti ex hoc manifestum est, quòd & vita apparuit studiosissimus, & sermonem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Multas cal. let linguas.

tradidit vitæ maximè conformem. Cùm autem omni disciplinæ generi vacâsset à puero, & Syriacam ac Hebraicam linguam exactissimè edoctus est, & velut arbor iuxta fontes floridus iam & augmentatus, diuinarum scripturarum studio mirum in modum profecit.

Eius eruditio varia.

Adolescentiam itaque attingens, gymnasia frequentabat, quæ tum in Græcia erant, tum in Aegypto, ac pulcherrimam apud Græcos eruditionem collegit, Grammaticen quidem ac Poëticen perfectè assequutus: ad Rhetorices verò, artisque bene dicendi cumen pertingens, neque in Philosophiæ dignitatibus alicui cedens, sed Logica quidem ad Ethicen, Ethice verò ad practicen tanquàm gradu vtēs, ità omnibus bonis inbens, tandem pulcherrimam simul & humanissimam Medicinam assequitur, idque ut-

Est medicus insignis.

tantùm, vt ab hac vtplurimùm designaretur ac appellaretur. Postquàm autem ingenij dexteritate ac magnitudine omnem artem citiùs percurrit, quàm volucris aëra, sanctę humanæ doctrinæ adeptus est, ad sublimiorem ac meliorem trāsit habitum. Quis autem fuit modus transitûs?

Christi fama celeberrima.

Habebat quidem interim de mundi salute disputationes ac congressus is, qui liber a peccato venerat, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam, idque post luctam contra aduersarium & trophęa de illo relata, post auditum supernè patris testimonium, ac spiritûs descensum. Percurrebat autem fama vniuersam Iudæam ac Galilæam, & abscisti etiam extra terminos ea, quæ Euangelicæ prædicationis erant, sequebantur. Tunc multi sanè ad veram hanc doctrinam cordis aures obturabant, ac mentis oculos claudebant, neque vitę suscipere sermonem, neque veram lucem intueri digni erant. Hi autem, in quibus veritatis vestigium impressum erat, quique terræ bonæ rationem ac proportionem habebant, totis (quod aiunt) oculis intuebātur, & arrectas adhibebant animæ aures ad auscultationem, ac velocissimè ad veritatem, transferebantur, nihilque quod facere decens erat, prętermittebant, vt ad id, quod honestum erat, accederent, & ad ipsam nudam animam transmitterent certam veritatem.

S. Lucas credit, & ofa relingt.

Horum vnus erat admirandus hic præco veritatis ac præceptor, qui ad piam prædicationem mentis oculo illustratus, despicit cognationem omnem, despicit & naturæ viscera, abijcit pecunias, possessiones, omnemque substantiam, ità vt nemo adeò fœdi pedum puluerem, ac manuum sordes abijceret: vt ne vel hoc ipso præ festinātia occupari certè potuerit, quó facultates indigentibus distribueret. Vtque breuiter dicam, despectis cunctis inferioribus, superna velociter amplectitur, & ad Iudæam accedit, ut ditque ad eum, quem concupiscebat, ac statìm ad conspectum ac sermones Iesu, effectur splendidum receptaculum ad precioſum gratiæ vnguentum. Neque tamen in hoquentibus fuit opùs sermonibus ac miraculis ad illius cognitionem, sed quanto doctrina ac prudentia, animique dexteritate in alijs præpollebat, tanto velociùs & ipsam puram veritatem, & prædicatum sermonem cognouit.

Luc. 24.

Ab hoc tempore efficitur legitimus ac verus Christi discipulus. Cumque frequenter præceptori adfuisset, & eius signa ac prodigia assectatus esset, ne in salutaribus quidem ipsius afflictionibus deest. Et quēadmodùm omnibus adfuerat, ità sanè & resurrectionis conspector fuit. Cum Cleopa enim ad agrum Emaus proficiscenti adstans post resurrectionē Dominus, (ô horrore plenū illum accessum) tarditatem ac cordis eorum increpat, dulitatem improperat, & scripturarum interpretationibus suam passionem, ac magnam resurrectionis mysterium confirmat. Veruntamen quæ fuit huius diuinæ collocutionis agricolatio? ignis diuinus iam in horum animis relucet, iamque die declinante, manere secū Dominum quodam modo coēgerunt. Porrò ipse maiori Dei cognitione illos afflare volens, non solùm vulgari modo congressus est, verumetiam ad mensam vna cumbit, panisque fractione exactiùs agnitus hic idē, qui triduò mortuus fuerat, tandem disparuit, nullo eorum sensu id percipiente, effecta hoc modo in eis firmiori resurrectione mortuorum.

Prætereà à Saluatoris in cælum assumptione, ac sanctissimi spiritûs inde descensione, hic duodecim Apostolis associatus, & eadem gratia ac potestate repletus, Gentium præceptor designatur, diuino modo docens dispensationis mysterium, & multos ad creatoris cognitionem ex errore manuducens, ac baptismate consecrans. Siquidem currebat diuinus hic Lucas, prædicationem vbiquè disseminans, & sermonum

sagena plures ex profunda ignorantia ad DEVM adducebat, afflictus pro Euangelio, cùm ad pessimos Græcos ad disseminandos sermones accederet. Multa aspera sustinebat in terra, in mari, in singulis ciuitatibus. Desertum dicebatur ei amicum solum, dummodò aliquos in eo inueniret, quos DEO adduceret, ac transferret ad pietatem.

Multa patitur S. Lucas dum prædicat Christū.

Vbi autem & Paulus cælestia conscendisset, vt intueretur veritatem, & apertè eam prędicaret, ac abiectis erroris tenebris, veritati adhęsisset, & choro discipulorum annumeratus esset, Lucas ipsi socius itineris vbiquè constituitur, ac peregrinationis comes, certamina pro pietate exoptans. & ob id se huiusmodi coniungens militi, & vnà cum eo vsque ad vincula afflictus quasi maleficus, simulque cognitionis radios ad fines terræ emittens, adeò ipsi conformis ac domesticus, & per omnia gratus effectus, vt Paulus scribens fidelibus, Lucam frequenter nominaret dilectum, qui à Hierosolymis, & circumadiacentibus locis Illyricum vsque, vnà cum ipso impleuit Euangelium, & à Iudæa Romam vsque vnà cum eo vinctus, eisdem laboribus, eisdem afflictionibus, eisdem communicauit naufragijs, volēs omninò particeps declarari etiam coronarum, propter hos labores recipiendarum.

Comes S. Paulo adiū. girur.

Ità ergò vbi varijs modis in talento prædicationis simul cum Paulo negociatus esset, atque tot gentes adduxisset ac irretijsset ad pietatem, totius dispensationis præceptoris & verè amator, & amatus discipulus, sacrę scriptor historię, simul & Euangelista ostenditur, vt qui & priùs assequutus esset, & ab his, qui ab initio ministri fuerant, Luc. 1. hæc cognouisset, aut etiam supernè in sacris edoctus esset. Siquidem hic Euangelista mysterium retexuit Gabrielis paranymphi delatum ad Virginem, qui communem mundo gratiam annunciauerat. Hic etiam CHRISTI natiuitatem apertè exarauit, tanquàm recèns in præsepi iacentem manifestans, & fascias, ac pastores, gaudijque prędones Angelos describens. Hic sententias ac doctrinas, omnem mentem excedentes, veri simul ac honesti amore manifestauit, rerum veritati sermonum intemperatem commiscens, vt & mentis simul ac linguæ virtutem ob oculos poneret. In parabolis quoque doctrinas salutares retexuit, in hoc etiam copiosior cæteris. Vtq; breuiter dicam, quemadmodùm verbi descensum in terram dilucidè cognoscendum dedit, ità & assensum in cælos, & reditum ad thronum paternum, sicut quispiam è cælo veniens, manifestauit.

Luc. 4. Act. 1.

Hoc autem inter cætera gratissimum est, quòd ipsum quoquè typum assumptę humanitatis Christi mei, ac signum eius, quæ illum pepererat, & assumptam humanitatem dederat, primus hic cera ac lineamentis tingens, vt ad hæc vsque tempora in imagine honorarentur, tradidit, tanquàm non satis esse existimans, nisi etiam per imaginem ac typum versaretur cum his, quos desiderabat, quod feruentissimi amoris signum est. Neque id solùm, sed & fidelibus omnibus, Christique amatoribus hæc, quæ maxima erant, gratiosè donauit.

Pinxit imaginem Christi & S. Mariæ.

At non in his solis Lucas gratiam spiritûs, quę in se erat, coarctauit, neque ad solum Euangelium hic ministrantem habuit linguam, sed post finem miraculorum CHRISTI, etiam Apostolorum exponit actiones: Et primùm Saluatoris diuinam in cælum assumptionem, deindè super ipsos in igneis linguis spiritûs descensum, deinc Stephani lapidationem, Pauli conuersionem, nempè per CHRISTVM factam de cęlis vocationem, & transitum à litera ad spiritum, huius in singulis locis vincula, carceres, plagas, flagellationes, varias gentium insidias, quomodò à Hierosolymis Romam peruenerit, labores in mari, afflictiones, pericula, calamitates, naufragia: quorum non spectator tantùm, sed & particeps fuerat. Atque ob id diligens est horum enarrator.

Act. 1. 2. 7. 9. 28.

Annunciat Christum Aegyptijs.

Sed Paulo quidem Romæ relicto, rursùm hic ad Orientem discedit, totamque Libyam percurrens, in Aegyptum peruenit. Et cùm superiorem Thebaida intrà suam doctrinam recepisset, ac ad magistrum per Euangelium adduxisset, inferiorem Thebaida septem portarum ciuitatem accedit, in qua etiam pontifex ac pastor à spiritu prępositur. Statuis, impurisque dęmonum delubris in terram deiectis, (Id enim studio sibi erat, vt errorem totis, quod aiunt, pedibus fugientem demonstraret) sacra templa contrà soli Deo erigit, eisque qui in profundis ignorantiæ tenebris tenebantur, per Euangeliū ad Dei cognitionem regeneratis, mites filios effici curat.

Fit Episcopus.

Hui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Huiusmodi igitur fructibus magistro oblatis, impietate de medio sublata, erectis templis, altaribus stabilitis ac consecratis, & sub credentibus, presbyteris ac diaconis inter hos creatis, rectæque fidei præfinitione ipsis tradita: & nunc quidem à veteris instrumenti scriptura adducens testimonia, nunc verò ab eo, quod ipse contexuerat, Euangelio interpretans ipsis ea, quæ de Christo erant, & ostendens vetus instrumentum omninò consonum esse nouo, vnumque & eundem esse DEVM, qui & hoc & illud statuerat, plenus iam dierum effectus, redit in pace ad DEVM patris, puluere quidem pulueri relicto, anima verò in manibus eius, qui dederat, commendata, illius transiens, vbi regio est viuentium, vbi sonus festa celebrantium, vbi inhabitatio est omnium lætantium. Huiusmodi sunt certaminum Apostoli pro pietate narrationes, his fuit ipsi finis laborum pro Christo perpessorum, quorum etiam manipulos nunc metens in lætitia, ità vt possit & ipse cum Paulo dicere: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: propter quę repolita est mihi corona iustitiæ.

Feliciter migrat ad Dominum.

Psal. 26. 14 86.

2. Tim. 4.

Veruntamen his nunc consequens esse opinor mentionem facere, vndè & quomodò, quibus ve sanè temporibus sacræ huius reliquię ex Achaia, veluti diuinus quidam thesaurus reportatę sint, & claræ ac regiæ ciuitati redditæ. Transibat quondàm à Bemio ad Istrum Constantius Constantini Magni filius, sed fratrum tertius: atque ad Istri ripam non longo tempore castrametatus, audiuit Barbaros, qui vltra Istrum erant, conflicturos cum Romanorum principatu: & ipse formidans, nè quid mali in suo principatu facerent, confestìm ad Thraciam ac Byzantium equitauit. Cumque ad regionem Odrisiorum peruenisset, vbi Adrianus Romanorum Imperator extructa ciuitate, suî appellatiõem loco dedit, accedit ad eum quidam Episcopus, veluti donum quoddam ipsi gratissimum deferens, Andreæ ac Lucæ CHRISTI discipulorum corpora indicans in Achaia esse sepulta. Porrò ille & nuncio gauisus est, & Artemium, quo maximè vtebatur, & quem sciebat feruidum amatorem charitatis erga Christum (Attestatur verò diuinum huius amorem certamen ac periculum, temporibus Iuliani propter CHRISTVM susceptum) Hunc ergò tanto feruore pro pietate fervorantem amicum Artemium, ad precioforum corporum reductionem confestim emittit. Etenim erat hic Constantius & in cæteris moderatus, & moribus mitis ac modestus, & magno admodùm circa ecclesiarum ædificationem amore occupatus. Vndè etiam ad patris sui ciuitatem circa illius sepulcrum, veluti reddens patri honorem, templum ab ipsis fundamentis maximum ędificat: in quo etiam, vbi Artemius sacrorum Apostolorum reliquias ex Achaia retulisset, in ipso diuino altari sacra mensa reposuit: Andreæ quidem è ciuitate Patręorum, Lucæ autem ex Thebis Bœotiæ translatis corporibus. Ac breui tempore intermedio etiam Timotheum, qui in choro discipulorum CHRISTI velut perspicua quædam stella splenderat, ex Epheso refert Ioniæ, minutio quoquè rursùm ad hoc vsus Artemio. Sed habuit & ipsum, sacræ mensę ambitus veluti reddentem debitum quoddam pietatis suis auxiliatoribus. Verùm Timotheus quidem huiusmodi habuit corporis reductionem: Porrò in diui Lucæ reductione tale odimiraculum, sermone ac memoria dignum.

Constantij laus.

Amplissimũ extruit templum, & in eo cõdit reliquias SS. Andreæ, Lucæ, & Timothei.

Anatolius quidam Eunuchus vnus eorum, qui tunc è regio erant cubiculo, misero corporis morbo detentus erat. Vbi ergò maiorem nouit esse morbum, quàm qui medicorum posset arte curari, probè sciens ille, quòd quæ impossibilia sunt apud homines, DEO possibilia sunt, omnibus alijs relictis, ad Lucam CHRISTI discipulum confugit, & hoc auxiliatore vtitur aduersùs morbum. Vbi enim vna, quæ precioſum tinebat ipsius corpus, ad sacrum templum iam esset delata, quod à fundamentis Constantius erexerat, accedens hic dictus Anatolius, simulq; baiulans cum his, qui illum portabant, confestìm deprimente morbo absoluitur: & viuens ex mortuo tale adeptus beneficium, tota sua vita non intermisit gratias agere Apostolo ac Deo, qui per ipsum huiusmodi edebat miracula. Ità igitur primùm ex Thebis relatum diuinissimi templo reponitur, quod à Cõstantio ędificatum erat: cùm circa sacrarum reliquiarum repositionem fidei opera ac feruidum Constantij desiderium plurimùm demonstrarent. Quanquàm hic posteà maligni laqueis aliquantulùm captus, (ò casum miserum, heu turbulentam subuersionem) Arrianorum dogma ebibit.

Mat. 16.

Miraculum ad S. Lucæ reliquias.

Cõstantius Arrianizat.

Multis autem postmodùm temporibus, Iustinianus, assumptis Imperij sceptris, multo

multo adhuc amplificentiùs circa hęc sacra Apostolorum corpora afficitur, & theca argentea hęc concludens, circa ipsum altare vehementi Dei amore reponit, nempè preciosa in precioso conditorio. Et quidem sacri altaris mensam theca constituit: porro communi Apostolorum nomine templum appellatur. Ad quod sanè omnes qui conueniunt fideles, laudant hunc tanquàm discipulum, celebrant vt Euangelistam, beatificãt tanquàm eum, qui in sacris sudoribus ac laboribus diuino Paulo semper fuit socius. Et indè sanctificationem participantes, spirituali implentur gaudio: idque gratia ac benignitate Domini nostri Iesù Christi, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Iustiniani studiũ erga sacras reliquias.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO LVCA EVANGELISTA.

Octobris 18.

QVia per Euangelium, dilectissimi, de tenebris ad lucem reductus est mundus, meritò Euangelistarum gloriam celebrat populus Christianus. Sed inter cæteros beatus Lucas, cui præsens famulaturus est sermo, dum gemina styli specie & Euangelicam, & Apostolicam contexit historiam, tanquàm diuersis agrum Ecclesię frugibus ditat, vndè videlicet populus esuriens viuat. Hæ planè sunt fruges, quas Ioseph fratribus contulit: hęc pecunia, quam in ore sacci præcepit imponi. Hæc pecunia nunc in ecclesiæ mensa proponitur, vt * vsum postmodùm à negociatoribus requiratur. Sed & Beniamin hoc etiã præ cæteris additur, vt in sacco eius etiã scyphus cum pecunia reponatur. Quem enim Ioseph per mysteriũ indicat, nisi redẽptorem nostrũ, quẽ suo iamtũc ille mysterio pfigurabat? Ait enim scriptura: Quia vertit nomen illius Pharao, & vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorẽ mũdi. Quid p fratres, nisi sancti designãtur apostoli? Quid p Beniamin, nisi Paulus, q de tribu Beniamin originẽ duxit? Oẽs ergò fratres fruges pdicationis accipiũt, quas ferere per mundũ debeãt: & pecuniã, quã ad vsuræ lucrũ in mensa proponant. Soli verò Beniamin etiam scyphus adijcitur, vt per Paulum, quem ille signabat, nõ tabernaculi cyathus Gentibus, sed amplum & patulum verbi poculum propinetur. Hinc est enim, quòd ait: Os nostrum patet ad vos, ó Corinthij, cor nostrum dilatatum est, non angustamini in nobis. Acsi dicat: Quia me vobis verbi potum per vberem scyphum largè videtis afferre, & vos sitibundi cordis ad hauriendum ora laxate, vt decurrens vnda non inaniter fluat, sed capacia vasa, in quæ transfundatur, inueniat. De quo videlicet potu per Esaiã Dominus dicit: Glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo. Quid enim bestia designat agri, nisi gentilitatem vtique rationis expertem? Quid per dracones, nisi malitiosi? Quid verò per struthiones, qui pennati sunt, sed volare nequeunt, nisi hypocritæ figurantur? Hæ ergò bestiæ DEVM glorificant, dum Christus gentili populo, qui desertus erat & inuius, exuberantis Euangelij verba propinat.

Gen. 41. & 44.

for. * vsura

Gen. 44.

Gen. 41.

2. Cor. 6.

Esa. 43.

Scyphus itaque Euangelicæ prędicationis, in Beniamin datus est Paulo, vt ipse desertum gentilitatis specialiter excolat, & ariditates eius largo sanctę prędicationis imbre perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est: Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam. Vndè & ipse Paulus, qui se Apostolum, & magistrum gentium esse testatur, ait ad Galatas: Cùm vidissent, quòd creditum est mihi Euangelium pręputij, sicut & Petro circuncisionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circuncisionis, operatus est & mihi inter Gentes. Vbi notandum, quanta beati Pauli dignitas, quanta sit gloria. Nimirùm qui beatum Petrum & cęteros Apostolos adhuc passibilis, ac mortalis edocuit, ipse Paulum, iam glorificatus & super Angelos exaltatus, instruxit. Magister Apostolorum extitit Christus, cùm hominum subiaceret iniurijs: Paulum docere non dedignatus est, cùm iam virtutũ cęlestium vallaretur obsequijs. Cum alijs degebat Apostolis, dum nostrę mortalitatis adhuc infirma perferret. Paulum sibi familiarem fecit, cùm calcato ac potenter euerso mortis imperio, paternę maiestatis solio præsideret. Hinc est quod ait: Notum vobis facio, fratres, euangeliũ, quod euangelizatũ est à me, quia nõ est secun-

2. Tim. 1. Gal. 2.

Gal. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundùm hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per re-
uelationem Iesu Christi. Ideoque licèt sancti Apostoli per corporales obtutus cum
Saluatoris nostri gesta perspexerint, in nullo tamen beati Pauli præcesserè notitiam.
1.Cor.2. dum idem hũc de cælo Magister instruxit, qui antè cum Illis in terra corporaliter habi-
tauit. Vndè est, quod ad Corinthios per interrogationem dicit: Non sum Apostolus?
Nónne Iesum Dominum nostrum vidi? Nónne opus meum vos estis in Domino? Deo
itaque reuelante, ad tantam peruénit scientiæ plenitudinem, atque ità perductus est in
Gal.1. omnem Euangelicæ regulæ veritatem, vt cùm omnes superessent, Apostolorum magi-
sterio non egeret. Hinc est, quod ad Galatas dicit: Cùm autem placuit ei, qui me segre-
gauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suã, vt reuelaret filium suum in me,
vt euangelizarem illum gentibus, continuò non acquieui carni & sanguini, neq; veni
Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos. Quandò autem ierit, aperuit cum
subiungit: Deindè post annos tres véni Hierosolymam videre Petrum: videre, pon-
dere.

Sed dicat aliquis: Hic sermo non Lucam Euangelistam, sicut promiserat, loquitur,
sed in Pauli Apostoli disputatione versatur. Verum planè, nec possumus differri. Sed
cùm beatus Lucas eiusdem Apostoli indiuiduus comes extiterit, atque ab eo didicerit
S Lucas à Paulo Apostolo quid didicerit. omne, quod scripsit, vbi dignitatem præceptoris exprimimus, alumni quoque præco-
nium non tacemus. Et doctoris laus redundat in discipulum, dum Euangelicæ veritatis
historiam, quã ille diuinitùs didicit, hic ex eius ore percipiens, fideliter apicibus exara-
uit. Quantę ergò dignitatis, quantæque sit excellentiæ beatus Lucas, in hoc liquidò de-
prehenditur, quia cùm Marcus à beato Petro edoctus, & Matthæus atque Iohannes quæ
Euangelium descripserunt, Redemptoris nostri gesta in terra didicerint, iste solus (vt ea
loquar) hoc Euangelium scribere meruit, quod de cælo descendit, dum scilicet hoc Spi-
2.Cor.13. ritus sanctus Paulo cælitùs reuelauit, & postmodùm per eundem Paulum, quasi per or-
ganum suum, beato Lucę Christus innotuit. Hinc est, quod ipse Paulus ait: An experi-
mentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? De cælo ergò Christus in Paulum
gestorum suorum sacramenta profudit, eademq; per Paulum in Lucam, velut aurea fi-
Esa.41. stula mediante, transfudit, vt huic beato viro non immeritò congruere videatur, quod
per Esaiam dicitur: Primus ad Sion dicet, Ecce adsum: & Hierusalem Euangelistam da-
bo. Ideoque non casu, sed spiritus sancti magisterio factum est, vt beatus Matthæus, qui
Mat.1. conuersante in terra Domino Euangelium didicit, quadraginta generationes enume-
rando descendat. Per quadragenarium quippe numerum labor exprimitur, quo vide-
Exod.24. & 34. cet Christus in corpore suo, quod est ecclesia, per diuersa vitę huius tempora fatigatur.
3.Reg.19. Hinc est, quòd Moyses & Elias per quadraginta dies continuauêre ieiunium. Sed & ipse
Dominus sub eodem numero abstinuit à perceptione ciborũ. Per Moysem itaque &
per Eliam prophetia, per Christum verò, noui testamẽti patenter intelligitur gratia. Per
Iosu.3. afflictionem ergò legis, prophetiæ simul & gratiæ, labor innuitur vniuersalis ecclesiæ,
per vniuersa mortalis huius vitæ secula fatigatę. Hinc est, quòd filij Israel æruminosis
laboribus diutinæ peregrinationis attriti, post quadraginta annos terram sunt promis-
sum, mox hæreditario iure terram viuentium possidebunt.

Luc.3. Per numerum ergò, quem Matthęus ordinat, susceptio laboriosæ mortalitatis egres-
sum, per illum verò, quem Lucas posuit, indubitanter exprimitur mysterium nostræ redem-
Esa.53. ptionis. Per illum similiter numerum edocemur, quia Christus iuxta propheticam pecca-
Col.2. ta nostra ipse portauit: per istum verò consequenter addiscimus, quia ipse nobis
Esa.53. Luc.3. stolum omnia nobis delicta donauit. Ipse quippè est Agnus, qui oblatus est, quia ipse no-
luit: ipse est, qui & abstulit peccata mũdi. Septuagenarius qppè septimus numerus, quod
Lucas posuit, remissionem significat peccatorum, sicut ipse Dominus innuit, cùm Pe-
Mat.18. tro quærenti, quotiès essent dimittenda fratri peccata, respondit: Dico tibi, non tantùm
septiès, sed vsque septuagiès septiès. Nec mirum, si per hunc numerum, qui ab vndena-
rio & denario nascitur, humanæ prauitatis abolitio designatur. Vndenarius quippè nu-
merus, si septiès multiplicatur, profectò septuagintaseptem summa completur. Sed de-
narius, qui perfectus est numerus, decalogum signat. Per vndenarium verò, qui hunc
transgreditur, quid nisi legalis transgressio figuratur?

Cùm ergò in tota illa summa legis simul & transgressionis, vterque numerus com-
præhen-

præhendatur, quid mirum, si per eam scelerum remissio designetur? Septenarius planè
numerus, qui supra Dominum in columba descendit, nostrę prauitatis vndenarium ab- Esa.11.
oleuit. De quo scilicet charismatum numero per Esaiam dicitur: Requiescet super eũ
spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pie-
tatis, & implebit eum spiritus timoris Domini. Vndè beatus Lucas, vt expiari nos à no-
stris sceleribus per aduentum nostri Saluatoris ostendat, non ab Euangelicæ narratio-
nis exordio, sed à baptismo duntaxàt, Christi cognationis ordinem inchoat. Quod eti-
am in libro Geneseos euidenter ostenditur, vbi Lamech vxoribus suis dixisse narratur: Gen.4.
Septuplùm vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagiesseptiès. Vltio quippè de
Lamech septuagiesseptiès danda dicitur, quia septuagintaseptem homines de femori-
bus eius perhibentur egressi, ac postmodùm diluuio vorante referuntur absorpti. Sed
quia Lamech percutiens, siue percussus exprimitur, quid per hunc, nisi primus parens
humani generis figuratur, qui nimirùm peccati telum, quo primus ipse percussus inter-
ijt, vniuerso quoquè generi successuræ posteritatis infixit? De hoc ergò Lamech se-
ptuagies septiès vltio data est, quia peccatum, quod primus homo contraxit, per septua-
gintaseptem generationes in humano genere viguit. vsque ad Christum siquidem pec-
catum originale permansit, quod ipse per baptismi sui (vndè Lucas incipit) sacramenta Iohan.1.
deleuit. Vbi videlicet de illo dicitur: Eccè agnus Dei: eccè qui tollit peccata mundi.

Redemptionis ergò nostræ materiam vterque sanctus Euangelista sic inuicem di-
uidunt, & narrationis partem sibi quisque congruam sumunt, vt Matthæus per gene-
rationum lineam descẽdendo, Christum ad nos peccatores de cælis aduenisse perhibe-
at: Lucas autem à sacramento baptismatis ad patrem vsque conscendens, traxisse nos
secùm ad cælestem gloriam, peccatorum sordibus ablutos, ostendat. Ille siquidem ad-
struit Christum ad terram misericorditer descendentem: iste fatetur eum nos ad cele- Matt.18.
stia subleuãtem. Ostendit ille pastorem nonagintanouem oues in deserti pascuis relin- Luc.15.
quentem: docet iste, quam perdiderat ouem, scapulis impositam, ad ouile proprium re-
uocantem. Ille perhibet descendisse medicum ad ægrotos: fatetur iste ad incolumita-
tis æternæ gaudia secùm nos reduxisse sanatos. Ostendit ille solum vnigenitum à patre
ad nos missum: docet iste, quoniam ad cælestem patriam multitudinem transtulit ele- Rom.8.
ctorum. Porrò vtriusque Euangelistæ intentionem vnà beatus Paulus compræhendit,
dicens: Misit Deus filium suum in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret
peccatum in carne. Nam cùm dicit, Misit Deus filium suum in similitudine carnis pec-
cati: ostendit susceptionem mortalitatis nostræ, quam Matthæus apertè declarat, cùm
ab Abraham descendendo, quadraginta generationes enumerat. Cùm verò subiungit,
Et de peccato damnauit peccatum in carne: abolitionem perhibet peccatorum, quam
Lucas indubitãter exprimit, cùm septuagintaseptem cognationum lineã texit. Quam
videlicet vtranque sententiam idem Paulus vno alibi versiculo complexus est, dicens: Rom.4.
Iesus Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem
nostram. Descendit enim Christus, vt nos à peccatis eriperet: surrexit autem, vt cando-
re iustitiæ nitidos exhiberet.

Quæ nimirùm vtriusque beati Euangelistæ diuersitas etiam in hoc euidenter osten-
ditur, quia Matthęus per Salomonem, in cuius matre Dauid per adulterium corruit,
Dominicæ generationis lineam descẽdendo producit: Lucas autem per Nathan assen-
dit, per cuius videlicet æquiuocum prophetam, hoc ipsum eiusdem Dauid peccatum
Dominus expiauit, & sic quasi lapsum miseratus erexit. Ille itaque docet, Dei filium ad
nos humiliter inclinatum: iste pronunciat nobiscùm simul cum triumphali gloria cę-
litius exaltatum. Descendit enim Christus ad iacentes, vt eos secùm prouehat in astra
victores. Vndè non sine diuino factum præsagio creditur, quòd beatus hic Euangelista
tali vocabulo nuncupatur. Lucas enim Hebraicè, Ipse consurgens, siue eleuans, vertitur
in Latinum. Hoc igitur in proprio nomine prętulit, quod ipse postmodùm de Saluato- Ephe.2.
re conscripsit. Redemptor enim noster & ipse de morte surrexit, & nos ad cælestia viuen-
tes de mortuis eleuauit. Vndè & per Apostolum dicitur: Qui nos cõresuscitauit, & con-
sedere fecit secùm in cælestibus. Ipse itaque principaliter consurgens, siue eleuans dici-
tur: quoniã ad hoc de morte surrexit, vt nos in morte prostratos erigeret: ad hoc assen-
dit in cælum, vt secùm nos ad cęlestia subleuaret. Quod igitur beatus Lucas de Christo
scribendo perhibuit, hoc quasi propheticè proprio nomine designauit. Et hoc magnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

certè mysterium, quòd beatus Lucas à baptismo Saluatoris incipit, & vsque ad Deum Patrem generationum lineam assendendo producit. Per lauacrum quippe sanctū baptismatis à peccatis abluimur, & sic Deo Patri per Mediatorem Dei & hominū reconciliamur. In baptismo itaque est nostræ assensionis initium, & sic ad Deum à vicinis peruenitur per boni operis incrementum.

Nec prætereundum, quia cùm redemptor noster verus vtiquè sit Rex & sacerdos, sicut beatus Matthæus regiam eius texuit describendo progeniem, sic ediuersò Lucas sacerdotalem indicat per omnem textum sui voluminis dignitatē. In sacerdotali quippe plerunquè versatur officio, & dum diuersa Dominici operis gesta percurrit, ad hæc tamen, quę ad sacerdotium pertinent, non recedit. Modò enim sacerdoti delegatum narrat officium, modò progeniem, modò sacrificium, modò templum i & cùm plurima intrà sacræ historiæ seriem comprehendat, in ipsa tamen intentione tamen, qua cœperat, prosequendi sacerdotij, perseuérat. Nam in ipso fere narrationis initio sic exorsus est, dicens: Fuit in diebus Herodis regis Iudæę sacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron. Deindè ipsum sacerdotem ad adolēdum ante altare sacrificium statuit. Postmodùm quoquè ad ecclesia carpsit sacerdotis domum Mariam Virginem dirigit. Tria quoquè cantica in ecclesia canenda describit, (quod nullum Euangelistarum præter eum fecisse reperitur) vnum Zachariæ, secundum Mariæ, tertium Simeonis. Quadragesimo verò die, postquam natus est, Dominum cum muneribus in templo narrat oblatum. Deindè duodennem eodem templo inter doctores constituit residentem. Parentes quoquè Dominum per singulos annos in solennitate paschali orationis gratia Hierusalem ascendere tos. Postremò Euangelium suum hoc fine concludit, vt dicat: Ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, & erant semper in templo laudantes & benedicentes Deum.

Lucas multus est in cōmemorādo sacerdotio.

Luc. 1.

Luc. 1. & 2.

Luc. 24.

Vndè fit, vt beatus Lucas vituli speciem teneat, sicut & Ezechiel Prophęta, & Ioannes Euangelista se vidisse pronunciant. Vitulus siquidem in templo solebat offerri. Et benè vitulus, quia sacræ linguæ vomere cordis nostri arua prosulcat, eaque Euangelici seminis iactu vitali fruge fœcundat. Vel certè idcircò beatus Lucas vituli præsertim imaginem, quia dum Euangelicam atq; Apostolicam describit historiam, hostes Christi atque aduersarios veræ fidei, tanquàm duobus cornibus ventilat, eosque, nè aduersus tholicæ Ecclesiæ depopulentur, expugnat. His autem cornibus præmunitur, quibus Iudęos feriat non credentes, & hęreticos hincindè concludat, à regula verę fidei deuiantes. Scripsit itaque beatus Lucas Apostolorum labores & actus, quibus & ipse cōnātes. Scripsit & Euangelium, quod quasi signatum magni thesauri pōborator interfuit. Scripsit & Euangelium, quod quasi signatum magni thesauri pōdus, de cælo percepit. Cui videlicet illud Esaiæ vaticinium congruenter aptatur, quòd citur: Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati: quem cùm dederint homini literas, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim. Quis est enim liber ille signatus, nisi sanctum Euangelium, mysticis figurarum sententijs obsceuratum, & ab humanę mentis intelligentia procùl arcana quadam profunditate remotum? Hic profectò liber ille est, de quo Iohannes ait: Vidi in dextra sedentis supra thronum librum scriptum intùs & foris, signatum sigillis septem. Quę sunt autem sigilla, quibus liber Euangelicus obsignatus dicitur, nisi septem illa sacramenta, quibus vtiquè totius Dominicæ dispēsationis impletur, videlicet incarnatio Domini, natiuitas, passio, resurrectio, ad cælos assensio, deindè iudicium, postremò regnum? His itaque sigillis liber Euangelicus ità signatus est, vt nisi eum Christus aperuisset, cuilibet omninò patere non posset. Vndè subiungitur: Eccè vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum & soluere septem signacula eius. In actibus verò Apostolorum, dum quasi nudam matrem historiam, quodammodò nascentis Ecclesiæ teneram lactat infantiam.

Efa. 29.

Liber signatus.

Apoc. 5.

Septem sigilla.

Sed, si diligenter attendimus, quia medicus est ille, qui scribit, nil aliud in illa reperimus historia, nisi duntaxàt animarum lāguentium medicinam. Humanæ quippe conuersationi quasi quandam rectitudinis lineam tendit, & per eam nos quasi semitam dirigit: vt sicut primitiuam Ecclesiam vixisse perpendimus, inquantùm facultas suppetit, & ipsi viuere studeamus, quatenùs eadem puritas, quæ de origine fontis emanat, etiam per decliuia nihilominùs postrema decurrat: & qualis oriendo progreditur, talis in fine reuertatur. Vnus est enim ipse de quatuor fluminibus paradisi, qui videlicet vberibus doctri-

næ suæ fluentis vniuersam mundi latitudinem irrigauit. De quibus videlicet aquis per Esaiam dicitur: Scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, in stagnum: & sitiens, in fontes aquarum. Esa. 35.

Recurramus itaque, dilectissimi, ad innocentiam primitiuæ Ecclesiæ, vt discamus & possessa relinquere, & in regiæ paupertatis simplicitate gaudere. Non ad ima nos terre næ substantiæ pondus deprimat, quos ad supernæ Hierusalem gloriam Rex cælestis inuitat. Non nos ab hoc itinere carnalis illecebræ retrahat lenocinium, quibus vtiquè precedentis nostri redemptoris introitum patet aula cælorum. Nam dum generationis eius ordo ab humilitate baptismatis ad Patrē vsq; producitur, liquet proculdubiò, quia patriæ cęlestis ingressum se sequentibus pollicetur: & quò prior introiuit, sibi ministrantibus viam strauit. Volo, inquit, Pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus: vt nimirùm ad caput se membra colligant, & (sicut eodem spondente promittitur) vbi fuerit corpus, & aquilę congregentur. Adeamus ergò cum fiducia thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Nam (sicut idem dicit Apostolus) talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis, sanctorum minister, & veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Illuc itaque se iam noster spiritus dirigat, illuc diruptis terrenæ concupiscentiæ vinculis estuanter euolare contendat, & vbi caput eminere considerat, se quoq; secuturum esse confidat. De quo videlicet dicitur: Non in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Illic ergò habemus Pontificem, qui iustificet peccatores: Illic habemus regem, qui coronet post victoriam triumphantes: qui nimirùm ad hoc dignatus est de summis ad ima nostra descendere, vt nos secùm ab infimis ad propria subleuaret, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Regia paupertas. Iohan. 12. Mat. 24. Heb. 4. Heb. 8. Heb. 9.

MARTYRIVM S. IVSTI SIVE IVSTINI, VT EVM HISTORIA VOCAT, NOVEM ANNORVM

pueri, ex venerabilis Bedæ Tomo 3. per F. Laur. Surium comprehensius descripta, cum illic habeatur non prosa oratione, sed quæ carminis potiùs formam quandam referat.

Octobris 18. Luc. 2.

CHristo Domino ac Saluatore nascituro, edictum exijt ab Augusto Cæsare, vt describeretur vniuersus orbis. Ille enim, vt ait Gregorius Papa, apparebat in carne, qui electos suos adscriberet in æternitate, quos sacræ fidei professio commendaret: quam qui dignè colunt cum operibus bonis, quę sunt ceu census quidam Domino gratissimus, cælestis ciuitatis municipes fiunt. Quem censum vterque sexus & ætas omnis soluit, vt testantur martyres innumeri, non viri duntaxàt, sed & fœminę: nec solùm maturi ęui, sed etiam permulti ætate tenera. In quibus sanctus Iustinus nouem annorum puer, quo pacto per passionem migrauit ad Dominum, sequens oratio explicabit. Diocletiano & Maximiano sęuissimis tyrannis Romani Imperij dignitatem obtinentibus, tam crudelis extitit persecutio Christianorum, vt omni suppliciorum genere affici iuberentur, qui Christum profitebantur. Et nè quis latitandi superesset locus, vbiquè struebantur insidię, vt nulli fas esset emere quippiam, aut vēdere, vel etiam haurire aquam, nisi priùs infandis dęmonum idolis thura eremaret. Ea tēpestate fuit prę- fectus quidam missus in Gallias, perfidiosus, ferox, immanis Christi & Christianorum hostis, Rictiouarus nomine. Is sitiens innoxiorum hominum sanguinem, cùm venisset Basileā, multos illic Christianos in aquas demergi iussit: edictoque locis omnibus proposito, præcepit nè quisquam Christianus sineretur viuere.

Homil. 8. in Euang.

S. Iustinus puer anno. rū nouem, fit martyr.

Rictiouarus sæuissimus præfectus.

Per id tempus Antissiodori fuit Matthęus quidam vir bonus & iustus, filios habens Iustinianum & Iustinum: quorum ille ętate, hic morum maturitate anteibat, per vitā im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sep.4. immaculatam senectutem induens, & breuì consummatus, longa expleus tempora meritorum eius laude durante in secula, quandoquidem placuit Deo anima illius. Ad autem, quàm hic Iustinus in lucem ederetur, frater eius Iustinianus ab hostibus capt & procùl abductus est. At beatus puer Iustinus à teneris annis rebus diuinis animum v pulit, Domino illi quotidianæ gratiæ suæ incrementa largiente. Cumque esset virtu bus ornatus, etiam futurorum prænotionem & scientiam diuinitùs accepit. Itaque Domini reuelatione didicit fratrem suum agere in seruitute, atque eius herum I pum Ambianis habitare. Idque mox refert ad patrem, adhortans eum, vt iter suscip ad filium redimendum. Respondente patre, se nescire iter illud, sanctus puer animo census, vrbem omnem Antissiodorensem peragrat, ducem aliquem eius itineris qu ritans. Sed cùm nullus esset, redit ad patrem, indicat se neminem quidem inuenisse, eò velit proficisci: at nec sic tamen cessandum esse. Pergamus, inquit, pater. Christo mite, qui non sinet nos votis frustrari nostris: nec quicquam illo præeunte nobis occurret: sed ibimus illęsi, incolumesque redibimus. Rursùs pater: Equidem fortass mi fili, tantum iter perferre potero, viribus fretus corporis: tu verò cùm sis tenellus

Magna animi virtus in tenero puero. er, vereor sanè vt possis. Iustinus respondit: Christi ego seruus sum, cui ego bene do, cuique me semper commendare soleo. Eamus, pater, in eius nomine, illi roga neris effectum committentes, gratumque habentes, quicquid ei facere visum erit. quieuit pater, & rebus ad iter necessarijs comparatis, iter aggressi sunt. Ea nocte duni manserunt, ad cuius portas pauper quidam eis venit obuiàm, & pedum officio

Liberalitas eius erga pauperem. oculorum lumine orbatus, ad ea incommoda accedente etiam dira fame & co nuditate. Petit miser stipem à Iustino. Iustinus indicat patri, & ab eo accepras inopi. Porrò sua se tunica spolians, ea vestit nudum, gemino beneficio afflictum uens. Ea re nonnihil commotus pater, cœpit obiurgare eum, illud benignitatis manitatis officium, dispendium vocans. Contrà verò sanctus puer Iustinus. Noli

Psal.40. pater factum hoc dispendij loco habere, cùm nobis pro illo æterna in cælis promittatur, dicente spiritu sancto per prophetam: Beatus, qui intelligit

Psal.111. num & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & ab auditu malo Mala dies erit impijs, cùm in extremo iudicio damnabuntur à Deo, arsuri

Mat.25. lo igne sempiterno. A malo autem timebunt auditu, qui tunc audient terribilem: Ite maledicti in ignem æternum. In hac die mala, qua damnabuntur illi liberabuntur, qui præstant eleemosynam: nec eos auditus malus terrebit,

Ibidem. audient à Christo: Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod vobis est ab origine mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Nudus eram, & ruistis me &c. Quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vides mi que bona reposita sint nobis, si ex ijs, quę suppetunt nobis, gratificemus

Cùm ergò noctem illam Meloduni exegissent, manè cœpto pergunt itinere: Ch stoque duce, Lutetiam Parisiorum perueniunt. Vbi Hippolytus quidam eos hospi accepit, & humaniter tractauit, cùm ei causam aduentûs sui exposuissent. Ab illo dimissi, Isaram fluuium vt attigerunt, non inuenêre nauim, qua eum possent tra tere. Molestè id ferente patre beati pueri, ille perturbatum consolatur, indicans diuina reuelatione didicerat, quendam adfuturum propediem cum naui, qui eos cat. Adhuc puero hæc loquente, quidam nauta venit cum sua cymba. Ad quem dentes, rogant vt ipsos euehat in aliud litus, iusta mercede accepta. Ille nuit, nec tamen naulum recipere vult, gratis suam eis operam offerens. Tra mine, Ambianos properant, vrbemque ingressi, sciscitantur quæ sit domus Lupi, quem Iustinianus seruiat. Reperta domo, accedunt Lupum, offerunt preces suppl priorque Iustinus ità eum appellat: Venimus, Lupe, ad humanitatem tuam, orantes captiuum fratrē nobis restituas, quem scimus apud te seruire. Afferimus stantiolam, vt accepto precio, pro tua clementia eum nobis reddas. Lupus quinam sint. Respondent se Christianos esse, ciuesque Antissiodorenses, fratrem Iustinianum dici, & apud ipsum commorari. Tum Lupus: Ego, inquit, vobis hospitium, & pueros meos omnes ostendam: in quibus si fratrem vestrum cio redimatis.

Vesperè igitur in Lupi domum intrant, & ille duodecim pueros suos in eorum co-

Iustinus co. spectum adducit: sed in ijs non erat Iustinianus, quem quærebant. Itaque beatus Iustinus oc-

oculos circunferens, videt quendam extra illos assistentem puerum, manu sua lampadem accensam tenentem. Is verò erat beati Iustini frater, ante eum diem nunquàm illi visus. Sed ille plenus spiritu sancto, nullo homine docente, eundem germanum fratrem suum hactenùs incognitum, ocyùs cognouit. Sanctorum enim animi Deo inhærentes, interna & arcana persentiunt, & prophetico spiritu res ignotas edocentur. Videmus hoc in Actibus Apostolicis, vt spiritus loquatur Petro, Paulo, & alijs. Cognito igitur fratre, Iustinus dicit ad Lupum: Meus iste frater est, qui manu fert lampadem. Huius redimendi causa pater meus ad te accessit. Tu, vt es pollicitus, benignum te nobis exhibe, vt illo comite possimus abire domum. Hæc vt audiuit Iustinianus, obstupuit, quòd nunquàm illi visus, tam facilè cognosceretur. Admirabantur etiam alij, qui aderant, ob rei inusitatam nouitatem. Gratulabantur fideles, in Domino lætantes, & pro tanta virtute Deo gratias agentes.

gnoscit fratrem suum, quē nunq̄ viderat.

Act.10.16. &c.

Aderant tum fortassis quidam Rictiouari præfecti retiarij: qui vt eos Christianos esse sensêre, properè ad dominum suum referunt. Is confestim mittit, qui eos adducant, aut si nolint sequi, in custodiam abducant, donèc possint opportunè coram ipso sisti. Lupus verò, qui eos hospitio exceperat, noctù eos excitat, hortatur vt ante diluculum maturè proficiscantur. Adfuerunt enim, inquit, hîc Rictiouari administri, qui vt Christianos vos esse animaduerterunt, mox illi significârunt. Fratrem ergò vestrum vobiscũ abducite: nullum ego redemptionis precium expeto. Tantùm ocyùs hinc abscedite, nè vos persecutores comprehendant. Illis itaque profectis, repentè aduolant missi à iudice: sed non inuenientes eos, redeunt ad illum, aiunt iam abijsse homines. Mox ille iubet quatuor equites summo studio eos insequi, & ad suum tribunal comprehensos pertrahere: si verò reluctentur, confestim eos trucidare. Properant equites, abeũtium persequũtur vestigia: qui cùm iam ferè venissent ad locum, quem Lupecam vocant, non longè aberant illi, qui eos insequebantur, crudeles carnifices. Ait autem Iustinianus ad Iustinum: Locum hunc opportunum cernis & hauriendæ aquæ, & cibo sumendo. Si iubet igitur, paulispèr hîc assideamus, vt cibo & potu refocillati, expeditiores simus ad prosequendum iter. Iustinus iam futurorum præscius, respõdet: Si quippiam gustare hic vultis, faciendum id est celeriter. Appropinquant enim missi à iudice, qui nos, modò id posfint, ad illum adducãt pœnas luituros, Ocyùs ergò cibum capite: ego verò interim condunt quatuor illi equites, sciscitantur quis sit, quæ eius sit professio, quinam illi aut vbi nus stat intrepidus, ad martyrij gloriam à Christo prædestinatus. Ad eum igitur accessit, paulò ante adfuturos prædixerat. Ijs conspectis, cęteri in speluncam sese abdunt: beatus verò Iustinus puer imperter rogat, sese hostibus offert.

Humanitas Lupi hospitis.

Iustinus puer imperterritus, sese hostibus offert.

Ioan.12.

Ioan.18.

S. Iustinus capite truncatur.

Præclarum miraculũ.

templabor, num quis huc veniat, ex iudicis mandato nobis insidiaturus. Quòd si quem persensero eo animo ad nos accedere, ego cum illo colloquar, vos autem in hanc speelum proficiscitur, geminum percepturus brauium, quòd & in Christi confessione ex eis, cęteris hortantibus, caput illi amputat. Ità martyr Christi cum laude & gloria in cum vos subducite.

Hæc cùm prophetico spiritu sanctus dixisset puer, mox adsunt carnifices, quos ille adfuturos prædixerat. Ijs conspectis, cęteri in speluncam sese abdunt: beatus verò Iustinus stat intrepidus, ad martyrij gloriam à Christo prædestinatus. Ad eum igitur accedunt quatuor illi equites, sciscitantur quis sit, quæ eius sit professio, quinam illi aut vbi sint, quos habuisset socios. Ille per ordinem omnia explicans: Ego, inquit, Iustinus dicor Christianum me liberè profiteor. Et quia Christiani nominis persecutores vos estis, non licet mihi vobis prodere comites meos, nè hac ratione pœnis illi subijciantur. At illi: Nisi, aiũt, illos citò prodideris, nos te quamprimũ gladio feriemus, tũ quòd indicare eos non vis, tum quòd Christianum te profiteris. Respondet Iustinus: Sanctum Euangelium promittit nobis, si quis propter Christum perdat animã suam, in viram æternam custoditurum eam. Atque ea causa propter eum pœnas perpeti non recuso, eo dilecto malẽs emori, quàm offenso viuere. Quòd autem vultis à me prodi comites meos, id sacrosanctum vetat Euangelium, quando ipse Christus Dominus noster in passione sua noluit prodere discipulos suos, sed captus, iussit vt eos sinerent abire. Notum ergò sit vobis, me nec sanctissimum Christi nomen metu mortis abnegaturum, nec socios indicaturum.

His auditis, ira perciti carnifices, sine vlla mora in eius necem conspirant, vnusque

Cccc 3 eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

cius ſtare immotum, miranturq́ue ſuis manibus propriũ ferre caput. Variè interim ab his afficiuntur, hortante martyrij gloria, vt exultent, natura inuitante, vt ploremẽ. Admis

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Tim.2. nuerit. Similiter autem athleta quoquè non coronatur, nisì priùs legitimè certauerit. Agedùm ergò, ô frater, sis nobis comes itineris, & perfectus miles Christi. Habemus enim illumipsum, pro quo supplicia suscipimus, nos benignè è superis defendentem, & latenter nobis magnum præbentem auxilium. Sanctis hæc dicentibus, veniunt quidam milites, quibus iussum fuerat, vt eos deducerẽt ad Præsidem. Qui cùm adspexissent beatum Varum iacentem ad pedes martyrum, & nouo spectaculo essent velutì obstupefacti, ideò benignis, vt sibi videbantur, verbis cum eo agentes: Insanis, ei dicunt, ô homo? Non times omninò, nè si hęc res nota fuerit Præsidi, cum militari dignitate vitam quoquè simul amittas? Ad quos beatus Varus: Vtinàm, inqt, inueniar perfectus Christianus, & liceat mihi esse horum sanctorum socium certaminis, & in eisdem habitare tabernaculis. Persuadet autem amicitia, vt ego vobis fidam, & eorum, quæ hìc dicuntur aut fiunt, nihil habeam suspectum.

His sic dictis, milites, sanctos, qui erant sex numero, (erãt enim omnes quidẽ semper, sed vnus iam mortuus fuerat in solitudine) catena vinctos adduxerunt ad Præsidem. Ille autem sedebat in excelso tribunali, & eum circunsistebat multitudo militum, qui omninò pendebant à verbis illius & nutu. Cùm ergò iussisset eos exutos introduci, tùm quidem rogauit: Quodnam est vobis genus, & quænam conditio, quænam autem vestra nomina? Et responsum mox ab eis exigebat. Præpotentem enim vobis iuro, aiebat, deorum virtutem ac iustitiam, quòd vos adhuc superstites apponam feris edẽdos & canibus. Sancti autem neque fastum tantæ authoritatis, neque verborum sæuitiam timescentes: Nobis, dicebant, ô Iudex, nulla patria est in terra. Sumus enim re vera hospites & aduenę. Nam Christianis vera patria & ciuitas in cęlis est ędificata. Crede nobis hęc ità se habere: minas autem tuas parùm curamus: immò verò optamus, vt tuæ non se vsque ad verba solùm sistant, sed ad effectum etiam deducantur. Sic etiam erit manifestum nostrum in Christum desiderium: & ipse scies omninò, quale auxilium ab ipso assequamur. Cùm sancti hęc dixissent, Tyrannus conuersus ad assessores: Videte, inquit, hos infelices vnum & idem tanquàm ex consensu meditari. Parentur ergò flagella, & eos plagæ abundè excipiant. Cùm autem valdè quidem verberarentur, nihil autem responderent, Iudex intulit interrogationem, dicens: Qui maximè quorum septimus ex vobis, vbì est? Hoc dicto, cursìm statìm è turba egressus præclarus Varus, stans in medio dicit Præsidi: Ille quidem iam diù ab hinc ex hac vita excessit, me autem suum hæredem instituit. Si quid ergò ab illo debebatur, adfim ipse rediturus.

Audiuit Præses, & totus ad iram est conuersus: Quis hic sit, inquit, dicat, & è quanam sit legione. Ille autem: Ex legione quidem Tyanensi, miles verò clarus, respondit. Præses autem ea de causa obstupefactus: Quis malus dæmon, inquit, effecit, vt te in manifestum impelleres periculum, vt & gloriosam tuam militiam, & quam ex ea habes rem seram frumentariam, nihilifacias, & tuam animam in tanta mala inijcias? Beatus autem Varus: Panem, inquit, qui de cęlo descendit, & diuinum calicem precioſi sanguinis Christi Domini mei prętuli tuis honoribus & stipendijs: gloriam, quę semper manet, & quę fluit: & vitam, quę nunquàm desinit, ei in quam cadit interitus, & est ad breuem tempus. Tunc Iudex apertè ostendens se esse animo perturbatũ, adspiciens ad sanctos, concitatè & acerbè dixit: Testis sit mihi virtus maximorum deorum, vobis priùs adimam in malis vitam, qui me tali milite priuaueritis. Hoc enim fuerit vestrum, & non alterum. Martyres autem verba eius nihilifacientes, Expecta parumpèr, dixerunt, ô Iudex: & videbis qualia sint arma huius militiæ. Ad ordinem enim Angelorum hominem addumus. Hoc dicto, ille quidem conabatur persuadere sanctis, vt assentirentur impietati, & rebus vanis offerrẽt sacrificium, ipse planè vanus & stolidus. Illi autem ne aurem quidem eius verbis præbentes, contrà referebant: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Post quos beatus Varus iram magìs accendens Iudici: Quid, dixit, sanctis exhibes molestiam, stulta dicens, & ad nihil vtilia? Stultus autem illa loquetur: (Magnus Esaias hoc tibi dicit, & non ego) idque cùm nec eos quidem contrà intueri, nec cum eis omninò conferre sermonem velis, vel potiùs pocas possis.

Sanctorum martyrum responsum memorabile.

Cæduntur flagellis.

Vari eximia constantia.

Ierem.10.

Esa.32.

Hæc cùm ille audijsset, non poterat ampliùs cohiberi, sed maiore ira plenus, iussit quidem Varum in ligno sublimem extolli. Sanctis autẽ dixit: Si fuero à vestra supe-

tus constantia, cultum quoquè deorum omninò abnegabo. Adeò res valida & acris est veritas, & quæ sępè arguit animi imbecillitatem, qui non potest eius ferre libertatem. Christi autem martyres: Experire, dixerunt, in hoc nostro fratre quid possis: & si eo fueris superior, fortasìs, vt speras, in nobis res quoquè rectè succedet. Ad hęc Iudex cùm sanctis quidẽ esset minatus grauissima, iubet in cippum duci martyrem: & [illegible] indè acsì existimaret non sufficere hoc supplicium aduersùs tam generosum, & tam bene instructum animum, iussit, vt extensus loris in terra cęderetur crudeliter: deindè per quatuor viros tractum, validis clauis conteri & confringi. Forti ergò & generoso animo hæc mala ferens athleta, ad sanctos omnibus audientibus conuersus: Benedicite famulo vestro, sancti patres, inquit, benedicite. Rogate, vt mihi vires confirmentur à Domino, & me eius dextera suscipiat. Nouit enim humanam imbecillitatem, qui eam ipse quoquè gestare voluit, & dixit: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Sancti igitur, cùm oculos in cęlum sustulissent: Deus, dixerunt, Deus virtutum, ipse emittet tibi virtutem ex alto, & capiti tuo imponet galeam salutis, & te induet vestimentis vltionis. Manus illius defendet te, & brachium te corroborabit, & pręclaras præbebit victorias contra aduersarium. Exurge ergò, exurge, induere fortitudine brachij tui, hoc discens à diuina scriptura, & sciens qualis ab alto adsit nobis adiutor, & qualium bonorum perceptio eos manet, qui propter illum hęc pati lubenter voluerunt. Martyr autem Christi cùm interea verberaretur, & quodammodò sentiret manum opẽ è cęlo ferentem, in exultatione animę dixit sanctis: Nulla ꝓpter me tristitia subeat corda vestra. Ecce enim vestrę preces, quæ Deo persuaserunt, aspera tormenta plana effecerunt & leuia, & molestiam mutârunt in recreationem, adeò vt nec plagas quidem sentiam.

Veritatis vis.

S. Varus diręte loris cæditur, &c.

Matt. 26.

Esai. 51.

Diminuitur mirè contortatur.

Post hęc rursùs aggressus est Tyrannus persuadere, & athletam attrahere ad negandum, bona ei pollicens, & horum ipsorum, quæ sustinuit, tormentorum, non in illum, sed in alios Christi martyres culpam conferens. Postquàm autem vidit sanctum callida illius inuenta ampliùs irridentem, ira magis accensus, iubet Varum rursùs suspendi in ligno comparato ad torquendum, & eum ferreis discerpi vngulis. Cùm autem martyri cędęretur corpus, plurimæ carnes in terram caderẽt, & illius sanguine solum crudum cęderetur corpus, plurimæ carnes in terram caderẽt, & illius sanguine solum cruentaretur, bonus quidem Varus, tanquàm nihil patiens, erat quietus: sanctis autem grauiter affectus erat animus, & eorum viscera laniabantur propter animi consensionem. Non ferentes itaq; Iudicis crudelitatem: Quid verò nõ intelligis, inquiunt, ô tu, vel feris ipsis agrestior, ꝙ & lapides & ferrum passa essent, percussa totiès? Ipse aũt ne sic quidem potuit molliri: & eam rem quodammodò habuit ludibrio: Christus, inquiens, vester accedat, ipsumq; à meis líberet manibus: nescíens stultus, quòd hęc ferre posse magno & forti animo, significabãt illum affuisse & liberâsse, & suum rorem dedisse dolorum medicinam. Beatus aũt ille, etiam dum discerperetur: Nolim, inquit, liberari ab his, quæ ad tempus durant, tormentis: sed ab ijs, quæ manent, meus me Christus liberauerit: te autem, & tuam crudelitatem talibus meritò condemnabit.

Vngulis discęditur.

Præses nouacula scindit eius viscera.

Hanc Iudex ipso facto vlcisćens orationem, in viscera martyris intulit nouaculam: Videat, dicens, execrandus ante oculos, tanquàm aquam, sua effundi intestina. Sed ne huius quidem tormenti acerbitas effecit, vt Christi martyr aliquid remitteret de sua in patiendo pro Christo constantia, nec vt molle aut ignauum aliquod verbum loqueretur, vel aliquod paruum, aut magnum ostenderet, quo significaret se cedere: immò maiorem amorem ei in Christum accendit, & aduersùs graues cruciatus fecit eum ferire iudicem responsis grauioribus. Nam tu quidem, inquit, ô malignę malorum dęmonum adminiſter, & hostis hominum, & qui bonis valdè aduersaris, mea fortasse intestina educere poteris: mei aũt cordis in Christum fides mihi eripi non poterit. Sancti aũt cùm vidissent intestina martyris disrumpi, & per terram dispergi, tenerè & miserabiliter flentes, Christi inuocabant auxilium, pro quo hęc patiebatur. In quos cùm iudex conicisset oculos, & humanitatis, aut potiùs amoris in fratrem, signum vidisset lachrymas, quæ erant in oculis, veluti quadam repletus lętitia: Superati estis omninò, superati estis, inquit vociferans. Huius autem indicium est hęc magna tristitia & lachrymæ. Si enim posset, inquit, vester Deus hanc, quam vos fingitis, immortalem vitam vobis præbere, quanam de causa lugeretis amicum, qui vobis malè perit? Illi autem ei dixerunt: Hæc gutta lachrymarum naturalem significat commiserationem. Nam nos nostra sentẽtia nũquàm defleuerimus fratrẽ, qui tali morte decedit: immò verò ꝓpter talem decessum cum

Sancti præconferationem lachrymantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum beatum ducimus, & felicem vocamus, quòd hoc, quod est ad tempus tormentū illud, quod semper manet, regnum conciliauit. Non hunc ergò, vt diximus, sed tuum potiùs deflemus interitum, & grauia mala, quæ tibi sunt euentura. Christi enim lex nos iubet fiere etiam pro nostris inimicis, charitatis lege & benignitatis.

Interìm autem dum hęc dicebantur, sanctos quidem rursùs excepit carcer, dum consideraret iudex, quibusnam eos traderet supplicijs. Beatus autem Varus sublimis adhuc pendebat in ligno: sic enim iussum fuerat vt maneret, donèc emitteret animam.

Inuictus S. Vari animꝰ. Abit in cælos.

Postquàm autem vidit sanctos vinctos, & cum custodibus duci in carcerem, magna voce: Bono animo, inquit, patres mei, bono animo estote: ego enim nihilifacio, quæ nobis inferuntur supplicia: Sed me meo Christo commendate, & Saluatori, & confidenter ipsum vadam vestrarum orationum munitus præsidio. Cùm ergò quinque horis ferociter gessisset in hoc tormento, in pace spiritum Deo committit. Eum autem adhuc cruciare putantes qui præerant tormētis, ne deceterò quidem cessârunt: sed instâr coruorum torquebant etiam post mortem. Postquàm verò ab ipsis cognitum fuit, & à tyranno, mortuum esse Varum, corpus depositurūt: & cùm per mediam traxissent ciuitatem, canibus canes exedendum tradiderūt. Atq; Varus quidem talem, & tam felicem inuenit exitum. Postridiè aût cùm sistendos martyres curâssent parricida, neq; posset perdere, (volebat enim, & omni ope cōtendebat conspici victor in persuadendo ijs, qui erant tam cōstantes) post multa & varia supplicia eos cōdemnat, vt gladio mortem subirent. Martyribus autem læto & alacri animo consummatis, cùm sacras eorum reliquias non-

Martyres variijs affecti pœnis, decollātur.

Quædam autem mulier ex ijs, quę in solo Deo spem posuerant, orta in Palæstina, nomine Cleopatra, quę propè aderat, cùm decertaret martyr Varus, & videbat acerba illa tormenta, quę subierat propter Christum. & in corde grauem plagam accipiebat, & magna afficiebatur molestia, Deumque obsecrabat, ieiunio vacans & orationi, vt suum visitaret hæreditatem ad malorum reuocationem: Ipsa, inquam, cùm suum filium, qui primam agebat ætatem, noctù cum alijs assumpsisset, & venisset in locum, in quo iacebat corpus martyris, id tollit, ac preciosis vnxit aromatibus, & splendidis inuoluebat bus. Et quoniam vehemens erat fluctus impietatis aduersùs Christianos, & grauia minabantur capiti imminebant, timens in aperto ostendere pietatem, cùm sub suum lectum tulisset quantum terrę sufficiebat, eum deponit reuerenter, accendens lucem, & suffitibus vtens potuit, ei honorem tribuens. Procedente autem tempore cùm idolorum marcesceret impietas, venit ei in mentem alienam dimitterre regionem, & redire in patriam. Cùm autem non posset corpus transferre martyris, nisi id priùs significaret Præsidi, rebus omnibus suis benè compositis, per quendam ex ijs, qui asscripti erant in numerum militorum, accedit ad loci Præsidem, & cum pecunijs aggrediens rogabat, vt sibi corpus mortuum efferre concederet. Quodnam autem esset corpus, & quisnam modus sepultis explicans, dicebat suum maritum, qui primas obtinuerat partes in exercitu, multaq; præclara & insignia trophea aduersùs hostes erexerat, cùm in eos multa strenuè & feliciter gessisset, ex hac vita excessisse, ne sepulturam quidem, quam par erat, cōsecutum. Huius, inquit, ego corpus valdè studeo in suam transferre regionem. Cedit itaque pręuinciæ Præses petitioni, & permittit ei facere, quod postulabat. Illa autem sui quidem mariti corpus, qui in aliena regione diù antè è viuis excesserat, monumento mandauerat, in id iniecto puluere.

Honorifica S Vari sepultura.

Cùm igitur martyris corpus sustulisset, & id rursùs vnxisset, & splendidiùs compositisset, & nè hoc Christianꝰ quispiam scire posset, in arca oleagina imposuisset, & abiecisset, (nam primùm quidem timebat gentium insaniam: deindè autem, & multò magis piorum feruorem, omnibus, vt par erat, maximo studio contendentibus, nè tollerentur reliquiæ eorum, qui passi erant pro Christo) venit in Palæstinam. Cùm illic autem fuisset, in quodam vico, qui situs erat iuxta Thaborium, cui nomen erat Edra, deponit sanctum corpus martyris, lampadesque accendens, & vrens multa odorifera, id habebat in omni honore. Posteà videns magnam hominum multitudinem venientem ad loculum, (Erat enim is iam omnium sermone celebratus, & odor eius gratarum omnes citò vocabat, tam qui graui aliquo morbo laborabant, quàm quos malignus spiritus vexabat operatio: omnes enim per accessum ad loculum, mox liberabantur ab ijs, quæ eis molestiam afferebant) existimauit oportere martyri templum excitare ve-

Obserua veterū Christianorum studium erga sacras reliquias.

Miracula.

venerandum, mulier amans martyrum. Cùm autem magno sumptu, & magna contentione vrgeret ædificationem, (quibusnam quidem gratijs, quanam autē cum voluptate, elegantia & specie illic non arridente?) ipsa referta lętitia (Lætatur enim anima, rei pulchræ curam gerens, partìm quidem, quòd bono natura sit insitum, vt ijs, qui id operantur, conciliet lętitiam: partìm autem etiam propter eam, quæ speratur, remunerationem) pecuniam mittit ad eos, qui rerum potiebantur, petens vt honore suum dignarentur filium. Statìm autem ad eam sunt missæ literæ Imperatoriæ, dignitatem filio tribuentes.

Templi cōsecratio.

Illa verò rem quidem differt interìm, vt quæ in ædificando laboraret diligentissimè. Cùm autem finitum esset templum, idque staret extructum in honorem martyris, conuocat quidem prouinciæ Episcopos & presbyteros ad templi consecrationem. Conuocat autem monachos etiam, qui virtute resplendebant. Et cùm è loculo sacrum corpus martyris extulisset, id in magnifico lecto pręclarè deposuit. Imposuit etiā chlamydem, & zonam dignitatis, quam filius suus erat induturus, volēs vt primùm benedicerentur ab ijs, qui illuc conuenerant, deindè vtrunque induere t. Itaque cùm pernoctem simul cum toto populo fecisset glorificationem, ipsa & filius simul subeuntes primi corpus martyris, & id ferentes, sacrosanctè deponūt in sacra ara templi. Post hęc autem amans martyrum Cleopatra, ardenter instans & lachrymans, filio suo & sibi bona fideliter petebat à martyre. Interim autem diuino ministerio sacrosanctè peracto, varia quidem & splendida mensa accepit eos, qui illuc conuenerant. Quæ autem pertinebāt ad hoc ministerium, filio & sibi imponebat. Filio verò mater iusserat, vt nec cibum, nec potum sumeret, priusquàm finitum esset conuiuium. Deindè finito conuiuio, & die iam inclinante. (Sed id, quod nunc dicendum est, turbabit quidem aures, & animos eorum, qui sunt pusilli & abiecti animi: eorum autem, qui, quoàd eius fieri potest, Dei modum nōrunt, & magnæ illius sapientiæ prouidentiam admirabilem, magis mouebit linguam ad benedicendum, & factum admittendum propter eam, quæ ex eo cuēnit, vtilitatem.) Puer defessus in suo lecto recumbebat: Mater autem filij osculata oculos: Surge, fili, dicebat, & cum matre cibum sume. Quomodò enim defesso & ieiuno fuerit somnus iucundus? Ille autem cùm à vehementi & acuta febre detineretur, ne matri quidem poterat respondere. Tum mater: Certè, inquit, nec ego quidem cibum, aut aliquid aliud gustabo, nisi priùs intellexero, quomodò hæc res euenerit filio. Ei igitur assidens insomnis, & morbi ardorem, vt poterat, refrigerans, aut potiùs sibi ignem accendens è viscēribus, circa mediam noctem, (qualia sunt Dei iudicia?) vidit filium morbo confectum, & iacentem mortuum.

Grauis tentatio religiosæ matronæ.

Cùm ergò acerbum hunc vidisset euentum, primùm quidem caligans humi décidit, eamque statìm vox defecit, cùm repentinus dolor fuisset linguę instàr vinculi. Sed cùm parùm ad se redijsset, & nonnihil respuisset, humeris tollens mortuum corpus filij, & ad sacram id aram ferens, ibi deponit: & capillos vellens, luget filium: Perdidi, dicens, ô fili, meam, quæ in te collocata erat, spem. Hei mihi, ô fili, hei mihi, ô chare flos, qui sic ante tempus marcuisti miserabiliter. Hei mihi, tuum ego finem video, quæ sperabam esse a te alendam in senectute. Talem nunc, ô charissime, alimentorum mihi vicem reddis? Tales ego misera spei meę colligo fructus? Quo ore, quanam lingua, qbus deflebo oculis? Vtinàm mea pro tua mortē adspexissem, & filij mihi charis manibus mandata essem monimento. Vtinàm ipsa tibi iacérem potiùs mortua, & honorarer tuo processu ad sepulcrum. Sic enim ego essem felix. Sic in me vtiquè conseruata esset lex matrum.

Sic dicebat, & prócidens rursùs lugebat: & tanquàm adhuc animatum alloquebatur corpus martyris: Quodnam tantum, dicens, ô Christi martyr, sceleris admisimus, vt in hanc tam acerbam incideremus calamitatem? Non, marito in externa regione relicto, pluris quàm reliqua omnia feci tuum exportare corpus? Non ab ipsis fundamentis tibi templum extruxi? Nō, si nihil aliud, tibi obtuli meum animi ꝓpositum? Quid autem hęc sibi volunt? Non, quod pro ijs petebatur, bonum erat, salus filij? Non, vt vsq; ad senectutem simul maneret cum parente? Hei mihi, à quāta spe décidi? pro qualibus qualia vidi? Sed ô martyr Christi, vel mihi filium redde superstitem, sicut Eliseus Sunamitidi: vel nè mihi mortem inuideas vtilem: sed quæ tam infeliciter peperi & aluī, fac me etiam interire cum filio. Interim autem dum Cleopatra filium acerbè defleret, & eos, qui aderant, moueret vt & eius casus miserērentur, & profundam Dei iudiciorum abyssum ad-

4. Reg. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

admirarentur, somnus illi parùm obrepens, eam fecit quiescere: & filius ei omninò ap-
Visio eius matronæ. paruit cum martyre. Nam & adstantem videbatur intueri athletam, eius filium suo fi-
nu, tanquàm proprium, complectentem. Amictus autem erat vtrisque pulcherrimus, &
splendidissimus: & coronę eorum capita ornabāt suauissimè. Coronarum autem diui-
ses esse diuinam quandam, & quę lingua non potest exprimi, pulchritudinem.

Videbatur autem martyr dicere: Cur nō lętaris, ô mulier, sed tuus grauis luctus cu-
Sancti non ignorāt res hominum. tuum afflixit? Num sum adeò ingratus, vt qui nihil senserim eorum, quæ à te facta sunt
Num pro ijs non sum te pręclarè remuneratus? Non vides qualem gloriam sit tuus fi-
us consecutus? qualis eum circunfulget gratia? Cur non ergò, hac relicta tristitia, mauis
ad animi tranquillitatem? Sed si videtur, tuis oculis magis appropinquet filius, & eum
diligenter contemplare, vt ipsa quoquè rectè intelligas, quomodo is se habeat. Sic e-
xit, & visus est vocare puerum: Accede, ô puer, ad matrem, vt cùm ea videris, quomodò
te habeas, tu eius multas consoleris lachrymas. Puer autem magis adhęrebat martyri,
nolens eum omninò relinquere, nec volens omninò venire ad matrem: Sed, Abi, ma-
ter mea, abi, dicebat resistens: apud te mane, & minimè te dedas his luctibus. Malle enim
vitam vestram, quàm hanc mortem, æquè absurdum existimo, atquè dolorem pęrpe-
voluptati, quæ non desinit, & vitam breuem, & quæ est ad tempus, æuo sempiterno, hoc
cùm mater audiuisset à filio, & esset velutì oblita lamentationum, vt ipsa quoquè ali-
meretur ad filium, & ex ijs, quæ cernebantur, acciperet consolationem, vehementer
rogabat martyrem. Ille autem suadebat, vt magis eam viam sequeretur, quæ duceret ad
salutem. Tandèm autem, data pace, abijt ille cum puero ad suam habitationem: & rec-
que discessit ab illius oculis.

Dolor matronæ mutatur in gaudium. Illa autem statim experrecta, & ad se reuersa, quantam ob martyris & filij adeptam
assecuta esset animi tranquillitatem ac lętitiam, narrauit ijs, qui aderant. Omnium au-
tem animos inuasit admiratio ob admirabilem, & quæ opinionem superabat, narrati-
onem. Deindè cùm filij sui desiderabile illud corpusculum beata illa splendidè vnxis-
set & composuisset, id commendat martyri, tota nocte cum cōsanguineis, & ijs, qui ad eam
attinebant, faciēs gratiarum actionem. Deindè etiam cùm mysticum curāsset peragi
dum sacrificium, in quo eam oportebat initiari, ad lautam inuitat cœnam eos, qui a-
Mira eius conuersio & pietas. crorum hymnorum fuerant cum ea participes. Deindè cùm sic mundum valere iussis-
set, & in thesauros, qui non possunt eripi, in pauperum, inquam, ventres, omnes suos
contulisset diuitias, & se tenui induisset tunica, sepulcro ministrabat martyris: & dies
iunijs vacans & orationibus, internum tantùm purgabat hominem, vt singulis Domi-
nicis ei martyr apparéret cum filio in eodem, in quo priùs, amictu, eius dolorem con-
solantes. Septimo autem anno suæ in melius vitæ mutationis, cùm plena esset dierum
spiritūs, in pace pacis quidem Deo spiritum, corpus autem commendat filio, vt eum
vna habebat domus, eos etiam vnus cōderet loculus, & ne ipse quidem amborum pa-
uis diuungeretur. Cum quibus det quoquè nobis Deus esse partis eorum, qui terram
tur, & videre regionem viuentium: Quoniam ipsum decet omnis gloria, & adoratio in
secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI AQVILINI EPISCOPI EBROICENSIS, SCRIPTA AD AVDOENVM.

Est historia grauis, sed Codices MS. nomen Authoris non habent.
Stylum Fr. Laur. Surius passim nonnihil correxit.

PRAEFATIO AVTHORIS.

IN corpore nostræ congregationis honesto valdè & vtili membro de-
mino Audoëno, inter cæteros penè vltimus frater. N. quicquid cælo de-
gnum mens sana in Domino arbitratur. Si quis in ouium grege pos-
tus, lanam à capris petat, is sanè aut ignorat quid habeat, aut alteri eius
inopiam nescienti illam prodere conatur. Ità tua dilectio, dum me ad
opus inuitat, quod virium mearum excedit facultatem, aut nescit ipsa,

in quanta doctissimorum hominum frequentia vetsetur, aut imperitiam meam mihi ob
oculos statuere vult. Porrò autem non ignoras, non esse speciosam laudem DEI in Eccl. 15.
ore peccatoris, & eum qui soluit & docet vnum ex mandatis, in præsenti cęlorum re- Matt. 5.
gno minimum vocari, in futuro autem nullum prorsùs locum habiturum. Cuius enim
vita despicitur, quid restat, nisi vt & prędicatio hìc contemnatur, & pręuaricatrix con-
uersatio illic puniatur, vbì non arbor ex folijs, sed è fructu æstimabitur? Indè igitur mihi
animus quippiam scriptitandi defit & deficit, etiamsì videatur nō abesse facultas, quòd
dum bona aliorum prędicare volo, meipsum accuso, vtpotè in quo nihil prędicādæ vir-
tutis reperiam. Indè etiam ignauia quędam subrepit, qua libet silere potiùs, quàm ali-
quid dicere, vndè ego prior pudore afficiar, qui alijs viam ostendere nitor: egoipse in fo-
ueam cadam, qui alijs lucernam præfero: ego maneam in tenebris, nihilque eius clari-
tatis in me habens, ferar per præcipitia, dum alijs ducem exhibere me volo. Benè enim
dicere, & viuere non benè, quid aliud est, quàm suo se ense iugulare? Longè ergo præ-
stabilius mihi est intrà silentium me tenere, & in meo tuguriolo priuatam celare pau-
pertatem, quàm oris aperto ostio alienas prędicare diuitias, & propriam inopiam dete-
gere, dum ingenij tenuitas ipso sermone proditur, & vitæ ratio qualicunq; linguæ prę-
dicatione discussa, à sua sententia discrepare sentitur. Sed fortasse dices omninò ob-
temperandum mihi esse, nec quicquam prodesse hanc verecundiam, ex qua taciturni-
tatis inertia proficiscatur: cùm præstet à seipso quempiam iudicari, & suaipsius voce
obiurgatum, torporis somnum discutere, quàm sub silentij vmbra stertendo, nec de
virtutibus alienis dicere, nec de proprijs obtinēdis meditari. Fit enim plerunquè, vt cùm
ille, qui laude dignus non est, laude & prędicatione effert, quod ipse nō habet, se con-
tra se erigat, pudeatque diutiùs supinum iacere in illis, in quibus hactenùs iacuerit, in-
cipiatque dare operam, vt idoneus laudator & encomiastes fiat, suisque dictis & adhor-
tationibus primus ipse obtemperet. Forsitan etiam illud addes, seruum, qui talentum Matt. 25.
Domini sui in terram absconderat, non immeritò eum censendum esse, qui ingenium li-
terarum studijs & cognitioni semèl applicatum, qua, si vellet, posset ad cęlestia sustolli,
discussisque paleis, grana amplecti, & eadem piæ operationis studio molere, terrenis
occupationibus, curis & commodis immergat. Vndè etiam me excusare non possum,
qui cùm scripturis diuinis vacare deberem, crebrò alijs operibus occupo tempus mihi
commodatum, potiùs quàm lectionibus sanctis. Quod quidem tum ex ea, quam dixi-
mus, ignauia proficiscitur, vt qualibèt potiùs non altra inquirēdo progredi libeat, quàm
ampliùs onerari scientia veritatis: tum ex infirmitate carnis, quæ me perpetuò affli-
gens, cogit eiusmodi amplecti opera, vt vtcunquè ægritudinis molestiam ferendo vi-
uam, & ocium animæ inimicum euitem. Quin & illud forsan adiungere voles, ineptam
verecundiæ speciem videri, si homo inops aliena domo vti erubescat, donèc possit ha-
bere propriam: atque ità non posse absurdum censeri à sapiētibus, si tantispèr ego im-
morer alienis prędicandis virtutibus, donèc proprias adipiscar: quemadmodùm pueri
solent tādiù maternis pedibus prouehi, quousquè suis possint cōsistere. Adextremùm,
si sic necesse sit, obedientiæ fraternæ titulum oppones, eaque omnes excusationum
mearum sepes vias, nec vllum relinques, per quod elabi liceat, foramen. Quod qui-
dem si facturus es, quid mihi cōferre possit ad obiecta respōdere? Tuis igitur preci-
bus obsecundans, opus aggrediar, faciamque quod beatus Legislator noster S. Benedi-
etiam de grauibus & impossibilibus imperijs siue iussis præscribit, ingre- ctum dicit.
diarque pelagus conscribendæ vitæ sancti Aquilini. Tu interim
id impetra precibus tuis, vt possim attingere litus, ad
quod tendo, adiutus meritorum eius suffra-
gijs, de quo acturi sumus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA.

19. Octobr.

Tiamnùm omnipotens Deus antiqua declarans miracula, nõ ceſſat multis tum corporalibus, tum ſpiritalibus ſignis & documentis teſtatum efficere, quàm immensa erga nos ſit bonitas ſua. Vt enim animorum noſtrorum Sanctorum exempla qd conferant. pellat faſtidium, varia nobis propoſuit virtutũ pharmaca, vt ex tam multiuarijs ſpeciebus aliquã tollat, qui mèlè habet, & ſuæ infirmitati accommodum indè remedium adhibeat: vtì vel hoc, vel illo virtutis exẽplo inflammetur, qſquis ab Aquilonis frigida regione ad ſanctiritùs Auſtrum ſe transferre cõcupiſcit. Hinc adeò in humus vitæ nocte tot nobis ſpiritalia oriuntur ſidera, quot præclara ſanctorum geſta nobis proponuntur diuerſis illorũ ſolennibus ferijs, toto anno opportunè diſtinctis, vt alia recedẽte, ità alia ſuccedat. Exod. 13. quemadmodùm ſtellæ fixę & inerrantes, diuinitùs inſtituta oriendi & occidendi vicitudine, aliæ alias cõſequuntur. Legimus columnam ignis & nubis antecеſſiſſe, cùm populus Iſraëliticus mare tranſiturus, ab Aegypto, pficiſceretur, & primum phaſe feliciter dedicaret, quod quidem ſi recta nobiſcùm via reputemus, etiam nunc fieri videmus. Nota de ferijs martyrum & confeſſorum. Quid enim aliud eſt, modò ſanctorum martyrum, modò beatorum confeſſorum celebrare natalitia, niſi ſequi columnam ignis & nubis, ad tranſmittendum huius ſæculi pelagus, tanquàm alterum quoddam rubrum mare: vt & ab illis accendamur, quatenus ſanguine iter noſtrum rutilare videmus: & ab iſtis irrigemur, quorum doctrinis huius mundi æſtum nobis temperare debemus? Et nè nos conſecuturos deſperemus, quod illos iam adeptos legimus, nõ ſolùm triumphos virginum audimus, ſed etiam promiſſa nobis viduarum & coniugatorum palmæ: neq; id ex antiquis duntaxàt, ſed etiam moderniſ temporibus, vtì nè vllo torpore deprimi nos ſinamus, qui tot remedijs erigimur.

S. Aquilinus ex marito fit Epiſcopus. En beatiſſimus cõfeſſor Domini, & Ebroicẽſis vrbis Epiſcopus Aquilinus, nobis imitandus exhibetur, qui de cõiugij extremitate ſublatus, & ad pontificiæ celſitudinem dum ſublimatus, primùm ex Aegypto carnalis copulæ in deſertum vidualis puritatis, ac deindè per Iordanem Epiſcopalis gratiæ, in æternę promiſſionis terram ingreſſus eſt. Cui ipſum ſuum vocabulum quoddam videtur perhibere teſtimonium, quòd ſolers ſtitiæ immota animi acie contemplatus, eius amore pennas mutârit, & inſtàr aquilæ renouatus, nouitatem vitæ in ſanctitate & iuſtitia & veritate ſuſceperit. Nam quo ſenex nis quadam vetuſtate incuruus incedere videbatur, cùm adhuc carnali coniugio deditus eſſet. Sed pennas in ſuperiora ſe transferendo mutauit, quandò amorem coniugalem æternitatis permutauit amore: & filijs carnis filios ſpirituales anteponens, ex ſe deiecit, vt in Deo proficeret.

Patria eius. Fuit ille Baiocenſi ciuitate ortus, parentum nobilitate clarus, ſed morum illuſtrior, antiqua inſignia nouis virtutum ornamentis obſcurans. Cumque ſacris litteris inſtitutus, & ſummo ſtudio enutritus eſſet, pluuiamque ſuo tempore effundere ceu nubes matutina collegiſſet, tranſmiſſis adoleſcentiæ ſpatijs, ad iuuentutem peruenit: in qua pueritiæ marceſcentibus floribus, humanæ probitatis & virtutum ſolis procedere fructus, & ad maturitatem ſegetes propinquare. Quæritur ei vxor, nobilium cura Ducit vxorem, nobilis nobilẽ. congrua: inuenitur, ducitur, nuptiali celebritate coniungitur: proles terrena progignitur, vt poſtmodùm cęleſtis procreetur. Sentitur carnalis amor, vt eo propagato, ſpiritalis feruentiùs ſentiatur: quemadmodùm pueri cibo ſolido guſtato, vbera reſugiunt. Enimuerò & proximi dilectio, quæ præcedit, diuini amoris, qui præcellit dignitate, licèt ordine ſequatur, nutrix eſſe ſolet. ſi tamen dilectio eſt dicenda, quæ carnaliter exhibetur. Altiori enim intellectu, nec ſeipſum, nec proximum tanquàm ſeipſum diligit, qui Deum diligere, ſeque in Deo amare neſcit. At tamen iuxta quendam modum diſcit vnuſquiſque in proximo, quid debeat Deo: & ſicut ſeruus maior natu, dominum adhuc paruuli pædagogus efficitur: ità fraternus amor, creatoris nutrit amorem. Aquilinus igitur poſt vnius ſponſæ copulam, multarum animarum ſtrenuam curam quandoquè ſuſcepturus, & Chriſti vices impleturus, diſcit in coniuge, quam fidem, prudentem, ſuſtinentem, patientem, benignam, ſobriam, caſtam, ſubditam, ſuis ſtudijs, ſuis moribus, ſuis actibus exhibere. Intereà accitus à Clodoueo rege, qui ea tempeſtate rerum potiebatur, cum cæteris vrbium præfectis aduersùm barbaros, qui in extremis regni Francorum finibus cœperant efferatis animis inſoleſcere, proficiſcitur. & antequàm ſpiritale contra ſpirituales nequitias bellum ſuſcipiat, hoſtium viſibilium pugnis & victorijs exercetur. Exacto indè triennio & menſibus ſex, omnibus facta eſt domum redeundi poteſtas. Eius autem pia coniunx dum abeſſet ille, non ceſſauit à precibus, intantùm ſolicita pro reditu eius, vt etiam votum Domino nuncupârit pro illo, quod tamen quodammodò videretur eſſe cõtra illum: putà ſi Dominus ſaluum & incolumem illum reduceret, ſe toto anno cum illo continenter victuram, de eius conſenſu vſqueadeò nihil hęſitans, (quippè quæ eius pudicitiam ſatis compertam haberet) vt etiam ſine illo promittere non dubitârit, quod non nisì illo conſentiente exequi poſſet. Vbì ergò optatum eius reditum cognouit, non potuit continere ſeſe, quin ei obuiàm procederet, & animi ſui gaudium anteuerteret. Aſſumpta igitur familia & commeatu, qui tantæ rei congrueret, vſqueadeò accelerauit iter, vt Carnotum veniens, marito prior adfuerit, eumque in alienæ ciuitatis hoſpitio, perindè atquè in ſua domo exceperit. Ibì tùm ſe mutuis ſtringentes amplexibus, pariter admirabantur, Aquilinus coniugis pudicitiam & amoris integritatem, coniunx Aquilini ſynceritatem. Amor enim caſtus & pudicitia compulerant coniugem, vt reditum eius præueniens, priùs eum videre feſtinaret, quàm domum reuerſus eſſet: cùm ſoleant infideles & impudicæ fœminæ redeuntium maritorum reformidare potiùs & horrere, quàm appetere, conſpectum. Deniquè ſolenni illo congratulandi peracto officio, & colloquendi expleto vel temperato deſiderio, corpora reficiuntur. Deindè familia, noctis inuitante ſilentio, abit cubitum, felices coniuges remanent in ſecreto cubiculo, vbì erant arcana explicanda conſilia, quæ abſente Aquilino pudica vxor eius non ſine ſanctiſpiritûs gratia conceperat.

A Clodoueo rege cũ alijs mittitur ad barbaros profligandos.

Votum cõiugis eius.

Vxor ei indicat quid pronunciet.

Cernens autem illa oblatam ſibi familiaris colloquij opportunitatem: Amantiſſime coniunx, inquit, quæſo te nè me arguas temeritatis, nè grauiter feras quod feci, ſi cognoueris me id feciſſe zelo amoris tui. Timens enim, nè te ſemper carerem, ſi acciderem tibi quod nollem, mâlui Deo promittere, quòd anno vno à te præſente abſtinerem, tuque interìm coniugij oblectamenta ſuſpenderes, quàm te è medio ſublato, ambigens, tametsì eum ignorabam, illud voui, quod de mea mihi voluntate conſtabat. His auditis, Aquilinus quidnam ageret, aut quo pacto vicem redderet mulieri de ſui mariti ſalute tam benè merenti? Non ille arguendam exiſtimabat, quam ſeipſo ſiperpetua viduitate afflicta diſcerem vel inuita, quod ſponte non didiciſſem. Qua in re ſi quid videor egiſſe inconſultè, tua me charitas compulit, vt de te mihi pollicerer id, quod pollicita ſum: nec eò me impulit propria temeritas, ſed de tuo conſenſu nihil ambigens, tametsì eum ignorabam, illud voui, quod de mea mihi voluntate conſtabat. His auditis, Aquilinus quidnam ageret, aut quo pacto vicem redderet mulieri de ſui mariti ſalute tam benè merenti? Non ille arguendam exiſtimabat, quam ſeipſo ſideliorem ſibi experiebatur, idque pro ſua incolumitate promiſiſſe ſentiebat, quod ipſe optârat, tametsì non promiſerat. Gratias igitur agit omnipotenti Deo, qui talem ipſi dediſſet coniugem, quæ caſtitatem, quam ipſe animi ſtudio iam complexus eſſet, licèt id verbis nondùm expoſuiſſet, voluntaria deuotione offerret, cùm ſibi vix promittere auſus eſſet, cam etiam rogatam id facturam fuiſſe. Miratur ergò Dei famulus ſuum in fœmina pectus: miratur ſe ab vxore præuentum, non potuiſſe primas ſibi vendicare in ipſa virtute, qui prior eſſet conditione virili, & prior etiam eſſe putaretur deſiderio caſtitatis, niſi poſterior inuentus eſſet conceptę voluntatis ſignificatione & enunciatione. Tu, inquit, chariſſima, me dicendo anteuertiſti, quem deſiderando anteuertere non potuiſti. Hoc enim eſt, quod equidem iampridèm peroptaui, ſed celaui interìm, tempus opportunum ſuſtinens, quo tuum mihi aſſenſum conciliarem. Ità nimirùm terram pectoris tui, quam ego colere volebam, diuinitùs cultam & compluuam video, multumque lætor, & ſummo cultori gratias ago. Vnum tantùm adijcere volo, quod à te ſentio prætermiſſum, & tamen puto neceſſarium, Tu annuam promiſiſti continentiam, ego opto & polliceor perpetuam, vt pariter non annuam, ſed ſempiternam poſſimus coronam adipiſci. Confido autem eum, qui omni habenti, nempè bonam voluntatem, etiam facultatem dandam pollicetur, nobis affectum pudiciæ perſeuerantem præbiturum: vt addatur gratia gratiæ, ſicut additur promiſſio promiſſioni. Hęc cùm ille dixit, coniunx gratiſſimo animo aſſenſit. O beatam copulam, in qua carnalis affectio abijt in ſpiritalem æmulationem, & terrena coniunctio in cæleſte

Vide ppoſitũ continentiæ in matrimonio.

Perpetuam S. Aquilinus promittit cõtinentiã.

Idem facit eius cõiunx.

Universidad de Deusto
Biblioteca

commercium: vt qui hactenùs fuissent in carne vna, deincèps vna essent anima, & vn
corruptionis, fierent æternitatis consortes. Diuiduntur ergò corpora, corda sociantur: iugum cõtagionis excutitur, suscipitur iugum sanctitatis. Nox illa in diem conuersa, spiritalibus consultationibus transacta est, carnisq; renunciatum, & spiritui subiugata professio atq; mancipatio: felixque copula dissoluta, & felicior inita est.

Elargiſtur ſua pauperibus.

Insequenti die suscepto itinere domum reuertuntur, ingens omnium lętitia exceptis tanto viro, postliminiò redeunti, debita præstatur gratulatio. Manent Aquilinus & coniunx sub vno tecto, animis coniuncti, carnali consortio separati. Impendunt sua pauperibus, se, & vt perfectum sit castitatis sacrificium, elargiuntur res suas pauperibus, vt transeant in holocaustum. Magna fuit prior charitas, sed maior posterior, quæ priorem superauit, & vt mors corpus occidit, ità carnalia desideria in animis eorum extinxit & interemit. siquidem consentaneum id erat, vt plùs se spiritu diligerent, quàm carne dilexerant. Luc. 12. sent, qui illo flagrabant igne, quem Dominus misit in terram, & voluit vehementer accendi. Indè adeò factum est, vt nemo hanc in eis perciperet dexteræ excelsi mutationem, cunctis videntibus formam pristinæ conuersationis, & argumenta consurgentis sanctitatis ex vnius tecti habitatione colligentibus. Sicque thesaurus ille soli Deo notus, foribus manebat occultus. Videres tamen sub habitu vetusto opus nouum, & sub seculari tegumento signa euidentissima gratiæ specialis. Enimuerò par illud innocentiæ suetudinis & conuictûs certatim feruebat studio pietatis, ità vt non immeritò admirari posses, quomodò sic illi repentè mutati essent, vt qui vultus eorum contemplarentur, ipsos agnosceret: qui facta inspiceret, alios existimaret. Deniquè adeò illi corporum ieiunijs & vigilijs exarabant, animas eleemosynis recreabant, vt ipsis quoque mundi chis & crucis habitum gerentibus nihil eos cedere putares. Ità enim hospitibus mestrare, & in eis Christo cum omni humilitate seruire conspiceres, vt domum illam potiùs xenodochium diceres, quàm aliud quippiam: atque interim tamen in laico habitu degere eos pariter, acsi etiamnùm carnali inter se consuetudine vterentur. Exposerat modius, sub quo ardentes lucernę delitescebãt, putà vestes seculares, quibus vtebantur, & humanas à se laudes repellebant. Verumenimuerò qui eos diutiùs latére posse luit, occasionem obtulit, qua amator latibuli Aquilinus super candelabrum ponereturtur, sicque videretur ab omnibus, cunctisque spectandus & imitandus proponeretur.

Ieiunijs & vigilijs ſe macerant.

Magna eorum hoſpitalitas.

Aeterno Episcopo Ebroicensi succedit Aquilinus.

Beato nanque Aeterno, Ebroicensis vrbis Episcopo, ex hac luce ad æternam transito, vt re ipsa esset, quod verbo hactenùs dicebatur: totius Cleri & populi animi diutiùs inflammantur, vt Aquilinus ille occultus Dei seruus, qui se abscondens, proximis negabat exemplar pietatis, ei substituatur. Non ibi vna vox, aut vnius partis personit acclamatio, sed diuersarum vocum generalis electio adeò inter se pulchrè consit & conspirauit, vt nulli esset ambiguum, quod vulgus peteret, id & inspiran perari diuinitùs. Nec quæsitum est ab electo, quid ipsi videretur: quandoquidem latére didicerat, Christoque contentus esse decreuerat, apparére vtique nollet, eius consensum requireret. Sed rapitur ab omnibus & trahitur, quasi non sine cèps futurus, sed communiter omnium. Primoque fit clericus: indè gradatim motus, ad Episcopale cacumen euehitur, vt totius Ebroicensis Ecclesiæ dominus bernet, & curam pastoralem ei impendat, qui suæ domui tam præclarè præfuerat manens in seculo, etiam in ipso matrimonio iam mortuus esset mundo, & viuens Christo: qui vxori coniunctus spiritu, carne disiunctus, assueuisset spiritales pascere filios, & è vetustis vtribus nouum vinum depromere: id est, sub vetustatis velamine nouum pietatis exhibere gustum.

A populo peramanter acciputur.

Cumque ordinatus, & tanti sacerdotij Apostolica benedictione consecratus esset, quod ei difficile non erat, vxorem mutauit, eamque quam iussus erat, sibi deponendo, qui cum illa sine illa viuere didicerat, quam etiam retinendo reliquerat. Exstitit vero in plebe mira exultatio, tamque iucunda eius aduentantis exceptio, cunctis ei obuiam procedentibus, & eius laudes consonis vocibus celebrantibus: vt nulli dubium foret ignem illum è cælo missum, qui in tot cordibus isthoc excitárat incendium, vt tam generalis & concors, nullo discrepante, omnium concentus fieret, vbi Aquilinus in sua sede collocandus aduenirét. Suscepto autem non coruino hiatu, sed columbina pul-

plicitate, sacerdotio, iam apertè vxor vertitur in sororem: in quam etiam antè transiẽrat, sed occultè. Nec amoris casti ardor extinguitur, immò verò geminatur: tum quia pudicitia immobilis in promoto permanet, tum quia fœcunditas spiritalis multiplicata, ad vtriusque coronam referenda est, sicut & huius fœcunditatis causa promissa castimonia. Communis quippe vtriusque est vtilitas, vti etiam sacri conceptio proposiri communis fuit: quæ cùm centuplicem protulerit fructum, ab vno patre tot filijs adoptatis, diligit soror tantæ benedictionis fratrem, per quem tantæ augmentationis consors efficitur, cuiusque manibus gratia sacerdotali perunctis, tam ipsa, quàm tota, cuius est membrum, Ecclesia Ebroicensis benedicitur & expiatur. Videt enim factum eum sequestrum & aduocatum populi totius, atque ad Deum quẽdam internuncium, qui fuerat quondàm ipsius vnius maritus. Videt in tam multos ramos diffusam arborem, quæ succisa videbatur, quandò ab eius connubio auulsus, atque ea re quasi truncus ille cernebatur. Neque verò illa sic diligens, minùs amatur: quandò flamma charitatis, licèt tam multas in partes distracta esset, non tamen illic imminuta est, vbi nata & vndè propagata fuit: immò potiùs tanto feruet magis, quanto fit auctior.

Vxorẽ mutat palàm in sororem, quod clàm antè fecerat.

Cellam ſolitarius inhabitat.

Iam verò qui etiam antè, quàm pastor esset, vigilare consueuerat, gregis cura suscepta speculator effectus, prolixiùs vigilabat, atque in preces incumbens, contemplationi dabat operam: vt tantùm sanctitate cresceret, quantùm creuerat dignitate: talemque se opere præberet, qualis & quàm nouus & perspicax ex suo nomine designabatur. Atque vt liberiùs posset contemplationi vacare, & pro peccatoribus, mundi huius tumultibus deditis, Dominum deprecari, non longè à muro ciuitatis, ab ecclesia verò centum passuum spatio distantem elegit cellam, in portæ Rhotomagensis regione sitam: ibique secretum, quod propter pastoralis curæ inquietudines amiserat, repetens, animarum causas & negocia tanto curabat meliùs, quanto plùs corporum declinabat: magis proficiens in ijs, quæ ad populi causas attinerent, orando, quàm posset concionando. Est enim hoc peculiare electis, semper optare secretum, quemadmodùm reproborum est appetere turbas & tumultus. Illi enim mundum, quem non diligunt, nec videre volentes, vsqueadeò Christi vultum sitiunt, vt mortalitatis vinculum eum sequestrum & aduocatum populi totius, atque ad Deum quẽdam internuncium, qui fuerat quondàm ipsius vnius maritus. Videt in tam multos ramos diffusam arborem, quæ succisa videbatur, quandò ab eius connubio auulsus, atque ea re quasi truncus ille cernebatur. Neque verò illa sic diligens, minùs amatur: quandò flamma charitatis, licèt tam multas in partes distracta esset, non tamen illic imminuta est, vbi nata & vndè propagata fuit: immò potiùs tanto feruet magis, quanto fit auctior.

Diſcrimen inter bonos & malos.

Lectus eius nudum pauimentum.

Putas ne autem lecti illum mollitiem illic cõsectatum, aut aliud sibi voluisse, in quo longaretur: sed breuiato exilio, aperiretur ei aditus in patriam cęlestem

Universidad de Deusto
Biblioteca

cauens Aquilinus,abſtinendo & vigilando meliùs paſcebat ſubditos, quàm ſi alijs continentiam illis prędicans,ipſe epularetur:alijsque mortificādæ carnis aſperitatem commendans,ipſe molliter & delicatè viueret.

Legitimum ergò ille Chriſto teſtimonium perhibuit, & Chriſtus illi quoquè reddidit teſtimonium.Sicut enim ille quos poterat,intùs illuminabat, curabat,erigebat: ita Chriſtus ei præſtitit gratiam & facultatem etiam extrinſecùs illuminandi, ſanandi & erigendi: adeò vt Crucis ſigno liberaret,quos per eam liberandos prædicabat: nec vlla corporalis infirmitas eius precibus reſiſteret, qui ſuis exemplis & doctrina ſpiritus ægritudines depellebat. Cur enim Chriſtus ei argentum negaret, cui largiebatur aurum? Cui animorum curandorum gratiam contulerat, cur corporum non conferret, quorum & facilior eſt medicina, & iactura minor? Immò per euidentia, quæ præſtabat,munera, latentia in eo chariſmata & confirmabat,& declarabat. Sed vir Domini in cunctis, quæ per eum Chriſtus efficiebat, ſuſ cuſtodiam non omittens, intùs timebat, vbi meritò timor adhibendus erat, vt illic etiam plerunquè trepidaret, vbi non erat timor. Eam ob rem ſemper Dominum precabatur, vt feneſtras corporis aut obſtrueret, aut cuſtodiret, nè per eas noxia irreperet concupiſcentia, cuius mors ſolet ingredi. Mâlle enim ſe teſtabatur orbatum luminibus intrare in regnum Dei,quàm illis integris mitti in gehennam. Eius verò precibus annuens is,qui orat in ſuo nomine, hoc eſt,veram ſalutem ſuam petētes exaudit, exteriores capitis feneſtras,lucis miniſtras,qua pietate rogatæ eſt,clauſit: ſed cumulatiùs cordis oculos aperiēs, multiplici fœnore lucis externæ orbitatem compenſauit. Ità enim ſine oculorum adminiculo ad eccleſiam veniebat,acsì illis planè integris viam cerneret,quā caperet. Immō etiam hocipſo, quòd lumen nocturnis horis non requirebat, ſicut facere ſolent, deberet, expeditiùs pergebat : & mirandum in modum ſe gerebat, vt nulli dubium relinqueret, quin Angelo lucis ductore vteretur. Securè itaque & miſericorditer cum erat rogatus, immiſit oculorum cæcitatem, qui & videbat promptæ mentis acie, & ceritatem, & præuidebat duplicandam illi eam, quam amiſſurus erat, claritatem. Ita ergò qui cæcis reddebat lumen, ipſe cæcitatem patiebatur, non minùs de ſe exaudita, nè videret, quàm de alijs, vt viderent. Quid enim caligo exterior ſenſui perūgili in diuinis perſpicaci officiebat? quæ etsi mundi ſpeciem ei ſubducebat, certè Christi vultum non ſubducebat: quinpotiùs tanto plus conferebat, quanto magis viſibilium rerum formas excludebat.

Signo Crucis morbos pellit.

Iohan.14.

Orbatur oculorū lumine,vt peterat,

Porrò autem vir beatus,ſedulus erat cuſtos innocentiæ,amator continentiæ, cultor ſobrietatis, cupiditatis hoſtis, obtrectationis inimicus, perſecutor improbitatis: quos ad res multùm ei cæcitas corporis conferebat : ſicut ad populum paterna pietate admonendum & exhortandum, paſtoraliquè diligentia cuſtodiendum, nihil impediebat. Non enim ſegniùs vel orabat, vel vigilabat, vel minùs ad populum conuocationabatur : immò tanto feruentiùs in Chriſto cæleſtia meditabatur & tractabat, quanto à terrenis ſenſibus minus ponderis percipiens, ea ex parte liberior erat, qua homo terrenus procliuiùs & propenſiùs peccat : atque ibi acutiùs cernere cœpit, vbi pars hominis excellentior habetur, atque vbi ad ſuperna obtutus dirigitur, ſolida uina claritas conſpiciatur. Itaque quanto expeditiùs eò tendens, de ipſo lumine potabat fonte, tanto ſplendidiores pro concione radios ad inferiora vibrabat, quos naturiores ſuis in exhortationibus promebat ſermones, quòd eos potiùs ab ipſā veritate, quàm à veritatis teſtibus, putà libris, quos legere non poterat, hauriret. nec verba ſine cadebant in terram: quippè quem perſpicua attollebat virtus, quam in morbis curandis exhibebat.

Catalogus virtutū ei⁹.

Tandèm bonorum operum, ſanctarumque inſtitutionum pijs exercitijs compoſitus, refocillandorū pauperū ſtudijs elimatus, optatę cęcitatis medicinali cautério ab omni mūdanę vanitatis ſorde purgatus, cùm duos & quadraginta annos, tanq̄ manſiones totidem vſq; ad Iordanem ſuę euocationis exegiſſet,vbi iam tranſiturus erat ad patriam ſemper optatam, Chriſto reddidit illibatum & incōtaminatum ſpiritū, illi ſemper inhęſurum,illamque ſine dubio vocem exultationis & benedictionis auditurum, quam meruerat ſeruus bonus & fidelis,q talentum à Dño acceptum, tam multiplici auditionis lucro redderet,ità vt integram eccleſię vnius cuſtodiam Dño ſuo conſignaret, totā, ꝓ

Eſt in Epiſcopatu annis 42.

Moritur.

Matt. 25.

rœcię ſuæ populos,tam verbo conceptos,quàm exemplis ſuis editos,quot carnis ſuæ filios habere non potuiſſet,ſummo paſtori pręſentaret. Lætatus eſt certè ille beatus cæleſtium ſpirituum exercitus, olim quorūdam ruina mutilatus,paulatim multorum acceſſione inſtaurandus: lętatus eſt,inquam, eius aduentu, cuius opera non vnus,ſed permulti peccatores pœnitētiam agētes, cęleſtis patrię ciuibus ſunt adiuncti.Si enim gaudet illi ſuper vno peccatore pœnitentiā agente, multo magis illo lætantur & exultant, per quē non vnus,ſed multi e numero impiorū, ad electorū contubernia tranſlati ſunt. Luc.15.

Verumenimuerò quàm lætati ſunt illi, ad quos beata illa commigrauit anima:tam afflicti & mœrore affecti ſunt ij, à quibus tam bonus, pius, egregiusque paſtor receſſit. Nollent enim præmittere patrem filij,ſed potiùs ſubditi à ſuo præmitti paſtore: mâlentque in cælis carere nouo iſto patrocinio,quàm in terris affluēta conſolatione deſtitui. Porrò cum omni reuerentia ſacerdotum & populi frequentia celebratis exequijs, peractiſque tanto funeri debitis vigilijs,ſepelitur cæleſtis illa margarita in baſilica, quā apud ciuitatis ſuburbium cōdiderat : atque illic reponitur depoſitum,cui debetur corona iuſtitię,donèc reddatur ei à iuſto iudice in illo regenerationis die. Imploramus ergò pietatem tuam,confeſſor beatiſſime & præſul eximie,ſancte Aquiline,vt qui de paucis acceptis multa & magna reddidiſti,illamque ſedem illuſtrāſti,quam rexiſti, id nobis diuinitus obtinere digneris,vt quod profitemur ordine & inſtituto, id opere exequamur, atque in nouitate vitæ ambulantes,& ſicut aquilæ pennas vitiorum in virtutum mutantes, quemadmodū m habitum mutauimus, illi placere valeamus, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum,Amen.

Mors eius dolet ſubditis.

2. Tim. 4.

Precatio ad S. Aquilinū

VITA SANCTI ETHBINI ABBATIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED FIde digna. *Stylum paſſim elimauit F. Laurent. Surius.*

19. Octobris

Patria S. Ethbini.

Parentes.

Mater fit ſanctimonialis.

Luc.14.

Vuinuualocus preſbyter.

Eati Ethbini confeſſoris ſcripturus vitam,eum mihi oro adeſſe ſuffragatorem,quem ille ſui pectoris habuit habitatorem.Fuit ille in Britannia minori natus patre nobiliſſimo, itemq; marte, eruditus liberalibus ſtudijs in paterna domo vſque ad decimumquintum annum ætatis ſuæ. Mortuo autem patre eius Eutychio, mater Eula ad beati Samſonis Dolenſis Epiſcopi pręſidia confugit,rogans eū, vt ſacro velamine ipſam conſecraret. Aſſenſit ille precibus & voluntati eius,eamq; Domino dedicauit: filium verò eius Ethbinum,tonſo capite,in Clerum aſſciuit.Manſit autē Ethbinus cum beato Samſone Epiſcopo diebus aliquot,nocte ac die ſeruiens illi.Cumq; die quodam beatus Epiſcopus ſacerdotali fungeretur officio,& Baumerus Diaconus lectionem Euangelij recitaret,audiens Ethbinus dicentem Dominum,Qui non renūciat omnibus,quæ poſſidet,non poteſt meus eſſe diſcipulus: hac voce compulſus, omnia reliquit, & ad ſanctū Similianum Abbatem ſe cōferens, monaſticum ab eo habitum accepit, collumque ſuum diuinę ſeruitutis ſuaui iugo ſuppoſuit in monaſterio,quod Tauracum dicunt.

In eo monaſterio tum degebat Vuinuualocus preſbyter & monachus, vir magnæ ſanctitatis,qui B.Ethbinū ſibi adiungēs,vt ꝓpius cognouit eū ſuperna gratia illuſtratū, perindè vt pater filiū,eum dilexit. Cōſueuerat autē B.Vuinuualocus adire eccleſiā quandam,quę à monaſterio milliari vno aberat,atq; illic iuſſu Abbatis pro viuis & defunctis offerre ſacrificium.Eius itineris comitem ſibi Ethbinum adhibuit iuuenem pręclarum, egregiumque diaconum,vt dignus preſbyter ſancto diacono vteretur. Accidit autem quandoquè, vt,peracto ſacrificio,iter per campos facerent ipſo meſſis tempore. Eccè autem offendunt illic leproſum quendam humi iacentem,& miſerè eiulātem, atq; cum lachrymis opem ab eis poſcentē.Erat verò corpus eius omne vulneribus obſitum. Permotus eius calamitate & angore B.Vuinuualocus,ait ad Ethbinum: Ecquidnam,mi frater,daturi ſumus huic inopi, noſtrū auxilium imploranti? Aurum & argentū nō eſt nobis,nudi huius mundi pecunijs,quid acturi ſumus? Sanctus Ethbinus plenus ſpiritu ſanctō,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Act.3. cto,respondet:Legimus,pater,in Apostolorum Actibus,B.Apostolis Petrō & Iohanni in templum ingredientibus,claudū quendam ab eis eleemosynā petijsse,& salutis beneficium impetrâsse.Tu igitur propiùs accede ad pauperem, & supernæ gratiæ munus impertire. Ait ergò B.Vuinualocus ad leprosum: Quis est,frater,morbus tuus,qui tanta humilitate dicit: Magnæ angustiæ,multi,ijq; acerbi,dolores miserum corpus meum obtinent & premunt: sed in ijs dolor quidam præcipuus est,adeò infirmitati meæ pernaciosus,vt nisì ille hocipso die curatus sit,mors mihi potiùs,q̄ vita,expectanda sit.Et beatus Vuinualocus: Dic,inquit,frater,qua nostra opera leuari possis. testis est enim Deus,etiā carnis nostræ partē,si sic poscat necessitas,libenter nos tibi adiuuādo impēsuros. Tum ille: Nares,ait,meæ vulneribus corrosæ,à tanti morbi ardore sordes purulētas ebullientes trahunt.Hæc vt ille dixit,B.Ethbinus librum deponit è manibus, miserum hominē amplexus,pit per latera,pronoque vultu iacentem erigit. Porrò Christi sacerdos Vuinualocus,

Tētat Christus fideles seruos suos. manum ad eius nares admoturus,audit pauperē lugubri voce dicentē:Noli senior,noli manibus appræhendere nares.id enim dolor non permittit: sed si in peccatorū tuorum remissionem dolorē meum lenire vis,os tuum admoueas naribus meis,atq; ità leniter eos extrahas;q; putorē,qui me cruciat.Id audiens pius sacerdos,inclinat sese,& diuinitus facere,quod pauper petijt,ore suo apprehēdit carnē filij Dei,licèt ille se putaret leprosi horridas apprehendisse nares:dumq; exugere incipit illam saniem,lapillus mirabilis

Visio Ethbini. cidit in os eius.Beatus aūt Ethbinus Dominum per latera tenens,sursùm adspicit,caelum apertum videt,atq; in capite Christi,quem tenebat,Crux appáret,Angeliq; è cęlis obuiam ei veniunt.His cōspectis,ait Ethbinus ad Vuinualocū:Pater sancte,quem ego mi-

Christus est qui leprosus videbatur. nibus teneo,& tu ore,non dubites esse Dominū nostrū Iesum Christū. Cumq; magno afficerentur gaudio,cuperentq; illud apud se detinere, ille subuolauit in nubes,atq; ab eos: Nō vos puduit meî in angustijs meis,nec me vestrî pudebit in regno meo. Hęc dixit,& mortas vestra apud me est,& ijs,pro quibus petieritis, salus in regno meo. Sic dixit,& euanuit ab oculis eorū, in cælū cum magna voce receptus.Et vocē illi quidē audierūt, sed neminem viderūt.Stupefacti aūt,& immenso repleti gaudio, laudauerunt eum, qui ipsos intantùm dilexisset,vt in pauperis forma eis apparere nō sit dedignatus. Dixit ad B.Vuinualocus ad S.Ethbinum: Tuis meritis,frater Ethbine,isthuc contigit nobis, quę tam singularis humilitate & obediētia,vt quicquid homo possit pręcipere, tu decumo pectore exequaris.At contrà Ethbinus: Non ità est,pater,inquit:sed tu,qui quotidiè carnē & sanguinem Christi immolas,illum in suo corpore videre meruisti,quē fideli per animo circunfers. Vide autem,nè alijs innotescat,quandoquidem nemo hominum pręter nos cōscius est. Deindè ad monasteriū reuersi,nemini quicquā indicārunt,sed in cœpta orandi consuetudine,vsque ad eius ecclesiæ vastationem perseuerārunt.

Frāci vastāt Britanniā. *insula Porrò aūt superuenientes Franci,vastârunt non modò ecclesiā illā, sed etiā totā Britanniā minorē.Quæ res id effecit,vt B.Ethbinus in Hiberniā fugiens, in* syluą, quę Nectensis dicitur,paruū sibi tugurioū ceu pauper peregrinus cōdiderit, atq; in honorem S. Syluani martyris ecclesiā fabricārit,in eaq; perpetim vt bonus seruus Dño suo multiplicem Cùm aūt quodā die prę foribus monasterij sederet,claudus quidā ad eum venit, precans eleemosynam.Cui beatus Ethbinus ait:In nomine Domini Iesu Christi surge sanus, &

S. Ethbinus sanat claudum. pedibus consiste tuis,benedicens Domino,qui saluos facit sperantes in se. Confestim ille adeò surrexit sanus,acsì nunquàm laborâsset è pedibus.

Quædam mulier filium habens paralyticum,cùm ad virum Dei peruenisset, rogauit eū,vt ad ipsius veniret ędes,& sanitatem filio à Domino impetraret. Ait autem ad eam B.Ethbinus:Nos peccatores sumus:non sunt apud nos vsitata id genus miracula. Sed si cupis filium tuū habere incolumem,ad B.Brigidæ sepulcrū perduc eum. Credo per Dei misericordiā,sanctę virginis meritis illic eū curatū iri. Respondit mulier: Ego vero, mi pater,iam eò illū adduxi, & cùm nocte quadā vigilarem,somno obrepente obdormiui paululùm,atq; in somnis audiui vocē dicentē mihi: In sylua, quæ Nectensis dicitur,pro-

Itēm puerū paralyticū. ratur seruus Dei Ethbinus. ad quē si filium duxeris, sanum eius meritis illum,Domino largiente, recipies. Et eccè viuit Dominus,non recedam à te,donèc filiū meum sanum mihi restituas.Itaque beatus Ethbinus in oratorium ingressus,tandiù manfit in oratione prostratus coram altari,donèc puer à matre veniret,eique diceret: Gratias tibi ago, pater,qui me decumbentem visitâsti,& tuis manibus erexisti, tantumque morbum à me depu-

pulisti.Tum verò beatus Ethbinus surgens,benedixit Domino, qui in sanctis suis effecit mirabilia.Ad puerum autem sic locutus est: Vide fili,nemini dixeris.non enim meis meritis,sed gratia Dei salus tibi instaurata est. Psal. 67.

Eius abstinentia singularis Vixit verò beatus Ethbinus illo in loco annis viginti, fideliter exercens opus Dei, morbosque curans.Tantę autem abstinentiæ fuit,vt per hebdomadam non nisì semèl, idque quinta feria,cibum caperet,solo pane & aqua contentus. Vinum eo in loco non bibit,nisì cùm ad sacra mysteria accederet. Deniq; cùm iam ferè octoginta & tres ętatis annos exegisset,acri cœpit dolore fatigari: conuocatisque fratribus, qui in ea sylua degebant,obitum suum illis prædixit,ità dicens:Ego vos,fratres mei,omnipotenti Deo commendo,qui præstò est seruis suis in cunctis necessitatibus eorum.Me iam corpore moriturum nouerit.Defunctum ad dexteram altaris huius partem condite, sacras hostias in ipso altari pro peccatorum meorum remissione offerte. Ità pace omnibus data, ante altare spiritum reddidit decimoquarto Calendas Nouembris, sepultusque est honorificè eo loco,quo iusserat: Vbi,præstante Domino,fiunt miracula in laudem & honorem nominis eius,cuius virtus & potestas regnat per infinita secula seculorū, Amē.

MARTYRIVM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS ARTEMII, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

20. Octob. POst Domini & Saluatoris nostri in cælos assensum, cùm eius discipuli & Apostoli vniuersum orbem terræ Euangelio comprehēdissent, & in omnes quidem partes iam distributa esset prædicatio pietatis: is autem, qui ab initio generi hominum aduersatur, intolerandis tormentis per eos,qui tunc rerum potiebantur, subijceret fideles: oportebat aliquandò Christianos solui à malis & molestijs, & cum acerba nube impietatis, solui etiam tēpestatem tormentorum,quibus afficiebantur,& sisti virgam peccatorum,quæ immittebatur aduersùs hæreditatem iustorum.

Cōstātinus Magnus. Cùm autem ad hoc esset opùs viro, qui haberet insignem animi nobilitatem: talis autem erat Constantij & Helenæ filius,Constantinus Magnus cognominatus: is à patrio quidem recedit errore, arcano quodā & diuino consilio, & accedit ad veritatē. Vincit enim,vt omnes sciunt,inimicos per Crucis in cęlo apparitionem: & Magnus statìm appellatur, & propter pietatis magnitudinem, & in hostes victoriam. Deindè etiam magno regi, & communi omnium Domino victoriæ reddens gratias,mittit per omnes partes orbis terræ decreta, quæ erāt contraria decretis priorum Imperatorum: nempe,vt diruerentur templa idolorum,& funditùs euerterentur: in Christi autem nomine rursùs ędificarentur,& eius discipulorum & martyrum ædes insignes: & quas priùs impij euerterant ecclesias,eas rursùs priorem decorem reciperent.

Cur sic cognominat. Eius decreta.

Arrij impia hæresis. Quid ergò,qui bonis inuider,diabolus? Non ferens tantam mutationem, & alioquì sciens fieri non posse, vt qui tunc tenebat imperium, rediret ad vanum cultum simulacrorum,aliundè in nos bellum excitat: & cùm in ecclesiam Alexandrinam impium Arrium induxisset,& tanquàm instrumento aliquo eius lingua esset vsus, audet prædicare, Dei filium esse creatum,& dogmata statuere,eum esse alienum à Dei & patris essentia. Hac autem mala Arrij opinione citò extincta, vtpotè quòd pius Imperator Niceæ diuinorum Patrum cōgregâsset synodum:& ipsum quidem Arrium mouisset è cœtu Sacerdotum:verum autem Deum & Dominum nostrum Iesum Christum,eiusdem esse cum patre essentiæ,& coęternū,sicut priùs,prędicâsset: inimicus rursùs rabie agitabatur,& priorem suam religionem rursùs conabatur mouere: & qui pro dignitate ei rei inseruiret,diligenter inquirebat. Cùm magnus ergò & primus Christianorum Imperator, piè simul & pulchrè tricesimosecundo anno sui imperij,in prouincia Bithynorum, quandò expeditionem incepit facere contra Persas, depositisset imperium,& Constantius filius patris successisset imperio,postquàm is quoquè exoluit debitum,ipsius patruelis Iulianus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iulianus trãsgressor vel Apostata.

nus,qui etiam transgressor,propterea quòd veram fidem esset aspernatus,& se ad gentilem traduxisset religionem,iure fuit appellatus,sceptra tyrannicè apprehendit. Constantij autem patruelem eum diximus,quoniam natus fuit ex Constantio Constantini fratre,diuersi tamen generis. Etenim ex verè beata Helena ipse Constantinus solus natus est patri.Ex Theodora aũr filia Maximiani,qui etiam dictus est Herculius,hi tres nati sunt,Dalmatius,Anaballianus & Constantius. Porrò ex Constantio Gallus, & is, de quo in præsentia agitur,turpissimus Iulianus.Qui quidem cùm,vt diximus, ex tyrannide accepisset imperium, grauissimum rursùs bellum excitatur, & grauissima earum, quarum vnquàm fiat mentio,oritur persecutio.

Constantij Chlori vxores & liberi.

Quo quidem tempore magnus & pietate insignis, diuinus, inquam, Artemius sua martyrij corona redimitus. Id verò apertiùs docebit procedens oratio. Cùm Magnus Constantinus iam è vita excessisset,vt est præmissum,in tres partes fuit diuisum Romanum imperium,cùm eius filij Constantinus, Constantius, & Constans id diuisissent. Et primo quidem,nempe Constantino,superiores Galliæ,& quæ sunt vltra Alpes,& insulæ Britannicæ vsque ad Occidentis Oceanum obtigerunt. Constanti autem, vt posthumo,inferior Gallia,seu Italia,& ipsa Roma. Constantius autem secundus ex filijs Constantini,qui tunc rebus præerat Orientis, decertans aduersùs Persas, partem Orientis accipit,& Byzantium,nomine mutato in Constantinopolim, & nouam Romam, sibi regiam: & ab Illyrico vsq; ad Propõtidem omnem tractum, Asiam deindè, Syriam,que & Palestinam, & Mesopotamiam, & Aegyptum omnesque insulas, & quæcunque Romanis parebant,vectigalia suo reddit imperio.Magnus autem Artemius,cùm esset vel dè notus Imperatori Constantio,in omni tempore,& omni negocio perpetuò cum eo versabatur,vt qui esset amicus optimus,& ex ijs,qui erant virtute & doctrina insignes, & ardẽs amator fidei Christianorum, quo nomine eius amicitię & familiaritatis ipse sibi gratulabatur. Erat autem Artemius,cùm esset vel scebatur longè studiosissimus. Eius autem patriam & genus nemo scriptis mandauit, nisi quòd erat magno & illustri loco natus vir beatissimus,& ex hominibus generosissimis. bilibus genus ducebat,virtuteque & magnitudine animi erat insignis. Vndè etiam hæc de eo scripta sunt,quòd sanctarum reliquiarum Christi Apostolorum,Andreæ, inquam, & Lucæ, & Timothei, ipse est,qui à Cõstantio iussus fuit facere exportationem: vt tempore significabit oratio.

S.Artemius Constantio valdè familiaris.

Cùm ergò essent tres Imperatores,vt dictum est,& vnusquisq; eorum suæ partis teneret imperiũ,primus Constantinus à sua parte discedẽs,& vltimi fratris,quæ ei obtigerat,partem inuadens,cùm ille Romam esset profectus, aggressus est quiddam inuidum facere contra fratrem,ipsumq; absentem est criminatus,quòd res non fuissent rectè administratæ,& quòd imperij,quod ad ipsum pertinebat,magnam partem frater vsurpasset.Regionis autem Duces & custodes,quos Constans cõstituerat,dixerunt se citra illius sententiam & voluntatẽ nihil posse omninò mouere: esset enim impium. Ille autem se dãnãtim parat ad bellum,& arma mouet aduersùs eum,qui nullam fecerat iniuriam. Cõstãtinus iunior cædi-tur. itaque Constantinus in bello pugnans, & partem alienam cupiens, eam etiam amittit, quam iustè videbatur tenere. Vndè etiam eius populus deficit ad Constantem: & ille rus redigitur potestatem imperium Occidentis,cùm ad id nullum studium posset adhibere. us verò in iusta statera vniuersum iudicâsset: qui etiam non mouere terminos patrios, neque de sulco propinqui aliquid detrahere,lata lege semel constituit,nè,dum imperat,

Constantis Imperio cedit Occidẽs

se gerit quis in propinquum, imprudens iusta Dei ira cõdemnetur. Obtinet ergò Constans imperium totius Occidentis,duas partes in vnam coniungens, & ex ambobus vnã faciens imperium.

Non multum interceßit temporis,& Constans ad comessationes declinans & ebrietates,& alienos amores, segniter vniuersum gerebat imperium, per ludum & saltationem tantam molẽ sustinens. Ergò ei parãtur insidiæ à quodam Duce exercitus,nomine Magnentio: & cum imperio simul quoquè vitam amittit.Cùm is cecidisset, imperium occupat Magnentius,cum quo simul inuaserũt tyrannidem Nepotianus & Brettanion. Hæc cùm accepissẽt Constantius ex literis sororis, & ab Oriente venissẽt ad Occidentem,bello manus conserit cum illis,& vi vicit,cùm Brettanion,ad eum defecisset. Quo quidem tẽpore signũ Crucis maximũ,& mirificè appárens,adeò vt admirabili splendore superaret lucẽ diei, visum est Hierosolymis circa tertiã horam diei, cùm esset dies festus,qui dicitur Pentecoste,pertingens à loco, qui dicitur Caluariæ, vsque ad montem Oliue-

Viuit dissolutè.

Occiditur.

Crux splendidissima appáret.

Oliueti,vndè fuit assumptus noster Saluator.Imperium ergò tenet Constantius,relictus solus ex Magni Constantini filijs. Cùm ergò ad imperij magnitudinem defixisset oculos, & caligâsset, vt qui esset homo, & non haberet ex suo genere, qui eum defenderet, (neque enim ei natus fuerat filius,neque remanserat aliquis ex fratribus)& timeret,nè in eum rursùs aliquis insurgeret Tyrannus,statuit ex cognatis aliquem accipere cohęredem,& imperij defensorem: quod etiam fecit. Nam cùm Gallum Iuliani fratrem Sirmij Cæsarem creâsset,(Erat autem ei Gallus patruelis: Constantius enim Galli & Iuliani pater,frater fuerat Magni Constantini) ei dat vxorem,suam sororem Constantiam, vt res esset firmior & cautior:& præbet ei magistratus,quos ipse constituerat,(nõ enim Gallo licebat id sibi assumere, cùm esset Cæsar) Domitianũ quidem & Thalassiũ emittens Prçfectos Prætorios: Montium autem Imperatorijs præficiens rationibus, quem etiam solemus vocare quęstorem,& simul cum etiam ornans honore Patricij.

Gallus fit Cæsar.

Gallus autem,vt qui tunc à Constantio missus esset ad Orientem,erat intentus rebus gerendis.Quem cùm primùm accepissent Persæ venisse Antiochiam, timore sunt affecti, cùm audiuissent eum esse iuuenem, & ad res gerendas acrem & vehementem, nec fecerunt amplius excursiones in agros Romanorum. Et ille quidem erat Antiochiæ Syriæ, vt ostensum est: Constantius autem res constituebat in Occidente: & tunc erat màximè quietum Romanorũ imperium,vt quod ab vtrisque custodiretur. Et hæc qui. dem hoc modo se habebant.Gallus autem cùm Cęsaris induisset purpuram, & iam cœpisset ascendere primos gradus imperij,non mãsit in eadem sententia & fide, quam deberat Constantio,nimis pro imperio res gerere aggrediens,& cum magna audacia & arrogantia constituens. Quos enim cum ipso magistratus emiserat Constantius, qui Imperialium & ciuilium rerum erant iudices, Prętorij Prçfectum Domitianum (mortuus enim erat Thalassius) & Quæstorem Montium, quòd non parérent,& inseruirent à ratione alienis, & quæ cohiberi non poterant,eius appetitionibus,cùm iussisset militibus alligare funes eorum pedibus,iussit trahi per forum,& vtrunque occidit, cùm viri fuissent in gerendis magistratibus egregij,& quouis lucro & emolumento inuenti essent superiores. Quos cùm cõposuisset ciuitatis Episcopus, sepelijt,insignem eorum virtutem reueritus.

Gallus in. foleſcit.

Constantius autem cùm audijsset id, quod acciderat, Gallum ad se accersit.Ille autẽ cùm sciret quidem,se non vocari ad bonum aliquod,rursùs autẽ cogitaret,quòd si nollet parére,oporteret bellũ facere,armis protinùs correptis,eligit potiùs pacem. Et prçmissa vxore ad mitigandum Constantium,ipse quoquè sua sponte adibat periculũ.Atq; Constantia quidem statim profecta est,vt fratrem prior conueniret,& in animo habens rogare pro marito,vt nihil graue in eum statueret. Cùm autem prompto & alacri animi studio iter iniisset,inter eundum incidit in morbum. Et cùm ascendisset in Bithyniã, in quadam eius statione,quę Gallicana dicitur,est mortua. Gallus autem etsi hoc, quod præter opinionem acciderat,magnam reputâsset calamitatem,ibat tamẽ vlteriùs, non desistẽs ab ijs,quæ statuerat.Postquàm verò venit ad Noricorũ ciuitatem, quę vocatur Pytauiota, huc Mediolano,cùm illic tum esset Constãtius,mittitur Dux exercitús Barbation,qui Gallo aufert purpuram.Et cùm eum fecissẽt priuatum,relégat in quãdam insulam Dalmatię. Cùm Gallus autem venissẽt in insulam, Eusebius Eunuchus, qui Prçpositi tunc habebat honorem,& qui cum eo erant,persuadent Constantio,vt quamprimùm Gallum tolleret de medio.Ille verò persuasus,mittit qui ipsum interficerent. Cùm ij autem iam irent,Cõstantius rursùs motus est misericordia:& mittit ocyssimè literas, quæ Gallum à morte liberabant.Eusebius autem,& qui cum eo erant, persuadẽt Magistrano,qui mittebatur,nè priùs veniret ad ostendendas literas, quàm audiuissẽt Gallum fuisse de medio sublatum.Hęc facta sunt,& Gallus fuit interfectus.

Pytauiota, vrbs Noricorum.

Gallus interficitur.

Constantius autem veritus, quòd non posset solus totum regere imperium, maximè cùm Galli, quandò vellent, promptissimè incitarentur aduersùs imperium, tam propter vires corporis,quàm propter leuitatem animorum, iam ducebatur pœnitẽtia, quòd Gallum de medio sustulisset. Et cùm reputâsset eos,qui sunt genere cõiuncti, esse externis & alienis longè tutiores ad regni societatem,Iulianum fratrem Galli ex Ionia accersitum Mediolanum, creat Cęsarem: & cùm suam sororem Helenam ei dedisset in matrimoniũ, fideq; ab eo accepta sibi cauisset, eum quidẽ misit in Galliã, illic futurum custodem imperij.Ipse autem in Illyricum veniens,degebat Sirmij. Cùm aũt audiuissẽt, quòd

Iulianus Cæsar creatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod Barbari, qui agebant trans Danubium, essent ducturi exercitum contra imperium Romanorum, Sirmio profectus transijt Danubium. Cùm autem longo tempore ibi fuisset ad ipsam ripam, & rursùs intellexisset Barbaros non esse se loco moturos, profectus est in Thraciam. Postquàm verò fuit apud Odrysos, vbi Adrianus constructa ciuitate, & loco suam reliquit appellationem, audiuit à quodam Episcopo, quòd corpora Sanctorum Apostolorum Andreæ & Lucæ sepulta erant in Achaia, Andreæ quidem Patris, Lucæ autem Thebis Bœotiæ. Postquàm autem Imperator hæc audiuit Constantius, propter id est lętatus, & magna voce clamauit: & ijs, qui aderāt, dixit: Vocate mihi charum Antemium. Cùm is autem quamprimùm venisset: Gratulor tibi, inquit, virorum omnium religiosissime, & vnà tecùm lætor. Ille verò illi dixit: Mihi ppetuò lætaris, ô Imperator, nec te vnquàm aliquid molestum comprehendat. Imperator autem: Queris ne aliquid, ô amicorum optime, gratius ac iucūdius inuentione corporum Christi Apostolorum? Magnus verò Artemius: Quisnam aut vndenàm, inquit, ô domine, est is, qui hunc hodiè thesaurum aperuit? Constantius autem: Achaiæ, inquit, Episcopus, qui nunc primùm det Patrîs. Sed abi, ô virorum amicorum optime, & ea quamprimùm exporta Constantinopolim. Hæc cùm ab Imperatore magnus audisset Artemius, rectà iuit ad Apostolum, eorum sanctas allaturus reliquias. Quas quidem cùm valdè admirabiliter exportasset in templo, quod ab ipso Constantio extructum est à fundamentis in nomine Apostolorum, prope sepulcrum patris eas deposuit. Ei autem in præmium ministerij dedit Imperator, rogantibus Episcopis, munus rectionis Aegypti. Talis fuit Artemius etiam certamina martyrij, & adeò erat apud omnes venerandus.

Ecce q̄ chare olim fuerit sanctorū reliquiæ.

Artemius Dux Aegypti fit.

Atque proficiscebatur quidem Magnus Artemius in Aegyptum, Ducis modò sortita dignitate. Constantius autem profectus Constantinopoli, tendebat in Syriam. & cùm in magnam peruenisset Antiochiam, ibidèm figit tabernaculum, bellum parans aduersùs Persas. Cùm ibi autem maneret in ciuitate, venerunt ad eum literæ, ibidem actionem Iuliani significantes. Iulianus enim, vt à me iam antè fuit declaratum, ad confinia diam Occidentis in Gallia Cæsar creatus à Constantio, non ferens ampliùs esse in habitu Cæsaris, induit diadema, & se appellat nomine Imperatoris. Postquàm autem sibi ampliùs esse imperium vsurpauit, nihil iam paruum cogitabat, neque statuebat sibi ampliùs esse cunctandum: sed volens in suam redigere potestatem totam Europam, quę obedit Romanis, instructo exercitu, per Germanos perrexit ad Danubium. Et cùm vlteriorem ripam apprehendisset, per loca illius ducebat exercitum. Latens verò præfectos, & Italiæ Tyrannum, qui vocabatur, & Illyrici Florentium, postquàm venit ad Pœonas, transiens adultram partem fluuij, statìm & vniuersam Illyricam regionē in suam redegit potestatem, & Italiam, & vsque ad Oceanum Occidētalem vniuersas gentes, quæ erant imperij Romanorum.

Iulianus arripit Impc. ratoris nomen.

Constantius autem cùm hæc audiuisset, fuit conturbatus, vt est consentaneum, & ab Constantinopoli admodùm timens, nè quod ille animo cogitabat, eam prior in suam redigeret potestatem, eam totis viribus festinabat præoccupare. Interìm autem ab eo colligebatur exercitus, dispersus per ciuitates Orientis, & se parabat ad tantam viam, significat Episcopis, vt eum precedentes veniāt quamprimùm Niceam. Erat enim in ea secundam Synodū congregaturus, ab impijs Arrianis incitatus aduersùs Homosion. Cùm verò, transmissa Cilicia, venisset ad Mopsi, qui vocantur, fontes, quędam cillitas ei repentè accidit, nec poterat vlteriùs progredi. Postquàm autem sensit se malè habere, & non victurum esse ampliùs, Antiochiæ Episcopo celerrimè accersito Euzoio, petit vt baptizetur. Et cùm baptizatus, parùm fuisset supstes, illic è vita excessit, cùm imperâsset integros quadraginta annos, viginti quidem cum patre, solus autem reliquos.

Cōstantius baptizatur & moritur.

Cùm eum autē defleuisset exercitus, & iusta ei fecisset, in arca posuerunt, cùm corpus instruxissent ijs, quæ solent fieri ad hoc, vt duret, & cùm in currum imposuissent, rapuerunt Constantinopolim, cum proprijs armis vnusquisque eum sequētes in coemeterium, quem, dum viueret, habebat inter principes. Atque ij quidem venerunt Constantinopolim, ducentes corpus. Venit autem & Iulianus, proficiscens ex Illyrico, & iam firmiter tenens vniuersum imperium, nullo post mortem Constantij auso ei repugnare. Cùm autem ferretur corpus in templum Apostolorum, vbi prope patrem eum erant posituri, Iulianus ipse prędecedebat lectum, capiti ablato diademate. Postquàm autem

Iulianus solus imperat

eum sepeliērunt, iam veniens in regiam, tunc rursùs imposuit diadema, & rerum potiebatur, solus iam Romanorū vniuersum adeptus imperium. Cùm ergò excessisset Constantius, in eos, qui restabant, & maximè qui propter inuidiam prębuerant causam Gallī occisionis, iræ suæ feruorem ostendit Iulianus. Et statim Eusebio quidem præpositō caput adimit, quòd omninò videretur suis calumnijs Gallo cædem adornāsse: Paulum autem Hispanum, qui erat vnus ex scribis Imperatoris, tradit igni, vt qui in Gallum fuerat acerbè inuectus. Ambos nanque Chalcedonem misit, & illic vtrunq; suo affecit supplicio. Interfecit etiam Gaudentium Ducem exercitūs Aphricæ, & quosdam alios, qui ei insultauerant. Sed eos quidem punijt per literas: Christi autē martyrē, & fortem athletam Artemium, ipse per se Antiochiæ præsens præsentem propter Christi confessionem inhumanè punijt, & ea, quam habebat, priuauit potestate, non ferēs eius dicendi libertatem & constantiam. Iulianus enim, cùm, vt ostensum est, Romanorum vsurpâsset imperium, maximè studebat gentium errorem in suum locum restituere. In omnes itaque partes mittens literas, iubebat deorum templa & altaria prompto & alacri animi studio extrui, & quoscunque redditus Magnus Constantinus attribuit ecclesijs, & eius filius Constantius, eos ademit, & templis consecrauit idolorum, pro Episcopis, Presbyteris & Diaconis constituens ædituos, aspersores, sacrificos & canephoros, & quæcunque nomina nugæ imponunt gentilium. Hæc quidem & alia fiebant Constantinopoli.

Redditus ecclesijs attributi à Cōstantino & Constantio.

Post hæc autem cùm matris suæ haberet fratrem, nomine Iulianum, qui vt illi gratificaretur, Christianismi fidem abiurauerat, & pro errore gentium ostendebat promptū & alacre animi studium, emisit Orientis rectorem, quem vocant Comitem, iubēs vt res quidem Ecclesiarū vexaret & perderet, vbiq; autem & omni ratione errorem gentium augeret & extolleret. Ille igitur cùm venisset Antiochiam, conabatur reipsa plura præstare, q̄ ei fuerat imperatum. Et ecclesijs quidem aufert quęcunq; habebāt preciosa, tam in argento & auro, quàm in sericis vestimentis. Quinetiam claudit ecclesias, nè quis in eas ingrederetur precandi causa, claustris & vectibus ianuis impositis. Et hæc quidem Antiochię faciebat Comes Orientis. Imperator autem Iulianus Cōstantinopoli aliquod adhuc morabatur tēpus, res confirmans & corroborans, prout ei maximè expedire videbatur imperio: & vt error gentium magnificè extolleretur, considerans & procurās. Posteà verò discedens Constantinopoli cum vniuerso exercitu, iter faciebat in Syriam.

Nota ornamenta ecclesiarum.

Cùm itaque vniuersam peruasisset Phrygiam, & ad eius vltimam venisset ciuitatem, quę vocatur Iconiū, declinauit relicta Isauria. Et cùm Taurum, qui dicitur, superâsset, venit ad ciuitates Cilicię. Cùm verò accessisset ad stationem, quę est in Isso, illic castrametatur, Macedonem Alexandrum imitatus. Nam ille quoquè in Isso, cum Dario rege Persarum cōmisit prælium. Quo victo, locum reddidit insignem. Illinc sinum transmisit Issicum, & venit Antiochiam, iram spirans aduersùs Christianos, & se eos esse omnino euersurum minitans. Cùm Antiochiam ergò venisset tyrannus, & in domum diuertisset imperatoriam, & nec vnū quidem diem quieuisset, ad eum adducti sunt, velutì signo dato accusati, Eugenius & Macarius, qui ipsi quoq; erant pars presbyteratūs ecclesię Antiochenę. Quos cùm protinùs curâsset sistēdos: Quinam estis, inquit, & quodnam est vobis vitę studium? Dixit Eugenius: Christiani sumus, & Christi gregis pastores. Hęc est nobis vita, hæc conditio, hoc studium. Dicit autem Imperator: Vbì est is, quem dicitis Christi gregem? Eugenius autem: Vniuersus, inquit, orbis terrę, quem sol adspicit, & qui in eo sunt homines. Iulianus autem: Nos, inquit, quibusnam prę sumus, & in quotnā hodiè obtinemus imperium, ô tu infelix & miser homuncule, si quancunq; terram Sol adspicit, Christus gregem possidet? Martyr verò: Eidem, inquit, gregi prę es, ô Imperator, cuius nos sumus pastores. Per Christum enim reges regnant, & tyranni in terra dominantur. Ipse quoquè Christus hodiè quidem tibi dedit imperium, etiam si apparueris ingratus in benefactorem: crās autem dabit alij. Es enim vnius diei, & ipse imperas ijs, qui sunt vnius diei. Illi autem est regnum æternum, & quod nunquàm finem accipit.

Prou. 8.

Qui autem defecerat Iulianus: Impie, & à deorum, inquit, aliene benevolentia, cùm hesternus, inquit, sit Christus tuus, & vnius diei, & ab Augusti tempore cœperit, à quo nam hodiè fuit creatus rex æternus? Martyr autem: Quòd ad humanitatem quidem attinet, ineffabilisque & inenarrabilis dispensationis, seu carnis susceptæ mysterium, ità habet, ô Imperator. Nam quòd attinet quidem ad eius diuinam, & quæ est ante seculā generationem, nullum inuenietur tempus ea superius. Imperator autem existimans

Universidad de Deusto
Biblioteca

martyrem esse agrestem quempiam, & nulla prædituм eruditione, irridens inquit Tuus ergò Christus,ô infelix,bis fuit generatus? Si verò propterea gloriaris,sunt etiam

Iulianus augatur. apud Græcos viri sapientissimi,non solùm bis, sed etiam ter geniti.Nam & Mercurius cognomine Trismegistus, ter venit se in mũdo ostendens, quomodò narrant eius laudatores & admirandi libri: & ideò nominatur Trismegistus,id est,ter maximus.Similiter autem Pythagoras,qui hoc fuit posterior, ipse quoq; ter venit in vitam, vt qui primò quidẽ fuerit nauclerus Aegyptius: deindè Euphorbus, de quo Homerus meminit: postrèmò autem Pythagoras,Mnesarchi filius,Samius.

Eugenius presbyter magna libertate reprõdet illi. Martyr autem suauiter irridens elegantias, vel potiùs nugas sapientis Imperatoris, & impiorum gentilium,quam verbis ostendunt,stultitiam, coniectans aũt Tyrannum per hæc verba conari irridere Christi generationem,acerbè ei dixit & fortiter: Opportunè bat nec tibi quidem omninò respondere,ô iniquissime,nec te vlla dignari allocutione, sed propter eam,quę adest,multitudinem,quoniam cõplures ex ijs sunt de grege Christi, dixi quæcunq; dixi,& nunc etiam dicã parumpèr,curã gerẽs eorum salutis: Christi ab alto repetentes,multis antè seculis Prophetæ priùs annunciârunt, multaq; sunt eius aduẽtûs testimonia,tam ex ijs,quæ sunt apud nos oracuIis,quàm ex ipsis scriptis Sibyllinis.Eius autem susceptæ carnis causa fuit propter salutem & reparationem lapsũ hominum. Nam cùm venisset in terram,omnem morbum expulit,& omnẽ infirmitatem

Matth.11. & admirabiliter vno verbo excitauit mortuos,qui fœtebant. Quod autem est oĩm maxi-

Iohan.11. mè admirabile,pro salute mundi passus mortem per Crucẽ,tertio die surrexit à mor-

Matt.28. tuis,testibus ijs militibus,qui seruabant eius sepulcrum,& plusquàm quingentis hõ-

1. Cor.15. nibus,nè locũ habeat,qui vult calumniari eius resurrectionẽ.Et cùm surrexisset à mor-

Act.1. tuis,visus est suis discipulis,totos quadraginta dies cum eis versans, eisq; videntibus &

2. adspicientibus,fuit assumptus in cęlos.Deniquè eis sancti spiritûs donum demisit & ita-

tutẽ,adeò vt loquerentur linguis alienigenarum,& non opùs haberent interprete. Lo-

Mar.16. quebatur enim in eis sanctus spiritus,& dabat eis,vt viderent quæ erãt procùl remota, & futura prędicerent.Qui quidem egressi,ipsum vbiq; prędicârunt,& nihil inferentes, præter solam eius virtutem,quę non cadebat sub adspectum,neq; clypeum, lanceã aut ensem tenentes: sed nudi,inermes, & pauperes, mũdum ceperũt vniuersum,mortuos excitantes,leprosos mundantes,dæmonia eijcientes.Quinam autem hęc fecerunt? Sanctores,& ignari literarum,& qui mundi sapientię non erant participes.

Quos autem ipse induxisti,ludificans Christi generationem,viros sapientes & magnos,vt nunc dixisti,etiamsi cõcesserimus verè fuisse has nugas, quid bis,& ter, & quater geniti mundo profuerunt,vel mũdi paruę,atq; adeò minimę parti?Quis ex Mercurij & Pythagoræ libris mortuos suscitauit,aut dæmones expulit,quos

Mercurius Trismegisti quis fuerit. vos colitis? Sed Mercurius quidem, qui à vobis dicitur Trismegistus, fuit homo Aegyptius,& in legibus educatus Aegyptijs: & cùm duxisset vxorem, peperit filios, quorum natu maiorem Tat nominant,cum quo ipse loquitur,ei suas dedicans orationes,& cum Asclepio ex Epidauro, qui, vt vos vultis, fuit author & princeps scientiæ medicinæ: cui etiam suam explicat,quæ sic habet,Theologiam: Deum intelligere quidem est difficile, sed vt eum verbis exprimas,minimè potest fieri. Est enim in terna consistens hypostasi, essentia & natura, quæ non potest explicari,non habens apud homines assimilationem. Quos autem deos nominant homines,ij multas & periculosas ad se attraxerunt fabulas. Quinetiam de Christi aduentu ipse quoq; obscuram quãdam refert prophetiam,vt qui non ex se,sed ex Hebræorũ eam hauserit Theologia.Sed quid mihi cum putridis & mortuis? Nec lè olentibus Mercurij verbis,quæ à vobis quidem in honore habentur, iam autem dũ antè putruerunt & effluxerunt? Neque enim de viuis fas est rogare mortuos ijs, qui ex diuinis eloquijs habẽt veros martyres, qui aduentũ Christi & diuinitatẽ prædicârunt.

Fabulę de Pythagora. Pythagoras autem,qui sectæ Italicę fuit author & princeps, quid magnum & admirandum fecit,ter in vitam productus? An quòd cùm fuisset Olympiæ,vt vos dicitis, aureum suum femur ostendit Hellanodicis? Vel quòd mugientem bouem sacrificaturus? Habet, inquit,animã viri mihi amicissimi,& per mugitum me salutat infelix? Seu quòd aquilam,quæ sublimè volabat,per incantationem fecit cadere in terram? Hæc miracula fecit,cùm esset Olympię ter genitus Pythagoras, insano gloriæ amore captus, & vilitatis one hæc apprehendens ter infelix,qui quaternionem iusiurandum constituebat, & eum dicebat fontẽ ętęrnæ naturæ,qui fabas colebat,propter quas perijt,cũ suis familiaribus simul

simul expulsus à Tarentinis.Nam cùm nollet calcare locum,in quo fabæ erãt dispersæ, ibidèm interficitur cum familiaribus & discipulis,& consumitur ab inimicis.Theano autem eius vxor & discipula, cùm nollet dicere causam, propter quam faba nõ vescuntur, ipsa quoquè,ei lingua amputata,perimitur. Pythagoras quã causa occisus. Item vxor eius.

Hæc sunt sapientum Philosophorum priuilegia,qui bis & ter sunt geniti, vt ipse dixisti oratoriè.Illa autem sunt mei Christi miracula, propter generis humani salutem & restitutionem.Et Pythagoras quidem & Mercurius hominum animas deducunt ad profundum inferorum, quasdam earum transmigrationes & traductiones introducentes, aliquandò quidem in animalia rationis expertia, & bestias eas traducentes: aliquandò autem in pisces & plantas: & alias quasdam reuocationes, & ambitus fingentes.Christus autem,vt Deus verus & æternus,cùm animam fecisset immortalem,& senij expertẽ diuino, qui fuit ab initio, spiritu & insufflatione, quandò fabricatus fuit primũ hominem(vt diuini,& quos nemo potest calumniari,referunt libri Mosis) eam rursùs Gen.1. per inobedientiam lapsam,& deceptionem serpentis, qui affert animis exitium, ipse veniens in terram,& in ea degens,& viam salutis nobis ostendens,per baptismum & resurrectionem à mortuis, ab inferis reduxit ad cælos. Et rursùs veniens ad iudicandum viuos & mortuos, faciet surgere corpora, & coniunget suis animabus, & reddet vnicuique secundùm sua opera.

Hæc cùm martyr fuisset philosophatus,iniquus Iulianus: Videte,inquit,viri Romani & Græci hunc sceleratum & execrandum hominem, quantas ex Græcis disciplinis effudit nugas in nostram religionem. Per solem mihi charissimum, non ampliùs feram Græcis disciplinis institui maximè impium genus Christianorum. Ecce enim sacræ doctrinæ aliqua ex parte effectus particeps hic canis, licèt nõ rectè,multas tamen & iniucundas ineptias effudit circa historiam.Hæc cùm dixisset,iubet martyrem tradi lictoribus,& flagris cædi ad quingentas vsque plagas.Illi autem eum aceptum flagris cædebãt inhumane.Et præco clamabat: Fac quod vult Imperator:desine stulta loqui,& liberaberis ab ijs,qui te puniunt. Martyr autem fortiter tolerabat, dum verberaretur, tacens, & nihil omninò loquens.In beatum verò Macarium oculos defigens Imperator,ei dicit: Tu autem quid dicis de teipso,infelix homuncule? Beatus autem dixit martyr: Tu es re vera infelix,& omnium hominum miserrimus: ego autem verè beatus, habens appellationem rei conuenientem,quoniam Christum confitens adoro:ipse autem cum negãsti, dæmonibus adhærens,& diabolo, qui te vel inuitum transmittent ad ignem æternum. Transgressor autem Iulianus: Scio,inquit,te mortẽ cupere,& studere me ad iram mouere,vt te citò consumam.Verùm non ità erit,vt sperãsti. Quingentæ plagæ sancto martyri Eugenio infliguntur. Macarij libera vox.

Sed hoc mihi primùm responde, quidnam vobis visum fit, ô execrandi, quòd cùm nulla vobis iusserit potestas,omnes partes obeuntes,magnorum deorum studetis euertere libamina atq; sacrificia,docentes homines, eos non esse deos,neque seruatores ortis terrę, nec humani generis curam gerere, quos ab ęuo & multis retrò seculis, à patribus data hominum consuetudo,colendos tradidit & adorandos: Christum autem,qui heri cœpit esse,& non multùm ante nostram ætatem,Deum ante secula,& Regem vniuersorum prędicatis.Macarius autem: Non tibi suffecerunt,ô vir iniquissime,sapientes Eugenij demonstrationes,quòd eadem & de ijsdem semper interrogas? Cæterùm ego quoq; tibi eodem modo,quo ipse,reddam responsa: Quòd Christus, quem tu irrides ac ludificaris,ipse suis dixit discipulis: Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris,& filij,& spiritûs sancti,docẽtes eos seruare omnia quæcunq; mandaui vobis.Qui etiam profecti hæc docuerunt,fugere vana simulacra,& conuerti ad Deum viuum,qui creauit cælum & terram.Dij autem tui,quos ipse adoras, sunt figmenta dæmonum,& inuenta fabularum,diabolicæque fœtus operationis.De ijs enim dicit nostra scriptura: Dij,qui cælum & terram non fecerunt,pereant.Nec hoc solùm,sed alia quoq; lex Imperatoria à Cõstantino tuo cognato lata, eos expellit ab adoratione, & dissoluit eorũ cultus : qui cùm in Christum credidisset, idolorum tẽpla euertit omnia,& quæ eis offeruntur,sacrificia apertè fecit cessare.Quid ergò mali facimus,ô Imperator,si quæ Deus iussit,& magnus statuit Imperator,seruamus, & homines ad ea hortamur: quę autem veterum, vt dixisti,virorum ignorantia ex dæmonũ inuenit machinatione,interdicimus,& modis omnibus prohibemus? Matt.28. Ierem.10.

Transgressor autem Iulianus:Sed Constantinus,inquit,cùm miserrimè quædam in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nouâsset propter ei grata scelera, defecit à dijs, deceptus à vobis Galileis, vt qui essent-

Arrogantia impij apostatæ. la doctrina traditus, & nec Romanis, nec Græcis legibus ac moribus confirmatus. Sed autem, ô impie, qui peruéni ad summum Græcæ & Romanæ eruditionis, & in veterum virorum theologia, Mercurij, inquam, Orphei, & Platonis sum exercitatus, & in Iudaicis quoquè scripturis non parùm versatus, vestras nihilifaciens prestigias, iubeo homines redire ad morem & cultum à patribus traditum, & antiquissimũ, & pium, multis valere iubens inanes indoctorum opiniones. Sed hic quoquè veste exuatur, & flagellũ faciat periculũ, vt ex hoc effectus modestior, vel inuitus nostris se submittat legibus.

Macarius quoquè dirè flagellatur. Cùm hi ergò inhumanè cruciarentur, & grauissimis afficerentur verberibus, beatus & pius Artemius, qui, vt priùs est ostensum, Dux & Augustalis Aegypti fuit à Constantio constitutus: & propterea quòd se rectè & integrè gereret in administratione, rerum quoquè Syriæ acceperat procurationẽ, postquàm audiuit imperium tenere Iulianum, & ad bellum Persicum properare, & accepit literas, quæ iubebant, vt cum toto exercitu ad Imperatorem accederet, ipse quoquè Antiochiam venit, vt iussus fuerat, & cum eo, cum quo par erat, honore & satellitibus adstitit Imperatori, quandò de martyribus habebat quæstionem. Hęc autem videns, & corde sauciatus, & se erroris esse deiectorem,

S. Artemius reprehendit tyrannum. si tacitus ea, quę fiebant, pręteriret, arbitratus, liberè de pietate loquitur ac vera religione, & dicit ei: O Imperator, cur adeò inhumanè torques viros sanctos, & Deo consecratos, & cogis fidem suam abnegare? Scias te quoquè ipsum esse hominem, obnoxium ijsdem affectionibus, & participem eiusdem naturæ, & earundem perpessionum, etiamsi te Deus creauit Imperatorem, si modò à Deo accepisti imperium, & non potiùs mutauit dæmon te aduersùs nos petitum accepit, vt cribret Christi triticum, & superseminauit zania. Sed est vanus eius conatus. Non sunt enim ei vires, vt anteà. Ex quo enim venit Christus, & fixa est Crux, & in ea fuit Christus in altum sublatus, cecidit dæmonum tercilium, & sunt contemptui habitę eorum artes. Nè fallaris ergò, ô Imperator, neque dæmonibus gratificans, aggrediaris persequi pium genus Christianorũ: sed disce Christi virtutem esse omni ex parte inuictam & insuperabilem. Ea autem, quæ dico, tibi satis cognita & persuasa, si te non vis decipere, ex responsis, quę ad te nupèr attulit Apollo, basius tuus medicus & quęstor à Delphico Apolline. Ego autem, etsi nolis, ipsum tibi legam responsum. Sic enim habet:

Dicite vos regi: Pulcherrima corruit aula.
Non tectum pulcher, nec laurum vatibus aptam,
Phœbus habet: fontisque extincta est lympha loquentis.

Hęc cùm audijsset Imperator, repletus fuit stupore & admiratione, iraque excitatus ingenti voce exclamauit: Quisnam & vndè est iste sceleratus, qui tantam & tam stolidam pro tribunali edidit concionem? Nondùm enim eum viderat, eô quòd eum quidem prefecisset Constantius, cùm ipse intereà versaretur in Gallia. Dux est Alexandriæ, ait cohors militum, ô domine. Imperator autem eum agnoscens ex signis magistratus, Artemius est, inquit, qui fratri meo mortem acerbam procurauit? Certè, ô optime Imperator, is est, respõdit cohors. Iulianus aũt: Gratias, inquit, ago dijs immortalibus, & Apollini Daphnæo, quòd hunc sceleratum virum & pernicioſum, se suaque indicantem, quo profitẽtem, reddidêre manifestum. Et dicit: Auferatur ergò ei cingulum dignitatis, & is est indignè cinctus, & det pœnas huius nunc audaciæ. Pro cæde autem mei fratris, & sanguine, cràs, si dij velint, mihi dabit supplicium. Nõ enim vna eum morte contentum, sed innumerabilibus, & eum puniam tanquàm parricidam: immò verò grauiùs quàm parricidam, quoniam non viri communis, sed Imperatoris, fudit sanguinem, idque cùm nihil graue ab eo esset passus. Hæc cùm Imperator Iulianus oratoriè dixisset in martyrii,

Artemius iubente tyranno malè mulctatur. arripitur statìm à satellitibus: & zona priuatus, stat pro tribunali, & traditur lictorum manibus. Illi autem cùm manibus & pedibus eius funes annexuissent, à quatuor partibus extendunt, ventremque & tergum martyris boum neruis adeò crudeliter verberabant, vt ter mutati sint ij, qui percutiebant: licebatque videre eius nouam quandam &

Incredibilis eius patientia. non humanam tolerantiam. Neque enim gemitus, nec vox, nec aliquid aliud ex iis, quę accidunt hominibus, qui torquentur, ab ipso emittebatur: sed vultu penitùs immutato cernebatur. Terra autem, impleta erat sanguine, adeò vt omnes qui aderãt, quinetiam ille ipse Imperator miraretur. Iubet itaq; sanctum relaxatum cum alijs martyribus

Cùm

abduci in custodiam.

Cùm ergò abducerentur martyres Christi, psallebant: Probâsti nos, Deus, igne nos examinâsti, sicut examinatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra. Impo- Psal. 65.
suisti homines super capita nostra. Restat ergò, vt transeamus per ignem & aquam, vt nos educas in refrigerium. Precibus autem finitis, velutì secùm loquens, magnus dixit Artemius: Artemi, eccè Christi stigmata in tuo corpore sunt insculpta. Oportet itaque te pro illo ipsam quoquè profundere animam. Et adijciens: Ago tibi gratias, Domine, dicebat, quòd tibi placuerit, vt ego glorificarer, susceptis pro te perpessionibus, & me connumerari in chorum tuorum sanctorum. Sed, ô benigne Domine, consumma cursum meum in tua confessione, & nè me iudices hoc cœpto indignum. Ego enim me totum contuli ad tuas miserationes. Hæc cùm apud se esset precatus, venit in custodiam cum sanctis martyribus Eugenio & Macario, & traduntur custodi carceris: & sic erant communiter Deum glorificantes. Manè autem cùm Christi martyres curâsset sistendos fœdifragus Iulianus, & eos nulla dignatus esset interrogatione, nisi quòd solùm iussit magnum separari Artemium, fert in illos sententiam exilij. Emittit eos Oasim, qui est Eugenius & Macarius mittuntur in exilium.
pestilens locus in Arabia, vt in quo venti spirant exitiosi. Vndè etiam nullus ex ijs, qui illuc mittuntur, durauit vsque ad annum: sed grauibus morbis correpti, omnes pereunt celerrimè. Cùm illuc ergò relegâsset sanctos Eugenium & Macarium tyrannus, ibi eti- Capite cæduntur.
am iussit eorum amputari capita. Itaq; post aliquot dies vigesimo Decembris accepe- Miraculũ.
runt beatum finem. Quo in loco factum est miraculum, dignum quod mandetur memoriæ. Nam cùm inopia aquæ laboraret locus, fons scaturijt, curans omnem morbum & ægritudinem. Qui etiam manet vsque in hodiernum diem.

Imperator autem diuino accersito martyre: Tua, inquit, temeritas me coëgit vel inuitum probro afficere tuum genus, & tuo splendori inurere ignominiam, & ipsas tuas carnes attingere. Sed si mihi morem geras, ô Artemi, & accedẽs sacrificâris dijs immortalibus, & maximè Daphnæo Apollini, non solùm expiaberis à cæde fratris mei, sed maiorem rursùs accipies dignitatem, & magis honorificam: & te constituam Prefectum prætorio, reque magnorum deorum creabo Pontificem, & appellabo patrem, & tenebis secundum locum in meo imperio, & eris nobiscùm toto vitę tuæ tempore, fruens felici & prospero rerum statu. Nam tu quoquè scis fratrem meum non rectè nec iuste fusum adminiſtrant, & earum virtutibus regitur vniuersa terra, quæ est sub cælo. Horum
esse occisum à Constantio: sed ipsum confecit inuidia, & omnium hominum maximè impius Eusebius, etiamsì non satis pœnarum pro impio facinore luit vir sceleratissimus. Porrò autẽ hoc quoquè scis, quòd ad nostrum genus magis pertinet imperium. Meus enim pater Constantius, natus fuit auo meo ex Maximiani filia Theodora: Constantinus autem ex Helena vili & abiecta fœmina, & obscuro loco nata, idq; cùm nondùm creatus esset Cæsar, sed vitam adhuc ageret priuatam. Constantinus autem cùm audaci animo rapuisset imperium, patrem meum & fratres eius iniustè interfecit. Eius quoquè filius Constantius se, sicut pater, gerens, fratrem meum Gallum occidit: idque cùm horribili iureiurando ei cauisset. Porrò autem nos quoquè ipsos ità affecisset, nisi Impius apostata falsos deos prædicat.
seruati essemus deorum prouidentia. Sed ipsi prohibuerunt, nobis ante oculos ostẽdentes salutem, quæ ab ipsis proficiscitur. Quibus ego fretus, abiurato Christianismo, decli-
nauì ad Græcorum religionem: vt qui benè sciam, quòd Græcorum & Romanorum vita antiquissima, bonis vtens moribus & legibus, deos appellat, qui ex rerum ipsarum veritate sibi fidem faciunt.

Quis enim animi fuerit dubius, qui viderit Solem in cælo equitantem: similiter autem & Lunam, quæ vehitur curru aurato? Nam ille quidem diem efficit lucidum, & homines excitat ad opera: hæc autem nocti præfert faces, vigilantibusque & iter facientibus ex se magnam prębet vtilitatem. Ea Græci & Romani in deos referunt, & colunt, & Apollo, Sol: Diana, Luna.
spem in ipsis collocârunt, Solem quidem appellantes Apollinem, Lunam verò Dianam. Sed & ex stellis maximas, Planetas videlicet appellatas, pro dijs habent, quæ reliquas quinque zonas cælestes tenent: & aliam quidem Saturnum, aliam Iouem, aliam Mercurium, aliam Martem, aliam autem Venerem nominant. Eæ enim mundum vniuersum adminiſtrant, & earum virtutibus regitur vniuersa terra, quæ est sub cælo. Horum ergò statuentes imagines, homines eas colunt & honorant, simul etiam quasdam fabulas fingentes ad voluptatem. Non tanquàm deos autem colunt eorum imagines, (absit) hoc enim ità accipiunt agrestiores homines & simpliciores: Sed qui cupiditate tenen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur sapientiæ,& res deorum accuratè inquirunt: sciunt cuinam honorem tribuant, & ad quem transeat adoratio diuinarum imaginum.

Derogat Constãtino sapientissimo Imperatori vilis Apostata.

Tuam ergò hortor prestantiam,vt stet à nobis,& viuat,vt nobis placet,& rectè Constantinum sequatur religionem, & retineat mores & res veteres. Constantinus enim, licet ipse non ignoras,erat omnium hominum deceptu facilimus: & cùm esset indoctus & amens,innouauit religionem,& dijs Græcorum abolitis,declinauit ad Christianitatem, cùm impiorum suorum factorum eum puderet,& quòd dij eum, tanquàm impunitum sceleratum,à sacrosancta sua religione expulerant longissimè,vt qui cognatum suum nem fuderat.Nam & fratres occidit,qui nihil mali fecerãt, & vxorem Faustam, & filium Priscum,qui erat vir frugi & bonus.Propterea,ô vir inprimis admirãde, cùm deam tuæ mentis grauitatem & constantiam,volo te esse nostrarum partium.Agedum ergò,ô Artemi,ad patriam & antiquissimam & maximè diuturnam Romanorũ & Græcorum trãsi religionem, & nobiscùm fruere bonis, quæ à dijs data sunt.

S.Artemius ei respõdet.

Ad hæc Christi martyr,cùm se parùm sustinuisset,respondit: Ego quidem,ô Imperator,de mea religione & fide nullam in præsentia afferam defensionem, etsi satisfactas habeam demonstrationes: De fratris autem tui morte illud tibi respondebo,precor,lius animam nulla vnquàm affeciſſe iniuria, nec facto, nec dicto,sed nec vlla quidem cogitatione.Quantumuis in eo inquirendo labores,veritas est immutabilis. Sciebam eum esse verum Christianũ,& nulli affinẽ reprehẽsioni, piumque ac iustũ, & Christi ges accuratè seruãtem. Sciat ergò cœlum & terra, & vniuersus chorus sanctorum Angelorum,& Christus Dei filius,cui ego seruio in meo spiritu,me ab illius cæde immunem te esse purum: neque viris impijs, qui cædem illius fecerunt, quicquam dedisse consilii, aut ad eam aliquid contulisse.Neque enim tunc aderam cum Constantio. Et de hac quidem tuo hæc est mea defensio.Quòd autem ad Christi attinet abiurationem,& ad vitam gentium amplectendam,hoc tibi respondebo, à tribus pueris,qui erant sub Nabuchodonosor,mutuò accipiens: Notum tibi sit,ô rex,quòd deos tuos nõ colo,& tibi Dan. 3. rissimi Apollinis auream non adorabo imaginem.

Quòd autem beatum Constantinum,summum omnium Imperatorum, & illius genius maledictis es insectatus,vocans inimicum,& dijs tuis execrandum,præterea furiosum,& promptum ad cædem faciendam, hæc tibi pro illo respondebo. Patre tuo

Cõstãtinus Magnꝰ cur occiderit fratres suos &c.

Cõstantius, & eius fratres ei priores fecerunt iniuriam, vt qui ei malũ venenũ miscerint,nulla omninò ab eo affecti iniuria.Ille aũt vxorẽ Faustã iustè admodùm interfecit, vt q̃ priscã Phædrã esset imitata, & eius filiũ Priscũ essẽt calũniata, q̃ eius amore captus esset,& vim ei conatus esset afferre, sicut etiã illa Hippolytũ Theſei filiũ. Atq; propterea quidẽ,qui sic in matrem insaniërat, vt volebãt eius verba,ille,cùm esset maritus, credidit. Posteà aũt cùm sciuisset esse mentitã,ipsam quoq; occidit, in eam ferens sententiã non iustissimã.Ad Christum aũt declinauit ab illo vocatus, quãdò difficilimũ cõmisit prælium aduersùs Maxentium. Tunc enim ei in meridie apparuit signum Crucis, radijs splendidius,& literis aureis belli significans victoriam.Nam nos quoquè ipſi signum Crucis in cœlo fulgens speximus, cùm bello interessemus, & literas legimus. Quinetiam totus quoque exercitus contemplatus exercitus: & multi huius rei testes sunt in tuo exercitu. Quid autem tibi dico? Christum enim Prophetæ multis antè seculis prænunciãrunt, vt tu quoquè optimè,nisi tua sponte velis esse surdus. Sunt autem eius aduentûs multa testimonia, & vt alia omittam,eorum,qui à vobis coluntur,deorum responsa,& prædictiones,& oracula Sibyllina,& Virgilij Romani poëtis, quam vos vocatis Bucolicam, hæc sanè de eo significant. Cæterùm ipse quoquè Apollo,qui apud vos habetur in admirationem, cuius est propria diuinatio,de Christo talem effatus est sermonem:

Signũ Crucis appãret Cõstantino.

O vtinàm non extremo miserande minister,
Quæsisses,quisnam ille Deus,quis spiritus ille,
Instàr qui botri complectitur omnia circùm,
Lucem,astra,& fluuios,& tartara,& aëra,& ignem.
Inuitum qui me propellit ab ædibus istis.
Sola mihi tripodum nunc en aurora remansit.
Hei hei me,tripodes,deflete.Extinctus Apollo est,
Extinctus.Vir me cælestis lumine perdit.
Et passus Deus est: deitas non passa sed ipsa est.

Respon-

Respondens autem fœdifragus Iulianus:Existimo,inquit,ô Artemi,te non venisse in Aegyptum Ducem exercitûs,sed vatem potiùs quendam,aut Menagyrtem,ac circunforaneum nebulonem, & anuum temulentarum veteres atque adeò antiquatas narratiunculas & fabulas colligentem. Martyr autem: Non rectè existimâsti,ô Imperator, nec vt tuam decet sapientiam & virtutem. Ex tuis enim dijs,& ijs, quæ tibi sunt gratæ, disciplinis,facio demonstrationes,vt ex ijs, quæ tibi sunt cognita, discas mysterium veritatis. Neq; putes me mihi placere ornatis Græcorum verbis, (Oleum enim peccatoris non impinguet caput meum)sed tuę animę curam gerẽs,moueo omnem lapidem, vt tu persuadearis. Existimo nanque, quòd sicut veterem Adam, & primum parentem exceçcauit satan per inobedientiam, & esum fructûs vetitæ arboris: ità etiam, ô Imperator,inuidens tibi salutem, te priuârit Christi fide. Quòd autem Solem, & Lunam, & stellas, deos vocas, pudet me tuæ ignorantiæ, nè dicam improbitatis, quòd & eas honorare cõstitueris,& magis quàm alias stellas Solem amplecteris, & per eum iusiurandum concipis Imperatorium,susque deque,& in epistolis,& in sermone,& collocutione sępè vsurpas illud,Per Solem. Sed quid opùs est vti pluribus verbis? Non abiuro Christum meum. Absit. Gentium execrandam non admitto impietatem, sed manebo in ijs, quæ didici,& paternas retinebo traditiones.

Psal. 140.

Genc. 3.

Apostatę Iuliano familiare iurare per Solem.

His Iulianus in summam adductus dubitationem,planè obmutuit, nescięs quid ageret,ac valdè admirans martyris variam & multiplicem doctrinam,& ad respondendum facilitatem. Cui rursùs dicit Christi martyr: Dimitte,ô Imperator,iam mortuam & fœtidam gentium religionem, (ea enim iam diù putruit) & accede ad Christum: est enim benignus,& clemens,& te non repellet,si ducaris pœnitentia. Sed fieri non poterat,vt martyr resisteret impetui animæ, quæ mala lubens ac volens sequebatur, nec vt reuocaret animam, quæ sua sponte rendebat ad interitum. Iulianus enim iam diù quidem animo parturiens falsam gentium religionem, quam conceperat in Ionia ex sua congressione cum Maximo Tyrio Philosopho,quandiù quidem superstes fuit eius frater,& post ipsum Cõstantius,nihil ausus est aperire propter illorum metum. Postq̃ aũt ij è viuis excesserunt,ipse verò iam rerum potiretur:tunc ipse se apertè exũens,repentè toto animi studio erupit ad gentium vanitatem.Respondit itaque martyri: Quoniam mea verba contempsisti,ô sceleratum caput, ausus es autem vel facere periculum, vt conuertereris ad eundem, ad quem tu, Christi cultum, ego quoquè te dignis rebus vicissim remunerabor.Iubet itaq; exui martyrem,& subulis ferreis candentibus eius latera confodi,& acutis tribulis dorsum eius pũgi,& diſrumpi,dum supinus trahitur.His aũt quamprimùm illatis,erat ei eadem,sicut priùs,constantia. Multis itaq; horis se martyre fortiter gerente in tormẽtis,& nullam emittente vocem aut gemitum, mœstus ille & tristis, tãquàm victus,surrexit è tribunali,& iubet martyrem rursùs abduci in carcerem, & neque panem,neque aquam ei præberi,nec quæcunque ad victum sumunt homines. Ipse autem profectus est ad Daphnem,qui est Antiochiæ locus iucundissimus.

Iulianus à quo seduc̃us.

Atrocissimis cruciamẽtis subiicitur S. Artemius.

Christus ei apparẽs,eũ confirmat.

Circa mediam autem noctem appãret Christus martyri orantiin custodia,animum ei addens,& se cum eo omninò futurum pollicens,& dicens: Quomodò ipse me confessus fuisti coram hominibus super terram,ego quoquè te confitebor coram patre meo, qui est in cœlis. Hęc cùm martyr audijsset à Domino,confidit,& tota nocte Deum glorificauit,& ei egit gratias. A plagis enim suis & vulneribus repentè fuit relaxatus,adeò vt ne vibicis quidem vestigium appareret in sancto eius corpore.Spatio autem quindecim dierum mansit omninò ieiunus in carcere, nutritus pane Angelorum, seu gratia boni spiritûs. Iulianus verò cùm, sicut diximus, venisset Daphnem, sacrificia parabat Apollini,sperans fore,vt ab eo citò acciperet responsa. Daphne est suburbanum Antiochiæ,situm in eius locis altioribus,& tectũ omne genus arboribus:quo in loco & aliarum arborum,& præsertim cupressorum,maxima fuit plantata multitudo,pulchritudine,altitudine & magnitudine nequaquàm imitabilis.Labuntur verò in omnem partem fluenta aquarum poculentarum,scaturientibus indè maximis fontibus:quo fit,vt ciuitas inter cæteras aqua abundet maximè. Præclaris quoq; extructionibus habitaculorũ, & lauacrorum,& aliorum ædificiorum locus est magnificè instructus & ornatus.Hic & aliorum quidem dęmonum templa erant & imagines,præcipuè autem templum Apollinis colebatur ab initio. Hic enim id,quod de Daphne virgine narratur, accidisse Græcæ finxerunt fabulæ: cuius etiam cognomen maximè videtur ferre locus.

Daphne describitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Imago Apollinis Daphnæi qualis fuerit.

Imago autē Apollinis erat hoc modo constructa: Ei ex vite erat corpus compositum, admirabili quadam arte ità compactum, vt præ se ferret speciem vnius coalescētiæ. Auro aūt illitus totus, q̄ induebatur amictus, nudatis, & nō auratis, corporis partibus, oēro. Gestabat quandam, quæ dici nō potest, pulchritudinem. Stanti verò erat in manibus cithara, & eam videbatur pulsare. Comę aūt & lauri corona, auro florebant permisto, vt magna effulgeret gratia spectatoribus. Duoq; magni hyacinthi implebant ei figuram ocu-lorum, in memoriam Hyacinthi pueri Amyclęi. Et gemmarum pulchritudo, & magnitudo, imagini maximum afferebat ornatum, adeò vt quamplurimis in eo decipi cōtingeret, vt qui ꝓpter apparentis formę pulchritudinem, inescarentur ad eum adorādum. Quod quidē ipsi quoq; Iuliano euenerat. Maiorem certè ei cultū exhibebat, q̄ omnibus alijs imaginibus, ex singulis generibus ei millia sacrificans, & ab eo expectans responsa.

Cùm autem omnes imagines profundum teneret silentium, existimās opùs esse præstigijs, quas Græci vocāt Hierurgiam, accersito quodam Eusebio, quem in gentibus magna erat hac in re multùm posse, ei iussit vt quammaximè spirantem & efficacem redderet imaginem, nulli rei parcendo, qua ad hoc opùs esse censeret. Cùm autem nihil non esset machinatus, & nihil prætermisisset, quod sibi in mentem venisset: ille tamen eodem modo tacuisset, neq; magis quàm anteà loqueretur, hic iam rogatus à Iuliano, cur maximè taceret, idq́ue cùm facta essent omnia, quę de more fiunt, dixit, Babylam esse principem causam silentij tam huius, quàm reliquarum imaginum, cùm is situs esset in Daphne, vtpotè quòd dij eius cadauer abhorrerent, & ideò more suo venire nō sustinerēt. Nolebat enim ei causam dicere verissimam, ꝙ scilicet erat apertè maior virtus, quæ alligauerat dęmonū operationes: maximè cùm dęmon, qui agebat Apollinem, ei apertè respondisset, vt dicitur, se non posse loqui propter Babylam.

Eccè vt dæmones præmuntur à martyrib⁹.

Hic enim Babylas dicitur quidem fuisse Episcopus Antiochiæ: Numerianum autem Imperatorem, volētem ingredi in Ecclesiam Christianorum, in quodam festo stantē pro foribus, prohibuisse ingredi, dicens se pro viribus nō despecturum esse lupum gregem inuadentem. Ille autem ab ingressu tunc quidem fuit deiectus, siue quòd suspicaretur futuram populi seditionem, siue ipse quoquè aliud cōsilium cepisset. Aegerrimè autem tulit constantiam Episcopi. Postquàm verò ipse discessit in regiam, iussit eum capiam suam defensurum, coram se sisti pro tribunali. Cùm ipse autem esset productus, primùm quidem accusauit audaciam, quòd eum ausus esset prohibere: deindè iussit eum facere dęmonibus, si effugere vellet pœnas criminationis. Ipse autem respondit quòd ad criminationem, reiecit autem exhortationem: illam quidem, dicens, se, cùm esset pastor, oportere velle omnia lubenter pati pro grege: hanc autem, se non admisisturum, vt à vero Deo deficiens, sacrificaret ijs, qui falsò dij dicuntur, & sunt pernicioſi dæmones. Deindè ille quidem cùm videret eum non parére, iussit, vt cùm eum ligâssent catenis & compedibus, ad mortem ducerent, caput amputaturi. At is cùm duceretur martyrium, assumens cecinit hæc dicta Psalmi: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Porrò autem dicunt etiam tres pueros genere fratres, qui ab infantia ab eo nutriti fuerant, ab Imperatore fuisse arreptos, & cùm nec illis idem voluissent sacrificare, etsi eis afferretur omnis necessitas, ipsum quoq; iussisse imperatorem, eis adimi capita. Quos, postquàm venerunt in locum propositum, Babylas ante se statuens, priores duxit ad gladium, nè quis eorum timore affectus, mortem recusaret. Cumque eorum capita fuissent amputata, postquàm hanc dixisset vocem, Ecce ego & pueri, quos mihi dedit Deus: ipse quoquè deindè suum porrexit collum, vt cōsummaretur, cùm priùs iussisset ijs, qui corpus eius erāt collecturi, catenas & compedes cum eo sepelire: Vt sint, inquit, hæc quoquè mihi iacenti ornamēto. Atque eis quidem certè adhuc iacet, vt aiunt.

Psal. 114.

Esai. 8.

S. Babylæ cōstantia & martyriū.

Hunc aūt Babylam cùm ab Eusebio audijsset Iulianus esse impedimento statuis, quominùs respondeant, iussit statim eius capsam (est aūt è lapide maximo) à Daphne extrahi ferre. Statim ergò ciuitatis profusa multitudo, vt quæ magna de causa accederet, trahebat capsam. Illa autem, tanquàm nō magis traheretur ab hominibus, quàm à potentiore, quæ eam mouebat, virtute, celeriter mouebatur sequens eorum, qui ducebant, animi alacritatem. Cùm eam autem ipso die tulissent plusquàm quinquaginta stadia, posuerunt in cœmeterio, quod dicitur. Est autem ante ciuitatem domus, quæ suscepit corpora antiquorū virorum, & quorum fuerunt nonnulli martyres propter pietatem.

Atque

Atque tunc quidem capsam portārūt in eum locum: Iulianus autem parabat multitudinem victimarum & donariorum, vt qui esset postridiè cum eis Daphnem ascensurus, tunc quidem certè sperans omninò, si non alios, at ipsum Apollinem responsurum. Eò enim spectabat spes prompti & alacris illius animi, quòd locus ei magis, quàm alij, videbatur præstare scientia diuinandi: & quòd ei soli consecrata erat Daphne. Eusebius autem, & qui priùs dicti sunt sacerdotes, & multitudo ædituorum, valdè laborabant & vigilabant circa imaginem, expectantes Imperatorem: & omnia agentes, vt, cùm venerit, eum habeat loquentem, cùm nulla excusatio esset eis relicta ad dilationem.

Ignis cælitùs lapsus perdit Apollinem.

Cùm verò nox iam multùm processisset, ignis repentè è cęlo demissus, in templum cecidit: & cùm ipsum omni ex parte apprehendisset, ipsam exussit imaginē cum ipsis donarijs. Cumque omnia simul conflagrarēt, & ignis valdè extolleretur, protinùs quidem fuit in templo magna vociferatio, & nulli similis tumultus. Tunc multi quidem parati erant opem ferre, nullus autem erat, qui posset igni resistere. Sed alij quidem currebāt ad ciuitatem, id significaturi Iuliano: reliqua verò multitudo stabat obstupefacta, contemplans calamitatem, quæ ipsos inuaserat. Ignis autem nihil aliud tangebat, cùm tanta & tam copiosa illic esset materia, nisi quòd solum cum ijs, quæ inerāt, templum comburebat: adeò vt imago quidem, & quæcunque illic erant donaria, fuerint omninò deleta: pauca autem ædificia Daphne remanserint, signa eius, quod acciderat: quæ etiam nunc quoquè apertiùs indicāt ignem, qui missus fuerat diuinitùs. Iulianus autem cùm audiuisset ea, quæ acciderant, ira repletur: & graue arbitratus, si propter ea, quæ accidebant, Christiani essent eum ludificaturi, iubet statim eos è magna expelli Ecclesia, & prouideri, nè illis ad ipsam omninò pateat aditus, ac demùm quæ ibi erant preciosa, publicari. Dat autem gentibus potestatem, vt ingrediantur in Ecclesias Christianorum, & faciant quæ velint.

Impia Apostata nihilo fit melior.

Cùm ergò impius hęc iussisset Tyrannus, quod non maximum malum factum est? Quid non autem absurdissimum & turpissimum dictum est, omnibus lingua effrenata nefanda loquentibus aduersùs fidem Christianorum, nefanda loquentibus & blasphemantibus Dominum & Deum nostrum Iesum Christum in omnibus ciuitatibus? Nam in ciuitate quidem, quæ olim vocabatur Samaria, posteà verò & condita fuerat ab Herode, & appellata erat Sebaste, ossa prophetæ Elisei, & Baptistæ Iohannis (vt putabant) eruta, & appellata erat Sebaste, ossa prophetæ Elisei, & Baptistæ Iohannis (vt putabant) è loculis educentes, & cum immundis brutorum ossibus commiscentes, exusserunt: & cinerem in aërem cribrārunt ac ventilārunt: Saluatoris autem statuam, quæ in Paneade ciuitate à muliere, quæ profluuio sanguinis laborabat, & à Christo curata fuerat, magnificè constructa, & in insigni ciuitatis loco posita fuerat: quam post tempus cognitam ex miraculo herbæ, quæ illic nascebatur, Christiani acceperunt, & posuerunt in Diaconico: eam gentes detraxerunt, & funibus alligatis pedibus traxerunt per forum, donèc paulatìm interijt, relicto solo capite, & rapto à quodam, dum gentes tumultuarentur, dicentibus ijs verba blasphema & abominanda in Dominum nostrum Iesum Christum, quæ nemo vnquàm homo audiuit.

Nota quos duces sequātur, qui hodiè sanctorū corpora exuunt.

Statua Salvatoris antiquissima.

Matt. 24.

Sceleratissimo autem Tyranno audienti erant hęc deliciæ, & ei magnam afferebant voluptatem. Vndè etiam post hęc iussit excitari templum Iudęorum, quod erat Hierosolymis: & è ciuitate expulsis Christianis, Iudęis reliquit habitandam. Quamobrèm quendam quoquè Alypium, falsæ religioni virum deditissimum, & Comitis dignitate honestatum, eò mittit, iubens vt magno studio templum rursùs ædificaret, quod Vespasianus, & eius filius Titus simul cum ciuitate destruxerunt & exusserunt. Oportebat enim ad effectum deduci verbum Christi, qui est ipsa veritas, nempe: Non manebit lapis super lapidem, qui non destruatur. Quod quidem studens falsum ostendere stolidus iste, contendebat templum rursùs ædificare, etiamsì frustrà laborabat, ea aggrediens, quę fieri nō poterant. Nam cùm magno studio cōcurrissent, qui Deum occiderant, Iudęi, & magna manu & summa animi alacritate opus aggrederentur, & iaciendis fundamentis fossam foderent argenteis (vt dicunt nonnulli) ligonibus & hamis, essentque iacturi fundamenta, vehementissima irruens nocte procella, quod exinanitum quidem fuerat, rursùs aggessit. Cùm fulgura autem & tonitrua continenter demitterentur, & dies iam appropinquaret, fuit terræmotus adeò ingēs, vt multi perierint: & ignis emissus ex ijs, quæ iaciebantur, fundamentis, combussit omnes, qui sunt illic inuenti. Atque hęc quidem sic gerebantur.

Nota Iudęorum insaniam.

Iulia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iulianus autem cùm sedisset pro tribunali in loco, quem vocant Basilicam, & cum-
set sistendum martyrem: Audijsti omninò, inquit, ô tu quoquè vir maximè impie, ab
ijs, qui ea, quæ tu, audent aggredi, quænam ausi sint infelices aduersùs Apollinem, qui
est in Daphne, & quemadmodùm eum exusserunt cum ipsis sacris & donarijs, adeò vt
opus admirandum, & maximè venerandum, fuerit ab igne consumptum? Sed non gau-
Gene. 4. debunt his nostra irridentes. Ego enim pro eo exigam pœnas septuagies septies, quem-
dò dicunt vestra eloquia. Martyr autem: Audiui, inquit, quòd ira diuinitùs immissa, &
ignis è cælo missus, deum tuum occiderit, & totum eius templum consumpserit. Si er-
gò erat deus, cur non se seruauit ex igne? Fœdifragus autem Iulianus: Videris, ô mise-
rè impie tu quoquè fortè his insultare, & lubenter irridere, tanquàm qui vindictam ali-
S. Artemius egregiè irridet Apostatam. quam sis à Deo tuo consecutus. Martyr autem: Mihi omninò, inquit, venit in mentem
ridere, & exultare propter lapsum tuorum deorum, ô stultissime: gloriari autem & le-
tari propter miracula, quæ Deus meus facit quotidiè. Vltionem verò eorum, quæ in
mihi intentantur, illic accipiam, quandò te ignis ille comprehenderit, & æternum sup-
plicium. Porrò autem hîc quoquè, nō multo interiecto tempore, memoria tua perdet,
cum sonitu. Fœdifragus verò Iulianus: Cùm videam te supplicijs delectari, ego tibi ac-
cessionem afferam voluptatis. Sed tibi parco propter meam benignitatem, & volo te
dimissa ignorantia, sapienti vti ratiocinatione, & accedentem sacrificare dijs immor-
talibus. Nam & maxima dignitate es ornatus, & satìs magnæ diuitiæ à tuis maioribus tibi
sunt congregatæ, & multis virtutis dotibus te dij honestárunt, etiamsì consperbus &
ingratus in eos, qui te affecerunt beneficio. Martyr autem: Quid insanis, inquit, ô mi-
quissime, & immoraris in his, quæ nihil proficiunt? mittens autem aggredi barbaros, &
bellum differens Persicum, propter quod vniuersum orbem terræ commouisti, in me
Dei seruum totum consumis ocium? Quancunque ergò vis mortem in nos proijce.
Ego enim neque deos tuos colam, neque tuis iussis parebo.

Hæc cùm audijsset Iulianus, & esset animus eius ira repletus, accersit lapicidas, &
Videtis, inquit, hanc petram? (ostendens quandam præruptam ex aduersò theatri) Eam
in duas partes diuidite: & cùm alteram partem supinam in terram deiecceritis, & eam
desuper hunc maleficum extenderitis, altera parte cum impetu ipsum cooperiet, vt is
medius interceptus, simul habeat carnes & ossa corrupta: & factis ipsis discat, quam
Immanitas. mi supplicij genus. resistat, & an Dei sui fruatur auxilio. Eo autem facto dicto citiùs, & sancto in medio po-
tris intercepto, tanta erat vis, quæ eum premebat, vt cùm eius ossa confringerentur,
quidam sonus & fragor à multis exaudiretur. Disrupta enim sunt omnia, quæ erant
trà ipsum, & contritæ sunt omnes compages eius ossium, & oculi excesserunt è lo-
propria. Sed quanuis esset ad hanc adductus necessitatem, non neglexit tamen ad Deum
Psal. 60. Psal. 39. canere. Psallebat enim, In petra, dicens, exaltásti me, & deduxisti me, quoniam fides es
spes mea, turris virtutis à facie inimici. Statuisti supra petram pedes meos, & direxisti
gressus meos. Accipe ergò, fili Dei vnigenite, spiritum meum, & nè concludas me in
manus inimicorum. Sic ergò cùm in medio petrarum totum diem & noctem manisse-
set martyr: iussit sceleratus Iulianus disiungi petras, eum penitùs interijsse, & nullum
Ecce stupē. dum mira. culum. spiritûs partem esse ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotis la-
tris, egressus est, incedens, & suis vtens pedibus, re vera miraculum maximè stupen-
dum. Homo nudus, cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra & iuncturæ
petrarum complicatione compressa, eius autem intestina omnia miserè effluxerant, is
(ô nouum & alienum spectaculum) ambulabat, & disserebat, & loquebatur aduersùs
Tyrannum. Vndè is quoquè stupore afficiebatur, vt qui martyrem tanquàm non
strum aliquod cerneret: & dicebat ijs, qui aderant: Videte rem planè nouam, & pe-
Impij⁹ cùm in ꝓfundū venerit malorum, contemnit. nam prodigij. Non est iste veneficus & præstigiator? Per immortales & inuictos deos,
non putabam, ô viri, hunc execrandum adhuc viuere. Is autem, & intestinis, & vniuer-
sa compage ei dissoluta, & incedit, & loquitur. Sed dij eum reseruârunt ad multorum in-
sipientum correctionem, vt esset terriculum ijs, qui eorum supermundanam non ad-
orant potentiam.

Sic dixit, & martyri: Eccè miser, inquit, & oculis es priuatus, & sunt tibi membra
omnia inutilia & perdita. Quænam ergò spes est adhuc tibi reliqua? In quem sperâsti se-
aniter? Sed deorum inuocata benignitate, ad eos accede. Fient tibi fortassè propitij, &
nō tradent te ijs, quę sunt apud inferos, supplicijs. Martyr aũt Christi cùm audijsset sup-
plicium, subrisit, & dixit Tyranno: Dij tui me tradent supplicijs? Et quonam modo illi,
cùm suas pœnas nō effugerint, fient aliorum punitores? Illis paratus est ignis æternus: il-
lis tartarus, & stridor dentiū. Cum quibus ipse quoq; tradéris igni immateriali, in æter-
num puniendus, quoniam filium Dei conculcâsti, precioſum eius sanguinem, quem pro Hebr. 10.
nobis effudit, communem existimans: & spiritum gratiæ affecisti contumelia, in quo fu-
isti sanctificatus. Mihi aũt pro paruo hoc labore & breui cruciatu, dabũtur multa dona
& splẽdida, & coronæ victoriæ. Sed quid hęc ad te, qui te omninò tradidisti dæmonibus? 2. Cor. 6.
Discede ergò à me, discede operator iniquitatis: quoniam nulla est luci societas cum
tenebris: & quamcunque velis, fer in nos sententiam. Iam enim & verbis, & factis es
certior factus, me tuæ voluntati minimè esse cessurum.

Hæc cùm audijsset fœdifragus Iulianus, & esset omninò in summam adductus dubi-
tationem: Artemius, dixit, qui deorum abnegauit religionem, Romanis autem & nostris
relictis rationibus, pro Romano & Græco maluit dici Christianus, & pro Duce & Au-
gustali Galilęus magìs studet nominari, gladio execrādum habeat caput amputatum.
Hanc cùm sententiam accepisset martyr Christi, exijt lætus è tribunali, & alacriter se-
quens eos, qui abducebant. Postquàm aũt peruenit ad locum, ab ijs, qui eum volebant
interimere, petit breue tempus ad orādum. Cùm ergò accepisset, & ad cælum adspexis-
set: Deus, inquit, ago tibi gratias, ꝙ me corroborâsti indignum tuum famulum, vt con- Precatio martyris.
culcarem stimulos diaboli, & contererem eius laqueos, quos parauit pedibus meis: pu-
doreq; & ignominia afficeris eius vultum, qui te reliquit, mundi lucem, & eum secutus
est, qui ipsum seduxit, diabolum. Ago tibi gratias, vnigenite fili patris, quòd me digna-
tus sis brauio supernæ vocationis, & choro sanctorum tuorum, & me cōsummaueris in
tua cōfessione. Et nūc inuoco te, Dñe: adspice super me, & super humilitatem meam, & Psal. 82.
da refrigerium hęreditati tuæ, quoniam est imbecilla, & non perfecisti eam. Eccè enim
inimici tui resonuerunt, &, qui te odio habent, sustulerunt caput, & consilium ceperunt
cōtra sanctos tuos, dicētes: Venite, exterminemus eos, & nō fiat mētio nominis Chri-
sti ampliùs. Hęc iactat Iulianus: hęc blasphema lingua effutit: hęc minatur populo tuo
Dñe, pro quo tuum sanguinē effudisti. Eccè enim altaria tua sunt effossa: sanctuarium
tuum est incensum: & ablatus est decor domûs tuæ: & sanguis testamenti pro nihilo est
habitus propter peccata nostra. Sed tu patiens, Domine, siste tuā in nos indignationem,
& in ira memento misericordiæ, & extingue furorem tuum, quem nos accēdimus, dum
te benignum & clementem adiram ꝓuocaremus. Confringe superbum caput idololatriæ, quod nunc rursùs mouetur, & extollitur aduersùs seruos tuos. Da, vt humì alli-
dātur mali eius infantes ab infracta petra tuę cōfessionis & fidei: vt in omni loco tui do-
minatûs, purū & nulli reprehensioni obnoxiū offeratur sacrificiū: & glorificetur tuum
sanctissimū nomē, patris, & filij, & spiritꝰ sancti, nūc & semp, & in secula seculorū, Amē.

Et cùm ter genua flexisset, & adorâsset ad Orientem: Deus ex Deo, rursùs dixit, solus
ex solo, Rex ex Rege, qui es in cęlis, & sedes ad dexteram patris, qui te genuit, quiq; in
terra es versatus propter oīm nostrûm salutem, corona eorum, qui pro te piè decertāt,
audi me hodiè humilem & indignū tuum famulum, & in pace suscipe animam meam:
& fac eam quiescere cùm sanctis tuis, qui tibi placuerunt à seculo. Vox aũt ècęlo exti-
tit, dicens: Audiuit Dominus tuas preces, ô Artemi, & tibi donauit gratiā curationum.
Festina ergò cōsummare cursum tuū, & accipere brauium paratū sanctis omnibus, qui
dilexerūt aduentū Christi. Hāc vocem cùm audijsset beatus Artemius, & quodāmodò
certior esset factus, apertè ostendebat se esse repletū gaudio, & iam visione appręhēdere
delicias & gloriā, qua erat fruiturus. Vndè etiā cùm collū lubenter porrexisset, ictū ac- Caput ei diuinitùs cōfirmato ara putatur.
cipit vigesimo mensis Octobris. Et ipse qdem assēdit in cęlos, appariturus ante Christi
faciē, ꝙ quo etiā mortē suscepit alacriter. Corpus aũt & caput in terra reliquit, magnū
Christianis solatium, animi medicamentum, insidiarū omniū & damnorum remedium.

Quod qdem cùm sustulisset mulier, nomine Arista, quę erat Diaconissa Ecclesię An-
tiochenæ, idq; curâsset, & in capsam imposuisset, ad felicissimā trāsmittit Cōstantinopo-
lim, studiū quidē ponēs, vt eo dignū templū ędificaret, feruētioris in eū charitatis indi-
cium. Cùm aũt nō potuisset, quod volebat, ad effectū deducere, eo factū est, vt in hodier- Sacrę reli. quiæ thesaurus incorruptus.
num vsq; diem in templo præcursoris eius sacrę manerēt reliquiæ, quę cōseruantur sic-
ut thesaurus, qui nō consumitur ad gloriam Christi veri Dei nostri: Quem decet honor,
potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI HILARIONIS ABBATIS, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA.

Extat inter Epistolas.

21. Octobr.

CRipturus vitam B. Hilarionis, habitatorem eius inuocaturus spiritum sanctum, vt qui illi virtutes largitus est, mihi narrandas eas sermonem tribuat, vt facta dictis exequar. Dan. 7. 8. vel arietem, vel pardum, vel hircum caprarũ Dan. 8. cat, cùm ad Achillis tumulum peruenisset: Felicem ait, iuuenis, qui magno fruaris præcone meritorum, merum videlicet significans. Porrò mihi tanti ac tam ri conuersatio vitaque dicenda est, vt Homerus quoq; si adesset, vel inuideret materiæ, vel succumberet. Quàm enim sanctus Epiphanius, Salaminæ Cypri Episcopus, qui cum Hilarione mùm versatus est, laudem eius breui epistola scripserit, quæ vulgò legitur: tamen est, locis cõmunibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare virtutes. Vdè & nos fauore magis illius, quàm iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, mi corum voces contemnimus: qui olim detrahentes Paulo meo, nunc fortè detrahent Hilarioni, illum solitudinis calumniati, huic obijcientes frequentiam: vt qui semper tuit, non fuisse: qui à multis visus est, vilis existimetur. Fecerunt hoc & maiores Matt. 11. quondàm Pharisęi, quibus nec Iohãnis eremus ac ieiunium, nec Domini Saluatoris bæ, cibi, potusque placuêre. Verùm destinato operi imponam manum, & Scripturæ nes obturata aure transibo.

S. Hilarionis patria. Hilarion ortus vico Thabatha, qui circiter quinque millia à Gaza vrbe Palæstinæ Austrum situs est, cùm haberet parentes idolis deditos, rosa, vt dicitur, de spinis Adhibetur scholæ. A quibus missus Alexandriam, grammatico traditus est, ibique quantùm illa patitur ætas, magna ingenij & morum documenta præbuit in breui, charus omnibus, loquendi arte gnarus. Quodque his maius est omnibus, credens in Dominum Iesum, non Circi furoribus, non arenæ sanguine, non theatri luxuria delectabatur, sed tota voluntas in Ecclesiæ erat congregatione. Audiens autem tunc celebre nomen Antonij, quod per omnes Aegypti populos ferebatur, incẽsus visendi eius studio, peregrinum. Et statim vt eum vidit, mutato pristino habitu, duobus ferè mẽsibus iuxta eum Manet duobus mensibus apud S. Antonium. manst, contemplatus ordinem vitæ eius, morumque grauitatem: quàm creber in orationibus esset, quàm humilis in suscipiendis fratribus, seuerus in corripiendis, alacer in exhortandis esset, & vt continẽtiam, cibique eius asperitatem nulla vnquàm infirmitas remitteret. Porrò frequentiam eorum, qui ad eum ob varias passiones, aut immundos spiritus curandos concurrebant, vltrà nõ ferens, nec congruum esse ducens, pari in eremo propè ciuitatum, sicq; sibi magis incipiendum esse, vt cœpisset Antonius: illum quasi fortem victoriæ præmia accipere, se necdùm militare cœpisse, reuersus est cum quibusdam monachis ad patriam. Et parẽtibus iam defunctis, partẽ substantiæ fratribus, partem pauperib⁹ largitus est, nihil sibi omninò reseruãs, & timẽs illud de Actibus Apostolorum Acto. 5. Ananiæ & Saphirę vel exemplum, vel supplicium: maximeq; Domini memor, dicentis Luc. 14. Qui nõ renunciauerit omnibus, quę habet, nõ potest meus esse discipulus. Erat adhuc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in Christo, solitudinem, quę in septimo Degit in solitudine. liario à Maioma Gazæ emporio per litus euntibus Aegyptũ ad lævam flectitur, ingressus est. Cumq; essent cruenta latrocinijs loca, & propinqui amiciq; eius imminentes pro culum denunciarent, contempsit mortem, vt mortem euaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatem, nisi quòd flamma quędam pectoris, & scintillæ fides in oculis relucebant. Lenes erant genę, delicatum corpus & tenue, & ad omnem iniuriam impatiens, quod leui vel frigore, vel æstu posset affligi.

Vestes eius. Igitur sacco tantùm membra coopertus, & pelliceum habens ependytem, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, sagumq; rusticum, inter mare & paludem vasta & re-

& terribili solitudine fruebatur, quindecim tantùm carycas post solis occasum comedens: & quia regio latrocinijs infamis erat, nunquàm in eodẽ loco mansitans. Quid faceret diabolus? quò se verteret? Qui gloriabatur antè, dicens: In cęlum ascendam, su- Esai. 14. per sidera cęli ponam thronum meum, & ero similis altissimo: cernebat se vinci à puero, & priùs ab eo calcatum fuisse, quàm per ætatem calcare potuisset. Titillabat itaq; Tentatur à satana. sensus eius, & pubescenti corpori solita voluptatum incendia suggerebat. Cogebatur tyrunculus Christi cogitare, quod nescibat: & eius rei animo pompam voluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus itaque sibi, & pectus pugnis verberans, quasi cogitati- ones cædem manûs posset excludere: Ego, inquit, aselle faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis: fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere, per æstus in- dagabo & frigora: vt cibum potiùs, quàm lasciuiam cogites. Herbarum ergò succo, & paucis carycis post triduum, vel quatriduum deficientem animam sustentabat, orans frequenter, & psallens, & rastro humum fodiens, vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret. Simulque fiscellas iunco texens, æmulabatur Aegyptiorum monachorum disciplinam, & Apostoli sententiam, dicentis: Qui autem non operatur, non manducet. Sic attenuatus, & intantùm exeso corpore, vt ossibus vix hæreret, quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitûs, & rursùs variarum portenta vocum, vt antè soni- tu, quàm adspectu, territus cederet. Intellexit dæmonum ludibria: & prouolutus geni- bus, Christi Crucem signauit in fronte: talique armatus casside, & lorica fidei circun- datus, iacens fortiùs præliabatur, amodò videre desiderans, quos horrebat audire, & solicitis oculis huc illucque circunspiciens. Cùm interim ex improuiso, splendente lu- na, cernit rhedam feruentibus equis super se irruere: cumque inclamâsset Iesum, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait: Equum & Exod. 15. Psal. 19. assensorem proiecit in mare. Et, Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. Multæ sunt tentationes eius, & die noctuque variæ dæmo- num insidiæ: quas si omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quotiès illi nu- dæ mulieres cubanti, quotiès esurienti largissimæ apparuêre dapes? Interdùm orantem lupus vlulans, & vulpecula ganniens transiliuit, psallentique gladiatorum pugna spe- taculum præbuit, & vnus quasi interfectus, & ante pedes eius corruês, sepulturam ro- gauit. Orauit semèl fixo in terram capite, & vt natura fert hominum, abducta ab orati- one mens, nescio quid aliud cogitabat: Insilit dorso eius festinus gladiator, & larera cal- cibus, ceruicem flagello verberans: Eià, inquit, cur dormitas? cachinnansque desuper, cùm defecisset, an hordeum vellet accipere, scisitabatur.

Igitur à sextodecimo vsque ad vicesimum suæ ætatis annum, æstus & pluuias breui tuguriunculo declinauit, quod iunco & carice texerat. Extructa deincèps breui cellula, quæ vsque hodiè permanet, latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quinque, hoc est, statura sua humiliore, porrò longitudine paulò ampliore, quàm eius corpusculum patiebatur, vt sepulcrum potiùs, quàm domum crederes. Capillum semèl in anno die Paschę totondit. super nudam humum, stratumque iunceum vsque ad mortem cubita- uit: saccum, quo semèl fuerat indutus, nunquàm lauans, & superfluum esse dicens, mun- ditias in cilicio quærere. Nec mutauit alteram tunicam, nisi cùm prior penitùs scissa es- set. Scripturas quoquè sanctas memoriter tenens, post orationes & psalmos, quasi Deo præsente recitabat. Et quia longum est per diuersa tempora carptim assẽsum eius edi- cere, comprehendam breuiter, ante lectoris oculis vitam eius pariter exponẽs, & dein- cèps ad narrandi ordinem regrediar. Tuguriolũ eius. Cellula. Cubile. Epitome vitæ eius.

A vicesimoprimo anno vsque ad vicesimum septimum, tribus annis dimidium lentis sextarium madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum sale & aqua. Porrò à vigesimo septimo vsque ad tricesimum herbis agrestibus, & virgultorum quorundam radicibus crudis sustentatus est. A tricesimo autem primo vsque ad trice- simumquintum sex vncias hordeacei panis, & coctum modicè olus absque oleo in ci- bo habuit. Sentiens autem caligare oculos suos, & totum corpus impetigine, & pumi- cea quadam scabredine contrahi, ad superiorem victum adiecit oleum, & vsque ad se- xagesimum tertium vitæ suæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil extrinsecùs aut pomorum, aut leguminis, aut cuiusliber rei gustans. Indè cùm se videret corpore de- fatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à sexagesimo quarto anno vsque

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad octogesimum pane abstinuit incredibili fervore mentis, vt eo tempore quasi nemo accederet ad seruitutem Domini, quo cæteri solent remissiùs viuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere sorbitiunculæ: cibo & potu vix quinque vncias appendentibus. Sicque complens ordinem vitæ, nunquàm ante solis occasum, nec diebus festis, nec in grauissima valetudine soluit ieiunium. Sed iam tempus est, vt ad ordinem reuertamur.

Cùm habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo, latrones ad eum nocte venerunt, vel existimantes habere aliquid, quod tollerent, vel in contemptum filii. Error latronum tota nocte. putantes fieri, si puer solitarius eorum impetus non pertimesceret. Itaque inter muros & paludem à vespere vsque ad solis ortum discurrentes, nunquàm locum eius cubiculi inuenire potuerũt. Porrò clara luce reperto puero, quasi per iocum: Quid, inquiunt, faceres, si latrones ad te venirent? Quibus ille respondit: Nudus latrones non timerem. Contemnit mortẽ adhuc puer. Et illi: Certè, aiunt, occídi potes. Possum, inquit, possum: Et ideò latrones non timeo, quia mori paratus sum. Tunc admirati, constantiam eius & fidem, confessi sunt nocti errorem, cęcatosque oculos, correctiorem deincèps vitam pollicentes.

Viginti & duos iam in solitudine habebat annos, fama tantùm notus omnibus finitimis totas Palęstinæ vulgatus vrbes, cùm interìm mulier quędam Eleutheropolitana, coniugij fructus dederat) prima irrumpere ausa est ad B. Hilarionem, & nihil tale suspicanti repentè genibus eius aduoluta: Ignosce, inquit, audaciæ, ignosce necessitati. Quid auertis oculos? Quid rogantem fugis? Noli mulierem adspicere, sed miseram. Marc. 2. Non habent sexus genuit Saluatorem. Non habent sani opùs medico, sed qui malè habent. Tandem substitit, & post tantum temporis visa muliere, interrogauit causam aduentus eius. Impetrat partum sterili. Et illa fletuum. Et postquàm didicit, leuatis ad cęlum oculis, fidere iussit: euntemque lachrymis prosecutus, exacto anno, vidit cum filio.

Hoc signorum eius principium, maius aliud signum nobilitauit. Aristænera Hegoli, q posteà Præfectus prętorio fuit, vxor, valdè nobilis inter suos, & inter Christianos nobilior, reuertens cum marito & tribus liberis à beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata est. Ibi enim, siue ob corruptum aërem, siue, vt postea claruit, Hemitritæus, sesquitertiana febris. propter gloriam Hilarionis serui Dei, hemitritæo pariter arrepti, omnes à medicis desperati sunt. Iacebat vlulans mater, & quasi inter tria filiorum discurrens cadauera, quem priùs plangeret, nesciebat. Cognito autem, quòd esset quidam monachus propter cina solitudine, oblita matronalis pompæ, tantùm se matrem nouerat: vadit comitata ancillulis & eunuchis, vixque à viro persuasum est, vt asello sedens pergeret. Ad quem cùm peruenisset: Per ego te, ait, Iesum clementissimum Deum nostrum obtestor, pro Crucem eius & sanguinem, vt reddas mihi tres filios, & glorificetur in vrbe gentium nomen Domini Saluatoris, & ingrediatur seruus eius Gazam, & Marnas corruat. Renuente illo, & dicente, nunquàm se egressurum de cella, nec habere consuetudinem, prostrauit se illa humi, ceu non modò ciuitatem, sed ne villulam quidem ingrederetur, prostrauit se illa humi, ceu brò clamitans: Hilarion serue Christi, redde mihi liberos meos: Quos Antonius tenet in Aegypto, à te seruentur in Syria. Flebant cuncti, qui aderant: sed & ipse negans flere. Quid multa? Nõ priùs mulier recessit, quàm ille pollicitus est, se post solis occasum filios zam introiturum. Quò postquàm venit, singulorum lectulos & arentia membra. Tres pueros à medicis desperatos sanat. derans, inuocauit Iesum. Et ô mira virtus, quasi de tribus fontibus fudor erupit: eadem hora acceperunt cibos, lugentemque matrem cognoscentes, & benedicentes Deum, sancti manus deosculati sunt. Quod postquàm auditum est, & longè latèq; peruolauit, certatìm ad eum de Syria & Aegypto conflucbant, ità vt multi crederent in Christum, & se monachos profiterentur. Necdùm enim tunc monasteria erant in Palęstina, Hilarion primus in Syria monasteriorũ fundator. quisquam monachum ante sanctum Hilarionem in Syria nouerat. Ille fundator & conditor huius conuersationis & studij in hac prouincia fuit. Habebat Dominus Iesum Aegypto senem Antonium, habebat in Palęstina Hilarionem iuniorem.

Facidia vicus est Rhinocoruræ vrbis Aegypti. De hoc (sunt decem iam anni) cęca mulier adducta est ad beatum Hilarionem: oblataque ei à fratribus (iam enim multi cum eo monachi erant) omnem se substantiam expendisse ait in medicos. Cui respondit: Cæca videt. quæ in medicis perdidisti, dedisses pauperibus, curâsset te verus medicus Iesus. Clamante autem illa, & misericordiam deprecante, expuit in oculos eius: statimque Saluatoris es-

exemplum virtus eadem prosecuta est. Auriga quoquè Gazensis in curru percussus à dæmone, totus obriguit: ità vt nec manus agitare, nec ceruicem posset reflectere. Delatus ergò in lecto, cùm solam linguam moueret ad preces, audit non priùs posse sanari, quàm crederet in Iesum, & se sponderet arti pristinæ renunciaturum. Credidit, spopondit, sanatus est: magisque de animæ, quàm de corporis, salute exultauit.

Prætereà fortissimus iuuenis, nomine Marsitas, de territorio Hierosolymæ, tantùm sibi applaudebat in viribus, vt quindecim frumenti modios diù longeque portaret: & hanc haberet palmam fortitudinis suæ, si asinos vinceret. Hic afflictus pessimo dæmone, non catenas, non compedes, non claustra ostiorum integra patiebatur: multorum nasum & aures morsibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam fregerat: tantumque sui terrorem omnibus incusserat, vt oneratus catenis & funibus, in diuersa nitentium, quasi ferocissimus taurus, ad monasterium pertraheretur. Quem postquàm fratres vidêre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nunciauerunt Patri. Ille sicut sedebat, iussit eum ad se pertrahi, & dimitti. Solutoque, Inclina, ait, caput, & veni. Tre- Dæmoniacus sanatur. mere ille, & ceruicem flectere, nec adspicere contrà ausus: omnique ferocitate deposita, pedes cœpit sedentis lambere. Adiuratus itaque dęmon, & tortus, qui iuuenem possederat, septima die egressus est. Sed nec illud tacendum est, quòd Orionus vir primarius & ditissimus vrbis Ailæ, quæ mari rubro imminet, à legione possessus dæmonum, ad eum adductus est. Manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erant, furorisque sæuitiam torui oculi minabantur. Cumque deambularet sanctus cum fratribus, & de scripturis nescio quid interpretaretur, erupit ille de manibus se tenentium, & amplexus eum post tergum, in sublime leuauit. Clamor ortus ab omnibus: timebant enim, nè confecta iumenta membra collideret. Et sanctus arridens: Sinite, inquit, & mihi meum palęstritam dimittite. Ac sic reflexa super humeros manu, caput eius tetigit, apprehensoque crine ante pedes adduxit, stringens è regione ambas manus eius, & plantas vtroque calcans pede, simulque ingeminans, Torquere dæmonum turba, torquere. Cumque ille eiularet, & reflexa ceruice, terram vertice tangeret: Dñe, inquit, Iesu, solue miserum, solue captiuum. Vt vnum, ità & plures vincere, tuum est. Rem loquor inauditam. Ex vno hominis ore diuersæ voces, & quasi confusus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non post multum temporis, cum vxore & liberis venit ad monasterium, plurima, quasi gratiam redditurus, dona afferens. Cui sanctus, Non legisti, inquit, quid Giezi, quid Simon passi sint: quorum alter accepit precium, alter obtulit: vt ille venderet gratiam spiritûs sancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus: respondit, Tu meliùs potes tua distribuere, qui per vrbes ambulas, & nõsti pauperes. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occasio auaritiæ est: misericordia verò artem non habet. Nemo meliùs erogat, quàm qui sibi nihil reseruat. Tristi autem, & in terra iacenti: Noli, inquit, contristari fili: Quod facio, pro me & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur. Legio dæmonum ab homine pellitur. 4. Reg. 5. Actor. 8. Paralyticus curatur.

Quis verò possit silentio præterire, quòd Gazanus Maiometes haud longè à monasterio eius, lapides ad ædificandum de ora maris cudens, totus paralysi dissolutus, & ab operis socijs delatus ad sanctum, statìm ad opus reuersus est? Etenim litus, quod Palęstinæ Aegyptoque prętenditur, per naturam molle, arenis in saxa durescentibus, asperatur: paulatimque cohęrescens sibi glarea, perdit tactum, cùm nõ perdat adspectum. Sed & Italicus eiusdem oppidi municeps Christianus, aduersùm Gazensem duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutriebat. Hoc siquidem in Romanis vrbibus iam indè seruatur à Romulo, vt propter felicem Sabinarum raptum, Conso, quasi consilium deo, quadrigæ sepreno currant circumitu, & equos partis aduersæ fregisse, victoria sit. Hic itaque æmulo suo habente maleficum, qui dęmoniacis quibusdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad cursum, venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduersarium lædi, quàm se defendi, obsecrauit. Ineptum visum est venerando seni, in huiusce modi nugis orationem perdere. Cumque subrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum precium pro salute animæ tuæ pauperibus erogas? Gazenses idololatræ. illle respondit, functionem esse publicam: & hoc non tam se velle, quàm cogi: nec posse hominem Christianum vti magicis artibus, sed à seruo Christi potiùs auxilium petere, maximè contra Gazenses aduersarios Dei, & non tam sibi, quàm Ecclesiæ Christi insul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantes. Rogatus ergò à fratribus, qui aderant, scyphum fictilem, quo bibere consueverat, aqua iussit impleri, eique tradi. Quem cùm accepisset Italicus, & stabulum, & equos & aurigas suos, rhedam, carcerumque repagula adspersit. Mira vulgi expectatio: manet aduersarius hoc ipsum irridens diffamauerat: & fautores Italici sibi certam victoriam pollicentes, exultabant. Igitur dato signo hi aduolant, isti præpediuntur. Sub horum ru rotæ feruent, illi præteruolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ethnici ipsi quoquè concreparent: Marnas victus est à Christo. Porrò furentes adiu rij, Hilarionem maleficum Christianum ad supplicium poscere. Indubitata ergò victoria, & illis, & multis retrò Circensibus plurimis, fidei occasio fuit.

De eiusdem Gazensis emporij oppido virginem Dei vicinus iuuenis deperibat. Qui cùm frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi, quæ solent mouere virginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit Memphim, vt confesso vulnere magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur post annum doctus ab Aegyptijs vatibus, non remediantis animas, sed perdentis, venit præsumptum animo stuprum perficiens: & subter limen domûs puellæ, tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illicò insanire virgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescẽtis. Magnitudo propè amoris se in furorem verterat. Perducta ergò à parentibus ad monasterium, traditur, vlulante statim, & confitente dæmone, Vim sustinui, inuitus abductus sum. Quàm benè Memphi somnijs homines deludebam. ó cruces, ô tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui me net, dimiserit. Tũc senex: Grãdis, ait, fortitudo tua, q licio & lamina strictus teneris. Cur ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam virginem. Tu seruare proditor castitatis? Cur non potiùs in eum, qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, reprobe, intrarem in eum, qui habebat collegam meum amoris dæmonem? Noluit autem intrare, antequàm purgaret virginem, vel adolescẽtem, signa iubere perquiri, nè aut fictis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodaret. dem, asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos: & magis, credula nitate, increpuit virginem, cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset.

Non solùm autem in Palæstina, & in vicinis vrbibus Aegypti, vel Syriæ, sed etiam longinquis prouincijs fama eius percrebuerat. Nanque candidatus Constantij Imperatoris, rutilus coma, & candore corporis indicans prouinciam (inter Saxones quippe & Alemannos gens eius, non tam lata, quàm valida, apud historicos Germania, verò Francia vocatur) antiquo, hoc est, ab infantia, possessus à dæmone, qui nonnullos cum vlulare, ingemiscere, fremere dentibus compellebat, secretò ab Imperatore ctionem petijt, causam ei simpliciter indicans: & acceptis ad consularem quoque Palæstinæ literis, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus est. Qui cùm à decemnibus illius loci quæsijssent, vbi habitaret Hilarion monachus, territi Gazenses, & potantes eum ab Imperatore missum, ad monasterium adduxerunt, vt & honorem commendato exhiberent, & si quid ex præteritis iniurijs in Hilarionem esset offensionis officio deleretur. Deambulabat tunc senex in arenis mollibus, & secùm de pluribus scio quid submurmurabat. Videnscque tantam turbam venientem, subtitit. Etcum tis omnibus, manuq; eis benedicẽs, post horam cæteros abire præcepit, illum verò seruis suis & apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius & vultu, cur venisset, agnouit. Statim ergò ad interrogationem suspensus homo, vix terram pedibus tangẽs, & summè rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat, sermone respondit. Videres de ore barbaro & qui Francam tantùm & Latinam linguam nouerat, Syra ad purum verba reddere, vt nõ stridor, non adspiratio, nõ idioma aliquod Palæstini deesset eloqui. Confestim itaque, quo in eum intrâsset ordine. Et vt interpretes eius intelligerẽt, qui Græcam tantùm & Latinam linguam nouerant, Græcè quoquè eum interrogauit. Confestim in verba eadem respondente, multasque incantationum occasiones, & necessitates magicarum artium obtendente: Non curo, ait, quomodò intraueris: sed vt exeas in nomine Domini nostri Iesu Christi impero. Cumque curatus esset, simplicitate rustica ab cem auri libras offerens, hordeaceum ab eo panem accepit, audiens quòd qui talibus alerentur, aurum pro luto ducerent.

Parùm est de hominibus loqui: bruta quoquè animalia quotidiè ad cum furenda pro-

Dæmonis imbecillitas inridetur.

Liberat virginẽ à dæmonis vexatione.

Frãcia Germaniæ.

Francus dæmoniacus restituitur.

pertrahebantur: in quibus Bactrum camelum enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuerat, triginta & eo ampliùs viri distentum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, volubilis lingua turgebat, & super omnẽ terrorem rugitus personabat immanis. Iussit igitur eum dimitti senex. Statim verò & qui adduxerant, & qui cum sene erant, vsque ad vnum omnes diffugêre. Porrò ille solus perrexit obuiàm, & sermone Syro: Non me, inquit, terres diabole tanta mole corporis: Et in vulpecula, & in camelo vnus atque idem es. Et interim porrecta stabat manu. Ad quem dum furens, & quasi eum deuoraturus bellua peruenisset, statim corruit, submissumque caput terræ coæquauit, mirantibus cunctis, qui aderant, post tantam ferociam, tãtam subitò mansuetudinem. Docebat autem senex, hominum causa diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, vt non solùm ipsos, sed & ea, quæ ipsorum essent, cuperet interire. Huiusque rei proponebat exemplum, quòd antequàm beatum Iob tentare permitteretur, omnem substantiam eius interfecerit. Nec mouere quempiam debere, quòd Domini iussione duo millia porcorum à dæmonibus interfecta sunt. Siquidem eos, qui viderant, non potuisse aliter credere, exisse de homine tantam dæmonum multitudinem, nisi grandis porcorum numerus, & quasi à multis actus, pariter corruisset.

Camelus à dæmone exagitatus, curatur.

Iob 1. Luc. 8.

Tempus me deficiet, si voluëro vniuersa signa, quæ ab eo perpetrata sunt, dicere. In tantam enim à Domino fuerat eleuatus gloriam, vt beatus quoquè Antonius audiens conuersationem eius, scriberet ei, libenterque eius epistolas sumeret: & si quãdò de Syriæ partibus ad se languentes perrexissent, diceret eis: Quarè vos tam longè vexare voluistis, cùm habeatis ibi filium meum Hilarionem? Exemplo itaque eius per totam Palæstinam innumerabilia monasteria esse cœperunt, & omnes ad eum monachi cerratim currere. Quod ille cernens, laudabat Domini gratiam, & ad profectum animæ singulos cohortabatur, dicẽs præterire figuram huius mundi, & illam esse veram vitam, quę vitę præsentis emeretur incommodo. Volẽs aũt exemplum eis dare & humilitatis, & officij, statis diebus ante vindemiam lustrabat cellulas monachorũ. Quod postquàm cognitum est à fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circumibant monasteria, habentes viaticum suum: quia interdùm vsque ad duo millia hominũ conregabantur. Sed & procedente tempore vnaquæq; villula vicinis monachis, ad suscegabantur. Sed & procedente tempore vnaquæq; villula vicinis monachis, ad susceptionem sanctorum gaudens, cibos offerebat.

Innumera monasteria in Palæsti. na.

Quantum autem fuerit in eo studij, vt nullum fratrẽ quauis humilem, quauis pauperem præteriret, vel illud indicio est, q vadens in desertum Cades, ad vnum de discipulis suis visendum, cum infinito agmine monachorum peruenit Elusam, eo fortè die, quo anniuersaria solennitas omnem oppidi populum in templum Veneris cõgregauerat. Colunt aũt illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorũ natio dedita est. Sed & ipsum oppidum ex magna parte semibarbarum est propter loci situm. Igitur audito, quòd sanctus Hilarion præteriret, (multos enim Saracenorũ arreptos à dæmone frequẽter curaverat) gregatim ei cum vxoribus & liberis obuiàm processêre, submittentes colla, & voce Syra, Barach, id est, benedic, inclamantes. Quos ille blandè humiliterque suscipiens, obsecrabat vt Deum magis, quàm lapides colerent: simulq; vberrim flebat, cælum spectans, & pollicens, si Christo crederent, ad eos se crebrò esse venturum. Mira Domini gratia: nõ priùs abire passi sunt, quàm futuræ ecclesiæ lineam mitteret: & sacerdos eorum, vt erat coronatus, Christi signo denotaretur.

Venerẽ colunt Saraceni.

Elusa mitra Saracẽi cõuertitur.

Alio quoquè anno, cùm exiturus esset ad visenda monasteria, & digereret in schedula, apud quos manere, quos in transitu visitare deberet, scientes monachi quendam de fratribus parciorem, simulq; cupientes vitio eius mederi, rogabant, vt apud eum maneret. Et ille: Quid, inquit, vultis & vobis iniuriam, & fratri vexationem facere? Quod postquàm frater ille parcus audiuit, erubuit, & annitẽtibus cunctis, vix ab inuitò impetrauit, vt suum quoquè monasterium in mansionum ordinem poneret. Post diem ergò decimũ venerunt ad eum, custodibus iam in vinea, qua venirent illi, dispositis: qui cùm lapidibus & glebarum iactu, fundæque vertigine accedentes deterrerent, sine esu vuæ manè omnes profecti sunt, rodente sene, & dissimulante scire, quod euenerat. Porrò susceptis ab alio monacho, cui Sabas vocabulum est: (debemus quippè parci tacere vocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, inuitabantur ab eo vniuersi in vineam, vt ante horam cibi, vuarum pastu laborem viæ subleuarent. Et sanctus, Maledictus, ait,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota sancti viri piũ animum.

ait, qui priùs refectionem corporis, quàm animæ, quæsierit. Oremus, psallamus, celebremus Domino officium, & sic ad vineam properabitis. Completo itaque ministerio, cum sublimi stans, benedixit vineę, & suas ad pascendum dimisit oues. Erant autẽ, qui recipiebantur, nõ minùs tribus millibus. Cumque centum lagenis æstimata fuisset integra illa

Item effectum benedictionis eius.

huc vinea, post dies viginti trecentas fecit. Porrò ille parcus frater multo minùs fidelior colligens, etiam id quod habuerat, versum in acetum serò doluit. Hoc multis fratribus senex antè futurum prædixerat.

Detestabatur autem præcipuè monachos, qui infidelitate quadam in futurum reuarent sua, & diligentiam haberent vel sumptuum, vel vestitûs, aut alicuius earum rerum, quę cum seculo transeunt. Deniquè vnum de fratribus in quinto ferè milliario ita manẽtem, quia comperiebat hortuli sui nimìs cautum timidumq; custodem, & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat. Qui volens sibi reconciliari senem, frequenter veniebat ad fratres, & maximè ad Hesychium, quo ille vehementissimè delectabatur. Quadam igitur die ciceris fascem virentis, sicut in herbis erat, detulit. Cumque cùm Hesychius posuisset in mensa ad vesperum, exclamauit senex, se putorem eius ferre non posse, simulque vndè esset rogauit. Respondente autem Hesychio, quòd quidam primitias agelli sui fratribus detulisset: Nõ sentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere fœtere auaritiam? Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & vide, an comedant. Quod cùm ille iuxta præceptum in præsepe posuisset, exterriti boues, & plùs solito mugientes, ruptis vinculis, in diuersa fugerunt. Habebat enim senex hanc gratiam, vt ex odore corporum, vestiumque & earum rerum, quas quis tetigerat, sciret cui deprehendi, vel cui vitio subiaceret.

Hesychius Hilarioni charissimo.

Nota singulare gratiã.

Igitur sexagesimotertio vitæ suæ anno cernens grande monasterium, & multitudinem fratrum secùm habitantium, turbasq; eorum, qui diuersis languoribus, & immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ità vt omni genere hominum solitudinis circuitus repleretur, flebat quotidiè, & incredibili desiderio conuersationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus, quid haberet, cur se conficeret, ait: Rursum ad seculum redij, & recepi mercedem meam in vita mea. En homines Palæstinæ, & vicinæ prouinciæ existimant me alicuius esse momenti: & ego sub prętextu monasterij adpensationem fratrum, vilem supellectilem habeo. Seruabatur autẽ à fratribus, maximè ab Hesychio, qui miro amore veneration i senis deditus erat. Cumque ità vixisset biennium, Aristæneta illa, cuius suprà fecimus mentionem, præfecti tunc vxor, sed nihil de præfecti ambitu habens, venit ad eum, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens: Vellem, ait, ipse quoquè ire, si non carcere huius monasterij teneretur, & si eundi fructus esset. biduum enim hodiè est, quòd totus mundus talipatre orbatus est. Credidit illa, & substitit. Et post paucos dies, veniente nuncio, Antonij dormitionem audiuit.

S. Antonij obitum diuinitùs discit.

Mirentur alij signa, quæ fecit, mirentur incredibilem abstinentiam, scientiam, humilitatem: Ego nihil ità stupeo, quàm gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrebant Episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque & potentes viri & iudices, vt benedictum ab eo panem vel oleum acciperent. Ardebat Christianorum, grandis tentatio, & hincindè ex vrbibus & agris vulgus ignobile, ad

Nota lector de benedicto pane & oleo.

hil aliud, nisi solitudinem meditabatur, intantùm vt quadam die proficisci statuens, & adducto asello (nimìs quippè exesus ieiunijs, vix ingredi poterat) iter arripere cœpit. Sed quàm decem millia hominum diuersæ ætatis & sexûs, ad retinendum eum congregata

*bacillo

sunt. Immobilis ille ad preces, & *baculo arenas discutiens, loquebatur: Fallemur Dominum meum non faciam: non possum videre subuersas ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum meorum sanguinem. Vniuersi autem, qui aderant, intelligebant reuelatum ei quiddam esse secreti, quod nollet cõfiteri: & nihilominùs custodiebat eum, nè proficisceretur. Decreuit ergò, publica omnes voce contestans, non cibi sę, non potũs quicquam sumere, nisi dimitteretur. Et post septem dies inediæ, tandèm obtinuit, ac valedicens plurimis, cum infinito agmine prosequentium venit Betilium. Vbi persuasis turbis vt reuerterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & possent ieiunantes ingredi, id est, post solis occasum cibum sumere. Quarto igitur die venit Pelusium, visitatisque fratribus, qui in vicina eremo erant, & in loco, qui

Migrat aliò.

dicitur Lychnos, morabãtur, perrexit post triduum ad castrum Theubatum, vt videret Dracontium Episcopum & confessorem, qui ibi exulabat. Quo incredibiliter consolato tanti viri præsentia, post aliud triduum multo Babylonem labore peruénit, vt videret Philonem Episcopum, & ipsum confessorem. Constantius enim rex, Arrianorum fauens hęresi, vtrunq; in ea loca deportauerat. Indè egrediens, post triduum venit ad oppidum Aphroditon, vbi conuento Diacono Baisane, qui locatis camelis & dromedis, ob aquę in eremo penuriam, consueuerat euntes ad Antoniũ ducere, cõfessus est fratribus instare diem dormitionis beati Antonij, & peruigilem noctem in ipso, quo defunctus fuerat, loco à se illi debere celebrari. Tribus igitur diebus per vastam & horribilem solitudinem, tandèm ad montem altissimum peruenerunt, repertis ibi duobus monachis, Isaac & Pelusiano, quorum Isaac interpres Antonij fuerat.

Dracontius Episcopus confessor.

Item Philo Episcopus.

Et quia se præbet occasio, & ad id loci vénimus, dignum videtur breui sermone habitaculum tanti viri describere. Saxeus & sublimis mons, per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit: quarum alias arenę ebibunt, aliæ ad inferiora delapsę, paulatim tiuum efficiunt: super quem exutráque ripa palmæ innumerabiles, multũ loco & amœnitatis, & commodi tribuunt. Videres senem huc atque illuc cum discipulis B. Antonij discurrere. Hìc, aiebãt, psallere, hîc orare, hîc operari, hìc fessus residere solitus erat. Has vites, has arbusculas ipse plantauit: illam areolã manibus suis ipse cõposuit. Hanc piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Istum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Iacebat in stratu eius, & quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice, quasi per cochleam ascendentibus arduo valdè nisu, duæ eiusdem mensuræ cellulę visebantur: in quibus vesci nientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens, commoratus est. Verùm hæ in viuo excisæ saxo, ostia tantùm addita habebant. Postquàm autem ad hortulum venerant: Videris, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis cónsitum, & oleribus virens? Ante hoc fermè triẽnium cùm onagrorum grex vastaret, vnum è ductoribus eorum stare iussit, baculoque tundens latera: Quarè, inquit, comeditis, quod non seminastis? Et exindè, exceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquàm eos nec arbusculam, nec olera contigisse. Præterea rogabat senex, vt sibi locum tumuli eius ostenderent. Qui cùm seorsùm eum abduxissent, vtrùm monstrauerint, nécne, ignoratur: cautè audiunt discipulos eius asinum sternere, illumque parare proficisci. Itaque aduoluti pedibus rogabant, nè hoc faceret: & ante limen prostrati, citiùs se mori, quàm tanto carere hospite, testabantur. Quibus ille respondit: Idcircò abire festino, nè vobis molestiam generem. Certè ex posterioribus cognoscetis, non sine causa me subitò ambulásse. Igitur altera die Gazenses cum lictoribus profecti, (nam pridiè eum venisse cognouerant) intrãtes monasterium, cùm illum minimè inuenissent, inuicèm loquebãtur: Nónne vera sunt, quę audiuimus? Magus est, & futura cognoscit. Vrbs est Gaza, postquàm pro-

Domicilio S. Antonij.

Onagri obediũt sancto Antonio.

Precibus impetrat pluuiam S. Hilarion.

Vide mirã vim olei benedicti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gazenſes à Iuliano apoſtata impetrãt copiam eũ perdẽdi.

profecto de Paleſtina Hilarione, Iulianus in Imperiũ ſucceſſerat, deſtructo monaſterio eius, precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis, & Heſychij mortem impetrauerat: amboq; vt quærerentur, toto orbe ſcriptum erat. Egreſſus ergò de Brutio, per inuiã ſolitudinem intrauit Oaſim, ibiq; anno plùs minùs exacto, quia illuc quoq; ſua fama peruenerat, quasi iam in Oriente latére non poſſet, vbi multi illũ & opinione, & vultu nouerant, ad ſolas nauigare inſulas cogitabat: vt quem terra vulgauerat, ſaltem maria celarent.

Eodem fermè tempore Hadrianus diſcipulus eius de Paleſtina ſuperuenit, dicens Iulianum occiſum: Chriſtianum Imperatorẽ regnare cœpiſſe: reuerti eum debere ad monaſterij ſui reliquias. Quod ille audiens, deteſtatus eſt: & conducto camelo, per vaſtã ſolitudinem peruẽnit ad maritimam vrbem Libyę Parętonium: vbi Hadrianus infeſtis iniurias. Ad extremũ, cõuaſatis, quę à fratribus ei miſſa detulerat, neſciente illo, ſiccẽs Paleſtinam reuerti, & priſtinam ſub nomine magiſtri quęrẽs gloriã, multas ei fecit. Super hoc, quia alter locus referendi nõ eſt, hoc tantùm dixerim in terrorẽ eorũ, qui magiſtros deſpiciunt, quòd poſt aliquantulum temporis computruerit morbo regio.

Hadriani diſcipuli S. Hilarionis furtum & pœna.

Habens igitur ſenex Gazanũ ſecùm, aſcendit claſſem, quæ Siciliã nauigabat. Cumq; venundato Euangeliorum codice, quem manu ſua adoleſcens ſcripſerat, darenatum diſponeret, in medio fermè Adrię, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion ſerue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi locum, donèc ad terram veniam, nè hìc eiectus, præcipiter in abyſſum. Cui ille: Si Deus meus, ait, tibi concedit vt maneas, mane. Sin autem ille te eijcit, quid mihi inuidia? Curatur à dæmone arreptus.

cis, homini peccatori atque mendico? Hoc autem dicebat, nè nautę & negociatores, qui in naui erant, ſe, cùm ad terram peruenirent, proderent. Nec multò poſt purgatus eſt puer, patre fidem dante, & cęteris, qui aderãt, nulli ſe ſuper eius nomine locuturos. Ingreſſus autem Pachynum, promontorium Siciliæ, obtulit nauclero Euangelium pro libertione ſua & Gazani. Qui nolens accipere, maximè cùm videret illos, excepto illo, omnes, & his, quibus veſtiti erant, ampliùs nihil habere, ad extremum iurat ſe non accepturum. Sed & ſenex accenſus fidutia pauperis conſcientiæ, in eo magìs lætabatur, & quod nihil haberet ſeculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Latitat in Sicilia.

Porrò recognitis, negociatores de Oriẽte venientes, ſe notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id eſt, vicesimo à mari milliario, ibiq; in quodam deſerto agello lignorum quotidiè faſcem alligans, imponebat dorſo diſcipuli. Quo in proxima villa venũdato, & ſibi alimonias, & his, qui fortè ad eos veniebant, pauxillulum panis emebant.

Matt. 5.

Sed verè, iuxta quod ſcriptum eſt, non poteſt ciuitas latére ſuper mõtem poſita: tarius quidam, cùm in baſilica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus ſpiritus: Ante paucos dies Siciliam ingreſſus eſt Hilarion ſeruus CHRISTI, & eius. Dæmõ expellitur ab obſeſſo.

mo eum nouit, & putat ſe eſſe ſecretum: ego vadam, & prodam illum. Statimq; cum ſcelens Paleſtinam reuerti, & priſtinam ſub nomine magiſtri quęrẽs gloriã, multas ei fecit. Super hoc, quia alter locus referendi nõ eſt, hoc tantùm dixerim in terrorẽ eorũ, qui magiſtros deſpiciunt, quòd poſt aliquantulum temporis computruerit morbo regio.

Habens igitur ſenex Gazanũ ſecùm, aſcendit claſſem, quæ Siciliã nauigabat. Cumq; venundato Euangeliorum codice, quem manu ſua adoleſcens ſcripſerat, darenatum diſponeret, in medio fermè Adrię, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion ſerue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi locum, donèc ad terram veniam, nè hìc eiectus, præcipiter in abyſſum. Cui ille: Si Deus meus, ait, tibi concedit vt maneas, mane. Sin autem ille te eijcit, quid mihi inuidia? Curatur à dæmone arreptus.

cis, homini peccatori atque mendico? Hoc autem dicebat, nè nautę & negociatores, qui in naui erant, ſe, cùm ad terram peruenirent, proderent. Nec multò poſt purgatus eſt puer, patre fidem dante, & cęteris, qui aderãt, nulli ſe ſuper eius nomine locuturos. Ingreſſus autem Pachynum, promontorium Siciliæ, obtulit nauclero Euangelium pro libertione ſua & Gazani. Qui nolens accipere, maximè cùm videret illos, excepto illo, omnes, & his, quibus veſtiti erant, ampliùs nihil habere, ad extremum iurat ſe non accepturum. Sed & ſenex accenſus fidutia pauperis conſcientiæ, in eo magìs lætabatur, & quod nihil haberet ſeculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Latitat in Sicilia.

Porrò recognitis, negociatores de Oriẽte venientes, ſe notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id eſt, vicesimo à mari milliario, ibiq; in quodam deſerto agello lignorum quotidiè faſcem alligans, imponebat dorſo diſcipuli. Quo in proxima villa venũdato, & ſibi alimonias, & his, qui fortè ad eos veniebant, pauxillulum panis emebant.

Matt. 10.

Saluatoris ad diſcipulos: Gratis accepiſtis, gratis date.

Dum hæc ità geruntur in Sicilia, Heſychius diſcipulus eius toto ſenem orbe quærebat, luſtrans litora, deſerta penetrans, & hanc tantùm habens fiduciam, quia vbicunque eſſet, diù latére non poſſet. Tranſacto igitur iam triennio, audiuit Methonæ à quodam Iudæo, vilia populis ſcruta vendente, propheram Chriſtianorum apparuiſſe in Sicilia, tanta miracula & ſigna facientem, vt de veteribus ſanctis putaretur. Interrogatus ergo habitum eius, inceſſum & linguam, maximeq; ætatem: nihil dicere potuit. Ille enim, qui referebat, famam ad ſe veniſſe tantùm hominis teſtabatur. Ingreſſus igitur Adrianum, Vide miră animi puritatẽ, munera oſa faſtidientem.

proſpero curſu venit Pachynum, & in quadam curtii litoris villula, famam ſenis ſciscitatus, conſona voce omnium cognouit, vbi eſſet, quid ageret: nihil in eo ita cũctis admirantibus, quàm quòd poſt tanta ſigna atque miracula, ne fragmen quidem panis à quemquam in illis locis accepiſſet.

Et nè longum faciam, ſanctus vir Heſychius ad magiſtri genua prouolutus, plantasque eius lachrymis rigans, tandèm ab eo ſubleuatus, poſt biduũ, triduique ſermonem audit à Gazano, non poſſe ſenem iam in illis habitare regionibus, ſed velle ad barbaras quaſ-

quaſdam pergere nationes, vbì & nomen, & ſermo ſuus incognitus foret. Duxit itaque illum ad Epidaurum Dalmatiæ oppidum, vbi paucis diebus in vicino agello mãſitans, non potuit abſcondi. Siquidem draco mirę magnitudinis, quos gentili ſermone boas vocant, ab eo, quòd tam grãdes ſint, vt boues glutire ſoleant, omnem latè vaſtabat prouinciam, & non ſolùm armenta & pecudes, ſed agricolas quoquè & paſtores, tractos ad ſe vi ſpiritũs, abſorbebat. Cui cùm pyram iuſſiſſet prępparari, & oratione ad Chriſtum miſſa, euocato præcepiſſet ſtruem lignorum ſcandere, ignem ſuppoſuit. Tum itaque cuncta ſpectante plebe, immanem beſtiam concremauit. Vndè æſtuans quid faceret, quòd ſe verteret, aliam parabat fugam, & ſolitarias terras mente perluſtrans, mœrebat, quòd tacente de ſe lingua, miracula loquerentur.

Nota genus draconum.

Ea tẽpeſtate terræmotu totius orbis, qui poſt Iuliani mortẽ accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos: & quasi rurſùm Deus diluuiũ minaretur, vel in antiquũ chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerũt. Quod cùm viderẽt Epidauritani, frementes fluctus, & vndarum moles, & montes gurgitum litoribus inferri, verentes quod iam euenisſe cernebãt, nè oppidum funditùs ſubuerteretur, ingreſſi ſunt ad ſenem, & quasi ad prælium proficiſcentes, poſuerunt eum in litore. Qui cùm tria Crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manuſque contrà tenderet, incredibile dictu eſt, in quantã altitudinem intumeſcens mare ante eum ſteterit, ac diù fremens, & quasi ad opificem indignans, paulatim in ſemetipſum relapſum eſt. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio vſq; hodiè prędicat, matresque docent liberos ſuos, ad memoriam in poſteros tranimittendam. Verè illud, quod ad Apoſtolos dictum eſt: Si crediderit is, dicetis huic monti, Tranſi in mare, & fiet: etiam iuxta literam impleri poteſt, ſi tamen quis habuerit apoſtolorum fidem, & talem, qualem illis habendã Dominus imperauit. Quid enim intereſt, vtrũ mons deſcẽdat in mare, an immenſi vndarum montes repentè obriguerint, & ante ſenis tantùm pedes ſaxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo ſigni Saloniſ quoquè percrebuerat. Quod intelligens ſenex, in breui lembo clam noctè fugit, inuenta poſt biduum oneraria naui, perrexit Cyprum. Cumque inter Maleam & Cytheram piratæ, derelicta claſſe in litore, quæ non antemna, ſed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus occurriſſent, & denuò hincindè fluctus occurrerẽt, remiges omnes, qui in naui erant, trepidare, flere, diſcurrere, præparare contos, & quasi non ſufficeret vnus nuncius, certatim ſeni piratas adeſſe dicebant. Quos ille procul intuens, ſubriſit, & conuerſus ad diſcipulos, dixit: Modicæ, inquit, fidei, quarè trepidatis? Nunquìd plures ſunt hi, quàm Pharaonis exercitus? tamen omnes, DEO volente, ſubmerſi ſunt. Loquebatur hic, & nihilominùs ſpumantibus roſtris, hoſtiles turmę minebant, iactu tantùm lapidis medio. Stetit ergò in prora nauis, & porrecta cõtra venientes manu: Hucuſq;, ait, veniſſe ſufficiat. O mira rerum fides: ſtatim reſiluêre nauiculæ, & impellentibus contrà remis, ad puppim impetus redit. Mirabãtur piratę, poſt tergũ ſe redire nolentes, totoque corporis nixu, vt ad nauigium peruenirent, laborantes, velociùs multo, quàm venerant, ad litus ferebantur.

Terræmotus generalis.

Vide quid efficiant Crucis ſigna.

Matt. 17.

Exod. 15.

Inſigni miraculo repelluntur piratæ.

Prætermitto cętera, nè videar in narratione ſignorum volumen extendere. Hoc ſolùm dicam, quòd proſpero curſu inter Cycladas nauigans, hincindè clamantium de vrbibus & vicis, & ad litora concurrentium immundorum ſpirituum voces audiebat. Ingreſſus ergò Paphum, vrbem Cypri, nobilem carminibus poëtarum, quæ frequẽter terræmotu lapſa, nunc ruinarum tantùm veſtigijs, quid olim fuerit, oſtendit: in ſecundo ab vrbe milliario habitabat ignobilis, gaudensque quòd paucis diebus quietè viueret. Verùm non ad plenum viginti tranſiêre dies, cùm per illam omnem inſulam quicunque immundos habebant ſpiritus, clamare cœperunt veniſſe Hilarionem ſeruum Chriſti, & ad eum ſe debere properare. Hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, & vrbes reliquæ conclamabant: pleriſque aſſerentibus, ſcire ſe quidem Hilarionem, & verè illum eſſe famulum Dei, ſed vbi eſſet, ignorare. Intrà triginta igitur, nec multo ampliùs dies, ducenti fermè, tam viri, quàm mulieres, ad eum congregari ſunt. Quos cùm vidiſſet, dolens quòd ſe non paterentur quieſcere, & quodammodò in vltionem ſui ſęuiens, tãta eos orationum inſtantia flagellauit, vt quidam ſtatìm, alij poſt biduum, triduum ve, omnes verò intrà vnam hebdomadam curarentur.

In Cypro cõmoratur.

200. obſeſſi ſanantur.

Manens itaq; ibì biennio, & ſemper de fuga cogitans, Heſychium ad ſe yẽ is tempore reuerſurum, Paleſtinam ad ſalutationem fratrum, & monaſterij ſui cineres viſendos

Universidad de Deusto
Biblioteca

dos misit. Qui cùm reuertissет,cupiēti rursùm ad Aegyptum nauigare,hoc est, ad eā locā,quæ vocantur Bucolia,eò quòd nullus ibì Christianorum esset, sed barbara tantùm & ferox natio,suasit,vt in ipsa magìs insula ad secretiorem locum conscenderet. Quem cùm diù lustrans omnia,reperissет,perduxit eum duodecim millibus à mari procùl, inter secretos asperosq; montes,& quò vix reptando manibus genibusque posset adrepi. Qui introgressus,contemplatus quidem est terribilem valdè & remotum locum, arboribusque hincindè circundatum,habentem etiam aquas de supercilio collis irriguas,& hortulum peramœnum,& pomaria plurima,quorum fructum nunquàm in cibo sumpsit,sed & antiquissimi iuxta templi ruinā, ex quo(vt ipse referebat, & eius discipuli testantur)tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum voces resonabant,vt exercitum crederes.Quo ille valdè delectatus,quó scilicet antagonistas haberet in proximo,habitauit ibì per annos quinq;, & sæpè inuisente se Hesychio, in hoc extremo iam vitæ suę tempore refocillatus est,quòd propter asperitatem difficultatemq; loci,& vndique rum (vt ferebatur vulgò) multitudinem, aut nullus, aut rarus ad se vel posset, vel auderet ascendere. Quodam autem die egressus hortulum, videt hominem toto corpore paralyticum,iacentem ante fores. Interrogauitque Hesychium, quisnam esset, & quomodò fuisset adductus. Qui respondens, ait, procuratorem se fuisse villulę, adus confinia hortulus quoquè, in quo ipsi erant, pertineret. Et ille collachrymans, densque ad iacentem manum: Tibi,inquit,dico: In nomine Domini nostri Iesu Christi surge,& ambula.Mira velocitas.Adhuc verba in ore loquētis voluebantur,& iam membra solidata ad standum,hominem surrigebant.Quod postquàm auditum est,etiam difficultatem loci & iter inuium plurimorum vicit necessitas:nihil æquè per circuitū cuctis illis obseruantibus,quàm nè quo modo elaberetur. Disseminauerat enim hoc de eo rumor,diù eum in eodem loco manere non posse. Quod ille non leuitate quadam, aut puerili sensu victus faciebat,sed honorem fugiens & importunitatem. Semper enim lentium,& vitam ignobilem desiderabat.

In loco penè inaccesso vltimam degit ętatē.

Sanat paralyticum.

Igitur octogesimo ætatis suę anno, cùm absens esset Hesychius, quasì testamentum ce breuem manu propria scripsit epistolam,omnes diuitias suas ei derelinquens: Eumgelium scilicet,& tunicam saccecam,cucullam & palliolum.Nam minister eius ante paucos dies obiērat.Venerunt igitur ad ęgrotantem de Papho multi religiosi viri: & mandè,quòd eum dixisse audiērant,iam se ad Dominum migraturum,& de corporis vinculis liberandum. Sed & Constantia quædam sancta fœmina, cuius generum & filiam morte liberauerat vnctione olei. Quos omnes adiurauit,vt ne puncto quidem horæ post mortem reseruaretur: sed statim eum in eodem hortulo terra operirent, sicuti stitus erat in tunica cilicina, & cuculla,& sago rustico. Iamque modicus calor tegebat in pectore,nec pręter sensum quicquam viui hominis superat,& tamen apertis oculis loquebatur: Egredere,quid times?Egredere anima mea,quid dubitas? Septuaginta pè annis seruisti Christo,& mortem times? In hæc verba exhalauit spiritum. Statimque humo obrutum,antè vrbi sepultum,quàm mortuum, nunciauerunt. Quod postquam Palæstinę sanctus vir audiuit Hesychius,perrexit ad Cyprum,& simulās se velle habitare in eodem hortulo,vt diligentis custodię suspicionem accolis tolleret, cum ingēti vitæ suę periculo post decem ferè mēses corpus eius furatus est. Quod Maiomam deferēs, totis monachorum & oppidorum turbis prosequentibus, in antiquo monasterio condidit,illęsa tunica,cuculla & palliolo,& toto corpore,quasì adhuc viueret,integroque tisque fragrante odoribus,vt delibutum vnguentis putares.

Nota hic vestes monachorum.

Feliciſſimè expirat animam.

Post decem menses integrū corp. eius &c.

Non mihi videtur in calce libri tacenda Constantię illius sanctissimæ mulieris devotio,quæ perlato ad se nuncio,quòd corpusculum Hilarionis Palæstinę esset, statim exanimata est,veram in seruum Dei dilectionem etiam morte comprobans.Erat enim solita peruigiles in sepulcro eius noctes ducere, & quasì cum pręsente ad adiuuādas orationes suas sermocinari. Cernas vsq; hodiè miram inter Palęstinos & Cyprios contentionem,his corpus Hilarionis, illis spiritum se habere certātibus. Et tamen in vtrisque locis magna quotidiè signa fiunt,sed magìs in hortulo Cypri, quia plùs illum locum dilexerit.

Miraculum post obitū.

VITA

PER D. HIERONYMVM PRESBYTERVM SCRIPTA:
quam D. Hilarioni subiunximus, non quòd Malchi obitus in hunc diem incidat,sed propter authorem,cuius Hilarioni Malchum libuit adiungere,quòd certus obitûs eius dies ignoretur.

Qui nauali prælio dimicaturi sunt, antè in portu & in tranquillo mari flectunt gubernacula, remos trahunt, ferreas manus & vncos prępărant, dispositumque per tabulata militem,pendente gradu,& labente vestigio,stare firmiter consuescunt,vt quod in simulacro pugnæ didicerint,in vero certamine non perhorrescant. Ità & ego, qui diù tacui,(silere quippe me fecit, cui meus sermo supplicium est) priùs exerceri cupio in paruo opere, & veluti quādam rubiginem linguę abstergere, vt venire possim ad latiorē historiam.Scribere enim disposui (si tamen vitā Dominus dederit,& si vituperatores mei saltem fugientem me & in clusum persequi desierint)ab aduentu Saluatoris vsque ad nostram ætatem,id est,ab Apostolis vsq; ad nostri tęporis fæcem, quomodò & per quos Christi ecclesia nata sit,& adulta, persequutionibus creuerit,martyrijs coronata sit: Et postquàm ad Christianos principes venit,potentia quidem & diuitijs maior,sed virtutibus minor facta sit.Verùm hæc aliàs: nunc,quod imminet,explicemus.

Ecclesiasticā historiā se scripturū promittit S. Hieronymus.

Maronia triginta fermè millibus ab Antiochia vrbe Syrię, haud grandis ad Orientē distat viculus. Hic post multos vel dominos, vel patronos,dum ego adolescentulus morarer in Syria, ad papæ Euagrij,necessarij mei,possessionem deuolutus est.quem idcircò nunc nominaui,vt ostenderem,vndè nōssem,quod scripturus sum Erat igitur illic quidam senex,nomine Malchus,quem nos Latinè regem possimus dicere, Syrus natione & lingua,& reuerà δεσπόζων. Anus quoquè in eius contubernio valdè decrepita, & iam morti proxima videbatur: tam studiosè ambo religiosi,& sic ecclesię limen terentes,vt Zachariam & Helizabeth de Euāgelio crederes, nisi quòd Iohannes in medio non erat. De his cùm curiosè ab accolis quærerem, quęnam esset eorum copula matrimonij, sanguinis,an spiritús,omnes voce consona,sanctos & Deo placitos,& mira nescio quę respondebant.Qua cupiditate illectus,adorsus sum hominem,& curiosius scisčitans rerum fidem,hæc ab eo accepi:

δεσπόζων indigena. Luc. 1.

Ego,inquit,mi nate,Maroniaci agelli colonus,sed solus parentibus fui.Qui cùm me quasi stirpem generis sui,& hæredem familię ad nuptias cogerent,monachū potiùs me velle esse respondi.Quantis pater minis,quantis mater blanditijs persequuti sint, vt pudicitiam proderem,hæc res sola indicio est, quòd & domum & parentes fugi. Et qui ad Orientem ire non poteram,propter vicinam Persidem,& Romanorum militum custodiam,ad Occidentem verti pedes,pauxillulum nescio quid portans viatici,quod me ab inopia tantùm defensaret.Quid multa? Peruēni tandēm ad eremum Chalcidos,quę inter Immam & Essam magis ad Austrū sita est.Ibì repertis monachis, corū me magisterio tradidi,manuum labore victum quæritans,lasciuiamq; carnis refrenans ieiunijs.

Malchus fugit parētes, nē cogatur vxorem ducere.

Fit monachus.

Post multos annos, incidit mihi desiderium, vt ad patriam pergerem, & dum adhuc viueret mater,(iam enim patrē mortuum audieram) solarer viduitatem eius, & exindè venundata possessiuncula,partem erogarē pauperibus,partem monasterio constituerē. quid erubescо confiteri infidelitatem meam? partem in sumptuū meorum solatia reseruarem.Clamare cœpit Abbas meus,diaboli esse tentationem, & sub honestæ rei occasione,latére antiqui hostis insidias.Hoc esse,reuerti canē ad vomitum suū.Sic multos monachorum esse deceptos: nunquàm diabolum aperta frōte se prodere. Proponebat mihi exēpla de scripturis plurima:inter quę illud,quòd initiò Adā quoq; & Euam spe diuinitatis supplantauerit.Et cùm persuadere non posset,prouolutus genibus,obsecrabat nè se desererem,nè me perderem,nec aratrum tenens,post tergum respicerem. Væ misero mihi:vici monitorem pessima victoria,putans illum non meam salutem,sed suū solatium quærere.Prolequutus me de monasterio,quasi funus efferret, & ad extremum valedicens: Video,ait,te fili satanę cauterio notatum: non quęro causas,excusationes non recipio.Quis quæ de ouilibus egreditur,lupi statim morsibus patet.

Tentatur à satana sub ętatis specie.

Nota ǁ etiā olim nefas putārint.

monachum suū deserere monasteriū.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Berrhœa ad Essam pergẽtibus, vicina est publico itineri solitudo, per quam Sarraceni incertis sedibus huc atque illuc semper vagantur. Quæ suspicio frequentiam in illis locis viatorum congregat, vt imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant & comitatu meo viri, fœminæ, senes, iuuenes, paruuli, numero circiter septuaginta. Et ecce subitò equorum camelorumque sessores Ismaëlitę irruunt, crinitis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore, pallia & latas caligas trahẽtes: pẽdebant ex humero pharetræ: laxos arcus vibrãtes, hastilia lõga portabãt. Non enim ad pugnandũ, sed ad prędã venerãt. Rapimur, dispgimur, in diuersa trahimur. Ego interìm lõgo postliminio hæredi

Malchus capitur ab Ismaëlitis.

tarius possessor, & serò mei cõsilij pœnitens, cũ altera muliercula in vnius heri seruitutem sortitus venio. Ducimur, immò portamur sublimes in camelis, & per vastam eremum semper ruinam timẽtes, pendemus potiùs, quàm sedemus. Carnes semicrudæ, cibus de lac camelorum, potus erat. Tandèm grandi amne transmisso, peruenimus ad interiorem solitudinem, vbì dominam liberosque ex more gentis adorare iussi, cernices flectimus. Hìc quasì clausus carcere, mutato habitu, id est, nudus ambulare disco. Nam vestitus quoquè intemperies, nihil aliud prẽter pudenda velari patiebatur. Traduntur mihi camelæ

Cogitur oues pascere. Gen. 29. Exod. 3.

scendę oues, & in malorum cõparatione hoc fruor solatio, quòd dominos meos & conseruos rariùs video. Videbar mihi aliquid habere sancti Iacob. Recordabar Moysi, qui & ipsi in eremo quondàm fuêre pastores. Vescebar recenti caseo & lacte. Orabam crebrius, canebã psalmos, quos in monasterio didicerã. Delectabat me captiuitas mea. Agebam; Dei iudicio gratias, quòd monachum, quem in patria fueram perditurus, inueneram.

O nihil vnquàm tutum apud diabolum. O multiplices & ineffabiles eius insidiæ. Si-

Ephe. 6.

quoquè latentem me inuenit inuidia. Dominus videns gregem suum crescere, militiam in me deprehendens fraudulentiæ (sciebam enim Apostolum præcepisse, dominis nostris quasì Deo fideliter seruiendum) & volẽs me remunerare, quô fidum sibi magìs faceret, tradidit mihi illam conseruam meam, aliquandò captiuam. Et cùm ego refutarem, dicens,

Herus eius cõpellit cũ vxorẽ ducere.

remque me Christianum, nec licere mihi vxorem viuẽtis mariti accipere, (siquidem captus nobiscùm vir eius, ab alio domino fuerat abductus) rursùs ferus ille implacabilis ad furorem versus, euaginato me cœpit petere gladio. Et nisì confestìm brachia retudissem, mulierem præoccupâssem, ilicò fudisset sanguinem.

Iam igitur venerat tenebrosior solito, & mihi nimiùm matura nox: Duco in thalamum semirutam, nouam coniugem: & pronubante nobis mœstitia, vterque deiectior alterum, nec fatemur. Tunc verè sensi captiuitatem meam, prostratusque humi miserum cœpi plangere, quem perdebam, dicens: Húccine miser seruatus sum? Ad hoc mea scelera perduxerunt, vt incanescente iam capite virgo, maritus fierem? Quid prodest, parentes, patriam, rem familiarem contempsisse pro Domino, si hoc facio, quod facerem, illa contempsi: nisì quòd fortè propterea hæc sustineo, quia patriam contemsi. raui? Quid agimus anima? perímus, an vincimus? Expectamus manum Domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gladium: tua magìs mors timẽda est, quàm corporis. Habet & seruata pudicitia suum martyriũ: iaceat insepultus Christi testis in

Vult se interficere, nè prodat pudicitiam.

mo: ipse mihi ero persecutor & martyr. Sic fatus, eduxi in tenebris quoquè micantem gladium, & acumine contra me verso: Vale, inquam, infelix mulier: habeto me minorem potiùs, quàm maritum.

Tunc illa pedibus meis prouoluta: Precor te, inquit, per Iesum Christum, & per horæ necessitatem adiuro, nè effundas sanguinem tuum in crimẽ meum. Vel Ethnicus placet, in me primùm verte mucronem: Sic nobis potiùs coniungamur. Etiamsi vir meus ad me rediret, seruarem castitatem, quam me captiuitas docuit: vel interimendo potiùs, quàm perderẽ. Cur moreris, nè mihi iungaris? Ego morerer, si mihi iungi velles. Sperabeto me ergò coniugẽ pudicitiæ, & magìs animę copulã amato, quàm corporis. Spondomini maritum, Christus nóuerit fratrem. Facilè suadebimus nuptias, cùm nos vidrint sic amare. Fateor, inquit, obstupui, & admiratus virtutem fœminæ, coniugem potius amaui. Nunquàm tamen illius nudum corpus intuitus sum: nunquàm eius carnem attigi, timens in pace perdere, quod in prælio seruaueram.

Transeunt in tali matrimonio dies plurimi: amabiliores nos dominis fecerant nuptiæ. Nulla fugæ suspicio: interdùm & mense toto aberam fidus gregis pastor per solitudinem. Post grande interuallum, dum solus in eremo sedeo, & prẽter cælum rerum

nihil video, cœpi mecùm tacitus vóluere, & inter multa, cõtubernij quoquè monachorum recordari, maximeq; vultum patris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdideratque. Sicque cogitans, adspicio formicarum gregem angusto calle feruere, ferre onera maiora, quàm corpora. Aliæ herbarum quædam semina forcipe oris trahebant, aliæ egerebant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illæ, venturæ hyemis memores, nè madefacta humus in herbam horrea verteret, illata semina prędebant. Hæ luctu celebri corpora defuncta deportabãt. Quodque magìs mirum est, in tanto agmine egrediens non obstabat intranti: quin potiùs si quam vidissent sub fasce & onere cõcidisse, suppositis humeris adiuuabant. Quid multa? Pulchrum mihi spectaculum dies illa præbuit. Vndè recordatus Salomonis, ad formicarum solertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exemplo suscitantis, cœpi tędere captiuitatis, & monasterij cellulas quærere, ac formicarum illarum similitudinẽ desiderare, vbì laboratur in medium: cumque nihil cuiusquam proprium sit, omnium omnia sunt.

Formicarũ depingitur mira industria.

Prou. 16.

Regresso ad cubile occurrit mulier: tristitiam animi vultu dissimulare nõ potui. Rogat, cur ità exanimatus sim. Audit causas, hortatur fugam. Peto silentij fidem, nõ aspernatur: & iugi susurro inter spem & metum medij fluctuamus. Erant mihi in grege duo hirci mirę magnitudinis. Quibus occisis, vtres facio, eorumque carnes viatico præparo. Et primo vesperì, putantibus dominis nos secretò cubitare, inuadimus iter, vtres & partes carnium portantes. Cumq; peruenissemus ad fluuium, (nam decem millibus aberat) re-

Malchus fugit cũ simulata vxore.

inflatis conscensisque vtribus, aquis nos credimus, paulatìm pedibus subremigantes, vt deorsùm nos flumine deferente, & multo longiùs, quàm conscenderamus, in alteram nos exponente ripam, vestigium sequentes perderẽt. Sed inter hæc madefactę carnes, & ex parte lapsæ, vix tridui cibum pollicebantur. Bibimus vsque ad satietatem, futuræ siti pręparãtes. Currimus, post tergum semper adspicimus, & magis noctibus promouemus, quàm diebus: vel propter insidias latè vagantium Sarracenorum, vel propter ardorem solis nimium.

Pauesco miser etiam referens, etsì tota mente securus, toto tamẽ corpore perhorresco. Post diem verò tertium, dubio prospectu procùl adspicimus duos camelis insidẽtes venire cóncitos. Statimque mens mali pręsaga, putare cœpit *dominum meditari mortem, solem cernere nigrescentem. Dumq; timemus, & vestigijs per arenas nos proditos intelligimus, offertur ad dexteram specus, longè sub terram penetrans. Igitur timentes venenata animalia, (nam solent viperæ, reguli & scorpiones, cæteraque huiusce modi, feruorem solis declinantia, vmbras petere) intrauimus quidem spelunca, sed statim in ipso introitu sinistrę nos foueę credimus, nequaquàm vltrà progredientes, nè, dum mortem fugimus, incurramus in mortem: Illudque nobiscùm reputantes, si iuuat Dominus miseros, habemus salutem: Si despicit peccatores, habemus sepulcrum. Quid Putas fuisse nobis animi, quid terroris, cùm ante specum haud procùl starent dominus & conseruus, & vestigio indice iam ad latebras peruenissent? O multo grauior expectata, quàm illata, mors. Rursùs cũ timore & labore lingua balbútit, & quasì clamante domino, mutire non audeo. Mittit seruũ, vt nos de specu trahat: ipse camelos tenet, & euaginato gladio, nostrum expectat aduentum.

legendũ fortasis è diẽ mutari in noctem.

Abdunt sese in specum.

Intereà tribus fermè vel quatuor cubitis introgresso famulo, nobis ex occulto tergum eius videntibus, (nam oculorum istiusmodi natura est, vt post solem vmbras intrantibus, cæca sint omnia) vox per antrum sonat: Exite furciferi, exite morituri. Quid statis? Quid moramini? Exite. Dominus vocat, patienter expectat. Adhuc loquebatur, & eccè per tenebras adspicimus leęnam inuasisse hominem, & gutture suffocato, cruentum intrò trahere. Iesu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudij fuit? Spectabamus, domino nesciẽte, hostem nostrum perire. Qui cùm videret illum moras facere, suspicatus est duos vni resistere. Sed & iram differre non valens, sicut tenebat gladium, ad speluncam venit, & furore rabido seruì increpans vecordiam, priùs à fera tenetur, quàm ad nostras latebras peruenirent. Quis hoc vnquàm crederet, vt ante os nostrũ, bestia pro nobis dimicaret? Sublato autem illo metu, similis ante oculos nostros versabatur interitus, nisi quòd tutius erat rabiem leonis, quàm irã hominis, sustinere. Pauemus intrinsecùs, & ne morue quidem nos ausi, prestolabamur euentum rei, inter tanta pericula, pudicitiæ tantùm conscientia pro muro septi. Leæna insidias cauens, & visam esse se sentiens, apprænhensos mordicùs catulos effert, nobisque cedit hospitium. Neque tamen satis credulis,

A leæna prędocatur seruus heri eos persequentis.

Ipsa herus ipse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtatim erumpimus: ſed expectantes diù,& egredi cogitantes,illius nobis figuræ occurſum.

Sublato ergò horrore, & illa tranſacta die,egredimur ad veſperam, vidimusque melos,quos ob nimiam velocitatem dromedarios vocāt,præteritos cibos in ore volu re,& in aluum miſſos,iterùm retrahere. Quibus aſſcenſis,& noua ſitarcia,id eſt, annona refocillati,decima tandèm die ad Romana per deſertum caſtra venimus. Oblatisque buno,rem ordine pandimus: indè tranſmiſſi ad Sabinum Meſopotamię ducem, cum rum precium accepimus.Et quia iam abbas ille meus dormierat in Domino,ad hęc latus loca,me monachis reddo,hanc trado virginibus, diligens eam vt ſororem, nec men ei me credens vt ſorori.

Pudicitia nunquàm captiua.

Hæc mihi ſenex Malchus adoleſcentulo retulit.Hæc ego vobis narraui ſenex, & ſtis hiſtoriam caſtitatis expono. Virgines caſtitatem cuſtodire exhortor. Vos mu poſteris, vt ſciant inter gladios & inter deſerta & beſtias,pudicitiam nunquàm ca ptiuam: & hominem Chriſto deditum,poſſe mori,non poſſe ſuperari.

ILLVSTRE MARTYRIVM SANCTISSIMAE VIRGINIS VRSVLAE, ET VNDECIM MILLIVM *virginum, quemadmodùm in peruetuſtis MS. codicibus extat: incerto quidem,ſed docto Authore,eoq; non ſanè recenti, ſed antiquo.*

Octobris 21.

REgnante Domino noſtro Ieſu Chriſto,cùm poſt paſſi aſſcenſionem & reſurrectionem eius, conuerſis ad fi cūctis finibus terræ, nec Oceani angulus aliquis fi re fidei eius abſconderet,in conueniendo populos in & reges, vt ſeruirent DOMINO: fuit in Britan partibus rex quidam Deonotus, tam vita,quàm mo qui religioſus in omnibus cęremonijs catholicæ onis,ſic principari nouit ſupra homines,vt non obl retur, qualē creatori ſuo ſubiectionem deberet: ſic ditis tributum exigeret,vt ſemper ſe meminerit cæleſti id, quod ab eo factus eſt,debere. Is ergò cùm iugo Chriſti, ſub quo ipſe irreprehēſibiliter militauit, alijs irreprehenſibiliter & iuſtiſſimè imperaret,in benedictione ſeminis Abrahæ ne roſitate,q̄ virtutum * ſpecie,competentem ſibi accepit vxorem.Sed ſicut in vasis duplici contritione feriendis,ira iuſtitiæ Dei hìc inchoat,vt ea in iudicio irreparabiliter diſperdat: ità miſericordia eius diligentibus ſe plerunquè etiam in hoc ſeculo diuitijs bonitatis ſuę concedit præguſtare: vt inenarrabilem illam gloriam, quam nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſſcendit,cum patientia diſcant expectare.

Deonotus rex.

*ſpe

1. Cor. 2.

Itaq; cùm ſumma ſpe vtriuſq; parentis ſexus virilis expectaretur, qui terreno ſui ſucceſſor exiſteret, prouida Dei miſericordia, quæ etiam vota nouit excedere, eis prolem fœmineam, quæ plusquàm virili animo ad regni cæleſtis hæreditatem ſe

1. Reg. 17.

præcederet,eisque ſuccedentibus bona ſine fine manſura præpararet.Hæc itaq; ſpe ex emplo Dauid immanem vrſum,ſcilicet diabolum,quandoq; ſuffocatura erat, Deo di

Rom. 8.

ponente,(qui,quos prędeſtinat,vocat)à parentibus illi in baptiſmate prędatum nomen Vrſula,inditum eſt. Quæ cùm,vt regiā prolem decuit, regali ambitione educata, ma ralibus incrementis proficeret, teneros ætatis annos morum cœpit maturitate præce dere,& cui iamtum mundus viluërat,Euangelicis imbuta præceptis,in lege Domini die ac nocte meditabatur: & quia ad ſpiritualem ſponſi ſui thalamum corde & animo ha

Pſal. 44.

ſpirauit,omnis compoſitio eius & gloria,non deforis,ſed deintùs fuit: vt iamtum hęc dò cunctis daretur aduertere,quòd ad magnum aliquem eccleſię ornatum, ſummus ar

Ibidèm.

le artifex margaritum hoc vellet expolire,acsi ei iamtum patenter dixiſſet: Audi filia, & vide,& inclina aurem tuam, quia concupiuit rex ſpeciem tuam.

Pręter has aliasque ſpiritualis gratię dotes,erat etiam incomparabilis formæ & pul ræ pulchritudinis,& omnium oculis gratioſa. Sed virgo ſola, quę Domini erant, cogi

1. Cor. 7.

tans,minùs hoc amabat in ſe,quod ſponſi ſui oculis ſciebat nō multum placere. Cumq; ac

de tanta nobiliſſimæ virginis indole longè lateque fama percrebuiſſet, ad aures gentilis tyranni cuiuſdam permanauit: qui prępotens viribus,in robore militari gloriabatur, & barbarica feritate latiùs regnabat. Erat ei magnæ indolis filius.quem paterno affectu arctiùs,vt regni ſucceſſorem,diligebat.Cui cùm ſummoperè ad regalem magnificētiam proſpectum vellet,reputare ſecùm cœpit,regnum ſuum propagari,nomen ſuum & poſteritatis gloriam nobilitari, ſi filio ſuo tam celebris puellæ matrimonio contigiſſet copulari.Itaq; filius nō minùs puicax,vtpotè qui iam pubertatis annos intrabat, patre annuente, proſequentibusq; qui capita populi erant, legatos ad patrem virginis deſtinauit,multaq; precioſa tranſmittens,ſed plura promittens,vrbes egregias, ſitus terrarum & tractus maris,totum deniquè patris regnum,& quicquid mundus deliciarum habere poteſt vel potuit,in dotis cōputationem dictauit. Minas etiam pro magnitudine nominis ſui,quasi ſummam manum impoſuit: vt ſaltem terroribus,quod volebat, exigeret, ſi blanditijs muneribusque minùs profeciſſet.

Mittuntur legati ad S. Vrſulæ patrē,qui eam petāt ſponſam alterius regis filio.

At illi,acceptis à rege mandatis,profecti ſunt,emenſoque grandi itinere, ad patrem virginis peruenerunt: dataq; fandi copia,quę à domino ſuo iuſſi ſunt,diligētiſſimè peregerunt: & poſt blanditias,quod efficaciſſimum arbitrati ſunt,quasi ſcorpiones,minas & terrores bellicos ſubintulerunt. At ſenior prouidus,& totus charitatis viſceribus diffuſus,fluctuare cœpit intrà ſe,indigniſſimum reputans,filiam ſuam cęleſti ſponſo arctius inhærentem,ab æterni regis amplexibus renitentem auellere,& barbarę libidini polluendam iugare. At ex altera parte,etsi proprij ſanguinis prodigus eſſet pro catholica religione & zelo iuſtitię,quippe cui viuere Chriſtus erat,& mori lucrum: tamē quia ſub illo cura regni erat,& tam efferā barbari illius violentiam ſuis viribus deſperabat poſſe ſuſtinere: iam ſibi videre viſus eſt,ſub oculis ſuis cędes hominum promiſcuę ætatis ſiue

Universidad de Deusto
Biblioteca

his tribus annis per fidem catholicam instrueretur in Domino. His auditis, legati quasi compotes voti sui, per viam, qua venerant, præpeti itinere alacres reuertuntur dominum suum, vtpotè pro bona legatione honorem accepturi, gloriam & præmium expositisq; per ordinem mandatis, patre iam lętissimo, iuuenis præ amoris magnitudine modum excessit lætitię. Audita itaq;, vt fit, tanta exultatione principum, factum est tius regni generale tripudium. Conditione igitur nuptiarum libenter accepta, cœpit patri ardentiùs insistere, vt ad satisfaciendum puellæ desiderijs, per Baptismi sacrationem legibus statim initiaretur Christianis. Indicto etiã ad nouam militiã delectu, vbiquè per duo regna quæsitę sunt ingenuæ & speciosæ virgines: adductæ palatium, pro magnificentia regali mulierebrem acceperunt ornatum. Nec mirum pru, & vtriusque regis pari diligentia, nauium fertit fabricatura. Alij enim lignum uis cædunt, alij ad litus conuehunt: alij carinas, alij transtra fabricant, alij tabulata li iunctura coaptant: alij hunc, alij illum ornatum, auro, argento, ære, coloribus risq; parãt: singulisq; pro sua arte & officio satagẽtibus, certatim vbiq; feruebat

Concordi igitur duorum regum studio, iuxta regalem magnificentiam mirificè fecta classe, completoq; electissimarũ virginum dispositio diuinitùs numero, inter meras nobilissimæ prosapiæ puellas, Pinnosa, maximi cuiusdam Ducis filia, tam quàm virtutum indole emicuit: quæ secunda post Vrsulam quasi magistra militi ginalis fuit, quã pater eius, vt nobile par, filię speciali dilectionis fœdere sociauit. bus igitur magnificè perfectis, condicta die virgineę cohortes ad reginam conuenerunt, & quasi ad nauale palæstram succinctæ, iubentis imperium præstolatæ sunt. Tunc ata virgo Vrsula, quod diù desiderabat, virgineo vallata exercitu, hilari vultu & animo primùm debitas Deo gratiarum actiones exoluit: deindè quasi fidissimis comitibus nibus suis, consilij sui arcanum innotuit, easq; in diuini timoris, immò quæ pe cta charitas foràs mittit timorem, in diuini amoris obseruantiam pijs exhortationibus erudiuit & corroborauit. Puellares autem cunei saluberrima reginæ fœ ta arrectis auribus auidissimè audientes, cordaq; cum manibus ad cælum leuatis, quasi iam militari sacramento cõiuratæ in Christum, ad omnia diuinæ religionis nia deuotionem suam spopondertunt, mutuaq; alacritate seipsas in hoc studium exta tatæ sunt: vtpotè quibus iamtunc corvnum & anima vna erat, supernaque dilectio præmunita, in mentibus earum mundus & gloria eius viluerat.

Post hæc dato signo, quia mare contiguum erat, raptim ad naues conuolant, mentia explicant, altumq; petentes, modò concursibus, modò discursibus, fugam, interdùm bellũ simulant, omniq; ludorum genere exercitatæ, nihil quod mo occurrisset, intentatum relinquũt. Sicq; per dies singulos puellariter pa tes, aliquandò circa meridiem, aliquandò ad Nonam, aliquandò die toto in ludis pto, ad vesperam reuersæ sunt. Ad huiusmodi ergò spectaculum pius rex cum tuis patribus, cunctisq; regni primatibus frequenter aderat: vulgus etiam promiscuum (vt semper nouarum rerum cupidum est) postpositis seriis suis, virginei lusibus debat. Sed postquàm quotidianis exercitationibus assiduitas alit audaciam, litore remigantes, cùm spectaculi gratiam populo subtraherent, quædam etiam flabris ventorum disiectæ, ante noctem minimè redirent, diutina expectatio ludorum spectatoribus fastidium genuit: singulisq; ad sua opera discedentibus, latim turba defluxit.

Sic ergò cum multa iucunditate celebrato per triennũ hoc martyrij prælodio, adornatis sponsalibus, cõdicta nuptiarum die, iuuenis in amorem virginis animum urgeret, beata Vrsula, quanuis diuinæ promissionis oraculo non incredula, pro na tamen infirmitate solicita, conuirgines suas, quas iam in Domino tam verbis, exemplis erudierat, vt in tali rerum articulo diuinæ misericordiæ ianuam instantius sarent, admonuit, nè castitatis procinctum perderent, sub quo regi suo cælesti irreprehensibiliter militâssent. His dictis, cùm quasi iam currentibus stimulum addidisset, uotæ Deo virgines ex toto corde in lachrymas effusæ, tam pro sua singulæ, quàm pro reginæ virginitate conseruanda, supernum cœperunt auxiliũ ardentissima spiritalis contritione inuocare.

Psal.144. Pius autem Dominus, qui semper propè est omnibus inuocantibus se in veritate,

Psal.144. tam pia vota non distulit: sed ventum de thesauris suis produxit, impulsamq; classem, sub

Sponsus ei. us fit Christianus.

Pinnosa, virgo exi. mia.

Innotuit, actiuè. 1. Iohan. 4.

Virgines oẽs credũt in Christũ.

Mira sancta rum virgi. num exerci. tia.

Studiũ pu. dicitiæ in. gens.

vnius diei noctisque spatio, secũdo cursu in portum, qui * Tile dicitur, integro tam nauium quàm puellarum numero pertulit. Itaque arrepto litore, quod concupierant, tanti dux fœmina facti, quasi Maria prophetes Pharaonis exercitũ per mare rubrum euasisset, sponso cęlesti debitæ laudis epithalamiũ pręcinit. Quod cùm puellaris exercitus non clamoso strepitu, sed pari cordis concẽtu resonaret, canticũ hoc lętitiæ vsq; ad aures Domini Sabaoth cum odore suauitatis peruenit. Ibidèm ergò cùm nocte illa pausâssent, sequenti die comparatis vtensilibus, (nam mercatus ibi erat) ad naues reuersæ sunt: adductisq; ancoris, aduerso flumine subremigantes, ad insignem illam Germaniæ metropolim Coloniam, vbi nunc corpora earũ in pace requiescunt, tandẽ peruenerũt.

Exod.15.

Veniunt Coloniam.

Egressis itaque cùm post vespertinam refectionem somnus diurno labore fessis obreperet, beata virgo Vrsula, quæ iam Deo in Angelicæ castitatis professione cõplacuit, vidit in somnis Angelicę claritatis & authoritatis virum: qui assistẽs, primò an vigilaret s. Vrsulæ. inquisiuit. Quẽ cùm illa, vt virgo, subitò visu puellariter exhorresceret, ille timorem eius blãdè compescens: Scito, inquit, filia, quia quod multùm concupieras, in protectione Dei cæli cum dulcissimo hoc sororũ tuarum cõtubernio Romam peruenies: peractisq; votis, integro comitum tuarũ numero, iterùm huc reuertéris in pace. Hic ergò vobis à Deo requies in seculum seculi prędestinata est, hîc in pace pausabitis: & quia bonũ certamen certâstis, cursum consummâstis, fidẽ seruâstis, decęterò supereſt vobis corona iustitiæ: quã vt à iusto iudice plenã accipiatis, pro bona noĩs eius cõfessione ceruices vestras persecutori dabitis, depositisq; hîc corruptibilibus corporum sarcinis, ad cęlestem thalamũ cum gloria martyrij peruenietis. His dictis, vir qui loquebatur, disparuit.

Visio alia s. Vrsulæ.

2. Tim. 4.

At illa nihil de tantæ authoritatis oraculo ambigens, mox vt dies terris reddita est, conuocata virginum cõcione, quæ audierit & viderit, in auribus omnium exposuit. His auditis, communis exultatio facta est, quia dignę habitæ essent pro nomine Iesu contumelias pati: immolatisque laudum hostijs, vnanimi deliberatione statuerunt iter hoc festinantiùs peragere, cupientes videlicet iam dissolui, & cum Christo esse. Et nè quam diuinæ prędestinationi moram facerent, secundo vento velificantes, Basileam applicuerunt: religatisque ibi trieribus, pedestri itinere Romam peruenerunt. Vbi cùm per dies aliquot, perlustratis vbiquè diuersis sanctorum liminibus, peruigiles in oratione Deo venerant, Basileam reuersæ sunt, assẽsisque nauibus, per decursum Rheni prono alueo defluentes, & armis spiritalibus tam contra spiritales nequitias, quàm contra omnes persecutionum pressuras se pręmunientes, tandèm Coloniam applicuerunt.

Desiderant mori pro Christo.

Veniunt Basileam.

Item Romam.

Aderat tum ibi barbara Hunnorum gens, quæ peccatis hominum exigentibus, tam Galliarũ, quàm Germanię & Italię terras cædibus iam vastauerat & incẽdijs: ità vt euersis vrbibus, ecclesijs crematis, religionis diuinę vix aliquæ tenues remanerent reliquię. Eadem itaque barbaries, cùm per idem tempus ingenita feritate etiam vrbẽ Coloniam arcta obsidione vallaret, nondùm hoc aduenientibus prodente fama, virgines iamprædèm cognita humanitate incolarum, sine omni huiusmodi suspicione in terram egressæ sunt: & eccè barbari more suo per velocissimos discursores explorata re, subitò cum clamore super eas irruerunt, & quasi lupi in ouilia agnorum irruptione facta, infinitam illam multitudinem inhumana crudelitate peremerunt.

Hunni vastãt Galliam.

Hunni sacras virgines trucidant.

Cumque belluina illa rabies ad B. Vrsulam iugulando peruenisset, satellites mortis admirabili pulchritudine eius conspecta, manum animumque repressérunt: ipseq; principem scelerum, libidinis feruore quasi fulmine percussus, depositio paululùm rigore, cœpit ad blanditias & amatoria verba descendere: Verè, inquiens, forma tua magnum dat specimen, quòd de ingenuis magnisque puella natalibus orta es. iurauitque in dijs suis, dicens, quia si pridèm ad intercedendum ascendisses, nullam in comitatu tuo iacturam pertulisses. Sed consolare dilecta, & gaude sorte tua, & noli dolere de morte tua-rum virginum: quia digna habita es, quę me totius Europæ victorem, quem etiam Romanum tremit Imperium, merearis habere maritum. Virgo autem cogitans quæ Domini sunt, cùm huiusmodi sponsum liberrima vocis & habitûs indignatione quasi principem tenebrarum exufflâsset, barbara mens & effera, bile tumẽs, belluę instàr infremuit, & repulsam suam non sufferens, in beatam virginem, quæ iam dissolui cupiebat & esse cum Christo, sententiam mortis dictauit: sicque candidissimi exercitûs regina, ictu sagit-

S. Vrsula cõtemnit tyranni blanditias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Perimitur. sagittæ transuerberata, super nobilem comitum suarum aceruum velut cælestis militiæ ritum corruit, purpureoque sanguine quasi secundo baptismate dealbata, cum victricibus turmis ad cœleste palatium laureata migrauit, suppletis fideliter, quæ deerant, Colos. 2. in corpore suo, passionibus Christi. Perfectus est igitur admirabilis ille calatius Domini, qui nè lilijs tantùm virginitatis albesceret, totidem martyrij rosis distinctus est, quibus ante superni inspectoris oculos decentiùs ruberet.

Fallant nunc & fallantur, qui seculari gloria stupidi, triumphos regum suorum nitis laudibus quasi ad cælum extollunt, scribentes illa & illa bellorum insignia, victos reges currum præcedere, infinitos captiuorum greges minari: victores milites discoloribus armis fulgentes, sua singulos militaria signa ostentare: dicere ipsos in aurcis quadrigis altè residentes, auratis vestibus radiare. Addant præterea, cet, diem vrbi festum, lætitiam patrum, vulgi clamorem, & commune tripudium. Luc. 8. hæc si cum hoc triumpho sapienter fuerint collata, miseria potiùs dicenda sunt, gloria, cùm illi purpurati & aurati descenderint ad tenebras & æterna supplicia, stola immortalitatis indutæ, visione Domini perfruãtur & societate Angelica. Psal. 125. xta vocem Domini, bona terra fructum sexagesimum pariter & centesimum tia attulit, & quæ ad horam euntes ibant & flebant, mittentes semina sua, modò tes, & manipulos suos portantes, in exultatione venerunt: immò depositis paleis, mundum & benè cribratum triticum in horrea Domini abundanter

O quale hac die in cælo factum est tripudium? qualis occursus supernorum quæ exultatio Apostolorum? quàm communis gloria martyrum & sanctarum de augmento ordinis sui gloriantium? quàm deuota congratulatio patriarcharum confessorum? Vt etiam Colonia illa beata, & incomparabili hoc thesauro Psal. 115. ret, quantum sacratissimis virginum cineribus honoris & reuerentiæ semper debeat, sua liberatione experta est, q̃ preciosa in conspectu Domini mors earum fuisset, & magnificè in concilio sanctorum viuerent, quarum nuda forsitan corpora tantùm Hũnì diuinitùs territi, discedunt Colonia. tuissent. Nam peracta tam belluina rabie, quasi tortoribus illis manifestè Deus ire, vertiginis & insaniæ miscuisset, dati sunt in reprobum sensum, viderunt quæ rum acies, quotas virginum trucidauerant, persequentes se, ad quarum imperum illa barbaries, & post tot triumphos iam fugere nescia, non auderet subsistere. ergò pacis hostibus, conclusis ciuibus insperata pax reddita est, longoque luctu Colonienses, portis eruperunt, & eccè passim super nudam humum inhumata cadauera inuenerunt: nec multùm eos res fefellit, quippe qui iampridem ibidèm sanctarum puellarum vestes, habitus & naues nouerunt. Sed quia facilè uerterant deuotas Deo virgines, pro conseruandæ pudicitię signaculo, in agone rij occubuisse, seque earum patrocinantibus meritis, non modò mortem, sed etiam Studiũ Colonienſium erga humãda corpora ſanctarum virginum. ciatus barbarorum omni morte grauiores euasisse: vnanimi consensu, non quasi homines, sed quasi Deum in humanis corporibus venerantes, non priuatis, nõ publicis ptibus pepercerunt, dum non modò humanitatis officio, verumetiam humillimę rationis studio pro se quisque satagentes, alij dilaniata discectaque martyrum membra congerunt, alij vestibus cooperiunt, alij terram effodiunt, alij sarcophagis imponit, uique tempore, sicut hodiè illic est cernere, sanctissimæ virginum reliquiæ, ad aeternam Colonienſium gloriam pausauerunt in pace.

Ex eo autem iam crescẽte diuina religione, non modò consuetudo, sed pro cunctudine sacramentum ciuibus inoleuit, vt intrà ambitum virginalis sepulturę nemo viIn eaſũ Eccleſia nemo ſepelitur. hodiè cuiusquam mortui corpus audeat sepelire. Aliquanto autem tempore cuidam, diuinitùs frequenter per visionem admonitus, & quasi legatione sanctarum virginum accitus vir religiosus, nomine Clematius, ex Orientis partibus aduénit: qui pro voto Nota hęc de Clematio. suo ecclesiam, super sanctissimos cineres à fundamentis constructam, in honorem sanctarum virginum compleuit. Lauda ergò Colonia Dominum, quoniam confortauit seras portarum tuarum, & posuit fines tuos pacem, & tanto præmisso pignore, benedixit filijs tuis in te.

S. Cordula. Erat autem de eodem sanctissimo virginum cõtubernio quædam, nomine Cordula, quæ cæteris virginibus in agone Christi occumbentibus, sola in vnius nauis aluco eádem nocte delituit, & in crastinum vltrò se morti, quam fugerat, virili animo offerens,

triumphales cateruas cum pari gloria martyrij subsecuta est. Sed nemo in hoc scandalizetur, quasi beata illa virgo coronę suæ parua hac formidine aliquid derogauerit: cùm Matt. 26. Iohan. 21. nec Petrus negans, nec Thomas dubitans, ab Apostolatûs honore eiectus sit. Diuino enim nutu ad magnum Ecclesiæ fructum Petrus de se, quasi de homine præsumens, & magistro commoriturum se asserens, ancillæ ostiariæ vocem vtiliter pertimuit: qui tamen posteà vsq; ad crucem perueniens, nec Romæ vrbis principem expauit. Forsitan & beata illa virgo de anteactæ vitæ puritate & fidei constantia præsumens, ad tolerandam passionem aliquid in se fiduciæ habuit: ideoq; humilianda erat, vt non in se, sed in Deo gloriari disceret, & sic humiliata, ad cælestem thalamum glorioſiùs transiret. Sic & fidelis Dauid cùm Domino diceret, luraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ: mox quasi in se reuolutus, subiecit, dicens: Humiliatus sum vsquequaquè. Nè autem infirma Psal. 118. membra de salute desperarent, si quandò in passionis articulo pro humana infirmitate paululùm hebescerent, ipse mediator Dei & hominum, personam infirmantium assumens, dixit: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Eccè qui potestatem ponendi animam suam & sumendi eam habuit, transire à se calicem passionis petiuit, nec filius à patre non exaudiri aliquãdò potuit: sed caput pro infirmantibus membris loquebatur, quorum sibi tunc personam assumpsit. Forsitan etiam supernus ille agricola fructificantem palmitem, vt fructum plùs ferret, adhuc purgare voluit: quemadmodùm cùm sigillum aliquod, sculptoris studio subtilissimè expressum, omnis iam populus videt & laudat, artifex tamen adhuc imperfectum videt & limat: vt quod oculis aliorum iam placuit, etiam suis in aliquo displicere non possit. Sed quis cognouit sensum Domini? Ideoque superuacuum est occulta Dei iudicia discutere, quæ, salua fide, sine periculo licet nescire: cùm liquidò hoc constet, semperque constiterit, quòd athleta D E I, ad probationem, non ad reprobationem, dilata sit.

Ibidem. Matt. 26. Iohan. 10. Iohan. 15. Rom. 11.

Longa igitur temporum serie euoluta, sancta, quam prædiximus, Cordula inclusæ cuidam, incomparabilis tunc vitæ & specialis meriti Helendrudæ per visum apparuit, eamque quasi contubernalem suam, an se agnosceret, requisiuit. Illa autem quanuis sancta, & mente Deo iam proxima, tamẽ adhuc corruptibilis, & quasi corruptio incorruptelam nõ sufferens, diuinę venustatis & grauitatis personam exhorruit. Erat enim virgo Dei vltra omne artificium hominis vestita mirificè, coronamque lilijs rosisque alternantibus intertextam gestans in capite. Famula ergò Dei ex pauore respirans, indie mortis cupida, vltrò me carnificibus obtuli: sicque in Christo moriens, nec sorores meas deseruĩ, nec socialem martyrij coronam amisi. Itaque cùm illarum glorioſissimi transitûs diem debita iam deuotione tota Colonia veneretur, mei nominis nec breuis aliqua adhuc recordatio agitur. Proindè nunc veniens id tibi iniungo obedientiæ, quò sanctimoniales in collegio sanctarum virginum. sanctimonialibus, ad corpora nostra deuotè excubantibus, denuncies ex me, vt cùm sororum mearum triumphalem gloriam celebrant, proxima sequenti die & mihi aliquid venerationis impendant: quia minimè eis expedit, vt inter omnes, quæ illic pausant, mei tantùm nominis reuerentia nulla sit. Cumque illa de nomine eius requireret, iussa est à virgine frontem eius intueri, vt hoc sibi nomen fuisse indubitanter sciret, quod illic exaratum inueniret. Paruit illa, vidit & légit, discretisque syllabis, Cordula, distinctè scriptum inuénit.

Helẽdrudæ appáret S. Cordulæ.

Famula igitur Dei ad sanctimoniales diuinum oraculum retulit, creditumque est, ac deincèps statutum, vt cùm pridiè beatarum virginum celebritas agitur, sequens dies sanctæ Cordulæ laudibus impendatur. Sed nè cui visio hęc quasi minùs authoritatis, ludificante somnio dubia, habere videatur, reuocet ad memoriam, qa & Petrus dormiens, in disco vocationẽ gentiũ vidit, & Paulus virũ Macedonẽ in Illyriam se vocantem non dubius audiuit, & patriarchę nostri, Abrahã scilicet, Isaac & Iacob, Ioseph quoq;, Gedeon atq; Daniel, multa magna cœlestium mysteriorũ sacramẽta viderũt, Magi etiam de mutãdo reditu dormiẽtes edocti sunt. Ipse quoq; nutriti, Dñi Ioseph ab Angelo admonitus est in somnis in Aegyptũ fugere: extinctisq; pſecutoribus Christi, ꝓpter metũ Archelai

Act. 10. Act. 16. Matt. 2. Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nazareth ſecedere, ibiq́ue habitare. Sed quid his aſſertionibus opùs eſt, cùm famula Dei, cui reuelatio hæc oſtenſa eſt, tam celebris vitæ, tamq́ue ſanctæ conuerſationis fuerit, vt ipſa pro certiſſimo veritatis teſtimonio habenda ſit? Eſt enim locus in Saxonia Herſe, ibiq́ue vſque hodiè glorioſa ſanctimonialium congregatio, vbi ſancta illa nata & nutrita, peracto ſanctiſſimæ vitę curſu, nunc corporaliter in pace quieſcit: quamuis vbi- mi temporis ſui aliquantum in monte, quo ciuitas Iburg ſita eſt, in eádem ſanctitate e- egerit. Huiꝰ vitę & ſanctitatis tot teſtes ſunt, quot vel hodiè Herſe ſanctimoniales ſunt, vel abindè fuerunt: & veriſſimæ, vtpotè Deo verbis hominum adſtipulante. Vſque ho- diè enim ad tumulum eius frequenter redditur lumen cęcis, greſſus claudis, infirmi ad- vſum vitę reparantur, & obſeſſi ab immundis ſpiritibus emundantur. Ideoq́ue compe- tens eius teſtimonium fuit, & nefas eſt dubitare, quod de ſancta ſanctę, de ſponſa ſponſę, de dilecta dilectæ ſuæ Dominus dignatus eſt reuelare.

Sanctitas Helēdādæ.

Galat. 3. Glorietur ergò ſuperna Hieruſalem, & cęleſtis illa curia, tot ingenuis ciuibus am- pliata: vbi non eſt ſeruus, aut líber, maſculus aut fœmina. Glorietur Britannia, quamuis in Adam generans, virgineæ tamen indolis fœcunda. Glorietur Germania, tot lectiſſi- mos Oceani flores excipiens. Glorietur Roma, numerum virginum, quem acceperat, reddens. Glorietur Colonia, talem apud ſe theſaurum retinēs. Glorietur beata illa ſanc- timonialium congregatio, tot ſanctarum virginum, quibus deuotè famulatur, patro- Exech. 3. cinijs de perpetua ſalute pręſumens. Benedicta igitur gloria Domini de loco ſancto. Vos autem ſanctimoniales, tot cęleſtium gemmarum ſeruatrices, fideli obſequio ip- cialiter ſatagite, vt ſi ad centeſimum vel ſexageſimum fructum non perringitis, ſaltem poſt veſtigia earum diuinę miſericordiæ ſpicas legatis. Omnes etiam in communi ſanc- tiſſima earum patrocinia humilimè flagitemus, vt quia ad ſocialem cum ipſis gloriam Iohan. 14. adſpirare nec audemus, nec poſſumus: tamē quia in domo patris māſiones multę ſunt, earum meritis patrocinātibus, in cęleſti Hieruſalem vel nouiſſimę ſortis munic̄ipium capiamus: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & gloriatur Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Hucuſquè hiſtoria ſanctarum virginum in vetuſtis manuſcriptis codicibus legitur. Viſum eſt autem huic ſubiungere nonnulla, quæ in antiquo ſanè codice manuſcripto habentur, quibus poſſunt confutari illi, qui fabuloſa eſſe putant, quæ de beatiſſimis his virginibus narrantur.

Nota virginū ſanctarū res geſtas fida relatione ad poſteros tranſmiſſas.

NON autem, inquit, prætereundum, nec ſilentio ſupprimendum eſſe videtur, quod in ore noſtratium (Colonienſium) tenaci memoria ſemper omnino ob- gentiſſimè ſeruatum, religioſis frequēter colloquijs voluitur, credibile etiam, & aut verum, aut veri ſimilimum nō negatur. Denique plurima per opinionē coniecturam probantur eſſe conſcripta, quibus tamen nulla vnquàm authoritas recta- gata eſt. Mendacij nanque notam rectè nequaquàm incurrit, qui veritatis indaginē ex- maiorum, horumq́ue admodùm religioſorum traditione, conuenientiſſimoque ra- nis iudicio ſedulus cautusq́ue, quantùm ad ſe, librator inſiſtit. Nam cur cælestis hiſto- exercitûs à principio geſta ſimul & prælia non ſcriberentur, vt ſic demùm puriùs & ab- Barbarorū vaſtatiōes. cidiùs ad aures poſteritatis tranſmitterentur, quotus in omni gente mirari debeat, quo cauſam huius negligentię communis penè omnium populorum afflictio per barbaros his maximè regionibus debacchantes, inflicta perdoceat? Per quam etiam hoc factum eſt, vt earundem ſanctarum virginum memoria, poſt incenſam ſanctorum corporum cuſtodem eccleſiam, paulatim ab ore primùm, deindè ab ipſo pectore religioſi diuulgi populi laberetur. Hęc nihilominùs negligentia de honorandis theſauri preciofiſſimi loculis in noſtratibus adeò vehementer induruit, vt ex remotis valdè orientalium regi- onum partibus Clematius quidam, vir, vt rerum exitus docuit, clarus ſimul & religio- ſus, atque ad honorandas illuſtrandasq́ue fama pariter & munere ſanctarum virginum ſepulturas idoneus, crebris viſionū prodigijs, terroribus & documētis Coloniā inuitatus accederet, & quęcunq; coactus in ſuo loco primùm timore ſpoponderat, hic in reditu granda beatarū virginum baſilica religionis deuotione perficeret. Cuius monimenta ta- pidibus iſthic ſeruantur inciſa, quę & huic operi verbis eiſdem putauimus inſerenda.

Diuinis flammeis viſionibus frequenter admonitus, (vt virtutis magnae maiestatis martyrii caelestium virginum imminentium) ex partibus orientis exhibitus pro voto clematius vir consularis, de proprio in loco suo hanc basilicam voto, quo debebat, a fundamentis restituit.

Clematius conſularis crebris viſionibus admonetur inſtaurare eccleſiam ſanctarum virginum.

Quod quia breuiter deſignari, paginæ veritas ipſa poſcebat, quoſdam minùs diligenter intendentes, ſenſus eius verus, & ad ſentētiæ totius ſolutionem omnimodis aptus, hucuſquè latebat. Vndè propter id, quòd Clematius de proprio à fundamentis ſanctarum virginū eccleſiam ſcribitur erexiſſe, putant eum proprium hìc prædium habuiſſe, in quo eandem reædificauerit, quam priùs ædificatam fuiſſe, quāuis multo iam tempore deſtructam, nemo fuit, qui vel hactenùs dubitauerit. Sed ex proprio pecuniæ ſuæ precio meliùs eam aliundè veniēs religioſus idem Clematius creditur recuperâſſe: qui non ſolùm in loco proprio precioſorum corporum venerationem debitam redintegrauit & auxit, verùm etiam in exteras prouincias, vndè venerat, & per quas iter fecerat, famam tantam cundo & redeundo perduxit. Hactenùs ex codice ſupradicto, vbi etiam confutantur, qui putant eas ab Oriente veniſſe, aſſeriturq́ue ex Britannia Coloniam eas acceſſiſſe.

Vuandelberti Prumienſis præclarum & antiquum de ijſdem virginibus teſtimonium. Claruit is Anno Chriſti 850.

Tvnc numeroſa ſimul Rheni per littora fulgent
Chriſto virgineis erecta trophæa maniplis
Agrippinæ vrbi, quarum furor impius olim
Millia mactauit ductricibus inclyta ſanctis.

Sigebertus monachus Gemblacenſis, qui claruit anno ſalutis 1110. ità ſcripſit in ſuo Chronico circa annum Domini 453. admodùm conſentiens hiſtoriæ, quam nos ſuprà poſuimus: immò ad verbum in quibuſdam eam ſecutus.

OMnibus bellis famoſius fuit bellum, quod candidatus ſanctarū vndecim millium virginum exercitus bellauit, duce ſancta virgine Vrſula: quæ filia vnica * Noti nobiliſſimi Britannorum principis, cùm nondùm nubilis à filio cuiuſdam ferißimi tyranni ad nuptias expeteretur, & patrem ſuum ſuper hoc anxiari videret, (qui Deum metuebat, ſi filiam Deo iam deuotam nubere cogeret, & tyrannum timebat, ſi ei filiam denegaret) diuinitùs inſpirata nutanti patri ſuaſit, vt & tyranno aſſentiretur, ea tamen illi propoſita conditione, vt ipſe & tyrannus decem virgines genere, forma & ætate electas, ſibi traderent, & tam ſibi, quàm ſingulis illarum mille virgines ſubſcriberēt: & comparatis ad numerum ipſarum vndecim trieribus, inducias triennij ſibi darent ad exercitium virginitatis ſuę: nouo vſa conſilio, vt aut difficultate propoſitæ cōditionis animū eius à ſe auerteret, aut hac opportunitate omnes coęuas ſuas ſecùm Deo dicaret. Et ex hoc condicto, virginibus trieribus & ſumptibus comparatis, per triennium belli præludia, cunctis mirantibus, * celebrârunt. Tandem ſub vno die, agente vento, ad portum Galliæ, qui Tila dicitur, & indè Coloniam appulſæ ſunt. Ibiq́ue ex Angeli monitu Romam tendentes, ad vrbem Baſileam nauibus, à Baſilea Romam vſque pedibus profectæ, eodem eundi tenore Coloniam ſunt reuerſæ, ab Hunnis vndiquè obſeſſam. A quibus cunctæ martyrizatæ, nouo & mirabili modo triumphârunt, & Coloniam ſanguine & ſepultura ſua clariorem reddiderunt.

for. * Deonoti

Prudētia S. Vrſulæ virginis.

Hæc dictio, aut cōſimilis, deeſt mē dotè in noſtro codice.

Ex his Sigeberti verbis haud obſcurè colligi poteſt, Hiſtoriam, quam nos hìc edimus, ante eius ætatem iam ſcriptam fuiſſe. Poſſent multi alij citari graues ſcriptores, qui harum ſanctiſſimarum virginum partim etiam prolixè memi- nerunt, & noſtrę hiſtoriæ adſtipulantur, ſed hęc ſufficiunt. Haberemus autem proculdubiò plura de tam pręclaro & admirādo virginum exercitu, nisi barbarorum crebris irruptionibus multa deperijſſent.

VITA

Universidad de Deusto
Biblioteca

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ABERCII EPISCOPI HIERAPOLITANI,

Authore Simeone Metaphraste.

22. Octobr.

MArco Antonino & Lucio Vero Romanum obtinentibus imperium, peruasit decretum in vniuersam terram, quæ parebat Romanis, iubens offerri publica sacrificia & libamina dijs, qui dicuntur. Cùm hoc ergò decretum tunc missum esset ad Publium paruę Phrygię Prę sidem, licebat videre omnes, qui erāt sub ditione Romanorum, celebrare festa & sacrificia: & diligēter inseruire iussui Romanorum: Senatusq; Hierapolitanus & populus nequaq̃ aberāt à sacro illo publico. Hic autem ipse, cuius est præsens argumentum, Abercius, cui erat commissus Episcopatus Hierapolitanorum, cùm vidisset ciues candidatos infesta illa festa peragere ad suę animę interitum: & verum quidem Deum contemptui haberi, surda autem adorari simulacra: falsam phantasiam (vt dicam cum diuino Habacuc) & erroris caliginem super multos infundi, rem arbitratus grauem & valdè absurdam, & tanquàm animo sauciatus pro fratribus, cùm lachrymis Deum seorsùm precabatur, dicens: Deus seculorum, & Domine misericordiæ, qui hoc vniuersum fabricatus, id cōtines: qui voluisti, vt vnigenitus tuus filius propter nos homo fieret, nunc quoquè adspice mundum, quem tu condidisti: neque hanc tuam ciuitatem, in qua me posuisti pastorem tuarum ouium, & cuius mihi indigno cōmisisti Episcopatum, despicias sic manufactis deditam abominationibus: sed eos liberatos à nube erroris, quæ eis offundit tenebras, adiunge tuo lumini.

Abercij Episcopi zelus.

Habac. 2.

Preces Abercij.

Visio.

Hęc cùm magna dici parte esset precatus, & se somno dedisset, videt adolescentē elegantem ac speciosum, virgam ei in manum tradentem, & dicentem: In nomine meo, Aberci, nunc ambula, & hoc baculo contere authores erroris. E somno ergò excitatus, cùm rectè intellexisset, Dominum sibi apparuisse, statim surgit, & impletur fiducia, & maximo ligno arrepto, abit ille, zelum spirās & iram, ad templum Apollinis, vbi perageb antur plura sacrificia & libamina. Erat autem circa nonam horam noctis. Itaque diuina fretus apparitione, primùm quidem ipsis manibus pulsat templi portas: & cùm claues & vectes ab eo essent contriti, & apertæ essent portæ, in mediū accurrens templum, Apollinis, quod illic stabat, simulacrum confregit ac comminuit. Deindè alia quoquè aliorum deorum simulaera obiens, affecit similiter. Dij autem non se defenderunt, & quæ sunt surda & inania, sic erant planè surda & muta, vocem tamen maximam rebus ipsis emittentia, insanos esse homines, qui eos colunt, & deos nominant: & quæ nunc patiuntur, illa quidem iustè pati, & valdè laudabiliter.

Destruit dęmonum simulacra.

Deorum aūt cultores, & templi ministri, cùm hęc magna audacia facta esse vidissent, erāt pleni stupore & dubitatione. Is verò ad eos cōuersus, & iusta cum ira, iustus intuēs: Abite, inqt, ad senatum, & toti populo renunciate, q̄ dij vestri hesterno inebriati conuiuio & comessatione, se inuicēm cōtriuerunt, & sic in terram deiecerūt. Sed vos, si qd sit in vobis sensūs, cōfracta hęc simulacra camino mādate & igni. Sic enim dij vestri vobis fortè fuerint vtiles, per calcem, inquam, quę est ex illis facienda. Hęc cùm fecisset & dixisset Abercius, domum redijt, tanq̃ vir fortissimus, suis peremptis hostibus, qui erant reuerà authores exitij multarū animarum. Reuersus aūt docebat multitudinem, quę ad ipsum cōfluebat, veram sequi religionē, & moderatæ vitæ curam gerere. Sub ipsam aūt noctem, sacrifici & æditui accedunt ad senatum, & deferunt quidem Abercium: docent aūt ea, quę facta fuerant. Itaque cùm primùm illuxit, fama per oēs peruasit, q̄ magnus quidem Abercius in magnum errorem incidisset, in deos aūt insurrexisset, & quòd ea de causa nō solùm dijs & Imperatoribus, sed etiam populo & vniuersæ ciuitati deberet dare pœnas. Properè ergò oēs in templum cōgregati, inter se disceptabāt, & de eo cōmunicabant. Et q erant quidem primi ex ciuibus, & longè alijs antecellebāt, consulebant mittere ministros publicos, & Aberciū adducere, redditurū rationē, quanam de causa hęc sit ausus, & quosnam habeat, q ei opem ferant. Neq; est enim, aiebāt, verisimile, eum, qui

Defertur ad Senatum.

qui talia aggreditur, non plures habere adiutores. Cùm ergò illos quoquè comprehenderimus, vinctos simul cum Abercio mittemus ad Prætidem, vt meritas luant pœnas suæ in deos ipsos iniuriæ, & in Imperatores.

Atque ijs quidem, qui cæteris præstabant prudentia, sicut diximus, videbatur hoc expedire: & sic, aiebant, erit nobis faciendum. Populus autem cùm vidisset manus & pedes, & deorum facies humì projectas, & valdè commotus esset, amens, dixerit quispiam, pro amentibus, lignis & lapidibus correptis, (talis enim est vniuersa turba, ad iram commota, & ità impetu vtens inconsiderato) Eamus, inter se inuicèm clamabant, eamus, injiciamus ignem in eius domum, & eam quamprimùm accendamus, vt non ille solùm, sed etiam quicunque cum eo habitat, & cum eo sentit, malè pereat. Senatus autem timens, nè, si exustæ essent ædes Abercij, ædes quoquè vicinorum, & multorum nulli culpæ affinium, mali quoquè simul essent participes: & deindè de ijs pœnas sumeret Publius, quòd se adiunxissent multitudini, efferatos demulcebat, & æstuantes eorum animos conabatur comprimere. Interim autem facta mora non modica, cùm hoc quidam audiuissent ex ijs, qui iam pietatem didicerant, celerrimè veniunt ad ædes Abercij: cumque illum inuenissent, eos, qui aderant, placido & læto vultu accipientem doctrina pietatis, perindè acsi nihil noui accidisset, ei dicunt paratas insidias, & rogant, vt parùm loci det insolenti populi tumultui, & statìm excedat è ciuitate, nè res duas præcipuas amitterent, patrem scilicet, & fratres, ipsum scilicet diuinum Abercium, quem eis in lucum patris dedit spiritus sanctus, & fratres illos, quos, si is esset superstes, adduceret ad pietatem.

Populus in cum commouetur.

Illę autem, Fugitiui, inquit, ó fratres, omninò existimaremur à susciptiēdis pro Christo perpessionibus, si propter ipsum pati tam turpiter declinaremus, idque cùm ille fieris inserit Apostolis liberè prædicare gentibus verbum pietatis, neque timere aliquid graue, & quod nollent pro nomine eius non pati in tempore, quo intentantur ea, quæ vexant & cruciant. Nam & propter ipsum mala perpeti est iucundum, & pro illo mori, est quauis vita verè iucundius. Verumenimuerò parendum est vobis sic volentibus: & fugiendi sunt ij, qui nos inuadunt. Nam hoc quoquè planè iubet lex Christi, fugere videlicet eos, qui persequuntur. Hæc dixit, & simul cum eis egressus, per mediam ciuitatem vadit in forum. Vbi etiam cùm sedisset in loco, qui apud eos vocabatur Fragellium, docebat eos, qui aderant, præconium veritatis, & eos dignabatur Dei cognitione, prout illi poterant esse digni: & dicebat, oportere eum, qui erat diuino baptismo initiatus, & dignus habitus, qui iam Christianus & esset, & nominaretur, quæ aderant quidem, iucunda despicere: esse enim breuia & caduca: expetere autem vitam solam immortalem. Nam ea sola est verè vita, quam Deus parauit ijs, qui ipsum diligunt. Interìm autem dum hęc differebat, cùm quę in eum ferebatur, id resciuisset, multitudo: & quòd nō fuam religionem, maiori insania perciti, & feruentes acriori spiritu, non ampliùs contineri poterant, nec volebant optimatibus cedere ciuitatis: sed cum tumultu & clamore in eum impetum faciebant, ipsum, & eos, qui cum ipso erant, dentibus propemodùm volentes discerpere.

Matt. 10.

Ibidèm.

Magna libertas & fiducia S. Abercij.

Cùm autem iam ad ipsum venissent, & mox essent manus in eum iniecturi, eccè tres adolescentes, cùm maligni dęmones eos longo antè tempore inuasissent, repentè ruptis vestibus è populo excurrunt, suas manus mordentes & torquentes, oculos inuerentes, spumas in ore agentes, & confusam quandam alienamque vocem emittentes. Qui cùm accurrissent ad Abercium: Adiuramus te per verum & solum Deum, quem tu prędicas, vehementer clamabant, nè nos torqueas ante tempus. Hoc multitudinis quidem illum à ratione alienum cohibuit impetum: adolescentibus autem sedauit malum, aut potiùs, si veriùs sit dicendum, vtrisque repressit insaniam, adolescentibus quidem insaniam, quæ proficiscebatur à dęmonibus: multitudini autem eam, quæ ex inerudita & rudi natura commota erat aduersùs sanctum. Stabant ergò omnes eum fixis intuentes oculis, maxima eius moderatione & morum tranquillitate eorum impetu refrenato, atq; expectabant, quisnam futurus esset exitus. Diuinus autem Abercius nihil cunctatus, cùm se conuertisset ad orationem: Sancti tui filij Iesu pater, dixit, qui etiam si millies peccauerimus, ipse ea dispensas, quę pertinent ad salutem, rogo te & obsecro, vt dęmonum insultum soluas adolescētibus, vt ipsi quoquè deceterò ambulent, tuam sequen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quentes voluntatem,& efficiant eo, quod in ipsis fiet, miraculo, vt multi alij tibi adiungantur,atque omnes cognoscant,te solum esse Deum,& non esse alium præter te. Hæc cùm Deum esset precatus,& adspexisset adolescẽtes,percutit eorum capita virga,quam habebat in manibus : In nomine mei Christi, dicens, exite ex his adolescentibus mala

Tres dæmoniaci curantur.

dæmonia, eos nihil offendentia. Et illa quidem visa vocem edere maximam, protinùs abiêrunt: Ij verò,depulsa ea, quæ tunc propter dæmones eos obsidebat, caligine, cùm parùm adspexissent, & veluti respirâssent, illius sanctos pedes osculantur, & nullam edentes vocem,eos diù tenent,adeò vt omnes existimarẽt eos esse mortuos.Ipse autem cùm apprehendisset illorum dexteram, facit eos surgere sanæ mentis. Et illi quidem, quæsitis vestibus,cùm eas induissent,cernebantur deincèps vestiti,& sanæ mentis,& ab Abercio minimè recedentes.

Populꝰ cõuertitur ad Dominum.

Cùm hæc autem vidisset turba,omnes velutì vna mente & vno ore: Tu es solus verus Deus,qui per tuum prędicaris Abercium,magna voce dixerunt.Ei rei fert testimonium repentina illa mutatio multitudinis,quæ vsquedeò fuit capta miraculo,vt nullus defuerit,qui non haberet agnitionem:immò omnes ad diuinum baptismum accurrerint,ex rùm dicebant esse aliquid, quod eos maximè conturbabat : se enim pertimescere, ne propter magnum dedecus,quo multitudo peccatorũ eorum perfudit animam, sic permanerent nequaquàm Deo accepti.Accedentes itaq; dicebant: Doce nos,homo Dei, an sit nos Deus patiẽter adspecturus:an nobis mala redditurus propter ea peccata,quę fecimus in ignorantia,quod etiam horremus,propter quod dolemus,quod timemus ac formidamus.Ille autem propiùs accedens,quàm potuit maxima & clarissima voce: Viri,inquit,qui nunc credidistis,si non perseueretis in veteribus vestris operibus,& paternis traditionibus,sed recedatis ab omni vitio, inuidia,inquam,odio, immũditia,& alijs, quæ priùs fecistis,cùm essetis in ignorantia, ipse erit vobis propitius,in quem nũc syncerè credidistis: qui etiam eos vocans, qui sunt aggrauati peccatis : Venite, inquit, ad

Matt. 11.

me omnes,qui laboratis,& onerati estis : & ego reficiam vos. Habemus exempla innumerabilia eius benignitatis.Quamobrèm in ipsum credentes,vos omnes ei vestras dedicate animas,& spe non frustrabimini. Sed graues, dicebant, plagas accepimus, totos nosipsos anteà dedentes obscœnis corporis voluptatibus, & maxima ex parte seruientes corporis desiderijs, & adhuc malam habemus consuetudinem, tyrannidem in nobis exercentem.Ille autem:Accurrite,inquit,quamprimùm ad medicum,& ieiunium, labores,preces,lachrymas, peccatorum confessionem, & illarumipsarum,quæ vos vexant,cogitationum,& ad malum faciendum impellunt: quod etiam per diuinum Osee

Remedia aduersùs peccatum.

Osee 10.

longo antè tempore Deus,vtpotè non ab eis factum,exprobrat ludęis : Cur, dicens,siluistis impietatem,& eius fructum vindemiâstis?Hęc vtilissima medicamenta ipsi vobis imponite: & nec vulnerum quidem vobis remanebit vestigium.

Cùm eos sic diuinus alloqueretur Abercius, nona hora diei finita ei quoquè affert sermonem habendum cum eo,quem desiderabat. Ille ergò surrexit: & cùm sacras manus imposuisset ijs,qui malè se habebant,& eorum extinxit dolores, & ad perfectam reduxit sanitatem. Deindè cùm benè precatus esset omnibus, & benedixisset, quinetiam osculo in Domino impertijsset, & veluti quoddam signaculum eis imposuisset, vt quæ dicta sunt, rectè ab eis custodirentur, domum ibant cum fratribus : multitudo aũt eum sequebatur,& rogabat,vt ab illo baptizaretur. Ille aũt accipit qdem, vt par erat, promptum eorum animi studium,ipse quoq; in eo habens longè maiorem,quàm ij habebãt, animi alacritatem: Sed quoniam nõ erat tempus cõueniens,baptismum differt in diem sequentem. Atq; multi qdem ex ijs propter magnum baptismi desiderium,cùm ne domum qdem redire sustinuissent,dormiêrũt illic prope domunculam.Cùm aũt esset medium noctis,gratia resplendens Albercius,cùm Deum precatus fuisset,è domo egreditur:& cùm circunsistentem vidisset turbam,& sustinẽtem,sublatis in cęlos oculis: Ago tibi gratias, Dñe Deus,inquit, q̃ misertus sis meî, qui sum pastor tuarũ ouium rationis comporum:& q̃ in nos vigilabat lupum,frustrà hiantẽ reddideris: & à veritate diuulsam hanc gregis partem reuocâris,& iam filiorum adoptione dignéris per baptismum.Hæc cùm dixisset Deo vniuersorum,iubet multitudinem eum sequi ad ecclesiam. Cùm aũt

Morbidi sanantur.

500. baptisantur.

iam venissent,consuetis dictis precibus, baptismo initiat viros numero quingentos. Ex hinc

hinc autem multi ad illum confluebant, non solùm ex magna Phrygia,& vniuersa finitima regione, sed etiam qui Asiam habitabant, & qui degebant in prouincijs Lydia & Caria. Etenim per vniuersam ciuitatem de ipso manabat sermo, qui non erat vanus & inanis,& ideò citò poterat extingui: sed qui ex veritate magnas habebat vires. Ad eum ergò confluebant,alij quidem vt discerẽt,quæ erant salutaria: alij autem, vt liberarentur ab ijs,quæ eis afferebant molestiam: quos scilicet premebat morbus, aut etiam aliquod aliud tenebat malum.Erat enim aptissimus ad docendum verbum veritatis,& paratissimus familiares Christo reddere eos,qui accedebant.

Paucidies præteriêrunt, cùm assumptis presbyteris & diaconis, & reliqua præterea fraternitate,procedit: & sedens in eo loco,in quo consueuerat, tanquàm ex aliquo fonte suauissimo,ex ore profundit doctrinæ fluenta suauissima.Interea autem accessit adducta illustris quædam fœmina,oculis orbata,nomine Phrygella,mater Euxeniani Poplionis.Is verò Poplion apud Imperatorem & vniuersam ciuitatem primum locum in honore obtinebat. Adducta ergò,sicut diximus,mater illius, postquàm audiuit magnũ Abercium hîc iam sedere & docere,magno studio ad eum accurrens,& illius pedes prehensans,vehementer eum precabatur,&,Miserere,dicebat,mihi hominum maximè venerande,soliqué vero Deo chare, miserere meî supplicis : redde mihi rursùs oculos magnum Dei opus : effice, vt iucundum Solem rursùs intuear : neque me despicias affectam tam miserabiliter:cõsolare meam calamitatem: moueat te maximus meus splendor.Est mihi filius Poplion,qui multùm potest apud Imperatorem,& ciuitatem:ego autem ipsum non video.Sunt mihi diuitiæ ingentes,& variæ,famuli,pecuniæ,prędia:ego autem ad ea me peiùs habeo,quàm egentes.Nam illi quidem possùnt frui adspectu illorum paucorum,quæ habent,& ea,quæ habent,vt volunt,administrare: ego verò nec ea possum videre,quorum credor esse domina.Et vtinàm priuata his omnibus,solos haberem oculos. Propterea rogo tuam clementem animam,valdè, inquam, rogo & supplico misera, vt meos aperias oculos, & tua apud verum Deum fiducia eis vim videndi immittas.

Ille autem: At ego,inquit,ô mulier,sum peccator,& qui magìs egeo misericordia,& pendeo totus à Dei clementia. Si autem tu etiam credis in Deum, in quo ego confido, Iohan. 9.
potest omninò sicut ei,qui erat cæcus ab ortu,tibi quoquè visum donare.Illa verò:Credo,inquit,in verum Dominum Christum:tu igitur meos credentis tangens oculos,iumoribus confirmabat,& fontibus lachrymarum.Misertus ergò sanctus,& ad cælos adspiciens,qui erat cælis verè dignus : Veni, inquit, vera lux, Iesu Christe, & aperi huius oculos. Deindè conuersus,cùm eius tetigisset oculos: Si verè,dixit,in Christum credit Phrygella, statìm visum recipiat. Cùm sic ergò dixisset, & soluta est ipsa orbitas, & patuit veram fuisse eius fidem in Christum.Visus enim oculorum corporis,significabat illuminatos esse animæ oculos. Porrò autem cognita est etiam in dono grata, dicens : Domine, ago tibi gratias,quòd mihi dupliciter lucem sis largitus. His enim,qui videntur oculis corporis, cordis oculos longè mihi magìs aperuisti. Vndè etiam mihi conuenit dicere, quæ tuus Dauid: Liberâsti oculos meos à lachrymis, & pedes meos à lapsu. Psal. 114.
Verè enim sum liberata ab offensione, neq; gressus animæ sunt minores gressibus corporis. Hinc vehementi capta amore Christi, cùm totam se contulisset ad seruanda eius mandata : Eccè,inquit, pater,ad sanctum adspiciens, præsentibus his multis testibus, dimidium mearum facultatum tibi committo, vt distribuas indigentibus. Quæ ergò circunsistebat multitudo,admirata nouum hoc miraculum,ipsa quoquè exclamauit: Magnus es,Deus Christianorum. nam ij quoquè magnis verè fruuntur gratijs, qui tuum nomen inuocant. Tunc autem diuinus Abercius : Eccè, inquit, mulier cognouisti, quàm liberaliter ac munificè Dominus meus eos remuneratur, qui sperant in ipsum. Vade ergò in pace, tibi animum adhibens, & illi agens eas, quas par est, gratias. Hæc ille cùm dixisset, Phrygella recessit quidem in præsentia : rursùs autem redijt, & cum valdè colere perseuerauit. Atque rursùs quidem aggressus est Abercius consuetam doctrinam.

Phrygella, illustris matrona recipit lumen.

Dimidiam partem facultatũ suarũ dat pauperibꝰ Phrygella.

Cùm autem quod in Phrygella factum fuit miraculum, in multas terræ partes perualuisset, accedunt ad eum tres vetulæ, quę ipsæ quoquè erant orbatæ oculis, dicentes: Nos etiam credimus in Iesum, qui à te prędicatur. Appareat ergò in nos quoquè eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

clementia,& nobis lucem,ô vir admirande,ostende,sicut Phrygellæ.Ille autem,si fides vestra,inquit,vera est in verum Deum,sicut dicitis,cum videbitis cordis oculis,qui caduntsub intelligentiam. Hęc dixit, & cùm sustulisset oculos. Domine Iesu Christe, inquit,rogo te,videant ipsæ quoquè lucem tuę agnitionis:& ab ea,quæ est eis offusa,liberatæ caligine,adspiciant,Domine,radios tuæ veritatis.Sic est precatus: & eccè locum, in quo stabant,magna lux circunfulsit desupèr:& omnes in terram ecciderunt obstupefacti spectaculo,quod pręter opinionem euenerat. Non erat autem lux, cuiusmodi ea est,quæ venit ex sole & fulgure, sed noua prorsùs, & stupenda, & insueta. Eæ ergò stabant immotæ,cùm omnes humì cecidissent: & lux illa,quæ apparuit, cùm valdè in eorum oculos incubuisset, eas statim fecit videre, & hanc suauem & hominibus gratam Solis lucem intueri. Ille autem cùm tam sanis eas vidisset oculis, Quid est,rogauit,quod vobis apparuit,& quid vidistis,cùm primùm adspexistis?Vna autem:Senem, inquit,vidi, cuius formæ non potest referri pulchritudo & alacritas. Altera autem: Visus est mihi adolescens.Tertia verò:Puer,inquit,meos attigit oculos.Hęc cùm audisset Abercius, & rerum admirabilium Deo egisset gratias,intermisit docere.

Tres aliæ cæcæ mirò modo illuminantur.

Hymni horæ Nonæ.

Ex ijs autem, qui aderant, ijs assumptis, qui erant familiares, domum redijt, & cùm horæ nonæ hymnos absoluisset, parùm panis assumit. Ità enim solebat, tanquàm aliud agendo,& in fine dici, corporis habere rationem. Hęc cùm ab ipso facta essent, licebat videre multos ex ea, quæ est circuncircà, regione ad eum confluere, & baptizari in nomine patris,& filij,& spiritûs sancti. Interim autem cùm quæ matri euenissent,cognouisset Euxenianus, & quemadmodùm deducta accessisset ad sanctum, & quemadmodùm orbata visum recuperâsset, omnia ex ipsa sciscitatus, venit ad illum, ac, Si te scidùm orbata visum recuperâsset, omnia ex ipsa sciscitatus, venit ad illum, ac, Si te scirem,inquit,ô pater,lubenter adspicere ad pecunias, non distribuissem tibi paruam partem mearum facultatum,quòd meę matri conciliâris tantum beneficium.Cùm autem cum alijs quæ tibi donauit Deus, te quoquè pecunijs fecit superiorem, quidnam, vt est consentaneum,tibi pro hoc dono reddiderimus? Quidnam aliud, quàm hanc gratiam tibi feremus acceptam? Cùm hæc quidem dixisset, sancti pedes præhendit. Sanctus autem,accepta eius dextera: Scias, inquit, ô optime, mihi nulla re alia tua opùs esse, nisi quòd cùm sis adeò prudens, fidelis fias ex infideli, & impia mutata religione, venias ad agnitionem veritatis. Volo enim te fidelem esse potiùs pauperem, quàm infidelem illustrem & diuitem.

Hebr. 4.

Tunc respondit Euxenianus: Si vis igitur, ô sacrum caput, de hoc nobis est quærendum.Sæpè enim audiui matri assidens,se à te didicisse, Deum nũc quidem esse clementem & benignum, nunc autem terribilem & iustum: & alios vt valdè bonum bonis remunerari,alios vtpotè iustum vlcisci & punire.Si ergò ex amore quidem exist bonum bonis reddatur pro meritis,eos quidem, qui bona faciunt, tanquàm qui natura sit bonus, afficit beneficio. eos autem, qui mala exercent, punit, vt qui omnia iustè faciat, nemine effugiente eius cognitionem eorum, quæ nos facimus, & vel solùm cogitamus. Ipse est enim accuratissimus examinator eorum,quę sunt in profundo cogitationis, compagum quoque & medullarum,& iudex cogitationum & conceptionum cordis.Euxenianus verò: Hoc quidem,inquit, rectè est solutum. Sed illud quoquè me doce: Si Deus bonis delectatur, cur non ab initio talem fecit hominem, vt bonum quidem posset operari, malum autem minimè possit facere? Sic enim & quę sunt ei grata,fecissemus, & manifiestus nullo affecti supplicio.Ille autem:Hoc quoquè est,inquit, eius,qui nostri magnam curam gerit, & qui omninò vult nostrum bonum.Si enim non possemus mala facere, nec bona quidem faciendo nihil lucraremur. Neque enim propterea laude digni esse-mus,nec commendatione. Tunc nanque quod factum esset, non fuisset factum nostro libero arbitrio,sed ex rei natura. Non enim qui non potest malum facere, is non faciens est laudandus: sed qui, cùm possit quidem facere, abstinet propter boni desiderium. Cùm autem vtrunque sit in nostra potestate,vt vel boni simus,vel mali,si velimus,cur tollis occasionem parandę bonę existimationis,& ejcis materiam coronarum?Ad hęc Euxenianus: Nunc,inquit,mihi satis est persuasum, hominem esse sui iuris, & liberum habere arbitrium, & sua sponte venire ad peccandum. Sed dum de his rebus inter se

Liberũ arbitriũ quid præstet homini.

disceptarent, hora nona rursùs veniens, finijt quæstiones. Statim enim surgens diuinus Abercius, salutat eos, qui circunstabant: & cùm benedixisset,domum mittit cum Euxeniano.

Pauci dies posteà prætierîrunt,cùm vicos circuncircà positos, & ante alios,eos qui erât propinqui,obijt cum fratribus. Iam enim acceperat, multos varijs illic morbis laborare. Cùm autem abijsset, & eos curâsset precibus, & manuum impositione, postquàm vidit locum egere balneo, (quod quidem ægrotantibus est aptum solatium) veniens in quẽdam locum,qui appellatur Ager,fluuius autem prope eum fluit,flexis Deo genibus humì prócidit.Et eccè erumpit quidem tonitru cęlo sereno,emittit autem terra fontes aquatũ calidarum:& per omnia laudabatur Deus,qui iustos sic exaudit. Cùm beata autem illa lingua ijs, qui aderant, iussisset fodere cisternas, vt aquæ calidæ in eas confluerent,& eæ essent ad recreanda corpora laborantia,domum reuertitur.Interim autem tẽtationum & deceptionis pater malignus dæmon, indutus forma muliebri, venit ad sanctum, volens ab ipso consequi benedictionem. Ille autem coniectis in illum oculis, qui intùs latebat, lupum non ignorans, etiamsi ouis pellem induisset, protinùs auertitur,& lapide offendit pedem dexterum.Dolore ergò affectus,manu tangit talum: ipsum enim percusserat.Malignus autem rursùs in seipsum mutatus,sua iuissimè risit,& vehementissimè,& solita protinùs superbia: Nè me existimes,inquit,esse ex illis humilibus dæmonijs,quę tu scis sæpè fugare vel verbo solo: sed sum ipse centurio,cuius cùm nunc fecisti periculum,vides quàm grauibus sis affectus doloribus, qui liberâsti multos à molestijs. Sic execrandus ex eo,quòd lędat, nunquàm autem ex eo,quòd prosit, sibi laudem tribuit. Hæc ergò admirabili dixit Abercio, & impetum facit in quendam ex ijs, qui ipsum circunsistebant,adolescentibus:quem cùm grauiter discerpsisset,miserabiliter projcit in medium omnium.

Precibus suis S. Abercius impetrat fontes aquarũ calidarum.

Vide dæmonis malignitatem.

S. Abercius expellit dęmonem.

Magnus autem Abercius statim misericordia motus adolescentis,& Deum precatus, cum malo soluit,& execrandum illum dæmonem procùl expellit,re ipsa ostendẽs,quis-nam sit boni discipulus, & qui benè facere didicerit: & quisnam is sit, qui est malus ab initio,& magister malè faciendi alijs.Ille autem non eò vsque constitit,neque semèl superatum esse satis habuit: sed ei rursùs bellum denunciat, cuius primum conflictum non potuit sustinere.Quandò enim inuitus recessit,relicto adolescente,aspera & impudenti voce vsus:Citò te,inquit,ô Aberci,vel inuitum faciam videre Romanorum ciuitatem.Hoc autem nõ multò pòst euénit, vt deincèps ostendemus. Diuinus enim Abercius domum suam reuersus, totos septem dies transegit in ieiunijs & nocturnis vigilijs simul cum fratribus,rogans nè esset tanta inimici in eum potentia,vt quò ille eum duceret,ipse sequeretur. Septima verò nocte ei in somnis apparens Dominus,dixit: Roman,ô Aberci,mea venies prouidentia,vt qui in ea sunt,meum nomen agnoscant.Esto ergò bono animo. gratia enim mea tecùm erit. Tunc sanctus è somno excitatus: Fiat, inquit,voluntas tua,Christe: & diuinam illam apparitionem renunciauit fratribus. Sed ei quidem sic prædictum est fore,vt veniret ad Romanorum ciuitatem.

Nota ieiunia, & nocturnas vigilias.

Malignus autem dęmon, qui paulò antè *cum eò vẽturum est minitatus, nihil differens, venit Romam, & Imperatoris Antonini filiam iam nubilem, & sexdecim annos natam,quæ Lucio quidem Vero fuerat desponsa,vocabatur autem Lucilla, & cæteras suas æquales pulchritudine & magnitudine superabat,ingreditur:& statim ciet furore, vt se discerperet,& dejiceret,& dentibus morderet manus,& suas carnes mãderet.Mater autem Faustina (hoc enim erat nomen Augustæ) simul cum Antonino angebantur animo, & valdè erant dubij ac perplexi, & eam rem maximam ducebant calamitatem. Quod autem eis maximè augebat animi ægritudinem,erat,quòd puella fuerat desponsa Lucio. Nam eum qdem iam miserat Antoninus ad Oriẽtem, bellum gesturum contra regem Bulgessium.Inter eos autem cõuenerat,vt statò die Lucius quidem ab Orientę,Antoninus autem Roma venirent Ephesum: & in templo, quod ibi erat, Dianæ Antoninus,dea teste,traderet puellam,Lucius verò acciperet. Cùm ergò Lucius, vt cõuenerat,properè nauigaret Ephesum,nescíens quid ageret Antoninus,cùm esset eius filia à dęmone correpta,tempus protrahit excusatione,scribẽs ad Lucium, quòd Germani, traiecto Rheno,oppida Romanorum & vicos populantur: & ideò nõ poterat nũc cum filia venire Ephesum, vt conuenerat, sed tantùm anno sequenti. Ei autem cùm in media nauigatione redditæ fuissent literæ ab Imperatore, magno dolore affectus, idque fe-

fort. *se eò Imperatoris filia ob. fidetur à dæmone.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rens ægerrimè, reuertitur Antiochiam. Imperator autem Antoninus partim quidem sua sponte valdè de filia solicitus, partim verò à coniuge incitatus, omnia faciebat, & à nullo abstinebat, quod haberet rationem.

Adductis itaque Romanorum & Italorũ sacerdotibus, & ex Hetruria accersitis aruspicibus, per ipsos adiurabat dæmonem, & nihil non excogitabat ad mali curationem. Illa autem & inania esse conuincebantur, & malignum dæmonem magis efferabant in puellam. Cæterùm is talem quoquè vocem emittebat per puellam, quòd nisi veniret Abercius Hierapolitanorum, qui sunt in parua Phrygia, Episcopus, ex eo non exiret tabernaculo. Cùm hęc ergò multos dies vociferaretur, apud se dubitabat Antoninus, quòd nam hoc esset, considerans: & aliquādò accersito Corneliano præfecto prętorij, rogauit an in parua Phrygia esset vrbs nomine Hierapolis. Is aũt: Maximè, inqt, domine: & ex ea ortus est Euxenianus, ad quẽ sæpè scripsisti de rebus publicis. Hoc cùm audiuisset Antoninus, lętatus est quasi à cura liberatus, nempè quòd Euxenianus, q illic degebat, hãc rem pulchrè ei ꝓcuraret. Et Valerio & Basiano Magistrianis mox præstò esse iussis, hęc sic scribit: Antoninus Imperator Augustus, Euxeniano Poplioni salutem: Ego tui ingenij solertiam re ipsa expertus, & maximè ijs, quæ iussu nostræ potentiæ nuper fecisti Smyrnæ, leuata Smyrnẽsibus calamitate, quæ eis ex terręmotu euenerat, vt par erat sum lętatus, & tuam in rebus gerendis laudaui diligentiam. Omnia enim accuratè didici, perindè acsi affuissem. Nam & à te missa relatio, & q eam reddidit Cæcilius procurator noster, omnia mihi apertè narrauit. In presentia autem cùm sit potentiæ nostræ significatum, Abercium quẽdam Episcopum Hierapolitanum apud te versari, virum adeò pium in Christiana religione, vt medeatur dæmoniacis, & alios morbos curet facilimè, eo cùm nos necessariò opùs habeamus, Valerium & Basianum Magistrianos diuinorũ nostrorum officiorum misimus, vt eum cum omni honore & reuerentia ad nos adducant. Tuæ ergò iubemus præstantiæ, vt ei persuadeas ad nos venire cum summa animi alacritate, sciens non paruam hoc nomine tibi futuram esse apud nos laudem. Vale.

Literæ Imperatoris ad Euxenianum.

Hanc cùm Magistrianis dedisset epistolam, Roma misit, dicens: Rem mihi longè gratissimam feceritis, si Abercium ad me quammaxima celeritate adduxeritis. Illi autem eis acceptis literis, nihil omisẽrũt celeritatis & diligentiæ. Sed cùm peruenissent Bruduſium, & nauem paratam assendissent, vento vsi secundo, septem diebus transmisso Ionio, appellunt in Peloponnesum. Illinc autem equis vsi velocibus, citò veniũt Byzantium. Deindè cùm ipso die traiecissent in Nicomediam, & vsi essent rursùs cursu publico, veniunt Synadem Phrygiæ metropolim: & acceptis viæ ducibus à Præside, qui illic erat, Spinthere dicto, vt fuerat ei imperatum à Corneliano, circa horam nonam veniunt in ciuitatem Hierapolitanorum. Ingredientes ergò ciuitatem, occurrunt Abercio, veluti optima data occasione. Solebat enim hora Nona domum redire à docendo, solitas preces Deo redditurus. Atque illi quidem ei facti obuiàm, rogârunt, vbinàm esset Euxenianus, & quonàm ire deberent, vt eum conuenirent. Postquàm verò ille rogauit, quid quærerent, & cur venirent, eius interrogationem ægrè ferens Valerius, & quòd non citò ad quæsita respondisset, audaciùs aliquid audet, fortè motus à maligno: & extendit dexteram aduersùs sanctum, volens eum flagello percutere. Manus autem, quæ eum desupèr seruabat, non fuit neg ligens: sed audax puniebatur dextera, & erat immobilis, tanquàm vincta aliquo compede. Inuadit alterum quoquè metus propter nouum hoc spectaculum: & ambo ab equis descendentes, prócidunt ad sancti pedes, & fiunt ei supplices, vt manus, quę emarcuerat, & erat quasi mortua, efflorescceret rursùs & reuiuisceret, neque sic remaneret mortua.

Vide, vt vir sanctꝰ semper obseruet horam precandi Nonam.

Vltio diuina in temerarium.

Ille autem in hoc quoquè consueta vsus est misericordia: & tangit quidem manum malè affectam, sanam verò eam reddit protinùs. Deindè rursùs scisciatus, quanam de causa esset eis opùs eum conuenire, & intellexisset quòd ad ipsum ferrent literas Imperatoris, fit eis dux itineris, & deducit quamprimùm ad ædes Euxeniani. Ille autem, acceptis literis, cùm quæ continebantur in eis, perlegisset, sancto statim tradit epistolam, & rogat, vt nihil differat, sed sicut Imperator volebat, iter quamprimùm ineat. Quam cùm ipse quoquè legisset: Veniam, inquit, promptoque & alacri animo iter conficiam. Fit enim hoc Dei voluntate, vt mihi quoquè iam à Domino meo fuit significatum. Et Magistriani quidem præclarè deducti ad Euxenianum, & ab eo honorificè accepti hospitio, cùm duos dies apud ipsum mansissent, & ei totum iter, & nauigationem renunciãssent, abiè-

abiẽrunt tertio die, acceptis ab eo literis: cùm eis esset pollicitus admirandus Abercius, post quadraginta dies, in Portu, qui dicitur, qui quidem est prope Romam, se esse inuicèm conuenturos, & sic simul cum illis Romam esse ingressurum. Illi autem cùm nõ possent non credere, (rectè enim iudicabant ex ijs, quæ senserant, & viderant, quòd fieri non posset, vt vir, qui talibus & tantis erat dignatus, conscientiam & linguam haberet non sanam) publicos rursùs equos ascendentes, rediẽrunt.

Diuinus autem Abercius cùm vinum, & acetum, & oleum in vnum & eundem vtrem iniecisset, & paucos panes prætereà sumpsisset, & deindè esset locutus cum fratribus, quæ par erat, & illius recessum miserabiliter deflentes pulcherrimè esset consolatus, ascendit vehiculum publicum, & egreditur è ciuitate. Cùm autem parùm processisset in via, videt quendam vinitorem fodientem, & vites diligenter colentem, (ei nomen erat Trophimion) Quo nominatìm vocato: Agedùm, inquit, iter mecum Romam confice. Audiuit ille, & ligone, & rastris relictis, & sua veste arrepta, quam propter laborem operationis humi deposuerat, sanctum est secutus. Iamque simul viam inibant. Sed nunc volo vos quammaximè attendere: audietis enim miraculum voluptate commixtum. Etenim quandò Trophimion ad communem vsum, sancto iubente, vtris operculum amouisset, idipsum solum, quod opùs erat in præsentia, egressum est haud mixtum: vinum, verbi causa, aut acetum, aut oleum, alijs in loco manentibus. Quandò autem ille rursùs aliqua re indigens, non è sententia sancti vtrem soluisset, admirabiliter egredientur contraria ijs, quæ volebat: acetum quidem, & oleum, si siti fortè laborans vellet bibere: sin verò his contrà opùs haberet, vinum purum effluxit ex vtre. Sic qui sua sponte fuit fraudulentus, inuitus fuit fidelis, cùm nihil tangeret ex ijs, quæ volebat ad vsum, re ipsa eum apertè docente, vt rectè se gereret & syncerè, & nihil faceret præter sententiam eius, qui commodãsset. Talia à Deo dona fuit consecutus Abercius. Cùm ergò totum iter facilè confecissent, veniunt in Ataliam Pamphyliæ ciuitatem. In qua cùm natuem conscendissent, quæ Romam proficiscebatur, in locum appellunt cõstitutum, cùm modò finem accepissent dierum conuentio.

Insignia miracula, quibꝰ Deus declarauit beati viri sanctitatẽ.

Magistriani verò tribus posteà diebus ipsi quoquè appulerunt: fuit enim longa mora nauigationis propter tempestatem. Quocircà tarditatem suam valdè accusabant: quinetiam statuebant, nisi sanctum, vt conuenerat, inuenirent, vel sibijpsis mortem crudelissimam ab illo interficerentur. Hæc apud se animo agitantes, cùm iam è naui descendissent, & scrutarentur diuersoria, & litus obirent, sanctum inueniunt. Ille autem cùm manum porrexisset, & eos salutãsset, amicè eos adspexit, & placidè pactum conuentum reuocauit in memoriam. Cùm verò ipsi lubenter eum præter spem vidissent, protinùs adorabant, amplectebantur, & omnia alia faciebant, quæ sunt signa animi moti lętitia. Deindè cùm eum secùm assumpsissent, ingrediuntur Romam, & ad Prætorio Præfectum ducunt Cornelianum. Ille autem, cùm Imperator Antoninus expeditionem susceptisset contra barbaros, qui Rhenum transiẽrant, & Romanorum agros populabantur, eum ducit ad Augustam Faustinam. Quem postquàm illa adspexit adeò honestum, & venerandum, & qui summam moderationem prę se ferebat, & tranquillitatem, implerur pudore, & eum salutat honorificè, &, Quòd sis boni quidem Dei, & qui omnia potest, seruus, inquit, est euidens, tam ex ijs, quę alij multi priùs, & nunc reuersi renunciãrunt Magistriani, (etenim iam quoquè ex eis Faustina de illo acceperat) rogo igitur, vt nihil differas, sed beneficio afficias Imperatores, & humilem nostram serues & cures filiolam. Sic enim à nobis magni honores, & dona tibi collata referent gratiam.

S. Abercius venit Romam.

Hæc illa cum magna dicebat affectione. Eam enim flectebat naturæ necessitas, & faciebat, vt illius postularet auxilium, quem (vt cum diuino dicam Dauide) odio habebant gratis, & non sustinebant adorare tanquàm verum Deum. Ille autem: Accepta quidem est, inquit, nobis tua voluntas: Sed nos nullo ex ijs, quæ sunt apud vos, delectamur, vt qui vanam hanc speciem iampridèm expuerimus: & alioqui nec mercede prębemus gratias, quę nobis à Deo datæ sunt, gratis accepta, gratis quoquè dare iussi. Sed vbi est, inquit, filia? Faustina autem quàm potuit celerrimè currit in thalamum, & acceptam filiam attrahit ad sanctum quammaximo ardore & studio dici potest. Puellam verò inhabitans scelleratissimus dæmon, cùm cognouisset se ad eum abduci, à quo sciebat se priùs fuisse superatum, discerpebat puellam, & deijciebat: timere, conturbari, tremere, caligare

Psal. 34. & 68.

Matt. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Procacitas dæmonis.

faciebat. Deindè etiam vocem ex ea emittebat, dicentem: Eccè, Aberci, ego te Romam duxi, sicut sum pollicitus. Ille autem, Certè, inquit: sed nequaquàm propterea gaudebis. Sic dixit, & iubet puellam duci sub dio. Ducta est ergò puella per Hippodromum, cùm Imperatoris satellites & custodes locum priùs occupâssent. Interim autem cùm ille impudens & sceleratus dæmon discerperet & dejiceret puellam, & nihil aliud clamaret, nisi quòd solùm significabat se gloriari, & iactare, quòd per se duxisset sanctum per tantum terræ & maris spatium: sublatis in cælum oculis Abercius, cùm Deum esset precatus, puellam acriter intuetur, &, Ab ea, inquit, egredere, maligne dæmon, ipsam nihil offendens. Tibi hoc iubet Christus meus. Is verò, leonina illa audacia statim mutata in vulpis timiditatem, Adiuro te ego quoquè, inquit, per ipsum Christum, nè me mittas in solitudinem, neque vllum alium locum, nisi in eum, in quo habitabam. Sanctus autem: Abibis quidem, inquit, non in solitudinem, sed in locum paternum. Propterea autem, quòd me fecisti videre Romam, ipse quoquè tibi iubeo in nomine Iesu, vt hanc aram tollas, (ei manu ostendens aram lapideam) & feras vsque ad meam Hierapolim, & statuas proptèr portam Australem. Audiuit dæmon, & statim tanquàm seruus, qui terribili domino didicit cedere in omnibus, recedit quidem à puella, nihil ei omninò mali faciens. Deinde innumerabilibus oculis videntibus (O quis tua omnia non admirabitur, Rex Christe?) aram subit, & tollit grauiter gemens, & transit per medium Hippodromum, (quod quidem visum est nouum Romanis spectaculum) & deponit Hierapoli in loco præstituto.

Vide quid possint sancti viri in dæmones.

Imperatoris filia sanatur.

Puella autem liberata à dæmone, qui eam vexabat, muta longo tempore tenuit sancti pedes: quod matrem, & eos, qui aderant, maximè conturbabat, timentes nè puellæ animam abstulisset dæmon. Faustina autem non potuit hoc ferre silentio: sed habens cor plenum tristitia & angore animi, dixit sancto: Certè cum dæmone vitam quoquè ademisti filiæ. Ille autē cùm eam vidisset sic affectam, & eius esset misertus, puellæ manum præbens, tanquàm profundo somno oppressam, eam facit surgere sanæ mentis compotem. Et conuersus ad Faustinam: Eccè, inquit, adest tibi puella neque vita priuata, & libera ab insultu dæmonis. Postquàm ergò mater sic vidit filiam, eam complexa, & præ gaudio fundens lachrymas, genam genæ imposuit, & os ori, & manibus manus conseruit, & velutì cupiens eam intrinsecùs apprehendere, & cum nuda ipsa congredi anima, nesciebat quid ageret. Cùm autem puella quidem iam rectè se haberet, diuinum Abercium vehementissimè rogauit Imperatrix, nè recusaret ab ea accipere remunerationē, cui ipse fuit causa magnæ & necessariæ gratiæ. Ille autem pecuniæ ne sustinuit quidem vllam fieri mentionem, dicens: Quid ei opùs fuerit pecunijs, cui panis & aqua est lautum & magnificum prandium? Petit autem, vt propè Hierapolim extruatur balneum in agro, qui est proptèr fluuium, vbì ipse orauit flexis genibus, & terra emisit fontes aquarum calidarum: & vt mendicis, qui erant in ea ciuitate, darentur tèr mille modij frumenti.

Nota in sancto viro pecuniæ contemptū & victus parsimoniam.

Hæc simul atquè audiuit Imperatrix, lubenter concedit, quod fuerat petitum: & Cornelianum prætorio Præfectum quamprimùm accersit, & iubet ad ea præstanda, quę sunt petita, omne adhibere studium, nè citò promissorum gratiam hebetet & obscuret tarditas ministerij. Tale est hominum ingenium, & ità sunt affecti. Ijs lubentiùs gratificamur, qui dona dubitant accipere, quàm ijs, qui sunt prompti ad accipiendum: hos quidem despicientes, quòd videantur victi à muneribus: illorum autem ampiectentes animi magnitudinem. Præfectus autem prætorio nihil cunctatus, emittit architectum ad Præsidem Phrygiæ, qui erat illo tempore, vt pecunias ab eo acciperet, quantis opùs erat ad balneum extruendum: & tèr mille modios frumenti distribueret pauperibus, qui erant Hierapoli. Postquàm autem fuit impositus finis balneo, quod ædificabatur, ab illo tempore non vocabatur ampliùs locus ille Ager, qui est proptèr fluuium, sed Ager calidarum. Durauit autem illius frumenti distributio vsque ad tempora impij Iuliani. Ille nanque, quomodò alia bona, ità hoc quoquè inuidens Christianis, statim cessare facit suppeditationem.

Nota Iuliani Apostatæ inuidiā erga Christianos.

Diuinus ergò Abercius, vt ad eum reuertamur, cùm longo tempore fuisset versatus cum Romanis, & sanam fidei rationem tradidisset Ecclesijs Christianorum, videt aliquando in somnis adesse Dominum, & dicere: Oportet, ô Aberci, te curam quoquè gerere partium, quæ sunt in Syria. A somno ergò excitatus, petit ab Imperatrice, vt eum dimittat. Illa enim eum detinebat vehementissimè, timēs nè postquàm ille abscessisset, libertatem assecutum dæmonium, filiam rursùs inuaderet. Verùm is, cùm, quod ad id attinebat, iussisset eam esse bono animo, rursùs rogauit, vt nauis sibi pararetur, per quā ad partes Syriæ nauigaret. Tandèm ergò persuasa ab illius assiduitate, iubet Cornelianum ei parare nauigium, & quæ erant necessaria, quamprimùm imponere. Cùm ergò ei in Portum deducta esset nauis, illam conscendens, septimo die nauigationis peruēnit in Syriam. Et primùm quidem versatur Antiochiæ: deindè eum excipit Apamea: & illinc transit ad reliquas ciuitates, & reconciliat ecclesias inter se dissidentes. Tunc enim per eas valdè serpebat malum hæresis Marcionis. Transmisso autem Euphrate, venit ad ecclesias, quæ erant in Nisibi, & in tota Mesopotamia, easque eodem modo afficit. Hinc ad eum ab omnibus deferuntur pecuniæ, mediocris remuneratio magnę eius circa ecclesias malorum perpessionis. Ignorabant autem se perindè facere, acsì alicui ex ijs, qui possunt velocissimè currere, pręberēt compedes, præmium quoddam agilitatis, aut si mâuis, non secùs àc ij, qui eum qui nudus luctari pulchrè didicit, conantur docere, vt eum arripiendi ansam habeat aduersarius.

S. Abercius venit in Syriam.

Cùm ergò ille quidem recusaret accipere, dicens fuisse plura, quę dabat Imperatrix, & quę iustiore de causa poterant accipi: illi autem instantes non possent persuadere: stās in medio eorum vir quidam, nomine Barchasanes, genere clarissimus, diuitijs copiosissimus: Vim quidem, inquit, ei afferre propter pecunias, ô fratres, neque est ei decorum, neque nobis omninò vtile. Quod autem datum non licet deponere, & quod ei magis dant suæ actiones, illud est à nobis præstandum. Decernemus eum nominare æqualem Apostolis. Neque enim vllum alium scimus tantum terræ & maris obisse, vt curam gereret fratrum, nisì summos illos Christi discipulos, quos quidem ipse est secutus. Hæc ille quidem: omnibus autem visum est ità esse faciendum. Sicque ab illo tempore accepit hanc denominationem, qui etiam ante illorum sententiam hanc erat ipsis factis sortitus. Cùm illinc ergò recessisset, & in vtraque fuisset Cilicia, & Lycaoniam obijsset, & Pisidiam, venit Synadem Phrygiæ metropolim. Hospitio autem acceptus à quibusdam ex ijs, qui illic erant Christianis, cùm se parumpèr recreâsset, ad suā cōtendit ciuitatem.

Vocatur æqualis Apostolis.

Cùm itaque æstate venisset ad locum, qui dicitur Aulon, sedit in petra propinqua. Cùm autem & ventus spiraret ei aduersus, & à rusticis frumentum in area ventilaretur, & aura tenues paleas excitans, in sancti vultum proijceret, rogat agricolas, vt laborem aliquantùm remitterent. Illi autem non exaudiērunt. Deindè sanctus quidem solis precibus sopit spiritum, illis autem vel inuitis cessauit studium. Cùm ergò nescirent quid agerent, ij se conuertunt ad cœnam: Ipse autē aquam (siti enim laborabat) ab eis petijt. Sed agricolæ cùm essent valdè inhospitales, & planè agrestes, despectui habebant petitionem, & rem ludificabantur: scilicet, propter vnum senem, dicentes, à mensa abstinebimus. Aegrè tulit hanc inhumanitatem humanissimus virorum Abercius: & eis est imprecatus, vt nunquàm satiarentur. Quod etiam eis hucusquè permansit: humana planè pœna inhumanitatis. Deindè à petra recedens, venit ad suam ciuitatem. Cùm ergò sensisset populus eius aduentum, omni ex parte cōfluebant, cupientes videre dulcem vultum, & audire vocem desideratam. Ille ergò cùm lubenter eis benedixisset, & eos salutâsset, rursùs obibat ciuitatem, liberè docens verbum veritatis, & eos, qui accedebant, per diuinum baptismum initians, & dæmoniacis præbens mali solutionem: morbos curans, & quauis affectione fortiorem spiritûs, quæ in ipso erat, virtutem proferēs. Cùm autem valdè quoq; vtilem doctrinę librum composuisset, eum dat ijs, qui sub ipso erant, Presbyteris simul & Diaconis, vt eis vel post mortem loqueretur, & aliquo modo nunquàm eis cessaret prodesse.

Redit Hierapolim.

Cōponit libru quendā.

Aliquandò in montem excelsum, vsu ità postulante, ascendit: ipseque & qui cum eo erant, siti laborabant. Confugit autem ad eum, qui potest omnia. Itaque conuersus ad orationem, humì inclinat genua: Poculentam autem aquā terra statim emisit. Ab illo verò tempore locus ille deinceps fuit appellatus Locus genuflexionis. Cæterùm tūc quidem redijt in domum suam: non multò pòst autem videt rursùs Dominum, qui ei in somnis apparuit, & ei dixit: Aberci, iam propè est tempus, vt cesses à longis tuis laboribus. Cùm autem à somno esset excitatus, & cognouisset decessum sibi prę significari, narrat fratribus id, quod apparuerat: & quendam quadratum lapidem, longitudine & latitudine æqualem, sibi sepulcrum construit: & aram, quæ, illo iubente, Roma illuc

Nota, Locus genuflexionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illuc translata fuerat, lapidi imponit, ei talem insculpens inscriptionem: Electæ vrbis
Epitaphiū scribit sibi ipsi. ciuis hoc viuens feci, vt hic tempore habeam positurā corporis, nomine Abercius. Qui sum discipulus pastoris casti, pascentis ouium greges in montibus & agris, ac magnos habentis oculos, omnia intuentes. Is enim me docuit literas fideles, Romam qui me misit ad videndum imperium, & Imperatricem indutam aureis vestibus & calceis. Illic aūt vidi populum præclarum, insignes annulos in manibus gestātem. Et Syriæ regionis campum vidi, & omnia oppida Nisibin & Mesopotamiæ, transmisso Euphrate. Habui autem omnes ad eandem vēnientes concionem, & Paulum intrinsecùs. Fides autem omninò produxit & apposuit nutrimentum, piscem ex fonte ingentem, quem purum apprehendit virgo casta: & eum perpetuò edendum tradidit amicis, vinum habens bonum, quod dat cum pane temperatum. Hæc adstās Abercius iussi, vt scriberentur, septuagesimum secundum annum verè agens. Hęc cogitās orauerit pro Abercio, quicunq; nobiscùm sentit. Non tamen alterum tumulum mihi, neque hunc in superiori loco imponet aliquis. Quòd si fecerit, Romano ærario soluet bis mille aureos, & bonæ patriæ Hierapoli mille aureos. Inscriptio quidem sic se habebat ad verbū, sed tempus ex ea aliquid detraxit, & effecit, vt nonnihil posteà desideraretur.

Ipse tandèm cùm Presbyteros simul & Diaconos, & quosdā vocâsset ex populo: Filioli, inquit, mihi quidem iam adest vitæ finis, & abeo, ó grex mihi dilecte: abeo ad id, quod vel ab ineunte ætate desiderabam, vitæ genus: & ad eum, cuius ego solius teneor desiderio, & cuius diuino amore vehementer incendor: abeo eum visurus. Vobis autem considerandum est, quemnam sitis vobis electuri Episcopum, qui & vos post me pascet, & cuius vocē pulchrè audient meæ oues, quæ, vt Deo placet, ab eo pascentur. Hæc cùm sanctus eis dixisset, illi cùm pauca inter se communiter locuti essent, Archipresbyte-
Abercius ei succedit in ꝓpiscopatu. rum ecclesię, cui etiam nomen erat Abercius, communiter elegerunt. Quinetiam cùm ipse quoquè ei sua sententia confirmâsset Episcopatum, ei imponit manus: & cùm benedixisset, Tu, inquit, ó Aberci, nunc Episcopus constitueris, Deo dante, & me quoque, quantùm est in mea potestate. Deindè cùm simul cum oculis manus in cælos sustulisset,
Obitus sancti viri. & Deum orâsset, spiritus hinc recedit, & transit ad Christum, ad choros Angelorum trāsmissus, qui re vera vixerat vt Angelus. Populus autem, qui habitabat ciuitatem, congregatus ad sacrum illud viri corpus, cùm illi sacra cecinissēt cantica, & tanquàm communem aliquem thesaurum sustulissēt, deposuit in lapide, vigesimo secundo mensis Octobris. Deindè cùm eum, qui ab ipso acceperat Episcopatum, in eius thronū deduxissent, communiter magnificârunt Deum, qui est super thronum glorię regni: Quem decet omnis honor, gloria & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SERMO HISTORICVS ET ERVDITVS DE BEATISSIMO SEVERINO COLONIENSI EPISCOPO, EX *antiquis sanè MS. codicibus descriptus. Testatur S. Gregorius Turonensis Episcopus Fortunatum presbyterum huius beati Seuerini scripsisse vitam: sed vtrùm ea extet, incompertum habemus. Quæ autem idem Gregorius de hoc sanctissimo viro annotauit, ea nos Sermoni huic subijciemus.*

Octobris 23 DOminus ac redemptor noster, caput totius vniuersalis ecclesię, corpus suum toto orbe dispersum sicut diuina poteſtate condidit, ità pijssima gubernatione custodit. Vndè & firmiora membra, * consultum imbecillioribus, infirmitatis humanę prescius, in toto mundo præuidere dignatus est. Quibus etiam peregrinantibus, & capiti suo suspirantibus, nunquàm se defuturum esse promisit, dicens discipulis suis: Eccè ego vobiscùm sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Consolatur ergò infirmos, vt diximus, maiorū adiutorio, vt eorum admonitionibus exercitati, discant peregrinationē suā cognoscere, & patriā cælestē desiderare. Hoc sanctos patres nostros, suo quenque loco, laudabiliter studio deseruisse non dubitamus: quorum vt memoriam solenni-

for. * cōsulturus

Matt. 28.

Sancti quid nos doceāt.

solenniter celebremus, partim ex literarum commendatione, partim ex maiorum traditione in consuetudine habemus. Quos quia Dominus cęlesti gloria sublimauit, nostrę quoquè inperpetuùm honorandos memorię commendauit. Tales denique in ædificationе sui sancti corporis ministros esse constituit, quorum solicitudine custodiantur electi, & ab aperta grassatione coërceantur peruersi. Qui videlicet gregem Dominicum à luporum insidijs prędicando, rectè operando & orando protegentes, suo Domino talenta credita cum lucro reportantes, non solùm pro suis meritis, sed & pro commissorum profectibus, sui DOMINI gaudium intrare merentur. Qui etiam sublimiora loca in sancta ecclesia sortiuntur, vt ab omnibus vel exempli, vel doctrinæ gratia videantur. Nemo enim, vt ait Dominus in euangelio, lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Matt. 25. Mat. 5. Luc. 8.

De quorum probatissima societate beatum Seuerinum, virum honestæ vitæ, & per cuncta laudabilem, cuius hodierna die festa percolimus, Agrippinensi prædestinatum ecclesiæ, electione & consensu Cleri totius ac populi prędesse misericorditer voluit. Qui tempore Arrianæ hæreseos lorica fidei Dominicæ indutus, in Dei opere spectabilis fuit, adeò vt conuenientibus ad synodale concilium ex tota penè Gallia, aliarumq; prouinciarum partibus, catholicis & orthodoxis fidei Christianæ doctoribus, Euphrata, memoratæ Agrippinæ Coloniæ nō pastore, sed mercenario, pro prælibatę pestis pfidia destituto, idem sanctissimus Dei famulus Seuerinus, vt infusam malitiam eliminare debuisset, à cunctis aptissimus acclamaretur. Quod quia periclitāti populo necessarium erat, Deo propitio, sancti concilij authoritate firmatum est. Actumq; est mira omnipotentis Dei dispensatione, vt nō Euphratæ, sceleſtissimæ peruersitatis doctori, Seuerinus æterni iudicis pręco succederet: sed pestiferi seminis auctore expulso & exterminato, Materni fortissimi Christianæ fidei propugnatoris, & vigilantissimi propagatoris, nec fidei nec doctrinæ perfectione dissimilis, successor existeret: quatenùs perspicacibus discretionis obtutibus, quod malè pullulauerat resecando, decessoris sui monimenta redintegraret, & impostoris mendacia, fide verissima reuiuiscente, repelleret. S. Seuerinus fit Episcop. Colonięn. Euphrata pseudoēpiscopus deponitur.

Quali autem vigilantia sibi & doctrinę suę post susceptum Episcopatum attendisset, vel qualiter in custodia ouilis sibi crediti desudâsset, corona iustitię, quam eum iam in Angelorū cōsortio suscepisse luce clarius est, manifestissimè pandit. Quòd si quis à nobis miraculorum eius virtutes exigit, sciat tunc temporis plùs fuisse necessariā sermonum interprētationem, quàm virtutum operationē: quia contra eos extitit pugna, qui non negabāt Dei potestatem in miraculis, sed æqualitatem sanctæ & inseparabilis Trinitatis in personis. Arriana ergò tūc cōtentio grassabatur: quæ eo crudelior, quo interior, ità totius penè ecclesię viscera serpētinis irrepsit infidijs, vt vix esset credibile, mūdum vnq; tantę pestis illecebris posse carere. & nisi suadente Domino, Christianę militię robustissimi bellatores, quorū Seuerinus non vltimus, labenti in tantis scandalorū turbinibus, sanctę ecclesię succurrerēt, peiora prioribus tēpora proculdubiò citiùs aduenirēt. Tales etenim tunc eam caninis morsibus lacerabant, quales ipsa veritas cauendos esse prędmonebat, dicens: Attēdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouiū, intrinsecùs aūt sunt lupi rapaces: à fructibus eorū cognoscetis eos: Faciliusq; fortasse foret, aut apertè contra veritatem debacchantes per rationem vincere, aut pro eādem veritate corpus in mortē tradere, quàm simulantes iustitiam gladio rectitudinis expugnare, & infusum virus, quod iā per mēbra serpsit, interiùs medicinalibus sanctarum scripturarum poculis resoluere, & ad integrum exiccare. Quo virtutis studio sagacissimum athletam Christi Seuerinum decertâsse cognouimus. Cuius solennitati quanto deuotiùs insistimus, tanto nos eum, quem dilexit, & cuius munere ad tantam gloriam peruēnit, ardentiùs & syncerius diligere comprobamus. Arriana hęresis grassatur. Mat. 7. Sanctorū secta colere. Miracula spiritalia.

Signa autem non à fidelibus, sed ab infidelibus exigēda sunt: quanuis tot mortuorū resuscitator esse veracissimè ꝑdicetur, quot animarum hæretica prauitate corruptarū, doctrinæ fidei catholicę & operationis rectę recuperator esse cognoscitur. Plùs est em, aīam inęternū victurā, à vitiorū sordibus ad immortalitatis desideriū per dulcedinē pię exhortatiōis accēdere, q̄ corpus iterùm moriturū, de tumulo resuscitare. Quotiès ergò aliquē ad cognitionē veritatis à tenebris reuocauit erroris, totiès cęcis oculis fulgorem reddidit lucis. Quē dum ea, quę agenda proposuit, ad effectum operis assiduis admonitionibus perducere fecit, etiam manuū damna resoluit. Cui si de virtute in virtutē eūdi & cordis

Universidad de Deusto
Biblioteca

cordis affectibus ad superiora assendendi voluntatem & facultatem doctrina simul & precibus impetrauit,gressus pedum à debilitatis nexibus liberos dedit. Verùm omnipotens spiritus,qui operatur omnia in omnibus,diuidens singulis prout vult,tam fortì sanctos & electos suos compage charitatis vniuit, vt nihil eorum, quæ alter merito * sanctitatis assequitur,alteri desit. Cùm enim quęcunque bona sic alter in altero diligit,sicut in semetipso,nimirùm per charitatem agitur,vt eisdem etiam cum ipso participetur. Quo fit,vt beatissimum Seuerinum antistitem, nullius omninò virtutis expertem meritò credamus,quem perfecta charitate bonorum omnium profectibus coniunctum esse non dubitamus.

1. Cor. 12. * bonitatis

Charitas qd efficiat.

Cuius vitę descriptionem nostrę nequaq; inertię commendamus,quia vel quãta ipse pro Domino egerit & pertulerit,vel quãta per eum Dominus operatus sit, nec historiæ narratione,nec testium veracium assertione perfectè didicimus: quanùs ea literarum commendatione, & congrua fidelium relatione dignissima credimus. Quomodò enim posset fieri,vt tam idoneus fidei catholicæ prædicator & doctor,memorabilibus nõ fulgeret operibus? cui tamen laudabilius fuit labefactum sanctę ecclesiæ statum suo loco corrigere,& ad pristinam incolumitatem maximo sudore reducere,quàm rectò stãtem ordine & non nutantem seruare. Sed post decessum doctoris religiosissimi,quandò grauissima inundatio gentis incredulæ totam penè Galliam & eius finitima cæde atque incendijs deuastabat, succedentibus & ingraescentibus aduersis, sancti viri gloriosa facta vel miracula,partìm conscripta,partìm auidis scriptoribus casu inopinatæ perturbationis erepta,gratulationi nostræ cognitionis ablata sunt. Tantam nanque dominationis vim tunc temporis crudelitati tyrannicæ propter peccatum inobedientiæ vltio diuina concessit,vt in cunctis Galliarum prouincijs nec vna quidem ciuitas, nisì Metensis,inusta remaneret: quanuìs in ea non nisì solum oratorium, S. Stephani nomine dedicatum,propter eiusdem protomartyris sanguinem ibidèm pullulantem, saluatũ esse S. Seruatij gesta cõmemorent: vt videlicet populi,qui corde obdurato prędicatorũ suorũ blandis admonitionibus nõ obtemperabant,in se cõpleri sentirẽt,quod sancta scriptura de quibusdã peruersis dicit,quia tantũmodò sola vexatio intellectũ dabit auditui.

Barbarorũ vastatione periere scripta de vita S. Seuerini.

Esa. 28.

Quam insanientis gentilitatis feritatem,omnipotentis Dei patientia non priùs Ioniẽsem populũ permittebat inuadere, quàm eius defensoris animam in electorũ suorum consortium dignaretur accipere: vt apertè daretur intelligi,quanti priuaretur munitione patroni,qui & ipsam,quam ineuitabiliter merebatur,plagam pręsente corporaliter S. Seuerini patrocinio,videret esse dilatam. Sed fama mirabiliũ sancti viri operum, certis vtiq; de causis ad nos vsque nõ perducta, laudẽ sanctitatis eius non minuit: quia verę beatitudinis perfectioni non detrahit: in qua illum iam æterna securitate felicem, poscamus esse nostræ fragilitatis misericordissimum adiutorem.

In laude igitur huius Deo digni pontificis Seuerini non minimum sanctitatis indicium,quod contẽporalis eius probatissimi Christi confessoris Martini miraculis inditum reperimus,nequaq; transeundum putamus: in quo lucidissimè demonstratur,vnũ agone iam benè cõsummato coronã iustitię debitã percepisse, alterum adhuc in certamine positum,eandẽ fidei bonorumq; operum constantiã meruisse. Et vt apertè dicam, vnius ostẽdit præmium,alterius describit miraculũ. Quodam itaq; tẽpore, dum solertissimus pastor ecclesię Seuerinus,gregis sibi commissi custodijs inuigilans,die Dominico expletis matutinalibus officijs,ex consuetudine loca sancta orandi gratia circuiret, audire meruit dulcisonam cęlestis militię melodiam: quæ illum afflatu sancti spiritus docuit,quia Martinus Episcopus de seculo migrauit. Quam dum intentus ipse diligenti audire perciperet,secreti cęlestis testẽ secùm habere desiderãs,vocato Archidiacono,requisiuit,si aures eius cantilena cęlitùs immissa pcuteret. Quo tale aliquid se audire negante,rursùs Episcopus,vt diligẽter auscultaret,admonuit. Cumq; ille toto corporis & mẽte,rursùs Episcopus,vt diligẽter auscultaret,admonuit. Cumq; ille toto corporis & mẽtis nisũ cęlestis cõcentùs fieri particeps appeteret,& non impetraret,intellexit vir Dei à Deo implorandũ fore,vt huiusmodi laudes diaconus audiret. Tunc pstrati simul in rerã Episcopus & Diaconus,vt harmonia,quã magister intẽtus audierat,etiã discipulũ nõ latéret,orabãt. Quibus erectis,cùm beatus antistes diaconũ iterũ interrogaret,si desideratã vocem auribus adhuc quodã modo sentiret, Voces, inquit,psallentiũ tanq; in cęlo audio,sed qd sit,prorsùs ignoro. Cui secretorũ cõscius cęlestiũ,qd audita iubilatio desiignaret,aperuit,dicens: Dñs meus Martinus migrauit à seculo, & nunc eum hymnidici ciui-

S. Seuerini loca sancta inuisens,discit diuinitùs obitũ S. Martini.

ciuium cælestiùm chori in suum consortium lætantes suscipiunt. Cuius sanctissimam animam carne solutam,diabolus cum suis angelis retinere curauit,sed nihil in eo suũ reperiens,confusus abscessit. Propter quod & paululum moræ fuit, quòd exequiarũ eius digna celebratio à nobis audiri non potuit. Requisitum est ergò diligentissimè,& inuentum, eádem die & hora sanctum Martinum æternum sui Domini gaudium intrâsse, quo hoc beatum Seuerinum contigit prophetiæ spiritu factum sensisse. Prophetię enim esse creditur,quòd diuinę virtutis mysterium per manifestationem spiritus sancti cuilibet reuelatur. Quid ergò nobis de huius sanctissimi põtificis Seuerini meritis dicendũ est,nisì quòd omnipotens Deus dum Martinum ad cælestem gloriam extulit,huic eius consessûs & consortij securitatem dedit: vt qui non dissimilis studij erant in contemptu seculi, æquali gloria fulgerent in ęterna lętitia contemplationis Dei?

Filius cuiusdam magni principis eremitã agit.

Fertur etiam eiusdem glorioſi pontificis temporibus eremitam quendam pręcipuis virtutum operibus floruisse: qui cuiusdam magni principis fuisse filius, & in delicijs copiosissimis esse enutritus perhibetur. In quibus eousq; perductus est,vt parentes eius magnificas illi nuptias prępararent, & sponsam delicatissimam cum apparatu multo conducerent. Cuius dum coniugio potiturus cubiculum post cœnam opulentissimam intraret,subitò pauore nescio quo raptus,vidit quasì iuuenem speciosissimum, qui ei maiorem gloriam commodaturum sanctè promitteret, si sibi parére sequendo maluisset. Quod cùm tota ambitione iuuenis se velle dixisset,surrexit, & de omni supellectili, quã possederat,vasculum ligneum,quo vinum de situlis in vasa aurea & argentea mixtũ bibentibus fundi solebat, solùm secùm sumens, virum qui apparuit, secutus, abscessit. A quo in remotiora eremi loca ductus, vitam laudabilẽ & paucis imitabilẽ duxit. Cumq; ibidèm multos dies ad promerendum Deum continuis orationibus vacaret, supplicare magnoperè cœpit,vt cum quo ęqualitatem pręmij habiturus esset,iudex æquissimus aperiret. Cui dũ Colonięsis ecclesiæ pręsul famosissimus Seuerinus in huiusmodi consortio proponeretur,sibi cum,quis esset,ostendi precabatur. Nec mora,idem qui illuc eũ adduxerat,adfuit,& ei locum, in quo sanctus Episcopus illis diebus morabatur, ostendit. Fortè tunc instante quadam solennitate,multitudo populi confluebat, cui post diuinum officium à tanto pontifice conuiuium exhiberi honor impositus exigebat. Vbi dum prædictus solitarius deliciarum affluentiam cernens,se ei in pręmio sociandum esse pertimesceret,qui talia,qualia ipse quondàm dimisisset,haberet,seueritate correptionis à magistro imposita didicit,quòd minùs Episcopus omnem illam secularem gloriã, quàm ipse ligneum vasculum,quod sibi de cunctis suis opibus reseruauerat, dilexisset. Vndè Deo gratias agens,ad locum,vndè venerat,gratulabundus recessit, & vt promissum præmium cum Seuerino Dei famulo mereretur, quoàd vixit, instantissimè flagitauit. Hæc ergò duo beati Seuerini virtutum insignia,quæ proposuimus,ad exprimẽdum bonitatis eius meritum,vt puto,sufficerent,etiamsì plura non fuissent. In altero enim Dei,in altero intelligimus dilectionem proximi. Nam quòd humanam possibilitatem transcendens,supernorum spirituum laudes in beati Martini transitu audiuit, qualiter in dilectione Dei profecisset, ostẽdit. Soli enim syncerissimę charitati prestatur,vt Dei, qui charitas est, arcanis admisceatur. Quòd autem contemplatiuæ vitę dulcedinem ad tempus deserens,proximorum infirmitati etiam in conuiuiorum apparatu condescendit,quàm forti fraternæ charitatis vinculo constringeretur,insinuat. Magnum est enim hæc habendo dispensare,& non diligere: & manifestũ est,quia hęc qui non diligit,etiam non habere velit. Sed hæc discretissimus sanctæ ecclesiæ prouisor Seuerinus, & sibimetipsi plùs cælestia desiderans,non appetijt,& commissorum necessitati,quandò rempus fuit,solicitè ministrauit,quasì suis subditis dicens cum Apostolo: Siue mente excedimus Deo,siue sobrij sumus vobis. Quain re de sanctitatis eius merito certi,Colonien sem populum,Deo auxiliante,felicem fore credimus,si cuius studio reparatus est ad fidem,illius cum bonorum operum executione poscat sedulus intercessionem.

1. Iohan. 4.

2. Cor. 5.

Perfectus mundi contemptus in S. Seuerino.

Proficiscitur ad oppidum Burdegalense.

Corroborata igitur & benè stabilita Dei gratia Colonięsi ecclesia,sanctus vir Seuerinus,in Dei opere indefessus, per visionem monetur,vt Burdegalense oppidũ & partes Aquitaniæ,vndè etiam claram traxisse fertur originem, cęlestis lucri causa visitare non dubitaret. Quod statim,cognita Dei voluntate,licèt iam senili grauaretur ætate,perficere aggressus est. Interea dum iter ageret,reuelatum est à Domino beato Amando eiusdem ciuitatis prælati,Seuerinũ magnificæ sanctitatis Episcopũ,visitatũ Aquitanicos ci-

ues

Universidad de Deusto
Biblioteca

ues aduenire,& ſe ei cum cleri populiq; cœtibus obuiare debere. Vndè repletus gaudio vir Dei,congregationem fratrum plebemq; ſubditam conuocauit, & in occurſum beati pontificis cum veneratione debita properauit. Quem mox vt appropiauit, prior proprio nomine,velut per reuelationē doctus fuerat,ſalutare curauit,proſequente Clero & dicente: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Tum læto conſtipatus vtriuſque ſexûs agmine,ad eccleſiam honorificè cum canticis & hymnis deducitur, & conſueta conuenientium fratrum vota ſoluuntur. Ibì ſanè cōſtantiſſimus Chriſti confeſſor veluti repueraſcens, fidei virtutisq; exempla ſimul & documenta cunctis propoſuit,quibus incredulos ſalubri credulitati reſtituit,errantes ad viam veritatis reduxit, benè agentes in bonorum operum profectu firmauit. Non pauca quoquè miracula in eádem prouincia Dominus per ſeruum ſuum operatus eſt. Et quia ibì diſſoluenda corporis eius vincula diuina prædeſtinauit ſcientia, ſubitò vir DEI grauatus infirmitate, cōuocatis fratribus,prædixit ſe in eodem loco mortis debitum ſoluturum, & locum ſedis propriæ corporaliter ampliùs nō viſurum. Sicq; ſanctiſſimus pontifex, poſt datam exhortationem & benedictionem,cunctis onuſtus virtutibus, quibus promeretur Deus,conſummato feliciter vitæ præſentis curſu,intentum ſupernis deſiderijs creatori reddidit ſpiritum, coronandus cum confeſſoribus ſanctis immarceſcibili brauio perpetuæ retributionis.

Errantes reuocat in viā

Miraculis claret.

Felicē ſpiritum reddit creatori

Tunc venerabilis Amandus Epiſcopus, conueniente vtriuſque ſexûs innumerabili multitudine,ſuſceptum ſacratiſſimum corpus cum clericis in crypta ſuæ eccleſiæ fecit honorabiliter ſepeliri. Vbì ex illo tempore tantas Dominus virtutes per beati Seuerini merita operari dignatus eſt,vt videretur incolis fidem mortuus cuſtodire, quam viuus dicitur recuperâſſe. Ex quibus vnum inſigne miraculum explicabo, quod ideò famoliùs prędicatur à cunctis,quia communis erat cauſa ſalutis. Nam dum quodam tempore ad annuale feſtiuitatis eius gaudium plebs totius prouinciæ religionis amore conflueret,inopinata Gotthorum rabies cum exercitu copioſo ſuperuenit. Cumq; ſe multitudo,quę conuenerat,inermem & reſiſtendi impotem cerneret,ad eius conſilium confugit,cuius eam glorioſa ſolennitas inuitauit. Nec mora,idem,qui prædaturus,quātum cædi ſupereſſet,hoſtis aduenerat,meritis ſancti Seuerini immenſo ex virtute Dei pauore perterritus,fuga ſe tātummodò vel latibulis,quibus quiſque potuit,ſaluare quæſiuit: hisq; quos prædari venerat,cum omnibus quæ attulerat,præda fuit. Vndè factum eſt, vt omnipotenti Deo eiusq; militi Seuerino laudes Aquitania tota rependeret,& ſingulis exindè annis hanc ſolennitatem cum donis & muneribus copioſiùs frequentaret.

Prędarum poſt obitū eius miraculum.

Cætera,quę tamen nec modica, nec pauca eſſe comperimus, breuiandi gratia dimittimus: quia eos,inter quos facta ſunt,nullo modo de his ſilere putamus. Nam ſicut ſacramentum regis abſcondere bonum eſt, ità opera Dei reuelare & confiteri honorificum eſt. Ipſe enim in ſanctis & per ſanctos virtutes quaſlibet operatur,qui electis ſuis diſcipulis dicit: Sine me nihil poteſtis facere,de quo Paulus dicit,Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapiētiam. Cui nos quoquè, fratres chariſſimi, pro modulo noſtro laudes & gratiarumactiones in his glorioſiſſimi ſui confeſſoris Seuerini ſolennijs deferamus: vt qui illum in ſanctis ſuis mirabilem prędicamus, eiſdem opitulantibus, nobis eum fore propitium ſentiamus: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & gloriatur Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Tob.12.

Iohan.15. 1.Cor.1.

DE EODEM S. SEVERINO EPISCOPO, EX GREGORIO *Turonenſi, De gloria Confeſſorum Cap. XLV.*

Sancti ſunt patroni noſtri.

HAbet & Burdegalenſis vrbs patronos venerabiles, qui ſępiùs ſe virtutibus manifeſtant,ſanctum inprimìs Seuerinum Epiſcopum in ſuburbano murorum ſumma excolens fide. Et licèt iam dixerimus in prologo libri huius,quòd ea tātùm ſcriberemus,quæ Deus poſt obitum ſanctorum ſuorum, eis obtinentibus, eſt operari dignatus: tamen non puto abſurdum duci, ſi de illorum vita memoremus aliqua, de quibus nulla cognouimus eſſe conſcripta. Sanctus igitur Seuerinus,vt ipſorum Burdegalenſium Clericorum fidelis relatio profert,de partibus Orientis ad eandem deſtinatur vrbem. Dum autem

autem iter ageret, & eccleſiam Burdegalenſem Amandus Epiſcopus regeret, apparuit ei Dominus in viſu noctis,dicens: Surge, & egredere in occurſum famulo meo Seuerino,& honora eū,ſicut honorari ſcriptura ſancta docet Dei amicos. melior eſt enim te,meritisq; ſublimior. Exurgens autem Amandus Epiſcopus,accepto bacillo in manu ſua,perrexit in occurſum eius, nihil de viro ſancto ſciens, niſi quę Dominus reuelârat. Et eccè S. Seuerinus veniebat quasì obuiàm ei. Tunc appropinquantes, ac proprijs ſe nominibus ſalutantes,ruūt pariter in amplexus,deoſculatiq; ac fuſa oratione, eccleſiam cum magno pſallentio ſunt ingreſſi. Quem deincèps intantùm dilexit,ac veneratus eſt Amandus Epiſcopus,vt eum in locum ſuum ſubſtitueret,ac ipſe quasì iunior haberetur. Deniquè poſt paucos annos obijt beatiſſimus Seuerinus. Quo ſepulto, Amandus Epiſcopus recepit locum ſuum, quem ei nō dubium eſt per obedientiam redditum, quam in Dei ſanctum exercuit, Illum igitur incolæ, cognita eius ſanctitate, patronum ſibi aſſciſcunt. Quòd ſi quandoquè vrbem aut morbus obrepat, aut hoſtilitas obſideat, aut aliqua percellat calamitas,protinùs concurrentes populi ad baſilicam ſancti, indictis ieiunijs vigilias celebrant,deuotiſſimè orationem fundentes: & mox ab imminenti calamitate ſaluantur. Vitā tamen huius,poſtquàm hæc ſcripſimus, à Fortunato preſbytero conſcriptam cognouimus.

Amandus Burdegaleū Epiſcopus. Pſal.138.

S. Seuerinū quāti faciāt Burdegaleū & quid prę-ſtet eis.

DE TRANSLATIONE EIVSDEM BEATISSIMI PRAESVLIS SEVERINI, QVAE ETSI IN ALIVD *tempus incidit,tamen hoc loco cum ſuperioribus eam coniungere voluimus,vt lector totam eius hiſtoriam coniunctam habeat. Extat in antiquis manuſcriptis codicibus.*

Prologus Authoris,à quo etiam ſuperiora ſcripta ſunt.

OVia beatiſſimi pōtificis & confeſſoris Chriſti Seuerini vitam vel geſta, prout nobis quasì per denſiſſimam antiquitatis nebulā proſpicientibus elucere potuit,ex parte cōtigimus,& licèt propter maiorum negligentiam,ſiue quod licētiùs dici poteſt,propter barbarorum, quorum ſuprà mentionem fecimus,hoſtilem poteſtatem quædam minùs vſitata,tamē propter indubitatam fidei conſtantiam, ſimplicemq; veręreligionis affectu,facile credibilia dilucidare curauimus: ſupereſt,vt quomodò diuina pietas plebē, quam ſubtracto paſtore pro meritis caſtigauerat,reducto eius ſacratiſſimo corpore lętificauerit,prout poſſumus,explicemus. Nec mirum cuipiam videatur, quòd poſt tātum temporis ſpatium nonnulla,quæ priùs ſolicitudo ſtyli non tetigit,poſteritatis memorię per deſcriptionis certitudinem commendare ſatagimus: quia eorum aſſertionibus roboramur,qui ſanctiſſimi cuſtodes cineris,à religioſis audita parentibus, de memorabilibus beati viri factis vel miraculis,ad ſuì ſolatium diligentiſſimè ſeruauerunt, & quorum non admittebant ſcribendorum fidutiam, ſæpiùs repetendorum in ſuis conuenticulis dulcem non admittebant memoriam, Euangelicum illud implendum expectantes oraculū, quod veritas ipſa promittit,quia quod auditis in cubiculis,prędicabitur in tectis.

Huius hiſtoriæ fides.

Luc.12.

NARRATIO.

POſtquàm vir Domini ſanctus,& pontifex glorioſus Seuerinus,ſeculi huius laborioſo tranſcurſo certamine, coronam iuſtitiæ,quā viuēs promeruit, inæternū iam victurus accepit,& orbatis vtrinq; tanti patroni pręſentia corporali Colonienſium & Burdegalenſium populis,luctus dierus plurimis continuatus, pro humanæ leuitatis conſuetudine paululùm refrigeſcere cœpit,infanda Hunnorum gens totam, vt prædiximus, Galliā hoſtili gladio deuaſtandam inuaſit,& quanta pręſidij firmitate carerent, obliuioſis in memoriā reuocauit. Quibus geſtis, cùm eccleſijs Dei pacis iterùm tranquillitas redderetur, Agrippinēſes quasì poſt flagella ſecuri,iterùm ſui paſtoris immemores,

Hunni vaſtāt & populantur Gallias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ingens sic. citas.

preciosissimum sancti eius corporis thesaurum studio,quo decuit,non exquisiêrũt.Vn. dè factum est,vt per totam illius Episcopij latitudinem pluuiæ gratia penè per triennũ negaretur,congruo nimirùm castigationis exemplo, vt qui nubis obumbratione carerent,pluuiam non haberent. De illorum quippe viri iste sanctus numero proculdubiò

Esa.60. fuit,quos propheta per spiritum intuens,aiebat:Qui sunt isti,qui vt nubes volant?non solùm enim verbis pluerat,sed & miraculis coruscabat. Cumq; magna penuria loci illius ecclesia grauaretur,conuenerunt quique consilij sanioris,vt quid sibi tanti mali leuandi causa agendum esset,tractarent.Quo facto,omnes vnanimiter triduani ieiunij remedium quęsiêrunt.Quod cùm magna solicitudine à Clero simul & populo celebraretur, meruerunt Angelicę visitationis certitudine,cur talia paterentur,agnoscere.

Angelica visione discitur siccitatis eius causa

Tertia nanq; transacta solennis parsimoniæ die, quendam eiusdem ecclesiæ clericũ Angelus per visionem arguit,dicens:Pastorẽ & Episcopum vestrum non habetis,& causas tantę iracundiæ quæritis? Qua territus allocutione clericus,cuigilauit, & quorsùm ista portenderẽt, admodùm miratus,de incolumitate pontificis, qui tunc temporis ibi prę fuit, solicitè requisiuit. Sed cùm illum integra resciret sanitate vigere, primùm metuens narrare quod viderat,reticendum esse putabat,deindè quibusdam sibi familiatiùs adhærentibus visionem quasi pro somnij phantasia pandebat. Sicque paulatim illa omninò laudabilis fama per singulorum officia,cunctorum penè peruagabatur ora: fit conuentus Cleri totius ac populi. clericus velut huius oraculi vates, productus in medium,vt visa cunctis per ordinem exponat,rogatur. Qui cùm imperijs & votis sacerdotis suspensæq; plebis satisfaceret, clamor mox omniũ vnanimus attollitur, Seuerinum sanctissimum & solis vix perfectioribus imitabilem antistitẽ, hoc præsagio sedi propriæ

Vide pri. scorũ studiũ erga sanctorũ reliquias. restituendum esse cõclamatum est.Ibi nemo, qui non annueret, nemo qui non hoc sibi optabile prędicaret,nemo penè,qui non prę gaudio fleret.Nec mora,diem cõstituerũt, quo ad hoc agendũ necessarijs sumptibus pręparatis, idonei quiq; solicitè conuenirẽt. Mox mirum in modum diù negata pluuia terris arescentibus reddita, se gratulantibus velut eiusdem consilij participem sociauit, & quia omnipotens Deus probauit quod præmonuit,cunctis absque vllius caligine dubietatis innotuit.

Tunc beata Colonienſium & vicinorum quoq; societas,prospero cursu per Gallias properans,Aquitaniæ partibus propinquabat,vbi Burdegalẽse oppidum,iam à preciosi hospitis nomine S.Seuerini castellum vocitatum, venerãdos reliquiarum cineres conseruabat.Principes autem prouinciæ,auditis causis itineris,magna primùm animositate resistere conati sunt.Vndè & multitudinẽ conuocantes, se nõ solùm optata & longè q̃sita munera venientibus nõ daturos,sedipsis,si nõ citò recederẽt,bellũ illaturos esse minati sunt.Posteà verò cùm suggerẽtibus quibusdã,eorũ ęquã & rationabilem,& nõ sine Dei prudentia dispositã veniẽdi causam agnoscerẽt , & depositũ eos exposcere,nõ rapinã,nutu Dei,quãuis inuiti, tacẽdo plurimi cõsenserũt. Burdegalẽses verò nimio infausti nũcij mœrore pculsi,nulloq; prudentiæ Dei vel visitationis Angelicæ signo sibi delato, ad dandum suum solatium solicitati, cõuenerunt omnes in vnum, & vitam sibi sine defensoris sui corporali præsentia nullo modo prodesse conclamauerũt:adijcientes illam se magnoperè mortem optare,quam pro tuendis & retinẽdis secùm beati viri reliquijs subire mererentur. Similiter illi, qui venerant, in cœpta debiti sibi muneris quærendi vel exigendi constantia permanebant.Cumq; pari studio diutiùs audientes & reddentes vtrinq; certarent,& Colonienses iam implendi desiderij sui causa totas vires expendere deliberâssent,tandèm Aquitanici spiritu consilij tacti,nè propter salutis suæ ministrum alsehi vel illi mortis sentirent dispendium,pia & non cõtemnenda esse vota venientium aſſerentes,pacis insignia prætulerunt:ea tamen conditione,vt si pijssimo amborum defensori propriam placeret reuisere sedem, ipsi ob eius perpetuam memoriam & solitã fiat tutelam,sanctissimi mererentur habere corporis partem. Quod dictum cùm placuisset omnibus, inuisos priùs hospites cum gaudio susceperunt, ipsiq; quod petierant consecuti,cum honore eos maximo remiserunt.Quãtus sanè tunc ibi dolor & gemitus,quantus præ gaudio flentium luctus,cùm membra sancta à loco pristinę quietis ablata sunt, nõ est opus verbis,vt credimus, explicare,cùm per se valeat hoc vnusquisq; pensare. Illi enim,quod vita charius habebant,amittere se flebant: isti,vndè salutem sperabãt,se gaudentes acquirere,lachrymabantur.

Colonienſes Præcedentes igitur thesauri sacratissimi portitores, secuti sunt omnes cum hymnis & laudibus,quos aut ætas,aut infirmitas non retrahebat: & nunc quidem alij fessi discedentes,alij pijs exequijs succedentes,hymnum canebant & laudabant Dominum in excelsis,donèc recto itinere,ducente pacis Angelo,Coloniam peruenirent.Ibi verò exercitus innumerabilis ciuium & exterorũ,quos tãta felicis famæ gloria inuitauerat, confluebat.Suscipientes ergò diù desideratum sui pontificis corpus, in ecclesia beatorum martyrum Cornelij & Cypriani solenniter condiderunt:orantes, vt sicut eos quondàm doctorum solertissimus exẽplis & prædicationibus gubernâsset,sic intercessor & patronus pijssimus in perpetuum custodiret.Ipso autẽ anno tanta ibi fertilitas facta fuisse narratur,vt ipsa ex omnium ore patronum suum veraciter redijsse,sedq; proprię restituturũ esse testaretur.Vndè contigit, vt hoc verbum ab incolis vsitatum,etiam longinquos & exteros non lateret: factumque est quasi in prouerbium,domì esse sanctum Seuerinum Episcopum.

Quod, vt aiunt, etiam beatæ memoriæ venerandus Papa Leo, quasi consuetudinis eiusdem oblitis suo impressit exemplo.Nam cùm Roma profectus propter pœnas iniustè sibi illatas,ad Imperatorem Carolum migraret in Franciam, deuénit in locum, quo viri Dei Seuerini corpus venerabile requiescit, ibiq; pręter morem, quẽ in via seruauerat, oratum ecclesiam introiuit. Comites autem eius mirantes,causam huiusmodi scitabantur:Quibus ille:Loci,inquit,huius defensor domì est: ideò non ausus sum illum prætierire insalutatum. Hinc ergò consuetudo ciuibus inoleuit, vt vno die per singulas hebdomadas ad S.Seuerini sepulcrum veniãt, & vt per totam hebdomadam eius patrocinio fulciantur,supplici deuotione deposcant.

Nota morẽ Colonienſium.

Meritis itaq; sancti huius & Deo dilecti pontificis,apud venerabilem ipsius sepulcri locum,plurima dignè petentibus præstantur beneficia:nullum nanq; salutis est signum, cuius ibi fides non inueniat emolumentum.Siquidem post reconditum ibi beati corporis thesaurum,Nortmanni ruptis habenis crudeliter sæuientes,& maximam regni illius partem incendijs ac cæde vastantes, nullo penitùs conatu valebant eius oratorium inflammare,cùm tamen nulla tunc in circuitu ecclesia flammis quiuerit superesse. Ibi tot tum maleuolentiæ suæ spiritum proferendo nihil proficientes,immò nõ modicum sui detrimentum in quorundam grauibus pœnis, quorundam mortibus sentientes, illius ędis custodem & dominum iratum esse,rusticè clamauerunt, & ab eius se vicinia quantocyùs rapuerunt.Quod,inquantùm audemus diuini iudicij secreta rimari,nostrę salutis causa credimus fieri : vt his admoniti crebrò miraculis, opem quæramus eius intercessionis apud misericordiam redemptoris : Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum,Amen.

Nortmanni eius nõ possunt oratoriũ inflammare.

MARTYRIVM S. FELICIS EPISCOPI AFRICANI, EX PERVETVSTO MS. CODICE DESCRIPTVM,

in quo tamen mihi quidam perperàm mutâsse videtur tempus passionis.Desunt autem hic sancti,qui cum eo passi feruntur in Martyrologys.

Octobr. 24. Is fuit ann. Christi 304

Diocletiano nouiès,& Maximiano octiès consulibus, exiit edictum Imperatorum & Cęsarum super omnem faciem terræ,& propositũ est per colonias & ciuitates principibus & magistratibus,suo cuiq; loco,vt libros Deificos legis peterent de manu Episcoporum & presbyterorum. Tunc programma positum est in ciuitate * Tibiurẽsi die Nonarũ Iuniarum. Tunc Magnilianus curator iussit perduci ad se seniores plebis.Eádem die Felix Episcopus Carthaginem fuerat profectus:Aprum verò presbyterũ ad se iussit perduci,& Gyrum & Vitalem lectores. Quibus Magnilianus curator dixit: Libros Deificos habetis? Aperdicit: Habemus.Magnilianus curator dicit : Date illos igni *aduri, habet codex. *adurendos.Tunc Aper. Gyrulus Episcopus noster apud se illos habet.Magnilianus curator dicit: Eritis ergò sub officio Felix Episcopus non ratur dicit: Vbi est? Aperdicit,Nescio.Magnilianus curator dicit:Eritis ergò sub officio donèc Anulino proconsuli rationem reddatis.Postera autem die Felix Episcopus venit Carthagine* Tibiuram. Tũc Magnilianus curator iussit Felicem Episcopum ad se perduci

ex Aquitania reportant reliquias beatissimi Seuerini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vult tradere sacros codices.

duci per officialē.cui Magnilianus curator dicit: Felix Episcope, da libros vel membranas,quæcunq; habes.Felix Episcopus dixit:Habeo,sed non do. Magnilianus curator dicit: Prius est,quod Imperatores iusserunt,quàm quod tu loqueris: Da libros,vt possint igni aduri.Felix Episcopus dixit: Melius est me igne aduri,quàm scripturas Deificas; gà

Act. 5.

bonum est obedire Deo magis, quàm hominibus. Magnilianus curator dixit: Prius est, quod Imperatores iusserunt,quàm id,quod tu loqueris.Felix Episcopus respondit: Prius est præceptum Domini,quàm hominum. Magnilianus curator dicit.Recogita recū.

Post tertium autem diem iussit curator Felicem Episcopum ad se perduci, & dixit ei:Recogitâsti tecùm?Felix Episcopus dixit:Quæ priùs locutus sum,ea & modò loquor, & ante proconsulem ea sum dicturus. Magnilianus curator dicit: Ibis ergò ad proconsulem,& ibi rationem reddes. Tunc assignatus est illi deductor Vincentius Celsini, de-

S. Felicis constantia.

curio ciuitatis Tibiurensium. Tunc est profectus Felix Episcopus à Tibiura octauo Calendas Iulias: ligatus deductus est: ligatum verò iussit in carcerem trudi. Alia autē die productus est Felix Episcopus ante lucem,cui dixit: Quarè scripturas superuacuas non das? Felix Episcopus dicit: Habeo, sed non dabo. Tunc iussit eum ligatum in ima carceris mitti. Post dies autē sedecim Felix Episcopus productus est de carcere in vinculis hora noctis quarta ad Anulinum proconsulem,cui dixit Anulinus: Quarè scripturas superuacuas non reddis? Felix Episcopus respondit: Non sum eas daturus. Tunc iussit eum Anulinus proconsul ad præfectum prætorio mitti Idibus Iulij. Tunc præfectus

Multa patit sanctus Episcopus.

iussit eum in suo carcere recipi, & maioribus vinculis ligari. Post dies autem nouem iussit eum præfectus post Imperatores nauigare.Tunc Felix Episcopus ascendit nauim cum vinculis magnis,& fuit in capsa nauis diebus quatuor, volutans sub pedibus equorum,panem & aquam non gustauit,ieiunus ad portum peruénit,& in ciuitate Agrigento exceptus est à fratribus cum summo honore. Indè venerunt in ciuitatem nomine Catanam.ibi similiter sunt excepti. Indè Messanam venerunt, indè Taurominium. ibi similiter sunt excepti. Posteà fretum nauigauerunt in partes Lucaniç, in ciuitatem nomine*Rulo.Indè sunt profecti Venusium,quæ ciuitas est regionis Apuliæ.

Tunc prefectus iussit Felicem Episcopum de vinculis eripi,& dixit: Felix,quarè scripturas Deificas non das? aut forsitan non habes?Cui respondit: Habeo quidem,sed non do.Præfectus dixit:Felicem gladio interficite. Felix Episcopus dixit voce clara: Gratias tibi Domine,qui me dignatus es liberare.& ductus est ad passionis locum(etiam ipsa hora luna in sanguinē est cōuersa)die tertio Calendas Septembris.Felix Episcopus eleuans

Hic locus videtur esse mendosus, legēdumq; 9.Calend. Nouemb.

oculos ad cælum,clara voce dicit: Deus,gratias ago tibi.quinquaginta & sex annos habeo in hoc seculo: virginitatem custodiui,Euangelia seruaui,fidem & veritatem prædicaui. Domine Deus cæli & terræ Iesu Christe, tibi ceruicem meam ad victimam flecto, qui permanes in æternum:Cui est claritas & magnificentia in secula seculorum,Amen.

HISTORIA EVERGISLI COLONIENSIS EPISCOPI, EX MS. CODICIBVS, MVTATO STYlo, aliquanto contractiùs descripta per Fratrem Laurentium Surium.

Octobr. 24.

Præclara sanctorum patrum merita pio affectu & studio par est ecclesiam catholicā iugiter venerari, vt fidelibus in memoriam reuocet, quemadmodùm illi salutari prędicatione & doctrina sua, veræ religionis & fidei semina per orbem sparserint, ac propagārint, antiquosq; ethnicæ superstitionis errores passim extirpārint.Erāt enim Christi summi patrisfamiliās indefessi operarij, ad excolendū amplissimum mūdi huius agrum ab illo destinati, vt verbum,quod primus ille seminārat,peruigili cura conseruarent,nè diuturno situ neglectum, sentes & vepres suffocarent. Atque ad eiusmodi opus pastorū ecclesiç animus egregiè fuit intentus,& in hoc eorum seruebant studia.In

Patria sanctorum numero fuit etiam beatissimus Euergislus, ex nobili parētum stemmate secundùm

cti Euergisli.

dùm carnem ortus apud Tungros,tum quidem Belgicę Galliæ ingens oppidum,at nūc longè mutatum ab illa amplitudine.Ab ipsa autem pueritia quædam in eo gratiæ & virtutis insignia relucebant, nec deerat elegans corporis forma. Parentes eius læti tam optata prole,Christi perpetuo seruitio eam addixerunt,vt in Clerum assĉitus,illi more Ecclesiastico inseruiret.Magna in eo adhuc puero discendi sedulitas, prĉclara morum ornamenta cernebantur: præterque tenerę ætatis modum,semper aut pij laboris occupatum exercitio,aut in preces incumbentem,vel sacris lectionibus intentum, lectaque

Pueritia cius virtutū valde studiosa.

fideli memoriæ commendantem videre licebat.Aetate quidem pusillus,coætaneos pueros pia viuendi ratione & morum probitate longè anteibat, ità vt quoddam scientiæ & magisterij priuilegium in eo elucere videretur, & teneros annos quadam senilis ætatis maturitate ornaret, hominemque perfectum benè moratę vitæ exemplis referret. Lectioni magna animi contentione incumbens,non sine parentum offensione prandiolum differebat in horam vespertinam, cum sancto Daniele abstinens à cibis lautioribus,paruoque contentus,sustentando potiùs,quàm alendo,corpori seruiebat: interim

Vide abstinentiā pueri, Dan.1.

tamen id,quod sibi subtrahebat,impertiēs inopi.Sic ille ætatula tenellus,religione grandæuus,mundi gloriam calcauit.

Intereà vir Dei Seuerinus,Colonensis ciuitatis Episcopus,nominis & meritorum splendore illustris, & per cūcta laudabilis,pro sacerdotalis ministerij debito officio, suæ parœcię ecclesias visitabat,& ex sacrorum canonum prĉscriptione, salutaris doctrinæ & exhortationis verba singulis proponebat. Grassabatur enim tum etiā in Gallijs Ariana hæresis,quam beatissimus Seuerinus passim profligare nitebatur, & cōficere gladio oris sui.Cumque ea animi intentione etiam Tungros inuiserat, apud quos pròh dolor perfidiosus Euphrata impij dogmatis zizania sanę doctrinæ tritico superseminauerat, primum è fratribus,qui illi ecclesiç cura & dignitate præerant, ad se acciuit, ex illo diligenter inquirens de fide eorum & studio cultūs diuini. Respondit ille ad singula, quod res poscere videbatur, & inter cætera etiam Euergisli religiosi pueri miras virtutū primitias accuratè expositi. Mox episcopus Seuerinus exhilaratus, iubet puerum ad se adduci, & cum eo collocutus, spe & expectatione sua maiora in illlo sanctitatis indicia deprehendit. Itaque tenerrimè illum diligens, inter paternos complexus & oscula hortatur eum,vt secùm proficiscatur. Non recusat sacer Christi tyrunculus, vt possit fieri

S. Euergislus adhæret S. Seuerino Episcopo.

pars Domini & funiculus hæreditatis eius, mundanas gloriolas fallacesque diuitias omninò cōtemnens,diuinorumque obedientiæ mandatorum sese accommodans,simplicique victu & vestitu contentus,nihil extra Deum possidere curat. Immò iam sapienter discernēs, quid placeret Deo, quid've displiceret,iuxta Apostolum,rationale Domino impendebat obsequium,totumque vitæ cursum ad eius instituebat & exigebat voluntatem. Atq; interìm bonæ conuersationis successibus vegetatus,& diuturnæ cōsuetudinis beneficio confirmatus,amore insatiabili cælestis sapientię fontibus inhiabat, & instàr apis sedulæ,diuinorum eloquiorum floribus insidēs, intrà pectoris sui aluearium, fidei virtutumque mella condebat.

Rom.12.

Cernens autem beatus Seuerinus episcopus,& ætate & moribus benè idoneum eum esse maioris gratiæ capessendis honoribus,nè sub modio tanta lucerna diutiùs lateret, prudenti sanè consilio sacri altaris ministerio eum admouere decreuit,sicque per singulos gradus ad Diaconatum vsque eum prouexit. Quo in ministerio qualem ille se præbuerit,dici vix queat.verebatur enim,nè tantam gratiam inaniter accepisse videretur.In Dei templo nocte ac die vigilare, & mensę Dominicæ citra reprehensionem inseruire nouerat, virtutū exercitatione præclarus, percepto munere dignus,atque omni ex parte perfectus.Quodam Dominico die nocturnis horis pro consuetudine cum sancto episcopo Seuerino loca sancta inuisens, cum illo humì prostratus, cælestem meruit audire melodiam: sed cùm nesciret,quid ea sibi vellet,à sancto episcopo diuinitùs docto beatissimum Martinum didicit migrâsse à vita,& deducentibus Angelis abire in cælum.

Ordinatur ab eo Diaconus.

Audit cælestē beatorū spirituum melodiam.

Creat Episcopus Colonienſis.

Tandèm defuncto B.Seuerino,Clerus & populus Agrippinæ Coloniæ eū sibi elegit epiſcopum,quanuis renitentem.Postquàm ergò eam adeptus est sedem,statum ecclesiæ Colonienſis quotidiè in melius prouehebat, eius familię cibum dabat opportuno tempore,oues sibi creditas eleganter instituebat,modis omnibus à peccandi consuetudine retrahebat,calamitosis & afflictis omnibus humaniter subueniebat, vrbē ipsam intantùm ornare studēs,vt ab incolis aurea Colonia appellaretur.Porrò mentis oculos sem-

Aurea Colonia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per referebat ad Dominum, quotidianisque auctus gratiæ incrementis, ibat de virtute in virtutem. Postquàm autem consenuit, immodico capitis dolore vexatus, more suo

Nota de tẽplo S. Gereonis.

sacrata circuiuit loca orandi studio. Cumque ad beati Gereonis sociorumque eius templum, malè valentium refrigerium, peruenisset, flexis genibus in sanctorum memoriam

Psal.149.

vti consueuerat, versum illum dicere cœpit, Exultabunt sancti in gloria: moxque cælitùs responsum est, Lętabuntur in cubilibus suis. Vndè ille intellexit, spiritu Dei id ei reuelante, illoipso die sanctos martyres animas suas cælo reddidisse. Ab eo ergò tempore vsque in presens eodem die quotannis, ipso agẽte, illorum celebratur solennitas. Accepit autem puluerem è sanctorum templo, & sanctæ Crucis exprimens signum, eum malè affecto capiti suo imposuit, sanusque recessit.

Deindè pastorali eum perurgente cura & solicitudine, fidei feruore inflammatus, ad Tungros profectus est, idololatriæ sordes eliminaturus. Vbi eò peruenit, cum multa

Inuisit Tũgros.

authoritate sacras habebat conciones, errantes reducebat in viam: malos hortabatur, vt citò resipiscerent: bonos, vt studerent effici meliores. Cùm autem Dominus vellet eum ad laborum capienda prœmia euocare, vt cursum vitæ feliciùs absolueret, quadam

Psal.118.

nocte media surrexit, & ex more solus ad sanctæ Dei genitricis monasteriũ orandi causa se contulit, faciens quod propheta dicit, Media nocte surgebam ad confitendum tibi

Psal.3.

super iudicia iustificationis tuæ. In ipso autem itinere psallente eo, Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum, latrones accurrũt, ad iugulandos homines intenti, magnam sibi ex illo prędam pollicentur, vnusque ex illis teli ictu

Crudeliter interficitur.

eum interficit. Sed cùm nihil apud eum prœter simplicem vestem inuenirent, ad locum secretiorem corpus exanime absportãt, virgultis operiũt, nè prodatur illorum crimen, dolentesque se spe frustratos sua, aufugiunt, nihil prœter cruentam conscięti am secum auferentes.

Manè oriente die infaustus cædis eius nuncius perfertur ad vrbem, luctus & mœrus omnes occupat, Clerus populusque properè aduolant ad locum, vbi sacrum corpus iacebat vili opertum tegmine, reuerendo funeri debita persoluũt officia, orant loci eius Episcopum, alioquì voluntarium, vt eo, quo par est, honore corpus exanime condatur. Incredibili omnium dolore humantur sacri artus: sed interim tanti ciuis aduentu lætantur Angeli in cęlis, quò etiam nos eius intercessione venturos speramus, si fide & opere in eius vestigijs insistamus. Ferebatur autem sacrum corpus, comitante Clero & innumera populi frequentia, cum hymnis congruis ad beatissimę DEI genitricis Mariæ oratorium, quod ea tempestate celeberrimum fuit. Celebratis indè, vt moris est, exequijs cum Psalmodia & Missis, in occulto quodam loco eius ecclesię conditum est corpus

Cõditur in oratorio beatissimę matris Dei.

sacrum perquàm honorificè & reuerenter: tametsì eximia eius sanctitas humana officia facilè superaret. Quòd autem Tũgrenses loco abdito illum humârunt, ea causa fuit, quòd vererentur, nè Colonienses eum vi quandoquè auferrent. Ex eo verò tempore tantas virtutes per merita beati viri dignatus est Dominus illo in loco operari, vt di-

Multa ad eius tumulũ miracula

cerent incolæ eam fidem illum ipsis seruare iam in cælis coronatum, quam ergà ipsos adhuc in terris degens declarâssẽt. Quicquid ab eius patrocinio pio sperabatur affectu, fideli effectu complebatur. Illuminabantur cæci, claudi rectè ingrediebantur, paralytici curabantur, leprosi mundabantur, dæmoniaci liberabantur. Quæ omnia si quis velit literis consignare, lectori fastidium pariet. Ecquis verò dubitet, per eius merita, ingentia tum facta miracula, cùm tanta hodieq; fiant, vt nemo possit pro dignitate diuinæ benignitati gratias agere?

Hoc loco sequitur in MS. codicibus de sacri eius corporis translatione: sed eam suprà inueniet lector in Vita S. Brunonis Archiepiscopi Colonienſis, Cap. 27. die 11. Octobris.

VITA

VITA SANCTI MAGLORII, SECVNDI EPISCOPI DOLENSIS IN BRITANNIA MINORI. HABETVR *in MS. codicibus. sed sine nomine Authoris. Videtur scripta bona fide. Stylum Frater Laurentius Surius mutauit, omissis quibusdam parùm ad historiam facientibus.*

EXimiæ sanctitatis vir Maglorius in Britannia maiori traxit originem ex parentibus generis nobilitate claris, patre Vmbrafelo, matre Affrella, ità vt etiã sanguinis coniunctione beatũ Samsonem Episcopum attingeret. Fuit verò monastici sectator instituti, sicut & beatus Samson, & vterque ab Heltuto, sanctissimi Germani Antissiodorensis Ecclesiæ Episcopi discipulo, & liberalibus disciplinis, & sacris literis egregiè est institutus. Germanus enim in Anglia, siue Britannia maiori Pelagianorum confutauit hęresim, eaque compressa, redijt ad sedem suam. Postea verò beatus Samson, cùm semper esset diuinis rebus intentus, & religioni præcipuè addictus, à Clero & populo electus est Episcopus, & à quibusdam eius gentis præsulibus, licèt inuitus, iuxta sanctorum patrum decreta est ordinatus. Factus verò Episcopus, beatũ Maglorium, bonis ornatum moribus, ieiunijs, vigilijs, precibusque studiosè vacantem, corporis quoquè castitate cõspicuum, ad inferendam mensæ Domini, & ad dispensandam viuifici corporis eius consecrationem (Sic enim loquitur Author, quemadmodùm etiam B. Ambrosius, ex gestis S. Laurentij martyris quędam citans in Officijs) Diaconum ordinauit, eumque ob meritum sanctitatis eius reuerenter habuit. Voluit etiam, vt in tempore plebi eius dispensaret tritici, id est, verbi diuini, mensuram.

24. Octobr.

Patria & parentes S. Maglorij.

S. Samson fit Episcopus.

Consecratio, pro, Eucharistia. Lib.1. Offic. cap.41.

Cùm autem diù in ea gente versatus esset beatissimus Samson, & optimis exemplis, salutaribus institutionibus, nec paucis miraculis ei prœluxisset, tãdèm diuinitùs permotus, memor illorum Domini verborum, Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: valefecit plebi suæ, & cum beato Maglorio nonnullisque clericis & laicis in Britanniam minorem prędicandi causa traiecit. Vbi cùm agente Childeberto Francorum rege, Episcopi ministerium accepisset, per omnem regionem illam longè lateque diffusa est fama nominis eius, ità vt plura maioraque, vt in eius gestis habetur, illic miracula ediderit, quàm antè. Multis autem vitæ annis ibidèm exactis, quibus ei semper Christus viuere fuit, febri tandèm correptus decubuit, sentiensque vicinam imminere mortem, beatum Maglorium & Ecclesiæ suæ fratres ad se vocat, dicit illis venisse tempus migrationis suæ, aitque ad beatum Maglorium: Nóui, frater charissime, te post decessum meum huius Ecclesiæ pastorem fore. Hortor igitur, vt in diuini amoris cultu propositoque, vti cœpisti, magis magisque inardescas, & lumen diuinitùs haustum non ponas sub modo, sed super candelabrum, vt videant, qui in domo Dei sunt. Equidem hactenùs, prout Dominus dedit, pro viribus laborauí: tu porrò Dominici gregis tibi commissi curæ inuigilato, & solicitus esto, vt merearis quandoquè à bonorum omnium recompensatore audire vocem illam iucundissimam, Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. intra in gaudium Domini tui. Hæc cùm audisset beatus Maglorius & alij, qui illic aderant, breuì scilicet illum morituru, cum multo eiulatu dixerunt ad eum: Cur nos pater sancte deseris, aut quid ità nos derelinquis? Quibus ille ait: Nolite, frattes mei, contristari: facessant istæ lachrymæ. Elias bonum post se reliquit discipulum Eliseum: ego vobis Maglorium relinquo, à Deo vobis datum, qui à primis ætatis initijs summæ religionis & sanctæ operationis exemplis illustris fuit. His dictis, in præsentia omnium sancta sanctorum, id est, sacrosanctam Eucharistiam sumens, coronam iustitiæ, quæ ei reposita erat, percepturus, abijt ad fidereas beatæ patriæ mansiones.

S. Samson venit in Britanniam minorem.

Matt. 28.

4. Reg. 2.

Obitus S. Samsonis.

Ei succedit S. Maglorius.

Eo sic defuncto, beatissimus Maglorius, iuxta sermonem eius, Dolẽsis Ecclesiæ regimen adeptus est, Christoq; adiuuãte, magnarũ virtutum de se exempla dedit, non segnis auditor

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matt.5. auditor factus illius Dominicæ sententiæ: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cęlis est. Cumque præclaris exemplis, sanæ doctrinę pijs institutionibus, & virtutibus in ea Ecclesia luceret, nocte quadam Angelus Domini adstitit ei dormienti, & ait: Hactenùs quidem Maglori ad pascendum Domini gregem in huius Episcopatûs publica luce versatus es: at nunc vt possis liberiùs vni vacare Deo, & eius laudibus totum te impéndere, remotioris loci pete secessum, vitamq; viuas solitariam. Hunc enim locum scias diuinitùs sancti Sampsonis decessoris tui gloriæ deputatum: tibi verò Dominus Deus tuus alium præparabit, in quo pastor bonus multas habebis oues, vitæ monasticæ deditas, & innumeris clarebis virtutibus. Eam visionem vir sanctus valdè admirans, expergiscitur, aitque ad Dominum: Gratias tibi ago, bone Iesu, quòd per Angelum tuum admonere me dignatus es, vt quod iampridèm ardenti desiderio concupiëram, re ipsa perficiam. Interìm cogitare cœpit, quemnam potissimùm locum sibi deligeret, illis studijs opportunum, quorũ esset admonitus ab Angelo. Commodùm illi tum in mentem venit locus, quem rex eius sedi amplificandæ largitus erat. Non diù pòst Budocum, qui à puero sanctè & religiosè cum ipso vixerat, pro se Dolensis Ecclesiæ Episcopum consecrauit, Cleroq; & populo valedicens, abijt ad locum memoratum, cunctis incredibili quodam animi dolore tabescentibus ob discessum pastoris tam boni. Vbì aũt peruénit ad amicæ solitudinis locum, ciuitatis illius, ad loca auia te velle commigrare. Sed id si facias, valdè tibi formidandum est, pater, nè, dum Christi pauperibus subtrahis spiritalis doctrinæ triticum, quod illis vitam præstat, in discrimen te conijcias. Præstabilius enim est oues Domini colligere, quàm dispergere: contritosque corde sanare, quàm infirmos deserere. Olim in tuam eras intentus messem: iam vt pastor bonus, debes etiam curare alienam, vt ad Christi honorem vtranque efficias cumulatiorem, atque ex ijs duplicia possideas: futurus hoc ipso Christi imitator, qui populo Iudaico primùm per seipsum, indè gentibus per Apostolos salutarem doctrinam proposuit. Quas autem nunc molestias capis ex his populis, quibus iugum Christi suaue est, & onus leue, eæ tibi magnam parabunt apud Dominum retributionem. Nôsti tuipse Christum Dominum, cùm in sinu patris quiesceret, venisse in huius mundi labores, vt infirmorum languores curaret. vndè ipse ait: Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui malè habent: quos etiam non refugit, sed pro eis animam suam libenter posuit. Scis quid ex Esaia quandoquè turbis audientibus legerit: Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me: euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, & cætera. Hæc illum dicentem beatus Maglorius grato animo audiuit, sciens à Domino dictum ad Apostolos: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

Budocũ pro se consecrat Episcopũ, & petit solitudinem.

Episcop⁹ eũ dehortatur, nè deserat ad ipsum salutis causa confugientes.

Matt. 11.

Matt. 9. Luc. 4. Esai. 61.

Luc. 10.

Non multo autem interiecto tempore Comes Loiescon, valdè quidem opulentus, sed

sed septennio iam lepra infectus, frustrà in medicos magnis erogatis pecunijs, qui curare eum nõ poterant: vbì in insula, in qua morabatur, celeberrimam comperit beati Maglorij famam, cum quibusdam è suis venit ad eum, rogãs vt fusis ad Dominum precibus, faciat medicinam morbo tam infesto. Ad quem vir Dei: Quînam, inqt, fieri potest, vt immundus curet immundum? Ego quoquè immundus sum corpore. Indixit verò triduanũ ei ieiunium, & ipse quoq; cum quibusdam sacerdotibus & Leuitis, religiosisq; viris triduò ieiunauit. Eo exacto ieiunio, adhibitis litanijs, iubet eum in cupam balneatoriam inferri, manusq; ei imponẽs, sublatis in cęlum oculis, dicit: Domine Iesu Christe, per quem omnia facta sunt, qui Naaman per prophetam tuum in Iordane flumine à lepra mundâsti, q propter peccatores saluandos è cęlis in terras descendisti, non pro iustificationibus nostris, sed pro miserationibus tuis multis hominem istum, qui ad me venit tuam cupiens experiri clementiam, ad laudem & gloriam nominis tui purges à lepra, vt omnes, qui id viderint, recollaudent: qui viuis & regnas cum Deo patre & sancto spiritu per infinita secula seculorum, Amen. Hæc cùm dixisset, manu sua totum eius corpus attigens, adeò ab eo lepram omnem profligauit, vt nec cicatrix quidem vlla permaneret, & caro eius instàr pueri restitueretur. Ea tam repentina & admiranda curatio quibus verbis celebrata & prædicata sit ab illis, qui viderunt & audiêrunt, nos satis explicare non possumus. Iohan. 1. 4. Reg. 5. Sanat Maglorius leprosum Comitem.

Tum verò Comes Loiescon ad eius pedes aduolutus, non sine lachrymis pro tanto munere Deo & illi gratias egit. Multæ, vt diximus, opes & possessiones ei erant: è quibus terram quandam beato Maglorio dedit, sed partem illius dimidiam sibi reseruans. In ea terra multæ erant aues pulchræ, & magnitudine admiranda: ingens quoq; prouentus piscium ex sinu maris. Cùm autem beatus Maglorius perlustraret eam partem, quam Comes ei largitus erat, aues & pisces omnes alterius partis ad ipsius portionẽ se transtulerunt. Tulit id indignè vxor Comitis, hortaturque eum, vt beati viri portionem sibi vendicet, alteram ei relinquat. Facit ille, quod mulier improba suasit: sed eccè repentè aues & pisces omnes redeunt ad beati viri possessionem. Id conspicatus Comes, ductus pœnitentia, vtranq; partem perpetuò retinendam illi assignat, moxq; aues & pisces pristina sua domicilia in vtraque repetunt, vtì anteà sub ipso Comite consueuerant. Eius reifama procùl diffusa, omnibus non immeritò magnæ admirationi fuit. Porrò ea in terra vir sanctus ecclesiam condidit & collegium monachorum, quos illic habuit sexaginta duos, eosque vita & doctrina sua eruditos, Deo & sanctis eius debitæ seruitutis officia præstare docuit. Qualem autem ipse eo in loco se præbuerit, quibusque virtutibus enituerit, nullus facilè dicendo possit consequi: nos de eius sanctissima conuersatione pauca tantùm commemorabimus. Condit monasterium.

Ab ipso matris vtero vixit castissimus, virginitatis conseruandæ studiosissimus. Panę vescebatur hordeaceo & viliori legumine, coq; parcè. Quarta & sexta feria prorsùs nihil sumebat cibi: quarta qdem feria, quòd tum impij Iudęi in necem Domini Iesu conspirârunt: sexta autem, quòd eum Cruci affixerunt. Carnem suam perpetuo cilicij vsu macerabat. Vestes exteriores habuit nec admodùm viles, nec sanè pretiosas, sed mediocres, vt humanus applausus & gloriolam declinaret, quę est æternę mortis muscipula. Toto eo tempore, quo relicta Dolensi Ecclesia, solitudinem expetijt, nec vinum, nec siceram bibit. Perpaucis aũt piscículis diebus solẽnibus duntaxàt, idq; à monachis religiosis & diuinę contemplationi deditis coactus, pro magnis delicijs vescebatur. Cùm cæteri fratres nocturnis horis membra quieti darẽt, ille clàm se recipiebat ad maris oram, illicq; vsq; ad noctis preces, quas Matutinas vocãt, peruigil Dominum orabat. Multam ad ipsum aduentãtibus hospitalitatẽ prompto animo exhibebat, sciẽs scriptũ esse: Hilarem datorẽ diligit Deus. Deniq; vt multa paucis expediam*, nulla nõ virtute ornat⁹ fuit. Eit castitas. Cibi parsimonia. Cilicium. Vestes. Luc. 1. Vigiliæ. Eccle. 35. 2. Cor. 9.

Accidit quandoquè, vt quidam ex famulis eius, pisces in vsus fratrum in mari capientibus, in aquas lapsus suffocaretur. Non latuit ea res beatum virum. Itaq; multùm flens & eiulans, dicit se reum mortis illius: moxque adiunctis sibi fratribus, tota die coram altari prostratus, obsecrat Dominum, nè propter hominis illius interitum in se effundat furorem suum. Deindè postquàm sol occubuit, cum monachis litanias & psalmos concinentibus ad litus maris accedit, prosternensque se, cum lachrymis rogat Dominum, vt vel mortuum sibi reddant vndæ, quem viuum absorbuerant. Finitis precibus, mare tumescens euomit hominem, priùs quidem extinctum, at nunc planè redi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Excitat mortuum.

rediuiuum. Sentiēs vir Dei se tam liberaliter exauditum à Domino, sacrificium ei offert, polliceturque se propter illam hominis mortem, cuius, vt diximus, reum se arbitrabatur, nullum vnquàm piscem in cibum sumpturum.

Angelus ei apparet.

Cùm sic autem innumeris clareret virtutibus & miraculorum signis, obitum suum longè antè præsciuit. Nam pridiè eius diei, quo sacro sancta Paschatis solennitas celebrabatur, illi in templo more suo nocte vigilanti, Angelus Domini candidissimus apparuit, aitq; illi familiariter: Sancte Maglori, age quod agis, operare quod operaris: nec dubites nomen tuum scriptum in libro cęlestis militiæ. Visum est altissimo, cuius voluntati ab ineunte ætate haud segniter obtemperâsti, dignā tuo certamine mercedem tibi in cęlis restituere. Audiens hęc Maglorius, lętus quidem ex promissione, sed incertus de visione, veritus nè angelus satanæ in Angelum lucis se transfiguraret, admodùm prolixè in precibus perseuerauit. Ijs absolutis, Angelus Domini volens cum de visione certiorem efficere, bis terque sua verba repetijt, ità dicens: Nihil hæsites de hac visione Maglori. Sicut enim ego sum perpetuus minister summæ veritatis, ità legatio mea omnis planè falsitatis expers est. Certissimè igitur annuncio tibi, propediem te cum insigni ex hoste reportata victoria & triumpho, è corpore migraturum in cęlos, & præsentem Dei vultum inter illos beatæ patrię ciues sine fine iucundissimè conspecturum. Tum verò beatus Maglorius rogauit sanctum Angelum, vt antequàm discederet, largam ipsi impertiret benedictionem. Sed Angelus respondit: Quonam modo ego tibi benedicam, cui benedixit is, à quo sancti omnes benedicti & sanctificati sunt? Atque ità post mutuam salutationem, Angelus cum multo lumine recessit ad superos: porrò Maglorius, vtì cœperat, noctem duxit peruigilem.

Post dies paucos rursùs ei appārēs Angelus, iussit eum de suo obitu esse securum, dixitq; ei, quòd ob seruatam carnis integritatem centesimum in cęlis fructum esset percepturus. Tradidit etiam ei tanquàm breui morituro viaticum. Atq; ab illo die de suo obitu solicitus, nisi causa ineuitabilis & multis profutura adesset, vsq; ad diem vocationis suæ semper versum hūc ore repetebat: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: nec vnquàm visus est è templo recedere. Tandèm expleto labentis vitæ cursu, fratribus valedicens, & inter verba sanctæ exhortationis animam expirans, felici migratione peruénit ad Christum. Eius pia intercessio nobis obtineat veniam peccatorum, cuius est preciosa mors in conspectu Domini, qui viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

Pſal. 26.

Feliciter abit ad Dominum. Pſal. 115.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ARETHAE, ET EORVM, QVI CVM EO DECERTARVNT,

Sanctorum Martyrum: & historia eorum, quæ tunc facta sunt in regione Homeritide, vel Sabæa: Authore Simeone Metaphraste.

24. Octob.

Elesbaan rex Aethiopum Christianus.

NStabat iam quintus annus, ex quo Iustinus acceperat sceptra Romani imperij: quo quidem tempore imperabat etiam Aethiopibus Elesbaan, vir, qui propter pietatem & iustitiam, apud omnes maximum nomen fuit consecutus: in ciuitate autem Auxume regiā construxerat. Ditione tenebat Arabiā felicē, quæ olim quidem Saba, nunc autem vocatur Homeritis, Dunaan Hebræus, vir impius, & Christianorum generi inimicissimus: qui etiam omnes, qui erant in sua potestate, habebat circumcisos, partim quidem Iudaicam sequentes superstitionem, partim autem planè gentiles, Soli & Lunæ sacrificantes, & dæmonibus, quos etiam more gentis honorabant statuis & columnis. Porrò autem ab Elesbaan odio habebatur Hebræus, quòd omnibus ferè, qui sunt sub cęlo, Christum Deum prędicantibus, & verum Dei filium, & nobis factum carne similem, ipse eum vilipendens, inficiabatur hęc omnia, velans & adumbrans suorū maiorū scelus, quod in Cruce admiserāt: adeò vt rex pius sæpè cū eo bello congressus, vi fuderit ac fugârit, & tributū péndere coēgerit. Verùm ille quidē non stans pactis conuentis, insurrexit cōtra regē Elesbaan. Elesbaan aūt eum rursùs valido adortus exercitu, fortiter expugnauit, & in fugam conuertit. Deniquè ad illum cauendum relicto exercitu, in suam redijt ditionem.

Interim non poterat Hebręus quiescere, sed vt acceptæ cladis deleret ignominiam, cùm suos collegisset, & eos, qui erant in præsidio, inuasisset, omnes bello perdidit, & iussit omnes, qui inueniebantur Christum esse Deum confitentes, citra vllam interire misericordiam. Nullus autem fuit ex ijs, qui erant sub ipso, Christianis, qui se non huic impio edicto submiserit, illius animi formidans sæuitiam. Quædam tamen ciuitas frequēs populo, sita in Homeritide, quæ vocatur Nagran, cùm iam longo ab hinc tempore venisset ad agnitionem veritatis, & pietatem suscepisset, nempe ex quo Constantius magni Constantini filius, ad Sabæos, qui nunc vocantur Homeritæ, orti verò sunt ex Cetura Abrahæ, misit legatos: & rege illius gentis muneribus sibi conciliato, ædificauit hac in ciuitate ecclesias: & quēdam virum pium, qui ad vitam declinārat monasticam, & moralibus & actiuis virtutibus erat magnus, atque adeò omnibus sui temporis superior, misit, vt præesset ijs, qui ad veram accesserant religionem. Quo quidem tempore Iudęis resistentibus, & barbaro suadentibus, nè tam facilè hospitem admitteret in ciuitatem, neq; circa res diuinas aliquid innouaret, nisi priùs vir religiosus aliquod signum ostēderet, (quomodò solent isti petere, vt qui sint increduli) quod quidem si pręstiterit, tunc ei concederet ingressum in ciuitatem: ille diuinis fretus promissis, quòd signa sequentur eos, qui crediderint, annuit citra vllam dubitationem: & eorum quæ petebantur, miraculorum magnam ostendit operationem. Ab illo iam tempore ciuitas Domini num purè colens, & Orthodoxa diuinorum patrum sequens dogmata, perseuerabat, si quid erat mali, repellere, & alienam effugere religionem, adeò vt ne sineret quidem eam ad aures peruenire.

Sabæi quā. dò cōuersi ad Christū.

Marc. 16.

Inuidens ergò malignus, totum, quantus erat, subiens Hebręum, eum armat aduersùs ciuitatem, partim quidem opinans fore, vt id esset molestum pio regi Aethiopum: partim autem eò spectans, vt in Christum suam expleret insaniam, & genus Christianorum omninò euerteret. Itaque venit validum adducens exercitum: & cùm circuncircà esset castrametatus, valloque & fossa mœnia circundedisset, obsedit Nagran, minitans se illam expugnaturum, & omnes, qui in ipsa erant, interempturum, nisi Cruce Domini, à ciuibus in excelso posita, quam execrationis signum (pròh dolor) stultus vocabat, ad nihilum redacta, deindè Christum quoquè negâssent, qui fuerat in ea suspensus. Quod eo quidem consilio faciebat, vt cùm eos illo, quod indè veniebat, præsidio nudâsset, hoc tam valido defectos auxilio deindè inuaderet. Quidam ergò execrandi huius regis satellites, in orbem obeuntes ciuitatem, eadem vociferabantur: &, si parérent quidem, dicebant fore, vt dona & honores à rege consequerentur: sin autem non parérent, & Galilęo animum adhiberent, pro monarchia inducentes multorum principatum, igni & gladio traderentur. Porrò autem ipse quoquè Dunaan execranda & audaci lingua his falsa quędam addebat, & iactanter dicebat: Nullam potuit Iesus opem ferre Christianis in mea potestate constitutis, quos omnes, & ipsos illorum sacerdotes & monachos gladio & igne priùs consumpsi, ne parcens quidem sacris illorum templis: & nunc maximo coacto exercitu, nempè centum & viginti millibus hominū, ad vos véni, aut omninò persua surus, aut perditurus.

Dunaā Hebræus obsi. det Nagran odio Christianæ religionis.

Quid gloriaris in malitia?

Ciues autem: Videmus, dixerunt, ô rex, te linguę multùm indulgere, & attribuere imbecillitatem ei, qui est solus Deus. Sed Rapsaces dux exercitūs Sennacherib nō paruum tibi dederit exemplum: qui cùm ipse quoquè aliquandò in Deum, magna loquentem & iactantem vibrâsset linguam, quot hominum millia perdiderit, & cum quanto dedecore recesserit, pauci sunt qui nesciāt. Quòd autem nos accusas, quòd multorum principatum, & multos deos inducamus, nos, qui multis ab hinc seculis, tanquàm hęreditatem, à maioribus veram accepimus religionē, nec monarchia in arctum adducimus diuinitatem, nec abundantia personarum inducimus multorum principatum: sed vnam naturam citra diuisionem in tres personas diuidentes, patrem, & filium, & spiritum sanctum confitemur. filium verò ipsum, quem vos contumelijs incessitis, hominem esse facti, vt diuina prędixerūt responsa, & à vestris maioribus actum fuisse in Crucem propter salutem omnium, cùm illi malè ignorâssent dispēsationis diuinæ mysterium, & tertio die surrexisse à mortuis, & rursùs ad cęlum ascendisse, & in altum sublatum fuisse ad suum patrem & credimus, & prędicamus.

4. Reg. 19.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non sustinentes autem hos sacros audire sermones aures profanæ, ad facta se contulerunt. Itaque ad obsidendum rex conuersus ciuitatem, aduersùs eam mouebat omnes machinas, omnes exitus diligenter custodiens & muniens, & putans fore, vt multorum dierum fame eos in suam redigeret potestatem. Et cùm collegissēt omnes Christianos, qui erant in agris & suburbijs, alios quidem interemit, alios verò ijs, qui erant in eius ditione, vēdidit in seruitutem. Cùm autem pij ciues se aduersùs omnia fortiter defenderent, & tempus quod terebatur, Tyranno spem reddidissēt valdè exilem, statuit dolo capere ciuitatem. Itaq; petit, vt ei liceret ingredi ciuitatem, vt videret scilicet ea, quæ ibi erant, priùs terribili prolato iureiurando, & ijs, quę dicebantur, interposito ipso legis Deo, se nihil eis esse facturum prēter ea, quę consueuerant: neq; coacturum, vt patriam abiurarent religionem: neque aliquod aliud malum magnum, aut paruum eis esse facturum: sed solùm ea visurum, quæ sunt in ciuitate, & annuum tributū accepturum, quod priùs dabatur: deindè autem se illinc statim excessurum.

Christiani affliguntur ab eo.

Hæc cùm dixisset, & pacta conuenta inijsset, & postremùm iurâsset iusiurandum, persuadet ijs, qui sunt in ciuitate, cùm Deo vniuersum permisissent, qui est testis sacramēti, & hoc solum dixissent, regibus nos cedere didicimus. Quòd si tu secùs statueris facere, quàm nobis dixisti, Deus, qui est spectator iurisiurandi, id omninò vlciscetur: neque diù differet vindictam. Nobis enim, dicebant, ô Christe Saluator, & fili Dei, & Deus, pro te vel omnibus priuari facultatibus, atque adeò ipsa vita, non leue est lucrum. Absit autem, vt tuum nomen negemus, vt est impiorum institutum: nec si tale quid fecerimus, nos, ô Sol, adspicias. Quæ simul atquè dixissent, totas portas aperiunt, & intrà ipsam ciuitatem, tanquàm lupum in stabulum, malum regem admittunt. Ille autem cùm & figuram, & situm, & illam ciuitatis laudâsset frequētiam, & ciuium quoquè splendorem, egressus est, in eos, qui habitabāt ciuitatem, grauia versans, vt indicauit exitus, iusiurandum, & pacta conuenta, & quęcunq; alia eis præbuit ad fidem faciendam, ea esse existimans puerilem deceptionem.

Nagrani nimis creduli intromittunt tyrannum.

Cùm autem iam se pararet ad eos euertendos, vocat extra ciuitatem. Aderant verò quicunque erant insignes opibus & gloria. Prę cęteris autem is, qui & canitie, & sapientia, & morum modestia erat præstantissimus, diuinus, inquam, Arethas, cui ipsi quoquè fuerat commissa rectio ciuitatis. Omnes igitur commendabāt, extollebant, laudibusq; celebrabant, & omnem honorem tribuebant ei, qui videbatur esse seruator & rex. Ille autem sibi culpæ dandum esse tribuens, quòd differret cerni malus, non amplius expectans aperit, qui intùs latebat, Dunaan. Et iussit protinùs omnes custodiri in vinculis. Deindè etiam priuauit facultatibus, & rogauit, vbinàm esset Paulus eorum Episcopus.

Perfidia impij tyranni.

Cùm autem iam duobus antè annis eum intellexissēt esse mortuum, non habens in quem iram immitteret, contendit ad puluerem, & iussit sepulcrum effodere, & illius corpus comburentes in aërem ventilare. Aliud quoquè excogitat furiosa anima, nec eam capit satietas aliquid moliendi aduersùs Christianos: sed iubet accendi rogum, qui multa aleretur materia, & statìm ciuitatis, & eius, quæ est circuncircà, regionis sacerdotes, & monachos, & Deo consecratas virgines, quinetiam fœminas, quæ vitam elegerant monasticam, omnes simul in eum inijci. Ij enim, inquit, sunt planè causa aliorum interitūs, persuadentes Crucifixum colere, tanquàm Deum. Ad hæc perindèac si non sufficeret, quod factum fuerat, ad eius incomparabilem ostendendam improbitatem, vt alios quoquè sibi subiungeret, vehementer contendit, & iussit præcones obire ciuitatem & regionem, proclamantes vt Christum negarēt, & viuerent Iudaicè, eadem quæ rex, sentientes.

Vide immanē barbarum.

Nota quos duces sequātur, q hodiè Clerum & monachos sequūtur.

Porrò autem ipse quoquè rex Arethæ similia consulebat, adijciens, quòd ipsi quoquè nórant Romani, illius maiores in Crucem egisse hominem. Quomodò enim, dicebat, fuissēt flagris cæsus Deus, qui est natura incorporeus? Quomodò autem mortem adeò turpem & ignominiosam natura gustârit immortalis? Alioquì autem multi quoquè ex Romanis, qui sunt apud vos, iactantes se Nestorium habere magistrum, ipsi quoquè ex sùs dicunt, se non vt Deum, sed vt hominem & Prophetam quēdam oportere Christum honorare. Quæ nisi vera essent, nec ego ad tantam processissem insaniam, vt ipse negarem in Christum fidem, & vos ad similem vocarem negationem. Quomodò enim, qui legem quidem teneo ac tueor, & patrios mores ac ritus valdè amplector, repello autem quicquid fuerit noui: & ideò Iesum quoquè odio habeo, hominem, qui diuinitatem sibi impu-

impudenter attribuit? Neque enim Soli & Lunæ, neque alijs rebus creatis, neque dijs omnia producit, & est pater rerum generatarum: qui cùm sit impatibilis, & expers materiæ, generare nescit patibiliter.

Cui generosus Aretha cum socijs: Cur hęc dixisti, ô rex? Neque nos dicimus Deum gignere patibiliter, sed impatibiliter, vt mens sermonem gignit. Illum autem asserimus adeò vt & carnem acceperit ex puella virgine, & per omnia nobis similis factus sit absq; peccato, & omnia impleuerit, quę de ipso à Prophetis multis antè annis dicta sunt: quæ quidem tu quoquè scis, qui legisti illorum libros. Qui etiam sæpè per miracula quæ sunt supra hominem, ipsam ostendit diuinitatem: & se suscepisse carnem, non est inficiatus. Quid opùs est pluribus? Nos eum & Deum, & Dei filium confitemur, & pro vniuersa respondemus ciuitate, & alijs Christianis, qui sunt nobis subiecti: neque est vllum genus tormenti, quod non propter ipsum parati simus pati. Quid enim nos separauerit à charitate Christi? Nihil autem rei est nobis cum Nestorio, aut cum alijs, q eodem morbo, quo ipse, laborant, qui hominem, qui citra diuisionem, & per hypostasim vnitus est Deo Verbo, summa impudentia diuellentes à verbi diuina hypostasi, per se consistentem, & solùm hominem ausi sunt dicere verbum, quod in carne apparuit: qui etiam, vt merebantur, à diuinis patribus electi sunt à catalogo orthodoxorū, & sunt in æternum traditi anathemati. Sed non prætermittet (hoc certo scias) qui maledictis à te appetitur Dominus, quin è vestigio pœnas sumat tuorum audacium cœptorum, cùm alterius, inquam, tuæ blasphemiæ, tum iurisiurandi, quod à te fuit conculcatum & euersum, ô inprimis impie & scelerate.

Arethæ & sociorū eius constantia.

Nestorij impietas.

Ille autem cùm eorum loquendi libertatem parùm sustinuisset, maximè autem Arethæ sapientiam, & alium omnem splendorem esset reueritus, benignis verbis eos cœpit lenire, eisque & dona, & honores proposuit, acrem ipsorum zelum in pietatem sic refrigerare machinans. Postquàm autem vidit martyres omninò aures non præbere propensas: contrà autem quàm poterant clarissima voce clamare: Non te negamus, qui es vnus Trinitatis, ô verbum Dei, & Christe: neq; tuam irridemus susceptę carnis dispensationem: neque tuis, quas propter nos passus es, perpessionibus & Cruci Iudaicè insultamus: eos quidem vinctos adhuc detinuit: in aliam autem multitudinem, quę collecta fuit ex omni genere & ætate, mortis tulit sententiam: Vxoribus verò & liberis eorum, qui detinebātur, martyrum, ante oculos eorum adductis, prouocabat ad Christi negationem, partim quidem minis, partim aūt blandis verbis eas aggrediens, nonnunquàm omne supplicij genus in eas intentans, liberorumq;, & parentum, & facultatum, & ipsius quoq; patrię eas terrens amissione. Illę aūt dicebāt: Omnibus, ô rex, quę à te offeruntur, sive ea sint bona, sive aliter se habeant, lubenter hodiè renunciantes, quę à te maledictis incessitur, Christi Crucem extollimus: & qui in ipsa nostram procurauit salutem, Christum sequimur. Esset enim à ratione alienum, & nimis effœminatum, ex nobis quidem alias, quæ cum talibus viris cohabitârunt, qui mortem propter Christum elegerunt: alias autem, quæ virginitatem exercent, vt quæ Christo sint desponsæ, non esse animo masculo, & vestram iram planè inconsideratam non nostro sustinere corpore.

Nota egregiam etiā fœminarū virtutem.

Rex autem: O fœminæ, inquit, possum vos meritò magnæ accusare stultitiæ, quòd hominis plani, & præstigiatoris, & qui violenta morte perijt, gratiam eligitis, & voluptatibus præsentibus spem, cuius incertus est exitus, præferre statuistis. Quædam autem ex acrioribus matribus, & monachis, non ferentes Christi contumeliam, vsæ sunt in regem verbis asperioribus, eumipsum, qui maledictis incessabatur, Christum vocantes ad vltionem. Quod quidem ægrè ferens Hebræus, in eas communiter pronunciat sententiam, vt gladio feriantur. Licebat ergò videre mulieres sanctas trahi crinibus, & sic duci ad supplicium, vel potiùs ferri promptis & alacribus pedibus, & sitire mortem propter Christum. Magna verò erat & præclara inter eas contentio. Monachæ enim virgines nequaquàm concedebant primas partes ijs, quę erant iunctę matrimonio. Recordemini, dicentes, quòd priùs vobis fuimus propositę & in templi ingressu, & in sacramentorum participatione, & in statione, & in sessione: & ideò oportet nunc quoquè nos ante vos & vestros maritos consequi martyrium. Martyrum autem vxores, quę iam etiam vocabantur matres, nequaquàm ferebant in præsentia ha-

planū, id est, impostoris.

Vide Iantiquitas doluerit moralibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bere ſecundas partes. Infantes quoquè balbutientes matres prætercurrebãt, & ipſi quoquè carnificem prouocabant ad mortem. Sciebant enim aliâs quoquè pueros fuiſſe Chriſto propter ipſum ſacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præripientes, iis, qui videbant, magnam afferebant lamentationem: adeò vt rex crudeliſſimus cum admiratione talem vocem emiſerit: Qualem omnibus ferè hominibus errorem immiſit Galilæus, vt qui vel ipſam mortem cõtemnere perſuaſerit, & pro illo prodere ſuas animas & corpora?

Cædes fœminarũ & puerorum.

Interìm autem quædam quoquè fœmina, quæ duas filias habebat, & primas partes inter eas, quæ erant in ciuitate, obtinebat, longeque præſtabat alijs genere, diuitijs, gloria & pulchritudine, atque in iuuenili adhuc ętate vidua relicta fuerat, inſectatur Tyrannum. Ille autem ſtatìm iubet ſuis miniſtris, vt eam ad ſe adducãt cum honore & reuerentia, & ei efficiant commodum aditum. Illa verò etsì hoc modo adduceretur, ægrè ferebat tamen ſe ab aliarum mulierum abeſſe martyrio. Tertio autem die poſt iuſſionem, cum honore ad regem adducitur cum filiabus. Ille verò placidè eam intuens, & eam ab initio incipiens allicere: Fama, inquit, annunciat te eſſe modeſtam, ornatam & prudentem: quin etiam ipſe vultus & adſpectus ferè ijs, quę dicũtur, teſtimonium. Prætereà autem vulgò fertur te quoquè eſſe genere claram, & abundare diuitijs, & tibi non deeſſe ſplendorem. Nè ergò quomodò ſtultæ, quas ego perdidi, ſuſtineas ipſa quoquè Deum dicere eum, qui fuit crucifixus: fuit autem homo vorax, & vini potator, amicusque publicanorum & peccatorum, & nec patrijs fuit contentus legibus: ſed tuæ nobilitati faciens cõuenientia, renuncia quidem Nazareno: & velis nobiſcùm ſentire, & ſimul cum regina verſari in regia. Sic enim viues deinceps liberiùs, & liberata à malis, quę oriuntur ex viduitate, magis poteris alijs opem ferre. Venit enim ad nos fama, ipſæ autem res quoquè teſtantur, quòd cùm & magnas habeas diuitias, & plurimas facultates acceperis à maioribus, & ſint multi, qui tibi ſeruiant, pudori tamen & virtuti omnibus poſtpoſitis, in nullius alterius viri ne in conſpectum quidem veniſti, niſi eius, qui fuit tibi legitimo coniunctus matrimonio. Nè nunc ergò, nè nunc (hoc ego tibi conſulo) pulchritudinem tuam, & iuuentutem, & filiarum, virginitatem lictorum manibus tradideris, quæ magìs contumelia afficiunt, quàm puniunt: ſed deſiſtens Crucifixo gloriam tribuere, & noſtris cedens legibus, & tibi & liberis proſpice, quę ſunt vtilia.

Matt. 11.

Beata autem illa appoſitè & eruditè reſpondens: Cùm eum, inquit, ô rex, quem oportebat honorare, vt qui tibi dederit potentiam, & hanc purpuram, & hoc diadema, immò verò ipſam quoquè eſſentiam, & vitam, tãquàm Dei filius & Deus, ingrato animo contemptum audaci lingua iniuria afficias, non timens nè fulmen deiectum te comburat, & me honorare velis, veſtrum ego honorem ſummam duco ignominiam. Ceſſa gladium in teipſum impellere. Abſit autem, vt ego à tali lauder lingua, quę ſe armauit cõtra Deum. Neq; eò procedam amentiæ, vt verſer cum ijs, qui Deo ſunt adeò inimici, & in peccatorum habitem tabernaculis. Cùm rex hęc audijſſet, ira corde accenſus, adſpexit ad eos, qui aderant, & cùm dixiſſet: Quàm impudenter in nos ſe gerit hęc execranda mulier cula: iubet eius capiti auferri tegumentum, & eius filiarum: & ſic eas nudo capite, & promiſſa coma, in caſtra duci per ignominiam.

Chriſtianæ matronę p. clarum reſponſum.

Afficitur ignominia cũ filiabus.

Egrediens ergò generoſa mulier, cùm vidiſſet magnam fœminarum multitudinem flentem & eiulantem, quòd talis nobilitas afficeretur contumelia, illa eas ſeuerè & magnificè intuens: Scio, inquit, ô amicæ, quòd propter nos dolorem accipitis, partim quidem fortaſsè propter naturæ cognationem, partìm autem quòd indigna ac pudenda videar pati cum filiabus. Sed nè doleatis. Nos enim non ideò negauerimus effectorem cęli & terræ, neque quę ſunt ad tempus, æternis prętulerimus. Nam mihi quidem à maioribus per ſucceſſionem pietas & vera religio: & à Chriſto denominari, & cum nõſſe Deum, tradita mihi fuerunt in hęreditatem. Non mihi autem ſoli, ſed vniuerſæ quoquè meæ cognationi. Propter quem ego amplexa continentiam, viduitatem prætuli matrimonio: & ex facultatibus, quas habebam, plurimum diſtribui pauperibus. Sunt verò adhuc mihi magnæ diuitiæ in auro & argento, & magna multitudo ſeruorum: multæ autem poſſeſſiones & greges. Verùm licèt tot bona mihi ſuppetant, nolui tamen, vt multę aliæ mulieres ſolent, ad alium maritum intueri, etiamsì cum multis caſibus & calamitatibus, quę viduis euenire conſueuerunt, ſępè ſim colluctata: quod quidem vel ſolum ſufficit ad mollem adhuc & tenerum animum incitandum ad ſecundas nuptias. Et fortaſsè

Egregia ei fortitudo.

fortaſsè nullus meam damnâſſet iuuentutem, quę ipſum ad hoc habebat patronum diuinum Apoſtolum. Sed hęc omnia paruifaciens, in hoc ſolùm animum intendo, vt cum Chriſto ſim vnà cum ſanctis, quæ pręceſſerunt, mulieribus & martyribus. Ego autem vobis iam ſecundò appareo. Nam priùs in matrimonio ſponſi, qui erat ad tempus: nunc verò in nuptijs immortalis & alieni ab interitu, ad quem feſtino, & cui immaculatam conſeruaui continentiam, me videtis. Filias quoquè ipſi ſtudeo deſpondere, vt quæ earum hucuſquè integram ad hoc virginitatem conſeruârim. Hinc mihi plenus eſt animus voluptate, & bona ſpe. Rogo vos igitur, vt mihi potiùs congratulemini, neque tam abiecto animo lamentemini, & mihi tranſmutetis feſtum in triſtitiam. Porrò autem vobis quoquè conſuluerim, vt vos vndiquè muniatis, & magnam adhibeatis cautionem, nè vobis non aduertentibus, auferat fidei theſaurum, qui eſt callidus ſuffurandi artifex, & maximum vobis hoc damnum afferat, quod pertingit vſq; ad ipſam animam. Iam verò quæcunque hîc eſtis mulieres gentiles, & Hebrææ, (multę enim, vt video, hîc adeſtis ad ſpectaculum) vos quoquè depoſitis, Gentiles quidem, longis fabulis & nugis, & dijs, qui ſunt ſolo nomine: Hebręæ autem, vmbra tandèm & figuris & ænigmatibus, diſcite veritatem, & accedẽtes ad Verbũ & Deum, qui eſt vnus Trinitatis, per eius cultum illuminemini, & diuini baptiſmatis regenerationem, neq; ſic ſimul pereatis in veſtris impietatibus.

1. Tim. 5.

Cùm martyr hęc & alia plura diceret mulieribus, quidam ex ijs, qui cum rege ſentiebant, illi hęc renunciârunt, & quòd peruerteret multitudinem. Rex itaque, ea rurſùs accerſita, ſimulans manſuetudinem: Magna, inquit, vſus ſum in te patientia, hoc conſulò & non inconſideratè faciens propter benignitatem, vt fracta lachrymis, quæ propter te funduntur, & propter filias, nobis pareas. Illa autem: Quis me, inquit, ô rex, ſi tibi parcerim, liberârit ab igne, qui non poteſt extingui? Sic dixit, & cęlum ſtatim intuens: Abſit, inquit, ô Rex immortalis, vt te negem, qui es ſolus vnigenitus Dei filius, & credam viro, qui te habuit contemptui, & nos decepit periurio. Non ferens itaque Hebręus libertatem loquendi generoſæ fœminæ, ſed depoſita ſcena, & ablata fictione, torueque eam & furioſè intuens: Audaciſſima, inquit, mulier, ego tibi iam carnes diſcerpam ac dilacerabo, & inteſtina contrectabo: & ſi quid ex ijs fuerit reliquum, id apponam deuorandum canibus. Videbo autem, quiſnam te ſit è meis manibus erepturus, etiamsì maximè expectas fore, vt det tibi auxilium Nazarenus. Tunc execrandi Tyranni verba non ferens prima filiarum martyris, annum iam agens duodecimum, Tyranni oculos conſputauit. Qui autẽm circunſiſtebant, non zelum, & id, quod iure fuerat factum, laudantes, ſed tempori ſeruientes, ipſam & ſororem enſe mox conficiunt: & cùm ex defluente ſanguine manibus planè feri homines accepiſſent, eum matri offerunt. Rex enim ità iuſſerat. Illa verò (ô fortem & generoſum animum) & lubenter eum guſtat, &, cùm ad cęlum ſuſtuliſſet oculos: Tibi, inquit, Domine Chriſte, hoc meũ offero ſacrificium, & tibi martyres exhibeo caſtas virgines, quæ egreſſæ ſunt ex vtero meo: cum quibus me quoquè connumeratam introduc in tuum thalamum, &, vt dicit diuinus Dauid, oſtende matrem propter filios lętantem.

Ecce puellę admirandũ zelum.

Cæditur cũ ſorore.

Pſal. 112.

Item earũ mater.

Rex autem grauiſſimo ægritudinis animi ſtimulo ſauciatus, vt qui omnem ſpem placandi abiecìſſet, in eam fert ſententiam, cùm hęc dixiſſet ijs, qui ſimul erant: Eius quidem & filiarũ mirati ſumus pulchritudinem, (verum enim fatebor) multo autem magìs victus ſum ab earum temperantia & moderatione. Et ideò mihi venit in mentem admirari, ad quantam amentiam proceſſerunt Chriſtiani, vt colant hominem, qui morte perijt violenta, & ſuam ei permittant ſalutem, qui fuit planus & præſtigiator, & ſe Deum terrè appellauit.

planus, impoſtor.

Sequenti autem die cùm in loco excelſò cõſediſſet, vocauit Aretham cum ſocijs, qui erant numero trecenti & quadraginta. Qui cùm adſtitiſſent, magnum intuẽs Aretham, qui erat affabilis, & moderatus, & moribus maximam oſtendebat virtutem: Curranta es, inquit, audacia, ô caput execrandum, vt in noſtram quidem inſurgas potentiam, toti autem ciuitati, & tantæ perſuadeas regioni, vt te ſolum colant tanquàm tyrannum, & verbis tuis vtantur, tanquàm legibus: noſtrarum verò legum & verborum nullam ducant rationem, & execrandum hominem Deum appellent, qui cùm ſibi auxilium ferre non potuerit, vos eum vobis adhibuiſtis adiutorem: & nec tuum patrem es imitatus, qui ante te imperauit Nagræ: ijs autem, qui nos pręceſſerunt, regibus fuit obedientiſſimus? Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed nisi mutatus,& ad te rediens,hanc vanam repuleris opinionem,non te profunda se-
nectus,nec simulatus hic habitus iuuabunt:sed tu & omnes tui,eadem patiemini,quæ vi-
ri & fœminæ priùs interfecti:quos quantùm iuuerit Mariæ & fabri filius,omnes sciunt.
Senex autem stans cogitabundus, & apertè ostendens se ægrè ferre superbiam verbo-
rum regis,cùm se sustinuisset, & collegisset spiritũ,& ex imo suspirâsset: Non es,inquit,
ô rex,causa eorum,quæ dicuntur aut fiunt: sed nostri ciues, qui meam contempserunt
sententiam, quæ tibi non permittebat ingredi ciuitatem: contrà autem, aduersùs te de-
pugnare incitabat, & cum tuis tam multis millibus manus conserere, vt cum Madia-
Iudic.7. nitis olim Gedeon cum paucis, &, Christo, qui nunc à te contemnitur, vires addente
& confirmante, te expugnare, & demetere, & omninò delere, virum impium & fœdi-
fragum, & immemorem pactorum conuentorum, quibus te ciuitatem & nos seruatu-
rum pollicebaris.

Quidam autem ex ijs, qui cum rege considebant, volens ingeniosè sancti verba re-
prehendere, & tempori valdè seruiens: Sed non, inquit, sic vos docet lex Moysi, contu-
Exod. 22. 1.Petr. 2. melia afficere Christum Domini. Dicit enim: Principi populi tui non maledices. Porrò
autem ipsa quoquè scripta vestra vobis iubent regem honorare, seu sit bonus, seu sceùs.
Cui sanctus: Tu autem,inquit,fortasse non audisti,quod ab Achab dictum est Eliæ,cùm
3.Reg.18. dixit eum euertere Israël. Cui ille sic respondit: Non ego euerto,sed tu,& domus patris
tui:non vsque ad Achab solùm sistens contumeliam,sed eos etiam comprehendens,qui
erant in ea domo. Quomodò ergò se quispiam in Deum piè gerens, & regem arguens,
quòd se iniquè gerat, vnquàm offenderit ac violauerit legem, qui non est veritus os in
cœlum ponere,& creatorem appetere maledictis? Sed,vt video,eius patientiam & tole-
rantiam cõtemnitis,& nos facere similia procuratis. Tu autem rex,cùm sis natura ram
iniustus,& malè facere paratissimus,& nec sanctus in ijs, quę ad Deum pertinent, nec in
Rex qualis esse debeat. homines benignus,putas fore,vt illum lateas oculum,quẽ nihil latet? Atqui regem esse
oportet veracem & benignum,vt verbis attrahat benuolẽtiam eorum, qui sunt in sua
ditione:rerum autem fine & euentu fidem facere veritatis,& quòd se diuinè gerat,glo-
riam habere: quales ego vidi in India & Aethiopia, & ante te in Homeritide: quos vera
dicentes,& se benignè gerẽtes in subiectos,non, vt tu rex,peierantes, sed alijs promissa
Prophetia S.Arethæ. implentes,quasi vt Deum honorabat populus. Et Deus quidem eorum, quę à te fiunt,
odio habens improbitatem,te,qui in eum fuisti impius & infidelis,mox deponet ab im-
perio,idq; tradet viro fideli & bono: roborabit autem & extollet genus Christianorum,
magnamque suam efficiet Ecclesiam,quam tu igne consumpsisti,& humi deiecisti.Ego
autem sum beatus, non ob id præsertim, quòd in hac vita in bona fui existimatione: sed
Acta eius. quia in profunda senectute(iam enim ago nonagesimumquintum annum, videns filios
filiorum, & filias filiarum) subeo martyrium,& tam magnam & populo tam frequen-
tem ciuitatem, & totam regionis ipsius gentem Deo offero: qui etiam mei perpetuam
conseruabunt memoriam,summas illi agentes gratias.

Oratio ad socios. Ad populum autem conuersus, & ad commartyres, (erat enim nõ solùm visu iucun-
dissimus, sed etiam in concionibus ad populum facundissimus) sic dixit: Viri ciues, &
amici, & cognati, & quicunque propter consuetudinem & rerum communionem ad
nos attinetis, quæ patriæ quidem & nobis ciuibus euenerunt, cùm non priùs conside-
rauerimus,neque scrutati fuerimus id,quod erat futurum,sed fallaci homini, & qui nos
fraude studebat capere,crediderimus,ipsa nouimus experientia,vt qui cum ijs,qui foris
erant, molestiarum fuerimus participes. Quæ verò in Deum linguam mouens locutus
est hic superbus, ipsis auribus audiuistis. Quòd autem ad Christi Dei prouocet negati-
onem, testãtur quidem eorum,qui præcesserunt,plurimæ & omne genus cędes: testan-
tur autem hæc quoquè vincula, quæ pro pietate nobis sunt imposita. Et fuisset qui-
dem sapientium, non esse timidos, & vitæ nimis cupidos, neque huic callido improbo
veteratori credere,fidem adhibentes iusiurando,quod est promptissimum malorum ar-
tificium: sed bellum aduersùs ipsum suscipere, &, Deo pugnam nobiscùm capessente,
vlcisci hunc impium. Cùm autem res nostræ ad eam adductæ sunt necessitatem, vt
vel Tyranno parentes, & nos impiè gerentes, vitam agamus miseram: vel non paren-
tes, & pietatem exercentes, beatum finem adipiscamur, studeamus immortalem glo-
riam consequi per martyrium. Nec me existimet aliquis, tanquàm iam senem, & ple-
num dierum,finem cupere, & ideò alios ad mortem incitare: sed consideret vnusquis-
que

que vestrûm, mortem esse commune debitum,& iuueni, & seni, & esse ineuitabilem
corporis dissolutionem. Itaque non expecterur finis communis, & qui sua sponte ve-
nit: sed studeat quilibet, vt sit quàm fieri poterit glorioſus & beatus. Quidnam autem
dixerit quispiam martyrio glorioſius,aut quæstuoſius, aut pijs hominibus beatius? Ego
enim, si fieri posset, propter Christum mori sæpè & ipse eligerem, & alijs consulerem:
sicque esset & maior gloria, & lucrum longè copioſius. Sed cùm hoc haberi non pos-
sit à natura, quod, vel inuitis nobis, illa ex se facit, præripiamus cum gloria: & id tan-
quàm proprium constituentes, astutè fallamus necessitatem. Nullus nostrûm, ó fra-
tres, sit adeò vitæ cupidus, & adeò pusilli & abiecti animi, vt pro breui & misera vita
perdat æternitatem, &, quæ nunquàm soluitur beatitudinem. Communi omnium ini-
mico à nobis haud detur pars aliqua, nè cùm vnum fuerit suffuratus, glorietur peruer-
ſus, tanquàm qui omnes ceperit. Sed qui est quidem talis, procùl sit à choro marty-
rum, neque sit falsò nominis particeps. Si quis enim te, Christe & verbum Dei, nega-
uerit huius vitæ desiderio,ab ipsa excidat,& dehiscens eum terra deuoret. Si quis autem
ex mea cognatione, aut familiaritate, desiderio bonorum præsentium, te relicto crea-
tore, sequatur hunc regem interitui obnoxium & impium: nè ei detur, ó Rex Chri-
ste, hîc frui ijs, quæ videntur iucunda & delectabilia, & tradatur ijs, quæ sunt illic, tor-
mentis.

Mirè cõfir. mãtur eius verbis socij martyres. Hæc dixit, & statim vniuersa multitudo calidas effundens lachrymas: Esto bono ani-
mo, exclamauit. Nemo enim te deseret. Nam tui, vt vides, desiderio omnes vel ante
te mori properamus, & præripere hunc beatum finem & desiderabilem. Ille autem ad
hæc: Ego, ait omnibus, ego vos omnes præcedam, & ero vobis in Deo certus viæ dux.
Vt vos mihi primas conceditis in omnibus, ità vos mihi concedite, vt primus ad Chri-
stum accedam. Verumenimuerò hoc quoquè vobis vltimũ do mandatum:Si quis meo-
rum filiorum, aut eorum, qui genere ad me attinent, relictus fuerit, permanens in hoc
puro cultu Christianorum, sit hæres mearum facultatum. Porrò autem tres illas ex
ijs,quę mihi restant, possessiones pulcherrimas volo attribui Catholicæ Ecclesiæ, quæ
est ædificanda: quas etiam iam consecro. Hæc cùm dixisset,& populo benedixisset, &,
Sit tibi gloria, ô Domine, propter omnia, subiunxisset, conuersus dicit regi: Laudo te,
ô rex, quòd vsus sis patientia, & non confuderis, aut interruperis meam orationem,vt
mos fuit olim regibus. Quoniam ergò nõsti nostrũ scopum & institutum,nempè quòd
fieri non potest,vt,Christi cultu relicto,nos tibi assentiamur,fac quod supereſt,tempus
non terens diutiùs.

Tres possessiones donat Eccle siæ.

Pſal. 139.

Cùm sciret ergò rex eorum mentem esse immutabilem,nec fieri posse,vt eos ad suam
traducat sentẽtiam,iussit eos duci ad quendam torrentem, qui vocatur Odias,& ipsis il-
lic amputari capita. Ad quẽ cùm veniſſent, & se prompto & alacri animo ad preces con-
uertissent:Domine Domine,dixerũt,virtus nostræ salutis,obumbrâsti super caput no-
strum in die belli. Nunc quoq; deduc nos in viam æternam: quoniam nihil ex omnibus
nobis pluris fuit,quàm tuî dilectio,non patria,non genus,nõ;diuitiæ:sed omnia propter
te prodidimus,etiam ipsam vitam,& tanquàm occisionis oues sumus reputati. Et nunc
te supplices rogamus: fiat vltio sanguinis seruorum tuorum,qui fuit effusus. Extolle
manus tuas super istorum superbiam. Suscipe ac defende eorum filios, qui pro te mo-
riuntur. Corrobora ciuitatem, quæ gloriatur tuo precioso sanguine & Cruce, & per-
pessionibus.Vides,quemadmodùm eam tui affecerunt inimici: attonderunt eius orna-
mentum:profanârunt sanctuarium tuum:templum sanctum tuum exussérunt: quod ti-
bi placeat,vt rursùs extollatur & roboretur,dãdo sceptra regibus Christianis, eosq; ma-
gnos & amplos reddendo in tuo nomine.Qui aũt in honore nostrum habebunt martyri-
um,da eis vitam citra vllam offensionem, bonorũ copiam, & veniam peccatorum. Nos
verò qui tuum aduentum dileximus, in æterna suscipe tabernacula, & annumera inter
eos,qui tibi ab æterno placuerunt. Hęc cùm dixissent, se inuicèm sunt amplexi. Primus
aũt diuinus Arethas ceruice inclinata, ictum gladij lętanter excipit, & ità ei caput am-
putatur.Porrò aũt reliquus quoquè chorus,iucunda & quę solui non poterat,sodalitas,
cùm quammaxima potuerũt celeritate,se venerãdo vnxissent illius sanguine,tanquàm
vnguento aliquo precioso, consequenter ad mortem contenderunt, quam gladio pro-
perè acceperunt,sibi inuicèm tempus propemodùm inuidentes, vtpotè quòd quid ma-
ius ad honorem tribueretur ei,qui priùs erat mortuus,præ illo,qui deindè sequebatur.

S. Arethas decollatur cum socijs 340.

Pſal. 43. Pſal.78.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quædam autem mulier habens puerum prætercurrentem, non plùs quàm quinque annos natum, cùm videret ea, quę fiebant, & ad ſimilem accenſa eſſet æmulationem, citiſſimè accurrens, cùm ipſa quoquè accepiſſet ſanguinem, ſe illo vnxit & filium. Deinde ipſum regem ludificabatur, eum vocans Tyrannum, & quammaxima poterat voce dicens: Erit Hebręorum regi, ſicut Pharaoni. Illius verò ſatellites, ijs, quæ dicebantur, auditis, comprehenſam ſtatim mulierem ducunt ad ipſum regem, & maledicta, quibus illum acerbè appetebat, renunciant cum magna acceſſione. Illeautem, cùm nec ei ſeciſſet dicendi poteſtatem, & nec eam quidem interrogâſſet, eam cõdemnat, vt igne moreretur. Statim ergò fuit congeſta materia, & ignis ei ſubiectus: & flamma ſe in altum ſuſtulit, ſulfure & pice & ſarmẽtis nutrita. Deindè fuit etiam alligata mulier: & eam ſanctorum manus complectebantur, vt cùm fuiſſet eis onus portatu facile, ſic in mediam flammam rectà conijceretur. Puer autem, qui ſolus remanſerat, dolebat, indignabatur, ægrè ferebat, non ſecùs àc recèns pulli, non ferens matris abſentiam. Porrò autem in gyrum vertens oculos, & amiciſſima lingua matrem requirens, videt regem ſedentem in excelſo, & adipſum accurrit, oculos habens plenos lachrymis. Deindè ſe prouoluit ad illius pedes, pro matre rogans vt poterat. Ille autem eo accepto, & genibus impoſito, (erat enim puer ſcitus & elegans, & qui, vt puer, ſuauiter balbutiebat) rogabat cum quo mâllet verſari, & quem magis diligeret. Ille autẽ matrem, dicebat, matrem: & eam deflebat aſſiduè. Propter eam enim, inquit, véni, & rogo, ô rex, eam ſolui, vt me quoquè ſimul aſſumat ad martyrium. Illa enim me ſępè ad hoc hortata eſt.

Christiana mulier flãmis exurit.

Attendẽs autem rex verba pueri: Quid eſt autem hoc, inquit, quod dicis martyrium? O, quæ etiam infantes ſapientes reddit, tuam Domine gratiam. Pro Chriſto, inquit, mori, & rurſùs viuere. Sed quis eſt hic Chriſtus, rurſùs dicit rex. Puer autem: Véni huc, inquit, ad Eccleſiam, & eum tibi oſtendam. Interim autem cùm matrem adſpexiſſet, flens dixit: Sine, ſine me venire ad matrem. Video enim eam trahi, & malè affici à lictoribus. Rex autem: Cur huc, dixit, veniſti, matre relicta? Sed ſis hîc nobiſcùm, & dabo tibi quoſlibet fructus pulcherrimos. Hoc ille quidem dixit, tanquàm cum ſimplici puero, atque adeò puero ſe loqui exiſtimans. Ille verò longè ſupra ætatem prudentia præditus, planè renuebat, dicens: Non hîc manebo: matrem deſidero. Nam arbitratus te eſſe Chriſtianum, véni pro ea rogaturus. Cùm Iudæum autem inuenerim, tecùm nec volo quidem verſari, neque ſuſtineo à te omninò aliquid accipere: hoc autem ſolum mihi concede, ô rex, vt ad matrem reuertar. Regem ſtupore affecit pueri ſapientia. Quidam autem ex ijs, qui circunſiſtebant, excogitantes aliquid ſapientius, cenſebant, vt infans abduceretur ad reginam, ſic teneram ætatem conantes allicere. Nam cum rege quidem conſuetudinem exiſtimabãt eſſe puero inſolitam, vt virilem & aſperiorem: quòd ſi audiẽrit reginam & mulierem, prompto & alacri animo eam ſecuturũ, vt qui adhuc apud matrem blandè educaretur, & molliori delectaretur conſuetudine. Verùm pueri rurſùs intelligentia ſuperauit illorum calliditatem. Et nec eis quidem omninò ad hęc dabat reſponſum: ſed vehemẽter ſolùm vocabat matrẽ, & in eam cum animo totos defigebat oculos.

Nota verba pueri quinquennis.

Cùm eam autem vidiſſet injici in ignem, vehementiùs inflammatus viſceribus, audet ſtatim puer aliquid fortius: & cùm ſtetiſſet ad genua tyranni Dunaan, ſe inclinans, acriter ipſum regem mordet in femore. Ille autem ſimulatquè ſenſiſſet morſum, & furioſet cõturbatus, eum repentè abijcit, & cum tradit cuidam ex Senatu, vt ab illo alereturmaximè Iudaicè, & abiuraret Chriſtianiſmum. Et ille qdem abibat, accepto puero, admirans ea, quę facta fuerant, & ſimul etiam narrans alijs. Interim autem puer, eo inſciente, curſu contendit ad matrem, & inſilit in mediam fornacem, matremque, vt ei videbatur, complexus, & pulcherrimum buſtum ſeipſum ei tradens, fit cum ipſa hęres coronæ martyrij. Cùm hęc ſic fierẽt, patientium Chriſtianorum moti miſericordia ij, qui erant circa regem & ipſe Senatus, rogabãt vt cęteros relaxaret, & nõ penitùs perderet tam magnam ciuitatem, & populo tam frequẽtem, & quæ quotannis magna pendebat vectigalia. Poſtq̃ aũt hac in re annuit dura illa anima, & Pharaonitica, crudelitatemque vicit auaritia, qd facit? Cùm huius ciuitatis, & totius regionis iuuenes tam maſculos, q̃ fœminas redegiſſet in ſeruitutẽ, quorũ erãt multa millia, & alios qdẽ ipſe retinuiſſet, alios aũt tradidiſſet qbus voluĩt, reuerſus eſt in regiã, libera ciuitate effecta ſerua, quę ei obtudicata erat ſoli Trinitati, quam ipſe Chriſtus redemit proprio ſanguine, & quę ei obtulit tantã martyrũ multitudinẽ, eorũ victorias & certamina pręclarè prędicãs orbi terrę. Et

Puer quinquẽnis cum matre ſpõtè moritur.

Et hęc quidem ità ſe habebant. Reuertente autem Hebræo, apparuit ignis aliquot diebus, tota nocte implẽs aërem, qui ipſum Dunaan, & eius terrebat exercitum, & conijciendam præbebat Dei iram aduersùs impios. Deindè ignis quoq; deſuper, qui erat perfecta plaga, pluit in terram. Sed ne ſic quidẽ potuit corrigi ſceleratus, neq; flecti ſub potenti manu Dei. Tanto autem furore erat accenſus aduersùs Chriſtianos, vt etiam ad regem Perſarum miſerit legationem, & rogauerit, vt ipſe quoquè faceret ſimilia, & omnes, qui in ſua ditione inueniebantur, Chriſtianos perderet funditùs: ſi vellet, inquiens, ſolem habere propitium, & eius patrem: ſicut ille nugabatur eſſe Deum Hebræorum. Scripſit etiam ad Alamúndarum Ducem Sarracenorum, qui erant ſub Perſis, prorum. Scripſit etiam ad Alamúndarum Ducem Sarracenorum, qui erant ſub Perſis, promittẽs ſe ei etiam daturum pecunias, ſi moueat perſecutionem aduersùs Chriſtianos, qui ſunt ei ſubiecti. Sed ille quidem erat adeò infeſtus Chriſtianis, & ſic faciebat: Iuſtitia autem nequaq̃ ceſſauit implere ſuas partes in ijs, quæ ſic fiebant. Iuſtinus enim cùm ſic idem ille incitâſſet, vt facerẽt ſimilia. Poſtremùm adiecit, fore, niſi ipſe exurgeret ad vltionem, vt Deus è veſtigio ei iraſceretur. Et hæc quidem Imperator Iuſtinus. Ipſe quoq; Patriarcha Alexandrinus poſteaquàm cum monachis orthodoxis, qui erant in Nitria, & in Scete, multas Deo fudit ſupplicationes, regi illi ea ſignificauit, quę pio videbantur Iuſtino. Non latebãt autem nec priùs quidem Aethiopum regem ea, quæ facta fuerant, ſed tempore anni prohibente, (erat enim hyems) vel inuitus quieuit. Itaque cùm validum collegiſſet exercitũ tam ex ſuis, quàm ex auxilijs vſque ad centum & viginti millia, naues autem Indicas ſeptuaginta in ipſã hyeme conſtruxiſſet, quinetiam ex negociatoribus Perſis & Aethiopibus, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naues alias collegiſſet ad ſexaginta: cumque eas, quæ ex ipſis collapſæ fuerant, inſtaurâſſet ac refeciſſet, & oĩa parâſſet, vêris initio mouit exercitum, armisque & equis, & alio apparatu properabat, vt prælio conſligeret cum inimicis. Et per continentem quidem ab inferiori parte Aethiopię, miſit quindecim millia Aethiopum ad Homeritidis partes magis Occidẽtales, vt ipſe quidẽ per mare cũ nauibus, illi aũt per terrã irruentes, hoſtes in mediũ coërcerẽt. Abraamius autem ipſe quoq; fœdere inito cum Alamũdaro, ſalutatoq; Iſaacio in Perſidem reuertente, redijt & ipſe, atque omnia expoſuit Iuſtino Imperatori, & præſertim quæ à rege Homeritarum facta & ſcripta ſunt contra Chriſtianos.

Vltio cælitus ſeſe inci pit declarare in tyrãnũ

Ille autem ſine mora ſcripſit ad Aſterium Alexandrię Epiſcopum, vt incitaret regem Aethiopum ad mouendum arma aduersùs Homeritas. Eadem quoq; ipſi regi Aethiopum per literas nunciauit, eumque docuit, quemadmodùm deleuiſſet Hebræus omnes Chriſtianos, qui erant in ſua poteſtate: & quemadmodùm Nagran ciuitatem populo frequentiſſimam, feciſſet inhabitabilem, omnibus puberibus partim quidem interfectis, partim autem redactis in ſeruitutem: quodque regem etiam Perſarum, & Alamúndarũ idem ille incitâſſet, vt facerẽt ſimilia. Poſtremùm adiecit, fore, niſi ipſe exurgeret ad vltionem, vt Deus è veſtigio ei iraſceretur. Et hæc quidem Imperator Iuſtinus. Ipſe quoq; Patriarcha Alexandrinus poſteaquàm cum monachis orthodoxis, qui erant in Nitria, & in Scete, multas Deo fudit ſupplicationes, regi illi ea ſignificauit, quę pio videbantur Iuſtino. Non latebãt autem nec priùs quidem Aethiopum regem ea, quæ facta fuerant, ſed tempore anni prohibente, (erat enim hyems) vel inuitus quieuit. Itaque cùm validum collegiſſet exercitũ tam ex ſuis, quàm ex auxilijs vſque ad centum & viginti millia, naues autem Indicas ſeptuaginta in ipſã hyeme conſtruxiſſet, quinetiam ex negociatoribus Perſis & Aethiopibus, qui illuc venerant mercaturæ gratia, naues alias collegiſſet ad ſexaginta: cumque eas, quæ ex ipſis collapſæ fuerant, inſtaurâſſet ac refeciſſet, & oĩa parâſſet, vêris initio mouit exercitum, armisque & equis, & alio apparatu properabat, vt prælio conſligeret cum inimicis. Et per continentem quidem ab inferiori parte Aethiopię, miſit quindecim millia Aethiopum ad Homeritidis partes magis Occidẽtales, vt ipſe quidẽ per mare cũ nauibus, illi aũt per terrã irruentes, hoſtes in mediũ coërcerẽt. Abraamius autem ipſe quoq; fœdere inito cum Alamũdaro, ſalutatoq; Iſaacio in Perſidem reuertente, redijt & ipſe, atque omnia expoſuit Iuſtino Imperatori, & præſertim quæ à rege Homeritarum facta & ſcripta ſunt contra Chriſtianos.

Nagrã vrbẽ frequẽtiſſimã miſerè perdit impius tyrannus.

Cæterùm illi quidẽ cùm multos dies iter feciſſent, per loca arida & trãſitu difficilia, omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exercitus regis Aethiopum perit.

omnes interiêrunt,vt qui nec peruenire ad Homeritam,nec ad regionem suam potuerint redire.Rex autem cùm iam esset nauigaturus,venit ad templum,ad cuius fores regia veste,alijsque insignijs imperij depositis,ingressus quidē est in priuato habitu: stans autem ex aduerso aræ,cùm Deum multùm orâsset, & facta ab ipso in Aegypto miracula atque in ipsa solitudine pro Hebræis,in memoriam reuocâsset: Illi,dicebat,fuerunt ingrati in te benefactorem,neque illi solùm,sed ij etiam,qui ex eis nati sunt. Tu enim scis, Domine, quàm se malè gesserint in tua ciuitate, vt qui populum illum per dolum circunuenerint, & consilium inierint aduersùs sanctos tuos, & in eos, qui restant, adhuc mala machinentur. Quòd si nostra peccata id merentur,sed nè tu nos tradas illorū manibus: quod autem ipse voluëris,hoc excepto,nobis impone supplicium,nè fortè dicāt, vbinàm est ipsorum Christus,propter quem gloriantur,& Crux eius? Hęc cùm precatus fuisset cum lachrymis,egreditur è templo,& è ciuitate, & ad quendam monachum, qui propter virtutis operationem dignus erat habitus, vt prœuideret futura, & in angusta turricula iam quadragintaquinq; annos fuerat inclusus,pedes venit in eodem habitu,de prælio scisciturus. Attulit aūt composita quoq; thymiamata, in quibus etiā aurum,latenter immiscuerat.Quæ cùm tradidisset seni,quærebat preces, & significationē corum,quæ erant euentura.Ille autem,dolo deprehenso, cùm quisnā esset,optimè nōsset: Sit tecùm,inqt,Deus, qui etiā tecùm regnat. Verūenimverò abi, munitus martyrū sacrificio,quod Deus est odoratus,& precibus Pōtificis Alexandrię,& lachrymis lustini.

Rex Aethiopū cōsulit de belli euentu sanctū quēdam monachū.

Deus nō sine miraculo adiuuat regem Aethiopum.

Hęc cùm audijsset Elesbaan, & eum non tentâsset ampliùs, benedictione accepta, abijt lætus.Et cùm iussisset exercitui,nè ferrent viaticum plusquàm viginti dierum, habijt lætus.Et cùm iussisset exercitui,nè ferrent viaticum plusquàm viginti dierum, nabijt lætus.Et cùm iussisset exercitui,nè ferrent viaticum plusquàm viginti dierum, habijt lætus.Et cùm iussisset exercitui,nè ferrent viaticum plusquàm viginti dierum, ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

tyrij,& collegisset omnes, qui fuerant redacti in seruitutem, & aliâs dispersi in tempore persecutionis,& Arethæ martyris filium Ducem gentis constituisset, & curam gessisset loci,in quo iacebant ibi consummatę martyrum reliquiæ, & ius asyli illic constituisset, vadit iterùm in regiam.Vbi cùm Homeritis Abramium quendam virum pium,& Christi nomine gloriantem elegisset regem, & sanctissimo Episcopo ad decem millia Christianorum Aethiopum tradidisset, lætus redit in suam regiam cum præda & spolijs innumerabilibus,dans etiam exercitui non paruam pecuniæ portionem.

Deo autem agens gratias pro tanta victoria & gratia, volensque seipsum dignum reddere maioribus, cùm diadema quidem regium misisset Hierosolymam, ipse indutus cilicio,& noctù egressus è regia & ipsa ciuitate, ascendit in vnum montem ad monasterium virorum,qui exercebantur.Et cùm se in exigua clausisset domuncula, & vouisset illinc non egredi toto tempore vitæ, regulam suscepit monasticam, ex ijs, quæ sunt mundi,nihil possidens præter solam stoream,& poculum ad aquam bibendam,& pauco pane & aqua viuens,& oleribus viridibus,si quis afferret, cùm nullum ex mundanis vidisset tota vita, non ad aliquid aliud mentem habens erectam, nisi ad soli Deo vacandum. Denique cùm diù sic se diuinè exercuisset,sic etiam è vita excedit: In Christo ledum Domino nostro: Quem decet omnis gloria,honos & veneratio,nunc & semper,& in secula seculorum,Amen.

Optim⁹ rex Aethiopum monasticâ vitâ cõplectitur sanè arduam.

VITA SANCTI SENOCH ABBATIS, AVTORE SANCTO GREGORIO TVRONEN.

Episcopo,Lib. De vitis Patrum,Cap. 15.

24. Octobr. Eccẽs 1.

VAnitas vanitatũ, dicit Ecclesiastes, & omnia vanitas. Verum est ergò, quòd omnia, quæ geruntur in mundo, sunt vanitas. Vndè fit,vt sancti Dei, quos nullus libidinũ æstus exussit, nullus concupiscentiæ exagitauit stimulus, quos nullum luxuriæ cœnum nec in ipsa, vt ità dicam, cogitatione tẽtauit, astu tẽtatoris elati, visi sint sibi esse iustissimi, & ab hoc iactantiæ cothurnosæ perflati supercilio,sæpiùs corruerint.Factumq; est ità, vt quos non valuit maiorum criminum gladius trucidare, leuis vanitatis fumus addictos facilè pessundaret:sicut & ipse ille,de quo nunc nobis sermo futurus est,cùm multis virtutibns floruisset,penè in illo arrogantię barathro obrutus occubuisset,si eum non exhortatio fratrum fidelium attenta recuperâsset.

Valdè cauẽda superbia pijs.

Patria S. Senoch.

Igitur beatus Senoch Pictaui pagi,quem Theiphaliam vocant,oriundus fuit,& conuersus ad Dominum,clericusque factus,monasterium sibi instituit. Reperit enim intrà territorij Turonici terminum parietes antiquos,quos eruderans à ruinis, habitationes dignas aptauit, reperitque ibi oratorium, in quo ferebatur celebrem nostrum orâsse Martinum: quod diligenti cura compositum, erecto altari, loculoque in eo ad recipiendas sanctorum reliquias præparato,ad benedicendum inuitat Episcopum. Affuit tũc Euphronius beatus Episcopus, qui consecrato altari, eũ Diaconatûs honore donauit. Celebratis igitur Missis, cùm capsulam reliquiarum in loculo cuperent collocare, extitit capsa prolixior,nec recipi in loculum poterat.Tunc prostratus Diaconus cum ipso Sacerdote pronus ad orationem, lachrymas precibus mixtas effudit, obtinuitque peta. Mirum dictu: ità loculus diuinitùs amplificatus, capsulaque constricta est, vt in eum spatiosissimè non sine admiratione reciperetur.

Ordinatur Diaconus.

Magna eius abstinẽtia.

In hoc loco collectis tribus monachis, Domino assiduè seruiebat, & in primis arcto vitæ tramite incedebat,exiguos cibos,& tenues potiones sumens. Diebus autem Quadragesimæ sanctæ addebatur augmentum abstinentiæ, ciborum diminutione. Nam esus illi panis tantùm hordeaceus erat,& aqua, de vtrisque elemẽtis libras singulas per dies singulos sumens.Rigorem verò hyemis sine vllo pedũ tegmine pati cõtentus erat, manibus ac pedibus,simul & collo ferrea catena reuinctus. Dehinc à fratrum contemplatione semotus,solitaria se recluſit in cellula,orans assiduè,atque in vigilijs & orationibus die, noctuque sine ambiguitate perdurans. Conferebat autem deuotio fidelium plerunquè pecuniam,quam nõ in abditis loculis, sed in pauperum marsupijs condebat, illud Dominici eloquij oraculum sæpè commemorans: Nolite thesaurizare vobis thesaurum super terram: quia vbi fuerit thesaurus tuus, illic erit & cor tuum. Dabat enim hic, quæ accipiebat, pro Dei intuitu in diuersis necessitatibus indigentium. Vndè factum est,vt in vita sua de his ampliùs,quàm ducentos,à nexu seruitutis, debitique onere subleuârit. Matt.6.

Cùm autem nos in Turonicum venissemus, egressus est de cellula, venitque ad inquirendos nos: salutatisque ac deosculatis, regressus est iterùm. Erat enim (vt diximus) valdè abstinens, sanans infirmorum languores. Sed vt de abstinentia sanctitas, ità de sanctitate vanitas cœpit obrepere. Nam egressus de cellula,iactantia cothurnosa ad requirendos visitandosque parentes,in pagum Pictauẽsem,cuius suprà meminimus, abijt.Regressusque tumidus arrogantia,sibi soli placere nitebatur.Sed obiurgatus à nobis,& accepta ratione,quòd superbi longè fiant à regno Dei,ità se purgatum iactantia, humilem reddidit,vt nulla in eo penitùs radix superbiæ remaneret, adeò vt profiteretur, dicens: Vera nunc esse cognoui, quæ beatus Apostolus sacri oris contestatur eloquio, dicens: Qui gloriatur,in Domino glorietur. Arrogantia viro sancto imponit. 1.Cor.1.

Sed cùm per eum Dominus super infirmos multas faceret virtutes,& ille ità se dixisset includere velle,vt nunquàm humanis adspectibus appareret,consilium suasimus, vt non se perpetuò in hac conclusione constringeret,nisi in illis duntaxàt diebus,qui inter depositionem sancti Martini,ac Dominici natalis solennitatẽ habentur: vel in illis similiter quadraginta, quos ante Paschalia festa in summa duci abstinentia patrum sanxit authoritas:reliquis verò diebus,infirmorum gratia,populis se prębęret.Audito autem consilio nostro,libenter quæ dicta sunt accepit,impleuitque sine ambiguitate.Denique quia de conuersatione eius pauca prolocuti sumus, ad virtutes,quas per illum medicabilis diuinæ potentię dextera operari dignata est,accedamus. Nota hic antiquitatẽ Quadragesimæ.

Cæcus quidam,Popusitus nomine,ad eum venit,(erat autẽ tunc beatus Senoch iam Presbyter ordinatus) qui dum aliquid alimenti postulat, tactis à sancti Sacerdotis manibus debilibus, & in modum sphęrę in rotunditate contracti, eius conspectibus sunt delati, quibus impositis manibus,redintegratis artubus,vnius horæ momento vtrunque reddidit absolutum. Geminauitque deindè geminæ virtutis beneficium. Puer cum puella coram eo contractis manibus adstiterũt,(erat autem tunc medium Paschalis festum solennitatis) cumque pro suæ directionis medela Dei famulo supplicarent,& ille pro ea, quæ ad ecclesiam conuenerat,populi frequentia hæc agenda differret,indignum se clamitans,per quem Deus infirmis præbere beneficia dignaretur,supplicantibus cunctis, manus eorũ suis suscepit in manibus:quibus attrectatis,directisque digitis,sanos abscedere iubet. Benaia quoquè (hoc enim erat nomen mulieris) oculos deferens clausos, tactu salutaris dexterę benedicta,illuminata discessit. Cæcos sanat. Item duos contractus.

Sed nec illud occuli æquum puto,quòd sæpiùs eius oratiò virus serpẽtium exinanire obtinuit.Duo enim tumidi morsu hydri,eius pedibus prosternuntur, deprecantes vt virus,quod mala bestia artubus moribundis iniecit, sua virtute discuteret. At ille orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui in principio cuncta mundi elementa creâsti, & serpentem illum humanis dignitatibus æmulum,sub maledicto esse fanxisti, tu depelle ab his famulis tuis veneni huius malum, vt non angues de his, sed hi de angue valeant triumphare.Hæc autem cùm dixisset, palpauit omnẽ compagem corporis eorum, statimque compresso tumore, virus mortiferum nocendi perdidit vires. Virus serpẽtum pellit. Gen.3.

Dies Dominicæ resurrectionis aduenerat, & homo quidam dum ad ecclesiam pergeret,vidit pecorum multitudinẽ, suam segetẽ depascentẽ:ingemuitq;,& ait: Vę mihi, ampuq̃a annualis mei laboris opa ità depit, vt nihil prsùs ex ea remaneat. Et accepta securi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

amputatis ramis,aditum sepis claudere cœpit,confestimque contracta manus inuita retinuit,quod voluntariè compræhendit. Dolore verò instigante, ad sanctum confessorẽ mœstus accessit, trahẽs post se ramum, quem manu constrinxerat, narrauitque omnia, sicut gesta erant. Tunc ille oleo benedictione sanctificato, manum manu * fringens, abstracto ramo,sanitati restituit.Sed & deincèps multos à serpentium morsu,& pustulæ malignæ veneno,ligno Crucis locato desuper, reddidit sospitati. Nonnullis autem obsessis dæmonis sæui liuore vt manus imposuit,extemplò fugatis dæmonibus, mentem eorum energia turbatam,ad integritatem intelligentię reparauit.Omnibus verò,quoscunque per eum à diuersis infirmitatibus dextera diuina saluauit, si inopes fuissent, ipse cibum vestitumque dispensatione hilari porrigebat.Tantaque ei cura de egentibus fuit, vt etiam pontes super alueos amnium diligenter instrueret, nè quis inundantibus aquis naufragia sæua lugeret.

Oleo benedicto manum læsam sanat.

His ergò virtutibus clarus in populis declaratus, cùm esset annorum circiter quadraginta,modica pulsatus febre,per triduum lectulo decubauit. Nunciatumque est mihi,cùm trãsitus esset propinquus. At ego velociùs illuc properans,ad lectulum eius accessi,sed nihil ab eo collocutionis elicere potui: erat enim valdè fessus.Dehinc interposito quasi vnius horæ spatio,spiritum exhalauit.Congregata est autem ad eius exequias multitudo illa redemptorum,quos suprà diximus ab eo vel è iugo seruitutis, vel à diuersis debitis absolutos,quosque vel alebat cibo,vel vestitu tegebat.Plangebant enim, dicentes: Cui nos,Pater sancte,relinquis? Post hæc sepulturæ locatus,sæpiùs se manifestis virtutibus declarauit.Nam trigesimo ab eius obitu die,cùm ad eius tumulum Missa celebraretur, Chaidulphus quidam contractus, dum stipem postulat,ad eius sepulturã accedit:qui dum pallam superpositam osculis veneratur,dissolutis membrorum ligaturis, directus est. Multa autem ibì gesta comperi, de quibus hæc tantùm memoriæ habenda notaui.

Obitus eius

Miracula post mortẽ.

SANCTORVM CHRYSANTHI ET DARIAE HISTORIA, SCRIPTA A VARINO & ARMENIO.

Habetur in Metaphraste: consentiuntq; amtiqui MS. codices Latini.

25. Octobris iuxta breuiarium Romanum.

AD ædificationem,vtilitatemque nostram Deo placuit, vt martyrum,qui superioribus temporibus extiterunt, certamina literarum monumentis consignarentur, non vt mortalium laudibus eos satiaret, quos conuiuio dignos fecit sempiterno: sed vt eorum exemplo nos commoneret, vt huiusce vitæ voluptates aspernaremur, & gloriæ ppetuæ gratia breues miserias æquo animo perferremus. Omnis enim corporis dolor, si lenis est, facilè perferri potest: sin grauis,celerem finem habet. Quamobrèm negligendus est & alacriter subeũdus,vt mors æterna vitetur. Quòd si dolores isti, qui cùm hodiè sint, cràs non erunt: cùm hodiè nascantur,cràs extinguentur:ità molesti sunt, quanto illi acerbiores putandi,quibus nullus proponitur finis? Quid,quòd exempla non desunt eorum,qui conualescendi causa se,suaque medicis dedunt, seque & secari & vri permittunt,& pocula sumunt amarissima,mortisque metu nec amaritudinem sentiũt, nec ignem reformidant,nec ferrum recusant? Quòd si fallacis & incertæ istius vitæ studiosi,quò mortem differant,& ferri & ignis molestias sustinent,& amara hauriunt medicamenta: quanto alacriùs acerbitates illę sunt perferendæ,quę nos exiguum ad tempus cruciant & premunt, vt in perpetuum extollamur? quæ amara nobis tormenta adhibent,vt sempiterna dulcedine perfruamur? quæ breue præbent incendium, vt perpetuum refrigerium assequamur? Hęc Dei martyres considerantes, vt de hostibus victoriam reportarent,omnia acerbitatum tormenrorumque genera pertulerunt. Sperabant enim,se,breui vita gloriaque contempta,æternam illam assecuturos: & vitaturos perpetuum ignem,si temporarium hunc pertulissent. Huius nos itèm veræ gloriæ cupidi, mundum mundique cupiditates contemnanus: & quę à sanctis gesta sunt, minimè obscura

Dolores tẽporarij fortiter perferendi.

Martyribus quid addiderit animũ.

fide celebremus: inprimisque sanctorum martyrum Chrysanthi & Dariæ historiam non minùs illis,qui crediturí sunt,quàm nobis,qui credimus,profuturam,pura mente conscribamus.

Vir quidam Alexandrinus,in ciuitate sua illustris ac princeps,ordinisque Senatorij, nomine Polemius,Romam cum filio suo Chrysantho concessit. Qui à Senatu Romano amicè susceptus, maximisque honoribus ab Imperatore Numeriano auctus,sellam in Senatu Romanorum obtinuit. Hic filium vnicum Chrysanthum, quem disciplinis omnibus imbuendum curauerat,Philosophorum studio tradidit.Erat autem adolescẽs ingeniosus, & ad discẽdum aptissimus. Quantæ autem prudentiæ fuerit,res ipsa indicabit. Cùm enim omne scriptorum genus diligenter conquireret, incidit in libros euangeliorum.Quibus accuratè perlectis,sic ipse secùm: Tandiù te decuit, Chrysanthe,tenebrarũ libros euóluere, quoàd veritatis lumẽ inuenires. Non est aũt sapiẽtis,nec prudẽtis,vt à lumine rursùm ad tenebras reuertaris. Perderes enĩ labores, quos suscepisti, si laborũ fructũ abijceres.Est aũt laborũ fructus,qui à Deo quærentibus datur.Sic enim ꝓcipit Deus,quẽadmodùm legisti: Quærite,& inuenietis.Quamobrèm si quod quæsisti, atq; inuenisti,relíqueris,amẽtibus ac stultis eris hominibus similis. Studiosè igitur conplectere, quod toto est aĩo cõplectendũ. Oĩa,quæ grauia molestaq; sunt,desere. Magnã iacturã facies,nisì id, quod tot laboribus pueſtigãsti,inuentũ generosè retinueris. Aurũ inuenisti,inuenisti argentũ,inuenisti lapides precioſos. Idcircò q̃sisti,vt reperires:& ideò reperisti, vt possideres. Caue sinas à te ipso diripi,quod inuenisti. Vtere,fruere primitijs laborum tuorum,& vide,nè, si eas reieceris, frustrà cõquisiuisse,atque expetisse videare.

Iratus igitur Polemius pater,eum in obscuro fœdoque carcere includendum curauit,& paucissimo cibo vesperì tantùm nutriendum. At Dei vir Chrysanthus eam rem pro exercitatione,non pro supplicio,accepit. Idque vulgatum & omnibus notum fuit. Quidam igitur patri eius hoc consilium dedit: Si filium,inquiens,cupis ab hoc propositio dimouere,cura potiùs,vt in delicijs & voluptatibus versetur: eique pulcherrimam aliquam ac prudentem puellam vxorem adiunge: vt dum se maritum esse intellexerit, Christianum esse obliuiscatur.Nam istas tenebras atque cruciatus,quibus tu illum affligis,Christiani laudi potiùs sibi, quàm supplicio, ducunt esse. Hoc audito, Polemius trielinium veste serica ornari,& eò filium è tenebroso carcere preciosis vestimentis indutum duci iubet,è numeroque suarum ancillarum formosissimas deligit, ornatasq; atq; eleganter comptas,cum filio concludit,procurans vt in omnibus ciborum versetur delicijs, minitansque virginibus,nisì Chrysanthum à Christianæ religionis studio ad voluptates pellexerint. Degebat igitur inter puellarũ lusus vir Dei: sed in ꝓposito ità perstabat, vt & ciborum delicias contemneret,& virginum, tanquàm aspidum, contactus euitaret.Humì cubabat,assiduè precationibus incumbebat,puellarum blanditias, rantudo.

Polemius pater sancti Chrysanthi

Chrysanthus cognoscit verũ Deum.

Traditur in carcerem.

A Carpophoro presbytero discit sacras literas,& baptizatur.

Magna fata ꝑ traus.

Ingẽs Chrysanthi forti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm sagittas,fidei clypeo repellebat,& ad Deum clamabat: Surge,inquiens,Domine
Psal.34. in auxilium meum:Dic animę meæ,salus tua ego sum.Quis enim bellum hoc,quod diabolus excitauit,sustinere queat,nisi pręstò adsit victrix dextera tua? Errat, qui se putat posse virtute propria libidinem superare,& castitatem seruare,nisi misericordiæ tuę imbre,carnis extinguantur incendia. Non poterit animus ad aulas tuas appropinquare, nisi te ducem præbueris. Voluptas enim est improba quędam fera, in vitæ nemore latitans,vt animas deuoret.Cuius si quis morsus effugerit, is tibi Deo saluatori debet ex animo gratias agere.Tuum est enim,nos ab eiusmodi periculis liberare.

Gen.39. Gen.36. Sic & beatus seruus tuus Ioseph meretricis, tanquàm immanis feræ, manus effugit auxilio tuo.Quem cùm pater Iacob deploraret:Improba,dicebat, fera deuorauit filium meum: neque vllam volebat admittere consolationem. Verè enim nihil eum celabas.
Ibidem. Sed tamen cùm dicerent filij eius: Vide,vtrùm sit hæc tunica filij tui:non indicâsti ei.sed rem abscondisti,vt paternis lachrymis subuenires. Vxor enim Phutiphar, tanquàm fera crudelis,cum inuaserat,& vnguibus eum,quasi leęna quædam dilaniabat: &,quod grauissimum est,insidias tendebat,vt solus cum sola dormiret.Sed solus non erat,quoniam
Grauis tẽtatio S. Ioseph. ope tua eum protegebas.Idcircò enim permisisti,vt eum ex profundo corde lugeret pater,vt iusti precibus adolescentulus adiuuaretur. Quid enim aliud erat fera,nisi libido, per quam ipse diabolus & fœmina eum oppugnabant? Caro & sanguis adolescentiæ feruebat. Oculorum obtutus inuitabant. Accedebat herę potentia, & ad turpitudinem adhortatio. Ornatus muliebris, auro margaritisque distinctus, atque omni lapide precioso, oculorum aciem perstringebat. Aderat odorum suauitas, & blanditiæ, quę lapsùs, mortisque occasionem suggerebant. His omnibus Ioseph, velutì innocentem agnum,inuaserat,& tanquàm leæna detinebat. Sed eum ex ore ipsius manu tua, Do-
Gen.45. mine, eripuit. Etenim cùm esset nunciatum Iacob, filium eius viuere, respondit, magnum sibi esse,quòd filius viueret. mirum enim esse, quòd crudelem illam feram effu-
Gen.39. gisset. Tu enim,Domine,eras cum illo, & omnia quę faciebat,ope tua in manibus eius prosperè succedebant. Nunc itèm ego te, Domine, supplex oro, vt mihi aduersùs istas feras opituleris, vt quemadmodùm serpentes dormiunt ad vocem incantantium, sic ipsæ,me precante,dormiant,nè mihi libidinis bellum inferre queant.Quoniam agnosco te verum D E V M, qui homines in te credentes defendis, & inuictam illis virtu-
Vide rem miram. tem elargiris. Hęc ille cùm dixisset, tam ingenti virgines somno sunt oppressæ, vt nisi ex triclinio exportarentur, excitari non possent. Forìs igitur ceperunt cibum. Verùm,cùm in locum,vbì erat Chrysanthus,reuertissent, grauis eas rursùm somnus complexus est.

Nunciatur hoc patri ab ijs,quibus id erat curę:qui filium cœpit,vt mortuum,deplorare.Quidam autem ex amicis eius: Magicam, inquit, artem didicit à Christianis, & aduersùs simpliciores puellas facilè illi procedunt incantationes.Quamobrèm eruditam aliquam & prudentem introducito, & eum in sententiam suam adducet, & allicietad voluptatem.Vbinàm, inquit Polemius,puellam eiusmodi reperiemus, quæ id perficere valeat? Est inter virgines Mineruę vna, respondit amicus eius, ornatissima, quæ vultu est admodùm venusto,ingenij acumine,& prudentia atque eloquentia singulari,& iam nubilis ætate. Anteuertamus igitur,& petamus eam,indicemusque illi,quomodò sese
Per Datiã tendũtur insidię sancto Chrysantho habeat adolescens,vt eum ab instituto remoueat,atque ipsi coniungatur. Perficiuntur hęc,atque ipsa Mineruæ virgo,Daria nomine,componitur:quę veste splendida, atque ornatu precioso fulgens,ad Chrysanthum audacter ingreditur,blandisque sermonibus, & dulci atque ornata oratione conatur adolescentem à proposito remouere. Verùm Chrysanthus Dei prędidio munitus, diaboli iacula fidei scuto reiecit, & spiritum sanctũ inuocans,sic eam est allocutus:

Si temporariæ coniunctionis causa, ô virgo prędara, tam elegantem ornatum & tam dulcem orationis copiam adhibuisti,vt me hominem mortalem, alterius amore inflammatum,ab animi proposito abduceres,& mentem meam immutares: quanto magis debes operam dare, vt immortalis regis filij Dei tibi amorem concilies? quod quidem si voluëris, non erit difficile. Nam si animam simul cum corpore, mundam, & ab omni macula puram integramque seruâris: & cor tuum æquè,àc corpus, exornâris: & quemadmodùm extrinsecùs splendes, sic mores tuos intrinsecùs compositos habebunt tibi fauebunt tibi: Apostoli & martyres erunt amici: & operam dabunt, vt ipse Christus sit

sit sponsus tuus: qui thalamum tibi incorruptis lapidibus & margaritis construet in cęlo,dabitque delicias in paradiso perpetuas, & iuuentutis florem largietur immortalem, inscribetque dotem in libro vitæ sempiternæ. His Daria verbis commota: Nulla me, inquit, amoris causa hoc modo ornatam huc adduxit, sed patris tui lachrymis impulsa véni, vt te parenti restituerem, & ad deorum cultum reuocarem. Si aliqua, respondit Chrysanthus,tenes argumenta,quibus id mihi verè persuadeas,& consilium mutabo,& te diligenter audiam.Itaque pro communi vtilitate de his differamus: Nihil, inquit Da-
Colloquunt̃ inter se familiariter. ria, magis vtile aut necessarium est hominibus, quàm religionem colere, & cauere,nè ea neglecta,maximum deorũ numen ad iram concitemus.Quem,inquit Chrysanthus, ó virgo sapientissima, cultum dijs exhibendum putas? Eum, inquit illa, per quem ipsi quoquè nostri custodes fiant. Quonam pacto, Chrysanthus ait, nostri custodes esse poterunt, qui canum ipsi egent custodia, nè à nocturnis furibus diripiantur, quique & ferreis figuntur clauis, & plumbo confirmantur,nè ab aliquo deiecti pręcipites ruant? Si imperita, inquit Daria, hominum multitudo sine simulacris posset numina colere,
In imaginibus id ipse ĩãdũ,quod referunt. non esset necessarium illa conflare,& constituere. Nunc autem ex marmore, & auro,& argento,atque ære conficiuntur,vt cultores proprijs oculis discant,quos cogitatione complecti,venerari,timereque debeant. Disquiramus igitur,inquit Chrysanthus, quid referant ista simulacra,vt intelligamus,vtrùm ijs adorationis cultus debeatur.

Deus nec censendus,nec existimandus est is,qui non omni sanctitate, gloriaq; prędet.Quid igitur habet falcifer Saturnus probitatis, qui proprios filios vixdùm in lucem editos sustulit,immò verò deuorauit, vt ipsius cultores conscripsêre? Aut quid in ipso
Iouis flagitia. Ioue laudandum putas,qui quot dies vixit,tot flagitia,tot adulteria, tot homicidia perpetrauit?Insidiator patris,filiorum occisor,stuprator matronarum,sororis maritus,occupator regni,magicę artis inuentor,multiplicium formarum opifex,satelles dęmonũ, mortis conciliator,ijs deniquè criminibus obstrictus, & eorum architectus facinorum, quæ ne audire quidem fas est.Qui igitur talis extiterit, eum tu ne credideris esse deum? Quòd autem talis fuerit, scriptores ipsi testantur: qui, quos stulti ac dementes homines deos appellant,eos & reges fuisse,& in bellis gerẽdis fortes ac strenuos,& suo tempore interijsse memorant. Ostende igitur, quid in ipso Ioue virtutis fuerit,qui ad mortem vsque tam inimicus extitit omnis honestatis,vt & ipsum aëra raptu Ganymedis coinquinârit,& terram,dum sorores proprias,vt dixi,constuprârit. Iam in ipso Mercurio quid deprædendis diuinitatis? Cuius forma capitis,porcum & monstrũ imitatur, in vertice autem solùm capillos habet & alas?Hic magicis artibus absconditas in terra pecunias indagabat: & incantationibus ac virga, serpentum virus extinguebat: idque dæmonum auxilio, quibus quotidiè vel suem, vel gallum mactabat. Quæ porrò in ipso
Hercules vt periẽrit. Hercule sanctitas fuit? Qui vicinis è medio tollendis fatigatus, seipsum diuino nutu vium in ignem coniecit, & combustus est miser cum claua & pelle, quas ipse gestabat. Quid? In ipso Apolline quæ virtus extitit? Vel in arcanis sacrificijs Dionysiacis, vel in ebrietatibus & incontinentia? Reliquum est, vt ad reginam Iunonem, & stultam Palladem, Veneremque impudicam veniamus. Reperiemus autem ipsas inter se contendentes ac decertantes, quænam ipsarum pulchritudine cæteris antecelleret. Omnium poëtarum, & oratorum,atque historicorum libris iudicium illud decantatur, quod ob spretæ formę contumeliam vindicatum est.Cur enim indignatę sunt illæ? Cur hæc lætitia gestijt,nisi fœdæ voluptatis gratia? Probauit hanc pastoris sententia,illas improbauit. Cùm igitur omnes isti ab honore diuinitatis exciderint, cuinam omnium populorum consensus diuinos honores adiudicabit? Nihil autem est, quamobrèm minutiores deos recenseamus. Vnum enim est caput, cui reliqua membra aptè consentiunt. Nam quis eorum tam stultus est,vt se deum, aut deam esse glorietur, cùm Saturnus, & Iupiter,& Venus,quibus maiorem impij arbitrantur esse neminem,dei non sint? Quòd si isti,qui primas obtinent, miseri sceleśtique sunt,vt demonstrauimus,quanto sunt inferiores,qui illos,vt deos,venerantur & colunt?
Philosophi vt deorũ nomina interpretentur. Quandò, inquit Daria,poëtarum figmenta nullius sunt precij, ad Philosophos confugiamus, quorum prudentia, vitijs omnibus amputatis, virtuti ceruices subijcit. Hi varijs interpretationibus mundi gubernationem significant.Nam deorum nomina allegoricè interpretantes, Saturnum dicunt esse tempus, Iouem caloris intensionem, Iunonem aërem appellant,Venerem ignem,Neptunum mare,Cererem terram: idemque faci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciunt in reliquis dijs. Sed eorum, inquit Chrysanthus, imagines fieri solent, quæ semper adesse non possunt: terra autem nunquàm non adest: ignis item semper est præsto: & aër omnibus patet. Itaque cur hæc ex simulacris opera humana confectis adorandà censueritis, ignoro, & nullo pacto intelligo. Cur enim imagines & simulacra potiùs, quàm ipsas res, adoratis? Est ne rex vllus aut princeps, qui seipsum despici contemnique iubeat, & effigiem suam adorari? Quòd si nemo est, qui ità præcipiat, nec vllus principatus id patiatur: confitendum est necessariò, statuis istis & imaginibus non elementa, non deos exprimi, sed homines mortales. Argumenta tua, inquit Daria, rationem meam confirmant. Docui enim rerum imagines ab hominibus imperitissimis coli: nos autem res ipsas adorare. Scitè, inquit Chrysanthus, sententiam tuam conaris argumentis nostris confirmare. Omnes igitur elementorum cultores in medium adducamus. Ij si terram venerationis gratia tantùm colunt, dignum ac debitum illi honorem exhibeant: neque illam arent, aut alio pacto scindant & exerceant: sed ab aratro, ligoneque temperent. Alius autem neget esse deam, aratrumque & ligonem diligenter adhibeat, atque agricolæ munus impigrè obeat, nec vllum ei honorē, vt cultor aut adorator ipsius habeat. Cuinam, quæso, fructus vberes reddet? Nónne illi, qui eam citra vllam adorationem exercet? Atquì, si dea est, vt asseritis, cultoribus & adoratoribus suis deberet omnia bona largiri. Neptunum itidèm, si quidem est deus, sic adores, vt hyberno tempore nauiges: & cultu atque adoratione, non autem piscatione, confidens, pisces expectato. Alius autem elementum inanimatum, atque omni diuino honore puret indignū: sed opportuno tempore fluctibus sese committat, & obsonium, non mare adorando, sed piscando conquirat. Vtri prosperè cessuram nauigationem, aut piscationem putas? Nónne illi, qui rectè & opportune munus illud aggredietur? Idem de reliquis elementis dicendum est. Nihil enim suis tribuent adoratoribus, quippè quæ non motu proprio, sed nutu diuino hominum necessitatibus seruiūt. Nam Dei iussu terra solis calore concipit, & cæli pinguedine gramina & plantæ nutriuntur, & temporibus opportunis augentur, & fruges fructusque ferunt. Quamobrèm ille solus meritò colendus & adorandus est, qui largitur hæc omnia: non autem res ipsę, quæ nobis ab eo donantur, adorandæ sunt. Neq; enim literarum elementa discipuli, nec tabulas aut libros, sed præceptores ipsos venerantur. Nec homines ægri, cùm à morbo fuerint liberati, medicamentis aut ferro, sed ipsi medico honorem habent.

Chrysanthe Dariā conuertit ad Christum.

Chrysantho ità differente, credidit Daria. Et de communi sententia constituerunt, vt coniugium inter se esse dicerent: sed tamen in timore Dei virginitatem seruarent. Cùm igitur sub matrimonij nomine Chrysanthus iam libente patre líber esset, Dariam domi suæ baptizandam curauit. Quæ, suscepto virginitatis velo, virgo sanctissima fuit:

Simulant matrimonium.

& exiguo tēporis spatio scripturas diuinas omnes didicit. Beneuolè igitur inter se non corporea coniunctione, sed spiritus sancti societate, versabantur. Et quemadmodùm per Chrysanthum innumerabilis virorū multitudo, sic per Dariam incredibilis fœminarum numerus ad Christi gratiam cōcurrebat, & multę virgines, dimissis sponsis, se

Multos Domino lucrātur.

se dicabant Christo. Multi item adolescentes, spretis mundi delicijs, ac voluptatibus superatis, castitatemque complexi, eidem Christo se consecrabant. Cæterùm in ciuitate seditio repentè orta est, publiceque populus Celerinum Prætorem adit. Clamant adolescentes, se desponsas sibi mulieres propter Dariam amisisse. Vociferantur fœminæ, sibi Chrysanthum maritos eripuisse, atque ità suscipiendæ prolis spem adimi. Odiosa igitur crimina obijciebantur: & magnus erat tumultus ac perturbatio. Itaque statim eos prætor corripi iubet, & nisi dijs immolent, varijs tormentis affici. Tum Chrysanthus Claudio Tribuno traditur. Claudius autem eum militibus tradit: Abducite eum, inquiens, ex vrbe ad templum Iouis, vbi si inuicto Herculi sacrificare recusauerit, varijs eum, dec nèc obtemperet, cruciatibus torquete. Tunc eum milites neruis madefactis vinciunt, vt illis arescentibus, & ad ossa vsque penetrantibus, angeretur. Confestim igitur vinctus

S. Chrysanthus durissimè ligatur.

ità premebatur, vt neruorum tormentum oculus videre non posset. Milites enim neruos miro artificio, nouisque rationibus connectebant. Verùm cùm vincientium manus quieuissent, dicto citiùs vincula sunt dissoluta. Quapropter milites indignati, eū in carcerem coniecerunt, & triplici compede strinxêre: quæ quidem cùm ipsi adstarent, & illuderent, in puluerem redacta est. Tunc milites sublatum lotio conspergebant, dicentes: Maleficia tua nunc tibi non prosunt. Sed fœtoris loco, odoris suauitas est consecuta, non aliter, quàm si roseus liquor diffusus esset.

Vitulo igitur excoriato, ipsum in eius pelle nudum incluserunt, & in sole collocârunt. Verùm cutis eius nihil est læsa, nec vllum vir Dei sensit incommodum, quanuis totum diem in vehementi calore, ardentique sole permansisset. Catenis igitur vinctum obscuro in loco concluserunt. Sed ilicò fractæ sunt catenæ: & tanquàm lampades accensæ forent, ibì splendor illuxit. Quamobrèm Claudio Tribuno cuncta nunciārunt. Qui cùm ad carcerem accessisset, & splendorem adspiceret, iussit, vt Chrysanthus foràs ad se veniret. Et, Quænam, inquit, est vis ista præstigiarum, quibus hęc efficis? Omnes ego magos, incantatores que domui: nec vllam tantam magię potentiam inueni. Omnes à me victi sunt: omnis eorum malitia meę cessit voluntati. Cæterùm cùm te videam virum præclarum & sapientem, non aliud abs te requiro, nisi vt audax deseras Christianorum institutum, quo tumultus atque seditio in populo Romano excitatur, teque genere tuo dignum prębeas, & omnipotentibus dijs debita facias sacrificia. Si in te, inquit Chrysanthus, inesset scintilla prudentiæ, facilè intelligeres, me non magica arte, sed D E I virtute, adiuuari. Verùm tu me ità adspicis, quemadmodùm & deos tuos, quos iniquè colis. Nam si oculi tui rectè cernerent, cognosceres deos tuos videndi vim non habere. Et si veritatem aures audirent tuę, planè animaduerteres, eos vocem clamantium non audire. Si in animo tuo sensus aliquis esset intelligentiæ, perspiceres eos nihil intùs habere, præter puluerem & plumbum. Tunc Claudius Tribunus eum palis alligatum, virgis cædi iussit. Allatæ igitur sunt virgæ, quę quidem in manibus militum erant admodùm duræ, sed viri sancti corpori admotę, instàr papyri, molles factę sunt. Quod quidem animaduertens Tribunus, eum solui atque erigi, vestimentisque indui imperauit. Et ad milites conuersus: Ego, inquit, vt scitis, omnes magorum & incantatorum fraudes deprehendi: hìc autem nullum esse humanum maleficiū comperio: sed diuinæ virtutis potentiam. Nam & neruorum vincula sponte dissoluta sunt: & compedes confractæ, & corij humiditas in solis ardore per totum diem non exaruit: & locus carceris obscurissimus, luce illustratus est: & virgę, quæ in militum manibus erant asperrimæ, inter verberandum, velutì papyrus, effectæ sunt molles. Quamobrèm cùm synceritas in re, & iustitia, & veritas appareat, quid reliquum est, nisì vt nos omnes ad huius viri genua prostrati, veniam petamus eorum, quæ iniquè in illum patrauimus, precemurque, vt nos huic Deo conciliet, qui eos, à quibus colitur, in omni bello victores facit? Et enim quemadmodùm nos vicit, sic omnes principes nostros & Imperatores superabit.

Vide genus supplicij.

Claudius tribunus cū militib⁹ suis credit in Christum.

His dictis, Claudius cū omnibus militibus ad sancti Chrysanthi genua prócidit: Verè, inquiens, cognouimus Deum tuum esse verum Deum. Quamobrèm oramus te, vt nos in eius cognitione instituas, eique quouis modo concilies. Si ad Dei cognitionem, inqt Chrysanthus, vultis peruenire, opùs est, vt rectè, non pedibus, sed animo, progrediamini. Sic enim vnicuique nostrùm propinquus est Deus, vt eum corde, fideque conquirimus. Cumque multis verbis eos instituisset, credidit Claudius Tribunus, & Hilaria vxor ipsius, & duo filij Iason & Maurus, & omnes inimici eum tota familia. Crediderunt & milites cum omnibus domesticis suis: & vno omnes animo eodem die baptizati sunt, & in doctrina Chrysanthi permanebant, eius de fide in Dominum nostrum Iesum Christum sermones libenter audientes: & omni cum timore & reuerentia cupiebant pro Christi nomine pati. Cùm igitur omnes in Dominum credidissent, res peruenit ad aures Numeriani Imperatoris, qui iussit Claudium Tribunum, lapide collo eius alligato, in medium mare proijci, & de omnibus militibus haberi quæstionem, vt qui abnegare C H R I S T V M recusarent, capite plecterentur. Cæterùm tantam D E V S gratiam credentibus largitus est, vt ambo Claudij filij, sine vlla quæstione C H R I S T V M confiterentur, & pro nomine eius libentissimè mortem appeterent. Quorum exemplum imitati reliqui, vno omnes animo eádem hora martyrij gloriam adepti sunt.

Virgę, quibus cędi iubetur, emollescunt.

Occiditur cū filijs & permultis alijs.

Erat autem in eo loco, vbì interfecti sunt, vetus monumentū: in quo homines Christiani, cùm illud expurgâssent, nocte omnia sanctorum martyrum corpora posuerunt, haud procùl ab vrbe, iuxta viam, quæ Mauri nuncupatur. Cùm autem frequentiùs eum in locum ingrederetur Hilaria Claudij vxor, à quibusdam comprehensa est. Quę cùm abstra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

abstraheretur: Sinite me, inquit, precationem meam absoluere, & veniam quocunquè voluëritis. Cùm igitur genibus flexis, expansisque manibus, oculos in cælum sustulisset: Domine, inquit, Iesu Christe, quem ex toto corde confiteor, nunc me filijs meis adiunge, quos ex ventre meo ad tuam religionem aduocâsti. Hęc cùm dixisset, tacitę precationi se dedit, atque inter precandum spiritum reddidit. Qui autem illam comprærâtis, discesserunt. Illæ verò diligenter sepeliêrunt: & super ipsam paruum monumẽtum ędificârunt. Erat enim locus ipsius: & quia prope ipsum Sancti positi fuerãt, ex eo tempore illic sibi domicilium constituerat.

Hilaria vxor eius red dit spiritũ.

Chrysanthꝰ & Daria multa patiuntur.

At Numerianus Imperator iussit Chrysanthum in carcere profundissimo custodiri, vt simul cum Daria varijs cruciatibus afficeretur. Cõiectus igitur est in carcerẽ Tullianum, profundissimum ac teterrimum, atq; fœdissimum, nudus, & ferreis vinctus compedibus: Daria verò in lupanar detrusa. Quibus vario tormentorum genere affectis, varia Dominus gratia opitulatus est. Chrysantho enim odoris suauitatem & lumen attulit: Dariæ verò leo, qui è stadio fugerat, auxilio fuit. Domum enim, vbì illa erat & supplex precabatur, ingressus, sese in medio extendit. Quod ciues cùm ignorarent, falacissimum quendam iuuenem ac flagitiosissimum miserunt. Sed cùm esset ingressus, insiliit in eum leo, prostrauitque, & pedibus conculcans, Christi virginem intentis oculis respiciebat, vt quid fieri vellet, imperaret. At re cognita: Adiuro te, inquit sancta Daria, per filium Dei, vt permittas illi audire sermonem meum. Leo autem, ipso relicto, fores obseruabat, nè quispiam alius introiret.

Tunc Daria ad iuuenem: Eccè, inquit, leonis feritas, Christi nomine audito, Deum colit: tu autem homo ratione prędituς, tot in flagitijs sceleribusq; versaris infelix. Quorum enim pudere te oportebat, in ijs te iactitas & gloriaris. At ille prostratus ad pedes eius, clamare cœpit: Iube, inquiens, me incolumem egredi, & ego omnibus prędicabo Christum, quem tu adoras, esse verum Deum, nec alium esse DEVM præter ipsum. Petulantissimus iuuenis mirè cõuertitur.

Iussit igitur Daria leoni, vt eum exire sineret. Cumque leo ab ostio recessisset, egressus est: & per totam vrbem cursitabat magna voce: Cognoscite, inquiens, omnes Romani, Dariam esse deam. Cùm autem audaces è stadio homines accessissent, vt leonem comperirent, diuina virtute leo singulos humì deiecit, detinebatque eos ad pedes sanctæ Dariæ, nihil eis mali faciens. Dixit autem illis sancta Daria: Si in Christum credideritis, poteritis incolumes abire: sin minùs, dei vestri liberent vos. At illi vnà omnes clamârunt, dicentes: Qui non credit Christum esse DEVM viuum & verum, hinc nè discedat viuus. Et cùm hæc dixissent, discesserunt clamantes: Credite populi Romanorum, non esse alium Deum, nisì Christum, quem Daria prędicat. Tum Celerinus Prętor iussit ignem ad fores domûs, vbì Daria cum leone erat, accẽdi. Igne autem viso, timuit leo, rugituque cœpit signa doloris dare. At Daria: Nè timeas, inquit, neque enim comburêris, neque capiêris vnquàm, aut occidêris, sed naturali morte interibis. Metu igitur deposito, egredere, & abi in pace: quoniam is, quem in me honorâsti, liberabit te. Ceruice igitur inclinata, discessit leo, & per mediam vrbem incedens, neminem lęsit. Qui autem ex ore eius erepti fuerant, baptismum omnes susceperunt.

Itèm alij multi.

Hæc omnia Imperatori Numeriano nũciata sunt, qui * Põto prætori iussit, vt Chrysanthum & Dariam, nisì dijs immolarent, varijs tormentis excruciatos morte acerbissima afficeret. Cùm igitur eos Prętor hortatus esset, vt immolarent, & multa vltrò cisque dicta essent, iussit Chrysanthum in armamẽtario suspendi. Sed confractum est lignum, & vincula dissoluta sunt, & faces extinctę. Quicunque autem sanctam Dariam contingebant, manuum ipsorum nerui obstupebant, & magnis doloribus cruciabantur. Quod quidem Prætor intuitus timuit, & celeriter ad Imperatorem accurrens, quod factum erat, nunciauit. Qui hæc nõ virtuti diuinæ, sed magicis artibus attribuens, iussit eos extra vrbem abduci, & in via, quæ appellatur Salaria, effossa terra, viuos obrui. Illuc igitur sancti Chrysanthus & Daria perducti, cùm in foueam canentes & precantes descendissent, congesta terra atque lapidibus obruti sunt, & martyrio coronati, mortem simul ac sepulturam inuenerunt: & quemadmodùm in hac vita spiritu coniuges extiterant, sic vnanimes ex ea discesserunt, & à Deo susceptì sunt sacrificium viuens, & meritis affecti præmijs immortalitatis.

*Pontio

chrysanthꝰ & Daria terra & lapidibꝰ obruunt.

Porrò

Porrò cùm Dei gratia multæ virtutes & curationes eo in loco fierent, & solennis martyrij ipsorum dies ab incredibili virorum & fœminarum, & puerorum multitudine celebraretur in specu quodam propinquo, Numerianus, audita re, speluncæ os atque aditum obstrui iussit. Quod quidem celeriter factum est. Cumque vndiquè terra demitteretur, omnes diuinorum mysteriorum communionem suscipiẽtes, martyrij coronam summo cum gaudio perceperunt: inter quos erat presbyter Diodorus, Marianus diaconus, & clerici, atque alij quamplurimi fideles, quorum nomina conquirere superuacaneum ducimus, cùm reperiri nequeant. Hęc autem omnia, vt gesta sunt, nos Varinus & Armenius fratres conscripsimus, iussu sanctissimi Papæ Stephani, & in omnes ciuitates misimus, vt cuncti intelligerent, sanctos martyres Chrysanthum & Dariam, à Domino martyrij præmium in cælesti regno percepisse: Cui gloria, & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Solẽnis dies martyrij eorum.

Multi martyres.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM MARCIANI ET MARTYRII, NOTARIORVM,

Authore Simeone Metaphraste.

15. Octobr.

VErsabatur quidem iam quoquè priùs dogma Arrianum in ditione Romanorum, & vastabat eius partes, nec sinebat vulgus orthodoxos purè tueri homousion. Sed nondùm id malum tanta vtebatur libertate, nec habebat tam multos, qui ei adhærerent. Cùm autem iam venisset imperium ad Constantium, filium Magni Constantini, quem etiam ex rebus gestis Magnum vocârunt, inuidiæ pater, & bonis ab initio inuidens inimicus, non valens persuadere Christianis, vt ea repellerent, quæ erant Christianorum, per quosdam, qui fuerant indignè adepti dignitatem Sacerdotij, se Constantio insinuans, cum totum quantum inducit ad Arianismum. Hinc illud impiũ dogma Arrianorum, tanquàm arma aliqua, impositum potentiæ Imperatoris, dilatabatur & augebatur, & quantamcunque regionem Romanorum tenebat imperium, per vim contendebat ad suam adducere opinionem. * Id igitur, qui homousij tenebant opinionem, & quę sunt Christianorum, exercebant, vt Christianos decet, afficiebantur malis innumerabilibus, maximè cùm Eusebius & Philippus, (quorum alter quidẽ ornatus fuerat honore Præpositi, Philippus autem erat Præfectus prætorio) fuissent Constantio fomes amoris Arrianorum. Isti & beatum Paulum expelli ab Ecclesia, & impium eius loco introduci Macedonium volebant, & omnia faciebant, à quibus quidem verbis, à quibus autem factis, à quonam deniquè damno abstinentes aduersùs eos, qui tuẽtur homousion? Nam alios quidem effecerunt relinquere ciuitatem: alios autem damnârunt perpetuo, coąue iniusto, exilio: Alijs verò procurârunt etiam à vita decessum. Hinc frontibus inscriptæ turpes notæ, tacitæ fidem significantes Orthodoxam, & alia mala innumerabilia excogitata fuerunt aduersùs Christianos: etiamsì parua videbantur pijs omnia propter Christum, & cum spe futurorum non conferenda. Hinc secundus quidem hic Paulus, qui cognomen habuit à confessione, expellitur à Sede Pontificatûs: Illotis autem, vt dicitur, pedibus sacra profanantur.

Cõstantius Imperator Arrianizat.

Legendum videtur *, Ob id

Catholicorũ persecutio sub Cõstantio.

Horum ergò Constantij temporum opus est & Marcianus, & Martyrius: quibus patria quidem est vrbs magna & regia: educatio autem & eruditio, qualem vir pius habere optauerit. Mores, benignitas & moderatio, est accuratum, quo illi cognoscuntur, indicium. Si autem oportet breuiter & verè dicere, id erant inter cæteros virtute, quod esse imperio cognoscebatur eorũ patria inter vrbes. Nam quomodò ipsa omnibus alijs præsidet ciuitatibus, & eó quòd regia & sit, & nominetur, primum habet honorem: eodem modo hi quoquè in omnibus bonis obtinebant dominatum: nec erat præclarum aliquid omninò, in quo non isti haberent primas. Apud diuinum ergò Paulum commorantes, cum scribæ essent eorum, quæ ab illo fiebant, & populo diuinos libros legerent, tam vehementem in Christum amorem alebant, vt nihili ducentes insaniam Imperatoris,

Marciani & Martyrij patria.

Virtus exilia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Zelus fidei. vehementi impetu contenderent aduersùs Christi hostes, nec omninò tolerandum putarent Dei verbum eò deducere, vt censeatur res creata: sed esse quidem cum patre expertem principij, & eiusdem essentiæ ostenderent, Arrianorum autem profanas nouitates ad nihilum redigerent.

Illorum ergò verbis, non secùs àc telis, fauciati infelices, cùm nec possent eis resistere, nec eos sustinere in disputatione, non secùs àc ignem cinere, animo suo fraudem celantes, primùm quidem blandis verborum illecebris eos aggrediuntur: deindè se etiam esse pecunias daturos stulti sunt polliciti illis, qui ægrè ferebant, quòd non animæ statim auferrentur propter Christum. Ij ergò non illecti blanditijs, non victi pecunijs, sed pietatis & recti dogmatis volentes esse accurati custodes, contendebant ad brauium supernæ vocationis, quod etiam solum ab eis desiderabatur, & quod omninò cupiebant assequi. Cùm ergò & minæ Arrianorum, & adulationes, & bonorum omnium promissiones nihil haberent virium, & esse viderent inexpugnabilem martyrum constantiam, eos condemnant morte, quam propter Christum desiderabant.

Damnãtur capite ab Arrianis.

Cùm autem iam peruenissent ad locum consummationis, tempus petunt ad orationem. Quod cùm accepissent, oculos & manus simul tollunt in cælum, & dicunt: Domine Deus, qui singulatim finxisti corda nostra, qui intelligis in omnia opera nostra, susci-

Psal. 32.

pe in pace animas tuorũ famulorum. Quoniam propter te mortificamur & reputamur,

Psal. 43.

tanquàm oues occisionis: & gaudemus sic à vita præsenti discedere propter nomen tuum, & ad eam, quæ est apud te, pede alacri properamus. Has cùm preces fudissent ad Deum vniuersorum, &, Amen, subiunxissent, gladio plagam accipiunt: & Marcianus ac Martyrius finem accipiunt martyricum vigesimoquinto mensis Octobris. Preciosas autem eorum reliquias cùm sustulissent quidam Orthodoxi & fideles, & præclarè composuissent, in psalmis & hymnis ad mœnia ciuitatis honorificè deposuerũt in insigni tumulo: vbi etiam subiêrunt illam martyricam & beatam consummationem: Ad gloriam patris, & filij, sanctique spiritûs, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cæduntur gladio.

MARTYRIVM SANCTI MINIATIS MILITIS ET MARTYRIS FLORENTINI, AB INCERTO QVIdem authore, sed eruditè, mutato prioris historiæ, quæ in vetustis MS. libris extat, stylo conscriptum.

25. Octobr.

Cant. 8.

O tempore, quo Romanum Imperium Decius tenebat, sæua persecutionis tempestas passim Ecclesias Dei populata est: nec tamen coniuratorum in Christi arma militum charitatem aquæ multæ potuerunt extinguere, aut flumina obruere. Siquidem spreta tormentorum immanitate, fortia credentium pectora felici vbiquè cruore rubuerunt. Et Roma quidem, quæ cunctis vrbibus caput altiùs extulerat, generosiùs quoquè ad martyrium plurimo cum milite processit. Illis sanè diebus beatus Sixtus Pontifex glorioſa ob confessionem Domini passione occubuit: Laurentius verò Archidiaconus eius, igne crematus, summum inuictissimæ fidei præbuit exemplum. Hoc sanguineo diræ mensæ epulo tyrannus non exaturatur: sed sicut tigris hausto semèl sanguine, pollutas non patitur manus lingere fauces, ardentiùs in necem Christicolarum, si quos ibi inueniret, ingreditur Florentiam. Quæ ciuitas odoranti quadam tunc vernabat rosa: quo flore ob rubeum purpurantis martyrum sanguinis colorem, in bello redimitur mater Ecclesia, sicut ob quietum confessionis candorem in pace habet lilia.

Passim sic legit apud diuersos, sed verius est, passos sub Valeriano.

Ecclesia in bello habet rosas, in pace lilia.

Habitabat enim ibi miles electus, thoracem fide textũ robusto gestans in pectore: qui in suburbio à ministris Decij comprehensus, conditionemq; ac nomen interrogatus, Christianæ, inquit, professionis sum: Minias autem mihi nomen est inditum. Itaque tam intrepida veri D E I cultûs assertio, magnum sciscitantibus furorem accendit, gaudentq; scelerati satellites se inuenisse, quem Imperatoris crudelitas oblectetur punire. Retractum igitur ex itinere, ac statutum pro tribunali, Decius vultu & voce minaci compellans: Tu ne es, inquit, Minias, qui mente siniſtra immortalium maiestati deorum obtrectans, totam conturbas prouinciam, Christianam nescio quam ineptam persuadens religionem? Tum ille: Minias, inquit, ego sum, seruus ac vinctus Iesu Christi, viui ac veri omnipotentis Dei, qui te suæ contemptorem disciplinæ perpetuo destinabit incendio, nisi ab istorum discesseris cultura, quibus spiritu vitæ vacuis, tu profana cæcus dementia, preces fundis ac curuas genua. Etenim ea demùm extrema est insania, adorare metalla & ligna, in quibus etsi artifex humanam expressit imaginem, rationis tamen sensum & diuinitatis inspirare non potuit potentiam: quibus si honorem ac satificia voues, conuenientius multo maximè est, vt eorum adores fabros, nè his videcet neglectis, non libeat numina formare, quæ, vt tu credis, te regnumq; tuum sub continua pace & incolumitate possint tueri.

Libera vox S. Miniatis.

Tyrannus ei blanditur.

Tum tyrannus confusum se autumans, si fixam adolescentię & immobilem constantiam inexpugnatam relinquat, primò blandimentorũ armis succinctus, superare eam aggreditur, sicq; exorsus est: Annos viuidę iuuentutis tuę abrumpere horremus, florem speciositatis tuę pœnis afficere indignũ iudicamus: sed deorum iniuriæ, quibus pertinaciter ac blasphemo ore obloqueris, sacrilegum est nõ contraire. Consule ergò in medium, vt & in deorũ videlicet, qbus vniuersus subiectus est orbis, inclinéris culturã, & nobis inuisa de te sumẽdi exempla nõ inducas necessitudinem. Perpende patrum nostrorum te plùs vidisse prudentiam, nec friuolum esse potuisse, quod tam religiosè ipsi celebrauerũt. Si resipiscere voluëris, diuitiarũ tibi affluentiam ac glorię apponemus splendorem, omniq; quam desiderat cor tuum, te perfrui donabimus lętitia. Et quale, respõdit Minias, tu gaudiũ pręstabis, qui in siti impietatis durãs, terramq; sanguine sanctorũ inebrians, æterni miseriam luctũs euadere nõ potes? Tũc Decius effera corripitur ira, præcipitq; horribilem, cui deuorãdus obijciatur, adduci feram. Paretur ergò, immanisq; adducitur pardus. Nõ cessit seruus Christi terroribus, sed apprehendit scutũ orationis, decẽs: Dñe Deus, esto adiutor meus, & nè derelinquas me Dñe Deus salutis meæ. Vix verba finierat, & fera diuino telo tacta expirat. Arguitur vir sanctus maleficijs hęc effecisse: dicitur immundorũ spirituũ pręsidio confisus, cõtra deos pręsumpsisse. Sicq; fidei & virtutis meritum fœdę fit existimationis ac sęuitiæ argumentum, & quod incredulos ad fidem vocare, animosq; à ferocitate debuit mitigare, errorem adduxit, rabiemq; exacuit.

Egregiè illi martyre. sponder.

Tyrannus sæuit.

Minis blãditur dimẽta permiscet.

Itaq; fornax succendi iubetur, vt nisi dijs credat & sacrificet, vir sanctus in eam protrudatur. Veruntamen Decius etiam tunc pollicetur, quòd si sibi consenserit, nihil ab eo de his, quæ prima mortales putant, fruſtrà petierit. Tunc sanctus Minias proclamat, opes perituras se nolle habere, adijciens, eius qui fecit cęlum & terram, & omnia quæ cęli ambitu continentur, fidem se tenere, & mercedem per omne genus tormentorum expectare: asseritque se in tribulationibus nõ deserendum ab eo, qui filios Israël de terra egressos Aegypti, sicco per mare rubrum pede duxit, & Susannam de falso crimine absoluit, Danielemq; de lacu leonum, ac tres pueros de medio cripuit ignium. Iam maiori caminus, quàm solebat, lignorum strue exæstuat, frementesq; regis ministri sanctum nudãt, oleoq; perunctum in ignem pręcipitant. Angelus autem Domini cùm eo ingreditur, & flammæ tam fixa fide victæ cedunt: nec eum humanũ potuit attingere incendium, qui diuini feruoris gerebat signaculum. & dixit ei Angelus: Visitauit te Dñs, mittẽs me ad te, vt possis in tormẽtis nõ deficere: & ipse te hodiè induet corona iustitiæ. Procubuit ilicò martyr Christi, huiusmodi dans preces: Gratias tibi ago Domine Iesu, qui per Angelum cõfortare voluisti me seruum tuum. Per te Domine Ananias, Azarias, Misaël vaporem camini, septiès quàm solebat ardentis, nõ senserũt: tu medius inter eos ambulabas, faciẽs refrigerium. Et nunc Domine potes & me ab omni pressura liberare. His dictis, signo sanctæ Crucis se consignauit, omnisq; ignis sic excussus est, vt nec tepor quidem incendij remaneret: liberatusque miles Domini, tripudians egreditur.

Exod. 14. Dan. 13. 14. 6. & 3.

Dan. 3.

Nota vim signi S. Crucis.

Dolet impius Imperator se vinci, iubetque multo horribiliorem adduci belluam, quę sanctum deglutiens, finem imponat altercationi. Statim adducitur leo sęuissimus, & paratur ad beati viri interitũ: qui & ipse signo Crucis cõtrà posito, extinctus est in ictu oculi. Igitur victor Minias libera proloquitur voce, se confisum in nomine Domini, feras aduersus & tormenta non timere. Augetur itaque sæuientis regis ira & furor, multiplicatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

aduersùs sanctum fremitus & terror: sed ille cælestia contemplans, immobilis columna perstat. Placet ergò crudeli tyrãno suspendi eum & torqueri in eculeo, dicitque se experiri velle, num Deus, in quem credidit ille, se fortior sit, aut tandèm de suis manibus ac pœnis eum líberet, in quo confidit. Non veritus est hęc Minias athleta fortis: quia recordatio priorum, & virtus Dei, qui mirabilis est in sanctis suis, pectus eius roborauit. Pſal. 67.

Adstrictus ergò patibulo, & quæ fuerit eius, quem prędicat, potentia, sic interrogatus disseruit: IESVS, cuius seruum me confiteor, cęcos illuminauit, paralyticos curauit, claudos fecit ambulare, leprosos mundauit, dęmonia eiecit, mortuos suscitauit, de fluxu sanguinis mulierem sanauit, ventis imperauit, super mare siccis pedibus ambulauit, de duobus piscibus & quinque panibus quinque hominum millia saturauit, & vt ad summam redeam, beneficia eius nullus sensus sufficit explicare. Miracula & beneficia Christi, quæ sparsim in Euãgelijs habentur.

Non tulit vltrà crudelis spectator gloriosum militem testimonium Christi ram libero ore præconari: sed depósito de eculeo, ligneisque verubus præacutis, sub vngues eius infixis, omnes digitos eius præcepit pertundi. Gaudet præliator Domini in tanto cruciatu, sciens quòd passiones huius temporis condignæ non sunt ad futuram gloriam. Facta est autem vox Angeli, dicentis ad eum: Constans Minias esto: quia Dominus non derelinquet te in tentatione sine adiutorio. Appositi iterùm noui minis supplicij constantem virum tyrannus territare: sed ille fidentissimè protestatur, nunquàm se minùs timere, quia sciret maximè in tribulatione adesse Domini misericordiam. Inuanùm furibundus Imperator proclamat: Nostra abeunt studia: nisi altiori iuuemur ingenio, nos turpiter victos operiet confusio. In magica arte, qua Deus suus tormentorum hora eum instruit, hęc operatur ludibria. Ferens autem plumbum auribus eius infundite, nè vocem Dei sui maleficia docentis admittere possit. Obediunt ministri, condolere se dicunt & compati eius adolescentiæ: monent & obtestantur, vt dijs credens offerat sacrificia. Respondit sanctus, detestabilem eam esse sectam, cuius obseruatoribus id tantùm deberi mercedis, vt sine fide pereant. & expansis manibus orabat: Domine Deus, nè longè facias auxilium tuum à me. Quid huic, ait Decius, adstrui potest pertinaciæ? Suspendite eum, & pedibus illius grauis molis lapidem alligate, vt vel sic diruptus, lacessere nos desinat. Et ille leuaris ad cælum oculis: Domine, ait, exaudi preces meas. Visus est autem sibi adstare Angelus, vultum habens iuuenis, & habitum tanquàm ad bellum processurus: hortatur ad fiduciam: quæ deindè ferenda sint, leuia promittens tentamenta. Immanis cruciatus. Rom. 8. Angel⁹ martyrẽ in pœnis confirmat.

Nunciatur regi, visum fuisse iuuenem iuxta eum in veste fulgenti, & micanti facie. Agunt ergò eum in diuersa pudor & ira: anxio pectore noua quærit consilia. Præcipit itaque ferro acuto aures eius perforari: tentat adhuc eum blandimentis flectere. Sed vir Domini nescius cedere, fidem IESV extorqueri sibi posse negat: Angelum Domini, qui id suaserit, adstitisse affirmat. Videt Decius, quòd tormenta beatus martyr non expauescat, rursusque coràm positis thesauris gemmis & preciosis vestibus, emollire parat. Tum beatus martyr Minias deos suos, vtpotè cæcos, mutos, surdos se aspernari, diuitias pro stercore deputare respondet: subleuatisque ad cælum oculis, dixit: Pſal. 62.

Sitiuit in te Domine anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Iam corona martyrij dignum, iam dissolui & esse cum Christo cupientem Christus exaudiuit. Nam tandèm capitalem iussus subire sententiam, de huius vitæ ærumnoso carcere feliciter octauo Calendas Nouembris exiuit, regnaturus perpetìm cum eo, cui est honor, virtus & summa potestas in secula seculorum, Amen. Capite punitus martyr, abit ad Christum.

MAR-

MARTYRIVM SS. CRISPINI ET CRISPINIANI MARTYRVM. EXTAT IN ANTIQVIS MS. CODICIBVS, *sed Frater Laurentius Surius & stylum mutauit, & nonnihil historiam contraxit, salua rerum fide & integritate.*

SVb Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, q vna animi impietate Christi Ecclesiam oppugnandam susceperẽre, beati viri Quintinus, Lucianus, Ruffinus, Valerius & Eugenius, Romæ claris orti natalibus, in Gallias, Christũ annunciaturi, sese contulerunt: felicique martyrio sancti laboris cursum consummantes, ad Christum commigrárũt. 25. Octobr.

Eos secuti pari fidei deuotione & generis splendore Crispinus & Crispinianus, Suessiones venerunt. Sed cùm essent Christiani, ob persecutionis immanitatem, hospitij & humanitatis officia eis erãt interdicta. Volentes autem ex Apostoli prescriptione labore manuum victum sibi parare, artem sutrinam, quòd quieta sit, didicẽre, facileq; Dei beneficio in ea sic cęteros antecelluẽre, vt multis & chari, & admirationi essẽt, maximè quòd laboris sui nullum exigerẽt à quoquam precium, licèt artis elegantia penè omnes vincerent. Illexit ea res nonnullos, vt non tam artificij corũ necessitate vel opera, quàm verbi Dei audiendi studio inuitati, ad eos crebrò conuenirent. Itaq; factum est, vt Christi gratia per eos id efficiẽre, multi relicto errore & cultu simulacrorum, Deum viuum & verum toto pectore colere & amare concupiscerent. SS. Crispinus & Crispinianus veniunt in Gallias. 2. Thess. 3. Multos cõuertunt.

Id vbi percepit impius Maximianus, confestim * Rictiouarum suæ crudelitatis administrum, ad eos perquirendos misit. Is verò apud Suessiones reperit eos pauperum calceos consuentes, sciscitatusque est ex eis, quos deos colerent. Respondent illi, se vnum eundemque verum Deum colere: Iouem, Apollinem, Mercurium, aliáve id genus portenta nec colere, nec adorare. Itaque Rictiouarus catenis vinctos adducit ad Maximianum, qui eos vt edictorum imperialium cõtemptores, ad se iubet introduci, aitque ad eos: Genus vestrum religionemque edicite. Respondent sancti: Romæ non obscura familia orti, in Gallias pro Christi amore vénimus, qui cum patre & spiritu sancto vnus est Deus, creator omnium, regnans in secula seculorum. Cui seruímus in fide, prompta animi deuotione, cupimusque dum spiritus hos reget artus, in eius cultu & famulatu permanere. His auditis, ira permotus Maximianus, Per deorum virtutem, inquit, si in hac stultitia permanseritis, multis vos tormentis excruciatos malè perdam, & exempla in vos edam. Si verò dijs sacrificaueritis, multis vos opibus auctos, magnis honoribus affici. Sancti martyres respondent: Minis tuis non terrebis nos, quibus victuere Christus est, & mori lucrum. Opes verò tuas & honores, quos polliceris, præbeto tuis: nos eiusmodi iam olim Christi causa contempsimus, & contempsisse lætamur. Tu quoquè si nôsses Christum, & amares, non modò diuitias & ipsum quoquè imperium, sed vanos etiam dæmonum cultus facilè respueres, atque ab eius benignitate vitam reciperes sempiternam. Quòd si verò in hac vanitate perstiteris, cum malis dæmonibus, quorum colis simulacra, in tartarum demergéris. Maximianus dicit: Sufficiat vobis hactenùs multos vestris perijsse maleficijs & malis artibus. Respondent martyres: Ignoras miser benignum Deum, qui te indignum permisit euchi ad imperium: cùm tu illius immortale regnum in terris frustrà conéris euertere. *Ritiouarũ Sistuntor vincti coram Maximiano.

Tum Maximianus furore accensus, tradit eos Rictiouaro, obtestaturque, vt dirè eos excruciandos, teterrimaque morte perdendos curet. Mox crudelis immanis tyranni administer, iubet sanctos viros ad trochleam extensos fustibus cædi. Illi verò animis cęlestia contemplantes, Christi opem & auxilium implorant. Audiens Rictiouarus eos preces Christo offerentes, quos putabat præ doloris acerbitate eiulatúros, fert indignissimè, mandatque fudes inter digitorum vngues & carnem defigi, & ex pelle dorsi corrigias excindi. Párent satellites, acriter in digitos adigunt acutas fudes: martyres inter horrendos cruciatus spe gaudentes, in tribulatione patientes, orant Dominum, vt ab homine iniquo & doloso ipsos líberet. Non cunctatur bonus Domi- Sancti martyres cædũtur fustibꝰ. Pœna atrocissima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dominus: exiliunt è digitis ſudes tanta vi, vt quoſdam è miniſtris interfeciſſe, alios vulnerâſſe ferantur. At Rictiouarus præ furore inſaniens, molares lapides præcipit ad martyrum colla alligari, & in flumen eos Axonam demergi, vt glacie crucientur. Martyres læti & alacres, diuinæ virtutis ſcuto protecti, creatura ſeruiente ſuo creatori, nec aquis merguntur, nec ſaxis premuntur, nec frigore conſtringuntur: immò potiùs ceu æſtiuis quibuſdam lauacris recreati, abiecto molari pondere, ad vlteriorem fluminis ripam incolumes énatant.

Merguntur in flumen.

Inſigne miraculum.

Eo conſpecto miraculo Rictiouarus à malo dæmone ira inflammatus, iubet eis vincula inijci, vinctosque cuſtodiri, donèc plumbum colliqueſcat. Eo liquefacto, martyres iubet in illud deponi. Sed nihil lædit ignis, quos Chriſti inuicta ſeruabat dextera. Orant in medio plumbo ſancti martyres, & tres pueros, in camino Chaldaico Dominum laudantes, imitantur, cantantesque dicunt: Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, & propter honorem nominis tui Domine libera nos, & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum: nè fortè dicant gentes, Vbi eſt Deus eorum? Sub his precibus exilit gutta feruentis plumbi in oculum Rictiouari, & magno dolore excruciatum occæcat. At miſer ille furore pércitus, cùm deberet corporis & animi expetere medicinam, picem, adipem & oleum commixtìm iubet feruefieri, & martyres in ea præcipitari. Ocyùs fit quod iubetur, ſed beati viri immota animi ſpe alacres, fidenter aiunt ad Dominum: Potes Domine liberare nos ab his impij Rictiouari cruciamentis. Itaque ſicut voluiſti nos pati pro confeſſione ſancti nominis tui, ità ad ignominiam diaboli & ſatellitum eius, ab his pœnis illæſos nos educere digneris. His dictis, mox adeſt ſanctus Angelus, & ſine dolore extrahit eos ab igne.

Dan. 3.

Pſal. 78.

Aliud diuinum miraculum.

Impius iudex ſe mergit in ignē.

Cernens impius Rictiouarus ſe nihil ſuis efficere ſupplicijs, furibundus in ignem ſe præcipitat, & tali morte abit è vita, iuſto quidem Dei iudicio: vt qui multos Chriſti martyres, ad cœleſtia regna properantes, ignibus excruciatos interemerat, ipſe ad æternos ignis flammas inextinguibiles, igne extinctus, proficiſceretur. Id conſpicati victores martyres, pijs animis Deum orant, vt ipſos de certaminis conflictatione ereptos, iubeat propitius ad ſe peruenire. Eádem autem nocte reuelatur eis diuinitùs, illucéſcente die percepturos eos laborum & confeſſionis ſuæ præmium. Viſionem veram fuiſſe, rei mox declarauit euentus. Maximianus enim vbi didicit, quid Rictiouaro ſuo accidiſſet, ſanctos martyres præcepit capite puniri. Illi ſub ipſo mortis articulo gratias agunt Deo, quòd à ſeculo ereptos, ad ſe ipſos iubeat peruenire: ſicque capite cæſi, octauo calendas Nouembris decedũt è vita. Corpora eorum relicta ſunt canibus & auibus deuoranda, ſed Chriſto ea cuſtodiente, nihil mali paſſa ſunt. Eádem autem nocte, vt ferunt, ſenex quidam pauper, cui erat ſoror grandæua, ab Angelo admonetur, vt ſanctorum martyrum corpora colligat, diligenti curæ ſepulturæ mandanda. Surgit ſenex nihil hæſitans, abit cum vetula ſorore ſua ad locum martyrij: & quia apud Axonam fluuium martyres perempti erant, facilè poterant eorum corpora nauigio perduci ad eorum domicilium. Sed quid facerent rebus inopes, viribus imbecilli, quibus nec cymba aderat, nec nauigandi induſtria, nec facultas virium, qua poſſent contra tractum fluminis ea ad ſe adducere? Vbi tandèm noctù ad ſacra peruenêre corpora, prorsùs intacta, eccè nauiculam conſpiciunt in litore, moxque multa concepta fidutia, ſinguli ſingula tollunt, & tam inoffenſo gradiuntur pede, vt videri poſſint non ferre onera, ſed ferri ab oneribus: imponunt nauiculæ corpora, eunt ſurſùm contra impetum fluminis, & quidem celeriter, nullo neque gubernatore, neq; remige freti: poſtquàm ad ſuum venêre tugurium, clám illic ea cum multo gaudio ſepeliunt. Nemo ambigit hãc virtutem ſenibus à Chriſto ſuppeditatam in gloriam martyrum ſuorum, qui eius cauſa libenter mortem pertulêre in hoc mundo, quosq; ille ſeruãdos futuris fidelibus populis in patrocinium, ſenum illorum miniſterio paululùm occultare voluit: mox ceſſante ipſius iuſſu perſecutionis tempeſtate, eos reuelaturus, ſicut & fecit.

Capite cædũtur.

Aliud ingens miraculum.

Nota antiquam deuotionem erga ſacras reliquias.

Senes enim illi theſaurum hunc, quem impijs abſconderant, fidelibus cum ingenti deuotione prodiderunt, dicentes Criſpini & Criſpiniani martyrũ corpora ſe habere recondita in tugurio ſuo. Mox verò ea re cognita, fidelis populus piæ deuotionis affectu confluere cœpit ad ſenum domicilium, quod ex ea frequentia in oratorium verſum vidébatur, ipſa quoquè regis aula vel palatio honoratius. Porrò autem communicato inter ſe conſilio, Clerus & populus ſacra corpora indè transferre ſtatuunt. Magno igitur

populi cœtu collecto, honorificè feretro impoſita, cum ingenti exultatione pſallentes, ad ſepulcra iamdudùm præparata nauigio perducunt. Vt autem deuotæ plebis firmaretur fides, & augeretur exultatio, vbi litus attigit nauis, quę ſancta ferebat corpora, obtulatus eſt puer cæcus, ſurdus, mutus & claudus: qui cùm tactus eſſet fideliter opertorio feretri, ilicò totus ſanatus eſt, iunctusque collegio fidelium, laudabat Deum, ſanus ingrediens pedibus ſuis. Deindè condita ſunt martyrum corpora in duobus tumulis: quo in loco poſteà Chriſtiani magnam ædificârunt eccleſiam: in qua Chriſtus Dominus, & Deus Dei filius ſuorum martyrum precibus vota ſuſcipit ſupplicum, ſalutemq; largitur infirmis: Cui eſt honor, imperium, gloria indeficiens cum ſummo patre ac ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

Cõtactu feretri ſanatur puer mirabilis.

DE SS. ROGATIANO ET FELICISSIMO, ALIISQVE MARTYRIBVS EPISTOLA LXXXI. BEATI

Cypriani Epiſcopi & martyris: ſecundùm alios, Lib. 4. Epiſt. 1.

Aluto vos, fratres chariſſimi, optans ipſe quoq; cõſpectu veſtro frui, ſi me ad vos peruenire loci conditio permitteret. Quid enim mihi optatius & lętius poſſet accidere, q̃ nũc vobis inhærere, & complectere manus illas, quæ puræ & innocentes, & Dominicam fidem ſeruantes, ſacrilega obſequia reſpuerũt? Quid iucũdius & ſublimius, quàm oſculari nũc ora veſtra, quę glorioſa voce Dominũ confeſſa ſunt: conſpici etiam præſentem ab oculis veſtris, qui deſpecto ſeculo, conſpiciendo Deo digni extiterunt? Sed quoniam huic lętitiæ intereſſe facultas nõ datur, has pro me ad aures & ad oculos veſtros vicarias literas mitto, q̃me ad aures & ad oculos veſtros vicarias literas mitto, ſtis gloriæ fortes & ſtabiles perſeueretis: & ingreſſi viam Dominicæ dignationis, ad accipiendam coronam ſpiritali virtute pergatis, habentes Dominum protectorem & ducem, qui dixit: Eccè ego vobiſcùm ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationẽ mũdi.

26. Octobr.

En quid in martyribus vir ſanctiſſimus commendet.

Matt. 28.

O beatum carcerem, quem illuſtrauit veſtra præſentia. O beatũ carcerem, qui homines Dei mittit ad cęlum. O tenebras lucidiores ſole ipſo, & luce hac mundi clariores, vbi modò conſtituta ſunt Dei templa, & ſanctificata diuinis confeſſionibus membra veſtra. Nec quicquam nunc verſetur in cordibus & mentibus veſtris, quàm diuina præcepta & mandata cęleſtia, quibus vos ad tolerantiam paſſionis ſpirituſſanctus ſemper animauit. Nemo mortem cogitet, ſed immortalitatem: nec temporariam pœnam, ſed gloriam ſempiternam, cùm ſcriptum ſit: Precioſa eſt in conſpectu Domini mors iuſtorum eius. & iterùm: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. & iterùm vbi loquitur ſcriptura diuina de tormentis, quæ martyres Dei conſecrãt, & ipſa paſſionis probatione ſanctificãt: Etsi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes eorum immortalitate plena eſt. Et in paucis vexati, in multis benè diſponentur: quoniam Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos ſe. Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos, & in tempore erit reſpectus illorum. Fulgebunt iuſti, & tanquàm ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit illorum Dominus in perpetuum.

Nota, vt inſtruat ſanctos martyres.

Pſal. 115.

50.

Sap. 3.

Quandò ergò iudicaturos vos & regnaturos cum Chriſto Domino cogitatis, exultetis neceſsè eſt, & futurorum gaudio præſentia ſupplicia calcetis: ſcientes ab initio mundi ſic inſtitutum, vt laboret iſthic in ſeculari conflictatione iuſtitia, quandò in origine ſtatìm prima Abel iuſtus occiditur, & exindè iuſti quique, & prophetæ, & Apoſtoli miſſi. Quibus omnibus Dominus quoquè in ſeipſo conſtituit exemplum, docens ad ſuum regnum non niſi eos, qui ſe per viam ſuam ſecuti ſint, peruenire, dicens: Qui amat animam ſuam in iſto ſeculo, perdet illam: & qui odit animam ſuam in iſto ſeculo, in vitam æternam conſeruabit illam. & iterùm: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam verò non poſſunt occidere. Magis autem metuite eum, qui poteſt & animam & corpus occídere in gehennam. Paulus etiam nos adhortatur, vt qui ad Do-

Genes. 4.

Iohan. 12.

Matt. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom. 8. mini promissa venire cupimus, imitari Dominum in omnibus debeamus. Sumus, inquit, filij Dei: si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si quidem compatiamur, vt commagnificemur. Addit etiam comparationem præsentis temporis & futuræ claritatis, dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis. Cuius claritatis gloriam cogitantes, pressuras omnes & persecutiones tolerare nos conuenit: quia etsi sunt multæ pressuræ iustorum, ex omnibus tamen liberantur, qui in Deum fidunt.

Ibidem.

Fœminarũ constantia. Beatas etiam fœminas, quæ vobiscùm sunt in eadem confessionis gloria constitutæ, quæ Dominicam fidem tenentes, & sexu suo fortiores, non solùm ipsæ ad coronã proximæ sunt, sed & cæteris quoquè fœminis exemplum de sua constantia præbuerunt. Ac

Itemq; puerorum. nè quid deesset ad gloriam numeri vestri, vt omnis vobiscùm & sexus, & ætas esset in honore, pueros etiam vobis glorioſa confessione sociauit diuina dignatio: repræsentans nobis tale aliquid, quale Ananias, Azarias & Misaël illustres pueri aliquandò fecerunt: quibus inclusis in caminum, cesserunt ignes, & refrigerij locum flammæ dederunt, præsente cum illis Domino & probante, quòd in confessores & martyres eius nihil posset gehennæ ardor operari: sed quòd qui in Deum crederent, incolumes semper & tuti in omnibus perseuerarent. Et consideretis diligentiùs, peto, pro vestra religione, quæ apud illos pueros fides fuerit, quæ promereri Dominum pleniùs potuit, ad

Dan. 3.

Ibidem. omnia enim parati, sicut omnes esse debemus, aiunt regi: Nabuchodonosor rex, non opùs est nobis, de hoc verbo respondere tibi. est enim Deus, cui nos seruímus, potens eripere nos de camino ignis, & manibus tuis, rex, liberabit nos. & si non, notum tibi sit, quoniam dijs tuis non seruímus, & imaginem auream, quam statuisti, non adoramus.

Cùm se crederent, & pro fide sua scirent posse etiam de præsenti supplicio liberari, iactare hoc tamen & vendicare sibi noluerunt, dicentes, Et si non: nè minor esset confessionis virtus sine testimonio passionis: Addiderunt, posse omnia Deum facere, sed tamen non in hoc fidere, vt liberari in præsentia vellent, sed illam libertatis & securitatis æternæ gloriam cogitarent. Quam fidem nos quoquè retinentes, & die ac nocte meditantes, toto corde ad Deum prompti, contemptu præsentium futura tantummodò cogitemus, fructum regni æterni, complexum & osculum Domini, conspectum Dei: vt se-

Commendantur Rogatianus presbyter & Felicissimus. quamini in omnibus Rogatianum presbyterum, glorioſum senem, viam vobis ad gloriam temporis nostri religioſa virtute & diuina dignatione facientem: qui cum Felicissimo fratre nostro, quieto semper & sobrio, excipiens ferocientis populi impetum, primum hospitium vobis in carcere præparauit, & metator quodam modo vester, nunc quoquè vos antecedit. Quod vt consummetur in vobis, assiduis orationibus Dominum deprecamur, vt initijs ad summa pergentibus, quos confiteri fecit, faciat & coronari. Opto vos, fratres chariſſimi ac beatiſſimi, in Domino semper benè valere, & adcoronam cælestis gloriæ peruenire.

VITA ET MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS ANASTASIAE ROMANAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Est autem hæc Anastasia diuersa ab illa, quæ celebratur 25. Decembris.

28. Octobr. Duæ Anastasiæ martyres.

ITeris mandatum est, duas fuisse Anastasias, ambas quidem genere claras, longè autem clariores confessione fidei: & eis patriam fuisse Romam veterem. Quarum altera quidem viro pietate nõ bono breui tempore coniuncta matrimonio, cùm nullam cum eo tori habuisset consuetudinem, sed adhuc cõseruaret pulchrum florem virginitatis, marito intereà morte amisso, vixit deincèps in casta viduitate, & virtutum exercitatione, totis manibus paternas opes effundens in egenos, & lubenter ventitans ad eos, qui propter Christum patiebantur, & carceres propter eos diligenter perscrutãs, & omnibus modis eorum curam gerens, & saniem abstergens, & facilè faciens ferre dolores & ad

& adhuc quidem viuentes, doctrinis, consilijs, monitis confirmans, mortuorum autem corpora splendidè componens, & mandans sepulturæ, donèc seipsam quoquè pulcherrimum & funebrem ornatum illis præbuit, vt quæ per ignem fuerit oblata in holocaustum, & sursùm ad Deum lata sit in odorem suauitatis.

Anastasia sanctimonialis. Altera autem vitam elegit monasticam & quietam, omninò expers nuptiarum, &, quæ ex eis oriuntur, tumultuum: sed cùm pulchrum iugum Domini subijsset, & leue eius onus portâsset, deindè etiam forti & excelso animo susceptit certamina pro pietate: & duplici ornata fuit corona, virginitatis, inquam, & decertationis. Cuius ab incũte ætate educationem & exercitationem, & maxima illa propter Christum certamina vult ab initio persequi oratio.

Tentatur à satana. Ipsa ergò, relictis parentibus, & necessarijs, & ijs omnibus, quæ pertinent ad hæreditatem, in quodam monasterio vicesimo anno ætatis seipsam collocat: in quo docta & instituta à sacrosancta Sophia, (sic enim vocabatur magistra) dignos etiam fructus, tam libusque seminibus ac tali doctrinę conuenientes, & producebat, & erat productura. Inuidus autem & malignus, hęc sine inuidia ferre non poterat: sed primùm quidem ipsius domesticis eam aggreditur copijs, & ex carne eius in eam hostem excitat, contendens vehementem illam & intensam soluere exercitationem. Cùm autem illa inimici machinas facilè repulisset, nec ea ratione ab eo capi & expugnari posset, is se rursùs ad alias contulit insidias: & ipsam quidem defert ad suos & impietatis ministros, quibus valdè erat curæ perscrutari eos, qui Christi sectabantur religionem. Illi verò statim currentes ad Præsidem, (Is autem erat Probus, Diocletiano tunc administrante imperium) ipsi indicant eam neque deos, neque Imperatorem colere: sed quendam Christum prædicare Deum verum, vitamque solitariam, & coniugij expertem, ei, quæ versatur in societate & coniunctione, præferre, insolitam quandam viuendi formam ostendentem virginibus. Cùm ergò statim Probus theatrum coëgisset frequentissimum, iubet beatam adduci Anastasiam. Cumq; venissent ministri ad sacrum illud monasterium, cum ipsis vectibus & * clauibus fractis ianuis, maximo impetu ingressi, nominatìm quærebãt Anastasiam. for. * clauis

Sophia cõfirmat S. Anastasiã. Eius autem magistra Sophia cùm repentinam illam adspexisset irruptionem & causam non ignorâsset, sed rem statim, vt erat, coniecisset, à militibus postulauit hanc grasiam, vt parùm expectarent. Quæ cùm lachrymans accepisset Anastasiam, & eam statuisset ex aduerso aræ, secretò, & Deum testem adhibens eorum, quę dicebat: Ego quidem, inquit, ô iucundissima filia, cùm te puellam accepissem, nihil à primo die ad hoc vsque tempus prætermisi pro viribus, quod pertineret ad re instituendam in ijs, quæ ad Deum pertinent. Tu autem cùm iam peruenieris ad ætatem plenitudinis Christi, vade ad ipsum exultans. Te enim ei hodiè despõdeo, & offero, & trado. Eccè iam est paratus thalamus, & qui te vocat, est verax: & adsunt nuncij gaudij, vt te accipiant Christi sponsam, & deducant ad Regem in superna tabernacula. Vade ergò per hanc arctam & angustam viam, donèc per martyrium pro ipso susceptum, in latitudine statuat pedes tuos. Nam iustum est, ô filia, non solùm pro Christo pati, sed etiam sæpè, si hoc fieri posset, mori propter illum. Si enim cùm esset Dominus, mortuus est propter nos: quomodò non oportet nos, cùm simus serui, prompto & alacri animo imitari illius mortem? Verùm nec mors quidem est, ô filia, propter Christum decessus, sed lætitia, gaudium, voluptas, splendor, pulchritudo, lux longè hac luce dulcior & pulchrior. Omnia illic ab interitu libera: omnia firma ac stabilia: omnia perpetua, & nunquàm desinentia. Nè adspexeris, ô filia mea, ad acerbitatem Tyrannorum, & grauitatem suppliciorum. Ipse enim Christus spõsus tuus tibi aderit, dolores alleuans, & eripiens à necessitatibus. Quòd si etiam concesserit, vt tu malorum aliquid perpetiaris, quò ruam tolerantiam efficiat tuæ fidei probationem: at non in finem deseret & despiciet: sed te adhuc laborante, extinguetur quidem dolorum acerbitas: exorietur autem tibi consolatio & lux: & vita te amiciet, & gloria circundabit. Ad hęc virgo: Optandum quidem est, inquit, ô mater, & orandum, vt quod à diuino proficiscatur auxilio, nè ad tantam Tyrannorum crudelitatem & insaniam deficiam. Nam spiritus quidem est promptus, caro autem infirma: sed roga communem Dominum, & ei supplica, vt mittat ad me virtutem ex alto, per quam potero resistere tam grauibus, quæ infliguntur, malis: & studebo, mater mea, illius confirmata virtute, tua monita perpetuò conseruare, neque vllum eorum negligam, aut eius obliuiscar.

Sæpè, si id fieri posset, pro Christo moriendũ. Matt. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Anastasia sistitur ad tribunal.

Cùm hæc virgo diceret,& magistræ tam dulcia & iucunda faceret promissa,irruerunt repentè milites,& eam,tanquàm agnam,à matre auellentes,imponunt ei ferreum collare,& lætam adducunt ad Præsidem. Illa autem ei stans ex aduerso, mente multò magis Christo adstabat suo sponso: & toto animi intuitu ad eum adspiciebat: & in eius speciem & pulchritudinem defigebat oculos intelligentiæ. Atque stupebant quidem quotquot aderant, & corporis eius pulchritudinem, eiusque moderationem & vultûs dignitatem: Probus autem eam primùm rogauit, quod esset ei nomen. Martyr autem: Vocor, inquit,Anastasia. Deus enim me fecit surgere, vt te, & patrem tuum hodiè pudore afficiam.Probus verò videns virginem in principio tam asperè respondisse, statuit eam aggredi blanditijs,& sic mollire asperitatem illius & duritiem,nesciens qualem frangere animum,& qualem circa fidem adamantem putaret se posse conterere. Dicebat itaque: Tibi consulo,ô filia, vt ea eligas, quæ sunt tibi vtilia,& magnis dijs te adiungas, & eis vnà nobiscùm sacrifices. Sic enim viro quidem iungéris matrimonio, cuius erit in ciuitate maxima authoritas: addentur autem tibi quoquè pecuniæ,aurum,argẽtum,vestes, multitudo mancipiorum, erisque splendida & insignis. Apud te ergò considera,id consilij capiens,quod & tuæ cõueniat pulchritudini,& animi nobilitati: neque velis iræ nostræ facere periculum,nec discere quantum sit malum impietas. Ego enim tuæ pulchritudinis,tanquàm eodem ortus sanguine, & tuus pater secundùm carnem,(deos testor) curam gerens,suggero quæ sunt profutura.Quòd si tu his non parueris,neq; meis cesseris suasionibus,necessè erit, vt meam deincèps tantam experiaris sæuitiam, quanta nunc benignitate frueris & mansuetudine: quo tempore & si ducaris pœnitentia,nihil fortassè tibi proderit.

Iudex primùm blanditur.

Constantia virginis eximia.

His verbis auditis, martyr statìm est recordata maternarum sapientis suæ magistræ admonitionum,& statìm respondens:Mihi quidem,inquit,ô iudex,& sponsus,& diuitiæ, & vita est Christus: Mors autem propter ipsum subeunda, est mihi vita longè preciosior,propter quem non aurum, non argentum, non aliquid aliud ex ijs, quæ sunt in terra iucunda,mihi iucundum fuit existimatum.illum enim solum,illiusque consuetudinem magnifacio,qua sum fruitura.Ignis autem & ensis,& ferrum,& membrorum abscissiones,& plagæ,& flagella,& si quid aliud à vobis excogitatum fuit ad cruciatum,ea sunt mihi voluptates potiùs,quàm tormenta,in illum solùm defigenti oculos, & non ea solùm pati pro illo cupienti,sed etiam,si fieri posset,mori milliès.Nè simules ergò te miserari speciei mei corporis, quæ flacceſcit non minùs, quàm flores agri: sed fac potiùs id, quod est in tua potestate,aut situm est in morum tuorum crudelitate.Nam ego quidem ligneos aut lapideos deos nunquàm coluerim. His ad iram martyr incitat Præsidem. Et primùm quidem plagas eius genis infligit. Deindè etiam disrumpit tunicam, illam pulchritudinem,quæ vel ipsis erat Angelis reuerẽda,totam nudam ostensurus, absque vllo velo, aut operculo, vt vel maiori pudore afficeret virginem, quæ turbæ & hominũ oculis nõ erat assueta,vt quæ præter thalamum & quietem nihil nouerat. Sic,inquit,oportet te tanta affici turpitudine & dedecore ante omnium oculos. Sed respipiscens ab ea, quę te tenet,amẽtia,ad deorum accede benignitatem:nec velis videre tantam pulchritudinem miserè ante tempus efflorescentem,& marcescentem.Nemo enim te,si nõ pareas,potuerit à meis manibus eripere:sed te minutatìm dissectam,feris agrestibus apponam exedendam.Hoc velim sit tibi persuasum.

Cæsa in faciem,nudatur ab impuro præside.

Martyr autem: Mihi,inquit,ô Præses,non est turpitudo aut dedecus,esse nudatam vestibus: sed maximus potiùs ornatus, & elegantissimus. Nam veteri homine exuta, nouum induam in iustitia & veritate. Nõ me ergò, sed te potiùs oportet propter hęc erubescere,quòd, tanquàm vestem, induceris impietatem, & ingressa sit tanquàm aqua tua viscera,& sit tanquàm oleum in tuis ossibus.Intereà autem capta vehementiori amore decertationis,& timens, nè Præses emollitus,iam in medio certamine eam excluderet à stadio, hęc quoquè adiecit: Crudelissime iudicum, minaris te mortem mihi esse allaturum: ad hoc sum tibi præstò:hoc enim est mihi planè optandum.Quòd si etiam me in membra dissecueris,& linguam amputaueris,& dentes,manus,& vngues,tunc me afficies maiori beneficio.Me enim totam, quantacunque sum, debeo creatori: & hoc mihi semper est in votis, vt ipse glorificetur in omnibus meis membris, & sistam ante eius tribunal omnia mea membra nitentia ornatu confessionis. His Anastasia obstupefacit toto cum theatro iudicem. Qui, missis adhortationibus, processit ad supplicia. Et primùm

Prouocat insanum præsidem.

mùm quidem eam pronam à quatuor viris extensam, & quibusdam palis humi fixis alligatam,iubet tolli sublimem:& infernè qdem ignem oleo,& pice,& sulfure,& sarmentis vehementer accensum,eius substerni visceribus: à tribus autem rursùs desupèr hominibus simul vno impetu eius dorsum virgis cędi. Hæc quidem sic se habebant: & executioni mandatum fuit,quod iussit Præses.

Horrẽda ei supplicia adhibẽtur.

Cùm ea ergò diù sic pateretur,& dorsum quidem flagellis desupèr laceraretur,viscera autem infernè conflagrarent, & venæ minuerentur in cinerem, & concresceret ac consumeretur sanguis supplicio,vel ipsis auribus grauem afferente dolorem, martyr (ô verè generosum propter Christum animum,& superiorem naturæ necessitatibus) solis precibus & Deo erat intenta: & quę sunt à seculo admirabilia,in memoriam & os redigens (erat enim valdè exercitata etiam in intelligentia diuinarum scripturarum) orationem,velutì quodam rore,extinguebat illum ignem dolorum. Quamobrèm defessa illa bellua in hoc genere supplicij,eam iubet extendi super rotam.Et fuit quidem iussus statim mandatus executioni,& rota accepit virginem,insignis cruciatus,& malorum successio,quę secundis contendebat obscurare priora.Deindè cùm illa per quandam vertiginem machinam, ossa quidem confringebantur, nerui autem & musculi extendebantur:& tota(pròh dolor) forma corporis excedebat à compage naturali. Illa autem eum rursùs inuocabat,qui eius exaudiebat orationem,& poterat eam defendere in tempore afflictionis,& eripere à manu inimicorum,dicens: Deus deorum,Deus virtutum,Deus salutis meæ,à quo est patientia mea,in quo confidit anima mea,turris fortitudinis meæ, & refugium meum,ipse da nunc quoquè auxilium ex affliction e: Deus.qui accingis me virtute:Deus,Deus meus,nè elongeris à me, quoniam defecit in dolore vita mea: Quoniam terræ adhęsit venter meus, & ossa mea tanquàm cremium aruerunt.

Ea vincit precibus.

Alia supplicia.

Alijs vincuntur precibus.

Hęc precata,(ô celerem visitationem,ô velocissimum euentum)statim quidem relaxatur à graui illa machina,ne plagæ quidem, nec ignis vestigium ostendens in corpore. Quod quidem cùm deberet obstupefacere Iudicem,& discutere nubem impietatis,quę eum detinebat,ille ne minimùm quidem potuit intueri ad eam,quę illa fecerat miracula,virtutem,neque cor ad eam conuertere:sed erat adhuc crassus & stultus,& adhuc implicatus illa ebrietate incredulitatis,& insania ac caligine. Cùm eam igitur rursùs in lignum sustulisset, ferreis ipsam vngulis laniat crudelissimè. Illa autem rursùs ad Deum tollit oculos:& statìm fuit tãtum adepta auxilium,vt cùm defessi essent satellites à continuò labore,ea affecta fuerit perindè,ac quę nullum dolorem sentiret penitùs. Propter quæ Præses in summam adductus dubitationem, cùm nesciret quid ageret, & gestum, & habitũ subindè mutabat,è sede frequenter exiliebat,nec ipse se poterat amplius continere, nec manere in eo,quo par est, ordine & moderatione.

Laniatur ferreis vngulis.

Cùm autem propter dubitationem à se adeò discessisset, & fureret,ei etiam tale quid suggerit, qui cum eo seorsùm loquebatur, diabolus: & iubet martyri vbera amputari nouacula.Res est autem grauissima mamillarum amputatio, & quæ potest afferre acerbissimos dolores,maximè cùm cor sit situm in ea parte. Sed martyr, quæ vehementiori affectione amoris in Christum tenebatur,id quod est minus,contemnebat. Tyrãnus autem rursùs insignem fortitudinem cõtendens superare immodicis supplicijs, ei euellit ipsos vngues. Sed illa,tanquàm nullum doloris habens sensum, adhuc vehementiùs Deo agebat gratias,quòd digna esset habita,quę fieret ei conformis,& socia perpessionum.Porrò autem deos quoquè Tyranni afficiebat contumelia,eos tenebras, errorem & dęmones,& si quid aliud fert ad animę interitum,nominans. Quæ quidem ille audire nõ sustinens,(quæ enim est omnibus iucunda lux,est inimica oculo ęgrotanti)iubet mediam ei linguam excindi extractam à gutture: cum ea aũt vnà quoquè dentes excuti: & pro ore libero tales stultus reddit remunerationes. Ipsa verò nihil de sua remittens constantia, neque se molliter aut delicatè gerens, tandiù distulit amputationem, quandiù cum vocis instrumento posset vltimas Deo preces fundere.

Vbera eius nouacula excindũtur.

Vngues euelluntur.

Cùm ei ergò, vt par erat, egisset gratias, & deindè rogâsset, vt bono fine terminaret martyrium: deincèps autem pro ijs quoquè,qui ægrotant,ad eam accessuris interessit,& vocem è cęlo audiuisset,quę confirmabat data fuisse,quę petebat: Agedùm,inquit carnifici,fac quę sunt imperata: & linguam porrigit martyr, quę diuina semper meditatem dentes quoquè excutit: fitq; ei os fons sanguinis,qui sponsæ Christi totam vestem effecit

Lingua scissa extrahit. Dentes excutiuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

effecit purpuream, atque adeò quauis regia purpura preciosiorem. Quo tempore dicitur, cùm parùm defecisset, aquam petijsse, & accepisse. Qui autem præbuit, fuit vir quidam, Cyrillus nomine, cuius adeò non erat pietas manifesta, vt talis quidem putaretur ab impijs: alioquì autem, quòd ad animæ attinet affectionem, fidelissimus, & in primis pius. Atque ille quidem magnam accipit mercedem pro poculo aquæ frigidæ, & re adeò vili emit coronam martyrij. Nam cùm accepisset Probus, quòd is non solùm fractus naturæ misericordia, & quòd misereretur membrorum illorum amputationis: sed potiùs propter fidei societatem, & quòd non sustineret videre sic aqua indigentem communis Domini ancillam maximè germanam, martyri potum præbuisset, Dominicum in hoc implens mandatum, mortis ei affert supplicium. Deindè verò fert etiam vltimam in martyrem sententiam, & eam condemnat, vt vitam gladio finiat. Quod quidem cùm factum esset, & ante ciuitatem sacrum illius caput fuisset amputatum, corpus quidem aliquandiù iacuit humì neglectum, intactum tamen, atque adeò à cæli & terræ auibus ac bestijs custoditum, vt quæ quodammodò reuererentur, quæ prorum creatore acceperat stigmata & iniurias. Deindè Sophiæ, quæ eam erudierat & educârat, Dei nutu admirabiliter redditur eius planè effectus orationis, & requies maternorum viscerum.

Cyrillus quâ martyrio coronatur.

S. Anastasia decollatur.

Cùm enim virgo comprehensa duceretur ad martyrium, pro ea quidem animo angebatur eius magistra Sophia, timebatque & contremiscebat, tanquàm non illa decèps, sedipsa in suis membris esset subitura martyrium: nè fortè emollita, acciperet miserabile illud damnum coronarum. Ideoque prona humi iacens, in igne orationis & calidis lachrymarum fluxionibus, Deum rogabat, supplicabat, obsecrabat, nè superaretur martyrà supplicijs. Postquàm autem Anastasia iam pulcherrimum finem imposuit martyrio, & transijt ad supernos thalamos, & ad firma illa ac stabilia, quæ desiderantur, bona, tunc accedens Angelus Domini, magistram Sophiam à metu liberat & à curis, &, quod maximè optabat, & erat ei auditu longè iucundissimum, eius auribus instillans renunciat, nempe virginis consummationem. Prætereà autem eam quoquè deducit ad reliquias: & quod desiderabat consequi, & quemadmodùm optabat videre, ei tradit reliquias tali ornamento confessionis, & tali amictu ornatas martyrij. Atque illa quidem statìm circunfusa reliquijs, easque totas complectens, & vnumquodque membrum valdè exosculans, & præ gaudio ac desiderio calidas in eas effundens lachrymas, dicebat: Filia iucundissima, filia mihi charissima, filia, quam ego in exercitatione, in silentio, & in laboribus pulchrè educaui, ago tibi gratias, quòd materna præcepta nõ contempsisti, quòd quæ pollicita fueras, obseruâsti, & stetisti promissis, nec es obsita monitorum. sed adstitisti Christo sponso tuo, vestimento virginitatis induta, variata stigmatibus martyrij, circundata corona ex lapidibus preciosis: & nunc habitas in loco tabernaculi admirabilis, in domo gloriæ Domini, vbi est habitatio lætantium. Propterea rogo te, chara filia, & mater spiritalis, (Sic enim te inuocare est mihi conuenientius) esto mihi in hac breui & caduca vita bona nutrix senectutis, & pro me ad æternam vitam transmigrante intercedas, communem mihi placans Dominum.

Sophia miro studio complectitur eius reliquias.

Hæc illa filiorum amans, piaque ac religiosa anus, quæ sciebat, ità vt oportet filias parere & educare, cùm dixisset martyri, & eam senilibus amplexa esset & composuisset manibus: egeret autem manu, quæ ei inseruiret in transferendis reliquijs, vtquæ esset, sicut diximus, vetula, & ipsi potiùs esset opùs manu & baculo: nullaque ipsi earum transportandarum suppeteret ratio, & ideò staret apud se ægrè ferens, & animo anxia, repentè duo quidam viri aduenientes, & forma & moribus reuerendi, sanctis manibus subiectis reliquijs, eisque cum ipsa sublatis, prope Vrbem Romam splendidè & honorificè deposuerunt: Ad gloriam Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi: Cum quo, & cum sancto spiritu illi sit honor & potentia in secula seculorum, Amen.

Nota miraculũ in eius reliquijs transferendis.

SER-

SERMO EGREGIVS MEGINHARDI MONACHI DE S. FERRVTIO MARTYRE. HABETVR *in antiquis manuscriptis codicibus.*

Prologus Authoris ad Adelgerum Abbatem.

DOmino Adelgero cum grege sibi credito, Meginhardus exiguus, omne datum optimũ, descendens à patre luminum. Iuxta laudem sapientiæ veridicã, qui propriam nouit occultare stultitiã, suam præstat abscondenti scientiam. Vndè sæpè rogati in laudem sancti Ferrutij scriptis aliquid edere, maluimus silendo latére, quàm palàm subsannationi nugas promendo patére. Neque enim minimùm nos illa Tulliana declamatio terruit, quę tepidos sic carpens scriptores, intonuit: Mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis & ocio & literis. Diutina siquidem deliberatione fluctuantes, vacaremus' ne an scriberemus, effectiua tandèm illa charitas vicit, quæ non nisì operando ardoris sui flammas exerere nouit. Quì verò nos tantilli per subarescentis stillam riuuli, quicquam nos præstare putemus fluctibus Rheni, qui quicquid natura preciosum, quicquid moralitate decorũ, quicquid ratione splendidum mundus quadrangulariter teres vsquàm mortalibus effert, diuę tumidus totum Moguntiæ? Ambrosios enim gremio confouet, qui diuinum vertice melliflui nectaris odorem adspirent: Augustinos, qui diuinitatem inter Cherubim speculando, miris armaria tractatibus adaugeant: Gregorios, qui verbi diuini pabula vigilantissimè ruminantes, in promptuarijs ex hoc in illud eructuantibus, opportunè promendo recondant. Ibì fons philosophicus prata virentia riuis septenis inundat, gratisque potantes dulcedine terni saporis inebriat. Vndè suppliciter imploramus culminis celsitudinem vestri, quatenùs inter aurea gemmeaque, quibus abũdatis, poculorum genera, cranteræ vilis vel gustum non dedignemini, fraternæque mentis munusculum, humilitatis saltem gratia non aspernemini. Sed eccè dum supra vires conamur, sub onere labimur, & ad gressum liberum non valentes erigi, per terram trahimur depressi: vt in nobis impleatur, quod beatus Gregorius humiliter de se profiteretur, quia vires quas imperitia denegat, charitas ministrat. Ipsius ergò meritis interuenientibus, cuius in laudem ex infomi materia sermo cudetur, oculus noster interior spiritusancto mundante purgetur, aridumque cordis nostri desertum fonte in vitam æternam saliente rigetur: quatenùs quicquid dicetur, Deo gratum, egregio Ferrutio dignum, prudentiaque vestræ placabile reperiatur.

Iacob. 1.

Eccles. 41.

Lib. 1. Tusc. Quæst.

Charitas operando se exerit.

Moguntiæ opes & copiæ.

VM per organum spiritussancti familiare, mirabilem & gloriosum Dominum in sanctis suis admoneamur laudare, non solùm quotidianis obsequijs, sed & excellentiori quadã deuotione par est eos honorare. Summis enim studijs deuotionis obsequiũ videtur exequendum, quod sanctis delatum, recurrit in Christum. Verùm nõ homo solus Diuinæ debitor prouocatur laudis, sed creatura potiùs omnis, rationalis videlicet, irrationalis & insensibilis. Per se quippe Deũ laudat creatura rationalis & intelligibilis: per hominem verò irrationalis & insensibilis, dum eam homo considerans, vota conditori soluit iubilationis. Laudant autem Dominum & ipsa, quoniam laudationem Domini eorum parturit causa. Quę autem dicuntur insensibiles creaturæ, si vel ipsum conditorem valeant sentire, paucis libet considerare. Si sensus à sentiendo dicitur, omnis creatura Deum sentire probatur. Secundùm se nanque creatorem sentit creatura, vbi etiam se non sentit vita. Est autem sensus à sentiendo, quo creatura Deum sentiens, eius obtemperanter obedit imperio. Nam imperãte fide si transferantur montes, insensibiles vtiq; Deum sentiunt rupes. Omnis ergò creatura sensum habet in Deũ.

Octobr. 28.

Psal. 150.

Honor sanctis habitus redundat in Christum.

1. Cor. 13.

Martyrum

Martyrum autem Christi memoriam, omniũ fidelium deuotione recolendam, festi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

memoriam celebrare quid conferat.

uis gaudijs laudibus ve debitis venerari, quid ferat emolumenti, iuxta vires ingenioli nostri, in initio dicēdi operæ precium duximus perscrutari. Nam si desit emolumentum, ex superuacuo causæ tractatur negocium. Omnis itaque profectus, de causa parturiente progreditur. Sed omnis causa efficiens esse probatur. Omne autem efficiens, maius est eo, quod efficitur. Vndè rectè quęrenda videtur causa gaudiorum, quò lucidiùs pateat emolumentum. Neque enim paruulorum more nos decet effluere: qui genuino mox ab vtero in incolatûs huius ærumnam profusi, sicut gratis vagitibus, nescijsque plorati-

1. Cor. 13. bus ora rigantur, sic & in varios gratulationum gestus sine causa laxātur. Nos verò, qui iam quæ paruulorum sunt, euacuauimus, qui robur virile, solido cibo spiritualium pasti deliciarum, induimus, qui per speculum & in ænigmate videmus, quod facie reuelata sumus visuri, gaudia nostra gaudiorumque prouentus ratione conducit contemplari. Quid autem rectiùs causam dixerim gaudiorum vel profectûs nostri, quàm bonitatem

Iohan. 1. Dei? Ipse nanque bonitatis origo, profectusque totius perfectissima consummatio, iustus rerum dispensator atque moderator, humanæque salutis amator, electis suis agonizantibus gratiam largitur pro gratia, dum pro laboribus momentaneis prędmia tribuit sempiterna, peccatores atque sceleratos, largus in misericordia, bonitate saluat gratuita.

Patrociniū Angelorū & hominū beatorum.

Prospiciens enim fragilitati delinquentium, spirituum cælestium & hominum, vitæ puritate actionisque syncritate sibi placētium, nobis prouidit patrocinium: quatenùs erratis nostris innumerabilibus offensus, ipsis placaretur interuenientibus. Et hoc meritò gaudijs religiosis, officiosaque recolimus veneratione, sanctos videlicet gratia laboreque meruisse, vt apud iudicem districtum nobis valeant prodesse. Quod autem gratius emolumentum, quàm ipsorum interuentu nexibus exui delictorum, diuersis mundi casibus eripi, post mortemque cum ipsis, si tamen fideliter eos imitemur, gaudijs sempiternis perfrui? Quid autem prodest eos magnoperè venerari, quos inquātum carnalis conuersationis fragilitas admittit, non satagamus imitari? Ipsi quippe sumpta

Martyrium ecclesiæ in pace. cruce Christum sunt imitando secuti: nos verò tardi atq; desidiosi, si Christum nō possumus sequi, forma sint nobis vel homines puri. Habet etenim moderna pax ecclesiæ martyrium suum, certamen habet proprium, quo contra multiformes versutissimi hostis insidias legitimè confligentes, sanctorum quoquomodò per gratiam Christi mere-

2. Cor. 1. amur esse consortes. Si enim, vt ait Apostolus, passionum socij fuerimus, simul & consolationis erimus: & si mortis Christi similitudini complantati facti fuerimus, simul &

Rom. 6. resurrectionis erimus.

Est ergò facile, solenni celebratione martyres venerari: sed arduum atque difficile, martyres imitari. Abijciat autē Christianus, quod libet: vincat animo, quod terret, & imi-

Via ad vitā vndè arcta. tationem plenariam exerceat. Arctum enim iter duæ res nobis faciūt & angustum, contemptus voluptatum atque tolerantia passionum. In his ergò si vicerimus, veri erimus Christi martyrumque laudatores, veri erimus & imitatores. Iam verò certaminis athletarum Christi materiam subtiliùs intueamur, quatenùs insignium contemplatione meritorum, laudibus eos venerabiliùs prosequamur. Vniuersitatis ergò conditor Deus, interoīa quę bona creauit, & hominem bonum plasmauit, sed non summè: illius autem

Homo vtā Deo cōdit. essentialis summique boni participatione, cuius immutabilis boni omne quod est mutabile, inquantùm est, bonum est participatione. Neq; enim summum potuit esse, quod confinxit, immortalitate decorauit, prudentia, ratione, consilio prœmuniuit, arbitrij libertate donauit: vt pro dignitate conditionis imperaret mundo, soli seruiret Deo, pro famulatu spontaneo dignè remunerandus, vel pro contemptu voluntario meritò pu-

A diabolo euersus. niendus. Hunc igitur Angelus apostata beatitudinis locum, quem superbiendo perderat ipse, inuidiosè dolens subiturum, dolis circunuentum deiecit incautum: sicq; cum omni prole posthuma possedit eum, quasi iure sibi subiectum. Iure quippè quodammodò possedit, quem sibi consensisse vi nulla coëgit, sed suggestione sola consentaneum subegit.

Cumque generalē totius humanæ propaginis massam, prævaricationis huius complecteretur reatus, Deoq; contempto, mūdus hosti maligno seruiret vniuersus, creator omnium Deus, natura bonus, voluntate potens, opere misericors, propter nimiam charitatē suam hoīs lapsi misertus, per ętates seculi cunctas, electionis quędā sibi vasa seruauit,

uit, per quę pietate paterna cæteros ad originalem beatitudinem quandoquè respirare monuit & instruxit. Verùm hoc seductor ille fraudulentus non æquanimiter tulit: sed vasa misericordię, per vasa perditionis & iræ impugnare non destitit. Nam in Genesi qui vocantur filij Dei, nisi iusti & timorati? nec immeritò, dum pro diuini cultus obsequio filiationis illis proueniret adoptio. Et horum memoria benedicta, sic ex thymiamatis Dauidici emanat fragrantia: Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. &, Generatio rectorum benedicetur. & id genus plurima, quibus passim redundat diuina pagina. Qui verò per filios hominum, nisi peccatores expri-

Mali semp infestant bonos. Gen. 6. Psal. 23. Psal. 111. Gen. 6.

muntur, qui carnis pro fragilitate in omnem lasciuiam dissoluti, detestandorum operum executione reprobantur? De his in thymiamate supradicto sic exhalatur, vbi iuxta proprietates aromatum, cum dulcibus amara miscentur: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis. & infrà: Contritio & infelicitas in vijs eorum. Sapientiæ quoquè sacrarium, licèt in fine pertusum, Christique vas electionis eximium, ijsdem penè verbis, sed eodem sensu, erroris eorum inter cætera sic describunt deuia. Qui commutauerunt incorruptibilis Dei gloriam in imaginis corruptibilis hominis figuram, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Et quia non in notitia Deum probauerūt habere, tradidit illos in passiones ignominiæ.

Psal. 13. Salomonē dicit. Act. 9. Sap. 13. Rom. 1.

Duę ciuitates.

Sic ab initio duæ ciuitates, per multas constructæ sunt diuersitates: vna Dei, altera diaboli: hac de virtute in virtutem proficiente, illa sacrilegijs omnique vitiorum immanitate semper decidente. Ciuitas quippe Dei, Hierusalem est illa cælestis, veræ visio panis, quæ partim adhuc in membris Christi peregrinatur in terris, partim cum Domicis, quæ partim adhuc in membris Christi peregrinatur in terris, partim cum Domino regnat in cælis. Ciuitas verò diaboli, Babylon est illa confusionis plena, quę seducendo fornicari facit omnes gētes in prostitutione sua. Studiorum ergo varietate, dum suo quæque creseeret molimine, princeps huius mundi persequebatur in membris suis ciuitatem Dei. Aemulationis enim diuersitas virtutibus perpetem cum vitijs parit consli-

Apoc. 17. & 19.

ctum: quoniam in vniuersali furore vitiorum, generalis non capit constantia virtutum. Hęc igitur æmulatio, hæc innocentiæ conditio sanctum sanguinem à rerum matre initio. Deniquè protomartyr iustus Abel per Cain malignum necatur: Hebręi Deicolæ in tribulationis camino per Chaldæos examinantur, filij Israël per Aegyptios affliguntur: per apostatantē populum Domini prophetę sancti mortificantur: cruentissimo genere mortis per Antiochum Machabæi trucidantur. Et hi quidem vocabulo tali meritò videntur insigniri, qui certamine forti cum antiquo serpente congressi, gloriosissimi reportauerunt insignia triumphi. In his, vt ità dixerim, primùm animus enituit militię triumphalis: quia licèt ante eos omnibus penè iustis, pro rectitudinis zelo persecutionem passis, Deum tamen negare, & idolis manufactis inseruire cogebatur nullus, exceptis pueris tribus, fornacis per Nabuchodonosor probatis ignibus. His ergò tunc nouum, & retrò seculis inauditum, dignè concessum est hoc victoriæ genus, quasi iam instaret tempus, quo testium CHRISTI victoriosissimus horum trita vestigia sequeretur exercitus. Hinc inter cunctos veteris testamenti martyres, horum tantùm cum Euangelicæ fidei triumphatoribus infra sacrosanctę actionis mysteria vcneratur memoria: vt quorum par extitit agonis materia, parque victoria, pari triumphi decorentur & gloria.

Gen. 4. Exo. 1. 2. &c. 2. Mach. 7.

Inter hæc, dilectissimi, dominator ille truculentissimus iu omne mortalium genus adhuc potestatis suę vires exercuit, nec vllo modo iugum captiuitatis excutere valuit, qui libero pollens arbitrio, hosti se sponte per consensum subdidit. Hoc, inquam, iugum ratione nulla poterat solui, donèc à facie computresceret olei. Ineffabilis igitur dispensatione pietatis, & inenarrabilis gratia dilectionis, ad humani redemprionem generis Deus pater ex cælestis militię virtutibus nullum, sed filium suum misit vnigenitum, vt ex carne virginea carnem indueret, & eádem forma eádemque materia, quam vicerat, hostē debellaret, hominemq; libertati pristinę restitueret. Hic æquitatis magno iure & incomprehensibilis opùs erat arte sapientię: quia quod malignus ille sub iuris sui iamdiù possederat ditione, nō potuit perdere, nisi eádem, quam vicerat, natura reuincente. Hominis enī factor homo factus, in terris virginea suxit vbera, regens sidera, panis vinus esurijt, fons vitæ sitiuit, lux dormiuit: ab itinere via fatigata, falsò veritas est accusata: iudex viuorum & mortuorum à mortali iudicatur, ab iniustis iustitia damnatur, spinis bostrus coronatur, fundamentū suspenditur, virtus infirmatur, salus vulneratur, vita moritur.

Esa. 10.

Christi charitas erga humanum genus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Propter hoc quippe qui erat ſine initio, ex materno ortum habere dignatus eſt vte-
ro: vt illius humilitas noſtra fieret ſublimitas, crux eius noſtra victoria, mors illius no-
ſtra ſalus & vita. In hoc deniquè apparuit filius Dei, vt ſolueret opera diaboli. Congreſ-
ſus ergò cum leuiathan carne, quam induerat, hamum diuinitatis latentem ineſcauit,
ſicque moriēs, hoſtem, dum ſe viciſſe crederet, proſtrauit, tartaroque ſpoliato, victor re-
Gen.3. ſurrexit: cęlosque conſcendens, aditum nobis vitæ, quem ignea clauſit atque verſatilis
rhomphea, reſeruit. Hinc prædicationis Apoſtolicæ ſub Chriſto vero ſole per orbem
rutilante fulgore, zelo ductus princeps ſeculi huius, vaſa doluit ſuę captiuitatis auferri,
ſpoliaque diſtribui.

Diabol⁹ incitat tyrannos in Chriſtianos. Efferatus itaque perſecutiones commouit, prælia concitauit. Vndè poteſtas terrena conſpirans, contra Chriſti nomen armatur, perſecutionis turbo graſſatur, fidelis quiſq; pro fidei veręq; cōfeſſione mactatur. Imperiale per totum orbem nimìs vrgebat edictum, nomen funditùs extirpari Chriſtianum. Lege promulgatur publica, ſanciri delatoribus præmia: Chriſtianos verò ſacrificantes, muneribus & honoribus ampliſſimis cumulari: vel in Chriſto perſeuerantes, pro maieſtatis regiæ contemptu varijs & exquiſitis cruciatibus mortificari. Tum verò corpora ſancta paſsìm rapiuntur, cæduntur, igne creman tur, membratim diſcerpuntur, modis omnibus crudeliter afficiuntur. Neque verò artubus exanimatis parcebatur: laniabantur, incendebantur, ſpargebantur, nec ſaltem ſepeliri ſinebātur, & quibus per Chriſtum cæli aperiebātur, ab infidelibus cōmunis omnium viuentiū mater terra negabatur. Inter hæc millena diſcrimina tyrones Chriſti mālūt occìdi, quàm vinci: quorum virilis conſtantia infatigata ſemper triumphat perſeuerantia. Hoc eſt ſanctorum martyrum commune conſilium, commune commercium, contemnere fugientia, comparare permanentia: viuere moriēdo, nè moriantur viuendo: & ſemèl moriendo ſemper viuere, quàm paululùm viuendo perpetualiter interire. Hoc eſt, inquam, ſanctorum commune prudensque conſilium, hoc commune felixque cōmercium. Horum ſufferentiam miram cum principibus ſuis mundus inhorruit, in quorum cordibus iam vileſcens aruit: qui nec blandimentis molliebantur, nec tormentis acerrimis frangebantur.

Martyrum oīm ſtudiū.

Neque verò in hoc procinctu Dominico ſoli coronabantur viri: fœminæ quoquè licèt ſexu fragili, animo tamen agonizabant virili: ſed & virgines tenellæ, dum laſciuum geſtiunt corporis ſexum domare, cruento corpore ſeculum, Chriſto auxiliante, domare. Eſt itaque corona glorioſior, vbi ſexus infirmior: quia virilis animus in fœminis maius aliquid facit, quandò ſub pondere paſſionis fragilitas fœminea non deficit. Gemit autem nunc cum ſuis ſatellitibus horum pedibus proſtratus inimicus, quos, vt videba-

Interceſſio ſanctorū q.d præſter. tur, ignominioſè moriētes, eſt ſe viciſſe gauiſus: dolet eorum interuentu molimina cuncta malignitatis ſuæ caſſari: dolet eorum ſuffragijs corporis & animæ impedimēta ſubleuari. Hæc ergò, fratres, agonis materia Sanctorum, hęc eſt noſtrorum cauſa gaudiorū, hoc noſtri profectùs emolumētum, hoc in ſanctos non minimum pietatis deuotionisq; documentum.

S. Ferrutij virtus. In hoc exercitu candidato triumphantium militum Chriſti, qui cum patientia proni cucurrerunt in huius ſtadio ſeculi, velut precioſiſſimū Dominici ſerti margaritū, ſpecialis noſter patronus, glorioſiſſimus videlicet Ferrutius, virtutū gloria clarus, meritorū pręrogatiua prefulget venerandus. Hic itaque dum in his moribūdis degeret membris, contempſit mortem quandoquè venturam, vt vitam acquireret ſine fine manſuram, ſicut ferro non ſolùm lapides & ligna, ſed & cætera vincūtur metalla: ipſum verò nō nisì ſolo vincitur igne: ſic ille ſolo diuini amoris victus ardore, machinamēta cuncta mundanæ ſpiritualiſq; deuicit malitię. Verùm quia vitę vel paſſionis eius tēpora ſeu geſta non

Elus crebra miracula. reperiuntur, laudis ipſius præconia nō ſilebuntur, dum meritorū inſignia frequenti miraculorum atteſtatione pandūtur. Licèt enim ſigna, ſecundùm Apoſtolū, non fidelibus,

1.Cor.14. ſed infidelibus data ſint, neceſſariò tamē aliquandò conferuntur & fidelibus: quatenùs quorundā ſanctorū actus cū occulto Dei iudicio lateāt, ſignorū experimēto merita pateāt. Nō aūt in laudibus diuinis Ferrutius ſolus abſq; geſtorū rememoratione celebratur, cùm in vtriuſq; teſtamenti ſerie viri pręcipui ſine genealogijs cōmemorentur. Sic

Gen.14. quippe Melchiſedech ille, qui in veri ſacerdotij typo panem & vinum obtulit: ſic Elias, qui

qui populum Iſraël in gladio & igne iudicauit: ſic prophetarum plurimi repentè videntur induci: ſic in nouo Thomas, Bartholomęus & Matthias Apoſtoli: ſic perplures martyrum Chriſti, quorum merita placeat non eō minùs venerari, quō cōſtat ortus eorum vel actus ſine periculo neſciri.

Quòd autem ſancti Ferrutij latent actus, ſiue Scriptorum penuria contigiſſe conijcimus, quos priſcis temporibus in Germanorum partibus non adeò floruiſſe cognouimus: ſeu certè ſi quibuſcunque ſtudijs exarati fuerunt, bellorum deperiſſe turbinibus. Sic quippe Hieroſolymis lex diuina flammis legitur Chaldaicis incenſa: ſic vr- 1.Mach.1.
bium plurimarum & nobiliſſimarum credibile indicatur periſſe monimenta. Neque enim facilè perſuaderi poteſt Moguntiam, excellentiſſimis Galliarum ciuitatibus con- Moguntiæ encomion.
ferendam, literalis immunem ſtudij tunc temporis torpuiſſe, gentiumque cunctarum mercibus vberrimè refertam, liberalibus diſciplinis, quibus præſtantiſſimus omnium diuitiarum honor debetur, caruiſſe. Sed ex innumerabilibus fortè bellorum cladibus, quæ Galliam Germaniamque vaſtauerunt, cùm Moguntię, tum plurimarum vrbium, quę non extant, monimenta periērunt. In Chronicis itaque curioſiùs requiſitis inuenimus Archadij, Honorij Theodoſij que iunioris temporibus, ſub Pharamundo, Clodio, Merouęoque Francorum regibus, Romanis adhuc imperantibus, Gallias à diuerſis Galliarum vaſtationes
attritas gentibus, vrbes ſolotenùs dirutas incolis captiuatis, villas exuſtas: vbì cum ſupellectili reliqua, liberalis etiam, ſi qua fuerat, poterat aboleri diſciplina. Vndè nè pro certis incerta probâſſe videamur, quod habemus in prōptu, ſequamur, magnaliumque Dei laudatores*, quàm iudiciorum eius incomprehenſibilium ſcrutatores, inueniamur. *f. potiùs, q̃

Propoſuimus autem hoc ſermone ad gaudium ſpirituale mētes audientium prouocare, quō plùs per charitatem ædificātem, ad ſanctorum ſocietatem proficiamus, quàm per ſciētiam inflantem, ab interni gaudij delectatione deficiamus. Sed humani tarditas 1.Cor.8.
ingenij quia vix ad intellectualium perceptionem poteſt adduci, niſi cordis interna prius cognitione paſcātur exteriori, iuxta quod Apoſtolus ait, Non prius quod ſpirituale, 1.Cor.15.
ſed quod animale, deindè quod ſpirituale: dicemus ſecundùm quod percepimus, nō quidem narratione plena martyris huius ſanctiſſimi certamina, ſed ſummatim perſtringētes nouiſſima.

Ex literis itaque mauſolei, quo ſacratiſſima medelęque ſcia reconduntur oſſa, vir iſte beatus cognoſcitur Moguntiæ demoratus, amoreq; diuino cingulum militare ſol- Hiſtoria breuis S. Ferrutij.
uiſſe, altaribusque ſacris, Chriſto deincèps victurus, arma deuouiſſe. Hinc vrbis præfectus ira commotus, incertum Chriſtianus an ethnicus, vltra Rhenum caſtello ſanctum
tranſmigrauit exilio, ferroque vinctum carceri mancipauit tenebroſo. Diutina verò ma- Diù tenetur in cuſtodia.
ceratus inedia, per ſex menſes beneficia non experiebatur humana: ſed carnali deſtitutus iuuamine, ſpirituali diuinitùs ſolamine fulciebatur. Hinc itaque poculum paſſionis
amarum non exhorruit: ſecurus autem calicem mortis exhauſit, quem priùs pro exemplo ſummus bibit medicus, nè lethalē eum, ſed medicinalem, crederet ægrotus. Se- for.* ferens
curus, inquā, mortis exhauſerat calicem, quia per hāc amaritudinem ad inæſtimabilem ſe peruenturum ſperauit dulcedinem. Pœnas igitur fortiter* currens, calicem Domini Decedit in carcere.
lætus bibit, ſicque menſe ſeptimo felix in Domino quieuit. Pulchrè verò qui poſthabitis actualis vitæ laboribus, Deo vacare diſponebat in contemplationibus, impedimentis
abſoluitur popularibus, loco munitiori atq; ſecretiori deſtinatur, vinculis amoris Chriſti conſtringitur, tenebris mundanæ noctis addicitur, vt lumine veri ſolis indeficienti
potiatur: materialis fame panis afficitur, vt verbi diuini pabulo ſatietur. Et hîc quidem ſenîs menſibus, quasì ſex ſeculi huius ætatibus, varijs tribulationum preſſuris examinatus, mēſe ſeptimo, velut ætate ſeptima cum electis omnibus requietionis ſabbatum ce- 1.Cor.15.
lebrat feſtiuus, expectans feliciter octauam, ſolennitatem ſcilicet reſurrectionis celeberrimam, cùm corruptio mutabitur incorruptione, mortaleque veſtietur immortali- Apoc.14.
tate: cùm Hieruſalem cælestis ciuis effectus, agnum quocunquè ierit, comitabitur: cùm
ſpiritibus Angelicis ſociatus, contemplatione diuina ſatiabitur. Martyrium non ſola facit ſanguinis
Sed fortè queritur ab aliquo, cur ſanctus hic inter martyres ſolenni glorificetur of- ficio, cùm ſanguinem non fuderit pro Domino? Huic autem facilis obijcitur à ſano ſapiente reſponſio, quia martyriū ſola ſanguinis nō facit effuſio, nō etiā ſola carnis afflictio, ſed & mundi cordis contritio, ſalutariſque ſpiritûs humiliatio. Neq; enim minoris apud Deum meriti, ſqnaloris carceratij, tenebrarū, vinculorū, ſolitudinis, longæq; famis mo
roſa

Universidad de Deusto
Biblioteca

rosa credenda est excruciatio, quàm momentanea capitis obtruncatio. Nec dubitandum reor athletam Christi constantissimum, qui in his tormentis spiritum gessit inuictissimum, ceruices sponte carnifici præbiturum, si sic iniquitatis dictaretur iudicium. Iniquissimus autem iudex maluit hunc in pœnis differri, sperans eius vel fame constantiam flecti: qui non expauesceret, fortasis autem optaret, pro Christo gladio plecti. Martyr ergò dignè prædicatur, inter martyres meritò colitur, quem etsi sanguinis purpura non venustat, virtutum tamen tormentorumque venustissimè ornat varietas. Huius ergò viri beatissimi corpus presbyter Eugenius, adnitente Berengario, summa cum diligentia collectum, castello tumulauit, titulumque causam summatim perstringentem composuit, sperans in resurrectione se cum eo partem habiturum, quem humanitatis obsequijs prosecutus est vel defunctum.

Ibi deniquè membra sacratissima, beneficijs diuinitùs comitata, à ciuibus frequẽtata, vsque ad Lulli venerabilis pacificè quieuerunt pontificatûs tempora, qui postsanctissimum martyrem atque pontificem Bonifacium, sedis Moguntiacensis strenuè rexit populum. Hic itaque prædecessoris atq; magistri sui sequax egregius, cùm per sedis suæ diœcesim ecclesias construeret, monasteria fundaret, regnumque Francorum Christianæ religionis cultu longè lateque nobilitaret, reliquias sancti Ferrutij in Lætantium locum transtulit, Deoque sub cœnobialis normæ disciplina militantes adunare curauit, spiritu feruentes, spe gaudentes, idipsum inuicèm sentientes, animas suas castificantes in obedientia charitatis, in amore fraternitatis. Boni verò pastoris vsus prouidentia, fratribus ipsis, nè deficerent in mandatorum Domini via, victûs atque vestitûs sufficientes redditus contradidit, ipsumque locum, donèc in corpore vixit, summa deuotione pro sancti reuerentia coluit. Postquàm autem domus eius terrestris habitationis huius luteæ soluta est, vt non manufactam, sed æternam in cælis inhabitaret, pontificatûs illius pariter & religionis successores Richolfus, Haistolphus & Rabanus, eadem deuotione locum sanctum coluërũt, ecclesiam amplificauerunt, tumbam sanctarum exuuiarum decenter composuerunt, pauperes Christi sacris ossibus excubantes humanitatis summę consolatione fouerunt.

Trãsferunt reliquiæ S. Ferrutij in monasteriũ Blidenstat.

2. Cor. 5.

Et nos, fratres charissimi, Deum, ex quo, per quem, & in quo sunt cũcta, quæ sunt bona, laudemus, & pro modulo nostro secundùm multitudinem miserationum eius glorificemus, qui nobis talem dignatus est conferre patronum, cuius excellẽtia meritorum, solamen laborũ, & fructum nobis æternorum obtineat præmiorum. Præsentem verò nostrum specialemque patronum imploremus omnes, imploremus singuli sedulitate votorum, quatenùs fragilitatis nostrę percipiat gemitus, humanos nostros excessus apud supernos excuset auditus, piè patrocinando nos foueat, pastorem nostrum protegat, familiam defendat, locum custodiat, à spirituum malignorum nos tueatur insidijs, ab innumeris huius mundi ëruat periculis: vt ipsius & omnium sanctorum interuenientibus meritis, ad illa pertingere mereamur gaudia beatitudinis, quæ non vidit oculus, nec audiuit auditus, nec humanus capere valuit intellectus, quæ DEVS ante tempora secularia suis præparauit dilectoribus: Cuius honor, laus & imperium sine fine permanet in secula seculorum, Amen.

Rom. 12.

1. Cor. 2.

VITA S. FARONIS EPISCOPI MELDENSIS,
EX MS. CODICIBVS, PER F. LAVRENTIVM *Surium paraphrasticôs descripta.*

Octobr. 28. Pater S. Faronis.

BEatus Faro patrem habuit Hagnericum Burgundionem, adeò charum Theodeberto Austrasianorũ regi, vt ab eo in aulam accitus, inter proceres non mediocriter clarus extiterit. Celebrẽ eum reddebat, quòd rex eius cõsilijs vteretur, quòd præclara esset sapientia ornatus, hospitalitatis studiosus, sanctorum virorum susceptor & hospes deditissimus atque humanissimus. Animo enim perspicaci facilè intelligebat in eorum mẽtibus habitare Christum, quem in eis venerabatur. Duxit verò coniugem, generis præstantia haudquaquàm ipsi imparem. Leodegunda ea dicebatur, tresque ei peperit filios, Faronem, de quo nobis est sermo,

Item mater.

sermo, Vualbertum & Chalnoaldum: itemq; Faram filiam, multa probitate conspicuam. Chalnoaldum pater voluït à beato Columbano, illustri sanctitate Abbate, erudiri, cùm is in vasta habitaret solitudine, cui etiam ad iussum beati Columbani fera bellua parére didicit, vt in eius gestis habetur. Vualbertus à sancto Columbano cum fratre Chalnoaldo & beato Agilo filio Agnoaldi, qui fuit Hagnerici frater, traditus est Eustachio magnæ doctrinę & sanctitatis viro, ipsiusque Columbani discipulo, instituendus: quibus & plerique alij adiũcti fuêre, qui posteà ecclesiarum prælules eximij extiterunt. Vualbertus quidem decimusnonus à beato Dionysio pro vitæ suæ meritis creatus est Meldensium antistes. Deniquè Faro à patre Hagnerico in aulam Theodeberti regis adductus est, sperans se eum suę dignitatis successorem habiturum, quemadmodùm etiam posteà euénit. Nã quoàd Theodebertus regno potitus est, Faro sanctus iuuenis militari habitu apud eum degens, inter palatij primarios viros haud vulgari eius familiaritate vsus est.

Vualbertus Episcopus Meldensis.

Viuit in aula Faro iuuenis.

Porrò cùm Theodeberti & Theoderici regum ditiones Clotario cessissent, apud eũ quoquè Faro præcipuum gratię & amicitię locum obtinuit: atque ea fidutia fretus, admonebat regem mundi huius blandimenta & illecebras, cęlestis beatitudinis contemplatione calcare, omnibus se comem & amabilem exhibere, actus & mores suos ad virtutis præscriptum componere. Dabat etiam operam humanitatis & misericordiæ officijs & operibus, ità vt reos capitis liberare studeret. Nec desunt, qui scribant missos tum ad Clotariũ regem à Saxonũ gente legatos, eosq; verbis iniurioſis vsos, vsqueadèo Clotarij animum exacerbâsse, vt iusserit eos confestim interfici, ira præcipite eum extimuisse inimicæ gentis eam vim afferat, eum ius gentium violaturum, & contra ipsas quoq; Francorum leges venturum, nihil tamen apud iratum regem efficere potuisse, quòd ruptis moderationis habenis, sanum consilium non admitteret. Tum verò magna vsum prudentia Faronem, dixisse vt fieret quod rex mandâsset, sedità tamen, vt in posterum diem legatorum cædes differretur. Eam sententiam omnium sedisse animis, legatos ea nocte à milite custoditos: ad eos autem accessisse Faronem, & tãtum suis apud eos sermonibus effecisse, vt Christiana religione voluërint initiari: atque id cùm ille regi & aulicis indicâsset, non solùm vita donatos, sed etiam muneribus affectos, ad suos cum gaudio reuertisse. At posteà tamen Saxonum gentem à Clotario, filio Dagoberto, qui ab eis vulneratus erat in capite, opem ferente vsqueadeò debellatam esse, vt neminem permiserit ex eis manere superstitem, qui gladij eius mensuram excederet.

Clotarium regẽ optimè admonet.

Faro sua prudentia seruat mortẽ destinatos.

Saxonum dira cædes.

Intereà autem, cùm apud Clotarium regem multa præclarè gereret, sororem Faram virginem sanctissimam cognouit magno ipsius videndi desiderio teneri. Accessit igitur ad eam, & intãtùm familiari eius colloquio sapientique oratione permotus est, vt amplissimos palatij honores, regisque singularem amicitiam sibi negligẽdam putârit, ipsiusque coniugij oblectamenta, adhuc vigente iuuẽtutis flore, respuerit, & consentiente vxore Blidechilde, Ecclesiastico ordini se adiunxerit, ecclesiam beati Stephani Meldensis, quæ tum magna premebatur paupertate, multis villarum opibus ditârit, sanctæque Faræ cœnobium magnificè sublimârit, & non ciues modò, sed etiam peregrinos & exules suis facultatibus sustentârit. Crescente aũt fama sanctitatis eius, gens Anglorũ magno eius amore incensa, puellas virgines mittebat, quę eius opera in monasterijs Faræ & alio quodã, Christo militarẽt. Porrò *Chillenũ Scotũ, virum sanctum, ad Atrebatẽses ipse misit, quos ille sana doctrina & illustribus miraculis ad Christũ traduxit.

Cõsentiẽte coniuge, S. Faro clero se iungit.

*Quidam hunc aiunt fratrem Faronis fuisse.

Sedente quandoquè eodem Chilleno ad mensam cum Farone, poculum vitreum è manibus pincernæ excidens, confractum est. Cernens ea re ministri animum perturbatum Chillenus, vultumque eius pallore perfusum, clàm ei innuit, vt fragmenta poculi ipsi præberet. Quæ cùm accepisset, fusis ad Dominum precibus, pro fragmentis redintegratum poculum homini mœrenti restituit.

Chillenus fractum virtũ precibus redintegrat.

Cùm è vita decessisset Vualbertus Meldensis Episcopus, beati Faronis frater, in eius locum, annuente Clotario rege, Faro subrogatus est. Ad eam autem dignitatem euectus, quanta vitæ sanctitate virtutumque splendore claruerit, satis declarant miracula, quæ per eum Christus efficere dignatus est. Beatus Audoënus in fundo suo monasteriũ condidit ad torrentem Resbacensem: cumque beati Petri Apostolorum principis oratorium cuperet dedicari, ei rei operam suam nauauit Faro sanctissimus, quippè in cuius

S. Faro fit Episcopus Meldensis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diœcesi extructum esset, atq; Audoënus eius loci ordinationem omnem ex eius consilio facere decreuerat. Ipso aût dedicationis die paruum quidem, sed egregiè politum, marmor pontifices benedicentes, cùm deindè altari imponere vellent, humi collapsum, Marmor fractum instauratur diuinitùs. ità duas in partes scissum est, vt ferro sectum videri posset. Id conspicati antistites Faro & Amandus, proceresque Audoënus & Eligius, in terram sese prosternunt, Deoque preces offerunt. Indè ab oratione surgentes, marmor Crucis signo consignant, moxque adeò inter se partes coalescunt, vt nullum fracturæ vestigium cerneretur.

Nota de chrismate. Quodam Paschali tempore cùm sacro chrismate populum beatus Faro confirmaret, quidam puer cæcus inter alios accessit: qui vbi chrismate vnctus est, lumen cæli, quod nunquàm anteà viderat, iucundissimus adspexit, simulque sancti spiritûs gratiam ex confirmatione secùm reportauit.

Cùm beatus vir domesticatìm visitaret ouiculas vrbis suæ, paternam illis adhibens curam & solicitudinem, casu carcerem, in quo vincti homines detinebantur, præterit. Id sentientes miseri illi, petunt veniam facinorum, & vinculorum solutionem. Mox ille pietate commotus, Abite, inquit, liberi, quandoquidem factorum vos pœnitet. Ad eam vocem vincula confestìm soluta sunt, non ausa detrectare imperium sancti antistitis, in quo Christi virtutem sentirent.

Neque illud silentio premendum putamus, qua virtute animi & prudentia, cùm iam sacrum Christo seruitura accepisset velamen coniunx eius Blidechildis, bearissimi viri tentationem, ab inuido & maligno dæmone illi iniectam, extinxerit. Cùm enim illa sanctimonialis in propria quadam villa sua Deo famularetur, beatus Faro in memoriam redijt amoris & pulchritudinis eius. Itaque misit ad eam, iubens vt ad se veniret. Illa vt audiuit, non est mota loco. Misit iterùm Episcopus, & nec sic quidem venire voluit. Vbi autem tertius venit nuncius, sentiens illa sancti viri animum pertinacem, vt & suæ & illius pudicitiæ consuleret, deposuit vestes, quę cultiores videri possent: capitis totondit pilos, induensque se cilicio, ea deformitate se ei visendam obtulit. Ille verò tali eam habitu & specie cõtemplatus, vehementer exhorruit, dolens se tentationi eatenùs cessisse, multumque admirans, fœminæ singulari prudentia ab illicito opere sese reuocatum.

Mira arte tentatio beati viri extinguitur.

Egressus est quandoquè vir Dei ab vrbe Meldensi ad beati Remigij oratorium precandi causa. Cumque ab oratione surgeret, repentè ad eius aures perfertur clamor miserabilis, luctusque ingẽs hominum, in quadam naui medijs in fluctibus permultos perijsse dolentium. Tum ille conscenso ponte, prono vultu se prosternit, orat Dominum Iesum pro salute miserorum: post mediam ferè horam flumen baculo, quem tenebat manu, tangit: fit res admiratione dignissima: sine vllius rudentis aut remigis adminiculo, nauis ab vndis emergit, submersi omnes in litus exeunt, quorum iam erat vita planè deplorata.

Multi submersi redeunt ad vitã.

Multa sunt alia sancti Episcopi præclara opera, quę tamen, nè tædium lectori fastidioso afferamus, prætermittimus. Fuit in Episcopatu à Clotario rege vsque ad Childeberto annis sexagintasex. Migrauit autem post multos labores ad beatam requiem, ecclesia Meldensi lugente, lętantibus Angelis. Cæcus quidam ab ipso ortu, cùm in Rothomagensium finibus degeret, procùl à Meldensi ciuitate, nocturna visione admonitus est ædem beati Faronis petere, visum eius meritis impetraturus. Credit homo visioni, seque accingit itineri. Postquàm ad locum indicatum peruénit, omnibus tum diurnis, tum nocturnis horis monachis psallentibus se adiungit, auidissimè expectans promissum oculorum lumen. Et eccè cùm sub auroram quandoquè staret ad sepulcrum beati viri, monachis cantantibus versum illum, Deus misereatur nostrî, & benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos: palpebræ hactenùs semper clausę, stillantes sanguinem, aperiuntur: perspicueq; cernit, qui ad illud vsque tempus lumen ignorauerat: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Fuit Episcopus 66. annis.

Psal. 66.

Hactenùs beati Faronis historia in MS. codicibus habetur, quam satis confirmant ea, quæ in vita sancti Eustachij siue Eustasij Abbatis Luxouiensis 29. Martij Tomo 2. leguntur. Fit enim ibi quoquè mentio Chagnerici, quem hæc historia Hagnericum vocat, qui fuit beati Faronis pater: itemq; Landegundę, siue, vt hîc appellatur, Leodegundæ matris eius: Burgundoforæ quoquè sororis eius, quam ego sentio eãdem esse, quam nostræ historiæ author Faram nominat. Tum etiam Chagnoaldi, siue, vt noster habet, Chalnoaldi, qui beati Faronis & Faræ frater fuit. Facilè autem ab alijs atque alijs aliter atque

Cap. 3. & 4.

atque aliter propria nomina scribuntur & pronunciantur, quæ tamen res nihil mutat personas ipsas. Malè autem in Historia beati Eustachij cap. 3. non longè ab initio, pro Chagnoaldum, scriptum est, Magnoaldum: quo in loco puto mihi imposuisse manuscriptum codicem, minimè tunc obseruatis ijs, quæ posteà de Chagnoaldo eodem capite sequuntur: qui tamen error leuiculus est.

HISTORIA BREVIS S. NARCISSI EPISCOPI HIEROSOLYMITANI, EX ECCLESIAST. HISTORIÆ EUSEBIJ CÆSAREENSIS *Lib. 6. Cap. 8. & 9.* *Interprete Iohanne Christophorsono Anglo.*

VBi Seuerus imperiũ ad annos decem & octo administrauerat, Antoninus eius filius, ad eum honorem euehitur. Eodem tempore vnus ex eorum numero, qui in ea turbulenta persecutionis tempestate se fortes & inuictos præstitissent, & post certamina, pro fidei cõfessione susceptа, essent integri & incolumes diuina prouidentia seruati, nomine Alexander, quem modò Episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ fuisse mõstrauimus, propterea quòd confessione fidei Christianæ temporibus persecutionis nobilitatus erat, Episcopatu, quem dixi, cùm adhuc Narcissus, qui eum in eo officio anteibat, superstes esset, dignatus fuit. Octobr. 29.

Præter multas alias admirabiles res gestas, quas qui ex ea ecclesia sunt, ex sermone ac traditione fratrum, gradatim & ordine succedentium, de Narcisso narrant, hoc præterea miraculum ab eo editum referunt:

In magna & solenni Paschatis vigilia, oleum diaconis & ministris ecclesiæ defuisse perhibent. Vndè cùm vniuersam multitudinem grauis quædam ægritudo & demissio animi occuparet, Narcissum ferunt his, qui luminaria apparabant, præcepisse, vt aquam ex puteo quodam, qui erat in proximo, hauirẽt, & ad ipsum afferrent. Quo absque mora peracto, eum superaqua orauisse, mandâsseque vt cum vera & constanti in Domini fide, eam in luminarium vasa infunderent. Quod vbi fecerant, contra omnem rationem, incredibili quadam & Diuina virtute, naturam aquæ in olei naturam cõmutauit: & pro certo illius miraculi indicio, fratres complures, qui illic erant, eo quidẽ tempore permultum ex illo oleo reseruauerunt, ex quo etiam aliquantulum ad nostram vsque ætatem custoditum est. Pleraque item alia, memoria quidem digna, de vita istius viri commemorant, in quibus eiusmodi quiddam traditum est:

Nota de solẽni Paschatis vigilia.

Luminariũ in templis vsus antiquissimus.

Cùm quidam nequam perditi homũciones grauem & seueram eam rationem, qua per vniuersam vitam tum in hominibus acriter admonendis, tum in eorum vitijs corrigendis vti consueuit, neutiquàm ferre possent prę metu, nè ipsi propter infinita scelera, quorũ sibijpsis conscij erant, iudicati ab eo pœnas luerent: cœperunt contra illũ conspirare, & turpem quãdam criminationis calumniam in eum conijcere: deindè quo magis auditoribus criminationis falsò obiectæ fidem facerent, eam iureiurando confirmare, atque vnus sic deierare: Si non verè dixerim, opto vt fœdo ac sæuo morbo corripiar vniuersum vitam tum in hominibus acriter admonendis, tum in eorum vitijs corrimiserè dispeream. Alter verò sic: Si nõ verè dixerim, opto vt fœdo ac sæuo morbo corpus absumatur. Tertius autem hoc modo: Opto, si non verè dixerim, vt luminibus penitùs orbatus sim. Verùm quanuis nemo ex fidelibus, propter nobilitatam ac testatam inter omnes omninò Narcissi existimoniam, atque adeò ob vitæ rationem ex virtutis regula traductam, illis vel grauissimo iureiurando se obstringentibus, animum aut fidem adhibuerit, ille ipse tamen partìm prę indignitate obiectæ criminationis, partim prę cupiditate vitę in sapientiæ ac virtutis studio degendæ, quam iamdiù optauerat, ab oculis vniuersæ multitudinis se penitùs remouit, & in solitudine locisq; desertis ad multorum annorum spatium vitam transegit. Verùm sublimis ille diuinę iustitiæ vltionisque obturus, his sceleribus patratis, minimè acquieuit: sed quamcelerrimè impios illos & nequam homines, qui inter iurandum tam diris execrationibus se contra seipsos obligâssent, grauibus calamitatibus oppressit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primus igitur illorum, scintilla perexigua noctù in ædes, quibus inhabitabat, ex nulla causa antegressa subitò ruente, miserè cum tota familia & stirpe sua rapido flammarum ardore omninò conflagrauit. Alterius corpus eodem morbo, quam sibi tanquàm mulctam fore imprecatus esset, ab extremis pedũ digitis ad caput vsque infectum, contabuit. Tertius ærumnosos priorum euentus adspiciens, & Dei, qui oculis omnia incuretur, inuitabilem vltionẽ admodùm reformidans, palàm inter omnes maleficia, commuiter à se suisque socijs per fraudem contra Narcissum admissa, confessus est: sed tamen dum pro delicto grauissimè condolescebat, tantis & tam acerbis lamentis se afflictauit, & vsq; eò lachrymas effundere non destitit, quoàd vtrunque oculum sibi penitùs extinxisset. Atque hi pro ea crimination e, falsò contra Narcissum conficta, tales pœnas persoluerunt.

Cap. 9. Vbi Narcissus se in locum desertum subduxisset, & à nemine esset pro certo cognitum, quò se recepisset, his qui finitimis ecclesijs præerant, visum fuit, vt alterum Episcopum suffragijs crearent. Dius igitur (hoc enim nomine erat) delectus est: cui non longo tempore ecclesiam gubernanti successit Germanion: quo mortuo, Gordius Episcopatum obtinet: Cuius temporibus Narcissus, tãquàm ex mortuis ad vitam denuò reuocatus, à fratribus (quippe omnes illos deincèps, tum quòd tam placido ac quieto animo falsò accusatus decesserat, tum quòd singulari diuinę sapiẽtiæ & virtutis amore flagrabat, tum pręterea omnium maximè, quòd Deus de eius accusatoribus debita supplicia sumere dignatus est, in maiorem suî admirationem rapiebat) vt ecclesiæ gubernacula denuò susciperet, vehementer rogatus est. Et cùm Narcissus nõ ampliùs propter ingrauescentem ætatem ministerio præesse posset, Alexãder, de quo suprà locuti sumus, alterius ecclesię Episcopus, diuina prouidentia per reuelationem, quæ noctù ipsi secundùm quietem apparuisset, vt cum Narcisso in ministerio ecclesię fungendo coniungeretur, accersitus est. Vndè Alexandrum, cùm tanquàm diuino quodam oracu lo ex Cappadocia regione, vbi primùm in Episcopatus gradu fuisset locatus, Hierosolymam tum voti, tum locorum visendorum causa contenderet, illius ecclesiæ fratres cum excipiunt benignissimè, & non ampliùs domum reuerti permittunt: idque propter aliam reuelationem, ipsis itidèm noctù visam: quæ quidem voce euidentissima profusa, eis qui erat inter illos ob virtutẽ spectatissimi, perspicuè significauit, vt extra portas ciuitatis egressi, cum Episcopum admitterent, qui ipsis à Deo antè designatus erat. Quo ad hunc modum gesto, Hierosolymitani communi Episcoporum consensu, qui finitimas ecclesias procurabant, necessariò illum apud se manere coëgerunt.

Peregrinatio religiõis ergò, vide q̃ antiqua apud Catholicos.

Idem ipse Alexander in suis epistolis, quas ad Antinoitas scripsit, quęque adhuc apud nos extant, Narcissi collegæ sui in prefectura Ecclesiæ Hierosolymitanę gerenda mentionem facit, ista in extrema illa epistola ad verbum scribens: Salutat vos Narcissus, qui hic ante me Episcopatus locum occupauit, & cẽtum iam & sedecim annos prętergressus, mecùm in eodem ministerio quorundam precibus coniũctus fuit: qui obsecrat vos, vt idem mecùm sentiatis, eádemque sitis voluntate.

Admodùm grãdis ętas S. Narcisi.

MARTYRIVM S. MARCELLI CENTVRIONIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN ANTIQVIS *MS. libris, quibus antiquissima Martyrologia consentiunt.*

Octobr. 30.

IN ciuitate Tingitana, procurante Fortunato præside, aduenit natalis Imperatoris. Deniquè cùm omnes in conuiijs epularentur, Marcellus quidam ex centurionibus gfana refutans conuiuia, reiecto etiam cingulo militari, coram signis legionis, quę tunc aderant, clarà voce testatus est: Iesu Christo regi æterno milito: amodò militare Imperatoribus vestris desisto: sed & deos vestros ligneos & lapideos adorare contẽno, quia sunt idola surda & muta. Stupentes autem milites ista audientes, apprehensum eum in custodiam coniecerunt, & cuntes nunciauerunt Prefidi. At ille hęc audiẽs, iussit eum recludi in carcerem: finitisq; epulis residens in cõsistorio, introduci eum ad se prœcc-

pręcepit: introductoq; Marcello ex centurionibus Astasianus Fortunatus Præses ei dixit: Quid tibi visum est, vt contra disciplinam militarem te discingeres, & balteum ac vitem proijceres? Marcellus respondit: Iam die duodecimo Calendarum Augustarum apud signa legionis istius, quãdò diem festum Imperatoris vestri celebrãstis, publicè clara voce respondi me Christianum esse, & sacramento hinc militare non posse, nisi Iesu Christo filio Dei patris omnipotentis. Fortunatus pręses ei dixit: Temeritatẽ tuam dissimulare non possum, & ideò perferam Imperatoribus & Cæsari ipsi. Sanus transmittẽris ad dominũ meum Aurelianum Agricolanum, agentem vices pręfectorũ prętorio.

Vitis, gestamen est centurionis.

Die tertia Calendarum Nouembrium Tingitanam introducto Marcello ex centurionibus, ex officio dictum est: Marcellum ex cẽturionibus præses ad tuam potestatem transmisit. Pręstò est epistola super nomen eius, quam, si pręcipis, recito. Agricolanus dixit: Recitetur. Ex officio dictum est: Miles hic, reiecto cingulo militari, Christianum se esse testatus, coram omni populo in deos & in Cæsarem multa blasphema locutus est. Ideò eum ad te direximus, vt quod ex eodem claritas tua sanxerit, iubeas obseruari. Recensitis itaque epistolis, Agricolanus dixit: Locutus es hæc apud acta pręfidis? Marcellus dixit: Locutus sum. Agricolanus dixit: Centurio ordinarius militabas? Marcellus dixit: Militabam. Agricolanus dixit: Quo furore ausus es, vt proijceres sacramenta, & talia loquereris? Marcellus respondit: Furor nullus est in eis, qui timent Dominum. Agricolanus dixit: Singula hæc locutus es, quæ actis præsidialibus continentur? Marcellus respondit: Proieci. non enim oportet Christianum hominem molestijs secularibus militare, qui Christo militat. Agricolanus dixit: Ità se habent facta Marcelli, vt hæc disciplina debeat vindicari. Atque ità in Marcellum, qui centurio ordinarius militabat, qui abiecto publicè sacramento, polluisse se dixit, & insuper apud acta pręfidis alia verba furore plena deposuit, animaduerti placet. Qui cùm ad supplicium duceretur, dixit Agricolanus: Nè tibi Deus benefaciat. sic enim decebat martyrem de hoc mundo discedere. Et his dictis, capite cæsus occubuit pro nomine Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, Amen.

Sic hęc accipe, vt illud Apostoli 2. Tim. 2. Nemo militãs Deo, implicat se negocijs secularibus.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ZENOBII, ET ZENOBIAE EIVS SORORIS, *Authore Simeone Metaphraste.*

Octobr. 30.

EGAE est ciuitas, quæ sita quidẽ est in sinu Ionico, habitatur autem à Cilicibus: cuius ea pars quidem, quæ vergit ad continentem, non est magna: latam autem & porrectam in satis magnam latitudinem propinqui maris portus excipit. Ea tulit beatum Zenobium, natum ex pijs parentibus, radicis bonæ re vera bonum germen. Qui cùm decessissent, is relictus fuit apud patruum. Patruus verò, cùm esset re vera vir diuinus, & virtutis studiosus, videns puerum ritè sequẽtem paternam pietatem, & quomodò vniuersę eius hęreditatis, ità etiam virtutis factũ esse hæredem, affini suę Teclę eum despondit, par Deo gratum propter pietatem, & insigne bonis omnibus operibus. Ex eis ergò natus est Zenobius: deindè etiam soror eius Zenobia. (hoc enim eis nomen impositum fuit à parentibus) sanctum par, rami fertiles spiritalibus operibus.

Parentes beatorũ Zenobij & Zenobiæ.

Cùm autem egregius Zenobius iam ad ephebi peruenisset ętatem, eis quidem moriuntur parentes: consumuntur verò facultates, partim quidem in vẽtres pauperum, partim autem ad curam infirmorum. Tam pulchrè enim medicinam didicerat Zenobius, & in ægrotos ostendebat tantam miraculorum effectionem, vt nec solum quidem eius manùs contactum possent morbi sustinere, sed eius sola fugarentur prętentia. Hoc autem non erat opus artis, sed donum gratiæ, & præmium virtutis. Non solùm autem sanitatis, sed etiam victûs erat suppeditator Zenobius: & omnibus, qui ad ipsum accedebant, suppeditabat tam quę ad morbi pertinebãt curationem, quàm quę ad alimentum corporis, quocunq; morbo detinerentur, & quibuscunq; cibis opùs haberẽt. Quin etiam

Zenobij virtus in depellendis morbis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat.10. etiam non solùm dabat gratis, sed etiam ipsum præceptum longo interuallo superabat. Nam præceptum quidē dicit: Gratis accepistis, gratis date: Ille aūt præter medicinam adiungebat etiā alimentū ægrotorum, non solùm gratis curans, sed etiam cum curatione prębēs mercedem. Talis quidem sacrosanctus Zenobius obtigit Cilicum regioni: quo tēpore imperator Romanorum, deditus simulacris & impię ac falsæ religioni, mortuus est in impijs dogmatibus. Sed illius quidem tam imperij, q̄ furoris in Christianos, relictus est hęres Diocletianus. Statim autem Lysiā pręficit Cilicię, qui & ad cruciandum erat violentissimus, & ad alliciēdum blanditijs maxima vi præditus. Ille aūt cùm venisset ad Mopsi vrbem, excitat persecutionem aduersùs Christianos, eamq̄; grauissimam, & maximè horribilem. Tres aūt numero adolescētes, Claudius, Asterius & Neon, fuerunt etiam exerciti in illa persecutione: quos tulit quidem Isauria, Larandus aūt exercuit. Ij enim à Lysia vehementibus & multis subiecti cruciatibus, in crucem acti extra muros, subiērunt mortem maleficorum: eorum aūt corpora proiecta sunt deuoranda à feris & volucribus. Et Lysias quidē talem ostendebat insaniam aduersùs Christianos.

Claudius, Asterius & Neon, martyres.

Egregius igitur Zenobius cùm in tanta virtute vitam egisset, & diuina reuelatione Christi gregem pascendum suscepisset, & Cilicię fuisset creatus Episcopus, in posterum etiam duplicem ostendit curationem: vt qui non solùm corporibus, sed etiā animis mederetur, & illa quidem à morbis, has verò liberaret ab impietate. Hinc dicitur Indi cuidam Prefecti coniugem incidisse in morbum immedicabilem. Is autem erat cancer, qui in interiorem partem thoracis incubuerat. Propter quē congregatę omnes manus medicorū, artesq̄; & medicamenta, ostensa sunt illi morbo cedere. Vxoris ergò vicem dolēs Indus, & vndenàm tanti mali inueniret solutionem, diligenter perscrutans, à quodam mercatore accipit de Zenobio, eum multos curare ægrotos solo verbo, & manūs impositione. Ille autem statim nihil cunctatus, sed statim cum coniuge & liberis iter ingressus, venit Aegas. Talis enim est, qui affligitur, animus, & ad id, quod audierit exequēdum acerrimus propter spē meliorē libertatis. Cùm illuc ergò venisset, rogabat de Zenobio, vbinàm esset, & apud quem degeret: & omne ponebat studium, vt eum videret. Cùm hoc aūt modo se haberet Indus, & tam magni faceret illū videre, ei appāret visio, quę ei verè, & nō in somnis, iubebat accedere ad ecclesiā Christianorum. In ea enim, inquit, inuenies eum, quē quæris. Cùm is ergò surrexisset, cum vxore statim venit ad templum. Et cùm in eo inuenissent sanctū, stantē in medio multitudinis, & ex ore suo emittentē doctrinæ fontes suauissimos, dimotis ijs, qui circunsistebāt, speciosos illius pedes, & bona reuerà euangelizantis ardētissimè appræhensant supplices, misericordemque & clementē illā aīam orant & obsecrāt, vt à malo liberētur. Nam etsi in vxoris thorace infesset morbus, mariti tñ multo magis tāgebat animū. Ille aūt curationis mercedē ab eis postulat pietatē, & vt à patrio errore discedentes, ad agnitionis veritatē transfugerent. Quod quidem prompto & alacri animi studio se facturos eis profitentibus, excipiens sanctus: In nomine Iesu Christi, inquit, qui sanauit mulierem profluuio sanguinis laborantem, sana esto, mulier, & liberare à morbo. Statimque grauis ille morbus verbo, tanquàm flagello aliquo, fuit expulsus: & diuinum baptismum & ipse, & vxor, & liberi fuerunt assecuti. Deindè etiam cùm fuissent participes sacramentorum, domum læti redierunt, vt qui cum morbo mulieris, qui erat in thorace, vnà quoquè perdidissent morbum deceptionis, & sanitate animæ fuissent locupletati.

Matt.9.

Sanat fœminā cancere laborantem.

Alia quoq; mulier, quæ in virtute viuebat Antiochiæ, & opē ferebat multis indigentibus, in morbum incidit grauissimum. Eum medici nominant phagedænam. Exortus autem inter mamillas, vastabat omnia circuncircà. Omnem ergò aliam desperans ipsa quoq; curationem, egreditur noctù è ciuitate: cumq̄; venisset per Seleuciam, & ad litus accessisset, & nauē quādam ascendisset, appellit Aegas. Et ardenti studio ad sanctum accedens, ei ostendit grauem illam affectionē, eumq̄; rogat & supplicat, vt vel ante illius oculos moriatur, & citò exoluat debitum, vel liberetur à malo, quod eā affligit. Morbus enim ei tātam afferebat necessitatem, & tantum dolorem, vt etiam mortem peteret loco beneficij, & ea videretur esse liberatio à malis. Cùm his motus fuisset sanctus, & manu Crucis signū fecisset, & deindè diuinum Christi nomē inuocasset (ó Dei iudicia, ó benignitatē, quæ nullis potest verbis exprimi) rumpitur quidē statim morbus, qui solum impleuit sanie: soluitur autem mulier à doloribus, & reuertitur sana Antiochiam.

Signo Crucis & precibus curat phagedęnā.

Quæ autem post hæc sequuntur, sunt Diocletiani persecutio aduersùs pietatem, & Deo

Deo inimicum ab eo profectum edictum, & Lysias illius sæuitię & inhumanitatis ministeracerrimus. Qui cùm accepisset diuinum Zenobium prædicare vnum solum Deum, eiusque præcepta & voluntatem studiosè & diligenter amplecti, & eius inuocatione morbos omnes facilè soluere, & manum abundè suppeditantem porrigere egentibus, eum statim compræhendit, & cùm in media præsedisset ciuitate, & eum coram ipso cumrāsset sistendum: Sæpè, inquit, ó Zenobi, a me de te est auditum: sed cùm non facilè possem soli famæ credere, propterea te in meum adduxi conspectum, vt etiam oculos haberem testes eorum, quę audiui: &, vt paucis absoluam, hęc duo tibi propono, vt vel præas pio edicto Imperatorum, & dijs nobiscùm sacrifices: quod quidem efficiet, vt tu maximum honorem assequaris, & magnas opes, & vitæ splendorem, & aliorum bonorum remunerationes tibi conciliabis: (hoc tibi potes certò persuadere) vel vt damneris ad plagas, vincula, cruciatus, & cętera tormenta. Quorum quisnam est alius finis, nisi mors omninò sæuissima, & plena maximo dolore? Ad hæc egregius Zenobius: Mihi, inquit, vnus est verus Deus Iesus Christus, in quo ego confido, à quo est ipsa essentia & vita, & propter quem est mihi mori lucrum: neque enim quicquam ex ijs, quæ hìc sunt iucunda & delectabilia, est cōferendum cum ea, quę est illic, remuneratione. Quamobrèm sæuus indignatus Lysias, sublimè in ligno tollit athleram, & tormenta infert eius corpori: Videamus, dicens, an Christus sit venturus, vt ei opem ferat.

Sistitur ad tribunal.

Costās oratio eius.

Interea verò, currens alicundè, venit ad eum Zenobia soror eius. Quæ cùm eum adspexisset in ligno, & vel ex ipso spectaculo repleta fuisset audacia, &, si quid est molle, aut imbecillum, aut muliebre, id totum abiecisset, & se verè esse eius sororem ostendisset: Superbe, inquit, Tyranne, quidnam sceleris admisit frater, quod tu eum sic torques? Ille autem, (ó siniſtram, & dolosam, & illiberalem animam) ad mulieris dicendi libertatem placidissimè respondit & lenissimè, vt in eam, vtpotè fœminam, se blandis verbis insinuaret, & induceret, vt imbecilliorem. Sacrifica enim, inquit, Zenobia tu quoquè dijs, nec sustineas videre speciem ac vigorem & florem tui corporis, miserabiliter multis ac varijs tradi supplicijs: quorum, ó mulier, dedecus est longè ipso dolore grauius. Illa autem simul cum fratre loqui incipiens, velutì vno quodam motu animi & consensu: Non nobis, dixerunt, persuadebis ô Tyranne, Deum verum & viuum permutare cum simulacris mortalium hominum, nec si fieri quidem posset, vt tu innumerabiles nobis mortes afferres, & non hanc vnam, quæ nobis vel ab ipsa natura debetur necessariò. Hęc ergò cùm dixissent, martyres statim lecti excipiunt ferrei, & ignis sub lectis accenditur. Aderat autem Lysias quoquè acclamans: Veniat Christus, & opem ferat ijs, qui pro ipso patiuntur. Zenobius autem ei honestè dixit: En adest, suum rorem præbens nobis medicinā, etiamsì tu hoc non possis videre, cùm sis circundatus tanta caligine impietatis.

Item sororis eius Zenobiæ.

Simul torrentur igni.

Tyrannus ergò cùm videret eos tam magno & tam forti animo præditos, in præsentia quidem cessare facit eorum cruciatum, simul quidem & ad sensum doloris eum nequaquàm sufficere existimans, & spe quadam sibi blandiens fore, vt ij persuadeantur, & conuertantur, nec perpetuò ità sibi nihil parcant. Cùm itaque è lectis ferreis eos feciſſet surgere: Vestrì, inquit, modò miseremini, neq; sit alter alteri inuicèm adspectus miserabilis, frater ante oculos sororis atrociter interfectus. Illi autem moribus & animis magis fratres, quàm corporibus: Tibi, dixerunt, ó iudex, potiùs consulimus, vt tuæ animæ aliquam curam geras: & timeas quidem gehennam, cuius minæ tibi intentantur, & supplicia illa immortalia: discedas autem ab hoc errore manifesto, & ad Deum verum accedas, & ad pietatem. Nos autem tibi erimus apud Deum intercessores, sponsoresque & fideiussores, quòd acceptam tuam habebit conuersionem, & te placidè excipiet, & dignabitur bonis ineffabilibus. Propter quę Lysias rabie quadam & furore factus acrior, iubet illud par verè bonum injici in leberes. Lebetes autem subtùs habebant ignem valdè accensum. Illi verò stantes ante lebetes, cùm oculos simul cum anima in cęlum sustulissent, dicebant: Domine Iesu Christe Deus pacis, susципe in pace animas nostras. Finitis precibus, eos statim exceperunt lebetes: & quę erat in eis quidem aqua, vel ipso igne feruebat vehementiùs. Par autem martyrum, cùm diuinum quendam rorem ab alto sentisset, canens sensim est egressus. Canticum autem erat: Seruásti nos Domine ab ijs, qui nos affligunt: & eos, qui nos odio habent, afficisti pudore.

Conijciuntur in lebetes bullientes.

Psal. 43.

Cæterùm Lysias cùm eorum mutationis omnem spem abiecisset, vltimam fert in eos sententiam, vt gladio vitam finiant. Cùm itaque extra muros ciuitatis Aegæorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum fuissent sancti, vt iusserat Lysias, & se rursùs dedissent precibus: Agimus tibi grarias, Christe Deus, dicebant, quòd dignatus sis efficere, vt bonum certamen decertaremus, cursum consummaremus, fidem seruaremus. Tibi ergò placeat, O Domine, vt simus participes præmij supernæ vocationis: & nos refer in numerum eorum, qui placuerunt sancto tuo & admirando nomini: quoniam es benedictus in secula. Statim autem preces effectus est consecutus: & vox quædam resonans è cælo, eis pollicita est coronas, & ad illa euocabat athletas, quæ illi consequi optabant per martyrium. Cùm autem audissent vocem ij, qui aderant, humi cadunt proni & lachrymantes propter admirabilem illam auditionem. Atque triceſimo quidem mensis Octobris amputata fuerunt capita martyribus.

Audiũt cæ. litùs vocẽ.

Capite cæ. duntur.

Sacra autem illorum corpora ante vrbem proiecta, cùm Hermogenes & Caius presbyteri profunda nocte cum suis sustulissent, pieque admodùm & sanctè loculis imposuissent, condunt in ea, quæ illic erat, spelunca. Timebant enim insultum impiorum, nè illis etiam ipsas inuiderent reliquias. Ità fuit sanctis his fratribus in omnibus conseruata fraternitas: & communem confessionem, communem etiam fecerunt decertationem: & quomodò ex vno vtero prodiêrũt, ità etiam vnus locus suscepit vtriusque corpora: Ad gloriam Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS EPIMACHI, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

31. Octobr.

Epimachus in Aegypto natus & educatus.

LIm profectò impietatis calígo per totum orbem terrarum diffusa erat, hominesque vniuersi ad sacrificium dijs offerendum compellebantur, imperantium minas, & iudicum sæuitiam atque impetum formidantes. Quamobrèm natura seipsam denegabat: tunc enim cognationis iura conculcata omninò euertebantur. Quinetiam veteris beneuolentię coniunctio in dissidium conuertebatur.

Intereà verò tanquàm stella quædam inter Christi milites magnus effulgebat Epimachus: qui viuus quidem Aegypto tantùm cognitus fuit: post martyrium autem toti mundo euasit manifestus. Eum enim tunc Aegyptus, velut lucernam quãdam sub modio latentem, occultabat. Nam regio illa, eius viri educationis atque optimæ institutionis particeps facta fuit: quippè quæ virtutis & ætatis ipsius progressum atque incrementa perspexit. Is non solùm cum ætate virtute quoquè crescebat, sed etiam virtus ipsa in eo perspiciebatur longè maior, quàm eius ætas postulabat: idque cùm nullo vitæ magistro atque duce vsus fuisset, sed ipse sibi tanquàm regula quædam & forma extitisset, animum simul atque mores componens, illum videlicet mitem & tranquillum efficiens, hos prudentes semper, attentos & sobrios. Hinc Pelusius mons incolam eum virum suscepit, quemadmodùm eremus olim Iohannem Baptistam, & Carmelus Eliam habuit.

Degit in monte Pelusio.

Cùm igitur Epimachus ipse in mõte Pelusio versaretur, & in omni philosophia se exerceret, omnemque victûs duritiem amplexaretur, vitam deniquè propter Christum asperam ac laboriosam viueret, Iudex quidã sęuitia & ferocitate insignis, Alexandriam venit. Iudex autem ille cętera quidem omnia pro nihilo faciebat: sed omne tantùm studium, industriam & artes adhibebat, quibus totam vrbem illam suis retibus caperet, & acerbam impietatis prædam colligeret: idque vt assequi posset, nullis machinis abstinebat. Quamobrèm Christiani omnes illius iudicis minas extimescẽtes, alij in solitudinem aufugiebant, alij se Christianos esse dissimulantes, impietatem simulabant. Quicunque verò pietatem profiteri volebant, acerbissimis cruciatibus tradebantur.

Tunc igitur Epimacho solitudo ipsa non amplius fuit optabilis, neque illa vitæ ratio grata erat, qua consuetudinem & hominum societatem vitabat: sed amoris ardore in Dei

Dei pietatem vehementissimè accensus, & zelo quodam magno excitatus, vitam simul, solitudinem & quietem illam contempsit, & ab eremo in mediam vrbem descendit: quinimmò adijt ad tribunal Tyranni, nihil eorum metuens, quæ corporeis oculis cernuntur, neque his rebus, quæ terrorem injiciunt, perterrefactus. Qua re admirabilem animi fortitudinem indicauit. Deincèps idolorum aram euertit, eamque solo adæquauit, partim generosa & forti manu, partim potentia quadam, non humana, sed diuina vsus. Ad hęc & aduersùs iudicem impetum fecit, iusto quodam furore illum vlciscẽs, qui Deum & eius sacras leges violabat. Ac nisi ab ipsius satellitibus martyris impetus detentus fuisset, Tyrannus ille miserabili casu iacuisset.

Eximia S. Epimachi virtus.

Quæ omnia cùm iudex non ferret, sed ira excandesceret, quòd homo tam vilis & abiectus, coma squalidus, toga miser, tanto impetu in eum irruere ausus esset, in carcerem & vincula virum illum sanctissimum iussit conjici, propterea quòd audaciam & temeritatem magnam præ se tulerat: quamobrem & iustas pœnas ei persoluendas esse decreuit. Multi quidem alij, & ipsi pietatis causa concluſi, carcere illo detinebantur. Sed illis omnibus multum adiumenti, magnaque ad martyrium libenter perferendum adhortatio erat Epimachi oratio atque alacritas, qui ppè quòd omnes cruciatus, quos sibi paratos ac propositos videbat, negligens, de illorum salute tantùm erat solicitus. Ad hæc admonitionibus & doctrina multa eos instruebat atque confirmabat, vndiquè ipsos muniens, eisque persuadens, vt vigilantes ac tales esse studerent, qui omninò ab hostis diaboli machinis expugnari non possent.

Conijcitur in carcerem & vincula.

Confirmat captiuos Christianos.

Cùm verò iudex illos ad se duci iussisset, eosque multo cõstantiùs, quàm anteà, Christi confessionem profiteri vidisset, eiusque rei causam Epimachi consilia & adhortationes fuisse cognouisset, illorum omnium, post multos & intolerabiles cruciatus, linguas excindi iussit, (his enim vtebantur martyres ad veritatem defendendam, quæ res iudicis animum maximè cruciabat) deindè eorundem capita gladio amputari. Post hęc vinctum ad se duci iussit generosum Epimachum, quem intuens: Quarè, inquit, tu vir ità grauis, & forma spectabili, ad eam impietatem prolapsus es, vt non solùm nos, sed deos etiam ipsos & Imperatores contemneres? Homines quidem sæpè ab officio aberrare necesse est: at non decet tamen in erratis permanere, sed consilium mutare & corrigere, quæ non rectè à nobis facta fuerint. Quamobrèm & tu, cùm humano more peccaueris, tandèm resipiscas, & nostris iussis obedias, nobiscùm vnà dijs sacrificans, & in illos beneuolentiam ostendẽs: nè, si deos ipsos omnium dominos colere nolueris, tu quoquè sceleratorum hominum mortem patiaris.

Multi martyrium obeunt.

Ad hęc ardentissimus ille veritatis propugnator Epimachus, apertam illius temeritatem redarguens, quòd admonitionibus & doctrina sua eum ad impietatem impellere conatus esset, ab exordio orationis suæ fecit, vt Tyrannus ipse statim eius animum perspiceret, & ab omni spe decideret. Me, inquit, ô iudex, nunquàm ab ea pietate, cuius ego alumnus & amicus sum, tu auertere poteris. Nè igitur ad negandam Christi confessionem dehinc prouoces, neque aliud quippiam me facturum, aut dicturum speres, quod animi aut mentis imbecillitatem significet. Christum enim confiteor, Christum prædico, per quem creata sunt omnia: per quem homo formatus, & lex data est: qui mentem nobis dedit omnium ducem ac magistram: qui pro nostra omnium salute, quæ iam periërat, humana carne se induit, & crucifixus ac sepultus fuit, resurrexit, & in cælos assumptus est, atque iterùm venturus cum gloria creditur. Vtinàm & tu istam idolorum cęcitatem ab oculis animæ abijceres, & suauem ac salutarem Christi lucem adspiceres. Nolim enim putet aliquis, temerè ac frustrà nos corpora nostra cruciatibus libenter tradere. Non ità sumus nobismetipsis inimici & insidiatores. Verùm quoniam altera quædam vita est multo præstantior hac, quę videtur: alter quidam mundus, & sempiterna rerum bonarum delectatio, nullo tempore circunscripta, sed perennem iucunditatem afferens: propterea mundum hunc spectabilem, & carnem hanc fragilem atque caducam despicimus. Talis est nostra confessio. In hac firmi & stabiles consistimus. Pro hac & ego quenuis cruciatum sustinere paratus sum. Tu verò si celerem mortem attuleris, percertè & martyres illos reuereor, qui ante nos certamen subiêrunt, & reliquos istos, qui nobiscùm vnà carcerem rursùs habitant: ob idq; & ipse illud studeo, nè sine corona

Martyres cur hãc despiciant vitam.

Constans vox S. Epimachi.

discę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

discedã: sed vt postquàm in illorum choro enumeratus fuero, istis optabilem certaminis mei cursum ostendam.

S. Epimachus ferreis vngulis laniatur.

Hęc martyris verba dubitationem magnam Tyranno attulerunt: qui cùm Epimacho persuadere non posset, cum in ligno suspendi iussit, ac ferreis vnguibus lacerari. Ille verò eo magìs eiusmodi tormento lætabatur, quo se ob eam rem beatiorem existimabat: quippè quòd imitator esset eorum, quæ Dominus Iesus passus fuerat. Itaque aiebat: Si Iohan. 19. Dominus noster Iesus Christus propter nos crucifixus est, & fellis atque aceti potionem accepit: si eius latus lancea percussum fuit, si palmæ clauis perforatæ sunt: quarè non debeo & ego illius seruus, magna cum voluptate in hisipsis cum Christo Domino meo cõmunicare? Certè martyr ille etiam lãcea percuti cupiebat: quinimmò fel ipsum appetebat: &, Veniant in me alapæ, dicebat: inijciantur sputa: circundetur caput meum corona spinea: detur in manus & arundo. Vbinàm sunt dedecora & irrisiones? vbi alapæ? Omnia enim præsentia hęc mihi ad futura illa bona spectanti, eaque appetenti, videntur parua quædam esse, ac pro nihilo facienda.

En vt cupit Christo cõformari.

Acutis lapidibus cæditur.

Hęc cùm diceret martyr, prioribus tormentis noua quędam adijciebantur: & acutis lapidibus generosus ille athleta, Tyranni, hoc est, crudelis & inhumanæ prorsùs animæ iussu, feriebatur. Instabat enim ac vrgebat: Ità, inquiens, hominem percutite, vt eius corpore crebris ictibus perfracto, celerrimè animam ipsam abrumpat. Sed nõ videbat Tyrannus ille, martyrem ea re illustriorem effici, maioremque apud Deum fiduciam ipsi conciliari. Cæterùm eorum, quæ dicenda sunt, narrationem sequamur. Deincèps enim planum fiet, quemadmodùm Epimachus manifestiorem Dei gratiam & miracula consecutus est.

Lacerabatur ille quidem in ligno, & lapidibus ità feriebatur, vt eius ossa etiam ipsa frangerentur. Puella verò quędam illic adstabat, & ipsa vna ex eorum numero, qui spectaculo aderant. Erat autem oculo altero excęcata. Illa cùm ad martyrem intenta esset, & grauissimos eius cruciatus lamentaretur, pars quędam è martyris carnibus abstracta,

Cæca videt tacta eius sanguinis gutta.

& per aërem perlata, in illius puellæ oculum sanguinis guttam instillauit, quæ quidem (ô miraculum singulare, ô Dei benignitatem omni oratione maiorem) in lumen statim conuersa est, & puellæ oculum sanum effecit. Hoc Epimachi martyris miraculum quasi pertranseuntes diximus, vt ostenderemus vnam eius viri sanguinis guttam, subitò tantam curationem afferre potuisse.

Caput ei amputatur.

Cùm verò martyr in diuersam sentẽtiam flecti non posset, & Dei religionem nequaquàm negare vellet, vltima in eum sententia lata est, & sacrum illud martyris caput securi percussum fuit: & eius quidem venerandum corpus, fidelium hominum manibus religiosè curatum, illic conditum est, vbi & martyrij sustinuit consummationem. Eius viri certamen nõ Alexandrinus tantùm populus, quiq; finitimas ac feracissimas Aegypti regiones colunt, valdè admirati ac reueriti sunt: sed illud mundus nunc celebrat vniuersus. Eundem quoquè certaminum author & iudex Deus è cælo illustri corona donauit, propter quem Epimachus cruciatus omnes perpessus est: cuiusque imitator esse in tormentis perferendis maximè concupiuit ac studuit. Ipsi Creatori & Saluatori, Domino ac Deo nostro sit gloria, honor & adoratio cum Patre principij finisque experte, & sanctissimo atque viuificante spiritu, quę est vna Diuinitas in ęquali & indiuidua Trinitate, vitam præbens omni spiritui, & regnans nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

HISTORIA SANCTI QVINTINI MARTYRIS, DOCTE SANE ET GRAVITER CONscripta, tametsi Authoris nomen vetusti MS. codices non habent.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Sanctorum martyrum beata certamina, & triumphos glorioforum testium Christi prędicare, Christo est prœconia dicere: ga cuius illi membra extiterunt, ipse in eis vicerat, ac per hoc ad illum totius victoriæ laus palmaque redundant. Christus enim martyrum rex, martyrum est forma, martyrum virtus, martyrum victoria. Ipse pati permittit, & ipse patitur. Ipse vincit, & ipse coronat. Totum ergò sanctorũ martyrũ, totum

tum est Christi, à quo martyrij beata manauit conditio, qua nunc sanctorum multitudo redimita coruscat: quorum pia certamina, quanuis nostra longè præcesserint tempora, sacris tamen scriptis indita accepimus, & gestorum ordinem, Christo fauente, cognoscimus. E quibus beati Quintini glorioſa facta recensentes, sanctam passionem eius * scribere operæprecium ducimus, secundùm quod eiusdem passionis ordinem fideliter, vt credimus, ad nos vsque delatum accepimus: quem cum Christo & in Christo inæstimabili dignitate regnare & gloriari perpetuò confidimus.

codex habet *scribẽdam negocio-sum

NARRATIO.

CAP. I.

Anctus igitur Quintinus Christi famulus, & martyr glo- 31. Octobr.
riosissimus, quanuis Romana gente oriundus, & senatoria stirpe progenitus nobilitaretur, fidei tamen nitore insignior, regem suum Christum deuotione, vt miles fidissimus, secutus est. Pro cuius amore primò patriam, gẽtem, parentesq; relinquens, relicto etiã mundialis monarchiæ loco, Gallijs se intulit, & cum B. Luciano Ambianos vsq; peruénit: sed S. Luciano Bellouacẽsium vrbem adeunte, beatus Quintinus agonis sui tẽpus expectans, Ambianis resedit. Quod factum diuinitatis prouidentia credimus, quatenùs verbi Diuini semina latiùs spargerentur fidelibus, & plura terrarum loca consecrarentur eorum sacris Christo immolatis cruoribus.

CAP. II.

INtereà cœpit per eosdem viros sanctos Christi manifestari nomen, & virtutũ eius insignia propalari, nõ solùm eorum prędicationum documẽtis, verumetiam virtutum & miraculorum testimonijs. Oriebatur enim noua lux cęcis, Crucis data signaculo: vi- * blaterans, gorem pristinum membra morbis fessa resumunt, lingua * balbutiens in verba prorum- habet codex pit, & claudi cursus arripiunt, q; antè nec gressus nouerunt. Sed hęc miracula Christi, per seruos suos exhibita, sicut fidelibus ad emolumentum extitêre salutis, sic infidelibus ad augmentũ suscitãdi furoris. Beatus verò Quintinus & Lucianus, ieiunijs & orationibus instantes, agonum suorum certamina Domino cõmendabant, & laborum suorum studia vt à Domino dirigerentur, cunctis nisibus implorabant.

CAP. III.

IGitur tempore illo imperatoria sceptra gerentibus Diocletiano & Maximiano, tãta in Christiani nominis religionem exarsit inuidia, vt circunquaq; Christiani persequerentur, & mortibus variarum pœnarum publicè priuatimq; traderentur. Non enim paganorum vesaniã coërcere potuit populi multitudinis damnum, nõ ætatũ compassio, neq; sexuum discretio. Sed quanto acriùs iugulabãtur, tanto copiosiùs, Christi fauente gratia, ad eius fidei cõfessionem vndiq; confugiebatur, vt veraciter dicere possit Ecclesia: Cùm inuocarẽ, exaudisti me Deus: in tribulatione dilatâsti me. Principibus verò suprà memoratis, primatûs sui insignia gerẽtibus, * Ritiouarus quidã cõstituitur prœfectus in Gallijs agere iura. Qui tantę mox crudelitatis insania aduersùs Christianos exarsit, vt eorum sanguine rabiem suam nunq; satiari posse putaret. quod mox factis manifestè fategit, in eorum videlicet beatorũ martyrum nece, quos, * Basileam vrbem veniẽs, inquiri fecit: & pro sancti nominis Christi confessione, eo in loco, vbi * Arar flumen in * Rheni alueũ se infundit, mergere & crudeliter necari prœcepit. Sed profundis gurgitibus quãuis corpora ęquus satelles immergeret, animę tamẽ Deo dignissimæ, sunt forte felici ad æthera transuectæ: & hoc magna miseratione Dei, vt milites sui aquis tumulati, celsitudinem cælestis susciperent regni, vbi iam * Ritiouarus eos funestè persequi non posset, posset autem pro delictis suis exorare, si vellet.

Perseque. rentur, passiuè. Ecclesia per secutionib⁹ nõ minuit, sed augei. Psal. 4. *Basulam *Arola *Rhodani

CAP. IIII.

FActa verò Christianorũ circunquaquè inquisitione ab impio suprà memorato prœfecto, ipse ad castrum, quod * Somanobrium antiquitùs, modò Ambiani, vocatur, peruenit: vbi iam sancti Quintini beata studia in prædicationibus, signis & virtutibus gloriosè parebant. Quæ ille cùm comperisset, altiùs indignatus, mox beatũ Quintinum compræhendi, & catenatum in carcerem duci, ac illic retrudi prœcepit: quatenùs eius sancta

for. * Samarobriga

Universidad de Deusto
Biblioteca

sancta libertas coërcita, Christo lucrandi populos locum ampliùs non inueniret. Beatus autem Quintinus cùm à militibus duceretur in carcerem, lætabundus & exultans, Dominum, nè se derelinqueret, deprecabatur, Dauidicum illud dicens: Domine Deus, cripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui: quoniam tu es patientia mea Domine, spes mea à iuuentute mea. Psal. 70.

CAP. V.

SEquenti autem die * Ritiouarus sedens pro tribunali in consistorio, beatum Quintinum suis præsentari iussit obtutibus. Qui cùm ab apparitoribus fuisset adductus, ait ad eum Præfectus: Quod nomen est tibi? Beatus Quintinus respondit: Christiano nomine censeor, quia Christianus sum, & Christum credo corde, & ore profiteor. Propriè tamen Quintinus à parentibus sum vocatus. Cui Præfectus: Ex qua es progenie? Beatus Quintinus ait: Ciuis Romanus sum: filius autem Zenonis senatoris. Tunc Præses dixit: Quidnam est, quòd persona tam nobilis, & tãti viri filius, tam superstitiosis religionibus te tradideris, vt illum pro Deo te colere dicas, quem quondàm à Iudæis crucifixum audiuimus? Sanctus Quintinus respõdit: Nobilitas summa est Deum cognoscere, eiusq; deuotissimè obsequi mandatis. Nam religio Christiana, quam tu superstitionem nominasti, nõ tam ignobili subijci potest nomini, quę ad summum beatitudinis gradum suos veraciter sectatores euectat. Hac enim Deus omnipotens cognoscitur, cęli terræq; creator, & filius eius Iesus Christus Dominus noster, per quem omnia facta sunt, siue in cęlo, siue in terra, visibilia & inuisibilia. Qui in omnibus est patri coæqualis, quia ab eo ante omnia secula genitus, sibi est consubstantialis, sibiq; coæternus. Præses verò dixit: Quintine, recede ab hac stultitia tua, qua tenéris, & nostris sacrificia dijs. Beatus Quintinus respondit: Dijs tuis non sacrificabo: quia religio nostra deos tuos nobis dęmonia esse demonstrat. Stultitia verò, qua me tenéri asseris, non stultitia est, sed sapientia, à filio Dei nobis ostensa, qui est virtus & sapientia patris. Sed illi profectò stulti sunt, qui dijs tuis sacrificando tibi obediunt. Tunc præses dixit: Nisi nunc accesseris, & dijs nostris sacrificaueris, per deos deasq; nostras iuro, quia diuersis te cruciatibus ad mortem vsq; torquebo. Ad hęc beatus Quintinus respõdit: Et ego tibi per Dominum meum promitto, quia quod iubes, nõ facio: quod minaris, nõ timeo. Celeriùs fac quod vis: quicquid Deus permiserit, sustinere paratus sum. Corpori enim inferre pœnas potes: animæ verò Christus miserebitur.

Præclarum sanè respõsum, & Christi martyre dignũ.

Pſal. 95. 1. Cor. 1.

CAP. VI.

HIs præfectus auditis, immani furore cõmotus, durissimis eum flagellis cędere præcepit. Sed beatus Christi martyr dum acriter cęderetur, paululùm oculis ad cęlum leuatis, gratias Deo agens, dixit: Domine Deus meus, gratias ago tibi, quia propter nomen sanctum filij tui, Domini mei Iesu Christi hęc me pati voluisti. Et nunc præsta fortitudinem Domine, concede virtutem, porrigens auxiliatricem dexteram tuam, quatenùs pœnas cum tyranno superare valeam ad laudem & gloriam nominis tui, quod est benedictum in secula. Et cùm huiusćemodi verba inter flagella orans compleret, vox fertur audita: Quintine, constans esto, viriliter age: ego adsum tibi. Confestim verò apparitores, qui nece crudeli eum cędebant, in terram ruentes, standi facultatem amiserunt, & spiritali se virtute acerrimè torqueri sentientes, auxiliari sibi præsidem magnis vocibus exorabant, plagis se profectò immensis torqueri, & cremari ignibus confitentes, adeò vt consistendi ac penè loquendi amiserint officia.

Inter flagella durissima gratias agit Deo.

Diuinitùs cõfirmatur.

CAP. VII.

HIs præses auditis, cùm B. Quintinum fidentiùs semper agere, ac constantiùs in fidei suæ confessione persistere contueretur, truculentiori ira permotus, coram cunctis magno clamore dixit: Per sacros deos deasq; iuro, quia Quintinus iste magus est, & præcantaminibus vtitur, quibus eum manifestum est adiuuari. Nunc igitur magna eum seueritate extrahite, & eijcite à facie mea, recludentes in nimia carceris obscuritate: nec vlli Christianorum præbeatur solandi eum accessus, vt etiam sic stultitiarũ suarum pœnas exoluat. Sanctus verò Quintinus ad ergastuli caliginosissima loca dum contumelio sè duceretur, diuinæ semper miserationi gratias agẽs, Dominumq; intentissimis vocibus exorans, subueniri sibi, seq; adiuuari totis exorabat præcordijs: quatenùs ab hoc mine illo malo & à viro iniquo citiùs, quibuscunq; Deo placuisset modis, liberaretur. In hoc itaque loco sanctus martyr Quintinus catenæ & tenebris immaniter damnatus, dum

In obscurissimum carcerem abducitur.

dum sibi solatia humana conspiceret esse negata, respectûs Diuini promeruit maiora solamina.

CAP. VIII.

NAm sequenti nocte, cùm beata membra, magnis doloribus afflicta, quieti dedisset, adstitit ei Angelus Domini per visum, & blandis eum sermonibus compellans, dixit: Quintine famule Dei, surge & confortare, & perge fidutialiter, & sta in media ciuitate, consolans & in fide Christi corroborans populum vniuersum, vt credant in Dominum Iesum Christum: & sanctifica eos baptismate sacro, qa appropinquat liberatio eorum, vt confundantur inimici Christiani nominis cum impio eorum Ritiouaro præfecto. Hęc sancto Angelo ità perorante, beatus Quintinus euigilans surrexit, & Angelico ductu vniuersas carceris transiuit custodias.

Angelus eũ consolatur.

Educit eũ è carcere.

CAP. IX.

CVmq; peruenisset ad locum, quem Angelico insinuatum cognouerat iussu, confluentibus ad eum vndiquè turbis, dixit: Viri fratres, audite me. vobis enim loqui me Dominus misit, vt veritatis fidei vobis vias ostendam, & Domino meo Iesu Christo Saluatori æterno vos lucrifaciam. Conuertimini igitur à vijs vestris malignis, & pœnitentiam agite, & baptizabimini baptismate salutis in nomine patris & filij & spiritus sancti: in quo est ablutio & remissio omnium peccatorũ, credentibus in Deum patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, visibilia & inuisibilia. Et in Iesum Christum coæternum & consubstantialem & coomnipotentem filium eius Dominum nostrum: qui magno pietatis suæ consilio de cęlis descendit, & per virgineum vterum nascendo, formam serui suscepit, Dei virtute in eo manente & natura, in similitudinem hominum factus est, & habitu inuentus vt homo, humana in se diuinitati vnita natura, vt vna sit persona Dei & hominis, Iesus Christus. Quem sicut humana natiuitas, esuries, lassitudo, passio pro salute nostra, & mors, & sepultura versi hominem ostendunt: ità diuinæ virtutis insignia, immutatione naturæ vinum de aqua factum, cæcorum visus, surdorum auditus, claudorum gressus, mutorum loquela, mortuorum resurrectio Deum plenissimè manifestant. Et in spiritum sanctum Deum ac Dominum colendum & adorandum, per quem sanctificatur omnis creatura, & per quem nobis remissio & emundatio delictorum tribuitur, indiuidua cooperatione patris & filij & eiusdem spiritus sancti, qui est vnus æternus, & verus, & benedictus Deus in omnia secula seculorum. His & similibus à beato Quintino longa prędicatione peroratis, magna pars populi, fide Domini nostri Iesu Christi agnita, fermè vsque ad sexcentos credidit. Permulti credunt in Dominum.

Pſal. 95. 1. Iohan. 2.

S. Quintinus cõcionatur ad populũ.

Philip. 2.

Permulti credunt in Dominum.

Dominum semen verbi diuini, per beati Quintini ministerium seminatum, in quantam populi segetem fructificando exurgeret, & quaterùs militis Christi per glorioſam passionem agone finito, fructus operum suorum, paradisi mœnia ingrediens, ad augmentum gloriæ suæ conspectibus offerret diuinis.

CAP. X.

EXpergefacti verò custodes carceris, cùm clauso carcere beatum Quintinum deesse cognoscerẽt, ad inquirendum eum progressi, in medio eum populi stantem & prædicantem reperiunt. Quo medullitùs permoti miraculo, & ipsi conuersi ad fidem Christi sunt, adeò vt magnum Deum Christianorũ publicè profiterẽtur, quem B. Quintinus prędicaret. Nunciantes aũt prefecto, quę de B. Quintino facta fuerant, dijs suis cõuicia irrogare cœperũt, & vniuersis corũ cultoribus: sibi etiam sufficere profitẽtes, vnum Iesum & verũ Deũ, quem per B. Quintinũ gloriosè cognouerant. Quibus Ritiouarus prefectus, immani furore turbatus, dixit: Ergò, vt video, & vos magi effecti estis. Ad quem illi: Nos magi, inquiunt, nõ sumus, sed confessores vnius & veri Dei, qui fecit cęlum & terram, mare & vniuersa, quę sunt in eis. Quibus Ritiouarus: Insanitis, inqt. Nihil est enim vestræ credulitatis vana assertio. Abite à facie mea, & à conspectibus meis quàm citiùs abscedite. Illis ergò recedentibus & abeuntibus, Ritiouarus nimia indignatione stomachatus, anxiari & cunctis sensibus aduersùs beatum Quintinum fœuire cœpit, & eiusmodi truculentis minari sermonibus: Nisi, inquiens, Quintinum hunc magum & maleficum interfecero, & nomen eius extinxero, populum hunc vniuersum seducet, & deorum nostrorum culturam penitùs annullabit. Præcepitque mox beatum sibi exhiberi Quintinum: & conuersus ad callida versutæ fraudis commenta, blandis eum sermonibus compellare cœpit, dixitq; ad eum: Quintine, fateor, quia erubesco & admodùm

† hæc dictio, aut cõsimilie, deest in exemplari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ritiouarus ex lupo fit vulpecula.

confundor pro tua nobilitate, quòd de tantis opibus diuitiarum, quæ tibi dignissimè congruunt parentalis nobilitatis sorte, ad tantam paupertatem causa vanissimæ sectæ tuæ peruenisti, vniuersa relinquens & omnia dimittens atque despiciens intantùm, vt egens & pauperrimus mendicus videaris. Audi ergò, & meis te accommoda consilijs. Vnum enim est tantùm vt facias, & largissimè nostris augeberis beneficijs: dijs videlicet nostris tantùm vt sacrifices, & tibi inuoces propiciatores: & ego mox mittam festinatò relationem ad sacratissimos Imperatores, vt opes tuas vniuersas, quas inconsultè reliquisti, restituant, & amplissimas, vt amico deorum & Cæsarum, insuper conferant dignitates, videlicet vt purpura & byssò vestiâris, & aurea torque induaris, atque zona aurea circunderis. Tunc beatus Quintinus in sæuissimo præfecto commenta fraudis intelligens, respondit: Lupe rapax, & tanquàm canis vesania plenus, quàm stultè & insipienter sensus meos intelligis, quos putas te posse euertere multitudine promissorum munerum, & infelici opum congerie. Sed opes tuæ tecùm sint in perditionem. Ego verò constantiam fidei meæ mutare non possum, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Nunquid cognoscis infelix, quia pauper non est, qui in Deo diues est? Nam mihi sufficit Christus, qui mihi viuere est, & mori lucrum. Illius ego diuitias concupisco, illius opes amplector, pro eius diuitijs paratus sum non solùm acriter affligi, verumetiam, si ipse iusserit, mori. Diuitiæ enim eius æternæ sunt, & q eas adipisci meruerit, nullis deinceps bonis indigebit, nec illis vnquàm carebit. Porrò honor & potestas & opes vestræ temporales & fugitiuæ sunt, & tanquàm fumus euanescunt, nec vnquàm permanere nouerunt. Ea verò, quæ ipsum diligentibus Deus tribuit, æterna sunt, atque eiusmodi, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Sanct⁹ martyr fraudes ei⁹ fortiter contundit.

1. Cor. 2.

CAP. XI.

TVnc Ritiouarus insuperabilem in hac constantia sanctum Dei martyrem intelligens, dixit: Ergò Quintine hoc consilium elegisti, vt mori magìs, quàm viuere velis. Beatus Quintinus respondit: Mortem, quam tu mihi inferre potes, omninò non vereor: vitam autem, quæ tuæ non est potestatis, sed à Deo fidelibus tribuitur, hìc pro eius amore morientibus, totis exopto votis. Nam si à te morti traditus fuero, in Christo meum victurum fidenter credo. Post quę Ritiouarus dixit: Iterùm iterumque tibi Quintine iuro, quia celeriùs te puniri iubeo. Cui beatus Quintinus illud beati Dauid intulit, dicens: Dominus mihi adiutor est: nō timebo, quid faciat mihi homo. Tunc prefectus tyrannico furore cōmotus, sanctum Quintinum intātùm trochleis torqueri præcepit, vt membra eius à suis iuncturis vi durissima solui cogerentur: resticulis insuper ferreis eum cædi, & oleum candens, & picem, & adipem feruentissimum dorso infundi iussit, nè quid pœnę aut cruciatûs corporeis deesset doloribus. Sed cùm hęc necdùm satisfacerēt insanissimo Ritiouaro prefecto ad satiandam eius sitis immanissimam rabiem, applicari etiam faces ardentes iussit, vt vel flammis crematus, aliquandò assensum prœberet. Sed Christi martyr, qui nec blandimentis, nec terroribus cessit, cunctis ignibus insuperabilis constitit. Ardens enim interiùs flamma diuini spiritûs, corporeos exteriùs cōtemplit cruciatus, dixitque ad Ritiouarum prefectum: Sęuissime iudex, & fraudis diabolicæ fili, nunquìd scis, quia hęc omnia, quę te iubēte patior pro nomine Domini mei Iesu Christi, tanquàm refrigeria æstimo, ac per hoc minas tuas & supplicia cōtemno, quia sentio mihi rorem consolationis miseratione diuina adesse de cælis?

Vox, Christi martyre digna.

Pſal. 117.

Diriſſimè S. Quintin⁹ torquetur.

Inuicta animi eius virtus.

CAP. XII.

Alia ſuppli cia ei adhibentur.

TVnc Ritiouarus furētissimo animo iram & sęuitiam augēs, Afferte, inquit, calcem, acetū & sinapim, vt infundatur in os eius: vt vel sic tacendo resipiscat à nostra deorumque nostrorum iniuria, cessetque illudere falsis persuasionibus nostrorum fidelium multitudini. Beatus deniquè Quintinus pœnas suas augendas intelligēs, ad Dominum verba conuertit, dicens: Dulcia sunt mihi Domine omnia, quæcunque pro sancto nomine tuo ore & precordijs suscipio: & quanùs amarissima & exitialia sint, ori tamen meo pro mellis dulcedine & faui reputo suauitate. Sed Ritiouarus præfectus post hæc iurando protestatus est, dicens: Per potentissimos deos Iouem & Mercurium, Solem, Lunam & Asclepium iuro, qa vinctum te & ponderatis catenis adstrictum Romæ Augustis fa-ciam præsentari: coram quibus immanibus supplicijs arctaberis, idque dignè pro meritis, quibus fugam inire præsumpsisti. Ad hæc præfecto sanctus Quintinus respondit: Romam, præfecte, ire non formido, quia Deum & hîc & illic esse non dubito, qui tuas & Cæsa-

Cæsarum, quibus aduersùm Christianos sæuitis, superabit insanias. Ego tamen confido, & spe certissima teneo, quòd mei cursum laboris hac in prouincia terminabo.

CAP. XIII.

Catenis horrendis illigatur.

TVnc Ritiouarus præfectus truci iussione præcepit, collum sancti martyris cæteraque membra ponderosis catenis & grauissimis nexibus circundari, militesque iussit eum diligenti cura seruare, ducereque eum, quousquè eos idem tyrannus consequeretur. Sed beatus Quintinus tanquàm animal simplicissimum ad victimam ductus, spe altiùs in Domino fixa, vias suas ab eo dirigi, & semitas eius se doceri precibus deuotissimis exorabat. Cumq; apparitores, qui beatissimum Dei militem, sicut eis fuerat imperatum, ducebant, in locum quendam, cuius vocabulum est Augusta Veromanduorum, peruenissent, præsidem iussi sunt expectare. Respexerat enim iamtunc Christus deuotissimi militis sui arctos durissimosque labores, & remunerandi eum tempus elegit, locumque nomini suo consecrandum instituit, quo longiùs eum progredi non passus, mox vt voluit, consistere fecit. Quò Ritiouarus præfectus sequenti veniens die, sanctum Quintinum sibi præsentari præcepit. Conuersusque iterùm, vt suprà meminimus, blandis eum commentis & fraudulentis sermonibus compellat, dicens: Frater Quintine, quia es bonæ spei iuuenis, adhuc patiens sum in te. Consenti ergò mihi, & sacrifica tantùm magnis dijs Ioui & Apollini, & Romam si noluēris reuerti, magnis te honoribus in hac prouincia ornabo, mittamque legationem ad sacratissimos Imperatores, nuncians eis, vt constituant te principem & magnificum iudicem in loco isto. Sanctus verò ad hæc Quintinus respondit: Sæpiùs tibi Ritiouare talia prosequenti respondi, & modò iterùm respondeo: Tuis omninò dijs non sacrificabo, quia deos tuos dæmonia esse scio, ad quorum tu honorem imagines & sculptilia fabricas: quæ cùm tu deos appellas, sine sensu sunt omnique ratione carentia: quia manufacta, nec sibi, nec alijs opitulari queunt: quibus similes fiunt, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis: quia mortui sensibus, mortua venerantur figmenta.

Rursùs el blanditur tyrannus.

Pſal. 113. & 134.

CAP. XIIII.

Videgd sanas per suos admiſtros cō minicatur.

TVnc Ritiouarus præfectus, cernens eum constantia validiùs semper roborari, ad gloriam eius augendam cruciatus adhuc augere constituit. Iussit igitur vocari fabrum ferrarium, vt faceret duas sudes ferreas, quibus beatus Quintinus à ceruice vsque ad crura transfigeretur: aliosque simili modo decem clauos, qui inter vngues & carnem digitis omnibus crudeliter infigerentur: vt vel sic corpore confosso, membrisque vndiquè terebratis, aut deficeret, aut cederet superatus. Quibus omnibus completis, beatus Christi martyr, mira Dei virtute tantis irrogatis supplicijs adhuc durans & subsistens, nihil recusat: sed magni boni conscius, patientissimè tolerat: neque his crudelitatibus cessit, qui cæteras superiùs commemoratas æquanimiter pro amoris Christi magnitudine tolerauit. Ritiouarus verò cùm beatum Quintinum verubus ferreis confossum & rigidum factum conspiceret, insultans dixit: En videant hunc Christianum cæteri Christiani supplicijs meis taliter addictum, & ab huius pœnis exemplum capiant. Quibus verbis videtur præfectus nescisse quid diceret, cùm ad martyrij exemplum, sancto Quintino in medio posito, Christianis spectaculū palàm monstraret. Ostendebatur enim imitabilis eius & veneranda passionis cōstantia, ad omnium Christianorum non parua emolumenta.

CAP. XV.

Sub mortē preces martyris.

POst hæc præfectus, accepto consilio à quodam Seuero honorato, capitalem eum iussit subire sententiam. Cùm autem beatus Quintinus à carnificibus duceretur, ad locum suæ immolationis veniens, petijt ab eis, vt paululùm sibi orandi spatium concederent. Quo impetrato, cùm se in orationem prostrauisset, his precibus & vocibus, quibus poterat, Dominum orabat, dicens: Domine Iesu Christe, Deus de Deo, lumen de lumine, qui es, & qui eras ante mundi constitutionem: te deprecor in veritate tua: quem confiteor, quem corde retineo, quem videre desidero, pro cuius amore hoc corpus totum supplicijs tradidi, & nunc animam offero. Suscipe ergò spiritum meum & animam meam, tibi toto desiderio oblatam, & nè derelinquas me, rex pie & Deus clemētissime, qui viuis & regnas in secula seculorum. Et his dictis, sanctam ceruicem spiculatoribus offerens, Paratus sum, ait: facite, quod vobis præceptum est. At illi gladio enaginato, sanctum martyris caput crudelissima percussione amputauerunt, & mox visa

Caput ei amputatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est felix anima eius, carnea mole soluta, velut columba candida sicut nix, de collo eius exire,& liberrimo volatu cælum penetrare:voxq; de cælo fertur audita:Quintine famule meus,veni & coronam accipe,quam tibi pro tuis meritis præparaui. Sic igitur beatus Quintinus,acceptabile sacrificium & holocaustum Dei,cælos ingreditur,& pro cruciatibus hîc patiētissimè toleratis,inæstimabiliter coronatus, in sanctorum martyrum sedibus collocatur.

CAP. XVI.

COrpus verò eius proprij sanguinis roseis vndis perfusum, à præfecto seruari,& diligenter iussum est custodiri: nō ad debiti honoris reuerentiam,sed quo usquè tempus id clāculùm perdendi locū tribueret. Nocte verò redeunte, corpus beatissimi martyris *Sommæ fluentis immergere iussit:vt tam ingēs bonum,Deoq; dilectissimus thesaurus,Christianorum negaretur cōspectibus.Compleuit aūt beatissimus martyr Christi Quintinus,Deo tota deuotione militans,tempus suum & longas martyrij sui pœnas pridiè Calendas Nouembris.Et licèt in fundo aquæ per quinquaginta quinq; annos fuerit tumulatus, in regnum tamen Christi sacra inter beatorum martyrum consortia est gloriosè susceptus: vbi eū nūc ,p nobis tāto plùs apud Deū interuenire cōfidim⁹,quāto hîc plùs pio amore,vt sanctissimū martyrē decet,eius merita veneranda complectimur.

CAP. XVII.

POstquàm verò Ecclesiam suam, tot persecutionum turbinibus fluctuantem, Christus miserando respexit, extinctis iam Imperatoribus impijs, Christianos principes vniuersi monarchiam orbis regere cōstituit: quatenùs iam fidelium numerositas respirandi quiete adepta, multorū cruciatuum fine gauderet. Regnantibus ergò Cōstantio Cōstantini filio, eiusq; cum eo fratribus Cōstantino & Constāte, matrona quędam nobilis Romę erat,Eusebia vocabulo, dignitate & opib⁹ ditissima, sed ab annis nouē oculorū luminibus orbata: cui mos erat studiosè orationibus incumbere,& pro se Dñi clementiā deuotissimè exorare. Quadam verò nocte cùm pro suæ causa infirmitatis Dñm promptiùs oraret,per visum ei Angelus Domini apparuit,eamq; consolans,dixit:Eusebia,Preces tuæ exauditæ sunt, & coram Deo acceptæ. Surge itaq;, & perge in Gallias,& perquire locum,qui Augusta Veromanduorū dicitur,cuius situs est iuxta fluēta *Sommæ,vbi via publica transit ab Ambiensium ciuitate, veniēs cōtra Laudunum clauatum. Eo igitur loco diligenter perquire, & inuenies corpus B. Quintini martyris Christi, diù iam paludibus & aquis tumulatum.Quod vbi fuerit euectum,& per te populis manifestatum,oculorū tuorū recipies visum, & salutis corporeæ pristinum statum. His illa auditis,cùm ei iteratò visio eandem rem probabilem adstrueret,nihil nutabunda insinuatum arripit iter,& in partes Galliæ pergit,congruo suæ imbecillitati præparato curriculo,cęterisq; tanto itineri necessarijs,atq; etiā linteaminibus mundissimis & congruentibus hîc præparatis,quibus reuelatum Domini thesaurum susciperet,& susceptum pio studio decenter inuolueret.Cumq; Angelico ductu ad locum sibi insinuatū peruenire cœpisset,senex quidam Heraclius nomine,in via ei obuius venit:Quem illa ad se vocatū interrogauit, vbinàm locus esset, qui Augusta Veromanduorum dicebatur. Cui ille respondit:In proximo est.Ad quem Eusebia: Dic,oro te,mihi,ait,si cognouisti aliquādò illo in loco virum quendam,nomine Quintinum,à paganis interfectum?Ad hęc senex respondit:Audiui certè, sed multum esse tempus eius facti pro certo nouēris. Tunc Eusebia:Corpus,inquit,illius vbi repositum fuerit,dic,si nósti.Senex respondit:Nescio.Eusebia verò plenius iam ab Angelo edocta, Per Deum,inquit,te rogo,vt hoc tantùm mihi ostendas,vbi via publica Ambianis veniēs,& Laudunū pergēs, Sommam flumen transeat.Quò cùm pariter pergerent,senex dixit ad eam:Eccè iste est locus. Tunc Eusebia ad locum se peruenisse,quem Angelus dixerat,cognoscens,de spe vlteriori lętabunda,exultans de vehiculo descēdit,ac se eò duci iussit.Cumq; peruenisset,prostrata mox in oratione,Deum intentissimè exorabat,vt ei sancti martyris sui corpus ostēderet,& vbi tantus esset thesaurus,ipsi quanuis peccatrici manifestaret: dixitque orans: Domine Deus pater omnipotens,te deprecor,vt exaudias humilem peccatricem,& ostendas mihi sancti martyris tui corpus:& sicut tu Domine compleuisti Helenæ famulæ tuæ desiderium, & ostendisti ei vexillum S.Crucis absconditū:ità mihi nūc ostendere digneris venerabilem thesaurum in martyris tui glorioso corpore, qui propter nomen sanctum tuum, totum se obtulit immanissimis cruciatibus. Et nunc, Deus omnipotens,nè me patiaris ab hoc loco discedere, quousquè desiderij mei indicia tribuas ad laudem & gloriā nominis tui,

Eusebia matrona Romana.

Monet ab Angelo,in Gallijs S. Quintini corpus quęrere.

tui,quod est benedictum in secula seculorum. Completa itaque oratione,moueri cœpit locus ille,vbi sanctum corpus sub aqua iacebat,& crispantibus vndis indicia dare: tandemque magna virtute Dei eleuatum est sancti viri corpus, & tergum vnda præbente euectum,ac secura natatione vsq; ad manus hominum deportatum. Caput verò,quod cum eodem corpore non iacuerat,per alium meatum exiliēs,ad corpus vsque suum,vnda portante & Christo fauente,mirabili modo perducitur. Quæ pariter susćipiens venerabilis matrona, cum gaudio de aquis eleuat, & tam sanctū pondus pannis inuoluēdum libenter deportat: corpus verò ipsum, nulla macula corruptum, sed integerrimum & incorruptum,Deo seruante,fuerat inuentum. Insolito etiam candore idem corpus fulgebat,& inæstimabili odore fragrabat, adeò vt circunstantes (quemadmodùm testatur is, qui huic rei coràm interfuit, qui etiam scripsit beatissimi martyris huius historiam priorem) ea odoris suauitate repleti, aliorum mundi oblectamentorum obliti viderentur. Porrò venerabilis matrona Eusebia, acceptum beatissimum corpus linteaminibus inuoluit, & ad Veromandensium castrum, quod ab eo loco quinq; ferè millibus distat, reuerenter tumulandum aduehere disposuit. Sed beatissimus martyr locum sanguine suo consecratum relinquere nolens,mox vt ab aqua montis summum ascendit,sui ponderis grauitate longiùs se proficiscì nolle manifestissimè docuit. Portantium enim iam defecerant gressus,& vires lassitudine pressæ, martyris venerandæ cesserunt voluntati. Beata verò Eusebia talibus gestis voluntatem sancti intelligens martyris,ibi eum deposuit, & reuerenter secundùm loci & temporis cōcessum sepeliuit,cellulamque quibus tunc poterat nisibus gratanter ædificauit, atque mox pro sepulturæ beneficio amissum lumen olim amissum, virtute diuina densissimis fugatis tenebris, lætabunda recepit.Simili etiam modo, quotquot illuc eádem hora cōtigit venisse infirmos, ad cōmendandam Christi militis pretiosam mortem, recipere & ipsi promeruêre pristinam sanitatem. Venerabilis autem fœmina fudes ferreas, quibus supra beatum Christi martyrem confixum fuisse diximus,manentes adhuc in eius corpore cernens,extrahi eas curauit,& pro veneratione reliquiarum secùm Romam detulit. Quo facto, quod perfidia inflixit,fides congaudendo extraxit: & quod tūc augmentum extitit pœnæ,nunc testimonium extat gloriæ.Reuersa itaque est Eusebia mulier nobilis & veneranda,inuento Christi pretiosissimo thesauro,cum suis omnibus,vndè venerat,ostendens in se magnalia virtutis Dei,& prædicans merita & gloriā testis & militis Christi,qui nunc & in æternū beata glorificatione muneratus,perpetuò victurus feliciter regnat in Christo. Huius inuentionis veneranda solennitas octauo Calendas Iulias colitur ob reuerentiam & laudem eius,qui taliter suum in terris etiam glorificat martyrem.

Vide insignia miracula in reuelatione corporis S. Quintini.

Pudeat hæreticos non honorare sanctorū reliquias, quas Deus ipse sic honorat.

Eusebia cæca lumē recipit.

Item alia inuentio eiusdem beatissimi maryris,quæ etsi celebratur 3.Nonas Ianuarij,tamen hoc loco adscripsimus, vt habeat Lector totam martyris historiam coniunctim.

Habetur ferè ad verbum in Vita S.Eligij lib.2.cap.6. 1.Decembris,Tomo 6.

SAnctissimo atq; religionis cultu deuotissimo Eligio *Nouiomensis Ecclesię Episcopo,inter cætera virtutum suarum miracula hoc à Domino cōcessum erat,vt sanctorum martyrum corpora, quæ per tot secula abdita populis habebātur,eo inuestigante, ac nimio ardore fidei inquirente,parefacta proderentur. Siquidem nonnulla venerabantur priùs à populo in locis,quibus non erant,& tamen quo in loco certiùs humata regerentur,prorsùs ignorabatur.Ex eo ergò tempore,quo Eligius fuerat consecratus Ecclesię pastor,ab eo nonnulla inuenta ac populis sunt declarata.ex quibus primū ac summum sanctum martyrem Quintinū in principio Episcopatūs sui grandi instantia, quasi thesaurū celatum,promouit palàm in publicum. Deniquè priusquàm Eligius eiusdem loci datus esset Episcopus,extitit quidā vir improbus,vocabulo Maurinus,vt videbatur populis,habitu religiosus,cātor eriā in regis palatio laudatus, atq; ex hoc, vt eius docuit exitus,mēte tumidus,corde proteruus,atq; actione dissipatus.Qui audacia suæ præsumptionis deceptus, cœpit verbis extollere, à se corpus martyris Quintini & inquiri posse, & inueniri. Sed vt eius proteruiā aliquādò & Eligij merita demùm Dñs declararet, mox vt terrā sarculo cauare cœpit,manubriū fossorij manibus eius inhęsit:sicq; miser opus præsumptum relinquēs, sequēti die in manibus suis vermibus ebullientibus,miserabiliter

* Nouio. macensis

Nota S. Eligij studium erga Sanctorum inquirenda corpora.

Hominis temerarij mors horrenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter expirauit. Ex quo facto tantus timor adoleuit in populo, vt nullus deincèps, quauis probabilis vitæ, præter Eligium, huiusmodi negocium auderet appetere.

Hæc cõfirmãt superiorem historiam.

Eligius verò cura pastorali susceptâ, statim in exordio suę ordinationis cœpit assiduus esse in loco illo. est enim haud procùl ab vrbe Veromãdẽsi, in eo scilicet loco, vbi quondàm martyr è fluuio eleuatus, ab Eusebia in monte fuerat tumulatus. Eligius itaq; diuino nutu instigatus, volebat in animo, sed & liberè proclamabat in populo, nõ illic haberi corpus, quo loco venerabatur, sed esse potiùs in parte altera. Cumq; diù huiusmodi

for. * cogitatio

* conditio mentem eius stimularet, cœpit tandèm sagaci inquisitione perbasilicę pauimentum huc illucq; tentare, sicubi sacratum tumulum posset deprehendere. Sed cùm nullatenùs indicium tumuli reperiret, cœpit à fratribus destitui, prosequẽtibus cum tremore interitum illius, qui dudùm huiusmodi inuestigatione, superba mente tumens, lugubri morte vitam finisset. Necnõ & antiquitatem corporis, longinquitate iam temporis consumpti, atq; ad nihilum & in puluerẽ redacti obijcientes, conabantur eum à cœpto mentis proposito reuocare. Cumq; ei eiusmodi impedimẽta à fratribus obijcerentur, altiùs ille ingemiscens, aiebat: Nolite fratres, quæso, nolite impedire deuotionem meam. Nam ego credo in creatorem meum, quòd tanto thesauro, tantumque mihi desiderato, haudquaquàm me fraudabit.

Ecce mirabile votũ, præ immẽso sacrarũ reliquiarũ desiderio nũcupatũ.

Tum ergò attentiùs persistens, suscepit triduanum ieiunium, atq; enixiùs Christi Domini diuinitatem cũ lachrymis exorãs, vouit nõ se priùs quicquã alimoniæ accepturũ, q̃ mereretur desideratum percipere votum. Tanta nanq; inerat ei fides, tantaq; cõstantia, vt plerunq; sic facienda pręueniret, tanq̃ facta crederet, & nonnunq̃ ità cum Deo, quemadmodùm cum terreno suo loqueretur domino, propositumq; quod suscepisset, in Deo completurum se indubitanter crederet. Vndè etiã tunc, cùm multi eum deborarentur, Tu, inquit, Domine Iesu, qui oĩa nôsti priusquàm fiant, tu scis, q̃ nisi manifestatum ostenderis mihi corpus huius testis tui, qui propter nomen sanctum tuum passus est, quanquàm sim indignus, nunq̃ plebis huius Episcopatum geram, sed exul potiùs ab hac prouincia procùl secedam, vbi (vt dignũ est) inter bestias moriar. Quid multa? Cœpto operi insistens, cùm adiutores eius perdiuersa ecclesię loca tentando discurrerent, nullaq; inueniendi indicia caperent, leniter ille omnes compescens, vnum eis locum, de quo nulla esse suspicio poterat, in posteriori ecclesiæ parte effodiendũ designat. Tunc oĩm labore eò conuerso, libenter iussis obtemperant, defossaq; iam in altum pedes decem seu ampliùs terra, ab spe iterùm inueniendi corporis destituuntur. Sed cùm tertia iam nox media fluxisset, arrepto Eligius sarculo, reiectoq; amphibalo, cœpit totis viribus cum cereis, cum lampadibus, terrã sanctis manibus effodere. Cumque paululùm ima fossæ declinãs, in latus cauernæ humum cœpisset fodere, mox reperit tumbam sanè veteranam, tegentem corpus sacratum.

Rursùs Deiterè cohonestat sacras beati Quintini reliquias.

Tunc gaudio magno repletus, cùm sarculo, quod manu gestabat, audacissimè latus fecisset sepulcri, cõfestim forato tumulo, tãta odoris fragrãtia cum immenso lumine ex eo manauit, vt etiã ipse S. Eligius fulgore luminis, odoreq; inenarrabili percussus, vix subsistere potuisset. Nam & globus splendoris, qui è tumulo ictu ferientis processit, tantam vim suę claritatis sparsit, vt cunctorũ adstãtium obtutibus oculorũ retusis, partem maximam regionis illius in diei claritatẽ mutaret. Vndè oẽs, quos cãdẽ hora vigilare contigerat, quiq; rei causam ignorabãt, magnũ quiddam datũ cælitùs signũ æstimabãt. Erat aũt transacta media nox, & nox quidẽ obscura valdè & caliginosa: sed procedẽte fulgore, quasi lux diei ad tempus resplenduit, & in tẽpore claritas recessit. Tũc ergò sacro intuento corpore, Eligius cũ gaudio lachrymabili exosculatur, ac de profunda tellure eleuatũ, reliquias sibi, vndecunq; cõcupiuit, segregauit. Dentes etiã pro languentiũ medela, ex maxilla abstulit, atq; ex radice dentis gutta sanguinis exiuit. Clauos quoq; miræ magnitudinis, quos tẽpore passionis eius persecutores corpori ei⁹ infixerãt, ex cerebro cęterisq; artubus abstractos, sibi pro reliquijs sequestrauit. Capillos etiã pulcherrimos in reliqas separatos delegauit. Deindè holoserico precioßissimo obuolutũ, cõpositumq; honestissimè corpus, summa cũ diligẽtia retrò altare trãsposuit. Tumbã deniq; ex auro, argentoq; & gemmis miro opere desupèr fabricauit: ecclesiã quoq;, quę exigua cõuentibus populis videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipse demùm ex reliquijs, quas à sancto corpore sequestrauerat, multa loca condiuit, multimodamque medelam diuersis ægritudinum morbis easdem impertiendo præbuit.

Insigne miraculum.

Obserua lector, vir sanctissimus q̃ reuerẽter & honorificè habeat corpus S. Quintini.

VITA

SCOPI, BONA FIDE ET GRAVITER CONSCRIPTA,
sed simplici stylo, quem in gratiam lectoris mutauit Frater Laurentius Surius. Habetur in vetustis MS. exemplaribus, sed præfatio deest in quatuor codicibus, quos nos habuimus.

CAP. I.

Octobris 31.

BEatus Vuolfgangus natione Sueuus, parentes habuit ingenuos, & qui nec opibus nimiùm affluerent, nec inopia premerentur: (id quod Salomon sibi precatur dari diuinitùs) sed mediocritate substantiæ & facultatum prædi- Prou. 31. ti esset, rectèq; vitam suam instituerent. Porrò ab ipsis primę ætatis initijs & ipsius infantiæ rudimentis Deum fontem vitæ sitiens, & labentia quæq; pro nihilo ducens, magna meritorum prærogatiua cœpit eminere, quippè qui egregiam cumulandis virtutibus operam nauaret. Ferũt nonnulli, matri eius, cùm illo grauida esset, per visum apparuisse, quòd stellam in vtero gestaret: aptè sanè & cõuenienter pręclarę virtuti & sanctitati eius, vt qui in eorum numerum adscribendus esset, de quibus scriptura dicit: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Visio matris sancti Vuolfgangi. Dan. 12.

CAP. II.

NAtus verò puer, non multò pòst baptismi salutaribus vndis expiatus est, & Vuolfgangus appellatus. Confirmat hoc ipse carmine quodam, quod in armario, inter reliqua ab eo constructo, (vt erat componendorum versuum non mediocriter peritus) ità scriptum reliquit:

Lupãbulus Latinè, idẽ quod Germanicè Vuolfgangus.

Struxerat ædiculam mandrita Lupambulus istam.

Quod tamen nomen non ab aliqua ignominia accepit, sed quòd esset in eius familia vsitatum: quanq̃ possunt etiam malarum belluarum vocabula & bonam & malam præ se ferre significationem. Videmus enim etiam in scripturis diuinis leonem quandoq; in malam accipi partem, vt cùm dicitur: Sobrij estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quẽ deuoret: quandoq; etiam in bonam, ità vt Christum ipsum significet, vt in Apocalypsi: Eccè vicit leo de tribu Iuda. Ouium quoq; & bona est significatio, dicente scriptura, Nos autẽ populus tuus & oues pascuæ tuæ: & mala, cùm alibì dicit: Sicut oues in inferno positi sunt. Patriarcha quoque Iacob de filio suo, Beniamin, inquit, lupus rapax: & poëta de beato Paulo Apostolo:

1. Pet. 5. Apoc. 5. Psal. 72. Psal. 48. Gen. 49.

O lupe Paule rapax, quid iam remanebit in orbe,
Quod non ore trahas?

Hęc & id genus alia permulta satìs ostendunt, ex nomine suo neminem vel laudari, vel vituperari, probari, aut reprobari oportere.

CAP. III.

CRescente aũt puero, cum ętatis accessione, sancti quoq; spiritũs gratia in eo augebatur. Itaq; cùm septem plùs minùs annos natus esset, parentes eius cuidam è Clero cum tradiderũt, vt ab eo literis institueretur. Qua in re id illi spectabant, vtpotè hoĩes religiosi, quod posteà re ipsa feliciter experti sunt, vt filij assidua eruditiõe instructi, vinculis & nexibus peccatorum, quibus se implicatos sentiebant, absoluerentur. Tanta aũt animi auiditate puer præclarę indolis literas didicit, eaq; memoriæ tenacitate cõplexus est, vt intrà paucos annos non solùm earum externã superficiem caperet, sed ipsas etiã reconditorũ sensuũ & mysteriorũ medullas inuestigaret. Quamobrẽm non contentus scholis triuialibus aut priuatis eruditi, patre deducente, eò sibi properandũ statuit, vbi tum intrà Germanię fines maximè florerẽt studia literarũ. Itaq; ad Augiense monasterium se contulit, vbi libenter & comiter exceptus est, q̃ fama ingenij eius iampridèm eò peruenisset: breuiq̃ue tempore tantos fecit in doctrina progressus, vt ipsis præceptoribus, qui acumen illius iam persentirent, admirationi esset. Nec ille tamen ab eruditionis excellentia animo intumescebat, nec præ se alios contemnebat: sed cum omnibus in domo Domini sectabatur pacem & concordiam.

Literis eruditur puer Vuolfgangus.

Instituebãtur quidem in nõnullis monasterijs adolescẽtes, sed nõ erãt scholæ ipsa monasteria, quod hæreticì mentiuntur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IIII.

PEr idem tempus eo in loco degebat studij causa Henricus quidam, illustri Francorum & Sueuorum stemmate clarus. Is Vuolfgangum præcipuo sibi amore deuinciens, obnixè eum precabatur, vt secùm Herbipolim, vulgò Vuirceburgum, proficisceretur. Eius enim Henrici frater Boppo, ecclesię Vuirceburgensis Episcopus erat, & Stephanum quendam doctum virum, ex Italia doctrinæ causa accitum, scholæ pręfecerat, qui omnes illic literis operam dare volentes accuratè erudiret. Cumque in precibus suis Henricus persisteret, omnemque humanitatem, quæ homini studioso & peregrino præstanda esset, Vuolfgango liberaliter polliceretur, tandèm illi assensit. Venientes igitur pariter Vuirceburgum, Stephanum ludimagistrum adeunt, atque in eius se tradunt disciplinam, fruunturque aliquandiù eius beneuolentia & fauore. Sed cùm locum quendam in prælectione quadã non satis explicaret, adolescẽtes ità vt soliti erant, ad Vuolfgangum tanquàm eruditiorem perspicacioremque se conferũt, vnoque omnes animo ab eo petunt locum illum sibi exponi. At ille, vt erat humanus & benè peritus, non solùm id præstitit, quod rogatus erat, sed quidquid illi loco inerat difficultatis, luculenter edisseruit & explanauit. Id vbi Stephanus ludimagister resciuit, ira commotus, grauiter illi, nè prælectionibus suis adesset, interdixit. Atque ità malignus hostis, hac arrepta occasione, tam per se, quàm per complices suos, seruum Dei premere & obscurare conatus est. Sed sicut flamma multo ventorum flatu non solùm non extinguitur, sed magis magisque augetur: ità diuini sensûs ardor, qui ab ineunte ætate in pectore Vuolfgangi incaluërat, nullo tentationum imbre extingui potuit. Atque ex eo tempore (vt ipse fatebatur solebat, testis sanè fide dignissimus) non homine docente didicit arcana scripturarum, sed tanto sibi sensit maiorem ingenij vim & perspicaciam accessisse, quanto hybernos soles æstiui superant.

Hic locus in MS. exẽplaribus obscurus admodũ est: nos sensum expressimus.

CAP. V.

EVM ergò in modum vir Dei quotidianis virtutũ auctus profectibus & incrementis, seipso in dies euadebat robustior, & iam in corde suo quasdam meditabatur & disponebat assensiones in valle lachrymarum: & nisi amici Henrici precibus retentus esset, cum quo illi magna erat consuetudo & familiaritas, mundum planè contempsisset vniuersum. Sed illud animo versans, charitatem non quærere quæ sua sunt, sed quæ alterius, ad tempus distulit, quod posteà prompta animi deuotione compleuit. Non multò pòst Henricus ab Othone Magno Imperatore Treuirensem accepit Episcopatum, vtque eò secùm iret, Vuolfgangum magna animi contentione rogauit. At ille aliquandiù difficilem se præbuit, sed cùm tandèm videret se benè non posse negare, noluit esse peruicax. Adiunxit igitur se illi huius quoquè itineris comitem. Tum verò præsul ille venerabilis magnum animi studium, amorem & beneuolentiam, qua illum complectebatur, re ipsa declarare cupiens, eiusmodi sacerdotijs siue beneficijs ecclesiasticis & dignitatibus eum afficere voluit, vt per omnem diœcesim ipsius secundum ab eo locum obtineret, aliosq; oẽs authoritate anteiret. Verùm ille bonus Christi seruus, mundi huius inanem gloriam fugiẽs, semperq; ob oculos versans illud Apostolicũ, Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. &, Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueũ diaboli: tanto honore se affirmabat indignũ. Tandèm verò in hoc cessit, vt pateretur scholasticos pueros & adolescentes suę curæ commendari: nimirùm prudenti vsus consilio, vt præclarum doctrinæ talentum, ipsi à Domino traditum, alijs impertiens, sicut bonus & fidelis dispensator vberes ad Dominũ suum referret fructus. Pro ijs autem docendi laboribus nihil lucri, nullamq; mercedem recipere voluit: sed operam dedit, vt alios posset lucrifacere: nec, vt plerique solent discali, Satyricum illud decantantes, Nôsse volunt omnes, mercedem soluere nemo: à quouis quicquam exegit, tametsi à permultis cogeretur.

Pśal.83.

1.Cor.13.

Hẽricus fit Treuirorũ Archiepiscopus.

S. Vuolfgãgus honores respuit.

1.Tim.6.

Ibidèm.

Docet discipulos suos gratis.

CAP. VI.

PORrò autem anteq̃ esset sacerdotio initiatus, à carnibus abstinuit, nec vestes magni precij expetijt, vigilijs, ieiunijs & precibus libenter incubuit, secularia negocia ità tractauit, vt corpore, nõ animo, illis esset implicatus. Adolescẽtes, quos erudiẽdos suscepit, non solùm liberalibus disciplinis, sed etiam bonis moribus instruxit. Adeò aũt se ad discipulorum captũ accõmodauit, vt cùm capacioribus difficiliora quæque, quæ in authoribus & disciplinis sese offerrent, explicuisset, mox ad rudiores se verteret, & instãte nutri-

Mores & vita eius ante sacerdotiũ.

nutricis lacteo cibo eos reficeret, qui solidiora capere necdùm possent. Si qui autem in eius discipulis essent tenui fortuna, & humanis auxilijs destituti, eos non solùm literis instituebat, sed etiam corporeis fouebat alimentis. Hac verò eius viuendi ratione partìm oculis, partìm auditione comperta, Henricus Archiepiscopus tum per seipsum, tum per alios suos familiares hortabatur eum, vt aliquod vel Clericorũ, vel monachorum cœnobium regendum susciperet. Ille verò more suo eam prętexens excusationem, quòd omni honore indignus esset, tandèm tamen Episcopi authoritate & prœcepto compulsus, consensit clericorum esse Decanus.

Fit Clericorũ Decan⁹.

CAP. VII.

HOC verò honore susceptò ità se cõparauit vir sanctus, vt improbis & irreligiosis esset terrori & formidini, bonis & pijs amori. Effecit aũt apud illos tum minis, tum suasionibus, vt, quod priùs non fecerant, communi mensa & dormitorio vterentur, in cœnobio, siue, vt author loquitur, in claustro sederent, & lectioni incumberent: percamanterque eos hortabatur, nè interioris hominis cultum & spiritalia exercitia negligerent, cùm haberent carnalia, & quæ corpori sustentando sufficerent. In ijs verò omnibus seipsum eis præbebat exemplum, adeò vt iam ab omnibus non clericus, sed monachus diceretur. Interea Henricus Archiepiscopus, iubente Othone Imperatore, Romam proficiscitur, & cùm aliquandiù illic moratus esset, admodùm incommoda cœpit laborare valetudine. Cumque spem recuperandę sanitatis abiecisset, Imperatorem ad se accersiuit, resque beati Vuolfgangi ei exponens, rogauit, eum, vt Treuiros literas mitteret, quibus omnibus interdiceret, nè quam iniuriam seruo Dei irrogarent. Atque ità ille Romæ decessit.

Clericos suos reformat

Obitus Hẽrici Treuirẽsis Episcopi.

CAP. VIII.

CVM autem obitûs eius nuncius Treuiros allatus esset, beatus Vuolfgangus primò quidem summo animi dolore affectus est: sed deindè seipsum consolari & confirmare cœpit, quòd quæ iampridèm de mundi contempru apud se statuisset, hac oblata opportunitate, in rem conferre posset. Postquàm igitur apud se deliberauit redire in patriam, Bruno Archiepiscopus Colonienſis, qui tum etiam ducatum Lotharingiæ administrabat, eum ad se accitum apud se retinere conatus est, liberaliter ei promittens oẽm humanitatem, atque etiam Episcopi dignitatem. Sed vir sanctus maiora & ardua animo consectans, ea recusauit: aliquanto interìm tempore nihilo minùs hærens apud illum, de quo posteà crebrò ipse referre solebat, rarò se quenquam omni probitate Episcopo Brunoni parem conspexisse. Obiter autem hîc obseruandum venit, qua perfectione iam tum prœditus fuerit beatus Vuolfgangus, cui tam ampla promissa & mundi huius prosperitas, multaque alia, quæ longum sit commemorare, vltrò oblata cùm fuissent, plane recusata sunt ab illo. Magnæ enim virtutis & meriti est isthæc omnia relinquere, & in hoc seculo voluntariam complecti paupertatem. Sentiẽs igitur gloriosus Archiepiscopus Bruno virum Dei arctioris vitæ teneri desiderio, peramicè & gratulabundus eum pro suo arbitratu à se permisit abire.

Præclara laus S. Brunonis Colonien. Episcopi.

CAP. IX.

VEniens ergò ille domum, à cognatis & amicis peramanter acceptus est, sed ità tamen, vt velut alter Vlysses in Syrenes incidisse videretur. Hortabãtur enim & obsecrabant eum parentes & propinqui omnes, potiorem ei substantiæ hæreditariæ portionem pollicentes, nè ipsos desereret, dicebantque:

Authoris versus.

Cùm sis cunctorum spes solamenque tuorum,
Atque domûs nostræ vis omnis adhæreatin te,
Nè procùl hinc abeas, nè nos, dilecte, relinquas:
Nam tibi cuncta damus, quibus in vita est opùs ista.

Ephe.6. Col.3.

Nec deerant, qui his adiungerent, scripta diuina iubere, vt parentibus mos geratur. Sed egregius Christi miles surdis hæc accipiebat auribus, & ipsius Christi sermones ijs opponebat, ità dicentis: Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me, nõ est me dignus. Legerat quoquè fortassis, quod beatus Hieronymus scribit cuidam amico: Licèt paruulus ex collo pendeat nepos, licèt sparso crine & scissis vestibus vbera, quibus te nutrierat, mater ostendat: licèt in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum Crucis euola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelẽ. Inspiciebat etiã beatissimũ Christi baptistã Iohannẽ: qui licèt domi sanctam haberet matrem & patrem

Mat.10.

Epist.1.ad Heliodorũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc.1. trem sacerdotem,tamen vtroque derelicto, nè inter homines degẽs aliqua labe adspergeretur, in eremum secessit. Id genus exemplis incitatus, parentes seorsùm ità fertur allocutus:

CAP. X.

FAcultatum vestrarum meliorem partem,quam mihi dare vultis,inter vos diuidite. Est verò prępotens quidam ac prædiues Dominus, qui amplissimum mihi promisit
Psal.15. patrimonium, si me ei seruum fidelẽ exhibere velim. Ille verò est pars hæreditatis meę, ille planè restituet hæreditatem meam mihi.Illi ego benè confido, fore vt tali me amiciat beneficio, vndè & vobis possim aliquid impertiri. Oro igitur vos,nè tantas mihi oblatas opes lachrymis & querimonijs vestris retardetis, sed mihi potiùs res illis obtinendis necessarias suggeratis. Non enim desidem atque negligentem, sed alacrem ac studiosum vult habere ministrum herus ille,de quo loquor. Ijs beati viri sermonibus exhilarati parentes,nomen heri & locum, quò sit iturus, ex eo percontantur. At ille respondet, inprẹsentiarùm quidem scire id illos non posse,scituros tamen posteà. Postquàm autem scisitantibus illis,num quem è suis velit habere comitem itineris,prorsùs abnuit: atque indè paucis interiectis diebus, adiunxit sibi duos adolescentes, & spiritalem
Monasticũ S. Vuolfgãgus complẽctitur institutum. filium suum Isaac, putà votum suum. Quod vt Deo prẹstare posset, propter arctiorem monasticæ disciplinæ obseruantiã, ad monasterium solitariorum,in Hercynia sylua habitantium,profectus est. Ei monasterio tum prẹerat religiosus & spiritalis pater ex Anglorum stirpe procreatus Gregorius: qui in iuuentute patriam, parentes & fœminam ipsi desponsam reliquerat, & monasticum vitæ genus complexus fuerat. Cuius vitam virtutibus ornatissimã, nè ab instituto deflectamus,hìc pertexere noluimus. Huius Abbatis magisterio seruus Christi Vuolfgangus se commendans, veterem cum suis actibus hominem depositum,nouumque monasticæ vitæ & professionis habitum induit. In quo sanè qui eius vitæ rigor, quàm accurata monastici instituti obseruãtia & cultus fuerit,eius prẹclaræ virtutes,& multarum salus animarum,abundè declarant.Exacto autem tyrocinij sui tempore,multi è vicinis monasterijs,probitatis eius fama illecti, ad eũ venerunt, quos omnes ille, permissu Abbatis, bonis literis & honestis moribus instituebat.

CAP. XI.

PEr id tẽpus beatus antistes Vdalricus, cuius sanctitatis fama Europa omnis adspersa est,causa visitandi fratres pro more ad illud peruénit monasterium. Vbi cùm ad aliquot hæsisset dies,& de Vuolfgãgi vita & moribus cognouisset, magno eum amoris
S. Vdalrici Episcopus cũ inuitum ordinat presbyterum. studio complecti ac venerari cœpit,ità vt non diù pòst etiam renitentem sacerdotio initiârit.Quo ille honore auctus,muneri suo volens satisfacere, cũ multa humilitate sedebat,vt propheta dicit,spiritum suum,& per vota,quę eius distinxerant labia,Domino
Psal.76. fideliter offerebat holocausta medullata. Qua spiritùs contritione cùm seipsum Domino quotidiè mactaret, diuina est visione affectus.Cùm enim pro sua aliorumque salute iugiter Dominum deprecaretur, precesque suas sanctorum suffragijs magno studio commendaret,beatum Christi confessorem Othmarum,cui se suaque creberrimè con-
S. Othmar ei appáret. mittebat,sibi in somnis adstare vidit: iussusque ab eo in ipsum respicere,ità sibi dicẽtem audiuit: Quandoquidem rogâsti me,vt pro te intercederem,quædam tibi indicabo,pòst euentura tibi ob preces meas. Pauper quidem & inops ex hoc migrabis loco, sed alibi, vbì pro Christi amore deges peregrinus, Episcopatum mũdi huius opibus satis affluentem,diuina prędestinatione consequéris.In quo administrando si fidelem te præbueris, pòst annos vigintiduos ab hac vita temporaria feliciter proficiscéris ad illam sempiternam.Certus autem sis,te eo in loco animam Christo redditurum,vbì in Christi nomine à Christianis meî memoria celebratur.Ego verò in illa hora exitûs tui spero me venturum ad locum illum cum alijs beatæ patriæ ciuibus,quos tunc habebis consolatores.

CAP. XII.

Cũ licentia Abbatis sui proficiscit ad cõuertẽdos infideles. AB hac visione vir Dei,diuinæ contemplationi accuratiùs vacabat, quippè talibus promissis egregiè confirmatus: multusq; in ea erat cogitatione, quemadmodùm diuinitùs percepta talẽta,in aliorum salutẽ duplicaret.Eaq; causa cũ bona venia Abbatis sui,monasterium, non monachum, deserẽs,immò secundùm Apostolũ,maiora charismata æmulari cupiens, per Alemaniam venit peregrinus in Noricũ, atq; ad eius partem orientalem cum aliquot comitibus pergens, prędicandi causâ Pannonię fines petijt.

tijt.Vbì cùm veterum errorum frutices extirpare, steriles squalẽtium pectorum agros Euangelico aratro proscindere,& in eos fidei semina deijcere frustrà conaretur, à Piligrino Patauiensi Episcopo à cœpto est opere reuocatus. Dolebat enim Episcopo,tam egregium cultorem in sulcos steriles tantum conferre laborem. Mansit ergò apud illũ Episcopum,omni humanitatis officio ipsum prosequẽtem,dies aliquot, eius precibus obsecundans.Interìm Episcopus mirè sagax,eius sententiæ Apostolicæ non immemor, qua monet probare spiritus,vtrùm ex Deo sint,tum clàm, tũ palàm obseruauit, quàm ille esset sedulus in cultu & seruitio diuino,quàm assiduus in sacra lectione & scripturę diuinę perscrutatione,atque indè pro sua singulari prudentia facilè animaduertit eum, quem vt peregrinum exceperat,non esse hominem leuem & vagabundum,sed veræ fidei domesticum firmum ac stabilem. Quamobrèm etiam quibusdam è suis dicebat fabitur habere sacerdotem.Mihi quidem hoc cumprimìs & vtile & necessarium videtur, vt precibus meis efficiam,quo illi Ratisponensis ecclesiæ regimen demãdetur. Aequissimum est enim,vt vbì abundat bona voluntas,congrua etiam illi exequendæ præstetur facultas.Bonum nanque semen, quod hic bonus vir iacere voluit in obdurata corda paganorum,& salutis ministerium,quod illorum cæcitas fastidiuit, eoipso agrum Domicum excolente,fortasìs quandoquè fructum feret apud Christianos. Aderant autem tum quidam,qui dicerent: Quonam pacto homo iste inops & ignotus tanti Episcopatûs dignitati par & idoneus esse poterit,præsertìm cùm plerique alij celebres viri magisq; noti,iustiùs eam videantur apud Imperatorem impetraturi? Quibus Episcopus respondit: Permultùm interest inter diuina humanaque iudicia. Scrutator nanque cordium & renum Deus, à mundi initio elegit contemptibilia & ignobilia, vt confunderet fortia: contrà autem mũdus, quod suum est, ad horam extollit,sed tandèm cum ignominia dejicit.Mihi igitur planè operæprecium facturus videor, si fretus auxilio Marchionis, cuius consilijs libenter vtitur & páret Imperator,precibus ab illo contendam, nè patiatur per ambitionem quenquam obtinere sedem ecclesiæ Ratisponensis: sed ob æternam remunerationem, si quem compererit humilem, modestum, eruditum & ecclesiasticis ministerijs aptum,eum,cuiuscunque sit conditionis,ad eam curet prouehendum.

Piligrinus Patauiensis Episcopus cum apud se detinet.

1. Iohan. 4.

1.Cor.1.

CAP. XIII.

ITaque per legatos Episcopi & Marchionis suggestionem, Imperator Otho secundus & suæ & ecclesiæ vtilitati consulẽs,vel potiùs diuino permotus instinctu,quãdoquidem cor regis in manu Dei est,eos omnes, qui Episcopatum illum ambiebant, reiecit, tantumque se ad promouendum virum Dei Vuolfgangum contulit: misitque celeres nuncios,qui curarent quamprimùm illum eligi,ac deindè vel inuitum Francofurtum, vbì Imperator Christi natalem celebraturus erat,perduci. Abeunt legati Imperatoris, inueniunt beatum virum apud Episcopum supradictum, sed iam cogitantem in patriam,quippè qui nihil horum sciret,alioque animum suum intenderet. Legatis verò indicantibus ei causam aduentûs sui,primùm ille recurrit ad penetralia cordis sui, atque illic se & sua Deo commendat:deindè Episcopo Piligrino,cuius charitate illic detinebatur,ità dicit: Nouum hoc mandatum, quod ab Imperatore ad me affertur,tua, nî fallor, opera impetratum est.Etsì autem exiguitati meæ timorem injecit, sed tamen bonæ voluntati tuæ,qua tantam rem molitus es,Deus præmium reddet.

Otho 2. Imperator cupiens eũ eligendũ Episcopum.

CAP. XIIII.

POst hæc cum legatis Imperatoris profecti sunt Ratisponam,vbì Clerus & populus, vt Imperator petebat, more ecclesiastico sanctum Vuolfgangum vnanimiter elegerunt,electumque cum Imperatoris nuncijs ad eius aulam dimiserunt.Cumque in eius venisset conspectum, ad pedes eius aduolutus, fatebatur se indignum, indoctum, ignobilem, & monasticam professionem consectantem, nihil absque sui Abbatis permissu debere suscipere: simulque orabat, nè sanctum locum ipsius fœditate cõtaminaret. Imperator autem cernens illum adeò renitentem, certiùs indè colligit integritatem eius,& quàm planè illo honore dignus sit. Itaq; speciale quiddam in eo agnoscens, quanuis reluctãti multumq; ingemiscẽti, Episcopatum cõmendat. Multis indè adiunctis ei fidis itineris comitibus,Ratisponam eum remittit.Quò postquàm peruénit,cum canticis lętitię & voce exultationis excipitur,& more antistitũ inauguratus,summo pastori

Creat Episcopus Ratisponensis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fridericus Episcopus Salisburgensis eum consecrat.

storì commendatur, atque post dies aliquot à Friderico Archiepiscopo illiusque suffraganeis consecratur.

CAP. XV.

ADeptus igitur tantum ministerium, noluit inane Episcopi habere nomen, sed die noctuque illud diligentissimè excoluit, munus suum accuratè obeundo. Nec propter Episcopatûs fastigium, habitum monasticum mutare voluit: sed qua erat intrinsecùs animi humilitate, eam etiam forìs præ se ferebat bonorum operum studio atque cultu. Memor quoquè sententiæ illius, Principem te constituerunt, noli extolli: sed esto in illis, quasì vnus ex illis: nõ cupiebat dominari in clero, sed conabatur forma esse gregi Dominico, illud assiduè mente versans, quod per Ezechielem propheram aduersùs malos pastores dicit Dominus: Vę pastoribus, qui pascebant semetipsos, gregem autem meum non pascebãt. Perspectis autem & cognitis rebus Episcopatûs sui, cùm animaduerteret in vrbe Ratisponensi monasticæ vitę religioni multum decedere, crebrò suspirans, dixisse fertur: O si monachos haberemus, cætera satìs supperterent. Quibusdam verò è familiaribus eius dicentibus, multis locis magnam esse monachorum copiam, dolens & lachrymans dicebat: O quàm defecit sanctus? ô quàm diminutæ sunt veritates à filijs hominum? Quid prodest sanctitatis gestare habitum, operibus destitutum? Monachi, qui ad regulæ suæ præscriptum viuunt, beatis comparantur Angelis: qui verò seculares & mundo dediti sunt, apostatæ censentur. Dicebat autem hæc sanctus vir, quòd cerneret monachos in beati Emmerammi cœnobio Abbate carere, & ità velut oues sine pastore errare. Id verò indè acciderat, quòd Episcopi ab Imperatoribus vel regibus illud monasterium impetrantes, in suam ditionem redegerant, rebusque eius & facultatibus pro suo arbitratu vsi erãt. Illo igitur defuncto Abbate quem inuenerant, nullum deincèps curârunt substituere, veriti scilicet, nè, si monasterio, vt habet vitæ monasticæ vsus & consuetudo, Abbas prę ficeretur, ipsorum vsurpata potestas vel obsequia imminuerentur. Cùm sic autem Episcopi monasterij res & bona sibi vendicarent atque distraherent, nec monachis res necessarias suppeditarent: permittebant eis vndecunquè possent, victum vestesque sibi comparare.

Ecclꝰ.32.

Ezech.34.

Psal.11.

Episcopi q. dã vsurpãt bona monachorum.

CAP. XVI.

SEd hæc omnia dolebant cordi beati viri. Itaque eis volens remedia adhibere, misit ad Treuerense monasterium, vbì corpus beati Maximini quiescit, atque indè accitum Ramuoldum, virum in regulari disciplina strenuum, qui quondàm cum ipso Henrici Archiepiscopi capellanus fuerat. Eum primò instituit Præpositũ, deindè Abbatem prę fecit monasterio sancti Emmerammi. Sed id ex eius consiliarijs quidam indignè ferentes, dicebant ei: Quid ità & teipsum, & successores tuos fraudas S. Emmerammi facultatibus? Multi quidem te laudant, sed in hoc certè non laudant: immò verò vituperant. Fungaris ergò & Episcopi & Abbatis munere, vt tui fecêre decessores, nè quarundam rerum carerent emolumentis. Isthæc tua insipientia, quodam sapientiæ sale condienda est. Ijs vir sanctus respondit: Non me pudet stultum & insipientem dici propter Deum: sed interìm vos hoc scire debetis, Vuolfgangum nunquàm in humeros suos accepturum sarcinam, quam ferre non possit, nempè vt Episcopus pariter & Abbas dici velit. Sicut enim, teste beato Gregorio, indecorum est, vt in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ità nimirùm noxium, simulq; turpissimum est, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa. Sufficit Episcopo, vt summa vigilantia incumbat pastorali officio: satisque negocij habet Abbas, si fratrum curet salutem, resque monasterij sui per omnia benè procuret. Quam ob causam debet etiam ille inter fratres officia distribuere, vt hac ratione de suis oneribus aliquid detrahat. Quòd autem me dicitis & successores meos fraudare facultatibus beati Emmerãmi martyris: equidem ea illi, cui donata sunt, & seruorum Dei vsibus modis omnibus conseruare volo. Ità enim mihi vel maximè vsui erunt & emolumento, si illis, quibus deputata sunt, quibusque constat indè prospici & prouideri oportere, abũdè impendantur. Hęc & id genus alia multa dicente beato Vuolfgango, adeò obstructum est os loquentium iniqua, vt quod priùs carpendum sumpserant, iam egregiè commẽdarent, ità dicentes: Humanis diuina, vt par est, prętulisti: satisque & nostras nugaces confutâsti rationes, & tuam eximiam sapiẽtiam declarâsti. Nihil iam supereſt, nisì vt pariter laudemus Deum, qui ecclesiæ suæ te dedit dignissimum prę sulem. Et iure quidem illum lauda-

Ramuoldꝰ fit Abbas apud S. Emmerammũ.

Non vult S. Vuolfgãgus Episcopus simul & Abbas esse.

laudamus in secula, & tibi promptis animis ad omnia paremus. Cùm sic ergò Ramuoldum constituisset Abbatem, non passus est vel illum, vel monachos, eius curæ commissos, vllam victûs pati penuriam: sed tum animarum, tum corporum curam gerens, prædia omnia S. Emmerammo siue à regibus, siue ab alijs principibus collata, & ab eius antecessoribus vi monasterio ablata, monachorum & hospitum, pauperum quoquè & familię vsibus deincèps seruitura restituit.

Restituit monasterio oia, quę alij Episcopi ei abstulerãt.

CAP. XVII.

POst hæc quoquè duo virginũ monasteria, quorum alterum superius, alterum inferius dicitur, intrà vrbem Ratisponẽsem ad regularis vitæ & disciplinæ normam conatus est reuocare. Canonicum enim institutum sequentes virgines illę, nihil sẽ illicitũ admittere arbitrabãtur, si se passìm negocijs secularibus immiscerẽt. Vnde fiebat tamẽ, vt hac occasione magnam vitæ religiosę iacturam facerent. Id verò indesinenter considerans beatus antistes, cùm longo tempore fruſtrà illis corrigendis operam nauâsset, apud se constituit in aliquo suæ ditionis loco monasticę professionis virgines collocare, quarum religiosa conuersatione bonisq; exemplis aliæ illę ad eas imitandas inuitarentur. quod quidem etiam sic euénit. Nam cùm ad S. Paulum Deo sacratarũ virginum siue sanctimonialium monasterium instituisset, earum contemplatione aliq mutari cœperũt. Cumque pro ijs sanctus Episcopus multas Deo preces offerret, tam diuina reuelatione, quàm humana authoritate meruit confirmari. De inferiori quidem monasterio eiusmodi ei visio oblata est: Solebat vir beatus tam nocturnis, quàm diurnis horis cuncta vrbis monasteria crebrò adire, ibique tum orandi causa, tum etiam explorandi, quemadmodùm diuina illic ministeria cultusque diuinus perageretur, aliquandiù hęrere. Cumque hoc pacto nocte quadam esset in monasterio inferiori, vbì corpus S. Erardi quieſcit, repentino quodam sopore oppresso sanctus Erardus ei appáret, madida veste indutus, aitque ad eum: Precibus illis, quas Deo pro communi salute iugiter offers, sciasme fauere. Itaque sicut ego tuis, ità tu, quæso, meis obsecundes votis. Quòd me cernis madido tectum indumento, id ea nóueris causa accidere, quòd sanctimoniales hìc degentes, assiduis quidem me infundunt lachrymis suis, sed ijs infrugiferis, quandoquidem iam multo tempore nihil se corrigunt, nihil ab ijs vitijs, propter quæ lachrymas & preces mihi fundunt, abstinere conantur. Tu igitur canonicę vitę institutum, quod eis tantæ incuriæ & negligentiæ occasionem præbuit, in monasticum commuta. Hæc visione sanctus prę sul instructus, ad introducendam illic monasticam religionem summo animi studio & deuotione se accinxit.

Adit crebrò monasteria S. Vuolfgangus.

Visio eius.

CAP. XVIII

DE superiori verò monasterio itidèm reformando tali est miraculo diuinitùs confirmatus. Cùm aliquãdò more suo eò accessisset, Missamque celebrare vellet, quasdam sanctorum reliquias, quæ illic celeberrimæ habentur, in eius altaris, in quo sacrificaturus erat, cornu sinistro deposuit. Deindè in oratione se prosternẽs, ardentissimis precibus à Domino postulauit, quandoquidem secularem vel mundo deditam vitam sinistra, spiritalem dextera significat, si illi placeret Canonicam illic vitam, quæ negligentes homines sinistrorsùm trahit, in monasticam, quę ad dexteram tendit, commutari, vt id ea ratione significet, testatumque efficiat, vt ante peractum sacrificium, eas reliquias à sinistro cornu transferat in dextrum. Ijs precibus absolutis, Missam celebrare incipit, atque sub ipso sacrificio absque vllo humano contactu reliquię illę à sinistra in dexterã altaris partem diuinitùs transferuntur. Eo viso miraculo, gratias agit Deo, & sine vlla hæsitatione illic quoquè vitam monasticam instituit.

De Canonica vita proꝓa à ſuo, hæc accipe.

Insigne miraculum.

CAP. XIX.

AD has autem reuelationes accessit etiam humanum auxilium. Eo enim tempore, quo hęc gerebantur, Henricus, Cęsaris Henrici pater, Bauariæ obtinebat principatum. Is cùm sedulus & solicitus esset cultor diuinæ religionis, id officij B. Vuolfgango tum petendo, tum imperando demandauit, vt in supradicta puellarum monasteria monasticę vitæ disciplinã inueheret. Hac ergò illi accedente authoritate & voluntate principis, vir Dei tanto studiosiùs, quanto maiori fretus facultate, in id incumbebat, vt in omnibus virginum monasterijs, quæ in ea vrbe vel sub ipsius, vel aliena ditione essent, (Duo enim illa iam crebrò memorata, Duci: tertium verò, quod est S. Pauli Episcopo suberat) vnam eandemq; sanctitatis regulam ac disciplinam institueret. Intantùm autẽ, gra-

Laus Hẽrici Ducis Bauariæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Brigida Ducis Bauariæ filia, fit sanctimonialis

gratia diuina largiente,& B. Vuolfgango corrigente, in ijs sanctimonialibus religio & studium castitatis, vitæq; regularis professio increuit, vt Dux memoratus, diuino cõpunctus amore, filiam suam Brigidam earum collegio adiungere non dubitârit. Atque eriã in hunc vsque diem, beati viri meritis suffragantibus, talia apud eas vigent virtutum incrementa, vt inter cæteras sanctimoniales tanquàm specula quędam sint. Idem potest etiam de S. Emmerammi monachis dici, q̃diù quidẽ Ramuoldũ habuêre Abbatẽ, quem sanctus Episcopus illis præfecerat. Sed illo decedente, alijsque quos ille instituerat, idem eis euénit, quod filijs Israel, quos post obitum Ioseph dura seruitute Aegyptij oppressẽrunt. Ità enim & hos monachos multi mali præpositi cum omnimoda religiosæ vitæ profligatione contriuerunt. Sed his omissis, ad rem redeamus.

Exod. 1. &c.

CAP. XX.

Vitã Canonicorũ reformat S. Episcopus.

CVm eo, quo diximus, modo S. Vuolfgangus in monastica vita instituenda desudâsset, non minori studio se accinxit ad Canonicæ vitæ iura & instituta reformanda. Ea antecessoris sui Michaëlis mala valetudine destituta & labefactata vt vidit, multa sagacitate & industria instaurauit: primùm quidem in id intentus, vt haberent Canonici quæ ad victum vestitumque sufficerent: deindè, vt post se custodes idoneos, illis prouideret: tum quoq;, vt simul in refectorio ederent, & extra claustrum horis incõgruis nè exirent, neque silentij disciplinam negligerent. Iuniores voluit scholæ studijs interesse, seniores psalmodiæ, lectioni, orationi vacare. Atque vt adolescentes magis feruerent ad capessenda studia liberalium disciplinarum, crebrò illorum tabulas vel ceras inspexit. Pleroſque ex illis, ad discendum incitabat beneficijs, desides & negligentes obiurgabat.

CAP. XXI.

ITà autem monasticis & interioribus siue vrbanis rebus rectè atque ordine constitutis, prudens & circunspectus Dei cultor nequaquàm exteriorum curam neglexit: sed sicut oppidanis & cœnobitis optimas proposuit institutiones, ità etiam totam perlustrans diœcesim suam, omnes salutiferis concionibus erudiebat. Adeoq; cùm Missarũ erat solennia celebraturus, plebem assuefecit confluere ad ecclesiam, vt solennibus diebus vix ædium custodes domi relicti viderentur. Ad mellitas enim conciones & exhortationes eius sexus vterq; certatim aduolabat, cælestium aromatum suauitate illectus, perindè vt apes mellis allicit odor. Quibus pius ille pater & pastor modis omnibus prodesse, seseque ad eorum captum & vtilitatem accommodare desiderans, in proponendis regni cælestis sermonibus haudquaquàm vti voluit perplexis & sophisticis sententijs: sed ità melliti oris dulcedinem ineffabili quadam seueritate & grauitate temperabat, vt simplici & optimo dicendi genere cuiusq; intimas cogitationes attingere videretur, atq; ea ratione ex auditorum oculis lachrymarum imbres eliceret. Eam enim spiritus sanctus ei cõtulerat gratiam, vt qui concionantem eum attentè audirent, aut rarò, aut nunquàm siccis oculis ex eius concione abscederent.

Plebs miro studio ad eius cõciones cõfluit.

Vis & efficacia concionũ eius.

CAP. XXII.

QVo insigni Dei beneficio pro sua malitia afflictus humanæ salutis inimicus, malignitatem & inuidentiam suam, quæ eum perpetuò cruciat, quibus poterat vitibus in illum beatum antistitem declarabat. Cùm enim aliquandò in vrbe Ratisponensi suo more ad populum concionaretur, malignus dęmon derepentè concitauit aëra, excitauit turbinem & miram perturbationem, vndè sequebatur confusus populi clamor & murmur: in ipso quoq; ecclesiæ tecto ingentem effecit fragorem, atque intrà ipsius tẽpli parietes sparsit puluerem, & quorundam oculis tetrã offudit caliginem. Quibus rebus abimprouisò accidentibus plebs perterrita, immò penè mentis inops effecta, cœpit vltrò citroque cursitare, incerta quam in partem tutiùs posset deflectere. Interim verò audiebantur hinc indè id genus voces: In vrbe grassatur dirum incẽdium, Populo insedit ionem concitato multi iugulantur. Cumque in eiusmodi sedandis vocibus multum esset operę positum, nec tamen quicquam effectum, tandèm illi, quos suis præstigijs ludificabat improbus satan, adeò è templo certatim aufugerunt, vt vix pauci relicti viderentur. Tum verò Episcopus, quem eius tempestatis commotio non latebat, in has erupit voces: Domine IESV CHRISTE, adsis nunc ea, qua soles, benignitate & gratia fidelibus tuis, vt videãt gloriam tuam, & teterrimi dæmonis ignominiam. Ea verba mox secuta est serenitas aëris, & serenitatem, populi in templum recursus. Cui tum venerabilis antistes sacræ doctrinæ sermonem impertiens, sancto spiritu illi orationis singularem quan-

Vide malitiã maligni dæmonis.

Magna efficacia precũ S. Vuolfgangi.

quandam suauitatem suppeditante, tantum dicendo profecit, vt manifestè inimicus ille victus, & in fugam compulsus sit, qui in illa immodica perturbatione ad horam excitata, penè omnibus aliquid attulerat detrimenti. Vndè etiam postèà apud fidelem populum ea consuetudo inoleuit, & pro lege cœpit haberi, vt in stationibus Episcopum turmatim & antecedant, & sequantur, eiusque concionem cupiditissimè complectantur.

CAP. XXIII.

ALio tempore beatissimo Episcopo in basilica S. Pauli Apostoli celebrante Missarũ solennia, multa, vt solebat, populi illic frequentia cernebatur. Cùm autem miles quidam ineptus humili veste eum indutum, postèà verò sacerdotalibus indumentis ornatũ cerneret, rustica stoliditate eum despiciens, & apud se murmurans, dixit: O quantùm desipuit tum Imperator, cùm pannosum hunc & abiectum hominẽ multis potentibus, quibus Imperium abundat, in Episcopatûs promotione voluit anteferre. Eam vetò murmurationem is, qui nouit cogitationes hominum, eodem momento & clementer castigauit, & palàm prodidit: vt & ille corrigeretur, & murmuris vitium ab alijs caueretur. Nam confestim immodico correptus terrore, alijs eum sustentantibus, vix residere potuit. Cumque eum dominus eius tremebundum & pallentem conspiceret, ilicò accurrens, sciscitabatur quid ipsi accidisset mali. Tum ille adhibitis sacerdotibus confessus est, se siniſtras de viro Dei cogitationes in se admisisse, & ea causa in tam præsens incidisse periculum. Vbi id audiuit herus eius, existimabat facili remedio posse illum curari. Itaq; eum secùm abduxit in ędes suas, & aliquot diebus curam illi adhibet. Sed cùm nihil omninò proficeret, reducit eum Ratisponam: veniensq; ad Episcopum, ei & ægroti hominis calamitatẽ, & suam querimoniam vult exponere. Sed vir Dei eum anteuertẽs: Tace, inquit: scio quid velis. conuersusque ad Vicedominum Tagminum, ait: Accipe frater aquam benedictam, quæ est apud lectulum meum, & adsperge eã hominem, qui stat ad cubiculi fores. Facit ille, quod iussit vir Dei, adspergitq; miserum. Interim sancto Episcopo contra ostium Crucis signum exprimente, & quædam salutaria verba proferente, homo ilicò sanatur.

Vitio diutina pęsequitur eũ, qui sanctũ virũ despexit.

Vir sanctus sanat eum.

CAP. XXIIII.

IAm porrò dicendum videtur, quæ eius fuerit quotidiana vitę ratio & cõsuetudo. Nimirùm tanta ei fuit cura rectè viuendi, vt vita eius iure possit omnibus exemplo esse. Etsi verò omnes eius res gestas minimè compertas habemus, & eaipsa, quæ nouimus, pro dignitate explicare nequimus: attamen damus operam, vt è pluribus vel pauca referamus. Postquàm igitur Episcopi dignitatẽ adeptus est, nec melioribus vti vestimentis, nec cibis lautioribus vesci, neq; cubile mollius sibi adhiberi voluit, quàm antè consuesset. Ijsdem vigilijs & precibus, quibus ante Episcopatum, deditus fuit. Non rarò enim sub mediam noctem ità clàm surrexit è lecto, vt qui apud eum erant, id vix vnquàm perciperent: atque in templum ingressus, adeò fores obserauit, vt quid intùs ageret, nullus mortalium scire posset. Mansit autem illic vsq; ad preces matutinas: quibus persolutis, si nondùm illuxisset, vt fessos nonnihil foueret artus, vestitus parùm capiebat somni: idque cum ea silẽtij grauitate, acsi esset in monasterio. Si necessitas cogeret loqui post primam horã canonicam, (nam ante illam lectioni vacabat) in familiari colloquio fuit gratissimus, & in tractandis disponendisque rebus admodùm acutus, prouidus & circunspectus. Qua verò attentione corporis & sanguinis Domini sacramenta tractârit & celebrârit, quibus suspirijs & lachrymis, & quàm spiritu contribulato summo sacerdoti sese mactauerit, id omnem nostram excedit dicendi facultatem. Cùm esset ad mensam, non se duntaxàt, sed etiam alios à potu immoderato retrahebat, cęterisq; auidè comedentibus, ipse gaudebat cibi parsimonia, magis intentus ad lectionem, quam semper voluit ad suam mensam adhiberi, quàm ad epulas. Mendici & inopes, quos ille vocabat dominos & fratres, corã illo sedebant in subsellijs, vt posset suis cõspicere oculis, quemadmodùm illis ministraretur. In quibus sanè Christum se excipere non dubitans, modis omnibus venerabatur & reficiebat eos. Quòd si plures essent, omnium pauperrimi ad illum introducebantur: nec tamen quisquam eorum, qui foris manebant, absque eleemosyna dimittebatur. Ex ijs enim omnibus, quæ mensæ eius inferebantur, tanta copia seruabatur, vt non solùm pauperes foris manentes, sed etiam circunquaquè habitantes indè recrearentur. Surgens autem à prandio, reliquum tempus lectioni impendebat. Post laudes vespertinas, nisi legitimum prohiberet ieiuniũ, propter eos, qui apud ipsum dege-

Vitæ eius quotidiana institutio.

Vigiliæ & preces eius.

Vt tractârit diuina mysteria.

In mẽsa qui se gesserit.

A prandio quid egerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid in cœna.

degebant,cum multa grauitate,omni prorsùs vanitate excluſa,etiã cœnabat. A Conpletorio nihil prorsùs nisì precãdo loquebatur.Ea ſcilicet vitæ eius fuit inſtitutio quotidiana.

CAP. XXV.

Rurales presbyteros explorat.

INter hæc egregius preſul accuratè perquirebat, quo ſtudio,qua've cautiõe ſacerdotes,qui in pagis morabantur,ſubditos baptizarent atque docerent: qua etiam cura & diligentia vaſa ad vſum ſacramentorum deſtinata, itemq; Miſſarum veſtes atque libros & chriſma tractarent: ante omnia diligenter eis inculcans,vt caſtitati ſtuderent:vbi enam hæc ſubiungere ſolebat: Sunt quidam adeò mali dæmonis fraude occęcati, vt licèt

Ierẽm.11. flagitioſè viuant,illius ſacroſanĉti cibi & potûs perceptione ſe purgari exiſtiment: ſed audiant illi prophetam,dicentem: Quid eſt,quòd dilectus meus in domo mea facit ſcele-

Malac.2. ra multa? Nunquìd carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas? itemque alium: Operiebatis lachrymis altare Domini,fletu & mugitu,ità vt non reſpiciam vltrà ad ſacrificium, nec accipiam placabile quid de manu veſtra. Quiſquis ergò in ſordibus eſt,honorem habeat Deo, nec auſus ſit ad eius ſacramentum impudenter accedere, donèc pœnitentia expiet immunditiam ſuam. Accidit tum, vt ob vini penuriam quidam ex aqua vel alio

Quorũdam temeritatẽ craſſumque errorem caſtigat. potûs genere ſacrificium offerrent.Quod vbì ille vir Dei comperit, tantam profudit lachrymarum vim,vt corporis malam valetudinem contracturus videretur.Deindè multa obiurgationis ſcueritate eos caſtigãs, qui id fecerant,friuolam eorum excuſationem, quòd vinum non haberent,prorsùs reiecit,& nè id porrò prętexerent,iuſſit ad ſe ſinguIis menſibus duodenos venire preſbyteros,atque ex ipſius cella vinaria vinum accipere, & alijs diſtribuere.

CAP. XXVI.

Libera litas eius in exteros.

CVm ſic autem paſtor egregius gregi ſuo inuigilaret,nec illos quidem benignitatis & miſericordiæ ſuæ voluit expertes eſſe, qui aliorũ præſulum cura continebantur. Si enim quiſquã ex ijs indicâſſet ei,aliquã ſe vel in diuinis,vel humanis rebus pati inopiã, magno dolore animi affectus, & verbis & beneficijs eũ ſubleuabat. Quod cùm familires eius ſæpè moleſtè ferrent, dicerentq; vnumquenq; à ſuo Epiſcopo adiuuari debere: ille reſpondebat: Eleemoſyna Greca dictio eſt, ſignificatque miſericordiam, vel opus miſericordiæ, poſſuntque eo nomine quæuis benignitatis opera comprehendi. Recètè enim ille opus exercet miſericordiæ,qui primò ſeipſum ſibique ſubiectos in Deo placita conuerſatione non ſinit egére: deindè conuenienter illi ſententiæ Apoſtolicæ,Dum

Gal.6. tempus habemus,operemur bonum ad omnes: ſuos quoquè proximos non ceſſat adiuuare. Cùm aliquandò dira fames multos premeret, atque ea cauſa infinita hominum

In annonæ caritate mira eius humanitas. turba ad beatum Vuolfgangum confluęret,ille accitis prępoſitis ſuis,iuſſit vt è longinquis regionibus venientibus tantum frumenti darent,quantum vellent: ea tamen conditione,vt domum reuerſi, dimidiam eius partem in pauperes erogarent.Nè autem diſpenſatores eo nomine munera acciperent,terribilibus eos adegit ſacramentis. Contigit tum,mercatores quoſdam cauſa frumenti coëmendi illàc cum alijs tranſire,vbi ſanctus preſul degebat.Mox igitur quædam magni precij vaſcula pro munere ei mittunt: quæ ille,vt erat iucundo vultu, accipi quidem iubet, ſed cibo potuque referta cum gratiarumactione remitti. Addito etiam frumento ea, qua diximus,ratione,hilares illos à ſe dimittit.

CAP. XXVII.

VT verò ſancti Epiſcopi humanitas & benignitas teſtatior fiat,quoddam eius factũ memorabile annotabimus. Intrà vrbem Ratiſponã ſemper apud eum pauperes morabantur.Ex ijs ergò vnus in eius cubiculum ingreſſus,de cortina ad lectum eius appenſa partem non exiguam pręcidit,& ocyùs aufugit. Vidit id vnus è familia, eumque inſecutus compræhendit: ſed quia flagellare eum auſus non erat,ad beatum virum adduxit. Hortabantur, qui aderant,omnes, vt furcifer ille duriſſimè verberaretur. Sed vir pius,

Tuetur pauperẽ,qui ei furatus erat cui derelictus erat pauper,& qui pupillo ſemper eſſet adiutor, quasì rhetorem quendam illis repræſentans,hominis ſuſcepit patrocinium,oſtenditque illos potiùs in culpa eſſe, quibus cubiculi cuſtodiendi cura eſſet demandata. Indè conuerſus ad pauperem: Quid ità,inquit,facere voluiſti? Ille tremebundus,diras plagas metuens, reſpondit ſe penuria veſtis adactum id feciſſe.nec teſte opùs erat, nuditate hominis ſermonem confirmante. Tum vir Dei multa miſericordia permotus,omninò purgauit eũ: Si benè,inquit, re-

ſtitus fuiſſet,haudquaquàm hoc ſe furto obſtrinxiſſet. A noſtra igitur liberalitate, licèt ſerò,accipiat veſtimẽta: quòd ſi verò etiam veſtitus tale quid poſthàc perpetrauerit,pœnas dabit. Ijs verbis nõ ſolùm commotos familiæ animos ſedauit, ſed etiam ad præſtandas eleemoſynas eos incitauit.

CAP. XXVIII.

DIximus iam nonnihil de miſericordia, humanitate & condolentia beati viri. His ſubiungimus quædam, vndè poſſit animaduerti ingenij eius acumen in hæreticis confutandis. Sicut enim ab exordio naſcentis eccleſiæ non defuerunt, quorum linguis malignus dæmon aduerſùs catholicam fidem oblatrando,loquereturvanitatem: ſic diuina agente prouidentia nec illi deſiderati ſunt,qui ſanctę fidei defendendam ſuſciperent veritatem.Itaque hæreticus quidam hac ratione conabatur euincere, verbum

Hæretici inepta ratiocinatio. carnem factum nõ eſſe: Si verbum eſt,inquit,factum non eſt:ſi factum,non eſt verbum: pergebatque multa loquacitate id adſtruere.Contigit tum eò accedere B.Vuolfgangũ. Eum rogat Otho Imperator,vt reſpondeat homini.Ille,vt erat humilis & modeſtus: Monaſticum,inquit,habitum ferimus: contendere nobis non licet. Mox hæreticus maiori peruicacia repetit verba,quæ diximus.Tum vir Dei non ferens Chriſti iniuriam,compulſus ait: Quandoquidem non ſpiritali, ſed carnali curandus es pharmaco, dic mihi,

*legendum videtur.Sed quotuplex eſt accidẽs? Quid eſt accidens? Ille arrogantiſſimè reſpondit:Accidens eſt,quod adeſt vel abeſt prę-ter ſubiecti corruptionem.Rurſumque præſul,*Ecquid eſt,inquit, formarum accidẽs? Ibì ille,diuino,vt credimus,iaculo confoſſus,obmutuit. Epiſcopus verò ab Imperatore & alijs rogatus, licèt multùm recuſaret, quòd impeditiori eſſet lingua, ſuccinctè expediuit: Accidens,inquit,eſt quadriforme. Vnum,quod nec accidit, nec recedit, vt incurnum aquilæ roſtrum. Alterum,quod accidit & recedit,vt ſomnus & ſaturitas.Tertium, non accidit quidem, ſed tamen recedit, vt infantia & pueritia. Quartum, quod accidit, nec recedit,vt ſenectus & canities. Ità ergò filius Dei, qui eſt virtus & ſapientia Dei pa-

1.Cor.1. tris,cui nihil eſt impoſſibile,quasì per accidens inſeparabile induit humanitatem, non amittens diuinitatem.Sed eiuſmodi,oculis fidei contuenda ſunt.Vt enim B.Gregorius ait,Fides non habet meritum,cui humana ratio prębet experimentum. His atque alijs ſalutaribus verbis vir ſanctus adeò condiuit corda audientium,vt ille filius Belial pro erRore ſatisfaciens,ab egregio doctore veniam petierit.At ille promptior ad ignoſcẽdum quàm vlciſcendum,mulctam ei irrogauit,& nè prophanum illum ſermonem vnquàm iteraret,ſub Chriſti teſtificatione & ſub anathemate ei interdixit.

Corrigit vitioſus loquacem hæreticum.

CAP. XXIX.

HOC loco etiam dicendum nobis videtur, erga Boëmorum gentem vt ſe geſſerit. Erant Boëmi tum recèns ad fidem traducti,& dæmonum ſimulacra abiecerant il-

Boëmi in religione rudes adhuc. li quidem, ſed tepidè: vt verò colenda eſſet Chriſtiana religio, quandoquidem paſtore deſtituti erant, prorsùs ignorabant.Rogabant tum Othonem Imperatorem, qui diuinæ religionis erat cultor præcipuus, clariſſimus Dux Henricus & alij fideles, vt quod apud illam gentem inchoatum eſſet,pro Dei amore regia authoritate abſoluendum curaret. Ille tam ſanctis precibus libenter annuit, ſed quòd Boëmia ad Ratiſponenſis eccleſiæ paręciam pertineret,nihil abſq; eius Epiſcopi conſenſu effici poſſet.Miſit igitur Imperator legatos ad Epiſcopũ, orans vt pro paręcia acceptis prędijs,ipſi liceret in Boëmia Epiſcopum curare inſtituendum. Eo nuncio accepto exhilaratus vir Dei, cum ſuis proceribus deliberauit,quid eſſet Imperatori reſpondendum. Illis dicentibus, nè precibus eius conſentiret,reſpondit vir beatus: Videmus precioſam margaritam in huius prouinciæ humo reconditam,quam nos non comparabimus,niſì diſtractis rebus quibuſdam.Itaq; audite,quæ dicturus ſum: Equidem & me & mea omnia libens impendo, vt illic domus Dei,corroborata eccleſia,ſtabiliatur. His dictis, renunciauit Imperatori, ſe aſſenſurum precibus eius. Cumque tempus permutationis aduenifſet, tam promptum ſe exhibuit,vt priuilegium ipſe compoſuerit.

CAP. XXX.

Prophetica S. Vuolfgangi prædictio.

PRophetię ſpiritum ei non defuiſſe,vel ex ijs ſolis ſatìs conſtat,quę de preſtantiſſimi Ducis Henrici liberis prædixit. Cùm enim ad eum ob impertiẽdam benedictionem, vt crebrò ſolebat,adductus eſſet,ſpecioſiſſimã eius prolẽ Henricum,qui poſteà Dei nutu factus eſt Imperator, regem appellauit, fratrem eius Brunonem vocauit antiſtitem: ſororem eorum natu maiorem,reginam: minorem, quam ipſe baptizauit, & de ſacro

Hinc appareat Authorẽ fonte ſuſcepit,Abbatiſſam nominauit.Hęc verò, & multa alia, quæ ab ore eius accepimus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

huius hiſtoriæ vixiſſe B. Vuolfgãgi ætate.

mus, ſic euenisse videmus, vt ab illo p̃dicta sunt. Alio tẽpore cùm vir sanctus sub vespe-
ram in pagum Eglolfeshaim venisset, per legatum suum iussit indicari, si qui in vicinis
locis confirmari vellent, vt quamprimùm ad ipsum accederent. Legatus mox exequi
iussa volens, festinat ad sternendum equum suum. Eum verò ablatum cernens, incredi-
bili cœpit mœrore affici, nesciẽs qd ageret. Cupiebat enim ocyùs efficere, quod iussus
erat: sed aberat facultas, cùm nec spes affulgeret alterius obtinẽdi equi, nec vires suppe-
terent, vt pedes tam breui temporis spatio id, quod Episcopus mandârat, conficeret, ma
ximè quòd humus imbribus immodicis irrigata, difficile præberet euntibus iter. His ille
angustijs aliquandiù agitatus, tandèm concepta in Deum fiducia, statuit pedes exequi,
quod Episcopus præceperat. Cùm igitur in obscura nocte huc illucque graderetur, & in
via lutulenta sæpiùs laberetur, ità exclamauit: Miserere mei Domine, miserere mei, &
tu mi domine Vuolfgange, attendens quantum laboris perpetior, dum tua iussa capes-
so. Cumque identidèm hæc repeteret gemebundus, vidit cominùs caballum quendam,
freno & ephippio instructum, adstare. Existimans autem illum non sine aliquo sessore
illic subsistere, diligenter circunspexit num quis illic adesset: simul etiam exclamans, vt
si quis adsit, sese declaret. Sed cùm diù clamanti nemo responderet, conscendit equum,
& sui Episcopi iussa executus est. Altera luce multis ad percipiendam ab Episcopo con-
firmationem conuenientibus, inuentum equum legatus omnibus ostendit, diligenter
inquirens, quis eius herus esset. Sed neque tunc, neq; posteà repertus est vllus, qui eum
suum esse diceret. Indè verò colligebant tum legatus, tum alij, quanta diuinitùs esset
collata gratia B. Vuolfgango, qui ipsum inuocantes etiam absens adiuuare posset.

Vide illustre miraculum, dũ imploratur ad huc viuens & absens Episcopus.

CAP. XXXI.

CVM Otho secundus Imperator ob illatam ipsi iniuriam, Franciam hostili animo
& manu ingressus, Lutetiam vsq; pueniisset, in reditu ad fluuiũ quendam peruenẽ-
re, cuius aquæ intumuerãt, ità vt multi illic submergerẽtur. Vbi verò beatus antistes cũ
suis eò peruénit, tam præsenti periculo commotus, suspexit in cælum, & tum sibi, tum
suis benè precatus atque benedicens, iussit suos incunctanter transire flumen. Sed illis
adhuc cunctantibus, & Francis interim à tergo acriter instantibus, ille primus in nomi-
ne Domini, quod semper in eius versabatur ore, fluuium ingressus, suos animauit, nec
quisquam eorum vllum expertus est periculum. Tum verò omnes id admirantes, præ
gaudio in Dei laudes eruperunt. Sed vir humilimus, nè id in publicum efferrent, obnixè
eos rogauit.

Per flumen cum suis illesus trãsit.

CAP. XXXII.

ALiud hîc eius subijcimus factum memorabile, vndè subditi discãt parére prepositis
suis. Cùm aliquandò de diuina religione suo more necessaria quædam conferret
cum clericis suis, vnus ex illis (Busso is dicebatur) parùm cautè respondit. Cui vir sanctus
ex naturali habitudine subirascens, ei dolorem oculorum imprecatus est. Mox ille gra-
uiter doluit oculos: sed cùm posteà eum sanctus vir in choro sedentem videret operto
capite, vt solent qui ex oculis laborant, misericordia motus, accedit ad eum, rogat quid
molestiæ patiatur. Ille dicit se malè habere in oculis, & humiliter eius benedictionẽ ex-
petit. Misertus ergò eius vir pius, oculos eius consignat, & dolor omnis abscedit. Sed nè
ea res diuulgaretur, tanquàm remedij causa iussit cum faciem abluere.

Sanat diuinitùs mulctatum.

CAP. XXXIII.

SEdente quandoquè beato Episcopo apud cæmentarios in sancti Pauli monasterio,
mulier quædam dæmoniaca ad eum adducebatur. Ea simulatquè in eius cõspectum
venit, humi collapsa, cœpit miserandum in modum diuexari. Tum vir sanctus suspi-
rans, ait ad eos, qui illi aderant: Si quidem dignus ego essem quippiam ab omnipotente
Deo impetrare, nihil propensiùs ab eo peterem, quàm vt hoc plasma suum velit à mali
dæmonis infestatione liberare. At nos hoc illis relinquentes, qui digni sunt, vel psalmos
aliquot prę commiseratione interim depromamus. Mox cœpit dicere psalmos quosdã,
& pro illa misera supplex orare. Illa verò tanquàm dormiens iacebat, sed ità tamen, vt
membris omnibus contremisceret. Absolutis precibus, dicit ad circunstantes: Domùm
illam hinc abducite, &, si possit capere, cibũ illi offerte. Pârẽt illi, comedit illa, & mox re-
stituitur sibi. Alia quoquè dæmoniaca ei oblata est: sed ille humanam gloriam fugiens,
ait ad eos, qui illam adducebant: Cur ægrotos vestros ad me apportatis? Ducite eam in
templum, & orate pro ea: fortasis is Dominus exaudiet vos. Ducũt illi eam in ecclesiam,
sed

Eccè modestiam sancti viri.

Curat dæmoniacam.

sed quòd hora opportuna esset offerendi sacrificij, ipse illos securus, Missam celebrauit.
Peracto sacrificio, omnes, dempta illa dæmoniaca, exiêrunt è templo: at tamen vnus è
capellanis, clàm se abscondit, scire volẽs, quid vir sanctus acturus esset. Ille verò post bre-
uem orationem cœpit egredi. Tum illa dæmoniaca, suo more debacchãs, ei se opposuit.
At ille Domino confidens, tanquàm percussurus eam, brachium extendit, clàm interim
dicens, Exi, nequissime. Mox, vt fassus est ille, qui vidit, intolerabilis extitit fœtor, & mu-
lier confestim liberata cecidit, & Deo gratias egit. Porrò sanctus Episcopus egressus
foràs, dixit ministris: Fœminam hanc quamprimùm è templo educite, & si velit, cibum
ei præbete, pariterq; dicite, nè sit ausa posthàc ad nos tali ex causa accedere. Qua re satis
ille declarabat, quantoperè omnem inanem gloriã declinaret, mâlens interdùm quan-
dam præ se ferre asperitatem, quàm se hominibus venditare.

Item aliã.

CAP. XXXIIII.

NEc hoc prætereundum putamus, quod eius accidit Vicedomino, cuius suprà quo-
què meminimus. Præcipua ille beati viri familiaritate fruebatur, neque id immeri-
tò, quippè qui cum multo fidei profectu ei se obsequiosùm præberet. Cùm ergò ille esset
in vrbe quadam æstiuo tempore, tonitrua & fulgura extiterunt intantùm, vt etiam ipse
beatus Episcopus & qui cum illo erant, terrore affecti, multo precandi studio sese com-
munirent. Interea sæuiente ea tempestate, tam immanis quidam fulguris ictus insonuit,
vt eius, in quo erant, domicilij murus magna ex parte scinderetur. Ea re adeò exanima-
tus est Vicedominus, vt, qui illic aderant, eum aut mortuum putarent, aut ilicò mori-
turum. Præsul autem apprehensa manu eius, erexit eum, admonens vt viriliter ageret,
& confortaretur in Domino. atque ità semiuiuum restituit sanum. Is ipse Vicedominus
posteà sereniſſimi regis Henrici opera factus est Magdeburgensis Archiepiscopus.

Author vocat Vuelitinopolim, si nõ est mendũ in scriptura.

Penè exanimis, restituitur ab Episcopo.

CAP. XXXV.

IN Rubilocensis Ecclesiæ territorio quidam diuturno vexatus morbo, integro ferè
anno cibum omnem fastidiuit, ità vt alimenta saluti reparandæ accommoda perci-
pere non posset. Misit igitur nuncium ad beatum Vuolfgangum, petens obnixè ab eo
remedium aliquod sibi adhiberi. Sed vir Dei omninò recusauit, dicens se longè meri-
tis inferiorem, quàm vt tale aliquid possit efficere. Interim dum & popularem vult
vitare auram, & hominem adiuuare cupit, tanquàm pro alijs causis offert Missæ sacrifi-
cium, & per fidelem presbyterum ægroto illi Dominicum corpus transmittit. Quo ille
percepto, paulisper obdormit: deindè cibum potumque cùm accepisset, rursùs somno
corripitur: sicque & mentis & cõporis recuperata sanitate, gratias agit Deo, ac dein-
ceps incolumis permanet. Hic si ego commemorare velim, quàm multi, quibus ille
manum imposuit, quique benedictum ab eo panem gustârũt, à morbis curati sint, tædi-
um fortasis is lectori allaturus sim. Ijs igitur omissis, ad eius è vita excessum transe-
amus.

Mira cautione sanat morbidum.

Multa eius miracula.

CAP. XXXVI.

IGitur post multa pietatis & iustitiæ opera, quibus Deo placere contendebat, & suam
gubernare Ecclesiam, venerabilis præsul Ratisponæ manens, rerum necessitate po-
scente, ad Orientalem Bauariæ regionem decreuerat proficisci: sed febri correptus,
eam corporis malam valetudinem vigilijs, precibus & ieiunijs, tanquàm futurorum
præscius, studuit anteuertere, ità vt, quicquid habere posset, per manus pauperum in
Christi gazophylacium transmitteret, precibusque sedulis Domino vitæ suæ exitum
commendaret. Indè per Danubium proficiscens, vbi ad eum peruénit locum, quem
* Puppingam vocant, vlteriùs progredi non potuit, quòd iam tempus resolutionis ei
us instaret. Cumque diuinitùs intelligeret citò euentura, quæ olim in visione ei præ-
cta fuerant, iussit se deferri in beati Othmari oratorium, quod illic erat, & ante eius
aram deponi. Id cùm factum esset, nonnihil conualescens resedit, primumque per con-
fessionem sese expiauit: deindè omnes, qui aderant, de fide, spe & charitate sectanda,
luculenta oratione admonens, eos, omnesque ipsi commissos, cum suspirijs ab imo pe-
ctore adductis, DEO & sanctis eius commendauit. Post accepto viatico, humi se
prostrauit. Cumque æditui & cubicularij eius, omnes è templo, præter eius familia-
res, vellent eijcere, vir DEI illos prohibuit, aitque ad eos: Aperite ostia, nec quen-
quam ingredi volentem excludite. nos enim mortales homines, non nisi malefa-
ctis erubescere debemus. Mortis autem debitum necessariò soluendum nobis est.

Sub mortẽ ola sua cõfert in paupere.

for. * Bloppingæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Itaque cùm etiam CHRISTVS ipse, qui nihil morti debuit, penè nudus in Cruce mori non erubuërit pro humani generis salute, adspiciat quisque in morte nostra, quid reformidare & cauere debeat in sua. Deus verò pius & bonus misereri dignetur & meî miseri peccatoris, nunc mortem obeuntis, & omnium id cum timore & humilitate adspectãtium. His dictis, reuerẽter oculos clausit, & tanquàm sopori se dans, in pace quieuit, animamque felicissimè in cælum transmisit, pridiè Calendas Nouembris. Manè alterius diei exequias funeri apparantes, angi animis cœpêre, vndenàm possent obtinere Episcopum aliquem, qui funus celebraret: Et ecce commodùm supernit Hartuuicus Salisburgensis Episcopus, & Aribo Comes, vir Dei inter laicos clarissimus. Eos aduenturos nocte superiori B. Vuolfgangus significârat, post longa silentia & quandam morbi remissionem, ad adstantes subitò dicens: Repurgate domum, prępparate hospitium. veniẽt enim hodiè ad nos hospites boni. Vera aũt me dicere hoc signo cognoscetis: Nauis, qua vehebantur bona Hartuuici Archiepiscopi & Aribonis prefecti, in Danubio naufragium perpessa est: sed Dei benignitate homines seruati sunt, ijdemq; domini mox post obitum meum huc accedẽt. Hoc quidem ità factum est, & ab illisipsis & multa populi fidelis turba sacrum corpus septimo ab obitu eius die Ratisponam honorificè est trãslatum. Vbi cùm ad S. Petrum esset exceptum, & vigiliarum Missarumq; celebrationibus anima Deo commẽdata, admodùm reuerenter corpus per cuncta vrbis monasteria circũtulêre, ad extremum illud inferentes in cœnobium B. Emmerãmi, quem, dum in humanis esset, pręcipuo honore habuerat. Ibi Missarum solennijs & exequiarum officijs ritè peractis, præclarè atque honorificè tumulatum est. Fuit vir sanctus ordine * duodecimus Ratisponensis Ecclesiæ Episcopus. Post eius obitum multis Dominus miraculis declarauit, eum se collocâsse cum principibus populi sui.

Suauiter & tranquillè reddit Dño spiritum.

Hartuuicꝰ Episcopus Salisburgensis.

In hoc numero mendum esse sentio.

CAP. XXXVII.

EOrum autem miraculorum quędam nõ sunt in scripta relata. Quæ autem fidelium relatione comperta sunt, ex ijs nonnulla referemus. Hoc verò inprimis dicendũ venit, cùm prouinciales vnà cum ciuibus Ratisponẽsibus meliorem atq; augustiorem velient basilicam construere, (prior enim ex lignis condita erat) & iam muri extruerentur, quendam tum adductum esse dęmoniacum, eumq; artifices misericordia permotos, in eo loco, vbi sanctus præsul spiritum exhalârat, prostrauisse, moxque eius meritis curatum esse. Deindè verò locum illum à diuersis malè habentibus frequentarum, multosq; sanatos esse.

Dæmoniacus liberatur.

CAP. XXXVIII.

HOmo quidam pauperculus, ob multa admissa flagitia in vtroque brachio circulis ferreis cõstrictus, quę res acerrimos quotidiè dolores ei afferebat, cùm multa sanctorum loca ob eos tollendos dolores & crimina expianda adijsset, tandèm S. Adelberti meritis vnius brachij ferreo ligamine est absolutus: alterum verò ablatum est ei, Ratisponæ ad beati Vuolfgangi monumentum oranti.

Ferrea ligamina dif. soluuntur.

CAP. XXXIX.

HEnrico regi, antequàm esset Imperator, S. Vuolfgangus apparuit dormienti. Videbatur ille sibi in S. Emmerammi ecclesia esse, atq; orandi causa B. Vuolfgangi adire sepulcrum. Ibi verò Deum & sanctum Vuolfgangum orans, visus est sibi videre eum adstare, & hunc in modum ipsum appellare: Adspice diligẽter characteres in muro, qui est apud tumulum meum, exaratos. Vidit ille, nec aliud legit, quàm, Post sex. Expergefactus verò, summoperè incumbebat in earum dictionum apprehendendam significationem. Primùm igitur suspicatus se post sex dies moriturũ, multa largitus est pauperibus. At sex euolutis diebus, cùm nihil in corpore sentiret molestiæ, ad sex menses pertinere arbitrabatur, tumq; se obiturum credebat. Sed neq; tum malè se valere sentiens, ad sex annos earum dictionum significationem retulit. Porrò autem etiam sex annis iam exactis, septimo anno à Pontifice Maximo Imperator vnctus est. Atque tum demùm animaduertens, quid sibi ea verba vellent, gratias egit Deo & beato Vuolfgango, qui ipsi reuelare dignatus esset ea se dignitate potiturum.

Visio S. Hẽrici Imperatoris.

CAP. XL.

CAecus quidam apud B. Vuolfgangi sepulcrum diutissimè orans, repentè lumen recepit. Alio tempore mulier ægrota spe salutis obtinẽdæ à suis deportata est in beati Emmerammi martyris ecclesiam. Vbi cùm illa ad sanctorum aras reptando potiùs, quàm

Cæcus recipit lumẽ.

quàm incedendo, sedulis precibus eorum expeteret suffragia, tandèm vel labore, vel morbo defatigata, apud beati Vuolfgangi tumulum humi resedit. Cumque & animo & corpore depressa, eius meritis & precibus sibi peteret opem ferri, subitò cõtracta membra soluta sunt, tantaque vi separata, vt sanguis indè in humum dimanaret. Primùm igitur territa mulier, exclamare cœpit præ timore: deindè exiliens sana, gratias egit Deo & beato Vuolfgango. Alius quidam grauissimè laborans, orandi causa venit ad beati Emmerammi ædem. Cumque diù pro sui liberatione rogaret, sanctorum merita implorans, tandèm iuxta beati Vuolfgangi tumbam felici oppressus somno, virum quendam statura procerum & canitie venerabilem, adstantem videt, eumque sibi audit dicentem: Quid tu hîc agis, aut qua causa huc venisti? Respondet ille: Miser ego, mi domine, huc aduẽni salutis impetrandæ causa, qua multos iam annos careo. Tum heros venerabilis virga pastoritia, quam tenere videbatur, eum attingẽs: Surge, inquit, ocyùs. sanus enim effectus es. Confestìm ille, qui iam exanimis ferè iacebat, per merita beati viri morbo liberatus exilit, & præ gaudio clamitans, qua potest virium facultate, Deum & sanctum Vuolfgangum laude & prædicatione effert.

Contracta sanatur.

Alius æger curatur.

SERMO DE TRANSLATIONE EIVSDEM SANCTI EPISCOPI, AB ALIO QVODAM *editus: cuius stylum non mutauimus. Est in antiquis MS. codicibus.*

PRæsentis diei festiuitas ad virtutum nos accendit gaudia. Hodiè nanque beatus pater Vuolfgangus de terra leuatus, & inter sanctorum numerum adscriptus, pietati radicare & fructificare virtuti nos admonet: vt de terra, cui dictum est, Terra es, & in terram reuertéris, liberati, vtilitate suadente, amore cogente, humilitate leuante, labore comitante, virtute ducente, ad spirituales beatitudinis æternæ mansiones peruenire mereamur. Nos enim non impedit possibilitas, si plena tantùm charitatis nos excitauerit voluntas. Hodiè de mortuis ad viuos redijt, qui mortuis nunquàm, sed viuis, studuit operibus. Redijt ex mortuis viuus. Viui, gaudete, reddidistis enim ex vestro numero, qui viuentium iurè magnificatur obsequio. Sed qui mortui? Preciosa, inquit Dauid, in conspectu Domini mors sanctorum eius. Hodiè in columna nubis & in flamma ignis de terra Aegypti beatus pater Vuolfgangus transijt, cùm de sepulcri tenebris & de corruptionis angustijs exiens, inter cælestes nubes, & igne fornacis comprobatos, corpore ac spiritu consors inuentus est. Hodiè terram repromissionis intrauit, quandò de sepulcri angustia terram repetebat viuentium, iure possidens hæreditario plagam, quam prostratis vitijs, per virtutis obtinuit victoriam. Hodiè Iericho destructa, locum habitationis verus intrauit Israëlita, cùm defectu totius discisso corporis, corpus possidet locum lucis. Si reuerenter attenditis, totius sanctitatis lætabunda solennia beatus pater Vuolfgangus præsenti die nobis repræsentat.

Gene. 3.

Psal. 115.

Ionæ 1.

Natiuitas est, cùm terræ visceribus refusus, ad lumen de tenebris renasci meruit. Circuncisio est, cùm in consolatione multorum, vnum corpus reliquiarum incisum est. Apparitio est, quia post multa temporis interualla sanctum hodiè mundo corpus apparuit. Purificatio est, quia manibus pontificalibus membra lota, nitoris æterni purificationem consecuta sunt. Cœna est, quoniam ad se suspirantium transfatus hodiè recessit desiderium. Pascha est, eò quòd de mortuis transierit ad viuos. Ascensio est, quia de inferioribus terræ visceribus, sancti altaris summitatem ascendit. Paradisus est, cùm tam dilectæ solennitatis gaudio diuina nos hodiè consolata sit pietas. Tantæ quippè solennitatis accendamur lætitia, vt deuota Domino præparemus seruitia.

Redit ad memoriam beati Ionæ prophetæ mirandum venerandumque exemplum, quemadmodùm in mare proiectum piscis ille deuorator absorbuerit, Deoq; posteà iubente, ventris infernalis sepulcrum mortuum reddiderit. Quid hoc, quæso, docet exemplum? Vuolfgangus, est iste deuoratus, quem communis naturæ cetus, mors scilicet naturalis, absorbuit ad tempus: sed hodierna die, CHRISTI volente gratia, mundo reti-

vir sanctus ex ventre terræ redditus est. Ad tempus enim inter mortuos virtute viuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

retinens, multis hodiè ſarculorum ictibus iuſtas iniuſtæ præſumptionis pœnas dedit.

Gene.49. Hodiè patriarchę Iacob benedictio dedit effectũ, cùm leonis de tribu Iuda catulus Leo Papa ad prædam aſſcendit,& Leoninis effoſſum manibus beatum Vuolfgangum,deprędato tumulo,lętus victor tranſtulit.Tranſtulit confeſſor confeſſorem,ſacerdos ſacerdotem, Papa pontificem, pius pium, dilectus Deo comparem. Victor victorem terrenorum tranſtulit : iacentem in tenebris luci reddidit: quia veræ lucis eum amatorem nouit.Dat alter alteri teſtimonium: ille diligens leuandum,ille leuatorem.

Leo Papa eleuat ſacrum corp⁹ S. Vuolfgangi.

for. * venerẽmur Memoriam igitur tanti talisque patris * venerantes, agendam exemplorum eius ſumine,luceatque cordibus noſtris virtutum eius radius: vt non tantùm corpore interſimus tantæ ſolennitati, ſed & mentis intentione. Hortetur etiam hodiernæ feſtiuitatis nos amor & timor. Amor pro patre,quia de eius gloria gaudemus : timor pro paſtore, quia pietatis præcedẽtem greſſibus, nullis meritorum aſſequimur veſtigijs. Laudemus eum,qui fecit illum laudabilem: quodque ipſe dignis conſecutus eſt meritis,& nos eius precibus aſſequamur,præcedentis inſiſtentes veſtigijs. Attendamus excitantem,qui dicit: Exurge qui dormis,exurge à mortuis,& illuminabit te Chriſtus.Quam vocem quia beatus pater Vuolfgangus non ſurdus auditor audiërat,ſed cordis oculos à ſomno accidiæ manu ſolicitudinis caſtigabat, à mortuis exurgens operibus, vitæ immortalis particeps effectus eſt.

Epheſ.5.

Et nos quoquè tanti patris accenſi exemplo, torporem negligentiæ ſpernentes, ſanctarum vigiliarum ſtudijs inſiſtentes, illuminationem cæleſtem crebro cordis impetremus clamore. Peccator es? clama,vt ſalueris. Iuſtus es? clama,quò ſalueris.Tribulatus es? poſce leuamen. Securus es? gratias age.Non ſit tempus,quod vacet negligentiæ:ſed inſumatur labor continuus pijs operibus, & in omnibus, quæ agimus, laudetur Dominus.Sit nobis ante oculos labor pij patris:ſit ante oculos merces laboris.Suo nanq; corpori non pepercit,vt animam ſaluam faceret:& delicias paruipendens corporeas,ſocietates promeruit Angelicas.Iſte labor,merces iſta: felix labor, & merces felicior. Aeſtimate ergò, quanti ſit apud Deum meriti, qui vt patefaceret dignitatem, quam in cælo habet eius anima, terram de terra leuari voluit laudis gratia.

Nullũ tempus otio trãſmittendum.

HISTORIA SANCTAE NOITBVRGIS VIRGINIS, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE per Fr. Laur. Surium alio ſtylo ſuccinctè deſcripta.

31. Octobr. AVit apud Francorum gentem Pipinus, Anſigiſi Ducis filius, equitũ magiſter, ſiue, vt tum dicebatur, Maior domûs. Is in matrimonio habuit fœminam nobiliſſimam Plectrudem, ex qua ſuſcepit duos filios, Drogonem, quem Campanis ducem dedit,& Grimoaldum, quem regiæ aulæ prępoſecit, vt is quoquè ea cauſa Maior domûs ſit appellatus. Cùm autem animum ad Alpaidem pellicem adieciſſet Pipinus, Plectrudis eius legitima cõiunx cum multis opibus Coloniam Agrippinam ſe contulit, arq; illic in honorem ſanctiſſimæ matris Dei inſigne virginum monaſterium condidit, idemq; ampliſſimis muneribus auxit & dotauit, cum nepte ſua Noitburge virgine religioſè & piè viuens. Quam quidem virginem Noitburgem cùm illa ſanctè inſtitueret & educaret, filij eius Drogo & Grimoaldus volebãt puellam cuidam nobili deſpondere, nisi morte impediti eſſent:alter quidem febre abreptus,alter à Rangario quodam,apud aram S.Lamberti orans,crudeliter interfectus.

Plectrudis extruit Coloniæ virginũ monaſterium.

Sed quod illi facere non poterant,cognati virginis exequi conſtituerunt.Id verò vbi illa apud materteram ſuam Plectrudem degens percepit, prorsùs abnuit: mortalesque ſponſos omnes faſtidiens,totam ſe ad deprecandum Dominum contulit: confidensque

Iohan. 14. ſermoni eius,quo ait,Quodcunque petieritis patrem in nomine meo,hoc faciam: obnixè illum rogauit, vt prius ipſam à vita tolleret, quàm ſineret vim à cognatis perperi. Magna ſanè & eximia virtus in tam delicata & nobili puella, vt florente ætate, Chriſto immor-

immortali ſponſo, cuius ardebat amore, regnum mundi & omnem eius ornatum atque oblectamenta longè poſthaberet,Chriſtusque ei vita eſſet, & mori lucrum.Nec defuit Chriſtus deprecanti, qui nunquàm deſerit ſperantes in ſe: ſed incontaminatam atque ſanctiſſimam animam eius ex huius vitæ laboribus & anguſtijs ad ſe in ſuum regnum celeriter euocauit. Porrò ipſum etiam exanime corpus cohoneſtauit inſigni miraculo, duobus luminaribus, altero ad caput, altero ad pedes eius diuinitùs ardentibus : fortaſsis ſignificare volens, quàm illa fuiſſet intellectu excellenter illuminato, & affectu repurgato. Solet enim in diuinis literis per caput intellectus, per pedes affectus accipi. Ad tam diuinum autem & inuſitatum ſpectaculum populus frequens vndiquè accurrit,& plerique eius materteræ illud indicârunt.

S. Noitburgis impetrat à Chriſto corporis ſui diſſolutionem.

Ea verò cum ſuis aduolat, videre cupiens tantum miraculum. & lætatur quidem ſingulari Dei beneficio, ſed non minùs dolet tam repentino ſanctæ ac Deo dilectæ virginis deceſſu. Manant ab oculis lachrymæ,rebus planè contrarijs, gaudio & mœrore eas exprimentibus. Accedebat certè nouus hic dolor ad ſuperiores eius calamitates multiuariasque afflictiones, orbitatem mariti Pipini & duorum filiorum Drogonis & Grimoaldi.Vnicum ſolatium in Noitburge relictum videbatur, quod cum illa extincta pariter ablatum eſt.Sed probabat eam Dominus,vt ſolet electos ſuos.Porrò autem Colonienſes ciues, diuulgato eo, quod diximus, luminarium miraculo, ità vt par erat, ſacrum virginis corpus honorabant vigilijs,precibus & accendendis luminibus.Cumque ad templum deportaretur, magna acceſſit populi frequentia, congruis & debitis offi- lum. cijs illud proſequens,vt opportuna eius ſuffragia impetraret.

Coloniẽſiũ ſtudiũ erga ſacrũ eius corpuſcu-

Accidit tum res admiratione digniſſima. Cùm enim inter ſacri funeris exequias, alterius defuncti cadauer in templum inferretur,& iuxta eius feretrum deponeretur, vt præclara virginis merita elucerent, ad vitam defunctus ille redijt, palàm affirmans, ſe ſanctæ Noitburgis meritis & precibus à mortuis excitatum. Quæ res omnibus non immeritò ſummæ admirationi fuit, coëgitque eos laudare præpotentem Deum, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis. Celebratis funeri eius exequijs, in beati Petri Apoſtoli eccleſia coram ſummo altari corpus humatum eſt. Crebreſcentibus indè ad tumulum eius miraculis,tam celebre nomen eius effectum eſt,vt illa eccleſia ſanctę Noitburgis à Colonienſibus diceretur. Floruit ſacra virgo anno Chriſti plùs minùs ſeptingenteſimo.Poſteà autem virgineum corpus eius tranſlatum eſt in Carthuſiam Confluentinam,vbì hodieque reuerenter aſſeruatur,in laudem & gloriam Chriſti ſponſi virginum & Virginis filij : Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Mortuę ei⁹ meritis redit ad vitã.

Pſal. 67.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca